SPECVLI
CLARISSIMI VIRI GVlielmi Durandi pars Secunda, vnà cum Io. Andreæ, ac Baldi Doctorum in vtraque Iurium facultate longè præſtantiſsimorum theorematibus, fauſtiſsimo impreſsa ſidere relucet.

LVGDVNI
1547

Rubricarum Sectionis Secundæ Syllabus.

DE

FINIS.

Speculi Pars Secunda authore Gulielmo, Et annotatoribus Ioanne And. ac Baldo, vtroq; sanè V. I. lumine & ornamento.

SVMMARIVM.

1 Substantialia iudicij quæ sint.
2 Litis contestatio est iudicij fundamentum, & initium.
3 Substantialia missæ sunt tantum illa verba, quibus species in corpus & sanguinem Christi transsubstantiantur.
Fundamento deficiente, nullum potest ædificium superesse.

SAncti Spiritus gratia suffragante de personis in iudicio interuenientibus in libro præcedenti prælibauimus. Et quoniam omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est:[a] vt j.q.ij. quâ pio. idcirco nunc eiusdem suffulti præsidio, nos ad secreta iudiciorum transferentes, hanc secundam partem in tres particulas subdiuidere properemus. ¶ In quarũ prima de his, quæ præcedunt litis contestationem sedulò disseremus. ¶ In secunda de litis contestatione. & his quæ ipsam vsque ad finẽ sequuntur, calculum annectemus. ¶ Ternò verò de sententiis, & de his, quę post eam accidunt, subiungemus. Ante omnia ergo illud præmittendum est, quòd iudiciarij ordinis ciuilis, vel criminalis ordinarij, vel extraordinarij membra sunt hæc.

PRIMÆ particulæ capitula sunt hæc. Iudicij præparatio. Actiõis seu petitionis propositio. Actionis cessio. Competentis iudicis aditio. Rescripti apostolici impetratio, & eius exhibitio, & impugnatio. Citatio. Cõtumaciæ punitio. Primi & secundi decreti interpositio. Comparatio. Libelli oblatio. Dilatio. Feriarum petitio. Recusatio. Exceptio. Satisdatio. Interrogatio. Reconuentio. Incidens quæstio, & cognitionum ordo. Possessorij & petitorij spoliationisq; cognitio.

SECVNDÆ particulæ capitula sunt hæc: Litis contestatio. Iuramenti præstatio. Positio. Confessio. Probatio. Articulorum exhibitio. Testium productio. Instrumentorum editio. Præsumptio. Iuramenti delatio. Disputatio. Conclusio, & renunciatio. Consilij requisitio. Sententiæ petitio. Relatio. Remissio.

TERTIÆ, particulæ capitula sunt hæc. Sententiæ prolatio. Sententiæ executio. Appellatio. In integrum restitutio. Supplicatio, expensarum petitio. Fructuum & interesse restitutio. Temere litigantium punitio. Et si qua alia in lite occurrant: sed hæc communiter, & vt plurimum contingere solent: vt probatur extra, de proba. quoniam. De his ergo seriatim aliqua in hac secunda parte Deo duce prævidimus pertractanda.

1 ¶ † Et no. q non omnia præcedentia sunt iudicij substantialia: sed quędam ex his, videlicet citatio: vt extra, de causa pos. & proprie. c. j. ff. quæ sen. sine ap. resci. l. j. §. exeo. C. quomodo & quando iu. ea, quę. extra, de consti. ecclesia. in fin. extra, de maio. & obe. inter quatuor. ij. q. j. nos in quenq;. Itẽ libelli oblatio. quod dic vt j. de libel. conce. §. vtrum libellus. Item lit. conte. vt extra, de elec. dudum. ij. & de lit. conte. c. vnico. extra, de iudi. exhibi-

2 ta. † Nam cum ipsa sit iudicij fundamentum & initium: vt extra, de offi. de lega. super quæstionum. §. j. versi. quod si. extra, de verbo. signi. ex parte. ij. vbi ipsa non est fundamentum, nullius boni operis superest ædificium. j. q. j. cum Paulus. xxiiij. q. j. vbi sana. Item iuramentum de calumnia vel de

b veritate. C. de iur. cal. l. ij. §. sed quia veremur[b]. Et sententia. extra, de simo. licet Hels. & probatur in præ. decre. quoniam. De hoc j. de off. om. iudi. §. postremo. versi. ij. Quod si aliquid ex his omittatur, vel præposteretur, nõ tenet sententia, ipso iure. C. de senten. & interlo. om. iud. prolatam. & ij. q. vj. §. diffinitiua. in principio. de hoc dic vt j. de sententia. §. iuxta. & in Summa domini mei de sen. & re iudi. §. qualiter. sub §. is est ordo. Cætera autẽ

3 præmissa, non sunt ita substantialia. ¶ † Sicut aliàs est simile in missæ celebratione: in qua solùm illa verba, quibus species in corpus & sanguinem transsubstantiantur, scilicet hoc est corpus meum &c. sunt substantialia cætera verò sunt de solennitate. de cõse. di. ij. panis est in altari. in princi. & c. vtrum. in fi. Sed & præmissa omnia secundùm suprà positum ordinẽ sunt seruanda: quia sic solitum est seruari. extra, de rescript. cautam, quæ. Si verò alius ordo à principe iniungitur, is etiam est seruandus: alioquin non valet quod agitur. extra, de rescri. cũ dilecta. extra, de iudi. exhibita. ¶ Ordo aũt iudicialis propriè dicitur consistere in his, quæ aguntur intra litis contestationem & sententiam: cùm litis contestatio sit litis exordium, vt præmisi. Ad principale ergo propositum celeriter properemus.

SVMMARIVM.

1 Præparatoria iudiciorũ quæ dicantur, & in quibus consideranda sint.
2 Induciæ præparatoriæ quare non dentur actori.
3 Litis euentus semper est dubius.
Iniquitas omnia præcipitat.
4 Circa partes in iudicio conuentas, quomodo sit distinguendum.
5 Agere volens ciuiliter pro fundo, vel pecunia, vel seruitute, debet id ter exigere, antequam iudicium inuocet.
6 Vbi criminaliter agitur, debet iudex personam accusatoris examinare, & in quibus.
7 Accusatio præsumitur fieri malo zelo: quia est genus illaudabilis intentionis.
Crimina vndecunq; claruerint, sunt punienda.
8 Iudex videns esse ius clarum, & q debet pro altera parte pronunciare, an illum inducere possit ad componendum.
9 Euangelium non recepit litigium: & nemini expedit promptum esse ad litigandum.
Litigiosos prohibet Apostolus ordinari: quia seruos Dei non oportet litigare.
10 Iurans q ad pacem cum proximo nõ veniet, non tenetur tali sacramento.

Incipit Prima particula.

Et primò

c *De præparatorijs iudiciorum.*[c] *Rubri.*

BEne Est, vt prius quã ad actus iudiciales accedamus, aliqua de iudiciorum præparatorijs præmittamus. nam & ad huiusmodi præparatoria à iure induciæ conceduntur, quę præparatoriæ nũcupantur: vt in. q. iij. de inducijs. v. q. ij. si primates. & j. de dil. §. j. versi. præparatoriæ ¶ † Circa qđ

1 notandum est, q hæc præparatoria considerantur tam circa partes, q circa iudicem. ¶ Circa partes: vt videlicet is, qui agere vel accusare intendit, consulat amicos, & deliberet, & tractet, an expediat sibi agere, vel accusare, vel litem mouere. iij. q. iij. de inducijs. l. di. ponderet. responso j. Et peritos. C. de inge. & ma. si autem. & de acqui. pos. l. ij. j. de accusatio. §. j. ver. qualiter autem. & videat suas probationes, an scilicet possit probare quod intendit. ij. q. viij. sciri. ff. de probatio. ei qui dicit. vj. q. vltima. actor. Præparet etiam testes, & aduocatos: vt in prædicto c. de inducijs. & caueat ne decipiatur testium vel aduocatorum promissione: vt ij. q. iij. Paulum. extra, de elec. statuimus. in fi. lib. vj. ideoq; cum peritioribus debet suum tractatum habere: vt in præ. l. si auiam. alioquin si cùm minus peritis, peribit vt Iudas. s. de pœ. dist. vj. c. j. versic. Iudas enim.

2 & versicu. iussit. Et hæc est causa, † quare actori

d non dantur induciæ præparatorię[d]. nam se ad hoc prius debuit præparare. in. q. iij. induciæ. §. spatiũ. versicu. ei autem. C. de tempo. in inte. restit. petendæ. licet alij prædictum versicu. intelligant de liberatorijs. ¶ De meo ergo consilio diligenter quis præuideat, an agere, vel accusare sibi expediat: &

3 ad præmissa se præparet: † quia litis euentus dubius est. ff. de pecul. l. quod debetur. Velox enim iniquitas, ad nocendum occasionem suggerit: lenta autem virtus & cunctatrix, antè iudicat, quàm incipiat quid decorum, quid honestum sit. iniquitas quoq; omnia præcipitat. de pœn. dist. iij. inter hæc hircum. j. extra, de voto. magnæ. & melius est ante tempus occurrere, quàm post causam vulnerato remedium quærere. C. in qui. cau. in inte. restit. non est ne. l. fin. nam & ex quo aduersarium conuenerit, oportet eum litem prosequi. C. quomodo

4 & quando iu. authen. qui semel. ¶ † Item circa partes distingue: quia aut vult quis accusare, aut de-

e nunciare, aut agere:[e] si vult accusare aliquem de aliquo crimine: si eum admoneat prius charitatiuè & familiariter, vt se emendet de crimine quod com-

a ¶ Sancti spũs. Est. la. j. c. circa mediũ.

b ¶ Veremur. De hoc dic, vt de iura. cal. c. j. §. j. lib. vj.

c ¶ Iudiciorũ. Hanc rubricã habuit author à Io. de Deo de libro iudicũ primo, in prin. ab alijs ex practicis, quos in proœmio nominauit rubricam. de hoc non inueni. de his tñ in nigro multi loquũtur. vñ Azo, & demum oẽs Summistæ rubricã de iudicijs cõtinuãt ad expedita circa præparatoria iudiciorũ. Et tñ l prin. secũdæ partis sui libel. dicit se in ea parte tractaturum de pparatorijs iudiciorũ, quæ præcedũt cõtestationem. Ros. etiã in sua rub. xj. quæ est, qualiter incipiatur iudiciũ: dicit se in x. rubricis præcedẽtib9 de præparatorijs iudiciorum tractasse.
¶ Dicebat ergo Gul. Angli. in prin. sui operis, q quicqd præcedit lit. contestã iõgẽ dicit præparatoriũ iudicij. pro quo facit vers. fi. s. proxi. Sed patet ex nigro, q isto modo hãc rubricã non intellexit author. Itẽ quicqd suprà parte prima actũ est circa personas iudicũ & arbitrorũ, & aliorũ, suo vel alieno nomine in iudicio interuenientiũ vel defendentiũ, & quicqd sequit hoc in parte j. totũ ptinet ad talia pparatoria: nec etiã intellexit de præparatorijs, de quibus tractat j. ver. pręparatorię. hęc in prin. alleg. sed ipse in nigro hoc prosequit de quadã inuestigatiõe et pmeditatiõe matura, per quã se mẽte & corpore pparẽt partes & iudices ad iudiciũ subintrandũ, vel non.

d ¶ Præparatoriæ. Recipiendo eas, vt dicit in ver. præparatorię. in prin. aliàs bene dantur actori. vtibi.

e ¶ Agere. Ingredit mentem verborũ. Ioan. de Deo, qui

secundo libro iudicum prima rubrica tractat de admonitione præmittenda reo per actorem. & in tertio libro etiam prima rubrica tractat de admonitione præmittenda actori per reum. & hoc innuit in versic. is quoque cui.

b ¶ Distingue. secundum Ioannem de Deo, cuius fuit iste versi. vbi s. in rubrica. non tamen ponit textum illius c. si qui. sed dixi. xiij. articulos instelligandos, qui ibi habentur.

c ¶ Primates. Ibi de hoc, & xc. dist. c. j. & c. studendum. per quæ videbis, quòd potissimè in actione iniuriarum procedit compositio.

d ¶ Fi. Omnino vide quod ibi dixi super verbo, casibus.

e ¶ Disputandum. Facilis est solutio: quia oportet iudicari id licitum, vel non, ex circunstantijs: quibus cessantibus abstineat: & maximè quando abstiueret contraria parte vincente. Est etiam aduertendum, quòd cæteris paribus magis procedit compositio actore vincente, quàm reo. Prima enim sententia requirit executionem, secunda non: nisi forsan in expensis, & quandoque nec in illis propter iustam causam litigandi. Quia ergo executio posset impediri de facto, vel multum tardari per binas appellationes: posset vincenti expedire compositio. Cæteris paribus, dic xi: quia si actor succumbens, litigiosus & pecuniosus est, & per appellationes fatigaturus est reum absolutum, & maximè cum pro [illegible] faciat qua æquitas: puta fama, vel semiplena probatio, vel plena, in qua succumbit ex defectu solennitatis: vt quia apparet instrumentum, sed non positum in suo æstimo vel in registro communi, quæ omissa instrumentum annullant in iste moueretur iudex ad componendum.

AUDE, quando iudex debeat inducere partes ad componendum, Fabri in l. congruit. in vltimis verbis. ff. de offi præ. Bal. in l. transigere. C. de transact. & in l. cum affirmas. C. de libe. causa. & in l. ex stipula. C. de sent. & interlocu. omni. iudic. & in l. ex cōsensu C. de episcopali audi. Abb. in c. fi. de transac. & in c. at si clerici. §. de adulterijs. extra, de iudi. Ange. in auc. vt litigant. iurent. §. fi. Bal. in l. quidam exi

misit: bene est secundùm Hugo. ij. q. vij. accusatio. extra, de accu. c. ij. vbi de hoc. xij. q. ij. indigne. non tamen ad hoc de necessitate tenetur. extra, de acc. c. ij. alias extra de simo. licet Heli. vbi de hoc. & c. per tuas. nisi dicas speciale esse in ecclesia, contra quàm querela intentatur: vt not. in præ. c. accusatio. imò fatuè ageret, si promoueret: quia tunc non agitur ad correctionem, sed ad pœnam: vt extra, eo. super his. & c. qualiter ij. & in præ. c. licet. De hac monitione no. s. de in inte. resti. §. ij. versicu. iudicialis. ¶ Si autem vult denunciare, vt fratrem suum corrigat à peccato: tunc præcedere debet charitatiua monitio: vt in præ. c. super his. & c. qualiter. & eo. titu. c. ij. & de simo. licet. Quòd si se monitus non corrigit: tunc demum iudici denunciet eum: vt ibi, & xj. q. iij. præcipuè. in fine. ¶ † Porrò si velit agere ciuiliter pro fundo, vel pecunia, vel seruitute: tunc prius quàm illum in causam vocet, ab eo id ter exigat. quòd si non satisfacit, tunc per iudicem cōpellatur. ij. q. vij. si quis erga. & c. si quis ab episcopo. C. de pigno. debitores. xvj. q. vij. omnes decimæ. ¶ Sed & si quis peccat in me, vel in meos, specialiter debeo illum præmonere, & corripere secundùm formam Euangelicæ regulæ. ij. q. j. si peccauerit. extra, de iudi. nouit. in princi. extra, de test. in omni. & in præ. c. præcipue. Is quoque qui peccat in me, debet ad me festinare per se, vel amicum communem, & mihi satisfactionem congruā offerre. iij. q. vij. in grauibus. & c. iudicet. xlviij. dis. §. j. & j. quæstio. j. Christi sacerdotes. extra, de re iudi. ad apostolicæ. circa prin. lib. vj. Quod si eum audiuero, bonum est: alioquin sibi nō imputatur. xj. dist. si quis constitutus. & c. dissidentes. xiij. quæstio. v. si res. ij. q. iij. si peccauerit. Et si prius à me fuerit monitus: obediat, ne in quæstionem incidat: vt in præ. c. nouit. & ij. quæstio. vij. si quis erga. & hoc est consilium salutare: quia dubius est litis euentus, vt dixi. Tene ergo certum, & dimitte incertum. de pœ. distin. vij. c. ij. extra, de sponsa. iuuenis. ¶ † Circa iudicem etiam distingue. nam aut agitur criminaliter, aut ciuiliter. Si criminaliter: tunc iudex debet examinare personam accusatoris, scilicet cuius æstimationis, vel opinionis. & qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conscientia, quo vè merito: si pro Deo, aut pro vana gloria, aut pro inimicitia, vel odio, aut pro cupiditate accusat. ij. quæstio. vij. si qui sunt. debet etiam examinare cuius conuersationis & fidei sit: quia hi, qui non rectæ fidei ac conuersationis sunt, & quorum vita accusabilis est: quorum fides & vita & libertas nescitur: & viles personæ non admittuntur accusantes. ea. quæstione. quærendum. & sic de his & similibus debet examinare. ¶ † Nam accusatio præsumitur fieri malo zelo: quia est genus illaudabilis intentionis. ij. quæstio. vij. si quis episcopus. Quòd si agatur actione iniuriarum, semper debet iudex laborare, vt partes componant, si potest, etiam si criminaliter agitur. v. q. ij. si primates. [c] verumtamen si talis laborat infamia: iudex ex officio suo procedat. extra, de collu. c. j. & ij. quæstio. iij. si quem ¶ Cæterum si agatur ciuiliter, iudex eodem modo studeat componere. extra, de transac. c. fi. [d] cum suis concor. lxxxiij. dist. §. j. xj. q. iij. iniustum. ff. de offi. psi. cōgruit. ff. de vsufru. æquissimū. C. de iudi. auc. si verò. arg. extra, de collu. crimina. ij. quæstio. vij. qua propter. Solu. decre. crimina. locū habet cū iam de crimine constat: quia crimina vndecunque clauerunt, punienda sunt. xxiij. q. iij. ecce. Itē c. quapropter. loquitur in causa denunciationis, vbi penitus renuit pœnitere. patet ergo ex pmissis quod ab initio cū libi ignota sunt iura partiū, laborare debet pro cōpositione. ¶ † Sed quid si iā est in causa conclusum & iudex videt esse ius clarū, & quod pronunciare debet pro altera parte: nunquid illū inducet ad cōponendū? Hoc curiosis relinquimus disputandū. [e] Vbi autē agit de crimine alicuius clerici: eps iūgat sibi alios epos: qd dic vt s. in tit. de accu. §. qualiter. ver. hoc etiā no. ¶ † In summa nota quod nemini expedit, quod sit minus promptus ad litigandū. Scriptum est enim [f], si quis voluerit tunicā tuam tollere, & in iudicio tecū cōtendere. dimitte ei & palliū: vt xiiij. q. j. c. j. §. & Apostolus inquit [g]: Iudicia secularia, si habueritis, omnino peccatū est in vobis: & vos cōtemptibiles facietis: vt ibi. & xj. q. j. c. clericū. §. ex his. & viles: vt lxxviij. dist. perlatū. maximè autem hoc nō expedit clericis. xiij. q. j. c. j. quia nemo Deo militans implicat se negotijs secularibus [h]. vt xj. q. iij. c. j. extra ne cleri. vel mo. c. j. in fi. cū hæc vix sine nota peccati valeant explicari: vt s. de pœn. dist. v. qualitas. Hinc est quod litigiosos prohibet Apostolus ordinari, vt [i] xlvj. dist. per totum. & multominus religiosos: vt xvj. q. j. monachi. quia seruum Dei non oportet litigare: vt. ij. q. vij. sicut. extra de syndico. c. visco. & præterea litium euētus dubius est: vt supra. Cuilibet ergo consulimus bona fide, quòd promptior sit ad cōponendum, quam ad contendendum: vt xc. distin. per totum. extra de transac. c. fi. v. q. ij. si primates. Nam † & litigans, qui iurat ad pacem cum proximo non venire, non tenetur tali sacramento: vt xxij. q. iij. qui sacramento.

f ¶ I. nota. Matthæi. ver. liu.
g ¶ Inquit. j. ad Corinth. ver. j. a.
h ¶ Secularibus. secundæ ad Thi. ij.
i Vt. j. ad Timo. iij. b.

k *De actione seu petitione*[k] *Rubrica.*

Quoniam De iudiciorū preparatorijs dixi, decens est vt de actionibus & petitionibus, quæ in eis intentantur aliqua disputemus. ¶ Primò igitur dicemus, an actio sit specialiter proponenda. ¶ Secundò dicemus legaliter de actionibus seu petitionibus, qualiter & qua cautela proponi seu fieri debeant in diuersis casibus. ¶ Tertiò qualiter reus in his habere se debeat, supponemus. ¶ Quartò verò de actionibus seu petitionibus canonicè annectemus. ¶ Quintò de nominibus actionum: & vbi infrà tertio tractatu libel. super his libelli concepti inueniantur, breuiter perstringemus.

SVMMARIVM.

1. Actio an sit speciali nomine intentanda.
   Vbi ex vno facto vna tantū resultat actio, tūc sufficit causam, siue factum simpliciter proponi: secus vbi plures rationes ex eodem facto resultant.
2. Duobus actionib[us], effectus cōtrarios habētibus, ex vno facto surgentibus: eligi debet altera.
3. Edere actionē non tenetur quis in causa spirituali.
   Exprimi an debeat nomen actionis in iudicio.
   Leues actiones tenetur quis edere: subtiles verò & obscuras non.
   Actio an debeat exprimi in libello.
4. Veritas in iudicijs est curāda: & ideo sufficit factū simpliciter proponere.
5. Verbum actio, in canonibus inuentum: quomodo debeat exponi.
6. Statutū alicuius ciuitatis, de nō proponēdis actionibus: an sit in accusationibus criminalibus obseruandum: aut tunc, an debeat accusator exprimere genus criminis.

¶ De substantia iudicij est citatio, libelli oblatio, litis contestatio, iuramentum calumniæ, & sequentia c. de ordine est ordinabilium situs, quòd hoc prius, illud posterius. Vnus ordo est inter act[us] G. Aliud est substantia, & aliud solennitas. Vnde in missa verbum, hoc est corpus meum, est de substantia. Alia sunt de solennitate. G. Ordo iudicialis propriè cōsistit inter litis contestationem et sententiam, non ante nec post. versi. ordo autem. G. vnde dicit Barto. quòd præposteratio circa præparatoria iudiciorum ante litis contestationem non vitiat. ff. de testib. l. si quæratur. per Bar. Bal.

¶ De præparatorijs iudi.

¶ Induciæ deliberatoriæ & præparatoriæ non dantur actori. ver. prij. paret. G. de denunciatione an debeat præcedere petitionem. ver. item circa. & versi. sequen. G. & qualiter practicetur materia denunciationis Euangelicæ. Et vide Barto. in constitutione Henrici in gloss. Barto. vbi plenè de materia ista per Bar. & vide not. extra de purg. ca. nos inter. B. Vide in no. de restitu. spoliatorum ad sedem.

¶ De actione seu peti. rubri.

¶ Sciendum, quòd nullus ex practicis authoribus vel alijs posuit hanc rubricam generalem: sed rubricæ materiam dixerunt sub tractatu libellorū, sub quo dicebant inter alia petitionem & eius causam debere exprimi libello. Tractatores autem huius materiæ, ponunt super rubri. de libel. concep. & ibi vide. De hac autem noua rubrica, & eius situatione tripliciter authorem excuso. Primò, quia sine hac rubrica congruè prosequi non poterat inferiora. & ex eadem cōgruitate posuit infrà rubrica viij. paruum

An actio

morsellū de oblatione libel. secūdò theoricā petitionū vel libellorū a practica voluit segregare. namque enim prolixitatem induxissent vnitæ. Tertiò quia rubrica de libel. quę totā quartam partem respicit, subtrahi oon debuit illi parti.

a ¶ Peritos. Totū ponit Ross. vsque ad ver. porro. in rubr. xviij.

ADDE, secundū Abb. in d. c. dilecti. quod communis opinio est Legistarum et Canonistarum quod actio in libello nō est exprimenda: quia ex propositione facti potest elici, quæ actio sit intentata. & hoc dicit tenere gl. viij. dist. quo iure & Accur. in authen. de exhibē. & intro. reis. in princ. in verbo, libellum. vbi dicit de consuetudine seruari. vt nō exprimatur actio: quod & lege etiam potest probari. nā cū reus possit esse certus per rē & causam, satis est: vt l. j. ij. responso. ff. de eden. & facit, cùm opi. sint de iure ciuili, & decisum sit de iure canonico, stari debet decisioni iuris canonici: vt no. in c. per venerabilem. qui fil. sint legi.

b ¶ Sciret. sup. & sic opi. hæc aduocatis non placet. Simile quod dixi j. de accusatore. prope fi. ver. item quod nō rectè. addebat Ros. quod secundū id superfluò faciebat lib. libellans.

❧ An actio sit specialiter proponenda.

Vtrum actio sit speciali nomine intentāda vetus est querela, quam nūc planius explicemus. Dicendum est igitur, quod aut loqueris secundùm leges, aut secundum canones. Si secundum leges super hoc est diuersitas inter peritos.[a] Domini Pla. & H. dicunt, quod non est proponēda. nam sufficit causam proponi, ex qua actio resultat: vt peto rē, quā emi: vel decem, quæ mutuaui: vt Instit. de actio. § j. in fi. & extra, de iudi. dilecti. & secundū hoc nunquam actio incompetēs poterit proponi: imò quilibet rusticus libellum componere rectè sciret.[b] Io. and. & Azo. contra, quod scilicet speciale nomen actionis in libello proponi debet. arg. ff. de eden. l. j. in prin. C. e. edita. quia nemo sine actione experitur. ff. de neg. gest. si pupil. § si. alias enim quare diceret lex quod ineptā actionē ,pponēs, debet succūbere: vt ff. si mel. sal. mo. dix. l. j. in j. C. de formu. & impe. eorū. l. j. & ij. extra, de iudi. examinata. Itē quare diceret lex quod debet quis ab initio eligere actionē. & ff. de tribu. quod in hęredem. § eligere. & ff. de lega. j. cùm filius § varijs. Si enim sufficit causam proponi, sufficeret dicere: peto fundū mihi in tali testamento legatū vel peto decē: quia cū seruo tuo cōtraxi. quod dicere est absurdum, secundū eos. Iu. dic. vt j. 10 tit. de libel. concep. § iuxta. ver. item nō valet, si non continet. ¶ † Iac. Bu. & Lau. & Gof.[c] dicūt quod si ex vno facto vna tantū resultet actio, vt in vēditione, in commodato, in deposito, & similibus: tūc sufficit causam siue factum simpliciter proponi: vt in primis concor. Si verò plures oriant ex eodem facto actiōes: vt si quis in fundo meo arbores incidat, ex quo facto oritur interdictū, quod vi aut clam, & etiā actio legis Aqui. & etiā arborū furtim cæsarū: vt ff. ar. fur. cæ. si colonus. & in l. pe. ff. quod vi aut clā. si immaturā. vel si in societate furtū cōmittatur: quia ex hoc, & pro socio & furti actiones oriuntur: vt ff. pro socio. l. rei cōmissoriæ. His quidē casibus & similibus exprimere debet, quia inualit experiri: vt reus certificetur: vt in si cūdis cōcor. de hoc j. § proxi. ver. notādum etiā. ¶ † Rogerius dixit, quod si ex facto duæ actiones surgunt cōtrarios habentes effectus, eligi debet altera: vt si emi fundū de tua pecunia, mādāte seruo tuo; tibi enim duæ actiōes cōpetunt: vna criminalis, s. furti: alia bonæ fidei, scilicet mandati. C. de fur. l. j. C. si seruus exte. se emi mā. l. j. ff. fami er. & puto. § fi. Aliàs autem eligere non tenetur. ff. de eden. l. j. in prin sed hoc non valet: quia siue sint cōtrariæ, siue diuersæ & nō contrariæ, debet actio exprimi. ff. de tribu. quod in hæredē. § eligere. de hoc j. de actore. ver. itē proponens. & seq. ¶ Odof. Azo, & Rof.[d] dicūt quod qn factum clarū est, & bene proponitur: vt si dicit, peto decem quia vendidi equum: tūc exprimere non tenetur: aliàs sic. Instit. de actio. circa prin. ¶ † Porrò, si loquaris secundū canones adhuc est diuersitas. Io. Valen. dixit: quod in causis specialibus non tenetur quis edere actionē, quod quidē verū est. nec est cōtra, extra de iudi. examinata. In alijs aūt dixit, quod tenet: quo quidē nihil falsius est: vt extra, eo. dilecti. Gandul. & Io. Theutonicus dicunt quod leues actiones, vt est rei vendicatio, locati, depositi, & similes: & tenetur quis edere: subtiles verò & obscuras non Dixit etiam ipse Io. quod in ecclesiasticis nō tenetur: in ciuilib[9] sic, etiā in foro ecclesiastico: vt viij. dist. quo iure.[e] extra, de iur. calū. literas. de dolo & cōtu. c. j. & sic nō intēdit ad opinionem Io. Valē. quod non puto, vt dixi. ¶ Tertij dicunt, quod in libello non debet exprimi actio, sed in processu sic. arg. extra, de app. constitutas. et de restitu. abbate sane. lib. vj. ¶ Lau. verò dicit,[f] quod nemo cogit in foro ecclesiastico, nec in libello, nec in processu exprimere actionem: vt in præ. c. dilecti. Sed si sponte velit, admittet: vt in præ. c. examinata. & tunc si ineptā proponit succūbet, & poterit aptā proponere: vt ibi, & de restit. spo. cū ad sedem. in fi. & vsus hanc opinionem approbat. ¶ † Sufficit enim factū simpliciter proponere: quo mā de sola veritate curādū est, nō de apicibus iuris ciuilis disputādū: vt in præ. c. dilecti. & de dolo & contu. c. j. ff. manda. si fideiussor. § quędā. Nam & ex pluribus causis aliquid peti potest, vt patet extra, de consue. cum dilectus. de fi. instru. inter dilectos. circa prin. de con. præ. post electionē. de præscri. cùm olim. de insti. cùm venissent. de testa. Raynutius. § j. de causa pos. & propne. cùm super. de capel. mo. c. ij. de ver. sig. abbate. & in eodē libello. agit de vi turbatiua, seu inquietatiua, quis sint diuersæ. extra, de proba. licet. § fi. sed ibi eadē actio cōpetit: licet ex diuersis causis. ff. vti pos. si duo. § ij. ¶ † Et secūdùm Lau. vbi inuenies in canonibus actio, expone, i. petitio. Ius autem opinionē Gan. cōfirmat.[g] Itē secūdùm canones intētat, seu ,ppōnit cōdictio ex canone, vel officiū iudicis; vt in. q. j. redintegrāda. & ij. q. ij. c. j. ¶ † Quid si sit statutū in aliqua ciuitate, ne actiones ,pponant: nūquid qui accusat criminaliter, tenet exprimere criminis genus? R. nō sic. nā ex eodē facto plura crimina oriunt: vt C. de accu. qui de crimine. ff. de priua. delict. nōnunquam. ¶ Quid aūt iuris sit, cùm inepta ,ppōitur actio, vide j. de offi iud. § de serui. ver. in sentētiæ.

SVMMARIVM.

1 ☞ Agens seu petens, an debeat in libello res petitas, vel propter quas agit, exprimere.
Vniuersaliter agens, satisfacit in genere petendo: nec habet res hæreditarias specificare.
2 Agens generaliter, satisfacit in libello actionē cōplectendo, & in genere rem ab initio exprimēdo.
3 Distinguēdum est in actione singulari seu speciali de re petita exprimenda.
4 Agens condictione sine causa, an debeat causam, quare ligat, exprimere in libello?
5 Actiones reales & personales quæ dicantur.
Actio realis potest etiam dici personalis.
6 Proponēs actionē nimis generalē, seu ambiguam aut cōfusam, causæ certitudinē non continentem, aut incōpetentem in iudicio: non est admittēdus.
7 Actionum plurium occurrētium ex vno negotio melior est eligenda.
8 Aduocat[9] nolēs, vbi ex vno negotio plures occurrunt actiones, vnā eligere, cōpellēdus est p iudicē.
9 Sententia etiam contra ius litigatoris lata tenet.
10 Duabus actionibus ex vno negotio propositis, si actor non eligat: & contra eum, vel reum feratur sententia, an si appellent possint eligere.
Causa appellationis, an sit eadem cum principali.
11 Eligere an quis dicat in iudicio p litis cōtestationē, vbi plures actiones ex vno negotio concurrunt.
12 Duabus actionibus ex vno casu nascentibus, an vnius electione tollatur, vel extinguatur altera.
13 Origo obligationis, non oculus actionis, in casu mandati suscepti est attendendus.
14 Dominus faciens pactum de non agendo contra mandatum suscipientem actione furti, an poterit agere mandati.
Actio furti per pactum ipso iure tollitur.
15 Is, cui de iure communi in eodem casu competūt duæ actiones: an vna intētata possit postmodum aliam intentare.
16 Duabus actionibus ex diuersis casibus occurrentibus, potest quælibet intentari.
17 Agēti stipulatione, quo casu tutius sit ad pœnā, quam ad rem, aut econuerso agere.
19 Pœna quælibet est odiosa: & omne debitū fauorabile: ideo potius est agendū ad debitū, quam ad pœnā.
19 Pœnalis stipulatio quando committatur.
20 Petita pœna & sorte in iudicio, an sufficiat super pœna tantùm pronunciari.
21 Actor quo casu duas actiones intentare possit.
22 Agēs super vna causa diuersa actione, debet alteram eligere.
23 Agens rei vendicatione si succumbat, an redire poterit ad Publicianam.
24 Dominium multis modis occupatur.
Volens se ex contractu emptionis dominum dicere: quatuor necesse est interuenire.
25 In omni contractu oportet duo interuenire.
26 Possidens tantū ciuiliter, an rei vēdicatione possit

c ¶ Gof. in rub. de li obla. in apparatu, in decre. dilecti. de iudicijs.

d ¶ Ross. in l. j. ff. de eden. vbi s.

e ¶ Iure. Vbi de hoc, & ij. q. vj. decreto.

f ¶ Dicit. in suo libel. de actione reali.

g ¶ Confirmat. Tene & adde tu, an actio exprimēda sit de iure canonico, do. Abb. Sicul. in c. tua. el. ij. in ij. col. extra, de deci. Breuiter dixi post Hostien. in decre. pre. dilecti. super fi. secundæ glos.

conueniri occasione talis possessionis.

27 Conuentus rei vendicatione vel aut. in rem, vel no xali, & e. si conuincatur, seu variet, quid iuris.

28 Intentari non potest in eodem libello actio ad exhibendum, & rei vendicatione.

29 Forma libelli, in quo duæ intentantur actiones.

30 Petitio sub hac forma: peto à te rem talem, quá dico meam fuisse, an valeat.

31 Argumentum de præterito ad præsens, nõ semper tenet: vt, possedit. non sequitur, ergo possidet. maxime in re mobili.

32 Agens contra aliquem rei vendicatione ad rẽ, quã dicit apud aliquem deposuisse, ille verò negans dicit eam commodato cepisse, quid iuris.

33 Rei vendicatio tantũ domino competit. fallit tamẽ quandoq́.

34 Petere volenti legatum sibi relictum, tres actiones propositæ sunt.

35 Stipulari rem suam dari, & restitui, non est idem.

36 Legatũ relictum põt peti condictione ex canone.

37 Legato vsufructu alicuius rei, an proprietas eiusdẽ sit obligata.

38 Hæres quondã existens creditor defuncti, si rogatus restituit hæreditatem, quã actionem habeat.

39 Fideicommissario quãdo competat actio, vbi hæres quondam debitor defuncti rogatus est restituere hæreditatem.

40 Intentare volens Publicianam, pensare debet, si causam habeat, ex qua ei competat.

41 Publiciana ad hoc vt competat, quinq́ sunt necessaria.

42 Verba transposita idem significant.
Personalis actio, ex quibus nasci possit.

43 Actionẽ certã habens de delicto, illã debet proponere: incerta á sit habens, agere debet de dolo.

44 Vniuersales actiones sunt quatuor.

45 Iudiciorum aliud est vniuersale, aliud generale: & in quibus differant?

46 Vniuersales & generales actiones, quæ sint, & in quibus differunt.

47 Interest multum inter dictum speciale & generale.

48 Agere volens interdicto, attendere debet, an directo vel vtili.

49 Actio in factum triplex est, & in quibus quælibet locum habeat.

50 Obligatiõe inducta lege ciuili, vel imperiali & imposita necessitate alicui priuato: nec dicitur quo iure debeat explicari: tũc cõdictiõe ex lege põt agi.

51 Vsuræ per condictionem simpliciter potest repeti, cùm iure canonico sit indebita.

52 Negotiũ quod proponitur, si tale est, q ex eo non detur actio, sed quali: quomodo sit agendum.

53 Petitio vtilis loco directæ proposita, vel econtra, an sit valida.

54 Proponens in iudicio, an teneatur exprimere, si directam vel vtilem proponat actionem.

55 Actio vtilis proprio nomine, directa autem nomine cedentis proponitur.
Vtilis actio intẽtatur sine cessiõe: directa verò nõ.

56 Petitio, quæ proponitur apta causa sed inepta actio, an sit valida.

Qualiter, & qua cautela actiones proponi debent.

SEquitur videre legaliter de actionibus seu petitionibus, qualiter, & qua cautela proponi, seu fieri in diuersis casibus debet. Ante omnia igitur sciendum est † q agens, seu petens debet in libello exprimere [a] rem petitam: vt extra, de libel. ob. ca. ij.[a] ff. de rei vendi. si rem. §. fi. vel quantitatem declarare, quam petit: vt ff. deposit. l. j. § si quis argentum. Distingue [b] tamen:[b] quia aut actio est vniuersalis, vt petitio hæreditatis: vt ff. de rei vend. l. j. & ff. de petitio. hæredi. sed & si. §. fina. & tunc sufficit in genere petere, vt dicat, peto hæreditatem: vt patet j. de iudic. §. j. nec habet res hæreditarias specificare. Debet tamen dicere, an totam, vel quotam partem hæreditatis petat: vt ff. de pe. hered. l. iiij. & l. si quo tempore. & C. eo. l. j. & hoc cũ cõtract[a] est de certa parte. dic vt ff. de rei ven. pater. & ff. si pars here. pe antiqua. & l. j. vel cũ petit ecclesiã cũ suis pertinentiis extra de excep. cũ venerabilis. extra de celebr. spo. cũ ad sedẽ. de proba. licet. extra de fide instru. inter dilectos. vel præbenda cũ plenitudine iuris canonici. extra de concess. præben. proposuit. vel aliquis locus cũ finibus suis. extra de re iudic. abbate sane. in prin. lib. vj. In is enim non est necesse aliquid in libello, vel in sententia specificari. De hoc j. de relig. do. & j. versi. sed & si vis ac. & seq. ¶ † Aut est generalis, vt pro socio, tutelæ, negotiorũ gestorũ: quo casu sufficit in libello actionẽ cõplecti, & in genere rem ab initio exprimi: vt conuenio te actione neg. gesto. vel tutelæ, vel pro socio: tunc nõ venit oĩa, quæ possunt intelligi sub natura propositæ actionis: vt ff. de tu. & rati. dis. extra de causa pos. & proprie. cũ ecclesia. vbi de hoc tt. de iudiciis solem[a]. ff. pro socio. l. arbitri. Ex post facto autem in iudicio possunt singula capitula exprimi. C. de iudic. l. ij. de hoc. j. ver. & nota q. ¶ † Aut singularis seu spalis: & tunc si est realis, necesse est rem exprimi[c]. quod dic vt j. de libel concep. § iuxta. versi. item non valet in actione reali. & seq. Causam tamen tunc non tenetur exprimere. quod dic vt in eo. §. sed nũquid debet. ¶ Si verò est personalis, necesse est causam adiici, siue petatur species, siue qualitas siue factũ. ff. de rei vend. si in rem. C. de epis. & cler. authẽ. generaliter. ff. de furt. in actione. in prin. C. de edic. diui Adria. tol. l. fin. vt peto rem, quia emi: vel, quia mihi dedisti, vel promisisti, actiõe ex stipulatu. j. §. proximo. als sufficeret certi cõdictio, si proponeretur. dum tamen certũ quid proponeretur. ff. si cer. pet. certi condictio. extra de libel. obla. c. fin. & Institu. [f] qui. mo. re cõtra. ob. Si eñ causa nõ exprimeretur, & reus absolueretur, nihilò minus adhuc poterit cõueniri. ff. de excep. rei iud. l. & an eadem. §. actiones[c]. ¶ Quid si qs generaliter egit causa vel actione non expressa? De hoc in præ. § iuxta. versi. item nota hanc distinctionem actionum. plenius prosequere infra in tractatu libel. in titu. de iudi. §. j. ij. iij. & iiij. ¶ Item de realibus & personalibus, vide j. de causa pos. & proprie. §. notandum igitur. ¶ † Quid de eo qui agit condictione sine causa: nunquid debet causam, quare agit, exprimere in libello? Et videtur quòd non: cum sine causa agat. contra: quia sic posset dicere totum patrimoniũ suum sine causa penes eum esse. Vnde dicit Vbert. quòd debet exprimere causam: cum sit hæc actio personalis, in qua causa est exprimenda: vt dixi. argu. ff. de condi. sine causa. l. qui sine causa. & arg. C. eo. l. ij. & iunge quod not. in præ. §. iuxta. versi. item non valet, si non continet. & seq. ¶ † Sed quam vocas actionẽ personalem, & quã realem? Respondeo, realis dicta est à re, quæ petitur: puta quãdo quis nullo iure mihi obligat[a] est, sed volo sibi quæstionẽ super aliqua re mouere. Personalis dicitur, quãdo persona obligata est: puta, cũ ago contra eũ, qui mihi ex aliquo contractu, vel maleficio, vel quasi obligatus est, Institu. de actio. circa prin. ri. § nanq́. & § appellam[a]. vt j. versi. verum. ¶ Sed certe secundũ hoc videtur quælibet actio realis & personalis, oã si peto rẽ per consequens dico te obligatũ ad rem ipsam tradendam seu restituendã, & sic habet locũ realis & personalis. Itẽ si peto à te decẽ, ex causa mutui, dirigo actionẽ mei in ipsa decẽ: & sic habet locũ personalis & realis. ¶ Ad hoc respõ. consyderandũ esse, ex quo fonte prima procedit actio: & secundùm initium & originem facti censenda est personalis, vel [d] realis[d]. Nã in cõtractu vel quasi, maleficio vel quasi persona principaliter obligatur: & ideo tantùm actio personalis locũ habet. Cùm verò agit ad rem, res principaliter im petitur: & ideo realis tantò locum habet, secundùm Roffr. in quo autem differat, dic secundũ eum in suo libello in tit. de actione [e] speciali[e]. Et scias quòd in nulla reali actione debet quis dicere, peto mihi rem restitui: sed tan- [f] tùm, peto rem ipsam, vel hæreditatem[f]. Item vbicunque iudicis officium imploratur loco principalis actionis

[a] ¶ Secũdo. Et ibi de materia huius principij, in prima parte j. glo.

[b] ¶ Tamen. Secũdũ Rof. rub. xx. & tribus seq. Adde q cõ omniter ita tenent doct. q non sit necesse res specificare in l. j. ff. de eden. & ibi dicunt q tali iudicio intelligunt comprehendi, etiã quæ post libellum productum cœpta sunt possideri per eum. & de hac materia vide etiam in l. j. ff. sol. ma. & in l. fi. C. de sententiis, quæ sine certa quãtita. vbi ponit, an procedat libellus: peto restitui dotẽ absq́ alia specificatione.

[c] ¶ Actiões. Vbi de hoc & not. quia in reali hoc non procederet. de quo in ver. sed nunqd. alle gato j. proxi. in fi.
ADDE, an causa sit exprimẽda in libello vlra ea, quæ ponunt in l. j. ff. de edẽ. & in l. edita. C. eo. Alexan. consil. cxxi. j. libr. & Ange. consil. ccixix. & quomodo procedat libellus generalissimus, vide per eum dẽ cõsi. xxv. & per Inn. c. certificari. de sepul. & in c. dilectus. de ordin. cog. & in c. conquerente. de offi. ord. & in c. cũ ad sedẽ. de restit. spol. Adde tu in libello & præsertim in actione personali ... & quãdo sit exprimenda causa: & an causa proxima, an remota: vide Lanfran. in repe. c. quoniam contra. in §. petitiones. in j. col. extra, de probatio. Itẽ do. Abb. Sicu. in c. j. extra, de libel. oblatio.
¶ Item adde quid si quis porrexerit libellum in actione personali nõ inserta causa remota, dicendo hoc modo: domine iudex, talis debet mihi dotem: quare peto ipsum condemnari. an iste libellus procedat? Dicas q sic, nisi opponat. Lafrã. in repet. c. qm cõtra. in §. petitiones. extra, de pba. & ibi vide remissiones.

ADDITIO.
¶ Etiam & quando sit exprimẽda causa in libello, vide Card. zaba. c. ij. de libel. ob. Bal. consi. cxvij. incip. pręmittẽdũ. iij. vol. And. Sicu. consi. viij. col. ij. ver. & maxime. in ij. vol. & adde, q agens de nullitate, debet causam in libello exprimere: vt per do. de Rota. decisio. xv. in antiquis. Henr. Ferran.

[d] ¶ Realis. Vnde dicit G. Angli. vbi s. q differũt sicut differt res a persona. vna eñ est rei, alia personæ. alleg. qd no. ff. pro socio. l. iij. Et si vis de materia latiari, vide Cy. in l. j. C. de alie. iudi. mu. cau. fac. in v. quęst.

[e] ¶ Speciali. quæ est xxiij. vbi plenè de hoc in vlti. col.

[f] ¶ Hæreditatẽ. Dicunt enim supplices, q per verbũ restitui, intentatur possessoriũ ad qd pertinet verbũ restituendi. ff. de vi & vi ar. l. j. in prin. quod Rof. improbat in. de rei ven. ppe si. per l. qui restituere. ff. de rei ven. & per l. videam[a]. § ij. ff. de vsur. per quas leges patet verbũ restitutionis, etiã ad petitorium pertinere. Aliud est ergo restitutio possessionis. ff. vti possidetis. duo. §. fin. Alia ratio, per quã improbatur hæc petitio, no. in ver. hoc autẽ. statim allegato: cui licet iuridico, resistit vsus, vt ibi.

sit actionis, non debet quis dicere, ago cōtra te: sed debet iudicis officium intentare. Quæ dic vt j. in ti. de lib. concep. §. fi. ver. hoc autē. & quicquid ibi dicitur, hic intellige repetitum. ¶ †Illud quoq; [a] nō 6 est omittendum, q̄ proponens actionem nimium generalem seu ambiguam, & confusam, & causæ certitudinem non continentem, vel incompetentem, repellēdus est: vt si proponat actionem sinē regula pro centū vel certi condictionem quantitate non expressa in libello, vel si per actionem furti velit rem vendicare, & huiusmodi: vt ff. de eden. l. j. ff. de iur. fisc. ita fidei. C. de anna. except. l. fi. ff. de iudi. si quis intentiōe. ff. si mens. fal. mo. di. l. j. respō. j. in fi. ff. de exec. minor. §. si seruus. in aut. de litig. §. ad excludenda. ff. de politi. l. j. §. si quis argentum. 7 ff. de fur. in aut. extra, de spōsali. de muliere. ¶ †Notandum etiam est q̄ si sit tale negotiū, ex quo plures oriantur actiones, & certum sit de qualibet, vt i. §. j. Tu aduocate actoris, elige meliorem & pleniorem: ne habeas necesse sæpius litigare: vt ff. loca si merces. §. culpæ. ff. vi bo. rapt. l. j. ff. ar. fur. ex l. j. [b] Hinc est, q̄ si de mandato serui tui quis sciēs te id nolle, de pecunia tua prædium emerit: eligere debes an velis agere contra illum actiōe furti ad pœnam, an condictione furtiua ad pecuniam, an actione mandati ad prædium emptum: vt C. de furt. l. j. & l. fi. §. tales. vtraq; enim actio ex hoc casu nascit̄ sed altera alterius electione tollitur. Si autem nondū eligeret, fieret condemnatio secundū illam, quæ minorem pœnam infligit: vt j. de libel. concep. §. 8 iam nunc. versi. sed cū ex his. ¶ †Quid si nolit eligere, sed dicit, procedatis domine iudex? dic eum cogendum iudicis officio eligere. ff. si quis ius dicen. non obtemp. l. vnica. Vel dic q̄ nō cogitur: sed dicat ei: Amice, elige quam vis: & si non eligit, dicat ei: recede ergo. argu. C. de colla. filia. ¶ Sed quando debet eligere? Dicunt quidam, q̄ vsq; ad diffinitiuam, & non post. 9 ¶ †Sententia enim contra ius litigatoris lata tenet, & ius dicit, cū inique decernit: vt ff. de iust. & iure. ius. extra, de re iudi. cū inter. ad fi. Sed videtur q̄ ante litis contestationem debet eligere: cū talis exceptio sit dilatoria: ergo ante litis contestationem procedenda. C. de proba. exceptionem. iij. quæstio. vj. c. si quis. §. exceptio. extra, de re iudic. inter monasterium. Dic q̄ cū quis plures actiones ad eandē rem intentat: aut eas proponit copulatiuè, dicens: propono hanc actionem et illam: aut alternatiuè, dicens: propono hanc aut illam. Si copulatiuè: cogendus est eligere. ff. de leg. ij. cū filius §. variis. & de le. j. huiusmodi. §. fi. & l. seruus §. cū hac. Et est ratio: quia qui coniunctim proponit, vnam assērit. Is autem, qui alternatiue proponit: aut est certus de facto: & tūc certus est, quæ actio sibi competat: & ideo eligere debet, maximè ante iuramentum calumniæ, præsertim vbi requisitus est, q̄ eligat. Si verò incertus est de facto: non cogitur eligere: vt ff. quorum le. l. j. §. quod autē. ff. de tribut. qd in hærede. §. eligere. & j. dicā. ¶ Quidam aūt dicunt, q̄ si quis non eligat vsq; ad tēpus, quo mutari vel emendari potest: vt C. de eden. edi 10 ta. cadit a iure suo: qd non placet. ¶ †Quid si quis vtraq; proposita, non eligit? Fertur sententia contra eum, vel etiam contra reū. Sed si in causa appellationis ipse vult eligere: nunquid potest? Et potest, allegari pro & contra illud: an causa appellationis sit eadem cum principali, vel nō [c] Item videtur q̄ potest eligere. ar. ff. de bo. lib. qui cum maior. §. accusasse. in fine. ff. ad Turpil. l. j. argu. contra: quia videtur primò propositam elegisse. ff. de cōdi. inde. l. indebitū. ff. de fideius. si seruus alienus. C. ad Mace. si filius. Contra: q̄ videtur secundā elegisse: quia proponendo hanc vel illam, videtur à prima recedere. ¶ Sed dic, videtur vtranq; proponere, nec se ab aliqua illarum excludit. arg. ff. de liber. & posthu. Gallus. in fi. ff. de op. lega. l. legata. vnde bene faceret iudex, si in tali varietate reum absolueret: & 11 vides. de actione. ver. qd ergo si deiectus. ¶ †Sed nūquid videtur eligere per litis contestationem vel per solam libelli oblationem? Et videtur q̄ per litis contestationem. vt ff. rem ratam. amplius. & ff. de tribu. quod in hærede. §. eligere. Quod dic vt C. de eden. edita. Vna autem electa, non potest amplius d variare: vt ff. de leg. ij. l. si is. §. fi. [d] Sed in contractibus quantum ad stipulationem distingue, vt ff. de verbo. obli. si quis stipulatus. & l. eum, qui certarum. in fine. 12 ¶ †Quid si in casu prædicte leg. ij. C. de fur. dominus intentauit actionem mandati contra mandatum suscipientem: demum succumbit: nunc vult intentare contra illum actionem furti: ille verò excipit de re iudicata? Et videtur q̄ non possit repelli. argu. ff. de excep. rei iudi. cum quæritur. & l. seq. & l. an eadem. §. acquirimus. ff. de reg. iur. non ex pluribus. non enim videtur sibi contrarium: quia e conuentio in alia re, vel cum alia persona, &c. [e] ff. de pact. si vnus §. ante omnia. Argu. contra, q̄ sibi obstet exceptio rei iudicatæ: quia inter easdem personas, licet alio genere iudicij agatur: & eiusdem originis est hæc actio. ff. de excep. rei iudi. l. si a te. §. Iulianus. et l. si quis cūm totum. §. & generaliter. ff. de noxa. in delictis. §. si detracta. & agendo furti per eandem pecuniam, quam seruus mandauit tradi in 13 emptionem prædij: licet ad pœnam agatur. †Origo enim obligationis, non titulus actionis inspicitur. C. ad Macedonianum. l. iij. ff. de donatio. qui id quod. Propter quod dicunt quidam, repellendum per exceptionem rei iudicatæ: quia est contra ius f sibi ipsi. [f] ¶ Quid si ille soluisset domino in partem nec dixit ex qua actione soluebat: dominus verò nūc conuenit eum actione furti ad residuū, vel cōdictione furtiua: ille verò dicit, q̄ soluit ex causa mandati? Et videtur excipiens audiendus. argu. ff. de solu. si quid ex famosa. Vbi videtur ex causa famosa solutum: si ex duabus causis debeatur, & altera non sit famosa, altera sic. Item hic neutrum elegit dominus: sed solutionem accepit. & præd. l. facit etiam in contrarium [g]: sed ibi quando ex diuersis causis: secus si ex vna [h]. ¶ †Quid si dominus pa- 14 ctus est contra eum non agere furti: nunquid poterit adhuc agere mandati? Videtur q̄ sic. arg. extra, de præsum. nonne. xxv. dis. qualis. Iniquum enim est id pacto perimi, de quo, &c. ff. de transact. cum Aquiliana. & l. qui cū tutoribus. arg. cōtra, quia si potest adhoc intentare actionem mandati: secundum hoc nil operabitur pactum: quod esse non debet. ff. de leg. j. si quādo. ff. ad municipa. l. j. Actio enim furti per pactum ipso iure tollitur. ff. de pact. si tibi. §. j. Vt ergo pactū aliquid operetur, videtur vtranq; remisisse. & pactum habet in se quandam liberationem. ff. de transact. l. j. sed si agat mandati, non poterit reus opponere exceptionem pacti: sed in actione furti sic. & hoc quidam tenēt: quod i non multum placet. [i] ¶ †Nec est omittendum q̄ 15 si alicui competunt iure communi duæ actiones: vna intentata, potest postmodum aliam intentare. ff. pro socio. l. rei. Secus tamen est si vna competit de iure communi, & altera de beneficio prætoris. De hoc, & quid iuris sit, siue pœnales, siue rei persecutoriæ, no. secundūm papam extra de collu. k dete. c. fina. in fin. [k] ¶ †Quod autem dixi alteram t eligendam: verū est, si omnes ex vno negotio oriātur. Si autem ex diuersis quælibet intētari potest. ff. de priua. deli. nonnunquā. Si verò dubium est an duæ oriantur vel non: & equè dubium. sicut sæpe in stipulationibus dubitatur, an sit agendum ex stipulatione, vel certi condictiōe: vt probatur & no. ff. si cer. pet. certi. & ff. de verb. obli. vbi tunc vtere verbis, quæ se habeant ad vtranq; actionem, dicens: peto ex stipulatu, vel ex promissione, quam ex tali causa fecisti. sicut patet ex stipulationis diffinil tione. ¶ Arg. tamen [l] q̄ tunc possit vtraq; proponi. extra, de in integ. resti. constitutus. vbi petitur sententia nulla pronunciari: vel si esset aliqua, penitus in integrū restitutio. Quæ dic vt no. j. de sententia. §. iuxta. ver. item possum petere iure dominij vel quasi: vt infra de caosa pos. & proprie. §. notandū igitur. ver. aliæ sunt. Præmissa tamen, vt quidam dicunt, protestatione, q̄ alteram velim prosequi: vt ff. quorum le. l. j. §. quia autem. ibi quēadmodum, &c. Si autem non est æquè dubium de vtraq; sed de vna certum, & de altera dubium: propono

a ¶ Quoq; iste versi. ad literam fuit Vber. de Bobi. excepta vlti. concor. in ver. generalia. allega super rub.

b ¶ L. j. Hucusq; ver. iste Vber. fuit: cui continuatur versi. quod autem dixi. qui sequit̄, est sub §. cū breuiter. mihi charta v. ver. si negotium est tale.

c ¶ Non. De quo ī. de sal. ri. §. sequitur. versi. sed nunquid.

d ¶ Fi. de electi. vt qs duas. de postul. c. vno libro vj.

e ¶ Et cætera. In alia re, vel alteri personæ non nocet.

f ¶ Sibi ipsi. Rationē Ia. de Ra. qui tenebat contrariū, vide per Cyn. in præ. l. j. in viij. q. vbi etiam tractatur an illæ cōtrariæ actiones simul nascantur, & resideant in eadem persona: & an per electionem vnius tollatur altera ipso iure, an ope exceptionis: & an vna electa possit ad aliā redire illa pendente vel finita. Adde vt per oot. in l. edita. C. de edendo. & p Bar. & Dy. in l. j. §. non quæritur. ff. de pub. & adde secundùm Bal. in l. si prędium. C. de ædi. ac. q̄ si eligat̄ vna actio cui sit præscriptū, q̄ non impedit̄ redire ad aliā, cui non sit præscriptum.

g ¶ Contrarium. vt scilicet potius in causam famosam furti soluisse videatur.

h ¶ Vna. Ex qua insurgunt diuersæ et contrariæ actiones: vt in hoc casu. vltra id intētio legis fuit id in eam causam solutum, quæ plus expedit soluenti. e. titu. l. j.

i ¶ Placet. Puto q̄ ii Gub. ponderat q̄ cū ex vno facto cō petat vtraque re-

missio actionis tolat ipsius originem, qua sublata nec restabit sup quo fundetur actio mandati, vt pactū id operetur q̄ res iudicata super altero, vt modo dictum fuit in ver. quid si in casu. Adde q̄ Bart. in d. §. j. tenet q̄ actio famosa descendēs ex delicto, tollatur ipso iure. Secus si descendat ex contractu vel quasi: quia tūc solum pactum non est sufficiēs ad tollendam actionē nisi interueniente Aquiliana stipulatione & acceptilatione: quia non reperitur id esse cautum q̄ ipso iure tollantur similes actiones.

k ¶ Fi. Sed illud scripsi de religi. do. cū dilectus. super fin. vlt. glo. tunc continuat verba Vber. de Bobi. vt ī. dixi.

l ¶ Tamen. Interpositio ad verba Vberti vsq; ibi: si aūt.

illam, de qua conueniunt sapientes, vt in exemplo pacti incontinenti appositi in contractu stricti iuris, omnes conueniunt, quod tunc detur actio præscriptis verbis. de veteri verò informata variant: ergo intentat præs. verbis: vt C. de pact. in bonæ fidei.[a] ff. si cer. pet. lecta est. xx. dist. de quibus. extra, de offi. iudi. dele. prudentiã. prope prin. ¶ 17 †Quid si pœnalis stipulatio subsecuta est: dubiũ pôt esse, an prima obligatio trãslata sit in stipulationẽ pœnalẽ: ergo tuncm videtur agendũ ad primã stipulationẽ, q̃ ad pœnalẽ: vt ff. de act. & obl. l. 10 ff. de verb. obli. ita stipulatus. ff. pro socio. duo. Alia tñ ratione tutius est primò ad pœnam agi, q̃ ad simplũ, s. quia plus est in pœna, q̃ in re: sed & si plus esset in re, habita pœna, securius petes postea illud plus. ff. si quis cau. l. ij. in prin. ff. de arbi. Celsus. in princ. & ff. de eo quod cer. lo. l. si. ff. pro socio. si quis a socio. et l. seq. ff. de act. emp. & ven. prædia. ff. de excep. do. apud. §. Labeo. nisi esset actũ, quod vtrunq; deberetur posset exigi cum effectu: tunc enim videtur cessare timor ille: vt ff. de transac. qui fidẽ. C. eo. cũ proponas. Caue tamen ibi qualiter actum est. nam si actum sit, q vtrunq; cũ effectu, vel simul petatur, non recedatur a forma. extra, de rescriptis. cũ dilecta. Si aũt non sit actum, q vtrunq; cũ effectu, vel simul peti possit. ¶ 18 †Cum pœna sit odiosa & debitum fauorabile, prius agetur ad debitum, seu ad primã obligationẽ, q̃ ad pœnã. nam pœna de facili repellitur a iudice: maximè à iure canonũ. extra, de pœnis. suam. xij. quæst. ij. fraternitas. ¶ Sed si fuit iureiurando pactũ vallatũ, videtur vtrũq; posse peti, & si actũ non sit. C. de transact. si quis maior. xxij. q. j. omne quod. extra, de iureiu. debitores quod alibi forte nõ admittit, secundũ Vber.[b] Itẽ etiã pôt & in alio exẽplo dici, scilicet quando quis obligat nomẽ sui debitoris creditori suo: tũc ei datur vtilis actio. Nescimus tamẽ bene vtrũ vtilis hypothecaria, vel vtilis, quæ cõpetebat obliganti directa: vt C. de hære. vel act. vend. postq̃. C. quę res pig. ob. pos. nomẽ. ff. de pig. si is. Proponat ergo factũ se ad vtramq; habens, & si cogat eligere, videt esse melius eligere vtilẽ personalẽ, quæ cõpetebat obliganti: hoc saluo, qa si obligans nomen sui debitoris habeat hypothecariã in bõis illius, videt obligasse illam: vnde cõpetet hypothecaria vtilis, secundũ Vber. ¶ 19 †Quando aũt pœnalis stipulatio committatur, & si promitto me aliquid facturũ, vel daturum: & si non do vel facio, promitto pœnã: qd sit tunc in obligatione: et si pro parte do vel facio, an pœna in solidũ cõmittat. Itẽ si promitto aliqd, & sub pœna: an possit peti vtrunq; & quãdo possit præcisè peti factũ vel interesse, vel vtrunq;. Itẽ quid si plura sunt capitula & in vno cõtrauenia. dic vt in libello Ros. an ti. de act. ex stipulatu. quæ competit ad incertũ promissum. & s. de arbi. §. fi. ver. quid si plura. ¶ 20 †Sed si quis petit pœnam & sortem, iudex verò pronunciat super pœna tantũ numquid valet sentẽtia? Videtur q sic. ff. de excep. rei iudi. l. iij. ff. de arbi. quid tamen. ff. de minor. etiã. C. si cer. pe. eo q. ff. de verb. obli. scire. arg. cõtra. ff. de arbi. qualẽ. C. de appel. eos. C. ad Sylla. l. fi. prius dictũ verius est: vt patet extra, de testa. Raynutius. & C. si aduersus rẽ iud. l. j. vbi de hoc.[c] Duæ enim sunt petitiones: vna sortis, & altera pœnæ. ff. de appel. cùm in vna. secundũ Vber. & iunge hic quod habes circa contrarias actiones eligendas. s. de actore. ver. itẽ proponens. ¶ 21 †Itẽ pon. q si actor habet rẽ ab aliquo ex iusta causa dominium transferendi: nescit tamẽ an ille fuerit dominus necne: tũc illius rei possessiõe amissa secundũ quosdã, in dubio duas intẽtat actiões, s. si ille dñs fuit, intẽtet rei vendicationẽ. ff. de rei vendi. in rem. ff. de acqui. re. do. traditio. Si verò nõ fuit dominus, intẽtet Publicianã. ff. de publi. l. j. ¶ 22 †Sed cũ istæ actiones diuersæ sint, & contrariæ, videtur q sit altera eligenda: quia si proponeres contrarias, repelleris, vt s. dixi. & in præ. ver. itẽ proponens. Respondeo, hoc videtur q possit vtranq; proponere propter iustam ignorantiam: cùm factum alienum ignoret. ff. pro suo. l. fi. ff. de acquir. hære. l. cùm falsum. ff. quorum

leg. l. j. §. j. sed vbi reus nõ certifirabat actorem, de quo debebat, quare actor vtitur eodem iure. Dico ergo q non est iusta sui actoris ignorãtia: quia eadem persona cũ illo censetur: vnde debet suam cõditionẽ scire. ff. de le. ij. cum filius. §. varus. ff. de reg. iur. qui cum alio. licet sit arg. contra. ff. de exercito. act. l. j. in prin. & ideo eligere debet, nisi son[d] consuetudo obstet. ¶ Sed quam eliget? Respõdeo, rei vẽdicationẽ directam primo: & si succubat, postea Publicianã. ff. de euic. minor. §. j. vel agat primò Publiciana, in qua requiruntur leuiores probatiões secũdum Vber. Alij verò aliter dicunt. quæ dic vt infrà in tractatu libellorũ de causa pos. & proprie. §. nunc dicendum. & iunge hic quod est infrà, versi. quod si velis. ¶ Io. de Deo dixit[e] propter ambiguitatẽ tutius esse agi cõdictione ex lege vel canone, iij. q. j. redintegrãda. extra, de restitutiõe spo. sæpe. de hoc Insti. de actio. ¶ 23 †Quid si primò egit rei vẽdicatione, & succubuit: numquid poterit redire ad Publicianã? Rñdeo sic, vt in præ. l. minor. §. si seruus[f]. extra, de iudi. examinata. Alij cõtra. arg. ff. de excep. rei iud. si mater. §. eandẽ. in fi. & l. & an eadẽ. §. actiones. Nec obst. ff. de euic. si cùm vẽditor. in prin. quia ibi subauditur maximè. ¶ 24 †Si autẽ velis actionẽ in rẽ intentare, si intẽtaueris rei vendicationẽ directã: caue tibi, q possis probare te dominũ iure ciuili, vel gentium, quia licet multis modis dominium acquiratur, vt Insti. de rerum diui. §. singulorũ. & ff. de acqui. re. do. adeo. & per totũ: puta a lege vel a principe. C. de quadriẽ. præs. bñ. & inj. di. quo iure. vel cùm insula occupatur. Insti. de rerum diui. §. insulam. Vel cùm quid capitur in iusto bello ab hostibus. xxiij. q. v. dicat aliquis. & j. de iure militare. & ff. eo. si ab hostibus. & in similibus: tñ eius probatio multùm est difficilis. C. de proba. cũ res.[g] & ideo vtere cõsilio legis. ff. de rei ven. is qui. ¶ Si enim[h] ex contractu emptionis, velis te dicere dominũ, quatuor oportet in illo interuenire. Primũ, cõtractus, qui debet præcedere: alioquin traditio nuda dñium non trãsfert. ff. de acqui. re. do. nũquã nuda. & ar. ff. de dona. nuda. Secũdũ, quod pretiũ numeret, vel fides habeatur: vel aliàs satisfaciat venditori. alias dñium non transfertur. ff. de tribu. procuratoris. §. sed & si dedi. & ff. de contrahẽ. emptio. quod vendidi. Tertium, q res tradatur. aliàs enim dominium non transit: vt extra, de fide instr. cùm Ioã. prope finẽ. C. de pactis. traditionibus. C. de hære. vel act. ven. qui tibi hæreditatem. ff. de rei vendi. si ager. nisi in quibusdã casibus specialibus, in quibus dominiũ sine possessione, vel traditione quæritur.[i] Quartũ, q vẽditor fuerit dominus: alioquin dñium, quod nõ habet, trãsferre non potest. ff. de acqui. re. do. non est nouum. ff. de offi. procõsul. obseruare. §. fi. j. q. vij. Daybertum. extra, de dona. inter vi. & vxo. nuper. Hæc quatuor probãtur C. de proba. cùm res. ff. de pig. si superatus. & l. & quæ nondũ §. quod dicit. & j. de loca. §. nunc aliquis. ver. l. vj. ¶ Alios autem omnes contractus, ex quibus dominiũ transfertur, vt dotis, permutationis, & donationis, traditione interueniẽte, longum esset prosequi: vnde aduocatus sit cautus, vt inspiciat contractum, ex quo vult dicere clientulum dominum esse: & illũ prosequatur. ¶ 25 †Et in omni cõtractu oportet hæc duo saltẽ interuenire, videlicet q contractus præcedat, & traditio subsequat. Itẽ etiam prosequi omnes causas, ex quibus iure gentium sine contractu dominiũ acquiruntur, longum esset, licet & ille ad rei vẽdicationẽ pertineant. vnde & tunc aduocatus sit cautus, vt cõsyderet causam, ex qua vult dicere clientulũ dominũ, & an iure specificationis,[k] vel inuentionis, vel alio: & causam illam specialiter prosequat. Causas illas inuenies ff. de acqui. re. do. & Insti. de rerũ diui. vt prędixi. ¶ Itẽ etiam cõsydera, an res sit corporalis an incorporalis: cum possideri non possit: ergo nec vẽdicari: & an res illa sit singularis vel vniuersalis. quod dic vt j. de causa pos. & proprie. §. notandum. in positionibus.[l] Item vide vtrũ reus possideat id quod petitur, vel dolo desierit possidere. Super quo vide ff. de rei vẽ. is, q petitorio. In fi. ff. de inter.

---

a ¶ Bonæ fidei. Et ibi plene vide per Cy. quomodo veterẽ informare, est nouam formã, vel nouam qualitatẽ inducere. Et an informet actionẽ tantũ, an etiã obligationem. Et an semper informet actionẽ: & an sicut informat veterem obligationem sic informet liberationem.

b ¶ Vbert. vbi s. & adhuc durant eius verba.

c ¶ Hoc. Et vide qđ plenè dixi de re iu. di. cũ inter. ad fi.

d ¶ Fori vel loci. Vbert.

e ¶ Dixit. Castilla. li. iij. pe. col.

f ¶ Seruus. Ibi satis plene de hoc.

g ¶ Res. Hucusque h Vber.

h ¶ Enim. Ingredit verba Ros. de rei vẽdi. post princi.

i ¶ Quęritur. De quibus no. de consue. ca. ij. & C. de acqui. rer. pos. l. j.

ADDE q sit probandum in rei vendicatione, Lu. Roma. cons. cccxxiij. Adde ad id quod remittit hæc additio in principio, & in quibus casibus trãseat dominium sine possessio. Addedico Bald. in l. in suis. ff. de liber. & posthu. item Abb. Sicu. & Fel. in c. cũ aliquibus. extra, de re iudi.

k ¶ Specificationis. quæ est, cũ fit species de materia aliena. De hoc Insti. de rerum diui. §. cum ex aliena. ff. de acq. re. do. adeo. §. cum quis. cuius casum vide in rubri. de vi. & ho. cle. De inuentione habetur Instit. de rerum diui. §. thesauros. & §. item lapilli. sed ille §. non congruit, vt ibi not. sed facit ff. de acqui. re. do. nũquã. § thesaurus.

l ¶ Positionibus. super ver. cęterũ. vbi prosequitur verba Ros.

de inter. act. qui seruum. §. in iure. C. de ali. iu. mu. causa fac. l. vnica. ff. de rei ven. officiũ. & l. si autem. ff. de nox. electio. & j. versic. ꝙ si velis. ¶Qualiter autem agatur, procedatur & pronuncietur contra illum, qui cadit à possessione: vide infra de interro- 26 ga. §. si. ver. verum. & seq. ¶†Sed nunquid[a] is, qui tantum ciuiliter possidet, puta solo animo, potest conueniri rei vendicatione occasione talis possessionis? & videtur ꝙ sic. ff. de rei ven. officium. in fi. vbi indistinctè dicitur, quòd contra quemlibet habentem potestatem restituendæ rei potest intendi: & indefinita locutio æquipollet vniuersali[b]. xix. dist. in. si Romanorum ff. de serui. vrb. prædi. si seruitus. Talis enim bene habet facultatem restituendæ rei, puta propter amissionem. arg. ff. de acqui. pos. §. in amittenda nec est hoc præiudiciale ei qui naturaliter possidet, si nõ patiatur simpliciter illam causam agere: sed saluo iure suo. argu. ff. de re iudi. sæpe. extra, eo. quamuis. ff. qui. mo. pigno. vel 27 hypo. solu. si debitur. ¶†Quid autem iuris si conuentus rei vendicatione seu actione in rem: vel noxali, vel possessor pignoris, vel accusatus, negans se possidere, conuenitur, seu vanet vel debitum soluere sit paratus: vel ante litis contestationem exhiberet rei petitæ possessorem: vel ostendit seruum noxosum, vel cinmoosum. vide i. de actore. versicu. item eluditur. & seq. ¶Item si quis se vltro rei petitæ defensioni offerat: vide infra de in- 28 terroga. §. si. versi. hi quoque. & seq. ¶†Item quid iuris, cum species, vel quantitas, vel æstimatio petitur: nota infra de solu. §. pe. versi. ad huius. & seq.[c] Et nota quòd videtur dicere lex, ꝙ non potest in eodem libello intentari actio ad exhibendum, & rei vendicatio: vt C. de noxa. act. l. j. in prin. Nam actio ad exhibendum ordinaria est, & ideo in ea debet dari libellus. iij. q. ij. c. induciæ. §. offeratur. et causa, ex qua agatur, exprimi: vt C. ad exhiben. l. j. & lis contestari, iurari, & sententia ferri, et in litem iurari: vt ff. eodem, Iulianus. §. qui iurant. & de in lit. iur. in actionibus. in princip. Qualiter autem in ea libellus concipitur, vide infrà in tractatu libellorum in titul. de iudi. §. vlt. Verum consuetudo iudiciorum admittit, vt vtrunque in eodem libello intentetur: vt si dicatur.

29 FORMA. †Peto rẽ exhiberi. & debet dicere signa eius aboquin ei iuranti succurritur: vt ff. eodem. l. ij. & eam exhibitam vendico rei vendicatione. Vel sic.

FORMA Coram vobis &c. conqueror de Pe. qui iniuste detinet talem equum ad me iure dominij, vel quasi pertinentem. equus est pili nigri, coctus, vel signatus tali signo in tali parte: quare peto dictam equum mihi restitui: & cùm mea intersit dictum equũ mihi exhiberi, peto ipsum per dictum Pet. in iudicio exhiberi. Nec obstat præ. l. C. de noxa. quia debet ibi exponi vel pro &c.[d] Et forma positiones super hoc libello: vt infrà de causa poss. & propri. §. notandum igitur. versicu. aliæ. & de hoc vide in præ. §. vlt. de in. ¶Sed nunquid debet fieri exhibitio ante litis contestationem vel post coram testibus ipsius actoris? Dic vt nota. ll. eo. l. ij. secundũ Vbert. ¶Sed nunquid possunt simul in eodem libello peti restitutio & rescissoria, vel res metu perdita, & quadruplum. De hoc infrà in tractatu libellorum, de in integ. restitu. versicu. sed nunquid. & de his, quæ vi me. ve causa fiũt 30 prope princi. ¶†Quid si ago contra te rei vendicatione, & formo sic libellum?

FORMA. Peto à te talem rem, quam dico meam fuisse: nunquid valet talis petitio: & an hoc probato, præsumetur mea esse nunc, nisi contrarium probetur a te, qui eã tenes, & in me transfertur possessio?[e] Et videtur quòd debeam probare meam esse nunc: vt C. de probatio. ex persona. & no. ff. de lib. agno. l. antepenul. & de proba. l. iiij. & extra, de causa poss. & proprie. cum ecclesia §. partibus. ibi: vltimò & immediate, &c. Sed dic contra per l. C. de proba. siue possidetis.[e] & facit eodem titu. non epistolis & l. non nudis. & C. de testi. authen. si dicatur. & ff. finium regun. in finalibus. Secus in minore, qui non præsumitur modò minor, licet olim fuerit minor. Item secus in possessione, cùm & multæ aliæ sint differentiæ: vt ff. de acquiren. posses. si quis. §. differentia. secundùm 31 Alber. Papien. Vbert. verò de Bobio† dixit quòd si res est mobilis, non præsumitur modo possidere, licet quandoque possederit: quia vilis est & neglecta possessio. ff. de acquiren. posses. si rem. secus in immobili. Sed hec sententia non est vsquequaque vera. nam & si habeo fundum, & steti per xx. annos quòd non iui ad ipsum, nec habui iustam causam non eundi: videor possessionem ob meam negligentiam perdidisse: vt ff. de vsu. furto. §. no. & ff. de acquiren. pos. licet. tamen si tunc fructus percepi, non ideo possessionem videor perdidisse. Et hæc omnia vera sunt, cùm tractatur de mea vtilitate: si verò de incommodo, tunc præsumor modò possidere,[f] secundùm quod traditur C. ad exhiben. l. iij. nisi probetur me possidere desiisse sine dolo malo: quod fit eo ipso, quòd contrarium nõ probetur, secundùm quosdam. ff. de exce. rei iudi. si rem. ff. rem ra. hab. e. procurator. in princi. Alij dicunt quòd si possessio mea peruenit ad aliquem ex contractu, vel ex delicto: præsumitur hodie possidere, nisi probet se desiisse possidere sine dolo malo: vt C. de pigno. act. l. iij. Si verò aliter peruenit, tunc præsumitur possidere: sed absoluetur, si voluerit iurare se sine dolo desiisse possidere: argu. ff. de nox. quoties. § ait prætor.[g] ¶†Hoc quoque 32 non est prætereundum: quia si ago contra te rei vendicatione ad rem, quam dico me apud te deposuisse: tu verò negas, dicens me eam tibi commodasse: teneris ad restitutionem propter bonam fidem, et debeo vincere, nec refert qua actione agatur: vt ff. de pacti. cred. l. iij. nec mihi hoc casu incumbit probandi necessitas de depos. to. ff. de fideius. tutor. secundùm Azo. Iac. Bal.[h] ¶†Item scias ꝙ rei vendi- 33 catio tantùm domino competit: vt ff. de rei vendi. l. in rem actio. in princi. & C. eo. doce. Fallit tamen quandoque: vt C. de iure do. in rebus. & ff. eodem si sponsalibus. §. j. vbi mulier agit rei vendicatione pro rebus dotalibus: cum tamen eas viro traden-

a ¶Nunquid. Ros. est ver. quæri solet. vltra medium tituli.

b ¶Vniuersali. Impropriè fit hæc allegatio, cum suprà posuerit cõtra quelibet: & lex in fi. dicat ab omnibus, qui tenẽt &c. nec hanc allegationem fecit Ross. ꝙ dicit Azo. in Summa idẽ tenere. & sic est, vt ibi patet post prin. & idem tenet Accur. ff. eo. super rubri. & ponit exemplum in illo, qui dedit in feudum. Sed Ross. ad contrariũ allegat quòd habere facultatem restituendæ rei videtur respicere traditionem, quam iste facere non potest. Respondet quòd faciet quam potest illam dimittendo, & animo perdendo, vt sequitur. ¶ADDE quod Barto. in l. Pomponius. §. si is, qui precario. tenet indistincte, quòd siue habeat facultatem rei restituendę siue nõ possit cõueniri rei vendicatione, & hoc sequuntur ibi communiter doct. & Vincẽ. imò quãdo apparet conuentum rei vendicatione non habere facultatem rei restituendæ, valet iudicium intẽtatum cõtra eum. & finis huius iudicij est quòd si actor probet se dominum, & declaretur dominus, nocet victo, si vnquã possessio ad eum peruenerit. Et hoc probat text. secundùm Bar. quem dicit scribendum literis aureis in l. si à te. §. j. ff. de excep. rei iudic.

c ¶Et seq. §. repetitur ibi: vtrum.

d ¶Et. Ibi dicit vendicare, vel ad exhibendum agere nõ prohiberis.

e ¶Possidetis. Ibi in fin. Cy. recitat quęstionem de deponentibus in curia contra electum ꝙ electores semel fuerant excommunicati, an procederet positio.

f ¶Possidere. Ioan. de Bla. contra, secũ uerso, s. ꝙ in sui pręiudicium, qui possedit, non intelligatur possidere: in sui fauorem sic. hoc no. an tractatu de rei vendi. in fine.

g ¶Prætor. Ad materiã vide quod no. j. de per. & pos. §. j. ver. quid si peto.

h ¶Iac. Bal. vide infra de sen. pro la. §. qualiter. ver. quid si lis. & vide in quo differt hæc quæstio ab illa: quia hic vendicabat rem, quam se deposuisse dicebat penes reum: ibi simpliciter agebat depositi: sed probauit commodatum. Item hic reus confitetur commodatum: ibi actor id probat. & vide per hoc ꝙ isti duo ver. sed iste. plus facit pro Innocen. quod not. de iud. examinata. vt ibi scripsi in gl. dixit Inn. Petebat enim ille rem, quam dicebat ad se spectare iure dominij, & dominium probauit, licet actionem locari expressisset. cõtra eum facit infra ver. pe. & §. de teste. §. j. char pe. ver. sed pone ex. & vide quod ibi dixi. Verè in istis terminis summam æquitatem habet hæc solutio, scilicet cũ reus à princi. confitetur se debere quod petitur, sed ex alia causa: nec aliud proponit quo obstet actori. Hoc dico, quia si dicat, non deposuisti, sed commodasti: ante vsum completum repetere non potes. extra, de commod. c. vno. ff. eodem in commodato. §. sicut. tunc cessaret æquitas prædicta. & procedit dictum rei, quòd non procederet in deposito. extra, de deposi. bona fides. §. j. ff. eodem. l. j. §. est autem. & responsio illa recta esset, negans narrata, & dicens petita fieri non debere. ADDE ꝙ prædicta Ioan. An. sequitur Pau. de Castro in l. is, ad quẽ. ff. de acquirẽ. hæredit. & Alex. consilio cxx. j. libr. & Pau. de Cast. consi. ccvij. ¶Et quia titulo huic conuenit hæc materia, cuius satis trita est quæstio: retentis terminis agens depositi ad quãtitatẽ vel speciem lite contestata per negationẽ producit testes: ꝙ probant commodatũ quod sequi debeat condemnatio, videtur primò ex æquitate, quæ vult rem meam, quæ ad te peruenit mihi restitui. ff. si cert. petat. si & me. si suffragandum est cuique, vt consequatur quod suum est. ff. quod cum eo. l. j. & nota. ff. de eo quod cert. lo. l. j. in vltim. glo. Item sicut error causæ non impedit translationem dominij. ff. de acquiren. rerum domi. cùm in corpus. Sic error actionis non impedit sententiã, quin condẽnetur reus conuictus per probationes: cùm & iudex per sententiam dominium transfert: vt nota. Institut. quibus aliena. non licet. §. primo. nam & iudex contra naturam actionis fert sententiam. ff. de ædil. edict. bouem. §. aliquãdo. Hoc tamen solue vt scripsi de simonia. licet Heli. super finem glo. sic. s. Item constat illum esse debitorem ex numeratione, & traditione probans. & sic contracta fuit obligatio, ex qua mihi competit certi condictio. ex qua licet actio proposita fuerit inutilis, iniquum esset, condemnationem non sequi: cùm sæpe id, quod non valet vt agitur, valeat vt valere potest. extra, de desponsatione impuberum c. vno. libro sexto. ff. de pactis. si vnus. §. penul. nec refert quo genere actionis agatur. ff. de euictioni. si mancipium §. j.

¶Ad contrarium inducitur, quod suprà dixi, & ff. si pars hæred. pe. l. non possumus. & ff. iudi. sol. cùm quærebatur. vbi cautio in vna actione præstita non committitur, si alia actione agatur. Ad idem iura allegata in j. præ. ver. quid si lis. ff. de in ciur. si duo patroni. §. Iulianus. & prædic. decre. licet

Heli.& de re iudi.abbate.li.vj.per quæ iura multi tenent contra:qa deficit obligationis initiũ quo ad causam propositã. Allegant ff.de ac.& ob.l.quęcunq;.ff.de neg.gest.Pomponius.ij.& l.fideiuss.ff.de instito.l.habebat.& si mens.fal.mo.di.l.j.§.j.& volẽtes saluare dictũ Inn.dictũ illud procedere, qñ ab initio non fuit opposita ineptitudo libelli. quod intellige cũ patebat ex eius forma.

Cessat enim id, qñ ineptitudo apparet ex probationibus tantum. a

¶ Mihi placet dictum Inno.qui loquitur de petente rem iure dominij, & probat se dñm: qui licet submiserit actionẽ locati,obtinere debet ex causa sufficienti intentata & probata pone.in fi.melius.Qñ verò simpliciter petit rem per actionẽ depositi, & demũ probat cõmodatũ, vel locatũ: hic procedit opinio cõtraria,& iura ad illam partẽ inducta: nũc in defensiõe primi dicti oportet insistere. Assumo igitur illud cõtrariũ, quod h est vtilis in materia, & plenius specificat, scilicet decret. Abbate.per quam patet à ver.cæterũ. vsq; ad finẽ, q̃ vendicãs rem, vel illam petens iure dñij,nõ habet necesse exprimere causam.& concordã. ibi vide in glos.talis. Potest tamẽ exprimere,si vult·tunc habet necesse probare illam causam esse & fuisse verã tẽpore litis contestationis. & vt tibi scripsi super glo.pe. diuerso respectu, quandoq; vtilius est exprimere causam:quãdoq; vtilius non exprimere:ex primo autem patet, q̃ libellus Innoc. de quo §.perfectus erat sine adiunctione actionis.nam illa adiunctio, nec fuit, nec potuit esse causa dominij, vel illius petitionis, nec acquirendo nec in vtendo. Primum patet:quia non est de titulis enumeratis post titulum de acqui.re.do.ff.Secundum etiam patet:quia locatio fit à non domino. vnde conductor locat.ff.loca.l.nemo.Concluditur ergo q̃ adiectio fuit impertinens & inutilis.Sed nos habemus regulam in vj.quam inter regulas Legistæ non habent, Vtile per inutile vitiari. Item sumus in materia separabili:cum præcedens oratio libelli in se perfecta foret, vt dixi.Concluditur ergo dictum Inno.in suis terminis procedere.Fortificatur hoc per not. de consec.dist. iiij.si non sanctificatur.in princi.& recitatur de baptismo.c.j.vbi etiam in baptismo,si forma verborum congruatiam prolata,addantur aliqua verba,nihilò minus verum est baptisma.sic hoc in baptismo,fortius in libello.Facit ad prædicta cle.de præbend.c.j.primo responso.in fine.

do,in eum transtulit dominium:vt C.de pactis.traditiõib[a].De hoc tñ no.secũdũ quosdã in præd. l.in rebus.[a] ¶ Itẽ no.q̃ si misi pastorẽ meũ ad mõtana cũ ouibus meis & aliquis ei vnam vel plures, vel etiã oẽs auferat:possum ego eas vẽdicare. arg. C.de sacrosan.ecc.sancimus.j.prope prin.ibi:sacrorũ vasorũ custodes,&c.C.si per vim vel alio modo l.j.& ff.de dã.infec.cũ emptor.in fi.j.rñ. & xvj.q.j.in canonibus.prope fi.ibi:custodes chartarũ. Itẽ no.q̃ pastor tenet̃ de custodia:vt extra,de reg.iur. quãtus.ff.loca.qui mercedẽ.& vide infrà de loc.§. postq̃.ver.quid si locaui. ¶ Vtrũ simul peti possint res vel æstimatio,& qualiter ęstimatio peti potest.no.infrà de solu.§.sequit̃.ver.ad huius. & seq. ¶ Vtrum aũt petens ecclesiam, vel præpositurã, vel archidiaconatum, vel episcopatum, vel aliã dignitatem,etiam secularem, vel ius patronatus vel ciuitatem,vel castrum,aget rei vendicatione. vide 34 infrà de relig.do. ¶ †Illud verò no.dignũ est, q̃ si vis petere legatum tibi relictum,tres habes actiones,s.personalem actionem ex testamento,de qua infrà de testa.§.j.vers.& no.& rei vendicationẽ,& hypothecariam:de qua infrà de pig.§.j.vers. cæterum.& C.cõia de le.l.j.ver.rectius.& infra, de primo & secundo decre.§.vidẽdum.ver. sed nũquid. ¶ Sed quando hæc tibi cõpetunt? Rñ.rei vendicatio datur demum ab adita hæreditate, si species[b] fuit legata purè:vt ff.de pec.sed si dominum. §.sed & creditor.& ff.de leg.ij.legatum.& ff.de fur.à Titio. Item personalis demum ab adita hæreditate: quia hæres non est prius obligatus.Instit.de obli. quæ ex quasi contra.nas.§.hæres.& ff.ex qui.cau. in pos.ea.apud Iulianum.§.fi.& l.seq. Item etiam hypothecariam habes ab adita hæreditate, cum sit accessoria:vt ff.de pign.contra.& l.res. Nec potes vti simul personali & reali:vt ff. de lega.ij.cum filius.§.varus.sed personali & hypothecaria sic:vt argu.in authen.de fideius.§.sed neque.in fin. sinautem legatum fuit in genere:tunc non habes rei vendicationem,nisi demum facta optione:vt ff.ad exhiben.l.iij.§ sciendum. ¶ Et hoc verum est, quod habes personalem actionem, cum legatum est in 35 genere. ¶ †Quid si in specie? Non videtur q̃ tunc habeas personalem.ar.ff.vsufru.quemad.ca.l.fi.Sed potest dici cõtra.Nam sicut odio furum datur personalis actio contra eos,vt Instit.de act.§.sic itaq;. sic etiam in fauorem legatariorum pro recuperatiõe eorum,quę legata sunt in specie. Vel dic aliud esse stipulari rem suam dari sibi, & aliud restitui: & sic aliud est petere rem suam :et aliud petere sibi restitui:vt argumen.ff.de verbo. obliga.nemo. Vel dic quòd habes personalem actionem ratione possessionis:vt ff.de condi.inde.l.indebiti. §.j. vnde vtraq; locum habet,scilicet personalis & hypothecaria:sed non vbicunq; locum habet rei ven36 dicatio & hypothecaria locum habet. ¶ †Sed quãuis præmissis tribus modis peti possit legatum: potest etiam peti secundùm canones condictione ex canone,& officio episcopi.xvj.quæstio.j.commonere.xiij.quæstio.ij.vltimo.extra,de testa. nos quidem & c.si hæredes.& c.tua. ¶ Sed quid si quis legauit plures species alicui,& postea rem alij in genere:nunquid videntur res illæ obligatæ? Fortè non:quia per generale legatũ nõ derahit̃ speciali. 37 ff.de leg.iij.vxorẽ.§.felicissimo. ¶ †Sed quid si legauit nihi vsumfructũ cuiusdã rei:nũquid proprietas eiusdẽ rei erit obligata? Rñ.absurditas est, si sit mihi obligata:cũ nõ sit permista causa vsusfructus & proprietatis:vt ff.de acqui. pos.l.pe.secundum Vber. ¶ Qualiter aũt cõcipiet̃ libellus super cautiõibus hæreditarijs à legatario præstandis,vel ecõtra:dic vt infrà in trac.libel.in tit.de pig.§.sequit̃. ¶ Item quo iure,& qualiter, & qñ,& à quibus executores testamẽtorũ exigẽt legata,dicã j.de instru. editione.§.nunc verò aliqua.versi. sed quo iure & c seq.& præce. ¶ Quæ[c] aũt actio detur fideicõmissario ad petendũ hæreditatem sibi restitui, notat A38 zo in Summa,in titu.ad Trebel. ¶ †Quid si hæres erat creditor defuncti,& rogatus restituere hæreditatẽ eã restituit:quæritur quã actionẽ habet? Et dicunt quidã,q̃ habet vtiles,quas primò habebat directas:vt ff.ad Trebel.l.debitori.C.de iure delib. sancimus.§.in computatiõe.Sed H.dicit aditione hæreditatis eas extinctas.C.de pact debitor.C.de sol.Stichũ.& ideo dicit eas nõ restituẽdas: vt ff.de solu.qui res. §.areã.sed dat hæredi condictionem indebiti,quasi plus soluerit.ff.de hære.vel act. vendi.l.ij.§.pe.& ff.de condictio.inde.si is,qui. & ff.e. cũ hęres.& C.ad l.fal.in imponenda. Si verò hæres institutus erat debitor defuncti, & rogatus restituere hæreditatẽ,eam restituit,fideicommissarius aget contra eum actione ex testamento,quasi non d plenè restituerit. De hoc ff.ad Treb.[d] ita. & l.ita tae men.§.extra.[e] & facit ff.eo.debitor. ¶ †Sed quan39 do competunt actiones fideicommissario? Rñ.facta restitutione,non ante: vt ff.ad Treb.facta.& in præ.§.ex Treb.& l.si hæres.§.j.nisi in casibus, vt no.ff eo.Marcellus.§.res.C.communia de le. l.fin. §.fi. ¶ Quid si hæres rogatus est restituere hæreditatem primo, & primus secundo : hæres restituit primo,& primus secundo:nunquid vtiles actiões remanent penes fideicommissarium sicut directæ remanent penes hæredem, adeò vt si quis soluat primo fideicom.sit liberatus? De hoc C.ad Treb.l. f pe.& [f] ff.eo.ex asse.in fi. ¶ Vtrũ autem restitutiõe facta in vna reintelligatur in omnibus facta? Rñ. g sic.vt no.ff.eo.restituta.[g] ¶ Item an procuratori fideicommissarij possit fieri restitutio:no.ff. eo.qui 40 ita.§.j. ¶ †Quid si velis intentare Publicianam[h]? vih de si habes causam,ex qua competat. Super quo vide ff.de pub.l.j.& l quæcunq;. & per totum. & j.in tractatu libellorum in titu. de causa possess.& proprie.§.nunc dicendum.& s.ver.item not.q̃ si. & seq. Consydera etiam an is,qui conuenit̃, possideat,sicut dixi s.ver. si autem velis.& j.§. proxi.ff. eo.eum qui.§.Publiciana q̃ si possideat, vide si sit directè dominus, vel emphyteuta, vel vasallus,vel superficiarius: vide etiam ius tuum & aduersarij.super quo vide ff.eodem suum.§.ij.& l.ij.& l.in rem. & ff.si ager vec.vel emphy.pe.& ff.de superfi.per totũ.& ff. de dam.infecto.l.si finita.§.si de vectigalibus.ff.de rei vendicatione in speciali.& l.sequen. 41 ¶ †Et no.[i] quinq; esse necessaria ad hoc, vt compei tat Publiciana. Primum, quod habeat iustum titulum

ADDE q̃ Abbas in c.examinata.dicit q̃ de rigore iuris,cõtrarium eius, quod voluit Inn.est verũ.l.j.C.si mens.fal.mo.di.& ita dicit tenere Hosti. sed de æquitate teneret opi.Inn.quã etiã tenẽt Bar.Bal.Rapha. & Pau.de Cas.in l.j.ff.de edẽ.& Iasi.in l.ita stipulatus.§.Chrisogonus.de verb.oblig. Ro.tñ.cõsi.cccxlvj.inci.primus præpositæ quæstionis articulus dicitur sentire opi.cõtrariã breuibus verbis.& pro cõi opin. facit gl.in l.vinũ.ff.si certũ pe.& qd voluit idẽ Ro.cõs.cccxcvij.s.q̃ vbi alias citatio nõ est necessaria,si illa fiat non rite,non vitiatur actus. Faciunt quæ volunt doct. in l.si stipuler.§.fi.de ver.obliga.

ADDE tu,q̃ licet in petitione seu libello viderentur aliqua superflua, propter hoc non vitiatur.rñdet Bald.in l.Gallus.§.quidã recte.in j.col.ff.de liberis & posthu. Adde etiã q̃ cũ exprimet̃ in libello, dũmodo inferat ad cõclusionẽ Bal.in l.Gallus.§.quidã recte.in iiij.col.ff. de libe.& posthu. Itẽ facit ad suprà dicta per Io.An. q̃ si libellus ex vna parte est ineptus, ex altera verò aptus, proced̃ sup pte apta, reiecta atq; remota inepta. Hostiẽ.in c.ad dissoluendũ, de despõ.impu.extra, Lap. allega. lv. in iiij.col.Abb. Sicul. in dicto c.ad dissoluendũ.vnde si ineptitudo non attenditur,multò minus superfluitas,&c.

¶ Rebus. Vide ibi tres lecturas in gl. contra.

b ¶ Species.sup.quę erat legantis.

c ¶ Quæ. Hic incipiunt verba Alber. Gal.titu. de quarta Trebel.vsq; ad versicu.q̃ siue hs.

ADDE quomodo formetur libellus cùm fideicommissarius vult auocare alienata, Paul. de Castro consi. x.

d ¶ Trebel. Et vide infrà de iudi.§.j.

e ¶ Trebel. Vt dixit Alber.Gal.ibi istæ duæ quæstiones no.

f ¶ Et.Suple plenius vt dixit etiam Alber.Gal.

g ¶ Restituta.in iij.glo.

h ¶ Publicianam.Hic redit ad verba Vber.de Bobi.ad quæ interposuit vltra duas columnas.

i ¶ Et no.Hæc quinq; no. Accur.Instit.de act.§.aliæ.in gloss.& sic videtur. Scias q̃ Rofr. vbi de Publiciana tractat,aliter prosequitur quinq;, quæ dicit necessaria,& illa plenè.Ponit enim pro primo & vnico tertiũ & quartum,quæ hic sunt coniunct̃ allegat ff. eodem titulo.eum qui. §. prætor. & §.Publicianam.& l.sequenti.Secundum quod res sit talis, quæ possit

vsucapi vel praescri bi, dans regulam q res nõ vsucapibilis, nec praescriptibilis nõ cadit in Publicianã: & ecõuerso, omne vsucapibile & pscriptibile traditũ tit. à non domino petitur per Publicianã. alle. ff. eo. cũ qui. §. si. & l. fine. § hęc actio. ponit quatuor casus exceptos, in quibus in casu non vsucapibili procedit Publiciana. Tertium, q intercedat causa iusta trãsferẽdi dominium, si fieret à domino. ff. eodem. quęcunq; in prin. Quartũ, q res sit talis, quę alienari possit eodẽ ti. cũm spõsus. §. si res. Fallit in re seruitus, quae alienari potest: & tamẽ nõ datur Publiciana. eo. ti. fine. §. hęc actio. Quintum, q fiat traditio ff. eod. ti. l. j. in fi. In casibus. eod. l. ij. & iij. An verò requiratur vacua possessio, dicam de causa pos. §. nunc videndũ ver. si verò dubitet. vbi etiam plene prosequar haec quinq; nõ esse necessaria ĩ omni specie Publicianae.

ADDE quae necessaria sint ad hoc vt competat Publiciana, Ron. consi. cccexxiiij. Et an publiciana detur contra titulo possidentẽ, vide Alex. cõsi. xc. ij. li. Et an agẽs Publiciana debeat habere titulum & vacuum possessionẽ per Alex. consi. xlviij lib. Et quid debeat deduci in publiciana, per eũdem consi. xc. ij. li.

ADDITIO.

¶ Et cui competat Publiciana, & quae requirãtur ad eam intentandam, tradit late Phi. Corne. consi. cx. In iudicio in ij. vol. Bal. consi. cccclxxxvj. incip. quidam dominus. in j. volu. Et an Publiciana competat ecclesiae in bonis possessis ab eo, qui se & sua offert ecclesiae, vide Socin. consi. q. incip. visis duobus. col. q. vers.

a tum. Secundum, q fiat ex eo traditio: vt ff. de publi. l. j. Tertium & quartũ, q tempore venditionis & traditionis[a] habeant bonã fidem, quod pręsumo, nisi probetur mala. ff. de prob. verius. Quintum, q à nõ domino tradatur, quod semper praesumo: vt no. ff. de pub. l. j. ¶ Caeterum, si tu aduocate actoris vis hypothecariam intentare, cõsidera ius tuum, & ius possidentis rẽ. vide ff. de pig. si superans. & l. si fundus. §. in vẽditione. & per totũ. Et caue ne possidens potiora iura habeat. Super quo vide ff. & C. qui po. in pig. ha. & cùm ages hypothecaria, debes petere in libello vt debitor, vel soluat debitũ, vel pignus cedat, & dimittat, vel restituat: vt C. si vnus ex pluribus haer. cre. vel debi. l. ij. in fin. & in prae. §. in vẽdicatione. Sed melius est, q primò restituat id, quod est in obligatione:

42 ¶ Quia verba trãsposita idem significãt ff. de peculio. quidam. & argu. extra, de rescripti. causam quae. extra, de verb. sig. nihil. Secũdò verò debitũ soluat: vt ff. de pig. si inter. §. fin. & quasi per totũ. & in praed. l. ius aliud est. quia ibi ille erat saltẽ de parte obligatus, secũdùm Vber. Vel cõcipitur libellus: vt j. de pig. §. ver. caeterũ. ¶ Quo autẽ tẽpore hypothecaria tollitur, no. j. in trac. li. in ti. de praescr. verb. sed de hypothecaria. & seq. De hypothecaria vide plenius j. de solutio. §. j. ¶ Qualiter autem cõcipitur libellus super cõsti. ob aes alienu. no. j. de pig. § j. vers. item cùm ob aes. Verũ si velis agere personali, vide vnde sit reus obligatus: quia personalis actio nõ nascitur, nisi ex delicto, vel quasi: vel ex cõtractu, vel quasi. quędam etiam ex varijs figuris causarũ. ff. de ac. & ob. l. j. & l. ex maleficijs. & §. actio. Inst. de ob. & ĩ. ver. sed quã eliget.

43 b ¶ † Super his autẽ generalem do[b] tibi doctrinã: nam si habes certã actionẽ ex delicto; illam propone. Si verò non habes certam, nec habere potes, & constat de delicto commisso: de rigore juris agẽdum est actione de dolo: vt ff. de dolo. l. j. & per totum. ff de cri. stel. l. ij. extra de praesump. c. j. Si autẽ constat de rigore iuris non esse commissum: aequitas tamẽ scripta suadet dandam actionẽ: agatur actione in factũ: vt ff. de praescr. verb. quia. & l. quoties. C. de sacrosanc. ecc. l. sancimus. & hoc si vis agere de dolo extra cõtractum vel quasi cõmisso. Si autẽ de cõmisso in contractu distingue: quia aut fuit promissum de dolo nõ adhibẽdo: & tũc ex promissione agitur. Si verò non fuit promissum: distingue in quo negotio fuerit cõmissus dolus, & qualiter: vt ff de dolo. eleganter. §. non solùm. ff. de excep. ita demũ. ff. de verbo. ob. si seruum. respõ. j. & l. j. & l. videamus. aliàs incipit, Iulianus. §. vno. ff. de sol. & etiam l. qui sibi. §. j. & ff. de lega. j. huius. § iij. ¶ Si verò velis ex contractu agere, & habes certam actionem, eam propone. Si autem nõ habes certam, nec ab aliquo perito potest haberi facta inuestigatione subtili, si constet dandam de rigore iuris, agas directa praescriptis ver. vt ff. de exer. ac. l. j. ff. de praescr. verb. l. j. & ij. & ad haec. ff. de acqui. rer. do. locus. ff. de rebus dubijs. si fuerit. in fi. si de aequitate est danda, age vtili. ff. de dolo. si oleum. ¶ Porrò si vis ex edictis praetorum agere; si certa datur actio, illam intenta. alioquin in factum. ff. nautę cau. stabu. l. j. Item si mens & verba praetoris dantur tibi, proponas directam, si deficiunt verba, & mens scripta succedit: locũ habet vtilis. ff. de iurisd. om. iud. si quis. Si autẽ deficiant verba & mens, sed mens mentis inuenitur secũdùm subtilitatẽ iuris: ff. vtiliter agẽdũ secundùm Vber. ff. de neg. ges. ait praetor. §. pe. Sed si deficiũt verba mẽs, & mẽs & mẽtis ratione ne inuenias actionẽ de bursa tua. ff. so. ma. si verò quasi in fi.

c ¶ Sed & si vis actionem vniuersalẽ, puta petitionẽ haereditatis intẽtare, vide vnde tibi delata est hęreditas ex testamẽto, vel ab intestato. Item vide vtrũ directè, vel per fideicõmissum, & an iure ciuili vel praetorio: & sic scies an debeas intẽtare directã, vel vtilem ex parte tua, & vide ff. de pet. haere. l. j. & ij. ff. de possessoris haere. pe. & ff. de fidei com. per totũ. Sed nõ sufficit hic tibi scire factum tuum: imò oportet quòd etiam scias, an is, quem vis conuenire, possideat, & qualiter: vt si possideat sine titulo, conuenias eum directa: si cum titulo, in casibus cõuenias eum vtili: ideoq; tu interroga vtrũ possideat, & qualiter, priusquã libellũ offeras, vel a saltem ante litis cõtestationem. quae dic vt j. de interrog. & C. de peti. haere. cogi. & ff. de peti. hęredi. regulariter. & l. ij. & seq. titu. ¶ In hoc autẽ caue, si vis intentare vtilem, vt non intentes simpliciter petitionem haereditatis: quia simpliciter intentando videris intẽtare directam. & idem forte est in alijs b actionibus. ff. de peti. haerd. nec vllã. §. si qui sciẽs.

c ¶ Qualiter autẽ in vniuersalibus, vel generalibus, vel specialibus vel cõmunibus iudicijs libellus concipiatur, vide j. in tract. libel. in titu. de iudicijs. §. j. ij. & iij. d

44 ¶ † Et nota quòd quatuor sunt vniuersales actiones, s. petitio haeredi. s. famil. ercis. actio ex testamento, quae datur vniuersitati per Trebel. restituta: actio ex empto, quae datur quoties tota haereditas emitur.[d] ¶ Si verũ vis vniuersale iudiciũ diuisorium intentare, puta famil. ercis. cõsidera in ea, quae iam dixi in petitio. haeredi. consideranda, s. vt scias an habeas directũ iudicium, vel vtile. nam generaliter quod facit petitio haereditatis in petẽtibus, id facit iudiciũ familia erciscundae in diuidendo, secundùm magis & minus: & alter. ff. de peti. haere. sed & si lege. §. pe. ff. si pars haered. peta. nõ possit e anus. ff. famil. ercisc. l. j. & ij. & l. propter speciẽ. in fi. & l. si ex asse. & l. fundus. Respon. j. In hoc quoq; cautus sis, vt hoc iudiciũ non intentes, si nõ possides, quia negaret te cohęredẽ, & sic deficeres. sed si f possides, hanc exceptionẽ timere noli. ff. e l. j Si aũt velis intentare cõmuni diuidũdo, vide si habes directũ dominiũ: & si habes, illud intenta. Si verò habes vtile, vel aliquod ius, intenta vtile. & intentatur vtile pro rebus, quae fuerunt cõmunes, sed non sunt nunc. ff. cõmuni diuid. l. j. & ij. & per l. hoc. & l. quis putans. & l. communi. & l. in summa.[e] ¶ † Et g

45 nota[f] q iudicium aliud vniuersale: vt peti. haered. vt s. verũ. sed & si vis ac. sed cõtra no. extra, de causa pos. cum ecclesia. in glo. hoc sumptũ. vbi petitio haereditatis vocatur generale iudiciũ.[g] ¶ Aliud generale: vt negotiorũ gestorũ, tutelae, pro socio, & h huiusmodi. Aliud speciale, s. rei vendicatio: quia ibi agitur ad certũ rem, vel speciẽ: & in ea veniunt fructus, & huiusmodi. ff. de re iudi. Paulus. De hoc in- l fra de iudi. in prin. & s. in prin. & in pluribus versi. ¶ Differunt aũt vniuersale & generale. nam in vniuersali, licet sit actum ad certam speciẽ: nihilò minus venit omne id, quod tempore sentẽtiae inuenitur possidere. ff. de peti. haered. l. ij. & l. si quo tempor. & l. item ve. §. si quis. In generali verò, si actũ sit ad vnã speciem tantũ, non venit quod alia specie continetur: vt si actum sit super administratione: sed non venit, nisi quod in ea continetur. C. de iudic. licet. ff. communi diuid. iudiciũ. ¶ † Item vtilis actio est, quae competit pro haereditate, quae est k vniuersum ius, quod defunctus habuit. ff. de verb. signifi. hęreditas. Omnes enim actiões vniuersales gratia haereditatis competũt.

h [h] generalis verò est, quae plura sub se cõtinet capitula, puta administrationem panis, salis, vini & olei, & huiusmodi. nõ tñ continet vniuersum ius, quod defunctus habuit. Saepe enim euenit, vt non omnia paterna ad filius deueniant. Item in generalibus actionibus, &c. exprimunt, & res etiã generaliter petunt: sed in processu causae specificantur. ar. C. de iudi. l. licet. quod nõ est in vniuersalib⁹, vt s. in prin. huius §. Et scias, q tutor, qui gessit, tenet directa: qui verò nõ gessit, vtili, qui solum fecit inuentariũ, dic vt j. in tit. de instru. edi. §. edicto. versic. sed cùm tutor. ¶ Sed i quae est differentia[i] inter vtiles actiones & generales & speciales? Respon. in vniuersalibus vniuersaliter concipitur libellus, & vniuersaliter fert sententia, nec cogit quis res exprimere. ff. de peti. hęre. non possumus. In generalibus generaliter libellus concipit, sed lite cõtestata res exprimunt: vt j. in prę. l. licet. extra, de ce iud. abbate. In specialibus res ex

47 primũtur in libello. ff. de rei vend. si in rẽ. ¶ † Quid si peto quicquid habes, & possides in tali villa?

k Dic quòd valet talis petitio: quia interest[k] inter speciale dictũ & generale: vt ff. de aedi. edic. itaq;.

item probatur. in iij vol. Hen. Ferran.

¶ Et tradiderit. Tempore quo experitur, non tali s nulli cõpeteret Publiciana. Ros. vbi s. proximè.

¶ Do. Verbum Vber. vbi s.

¶ In fine. Ad literã sic dicit Vber.

¶ Emitur. Versicu. iste non fuit Vber. sed Ros. hoc posuerat plenius Innoc. de offic. ordi. cum quęrente. quod vide de lib. obl. c. ij. super j. gl. vbi post eum scripsi, q petitio iuriũ episcopalium generalis est, non vniuersalis.

¶ In summa. Secũdùm Vber. quem interdicit vsque ad ver. ad hoc.

¶ Et not. Quòd in princi. huius § vocauit actionem, vel petitionem: hic vocat iudicium. & ibi dixi vbi tracta. hic Ros.

¶ Iudicium. Respõde per suppletiuã ibi dicit. de generalibus suppleas & vniuersalibus.

¶ Competunt. Patet s. proxi. tertio versi.

¶ Differentia. Continuare debuit finẽ quaestionis cũ ver. proxi. de hoc tractasset Ros. etiam rubr. xxij. & Guli. Augl. vbi s. in principi. solum querebãt de vniuersali & generali: cùm videretur simonia.

¶ Interest. Quo ad declarationẽ fiendam: vt suprà.

ADDE Bar. in l. Titia. ff. de leg. ij. & Abbas in cap. ij. de verb. ob. & Alexã. consil. clxxxiiij. ij. libro.

&l.seq.ff.de euic.serui venditor.ff.de ope.no.nũc.
de popillo.§.qui nunciat.extra, de fid.instr.inter
dilectos.in prin.& vide quod not.de relig.do.§.
ad hoc.[a] si vis intentare actionem in rem scriptam,
vt quod metus causa,& similes:vide vnde tibi cõ-
petat,vt quo metu vis agere,an commissũ ex edi-
cto,an per interpretationem,an per constitutionẽ,
an per iudicis officium. super quo vide C.de trãs-
act.interpositas.ff.quod met.cau.l.fin.ff.de var.&
extraor.cog.medicus.& hoc plenè prosequere: vt
j.in trac.de lib.in ti.quod me.causa.¶Quid si velis
intẽtare negatoriam vel cõfessoriam, vide j.de iu-
48 di.§.in cõfessoria.¶†Rursus,si vis agere aliquo in-
terdicto:attẽde an agas directo,vel vtili,vt iam di-
xi,& vide[b] totũ tit.vnde oritur:nec sufficit primã
legem legere:vt ff.de legibus.inciuile.xxxix.dist.
c.j.quia sub vno ti.sæpe plura interdicta cõtinẽtur,
& diuerso modo posita:vt patet ff.de iti.actuque
priua.& de aqua quoti.& æsti.per totum.Itẽ cõsi-
dera quare certum est, q effectus interdictorũ re-
mãsit,licet de nominibus sublatis dubiũ sit.Quod
autẽ actio in factum loco cuiuslibet interdicti sit
subrogata,certum est: vt Insti.de interdictis.§.fin.
igitur eam intenta,faciens mentionem interdicti,
loco cuius proponitur.Quod vide in formis libel
lorum super interdictis j.in trac.libellorũ, in tit.de
causa pos.& proprie.& de rest.spo.Item conside
ra,an interdictũ proditũ sit in possessione vel quasi,
Insti.de interdi.in prin.ff.de excep.rei iud.& an
eadem.in fin.ff.de rei vend.is,qui.Quædam etiam
prodita sunt specialiter super proprietate:& in his
oportet etiam circa probationẽ vigilare.ff.de inter
di.l.j.&l.ij.& no.ff.de iti.actuq; priua.vnde.§.re-
ficiendi.Hanc materiam prosequere vt j.de pe.&
49 possessorio.¶†Sed & vbi iura dant suadent actio-
nes,non tamẽ dant specialem : locũ habet actio in
factũ:vt j.de causa pos.& proprie.§.notãdum igi-
tur.vers.item iura.& cõcipias tunc libellum,prout
sibi dicitur.¶Breuiter ergo scias,[c] q actio in factũ
alia generalis,alia specialis, alia generalissima.Ge-
neralis locũ habet in tribus cõtractibus innomina
tis,s.do vt des:do,vt facias:& facio,vt facias:nã in
quarto,s.facio,vt des:locũ habet actio de dolo:vt
ff.de præscr.verb.natura.habet etiam locum in pa-
ctis in traditionibus appositis:vt ff.de pac.in tra-
ditionibus.& ff.de pac.inter empto.& ven.l.ij.Itẽ
& quãdocunq; dubitatur de actione circa cõtra-
ctũ: vt ff.de præscr.verb.l.ij.¶Est & specialis actio
in factũ,vt actio in factũ subsidiaria legis Aquiliæ:
cùm datur damnũ de non corpore in non corpus:
vt Insti.ad l.Aqui.in fi.de qua habetur j.de iniu.§.
sequitur.vers.& quandoq; à corpore.& seq.Gene
ralissima est, quæ datur loco cuiuslibet interdicti:
vt s.versi.proximo.¶Item ex quolibet edicto,ex
quo certa actio nõ est prodita,vel edita:vt ff.de eo,
per quẽ factum est.l.fi.Item vbicunq; æquitas est
actionẽ dari:vt C.de sac.sanc.eccl.l.sancimus. De
hac enim prætoria ibi loquitur secũdum Odof.li-
cet alij dicãt ibi loqui de actione in factũ ciuili,per
l.ff.de præscri.verb.l.j.¶Si autẽ velis recurrere ad
condictionẽ: ex lege,de qua habes j.de so.§.si.in fi.
inuenies causam multiplicẽ, s.ex lege imperiali &
ciuili & municipali,& ex moribus nõ scriptis , &
50 ex iure canonico & diuino.¶†Sed quomodo co-
gnosces,quãdo cõdictione ex lege sit agẽdũ prædi
ctis modis? Rñd.[d] Cõsidera si lege ciuili vel impe-
riali inducitur obligatio imposita necessitate alicui
priuato:nec est dictũ quo iure debeat explicari,tũc
enim agẽdum est cõdictione ex illa lege, maximè
si in eadẽ lege dicitur lege nostra, vel nostræ legis
authoritate hoc fiat:vel æquipollens:vt ff.de cõdi.
ex lege.l.vnica.ff.ad l.Iul.de adul.quod ex his.C.de
peti.hæred.l.fina.C.fin.regun.si constiterit.C.de
lustra.l.vnica.C.de iur.delib.l.fi.C.vnde vi.in cõ-
sti.ibi ponitur.C.de do.si quis.arg.in.q.j.redinte-
grãda.& in pluribus alijs.Sed si dirigantur verba
aduersũ,vt ipse teneatur facere,cõsidera diligẽter,
an sit agẽdum iudicis officio:vt no.C.de edic.diui
Adri.tol.l.fi.¶Quod autẽ dixi de lege imperiali
vel ciuili:idẽ intellige de municipali. De cõdictio-
ne vero ex moribus nõ scriptis dixi,puta circa feudũ, & alias causas, qui-
bus iure scripto non vtimur,sed ex moribus agitur .ff.de leg.& senatusc.
de quibus.& j.dist.consuetudo.& §.seq.& c.cuius generale.& c.mos an-
tem.Itẽ de cõdictione ex iure canonico & iure diuino:dixi propter mu-
nera & vsuras,& similia.x.di.c.j.ij.q.iij.Esthemium.§.hinc colligitur.ex-
tra,de vsur.per totũ.& spoliatus repetit sua per cõdictionem ex canone,
redintegrãda.vt s.§.proxi.in fi.¶†Sed videtur,q vsuræ possunt peti per
cõdictionẽ simpliciter:nã omnis vsura indebita est iure canonico & diui-
no & ciuili: vt xlvj.dist.sicut nõ suo.extra,de vsur.quoniam.& c.cõsuluit.
in aut.de ecclesia.titu.Ergo patet q per condictionẽ indebiti repeti pos-
sit,sicut & iure ciuili repetebatur:quod erat vltra licitũ modum.ff.de cõ-
di.inde.si non sortẽ.in prin.Nam hodie nulla est, quæ nõ sit vltra licitum
modum:vt in præd.cõcor.non tamẽ consulo,q te astẽs ad condictionẽ
indebiti:sed petas,vt patet j.in trac.li.in tit.de vsuris.¶†Si verò negotiũ,
quod proponitur,tale est,q ex eo non detur actio ,sed quasi actio, iudi-
cis officium:age ipso officio , & illo vtere agendo excipiendo & replicã
do,quæ dic vt s.de off.iud.[e] In summa no.tu aduocate actoris:nam debes
attendere diligenter,an is,qui alieno nomine est in iudicio,sit tutor,vel cu-
rator,vel actor,vel administrator personæ,vel vniuersitatis : & sis instru-
ctus in proponenda actione vtili,nõ directa.s.versi.sed & si vis.& ver.&
no.q econuerso aduocatus rei cõsideret,si est directa proposita & nõ vti-
lis:vterq; circa hoc videat.ff. quod cu. vni.no.l.fi.de cõsti. pec.l.eum qui.
§.pen.ff.de admi.tut.quot.in prin.ff.quando ex fac.tu.l.ij.& C.eo.per to-
tum.& C.arb.tu.l.ij.ff.de euic.illud.§.vna.vt cùm debuerit proponere di
rectam actionẽ,illam proponat. Cùm verò vtilem,illam etiam proponat:
alioquin reus absoluetur ab inepta petitione:vt ff.si mens.fal.mo.di.l.j.§.
j.extra,de iud.examinata.Et iudex causam absolutionis in sententia inse-
rat:vt infra de sent.§.qualiter. versi. verum,si rationes.Sed licet sit absolu-
tus:nihilominus pòterit post acta proponi,vt in ead.decre.& ff.de pig.
53 grege.§.si sub conditione.& de redhibi.l.omnem.§.pen.¶†Quid si pro-
posuit vtilem,cùm debuit directam proponere,vel ecõtra:[f] nunquid va-
let talis petitio? Videtur q sic.argu.ff.de nego.gest.l.antepe.Sed dic con-
tra:nam refert vtrum proponat vtilem , vel directã.ff.de euic.minor.§.j.
¶Quid ergo si proposuit directam petitionem hæreditatis , cùm debe-
ret proponere vtilem? Respond.non bene proposuit.ff.de peti.hære.nec
54 vllam.§.si quis scient.¶†Sed[g] nunquid tenetur quis dicere vtrum pro-
ponit vtilem vel directam? Videtur quòd sic,ne actionum turbentur of-
ficia.C.de testamen.consulta.Quia diuersi sunt effectus . per talem enim
quæritur vtilis , per quem directa quæri non posset.ff.so luto matrimo.l.
Caius.ff.ad exhibendum.si res.ff.de pact.si pater.ff.de procur.in causæ.
§.fina.& talis datur vtilis,cui non daretur directa.C.de hære.vel ac.ven.
emptor.& l.postquàm.C.de actionib.& obliga.l.ij.& in talem datur vti-
lis,in quem directa,non daretur.ff.commo.sed mihi.j.respon.ff.de actio.
emp.l.Iulianus.§.si procurator.Et pro tali re daretur vna, pro qua altera
non daretur.C.de dona.inter vir.& vxo.marito.ff.de dona.causa mort.
qui mortis.ff.de superfic.l.j.§.quod ait.Item vna datur ex mente alia ex
verbis.ff.de seruo.cor.vt tantum.§.j.ff.ad l.Aquil.qui occidit.§.si quis.ff.
si quad.pau.fec.di.l.pen.ff.de peti.hæred.nec vllam.§.quod si quis.Item
sæpe vna præfertur alteri.ff.da procurato.procuratorem.ff.de pactis.si
55 cùm emptorem.¶†Item vtilis proprio , directa verò nomine credentis
proponitur.ff.da dona.inter vi.& vxo.cùm vir vxori.C.si certum peta-
tur.si absentis.Item vtilis intentatur sine cessione , directa non: quia ossi-
bus inhæret.ff.de transac.l.finali.ff.de pecu.quis ergo.Item vtilis compe-
tit ei,qui habet vtile dominium: directa habenti directum.ff.quod me-
tus causa.metum.§.volenti.Item non solùm substantia,verumetiam tem-
pus & qualitas actionis est in libello ponenda.ff.de tribu.quod in hære-
de.§.eligere.argu.contra.C.de natu.li.legem.ff. quib.mod.pign.vel hy-
po.solu.si eum.§.si debitor.ff.de appel.l.ij. Insti.de fideicom.liber.§.sed
quæritur.videtur enim sufficere causam proponi. C.de æds.diui Adri.tol
len.l.si.¶Sol.si causa,quæ proponitur,sit adeò certa,q perpendi possit
verum vtilis vel directa competat , satis est actionem proponi , licet non
dicatur vtilis,vel directa:cùm etiã sufficiat sola causa:quia certus est reus,
vnde non refert quomodo.arg.si cert.pet.ff.de neg.gest.actio. Hic ergo
propter multas diuersitates vtilis & directa nequit sub certa regula com-
prehendi, bonus tamen iudex , si expedire viderit, faciet hoc in libello
specificari.ar.ff.de vsur.mora.ff.de inter.ac.si defensor.§.illud. In quibus
autem casibus datur ab initio vtilis , not.C.de act.& ob.l.j.& vide s.de
56 procu.§.sequitur.versi.sed nunquid agens.¶†Quid si proposuit aptam
causam, sed ineptam actionem, vel econtra : nunquid valet talis peti-
tio? Dic quòd non.argu.C.de formulis & ea.impe.l.j.& ij.& iunge hic,
quod habes j.de lib.concep.§.ad huius titu.& §.iuxta.¶Hoc quoque
non est omittendum,quòd talis libellus admittẽdus est:ago contra talem,
qui molendinum vel domum in tali loco in præiudicium meum facere
intitur:vt probatur extra,de offi.deleg . cùm olim Abbas.[h] Sed contra:
quia hic non agitur de obligatione adhuc contingente : sed de futura , &
sic contra.ff.de iudic.non quemadmodum.ff.de vsuca.l.j.§.j.extra, de ra
iudica. abbate. de eccle. ædific.ad audientiam.secundo . Dicunt quidam
quòd ex quo fit apparatus ad ædificandum:agi potest.ff.de pollic.l.pro-
ma.Melius dic quæ prædi.decretã. cùm olim.non,dicit agendum super
futura obligatione , sed de gratia ibi dantur iudices ad cognoscendum
de futura

a ¶Ad hoc.Reassu-
mit verba Vber.

b ¶Et vide. Tu ad-
uocate, quæ in to-
to opere alloque-
batur Vbert.

c ¶Scias. Et not.in
præ.§.fin. Insti.de
interdic.in gl.pe.&
plenè per Rof.de
act.in fac.præscri.
verb.& rubricis se
quen.

d ¶Respondeo.secũ
dùm Vbert.cuius
sunt verba. vide
quid dicã j.de ob-
lig.& solu.in fi.

e ¶De offi.iud. Hac
occasione sumpta
cõtinuauit hic V-
bert. tractatum de
officio iudi.

f ¶Econtra.De illo,
qui intentat dire-
ctam,& probat in-
utilẽ: vide per Cy.
C.de act.& ob.l.j.
in vlti.q.versi.pen.

g ¶Sed ille vers.fuit
additio.de quo ali-
quid dixerat Alb.
Gal.ti.de procu.in
rem suam .sed hic
alter & plenius.
ADDE, an ille,
qui agit ex iure ces
so, debeat hoc ex-
primere in libello.
Alex.consi.cxxx-
vj.ij.lib.

h ¶Abbas.Vbi hoc
scripsi super versi.
nitebatur.

de futura obligatione. Item etiam priusq̃ ędificaretur, potest agi negatoria, dicendo: nego tibi ius esse in talis loco ędificare.[a]

SVMMARIVM.

1 Conueniri se percipiens petitione hæreditatis, vel quorum bonorum, quo remedio vtatur.
2 Actiones, quæ omnibus modis contra mutuum dantur, quæ sint.
Inanis est actio, quam inopia debitoris excludere videtur.
3 Periurium non debet pro temporali commodo incurri: & potius debet quis mala temporalia pati, quàm malo animæ consentire.
4 Dilationẽ petere debet ante litis contest. q cõuenit de re empta, vel quasi, vt idem denũciet actori.
5 Volens venire ad litis cõtesta. videre debet, an in libello sit aliquid ambiguũ, vt illud faciat remoueri.

Qualiter reus in accusationibus se habere debeat.

IN anterioribus actorem in ꝓponẽdo actionẽ, seu petitionẽ instruximus. Cũ igit reus nudus nõ debeat cõcẽdere, nec inermis se inimico oppõere: vt iij. q. ij. oportet. & extra, de resti. spo. frequẽs. li. vj. idcirco reo clypeũ defensionis parentes aliqua ad ei⁹ instructionẽ breuiter supponẽtes. Tu igit aduocate rei[b] si videris libellũ sic cõceptũ, vt eo ꝓbato actor debeat obtinere diligẽter cõsydera, an agat cõtra te actiõe reali, vel mista, l. in rẽ & in psonã vel psonali. In primo casu & in scdo, vide vtrũ intẽtet tm rõne possessionis: & tũc si nõ possides, res est in expedito: qa dices te nõ possidere: vt ff. de rei vẽ. in rẽ. extra, de app. ex parte. ij. qd qdẽ põt intelligi de mista, sine in rẽ scripta. qñ intẽtat rõne solius possessionis nõ rõne doli, vel delicti: sed si tenes alteri⁹ noĩe, paratũ est tibi nouũ auxiliũ, si nõ habes ius i re: tũc em̃ nõ abis dñm in iudicio. C. vbi in rẽ ac. l. ij. extra, vt lit. nõ cõte. qm̃ frequẽter. §. qd si super. & eo. mõ, si defendis aliũ, q possidet, vtet bñficio noũç cõstõnis ꝓut vno mõ legit. C. vbi de cri. agi opor. aut. qua in ꝓuincia. ver. eo aũt absẽte. vbi de hoc.[c] qd dic vt i aut. de triẽ. & se. §. illud quoq. col. iij. qd si tuo noĩe possides: age si vis, vel submitte defensorẽ nõ alienãdo, ne cadis in edictũ de alie. iud. mu. sed patiẽdo eũ. & vide sup his. ff. de ali. iu. mu. cau. fac. p totũ. & pręcipuè l. itẽ. & l. nõ solũ. & j. ti. ꝓxi. & ille veniat corã iudice dicẽs se possidere, & paratũ rẽ defendere,[d] & sic poteris iudiciũ euitare. ff. de inter. actio. q seruũ. §. i tit. qd nõ est oĩno sine periculo: vt ibi no. scdm Vber. Vide[e] ergo q ille sit tibi fidelis: alioqn cõmittas te sibi: qua forte vteret ppetua retẽtione. extra, de exces. pręla. illud. & iũge hic qd no. s. de actore. v et. itẽ eludit agẽs. & seq. & j. de interro. §. nũc de iterrogationũ. ibi ẽt plene no. qualr ꝓcedit cõtra illũ, q cadit à possessiõe. ¶ †Si autem videas te cõueniri petitiõe hęreditatis, vel quorũ bonorũ, q sunt missi siue inscriptæ actiões. doctrinam quã supra §. ꝓxi. dedi aduocato actoris, satis potes i te seruare. Potes etiã addere: quia si possides res hæreditarias sine titulo, habeas aliquẽ tuũ fidelẽ amicũ ad hoc cõpetentem aliqua rõne seu occasione: & fac q sit in possessiõe. & post eme ab eo iusto pretio, vel parũ minori:[f] ita q teneat vẽditio. extra, de emp. & vẽ. cũ dilecti. & c. cãm. ff. de pet. hę. sed si possessor. & quasi p totũ. & hoc fieri pt añ lit. cõt. & post scdm Vber.[g] ¶ †Quid si forte cõueneris personali ac. ex delicto, vel q̃si, vel locato, vel deposito, vel mutuo, vel ꝓmisso, vel quocũq alio cõtractu, vel quasi: illa magis timẽda est: qa dat cõtra inuitũ oĩb⁹ modis: vt ff. de pec. in summa. in fi. extra, vt lit. nõ cõte. qm̃. x. q. ij. hoc ius. sitũ talis est actio, quã multũ timeas: posses alienare imobilia tua, & pretiũ occulere, & bonis cedere. extra, de sol. c. fi. qa inanis ẽ actio, quã iopia debitoris excludere vĩ. extra, de resti. spo. olim. ij. ff. de dolo. mĩ is. caue tñ de piurio. † qd ꝓ nullo tpali cõmodo debes incurrere. xxij. q. j. c. fi. j. q. vij. sancimus. imò potius d bes oĩa mala tpalia pati, q̃ malo aĩæ cõsentire. xxxij. q. v. ita ne. extra qd me. cã. sacris. extra, de homici. suscepim⁹. Nã oportebit te iurare iudicare res tuas: & q in fraudẽ nõ desijsti possidere. C. & ff. de his q bo. ce. pos. p totũ. ff. q̃ in frau cre. p totũ. Si aũt nõ times pręmissa, venias ad iudicium, si vis. ¶ †Sed & si cõueneris de re empta, vel quasi: pete dilationem ante lit. contest. vt idẽ denuncies actori tuo[h]. vt ff. de leg. iij. qui cõcubinam. §. hæres. extra, de emp. & vẽ. c. fi. Ille ei te docebit in exceptiõib⁹ dilatorijs & alijs & te defendet. & sic non est contra. ff. de euic. si rẽ. §. quolibet tpe. & fortè non nocebit actori suo, si omittas aliquas dilatorias. ff. mã. si fideiussor. §. in oĩbus. & §. quædã. Si verò nõ habes hanc defensionẽ. esto coram iudice, dicens te paratũ actori dare. si qd debes. & nisi ꝓbauerit, absolueris. ff. de ꝓcur. si reus. Insti. de ppe. & tẽp. ac. in fi. extra, de ꝓba. ex literis. de iureiur. c. fi. ¶ †Item si volueris venire ad litis contesta. vide si aliquid est ambiguũ, in libello, & illud facias remoueri, vt j. de lib. cõcep. §. iuxta. ver. itẽ nõ valet si sit obscur⁹. quẽ §. hic itellige repetitũ. ¶ Item si sunt plures actiones, vel causæ: fac eũ eligere, vt s. e. §. j & si mutauerit cãm, vel ac. redeas ad dilatorias oppositas[i]. quod dic vt in præ. §. iuxta. & sic longa via restat. Item cautus sis in multis: quæ no. s. de aduo. §. sequitur videre. Porro si conueneris aliqua actiõe in rẽ scripta: vt s. §. proxi. ver. ad hæc si vis exigere, q iu reali exigẽdũ simplicit dixi in eo. §. ver. si aũt. vel ac. in rẽ. & seq. vt ff. qd me. cã. si cũ. §. j. ff. de rei vendi. qui petitorio. Itẽ sis cautus in eo qd no. s. §. proxi. prope fi. ver. in summa. ¶ Qualiter autem admittet tertia persona volens ante sententiã, vel post causam, quæ vertit iter alios defendere: vel agere, no. plenè secundum papã extra, de re iudica. cum super. de sponsa. veniens. in fine.[k]

SVMMARIVM.

1 Scienti suam causam agi, si non venit ius suũ defendere, præiudicatur.
2 Petens se recipi in canonicum, quomodo formare possit libellum contra capitulum.
3 Mandatum cũ causæ cognitione factum, habet vim sententiæ. & nu. 11.
4 Recipi se petentes in canonicum, an possint inter se agere.
5 Dicentes se per electionem seu collationem, aut inuestituram ius habere in aliquo beneficio, qualiter possint inter se agere, & qualiter cõtra capitulum.
6 Agere ratione impedimenti, propter quod dicit aliquem non posse ad beneficiũ eligi, qualis ei incumbat probatio.
7 Reus, contra quem agitur super electionis confirmatione, vel impedimento, potest excipere contra electionem, vel collationem actoris.
8 Iudicis potestas non extenditur vltra libellum.
9 Capitulum, vel alius, si beneficium, de quo agitur, possidet, agendum est contra possessorem.
Sententia facit ius.
10 Verbum adiudicationis diuersimodè accipitur.
12 Collatione beneficij ad papam spectante, nõ est vis vtrum per iudicem papæ, vel per alium conferatur ei, cui debet de iure conferri.
13 Beneficio, de quo agit nõ possesso ab aliquo illorũ, qui dicunt sibi debitũ, non tamen collatum, nulla tunc alteri contra alterum competit actio.
14 Pluribus dicentibus aliquã prębendam sibi debitã, cuilibet incumbit sui iuris probatio, superior autẽ assignare habebit illi, cui deberi videbitur.
15 Plures de beneficio agentes, an ad eundem iudicem mitti debeant.
16 Fatua est beneficij ĩpetratio, sine bñficio acceptãdi.
17 Rescriptum apostolicum recipiens ad alicui prouidendum de beneficio, qua forma ꝓcedere debeat ad petitionem.
18 Apostolica prouisione alicuius de beneficio proximè vacaturo promulgata, potest executor inuenire, & irritum decernere, si quid aliud à mãdato apostolico fit.

a ¶ Aedificare. De hoc sans j. decã pos. pe. & vlt. col. ADDE q̃ scribunt io l. si prius. ff. de nou. op. nũ. Adde tu an procedat petitio, si qs dicat: ago ad præstandos sumptus futuræ litis. dicas tex. in l. nouissime. dicit ibi Bald. notabiliter. ff. quod fal. tu. authore.

b ¶ Rei. Hic incipiũt verba Vber. ad literam mihi char. pe. ver. iam videns q̃ posuit Io. de Deo, canil. le. iij. rubri. quid agendũ recepto libello.

c ¶ Hoc. Super illo verbo, & puto q intẽdit, vt sibi detur tps ad denunciandũ domino: sicut decre. dilectus. de procura.

d ¶ Defẽdere. Ver. si. j. eo. §. remitti. de hoc.

e ¶ Vide. Interpositio partim Ioã. d Deo vsq ad ver. si aũt. hoc tũ medio posuit Vber. quãdam magnã gl. quam dicebat positam in illo §. aliqualiter obscuram. ad cuius materiam author putauit sufficere remissionẽ, quã dat.

f ¶ Minori. Dixit vber. ne ille amicus conueniatur petitione hæreditatis de pretio. ff. de pe. hære.

g ¶ Vber. qui dixit & forte post.

h ¶ Actori tuo. verba Vber. vt dixi & Ioan. de Deo. sed an petita necessario debeat plene scripsi. j. de dila. §. j. super ver. denunciatoria.

i ¶ Oppositas. cũ aliud sit iudicium vber.

k ¶ In fi. ibi parũ, quod scripsi in fi. vlt. glo. sed in decre. cũ sup. scripsi ad saturitatem in glo. & semper. & glo. queritur quomodo. & sup. ij. glos. In cuius fine scripsi quæstionẽ Gofr. de duobus epis, qui diuisim vendicant abbatem & eisdẽ die & hora fertur sententia pro vtroq. ADDE post Bart. in l. sæpe. de re iudi. Pe. de anc. consi. cccxxxiij.

19 Decretum apostolicũ sub conditione factum, non renet ante conditionis euentum.

20 Forma rescripti, quòd executor apostolicæ prouisionis de beneficio, debet ipsi prouisioni contradicentibus committere.

21 Executor ad prouidendum alicui à papa datus, potest etiam illo, ad quem spectat collatio, nõ monito prouidere.

22 Executor ad prouidendum alicui de beneficio, an debeat admittere exceptiones cõtra rescriptum, vel personam ante prouisionem factas.
Merus executor rescripti apostolici, nõ hẽt necesse causas exceptionum oppositarum cognoscere.

23 Vices suas non potest alteri cõmittere is, cui cõmissa est ꝓuisio alicui de bñficio à sede ap̃lica faciẽda.

24 Episcopus, cui à papa scribitur, vt prouideat alicui de beneficio, si quod ad suã collationem pertinet, an poterit de alterius beneficio non vacante ad collationem tamen ipsius pertinente prouidere.

25 Prouidere de pensione non potest quis cogi per literas super prouisione impetratas.

26 Scholaris primã nondum habens tonsuram, an possit super beneficio literas impetrare.

27 Concessio beneficij à papa vsq; ad sui beneplacitũ tenendum, expirat ipso papa expirante.

28 Optans reseruans, vel suspendens beneficiũ, semp hoc facere debet de certa præbenda.

29 Literę apostolicę generales de prouidendo alicui d beneficio, non possunt intelligi de beneficio ad pręsentationem p̃troni laici pertinente.
Ecclesia parochialis cui possit commendari, & quãtu tempore.

30 Executor mandati apostolici de prouidendo alicui d: beneficio ad collationẽ alicuius abbatis, vel conuentus spectãte, an possit prouidere de beneficio ad collationem abbatis tantùm spectante.

31 Executores p generales literas deputati, an possint inhibitiones g̃nales facere ordinarijs, quib⁹ spectat beneficiorum collatio, ne illa vacantia conferant.

a ¶ Disputem⁹. cõiter q̃ j. sequuntur sumpta sunt ex dictis Innocẽ. & Compost. in dec. mandatum. de rescrip. vt ipse G. fatetur j. ver. & hæc sufficiãt. itẽ in fi. tit. de prębẽ. ipse author ad hũc §. nos remittit.

b ¶ §. j. & patet de præben. si tibi absenti. & de cõ. p̃ben. c. si o. lib. vj.

c ¶ Significantib⁹. Si em pronunciare potest se procedere non debere, vt ibi fortius ergo se procedere debere: cũ per primũ neget se iudicem: per secũdum asserat contrarium. per eundem modum induci potest de p̃bend. dilectus. ij.

d ¶ Capitulum. ad materiam vid' qđ scripsi post Inn. & Hostien. de cõcess. pręben. quia diuersitatem. in glo. quare secundũ & gl. sequẽti.

De actio. seu petitio. canonicè tractat.

SVper Petitionibus, & actionibus aliqua sub breuiloquio ciuiliter præstrinximus. nunc autem aliqua de his canonicè transcurramus. & cùm hæc materia multos habeat angulos, plenéque sit à magistris tradita: idcirco eam prosequi ad præsens omittimus: sed te ad nostrum aureum repertorium remittimus, vbi sub titulo de iudi. & de li. obla. multa tacta poteris reperire. Verùm quoniam materia de petitionibus beneficiorum quotidiana est, & multos ignota: idcirco de hoc aliqua disputemus.[a] Nota igitur, quòd si alicui capitulo scriptum est, vt aliquos debeant recipere in canonicos: & in fratres: hi, pro quibus scriptum est, possunt agere contra capitulum, vt eos recipiant in canonicos & in fratres: & licet ex tali rescripto, eis non detur actio, per qđ non datur ius in re, sed ad rem, prout nota. extra, de renũ. veniens. & secũdũ alios de rescrip. cõstitutus. & j. de præben. §. j.[b] per ipsum tamen iudicis officium imploratur, vt euidenter probatur. ff. de relig. & sumpti. fune. si quis sepulcrum in principio. & si talis est casus, quòd capitulum solum alterum de duobus, vel tribus contra eum agentibus recipere teneatur: tunc debet eum recipere, qui primus ad sententiam peruenit: ita tamẽ, quòd qui primo obtinet capitulo, caueat q capitulum seruetur indemne: ne super receptione duorum contra papæ intentionem grauetur. ff. de rei vendi. is à quo. extra, de rescriptis mandatum. secundùm ea, quę notan. eod. titu. capitulum. & de re iudica. cùm super.

1 Potest etiam & aliter capitulo consuli. Nam † cùm citatur à duobus executoribus super receptione duorum, significet hoc eis, qui se petunt recipi, vt veniant, & ius suum defendant. & si nõ veniat vnus & alter obtinent contra capitulum, præiudicabitur ei, qui causam suam agi sciuit, & non venit ius suum defendere. extra, d re iudi. q̃uis. Potest etiã capitulũ, vbi à duobus executoribus citatur & arctat super eodem beneficio ꝓcedere secundũ tenorem decre. extra, de rescrip. cùm cõtingat. Potest etiam obtinere à papa: vt sibi in hac perplexitate prouideatur: sicut factum fuit

2 in præ. c. capitulum. ¶ † Sed qualiter formabit libellum contra capitulum is, qui petit se recipi in canonicum? Respondeo, consyderanda est forma rescripti. Nam si capitulo mandatur q illum recipiat, & præbendam, cum se facultas obtulerit, ei conferat: & tunc facta narratione mandati eiusdẽ, & qualiter capitulum monitum noluit eum recipere: petat capitulum sententialiter condemnari ad receptionem eius, & ad conferendum sibi præbendam, cùm se facultas obtulerit. extra, de concessione præbendæ cùm super. Quod exemplifica vt j. in tracta. lib. in titulo. de præbenda. §. j. Sed & si petit vt executor eius pronunciet & declaret sentẽtialiter se per capitulum esse recipiendum in canonicum, & præbendam sibi, cùm se facultas obtulerit: conferendam: idem erit effectus, & proderunt sibi in tantum huiusmodi sententiæ: quod si non appelletur ab eis, postea nõ audietur capitulum excipiens contra eum: vel contra literam suam: vt no. quidam. extra, de rescrip. super literis. Alij dicunt quòd iudex hoc casu non debet pronunciare: sed cùm viderit nil sufficiens cõtra impetrantem esse probatum, & illius intentionem esse fundatam: mandabit sibi non obstantibus contra eum propositis prouideri, & hoc mandatum cum causæ co-

3 gnitione factum habet vim sententiæ, vt j. versicu. cæterum. ¶ † Si verò capitulum non recepit mandatum super receptione illius, sed executori mãdatur, quòd compellat, vel prouideat ei: ille præsentata litera executori instet solùm apud illum, vt exequatur mandatum: vel conferendo si hoc habet in mandatis: vel mandando capitulo, vt illum recipiat. & si capitulum proponat aliquam causam rationabilem: quare illum recipere non teneatur, audietur: vt extra, de appellationibus dilecto. & de electionibus cùm inter canonicos. & de præsumptionibus capitulo fin. Sed si non proponat causam rationabilem: vel proponat, non tamen probet: tunc executor compellet: nec est hoc casu necessaria litis contestatio vel alius ordo iuris: licet forte aliud sit in premissis casibus, vbi executor partes iudicis assumit: vbi est sententia diffinitiua ferenda: quæ sine litis contestatione ferri non debet. extra, vt lite non contestat. per totum. Potest etiam peti ab executore, quod ipse pronunciet se debere procedere ad compulsionem capituli seu executionem mandati, non obstantibus propositis: quod &

c ipse facere potest: vt extra, de offic. dele. ga. significantibus.[c] ¶ † Sed num-

4 quid hi, qui petunt se recipi possunt inter se agere? Respon. non. nam personali actione non possunt, cùm alter non sit alteri obligatus ex contractu, vel quasi, vel maleficio, vel quasi: nec reali, cùm neuter possideat aliquid de iure alterius: imò capitulum potest dici verius, huius iuris detentor. Ratione tamen impedimenti vnius posset alter agere contra alterum: sicut posset contra quemlibet extraneum. argumen. extra, de exceptio. dilecti. ff. si serui. ven. si quis diuturno. Respon. ij. & tunc agens pone A. narrabit in libello ius suum, scilicet qualiter Papa scripsit capitulo pro ipso: & qualiter capitulum fuit per executorem suum admonitum, vt eum reciperet. & B. præstat impedimentum, ne recipiatur: vnde petet eidem B. sententialiter inhiberi, ne impediat quò minus recipiatur. & ipsi B. super sua contradictione silentium imponi: vt extra, de exceptio. dilecti. B. autem se defendat per omnem modum, videlicet excipiendo contra literas, & cõtra personam agentis, & de suo iure docendo: quo casu si feratur sententia contra B. reum quiuis, quod eodem canonicatu habebat in iudicium in modum defensionis induxit: intantum sibi præiudicatur, quòd nunquam de cætero de iure suo contra eundem A. potest agere, vel excipere: si de eodem iure inter eos agatur: & hoc propter exceptionem rei iudicatæ. ff. de exceptio. rei iudic. l. de eadem. ff. de negotijs gestis. si autem. §. fina. An autem sententia lata vel contra A. qui egit, prodest vel nocet capitulo: in hoc casu collige in his quæ not. extra, de re iudicata. quamuis.

5 ¶ † Sed quæritur de his, qui per electionem seu collationem, vel inuestituram ius se habere dicunt in aliquo beneficio, vel præbenda: qualiter pos-

d sunt inter se agere: & qualiter contra capitulum?[d] Respondeo, si nullus istorum beneficium, de quo agitur, possidet: potest vnus narratione facta de sua iusta electione, & de iniusta aduersarij petitione petere contra aliũ iudicis officium, implorando suam electionem vel collationem confirmari: & electionem vel collationem aduersarij cassari. extra, de electio. congregato. & capitu. dudum. j. de officio delega. super eodem. Ideo autem dixi in libello ponendum de aduersarij electione seu collatione. Nam nisi ponatur, nil potest agens petere contra suum aduersarium: nisi eum turbatorem vel possessorem dicat, vt iam dicam. & j. de electio. §. j. versic. si verò duæ. De imploratione verò officij iudicis, ideo dixi, quoniam in præmisso casu, vbi actor suam & aduersarij electionem: vel collationem narrat, & rationem impedimenti vel possessionis non agit: neuter contra alium habet aliquam actionem. Realem non: quia non dicit aduersarium possessorem. Personalem non: quia non dicit aduersarium ex contractu vel quasi, vel maleficio vel quasi sibi obligatum. Sed contra extra, de exceptioni. dilecti. vbi electus non contra electum nec ratione impedimenti vel possessionis sed propter solam contradictionem agit. Sed respondeo quòd ibi electus erat confirmatus, & agebat contra contradictores: vt sibi obedirent. quod potest: vt extra, de electione, dudum. j. vel opponebat se de facto ipsi electo confirmato, ne pacificam possessionem haberet. Si autem vnus ex his, qui non possidet beneficium, de quo agitur, al-

terum

terum de facto impediat quò minus poſſeſsionē beneficij ſibi collati poſſit nanciſci, vel pacificè habere, poteſt taliter impeditus facta narratione ſui iuris, & impedimenti aduerſarij contra impedientem agere, vt à ſuo impedimento ceſſet, ſeu prohibeatur: vt in prædi. l. ſi quis diuturno. extra, de præſcript. veniens. extra, de decimis. dudum. extra, de cauſa poſſeſ. & proprie. cum eccleſia. ¶ † Sed quid oportet actorem probare hoc caſu, vbi ratione impedimenti agitur? Reſpondeo, ex quo non poſsidet, neceſſe habet probare ſe ius in beneficio habere, ſuper quo ſe impediri proponit. hoc eſt ſuam collationem ſeu inueſtituram canonicam fore. Agit enim ad inſtar confeſſoriæ: in qua oportet agentem ſe dominum, vel quaſi probare. ff. ſi ſerui. vendicet. lege ſecunda. ff. ſi vſuſfructus pe. vti frui. ¶ Sed nunquid habeo etiam neceſſe impedimentum probare? Reſpondeo, obtinuit quod ſi actor de ſuo iure probet, licet non probet impedimentum: tamen fertur ſententia contra reum, ne actorem impediat vel moleſtet. Controuerſia enim, quam reus facit litem conteſtando, & ſe in iudicio opponendo, ſatis ſufficit, vt videatur impedimentum præſtare. argumen. de rei vendi. is, qui. ff. ſi vſuſfructus. peta. l. fin.[a] ¶ † Reus quoq; contra quem agitur ſuper electionis confirmatione, vel impedimento, audietur excipiens contra electionem vel collationem actoris, vel contra eius literas, vel perſonam: prout plenè de his modis no. per Ber. Compoſtel. extra, de electio. quod ſicut.[b] Et ſi actor ius ſuū non probat, vel ꝓbat ſed per exceptionē repellitur: abſoluitur reus, etiam ſi nil de iure ſuo ꝓbet. C. de proba. actor. extra, de iureiurando capitulo finali. de cauſa poſſeſ. & proprie. cùm eccleſia. prope finem. etiam ſi reus ſit excommunicatus. nam ei omnis legitima defenſio reſeruatur. extra, de exceptio. cùm inter. & c. dilecti. de iudic. intelleximus. Et propter hoc dicimus, quòd ſi reus, qui non ex ſuo iure ſe defendit, nec dedit libellum ſuper confirmatione, vel declaratione iuris ſui contra actorem: ſed ex defectu iuris actoris, ſe tamen tuetur: non habet neceſſe reſpondere poſitionibus actoris, quæ fiunt ſuper defectu ipſius rei, puta ſuper defectu ordinis, vel ſententiæ, vel ætatis, & ſimilibus: vt in ptę. l. actor. ¶ † Sed quid ſi reus, qui ſuo iuri non innititur, nec libellum dedit, ſponte ſuum defectum confitetur in iure? Reſpondeo, ſi actor non probat de iure ſuo, vel probat, ſed per exceptionē repellitur, imponetur actori ſilentium. In reo verò confeſſo, ſi cauſa non coram papa, ſed coram iudice inferiori tractatur: non videtur quod contra eum, contra quem nil fuit petitum, debeat aliquid diffiniri: cùm vltra libellum iudicis non extendatur poteſtas. ff. de commu. diuidun. l. vt fundus. extra, de ſimo. licet. extra, de ordine cognitio. capitulo ſecundo in fine. ſi tamen poſtea contra reum in modum actionis, vel inquiſitionis agatur: poterit propter confeſsionem huiuſmodi, licet in alio iudicio factam, moueri: vt extra, de electione. per inquiſitionem. vt infrà, de confeſsione. §. nunc videndum verſiculo quid de confeſsione. Sed ſi cauſa ſit coram papa, qui ſupra ius eſt, vt extra, de conceſsione præbendę. propoſuit. & nec actor, nec reus habet ius, poteſt ipſe papa: & conſueuit reo priuato, & actori ſilentio impoſito, perſonæ idoneæ beneficium ipſum conferre. Quandoq; verò ſupplet defectum actoris, quandoq; rei: & prout perſonarum merita & tempus & locus requirunt, facit ipſum eorum alteri aſsignari. ſicut aliàs contigit: quia ſi capitulum condemnatum ad receptionem. T. non appellauit, nec prætextu alicuius exceptionis poteſt contra pronunciationem venire: ſuperior tamen, ſi viderit literam ſurreptitiam, poteſt ex officio ſuo, quicquid factum eſt reuocare: & ſic factum fuit. extra, de reſcript. ad audientiam. & de re iudica. cùm olim. extra, de electio. cùm dilectus. & probatur & nota. ſecundùm Papam, & B. Compoſtel. extra, de officio vicarij. capitu. primo.[c] & de reſcrip. ſuper literis. & ſic econuerſo, ſi iudex videt aliquid, propter quod debeo obtinere: quod tamen omiſi proponere, obtinebo: vt extra, de conceſsio. præben. ex parte.[d]

¶ Sed nunquid petens eccleſiam, vel præbendam, vel aliquam dignitatem eccleſiaſticam, vel ſecularem, vel ius patronatus, intentabit rei vendicationem? de hoc infrà, de religio. do. ¶ † Cæterùm ſi capitulum vel alius poſsidet præbendam, vel aliud beneficium, de quo agitur: tunc contra poſſeſſorem agendum eſt. & ſi actor collationi vel inueſtituræ, ſeu confirmationi innititur: narrabit in libello ius ſuum, & petet præbendam ſibi adiudicari vel declarari per ſententiam ad ſe pertinere: licet in huiuſmodi iuribus magis propriè petat actor declarari præbendam ad ſe pertinere, quàm adiudicari ſibi: quia ius per ſententiam non conſtituitur, ſed declaratur. ff. ſi ſeruitus vendicetur. ſicuti. §. ſed ſi quæratur. Quandoq; tamen per adiudicationem ius conſtitui conſueuit, vt patet in iudicio familiæ erciſcundæ, & communi diuidundo, vbi fiunt adiudicationes. nam & ſententia facit ius: vt extra, de re iudicata. cùm inter vos. in fine. Tamen † cùm verbum adiudicatiuum largius quandoq; accipiatur: non quòd per illud iudex ius conſtituat, ſed declaret: vt extra, de religioſis domi. conſtitutus. & capitulo, cùm venerabilis. admittimus petitionem, quamuis petat beneficium ſibi collatum: vel de quo inueſtitus, vel confirmatus eſt, ſibi adiudicari. Et ſi iudex adiudicet: intelligo eum declaraſſe ius, quod actor in libello narrauit in beneficio: de quo agitur habere. & idem eſt in quacūq; alia re actori adiudicata. Poteſt etiam confirmatus & inueſtitus, & is, cui facta eſt collatio petere contra poſſeſſorem, vt ſua confirmatio, inueſtitura, ſeu collatio debitum ſortiatur effectum: vt extra, de appellationibus. capitulo, conſtitutus. extra, de conceſsione præbendæ. poſt electionem. & probato de iure actoris, ſi reus legitimam defenſionem non probat, præcipiat iudex poſſeſſori, vt diſcedat à beneficio, & ipſum actori dimittat: iudex etiam eum ad id per iuris remedia coget. ¶ † Et præceptum huiuſmodi, quod cum cauſæ cognitione fit, habebit vim ſententiæ. C. de appellationi. hi qui ad ciuilia. ff. de iudicijs. l. ſi debitori. extra, de re iudicata. quod ad conſultationem. ff. de confeſsis. certum. ff. ad legem Aquiliam. proinde. vndecima quæſtione tertia. qui iubentæ. ff. de iudicijs. quod iuſsit. ff. quod metus cauſa. metum. §. ſed & quod prætor. alias in lege, Pomponius ſcribit. ¶ Sed ſi ad ipſam præbendam non ſim electus, nec de ea fortè propter appellationem aduerſarij, vel propter aliud impedimentum inueſtitus, nec eſt mihi collatum: tamen eſt debita mihi, vel propter præſentationem literarum cùm forma illa, conferas, vel exequaris: vel quia poſt receptionem authoritate papæ factam vacauit: quæritur qualiter potero tunc agere? Reſpondeo, ſi poſsidetur ab alio, cōtra poſſeſſorem agam: & factam mei iuris narratione petam eam mihi adiudicari, vel mihi debitam, ſeu ad me pertinere debere pronunciari. extra, de re iudicata. cùm Bertoldus. in fine. Inſti. de officio iudicis. Et ſi quæras quare non ſimiliter agam pro Titio, quem mihi promiſiſti per ſtipulationē? Reſpondeo, illa eſt perſonalis actio. hic autem realiter ago ad inſtar confeſſoriæ: & rem ſequar ad quencunq; peruenerit: & tunc iudex, ſi voluerit in ſententia ſtare in verbo generali, dicet: Adiudico: vt in capitulo cùm Bertoldus. ſed melius faciet, ſi modum adiudicationis ſpecificet, hoc modo: Pronuncio præbendam, de qua agitur, actori debitam, & ſibi de iure conferendam: & tunc actor ibit ad executorem ſuum, vel ad papam. & faciet eam ſibi conferri, & per implorationem officij eius, faciet poſſeſſorem amoueri, & ſibi reſtitui. ¶ In prædicto etiam caſu, vbi præbenda eſt debita, ſi iudex eſt competens, vt iudex Papæ, conſueuit actor petere non ſolùm adiudicari, ſed etiam ſibi conferri beneficiū, & poſſeſſore amoto ſibi reſtitui: vt patet infrà in tractatu lib. de appellationibus. §. fina. verſiculo primo. Et communiter admittimus in curia has petitiones: & bene, propter anfractus, & circuitus redeundi ad executorem vitandos.[e] ¶ Tamen quidam dicunt, quòd de iure dicta petitio, qua petit ſibi conferri, non debet admitti, cùm ad iudicem non pertineat conferre, ſed ſententiare. extra, de officio delegati. ſuper eodem. ¶ † Sed dic, quod iſte iudex papæ coram quo fit dicta petitio, fingitur vice iudicis in ſentiendo, & ſuccedit in locum executoris in conferendo: & merito. Cùm enim collatio huius beneficij ad papam ſpectaret, non eſt vis vtrùm per hunc iudicem Papæ: vel per alium executorem conferatur ei cui debet de iure conferri: cùm per hoc nulli fiat præiudicium.[f] Sed in caſu prædicti capituli ſuper eodem: cùm ibi Papa non intenderet illud conferre, iudex papæ ibi ſententiare poterat, non conferre: ne præiudicium fieret ei, ad quem de iure ſpectabat collatio: vt ibi dicitur. Alia etiam ratione hoc apparet. nam ſi appelletur ab executore dato mihi, ne prouideat, vel ex alia cauſa hæc appellatio defert negotium principale, ſcilicet prouiſionis ad ſedem apoſtolicam: quia eſt quædam citatio: vt extra, de electio. ſtatuimus. libro ſexto. Cùm ergo executor non potuerit propter appellationem huiuſmodi procedere: quia forte aſſumpſerat cauſæ cognitionē: & ſic ab eo potuit appellari: apparet quòd coram auditore in curia potam id, quod coram executore petiturus eram facta in libello narratione decenti, tam de gratia mihi facta, quam de proceſſu executoris, & de appellatione aduerſarij. ¶ † Si verò beneficium, de quo agitur, non poſsideatur ab aliquo illorum, qui dicunt tantum illud ſibi debitum, non collatum: tunc videtur quod nulli alteri contra alterum actio competat ex narratis: niſi forſan ratione impedimenti. ſi alter alterum de altero impediat, quo minus confirmationem ſeu collationem ſeu inueſtituram conſequatur: vt dixi de ſimili impedimento. §. verſi. ſed quæritur de his, qui per electionem. Alij dicunt, quod licet nullus illorum, qui beneficium, de quo agitur, ſibi

[a] ¶ L. fi. facit quod ſcripſi poſt Inn. & alios de re iud. ſuborta. in prin.
[b] ¶ Sicut. vt ibi ſcripſi poſt ſupple- tiones gloſſarū.
[c] ¶ C. j. Vbi ſcripſi in vlti. gl. addendo etiam Hoſt.
[d] ¶ Ex parte. Vbi de hoc in glo. ar. ꝙ. & vide quod dixi de accuſati. ad petitionem. in glo. hic cōntioeſ. cum ſuis remiſſionibus.
[e] ¶ Vitandos. Et hoc eſt hodie approbatum p cle. de reſcri. auditor. & vt ibi not. in j. gloſſa. petitio collationis nō facta in principali libello fieri poterit, poſtq̃ pronūciatum fuerit debitum.
[f] ¶ Præiudiciū. Vnde no. in dec. auditor. in vlti. gl. illā loqui, etiā ſi per literas legati eſſet debitum: cùm id cauſetur à papa. nec aliter pōt eſſe debitum, vel affectum. Electio eñ vel pſentatio nō afficiunt. In illis enim ſupereſt factum confirmantis, vel inſtituētis.

debitum dicunt, possideat ipsum beneficium: tamē potest vnus facta narratione sui iuris & aduersarij petere contra reliquos, vt declaretur beneficium illud sibi deberi: & vt aduersarijs super eo silentium ponatur. non tamen iure actionis hoc petetur, sed per officium iudicis, vt de duobus electis dixi in præ. versi. sed quæritur de his, qui per electionem.

14 ¶ † Item videtur quod tu, qui dicis præbendam tibi debitam non collatam, potes facere quod denunc ietur illis, qui simile ius in eadem præbenda dicuntur habere, vt veniant coram executore vel capitulo ad defendendum ius, si quod habent in ipsa præbenda, & siue veniant, siue non, potes petere eam tibi assignari & alij petent similiter: & superior assignabit eam illi, cui videbitur eam deberi: & hæc assignatio, cùm fiat cum causæ cognitione, præiudicabit eis, qui præsentes fuerint, & quibus denunciatum est. ff. de re iudica. sæpe. C. de appella. qui ad ciuilia. Sed prædicta denunciatio melius fiet per iudicem, cùm fortè quis non teneatur aduersario suo credere: vt infrà. de citatio. §. sequitur. in principio.

15 ¶ † Quid si plures de eodem beneficio agunt, nunquid omnes mittentur ad eundem iudicem? Respon. non videtur quòd hoc possit peti de iure, ex quo singuli petunt idem beneficium in solidum. ff. de libe causa. cognitio. §. si plures. decens tamen est sic fieri: & papa consueuit hoc facere, cùm ab eo petitur. & sic fecit in causa V. Mediolanensium coram diuersis de eadem præbenda litigantium. voluit enim per nos singulorum causas audiri. argumen. ad hoc ff. de liberis exhi. si pariter. ff. de quibus rebus ad eundem iudi. ea. l. j. secundùm Ber. Compost.[a] & C. arbi. tu. omnes. & argumen. C. de iudi. nulli. extra, de sequestra. posses. capitulo primo. & vide infra, de compe. iudi. adit. §. primo. versiculo. xlvj. & sequen. ¶ Et hæc sufficiant circa hanc materiam breuitatis causa. Hoc autem plenius prosequere secundùm B. Compost. siue agatur in modum actionis, siue per modum exceptionis, vt nota extra, de rescrip. mādatum. & de electio. quod sicut. Qualiter autem agatur & petatur & procedatur in causis electionum & prouisionū, cùm in eis appelletur, no. plenè secundū papam & alios. extra, de electio. statuimus. libro sexto.

16 ¶ † In summa nota quòd si scribatur alicui, vt prouideat mihi in aliqua dioecesi de beneficio, si quod vacat, alioquin de primo vacaturo.[b] Tunc executor seu prouisor statim rescripto apostolico recepto ad petitionem impetrantis procedat, & sibi cōferat beneficium, si quod vacat: alioquin reseruet suæ collationi primò vacaturum: vt extra, de iure patro. cùm dilectus. & inhibeat expressè ordinario, ne illud conferat: vt extra, de concessione præbendæ. quia cunctis. de quibus fiant publica instrumenta: quod si absens sit, ibidem per suas literas faciat, quarum tenor iuxta tenorem apostolicæ literæ ordinetur, & ne res exemplo careat: formam, qua in talibus vti consueuimus, supponemus: quæ talis est.

17 ¶ F O R M A. † Reuerendo in Christo patri tali episcopo, talis reuerentia cum honore. Sanctissimi patris domini Clementis papæ iiij. literas nos recepisse noueritis sub hac forma: Clemens episcopus, &c. posito toto tenore, iungatur sic: Nos itaque volentes (vt tenemur) mandatum eius exequi reuerenter authoritate nobis in hac parte, per dictum dominum attributa, tali præfato prouidimus de beneficio ecclesiastico competenti[c] cum cura, vel sine cura, si quod ad vestram collationem spectans, vacat ad præsens in ciuitate vel dioecesi vestra: illudque eidem P. contulimus, ac illum de eo per birretum nostrum præsentialiter inuestiuimus. alioquin beneficium proximo inibi vacaturum collationi nostræ, imò verius apostolicæ, reseruauimus eidem P. per nos vel per collegam nostrum, seu illum, vel illos, cui vel quibus in hac parte vices nostras committendas duximus, conferendum. Cuius rei causa vos monemus, vobisque authoritate præsentium iubemus, ne ad collationem seu ordinationem huius beneficij per vos aut per alium vel alios aliquatenus procedatis, aut procedi consentiatis: nec quicquam in nostrarum prouisionis inuestituræ ac reseruationis præiudicium, per vos aut alium attentetis, vel attentari consentiatis, alioquin tam in conferentem & quemlibet alium, seu alios prouisionem, collationem, inuestitutam & inhibitionem præfatas quomodo libet perturbantes, seu perturbari procurantes: ex nunc his scriptis excommunicationis sententiam promulgamus, decernentes nihilò minus irritum & inane, & decretum fore à sede apostolica nunciantes: si secus de beneficio huiusmodi apostolica, vel alia quauis authoritate per quemcunque quomodolibet contigerit attentari. Datum &c.

¶ Imperator autem hanc literam legat in præsentia ordinarij, & sibi quæ continentur in ea denunciet: de quo fiat etiam publicum instrumentum, vel executor scribat alicui, qui præmissa omnia eidem denunciet: post hoc faciet suum processum per dioeceses, & loca, quæ voluerit, publicari.

18 ¶ † Si verò: tunc non vacabat beneficium, sed post aliquod tempus vacat: tunc executor requisitus facta narratione processus prædicti conferat, inuestiat & decernat irritum, si quid de ipsis canonicatu & præbenda vel beneficio ordinatum, vel factum est: & quicquid per quemcunque & quacunque authoritate contra suas collationem & inuestituram, reseruationem & inhibitionem fuerit attentatum: & proferat sententias excommunicationis, suspensionis & interdicti in contradictores & rebelles.

19 ¶ † Quid si papa sub aliqua conditione sibi scripserat: puta, quòd si inueniret illum bonæ famę & laudabilis conuersationis & scientiæ competentis, prouideret ei, &c.[d] tunc facta narratione decenti, qualiter diligenti inquisitione præmissa inuenit illum talem, conferat iuxta præmissa. extra, de præsumpt. c. fina. ¶ Quod si fortè non obstante tali processu ordinarius conferat, vel alij se opponant: tunc executor contra eos potest procedere in hunc modum: Nam potest ipse procedere prout in sequenti forma continetur: vel si absens sit, potest hoc alijs committere sub hac forma:

20 ¶ F O R M A. † Talis tali salutem in domino. Præsidente ratione &c. quod dic vt infrà de sentē. §. qualiter. versi. si autem arduum. postea iungas sic: Sanè nuper ad nostrum peruenit auditum, quod non sine graui turbatione cogitur recenseri, quòd videlicet venerabilis pater episcopus talis & talis ac talis talem in possessione talis ecclesię, cuius idem P. verus rector existit, ex collatione eidem authoritate apostolica per nos facta, contemptis excommunicationum & suspensionum sententijs, quas non hactenus in contradictores tulimus, & rebelles, quasque fecimus per tales dioeceses vel prouincias publicari, impedire de facto nituntur in illius præiudicium & animarum suarum dispendium, & apostolicę sedis contemptum: quo circa discretioni vestrę sub virtute sanctę obedientię, & sub poena excommunicationis, quam vos ipso facto incurrere volumus, si nostris non obtemperaueritis in hac parte pręceptis, districtè pręcipiendo mandamus, quatenus eos in tali ecclesia singulis diebus dominicis & festiuis in missarum solennijs post lectum Euangelium, & in publicis synodis, pulsatis campanis, & extinctis candelis, excommunicatos publicè nuncietis, omnes vestram executionem quomodolibet impedientes nihilò minus per censuram ecclesiasticam compescendo: vt autem cuncta circunspectione debita peragantur, volumus & mandamus vt pręfatum dominum episcopum, cui ob reuerentiam pontificalis officij deferre volumus in hac parte, prius ex parte nostra seorsum sollicitè monere ac inducere curetis, quòd super pręmissis satisfactionem exhibeat competentem: alioquin eum excommunicatum publicè nuncietis[e], mandatum nostrum, imò verius apostolicum, taliter impleturi, quòd non possitis de neglectu seu inobedientia meritò reprehendi ¶ Licet autem has formas tibi gratia exempli posuerim, eas tamen & suum processum debet prouisor secundùm tenorem & formā literæ apostolicæ moderari.

21 ¶ † Hoc quoque

a ¶ Compost. quā hoc no. in decre. mādatum. statim allega. vt ibi scripsi ad fi. & de cōstit. cū M. in gl. diuersa pręsentatio. post prin.

b ¶ Vacaturo. Intendit de spectante ad collationem epī, vt patet ex forma sequenti: licet posset litera afficere oēs collatores dioecesis, & quod plus est etiā prouinciæ, vt patet de cōcess. præben. executor. lib. vj. sed fatuæ essent tales impetrationes sine beneficio acceptāda, per quas perueniri posset ad beneficium xx. sol. de quo de cle. nunc reli. conquerente. & vide quod statim subdā de forma pauperum.

c ¶ Cōpetēti. i. forma pauperū, vsitat hoc verbū de beneficio ecclesiastico iuxta suę proprietatis merita cōpetēti: & taxat summa: & puniti tur acceptari minus. & vide quod scripsi de præbē. si pauper. li. vj. in glo. penul.

d ¶ Et cętera. Ante cuius conditionis euētum non ligat decretum: quod dic vt in cle. de con. pręc. c. vno. & vide quod ibi no. super ver. est pria. ADDE secus esse si in rescripto cōtinet, si clericus esset vitę laudabilis. vt per Old. cō sil. lxj. inci. breuiter. qui declarat differētiam harū clausularū. Adde etiam quod si ignorāter ordinarius beneficiū conferat per gratiā alicui cōcessiōe nō pōt habēs gratiam authoritate propria occupare ecclesię possessionē nec expellere possessorē, etiā si ille nullam faceret resistētiam. aliter perderet ius suū, vt idē Old. tenet consi. cccxix. incip. super executio.

e ¶ Nuncietis. Hodie circa episcopos seruat decre. secunda. de offic. delega. lib. vj.

quoque sciendum est, quòd executor ad prouidendum alicui datus potest prouidere illi, ad quem spectat collatio non monito, vel citato, vel licet nil illi denunciet, nec literam apostolicam ostendat, cùm sit merus executor. Inde est quòd recusari non potest: vt extra, de appella. nonnit. 22 ¶†Sed quid si antequam prouideat, proponantur exceptiones contra rescriptum, vel contra personam: nunquid hic executor[a] ad prouidendum datus debeat eas admittere? Et videtur quòd non: cùm enim sit merus executor, non habet causæ cognitionem. extra, de re iudi. de cætero. tamen vtilius est, quòd si velit, possit exceptiones admittere, partes cognitoris assumendo: quia hoc videtur ex mandatum. Quod si audiat aliqua, quæ ipsum moueant, cognoscat de his si velit, vel negotium ad superiorem remittat. extra, de rescriptis, si quando. de officio deleg. ex parte. de re iudi. de cætero. de sal. super eo. vel si velit, poterit omissa causæ cognitione, & repulsis contradicentibus implere mandatum, cùm sit merus executor: nisi quando vult partes cognitoris assumere, vt prædixi: verùmtamen si propositis legitimis exceptionibus & repulsis appelletur: nihilò minus prouideat executor. probata veritate exceptionum, cassabitur collatio: alias non cassabitur: licet appellans se obtulerit probaturum exceptiones: quia hæc appellatio extraiudiciũ interponitur: quo casu non sufficit, quòd appellans legitimam exceptionem proponat, & eã se offerat probaturum: nisi veritas exceptionũ probetur: vt extra, de electio. cùm inter canonicos. quod dic vt j. de appel. §. nouissima. versicu. sed cùm. Sed contra extra, de appellatio. dilecto. in fin. vbi cassatur processus huiusmodi executorũ: quia exceptiones legitimas coram se propositas non admiserant, nec ibi de veritate exceptionis mandatur inquiri. Sed dic quod ideo de veritate exceptionis non mandatur inquiri: quoniam iam de hoc ibi constabat per confessionem partis, vt ibi dicitur. Vel dic, quod ibi erat datus executor ad cognoscendum, qui sine causæ cognitione per excõmunicationem, vel alio modo nõ debet compellere: vt extra, de excessio. prælat. c. j. hic autem loquimur de prouisore, qui merum habet ministerium, vt dixi.[b] 23 ¶†Vltimò tamen nota, quòd is, cui committitur prouisio faciẽda, non potest alteri committere vices suas: nisi id in commissione contineatur. quod si fecerit, prouisio per illum commissarium facta non tenet, si de hoc excipiatur:[c] vt in consti. Alexan. iiij. de officio delega. quæsiuit. & probatur extra, eodem. capit. fina.[d] Item cùm mãdatur prouideri alicui in aliqua ecclesiarum ciuitatis vel diœcesis de beneficio præbẽdali, vel alio non potest in ecclesia cathedrali prouideri, nisi de illa sit expressum: vt in constitutione Innocentij iiij. extrauaganti, de rescriptis, breui[e]. tamẽ 24 quidam contra. ¶†Item si scribitur episcopo, vt mihi prouideat de beneficio, si quod ad suam collationem pertineat: alioquin de alio ad cuiuscunque collationem spectante: si aliquod beneficium pertinet ad collationem ipsius, licet illud non vacet: non potest de alterius beneficio prouidere: vt in consti. Alexan. iiij. de præben. sua nobis.[f] 25 ¶†Item per literas super prouisione impetratas, non potest quis cogi de pensione prouidere: vt in consti. Inno. iiij. extrauaganti, de rescri. licet.[g] Itẽ scias, quòd si scribitur aliquibus: vt non obstante numero, priuilegio, vel statuto me recipiant in canonicum: si de capituli vel prælati voluntate procedat, ego intelligo: receptus proprio motu capituli, si ad illos, quibus sic scribitur, spectat alias canonicorum receptio.[h] Si verò non spectat, intelligor authoritate apostolica receptus: vt in consti. Alexan. iiij. de rescri. contingit. 26 ¶†Sed nunquid scholaris primam nondum habẽs tonsuram potest super beneficio literas impetrare? arg. quòd sic extra, de præsum. c. fi. Sed dominus Clemens papa iiij. dixit quod non. quia non est capax: ar. pro eo. extra, de rescrip. cùm adeò.[i] de transac. ex literis.[k] dixit tamẽ quòd si impetrauerit, & post modũ tonsuretur, literæ sumunt vigorẽ: & is, cui scribit, ei prouidere tenet: licet priùs nõ teneret. Sic aliàs dicimus quòd si receptus in vna ecclesia impetret in alia, nulla facta de receptione hmõi mentione valebunt secundæ literæ, si resignet huic receptioni: prout not. secundũ Ber. Cõpost. extra, de rescrip. ad audiẽtiã.[l] & sic etiã obtinuit. Sed idẽ Ber. no. j. eo. ti. cũ adeò. secus tñ, secundũ eũ, si dixit papa in litera, facies talem recipi, qui adscribi desyderat militiæ clericali. prout ibi no. ¶Quid de tonsurato, sed non per episcopum vel abbatem,[m] qui impetrat beneficiũ asserẽs se clericum? Dicit idem Ber. quòd non valet: alij contra.[n] 27 ¶†Item si papa mihi cõcedit aliquod beneficiũ tenẽdum vsque ad sui beneplacitum voluntatis: talis concessio expirat ipso papa expirante.[o] Quod dic vt j. de loca. §. nunc aliqua. versi. cl. & seq.[p] ¶Item nota quòd si mãdatur mihi prouideri de beneficio, quod duxero acceptandum: possum acceptare ante vacationem alicuius præbendæ, præbendam primò in loco, vbi pro me scribitur, vacaturã:[q] possum etiã ex causa optare secundam, vel tertiam, puta si nolo primam, quia alteri debetur: vel de hoc dubium est. arg. extra, de concess. præbẽ. quia cunctis. prope finẽ. libro vj. Videtur etiam aliquibus, quòd licet in rescripto nil contineatur de acceptione, sed solùm dicitur, prouideas tali, in tali ecclesia vel diœcesi vel prouincia: eodem modo potero acceptare. De hoc tamen dubium non est, quin executor possit mihi reseruare primã, vel vlteriorem ex causa. ar. ibi, & in his, quæ

a ¶Hic executor. ADDE, quòd executor legati non debet cognoscere de titulo beneficij collati per legatum: sicut nec vicarius epi de iuribus collati. beneficij, quod eps contulit: vt in c. ij. de officio vicarij. & licet quilibet executor de aliquibus cognoscat: nõ tamen de his, quæ rei proprietatẽ respiciunt, in qua executio est faciẽda: vt l. a diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iu. Sed pulchrum est scire, quid si ab executore appelletur, casu quo cõcedatur, quòd possit appellari: & in scriptis non reperiatur quòd appellatiõi detulerit nec apostolos denegauerit: vel terminum ad eos suscipiendos assignauerit: vel prorsus tacuerit sed notarius attestatur, quod appellatio fuit interposita, & petiti fuerunt apostoli prope portam: ex aduerso executor dicit respõdisse, quod dimitteret sibi copiam appellationis vt deliberatè respõderet, & pro responso rediret in termino iuris: an sit præsumẽdum pro iudice: ita vt dicatur appellatio deserta: an verò cõtra iudicem quòd denegauerit apostolos. Pet. de Ancha. consi. ccxxv. incip. iste executor, tenet præsumendum pro iudice, & quòd appellatio fuerit deserta, maximè quia appellans non facit fidem de negatione apostolorũ eosque petijt in loco nõ congruo, s. ed portã execut. ADDE an & quãdo executor possit admittere quæ apponũtur: & quæ contra eũ opponi possint generaliter, vide Abb. & Feli. nouissimè in c. de cætero. extra, de re iu. glo. fi. in c. quod ad consultationẽ. eo. tit. Abb. sicut in c. olim. extra, de except.

b ¶Vt dixi. Vide quod pleniè in cle. de officio deleg. capitu. vno. in gl. sed nunquid.

c ¶Excipiatur. Nego exceptionem necessariam: vt scripsi c in decre. is, cui. quam statim allegabo super verbo, non potest.

d ¶Extra eodem. c. fi. Tu distinguas vt in decre. is, cui. de offi. dele. lib. vj. & in cle. eodem titu. iudices.

ADDE, quòd contra illam distinctionem est glo. fi. in c. pe. de elec. in vj. vbi canonicus substitutus ad dandum vocem põt alium substituere. Sed respõde, vt per Abb. in d. c. fi. & hoc dicit Spec. facit quod volunt Bart. in l. fi. ff. de diuer. & tempo. præscri. s. quòd si procurator est constitutus ad certum negotium non expressa certa forma, nõ potest alium substituere. & hoc dictum dicit Abb. vbi s. singulare & contra dictam glo.

e ADDITIO. ¶Adde tu, an procurator constitutus ad impetrandum possit substituere. Pe. de Ancha. & Card. zaba. post glo. in c. ex parte. de rescri. Hen. Ferran.

¶Breui. Cuius mens hodie habetur de præben. quamuis. j. lib. vj. §. j. Adde tu, quid si quis expectaret ad collationem decani & capituli ecclesiæ cathedralis. Dic quòd tunc non procedit ista conclusio, quia potest tunc prouideri sibi etiam in ecclesia cathedrali. Rota in anti. deci. cxij. hoc idem dicit, si quis expectaret ad collationem episcopi: nam tunc poterit sibi prouideri de beneficio vacanti in ecclesia cathedrali. Rota in antiqua decisio. cccxiij.

f ¶Nobis. Vide de præben. mandato. lib. vj. & quod ibi dixi super j. glo.

g ¶Licet. etiam si prouideri mandetur vsque ad certam summam, vt de præbẽ. quamuis. j. responso. libro vj.

h ¶Receptio. Nisi aliud in rescripto cõtineatur. quod dic vt de rescrip. cum aliquibus. libro vj.

ADDE quod latissimè scripsit Pe. de Anch. consil. ccvj. incipien. scripsit papa.

i ¶Adeo. Vide quod ibi no. in glos. pe. & quod super ea dixi, vbi contra id, quod sequitur, induxi literam, nondum tonsuratus, quasi innuat eum postea tonsuratũ: per quod non placet quod sequitur.

k ¶Literis. Vide quod ibi dixi in glos. pe. super vlti. glo.

l ¶Audientiam. Ex vicinitate fuit erratum. est enim glo. Compost. & etiam Innocen. in decreta. in nostra. ibi proximè sequenti. tamen in articulo illo, dic vt dixi in quæstione, quam posui super regula, ignorantia. de regu. iur. li. vj. Et ad id, quod hic dicitur de scholare, adde quod nota. j. de rescrip. præsen. §. ratione impetrãtis. ver. sed vbi scribitur. & quod ibi dicam.

m ¶Abbatem. Quod dic, vt de priuileg. abbates. lib. vj.

n ¶Contra. Istud contrarium approbat ibi ipse Ber. Compost. vt ibi scripsi super glo. penul. quod dictum fortè fuit additio, quam non vidit G. & vide quod dixi de insti. c. ij. super vltima glo.

o ¶Expirante. Secus si dicat, vsque ad beneplacitum apostolicæ sedis. de rescriptis. si gratio. sch. vj. & ibi plenè scripsi in principio. quid de clausula, quousque aliud duxerimus ordinandum. Item de clausula, donec Romano pontifici placuerit. ibi dixi super j. glo.

ADDE quod voluit Oldra. consi. cxliij. incip. factũ tale. quòd si rectores ciuitatis donẽt aliquid alicui, donec dño placuerit: itaque dñs ratum habeat sub obligatiõe suorũ bonorũ. quòd nõ poterit reuocare cõcessum, eo quia cẽsetur ratificasse, similiter donec sibi placuerit: quia esset ridiculum quòd quis vellet se obligare perpetuò: deinde dicere, donec placuerit: sicut velle aliquẽ esse hæredem, & illum exhæredare: vt l. iam dubitari. de hære. insti.

p ¶Et seq. Totũ quod sequitur vsque ad finẽ, fuit additio: ante quã vera erat allegatio quæ fiebat j. de rescri. præ. §. rõne autẽ impetrãtis. ver. sed ibi scribitur.

q ¶Vacaturam. Hæc verba non patiuntur, cùm scribitur de beneficio quod intra mensem à vacationis notitia duxero acceptandum: vt no. in cle. de concess. præben. c. vno. super verb. notitiam.

notatur secundùm papam: extra, de iure petrona. cùm dilectus. Alij tamen aliter dicunt.[a] ¶ 28 † Item qui optat, vel reseruat, vel suspendit semper hoc de certa præbenda facere debet: puta, primam, quæ vacauerit in tali ecclesia, vel diœcesi. & de hoc nota. in prædicto c. cùm dilectus. Item si in litera apostolica contineatur clausula decernentes, &c. acceptatio per me facta sine præsentia executoris impediet collationem ordinarij: vt probatur & nota. in prædicto c. quia cunctis. §. fin.[b] Si autem non contineatur acceptatio, fieri debet in præsentia. & per eum approbari debet. Quòd si plures habent similem gratiam: qui primò acceptauerit, obtinebit.[c] Nam & si plures habent generales literas in prouincia, vel diœcesi, & omnes petunt idem beneficium, ille obtinebit, qui primò fuerit inuestitus. Super quo vide in præ. c. cùm dilect. fiet autem sic acceptatio:

FORMA. Domine executor ego peto, vel accepto primam dignitatem, vel ecclesiam in tali ecclesia, vel diœcesi vacaturam: & peto mihi prouideri de illa. vel accepto talem ecclesiam. & debet nominare plures non vnam tantùm, ne videatur mortem illius desiderare rectoris: vt extra, de conces. præben. c. ij. & idem iuris est in reseruatione & inuestitura. ¶ 29 † Illud etiam prætermittendum non est quia per literas apostolicas generales, quod prouideatur alicui de beneficio cum cura, vel sine cura, non potest illi prouideri de beneficio ad præsentationem patroni laici spectante: vt extra, de præbendis, dilectus. iij. de iure patronatus, cùm dilectus. & vide suprà de legato. §. nunc tractemus. vers. si sed nunquid.[d] ¶ Item ecclesia parochialis non potest commendari, nisi constituto in ætate legitima, & sacerdoti, & ex causa: nec commenda durat vltra tres menses[e], vt in constit. Grego. x. de elect. nemo. libro vj. vbi dicam de hoc. ¶ Episcopus quoque post sex menses non potest commendare, ex quo prouisio ad superiorem est deuoluta. Vel dic vt dicam extra, de electio. in constitu. Grego. x. nemo.[f] ¶ Qualiter legatus se habere debet in prouisionib⁹ faciendis, no. in præ. §. nunc tractemus. ¶ Quid iuris sit, si prouisio vel electio, vel aliquid aliud mandetur fieri de consilio alicuius: not. plenè Vincen. extra, de constitu. ex parte.[g] & de electio. cùm in veteri. vbi etiam de hoc secundùm papam. & extra, de arbitr. cùm olim. ¶ 30 † Is quoque, cui mandatur, quod mihi prouideat de beneficio spectante ad collationem, vel præsentationem alicuius abbatis & conuentus, non potest prouidere de beneficio ad præsentationem, seu collationem abbatis tantùm, & nõ conuentus, spectante: nisi dictum fuerit in commissione, spectante communiter, vel diuisim: vt consti tu. Clemen. in. de præben. c. contingit[h].

¶ Per literas quoque, quibus mandatur mihi prouideri de beneficio ad collationem alicuius pertinente, non poterit mihi prouideri de beneficio ad illius præsentationem, & non collationem spectante: vt in consti. Vrbani iiij. eo. titu. significauerunt.[i]

¶ 31 † Item executores per generales literas deputati, nequeunt generales inhibitiones facere ordinarijs, ad quos pertinet beneficiorum collatio, ne illa conferant cùm vacauerint: vt in constitutio.

---

a ¶ Dicunt. De his dic vt de concessio. præben. ne captandæ. & capitulo sequen. libro vj.

b ¶ §. fina. lib. vj. & circa hoc vide, quod ibi not. in fin. in gl. not. q & quod super ea dixi.

c ¶ Obtinebit. Non procedit hoc hodie cùm datus est mensis ad expectandum: vt in clemen. de cõcessio. præben. capitulo vno, versiculo secus. & quando incipit currere mensis secundus vel vlterior, dicam infra de concess. præben. super rubrica. ADDE Old. cõs. cxxxvj. cum seq en.

d ¶ Nunquid. Et vide de litera papali ad prælatos Angliæ, dixi post Hostiensem de offi. leg. dilectus, super iij. gl. Item si scribitur prouideri de dignitate. personatu, vel offic. en prouideri possit de offic. cuius laicus capax esset: scripsi de præben. quia sæpe. sup. verbo, vel officio. ADDE, quod si pape motu proprio & cum clausula, non obstante: facit gratiam impetranti minoris ætatis, quod possit obtinere beneficium curatum & dignitatem, quòd non poterit obtinere præbendam sacerdotalem vacantem ex fundatione testatoris, vt consuluit Pet. de Anchar. consilio xviij. & cclxv. incipiente, viso puncto

e ¶ Menses. Hanc literam habuit Gu. sed vera litera habet de sex mensib⁹. de hoc ibi no. in glo. pe.

f ¶ Nemo. lib. vj. & vide de hoc in vl. glo. & oĩno vide qđ super ea dixi.

g ¶ Ex parte. Vide qđ ibi dixi sup ver. cũ cõsilio. & ne sede vac. c. vno. lib. vj. sup verbo statuto, q̃ patet diuersum fore, qñ cõsilium requiritur ex forma mandati ab eo, qd requirit de consuetudine vel statuto. vide qđ scripsi io regula, nullus ex consilio. de regu. iur. lib. vj. in q.

h ¶ Contingit. Illud, & id qđ sequitur, expeditum est, de præben. cùm in illis. §. pe. & vl. & eo. tit. c. vlti. lib. vj.

i ¶ Significauerunt. Author nobis proponit, q suo tempore potuit, saluo qđ dicam in fi. §. sed hodie de verbis prouisionem. dispositionem institutionẽ. fit mentio in præ. decre. cũ in illis. §. j. & ij. & illud verbum institutionẽ mihi facit dubium satis forte, vt ibi scripsi sup eodem verbo. Item ponitur in illis verbũ electionẽ, circa qđ dubitari vidi de tali caso: In quadã ecclesie cathedrali archidiaconatus erat maior dignitas post episcopũ ibi erãt aliæ dignitates, inter quas primiceriatus erat, cui prouidebatur vocatis absentibus intra certos limites, de aliquo ex canonicis per alterã ex formis consilij, quia propter. Facte verò electione de tali nominato concorditer, vel à maiori pte, archidiaconus illum ponebat in stallo primicerij, & in loco illi debito in capitulo, nec pñtabaẽ epo nec aliter cõfirmabatur nec examinabaẽ. qa notus, s. canonicus, vt est dictum habet aũt certas honorãtias vel prerogatiuas in ecclesia. & hæc oĩa seruata sunt à tempore, cuius nõ est memoria. Accidit quòd papa in illa ecclesia fecit gratiam Titio de dignitate vel psonatu spectante ad collationẽ epi & capituli cõiter vel diuisim. vacauit iste primiceriatus: q̃rit an Titio debeaẽ. ¶ Ad negatiuam inducit, q de electione nõ fit mẽtio in gratia. In cõtrarium q̃ nõ fit eius cõfirmatio: ergo non est electio, sed collatio. Ad fortificandũ ius capituli inducit opinio dicentiũ ẽt in canonicis formas electionũ seruandas: sed alij cõtra. de his vide in decre. qa pp̃ter. I & sup j. gl. & c. ti. de elec. sicut eũ. in gl. ij. li. vj. & his q̃ sup ea dixi & remisi. Sed nolẽs de canonicis confiteri, saltẽ fateaẽ de dignitatibus psonalibus, q illis p electionẽ est prouidendum. de elec. dudum. j. psupposito igitur, q primiceriatus sit dignitas, & talis reputatur in ecclesia, qđ sufficit, vt scripsi de præben. de multa. & dignitas vocaẽ io decre. cũ accessissent. de cõsti. ergo p solẽnẽ electionẽ faciẽda est ipsius prouisio: & si non cadit in litera impetrantis ad collationem vt in decre. cùm in illis. §. j. & facit eo. li. de offic. leg. & de liberatione. Secundò, posito quòd ius cõmune deficeret: ponit quest consuetudo longæua sic solẽniter fieri electionẽ primicerij. & sic cũ vim legis habeat, necessitatẽ imponit, ex quo rõnabilis est, potissimè in electionibus, de cõsue. cùm dilectus. de ver. sig. abbate. & facit qd ibi scripsi super gl. hoc enim. qđcũq; igiẽ tollamus, s. ius cõe, vel cõsuetudinariũ, quæ necessitent ad eligendum. Cõcludiẽ cõtra impetrantẽ: cũ ibi sit electionis substantia, & forma rei, est esse rei. ff. ad exhiben. l. Iulianus. §. si quis rẽ. ff. de aur. & argẽ. leg. l. Seia. per quæ cõcludiẽ cõtra impetrantẽ. Nec obstat q nõ cõfirmatur, quod necessariũ est i vera electiõe. de ele. nosti. & ca. nihil est. & aperti⁹ eo. tit. c. si. lib. vj. Sed huic respondetur negari non posse hos actus esse diuersos, & pcedere à diuersis. qđ patet ad sensum. & facit de trãsac. c. fi. & cõstat q ed ipsum eẽ electionis cõfirmatio nil addit, sed administrationis concedit exercitium. Probat hæc rubri ea præmittens de electione, & subdens de electi potestate, quæ p formationẽ tribuiẽ, & quãdoq; p electionem habetur: vt in præ. c. nihil. & eo. tit in dẽnitatibus. lib. vj. & scripsi de app. quia nos. in fi. Ex quo necessariò cõcludiẽ, electionẽ sine cõfirmatione esse qd perfectũ. Nec est verũ, q cõfirmatio sit pars electionis: licet verũ sit, q electio habeat in se ptes. & vide qđ scripsi in decre. quia pp̃ter de elect. super ver. consentit. Hinc est, q qui eligit, satisfacit iuri & termino electionis faciendæ pp̃ter hoc qđ habet ex se integrũ, si sine culpa ipsius electio non confirmetur. eo. tit. si electi. lib. vj. Si igitur sunt diuersa, amoto secundo per consuetudinem, vel quouis modo: non sequitur q amotũ sit primum: cùm separatorũ, separata sit causa. C. de dona. inter virũ & vxo. si maritus. quam vide de restitu. spo. Item cùm quis. in glos. ij. & de testibus. cum causa. in fi. & ff. de mino. l. Papinianus. ibi quid enim cõe habet delictum cum venia ætatis. Non obstat prædictis, q cõsuetudine non põt induci vt quis nõ cõfirmatus administret. extra, de consue. cũ venerabili. & quod ibi no. in gl. ij. & super ea, quia illud verũ, vbi nullus actus fieret loco cõfirmationis: sed hic fiebat installatio per maiorẽ, s. Archidi. q̃ loco cõfirmationis habeẽ. Nec est absurdũ. q vnus actus alterius locũ teneat ex vi cõsuetudinis, facit de cõsue. c. ij. & vide qđ post Inno. dixi de elec. transmissam. in glo. mag. ver. redeundo. & vide qd scripsi de cõcel. prædẽ. proposuit. in prin. Item non negaẽ ex priuilegio sine confirmatione cõpetere electo ius administrandi, vt s. dixi: ergo ex cõsuetudine id cõpetere poterit: vt no. de iudic. nouit. ver. nõ enĩ. in gl. no. q. & ibi scripsi post Inn. & Abb. in glo. forte tex. & in gl. seq. Satis de rigore videẽ hoc defendi: maxime in materia restringibili. Æquitas tñ foueret cõtrariũ, pp̃ter quod egeret declaratione: vt aũt grauati ad collationem de nouo venerent hac forma in fraudem, nullum dubiũ q nõ iuuaret hoc capitulũ, qd cõferre cõsueuerat: & ideo dictum fuit in themate, q ab antiquo sic egerant. ¶ Item cautè fuit dictum, q papa in ecclesia illa fecit gratiam. nam est alia forma gratiæ legis in aliqua ecclesia ciuitatis, vel diœcesis tertia simpliciter ad collationẽ epi, vel epi & capituli, q̃ñq; cõiter vel diuisim. & hãc remisi in decre. quãuis. §. j. de præben. lib. vj. super ver. hoc casu, quod illa forma includit ecclesiam cathedralẽ. Sed habuit iandudum de curia aliquos tenere cõtrarium: & certæ perrationes, quæ videntur satis vrgẽtes. Ponderant enim primò impetrationes tales restringibiles, vt prædixi: & in restringibilibus id solum venire debet, de quo palam & verbis expressis est actum. Primũ patet in præ. c. quãuis. in prin. Secundum, ff. de ver. obli quicquid adstringendæ. & solu. mat. si cùm dotẽ. in prin. vnde in illis cessat arg. à pari & minori ad maius etiam affirmatiuè. Facit qd post Hostie. scripsi de rescri. postulasti. ad fi. magnæ glo. & patet expressè de præben. Cui de non. in ij. & iij. respõ lib. vj. Excluditur ergo cathedralis ecclesia, quia non expressa coniuncta secunda causa, s. maioritatis & honoris, quam ipsa decre. exprimit: & talia honorabilia & magna sub verborum generalitate non veniunt: facit lex, eo. de aquæductu. quam ibi allegaui super glos. ff. de mino. l. prætor

Clemen.

Clemen. iiij. eodem titulo. sicut ex parte.[a]

SVMMARIVM

1. ¶ Prætoriæ actiones, quæ dicantur.
2. Interdicta & loca interdictionum, quę sint, & quot modis dicantur.
3. Edicta quot & quæ sint.
4. Ciuiles actiones quæ dicantur.
5. Cautiones & stipulationes quæ dicantur.
6. Officium iudicis multiplex est.
7. Senatusconsultũ quot modis dicatur.
8. Constitutiones quotuplices in iure reperiantur.

De nominibus actionum.

POstremò Sciendũ est, quòd actionum, Aliæ sunt prætoriæ: de quibus primò dicemus. Aliæ ciuiles, de quibus secundariò ostendem⁹, dicentes nomina earum. vt ibi infra in tractatu libellorum, super eis libelli inueniantur concepti. ¶ Prætoriæ autem continent interdicta: quia & ipsa prætoria sunt. Item edicta, quæ similiter sunt pretoria. ¶ Ciuiles continent cautiones, & stipulationes. Item continent multiplex officium iudi. Item continent bonorum possessiones. Item senatusconsulta, & constitutiones.[b] ¶ † Prætoriæ igitur actiones sunt hæ, scilicet Publiciana, de qua in titu. de causa possess. & proprie. §. nunc dicendum. Item in rem rescissoria: de qua in titu. de in integ. resti. Item Seruiana de qua in tit. de loca to. §. postquã. versicu porro. Item quasi Seruiana, de qua in ti. de pig. ver. cæterum. Itẽ vtilis rei vendi. quę datur superficiario. quæ datur emphyteutæ. de quibus in tit. de cau. pos. & proprie. §. sequitur. ver. est & vtilis. & sequen. & quę datur metum passo, de qua in ti. quod met. causa. Item possessoria hęreditatis petitio & fideicommissaria, de quibus in titulo de iudi. §. j. Item in rem prǽiudicialis pro libertinitate de qua in ti. de natis ex libero ventre: & de partu agnoscendo de qua in ti. quid fil. sint legiti. Item Pauliana. Item Fauiana. Item vtilis Caluisiana vel Fauiana. Item Caluisiana. Item in factũ reuocatoria de quibus in titulo de rebus ecclesi. non alie. Item redhibitoria. Item quanto minoris. Item in factum ædilitia: de quibus in titu. de empt. & vendi. §. nunc dicendum Item exercitoria. Item institoria. Item tributoria. Item de in rem verso. Item quod iussu. Item de constituta pecunia de quibus in titu. de solu. §. prænotandum. Item de peculio, de qua in titulo de peculio. Item vtilis ex ea causa, ex qua iuraſ, de qua in titulo de iureiuran. Item vtilis certi condictio, de qua in titulo de confes. Item nego. gestorum Itẽ vtilis negotio. gesto. Item contraria negotijs gestis Item protutelæ. Item contraria protutelæ: de quibus in titulo de iudic. §. generalia. Item depositi. Item viæ reiectæ: de qua in titulo de causa pos. & proprie. §. quia verò. Itẽ quod metus causa de qua in tit. quod met. causa. Item de dolo, de qua in titu. de dolo & cõtumacia. Item furti manifesti. Itẽ furt. aduersus nau. cau. sta. Item factum ex illo edictot de quibus in titulo de furt. Item serui corruptis de

ait §. q̃d aũt. & extra, de rescrip. sedes. Et pro his duobus facit opi Compostel. de qua in præ. decre. quamuis. in j. glo. qui simpliciter tenuit nõ venire ecclesiam cathedralem, cùm scribitur prouideri in ciuitate vel dioecesi: hic sto. Compost. dicit simpliciter in ciuitate vel dioecesi. Textus decre. prę. quamuis, dixit in aliqua ecclesiarum ciuitatis vel dioecesi. Ego verò vbi s. simpliciter dixi de impetrante ad collationem episcopi. & dixi quòd tunc puto includi cathedralem. Sed dicunt resistentes cum scribitur ad collationem episcopi: intelligitur de eo, quod habet de iure communi conferre. hoc non fateor. Subdũt quòd est in ecclesijs suæ ciuitatis vel dioecesis. non extra. nec hoc fateor, nisi limitatus sit locus prouisionis fiendæ, sicut fit in forma pauperum, & cõmuniter in gratiosa. Dicunt illi: habet ergo subintellectum pro expresso. sed hoc expresso nõ posset in cathedrali, vt ibi: ergo nec in meo casu. Sed ego sic ad partẽ meam reuoluo: cùm scribitur ad collationem episcopi, principalissimè spectat ad ipsum collatio in ecclesia cathedrali. extra, de elect. cum ecclesia. ergo principalius illa videtur inclusa, nisi nominatim excludat. Hoc dictum coadiuuat forma pauperum, in qua etiam cùm scribitur ad collationem episcopi, etiam super beneficio quod vacabit in ciuitate vel dioecesi, expressè ponitur hæc clausula. Cæterùm districtius inhibemus, ne præfato clerico authoritate præsentium in cathedrali aliquatenus prouideatur ecclesia, &c. Et per hanc clausulam attentari posset, q dato q de ciuitate & de dioecesi fieret expressio, ex quo scribitur ad collationẽ episcopi, includitur cathedralis: alias nugatoria esset illa clausula in prędicta forma. Subdunt etiam illi, q specialis est forma, quæ includit cathedralẽ, scilicet cùm expressa est prouincia: vt in c. quia iuxta in fi. Fateor q illa forma includit, sed q specialis sit, hoc nego: vt ibi scripsi super ver. prouinciæ.

ADDE, q prima pars huius addi. vsq ad versicu. item cautè. fuit Old. præcipui viri, eius consi. cxlvj. incip. factum tale, consuetudo ecclesiæ Hedueñ cuius vigiliæ non essent tacendæ. Similiter ver. item cautè, habetur per Oldi. consi. clxxxv. incip. thema tale. Titius canonicus Vticensis. vbi satis concludit quòd impetrans gratiam a papa de personatu, officio vel dignitate pertinẽte ad collationẽ episcopi & capituli cõmuniter vel diuisim. quòd non includit ecclesiam cathedralem.

ADDE tu, q pro opinione Ioan. And. tenet Rota in nouis deci. cccxlvij. Itẽ videtur facere id, quod dixi s. in proxima noua additione. sed id quod vult Rota in anti. deci. cxij. vbi dicit, q expectans ad collationem decani & capituli cathedralis ecclesiæ, potest acceptare beneficia in dicta cathedrali ecclesia vacantia.

a ¶ Ex parte. Dic vt de conces. præben. executor. lib. vj. vt ibi no. in glo. ij. Miror q author, qui de constitutionibus Clementis iiij. hic & supra mentionem fecit, omisit hic, & in toto isto opere decre. eius, quæ habetur de præben. c. ij. li. vj. maximè cùm ipse glossauerit decre. ibi sequentẽ, scilicet statutũ. quæ fuit Greg. x. facta ad restitutionẽ illius. Et fortius turbor, quia ibi de materia, quam tracto in præ. decre. ij. super fi. glo. nihil dixit: scilicet an constitutio locũ habeat in beneficijs regalibus. ipse ibi dedit falsam remissionem ad hoc opus. ¶ Sed quęro circa ipsam decre. reseruantem collationi papę beneficia vacantia in curia, si papa illud beneficium contulit Titio nõ curiali & absenti: & ille certificatus antequã cõsentiret, vel post, antequã possessionẽ apprehenderet, decessit: an ordinarius beneficij possit illud cõferre: an verò spectet ad papã virtute prędictæ decre. illius collatio ea vice: & eadem est quęstio, si papa specialiter reseruasset collationi suę beneficia certę personę, puta Pauli. Sol. primo casu, quãdo cõsenserat, certũ videtur q spectet ad papã: cùm duret prima vacatio: cũ licet bñficiũ nõ esset liberũ, nõ tamẽ erat suũ. de prębẽ. si tibi absenti. de elec. si cõpromissarius. & c. si electio. lib. vj. Aduerte q a videor hunc casum ibi notasse in glo. antepe. vbi dixi decre. illam ibi locum habere in casu decre. statutum de præbend. quo ad mensem q datur papę. hoc expedit declarare. Decre. illa si electio ponit quatuor casus, in quibus eligentes recuperant electionem & habent tps integrum. Primus est, si electus non consensit, & hęc plana: & habet locũ in collatore, & in casu prędicto est plana gl. Secũdus & tertius casus sunt, quũ post consensum renũciat, vel moritur. & his casibus procedit glo. electo existẽte in curia. & hoc est planum: sed non sic planum, si electus qui cõsensit, renuncians, vel moriens, est extra curiã. & ideo formata questio fuit de absente. Quartus casus est quando propter occultum vitium electi cassatur electio. Iste casus nõ congruit quęstioni, nec decre. ij. & iij. de preben. quę de collatione, nõ de electione loquuntur. Cõcludo q decre. si electio. quo ad primum suũ casum simpliciter habet locum in casu decre. statuto. Item in secundo & tertio prouiso renunciante vel moriente in curia. Quartus autem non adaptatur: si tamen esset sic, quòd diceretur collatio facta per papam non valere, non disputaremus. Hic an illud fuerit occultum papę. sed si papa cassam pronunciaret, vel cassaret collationẽ per se factam: quęstio non esset dubia: quia siue ex prima vacatione, siue ex secunda diceretur vacare: ad papam spectat. ¶ Redeo ad quęstionem, quę dubia est, post consensum prouiso moriente extra curiam, & ante possessionem apprehensam. Dubium mihi facit decre. accedens. de accu. & hoc dupliciter. Primò, quia possessionis apprehensio in tali prouiso per papam, rectè in casu nostro, scilicet de beneficio vacante in curia, impeditur per exceptionem criminis cum infamia. Secundo, quia ibi dicitur silentium imponendum tali sic prouiso. non dicit eum priuandum: quasi nondum habeat ius plenum. Ad hanc partem facit illud generale: cum aliquid superest ad agendum, nil videri actum. ff. de edend. prima. §. penulti. de baptismo. maiores. versic. ad hoc est. & ibi gloss. dat concordantias super versic. non ex parte. Contrarium tene, & dic quòd est noua vacatio: cùm confirmatio electionis faciat quem prelatum. Item quòd etiam ante possessionem adeptam plenam administrationem habet. de electio. transmissam. vbi de hoc plenè scripsi post Innocen. & Hostien. in gloss. magna. Patet id trãslatione. cap. ij. versicu. sicut autem. Prouisio autem, vel collatio habet vim electionis & confirmationis. Et de prouiso vel cui facta est collatio, habemus text. apertè probantem, quòd licet possessionem non habuerit: mors eius inducit nouam vacationem. Hęc vide in clementi. vt lite pendente. si duobus. versiculo neutro. & versiculo si verò alter. Nec obst. versicul. quod si vnum. ibi pręcedens. vbi ponderatur possessio: quia ibi non ponderatur possessio quo ad vacationem: imò apertè ibi probatur, quòd sine possessione dicitur noua vacatio. sed ponderatur ibi possessio, quo ad collatorem. Et fuit illa specialis prouisio vtilis pro expeditione beneficij: cùm de iure aliter esset dicendum: vt ibi not. in gloss. sicut ergo. Fateor enim quòd post possessionem adeptam adhuc clarior est noua vacatio. Bene facit C. de do. nec ambigere.

ADDE huic addi. quę scripta reperiuntur in consilijs Oldra. lvii. & q̃ scripsit Petrus de Ancharano consi. lvij. incipiente, circunscriptis regulis cancellarię.

b ¶ Constitutiones. Scire debes quòd in his modicum laboris habuit author. Rotfredus enim sic inchoauit à prętoriis, & eodem ordine illas posuit inchoans à Publiciana, & continuans vsq ad subsidiariam & vtilẽ legis Aquilię. Item hic declaratur, vbi posuit libellos quos etiam inde recepit author.

qua in titu. de ser. non ordi. Item vi bonorum rapto rum, de qua in titu. de rapto. Item iniuriarum. Item in factum subsidiaria legis Aquilię. Item vtilis legis Aquilię: de quibus in titulo de iniuriis. ¶ †Sequitur videre de interdictis,[a] & qd loco cuiuslibet il lorum subrogata est actio in factum: vt s. §. j. ver. rursus. Sunt aut. in hęc: Interdictum de mortuo inferēdo. Item de sepulcro ędificator de quibus in titulo de sepulcro. Item ne quid in loco sacro vel religioso fiat immature: de quo in titulo de relig. domi. Item ne quid in loco publico fiat, & si factum fuerit, ꝙ tollatur. Item ne quid fiat in flumi. pub. ripa ve eius ponatur. Item de loco publico fruendo. Item de via publica & itinere publico reficiendis. Item ne liceat ire agere per viam publicam. Item vt liceat ripam fluminis reficere vel munire. Item vt liceat in flumine publico nauigare de quibus in titulo de causa possessio. & propri. §. quia verò. & §. sequen. Item ne vis fiat ei, qui in poss. mis. est. de quo in titulo, de eo qui mit. in pos. causa rei ser. Item quorum bonorum. Item quorum legatorum, de quibus in titulo de testamentis. §. nunc dicendum. Item de tabulis exhibendis de quo in tit. de fide instrumento. Itē de libertis exhibēdis. Item de libertis deducendis. Item de libero homine exhib. de quibus in titu. de conuer. insi. Item vnde vi. Item vtile vnde vi. Item quod vi aut clam. de quibus in titu. de resti. spol. §. j. & ij. Item vti possidetis. Item vtrobi. Item de superficiebus. Item de itine. actuq; priua. refici. Item de aqua quotidiana. Item de aqua quotidiana & ęstiua. Item de aqua ex castello ducenda. Item de riuis. Item de fonte reficiendo. Item de cloacis: de quibus in ti. de causa pos. & propri. §. ij. & iij. Item de precario, de quo in titu. de preca. Item de arbo. cęden. Itē de glande legenda. de quibus in pręc. ti. de causa posses. & proprieta. §. priuata. ver. est insuper. Item de migrando. Item Saluianum: de quibus in tit. de locato. §. postquam. ver. cęterum. & seq. Item de noui operis nunciatione. Itē vt liceat ędificare cui nunciatū est, si satisdederit. de quibus in titu. de no. ope. nunciā. Item interdictum fraudatorium, de quo in titu. de rebus ec. non alie. ¶ †Nunc dicamus de edictis,[b] quę sunt hæc: Edictum de albo corrupto. Item si quis ius dicē. nō obtē. Item de in ius vo. Item si quis in ius vo. non ierit. Itē in ius vo. vt eant, aut satisdēt. Item ne quis eum qui in ius voca. est vi exi. Item de eo per quem factū est, quòminus quis in ius sistat. de quibus in titu. de do. & contu. §. restat. Item de edendo de quo in titu. de fide instru. Itē de calumnia de quo in titu. de calum. Item de act. in factum subrogata in locū actionis de do. de qua in titu. de dolo & contu. §. j. Item de alie. iu. mu. causa fac. de quo in titu. de alie. iu. mu. Item nau. cau. stab. de quo in titu. de furtis. Item actio in factum, de his, qui deie. vel effu. Item vtilis actio pro socio, cùm plures habitāt in eodem cœnaculo, ex quo aliquid deijcitur. Item actio in factū contra eum, qui aliquid habet appensum de quibus in titulo de iniur. Item si mensor fal. modū dixe. de quo in titu. de parochi. Item de mortuo inferendo. Item actio funeraria, quę datur pro impensis funeris, de quibus in titu. de sepulturis. Itē de loco sacro vel religioso pro puro vēdito. de quo in titu. de relig. do. Item actio in factum descendens delato iureiurando de qua in titu. de iureiur. Item si mulier vētris no. cal. causa in poss. missa esse di. Itē si mulier vētris no. in pos. mittatur, & eadē possessio dolo malo ad alium translata esse dicatur. de quibus in titu. de eo, qui mit. in pos. Item qd cum falso tutore actore gestum esse di. Item de eod. competentē pupillo. de quibus in titu. de iudi. §. generalia. ver. verum. & sequen. Item si omissa causa testamenti. de quo in titu. de testamentis. Item de publicanis. de quo in titu. de cēsibus. §. nunc dicendū. Item de liberali causa de quo in titu. de na. ex li. ven. Itē de bonis authoritate iudi. poss. de quo in titu. de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. Item si quis test. lib. esse ius. fine. de quo in titu. de furtis. Item actio in factum contra damnum dantē turba adunata. Item de incendio ruina. de quibus in ti. de rapto. Item de sepul. vio. de quo in ti. de sepu. Itē de dam. infect. de quo in tit. de no. oper. nuncia. Itē de legatis ab hęrede prastādis vel satisdat. de quo in tit. de testamentis. §. j. & §. in verbo, de cautionibus. ¶ †Explicuimus prętorias actiōes:[c] Nūc ergo ciuiles designemus: & sunt hæ, scilicet rei vēdicatio. Itē cōfessoria & negatoria: de quibus in tit. de causa posses. & proprie. §. an cōfessoria. Item in rem præiudicialis. de qua in titu. de offi. or. ver. vlt. Itē in rē præiudicialis, quę datur dño contra seruū. Item contraria in rem præiudicialis. de quibus in ti. de na. ex lib. ven. Item petitio hęreditatis. de qua in tit. de iudic. §. vniuersalia. Item finium regūdorū. Itē fami. ercisc. Itē cōmuni diuidūdo: de qb⁹ eo. ti. §. cōia. Item certi cōdictio generalis. Itē ex stipulatu. Item ex mutuo. Item condictio triticaria. Itē ex causa. Itē ob turpem causam. Itē sine causa. Itē indebiti: de quibus in tit. de solu. §. sequitur. Itē furtiua: de qua in ti. de fur. Itē ex lege de qua in prę. §. sequitur. Item actio ad exhibendū: de qua in tit. de iudi. §. fi. Itē ex empto. Itē ex vēditor: de quibus in tit. de empt. & vē. §. pri⁹. Itē ex conducto & locato. Item oneris aduersi. de quibus in tit. de loca. §. possęq. Item pro socio. Item mandati: de quibus in titu. de iudic. §. generalia. & §. specialia. Item depositi. de qua in ti. de deposito. Itē tutelæ. de qua in pręc. §. generalia. Itē commodati. de quo in tit. de cōmodato. Itē pignoratitia: de qua ī tit. de pig. j. Itē pscriptis verbis. Itē pręscript. ver. æstimatoria: de quib⁹ in tit de empt. & vē. §. iij. Itē pscrip. verb. ex pmutatiōe: de qua in tit. de rerū permut. §. dicēdū. Itē actio in factū subsidiaria. de qua in ti. de cā poss. & proprie. §. sequitur. ver. item iura. Itē in factū ex re iudi. de qua in titulo, de re iudicata. Item ex cōfessiōe, de qua in tit. de cōfes. Itē actio ex stipu. p dote: de qua de dona. inter viru & vxor. Itē actio, aquæ pluuialis arcēdæ, de qua ī tit. de cā poss. & propriæ. §. priuata. versi. verum. Item de pastu pecoris, de qua in tit. de iniu. §. sequitur. versi. porro. Itē actio ex testamento, de qua in tit. de testa. §. j. Item ex stipulatu, de qua in titu. de solu. §. prænotandum. versi. Item contra promittentem. & seq. Item furti non manifesti: de qua in tit. de fur. Item de tigno iniuncto: de qua in tit. de ex. ædifi. Item arborum furtim cæsarum: de qua in tit. de iniur. §. ij. ver. item si quis. Item rerū amotarū. de qua in titul. de furtis. Itē de rationibus distrahēdis, de qua in tit. de iudi. §. generalia. versi. porro sępe tu. Item legis Aquil. Item de pauperie. Item iniuriarum ex l. Cornelia. de quibus in tit. de iniuriis. §. j. & ij. Item actio in factum contra magistratum de qua in tit. de iudi. §. generalia. ver. item pupillo. Item actio ingrati: de qua in tit. de na. ex li. ventre. Item quanti minoris. de qua in tit. de emp. & ven. §. nunc dicendū. ¶ †Sequitur de cautionibus & stipulationib⁹, quę sunt hęc[d]. Actio ex stipulatu, & rem pupilli saluā fore. Itē rem ratā haberi. Itē iudicatū solui. Itē dāni infecti. Item ea, quę interponitur ab eo, cui op⁹ nouum nunciatū est. Itē quæ datur proprietario contra vsufructuariū, vel vsuariū.[e] Item quę interponitur ab hęrede pro legato soluendo. Item quę interponitur ab arrogatore p reddendis bonis arrogati. Itē quę datur fideicōmissario cōtra rogatū restituere hęreditatē. de quibus in tit. de pig. §. sequitur. Item quę interponitur, vt quis in iudicio sistat. de qua in tit. de do. & contu. §. restat. Item quę interponitur pro morbo, vel euictione: de qua in titul. de emp. & vē. §. fi. ¶ †Dicendū restat de multiplici officio iudicis.[f] Est enim officiū iudicis, per quod alimenta petuntur. de quo in titu. qui fil. sint legitimi. Itē quo dat restitutio minori: de quo in titu. de in integ. resti. Itē quod datur contra detinentem filium alicuius, vel contra filiū. de quo in tit. de conuer. infi. Item quo subuenitur colono & vasallo cōtra dominum.[g] de quo in tit. de censi. Itē quo grāmatici, aduocati, medici, & alij salaria petūt. de quo in tit. de magis. Item quo petuntur fructus à possessore. de quo in tit. de causa posses. & pprie. §. sequitur. Itē quo petunt vsurę quasi interesse: de quo in tit. de vsur. Itē quod datur pro riuis & aquis alicuius ducendis. Itē quod datur, ne quid fiat in via publica ciuitatis, de qb⁹ in tit. de causa pos. & pprie. §. quia.

a ¶Interdictis. Ro. post pscriptas act. continuauit etiā interdicta, inchoans à mortuo inferendo, ponēdo in præcedentem rubricam generalē de interdictis. finiuit etiam vt author in interdicto fraudatorio.

b ¶Edictis. Sic & Roffredus post interdicta posuit edicta sine generali & rubrica, inchoans ab albo corrupto, & finiens de legato pstando & satisdationibus ad id.

c ¶Prętorias actiones. Quare prefferit dicit Roffre. in titu. generali, q est breuis: demū inchoata rei vendicatiōe sicut author, & finit ī rubrica quanto minoris: in qua etiā tractat qualto plutis.

d ¶Hęc Roffr. vbi de cautiōib⁹ enumeratur xiij. author. xij. vel xj. tātū sed septimam declarabo, & xiij. supplebo: quę est in ordine Rof. vł ti. de cautione. s. quam facit legatarius hæredi: si solutū esset sibi plus ꝙ Falcidia pateretur.

e ¶Vsuarium. vij. est de cautione, quā prębet vsufructuarius de rebus, q̄ consumūtur vsu.

f ¶Iudicis. Plus tā posuit ꝗ hoc Ro. vt s. dixi de offi. iudi. super Rubrica et statim addā.

g ¶Dñm. Et hoc tractat Roffr rubrica vij. officiorū. sed est aliud, qđ datur dominis contra colonos & adscriptitios: de quo ibi ponit rubricam & in pxima ibi pręcedēti tractat de officio iudicis contra collectores, q collectas vltra vires exigunt cōtra id. ff. de va. mu. l. ij. §. fi.

a ¶ Bonis. Ista vltima est Rof. de ordine iudiciorũ: post quã sequunt̃ quatuor respiciẽtes solũ materiã tutorũ & curatorũ. Omissum est ẽt officiũ, qđ datur ad reuocandã venditionẽ factam medico propter aliqua medicamenta, per l. medicus. ff. de var. & extraordi. cog. de quo tractat rubrica de offi. iudi. in causa speciali. & vide in seq. rubrica ad certos casus.

§. quia verò. ver. ad hoc. & §. priuata. ver. sed & si me. Itẽ officiũ iudicis, p qđ cogit̃ quis emãcipare filiũ: de quo in tit. de na. ex lib. vẽ. Itẽ quo bona debitoris liceat possidere: de quo in tit. de eo, q mi. in pos. cã rei ser. Itẽ quo bonis alicui⁹ dat̃ curator. de quo in titu. de iudi. §. gñalia. versic. item de bonis.[a] ¶ Nunc sequit̃ de bonorũ possessionibus, q̃ multę sunt: de quibus habes in tit. de testamen. §. sequit̃[b]. ¶ † Restat videre de senatusconsul. & sunt hæc[c] Orficianũ. Itẽ Tertulianũ. Idẽ Rubrianum: de quibus eo. ti. scilicet de testa. §. fi. Itẽ Volusianũ. Item Turpilianũ: de qb⁹ in tit. de calũ. Itẽ Libonianũ, de quo in tit. de fi. instru. ¶ † Vltimò dicamus de constitutionibus: quæ sunt hęc: diui Adriani. Itẽ Theodosij & Valentiniani: de quibus in tit. de adul. Itẽ Seueri & Antonini: de qua in titulo de seruis non ordi. versi. & quia. Item edictum diui Marci, & constitutio, si quis in tantã. & inuasor. & cũ quęrebat̃. de qbus in tit. de resti. spo. §. 3. itẽ cõstitutio, nõ abre. Itẽ cõstitutio, ex liberis. de quib⁹ in ti. de locato. §. post. h. versi. cæterũ. & sequẽ. Itẽ cõstitutio, Christianis: de qua in tit. de Iudæis. Itẽ constitutio, si cõstiterit. de qua in titulo de parochi. Item cõstitutio de suffragio: de qua in titulo de magist. Item constitutio, ob æs alienũ. de qua in titu. de pig. §. 4. vers. Item cũ ob æs.

d *De cessione actionis.* *Rubrica.*[d]

Quia Sæpe in iudicijs fiunt actionum cessiones: idcirco de his aliqua subnectam[e]. ¶ Primò dicentes, quid iuris de eis sit. Secundò super eis instrumentorũ formas conficientes.

SVMMARIVM.

1. ¶ Cessio actionis multis modis fieri potest.
Cessio actionis fiẽda inter viuos ex pacto, quomodo sit subdistinguenda?
2. Minor vel ecclesia patientes causæ iacturam, eo q actionem cesserunt potentiori, an petere possunt restitutionem in integrum.
Restitutio in integrũ nõ habet locũ in delictis.
3. Plebeius cedens actionem potentiori, quã habebat contra alium æquè potentem, an iactura causæ debeat affici.
4. Confessio sola cedentis actionẽ, an nocere debeat ei, cui cessio facta fuit?
Procuratore litem contestante non potest domin⁹ agere.
5. Cessione actionis facta nõ potentiori, si actio in iudicium deducatur, quibus casibus teneat.
6. Cessione actionis facta nõ potẽtiori, si actio nondum est in iudicium deducta, quid iuris.
7. Cessio actiõis de qua dubitat̃, an sit vera, vel simulata: quibus casibus præsumetur esse simulata.
8. Cessio actionũ clerico per laicum facta contra laicum, an possit esse vera.
9. Præsumptio simulatæ cessionis, an euitet̃ ratione consanguinitatis, vbi laicus cedit clerico contra laicum.
10. Cessio actionis pręsumitur fraudulenta & simulata, vbi is, qui causam recipit, est litigiosus & solitus talibus implicari.
11. Excõicatus, si alicui cedit actionẽ, vel obligat villã cũ pertinẽtijs, in qua est ecclesia: an recipiens talem cessionem poterit præsentare vel agere.
12. Titulus de litig. habet locũ, etiã si postq̃ iudicium cœptũ est, res, de qua agitur, in aliũ transferatur.
13. Edictũ de alie. iu. mu. causa fac. locũ habet, vbi reus transfert possessionem & proprietatem in alierũ, ne ipse valeat conueniri.
14. Venditione facta causa mutandi iudicij põt aduersarius conuenire emptorem, vel venditorem.
15. Alienatione mutandi iudicij causa facta, in integrũ restitutio edicto perpetuo permittitur.
Actio in factũ ex edicto de alienatiõe iudicij mutãdi cã facta, vt locũ habeat, quę sint necessaria.
16. Auxilium quibus casibus non debeatur actori.
17. Edictum de non pręstando auxilium actori, quib⁹ casibus fallit.
18. Actiones vbicunq; habens, vel se obligare potẽs, potest & procuratorẽ in rem suam facere.
19. Minor vendere non potest sine decreto iudicis, nisi necessitatus sit.
Cessio nominis, est venditio.
20. Procurator habens mandatum speciale ad cedenda iura, an possit eadem cedere.
21. Vtilis actio in sex casibus potest alicui competere sine cessione.
Nomen actionis est generale.
22. Bonis alicui propter maleficiũ confiscatis, in qbus erant actiones, an illæ actiones transeant in fiscum, an fiet cessio.
23. Emptor nominis si alteri vendit, quam actionẽ habebit secundus emptor.
24. Directa actio inhæret ossibus, & facile non transfertur.
Cessio hypothecariæ sine principali, an valeat.
25. Debitore alicuius tres fideiussores dãte, an vno cõuento, cedi debeat ius pro parte, vel in solidum.
26. Bannitus an possit cedere iura.
27. Iusto possessori cedenda sunt iura.
28. Cedens iura contra debitorem, an videatur etiã cedere contra fideiussorem.
29. Cessiones eisdẽ titulis & causis fieri possunt, qbus & aliarum rerum traditiones.

b ¶ Sequitur. Et vide quod ibi dicã in prin.

c ¶ Hæc. Sup. illa, d qbus tractat. sunt enim multa alia, de quibus Roffr. incipiẽs à Velleiano, postea illa prosequit̃. & idẽ dicas de cõstitutiõibus, de qbus plenè ipse Roffr. inter prędicta senatuscõsulta ꝓsequitur.

Bal. de actione seu petitione. Rubrica.

Actio nõ est de necessitate in libello ꝓponenda explicitè, licet implicitè sic: quia genus causæ genus actiõis significat. Si tamen ex eodem actu plures speciales oriũtur actiones, altera eligẽda est. Itẽ si oritur generalis & specialis qa vna non habet, eligit vt l. certi cõdictio. in princi. ff. si cer. pet. versi. vtrum. per G. & per Cyn. & me in l. edita. C. de eden. & qui non vult eligere, repellitur. versicu. sequitur quid si no lit. G. ¶ Licet statutum dicat, q quis non teneatur proponere actionem, tamen factum clarũ proponere debet, maximè in criminali. §. si. versi. si quid sit. ¶ Peto talem rem, quam dico meã fuisse, an procedit libell⁹. §. sequitur. ver. quid si agn. ff. de cõfes. l. certũ. per act. de trans. e. pręterea. ff. de ver. sig. l. verbũ oportebit. per Dy. & l. edita. per Cy. Bal. ¶ An qui iã possedit, præsumatur etiã nũc possidere. ver. Item secus in possessioni. vide s. de arbi. §. sed quid cõpromittit̃. ¶ Si ago cõtra te depositi, & tu cõfiteris in commodato, condemnaris vt confessus, non vigore petitionis. versi. hoc qm̃. G. 3. de lib. concep. §. fin. Rei vendicatio, actio ex testamento & hypothecaria nascuntur tñ adita hereditate. versi. illud no. sed post competunt. ff. quẽadmodum serui ami. l. si partẽ. §. 1. G. ¶ Quot sunt necessaria in Publiciana. ver. etiam nota quinq. G. Vide no. Insti. de lega. §. nostra. & de rei ven. l. si in rem. per Accur. ¶ Ago contra te, qui facis molendinum in mei præiudicium. eo. §. ver. si. G. Vide quod no. C. mãd. l. per diuersas. §. excep. no. ¶ Dicit Specu. q reus qui conuenit̃ actione, q̃ excludit per ri. possessoris, debet esse cautus, si non habet titulum, vt tradat alteri, vel dimittat possessionẽ: & tandẽ ab eo emat, & per traditionẽ recipiat. §. in anterioribus. versi. si autem. G. dic vt per Cyn. C. de pe. hære. l. cogi. & ibi per Bar. vide ff. de euic. l. si rem. in princip. ff. de alie. iudi. l. iij. §. opus. de peti. hæredi. l. si & rem & pretium. per glo. ordi. Nam illud consilium non est bonum, propter malã fidem rei, secundũ Barto. Idem si acquireret titulũ & nõ possessionẽ. nã titulus iste nil operat̃ sine possessione ab eodẽ prætendenda. ff. de publi. eum, qui. §. fi. Nec mutauit cãm possessionis p inanẽ titulũ & fictitiũ: qa titul⁹ fict⁹ habet̃, qui nõ meret̃ executionem traditionis. ff. quibus modis pign. vel hypo. sol. l. sicut. §. superuacuum. Bal.

¶ Ex recepto emittitur officium iudicis nõ actio ꝑsonalis. & libellus debet euelli d corpe rescripti. §. semper. ver. non igitur. & seq.

¶ Qualiter ꝓcedatur coram executore & in beneficialibus: & de forma petẽdi vide plenè eo. §. p G. & de inhibitionibus eorum: & an prosit post impetrationẽ cõsurati vel primo beneficio renunciare. eod. §. sub diuersis. vers. per G. & facit ff. de pig. si superatus. §. fina. secundùm Dyn.

De cessione actio. Rubri.

d ¶ De cessiõe autẽ iurium, puta quę habet vẽditor in re: formã vide infrà de emp. & vẽ. §. 1. penul. col. versic. aliqñ. Est sciẽdum q nullus de practicis nominatis per authorẽ in proœmio formauit hanc rubricã: & qđ plus est, nullus ipsorũ de materia tractauit, nisi Vber. de Bonacur. aliqd sub rubrica de procuratore i rem suã. Pabulũ ergo huic rubricæ dedit author à summa. Azo. tit. ne liceat potentio. Gotfre. de alie. mutandi iudicij. & maximè ab Host. ibidem, qui in fine illius tituli formauit rubricellam de cessione actionis. Et a glossis. e. ti. de alie. & C. man. l. pen. & vltim. & á diuersis scriptis, quæ super his habentur. Nam habeo per Andr. de Barulo hanc materiam plenissimè tractatã, qui dixit in princ. nam qa quotidiana est, non negligenda. ff. de vsucap. l. iusto. in prin. de liber. lega. l. legaui. in princip. & C. de iudi. properandum. in princip. ad idem de restit. spo. sæpe. & eo. tit. frequens. lib. vi. & eodem lib. de excep. pia. Secũdam partem primi. §. potissimè habuit ab Alber. sub rubrica de procu. in rem suam secundũ §. & eius formas oẽs habuit a Rolã. vt ibi dicã in prin. reseruaui. Iac. de Are. qui summã de materia rubricæ cõposuit, quã non vidit author, in qua p̃missa differẽtia inter cedere & mãdare, quã fatetur, no. in l. 4. C. de act. & obl. in glo. aliud est cedere. & Cy. ibi de hoc in iiij. q. Demũ ipse la. subdit materiã per hęc mẽbra. Primũ qualiter fiat cessio actiõis & iuris. Scđm quis cedere possit. Tertiũ, quæ actiões possunt cedi. Quartũ, cui, & in quẽ trãsferri possunt iura & actiones. Quintũ, q̃ actiones cõpetãt ei, q iura & actiões p cessionẽ acceperit. & hoc vñ nascantur. Sextũ, qñ cõpellatur quis cedere actiones, & quo iure. Septimum, de his, quę fiunt circa iudicium agentis ex iure cesso. De his aliqua scribam in-

sta, vt aliàs feci. hic ad materiam notifico quæstionem domini Iaco. But. patris: sic propositam. Statuto cauetur, quod bannitus pro debito possit capi de voluntate creditoris, quæritur an possit capi ad petitionem habentis iura cesse pro ipso debito, & omni eius iure. Hanc subtilissimè & copiosè tractauit. dubium vides: quia non quæritur de hærede. sed de singulari successione.

Item nō quæritur de verbis legis cōmunis, sed statuti. qd non recipit interpretationem, saltem extensiuam. de hoc a satis de regu. iur. pro possessore. lib. vj. Concludit soluendo, quod cum statutum non habeat contemplationem ad personā, sed ad causam vt facilior sit exactio: & ad cessionarium pertineat hæc causa, facit ff. de regu. iur. l. in oībus causis. ij. Itē cùm appellatiuum sit nomen creditoris. Item cùm cessionarius ille sit procuratoe cedentis, licet ad suū cōmodū: & prīcipalis creditor per procuratorē hoc petere posset. & hæc voluisse videt. & competit sic verbum statuti, procedat captio ad petitionem ipsius, ibi vide quia breuiter omnia solutioni eius connexa non possunt includi. ¶ Et huic bene coniungitur quæstio quondam domini Thomæ de Formaginis, quæ incipit, Statuto cauetur, quòd si quis, cuius vnum membrum erat: an statutum, per quod præscribitur creditori ex mutuo non petenti creditum intra quinquennium, locum habeat in cessionario per quinquennium tacente: & terminauit quod sic, per leges ff. de verbo significa. creditores. cum duabus sequentibus. & eod. ti. creditor. Per quarum textus patet illum creditorem esse, cui competit actio sine exceptionis obstaculo: sicut & is dicitur debitor, à quo inuito pecunia exigi potest. eod. titu. l. debitor. Sed certum est, cessionarium agere, & ab inuito exigere posse. vt in l. post ea. de hæredi. vel actio. ven. C. & ff. eo. l. emptori. ff. de procurato. l. procuratore. in rem. & C. de actio. & obli. si non solutum. Inducit regulam, qui in alterius. ff. de regu. iur. & eod. titu. lib. vj. Adiuuat etiam hoc per leges, ff. de annu. leg. l. legatum. & l. annua. §. j. à Titia. & l. penul. & antepenul. ¶ Idem terminauerat prius Richard. Malumbra, valde copiosè in quæstione quæ incipit, Statutum est in compluribus. Dicit Ros. ibi de offic. iudi. rubrica, de bonis autho. iudic. poss. in principio quod creditor est omnis ille, cui aliquid debetur ex quacunque causa, siue ex contractu, vel quasi siue ex maleficio, vel quasi. dummodo non ex actione populari: quia tūc ante lit. contesta. non est creditor, nisi probaretur proprium damnum. in pr. l. creditor. ff. de verbo. significa. & l. si is, cui. Dicitur etiam creditor omnis, cui debetur aliquid ex actione vel petitione iuris ciuilis, honorarij vel extraordinarij, sine vlla exceptione, siue pure, siue in diem, siue sub conditione. Sed huic vltimo obstat ff. de condi. inde. l. sub conditione. vbi solutū repetit. Respōdet qd dictū est, intelligi scdm quosdam de conditione certa: puta, si mona. ff. de condi. inde. qd si. ff. de noua. si pupillus. §. q sub conditione. si autē est incerta, vt si nauis ex Asia venerit. tunc non est creditor. Alij dicunt vtroque casu illum esse creditorem, cùm spes illa veniat in collationē. licet in legato cōditionali sit secus. Insti. de ver. obli. §. si sub conditione. ff. de actio. & obl. l. is, cui. de colla. bono. l. iij. §. de libertate. ff. de reg. iu. quæ legatur. & dicit sic Azo. tenuisse.

ADDE quod stante statuto, quod debitor possit capi ad instantiam creditoris quod potest capi ad instantiā eius, qui habet ius in te cesse ē creditore. Sequitur Roma. consilio cxliij. incipiente, qui cessionarius. & ibi allegatur textus à nemine allegatum vt ipse dicit in l. ij. C. de dona. vbi dicit probari, quod cessionarius est vere creditor.

SCiendum Est igitur, quod cessio quandoque fit in vltimæ voluntate. Quandoque inter viuos ex pacto. ¶ Si in vltime volūtate, subdistingue. Nam aut actio, quæ cedit erat iā in iudicium deducta, aut non: si ceditur actio nondum in iudicium deducta, valet. ff. de lega. iij. nomen debitoris.[a] ¶ Si verò ceditur quæ iam erat deducta exercitium actionis siue prosecutio causæ pertinet ad hæredem: & si aliquid obtineat, præstabit illud legatario: si nihil obtineat, nihil dabit: quia litis euentus intelligitur legatario relictus: tamen legatarius poterit interesse liti: ne hæres colludat. C. de litig. authentica nunc si hæres. ¶ †Ceterum si cessio actionis fiat inter viuos ex pacto: iterum subdistingue. nam aut cessio fit potentiori, aut non. si potentiori, non valet: imò iactura causæ afficitur is, qui potentiori cedit[b]: quia perdit ius suum ipso iure vel per sententiam secundum varias opiniones: & potentior se immiscens punitur extraordinarie officio iudicis. Hæc probantur & not. extra, de ali. iud. mutan. causa facta. capitulo ij. & C. ne liceat poten. l. ij. & fin. quod intellige de eo, qui potentior est ratione publici officij cui præest: vt quia est dominus, vel Balliuus, vel magistratus: cuius officij occasione terribilis aduersario esse potest: vt C. quod metus causa. l. fin. & C. si quacunque præ. po. l. vnica. & C. si rector prouin. l. vnica. & C. de his qui poten. no. l. vnica. & C. quod me. cā. si per impressionem. secus si aliàs sit potentior quàm ratione officij: sicut & tutor dicitur potentior pupillo rōne officij: & ideo ei contra pupillum cedi non potest: vt C. qui da. tut. pos. cur. minoris. ¶ †Quid si minor vel ecclesie passi sunt iacturam causæ eo quod cesserunt actionem potentiori: nunquid pōt petere resti. in inte. R. ñ. non: quia in delictis non habet locum restitutio. C. si aduer. delict. l. vnica. ff. de mino. auxilium. in prin. quod verum est, quātum ad ecclesiam si prælatus & capitulum id fecerūt.[c] Aliàs enim si oīm consensus nō interuenisset, non redundaret in damnū ecclesiæ. xvj. q. vj. si epm. extra, de exce. cū venerabilis. ¶ †Quid si aliquis plebeius cedit actionem potentiori, quā habebat contra aliū æquè potentē, vt quia forte vterque dñs est in illo loco: nunquid debet affici iactura causæ? R. ij. sic: quia potētior semp debet attēdi respectu cedētis, & nō ei, cōtra quē cedit, scdm Odo. ¶ Ex pximè dictis ergo vr quod si laicus cedit clerico cōtra clericū, nihilo minus punit, ac si cōtra laicū cessisset. ¶ Quidā tñ cōtra. Et not. secūdū Gof. quod cleric intelligit potentior laico rōne officij: & rōne sui officij sortit priuilegiū. extra, de fo. cōp. si diligēti. cū suis cōcor. & id nō valet cessio sibi facta: ar. in p. decre. de alie. iu. mu. c. ij.[d] Et idē vident alij sentire: vt patet j. ver. ex pmissis. & ver. in summa no. scdm P. Sed Inn. iij. & dñs me contra: dicūt em quod cleric nō itelligit quo ad hoc potētior laico: nec cedēs ei iactura causæ afficit: nisi clericus ptātē habeat sup eū, cōtra quē cessio fit. De hoc j. ver. iiij. nec in p. dec. reprobat cessio: nō quia fieret in clericū: sed quia i fraudē & simulatē fiebat, vt ibi dr. quo quidē casu nō valet, qd fit: vt ibi. & C. manda. l. fi. in fi. & pter rōnē eliā positā. j. ver. dic ergo: quod licet. ¶ †Sed nunquid sola cōfessio cedētis noceret ei, cui cessio facta fuit? videt quod non. ff. quemadmo. ser. ui. amit. si partē. §. si. in fi. Nā postquā procurator litē contestatus est, dñs agere non pōt. C. de dona. l. iij. valet tñ saltem tanquam vox vnius testis, vel etiam plus, si sit soluēdo is, cui fit. arg. contra, quod noceat. ff. de leg. j. seruū filij sui castrensis. §. j. Vber. de Bobio dixit quod si habet regressum cōtra eū nocet: alioquin non. & ite iudex verè & c. ex personis & causis cōstituet. ff. de rei vē. in fundo. ff. de ac. & obl. l. fi.[e] Iac. Bal. cōtra, quia dolus authoris bonæ fidei emptori nocere non debet, &c. C. de peric. & cōmo. rei ven. dolum[f]. ¶ Quod aūt dixi cedentem potentiori affici

a ¶ Debitoris. Nec videtur distinguendū, an fiat in potentiorem. facit. ff. de alie. iu. mutā. causa facta. l. ex hoc edicto. §. alienare. vbi dicitur quod legādo vel hæredē faciendo quis nō alienat, vt teneat ex illo edicto: alienatio tñ valet. C. de secundis nuptijs. si quis prioris. §. primo. & ff. de leg. secundo. l. peto. §. patre. Sed parcendū est illi, qui ex necessitate facit. ff. de fun. do. l. j. Non obstat. ff. de hære. institu. l. pe. quia speciale in prīcipe: vt ibi not. ibi dicitur quod litis mouēdæ cā, scilicet sibi vel per ipsum interpretatorem hæredem institui inuidiosum est. Concor. ff. de iure fis. res quæ. §. lites.

b ¶ Cedit. Vid. ver sic. quod autem. j. eod.

c ¶ Fecerunt. Idem no. de or. cog. c. ij. in iij. glo.

d ¶ C. ij. Vide qd ibi dixi super j. gloss.

ADDE quod Pau. de Castr. in l. per diuersas. C. mand. dicit se cōsuluisse, cùm quædam mulier pauper cula haberet actionem, puta sex millium florenorum contra quosdam potentes, & illa actio erat sibi inutilis, quod impunè cesserat illam actionē alij æquè potenti pro duobus millibus florenorū, & quod ille totū poterat consequi. & facit versic. infrà. quod aūt dixi. & ver. sed nunquid rōne cōsanguinitatis. circa fi. Quo verò ad ver. ex proximè dictis. s. quod cessio possit fieri in clericū. R oflre. idem cōsuluit eius consilio cccccxviij. Stante eūt statuto, prout est Perusij, quod nullus de domo magnatū capiat cessionē contra popularē sub pœna nullitatis cessionis: si clericus magnas illā accipiat, cessio erit nulla. Ita consultū inuenies iuxta consilia Federici, eius consil. lxxxv. cum sequen. Idem ent. si mulier potentiori cesserit, nō cadit à iura suo. Ita cōsuluit Bal. cōsi. cccxxvj. incipiente, quædam mulier. lib. ij.

e ¶ L. fi. hucusque fuit iste ver. Albe. Gal. tit. de procu. in rem suam. ver. sed nunquid si præter. ver. valebit.

f ¶ Dolū. Guido de Suzar. mouens hoc dubiū in l. fi. C. de procu. remittit illuc. Sed in l. si ecto. ff. de procu. quod præiudicet confessio, inducit. ff. de pac. si cum emptore. & de transac. l. fi. §. vlt. Ad contrarium inducit. l. in causæ. §. fi. & l. seq. & l. procuratore. ff. de procura. & pr. l. iij. de noua. C. & illud dicit verum de stricto iure. Ad præ. §. vlt. rñdet, quod illi subuenitur propter ignorantiam: sed hic ex vtraque parte scientia. dic tñ ibi quòd iudex ad veritatem habendam potest vocare cedentē, cùm ad eum spectet veritatem inquirere. ff. si quis cau. si eū. C. de eden. l. is apud. Facit quod dixi de defensore, in fi. Dicit tñ quod de iure cogi non deberet: vt quia principalis, nō: quia nō est in lite. vt testis, nō: quia tenet de euictione: quia vendēs nomen tenetur facere bonū nomē. ff. de hære. ven. si nomē. & l. seq. & si causa est ppria. ij. q. vj. biduū. Sed hoc obstaret quā pduceret ē cessionarius: secus si ab eius aduersario. Dy. ff. ad Treb. l. facta. §. si hæres. tenet quod dicit cōfessionē cedētis nō nocere cessionario, forte verū esse in casibus. l. in. C. de nouatio. Et ibi Cy. quod tenet idē, inducit hāc qstionē, sine forte. De cōfessione, quā faceret cedēs post cessionē extra iudiciū, nō est dubiū quod nō pīudicat cessionario: quia nec sibi regulariter noceret. de quo infrà de cōfes. §. iij. Remanet dubiū qñ in iudicio per calūniæ iuramentū à se præstitū. qd dic vt j. de iur. cal. §. restat. ver. pcurator. & qd ibi dicā. vel per iuramentū de veritate præstitū, vt ē teste confitet. vel asserit quod cessionario noceret: puta prius sibi fuisse solutū in totū vel in partē: vel aliud simile. & verè hic est perplexitas. Posset em creditor facte sibi solutione sine pbatiōe, vel cum illa, quæ deficit, cedere alteri ignoranti. e conuerso facilè posset fieri collusio, si cederet cedente maxime inopi. Hoc puto Vbertū considerasse vno modo, & Guidonē de suza. alio. Cuius dictum sequēdum esset

iactura

aliàs distinctio Vber.placet,cui obstat.ff.si.regundo.l.pe.Sed vide qđ dixi suprà de teste §.j.ver.quid de vēditore.cū sua remis.Propter id,qđ ꝺ Dyno dixi,sciēdū,ꝙ Dynus vsus fuit illo forte,qđ ꝑdixi ꝓpter id,quod prędixerat in prę.l.seruō filii.§.j.q incipit,si qs rē.nā posita distinctione Vber.de qua suprà dixit,indistinctè non nocere,propter l. si partem. §. fi.ff.quemadmodum ser. amitta. & ff. loca. q fundum.in fi. allegat etiam ff.ad Tre.l. facta. §. si hæres. Et ad l. seruū.ibi respondebat ꝙ nil faciebat: quia ibi legās tacitè & expresiè legatū poterat reuocare: postea verò mutauit,vt suprà Et cautius corrigendo dicebat tenendū,quod no. in l.si cum emptore.ff.de pac.superius allegata. Et hoc totū habeo post eum in prę. l.seruum.§.j. Ad materiam etiam facit quod no.C. de fideiuss. mi. l.ij.

ADDE huic additioni Paul de Cast in d.§.si hæres.vbi plenè explicat materiam. Et vide etiam an confessio cedentis noceat cessionariu,eūdē Paul. cōsi.cccxciij. Angel.consi. cclviij. Bald. consil. ccclxiiij.lib.j.

iactura causæ.dicit Vincen.[a] verum esse, si quis cedat ea intentione,vt potentior & terribilior appareat:vt s.ver.cæterū.Si verò bona fide cedat, nō vt potentior, vel terribilior appareat,nō obest. C. de procu.qui stipendia.¶ †Si autem fit cessio non potentiori:aut est actio dubitata,aut indubitata. Si sit dubitata,id est in iudiciū deducta:vt ff.quibus ad li. procla.non licet.l.ij.tenet quinq; casib⁹:puta si fiat causa dotis,vel donatiōis ante nuptias vel trāsactionis vel diuisionis:quæ fit inter hæredes de reb⁹ hæreditariis:vel ex causa legati seu fideicommissi:cùm nondum super re legata, vel fideicommissa fuisset quæstio mota testatore viuente: sed post mortem eius mota est contra hæredem. aliàs autem in aliis casibus non tenet:imò punitur tam cedens, quàm is,cui cessio facta est,cū distinctione tñ: vt si sciens aliquis emat actionē, vel rem litigiosam:cogitur eā restituere venditori, & pretium, quod dedit, amittit:non vt lucro cedat venditori, sed vt etiam alia tanta quantitas ab eo fisci iuribus inferatur: & is suo marte currat inter venditorem & eum,cū quo prius quæstio mota erat.Si autem ignorans rem litigiosam emit:tunc irrita alienatione facta pretium cum alia tertia parte recuperabit à venditore.Si verò ex causa donationis aliquis rem litigiosam receperit,æstimatur res,vt ipsius æstimationem rem in alium transferens puniatur.Hæc leguntur.C.de litigio.l.fin.¶ †Verum,si actio quæ ceditur, fuerit indubitata,id est,nondū in iudicium deducta. Adhuc subdistingue.n. m aut constat eam simulatam esse, aut dubitatur:si constat, indubitanter veram esse, tenet,nisi fiat potentiori:vt s. vel nisi causa maræ venalitatis:vt extra,de alie.iud.mu.c.ij.secundū dominum meum.Constat autem eam veram esse,si actio magnę summę cedatur pro magna summa,puta actionem tibi cōtra aliquē in centū lib.cōpetentē,cessisti mihi ꝓ centū lib.Itē si facta est cā donationis.Itē si cohęres cedit actionē cohæredi suo:vel si hæres cedit legatario,cui res,vel actio est legata. Itē si debitor cedat suo creditori ꝓ debito, etiā si cedat actionem competentem ad maiorem quantitatem,q̃ debeat.Itē si dū possideo rem aliquā, aliquis me pro re illa incipiat conuenire. & ego emo ab aliquo ius,siue actionē,qua mediante possum rē illam defendere,valet cessio:nec præsumitur simulata.Hæc omnia probantur.C.māda. per diuersas. & de tali cessione intelligitur.C.de hęre. vel acti. ven.l.j.& per totum.præcipuè in trib⁹ legib⁹,vt & C.de noua.l.ij ¶ Si autem constat cessionē esse simulatā:tūc nō valet.C.manda.l.fi.si quis autem. & §.sed & si quis donationē.qa plus valet,qđ in veritate agitur,&c.extra,qui fi.sint legi.per tuas. & C. plus valere,quod agitur in rubro,& in nigro[b]. Est aūt simulata siue imaginaria,cùm id agitur inter cedentē,& eū,cui ceditur:vt totū emolumentum ad cedētē referat:quāuis eius,cui ceditur,esse fingatur. ¶ †Si verò dubitatur vtrū sit vera vel simulata, dicunt Vincē.& Ber.& alii simpliciter ꝑsumi simulatā,maxime in donatione.C.manda. per diuersas. Odof.verò nō ꝑsumit hoc,nisi in quatuor casibus. Primus est,si actio magnæ quantitatis cessa sit pro modica summa.ff.de transact.cùm hi.§.modus. & tūc valet cessio:& agere potest is,cui facta est vsq;

a ¶ Vincen. in decre.ij.de alie. iud. mu.causa facta.

b ¶ Nigro.Nam vt dicit Vber.simulata habentur ꝓ infectis.C.si cert. pet.si ex pretio. ff.de contrahen. emp.l.nudam. & de ritu nupt. l. simulatę.

c ¶ Videt. Sic loquitur, quia Innocen. papa dixit quosdam dicere quod agit in residuo, quasi assentiat: quia non resistit.

ADDE, vt suprà posui in ver. sed nunquid.

ADDE tu tres casus principales,in quibus præsumitur cessio simulata.Rotam in no.deci.clxxvij.

d ¶ Præsumuntur. Dy.suo cōsi.xxj.de quo infra,cōsuluit p l.j.ff.de his qui. vt indig.in prin.ꝙ eo solo,ꝙ venditio facta est in clericū de re,de qua sperabatur lis mouen,& quæ videtur subiecta restitutioni per statutum municipale,non sit probata simulatio:nisi aliter simulatio probetur: licet ex persona videatur contractus aliqualiter suspectus.

ADDE,ꝙ Cy.& Bal.in l.q stipēdia C.de ꝓcu.tenēt,ꝙ præsumitur simulata.Old.cōsi.xxx.incipiēte,factum tale:dicit donationē factā ecclæ Romanę de aliquo ductu aquę non posse reuocari per donantē ,eo quia

facta in potentiorē:sed bene per illos,qui hac cōcessione læderentur:per l.ij.C.de iure emphy.ibi:his tñ personis. & adde ver.s.item si debitor.qd si debitor cedit creditori actionem ex causa dationis in solutum ex causa debiti, partim vera partim falsa:an valeat in totū,vel rescindatur in partem: vide Roma.consi.cccl.

ad illam quātitatem,quam dedit: vt C.man.l.pe. In residuo aūt dixerūt quidam,ꝙ non pōt agere, nec cedēs,nec is,cui cessa est:vt e.tit.l.fi.Sed hoc nō placet Odof.imò,secūdū eū,cedēs agere pōt in residuo.& in hoc Inn.papa assentire videt[c], cùm hoc nō prohibeat sibi,ꝓpter l.C.eo.l.pen nec per aliquā aliā expressim.& pœnę restringēdę sunt potius,q̃ laxādæ.ff.de pœnis interpretatiōe. de pœn. di.j.pœnę.sub §.hęc aūt verba.Itē qa in residuo nō tenet cessio.vñ pro infecta habet:vt C.de legi. nō dubiū.x.distin.vides.Et ideo in residuo salua manet actio apud cedētē.Nec obstat.C.mā.l.fi qa in aliu casu loquit.Itē non obstat.C.ne lice.pot.l.ij. vñ sumpta sunt verba posita extra,de alie.iu.mu. c. ij. ibi ita q actu &c.qa ibi plus deliquit.s.cedēdo potentiori.Secūdò ꝑsumit simolata,si actio,q̃ cedit, pro parte vēdit,& pro parte donat ei,cui cedit. & hoc casu secūdū Ino.nō agit cedēs:qa eā perdit. nec is, cui cedit:qa nō tenet cessio. vel si pro parte donat vni,& pro parte vēdit alteri. Tertiò si facta sit cessio,& aliquid clam pro possessione datū est, vt istis tres casus colligūtur.C.man.l fi. In his casibus nō potest aliquid amplius peti,q̃ d.tum sit,nec à cedēte,nec ab eo,cui fit cessio:vt e.l.dicitur. ¶ †Quartò præsumitur simulata si fit clerico à laico contra laicum.secus secundū quosdā,si fiat cōtra clericum: vt suprà,versi.ex proximè maximè in regione,in qua huiusmodi cessiones in fraudem fieri cōsueuerunt. Vel distingue,secūdū do.meū,quando laicus cedit clerico contra laicū,vtrum clericus trahat eū corā ecclesiastico iudice:vt quia sic est fieri consuetum, vt fit in Francia,& Aretii vt infrà tit.proxi.§. j. in prin.& tunc contra clericum præsumatur. Vel coram suo;& tunc non. Hoc probatur extra, de alie. iud.mu.cau.sa.c.ij.ibi:& ex eo sint odiosę,ꝙ ex fonte cupiditatis procedere videntur.i. pręsumunt[d]. & hoc casu clericus,cui facta est cessio,punit in expensis factis à reo coram iudicib⁹ delegatis; & pronunciatur literę non valere. Cùm enim simulata sit cessio nō dicitur habere actionē,vt ꝓdicam. versi. ex pręmissis.vnde locū habet pœna pręmissa: vt extra, de rescriptis.c.fi.ff.de iud.eū quę temere.Posset etiā dici,ꝙ cedens tenet ad interesse ei, in cuius pręiudiciū est facta cessio ex edicto de alienatione mutādi iudicii causa fac.de quo interesse infrà dicam. ¶ †Sed nūquid ratione cōsanguinitatis euitat talis pręsumptio. Et videtur ꝙ non: quia nec pœnā litigiosi cōtractus ob hoc euitatur: vt C. de litigio. l.ij.[e] Item secundū Vin.præsumitur simulata, si in instrumento contineatur verbū vēditionis: cū tñ fuerit cessa.C.man.l.fina.Itē secundū Gof.si in instrumēto cōtinetur cessio, sed ibi nō dicit ex qua cōtractu,vel ex qua cā,vel titulo fiat: vt in præ. l. ꝑ diuersas.ibi:licet in instrumēto,&c.& not. s.de ꝓcu.§.sequit.in prin.De hoc j.ꝓxi.versi.j.ibi:& no. ꝙ licet.Itē scdm Ion.iiii.si in prin.collū ponit cessio.& circa mediū,vel finē videt ex qua cā. argu.C. man.l.pen.in fi.& extra,de accu.cùm dilectis.§.j.[f] ¶ †Itē etiā ꝑsumit fraudulenta & simulata cessio, qñ is,q eā recipit,est homo litigiosus & solitus talibus implicari.ar.in prę.l.ꝑ diuersas.in princ.ibi:diuersas personas.i.plures.& extra,de pig. illo.in fi. Itē qñ nulla rō,vel cā assignari pōt, quare fctā sit

ADDE tu an valeat cessio actionum motę per patrem in filium clericum emancipatum contra laicum: vide Rotā I nota.deci.clxxvij. quòd sic, ibi vide.

e ¶ L.ij.Pet.de Bel. per.contra, quasi ex duabus præsumptionib⁹ sumatur honestior. vide Cy.in l. qui stipendia. C. de procur.

¶ §.j.Rigorosum nimis est hoc dictum, ortum habens ab Azo. in Sum.ne lice.poten.in fin.& post eū ab Accur. eo. tit.l.j.in fi.vl.glo. Idē Gof. & alii. Sed dñs meus accusans Azonem, à quo inchoauit illud dictum, qui dixit in principio causam exprimendam: non postea dictum,non intelligēdum de principio instrumenti: sed principiū vocat tēpus cessionis, quo tempore satis erit titulum vel causam exprimere I principio,medio, vel fine instrumenti Hoc etiam tenet Dyn.vt refert ibi Cy.in l.ij.e.tit. sic ꝑbās:Cū ad cessionē confirmandam id operatur, qđ authoritas tutoris in cōtractu habito cū pupillo ad illum confirmandum.

¶ Primū patet. C.man.per diuersas.Secundum.ff. de acqui.hæred.l. more. de autho. tu.l. etiam pupillus . Sed tutor, q in ipso negotio debet authorizare pupillo.ff.de aut.tut.l.obligari.§.tutor.statim in ipso negotio, &c. & tñ authoritas ista interuenire pōt ante contractum, in contractu, & post contractū incōtinēti.& ista sunt paria.ff.de acq.hęr.si quis mihi bona . §. iussum.Bene facit ad hoc de appel secundò requisiis.cū concor.in. gloss. Non est clare,ꝙ ordo talis detur causę:dūmodo interueniat in facto . Bñ facit.ff.de solutio.Modestinus.& C.e.ti.de so.l.j.Si autē post factum exprimitur,non releuat,etiam si dixerit in facto se alias expressurum.Simile de appella.cōstitutis.ij.ad fi.Hi qui dicere volunt cām debere proponi,habet ꝓ se textū.l.q stipēdia.C.de ꝓcur.ibi:honesta prætendente cā. Et qđ de traditione dicit,ꝙ illā debet ꝑcedere causa,vt dominiū transfe.

ratur.ff.de acqui.re.do.l.nunquam. Tutū est ergo causam proponi, licet placeat qd prędixi. & scias sedm quosdā videri cām expressam, si in fine cessionis dicatur pro pretio cuius cessionis confessus est cedens se recepisse centum, allegat l.generaliter.C.de non nu.pec.per quam probatur causam aptè debere exprimi Nec ob.l.vlti.C.de prædi.curia libro x.quę vult, q interuentu pretij præsumitur venditio: qa hic non facili-citer præsumptio vbi requirit expressio.

ADDE quòd cōtra dictum Inno. tenet Bartol. in d.l.pen. Abb. in c.ij.extra, de alie. iudic. mu.cā facta. Bal.in l.ij.C. ne liceat poten. & an causa sit exprimenda in cessione, vide Bald. consi.cxxix.li.j.

ADDITIO. ¶ Adde tu quòd cessio facta sine causa non valet, vt latè habetur in l.per diuersas,& l.ab Anastasio. C.manda. Limita tamen, nisi debitor, contra quē habeo iura, quæ cedo alteri, esset in præsentia, & non contradiceret. quo casu nūquā poterit opponere exceptionem simulationis contra talem cessionem, secundum Bald.in l.cū essent.§. final.ff. de serui.rusti.prę di.per illū text.et hoc dixit notatu dignū Hippol.de Marsi.singu.xlv. incip.tu scis. Henri.Ferrandat.

a ¶ C.j.& ij. Vide consuluit Dyn. suo consil.xxvj. de eo, qui facta citatione ei oblato libello in rei vendicatione contra possessorem rei, cessat rei vendicatio vidua. q per l. quando impera. inter pup. & vi. vult reum coram principe conuenire: contra quem reus allegat edictum de alie.causa mutandi iudicij.& quod potentiori propter priuilegium & vitium litigiosi, super primo & tertio dixit per regulam, nōo debet.ff.de regu.iur.q si cui illa duo locum haberent in reo sic alienante. Patet primum ff.de eden. l.quædam.§.nihil.quæ in frau.credi.ait prætor.§.si quis.C.de rei vendi.l.si fundum. Patet tertium C.de litig.aut.litigiosa.sic locum habeant in actore: & sic cessio non habeat effectum de medio.dicit quòd cùm lex locum habeat. vbi locum habet ratio legis.ff.de fonte.l.j.§.hoc interdictum. & de iniusto testamento lege posthum.& ratio legis est: quia videtur cedentium aperta voracitas qui faciunt suarum actionum alios exactores: vt in l.final.C.ne lice.poten. ergo cum in proposito locum habeat ratio habebit locum & titulus, saltem ex mente. Addit ad prædicta, quòd dolus cedentis qui sciebat vel scire debebat se post inchoatum iudicium cedere non debere.C.de litig.l.ij.& vltima, nocere debet mulieri: vt not. ff.de dona.l.apud Celsum.§.si cum.in gloss.ex hoc videtur. Item inducit l.ij.ff.de aliena.iudi.mut.ca.quę innuit titulum locum habere, quoties fit cessio in eum, qui vexaturus est. quod vidua illa facit vocando coram Principe virtute priuilegij, quo etiam dicitur potentior: & lex generaliter loquitur in quolibet potentiore: ergo etiam ratione priuilegij. ff. de aliena. mu.iudi. l.iiij. & not.C.ne lice.poten.l.j. Et aduerte, quia de pœnis nil consuluit, sed solùm decidit, q non habet effectum.

ADDE, quòd titulus de alie.iudi. mu.causa fac. habeat locum in actore, dicit Bar. esse tex.in l. pen. ff.eod.titu.

¶ Sed quæro qñ priuilegiatus sine aliquo vitio cedit actionem non priuilegiato: an ille in alijs, & quo ad forum vtatur priuilegio cedentis? Ad affirmatiuam & ad negatiuam potest sufficienter allegari, per no.in regula, is. qui in ius. de regulis iuris. libro vj. per quæ etiam patet solutio in fine, quo dicitur regulam locum non habere in priuilegio personali. Illud enim personę inhæret, & illam sequitur. & cum illa extinguitur, eodem titu. priuilegium. & ff. eodem.priuilegia quædam. & l.in omnibus. p quas leges etiam patet quòd si illud esset priuilegiū actionis cessæ, tūc cessionarius vteretur illo: sicut & priuilegium rerum cum ipsis rebus transit ad successorem.ff.de aqua quoti. l.j.§ permittitur. de censib.l.iiij.§.finali. Exemplum actionis priuilegiatæ patet in funeraria, quę datur pro expensis funeris. ff. de relig.& sump. fune.l.penult. vel pro pecunia credita: vt in refectione. ff.qui pot.in pign. ha.l.interdum.

ADDE, q cessionarius vtitur suo priuilegio, non cedentis, prout voluit Ro.consi.cxxxv. Et an cessionarius fiat de foro cedentis, vide Bal. consi. cccclxxvij.lib.iiij.

ADDITIO. ¶ Et an & quādo cessionarius possit intentare directas actiones, & an nomine suo, vel domini, & an cedendo remaneant penes eum aliquæ actiones, vide Mar.Soci.consi.xviij. incipien. prosequendo. colū.v.ver.quamuis enim.in primo volu. Et an valeat cessio sine expressione tituli, vide Bal.consi.cccclxj.incip.inter Ioannem.colū.fin.ad fi. in primo volumine. Hen.Ferran.

nisi vt reus vexetur.ar.ff.de rei ven.l.in fūdo.ff.de trāsa.l.cū hi.§.in cā.& ff.de lega.j.l.filius.§.diui.ff.de lega.iij.l.Lucius.rñ.j. Sed opponit ad pdicta. nā si sedm cōem opinionē, cū dubitatur, vtrū cessio.seu vēditio sit vera, presumit simulata: vt s. certè semp presumet simulata: qa semp reus negabit eā verā fuisse. & sic p negationem res dubia fit. C.qbus ad li.procla. non lic. l.iij. & ita nil pderit titulus ille de here. vel ac. vēdita. ¶ Sed ad hoc facilis est rñsio: nam veritas cessionis pōt multipliciter apparere. qd enim si cedens paup sit nec h3 vñ cām psequatur? Certè hoc casu potius ex necessitate, q̄ ficte cessio præsumit esse facta, arg. ff. fami.ercis.l.alienationes. & C.de prædijs mi.l.ob æs. & in præ.l in fundo.ff.man.si pcuratorē.§.j.si ignorantes. Itē qd si palā & publicè cessio seu venditio facta est, vel forte cedēs habet alibi ire vel alia facere ita q vacare non pōt litis psecutioni: certè non presumit simulata.arg.ff.de admi.tu.nō existimo. C.manda.ab Anastasio ibi: nec partes clandestinas. & extra, vt ecclesia.bene.c.vnico.argu.ff.de offic.eius, cui mā.est iuris.l.j. Itē si reus potens est, & actor nequit ab illo suā cōsequi iustitiā: & ideo cedit suā act.non psumit simulata.argu.C.de execu.rei iud.ordo.ff.de iure do.cùm in fundo §.Ipsius. Idem est, etiā si diu subhastauit hoc nomen: nec ab aliquo potuit plus habere. & sic pro tāto vēdidit.C.si ppter pu.pē.l.fi.C.de sacrosan.ec.aut.hoc ius, qd est x.q.ij. Idē est, si ius suū vendēs honestus hō & bonæfidei cōsueuit esse, & q lites execratur: & potius vult parte carere debiti, quam se litigijs implicare, nō enī presumit in fraudē fecisse ff.de alie.iu.mu.cā fa.item si res.§.ij. Idē est, et si id, de quo est q̄o, sit multum calūnijs subiectū: vel qa dubitat, an reus sit vel desiturus est esse soluendo: vel est homo cauillosus, vt etiam qd clarū est, vix ab eo extorqueri possit.ar.C.de pcu.l.fi. Itē nō presumit simulata, si sit inter cohęredes: vel fiat creditori p debito, vel possessori pro tuitione rerum, quas possidet: vel si fiat ab hęredib9 in legatarios: vt no. Azo in Summa.in titu.ne lic.poten. in fin. 11 ¶ † Quid si excōicatus mihi cedit actionē, vel obligat villā cū ptinētijs, in qua est ecclesia: nūquid potero agere vel præsentare? ¶ Item an is, cui fit cessio, aget vtili vel directa actione? De hoc & de alijs ad hanc materiā spectantibus, vide in præ.c.§.sequitur videre. supra, de procurato. 12 ¶ † Vt autem hac materia clarius liqueat no. q si postquā iudiciū cœptum est: res, de qua agi9, in alium transferatur, locum habet titu.de litig. vt C.de litig.aut.litigiosa. & xj.q.j. quia res in litigio. & extra, vt lite pendente nihil innoue. ecclesia.j.et ibi no. q̄ sit pœna litigiosi cōtract9 & quid iuris sit de hoc. & infrà, de appel.§.nouissimè.ver.j.& ver. verum. Si verò nondū sit cœptū iudiciū sup re trāslata vel alienata, locū habet edictum de alie.iu.mu.cā fac. qd locū habet, qñ possessor timēs aliqua act.in rē se cōueniri: puta rei vē. vel aliqua personali in rē scripta: sicut est actio qd me.cā vi ff. qd me.cā.metū autē.§.fin. vel aliquo interdicto: cū oīa interdicta sint in rem scripta: vt ff.de interdic. l.j.§.interdicta. dū rē in aliū potentiorē transfert seu alienat cā mutandi iudicij: dico cētum ad le & q ab alio iudiciū suscipiat. nā vult rē habere: sed in aliū trāsfert litē, vt molestū aduersariū pro se subijciat transferēdo in eum dñium seu possessionē: vt ff.de alie.iu.mut.cā fa.l.j.& l.non solum. Vnde competit actori contra reū taliter alienantē actio in factum descendēs ex edicto pretoris, de alie.iu.mut.cā fa.p quā actionē consequitur interesse, si sua interfuit alienationē seu trāslationē factā in aliū non fuisset vt eo.ti.l.j.& l.non solùm.§.hęc aūt actio. qd interesse attendit rōne psonę, loci, causæ & rei. Rōne psonæ attēdit, cui res alienata est: puta, qa potentior est, q̄ is, in cui9 piudiciū fit alienatio: vel qa litigiosus est. Itē attēdit interesse rōne loci, si alienatio facta sit in hoīem alterius puinciæ. Itē rōne causæ: qa hoīem, quē volebā à te petere, manumisisti. Itē rōne rei: qa locū alienasti, in quo opus feceras: cui9 noīe interdicto qd vi aut clam, vel rōne aquę pluuię arcendę mihi tenebaris. vñ si tecum egissem, tuis expēsis id opus tollere deberes. nūc verò qa alienasti, cōpetit mihi actio aduersus aliū, q̄ qui fecit. quare cogor meis expēsis soluere: qa qui ab alio possidet factū, eatenus istis actionib9 tenet, vt patiatur id opus tolli: vt pbant hęc oīa ff.de alie.iu.mu.cā fac.l.j.ij.& iij.vsq; ad §.opus quoq; nouū. 13 ¶ † Ex pmissis ergo patet si rectè cōsiderent, q edictū de alie.iu.mu.cā fac.locū habet, qñ reus transfert possessionē vel pprietatē in alterū: ne ipse ab actore valeat conueniri. & pbat.ff.e.l.nō solū. Et iō qdā dixerūt, q decre.extra.e.c.ij.nō habet locū in hoc casu, q nō loquitur in reo trāsferēte, sed in actore actionē cedēte: vt pater ibi: cedi faciūt actiones, vt aduersarios ad ecclesiasticū forū etrabāt, &c.& ibi: Cū igit emptiōes & cessiōes litiū, &c. Hinc est q sæpe cū corā iudice delegato excipit, literas p aliquē clericū sup actione sibi cessa à laico impetratas nō valere pter præd.decre. Legistę iudicib9 assistētes, attēdentes q præ.decre.posita est in ti.de ali.iu.mu.mu.cā fa.& q de illa materia loquit, & q ille tit.vt dictū est, locū habet in reo rē trāsferēte, & nō in actore actione cedēte: noluīt admittere talē exceptionē cōtra actorē, in quē facta est cessio: sed pnūciari faciūt cessionē valere: & p cōsequēs posse iudicē pcedere p literas impetratas. Et sic sedm eorū intellectū prę.decre.succūbit, & frustra mēbranas occupat. qd esse nō debet: vt xix.di.si Romanorū.& l.xvij.di.huic. & extra, in pœmio decre.§.sane. Dic ergo q licet tit.de ali.iu.mu.loquat in reo rē in aliū trāsferente: tñ Greg.papa in præ.decre.voluit hoc extendi etiam ad actorē actionē suā clerico in fraudē cedentē: considerās q nō licet clerico tales recipere cessiōes: vt patet ibi in fi.& pbat xj.q.j.§.ex his.& xiiij.q.j.§.j.& ij.& c.j.extra, ne cleri.vel mo.c.j.& ij. a Considerās etiā q talis cessio sæpius fit in fraudē, & qd est imaginaria, & nō vera: vñ valere nō debet: & p consequens nec literę super ea à clerico impetratę: vt in concor.quæ sunt s.ver.si autem constat. quia non est malitijs indulgendum.ff.de rei ven.in fundo.& extra, de rescript.plerunq;.nec fraus nec dolus debēt alicui patrocinari: vt extra, eo.sedes.& ca.seq. imò sedm Vin.clericus sibi cedi pcurans, pōt

coram

a ¶ Quadragesimæ. Et habetur Matthæi xv. in princ.
b ¶ Damnosæ. Hic resumit verba Alber. Gal. quæ durant vsq; ad finẽ titu. prędic. de procura. in rem suam: dempto versiculo, pater: vsq; ad versi. sed pone emptor. quod totũ fuit additio. licet etiã versi. patet. fuerit Alberti.
c ¶ Est. Secundùm Alb. Gal. vbi s. & in princ.
d ¶ §. j. & iij. Similem quæstionẽ cõsuluit Dy. suo xxj. consi. s. an filiusfa. actionem quæsitã patri ex facto suo, s. per cõtractum à se filio suo pprio nomine celebratum cedere possit, ita q valeat cessio patre postea ratũ habẽte cessionẽ. & tenuit quod cedere actionẽ est alienare: & sicut nõ tenet alienatio sine patris consensu, sic nec cessio. Allegat C. de bo. quę libe. l. fi. §. filius autẽ. Ex patris aũt ratificatiõe valet cũ ipsam volũtatẽ accedere à principio vel ex post facto sint paria: cùm confirmet etiã ea, quæ a iure sunt phibita. C. ad Maced. l. fi. ff. eo. ti. l. sed Iulianus. §. penul. & q a facta per filiũ, quę de iure nõ tenent, pater cõfirmat nõ solùm expressè, sed etiã tacitè. ff. de acqui. hære di. qui in aliena. ij. & iij. respond.
ADDE, an filius in potestate possit cedere iura patri. Bal. cõsil. ccclxxxvij. lib. iiij.
e ¶ Pap. Habeo quædam scripta, quę dicunt eũ in scholis hoc disputasse Vercellis, & q hoc dicitur pertinaciter tenuisse rau nne, quæ sequitur. dicunt illa scripta Iac. Bal. idẽ tenuisse. Sed hoc modo tenebat contrariũ. & Alb. Gal. vt statim dicam.
ADDE, q Rom. cõsil. ccclxxxvj. cõsuluit q stante statuto q filius mortuo patre teneat ad restitu. dotis matern æ, vel ad cedendũ actiones cõtra expromissores dotis, tutor absq; pupillo hoc casu cedere poterit cum decreto iudicis.
f ¶ Illum. Sup. etiam si id nõ exprimat: vt infra. §. proxi. versi. ij.

coram seculari cõtenirì: quia in fraudem procurat forum ecclesiasticũ. arg. extra, de iure patro. prælatum. Hieronymus hoc etiã reprobat dicens super Euãgelio Matthæi, qđ legit feria iiij. tertię hebdo- (a) madæ quadragesimæ [a]. Multi habentes obligata sua æri alieno, & nolentes sibi creditũ reddere, delegant sacerdotibus: vt exacta pecunia in ministe- (14) rii tẽpli, & eorũ vsibus deseruiat. ¶ † Illud quoq; diligenter animaduertendũ est, q si quis vẽdit causa mutandi iudicij, aduersarius põt conuenire, vel emptorem vel venditorẽ, quem malit. nam alienatione mutandi iudicij causa facta, in integrũ restitutio edicto perpetuo permittit. Hęc legunt C. de (15) alie. iu. mu. causa fac. l. vnica. ¶ † Ad hoc autem vt actio in factũ ex edicto de alie. iu. mu. causa facta, locum habeat, tria sunt necessaria, s. q res sit alienata causa mutãdi iudicij futuri: & quod dolo, vt durior mihi cõstituatur aduersarius. Item q mea intersit: alias locũ non habet: vt ff. eo. l. j. in fi. & l. ij. & iij. in princ. & in fi. & l. item. §. 4. & l. ex hoc edicto. §. ait prętor. Datur etiã contra alienantem vtilis in rem, cum dolo desierit possidere, vt ff. de noxali. elect. §. item si. & l. si bonæ fidei. & de peti. hær. nec vllã. §. pe. & de rei vend. si autem. §. sed hi. ¶ Sed an per actionẽ in factũ tollatur directa, vel vtilis in rem: (16) not. C. de alie. iu. mu. l. vnica. ¶ † Item nota q qñq; nullum auxiliũ datur actori, scilicet quãdo sine dolo, nec causa mutandi iudicij reus desijt possidere. ff. de alie. iu. mu. l. item. §. j. & §. si quis. & in prę. l. si autem. §. 4. Item qñq; vnum auxiliũ tantùm datur, scilicet quãdo dolo desijt possidere: nõ tamen causa iudicij mutãdi: vt ff. de rei vendi. quod si dolo. & l. sin aũt. §. sed & his. Quandoq; verò duo, scilicet qñ dolo & causa iudicij mutandi desijt posside- (17) re: vt prę. l. C. de alie. mutan. iu. ¶ † Cessat autem hoc edictum, si est paratus suscipere iudiciũ. ff. eod. l. iij. §. fi. Item si alienatio facta est in vltima voluntate. Item quando rem alienauit, & pòst recuperauit. Item quãdo redhibuit rem, redhibiturus alias: vt ff. eo. ex edicto. §. ij. in. & iiij. & l. seque. secundũ Vber. In summa nota secũdum Pet. de Samp. q in decre. extra, de alie. iudic. mu. tractatur de materia quatuor edictorũ: vnde quatuor modis potest intelligi illa litera ibi posita. Cùm igitur emptiones & cessiones litium legitimæ prohibeant sanctiones, ita q iactura causæ afficiãt illos, qui sibi potentiorum patrocinium taliter aduocare præsumunt, &c. Primò enim legitur, vt faciat ad suum titulum hoc modo: Cum igit emptio. & ces. li. supple, quæ fiunt causa iudicij mutãdi: vt cùm reus rem, super qua timet conueniri, transfert in aliũ legit. prohib. sanctiones, sup. quæ sunt ff. eo. l. j. & l. nõ solum. & omittas sequen. versi. ita q Iac. &c. quia illa pœna non imponitur ei, qui alienat eam iudicij mutandi, sed ad interesse condemnatur: vt dixi s. ver. autem. Secundo modo legitur, & facit ad ti. mandati. hoc modo: Cum igit emptio & ces. li. sup. quæ in fraudem & simulatæ sunt, legit. prohi. sanc. sup. quæ sunt C. mandati. l. penul. & fi. & tunc etiam non habet locum sequens versicu. ita q Iac. &c. quia hoc casu non habet locum talis pœna: vt patet in præ. l. imò alia, de qua s. dictum est, ver. verùm si actio. & sequen. Tertiò legitur, vt faciat ad titu. de litig. hoc modo: Cum igitur emptio & ces. lib. sup. quæ fiunt lib. pe. le. prohi. sanct. sup. quæ sunt C. de litig. l. j. & ij. & fin. & per totum. Et secundùm hoc etiam non habet locum sequens versiculus, ita q Iac. &c. nam pro vitio litigiosi contractus, non imponitur illa pœna: sed alia, quæ est C. de litig. l. fi. & s. versicu. si autem fit cessio. & versic. vt autem hoc. Quarto modo legit, cum determinatione sequentis versicu. vt faciat ad titu. ne lic. po. hoc modo: Cùm igitur empt. & ces. li. sup. quæ fiunt in potentiorem legit. prohi. sanc. sup. quæ sunt C. ne liceat potentioribus. l. j. ij. & fi. & tunc iunge sequentem versic. ita vt iac. causæ &c. hoc enim casu habet locum hæc pœna: nec est intentionis papæ, q hæc pœna vel aliæ cõpetentes alijs duabus expositionibus s. proximè positis, imponatur ei, qui clerico suas cedit actiones, sed vtitur prædictis verbis: vt ostendat per simile, q tales cessiones sunt detesta- (b) biles & damnosæ [b]. ¶ † Et scias quòd vbicunque (18) quis actiones habet, vel se obligare potest, potest procuratorem in rem suam facere. Qui autem se obligare possunt, not. in Summa Azo. in titulo de pactis. ¶ Sed nunquid minor potest cedere iura sua cum authoritate tutoris sine decreto? Dicunt quidam quòd sic. ff. de authoritate tuto. pupillus. ff. ad (c) Trebellia. restituta. §. j. Alij cõtra, quod tutius est [c]. (19) ¶ † Nam cessio nominis, est venditio: vt ff. de fideiusso. cùm is. & minor sine decreto iudicis vendere non potest. C. de administ. tuto. l. lex, quæ. ff. de iure delibe. l. iij. §. j. licet quidam dicant, q si cedit fideiussori, cùm ex necessitate cedat ei: vt C. de fideius. l. ij. tũc sine decreto cedet, sicut alias, cùm ex necessitate vendit, non est decretum necessarium. ff. de rebus eorũ, qui sub tut. vel cura sunt. magis. §. (d) j. & iij. [d] ¶ † Item quæritur an procurator habens (20) mandatum speciale ad cedenda iura, possit ea cedere? Et videtur quòd sic: quia cessio, venditio est. ff. de fideius. si dubitetur. respon. 4. in fin. & l. cum his. & venditio per procuratorem fieri potest: vt ff. de institor. l. si quis. Item hæreditas per alium, puta per procuratorem, restitui potest: vt in præ. l. restituta. Item gerere dicitur, qui per alium gerit. ff. de administ. tut. ita autem. §. gessisse. extra, de senten. excommu. mulieres. in fi. arg. cõtra, quòd non possit: quia cessio de nimia subtilitate est: vt ff. de iure dot. si mulieres. §. ex asse in fi. Item, quia ita infixa sunt ossibus nostris, &c. ff. de peculio. quis ergo. & (e) ff. pro socio. l. iiij. & hoc tenet Alb. Papien. [e] Nam & tutor sine pupillo actionem mandare non posset: vt in præ. l. restituta. Item quia procuratorem alium ante lit. contesta. non facit: vt C. de procura. quisquis. & l. neq; at qui alicui cedit iura, procura- (f) torem in rem suam facit illum [f]. C. de hære. vel act. vendi. l. emptor. ff. de in rem ver. l. iij. §. adẽ Labeo. Alij contra primaiura. Nam & procurator sic constitutus, vt alium substituere possit, potest hoc ante litem contestatam facere: vt no. s. de procurator. (g) §. j. ver. sed quid si procur. & hoc videtur verius [g]. arg. ff. ad Trebellia. quan tus. & l. qui ita. §. j. & cedet mihi postea iura illa: vt ff. mãda. si procurator. in fi. & ff. de acquiren posses. l. possessio. in fine. ff. (h) quorum leg. l. 4. §. fi. ¶ Patet ergo ex præmissis [h], quòd tutor vel curator non potest cessionem facere, sine pupillo vel adulto: nisi sit absens, vel fari non potest. ff. ad Trebellia. restituta. Nec etiam furiosus vel prodigus: vt ff. de verb. obliga. is, cui. ff. de nego. gestis. in negotijs. Nec pater filio: vt ff. de contrahen. emptio. l. iij. nec tutor, vel curator contra pupillum. C. qui da. tuto. pos. authent. minoris. (21) ¶ † Sed nunquid is, cui competit vtilis in aliquo de- (i) casibus, qui not. C. de actio. & obliga. l. j. [i] vel quia sibi cessio facta est, vt in ea. l. potest istam vtilẽ alij (k) cedere, & in ea procuratorẽ in rem suam facere [k]? Et videtur quòd sic. Nam cõstat quòd potest simplicem procuratorem facere: vt C. de do. illam. ff. de procura. procurator in rem. & l. j. §. vsus. Quare videtur quòd possit facere procuratorem in rem suam, & in alium huiusmodi actionem transferre. Cum enim actionis nomẽ generale sit, C. de hære.

h ¶ Ex præmissis. Dicta a veri. & scias. citra.
¶ L. j. Ibi not. sex casus, quibus sine cessiõe cõpetit vtilis: quos ne Canonista ignoret, hic exprimã. Et est primus in emptione. Secundus in dote: & patet vtrũq; eo. tit. de actio. & obli. l. l. ij. Tertius in nomine dato in solutũ. C. qñ fiscus vel pri. l. fi. Quartus in noĩe dato pignori. ff. de pig. ac. l. si cõuenerit. & C. quæ res pign. ob. pos. l. nomẽ. Quintus in legato nominis. C. de leg. l. ex legato. Sextus in donatione. C. de dona. l. illam. dat etiã qñq; vtilis sine cessione in subsidium: vt in prę. l. j. C. de acti. & oblig. alias aũt præter hos casus non competit sine cessione. Et scias, q si his casibus seruatur cessio, quidã dicũt primam vtilem annihilari: alij contra. nec sunt duæ, sed vna duas habens qualitates. de hoc not. C. de hære. vel act. ven. l. emptor. Et scias q sicut in rebus corporalib⁹ ad dominiũ acquirendum nõ sufficit cõtractus sine traditione, Institu. de rerum diuisi. §. per traditionẽ. sic sine cessione nõ cõpetit actio in corporalibus regulariter. Cui est simile, qđ habet extra, de trãs la. c. ij. Hinc est q in his nõ obstante cessione posset cedẽs cessionariũ p̃uenire, nisi alterũ triũ interuenisset: de q̃bus no. C. de noua. l. ij. & q̃ no. l. §. fi. s. de pcu ver. ĩsum.
ADDE aliũ casum, in quo transfert vtilis sine cessiõe, s. qñ notarius stipulatur in instrumento guarẽtigionato & iurato, vt voluit Rom. consi. lxxvj.

g ¶ Verius. Alb. Gal. cuius fuit iste versi. non ad literam. vbi suprà versi. sed nunquid. ij. Et aduerte, quia vel ex inaduertẽtia, vel ex vitio scriptoris hic est defectus. Cùm enim Abb. quæsiuisset, an procurator possit cedere subiunxit quæstionẽ, an procuratori cedi possint iura. q non possint, allegat præ. §. ex asse. tenet contrariũ. & allegat iura, quæ sequuntur. Saluo, quod ibi dixit, qui ab sentit, debet dicere, qui ita. & sic intelligas quod sequit: & cedet mihi &c. alias non intelligibile.

Et q sine cessiõe nõ cõpetat actio in corporalib⁹, vide Ang. cõsi. clxxix.
k ¶ Facere. Sup. etiam ante litis contestationem. de procur. c. j. §. j. lib. vj.

a ¶ Bonis. Id est super bona. & tunc conuenit verbum creditores. & conueniunt leges allegatæ. Sed quod de cessione quæritur, non conuenit. Fateri ergo oportet ver. istum, licet fuerit additio, non bene formatum. & secundum mentem authoris diceret debitores.

b ¶ Tutores. A ver. patet. huc usque fuit additio authoris. Et quia in sequenti ver. tractat de venditione nominis, quæro an iura acquisita per venditorem post venditionem actionis vel nominis, prosint emptori: & lex videtur velle quod sic. ff. de hære. vel act. vend. l. emptori. & l. venditor actionis. Ibi autem in l. emptori. no. an illis emptor vtatur sine cessione. Et textus videtur velle quod sic, dum dicit, prodesse emptori. Sed gl. ibi tenet cessionem necessariam. Pro qua facit. ff. manda. l. hæredem fideiussoris. & de hæredita. vel act. ven. l. ij. §. non solum. & rex. dum dicit præstari, vel prodesse, intelligitur facta cessione. Exceptiones autem post venditionem acquisitæ venditori, videtur sine cessione competere. ff. de pact. si tibi. §. pactum. ff. de côtrahen. emp. l. doli. §. fi. De hoc vide quod not. ff. de pe. hæred. l. & meo. §. pe. in vlti. glo. ad fi. Item, quæro facta cessione nominis, cuius sit periculum, si is, contra quem facta est cessio, sit non soluendo? Videtur quod eius, cui cessio facta est. ff. man. inter causas. §. abesse. & de act. emp. l. si ea res. Debet enim cedens præstare nomen esse, sed non debitorem esse locupletem. ff. de hæredi. vel act. ven. l. si nomen. & de solutio. pupilli debitorum. §. soror. In contrarium facit ff. de pigno. act. l. eleganter §. si vendiderit. Solue vt ibi no. & aliud in donante, quam in vendente: nisi vendiderit qual. est, vt ibi. Item quæritur, an cedens de ipsius euictione teneatur. Quod videtur, si aliquid pro cessione receperit. ff. de euict. si plus. in fi. Vel distinguendum videtur, an datio vel cessio incœperit à pactione: & tunc tenetur. An à traditione eo modo, quo incorporalia tradi possunt: & tunc non tenetur. Sic distinguitur C. de iure dot. l. j.

c ¶ Secundus. Et sic debet intelligi dictum Accur. in l. emptor. C. de hæred. vel act. vend. scilicet quòd solus secundus. Et quòd sic intellexerit, patet: quia quærebat an vterque, vel alter. Respondendo ergo quod vltimus, de solo vltimo intellexit. & quod sequitur, hanc geminationem declarabat Simon in l. vlti. eo. titu. s. vt habeamus directam directè, & vtilem vtiliter: dicebat tamen quòd quidam hanc admittunt. & in aliis scripturis reperi merito dubitari, quod in hoc sit verius. & ibi de hoc in præd. §. ex asse. in fin. allegationem alonge excusat additio intermedia, de qua dixi. Et errauit hic author prosequendo Albert. Gal. qui post l. sed vbi. sic dixit: hæc sententia videtur verior. & not. Accur. ff. ad Trebellia. l. ex asse. in fine. Authore, qui allegauerat suprà versicu. item quæritur. §. ex asse. de l. si mulier. ff. de iure dot. approbare nolens, vt fecerat Alb. dedit remissio. vbi non debuit. Corrige ergo vt suprà. Et ad idem inducitur eod. titu. l. j. §. de illo. vbi idem arguit Dynus.

ADDE, quod primus nullam habeat actionem, voluit Bart. in d. l. emptor.

d ¶ Testamento. Et in cle. de rescriptis. auditor.

e ¶ Non. In pluribus libris Alber. vidi eum tenere, quòd transit. & illi dicto bene conuenit aduersatiua, quæ sequitur. Sed proximum dictum, quod etiam ipse posuit, non congruit. & maior est incongruitas ista, quam prima.

f ¶ Ergo. In fi. & l. si Sticho.

g ¶ Procuratore. Vide de procu. constitutis. in fi. j. glo.

h ¶ L. fin. Accur. ibi tenet, quòd non valeat. Ad quod ibi inducebat, quòd si cedens ageret personali, ille perderet hypothecariam. Contrarium videtur tenere in l. vsucapion. C. de pignoribus. Quæ gloss. concordant per

vel actio. vend. l. certi. Sicut cessio fieri potest per eum, cui competit directa & vtilis actio, & ab eo fit procurator in rem suam: vt eo. tit. emptor. & C. manda. per diuersas. Eadem ratione fieri potest ab eo, qui habet solam vtilem: quia & vtilis dicitur actio: & suo nomine ei, cui cessio facta est, competit: vt in prædicta. l. procuratore. Ad idem ff. de neg. gest. l. actione nego. gest. & in prædicta l. emptor. Argu. contra: nam ex cessione nihil aliud transfertur, nisi vt directa nomine cedentis intentetur: vt præ. l. emptor. sed iste non habet directam: ergo eam non cedit. j. q. vij. Daybertum. Hinc est quod à proprio fideicommissario non exigitur cessio: quia non habet directam: prout legitur & no. C. ad Trebel. l. pe. in fi. & arg. C. de offic. ciuit, qui vt. alter. iu. obti. l. ij. Sed prius dictum verius est, propter l. certi. & arg. in præ. l. penul. C. ad Trebel. & ff. eo. l. j. §. de illo. ¶ 22 † Quid si bona alicuius propter aliquod maleficium sunt confiscata, & in bonis [a] illius erant actiones: puta, habebat creditores: nunquid hæ actiones transeunt ipso iure in fiscum: an verò est necessaria cessio? Respondeo, ipso iure fisco competunt: quia fiscus loco hæredis habetur: vt not. C. de fideicom. l. j. facit C. ad l. Iul. de vi publi. l. tutores [b]. ¶ 23 † Sed pone: emptor nominis alij vendit: quæritur quam actionem secundus emptor habebit? Et dicunt quidam, quòd vtilem. argu. ff. de nego. gestis. l. si in. §. hanc. Alij dicunt, quòd nullam habet primus emptor, sed secundus. [c] Et hanc geminationem dicunt non esse admittendam: & idem dicunt, si per plures manus ambulauerit: vt ff. de mino. sed vbi. De hoc in præ. §. ex asse. in fin. & ad hoc facit: quia infinitas, &c. ff. de damno infect. qui bona. §. fin. extra, de rescriptis. cùm in multis. lib. vi. & circuitus sunt vitandi. ff. de condi. indebi. dominus testamento. [d] ¶ Et ad hoc ff. de seruis exportandis. l. penulti. ¶ 24 † Quid si habens directam, eam vendit: nunquid eam transfert? Dic quod non [e]: quia directa actio inhæret ossibus,

f vel facile non transit: vt ff. de pecu. l. quis ergo [f]. ff. pro socio. l. ij. sed qui habet vtilem actionem eo, præfertur ei: vt ff. de procurat. procuratore. [g] ¶ † Sed quid si cessit hypothecariam sine principali: nunquid cessio valet? Dicunt quidam quòd sic: quia omnes actiones reales & personales cedi possunt: h vt C. de hæredi. vel act. vendi. l. fi. [h] ff. de excep. rei iud. l. penul. §. Latinus. Argu. contra: nam debet esse aliqua naturalis obligatio, vel ciuilis, cui applicetur, vt ff. de pigno. l. res. ff. de fideiussor. fideiussor. §. j. [i] & ad hoc ff. de pigno. si legati. & de regul. iur. cum principale. Ad hoc dic quòd possessio pignoris cedi pot: vt not. C. manda. l. per diuersas. Nam interdum habet quis retentionem, licet non habeat hypothecariam: vt not. ff de pigno. l. j. Nec obstat quòd possessor sit dominus, & quòd pignus rei suæ non teneat: vt ff. de regul. iur. neque pignus. quia retentionem tantùm habet: vt ff. ad Trebellia. 25 debitor. & C. si antiquior credi. l. j. ¶ † Sed pone: debitor meus dedit mihi tres fideiussores: conuenio vnum: nunquid pro parte, vel in solidum cedam ei iura [k]? Dic quòd pro parte: vt ff. de censi. cùm possessor. ff. de peculio. quæsitum. ff. de administr. tuto. si pupillus. ff. de tutelis & ratio. dis. cùm pupillus. & no. C. de duobus reis. l. j. [l] ¶ Sed quid, ecce debitor meus dedit mihi fideiussorem, & obligauit bona sua mihi: consensi venditioni domus [m], & conuenio fideiussorem: nunquid obstat exceptio cedendarum actionum [n]? Et videtur quòd sic. C. de fideiuss. l. ij. ff. de administr. tuto. si pupillus. ff. de sol. Stichum. §. creditor. argu. cōtra ff. de fideiussor. si stipul. tus. §. fina. De hoc not. C. de fideiusso. l. ij. prima verior [o]. ¶ Item quid si mihi cedis rei vendicationem, nunquid habeo per hoc dominium? Dicunt quidam quòd sic. C. de hæredit. vel actio. vendi. l. fin. [p] quia rei vendicatio non datur, nisi domino. ff. de rei vendi. in rem. ¶ Alij contra, & bene: quia potius videris velle mihi cedere

distinctionem, quæ sequitur. Et scias quòd quæstio non esset dubia, vbi cedens haberet solam hypothecariam: vt in casu legis secundæ. C. de luitio. pig. scilicet quando præscriptum est personali, & hypothecaria durat per decennium: & tunc cessat prædicta ratio Accursii.

ADDE an hypothecaria possit cedi, plenè Barto. in l. fideiussor obligagan. ff. de fideiussoribus.

i ¶ §. j. Et ibi Dy. tenet quod non valeat. nec contra fideiussorem sine cessione contra principalem facta.

k ¶ Iura. Intellige cōtra fideiussores. Cōtra debitorem enim in totum ceditur.

l ¶ L. j. Vide ibi Cy. in tertia quæstione in corporeis tamen loquuntur illæ glo. vide quod ibi not. de ipsis correis, an in totum vel in partem fiat cessio vni soluenti, ex qua actione agatur. Ad quæstionem authoris vide quod dicā infrà. §. proximo. super tertia forma. Sed hic quæro de ratione, quare fideiussor non agit contra fideiussorem sine cessione creditoris sicut tutor agit contra cōtutorem sine cessione: & magistratus cōtra magistratum. Patet primum ff. de tutel. & ratio. dis. l. j. §. nunc tractem. & vtrunque habetur in l. ex facto. ff. de negotiis gestis. Accur. hoc soluit in l. fideiussor. ff. de fideiussoribus. scilicet, quia fideiussor propria voluntate ligatur. C. de neg. gest. l. tutori. Sed magistratus & tutor ex necessitate. Magis ergo succurrendum est illis, qui necessariò gessit. ff. de damno infecto. l. cùm postulassem. in fin. & concord. quod notatur xlvj. distinct. sicut non suo. Alia ratio: quia fideiussor habet regressum cōtra alium, scilicet debitorem, pro quo soluit tutor, & magistratus non. Allegat ibi quæ notauit in l. minor. in princip. ff. de mino. Adde rationem: quia fideiussor fideiussorem liberat, non officio gestionis, sed natura obligationis.

¶ Circa hoc quæritur, quo iure cogetur quis cedere, vbi nulla ordinaria actio competit. Sol. Per officium iudicis. ff. de lega. j. l. si res obligata. in fi. quæ bene facit. Item quandoque per emptionem appositam id consequi posset: vt dic, & ff. de administ. tuto. l. si minor.

ADDE, an creditor teneatur cedere fideiussori; plenè Bald. in l. reos. §. non in tabulis. ff. de duobus reis. & in aut. hoc ita. C. de duobus reis.

m ¶ Domus. Supple quam fecit debitor: cuius obligationis fideiussori soluenti cedere tenebatur.

n ¶ Actionum. Datur de hoc remissio j. §. proximo. in fi.

o ¶ Verior. Secundùm Alber. Gal. sed Iaco. de Aret. distinxit, an contemplatione pignorum fideiussent, vel non: vt primo casu obstet exceptio, secundo non. Allegat eo. tit. l. pignoribus. Quæ tamen duobus modis legitur: vt ibi no. Et de hoc etiā per Cy. in præ. l. ij. in ij. q. Et ibi quartò prosequitur, quod si vnum ex fideiussoribus liberauit: an sibi conuenienti reliquum obstet talis exceptio. Et quintò tractat, an fideiussor non conuentus offerens pretium creditori, cum inuitum petere possit cogi cedere actiones contra fideiussores & pignora vel hypothecam contra principalem.

ADDE, an & quando beneficium cedendarum possit peti. Bald. consilio ccc vij. lib. j.

p ¶ L. fi. In non possidente fortius procedit hoc dubium: cui certum est vendicationem competere: in possidente verò glo. huius legis distinguit, an cedat rei vendicationem competentem: & nil agit: an competituram & valet. & illā intentabit, quando alius cœperit possidere & succedenti & cessionario competet: & hoc in actione: quia de dominio non dubitatur. Cy. vt etiā not. in l. plane. ff. famil. ercis. quam etiā allegabat Alber. Gal. cuius fuit iste versus. vbi s. vltra medium. Et rationem reddit in regula, pro possessore. de reg. iur. lib. actionem.

vj. in fi. quia te translato dominio, trãsit actio in rem: & nõ econuerso: quia dominiũ est causa vendicationis ipsius rei. ff. de rei vend. in rem actio. sed rei vẽdicatio nõ est causa dominij, sed procedit ex dominio. Absurdũ tamẽ esset, quod principale sequeretur accessoriũ. Allegat ff. de vulg. & pup. sub. l. ex pupillari. & qui. mo. pig. vel hypothe. sol. l. Lucius. & eius contrarium est iuridicũ, & regulare. eo. tit. accessoriũ. li. vj. cũ cõcor. Dominus meus in legibus disputauit hanc quæstionem: an iubes rei vendicationem cessam à domino cõtra possessorẽ, bene petat rẽ iure dominij? Et de hoc Dyn. vbi s. in vltim. q. & vltra ibi dicta per Dy. tenet talẽ posse proponere directã rei vẽdicationẽ nomine cedentis, dicendo: conqueror de T. qui talẽ rẽ possidet, quæ ptinet ad B. à quo haben iura cessa &c. alias ni si innitaf iuri cedentis, succumbet in directa. Obtinebit aũt, si intentat vtilẽ

actionem, quam rem. ff. de iure dot. si sponsalibus. §. fi.

26 ¶ † Illud etiã quæritur, an bannitus possit cedere iura? Et videtur quod sic: quia relegati retinent bona: vt ff. de interdi. & rele. l. relegatorum. §. ad tempus. & appellatione bonorũ etiam actiones continentur. ff. ad Trebellianum. si legato. §. si seruum. & de verb. signific. meorum. & l. bonorũ. ff. vt in posses. lega. is, cui. §. bona. arg. contra, quod non: quia omnes exceptiones, quæ obstant venditori, &c. vt ff. de contrahen. empt. dolia. §. j. ff. pro socio. idemque in fi. ff. de reg. iur. in bis. §. non debeo. Dic quòd si sit bannitus ex ea causa, ex qua bona publicantur: tũc cessio nõ valet: quia actiones competunt fisco, & contra fiscum. & arg. ad hoc ff. de solu. qui hominem. §. qui filium meum. & ff. de capi. dimi. l. ij. ff. pro socio. actione. §. publicatione. Institu. de satisdatio. §. publicatione. Si verò ex alia causa: tũc sub distingue: quia aut habet causam lucratiuam, aut habet onerosam: vt in primo casu obstet exceptio: in secũdo non. ff. de doli exceptio. apud Celsum. §. de authore. versic. si quis autem. [a] Alij tamen dicunt indistinctè, quod agere poterit. ff. quod quisque iur. l. fin. & l. si filius. Alij verò indistinctè dicunt, quod agere non poterit. ff. ad Velleia. l. fi. dicentes quod si agere deberent, potius inhærerent illi distinctio-

nomine suo: cùm præ. l. fi. C. de hære. vel act. ven. id permittat: dicẽs ergo rem ad se pertinere iure dominij, veram causam allegat, loquendo de vtili. Subdit: quod si non exprimit in libello, an proponat directam nomine mandantis, an vtilẽ nomine proprio: ponderabũtur verba libelli. Et si in eis innititur iuri actoris, vt s. dixi, dicetur intentare directam nomine cedentis: si verò suo iuri innititur & suo dominio: quia dicit rem ad se spectare iure dominij: tunc videatur vtilem suo nomine proposuisse: vt si ex narratione libelli id recipiatur, ex quo sequi possit condemnatio. ff. de edend. l. j. nec verba libelli sint superflua, si possunt aliquid operari. C. de preci. Impera. offe. l. fi. Non obstat, quod verbum dominij simpliciter propositũ intelligitur de directo. ff. si ager vec. pe. l. j. §. j. & not. ff. de eunctio. minor. §. j. quia illud in illo, qui suo dominio tantùm potest vti: sed is, qui potest vti suo & alterius dominio: simpliciter autem proponendo intelligitur de suo. Quæstio aũt prædicta incipit, Ego, qui habeo rei vend. Scire debes, quod magna est quæstio Legistarũ: & de apicibus, à quibus principijs causetur rei vẽdicatio. & gl. in l. j. C. de alie. mu. iudi. causa fac. dicit quod a dominio, vel quasi, actoris, & possessione rei vel quasi. Et ex hoc sequit quærere an domino possidenti & detinenti omni genere detentionis, cõpetat ei rei vendicatio. Et cõmuniter respondetur quod non, per l. prædictam, & superiorẽ rationẽ extra, de iudi. examinata. Institu. de act. §. j. Sed subtilizantes distinguunt rei vendicationem causalem à rei vendicatione formali: sumentes exemplum ab vsufructu causali & formali. Hæc vide per Cyn. in prædicta l. j. de ali. mu. iudic. in iiij. q. & ibi inuenies Per. de Bel. tenere cõtra hoc dictum huius versiculi, & glossarum, s. quod dominus possidens omni genere possessionis, legando rei vendicationem videatur legasse dominium. Inducit l. ff. de lega. j. quod etiam rerum. §. j. vbi dicitur, quod inutile est legatum vsusfructus, nisi legans interim proprietatẽ illius nanciscatur. ¶ Sed quæro à Petro, an idem esset in cessione, venditione, vel donatione: quarum dies aliter cedit, quàm legatorum. Ibi etiam in vlterioribus quæstionibus plenè tractatur, an rei vendicatio etiam formata: quia ex possessione rei reduci potest in actum, supponat reum obligatum: & illuc remisi s. titu. j. §. j. & versi. sed quam vocas. Item quid si causæ rei vendicationis, quę erãt à principio, defecerunt, vel quæ non erant, superuenerunt. de quo de re iudicata. abbate. lib. vj.

ADDE, quando quis videatur intentare directam, vel vtilem. Alex. in l. qui stipendia. C. de procur. Et quod rei vendic. possit cedi: & quod cessionarius non possit intentare directam, voluit Bar. in l. fi. C. de hæred. vel act. ven.

a ¶ Autem. Hucusque Alber. Gal. vbi s. Ad idem ff. de noua. l. doli excep. & bene facit ff. sol. matr. si cùm dotem. §. si pater. ij. cuius causam dicam in fi.

b ¶ L. fi. Vide quod not. de iure patro. c. vno. lib. vj. in gl. penul. & omnino vide quod super ea plenius scripsi. & facit quod not. s. de procurato. §. ratione quoque constituentis in principio. & §. vltimo. post principium. versicu. quid si excommunicatus. propter superius dicta, & alibi dicenda, maximè in §. compendiosè. de instrumen. edit. post princ. Est sciendum, quòd Accur. Insti. quib. mod. ius pa. po. sol. §. cùm autem. aliàs pari ratione. alias § relegati. in vlti. glo. dicit bannitos nostri temporis, si maleficium est tale, quod de iure, consuetudine, vel statuto loci ciuitatem perdant, & bona publicentur, comparari deportatis: alias comparantur

relegatis. Per multorum scripta conquassatur hæc glo. Et incipiam à Federico de Schalis legum doctore, à quo prius de hoc audiui in quæstione, quam disputauit de bannito propter homicidium: quem pater hæredem instituit: qui postea iura hæreditatis paternæ ex causa donationis cessit amicæ: an illa pro illis agere possit: & habetur quæstio: & incipit, Titius filiusfamilias. & tenuit quod poterat: prius declarans, quod ex lege municipali bãnitus habetur pro confesso, & captus decapitatur, & ipsius querelæ nõ audiuntur. Hæc dixit, vt quæstionẽ declararet, & solutionem fortificaret: dicit autem hunc Titiũ sic bannitum, nec esse deportatũ, nec haberi pro deportato. & glo. illã induxit pro se loquentem de maleficio, propter quod de iure, cõsuetudine, vel statuto perdebat ciuitatẽ & bona. Assumebat primam. Certũ est isti bannitum de iure non perdere bona. C.

ni, an habuisset actionem ex necessitate, veluti ex datione in solutum: an ex voluntate, vt quia emisset: & hæc non ambulant æquis passibus, &c. ff. de dam. infect. cùm postulassem. & ff. de re. eor. qui sub tu. vel cur. sunt. l. iii. §. j. & de re iud. l. fi. [b] ¶ Sed pone, habeo † debitorẽ, qui mihi obligauit omnia sua bona: post hoc ille vendit T. domũ: postea P. fundum. egi contra T. hypothecaria, petendo domũ: obtulit mihi debitum: cessit ei actionem contra debitorem & eius bona. agit modo contra P. ille verò opponit de beneficio cedendarum actionum: quæritur an possit quòd T. agere possit, probatur: quia cõstat de debito & obligatione, quòd res fuit in bonis debitoris: quæ probantur in hypothecaria: vt C. de pign. nec creditores. & de non nume. pecu. l. j. ff. de pigno. si superatus. & l. & quæ nondum §. j. argu. contra, quòd non possit: nam iusto possessori cedenda sunt iura. ff. qui pot. in pign. ha. mulier. & sic culpa creditoris sunt deteriores. Obstat exceptio. ff. de sol. Stichũ. §. si creditor. domus enim videtur liberata: cùm facta fuerit T. & ipse acquisiuit sibi iura: quia pignus & dominiũ simul non concurrunt: vt ff. de pigno. si io rem. & in generali sermone, &c. ff. de actio. empti. si mercedẽ. in fin. & de senat. l. j. Solu. Dic quòd diuiditur obli-

de bonis damna. aut. bona. Item nec per statutum adimebantur. erat enim statuti pœna limitata: vt suprà. Item nec per consuetudinem. Cùm igitur talia banna sint contra iura cõmunia, & sic non extendenda. ff. de reg. iur. quod verò contra. eo. tit. quæ à iur. lib. vj. Item dentur per defensores ciuitatum vel præsides prouinciarum, qui deportare nõ possunt. ff. de lega. iij. l. j. §. deportator. ij. q. vj. biduum. versi. si quidem. vbi not. Item debetur contra absentem cõtumacem, & absens deportari nõ potest. ff. de pœnis. absentem. C. de accusa. absentem. & vide quod no. ff. de inter. & rele. inter pœnas. & l. seq. Ergo concluditur talem bannitũ pro deportato nõ haberi, nec etiam infamia notari: licet eius opinio sit grauata. C. de requi. reis. l. fi. Alij doctores addunt pro dissimilitudine, quod deportatus manet in insula: sed bannitus extra locum prohibitum vagatur quò vult. ff. de inter. & releg. l. exilium. Item, vt patet ex superioribus, sententia banni non requirit contestationem: sententia deportationis sic. ff. de pub. iud. l. ordo. C. de adulter. l. adultera. Item deportatus nõ auditur post sententiam. ff. de pœnis. l. diui. & l. moris. § iste bannitus. Sic ad instar eius, quod dicitur de annotato, C. de requi. reis. l. j. & ij. Dicam ergo cum Nicolao Mata. in quæstione, de qua dicam j. parte iij. vbi de bannitis sub litera F. quod deportatio & bannum non conueniunt in nomine. Facit C. de codi. si idem. extra, de deci. ad audientiam. Item nec in forma, nec in effectu, vt probatũ est s. ergo neutrum dicatur alterum: &, vt ibi dicam in solutione secũdæ quæstionis, ipse tenet bannitum posse testari, & ex testamento capere: vt pœna non extendatur. Si autem bona fuissent publicata, ibi dicam in prima quęstione, quomodo distinguit: & benè huic dicto concor. Iacob. de Are. vt refert Cyn. C. de hæredi. insti. l. j. Mentionem etiã ibi facit de prædicta quęstione Federici: & super ea. l. idem tenuit Oldrad. cùm relegatus retinent ea, quæ iuris ciuilis sunt, vt probant iura superiora. Dicit tamen, quod beneficium, quod sibi competeret ex statuto ciuitatis, puta de lucranda dote, vel eius potestate, vel his similia, talia bene perderet bannitus à ciuitate, quæ per ciuitatem habebat. Allegat quod not. ff. de vulga. & pupil. substitu. ex duobus. in vlti. gloss. Hugo. de fori. in quæstione, Quidam Sempronius. videtur velle priuationem bonorum sequi bannum pro graui crimine, per l. si in libertinum. ff. de bonis liber. Et vltimò instat, quòd licet tale bannum plures similitudines habeat cum relegatione, quam cum deportatione: tamen priuatione suorum iurium, quæ æquiparatur deportationi, dicit gloss. prius allegatam optimè procedere. Nec valet dicere illud esse applicandum ei, cum quo plures similitudines habet. Nam vna sola similitudo vincere potest multas. Exprimitur in seruo, qui habetur pro mortuo. ff de regu. iuris. l. quod attinet. & l. antepenult. & tamen multas similitudines habet cum viuente: comedit, bibit, dormit, vigilat, loquitur, ambulat, &c. sed sola priuatio iuris ciuilis vincit illas. vt propter illam habeatur pro mortuo, vt ibi. Facit extra, de electio. innotuit. Redeundo ad propositum vidisti Federicum tenere quòd licitè agit cessionarius, etiam ex causa lucratiua banniti, qui non poterat agere prohibente statuto. Et hoc conuenit remissioni, quam suprà dedi. Faciunt hæc ad quæstionem, de qua in §. ratione quoque constituentis. quam in princ. allegaui, an bannitus constituat procuratorem. Et ad defendendum non sit quæstio dubia, per decret. intelleximus. de iudi. cùm excommunicatis

id possit, vt ibi. Item per id, quod in dubiũ fertur de cessionario, satis percipere potes, ꝙ per procuratorē proprium æquè prohibetur agere, sicut per se ipsum, & quo ad talem procuratorē hoc solum discutiendũ, an ipse possit per se, nõ dico ex solo respectu ad capacitatē & habilitatem loci: sed ex qualitate pœnæ. Si enim ponis, ꝙ perdat ciuitatē & bona, & deuoluantur i fiscũ. ff. de bo.

dam. l. j. nec per se, nec per alium aget. a Alis si solum priuatus est mãsione loci, nil impedit per alium in loco agere quod ꝓbat l. ff. 1. ǁ. mat. si cũ dotē. §. si pater. ij. vbi patre nõ volēte propter cõdemnationē ciuitatem intrare, filia ei⁹ nomine agit

gatio. ff. de censi. cùm possessor. ff. de admin. tuto. si pupilli. ff. ad legē Rhod. de iact. l. secũda. §. primo[a]. 26 ¶ †Sed numquid cedens iura contra debitorem, videtur cedere & cõtra fideiussorem[b]? arg. ꝙ non. ff. de hæred. vel actio. vendi. qui filij. & l. venditor actio. argu. contra. C. eod. tit. emptor. & C. de actio. & oblig. l. si a creditore. & l. in solutum. & ff. de lega. iij. qui chirographum. in fin.[c] Sed dic quòd in casibus illis, in quibus habet vtilem actionē sine cessione: tunc & contra fideiussores & contra pignora habet, vt not. Azo in Summa de hæred. vel actio. vendi. in fin. Sed in his casibus, in quibus nõ habet

de dote: vel saltē satisdat eum ratum habiturũ. nec est nouum aliquē posse per alium, quod ex certa causa per se nõ potest. De hoc multa patēt exempla super regula, potest quis. lib. vj. & ff. de adm. re. ad ciui. pertin. l. ij. & in l. Aristo. ff. quæ res pigno. ob. possunt. in vlti. glo. facit de cõcess. præ. authoritate. lib. vj. De cessionario & procuratore vidimus, quid de successione: regula iuris sic dicit, quòd ipsis, qui contraxerunt, obstat, & successoribus eorum obstat. vide quod ibi plenè not. vbi distinguitur inter successorem singularem, & vniuersalem suum & extraneum. illuc etiam remisi in regula, is qui in ius. lib. vj. vbi etiam de primo & secundo scripsi plenè per Dynum super primam glossam.

ADDE, an bannitus æquiparetur deportato, vel relegato, vel excõicato: Bar. in vulgata q. Lucanæ ciuitatis statuto. & per modernos in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Treb. & in l. j. C. de hære. insti. & an exceptio quæ obstat cedenti, obstet cessionario, vide Pe. de Ancha. consi. ccxlv.

a ¶ §. fin. Ad literam fuit Albe. Gal. vbi s.

b ¶ Fideiussorem. Similis est quæstio, an cõdemnato principali intelligatur condemnatus fideiussor: quæ no. de iniu. & dam. da. c. vno. lib. vj.

c ¶ In fio. inducit Vber. ma. riam regulæ, accessorium. de reg. iur. lib. vj.

d ¶ Cedantur. Sup. specialiter contra iura illa: vt statim dicam, vt patet ex forma quæstionis.

e ¶ Quicquid. Vsq. huc Alb. Gal. qui postea subdit dictũ Alb. Papiensis ꝙ emptor habet emptionē sibi quæsitā eo ipso, ꝙ emit: quia iste est de illis casibus in. in l. j. C. de act. & obli. & patet ibi. l. ij. in fi. de quib⁹ loquitur ver. sed nunq. l. hi. in prin. s. eo. vbi illos expressi. Hic autē quærit de sola cessione, illis aūt virtute, nunq̃ habebit actionē cõtra fideiussorē, cõtra quos nõ est facta cessio, q̃ est stricti iuris, p l. illā, qcqd. Habeo Vber. de Bobio. sup præ. l. vend. vbi hãc quęstionē pleni⁹ tractauit: & latius loquēs dicit, ꝙ si ex aliquo cõtractu bonę fidei creditor dederit nomen debitoris: mãdatarius etiā cõtra fideiuss. poterit experiri vtili acti. ex eo cõtractu. Ex vi autē cessionis nõ rõne præmissa huic dicto obstat. ff. pro socio. l. iij. vbi etiã inter socios necessaria est cessio in nominib⁹, vel illorum actionibus. & certũ ꝙ actio pro socio est bonæ fidei. Insti. de actio. §. actionũ. Sed id tenētes intelligũt textũ de actione directa: dicētes vtilē cõpetere. Vel alter. ibi non loquit de actione inter socios: licet cõtra debitores, hi, qui solũ in prædictis casibus exceptis dant vtilē, dicant pro se textũ l. si viro. §. pen. ff. solu. matr. qui dicit, ꝙ in casibus, quibus lex deficit, nec vtilis actio erit danda, & hoc meritò cũ vtilis actio sit extraordinariũ auxilium. ¶ Per prædicta videtur sopita quæstio de vasallo, cui grande nomē debitoris mei dedi in feudum: an absq; cessione agat vtili? Et dicendũ est ꝙ non: cũ iste nõ sit de quinq; casibus prædictis. Nec enĩ potest dici emptio, quæ fit sine quantitate. C. de cõtrahen. empt. l. empti fides. Fertur M. dixisse contrarium per l. fin. C. de hæredita. vel acti. vend. ibi: qui in rem actionē cõparauit. & pretiũ videtur esse conuentũ in eo, quod vasallus domino seruire tenetur. & sæpe opera alicuius habetur pro pretio. ff. pro soc. l. cũ duobus. §. in coeunda. Sed l. fi. non obstat: quia ibi fuit vera emptio, quæ est de casibus specialibus. Nec obstat quod dicitur de seruitio vasalli: quia æquè dominus tenetur iuuare vasallum: vt patet in constitutione Federici. & xxij. q. v. de forma. quod capitulum habetur in lib. feud. titu. de forma fidelitatis.

f ¶ Fideiuss. Hoc not. ipse Accursius. Sed antequam ad remissiones veniatur vltra prædicta quæritur, an liberetur quis cedendo actionem, quam habet soluere, si propter actionem tenetur, cedendo liberatur. ff. de pecu. quod debetur. de peti. hæredi. quod si possessor. de solu. cùm quis. de contrahen. emptio. quod sæpe. §. si res. imo compellitur quandoque illam cedere. ff. de minoribus. l. pe. §. si pecuniam. & ad legem Aquiliam. huic scripturæ. j. respon. & procurator tenetur actione mandati. C. per quas perso. no. acquir. l. fin. Idem in negotiorum gestore. ff. de nego. gest. nam & seruus. §. fin. sic & depositarius. ff. depositi sed his, apud quem. & conductor. ff. loca. si merces §. fin. Non sic in eo, qui tenetur ex contractu: nõ ex eo, ꝙ habeat actionem. C. si certũ peta. l. non aduersarius. & C. depos. desiderium tuum. & l. si is. & ff. de condict. indebi. l. his solis. Ratio diuersitatis prædictorum est: quia creditori inuito aliud pro alio solui non potest. C. de solu.

cum à quo. & l. seq. ff. si cer. peta. l. ij. tamen vt in præ. l. ij. not. ad fi. in glo. not. non compelli in certis casibus. Hoc fallit ex causa ibi vide. Et est etiã dare casum, quo cedens actionem liberatur: licet non propter actionem, sed propter rem teneatur, vt in præ. §. si pecuniam. & ff. si qua. pau. fe. di. l. j. §. si post. de rei vendi. si hominem. §. fi.

vtilem actionem sine occasione, non videtur ꝙ habeat vtilem cõtra pignora & fideiussores, nisi cedantur.[d] Cùm in contractibus stricti iuris veniant tantùm ea, de quibus actum est. ff. de verb. obliga. quicquid.[e] Accur. verò dicit indistinctè videri cessa cõtra pignora & fideiussores.[f] ¶ Verum agens ex iure cesso ante litem cõtestatam teneatur facere fidem de cessione, not. s. de instru. editione. §. nunc dicamus. versicu. sed quid.[g] ¶ Quæ autem obiici possunt contra procuratorē in rem suam constitutum: & qui cedere possit: & qñ cedens possit actiones cessas reuocare, vel non: dic vt suprà de

ADDE tu, an ad petitionem cessionarii possit capi debitor, vt ad petitionem principalis creditoris? Dicas quòd sic: quia omne ius competit cessionario, quod cõpetit creditori & econtra. Ita Bald. in l. si sit legatũ. §. si quis. ff. de legat. j. & j. §. seq. vbi plenè.

g ¶ Quid. De actione iniuriarum, an possit vendi vel cedi ante litem contestatam C. de hæredi. vel act. vendi. l. si in vlti. gl. quæ recitat opinio. Ioan. ꝙ non: quia ante lit. contest. nõ est in bonis nostris. ff. de iniu. l. iniuriarum. nec potest propter vitium litigiosi. C. de litigio. l. ij. Accur. ibi & Azo in Summa eiusdem tit. in fi. ambo dicunt sub dubio, forte, quod cedi potest ante lit. contest. & quod dicitur nõ esse in bonis nostris ante lit. contest. illud verum quo ad transmissionē ad hæredes ante lit. cõtest. est tamen quo ad nos: quia quandiu viuimus, & nobis & alij nostro nomine dari potest. ff. de iniur. sed si vnus. §. idem ait. Nam & aliæ actiones, quæ sunt ex delicto, ceduntur. ff. de peti. hæred. sed & si in diem. §. Iulianus. Et ipse Accur. asserit hic hoc tenet in l. si nomē. ff. de hære. vel acti. vend. & Host. in Summa de alie. iu. mu. causa fac. §. fi. qui est alias sub rubricella de ces. actio.

ADDE, quòd idem tenet Barto. in l. iniuriarum. la tertia. ff. de iniurijs.

¶ Sed ob præmissa generalius quæro, an accusatio possit cedi: & procedit dubium in criminibus, in quibus interuenire potest procurator simplex. Item constat ꝙ cessionarius est procurator in rem suã. ff. de in rem verso. l. iij. §. idem Labeo. Ad affirmatiuam facit quod præmisi. Item constat periculum, vel damnum rei venditæ pertinere ad emptorem ante traditionem, sicut & lucrum & cõmodum. ff. de peri. & com. rei vendi. l. id quod. Institu. de contrahend. empt. § cùm autem. Pone ꝙ res subtrahitur venditori, vel delictum aliquod priuatum sit commissum circa illam: venditor, qui non participat commodo, habere non debet incommodum. de regul. iur. qui sentit. lib. vj. ergo nec onus agendi, vel accusandi. ff. de peti. hæred. sed si lege. §. consuluit. Ex necessitate igitur cõcluditur, quòd faciat emptorem procuratorē in rem suam. sic est dare in venditore hæreditatis. ff. de hæredi. vel act. vendi. l. ij. §. non solùm. & in procuratore. ff. mandati. l. ex mandato. & in hærede legato. ff. ad Trebel. l. si hæres. Item in popularibus regulariter nõ datur procurator. quia ex quo popularis est, ita interest constituti, vt constituētis. ff. de procura. l. licet in popularibus. & tamen qui contestatus est litem, cùm habeatur pro creditore, procuratorem dat. ff. de verb. signific. si cui. Cùm igitur ille, cuius non plus interest, quàm alterius, procuratorem det in popularibus: fortius iste, cui plus competit etiam ab initio ex priuato delicto poterit procuratorem dare: vt in præ. l. licet. & l. non cogendum. §. quinta. Item id, quod inest personę gratia rei, cedi potest: & in ea procurator constitui. Hoc patet in restitutione in integrum. extra, de restitu. in integrum. coram. ff. de mino. quod si minor. in princip. ergo & in tali iure, quod inest rei familiari, poterit procurator constitui in rem suam. Facit ff. ad Turpil. l. j. §. incidit. ibi: qui mandat, & instituit, &c. In contrarium procurator in rem suam dicitur, ad quem spectat commodum & damnum: & tunc etiam alias prohibitus admittitur. C. de procurat. qui stipendia. quod hic non est, cùm commodum applicetur fisco: & sic non competit nomen. ergo nec officium. xvj. q. j. si cupis. vlti concord. in j. glos. extra, de præbend. cùm secundum. C. de fer. l. à nullo. Ad idem inducitur ratio, quare in popularibus procurator non constituitur: vt s. quia qui illas habet, non est per id locupletior. ff. de popu. act. l. penulti. Facit ad idem l. si mulier. §. ex asse. ff. de iure dotium. vbi actiones hæreditariæ alij præstari non possunt, quàm illi, cui restituenda est hæreditas, vel ipsius simplici procuratori, non autem in rem suam. Quibusdam per prima iura videtur, quòd cedi possit. Ad rationem damni, respondent quòd damnum pati potest expensarum litis, & pœnæ calumniæ. Item transigendo aliquod commodum habere. De hoc in l. transigere. C. de transact. & ij. q. iij. §. si quem notandum. de collusio. c. j. Item largius dicitur propria causa, vbi non spectat commodum. ff. quando appell. sit l. ij. in fine.

ADDE, an si statutum permittat offenso vindictam competentem, illud ius vindicandi possit cedi. Bald. consil. ccclxxiij. lib. j. videtur sentire quòd non, per l. j. §. cùm fundum. de vi & vi arma. per quam etiam Roman. concludit consilio ccclxxxiij. quòd ius competens consorti ex statuto, vt præferatur in emptione consortis non possit cedi. An autem ius competens mihi ex pacto de restituendo possit cedi: Pau. de Cast. consi. alv. tenet quòd sic.

procura.

a ¶Somma. Ibi ponit casum l.iij.ff.de noua. & formam denunciationis, de qua loquitur. & tres quæstiones circa illa. Item casus, quibus procurator in rem suam, tenetur defendere constituentem, vide not.ff.de procurat.si in rem.& sunt duo, vt ibi patet. & in l. præ. in fi.s.quando habet causam lucratiuam, vel in fraudem agere volentium datus est.

b ¶Desunt. Et ibi su per princip.§.dedi remissionē ad not. in l.Plautius. ff. de procu. quomodo etiã ex parte rei dari pōt procurator in rem suam, & an inuito actore, vide quod plenè no.eo. titu.l.si actor. Item qñ fieri debeat cessio tutori, fideiussori, vel alteri soluēti pro altero obligato, not. plenè ff. de sol. Modestinus.& de fideius. vt fideiussor.& C.eo. tit. de fideius.l.mandati. Item quare cessio nominis debitoris fit ipso inuito. C.de hęredi. vel acti. vendi.l.iij. delegatio verò oõ. C. de nouati.l.j.no. in præ.l.iij. quia delegatio fit per nouationē: nouatio per stipulationem, quæ cōsensum requirit. ff.de verb. oblig.l. j.Hostiē. tamen in summa tit.de fideiusso.sub rubricella de delegationibus, dicit ꝙ licet nouatio requirat consensum, per hoc nō cōcluditur idē de delegatione. Negari nō potest, quin lex prima de noua. C. differentiam faciat inter delegationem & cessionē: & expresse dicit in delegatiōe requiri consensum debitoris. Item glo.j.ibi tenet ꝙ non cogitur consentire. Item, vt ibi dicit Cyn. Pet.suus fatetur id verũ de rigore iuris: licet de æquitate dicat contrariũ. & tamen illam æquitatem approbarem, vbi nō posset aliter cōsuli creditori illam petenti: sed cùm debitore inuito posset fieri cessio, vt ibi: ad quid cogeretur debitor consentire delegationi, cùm lex priuilegiũ est, vt ipse delegari non possit, nisi consentiat.

a procur.§.sequit videre.ver. in summa.[a] & ibi etiã b vide alia, quæ hic desunt.[b] ¶Quid autem iuris sit de emptionibus, & redemptionibus litiũ: & an qui litem incœpit, eam perficiet: & quid si hæres conuenti rē alienat: & de huiusmodi. dic vt in prędicta decreta.de alie.iud.mu. causa fac.c.ij.secũdũ Inno.

29 ¶†In summa nota ꝙ cessiones eisdē titulis & causis fieri possunt, quibus & aliarũ rerũ traditiones.

S V M M A R I V M.

1. Forma instrumenti faciendi in casu, quo quis cedit alteri iura, & actiones ex causa venditionis.
2. Cessio licet præsumatur simulata, nisi causa, siue titulus in instrumento apponatur: sufficit tamen pretium apponi.
   Pretium expressum satis explicat emptionem.
3. Donans vel cedens actionem, si in instrumēto dicat, facio te procuratorem meum, quomodo debeat intelligi.
4. Forma instrumenti faciendi, quando fit cessio alicuius quantitatis, vel residui.
5. Vnus ex condebitoribus, si cogatur satisfacere creditori: tunc creditor tenetur soluenti cedere actiones contra vnum ex condebitoribus, cum instrumenti forma debita.
6. Instrumentũ quomodo confici debeat, vbi fit cessio ex titulo donationis contra plures debitores.
7. Iura ex iure cesso habita, si cedantur qua forma instrumentum conficiatur.
8. Instrumentum conficiendum, vbi vnus nomine alterius stipulatur: & isti alteri cessione facta directò vult agere.
9. Cedit aliquando quis ius quod habet in te ex hypotheca, vel obligatione.
10. Cedens alicui actio.quas habet contra aliquē, potest nihilò minus exigere, antequam litem fuerit ille alius contestatus.

De formis instrumentorum super cessionibus actionum.

Consequenter Vti lecst aliquas instrumentorum formas super cessionibus tradere. ¶†Primo ergo si quis cedit alteri iura & actiones ex causa venditionis, sic instrumentum conficietur.

1 FORMA.[c] A.dedit, cessit, transtulit & mandauit ex causa vēditionis, B.pro se suisque hæredibus recipienti[d], & ementi omnia iura & actiones reales & psonales, vtiles & directas, quæ vel quas habet vel habere potest aduersus C.& D.& quēlibet eorũ in solidũ, eorũq; hæredes: & in ipsorũ bonis nomine & occasiōe debiti centũ libras Turoñ. quas dicti C.& D.prædicto A. ex causa mutui dare ac soluere tenebant: vt patet in instrumēto manu talis notarij scripto, quod instrumentũ dicto B.tradidit, & dedit ibidem, & in præsenti constituens eum procuratorem in rem suam, & ponens ipsum in locum suum, ita ꝙ deinceps suo nomine actionibus vtilibus & directis possit aduersus dictos C.& D. ac quemlibet eorũ in solidũ, & eorũ hæredes, & in ipsorũ bonis nomine & occasione dicti debiti agere, experiri, excipere, replicare, consequi & se tueri, petereque illud, sortē quoq; pœnas, dãna, expensas, interesse ac bona obligata: oĩa etiã & singula facere: quēadmodũ & quæ ipse posset: paciscens etiã atq; cōueniens, quod nulli alij hactenus cessit iura prædicta: quodque tēpore huius cōtractus verè creditor erat debiti prætaxati: necnō promittēs solēni stipulatione dicto B. prædictam cessionem, omnia & singula suprà & infrà scripta grata, & rata, firma habere. & tenere: nec cōtra facere, vel venire aliqua ratiōe vel causa, de iure vel de facto: prædicta iura & actiones legitimè sibi defendere & authorizare & expedire. ¶Si verò apparuerit ipsum hactenus alteri dicta iura cessisse, aut creditorem dicti debiti huius cōtractus tempore nō fuisse: vel si nō defenderit quod dictũ est: & omnia & singula in hoc cōtractu cōtenta nō obseruauerit, aut in aliquo cōtrauenerit, promisit eidē soluere & date duplum quantitatis ipsius pecuniæ pœnæ nomine stipulatiōe in singulis capitulis huius cōtractus in solidũ promissę: qua soluta vel nō, omnia, & singula infrà & suprà scripta firma perdurent. Item restituere, & reficere sibi omnia & singula damna, expensas, ac interesse litis & extra, obligãdo pro his omnibus & singulis firmiter obseruandis omnia bona sua. Pro pretio autē & nomine pretij eiusdem cessionis ipsis iuribus & actionibus primò cessis, confessus & cōtentus fuit dictus A. se ab ipso B. habuisse ac recepisse centum libras Turoñ. exceptioni sibi nō dati, & nō soluti pretij, doli sine causa, & in factũ actioni, omnique alij auxilio omnino renũcians. Hæc forma probatur C. de procur. quia te absente. ff. de iureiur. iusiurandũ quod.in fi.C.de noua.l.iij.

2 ¶†Et not ꝙ licet cessio præsumat simulata, nisi causa siue titulus in instrumento continentur: vt.s.§.proxi.ver.si verò.ibi, itē secundũ Gofre. tamen sufficit ibi dicere pro tanto pretio, nullo alio titulo expresso. Nam ex quo de pretio fit mētio, satis resultat ꝙ sit emptio: vt C.de prædijs cur.nō alie.l.fi.lib.x. & arg.C.mandati.l.fi.

e §.sed cùm hu.ibi:[e] actionũ habita.& l.pe.§.j.in fi. ff.de pręscrip.verb.naturalis.§.j. Arg.cōtra,ꝙ non teneat cessio: quia videt facta esse sine causa. ff.de transact. cùm hu.§.in causa.ff.de doli exceptio.l.ij. §.si quis sine causa.ff.de pbatio. cùm de indebito.

f §.fin.[f] ¶Et nota, ꝙ s.in forma,is, cui fit cessio ex causa emptionis, vel donationis, nihilò minus constituitur procurator velut in rem suam. Et probatur hoc ff.famil.ercisc.planè.prope finem.& C. de actio.& ob.l.in solutum. veruntñ hoc necesse non est dicere: quia eo saluo, ꝙ actio cedit, vel mandat, vel interuenit aliquis de casibus, qui habent C.de actio.& ob.l.ij.factus est procura. vt in rem suã: vt ff.de procur.si actor. & ff.manda si procuratorē.§. fi.

3 ¶†Sed quid si is, qui donat, vel cedit, dicit: & facio te procuratorē meum? Et videtur ꝙ facit eum simplicem procura.& non vt in rem suã: quia ipse adhuc remanet dominus actionis directæ: vt C.de hæred. vel actio. vendi. emptor. argu. contra, quòd etiam intelligatur factus, vt in rem suam: quia simpliciter dicendo procura. intelligitur in rem suam: vt ff.de oper.no.nuncia.l.j.§.fi. & hoc videtur verius ex his, quæ in prædi.versic.dicta sunt.

4 ¶†Si verò sit cessio in aliqua quantitate, quæ sit residuum dicti debiti: sic instrumentum conficietur.

FORMA. A. ex causa venditionis dedit & cessit B.pro se suisque hæredibus recipiēti omnia

d ¶Recipienti. Petrus de Ceruotis disputauit, an valeat cessio facta absenti nullo pro illo recipiente: puta vocato notario & testibus, cedens dicit ꝙ omnia iura & actiones, quæ habet contra Martinum, cedit Titio absenti, & cedit ex tali causa. & incipit quæstio, Titius cessit. Quòd valeat, allegat quòd absens instituitur, et legatur, donatur causa mortis, procurator constituitur, & similia. Et iura sunt not. Inducit etiam glo.ff.de procurat. in causæ.§.fin.quæ incipit, sed qualiter. vbi videtur expressum quòd valeat. tenuit contrarium dicens glo.illam male dicere: nisi intelligatur posse fieri cessionē inter absentes, p nuncium tamē vel per epistolam: vt ff.de contrahen.empt.l. j.§.si.sit patens ratio: quia cùm cessionē ex causa, vel titulo fieri oportet. vt hic infrà sequitur. & titulus aliquis fieri non possit inter absentes nisi per nuncium vel epistolam: licet per procuratorem fieri possit, patet cessionem factam absenti non valere nemine recipiente: vt sic detur pro regula, ꝙ vbi de dominio, vel iure aliquo transferendo inter viuos tractatur, siue sit in re, siue in actione, non possit inter absentes fieri, nisi per nuncium, vel per epistolam. Nec obstat, quòd possessionis bonorũ agnitio fit nomine absentis. Cui est duplex responsio: qa agnitio est actus vnum tantùm personæ: sed in cessione, sicut & in contractibus, requirũtur duæ personæ. Item licet fiat agnitio per præsentem non procuratorem pro absente, possessio tamē vel dominiũ absenti per hoc non acquiritur, nisi ex quo ratificauerit. ff.de bon.pos.l. iij. §. acqrere.& ff. rem rat. ha.l.is, qui. & l. pe. Fateor etiã quòd sicut soluendo liberare possem inuitum: sic & fortius absentem. ff.de neg.gest.soluendo. ff.de sol.solutionem.& l.si pro me.& l.soluere.

ADDE, vt per Barto.& Alexan.in apostilla in d.l.in causæ.§.fin. Scias tamen quòd Rom.consil.cclxxxv.consuluit valere donationem factã absenti, licet nuncius vel epistola non interuenerit: dummodo ad notitiã donatarij aliter peruenerit.de dona.vide omnino ibi ad hanc additionem.

ADDE, quid si frater minor prætendens habere annuos reditus à B.illos vendit & cessit P.ipso B. præsente, consentiente & sciente, vel scire debente, quòd non tenebatur: an P.possit agere contra ipsum B.effectualiter? Vide Roma.cōsil.lxxxvij.& ibi de materia ces.& cons.præcedenti.

c ¶FORMA. Ista forma, & sex sequentes fuerunt Rolandi. eodem ordine, quo hic scribuntur positæ per eum in princ.iij.par.

e ¶Ibi. Pecunijs & acceptis & venditione.

f ¶§.fi. Soluta sunt hæc contraria per superius dicta.

a ¶Conficietur. Disputauit Albe. Odofr. quæstionem, & incipit, Creditor quidam, de duobus correis, pone A. & B. quorum alter, pone, A. conuentus à creditore, opposuit exceptiones doli, simulationis & pecuniæ non numeratæ: lite pendente B. correus soluit creditori, & habuit iura cessa contra A. quem postea capi fecit vigore statuti hoc permittentis obligato pro alio, qui soluit: quærebat an capi debuerit, & an debeat relaxari. Soluendo tenuit quod si certum est exceptiones oppositas per correum cōtra creditorē: vel ipsius instrumentum veras esse, non debuit detineri & debuit relaxari. Nam si B. cōtra A. ageret mādati vel negotiorū gestorum, replicaretur quod omisit exceptiones peremptorias prædictas, doli, non numeratæ pecuniæ, vel simulationis. ff. manda. si procuratorem. §. si ignorātes. & l. idemque. §. generaliter. & l. si fideiussor. in prin. ff. de fideiusso. exceptione. Fortius ergo debuit repelli, 5 vbi petebatur detentio personæ, propter maius grauamen & opprobriū. de elect. vbi periculum. cum concord. lib. vj. Si autem certum est iudici illas exceptiōes frustratorias, sicut de iure communi haberet B. contra A. actiones prædictas mandati, & negotiorū gestorum: sic ex statuto habuit ius detentiōis. Non enim debuit mēdaces exceptiones opponere, sed bonam fidē agnoscere. & sic solutum repetere potest secundùm legis municipalis formā. arg. ff. de administ. tutorū. quoties. ff. mand. si fideiuss. §. quædā. Si verò de exceptione dubitatur, dicit in hoc dubio, A. non debuisse detineri, & detētum debere relaxari. licet enim fide- 6 iussor sponte soluens, cùm debitū est liquidum habeat regressum contra reum: vbi tamen non est liquidum, non habet regressum, nisi per sententiā soluat. ff. mand. l. Lucius. & C. mand. si pro ea. sicut nec emptor agit de euictione, vbi res non euincitur per iudicis sententiā, nec sufficit sententia arbitri. ff. de euict. si dictum. §. si compromisso. putat tamen cautionē ab eo exigendam de se reponendo in statum, quo erat si exceptiones reprobari cōtingat. arg. ff. de iudi. in omnibus. qui satisda. cogan. l. inter omnes. sicut cùm res est in obligatione ex causa, cauetur de ea non baratanda. argumen. ff. de petitio. hæredi. diuus. ff. de officio præsi. l. senatusconsulto. in fine. Interesset prædicta procedere, etiam si statutū de fideiussore loqueretur. Nam duo correi videntur vicissim fideiubere, quatenus pecunia ad se non peruenerit: vt in authen. de duobus reis. collatione vij. ff. de in rem verso. si pro parte. in fin. ff. ad Macedo. l. sed Iulianus. §. j. In illa igitur parte, quæ ad eum non peruenit, censetur fideiussor.

ADDE, quòd non incongruè potest poni illa quæstio, super qua consuluit Abb. consil. lx. lib. j. an ille, qui fuit fideiussor pro carcerato, si postea creditor efficitur rebellis ecclesię & excommunicatus, possit soluere: non obstante, quòd principalis debitor eū admoneat de exceptionibus competentibus? & concludit quod soluere potest: maximè si post rebellionem ille fideiussor promiserit illi rebelli soluere: per textum in l. quæsitum. ff. manda. vbi dicitur, quòd fideiussor ex simplici pacto potest soluere vsuras: licet posit opponere exceptionem stipulationis: quia nō tenetur cū suo pudore alteri consulere. Idem etiam dicit esse, cùm fideiussor non potest opponere exceptionem sine magno rerum suarum periculo.

iura & actiones, quæ vel quas habebat, vel habere poterat aduersus C. eiusque hęredes, & in ipsius bonis nomine & occasione debiti xxv. libra. Turoñ. quas ab ipso C. habere debebat pro residuo & cōplemento debiti centum librarum: in quibus idem C. erat dicto A. ex causa pretij cuiusdam quātitatis lanæ, vel pannorū obligatus: vt patet in instrumento manu talis notarij scripto. Quod quidē instrumentum ei tradidit ibidē & in præsenti: constituens cum procuratorē in rem suā, & ponēs ipsum in locum suum: ita quod deinceps suo nomine, actionibus, vtilibus, & directis, possit aduersus dictū C. eiusque hæredes: & in ipsius bonis nomine & occasione dictæ quantitatis pro residuo dicti debiti agere, experiri, excipere, replicare cōsequi & se tueri: omnia quoque singula facere, quæ ipsemet facere poterat: promittens prędictā cessionem omnia & singula in hoc cōtractu contenta grata, rata & firma habere & tenere, nec contrafacere, vel venire sub pœna dupli dictæ quantitatis pecuniæ stipulatione promissa, ac refectione damnorum & expensarum litis & extra: & obligatione omniū bonorum suorum. Qua pœna soluta vel non, rata remaneant omnia & singula suprà & infrà scripta. Pro pretio autē & nomine pretij ipsius cessionis post ipsam actionem cessam, confessus & contentus fuit dictus A. se habuisse à dicto B. & recepisse xxv. libras Turoñ. exceptioni sibi non dati, & nō soluti pretij, omnino renuncians. ¶ † Cæterum si vnus ex condebitoribus cogitur satisfacere creditori secundū leges. C. de fideiuss. l. liberū. & l. reos. & l. generaliter. & Inst. de fideius. creditor tenetur cedere soluenti actiones contra vnum ex condebitoribus: super quo sic instrumentum conficietur.[a]

FORMA. A. dedit, cessit, transtulit, atque mandauit B. pro se suisque hæredibus recipienti omnia iura & actiones reales, & personales, vtiles, & directas, quæ vel quas habebat, vel habere poterat aduersus C. eiusque hæredes: & in ipsius bonis nomine & occasiōe debiti xxx. libras, quas dictus C. in solidum cum dicto B. & D. eidem A. dare & soluere tenebatur ex causa mutui: vt patet in instrumento manu talis notarij scripto: & quodam præcepto talis iudicis scripto manu talis notarij. Item nomine & occasione quantitatis quinque libra. tenetur pro dānis, expēsis, ac interesse dicti debiti currentibus à termino debiti, vsque nunc: quod instrumentum & præceptum sibi tradidit ibidem, & in præsenti cōstituens eum procuratorem in rem suā & c. vt suprà in præ. vsque, occasione. iunge, prędictarum quantitatum agere experiri & c. vt ibidem. vel sicut in primo, vsque pro pretio autem. vbi sic dices: Quam siquidem cessionem ipse A. eidem B. fecit vt dictum est, ex eo quod cùm ipse B. esset vnà cum dicto C. & B. ad dictum debitum in solidum obligatus: & propterea à dicto creditore ad solutionē coactus: idem B. dicta cessione facta dedit & soluit ipsi A. xxv. libr. Turoñ. prout ipse A. cōfessus & contentus fuit: exceptioni sibi non datæ, & non solutæ omnino quantitatis renuncians. Hęc forma probatur C. de fideiusso. aut. præsente. & l. cum alter. & ff. eo. titu. vt fideiusso. & l. fideiussoribus. & in his quæ not. C. de duo. reis. l. j. 6 ¶ † Si verò cessio fiat ex titulo donationis contra plures debitores, scilicet contra vnumquenque pro suo debito: sic instrumentum conficietur.

FORMA. A. ex causa donationis purè, liberè, simpliciter ac irreuocabiliter dedit, cessit transtulit, & mandauit B. pro se suisque & c. vt in præcedenti forma vsque, occasiōe debiti. iunge, x. lib. Turoñ. quas ipse C. dicto A. ex causa pretij taliū pannorum dare & soluere tenebatur, vt patet in instrumento manu mei infrà scripti notarij scripto. Item aduersus D. eiusque hæredes, & in eis bonis nomine & occasiōe debiti octo libra. Turoñ. quas ipse D. dicto A. ex causa mutui dare ac soluere, & c. vt s. in prima forma, vsque: aduersus dictos. hoc saluo quod vbi dicitur ibi, quod instrumentū dicto B. dicas, quæ instrumenta ei postea iungas: scilicet aduersus vnūquenque eorū eiusque hæredes, & in ipsius bonis nomine & occasione sui debiti agere, experiri, excipere, replicare, cōsequi, & se tueri petere, quod ab vnoquoque debitum ad se promissum: fortē quoque, & c. vt ibi vsque paciscens, etiam atque. postea iunge, promittens solenni stipulatione dicto B. prædictā cessionem, donationem, & omnia & singula suprà scripta, & c. vt ibi vsque: vel de facto. postea iunge: ipsam donationem, nulla causa, vel ingratitudine reuocare, sub pœna dupli dictarum quantitatū stipulatione promissa, & c. vt s. in secūda forma vsque, 7 pro pretio, & c. ¶ † Porrò si iura ex iure cesso habita cedantur, instrumentum sic conficietur.

FORMA. A. dedit & c. vt s. in primo instrumēto vsque, habere poterat. iunge ex iure sibi cesso à P. vt patet in instrumēto ipsius cessionis manu talis notarij scripto aduersus C. eiusque hæredes, & in ipsius bona, nomine & occasione debiti, xxx. libras Turoñ. quas dictus C. dicto P. dare & soluere & c. vt ibidem vsque, talis notarij: iunge, quę instrumenta ipse A. dicto B. tradidit & dedit ibidē, & in præsenti, & c. vt s. in primo vel in secūdo in- 8 strumento. ¶ † Si autem B. nomine alterius: puta C. stipuletur, non agit C. directò, nisi demum facta sibi cessione a B. de qua cessione sic instrumentum conficietur.

FORMA. Cùm A. ad debitum & in debito xx. libra. Turoñ. ex causa pretij cuiusdam quantitatis bladi se obligasset B. stipulanti & recipienti vice & nomine C. vt patet in instrumento manu talis notarij scripto, idem B. dedit, cessit, transtulit, & mandauit C. prædicto pro se suisque hæredibus, & c. vt s. in prima forma vsque, directas. iunge, sibi acquisitas, vel ad se spectantes: aut, vel quæ habebat, vel habere poterat ex stipulatione prædicta à se nomine ipsius C. facta cōtra dictū A. eiusque hæredes, & in ipsius bonis nomine & occasione dicti debiti cōstituens eum procuratorem in rē, & c. vt suprà in secunda forma vsque ibi: pro pretio autem, & c. De pretio autē aut de causa non est mētio alia faciēda: cùm sufficiat quæ in principio ponitur instrumenti. Instit. de inutili. stipulatio. §. al- 9 teri. Verum † quandoque cedit quis alteri ius, quod ipse habet in re ex hypotheca vel obligatione. Verbi gratia, C. habens plures creditores vnum altero tempore potiorem, quibus omnibus omnia bona sua pro ipsis creditis obligauerat: ex ipsis

Baldus. De cessione actionis. Rubrica.

Actio iudicati pōt cedi: quia non dicitur res litigiosa, lata sentētia. C. de cōtrario iudi. tu. l. j. & ibi no. quādo præsumatur cessio simulata. vers. si verò dubitatur. Et quando præsumatur vera, ver. sed ad hoc facilis. vbi omnino vide. G. Cessio necessaria, vt probabilis, non pęsumitur simulata, sed cessio temeraria, sic. Bald.

De materia cessionis vide in Specu. de procur. §. fin. & ibi habes in ver. si. quòd cedēs posit tunc esse testis in causa cessionarij. quod est not. Instrumentum cessionis debet exhiberi ante omnia, si agatur directa & nomine cedentis: secus si agatur vtili, & nomine suo. Vide Specu. de instrum. edi. §. nunc dicamus. versi. sed quid ecce. Cedens bonis liberatur à ciuili & naturali obligatione. Ita sentitur l. hæres debitor. §. quid si stipulatio. ff. de iudi. & glo. in l. vbicunque. ff. eo. dicitur quòd naturalis remanet & ciuilis tollitur. Item an cessione facta per debitorem fit liberatus fideiussor? Glo. tenet quòd non in dicto §. quod si stipulator. Bald.

An cōfessio cedentis noceat cessionario. ff. de pac. l. si cū emp. & de pcu. l. si act. or. & l. si quis in rem. ver. sed nunquid sola. G. Dic quod si actor cessit bona

iura, vbi potest confiteri: aliàs non. si reus, tunc confiteri potest: vt d.l.si actor. secundùm Cy. Bald. An minor posit cedere iura cum authoritate curatoris. versic. sed nunquid minus. De authoritate tutoris potest, secundùm Dy. An posit cedi hypothecaria fide principali. versic. sed quid si. ff. de fideiuss. l. si. de obli. §. j. per Dyn. C. de pig. l. vsuscapin. per Cyn. Si creditor consensit debitori, quod venderet hypothecam: deinde agat contra fideiussorem. ff. fami. ercisc. l. si pignon. potest fideiussor excipere de actione cedenda, & repellere creditorem. versicu. sed quid ecce. G. sic & quilibet prior offerendo habet beneficium cedendarum. ff. qui pot. in pigno. hab. l. mulier. sed illud in personali actione intelligitur, non de hypothecaria: vt ibi not. & facit C. ad Vellea. l. iubemus. Item si debitor principalis sit soluendo, fideiussor non potest petere cedi iura côtra extraneum priorem: quia non competunt creditori. in authen. de fideiuss. §. sed neq;. Et istud non competere est per ordinem datum à iure, etiam sine nullo facto creditoris. Bald. Cessa rei vendicatione, non fit cessionarius dominus; quia nõ habet titulũ in re: sed ad rem. versic. item quid si mihi. G. nisi habita possessione. ff. de rei vẽdica. l. si culpa. & not. in l. j. in princ. ff. de eden. Facit ad l. Iuli. non solum. §. j. Et ideo intentanti dominium, non sufficit probasse cessionem. vide nota. C. de litigio. l. penult. & fin. & l. ij. eodem titulo. per Cynum. Si bona banniti sunt publicata, non potest cedere iura. argu. ff. loca. l. si fundus. Si non sunt publicata, sed tamen ex forma statuti bannitus non debet audiri: tunc ex causa onerosa & vera, valet cessio: non ex lucratiua. versi. illud etiam quæritur. G. ff. de noua l. doli. per Dy. An actio iniuriæ posit cedi, not. C. de hæred. vendi. l. fin. An interdictum vnde vi. no. ff. de peti. hære. l. quod si in diem. C. de excep. l. licet. An interdictum vti possidetis. ff. ne quid in loco pub. l. ij. §. idem Nerua. per Iaco. Bald. An cessio posit fieri inter absentes per nuncium, vel per epistolam nota. ff. de probatio. l. in causæ. §. fi. in glo. ordinaria. quæ dicit quòd sic: quia in rem suam potest quis fieri procurator & absens. Quod est notabile. Dixit Dynus quòd titulus præsumptus à iure sufficit in cessione.

¶ Ita notat in l. patrem. ff. quæ in fraud. credito. Dixit Dynus quòd si oblato parti actor cedit actionem libellorum rationibus impugnatur cessio, scilicet per edictum de alie. iudici. quod habet locum in actore & reo. Item per titulum ne liceat potentioribus: quia vidua est priuilegiata. Et per titulum de litigiosis; qui habet locum in actore & reo. Dyn. Sed fortè vidua non est priuilegiata: cùm mittitur ex cessione. Bald. An si fit mentio pretij in cessione, sit necessaria alia specificatio contractus? Dic quòd non: quia includitur titulus emptionis: vt l. fina. C. de præd. cor. libro x. §. consequenter. post principium. G. Quod semper notat. G. Cuius expensis agat cedens, collige ex nota. C. de litigio. authen. nunc si hæres. An sufficiat pretium esse confessatum in cessione actionis? Specu. quòd sic, eodem. §. in forma cessionis. sed Iacobus Butri. & Iacob. Bel. in authen. de æquali. dot. § illud. & Barto. dicunt contra textum in gloss. in l. per diuersas. in principio. sed Thomas de Cosinis dicit, quòd vbi est pretium inæquale & impar, vel est actio pro parte vẽdita: pro parte donata: vel pars vni est vendita, alteri est alia pars donata: tunc non sufficit confessio. Sed vbi est iustum pretium: & alias cessat omnis sinistra suspicio: tunc non præsumitur confessio simulata, sed vera: vt ff. deposit. l. Publia. in fine. Non obstat §. illud. quia ibi erat suspicio propter creditores. Simile in l. assiduis. C. qui pot. in pigno. hab. in glossa parua. & hæc vera. & not. Bald. eo ipso quòd ceditur actio, videtur quis factus procurator in rem suam, sine mandato directarum. ff. manda. l. si procurator. §. finali. versicu. & nota quòd si. in forma debeat fieri cessio. G. Quo tempore, dic vt not. ff. manda. l. Papinianus. Quo iure, dic vt ff. de legatis j. l. si res obliga. per gloss. & Dynum. An etiam exceptio cedendarum posit opponi post sentẽtiam: dic C. de iuris & facti ignor. l. j. ibi vide Bald.

bonis obligatis vendidit B. vnam domum conueniens cum eo: vt de pretio satisfaceret suis creditoribus, vnicuique videlicet prout tempore prior erat, vel esset. Ipse verò B. satisfaciens priori creditori, puta A. cessionem ab eo recepit de illo iure, quod habebat in re vendita ex causa obligationis sibi factæ de ipsa re occasione crediti sui: vt sicut ipse A. cæteris præferebatur creditoribus, & eos poterat excludere: ita hoc posit B. loco eius: quæ cessio sic scribetur.

FORMA. A. dedit &c. vt suprà prima forma: vsque aduersus C. hoc saluo, quòd non dicatur ex causa venditionis. post iunge, eiusque hæredes: & in ipsius bonis, & specialiter in tali domo sita in tali loco, intra tales confines: quam dictus C. dicto B. vendidit: prout dicitur contineri in instromento manu talis notarij scripto nomine, & occasione obligationis & hypothecæ ad se spectantis, specialiter in dicta domo, & generaliter in omnibus bonis dicti C. sibi obligatis pro debito & ex causa debiti centum libra. Turon. quas dictus C. dicto E. dare & soluere tenebatur vt patet in instrumento manu talis notarij scripto. quod siquidem instrumẽtum dictus A. ipsi B. tradidit, & dedit ibidẽ, &c. vt suprà in prima forma: vsq; directis possit. post iunge, suo nomine loco eiusdem A. dictam domum defendere iure obligationis & hypothecæ prædictæ contra omnes creditores dicti E. si qui apparerent, & non vt posit aduersus ipsum C. vel eius hæredes pro exactione ipsius debiti agere: nisi casu euictionis, si sequeretur de re ipsa: vel de parte pro rata. & hoc fecit dictus A. quia statim propter ipsam actionem cessam idem B. præsente & mandante, & his omnibus consentiente prædicto C. dedit & soluit ipsi A. centum lib. Turoñ. pro pretio dictæ domus: prout ipse A. confessus & côtentus fuit tantam esse quantitatem, promittens stipulatione solenni ipsi B. prædictam cessionem &c. vt suprà in secunda forma: vsque, pro pretio. ¶ † Et nota quòd si cessi tibi actiones, quas habeo contra P. potero nihilò minus ab eo exigere, antequàm tu litem cum eo fueris côtestatus, vel priusquam ab eo aliquid ex debito acceperis: vel priusquam id debitori denunciaueris. quod dic, & de forma huius denunciationis, vt suprà de procura. §. sequitur videre. ad finem. ¶ Et nota cautelam, vt j. eodem. §. versicu. in summa. ¶ De beneficio autem cedendarum actionum, not. j. de conclu. & renun. versi. postremò. & seq.

De competentis iudicis aditione. [a] Rub.

IVxta propositionis ordinem primò videndum occurrit de competenti iudice adeundo. Super quo primò attendendum est, cuius iudicium actor adire debeat. ¶ Secundò, quis dicatur alicui[9] iudex. ¶ Tertiò, qualiter actor in adeundo iudicẽ, debeat se habere [b]. ¶ Quartò, quis sit aditionis effectus.

SVMMARIVM.

1. † Actor forum rei generaliter sequi debet. fallit in quibusdem casibus, in quibus quis sortitur forum non suum.
2. Iudex secularis in quibus casibus cognoscere posit, de personis & rebus ecclesiasticis.
3. Latro ibi furca figatur, vbi grassatus est.
4. Conuenitur quis super aliquo crimine coram iudice non suo: si negat se deliquisse in iurisdictione illius: an poterit iudex cognoscere, an in territorio eius deliquerit.
5. Iudex Bituriceñ. quomodo citabit ciuem Narboñ.
6. Partes concorditer eligentes procedere coram delegato potius, quàm coram domino feudi: an possit delegatus contradicente domino feudi in causa procedere.
7. Duobus adeuntibus iudicem, cuius iurisdictioni alter eorum subest, alter non: consentit tamen credens illum suum iudicem esse, & sic errans: an teneat sententia.
8. Duobus Pisanis consentientibus in Potestatem Lucanum, &c. demum finito suo officio causa illorum non est finita: an futurus Potestas poterit illam finire.
9. Priuati si consentiunt in illum, qui nullam habet iurisdictionem, putatur tamen habere: an coram eo acta teneant, aut valeat eorum consensus.
10. Principali sublato, tollitur & accessorium.
11. Sententia non sui iudicis concorditer tamen electi, lata, an poterit appellari.
12. Appellatio gradatim debet procedere. Ordinarius causam ex consensu auditam non potest ante litis contestationem delegare.
13. Pronunciare an cogatur is, in quem partes consentiunt.
14. Iudici alterius iurisdictionis, an posit in causa criminali consentiri.
15. Declinare an quis posit iudicium eius, in quem semel consensit.

a De competentis iudicis aditione. Rubrica.

¶ Ista rubrica sonat in rubricam de foro competenti: vt sit idem competens iudex, quod competens forum. Hic præmittam quod Legistæ non videntur habere hanc rubricam in generalem: quia non allegatur in Codice vel Digestis, sed vtrobiq; habent. Non allegatur autem quia non sedent in sella. in Codice enim non coniunguntur Rubricæ de iurisdictio. omnium iudicum. ibi enim sequitur, & de foro competen. in Digestis in Rubrica de iudicijs sequitur, & vbi quis agere vel conueniri posit. quod sonat in competens forum. Secundò sciendum quòd author hanc rubricã habuit à Tancre. qui in sui operis parte secunda in principio posuit duas Rubricas. Prima, quòd iudicium actor adire debeat. Secunda de adeundo iudice, quæ sonat iudicium qualiter adeatur. Ex reliquis practicis nominatis per authorem in procemio nullus posuit hanc rubricam, nisi Roffred. cuius rubrica decima, qualiter iudicium declinetur ratione fori & feriarum. Complures tamen ex eis de exceptionibus etiam forum declinantibus tractauerunt: vt scripsi super rubrica prima & tertia huius libri: summistæ omnes tractant, & Azo C. vbi supra, incipiens, in verb. nunc videamus.

b ¶ Habere. Hæc tria membra posuit Tancredus.

16 Ordinario suo cõsentiens, non potest vlterius dissentire.
Scholaris tres iudices habet.
17 Transiens per locum alicuius, & ducens equum illius, quem perdiderat, an possit conueniri ratione possessionis.
18 Contrahere ibi quis dicitur, vbi se soluturum constituit.
19 Promittens per stipulationem se pati sub quolibet iudice, & quolibet loco conueniri, ac recusans teneatur ad interesse.
20 Paciscens q̃ vbicunque sit inuentus, teneatur soluere: an sine fori præscriptione possit, vbicunque fuerit inuentus, conueniri.
21 Actio ex empto semper est bonæ fidei.
22 Clericus ad hoc, vt non possit in suum iudicem cõsentire, quæ requirantur.
23 Clericus trahens, clericum coram seculari iudice, debet causam perdere, & communione sacramentorum priuari.
24 Laicus trahens clericum coram iudice seculari, an debeat causam amittere.
25 Res, quam perdit is, qui in vetito se patitur examine conueniri, cui sit assignanda.
26 Fideiussor laicus datus a clerico pro se in contractu mutui, an coram seculari iudice possit cõueniri.
27 Exceptiones personales non possunt ad alios trãsferri.
28 Laicus vel clericus, an possit contra laicum impetrare.
Laicus potest super possessione rei ad forum ciuile spectantis impetrare: & super ea potest corã quolibet iudice quæstio ventilari.
29 Clericus trahens laicum coram delegato authoritate apostolica: an domino vel iudice seculari mandante illi delegato, vt supersedeat, possit supersedere.
Imperio vacante cognoscit papa, vel eius delegatus de feudo.
30 Debitor vagans per Mũdum, nec habens certum domicilium, vbique potest conueniri.
31 Criminosus potest, vbicunq̃ inueniatur, conueniri.
32 Senensis an possit ciuiliter conuenire Seuus Florentinum, propter guerram de Florentia expulsum.
33 Debitor habens tempore contractus domicilium in vno loco, postea autem se trãsfert ad alium, vbi debeat à creditore conueniri.
34 Filius debet sequi forum patris quo ad honores & tutelam.
Mulier debet sequi forũ viri ratione matrimonij.
35 Pupillus habens plures tutores diuersarum iurisdictionum, an factus adultus possit illos coram diuersis iudicibus, vel vno tantum conuenire.
36 Sententia à non suo iudice lata, quibus casibus teneat.

Cuius iudicium actor adire debeat.

GEneraliter Ergo traditur, q̃ siue clericum, siue laicum quis conuenire velit, debet rei iudicẽ adire. C. de ordi. iudi. adire. Nã actor forum rei generaliter sequi debet. xj. q. j. experientiæ. extra, de foro competẽ. si clericus. & c. cùm sit. C. de iurisd. omni. iud. in criminalibus. Potest enim reus declinare forum non sui iudicis. ff. de iurisdi. omnium iudi. l. fi. ff. si quis in ius voca. non ierit. l. j. & ij. ff. de iudi. si quis ex aliena. nisi consuetudo se habeat in contrarium, vt Aretij vbi audiui, super qualibet causa clericus trahit laicũ corã iudice ecclesiastico. & sic loquitur præ. c. cùm sit. & eodem titulo, licet. de iudi. nouit. & tangi. s. titulo proxi. versi. si verò dubitatur. ibi quasto, &c.

s ¶ † Hæc regula fallit in casibus multis, in quibus a quis sortitur forum nõ suum, & facit suum.[a] ¶ Primò in causis matrimonialibus, quæ licet inter laicos agitentur: tamen per ecclesiasticum iudicẽ sunt tractandæ. x. dist. c. j. extra, de consanguinita. & affini. c. j. in fi. de offi. deleg. causam matrimonij. & de transla. inter corporalia. ¶ Secundò in causis ecclesiasticis: vt iij. q. vj. c. j. puta in crimine sacrilegij, vel quasi. extra, de foro compet. cùm sit. & c. conquestus. Hæresis, extra de hære. ad abolendam. & c. excommunicamus. Simoniæ, extra, de simo. per totum. Excommunicationis. ij. q. j. multi. xxiiij. q. iij. corripiantur. Fractæ pacis & periurij. extra, de iudi. nouit. § fina. Adulterij, extra, de offi. ordi. c. j. de procu. tuæ. Ex quo etiam iuramentum interuenit, causa ad forum ecclesiæ spectat: vt in consti. Clemẽtis iiij. de foro compe. sua.[b] Fornicationis, extra, de vi. & ho. cle. vs clericorum. nec tenet l. ff. de concu. in cõcubinatu. quæ peccatum fouet. dicto c. j.[c] Rapinę, extra, de rapto. c. j. Vsuræ, extra, de vsuris. prę terea. & per totum. & sic de alijs. ¶ † In quibusdã tamen casibus iudex secularis cognoscit de personis & rebus ecclesiasticis, scilicet cùm clericus per laicum coram illo conuenitur. extra, de foro compet. si quis clericus. & c. cùm sit. xj. q. j. experientiæ.[d] Vel si ab ecclesia inuocetur: vt xxij. dist. cos. & lxiij. dist. Adrianus. & extra, de hæreti. ad abolẽdam. §. pe. & c. excõmunicamus. §. moneãtur. Vel in subsidium: vt xxiij. q. v. principes. vbi sunt alij casus. Vel etiam post depositionem clerici: quia tũc factus est de ipsius foro. extra, de iudi. c. cùm non ab homine. & de verb. sig. nouimus. Sed contra videtus, q̃ depositus seu degradatus non statim fiet de foro illius. extra, de iud. at si clerici. in fi. cùm teneatur viuere clericaliter, & dicere horas. lxxxj. dist. dictum. Intellige ergo, q̃ fit de foro illius, postquam est degradatus & curiæ seculari relictus. quod fit in casibus: vt extra, de hæreticis. ad abolendam. & de crimi. fal. ad falsariorum. & xj. q. j. si quis sacerdotum. ¶ Quartus, cùm est incorrigibilis, & in profundum malorum deuenit: vt in præ. c. cùm non ab homine. xvij. dist. nec licuit. vbi de hoc. ¶ Tertiò, vbi agitur ad pœnitentiam ex quacunq; causa, vel in modum denunciationis. argu. lxxxvij. distin. libero. extra, de iud. nouit. ¶ Quartò, in iure patronatus & in omnibus spiritualibus, & spiritualibus annexis. extra, de iudi. decernimus. & c. quanto. ¶ Quintò, ratione contractus conuenitur quis coram non suo iudice, scilicet coram eo, sub quo contraxit, vel vbi promisit[e]. ff. de iudi. hæres absens §. j. & l. si quis tutelam. & l. argentum. & c. vbi conueniatur, qui cert. loco dare promi. l. vnica. extra, de foro compe. c. fi. Quod verum est si in loco contractus inueniatur: & non aliter. Potest tamen decernere iudex missionem in possessionem faciẽ dam in bonis, quæ alibi habet: vt eo. tit. Romana. §. contrahentes. lib. vj. & c. dilecti. infrà. versi. xxij. & seq. De hoc secundũ papam extra, eo. c. fi. ¶ Sextò, ratione criminis in aliena iurisdictione commissi:[f] quia ibi, vel vbi inuenitur, conuenietur. iij. q. vj. c. j. extra, de rapto. c. j. extra, de foro compe. postulasti. & c. fi. C. vbi de cri. agi opor. l. j. & aut. qua in prouincia. vbi enim maluin cõtingit, ibi moriatur. ij. q. j. c. si peccauerit. & in si ¶ † Et ibi latro furca figatur, vbi grassatus est. ff. de pœnis. l. capitalium. §. famosos. & vbi delinquens inuenitur, ibi retineatur. C. de cursu publico. lib. xij. l. iij. necesse est tamẽ, q̃ ille iudex habeat iurisdictionem. nam si extraneus deliquit in archidiaconatu tuo: non poteris eum excommunicare: quia episcopus, non tu, est ordinarius. Sed de hoc dic secundũ papã, vt no. in prę. c. postulasti. Item etiã ratione criminis cõmissi alio tempore, cùm ipse esset alterius status,[g] & alterius iurisdictionis[h]. C. ad l. Cor. de fal. si quis decurio.

Cùm

a ¶ Suum Enumerauit Tancredus primos xiiij. & xxxvij. & xl. & xliij. sed illos non sic prosequitur Hostiensis. de foro compe. §. ij. posuit multos casus, de quibus in principio posuit quinque versus, sed vltra mediũ §. propter alios casus addidit vij. versus.

b ¶ Sua. De qua sumpta fuit decre. vlti. de foro compe. lib. vj. vt ibi no. in j. gl. & omnino vide quod ibi plenè scri psi, super vlti. glo. vbi declaratur quo modo est vtriusq; fori. & hoc ordinarius sequeret, quod procedit de adulterio.

c ¶ C. j. Vide quod not. de purg. cano. c. nus inter. in j. glo. & quod super ea dixi: & quod not. in cle. de hæreti. ad nostrum. versic. vij. & in j. glos. & ij. & in quæstione, quam posui super regula, sine culpa. de regu. iur. lib. vj. in solutione tertij articuli in ordine primæ quæstionis.

d ¶ Experientiæ. Et præcipuè si laicus reconuenit. Super quo vide quod scripsi de iudi. at si clerici. super ij. glo.

e ¶ Promisit. Si dicas vbi promisit, s. soluere: vide j. versi. quid si pactum. Sed si dicas, id est, promissionem fecit: intellige de illo, qui moram traxit: alias secus: vt probat §. statim allegatus. & ead. l. §. at si quis. cum duobus. §. seq. & §. fina. vbi si in prouincia habuerit domicilium & prouincia ibi fuit locus promissionis: vnde si in loco quo promisit, non habuisset domiciliũ, vel quasi: non posset ibi cõueniri. Facit ff. de arbi. si cùm dies. §. pen. Et per hunc modum concordant opiniones in hoc contrariæ, not. C. vbi conue. qui certo loco soluere promi. l. vna. & ff. de bo. aut. iud. pos. l. ij. vbi est expressum non ponderari locũ, in quo negotium est: sed vt ibi dicit glo. Tenentes contrarium supplent ibi, tantum, & hos sequitur Simon Vicen. in l. ij. §. de iurisd. omnium iudi. Allegant etiam vbi de possess. agi opor. l. vna. Sed aliud in delictis, quàm in contractibus: vt ibi per Cy. Vtraque ergo opinio sit vera, q̃ extra domicilium locus, vbi fit promissio, tunc attenditur, cùm ibi moram traxit habẽdo tabernulam, armarium, officinam, vel aliquid tale: vt in præd. l. hæres. alias non.

ADDE secundùm Ang. q̃ licet ratione contractus iurisdictio alicuius iudicis sit proruga ta, tamen si contrahens conueniatur alibi ratione contractos, non potest declinare forũ, si alia ratione ibi conueniatur. alleg. glo. in l. fideicom. §. tractatum. de iudi.

f ¶ Commissi. Quæstionem quãdo in finibus duarum iurisdictionum duo existentes, quisque in altera simul contrahũt, vel alter in alterum deliquit: vide in regula, in obscuris. de regu. iur. li. vj. & aliquid per Cy. C. vbi de possessio. agi opor. l. vna.

g ¶ Status. De facto clerico post delictum, vel post conuentionem, plenè dixi de obl. ad ratio. c. vno. super gl. ratiocinijs.

ADDE Oldrad. consi. iiij.

h ¶ Iurisdictionis. De priuilegio exemptionis impetrato post citationem, scripsi post glo. de priui. c. j. li. vj. in j. glo.

Cùm ergo ratione criminis quis sortiatur forum, vt dixi, si Mutinen. deliquit Bononiæ, iudex Mutinen. debet illum Bononiam remittere puniendum: vt in præd. concord.[a] Et si iudex Bononien. eum non punit: debet puniri, sicut traditur in authen. vt nulli iudi. §. si verò quis comprehensorum. & C. vbi de crimine agi opor. l. j. & ff. de requi. reis. l. j. & secunda. Sed de hoc dic vt not. extra, de foro compe. c. fi. & secundum dominum meum in prædi. §. contrahentes. ¶ Sed pone: aliquis conuenitur super aliquo crimine coram non suo iudice: ille negat se deliquisse in iurisdictione illius: quæritur vtrum ille poterit cognoscere, an in territorio eius deliquerit? Respon. sic, argu. ff. de iudi. si quis ex aliena. ff. ad municip. de iure. ff. de legationibus. l. legato. extra, de rescriptis. dilectus filius Ioan. ad finem. & vide ff. de officio præsidis. l. iij.[b] ¶ Quid si cõuenitur sup aliquo maleficio corã nõ suo iudice in aliqua prouincia, in qua dicitur deliquisse: ipse verò negat se commisisse: nunquid iudex ille cognoscere poterit, an deliquerit? Et videtur quòd sic: vt in prædi. authen. qua in prouincia. in principio. sed ibi loquitur quando iam de crimine constat: quod patet, dum dicit, deliquerit. argumen. C. vbi sena. vel clari. l. j. vbi dicitur deprehensus in crimine. & ita negari non potest: sed primum verius: vt in prædi. decreta. dilectus.[c] Ad idem in authen. vt nulli iudi. ff. si quis. ff. si quadru. paupe. fecis. dica. l. j. ff. de cura. bo. dan. l. secunda. & iunge hic quod nota. infrà de constitu. versicu. & nota quòd. & sequen.[d] ¶ Septimus ratione rei seu possessionis in alterius iurisdictione constitutæ. Nam si Narbonen. velit agere[e] de possessione, vel terra, quam habet Biteri: Biteren. iudex de illa quæstione cognoscet, vel iudicem dabit. extra, de foro competenti. sane. & c. finali. vbi in rem

a ¶ Concord. De hoc not. in cle. de re iudica. pastoralis. vltra medium. versicu. quòd si punitio. in glos. sed nunquid. Et quare in contractibus non fiat remissio, scripsi de foro competen. Romana. §. contrahen. super glo. dicebat. & per Cynum in authen. qua in prouincia. in v. q. vbi etiam tenet Guid. de Suza. quòd siue sit ciuitas, siue castrum habens merum imperium, illuc fiet remissio: & si esset insula, remittetur ad ciuitatem, vel locum, qui habet in illa merum imperium. ff. de iud. l. insulæ. ne quid in loco publico. l. litora. ff. ad municip. l. qui ex vico. Remissio autem fit non obstante, quòd paratus sit stare iuri Mutinæ, per iura statim allegata. & per authen. qua in prouincia. & ff. de offic. præsi. l. iij. secundum eum. Dicit tamen, quòd si propter inimicorũ potentiam venire non audeat, nisi Bononiæ iudex sibi securitatem det, vel locum tutum in sua iurisdictione, ipse non esset contumax. Allegat ff. de excus. tuto. l. sed & milites. §. scrib. autem. & vlti. ita, sed & ignominia. ad Treb. de ætate. de arbi. si cùm dies. §. si quis. Sed vide quia contraria est sibi l. ff. si quis caut. l. iij. §. illud. sed intelligatur vbi non subest talis timor.

ADDE quòd Barto. in l. sepulcri. ff. de sepulcro vio. dicit, quòd de consuetudine Italiæ non habet locum remissio. Idem tenet Angel. de Aret. in tracta. maleficiorum in verbo, iudex commisit quòd Titius. Limita tamen vt per Bald. in l. ij. C. de furt. & vide Ange. consil. xxvij. vbi punit de quodam non supposito iurisdictioni Anconæ, qui similiter non suppositum occiderat: & fuerat coram Potestate Anconæ accusatus & ibi detentus & homicidium confessus: an per ipsum Potestatem posset puniri. vbi etiam tenet, quòd si ex ludo quis aliquem interficiat, non venit criminaliter puniendus.

b ¶ L. iij. Vide quod scripsi de rescrip. super literis. post glossas, versi. quærit Innocen. cum sua remis. & ibi duplicatur hæc quæstio. Prima, quando ignoratur, vbi deliquit. Secunda, quando certum est de loco: sed reus negat locum illum esse de iurisdictione eius, vel per eum possessum. Hoc scias, quòd si certus est locus delicti, sed est in finibus, nec vllo modo patere potest, ad quem spectet: tenet Guido in authẽ. qua in prouincia. quòd vterque cognoscet. Allegat ff. de excu. tuto. iurisperitos. §. j. de hoc dicam j. de rapto. super versi. sed pone inter.

ADDE tu hoc etiam verum & communiter teneri, quòd vbi delictum est commissum in confinibus, vterque est iudex, & potest vterque cognoscere & punire: vt in dicta l. iurisperitos. &c. tamen ne contrarias ferant sententias, debent conuenire, & adinuicem concordare præfati iudices: vt tenet Bald. post alios in d. l. iurisperitos. §. cùm omnibus. ff. de excu. tuto.

c ¶ Dilectus. Dicebat Gui. de Suza. in litera q. & super au. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. quòd cum accusator tenetur exprimere locũ vt in l. libellorum. ff. de accu. & iudicium reddatur incertum. ff. de verb. obli. inter stipulantem. §. j. accusatus respondebit ibi super crimine. quòd si apparebit alibi commissum, patebit ab incompetenti iudice processum: & non valebit. C. si a non compe. iud. l. fi.

ADDE tu de hac quæstione videndum do. Abb. Sicu. post alios nouissimos post ipsum in c. super literis. extra, de rescrip.

d ¶ Et seq. Antequam exeamus forum delicti aliquid addamus. Iacob. de Bel. quæstionem disputauit de Florentino, qui Bononiæ bannitus est propter homicidium, quod ibi commisit: & bannum habet, quòd si veniat in fortiam communis Bonon. sibi caput amputetur, & bannum tale detur propter contumaciam: quærebat an de eodem homicidio posset accusari Florentiæ. Et quia in voluminibus habetur, quod in solutione contrariorum accidit: super l. prima. C. vbi de crimine agi oport. & etiam in volumine quæstionum suarum, non instabo: sed breuiter solutio eius est, quòd accusari possit Florentiæ: quia per bannum non datur sententia condemnatoria, vel absolutoria. Et meritò: quia nec lis est contestata: nec cognitum de crimine. Est igitur pœna contumaciæ nullum habens effectum, si non redit, vel rediatur districtum Bononiæ: & sic verè crimen remanere posset non punitum. Cum ergo iudex domicilij possit de crimine cognoscere: vt prædi. l. prima. C. vbi de crimine & eodem titulo l. ij. & ff. de custo. reo. non est dubium. Nec mirum: quia & hoc potest in contractu, vt infrà dicam, ergo fortius in delicto. Tum ergo, quia iudex congruus: tum quia crimen non est punitum, maximè in aduena: quia si in loco domicilij & originis manere possit, parum curat non ingredi Bono. Item banna ista non sunt de iure communi, sed municipali: de quo quid ad iudicem Florentinum? non plus insto. ibi vide. ¶ Longè prius Odof. disputauerat de Lucano, qui Pistoriensem Pistorij interfecit: Potestas Lucanus inquisiuit de maleficio, & inuenit per testes & per confessionem partis maleficium fuisse commissum Pistorij: quærebat an condemnare posset illum. quod non posset inducebat regulam, nullum sine accusatore damnari. ff. de mune. & honori. rescripto. §. si quis. & qua in prouincia quis deliquit, &c. C. vbi de crimine agi opor. authentica, qua in prouincia. si ibi debet iuri subiacere: ergo non alibi. ff. de fun. instru. quæsitum. §. idem respondit. Ad idem l. j. C. vbi sena. vel cla. Item, quia iudex domicilij punire non debet, inuentum est remedium remissionis, de quo. s. versicu. vj. Item Pistorien. in cuius territorio factum fuit homicidium, principaliter contingit iniuria, qui & pater ciuitatis dicitur, in authen. de armis post prin. colla. vj. vt iud. sine quoquo suf. §. eos autem. & §. sciant. col. ij. Ad ipsum ergo pertinet delinquentem punire. in au. de man. princip. §. quòd si delinquentes. col. iij. ff. de iniurijs. quod si vnius §. quod ait prætor. In contrarium adducit l. iij. ff. de offi. præsi. in au. vt iud. sine quoquo suffra. §. volumus. Item vt dicit l. j. C. vbi de cri. sic est per tempora intellecta, quòd crimen tribus locis cognoscitur, & punitur: vbi deliquit, vbi domicilium habet, & vbi ex consensu suscepit iudicium. & minimè sunt mutanda, &c. ff. de legi. l. minimè. Item cùm hoc sit in contractibus, scilicet quòd iudex domicilij cognoscit. ff. de iudi. l. hæres absens. in fi. fortius, vel saltem æquè in delictis: cùm hæc duo quo ad ius fori sint paria. ff. de iudi. l. omnem. Nec enim tollitur primi iudicis iurisdictio per accumulationem alterius. C. qui po. in pign. hab. l. assiduis. Cùm igitur prædictus §. quod si delinquentes. de mand. princip. simpliciter dicat, quòd iudex puniat delinquentes: ergo vbicunque delinquentes: dummodo sint suæ iurisdictionis. ff. de seru. vrba. præd. l. si seruus. Item sicut per accusationem de hoc crimine cognosceret, sic & per inquisitionem cognoscere poterit. ff. de offi. præsi. l. congruit. in authen. de collato. §. iubemus. authen. coll. ix. per quæ videtur ex legis præcepto ad id arctari. Soluit per id, quod nunc de tribus locis dixi dubium non esse, quia etiam Lucano iudice poterat accusari. Dicit autem quòd inquirere non potuit, per §. si quis accusatore. in princip. allegatum. Plus dicit quòd si esset etiam casus, quo iure communi vel municipali posset inquiri sine accusatore, de quibus j. de inquisitio. §. quando autem. in princip. vbi aliæ remissiones habentur: illud tamen restringeretur ad delicta in sua iurisdictione commissa. Quod sic ostendit: Quãdo alibi delinquens accusatur coram iudice domicilij, ipse nõ cognoscit ex eo quòd deliquit, sed ex eo quòd de suo foro audiunt accusantem, & ex eo capite punit illum ex delicto, si probetur. sed inquisitio delicti principaliter concernit delictum, quod non contingit iudicem, ex quo alibi est commissum. Ille ergo iudex delicti est ille, ad quem spectaret inquirere. Leges ergo volentes delinquentes puniri, loquuntur per viam accusationis, vel inquisitionis duobus cõcurrentibus. qd sit casus quo possit inquiri, & quod delictũ in suo territorio sit commissum, secundum eum. & iura canonica, quæ latius permittunt inquisitiones, procedant in suo foro.

ADDE quo ad q. Iaco. de Bel. Barto. in l. sepulcri. ff. de sepulchro viola. Quo verò ad q. Odofr. maximè quòd iudex originis vel domicilij inquirere non possit de delicto commisso per eius subditum in alieno territorio: dic quòd verum tenet Barto. in l. cunctos populos. C. de summa trinitate & fide catho. Bal. consil. cxc. incipiente, præfati excellentes doctores. & consil. cccxviij. incipien. Quidam ca. lib. iij. vbi refert Ioan. Andr. hic, & ibi ponit vnam quæstionem de quodam Trenensi, qui in ciuitate Fulginij occidit Fulginatem: & Potestas Fulginij condemnauit eum in mille in contumaciam, & si non solueret intra decem dies, postquam in fortiam communis Fulginij peruenisset, amputaretur sibi caput: bona etiam, quæ ibi habebat, fuerunt publicata. Potestas etiam Treni fecit inquisitionem, ac eundem condemnauit in mille in contumaciã: deinum captus fuit per officiales Treni: quo capto commune Fulginij intra tres dies ipsum liberauit: quærebatur an Potestas Treni posset facere condemnationem sine executionem. Bald. vbi s. arguendo ad partes, concludit quòd melior sit cõditio occupantis. & quòd ille dicatur occupasse, qui in bonis fecit executionem, & consequutus est solutionem.

e ¶ Agere. Supple contra Narbo. propter ver seq.

a ¶ Actor. l. vlt. est cōtrarietas doctorū in expositione istius rubricæ. vide in præd. decre. dilectus. ij. de rescrip. super finem. ij. glo. & ibi plena remissio cōiter tñ neutra illarū expositionū tenetur, quæ dat alteri foro primū conuictionis gradum: sed tenetur, quòd in hac lege not. scilicet q̄ actoris sit electio, an coram iudice domicilij, an rei litigiosæ conueniat reum.

a actio exerceri deb. l. actor[a]. ff. de iudi. sed & si fuerit petit. §. fi. C. de præd. mi. si prędiū. Idē est secundū b Vber[b]. in hypothecaria, vel mista actione: secus in 5 personali. ¶ †Sed quomodo iudex Biteren. citabit Narb. ciuē: quia extra territoriū &c. ff. de iuris. om. iudi. l. fi. Ad idem extra de fo. cōpe. Romana. §. con c trahentes[c]. Rñdeo, debet mittere literas iudici Narboñ. vbi reus degit, vt faciat illum coram se venire: & si sic non venerit, mittet actorem in possessionē rei petitæ secundū Vber. ff. de iudi. bares. §. j. & in princ. §. contrahan. & facit ad hoc j. de citatione. §. sequitur. ver. sed nunquid cōsanguinei. & de accu. §. j. ver. sed nunquid. & §. fi. ver. vt autē. Alij tamen dicunt q̄ potest illum extra suā iurisdictionē citare, ex quo ipse est iudex, siue ratiōe rei, siue ratione cō d tractus: vt no. Gof. in Summa, in tit. de foro cōpe.[d] & valebit citatio. Intelligit enī iurib⁹ citati: quia interloquit in loco vbi habet iurisdictionē. ar. ff. de re iudi. a diuo. §. j. quod dic secundū papā. prout not. e extra de fo. cōpe. c. fi. sup verbo, cōtract⁹[e]. ¶ Octauus, rōne feudi, cuius quæstio sub dño feudi agitat. si iure feudali agat, vt extra de iudi. cęterū. extra de 6 fo. cōp. licet. & c. ex tenore. ¶ †Sed pone partes malunt procedere corā delegato cōcorditer forte impetrato, q̄ corā dño feudi: nunqd pōt delegat⁹ cōtradicente dño feudi in causa pcedere? Videt q̄ sic, cū pręsit iurisdictiōe, saltē sub cōditione. C. de iuris. om. iud. l. j. & l. priuatorū. extra de fo. cōpe. significasti. Dicūt quidā cōtra. nā sub cōditione intelligit ei data iurisdictio, scilicet si dñs feudi negligēs inuenitur. vt in primis cōcor. de fo. cōp. ex tenore. Cessante igit cōditione, cessat iurisdictio. Nec obstant cōtraria prędicta, quæ in ordinario loquunt. Secus enī i delegato. vt extra de offi. dele. P. & G. & vide f j. ver. xxx. & seq. in fi.[f] ¶ Sed nunquid pars declinans forū delegati, tenet cauere, q̄ dño feudi negligenti redibit ad forū delegati? quod videt arg. ff. de iudi. l. ij. §. sed si dubitet. Sed illud loquitur cū quis tenet aīs corā iudice rñdere: sed ei cōpetit ius reuog candi forum[g]. quod non est hic: vnde non tenetur cauere. & dic vt infra de satisd. §. dicto. ver. sed nunquid. & vide j. ver. xxx. ¶ Nonus, ratione reconuentionis. iij. q. viij. cuius in agendo. C. de sen. & interh lo. om. iu. cū papa. extra de mut. pe. ex lřis[h]. ¶ Decimus, si partes consentiant coram non suo iudice litigare. ff. de iurisdi. om. iudi. est receptum. ff. de iudi. l. j. & ij. clerici tamen non possunt sine sui prælati consensu. extra de fo. compe. significasti. & c. Roi mana. rñ. j.[i] quod dic vt infra de conclu. & renun. ver. cū autē. Cōsentire autē videtur, qui sciens se nō esse subiectum alicuius iurisdictioni in eum con7 sentit. ff. de iudi. l. ij. ¶ †Quid si duo adeūt iudicem, k cuius iurisdictioni alter eorum subest,[k] alter non: sed tamen cōsentit in eū, credēs illū suū iudicē esse: & sic errans: nunquid tenet sententia, saltē ratione eius qui ei subest? Et dicūt quidā q̄ sic. ar. ff. de leg. ij. ex imperfecto. & in præ. l. est receptū. Arg. tamē contra xxij. q. ij. in quib⁹. & C. de iur. & fact. igno. cū testamentum. in fin. & l. seq. ff. de iur. om. iudi. si per errorē. in fi. Et ad hoc facit ff. de statu lib. si duobus. & extra, de offi. ordi. quoniam. ¶ Sed nunquid præsumitur scire, ex quo vsq; in finē litigauit? Respōdeo, nō omnino ignorare. ff. de proba. verius. C. de episc. aud. si legibus. ff. de iud. l. j. ibi: cōsentiētes &c. Qui ergo hoc dicit, probet. ff. de proba. ei, qui. vj. q. vlt. accusator. extra, de iureiu. c. fi. & ad hoc facit ff. de procu. filius. § inuitus. Vber. cōtra. ff. vnde cognat. l. octaui gradus. §. j. C. de in integrū rest. de tutela. Vel potest distingui, an sit peritus: vt tūc scire præsumatur, an rusticus seu simplex: & tūc secus. arg. ff. de iuris. om. iud. si id quod. ff. de iur. & facti 8 igno. regula. xxxvij. di. c. fi. j. q. iiij. c. fi. & xxxix. di. Petrus. ¶ †Quid si duo Pisani cōsenniūt in potestatem Lucanū, qui alias ratione sui officij habet ordinariā iurisdictionē: demū finito suo officio causa illorū nō est finita: quæritur an futurus Potestas poterit illam finire. Dic q̄ aut cōsenserūt in eum ratione potestariæ: & tūc poterit. ff. de rebus dub. l. municipalibus. extra, de immu. ecc. aduersus. ad fi. & melius de offi. ord. pastoralis. §. fi. & de offi. deleg. quoniā abbas. Aut ratione personę suæ: & tūc ipse idem finire poterit: nō successor. arg. extra, de testa. requisisti.[l] Si verò ratione sui nullā habebat iurisdictionē: tunc finita potestaria, finitur accessoriū, scilicet illius causæ cognitio, vt dicūt quidam. ff. de vulg. & pup. sub. l. ij. § pe. ff. de reg. iur. l. cūm principale. Super hoc vide s. delegato. §. nunc dicamus. versi. sed m pone.[m] & versi. sed quid si à prin ¶ †Quid[n] si pri9 uati consentiant in illum, qui nullam iurisdictionē n habet putatur tamē habere? Dic tu valere consensum, & quę coram eo fiunt. arg. C. de testa. l. j. C. de sentē. & inter. omnium iudicum. l. ij. ff. qui, & à qui. ma. si. non si. compet. ff. de offi. præto. Barbarius. iij. q. vij. infamis. §. tria. in prin. & vide s. de legato. §. superest. vers. quid ergo. ¶ Sed quid si à principio quando consenserant, præerat iurisdictioni: sed ante litis contestationē desinit præesse? Et certè secūdùm eos, qui dicunt ante litem contestatam non dari iurisdictionem, nō valet cōsensus, nec etiā quod fit corā eo. ¶ Sed quid erit secūdùm eos, qui dicunt dari per consensum, si pactum vestitum interueniat inter consentientes: vt C. de pactis inter emp. & vendito. l. pe. & non per pactum nudum. Nam tunc ante litem contestatam nō datur iurisdin ctio: vt ff. de iurisdictione omn. iudi. si conuenit.[o] 10 Respōdent, valet cōsensus: & quod fit coram eo, legitime fit: nec reuocabitur. C. de admi. tut. s. nep mus[p]. arg. cōtra. ff. ad l. Aquil. quia in eum.[q] ¶ Sed q quid in delegato: nunquid reuocata iurisdictione sua per delegantē, reuocatur per consequēs iurisdictio acquisita in aliqua causa ex partium consenr su[r]? Videtur quòd sic: quia principali sublato, tollis tur & accessorium: vt s. sed contra: quia sic[s] esset in t potestate delegantis talem iurisdictionem finire.[t] ff. de arbi. l. Labeo. secunda. in fi. & l. seq. Vnde dic q̄ si lis est cōtestata in illa causa, nō potest eam delegans reuocare: cūm remaneant reliquiæ prioris u mandati. ff. de solu. cūm quis. §. j.[u] ¶ †Sed an à sen11 tentia non sui iudicis cōcorditer electi, poterit appellari? Videtur quòd non, vt ij. q. vj. a iudicibus. u

b ¶ Vber. Vides. de actione vel petitione. §. in anterioribus. in princ.

c ¶ Contrahētes. Vide q̄ ibi plene scripsi sup verb. citati.

d ¶ Cōpe. post prin.

e ¶ Cōtractus. Hoc ibi scripsi sup j. glo. vbi etiā in fi. remisi ad ea, quæ scripsi, de dila. c. ij. in glos. hic habes.

f ¶ In fi. Ibi videtur tangere huius cōtrarium: sed de dño temporali, non de dño feudi loquitur: vt etiam ibi dicam.

g ¶ Forum. Melius diceret dominum, vt dicit lex: quia de illo foro erat.

h ¶ Literis. Non instat in hac propter rubricam specialē, quam de hac ponet infrà.

i ¶ Rñ. j. lib. vj.

k ¶ Subest. Si dicas reum subesse, non videtur dubium: cū illius iurisdictio eo casu non fundaretur super consensu partium: sed fundabatur super iure cōi. & sic nō obstat quod no. in l. si per errorē. in vlt. gloss. ff de iurisdi. om. iu. & quod not. Azo eo. titu. in fin. primæ colum. quòd sufficit alterius solius error. Illud enī verum, quando erratur in non iudice causæ. Tunc enī sufficit alterius error, dato quòd alter non erret, scilicet quòd bene scit eum non iudicem. Illo enim casu, cū necesarius sit consensus ambarum partiū, ex quo pēdet talis iurisdictio altero errante deficit iurisdictio: vt in l. ij. ff. de iudi.

ADDE Bald. consi. cxlj. lib. ij. & ibi an debeat vti statutis proprijs.

l ¶ Requisisti. Albe. Pap. allegat C. de iure deli. cūm aliquis.

ADDE vt per Abb. in c. nouit. de officio deleg.

m ¶ Pone. Ibi remisi ad decre. nouit. de offic. lega.

n ¶ Quid. Iste ver. & sequent fuit additio. & ad literā posuit Guido de Suzar. in l. j. C. de iurisd. om. iudi.

o ¶ Conuenit. Dicunt ergo isti, q̄ si quæritur de iurisdictione quærenda Iudici, necessaria est contestatio, per hanc legem si de obligatione quærenda parti contra pœnitentē: aut interuenit inter partes stipulatio: & tunc oritur obligatio & actio ex stipulatu ad interesse. ff. de re iudic. si quis ab alio. §. fi. Aut nō interuenit, nisi nuda cōuentio: & tunc nō oritur actio. Si quis tamē interest, ageretur de dolo. ff. de dolo. l. fi. Tamen mihi æque distinguēdum videtur inter iurisdictionē reuocabilē & non reuocabilē. nam si verum est, eum ante cōtestationem nō habere iurisdictionē: ergo nec valere deberet cōtestatio corā eo facta. Item quid dicemus, si corā eo super ineptitudine libelli, vel alia dilatoria litigetur per annū, diceturne factum corā nō iudice? tu dicis, pœnitere potest. Certe ordinarius delegans pœnitere & reuocare potest etiā post litis cōtestationē impedimento hoc quin delegatus fuerit iudex, & valeat processus eius: & sic dicēdo saluatur opinio, quam improbat glo. vlt. in l. si per errorē. de qua j. §. fi. Ex quo igitur neutra pars pœnituit, bene procedat hæc solutio. Pœnitentiam autem non impediret stipulatio, per hāc l. si conuenerit. & vide j. ver. sed qd si promisisti. & versi seq. & quod in eis dicam. & in versi. circa hoc.

p ¶ Sancimus. Idem Guli. vbi s. allegat etiam ff. de iudi. l. venditor. §. j.

q ¶ Eum. Solue vt not. in regula, factum. de regu. iur. lib. vj. in fi. j. glo.

r ¶ Consensu. Intelligo de partibus, quarū causa est illi cōmissa. Alij enim vel etiam tertius cū altero ex litigantibus, nō possent iurisdictionē delegati prorogare, vt in decre. P. & G. de offic. delega.

s ¶ Sic. Hoc tenet Cy. in l. si qui ex cōsensu, C. de episc. audiē. sub versi. antepe. illa ratione: quia idem iuris esse debet de dotis augmēto, quod de dote. ff. de pac. dot. inter socerum. §. si cūm pater.

t ¶ Finire. Quasi dicat, quòd id esset absurdum: cūm nō ab eo, sed à partibus illam partem habuerint.

u ¶ §. j. Quæritur an ordinarius delegās prohibere posit delegato, ne recipiat prorogationem vltra tempus, quo commisit decidendam: vel partibus etiam, ne prorogent vltra terminum ab eo limitatum. l. ij. ff. de iudi. §. fina. & iudex dicit hanc prohibitionem posse fieri per principem. Videtur ergo per hoc alijs illam esse prohibitam. eodem titu. cūm prætor. Guido de Suzar. in eodem §. tenet contrarium: quia sicut delegatus principis fungitur eius vice: sic & delegatus alterius ordinarij: nec transit in eum plus iurisdictionis vel potestatis, quàm ipse committat. Allegat ff. de offici. eius, cui mandata est iurisdicti. l. prima. C. si a non compe. iudi. l. prima. Facit ff. de officio delegati. c. venerabili. de rescriptis. eūm dilecta. idem Baga fui operis charta j. ad finem. ¶ Sed generalius quæro, an ordinarius alterius posit prohibendo impedire prorogationem alterius iudicis. Cynus hoc tractat in l. si quis ex consensu, C. de episcopa. audien.

Sed dic

Sed dic contra. ff. de app. ex consensu. & dic super hoc vt in præ. c. à iudicibus.[a] ¶ Sed qualē iurisdictionem habet is, in quem partes cōsentiunt? Dic ꝙ ordinariam, ex quo a prædictis legibus permittitur talis consensus. ff. de verb. sig. l. obuenire. arg. tamen contra. ff. de reg. iur. l. nemo. & l. non debet. & l. id quod. de hoc extra, de offi. delega. P. & G.[b]

12 ¶ † Sed ad quem appellabitur ab eo? Dic ꝙ ad superiorem eius, qui ex consensu cognoscit, & non ad ordinarium. Gradatim enim est appellādum. C. de app. præcipimus. ff. eo. Imperatores. in auth. colla. iij. eo. tit. in fi. extra, eo. tit. dilecti. ij. q. vj. biduū. ¶ Sed nunquid ordinarius causam ex consensu audiens, illam poterit delegare? Dic ꝙ non ante litis contestationem, cùm partes adhuc valeant pœnitere, vt infra ver. sed nunquid.

13 ¶ † Sed an is, in quem partes consentiunt, cogetur pronunciare? Et videtur ꝙ sic, C. de aduo. diuer. iudi. sancimus. ff. de mu. & ho. l. fi. §. iudicandi. & l. si quis magistratus. ar. cōtra: quia iurisdictionem habet ex partium cōsensu, sicut & arbiter. vnde non videtur cogēdus, nisi cōsentiat, & ad instar arbitri. ff. de arbi. l. iij. §. tam & fi. Arg. tamen ꝙ solus consensus partium sine suo sufficiat. ff. de iud. l. j. sed hoc verum est, vt iurisdictionem consequatur, non vt cogatur. ¶ Sed quis exequetur sententiā eius? R̄ndeo, ipse, si est: alias ordinarius: alioquin superior vel delegans. ff. de re iudi. à diuo. in prin.[c] ¶ Quid si Bиteran. & Narboñ. litigant sub iudice Agathen. cuius ciuitatis cōsuetudinem iudex sequetur? Dic vt j. de ferijs. §. j. versi. sed pone.

14 ¶ † Sed nunquid in iudicem alterius iurisdictionis possunt in causa criminali consentire? Respōdeo, non, secūdum Iaco. nec iudicium tenebit. arg. C. de epis. aud. l. si qui ex consensu. à cōtrario sensu.[d] Alij contra, arg. ff. de iud. l. ij. §. conuenire. ibi: iudiciorum, &c. & in præ. l. si qui consensarunt tanꝗ in arbitrū, & non tanꝗ in iudicē: in clericis autē hoc est expeditum, ꝙ nō possunt. extra, de fo. compe. si diligēti. ¶ Quid si quis scienter litigat coram nō suo iudice? De hoc infra de appel. §. nunc tractemus. versi. quid si de facto.

15 ¶ † Sed nunquid potest declinare quis eius iudicium, in quem semel consensit?[e] Dic ꝙ aut agitur de iurisdictione danda, vt cùm duo consentiunt litigare sub iudice non suo: & tunc quilibet potest pœnitere ante litis contestationem:[f] vt ff. de iurisdi. om. iud. si conuenerit. & s. de iud. or. §. potest. ver. quid si. & infrà, vers. quid si. Aut de iurisdictione non declinanda, vt in scholari laico: qui habet tres iudices: vt s. da reo. vers. item scholari.[g] & tunc non est locus pœnitentiæ: quia eligendo vnum ex his, non potest illum amplius declinare: vt s. da reo. vers. sed pone.[h] & sic loquitur, extra, de iud. c. j.[i]

16 ¶ † Nam cùm ibi esset causa criminalis, poterat quo vult Deus papam vel synodum eligere. ¶ Ex quo enim quis consentit in suum ordinarium: non potest vlterius dissentire. C. de pactis. si quis in conscribendo. ff. de offic. con. l. j. C. de asser. tol. l. j. in fi. & hoc in ordinario. Delegatus autem licet appelletur ab eo: vt ff. de appel. ex consensu. non tamen recusatur secūdùm Albert. Gal.[k] iij. q. iij. induciæ. §. offeratur. ibi: nisi fit ille, &c. extra, de causa pos. cùm olim. de offi. deleg. super quæstionum. §. nos. & §. verum. ij. q. vj. a iudicibus. ¶ Vndecimus, ratione priuilegij: vt in scholari, qui tres habet iudices: vt iam dixi[l]. ¶ Duodecimus, in causa appellationis. iij. q. vj. peregrina. ¶ Tertiusdecimus, quando papa id iubet, vel delegatus. eod. q. vnaquæque. xj. q. j. iudices. ¶ Decimusquartus, propter loci opportunitatem trahitur quis ad aliam prouinciam. xxxiij. q. ij. sine. ¶ Quintusdecimus, in causa natiuitatis, quæ spectat ad ecclesiam. extra, qui fil. sint legiti. lator. & c. causam. quod dic vt not. extra, de ordi. cognitum.[m] secundùm Innocen. & alios. ¶ Sextusdecimus, in causa decimarum. extra, de decimis. per totum. ¶ Decimusseptimus, in causis pœnitentium, quæ ad ecclesiam pertinent. xj. q. j. aliud. de pœni. dist. j. aliud. ¶ Decimusoctauus, in causa adulterij, cùm agitur ad separationem. extra, vt lite non contesta. c. j. ¶ Decimusnonus, in causis viduarum & pupillorum, libertorum, & miserabilium personarum: quæ saltem secundariò spectāt ad ecclesiam. lxxxvij. dist. c. j. ij. & iij. extra, de foro compe. ex tenore. extra, de verbo. signifi. nouimus. in fi. & præcipuè circa dotem: vt extra, de dote post diuor. resti. nuper. & idem in causis aliarum personarum. quod dic plenè vt not. secundùm Innocen. extra, de offic. iudi. delega. significantibus. ¶ Vigesimus, vbi agitur de possessione violata. C. vbi de possessione agi opor. l. vnica. C. de præ. mi. si prædium. & infra versicu. xxx.

17 ¶ † Quid si quis per locum meum transiens ducit equum meū quem ego perdidi: nunquid eum potero conuenire ratione præsentis possessionis? Videtur quòd non: vt ff. de iudi. hæres. §. nunquid. arg. contra. eo. titu. non alias. §. j. & l. sequen. & l. ad legatum. & l. quod legatur. §. fin. C. vbi in rem actio. l. fi. Dicunt quidam quòd sequi debeo forum eius: & talis satisdabit, prout habetur infra de satisdatio. §. dicto. in principio.[n] ¶ Vigesimusprimus, in causa fidei. xxiiij. quæstio. j. quoties. ¶ Vigesimussecundus, cùm quis alibi soluturum se promisit. extra, de foro competen. dilecti. extra, de offic. dele ga. P. & G. C. vbi conueniatur, qui certo loco dare promisit. l. vnica.

18 ¶ † Nam ibi dicitur quis contrahere, vbi se constituit soluturum: vt ff. de bonis

in v. q. & breuiter allegationes, quas posuit, tēdunt ad hoc, ꝙ aliquid per id honori vel commodo suo detrahitur in sportu. iij. q. iij. induciæ. §. offeratur. forte in sigillo: vt in cle. de elec. statutū. Tenet cum Petro ꝙ nō poterit beneficium alit iudicibus cōmune impedire vel tollere, nec auferre quod dat lex. ff. de adop. si arrogator. sicut nec impedire posset, ne cōpromitterēt, quæ res libera est. ff. de arb. l. iij. Hoc non habet locū in clericis, qui sine cōsensu episcopi nō prorogāt. de fo. compe. significasti. & tamē bene cō promittūt: vt not. eo. tit. si diligēti. in fin. j. glo. Addebat ibi Cynus post P. non obstare, ꝙ de sportulis fuit dictū quia ordinarij illas nō recipiunt. Item compēsandæ sunt laboribus. & hoc vltimū dicit etiam Gui. de Suza. in l. j. ff. de iudi. Allegat ꝙ pro labore dat, in auth. de iud. §. ne autē. collatione vj. ipsa tamē Gui. in l. si conuenerit. dixit ꝙ poterat iudex suos subditos compescere, ne prorogarent aliorum iurisditionem in ciuilibus: sed postquā prorogauerant, nō poterant impedire. Allegat ff. de acquir. rerum do. l. iij. Da criminalibus statim dicam infra versicu. sed nunquid. ij.

a ¶ Iudicibus. Et de officio delegati. super quæstionum. §. verum. in vlti. glo. sic & in teste. de hoc de testibus. præsentium. in j. gl.

b ¶ G. Et dic vt ibi ad fi. vltimæ gloss.

c ¶ Principio. Per hanc l. dixit Simo. Vicen. in l. j. C. de iurisd. om. iudicum ꝙ iudex iste scribet iudici illius, cōtra quem lata est sentētia, quòd illam exequatur: cùm ipse extra suum territorium illam exequi non possit: nec ei pareretur. ff. de iurisdi. om. iudi. l. fi. extra, de constitu. c. vlti. lib. vj. Inducit ad hoc ff. de bo. autho. iud. pos. l. cùm vnus. §. penul.

d ¶ Sensu. Hoc tenuerunt Io. xj. q. j. inuoluta. & Ber. de fo. compe. si diligēti. ad fi. j. glo. & vide quod ibi dixi: quia contraria opinio Accur. in l. j. ff. de iudicijs. in fi. glo. & C. de iurisdi. om. iudi. l. j. in vlti. glo. est vera, s. quòd prorogatur in eum, qui habet merū imperium. & idem Inno. & Host. vt ibi dixi. & est casus l. j. C. vbi de crimi. agi opor. Sed quæritur, an prorogationem in criminalibus teneatur iudex proprius habere ratam: ita quòd super illo crimine non procedat. Gui. de Suza. super l. si conuenerit. allegat quòd sic. Quomodo enim de crimine se intromittent sine accusatore. ff. de mu. & hono. l. rescripto. §. si quis. Item de delicto vnius hominis sæpe quæri non debet. ff. nau. caupo. stabu. l. licet. in fi. Solun quòd si tale est crimen, de quo iudex possit inquirere: de quibus infra de inquisitio. §. quando autem. in prin. & ibi tenusiones dantur: non tenebitur habere ratum: nec per factum delinquentis impedietur ipsius officium. de cler. coniug. ca. penult. tit. de priuil. ex parte. ij. & cap. authoritate. §. vlti. lib. vj. In alijs criminibus, ex quo accusans & accusatus sponte sub alio iudice litigant: ipsa ordinarius conquiescet. sed, vt plures dixi, inter clericos non procedit hæc quæstio, qui sine consensu episcopi prorogare non possunt. de fo. compe. significasti.

e ¶ Consensit. Fuit quæstio venerealis lxv. hic melius.

f ¶ Litē cōtestatā. Postea nō: nec obstant tres leges allegatæ de fo. compe. si diligenti. in glo. nunquid. circa medium. versi. imò etiā. quæ non in declināda iurisdictione, sed in euitatione pœnæ loquuntur. casus ibi vida in suffragio.

g ¶ Scholaris. Et versi. sed quid si scholaris ꝓpter id, quod dixi de laico.

h ¶ Pone. Et no. ff. de iud. l. ij. post princ.

i ¶ C. j. Vbi dixi super glos. sed nōne.

k ¶ Alb. Gal. rubrica de iudicibus ordi. & delegatis, loquit de delegato, in quē pars cōsensit. sic supra versi. sed an.

l ¶ Dixi. Si priuilegiatus de certo iudice agit contra sie priuilegiatum, vida quod plene scripsi de priuil. c. j. lib. vj. & §. & id ipsum.

m ¶ Tuā. Vt ibi scripsi super gl. ij. hoc procedit, cùm incidit tibi dubium de matrimonio, an sua sit, vel non, vel an fuerit legitimum. ADDE, quia si nō ageretur de validitate: sed vt vxor rediret ad virū suū, & ecōtra, iudex secularis est cōpetēs. vida Abb. Sicu. in c. non est. in j. colū. extra, de sponsa.

n ¶ In princi. Vida quod scripsi de fo. cōpe. c. vlti. sup gl. ratione possessionis. pro qua patet in hoc triplex opi. Azo Ber. Gof. Inno. Host. & Old. in l. fi. infra alle. tenent ꝙ ex re mobili sortiatur quis forum cōtraria Hugolini placuit Accur. in prç. l. fi. C. vbi in rem actio. & remissionē, quam dedi, vide per quas leges, & quomodo ad illas responderus. Adiuuatur tamen hæc opinio: quia non mirandum si in sortiēdo foro mobilia & immobilia sunt diuersa: cum in his etiam sunt diuersa præscriptionum tēpora: iura sunt nota. Item in onere satisdādi differt possessor immobilium à possessore mobilium: casum. ff. qui satisdare cogantur. l. sciendū. In alienatione ab ecclesia faciēda. extra, de rebus ecclesiæ non alienan. nulli. & in ordine alienandi: vt in auth. hoc ius porrectum. & in ordine exequendi: vt lite non contesta, quoniam §. fi. ff. de re iudi. à diuo Pio. Simile C. de rei vxo. actio. l. vna. §. cùm autem. quando decre. opus non est. l. fi. Tertia opinio Pet. distinguit, an res mobilis sit in loco mansura, vel non: per l. debitor. ff. de pign. Iuuatur hæc opi. per decre. præsenti. §. j. de præben. lib. vj. & eo. lib. de verbo. signi. c. vlti. facit §. nunquid. superius allegatus. & c. l. j. vers. nam vbi. ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. ij. in fi. de in rem ver. si pro parte. §. vers. item. j. q. j. constat. & quod ibi no. de verbo. sig. c. iij. de tornea. c. ij. de verb. sig. l. j. & ij. C. in quibus cau. pig. ta. con. l. iiij. ff. de act. emp. l. granaria. de acqui. rerum do mi. si Titius. cum concor. ibi notatis.

ADDE quòd quis sortiatur forū ratione rei mobilis, tenet Pet. de Ancha. consi. cxxxix incipiente, primum dubium.

ADDITIO. ¶ Adde in Cardi. zaba. in c. fane. de fo. compe. ad fin.

author. iud. poss. l. iij. §. ver. v. ¶ Circa hoc quæritur, quid si feci tibi pactum, vt possis me coram quolibet iudice conuenire? R̃n̄. dicit Vber.[a] quòd si oppono exceptionem iudicij declinandi, nõ audior, si sim laicus. si verò oppono exceptionem loci & fori, & territorij: audior. Priuilegio enim fori pacto renunciari non potest[b] iij. q. vj. non liceat. extra, de fo. compet. si diligenti.[c] ¶ Quid ergo si dictum fuit in instrumento, vt quolibet loco, & sub quolibet iudice possum conueniri: & tu vis me cõuenire sub prorsus extraneo? Respo. fortè admittetur exceptio mea: vt ff. de iuris. om. iudi. si conuenerit. Vel fortè non admittetur, si pactum fuit vestitum cohærentia contractus. 19 ¶ † Sed quid si promisi per stipulationem, q paterer me cõueniri sub quolibet iudice, & quolibet loco? R̃ndeo, fortè teneor ad interesse, si recusauero: vt ff. de iud. si quis ab alio. §. in omnibus. & ar. ff. de præscri. ver. naturalis. §. at cùm do. ff. de cõtrahen. emp. Labeo. ij. Et in hoc iudicio cũ renunciauerim exceptioni fori. Vel dic quòd cogar præcisè pati. ff. de no. ope. nũ. stipulatio. §. huc aũt secundum Vber. argu. tamen contra: quia nihil habeo in eius territorio. ff. de iurisdi. om. iud. l. fi. Ioan. Bal. dixit q si sit pactum, vt possim vbicunq; vel vbilibet conueniri, non valet quo ad conuentionem: nec mihi præiudicat, nisi post litis contestationem, vt §. versic. x. & seq. imò ante litis contestationem possum mutare voluntatem, & contra pactum venire. ff. solu. ma. si cũ dotem. §. eo autem tempore. et sic obtinuit Bonoñ.[d] 20 ¶ † Quid si sit pactum, vt vbiq; & vbicunq; me inueneris, tenear tibi soluere, nollo tamen certo loco determinato? Ad hoc dicũt quidam, q per tale pactum videor paciscí, q sine fori præscriptione possim conueniri vbicunq; inueniar: & vbicunq; me elegeris conuenire: quia ibi videor contraxisse: vt ff. de act. & obl. cõtraxisse. & ita ratione cõtractus ibi potero cõueniri. ar. C. de pactis si quis in conscribendo. & extra. de fo. compe. dilecti. ff. de adm. tu. Triũ. §. ij. & ff. de bo. aut. iud. poss. l. ij. & iij. nec potero pœnitere. Nam & alicubi potest quis cõueniri, licet ibi domiciliũ non habeat: vt ff. de iudi. hæres. extra, de fo. compe. Romana. §. cõtrahentes. lib. vj. Nec obstat, q locus incertus & indeterminatus est ab initio. Nam ex pòst facto poterit determinari: prout aliàs fit in debito conditionali, quod ante conditionem existentẽ dubium est: sed ex pòst facto determinatur: nec solũ ea pendẽte repetit. ff. de cõdi. inde. l. sub conditiõe. Sed hoc falsum videt: quia quandoq; promittit quis soluere, & nõ rñdere: vt ff. de eo quod certo loco. l. j. vbi de hoc. & l. cẽrũ. Præterea nõ põt quis ex cõtractu cõueniri, nisi vbi cõtraxerit, vel quasi contraxerit, vel vbi habet domiciliũ. extra, de fo. cõpe. c. fi. Alij dicũt, q operat tale pactũ, q teneat tibi ad interesse: quia factũ videris stipulatus: & cũ factum est in obligatiõe, ad interesse eg põt. ff. de re iud. si quis. ff. de verb. obli. l. quones. Ar. cõtra q nõ valeat talis stipulatio ad instar illius, qui stipulatus est sibi fieri domũ: nec dictũ est vbi debeat fieri. ff. de ver. ob. qui insulam. ff. de eo quod certo loco. l. iij. §. si quis insulã. sed non est ita. Nam si dictũ fuisset: tu facies domum vbicunq; voluero: bene valeret. Item si fideiussor negatur idoneus, qui potest vti fori præscriptione. ff. qui satisda. cog. si fideiussor. Tu distingue breuiter. nam aut quis constituit se sine fori præscriptione vbiq;, vel certo loco responsurum & soluturum: & tũc obtinet, quod prædixi in ver. quid si sit pactum, &c. Aut constituit seu promisit se tãtũ responsurum: & tunc si alicubi conuenitur: potest à pacto resilire ante litis cõcestationẽ quod dic vt §. ver. proxi. ubi, la. Bal. &c. & hoc in laicis. et in toge hic, quod notatur §. ver. xl. & seq. 21 ¶ † Quid si rusticus portat ad forũ modicũ bladi, & vẽdit certas mensuras illius bladi: nunquid tenetur ibi mẽsuras illas tradere: cũ ipse fortè sit aliunde? Dic q non quia actio ex empto bonæ fidei est. ff. depoli. si in Asia. §. j. ¶ In clericis aũt sic distingue. nã aut agit de iurisdictione dãda, seu proroganda, aut de iurisdictiõe nõ declinãda. si de dãda seu prorogãda sub distinguit: nã aut clericus paciscit simpliciter tm̃, vt vbiq; vel coram quocunq; possit cõueniri: & tũc nõ valet sine cõsensu episcopi, etiã si corã ecclesiastico cõueniat: vt extra, de fo. cõp. significasti. & c. si diligẽti. & c. Romana. rñ. j. & si cõsensus episcopi in ecclesiasticũ interuenerit, poterit adhuc ante litis cõtestationẽ dissentire: sicut & in laico iam suprà diximus. & §. vers. x. & seq. Aut paciscitur se soluturũ, & iudicium subiturũ: & tũc iterũ sub distingue: quia aut cõsentit in secularẽ: quo casu nil agit: vt in prædicto c. si diligenti. & xj. q. j. inolita. & c. placuit. Aut in ecclesiasticũ: & tũc valet cũ cõsensu sui episcopi: vt in præ c. dilecti. secũdùm quod disiũcta ibi ponit pro cõiũcta, videlicet tũc ideò, quia promisit se soluturũ: quia videt ibi, vbi cõueniẽ cõtraxisse: vt §. in vers. quid si sit pactũ. Cõueniri enim põt quis, vbi cõtraxit: vt extra, de fo. cõpe. c. fi. cũ sint cõcor. & nõ ideo, quia simpliciter promisit se iudiciũ vbiq; suscepturũ: vt iam dixi. Porrò si agat de iurisdictione nõ declinãda, valet simpliciter cõsensus, & cogitur respõdere: vt §. vers. x. & seq. extra, de iud. c. j. & in præ. c. dilecti. vbi Abbas[e] ille promiserat se respõsurũ corã delegato, & certo loco: &, valuit pactũ de iurisdictione nõ declinãda: & renũciationis priuilegij, & exceptionis fori sui: cùm delegatus ille iam haberet iurisdictionẽ in eũ, postq; ea fuerat ei cõmissa: quia repræsentabat personã papæ: vt extra, de offi. dele. sane. cuius vices gerebat. xciiij. di. c. j. extra, de rescriptis. super literis. prope finẽ. Quod autẽ dixi fori præscriptionẽ nõ admitti, vbi agitur de iurisdictione non declinãda: verum est, etiam si ante cõsensum iudex ille potuisset declinari: vt patet in prædicto c. de iudi. vbi. Quod vult dicit priusq; promisisset coram cõcludendere, poterat dicere: volo corã papa causam meam agi. extra, de appel. vt debitus. in fine. xviij. dist. ij. propter. xvij. di. huic sedi. iij. q. j. in primis. ver. de persona. & xxxij. q. v. horrendus. Item in prædicto c. dilecti. potuisset Abbat declinare iurisdictionẽ delegati per exceptionẽ priuilegij: nisi priuilegio renunciasset promittendo alibi soluere, 22 vel respondere: prout ibi dicitur ¶ † Et nota quatuor esse necessaria[f] ad hoc, vt clericus possit in nõ suum iudicẽ cõsentire. Primũ, q ille præsit ordinariæ iurisdictioni. Secũdum, q sit persona ecclesiastica. Tertium, q fiat de cõsensu sui episcopi: vt in præ. c. significasti. & c. Romana. rñ. j. Quartũ, quod fiat de cõsenso vtriusq; partis: vt ff. de iud. l. j. & ij. ¶ Sed nunquid requiritur cõsensus iudicis? Respõdeo, non quo ad prorogationẽ, sed quo ad iudicium sic: quia cum non sit aliis ordinarios eorum, nõ tenetur iudicare, nisi velit. ff. eo. l. ij. §. j.[g] Vtrum autẽ clericus possit foro suo renunciare? vide §. de cõclu. & renun. vers. cui autem iuri. 23 ¶ † Et breuiter scias. q clericus trahens clericum coram seculari iudice, debet causam, i. rem petitam perdere per sentẽtiam: & dabitur cõuẽto: & priuari cõmunione sacramẽtorum, vel etiã fidelium: quia excõmunicabitur, nisi super hoc satisfacere velit: vt extra, de foro compe. si diligẽti. & xj. q. j. inolita. Itẽ clericus permittens se cõueniri coram eo in causa criminali, etiã si pro eo sit lata sentẽtia, locum suum, i. beneficium amittat: & hoc si habet: alioquin perdet locũ suũ, i. ordinem: quia deponetur: & sic perdet locum, quẽ inter cæteros clericos obtinet. Sed si in ciuili: tunc perdat id, quod euicerit, id est, rem, in qua sentẽtialiter absolutus fuerat, si locũ suum, id est, beneficiũ: vt extra, de exces. præla. grauem. maluerint obtinere. & hæc habetur in præ. c. si diligenti. & xj. q. j. placuit. 24 ¶ † Sed nunquid idem est in laico clericum coram seculari trahente, vt debeat perdere causam? Respon. sic, vt C. de episco. & cleri. authen. statuimus. C. de iurisdictio. om. iud. in criminali. C. ne filius pro pa. authen. habita. prope finem. ¶ Sed nunquid præmissa obtinent in eo, qui clericum coniugatum trahit coram iudice seculari? Respondeo, sic, si clericaliter viuit, & actio sit personalis, secundùm ea, quæ not. §. de cleri. coniuga.[h] 25 ¶ † Sed cui assignabitur res, quam perdit is, qui sic in vetito se patitur examine conueniri? Respon-

a ¶ Vber. mihi charta pe. vbi tractat de arbitris. vers. qd dices. ergo & ibi duo vers. hic sequentes. subtilitas primi dicti non placet. vbi dicit, q ita cõiter tenet. Et an rõne delicti q fortiaf forũ pœnitentiale, vide Lud. Ro. sing. cccclxij. inci. rõone delicti. Hen. Ferrã.

b ¶ Potest. Accur. cõtra secũdùm leges: vt no. ff. de iudi. l. j. in j. glo.

c ¶ Diligẽti. Quæstionẽ de exempto q promisit nõ declinare forũ: vide sup reg. sciẽti. de regu. iur. li. vj. Gui. de Suza. in l. si cõuenerit. dicebat renunciari posse foro in cõtractu per pactũ: & tũc nõ liceret resilire, potissimè si iurasset: & sic soluit contrarium de l. si quis in conscribẽdo. C. de pac.

d ¶ Bononiẽsi. Placet hoc Pet. de Bel. vt ponit Cy. in l. si qui ex consensu. in iij. q. dicit em̃, q hic fallit regula, qđ semel placuit. de reg. iu. lib. vi. & similes, hac rõne: q i periculosum est corã iudice litigare suspecto. C. de iud. apertissimi. extra, de appel. cùm inter. qua rõne dicit cõuẽtionẽ, vel stipulationẽ nõ obligare etiã ad interesse. argu. ff. de cõdi. insti. l. quę sub cõditione. §. si quis sub iuriu. dicit et q ex quo lex dat sibi qđ possit pœnitere: ergo poterit impone. Allegat l. Gracch⁹. C. de adolteriis. Hæc opinio placet saluo qđ de loco cõtractus dicitur j. ver. proxi. Pòdero em̃ primò, q iurisdictionis illius origo est à solo cõsensu partiũ. Secũdò, q nullã interest se ipsi⁹ iudicis versatur. Tertiò, q p hoc redit ad ius cõmune & ad ordinariam iurisdictionẽ, quæ est fauorabilis. Quartò, q lex generaliter de cõuẽtione loquẽs, permittit pœnitere. Quintò, q in multis casibus pœnitẽtia permittit, quorum aliqui notãtur in prędicta regula, quod semel. In quibus non est maior vel tãta æquitas ꝓpter rõnẽ quã prędixi. Itẽ eo fortius procedet hoc dictũ: si vera sit opinio, q ante litis cõtestationẽ iurisdictionẽ non habeat. quæ tamẽ non placet: vt dixi sup ver si. sed qd si a prin.

ADDE Pet. de Anch. in proximo. Alex. cõsi. cxxxix. Quid autẽ si promisit quis soluere vbicunq; inuentus fuerit, si reperiat eius procurator, an poterit cõueniri, vide Bal. cõsil. cccxliij. li. j. Et quomodo intelligatur, q ñ quis promisit posse cõueniri in quolibet loco, per eundẽ cõsi. cclxvij. eo. libro.

e ¶ Abbas. Errauit author hic. & infra, quia Abbas nominatus in textu fuit delegatus episcopus, cui decreta dirigitur, erat debitor ex contractu prædecessoris.

f ¶ Necessaria. Nouẽ specificat Host. de fo. compet. significasti. quæ ibi scripsi super vlti. glo.

g ¶ §. j. Et de hoc §. versi sed annis.

h ¶ Coniuga. Vt ibi dicam tenendũ est quod habetur. eo. tit. c. vno. lib. vj.

ADDE tu ad huiusmodi materiam, si concessum sit alicui existenti in minoribus, vt nõ possit trahi pro aliquo debito ciuili coram seculari: si contraxerit cum vnica & virgine, an prosit sibi priuilegium. vide Lap. cxxvj. alle. Itẽ quid si quis clericus cõtraxit cum vnica & virgine: & incedit in habitu & tonsura: an pro ciuili debito possit conueniri coram seculari & detineri etiam inuitus: vide Lapum ibidem.

Respondeo, actori cui facta est iniuria. nam reus se alibi nõ patiebatur conueniri: cũ esset potens, & ti meretur forte: & sic actor metu & iniustus illũ ibi conuenit, scd̃m B. & o o. in p̃. l. in criminali. ¶ Quid si vterq; fuit in culpa? Respondeo: tunc vterq; punietur & dabit ecclesiæ cui facta est iniuria: & eius iurisdictio spreta. Sed quomodo potest præmissa pœna locum habere in actore, & non in reo? Non enim actor incidit in pœnã, nisi post litẽ cõtest. vt no. in pr̨. decre. si diligenti. in glo. nunqd. Cõ ergo reus clericus passus sit coram tali secũ litẽ cõtestaris nonne similiter & ipse incidet in prędictam pœnam: & sic non erat absoluendus: imò puniendus? Rñ̃ leo sic.[a] Reus enim tractus debet protestari se esse clericum: & ideo eum non debere coram illo respõdere. & si iudex quærat vtrum hoc ꝓponat excipiendo vel petendo propter hoc à iudicij instantia se absolui: tunc ille dicat nil peto, nec excipio, sed protestor si iudex sibi pręcipiat q; respondeat, vel litem cõtestetur: tunc protestetur q; ipse respondet, vel litem contestatur cõpressus viribus præfecturę, vel metu terribilis personæ, vel secularis domini: & super hoc testes adhibeat, vel confici faciat publicũ instrm̃. Lite ergo negãdo contestata, nõ vltra procedat, sed hoc ep̃o denũciet, vt illi iudici inhibeat, ne vlterius in causa procedat: quo facto poterit corã ep̃o petere,[b] vt eũ absoluat ab eo in quo illi tenebatur. quod ep̃s debet facere per præ. c. & sic actor pœnã incurret, & non reus. qd̃ si nolit ad hoc agere dabit sibi exceptio perpetua: et qñcunq; ab illo conuenietur poterit ei dicere: Tu me olim super hoc coram seculari iudice traxisti: ideoq; cãm perdere debes: vnde peto te condẽnari, & me absolui super hoc quod à me petis. & super hoc est snĩa necessaria, vt no. in pr̨. c. si diligenti. & hæc habent locum secundũ illos qui dicũt q; ante litis cõtestationẽ, & nõ post desistere põt impunè. qñq; tñ post solã querimoniæ depositionem nequit impunè desistere: quæ dic vt in prædic. glo. nunquid. ¶ Quid de illo qui scholarem vocat io vetito examine qui similiter perdit causam etiam iustam, vt in prædicta auš. habita. prope fi. nunquid potest ante litis cõtestationẽ pœnitere? dic vt in ea. auš. no. ¶ Qualiter quis se obiciat alterius iurisdictioni, & qualiter in eum snĩa feretur, notatur j. de conclu. & renuncia. ver. vltimo. Regulariter autem tenendum est q; ipso iure[c] clericus nõ potest corã seculari iudice conueniri: qd̃ dic vt ĩ. de reo. versic. 26 Item clericus. & iunge qd̃ ibi no. ¶ † Sed pone: clericus dedit laicum fideiussorem pro se in contractu mutui: quæritur vtrum fideiussor possit conueniri corã seculari iudice. Et videtur q; sic. Ad hoc enim dantur fideiussores, vt melius cautum sit creditoribus. ff. qu satisda. cog. l. j. & ij. Rñ̃a. Hinc est q; si pupillus sine tutoris authoritate compromittit, & fideiussorẽ præstiterit peti potest pœna à fideiussore, ad quã alias pupillus nõ teneret, nisi fideiussorẽ pręstitisset. arg. ff. de arbi. l. si pupillus. Preterea, iste creditor secutus fuit personam fideiussoris, & non clerici cum quo non erat aliàs contracturus. C. si tu. vel cura. inter. l. si creditor. Item hoc est personale priuilegiũ, vnde personã nõ egredit. C. de excu. mu. l. sordidorum. argu. contra: qa exceptio quæ cõpetit principali, cõpetit & fideiussori. Item nõ intelligitur obligatus in duriorẽ causam, q̃; principalis. ff. de fideiusso. Græcè. §. si quis pro pecuniaria. & contra legem datus est: vnde videtur q; non valet. x. dist. vides. C. de legi. & constitu. nõ 27 dubiũ. sed prius dictũ verius est. ¶ † Qm̃ personales exceptiones ad alios non transferuntur. ff. de excep. l. exceptiones. in j. Reales verò sic: et ibi &c. ¶ Vicesimustertius si iudex secularis sit negligens. extra de fo. cõpe. licet. ver. dũmodo. & c. seq. in fi. ¶ Vicesimusquartus cùm sinus iudex recusatur extra de foro cõpe. si quis cõtra. ¶ Vicesimusquintus in compromissis. extra de arbi. per totum. ¶ Vicesimussextus, rõne vltimę voluntatis: vnde fideicõmissum petit, vbi relictum est. C. vbi fideicõ. pe. potest l. vnica. ff. de iudic. hęres. Respõ. & l. si fideicommissum. & legatum petitur vbi est: nisi hæres dolo eum inde subduxerit. Tũc em̃ dabitur vbi petet. ff. eo. qd̃ legat. ¶ Vicesimusseptimus in causis rusticorum & seruorũ ecclesiæ quorũ causæ ad ecclesiã spectãt. Et idẽ in alijs laicis ad forum ecclesię spectantibus. lxxxix. dist. iudicatũ. xij. q. ij. ecclesiarũ seruos. extra de fo. cõpe. nullus. Idem etiam est de colonis ecclesię, vt C. de episco. & cler. l. ij. & C. vbi causę fisca. vel di. do. ho. quæ eius agantur. l. si quis. Sed illa possunt intelligi super rebus quas ab ecclesia tenent. secus autẽ si conueniantur ex delicto vel cõtractu, licet prædicta l. si quis. indistinctè loquat. An aũt cõductores possunt illi priuilegio renunciare habes ff. de iur. immu. semper. §. conductores. scd̃m Vbe. ¶ Xxviij. in peregrinis & mercatoribus, & agricultoribus, & mare nauigantibus & alijs. extra de treu. & pa. innouamus. xxiij. q. j. si quis Ro. & c. sequẽ. extra de peregri. c. vnico. extra de rap. excõicationi. qd̃ dic vt plenè scd̃m papam extra de offi. deleg. significãtib⁹.[d] ¶ Xxix. cũ agit 28 de feudo ecclesię. extra de fo. cõp. verum. ¶ † Xxx. cũ clericus impetrat cõtra laicũ, qd de cõsuetudine fit in curia indistinctè. extra de iudi. c. fina. extra de aſſe. in. mu. can. fac. c. fi. & sic intellige extra de foro cõpe. ex trãsmissa. De stricto iure tñ laicus vel clericus nõ põt cõtra laicũ impetrare. arg. xj. q. j. cleric⁹ siue laicus. argu. contra. ea. q. iudices. & extra de sen ten. excõ graue. extra de arbi. annotuit. Sed illa intellige scd̃m do. meũ. de his quæ ad ecclesiasticum forũ pertinẽt rõne rerũ vel personarũ, vt extra de verb. sig. nouim⁹. §. fi. vt sunt causæ spirituales siue criminales ecclesiasticę. de quibus ĩ. versi. ij. dictum est. Sed & hęc scd̃m quosdã vera sunt, cũ agit de ꝓprietate rei. nã sup possessiõe rei ad forũ ciuile spectantis põt laicus impetrare: qa sup ea põt coram quolibet iudice q̃o ventilari: ar. C q legiti. pso. ha. l. fi. extra de fo. compet. ex parte B. reginæ. & no. extra de iud. cęterũ. & ĩ. ver. xx. Alr̃ tñ hoc intelligũt coram ordinario, & non corã delegato: argu. cõtra 29 de appel. cũ teneamur. ¶ † Sed pone: clericus trahit laicum corã delegato authoritate apostolica. dñs[e] vel iudex secularis illius terræ mandat delegato q; supersedeat: cũ ille laicus sit de sua iurisdictione, & moretur in terra sua & ipse paratus est clerico reddere de illo iustitię cõplementũ: queritur an delegatus debeat supersedere. Et videt q; sic, extra de fo. cõp. si clericus. vbi de hoc. & c. ex tenore. dic cõtra scd̃m P. hoc em̃ introductũ est in consuetudinem propter negligentiam secularĩũ in reddenda iustitia personis ecclesiasticis, vt e. ti. cũ sit generale. sed cõtra. eo. ti. ex tenore. sed nõ est contra: qa causę viduarũ nõ spectãt immediatè ad ecclesiã: causæ verò clericorũ sic, scd̃m P. & vide ĩ. ver. viij. ¶ Xxxj. vacante Imperio cognoscit papa, vel eius delegatus de feudo. extra de fo. cõpe. licet. vel etiã regno vel principatu superiorẽ non habentibus: vt xv. q. vj. alius. Item & extra de elect. cùm inter vniuersalis. in fi. qd ideo est: qa est ordinarius omnium fidelium: vt j. §. proxi. Vel dic q; regnis vacantibus papa se nõ intromittet, nisi quando in modum denũ- tiationis petetur secundũ papã.[f] ¶ Quid de legato sedis apostolicę? De hoc sopra de legato §. nunc ostendendũ. versi. xix. ¶ Xxxij. cùm quid imminet difficile, vel ambiguũ inter iudices. recurritur ad ecclesiasticum, vt extra qui filij sint legi. per venerabilẽ. §. rõnibus. ¶ Xxxiij. si cõsuetudo, vel etiam priuilegiũ dat iurisdictionem dño super familiã, illud seruetur. extra de fo. compet. cùm contingat. de offi. arch. c. fin. ¶ Xxxiiij. ratione pacis. qa tunc intromittit se ecclesia de qualibet causa. extra de iudic. nouit. ¶ Xxxv. ratione connexitatis cognoscit ecclesia & committit, vt patet in dote. extra de dona. inter virũ & vxo. c. j. & ij. de prudentia. & c. super. & de so. compe. ex parte. immò etiam iudex ecclesiasticus cognoscit principaliter de dote. qd̃ dic vt no. scd̃m Inn. in pr̨. c. de prudẽtia.[g] ¶ Xxxvj. qñ ordinarius recusatur: quia tunc ep̃s associatur: in auš. vt diffe. iudi. col. ix. §. si verò contigerit. C. de iudi. authẽ. si verò. ¶ Xxxvij. ratione loci. vnde Romæ: quia cõmunis patria est, conuenitur quilibet qui non habet ius reuocandi forũ. ff. ad muni. Ro-

ADDITIO.
¶ Adde tu & vide Io. de turre crema. in c. clericũ. xj. q. j. vbi dicit q; cleric⁹ cõiugat⁹ q cũ vnica & virgine cõtraxit, & tonsuram & vestes defert clericales, à iudice seculari, nec criminaliter, nec ciuiliter, l. de crimine põt cõdẽnari: & an & qñ clericus gaudere debeat priuilegio clericali, vide olno Alex. cõsil. viij. inci. qa sę pissimè. in iiij. vol. & Old. cõsil. iiij. incip. q; laicus. Henstr Ferran.

a ¶ Sic. Scd̃m Pet. & Al b. in decre. si diligẽti. vt partim ibi scripsi super gl. nũquid.

b ¶ Petere. Aliqb⁹ vr̃ q; corã suo iudice cõueniendus sit laicus, in hoc casu per regulã quod actor &c. l cẽ qa hoc agit ad pœnã. Sed pro Gul. facit de for. cõpet. cũ sit. de minur. olim. & vide ĩ. versic. xxx.

c ¶ Iure. Nescio quid velit istud ipso iure.

d ¶ Significãtibus. vt ibi scripsi in gl. ex quo.

e ¶ Dñs. Illi⁹ terræ, vt sequit nõ em̃ loquit de dño feudi, vt patet in ver. hic allegato. in fin.

f ¶ Papã. in decre. licet. j. de for. cõpet. vbi scripsi in gloss. hoc est. ꝓpe finẽ.

g ¶ Prudentia. vt ibi scripsi in uij. gloss. ADDE q; Inno. ibi & Abbas tenẽt q; iudex ecclesiasticus principalr̃ possit adiri ꝓ cã dotis cuius cõtrariũ vult ibi gl. Fed. de Sen. cõsi. ccxxxvj. tenet gl. Pe. de Anch. cõsi. xx. tenet q; sit in electiõe actoris quẽ velit adire: ita q; cõcordare vr̃ cũ opi. Inn. & Abb. in d. c. de prudẽtia. Bal. Inno. Pau. de ca. in l. j. §. j. ff. so. ma. & Bal. in l. j. C. de do. promis. per c. ex literis. extra de pigno.

a ¶Domicilij. Vnius vel pluriũ. De hoc j. §. proxi.

b ¶Sequenti. Nescio ad quid hoc dixerit: cũ nec ibi de vagabundo de hoc: nec hic de paciscente, vel renunciante, de quo ibi. Est autem sciendum quòd Pyleus sua q. xix. tractat de hoc: & ponit casum in quodam debitore, qui fugit cum quadam monacha, contra eum inducit l. quod nisi. præ alle. hic autem propter suspicionem personæ: licet aliàs nõ licitũ. ff. qui satis. co. l. si fideiussor. de admi. tu. ita aũt. j. rñso. ĩ fi. ff. so. ma. sicũ dotẽ. §. eo aũt. Itẽ periret aliàs actio creditori cũ ĩl a le ad locũ domicilij vel cõtract⁹ nunq̃ veniret. ff. de eo qđ cer. lo. l. j. Interpono q̃ Rof. bñ assumpsit hanc: & vt fabulari possit, tenuit termĩos Pilei, de eo q fugit cum monacha. & est sua xvij. obmissis & ꝓ & cõtra, qui monachã respiciũt. alleg. ff. de cõdi. inde. qui cer. loco. & ff. de iu di. eũ q. C. de iu. do. vbi. C. mã. si ꝓ ea. extra de fideius. c. fi na. Itẽ & si iut scriptũ deficeret, suadet hoc æqtas. ff. de aqua plu. ar. in summa. §. itẽ var⁹. In cõtrariũ dicit Pile⁹ ne minẽ extra suũ forũ cõueniri posse, nisi rescripto principis. C. de iur. om. iud. in criminali. & qđ actor sequi debet &c. & q̃ ita iretur in infinitum, si posset oĩ loco conueniri quo pergeret, vt l. hęres absens. Rof. allegat ff. de bo. auꝭ. iud. pos. l. ij. & iij. ff. de bon. dã. l. diuus. & remittit ad solu. Pil. q dicit eũ cogẽdũ r̃ndere, nisi idoneè caueat de redeundo ad locum domicilij vel cõtract⁹. Huius ratio: quia vagabundus aliud forũ non habet. Ad hoc qđ no. C. vbi de cri mi. agi opor. l. j. & ij. & qđ scripsi ĩ. e, c. fin. super glos. ratione.

ADDE q̃ vagabundus oõ possit cõueniri vbiq; si velit præstare cautionem de redeundo ad locũ, voluit Bal. in l. j. C. vbi de cri. agi opor. & vide Inn. in c. si aduersarius. extra de eo qui mit. in pos. l o. An. & doc. in c. dilectus. el ij. extra de rescrip.

ma. v. q. ij. vocatio. extra de fo. cõp. c. fi. de dila. c. fi. ix. q. iij. cuncta. ff. de iudic. si is qui Romæ. de qua reuocatione vide ĩ. de reo. versi. item legati. & seq. ¶Xxxviij. ratione professionis. C. de aduoc. diuer. iudi. l. fi. in auꝭ. col. vj. vt clerici apud pprios episcõ. ¶Xxxix. ratione administrationis: vnde argẽtarius ibi cogitur rationem reddere, vbi argentariam exercuit. ff. de edi. prætor. is etiam qui. ¶XL. ratione domicilij,ᵃ vt C. vbi de ratio. agi opor. l. j. ff. de bo. auꝭ. iudic. pos. l. j. & ij. s. vbi habet maiorem partẽ fortunarũ suarũ oẽc inde est disc essur⁹. extra de fo. cõp. c. fi. & c. ex pte B. reginæ. ff. de iud. hęres absens. §. proinde. & §. seq. & l. fideicommis. §. fin. C. lib. x. de incolis. ciues. ff. ad munici. domicilium.

30 ¶†Sed quid si debitor vagat̃ p mundũ: nec habet certũ domiciliũ? Videtur q̃ vbiq; cõuenief: alioquin creditor fraudaref. argu. ff. de ope. lib. qđ nisi. §. fi. ff. de his quę in frau. cre. ait ꝑtor. §. si debitorẽ. vnde vbiq; respondebit & satisdabit. ff. de iud. l. ij. §. pe. arg. præ. l. ciues. in fi. Super hoc dic vt ĩ. versi. xxij. & seq.ᵇ ¶†Sed poneᶜ: quidam Lucanus per-

31 petuò a Lucana ciuitate bãnitus quendam Florentinum in districtu Lucano spoliauit: nunc spoliatus inuenit spoliatorem in ciuitate Pisana: quærit̃ vtrũ eũ ibi possit accusare? Et vĩ q̃ sic: qa criminosus põt vbi inuenitur conueniri. C. vbi de crim. agi opor. l. j. in fi. Cũ em̃ nõ possit Lucã venire, videt̃ exilium passus: & sic Pisis poterit cõueniri argu. ff. de eo qđ certo loco. l. j. Ad idem ff. de excu. tut. sed & milites. §. scribit autẽ & Vlp. sed & ignominia. quasi vagabũdus. n. C. vbi qs decu. vel cohor. alia ve cõdi. l. vnica. alioquin bannũ sibi datum ad pœnã esset ei ad præmiũ. quod esse nõ debet ff. de neg. gest. siue hæreditaria. ff. de inter. & releg. l. relegatorũ. in fi. ne maleficium remaneat impunitũ. ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. extra de seo. excõ. vt famæ. qa si eum ponimus relegatum, videt̃ Pisis vbi morã trahit habere domicilium necessarium. ff. ad muni. filij lib. § relegatus. Præsertim si ibi spolia reperiuntur, vt ff. de iudi. quod legatur. C. vbi de cri. agi opor. auꝭ. qua in ꝓuincia. Ad idem C. vbi cau. sta. si ex possessione. vbi dicitur q̃ seruus non põt dici habere domicilium. & facit C. libr. x. de decur. gñaliter. argu. contra q̃ nõ habet pisis domicilium nec maiorem parte rerum suarũ, nec ibi deliquit, q̃bus casibus regulariter quis forũ sortitur. C. libr. x. de incolis. ciues. C. vbi sena. vel cla. l. ij. extra de for. compe. c. fi. Super hoc dic vt in quęstione sequẽti.

32 ¶†Quid si aliquis Senẽsis vult conuenire ciuiliter Senis aliquem Florentinum propter guerram de Florẽtia expulsum: nunquid potest nõ obstãte fori pręscriptione, cũ ibi moref? Vĩ q̃ sic: arg. ff. de his q sui vel alie. iu. sunt, l. ij. ff. de ope. li. qđ nisi. §. fi. ff. de his q̃ io frau. credi. qđ ait. §. si debitorem. ff. de ind. eũ qui. Argumẽtũ cõtra: cũ sit in fuga. ff. de ser. expor. si Titius. in fi. imò vĩ q̃ solũ apud Florentiã conueniet illũ argu. C. vbi de hæredi. agi. l. j. Nõ em̃ vĩ vagabũdus & sine domicilio. ff. ad munic. ei qui. ꝑsertum si comparemus eũ relegato. ff. de mino. Papinian⁹. ff. ad muni. eius. §. fi. Item iste nõ est de modis quibus quis sortitur forum. ff. de his

c ¶Sed pone. Iste versi. & totum quod sequitur vsq; ad versicu. xl. fuit additio.

d ¶Dicunt. Guido de Suza. vbi dicam statim: & in quæstione sub litera d.

ADDE tu q̃ ratio istorum potest esse: quia ipsi creditores præferuntur pœnis fiscalibus, vt per Bar. & Bal. in l. j. §. seruus. ff. ad Sylla.

e ¶Debitor. Iste versi. & sequens fuerunt Gui. de Suz. super l. ij. C. de iuris. om. iudic.

f ¶Quomodo. Ibi remissiones dedi.

ADDE quod voluit Abb. consil. xxxix. & liiij. libr. ij. & Ro. consil. cccclxiij. vbi ponit quis debet citari, vbi habitat, non vbi solit⁹ est habitare.

g ¶Nisi. Rof ponit §. nihil hos. §. non inuenio. bene est ibi l. nihil. sed nil ad propositum. l. si quis à pluribus manumissus sit, omnium patronorum sequitur originem. nõ est plus & quo modo hic procedit quo ad honores & tutelas, non quo ad munera patrimonialis, vel ꝑsonalia: nota in l. assumptio. §. j. ĩ gl. magna.

h ¶Patris. Bene facit decreta. cum nullus. de tempo. ordi. libro. vj. Et vide quod ibi scripsi super gloss. Dicitur enim & eodem libro de sepulcro hit qui. super glos. ij. Istud autem domicilium originis mutari nõ potest. C. de municipa. & ori. l. penul. & vltima libr. x. ff. ad muci. filij. §. penulti. & l. sequenti. Sed contra, eodẽ titul. placent. cum l. sequenti & l. libertus. §. patris. Vltra solutiões, quas dant ibi glos. dixit Rofr. vbi ĩ. contraria loqui quando ciuitas originis passa fuit capitis diminutionẽ: vt Troia. ADDE quando quis sortitur forum ratione originis propriæ paternæ vel auitæ, Bartol. in l. assumptio. §. filius. ff. ad municipa. Antonius de Butri. in capi. accedens. el ij. extra, vt lite nõ contesta. Imola in capitulo final. de foro competenti. Cyñ. in l. nar. & ibi Bald. contrarium. C. de iurisdi. om. iudic. & Bald. in l. fin. C. si à non com pe. iudice.

ADDE tu, quod ille dicitur etiam ꝓprię de aliquo loco qui est de illo loco ratione originis. l. j. & ibi Bald. ff. de tu. & c. cura. da. ab his.

qui sunt sui vel alie. iur. patre. Solutio. Dicunt quidam, q̃ si sit spes q̃ cito redibit, non conuenietur Florentiæ sed Senis. aliàs secus. argu. ff. de iudic. si longius. Alij dicuntᵈ q̃ si bona Florentini publicata sunt, non poterit alicubi conueniri: sed fiscus seo cõmune Floren. si habet bona conuenief. ff. de capi. di. l. ptinet. l. tutelas. §. si libertate. & §. fi. C. de fideius. l. j. sed si ille retinet bona. vel partem eorũ

33 potest Frorentiæ conueniri. ¶†Quid si debitorᵉ tempore cõtractus habet domicilium Tholosæ, et postmodum transfert se Narbonam: nunc creditor vult eũ cõuenire Tholosæ ratiõe cõtractus: vt extra de fo. cõpe. c. fi. C. de iuris. om. iud. iuris ordinem. ff. de iure dot. plerũq;. debitor vult conueniri Narboñ. ratione domicilij? Respondeo, creditoris est electio loci & iudicis. ff. de eo qđ certo loco. nõ vtiq;. Itẽ tps cõtract⁹ inspicit̃. ff. de ver. ob. si filius. extra, de elect. dudũ. j. ¶Sed nunquid sufficit eum citari Tholosæ ad domum, in qua morari solebat? Videt̃ q̃ sic. ff. de dã. infec. l. iiij. ¶Tu dic eum citari debere, vbi nũc morat̃ C. vbi in rem act. l. ij. & fi. C. de bo. auꝭ. iud. pos. authẽ. ei qui. & ille iudex citabit, ꝓut no. ĩ. ver. sed quomodo.ᶠ ¶Xlj. ratiõe manumissioñs. vnde libert⁹ sequit̃ forũ patroni. ff. ad muni. si qs. §. nisi.ᵍ & l. assumptio. §. fi. ¶Xlij. sortitur qs forũ rõne originis ꝓprię vł pẽnę. vt e. l. j. §. j. & C. de munici. & ori. filios. & l. seq. lib. x. & in ꝑ dict. l. assumptio. §. j. et l. libert⁹. §. patrisʰ. ¶†Quid

34 ergo si aliquis Narbo. factus est habitator Biteren. vbi etiam habuit filium, qui filius inuenitur Narbonæ: nunquid rõne paternæ originis ibi poterit conueniri? Videt̃ q̃ sic: vt in ꝑdictis concordãtijs. Sed dic verius, q̃ sortit̃ forum rõne paternæ originis quo ad honores & tutelã: vt C. vbi pe. tu. l. j. nota. in præ. l. assumptio. §. j. & summa Azo. de iure immu. prope fi. Itẽ qđ si Narbo. habitauit per decem annos in ciuitate Biteren. et ibi cõtraxit cũ T. demũ reperit̃ Narbonæ: nũquid ibi sortit̃ forũ rõne suę originis? vĩ q̃ sic. C. de oriuni. & ori. cõtinue. li. x. & ĩ præ. l. assumptio. & hoc tenet Acc. ꝓut ibi notat̃. Azo tñ no. ĩ Summa de iuris. om. iu. §. pe. q̃ non. & ꝑuissa vera sunt quo ad honores & munera. C. vbi pe. tuto. l. j.ⁱ ¶Xliij. ratione militiæ. ff. ad muni. municeps. §. fin. ¶Xliiij. ratione matrimonij mulier sequit̃ forũ ᵏviri. C. li. x. đ ĩcolis. l. fi. o. ff. de iuris. om. iudi. cũ quędã. ff. de iudi. exigere. ff. ad muni. l. fi. §. ij. & l. ea q̃ despõsata. sec⁹ in cõcubina. ff. eo. de iure. §. fi. ¶Xlv. rõne cursus decennij quo quis moratus est in studio. C. libr. x. de incolis. l. ij.ˡ ¶Xlvj. si plures sunt tutores diuersarum iurisdictionũ, oẽs corã vno iudice põt pupill⁹ cõuenire,

35 vt C. arbi. tute. l. oẽs. ¶†Quid si pupillus factus adultus velit eos corã diuersis conuenire: nunquid ipsi põt petere vt sub vno cõueniant̃? nõ vĩ, quasi hoc sit in fauorẽ pupilli inductũ. xxvj. q. ij. nõ exẽplo. ff. de legi. qđ fauore. Sed dic cõtra. ar ff. de quibus re. ad eundẽ iudic. ea. l. fin. extra, de rescriptis. c. dispendia. ¶Qualiter ergo fiet si tutores diuersos habeant iudices? R̃ndeo si omnes gesserũt tutelam in eodẽ loco, planũ est: qa oẽs ibi cõuenientur vt in pręc. l. oẽs. & ff. de iudi. hęres. §. j. Si verò quili-

i ¶L. j. gloss. in decreta. ex parte. de foro competenti. dicit aliud in muneribus, quàm in honoribus: sed glos. j. in decreta. vltima de parochia. de oneribus.

k ¶Viri. Et eius domicilium retinet eo mortuo donec alteri nubat. ff. ad municipa. filij. §. j. & de sepulcr. is, qui. in fine. libro. vj. & vide quod ibi scripsi in vlti. glo.

ADDE q̃ mulier teneat forum viri, dixi esse verum si caste viuat per §. fi. in authen. de resti. & ea quæ parit io xj. mense.

l ¶L. ij. Dicebat Rofre. vbi ĩ. q̃ sic multi scholares facti sunt ciues Bono. ibi etiam in ætate decrepita consumentes dies suos, & optabat q̃ sic eueniret Aretij, vbi translatum fuit studium.

bet gesiit

bet gessit in suo loco oẽs simul cõiũguntur: & oẽs lo co vni⁹ habebunt, vt ar. ff. de excu. tu. iurisperitos. §. j. & est ad hoc fil'e qd̃ dr̃ de plurib⁹ sup eadẽ p̃bẽda litigãtib⁹. s. de accu. seu peti. §. sup actiõibus. ver. qd̃ si plures. ¶ Xlvij. rõne cõsuetudinis. vt s. in prin. hui⁹ ti.ª ¶ Xlviij. sortit qs forũ alienũ, & facit suũ rõne actiõis. C. vbi in rẽ actio. l. fi. ¶ Xlix. rõne negotiationis. ff. de iudi. heres. §. si qs. ¶ L. rõne cõstitutionis. ff. ad muni. nõ vtiq;. ¶ Lj. rõne tẽporis. C. lib. x. de incolis. l. ij.ᵇ ¶ Lij. rõne dignitatis. ff. ad muni. filij. §. pe. ¶ † Licet aũt regulariter verũ sit q̃ sn̄ia à nõ suo iudice lata nõ tenet, vt extra de iud. at si. C. si à nõ cõp. iud. l. fi. xj. q. j. in clericorũ. tñ fallit in p̃missis casibus: qa p pactũ suũ fact⁹ est de iurisdictiõe iudicãtis quos iõ tã plenè colligim⁹: qa q̃ñq; magis expedit actori cõuenire reũ sub eo: de cuius iurisdictione factus est ille q̃ sub ordinario. ¶ Quæ aũt hic desunt, vide s. de reo. & s. de actore. ¶ Vt aũt scias quis iudex debeat adiri, vide s. de iuris. om. iud. ad fi. ver. & breuiter per totum.

SVMMARIVM.

1. Iudex ordinarius alicuius quis dicatur.
2. Roma est cõmunis patria omnium.
3. Maleficiũ vel quasi officialis epi cõmissum in officio agi debet corã epõ cuius est officialis.

Sequitur Videre qs sit iudex ordinarius alicui⁹ † & quidẽ is in cuius territorio vel diœcesi qs domiciliũ habet. vt ff. de iud. h̃ris absens. & xiij. q. ij. c. vbicũq;. §. qa ergo. extra de foro cõp. c. fi. ff. de iur. om. iud. l. fi. Si verò duo habẽt domicilia sub diuersis iudicib⁹ vtriq; subest, vt ff. ad muni. l. ei⁹ q manumisit. §. si qs instituit⁹.ᶜ † Itẽ Roma cõis patria est omniũ. ff. ad muni. Roma. extra de fo. cõpe. c. fi. & papa est iudex ordinari⁹ singulorũ. ix. q. iij. cũcta. & c. p principalẽ. extra de elec. cũ olim. de priuile. antiqua. de postu. bonæ. scd̃m T.ᵈ & c. dic vt, s. in ti. de iud. ord. ¶ † Itẽ no. qa de maleficio vel quasi officialis epi cõmisso i officio, vt puta in sn̄ia vel p̃cessu agẽdũ est corã epõ, cui⁹ est officialis: & nõ corã archiepõ vel ei⁹ officiali. eps autẽ si reqsit⁹ nolit cogere officialẽ suũ ad emendã põt rõne hui⁹ maleficij cõueniri coram metropolitano seu ei⁹ officiali: si tñ eps de boc cognouerit & officialẽ ipm absoluet, vel etiã cõdẽnauerit: nõ poterit eps cõueniri p̃textu illi⁹ maleficij: poterit tñ ab ei⁹ sn̄ia appellari. Si verò agat ad reuocationẽ sn̄iæ officialis latæ pro iurib⁹ epalib⁹, ipse eps hmõi cãm defendere debet, sicut si pro iure extranei lata esset. et hęc habent in cõsti. Alex. iiij. de fo. cõp. venerabilibus.ᵉ Qñ aũt possit metropolitanus absoluere subditos suffraganei, vel excõicare, vel iurisdictionem exercere, vide plenè in cõsti. Alex. iiij. de sen. excõ, cæterum.ᶠ

SVMMARIVM.

1. Actor qualiter in adeũdo iudice debeat se h̃re.
2. Actor adire debens iudicẽ à dñõ papa delegatum qui est solus & sine mora potest vbicũq; eum inuenerit adire.
3. Proconsul iurisdictionem nõ habet ante decretæ sibi prouinciæ ingressum.

Viso Cuius iudiciũ actor ᵍ debet ʰ adire: subnectendũ est † qualiter adire debet, in quo tale trado doctrinã. Nã aut est ordinari⁹, aut delegat⁹ is q debet adiri. Si qdẽ sit ordinari⁹ actor p se, vel p p̃curatorẽ legitimè cõstitutũ, vt ff. de p̃cu. l. j. accedat ad eũ, vt xv. q. iij. vxor. & l. de crimine.ʰ & accedat hora cõgrua, s. de die, nõ de nocte. extra de offic. dele. cõsuluit. & cũ sedet p̃ tribunali. ij. q. vj. biduũ. & qñ nõ est occupat⁹ alijs negotijs: puta qñ nõ comedit, qñ nõ interest diuinis: & eo loco quo cõsueuit ius reddere seu p̃ tribunali sedere, nõ in via, vt iij. q. iij. induciæ spatiũ. ver à p̃cedẽte. C. de dila. à iudice. ar. ff. si cer. pe. lecta est. in prin. ff. de arbi. si cũ dies. §. si arbiter. & se corã eo presentet, & se sibi ostẽdat. de poe. di. j. c. voluissent. §. deniq; itaq;. ver. Moysi quo q̃ ei reuerẽter inclinans. qd̃ dic vt s. de aduo. §. hoc dicẽdũ. in prin. & §. nũc de exordijs. demũ factũ suũ ex quo ius orit, vt ff. ad l. Aql. si ex plagijs. §. in cliuo. extra de spõs. de muliere. p se si est discretus. alioqn p aduocatũ, vt extra de iudic. pastoralis. vel etiã q̃onẽ corã iudice discretè p̃ponat. C. de epis. & cle. iubem⁹. in fi. ff. qs ordo in bo. pos. ser. i. bonorũ. §. si p̃lens. xv. q. iij. de crimine quo expedito iudex dicat ei: frater da libellũ si habes, vt extra de libel. ob. c. j. & tũc ille offerat iudici si habet i p̃mptu: nisi sit casus in quo nõ sit libell⁹ necessarius. qd̃ dic ᵏ vt j. de libel. cõcep. §. nũc dicendũ. vel etiã si actor velit statim sine alia arẽga offerat iudici libellũ facti seriẽ cõtinẽtẽ, vt iij. q. iij. §. aliqñ. versi. si qs se inimicũ. & petat aduersariũ citari, seu vocari. extra de iudi. c. j. in. q. iij. offerat. quo facto iudex cõfestim literis vel nũcio citet reũ quẽadmodũ j. de cita. edocet.ˡ & reo adueniẽti libellũ offerat, vt in aut. offeratur. ¶ † Si aũt iudex sit delegat⁹ à dño papa: & est sol⁹ sine mora, vbicũq; actor eũ inueniat, ad eum accedat: qa is certũ locũ seu cõsistoriũ q̃nq; nõ habet: & se p̃ret vt inclinet, vt s. deinde literã cõmissionis sibi i loco tñ honesto & hora cõgrua porrigat, scd̃m formã j. ti. p̃xi. §. j. scriptã. vt sic p rescripti p̃sentationẽ iurisdictio iudicis p̃petuet. extra de ap. vt debit⁹. Si verò plures sunt delegati singulos eorũ adeat, & cuilibet literas cõmissiõis p̃ntet: & ostẽdat¹ petẽs vt simul p̃sonalr vel saltẽ literis, vel nuncio reũ citẽt. vt extra de offi. dele. prudẽtiã. in prin. in aut. de liti. §. oẽm. & mãdatũ apostolicũ exequãtur, vt e. ti. §. j. extra de rescr. sciscitat⁹. & sine mora & dispẽdio p̃curet citationẽ fieri: ne possit p aduersariũ fortè scd̃as literas impetrãtẽ & citari p̃curãtẽ p̃ueniri: nõ enĩ quo ad hoc sufficit sola rescripti p̃ntatio, nisi citatio subsequat. extra de app. vt debitus. vbi de hoc. extra de rescr. c. capitulũ. extra de offic. dele. gratũ. & c. relatum. tñ scd̃m quosdã nõ habet hoc casu locũ p̃uẽtio imo debet primæ valere, sed scd̃ę nõ faciẽtes de illis mẽtionẽ pri⁹ p̃ntent. extra de rescri. cæterũ. nisi primus impetrãs sit negligẽs & remissus. e. ti. plerũq;. vt no. i p̃. c. capitulũ.ᵏ Sed dictũ illorũ põt intelligi in literis bñficialib⁹ in qbus nõ habet locũ p̃uẽtio scd̃m Vin. & Gul. Na.ˡ Sec⁹ in rescriptis ad lites, vbi nõ est periculosa p̃uẽtio. nã & corã primus, & secũdis instãtia fiet: & debet etiã festinare iõ ne sibi dicat, nõ fuisti lr̃is vsus. ¶ † Nã eo ipso q̃ p̃sentas vteris: & statim iudex incipit iurisdictionẽ habere cũ eas recipit: et nõ añ.ᵐ Nã & p̃cõsul iurisdictionẽ nõ habet, donec est p̃uinciã sibi decretã ingressus. de offi. p̃cõ. obseruare. §. post hoc. ar. tñ cõtra in l. seq.ⁿ vel si eã prius in habitu habebat: eius tñ exercitiũ dormitabat. e. ti. pastoralis. §. qñ autẽ. & iunge hic quæ habes j. de cõparitio. in termino.

SVMMARIVM.

1. Aditio iudicis facit purgari moram.
2. Aditio iudicis maioris, vel rei excusat vocatũ à minori, vel super minori re.
3. Aditio sola facit stipulationẽ committi, & adeuntẽ puniri.
4. Adoptandi actus expeditur per iudicis aditionẽ.

Effectus autem aditionis multiplex est: pauca tñ commemoremus. † Facit enĩ aditio iudicis purgari moram, & cõtumaciã iam commissam, vt patet in cõdẽnato propter cõtumaciam redeũte iudice adhuc pro tribunali sedente. ff. de in integ. resti. diuus. ij. q. vj. biduum.ᵒ Item interrumpis præscriptionẽ. C. qui admit. ad bo. pos. l. fi. Inst. de bo. pos. §. fi. extra de offic. ordi. pastoralis. in fi. de eo qui mit. in pos. c. j. & ij. † Item aditio maioris iudicis vel rei excusat vocatum à minori, vel super minori. C. vbi de cri. agi opor. aut. qua in prouincia. §. excipitur. xviij. distinc. si quis eps. ff. de re iudi. contra pupillum.ᵖ Itẽ liberat quem à mulcta quæ nõ venienti infligi poterat. ff. si quis in ius voca. nõ ie. l. ij. extra de offi. dele. cõsuluit.ᑫ Item qa si dum adit impedit: ex hoc eactin acqrit. ff. de eo per quẽ fac. est quò minus in iudi. sistat. l. j. Itẽ facit querelã in hæredẽ trãsire, qualitercunq; denuncia-

Aditio[illegible]

a ¶ Ti. Delectauit authorẽ magn⁹ numerus casuũ. Isteenĩ poterat cõprehẽdi sub xxxiij. sequẽs sub vij. vbi inducit eadẽ lex. ali⁹ sub v. negotiatio est contract⁹. al's sub xl. loquit enĩ de cõstituẽte domiciliũ. Poterat de secũdo facere multos casus: et quos Ho. i. vsib⁹. de qb⁹ dixi in prin. vt diuersos distinxit q̃ eũ s. authorẽ non fecisse cõmendo.

b ¶ L. ij. Ponit casum de illo qui cã studij decẽnio stetit in loco quẽ posuerat s. versi. xlv. sed eũ ibi gl. grat qd de alio q nõ cã studij. & idẽ dicat in isto hunc casum voluit author hoc cõprehẽdere vt diuersum. ADDE qñ quis sortiat forum rõne domicilij, Ang. cõsi. cxxvij. & Bal. cõsi. cxij. li. iiij. ADDE tu aduersi. sequentẽ rõne dignitatis & c. qd̃ vbi qs adipiscit vel cõsequit aliquã dignitatẽ ibi & illi⁹ loci efficit ciuis, in quo hãc dignitatẽ adeptus est. Bart. in l. j. ff. ad mu. facit tex. i l. municipales. §. miles. ff. eodẽ. Abb. in c. qa intantũ. extra de præben.

c ¶ Instituit. Quid aũt si in vtroq; vocat ad munera, plenè no. in l. ciues. C. de incolis. li. x. in ij. colum. ADDE Roma. consi. clxi.

d ¶ Scd̃m T. vbi s.

e ¶ Venerabilibus. Quã nõ habemus.

f ¶ Cæterũ. Imò fuit Inn. iiij. & h̃r eo. ti. de sen. excõ. c. venerabilib⁹. li. vj. al's incipiebat, Cæterũ. vt ibi scripsi in princ.

g ¶ Debet. Hoc posuerat Tã. vbi s. qd̃ multũ ampliat author.

h ¶ Crimine. Leges sunt sub rubrica q

accu. nõ pos. & ad hoc solũ inducunt: qa p̃ria dicit adesse p̃sidẽ: scd̃a dicit aditus p̃ses. valet hęc ad iustificationẽ rubricæ.

i ¶ Ostendat. Facit cle. de app. c. j.

k ¶ Capitulũ. Vide qd̃ scripsi in decre. vt debitus. de app. super ver. literas. & qd̃ ibi no. in gl. sed nunquid.

l ¶ Gul. Na. Qd̃ dic vt de rescr. tibi qui. & de p̃rb. eũ qui. li. vj. & vt no. de cõcess. p̃b. si soli. lib. vj.

m ¶ Ante. no. ad materiã quã scripsi post Inn. & Host. de restit. spol. ex cõquestiõe. in gl. i petrat. versi. refert ipse. & sequen.

n ¶ L. seq. Ibi soluit in glos.

o ¶ Biduum. Ibi hoc no. in fi. magis gl. aliàs nõ cõpetit allegatio.

p ¶ Pupillũ. Maioritas etiã rei excusat vocatũ ab eodẽ. de dila. c. fin.

q ¶ Cõsulit. & ca. de causis. in fi.

a ¶ Sed Io. Et Accur. Et vide qđ dixi i. §. j. sup ver. sed qd si à principio.
b ¶ In princ. Textus ibi distinguit, an dederint ne tractet, an vt iudi, ꝓmit teret, ne iretur ad iudicem.
c ¶ Suscepto. De sequestro loquit; quod dic vt ibi.
d ¶ Iudici. Imò paru.

Bal. De cõpeten. iudi. aditione. Rubr.

Quot modis dicatur iudex incompetẽs, vide j. de senten. §. quot modis. ¶ Aretij est consuetudo q clericus trahit laicum ad suum iudicẽ, & valet consuetudo q reus sequatur forũ actoris, in §. j. iuxta principium. G. ¶ Exceptio iudicis incõpetẽtis potest opponi vsq ad litis cõtestationem. l. sj, cõuenerit. ff. de iud. Sed exceptio priuilegij vel exceptionis cõtra iudicẽ nõ põt opponi postq quis in iudicẽ consensit. ¶ Crimẽ dicit ecclesiasticũ quod principaliter pertinet ad forum ecclesiæ. versi. ij. G. de purg. cano. capi. nos inter. per Ber.

tione, vel protestatione secuta. ff. de inoffi. testa. Papinian⁹. §. fi. & l. queadmodum. Item facit aduersarium incidere in edictum de alie. iudi. mut. can. fac. cum fit aditio à duriore aduersario præsertim si libellus oblatus sit etiam eo nondũ citato. ff. de adulte. l. ij. §. fina. ff. de petiti. hære. item veniunt. §. petitam. & ff. quod vi aut clam. prohibere. §. fina. Nec requiritur quòd lis sit contestata ff. de alie. iudi. mu. caula fact. ex hoc. §. j. extra eodem. c. j. Item facit quem esse iudicem qui non est. ff. de iurisdi. om. iudicum. si conuenerit. Sed Ioan.[a] contra. Intelligit enim ibi aditionem per litis contestationem: argu. ff. solu. matrimo. si cum dotem. §. eo autem tempore. intelligi enim debet cum effectu, scilicet si adierit & perseuerauerit. argument. ff. ne quis eum qui in ius voca. est vi exi. l. si per alium. extra de cler. nõ resi. relatum. Itẽ ad hoc facit ff. de iudi. nõ videt. ij. ¶ † Item sola aditio facit stipulationẽ cõmitti, & adeuntẽ puniri. ff. de condi. ob cãm da. l. iij. in princi.[b] C. de transac. si quis maior. quod verũ est: quo niã transigendo cõuenerat quod nullo modo conueniret. Si aũt dixisset q nil amplius peteret: tũc requireret litis cõtestatio ad hoc vt stipulatio cõmittatur. ff. rem ratam habe. amplius. Item facit liberari, quẽ ab officio suscepto.[c] ff. depositi apud. §. ij. Item pleniorem securitatem præstat iudici.[d] ff. de pigno. l. iij. ff. de solu. si stipulatus sum. §. j. ff. de mino. aic prætor. §. permittitur. Item tribuit potestatem manumittendi ei qui alias non haberet. Instit. ex qui. cau. ma. nõ pos. §. ea lege. † Item per eam expeditur actus adoptandi: qui alias expediri non posset. ff. de adoptio. l. ij. Item emancipandi. C. de emã. lib. Item per simplicem aditionem, vel postulationem alicuius interdum suspenditur iudicium

¶ Ex quo iuramentũ interuenit causa pertinet ad forum ecclesiæ ibidem. G. Quod dic vt in c. fina. de foro compet. lib. vj. in nouella. Exceptio tamẽ excõmunicationis põt opponi coram iudice seculari. j. de excep. §. exceptio excõmunicationis. ¶ Iudex originis debet remittere suũ subditum ad locum delicti puniendũ. ver. vj. G. si hoc petat alioquin ipse puniet. C. vbi de cri. agi opor. l. j. & de accu. l. sicut. §. cũ sacrilegus. ¶ Malefactor nõ eum sequit qui in crimine vel fuga capitur: sed quãq debet remitti præmissa summaria inquisitione, an deliquerit. ver. quid si cõuenitur. G. Item priuati capientes malefactores, nõ debent occidere, nec detinere, nisi vt eos iudicibus exhibeant. C. de male. & mathe. l. fi. quis primò uo. ¶ An ratione delicti Perusij cõmissi per Senensem, possit iudex Perusinus citare illum Senensem Senis. ver. sed quo iudex. G. Cy. disputando tenuit q sic: quia citatio nuncij non est iurisdictionis, sed est quoddam factũ, quod vbiq fieri potest. C. de epis. & cleri. l. omnes. §. is nihilò minus. ff. de offic. præfec. vrb. l. quod pro mu. Nam & statutum potest eum citare extra territorium: ergo & viua vox. ff. de decre. ab or. fa. l. fina. Item in ecclesia potest quem citare. C. de his qui ad eccle. confu. l. præsenti. & tamen ecclesia est locus extra territorium, seu iurisdictionem. & vide quod not. G. ff. de in ius vocand. l. plerique. Sed Canonistæ tenent quòd iudex secularis: etiam Imperator non potest citare in territorio ecclesiæ, vt in clemen. pastoralis. de re iudica. & in l. prima. ff. de requi. reis. per Bartol. Ego credo quòd ille qui est dominus territorij bene potest statuere, si vult. & ista facit ibi papa, & clerici tenaciter, vtuntur sua iurisdictione: & tamen nolunt quòd Imperator possit migrare in terris ecclesiæ, sed sic volo, & sic iubeo &c. sed vnus officialis ecclesiæ posset citare in terris ecclesiæ alterius officiali commissi, & in terris Imperij similiter citat vnus officialis in terra alterius: quia imperator hoc concedit, & potest in terris suis, secundùm Barto.

ADDE tu, an & quando iudex vnius ciuitatis possit citare existentem in aliena ciuitate sibi non subdita, vide Bal. in l. in tempus. ff. de hæredi. instituen. ¶ Sed citatio realis v. personã capiatur: illa extra territorium fieri non potest. de bon. autho. iudi. pos. l. cum vnus. §. is secundùm omnes.
¶ Sed pone quòd malefactor fugit: & sic familia Potestatis ipsum insequitur vsq extra fines territorij: nunquid potest? Dic quòd non: quia nõ debet in alienum pedem immittere. ff. de edil. edict. l. quis sit fugitiuus. §. idem Celsus. nisi in terra confœderata. ff. de captiuis. l. non dubito. Bald. Vide j. de citatione. §. non valet citatio. & per me in l. fina. ff. de iurisdict. omnium iudi. ¶ Quod in criminali quis non potest consentire in non suũ iudicem. versicu. sed nunquid in iudicem. G. Hoc verum. expressè, sed tacitè sic litem contestando. C. vbi de cri. agi opor. l. j. vbi de hoc. quod no. vide Ioã. And. in c. P. & G. de offi. dele. post Inn. ¶ Sub tribus modis prorogatur iurisdictio, s. per pactum q possit vbiq conueniri, & per pactũ q promisit vbiq rñdere. & de his duobus casibus habet locũ pœnitẽtia vsq ad litis cõtestationẽ. Tertiò per pactum de soluẽdo vbicũq fuerit petitum. & tunc non habet locũ pœnitentia: quia vbiq cõtractũ videt, licet certus locus non sit diffinitus. ver. quid si sit pactum. & versi. circa hoc. G. Fortissima enĩ est prorogatio per ꝓmissionem soluẽdi. ff. de solutio. l. quæro. Quarto mõ fit ꝓrogatio p submissionẽ. ff. de iur. om. iudic. l. est receptũ. Cum aũt agit de iurisdictiõe nõ dãda, sed de nõ declinanda, illa nõ est ꝓpriè prorogatio, scdm oẽs, sed est fortificatio iurisdictiõis: & nõ habet locum pœnitẽtia, vt l. si qs in cõscribẽdo. C. de pac. & no. in l. si cõuenerit. ff. de iurisd. om. iudi. nã iurisdictio fundata factis cõfirmat q̃ extendatur: & facil⁹ extenditur vsus iurisdictionis q̃ iurisdictio, scdm Inno. Bald. Laicus fideiubens pro clerico conuenitur coram iudice seculari. versi. sed pone clericus. G. Nam fideiussor contractus: imò & iudicij facit eum iudicem. vt nota. in l. j. ff. si quis in ius voc. non ier. nisi sit fideiussor iudicatum solui: quia tunc sentẽtia lata contra reum mandatur executioni in eum: licet sint diuersi fori. l. j. in fin. C. de execu. rei iudi. Hoc nõ credo q clericus fideiuber pro laico: quòd sententia iudicis secularis mittatur executioni cõtra eum, vide l. fina. C. de execu. rei iudi. intelligitur quãdo reus & fideiussor sunt eiusdem fori, vel qñ fideiussor põt prorogare iurisdictionẽ. sed hoc nõ põt facere clericus, vt hic in ver. in clericis. p G. Vel intelligit quo ad modũ summariæ executionis. Bal. ¶ An id qđ dicit de aduena habeat locum in reali iudicio, vt si Pisan⁹ cũ equo meo trãseat p istã ciuitatẽ possim eum hic cõuenire, vel arrestare. ver. qd si qs p locũ. & dicit q sic. & no. in l. fi. C. vbi in rem ac. ¶ De vagabũdo dicit q in toto orbe vbicũq reperit põt conueniri tã ciuiliter q̃ criminaliter. ver. quid si debitor vagatur. G. & no. in l. j. & ij. C. vbi de cri. agi opor. & l. iiij. ff. de dã. infe. p gl. & Dy. ¶ Lucanus derobauit Florẽtinũ Florẽtiæ: deinde moratur Pisis cũ re derobata, vel sine: an poterit ibi cõueniri? Quidã q sic, quasi sit vagabũdus. Sed iste nõ dicit vagabũd⁹, si aliter nõ apparet. Vñ ista rõ nõ est bona, scdm G. Dic ergo q non põt cõueniri nisi rei vẽdicatione. si ibi rẽ nõ possidet. ver. sed pone qdã Lucanus. Bar. dicit q vbi tenet res derobatas, ibi delinquere & cõtrahere videt. ff. de fur. l. si dñũ. & ibi vide per Bar. ¶ Licet quis sit exbãnitus vel exitu⁹ nõ ꝓpterea dr̃ vagabũdus, & debet cõueniri in loco antiqui domicilij, nisi eius bona sint publicata: tũc enĩ nõ cõuenit ipse, sed fisc⁹. Vel quid si aliquis Seneñ. G. ff. de polli. l. pollicit⁹. ff. ex q cau. in pos. ea. l. ad cogni. vbi de hoc p gl. & la. ff. de in inte. resti. l. fi. p G. ¶ Trãslato domicilio, nõ ꝓpterea trãsfert forũ. ver. qd si debitor tpe contract⁹. G. nisi p l. fiat, vt l. cũ q̃dã puella. qa tũc in nouo domicilio, nisi vbi esset facta ꝓuẽtio trãsfert forum & iurisdictio. ff. de execu. tu. l. idẽ Vlpianus in rõne sui. Bald. ¶ Rõne solius originis ab oĩ domicilio abstractæ non sortitur quis forũ cõuentioni, sed numerũ. ver. quid ergo. & seq. ¶ Officiales epĩ conueniũtur corã epõ. ver. sequitur. & versic. item nota. ¶ Delegatus Papæ potest vbiq reddere ius: quia non habet sedem determinatam. §. viso. versi. si autem. ¶ In literis beneficialibus non habet locum præsentatio vel præuentio, sicut in rescriptis ad lites. eo. §. & versi. fi. Sola aditio iudicis operatur multos effectus. in §. fina. Gul. Cyn. C. qui admit. ad bonoꝝ posses. l. j. Bal. ¶ Eo ipso quòd libellus est productus in causa restitutionis in integrum nil est innouandum. eo. §. versi. fi. G.

in causis criminalibus & ciuilibus: & differtur. ff. de procu. seruum quoq. §. publice. Item post simplicem postulationẽ restitutionis in integrũ resti. po. stu. ne quid no. fi. l. vnica.

SVMMARIVM.

1. ☞ Exhibitio & receptio rescripti quomodo fieri debeat.
2. Cautela notarij in rescripti inspectione diligenter habenda.
3. Notarius qua forma instrumentum conficere debeat super rescripti cuiuslibet inspectione.
4. Iurisdictio rescripti originalis nulla est, nisi ipsum integrè appareat.
5. Rescripti præsentatio est de processu: & ideo est p manum publicã in scriptis redigenda.
6. Testis sine actis in causis nõ stat, nisi legitimis constiterit instrumentis.

De rescripti præsentatione, receptione & impugnatione Rubrica.[e]

EXhibitio & receptio rescripti de qua s. titul. proxi. §. pen. versic. fina. tractauimus. fieri debet hoc modo. Adsit enim publicus notarius, vel duę personę idoneæ: & in eorum pręsentia imperrator rescriptum apostolicum præsentet Iudici dicens: Dominus Papa vos salutat: & hanc literam, & suam benedictionem vobis mittit: & supplicat quòd secundùm eius tenorem procedatur. Iudex autem

e *De rescripti præsentatione receptione & impug. Rubrica.*

ipsum

a ipsum reuerenter bireto deposito[a] & capite inclinato suscipiens si clausum est qđ q̃nq; fit cū vbi scribitur sic caute ipsum aperiat, vt filū cū bulla literis ex vna parte adhæreat, sicut prius adhęrebat vtriq; nā si bulla ex toto a literis separet̃ nulla prorsus eis b fides relinquet̃.arg.extra de cri.fal.licet.[b] ¶ † Post 1 hęc cōfestim ipsum legat & totū tenorē: et bullam & chartā & stylū, & filū inspiciat diligenter. vt inferius differet̃: qa iudicantē oportet cūcta rimari, & rerū ordinē plana inquisitione discutere xxx.q.q. iudicantē. extra de fide instru. cū Ioānes. & si inuenerit ipm̄ falsum vel vitiosum aliquo de modis qui infrà dicent̃ ipm̄ rei̇̃ciat, nec ei fidem adhibeat. ix.di. si ad sacras. imò si euidens falsitas est offerentē capiat, vt extra de cri.fal. ad audientiā. xix.dist. in memoriā. Si verò de vitio dubitat, delegantem consulat. extra de rescri. sup literis. prope fi. & c. cū contingat. & de offi.dele. sane.j. extra de cri.fal. super eo. & in prę.§. in memoriam. in authen. vt nulli iudi.col.viij.§. & hoc verò iubemos. veruntamē in literis de simplici iustitia non præsumitur de facili falsitas, vt extra de cri.fal.c.pe. ¶ His igitur & alijs diligenter inspectis: si sine vitio illud iudex viderit ipsum recipiat & præcipiat notario, vel pars eū requirat, vt tam de præsentatione q̃ de receptione faciat publicum instrumentum, vel etiam pręsentationis & receptionis totus tenor scribatur inter acta per duas personas idoneas, vt extra de probatio. quoniā contra. C. qui pot. in pig. ha. scripturas. 2 ¶ † Sit quoq; cautus notari⁹, vt & ipse diligenter rescriptum inspiciat. nam cùm oporteat eum in suo instrumento asserere se vidisse ipsum integrū & incorruptum si post cōtrariū apparebit, eius instrumentum poterit, nec immeritò, redargui falsitatis, nisi vitium probetur postea subsecutū. Caueat etiam ne falsum asserat. extra de fide instru. inter.

¶ Actorem etiam et reum in hoc cautū esse oportet. nam si falso rescripto vtantur grauissimè puniētur. quod dic vt extra de cri.fal. ad falsariorum. & etiam iudex si scienter talis rescripti authoritate procedit, vt eo.ti. super eo. & c. quàm graui. & reus fatuus est si per huiusmodi rescriptum se permittat conueniri, vt eo.ti. per totum. & extra de procu. in 3 nostra. ¶ † Notarius ergo super præmissis sic concipiat instrumentum.

✠ FOR. In nomine Domini amē. anno, mense, die & loco talibus &c. in præsentia mei notarij infra scripti, & testium subscriptorū talis in pręsentia talis dn̄i cōstitutus quandā literam apostolicam vel Imperatoris vel Regis vel Episcopi, cum vera bulla & filio pendentibus, vel cū sigillo cereo, vel ceræ impresso ad chordulā de serico pendēti & habenti in circulo tales literas; intra circulum verò tale signum vel talem imaginem. Dic formam bullæ papalis, & signi imperialis, vt j. sequitur. obtulit, præsentauit & dedit eidem requirens eum solicitè, q̃ in causa sibi delegata procederet iuxta ipsarum continentiam literarum. quam siquidem literam idem dominus recepit & perlegit. eius autem tenor literæ prout ego notarius eam vidi & legi, ta- c lis erat: Clemens episcopus &c.[c] Vel Federicus Dei gratia Romanorū Imperator & semper Augustus &c. inserat totum tenorem de verbo ad verbum. in fine aūt ipse notarius sic se subscribat: Ego talis talis authoritate notarius prǽscriptę pręsentationi rogatus interfui: & de mandato prædicti iudicis authoritatē prǽstantis, hoc scripsi & trāscripsi, nil addēdo vel minuēdo vel mutādo, & in publicā formā redigi. Acta anno die & loco præmissis pręsentibus talib⁹ &c. Hāc etiā formā vide j. de cita- 4 tiōe. §. iā de citatiōe. ver. literis aūt. ¶ † Sed obi̇̃cit. nā rescriptū originale integrū debet apparere alioquin nulla erit iurisdictio eius. extra de fi.instr.c.j. C. de edē. iul. si quis in aliquo. extra de offi. deleg. cū in iure. C. de mā. prin. l. vnica. Ad quid ergo pro d dest h̄mōi cōfectio instr̄i? R̄n.[d] † Rescripto pręsen- 5 tatio est de pcessu: & ideo est p manū publicā redigēda in scriptis: qa si de ea dubitaret̃, in hoc iudici nō crederet̃: vn̄ redigit̃ in scriptis, vel in acta publica, vt sciat̃ de mō & die pręsentatiōis, si in dubiū vertat̃. extra de pba. qm̄ contra. Est & alia rō: qa si rescriptū casu aliquo pderet̃, posset facilius p tale instr̄m cōprobari, q̃ p testes. Cū eñ iudicis authoritate sit trāscriptū: ei credit̃. Hæc pbant̃ extra de e priuile. cū olim essemus.[e] & de fideiuſ. peruenit. extra de fide instru. c. fi. C. de testa. publicati. extra de cōfir. vtili vel inuti. venerabilis. & sic præmissa obiectio pcedit. Sup hoc vide qđ no. j. de instr. edi. §. 6 nunc dicamus. ver. illud aūt. ¶ † Hæc quoq; cautela de cōficiendo instr̄o seruet̃ tā in literis apostolicis, q̃ in alijs delegatiōibus et subdelegationib⁹. vt semper cōstare possit de iurisdictiōe si in dubiū reuocetur. als eñ nō stat̃ gestis siue actis in causis, nisi quatenus legitimis cōstiterit documentis, vt in p̄. c. qm̄ f cōtra. & no. io prę. c. cū in iure.[f] C. si à nō cōp. iud. l. j. & in præ. ver. illud aūt. ¶ Post hęc prās immediatè petat à iudice, vt citet, & in cā pcedat. vt s. ti. p. g xi. §. pe. ver. fi.[g]

Dicto qualiter rescriptū apostolicū est iudici offerendū: inde nacta occasione: qa per rescripta h̄mōi homines frequēter vexant̃ indebitè: ideo aliqua in eorū pręsidiū sopponamus. ¶ Reus ergo habita rescripti copia q̃ fieri debet cū data. cū sit cōmune, vt ar. extra de dila. præterea. & de rescrip. eā te. vbi de hoc studeat rescriptū ipm̄ modis qbus h poterit impugnare. qđ poterit multipliciter.[h] Qn̄q; rōne falsi. Qn̄q; ratione formę. Qn̄q; rōne impetrantis. Qn̄q; ratione eius ad quē impetrat̃. Qn̄q; rōne eius contra quem impetrat̃. Quandoq; ratione defectus. Quandoq; ratione causæ, & alijs modis.

SVMMARIVM.

1. ¶ Rescriptū qn̄o impugnetur ratione falsi. Falsitas rescripti quibus modis cognoscatur. Corrigens etiam vnicā literam vel vnū punctum in rescripto apostolico ipso iure excōicatur, & singulis annis in curia Romana hęc excōicatio renouatur.
2. Rescriptum per quæ reddatur nullum.
3. Sigillum imperatoris quale esse debeat.
4. Falsitas scripturę ex forma deprehenditur.
5. Literę quædā qualiter debeāt in rescriptis diuersimode formari.
6. Dictiones aut propria nomina in rescriptis apposita, qualiter scribi debeant.
7. Data in rescripto inserta nō debent diuersis lineis diuidi, vt pars cōtineatur in vna linea, & pars in altera.
8. Res iudicata habenda est pro veritate.

PRimò igitur excipit̃ ratione falsi quòd est falsa bulla vel charta vel filū. Qđ dic vt extra de cri. fal. licet. & c. ad falsariorū. & de fi. instr. vnica. & vide quod super ea scripsi.

Prima duo, s. pntatio & receptio q̃ correlatiua sunt expedit sine diuisiōe mēbrorū. & de his 1 ā. ru. de iudice adeūdo. Bonagui. sua char. ij. ¶ Et Ægid. pria & scđa rub. tertiū p sex mēbra distinguit. Pi. aūt licet in rub. de dele. cārū tractat de psonis qbus, & de causis quæ delegari possunt: de rescrip. propriè nihil ponit Baga. nihil. Et breuiter Tā. Ross. Vbert. de Bo. in locis q̃ expressi. sup rubr. de delega. nil de hoc dixerunt. ¶ Vber. de Bona. fecit rubr. de exce. cōtra rescr. ¶ Idē Iu. đ deo. cauil. lib. aij. & li. iudi. parte iiij. & hi duo denumerauerūt aliquos casus. ¶ Bonagui. parū de hoc tertio sub rubri. quał recusans iudicē det libellū. ¶ Alber. Gal. posuit certos casus sub ru. de rescrip. inordinatè tamē quia post tractatum sententiarum, executionum, & appellationū econtra prima rubri. Nepo. de Mon. alb. a. est contra rescriptum sub rubrica. contra ponit textus decret. licet. de cri. fal. & certarum legum quæ habentur xxv. q̃. o. ij. & hi duo iuuarūt authorem in casibus. ¶ Gui. An prolixā rub. fecit de rescri. qui posuit etiā in prin. multos casus. multū aūt adiutus fuit author per Hostien. in summa huius tit. vt j. dicam.

a ¶ Deposito. Secundum Ægid.

b ¶ Licet. secūdū Tācr. vbi suprà. ADDE an ao re pręsentatiōnē rescripti reuocātis primus valeat processus factus, Bald. cōsil. iiij. de offi. dele.

c ¶ Eps̄ &c. Summè miror de Ægidio qui formā talē posuit venerabili viro dn̄o Marchid. Bo. Cle. &c. postposito. & illud domino sunt mirāda. vide s. §. rōne formę. in prin.

d ¶ Rn̄deo. scđm Ægid. cuius fuit vtraq; ratio. vbi s.

e ¶ Essemus. Vbi de hoc ad fi. vlti glo. & vltra remis. quæ sequuntur, vide j. de proba. §. fina. post prinei. vbi inuenies opinio. Tan. contrariam scriptam vbi ā. si pro vtraque pręsente parte id factum fuisset, satis accederem huic dicto. licet Bar. q. o. ręstio dominicalis xj. cōsentiat sub dubio fortè: parte autem contra quam impetratum fuit absente, & ad id non vocata, non puto id sufficere præcipuè in principio causæ. Faciēt etiā q̃ scripsi de testi. Alberic. & de fi. instru. c. vlti. licet Gof. sua x. q. distinxerit, an reus opp. falsitatē expresso vel tacito: & tūc scđm eū sufficiet exhiberi publicatū vel autēnticū. an opponat verā falsitatē rescripti: & tūc exhibendū est originale. Saluo q̃ si iudex facta diligenti examinatiōe de his sex de qb⁹ j. §. proxi. in princ. cum inuenisset illud legitimum quo ad illa fecisset illud in acta redigi. Vult enim q̃ tunc non admittat̃ obiectio falsi, sed stet̃ actis. Allegat prę. decre. cū olim. quę hoc nō probat: imò potius probat quod prędixi: cū ibi in contradictorio iudicio, & parte pręsente facta fuerit probatio. & eius pace salua nimium potentatum dat iudici in partis præiudicium: & vtinā omnes essent tales quib⁹ sic credi posset. Et licet primū dictū aliquid coloris habeat: constat tñ q̃ in insinuato posset esse aliquid plus vel minus, pút expediret impetranti. Cōstat etiam q̃ impetrantes laborant ad iudices gratos habēdos, & ipsorum voluntati cōformes. ADDE quòd In. Andr. sequit̃ Alex. in d. aut̃. si qs in aliquo. & Per. de Anch. licet de eo mentionem non faciat cōsi. xl. incipiēte prima facie, & an requiratur citatio partis, cū exemplatur aliqua scriptura, vide Bal. cōsi. x. li. iij.

f ¶ Iura. In gloss.

g ¶ Versi. fi. Habent hic quidam rubri. de rescripti impugnatio. sed non debet esse.

h ¶ Multipliciter. Quid dixerit Vber. de Bo. hoc ti. qn̄ iudex omnes exceptiones oppositas repellit, an appellari posuit, vide j. de app. §. in q. bus. ver. sed nunquid.

inter. ¶ †Cognoscitur autē fasitas istis modis: [a] Primò, quādo cum falso modulo [b] falsa bulla formatur & literis apponitur falsis. ¶ Secūdò, cùm filum de vera bulla totaliter extrahitur, & per aliū filū immissum in ipsa bulla falsis lr̄is inseritur. Tertiò, cùm filum sub plicatura veræ literæ inciditur, & de ipsa litera excutitur, & pòst vera bulla cum ipso filo falsis literis appēditur & dictū filū sub eadem plicatura cum filo similis canapis restauratur. qd de facili cognoscitur, si filorū adiunctio et æqualitas attendatur: vt j. ver.x. ¶ Quartò, cùm à superiori parte bullæ altera pars chordulę sub plūbo rescinditur & p idē filū lr̄is falsis inserta reducitur ī ipsa plūbū: secus aūt si filum eēt à muribus corrosum vel putrefactū, cū priuilegia sint ꝑpetua. C. de diuer. rescript. l.ij. & xxv. q.ij. c.j. & ij. & iij. ¶ Quintò, cū lr̄is bullatis aliquid ꝑ rasurā tenuē immutatur. Nam etiam si vnica litera, vel pūct⁹ corrigatur, excōicat⁹ est ipso iure corrigēs. & hanc sn̄iam innouat singulis annis curia Romana. [c] ¶ Sextò cùm scriptura lr̄ę bullatę deleta & cū calce dealbata iterū rescribitur. ¶ Septimò, cùm chartę cui bulla adhęret abrasę altera chartas subtilis cum glutino adiungitur. & hę tres species falsitatis de facili pn̄t cognosci, si qs litterā inspiciat contra solem. [d] ¶ Octauò, cū is, qui est apud sedem apostolicā, recipit literas ab alio, q̄ à papa vel vicecācellario seu bullatore: hoc tn̄ de cōsuetudine nō seruatur. ¶ Nono, cū qs venit ad domū bullatoris & falsam literā ponit inter veras nondum bullatas: vt sic cū alijs ex improuiso bulletur. [e] Hę tn̄ duę spes falsitatis non possunt cōprehendi de facili, nisi in modo dictaminis vel ī forma scripturę vel qualitate chartę. vt j. ver. & quoniā. ¶ Decimò, cognoscitur etiam falsitas in adiunctione filorū & in collatione bullę diligenter facta cū vera bulla. [f] vt attendatur an sit mota alicubi vel obtusa vel inęqualis vel depressa. Hęc oīa leguntur extra, de cri. fal. licet †. Vnde versus: Forma filū stylū, litura mēbrana sigilum: Hęc sex fallata dant scripta valere pusillum. [g] ¶ Fiat autem collatio sic: Attēdens enim q̄ ex vna parte bullę debet esse scriptū nomē papę lr̄as cōcedētis: debet ēt hr̄e circuitū orbicularē de pūctis: [h] ex alia pte debet eē caput calvū Pauli: & hirsutū cū barba ꝓlixa, & caput petri granatū & pilosum cū barba rotūda & granata, & vtrūq; caput circūdatur circulo pūctorū & īter ipsa capita est crux ꝓlixa hñs in summitate vnū pūctū: & aliud ī fine stirpitis, sed & sup ipsa capita est linea lr̄arū cōtinēs, S. Pa. S. Pe. habet etiā eadē pars circulū orbicularē de pōpis: & bn̄ cōsiderādus est numer⁹ pūctorū. [i] ¶ †Porro sigillū Imperatoris tale est: [k] Habet em̄ ī circulo orbiculatius lr̄as has videlicet. S. Fre. Romanorū Imperatoris & semp Augusti. & ītra circulū est sculpta imago Imperatoris ī solio impiali sedētis, & in capite regale diadema hn̄tis ī manu dextra sceptrū, & ī sinistra pomū rotūdū tenētis. ¶ Itē excipitur cōtra rescriptū q̄ est cācellatū, vel rasum in loco suspecto, vel vituperatū, vt in p̄. c. licet. §. quīta. extra de fi. instr. inter. §. instrm̄ quoq;. ff. si tab. te. nul. exta. l.j. §. pen. extra de priui. cū olim ꝓpter. puta in data, vel ī annis Dn̄i, vt extra de reli. do. cū venerabilis. sec⁹ si ī facti narratiōe. extra de fi. instr. ex literis. nisi sit modica rasura q̄ sapiētis animū nō īmutat. extra de cri. fal. c. fi. ff. de bo. pos. scd̄m tab. l.j. §. si sola. [l] ¶ Itē q̄ literę ī syllabis, & syllabę in dictiōib⁹, & dictiōes in linea magis distinctæ sunt in vno loco q̄ in alio, vel q̄ lues [m] est in charta, vt ī p̄. decr. inter. §. sed cōtra ꝓ priuilegiū. circa fi. Defect⁹ tn̄ syllabæ nō vr̄ obesse. ff. de manu. test. q habebat. C. de formu. totū. vel etiā literę, vt extra de fi. instr. ex parte. ¶ Itē q̄ bulla vel plūbea est dissoluta, vel destructos habet characteres. C. de edic. di. Adr. tol. l. fi. C. de testi. l. pe. ff. ad l. Cor. de fal. Paul⁹ eū. & sl. j. §. q in rōnib⁹. & l. q testa. ff. de his q̄ in testa. delē. l. j. in prio. & l. cācellauerat. ¶ Itē q̄ litera est vniformis, sed diuersis manib⁹ est scripta, vt in p̄d. §. instrm̄. & in p̄. c. cū olim ꝓpter. ¶ †Et qm̄ ex forma scripturæ falsitas deprehenditur, vt s. versic. ix. not. q̄ scd̄m modum curiæ litera debet esse quadrata, [n] & in charta pecorina [o] grossa & non rasa: & nomina propria hominū & locorū

a ¶ Modis. Hic est sciendū quod Hostien. titulum de rescriptis commendabiliter & valde plenè prosecutus est in Summa faciēs de illo xiiij membra. & penultimū fuit quæ possent obijci contra rescriptum. Et cùm circa dimidiā partem §. prosecutus fuisset certos obiectos, dedissetq; nouē versus, & illos exposuisset continentes xxviij. casos de tacita veritate demum in versicul. sed vt simplicibus: īter illos & alios enomerauit centum duos obiectus. Author autem hic pulchrè diuisit: & secūdū materias illos locauit sub sequētib⁹ §. & ꝗ illis plures sunt coniuncti. j. sub §. vltimo. Et vtinam per numeros sub singulis §. posuisset vt Ho. quia p id facilius haberentur. Item dicā de instrumētorū edit. §. nūc vero. ī pri. & quia habuit author multūcordi nos informare de ceremonijs cancellarię circa bullam, notarios & scriptores, in his principalib⁹ laborauit, q̄ oēs sunt vtiles ad falsitates euitandas et, si fierēt cognoscendas. Aliæ verò etiam ad iustitiam præseruandam. & quia multos ex suis obiectibus latè ꝓsequitur Hostien. ad illos sępe remittam. Secundò sciēdum q̄ vt hic patet in princip. ad rescript. apostolica restringit se author: & quicquid de ceremonijs j. subditur. habet locum in rescriptis apostolicis sed qa, vt dicitur s. parte proxi. in fi. etiā rescripta maximè delegationū emanant à legatis, delegatis papę & ordinarijs: & impugnationes, quę sequentur vltra speciales curię, vt dixi, etiam locum in illis habebunt. Exemplū, quòd falsum fuit expressum, q̄ delegās in ortuus re integra, & similia. Tertiò, nullus miretur si multę impugnatiōes infrà ponentur. contra quas papa priuilegiare potest. qa non tractamus materiam priuilegiorū, quæ dantur contra ius commune. iij. distin. priuilegia. de verbo. significatio. abbate. versicu. hic autem. Sed materiam rescriptorū: quæ debent esse consona iuri communi. xxv. q. ij. rescripta. & capi. dicenti. Prima date possunt principes legibus non subiecti: scilicet papa & Imperator, de concessio. præben. ꝓposuit. C. de legi. digna vox. & inferiores quādoq;. de hoc de religio. domi. constitutus. Item sciendum est quòd iste sequens §. scribendus est literis distinctis, cùm allegatur scriptor: & tunc & etiam verbo addendū esset sic.

¶ Modis. Dicit Vber. de Bo. q̄ quędā vitia rescriptorū erant visibilia quędam intellectiua. i. quędā percipiebant visus: & quędam intellectus. qd etiam dicit Gof. ī Sum. huius ti. iiij. col. ver. item tollitur.

b ¶ Modulo. Verbum Hostien. in Sum. de cri. fal. §. ij. versi. porro. Et est sciendum q̄ instrumentum qd sculpitur bulla, curia vocat typarium. quod nomen deriuatores mei non habuerunt notum, nec alibi memini me legisse. Est autem sciendum q̄ pars bullę, quę habet nomen papæ, de qua infra qa sępe mutatum non deficit: sed pars habens capita sæpe deficit: & in stylo Romanę curię quem habeo, inuenio quòd fracta illa parte, fabricata fuit alia: & quędam alię literę ex illa bullatæ: ex quibus fuit magna in diuersis partibus suspicio falsitatis: quia corpulentiores effigies capitum exprimebat noua bulla q̄ vetus: propter quod alterius opificis ministerio fabricatum fuit aliud typariū aptius. & habeo formā literæ, quam papa scripsit ad vniuersos epos archiepos, prælatos, clericos & vniuersos Christi fideles cum illa noua bulla ad finem vt exprimit: vt per illam cognoscerent veras bullas. & credendum est multas literas illius formæ & bullæ ad loca multa transmissas.

c ¶ Romana. Hoc plenius scripsi post Host. de fi. instr. ex literis. in vlti. gl. vbi inuenies q̄ hęc poena locū habet etiā in nota iam formata per notariū, & signata: ac etiā in literis poenitentiarij maioris. Itē quāta est difficultas in habenda absolutione.

d ¶ Solem. Nimis largè recepit author verba vlti. gl. decr. licet. fateos em̄ q̄ in prima istarū & triū specierum experientia est vera, sed in secūda & tertia nō. & hoc si in tertia glutinū sit bn̄ vniformę: posita enim inter solē & oculos tota erit obscura vniformiter, sed oportebit illud discerni per latera literę diligēter īspecta ꝓpter suspicionem obscuritatis: propter quam ego modicum abscinderē de charta, p qd id discernerem de facili: & sic semel feci.

e ¶ Bulletur. Quomodo circa hoc prouideāt bullatores ibi scripsi super ver. proijciunt. & audiui quoddam commēdabile: quòd si bullatori portāti literas de cācellaria ad bullantem, vna caderet sibi videnti: non tamē reciperet illam bullandā, nisi de nouo illam haberet à cancellario.

f ¶ Bulla. Vt ibi scripsi super ver. collatione. nō erit dare qd per talē collationē non discernatur falsitas.

g ¶ Pusillum. Hic versus posuerat Io. de Deo loco s. prius allegato. in fi. Gul. An. dat alios versus: Bullatura, stylus, manus altera, rasio, filū, Si sapis: hoc papæ faciunt cognoscere scriptum.

h ¶ Pūctus. In hac additæ sunt vj. rosæ, q̄ licet quidā reprehēdant, possēt multū cōferre ꝓposito, scilicet falsitatis inueniendæ.

i ¶ Punctorū. Habet hæc quædā signa secreta, quorū vnū est mihi notū per qd ipso primo aspectu cognoscerem falsam bullam.

k ¶ Est. Qūo post coronationē vtitur etiā bulla aurea, vide in cle. de iure iur. Romani. in fi. & quodibi not.

ADDE tu: qa ante coronationē non dicitur Imperator, vt voluit Bal. in l. Publius. ff. de cōdi. & demōst. Ad qd facit itē in c. venerabilē. extra de ele. & ibi do. Ant. & do. Abb. Sic. qui dicūt q̄ qs primò eligitur in regē Romanorū & demū per coronationē & cōfirmationē summi pōtificis cōsecratur in Imperatorē. ibi vide.

l ¶ Rosæ. Hęc fuit quinta in numero Host. §. pe. de quo ī. remittit etiam ad summā de fide instr. §. quibus instrumentis. ver. q̄ si instrumēto. vbi dicit se alias exceptiones posuisse.

ADDE q̄ nō est necesse q̄ annus Dn̄i sit in plica bullarum, vt voluit Ro. consi. ccclij.

m ¶ Lues. id est macula vel sordes. Iob xx. lues, quæ fecit omnia.

n ¶ Quadrata. Quantū percipio plus abhorret curia formā longā, q̄ latā. Vn̄ sæpe videm⁹ modicæ scripturæ literas multū latas & curtas: quare hodie fit pulchrior forma chartarū q̄ olim. scripsi in præ. decre. licet. super ver. chartæ.

o ¶ Pecorina. Nō dixit pecudina: qa scd̄m deriuatores plus cōtinet pec⁹ pecoris, q̄ pecus pecudis. Dicunt etiam quòd pecus pecudis continet omnia animalia quæ sunt ad vsum hominum ad vescendum, vel vtendum. sed pecus pecoris maiora, vt equos, boues, asinos, & similia. Hoc dico: quia in hædinis & vitulinis, qn̄ sunt magni processus, videmus extensè

literas scribi. pecus autem corripit primam. Ouidius de Arte, charta antepenul. Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus. De his ff. de lega. iij. l. legatus seruus. §. peccoribus. & l. seruis legatis. §. pecudibus. qui facit cõtra prædicta.

a ¶ Scribuntur. Bene conuenit C. de vet. iur. enu. l. ij. ante fi. vbi præcipitur nomina prudentum, qui leges cõposuerunt, scribi p consequentiã literarum. Cessabit ergo secũdum hæc q. xij. lib. Io. de Deo fundata super litera apostolica, in qua ponebantur literæ pro nomine. facit de accus. qualiter. ij. §. debet.

b ¶ Extensè. i. sine titulo.

c ¶ Alterius. Constitutio Io. cùm ad sacrosanctæ. quo ad salaria p literis soluenda taxat lineas cl. literarũ vel xxv. dictionum.

d ¶ Parte. Hoc latè prosequitur Host. in præ. §. pe. in j. & ij. colum.
ADDE per Feli. plenè in c. super literis. in primis folijs.

e ¶ Subscribunt. Id est subscribãt olim. xij. q. ij. cùm tedem ptos. sed hodie nõ subscribũt: vt dixi de testa. cùm à nobis. sup vltima gl.

f ¶ Literis. Plenius e. tit. ad audientiã. ij. sed fortè de Cõpo. intellexit.

g ¶ Literis. Vbi post glossas plenè scripsi, q̃ hic, & in seq. ver. dicitur in vers. sed quid si contra. & ver. seq.
ADDE, vt per Felin. in d. ca. j. xvj. colũ. versicu. nemo fallit.

a extensè scribuntur.[a] Et prima litera debet esse capitanea & magna, & solẽniter scribi, hoc mõ: Mar. & Bononia. ¶ Itẽ prima litera narrationis q̃cũq; sit, & etiã quæcũq; ponit in principio cuiuslibet clausulæ solẽnius scribi debet † quam aliæ quæ sequuntur. Itẽ hæc lr̃a d. sic debet eẽ retorta, nisi qñ ponit in principio clausulæ: q̃a tũc debet formari solẽniter, vt prædixi, nõ aũt debet scribi sic D. Itẽ hæc litera I. debet semp scribi sine tractatu, nisi qñ cõcurrit cũ alia: vt patet cùm scribit idẽ. Itẽ vltima ps literarũ M. & N. nunq̃ trahit, nisi cùm sunt in fine dictionis: tũc eñi sic, hoc modo m, n vel nisi in principio dictionis solẽniter scriptæ. ¶ Gñaliter autem hæ literæ, g. f. h. l. e. p. sic formari debent curuatis superius & inferius capitibus, nisi ponant in principijs clausularũ, nominũ, vel locorum, seu rerũ: vbi solẽnius formari debẽt, vt dixi. Itẽ nõ debet vna litera sup aliã poni cã abbreuiãdi, puta sic, m. e. s. igitur, & simi. ¶ † Circa dictiões aũt illud notandũ est, q propria nõia impetrantium extensè[b] scribi debent: secus de nominibus eorũ, cõtra quos impetrant. Itẽ certæ dictiones sub certis abbreuiationibus scribi debent: & si aliter scribent, est linea corrigenda: puta hæ, hoc mõ, eps dioec. salu. & apostolicã bñ. dat. cal. nonas, idus. Itẽ nõ debet aliqua dictio diuidi, vt principiũ sit in fine vnius lineæ, et finis in principio alterius.[c] Præterea ij. idus vel iij. cal. vel iiij. noñ. cùm occurrunt, hoc mõ scribẽda sunt, & non extensè. sic videlicet pridie id. vel tertio calen. vel quarto noñ. et sic de alijs. Itẽ circa lineas nota q vltima linea debet compleri: & fieri cum alijs æqualis, nec debet pars eius vacua remanere. & debet cõtinere hoc, dat. Lugd. ij. idus, põtificatus nostri anno primo, vel secũdo, vel tertio. & nõ debet sic abbreuiari, anno j. vel ij. vel iij. ¶ † Et nota q tota data debet cõpleri in linea, in qua scribit dictio pontificat⁹, & nõ debet in alia linea terminari. Itẽ data nõ debet duas lineas integras cõtinere: imò in initio penul. lineç necesse est ad minus duas dictiones præcedentis clausulç cõtineri. Itẽ titulus siue salutatio priuilegiorum talis est: Clemens eps seruus seruorũ dei dilectis filijs abbati talis loci, eiusq; fratribus tã præsentibus, q̃ futuris, regularẽ vitã professis in perpetuum. Et debet hæc salutatio scribi literis longis: & tota debet poni in vna linea, ita q tria vltima pũcta retorta, q̃ consueuerũt poni post in perpetuũ. nõ fiant extra, sed intra lineã lateralẽ. Itẽ in fine priuilegij añ signa, & subscriptiões ponitus bis amẽ. & finis priuilegij, vsq; ad amẽ, amen, debet cõtinere ad min⁹ duas partes lineæ, tertia pte remanẽte pro prædictis amẽ. & si minus remaneat, non est vis, dũmodo recipiat prædicta, amen amẽ. Hæc igit & alia diligẽter sunt cõsyderanda in literis apostolicis. ¶ Itẽ excipit, q est obtentũ p falsi suggestionẽ, vel veri suppressionem. extra, de rescri. super literis. & c. ex parte.[d] ¶ Itẽ q non est ibi subscriptio principalis. C. de diuer. rescrip. sacri afflatus, vel gloriosi quæstos. in aut. vt diui. iussi. colla. ix. hoc tñ in desuetudinem abijt: nisi in priuilegijs sedis apostolicæ, in quibus singulis cardinales subscribant.[e] Subscriptiones aũt sæpe in instrumentis fiunt. ¶ Itẽ q charta est vet⁹, & litera recẽs: vt in p̃. c. inter. §. sed cõtra priuilegiũ. ¶ Itẽ q nõ fuit sigillũ appositũ. Super quo dic, vt j. de instru edi. §. postremo. ver. itẽ q nõ est sigillatũ. & seq. ¶ Quid iuris sit de his, q̃ fiũt p literas surreptitias. no. extra, de rescr. sup literis. ¶ † Quid si excipit de falso contra lr̃as: & iudex de hoc cognoscẽs pnũciat eas eẽ veras cum tñ sint falsç, & per eas pcedit ad sñiam: nũquid valet pcessus. Dicũt quidã q sic propter errorẽ litigantiũ. arg. ff. qd cũ falso tu. l. j. §. fin. ff. de offi. prætor. l. Barbari⁹. iij. q. vij. §. infamis tria. ppe prin. & q̃a res iudicata p veritate accipit. ff. de sta. ho. ingenuũ. ij. q. vj. ei. q. §. itẽ si sñia. extra, de re iudi. cùm iter. ppe fi. Itẽ q̃a rõne dubij habet iurisdictionẽ. ff. de iud. si qs ex. & in præ. c. sup lr̃is.[f] ppe fi. Tu dic q nec prima sñia, nec pcessus postmodũ p eũ habit⁹ valet pp defectũ iurisdictiõis. extra, de offi. vica. tua. C. si à nõ cõpetẽti iudice. p totũ. Nã etiã post sñiam de falso quærit. C. de fal. quæ rela. j. sentẽ. §. fi. ver. & not. q de hoc no. secũdum papã in præ. c. sup literis.[g] ¶ Sed qd si dico instrumentũ cõtra me pductũ falsum esse, & iudex pronunciat esse verũ, cũ tñ sit falsum: & p illud cõtra me fert sñiam: nũqd valet sñia? Rñdeo, sic, si ab ea non fuerit appellatũ: qm̃ hoc casu iudex erat. C. de fid. instr. l. vlt. §. fi. & in præ. c. cùm inter. sec⁹ autẽ si instrm pcuratoris falsum pronũciet esse verũ: q̃a tũc pcessus cũ tali pcuratore habit⁹ nõ prçiudicat ei, cuius procuratorẽ se esse asseruit: nisi fortè ille id ratificauerit. C. de pcu. licet. extra, e. in nr̃a. ff. de iudi. licet. ff. rẽ ra. ha. l. iij. §. Celsus. quia iudex non habuit iurisdictionẽ in illũ dñm absentẽ. Quidã tñ cõtra[h] ppter iudicis authoritatẽ. ff. qd cum fal. tu. l. j. §. pe.[i] & vide j. de cita. l. j. ver. item pone, &c.

SVMMARIVM.

1 ¶ Rescriptum qũo impugnatur ratione formæ. Clausula in Christo non debet in salutatione literarum papæ describi.
2 Dominus papa rescribens sibi familiari, qua forma vtatus respectu nominis proprij.
3 Papa vocat episcopos & superiores venerabiles fratres, abbates verò inferiores, etiam reges & principes, indifferenter filios.
4 Clausula illa, sine canonico: in qua causa solet apponi in rescripto.
5 Clausula specialiter in rescripto apostolico ĩserẽda.
6 Is, cui scribitur, q studeat reuocare, quç ipse alienauit, an erit iudex in causa sua.
7 Quæstio criminalis propriè dicitur causa: ciuilis verò, siue pecuniaria dicitur lis.
8 Exceptio contra literas, q sunt impetratæ tacita veritate, vel suggesta falsitate, qualiter concludatur.
9 Forma proponendi & narrandi exceptionem rei iudicatæ est peremptoria.
10 Exceptio super impetratione literarum, quòd aliquid non est expressum, quod si expressum fuisset non esset impetratũ: quomodo seu qua forma proponatur.
11 Impugnare nitens rescriptum, non est passim & semper admittendus.
12 Præuentus ab appellato, quomodo debeat exceptionem proponere.
13 Forma, qua de nimium præcurente in causa appellationis, possit excipi.
14 Sñia excõicationis à cardinali ferenda, qua forma fiat: & si petatur executioni mandari, qũo dicatur.
15 Rescriptum, per quod quis conqueritur se excommunicatum ab episcopo, qui nõ habet iurisdictionem in eum, quomodo fieri debeat.
16 Delegatus excõicans vsurarium, quia diffinitiuæ nõ patet: an debeat excõicationis sñia confirmari.
17 Excommunicatio petita apostolico munimine roborari, debet cum omnibus requisitis exprimi.
18 Conquerens se à iudice, coram quo cõueniebatur, excõmunicatum sine causa rationabili, nulla monitione prçmissa: quam conclusionẽ habere debeas.
19 Cõquerẽte aliquo, q prælatus eũ excõicauit cõtra formam concilij generalis, non sunt literæ concedẽdæ in curia anteq̃ excommunicatori scribatur.
20 Simpliciter dicendo, q talis in eum manus iniecerit violentas, quomodo sit concludendum.
21 Forma narrationis in casu, quo quis verberatur, vel incarceratur, vel aliàs iniuriatur.
22 Forma conclusionis, vbi quis conqueritur de iniectione manuum, & incarceratione & spoliatione & pecuniæ extorsione, &c.
23 Forma concludendi, vbi episcopus dicitur iniecisse manus in personam ecclesiasticam, vel excommunicatus celebrasse diuina.
24 Delictũ psonç nõ debet in eccle. damnũ redũdare.
25 Hæres episcopi impropriè dicitur hæres.
26 Præponi debet in rescripto id, de quo agitur.
27 Clausulæ, præterea: vel idem quoq;: & quidam alij super terris, &c. an addantur, vbi laicus impetrat contra laicum super vsuris extra terras ecclesiç Romanæ proprias.
28 Dictio, prouiso, quando debeat in literis apostolicis apponi.
29 Priuilegiũ & cõfirmatio, qua forma concedatur.

h ¶ Contra. Et de se ipso dicere poterat, vt patet j. de exceп. §. nunc dicendum. ad finem. versicu. in summa.

i ¶ §. penulti. Ad solutionem huius vide vbi s. & suprà, de syndico. versic. quid si iudex.

¶Ratione.qa difficile est inuenire ver.huius §.cũ allegãtur:quia non sunt sicut alij signati:ideo de §.faciam partes octo. & durat prima vsque ad ver.porro.sed quę satis conuenit §.s.proximo.

¶Secunda durat vsq; ad ver.nunc circa.in qua tractat de clausulis.& formis in causis appellationum.

¶In tertia vbi s. tractat de formis & clausulis circa sen tentias excom municationis vsq; ad versiculũ circa materiam.Ibi quar ta,tractans prædicta circa causas vsu rarum & pignorum. vsq; ad versiculũ nunc dicamos.Ibi quinta,tractans de clausula, prouisiõe vsq; ibi, sequitur videre.ibi sexta tractans de literis confirmatio num,& priuilegio rum vsq; ad versiculũ nunc ad instructionem.Ibi septima, mensis diuersarum causarum & personarum obseruantias inscribendo, vsq; ad versiculũ vt autẽ.Vbi exempli gratia describit quinq; formas.

30 Confirmatio ex certa sciẽtia,quomodo fiat,& qua forma.
31 Decimę cõcessę à laico eũ cõsensu diœcesani alij ecclesiæ quàm cui pertinent,non confirmantur.
32 Cõfirmatio nõ dat̃ sup numero vnico,vel binario
33 Forma petendi sententiã diffinitiuam cum ferien confirmari,& eam executioni mandari.
34 Compositio non confirmat̃ inter mortuos,etiant super rebus temporalibus.
35 Dare conseruatores in omnibus priuilegijs,est consuetudo cancellariæ.
36 Literæ citatorię nõ recipiunt contradictionem,licet transeant per audientiam.
37 Excõicatus ratiõe causæ,quæ ĩter se & aliũ vertit̃, si impetrat nõ tñ contra me:an ille alius possit eũ repellere obiectu huius excõicationis.
38 Literæ cõtẽtiosæ nõ sunt cõtra reges dãdæ: nec eis est scribendum,per mandamus quatenus,&c.
39 Rescribẽdo tribus iudicibus, qbus verbis, seu quo clausularum ordine sit vtendum.
40 Clericus secularis cõquerẽs de iniuria sibi illata sup ecclesia:qbus verbis in suo rescripto vti debeat.
41 Literæ quo modo,vel quo pacto dari debeant mulieri pro dotibus.
42 Clausula,partibus cõuocatis,&c.in rescripto, vbi de spiritualibus agitur,quõ sit apponenda.
43 Papa rogãs pro aliquo monachando, vel canonicando,cuius formæ rescripto vti debeat.
44 Rescriptũ pro monacho debet fieri abbati,& conuentui,loco ordine,& diœcesi expressis.
45 Forma conclusionis vbi contãditur arbitrium esse nullum.
46 Quæstio amicabili compositione decisa,qua verborum forma narranda sit.
47 Papa,si petatur prouideri,vbi causa expediri non potest,quo rescripto vti debeat.

ADDE,q̃ Plutarchus in vita Pyrrhi regis Epirotarum narrat, quod propter styli diuersitatem cognouit literas sibi missas à Lysimacho tanquã missas à Ptolemęo rege:quia nõ scriptæ erant vt cõsueuerant. f. Pater filio salutẽ.sed, Ptolomeus rex Pyrrho regi salutem.

a ¶Ibi.nil ibi.

b ¶In princip. Ibi b soluitur. & dixi in s procemio Gregorianæ compilationis in princip.tamẽ lex illa, victor. & c.victor.nõ probant ad quod inducũtur, scilicet q̃ papa se postponat, sed probant,quòd postponit̃ per Imperatorem: sed illud bene probatur 2 xij.quæstio.j. dilectissimis.

c ¶In fi.Verum est, vt in contrarijs,q̃ qui impeditur,nõ per hoc reus est culpæ vel sceleris.de ver.sig.forus. ver. reus tamen.quia vt

RAtione formę quoq; cõtra rescriptũ opponit̃ q̃ non est scd̃m formã,seu stylũ curiæ:vt s.§.pxi.ver.ix.puta,si papa vocas episcopos,vel superiores,dilectos filio:vel si vocat reges vel principes vel quo scunq; clericos inferiores episcopis fratres: vel si se ponat in singulari numero:vel si scribit vni,quicũq; sit ille,in pluralis: vt extra,de cri.fal.quàm graui.¶Item quod alium sibi pręponit in scribẽdo: vt ibi.ᵃarg.contra.C.de sum.tri.inter claras.& l.victor.in princ.in subscriptione.xcix.di.nullus.& c.se.& xcvij.dis.victor.ĩ princ.ᵇ¶†Et nota.q̃ in salutatione literarum papę nõ ponit̃,ĩ Chr̃o.puta,Venerabili ĩ Christo fratri,vel dilecto in Chr̃o filio:alioquin est falsa litera: vt in pręc.c.q̃ graui.qd̃ verum est nisi scribatur abbatissę & monialibus:qa tunc benè apponitur, in Christo,vt extra,de rescrip.cũ dilecta,& de confir. vti.vel inuti.cùm dilecta.& de except.dilectę.Itẽ bene dicitur hoc modo:Dilectus in Christo filiabᵘ abbatissæ,& conuentui:& nisi quãdo scribit regibus,vel reginis:quia tunc ponit̃ sic:Charissimo ĩ Christo filio,vel charissimæ in Christo filiæ:vt extra,de conuer.coniug.charissimis.ᶜ¶Item in salutatione nõ ponit̃,nostro. puta venerabili fratri nostro.vel,dilecto filio nostro.†Nisi fortè sit familiaris domini Papæ: tunc enim dicimᵘ. Dilecto filio tali capellano nostro, vel subdito nostro salutem. Item vbi in salutatiõe nomẽ ,ppriũ non exprimitur:puta scribitur epo: debent poni duo puncta. priusquã ponat̃ nomẽ eiᵘ, cui scribit̃ sic:epo,præposito,abbati: & sic de alijs. Vbi autem scribit̃ episcopo, vel abbati,debet semper poni locus, vnde est:sic;episcopo Bitereñ. Abbati villę magnæ, talis diœcesis.Siĺr si scribitur epo, vel canonico maioris ecclesię.saltè ponitur proprium nomen ciuitatis. Si verò abbati, vel alij clerico non maioris

talis impedit̃:ideo dictio,talis,ommittit̃.Facit ∫.eo.§.B.ver.itẽ cũ episcopus.Ponit autem hic authorem illum,qui impetrat,etiam si sit reus originalis,puta qui appellauit.Patet hoc de rescriptis.dilectus.ij.de procur. dilectus.de appellatio.dilecti.ij.& iij.cum sim.

d ¶Pastoralis.Ho.de hoc remittit ad §.quod cui.eo.tit.Et nota q̃ iste est de casibus, quibus rescriptum perditur De his not.eod.tit. cęterum.& aliquos ibi addidi. sunt alia rescripta,quæ non valens à principio, quædã ipso iure,quædam ope exceptionis:& de his omnibus nullum prosequitur.

e ¶Locus. Ibi dabo remissionem,et ibi paulò antè remittã de indictione.

f ¶Domini.Ab his incipit Ho.quę cõtinet iste ver.et pręcedens versic.reassumpsit casus, vt supra dixi.

g ¶Tenore.vide qđ ibi dixi super ,.gl. post prin.

ADDE tu,quid si aliquis impetrauit plures similes literas, & vtatur secundis antequã primis,an primarũ literarum vigore poterit aliquid consequi:& quid vigore secundarũ, ex quo non faciunt mẽtionem de primis? Dicas q̃ non, secundùm do. Abb.Sic. in cap.in nostra.in iij.col.circa principiũ.extra,de rescri.

h ¶Conquestione, Vbi de hoc in vltima glo.

i ¶In fine. Ibi de hoc,vt statim remittam.

ecclæ,cuiuscũq; ecclę clericᵘ sit in ciuitate,semp exprimit̃ nomẽ ecclę & ciuitatis sic:abbati, vel A. canonico scti Pauli Narbon.Itẽ vbicũq; de aliquo ordine fit mẽtio in lr̃a,semp debet præponi ordo diœce.in q̃ est.verbi gr̃a,Prior de casuano, ordinis scti Augustini,diœce.Bite.Aliud aũt est in ciuitate,q̃ debet ordini p̃poni,hoc mõ. Abbati scti Iacobi Bite.ordinis scti Augustini:& sic de silibus. Itẽ in noĩe rei nõ ponit̃ dilectus:sed solũ in noĩe actoris.licet sit ar.cõtra,xv.q.vi.c.si.in fi.& ij.q.j.multi.

c in fi.ᶜ Itẽ semp poni debet ciuitas vel diœce.vñ est reᵘ.Itẽ cùm scribit̃ epis vel supioribᵘ: d̃r fraternitati:vt extra,de regula.ex pte.& de cõuer.cõiu.sane. Cùm verò minoribᵘ,ponit̃ discretiõi.e.ti.accedẽs.

3 ¶†Et nota q̃ papa vocat epos & supiores, venerabiles fratres:Abbates verò & inferiores,& etiã reges,& principes,& alios inferiores barones, indifferenter filios appellat:vt extra,de cri.fal.q̃ graui. Itẽ principiũ & finis salutatiõis,nũq̃ mutant̃, nisi qñ scribit excõicatis:quos nec fratres,nec filios appellat:sed loco salutatiõis & bñdictiõis,dicit,Spm̃ tũ cõsilij sanioris. ¶Itẽ si gñale sit rescriptũ, derogat̃ ei p spãle.extra, de rescri.ca.j.& c.pastoralis.ᵈ

d Itẽ nõ est ibi locus inscriptᵘ,vbi litera fuit data. C. de cõtrahẽ.stipu.optimã.ij.q.viij.libellorũ. in aut. de nup.in fi.infra,de instr.edi.§.instrumentũ. ver. quid si locus.ᵉ ¶Itẽ q̃ nõ est ibi indictio, neq; data,neq; anni Dñi.ᶠ extra,de fide instru. inter dilectos.ver.sed si priui.extra,de rescrip.eam te.& c.cõstitutus.& in aut. de nup.in fin.coll.iiij.xxv.q.ij. si quæ bñficia.in aut.vt omnẽ Impera.p̃po.doc.col. v.C.de diuer.rescri.l.fi.extra,de præbẽ.dilectᵘ filiᵘ. G.¶Itẽ q̃ est ibi falsa Latinitas.extra,de rescri. ad audiẽtiã.j.¶Itẽ excipit̃,q̃ duæ cõmissiões in eadẽ cã sub eadẽ forma & eadẽ die ad diuersos iudices, vel sub diuersis formis ab eodẽ sunt obtentę: vnde

g non valent.extra,de rescri.ex tenore.ᵍ & c.si.& de offi.deleg.c.ij.extra,de fide instr.imputari nisi fortè fiat ad cautelã.arg.ff.de bo.pos.secũdum tab.l.j. ¶Itẽ q̃ in primis lr̃is dictũ est,ne valeant scd̃ę, nisi totã rei seriẽ cõtineãt.vñ nõ valẽt scd̃ę,si hoc nõ cõtineant.ff.de leg.iij.si qs ĩ prin.extra, de rescri.c.ij. extra,q si.sint le.cãm q̃.secũdum G.N.ʰ ¶Itẽ excipit̃,q̃ cõtinet dispẽsationẽ cõtra canones.xxv.q.j. cõtra statu.extra,de cõsangui.& affi.qa circa. ¶Itẽ q̃ nõ p̃cesserũt monitorię,de qbᵘ fit mẽtio in executorijs.extra,de rescri.ex insinuatiõe. ¶Itẽ q̃ rescriptũ repugnãtiã cõtinet. Est enĩ ibi oppositio in obiecto.ad hoc ff.de reg.iu.vbi repugnãtia.xxv.q.

4 ij.si ea.extra,de app.solicitudinẽ.in fi.¶†Itẽ,q̃ vbi debet eẽ,sine canonico termineris:apponit̃,sine debito. Nã si cã est spũalis, & maximè mr̃imonialis, cõsueuit apponi cl'a illa,sine canonico;vt extra, de offõ dele.cãm mr̃imonij.in fi.& extra, vt li.nõ con

h te.accedẽs.ij.ĩ fi.extra,de rest.spo.ex cõq̃stiõe.ʰ & e.ex pte.ĩ fi.Si verò sit ciuilis vel crĩalis,cõsueuit põi,sine d̃bito &c. Verũtñ sępe ẽt ĩ spũalibᵘ põit̃, sine debito:vt extra,de of.dele.cũ cãm.ĩ prin.et de rest.spo.cũ ad sedẽ.ĩ prin.de rescri.cãm q̃.& ẽt in matrimonialibᵘ; extra,de rescri.ex tenore.in prin. ¶Itẽ,q̃ ibi nõ sunt annotationes q̃storis.in aut.vt diui.iul.

5 ¶†Itẽ q̃ in rescripto aplico inserta est cl'a illa,ea,quæ de bonis eiusdẽ ecclesię alienata inueneris,studeas ad ius,& ,pprietatẽ eiusdẽ ecclesię reuocare:vt extra,de cebᵘ ecclesi.alienan. vel nõ.epi.in

i fi.ⁱ extra,de elec.nosti.& is,cui scribit̃,vult p modũ inq̃sitionis ,pcedere.qđ fieri nõ põt:sed solũ p formã iudicij. Et no.q̃ talis põt cognoscere non solũ de ,pprietate,sed ẽt de possessiõe. ¶Nã qđ ĩuasum est,alienatũ dicit̃. Idẽ etiã est in formis illis,quicqd post iter arreptum.&,quicquid post litem cœptã inueneris attentatum, studeas in statum legitimũ reuocare.Nã ĩ his ordine iudiciario ,pcedendũ est: & pes eas ,pcedi põt sup petitorio & possessorio:

quæ dic

a ꝗ dic secũdùm Papã, & no. in prę. c. epi.[a] ¶ † Quid
6 si scribit alicui, ꝙ studeat reuocare, ꝗ ipse alienauit: nunqd erit iudex in cã sua? Itẽ nunquid seruabit iudiciariũ ordinẽ? De hoc secũdùm papã in ꝗ. c. no-
b sti.[b] Posset etiã dici, ꝙ si prelato ecclię, cui⁹ bona alienata dicunt, scribit sub forma illa: studeas reuocare: nõ habet ptãtẽ, nisi in notorijs, vbi non habet ordinẽ iudiciariũ obseruare, sed sola monitiõe præmissa excõicabit: vt xvj. q. j. in canonib⁹. De his verò quę iudicialẽ cognitionẽ exigũt, se nõ intromittet, sicut nec cõseruator vt extra, de offi. delega. statuimus. li. vj. Si verò scribit alij, q̃ plato secũdum illã formã: ille bñ seruabit iudiciariũ ordinem, nisi in notorijs. Quidã tñ his clausulis multiplr abutunt. ¶ Itẽ, q in rescripto cõtinet clausula illa, vocatis, q fuerint vocãdi, super propositis, & alijs veritatẽ inquiras: & ipse vult, vt inqsitor, & nõ vt iudex, pce-
7 dere: vt extra, de iudic. exhibita. ¶ † Itẽ ꝙ ꝗo est ciuilis. & in rescripto dicit, cãm, quã talis, &c. nã criãlis dicit ꝓpriè cã: ciuilis verò siue pecuniaria, dicit lis. arg. C. de trãsac. cãs. ff. de ver. sig. liõs nomen. ff.
c de testi. l. j. sed certè hoc nõ seruat.[c] Quidã autẽ dicunt cãm dici tm̃ añ litis cõtest. litẽ verò post li. cõtest. arg. in aut. de litig. § ad excludẽdas. vbi dicit, ẽt
d si lis cœpta nõ sit, &c. extra, de verb. sig. ex pte. ij.[d] ¶ Itẽ clausula illa, nullis literis veritati et iustitię prę indicantibus. habet extra, de cõfit. vti. vel inuti. bonæ. ¶ De clausulis, ꝗ in literis bñficialib⁹ apponũt.
e no. secũdùm papã extra, de psum. c. fi.[e] ꝗ aũc hic desunt, dic vt no. s. § j. ¶ Porrò licet hic articulus quo ad materiã de appellatiõib⁹ secũdum vsum Romanæ curię sit pleni⁹ expedit⁹ j. de app. § de offi. quoq;. ver. vt aũt. & seq. tñ hic aliqua secũdùm eundẽ
8 vsum sup alijs annectem⁹. ¶ † Obijcit ergo frequẽter cõtra lr̃as, ꝙ impetratæ sint tacita veritate, vel suggesta falsitate, in qua exceptiõe, cùm sit multũ gñalis, nõ põt vna eadẽq; cõclusio in lr̃is assignari. Nã põt esse qñq; perẽptoria, qñq; dilatoria. Si em̃ aliàs fuit ĩ cã ꝓcessum, & ꝓ me lata diffinitiua sn̄ia nulla prouocatiõe suspẽsa, & adhuc iterũ sup eodẽ negotio aduersari⁹ me⁹ lr̃as impetrat, & ego velim excipere cõtra eas, ꝙ sint veritate tacita impetratę, vt pote nõ facta mẽtiõe de ꝓcessu & sn̄ia ꝓmulgata, nõ debeo hoc in vim dilatorię, sed perẽptorię exceptiõis ꝓponere: vt j. de exce. § nũc videndũ. ver. hoc quoq;. Debeo em̃ exceptionẽ rei iudicatę, quę est perẽptoria, simplr ꝓponere, & narrare sic.
9 ⁂ F O R. † Cùm sup tali negotio talis cõtra talem ad talẽ lr̃as aplicas impetrasset. Idẽ excipiẽdo proposuit corã eo ꝙ cùm ĩ cã ipsa ꝓ eo eẽt diffinitiua lata sn̄ia, nulla, ꝓuocatiõe suspẽsa, nõ erat ĩ eadẽ cã seu negotio ei⁹ aduersari⁹ audiend⁹. & qa &c. vt in prę. § de offi. quoq;. ver. si aũt nõ sit appellatiõi. & concludit sic: mãdamus quatenus si est ita, reuoces in statum debitũ quicqd post app. hm̃õi inueneris temere attẽtatũ. alioquin ptes ad priorũ &c. Idem est, si velim dicere, tacita veritate de causa, trãsactione, vel amicabili cõpositione sopita. vel tale quid suppressum, de quo si cõstaret, liqueret de negotio principali: qa in his casibus debet obseruari qd dixi de perẽptorijs, in prę. ver. si aũt nõ sit. Nõ em̃ in his oĩbus, cùm p obiecta tãgat totũ negotiũ principale, verba sunt in modũ dilatorię ꝓponẽda, vt dicat p rescriptũ hm̃õi non debere ꝓcedi, quasi sit
10 impetratũ tacita veritate. ¶ † Si verò tale qd dico suppressum, quo expresso nõ fuissent lr̃ę impetratæ: vt extra, de rescri. sup lr̃is. de quo si cõstaret, sup eẽt nihilò minus ꝗo & cognitio sup principali negotio dirimẽdo: talis exceptio in modũ dilatoriæ ꝓponat: puta, dr ab aliquo sup eadẽ cã, iã corã ordinario vel delegato ꝓcessum: & lite pẽdẽte hui⁹ veritate suppressa, impetrauit rescriptũ ad delega. nõ possum dicere et excipere p lr̃as hm̃õi nõ debere ꝓcedi: sed me ad aliũ iudicẽ remittẽdum: cũ sint ĩpetratę tacita veritate. & si nõ admittar, appellabo. & erit cõclusio, put patet ĩfrà de remis. § seq. ver. porro. & ĩ ꝗ. § de of. ver. si igit fori. ꝙ si ille nihilò min⁹ post appellatio. me excõicauit, sic cõcludet.
⁂ F O R. Mãdamus quaten⁹, si dictã excõicationis sn̄iam post hm̃õi appellationẽ inueneris esse latã, denuncies eã penitus esse nullam, ac reuocãs in statũ debitũ, quicqd post appellationẽ ipsam temere inueneris attentatũ, ptes ad dicti ordinarij &c. alioquin ad ipsius dele. &c. vt extra, de app. ad pręsen-
11 tiã. & c. dilecti filij. j. & c. vt debit⁹. ¶ † Illud quoq; diligẽter est attendendũ, tã à iudice, corã q̃ exceptio de tacita veritate & expressa falsitate proponit, q̃ ab officialibus curiæ Romanæ: vt cùm nititur quis impugnare rescriptũ, nõ semp & passim illum admittẽt, si plura, sup quibus est, vel esse põt quęstio, fuerint in modũ huius exceptionis obiecta. Quid em̃ si impetratũ fuerit rescriptũ sup terris & rebus alijs, quas impetrator dixerat ad se pertinere: vel sup debitis asseuerat sibi aliquẽ obligatũ: poteritne reus obijcere cõtra literas: dicẽs, res ipsas ad aduersariũ nõ pertinere, vel se minime obligatũ. & per hoc rescriptũ suggesta falsitate, vel tacita veritate obtentũ, vt per taliũ ꝓpositionẽ verborũ, iudicis iurisdictionẽ eludat: & in cã debit⁹ impediatur processus? certè nõ: imò lis eẽt simplr cõtestãda. et hęc postea in cognitione principalis negotij deducentur: vt extra, de li. cõte. exceptionis. li. vj. super quo vide infrà de excep. § nũc videndũ. ver. hoc quoq; notandũ. & seq. Hæc aũt oĩa, put negotiorũ emergentiũ ostẽderit qualitas, melius declarent: vt ff. de sol. ratũ. extra, de dona. aplicæ. prope fi. vt cùm aliquid cõtra rescriptũ obijcit, si contingit principale negotiũ, vt de ipso quasi de principali superfit cognitio, & eo ꝓbato foret diffinitiua sn̄ia proferenda: nõ admittat obijcões, si in modũ exceptionis di-
12 latoriæ proponat. ¶ † Est & casus in quo qs dicit se ab appellato preuentũ: & obijcit lr̃as ab eo impetratas fuisse tacita veritate. Verbi gratia: appellatũ fuit à diffinitiua: appellatus præuenit appellantem, & impetrauit super cõfirmatiõe sn̄iæ. Si enim
d mihi præcurrit, possum excipere: vt extra, de cõfir. vti. vel inuti. bonæ. & de app. oblatę. & infrà, de appel. § nũc breuiter. ver. licet aũt. & narrabitur sic.
13 ⁂ F O R. † Cùm inter A. & B. ꝗo verteretur, iu-
a dex perperam in cã procedens cõtra A. iniquam sn̄iam promulgauit, à qua idẽ A. dixit ad sedẽ apostolicã appellandum. Cumq; postmodum prędict⁹ B. ad tales intra temp⁹ à iure ad prosequendũ appellationẽ cõcessum, cùm satis de ipso tpe superesset, ipsum nimiũ malitiosè præueniẽs, ac sup cõmissione impetrãda supplicare intẽdẽs cõtra eũ sup confirmatione ipsius sn̄iæ, vel sup hoc nostras lr̃as impetrasset, idẽ A. excipiendo proposuit coram eis, ꝙ per hm̃õi lr̃as veritate tacita impetratas, quę de appellatione sua nõ faciebãt aliquã mẽtionẽ, ꝓcedere de iure nõ poterãt, nec debebãt: sed qa dicti iudices exceptionẽ hm̃õi cõtra iustitiã admittere denegabãt: ipse sentiens indebitè se grauari, nostram audientiã appellauit. & cõclusio erat talis: Mandamus, quatenus si est ita, reuocato &c. vsq;, attentatum iunge, prædictam diffinitiuã cõfirmare, vel infirmare curetis &c. nã reuocato, qd p istos iudices vltimos factũ est post appellationem ab hoc illato grauamine interpositã, s. sup exceptiõe de literis impetratis veritate tacita non admissa: debet procedi in cã appellatiõis interpositæ à diffinitiua, vt confirmetur, vel infirmetur, in cuius appellationis prosecutione nunc impetrans non fuit trepidus, vel remissus: alioquin remissio facienda est ad vltimos iudices, à quibus nunc vltimò fuerat appella-
14 tum: vt infra, de remis. § sequitur. ¶ † Nũc circa sententias excõicatiõis & alias aliqua discutiamus. vñ nota ꝙ qñ à cardinali fertur sententia excõmunicationis, & petitur executioni mandari, dicitur sic:
⁂ F O R. Mãdamus, quatenus dictã excõicationis sn̄iam prouidè latã faciatis authoritate nostra &c. Idẽ est etiã qñ à capellano dñi papæ audito refert in curia Roma. Idẽ quoq; est in alijs sentẽtijs à cardinalis. Itẽ oẽs sn̄iæ dñi papæ, siue diffinitiuæ, siue
15 interlocutoriæ, cũ serico debẽt bullari. ¶ † Item qñ qs cõquerit, ꝙ episcop⁹ q nõ habet in eum ordinariã, vel delegatã iurisdictionẽ, excõicauerit eundẽ, appont debet, cui⁹ diœce. sit impetrãs. nã si est alterius diœce. planum est: si verò sit diœce. ipsius epĩ dicat se exemptum. iij. quęst. vj. peregrina. & c. seq.

conueniens ꝙ sit assumptũ hoc nomẽ causa, tanq̃ generalius, licet impropriè. Nã hoc multoties fit, vt aliqd improprie assumat vt nõ in c. intelligẽtia. extra, de ver. sig. & præsertim: qa etiã lis multoties assumitur pro causa & sic vnũ pro altero: tñ hoc nõ tollit ꝓprietatem vocabulor. ideo est: quia sic vsus cõis obtinuit. arg. c. inter corporalia. extra, de trans la. epi. cũ simi. Et faciũt ad hæc quę dicuntur per Bald. in aut. habita. C. ne filius pro patre. vbi dicit, ꝙ qñ in dispositione apparet verbum lis, & verbum negotium, denotat potius cã ciuilis, q̃ criminalis. Refert & sequit Abb. Sic. in quadam sua disp. incipiẽte, Gandulfus in v. col. circa fin.

d ¶ Ex parte. ij. facit eodem tit. forus. in principio.

a ¶ C. fi. Et summunt eius dicta in cle. de officio delegao. c. vno. in glo. sed oũquid.

a ¶ Episcopi. Ibi scripsi in j. gloss. sumit hoc. & de hoc suprà de dileg. § fina. versi. item ꝙ datus. A D D E, vt per Ro. consi. ccccxliiij. quẽ sequit Felin. in rubrica de rescri. in iij. col. ver. cæterũ. & ibi latius vide. & an ille, cui cõmissa est causa petitorij, possit cognoscere de petitorio: vide Pau. de Ca. ꝙ sic, cõsi. cclxiij. Vid tamẽ postq̃ videris Fel. vbi s. Io. And. in j. § fi. versi. quid si in dubitatè. in add. incipiente, imitac⁹ est do. meũ. & vide cõsiliũ Bald. quod ibi allegaui cõtra Io. Andre.

b ¶ Nosti. Vt ibi scripsi sup gl. sed quid. quæ est vlti. vt ibi patet in fi. seq. qd dictum fuit Compostell.

c ¶ Seruatur. Et merito: quia fere oẽs decr. quæ incipiũt, cãm cum causa. cũ in cã. licet cãm. loquunt in ciuili. An verò ex simplici cõmissiõe causę, actio criãlis possit agi ciuiliter, vide s. de deleg. § fi. ver. quid si princeps. cum suis remissionibus.
A D D E sic ꝙ verũ est, ꝙ cã proprie dicit criminalis, & lis ciuilis: vt p iura hic allegata, vt etiam hoc tenet expresse gl. in verbo, criminalis. ĩ authẽ. de test. § si verò qs dicat odiosus. coll. vij. Et adde qd dicitur, hodie nõ seruatur, &c. nõ est in

xj.q.j.clericus.& c.sequen. Item super excommunicationibus latis ab alijs, quàm ab episcopis & superiorib⁹, vel Archidiaconis, vel Abbatibus in monachos suos, vel alijs ordinarijs, vel à delegatis domini Papæ, vel aliorũ non dant literæ super obseruatione ipsarũ; vel contra ipsas non seruãtes: nec peti possunt cõfirmari, nisi latæ sint à prædictis. Vnde si à præposito secularis ecclesiæ authoritate ordinaria in presbyterum, vel clericũ sibi subiectum excõmunicationis feratur sententia cõfirmatio da negatur, & si quãdoque cõcedi contingat, nõ debet poni, exigente iustitia, sed exigentibus culpis fuisse 16 arg. tamen contra, quòd debeant confirmari. † Nam papa mandat quòd sententia excommunicatiõis, vel interdicti rationabiliter lata per plebanum sancti Pancratij in clericos, vel laicos parochianos suos inuiolabiliter obseruetur, ne relaxetur sine congrua satisfactione, & absque eiusdem plebani conscientia: a vt extra, de offi. ord. cùm ab ecclesiarum.[a] Ad idẽ ij.q.j.nemo. Item si delegatus excommunicat vsurarium, quia diffinitiuæ, non paret: excõmunicationis sententia confirmari non debet: quia iudex in hoc fines mandati excedit: cùm non possit aliã pœnam infligere, quàm editam in concilio Lateranensi, quæ in literis apostolicis frequenter apponunt. 17 extra, de rescrip. cum dilecta. ¶ † Si igitur excõmunicatio petitur apostolico munimine roborari, quę propter contumaciam cõtra vsurarios lata dicitur: non sufficit simpliciter poni, propter contumaciã nisi dicatur, quòd vocatus comparere contempsit contumaciter coram eo. Nam si fuisset contumax in non restituendo, laicus non debuisset excommunicari: sed aliàs puniri pœna contra vsurarios promulgata. extra, de vsuris. quia in omnibus. & c. præ b terea.[b] ¶ † Si autem conqueritur quis se à iudice, 18 coram quo conueniebatur, excommunicatum esse sine causa rationabili, nulla monitiõe præmissa, contra statuta concilij generalis, extra, de senten. excõmunicationis. sacro. sic concluditur.

FORMA. Mãdamus, quatenus, si est ita, sententiã ipsam intra octo dies post receptionem præsentium sine qualibet difficultate relaxes, in causa ratione prævia processurus iuxta priorum cõtinẽtiam literarum. alioquin tali damus nostris literis in mandatis, vt ipse ex tunc sufficienti ab eo super his, pro quibus excõmunicatus habetur, cautione recepta, sententiam iuxta formam ecclesiæ relaxet eandem, vel ei iuxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium impendat. & iniunctio ei, quod de iure fuerit, iniungẽdum: in causa ipsa procedat iuxta traditam sibi formam, prouiso attentius, quòd si pro manifesta offensa dicta sententia sit prolata: nisi prius ab excommunicato sufficienter præstet emẽda, nullatenus relaxetur. Hæc forma probatur extra, de rescriptis. ab excommunicato. & de verbo. signifi. ex parte, & c. seq. & de senten. excom. solet.

19 ¶ † Et scias quòd quando quis conqueritur, quòd episcopus vel alius prælatus eum excommunicauit contra formam concilij generalis: non cõceduntur in curia literæ, nisi prius excommunicatori scribatur. & hoc etiam est de iure: vt extra, de rescri. ab excõmunicato. extra, de senten. excõ. per tuas. de offic. ord. ad reprimendam. quòd si non trahebatur in iudicium, sed ex aliqua causa se excommunicatum, & terram suam interdictam esse asserit, sic cõcluditur.

FORMA. Mãdamus, quatenus, si est ita, sententiã ipsam intra octo, & c. vt suprà. vsque, beneficiũ impendat: iunge, & relaxet sententiam interdicti; ac iniũcto, quod de iure fuerit iniungẽdũ, audiat si quid fuerit quæstiõis: & faciat quod decreuerit authoritate nostra firmiter obseruari. prouiso, & c. vt s. Si aũt laicus excõmunicationẽ in eũ latam: quia non parebat sententiæ diffinitiuæ animo sustinuerit indurato: & supplicatur vt contra illius proteruiam congruum adhibeatur remedium, sic concludetur;

FORMA. Mandam⁹, quatenus si tibi cõstiterit de præmissis contra præfatum laicũ ad mollendam eius duritiam, vt ad ecclesiasticam veritatem redeat; & super his satisfaciat, vt tenetur: auxilium inuoces brachij secularis, contradictores, & c.

a ¶ Ecclesiarum. Ibi scribit episcopo. & est litera iustitię: cõfirmatoria verò dirigitur parti: vt patet j. ver. sequitur.

b ¶ Præterea. Vide quod ibi scripsi de vsuris. clerici. super glo. s. eodẽ, quia.

c ¶ Potest. Et ibi remissiũ dedi.

d ¶ Cõpetenter. Statim sequentur casus, quibus clausula ista non ponitur.

e ¶ Episcopus. Similes. eo. §. post prin. versi. item in nomine.

f ¶ Suo. De casu declinationis loquit, scilicet nominatiuo, genitiuo, datiuo, & c. & sic fit de ceremonijs & obseruantijs styli: quòd clausula ponatur per participium: vt iacet in decre. Michael.

g ¶ Miserabilem. & c. quanto.

c extra, de pœnis. c. fin. & s. de offi. deleg. §. sequitur. ver. sed nunquid põt.[c] 20 ¶ † Item si dicat quis simpliciter, quòd P. in eum manus iniecerit violentas: sic narrabitur, & concludetur.

FOR. Conquerẽte A. clerico, nobis innotuit, quòd talis diœcesis talis, manus in eũ iniecit violẽtas. Mãdamus, quaten⁹, si est ita, dictũ manuum iniectorem, vel dictũ sacrilegũ tam diu appellatione remota excommunicatum publicè nuncietis, & faciatis ab omnibus arctius euitari, donec passo d iniuriam satisfecerit competenter,[d] & donec cum vestrarum testimonio literarum ad sedem venerit apostolicam absoluendus. & tunc non poni- 21 tur clausula ista, testes autem & c. extra, de sentẽ. excõ. c. de cætero. ¶ † Quid si verberauerit & incarcerauerit, & alias iniuriatur, sic dicetur.

FOR. Conquestus est nobis talis decanus, quòd A. miles, & B. & C. laici ciuitatis & diœcesis talis, eũ nõ sine iniectiõe manuum violẽta, Dei timore postposito, carceri mancipauerũt. Præterea E. & D. laici diœcesis talis, super decimis, terris, & reb⁹ alijs iniuriantur eidẽ: ideoque discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus si de huiusmodi manuũ iniectiõe ac incarceratiõe vobis constiterit, dictos tales, appellatiõe remota, & c. vt s. proxi. vsque ad absoluendũ. iunge, sup alijs verò ptibus cõuocatis & c. vt j. 22 ver. proxi. in forma petitio. & c. ¶ † Si aũt quis cõquereretur de iniectiõe manuũ, & incarceratione, & spoliatione, & pecuniæ extorsione pro liberatione: & quòd coactus est iurare, & fideiussores dare, & pœnam promittere, sup hoc non deponeret quæstionem: literis inde confectis sic concludas.

FOR. Mandamus, quatenus, si est ita, dictum talem iurasse, s. quòd iuramentum ipsum omnino relaxet, & fideiussores ab eodem tali datos ab huiusmodi fideiussione absoluat, monitione præmissa per censu. eccle. appellatione remota compellas, & iuramento relaxato eosdem dictisque fideiussoribus absolutis huiusmodi sacrilegos tam diu, & c. vt s. vsque absoluendũ. iunge, eis quoque. quod non obstantibus literis & pœnis eiusdem pannos, bona & pecuniam prædictã ipsi talicũ integritate restituãt monitione præmissa, per censurã eandẽ vsuris cessantib⁹, appellatione remota, prævia ratione cõpellas. Sed si mulier manus violentas iniecit: non dicitur, donec cum vestrarũ testimonio literarũ & c. sed donec per diœcesanum suũ absolutionis beneficiũ consequat: vt extra, de sen. excõ. c. mulieres. Item si monachus in aliũ monachũ sui monasterij manus violentas iniecit: tũc dicitur, donec per abbatẽ suum, & c. Si verò in monachum alterius monasterij, dicitur, donec per abbatẽ iniuriam passi, & c. vt eo. tit. cũ illorũ. Item si monachus verberatus, dicat: cõqueritur abbas & cõuentus, vt eodẽ tit. porro. & nõ dicetur tunc, donec iniuriã passo satisfecerit: sed donec super his satisfecerit cõpetenter. Item si monachus clericum verberauerit, dicetur: donec super his satisfacerit competenter, & absolutionis debitę obtinere 23 beneficium mereatur: vt in pręc. c. cum illorum. † Item cùm episcopus dicitur iniecisse manus in personam ecclesiasticam, vel dicitur excommunicatus celebrasse diuina, concluditur sic in communi forma.

FOR. Mandamus, quaten⁹ partibus cõuocatis. nec debet tũc dici, vee nerabilis frater noster: sed tantũ, talis epũs.[e] ¶ † Circa materiã vsurarũ verò 24 & pignorum, notandum est quòd si rector alicuius ecclesiæ conqueritur, quòd res ad eandem ecclesiam pertinentes detinentur titulo pignoris obligatæ, de quibus est vltra sortem perceptum, non debet dici, attentius prouisurus, quòd dictus conquerens & c. eo quòd personæ delictum in ecclesiæ damnum nõ debeat redundare. xvj. q. vj. si episcopus. extra, de excep. cùm venerabilis. Si verò iuramentum dicatur extortum de non repetendis vsuris, vt extra, de iureiur. debitores. & c. ad nostram. j. & ij. sic narrabitur.

FOR. Ad audientiã nostrã noueris peruenisse, quòd B. ciuis Senen. ab M. multa extorsit, & adhuc extorquere nitit p vsurariã prauitatem: de soluendis vsuris & nõ repetẽdis eisdẽ, extorto ab eodẽ nihilò minus iuramento: mãdamus, quaten⁹, si est ita, dictũ vsurariũ, vt hmõi iuramẽtũ relaxet, mo. præ. per cẽ. eccl. & vt sua sorte content⁹ dicto M. sic extorta restituat per pœnã in Lateran. cõcilio cõtra vsurarios editã, appellatiõe remota cõpellas, attẽtius prouisurus, ne authoritate nostra in negotio procedas eodẽ: nisi cõquerens restituerit, vel adhuc restituat, si quas aliquãdo ipse vel pater suus extorsit vsuras: cũ ei legis auxiliũ suffragari nõ debeat, qui cõmittit in legem; vel cùm frustra legis inuocet auxiliũ, qui cõmittit in legẽ. Testes aũt & c. extra, de vsuris. quia frustra. & c. Michael. Et est notãdum, quòd in hmõi f forma nõ debet poni hoc participiũ, conquerẽs, in aliquo casu suo.[f] Itẽ si dicat à P. quodã patre suo, seq debet, cui⁹ hæres existit, multa extorsit, & c. tũc dicit, attenti⁹ prouisur⁹, ne & c. si quas ipse vel eius pater extorsit vsuras: & hoc dicit de quocũque, cui tanquã in re sua actor succedit: vt probat in præ. ca. Michael. Itẽ si dicat, quondã B. ab eius patre, fratre, vel alio, cui⁹ hæres existit, multa extorsit p vsurariã prauitatẽ. sequit: sed R fili⁹ vel nepos eius de perceptis vsuris satisfacere cõtradicit: licet ad eum hmõi lucra peruenerint vsurarũ. Si tamẽ repetit vsuras, quas aliquis ab epõ fratre suo, no- 25 scitur extorsisse, non potest dici, cuius hæres existit. † Eo quòd frater impropriẽ dicitur hæres epi. extra, de pœnis. cap. ij. de testa. relatum. & de suc. ab inte. c. j. & ij. Item contra Iudæos dicit, quòd graues & immoderatas extorserunt ab eo, & adhuc extorquere nituntur vsuras. Mandamus, quatenus, si est ita, præfatos Iudæos, vt de immoderato grauamine satisfaciant, & de cætero abstineant ab eodem, per pœnã in gñali cõcilio contra Iudæos vsurarios editã: vel per subtractionem cõionis fideliũ appellatione remota, cõpellas: à qua fideles quoslibet per censuras ecclesia. volumus cohiberi. exg tra, de Iudæis. post miserabilem.[g] Et non ponitur tunc, attentius: sed testes autem

stes autē, &c. apponitur. Itē si Iudæi tenēt aliquas possessiones, vel domos, de quib⁹ ecclesiæ cōsueuerant recipere decimas à fidelibus ante, q̄ peruenissent ad ipsos: dicit̃ sic: Mādamus, quatenus, si est ita, dictos Iudęos, vt eidem ecclesiæ de possessionibus ipsis decimas, vt tenent, psoluāt, per subtractionem cōmunionis fideliū. ad quod Christianos, si necesse fuerit, compelli volumus, & mādamus, appellatiōe postposita, cōpellatis. ar. extra, de decimis. cōmissum.[a] ¶ † Itē cùm de vsuris & alijs rebus agit̃, semper præ-26 poni debet de vsuris. Vñ primò ponēdū est da pignorib⁹: secūdò de vsoris: tertio de terris & rebus alijs. Nec dicatur tūc: alias iniuriosi existentas, &c. nisi dicatur, super quibus. Item cùm de vsuris præmittitur, & sequitur quòd super hoc iniuriatur, sic narrabitur.

❧ FORMA. Petro laico accepimus conquerēte, q̄ S. presbyter, T. miles, & quidā alij clerici & laici ciuitatis & diœce. talis multa extorserunt, & adhuc extorquere nituntur ab eo p vsurariā prauitatē: idē quoq; & quidā alij eorundē ciuitatis & diœce. sup terris, vineis, & rebus alijs iniuriant̃ eidē. & sic cōcludet̃: Mandam⁹ quatenus, si de hmōi extorsione vsurarū tibi cōstiterit dictos vsurarios, vt sua sorte contenti, sic extorta restituant, & ab vsurarū extorsiōe vel exactiōe desistāt, clericos monitione præmissa p cen. ec. laicos verò per pœnā in Lateranē. cōcilio cōtra vsurarios editā, &c. vt s. vsq; cōmittit̃ in legē. iunge. super alijs verò partibus cōuocatis, audias cām: & appellatione remota debito fine decidas: faciens, &c. vsq;, obseruari. Et idē est cùm de pignoribus: vel etiā de manuū iniectiōe præmittit̃, & sequit̃, q̄ sup alijs iniuriatur: vt s. ver. proxi. in forma illa, Cōquestus est: qa tūc debet poni clausula illa, super alijs verò &c. Si aūt nihil in narratiōe sequitur: tūc dicta clausula in cōclusione nō sequat̃. Itē si in præmisis casib⁹ de eisdem psonis tantū conquerit̃ impetrās: tūc debet sequi dicta clausula, super alijs verò audias cām. Si verò de alijs, vel de eisdē & alijs conqueritur: & sequit̃, super alijs verò partibus cōuocatis, &c. Itē si clerici & laici conueniunt̃ super vsuris & pignorib⁹, debet dici: Mandam⁹, quatenus, si est ita, dictos pignorū detētores, vel dictos vsurarios clericos, videlicet monitiōe præmissa, &c. extra, eod. c. quia. & c. præterea. & si in hmōi literis da alijs grauaminibus inserat̃, debet subdi: sup alijs verò cām audiatis, & qd̄ 27 canonicū fuerit, &c. vt s. ver. proxi. ¶ † Sed notandū est, q̄ si laicus impetret cōtra laicū super vsuris extra terras Romanæ ecclesiæ proprias, nō additur in narratione illa clausula, præterea. vel, idem quoq;. &, quidā alij super terris, &c. Si verò dicat̃, q̄ vous receperit vsuras, & alius iniuriat̃ super terris & rebus alijs: tunc poni debet. Super alijs verò, partibus cōuocatis, &c. qū enim dicit̃ in narratione, præterea. vel idē quoq;. &, quidā alij sup terris, &c. debet in cōclusione sequi, Super alijs verò partibus cōuocatis. Si aūt non dicat̃ in narratione, & quidā alij: dicet̃ in cōclusione tantū, super alijs verò cām audias, &c. nec dicetur, partibus cōuocatis. Itē licet in literis cōtra vsurarios ponatur, attētius prouisurus, ne authoritate nostra, &c. tñ cùm scribit̃ pro epō, vel collegio, vel ecclesiæ nomine: nō debet poni: quia delictum personæ &c. vt s. nec etiam, si cōquerat̃ aliqs de Iudæis.[b] Item cùm super debitis, vel summa pecuniæ, scribitur pro laicis, poni debet in cōclusione post verba illa, appellatione remota: vsuris cessantibus. Si verò pro epō, vel alio magno prælato, siue nomine ecclesię, aut pro collegio, vel pro aliquibus religiosis, vel pro aliquo de curia Romana, non debet poni: quia iura pro eis, non cōtra eos, præsumunt. extra, de præsum. cùm in iuuētute. & extra, de no. ope. nun. cùm ex iniuncto. Item si dicat̃ in narratione, & adhuc extorquere nituntur: dicetur in conclusione, & ab vsurarum ax actione desistant. Si verò illud in narratione non ponit̃: nec hoc in conclusione sequat̃. Item si super vsuris agatur contra nobilē, & postea sequat̃, Idem quoq;. & alij, & cæte. in conclusione ponetur clausula illa, prouiso ne in terram &c. quæ est infra, ver. proxi. extra, de spōsa. non est nobis. Itē si quis conqueritur de clerico, pro quo fideiussit pro aliqua summa pecuniæ: nec eum vult seruare indemnem ab hmōi obligatione: non ponit̃ in hac forma, vbi de pecunia agitur, clausula illa, vsuris cessantibus. extra, de 28 fideiussoribus. c. ij. ¶ † Nūc dicamus quādo hæc dictio, puiso, debet in literis apostolicis apponi.[c] Et quidē in literis obtentis cōtra nobiles, seu ballinos, vel castellanos, maiores, iuratos, potestates, & communia: poni debet hæc clausula,[d] prouiso, ne in terram, vel vniuersitatem, de tali loco excommunicationis vel interdicti sententiam proferas: nisi à nobis sup hoc mandatū receperis speciale. extra, de sent. excom. c. Romana. §. fi. Item cū dicitur, quod nobilis vir. A & M. eius vxor debet in fine dici: prouiso, ne in terram dicti nobilis & vxoris eius excommunicationis, &c. Aliàs autē erit litera rescribenda. extra, de spon. non est nobis. extra, de postul. prała. c. j. Item quoties agitur super censibus contra clericos, dicitur. Prouiso tamen, ne pensio ipsis contra statuta Lateranē. concilij sit imposita, vel ad aucta. Nec possunt haberi literæ simul cōtra clericos & laicos: quia hæc clausula non datur contra laicos. Et idem est in pensionibus. extra, de censib⁹. prohibemus. & c. significauit. extra, de pactis. cùm clerici. & de rescrip. ad audientiam. Item cùm Archidiacono vel rectori ecclesię, vel alicui alij personæ conceditur audire theologiam, dicitur sic: Prouiso, ne in fraudem cōstitutionis ipsius aliquid attentetur: & quòd dictus talis interim eidem ecclesiæ, per idoneum vicarium faciat deseruiri. Si verò sit decanus, dicatur: Ecclesiæ, in decanatus officio, &c. extra, de præben. licet. de priuile. super specula. quæ est constitutio, de qua hic fit mentio. Item cùm concedit̃ pręmissus, si cruca signati sunt, percipere fructus suos ecclesiasticos: vt extra, de voto. cap. fina. ponitur: Prouiso, quòd eidem ecclesiæ, &c. vt soprà. Si verò canonicus vult audire theologiam: tunc tantum ponitur: Prouiso, ne in fraudē, &c. Item cùm scribitur contra vsurarios, ponitur: prouiso, vel, attentius prouisurus. vt supra. sub versicu. circa. Item pro excommunicatis contra formam concilij generalis, dicitur sic: Prouiso, attentios &c. vt in eodem versicul. ibi: si autem conqueritur quis. Item ponitur, prouiso: in casu posito infrà, versicu. pro-29 ximo ibi: quando confirman. &c. ¶ † Sequitur videre de confirmationibus & priuilegijs. Et scias quòd confirmatio sicut iustè, &c. conceditur in hac forma.

❧ FORMA. Iustis petentium &c. vsq;, complere ea, propter, &c. vsq;, assensu: iunge, ecclesiam talem cum pertinentijs suis: quia nobis venerabilis frater episcopus talis capituli sui accedente consensu, concessit, sicut eam iustè ac pacifice posideris, vobis, & per vos plebi vestræ authoritate apostolica confirmamus, &c. Nulli ergo, &c. extra, de cō-30 fir. vti. vel inuó. examinata. ¶ † Confirmatio verò ex certa scientia fit hoc modo.

❧ FORMA. Quoties a nobis petitur, quod religioni & honestati cōuenire dignoscit̃, animo nos decet libenti concedere, ac petentiū desyderijs congruū suffragium impartiri. Cùm igitur dilectus filius talis capellanus noster de mandato nostro dederit, tradiderit, permutauerit, transtulerit & cōcesserit in perpetuum monasterio vestro monasteriū sancti Crispoliti, talis Diœcesis, cum omnibus ecclesijs, possessionibus, iuribus & pertinentijs, quocunque modo, vel iure ad dictū monasterium sancti Crispoliti spectantibus, tam in capite, quàm in membris: talis episcopi & ecclesiæ iure saluo, pro permutatione, seu concessione ecclesiæ talis, quam monasterio tali fecistis, prout in instrumento exinde confecto perspeximus plenius contineri: nos concessionem seu permutationem eandem ratam & gratam habentes, ipsam authoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, tenorem instrumenti prædicti præsentibus ad cautelam de verbo ad verbum, inseri facientes: qui talis est, &c. Nulli ergo &c. extra, de con-31 fir. vti. vel inuti. cap. penult. ¶ † Et nota quòd decimæ concessæ à laico cum consensu diœcesani alij ecclesiæ quàm cui pertinent non confirmātur. extra, de his quæ fiunt à prælat. sine con. cap. cùm apostolica. Item ecclesiæ regulares vel monasteria, vel prioratus ecclesiarum regularium non confirmantur. extra, da confirma. vti. vel inuti. ad nostram. & c. seq. Item nunquam datur confirmatio beneficij in monasterio obtenti. extra, de sta. mo. ea, quæ. Itā præstimonia Hispanorum nō confirmantur: quia 32 conferentes ea possunt reuocare. ¶ † Item super numero vnico vel binario, non datur confirmatio, q̄ videlicet sit tantùm vnus vel duo clerici, vel canonici in ecclesia. Item quoties villa, pecunia, fundus, domus, seu vinea clerico petitur confirmari: debet ibi poni, quoad vixeris. nam aliàs non cōfirmatur huiusmodi. Item quando confirmantur ecclesiæ in proprios vsus, ponitur: prouisis, vt in ecclesijs ipsis per idoneos vicarios seruiatur. Item in confirmatione de ecclesijs in vsus proprios retinendis, ponitur hæc clausula: ità tamen, q̄ perpetuo vicario, qui pro tempore seruiet in eadem, ad sustentationem suam, & subeunda episcopalia & ecclesiæ onera, cōgrua portio de ipsis prouentibus relinquatur. extra, de sup. neg. præ, cap. ij. extra, de præben. de monachis. Item nunquam dantur literæ personæ contra vicarium, quod tantum de bonis &c. sed econuerso, vicario contra personam, sicut quidam dicunt vt in præ. ennotat. Item nunquam datur forma illa, debita sibi seruitia facere contradicit: nisi aliqua specificentur. Quandoque verò vidimos talem formam,

❧ FOR. Cōquesti sunt nobis talis Abbas & conuentus, q̄ tales eorū homines se ab ipsorum dñio subtrahere temere molientes, eis debita & cōsueta seruitia cōtra iustitiā denegāt exhibere. alias sup quadam pecuniæ summa, &c. Itā nūq; debet poni in genere super iuribus episcopalibus, vel archi-

a ¶ Cōmissum. Non egebat argumēto: quia textus est in præ. c. quāto. in fi.

b ¶ Iudæis. Vt dixerat suprà ver. Item contra Iudæos.

c ¶ Apponi. Hodie per extrauagā. Bonifa. puisum est p ordinarios, vel delegatos pro pecuniario debito generale interdictū ferri non posse. quod dic vt in sua extraua. prouide attendentes.

d ¶ Clausula. Quandoq; omittitur hęc clausula in literis contra vniuersitatē, quæ alias coerceri non posset: vt scripsi eo. tit. c. ij super v. glo. lib. vj.

a ¶Petantur. Nescio si à principio, cùm priuilegia conceduntur, viget hæc cõsuetudo: sed super olim cõcessis multũ euanuit: vt scripsi de offic. delega. c. vlib. lib. vj. super verbo, dictam,

b ¶Consanguinei. Nil facit ad propositũ: quia nil ibi committit, sed quærenti respondet. Sed alia iura ad hoc pro & contra, scripsi de rescriptis. statutũ. §. cùm verò super casibus. lib. vj. vbi vide propter id quod dicit j. ij. versicu. io fin. ADDE, quid si in literis continetur, cõquestus est nobis. &c. Tio⁹, quod Petrus iniuriatur eidem. quo circa discretioni tuæ de vtriusque partis consensu &c. & vnus vult probare: quod erat absens è curia tempore datæ literarũ. an debeat admitti ad probandum: vide Federi. consilio xviij.

c ¶Dioecesano. Et sic contra decre. statutũ. vide quod ibi nunc j. remisi.

d ¶Et seq. Expedita sunt per extrauagan. Io. quæ incipit, antiquæ. quæ approbat qd notaui, de voto capi. vno. lib. vj. scilicet per sacrum ordinẽ non dissolui sponsalia de præsenti.

e ¶Sed quid. De hac quæstione & sequentibus scripsi eo. tit. nõnulli. sup glo. sic ergo.

f ¶Innocẽ. quarti. Iam fuit Gregorij noni: vt ibi patet: & hoc ipse fatetur j. §. proximo ante finem.

g ¶Ipso iure. libro vj.

h ¶Rescribenda. videtur contra de offic. delega. cùm cã. vbi quinque archiepos vna litera nominabat, sactorem, reum & tres iudices: sed non nominabat dioeceses, quas nominari curia ponderat. si nõ esset illud, computatis, qui in salutatione ponuntur: facilius intelligerem, & maxime ex verbis, quæ legi in minori ordine rubricæ ij. quæ dicũt notandum, quod in petitione solæ tres dioeceses exprimi debent: & rubrica sequens ponit formam literæ talem: Conquestus est nobis A. quod B. & quidam alij Senoñ. Parisien. & Carnoteñ. dioec. tam clerici, quàm laici &c. secundùm id, quod de salutatione dicitur, si daretur abbas vel prælatus dioecesis Tornaceñ. aut non transiret litera, aut dioecesis subticeretur. nescio quid seruet Cancellaria. Sub eadem autem rub. ante fi. subdit author id quod prædixerat de tribus, & non de pluribus dioecesib⁹ in literis apostolicis nominandis, terminatum non esse in toto corpore iuris. De ceremonijs igitur cancellariæ, & rõnẽ põt habere, si dicamus illas esse debere contiguas. Poterant enim facile illo tempore retrahi intra duas diætas propter vicinitatẽ. Et vide quod statim dicam super j. forma, propter decre. statutum. eodẽ tit. lib. vj.

i ¶Legi. Solut. stylus id approbat: quia licet clerici ordinati dicantur maiores religiosis, vt in c. legi. tamen verũ est, religiosos includi sub appellatione clericorum. xij. q. j. duo sunt. ADDE tu hoc esse verum in materia fauorabili, sed in odiosa secus: quia nec tunc penit⁹ includuntur omnes seculares, sicut in primo casu, iuxta notata per do. Abba. Sicu. in rubri. de vi. & ho. cle. extra. & aliquid per eundẽ post glo. in c. ij. extra, de coha. cler. & muli. verbũ tñ, religiosi, põt capi large, largissimè, & strictè. de quo vide per eundem domi. Abb. in c. ecclesia. iiij. not. extra, de consti.

diaconalib⁹: nisi vnũ specificetur. arg. tamẽ contra extra, de os. or. conquerente. 33 ¶†Item quando petitur sententia diffinitiua cũ serico cõfirmari, sic dicetur

FOR. Sñiam ipsam, sicut ẽ iusta, nec legitima prouocatiõe suspẽsa, authoritate aplica confirmamus. extra de testa. Reynu. in fin. & c. Raynald⁹. in fi. ¶Si verò petatur executioni mãdari, conclusio erit talis:

FORMA. Mandamus, quatenus sententiam ipsam, sicut iusta est, facias authoritate nostra vsque ad satisfactionem condignam, appellatione remota, inuiolabiter obseruari. Nec tunc fiet mentio de prouocatione. Item si petitur excommunicationis sententia confirmari, conclusio erit talis:

FOR. Mãdamus, quaten⁹ sñiam ipsam, sicut rationabiliter ẽ prolata, facias authoritate nostra, &c. vt s. proxi. & hoc in delegato. Nã si sit ab ordinario lata, non confirmabitur, nisi cã excõicationis exprimatur. Si autem simul diffinitiua sñia & excõicationis petantur executiõi mãdari, cõclusio erit talis:

FOR. Mãdamus, quatenus sñiam ipsam diffinitiuam: sicut est iusta, p cen. ec. excõicatiõis verò, sicut rationabiliter est prolata, faciatis authoritate nostra vsque ad satisfactionẽ. &c. vt suprà. Itẽ in oĩbus cõfirmatiõibus, quæ bullãtur cũ serico, debet poni illa clausula: sicut est prouidè facta. & in alicuius præiudiciũ nõ redundet: authoritate aplica confirmamus. & talis cõfirmatio parum iuris tribuit. extra, de cõfir. vti. vel inuti. examinata. Itẽ in cõpositiõibus habitis sup rebus spiritualib⁹, oportet exprimi, quo mẽdiãte facta fuerit: & à tali persona, quæ habuerit iurisdictionẽ in cã: vt pote dioecesan⁹ vel delegatus: vt extra, de confirma. vti. vel inuti. c. pe. de præben. nisi. 34 ¶†Itẽ cõpositio non confirmatur inter mortuos, etiã super rebus temporalibus, nisi expresso aliquo mediatore. sed tũc dicit. mediãtib⁹ bonis viris. Item nota, quod in priui. concessis monasterijs, & locus exemptus ponit clausula illa: quod ad ius & proprietatẽ Romanæ ecclesiæ noscit pertinere: vt extra, de priui. recepimus. Itẽ in priui. confirmationis, si monasteriũ habet ecclesias & capellas, castra etiã & villas, istæ per hunc ordinem sunt alijs oĩbus præponenda. quando in eis specificantur. Item sñiæ soper causis matrimonialibus latæ, non cõfirmãtur cũ serico: sed in forma illa, scilicet de sñia ipsa cognoscens, quod canonicũ &c. & extra, de offic. delega. causam matrimonij. 35 ¶†Item no. quod cõsuetudo cãcellariæ est dare conseruatores in oĩbus priuilegijs, etiã si nõ petãtur:[a] non autem concedit cõseruatores in cõfirmationibus, in quibus dicit: Cõfirmamus tibi ecclesiã, sicut nil le possides & quietè. Si verò dicat quicquid de re ad talẽ ecclesiã canonicè factũ est: sicut iustè & prouidè factũ est, cõfirmamos: tũc cõcedit conseruatorẽ. de conseruatoribus vide s. de iudi. dele. §. si. ver. itẽ quod nõ estis. & se ¶In quib⁹ aũt casibus nõ ponat in cõmissionib⁹ clausula illa: testes autẽ &c. dixi s. de teste. §. de testiũ. ver. illud autẽ. ¶Nũc igitur ad instructionẽ simplicitũ aliquã doctrinã super hac materia sub regula tradam⁹. Nota ergo quod in qualibet cã matrimoniali scribit alicui epo: vt in præ. c. cũm. et de re iudi. lator. & c. cõsanguinei.[b] Et si diffinitiua sñia ferat super mrĩmonio, & appellet: simr cã appellatiõis alicui epo cõmittet. & eadẽ erit cõclusio hinc & inde, s. mãdam⁹, quatenus de cã vel sñia ipsa legitimè cognoscentes, quod canonicũ fuerit, &c, vt in præ. cõcor. ¶Item, si vxor resumatur à viro, debet scribi dioecesano, vel officiali, aut alteri psonæ maioris ecclesiæ. extra, de cõsan. & affi. c. j. in fi. ¶Item, quando vir nõ tractat vxorẽ maritali affectione, vel econuerso: semp scribit dioecesano eius: vel, si vacat ecclesia cathedralis, Archidiacono, vel alij persone de capitulo. Causa verò appellationis sup matrimonio, põt cõmitti alijs, tam episcopo, quàm dioecesano,[c] & alij cũ eo. ¶Itẽ, cũ agitur de duab⁹ sororibus viduis, dici debet: A. vxor quõdã B. & C. relicta D. suã ad nos, &c. ¶Item debet dici, relicta quondã D. si ipsam impetrat: sed in reo nõ curatur. ¶Itẽ si mulier cõqueritur, quod vir eius ea inscia se fecerit ad sacrũ ordinẽ promoueri, nec eã curat maritali affectiõe tractare: quare supplicat, vt suspendat eũ ab executione ordinũ taliter susceptorum: & cogatur eam maritali affectione tractare: sic cõcludetur.

FORMA. Mandamus, quaten⁹ partibus conuocatis audias cãm, & appellatiõe remota quod canonicũ, &c. faciẽs, &c. testes, &c. Si verò dicit, quod ea inscia religionẽ intrauit: cæteris præmissis cõcludet sic: Mandam⁹, quaten⁹ cõuocatis, &c. Quidã tñ aliter dicũt de iure in his duob⁹ casib⁹. De hoc vide secundũ Io. & Hug. xxvij. q. ij. desponsatã. & plenius in summa dñi mei in ti. de cõuer. cõiuga. §. & vtrũ. ver. sed quid si. & seq.[d] Sed si post matrimoniũ cõsummatũ vir vxore inuita vel ignorante religionẽ ingredit, vel ordinẽ sacrũ suscepit, vxori repetẽti est restituẽdus: & exact⁹ debitũ reddere tenet. arg. extra, de conuers. cõiu. cõiugatus. & c. seq. 36 ¶†Itẽ literæ citatoriæ bñ trãseunt p audiẽtiã, nõ tñ recipiũt contradictionẽ. ¶Sed[e] quid si cõtra procuratorẽ impetrantẽ, vel cõtra dñm eius, pro quo impetrat, opponitur corã auditore cõtradictarũ exceptio excõicationis? Rñdeo, admittetur exceptio vt extra, de rescriptis. dilectus. j. extra, de procu. c. fi. & melius in decre. Inn. quarti[f] extrauag. de rescriptis. ipso iure.[g] non tñ admittet ad probandũ exceptionẽ extra curiã per testes: ne sic malitiose impetratio differat, secundũ doctrinã traditã j. de dila. §. j. ver. illud quoque. Et sic fecimus obseruari in litera inquisitionis, quæ cõtra abbatẽ sanctæ Iustinæ de Padua, per quosdam monachos impetrabatur.

37 ¶†Sed pone, tu es excõicat⁹ rõne cãæ, quæ inter me & te vertit: nũc impetras, nõ tñ cõtra me: quæritur vtrũ obiectu huius excõicationis te repellere possum, vel potero ab impetrando. Rñdeo, obtinuit quod nõ: quia cùm cõtra me nõ agas, nec impetres: cõtra te excipere nõ possum: quia exceptio est actionis exclusio: vt ff. de excep. l. ij. Itẽ is, qui nõ nominatur in litera, sed sub gñali clausula. Quidã alij: cõprehendi vel tangi põt, nõ admittitur ad cõuenientiã iudicũ secũdùm vsum curiæ: sed dat ei cautio, quod sibi non præiudicet, vel cõueniri nõ possit p literã ipsam. arg. extra, de rescriptis. pastoralis. Si verò nomẽ eius in lr̃a exprimit: tunc admittet: vt extra, de cã poss. & pprie. cũ olim. Itẽ plures, quàm tres dioeceses, nõ debẽt poni in lr̃is apostolicis, coputatis illis, quæ in salutatione ponunt. & si quarta ponat, erit gratis litera rescribenda.[h] ¶Itẽ cùm dicit à cruce signatis, nõ dz dici ciuis Narboñ. sed laic⁹ Narboñ. & tunc post verba illa, iniuriat eidem. debet poni hæc clausula, quare voti sui executio impedit. ¶Itẽ quando ponit, sup terris & rebus alijs: non debet poni, eps sibi dãna grauia, &c. vel, iniuriantes eidẽ. ¶Itẽ cũ dioece. dr subditũ spoliasse, nõ dicit: cũ igit spoliat⁹, vel clausula lit̃s: quia præsumit pro eo: vt extra de renũ. in præsentia. 38 ¶†Itẽ cõtra reges nõ dant literæ cõtẽtiosæ. & in lr̃is, quæ eis destinant, nõ ponit, mãdam⁹ quaten⁹. ¶Itẽ quoties de trib⁹ vel plurib⁹ in diuersis spãlib⁹ fit mẽtio, põi debet: vocatis, &c. Itẽ bñ dr, dilecta in xpo filia abbatissa & cõuentus talis loci, nobis cõquerẽdo &c. Sed cũ quis de his cõqueritur, postponi põt, dilecte in Christo filie. & sufficit dicere, abbatissa & cõuẽtus de tali loco: nõ facta mẽtione de monasterio vel ordine earũ. Securè ẽt dicit, abbas & cõuentus de tali loco: ita quod nõ debet dici, monasterij talis: vel, ordinis talis. Item cùm dicitur, quod priorissa & conuentus de tali loco, nobilis vir comes talis: dici potest, & quidam alij clerici et laici. non facta mentione de clerico. argum. tamen contra extra, de rescript. sedes. & xvj. quæst. j. legi.[i] ¶Item cùm dicitur, quod A. mulier, & quidam alij

laici

laici diœcesis talis, debet vnus de laicis nominari. ¶ Itẽ presbyter est lai-
cis præponendus, cùm querela nomine proponitur vtrorunq;. ff. de al-
bo scri. l. j. extra, de maio. & obe. c. j. xcv. di. ecce. ¶ Itẽ pluribus, qui non
sunt fratres, vel collegiũ, seu pater & filius, vel auunculus & nepos, non
dantur literæ, nisi cum illa clausula, super terris & rebus alijs cõiter per-
tinẽtibus ad eosdẽ. ¶ Itẽ cùm scribitur cõtra epm vel alios superiores, nõ
ponitur, per cẽsuras ecclesiasticas: sed authoritate nr̃a, etiam si alij ponan
tur in literis. extra de off. dele. sanè. & quia tũc clausula illa, testes aut &c.
ibi dicitur per censurã eãdẽ, vel cẽsura simili, dicatur simpliciter, per cẽsu
ras ecclesiasticas. ¶ Itẽ Cisterciensibus nõ dãtur literæ super ecclesijs, ca
stris hominibus, seu vasallis: nisi ponatur q̃ habuerũt ea anteq̃ ipsorum
monasteriũ Cisterciẽsis ordi. reciperet institutã. extra, de sta. mo. c. reco
lẽtes. & ideo debet exprimi cuius ordinis. extra, de rescri p. cùm ordinẽ.
¶ Itẽ tribus personis eiusdẽ monasterij nõ scribitur: puta Abbati, Prio-
ri & alij tertiæ. sed nec simplici monacho cã committitur. quod dic vt s.
de iud. dele. §. excipi. ver. nunquid ergo. ¶ Itẽ nulli officiali scribitur, nisi
a sit officialis ecclesiæ cathedralis.[a] ¶ Itẽ contra monachos, vel quencunq;
officialẽ alicuius monasterij, literæ nõ dãtur. ¶ Itẽ qñ nõ ponitur in litte-
ra debitũ: nõ debet poni pecunię summa. & econuerso. ¶ Itẽ qñ dicitur
in eleemosina sibi collatis, vel in pios vsus erogari præcepit, non debet
39 dici, super debitis: sed, quãdã pecuniæ summã. ¶ † Itẽ qñ scribitur tribus
iudicibus: post clausulã illã, testes aũt, &c. debet poni clausula illa, quod
si nõ oẽs his exequẽdis interesse potentis: duo vestrum ea nihilò minus
exequantur. extra de off. dele. prudentiã. §. adijcimus. de rescrip. sciscita-
tus. Sed si vnus illorũ sit eps, vbi dicitur, duo vestrũ: dicetur, tu frater epe
cũ eorũ altero, eã nihilò minus exequaris. extra de off. deleg. c. fi. §. j. Si au
tem sint duo epĩ, & tertius est Abbas vel Decanus, seu alia persona: tunc
nõ mutatur clausula illa, quod si non oẽs, &c. ¶ Itẽ cùm Rector alicuius
ecclesię, se illa per patronũ eiusdẽ ecclesiæ cõqueritur spoliatũ, dicẽs q̃ al
teri sit collata: nõ debet dici, partibus cõuocatis: sed, vocatis qui fuerint
euocandi, &c. ¶ Itẽ cùm dicitur, magistro scholarũ: debet poni ecclesiæ
40 de tali loco. & si omittatur, gratis erit lr̃a rescribenda. ¶ † Itẽ cùm aliquis
b clericus secularis cõqueritur de iniuria sibi illata sup ecclesia,[b] non debet
dici super ecclesia ad eũ de iure spectante: sed, super ecclesia ad præbẽdã
suã de iure spectãte. Super quo vide quod no. s. de acto. ad fi. ver. mona
chus. ¶ Itẽ nõ debet dici, super decimis noualium, vel alterius rei: sed de-
bet dici, sup decimis, simpliciter. & sic dicẽdo cõprehẽdit decimas noua
liũ, & quaslibet alias de iure debitas: extra, de priui. quia circa. de deci. ad
audientiam. & c. peruenit. & c. cùm cõtingat. ¶ Itẽ si is, cui cã committi-
tur, non procedit intra annũ: nũq̃ cõmittetur alteri, nisi ad petitionem
eius, qui primò literas impetrauit: nisi esset in cã processum. arg. extra, de
rescrip. plerũq;. Item nũq̃ pro clericis sania scribitur, in domibus lepro
sorum, vel alijs hospitalibus: nisi sint alicuius ordinis: extra, de sta. mo. ea
c quæ.[c] ¶ † Item mulieri non dantur literæ pro dotibus, nisi ponatur no-
41 men viri: vel nisi dicatur vidua: nec debet addi, super rebus alijs: vel clau
sula illa, alias graues &c. ne hac occasione obrepat quis ad alia quę ad fo
rum ecclesiasticum non spectãt. extra, de fo. compet. ex parte. Sed & qñ
mulier conqueritur pro dote de laicis extra terras ad Romanam ecclesiã
spectantes, siue per se sola, siue simul cum viro: post verba illa, terris, pos
sessionibus, & rebus alijs: debet iungi, ad dotem ipsius mulieris spectan-
tibus: nisi fortè sit vidua, vel orphana, pauper: quia hi habebunt contra
oẽs indifferenter. extra de fo. compe. ex parte. dum tamen diuisim impe
trent: quia non possunt simul contra clericos & laicos impetrare. & qñ
contra laicos, sic concludi debet. Mandamus quatenus illos &c. qñ verò
42 contra clericos, sic: Mandamus, quatenus partibus cõuocatis &c. ¶ † Itẽ
quoties de spiritualibus agitur, vbi dicitur in rescripto, partibus conuo-
catis, audias causam. debet dici, vocatis qui fuerint euocandi, audias cau-
sam: & appellatione remota, debito fine decidas &c. ¶ Vt autem, quæ
prædiximus, clarius pateant, simplicem formam contra clericos & lai-
cos super terris & rebus alijs supponamus, quæ talis est.

☙ FORMA. Clemẽs episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus fra
tribus archiepiscopo Narboñ. & episcopo Tholosano salutem & apo
stolicam benedictionem. Gul. clericus nobis conquerẽdo monstrauit q̃
A. presbyter, & B. miles, & quidam alij clerici & laici Narboñ. & Tho-
d los. & Carcassoñ. ciuitatum & diœcesum[d] super dictis terris debitis pos
sessionibus & rebus alijs, iniuriantur eidem: ideoq; fraternitati vestrę per
apostolica scripta mandamus, quatenus partibus cõuocatis audiatis cau
sam. & appellatione remota, vsuris omnino cessantibus, fine debito de-
cidatis: facientes quod decreueritis per cẽsuras ecclesiasticas firmiter ob-
seruari. testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore,
subtraxerint per censuram eãdem appellatione cessante cogatis verita
ti testimonium perhibere. Data Viterbij vj. kal. Martij, pontificatus no
stri anno tertio. Si autẽ iniurientur super decimis & oblationibus: vide
43 formam infra, de citatio. §. iam de citatione. ver. literis. ¶ † Item si Papa
rogat pro aliquo monachando, vel canonicando, sic narrabitur & con-
cludetur:

☙ FORMA. Cùm filius dilectus A. pauper clericus, lator præsentiũ, cu
piat (sicut asserit) vnà vobiscũ in monasterio vestro sub regulari habito
virtutũ dño famulari, vniuersitatẽ vestram rogamus & hortamur attẽtè
per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus ipsum ob reuerentiã
sedis apostolicę & nostrã, recipiatis in monachum
vel canonicũ, & in fratrẽ, & syncera in dño charita
44 te tractetis. Data &c. ¶ † Nota q̃ qñ scribitur pro
aliquo monacho, debet scribi Abbati & conuẽtui
simul, loco, ordine, & diœcesi, in rescripto expres-
sis. Hoc etiam scias q̃ qñ datur executor cõtra reli-
giosos, vt recipiat aliquem, qui eos ad hoc inducat:
executor, vt quidã dicũt, habet coercitionẽ: licet nõ
dicatur q̃ eos per censurã ecclesiasticã cõpellat. &
e sic obtinuisse dicunt.[e] ¶ † Item qñcunq; contendi- a
45 tur arbitriũ nullũ esse, puta quia dicitur latum post
tps in cõpromisso appositũ, vel sup eo, de quo nõ
extitit compromissum: & hmõi cõclusio erit talis: b

☙ FORMA. Mãdamus, quatenus partibus cõuo
catis audias causam, &c. q̃ si petatur eius cõfirma-
f tio,[f] sic cõcluditur: Mãdamus quatenus arbitrium c
ipsũ (sicut est ęquũ) facias per pœnã in cõpromis-
so expressam appellatione remota, firmiter obser-
uari: vt extra, de arb. c. ij. in fi. & c. dilecti. in fi. extra d
de confir. vti. vel inuti. c. examinata. Si autẽ non sit
apposita pœna, tunc debet dici arbitriũ fuisse à par
tibus acceptatum: vt C. de arbi. l. fi. & in conclusio
ne sic dicetur, Facias arbitriũ ipsum monitione prę
missa per censuram ecclesiasticam appellatione re-
mota firmiter obseruari: semper tñ debet dici arbi
trium iurõ, vel pœna esse vallatũ: aliàs nõ debet li-
46 tera dari. extra, de arb. c. ij. & iiij. ¶ † Itẽ si quæstio sit
amicabili cõpositione decisa, eodẽ modo dicetur:

☙ FORMA. Mandamus, quatenus eãdem ad ob
seruationem cõpositionis ipsius, sicut ritè sine pra-
uitate, & prouidè facta est, & ab vtraq; parte spõ-
te recepta, monitiõe pmissa per cẽsurã ecclesiasticã
appellatiõe remota cõpellas. sic extra, de trãsact. c.
j. de pben. nisi de cõfir. vti. vel inuti. c. pe. de deci. ex
multiplici. Quòd si trãsactio sit illicita, dicetur: Mã
damus, quatenus reuocata trãsactione in irritũ, cãm
47 audiatis, &c. extra, de trãsact. cõstitut. ¶ † Itẽ si lite
contestata & attestationibus publicatis coram arbi
tris assumptis, vt intra certum terminum litem de
iure dirimant, & intra eundem terminũ causa expe
diri non põt: propter quod petitur à domino Pa-
pa, vt sup hoc paterna solicitudine prouideat: ipse
volens finem litibus imponere, sic concludetur:

☙ FORMA. Mãdamus, quatenus vocatis, qui fue
rint euocãdi, (si tibi cõstiterit ita esse) causam hmõi
seruato legitimo processu coram eodẽ habito, nihi e
lò minus parti, contra quã attestationes productæ
sunt, etiam si publicatę fuerint: nisi aliud in cõpro-
misso sit actũ, optione cõcessa vtrum depositioni-
bus testiũ, si supersunt, esse contẽta, vel iteratò pro-
duci velit, eosdẽ audias, eamq; debito fine decidas,
faciens quod decreueris per cẽsuram ecclesiasticam f
firmiter obseruari testes &c. extra de testi. c. pręsen
tata. C. eo. l. fin. ¶ Quæ autem hic desunt, vide j. da
ap. §. de officio quoq;. ver. vt autem. & seq.

¶ Cathedralis. Vt in clemen. de rescrip. c. ij.
¶ Ecclesia. Puto q̃ deficit annexa pręhendæ.
¶ Quę. Vide clamen. de præben. per literas.
¶ Diœcesum. Vide ppter id, qđ dixi s. sup ver. itẽ plures. etiã si põderamus diœceses iudicũ quasi tacitè inclusas nõ sunt tñ nisi tres. & secũdùm id loco Narb. & Tholosanę, non potuisset põere Parisi. & Carnotẽ. aliàs potuisset, si sola expssio ponderatur. Et aduerte, qa, vt oẽs isti vno loco conueniantur, oportet actorẽ esse quartę diœcesis, id est q̃ neutra illarum sit sua: & sic illa sua nominata nõ venirẽt nisi duo reorũ, per decre. statutum.
¶ Dicunt. Fuit qõ Ioã. de Deo, & Ægidij, đ qua satis scripsi de pbend. si pauper. lib. vj.
¶ Confirmatio. Idẽ obseruatio, vel executio. hoc dico propter ea, quę dicta sunt s. §. eo. ver. sequit.

SVMMARIVM.

1 ☞ Rescriptũ quomodo impugnatur, ratione im-
petrantis.
2 Affinis collateralis, an sit in impetratione rescripti
admittendus.
3 Canonicus an posit pro ecclesia impetrare, sine
mandato.
4 Procurator habens mandatum sufficiens ad agen-
dum & defendendum in aliqua causa, an super ea
poterit literas impetrare ad aliquos iudices.
5 Constitutus ad appellationem prosequendam, an
super ipsa appellatione poterit impetrare.
6 Impetrans quo casu cogatur mãdatum ostendere.
7 Impetratio mandati, quibus modis posit probari.
8 Literis de communi cõsensu impetratis, si postpo
nitur vti per annum, & postea impetrantur alię, an
primæ lapsu anni elidantur.
9 Id, quod de anno dicit, an locũ habeat in certo tpe.
10 Hæreticus non potest impetrare: nec seruus.
Monachus nõ põt impetrare, sine cõsensu abbatis.
11 Supprimens nomen suę dignitatis, an posit impa
trare.
12 Impetrans tacito da dignitate, si ipsam dignitatem

a ¶ Rōne. Quod nota. hoc in Summa huius ti. ver. sed nūquid canonicus. & ibi etiā quod sequitur. Host. aūt vbi s. sub ver. xcviij. hoc princi. huius §. plenè prosequitur, habuit à dño auditore cōtradictarū, epo Bono. q curia nō admittit canonicū ad impetrādū pro ecclesia: vel cū canonico sine mādato, si appet cōtradictor cū mādato. ad cōtradicēdū aūt & conueniendū de iudicibus cūm admittitur ipse sine mandato.

b ¶ Similib⁹. Quid si sup his cōsecutiuis iudicij, impetrat excōicatus: remittam j. prope finem §.

c ¶ Aliter. Vt scripsi in decre. nōnulli. sup glo. Sic ergo posset probari p inhibitionem vel reuocationem.

d ¶ Plerunq;. Ibi scripsi post Vin. quæ sequuntur vsq; ad ver. item q Impetrator.

e ¶ Eo. ij. in fin. Et hoc intellige vt ibi dixi de termino statuto p numerū dierū, mensium, vl annorū.

f ¶ Sit. De hoc j. de rest. in inte. §. qualiter. versicu. pe. & vide quod dixi in præd. decre. plerunq;. in gl. quid erit.

g ¶ Aures. Hic instat Hostien. distinguens. versi. xcviij. sufficit qd dicā in seq. versi.

h ¶ Contra. Vinc. cui⁹ fuit iste ver. cum duobus sequētibus in decr. ad aures. dixit, ego credo quòd non valet. quod verum intelligas in litera bñficiali: secus in rescriptis ad lites, vt ibi scripsi scdm Gof. q sic soluit in sua q̄one xxix. vbi dicit simile de illegitimo, q impetrat hoc tacito: qa valet sup iustitia. sec⁹ si super bñficio. qd intellige de illo, cū quo non fuerat dispensatum. super quo vide quod scripsi de filijs presby. c. ij. lib. vj.

i ¶ Potest. Fuit q̄o venerealis. vj. & dist. ix. & illa hic sufficit.

k ¶ Aures. Tu distinguas īter formā pauperū & gratiosam, de q̄ d

perdat, priusquàm literas præsentet, an ipse literę prosint.

13 Impetratio ipso iure expirat, si is, cuius nomine impetratum est, mortuus erat tempore impetrationis.

14 Oppoōi an posit rescripto pro scholari, quòd nō sit scholaris.

15 Processus habitus per literas, ab excommunicato ad lites obtentas, an valeat, si non excipiatur.

16 Lr̄æ impetratæ ab excōicato ignorāte, an valeant.

Ratione[a] aūt impetrātis, impugnatur rescriptum: vt quia impetratū sine diu speciali mādato: nisi impetrās sit talis, à quo nō sit exigendū de iure mandatū: vt extra, de rescri. nonnulli. & c. ex parte. ff. de mino. illud. ff. de procu. sed & hæ psonę. ff. ind. sol. l. ij. ¶ Sed quę sunt illæ psonæ? Rñ. ascēdētes & descēdētes, in infinitū. ff. de verb. sig. liberos ū. ff. de in ius voc. l. quinq;. §. parentes. & aliç psonæ, quæ numerātur ff. de procu. sed & hæ psonæ. ¶ †Quid de collateralibus? Rñdeo solus frater admittitur, in prædict. l. sed & hæ. De cōsuetudine tñ Romanę curiæ, admittetur fili⁹ fratris & sororis, & frater pr̄is & mr̄is, & cōsobrinus, & fili⁹ cōsobrini, & oēs cōsanguinei vsq; ad tertiū gradū inclusiue: vltra verò nō. ¶ Sed qd de affinib⁹? Rñ. ascēdētes, vt socer, psocer & descēdētes: vt gener, & pgener, admittūtur ff. de postu. l. j. §. fin. & l. seq. & in præ. l. sed & hæ. ¶ †Quid de affinibus collateralib⁹, puta de sororio? Et vr̄ admittēdus. quia sicut affinis ascēdēs & descēdēt admittitur vt cōiūctus, vt dixi: ergo sic cōiūctus collateralis admittetur: vt in l. sed & hæ. & sic sororius, qui est cōiūctus affinis, debet admitti. Sup hoc dixit B. Cōpost. q non debet admitti: & sic papa decreuit: vt dicit: qa licet de fratre lege caueatur nō tñ de sororio. ¶ †Sed nunqd canonicus impetrabit pro ecclesia sine mandato? Dicit Gof. q nō. ¶ Sed an pro concanonico? Et vr̄ q sic. qa q̄dā spūalis proximitas est inter eos, quæ maior est carnali. xxx. q. iij. c. j. & ij. & inter cos est vinculū fraternitatis. ff. pro soc. verū. Ad idē ff. de procu. nō solū. §. veterani. licet Gof. cōtra. Canonicus aūt bñ pōt cōcanonicū cōstituere suū procuratorē ad impetrādū su p absolutione. ¶ †Sed nunqd procurator hñs sufficiēs mādatū ad agendū & defendendū in aliqua cā, poterit sup ea impetrare literas ad aliquos iudices? Rñ. obtinuit q nō, si legitimus appareat contradictor: qm̄ ad impetrandū requiritur speciale mādatū. nō dico ad cām specialem. si tñ cā esset in curia, bñ sufficeret prędictus procurator ad impetrādū literas super pertinētibus ad cām ipsam cœptā: puta sup recipiēdis testibus, & similibus.[b] ¶ †Sed nunqd cōstitutus ad prosequēdā appellationē poterit impetrare super ipsa appellatione vbi cā nō est in curia? Rñ. obtinuit q sic: quia impetrare, est prosequi. ¶ Sed nunqd hñs gñale mandatū ad cās vel negotia, pōt impetrare? Rñ. nō: quia hoc exigit spāle mādatū: vt in præ. c. nōnulli. & eod. ti. ex parte. ¶ †Sed cui incūbit probatio, nūquid vtēti literis, vt probet eas cū mādato fore impetratas: an verò aduersario, vt probet q sine mādato? Rñd. curia seruat q si ante impetrationem contradictor neget mandatū, impetrāti incūbit probatio q habeat mādatū: sed tūc si cōtradictor est procurator, oportet q ipse de suo mandato prius doceat. aliàs nō cogitur impetrās ostendere mandatū. post impetrationē verò, præsumimus literas cum mādato fuisse obtētas: cui præsumptioni statur, nisi cōtrariū cōstet per cōfessionē vtētis literis. †Cùm em̄ sit negatiua, probari non posit aliter.[c] extra, de elect. bonæ. j. Et si etiam posset indirectè probari, non tamē expedit hac occasione causas differri. Itē excipitur q impetrans non fuit vsus dolo vel negligentia intra annū, postq; habuit copiam iudicis. extra, de rescrip. si aūt. & c. plerūq;.[d] quo casu valent secundæ literæ, licet de primis non faciat mētionē: vt ibi. Et pręmissa intellige, cum aliud secūdū rescriptū impetratur: alioquin primū, perpetuū valet. C. de diuer. rescri. l. ij. ¶ Quid si primus postposuit vti suis per annū, & secūdus similiter suis: nunqd conualescūt primę? Dicit Vin. q sic: C. de diuer. rescr. falso. ¶ †Quid si literis de cōi consensu impetratis, postponimus vti per annū: & postmodū in impetras: nunquid primæ lapsu anni elidūtur? Rñd. nō: quia ambo negligentes inuenimur. dolus em̄ cū dolo, & culpa cū culpa, cōpēsantur. ff. pro socio. l. si ambo. & hoc si vtraq; pars habuerit rescriptū. ¶ †Itē nunqd id, quod de anno dicitur, locū habet in lr̄is, quibus cā intra certū tp̄s cōmittitur decidēda? vt extra de offi. dele. de causis. Rñ. sic. Annus em̄ iste nec arctat nec prorogat iurisdictionē iudicis: quia tp̄s in literis cōprehēsum, cōputatur à tpe, quo rescriptū iudicibus p̄sentatur. extra, de app. sup eo.[e] ¶ Quid si qs vtitur literis, & statim eas supprimit: nunqd intelligūtur perpetuatæ? Dicit Vin. q non: sicut est, qñ qs fraudulēter litē cōtestatur, vt interrūpat pręscriptionē: quia nō fit interruptio: vel etiā si interrupta est, nō pdest. ar. C. de p̄scr. xxx. an. l. si. ¶ Sed nunqd ecclesia relinuetur ad vtēdū hoc rescripto? ar. q nō. C. si aduer. deli. l. j. xvj. q. iij. placuit. extra de præscri. c. j. secūdùm Vinc. Alij cōtra, si læsa fit.[f] ¶ †Itē q si impetrator est hæreticus. C. de sum. tri. l. ij. ¶ Itē q est seruus. C. de p̄ci. impe. offe. l. j. C. qui admit. ad bo. pos. l. bonorū. pro alio tñ seruus indistinctè impetrat. C. e. vniuersis. ¶ Item q est monachus vel canonicus regularis: qui nō pōt impetrare sine consensu abbatis. xvj. q. j. monachi. extra de postu. ex parte. C. de p̄ci. Impe. of. vniuersa. & idē dico in eo, quod in seruo. ¶ Itē q impetrator dixit se clericū, cùm nō eēt, licet postea se tōsurauerit. extra de trāsact. ex lr̄is. extra, de rescr. cū adeo. ¶ †Itē q suppresit nomē suę dignitatis. extra de rescri. ad aures.[g] ¶ Quid si impetrator duas habet dignitates & nomē vnius sātùm exprimit? Dicūt qdā q si exprimit nomē illi⁹, vbi lr̄as impetrat, bñ valet. C. vbi tu. vel cu. l. j. Vin. ar. cōtra[h], in p̄. c. ad aures. & extra de p̄bē. cū teneamur. ¶ †Quid si impetrās tacito de dignitate, pdit ipsam dignitatē priusq; lr̄as præsentet? Dic q nō valet. nā tp̄s datæ cōsyderatur. extra de rescri. eā te. extra de proba. post cessionē. j. §. fi. ver. in summa. Obest em̄ dolus in initio adhibitus. xvj. q. iij. §. pt.[i] ¶ Sed qd ecō uerso si tpe ipetrationis nō habuit dignitatē, & simplici nomine appellauit: tpe verò motæ litis dignitatē adeptus est? Et vr̄ q valet lr̄a: quia bñficijs cōuenit nos iuuari. extra, de cōmod. c. vnico. ff. eo. in cōmn. ff. de cōstu. Princi. bñficiū. extra de do. cū dilectus. Sed Vinc. dicit q rescriptū aliàs canonicū sic pdit effectū, ne minores à maioribus sup bñficijs vexētur. quod prohibet p̄di. c. ad aures.[k] Prohibetur ergo tacēdi fraus, & obest in bñficijs, vt ibi, siue sint cū cura, siue nō. extra de p̄. de multa. siue sint simplicia, siue dignitates: vt e. ti. cum teneamur.[l] ¶ Itē in rescriptis. extra de rescr. cū adeò. Itē in promotionib⁹. extra de ele. c. innotuit. Itē in ordinationibus: qa tūc nō debet vitiū celari, vt q nqua. di. ex pœnitētibus. ff. de act. emp. & vē. l. j. §. ideo. Itē quod dicit se de diœcesi, cùm sit de ciuitate vel ecōtra, vel tacuit. extra e. Rodulphus. & c. significāte. ¶ Item q impetrās obijt, priusq; citatio sequeretur. ff. quæ sent. sine app. rescin. l. fi. extra, de of. dele. cùm olim. & c. P. & G. vel etiā is, cui⁹ noīe impetratū est mortuus erat tpe impetrationis. ff. de reg. iu. Neratius.[m] ¶ †Sed nunqd tūc expirat ipso iure? Rñdeo, nō: sed ope exceptionis. extra de test. cùm venisset. & est q̄o venerealis.[n] ¶ Itē q dixit se pauperē, cū est diues. extra, de offi. dele. significātibus. extra de rescrip. ad aures. de fo. cōpe. ex parte. & c. ex tenore. Itē q renunciauit rescripto.[o] extra, de pact. cū pridē. C. de fide instr. l. iij.

sitis videas de presb. si pauper. lib. vj. in j. gl. & in cle. de rescrip. gratię.

l ¶ Teneamur. Siue sint magna vel modica. eo. ti. si motu proprio. lib. vj.

m ¶ Neratius. Hoc repetitur cum quadam exceptione. j. §. ij. ver. pe.

n ¶ Venerealis. Quinta quęstio tractat de hoc. sed nō in his terminis: sed qñ moritur delegās re integra. Et de illa plenè scripsi in prin. decre. cum venisset super ij. gl. in quęstionibus aūt quæ procedūt, q̄ nō sunt in persona diuersæ. nil em̄ refert inter impetrātē, & eū cuius noīe est impetratū: qa vterq; est actor. sed in hoc differunt, qa primus viuens impetrauit, sed decessit antequam citaretur: secūdus verò mortuus erat aū impetrationē: & sic ille impetrare nō potuit, sed alt⁹ pro eo impetrauit. & de illo min⁹ est dubiū. Scias q decre. cū olim. & capit. P. & G. alleg. ad primum casum, parum faciunt, imò nihil, nisi in quātum loquuntur de prorogatione non facienda. Vides autem q in his casibus tenet, q ope exceptiōis finitur iurisdictio. qd difficile est tenere, saltem in secundo casu p l. Neratius. quā allegat, per quā nō teneret priuilegium: multò minus rescriptū. Itē apertè dicis l. ij. ff. quę sent. sine app. rescin. q si detur iudex aduersus eū, qui in rebus humanis nō est, nō tenet datio. Quo ergo dici potest, exceptionem necessariā, quo ad primū casum, q̄ à principio tenuit rescriptum: sed anteq; ex eo fieret citatio mortu⁹ est impetrāns dicere q exceptio sit necessaria, nō esset absurdum. Super quo videri pōt quod scripsi in regula, is, qui in ius. de reg. iur. lib. vj. & dicetur j. §. ij. in princip.

o ¶ Rescripto. Cōtrarium Host. in quo aliquantulū instat.

a ¶Veniens. Io. de Deo libro secundo, quæstio. vlti. quærit an litigans coram delegato, qui composuit cū aduersario, renuncians rescripto & omni suo iuri, hoc acto, q si non seruetur compositio sit sibi ius suū integrum, possit vti rescripto, si compositio non seruetur. Allegat quòd nō possit. de officio deleg. significantibus. vbi delegata iurisdictio extincta non reassumitur, etiam si consensu partium snluit. quod non: si tradidit parti rescriptū. de renūcia. lanè. de pact. cū pridem. Si nō tradidit, distinguit an compositio fuerit conditionalis, an modalis. Primo casu vtetur rescripto: secūdo non, sed agat vt modus seruetur, secūdū not. de cōdi. appo. verū. sed qa hoc pcederet & si pactum illud nō fuisset appositum de resoluendo: tu distinguas vt ibi scripsi sub per gloss. secundam inter conditionem constituentem. quo casu pcedit quod dictū est. & admētē, et hoc casu optionem habet an velit agere vt seruetur compositio, an repetere litem: vt in præ. decret. verum. & iura ibi allegata probant prædicta. C. de donati. quæ sub mo. l. j. & vide quod ibi no. in decre. significantibus. purè fuerat extincta iurisdictio. ADDE quod voluit Roma. cō si. cccxxxj. scilicet q si Papa dat mihi executorem contra Titium meum debitorem, quem excommunicare facio: dein de papa alteri scribit, quòd ipsum debitorem absoluat, si est mecum in concordia, & non sumus concordes quòd soluat certo termino: quapropter absoluitur. sed si terminus solutionis labitur, quòd primus executor nō poterit iterū illum excommunicare.

l. iij. extra de renun. lanè. & c. veniēs.[a] ¶Item q nimis præuenit terminū legis: vt aduersariū impetrādo supplātaret extra de app. oblatę. §. licet igitur. ¶Itē q impetrās pbēdā, est puer. extra, de pbē. sup inordinat. ¶Itē q impetrās dignitatē vel bñficiū cū cura est minor xxv. annis, vel patitur defectum in moribus. scientia, vel ętate. extra de ætate & qualitate. eā te. & de elect. dudū. ij. ¶Itē q impetrās beneficium, nō pōt facere seruitium: extra de cle. non resi. quia nonnulli. & c. cōquerente. & de pben. sup inordinata. ¶Item q est vxoratus. extra de cleric. cōiu. cùm decorē. & c. diuersis. ¶Item q nō est indigena. lxxj. di. hortamur. C. de epi. & cle. in ecclesijs. Sed hoc de honestate. aliàs em̄ est cōtra. extra de insti. ad decorē. & vide j. de tractatu libellorum. in tit. de insti. ¶Itē q non est dignus. extra de resc. cùm adeò. de ętate & qualitate. accipimus. ¶Item q nō vult residere. extra de cle. non resi. relatū. ¶Item q facultates ecclesiæ, in qua scribitur, nō sufficiūt. extra. de insti. c. j. & c. authoritate. & de vit. & ho. cle. qm̄. ¶Itē q nō est clericus, vt s. 14 ¶†Sed vbi scribitur pro scholari, nunqd pōt opponi q non sit scholaris? Rñdeo sic: arg. s. extra de præsum. c. fi. Et dicit Io. de Deo in quæstionibus suis,[b] q merus executor non admittet hanc exceptionē: mistus verò sic: nisi is, pro quo scribitur, sit Papæ familiaris. Da hoc de ac. seu peti. §. pe. ver. pe.[c] ¶Itē excipit q impetrans fuit excōicatus: vt extra de proba. post cessionem. extra de rescrip. dilectus. & de ętate & qualitate. cùm bonæ. vel ab excōicato constitutus: vt extra de procu. c. fi. nisi impetret super appellatione, vel super ipsa excōicatione.[d] extra, de excep. significauerunt. & c. fi. de rescriptis. ab excōicato. & in decre. extrauaganti. Greg. noni, eo. ti. ipso iure. & hoc secundùm dñm meum in Summa in ti. de excep. §. & qñ. ver. illud etiā. De hoc s. 6. proxi. versi. sed qd si cōtra[e]. 15 ¶†Quid de processu habito per literas ab excōicato ad lites obtentas, nunquid valet si nō excipiatur? Rñdeo, sic. cùm iudex per eas iurisdictionē recipit: sed contra. extra de rescri. dilectus, sed ibi nō fuit processum per eas: imò antequā procederetur per ipsas, papa consultus dicit q si per excōmunicatū sint obtentæ, & de processu mentionē non faciūt, decernantur viribus carere, scilicet quo ad effectū: quia per eas non proceditur. & vide secūdùm Papā extra de offi. del. c. prudētiā.[f] 16 ¶†Sed pone, epš hñs suspectū clericū, q ipsm accusare debeat, eū corā quibusdā clericis secretis excōicat: clericus hoc ignorās, cōtra eū impetrat: nūqd valēt lrę taliter ab excōicato impetratæ? Dic q sic io odium epi. arg. extra de renun. quod in dubijs. extra de accu. olim. ¶Sed nunquid talis excōicatio teneat? Pōt dici q sic: sed epš tenetur excōicato ad interesse: extra, de sco. excō. sacro. Si aūt clericus prius iter arripuisset ad sedem apostolicam, veniendi contra episcopum: non teneret. extra de app. dilecti. quęstio dominicalis est vtraq.[g]

SVMMARIVM.

1 Rescriptum impugnari potest, ratione eius, ad quem impetratur.

2 Impetrari non potest rescriptum ad iudicem, extra prouinciam morantem.

3 Rescriptum iudicis de nouo excommunicati, an, & quomodo perdatur.

4 Rescriptum, in qua causa remittitur ad eum, à quo noscitur appellatum.

5 Literæ impetratæ vbi epš extra suam dioecesim existens causam delegat, an valeant.

1 RAtione †quoque eius, ad quem impetratur, impugnatur rescriptum: puta si sit talis, qui non possit esse iudex. Quod dic plenè vt s. de iudi. dele. §. pe. & fi. ¶Itē excipitur, quod est obtentum ad iudicē vltra duas diætas a dioecesi distātem, in qua reus moratur, vel in qua res est sita. extra de resc. nonnulli. de excep. olim.[h] Et sic poterit excipi, etiā si post litē cōtestatam vltra duas diætas trahatur. C. de cōsor. eiusdē litis. l. ij. arg. cōtra. ff. qd quisq iur. l. iij. Rñ. j.[i] 2 ¶†Itē q est obtentū ad iudicem, extra prouinciā morantē: licet infra duas diætas. quod dic vt no. iij. q. vj. neminē[k]. 3 ¶†Item q iudex da nouo est excōicatus: & sic rescriptū pditur ad tpš: extra de off. dele. prudentiā. §. sexta. de excep. lib. vj. vel suspectus. extra de off. dele. insinuante. 4 ¶†Item q causa remittitur ad eum, à quo noscitur appellatum. extra de appel. hæc si in vna. & c. accepta. ar. rñ cōtra extra de matrimonio contra inter. ec. contra. c. j.[l] 5 ¶†Item si episcopus vel archiepiscopus extra suam dioecesim vel prouinciam existēs, causam delegans, nō valent tales literæ impetratæ, secundùm quosdam. arg. ff. de offic. præsid. l. iiij. ff. de iur. om. iud. l. fi. extra de off. deleg. c. excommunicatis & c. fi. ff. de off. pręfect. vrb. l. fina.[m]

b ¶Sum. lib. ix. q. ix. de qua statim dicam.

c ¶Versi. pe. Corrige ver. sed nunqd scholaris. Allegatio tñ vera erat ante additiones. nā ver. ibi sequēs, qui incipit, itē nota q si. vsq ad finem §. fuit additio, vt ibi assignaui. Est aūt sciendū q ista quæstio, & illa nō cōueniunt. ibi em̄ tractatur de scholari nō clerico, qui impetrauit super beneficio. In hac verò quæstione Ioānis, nō erat dubiū de clericatu. Impetrauerat enim prouisionē annuā de decē à quodā monasterio vt scholaris: & hoc negabatur, scilicet eū esse scholarē, qui in rescripto dicebatur scholaris. Hinc em̄ plus cōuenit ista solutio, quā illi. Allegat aūt ad primū membrū solutionis, ij. q. vj. ab executore. de app. nouit. Ad secundū de Papę notitia allegat xciiij. di. c. j. centesima di. ut ea. extra de præsum. mādata. Quęstionem aūt Compo. de illo, qui impetrat sibi prouideri in dioecesi Bono. dicens se scholarem Bon. cùm esset origine Paduanus: vide per me, eo. ti. significante. super ver. Leodiensi.

d ¶Excommunicatione. De ligato duabus excōmunicationibus, qui impetrat super vna, scripsi in decre. eo. ti. lib. vj. in iiij. glo.

e ¶Cōtra. De grauato etiam in iudicio, qui sine appellatione impetrat rescriptum super illo grauamine: distingue vt scripsi eo. ti. c. j. in glos. pen. Itē de impetrato super consecutiuis iudicij: puta super receptione testiū per excōicatū cū aduersario nō excōicato: dixi sup regula, vtile. de reg. iur. li. vj. Itē sciēdū q Ros. q. xdiij. disputauit an rescriptū valeat impetratū ab excōicato de cōsensu procuratoris rei: cōtra quem impetrabat. Ad partē q nō valeat, instat q excōicatus æquatur hæretico: itē deportato. Et breuiter multa interdicta excōicato, vide in regula, dolo facit. de reg. iur. li. vj. In prima parte qonis instat secūdùm qd veritas talis fuit tacita: qua expssa, rescriptū non habuisset: ergo in totū debet illo carere. e. ti. sup lris. Tertiò cōsensus pcuratoris mei, non pt quod me⁹ nō posset. inducens mltos casus, qb⁹ partis consensus nō pficit in aduocato. ff. de postu. qs prohibet. in milite procuratore, ff. de pcuratore. filius. §. veterani. Ad idē, C. de leg. l. ab administrationa. C. de quęstio. l. seruos. C. de resti. l. parētes. C. de iurisdi. om. iu. l. priuatorū. Quartò q dominus id specialiter mādaturus non fuisset. ff. de pign. l. obligatione ergo &c. ¶In cōtrariū multa q licent excōicato collecta in scda parta qonis, de qua supra. Item C. de pcu. ita demum. C. de ędil. edic. cùm mancipium. j. respons. ff. de contrahen. emp. in huiusmodi. & vide Imol. C. de pci. Impe. of. l. j. & l. vniuersis. ff. de pet. hęre. item veniunt. §. à quo. Item sibi imputet, qui talē procuratorē eligit. ff. man. cum mandato. Ad idem ff. de exercito. l. j. ff. si mēs. falsum modum dicat. Soluit ex rescripto agi non posse, cùm procurator illum illegitimare non poterit ad illum actum, ad quem habilis vel legitimus nō erat: nec etiam per suum consensum, potuit ius publicum immutare. ff. de oper. lib. l. cerdonem. de admini. tut. quidam decedens. & per prædictam decre. super literis. Pro solutione, bene facit: quia iste non est casus, in quo requiratur exceptio, cuius omissio validat quandoq quod poterat vitiari: sed ipso iure est nullum, per pręc. decre. primam. eo. ti. lib. vj.
A D D E quid si duo impetrant & alter excommunicatus est, an valeat rescriptum? Roma. cōsi. cccevj. & ibi quid de occulto excommunicato.

f ¶Prudentiam. Expeditum est, quod non valet, per præ. c. ipso iure.

g ¶Vtraq. tamen vnica. & est lis. & satis sufficit ille versicu. pro illa quæstio. & huic remisi in decre. prima. de rescriptis. libro vj. in fine. iiij. gloss. ibi. not.

h ¶Olim. Hodie dic vt io decre. statutum. de rescrip. lib. vj. & vt ibi not. in glo. Olim dicemus contra, secundum dictum de reali.

i ¶Respon. j. Hoc contrarium nil facit. Conueniret enim potius actori trahenti, quā reo tracto. De principali dicto satis scripsi de rescri. dilectus. ij. in glo. ante litem. & hoc j. ti. j. versi. quid si reus. & vida quod dicam in principio.

k ¶Neminem. Et scripsi de iudi. c. fi. io prin. vbi vide cū sua remissio. quæ est ad id, quod no. Host. in præ. § pe. ver. cētesimo, vbi plenè tractat materiam huius ver. & præcedentis.
A D D E vt per Feli. in c. nulli. de rescrip.

l ¶C. j. Ibi soluitur in gl. penul.

m ¶L. fi. Dic contra, vt no. ff. de off. leg. nouit.

SVMMARIVM.

1. Rescriptum impugnari potest, ratione eius, contra quem impetratur.
2. Rescriptum contra priuilegiatũ obtentum, nec de priuilegio mentionem faciens, an sit validum.
3. Impetratio contra Abbatem, nulla de conuentu facta mentione, an valeat.

RAtione [a] etiã eius contra quem impetratur rescriptũ, impugnatur. vñ per clausulã, quidã alij nõ trahuntur meliores, q̃ sint in litera expressi: vt infra. §. ratione causæ. in ver. item quod in eo. ¶ † Itẽ excipitur q̃ est impetratũ cõtra p̃decessorem mortuum: nec per illud fuit citatus: quare per eum non debet successor cõueniri. extra de rescrip. significauit. de off. dele. gratum. ar. cõtra extra de iud. quia V. & C. de cõtrahen. & cõmit. stip. l. fi. Et dic q̃ si impetretur super actione reali, tunc successor põt conueniri: quia res transit cũ suo onere: vt extra de deci. pastoralis. j. ver. item q̃ is, contra quẽ. Si super personali, & re integra moritur is, contra quem fuit impetratũ, expirat: vt in c. significauit. Si verò moritur re nõ integra: tũc successor per illud poterit cõueniri: vt in c. gratum. & in c. significauit ibi: cùm nec per ipsas, dũ viuit, &c. vel dic vt ibi no. Item successor vniuersalis põt cõueniri per rescriptum contra prædecessorem obtentũ, illo re integra mortuo. ar. bonum extra de fo. cõpe. dilecti. de hoc in præ. c. quia V. vbi etiã no. secundum papã vtrũ fiet nouus processus cõtra successorẽ. [b] ¶ † Itẽ excipitur, quia est cõtra priuilegiatũ obtẽtũ: nec facit de priuilegio mentionẽ: extra de rescrip. cũ ordine. ¶ † Itẽ q̃ is, [c] cõtra quẽ impetratũ est, tẽpore impetrationis non erat in rebus humanis. ff. quæ sen. sine app. re. l. ij. extra de rescri. c. fi. nisi forte sit tale illud, super quo impetratur, q̃ hæres possit hæreditario iure conueniri. C. de cõtrahen. & cõmit. stip. veteris. ff. de fideicõ. lib. cùm quasi. in prin. in auẽ. de iureiur. à mor. præst. col. v. ¶ Item q̃ mater, contra quã impetratur nomine filiorũ, ad secũda vota transiuit. extra de app. ex parte M. ¶ † Itẽ q̃ vbi imperratur contra Abbatem, non fit mentio de conuentu: cùm tamen sint bona communia. extra, de rescriptis. edoceri. & j. de actore. versic. item etiam obijcitur. & sequen. [d]

SVMMARIVM.

1. Rescriptum an ratione defectus suæ taciturnitatis possit impugnari.
2. Clausula illa, si preces veritate nitantur: aut æquiualens: quid operetur.
3. Absolutiones an tot requirantur, quot præcesserũt excommunicationes.
4. Rescriptũ nõ cõtinẽs causam, propter quam persona conueniri debet, nullam dat iurisdictionem.
5. Impetrans, quo casu dicatur falsarius.
6. Rescriptũ seu mãdatũ gñale, ad quę extẽdi dicatur.
7. Exceptiones peremptoriæ seu dilatoriæ, an contineri debeant in quolibet rescripto.

RAtione quoq; † defectus, seu taciturnitatis, rescriptũ impugnatur: quia secũdum de primo nõ facit mentionẽ [e]: vt extra de rescrip. cæterum. in auẽ. vt sponsal. lar. §. si qs. coll. ix. extra de of. dele. c. ij. ff. de leg. iij. si qs in princ C. de testa. auẽ. hoc inter. ¶ Valet tñ tũc ipso iure, nisi fuerit exceptũ, vt ibi probatur. vel nõ continet seriem prioris. extra de dolo & contu. c. ex literis. Secus si de prioribus faciãt mẽtionẽ: quia tũc valẽt secũdæ: vt in præ. c. cæterũ. & ff. de procu. si qs cũ procuratore. §. fi. ff. de iud. iudic. sol. ff. de iure codicil. diuus. §. licet. ¶ † Itẽ q̃ nõ est ibi clausula illa, si preces veritate nitãtur. xx. q. ij. vniuersa. sed hæc secũdum canones subintelligitur, licet nõ apponatur. extra de rescrip. c. ij. [f] Et tñ quasi semper æquipollens ponitur, scilicet si est ita. eo. ti. [g] in fi. ¶ Itẽ excipitur, q̃ non facit mentionem de appellatione à se interpositas: vt extra de confir. vti. vel inutil. bonæ. vel adversario. extra, de rescrip. ex parte. [h] ¶ Item licet dicatur in secundis literis, veritati & iustitiæ præiudicantibus. non tñ valent, nisi expressam mentionẽ faciant de confirmatione præcedenti: vt extra de confir. vti. vel inuti. bonæ. §. verum. ¶ Item excipitur q̃ faciunt mentionem in genere, non in specie de possessionibus vel ecclesijs, super quibus sunt obtentæ. extra de dolo & contu. ex literis. ¶ Item q̃ literæ absolutionis sunt generales: nec faciũt mẽtionem de articulo, pro quo fuit quis excõicatus: vel vnam causam quis expressit, aliam tacuit. extra de sen. excom. cùm pro causa. & c. officij. extra de offi. ord. ex parte. ¶ † Quia tot absolutiones sunt necessariæ, quot præcesserunt excõicationes. ff. de no. ope. no. nun. de pupillo. §. si in pluribus. ij. q. iij. §. notandum. ver. si plura crimina. ¶ Item q̃ in literis, quibus committitur absolutio, non fit mentio de idonea cautione de parendo mandatis ecclesiæ prestanda. extra de sequestra. posses. c. j. in fi. extra, de sen. excõ. ad hęc. quia hæc est forma siue mos ecclesiæ in absoluendo: vt extra, de off. dele. prudentiam. §. sexta. & infrà §. proxi. ver. item q̃ impetrator. ¶ † Item q̃ articulus, super quo reus conuenitur, vel persona, quę debet conueniri, non exprimitur in literis: vnde non dant iurisdictionem. extra, de officio delega. cùm olim. & c. P. & G. ¶ Item q̃ tacuit negotij processum, super eadem re. extra, de re iudica. inter monasterium. ij. q. vi. §. diffinitiuam. ff. de iudi. l. ij. C. quomodo & quando iud. in auẽ. qui semel. ¶ Item quòd tacuit seriem facti: vt extra de coha. cle. & muli. super eo. in fin. extra de rescrip. dilectus filius Abbas. ¶ Item transactionem. extra de decimis. ex multiplici. ¶ Item iuramentum, seu numerum canonicorum extra de rescrip. constitutus. de præbendis. pro illorum. de appella. dilecto. ¶ Item dispensationem extra de fil. presbyte. c. ex tua. ¶ Item exceptionem propositã. extra de procura. in nostra. §. nos verò. ¶ Item priuilegium. extra, de prescrip. veniens. extra, de priuileg. ex parte. ¶ Item confirmationem. extra de constit. ex parte. de præben. dilecto. prope finem. ¶ Item statutum vel indulgentiam. extra de constitu. ex literis. de cleri. non resi. c. penulti. ¶ Item beneficium, & impetrauit super alio habendo: sine suum esset sufficiens: vt extra de rescrip. cum adeò siue non. eo. tit. si proponente. extra de præbend. cùm teneamur. [i] siue esset perpetuus vicarius. extra de rescrip. postulasti. ¶ Item q̃ tacuit, quòd pater eius in eadem ecclesia ministrasset. extra. de rescrip. inter cæteras. de fil. presb. c. ij. ¶ Item quòd tacuit terminũ præfixum ab homine ad prosequendum appellationem statutum. extra de appel. sæpe. §. fi. de renun. veniens. ¶ Item q̃ tacuit ordinem siue religionem eius, contra quem impetrat. extra de rescrip. cùm ordinem. ¶ Item defectum natalium extra de fil. presby. per totum. lvj. di. per totum. ¶ Item q̃ tacuit, fuisse à capitulo dignitatem reuocatam. extra de consti. cùm accessissent. ¶ Item q̃ tacuit præbendam non vacare de facto. extra de concess. præben. cum nostris. & c. literas. §. fin. ¶ Item q̃ alius de mandato Papæ fuisset receptus. extra, de rescri. mandatum. & duobus c. seq. Itẽ q̃ tacuit vel expressit tale quid, quo expresso vel tacito literas non obtinuisset. eo. tit. super literis. & c. ex parte. C. si contra ius vel vti. pu. præscriptione, quæ ponitur xxv. q. ij. & l. & si legibus. & l. rescripta. ¶ † Et taliter impetrans, est falsarius: vt C. de falsis. si quis obrepserit. ¶ Item q̃ non fit mentio in posteriori, quod primum de consensu partiũ fuerit impetratum: licet dicatur in eo, non obstantibus prioribus literis. extra de rescrip. cęterum. in fi. [k] ¶ Item q̃ tacuit in secundis articulum, in primis principaliter delegatum. extra, de rescriptis. cùm dilecta. ¶ Item quòd tacuit ius episcopale. extra de deci. dudum. §. fin. de offic. delega. super eo. ¶ † Item excipitur q̃ rescriptum est nimis generale, vel nimis eneruat ordinariam iurisdictionem: extra de rescrip. ad hęc. de for. compe. ex tenore. & c. ex parte. Per mandatum enim generale non prohibentur

a ¶ Rõne etiã. Dic vt scripsi ĩ q̃one, quam disputaui, & posita sup regula, is qui in ius. d̃ reg. iur. lib. vj.

b ¶ Successorẽ. Vt ibi scripsi ĩ vi. gl.

c ¶ Q̃d is. Ad literã fuit iste versi. a Vber. de Bobio vbi s. post prin.

d ¶ Et sequẽ. Dic vt ibi: qa valet, nisi essent capitula omnino discreta. Hos. aũt hoc mẽbrũ plenè prosequit, sub ver. xcix. q̃rebat Guid. An. q. j. hui⁹ titu li, an valeat rescriptũ impetratũ p cõuẽtũ, de abbate mentione nõ facta. Allegat q̃ fic. l. j. C. d̃ diuer. rescript. vbi rescriptũ prodest fratri impetranti. Si hoc in carnali fraternitate, fortius in spirituali. de transla. ca. ij. Facit quod ex sola affectiõe dr̃ quis frater. ff. de hæ. insti. l. nemo dubitat. Alle. ẽt extra, de iudi. cãm. In cõtrariũ alle. ff. d̃ min. l. demq. §. sed vtrũ. vbi restõ datur filio, non pr̃i. vñ cũ pr̃m cõtingeret, ñ dat. Ad idẽ eo. ti. qd̃ simitor. §. si seru⁹. in docit ẽt l. ait prętor. ff. de tur. deli. vbi. q nõ p̃t alienare &c. distinguunt vt si bona sunt cõia, valeat p ̃p. l. j. Nec obst. l. demq̃. qa restõ minoris est bñficium p̃sonale, & sic p̃sonã nõ trãsgredit. de re. iur. priuilegiũ. li. vj. cũ cõcord. Et aduerte. qa pp hoc dictũ hãc q. hic scripsi, d̃ cre. pręcãm. si dicat q̃ illi fratres Duneb. essent rei, destruere videbat distinctionẽ quam posuit Ho. vbi s. & iõ ipe illi t̃; ĩ vet si. hæc tñ distinctio. q̃ si bi ipsi erant actores, & monachi rei, hoc satis p̃sumo: qa p̃ponunt. & quia ibi dicit, ĩgrediã-

tur & antiq̃ dicebat aggrediat. in antiqua ẽt p̃; vt ibi scripsi, q̃ q̃o erat sup q̃dã ecclesia, & d̃legata erat abbati d̃ Euescañ audienda & finiẽda applo ne remota. secũdũ hoc illa decr. d̃termĩat q. sc; q̃ ẽt cã sit tal, q̃ cõuẽt⁹ sine p̃lato in iudicio tractare nõ possit: ĩpetratio tñ rescripti tenet sup illa facta p cõuẽtũ: eo fortiᵒ, q ñ cã eẽt conuẽt⁹, ita q̃ ẽt administratio esset diui sa: vt dixi in c. edoceri. d̃ resc. & hoc ẽt cõuertitur, vt s. ĩ cõib⁹ et his q̃ p̃lat⁹ tractate nõ posset ĩ iudicio sine cõuentu, teneret ĩpetratio rescripti f̃ctã à solo p̃lato, sicut teneret in illis facta cõtra solũm p̃latũ. & in p̃dicto c. edoceri.

e ¶ Mẽtionẽ. Nisi primõ ope exceptionis posit dici, secũdum Ber. qui hoc no. e. tit. ex tenor. ĩ fi. gl. vide qd̃ ibi dixi.

f ¶ c. j. Vid̃ qd ibi dixi sup glo. pe. pp p̃di. l. vniuersa. canonizatam.

g ¶ Fn. ti. olim. ĩ fi. Ita ibi Host. adde & ca. Rodulphus. & c. seq.

h ¶ Ex parte. Vid̃ quod ibi dixi super glo. fortè.

ADDE Rom. consi. cccxxx. & ibi, q̃ si qs impetrat à diuersis iudicib⁹ p̃la rescripta, & vtat: an careat cõmoditate oĩm. & d̃ supprimẽte veritatẽ, & nõ faciẽte mẽtionẽ d̃ litis pẽdẽtia et qñ dicat lis pẽdere: & qñ expiret iuris actio primi iudicis p intimationẽ factã à sc̃do. & q̃ si ĩ l̃ris d̃r discretiõi tuę, d̃ qua p̃l̃muñ cõfidimus vł electa industria personæ ibidem.

i ¶ Teneamur. Et eod. titu. si motu proprio. lib. vj.

k ¶ In fi. Vidi du-

bitari, an illud rescriptum de consensu partium dicatur impetratum, cui cùm cõtradiceretur, quælibet pars habuit suum, & curia dedit tertium. Vr ꝙ sic, quia verum est ꝙ consenserunt ambæ partes tali rescripto. Facit quod dixi post Host. de offi. dele. c. vlti. post prin. Item nõ vr hic iste reus fuisse necessarius: quia secũdùm id excõicatus admitteretur ad conuenientiam iudicũ. quod tñ non fit: vt scripsi eo. ti. c. j. lib. vj. in vl. gl. In contrariũ facit versi. vlti. infrà, eo. §. itẽ hoc reus fuit prouocatus. & inspici debet, quis prouocet. ff. de iud. l. in tribus. ff. cõi di uid. l. ij. Reus ergo, nec aduersarius iudicem habeat ad votum, cogitur stylũ curiæ seruare. Et simile no. ff. de tute. l. iiij. §. pen. super ver. cogi. Bene facit C. de episcopa. audien. l. si quis. ff. fami. erc. l. hæres. §. nõ tantùm. Aliud enim est cõtrahere, aliud incidere in cõtractũ: vt ibi, & ff. de reg. iur. q̃ cum alio. Facit etiã l. ff. q̃d met. caus. & quod ibi ño. & quod scripsi de sent. excõ. si verè. super gl. pe. & ff. de separatio. l. fina. ff. ad l. Rhodiã. de iact. l. ij. §. cùm in eadem. & §. fi. & d̃ offi. deleg. ab arbitris. libro vj. & quod ibi not. ADDE, quid si tacuit in rescripto granoso ad bñficiũ, de prouisione papali nulliter facta vel cõcessa: Ro. consil. cccclxxxiij. Et an dicatur surreptitiũ rescriptũ tacita acceptatione alterius beneficij facta in partibus per procuratorem: & an præsumatur scientia vel ignorantia, per eundem consil. cccclxxxj. Et an valeat rescriptum impetratum non facta mentione de processibus & sententia nulla, per Bal. consi. cccc v. lib. iij. Et an si impetrans dicat ecclesiam collegiatam: nõ tamen dicat ꝙ electio spectet ad canonicos, an debeat carere impetratis? Vide Bal. quòd non, consil. clxxviij.

ADDE tu, an rescriptum non faciens mentionem de processo, valeat vel ne? Dicas ꝙ non, si processus vel sentẽtia erit aliqua. Sed si processus erat nullus, bene valet, licet de eo non fiat mentio in rescripto. gloss. in c. ex tenore. extra, de rescrip. & ibi scriben. gloss. in c. soggestum. extra, de iure patro. glo. in c. cum nostris. extra de concessi. præben. Host. in c. pe. extra de do. inter vi. & vxo. ibi do. Abb. Sicul. hoc mirabiliter exclamat. Item adde ad id quod dicit ista additio in princi. ibi de prouisione papali inutiliter facta, ꝙ impetrans rescriptum ad beneficium, in quo non facit mentionẽ de beneficio, quod ipsa impetratio prius iniusta & illicita obtinebat, non valet hoc rescriptum. Gloss. no. in verbo, obtinebat. in c. eum, qui. de præben. lib. vj.

hibentur nisi illicita. extra de resti. spo. audita. & de verb. signi. super quibusdam. xj. q. iij. quod prædecessor.[a] Nec propter eum Papa intendit alicui præiudicare. extra de maio. & obe. cùm inferior. in fin. ¶ Item excipitur ꝙ impetrator tacuit sententiam fuisse latam extra de fide instru. inter. §. instrumentum quoq;. ver. in omnibus. extra de don. inter vi. & vxo. per vestras. C. de erro. aduoca. l. fi. C. sen. re. non pos. l. fi. vel interlocutoriam: vt extra de re iudi. cùm olim. ¶ Item tacuit, ꝙ ipse alibi foret receptus. extra de rescript. in nostra. vel ꝙ alias literas vendidisset: vt eo. ti. ad audientiam. ¶ Item ꝙ impetratæ fuit ante terminum appellationi præfixum: vt j. de appel. §. qualiter ver. licet. ¶ 7 †Vtrum in rescripto debeat fieri mentio de peremptorijs vel dilatorijs exceptionibus, & quid iuris sit, de hoc not. secundùm Papam extra de rescript. super literis.[b] ¶ Sed quid si procurator non contradicens literis consensit in iudices cum impetrante: nunquid dñs poterit postmodum obijcere contra literas? de veritatis suppressione, vel falsi suggestiõe, vel de alijs? videtur ꝙ non: vt extra, de cau. pos. & proprieta. cùm olim. Sed dic contra. Consensus enim procuratoris ad hoc valet vt iudicem, in quem ipse consensit, dñs recusare non possit: vt io ca. cùm olim. non autem quin dñs possit cõtra literas exceptiones proponere, quas forsan procurator ignorauit.[c]

SVMMARIVM.

1. ☞ Rescriptum quomodo impugnatur ratione causæ.
   Personarum differentiam in rescriptis contentarũ, cur, & quomodo competat æstimare.
2. Clericus est maioris professionis, q̃ quiuis laicus.
3. Tempus siue initium rescripti, in quibus debeat consyderari.
4. Clausula, tam laicis quàm clericis, an comprehẽdat mulieres.
5. Clausula generalis, in qua exprimitur episcopus vel archiepiscopus, an comprehendat Regem vel Imperatorem.
6. Rescriptum cõtinens ꝙ talis conqueritur de tali episcopo, & quibusdam alijs clericis & laicis: an cõprehendat alios episcopos.
7. Conquerens de archiepiscopo Narbo. & quibusdam alijs illius prouinciæ, an possit extra ecclesiam metropolitanam Narboñ. agere.
8. Conquerens de archiepiscopo domicilium non habente, quo rescripto vti debeat.
9. Impetrans rescriptum contra vagabundum, cuius loci debeat eum pronunciare.
10. Rescripta non protrahenda, quæ sint.
11. Negotia maiora vel grauiora, quæ dicantur.
12. Impetrans super diuersis personalibus ad diuersos reum autem non cõueniens, nisi coram vno, an illa causa finita poterit eũ corã alio per alias literas cõuenire.
13. Promittens alicui dare decem Narbonæ, & alia decem Parisijs, an diuersis rescriptis cõtra se impetratis, possit coram pluribus eodem tempore conueniri.
14. Impetrans iudicem cõtra aliquem, an possit illum coram illo iudice conuenire, & iterum reconuenire illum coram alio iudice contra seipsum ab illo impetrato.
15. Exceptio an habeat locum, vbi is, qui super pluribus personalibus actionibus impetrauit, faciat ꝙ omnes subdelegant.
16. Rescriptum ad futuras controuersias obtẽtum, an sit validum seu admittendum.
   Rescriptum, quod præcepit aliquid fieri parte absente, non per contumaciam, an valeat.
17. Literæ generaliter contra clericum & laicum, & generaliter contra quosdam alios impetratæ, an includant monachum, vt per eas possit conueniri.
18. Imperator ex sola Principum electione, etiam ante coronationem dicitur verus Imperator, & habet ius administrandi.
19. Vsurpans quod suum non est, meritò perdit quod suum est.
20. Cõsyderanda sunt tria circa quodlibet rescriptum, scilicet damnum, vtilitas & facultas.
21. Rescriptum super futuris actionibus impetratum, non prodest.
   Reuocatio rescriptorum & iurisdictionis datę per illam, non extenditur ad futura.

RAtione autem causæ, & alijs modis contra rescriptum excipitur: vt si in eo monacho prioratus confirmetur: vt extra, de confirmatio. vti. porrecta. ¶ Item excipitur quòd super re litigiosa, vel lite pendente, hoc tacito est obtentum: vt eo. ti. ca. j. & c. cùm dilecta. & de dolo & contu. ex literis. C. vt lite pendente. per totum. extra, eo. c. fin. extra de priuileg. c. penulti. xj. q. j. quia res. ¶ Item quòd est obtentum super re, cum causæ cognitione confirmata, licet non sit litigiosa: vnde non valet, nisi de confirmatione faciat mentionem: vt eodem titulo. c. j. & ca. bonæ. ¶ Item quòd in eo minores & viliores personæ, & minora negotia exprimũtur. Vnde propter generalem clausulam, quidam alij. non potest ad maiores personas, vel maiora & grauiora negotia, vel ad effrenatam multitudinem trahi: nec etiam ad pares personas vel magnas, si fraudulenter aliquæ magnę sunt expressæ: vt extra de rescriptis. sedes. donec illæ magnæ sint in iudicio nominatæ. eodem titul. cum multis,[d] arg. Insti. de iur. na. in fine. Hinc est[e] quòd si in scriptis specificantur prædia vel possessiones, clausula generalis subsequens, & rebus alijs: non poterit ad decimas trahi: & sic obtinuit argumen. extra,[f] eo. frequens. §. fi.[g] ¶ †Sed quæ sunt personæ

a ¶ Prædecessor. Addit Host. xxxiij. q. ij. quos Deus. ff. de iure patro. l. adigere. hoc. ver. lxxv.

b ¶ Literis. Et de peremptorijs est determinatum de lit. contest. c. j. lib. vj. Quis autem debeat probare, cùm dicitur falsum expressum vel verum tacitum, ibi satis scripsi in vlti. gl.

c ¶ Ignorauit. hæc aditio fuit dictũ Compo. de rescrip. super literis. vt ibi scripsi in fine.

d ¶ Multis. Ibi nota in glos. scilicet illorum, an sit necesse conuenire prius expressum quàm inclusum in clausula.

e ¶ Est. Additio vsq; ad versicul. item opponitur.

f ¶ Ar. extra libr. vj. de restit. spol.

g ¶ §. fin. Si exprimitur decima cũ clausula, & rebus alijs: super iniuria agi non poterit, secundũ Gul. Angl. q. vij. facit quod sequit infra versicul. item quæritur quę. & quod not. Host. in §. proximè al legato. versi. non solùm. & conuenit alia quæstio, quam ibi subdit, an per talem formam possit agere sup ecclesia? Et videtur ꝙ sic, p decre. Rodulphus. sed dicit contra. & idẽ ibi not. Redeundo ad primum, certum est ꝙ actio iniuriarum infamat. ff. de his, qui not. infa. athletas. §. in lege. de sent. & re iud. cũ te. & crudele est famam negligere. xij. q̃o. j. nolo. & vt patet ff. de var. & extraordi. cogni. l. penol. fama. res inæstimabilis est, sicut d libertate dicit. ff. de regu. iur. libertas. sed inæstimabile cum æstimabili comparari non debet: ergo hoc vt maius non includat, clausula rerum non valet, si dicas infamiam euitari posse, si per procuratorem defenditur & damnatur. ff. de infami. furti. §. si quis. vel si agatur in factum temperatis verbis: vt facit libertus contra patronũ. ff. de dolo. l. nõ debet. in fin. quia licet per hoc euitetur iuris infamia, ipsa tamen opinionem hominum non effugit. ff. de obsequi. à liberis & liber. & c. l. honori. de testib. testimonium. in fine. Istud ergo vel aliud, quod diminutionem status contineat ex virtute clausulæ, hoc casu non poterit intentari. facit clemen. de procurato. non potest. & quod ibi non obstat lex, rei appellatione causæ & iura continentur. ff. de verbo. significatio. & sic res corporales & incorporales. Instit. de rebus incorpora. per totum. quia illud verum, vbi significatio restricta nõ sit: vt in odium rescriptorum: vt in decre. sedes. Non obstant consilia suoriora, quæ procedunt coram ordinario vel delegato, qui competens iudex esset. Pro his bene facit quod scripsi post Hosthen. de restitutio. spolia. grauis, super verbo, iniurijs. qui dicit quòd vix potest in curia Romana

haberi litera soper iniuria. Absurdum ergo esset q generalitas rerum, illam includeret.

a ¶Digniores. Hic prosequitur quæstiones Vincen. quas posuit in decre. sedes. & c. Rodulphus. & c. significauit. & plures ex his ponit Hosti. in Summa eo. ti. §. quod continet ius commune.

digniores? [a]R̄ndeo, circa hoc non potest certa doctrina dari, sed iudex hoc æstimabit ex circunstantijs personarū in rescripto contentarū & cōuentarum, siue sint in dignitatibus, siue priuatæ. xxiij. q. iiij. duo. & dicunt maiores in primo gradu: minores verò in secūdò. x. q. j. antiquos. ff. ad leg. Cor. de sica. l. pe. Itē æstimabit potentiā, diuitias, nobilitatē, & honorē. extra, de testi. sup eo. Itē professionem maiorē: vt quia est clericus vel monachus. extra, de ma. & obed. solitæ. ver. fecit Deus duo. ¶†Quid si quis nominauit in rescripto maximū laicū: [b]nunquid tunc per clausulā, quidā alij, potest clericus trahi? R̄ndeo, non: quia clerici sunt maioris professionis: ar. xcvj. di. duo sunt. extra, de ma. & obe. solitę. versicul. fecit Deus & alterius. vt xij. q. j. duo. iiij. di. statuimus. nisi adijceretur, & quibusdā alijs, tam clericis, q̄ laicis: vt extra, de rescrip. significauit. Tales enim partes intelliguntur in substitutione fieri, quales præcesserunt in institutione. Instit. de vulg. sub. §. ex disparibus. Sed si dicatur eps vel clericus, & adijciatur, & quibusdam alijs: tunc bene includitur laicus, secūdùm Vinc. [c]¶Quid si expressi minorem, & medio tpe factus est maior? ¶†Item qd si magna persona, quæ tempore impetrationis nō poterat cadere in gñali clausula, nunc facta est pauper? ¶Item quid econuerso, si tūc erat humilis, nūc facta est magna persona? ¶Itē quid si tūc quæstiones non erant, sed postea superuenerunt: vt extra, eo. quia nonnulli. j. vers. si. ¶Item quid econuerso, si tunc erat causa cōueniēdi, sed nunc nō est. ¶Item quid si expressi rē, quæ tunc erat maxima, sed nūc decreuit? R̄n. in his & similibus tempus, siue initiū obtenti rescripti consyderari. extra, de rescrip. sup literis. Ea enim, quæ causa explicandi negotia gerūtur, non refert quo tempore cōsumentur, sed quo tempore inchoentur. ff. de neg. ge. nam & Seruius. §. si viuo. [d]¶†Sed quæritur vtrū per prædictā clausulam, tā clericis q̄ laicis cōueniri possint mulieres. dicit Vin. [e]q non. ff. de neg. gest. l. iij. ff. de ver. sig. l. j. [f]argu. contra. j. de disputa. & alle. aduo. §. post hæc. ver vel ibi masculinum. Quid de monialibus, vel monachis, vel cōuersis? R̄n. nec illi, nisi de illorum ordine mentio fiat: extra, de ref. cùm ordinem. ff. de rei ven. quæ religiosis. ¶†Sed oū quid expresso epo vel archiepo in gñali clausula, intelligatur Rex vel Imperator: arg. q non. Rex enim erat, & neminē præter Deū timebat. de pœ. di. iij. §. Dauid quoq. in e. totā. ar. cōtra. xcvj. di. duo. extra, de ma. & obe. solitę. Secus fortè in ducibus & comitibus: vt in præ. c. solitæ. secūdùm Vin. ¶† Quid si in rescripto dicitur, conquestus est talis de tali epo, & de quibusdā alijs clericis & laicis: vt in præ. c. significauit. nunquid per hāc clausulā cōueniri poterūt alij epi? R̄n. si non adiūgitur, clericis, & laicis: tūc sic. [g] extra de cōsti. c. oēs. Si verò adiūgūtur: tūc nomine clericorū simpliciter proposito, nō intelligūtur episcopi: vt s. de lega. §. postremo. ver. quid si dispēsatum. & arg. extra, de præben. c. si. extra, de sen. excō. solet. [h]nisi fortè sit constitutio vel generale mandatum vel edictum: vt xvij. q. iiij. si quis suadēte. xxj. di. clericos. ¶Quid si dicitur cōtra epm Tholosañ. & quosdam alios de prouincia Narboñ. nunquid intelligentur illi, qui sunt de ciuitate Tholosæ? Et videtur q nō. extra, de rescr. Rodulphos. Dic contra, sicut si diceretur, & alij de regno. Nā ciuitas est in prouincia. vj. q. iij. scitote. vij. q. j. scire. ¶†Quid si dicatur, cōqueritur P. de archiepo Narboñ. & de quibusdā alijs prouinciæ Narboñ. nūquid traheretur de ciuitate Narboñ. metropolitana? Vr q sic, eadē ratione. [i] Alij contra. Per clausulā aūt illā, conquerītur P. de episcopo Tholosæ, & de quibusdā alijs Tholosanæ diœcesis, nullus de ciuitate Tholosæ trahi potest: vt in præ. c. Rodulphus. ¶Sed quid si reus est simul de ciuitate & de diœcesi, vtrobiq habens domicilium: vt extra, de rescrip. ex parte. R̄n. si res, de qua agitur, est in ciuitate Tholosæ, nō coouenire p illā clausulā: vt in c. Rodulphus. ¶†Quid si vagatur, hincinde, & modò est in ciuitate, modò in diœcesi, nec habet certū domiciliū. ff. ad munici. l. pe. & l. non vtiq. & l. Labeo. & l. assumptio. quæritur rōne cuius clausulæ poterit cōueniri, s an diœcesis an ciuitatis? arg. q potius sit cēsendus de ciuitate q̄ de diœcesi. ff. de iudi. si in iudicio. arg. cōtra q diœcesis maior est vrbe. xciij. di. legimus. [k] Sed dico q vbi magis assiduè conuersatur, ibi conueniri pōt. C. vbi sena. vel clarissi. l. ij. ¶Qoid si nō discernatur vñ sit, vel vbi habeat pgulā? R̄n. cogēdus est eligere certū locū, vt satisfaciat x. q. iij. nec numerus. q si nolit facere, cōueniendus est vbi inuenitur, ne in eius potestate sit creditores fraudare. ff. de eo quod cer. loc. l. ij. ff. de his, quæ in frau. credi. ait prętor. §. si debitorem. ff. de iudi. solemus. sed hoc in ordinario. ¶†Quid ergo, si sit delegatus? R̄n. quidam q qñ quis impetrat contra taliter vagantem, nec est certus de illius mora, dicat eū de ciuitate vel de diœcesi. Sed talē literā curia Romana nō cōcederet: vt x. q. iij. graue. xxxiij. dist. habuisse. vñ melius est q impetret generaliter cum clausula, & quidam alij ciuitatis vel diœcesis Tholosanæ: & tūc per clausulā generalē, vbi eum inuenerit, ibi eū poterit cōuenire. ¶†Quid si indubitatè constat de persona? puta quia dicitur in rescripto de Gulielmo Durādo dñi Papæ subdiacono & capellano canonico Narbo. decano Carnoteñ. doctore decretorum [l]: & adiungitur nō sua diœcesis, vel prouincia, sed alia? Respōdeo, dicit Vincen. non esse per tales literas trahendum.

b ¶Laicum. Ponit Host. vbi s. pro. xi. in comite Prouinciæ.

c ¶Secūdū Vinc. Abbas cōtra, ppter varietatem professionis: vt scripsi de decre. sedes. super glos. sed q̄s. Hoc placet Hosti. vbi s. versi. qd si impetratur. sed Gui. An. q. viij. nō solū tenet primam, sed addit q dicat etiā, qdam alij clerici: hęc clausula cōprehendit laicos iure minoritatis. & qa si expressisset, lrās habuisset. eo. ti. sup lris. Dicit etiā q Princeps, Papa, & Impator, imitatores Dei apud quē non est acceptio personarū, de iud. nouit. oō faciūt etiā illorū differentiā. vñ dicit Imperator q subiectis sine differētia psonarū, iuxta antiquum intactū cōcedit. C. de cadu. tollen. l. vna. post prin. et alibi vult q æquitatis rō, cōiter in oēs pcedat. C. d̄ fideicō. l. vlti. alibi dicit nō vacillare diuū p differētiā rerū vel psonarū. C. de legi. hære. de emācipatis. in fin. includātur ergo sine differentia laici. Nam verbum clerici, dubitationem facit. Sed, vt dici, clericatus nō substātiā, sed qualitatē designat: quæ qualitas substātiam nō immutat. ff. de contrahē. em p. l. pacta. sed hominis substātia p clericatū nō mutatur, & prius & magis fuit hō, q̄ clericus. reb' ergo, & nō verbis innitamur. C. cōia de leg. l. ij. de elect. cōmissa. §. porro. li. vj. Addit rōnē, quia iā ex hoc immunitatē haberēt laici, si nō possent cōueniri. Bona verba sunt, quæ posuit: qa ad aliā materiā pficere possent. Sed allegare q Papa ooluerit vti dña psonarū aot rerū, vbi cōstat q vti voluit, est errare. Satis est ergo Gui. legē defendere, q sine dictiōe clericis, extēdatur ad laicos rescriptū habēs clausulā, quidā alij: expresso clerico. habito tñ respectu ad personam expressam: & ad illam, ad quā extēditur, hoc concedere. vñ Ho. vbi hic in prin. dixi, ponebat epm pro expresso. quid mirum si laicum per clausulā, quidam alij adiectam sibi cōueniri consentit.

d ¶Viuo. Ad quæstiones prædictas facit quod not. eo. ti. statutum. lib. vj. in glo. habentibus. in fi. cum suis additionibus.

e ¶Dicit Vincen. in c. significauit. vbi etiam ponit duas quæstiones sequentes.

f ¶L. j. Istæ leges probant contrarium. Dicunt enim quòd si quis, & alterius, etiam fœminas comprehendunt. sed ipse Vincē. allegabat etiam ff. de leg. ij. qui mulieres. & l. patroni. qui ibi vel in proximis robricis non sunt. Sed puto quod voluit allegare ff. de leg. iij. qui duos mulos. quæ facit etiam contra. & l. patroni. bene est sub ti. de verbo. signi. quæ etiam facit cōtra: quia dicit patroni appellatione patronā intelligi: vt dixi. gloss. Vin est in c. significauit. per quam decre. probatur contrarium, vt ibi dixi post Pe. & Abb. & concor. ibi Guil. Na. & Guil. An. tenet idē, vt dixi ex mēte vel sentētia Papæ, nō ex verbis. Alleg. ff. de verb. sig. q pronunciatio sermonis in sexu masculino, ad vtrūq sexū refert. Ad l. j. ff. de vē. in pos. mit. §. quæritur. respondet, vt ibi no. scilicet quòd in odiū exhæredationis, appellatio filij non comprehēdit filiam. De materia sufficiat sequens remissio: & nullo modo credo pōderatis legibus, quas Vincen. allegat, q in Vin. Speculatoris & meo, non sit aliquis defectus. Quærebat Gui. secūdas de quęstione conuersa, scilicet an clausula, quædam aliæ, comprehendat masculos? Respōdet per leges ff. de lega. ij. si ita sit scriptum. ibi exemplo plenissimū esset, fœminino vocabulo etiam masculos contineri. & de lega. iij. l. seruis legatis.

ADDE vt per Alex. post Barto. in dicta l. j. de verb. sign. & quę ibi posui.

g ¶Sic. Idē Hosti. vbi s. ver. quid si imputetur.

h ¶Solet. Puto q intendebat allegare: quia periculosum. & sic alleg. Host. in ver. quid si dicat.

i ¶Ratione. Facit de præben. quāuis. j. in fi. lib. vj.

k ¶Legimus. De vrbe loquitur, non de diœcesi.

l ¶Decretorum. Imitatus est dominum suum Hosti. qui in prædicto §. pe. ad fi. j. colum. posuit sic omnes suas circunstantias, & plus: quia posuit locum originis, scilicet de Segusia. sed potiùs erratū in nomine: quia dictum est Petrus, cùm vocaretur Hēricus. & tenet q valet rescriptum. quod placet. nec obstat quod statim subdam, vt ibi dicam. Sed Ioan. de Deo in quæstionibus, lib. j. q. xlj. tenet quòd si impetraui super ecclesia contra presbyterum, si errauī in nomine presbyteri, licet constet de ecclesia, non valet rescriptum, quod est stricti iuris. allegat c. significante. s. allega. & c. Rodulphus. eo. ti. & verè sic seruatur: quia ne stetur in lite, reformatio literę procuretur. & quod proximè dixi, procederet in iudice: & tamen in eo seruatur idem.

ADDE, quid si impetrans in supplicatione posuit nomen cōsultoris, cùm deberet ponere nomen iudicis: an rescriptum sit vitiosum? Bal. consi. cccclvij. iiij. volu. qui tenet, dummodo constet de corpore, scriptum non vitiari.

ADDE, q hanc doctrinam Spec. tenet excellens vir Bartholomæus Cepola in quodam suo consilio incipiente, quæritur in princip. secundi volu. vel in fine primi. paruum enim consilium est: sed ad materiam

dum

remissionū plenum. ibi enim posuit exemplum, si detur index aliquis, qui dicatur in scripto canonicus Pataunus, cū re vera sit Vicentinus, vel econtra.

u ¶ Significāte. Tene q̄ ibi scripsi in principio. ver. propter decre. statutum. de rescript. lib. vj. teneo dictū Vincen. in suo tempore nō tenendū

dum. extra de rescri. significāte. [a] cum huiusmodi rescripta nō sunt protrahēda. extra, de off. dele. cùm illim. & c. P. & G. sed Innocē. iiij. cōtra. arg. Inst. d̄ legatis. §. si qs in nominus. C. de testa. si in nomine. 15 ¶ † Item quæritur, quę dicātur maiora vel grauiora negotia. Respon. maiora quę de maioribus sunt, vel grauiora, q̄ de fama. vj. q. j. ex meritis. & c. deteriores. Item q̄a de beneficio. extra, de procu. querelam. Item quia de spiritualibus vel libertate vel de crimine. extra de trāsac. c. pe. vel etiam propter scandalum, quod inde contingere posset: itē de sua iuri summa, q̄ sit ī rescripto expressa, bene potest agi per clausulā generalē, nisi multū excederet: q̄a modicum incremētum, nō debet mouere iudicem. C. de allu. l. pe. & fi. expressa tñ pecunia nō pōt de castris agi. [b] ¶ Item opponitur q̄ est obtentum super rebus ad seculare forum spectantibus. extra de foro cōpe. licet. & c. ex tenore. & ex trāsmissa. & c. parte reginę. q̄d dicvt suprà, ti. pxi. ver. xxx. ¶ Item q̄ negotio legitime finito. est obtentū. extra de rest. spo. audita. ¶ Item q̄ in eo decimę laico confirmant. vnde nō valet. vj. q. iiij. §. potest. versi. quas actiones. & ver. sic & prędicta. ¶ Itē q̄ facit tantū de proprietate mētionē: vñ non valet super possessorio, vel ecōtra. extra, de sequestra. pos. c. j. [c] C. si à nō cōpe. iu. l. j. & l. si de pprietate. ff. de acq. pos. l. naturaliter. extra, de iudi. c. fi. vbi de hoc. [d] Es hoc intellige, cū actor & reus non sunt eiusdē fori sed diuersorū vt ibi no. simpliciter tñ cōmittendo vtrunq;, intelligitur esse cōmissum. extra, de sequestra. posses. c. j. ¶ Item q̄ ad diuersos iudices, super diuersis personalibus actionibus est obtentum. extra, de rescri. c. fi. & c. dispēdia. & hoc verū est secūdum Vin. [e] siue sint delegati à papa, siue etiam ab ordinarijs, siue sint legati in ordinarijs secus, qui quasi semper cōsueuerūt in certo loco causas audire, nisi forte contingeret reū multū vexari: quo casu si appelletur, papa dicit simpliciter q̄ coram diuersis ordinarijs vel corā vno dele. & corā ordinario pōt trahi qsi & hoc forte verū est, cū primò traxit super vna de personali, coram delegato: q̄a poterit trahere super alia coram ordinario. ne sibi sua iurisdictio subtrahi videat. secus forte reōuerso: vt si primò traxit coram ordinario: et post modū impetret ad aliū super alia personali debeat carere commodo literarū: vt in pręc. c. potuis eñ corā ordinario de omnib⁹ agere, vel rescripto supersedere. ff. si fami. fur. fe. dic. l. j. §. fi. super realib⁹ verò bene pōt quis corā diuersis trahi. 12 ¶ † Quid si super diuersis psonalib⁹ ī petro ad diuersos iudices, sed nō cōuenio reū, nisi coram vno, nūquid causa illa finita potero eum coram alio per aliàs literas conuenire? Rñ. sic: q̄a solū illius incommoditas attenditur, vt eodem tempore coram diuersis non fatigetur. arg. ff. de arbi. si cū dies. §. si arbiter. sed diuersis tēporibus corā diuersis trahere, non est vexare. 13 ¶ † Quid si pmisisti mihi decē dare Narboñ. & aliàs Parisijs, & in quolibet loco impetro contra te iudicem, nūquid te potero corā vtroq; eodē tēpore conuenire? Respondeo, nō: q̄a commodius vtraq; quęstio coram vno trahitur: sed habebis locum tunc arbitraria vtilitas loci, & cōmoditas attendit. ff. de eo q̄d cer. lo. l. ij. extra, de offic. dele. P. & G. ¶ Quid si tractus super diuersis, vult probare q̄ cōmodius tractarētur corā pluribus, q̄ corā vno: tamē nō habet locum quæstio cōmoditatis quæ fortè difficilior &

quo non ponderabat dioecesis, a rei q̄ hodie pōderatur: sed hoc dicitur quādo expressa vera dioecesi non transissent literę. ibi vide.

b ¶ Agi. Secundū Innoc. vt scripsi in c. sedes. super glo. sed quas.

c ¶ C. j. & vide q̄ ibi not. in iij. glo. & quod sup ea dixi.

d ¶ Hoc. & in glo. ij. et clausulam sequētem, quā ibi nota apertè posuit Ber. author posuit ineptius. Pręmiserat enim ibi Ber. q̄ continentia causæ diui non debebat, & quod cognoscendo de possessione, debebat cognoscere de proprietate: & hoc dictum respicit eius determinatio. Hoc intellige & c. propter interpositionem tamē, aliqualis fuit ineptitudo. quia non adaptatur delegato, cui vtraq; est commissa: nec ordinario, nisi prima lite finita, vt ibi. Sed hic dicitur quòd si rescriptum committitur proprietatem tantū. non valet super possessoria: vel econtra, si possessorium tantùm, non valet super petitorio. Huic dicto non adaptat hęc determinatio. pcedit enim dictū, siue sint eiusdem fori, siue diuersi. Item quod dicit de diuersitate fori, propriè locū habet, quando diuisim vtriq; parti competit alterūr vt in præ. decre. vlti. Quando eñ vni tātùm competit, vtrunq; nō est eiusdē diuersitate fori. Nre defendas authorem, q̄ intellexit simpliciter rescriptū non valere, eo q̄ continentiam causę diuidit p l. nulli. C. de iu. vt j. ver. itē q̄d diuidit. Huic triplex respō. prīa, q̄a verba eius hoc nō sonāt, nec mēsicū illū casum ibi ponāt. Scdo, q̄a nec ibi pcederet determinatio de diuersitate fori. Tertio, q̄a lex illa, nulli. loquit quādo impetrātur ad diuersos diuersa rescripta, vnum super possessorio alterum super petitorio. Indubitatū est autem q̄ su p

altero tantùm, cuiq; impetrare licet. extra de resti. spol. per totum.

ADDE an commissa causa possessorij, possit cognoscere de petitorio: Pau. de Cast. consi. lxxij.

e ¶ Secundùm Vin. in decre. vl. eo. ti. vnde sumpta fuit additio.

f ¶ Nunquid. Hoc repetitur j. de reconuen. §. pe. ver. pen.

prolixior esset, q̄ quæstio principalis? psumit eñ ius q̄ commodius sub vno tractentur, licet quandoq; aliud euenire possit. ff. de legibus. nam ad ea. in aut. de consulibus. & facit ff. de postu. l. j. §. sexū. 14 ¶ † Sed nunquid [f] possum simul te conuenire corā iudice, quem impetraui contra te: & reconuenire coram alio, quem contra me impetrasti, & coram quo me traxisti? Respon. dicit Vincen. q̄ si ego te prius conueni, imputa tibi, si postea me non conuenis. nam te potero reconuenire. ff. de iur. om. iudi. l. iij. §. si mutuę. iij q. viij. cuius. nec trahis te sed tu me qui per meum rescriptum me reconuenire potuisti. secus si ipse me primò conuenit. Hodie autem reus, durante eodem iudicio, non potest actorem conuenire, literas impetrando, vel etiam reconuenire, nisi apud iudicem: vt præ. c. dispendia. §. reus. 15 ¶ † Quid si is, qui super pluribus personalibus actionibus, impetrauit diuersos iudices, [g] facit quòd omnes vni subdelegant: nunquid habet locum exceptio? Videtur q̄ non, quia iam non trahit coram diuersis. Dic q̄ aut super eadem re quis impetrat diuersos iudices: & tunc nō valet, nec impetratio, nec subdelegatio vni facta: vt extra, de rescri. ex tenore. Aut super diuersis rebus vel actionibus: & tūc aut oēs subdelegāt vni, aliquid de iurisdictione sibi retinendo. quo casu non valet: quia tunc ad eosdē appellaret: & sic saltē in cā appellationis coram diuersis, reus vexaretur. extra, de off. dele. super quæstionum. §. porro. Aut subdelegāt vni simpliciter, seu nihil iurisdictionis sibi retinendo. Quo casu tenet quod agitur, ex quo priusq̄ fuerit oppositū, commissiones huiusmodi factæ erant: vt j. de recusa. §. effectur. versi. sed quid si ir iudex. Hoc probatur in præ. §. porro. [h] Et est ratio: quia tales literæ apostolicæ, nō sunt nullæ, sed exceptionis ope sunt annullandæ. [i] ¶ Itē excipitur q̄ ad quosdam iudices impetrat super petitorio, & ad alios super possesso. non enim valent tales literæ. arg. extra, de rescript. ex tenore. & probatur & no. secundùm Papā extra, de cau. pos. & proprie. c. j. ¶ Item q̄ diuidit causæ continentiam. extra, de sequestra. pos. ca. j. C. de iudi. nulli. ¶ Item quòd est cōtra ius diuinum. xxv. q. j. contra statuta. extra de consuetu. c. finali. vel ius positiuum. xxv. q. ij. rescripta contra ius. vel publicum. eadem quæstio. nre damnosa. C. de sacrosanctis ecclesijs. iubemus nullam. in fine. C. de incest. nuptijs. l. finali. Vel priuatum, sed enormem inducit læsionem. C. si contra ius vel vtil. publi. quoties. & l. rescriptis. quę est xxv. q. ij. extra, de decimis. suggestum. de rescrip. c. j. [k] Præmissa vera sunt, nisi dicatur in eis, non obstante tali lege vel canone. ff. de legatis iij. si quis in principio. & C. de testa. aut. hoc inter liberos. C. de inofficio. testa. si quando. in princip. ff. ne quid in loco pub. l. iij. §. si quis à principe. extra de rescrip. nonnulli. extra de cogna. spiritu. c. j. extra, de offi. delega. super quæstionum. §. intentionis. xxv. dist. acutius. & c. sequen. 16 ¶ † Sed si dicatur, non obstante aliqua lege, non valebit: quia nulla est specificata. argumen. ff. si quis cau. sed & si quis. §. quæsitum. extra, de offic. delegati. ex parte. [l] ¶ Item excipitur, quòd est ad futuras controuersias obtentum. [m] extra de rescript. cap. fina. ¶ Item quòd impetrator quod erat notorium, asseruit occultum: & impetrauit q̄ absolueretur pręstita cautione. extra, de appel. consuluit. j. & de verbo. significa. ex parte. §. fi. ¶ Item quòd non est prosecutus suspectum esset: quia hoc non habet stylus. extra, de senten. excom. c. ad hæc. si tamen appareret de veritate rescripti, & certa scientia Papæ, parendum esset. facit de restit. spoliato. audita. in princip. & quod ibi scripsi post Inno. nam conseruatores, qui legati sunt. de offi. dele. c. j. & vlti. lib. vj. dantur ad futura, vt ibi patet. Verum est q̄ per formam priuilegiorū, solēt talia cōcedi: & plus reis, q̄ actorib⁹: vt patet, & no. & scripsi da priuile. c. j. li. vj. §. ad ipm. Si ergo alicui mercatori daret delegat⁹ p papā, vt

g ¶ Iudices. Intellige per diuersa rescripta.

h ¶ §. porro. Facit ad hoc de offic. deleg. iudex. lib. vj.

i ¶ Annullandæ. Tu dic cōtra, cū decret. dispēdia. dicat processum nō tenere. Cùm autem subdelegatio fit de processu, de hoc de offic. deleg. c. pe. lib. vj. in iij. glos. & facit s. eo. titu. in princip. versi. sed obijcitur. Patet quòd si subdelegatio nō tenuit, ergo nec pcessus habitus p illam.

k ¶ C. ij. Hos quatuor casus posuit Host. pro x. xj. xij. et xiij. pro quorum intellectu remittit ad §. quas vires. eo. tit.

l ¶ Ex parte. Vide remissionem, quam dabo infrà de instru. edi. §. nunc autē. ver. & scias.

m ¶ Obtentum. Cautius loquitur Hostien. versicu. xviij. dicendo cū textu: decet hoc allegare, excipi, quod ad futura controuersias trahitur. Hoc enim intendit decretalis illa, quod habens rescriptum cum clausulis generalibus in personis & rebus, trahebat aliquē nō nominatum in rescripto sup controuersia orta post impetrationē, procedit etiā cùm solùm in reb⁹ erat clausula, & ipsum nominatum trahebat sup tali controuersia. Si enim obtentum fuisset super futuris,

oẽs debitores suos coram illo conuenire posset:hoc solùm intelligeretur de obligatis ante datam,per præ.decre.fi.non obstante illa generalitate sufficiat.de procu.qui ad agendum.in prin.li.vj.fortius vbi non est generalitas. vt j.ver.fi.Si aũt Papa exprimeret q oẽs debitores præsentes & futuros,&c.istud esset modò obtentum ad futuras,& nõ caderet in exemplum prædi. decret.fin.versic. aut literas. quia si violant verba rescripti,& cõtra here, sonat actũ coactum.ij. Macha. vj.de Eleazaro, cùm trahitur ad suppliciũ. Actu.xiiij.Paulũ traxerat extra ciuitatem. de sententia excom.cũ pro causa. ibi traxit verbando p claustrũ.q si.sint le.lator. traxit in causa.& c.per venerabilem. versi. videbatur.

a ¶Mortuo. Remittit Host.ver. xxix. ad summã de offi.dele.§.& qualiter finiatur. vbi ponit alias xceptiones.

b ¶Pastoralis. Dictum fuerat in §. ratione formę.& est primus post obseruantias.

c ¶Licet.Ibi papa declarauit verbũ integre.quod in suo rescripto posuerat : & hoc xxv.Ho.de quo remittit ad §.& de interpretatione.eo.ti. vbi materiam diuersarũ interpretationũ, no.de postu.prę. c.j.plenius prosequitur.

d ¶Secũdùm do. meum.vbi s.sub ver.xcj.qui ibi dicit q aliqui talẽ fraudem fouentes, tenent contrarium.

e ¶Nihil. Iste fuit cẽtesimussecũdus & vltimus obiect⁹ Host.vbi s. ADDE, q rescriptum est nullũ,cùm in eo dicitur q non cognoscatur de causa:vt per Bal.consi. cxvij.iij.lib.

appellationẽ intra tpa debita.extra de app.psonas. c.cùm sit Romana. ¶Et gñaliter excipitur contra rescriptũ q is à quo obtẽtũ est,re integra ubijt.extra,de of.dele.licet.& c.gratũ.& c. relatũ. ff.de iur.om.iud.& quia.ff.de iud.mortuo.[a] vel is,cõtra quẽ impetratũ est:vt s. §. rõne etiã eius,cõtra quẽ.&c. vel etiã impetrans.s.§.ratio etiam impetrãtis. ¶Itẽ q sublatum est,nam alter delegatus vel etiam ordinarius prius citauit extra de app.& debitus.extra, de fo.compe.c.pe. ¶Item quod generali derogatũ est per speciale.extra de rescri.c.j.& c.pastoralis.[b] ¶Item q impetrans præuentus est coram ordinario:dixi s.ti.proxi.§.fi.ver.si autem iudex sit. ¶Itẽ q duo rescripta sibi inuicem contraria, sunt impetrata.extra de fide instru. impetrati.extra, de offic. dele.c.ij. ¶Item q idem contra eundem,super eodem diuersos iudices impetrauit:extra de rescript. ex tenore.Item q est ibi aliquod verbũ ambiguũ, vnde non est per illud procedendũ,donec per delegantem fuerit expeditum. extra de rescript. cùm contingat.de iudi. cùm venissent.de præbẽ. licet.[c] ¶Itẽ q non extenditur ad dignitatẽ seu rectoriã, cùm scribitur pro simplici bñficio.extra, de prę̃b. c.si. ¶Itẽ q nõ põt fieri quod præcipitur. extra,de rescrip.si qñ. ¶Item q secũdùm rescriptum est impetratum, ex quo sciuit quis primũ cõtra se fuisse impetratũ,secũdùm do.meũ.[d] extra de off.dele.cũ causa.de app.suggestũ. ¶Item q imminet scandalum,si impetrans beneficiũ obtineret.extra de p̃bẽ. cùm teneamur. de rescript.nihil.[e] ¶Itẽ nõ valet rescriptum,quod pręcipit aliquid fieri parte absente, nõ per contumaciam.C.vñ vi.meminerit. C.si per vim vel alio modo pos.tur.su.l.fi.arg.extra, de ma.& obe.inter quatuor.de causa pos.& proprie.ca.j. ¶Itẽ nota q per clausulam, quidam alij : non pñt, nisi quatuor in iudicium trahi:quorum nomina in primo citatorio,& etiam in quolibet, [f] sunt exprimenda:vt j.ti.proxi.§.j.ver.item q per clausulam. 17 ¶†Itẽ nota q si literæ sint gñaliter cõtra clericũ & laicũ,& gñaliter contra quosdã alios impetratæ : p eas nõ põt monachus conueniri.C.de epis.& cle.l. gñaliter.in prin.vbi habetur q monachus non est clericus:[g] licet illud quidã[h] intelligant de cõuersis. Ad idem.xvj.q.j.legi.prope fi.[i] ¶Item q non extenditur ad pensionem,nisi expressam de pẽsione faciat mentionem : vt extra de præscript.in decre. Alex.iij.licet.[k] ¶Item q ad rescripti interpretationem[l],non sunt vocati,qui sunt per illud vocandi.C.vt actio.ab hæredi.l.j.in au.ibi posita.ff.de adoptio.nã ita. ¶Itẽ q obtentũ est ab Imperatore nondũ coronato vel infulato:vt C.de quadri.pręs. l.fi.in fine.in auc.de consulibus.in fin.ff.de re mili. ex eo.[m] C.lib.xij.de decur.l.fi.quia non dicitur Imperator,nisi demum corona suscepta:vt ff.de testa. mili.l.penul.[n] & arg.extra de vsu pal.nisi.& de postu.præl.c.bonæ.ij.in fi. Et dies coronationis,dici- 18 tus ortus Imperij:vt C.de fer.l.fi. ¶†Et sunt hic argumen.q donatio de ciuitate Boñ.& suo districtu & de tota Romãdiola facta ecclesiæ Romanæ per dominũ Rodulphũ regem Alemaniæ nondũ coronatũ in Imperatorem non teneat:& ar.extra, de elect.c.venerabile.& c.nosti.& c.nisi.in fi.cũ suis similibus.ar.tñ q valeat rescriptũ & p̃dicta donatio. ff.de offi.psoconsu.obseruare.in fi. Imperator enim ex sola Principũ electione[o] etiã ante confirmationem aliquã,verus est Imperator : & cõsequitur ius administrandi:vt probatur & no.xciij.di. legimus. ver.quo exercitus.in auc.cõstõ quæ de di.sicut & papa ex sola electione cõsequitur plenã potestatẽ regẽdi,& t palia administrandi:& cùm non habeat superiorẽ, cùm eligitur, cõfirmat:vt lxxix.di.si qa pecunia.in fi.xxiij.dist.nomine.versi.planè postq̃. Spiritualia verò non, secundùm Bal.nisi postq̃ ordines & insignia recepit.quod fit specialiter in coronatione:& hæc põt esse cã, quare Papa ante coronationẽ tãtum media bulla vtitur:videlicet cum capitibus apostolorum dũtaxat,sine nomine proprio,licet statim post electionẽ & immutationẽ nomẽ suũ designet :[p] licet aliud in metropolitano sit: vt extra,de vsu pal.c.nisi.extra de postu. præl.bonæ.ij.in fi.De facto tñ plura ad spiritualem iurisdictionẽ spectãtia,an coronationẽ exercet. Itẽ prædictus in Imperatorẽ electus,nõ propriè donauit, sed dictã prouinciã ad ipsam ecclesiam ab antiquo tẽpore ptinere declarauit:sicut aliàs manumissio est datio libertatis:vt Insti.de manu.& xij.q.ij.cùm redemptor.Itẽ verus dñs,ad quẽ res sua ab aliis possessa reuertitur, etiã post tpa longiora retentionis, debet cõmodũ obtinere:vt extra,de or.cog.c.ij.cũ suis cõcord.& xvj.q.iij.§.potest.ver.si aũt res. Ad hoc facit auc.de non al.aut per.§.si minus.Certum est enim ad ecclesiã eã,ab antiquo pertinuisse, tã ex cõcessione Pipini patris Caroli Magni, q̃ sequentiũ Imperatorũ : sed fuerat de facto per Tirannos 19 Principes occupata. ¶†Quare dignum est vt dum vsurpat quod suũ nõ est,pdat etiã quod suũ est:vt xxv.q.ij.sic decet.xxij.q.ij.§.item p̃cepit. C. finiũ regun.si cõstiterit.& nos in singulis ciuitatibus & locis,à syndicis in parlamentis, & etiã ab omnibus singularibus personis à xiiij.annis supra,& à cõmunitatibus & Baronibus ipsius prouinciæ nomine ecclesiæ Romanæ recipimus recognitionẽ, q ipsæ ciuitates & loca eorum,territoria & districtus pleno iure in temporalibus ad Romanã ecclesiã pertinent in solidum,& pleni dominij,ditionis, iurisdictionis,ptãtis & principatus ipsius ecclesiæ substitutum,iurauerunt etiã ecclesiam Romanam, & oẽs Romanos pontifices veros dnos recognoscere, & in perpetuũ habere & tenere:recipimus etiã sacramentũ fidelitatis sub forma,quæ ponitur j. de feudis.§.qm̃.ver.sed & qñ.Quosdã autem audiui dicẽtes, q Imperator ante coronationẽ potest dare priuilegia absq Imperij læsione : puta, vt quis possit emancipare, tutores & curatores dare, tabelliones creare:ea,quę sunt volũtariæ nõ cõtẽtiosæ iurisdictionis,exercere.argu.ff.de off.procon.l.ij.[q] 20 ¶†In summa nota q tria circa rescriptũ cõsyderantur, s. dãnũ, vtilitas, & facultas. ¶Damnum, puta si erat

f ¶In quolibet.No.vt in remissionibus dicitur.

g ¶Clericus.Sup.nec laicus secundùm thema.Oportet enim sic suppleri.

h ¶Quidam.Scilicet Nepos de Montealb.vbi s.nec inueni hunc versiculum in hoc tractatu positum ab alio,quàm ab ipso.alleg.de confir.vtil. vel inutil.porrecta.in fin.Puto q ad hoc quòd de religione sit facienda mentio.

i ¶Prope fi.Vide quod dixi s.§.ratione formæ.versicu.item cùm dicitur quod priorissa.

k ¶Licet.Vnde sumpta fuit decre.quamuis.infrà de præbend.libr.sexto. j. responso.

l ¶Interpretationem.Iste casus & sequens fuerunt Alberi.Gal. quem habeo duplicatum.In vno enim habeo interpretationem:in alio impetrationẽ,& hoc plus ad propositũ,& conuenit l.nã ita.sed in l.infrà statim alle.cũ sua auc.est erratũ:qa nõ est ad propositũ lex, & nullã auc. habet Ex vicinitate igit fuit error.Simile qd̃ dixi s.de ac.vel pet.§.pe.vers.sed nunqd scholari.Nã lex scilicet de act.& ob.hic cõtinuat illi ti.& habet auc.sed hodie.faciũt ad propositũ.Itẽ lrę primæ cõuenit qd̃ sequitur p illud vocãdi.sed Albe.ponit,non sunt vocati,qui lędũtur. ex ti.rescript.

m ¶Ex eo. Alber. Gale.q dedit causam huic tractatui, non plus ponit,nisi quod alleg. in contrariũ l. obseruare . de qua infra.

n ¶L.pe.Corrige. antepe.& est lex ex eo.superius alle.& pen.faceret ad contrarium.

o ¶Electiõe. Quã faciũt vt singuli, non vt collegiũ, secũdùm Ho.vt scripsi in c.venerabilem.§.qd̃ autem.sup ver. vel noluerint . Hoc īprobat Vpold⁹ p me iam dudũ doctorat⁹,in suo tractatu de iuribus regni & Imperij romanorũ. c.vj.& ibi j c.vij. tractat materiã huius versi.Illud aũt īprobat illa potissima rõne: qa hi, quibus hi principes succeserũt, eligebãt vt collegiũ, & vniuersitas, cõsistẽs scilicet ex principib⁹ & vniuerso poplo subiecto romano Impio: vl eligebat exercit⁹,illã vniuersitatẽ rep̃sentãs, vt seq̃r. Et vide cõcordãtias d re iu.ad ap̃licę.li.vj. j gl.pe.ergo iure collegiato vtunturos vt illis:cũ numerus minor septẽnario teneat collegiũ.de elec. ca.j. Pro eo facit regl̃a,is q in ius. de regu.iur.li.vj. Dicit etiã p eos sic seruari, qa primò cõueniũt more collegiosũ in villa Reyse,Treuerẽsis diœcesis ad statuẽdũ diẽ electionis cõiter faciẽdæ p ipos,in oppido Frãchfort.concludẽs per prædicta valere electionẽ factã à maiori pte talis collegij:cùm id sit in collegijs regulare.& adde quod statim dicam.

p ¶Designet. Vide quod no.super data sexti li.in gl.scire debes.

q ¶L.ij. Vide quod no.in cle.de iureiu.Romani.ad fi.in gl.Romanos.vbi etiam inducitur quæstio Ia.de Are.quam ad literã posuit Cy.C.de quadri.præ.l.bene à zenone.& est quæstio,an Imperator ante coronationẽ legitimare possit, & priuilegia cõcedere?& qa in volu. sic hr̃ de vtroq iure solenniter disputata,solam solutionẽ hic ponam,quæ ad literam talis est:CVM Princeps vice populi eligatur ab his,ad quos spectat electio de iure:vt in d.c.venerabilem.de elect.& c.ad apostolicę.de re iudi. libr.vj.eiusdem est potestatis & vigoris electio ab eis facta de Principe, cuius erat olim electio facta à populo.C.de adoptio.l.secunda.argumentum.ff.si quis cautio.l.si eum.§.qui iniuriarum.cum similibus. Sed ele- excom-

cto à populo per legem regiam, omne ius, omnisq; potestas competit: merito etiam competit electo à principibus. ff. de orig. iur. l. ij. §. deinde. & per Cynum de ve. iur. enu. l. j. ver. cùm enim. Et sic eadem iurisdictiõe fungatur, qua Iustinianus. eius lege, ideo nõ tenetur: vt C. de legi. l. digna vox. & sic patet q potestatem habet legitimãdi & priuilegia cõcedendi, cùm iurisdictionem & potestatem imperialem obtineat. Subdebat autem ipse Iacob. quæstionem: An talis legitimat° excludat fideicommissariam substitutionem. & de hac dicam infrà de suc. ab inte. super versicu. sed ex facto quę oritur. io vers. item scire debes. Ad principale dictũ Iac. vide q scripsi de verbo. sig. super quibusdã. super verbo, regum. & in c. venerabilẽ. sup verbo, iusto. vbi posui dictũ Host. de principibus Alemanię, pronũciantibus & tenentibus cõcorditer in Imperatorem: electus habebat omnem imperialem potestatem. q etiam not. in præ. glo. Romanos. vbi etiam subditur de elec. in discordia. vlt. vide. & addo ad id, qđ ibi de registris posui, illud eque posse procedere, quãdo discordia habet probabile dubiũ facti: videlicet q vterq; cõtẽdit se habere maiorem partẽ: vt si duo sint, quorũ quilibet se dicit electorem. s. Comitẽ, Marchionẽ, vel Ducem. Nostris etiam tẽporibus vidimus duos simul reges in Boemia. Vbi verò nõ esset de maiori parte dubiũ, iniqua esset consuetudo, quæ daret ius administrandi electo à parte minori, quẽ constat ius nõ habere in tali actione principum. sine aliis iuris rimulis stetur numero: sicut & hodie in certis casibus sufficiat, cle. de elect. q circa. Sic & vere dicendus est abusus, q principes seruant, q illo casu qui vicit in campo sit potior, in quo, vt dicitur xl. diebus vnus alterum ibidẽ expectat: absurdissimũ enim est à fortitudine sumi iustitiam: qđ est delictorum occasio: nec est fortitudo, quę nõ est cum iustitia, laudanda: vt aut. vt oẽs obe. iud. prouin. in princ. col. v. & ex hac prouenjũt animarũ & corporum pericula. extra, de tornea. c. j. Itẽ vere est abusus & imprescriptibilis: quia per id Deus tentari videtur, contra Euãgelium Matt. iiij. Lucæ iiij. & extra, de pur. vul. c. fi. & p totũ. ij. q. v. monomachiã & secũdũ hãc in electionibus, vel ipsarũ cõfirmationibus, esset locus fortunę vel sorti. qđ Hiero. detestatur xxv. q. ij. nõ exemptn. & c. nõ statim. Ad idem extra, de sortil. c. fi. Item lex dicit, Cruẽta spectacula in otio ciuili, & domestica quiete, non placent: quapropter gladiatores esse prohibemus. C. de gladia. l. j. lib. xj. Redeũdo ad primum dictũ, mihi cõstat iam dudum duobus electis ad imperium, impetratũ fuisse tempore Cle. v. à quodam magno prelato in ecclesia Dei, priuilegiũ super quodam pedagio eiusdem formę: & voluit ipse examinare duo an alteri solũ valeret, vel an saltẽ vtrunq;. & q valeret alterũ, ex quo administrabat vterq; ducebatur. C. de sen. pas. & re. l. fi. & qđ ibi no. vt s. non attẽto fine, saltẽ medio temporis valeat alterum. Ad idem ff. de leg. ij. peto. §. prędiũ qui, & à qui. manu. non sit. l. cõpetit. & l. j. C. de te. & l. Barbarius ff. de offi. pto. Item propter dubiũ constat licere, qđ aliàs non liceret. Concor. quęre de sepul. sacris. in gl. pe. audita per suffragiũ. ff. de vsu. l. vsufructuari°. §. j. & de rei ven. idẽ Pomponius scribit. in prin. & l. si frumẽtũ. & qđ ibi no. & Insti. de rerũ di. §. qđ si frumẽtũ. Sic & in dubio nominis. ff. vt le. & fidei. no. ca. l. si duo eiusdẽ nominis. & l. sed & ipsi. de præto. sti. l. Paulus. §. j. ad idẽ ff. de bo. pos. scđm ta. l. qui ex liberis. & de vulga. & pup. sub. l. qđ duob°. in prin. vbi substitutus ex duobus impuberib° vltimo moriẽte, si simul moriant, vtriq; succedit propter dubiũ. in cõtrariũ facit ambiguũ iuris & facti. ff. de te. tu. l. duo sunt titii. & de hę. insti. in tẽpus. §. qđ itẽ. concursu alter alterũ impedit. ff. de vsuf. quot. ij. respõso. Item dubio status. ff. de test. & sta. & de le. iij. l. j. & naturę repugnãtię. ff. de re. iu. vbi repugnãtia. Item mota hereditatis cõtrouersia, impeditur alienatio. ff. de pet. hære. l. diuus. in prin. & ver. causa autem. & fami. er. alienationes. vel dicat effectũ cõcessionis ex euentu pẽdere. ff. de testa. tutel. l. iure nostro. §. fi. ff. de sol. qui res. in princip. j. & ij. re. de rebus du. quidam. C. de iudi. rem nõ nouam. Nã cũ veritas apparebit, alterũ deficiet. viij. di. veritatis. ff. de pac. l. si tibi x. §. pe. & effectũ intelligas in obseruãtiam & declarationem. Realiter enim cõcessio non pendet, quę statim valuit, vel non valuit, vbi de potestate concedentis quęritur. Faciant not. Insti. qui. mo. ius pa. po. sol. §. si ab hostibus. in prin. & ff. cõmunia præd. l. fi. & vide extra de sri. & malefi. fraternitatis. in fin. de en enĩ quod in te est certũ, quia nobis incertũ, dicitur ibi finale nostrũ iudiciũ pendere ex futuro: vt ibi no. in vlt. gl. Nec mutabit administratio reprobati. q priuilegium concesserat. ff. d rel. cor. qui sub tut. vel cur. l. q neq;. C. de tut. qui nõ sat. in l. dubium. & l. fi. in quibus ca. in integ. resti. non est ne. l. si tutor. Nõ enim veri pricipis, & ei°, qui se pro tali gerit, est eadem administratio. ff. de eo, qui pro ro. & l. ij. ď doli exce. l. apud Celsum. §. si quis nõ tutor. Nec administratio, cui ius resistit iuuat in hoc casu. C. ď numera. actua. & c l. actuarios. & quod ibi not. ff. de condi. inde. si vrbana præ. Faciant quæ scripsi post Inn. & alios de elect. nihil est. post gl. & de rest. spo. in literis. in magna gl. De secundò verò dubio, cùm contulit vterq; obstat impetrano l. eum, qui duobus. ff. de acqu. hæ. vbi scriptus hæres in duobus testamentis eiusdem testatoris, dubitans quod valeat, ex neutro potest adire. Itẽ quicunq; sit exitus, si propter dubitationem iuris & facti concedere nõ potuit, & si fuit nullum, non conualescet: vt in regula, non firmatur. lib. vj. cum cõcor. & ro. gl. quod ab initio. ff. Sed verius videtur q qualiscũq; sit exitus questionis, tutus sit priuilegiatus. ff. de hære. insti. l. si quis ita heredẽ scripserit. de acqui. hæ. cùm heres. §. fi. de condi. indeb. l. Iulianus. ad Velleia. l. aliquando. §. fin. Hoc intellige altero approbato. Ex illa enim approbatione & declaratione admissa cõsuetudine administrationis licita, saltem respectu approbantis & ius habentis, solidatur ius ab ipso priuilegiato. ff. de rei ven. si actio. de fun. do. l. pe. ad Treb. l. filiam fratribus. ff. de vsuc. l. cùm vir prædium. & de doli excep. apud Celsum. §. si à Titio fundum. admittiturq; à iure prouisio, qua quis prouidere vult actibus suis in omnem euentum. de postu. c. vno. lib. vj. de vul. & pu. sub. cohæredi. §. cùm filię. & de mili. testa. l. iij. in fin. C. de test. manu. l. si iure. Sed contra dicit decre. vt quis duas. de elect. lib. vj. & de fide instru. inter dilectos. ver. cęterum. Hoc solue vt ibi no. in iiij. gl. ad decre. vt quis. Rñden q contractus matrimonij spiritualis vel carnalis, constare nõ potest ex consensibus iteratis. Aut enim primò consensu tenuit: & sic nil addit iteratio. Aut non tenuit: & tunc potest consistere ex secũdo. & ex spirituali ex illo solo petenda erit confirmatio, vt ibi. Facit quod not. de traosla. pręla. c. fi. in prin. Ex prędictis patet, q longè fortius est ius habentis ab vtroq;, medio tempore, q habẽtis ab altero tantùm: quia cùm principaliter hic quęramus de veris vocibus, cùm vterq; maiorẽ partem illarum se habere contendit: in impari numero electorum, temperetur alter habere partem maiorem, & quicunq; sit ille, tutus est priuilegiatus habent idem priuilegium ab vtroq: & sic eo vti posse videtur, sicut dicitur q natiuitas posthumi, quæ speratur, non differt aditionem existentis in eodẽ gradu cum illo sea saltem parte, quam in omnem euentum habiturus esset. ff. de acqu. hæred. l. ventre. eo. ti. cùm quidam. ff. de iudi. sed si restituatur. §. fi. & si pars herę. pe. l. antiqui. adducitur ad fi. C. de pe. hæ. l. fi. Bene facit ad casum ff. de vsuf. cuiuscunq;. § si fundus. ij respon. Quod autem dixi de euentu exituro in omnem casum, soluit contra de decre. secunda, de rest. in inte. in fi. & de le. j. §. si pendeat. & l. bouem. §. vlti. ff. de ędil. edict. In illis enim cessat illa ratio, quia exitus non erat vniformis, vt suprà: imò erat difformis, per quem apparere poterat, agentem ius habere, & non habere.

ADDE q Imperator possit ante coronationem priuilegia concedere sequitur Paul. de Cast. consil. cxviij. De q. autem vltimò hic posita p Io. And. vide Old. consi. xxij. incipiente. ad quæstionem. Et quod dicit de Regibus Boemiæ, Oldra. etiam consuluit consilio cxq. incip. nullo modo videtur.

excommunicatus imperator cùm ipsum impetrauit: & tunc non valet: vt s. §. ratione etiam impetra. versic. item excipitur q impetrans. ¶ Vtilitas, vt si tẽpore excõicationis non erat excõicatus: sed post cùm in iudicio excõicatur: & tunc dormit rescriptũ, donec absoluat. extra, de offi. dele. prudentiam. §. sexta. ¶ Facultas, vt si papa scribit, q mihi puideat, tũc enĩ si qđ beneficiũ vacat debet mihi de illo puideri: & tps præsentatiõis cõsyderat. extra, de preben. dilectus filius G. arg. cõtra q tunc tempus datę respiciat. extra, de rescrip. eam te. Sed ideo illud est, qa & tẽpore datę, & tẽpore presentationis ills, qui Iudæus fuerat, poterat prouideri, secundũ G. Na.[a] Tu distingue, & verius: nã quãdoq; cõsyderat actio, quæ oritur ex rescripto: & tũc data attendit, vt in c. eã te. Quãdoq; ex rescripto nõ oritur actio, sed super ea impetratur: & tunc etiam data similiter attenditur: extra, eod. c. fi. Quandoq; valor rescripti attenditur: vt j. versic. sed distingue. Quãdoq; obligatio, quæ oritur ex mora vel culpa eius. & cõtra quẽ impetrat, vt extra, de pben. c. dilectus filius G. & de rescr. capitulũ. & tũc rescriptio rescripti attendit. Qñq; negligentia iudicis vel impetratoris ratione præscriptionis cõtra iurisdictionẽ currentis: vt qa causa cõmissa est intra certum tempus decidẽda. extra de app. sup eo. ij. & tũc attenditur psentatio. Qñq; tantum negligẽtia impetrãtis: vt extra de pscrip. si autẽ. & c. plerũq;. & tũc agẽdi possibilitas spectatur. Qñq; odiũ impetrãtis. extra de offi. deleg. prudentiã. & de vsur. quia frustra. & tũc tps agendi. Qñq; attenditur perpetuatio iurisdictionis, vt iam dicã, secundum Pe. de Sam.[b] Vel distingue, & aliter: nã aut agitur de vigore, i. an valeat ab initio, vel nõ: & tũc tps datæ spectatur. extra de rescri. cõstitutus. & c. sup lra. & de resti. in inte. rõ ex lris. in fi. & in præ. c. eam te. Aut de iurisdictione ppetuanda: & tunc subdistingue. nã aut agitur de ppetuãda iurisdictione iudicis: & tunc tps citationis spectatur: vt extra, de off. dele. gratũ. de so. compet. propnsuisti. ff. de iudic. si quis postea. & l. vbi. & de iurisf. om. iu. cùm quædam puella. Aut de ppetuãda iurisdictione rescribẽtis: & tũc tps receptionis: vt cùm quæritur qñ psm iurisdictio def: vt in præ. c. sup eo. & iiij. q. v. quisquis. vel si agatur ex eo quod fit cõtra rescriptũ: vt extra, de pbẽ. dilectus filius G. Cùm aũt quæritur, quæ literæ aliis piu dicent: tunc inspicitur psentationis tempus: vt prę. c. capitulum. & extra de appella. vt debitus. ¶ Sed pone tempore impetrationis, credo te mihi obnoxium: cùm non sis: sed tẽpore psentationis bene es

a ¶ Secundùm G. Na. cuius fuit hucusq; totus iste ver. in decr. prę. eam te.

b ¶ Pe. de Sam. Quod etiam scripsi in prę. decre. dilectus. ij. de prębẽn. super fi. ij. glo.

a ¶Dicendũ. Scilicet ꝙ reuocatio rescriptorũ & iurisdictionis datę p illã nõ extẽdatur ad futura. Hoc secũdũ literalẽ reuocationẽ. sed in venetea li prædicta, à qua sumpsit hæc verba, est lr̃a recõuẽtione: & secundũ illã tenet author ꝙ re⁹ terõuenire nõ potest actorẽ, nisi actione, q̃ sibi cõpeteret t pe rescripti impetrati. qđ placuit Damaso. q. xij. de rescrip. qđ placet vt vniformis sit virt⁹ rescripti ĩ actore & reo, & vt rescriptũ tãto minus præiudicet ordinarię potestati. decret. tñ vltima & titu. solùm in impetrante loquitur. & vide qđ đ hoc plenè dixi in decre. dispẽdia. §. reus. vers. obnoxiom.

b ¶Est dominicalis. Fuit secũda ĩ ordine, & fuit ẽt Damasi: & alleg. ꝓ rescripto. C. đ rut. & fact. igno. error. extra đ cõsti. c. ij. de app. so per en. ij. in fi. de except. c. pe. ff. đ rei vẽ. si autẽ. §. j. & materia decre. Abbate. đ re iud. lib. vj. Sed ad hoc & similia rñdetur, hoc spãle in odiũ rescriptorũ, vt dixi in decre. qa nonnulli. super gl. sed vr̃.

obligatus, nunqd iudex impetratus procedet? Rñ. nõ. extra de rescri. qa nõnulli. Idẽ est, si rescriptũ sit sic obtentũ: Conqueritur T. de P. & quibusdã alijs super hac re: qa nõ prodest rescriptũ impetratũ super futuris actionibus. Idẽ est in reuocatione dicendum.[a] extra eo. c. fi. dominicalis quæstio est.[b]

c *De citatione. Rubrica.*[c]

SVprà In ti. đ cõpe. iud. adi óone. §. viso. & seq. ꝓdiximus ꝙ is, q iudicẽ ordinariũ siue delegatũ adijt, oblato rescripto, debet ab eo petere, vt alterã partẽ citet. Inde sumpta occasiõe aliqua de citationibus supponamus: quæ sunt ordinis iudiciarij fundamentũ: vt extra de prob. qm̃ cõtra. de consti. c. ecclesia. & de ma. & obe. inter quatuor. dicẽtes, quæ pñt cõtra citationẽ excipi. Et de interstitijs temporum, inter vnã citationẽ & aliam. De peremptorio mittendo. Qualiter facienda est per viuam vocem. Et qualiter per literas.[d]

d

S V M M A R I V M.

1 ¶Exceptiones cõtra citationẽ, quę possunt fieri.
2 Partes coram iudice, non econuerso iudex coram partibus, æquum est comparere.
3 Citatio à quo loco, vel vsq; ad quẽ locũ dicatur efficaciam hr̃e, vbi actio est, aut realis aut personalis.
4 Diœcesis cuiusq; vr̃ esse, in qua domicilium habet.
5 Exceptio dilatoria, an dẽat semp in initio ꝓponi.
6 Nomina citandorũ nõ solùm in primo, verũ etiam in singulis primis citatorijs, sunt exprimenda.
7 Citatus an teneatur comparere, si eius nomẽ in primo citatorio non exprimatur.
8 Clausula illa, quidam alij: in literis legati vel alterius inferioris prælati posita, an comprehendat plus q̃ quatuor personas.
9 Citatio actoris, an præualere debeat citationi rei, vbi ambo adinuicem, communiter citantur.
10 Literę simpliciter impetratæ contra P. canonicum an valeant: cùm multi sic vocentur.
Citatus ad locum inhonestum, vel minus tutum: an teneatur comparere.
Citatus & non comparens, quibus causis legitimè possit excusari.
11 Spoliatus si citatur, non tenetur venire vel respondere, donec fuerit plenè restitutos.
12 Citatio intra nimis angusta tpa facta, an sit valida.
13 Citatus ad diem festiuam, vel solennem, seu feriatã an comparere teneatur.
14 Citatio facta in die festo, licet ad diem non feriatam, an valeat.
Citatio quibus casibus, & causis dicatur inefficax aut inualida.
15 Citatus indebitè & nõ cõparens: si excommunicatus, an teneat excommunicatio: vel si contra ipsum fiat missio in possessionem an valeat talis missio.
16 Citatus ad locum non insignẽ: & vbi non habetur copia peritorum, an teneatur comparere, non obstante ꝙ delegatus ducit secum peritos: quòd sibi & partibus sufficiant pro consilio.
17 Loca insignia quæ dicantur.
Raõne citantis, quandoq; non valet citatio.
18 Citatio personæ, quæ talis est, ꝙ non potest in iudicium vocari, non est tenenda.
19 Tutum est citato, vt veniat suum priuilegium allegare, vbi dubitatur an teneat citatio vel non.
20 Iudex secularis citans clericum, ignorans eum esse clericum, qui clericus non venit: an contra illum iudex procedere possit.
21 Citatus à iudice in casu, quo quis fingit se appellasse in causa, quam secum habebat: cùm tamen non appellasset, an teneatur comparere.
22 Ius superioris intelligitur in omni iuro exceptum.

Bal. De rescripti præsentatione, receptione, & impugnatiõe. Bal.

An vitiet rescriptũ rasura. ver. itẽ excipitur cõtra G. quædam sunt quæ papa non cõfirmat ratione formæ. ¶Rescripti p̃sentatio est de actis: & licet nõ credat regulariter nisi ipsi originali: tñ hoc casu bñ creditur trãscriptio in actis: quia acta vice originalis fungũtur. §. versi, sed obijcitur. G. qđ nota. ¶De fundatione iniuriæ, cui debet fieri, & de cõclusione rescripti in facto vsurarũ §. rõne formæ not. G. ¶Qualiter debet esse formatũ sigillũ Papæ, & qualr̃ sigillũ Imperatoris. §. j. ver. siet. G. Decet scobere lr̃as papi. p lr̃as capi versus & syllabas. ver. & nota qđ secũdùm G. ¶Si rescriptũ vel procuratoriũ est falsum, & iudex nõ pronũciat verũ, nõ valet sentẽtia ꝓpter defectũ fundamẽti: secus si pronũcietur sup instr̃o debiti. C. de fi. instru. l. fi. ver. qd si excipit. & seq. vide ĩ. de syndico. §. snia. ¶Ille, cui sic scribitur: studeas alienata reuocare: debet ꝓcedere ordine iudiciario, nõ p modũ inquisitionis. Idẽ si dicatur, vocatis vocãdis, veritatẽ ingras. Nã nõ vr̃ ꝓpterea inquisitio cõmitti. extra, de iud. exhibita. ver. itẽ qđ in rescripto apost. & ver. itẽ qđ in rescripto cõtinetur. G. ¶Exceptio pemptoria nõ obijcit in rescripto: sed declinatoria iudicij sic. & est pemptoria quæ totũ negotiũ perimit, & decidit. Declinatoria aũt est, de qua si cõstat, superest nihilò min⁹ q̃o principalis. ver. obijcitur. cũ seq. G. ¶Executor datus cõtra religiosos, vt recipiãt aliquẽ in monasteriũ habet coercionem §. rõne formę, ver. itẽ Papa. ¶Si lr̃æ emanauerũt sine cõtradictione, p̃sumitur ꝙ impetrãs habuerit mãdatũ. §. ratione aũt impetrantis. ver. sed cui incumbit. & e. §. ponit. qui dicãtur cõsanguinei & affines: vide ff. de iure iu. l. lex Cornelia. ¶Tp̃s in literis cõmissum, cõputatur à die præsentatiõis rescripti. de app. super eo. ver. item nunquid hic de anno. B. tacẽdi fraus obest in beneficijs cum cura, vel sine. ver. sed quid econtra. ¶An detur conseruator non petenti. §. ratione formæ. ver. sed pone ꝙ consuetudo. G. Cõsensus procuratoris in iudicem, nõ tollit exceptionem obreptionis, sed suspicionis. §. ratione quoq; defectus. in fi. G. ¶Si indubitanter constat de persona, non est necessaria demonstratio loci. §. ratione formæ. versi. qd si indubitanter. G. sicut de gallo presso no. C. qui test. fa. pos. l. hac consultissima. in gl. ordinaria. ¶An donatio facta ecclesiæ per Regem Romanorum ante coronationem valuerit. §. ratione aũt causæ. vers. item quod obtẽtũ. tenet ꝙ nõ fuit propriè donatio, sed recognitio donationũ aliàs factarũ ecclesiæ: vide in Spec. de instr. edi. §. nũc aũt. ver. si, & dicit ꝙ ecclesiæ nõ obstat inuasio tyrãnorũ, vel violẽtia aliquorũ, quin semper recuperet iura ibidem. Idẽ dicit ꝙ Impator añ coronationem põt exercere voluntariã iurisdictionẽ, & dare priuilegia, q̃ nõ nocent Impiori ibidẽ qđ no. adem Imperator ante coronationẽ vtitur media bulla. ibidem vide Bart. in extrauaganti, ad reprimendã. & infrà, de reg. iur. §. Imperator interdum ¶An inspiciatur temp⁹ datę vel p̃sentationis vel citatiõis. § fina. per G. ¶Omnis, qui habet practicare & etiam in curia, videat Specul. in isto titu. & ab eo attingat & hauriat sapientiam: aliàs nõ versetur īter peritos. Bal. ¶Tertius, cuius non interest, nõ potest opponere contra impetratorẽ vel agentem, exceptiões excõmunicationis. §. ratiõe formæ. vers. sed pone tu es. G. qa is, cõtra quem non agitur, non admittitur. arg. C. de compen. l. eius quod nota.

5 COntra citationẽ aũt excipi potest, † ꝙ sit vltra duas diętas à finibus diœcesis, vñ est citatus: vt ibi est res, de qua agitur. extra de rescri. nonnulli. & ca. ex parte. sed si aliqs impetrat literas vltras duas diætas, non facta mentione de illa constitu. nonnulli. iudices tamen citant infra duas diętas: reus venire tenetur: vt extra, de except. cap.

c *De citatione Rubrica.*

¶Pulchrè dicit lex Insti. de pe. te. lit. §. omniũ. ꝙ omniũ actionũ intuẽdarũ principiũ ab ea parte edicti cõstituit: q̃ est de in ius vo. ¶Pileus post principiũ sui o pis, posuit rubricã de in ius vo. & charta iij. posuit de citationibus faciẽdis per edicta. Tancred. posuit rubricã de citationibus, parte ij. Rof. vbi tractat de edictis princi. & maximè de eo, si quis in ius voc. nõ ie. Vber. de Bo. vbi de citationibus, char. milii vij. Vber. de Bob. in rub. quib⁹ modis citatio impunè cõtẽnit. & ti. præce. in fi. Io. de Deo caul. l. ij. in sepẽ primis rubricis, ponit materiã istios ò. & seq. quã secũdùm leges repetit, lib. iiij. sub rub. de primo decre. in li. iudic. de hoc tit. j. parte ij. & iij. in prin. Ægid. rub. iij. cũ v. seq. Alber. Gal. posuit rub. de citationibus. Guil. Ang. post prin. de triplicatione successiuè ponẽs illarũ formas. ¶De Guidone de Suza. j. rub. proxi. dicetur. Itẽ de hoc in contentione actoris & rei, in prin. & ordinario minori ponit rubricã de citatione: & est quarta. ¶Est etiã sciendũ ꝙ Iac. Bal. in tractatu de j. & ij. decre. præmisit hunc tractatum de citatio. ¶Item sciendũ ꝙ duo primi ex quatuor nõ nominatis, de quibus dixi sup procemio qui dixerunt decẽ tempora causarum, posuerunt Primum ante citationem. Secundum per ipsum tp̃s citationis. In primo notabãt duo. Primũ honestatis generale: vt primò admoneretur reus: & de hoc ĩ. de præparatorijs. post prin. Secũdũ necessitatis, in personis, quæ habẽt petere veniam, de quibus ĩ. de actore. & fatentur ꝙ istud primũ non pertinet ad instãtiã lit. sed qa p̃paratoriũ est, & vr̃ inesse: ideo numeratur. Circa tp̃s citationis notabãt quatuor. Primũ. qđ ptinet ad iudicẽ. Secũdũ ad eũ, qui citari facit. Tertiũ ad citatũ. Quartũ ad citatiõis formã. & hæc sparsim declarãtur in ꝓcessu.

d ¶Supra ti. per literas. est & alia citatio, q̃ fit ipsa re, cùm psona capitur, & inuita ducitur ad iudicẽ. de qua scripsi de fo. compe. Romana. §. contrahentes. libr. vj. super verbo, trahere. ¶Continuando quod sequitur, sciendum est quòd author circa hoc primum membrum poterat vti olim

diuisione facta §.ti.proxi.non dico per §.os. vt ibi propter ipsorum breuitatem: sed per versiculos, vt fecit §.de curatore.§.vt autē & §.titu.j.§.sequitur. sed forsan ꝓpter multā membrorū cōmistionem, omisit. Vt enim ex inferioribus patet, citatio impugnatur Primò ratione citantis. Scdō ratiōe citati. Tertiò ratiōe vtriusq;. Quarto ratiōe loci i quo. Quīto ratiōe loci ad quē. Sextò ratione vtriusq; loci. Septimò rōne tpis quo fit. Octauò tpis ad quod. Nonò ratiōe temporis vtriusq; Decimò ratione formę: mistura etiā horum posset fieri. quod omittit. Sunt etiam quędam quę non impugnant citationē, sed excusant contumaciā. Hęc aūt largissimè distinguam. & scias q ante additiones hic in princi. post alleg. c. ex parte. cōnumabatur ver. sed nunquid. j. totum medium fuit additio.

a ¶Olim. Hoc verū, cùm nō ponderabatur nisi locus tractationis: sed hodie ponderatur locus commissionis, & cum decreto. q dic vt de rescri. statutū. §. cum verò. & §. seq. in fin. lib. vj. Et pondera hæc verba quę faciūt errare ignorātes ius nouū. In multis enim casibus erat olim necessaria exceptio: q̄ nō opposita. valebat processus, qđ hodie cessat ꝑ decretū illius capitului in fi. propter qđ iste versi. quid si partes. & in parte versi. & no. & ver. quid si reus. hodie non sunt dubij qđ intelligere pōt, q distinctio, q̄ habet q aut ipso iure deficit iurisdictio citantis: & tunc citatus, si id est notorium, venire non tenetur: nec valebit processus contra eum. an ope exceptionis potuit se subtrahere à iurisdictione citātis: Dabatur exemplū de l. vna. C. quando impera. inter pu. & vidu. & de scholari per auḟ. habita. & de hac materie dietarum: tunc tenebatus se subtrahere & comparere, & excipere aliàs tenebat contra eos. Probatur etiam hoc p id, qđ de leg. dicitur, qui petere debens vt domū redeāt. ff. de iud. l. ij. §. legatis. & l. si quis ex aliena. Fateor hoc exēplū de diętis duab⁹. olim cōpetēs fuisse. sed hodie hoc exemplū q̄tum loquimur de decre. statutū. magis cōpetit primo membro, qñ ipso iure deficit citātis iurisdictio ꝓpter dictum finē decre. Sed cui membro adaptabimus clericum quo ad iudicē laicum vel exemptum quo ad ordinariū? Videt q primo ex quo spōte illi renūciare nō possem: & facit ver. itē generaliter. j. eo. ver. illi sequēs sed pone. sufficiat tñ remissio, quā ibi dabo ad q̄onem scriptā super regula, scienti. ADDE quid si cōtra clericū in habitu laicali incedētem, lata fuit sñia, ipso aliquid nō opponēte, an poterit opponere l cā ap. Bart. cō. cccxv.

b ¶Procuratores. scilicet habētes ad id sufficiēs mādatum. Nō enī posset procurator datus ad impetrandum, consentire in iudices remotos. de regu. iur. in generali. & de offi. vica. c. vlt. lib. vj. Vnde hodie dubitamus an etiam partes possint consentire, in locum non permissum per decre. statutum: vt no. in §. cùm verò. in glo. hoc verum.

olim.[a] venis tamen sūc iudex, ad expēsas actoris, secundùm B. aliàs fieret fraus p̄dictæ cōstitutioni. ar. ff. de eden. prætor ait. in fin. ¶Vin. dixit q reus non tenet rñdere corā illis infra duas diætas, nisi actor sibi caueat, q seruetur indemnis per omnia vltra commune grauamē duarū diætarū. iij. q. iij. §. spatiū aūt. ver. qđ fieri. & auḟ. libellū. Itē si citāt vltra duas cōmunes diætas, dicit idē. Vin. q citatus tenea venire, & allegare suū priuilegiū. ff. de in. si quia ex abena. Pōt enim esse q literæ sunt de cōmuni cōsensu partium impetratæ. licet hoc in eis cōueniat. iij. q. iij. operatur. Sed quid si reus distat à domo iudicis ad quem citat, recta via per tres diætas: tñ circūeūdo ipsa montana p duas diętas tñ: nunquid reus respondebit in illo loco? Et videt q nō: cū cōstitutio de duabus diætis, inducta sit in fauorē reis: & vulgares diętę cōsyderentur. ff. de sup. le. l. Labeo. extra, de spōsa. ex literis. ¶†Quid si partes vel procuratores[b] partium cōsenserūt in iudices distantes vltra duas diętas à finibus diœcesis rei? nūquid reus poterit vltra duas diętas trahi? ar. q sic. xxxij. q. v. horrēdus. extra, de cā pos. cùm olim. extra, de his q̄ fi. à ma. pa. ca. ex ore. & si partes scienter in tales cōsenserunt, dūmodo iudices citent: vbi ipsi iudices larē fouent & cōmuniter viuūt. Sed si vnus iudex habitat in vno loco & alius in alio, trahi possunt partes vbi quisq; iudex inhabitat: quia in hoc cōsenserūt. Æquū enī est vt partes corā iudice, & nō econuerso, cōpareāt. C. de epi. & cle. l. in bem⁹. Si verò ignorāter in tales cōsenserūt, tūc re⁹ nō pōt vltra duas diętas trahi: q a talis consensus non tollit aliud partibus, nisi q iudices recusari nō possunt: vt in prę. c. cū olim. & extra, de offi. dele. sup quęstionū. §. cū autē. supra titu. proxi. §. ratione quoq; defectus. in fine.[c] ¶†Et nota q si actio realis sit, computantur diętę à finibus dioc. in qua reus est. extra de rescri. dilectus. ij. extra, de fo. cōpe. ex parte. Vel dic q non solùm à loco vbi reus est: imò etiā a loco vbi reus habet domicilium: vñ si à fi. dioc. in qua reus est, sunt vltra q̄ duæ diętę vsq; ad locum vbi citat: à fi. autē dioc. in qua domiciliū habet re⁹, q̄ñ nō trahit vltra duas diętas, non offenditur cōstitutio illa, nonnulli ar. i prę. c. dilect⁹. Ibi quasi ex hoc domiciliū &c.[d] Si verò actio est personalis & est in rem scripta, vt sunt interdicta, vel etiā actio, quę ad certam rem datur: vt actio depositi & cōmodati, & similes: tunc idem est qđ & in realibus. in prę. c. ex parte. Si aūt personalis non est in rē scripta, vt actio l. Aquil. & ex stipulatu, & similes: tūc solū à loco domicilij fit cōputatio. ar. i prę. c. nōnulli. ibi extra suam dioc. &c. †Diœcesis enī cuiusq; vī secundū cōmunē loquēdi vsum, i qua domiciliū habet. Hoc etiā casu posset fieri computatio ab omni loco, in quo cōuētus beneficiū habeat,[e] si est ibi bene instructus, habēdo ibi larē, familiā vel maiorē ptē facultatū. C. vbi senato. vel cl. in l. senatoris. C. de inco. ciues. l. x. Nec dico cōputādas à loco vbi q̄s contraxit vel deliquit: tū nec ibi possit trahi p iudicē ordinariū, nisi ibi inueniat: vt extra, de fo. cōpe. Romana. §. cōtrahētes.[f] imò et licet re⁹ tpe citatiōis, vel termini assignati à delegato, sit in loco cōtractus, vel vbi deliquit: nō tñ cōputabūtur diætę à loco cōtract⁹ vel delicti: cū ꝑdicta cōstō, nonnulli. dicat extra suā diœcesim.[g] alij tñ cōtrarium. pro eis extra, d fo. cōp. dilecti. ¶†Quid si re⁹ citatus vltra duas diætas, spōte ridet: nunqd si iterū citat ad eūdē locū, poterit excipere q trahit vltra duas diætas? Arg. q nō. xxxij. q. v. horrēdus. Hæc enī exceptio, cū sit dilatoria, debuit in initio proponi. iij. q. vj. exceptio. Sed dic cōtra: aliàs semp grauaret semel grauat⁹. qđ eē nō debet. extra de cēsib. c. puenit. ff. de ope. li. operas. Licet enī in prima tractatiōe nō fuerit grauat⁹, in qua cōsensit: in scda tñ grauat, q a nō consensit. & io q a de nouo grauari incipit, semp pōt, et post litē cōtestatā exceptio ꝓponi. extra de of. dele. in litteris. secūdū Vinc.[h] tñ i prima instātia, i. postq̄ cōparuit, & ridere incipit, donec data fuerit licētia recedēdi, nō pōt hoc obtinere: quia q̄tū ad illā instātiā cōsensisse vī. ar. extra de test. cū venissent.[i] §. illud q̄q. notādū est q eps, archieps & legatus, q ordinarij sunt, & delegati ab eis, bñ citāt vltra duas diætas. & præ. cōstō, nōnulli. loquitur in delegatis a Papa: vt patet ibi: p lrās apostolicas &c.[k] quot miliaria dent pro diæta: & quali iudex talia arbitrabit, dicem⁹ extra de elect.[l] cupiētes. §. j. ¶Sed nunqd arbiter pōs citare p totā diœcesim rei? Dicūt qdā q sic. ar. ff. de arbi. l. sed interpellatur. §. ij. ad instar ordinarij: cùm arbitria sint ad instar iudiciorū redacta. ff. de arbi. l. j. Alij dicūt q ad instar delegati pōt citare, vsq; ad duas diętas, & non vltra: vt in præ. c. nōnulli. & ff. de arbi. l. j. & extra de testi. pręsentata. vbi propter distātiā arbitrij, finitur cōpromissum. Et dic q aut in cōpromisso cautū est, vbi partes cōparere debeāt: & tūc ibi cōpare tenentur. Aut de hoc nō est habita mentio: & tūc tenētur cōparere, vbi factū est cōpromissum. Aut in secessibus, i. in locis propinquis, puta in hortis, & similib. ff. eod. sicū dies. §. si arbiter. & vide §. de arbit. §. differt. ver. itē nō pōt citare. ¶Item q fit extra prouinciā, q̄uis infra duas diætas: vt probatur & no. iij. q. vj. neminē. & c. vltra. in auḟ. de sanc. epi. §. vt aūs oēs. colla. ix. in auḟ. vt oēs ob. iu. pro. §. hæc cōsyderātes col. v. extra, de do. & cōtu. cùm olim. vbi de hoc.[m] ¶Itē q per clausulā, quidā alij: nō potuit P. citari. cùm iam per eā alij quatuor fuit vocati. extra de rescrip. cùm in multis.[n] ¶†Et nota quòd non solùm in primo, verum etiam in singulis primis citatorijs cuiuslibet citandi, sunt eorum nomina exprimenda, quos intendis per generalem

c ¶Ius si. De hoc plenè scripsi in decre. nonnulli. super verbo partium. vbi etiam de conuentione loci notatur.

d ¶Et cætera. Vide quod no. in decre. statutum. in gloss. olim, dicebamus.

e ¶Habeat. Et vide quod scripsi d priuile. ex ore. in gloss. in quibus. versicu. item ratiōe possessionis. vbi distinguitur inter prælatos & abbates qui residere tenētur, & alios clericos.

ADDE, q ex hoc apparet q quis sibi habet domicilium. vbi habet beneficium: & hoc est verū. vnde si quis habeat beneficia in diuersis locis: in diuersis dicetur habere domicilium. glos. notabilis in c. q a intantum. extra, de s. bend. quod qualiter intelligatur, vide ibidem dominum Abbatē Sicul.

ADDITIO.
ADDE tu omnino videndū Cardin. zaba. in c. dilectus. cle. ij. in iij. colum. in j. quæstio. de rescrip. vbi plenissime examinat, an & qñ clericus ratione beneficij. sortiatur domicilīū: & an & quādo quis possit habere domicilium in pluribus locis. vide Pet. de Anchar. in c. ex parte B. col. fi. vers. quæro ergo. extra, de fo. compe. Hen. Ferran.

f ¶Contrahētes. lib. vj.

g ¶Diœcesim. Et sequitur, trahi possit quod propriè domiciliū respicit. dicitur ne quis trahi de loco delicti vel contractus, in hoc forsan nō fuit nisi tunc cum s. deliquit vel contraxit. & est simile quod dixi §. tit. proxi. §. fi. ver. item excipitur.

h ¶Secūdùm Vin. Hoc soluis contrarium, de eo quod dixi in decre. super quęstionum §. verò. super verbo, expressum. ver. quid si ambo. de duobus delegatis, qui subdelegatum collegę admiserunt, sine protestationes quia ibi non est grauamen: & sic nec eius iteratio: hic contra.

i ¶Venissent. De hoc scripsi de rescrip. dilectus. ij. in gloss. ante litem. & idem no. j. de spp. §. restat. ver. & no. secundùm Vin. & in cle. de ver. signi. sæpe. in glo. antepe.

k ¶Apostolicas &c. In delegatis legatorum, est falsum: vt de rescripi. statutum. post prin. lib. vj. De archiepiscopo dic vt e. l. de offi. or. litigantes. De episcop vs eo. ti. cùm episcopus.

l ¶§. j. lib. vj. Et vide quod ibi no. super ver. commodè. & in decr. nonnulli. in vlt. glo. & super ea.

m ¶Hoc. Vide quod dixi de iudi. c. fi. in prin. & plenè remissiones dedi §. ti. proxi. §. ratione quoq; eius.

n ¶Multis. lib. vj.

a ¶ Illam. Quã hodie non habemus. Et dic vt in decret. cùm in multis. in glo. s. illorum. & vt super ea dixi.

b ¶ Romanus. Quam etiam non habemus.

c ¶ Pastoralis. versiculi sunt Ægid. de sua rub. q̃rta vsq; ad ver. itẽ excipit.

d ¶ Pręsenti. De hoc in decre. cùm in multis. in glo. quid de literis. & tene quod super ea dixi, vt procedat hęc opi. in literis legatorum: in literis autem epõrum, non.

clausulã cõuenire, etiã si vnus solus citetur: & si sciẽter alios postmodũ nominauerit, punitur: vt in cõstit. Alex. iiij. eo. ti. cũ p illã. [a] postq̃ aũt aliqs semel citatus est cũ expressione aliorũ, si cõtingat eundẽ iterũ in eadẽ cã citari, non est necesse iterũ exprimi nomina aliorũ. Itẽ debet etiã res exprimere, super quibus intẽdit agere per clausulã illã & rebus aliis & postmodũ super aliis nõ audietur: vt eo. tit. Romanus. [b] & in c. pastoralis. [c] ¶ † Sed quid si in primo citatorio nõ exprimũtur nomina, prout dictũ est: nũquid tenetur cõparere citatus, & si cõparet, quõ punietur actor? R̃ndeo, tutius est q̃ cõpareat, & petat à iudice, ne per talẽ citationẽ ꝓcedat alioquin appellet. ar. extra, de elect. bonę. ij. Põt etiã petere aduersariũ in sumptibus cõdẽnari. ff. de iureiu. l. eũ quẽ. & hoc verũ est, qñ impetrãs vult cõuenire nõ solũ expressum in citatione, sed etiã alios: qa tunc debet cõstõnẽ seruare. Sed si actor dicit iudici ideo alios nõ feci in citatione exprimi: quia eos nõ intẽdo decætero cõuenire: vel quia cũ eis cõposuit tũc nõ incurret prędictas poenas. Melius tñ facit iudex, si à principio nõ citat vnũ, aliorũ nominibus nõ expressis: nisi impetrãs q̃tum ad nõ expressos renũciet rescripto: & hoc ipsum iudex ad excusationem sui in citatorio exprimere debet. ¶ Et nota q̃ siue vnus siue plures exprimantur in rescripto, in quo est clausula, quidã alii: semper locũ habet exceptio, q̃ pręter expressos, nõ possunt nisi quatuor cõueniri. ¶ † Quid si in literis legati vel alterius inferioris prælati, ponitur illa clausola, qdã alii: nũquid per eã poterũt vltra quatuor cõueniri? Vr̃ q̃ sic: qa in pręc. cùm in multis. dicitur tñ de literis dñi Papę. arg. ff. de iud. cùm pretor. extra de pręsump. nonne. xxv. di. qualiter. Dic contra, tũ quia literę legati sunt sox propter authoritatẽ, quã ab ipso duntaxat sumit. C. de ve. iu. enu. l. j. §. cũq; extra, de elec. c. significasti. tũ qa tã in literis legati & aliorũ ordinariorũ eadẽ est rõ, quæ & in literis dñi papæ, s. vt fraudib9 obuietur: vt in pręc. decre. cùm p illã. ergo idẽ ius est tenendũ: vt C. de nup. l. fi. in fi. & extra de constit. prælato. de cõfir. vti. vel inutil. cũ dilecta. tũ qa non est verisimile q̃ papa magis velit suorũ, q̃ aliorum iudicũ restringere ptãtẽ. arg. xxv. di. si ergo. versi. si ita ergo. & xxiiij. dist. c. j. nisi hoc expsse diceret: vt in pręc. præsenti. [d] ¶ Itẽ excipitur [e] q̃ actor ꝓcurauit, ne reus ad iudiciũ veniret: vt ff. de eo, p quẽ fac. est. l. j. §. si reus. & l. fi. §. sed & si stipulatur. extra, de in integrum resti. ex literis. extra, de offi. dele. pastoralis. §. fi. ¶ Itẽ [f] excipitur, q̃ citatus probabiliter errãs in nomine iudicis, iuit ad aliũ iudicẽ eiusdẽ nominis. ff. de iudic. l. antepe. ¶ † Quid si ego & aduersarius meus, impetrauimus literas cões ad M. & P. canonicos Narbonñ. ego facio illũ citari per duos canonicos, qui vocantur M. & P. & ipse me per alios duos, qui similiter vocãtur M. & P. quęritur quę citatio valeat? R̃n. vtriq; cõueniẽt. extra de rescrip. pastoralis. & si sibi non detulit, videtur actoris citatio prævalere: quia reus semper diceret, nõ sensi de illis ff. de tributo. illud. §. j. & arg. ff. de eo, quod cer. lo. l. nõ vtiq;. §. damus. Vincen. [g] ¶ † Quid si impetro literas cõtra P. canonicũ, cùm multi sic vocẽtur: nũquid literæ valẽt? Arg. q̃ nõ. extra de rescri. c. fi. ibi: quæ cõe cum pluribus &c. ¶ Sed dic cõtra, & mea erit interpretatio, de quo sensetim. ff. de iudic. si qs intentione. [h] sed prima citatione cõsumitur rescriptũ, quoad alios [i] nõ citatos: vt e. tit. cùm in multis. li. vj. & c. in nostra. ¶ Itẽ excipitur q̃ erãt [k] duo iudices delegati, & alter tãtum citat. C. qñ prouo. nõ est ne. cũ magistrat9. & in auť. vt iudices nõ expec. sa. iuß. §. si aũt duo. & j. §. iam de citatione. vers. hoc aũt ¶ Item [l] q̃ sit citatus ad locũ inhonestum, puta prostibulũ, vel minus tutũ, vel vbi est timor hostiũ vel vbi sunt inimici, vel eorũ amici, vel domestici. C. de sen. & interlo. om. iud. sententia. ff. ex quib. cau.

e ¶ Excipitur. Secũdum Vber. ij.

f ¶ Itẽ. Secũdum eundem.

g ¶ Vinc. Qui hic & statim sequit̃ no. de rescript. c. vltimo. in fin. & ibi etiam Cõpo. post eum.

h ¶ Intentione. Facit quod not. de offi. deleg. quoniam abbas. in iiij. glo.

i ¶ Alios. Eiusdẽ nominis.

k ¶ Quòd erãt. Secũdùm Vber. ij.

l ¶ Item. Secundũ eundem.

m ¶ De lega. iij. Io Vber. primò habebam de leg. j. corrige de legationibus. ADDE. vt plene per Old. cõsi. xliiij. inci. quæritur vtrum citatio. vbi tenet q̃ nec citatus tenetur comparere: sed tenet de familiaribus alicuius potẽtis, licet probabiliter de ipsius potentis odio non appareat.

n ¶ Sequenti. Hoc repetitur in fi. ti.

o ¶ Pepit. De mulieribus dic vt de iudic. c. mulieres. lib. vj.

p ¶ Habes. Hac decã Pileus vbi supra, voluit eos recitare.

q ¶ Item. Secundũ Vber. ij.

r ¶ Parati. Vbi dictum eius scripsi super glo. ij.

s ¶ Item. Secundũ eum.

t ¶ Mutauit. Secũdõ Vbert. & idẽ si per obreptionem mutata esset dies. de restitu. in integr. ex literis.

u ¶ Procurasset. Facit cle. de poenis. multorum.

x ¶ Esset. Intellige quia tunc citatio arctat eũ, sed actionem habet aduersus detinentem in id, quod eius interest: vt ibi. Si tamen ille soluendo esset, detentus restituitur. ff. de eo, per quem fact. est. l. fi. j. rñ. Patet per hoc q̃ cùm non sit contumax, quia aliàs nõ daretur sibi actio nec restitutio, & subiectum excõicationis sit contumacia. ergo excommunicari nõ põt: cùm poena sit spiritualis & personalis, nec recipiat interesse. Super hoc tñ dic vt de sen. excõ. venerabilib9. §. idẽ est. li. vj. & vt ibi no. in gl. ij. ADDE an excõicatus citat9 ad audiendam sententiam, teneatur mittere procuratorem? Ang. tenet q̃ sic, eius cõsilio lxv. & vide Bar. consi. ccxxviij.

in pos. ea. l. Fulcinius. §. quid sit latitare. extra, de appel. ex parte. ff. de arbi. si cùm dies. §. si arbiter. & ff. de inter. actũ. l. iiij. in fin. extra, vt lite non contestata. accedens. ij. ff. de lega. iij. [m] sciendũ. §. si accusatio. ¶ Itẽ q̃ citatus est circa rẽ rusticam occupatus, & res est peritura. ff. de fer. ne quis. extra, de iudi. c. fi. ¶ Itẽ q̃ nõ cõtinet spatiũ xx. dierũ, secũdum q̃sdam. iij. q. iij. offeratur. hodie tñ hoc arbitrium est. extra, de app. personarũ. & c. seq. [n] ¶ Itẽ q̃ valetudine, vel tẽpestate, vel vi fluminis, est impeditus citatus, vel propter viarũ discrimina: vel vocatus est ad testimonium, vel dignitatẽ: vel incipit abesse cã Reipublicæ: vel est mulier grauida, vel quæ peperit: [o] vel domestico funere impeditur: vel maius negotiũ ipsm trahit. Hos casus & alios habes [p] ff. si qs. cau. l. ij. §. j. & §. si qs in iudicio. & l. iiij. & l. fi. is, qui fideiussorem. & l. seq. lxiij. di. cùm lõge ff. ex quibus caus. ma. iñ hi. in auť. vt cũ de app. cog. §. meminimus. co. viij. C. de sepul. vio. auť. sed ne. Ælibi tñ causatores nõ videntur sufficere ad excusandum. extra, de do. & cõtu. c. cùm dilecti. nec cõfectio chrismatis, vel baptisma filij Principis, si imminẽt. extra, de actio. veniẽt. ¶ Itẽ [q] q̃ vocatus fuit ad maius tribunal. ff. de re iud. cũtra pupillũ. §. is, qui. vñ ad eũ vocãtẽ, quia maior est, prius currendũ est: vt probatur tã in texto q̃ in gl. xviij. di. si eps. extra, de app. cũ parati. Et hæc verba sunt, nisi malitiose procuret se per superiorem vocari. extra, de offi. deleg. pastoralis. ad fi. j. ver. ij. An potius sit obediẽdũ Regi citãti, q̃ archiepõ: vel epõ, q̃ plato, vel etiã Papæ: oot. secũdum papã in præ. c. cùm parati. [r] & in prę. c. si eps. ¶ Itẽ [s] q̃ iudex per obreptionẽ, locũ, statutum mutauit. [t] C. quõ & qñ iudex. si vt proponis. & l. si præses. ¶ Itẽ q̃ citatus, detẽtus fuit à magistratu, & in vinculis positus seu impeditus sine eius dolo, vel ab hostibus captus. vñ nõ arctat eũ citatio. Secus si ipse hoc procurasset, [u] vel à priuato detẽtus esset. [x] ff. si quis cau. l. ij. §. fi. & l. iij. & l. iiij. extra, de offi. deleg. pastoralis. ad fi. extra, de pig. significãte. ¶ Itẽ q̃ erat infirmus, [y] vel obsessus, vel mors imminebat, vel graui necessitate, vel persecutione vel naufragio vrgebatur. de con. dist. iiij. hi qui. & v. q. ij. si egrotans. extra de procur. querelam. Infirmus enim etiã personaliter citatus, nõ cogitur venire, sed debet excusatorẽ mittere: vt extra de do. & contu. cùm dilecti. §. expectãtibus. & extra de elect. bonæ. j. §. cõtra. & §. fi. ¶ Itẽ [z] q̃ clamorẽ seu vocem pręconis, nõ intellexit. C. quõ & qñ iud. auť. qui semel ff. de in inte. rest. diuus. xliij. di. sit rector. versic. hinc per Malachiã. & seq. ¶ † Itẽ q̃ est spoliatus, vñ non tenetur venire [a] vel rñdere, donec fuerit plenè restitutus. iij. q. ij. c. j. & c. prius ergo. in fi. & c. si eps. prope prin. ibi: nõ enim cõueniri &c. ij. q. ij. in scripturis. extra de or. cog. c. ij. de restit. spo. frequẽs. [b] & c. olim. ij. Cõsulo tñ q̃ veniat allegare priuilegiũ suũ nisi notoriũ sit ipsm esse spoliatũ [c]. ff. de peculio. eo tpe. Itẽ q̃ facta est hora incõgrua, puta post vesperas, vel in nocte. extra, de offi. dele. consuluit. in auť. de iud. §. sedebũt. ¶ Itẽ q̃ nõ fuit peremptoria. extra, de do. & contu. prout. & c. cùm dilecti. xxiiij. q. iij. de illicita. ¶ † Item q̃ facta est intra nimis angusta tpa. v. q. ij. l. si primates. & cap. j. ff. de fer. l. j. ¶ Sed pone: papa mandat sic mihi: Moneas talem q̃ intra xv. dies restituat tale beneficium tali: alioquin cites eum, vt intra tres menses per se vel procuratorem cõpareat corã nobis. Ego mãdato recepto, sic procedo: dico enim illi: Moneo te vt restituas intra xv. dies bñficiũ, alioquin extũc te citõ q̃ venias ad sedem apostolicã: quæritur an valeat talis citatio. Papa prouũciauit nõ valere. debuit enim expectare per xv. dies, & postea citare secundum formam rescripti [d]. ¶ Itẽ q̃ facta est indeterminatè, ad locum, qui cõe nomen habet cum aliis locis. extra, de rescr. capit. fina. ¶ Quid si fiat alternatiuè, ad hunc, vel ad illum

y ¶ Infirmus. Vide s. de procu. §. ij. in fi.

z ¶ Item Secundũ Vber. ij.

a ¶ Venire. Hoc dictũ Io. & illud j. ver. item q̃ rescriptũ. et ver. ad euidens. q̃ ponit Ioan. in q̃o. in c. si eps. & posuit in decre. veniẽs. de accus. vt ibi scripsi super gl. fin. Tanc. improbat & author: vt in his patet. & idẽ Host. in Sum. de cõtu. §. ij. vers. nõ videtur.

b ¶ Frequens. li. vj.

c ¶ Spoliatũ. Hoc intellige vt in j. c. frequens.

d ¶ Rescripti. Simile quod not. in cle. de sta. mo. attendẽtes. in glos. pen. & quod dixi de elect. commissa. in prin. li. vj. & de offi. de lega. cùm plures. sup vlt gl. & vide j. de remis. §. videndum. vers. hoc etiã notãdũ. & versic. sequẽ.

illū locū? Rñdeo, idē puto: arg. extra de plus peti. c. vnico. Itē q in ea nulla cā exprimit, quare fiat. v. q. ij. c. j. & c. fi. ff. de fer. l. j. arg. cōtra. xj. q. ij. certū[a]. Itē q euidēs est, citantē nō esse iudicē. extra, de off. dele. prudētiam. & c. seq. & c. ex sacris. de 13 app. si duob⁹. ff. de re iud. cōtumacia. §. fi. ¶ † Itē excipit q citatio fit ad diē festiuā, vel solennē seu feriatā.[b] C. de fer. l. fi. extra, eo. c. fi[c]. ff. eo. l. j. & ij. C. quō & qñ iudex. si vt proponis. & v. q. ij. c. j. ff. si quis in ius vo. nō ie. l. ij. in fi. xv. q. iiij. placita. arg. cōtra. extra, de accu. veniēs. Sed ibi citat qs ad diē festū, nō vt pcedat, qd fieri nō pōt, sed vt cōpeat. Itē cōtra extra, de do. & cōtu. c. cū dilecti. & de dila. c. fi. & de in integ. rest. cū ex literis. in fi. & c. cōsa. sed in illis nō fit citatio ad diē festū: sed vt vsq; ad festū cōpeat citat⁹: & vsq; ibi ponit exclusiuè, & exponit, i. circa[d]. Si ergo citatio fit ad diē feriatā, debet citat⁹ illa die cōparere. & in sequēti pcedere. arg. in pr. c. veniēs. & c. cū dilecti. & idē est, si dies feriati sint duo vel x. vel plures. vnde quidā in suis apponūt citationib⁹, cōpeas die tali, vt extūc procedamus: qa & si tūc pcedi nō possit, cōparere tñ pōt: sed hoc supfluū reputo, secundū intellectū verū iuriū pręmissorū. Si tñ die non cōpareat feriata, sed sequēti: nō cōdēnabit in expensis: vt in prę. c. cū dilecti. ver. quapropter. & sic seruamus cōtraria in c. c. in fi. vbi fit cōdēnatio. Sed ibi citatus nec in termino, nec post, cōparuit. debuit igitur cōdēnari, ex quo post terminū expectatus nō venit. extra, de pcu. querelā. C. de iud. sancim⁹. Sed & si citat⁹ ad diē festū cōpareat, pōt sumptus petere ab actore, secūdū Io. de Deo[e]. ff. de iud. eū, quē temere. ff. de iur. & fac. igno. error. quia licet vocari nō debuerit, nō tñ dicit q nō valeat. xv. q. iiij. c. j. ij. & iij. vbi de hoc. & j. de fer. §. nūc videamus. ver. qd si iudex. & sequēti. Alij, vt papa, dicūt q nō tenet cōparere in die solēni asignata: sed in sequēti sic: etiā si ferię illę durēt p x vel xx. dies: qa duo mādari videt, s. q die illa, & q comparea. vnde q̄ q̄ si die illa non cōpareat, excusationē habeat: tñ si in sequēti nō cōpareat, exceptionē nō habet: qa termini datio, bene tenet. Hęc probant in prædi. c. cū dilecti. & ff. de arbi. Celsus. Primū verius puto de iure, nec secundū iuriū pręmissorum intellectū puto referre, siue exprimat patenter error in citatione, vt qa forte dicit, Cōpareas die dominica, siue nō exprimat: vt qa forte dicit, cōpareas x. vel xx. die. Sed die illa festū occurrit, vt in præ. c. de dila. c. fin. & in pręd. c. cū dilecti. tū ex literis. corā veniēs. ar. cōtra extra, de sen. excō. per tuas. §. nos igit. cū suis cōcor.[f] & vide infrà. §. viso. ver. quid si aliqua. & j. de dila. §. j. ver. sed pone. 14 ¶ † Itē excipit q facta est in die festo, vel feriato: licet fiat ad diē nō feriatā. ff. de fer. l. j. & C. e. l. fi[g]. ibi: pconis vox horrida cōqescat. & ibi: nulla quēcūq; &c. & ibi: taceat, &c. C. de dila. à pcedēte. v. q. ij. c. j. nā citatio est de processu: vt extra, de pb. qm̄ cōtra. & pcessus tali die habit⁹, nulli⁹ est momēti. extra, de se. c. fi. ad fi. C. e. l. fi. ar. cōtra. ff. de do. īter virū & vxo. īter eos. & de no. ope. nū. l. j. §. itē nūciatio[h]. ¶ Itē q rescriptū aplicū in ea nō fuit insertū: vt j. §. sequit. sed tūc secūdū V in. debet venire priuilegiū suū allegaturus. Itē q nimis maturatū est pemptoriū. extra, de dila. c. j. ¶ Item q euidēs est, iudicē esse inimicū, vel suspectum. iij. q. v. quia suspecti. extra, vt lite nō cōte. accedēs. sed tūc veniat priuilegiū suū allegare. ¶ Itē q ad q̄relam liberti, patronos citat. vnde nō valet. C. de in ius vo. l. ij. & iiij. q. iij. ver. liberti. ¶ Itē nō valet citatio facta super pricipali per iudicē app. qd dicit j. eo. §. viso. ver. quid si altera. ¶ Itē q fit ad locum minus insigne, & vbi haberi nequit copia iurisperitorū. extra, de rescri. pręsenti.[i] 15 ¶ † Sed qoid si citatus taliter, & nō veniēs, excōicat, vel fit cōtra eū missio in pos. Dic q si notoriū est, locū esse talem nō tenet venire, nec tenet excōicatio, vel missio, si nō veniat: qa tūc perinde est, ac si pbatū esset. ij. q. j. de manifesta. ff. q sa. co. si verò. §. j. Talis em̄ citatio nulla fuit. ff. de fer. l. j. ar. ff. de arbi. si cū dies. §. si arbiter. In dubio autē venire tenet, alioquin tenet excōicatio & missio. ff. de iudi. si quis. extra de app. si duob⁹. & hoc verū est, nisi citatus appellet: quia citat ad locū talē, & verū sit q nō sit loc⁹ insignis: quia tunc nō tenet excōicatio, vel missio & iudex appellationis facta sibi de hoc fide, cassabit quicquid factū erit post app. alioquin cōfirmabit. Et idē dicim⁹ vbi qs ad locū nō tutū citatur.

16 ¶ † Qoid si locus in se nō est insignis: delegat⁹ tñ ducit secū tot peritos, quot sibi & partibus sufficiūt, pro cōsilio? Rñ. nō tenet ire citat⁹. sic em̄ statutum est pptec id, qd frequētius accidit: quia s. in talib⁹ locis non est copia peritorū. ff. de legi. nā ad ea. licet em̄ in vno termino habeat ibi peritos, forte in alio non haberet. 17 ¶ † Sed quæ loca dicuntur insignia? Rñdeo, recurrendū est ad communē prouinciæ opinionē. ff. de supel. leg. Labeo. & ad arbitrium boni viri. l. iudicis. ff. de ver. obli. continuus. Iudicis dico, s. qui de causa cognoscit. & sic loquitur l. continuus. Alij cōtra: quia suspectus esset, quia nollet cōtra factū suum venire. arg. C. de arbi. ne in arbitris. extra, de cle. coniu. diuersis. in fi[k]. Sufficit autē, & necesse est, q illuc venientes pcā inueniāt ibi necessaria pro se & pro equitaturis. nec est necesse q ibi inueniāt periti, secūdùm B. Cōpost. qa hoc nō dicit cōstitutio, pręsenti. Sufficit em̄ q de locis vicinis haberi possint. ¶ Itē q iudex citat ad locū nō suę iurisdictiōis[l]. ff. de iur. om. iu. l. fi. sed tūc tenet venire, qa forte id est, sibi à superiore vel iudice alterius territorij cōcessum: q̄uis hoc in citatione exprimi debuisset. iij. q. vj.

a ¶ Certū. Sol. si ibi exponit canonicè. i. cū expressione causæ, cessat cōtrarium: & primū dictū tenet Io. iij. q. ij. si eps. & bene facit c. vlti. v. q. vij. superius allegatū, qd incipit, si primates. Ad idē iij. q. ix. indicas. allegat s. l. j. de ferijs. & q̄uè facit l. ij. q̄ ponūt certas causas, ad quas citari possunt alij qui in ferijs, fauore hoīm introductis. Sunt ergo causæ exprimendæ, vt sciat vocatus, an citatio arctet. Bene facit etiam lex, ex quacūq; cā. ff. si qs in ius voc. non ie. quæ dixit, vocatū per iudicē ex quacunq; causa, ire debere. ergo exprimenda est cā. Ad idem de dila. c. vlt. in princ. & de do. & contu. cùm dilecti. & de accu. licet in quibus papa citando expressit causam: ergo & alij citantes tenent. Ad idē extra, de re iud. in causis. inducitur ad idem, multa fore, quæ requirunt expressionem causæ: vt libellus. C. de annu. exce. si ex multis. vbi de hoc. & extra, de libel. ob. ca. ij. & cautio. & extra, de fide instru. si cautio. & transactio. ff. de transa. cū hi. §. prætor. cōtradictio. C. de edi. di. Adri. tollen. l. si. appellatio ante diffinitiuā. de app. vt debitus. vel cōtra electiones, &c. de elec. c. j. & c. vt circa. li. vj. Item in procuratorio ad illas interponēdas. eo. tit. procurator. Itē dimissoria Vltramontani ordinandi per epm Italicum. de tēp. or. c. j. eo. li. excōmunicato. de sen. excō. c. j. lib. vj. & suspensio & interdictū: vt eo. c. §. & hæc eadem. inceßatio nibus diuinorū. de offi. or. si canonici. e. l. Item non parens mandato papæ, debet exprimere causam. de rescri. si quando. & factum indicatur ex causa. ff. de fur. verū. ij. & extra, de acc. cū dilecti. vbi scripsi post Host. super glos. causa. nouem modos, quibus sumitur causa.

b ¶ Feriatam. Dicit V ber. ij. extra casus pręmissos alleg. eadem iura.
A D D E. huiusmodi citatio quando valeat, vide Bald. in l. circa eos. ff. de hære. institu.

c ¶ C. fi. De hac quęstione & seq. vide quod ibi plenè dixi in gl. nō solū.

d ¶ Circa. Vide quod de dictione vsq;, scripsi de ordi. ab episcopo, qui renun. c. j. super j. glo.

e ¶ Ioan. de Deo lib. iudi. par. j. in principio.

f ¶ Concor. Ibi inter errorem expressum & non expressum, diuersum ius statuitur. sed ibi de errore intolerabili, vt exprimit tex. hic de tolerabili, vt patet per superius allegata.

g ¶ L. fin. Per quam l. dicit Guido de Suza. in l. ij. ff. si quis in ius voca. nō ie. q tutius est dicere citationem non valere.
A D D E q Fede. cōsi. xlviij. tenet citationem valere. sed Pau. de Castr. consil. xxv. tenet contrarium q non valeat.
A D D E Bald. in l. in tempus. ff. de hęre. instit. vbi ipse tenet ex mente Old. q si sit facta in ferijs introductis in fauorē hoīm, valeat: secus tñ in introductis in honorē Dei. vbi ipsum vide. In hoc vltimo casu intelligas dictum Inn. in c. pręterea. extra, de dila. q citatio facta die feriata, est ipso iure nulla, licet aliquo casu possit saluari. refert & sequitur Felin. in c. j. in iij. col. in princ. extra, de re iudica.

h ¶ Nunciatio. Testatio omnibus diebus fieri potest. s. remisi.

i ¶ Præsenti. Qoam hodie non habemus. sed vide in decre. statutum. §. primo.

k ¶ In fi. De hoc nota in præd. decre. statutum. sup ver. copia.

l ¶ Iurisdictionis. Hoc verum saluo qd habet in cle. q̄uis. de fo. compe. Dic tamen vt habetur de of. or. cùm eps. li. vj. nec placet qd hic subdit author, qd puto incōsideratè dictū, quia si ex cōsensu epi loci, ad quem citat, posset ibi cognoscere causam proprij subditi volentis: non tamen posset trahere inuitum, nisi in casu cle. prædictæ, vt etiā ibi not. in glos. in duobus. & bene facit decre. statutū. §. in nollo. de rescri. lib. vj. ne s. demus epo, quod delegato papæ negatur idem, pōderato suo principio. Optime facit decre. vt litigātes. de off. or. ea. l. & iura, quæ infrà allegat author, nō probāt qd sequit, sed precedens respiciūt dictū: imò plus, quia faciunt cōtra secundū, qa primi duo canones, vt possit iudex trahere extra territoriō, solùm excipiunt, cùm id fit authoritate apostolica. Errat ergo, qui alium casum addit. decre. nouit. facit contra: qa ibi legatus erat in subdelegatione. decre. ex tuarū etiā cōtra, quia vltra licentiā papę requirit cōsensus illius, cui pręiudicatur: p qd tenendū est q etiā si exprimeret citat⁹, qd subdit author, tñ citat⁹ ire nō teneretur. Est etiā aduertendū q sequēs ver. loquitur de eo, qui citat in loco nō suæ iurisdictionis. h. d. ad locū. & pōderata remissione, quā dat, intelligit quod existens in loco suæ iurisdictionis, edictū citatiōis poni facit in loco nō suæ iurisdictionis: & in hoc differt ab hoc primo: quia edictū vocalis citationis, bene fit in loco subiecto citāti, sed ad locū non subiectum: ibi verò fit in loco non subiecto ad locū subiectū. Tamen in hoc primo casu non curo an præceptum de citando ad locum non subiectum, faciat episcopus etiam in loco subiecto. vt si existens Bonon. præcipi faciat subdito q tali die sit coram eo Florentiæ.
A D D E, q inuitis partibus quis non possit trahere aliquem extra iurisdictionē suā, etiā si ille, cui⁹ est iurisdictio, cōsentiret ibi in d. c. nouit. Et ita dicit tenere Bal. in l. si quis ex consensu. de epi. audi. & communiter doct. Sed vide Old. pulchrè eius consil. lxxxviij. incip. Tertiò quæritur. vbi Ioan. And. prędicta verba furto subtraxit.

a ¶Item. Secundùm Vber.ij.vbi s.
b ¶Item. Iste ver.fuit Tan.vbi s.
c ¶Iuris.libro vj.
d ¶Videtur. Secundùm Io.iij.q.iij.si eps. Et vide quod scripsi de dila. c.ij. in gl.magna ante fi.ver.vel dic melius.& vide quod scripsi de scoten.ex com.c.Romana.libro vj.super versi. innoxios.cum suis remis.
e ¶Præsenti. Vt su pra.
f ¶L.ij. Et vt ibi not. in prædicta l. si quis ex aliena. nō dicitur hęc ꝓpria cā iudicis, sed actoris. De hoc etiam ff.ad munici. l. de iure per quas leges & ff. de iudi. l.ij.§. sed si dubitetur.dicit Pil.vbi s. ꝙ bene cognoscit & iudicat iudex, an sua sit iurisdictio. & idem not. in præ.l. si quis. in fi.j.glo. idem dicit post Gof.de of.de le.significantibus. super ver. pronunciauerunt. Idem Rofre. vbi tractat de edicto, si quis in ius vo.non ie.dicens sibi q̄d Place. & docto. tenebāt contrarium,s.ꝙ bene ęstimabat iudex an esset sua iurisdictio, eo casu, sed non pronunciabat ne iudicaret in causa propria cōtra id C. ne quis in sua causa. sicut fit in incidentib⁹, de quibus iudex cognoscit,sed non proolicist. de quo facit de or.cognitio. c.j. Item Rof. plus dicebat quòd etiam si aliquod salariū reciperet iudex, puta duos in reos in principio & duos in fine in authen. de iudi.§. audient, colla.vj.illud salarium non faciet dici causam suā: inducit ꝙ de legatario dicit Instit.de temp. or.§. legatarijs. & de vēditore.ff. de cōtrahēn.emptio.l.si stu las.Sed Pileus quęrit quis iurabit de calumnia ex parte iudicis? Respōdet ꝙ ipse idem nihil alleg.Item hoc nō seruatur. ex hoc etiam sequeretur quòd in causis, q̄bus ꝓcedit ex officio, iurare deberet. quod est fal-

vnaquęq; .& ix.q.iij.cōquestus. extra, de offi.lega.nouit.extra,de vsu pal.ex tuaru. ¶Quid si citat in loco non suę iurisdictionis? De hoc s.de cōpe.iudi.aditione.§.j.ver.vij. ¶Itē[a] ꝙ citatus est de legatus nec habet certū tribunal: nec solitum locū iudicādi & in citatiōe nō exprimit locus, quo citatus debeat cōparere: maximè si in locis publicis moret: vt sæpe cōtingit io vicarijs & legatis.ff. de iudi.si locus.extra,de rescrip.c.fi.ff.de iusti. & iu.l.pe.circa fi.C.quomodo & qn̄ io.si vt proponis. ¶Item ꝙ euidens est,citatū non esse soluēdo: extra,de resti.spol.olim.de sol. Odoardus. Itē non valet citatio facta ad eligēdum nondū defuncto prælato.extra,de elec.bonę.ij.in fi. ¶Itē[b] nō valet citatio, quę fit per delegatū: vt quis personaliter veniat, nisi in casib⁹.puta si causa sit criminalis vel ad iurandū de calūnia vel de veritate, vel aliàs iuris necessitas id exposcat. extra, de iudi. ioris.[c]

18 ¶†Itē non valet citatio ratione citati, qui talis est qui nō potest in iudiciū vocari: puta quia est cōsul, prefectus, prætor, & magistratus, qui imperiū habēt, eps dū sacra facit, is, qui vxorē ducit, vel ea, quę ducitur: nec is, qui funus familiare prosequitur, vel ad maius tribunal vocatur, nec is, qui propter loci religionem se mouere non potest: vt regularis, & inclusus: nec furiosus, vel impubes.ff. de in ius vo.l.ij.& iij. verūtamē religiosus & furiosus & impubes, & si nō per se, per alios tn̄ cōueniūtur, s.p administratores vel actores, per tutores, & curatores suos.ff.ex quib⁹ cau.ma. sed & si.C. de in ius vo.l.ij.& no.extra,de senten. excō.c. parochianos.& sic de quibusdā alijs psonis.q̄ dic vt s. de actore.& in tit.de reo. ¶Itē excipit ꝙ nō valet citatio, qa is qui cōmisit eā, nō poterat eā cōmittere.quod dic vt s.de iudi.deleg.§.sequit. Itē quòd duo tn̄ citāt, cū tn̄ cā sit trib⁹ delegata vt j.e.§.sequit.ver.hoc aūt. ¶Itē gn̄aliter non valet citatio, vbicūq; reus se tueri pōt, si eius defensio sit in euidenti.ff.de iudi.nō videt[d].

19 ¶†Ceterū vbi dubiū est, an teneat citatio vel nōt & etiā semp tuti⁹ est, vt quis veniat suū priuilegiū allegare.ff. de iudi.si quis ex aliena.extra,de appel.cū parati nisi notoriū esset seu euidēs, citationē ipso iure nō teneret: nec citatū teneri ad eundū, vt dixi, & no.extra,de rescrip.præsenti[e]. Nā si sit contumax, tenebit sententia cōtra eū lata etiā ab eo, cuius iurisdictionē si venisset declinasse, obiectu alicuius exceptionis potuisset.extra,de app.si duob⁹.ff. si qs in ius vo. non ie.l.ij.[f]

20 ¶†Sed pone ꝙ iudex secularis citat clericū, ignorās eū esse clericū: clericus verò nō venit, ideoq; iudex cōtra eū ꝓcedit: videt ex prædictis ꝙ tenet eius processus. & ar. in his, quę not. extra,de accu.veniēs.in gl.sic patet.in fine[g]. Dic cōtra,ar.de iud.at si clerici.& de fo.compe.si diligēti.imò debet reuocari de facto, quod de facto fecit, cū citò nouerit eū clericum esse. Nec obstat quod iā ꝓximè dixi. Nā ibi aliàs iudex erat: licet exceptionis ope repelli potuisset. Idem est si ordinarius ignorāter ꝓcedat, & excōicet exēptū nolentē venire, secundū G.Na. nā ꝙ clericus nō debet corā seculari cōparere, vel exēptus corā ordinario, ius cōe est: nec est tale priuilegiū, ꝙ teneat venire allegare corā iudice: vt dictū est suprà. aliàs bene tenet: vt patet in laico scholari, qui est priuilegiatus. De hoc j.§.iā de citatione.ver.pe. & fi[h].

21 ¶†Item pone P. fingit se appellasse in causa, quā mecū habebat, cū tn̄ nō appellasset, vel appellatio non tenuit: quia ex causa minus legitima: vel quia fuit tertio appellatū: iudex nihilò minus citat me: nunquid teneor ire? Rū. sic: alioquin tenebit sententia per eū cōtra me super principali lata: nec quęretur postea an fuerit appellatū vel nō: quia ratione dubij iudex habuit iurisdictionem: licet potuisset per exceptionē elidi.s.de rescripti præsen.§.j. ver. quid si excipitur. sic obtinuit: licet papa videatur notare contra extra,de app.si duob⁹. sed fortè ibi loquitur quando absens nō fuit legitimè citatus: vel quando pars præsens, per malitiam dicebat appellatū, sciens nō esse appellatū: hic aūt loquimur quando credebat appellatū esse[i].

22 ¶†Quid si quis iurat nō exire aliquā domū intra xv. dies: in isto medio à iudice vocat in aliquid venire tenet, nō obstāte iuramento? Rūsio: qa in quolibet iuramento, intelligit ius superioris exceptū. extra,de iureiu.venientes.de rescri.cōstitutus. & ideo nō dicetur transgressor iuramēti: & quia seruatū redūdaret in præiudiciū alteri⁹.extra,de iureiur.cū cōtingat[k]. In summa no.ꝙ si citat⁹ ex aliqua causa nō cōparet in termino assignato, nihilò minus debet post terminū cōpere: vt extra,de do.& cōtu.cū dilecti. ¶Quę autē hic desunt, vide s.in titu.de reo.

SVMMARIVM.

1 ☞In ciuilibus & criminalibus, an secundū leges idem iuris esse debeat.
2 In arduis & criminalibus, cautè est agendum, ne à seueritate iuris recedatur.
3 Citatio qualiter fieri debeat in criminalibus.
4 Inducię quęlibet à iure statutæ sunt arbitrariæ.

De temporum interstitijs, inter unam citationem & aliam.

NVNC De tēporū interstitijs inter vnā citationē & aliā, videamus. Sup quo notandū est, ꝙ si hi, qui vocātur ad iudiciū, sunt in eodem loco, vbi est iudex, vel ibi de vicino vocandi sunt ad iudiciū literis, vel nūcio, per interualla septēnorum[l] & binorū, & vnius dierū, ita ꝙ xix.dies compleant: vt v.q.ij.pr̄nti. Si verò sunt in alia ciuitate vel loco nō multū remoto, dat mensis ad veniēdū & si allegauerit iustū impedimentū, dabit ali⁹ mēsis: tn̄ remanebūt excōicati, donec probēt impedimētū: vt iiij.q.v.quisqs.& etiā tertius mēsis dabit excā, si iudici expediēs videat: vt v.q.iij.si ægrotās. Cęterū si sunt valde remoti, vocabuntur trib⁹ edictis, vel vno ꝓ oībus perēptorio: vt ff.de iudi. ad perēptorium.& l.sequ.xxiiij.q.iij.de illicita.C. qn̄o & qn̄ iu.l.cōsentaneū.& l.tres. & quodlibet illorū edictorū debet cōtinere xxx.dies tantū: vt C.eo.ti.aut.q semel.in aut.de litig.§.omnē. sed secūdū leges antiquas tm̄ x.dies: vt ff.de iud. p interualla.C.de iud. ꝓperandū.§. & si quidē. Aliter aūt facta citatio nō valet, nec citat⁹ coget rn̄dere si venerit.v.q.ij.vocatio.& §.fi. Vel dic ꝙ ille canō, p̄nti.loquit in clericis inferiorib⁹ accusatis. illa aūt c.qsquis.& c.si ęgrotās.in epis accusatis: vt ibi expresse habet: presbyteris aūt & diaconibus accusatis, eędē dant inducię.ar.xv.q.vij. qđ autē. Nec mirū si diuersa tēpora statuūt in epis & inferiorib⁹.nā aliter agit cū maiorib⁹, & aliter cū minorib⁹.extra,de iud.c.nouit.§.sed forsan.& extra de offi.dele.pastoralis.§.j. Itē c.de illicita.nō specificat certū numerū dierū: sed determinat p dictos canones.ar.ff.de le.sed posteriores.aut.verò, & cōsequēter loquit in causis ciuilib⁹.ideo tn̄ reprobat hūc intellectū.iij.q.iij.in summa.

1 ¶†Sed nūqd idē iuris est, secūdū leges in ciuilib⁹ & criminalibus? Nō vr: nā in criminalib⁹ debet interponi triduū inter vnā citationē & aliā: vt ff.de pu.iu.inter accusatorē. Sed illud antiquatū est: vn̄ dic ꝙ hodie xxx.dies dat io vtrisq;: vt in p̄di.aut.& C.de exhi.& intro.reis.l.j. & C. de pœnis.si vindicari. & sic sentit Azo.ar.C.de iud. ꝓperādū.§.j.& C.qn̄o & qn̄ iu.aut.q semel. Vel dic vt j.de accu.§.j.ver. quare aūt. Io.aūt de Deo[m] itelligit p̄.c.p̄uri.i minimis causis, illud c.de illicita.

2 †In arduis & criminalibus, in quib⁹ cautius est agendū: nō à seueritate iuris

sum, nec est iurare statutum nec seruatum. Et sic ratio, quia ius præsumit à iudice abesse calumniā.extra,de renun.in præsentia.ff.de offi.præfe.vr. l.j.post princip. Ratio autem illa, quòd eius officium est necessarium. ff. de mune.& ho.munerum.§.iudicandi.nō placet. pro ea faciat quod no. de officio deleg.ab arbit.lib.vj.& super vltimā glos.sequeretur enim per illam, quòd tutores & curatores & prælati nō iurarēt quod est falsum. de hoc j. de iura. calum.§. restat. in prin. An autem ab interlocutoria qua pronunciauit se iudicem competentem, ipse citans appellari possit secūdùm leges: dicā j. de app.§. in quibus.versi.sed nunquid potest.
g ¶In fin.& per Io. iij.q. iij. si episcopus.
h ¶Et fin. Vide q̄stionem, quam posui super regula, scienti.de rego.iu. lib. vj. maximè in solutione.
i ¶Esse. Ad literā fuit hęc additio Inno.& Compo. in decre.super literis. de rescri. vt scripsi post glo. ver. item quærunt.
k ¶Cōtingat. Vide s.de actore.§.j.versi.sed quid si iurauerit. & ibi remis. ADDE simile de eo, qui iurauit alicui non reuelare suum secretum: quia hoc non procedit, si producatur in testem: nam tunc in iudicio dicas ꝙ tenetur, nec iuramento impeditur: vt notant docto. & præsertim Abb.Sicu.ca.ij.extra,de offi.ord.
l ¶Septēnorū. Superbis & bis binorum.
m ¶De Deo. in cauil.parte ij.rub. de intersti. temporū.

a ¶ Tamē secundū Tan. vbi ſ. cuius ſunt verba ſequētia. Idē Pileus vl. i ſ. ij.
b ¶ l. Acc. In aut. qui ſemel. C. quomodo & qn̄ iudex. ibi tñ de cōſuetudine non. Item tenet cōtrarium in præ. §. omnē. in fin. magnæ glo. per præ. l. nunquā. vbi tendit ad idem Iac. de Bel. in præ. §. dicit in dilationibus, quæ dantur ante litis conteſt. ꝓcedere primū dictū, in his quę poſt litē cōteſt. procedere ſecundū dictū: vt no. de reg. iur. indultū. lib. vj. qđ placet ibi Dyn. Itē Iac. de Aret. vt ponit Cy. C. de dila. l. j. in fin. contra dictū Iaco. de Bel. eſt quod no. j. de dila. §. nunc videam⁹. ver. nunqd ergo.
ADDE, ꝙ per Bar. i l. j. C. de dila. quem cōiter ibi ſequūtur doctores.
ADDE tu quòd dilationes omnes regulariter ſunt arbitrarię: & ſi qd cōtrarium reperitur, caſuale eſt. Ita Hoſtien. i Summa extra de dilatio. § qs ipſas. & plenè videas perſcribentes in c. cùm ſit Romana. extra de appel. per Abba. Sicu. in c. quod ad conſultationem. extra de re iudic.
Extinguat. Verbū eſt canonis alle. ſed melius vtebaꝛ verbis le. huius dicentis, eo ꝙ perimit diſceptationes: & vltra non patitur aduerſarium tergiuerſari. Quæ verba bene faciunt ad quæſtionem not. in decre. fin. de elec. lib. vj. in gloſſ. omnquid quæ remittit ad decret. cùm in tua. qui ma. accuſ. poſſ. & ſuper illum remitto ad quæſtionem, ſecundùm quam ſcripſi ſuper regula, mora. libr. vj. vt ſi dicamus ſecundùm vtranq; literam, quòd peremptorium illius decre. extinguat vel perimat ius opponendi poſt illud. aliàs fruſtra peremptorium vocaretur, ex quo viam opponendi non præcluderet, & ſic nil perimeret: ſicut dicitur tugurium, quia tegit: al's non eſſet tugurium. ff. de verb. ſign. tugurij. & verba debēt aliquid operari. de priuile. ſi papa. §. j. in fin. lib. vj. & ibi concordantiæ, ne ſint inutilia, & fruſtra membranas occupent. xix. diſtinc. c. j. ff. ad munici. l. j. item patet in decre. coram de reſtitutio. in integrum. quòd poſt peremptorium, non admittitur de iure communi: poſſet tamen de æquitate admitti per beneficium reſtitutionis: vt ibi. ſed ad proponendum crimina vel defectus contra electum, non reſtitueretur in eccleſia: vt not. infrà, de reſtitutio. in integrum. §. ij. verſic. ſed pone eccleſia. Facit ff. de mino. auxilium. Item non parens peremptorio, videtur prætorem vel iudicem contemnere. Et pœna contemnentis eſt, vt prætor illi ſuam iuridictionem deneget. ff. ex quib. cau. ma. ſed & ſi. §. ſed & ſi dum. & quod ibi not. in j. glo. Facit extra de appel. cùm parati. Item conſtat ꝙ etiam ad accuſandum, poteſt terminus per iudicem ſtatui. De hoc vide infrà de dilatio. §. j. in fin. poſt quem terminum non auditur accuſans. Patet vtrunq; ff. de accuſatio. l. cum Titia. Sed obiectus illo caſu contra electum, habent inſtar accuſationis: vt ſcripſi de electio. ſuper eo. ſuper j. gloſſ. & de pur. ca. c. pen. in glo. forſan. ver. de except. ergo, vt ſupra. Item qui poſt accuſationē inchoatam deſiſtit, nō auditur repetēs reum. extra de acc. licet. ff. ad Turp. qui deſiſte. & C. eo. quāuis. idem qui in principio negat ſe accuſare velle. ff. de adul. ſi maritus. §. ſi negauerit. ſed non veniens intra terminum per iudicem ſtatutum, negare videtur ſe velle accuſare. C. qui accu. non poſ. l. ſi ea. & facit quod no. ff. de neg. geſt. ſi ego. in ſi. pe. gl. nō audiatur ergo poſt terminum. Facit ff. ad Turpil. ab accuſa. §. deſtitiſſe. maximè in hoc caſu, quo obiectus ſtatum & famam hominis deturpant vel infamant: & in his lapſus temporis per iudicem ſtatui pręcludit viam accuſanti. C. de inge. ma. diffamari. Et non ſolùm in his, ſed etiam in illis, qui ius vel intereſſe propriè concernunt, procedit quod lapſus termini per iudicem pręfixi, pręcludit viam agēdi. ff. de lega. ij. ſi tamen quibuſdam. & ibi not. de bo. auth. iudic. poſ. l. iiij.
¶ Ad contraria inducitur ff. de optio. leg. l. mancipiorum. & decre. ſi tibi abſenti. de præben. lib. vj. vbi poſt terminum datum à iudice re integra, licet optare: vt in l. & conſentire. vt in decretali. Euaſio horū fieri poteſt: quia in neutro prædictorū dicitur ꝙ fuerit expreſſum peremptorium. decretalis autem finalis de qua loquitur, id exprimit. Vel ſolue ꝙ in vtroq; caſu, qui neglexerat optādo vel cōſentiendo, veniebat ad ius ſuū vel ſibi debitum. Sed in terminus quæſtionis, opponens non ad rem familiarem, ſed ad alterius læſionem vel repulſionem intendit. Et hæc ſunt val de diſparia. ff. de ſepul. viol. l. ſepulcri violati. in fi. Secundò inducitꝛ ad contrarium, quod not. in præ. decre. cū in tua. in vltima gloſſa. Sed illud procedit in matrimonio carnali: in quo etiam ſententia non tranſit in rem iudicatam. de re iudicata. lator. & cap. conſanguinei. non ſic in ſpirituali, vbi tranſit in rem iudicatam: vt ſcripſi poſt Innocentium. de dolo & contuma. cùm olim. ſuper verbo, canonicè. antè finem gloſſ. Dici etiam poteſt ibi non fuiſſe peremptorium, ſed ſimpliciter bannum. Tertiò dicitur, termino peremptorio certe perſonæ aſſignato, prius dicta procedere: ſed ſecus in generali edicto. ¶ Ad hoc reſpondetur negando per leges, C. de remiſſio. pigno. ſi tempore. & C. ſi vt ab hæred. abſtin. authenti. ſi omnes. ff. vbi pupil. educa. debeat. l. fi. ff. ex quibus cauſis maio. l. ergo ſciendum. & ff. ex quibus cauſis in poſſeſ. eatur. l. hæc autem. §. primo. & quod ibi nota. Hinc eſt quòd ipſa decre. fin. de qua loquimur, ęquiparat peremptorium ſpeciale, & generale: vt quod valet ſpeciale quo ad ſpeciem, valeat ſuo caſu generale quo ad genus. De hoc de officio ordi. cap. ſecundo. in ſecunda gloſſa. & de his edictis ſpecialibus & generalibus infra, §. ſequitur. verſicu. & nota. & verſicu. quid ſi papa. cum verſiculis ſequentibus. Quæ prius dixi, procederent in eo, qui poſt peremptorium ſe opponeret electo, ne confirmetur: quia repellitur ſaluo iudicis officio, vt ibi nota. Poſt confirmationem autem non audiretur proſequens ſuum intereſſe: puta contemptum, vel ius quod prætendebat in beneficio, ad quod facta eſt confirmatio. Audiretur autem agens de nullitate, iuxta ea, quæ ſcripſi in prædicta regula, mora. in fine libro ſexto.
ADDE, quòd hæc ſunt formalia verba Oldra. conſilio iij. incipi. cum cauſa electi. vbi dicit ita per duas chat. ſententiatum, & à toto collegio ipſorum approbatum.

iuris recedēdū, ſecundū eū xxiiij. q. iiij. eſt iniuſta. iiij. q. ij. & q. iij. per totū. Sed hoc nō placet: quia idē iuris eſt in ciuilibus & criminalibus: vt iam dixi. ¶ † Qualiter in criminalibus fiat citatio, no. j. de ac. §. j. ver. qualiter. vbi vide qđ hic deeſt. ¶ Veruntamen[a] quicquid de iure ſcripſimus: & licet ęquū ſit quod diximus, generalis tamen eccleſiæ, & cauſarum conſuetudo in criminalibus vel ciuilibus, hic non ſeruat, & bene. ¶ † Nam omnes inducię à iure ſtatutæ arbitrariæ ſunt: non ꝙ iudex eas poſſit penitus denegare: ſed conſyderatis locorū diſtantijs & perſonarū, tempore viarū, & negotij qualitatibus, poteſt eas cū expedire viderit, moderari vel prorogare: vt probatur extra de re iudic. quod ad conſultationem. extra de appel. perſonas. & c. cùm ſit Romana. & c. oblatæ. iij. q. ij. ſi epiſcopus. & q. iij. de inducijs. ff. de iudic. nonnunquam. ff. de re iudic. l. ij. extra de in integ. reſtit. tum ex literis. in fin. xxvj. q. vlti. tempora. & eſt caſus expreſſus in hoc articulo. in præ. c. ſi ægrotans. in fin. vbi dicit, intra ſpatium duorum vel trium menſium, vel eo amplius, prout cauſa dictabit. argu. tamen contra in authen. de leg. § omnem vero. col. viij. per quam l. Accur.[b] dicit contra, ex eo quod ibi dicitur, non minus &c. & niſi iuſtè moderetur, poteſt appellari. & nota ꝙ oēs termini poſſunt in vna litera poni vt dicam infrà §. proxi. ver. ſed quid ſi tres.

SVMMARIVM.

1. ☞ Perēptoriū qd dicaꝛ, & an iudex ordinarius delegatus, aut ſubdelegatus, poſſit peremptoriè citare.
   Peremptorium non debet in prima citatione, vel præmaturè mitti.
2. Terminus breuis in peremptorio, quis dicatur.
   Peremptorium quoties poſſit mitti, ad malitiam conuincendam.
3. Perēptorium fit tribus edictis, vel vno pro omnibus peremptorio.
   Citatus ter, intelligitur peremptoriè citatus, licet nihil exprimatur de peremptorio.
4. Contumax non debet cenſeri, qui non eſt peremptorie citatus.
   Citandus non eſt vlterius, ſi conſtare poteſt in prima citatione nolle venire.
5. Abſentem citare ad certum & ſpecialem articulum an poſt peremptorium ſit neceſſe.
6. Appellās an dicaꝛ cōtumax, ſi ante ſentētiæ ꝓlationē recedat, & an iterū debeat ad ſententiā vocari.
7. Appellans proteſtari cenſetur, de cętero nolle ſub eodem iudice litigare.
8. Sententia parte abſente lata non valet, niſi ad hoc terminus peremptorius ſit ſtatutus.
9. Iudex debet eum, quem peremptoriè citat, comminari, ꝙ ſi non comparuerit, nihilò minus procedet in cauſa, ꝗ̄tum de iure debebit.
10. Termini tres ſi in vna citatione inſerantur, an ſi taliter citatus non veniat in primo vel ſecūdo vel tertio termino, ſit in omnibus expenſis pro quolibet termino condemnandus.
11. Terminis pluribus in citatione expreſſis, ſi in primo termino reus compareat, non actor: an actor priuſꝗ̄ audiatur, expenſas reſtituere debeat.
12. Clauſula illa, ꝗ̄tum de iure poterimus, procedemus: an citationibus inſerta, an vicē obtineat peremptorij.
13. Actor faciens reū temerè & indebitè vocari, ſi reus inutiliter veniat, an teneatur ad expenſas.
14. Sententia lata contra citatum, non peremptoriè, an teneat.
15. Sententia partibus non citatis lata, an valeat, etiā ſi ſit pactum inter partes, ꝙ iudex ordinarius vel delegatus poſſit partibus non citatis pronūciare.
16. Citatio prima dicitur conuentionale, ſecunda monitorium, tertia peremptorium.
    Peremptorium, an poſſet fieri ante litis conteſtationem.
17. Præpoſitio à, in citatione cōtenta, quid importet.

De peremptorio mittendo.

VIso De temporū interſtitijs, conſequens eſt videre de perēptorio mittendo †. Scias ergo ꝙ Peremptoriū dicitur, eo ꝙ cauſ. in ſen diſceptationem extinguat. c. xxiiij. q. iij. de illicita. ff. de iudi. & tertium. quilibet autem iudex ordinarius delegatus, & ſubdelegatus poteſt peremptoriè citare. extra. de re iudi. c. cū Bertholdus. in parte decíſa. de offi. dele. ex literis. & ca. conſuluit. Quidam tamen dicūt contra in aut. de litig. §. omnem. de hoc no. in prędicto cap. de illicita. & ff. de iudi. & poſt. ¶ Item peremptoriū mitti non debet in prima citatione vel pręmaturè: vt C. quomodo & quando iudex. & l. conſentaneum. & authen. qui

semel nisi ex causa necessaria tunc sic.ff.de re iud. contumacia, puta propter distantiam viarum, vel si res celeritatē desideret.ff.eod.l.ij.ff.de iud.nonnunq̄.extra,de in integ.resti.Cū ex literis.in fin. de dolo & cōtu.cū dilecti.in prin.& c.fin.& c.cū olim.xxiiij.q.ij.de illicita. imò debet primò & secūdò citari, siue duob⁹ edictis per interualla.xxx. dierū.vt suprà.§.proxi.& in cōstit.Gre.x.de sen. ex.cōstitutionē,in fin[a]. & postmodū peruenitur ad peremptorium: vt in pręc.de illicita.ff.de iudi. ad peremptoriū.& l.seq.Sed opponit̃:nā in omnibus formis sequentib⁹, vnicus tantū assignat̃ terminus peremptorius: & minus spatiū q̄ xxx. die rū cōtinet dilatio, ibi est data.R̄n. hoc fieri potest ex causa, vt dixi: & sic generalis cōsuetudo seruat. Nec ob.pręc.decre. de dila. vbi dicit̃ quòd ad hoc potest appellari: quia ibi iudex grauauerat in duobus, scilicet in dando peremptorium & dando nimis tempus breue: quod fieri non debet, vt ibi dicitur. Debet ergo iudex in citatiōe causam exprimere: quare maturat perēptoriū: ne pars causam habeat appellandi: vt in pręc.tum ex literis.in fi.
2 ¶ † Quis autem terminus dicat̃ breuis, hoc relinquitur arbitrio iudicātis, cōsiderata locorū distantia, & qualitate personarū: & causa.ff.de ver.obli. continuus.& dixi s.§.proxi. & est cautela q̄ super hoc iudex interloquatur, s.quod iusta est causa, vt no.secundū papam extra, de accu.ad petitionem.sed si malè arbitretur, poterit appellari. ¶ Itē peremptorium potest bis mitti, ter & quater ad malitiam conuincendam: vel de gratia si iudici expedire videtur: non tamen cogitur.extra, de do.et contu.prout.& c.cū olim.ff.de iudi.l.ij.& l. nonnunq̄.extra, de offi.deleg.consuluit.& quod dici- b tur in l.& post.debet exponi.i.potest[b]. ¶ † Fit er- 3 go peremptoriū tribus edictis, vel vno pro omnib⁹ perēptorio: vt in pręc.de illicita. & C. quō & q̄n iudex cōsentaneū.sed & citatus ter, licet non exprimatur aliquid de peremptorio, tamen intelligitur peremptoriè citatus.C.e.tres denunciationes. & contumax est, nisi veniat.ar. extra, de consan. e & affi.ex literis.de rescriptis.olim. & hoc pbat[e] pręc.de illicita.dum dicit alternatiuè, vel vno, &c. Sufficit ergo alterū, videlicet vel trina citatio vel vnū peremptoriū.arg.extra, de rescrip.inter cæteras cū suis similibus.& hoc probat præ.l. tres. & d hæc est veritas, quicquid quidā somniēt[d]. ¶ † Di- 4 cunt etiā quidā[e] q̄ nisi quis sit perēptoriè citatus non debet censeri contumax.quod intelligūt verū esse ante litis ingressum.arg.in pręc.de illicita. f & extra, de officio deleg.consuluit[f]. post ingressū verò litis qlibet terminus intelligit̃ perēptorius: vt in eadē decre.consuluit. vbi si quis contumax est, pōt contra cū sine citatione pcedi. quod dic secundū papā, vt no.extra, de accusatio. ad petitio g nem. ¶ Item si cōstare pōt[g] in prima citatione citatum nolle venire, nō est vlterius citandus.ff.de re iud.contumacia.ff.de verb. oblig.continuus.§. cùm ita.in fi.§.& no.extra, de offic. deleg. consuluit.& in præ.l.tres.& de hoc secūdū papam, & in pręc.ad petitionem.infrà, ver. quid si quis. ¶ Itē licet in die perēptorij iudex possit, si velit procedere ad id, super quo absens citatus erat, nulla alia citatione vel expectatione facta: tamen ęquitate suadente, debet diem alteram expectare, & iterū citare, si eius iurisdictio durat. quæ ęquitas serua- h tus[h] extra, de dolo & contuma.cùm dilecti. versi. expectantibus.xlv.di. licet plerunq̄. & in præ.c. consuluit.& in pręl.& post.& iam dicam. Si verò expiret, expectet vsq; in horā congruam, ita q̄ ante noctis tenebras, possit perficere quod incum- i bit[i]: vt ibi. Dominus autem meus notat in Summa in titulo de contumacia. q̄ post peremptoriū, absentem citare non tenetur: vt in præ.c.cōsuluit. Tu dic q̄ sic citatus ad certū & specialē articulū. 5 ¶ † Puta ad videndum iurare testes, & huiusmodi, non venit: nihilò minus ad publicationē attestationē & ad sententiam, & ad alios articulos est citandus iterū: vt extra, de testi.cū olim.in fi.ar.C. quomodo & q̄n iudex.ea, quę.& ar.in pręc.consuluit.ibi: perficere quod incumbit. & de re iudi. cū olim.Secus secundū quosdā, si nō fuerit citat⁹ ad certū articulū: sed generaliter ad procedendū in causa, vel etiam ad certū articulū, & generaliter ad procedendū. Nā tūc ad oīa & etiam ad sententiā potest procedi semel, contumace amplius non citato. C.de iudi.properandū.extra, de dolo & cōtumacia.c.fina.dū tñ iudex fuerit in peremptorio comminatus, se cogniturū & pronūciaturū. Et sic intelligi potest quod no. infrà.de sen.§.iuxta.versic.est etiā nulla.& sequēti.& ff.de iud.in peremptorio.& l.post edictū. De hoc secundū papā in 6 pręd.c.cōsuluit. ¶ † Quid si quis recessit appellāt? Dicūt quidā nihilò minus ipsum ad sententiam vocandū: & quod aliter, lata sententia non tenebit: cū non sit cōtumax in audienda sententia: qa ad hoc vocatus nō fuit, licet fuerit in aliquo articulo cōtumax, quādo recessit appellatus.argumēto in prædicta l.ea, quæ.& sic intelligunt extra, de accu.ad petitionem. Aut enim causa appellationis est iusta & vera: & sic non valet quod fit per iudicem: tum quia appellatus nō fuit contumax. contra quē sententia fertur: tū quia fertur post legitimam appellationem. Aut est illegitima & falsa: & tunc aut defert appellationi, quo casu vlterius k procedere non potest.extra, de appel.cordi[k]. Aut non defert: & sic non est reuocata causa ad superiorē, imò apud eū, à quo malè appellatū est, remanet procedēdi potestas. Debet ergo procedere iustè: non autem procedit iustè, si procedit ad sententiam vel ad aliquem articulum sine nouatione, licet in alio articulo primò fuerit cōtumax, vt prædixi. Appellatio enim sua mala, non plus fecit, nisi quia fecit eum contumacē, vt iā dictū est. Et hoc obtinet in appellationibus iudicialib⁹, & etiam in extraiudicialib⁹. Alij dicunt q̄ appellans in nullo vocandus est vlterius, nisi sponte renunciet appel- 7 lationi.arg.ij.q.vj.si quis libellos. ¶ † Appellando enim videtur protestari, q̄ de cætero non vult litigare sub eo.& in incertis, non est locus cōiecturis.s.ver.itē q̄ si cōstare. Secus autē est in contumace: licet enim sit in vno articulo cōtumax, non tamen protestatur q̄ in alijs velit cōtumax esse: maximè quia non dicit se velle effugere suā iurisdictionē: licet peccet cōtumax existēdo. Itē appellans defendit suā cōtumaciā, dicēs q̄ nō est in cōtumacia, imò sed se iustè facere. Contumax autē, qui nō appellat, nō defendit suā cōtumaciā de iure: & l ideo minus puniendus est: vt not. Papa extra, de cle.excom.c.latores.& in prędic.c. ad petitionē[l].

a ¶ In fin.lib.vj.
b ¶ Potest. Vt ibi no.
c ¶ Probat secundùm Ægid.rub.xciiij.
ADDE, vt per Bar.in l.si finita.§.Iulianus.ff.de dam.infecto.
d ¶ Somnient. Puto hoc dictum propter illos, qui dicunt peremptorium ante litem constatam mitti nō posse: dicentes illud proponi ppter diffinitiuam, quæ regulariter ante contestationē fieri nō potest. Iac.Bal.vbi s.dicit Azo. & cōmuniter omnes tenere contrariū. & sic Io. de Deo, de primo decre.ij.colum.per l.cōsentaneum.C. quomodo & quando iudex & authen.qui semel.quæ expressè dicit, etiam si lis cœpta non sit: secundū hoc intendit author q̄ etiā in princip.litis hoc sufficiat: aliàs non video quare somniantes expressissent.& vide īfrà ver. sed nunquid.
e ¶ Quidā. Ægi.Rubri.xciiij.
f ¶ Consuluit. Vbi de hoc dixi ī prin. & In fine. Et hoc omnino vide j. de dila.§.nondum.in princi.
ADDE, vt per Bar.& nouissimos in l. si finita.§.iulianus.ff. de dam. infec. ver. quæro. dixi.
g ¶ Potest. Ad intellectum huius ver. & sequentium omnino vide quod plenè dicam infrà ti.j.§.j.super versi. & no.per totū. & maximè in vj. & in vij.q.& j.ver. px.
ADDE, vt per Bar.in d.l.consentaneum.& in apostilla ibi per Alex. & in l. si finita.§. Iulianus.ff.de damno infecto.
h ¶ Seruatur. Dicebat Ægid. vbicunque, à quolibet probo viro, hęc rubri.xcvj.
i ¶ Incumbit. Super illo verbo posui dictum Inno. quod statim sequitur, cū determinatione Hostien.quę est ibi dūtamen. Et post eos etiam de hoc scripsi de procur.audiuis.super verbo, conclusum.& hęc etiā scripsi de dolo & cōtu.eū qui.lib.vj.super gl. videbatur. Sed hoc simpliciter intellectū, nimis sonat ī absurdū. Summa enī esset iniquitas, si iudices sic citando vt sequit̃, possent ex vna cōtumacia imō partib⁹ ferre dispendiū vt principale simul cū app.remedio periret eisdē.secundū hoc enī contumacia in nō veniendo, q̄ faceret valere sultam, pariter tolleret illis beneficium appellādi. Procedāt igit̃ q̄ sequunt̃ in casu decre.si statim allegatæ. vbi iudiciū est in loco remoto à diœcesi citati, puta curia. sicut ibi fit citatio hoīs: vt ibi.vel iu.& in c.j.& c.cupiētes.de elect.li.vj.de offi. or.q̄ uis. co.li.vel quę bene facit ibi: vt præsentib⁹ partib⁹, &c.tūc enī quia difficilimū esset citationes pro singulis actibus ad partes mitti: locus erit opinioni prędictę: vt ad examinationē causę, & diffinitionē procedat̃ ips⁹. Si autē venit pars vel procurator, ad singulos actus citabitur, etiam si in vno fuerit contumax: vt suprà. Idē in legato quo ad prouincias sibi commissas. Idem in Archiepiscopo, quo ad causas extra Diœcesim suā sibi delatas per appellationem, vel aliter. & idem in Præsidibus prouinciarum, de quorū prouincijs molestum habet princeps si causæ principales vel appellationum deferantur ad ipsum priusquam ad libellos. in authentica de mandatis princip.§. sit tibi. versiculo si verò. ff. de appellationi. Imperatores. His enim casibus citati ad totam causam debēt esse præsto parati ad prosecutionem ipsius causæ: aliàs si est causa quæ diffiniri non possit lite non contestata, etiam ipsius diffinitio fieri poterit. Secundùm hęc potest intelligi l. properandum. & hic bene conueniunt ea quæ scripsi in decret.audiuis. Vbi autem dominus vel principalis venit ad causam, vel est his in domicilio rei: absurdissimum esset dicere quòd citatus ad videndum iurare testes, vel ad ipsorum aperturam, vel aliquid simile, licet venire contempserit, non esset tunc citandus ad reliqua, licet citatus fuisset à principio ad totam causam.
ADDE quod voluit Paulus de Castro consilio quinquagesimo. & Federicus de Senis consilio clxxj.

k ¶ Cordi.& c.cùm appellationibus.lib.vj.
l ¶ Petitionem. Et sic est hodie terminatum de dolo & contuma. eum, qui.libro sexto. Et vide quod ibi notat gloss. videbatur. & quod nota. de electio.auaritiæ. libro sexto. in vltima glossa. & quod super ea dixi.

8 †Aliàs autem regulare est, quod non valet sententia parte absente lata, nisi ad hoc terminus peremptorius sit statutus. ff. quæ sen. sine ap. re. l. j. §. item cũ ex edicto. etiam si contumax fuerit in processu: vt s. ver. item licet. Nec sufficit quem citari ad sententiam, nisi dicatur, peremptoriè, secundũ quosdam[a]. Alij contra, arg. in præ. l. ea, quæ. & eo. titu. aut. qui semel. io pe. l. ad peremptorium. & l. seq. C. vbi in rem ac. l. ij. ff. de requi. re. l. j. & j. ver. quid si lata. tres tamen denunciationes sufficiunt, licet de peremptorio nil dicatur: vt s. Et adde hic quod no. in præ. §. iuxta. ver. quid ergo. & ver. item etiã non tenet[b]. & j. de dil. §. videndum. ver. termini. ¶ Quid si in sententia dicitur, aliquem fuisse citatum vel præsentem? De hoc j. de sen. §. vt autem. ver. & not. quod secundum.

9 ¶ † Item iudex debet cùm peremptoriè citat, cõminari quod si non comparuerit is, qui citatur, procedet in causa, quãtum de iure poterit, & debebit: licet hæc comminatio nõ sit de substantia citationis[c]. ff. de iud. l. in peremptorio. extra, de in integ. resti. tum ex literis. in fi. extra, de do. & contu. cum dilecti. circa princi. de ma. & obe. humilis. & mittitur sub præmissa conditione: vt C. li. xij. de cohortali. si apparitor. j. ver. sed quæritur. ¶ Item dicunt quidam vt Accur[d]. quòd peremptorium debet tantùm spatium continere, quãtum si quodlibet edictum per se proponeretur: vt in præ. aut. qui semel. vbi de hoc, & in decre. Gre. x. de sen. excõ. constitutione[e]. Ego relinquo hoc iudicis arbitrio, vt dixi s. eo. §. proxi. ¶ Item licet pars sit tertiò citãda, vt dixi: tamẽ si non venerit in prima citatione, punitur in sumptibus litis: & etiam si venerit in secunda vel tertia. De hoc j. de expen. §. iuxta. ver. sed quæritur quãdo.

10 ¶ † Sed quid si tres termini in vna citatione inseruntur: vt patet exemplum j. §. iã de citatione. ver. sed præmissis. nunquid si non venit in proximo vel secundo vel tertio termino, est in omnibus expensis pro quolibet termino condemnandus? Videtur quod non. Et hoc tenet Vber[f]. quia in primo & secundo videtur in authoritate iudicis remanere. nam cùm illa aut illa res promittitur, rei est electio. ff. de iure do. l. plerunque. §. fi. & arg. ad hoc extra, de rest. in integ. ex literis. & de do. & contu. c. j. & c. cùm dilecti. in fi. Tu dic contra, arg. C. de iudi. sancimus. extra, de appella. reprehẽsibilis. §. fin. autem. & extra, de procu. c. ij[g]. Nec obstat l. plerunque. quæ loquitur cùm duo sub alternatione debentur: vbi soluendo quod voluerit, liberatur: vt ibi: & extra, de plus peti. c. vnico. Hic autem mandat iudex sub copulatiua coniunctione: & ad veritatem copulatiuæ, oportet vtranque partem eius esse veram, vt not. extra, de rescript. inter cæteras. vnde nisi venerit ad omnes terminos, debet condemnari, cũ venerit, pro omnibus: quia dolo non caret, qui magistratui non obedit. ff. de re iudica. non potest. & quia semper interest actoris, eũ in quolibet termino non venisse, ex quo ipse in quolibet venit. & facit quod no. j. de contuma. §. nũc dicamus. ver. sed pone.

11 ¶ † Quid si in primo termino reus comparuit, sed non actor: nunquid actor restituet expẽsas prius quàm audiatur? Dic quod sic. extra, de dolo & contu. actor. lib. vj. Nam in alternatiuis, citati[h] est electio: vt in pre. l. plerunque. & C. de condi. inde. si quis. ¶ Quid si in primo & secundo[i] Reus comparuit, non tamen in tertio, in quo actor comparuit: nunquid poterit fieri missio in possessionem? Videtur quod non propter alternatiuam: vt s. & ff. de contrahen. emp. & ven. si in emptione. l. pe. ff. de eo quod cer. lo. l. nõ vtique. in prin. arg. contra: quia vltima mora nocet. ff. de arbi. Celsus. & §. idem ait. ff. de peri. & cõ. rei ven. illud. & hoc placet[k]. & vide j. tit. proxi. §. nunc dicamus. ver. sed pone iudex. & seq.

12 ¶ † Sed quæritur an clausula illa, quantũ de iure poterimus, procedemus: de qua habes extra, de rescrip. c. causam quæ. vicem obtineat peremptorij? Et videtur quod sic, arg. extra, de in integ. resti. tum ex literis. in fi. & de do. & contu. cùm dilecti. ¶ Sed dic contra, imò huiusmodi comminationes post peremptorium fieri consueuerunt: vt s. versicu. item iudex.

13 ¶ † Quid[l] si aliqua istarum trium dilationum, in diem incidit feriatam: & vocatus, illa die dilationis feriata se presentet, nunquid videtur iudici paruisse, vt etiam videatur alias dilationes consumpsisse? Videtur quod sic. argu. præ. l. plerunque. §. si res. ff. de verbo. obliga. vbi autem non apparet. §. qui illud. ff. de eo, quod certo loco. l. iij. §. qui Suchũ. C. de institu. & substitu. sub conditio. fac. l. fin. & l. generaliter. ff. de solutio. qui certa die. ff. de verbo. obl. l. continuus. §. cùm ita. imò videtur quòd possit consequi expensas ab actore, qui eum fecit tali die vocari temere. ff. de iud. eum, quem temere. C. de episco. & cle. omnes, qui. §. sane. quanquã vocatus venire in iudicium, non cogeretur: vt ff. si quis in ius voca. non ierit. l. iij. in fi. ff. de fer. l. j. nec poterit ea die, qua iudici se presentauerit, alius terminus assignari, vel aliquid fieri vel quicquam sibi præcipi. C. de fer. l. fi. Vnde videtur, quod actor & iudex sunt elusi, & quòd sit iterum citatio facienda. arg. contra. ff. de opt. leg. l. ij. §. data igitur. & ff. qui satisda. cogan. l. quoties[m]. per quæ intra probatur, quòd non sunt aliæ dilationes consumptæ. Et hoc puto[n]. quod dic vt suprà. §. j. ver. item excipitur quòd citatio fit.

14 ¶ † Quid si lata est sententia contra citatum non peremptoriè? Videtur quod non tenet: vt arg. xxiiij. q. iij. de illicita. versicu. de conuentione. vbi de hoc. C. quomodo & quando iudex. ea, quæ. vj. q. iij. eorum. extra, de constitutio. ecclesia. in fine. argumentum contra. C. eod[o]. cessante. sed ibi constabat citatum nolle venire. De hoc in prædicta l. tres. & suprà. versicu. item licet. post alias autem[p]. & fe. secundùm papam extra, de accusatio. ad petitionẽ.

15 ¶ † Sed pone quod partes faciant adinuicem pactum, quòd iudex ordinarius vel delegatus possit pronunciare partibus non citatis. Et videtur quòd non valet sententia partibus non citatis lata. arg. C. de sent. & inter. om. iud. prolatam. ij. q. vj. §. diffinitiua. ff. de re iudi. de vnoquoque. Dicũt quidam quòd valet: quia hoc pactum valet in arbitrijs, quæ sunt redacta ad instar iudiciorum. ff. eod. l. j. & probatur C. de tempo. ap. l. fi. in fine. & ff. de fer. l. j. vide infrà de sen. excom. §. iuxta. versicu. quid si de partium.

16 ¶ † Et no.[q] quòd prima citatio vocatur conuentionale: quia in ea dicitur, venias tali die coram tali. Secunda dicitur monitorium: quia iudex dicit, vade, mone eum quòd veniat. Tertia, peremptoriũ: quia dicitur quod nisi venerit, procedet cõdemnãdo vel absoluendo: vt s. ¶ Sed nũquid peremptorium potest fieri ante litem contestatam. Et videtur quòd non, quia nõ videtur quod fiat, nisi pro diffinitiua sententia, quæ non fertur nisi lite contestata. extra, vt lit. non contesta. per totum. nisi in casibus: vt eo. ti. quoniam & not. C. de his, qui ad ec. confu. l. fina. §. itaque. Dic contra vt extra de dila. c. j. & in præd. c. de illicita. C. quomodo & quando iu. consentaneum. ibi: etiam si lis cœpta. & authen. qui semel. extra, de in integr. restitu. tũ ex literis in fin.

17 ¶ † Item nota[r] quod si citatio fit sic: Mandamus, quatenus post hanc citationem, vel harum præsentationem seu receptionem, die xx. compareas coram nobis vsque ad xx. diem, vel xx. die à receptione præsentium: dies receptionis literarum, in hoc numero non computatur. arg. extra, de app. super eo. ij. in fi[s]. cum suis concor. ff. de verbo. sign. l. anniculus. & ij. q. vj. biduum. versic. sed aduersus. extra, de except. pia. §. si quis igitur. xxxv. q. iij. progeniem. & de resti. spo. frequens. §. sed si in ciuilibus. Nam tunc hæc præpositio, à, tenetur priuatiuè: vt scilicet dies receptionis non includatur[t]: verùm vbi dies certus assignatur, vt cùm dicitur, post Epiphaniam compareas tali die tunc non attenditur dies citationis, sed terminus assignatus. Et iunges quod no. j. de dila. §. j. versi. sed pone iudex. & de appella. §. restat. versicu. sed nunquid dies. ¶ Vltimò not. quòd vbi quis de contumacia vel culpa notorius est, nõ est necesse quòd peremptorium perueniat ad eum: vt expressè patet extra, de exces. præla. c. ex literis. ibi: perqui-

a ¶ Quosdam. Pro quibus facit cle. de verb. sig. sæpe. ver. sententiam. & remissiones ibi vide in glo.

b ¶ Tenet. Vide quod ibi dicam.

c ¶ Citationis. secũdùm Ægid. rubrica iiij. in princ.

d ¶ Vt Accur. in l. nonnunquam. ff. de iudic.

e ¶ Constitutione. lib. vj.

f ¶ Vber. de Bobio vbi s. & idem Gui. de Suza. super l. sancimus.

g ¶ C. ij. Facit de te. co. c. ij. Tñ responderi posset, vt ibi scripsi post Vin. & omnino vide quod scripsi in præ. decr. ij. de procur. super glos. si ei. ad quam remittit Ægid. & ibi distinguit expensas citationis: quæ quando est vnica, sufficit vni parere. Idẽ in præceptis executorum, quando intra tres terminos iubẽt aliquid fieri, in quibus vbi aliud nõ exprimitur, solùm post vltimum locus erit pœnæ. In præceptis autem de veniendo, constat quod interest partis quæ venit in primo termino aduersariũ tunc venisse: & huius interesse habebitur ratio, licet veniat in vltimo: tũc tamen vna citatio remanet gratuita, siue sit prima vel vltima. & vide j. de expen. §. iuxta. ver. sed quæritur. quando.

ADDE, vt per Abb. in capi. ij. de procur.

h ¶ Citati. Quasi dicat, non citati facient. hic tamen electio non est libera, vt dixi s. ver. proxi.

ADDE, extante statuto quod si reus non compareat in termino, quòd habeatur pro contumace & exbannito. quod si actor non accusauerit eius cõtumaciam, non habebitur pro contumace, secundùm Pet. de Ancha. cõsil. xcvj.

i ¶ Et secundo. Vnius citationis, de qua prædixi.

k ¶ Placet. Et idem Gui. de Suza. in l. sancimus. Sed hoc mihi non placet et facit s. versi. proxi. Item secundus terminus datus censetur, si non venerit in primò. de testi. co. c. ij. Facit etiam pre. decre. actor. Non obstat l. quæ in contrarium allegatur: quia nego moram interuenisse, cùm secunda & tertia dilatio sint consumptæ. faciũt allegata j. versic. ij. parte prima.

l ¶ Quid. Iste versi. fuit Vber. de Bo. tit. de exceptio. cõtra rescrip. & dele. in fi. saluo quod j. dicam.

m ¶ Quoties. Inducit etiam Vber. illud generale, vtile &c.

n ¶ Puto. Authoris est verbum, non Vber. qui non elegit.

o ¶ C. eo. s. quomodo & quando iudex.

p ¶ Autem. Es ibi allegaui de cleri.

q ¶ Et not. Secundũ Iac. Bal. in tract. de primo & secundo decre. quod etiam sub eodem tractatu ponit Ioan. de Deo cauil. iiij.

r ¶ Not. secundum Ægid. cuius fuit totus iste versicu. rescrip. xxvij.

s ¶ In fin. Contrarium probat vt ibi dixi super vlti. gl. quia nõ dicit à die receptionis, sed receptione.

t ¶ Includatur. Vt sic præpositio, i. faciat separationem: vt not. ff. de actio. emp. l. iij. in fi. & facit cle. de appel. sicut. Et de hoc satis scripsi de præben. statutum. lib. vj. super glo. est ergo. Et vide quod dicam de dila. §. j. super ver. sed pone quod causa in prin.

situs non potuit, &c. cum suis concor. ibi secundùm papam positus[a].

SVMMARIVM.

1. Citatio quot modis & qualiter sit fienda, per viuam vocem.
2. Citatio an possit fieri per partem.
3. Credere an teneatur quis dicenti se contra eum ad sedem apostolicam appellasse.
4. Appellatio, vim citationis habere dicitur.
5. Citatio, an per nuncium seu edicta fieri possit.
6. Iudex citare potest in minoribus causis per vnũ nũcium: in maioribus aũt cõsulit q duos mittat.
7. Citatus an teneat credere nũcio citãti, distinguit.
8. Nuncius dicitur certus, quando est certæ & probatæ fidei.
   Nuncio iudicis proprio, credendum est.
9. Committens actum citationis, qua forma instrumentum publicum conficiat.
10. Nuncio publico alicuius curiæ citante, an eius dicto simpliciter, & absq; aliqua solennitate standum sit.
11. Relatio nuncij ab actu citationis redeũtis, quę esse debeat, & sub qua forma in actis sit scribenda.
12. Proclamationes in actu citationis factæ sunt per nunciũ referendę, & sub forma speciali scribẽdæ.
13. Minores ordinarij & delegati à Principe in minoribus causis, citare possunt per edicta.
    Pedaneus vel delegatus à iudice, an per seipsos possint citare.
14. Citatio, ad actoris instantiam est facienda.
15. Citatum se non fuisse, quis dicere non potest, vbi citatio publicè & solenniter est facta, etiam absq; nũcio: licet etiam citatio ad eum non peruenerit.
16. Citatio alicuius domi vel familiæ facta, an sit sufficiens, si non venit ad illius notitiam.
17. Nuncius ad citandũ missus, an reo inuito possit domum eius intrare causa eum in ius vocandi.
18. Iudex an possit his, qui non sunt sub eius iurisdictione, vel extra locum, vbi lis est, aut res agitur, præcipere.
19. Notoriè contumax, an & quomodo sit citandus.
20. Citatio, in qua non præfigitur terminus, seu dies certa, an sit sufficiens: & an sic citatus debeat comparere.
21. Pręcisè & simpliciter citari nemo debet, sed sub forma & modo.
22. Opponentes se post datam literarũ, vel qui de nouo se opponere volunt, an per tales literas possint citari.
23. Præsens confusum, pręsentis non tenet vsum.
24. Superiori, ad quem causa remissa est, citanti appellantem in causa principali, non facta mentione de appellatione sufficit mittere excusatorem.

SEquitur Videre, qualiter sit citatio facienda. Ad cuius rei euidentiam notandum est q citatio fit quandoq; per viuam vocẽ: de quo prius videbimus. & quandoq; per literas. ¶ Per viuam vocem pluribus modis. Nam quandoq; iudex ore proprio citat, si citandum inuenit & valet, & arctat citatio talis, si legitimè fiat[b]. Nam assignando partibus terminum ad comparendum vel procedendum, citare intelligitur. argu. j. eo. ver. & no. secundùm Vber. ¶ † Quãdoq; per notarium seu tabellionem. argu. xxiij. q. v. circũcelliones. in princip. sicut sæpe faciunt auditores palatij domini papę. Nã si hoc potest per nuncium, vt iam dicetur, multò fortius per istum, qui est publica persona & iurata. vnde pro eo præsumitur. extra, de præscript. ad audientiam. de præsump. illud. & j. q. vij. sancimus. & ipse idem poterit scribere se Titium tali die, ad talem horam citasse. arg. ff. de adop. si patre. §. j. & l. si consul. & l. sequen. & in authen. de tabel. §. si præter hoc fiat. ¶ † Quandoq; citatio fit per partem, vt sæpe facimus, dicentes actori vel reo, dic aduersario tuo vt compareat tali hora, & tu etiam tunc compareas. Sed hoc potiꝰ retorqueretur ad factũ[c], q ad ius. Nõ enĩ quis tenet credere suo aduersario. vnde in Ecclesiastico, c. xij. Nõ credas inimico tuo in æternũ. Sicut enĩ æramẽtũ æruginat nequitiã illius. & ar. extra, vt lit. nõ cõte. accedẽs. ij. extra, de in inte. rest. ex literis. & de proba. ex literis. Nã aduersarij & inimici, facilè mentiũt. ff. de quęst. l. j. §. præterea. & in aut. de testi. §. si verò odiosus. nec debet quis nimis esse credulus: vt ff. qđ cũ falso tuto. aut. l. ij. ff. de eo p quẽ fac. l. j. §. j. lxxxvj. di. si q verò. extra, de simo. licet. ver. nam iusta. xvj. q. ij. visis. circ. si. l. di. si quis præpostera. ar. cõtra q tenet venire, quicunq; sibi denunciauerit: & ei credere. nam à quo denunciatũ sit, Senatus non exigit: vt ff. de peti. hære. Item veniunt. §. petitam. Ad idẽ C. de rei vẽ. l. si fundũ. ff. de his, q in frau. cre. ait prætor. §. si quis particeps. Et hoc dicimur scire, quod ab alijs audiuimus: vt xxij. q. v. hoc vt. prope princ. Debet ergo quis credere cuilibet citãti vel denũciãti, ar. xxij. q. iiij. innocẽs. extra, de cleri. excõ. illud. & de cõiu. ser. proposuit. maximè vbi citatio vel denũciatio cõcurrit cũ veritate: vt ff. de pe. hęre. cũ quidã. & in dubio tenet quis venire ad iudiciũ: vt ff. de iud. si quis ex aliena. & extra, de ap. cũ parati. sed primum verius. Et sunt hęc in argumẽ. † quòd non tenetur quis credere alicui, dicenti se cõtra eũ ad sedẽ apostolicã appellasse: nisi instrũm appellationis ostẽdatur appellato: † cũ appellatio vim citationis habeat: vt extra, de app. sæpe. de electio. statuimus. nec etiam pluribus hoc dicentibꝰ quia sæpe talia falso contingunt. ff. de eo, per quẽ fac. est. l. j. ff. de custo. & exhi. re. diuus. ff. de acqui. hęre. l. si. extra, de in integ. rest. ex literis. & vide j. in ti. de app. §. qualiter autem. ver. cautus etiam[d]. Fit quoq; citatio qñq; per pręconẽ. & hoc sufficit ad citandũ reum: vt C. vbi de cri. agi op. auth. qua in prouincia. C. de fer. l. si. nõ tñ sufficit ad citandũ actorẽ: imò specialiter est ad eũ nũciꝰ mittendus: vt in aut. col. viij. de litig. §. omnem verò. Sed cõtra: quia nõ debet actori licere, qđ reo non licet. ff. de reg. iur. l. nõ debet. extra, de mutuis pet. c. ij. Sed hoc ideo est, q reus frequẽter citat p nũciũ vnde ad cõuincendã eius malitiã, sufficit citatio per præconẽ. actor autem raró citatur, sed per alium facit citari: ideoq; per nũciũ, & nõ per præconem citandus est. ¶ † Qñq; fit per edicta: vt j. ver. & no. Qñq; per nunciũ: vt extra, de offi. dele. prudentiã. in j. extra, de app. cũ parati. ff. de re. eorũ, q sub tu. vel cu. sunt. l. mag. §. illud. versi. ne tñ. In qbusdã enĩ locis, quidã nũcij cũ infulis rubeis vel baculis depictis, vel alio signo deputantur ad citandũ. Et hi qñq; vocant missi. extra, de immu. eccle. c. j. Qñq; nũcij: vt in prędictis concor. Qñq; officiales. iij. q. iiij. §. aliqñ. in prin. C. de accusa. ea quidem. Qñq; notarij. xxiij. q. v. circumcelliones. in pri. Quandoq; apparitores: extra, de homi. tua. prope fi. & C. lib. xij. in multis ti. de apparitoribꝰ. Quandoq; executores: vt C. de sportu. l. ij. & ibi dicit q tales possint pro iudicis voluntate remoueri. Qñq; portarij: vt extra, de priuile. cùm olim propter. Qñq; Cæsariani siue catholicani[e]. C. de bo. proscrip. l. pe. in fi[f]. Qñq; ministri. xxxiij. q. v. si homicidę. & c. cũ ministri[g]. De istorum officio & potestate vide i. de executore. ¶ † Et dicit Vber. de Bonacur.[h] quod per vnum nunciũ potest iudex citare in minoribus causis: in maioribꝰ autem consuluit q fiat per duos. C. de app. in offerẽdis. iiij. q. iij. ver. vbi numerus. extra, de testi. in omni. ¶ Sed nunquid credetur soli nuncio, vel officiali seu executori dicenti se citasse aliquem, etiã in magno negotio, ad hoc vt ille teneatur venire: vel reputetur cõtumax, nisi venerit[i]? Et videt q sic: vt in prę. l. mag. §. illud potest. & C. li. x. de exactoribus. apparitores. & in prę. c. cùm parati. & c. prudentiam. & lxv. dist. si fortè. in fin. & extra, de testi. co. c. j. Nam ante hoc sunt inuenti & iurati, nec prẽsumit q deierent. j. q. vij. sancimus. Alioquin fictis non crederetur, quę esset eorũ vtilitas. si semper cogerent secum habere testes, quos etiã semp nõ possunt habere, nec eos cogere adesse: ar. C. de fi. instr. iudices. & facit ad hoc ff. de of. pfe. vrbi. l. j. §. cura carnis. ar. contra extra, de offi. dele. cùm in iure. C. de man. princ. l. vnica. extra, de rescriptis

a ¶ Positis. Quę ponuntur per Ber. in gloss. not. quod. & super ea dixi.

b ¶ Fiat. Idem Pil. vbi s. secundò alle. l. ij. C. quomodo & quando iudex. ADDE tu q citatio seu monitio iudicis parti præsenti, habet vim trinæ citatiõis. gl. & ibi docto. in c. consuluit. extra, de offi. dele. Abb. Sicul. in c. ecclesia. in iiij. col. extra, de consti. Idem in c. ij. in iij. not. extra, de testi. Idem in c. j. in v. notabili. extra, de mutu. pet. Lanfranc. in re. in c. quoniam contra in ij. col. versic. sed quæro. extra, de proba.

c ¶ Factum. Interdum hoc accidit, & vidi multoties, q duo litigãtes ex discretione & conscientiæ puritate, amicabiliter tractant causas suas expectantes finẽ iuridicum. & hoc casu vidi tales cõmissiones fieri & recipi. & fideliter impleri.

d ¶ Etiam. Ibi remitto ad Cle.

e ¶ Catholicani. id est, vniuersaliter seruientes. Azo.

f ¶ In fin. gloss. ibi aliter.

g ¶ Ministri. Quandoq; viatores, Insti. de act. §. tripli. Quandoq; causas preparantes. in authen. de iud. §. audient. ver. his, qui causas pręparant.

h ¶ De Bonacur. de Bobio debet dicere. & hoc vbi s. sic etiam continuatur ver. sequens.

i ¶ Venerit. Quando nuncius negat se citasse, cuius cõtrarium notarius scripsit eum retulisse: vide infrà de instr. edi. §. restat. super ver. sed quid si vous.

a ¶ Quoniã. Hũc articulum breuiter glo. expediuit in decre. cùm parati. & ego ibi breuiter dictũ Host. posui, & quatuor remissiones dedi: quarum hęc fuit vltima, quę vt, cùm additione sit plenissima, exprimam breuiter quicquid dictũ est per doctores vel practicos, ppter misturã & breuitatem, promissum ordinẽ nõ tenẽdo. ¶ Primò vidimus opinionẽ, quã recitat author, q nuncio publico & iurato, in citationibus credat, in alijs non: & hoc placuit Bernar. in decre. cùm parati. Idẽ Ioan. de Deo. ij. cauil. rubrica de citatione in ecclesiastici. in fin. & libe. iiij. sub rub. de primo decreto. ij. col. vbi cõsuluit q si iudex nõ habet publicã personã, mittat duos nũcios. Idẽ Ægid. vbi s. rubr. ij. in ptinci. Gui. de Suza. tenet idẽ, rub. de capitulis, super quibus testes producit. consuluit tamen duos mitti. allegat l. vbi numerus. ff. de testib. ff. de offi. præfec. vr. l. j. §. quies. in fine. addit q is, qui negat se citatũ, bene poterit hoc pbare per modũ illius l. optimã. C. de contra. & com. stipu. Ad idem de testib. ex tenore.

scriptis. cùm contingat. quia vox vnius nec iustificat, nec condemnat. xxiij. q. ij. admonere. versus prin. extra, de testib. licet ex quadam. Nam nec in talibus iudici vel arbitro creditur. C. de arbitr. ne in arbitris. §. penultimo. in authenti. de hæredi. & fal. §. si verò absunt. collat. j. extra, de proba. quoniam contra. Et talibus offitialibus, etiam iuratis, non creditur, nisi eorum assertio alio adminiculo fulciatur. C. libe. xj. de bo. vacan. l. fin. C. lib. xij. de curio. l. j. puta si habeant literas. C. libr. x. de iur. fis. prohibitum. imò contra tales præsumitur. de pœnis. ne diu. Solutio. Dicunt quidam simpliciter, quòd nuncio publico iurato habenti insulam vel baculum, creditur in citationibus: vt in primis concor. & sic vbique seruatur. In denunciãdo autem crimina, ei non creditur: vt in contrarijs: nisi essent notoria, quæ denunciant. C. de accu. ea, quæ. iiij. q. iiij. aliquãdo. C. de custo. re. l. ij. ff. ad Tur. ab accusatione. §. nũciatores. Sunt enim quidam officiales deputati ad crimina denuncianda iudicibus. vt in præ. c. circuncelliones. versus principiũ. sicut & aliàs sunt testes synodales, q deferũt crimina episcopis. xxxv. q. vj. episcopus. extra, de testib. co. preterea. & vide j. de accusa. §. j. versi. hoc autem scias. Ego dico q nuncio publico non creditur, nisi aliàs constet legitimis documentis, sicut nec iudici. extra, de probatio. quoniam contra. ff. de custo. & exhi. reo. l. diuus. I sì. verũ tamẽ propter suum officium publicum, & propter præmissas rationes, statur eius dicto, & pro eo præsumitur: vt saltem id negans, cogatur iurare se non fuisse citatũ. argu. extra, de in integ. resti. ex literis. extra, de rescrip. ad audientiam. de præsump. illud. in

Quid vltra hæc addit in l. ea quidem. C. de accu. j. dicam. Rolandinus & Gãdinus ipsorũ quisque sub tit. de citationibus. hoc dictum Gãdinus nõ furtiuè, sed sub ipsius nomine pro solutione dederunt. ¶ Secunda fu authoris, qui dicit ei non credi sic. q eius dicto non audito stetur, sed propter præsumptionem publici officij creditur ei, nisi præsumptio præsumptionem tollat. Ad dictum inducit q non creditur iudici ad exceptionẽ: inducit tres decre. subdit etiam opinionem Io. & Vin. Contra authorem dicamus falsum esse quod Io. hoc tenuerit. nam in c. proposuisti. lxxxiij. di. in glos. ex hoc. & iij. q. iij. testes. ver. patroni. in glos. sed nonne. dicit stari dicto nuncij, nisi probetur cõtrarium? Requirit ergo probationem plenam: & author vult stari semiplenę vel præsumptioni. Verum est q Io. in decr. quoniam cõtra falsam. de proba. super ver. citationes. tenuit illud dictum, s. q iuramentum eius, qui dicit se non citatum, sufficiat ad fidem nuncij tollendam, q appareat eum sic intellexisse glossas priores de probatione loquentes. apertius etiam posuit idem Ioan. in decr. quod sicut. de elec. super ver. vocatos. quod signaueram alibi ponendum, & omisi, nunc suppleo: & q suo sacramento is, qui dicitur citatus, probet contra. allega. de procura. ex insinuatione. addens q in causa absentiæ non requiritur plena probatio. de re iud. c. cùm Bertoldus. & facit quod not. iiij. q. v. c. j. in vlti. gl. inducit etiã xxxv. q. iij. extraordinaria. vbi dicit probaris quòd vnius sacramentum elidit præsumptionem validam. Hoc tamen nego: cùm ibi loquatur de sacramento duorum. Poterat tamen sic inducere quòd insufficiens probatio, s. quæ fit per criminosos, & suam turpitudinem allegantes, elidit præsumptionem: vt ibi no. de euict. Scire debes q ponendo glos. præ. Io. in decre. quoniam contra. & non resistendo, videbatur accedere illi dicto. & hoc forsan ponderauit author. Sed veritas habet quod in prædi. decre. quod sicut. Vincen. posita glos. Io. illi resistit dicens citationem esse probandam legitimè duobus testibus, vel publico instrumento: siue fiat personaliter, siue ad domum: vt in decre. vlti. de eo, qui mit. in poss. vt sic quod in alijs factis probandis requiritur, requiratur in isto. Goffre. vt scripsi in decre. prædi. quod sicut. super glos. præsumitur. tenet stari nuncio, nisi validæ probationes offerantur ex aduerso. allega. de testa. cùm à nobis. ¶ Vber. de Bobio, vbi suprà, dicit in iudicio ecclesiastico non credendum nuncio, cùm ibi non credatur iudici: in seculari dixit quòd in Italia creditur, quia sic habet consuetudo: in alijs verò prouinceis sequenda est illarum consuetudo. ¶ Bernardus accedit primo eius dicto, s. quòd in iudicio ecclesiastico non credatur. in decre. quoniam contra. in fin. iiij. glo. Sed ratio istorum, quæ est hæc: ideo quòd non creditur iudici infringitur: vt ibi scripsi. Innocen. etiam ibi, vt scripsi super ver. citationes. accedit huic dicto, quòd non credatur, dicendo quòd nuncius adhibere debet testes cùm citat: per decre. sacro. de senten. excommu. ¶ Albertus Gal. Vbi suprà, prælegit quòd non credatur: propter quod consuluit quòd sint duo in citando: demum tenet quòd in nũnonbus causis, in quibus credetur vni, credatur sibi, in alijs non. Allegat C. de testib. iurisiurandi. vide supra de teste. §. restat. ver. hoc autem fallit.

si. & hoc concordat Io. Vin. Si verò nõ est publicus, nõ est ei credẽdũ. ar. tamẽ cõtra extra, de do. & cõtu. cùm dilecti. ver. scribebat. sed ille erat cursor dñi papę, seu nũcius: & cõsulo q si non põt haberi nũcius public⁹ & iurat⁹: mittãtur duo: quia in ore duorũ stat omne verbũ. ij. q. iiij. §. j. extra, de testi. l omni. ff. de testi. vbi. extra, de pb. qm̃. a ¶ † Vtrũ autẽ citat⁹ teneat credere nũcio citãti: dubitat. Sup quo distingue b an mittat ab ordinario: vt tũc citat⁹ sibi credere teneat. Si à delegato mittat, nõ tenetur credere ei, secũdum B. quãtũcũque sit cert⁹ & fidelis, sine literis citatiõis seu cõmissionis. arg. l pręc. prudẽtiã. in prin. vbi: literatorię &c. Et põt esse ratio: Delegat⁹ in citatiõe, debet tenorẽ cõmissionis inserere: vt reus possit instrui & deliberare, qd debeat in termino respõdere. extra, de dila. preterea. vij. q. ij. c. j. extra, de cõfir. vti. vel inuti. c. pe. de offi. deleg. cum in iure. & vt agnoscat citãtẽ, & ei⁹ iurisdictionẽ. & extra, de offi. deleg. cùm in iure. Quomodo ergo posset hoc fieri, si deleg. p nũciũ citaret. de quo dic vt j. ver. & no. secũdùm Vber. Nã & si causa sit criminalis, inserẽda sunt crimina in literis, sup qbus q s est accus. a⁹. v. q. ij. si primates, extra, de accusa. qualiter. ij. §. debet ergo. pterea magis certa & firma est iurisdictio ordinaria, q delegata. & magis adstringit subd t⁹. arg. extra, de app. ad hoc. de referi. ad hæc. de offi. ordin. significauit. & qa de facili põt adiri: vt infrà de proba. vidẽdũ. ver. qd de auditoribus. Nõ ergo debet citare delegatus per nũciũ, presertim in primo citatorio. Vel subdistingue in delegato: quia aut citat per certũ & notũ nũciũ: & tũc debet ei credi. Aut per ignotum: & tunc non. arg. extra, de appella. cùm parati.

¶ Vber. etiam de Bo. & Ioannes de Deo hanc distinctionem ponebãt vbi suprà, per viã consilij. Iaco. Bald. in tracta. de primo & secundo decreto, post principium, dicit soli nuncio vel officiali non credi per prædictam l. primam, de curiosis. libro xij. Consuluit ergo duos nũcios simul mitti. ¶ Hostiensis in Summa in Rub. de contumacia. §. secundo. versicu. quid si absens. tenet non credi nũcio, etiam iurato, contra negantem: nisi dictum eis iuuetur per alium, qui citationi fuerit præsens. Item quòd in partibus, in quibus creditur, hoc procedit ex præsumptione, quæ tollitur per iuramentum negantis. allegat prædic. decreta. ex literis. Item vna præsumptio tollitur per aliam. de electio. cùm inter R. & per iuramentum. xxiiij. quæsti. ij. in lectum. de testib. præsentium. cum concordan. tenet finaliter hoc arbitrarium: vt iudex, personarum & negotij qualitate pensata, vel credat nuncio, vel ad innocentiam suam ostendendam neganti deferat iuramentum. Allegat de procurato. ex insinuatione. & cap. sequenti de iureiuran. c. fin. Hoc dictum placuit Archidiacono. lxxxij. distin. proposuisti. in decret. tamen venerabilibus. de senten. excommu. §. idem. tenet opinionem Ioan. Hoc etiam addit Guido de Suzaria, forsan viso Hostien. quem videre potuit ad suam solutionem antiquam in prædic. l. ea. quidem. vbi dicit distinguendum. cuius opinionis sit nuncius: vt dictum ex persona pẽsetur. C. si quis Imperato. maledic. l. vna. in fine. & ibi concordan. in vlti. gloss. Facit ff. de re milita. non omnes. §. à Barbaris. C. de susce. & arca. l. si aliquid. lib. x. & ff. de edendo. si quis ex argentarijs. §. j. versicul. quid enim. vbi ex edentis persona, fides editionis elicitur. Et facit quod ibi not. & facit de præben. nisi essent. in princip. & quod no. xxxvij. dist. qui de mensa. Hoc dictum placet propter graue periculum quod immineret probo viro non citato, ex dicto viri ribaldelli. vt æstimatus contumax non posset etiam appellare: vt dicebat Hostiẽ. Sed hoc addo quòd non intelligas hoc esse arbitrarium: sicut illud de officio delegat. consuluit. de scriptis. statutum. §. assessorem. libro vj. de quibus non licet querelari. Nam Deo permittente, pessimos iudices, sic & nuncios sæpe videmus. Si igitur iudex peruersus malè arbitretur, poterit per grauatum appellari, & iudex appellationis reuocabit grauamen: probatis coram eo circunstantijs, per quas patebit primum debuisse contrarium arbitrari. Nam & si verus arbiter iuris esset, ab eo grauante appellari posset. de officio delegat. ab arbitris. libro vj. Aliorum etiam arbitrorum grauamina reuocantur. extra, de arbitr. per totum. de iureiurand. veniens. & c. Quintauallis. Hoc etiam not. quòd licet circa citationem factam per ipsum, suo dicto credatur: circa commissionem tamen sibi factam de citando, ei non creditur. de quo statim sequetur.

ADDE quòd Paulus de Castro consilio cclxxxvij. tenet quòd nuncio iurato dicenti se aliquem citasse, debeat dari fides. dominus Antonius de sancto Georgio in capitu. cùm parati. in antepenultima columna, tenet hic opinionem Ioannis Andreæ. & ibi ponit quid si per statutum imponitur quòd nuncio iurato detur fides: an poterit probari contrarium? Et tenet quòd sic. Et ibi vide de materia huius tituli multa.

b ¶ Distingue. secundùm Ægid. sua Rub. iij.

ibi: suus nuocius &c. & in prædicto c.prudētiam. ibi: per certū nūcium, & c.xcvij.dist.nobilissimus. & in pdicta l.magis.C.de summa tri.liquet.§.fin. Et hoc videtur sentire Gos. a ¶ †Certus autē intelligitur, quando est certæ & probatæ fidei: vt in prędic.c.nobilissimus.& xciiij.distin.valde.& qui ad hęc & ad alia, quę in negotio occurrēt, est à delegatis cōmuniter cōstitutus: & de quo nō dubitāt iudices.nā si dubitetur de hoc, est eis fides facienda.extra, de rescrip.sciscitatus.& c.inter cæteras.ff. rem ra.ha.ne satisdatio. Si autem dubitāt: tūc non creditur sine literis: tutū est ergo, secundùm quod not. Inno.q iudices pprium mittāt nūciū, & illi creditur.arg.in præ.c.cùm parati. Sed certè salua eius reuerētia, nō sufficit q cōstet eis tātum: imò & partibus debet de hoc constare, saltē postea.ar.in præ. decr.cùm in iure. Vnde vt omnis dubietas amputetur, b iudex qlibet, & maximè delegatus, pręsente & actore & tabellione, vel duab' psonis idoneis, vt extra, de proba.quoniā cōtra.C. q pot.in pign. ha.scripturas. in fin. Iniūgat nūcio, q ipse talē reū ex parte sua citet: & q præcipiat sibi, q tali die & loco peremptoriè cōpareat p se vel per procuratorem legitimū, ad omnia sufficiēter instructū corā eo respōsurus de iure tali in tali causa, quam cōtra eū mouet seu mouere intēdit: q si venire vel mittere cōtēpserit, & ipse iudex cōtra eū pcedet, qtū de iure poterit & debebit: & hoc incōtinenti scribatur in actis. Debet enim pmisso modo, iudex cōminari cùm perēptoriè citat: vt s.§.viso. Quis autē iudex possit citationis actum cōmittere? dixi s.de iudi.dele.§.iam nūc. & si necesse fuerit, de hoc instrumentum publicum sub hac forma conficiatur.

9 FORMA. †In nomine &c. i pręsentia mei notarij infrà scripti, & testiū subscriptorū talis in causa, quę vertitur inter talē & talē iudex à sede apostolica delegatus, facit & cōstituit R.clericū suū nuncium ad citandum talem: vel præcipit tali nūcio q citet talem in tali die & loco, &c, vt s.proxi. vsque, & debebit. c & pòst subijciat notari': Acta sunt hoc anno, die, & loco talibus: & ego talis tali authoritate notarius, his interfui, & de mandato prædicti iudicis hoc scripsi & publicaui, & signo meo signaui. Quo facto, idem nūcius incōtinenti accedat cum eodē notario vel alio ad domum rei, quam inhabitat, licet domos plures habeat.extra, de rescrip.dilect'.ij.de foro cōpe.ex parte. & citet eū iuxta mādati sibi tradiō formā, nō trāsgrediendo ipsam.extra, de rescrip.cùm dilecta.ff.man.l.diligēter. & hoc si inueniri potest.alioquin pcedas vt infra ver.illud. De citatione autē facta, notari' publicum instrumentum conficiat in hac forma:

FORMA. In nomine, &c. R.clericus nuncius talis delegati citauit talē, ex parte eiusdē: & pcepit eidē peremptoriè vt tali die & loco, &c. vt in pręcedēti instrumēto, vsq; in fin. 10 ¶ †Hoc autē nota q cùm aliqs publicus nūcius alicuius curię ordinarię citat, non sunt necessarię hę solēnitates: cùm dicto eius stetur, nisi citatus cōtrarium iuret, vt dixi. sed nec etiā secūdum B. cùm delegatus citat, cùm non possit citare per nuncium sine literis, vt prædixi: quod non placet. Nam potius tenetur citatus credere instrumento publico, quàm literis delegati. ¶ Facta igitur citatione, idem nuncius redeat ad iudicē, & præsente notario referat iudici qualiter, vbi, & quādo, & qbus psentib' reū citauit. q qdē relatio est in actis scribēda, put fit sub hac forma:

11 ¶ †FORMA relationis: d Titiū inuētū vel non inuētum, vt hodie vel cras hora vel loco tali, corā tali iudice veniret ad procedēdum in tali causa, vel ad respōdēdum tali, vel ad vidēdum iurare testes, vel aperturam attestationū, vel ad iurandū de calumnia, vel ad audiēdam sentētiam, & huiusmodi, in tali causa, quæ inter eum & talem vertitur vel verti speratur: talis cursor domini papę vel talis curiæ retulit se citasse, & dixisse eidē vel procuratori suo vel familiæ eius, q si nō veniret, ex tūc procederetur in causa, vel reciperetur iuramētū alterius partis. &c. ipsius pręsentia nō obstāte. &c. ¶ Qualiter aūt fiet citatio rei, vt veniat defensurus tantum bonorū, ex interlocutoria datā: dicam infrà de primo decre.§.ij.ver.interposito. 12 ¶ †Cæterū fiunt quandoque quædā proclamationes, quarū relationes sic scribantur. si enim proclamatio defensionis alicuius publicè fiat, sicut moris est fieri in ciuitatibus Italiæ, sic relatio scribetur:

FORMA. Titius cursor vel pręco seu nūcius cōmunis Viterbij, retulit se de pcepto talis iudicis ad petitionē Sēpronij, alta voce clamasse & cridasse talib' testib' adhibitis i cōtrata Sei, q si qs ipsum Seiū defendere voluerit in causa tali, tali die & hora cōpareat corā iudice suprà dicto. Hęc forma pclamationis faciēdę per pręconē pbatur in aut.de litigio.§.omnē vero.col.viij.ar.cōtra: qa vox pręconia paucis innotescit: vt ibi, & C. quō & quan. iu.aut.qui semel. e Si verò subhastatio rei pupillaris vendendæ proclametur, sic relatio scribatur:

FORMA. Titius pręco seu nūcius cōmuni Viterbij, retulit se de mādato talis iudicis ad petitionē Seij tutoris Bertę pupillæ filiæ quondā P. pręconia voce clamasse in palatio cōmunis Viterbij, necnō in cōtrata pupillę eiusdē, q cùm dom' eiusdem pupillę in tali cōtrata sit, an necessariò habeat distrahi: & ex ea possit haberi pretiū cētū librarū: si qs eā emere, & plus dicto pretio dare vult, hinc ad talē diē cōpareat corā dicto iudice. nam plus offerēti dabitur. ar. C. lib.x. de fide instru.& iure hastæ fis.l.si. infrà de primo & secūdo decre.§.nūc dicam'.ver.sed qualiter. 13 ¶ †Et nota secūdùm Vber. & Io.de Deo. f q minores ordinarij & delegati à principe in minoribus causis, citāt per edicta. g qd nō est in vsu: & per nūcium vel simplicē epistolā, quod frequētatur. Pedanei verò & delegati ab alio quam à Principe, duobus posterioribus modis tātum: qa corā eis & in paruis causis nō debet nimia solēnitas obseruari. C. de iudic.sancimus. in fi. C.quomodo & quādo iud.in aut.q semel.ff.de peti.hęredi.itē veniūt.§.cùm autem. & §.seq.v.q. ij. presenti. & §.fin. Quidā tamē dicūt pedaneum vel delegatū à iudice, nō per nūcium, sed per scripsos citare posse. alij cōtra, per prędictā l.sancimus.in fi. h & ff.ne quis eum, qui in ius voca.est, vi exi.l.iij. §. si quis ad. nō enim iudex debet ire ad litigatores, vel eos citare. C. de epis.& cler.iubemus.in fi.ff.qs or.in bo.pos.ser.l.ij.§.in bonorū. i Vnde cùm Lotharius & Azo essent delegati in quadā causa, dicit Lotharius, eamus ad domū rei, qa nō debemus citare per nūcium, sed requirere tātum pr ę.l.sancimus. Azo respōdit, imò possumus bene requirere: id est, nūcium mittere. Nā & arbiter citare potest per nūcium vel epistolā: vt ff.de arbi.l.diē proferre.in princi.& l.sed & si interpellatur. vnde & nos hoc possumus. ff.de reg.iur.ait pretor.in prin. Nec obstat pr ę.l.sancimus. quę loqtur de minoribus iudicibus, q non citāt per edicta, sed per nūcium bene. Azo tamē fecit ei gratiā, & iuit cum eo ad reū, q erat quędā pulcherrima domicella. k Cùm verò agitur de maioribus causis ciuilib' & criminalib', cum maiori solennitate debet fieri citatio, s.trinis edictis cōtinētib' xxx. dies: vel vno perēptoriè p omnibus. xxiiij.q.iij.de illicita. qd dic vt s.§.nunc de tēporū. Citatio aūt pdicta olim hoc modo fiebat: Si qs enim corā ptore vel ordinario l de aliquo cōquerebatur, Pretor in albo, qd erat quidā locus in muro palatij dealbatus, m faciebat tale edictum scribi, Talis cōpareat die tali ad respōdendū tali, in qstione tali: Hoc probatur ff.de iur.om.iudi. si qs in prin.& t.de do.& con.§.restat. Hodie autē hęc edicta nō fiūt: sed de cōsuetudine fiunt citationes per pręconem vel nunciū: vt in pr ę.aut.q semel. & ff.de iudi.ad perēptoriū. & duabus legibus sequēti. & in pr ę.c.de illicita. & s.e.§.propè principium. 14 ¶ †Illud autē nota q citatio faciēda est ad actoris instantiā.in aut.de mā.princ.C.e.permittēte. n extra, de accu.licet.extra, de deci.dudū. Itē hoc ordine faciēda est: Sēper enim est citādus qs si inueniatur. iiij. q.v. qsquis. extra, q ma.accu.pos.ca. j. extra, de ro q mit.in pos.causa rei ser.c.fin. q si nō reperiatur, citatur pcurator, si quē dimisit: quē tenet dimittere, q se intēdit absentare, maximè postquā est citatus

a ¶ Gos. In prę.c.prudētiam. vbi scripsi super ij.glo.& ibi etiam de Innocē. quod sequitur.

b ¶ Amputetur. Secūdùm Ægid. sua rub.iij. vnde dicebat Rofre. vbi tractat de edicto, si qs in ius vo.non ie. vt illi edicto sit loc', sex fore necessaria: quorum secūdum ponit. q de mandato iudicis fuerit facta vocatio vel citatio: quod dixit se dicere propter malos nuncios, qui sine mandato vocant interdum. Et nota, quia per hoc & id, quod j. sequitur, reprobatur, quod in multis foris seruatur, quod præceptum nuncio factum de citando non scribitur, sed dum scribitur citationis relatio, dicitur: Retulit talis nuncius se de mādato iudicis, citasse talē &c. cùm tamen ipsius officium non sit circa mandatum, sed circa executionē mādati. & vide quod scripsi de probatio. quoniam contra. super ver. citationes.

ADDE Rom. idem tenētem cōs. cccxcvij.

c ¶ Debebit. Pręcedere vel saltem inserere debuerat iuramentum, s. quomodo instituerat illum nuncium ad citationes in tali causa faciēdas: qui nūcius iurauit corporaliter libro tacto, omnes ambasiatas & citationes sibi impositas vel imponendas fideliter facere & referre.

d ¶ Relationis. Hāc & duas sequentes habuit à Rolandino, libro ix. vltra medium.

e ¶ Semel. Et ideo vbi certa persona requiritur, nō sufficit pactio, vt ibi: sed quando generalis est citatio, vt hic, oportet fieri per præconem.

f ¶ Ioan. de Deo. ambo vbi s. l prin.

¶ Edicta. Alij delegati non, vt scripsi de fo.compe. si quis contra. super glo. hoc ideo.

¶ In fin. ista l. facit cōtra. sed ibi respōdetur in vlt. glo.

¶ Bonorum. secūdùm Alber. Ga. vbi s.

¶ Domicella. Ab Odo. habuit hoc, vt etiā refert Cy. in l. sancimus.

¶ Ordinario. Vel delegato principis, in in prin. huius ver. & forsan habebant olim loca deputata ad id, vel in domib' suis ponebant album.

¶ Dealbatus. Et tam amplius quod omnium citationū capax erat: vel lapso termino delebatur: vt no. i aut. qui semel. & in corpore vnde sumpta est, de liti.§.omnē. Item lex, si quis. j. allegata, loquitur de alio albo in quo scribebantur citationes & generalia edicta. Erat & tertium album, locus scilicet dealbatus, quo scribebantur nomina curionū. ff. de albo scrib.l.j. & ij.

¶ Permittēte. verficu. est sub §. sit tibi. ibi princeps indignatur præsidi, qui per actorem aditus per eum nō fuit exauditus. Si verò illum, non audiuit, illum correctum remittis ad præsidem.

est citat⁹:vt ibi, & de ꝓc.c.dilecti⁹. ꝙ si nō dimisit, fiāt denūciatiōes in ei⁹ domo vel eccl'ia: vel præconizet' I vico ei⁹: si qs est, q eū defendere velit, vt ꝓdixi. & si nō venerit, cōtra eū ꝓcedat tanq̄ cōtra cōtumacē. C. de an. excep. l. vt pfecti⁹. §. si autē. extra de do. & cōtu. causam q̄ª. & c. j. ff. de excu. tut. scire ff. de dā. infe. l. iiij. §. prætor ait. & §. seq. ff. ex q. cau. ma. itē ait. §. hoc aūtᵇ. extra q fi. sint leg. cūm. extra de cle. nō resi. ex tuæ. ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. hæc aūt. §. q̄ri pōt. ¶ †Sed nunqd sufficit fieri citationē solēniter & publicè: nec sit necesse p nūciū vel per literas singulorū auribus inculcare? Videt' ꝙ sic: nec poterit quis asserere se nō fuisse citatū, licet citatio ad eū nō peruenerit. extra de postu. pla. c. j. cū suis cōcor. & hoc quidā dicūt. Alij dicūt citationē non valere: nisi fiat ad personā vel domū: vt no. plenè secundū papā extra de eo qui mit. in poss. cā rei ser. c. fi. Tu dic vt s. de hoc secūdū papā I pre c. j. de postu. pla. & de cle. nō resi. ex tuæ. ¶ †Sed nunqd sufficit denunciare domi vel familiæ, si nō venit ad ei⁹ notitiā? Videt' ꝙ nō. ff. quæ sen. sine ap. re. nō pos. l. j. §. itē cū ex. ff. de pet. her. hæredes. & l. itē veniūt. §. petitā. Dic cōtra, dūmodo publicè cū testibus vel tabellione, vel literis denuncietur: vt in primis cōcor. ff. de dā. infec. l. iiij. §. prætor. ff. qd̄ vi aut clam. l. aut qui. §. j.ᶜ extra de eo qui mit. in poss. causa rei ser. c. fin. De hoc not. ff. de iudi. & post. C. de anna. excep. vt perfecti⁹ papa dicit ꝙ licet sufficiat citatio ad domū facta, vbi vxor agit cōtra virū: vel in ecclesia contra clericū: vt extra qui ma. accu. pos. c. j. & de cle. nō resi. ex tuæ. non tn̄ sufficit, si q̄s agit contra aliquē, personali vel reali actione, vel in modum inquisitionis de crimine: vbi nō procedit' lite non cōtestata, quod prosequere secundū eū, prout no. extra de eo qui mit. in pos. c. fin. Itē & amici & cognati sunt requirēdi, vt eū defendāt, vt prædi. §. ꝑtor. xvj. q. iij. §. pōt. ij. ver. is autē. ff. de liber. agnos. l. j. rñ. j. ff. ex quib. cau. in poss. ea. l. hæc autē. ¶ Sed nunqd id, quod de citatione ad domū dixi, obtinet in causa crim: si? De hoc j. de accus. §. j. ver. sed nunquid. ¶ †Sed an reo inuito intrabis domū ei⁹, causa vocādi eum in ius? Rñ. nō: quia faceres iniuriā. ff. de in ius vocā. plerunq̄... Is, plerīq̄. ff. de iniurijs. qui inuito. ff. de adult. quod ait. ff. de reg. iur. nemo. Fiat ergo denūciatio ante fores. ff. de insti. sed & si. §. j.ᵈ ¶ †Sed nunquid cōsanguinei & amici absentis, etiam aliarū prouinciarū, qui forte volunt illum defendere, sunt ad defensionē eius requirēdi, si propinqui, qui sunt in prouincia, in qua lis agitur, nolunt defendere? Videt' ꝙ non: quia ibi debet iudex præcipere tm̄, vbi res agitur. ff. de reb⁹ eo. qui sub tu. vel cu. l. magis. §. illic. & quia illi nō sunt de iudicis iurisdictione, vñ non pōt eos reuocare. ff. de iu. om. iud. l. fin. & ff. de bo. aut. iud. pos. l. cū vnus. §. his. & quia p hoc causa differret': qd̄ esse nō debet. ff. de procur. l. sed & hæ. §. nō solum. & ff. de oper. lib. quod nisi. extra de do. & contu. c. finē. & c. fin. ¶ Alij dicunt omnes consanguineos requirendos, vbicunq̄ sint: quæ sententia videtur veraᵉ, nam dicit lex oēs esse vocandos, quos non sit verisimile nolle defendere causamᶠ: vt in præ. l. hæc aūt. verūtamen dicoᵍ, nullum debere proprio noīe requiri: sed sufficit publicè proponi edictū: vt quicunq̄ voluerit eū defendere, veniat, & defendat. ff. de insti. act. sed & si pupill⁹. §. proscribere. & §. præc. extra de postu. c. j. versus prin. extra de do. & cōtu. c. fi. & sic hodie obseruatur. ¶ †Sed nunquid notoriè cōtumax, est citandus? Non videtur. arg. extra de procur. auditisʰ. & de iureiur. ad nostrā. iij. Dic cōtra, vt ibi no. ꝙ si iudex citans, factis quibusdam citationibus moritur, vel impeditur, successor illius computabit in numero citationum: sed si primus numerum compleuerit, secundus iterum potestⁱ, vnum edictum proponere. ff. de iudic. c. edictum. ¶ Quid si papa, vel quiuis alius, mandat tibi vt cites omnes qui se volunt opponer, Titio, vt extra de excep. delicti. & de elect. statuimus? Respon. debes edictum publicè proponere, vt quicunque vult se opponere super facto, super quo citatur, compareat dic tali: vt extra qui ma. accu. pos. cū in tua. extra, de cle. nō resi. ex tuæ. ¶ †Quid si nō præfixeris diē certā? Rñ. debet venire citatus. arg. extra, de do. & cōtu. cum dilecti. & hoc intra modicū tēpus. quod tamē est cum quodā tēperamento intelligēdum. ff. de solu. quod dicimus. ff. ex qb. cau. ma. ab hostibus. §. fi.ᵏ & hoc ne cōtumax, sed potius obediēs videatur. ij. q. v. quāto. extra, de postu. præ. c. j.ˡ Quidam tamē coram me defendere nixi sunt, ꝙ nullo modo tenetur cōparere taliter citatus. argu. extra, de rescript. c. fi. Potes etiā nominatim quos volueris citare: vt comparerant ad opponendum se Titio, si voluerint, in facto, de quo agitur: & nisi cōparuerint, præiudicatur eis. argu. in præd. decre. cùm in tua. ¶ †Illud autem certo certius est, ꝙ præcisè & simpliciter neminē citare potes, sed sub modo præscripto, s. si vult. arg. extra, de elec. statuimus. in prioc. & eod. tit. quia propter. in prin. ¶ Cæterum, si tibi mandetur, ꝙ cites omnes, qui se opponūt, s. super electione sua, vel super tali facto. Hic dicunt quidam ꝙ habens aliquam cognitionem: debet enim vocare eos, quos T. petit citari: & ab eis querere, vtrū se velint opponere, vel non. Et si respondent ꝙ noluut: eos absolues à citatione. Omnia enim iudicia sunt absolutoria: Insti. de offi. iu. §. fi. Inno. iiij. contra,ᵐ quia cùm hæc clausula, cites omnes qui se opponunt: intelligēda sit de his, qui ante datam literarum se opposuerūt, & sua interfit, eos se non opposuisse: non sunt absoluendi à citatione, qui se opposuerunt: nisi prius satisfacto de interesse. Sed certè non video qualiter fiet hæc absolutio: nisi de facto solùm, desistēdo scilicet à citatione: qa tu iudex nō es. ¶ †Quid de illis, qui se post datam literarum opposuerunt: vel qui de nouo se opponere volunt? Dicūt quidā ꝙ per literas tales, non poteris eos citare: quia data literarum inspici debet, propter verbum opponūt, quod est ibi, quod est præsentis tēporis. extra de rescri. eam te. Alij dicunt, & hoc verius videtur secūdùm mētem scribētis, ꝙ omnes cōtradictores & ante datam & post, & cum modo prædicto, s. si volūt, & sine modo, citare potes: †Quia præsens cōfusum, præsentis nō tenet vsum. Et si dicatur, Ergo si citator debet citare quos vult actor: multi poterunt fatigari iniustè? Respōdeo, hoc nō procedit: quia etiā papa, si nominasset ei multos, eos citasset. Itē quia iudex cōdemnabit actorē in expēsis, si eis cōparentibus nō appareat iusta causa citationis: & etiā eis non cōparentibus, nō cōdemnabuntur statim ad expēsas, vel ad aliud: imò summaria cognitione & iuramēto de calūnia præmissis: aliàs non. Itē nota ꝙ ipse citator moderabitur, qui, & quot sint citādi: sicut & delegatus moderaret'. extra, de rescri. super literis. ad fi. Et sunt hęc contra quosdā delegatos, qui sic scribunt aliquibus: Mandamus vobis, quatenus citetis eos, quos talis vobis duxerit nominādos. Ex quo multas vexationes, & redemptiones sequi vidimus. contra quos dominus S. ti. sanctæ ecclesiæ presbyter cardinalis in regno Franciæ apostolicæ sedis legatus, nuper in concilio Bituricen. in quo interfuimus, per suam cōstitutionem remedium adhibuit optimū. papa not. extra, de rescrip. cùm in multis. ꝙ si dicatur in literis, cita illos, quos tibi talis nominauerit: nō poterit ille citare vltra quatuor. Idē etiā dicit, si in litera dicitur. Cita omnes, q ei cōtradixerint, vel q eū super tali re molestauerint.ⁿ Vtrū cōtra talē citationē possit aliquid probari: no. extra, de elect. bonæ. j. c. cùm dilecti. & de testi. cùm à nobis. C. da relatio. l. j. in fi. C. de app. quoniā. in fi. ¶ †Postremò notādū est ꝙ si superior, ad quē causa remissa est, citet ꝙ appellātem in causa principali, nō facta mētione de appellatione, sufficit illi mittere excusatorē, dicētem ꝙ citatio super principali facta nō tenet, vel ꝙ superior nō potest in ea procedere, qa appellatum est: & ꝙ intendit prosequi appellationem. Sed si transisset tempus prosequendæ appellationis: tūc bene teneret citatio facta super principali negotio, tam à delegante, quàm à delegato. Alij tamen aliter dicunt. Hoc prosequere secundùm papam, prout no. extra, de accusa. c. fi.ᵒ

a ¶ Quæ. Vbi iste ver. an prin. glo.
b ¶ Auct. Cū. l. seq.
c ¶ §. fi. in fin. j. glo.
d ¶ §. j. Idem scripsi in §. contrahentes. super ver. trahere. in fin.
e ¶ Vera. secundùm Acc. cuius fuit iste ver. in l. hac autem. statim alleg. & idē Ia. Bal. vbi s.
f ¶ Causam. Nescio quare fecerit hanc reuolutionem. tex. dicit, quos verisimile sit defensionē non omissuros.
g ¶ Dico. secundùm prædictos et Io. de Deo. de primo decre. in iij. col.
h ¶ Auditis. Ineptus est iste versic. Ista decre. loquitur de notario contumace, scilicet qui reuocauerat procuratorem & alium non miserat. iste non citatus super articulo processum, sed super principali sic. decr. sequens nō loquitur in notario contumace, sed in delicto, vel facto notorio. & verum est ibi notatum in gl. ij. ꝙ in eo requiritur citatio, sed nil ad casum quæsitū.
i ¶ Potest. Et debet, vt ibi no.
k ¶ §. fin. & ff. de statu libe. l. si peculiū. §. j.

ADDE quod Bart. in l. liber homo. §. j. ff. de verb. oblig. tenet ꝙ citatio sit nulla: in qua non est dies certa, vel terminus certus. vnde ibi Ang. quem refert & sequitur Pau. de Ca. dicit quòd opinio Bart. est vera, quantum ad hæc, vt possit fieri aliqd̄ præiudicium citato ad instantiam partis aduersæ: & opinio Spec. est vera, quātum ad hoc vt possit puniri de contemptu ciuitatis, si non comparet. alleg. pro prima parte l. ij. C. vbi I rem actio. & l. fin. de iure dot. de quo vide Paul. de Castr. consilio iij. & plenissimè per Præpositum sancti Ambrosij in c. cùm parati. extra, de appel.

ADDE tu ꝙ citatio non habens expressum tēpus, valet, Bal. I l. circa. ff. de hæredi. insti.

ADDITIO

¶ Circa id quod. tenet Bar. in l. liber homo. §. j. s. allega. ꝙ citatio non cōtinens diē, in qua citatus comparere debeat tanquā obscura nō tenet; vide copiosè ibi per Alexā. vbi reiecta concordia Ang. dicit opin. Spe. indistinctè esse veram: & respondet ad iura allegata in contrariū. de quo etiā per Cano. in c. eos. de senten. excom. in vj. & in c. cùm parati. de app. Sed pro opin. Bar. vide do. Iaso. in d. §. j. in fi. Hen. Ferran.

l ¶ C. j. Ad hoc de app. cùm parati. & ibi satis scripsi in vltima glo.
m ¶ Contra. Vide post eum & Host. plenè scripsi de excepr. dilecti. in glo. ij. per quam aliquid de inferioribus melius intelliges.
n ¶ Molestauerint. Tu dic contra, vt ibi super v. glo.
o ¶ C. fin. Quæ vide j. §. fin. ver. quid si altera.

SUMMARIUM.

1 Citatio qualiter sit per literas facta, vel faciēda. Literalis citatio cuiuslibet iudicis, quæ continere debeat.
2 Literæ delegati debent continere de verbo ad verbum tenorem commissionis.
3 Ordinarius citare potest per literas, duobus modis.
4 Forma citationis, vbi ipse idem ordinarius citat, quæ esse debeat.
5 Forma citationis, vbi ordinarius alteri committit ipsam citationem, quæ sit.
6 Laici citatio, si alteri committatur ab ordinario, sub qua forma debeat fieri.
7 Peremptoria non debet fieri citatio, cùm vna tantum facta fuerit.
8 Citator qualiter se habere debeat, in citationibus diuersarum personarum.
9 In actu iudiciali, an vni soli citatori credēdum sit.
10 Delegatus citans per literas, qua forma vti debeat.
11 Clausulæ necessariæ apponi in literis citatorijs delegati, quæ sint.
12 Citatio à pluribus delegatis, qualiter sit facienda.
13 Sigillum iudicis proprium non alienum, debet literis citationis debite formatis apponi.
14 Apponens suum sigillum literis citationis, debet in eadem dicere se illud apposuisse: aliàs nulla sufficit protestatio.
15 Citatio plurium delegatorum facta vno delegato absente, nec se excusante, an teneat.
16 Sentētia lata à iudice, nulla pręcedēte delegatione, an per ratihabitionem ordinarij confirmabitur.
17 Is, cui cōmittitur citatio faciēda, si nolit citare, nisi fiat ei copia iurisdictionis, an tunc sufficiat tenorem rescripti apostolici in literis citationis inseri: aut necesse sit originale ostendi.
18 Delegato mandante alicui vt denunciet talem excommunicatum, qualiter sit procedendum.
19 Iudex mandans alicui quod veniat die tali, vel quod talē citet, aliàs nouerit se excommunicatum, an non veniens, nec citans, sit excommunicatus.
20 Citatus sub pœna excommunicationis, an non veniens, & habens iustam causam non veniendi, sit excommunicatus.

IAm De citatione, quę fit per viuā vocē, aliqua edocuimus. Restat ergo vt de ea, quæ fit per literas, pertractemus. Ad cuius rei euidētiam illud prænotandum est, quod Iudicum, Alij sunt ordinarij. Alij delegati. Alij auditores. de quorum singulis, aliqua clarioris, doctrinę gratia, perstringamus. ¶ Quod autē quis possit citari per literas, probatur extra, de offi. dele. prudentiā. circa princ. ibi: literatoriæ &c. & c. ex literis. xviij. dist. si episcopus. iiij. q. v. quisquis. & v. q. ij. vocatio. & q. iij. si ægrotans. extra, de tempo. ordin. nec episcopi. C. quomodo & quādo iudex. cōsentaneū. s. §. proxi.
1 ¶ † Illud quoque regulariter sciēdum est, [a] quod cuiuslibet iudicis literalis citatio, cōtinere debet quos citat, & eius nomē & cognomē, quē, & sup quo, vbi, & ad quē diē, & ad cuius instātiam citat: & quod per se vel legitimū respōsalē & idoneū, ad causam sufficienter instructum compareat: & an peremptoriè vel non. Et quādo precipitur alicui quod citet aliquē: litera cōmissionis debet cōtinere premissa: & quod cōmittētem per suā literā, aut p publicū instrumētū super hoc certificet, & clarè, nō obscurè fiat. [b] Hęc omnia probātur extra, de do. & cōtuma. c. fi. & c. cū causam. de in integ. resti. tum ex literis. ad fi. C. q accu. nō pos. q crimē. ff. de no. op. nū. l. de pupillo. §. q opus. ff. quod vi aut clàm. l. at q. in prin.
2 ¶ † Cęterū literę delegati, debēt etiā continere de verbo ad verbū tenorē cōmissionis: vt reus, qui citatur, sciat quis, & qua authoritate citat: vt prędixi. & s. proximo ver. vel distingue. Hoc quoque notādum est secūdùm T. [c] quod ipse met iudex, qui reū citat ad causam, cognoscere debet, [d] an sua sit iurisdictio: vt ff. de iudi. si quis ex aliena. ff. ad mu. l. pe. extra, de rescrip super literis. & c. dilectus. secus si fuerit recusatus: vt s. in ti. de recusa. diximus. [e] ¶ Pri-
3 mò igitur de citationibus literalib⁹ ordinariorū, videamus. ¶ † Et est sciēdum quod ipsi duobus modis citāt per literas. Nā quādoque dirigūt literas eis quos vocāt. & hoc in clericis. ¶ Quādoque verò cōmittunt alicui, qui eos citet: & hoc in laicis, qui nesciūt legere: vt ff. de requi. reis. l. j. §. præsides. Si tamen fieret ecōtra, nō ideo minus citatio teneret: vt extra, de do. & cōtu. c. fi. in fi. vbi clericus citat per aliū: & etiā laico quandoque literæ citatoriæ destinantur. ar. extra, vt lite non contest. accedens. ij. licet tutius sit citationem fieri per alium, ne citatus citationem occultet: sed tamen is, ad cuius instantiam fit, de præsentatione citationis debet ad cautelam facere fieri instrumentum: ne ille possit se fuisse citatum negare.
4 ¶ † Si igitur ipse idem citat, hæc erit forma citationis:

FORMA. T. permissione diuina sanctę Narbo. ecclesię episcopus, dilecto in Christo tali, &c. salutē in dño. Querelā C. clerici recepimus cōtinētem, quod cùm ecclesiā talē idē clericus ex nostra collatiōe diutius possedisset, tu eū absque causa rationabili pro voluntatis libito, post appellationē ad nos interpositam temere spoliasti: eiusdē ecclesię possessioni de facto incūbēs. ideoque tibi districtè pcipiēdo mādamus, quatenus (si est ita) intra spatiū octo dierū post receptionē pñtiū, pręfatā ecclesiā cū fructibus medij tēporis, eidē restituere nō omittas. Alioquin si de iure cōfidis, tali die, quā tibi peremptoriā assignamus, corā nobis p te vel p procuratorē idoneū sufficiēter instructū ad causam corā nobis in tali loco cōpareas, eidē clerico de iustitia respōsurus: sciturus quod si in prefixo termino cōparere neglexeris, nos in dicto negotio quātum de iure poterimus, procedemus. Quod si terminus prestitutus, in diem incident feriatam, sequenti die non feriata quam, tibi peremptoriam assignamus, studeas cōparere: in cuius rei testimonium, præsentes literas sigilli nostri munimine, fecimus cōmuniri. Hæc forma probatur extra, de in inte. rest. tum ex literis. in fin. extra, de do. & cōtu. c. fin.
5 ¶ † Si verò alteri citatio committatur, hæc erit forma:

FORMA. Gul. permissione, &c. tali salutem. Querelam T. clerici accepimus, &c. vt s. mandamus, quatenus. verbis secundæ personæ in tertiam decenter mutatis. iunge, dictū clericū ex parte nostra monere & inducere curetis, quod, si est ita, eidē T. pręfatā ecclesiā restituere non moretur: alioquin peremptoriè intimātis eidē, quod tali die corā nobis &c. vt s. verbis, vt dixi, mutatis. Hæc probātur extra, de offi. deleg. ex literis. Sed & vtrunque potest simul fieri, s. vt ipse citet, & etiam faciat per alium citari. Retenta enim tota prima forma vsque ad verbum, procedamus: iungatur sic:

FORMA. Nos quoque nihilòminus, tali damus nostris literis in mādatis, vt & ipse T. ad eundem terminū authoritate nostra iuxta præmissam formam, peremptoriè citare procuret: quod si non poterit inueniri, facias vt citationis edictum per se vel per alium apud ecclesiam tuam publice proponatur. Hæc clausula ponitur extra, de do. & con. c. fi.
6 ¶ † Porrò [f] Si committatur laici citatio, hæc erit forma:

FORMA. Gul. Dei gratia, &c. salutē. Sua nobis H. lacrymosa questione mōstrauit, quod licet I. eius vir, secū matrimoniū cōtraxerit per verba de pręsenti, carnisque copula interuenerit inter eos, ac p annos plures eidē, velut vxori legitimę, affectu adhęserit cōiugali: nūc tamē Dei timore postposito, à suo cōsortio abiecit eandē: nec erubescit cuidā superinductæ publicè adhęrere: ideoque discretioni tuę pręsentiū authoritate mādamus, quatenus, si est ita, pręfatum I. ex parte nostra monere ac inducere procures: vt muliere superinducta, vel cui adhęret, omnino dimissa, præfatā H. vxorē suam recipiat, & eam maritali affectione pertractet: alioquin authoritate nostra iniungas eidē vt tali die per se vel per procuratorē idoneū peremptoriè cōpareat corā nobis: alioquin cōtra ipsum procedere curabimus, quatum postulauerit ordo iuris. Quod si terminus, &c. vt s. extra, de spō. ex parte A. & ca. veniēs. j. extra, de offi. ord. significauit. Vel dic quod si non fecerit, tu authoritate nostra fretus, eum & superinductam excommunicationis studeas vinculo innodare, faciens eos tanquam excommunicatos ab omnibus vestræ diœcesis arctius euitari.
7 ¶ † Sed premissis opponitur quia cùm vna tantùm citatio facta fuerit, non debet fieri peremptoria. De hoc s. §. viso. ver. itē peremptorium. vnde si velis hāc vitare obiectionem, poteris concipere sub hac forma:

FORMA. Gu. & c. vt s. proxi. vsque compareat coram nobis. iunge, & si tūc nō venerit, veniat tali die: quod si nec tūc venire curauerit, veniat tali die, quam sibi peremptoriam assignamus. Multi quidem vtūtur hac forma, vt probatur extra, de testi. co. c. ij. Et hæc forma frequentatur in his, quorum præsentia de facili haberi non potest. & de hac s. §. viso. versicu. sed quid si. Caueat tamen is, qui sub hac forma citat, vt inter vnam diem & alteram sint competentia interualla: nisi facti necessitas aliud suadeat. s. §. viso. versi. j. & ver. item dicunt. Literis autem huiusmodi sigillatis, actor eas statim recipiat, & in actis redigi faciat ad cautelam: deinde deferat ad citatorem, vel ad eum, qui per literas ipsas citatur: in quarum præsentatione eum cautum esse oportet, ne sigillum frangatur vel cadat. & vt præsente notario, eas porrigat eidem, vel etiam ipsi citato: cùm eidem scribitur sub præscripta forma: de qua præsentatione habeat testes, vel cōfici faciat publicum instrumentum. C. de anna. excep. l. vt perfectius. extra, de proba. quoniam contra. Cuius tenor talis erit:

FORMA. In nomine, &c. Anno &c. talis præsentauit & dedit tali, quandam literam apertam in mei notarij præsentia, & testium subscriptorum. ex parte talis iudicis à sede apostolica delegati: sigillatam vero sigillo & integro, in cuius circulo erant tales literæ, & intra circulum

a ¶ Sciendum est. Secundùm Vber. de Bo. vbi s. in fi. eius tamen verba ampliat author. bene tamen inducebat tres leges hic in fi. allegatas.

b ¶ Fiat. Ponitur forma j. §. proxi. versi. si vero. ibi: dicit autem, &c.

c ¶ Secundùm T. vbi s. vers. & nota.

d ¶ Debet. Sup. & pronunciare, vt dixi §. j. ad fin. super ver. itē generaliter.

e ¶ Diximus. Et no. de appel. solicitudinem. in gl. sed quare. in fin.

f ¶ Porrò. Ver. totus. Ægid. vsque ibi: sed præmissis super rubri. vij.

circulum tale signum supplicans instanter eidem, vt citare deberet reum, iuxta traditam sibi formam. Tenor autem prædictæ literæ erat talis: Guil. &c. tali salutem, &c. & toto tenore inserto. Notarius in fi. subiūgat: Acta fuerunt hæc tali die, & loco, præsentibus talibus. & ego talis tali authoritate notarius, præsentationi dictarum literarum interfui, & hoc ad præsentatoris instantiam in scriptis redegi, & publicaui, & meo signo signaui. Hanc formam etiam vide s. de impug. rescrip. §. j. ¶ † Porro citator receptis & perlectis literis, si citandus est alias eius subditus, eum ad suam aduocet præsentiam. Si verò non est eius subditus, vel est magna persona: ipsemet accedat ad eum, & præsente notario vel testibus idoneis, per quos possit probari citatio: & si necesse fuerit, legat præfatam literam coram illo, & postmodum citet eum iuxta traditam sibi formam: de qua citatione fieri faciat publicum instrumentum, sub illa forma, quæ est s. §. proxi. ver. quo facto, hoc saluo, quòd vbi dicitur in princip. R. clericus nuncius &c. dicatur dominus talis, &c. ¶ Quod autem dixi de notario & testibus, cautela est. nam & sine hoc sibi asserenti se citasse creditur, si sit in literis illa clausula, diem autem, &c, quæ est j. proximo. versicu. si vero. nam ministro creditur in facto sibi commisso. ff. de re. eorum, qui sub tuto. vel cura. sunt. l. magis. §. ne tamen. licet sit arg. contra in ead. l. §. item prætor. versic. nec nimium. [a] ¶ † Vrm tamen non creditur in actu iudiciali. extra, de probatio. quoniam contra. in princip. ¶ Hoc autem facto, reus sic citatus petat copiā, tam de citatione, quàm de literis citatorijs, quæ fieri debent, originalibus remanentibus penes eum. extra, de proba. c. fi. & c. quoniam contra. ¶ † Viso de citatione ordinaria: sequitur videre de citatione delegati, quæ fit per literas. Ad quod notandum est, quod aut est vnus delegatus, aut plures. Si est vnus delegatus, citabit per literas sub hac forma.

FOR. Titius arch. Narbo. vel canonicus vel M. sanctæ Narbo. ecclesię archiepiscopus, iudex à domino papa in tali causa delegatus, tali salutem in domino Iesu Christo. Mandatum apostolicum, vel literas à sede apostolica nos recepisse noueritis in hac forma. Clemens episcopus seruus seruorum Dei, &c. veniens ad præsentiam nostram G. præsbyter, nobis significare curauit quod V. de Podiomissione, & quidam alij ciuitatis & diœcesis Biterē. super iure parochiali, scilicet decimis, oblationibus & rebus alijs iniuriantur eidem: quocirca mandamus, quatenus, si est ita, partibus conuocatis causam audias, & eam fine canonico decidas: faciens quod decreueris, per censuram ecclesiasticam appellatione remota firmiter obseruari. testes autem, &c. data Viterbij, iiij. calen. Octobris, pontificatus nostri anno quarto. quas, si petieritis, vobis præcipimus exhiberi. volentes igitur, vt decet mandatis apostolicis humiliter obedire, vobis authoritate, qua in hac parte fungimur, præcipiendo mandamus, quatenus præfatum A. & omnes alios, quos causa ipsa contingere potest, & quoscunque prædictus G. præsbyter vobis duxerit nominandos, [b] ex parte nostra citare curetis, vt decima die post receptionem præsentium, coram nobis Narbone, apud talem ecclesiam vel domum per se vel per procuratorem suum se præsentet: quem terminum ei pro duobus edictis & tertio peremptorio, propter viarum distantiam: vt partium parcamus expensis & laboribus assignamus. vel quem terminum sibi pro omnibus terminis peremptorium assignetis responsuro de iure presbytero antè dicto: alioquin secundùm formam mandati nobis traditam, in causa ipsa, quantum de iure poterimus, procedemus, cuiusquam absentia non obstante. Quòd si idem terminus in diem inciderit feriatam &c. vt s. versicu. si igitur. iunge etiam si vis, diem autem vestræ citationis &c. vt infrà proxi. §. versicu. si verò mandet: vel sic. In signum autem factæ citationis, sigilli nostri impressionem præsentibus apponatis: [c] in cuius rei testimonium, &c. vt suprà in præ. versicu. si igitur. Quidam etiam ad cautelam, in citatione inserunt formam & tenorem libelli: ne vlterius reus petere valeat inducias deliberatorias: vt probatur v. q. ij. si primates. & not. extra, de dilat. c. j. [d] Quòd tenor commissionis sit inserendus, probatum est supra. §. proxi. versi. sed nunquid. j. sed in secunda citatione non est necesse inseri. ¶ Quod autem delegatus debeat se præmittere in literis, probatur: quia repræsentat personam domini papæ: vt xciiij. distin. c. j. &, vt ipse papa, honorandus est, quo ad causam sibi commissam. xciij. distin. c. si. vij. q. j. omnis qui. & maior est illis, quorum causa sibi committitur: vt extra, de officio. deleg. sanè. & c. pastoralis. [e] & vide. j. versi. porro. Item quòd possit citationem committere, probatur extra, de offi. deleg. pastoralis. in princi. & dixi supra de iud. deleg. §. iam nunc. Quod autem pro omnibus terminis, vnus terminus peremptorius possit ex causa in initio assignari, notat suprà. §. viso. versic. j. Item quod in peremptorio debeat iudex comminari, ibidem dictum est. versi. item iudex. Quod autem certum diem & locum possit assignare, probatur extra, de rescrip. c. olim. & c. fina. ¶ † Quidam [f] etiam in fine citationis ponunt, quòd reus veniat paratus proponere quicquid voluerit, tam contra rescriptum, quàm contra personam iudicis vel impetrantis: ne alia detur dilatio huiusmodi proponenda. extra, de except. pastoralis. Item si in rescripto apostolico continetur clausula illa, quidam alij: debent in citatione exprimi nomina eorum, quos per illam conuenire intendit. s. §. primo. versiculo, Item quod per clausulam. [g] Actor autem cautè præsentet hanc literam, & tam de præsentatione, quàm de citatione faciat fieri publicum instrumentum, vt iam dictum est, continens citationis tenorem: & sigillis iudicum & alijs debitis circunstantijs faciens mentionem. In locis verò, vbi non est tabellionum vsus, id fiat per duas personas iuratas. extra, de probat. c. quoniam contra. Si autem velis quod litera sit publicum instrumentum sigillatum, dicat sic:

FORMA. In cuius rei testimoniū & futurā memoriā pręmissorū, hoc præsens instrumētum publicū de nostro mādato scriptū, & in publicam formā per talē infrà scriptū notariū redactū, fecimus nostri sigilli munimine roborari. Actū in tali loco anno, mēse, die & indictione talibus. Pōtificatus domini Clemētis papę anno quarto talibus testibus pręsentibus vocatis & rogatis. Postmodum notarius sic subscribat: Et ego talis tali authoritate notarius, prædictis interfui, &, vt suprà legitur, authoritate & mandato prædicti domini Titij fideliter scripsi, & in publicam formā redegi, & meo signo rogatus, signaui. ¶ Si verò subdelegatus citat, dicat sic:

FORMA. Talis à tali in causa tali subdelegatus tali salutē in domino. Noueritis dictū talē à domino papa recepisse literas in hac forma: Clemens, &c. ipse verò alijs negotijs impeditus: nobis causam subdelegauit eandem sub hac forma: Titius &c. sicut constat per eius literas vel publicum instrumentum inde confectum: quæ si petieritis, vobis præcipimus exhiberi. Volentes igitur eiusdem delegati mandatis, imò verius apostolicis humiliter obedire, charitatē vestram &c. vt s. §. viso. ¶ Formam autem commissionis vide s. de iudic. dele. §. sequitur. versicu. commissio autem.

¶ † Porrò si sunt plures delegati, subdistingue: quia aut sunt omnes eiusdem dignitatis, puta sunt episcopi: & tunc maior & dignior in salutatione pręponatur, dicēdo: M. Tholosanus, & P. Bitere. & R. Londonien. miseratione diuina episcopi, iudices à sede apostolica, &c. C. de offic. ma. offi. nemo. Vitium enim est pręposterare. lxxiiij. dist. episcoporum. & c. fin. & C. de testa. pręposteri. Vel si de hoc dubium sit, prior in ordine episcopatus præponatur, & qui plus cæteris laborauit: vt xvij. distin. §. fin. extra, de ma. & obe. cap. primo, C. de consuli. lib. xij. l. j. & C. de castrensianis. lib. e. l. j. & de re mili. contra publicam. ad fin. & de præpo. sacri cubi. l. j. & de pręfec. pręto. l. ij. lib. e. & in cōcor. quæ sunt s. de aduoca. §. nunc dicendum. versicu. minores tamen. vel ille, qui à principe dignitatem vel ordinē recepit. ff. de albo scri. l. ij. extra, de ma. & obedi. per tuas. extra, de tempo. ordina. cum in distribuendis, vel seruetur ordo in rescripto apostolico retentus. xlij. distin. sit rector. in fin. extra, de rescriptis. cum dilecta. Sed & si sint omnes simplices canonici: vt extra, de rescrip. pręsenti. [h] dic idem quod iam dixi. Vel dic antiquiorem tunc præponi: secundùm ea quæ not. in præ. versic. minores tamē. Vel ille, qui maioris est ordinis, vt iam dicam. Si vero vnus est episcopus, & alij inferiores prælati: vel vnus est metropolitanus, & alij episcopi: vel vnus in dignitate, alij simplices canonici: maior præponatur, etiam si posterius fuerit ordinatus: vt in præ. l. nemo. & xvij. dist. §. fin. & in pręallega. c. placuit. extra, de ma. & obe. statuimus. Delegatus quoque, qui talibus committet, hoc diligenter attendat: nam prælati & clerici nostri temporis, multùm sunt naturæ indignantis. Et naturaliter homo appetit honorari, iuxta illud: [i] Gloriam tuam alteri ne dederis. & vide s. §. viso.

¶ † Literis igitur citationis, vt præmissum est, formatis, iudex sigillum suum apponat, si habet: nec tunc valet, si cum alieno sigillat: quia nec cum suo ad aliud officium deputato, sigillare posset: vt extra, de appella. significauit. j. de edit. instru. §. instrumen. versi. item quod sigillum non est eius. & s. de procu. §. ratione autem. versi. iij. Sed si non habet proprium, vel habet, sed cùm sigillari oportet, secum non habet, vel est ad aliud officium deputatum: tunc cum sigillo alterius sigillet, dicens in fine literarum. Nec miretur vestra discretio, quod cum sigillo talis signaui, cùm proprium non ha-

[a] ¶ Nimium. Ibi nō credit tutori dicēti quod est necessitas distrahendi. in §. ne tamen. credit ministro, quē ad id misit, vt referret.

[b] ¶ Nominandos. Hæc forma non procedit ex vi clausulę, quidam alij: vt dictū est s. §. proxi. in fi. & infra seq.

[c] ¶ Apponatis. Respicit hoc consuetudinē Gallicanā, de qua scripsi de proba. quoniā cōtra. super ver. citationem.

[d] ¶ C. j. in ij. glos. Et vide quod super ea scripsi. Est sciendum quod Io. de Deo li. iudicum parte j. rub. iiij. improbat, quod libellus ponatur in citatione, maximè per delegatū, sub quo lis contestata non est. extra, de app. significante. Dicit enim quod iudex reddit se suspectum: & tales non debent esse iudices. iij. q. v. quia suspecti. & dicit quod esset locus appellationi. & multum subtilizauit. Tene contra, quod nec recusari per hoc nec appellari potest: seruato quod scripsi super præ. j. glo.

[e] ¶ Pastoralis. secūdùm Ægid. ru. iiij.

[f] ¶ Quidam. secundùm Ægid. cuius totus iste ver. rub. iiij.

[g] ¶ Clausulam. Ergo patet quod proxima forma nō fuit congrua.

[h] ¶ Pręsenti. Quam non habemus.

[i] ¶ Illud. in prima persona habetur Isa. xlij. & xlviij.

beam: vel, cùm meum mecum tẽpore confectionis præsentium, non haberem: vel, cum non haberem nisi ad tale officium deputatũ. Debet enim dicere cuius sigillo, & quare alterius sigillo, sigillat. Alioquin turbatum esset signum. ff. de testa. ad testiũ. Et præterea sigilla & subscriptio diuersis ex causis apponũtur in literis: vt j. de proba. §. videndũ. ver. illud etiã. Quare debet dici, ad quid apponantur: nisi enim sic diceretur, citatus videns alium citare, & videns sigillũ alterius apponi, credere posset literas esse falsas: nec teneretur, secũdũ Ægid.[a] cõparere. præstatio enim ad id, & ad alia valet, exsra, quod met. cau. c. j. de censi. olim. Et est hoc cõtra quosdã officiales, literas suas familiares sigillo officialitatis sigillantes. Si ergo tertius iudex, vel duo ex tribus, sigilla non habent, & cũ alienis sigillant, de hoc nulla in literis facta mentione: dicunt quidã, & bene, nõ valere citationẽ. imo præsumunt literam esse falsam. Sed si in literis dicitur: A. B. & C. canonici Narbon. iudices à sede apostol. &c. in literis verò sigillorum appositorum habetur, R. & P. & M. canonici Narbo. cõstat quòd literæ sigillorum, discordant à literis citationis: ideoq; falsæ præsumuntur. extra, de elec. cùm inter R. seniorem. & de app. significauit. & de fi. instru.

14 inter dilectos. ¶ † Sed nec videtur præmissa protestatio sufficere, nisi & is, cuius sigillũ apponitur, dicat in ipsa charta se illud apposuisse. argu. ff. de test. l. pe. & l. ad testium. §. si quis ex. C. eo. l. si vnus. & l. hac consultissima. & l. in testamentis. & l. iubemus. extra, de re iudi. cùm inter vos. §. j. versi. pe. & fi. C. de his, qui. vt indi. l. pe. ff. de eden. l. j. §. fin. nam cùm sigillum ponatur in testimonium rei gestæ, non potest is, in cuius fauorem apponitur, in causa propria testis esse. iiij. q. iij. versi. nullus. Sed contra credo, s. q charta fidem faciat, quãuis is, cuius sigillum apponitur, non subscribat, vel hoc nõ dicat, ex quo sigillum integrum apparet & incorruptum. argu. C. arbi. tut. l. fi. extra, de fid. instr. inter dilectos. & c. ij. vbi de hoc secũdũ papã, nec talis est testis in re propria: cùm huius acta sint cõia, & huiusmodi subdelegationes probãtur per sigilla iudicum: vt. j. de instrumẽ. edit. §. nũc dicamus. versi. allud autem. Hinc est etiã, quòd si quis procuratorem constituat, vel aliquid fiat corã persona authẽtica, & exinde fiat scriptura, in qua ipse cõstituens vel faciẽs, loquitur, & sigillum eius apponitur: nulla de hoc per ipsum constituentem vel ipsam personã authenticã: facta in litera mentione, satis facit fidẽ tale sigillum: vt ex præmissis apparet. Nec est necesse quod persona loquẽs in instrumento, siue sit contrahens, siue aliud signum apponens, dicat, signum meum apposui. Item nõ est vis, an promittens vel contrahens loquatur in litera an sigillans. arg. extra, de conuer. coniu. dudũ. Sufficit ergo q litera citationis, sit sigillo iudicis sigillata: quia non est de actis iudicij, sed ante iudicium. Si autem sunt plures iudices, quilibet etiam suo sigillo signet. argu. Instit. de testa. §. sed cùm paulatim. Si verò alter coniudicum sigillum non habeat propriũ: sigillet cũ sigillo alterius: suprascripta tamẽ protestatione præmissa, cum qua etiã omnes cũ vno possent sigillare sigillo: vt Inst. eo. tit. §. possunt autem. ff. eod. l. ad testium. §. si ab ipso. vbi est arg. q etiam cum sigillo actoris, possit iudex signare, cùm sit aliẽnũ. De hoc j. de edi. instru. §. postremo. versic. item quod sigillum non est eius. ¶ Quòd autẽ sigillũ dicatur authenticum, not. in pręs. §. videndum. versi. x.

15 ¶ † Hoc autẽ nota q citatio duorũ facta, tertio delegato absente, nec se excusante, nõ tenet nisi scribatur cũ clausula illa, quod si nõ omnes, &c. extra de offi. delega. prudẽtiam. in prin. & c. cũ causa. Quod sic ostẽdo. Cõstat enim q citatio est de processu iudicis: extra, de proba. quoniã cõtra. de offi. deleg. gratũ. & c. relatũ. Cõstat etiã q si duo iudices procedũt, tertio nec veniẽte, nec se excusante, nec vices suas alij cõmittẽte: duo nil agere putãtur, nisi aliàs de eius impotentia constet: vt in prædicto c. prudẽtiã. §. j. extra, de rescriptis. sciscitatus. ij. q. vj. §. diffinitiua.

a ¶ Secũdũ Ægyd. sua rubrica vij.

b ¶ Hoc. in prima gl. & fuit quæstio venerealis viij. & quicquid ibi dicatur, hic tene quod dicitur hic. Et si dicas tertiũ verè impeditum, dic vt in quæstione, quæ est super regula, cum qui certus. de reg. iur. lib. vj.

c ¶ G. Na. in c. statim allegato.

ver. si plures. Ergo nec citatio duorum vllius est momenti. Veruntamẽ si duo protestentur in suis literis id factum esse de tertij licentia, consulo citato quòd vadat, saltem suum priuilegium allegaturus. extra, de app. cùm parati. & c. si duobus. de offic. deleg. cũ causa. vbi de hoc[b]. Hoc prosequere vt not. in præ. c. prudẽtiam. sti. j. In eodem etiam in c. no. secũdũ papam, vtrum tertius coniudex possit ratum habere, quod à duobus factum est: siue sit processus, siue sentẽtia excommunicationis, vel alia? Sed videtur q tertius coniudex possit ratificare citationem à duobus factam eo absente: quia ratihabitio retro, &c. C. ad Maced. l. fin. ff. de pign. si fundus. Quæ regula videtur etiã locum habere in iudicibus. ff. de iudi. licet. arg. contra. ff. de arbi. l. si in tres. & ff. de offi. proconsulis. l. obseruare. §. fi. quod verius videtur. De hoc j. de sen. §. sequitur. versi. sed & si. cum seq.

16 ¶ † Quid si iudex tulit sententiam nulla præcedente delegatione, nũquid per ratihabitionem ordinarij confirmabitur sententia? argumen. q sic, ff. de re iud. duo. ix. q. ij. §. fin. C. de iur. fis. l. ij. lib. x. Sed dic contra, prout ibi no. & ar. ea. q. c. j. idem iuris est, si tertius coniudex sententiam à duobus præsentibus latam ratificat, vt ibi no. ¶ Quid si tertius non venit, nec se excusat, qualiter tunc duo citabunt partes: vel qualiter illum absentem vocabunt? Rñ. do. meus no. in Sum. de offic. deleg. §. quod si eius officium. q sine delegatione collegæ possũt duo citare hoc modo:

※ F O R. Vice nostra & collegæ nostri, citamus te, qui cum multum distet à nobis, in citatione hac non poterat interesse. quasi dicat, habet hic locum clausula illa, quod si non omnes. & de hoc tangitur in præ. c. cùm causam quæ. Ad hoc facit quod not. j. de primo & secundo decre. §. j. in de effectu. versicu. & nota quòd præ. Item etiam dicit, si duo sunt, scilicet quòd vnus vice sua & absentis, citare valeat causa simili allegata. potest enim absens ratificare quod suo nomine gestum est: & in his casibus ratione dubij, citatus venire tenetur: tamen vlterius non tenetur procedere, nisi facta sibi copia iurisdictionis: necest decens eam sibi fieri, nisi veniat coram iudice: ad quem potius, quàm iudex ad ipsum, venire tenetur. Sed dices: ergo quisq; potest pro libito me vexare, dicens se iudicem, cùm non sum ex quo sic citatus debeo comparere. Sed respondeo, ipse sibi ad interesse condemnabitur, & alias punietur. Quæ dic secundum do. meum, vt in præ. §. quod sit eius officium. ¶ Caueat tamen citans prædicto modo, quòd is, cuius nomine citat, non multùm distet. Alias dictans. scribens, & sigillans, quæstionem falsi poterunt formidare: vt extra, de his quæ fiunt a præla. quanto. secundùm do. meũ. Aliqui tamen quandoq; faciunt hanc literam scribi nomine omnium: & in fine dicunt, Data anno, mense tali. nihil de loco vel die dicentes. sicq; sim (quod non approbo) palliant falsitates. Tutius est ergo in prædictis casibus, quòd vnus committat alteri vices suas sub hac forma:

※ F O R. Talis tali, salutẽ in domino. Cùm causa, quæ vertitur seu verti speratur inter A. & B. vobis & mihi simul à sede apostolica sit commissa sub hac forma: Clemẽs episcopus, &c. posito toto tenore subiũgat: præfatus A. à me instanter petijt, q dictum B. citare deberem, vt coram me comparere deberet. Attendens igitur me ad hoc sine vobis non debere procedere. volens etiam litem abbreuiare, partiumq; occurere laboribus & expensis, vestræ discretioni quo ad dictam citationem tantummodo faciendam, & in his, quæ ad ipsam pertinẽt, meas vobis committo vices, iurisdictione ac potestate mihi in omnibus alijs reseruata: sciturí q dante Deo die ac loco intereo per vos partibus assignatis. Quòd si tres fuerint, duo tertium eodem modo cõmittant: qui tertius citabit hac forma:

※ F O R. Tales, tali salutem in domino. Literas apostolicas me & talẽ recepisse noueritis, sub hac forma: Clemens episcopus &c. Cùm igitur dicti mei tales collegæ, quo ad citationem huiusmodi faciendam mihi commiserint vices suas: idcirco vice dictorum collegarum, & mea, authoritate domini papæ, qua fungimur in hac parte, vos cito, & coram eis & me die & loco talibus per vos, aut per procuratorem idoneum, &c. vel committatur hæc citatio committenda alicui: vt. s. versicu. viso. Sin autem vnus committat alteri vices suas in causa, dicet prout nota. s. de iudic. deleg. §. sequitur. versicu. & sic sunt. in fin.

17 ¶ † Sed pone quòd is, cui citatio committitur facienda, petit sibi fieri copiam iurisdictionis nec aliter vult citare: dixit Gu. Na.[c] sufficere tenorem rescripti apostolici, in litera insertum esse: nec est necesse originale ostendi: argu. extra, de dilatio. præterea. Nec obstat extra, de offi. dele. cùm in iure. quę loquitur in executione sententiæ, in qua magnum fit præiudicium: quod non est in citatione: ideoq; debet obedire citatori. Pars enim coram delegato veniens, poterit, si voluerit, rescripti copiam petere & habere: vt in præ. c. præterea. nec à citatore appellari ex hoc poterit: cùm sit merus executor: vt extra, de appella. nouit. maximè autem obedire debet, si delegati persona sit authorizabilis & bonæ famæ. argumen. xcij. distin. nobilissimus. lxij. distinc. miramor. prope finem. & secundùm quosdam, etiã minoribus obedire tenetur ff. de iudicijs: si quis ex aliena. Do. meus not. in titu. de offic. delega. §. quod sit eius officium. versic. tertius. quòd talis potest cogi coram iudice venire: & tunc ostenso sibi rescripto, eum cogere. Et per præmissas etiam rationes not. papa in prædicto c. præterea. quod ex quo delegatus inserit in citatione apostolici rescripti tenorem, citatus per ipsum delegatum comparere tenetur, quanquam apostolicum non viderit rescriptum: nisi fortè ipse delegatus vilis persona, vel nimis remota sit. Et si non comparet: & ille in veritate iudex sit:

tenet

tenet excommunicatio, vel in possessionem missio, & quęlibet alia mulcta per eum propter hoc illi inflicta. Debet ergo comparere, cùm per hoc nullum fiat sibi praeiudicium, vel modicum. Nam saluum sibi remanet ius petendi copiam iurisdictionis illius, & fori priuilegium allegandi. & aliàs procedere non cogetur. ff. de iudi. si quis. extra, de iudi. capitulo primo. extra, de dilatio. capitulo finali. Sed si ille iudex non sit, vel nullum vel falsum rescripti tenorem, vel nullam causam quare super citatum iurisdictionem habeat, in citatorio inseruit. nec aliàs est iudex ordinarius, non tenetur comparere: nec tenet, si contra eum non comparentem procedit. arg. ff. si quis cau. si seruus. & l. quoties seruus. ff. de in ius vocando. l. ij. Sed P.
a de Samp. dicit[a] quòd nec citatus per ipsum delegatũ cõparere, nec is, cui mandatur quòd citet, cõparere tenetur. nisi prius de illius iurisdictione certificetur. arg. in prae. c. cũ in iure. & in his quae not. infra de proba. §. videndum. versi. quid in auditoribus. vel nisi citans sit persona authorizabilis, vt praemissum est. Citatus tñ non debet dicere se de illius iurisdictione dubitare, vbi dubitandum non est. extra, de rescript. cum contigat.

18 ¶ † Sed quid si delegatus mandet alicui, vt denunciet P. excommunicatũ? Respond. not. papa in prae. c. cùm in iure. quòd prudenter agit, etiam si nullo apostolico rescripto viso exequitur quod mandatur: praesertim si delegatus est approbata persona. nec tenetur deferre, nisi velit, appellationi partis appellantis, ne exequatur. Nã huiusmodi appellationes coram delegatis, non coram executoribus, sunt interponendae. extra, de offi. delega. super quaestionum. §. quem vero. & §. finali. non tamen cogitur, nisi velit: vt in prae. c. cùm in iure. & si propter hoc excommunicetur non tenet excommunicatio: quia hic agitur de magno praeiudicio. Habet enim ille tantum iurisdictionem in rebus, vel personis in rescripto contentis: & non in alijs, nisi eius iurisdictionem impediant vel mandatum contẽnant, vt no. secundùm eum extra. de offi. dele. c. j. at iste non impedit, nec contẽnit, cùm sibi non constet ipsum iudicem esse: non ergo, secundùm eum, tenet sententia, tanquam à non suo iudice lata licet post reperiatur ipsum
19 iudicem fuisse. argumen. extra, de offi. delega. ex literis. ¶ † Quid si iudex ita dicit, Mando tibi quòd venias die tali. vel quòd talem cites. alioquin
b te noueris excommunicatum? Dicit G. Na.[b] quòd non veniens vel non citans, non est excommunicatus. necesse est tantùm sententiam excommunicationis in illum dictari. C. de sentẽ. ex breuic. reci. arbitri. & ore proprio proferri. ij. q. j. de manifesta. in fi. ibi: iam diiudicati vt praesens. &c. & est arg. in his, quę not. extra, de simo. sicut tuis. in glo. argumẽ. quòd abbas. & de eo, qui fur. ord. rece. c. j. nec talis litera probat sententiam. C. de eden. aut. si quis in aliquo. extra, de fide instru. c. j. quia nec creditur iudicis assertioni. extra, de probationi. quoniam contra. arg. contra. lxiij. distinctio. solẽ
c nitate. & xxiij. quaestione. iij. comperimus. extra de symo. accusatũ.[c] Sed
d illa, vt dicit ibi, papa loquitur, qui solo verbo[d] aliquem absoluere potest: vt extra, de senten. excõmunic. si aliquando. Vnde dicit quòd iudex sic procedere debet. nam praesentibus aliquibus absentem vel citare nolentem, excommunicabit hoc modo: quia talis à me legitimè citatus comparere contempsit, vel ad mandatum meum citare talem neglexit: eum excom-
e munico, in his scriptis.[e] Deinde illũ citabit hoc modo: Mando tibi vt cõpareas tali die: vel talem cites: alioquin te noueris excommunicatum. Cuius excommunicationis forma talis: Quia talis à me, &c. vt supra. & sic postea talis non poterit appellare: extra, de appel. praeterea. Alij dicunt quòd bene est excommunicatus per talia verba. argumen. in his, quę no. j. de sententia. §. vt autem. versicu. porrò quia ibi. verumtamen iudices.

20 ¶ † Quid si non veniens habuit iustam causam absentiae? Dicunt quidã simpliciter, quòd non est excommunicatus. Non enim iudex intendebat ipsum excommunicare in omnem euentum, sed in casu contumaciae. argumentum ff. de solu. si seruus decem. in fi. Vnde cùm non sit contumax, poenam contumacię sentire non debet. extra, de procur. querelã. ij. q. vj. quanto. de maio. & obed. inter quatuor. ff. de re iudi. contumacia. xj. q. iij. non debet is. imò debet iudex pronunciare sententiam nullam: vt extra, de re iudi. cùm Bertholdus. & c. tenor. circa finem. Nec debet etiam ille sa
f tisfacere de expensis: vt in prę. c. querelam.[f] Illud autem certum est, quòd si iudex excommunicat propter contumaciam, eum de quo sibi constat quòd non sit de ipsius iurisdictione, non tenet sententia: quia ille non tenetur venire: vt extra, de appel. si duobus. ff. si quis in ius vo. non ie. l. secunda.
g secus si hoc ignorat, vt ibi.[g] ¶ Sed nunquid idem erit in exempto, vt sit excommunicatus, si iudex ignorat eum exemptum? Respon. non: quia talis ignorantia non potest eum facere iudicem, qui non est. de hoc supra
h §. primo. versi. item generaliter. & sequen.[h] ¶ De citatione autem, quae fit per edicta: nota supra §. proxi. versi. & nota. & infrà, de dolo & contu. §. restat. ¶ Item quando vnus possit absoluere excõmunicatum ab alio:
i nota secundũ Papam extra, de officio delegati. prudentiam. §. sexta.[i]

SVMMARIVM.

1 ☞ Auditor generalis domini papae quis, & quare dicatur? & citatio in eius audientia cuius formę debeat esse?
2 Litis contestatio, dicitur litis initium, & quibus verbis sit ante eam vtendum.
3 Auditor domini papę mandans extra curiã intra duas dietas aliquẽ citari, qualiter debeat literas concipere.
4 Altera parte appellante à delegato, si ipse delegat[*] causam remittat ad superiorem, qui causam delegauerat: superior verò, ad quẽ causa remissa est, si citat appellantem, vt veniat processurus in cã principali, nulla facta mentione de appellatione: quid iuris?
5 Mittere debẽs excusatorem, si nõ mittat, an teneat processus cõtra ipsum super principali habitus.
6 Auditori domini papae rescribens, post factam citationem secundùm formam sibi traditam, qua forma vtetur.
7 Auditor dñi papę, suscepta causa appellationis, vel negotij principalis inhibẽs ordinario, ne de ipsa cã se intromittat: quo rescripto vtetur.
8 Delegatus, qui causam cognouit, si citat partes peremptorie ad sententiam audiendam, & postea cõmittit alteri sententiae prolationem: an is, cui commissum est, debeat iterum partes citare.
9 Plures iudices habens, si ab omnibus citatur coram quo comparebit.

De citationibus auditorũ domini Papae.

DICTO De citationibus literalibus Ordinariorũ, visum est decens, vt etiam de citationibus auditorum generalium palatij domini papę (quas frequentamus) aliqua supponamus. Qui ideo auditores generales dicuntur, quia eis generalis audientia appellationum totius orbis commissa est: non tamen diffinitio, sine speciali domini Papę mandato, sibi facta prius relatione fidei: vt dixi suprà, de iudic. delegat. §. secundo. versi. item non obstat. Et scias quòd quandoque citant in audientia, quandoque etiam extra curiam. Nam de consuetudine diutius obseruata, citant extra curiam vsque ad duas dietas. extra, de rescrip. nõnulli. & eorum literis obeditur, & sigillis eorũ creditur in causis per appellationẽ, & etiã per simpli-
1 cem querelã ad apostolicã sedem delatã. ¶ † Forma autem citationis, in audientia talis est:

☙ FORMA. Mandat magister Gul. Durandus canonicus Beluaceñ. & Narboñ. domini papae capellanus subdiaconus, ac ipsius palatij causarum generalis Auditor, citari primò, vel secundò, vel tertiò peremptoriè, vel quartò ad malitiam conuincendam, in audientia publica, talem, seu eius procuratorẽ legitimũ, si quis est in Romana curia pro eodem, & quoscunque alios, qui sua crediderint interesse: vt tali die facta audientia, si curia fuerit, alioquin proxima sequenti die, qua curia fuerit, compareat in palatio coram eo ad procedendum, vel ad libellum recipiendum, vel litem contestandũ vel ad iurandum de veritate seu calumnia, vel ad respondẽdum positionibus, vel ad audiendum iurare testes partis alterius, vel ad audiendum sententiam: & sic de alijs, in causa seu causis appellationis & negotij principalis, quae vertitur, seu verti speratur inter dictum P. ex parte vna, & talem ex altera super prębenda talis ecclesię, vel beneficio, vel fundo, vel vinea, & huiusmodi, vel super tali accusatione, prout postulat iuris ordo. alioquin in causa ipsa, vel ad li-
k belli receptionem, vel ad litis contestationem,[k] nõ obstante cuiusque absentia, quantum suadebit iustitia, procedetur. Data Viterbij die vj. mensis Octobris, pontificatus domini Clemen. papę iiij. anno
2 iiij. ¶ † Et nota quòd semper ante litis contestationem vtimur in citationibus hoc verbo: In tali causa, quę vertitur, seu verti speratur, &c. quia litis cõtestatio est litis initium: vt extra, de verborum significa. ex parte. ij. & de offi. delega. super quaestionũ. §. j. versic. quòd si delegatus. & c. relatum. ante litem cõtestatam, non dicitur quis agere, sed agere velle: vt
3 ff. rem ra. ha. l. amplius. ¶ † Si verò mandat extra curiam intra duas dietas aliquem citari, sic literae concipientur:

☙ FORMA. Magister Gul. Durandus &c. vt s. vsque, auditor. iũge, tali plebano, & tali canonico talis ecclesię salutẽ in dño: Cùm causam appellatiõis

a ¶ Dicit. In c. cũ in iure.
b ¶ G. Na. Vt scripsi in decre. praeterea. hic allega in eius prin.
c ¶ Accusatũ. Ibi dicebatur in antiqua pscripta nostra plubere. & idem in c. ibi seq. vt ibi dixi.
d ¶ Verbo. Si intẽdit de verbo, absoluo te: quid specialem papa. si de alijs verbis tene quod dicit clc. si summus. de senten. excom.
e ¶ Scriptis. Ridiculosum est hoc consiliũ, quòd ante culpã feratur excõicatio pura.
f ¶ Querelã. Vide quòd notat de test. cog. c. ij. in vle. gl. & quod super ea dixi, & cetera.
g ¶ Ibi. statim innuit cõtra. sed distingue vt in q. de qua statim.
h ¶ Et seq. ibi remisi ad q. quam scripsi super regula, scienti.
i ¶ Sexta. Vbi scripsi super verbo, malitiam.
k ¶ Litis contesta. Inepta videtur cõminatio contestationis, parte non veniente. Sed dic quòd respicit partẽ illã, quae citantur hi, quorum interest: & eis nõ venientibus, fiet cõtestatio cũ principali &c.

a ¶ Et cætera. Addidit ver. ſeq. quia hic continuatur. ver. cæterum.
b ¶ Facta. Huculq; poſuerat ſ. §. ſequitur. in fine.
c ¶ Dicit. Vbi declarat in fine.
d ¶ Statuimus. lib. vj.
e ¶ C. fin. Et ibi ſcripſi poſt hęc verba, quæ ad literam fuerunt ipſius. per hunc finem videtur Innocen. recedere à priori dicto: vt ſic nõ ſufficiat mittere excuſatorem.

f ¶ Mortuo. Decre. probat q iudex non tenetur vlteri citare: et lex dicit, quòd iudice mortuo ſucceſſor iudicabit, qđ ille iudicaturus erat. Ergo pronũciabit ſine noua citatione. Ceſſat dubium, ſi vterq; comparet paratus audire ſententiã, Procedit quidem cùm alter cõparentium petit copiam ſubdelegationis, vel contra illum opponit aliquid probabile. Tunc enim cùm ea hora ſententia ferri non poſsit, certũ eſt quòd nouũ peremptorium erit neceſſarium. Procedit ergo dubiũ, cùm alter non cõparet: & tunc puto nouum peremptorium neceſſarium: per præal. leg. l. edictum. niſi iudex citaſſet ad ſententiam ferendam per ſe, vel eum, cui committeret. Facit ff. iudi. ſol. cùm apud. & vide qđ ſcripſi de accuſ. licet. poſt princi. lex, mortuo. determinat quid iudicãdum, ſed nõ quando.

g ¶ Iudicibus. Intelligas ſuper vna cauſa. ſi enim ſuper diuerſis, coram omnibus cõparebit, per procuratorem ſaltẽ. Et vide quod dixi in c. cùm parati. ſuper ij. glo. & de reſcript. ca. fi. ſuper verbo, cõparuerit. Et ſcias quòd in ſcholari minus eſt dubiũ, cùm poſsit quẽ vult eligere. de quo ſatis ſuprà, de reo. poſt princip.

& negotij principalis, quod vertitur vel verti ſperatur inter G. ex vna parte, & T. ex altera. vel quã mouet vel mouere intendit, ſuper tali re, vel accuſatione, & rebus alijs, ad inſtantiam ipſius G. vel eius procuratoris, vel de mandato ſummi pontificis, ſicut occurret, recepimus audiendã, & fine debito terminandam: diſcretioni veſtræ authoritate dñi Papæ, qua fungimur in hac parte, diſtrictè percipiendo mandamus, quatenus vos, vel alter veſtrum per vos, aut alium vel alios, eum ex parte noſtra peremptoriè citare curetis: vt die decima à die veſtræ citationis cunnumerãda, vel in proxi. ſequenti non feriata (ſi dies ipſa fuerit feriata) per ſe vel per procuratorem legitimũ cõpareat in Romana curia coram nobis, facturus & recepturus in dicta cauſa qđ ordo dictauerit rationis. alioquin, &c. vt ſ. in proxi. forma. mandatum noſtrum, imò verius, apoſtolicũ taliter impleturi, q de inobedientia vel contemptu nequeatis aliquatenus reprehendi. Diẽ autẽ veſtræ citationis, & formam, & quicquid inde feceritis, nobis per patentes literas harum ſeriem cõtinẽtes, aut per publicũ inſtromentũ fideliter reſcribatis. Data, &c.[a] ¶ 4 † Quid ſi altera parte appellante à delegato, ipſe delegatus cauſam remittit ad ſuperiorem, qui cauſam delegauerat: ſuperior verò, ad quẽ cauſa remiſſa eſt, citat appellantem vt veniat proceſſurus in cauſa principali, nulla facta mentione de appellatione? Rñ. dicũt quidam q ſufficit mittere excuſatorem, qui ſolùm dicat: Domine, non tenet citatio veſtra ſuper cauſa principali: vel non poteſtis in ea procedere: quia appellatum eſt, & appellans intendit proſequi appellationem tempore competenti. Si autẽ tranſiſſet tempus proſequendæ appellationis: tunc bene teneret citatio ſuper principali cauſa, tam à delegãte, quã à delegato facta[b]. ij. q. vj. ei, qui. extra, de app. cũ ſit Romana. Papa verò dicit[c] q debet oſtendere talem qualem appellationẽ fuiſſe admiſſam. extra, de teſti. c. veniens. quia ſi aliud diceretur, ſequeretur abſurditas: quia cuilibet facile eſſet deludere quẽlibet iudicem, ſi non teneretur probare veritatem cauſæ appellationis. Tunc enim non proſequitur cauſam appellationis: quia nec ſuper ea citatus eſt. Si autem in citatione facta ſuper principali, faceret mentionem de appellatione: nõ teneret: nec excuſatorẽ mittere teneretur: quia expreſsit errorẽ in ſentẽtia, ſcilicet q veniret agere cauſam principalẽ, omiſſa appellatione. quod verũ eſt in illis cauſis, in quibus ante oĩa debet articulus appellationis expediri, prius quã de principali agatur: vt extra, de appel. vt debitus. & c. cordi. Secus eſt aũt vbi appellatio ſimul cũ principali expedit: vt eſt qñ ſup prouiſione appellatur: vt extra, de appel. ſtatuimus.[d] ¶ 5 † Item certũ eſt, q vbi debet qs excuſatorẽ mittere, nec mittit, tenet proceſſus contra eũ ſup principali habit': ſi iudex appellatũ eſſe ignorauit, & aduerſarius nil doloſè egit. Secus aũt ſi ſciuiſſet appellatũ. extra, de app. ſi duob'. vel ſi aduerſarius doloſè ſubticuit de appella. ff. de iudi. ſi pretor. Porrò in citatiõe facta à delegato, non tenet quis excuſatorem mittere: licet ſecurius ſit mittere. Alij dicunt, & bene, vt videt, q citatio delegãtis tenet etiã nõ facta mentione de appellatiõe: quia ſicut citatus cõparere debet, vt proponat ſuas exceptiones: ita & ille, vt proponat ſuã. ſ. appellatũ eſſe ff. de iudi. ſi qs ex aliena. extra, de appel. cũ parati. & niſi veniet, tenet proceſſus habitus cõtra eũ, ſecundum Papã, q hoc not. extra, de accu. c. fi.[e] ¶ 6 † Cæterùm is, cui ſub forma præſcripta ſcribit, reſcriptum reuerenter recipiat, & iuxta formam ſibi traditã citet: quo facto, ſic auditori reſcribat:

FORMA. Viro venerabili, diſcreto &c. literas veſtræ reuerentiæ recepimus ſub hac forma, &c. Magiſter Guliel. Durand', &c. poſito toto earũ tenore ſubiungat ſic: Veſtris igitur volens humiliter obedire mandatis talem ex parte veſtra die tali in tali loco, talibus pręſentibus peremptoriè citare curaui. vt tali die coram vobis in Ro. curia per ſe vel per procuratorem legitimũ &c. vt ſ. in litera pręcedẽti. qđ ſi de citatiõe factũ fuerit publicũ inſtrumẽtũ, ſubiũgit ſic: prout in inſtrumẽto publico exinde cõfecto, qđ ad veſtrã tranſmitto pſentiã, videre poteritis cõtineri. ¶ Si vero is, cui citatio demãdat citare noluerit auditor mãdatũ ſuũ ſic poterit aggrauare

FORMA. Magiſter G. Duranti, &c. meminim' nos vobis literis noſtris dediſſe in mandatis, vt tnẽ de tali loco ex parte noſtra peremptoriè citaretis, q coram nobis tali die & loco ſuper tali cauſa, &c. vt ſ. qđ quidem (prout nobis aſſeritur) facere contemptibiliter non curaſtis. quocirca vobis ſub pœna excommunicationis ſtrictè pręcipiendo, mandamus quatenus eundem ex parte noſtra citare curetis, iuxta priorum continentiam literarũ. qđ ſi fortè contemptũ ſuper addentes cõtemptui mandatum noſtrum, imò verius apoſtolicum, in hac parte cõtẽpſeritis adimplere: cõtra vos proculdubio propter inobediẽtiã & cõtemptũ huiuſmodi ad pœnã duriorẽ, & ad alia, ſicut magis expedire videbimus, pcedem'. ¶ 7 † Porro qñq; auditor ſuſcepta cã appel. vel negotij principalis, inhibet ordinario ne de cauſa ipſa ſe intromittat: & tũc ei ſub hac forma mãdabit:

FORMA. Venerabili in Chriſto patri tali epiſcopo Magiſter G. Duranti domini papæ capellanus, ac palatij eiuſdem domini cauſarum gñalis auditor reuerentiam cum honore. Peruenit ad nos q licet cauſa q̃ vertitur inter tales ſuper hoc pendeat vel agitet, ſeu agitari ſperet, in Romana curia corã nobis: vos tamen nõ ſine ſedis apoſtolicæ iniuria & cõtemptu in cã hmõi. nã tã ad vnius partis inſtantiam, q̃ in alterius graue pſudiciũ authoritate ordinaria pcedere attentatis: quocirca paternitati veſtræ tenore præſentiũ, authoritate domini papę qua fungimus in hac parte, reuerenter tñ, pręcipiendo mãdamus, quatenꝰ in dicta cã ſuperſedere curetis, cũ ad manus tribunal mediante iuſtitia ſit delata. Si verò mandat inhiberi alteri parti, ne aliquid in pſudicium alterius partis attentet, ſub hac forma ſcribet:

FORMA. Magiſter &c. Cùm cã appellationis & negotij principalis, q̃ vertitur ſeu verti ſperatur inter P. & H. ſuper hoc pendeat in Ro. curia coram nobis authoritate dñi papæ, qua fungimur in hac parte vobis diſtrictè pręcipiẽdo mãdam' quatenus eidẽ P. ex parte noſtra arctius inhibere curetis, ne dicta cã coram noſtro pẽdẽte examine, quicq; in partis alterius pręiudicium innouet vel attentet. ¶ Quid iuris ſit de hmõi inhibitione, dicam j. de appella. §. de officio quoq;. & ſe. ¶ Item not. q priuſq; fiat citatio, debet actor cauere. qđ dic vt j. de accu. §. j. Ibi etiam habes qualr in criminib' fiant citatiões. ¶ 8 † Item quæritur, ecce dele. qui de cã cognouit, citauit partes peremptoriè ad ſñiam audiendã: demum cõmittit alicui ſñię prolationẽ: q̃ritur an is cui commiſit, debeat iterũ partes citare. Et videt q ſic, argu. ff. de iudic. edictũ. & facit qđ no. C. quo & qñ iudex. conſentaneũ. in gl. ſ. pręſidæ. &c argu. contra extra, de offic. delega. conſuluit. ff. de iud. mortuo[f]. ¶ 9 † Item pone quod aliquis habet plures iudices, vt ſcholaris: vel quia eſt de foro alterius ratione domicilij vel contractus, vel alia de cã, citatur ab omnibus iudicibus[g]. quęritur coram quo comparebit? Dic q primò citanti prius parebit. ar. extra de foro competen. propoſuiſti. & de appella. vt debitus. & c. cùm parati. ff. de iudi. qui prior. extra, de or. cog. c. ij. xviij. di. ſi eps. ¶ In ſumma not. q iudex penſatis circunſtantijs & qualitate perſonæ citandę, negotij & temporis, & locorum diſtantia: debet inducias & terminos moderari. extra, de appella. cùm ſit Romana. de dila. c. j. de officio deleg. ſanè defert cõqueſtus. de tranſact. c. fin. de dolo & contu. cùm dilecti. de teſti.

Bald. de citatione. *Rubrica.*

Quæ poſſunt excipi contra citationem, & de interuallis temporũ inter vnam citationem & aliam, & de perẽptoria mittenda, & qualiter eſt fienda per viuam vocẽ, & qualiter p literas: vide plenè in Spe. de reo. per totũ.

¶ Citari faciens aliquẽ, & nõ cõparens in termino, non audit. niſi prius reſtitutis expenſis, & idonea cautione pręſtita quòd in alia citatiõe fideliter cõparebit. in Specu. de ſatiſ. §. fi. & vide de dolo & contu. c. j. in vj.

¶ Citatus nõ excipiens de loco tuto, vel foro, an in alia citatione poterit de hoc excipere. in Specu. de appel. §. reſtat videre. ver. & no. ſecũdũ Vincen. vbi dicit q pręiudicat ſibi, ſaltem in illa inſtãtia: ſed ſi reus iterũ citetur ad eundẽ locũ vel forũ, ſemper põt excipere quaſi d nouo. Et vide de iſta exceptione, quod no. in Specu. de appella. §. de offic. in prima colũna vbi cauetur.

¶ Conſtitutio de duabus dietis nõ habet locum in ordinariis, ſed ſolum in delegatis Papæ per textũ, q dicit p literas apoſtolicas. §. contra, verſiculo illud quoque. C. Quid autem in arbitro: vide infra, ver. ſed nunquid arbiter.

¶ Ordo mandati papę eſt ſeruãdus hoc modo: vt ſi mandat aliquem moneri vt ſoluat intra xv. dies, aliàs citetur: quod compareat coram papa: primò eſt monendus, ſubſequenter citandus: non tamen ſimul monendus & citandus. verſicul. ſed pone, papa. In cõtrarium facit qđ not. in capitu. ij. de teſti.

de test.cod.sed ibi in ordinario.G.¶Præsens non est citandus:vt in c.fin.
de elect.libr.vj.in Nouella,sed monendus:vt l.cessante, vide i.de teste.§.
valet dictum.& de reo.§.præsumitur quis. Aliud est citare ad diem feria-
tam.& aliud vsq; ad diem feriatam:qa dictio vsq;,tunc excludit.versic.itē
excipitur q citatio facta ad diē festū.G.ff.si quis in ius vocat.non ie.l.ij.
in fin.G.& §.viso.versi.quid si aliqua citatio.Nā citatio est de processu: &
ideo die feriata emanare nō potest.G.versi.item excipitur quod facta,sub
audi à iudice.sed citatio quatenus residet in nuncio vel in exhibitione e-
pistolæ,nō est de processu,sed de executiōe processus seu mādati iudicis.
quæ executio pōt fieri tpe feriato gratia hominum non Dei reuerentia.l.
dies festos.C.de ferijs.ibi vox sileat.scdm Barto.sunt tertię ferię quæ non
sunt propter veram religionem inductæ sed de consuetudine, forte pro
pter nundinas,vel ex beneplacito:vt erant olim dies calendarum:& dic
vt in l.feriatis.ff.de arbi.Sunt & quartę feriæ repentinę,ob publicam cau
sam introductæ:de quibus dic vt not.in cle.sæpe.de verbo.significatione.
¶Et nota q in compromissis pōt renunciari omnibus ferijs etiam in
honorem Dei inductis. Secus in veris & solennibus iudicijs: & hoc vi-
detur verum in arbitratore:alias non: vt not. Io.And.in c.R.de fer.Bald,
¶Non valet citatio nec processus contra clericum, etiā si iudex ignoret
de clericatu.versiculo sed pone quod iudex.etiāmsi communiter haberet
pro laico:quia quo ad eū, iudex nulli submittitur iurisdictioni:& ita fuit
disputatum.Bal.nisi fortè dolosè tacuerit de clericatu.argu.C.ad Velleia.
l.siue.j.§.iam de. ver.antepe.G.Si tñ clericus est bannitus à iudice secula-
ri,potest impune offendi:qa authoritas iudicis excusat.l.pe.ff. de adult.
per Dy.& ita fuit disputatum.alleg.glo.ff.de arbi.l.j.in fin.& de iureiurā.
l.illud.§.si quis hominem.Bal.¶An eodem modo fiat citatio in ciuilibus
& criminalibus.§.nunc de tempore.versic.sed nunquid idem iur. per G.
¶Ante verò litis ingressum,quilibet terminus intelligitur peremptorius.
versi.dicunt etiam quidam.sub §.viso. G. Sed Accur. dicit q non est dif-
ferentia in citatione ante lit. conte.vel post.ff.de iudi.l.& post edictū. qđ
est verius,secūdū Pe.Vide j.de dila.post lit.conte.¶An cōminatio aliqd
operet?no.C.de cohorta.l.apparitor. ver.itē iudex debet.& ver.sed qd si
tres.B.& qd si nō venit in altero terminorū,ibidem.G.& vide ff.de dam.
infect.l.prętor.§.si aliquando per Iac. Bald.¶Vbi ponit dictio a,vel ab:
dies citationis,alle.& prima dies,qua citatus recipit citationem,nō cōpu-
tur in termino.ver.item not.q sic citatio.G.facit qđ no.ff.de act.emp.l.
ratio.in fi.& vide in Spe.in addi.quę fuit dñi Ioan. And.Bald.¶Citatio
pōt cōmitti parti vt citet aduersarium,tñ citatus non tenetur ei credere,ni
si ostendat schedulā in §.sequitur.post prin.G.Itē nō tenet qs credere ad
uersario dicēti se appellasse ad sedē apostolicā:quæ appellatio habet vim
citatiōis,nisi ostendat instrumentū appel.G.ar.ff.de vo.l.si quis inficiatus.
secūdū Bar.& facit ff.de fur.l.eū qui.§.si epistola.¶An stet relationi nun-
cij in citatione in paruo vel in magno negotio. ver.sed nunquid.G. & an
credatur iudici dicenti se monuisse:dic q non:ibidem per G.nuncio ordi-
nario creditur. versi hoc autem not.G.præsertim infulato,sicut fit Perusij:
qa habēt birretū rubeū.§.sequitur.versi.in quibusdam locis. circa princi-
pium.ibi vide per G.in multis locis seruatur cōtra tñ in causa criminali
cautius est agendum.¶Et facias q appareat commissio.Sed an præsuma-
tur facta commissio,ex quo apparet facta relatio?Dic quòd non.C.de cu
stod.reo.l.neminem.per Cynum.& infrà versicu.sequē.§.vtrum.ibi vide
G.¶Vtrum citatus teneatur credere nuncio non portanti literas,sed viua
voce citanti.versicu.vtrum autem citandi.G.vide infrà,eodem. §.literæ.
¶Vtrum credatur nuncio si referat quòd citatus dixit,nolo venire. de sen-
ten.excom.c.venerabilibus.§.secus.in glo.Ioā.And,lib.vj.vide infrà de
senten.§.citatio debet.¶Forma qualiter scribatur subhastatio & relatio
excussionis,vide formā in ver. cęterum.& ver.si verò.¶Citatus ad vnū
actum non tenetur super alio respondere.de officio delegati.c.licet. per
Inno.¶Dominus Azo iuit cum literis personaliter ad citandum,vt vide
ret puellam.versi. & nota secundùm Vber.¶Quicquid dicat Innocen.
Specula.dicit q sufficit citatio ad domum, non clandestina, sed publica.
versi.sed quid sufficit.G.Fallit quando ad testes litem contesta. petuntur
recipi & publicari:vt no.in l.iij.ff.de damno infe.per Dynum in mercu-
ria.in regula, præsumitur.Item fallit in inquisitione,secundū Innocentiū.
sed Specula.non approbat dictum Innocentij. hic vide G.& vide infrà
deposi.§ nota quòd terminus.¶An nuncius possit ingredi domum in-
uito citato?Dic quòd non,nisi in causa criminali.G.vt lege plerique.ff.de
in ius vocando. versiculo sed nunquid reo. Et quod dicitur,quem cogi
posse pignoribus captis.intelligitur extra domum.non enim ostia trahi
possunt, nec domum ingredi, nec etiam persona potest de domo extra-
hi, nisi pro maleficio, s.masculus,non fœmina.ff.de in ius vocando l. sed
& in his.in gloss. ordinaria. ¶Quando citatus non comparet,an sint ci-
tandi consanguinei,& amici per proclama generale?Dicit quòd sic.versi-
culo sed nunquid consanguinei.G.Hoc verum,quando proceditur cōtra
aliquem,tanquam contra indefensum.l.hoc autem §. j. ff. ex qui. cau. in
possessionem eatur.vbi de hoc.ff.ex quibus causis ma.lege,ergo. Facit q
nota in lege,tertia.in fine.ff. iudica. sol. quia nemo præsumitur carere de
fensore, nisi appareat contrarium: vt ibi nota. & iste,contra quem proce-
ditur,hac sola ratione quia indefensus puta cùm sit extra prouinciam,&
ad eum citatio non potest peruenire:non patitur secundùm decretum qa
non latitat. Si autem proceditur contra aliquem, tanquam contra

contumacem verum vel præsumptum,tunc non sunt citandi consangui
nei vel amici:tamen si veniunt,audiendi sunt:& filius citati auditur,etiam
si est minor viginti quinq; annis,& periculum sit in promptu.C. de pro-
curato.l.exigendum.Bald.Vide suprà,eodem.§.quit quid. Vide Inno-
centium de elect.c.consultationibus.& infrà,de sententia excommuni.§.
sententia lata contra curatos.¶Citati omnes,qui se opponunt,intelligi-
tur de oppositoribus tempore datę:secundùm Innocentium. dic vt eo-
dem §.versiculo cæterum.per G. ¶An citatio possit fieri conditionali-
ter. C. si mancipium ita fuerit alienatum. l.ea quidem. in gloss. ordina-
ria.Bal.¶Quis citatus dicatur,reus necessarius,vel voluntarius. de exce-
ptioni.capitulo cùm inter.per Innocentium. Inhibitio potest fieri non
præmissa citatione, dummodo iustificetur per clausulam , si senseris te
grauatum, &c.quod est verum, vbi potest incipi à facta executione: se-
cus si requiritur ordo iuris.ff.de operis noui nunciatione.l.de pupillo. §.
meminisse.in gloss.& Barto.ibi.Item secus , si factum necessariò grauet:
vt datio possessionis:quia tunc iustificari non potest.C.si per vim vel a-
lio modo.l.finali.Baldus.Literæ citatoriæ debent esse munitæ sigillo pro
prio iudicis,vbi non sunt per manum publicam scriptæ.§.iam de ver.li-
teris.vide suprà,eodem . §.vtrum citatus. & infrà,eodem.§. litera.
¶Si sint tres iudices delegati simpliciter, duo non citant absente tertio:
nec prodest ratificatio.versicul.hoc autem no. G . In ordinarijs collegis
simul ad lites . secus etiam,vt not. de re iu.l. duo.& l. Pompo. & argu-
men.in l.j. ff. de offic. consul. Baldus . ¶Clausula, alioquin te nouens
excommunicatum: non continet sententiam excommunicationis: ver-
siculo quid si iudex ita ¶In citatione a delegato facta, non tenetur quis
mittere executorem.§.fina.versiculo quid si altera.Gulliel.¶An designa
tio diei,sit de substantia citationis.Specula.quòd non in §. viso. versicu-
lo quid si non præfixeris.sicut nec de substantia præcepti. Cynus tenet
contrarium,secundum Petrum & facit l.fina. C. de iure do. impe. cau-
tius est appōnere certum terminum.Idem quod Cynus,Bartolus in l.li-
ber homo.ff.de verborum obligationibus.allegat ff.quod vi aut clam. l.
aut qui aliter.§.j.& in authentica de exhi.reis.§.si verò etiam quidam. &
C.de distra. pignorum.l.iij.Idem etiam tenet Cynus in l.dies festos . C.
de fer.Videtur etiam casus in cle.ij.de appella.In contrarium videtur ca-
sus in fin.de senten.excommuni.libr.vj. & hoc tenet hic Specu. Ioann.
Andr.nihil super isto puncto decidit,& ponit in c.cùm patan.de appel.
Tu autem conclude secundùm dominum Ang.q quantum ad mulctan
dum citatum,propter contemptum maiestatis prætoriæ , sufficit citatio
sine termino : nam tenetur citatus comparere quàm primum potest.Et
hac practica vtuntur assessores.Et ita intelligo dictum Spec. Sed quantū
ad hoc vt possit contra eum,tanquam contra contumacem procedi ad re
liquos actus sibi prędiudiciales,vt ad sententiam diffinitiuam, non . & sic
intelligo iura contraria.Non obstat.c.eos.in fin,quia ibi assignatur termi
nus per canonem,scilicet vt absolutus ab excommunicatione recoua-
lescens,& monitus per superiorē,vt vadat ad petendū absolutionē,com
pareat cum primū potest,post monitionē.vnde non est necessarius alius
terminus.¶Et qua hora diei quis teneatur comparere:& an possit illicē-
tiatus recedere:& an si post terminū ambę partes per plures dies coram
iudice steterunt pręsentes,nec est terminata causa,propter quā compa-
rent,an dicatur ille terminus circūductus?Dic vt plenè no.Inn. in c.cōsu-
luit.de offi.deleg.Bal ¶An valeat generalis cōmissio citandorū,vide C.
de iure do.l.j.per Bar.¶Litera citationis non est de actis iudicij ante iudi-
cium.§.iam de ver.literis.ad fin.¶Impedito ideo succurritur, quia iudex
non debet sæuire contra eū,nisi in causa contumaciæ.§.iam de.ver.quid si
nonne.G.Interdū succurritur ipso iure,qñ iudex sciebat impedimentum.
ff.de re iu.l.quęsitum. Interdū per restitutionē.C.de resti.in integ l. non
ignoras.per Cy.scilicet qñ iudex ignorat,quo casu est defect⁹ in iure agē
tis:aut est solū impedimentū ex parte rei. Primo casu ipso iure nō valet
decretū.l.j.§.hæc verba.ff.ne vis fiat ei.sed diffinitiua valet:sed datur re-
stitutio.ff.de pac.l.eo tempore.ff.de iudi.l.ꝑtor.§.Marcellus.nisi sit obtē-
ta cōtra absentē & impeditū,ex falsis probationibus,vel falsis actis : quia
tunc est ipso iure nulla:vt ibi,& ff.de fal.l.si quis obrepserit.in versi.nihil
agit.Si aūt nō est defectus in iure agentis,sed est mera rei excusatio:tunc
valet decretū & sententia.ff.de dā.infec.l.si finita.§.si forte secūdū Dyn.
sed datur restitutio secundū Dy.not.ff.de in integ.resti.l.fi. Bal. ¶Nūcius
potest referre ambasiatā,etiā elapso termino.arg.ff.de contrahen.empt.l.
qui fundum. ¶Die feriata potest offerri libellus iudici : tamen ista obla-
tio parum operatur,si vlterius non procedatur.ff.de in ius vo.l.libertus.ff.
de fur.l.Sempronia.Et ideo pars pōt citari hac forma,q cōpareat receptu
ra libelli oblationē sibi fiendā.non aūt citabit q veniat ad opponendum
vel respōdēdū:vt no.iiij.q.v.c placita.§.j.ver.itē excipitur q citatio fiat
ad idē:alias idē per G.¶Nota q in criminalibus p citationē non interrū-
pitur præscriptio:sed per libelli oblationē parti factā.ff.de adulte. l. mi-
les.§.lx.non iudici tantùm.ar.C.quando li.prin.da.l.j.& ij.Nam sibi est
speciale:ergo in cōtrariū est ius commune. Sed si reus nō compareat ad
recipiendum libellum,tunc perinde est,ac si recepisset:quia contumax in
nullo melior est præsente:vt in aut.qua in prouincia.& ꝓbatur ff.si quis
cau.l.si eū.in fi.Libellus tamē male cōceptus nō interrūpit ꝑscriptionē.
ff.de adul.l.accusaturus.nec inualida citatio.C.ne de sta.defun.l.si pater.er
go nulla cōtestatio:vt no.in aut.offeratur.Bal.vide j.§.pe.& fi. ¶Citatio

est nulla, quando continet euidenter iniustũ vel iniquum vel impossibile, prima facie. extra, de dilatio. c. preterea. per Inn. q pōt esse ratione iudicis: vt quia citat non subditum vel clericum vel exemptum: hoc expresso q sit exemptus. Itē & ratione actoris: vt si Iudęus petat mancipium Christianum: vel bigamus beneficium: vel laicus ius decimarum: vel monachus vxorem.

Item & ratiōe cōuenti: vt si citatur morbo vel vi detentus: & scit impedimentum.

¶ Item & ratione temporis: vt si citat pro die feriato, vel quod in vna die ex Roma compareat Carthagini.

¶ Item ratiōe loci, vt si citatur ad locum inhonestũ vel notoriè suspectũ vel extra prouinciam & generaliter quis nō cōparens, non dicitur contumax. ff. iudic. sol. l. vir bonus. Secus si sit vitium latens. l. sed existimendi. in fin. ff. iie qs eũ. Tunc enim ad iudicis iudicandum contēptum pro contumace habēdus est, secundùm Oldr. Bal. vide j. de appel. §. nota quòd habens priuilegiũ. & de noto. crimi. §. citatus.

¶ Citatio rei per capturam personæ, nō debet esse prima citatio nec ab ea inchoari, vt est consentaneũ: nisi in maleficijs, in authen. vt nulli iu. §. si quis verò comprehenso eum. tñ ibi loquitur in fugitiuis. Item nisi propter suspicionem fugæ. facit l. ait pretor. §. si debitorē. ff. de his, quę in frau. credito. Suspicio tamen ista non debet esse sibi parti sed iudici. & debet probari post capturã, vel ante. ff. de priuilegijs cred. si debitores. Bald. quia lis ibi inciperet ab executione, post factum potest fieri probatio, secundùm Barto. quod nota. ¶ Etiã debitor fisci debet primò moneri, q̃ capi. C. de exact. tribu. l. nemo carcerem. lib. x. facit ff. de verb. sign. l. qui neq. & C. de pac. l. si pacto quo pœnam. in fi. ¶ Nunq̃ tamen legi q citatio realis interrũpat præscriptionem. Bene tamen credo quòd inducat præuẽtionem. vnde is, qui incipit, debet formare processum. ff. de ea re. aliàs, de requiren. re. l. ij. in fi. quia ex pluribus iudicibus, melior est conditio præuenientis. in Spec. de cita. §. fi. versi. item pone. arg. ff. de offi. consul. l. j. quia satis tamen videtur nouum esse edictum apud alterum per captionem. & sic illam l. inducn. Facit ff. de iudi. l. si quis postea. cum sua materia. Bal. vide j. de app. §. casus talis. ¶ Citatio circunducta non interrumpit præscriptionem: quia nō constat ex omnibus suis partibus. C. de præscript. xxx. anno. l. sicut per Gul. de Cu. ar. not. extra, de testi. c. significauit. per Innocen. ff. ad l. Aquil. l. in lege Aquilia, si deletum. Bal. vide §. e. §. no. quòd inter. & vide Bald post Innocen. extra, de præscript. c. ex transmissa. aliàs est. c. illud. ¶ Citatio peremptoria non requiritur, vt veniat ad illum, qui iam de contumacia, culpa vel dolo notatus est: vt in ver. fin. ¶ Citatio debet in se continere causam vt not. in l. iiij. §. prætor ait. versicu. denuncian. ff. de dam. infecto. Citatio peremptoria, potest mitti ante litis contestatio, quod no. & vide in Specu. de acto. §. viso. ver. amperenl. ¶ Quæ sit differentia inter citationem hominis & legis. j. titu. sequen. §. iuj. & quomodo quis absoluatur à citatione, ibi in §. seq. & quot sunt, quæ non requirunt citationem, ibi vide regulam. §. an absolutio. Bald. ¶ An citatus vt intra octo dies compareat: si comparea prima die, teneatur expectare aduersarium per totum terminum. vide de dila. §. ij. Et an parte absente, id est non citata potest iudex præfigere terminum. j. de dila. §. an parte.

¶ Iudex pōt citare sine causæ cognitione. j. de dila. §. iudex potest.

¶ Tres sunt partes citationis. & in qua parte credatur nuncio. j. de sentē. tia. §. citatio debet. Ad substantiam citationis non est necesse q libellus primò offeratur iudici: sed est ad bene esse. infra, de appellation. §. sed pone, dicit statutum q ille.

De contumacia. Rubrica.[a]

QVia Peremptoriè vocati ad iudiciũ, sępe venire contemnunt contumaciter: ideo de cōtumacia dicamus ostendētes. Quis sit contumax. Qualiter cōtra actorem contumacem procedatur. Et qualiter contra reũ. Et de pœnis contumaciæ.[b]

SVMMARIVM

1 Parti conuentæ recedere non licet à iudicio sine licentia, siue sit actor siue reus.

2 Contumacia, est duplex.
Fictè contumax, quis dicatur.

3 Contumacia diuiditur in notoriam aut veram, aut fictam siue interpretatiuam: & quęlibet istarũ, qualiter cognoscatur.

Contumax quot modis quis dicatur.

COntumax Est, qui trinis edictis vel vno peremptorio citatus, non venit, vel venit, sed non obedit: seu illicentiatus recedit. xj. q. iij. certum. xviij. dis. si quis aũt. extra, de excessi. præ. ex literis. xxiiij. q. iij. de illicita. C. quõ & qñ iudex. tres. extra, de dolo & contu. causam quæ. ff. de priui. cre. si creditores. extra, de præsump. nullus. ff. de re iudi. cõtumacia. extra, de iudi. c. j. de procu. constitutus. in aut. de litig. §. omnē verò. itē is, qui latitat, ne citatio possit ad eũ peruenire: vel impedit seu procurat, per se, vel per aliũ, ne citari possit. extra, vt lit. non conte. q̃m. §. j. v. q. j. quidam. ff. de euic. si edictũ. §. si præsentē. & in prædicto c. certum. de pœ. di. iiij. in domo patris. ibi: quia subtrahit se & later, &c. quibus casibus pro citato debet haberi. ff. de reg. iur. ad ea. §. semper. & l. iure ciuili. ff. de condi. & demon. & cùm lędat per dolum aduersarium infamis est. ff. de his, qui not. infam. l. j. ff. de don. l. j. item is, qui venit ad iudicis præsentiam, sed se non exhibet, seu præsentat: sed post columnas vel ostiũ latitat, ne iudex eum cognoscat. ff. ex quibus cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. quid sit latitare. & §. illud sciēdum. Item is, qui venit, sed nimis tēpestiuè, vel illicentiatus recedit: vt s. nō enim debet pars pręsens, sine iudicis licentia recedere: & si aduersarius non cōparuerit. ar. in prę. c. certũ. Nã cũ iudex possit in sequentē diē expectare. vt extra, de offi. dele. consuluit.[c] merito & ipse expectare tenet, quo ad hoc vt ipse petere possit sumptus, quos petere pōt si ad volũtatē iudicis expectat. C. de iudi. sancim. non tñ quo ad hoc, q aliquã pœnã subeat:[d] quia etiam si nō venisset: aduersario nō veniente, nō puniret in expēsis, vel aliter. ff. de arbitris. l. arbiter. §. fi. & j. de expēsis. §. postremo. ver. tu aũt. licet fortè secus sit: vt vbi quis vocat ad electionē faciendã. qđ dic secundũ papã, prout no. in prę. ca. cōsuluit.[e] Ipse etiã dicit q nunq̃ partib. pręsentib. circũducitur edictum: q̃uis sine aliqua speciali prorogatiōe partes expectēt p plures dies, post terminum assignatum. ¶ 1 Nec licet alicui parti recedere sine licētia, siue sit actor, siue reus: vt in cōcor. s. in princi. huius §. positus. qđ si fecerit, & pars altera, q̃ abfuit, docuerit, q absens fuerit ex pbabili & necessaria cã, iustè petet oẽs expēsas. ar. prę. l. sancimus. Ille enĩ ad duo tenebatur. s. cōparere, & in termino cōparere. vnde si alterũ cōplere, nō pōt. s. in termino cōparere tenet ad alterũ, scilicet cōparere. ar. ff. de arb. l. Celsus. & l. pr. æce. §. fin. & extra, de do. & contu. cùm dilecti. prope fi. Patet ergo q ad hoc vt pereat instãtia termini assignati, & circũducatur edictũ, de quo legit. ff. de iudi. & pòst oportet per iudicē circũduci, & sic citra obtineri. Si aũt iudex absit, & partes veniant, vel nō. de hoc in præ. ver. tu aũt. Itē etiã contumax est is, qui nō vult respōdere: vel qui obscurè respōdet. ar. extra, de iur. calũ. c. fi. extra, vt lite nō cōtesta. accedēs. de mu. pe. c. ij. ff. de interro. act. de ætate. §. nihil. ¶ Itē is, qui rem ad mãdatũ iudicis restituere nō vult. ff. de rei vend. qui restituere. & ff. ne vis fiat ei, qui in possess. missus est. si qs missus. extra, de fo. compe. conquestus. & de spons. cùm locum. & in prædi. c. causam quę. vel missus non exhibet. ff. de appellat. creditor. §. iussus. puta si non exhibet vsuras extortas. extra, de vsur. quia in omnibus. de iureiuran. debitores. & cap. ad nostram. Item is, qui non vult iurare. ff. de iureiurã. manifestè. extra, de iura. calum. c. fina. Item is, qui non defendit. ff. de procura. l. omnino. & l. mutus. §. pœna.[f] ¶ Et nota

a De contumacia. Rubrica.

¶ T. Scredus hoc ordie posuit hãc Rubricã, scilicet post proximam.

¶ Rof. in libel. iuris cano. parte secunda posuit Rebricam de contumacia accusatoris, & accusati.

¶ Vber. de Bobio & sine Rubrica, mihi charta vij. posuit de cōtumacia & eius pœna.

¶ Ioann. de Deo duas rubricas posuit libro secundo: de contumacia rei, & de contumacia actoris.

¶ Ægid. multas Rubric. posuit. s. xciiij. vsq ad titulũ de cautelis aduocatorum.

¶ Guido de Suza. Rubric. quo modo procedatur contra reum contumacem.

¶ Guil. An. continuauit ad tractatum proximum. Sciendum etiam, quòd hæc Rubrica reperitur in tractatu libellorum. Item quòd Hostien. in Summa Rubricam hanc separatam à Rubrica de dolo, prosequitur: & multum iuuat authorem.

b ¶ Contumaciæ Hostien. primò diffinit contumaciam, dicens quòd est erga iudicem vel prælatum commissa inobedientia. Ideo dicit commissa: quia non semper obediendum est, de quo remittit ad Summam, de maio. & obe. §. & ad quid. in fin. & not. de tempo. or. ad aures. in gl. ij. & qđ super ea scripsi.

c ¶ Consuluit. Ibi de hoc satis scripsi in gloss. ex hoc. & quo modo de licentia conficiendum est instrumentum, vide j. de compantione. ver. hic quoq.

d ¶ Subeat. sup. aduersario non veniente.

e ¶ Consuluit. Vide finem prędictę glo.

f ¶ Pœna. Hic sequuntur verba Hostiēsis vbi suprà: ad quorum intellectũ, omnino vide quod plenè nota. in clemen. de dolo & contuma. l. i ante. vt ibi dixi. author hic variat. Primò ponendo duplicem contumaciam tenēdo verba Hostien. vt prędixi. Secundò, in versic. vnde breuiter. ponit triplicem. sed excusari potest author scilicet quod sunt duæ: sed prima subdiuiditur. Item hic dicit veram contumaciam. ibi autem euidentem illius, qui dixit citatus se non venturum. Hoc autem pono pro indubitato, quando id dixisset in iudicio per decreta. venerabilibus. §. secus. de sententia excommunicationis. libro sexto. Sed remanet dubium, de quo ibi nota. an sit idem si extra iudicium nuncio citanti sic dixit. Ad declarationem autem illius glossæ, & eorum, quæ hic sequuntur, & ad ampliandam materiam prædic. decreta. si ante. circa istum, qui citatus respondit se nō venturum. de quo multæ gloss. loquuntur, vt infrà patebit, quærendum est de septimo.

quòd duplex

¶Primò, quod si extra iudicium respondeat sic citanti. ¶Secundò, an nũcio soli referenti eũ sic respondisse, credatur. ¶Tertiò, posito quod de hoc constet, & in termino nõ venerit, quale sit nomẽ huius contumaciæ. ¶Quartò, an talis appellet? ¶Quintò, an saltem beneficio velocis reditus vel aduentus, appellare possit. ¶Sextò, an talis in prima citatione nõ perẽptoria respondens, vlterius sit citandus ad idem. ¶Septimò, an talis citatus in vno articulo: in alijs sit citandus. ¶De primò certũ est quod illa verba nõ obstarent citato, si venisset in termino, etiã

quod duplex est cõtumacia, s. vera & præsumpta. Verè cõtumax est is quẽ citatio apprehẽdit, & dicit: nõ portabo pedẽ: & cõtra eũ põt procedi nulla alia citatione facta. ff. ex qui. cau. in possess. ea. Fulcinius. in fi. nec talis potest appellare. ff. de in integ. resti. diuus. in fin. & l. sequen. in quibus no. De hoc ij. quæst. vj. §. sunt etiam, quorũ. ff. de iudi l. & post. in fi. C. quomodo & quãdo iudex. ab eo. & C. de libera. causa. si is, quem. xxiiij. q. iij. de illicita. nisi veniat adhuc sedente iudice pro tribunali: vel. diuus. licet quidam

si in iudicio illa dixisset. Si enim ex illis verbis insurgit contumacia. sed sequens contumacia non venientis, qualificatur per illa præcedentia: vt sic ex præterito, præsentem cõtumaciam, dicamus manifestam, veniant no. de præsum. scribam. cũ sua remis. & si in iudicio dicta fuissent: nullum dubium, per p̃. §. secus. sed vt ibi patet, qualitercunque de vera cõtumacia in iudicio constet, idem quo ad qualificationem: vt si ipse in iudicio confiteatur se contempsisse, & contumacem fuisse, qualificata est: vt s. idem si aliter constat: vt ibi. Hæc aũt qualificatio insurgit ex præsumptione causata à verbis dictis in iudicio vel extra: sed non est necessaria: quia potuisset verba dixisse & nõ contempsisse. vnde si talis probaret se captum fuisse ad iudicem veniẽdo, vel graui infirmitate detentum, vel aliquid tale: constat quod per hoc probatum, tolleretur cõtumacia. ergo & eius qualitas nequit esse sine subiecto. Hoc patet e. c. §. idẽ est. cum suis gloss. ¶Nũc ad declarationẽ sequẽnũ, est vidẽdũ quod aggrauet ista qualitas. & dico quod in duobus, s. in restitutione expensarum nõ dico facienda sed permittenda, si excommunicatus fuit ob id, & petit absolui: vt in pre. §. secus. sola ergo cõtumacia obligat eum ad restitutionem expensarum faciendam: tñ post absolutionem si non probauerit iustã excusationẽ: sed qualificatio talis, obligat eum ad prius soluendum. Secunda aggrauatio est in eo, quod non habet beneficium velocis reditus, vt dicam super v. membro. Concluditur ergo quod quia nemo æstimãdus est dicere, quod mente non agitauit. ff. de supel. leg. Labeo. & iudiciũ humanũ causatũ à verbis. xxij. q. v. humanæ. facta fide in iudicio de his verbis dictis citati, cõtumacia dicetur sic qualificata, vt dicatur euidẽs, vt subdam. ¶Circa secundũ nullũ dubiũ est secũdũ opinionẽ dicendã, etiã super citatione nõ credi nuncio, de quo satis dixi s. tit. proxi. §. sequitur. ver. sed nunquid. nã secũdũ illam, multò minus credetur de responsione citati: idẽ videtur secũdũ opinionẽ cõtrariam quod super citatione credatur: quia ad hũc casum non videtur ipsius iuramẽtũ extendi. Iurat enim fideliter citare, & citationes referre. sicut ergo sibi nõ creditur super omissione iudicis: vt no. & dixi in ver. ibi seq. sic nec credatur super responsione partis. Factũ ergo suũ habet referre, nõ alienũ: & sicut non crederetur ei, si se dicat à citato verbis iniuriatũ vel percussum: sic nec credatur, quid ab eo sibi sit dictũ. Nec dici põt citati rñsionẽ esse citationi cõnexã: cum certũ est citationẽ esse omni sui gradu perfectã etiam citato tacẽte. scdm hoc ergo oportebit etiã aliter hoc probari id: quã probationẽ per testes oportebit vocari illũ, qui fert id dixisse. extra de test. c. ij. & sic nõ erit facilis exitus huius rei. Super hoc iterũ vide quod dicã infra sup sexto mẽbro. ¶Tertium, s. quod sit nomẽ huius cõtumaciæ, expeditũ est per superiora: quia dicitur euidens vel vera verior vel verissima: vt infrà subdam. hoc tñ ad opinionẽ refertur: quia opinamur illã talẽ. hoc dico per id, quod dixi super j. mẽbro. ver. hęc autem. ¶Quartũ etiã certũ est, vt statim ponit author: vt not. in glo. cle. alleg. prius, & in sui princi. ¶In quinto an saltẽ beneficio velocis reditus vel aduentus, appellare possit, & vti beneficio illius legis, diuus. ff. de in inte. resti. quæ post solam admittit contumacem venientẽ iudice adhuc pro tribunali sedente, diuersificant doctores. Nam opinio Azonis fuit, l. diuus. loqui in ficto cõtumace. & quod de illo verissimo contumace, de quo tractamus, nõ loquatur: patet ibi ex textu, quo dicitur citatum nõ respondisse. & sic oponitur quòd fictè contumax, poterat appellare. ff. de iudi. & post edictum. §. si. vnde non egebat restitutione. Ad id respondet quòd restituitur non ad appellandum, sed ad totam causam. vt ibi nota. Hæc opinio placebat domino meo, placet ibi. & in ordina. vide vbi de spernenda appellatio. versicu. sed si citatus. ¶Guidoni de Suza. & Iaco. de Aretio hæc pars opinionis non placet, scilicet quòd non loquatur in verissimo contumace lex illa. sed Ioannes contra ibi notatur & mouetur illa ratione: quia fictus non egebat restitutione: & quòd ibi dicit non respondet. exponit vt ibi not. i. nõ venit. & hæc omnino placet hic authori quòd etiam verissimus gaudeat illo beneficio velocis reditus, post latã sententiam. & si dicatur pro ista opinione quòd licet penitere. Respondet Guido illud verum tempore debito. Inducit ff. de procuratori. l. ante litem. & l. post litem. Est sciendum quòd de contumace in non exhibendo, nullum dubium quòd appellat. vt infrà sequitur: nec in absente sine culpa sua: & maximè dolo aduersarij: quia certum est quòd restituitur: vt in l. diuus. ij. respon. sed circa contumacem in non veniendo, de quo loquimur, distinguit sic Iacob. de Areti. super l. diuus. quòd aut est verus contumax, & verè: vt quia dixit se non venturum. Aut verus contumax præsumptiuè: vt quia personaliter citatus non venit. Aut fictus: vt citatus ad domum. Primo casu reprobat opinionem Ioan. per l. continuus. ff. de verbo. obligatio. §. cum ita. in fin. quia in certis non est locus

illã intelligãt de præsumpto cõtumace, cõtra quos est ff. de app. ex consensu. §. fi. & nisi præsens sit iã contumax.[a] ff. de app. creditor. §. nullus. fictè aũt siue præsumptiuè cõtumax dicitur (vt quidã dicũt) is, qui rñdit se vẽturũ, vel nil dicit: nõ tñ venit, ad quem debet ter mitti. ff. de re iud. l. cõtumacia. §. cõtumax. quod non placet. Vñ dic[b] quod fictè cõtumax est is, ad cuius domũ trina citatio facta est, licet nõ fuerit inuẽtus. quod dic vt s. proxi. §. sequitur. ver. illud etiã no. cõtra talẽ enim proceditur: sed post probata iusta cã absentię, sine diffi-

coniecturis. approbat opinionẽ Azonis quòd nõ gaudeat beneficio illo. & quòd lex de illo non loquatur, probatũ est supra. Secũdo casu si veniat iudice sedente pro tribunali: gaudet beneficio. & appellat: vt ibi: quia per velocem reditum, tollitur præsumptio contumaciæ, vt dicit ibi textus, et simile ff. de his, qui sui vel alie. iuris sunt. l. filium. Si veniat iudice non sedente, non appellat. ff. de appellatio. ex consensu. §. vlti. & de iudi. & si post. §. fin. in princip. Tertio casu si fuit defensus per procuratorem, non appellat. ff. quando appel. sit. l. j. in fin. si non fuit defensus, appellat sine restitutionis auxilio: vt ibi. & præ. l. & si post. in fin. & hoc quandocunque veniat, iudice sedente vel non. dummodo intra decem dies à tempore scientiæ: vt j. sequitur. nec placet sibi vel Gul. quòd veniens iudice sedente pro tribunali, restituatur ad totam causam. Nam, vt dicit Iacob. non debet esse melior conditio illius, in quo saltem præsumptiuè fuit delictum contumaciæ, quã præsentis. sed præsens nil plusquàm appellare potest: ergo nec ille. Concludit ergo in solo vero contumace præsumptiuè legem illam loqui. ergo non in verissimo, vt est dictũ. & hæc est secunda aggrauatio, de qua in prima quęstione remis. Ego in remissione, quam in prin. dedi, pondero contemptum, qui posset esse in ficto cõtumace, qui citationis ad domum factę habunt plenam notitiam. & non esse in vero contumace præsumptiuè, qui potuit non contemnere, sed impediri in veniendo, vel saltem excusari. ibi vide in ver. & ex his concludi posset. ¶De sexto sciendum Ioan. tenuisse xxiij. q. iij. de illicita in magna glo. talem vlterius non citandum. Idem author hic in princi. Idem Innocen. de accu. ad petitionem, vt ibi scripsi in magna glo. ver. si autem. Idem Hostien. in Sum. huius tit. §. ij. ver. item ter debet. Idem Accus. ff. de in integ. resti l. si. in vlti. glo. C. quomodo & quando iud. tres denunciationes. Idem Guido de Suza. in l. diuus. ff. de in integr. restitu. Ioan. de Deo tenet contrarium cauil. libro secundo. versicu. de peremptorio, dicit enim talem peremptoriè citandum, ad malitiam conuincendam. iij. quęst. ix. decernimus. de dolo & contumacia. prout. & capitu. cùm dilecti. & c. cùm olim. Allegat etiam C. quomodo & quando iud. l. ea, quæ. Huic sub dubio fortè, concordant Iac. de Ra. & Petrus, vt scripsi in decre. venerabilibus. §. secus. libro sexto. super glo. ij. & iij. non solum fiant ad probandam contumaciam, sed etiam ad conuincendam malitiam. C. de iudi. authen. iubemus. & in prædi. decre. prout. Pro his facit quod lubricum linguæ facile ad pœnam trahi non debet. ff. ad l. Iul. maie. l. famosi. Cui conuenit C. si quis impera. male. l. vna. Item licet dixerit se non venturum in prima: non sequitur per hoc quod nolit venire in secunda vel tertia. Itẽ plus est aliquid facere facto, quàm verbo dicere. extra, de appel. dilecti. ij. ff. de ędil. edic. si tamen. §. ei, qui. sed citatus prima citatione, quem citatio apprehẽdit, dicit facto se nolle venire: & tamen oportet eum iterum citari: quare non citabitur cùm dixit verbo? Item potest mutare propositum: cùm secundùm Tul. Tuscu. q. j. Nulla celeritas, potest cũ animi celeritate contendere: vt dixi de spon. tua. super j. gloss. Facit ad hanc partem decret. licet. de procurat. lib. vj. ff. ad Tertul. filij mater. in fi. ff. de re iudica. quod gessit. extra, de appella. cum cessante. Hæc opinio placet, in qua sine alterius præiudicio iudicialis æquitas obseruatur; quia, scilicet si illa verba non dixisset, iterum vocari debebat. Ad idem hoc dico propter opinionẽ, quæ habet post litis contestationem, omnem dilationem haberi pro peremptoria, vsque ad sententiam exclusiuè. de qua s. titu. j. §. viso. versic. dicunt etiam. cum sua remis. ¶De septimo dico quod licet articulus ille, ad quem citatus fuit, expediri possit, nec ab alio possit propter sui contumaciã appellare ad alios: tñ vetus est citandus: vt generaliter de contumace notatur in decre. eum, qui. de do. & contu. lib. vj. in glo. videbatur. super qua gl. posui dictum Inno. cum determinatione Hostien. quam etiam posuit author. s. tit. proximo. §. viso. ver. item licet in dic. ad fi. & omnino vide quod ibi scripsi contra illed.

ADDE quòd nominato non creditur, super responsione partis. sequitur Paulus de Castro consilio cclxxxvij. Et quòd dicens, nolo venire, vlterius non sit citandus: tenuit Barto. in auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & in l. si finita. §. Iulianus, ff. de dam. infec. dnmi. Anto. in c. fi. de eo, qui mittit. in possessio. causa rei seruandæ. Et quòd verus cõtumax non possit dici, nisi ille, qui habuit notitiam citatiõis, voluit Ang. consilio clxxxvj.

a ¶Contumax. scilicet in non parendo.
b ¶Dic. secundum Ægid. vbi s.

cultate restituit: vt extra, de re in. cū Bertold⁹. Alij tñ dicūt talē nō fieri cōtumacē, ex quo nō inuenit. ff. q̄ sen. sine ap. re. l. j. §. j. ¶ †Qđ nō placet[a]. vñ breuiter distingue, q̄ cōtumacia, alia euidēs siue notoria, vt cū citat⁹ inuēt⁹ īdeт se nō veturū. Alia vera: vt cū apprehēdit eū citatio, & nil dixit, vł dixit se velle venire, nō tñ venit: vt ī p̄. l. ex cōsensu. §. fi. maxīe vbi bis vel ter citat⁹ fuit, nec vnq̄ venit, nec excusationē ꝓposuit. Alia ficta siue īterp̄tatiua, puta eū citatū citatio nō apphēdit: vt s̄. sicut al's ē sipe. Nā vera citatio dr̄ fc̄tā ab hoīe, ficta seu īterp̄tatiua, q̄ fit à iure: vt no. extra, đ ele. statuim⁹.[b] verè aūt cōtumax nō audit appellās, et multò min⁹ notoriè: vt s̄. fict⁹ aūt pōt appellare ītra đcēniū postq̄ sciuerit īlatam cōtra se sñiā. C. quō & qñ iu. ab eo[c]. Itē cōtumax audit appellās, si iusta cā eū venire ꝓhibuit: vt in l. ex consensu. §. cū qui. vbi de hoc ff. de re iu. contumacia. extra e. cū Bertoldus. vel si sit contumax in nō exhibendo. ff. de app. creditor. §. iussus. Si autē procurator contumax est in sententia, vtrū dñs poterit appellare, no. j. de app. §. j. Item ter citatus videtur contumax. quod dic vt s̄. tit. proxi. §. viso. ver. quid ergo. & quę hic desunt, vide in eo.

a ¶ Placet. Nec Accur. in l. fina. ff. de in integ. restit. in fi. vlti. glo.

b ¶ Statuimus. libro vj.

c ¶ Ab eo. Ad idē C de libe. causa. l. iiij. ff. qñ appe. sit. l. j. §. fi. ADDE q̄ licet fictè cōtumax audiatur appellans intra decē dies, à tēpore scientiæ: tñ facta per iudicē à quo post decem dies à tēpore sententię, non venium reuocanda per viā attentatorum. Rota hoc tenet ī nouissi. dec. clxxxvij.

S V M M A R I V M.

1 Cōtra actorē cōtumacē, quō sit procedendum.
2 Actor nō veniēs, magis offendit q̄ reus: nā actoria est cām ampliari, & apud iudicē stare: rei aūt fugere.
3 Reus tribus edictis citatus, an in primo termino venire teneatur, & an actor in primo termino nō cōparens, teneatur ad expensas.
4 Iudex partem præsentem absoluens à termino citationis, quomodo se habere debeat.

1 NVnc Nobis vidēdū occurrit, qualiter †cōtra actorē cōtumacē ꝓcedat. Sup quo dic q̄ si actor ī primo vel secūdo termino nō venerit ad reū, quē citare fecerat: reo cōdēnabit in expēsis. ff. de iudic. l. eū quē temere. & etiā ī dānis & interesse totius litis. nā & ad hoc sp̄al'r se đbuit obligare. iij. q. iiij. §. spatiū. versi. libellū. In cā verò crīali excōicet, nec postea audiat, nisi ꝓbet se iusto īpedimēto detētū. Si verò venerit ī perēptorio, re⁹ absoluet. qđ dic vt j. de accu. §. v. ī prin. †magis eñ offendit actor nō veniēs, q debet cām ampliare, & apud iudicē stare, q̄ re⁹, cui⁹ est fugere, & cām extenuare. iiij. q. iiij. c. j. vñ & re⁹ fugitiu⁹ nūcupat: vt ī p̄. l. ꝓperādū. §. & si qđē. Hodie aūt punit in expēsis, nisi veniat ī primo vel secūdo termino: nec admittit ad aliā citationē, nisi p̄stita cautiōe idonea, q̄ in termino fideliter cōparebit: vt extra, de do. & cōtu. actor.[d] qđ est cōtra illos abusores līarū ap̄l'icarū, q ꝑ eas[e] faciūt aliquos, vbi volūt, citari, nec in statuto termino cōparēt: vt sic citatos indebitè vexēt. ¶ †Sed nō vr̄ q̄ actor nō cōparēt ī primo termino, debeat ī expēsis cōdēnari. nā nec re⁹ tertius citat⁹ edictis, ī primo termino venire tenet. vñ & idē debet actori licere. extra, de mu. pe. c. ij. sed hic nihil est dictū: qa & reus tūc cōdēnabit: vt j. de expē. §. iuxta. ver. sed quęrit qñ[f]. Vt aūt hic articul⁹ pleni⁹ liqueat, distingue. Nā aut cā est ciuilis vel sp̄ualis vel mista, vel cohęrēs. de qb⁹ j. §. ꝓxi. hęc dicent. Aut actor abest cōtumaciter añ litis cōtest. aut post litē cōtest. Si añ litis contest. vocād⁹ est trib⁹ edictis, p intervalla xxx. dierū. & si nō venerit, īdulget ei ann⁹. sed intra ipm annū veniēs nō audit nisi restitutis expēsis reo: vt s̄. Si verò nō venerit intra annū ipsum, iudex audiat allegatiōes & testes rei p̄sentis: & rei veritate perquisita, sñiam ferat sup principali. Hoc habet C. quō & qñ iudex. aut. q semel. extra, de do. & cōtu. cām q̄. in fi. sed ibi erat lis cōtest. scđm Inn. & C. de vsur. pupil. l. fi. licet al's regulariter nō sunt testes recipiēdi: nec sententia ferēda lite nō cōtest. vt s̄. de teste. §. nūc tractemus. Si aūt lis est contest. tūc actor cōtumax citād⁹ est ad petitionē rei trib⁹ edictis: quorū quodlibet debet esse decē dierum. Et si liquet vel liquere pōt de cā, iudex sentētiabit scđm causę merita. Si verò nō liquet plenè de cā, absoluat reū p̄sentē ab obseruatiōe iudicij, nullo regressu ad causam reseruato actori, & in omnē causæ euētū condēnet actorem absentē, in expēsis. Hęc plenè legunt C. de iud. properādū. §. & si quidē. extra, de do. & cōtu. ꝑut. ¶ †Illud aūt scias, q̄ qñ iudex partē p̄ntē absoluit à termino: fiet hoc absq̄ vlla citatiōe. Vbi verò fit absolutio ab instātia iudicij, quę peti debet ante litis contestationē: vt C. quō & qñ iu. aut. q semel. & iij. q. iij. §. spatiū. ver. q̄ si fieri debet pars absens citari, & maior solēnitas adhiberi: qa tūc ea facta, oīa acta[g] iudicij illius pereūt. C. de iud. properandū. §. j. ff. de iud. & post. & absens cōdēnat in expēsis. extra, de poenis. calumniā. per huiusmodi aūt absolutionē, iurisdictio iudicis non tollitur: vt no. secūdū papam extra, de officio delega. consuluit.[h]

d ¶ Actor. lib. vj.

e ¶ Eas. Sup. habētes clausulas generales.

f ¶ Qñ. Et vide de citatione. §. viso versic. sed quid si tres. & quod ibi dixi.

S V M M A R I V M.

1 Causæ quotupliciter distinguantur.
2 Accusatus de crimine, si contumax reperiatur, videt fictione iuris crimen confiteri.
3 Missio in possessionem, an pro modo debiti declarati sit facienda. & nu. 5.
4 Cognitio illa dicitur summaria, imò plenissimè, q̄ fit per testes & instrumenta.
Testes an recipi possint lite non contestata.
5 Creditor an in hypothecaria mittitur in posses. ex primo decreto, pro mensura debiti declarati.
Hypothecaria cuius sit naturæ.
6 Habens apud se rem obligatam, iustam retentionis causam habere censetur.
7 Inferens alicui vim turbatiuam, ille aūt cōtra inferentē vti possidetis, vt cesset à turbatione: non aūt cessat, & est contumax: quid iuris.
8 Reus contumax in cā sp̄uali vel mista, quo pacto possit excōicari vsq̄ ad satisfactionē condignam.
9 Iudex reum aliquem puniturus, semper debet à minori poena incipere.
10 Poena nulla grauior in ecclesia est, q̄ excōicatio.
11 Iudex quō se habere debeat in cōdēnationib⁹, vbi actiones sunt mistæ inter personales & reales.
12 Missio in pos. pōt fieri ꝓpter cōtumaciā cā rei seruandæ, si agitur de ecclesia, tanq̄ de proprietate.
13 Reo per se vel per responsalē, in termino citationis non cōparente vel aliter contumace existente, qualiter actor sibi prouidebit.

Qualiter cōtra reū cōtumacē procedatur.

SEquitur Videre, qualiter cōtra reū contumacē procedatur. In primis ergo sciendū est, q̄ actore instante & rei absentis cōtumaciā incusante: vt j. de cōpari. in termino. ver. sed & ipse iudex. facta sibi fide de citatione, secundum ea, quæ dicta sunt s̄. tit. ꝓxi. §. sequitur ver. sed nunquid. & sequentibus. pronunciabit eum contumacem in hac forma:

FORMA. Cū nos talis iudex delegat⁹ vel ordinari⁹ talē trib⁹ edictis, vel vno pro oīb⁹ peremptorio, citari fecerim⁹ vt corā nobis cōpareat talis de iustitia trīsurus: ipse verò nec in termino eidē statuto, nec post, licet expectat⁹ diuti⁹, ꝑ se aut ꝑ rñsalē idoneū curauerit cōparere: prout de citatiōe hmōi cōstat p relationē talis nuncij vel presbyteri, vel p publica documenta: idcirco petēte tali & instante, ipsum cōtumacē exigente iustitia reputam⁹ & ꝓnūciam⁹. xxiiij. q. iij. de illicita. C. quō & qñ iudex. consentaneū. extra, de dolo & cōtu. ꝑnt. ¶ Deīde iudex cōtra eū, tanq̄ cōtra cōtumacē ꝓcedat, recepta pri⁹ petitiōe actoris sup hoc. De qua dic vt j. đ dolo & cōtu. §. restat. & đ eo q mit. ī pos. in princ. ¶ Ad hui⁹ aūt materię notitiā clariorē, qa hic articul⁹ frequēs & quotidian⁹ est, hic distingue: Nam carū, †Alia est criminalis. Alia ciuilis. Alia spiritualis. Alia mista.[i] Alia mr̄imonialis. Alia appellationis: vt xvj. q. j. frater noster. circa mediū. ibi: si qua causa, &c. xiij. q. ij. sup prudētiā. extra, de procuratoræ. extra, qui fil. sint le. ꝑ venerabilē. §. rationibus. ver. tria quippe. de quarum singulis aliqua edoceamus. ¶ †Si q̄s igit de crimine accusat⁹, cōtumax reperiat: videt fictione iuris crimē cōfiteri.[k] Sed hoc mēbrū plenè ꝓsequere vt no. j. de accus. §. sequit.[l] ¶ Si verò agit ciuiliter, distingue: Nam aut agitur actione reali, aut personali. Si reali, puta ad fundum vel domum

g ¶ Acta. Respiciētia litis ordinationem. De hoc plene scripsi de test. causam.

h ¶ Consuluit. Vt ibi scripsi super glos. ij. & de iudi. examinata. super ver. nihilō min⁹.

i ¶ Sequit mista. Sola hęc quatuor expressit Tanc. vbi s. & meritò: qa matrimonialis inclusa erat sub spirituali. & appellationis sub altera illarū. Allegauit etiam ma iura prius allegata. Item vt j. patet, actor illa duo nō prosequit, sed remittit.

k ¶ Cōfiteri. Hæc tñ fictio vel sñia ex ea secuta, non inducit iuris infamiā. sup hoc vide q̄stio. Iaco. de Bel. C. de requi. reis in vltimo mēbro. Non obstat l. fi. eo. tit. quę loquit de infamia facti, vt ibi no.

ADDITIO. ¶ An in criminalibus contumax habeat pro confesso: vide Bal. in l. j. colū. iij. ver. itē pōt. C. quō et qñ iudex. & Bart. in l. absentē. col. iij. vers. tertio. extra glo. ff. de poenis. Henri. Ferran.

l ¶ Sequit. Et not. de do. & contu. veritatis. in glos. hic patet.

a ¶ Ad finem. Et ibi hæc materia in vlti. glo. & per Iac. Bal. j. tit. proxi.
b ¶ No. in vlti. glo. & vide quod super ea dixi.
c ¶ Quando. Ille casus & proximus sequens excipitur à perceptione fru-
ctuum, vt patet j. ti. j. §. restat. versi. hoc autē. & extra, eo. titu. contingit. ad
fin. vlti. gl. hæc autem inepte excipiuntur.

d ¶ Correcta est. Nō credas quòd habita sit aliqua falsæ literæ correctio, de Pandecta Pisana, sicut dicitur in l. sæpe. ff. de reg. iur. §. j. & no. eo. titu. c. pe. circa medium glos. sed intendit q̄ illa litera loquitur secū dū ius vet⁹, quod statim subdit.

e ¶ Calumniæ. Aduerte, verū est q̄ olim iuramētum calumniæ præstabatur singulariter, super omnib⁹ articulis. & de tali iuramento intellexit Azo. l. illam, vt ibi dicit gl. sed hodie semel solum iuratur. C. de iur. calum. auť. hodie. Tamen vt dicebat Guido vbi suprà, licet semel tantum iurādum sit, & super tota lite illud procedit, cùm partes sunt præsentes: sed vbi reus abest ex quadam necessitate, quæ facit legem cessare. ff. de offi. cōsul. l. vna. præstat p̄ses hoc sacramentū plus tamen ei placet quod istud sacramentum sit de veritate debiti. i. qđ verè debet reus quod petit actor iurans, & quod sibi non fuit satisfactum: & dicit sic seruari.

f ¶ Secundùm Ruf. Vbi tractat de officio iudi. cum rubri. de bo. autho. iud. versicu. item quæritur quid sonent. & versiculis proximis prius & post.

g ¶ Instrumenta. Inducitur l. fi. C. de bo. autho. iudi. pos. quòd non sufficiat iuramentum, cum ibi dicať quòd alij creditores venientes ad commodum possessionis, debēt ostendere de iure suo. vide etiā de hoc suprà de officio iudi. §. vltimo. super versicu. tertiò dicendum. & versi. sexto quærendum.

ADDE q̄ Bart. in l. cùm proponas. C. de bonis auť. iud. pos. tenet quòd quo ad primum decretum sufficiat iuramentum: quia est modici præiudicij. Quo verò ad secūdum decretum, quòd requiratur probatio per testes vel instrumenta: & idē tenet Barto. in l. Fulcinius. ff. ex quibus causis in pos. ea. & in l. j. vbi in rē actio. domi. Anto. in c. quoniam. vt lite non contesta.

h ¶ Faciat. Hucusq̄ Roff. qui sic dixit, vt hic, sub dubio forte.

i ¶ Venditor. Versiculus ad literam fuit Iacu. Bald. in materia de primo & secundo decreto. sed quæstionem bene tangunt gloss. in lege, cùm proponas. & in authen. ei qui iurat. C. de bona authen. iudi. posid. & in l. ij. C. de procurato. quibus placet quòd fiat in omnia. Ponderādum est dubium, quod p̄cedit ex hac lege: quia si in hypothecaria detur possessio ex primo decreto. ergo illud idē operabitur, quod diffinitiua. quod esse non debet: maximè quia nō examinat negotium in isto, sicut in illa. Aduerte quia, vt refert Cynus in l. si finita. ff. de damno infecto. §. si plures. in materia primi & secundi decreti in fin. gloss. primæ. l. si quis emptionis. C. de præscript. xxx. ann. quæ incipit, bonæ fidei. in fin. dicit in hypothecaria idem seruandum quod in persona li. Sed alia glo. videtur dicere in ea idem quod in real i. ff. de acquirenda possessione. l. iij. §. finali. super verbo, non possessionem. Dicit autem primam procedere, quando intentatur hypothecaria contra habentem ius dominij. Non

vel domum, & reus sit cōtumax: quia peremptoriè
citatus nō cōparet: vt s. §. j. in prin. tunc subdistin-
gue: qm̄ aut est lis cōte. aut quasi contest. aut nullo
mō cōte. si est lis conte. iterum subdistingue: Nā aut
liquet de cā, aut liquere pōt de cā: puta quia testes re
cepti sunt, vel recipi p̄nt, vel instr̄a exhibita, vel cō
fessiones factæ: tunc procedi potest ad sn̄iam absol
uendo vel condemnādo, secundū causę merita: nec
veniens restituiť: & siue pro absente, siue cōtra eum
iudex p̄nūciauerit, semper eū in expēsis cōdēnabit
nec absens cōtumax à sua sn̄ia poterit appellare: vt
C. de iudi. properandū. §. sin autē reus. & §. sin autē
ex gestis extra, de do. & contu. prout ad fi.[a] iij. q. ix.
decernimus. Si verò non liquet, nec liquere pōt: vt
quia actor nullos testes vel instr̄a producit, per quæ
posset de suo iure docere: tunc adiudicāda est acto-
ri possessio tantū, statim fiet verus possessor, salua
quæstione p̄prietatis absenti: vt in præ. decre. p̄put.
& C. qūo & qn̄ iud. l. cōsentaneū. Si aūt lis est quasi
cōtesta. saltem quo ad interrūpendā præscriptionē,
puta quia is, qui nōīe possidet alieno, cōueniať, ac si
sua res sit: & dn̄o rei per eū in iudiciū noīato, & fa-
cta ei intra certū tp̄s à iudice statuendū denūciatio-
ne vt veniat ad cām: eoq̄ legitimè citato, dn̄s ipse nō
venit: tunc certè adiudicabiť possessio ipsi actori:
& fiet verus possessor, salua quæstione p̄prietatis
absenti: vt extra, vt lite nō cōte. qm̄. §. qđ si sup. C.
vbi in rē act. l. ij. & in præ. decre. p̄put. in fin. De hoc
dicā. j. ti. p̄xi. §. restat. ver. hoc etiam no. & seq. & sic
idē iuris est, qn̄ lis ē cōte. sed nō liquet de cā. sicut qn̄
lis est quasi cōte. Ceterū si lis est nullo mō cōte. reo
cōtumaciter absente, actor nō pōt petere vt sn̄ia fe
rať: vt C. de iudi. p̄perandū. §. & si qdē. & §. sin aūt.
sed summatim examinato negotio, mittēdus est in
pos. rei petitæ. extra, vt lite non cōte. qm̄ frequen-
ter. §. in alijs. C. de præscri. xxx. vel xl. an. si quis em
ptionis. §. pe. extra, de eo q mit. in pos. cā rei ser. c. fi.
& C. qūo & qn̄ iu. cōsentaneū. in fi. p̄ut dicetur j. ti.
p̄xi. §. ij. & tunc reus vsq̄ ad annū poterit recupe-
rare possessionē, restitutis expensis, & p̄stita cau-
tione de iudicio sisti. anno verò elapso non audieť,
nisi sup p̄prietate: vt in prę. §. in alijs. extra, de eo q
mit. in po. cā rei ser. c. j. & ij. & in prę. l. si qs emptio
nis. ad fi. & si p̄pter rei dolum seu potentiā, nequit
nancisci possessionem vel nactā pdit: nihilò minus
post annū efficiť possessor. extra, de dolo & contu.
cōtingit. sed nec in criminali recuperat post annum
qđ dic vt j. de accusa. §. sequiť. Qn̄ aūt incipiat cur-
rere iste annus, diceť j. ti. proxi. §. iā de effectu. ver.
vltimò quæro. Quid aūt iuris sit in actore cōtuma-
ce: dixi s. §. p̄xi. ¶ Porrò si agať actione personali,
& reus absit contumaciter, distingue. Nam aut con
tumax est ante litis cōte. aut post. Si ante: tūc mittiť
actor in pos. bonorū ipsius rei cā custodiæ pro mō
debiti declarati in libello: vt ī prę. decre. qm̄ frequē
ter. § fi. & C. de bo. auť. iu. pos. cū p̄ponas. & auť. ei
qui iurat. missus tn̄ nō efficiť ver⁹ possessor: imò re
sumtis expensis & prę̄stita cautione, veniente reo
restituiť possessio qn̄cūq̄: vt in prædicta auť. ei qui
iurat. nisi iudicis authoritate sit ab actore distracta:
qui iudex debet ad hoc tp̄s statuere moderatū, scili
cet intra qđ res distrahať, vel iustus vel verus posses
sor efficiať. j. ti. p̄xi. §. nūc dicamus. ver. sed q̄ est. &
nisi, scdm quosdā, scdm decretū fuerit interpositū. C.
de dist. pig. si prius. ff. de dā. ifec. si finita. §. vbi. & §.
forte. & §. postea. ff. de re iudic. à diuo. & nota. C. de
his, qui ad ecc. cōfu. l. fi. §. neq̄. arg. tn̄ contra, q̄ saltē
b post annum non audiatur super possessione, sed su
per p̄prietate tantū. sec⁹ & in reali seruať: vt in prę.
decre. qm̄. in fi. sed dic prout ibi no.[b] & iūge hic qđ
3 est j. tit. p̄xi. §. vlti. ¶ †Qđ aūt dixi missionē esse p̄
mō debiti declarati faciēdā, hodie verū ē: vt in prę.
concor. nisi in casibus. Primò cū peto liberum ho-
minē mihi exhiberi, per interdictum de libero ho-
mine exhibēdo, & nō exhibetur: quia tūc fit missio
in pos. omnium bonorū. ff. de libe. ho. exhi. l. iij. nam
libertas, res est inæstimabilis. ff. de reg. iu. libertas est.
c Secundò qn̄[c] quis in posses. mittitur ex beneficio
Carbo. edicti: vt ff. de Car. ed. per totum. Tertiò qn̄
quis mit. in pos. ex ventre. ff. de ven. in pos. mit. per
totū. Quartò scdm quosdā: vt ff. si serui. ven. is, cu-
ius. sed ibi credo missionē faciendam, pro mēsura
d declaratæ æstimationis: quia litera illa correcta est.[d]
De hoc j. in tractatu secundi decreti. Sed olim si age
batur personali, ad certā speciem vt in cā dāni infe-
cti, an illam rem fiebat missio tantum: puta ex qua
timereť dānum. ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. Fulcinius.
§. Celsus si verò ad certā quantitatē fiebat missio, in
oīb⁹ bonis. ff. e. l. j. & ff. ex qb. cau. ma. in inte. rest. itē
ait prætor. §. hoc autē. & §. pe. Itē qđ diciť declara-
ri, intelligit Azo summatim, s. per iusiurādū actoris.
ff. ad exhi. thesauros. Sed illa loquitur de iuramento
e calūnię.[e] Itē scdm hoc vř iste esse testis & actor cō
tra iura. iiij. q. iij. ver. nullus in re. C. de test. oībus. vn̄
f secundū Rof.[f] debet debitū declarari p testes vel in
g strumenta.[g] Et si obijciatur † q̄ hæc non est summa
4 ria, imò plenissima cognitio, quæ fit per testes & in
strumēta: vt suprà de offi. iud. § fi. Itē q̄ testes non
recipiunť lite nō cōte. ipse r̄ndet q̄ nihilò min⁹ sum
maria: quia hęc parte absente fiunt: q̄ multa oppo-
suisset in p̄sonas & dicta, & cōtra instr̄a: nec est mi-
rum si ante litis cōtest. actor de iure suo docet: quia
hoc est gn̄ale, vt dicit hodie, vbicunq̄ actor vult q̄
procedatur contra absentē, vel ad sententiam vel
ad dandam possessionem: vt C. qūo & quando iu-
dex, auť. qui semel. Item nō est mirum, si testes ante
litis contest. recipiuntur: quia & hoc in alijs casibus
contingit: vt in præ. decre. qm̄. vel, vt dicit fiet sum
maria per vnū testē, vel etiā per priuatam scriptu-
ram, quæ fortè quo ad hoc fidē faciet: cùm non de-
h beat ferri diffinitiua: licet aliàs fidem non faciat.[h]
Alij verò dicunt sufficere declarari in libello. P. in-
telligit declarari, i. probari, & per sententiam certi-
ficari. C. de bo. auť. iud. pos. cùm proponas. & l. se-
quenti. & l. fin. §. cùm post. in fin. dicens hoc specia-
le esse, vt lite non contestata sententia feratur: vt . s
in authen. vt omnes obedien. iudi. prouin. §. si verò.
5 quod non placet. ¶ †Sed nunquid hodie in hypo-
thecaria mittetur creditor in posses. ex primo decre
to pro mensura debiti declarati? Dicunt quidam q̄
sic, in auť. de exhibē. & intro. reis. Alij q̄ in posses.
omnium bonorum, quæ tacitè vel expressè fuerant
obligata: vt C. cōmunia de leg. l. j. ff. ex quibus cau.
in pos. ea. hic autem. & C. vt in pos. le. certa. Sed pro
primis facit, q̄ idē iuris debet esse in accessoria, i. in
hypothecaria, quod in principali: ergo vř q̄ fiet p̄
mensura debiti declarati. Sed certè hypothecaria ta
lis est naturæ, q̄ totius rei obligatæ nudā posses. auo
i cat vt ff. de euic. si cùm vēditor.[i] ¶ †Sed pone, con-
6 ueni te hypothecaria, petens fundum propter cōtu
maciam tuā: missus sum in possessionē fundi cā rei
seruādę: vis recuperare fundū & restituere expēsas.
q̄riť qđ iuris sit. Et vř q̄ nō potes recupare: quia res
mihi obligata est: vn̄ habeo retētionē. C. de vsucap.
per retentionē. & melius. ff. sa. er. his cōsequēter. §.
pe. arg. contra. ff. ex q. cau. in pos. ea. l. hoc aūt. §. fi.
C. de præscrip. xxx. annorum. si qs §. pe. C. de bo.
auť. iu. pos. auť. ei qui iurat. Dici pōt q̄ si constat de
debito & obligatione, tunc nō debes: alioquin sic.
Rursus si lis est contestata cùm personali agitur, si
quidem actum fuerit pro certa quantitate pecunię
vel obligatione, & missio facta fuerit pro modo de
biti declarati, nunquam efficitur verus possessor:
imò possessionem recuperat quandocunq̄, nisi res
distracta fuerit, vt iam dixi. Sed si certa species
petita fuerit, fit missio in illa, vt prædixi: & tunc
reus volens post annum parere, auditur solùm su-
per proprietate, non super possessione, secundùm

quosdam:vt in præ.l. consentaneum.in fi.& C. vbi in rem ac.l.secunda.[a] 7 ¶†Sed pone, Titius infert mihi vim turbatiuam: ago contra eum vti posid.vt cesset à turbatione.ille est contumax, nec vult venire:& nihilòminus me turbat.quæritur qualiter mihi consuletur.[b] Respõ.quia causa talis est, quòd nõ potest fieri missio in possessionẽ,excommunicabit: vt in prædicto c.qm̃ frequenter. vel iure ciuili põt sibi mulcta indici,per illud edictum, si quis ius dic. non ob.vel posset[c] actor taxare suũ interesse, scdm materiã interdicti vti possidetis, & pro illo interesse fiet missio in posses.bonorũ ad instar cuiuslibet personalis actionis:vt in aut.de exhi.& intro.re.vel melius ex quo non cõparet,iudex ex officio suo prohibebit ei ne me turbet,donec de suo iure probet:& interim faciet me pacificè possidere.arg.ff.de noui ope.nũ.si prius.& ff.de vsufru.cuiosq.& ff.de ope.lib.er.l.mãcipiorũ.&C.de ingenu.man.diffamari.& C.de remis.pig.si eo tpe.ibi:programmate.& C.qui accus.non pos.si ea. 8 ¶†Cæterum si causa sit spiritualis vel mista,siue cohærens:dicit ti.[d] quòd si talis est causa,q actor posit mitti in possessionẽ,fiet missio & recuperatio scdm prædictã distinctionẽ.quod si hoc fieri non posit,quæcũq sit causa,& quomodo cũq agatur,excõicari põt reus cõtumax,vsq ad satisfactionẽ cõdignã:& nihilò minus debet cõdẽnari in expẽsis.extra,vt lite nõ cõte.tuę.vbi de hoc.& in præ.decre.qm̃ in fi.de do.& cõtu.ex literis,& de verb.sig.ex parte. Huius aũt excõicationis formã,& denũciationis huius excõicationis,& qualiter excõicatus procederet in petẽda absolutione,& iudex in ea danda:& formã instrũ absolutionis,& eius denũciationis habes j.de sen.§.vt aũt.ver.iuxta.[e] De expensis aũt dicã j.de expẽ.post annũ etiã põt hmõi iniæ aggrauari,vt procedant ad suspẽsionẽ vel ad perpetuã priuationẽ bñficij & officij.qđ dic vt in pręc.§.vt aũt.ver.verũ qa.verũtñ à principio illã pœnã põt infligere,q̃ magis timeat:& illa debet esse cõtẽtus,s.quis vel excõicet,vel in pos.mittat,cũ est talis cã,q hoc posit fieri,ad alteram nihilò minus processurus,si huiusmodi meruit proteruitas contumacis: vt in pręc.decre.qm̃ in fi.quia crescente cõtumacia, crescere debet pœna:vt in pręc.ver verũ quia. Dicũt aũt quidam esse in optione iudicis,prius vel excõicare,vel in pos.mittere,qđ maluerit,pp decre.qm̃.in fi.[f] qđ nõ credo. 9 ¶†Imò semp à minori pœna incipiat,s.à missione in possessionẽ,si fieri põt.ff.de no.ope.nũ.si prius cũ.vbi dicit q nõ sunt aliæ partes iudicis,nisi vt det pos.custodiæ cã. Vltimò verò si necesse fuerit,vel ẽt si nõ posit fieri missio:recurrat ad 10 excõicationẽ:vt in præ.c.tuę. ¶†Quia nulla maior pœna est in ecclesia.xxiiij.q.iij.corripiantur. Alij dicunt q prius,q̃ superior det possessionẽ ecclesiæ, q valde est præiudiciale,incipiat ab excõicatione, vel sequestratiõe, vel missione in possessionẽ.ar.extra, de do.& cõtu.c.ij.& de pœ.dist.j.pœnę.Nec obstat prædi.l.si prius cũ.q̃ nõ prohibet mitioribus modis procedi:sed solũ suiam diffinitiuã ferri,cũ non sit lis cõte.Et hoc sentit Inno.iiij.vt no.de eo, qui mit.in 11 pos.c.j.sed primũ verius. ¶†Quid si fortè mista sit inter psonales & reales,vt est petitio hæreditatis:vt C.de peti.hære.l.hęreditatis.seruabit ne idẽ quod in verè realibus,vel verè personalibus.C. de edi.diui. Adria.tol.l.pe.in fin.Vel dic q in ea seruabit spãle hoc qđ habet in præ.l. Fulcinius.§.fi.[g] Sed vt ciuiliter loquamur,vbi hac mista actione actum est,post annũ veniens nõ recuperat rẽ:quia realis est,& nõ psonalis:licet habeat quasdã psonales præstationes. ff. de peti.hær.sed & si lege.§.petitio.Nec obst.dña q̃ fit inter petitionẽ hæred.& rei vẽ.vt in pręc.l.Fulcinius.§.fi.qa illud obtinet q̃tũ ad missionẽ,nõ q̃tum ad recuperationẽ possessionis scdm Vber.Itẽ cum petit hæreditas,fit missio in possessionẽ oĩm suorũ bonorũ:vt j.ti.pxi.§.restat.ver.verũ. In actionibus verò siue interdictis in rẽ scriptis:vt qđ metus causa & similes,idẽ iuris est,qđ in verè realibus. Quæ autẽ causa dicat mista,& an in ea fiat missio, vel etiam in iterdictis:no.do.meus in Summa in ti.vt li.nõ cõte. in fi.[h] 12 ¶†Illud aũt prætermittendũ nõ est, quòd si agit de ecclesia tanq de proprietate,bene potest fieri missio in pos.propter cõtumaciã cã rei seruandæ:vt extra.de eo qui mit.in pos.cã rei ser.c.j.& ij.Si verò agat sup dignitate,vel personatu,vel præbenda,vel ecclesia,tanq super beneficio:& gñaliter super matrimonio spirituali,vel carnali,nõ fit missio in possessionẽ:ne per hoc ad ea pateat vitiosus ingressus. sed lite non cõte.põt tũc in cã procedi,& negotiũ terminari:vt eo.ti.eũ,qui.[i] qđ dic vt ibi no. & de dolo & cõtu.cõtingit.& hoc siue agatur de obtinẽdo,vt ibi dicitur:siue de iam obtẽto.Hinc est q si petatur beneficiũ post cõfirmationẽ,siue post possessionis adẽptionẽ:quia fortè spoliatus fuerat, & nũc illud repetit:vt extra,de causa pos.cũ olim.& c.cũ super. & de procu.ex insinuatione.siue vt cõfirmatio,siue collatio,suũ cõsequatur effectũ:vt extra,de app.cõsuluit.ij.& de conces.præ.post elec.& de accu.accedens.siue repetat bñficij possessio,per cõsti.si qs in tantã.vel cũ quærebat,vel condic.ex l. vel canone: & breuiter,qualitercũq petat personale beneficiũ, & spuale,siue prædictis modis siue alio,ad obtinẽdũ vel adipiscendũ vel recuperãdũ,locũ habet pdicta cõstitutio,eum qui.vt nõ fiat missio in pos. quia eadẽ rõ subest,cũ agitur de obtento,s.timor vitiosi ingressus.Beneficia enim ecclesiastica possideri nõ possunt sine canonica institutione: vt ij.q.j.legum. extra,de insti.ex frequẽtibus. Et sic tenet Inno.iiij.

enim petitur tunc simplex possessio,sed id,quod est penes reum,propter cuius cõtumaciam mittat in possessionem ex primo & secundo decreto. & per secũdum habeo dominium quod erat penes eum.& sic idem quod in personali.Sed si conuentus non habet dominium: tunc non interponit secundũ decretum:quia per primum habeo possessionem,quæ erat apud contumacem:& illam solam: vt in l.cùm vẽditor. & sic est idem in hypothecaria quod in alia reali,p quã auocatur posses. sio, nec interponitur secundum decretum. Sic intelligo eius dictũ communiter corruptum: per hoc non est soluta superior obiectio: nec per id quod aliqui subdistinguunt: aut agitur hypothecaria, ex pignore prætoris & tunc proximum decretũ & secundum & ipsa sententia auocant detentionem tantum.ff.de pigno. actin,non est mirum.in fine. Aut agitur ex pignore conuentionali:& tunc procedit distinctio pręc dicta, an cogatur cõtra debitorem & dominum, an contra extraneũ. & quis, vt dixi p Ber.obiectio non soluitur. Petr. de Bell. tenet indistinctè in hypothecaria idem,qđ in psonali vt primum decretum possessionem nõ tribuat, sed detentionem ratiõe superius dicta. tamen Iac.de Are. contra tenens in ea idem quod in reali. Cui opponitur, si fiat in eo missio ante litis contestationẽ vel quasi.non auditur reus post annum,nisi super proprietate si post lis contestationẽ vel quasi,etiam intra annum non auditur,nisi super proprietate. Nec patent in decret.quoniam.§.in alijs. & §.quod si super. Sed quare reus probaret proprietatem,cùm actor fateatur rem esse ipsius debitoris: tenendo illam vt pignus,& nomine debitoris ff. de vsuscap.l.pignori.Sed ipse respondet quòd proprietas, quæ sibi incumbit probanda intra annum vel post annum,iuxta distinctionem,de qua supra est dictum: quia probabit indebitum quod petit actor: vel quòd res illi obligata nõ erat: & sic de proprietate auditur,id est,de iure pignoris,si conuentus erat debitor;si verò extraneus,tunc secundùm eum, de vera proprietate probabit,si velit sibi possessionem restitui.Et placet hoc Cyno vbi sopra,quæstione decimaquinta.Sed dices:quid valet isti extraneo probare rem non esse suam, si non erat in bonis debitoris tempore obligationis? Respondeo quòd valet debitore non excusso: vt C. de pignoribus.authenti.hoc si debitor.

ADDE vt per Bar.in d.l.iij.& ibi Alex.ff.de acqui.posses.& per Alex. in l.si finita.§.Iulianus.in aotepe.colum.ff.de dam.infec.vbi de hac additione ponitur quid tenendum.

a ¶L.ij.Sed quid si species est incerta,puta alternatiua;puta, peto Stichum aut Pamphilũ:hoc in mobilibus.Idem in immobilibus: vt quia debet ex promissione domum, aut vineam. Constat autem quòd si alternatiua est in obligatione,alterum solum,etiam vilius,præcisè peti non potest.Insti.tu.de act.§.præterea.& de plus peti.c.j.Reo igitur contumace,quomodo fit missio? Respondeo,secundùm Iaco.de Ra.quòd hoc æquiparatur obligationi,quæ est in genere: vt probat prædi.decret.vnica,quæ de his duobus promiscuè loquitur.ff.de cõdi.indebi.l.cum his. in fine. Fiet ergo missio in æstimationẽ effectus talis obligationis. ff.de verbo.obli. eũ, qui certarum. §.primo.vt ibi de executione notatur.Sed Petrus de Belur. distinguit, aut electio est creditoris: quia sibi debetur alterum quod volet:& tũc ipse eliget in qđ fiet missio.ff.de tegu.iur.qui potest. Vbi autẽ electio est debitoris, quod est regulare:extra, de regu.iuri s.in alternatiuis.lib. vj. fiet ex prĩo decreto missio in possessionem omnium alternatiuè petitorum, secundum eũ. Est enĩ æquũ, ex quo per factũ rei non declaratur, quòd fiat missio in vtroq.ff. quorum leg.lege j.§.quod autem. Huic obstat:quia quod non licet verbo, (vt supra dictum est) nõ debet licere facto, quod plus est.de appellationi.dilecti.ij.Si ergo vtrũ q simpliciter vel alterum tantùm petere non possum:non videtur tutũ, vtriusq vel alterius missionem petere vel facto recipere, vbi mihi electio competit:quare in secundo membro videretur tenendum dictum Iaco. præd. & maximè mouet quia sibi concederetur in primo decreto, oon tamen in secundo cum tanto præiudicio contumacis.Facit decre.quoniam. in fin. propter quæ satis videretur,quòd ad eligendum iudex posit certum terminum statuere contumaci,post quem spectet electio ad agentẽ.Et procedit talis electio quoad vtrunq decretum;vt s.Facit ff.de leg.j.qui duos. & quod ibi no.& de test.iudicante.de præben.si pluribus.in fin. lib.vj.& quod no.eo.lib.de rescri.duobus.ad fi.

b ¶Consuletur.De hoc etiam infra ti.j.§.restat.ver.sed ago. & vide quod dixi vt lite non coote.& Rof.in agente de confessoria hoc tractat, vbi de confessoria.pe.col.ver.item quæritur,si ago.

c ¶Posset.secundùm Vber.j.vbi s.ver.si agitur de possessione.

d ¶Dicit tit.vbi s.circa medium.ver.at si causa.

e ¶Iuxta.Hanc remis.dedi.quia Ægid.de omnibus hic tractauit.

f ¶In fi.Vide quod ibi dixi super glo.hoc ordine.vbi maximè in ordinario approbatur hoc dictum.

g ¶§.fi.secundùm Vber.j.vbi s.ver.in mistis.

ADDE vt per Bar.& nouis.in §.Iuliani.in l.si finita.ff. de dam.infect.

h ¶In fi.Vide j.de secũdo decreto.§.videndũ.ver.sed quid in duplicibus.

i ¶Qui.libro sexto.

& do.meus:

& do.me.& sic et dixit dñs Clemẽs iiij.& oẽs auditores. Quidã tñ adhęrent verbis cõst. dicẽtes in præmissis calib9 posse fieri missionẽ,& semp,nisi cũ de bñficio agit obtinendo,s.cũ inuestitura,seu cũ collatio non pcessit:sed solùm pntatio vel electio facta est.aliàs si inuestitura vel collatio pręcessissent, non ageretur de obtinendo,sicut cõtinet pdicta cõstitutio,eum qui.sed de obtento:vt extra,de acc.sup his. & p his facit extra,de offi.deleg.cõsultationibus.et qd ibi no. Tertij via media incedentes,dicũt pdictã cõstitutionẽ locũ habere,cũ agit de obtinendo,quo ad possessionem : licet iam sit obtentũ p electionẽ, seu collationẽ:& confirmationẽ. Si vero quis eligatur ad secularem dignitatẽ,& de hoc litigat:tũc fiet missio in pos.bn.j.titu.proxi.§.vidẽdum.vers.quid si electus. ¶ In cã autem matrimoniali,qualiter procedatur: dic vt j.quũna.ac.pos.& extra, vt lite non contes.qm.§.si vero.& qui ma.ac.pos.c.j. ¶ Item in cã ap.qualiter procedatur contra contumacem, vide j.de app.§.de offic.quoq.& no.extra,de app. per tuas.& c.Romana.§.si.li.vj. ¶ †In summa not.[a] q reo per se vel per rñsalẽ in termino non comparente,vel aliter contumace existẽte,si actor petat eũ condemnari in expensis,vel excõicari,vel se mitti in pos.rerũ vt in prædictis iuribus:& offerat instrumẽtum citationis,per quod ostẽdat contumaciam. aliter eñ iudex nõ procedat. extra,de elect.q sicut. de cõstit.ecclesia.ij.q.j.in primis.& si iudex velit ei expensas remittere,hoc facere nõ debet cũ discrimine partis.qd dic vt extra,de off.dele.cõsuluit.extra, de cõsue.cũ olim.[b] Excusatur aũt,si eius responsalis à latronibus captus vel interfectus est: vt C.qui petant tu.vel cura.à matribus,extra, de pi.significãte. ¶ Quando aũt iudex posit contra cõtumacem procedere:vide s.titulo proxi.§.viso.versic.item licet post.

SVMMARIVM.

1 Cõtumacia qualiter sit puniẽda,& an ppter solã contumaciam posit quis officio suo priuari.
Missus in possessionem respectu cõtumaciæ,an sit vocandus in restitutione possessionis.
2 Cõtumax in prætãda mulcta,poni potest in bãno.
Iudex ecclesiasticus,an posit mulctare.
3 Iudex maior,mulctam indicens,an posit munera per se capere.
4 Onere duobus imposito,si per vnum nõ stet quò fiat & non fit,an pœna in duorum detrimentum sit imponenda.
5 Cõtumacia crescente,crescere debet & pœna contumaciæ.
Trina condemnatio potest in vnius personam inferri,si peccati condemnatio exigat.
Delictum ob aliud delictũ,pœnã non minuit.
Actionibus pœnalibus de eadem re concurrentibus,vna non consumit aliam.
6 Vnum factum reputatur,quod fit vno impetu vel contextu.
7 Vulnerãs aliquem pluries vno impetu,vnde moritur,an teneatur de vulneribus & homicidio.
8 Iudex maiorem pœnam cominans vel exigens,an à minori recedere videatur.
9 Excommunicatus pro contumacia,an prius satisfacere debeat de expensis,q absoluatur.
10 Contumax notorius,ad quot teneatur.
11 Excommunicatus pro contumacia petens se absolui,si cautionem offerat de stãdo iuri:an parte absente & non vocata posit absolui.
12 Absolutio dicitur quædam restitutio.
13 Excõmonicato ob cõtumaciã parte absente,& nõ vocata,absoluto,an absens posit appellare.
14 Missione facta in posses.an posit iudex etiam mulctare non venientem ad iudicium,præter interesse aduersarij,in quo absens condemnatur.
15 Reus patiens missionem in possessionem intra annum volens recuperare,si satisfacere velit de expensis,& cautionẽ idoneam præstare:missus verò obijcit ei quod est excõmunicatus: an sit talis obiectio valida.
16 Minor sciens tutoris contumaciam, & cum non purgans,an posit excommunicari.
17 Peremptorium contra pupillum indefensum propositum nullius,est momenti.
Pupillus non debet propter tutoris vel curatoris contumaciam puniri.
18 Minor non potest esse contumax: quia non potest se defendere.

NVnc dicamus,qualiter cõtumacia puniat. Ad quod sciendũ est q contumacia secundũ legem Diuinam morte puniebat:hodie vero excõicatione: vt xj.q.iij.absit.& c.certũ.extra,qui fi.sint legi.c. per venerabilẽ.§.rõnibus.versi. cuius sniam. extra, de maio.& obe.c.ij.& hoc tam in actore q in reo:vt xc.dist.placuit.xxij.q.iiij.qui sacramento. Item propter contumaciam potest quis suspendi ab officio & beneficio.extra,de dolo & contumac. veritatis. Item punitur contumacia,per expensarum satisfactionẽ,per missionem in posses.& multis alijs modis:vt patet s.§.pxi.& j.tit.proxi.& j de ac.§.fi.& de sniã.§.vt aũt.versic.verũ quia. ¶ †Sed nunquid missus vocãdus est in restitutiõe possessionis.& qd si se cõtumaciter absentet? De hoc j.tit.proxi.§.iam de effectu.ad fi. Itẽ punitur cõtumacia per pignorũ captionem,& eorũ venditionem, & alijs remedijs. ff.de ven.inspi.l.j.§ j.ff.de li.agno.si qs.Insti.de excu.tu.§.fi.extra,de do.& contu.c.ij. Itẽ per mulctã.[c] qd facere potest quilibet iudex,s.maior, medios,& minor.ff.si quis ius di.nõ obtẽ.l.j.in prin.C.de spor. l.ij.extra,de matri.contra inter.ec.contra.c.j. præsertim cùm iurisdictionem suam nequit cõmode defendere.ff.de offi.eius,cui man. est iurisdi.l. fi.§.j.ff. de iur.om.iudi.l.ij.arg.tamen contra,quod minores iudices non possunt mulctare.ff. de iudi.l.ij.§. fi.& in præ.l.ff.si quis ius di.non obtem.ibi: tamen non duũuiris,[d] &c. Sed dic q non possunt maiores mulctas imponere:minores verò sic. C. de modo mulctandi.l.fi.C.de defen.ci.l. defensores. in auc. eodẽ tit.§.audient.[e] ¶ †Sed quid si etiam in prætãda mulcta,cõtumax sit? Rñ.ponet in bãnn.[f] scdm morẽ Italię:qui illic pro lege seruandus est.ff.de legi.& sen.cõ.de quibus extra,de cõsue.cũ dilectus. extra, de eo,qui mit.in pos.cã rei ser.cùm venissent. vel captis pignoribus coercebit.arg.Insti.de satisda.tut.§. fi.ff.de mu.& ho. si quis mu. Sed hoc verum est in maiore iudice:sec9 forte in minori: puta in magistratu municipali: vt ff.de dã.insec.dies.§.an tamẽ. Vel dic q ibi dicimr vnum speciale contra eum, scilicet ne posit coercere per pignora:& aliud pro eo,s. vt posit in possessionẽ mittere,qd aliàs nõ pôt scdm quosdã: vt ff.de iur.om.iudi.iubere. Sed si præualet prior opinio,s.vt nõ posit pignorare: quid faciet iudex? Rñ.referet negotiũ ad superiorem iudicem, per quẽ id fiet.C.de iudi.properandũ.§.sin autẽ re9. ¶ †Sed an maior iudex,qui mulctam indixit,pignora capiet per se? Rñdeo,nõ videt, quia ipse non mãdabit sententiam executioni,sed alius minor eo.ff. de reg.iur.à diuo.in prin.sed illud in diffinitiuis: secus in alijs,vt dicunt quidam.C.de epis. audi.auc.si quis litigãtiũ. Competit & aliud remedium maiori, videlicet q iubeat reum re ipsa exhiberi. in auc.de exhi.& intro.reis.§.si verò.C.quõ & qñ iu. confestaneũ.ff.de in ius voc.licet etiã.quod tamen fallit in matrefami.quæ verbo tantũ,& non re in ius vocat: vt C.de off.diuer.iud.l.j.& in eo,qui est in domo,q additũ præstat,& ex publico conspici potest ff. de in ius vo.satisq.& l.plerisq. ¶ †Quid si duobus aliqd præcipitur,vel aliquod onus imponit, & vnus protestatur q paratus est facere,sed nõ fit:& est tale quid,quod diuisim fieri nõ potest nũquid ille excusabit à pœna imposita pro parte sua, si per eum non stat? Et videtur q non:sed q condemnatio fiet in solidum.arg.ff.fa.erc.hæredes.§. cẽtra si pronossor.& ff.cõmuni diui.si quis putans.§.si autẽ.argu. contra.e.l.§.si damni.& in præ.l.hæredes.§. idẽ iur. est in.& vide ff.si quis cau.& si seruus.§.si plurium. ¶ †Sed pone iudex præcepit alicui q iuret parere mãdatis suis,vel aliqd faciat sub pœna decẽ librarũ: sed quia ille nõ vult iurare,vel facere,iterũ pręcepit

Leo.s.l.vlti. est superius alleg. author aũt de mulcta tractat ĩfrà de sen.pla.§.ij. vers. est & quarta.
ADDE, vt per Alex.in d.l.j.si qs ius di.non ob. & Ang.cõsi.viij.incip.regulares.

ADDITIO.
¶ Et an delegat9 posit mulctare, vide Panor.in c. de causis.colũ.iij. versi.nec faciunt. & ibi late p Card. zaba.in illis colũ. fin. vel q. de offi. dele. Et an mulcta vel pœna posit imponi per iudicem: vltra l.fi.C. de mod.mulc.qñ imponit pro contumacia furti vel aliorum criminũ maiorũ,vide Oldra.consi.xv.incipien.circa processum.Hen.Ferrãd.
¶ In banno. Hostien.vbi s.§.ij. dicit q iudex ecclesiasticus pôt mulctare.ff.si quis ius di.l.vna.& ad illius executionem poterit exercere censuram, de qua de verb.sig.quærenti. Hoc tñ intelligit I ordiario quia delegatus, et papę,nõ mulctat. Facit de of.deleg. de causis.& ibi dixi in fi. Archi.xj. q.iij.certũ.vide j. defen. prola.§.ij. versi. est & quarta.vbi no.contrarium.
ADDE in alio consi. Ang an de legatus mulctet.

a ¶ No. scdm Ægi. rubri.xcv.
b ¶ Olim. Allegat Ægi.iij.q.ix.c.vlti.extra, de deci. suggestum.
c ¶ Mulctã. ĩgreditur,qd pleniꝰ tractat Ros. in edicto,si quis ius dicen.non obtempera.
d ¶ Duumuiris.&c. exponit ibi gło. i.defensorib9 municipiorũ,vel ciuitatum.
e ¶ Audient. Hic ĩ stat Ros.& q̃rit q̃ dicat modica mulcta. Rñdet hoc iudicari scdm qualitatem iurisdictionis cõtemptę & scdm conditionẽ personæ : narrat quomodo in Lõbardia magnam potestatem habent rectores ciuitatum.vnde magnas mulctas imponũt:in Thuscia in certis ciuitatibus per eorũ statuta,nõ pñt mulctare vltra xx.solidos.Nõ insto in materia: qa Hos. in Sũma de mulcta fecit spãlem rubri.ĩ medio rubricę de sen.& re iudic.docens qd docuit Azo ĩ Sũma C. de modo mulctarum.s. qd sit multa,qs posit mulctare.in q̃tum,pro quibus, quis sit effectus: & an remitti posit. Modus aũt ipsarum habetur C. de modo mulctã.

eidem sub pœna xx. libra. & quia nec sic obedit, tertiò præcepit sub pœna quinquaginta libra. nec adhuc obedit: nunc quæritur vtrum iudex possit oẽs prędictas pœnas exigere.[a] Et videtur q̄ sic, cùm in omnibus inobediẽs fuerit. ff. si quis ius di. nõ ob. l. j.[b] Et crescente contumacia, crescere debet pœna. extra, vt lite non contest. q̃m. in fi. ff. de pœnis. relegati. Item in vnius personæ correctione, bene potest trina cõdemnatio inferri, si peccati condemnatio exegerit: vt C. de modo mulc. l. fin. quia ex iteratione delicti, pœna iteratur. C. de episcopa. audi. l. iij. C. de seruis fu. quicunq;. & in contumacia persistentibus seueros nos esse conuenit: vt ij. q. v. quanto. xxiij. q. iiij. §. præcepta. & quot fuerunt præcepta, tot fuerunt inobedientiæ. arg. ff. de verb. oblig. scire debemus. & l. quod dicitur. Nec vnum delictum ob aliud delictum minuit pœnam. ff. de priua. delic. nunquã. & actiones pœnales de eadẽ re concurrentes, nunquã alia aliam consumit. ff. de reg. iur. nunq̃. arg. contra, quia vnum solum fuit delictum, s. inobedientia, licet inde plura præcepta continue & incontinenti, secuta fuerint. argu. ff. si fami. fur. se. dic. l. j. & l. seq. ff. fa. ercis. hæredes. §. de pluribus. Vnde posito quòd in plures pœnas inciderit, vel plures inde oriantur: altera tamen debet esse cõtentus. ff. de actio. & obli. q seruum. in prin. & l. plura. & l. cùm ex vno.[c] Plures enim pœnales actiones se impediunt inuicem: nisi quatenus plus est in vna, quã in alia: vt in præ. l. & ff. vi bo. rap. l. j. 6 † Vnum enim factum reputaẽ, quod fit vno impetu vel contextu. vt ff. de vi & vi arma. l. iij. §. cùm igitur. ff. si certum petatur. lecta. extra, de elec. officij. extra, de test. co. c. ij. Quòd autem delinquens pluries, circa eandem rem, non nisi semel puniatur, probatur ff. de fur. eũ, qui. & l. inficiando. §. infans. quia plures pœnæ non sunt ab initio infligendæ: vt extra, de iudicijs. at si. §. fi. ff. nau. cau. sta. l. licet. §. fi. 7 ¶ † Item si quis pluries vno impetu aliquẽ vulnerauerit & occiderit, teneẽ solùm de occiso, nõ de vulnerato. ff. ad l. Aqui. illud. §. fi. So. Dicunt quidam quòd est quasi vnum delictum: cùm fuerit tantùm vna species delinquendi: secus vbi sint diuersæ species, vt si primò rapuit, & postea interfecerit. ff. de priua. deli. nunq̃. vnde vno banno siue vna pœna tantùm dicunt esse puniendum, cùm idem factũ sit: vt s. de popula. ac. l. iij. Punietur aũt maiori banno siue pœna: quia quoties ex eodem facto in plures pœnas quis incidit, altera debemus esse contenti: sed habere possumus quatenus plus est in vna q̃ in altera, vt s. 8 ¶ † Iudex enim maiorem pœnam cõminando vel exigendo, videtur recedere à minori. argumen. ff. de manu. te. Stichus. ff. de hæredi. insti. si ita scriptum. ff. de præto. sti. l. pe. ff. de verbo. oblig. qui bis idem. & facit ad hoc quod no. de cita. §. viso. versic. sed quid si tres.[d] ¶ Sed quid si iste paruit vltimo banno, & iurauit? Respon. Dicunt quod in nullo punietur: quia cùm vltima pœna debeatur, vt supra, & in illa non sit contumax, de alijs videẽ cum eo transactum esse. vnde frustra laboratur de pœna. ff. si quis cau. l. ij. in prin. ff. de eo quod cer. lo. l. fi. Et facit ad hanc solutionem ff. si quis ius dicen. non obtẽ. l. j. §. ij. & ff. si quis cau. & si post. arg. tamen contra, in his, quæ no. in præ. ver. sed quid si tres. sed ibi illa fiebant per interualla: hæc autem vno impetu seu contextu. 9 ¶ † Sed nunquid excommunicatus pro contumacia, debet prius satisfacere de expensis, q̃ absoluatur?[e] Videtur quòd sic. C. de iudi. sancimus. extra, de iudi. c. j. vt lit. non contest. q̃m. in fi. vbi dicitur quòd contra excõmunicatum, pro contumacia debet procedi, sicut proceditur contra eũ, contra quem fit missio in pos. sed ille non auditur super recuperanda possessione, nisi prius restitutis expensis: vt in eo. §. in alijs. vbi de hoc. & j. tit. pxi. §. iam de effectu. versi. vlti. no. ergo. nec iste super recuperanda communione. Et hoc tenet Bart. vt no. extra, de simo. ad aures. argu. ad hoc. extra, de sequestra. pos. c. j. in fi. & j. de sententia. §. vt autẽ. ver. porro. Nam & pro qualibet contumacia debet quis ad expensas condemnari. quod dic prout no. j. de expẽ. §. iuxta. ver. sed quæritur. at tamen contra. extra, de app. qua fronte. & de verb. sig. ex parte. vbi diciẽ q̄ excommunicatus pro cõtumacia, præstita cautione de parendo iuri, debet absolui. Inno. no. quod iudex, à quo petitur absolutio, debet eam dare recepta cautione de iuri parendo sine satisdatione principalis causæ, super quo nondum est confessus, vel conuictus: vt dicit præ. decre. ex parte. Si autem aduersarius dicat, non absoluatur, nisi prius mihi satisfaciat de expensis vel alijs damnis, quæ incurrit ratione contumaciæ: audiendus est: nec hoc ibi negatur. nam quo ad hoc potest eius offensa dici manifesta, vt ibi. Idem notat dominus meus extra, de iudi. c. j. Gof. & G. Na.[f] dicunt sufficere ad hoc vt absoluatur, quod præstet idoneam cautionem: nec aduersarius contradicens, expensas petens est audiendus. argu. extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. cùm venissent. non enim debet aduersarius venire cum sacco paratus. ff. de sol. quod dicimus. ff. de cõsti. pe. promissor. Tu verò licet verum sit quod dicit Ber. tamen ad tantæ contrarietatis discordiam distingue. Nam aut quis excommunicatur pro contumacia manifesta: vt quia citatus dicit, non veniam: vel quia malitiosè se occultat, vel illicentiatus recedit, vel impedit ne citatio ad eum perueniat, de quo constat: vt s. §. j. in princ. & in his casibus & similibus satisfactio in expensis & in alijs, præcedet absolutionem. & sic loquitur præ. decret. quoniam. in fine. & de iudi. c. j. Et sic intelligitur opinio Ber. & Inno. & domini mei. Aut pro præsumpta seu dubia, vt quia absens non malitiosè citatur ad domũ: nec inuenitur, vel est infirmus, & venire non potest. Et his casibus absolutio debet præcedere satisfactionem expensarum, propter periculum excommunicationis sufficit præstatio cautionis. Et sic intelliguntur prædicta cõtraria. & opi. Gof. & G. Na. nihilò minus tamen post absolutionem satisfaciet de expensis, secundũ ea, quę no. in præ. versi. sed quæritur. Vel dic q̄ non sunt contraria. Nam in prædi. c. ex parte. dicitur q̄ pro manifesta offensa excommunicatus, debet prius satisfacere q̃ absoluatur. ergo & pro manifesta contumacia idem erit: vt in præ. c. quoniã. & sic concordant. Sed adhuc contradicit verbum ibi positum: citatus noluit stare iuri, & c. ergo euidens ibi videtur contumacia: & tamen dicit sufficere cautionem. Vnde dicas, si vis, quòd ibi loquatur in manifesta contumacia, & supponit q̄ satisfactio expensarum præcedat: quia hoc ante ipsam decre. statutum erat per prædi. l. sancimus. vt in præ. concor. & addit etiam, vt ad aliud teneatur, videlicet q̄ præstet cautionem de iuri parẽdo. Sed certe responsio ibi posita contradicit, vbi dicitur sufficere pręstari idoneam cautionem vt absoluatur. Dic ergo ibi loqui de præsumpta contumacia. Et quod ibi dicit, citatus noluit stare: intellige præsumptiuè. & sic ibi de vtraq; habetur, scilicet 10 de præsumpta & de manifesta ¶ † Sic ergo ad duo tenetur notarius contumax: videlicet q̄ satisfaciat, & q̄ caueat priusquam absoluatur: vt in præ. §. in alijs. in fi. capituli, vbi dicit procedi prout io d. §. dicit. nam & hoc hodie statuitur in actore: vt extra, de dolo & contu. actor. Nec actor & reus quo ad hoc, ad imparia debent iudicari. ff. de regu. iur. non debet. extra, de mut. pet. c. ij. Potest tamen in hoc reus ab actore differre, vt actor etiã præsumptiuè contumax, ad hæc duo teneatur: vt in prædi c. actor. reus verò tantum, cũ est notorius Et secundũ hoc põt intelligi prædi. c. qua fronte. & quod no. do. meus in Summa, de offi. deleg. §. quæ iurisdictio. versi. fi. & de sen. excõ. §. & qualiter. sub §. secundũ etiam. Sed adhuc est cõtra extra, de do. & contu. prout in prin. sed ibi contumacia præsumpta. Vel dic q̄ licet ibi solũ de cautione dicatur, non ob hoc excludiẽ, quin & satisfactũ fuerit de expensis. Et sic etiam videri potest ad præ. decre. qua fronte. sicut & lex, dicendo Spiritumsanctum à patre procedere: non ob hoc excludit, quin & à filio pariter[g] procedat. C. de sum. trini. l. j. de consec. dist. v. c. pe. & ti. sed nec in præ. c. prout. aliquid de excõicatione diciẽ: vnde & per ipsam decre. fortè dici posset, q̄ qui reputatus est cõtumax, sed nõ excõicatus, debet cauere: excõicatus verò debet prius satisfacere. q̃d non placet. Cautio autẽ de parendo iuri, debet esse sufficiẽs: vt in præ. §. in alijs. & in præ. c. ex parte. & de seque. pos. c. j. in fi. puta pignora, vel fideiussores. ff. mã. l. si mandato. §. fi. vel iuramentũ, si illa desint: vt in præ. c. prout. & extra, de sol. Odoardus. extra, de of. dele. prudentiã. §. vj. de hoc in præ. c. qua fronte. Et no. q̄ expensæ in citationibus factæ, restitui debent: vt C. de iudic. sancimus. 11 ¶ † Sed pone,[h] excõicatus pro cõtumacia petit absolui, offerens cautionẽ de stando iuri: nunquid iudex parte absente nec vocata, potest eũ absoluere? Videẽ q̄ sic. arg. extra de rescri. olim. circa prin. & de app. qua frõte. de offi. dele. cũ cõtingat. Præterea iura non distinguunt, an ad hoc vocandus sit aduersarius vel nõ: ergo nec nos distinguimus ij. q. v. cõsuluisti. extra, de transla. inter corporalia. versus finẽ. extra, de deci. ad audientiã. Nec enĩ absenti videẽ fieri præiudiciũ: quia & si præsens esset, eius cõtradictio nõ obesset: vt in pręc. c. qua frõte. & de offi. dele. cũ cõtingat. de sen. excõ. solet.[i] Et hoc dicit Io. cõtra credo, vt extra, de sen. exc. venerabili. & c. sacro. & de sequest. pos. c. j. & de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. & c. cũ venissent. xj. q. iij. excõicamus. vbi de hoc[k] arg. extra, de cã pos. & pprie. c. j. extra de in integ. resti. ex literis. de re. in noie. extra, de appel. Romana. §. pe.[l] ij. q. ix. chartæ Nam vbi petitur aliqd, vocãdi sunt oẽs qui læderenẽ, si fieret qd petitur[m] ff. de adop. nam ita. & aduersarius eius lædereẽ si absolueret, cùm teneaẽ sibi soluere expensas excõicatus. extra, de dolo & cõtu. ex literis. in fi. C. de iudi. sancimus. ff. de re iud. contumacia. Item restitutio nõ 12 est, nisi partibus præsentibus, danda: vt ff. de mino. in causæ. ¶ † Aut absolutio est quædam restitutio: tamen si eo non vocato iudex absoluat, tenet absolutio[n]. arg. extra, de iudic. c. cùm inter vos. ad fin. quia multa fieri prohibentur &c. extra, de regula. ad apostolicam. Vel distingue[o] vtrum fuerit

a ¶ Exigere. Quando præceptum à nuda volũtate pcedit, vide quod dixi de iurisd. om. iud. in fine.

b ¶ L. j. Facit extra de pœnis. c. j. vbi etiam hoc remisi.

c ¶ Vno. Facit qd no. in cle. de priui. c. j. in gl. & no. & quæ qualis.

d ¶ Tres. Vide j. de sen. prola. §. ij. versi. pe. & remis. quam ibi dabo.

e ¶ Absoluaẽ. Tene qd hẽ de sen. excõ. venerabilibus. §. idẽ. & §. sequẽtibus. lib. vj. per quam, in opinionibus non est instandum.

f ¶ G. Na. contrarium habeo post eum in decre. q̃m frequenter. in fi.

g ¶ Pariter. i. vnica spiratiõe, nõ pluribus. de sum. trini. c. vno. lib. vj.

h ¶ Pone. Quæstio fuit Aegidij Rubrica ij.

ADDE, vt per Fede. cõsi. xcviij.

i ¶ Solet. lib. vj.

k ¶ De hoc. Ibi Io. distinguit an ad alicuius querelã, an verò proprio motu iudex excommunicauerit.

l ¶ §. penul. lib. vj.

m ¶ Petitur. Forsan enim aliquid proponeret, p quod impedireẽ quod petiẽ. & facit qd no. j. proxi. tit. §. iã de effectu. vlti. col. ver. qd si ipse.

n ¶ Absolutio. De sen. excõi. venerabilibus. §. vbi autem. lib. vj.

o ¶ Distingue. secũdũ Ægid. vbi s.

a ¶ Malitiam. Et ibi scripsi super eodē verbo. & vide ibi post Host. dixi in fi.
b ¶ Non. Hoc placet Ia. de Are. ff. de no. ope. nū. l. de pupillo. §. pe. per rōnē quæ sequit. alle. etiā ff. de priui. cred. l. si pupillo. §. j. & de in ius voc. libert⁹. per quæ iura dicit, excommunicatum vel bannitum ad id admitti.
c ¶ Præstanda. Et ibi de hoc in iiij. glo.
d ¶ Credentes. Et hoc cōtrariū placet Host. de ver. sig. dilectos. vt ibi scripsi post prin.
e ¶ Pupilli. & vide quod ibi dicam.

Bal. de contumacia.

Citatio legalis dicit ficta. Citatio hoīs dicit a vera. §. j. ad fin. G. Et no. i cle. si aū. de dolo & cōt. Ec iō qualiscūq; cōtumax citat⁹ a iure appel. C. de iudi. l. ꝓperādū. §. cum aūt. per Cy. præsens pōt absolui a citatione, altera pte non citata: sed nō à tota istā tia. §. mūt videndū ad fin. G. etiā vbi sit plena probatio, & cā ē summaria siue cognitio, iura absentis nō discutiuntur. §. seqt. versi. & si obiiciat. G. Et an priuatæ scripturæ, credat cōtra cōtumacē. tangit q sic ibidem. G.

✱ A pœnā inflictaa ex contumacia absentis, vt de j. de iura. calū. §. à pœna. Ex cōtumacia nō habet quis pro cōfesso in criminali, nec condēnari pōt super crimine. j. de sent. §. snīa cōdemnatoria potest. Qualiter minor potest esse contumax, vide j. de sen ten. excō. §. qualiter minor. ✱ Qualiter fit missio in rei possid. ver. sed pone, Titi⁹. G. ff. d no. ope.

fuerit excōicatus, pro manifesta offensa: vt tūc quia dʒ absolutionē pcedere satisfactio, nō debeat absolui parte altera nō vocata, q̄ hʒ æstimare offensam. als em̄ non posset satisfieri, nisi de hoc constet: sed cōstare nō pōt, altera pte abnte: facta tñ absolutio tʒ: vt no. extra, de of. or. cū ab ecclesiarū. an verò ꝓ cōtumacia: vt tūc p̄stita cautiōe de parēdo iuri, & de soluēdo aduersario expēsas, possit illo absente absolui? Et scdm hāc distinctionē pñt p̄dicta iura itelligi. Nec ob. prę. decr. venerabili. qa ibi in p̄otia ptis cauit: nec decr. Romana. tāgit hūc casum Inn. papa iiij. als vr dicere. extra, de of. dele. prudētiā. §. sexta. sup verb. malitiā.[a] Quid si tūc altera ps se ab ñtatt de
13 hoc j. ti. ꝓxi. §. iā d̄ effectu. ver. qd si ipse. & se. ¶ †Sed nūqd absens, ex hoc poterit appellare. Vr q nō. ar. in prę. c. qua frōte. dic cōtra, vt in prę. c. cū iter vos. qa cōtra iura iudex ꝓcedit, vt dixi. & iō loc⁹ est appellatiōi: vt extra, de ap. c. pastoralis. i pri. & c. vt debit⁹. qd itellige scdm prędi. distin. qualr aūt fieri dʒ absolutio, vide j. de snīa. §. vt aūt. ver. porro qa de ex
14 cōicatiōe. & seq. ¶ †Sed nūqd facta missiōe i pos. iudex poterit ēt mulctare nō veniētē ad iudiciū, ꝑter iteresse aduersam, i q̄ ab ñs cōdēnat? Rñ. sic. scdm l. ff. si qs iius voc. nō ie. l. j. ff. si qs ius di. nō ob. l. vnica. §. fi. scdm canones nō, hæc mulcta locū nō hʒ. extra, de do. & cōtu. c. j. vbi de hoc. de q̄ dic vt j. de snīa. §. spēs. ver. ē & q̄rta. & se. Hinc est q si missus pp dolū & potētiā rei, neqt nāciści possessionē rei, cui⁹ possessio ē sibi adiudicata: & re⁹ veniat itra annū, audiet, p̄stita cautiōe, nisi iustitia periclitaret: vt extra, de do. & cōtu. c. j. Si aūt pclitaret, tūc ad interesse cōdēnabit: vt ibi no. Periclitat aūt iustitia, perēpta re, i qua facta est missio: q̄ apud missum nō esset pitura. nam tūc in subsidiū aget (ēt scdm canones) q̄ti iteresset missū fuisse i corporalē possessiōē. ff. ne vis fiat ei, q in pos. mis. l. j. §. hęc verba. ff. vti pos. si duo. §. fi. sicut als re perēpta vel vsucapta, agit i subsidiū act. neg. ge. ff. de ne. ge. l. fi. Qualr aūt hoc casu, interesse cōsyderari debeat, no. ff. ex q. cau. in pos. ea. l. pe. & i p̄. l.
15 ne vis fi. ei. ¶ †Sed pone, reus missionē passus volēs itra annū pos. recuperare, vult satisfacere de expēsis & cautionē idoneā prestare. missus verò obiicit ei q excōicat⁹ est: & iō nō est audiēd⁹. q̄rit an sit excipiēs audiēdus. Et vr q nō[b]: qa inspecta rei origine, aduersari⁹ ei⁹, cōtra quē obiicit excōicatio, re⁹ est: & iō qd facit, ad suā defensionē facit. & licet petat detētionē suę pos. sibi restitui, per hoc nil petit ab aduersario, sed officiū iu. iplorat. iij. q. j. redintegrāda. & arg. extra, de eo q mit. in pos. cā rei ser. cū venissent. & c. ij. vbi solt iudici cautio prestat: licet sit ar. in eo. ti. c. j. q pti sit prestāda.[c] ar. tñ cōtra xj. q. iij. cū excōicatio. & de heręti. excōicam⁹. §. credētes.[d] Qñ aūt, & qualr sit faciēda condēnatio expēsarū ꝓpter cōtumaciā: no. j. de expē. §. fi. ad fi. Itē expēsæ factæ circa curam & custodiā rei, restituent. qd dic vt in li. Ros. in ti. si credi. mis. in pos. cā rei ser. ¶ Vtrū ꝓpter cōtumaciam ꝓcu. possit dñs excōicari vel suspēdi, vel missionē pati, dicā j. ti. ꝓxi. §. restat. ver. qd si reus. Item

nū. l. si pri⁹. p gl. & Dy. & j. ti. j. §. restat. ver. sed pone, ego. p G. Excusatur dñs pp morbū, vel mortē ꝓcu. l. cū à mrib⁹. C. q pet. tut. & de pig. ac. signi. de ap. l. presēs. sed nō pp ei⁹ stultitiā vel ignauiā. ff. mā. l. idēq;. §. tutores. §. seqt. in fi. G. Valēt bāna, q̄ dant scdm cōsuetudinē Italiæ. §. nūc dicam⁹. ver. sed nūqd si ēt. G. Et valet statutū q bānit⁹ ex cōtumacia nō audiat. ff. qb⁹ ex cau ma. l. sed & si p p̄torē. §. sed si dū decre. i gl. & p Bar. An la diuo pro. habeat locū in executiōe iterlocutorię. ver. sed an maior. G. An sępi⁹ monit⁹ ad idē, teneat ad plures mulctas: sentit q nō: qa ē idē delictū spē & nume. & vnū factū reputat, qd fit vno ipetu, ēt qd pluries fit circa eādē rē ēt qd hʒ vnā speciē dliquēdi, ēt qd hʒ vnū finē, ēt qd hʒ vnū nomē. G. ver. sed pone iudex. G. de hoc dic vt l. nūq; plura. p Dy. Et si vltiò paret, dicūt qdā ab oīb⁹ excusari. ver. sed qd si iste G. An excōicat⁹ ꝓ cōtumacia sit absoluēd⁹ cauēdo d expēsis: an verò p̄missa solutiōe. ver. sed nūqd excōicat⁹. G. Dic vt no. ff. de statu lib. l. stat⁹, tōnē p Ia. Et idē i detētis i carcere, q ꝓ expēsis nō liqdis nō dñt detineri, si volūt cauere: sec⁹ si ꝓ liqdis vel statum

liqdādis. Facit ff. de euic. l. minori. in prin. i gl. An absolutio p̄missa cautiōe possit fieri aduersario nō citato. ver. sed pone q. G. Quędā sunt, q̄ nō requirunt citationē, vt no. ff. de bo. pos. l. iij. §. pe. quia nō habēt figurā iudicij, vt ibi no. Bal. An veniēs ad recuperationē tenutæ, possit repelli tanq; excōicatus. versi. sed pone reus. G. nō quia est reus originarius & defensor: nisi qñ eēt fact⁹ d reo actor.

qñ cōtumacia ꝓcu. noceat dño, no. extra, vt li. non cōte. c. j. & ff. de doli ex. apud. §. q̄situ. & l. si ꝓcura. ¶ Quid si ꝓcu. ꝓpter cōtumaciā cōdēnat⁹ est, nunqd dñs poterit appellare? Rñ. nō: vt j. de app. §. j. in
16 prin. ver. cęterū. ¶ †Sed nūqd minor sciēs tutoris cōtumaciā, & eā nō purgās, pōt excōicari? Et vr q sic. extra, vt lite nō cōte. c. j. in fi. tales em̄ bñ incidūt in canonicę latę snīæ. extra, de sen. exc. c. j. & fi. & pñt ēt delinquere: vt extra, de deli. pue. c. j. & C. si aduersus deli. l. j. & pp curatoris cōtumaciā, minor patit missionē i pos. bo. suorū: vt ff. ex qb. cau. i pos. ea. l. i possessionē. §. j. & l. apud Iul. §. fi. & ēt vēditionē, si sit
17 adult⁹. ff. de bo. auť. iud. pos. l. si minor. ar. cōtra, † qa peremptoriū cōtra pupillū indefensum ꝓpositū, nullius momēti est. ff. de reiu. cōtra pupillū. & si tutor vł curator cōtumax est, pupill⁹ ob hoc nō punitur: vt ff. si qs ius di. nō ob. l. vnica. §. j. nec dol⁹ eius
18 pupillo nocet. ff. de re. iu. l. neq;. † Nā & minor nō pt esse cōtumax, cū nō possit se defendere. ff. de mi. minor ēt. vt ibi no. ar. extra, de cōsti. cognoscētes. nec ipse est talis, q possit tarā hr̄e cōtumaciā. ff. rē ra. ha. bonorū. nec ēt pōt eā purgare, cū nō possit i iudicio esse: vt C. q legi. pso. stā. in iudi. ha. l. j. & C. de auť. prestā. l. clarū. sicut als dicit, vbi nulla petitio est, nulla mora sit. ff. de re iu. nulla. Dñs me⁹ sup hoc iterrogat⁹, rñdit q pōt. Ego dico & si sit talis cā, i q̄ cēseat maior, tūc pōt & dʒ excōicari. ar. extra, de rest. spol. ex pte. Si verò nō sit talis cā, & sit adult⁹. tenebit snīa in eū lata: licet ferri nō debeat. ar. i prę. l. si minor. nā & adult⁹, de calūnia iurat vt j. d iura. cal. §. restat. ver. sed nūquid. Si verò sit impubes, nec est doli capax: tūc nec ferri dʒ, nec lata tenet. ar. C. d sal. mo. l. j. §. fi. Insti. de inuti. sti. §. pupillus. de in ius voc. cuiq;. rñ. j. & vide j. ti. ꝓxi. §. restat. versi. sed pone q pupil-
e li.[e] & vide j. de sen. excō. §. sequitur. versi. sed pone. ¶ Vtrū iudex possit in præiudicium partis parcere contumaci: no. extra, de offi. deleg. consuluit.

ff. d no. op. nūc. l. de pupillo. §. meminisse. & l. si pri⁹. Bal.; minor non dicit esse verus cōtumax, vbi nō habet legitimam personā. ver. sed nunquid minor. G.

De primo & secundo decreto. Rubri.

Roffre. posuit hanc rubricā imediate ante ciuilea actionea. materiā etiā prosequit sub tractatu de officio iudicis rubrica de bo. authoritate iudi. pos. Ioā. de Deo cauilla. lib. iiij. Rubric. ante. & pen. de his duobus ꝓ lequitur ex præctica, i procemio nominatis. nō inuenio quod alius expresserit hanc rubri. licet Vber. de bo. & Gui. de Suzaria de materia tractauerūt, vt dixi §. titu. proxi. Bagarotū etiā sępe allegat hic author: ipsius tñ tractatū de hoc non vidi. Sūmistæ de materia tractant Azo. in Sūma de boñ. author. iudi. pos. Roffr. de eo qui mit. in possess. cā rei ser. Hostie. licet de hoc nō fecerit rubricellā, p modū tñ Summę tractat de his duobus sub rubric. de contu. & forsan à prin. sic fecit author quare dicam vide §. de citatiōe.

f *De primo & secundo decreto. Rubri.*[f]

QVoniam §. ti. ꝓxi. §. seqt ver. si verò agit. & sequētib⁹, aliqua de prīo decreto tractauim⁹: vtile putam⁹ adhuc ad doctrinā pleniorē aliqua de prīo & scdo decreto annectere, & pri⁹ de primo decreto discutiam⁹ dicētes. Quot modis dicat decretū. Quādo & qualr debeat interponi. Et in quibus rebus vel actionibus. A quib⁹ iudicibus.
g Et quis sit effectus primi decreti.[g]

SVMMARIVM.

1 ¶ Decretum, quot modis dicatur.
2 Primum decretum dicitur, quasi primus missus.

DIcitur Ergo decretum sententia diffinitiua, quandoq;. ff. de re iudica. decreta: vel interlocutoria. vt ff. de assessor. l. j. in fine. Quandoq; quòd papa de fratrum consilio, nulla facta consulta-

§. sequit. versi. qualiter aūt. Ia. Bal. de his primò fecerat breuē tractatū, quē postea auxit: & in materia multū iuuit authorē. & icipit, nn. plenè q Acc. posuit de hoc plenā gl. ff. de dā. infec. si finita. §. si plures. sed Dy. ibi pleniorem pulchrā, & breuē, secundū materiā Simo. Vicē. in l. cōsentaneū. C. quo & qñ iudex. Cy. in l. cū proponas. C. de bo. auť. iud. pos. de primo tantū. ADDE Bar. in §. Iulianus.

g ¶ Decreti Prętermittendū erat ad ꝓximè sequētia, quot sunt decreta Dei. iij. Regū viij. Sit cor nr̄m cū Deo, & ābulemus in decretis ei⁹. Itē Apostolorū: Actuū xvj. Et custodite dogmata decreta ab Apl'is. Itē patrū. de trāsla. q̄to. Legatorū. de loca. c. j. de of. le. p̄nti. li. vj. Epōrū. de maio. & obe. si qs delegatorū vel executorū. Grārū, de cō. prę. si soli. li. vj. Sunt ēt decre. Cæsarū actuū xvij. q̄ cōtra dcreta Cæsarū faciūt & regū. Daniel. iij. di. Tu rex posuisti dcretū. d chrīsto dicit ad col ij. q dleuit chirographū decreti, qd ē aduers⁹ nos. Est aūt i hac materia decretū, supinū verbi, dcerno dcernis, nō illi⁹ verbi decresco decrescis; vtriq; em̄ cōgruit, sicut & p̄tentū, scʒ decretū

tione statuit, & in scriptis redigit: vt extra, de rescri. præsenti.[a] xx. di. si decreta. Qñq; cōsensus eligētiū, in rescriptis redactus: vt ij. q. j. legi. extra, de elec. innotuit. Qñq; qđ capitulū, vel ordo, vel vniuersitas, seu maior pars ordinat: vt ff. de decre. ab or. faci. per totū. ff. qđ cuiusq; vniuer. plane. & quasi p totū. Qñq; iudicis authoritas in alienationib' vel aliis interposita: vt ff. de prędi. mi. p totū. Qñq; ponit̃ pprio iussu iudicis, quo mādat bona alicuius propter ei' cōtumaciā in pœnā cōtumaciæ possideri: cùm actū est actione reali vel personali: vt s. tit. proxi. §. sequit̃. & de hoc decreto præsidimus hic tractare. † Dicit̃ aūt primū decretū, quasi primus iussus,[b] & licet aliās primū dicat̃, respectu secūdi: vt xiij. q. j. §. quia ergo. ver. nos sum'. & ff. de re. dub. q duos. nō tñ semp: vt extra de verb. sig. Ioseph. quia qñq; interponit̃ † primū decretum, & non secundum: vt infrà dicetur.[c]

SVMMARIVM.

1. Primum decretum, quando & qualiter sit interponendum.
2. Iudex non præsumitur in scriptis errare, nisi expresse & manifeste appareat.
3. Boni iudicis est, lites minuere: & calomniosè perēs, non est à iudice audiendus, nec est malitiæ hominū indulgendum.
4. Primi decreti forma, quo ad missionē in possessionem quæ esse debeat. & nu. seq.
6. Missus in possessionē per primū decretū cōditionale, vel vbi apponatur clausula illa vt fit cōmuniter, quia & sic communiter loquimur: an possideat.
7. Imperitia iudicantis, an possit mutare formam iurisdictionis.
8. Summaria causæ cognitio, an sit facienda, cùm fit missio in possessionem in actione reali.
9. Iudex volens actori reo absente dare possessionē, quomodo se habere debeat.
10. Forma banni, in quo ponendus est reus, si non inueniat̃ de bonis, vnde actori det̃ possessio seu tenuta.
11. Creditor quiuis siue purè siue in diē, siue sub conditione, aliquid ei debeat̃, potest postulare, vt in possessionem mittatur.

SEquitur Videre, quādo & qualiter sit interponendum. Et quidem ante litis, cōtestationē & post.[d] Quod dic vt suprà tit. pxi. §. sequitur. versi. si verò agitur. & seq. nō tamen iudex nimiū debet festinare, ad interponendum primum decretum: aliàs daretur restitutio contra eum. ff. de dam. infec. l. si finita. §. si forte. Sic ergo procedatur: nam reo peremptoriè citato, & contumace existente: quia non vult venire nec satisdare, & actore eius contumaciam incusante: vt C. de iudic. properandum. §. & si quidem. iudex eum debet declarare, & reputare per suam interlocutoriam contumacem. quod dic vt s. titulo proxi. §. sequitur. in princ. dicitur de actore petente se mitti in possessionem rei petitæ propter cōtumaciam rei: vt extra, de eo qui mit. in posses. causa rei ser. per totum secundū formam, quam habes j. in tractatu libel. de eo, qui mit. in possess. causa rei ser. in princi. iudex summatim negotiū examinabit: vt in præ. decre. quoniam frequenter. §. quod si super. C. vbi in rem actio. l. ij. recipiendo videlicet ab actore, calūniæ sacramentum. arg. ff. ad exhi. thesaurus. extra, de resti. spol. literas, de ele. cū dilectus. de quo iam j. dicetur:[e] & placuerit vidēdo instrumenta si extent. quod non obseruamus vt alterum tantum recipiet. non autem testes, cùm non sit lis contestata.[f] Vin. tamen no. extra. vt lite nō cōtest. tuæ. vnum testem recipi posse. ¶ Vtrum autē debeat quis citari, & qualiter priusq; fiat missio: no. plenè secundū papam extra, de eo, qui mit. in pos. c. fina. Item qualiter formabitur petitio, quando creditor petit possessionem bonorum debitoris non soluentis. vel quādo petitur fieri separatio bonorū: dic vt infrà, de eo, qui mitti. in pos. versi. item creditor. & seq. ¶ † Post hoc iudex in scriptis, quamuis quidam scripturam non exigant,[g] interponet ipm decretum hoc modo: nam præsentibus partibus,[h] vt dicunt quidam, prout no. secundùm papam extra, de eo, qui mitti. in posses. causa rei ser. c. j. decernet ipsum actorem mittendum esse in possessionem rei petitæ: vt extra, vt lite non contesta. quoniam. §. in aliis. & de foro competenti. Romana. §. contrahentes,[i] vel etiam alterius pro modo debiti declarati, cùm agitur personali actione: vt in præ. c. quoniam. in fine. quæ dic vt no. suprà, titu. proxi. §. nunc nobis. versicu. porro. & sequen. vt sic tædio affectus, veniat responsurus: vt ff. vt in possess. le. lās, cui. §. j. & in præ. § in aliis. Caueat ergo iudex vt non procedat ad dandam possessionē antequam actor summatim declaret debitum in personali: vt in præce. versicu. porro. vel antequàm doceat summatim de iure suo, in reali: vt infrà versiculo, sed nunquid iam

a ¶ Præsenti. Quam hodie non habemus. sed patet de elect. licet canon. lib. vj. & de hoc iij. di. in summa.

b ¶ Iussus. Quia Accur. vbi s. addit, vel prima missio. Dynus illud dictū impugnat, dicens quòd missio habet se ad iussum per modum executionis: sicut aliud est snīa, & aliud eius executio. ff. de re iur. si cū nulla. C. de exec. rei iudi. l. j. & sæpe alius pronunciat, alius exequitur. ff. de re iudi. à diuo. in princi. sicut aliud est iussus, & aliud est iussio, & plerūq; alius fit per aliū, vt per inferiora patebit. Cynus in l. cùm proponas. C. de bon. au. iud. pos. ponit quandam diffinitionem decreti, quā dicit fuisse Rof. s. quod decretum est detentatio vel possessio, quæ habetur de iussu iudicis, & dicit hāc reprehendi per Dy. in meis scriptis, quæ habeo duplicata, nec diffinitionem habeo nec reprehēsionem: ipse tamen excusat Ro. per legem Iustit. de iu. perso. §. seruitus est constitutio &c. Fateor tamen Rofre. de primo decre. in j. colum. versi. & sic no. de ea dictione, primum dixisse q possessio, q̄ datur causa rei seruādę, dicit̃ primū decretū: quia primū decernit̃ per iudicem. Sed Cy. ponit diffinitionem talem, q decretū est rei regulariter nō permissæ, certo casu facta prohibitio vel permissio. & quomodo prosequitur, ibi vide Host. vbi s. de diffinitione se non intromisit, sed dixit quod primum decretum est, quando iudex primò decernit aliquē mittendū in possessionem: & quomodo prosequit̃, ibi vide. Obiicit etiam Dy. de eo quod dicitur primus iussus: cū & alius iussus præcedat, s. in multis casibus de cauendo: vt satis j. patebit. vel saltem de cōparendo. Necessariò enim contumacia habet pręcedere missionem: vt lite non contesta. quoniam. §. in aliis. Sol. quo ad missionem iste est primus, ad quem, vt dixi, peruenitur per contumaciam nō comparentis vel non cauentis intra terminum statutum à iudice, de quo statim sequitur.

ADDE q Alex. in d. §. Iulianus. videtur transire contra opi. Sali. ad diffinitionem primi decreti, de qua ibi vide.

ADDE etiam, q decretum aliud dicitur permissorium, pro futuro actu faciendo: aliud est confirmatorium, de quibus vide plenè per Bal. in l. magis puto. §. non passim. ff. de re. eo. qui sub tute. Item an decretum dicatur sententia interlocutoria, vide Abb. Sicu. in c. j. in quinta col. extra, de re iudi. & ibi per nouissimos.

c ¶ Dicetur. Vide quod dicam §. iam de effectu. in prin.

d ¶ Post. Et quandoq; post sniam. C. qui pot. in pig. ha. l. ij.

e ¶ Dicetur. Versi. interposito igitur. ibi videas. & etiam videt̃. tit. j. §. sequitur. versi. porro. ibi item quod dicitur. & quod ibi dixi.

f ¶ Lis contest. Super principali deponant. sed hoc non obstat quia ad aliū finem, non ad diffinitionem deponerent. extra, de testi. veniens. Item nō est imputandū actori, per quem non stat, quò minus contestatio litis fiat. Nec ad sententiam potest fortè aliter peruenire, nisi per informationem testium.

g ¶ Exigant. s. Iaco. Bald. in fi. Facit ad hoc quod tenet Dyn. vbi s. quæstio. vj. quod interponi potest à iudice non sedente pro tribunali. Eius ratio, quia ius non tribuit in possessione vel proprietate: vt ff. ex quibus cau. in posses. eatur. l. cùm legati. & de acquirenda possessione. lege iij. §. vltimo. Itē requirit summariam cognitionem vt C. vbi in rem actio. l. ij. in fin. vt lite non contest. quoniam. §. quod si super. in fin. Et per hæc duo coniuncta, illud concludit̃. sic etiam datur bonorum possessio, q̄ ius non tribuit. ff. quis ord. in bo. posses. seruetur. l. ij. §. dies. De secundo verò decreto, tenet contrarium in q̄o. x. per præ. §. dies. & per l. iii. §. si forte. ff. de dam. infect. & l. prætoris. ff. de bonorū posses. l. iij. §. penulti. Ex quibus concludit̃, quod cognitionem requirit, & quòd ius tribuit: ergo iudice pro tribunali sedente, expediri debet. sed de his etiam quærit an ab illis possit appellari: & de hoc tenet quæsti. viij. etiā vt supra. quòd in primo credit, quod non possit: in secundo quòd possit. Ad primum inducit quod interlocutoria est, & fertur, lite non contestata: nec absorbet ius alterius vt in authentica. ei qui iurat. & in l. si finita. §. non autem. & §. item videamus. Item quia regulariter non appellatur, nisi post sententiam. C. quorum appella. non reci. l. ante sententiæ, in secunda quæstione. xiij. Quod non possit, allegat l. si finita. §. postea autem. & quia est interlocutoria, vt supra, tenet contrarium: quia ius alterius absorbet. Allegat ff. de minoribus. intra vtile. & de appella. reci. lege secunda. De iure canonico vbi contumacia in non veniendo, non impediat certum est ab vtraq; appellari posse: maximè quia & in reali & in personali satis grauatur, qui patitur missionem, vt ex inferioribus plenè patebit. Facit de appella. super eodem secunda, sed cùm primum decretum detur propter contumaciam, si contumacia est in non veniendo. vtroq; iure videtur quòd appellare non possit, per notata & addita suprà. titu. proximo. §. j. & in clemen. de dolo & contumacia. si ante. Si verò contumacia est in non cauendo, puta de damno infecto, de legato vel fideicommisso soluendo, & his similibus, potest Legista sequi dictum Dyni. & Canonistæ in suo foro quod prædixi. & est simile quod dicam infrà. §. restat. ante finem.

ADDE quod Bartolus (cum quo communiter transeunt doctores) dicit in dicto §. Iulianus. credere quòd Speculator non dicat verum. vide ibi per Alexan.

h ¶ Partibus. Intelligas vt suprà, hoc fieri etiam reo contumaciter absente, vt est expressum in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. & in decretali, quoniam. §. in aliis. & in duobus sequentibus. Dynus allegat ff. ad Trebellianum. recusare. in principio. & l. ille à quo. in principio.

i ¶ Contrahentes. lib. vj.

dictum

dictũ est.[a] ¶Item vbi citatus nõ inuenitur, citandi sunt affines: vt s. de cita. §. sequit. ver. sed nunquid.[b]

¶ †Sed pone q actor est suspecta persona, nec habet aliquod publicũ instrumentũ? Rñ. si nõ videt q calũniose petit, idẽ erit. Nã ita scriptũ esse sufficit licet per q̃ durum sit. ff. qui, & a qui. ma. li. non prospexit. vj. q. ij. scriptum est. Nec præsumendũ est, q errauerit: nisi expresse appareat. arg. C. ad l. Iul. repe. l. fi. sed & si actor iurare noluerit, non audietur. C. de iur. cal. l. ij. §. si actor. extra, eo. titu. c. fi.

¶ †Quid si constat iudici, illũ nullã causam agendi habere? Dic nihilò minus missionem procedere in odiũ latitãtis: vel dic q in certis nõ est locus coniecturis. ff. de verb. ob. cõtinuus. §. cũ ita. quia boni iudicis est, lites minuere. ff. si cer. pet. quidã. extra, de do. & cõtu. finem. Nec est hominũ malitijs indulgendum. ff. de rei ven. in fundo. extra, de rescri. sedes. in fi. Item calũniose petẽs, non est audiendus. ar. ff. de Carbo. edi. l. iij. §. causæ. ff. vt in pos. le. si is, à quo. §. necnõ. C. de proc. si eũ qui. extra, de pœnis calũniam. & facit extra, de iud. examinata.

¶ †Huius quidẽ decreti seu interlocutorij forma, talis erit:

✠ FORMA.[c] In Dei nomine amen. Cũ nos magister Gul. Durandi dñi papæ capellanus, &c. Causam, quæ inter A. & B. sup hoc vertit tali authoritate suscepimus audiẽdã, & fine debito terminandã: demũ ad dicti A. instãtiã dictũ B. citari fecimus primò, secũdò & tertiò, vt die tali[d] in nostra pñtia cõpareret, rñsurus tali de iure in quæstiõe præfata. Verũ eũ p se vel p respõsalẽ idoneũ minime cõparẽte, nec aliquo eius defensiõi se intererẽte, & dicto A. eius cõtumaciã accusante, ipsum exigẽte iustitia reputauimus cõtumacẽ, & in eius cõtumaciã libellũ partis alterius, recepimus cõtinẽtiæ talis: Coram vobis &c. posito toto libelli tenore, subiunge sic: porro eodẽ B. in sua cõtumacia perdurãte, & post ipsum terminũ p nos diutius expectato idẽ A. instãter à nobis petijt, se in rerũ petitarum in libello possessionẽ induci: & hoc cũ realiter agit. Si verò personaliter, dicet sic: petijt se in possessionẽ bonorũ ipsius pro modo debiti in libello petiti, primò mobiliũ si appareãt: alioquin immobiliũ: vt j. §. proxi. rei seruãdę causa induci. Nos igit recepto primo ab ipso A. calũniæ iuramẽto, quo asseruit vera esse in sua petitiõe cõtẽta, & se credere ea posse rõnabiliter petere, interloquẽdo pronũciamus, decernimus dictũ A. fore mittẽdũ ob cõtumaciã dicti B. in possessionẽ talis rei in libello petitæ. & hoc cũ reali actũ est. Si verò psonali, dicat, in possessionẽ talis equi vel iumẽti vel talis pecuniæ. vt si non habet mobilia: dicat, talis fundi, vel dom⁹, vel talis debiti qđ ei debet cã rei seruãdæ, vel cã custodię, et missum seu inductũ in dicta possessiõe cẽtura, qua cõuenit, debere defendi, eundẽ absentẽ nihilò minus eidẽ in expẽsis legitimis cõdẽnãtes: quarũ taxationẽ nobis in posterũ reseruamus. Hæc forma probat in pcedẽtibus. & extra, de eo q mit. in pos. causa rei ser. c. j.[e] Addũt etiã quidã: Et ideo damus talẽ nunciũ, qui eũ mittat in tenutã, seu possessionẽ rerũ ipsarũ. Hanc formã seruamus, & eã cõmunis approbat vsus & ius. vt extra, de fo. cõpe. Romana. §. contrahentes.[f]

¶ Sed opponit. nã nil aliud est dictũ, decerno dictũ A. fore mittẽdũ, nisi dicere q sit de iure mittendus.[g] Preterea per hæc verba, potius videt sibi ipsi legẽ imponere, & cõtra se sententiare, q̃ cõtra aduersarium. vnde alij dicũt sic:

✠ FORMA. Quia talis legitime citatus à nobis, nõ cõparuit corã nobis: vel qa talis noluit ei, si delegato eidẽ relicto satisdare: vel noluit de dãno infecto cauere: ideo te mittim⁹ in pos. bonorũ eius & talẽ nũciũ damus, q eũ mittat in pos. vel tenutã. lata fuit hæc sententia loco et die tali &c. Sed certe[h] hæc sñia est falsa & inutilis: & primo in eo qđ dicit mittim⁹, cũ actualiter nõ mittat. ar. extra, de cã pos. & pprie. cũ eccl'ia. ppe finẽ. nisi intelligat, i. mitti iubemus: vt ff. de rei ven. is, à quo. Itẽ si ipse mittit, quare dat ad hoc nunciũ vel executorẽ. Item quo põt mittere in pos. rei p decẽ milliaria forte distãtis. Nõ enĩ cõstituit illud pretoriũ pignus: nec possessio seu tenuta acquirit, anteq̃ in possessionẽ ventum sit: vt ff. de pig. ac. nõ mirum. & ideo alij, vt Inno. papa iiij. dicunt q sic dicere debet iudex:

✠ FORMA. †Decerno, vel cõstituo, vel iubeo, te esse verũ possessorẽ talis rei, cã custodiæ: & postmodũ debet actorẽ mittere actualiter in corporalẽ eiusdẽ rei possessionẽ p suos executores. Sed & si nõ mittat,[i] ex hoc decreto, illud cõsequit: qa elapso termino, ver⁹ efficiet possessor, ac si posideret vt j. §. iã de effectu. ver. sunt & alia. vel etiã sic dicet iubeo tali absenti & cõtumaci: vel cõdẽno ipsum, vt A. recipiat secũ in possessionẽ taliter rei custodiæ cã. sed prima forma magis frequẽtat. sed nõ videt in pdictis formis bñ dici causa rei seruãdæ, vel causa custodiæ: vbi reali agit actiõe: cũ tũc missus posideat: vt j. §. iã de effectu. ver. si verò. & seq. vñ secundũ Ros.[k] debet dici simpliciter. decerno te mittendũ in possessionẽ rei petitæ: nec debet adijci, cã rei seruãdæ vel cã custodiæ.

¶ †Sed quid si apponat, vt fit cõiter: qa & sic cõiter loquimur: vt s. & j. patet in plurib⁹ locis, licet impropriè? Rñ. vẽ q tũc missus nõ posidebit: nã iudex qđ potuit, s. dare possessionẽ: noluit: qa dixit cã rei seruãdę, vel custodię: & qđ noluit, s. q missus in reali, custodire tñ nõ potuit: cũ missus in reali posideat, vt dixi[l] extra, de offi. dele. cũ sup. C. si qs alteri vel sibi. multũ. Sed dic q imo posidet: nã ex quo dixit, mitto, vel decerno te esse in possessionẽ mittẽdũ, ex quo ventũ est in possessionẽ: posidet iste missus: vt in præ. l. nõ est mirũ. Licet ergo prædicta obijciat, nõ vitiãt quæ præcedũt, licet superabũdẽt. ff. de re. iu. nõ solẽt. & ff. de ver. ob. quæ extrinsecus. nec vtile per inutile vitiabit. C. de trãsac. si ex falsis. xij. q. ij. si quos. extra, de ele. illa. nec imperitia iudicãtis mutare potuit formã iurisdictiõis. ff. ta. exc. si filia. nec formã antiquitus institutã. ar. ff. de admi. tu. quidã decedẽs.

¶ †Quid si hoc fuit petitũ: & iudex secutus petitionẽ, ita pronunciauit? Rñ. tũc imputet sibi qui fatuè petijt. extra, de iud. examinata. In actiõe aũt in personali, locũ habẽt verba ista, causa custodiæ, & etiã causa rei seruãdæ: vt tædio affectus, &c. vt infra. §. iam de. ver. sed quæ est. & sonãt hęc, causa rei seruandæ. quasi dicat, vt serues rẽ, nec deijciatur de possessione qui primò posidebat. ff. de dã. infec. si finita. §. Iulianus. sed serues & custodias eã, vt facias tædium missione passo. Alij exponũt[m] causa rei seruãdæ, & cã custodiæ: quia missus per hoc sibi cõseruat ius suũ. Nã ex hac missiõe, habet interdictũ ne vis fiat ei &c. & sic quodã modo rẽ suã conseruat.

¶ †Sed nunqd præcedat summaria causę cognitio, cũ fit missio in actiõe reali? Rñ. nõ videtur: quia in decre. quoniã. §. in alijs. vbi tractat de reali nõ fit mẽtio de huiusmodi cognitiõe. qđ fecisset, si eã adhiberi voluisset: vt extra, de deci. ad audiẽtiã. & qa nõ exprimit: nec nos supplere debemus. ij. q. v. cõsuluisti. Itẽ dicẽdo ibi in § q si sup. q cũ lis est quasi cõtestata, debet interuenire: p cõsequẽs in alio, s. in casu illius §. in alijs. videt negare. extra, de præsump. nõ ne. Rñ. dñs Accur. interrogatus dicit q debet præcedere. Constat enim q in psonali debet præcedere: vt C. de bo. autho. iudi. pos. aut. et q iurat. ergo multò forti⁹ in reali, in qua maius præiudiciũ generat reo, q̃ in personali: qa in reali expellit de possessiõe tpe missionis. in psonali, nõ vt infra §. iã de effectu. in prin. Nec obstat q in prędicto §. in alijs. hoc nõ dicit: qa nec etiã ibi in §. si aũt vbi agit de personali, hoc dicit: & tamẽ per præd. authẽticã supplet: vñ & eodẽ modo debet §. in alijs. suppleri. Non enĩ oẽs articuli possunt in legibus cõprehẽdi. ff. de legi. nõ possunt. & in hoc etiã concor. Ros. dicẽs q actor necesse habet summatim docere de iure suo, q ad eũ ptineat res iure dominij vel quasi, vel q habeat ius in re, qa creditor. C. vbi in rẽ act. l. ij.[n] dñs Odo s. verò requisitus rñdit cõtra, qa p huiusmodi missionẽ modicũ præiudiciũ parat aduersario: cũ recuperare posit possessionẽ intra annũ: sed in §. q si superfit. maius prẽiudiciũ: quia p talẽ missionẽ amittit possessionẽ: vt s. suprà titulo proxi. §. sequitur. ver. si aũt lis est quasi. dictũ Ac. magis placet: vt suprà eodẽ. §. in prin.[o]

¶ Quid si iudex, nõ vocato reo, dat actori posses-

a ¶ Dictum est. Hęc allegatio cum toto eo qd sequit, vsq ad formam, fuit addito. & ideo sic loquit: & scias q iste ver. caueat. ad literam fuit Ros. vbi de os. in. Rubric. de bonis autho. iudic. poss. in versi. sed illud quæritur.

b ¶ Nunquid. Quo ad casum de primo & secundo decreto interponendis, non putat Per. de belli. iam citationem necessariam p l. cõsentaneum. C. quomodo & quando iud. & iura ibi allegata loquuntur quando procedendum est contra pupillos vel minores quando in eis tractatur de iure speciali: quod facilius denegatur, quã ius commune.

ADDE qđ Bal. cons. xxxv. i. lib. dicit q tutior via est, q amici citentur. licet in d. §. Iulian⁹. communiter teneatur contrarium.

c ¶ Forma. Rolandinus materiam tractat parte ix. Rub. de processu aduersus reum contumacem: formas autem ponit vltra p quatuor chartas.

d ¶ Dietali. Melius diceret vt certis diebus elapsis, ne triplex citatio restringatur ad vnam diẽ.

e ¶ Cap. j. Et ibi post Inno. scripsi mentẽ horum, quæ sequũtur vsq ibi: sed nõ videtur.

f ¶ Contrahentes. li. vj.

g ¶ Mittendus. Ad hanc obiectionem respõdetur per decre. super eo. de offi. deleg. & per cle. de rescri. auditor. de iureiur. Romani. post versi. præfatis igitur.

h ¶ Sed certe. Quę sequuntur, fuerunt etiam verba Ros. vbi de interdictis, Rub. ne vis fiat ei, qui in posses. mit. ante finem.

i ¶ Mittatur. Si dicas in casu decre. cõtingit. bene procedit. Hoc dico, quia decretum iudicis non facit aliquẽ possessorem, nisi re ipsa in possessionem veniatur: vt bene patet c. cum postulasses. in fi. j. respon.

k Secũdum Ros. Cuius fuit hoc dictũ. & ver. qui sequitur titu. de bon. aut. iu. poss. vltra medi. et vbi suprà.

l ¶ Vt dixi. Multũ habet molestum Ros. illud dictum q non posideat, potissime coniunctũ cum opinione q in realibus non fit necessariũ secundũ decretum: vide j. §. videndũ. in fin. vbi plenè dicã. Instat autẽ Ros. quomodo iudex vel eius nuncius possessionẽ, quam nõ habẽt, tradere possunt: & hoc facit in titu. de bo. aut. iud. pos. in vl. co. versi. itẽ quærit. Solutionẽ vide in. ff. de re. iu. nemo plus. & e. tit. nemo põt. li. vj.

m ¶ Exponunt. secũdum Ros.

n ¶ L. ij. Et in his verbis fuit continuauit ipse. ver. caueat ergo: qui est s. eod. §. vlt. in prin. & ibi dixi. Vbi sunt hæc eius verba.

o ¶ In prin. Et mihi placet per rationẽ, quam dixi in præ. §. quod si super. in decre. quoniam. super gl. sic C. s. quia per id contingeret sine aliqua sui iuris cognitione, per lapsum anni fieri possessorem incõmutabilem: et sic concludit contra Odo. diuersitatis ratio quã allegat.

sionem? De hoc infrà, §.iã de effectu.ver.sed quid si iudex. ¶†Interposito igitur tali decreto, siue in reali siue in personali, citabitur de gratia absens iterũ per nuncium, vt veniat, defensurus possessionem seu tenutam ex interlocutoria dandam corporaliter actori, cuius nuncij relatio sic scribatur:

✱FORMA. Titi⁹ cursor talis curiæ Narboñ. retulit se inuenisse & citasse B. vt hodie veniat coram tali iudice, defensurus possessionẽ seu tenutã corporaliter dandã A. ex decreto seu ex interlocutoria lata contra eũ: alioquin dabitur ipsa tenuta in bonis eius, iuxta formã interpositi decreti. quo facto aut B. absens veniet, aut nõ: si venerit retractabitur sententia, & satisfaciet de expẽsis, & satisdabit de lite suscipienda, vt dicet infrà, de satisda. §. dicto. ver. porro. & j. eo. §. iam de effectu. ver. vlti. & ipse B. iurabit de calũnia, & non A. qui iurauit tempore missionis, vt iam dictum est. quod intellige prout no. in præ. decret. quoniam frequenter. §. quod si super. in gl. sic C. vbi in rem act. &c.[a] & deinde ordinario iudicio procedatur. Si autem nõ venerit: dabitur ad iussum iudicis, possessio seu tenuta bonorum ipsi A. per executorem: vt suprà titu. prox. §. sequitur. plenius est discussum. De qua missione consulo quod fiat publicum instrumentum, vel saltem nuncij relatio sic scribatur:

✱FORMA. Titius nũcius talis curię Narboñ. retulit die tali, se de mãdato talis iudicis exequẽdo interlocutoriã ab ipso latã dedisse A. possessionẽ corporalẽ, seu tenutã in infrà scriptis bonis B. videlicet de tali & tali re. Porrò veniẽs intra annũ recuperare poterit harũ rerũ possessionẽ, præstita satisdatiõe de iudicio sisti, & restitutis expẽsis.[b] Post annũ verò nõ audietur sup possessiõe, sed tantũ sup proprietate: vt in præ. §. sequit. & in pre. ver. vl. & hæc satisdatio præstanda est aduersario, si præsens sit: alioquin corã iudice vel publicis psonis, extra, de eo, qui mitti. in pos. c. j. & de off. ordi. pastoralis. iij. q. iij. §. spatium. Si verò non sit qui recipiat, non imputatur ei, ar. ff. de leg. j. si fundum. extra, de appel. ex ratione. extra, de eo qui mit. in pos. cùm sicut. Formam huius satisdationis vide infrà, de satisda. §. dicto. ver. porro. ¶ Si verò nuncius ipse, nil de bonis B. absentis inuenerit, referat hoc iudici, cuius relatio sic scribatur:

✱FOR. Titius nuncius talis curiæ Narboñ. retulit die tali, q cũ de mandato talis iudicis, exequẽdo interlocutoriã ab ipso iudice latã iussisset dare tenutã A. in bonis B. & diligẽter inquisitionẽ fecisset, in contrata inter vicinos & notos ipsius B. & nihil de bonis eius inuenit, de quo tenutã prędictã seu possessionem dare posset: vnde nihilò minus in eadem contrata, præconia voce clamauerit, q si quis sciret aliquid de bonis ipsis habere, ad tertium diem dicto iudici renunciaturus veniret. ¶ Verũ in quibusdã locis post talẽ nuncij relationẽ, iudex consueuit interloquendo pronunciare, nihil inuentum de bonis absentis, vnde possit possessio seu tenuta dari. & hoc duplici ratione. Prima est, vt per hmõi sniẽm appareat diligẽtẽ discussionẽ bonorũ extãtiũ, factã fuisse. vnde cũ de dictis bonis nõ inueniat, poterit actor agere & petere bõa obligata. ¶ Secunda ratio est:[c] quia ex quo non inuenitur de bonis, iudex faciet reo dari bannum, de quo nõ cancellabitur, donec satisfaciet creditori. Huius autem interlocutoriæ forma talis est:

✱FOR. In Christi noĩe amẽ. Cũ nos talis iudex olim B. per nos citatũ legitimè exigẽte iustitia reputauissemus cõtumacẽ, & decreuissemus A. actorem in possessionẽ taliũ bonorũ eiusdẽ B. vsq; ad quãtitatẽ cẽtũ librarũ, fore mittendũ causa custodiæ: demũ volentes benignè agere cũ eodẽ, ipsum iteratò citari p Titiũ cursorẽ fecimus: vt possessionẽ seu tenutã ex hmõi interlocutoria, corporaliter dãdã defensurus veniret. eo aũt, venire non curãte ipsam sñiam exequẽdo mandauimus ipsum A. in possessionẽ induci taliũ bonorũ eiusdẽ B. vel pro mẽsura debiti declarati, per talẽ executorẽ. Cumq; executor ipse iussisset dictam possessionẽ corporalem seu tenutam dare: & facta inquisitiõe diligenti in contrata ipsius B. absentis inter notos & vicinos eius nihil inuenisset de bonis eius, executor ipse in dicta contrata, voce præconia proclamauit, vt si quis de bonis illius quicquam sciret, certo die, nobis nunciaturus veniret: nullus tñ cõparuit, qui de dictis bonis aliqd nunciaret, idcirco interloquẽdo pronũcio nihil inueniri in bonis & de bonis B. vnde in aliquo dicta tenuta & possessio dari possit. & ideo dicto actori contra bonorũ possessores, integra iura reseruo. Lata fuit &c. ¶†Hoc autem scias q in quibusdã locis in Italia, de consuetudine seruat q si nõ inueniat de bonis absentis, vnde detur possessio seu tenuta: reus ipse in bãno ponitur ciuitatis: cuius banni forma hæc erit:

✱FORMA. Quia facta diligẽti inquisitione, nõ fuit inuentũ de bonis B. vnde posset A. dari ex primo decreto pro eo prolatò, possessio seu tenuta in quãtitate centũ librarũ, quã ab eo petebat. & quia post dictã inquisitionẽ, eo legitime citato, & ei⁹ defensione legitime pclamata nõ venit ipse, vel alius pro eo ad eius defensionẽ: nõ ex nũc sit ĩ bãno cõis Viterbij: in quo quidẽ bãno citatus fuit de mandato talis iudicis, tali die, per talem præconem.

¶†Et nota[d] q oẽs creditores, siue purè aliquid eis debeat, siue in die, siue sub cõditiõe, possunt postulare vt in possessionẽ mittant. & mittent in poss. in omnibus his casibus, in quibus constat eos agere posse: vt ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. in possessione. in princ. ff. de iudi. in oĩbus. ff. ad l. Aquil. l. in lege. sed his, quibus purè debetur, mittent in possessionẽ ad hoc vt bona vendãt. ff. ex qui. cau. in poss. ea. si quis creditorẽ. §. creditori. Alij verò, quib⁹ debet in diẽ, vel sub cõditione, vt nõ vendant, sed vt possideãt,[e] nisi caueat de debito soluendo, die vel conditione existente. Sic intelligitur ff. ex qui. cau. in poss. ea. l. in possessione. respon. j. & l. Fulcinius. §. si in diẽ. et ad hoc ff. de re iudi. in omnibus. Hi autem creditores, si reus non veniat, nec defendat, & instanter postulant, vt mittantur in possessionem bonorũ aduersarij: ad eorum instantiam iudex debet eos possidere iubere. qui iussus dicitur decretum: vt suprà § j. dictum [illegible]. Si autem aliquis compareat, qui defendat, non fit missio in possessionem causa custodiæ. ff. ex qui. cau. in pos. ea. hoc autẽ. ff. de iud. rectè. ff. ex qui. cau. ma. in integ. resti. item. §. si. & l. ergo. extra de ofic. deleg. c. consultationibus.

SVMMARIVM.

1. Primum decretum, in quibus rebus vel actionibus interponatur.
   Cùm agitur actione personali, primò mittẽdus est actor in possessionẽ mobilium, si quę sint: alioquin immobilium: tertiò etiam nominum.
2. Reo res mobiles vel immobiles non habente, sed tantùm nomina vel actiones contra suos debitores, quomodo fiet missio in possessionem.
3. Nomina & alia incorporalia, spiritualia, & corporalia non possidentur.
4. Petens mitti in possessionẽ pro mensura debiti declarati, si nil inuenitur de bonis illius, apud quẽ peto missionem, sed illa per alium possidentur, an fit in illorum possessionem mittendus.
5. Probatio de possessione contra non restituentem, qualiter fieri debeat.
6. Nolẽs restituere, et volẽs incõtinenti de iure suo docere: dicens, ad impediendã restitutionẽ dolo petis quod incõtinenti restituturus es, an sit audiendus.
7. Actio in factũ ex edicto, ne vis fiat, &c. an sit dãda contra eum, qui negat rem fore debitoris ipsius.
8. Reo tantùm vsumfructum habente, qualiter sit reo subueniendum.
9. Reo nõ habente nisi reditus vel beneficiũ ecclesiæ, possunt reditus assignari in causa pignoris.
10. Missio in poss. an possit fieri cõtra pupillos, adolescẽtes, vel absentes Reipubli. causa, in bonis eorũ.
11. Curatorem habens, non potest sine illo stare in iudicio, nec tenet sententia contra eum lata: sed bene pro eo.
12. Reo agente per procuratorem, qui contumax est, fiet

---

c ¶Es cætera. Quæ placet, vt durante actoris instãtia pu ta quia venit reus intra annum prosecuturus iudiciũ inchoatum: actor vltra non iuret: sed secus cũ post annũ reus efficitur actor, vel intra annum facta missione, lite cõtestata, vel quasi cõtestata vt ibi. sed qđ plus est Cy. vbi supra. xj. q. dicit q si rei cõtumacia interuenit post litem cõtestatam & pręstitum calũniæ iuramentũ in summaria cognitione, qui interuenire debet secundũ l. secundã. C. vbi in rẽ actio. et §. quod si sup. ipse actor iterũ iurabis de calũnia: quia nõ calũniari posset. ff. de dã. infe. l. qui bona. §. si qs stipulaturus. Non obstat C. de iur. calũ. l. ij. & aut. hoc sacrm. quia, vt dicit, hæc est noua instantia, qua ex nobili iudicis officio petitur fieri missio. de quo infrà, §. pe. in fine.

ADDE q hĩc additionem sequitur Alex. in d. §. Iulianus. in x. col.

b ¶Expensis. Quod iudex intra annũ cogere possit passum missionem in reali, intelligo vt possessionem recuperet. Scripsi de eo qui mit. in pos. sup rub. lib. vj. Et intellige secundũ illos, q cogere põt talis q reo nõ parente, cõstituet actorem intra annum possessorem incõmutabilem. Et hanc opi. ponit Simon in l. cõsentaneum. C. quomo. & qñ. pro qua alleg. ff. de dã. infec. l. à quo. de no. oper. nũ. si pri⁹. Ipse aũt dicit se nũquã id legisse, & q de necessitate iudex & actor habẽt expectare p annũ: per l. si qs emptionis. in fi. C. de præscri. xxx. ann. & p decre. qm. §. in alijs & hoc placet. Facit de re. iu. idultũ. in si. li. vj. Fateor tñ q requirere posset sup hoc reũ, sed pœnã illã non posset imponere, quæ nullo iure conceditur. Et per hoc responde ad id, quod ibi allegatur de decre. licet canõ. & eius gl. in super præ. rubr. inuenies si reus contra quem agebatur sop tribus, propter contumaciam passus est missionem, demum trãsegit de duobus, q nõ sufficit ei soluere expẽsas pro rata illi⁹ tertiæ: de qua nõ fuit transactum, nisi de expensis transactum fuisset.

c ¶Ratio est. Proximam rationem respicit prima forma: sequens, hanc secundam.

d ¶Et not. secundũ Iac. Bald. in ver. est notandum.

e ¶Possideant. Hoc est qđ dixit Ross. hoc tit. vltra princ. quod in his nõ dat secundũ decretum, quia sola spes est in debitũ iri. De hoc infrà, §. videndum. ver. quod autem.

fiet missio in possessionem ipsius rei petitæ.

13 Missus in possessionem ex primo decreto, an vtetur bonis illis vel fructibus in quorum possessionem missus est.

14 Contumacia nimia, quæ dicatur.

Missio in possessionem propter contumaciā, quibus casibus non fiat, sed propter fauorem.

15 Res non videtur restitui, nisi & fructus restituanť.

16 Detinens rem̄ ecclesiæ qualitercunq; detineat semper debet conuenire, q̄ tuncunq; nominet vel exhibeat dominum vel actorem suum.

17 Missus in pos. quo casu efficiatur verus possessor.

18 Depositarius dicitur is, q nomine posside̅t alieno. Commodatarius, colonus, aut inquilinus, qui dicātur, & in eorum bonorū possessionem qualiter fiat missio.

19 Contumacia coloni, an præiudicare debeat dn̄o.

20 Nominans nominato non veniente, si velit petere missionem in possessionem & iudicium rei vendicationis suscipere, an sit audiendus.

21 Emphyteuta vel feudatarius, aut vir in causa dotis si nominauerint dominum in iudicio, & dominus sit contumax, an ipsis paratur præiudicium.

22 Feudatario vel emphyteuta rei vendicatione conuento, si dominus velit iudicium suo nomine subire, agens verò non vult, quid iuris.

23 Actor si nolit conuenire dominum ratione ciuilis, quā habet, sed feudatariū ratione naturalis, dominus aūt vult iudicium suscipere, an sit audiendus.

24 Feudatario vel emphyteuta sub iudicio seculari cōuento, si dominus existens clericus velit vt defensor tale iudicium suscipere, an sit admittendus.

25 Syndicus alicuius capituli, veniens ad defensionem feudatarij vel emphyteutæ, an & qualiter sit admittendus.

26 Hæreditate petita ex testamento vel ab intestato, fieri potest missio in possessionē totorū bonorū.

27 In actione præiudiciali, si vocatus nō venerit, quibus modis debeat iudex occurrere.

Pater non est præsumendus filium odire.

28 Agens contra libertum pro operis præstandis vel non præstitis, potest mitti in possessionem bonorum eius, pro æstimatione operarum.

29 Agens iudicio noxali, quo pacto & qualiter possit mitti in possessionem bonorum rei.

30 Vbi agitur confessoria pro vsufructu vel alijs seruitutibus personalibus turbatis, an & quomodo fiet missio in possessionem bonorum illius, contra quem agitur.

31 Agens pro personalibus præstationibus, puta fructuum, &c. an sit mittendus in possessionem rerū ipsius debitoris, pro rata interesse sui.

32 Missio in possessionem an & quomodo sit facienda, vbi agitur interdicto de itinere actuq; priuato, eundo, vel de aqua quotidiana & æstiua.

33 Missio in possessionem qualiter sit facienda, vbi petitur vt caueatur de euictione in duplum.

34 Vbi agitur ad exhibendum aliquam rem vel scripturam, fieri debet missio in possessionem iuxta æstimationem interesse.

35 Agens contra tutorem vel alium in dignitate vel officio constitutum vt remoueatur, & contumaciter abest: quomodo procedere debeat, quo ad missionem in possessionem.

36 Agens ad thori separationem, & vocatus sit contumax, qualiter sit procedendum.

37 Agens contra aliquem coram iudice seculari interdicto vti possidetis, ille autem contumacitet se absentat, an & qualiter actor mittetur in possessionē rei petitæ.

38 Possessio facilius perditur, q̄ dominium.

39 Primum decretum generaliter interponitur, quotiescunq; quis non defenditur tam in realibus q̄ in personalibus actionibus.

40 Rei plures si nomine alterius rei cōueniantur quorum vnus tantū sit contumax: an propter illius cōtumaciā alijs nō vocatis, fiet missio in possessionē.

41 Vbi agitur personalibus actionibus pro tēporalibus, an fiet missio in possessionem spiritualiū pro mensura debiti declarati.

RESTAT Videre in qbus rebus vel actionibus primū decretū postuletur, seu interponať. Super quo no.[a] q variis ex causis fit sæpæ missio in bonis alicuius. Quandoq; enim fit propter legata: vt ff. vt in pos le. per totū. Quādoq; causa dāni infecti. l. si finita. §. fi. ff. de acq. pos. possiden. §. fi. ff. quorū leg. l. j. Quandoq; propter cōtumaciā conuenti in reali, vel personali actione. extra, vt lite nō conte. quoniam frequenter. & de eo, qui mitti in pos. causa rei ser. per totum. & C. de bo. autho. iud. possi. per totū. C. de pręscri. xxx. vel xl. an. si quis emptionis. §. si. qui omnes non posside̅t, sed detinent: vt in præ. concor. præterq; in conuento actione reali, in quo est dissensio an possideat intra annum. quod dic vt j. §. iam de effectu. ¶ †Et scias q cū agitur personali actione, primò mitteť actor in possessionē mobiliū, si extent: alioquin immobilium: tertiò etiā nominū, sicut fit in executione rei iudicatæ. ff. de re iudi. extra, vt lite non cōtest. quoniam. §. si. an fi.[b] nisi sint serui, & boues aratores, q non capiuntur, quamdiu alia supersunt. C. quæ res pig. ob. pos. executores. & l. seq. extra, de treu. & pa. c. fi. ar. tñ contra, q primò fiat mistio in immobilibus. C. de his, qui ad eccl. confu. l. fi. §. cū aūt. sed ibi erāt tantū immobilia. Baga. tñ & Azo[c] nō multum curāt de hoc ordine.[d] ¶ †Quid ergo si reus nō habet res mobiles vel immobiles, sed habet tantū nomina vel actiones cōtra suos debitores: quæriť qualiter fiat missio in possessionē in oībus actionibus? Dic[e] q iudex vocabit debitores: et si cōfiteanť se debitores ipsi[us] cōuēti, vt C. qñ fiscus vel priua. l. ij. interdicet eis ne soluāt creditori, sine eius licētia: & q respondeant isti, qui agit. & sic prouidet actori, vt habeat in quo missio fiat. Et est simile extra, vt lit. pē. c. j. in fi. & habebit actor hæc nomina sibi obligata ex tali iudicis authoritate. †Licet nomina & alia incorporalia spiritualia & tēporalia non possideanť: vt ff. de acq. re. do. l. seruus. §. incorporales. extra, vt lit. pen. c. j. cū suis cōcor. extra, de reman. cū inter. P. de fo. cōpe. cōquestus. & est arg. ad hoc C. de præto. pig. l. j. & ij. & in præ. l. a diuo. §. sic quoq;. super quo dic vt not. papa extra, de eo qui mit. in pos. c. j. Si verò debitores diffiteātur, nō fiet missio in nominibus:[f] sed curator dabitur bonis, qui exigat debita. ff. de cur. bo. dā. l. ij. ff. de Car. edi. sed & si is. §. j. Tamen si hoc malitiosè negēt, fit cōtra eos missio in nominibus. ff. ad l. Cor. de fal. l. ij. & hoc iudicis arbitrio relinquiť. ff. de iud. non quicquid. & vide infrà §. videndū. ver. sed quid si reus. & seq. ¶ †Quid si apud reum, in cuius bonis peto missionē pro mensura debiti declarati, nil inuenitur de ipsius bonis, sed illa p aliū possidenť: nunquid sum in illorū possessiōe mittēdus?[g] & si mittar: nūquid possum illa iure pignoris retinere, illo possessore petente ea sibi restitui, vel ne in illis debeat inquietari, cū non fuerit citatus, & dicat se paratū respondere de iure, restituta sibi prius possessione?[h] Et videtur q sum in bonorū illorum possessione mittēdus: vt ff. de re iud. à diuo. §. si super. & §. seq. & §. fi. C. de his, qui ad ecc. confu. præsenti. §. j. & §. pe. præsertim si de pignore controuersia non sit. ar. cōtra non debere capi bona illa, non seruato iuris ordine, de quo habeť in aut. de fideiusso. §. sed neq;. quod si factū sit, & ille velit respondere de iure, videtur restituendus ad commodū possessionis, qua nō debuit priuari. ff. de re iud. si rū nulla. & C. si per vim vel alio modo. l. fi. etiā si sit violētus possessor: vt extra de resti. spo. in literis. & iij. q. j. §. pater. ff. de vi & vi arma. l. j. §. qui à me. Ad idem ij. q. vj. argumenta. & q. j. notum. & q sit restituendus, & postea causa tractanda prius q̄ de exceptione cognoscatur: facit C. locati. l. si quis conductionis. ff. quorū leg. l. j. §. j. C. de donatio. inter virū & vxorē. l. si maritus. C. de rei vxo. act. § j. Possessio enim mihi dari debuit, alterius iure saluo, extra, de re iudi. quāuis. ¶ †Sed qualiter probabit ille de sua possessione, me non restituente? Dicunt quidā q summatim, id est, per iuramentum ff. ad exhiben. thesaurus. Alij contradicentes, q prædi. l. loquitur in

a ¶ Restat videre. no. secūdū Ros. cuius fuit hoc principiū ti. de actione in factū, quæ dať cōtra missum, super damnis & fructibus. ADDE tu q primū & secūdū decretū interponi pōt in iuribus inseparabilibus à psona, & in obligatiōe facti propter inopiā debitoris. glos. Bar. & Bal. ī l. pro hærede. §. j. ī fi. ff. de acq. hę.

b ¶ In fine. istud positum fuit la. j. sed author melius locauit hic.

c ¶ Et Azo. Iā. Bald. dixit q Azo nō tractat de ordine. et verū est ī summa, de bo. autho. iud. pos. Tene quod dixi in decr. qm. §. qđ si. super gl. hoc ordine.

d ¶ Ordine. Quid si agitur contra vniuersitatē personali actiōe, & nihil habet in bonis nisi forū, vias publicas, fontes, & similia dicā infrà, de sen. execu. §. sequitur. sup vers. qd si vniuersi.

e ¶ Dic. Secundū Ia. præ. cuius fuit iste ver. & huic cōtinu[us] erat ver. qd si reus. hic sicut in Iac. interposita fuit additio.

f Nominibus. Facit qđ no. C. v. C. quādo fis. vel pri. l. ij.

g ¶ Mittendus. Vide qđ no. j §. nunc videam[us]. in fi. an, s. reus præsens cogatur iudicare. ADDE an secundū decretū impediať p ius tertij conditionale, vide Bal. in l. peto §. prędiū. in fi. ff. de leg. secūdo. qđ non. & hoc magis facit ad rubricā sequentē de secundo decreto.

h ¶ Possessione. Est sciēdū q do. meus in legibus disputauit quæstionē, quæ incipit, quæritur an primū. qua quæsiuit an primū decretū procedat cōtra reū in re, cuius ipse habet dn̄iū, sed ali[us] est possessor: & an ipse possessor veniens obtinere possit illud reuocari, solā possessionē ꝓbando. In primo renuit valere primū decretū in re tali, et q per illud parabatur via ad serui dn̄i ex quo secundo decreto acquireť dominiū sine possessiōe eius. Ratio, q aliter creditori consuli nō posset cōtra debitorē, q non habet nisi tale dn̄ium. ¶ Itē cōstat q nuda proprietas pōt obligari ex cōuentione. ff. de pigno. actio. si cōuenerit. §. si nuda. ergo & in ea pignus prętoriū cōstitui potest. Nā inuicē cōuentæ obligatiōis, succedit decretū iudicis. C. si causa iudi. pig. captū sit. l. j. Itē ex cōtractu sine possessiōe dn̄iū quæritur, quādo ver[us] domin[us] rē penes aliū constitutā vēdit & in rē īducit emptorē. ff. de iun. dot. si fundū. Sic ex secundo decreto acquiritur dominium sine possessione, quod habeat debitor contumax. sed possessionē nunq; ille nō habebat. illo enim iure vtitur missus, quo is, cōtra quē facta est missio. Sic ff. de dā. īfec. si finita. §. si de vectigalib[us]. Fatetur tamen q p missionē ex primo decreto, creditor non sit possessor. Nec mirū q etiā si posside̅ret debitor sic esset. acquiritur ergo misso pignus prætoriū: & par. ť sibi via ad secundū decretū, per quod etiā cū dabitur cōtra debitorē nō possidētē, nō auferetur possessio tertio possidēti. sed creditor missus ex dn̄io quęsito, vēdicabit rem à possessore, q possessionē suam poterit tueri. Nō obstat ff. de reg. iur. à diuo Pio. §. si super rebus. vbi super rebus pignori captis de proprietate fiebat controuersia. Nam, vt ibi not. in j gl. etiam de possessiōe fieri pōt ad superius dicta inducit eādē l §. fit quoque. Vbi igitur certum, est dominium fuisse debitoris. ꝓpter cōtrouersi. m

Possessionis non dimittet missus pignora.alias,vt in princi.dixi,non esset cõsultum creditori contra debitorem,habentem solum rei dominium sine possessione. Voluit ergo primum decretum quo ad duo suprà dicta,et ex quo interuenit traditio in secundo,licet non posideat, rei vendicationem vel Publicianam poterit intentare.

minori,plusquã maiori,si veniat ipsi intra annũ vel post,dicens q̃ veniens maior intra annũ recuperat possessionẽ.& restituit expensas.Minor verò recuperat non solutis expensis.si veniat post annum maior non recuperat possessionẽ etiam restitutis expensis:minor recuperat,sed restituit expensas.& sic intelligitur l.si quis emptionis.C.de præscri.xxx.vel.xl.annorũ.

iuramento calumniæ,non in iuramento, quod est loco probationis: alioquin coguiretur actor & testis in causa sua:contra l.j.C.de testibus. omnibus. iiij.quæstio.iij.§.item in criminali.ver.item nullus. In hoc autem erit summaria, quia procedetur lite non contestata.[a] & poterit probare de possessione per vnum testem, vel per priuatam scripturam, secundum ea,quæ nota suprà de officio omnium iudicum.§.postremo.versic.ij.[b] ¶ † Quid 6 si ego nolens restituere,volo incontinenti de iure meo docere[c],dicens ad impediendum restitutionem,dolo petis, quod incontinenti restituturus es: nunquid sum audiendus? Respon. fortè sic.argu.ff. ad exhibẽ.l.iij.§.ibidem.ff.vt in possess.le.si is,qui. extra,de restitu.spo.literas.& argu.in præ.§ si super.ibi:si cognouerit eius fuisse,&c.& facit C. de lega.creditor.& C.de edic.di.Adria.toll.l.fina. Vel dic contra:cùm non sit iuris ordo in possessione 7 seruatus, vt suprà. ¶ † Quid si ille negat rem fore debitoris illius; vel putat possessionem esse suam, vel sibi obligatam? Dicunt quidam,non dari contra eum actionem in factum ex edicto, ne vis fiat ei,qui in posses.&c.si supinè me missum non admittit.ff.ne vis fiat ei,qui in pos.l.j.§. si quis ideo. ¶ Sed nunquid ipse habebit probare suam, vel se ius in ea habere? Respon.sic si se ad hoc obliget.ff. de proba.circa.Imputet enim sibi,qui se ad hoc adstrinxit,quia sufficiebat ei probare se tempore missionis posidere. Sed contra in præ.§.si super. ibi: putauerit admittendam,quasi eius sit. Sed dic quòd præsumitur eius esse,nisi cõtra probetur.C.de rei vendicatio.l.fin.& argumen.in præ.§.si quis ideo. ¶ Quid si filiusfamilias vocatus in causa, in qua exigitur consensus patris,contumax sit: nunquid fiet missio in possessionem, & in quibus rebus? De hoc suprà de actore,versicu.sed ecce. & seq. 8 ¶ † Quid si[d] reus non habuit nisi vsumfructum in aliquibus prædijs, qualiter subuenitur actori seu creditori? Dic q̃ iudex iubebit eum quasi detinere prædia,vsusfructus gratia: & hic missus , habebit simplicem custodiam: vsofructuarius autem habebit illam naturalem possessionem , quam semper habuit.ff.de acquiren.pos. naturaliter. ¶ Et idem in vasallo reo,seu debitore & feudatario,& intuitibus dici potest.ff.de pignor.l.si is qui vsufructu. & l.obligatione generali Potest enim creditor mitti in possessionem feudi,vt percipiat fructus,possidente tamen vasallo, vt non extraneo:[e] vt ff. de leg.ij.peto.§.prædiũ.ff.de dam.infec. si finita. §.si de vectigalibus.& at.ff.de bo.auct.iudi.possi.in vẽditione. ¶ Sed quid faciet dominus feudi? Dic q̃ semper remanet vasallus: vnde domino seruiet, argumen. extra de feudis. capi.j. ¶ Et idem iuris est in superficiarijs & vectigalibus. ff. de damno infecto.l.si finita. §. si de vectigalibus. ff. de vectigali. & com.l.vectigalia.extra de sequestratio.c.penult. & fina. & iunge quod est infrà,§. videndum. versic. 9 quid si reus. & sequen. ¶ † Quid si reus non habet nisi reditus vel beneficium ecclesiæ, puta præbendam? Respond.[f] possunt reditus assignari in causa pignoris: vt dixi in nominibus vel actionibus ff.de re iudic.in commodis.C. de execu. rei iudica. stipendia. extra de fideiusso. constitutis. & c. peruenit. in fine . extra de appellat. pastoralis. in fine. xxxij.distinct.præter hoc. argu.contra.C.quæ res pigno ob. poss.l.spem eorum. Solut. in pœnam debitoris si non habet vnde soluat , fructus dantur ad tempus: vt in præd. concordan. Pignorari autem res vel fructus non debent: vt in contrario. & extra de pigno.c.j.& ij.[g] Sed & cùm agitur super ecclesia, tanquam de proprietate fit missio in ea: vt dixi supra titulo proximo.§. penulti. versic. 10 illud autem. ¶ † Sed pone quòd pupilli vel adolescentes, vel absentes Reipublicæ caosa absunt: nunquid fiet missio in possessionem contra eos in bonis eorum? Respon.sic,si non defendatur.ff.ex quibus causis in possessionem eatur.l. iij. & l. in possessione.§.cùm dicitur. C. de restitu.mili.l. ignorare. bona tamen non vẽdentur.ff.de priuileg.credit. eum qui.[h] pupillus etiam aletur ex illis bonis, ad tempora pubertatis, vt eodem titu.[i] l. fina. Hic ergo distingue: nam minor conuentus, aut est infans, aut maior infante. Si infans, non potest esse in iudicio, quia parum distat à furioso: vt Institu. de inutil. stipulat.§.quod dixit. Si maior infante, citari potest, & esse in iudicio, tutoris authoritate: vt ff. de administra. tuto.l.j.§. primo, secundo & tertio. 11 ¶ † Quid si maior sit, alias? Respondeo, si habet curatorem, idem est quod in pupillo. nam si habet curatorem, non potest esse in iudicio sine illo. Et si feratur sententia, non valebit cõtra eum: sed pro eo,sic supra,de actore in princip. versic.porrò. Primò ergo citandus est tutor vel curator, si habet: alioquin, amici & consanguinei. l. iij. in princip. versic.non defendi.ff.quibus ex cau.in poss.eatur. ¶ Quid si non reperiantur? Respondeo, tunc fiet missio. ff. ex quibus causis in possessionem eatur. l. hæc autem.§. ij.[k] 12 ¶ † Quid si reus agit per procuratorem, qui contumax est? Dic quòd fiet missio in possessione in bonis ipsius rei petitæ.ff. de procura. sed & hæ personæ.§. fin. & l.seq.C.lib.xij.de digni.quoties. Culpa enim sua est, q̃ malum elegit.

ADDE: vt p Bar. & nouissimos in d.l.si finita. §.si de vectigalibus.

a ¶ Lite non contesta. Vide infrà de libel.con.§.fin.ver a sicu.hoc autem notandum.

b ¶ Versi.tertio. Suprà titulo proximo.§.sequitur. versi.porrò. circa medium.

c ¶ Docere. Non intelligas,i.de debito quia illud solũ non sufficeret: sed vult probare fuisse & esse rem debitoris.

d ¶ Quid si. Reassumit.verba Iacob.

e ¶ Extraneo. Vnde si vasallus infeudasset feudum: nõ ponetur tunc creditor in possessionẽ fructuum: quia illi nũquam fuerunt sui. ff.de pigno.l.j.§.cũ prædium. & l.Paulus.

f ¶ Respon. Secundùm Iaco.

g ¶ C.j. & ij. Et ibi no.in glo.pe.

h ¶ Qui. Secundùm Iaco.

i ¶ Eodem titulo.scilicet de priuileg. credito.

k ¶ §.ij.& j. respon. & l.ij.§. fina. & l. iij.§.si vere.& §.cõtractum.Sed ad intellectũ huius versicul. & præce. & eius quod not. suprà titu. proxi. in fin.& infrà de sententia excommunica.§.sequitur. versicul.sed pone, lite contestata.& suprà de actore.in princip.quæro,si minor xxv.citatus non venit,& ob id agens,missus est in possessionem rei petitæ vel bonorum ipsius:in personali veniens vult recuperare possessionem: missus petit expensas,quas minor dicit se non debere,cùm processus contra eum factus sine curatore, non tenuerit: potissimè supra scripta forma non seruata. Quæritur quid iuris? Respondeo quatuor opiniones circa hoc haberi.

¶ Prima,q̃ non teneatur minor ad expensas:quia iura de hoc loquentia, indistinctè loquuntur.C.de iudi.sancimus.de bonis authori.iudic. possid. cùm proponas.& autho.& qui iurat.vt lite non contestata.quoniam.§.in alijs. Cùm ergo non distinguant inter maiorem & minorem: ergo nec iudex distinguet.ff.de officio præsi.l.ij.de publicia.de pretio. Nam si iure de maioribus tantũ intellexissent, id expressissent.extra,de decimis.ad audiẽtiam Facit ff.de alea.l.j.§.quod autem. Item frustratorium alias esset legis auxilium,de accipienda tenuta contra minorem: vt in legibus in princip. allegatis:nec debet actor à lege decipi.C.de his,qui ve.ætat.impetr.l.j. nec iudicium fieri delusorium.ff.de iudi.l.si prætor.ff.de electio.commissa.§.porro.libro sexto.

¶ Secunda opinio est contraria, vt non teneatur. Expedit enim minori litibus & sumptibus non vexari. ff. de mino.l.minoribus. Item & si quasi contumax condemnetur, restituitur eodem titulo l.minori. & sic quasi contumax. ¶ Tertia fuit Vbert.de Bobio, qui dat prærogatiuam

Ex cõtrario sequeretur q̃ non esset melior cõditio minoris, q̃ maioris. qd esse non debet: cũ eius beneficium debeat aliquid operari, sicut priuilegiũ, testamentũ & verba.ff. ad munic. l.j. ff. de lega.ij. l.si quis.de vsur.l.si stipulatus.de priui.di pa pa.§.ij. ad fi.lib.vj. ¶ Quarta fuit opinio Iac. de Are. distinguentis aut minor tempore datæ tenutæ non habebat tutorẽ vel curatorẽ vel legitimum defensorem: aut habebat: & hoc casu aut illi administratores sunt soluendo aut nõ. Primo casu principali qn non habebat dicit tenutã restituendã minori, licet expẽsas non soluat. per l.vltimam.C. si aduer.rem iudi. vbi dicit textus,nullu vobis præiudiciũ. & ff.de re iudi.acta.§. fi.& l.contra pupillũ.& C.q.legi.pso. l.j. per quas legi. & l.3 causæ.ij.ff.de mino. dicit restitutionem minori nõ esse necessariã: vel secundũ eũ distinguitur, aut minor non habens defensorem legitimũ ipe datæ tenutæ, erat pupillus, aut adultus. Primo casu cũ non teneretur sibi petere tutorem. ff. qui pe.tu.l.ij. recuperabit tenutam, non solutis expensis. Secundo casu cum erat adultus, tenebatur sibi petere curatorem. ff. qui pet.tut.l.iij.§.tutores.C. qui pet.tut.l.j.non petiti videtur fuisse in dolo, contra quem etiam non restituitur.ff.de mino.l.si est causa.§. nunc videndum. Non recuperabit ergo possessionem, nisi restitutis expensis. Mihi plus placet quod dicit author, in non habente curatorem requirendos amicos, vel saltem requirendum prius ipsum, vt veniat petere curatorem. Pro quo facit prædic.l.j.C. qui petant tuto.& maximè secudùm lecturam Iac.de Rauen. quam ponit ibi Cyn.quæ vult admonitionẽ,de qua lex loquitur, esse necessariam, & petendam à iudice,vt vocetur ad hoc minor,silicet ad petendum curatorem. Hoc intendo quòd non sufficit actori ad iustificandam tenutam, facere vocari minorem non habentem defensorem super principali. Secundum quod intelligo etiam quod not.in præ.l.fin.C. si aduer.rem iudic. Redeo ad verba Iaco. qui dicit secundo casu, quando habeat tutorem vel curatorem, si sunt soluendo, eum teneri ad expensas, quas recuperabit a prædictis.ff.de leg.ij.qui solidum.§.etiam.alias non tenebitur ad illas, & recuperat tenutam. ff. de minor.cum mandato.ff. de pecul. summa cum ratione. §.si dolo.ff.de administra.tut.l.fin.ne vis fi.ei.l.j.§.hoc edicto. Hic etiã præmittendum erat,an tutor vel curator vocatus fuerit vt debuit,vt etiam dicit author hic. Quod dixi de tenuta,tenet Guid.de Suza.super l.ff. si quis ius di.non ob.scilicet q̃ non teneatur ad expensas,ex quo vocatio nõ fuit debitè facta. Et idẽ dicit de bãno dato,s. q̃ si propter cõtumaciã fiet banni.

si.na

nitus, expensas banni vel cancellationis non soluit. Citari enim debuerant propinqui, amici, & affines ipsius, & omnes, quos non est verisimile omissuros defensionē ipsius minoris, per leges in prin. allegatas. Ponderat etiā, q circa principale ius actoris nō est factum deterius: quia & si venisset, nō subiret sine curatore iudicium: quia minor. Hoc etiam attenditur, in citatione facta die feriato. ff. si quis in ius vo. non ie. l. ij. in fi. & ff. de arbitris. l. arbitet calendis.

ADDE requisita ad hoc vt cōtra minores posint perueniri ad primum & secundum decretū. Ro. consil. ccccluij. Abb. consil. xliij. ij. lib.

ff. nau. cau. sta. l. fi. §. si seruus. & etiam condemnabitur in expensis, propter procuratoris cōtumaciā. ff. commo. eum, qui. §. fi. & l. sequen. ff. de procurat. non cogendum. Excommunicari autem, suspendi vel interdici non potest: vt extra, vt lite non contest. c. j. in fi. Et est ratio diuersitatis: nā procurator datus est ad litem: vnde q̄tum ad litem, domino præiudicat. Secus tamen est in dictis sententijs, quę ferri non debent sine canonica monitiōe: extra, de sent. excom. sacro. & c. cùm medicinalis. & ex causa probata. ij. q. j. nemo. Secundùm papam [a] melior ratio est, quia licet vendiderit illi potestatem agendi temporalia, non tamen spiritualia xxxviij. dist. sedulo. C. de sacrosan. eccle. l. fi. extra, de resti. spolia. frequens. §. fi. [b] Si autē dominus sciens, non purgat contumaciam sui procuratoris, bene potest excommunicari: vt in præce. decre. vt lite non cōtest. c. j. & no. C. lib. xij. de executoribus. l. j. in fin. papa [c] no. extra, de procura. ca. ij. [c] q licet nuncius probet iustas causas absentię domini, nihilò minus fiet missio contra dominum. & iunge hic quod not suprà ti. proximo. §. fin. ver. quid si procurator. ¶ † 13 Hoc autem notandum est, [d] q missus in possessionem ex primo decreto non vtetur bonis illis vel fructibus, in quorum possessione missus est. ff. ex quib. cau. in pos. ea. Fulcinius. in princip. & l. prætor. in princi. imò eos restituet intra annum cum ipsa re. extra, de sequestra. posses. c. ij. nisi missus id specialiter impetret, propter nimiam contumaciam debitoris: vt in l. Fulcinius. §. fin. [e] & l. Celsus. ¶ † 14 Est autem nimia contumacia: quia dicit, non veniam. vel, secundùm alios, si steterit biennio q non venit. Alij dicunt illud quod sequitur in prædicta l. Fulcinius. §. fi. speciale esse in petitione hæreditatis, vbi non posidet titulo. Vin. no. extra, de eo, qui mit. in posses. cùm venissent. secundùm canones nimiā contumaciam esse, si steterit in ea per annum. nam post annum faciet fructus suos. argu. in prædic. decre. quoniam. §. in alijs. & xj. q. iij. rursus. & vide infra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. ver. cæterum. In casibus tamen nullus vtitur fructibus: vt si mulier ventris nomine mittatur in possessionem: nisi per calumniam missa fuerit: vt ff. si mulier ven. no. in pos. mis. l. j. & ij. & ff. de ven. in pos. mit. l. j. §. j. & in fine l. ij. Item in aliò, scilicet quando missus, est coniuncta persona [f]. ff. vt in possessiōe le. vel fideicommis. l. quæ legatorum. Item cùm filius [g] mittitur in possessionem ex Carboniano edicto, vt. C. de Carbo. edicto. l. ij. Sed in his casibus non fit missio in possessionem propter cōtumaciam, sed propter fauorem: vnde non tangunt præsentem tractatum. Item missus locabit prædia, & fructus custodiet: nisi debitor id faciat. ff. eodem. is, cui. §. qui legatorum. & ff. de bon. aut. iudi. posi. in venditione. §. j. Item secundum statutum Bonon. missus lacit fructus suos. M. autem dixit q cùm missus in possessionē ex primo decreto posideat, facit fructus suos. C. de præscri. xxx. vel xl. ann. si quis emptionis in fi. ibi: possessor, &c. & C. de bo. aut. iud. pos. cùm proponas. ff. de dam. infe. à quo. C. quomo. & quan. iud. cōsentaneum ibi: possessionē &c. quod nō puto, vt suprà: sed eos solum percipit & detinet: vt infra. §. iam de effectu. ver. missus ergo. expēsas tamē factas circa curā rei, retinet: vt suprà ti. proxi. §. fi. ver. sed nunquid facta. ¶ † 15 Quid si in reali actione, intra annum post missionē in possessionē missus percepit fructus, deinde reus reuertatur intra annū postulās sibi possessionē & fructus inde perceptos, restitui. missus verò obijcit exceptionem dominij: vel forte cōpensationē aliorum fructuum, quos reus ante litem motam perceperat: nunquid potest? Respō. nō: nā non videtur res restitui, nisi fructus restituātur. ff. de rei ven. l. ex diuerso. §. j. & quia iure statuitur in principali, idē &

a ¶ Secundū papā. Vt lite non conte. c. j. ad fi. in glo. magna. versi. idem est dicendum.

b ¶ §. fi. lib. vj.

c ¶ C. ij. Vbi scripsi in glo. hæc missio. ver. hoc autem.

d ¶ Notandum est. Secundùm Ia. ver. & est notandum.

e ¶ § fi. Et hoc ibi tenet gl. & placet Iacob. de Aret. vt ex speciali missu iudicis mittentis in possessionem, hoc expresso q fructus lucretur propter nimiam rei contumaciam. procedat id in qualibet actiōe. ADDE quòd hoc idē tenet Bart. & Bald. in dicto §. Iulianus: & idē est si de consuetudine debet arbitrari fructus, secundùm gl. in aut. de exhi. & intro. reis. §. si verò. quā gloss. sequitur Bal. in l. acceptam. C. de vsur. & in cōsil. liiij. ij. libro. vbi dicit q minor vigore cōsuetudinis vel statuti, patietur illā pœnam amissionis fructuum eo casu, quo contra ipsum fiet missio. Bart. tamen non tenet illā glo. de qua ibi vide per Alex. qui tamē de Bal. in d. consil. mentionem nō facit.

f ¶ Persona. Nimis tarè loquit. Primò, quia lex illa non habet locum in maribus. Item nec in fœminis, ætionis gradus q̄ sunt ibi expressæ. Hoc tamen dicit ibi glo. sub dubio forte: ibi autem exprimit filia neptem & proneptē & vxorem, quę nō

nupsit. Item iste versus istius casus & sequentis, est solùm pro alimentis: & cum non habent alias vnde alantur: vt ibi.

g ¶ Filius. Sup. impubes. & idem de quolibet descendente, cui competere posset contra tabulas. ff. ad Carbo. l. j. in prin.

h ¶ Domino. Vide quod dixi in §. quod si super. in glo. per illum.

in accessorijs esse debet. C. de vsur. eos, qui. in prin. Compēsatio tñ nō admittit: q̄a debitū nō est liquidū. C. de compēsa. l. fi. & quia per eā fieret aliquod præiudiciū principali, quod esse nō debet. ff. de except. fundi. & l. si fundū. infra §. iuxta. ver. sed qd si ille. Post secundū aūt decretū quis vtit fructibus. Quæ prosequere vt no. extra, de do. & contu. contingit vbi no. alij casus. & in li. Rof. in ti. de secūdo 16 decreto. & secundū papā in præ. §. in alijs. ¶ † Hoc etiā no. q si cōuentus, qui nomine alieno posidet, id denunciet dño, [h] si missio in possessionē rei petitæ: nisi dñs venerit in termino ad hoc à iudice statuto: vt dixi suprà ti. j. §. sequit. ver. si verò agit. ibi: si aūt lis est quasi cōtestata. quod verū est, siue quis cōuenit super re immobili: vt in præ. decre. quoniā frequēter. [i] & §. qđ si sup. & C. vbi in rē actio. l. ij. siue etiā sup re mobili hodie: vt C. vbi de crimi. agi opor. aut. qua in prouincia. ver. eo aūt absente. arg. tñ cōtra. ff. de rei ven. officiū. in fi. [k] ¶ Itē quod dicitur in præ. §. quod si super. & in l. ij. C. vbi in rē actio. quod debet nominare exponūt. qđ, vt Accur. debet, id est, pōt. ff. an per aliū causæ app. l. si. ff. de offi. præsi. solet. in prin. Alij, vt B. dicunt q cùm quis super immobilibus rebus, quas nomine posidet alieno, in quibus nullū ius habet, cōuenit: debet, & pōt nominare, secundū eos exponitur debet. i. pōt: vt in præ. §. & in præ. l. C. si enim haberet ius in re, illud tenetur defendere. vnde nō prodest dominū nominare, vt iā dicet. Ad præmissa tamē fortiter exponitur. nā videtur q qualitercunq quis detineat rem ecclesiæ: ipse semper conueniri debet, quantūcunq nominet vel exhibeat dominū, seu authorē suū: vt xij. q. ij. quicunq. j. & xvj. q. j. in canonibus. extra, de foro cōpetenti. cū sit generale. & ca. si clericus. Sed illa loquūtur in possessorio: quo casu non prodest nominare dominum vel authorē: vt extra, eo. conquestus. no. in præd. §. qđ si super. in gl. secus &c. [l] Nunc aūt prodest nominare dominū, cū agitur petitorio. Vel intellige prędicta iura, cū quis aliquid suo nomine posidet: vt tunc ipse sit conueniendus: nec sit necesse nominare eū, cuius authoritate posidet. Sed prædictus §. loquit, cū quis nomine alterius posidet. Si aūt is, qui nomine posidet alieno, dñm nō nominat, sed tanq̄ possessor se offert liti, & propter eius cōtumaciā possessio decernetur actori, non nocet domino, quod dic vt no. in præ. §. qđ si super. [m] ¶ † 17 Debet aūt statim fieri nominatio ista, ante libelli oblationē, vel prius, q̄ respōdeat reus: vt no. in præ. §. quod si super. Itē missus in casu isto, statim efficit verus possessor: nec is, qui passus est missionē, veniēs intra annum audietur super possessione. licet aliud sit quando quis suo nomine cōuenitur, vt ibi no. ¶ Sed quis est is, qui nomine posidet alieno? Respon. depositarius & cōmodatarius rei mobilis, colonus & inquilinus, qui non habet ius in re. ff. de rei vend. l. officiū. rei. n. cōmodatæ, depositæ, & colono vel inquilino traditæ, proprietatē & possessionē retinemus. ff. deposi. l. j. ff. cōmo. in cō18 modato. ¶ † Sed nunquid est idē in his, qui ius habent in re: vt est emphyteuta, feudatarius, maritus in rebus dotalibus, vsufructuarius, feudatarius, superficiarius, creditor, [n] & similes, vt ipsi posint dominum in iudiciū nominare? Pe. & y. dicunt q non: nec liberantur hoc faciendo, imò defendere coguntur, ratione iuris, quod habent. Quod aūt maritus per se agat vel defendat in rebus dotalibus ratiōe iuris, quod ibi habet, probatur ff. de re iudi. sæpe. §. sed scientibus. De vsufructuario probatur ff. ad exhiben. Celsus. §. j. De emphyteuta. ff. qui satisda. cogan. sciendum. §. j. Domini In. & Azo contra, nam cū præ. l. C. vbi in rem act. l. fi. & præ. §. quod si super non distinguant, habeat quis ius in re, vel non: nec nos debemus distinguere. ij. q. v. consuluisti. extra,

i ¶ Frequenter. Opiniones & ipsarum rationes. de hoc vide in §. quod si super. super j. glo.

k ¶ In fin. Dic vt ibi in vlt. gl. & facit qđ no. de iudi. examinata. io gl. & quod scripsi in §. quod si super. in gl. quid si non. ad h. & §. ti. super verbo, possessionem.

l ¶ Secus &c. Apertius est præ. c. quicunq.

m ¶ Si super. Quomodo autem factum violenti, expellentis colonum prætu dicat domino, & nō factum iudicis possessionem ei auferentis, cùm plus operari deberet actus iudicialis, quā violentus: ibi plenè scripsi post Inno. & Hostien. sup verb. nominare. Itē ibi super verbo, tardabit. scripsi post Hostiē. de illo, qui de præcepto domini sui, dānum dedit & conuentus nominat dominum, qui fert causam pręceptū: an sit sibi dāda dilatio ad dominum pręsentandū: & quid si detur, & dominus non venit: ibi vide.

n ¶ Creditor. In isto satis videtur q procedat nominatio, p l. si pigno. ff. de pigno. actio. & de vsuc. l. pign. c. quod no. C. de sur. in vlti. §. penul.

a de transla.inter corporalia. versus finem[a]. ¶ Idem etiam est in procuratore ad administrandum dato vt no.papa in præ.§.quod si super.[b] ¶ † Quid si colonus sit contumax: nunquid eius cõtumacia præiudicabit domino? Respondeo, non. C.si per vim vel ali.mo.possess.tur.lu.l.fi. ¶ Quid si non est contumax, sed in se suscepit iudicium? Resp.dico quòd põt pœnitere ante litis contestationẽ, & dominũ in iudiciũ nominare, restitutis aduersario expensis. ff.de rei vẽdi.l.is, qui se.& duabus legib.sequẽti. ¶ † Quid si nominans, nominato non veniente, vult pœnitere, & iudicium rei vendicationis suscipere? Et videtur quòd non audiatur: vt in præ.l.is, qui, & ff.de noxali actio. Sed dic quòd si ex persona sua velit suscipere,[c] tanquã mẽdax efficiet de possessore petitor: vt ff.de rei vendi.l.fi. sed si tanquã defensor, bene admittitur. infrà, versi.sed quid si actor. Prædictam quoq; pœnã nominans patietur nominato dicente quòd ille eius noĩe posideat: vt in præ.l.fi.ff.de rei ven. ¶ Quid si dominus suum alteri vendidit, sed emphyteuta nihilò minus primum dominum nominat? De hoc vide infra, de loca.§.nunc aliqua.versi.clxxiiij.

21 ¶ † Quid si emphyteuta, vel feudatarius, vel vir in causa dotis, nominauit dominũ in iudicio, & dominus fuit contumax: nunquid paratur præiudicium emphyteutæ, feudatario, vel viro? Dicunt quidam quòd sic. Imputet enim sibi quòd eum nominauit: quia de voluntate sua fuit hoc, & permisit sequentem agere. ff.de re iudi.sæpe.extra, eo.titu.quàuis. C.res inter alios acta.per totum.extra, de præben. dilecto.in fin. ¶ Sed nunquid nominans dominũ in iudicio, tenetur semper comparere, & adesse causæ, si dominus velit eam defendere? Respon.nõ sed dimittendus est. ff.de in ius vocan.neq; impuberes.§.j.& vide quod no.secundum papam extra, de sponsa.veniens.j.& de re iudic. cùm super.

22 ¶ † Quid si feudatario vel emphyteuta rei vendicatione conuento, dominus vult hoc iudicium suo nomine subire, agens vero potius vult agere cõtra illos, qui possidet, & plenam habent facultatem restituendi rem? Respon.si dominus conuenitur ratione ciuilis possessionis, potest suo nomine iudicium suscipere: cùm suo nomine cõuenitur: quia ipse ciuiliter possidet: vt ff.commod.l.si vt certo. §.si duobus. sed naturaliter posidentia, scilicet feudatarii & emphyteutæ: vt ff.de acqui.possess.naturaliter nõ fit præiudicium per hoc: vt suprà, versi. proxi.

23 ¶ † Sed quid si actor nolit conuenire dominum ratione ciuilis, quam habet, sed feudatarium ratione naturalis, & dominus velit suo nomine iudicium suscipere? Respon.non audietur, quantũ eius interest, vt dicunt quidã: quia ipse non habet naturalem possessionẽ, vt dixi. & hoc facit ff.de ap.sententia.§.4.ff.quando appel.sit.l.j.§.in propria.et §. tutores. Si autem velit non suo nomine, sed vt defensor, feudatarij iudicium suscipere: audietur. Nã in ciuilibus, potest quilibet alium defendere, etiam inuitum. ff.de procu.l.j.§.vsus.& l.seruum.§. publice.ff.de solu.solutionem.

24 ¶ † Quid si dominus defensus est, qui vt defensor vult iudicium suscipere sub iudice seculari, sub quo cõueniebatur feudatarius vel emphyteuta[d]? Is quidem non videtur admittendus: vt in auth.de san.epis.§.alium autem. C.de procura.militem. C.de episco.& cleri.placet.extra, de foro competen.si diligenti.etiam si expressè renunciet priuilegio fori sui: vt ibi.in glossa.sua.cog.quot.

25 ¶ † Quid si syndicus alicuius capituli, veniat ad defensionem feudatarij vel emphyteutæ? Respon.si clericus est, non admittetur coram iudice laico: vt supra. Si verò vt laicus vult defendere nomine capituli, similiter non admittitur, sicut nec capitulum admitteretur, vt quidam dicunt. ff.de re iudic. si eum procuratore. ff.de procu.sed & hæ.§.defendere.& l.minor.§.quoniam. Sed si syndicus laicus velit defendere vt ipse, non vt syndicus: bene auditur: vt in præ.§. publice. dummodo aliud non obuiet. & semper debet possessor in suo foro defendi. C.vbi in rem actio.l.j.ff.de iudi.vendicor.xj. quæstio.j.experientiæ. ¶ Verum nominans alium in iudicio, iurabit de calumnia, vide infra, de iu-ra.calum.§.restat.versi.sed illud. ¶ Sed nunquid in seruitutibus, vel cùm negatoria vel cùm de electione ad dignitatem agit, fit missio in possessionem? De hoc & de alijs dicam infra, §.videndum.versic. quid si electus. & sequenti.

26 ¶ † Verùm si petitur hæreditas ex testamento, vel ab intestato: fit missio in possessione totorum bonorum. C.de peti.hære. l.hæreditas C.de edi.di.Adri.toll.l.fi.in fi.& in præ. l.Fulcinius.§.fi.& iunge quod est suprà, titulo proximo.§.sequitur.ver.quod si fortè.

27 ¶ † Quid[e] si agatur actione præiudiciali: vt puta, petit quis aliquem tanquam filium, & in potestate constitutum: vel tanquã seruũ, vel tanquã libertum, vel tanquã vasallum, vel tanquã colonũ, vel tanquã adscriptitiũ, & similes: & vocatus non venit? Respon.generaliter, quia in talibus non potest fieri missio, iudex per remedia generalia & excogitata occurrat: puta per excõmunicationẽ, per bannum, & per missionẽ in possessionẽ: vt infra §.videndum.ver.in actione autem si niam.& versi.in omnibus tamen personalibus. Itẽ specialiter. Respõ. ad singula. nam si constat quod quis sit filius, & ab eo petatur reuerentia vel pietas: iudex potest ad voluntatem patris procedere: vt C.de pat.pote.si filius.lxxxvj.distin. non satis. xxxv.distin.sexto.xxx. dist.c.j.& c.si quis dereliquerit. Si verò negatur filius, nec est fama: tunc iudex potest recipere probationes patris super filiatione in patria potestate, & super hoc etiam pronũciare, secundùm Vber. quia extraordinarium negotium est. C.de vsu. pupil.pupillos. ff.de offic. proconsul.nec quicquam.§.de plano.ij.q.vij.quæritur. Et est ratio: quia nõ præsumitur patrem filium odire xxiij.q.j.paratus.& q.iiij.est iniusta.& c.ea vindicta.v.q.v.c.j. & ij. q.j.non est putanda. ¶ Quid econuerso, si filius dicit se non esse filium, vel esse emancipatum: Non enim videtur quòd filius sit mittendus in possessionẽ libertatis: quia nec ille, qui se patrẽ dicebat, posidebat. ff.de acquir.pos.l.j.§.an? Respon.occurratur per præmissa remedia generalia, vel recipiãtur probationes, vt dixi: vel procedatur sicut in negatoria & confessoria dicetur in præ. §.videndum.versicu. quid si agatur. Si verò petatur quis in seruitutem: dic vt ibi in ver.sed si, quẽ.

28 ¶ † Quid si agatur contra libertum pro operis præstandis vel non præstitis: tunc æstimabuntur operæ: & fiet missio in possessionẽ bonorum eius pro æstimatione operarum: vt de verb.obli.in stipulationibus. ff.de oper.liber. quot. Si verò agatur de ipso iure patronatus, procedetur prout in confessoria: vt in causa filiationis dictum est. Sed si de libertinitate proclamer in ingenuitatem, & vocatus non veniat, iudex, saluis præmissis generalibus, poterit procedere, prout habetur C.de inge. ma. diffaman.& C.de remis.pign.si eo tempore.extra, de testi.cùm olim.& qui si sunt leg.lator. Porrò si dominus petat a vasallo vt eum dominum, vel certam possessionem ab eo recognoscat, vel vt eã dimittat pro feudo, vel eam vt ab ingrato reuocet: vt[f] C.de reuocan.donat.his solis.extra, de dona.c.fina. xxij.q.vlti.de forma. Et si contumaciter absit, potest dominus mitti in possessionem eiusdem rei, si eam habet: vel si non habet, in possessionem aliorũ bonorũ eius pro æstimatione interesse facta, ex eo quòd præmissa non fiunt.

¶ Cæterum si peto colonum tanquam seruum cũ peculio, & contumax sit, peculium per iudicẽ annotabitur. Quod intellige, put habetur ff.de diuer. & tempo.præscr.longe.& C.de agric. & cen.cum satis.§.fina.& l.cum scimus.

29 ¶ † Sed quid si iudicio noxali agatur? Respon.[f] si agitur ad damnũ, videtur quòd fiat missio pro rata damni petiti: & fortè est actoris electio, in quo velit mitti in possessionem. Super quo vide ff.si ex noxa.cau.aga.l.ij.ff.de re iud.miles.§.j.ff.de sol.l.j. ij.& iij.

30 ¶ † Quid si agatur confessoria pro vsufructu, vel alijs seruitutibus personalibus turbatis? Dic quòd ratione illius iuris fiat missio, propter contumaciam rei, in possessionem eius rei, in qua actor petit illud ius. ff.de vsufr.l.iij.& stabit in ea vsq; ad annũ: & postea fiet verus possessor: prout in alijs realibus:

a ¶ Versus finẽ. Dominus meus in legibus sic distinguebat, an tales conueniantur super re: & tũc seruatur prima opinio. vt non possint declinare iudicium, tales naturaliter posidẽtes, cũ sibi posideãt. Ad quod facit in vsi. feud.de cõtro. feu. inter vas.& aliũ.c.j. Si verò cõueniũtur super censu, reditu vel seruitio quod debetur domino, quod tertius petit ab emphyteuta, vasallo vel simili: tũc quisq; taliũ denũtiare põt domino, et illum nominare: quia principaliter ad eum pertinet huius rei defensio. Si non vult nominare ipse litiget: nec nocebit sententia domino: nisi sciat & patiatur ff. de reg. iu.sæpe.extra, e.tit. c.pen. Alleg. ad prædicta C. de agri.& censi.libus lib.xj. & l.in causæ. ff. de procu.

b ¶ Super. Et ibi satis scripsi de hoc super verbo, alieno. Ipse etiam ibi not. nominationẽ hanc facere posse eũ, qui super obediẽtia cõuenitur: & an non veniente nominato, sit tũc locus missioni, plenè scripsi de mu.& obe.quadruor.super gl. vnde sententia.

c ¶ Suscipere. Vide quod dixi in §.qđ si super.super ver. posidet.

d ¶ Emphyteuta.no, quia de habẽte ius in re loquitur. & vide quod dixi in §. quod si super. sup ver.excipiat.

e ¶ Quid. Hic ingrediuntur verba Vber. de Bo. vbi s. & sic ibi vt hic scripsit versicu. & sit duplex responsio, vt hic.& quantum durent, j. dicam.

ADDE qđ quãdo agitur actione præiudiciali, quòd possit dare bannũ: quod Spec.nihil alleg.iũcta tex.in l.4.§ qd ergo.versic. multa. ff.de ven. inspi. & gloss.fina.in l.1. ff. de admini.tut.et in l.pces.C.de suspec. tu.Bal.in c.j.de pace tenen. & Barto. in l.j. ff.si quis ieiu.non ob. vbi dicit hoc esse verum in vera contumacè, non in ficto: quia tale bannum habetur pro mulcta: & mulctari nõ potest fictus cõtumax: vt habetur in glo.d.l. penul.

ADDITIO.

¶ Addeto quòd bannum æquiparatur mulctæ, & pro mulcta habet: & sicut mulcta non irrogat infamiam, ita nec bãnum: vt per Pau.de Cast.consi. cccclxvij.incip.super hoc puncto.in q.vol.ver.Secundo præmitto.in ijparte consi.Hen.Fer.

f ¶ Respondeo. Dicit Vber. videl quòd iussu prætoris dicẽdus sit seruus. ff. si ex nox.cau.aga. l.ij.§.vlti. vbi sic iacet textus: subdit, vel si agitur &c. & c.d sequitur, fortè est actoris elect. dixit Vber. propter contumaciam rei, hec expressè, ne credat quòd agẽs noxali possit eligere seruum vel emẽdam: cum sola emẽda veniat in petitione: licet serui dano sit in liberatione. Instit. de nox.act. & dixi de emp.& ven.c.in.su per verbo, induant.

realibus.j.§.fi.dicetur.idem iuris est etiam si agatur de decima, secundū Vber.[a] Ergo secundū papā statim est verus possessor, & non causa custodiæ. & iudex prohibebit reo, ne illum turbet, donec reus de iure suo ostendat,[b] & super hoc ipse caueat, & faciat illū interim gaudere quasi possessione pacifica si seruitutis, vel alterius iuris petiti.ff. de oper.no. ouncia.si priusq̄.ff.si seruit. vend.is, cuius famil. ff. de vsufru.cuiuscunq̄.ff.de opt.lega.mancipiorum. C.de inge.ma.diffamari. Et hæc etiam locū habent in iuribus incorporalibus, spiritualibus & temporalibus: quæ prosequere secundō papā, vt not.extra, de eo, qui mit.in pos.causa rei seruan.c.j.et ij.eo. versi.j.

31 ¶ †Item si agatur pro personalibus præstationibus, puta fructuum vel interesse nomine, decernetur missionē esse faciendā in possessionē rerum ipsius debitoris pro rata interesse sui, vt dicūt quidā. Alij cōtra, cūm aliud, & nō interesse petitū sit.argu.C.de fideicō.liber.l.fi. nisi forte petitionē mutet: qđ facere pōt ante litis cōtestationē: vt C. de eden.edita.& iunge hic quod est in præ.§.videndum.ver.quid si agat negatoria.

32 ¶ †Quid si agat in interdicto de itinere actuq̄ priuato, eundo, vel de aqua quotidiana & æstiua? Respon.si ratiōe possessionis agitur, & res non capit dilationem, & aduersarius nō veniat, iudex permittet ire agere, & aquā ducere sine præiudicio iuris quærendi possessionē & proprietatē: actore nihilō minus cauēte, q̄ si apparuerit eū iniuste egisse, resarciat damnū absenti. ff.de testa.tu.l.adē.ff.de dam.infecto.hoc amplius. §.Alphenus.ff.ad exhi.si quis merces.§.si rate.& l.Iulianus.§.j. Vel procedat, vt iā dicā in interdicto vti possidetis: vel vt dixi in cōfessoria pro seruitutibus, secundū Vber. ¶ Quid si agat de dāno infecto? Dic q̄ & tunc fiet missio.ff.de dāno infer. prętor.§.ij.& per totū.& iūge qđ est infra.§. vltimo. ¶ Quid de legato vel fideicōmissario? Rñ. & hoc etiā est expeditū: vt C.vt in pos.lega.vel fideicō.l. legat.ff.qn dies lega.ce.per totū:& j.§. videndū. ver.sed nunquid.

33 ¶ †Sed quid si petitur, vt caueat de euictione in duplū? Dic q̄ ibi præmissa generalia remedia sunt forte necessaria: vel dic q̄ fiet missio in possessionē dupli pretij dati vel pretij rei.ff. de euict.l.ij.quod videt absurdū, cū hoc nō petat. Vnde dic q̄ fiet missio in possessionē tanti, in quāto posset periclitari: vt de act.empti & vē.l.ex empto.§.j.extra, de eo, qui mit.in posses.causa rei seruā.cū venissent.

34 ¶ †Quid si agat ad exhibendū aliquo iure, puta vt exhibeat aliqua res, vel scriptura. Dic q̄ nō fiet missio in possessionē rei vel scripturæ: alius[c] plus haberet ex cōtumacia q̄ ex sñia.ff. de verb.signi.plus est.extra, de accusa.venięs.xj.q. iij.certū.Fit ergo missio iuxta æstimationē interesse, sicut si diffinitiue condēnaretur, & non exhiberet, fieret missio in interesse.ff.de in litem iur. in actiōibus.ff.ad exhibendū per totū.

35 ¶ †Quid si agitur cōtra tutorē, vel aliū in dignitate vel officio cōstitutū, vt remoueat vel deponat, & cōtumaciter abest? Respon.procedatur cōtra eū, secūdū premissa generalia, vel etiā per specialia: vt sibi interdicat interim administratio, quasi suspecto.ff.de procur. quæ omnia.C.de suspec.tu.l.penulti.Institu.eo.in fin.ff.de solu.quod si forte.§.j.extra, de simo. licet Heli.de accusa.c.fi.de offi.deleg.venerabilis.verum tamen in hoc casu poterit contra eum procedi, vt suprà ti.proxi.§.sequitur.ver.si verò. poterūt enim recipi probationes super principali:& procedetur secundū l.impuberes.ff.de suspe.tuto.

36 ¶ †Quid si agatur ad thori separationem, & vocatus sit contumax? Rñ. tunc est recurrēdū ad sæpe dicta remedia generalia, vel etiam ad specialia: vt præsens absoluatur a debiti coniugalis redditione. Si verò vir vel vxor agat possessorio, non fiet missio in possessionē: sed recipientur probationes, ne detur occasio fornicandi. Causa enim matrimonialis nō ob est ordinariæ cognitioni, secundū Vber.[d] Ergo dico in præmissis casibus, absentē excōicandū, & nō ad sententiā procedendū.extra, de resti.spol.literas. cū aūt agitur super fœdere matrimonij: tūc potest etiam lite nō contestata procedi.extra, vt lite non contesta.c.j.& c.quoniā.§. porrò. ¶ Quid si vxor agat cōtra virū ad inopiā vergētē? De hoc infrà de dona.inter vi.& vxor.§.formatis, versi.quid si vir. ¶ In criminali autē causa qualiter procedat & infra, de accu.§.sequit.

37 ¶ †Sed pone ago contra te corā iudice seculari, interdicto vti possidetis, qa mihi turbas possessionem: tu contumaciter te absentas: quærit qualiter iudex cōtra te procedet: non enim pōt me mittere in possessionē rei petitæ, cū nulla petat. Item nō pōt te excōicare, cū sit laicus. xcvj.di. bene quidē.[e] G.Na.no.extra, vt li.nō cōtest.tuæ. q̄ iudex assignabit tibi terminū, intra quē venias, vel à mea inquietatione cesses: vt extra, de rest.spo.auditas.extra, de oatis ex lib.vē.c.vnico. Quod si neutrū facies, procedet cōtra te ex officio suo: vt extra de pign.ex literis. Idemq̄ dici pōt secūdum eū, in quæstiōe illa, cū quis potes aliquē spoliat, nec vult comparere, nec excommunicari pōt.vel si pōt, parū de excommunicatione curat: tūc enim iudex contra eū ex officio ꝓcedet, vt ibi extra, de postu .c.j.[f] & ij.quæstio.v.ꝯsto.& infra, ver.proxi.papa oot.extra, de eo, qui mit.in pos.cā rei ser.c.j. q̄ siue agat in terdicto vti possidetis, siue interdicto vnde vi, pro incorporalibus qa seruis si pro corporalibus, vt infra, in fi.huius §.siue quocunq̄ alio modo agat pro incorporalibus, nō fit missio in possessiōe: qa non pōt, cū dicat se possidere: vt extra, de proba. licet. & de iudi.examinata. Sed cauebit reus de nō molestādo, secundū ea quæ no.supra ver.quid si agatur confes.& in concor.ibi positus.& probat extra, de sequestr.pos.c.j.& ti.de iti actuq̄ priua.si pro via. & iunge quod no.supra, e.§.ver.j.& vide uisia, e.§. videndū. ver.in omnibus. Baga.dixit, q̄ si reus cōtumax est, vbi agitur interdicto vti possidetis, vel vtrobi: iudex pronūciabit actorē nō esse in possessione inquietādū à reo, donec reus probauerit possessionē suā esse: & fortè coget reū cauere se id seruaturū: quēadmodū fit in seruitute: vt ff.de no.oper.nūc.si prius.ff.de dāno infect.is, à quo.ff.si ser. ven.is cuius. Nam interdicta licet personalia sint, videntur tñ in rē scripta.ff.de inter.l.j.in fi. Diffinitiua enim sentētia de nō inquietādo in perpetuū, ante litis cōtestationē ferri nō posset: vt extra vt lite nō cōtest.per totū. Sed nōne hoc casu reus veniēs intra annū, recuperabit possessionē, restitutis expensis, & præstita cautiōe de lite prosequēda? Et videt q̄ sic.C.de bo.aut.iudi.pos.aut.ei qui iurat. extra, vt lite nō cōtest.c.quoniā.§.in alijs. Sed dic contra nisi prius probauerit possessionē ad se pertinere. aliàs nil videret operari interlocutoria iudicis. immò delusoria videretur: quod esse non debet.ff. de iudi.si prætor.ff.ne quid in lo.pu.l.fi. quia & sine ea idem ius possidendi haberet. nam intentat interdictum vti possidetis quare non petit, vt adipiscatur possessionē sed vt iam adepta, defendat: vt Insti.de interdictis.§.retinēdæ.extra, de probatio. licet. vnde nil videtur reuerso restituendū: cūm in nullo de eius possessione cōstet. Secus aūt est, vbi agitur iudicio petitorio: quia tunc reo missionem passo, res est restituēda. sed quare hoc in possessione

38 potius contingit, q̄ in alijs casibus? Rñ. ¶ Quia possessio facilius perdit, q̄ dominiū.ff. de acquir. pos.l.iij.§.dotoni. Vnde nec à sentētia possessiōis appellari pōt, secundū le ge. licet aliud sit in alijs.ij. q.vj.sunt etiā, quorū.ver.si de pos.& C. si de momen.pos.fue.appel.l.j. Quidā aūt dicunt q̄ in pręmisso casu reuersus, restituēdus est, vt res restituat in pristinū statū, in quo erat ante latam interlocutoriam, quo ad hoc, vt idē subducat decretū, & vt per illud nulla detur actio, vel exceptio, quæ aliter dari posset.ff.de acq.posses.iuste.& ff. ne vis fi.ei, qui in pos.miss.est.l.j.& hoc cū agitur pro ipsa possessione, ne quis inquietetur in ea. Si autē agit pro æstimatione possessiōis (qđ fieri pōt) vt ff.vti pos. l.pe.& fi.ff.quod me.causa.si mulier.§.qui possessionē tūc pronūciabitur, vt in alijs simplicibus personalibus actiōibus.[g]

39 ¶ †Generaliter aūt primū decretū interponit, tam in realibus, q̄ in personalibus actiōibus, quotiescunq̄ quis nō defenditur. extra, vt lite nō conte.qm.§.in alijs.& §.ij.C.de iudic.l.

a ¶ Secundū Vbert. Interponit quod sequitur: & eius verba reassumit j. ver. quid si agatur interdictor-

b ¶ Ostendat. dicebat Dyn.de primo decre. in iiij.quæstio.quod quando actor possidet: tūc pœna contumacis est quod transferatur onus probandi in eū:alle.ff.de no. ope.nun.si prius si verò nō possidet procedit primum dictum quod fit missio quasi in possessionē.alleg. ff.de dā.infecto.l. à quo fundus.

ADDE vsp Bar. & Alexan.in d.l.si prius.

c ¶ Sententia. Incumberet enī hoc possessori, & per sententiam sufficeret exhibere pręsentiam.

d ¶ Vber. Et hic finiuntur eius verba.

e ¶ Quidem. De hoc etiam §.titu.j.§.sequitur.ver.sed pone, Titius.

f ¶ C.j. Vbi scripsi in gl.magna. versi. hoc eodem modo.

g ¶ Actionibus. Verba Ja.Bal.versi.hoc autem decretum.

a ¶ Cui. Scire debes quod Ia. de Are. in l. si finita. ff. de dam. infe. §. itē videamus. tenuit per ipsum §. & § ibi præcedentē, quod quoties quis mittitur in possessionem, quia sibi non cauetur, vel aliquid ab aduersario nō præstatur, nō alter de possessione discedit, quā sit sibi cautum vel præstitum, etiam si aduersarius petat vt discedat, & ipse sibi vult expensas restituere: vt ibi alle. etiam. ff. qui satisd. cogan. l. de die. §. hęres quoque. Secus si fiat missio propter contumaciā aduersarij: quia nō venit corā iudice: quia tūc missus de possessione discedit restitutis expēsis. C. de præscrip. xxx. an. l. si qs sub. & præstita cautiōe de stādo iuri: vt ī decre. quā frequēter. §. in alijs. Procedit ergo primū dictum Iac. qñ venit ad iudiciumi sed ad præceptum iudicis noluit caue re vel præstare quod petebat actor. & est simile quod dixi s. §. ij. post prin. vbi de appella. loquot.

b ¶ C. j. Et quod sequitur ibi, vide per me in versic. aliqui tñ. ante fi. magnæ gl.

c ¶ Posidere. Hoc in fi. repetit, & ibi dicam.

d ¶ Pignorationes. lib. vj.

e ¶ Nisi. Istud nisi, videtur incongrue positum: quia & tunc fit missio in possessionem rei petitæ, scilicet olim in omnia. & patet per leges sequen. Super quo vt de quod nō. i §. statim alle. sed seruatur istud tamen, quod procedit, respiciat non rem, sed missionē, vt dicat missio tantum. Et hoc intellige infrà. §. ij. in prin. versi. est & alius.

f ¶ Posidere. Tunc enim si pro re corporali agatur, per omnia proceditur vt in personali: vt patet per iura infra alle. Idem Azo in Summa, vbi suprà, §. vbi aūt. Facit quod no. & dixi in regula, pro possessore. de reg. iur. lib. vj.

g ¶ Debet. Sic etiam audit tertium, qui dicit rem, cuius data est tenuta, ad se pertinere: & eam, si de hoc constiterit, reuocabit secundum Io. de Deo lib. ij. q. xij. alle. de te iu. cū super. & c. seq. de

properandum. §. sin autē. C. de præscri. xxx. ann. si quis emptionis § si Quod dic vt i. ti. proxi. §. sequitur. ver. si verò agitur. & seq. Item interponitur in his, quæ vicē obtinēt actionum. vt cū cautiones postulantur de dāno infecto, vel de delegatis, vel cūm mulier petit se mitti in possessionē causa ventris. nam hæ actiones, instar obtinent actionū: vt ff. de ac. & ob. l. obligationes verborū. Et quod his casibus fiat missio in possessionē, probatur ff. ex q. cau. in pos. ea. l. ij. & iij. & iiij. & in pr. l. si qs emptionis. §. ij. & ff. de dā. infe. l. iij §. j. & ff. vt in pos. leg. vel fideicō. l. j, cum. a Itē habet locū qñ agitur interdicto vnde vi ad possessione recuperanda. Item in interdictis in rem scriptis, habet locū missio in possessionē causa rei seruandæ: vt probatur & no. secundū papā extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. b Et scias quod qñ agit interdicto vnde vi, vel actiōe ex empto, de qua infra. §. videndū. versi. sed nunquid. vel alia personali actione, vbi fit missio pro mensura debiti declarati; decens est, vt primò fiat missio in possessionē illius rei, de qua agitur: et si ratione interesse aliquid plus debetur, faciat etiā in possessione aliarū: licet ex causa aliud fieri possit quandoque. In realibus autē & mixtis actiōibus, fit missio tantū in possessionē rei petitæ, nisi quando latitat, vel dolo desijt possidere: c vt extra, vt lite nō cōte. quoniā. §. qd si super. & ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. itē videamus. & §. seq. & C. de præscri. xxx. an. si qs. §. fi. ¶ Sed nunquid in hypotheca, ita fiat missio in possessione? de hoc no. supra ti. proxi. §. sequit. ver. sed nunquid. ¶ †Quid si 40 nomine alterius rei, plures conueniuntur. quod fieri potest: vt suprà de actore. ad fi. & vnus tantum contumax sit? Et si non videtur quod propter eius contumaciā, alijs non vocatis, sit missio facienda. ff. de mino. l. Æmilius & ar. ff. ex qui. cau. in pos. ea. Hoc aūt hic no. papa extra, de reli. do. cūm venerabilis. ¶ Sed quid si agitur cōmuni diuidundo, vel familiæ ercis. iudicio, & reus cōtumax est. De hoc infra, §. videndum. ver. sed nunquid in duplicibus. & ver. item quæritur. quod iussus aūt posidere per se ingrediatur possessione, vel si formidat impediri, per nūciū iudicis, seu officialem seu viatorem in possessionē inducatur: vt in præ. l. ij, cum. §. missus in posses-41 sio. ¶ †In summa no. quod vbi agit personalibus actionibus pro tēporalibus nō fiet missio in possessionē spiritualiū, pro mensura debiti declarati: vt probatur extra, de excep. frequens. §. fi. & in constitu. d Grego. x. de iniur. c. & si pignorationes d tum quia cum eis nequeunt permutari: vt extra, de reru permu. ad quælibēs. tamen quia spiritualia æstimationem nō recipiunt: vt C. de sacrosan. ecc. nemo martyres. & ff. de var. & extraor. cog. l. j. §. medicinā. quare cū debito cōpensari nō possunt. Sed vbi agitur personali actione pro spiritualibus, puta ex permutatione, vel donatione rerū spūalium, & huiusmodi: tūc bene pōt fieri missio in possessionē aliorū spiritualiū; & etiā forte in possessionē tēporaliū: præsertim si spiritualibus erant tēporales annexe, secundū papā, qui hoc no. extra, de eo, q mit. in pos. c. j. Itē no. quod in realibus & mixtis actiōibus, e fit missio in possessionē rei petitæ tātū: nisi e qñ lati-f tat, vel qñ dolo desijt posidere: f vt ff. ex qui. cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. itē videamus. et §. seq. C. de præscrip. xxx. an. si qs. §. fi. In personali verò fit pro mensura debiti declarati; vt supra ver. & scias.

SVMMARIVM.

1 Primum decretum, a quibus iudicibus sit postulandum.

2 Iudex Bonon. coram quo quidam Mutinensis cōuenitur, ratione contractus, vel alia causa, an posit mittere actorem in possessionem bonorum, quæ reus habet Bononiæ, & decernere missionem in possessionē esse faciendā in bonis, quæ conuentus habet Mutinæ, propter eius contumaciam.

3 In contractibus & delictis potest fieri remissio ad locum, vbi quis contraxit vel deliquit.

4 Iudex an posit cogi ad iudicandum, si dubitatur vbi sint debitores conuenti.

test. veniens ij. Tertium autem rem vēdicantem delegatus ille non audiet. de offi. dele. P. & G. An aūt vendicans agat contra missum, vel contra missionem passum? dixi supra decre. contingit. in fi. de do. & contu.

ADDE tu ad id quod dicitur hic per Spe. de delegato, videlicet quod non posit, per doc. Host. in c. quo ad consultationem. extra, de re iudica. vt refert eum, & seq. Abb. Sicul. in vlt. co. in fine, quod iudex delegatus habens expedire causam intra mensem: si intra ipsum mensem cōtumacem reum excommunicauit, pōt post mensem absolui. Vnde a simili dicendum in casu nostro. Posset tamen responderi, quod id habet locum in iurisdictione redacta ad certum tēpus: hic verò de quo hic in simplici commissione causæ: de quo tamen vide per Scribonem in c. quærēti. extra, de officio delega.

1 NVnc videamus† à quibus iudicibus primū decretū postuletur? Et quidem a maioribus & minoribus, & etiam à magistratibus municipalibus & a delegatis. ff. de dā. infect. dies §. j. versi. dies. extra, de offi. dele. ex literis. extra, de eo q mit. in pos. causa rei seruan. per totū. De hoc no. in §. restat. quod verū est, quod pōt pronunciare, si etiam sit de eius iurisdictione. Mittere enim in possessionē magis est iurisdictionis, quam imperij. ff. de officio eius, cui manda. est iurisd. l. cognitio. §. fi. Si autem certum est, eum non esse eius iudicem: non poterit pronunciare. Secus aūt si dubium sit. Re autē ipsa mittere non minor, sed maior iudex potest. ff. ad munici. magistratibus. & ff de iuris. om. iud. iubere. missim causa dāni infecti. vt ff. de dam. infect. l. dies. §. duas. quæ celeritatē desyderāt: vt eo. ti. l. j. Iudex autem delegatus, possessionem à se datam tueri debet: g vt extra de test. ex parte. vbi de hoc. & de si-g mo. querelā. saltē vsque ad annū: vt extra, de offi. dele. quærenti. licet alij dicant illum functum officio suo esse: vt eo. ti. literis. nisi et specialiter fuerit mandatum: vt in præ. c. ex parte. quia hoc ad ordinariū spectat, vt dicunt. ff. ne vis fiat ei. qui in pos. mis. est. l. j. in prin. & §. j. & l. si quis missum. ff. j. & vide j. §. proxi. versi. & not. quod si missus. & infrà de execu. 2 senten. §. nunc dicendū. prope princi. ¶ †Et not. h quod iudex Bononien. corā quo aliquis Mutin. conuenitur ratione contractus vel domicilij vel alia quauis causa: vt extra, de fo. compe. c. fi. potest mittere actorem in possessionem bonorum, quæ reus habet Bononiæ & decernere missionem in possessionem esse faciendam in bonis, quæ conuentus habet Mutinæ propter eius contumaciam: licet quidam dixerint quod si reus nihil habet Bononiæ, iudex Bononien. vlterius nō procedit. i quod falsum est. hæc probantur eo. ti. Romana. §. contrahētes k. Et dicunt quidam l quod Bononien. iudex quo ad bona, quæ sunt Mutinæ, exequetur suū officium per iudicem Mutin. & cētū ad hoc, maior est iudice Mutiñ. licet aliàs in officio sint æquales. C. de iud. properandū. §. sin autē reus. ff. de bo. autho. iudi. pos. cū vnus. §. pen. & fi. Alij dicunt quod iudex Bononien. per se dabit possessionem bonorum, quę sunt Mutinę. quod ego non credo: m nisi esset à principe delegatus: cū non sint res sub eius iurisdictione. ff. de iurisdictio. omni. iudic. l. fi. C. qui pro sua iurisdictio. l. j. xvj. q. vj. placuit. ad fi. extra, de foro competen. sane. Potest tamen decernere, vt dixi. Quidam etiā dixerunt, quod si Mutinensis nō pareat iudici Bononiensi, tunc iudex Bononiensis mittet literas ad 3 iudicem Mutinensem vt mittat ei reum. †Nam & in contractibus & delictis, fit remissio ad locum, vbi quis contraxit vel deliquit: vt dicitur C. vbi de cri. agi opor. authen. qua in prouincia. Et si iudex Mutinensis non miserit, punietur in tribus libris auri: & eius officiales in tantundem. quod si propter lucrum id Mutinensis facit, etiam eius cingulo priuetur. in authen. vt nulli iudic. §. si verò quis comprehensorum. & C. vbi cau. status. agi deb. l. j. C. de requi. re. l. ij. Quandoque etiam alter punitur. ff. de ser. fugi. l. j. §. hoc autem. Sed hodie 4 statutum est in hoc illi §. contrahentes. ¶ †Quid si dubium sit, vbi sint debitores conuenti, & ipse comparet: nunquid cogi potest eos iudicare? Dicunt quidam quòd non. argu. ff. qui bo. ce. posses. l. ij omnibus. nam hoc committitur inquisitioni executoris, & solicitudini iudicantis, secundum Pileum. argu. C. de his, qui ad eccles. confug. l. fina. §. cūm

b ¶ Not. secundum Benedictum, quē in hoc tract. iu alle. author. & secundū Iac. Bal.

¶ Procedit. Sed vide dat actor Mutinæ iustitiam petiturus. & hoc dictum prędicti duo attribuūt Azoni.

¶ Contrahentes. ff. vj.

¶ Quidam. Prędicti duo.

¶ Credo. Idem Io. de Deo in vlti. col.

§.cùm autem. Nec debet hoc eius sacramento committi. Alij tamen contra. nam & de inquisitione & diligentia erit, vt faciat eum satisfacere de cõscientia sua: vt in ea.l.§.fine. & ar.C.de iur.delib.scimus.§.licentia.& argu. in aut.de test.§.si verò deducens.

SVMMARIVM.

1 Effectus primi decreti, in personali actione quis sit.
2 Missus in possessionem ex primo decreto, an lucretur fructus.
3 Primi decreti effectus multiplex est, in reali actione.
4 Obligationem habere non dicitur quis, in re sua.
5 Missus in possessionem alicuius rei, si ipsam intra annum alienat, deinde intra eundem annum reus venit. quid iuris.
6 Missus in possessionẽ ex primo decreto, an possideat.
7 Possessor rei mobilis, an in personali actione debeat expelli.
8 Missione facta in possessionem terrarum, quis eas debeat excolere.
9 Missus in possessionem ex primo decreto, quomodo in actione reali dicatur possidere.
10 Probare volens de domino, quãdiu audiendus sit.
Missus in possessionem si sciat rem esse alienam, an præscribat.
11 Non domino bona fide tradente, an quæratur vsucapio bona fide accipienti contra omnem dominum.
12 In personali actione missus in possessionem qua ratione non possideat, in reali autem sic.
13 Missus in possessionem, verè possidet, & fructus percipit, tanquam creditor conuentionalis.
14 Missus in possessionem ex primo decreto si deijciatur, an possit petere restitutionem, aut agere interdicto vnde vi.
15 Decretum iudicis vbi ad postulationem actoris sibi dedit possessionem, reo non citato an sit validum.
16 Prætoris edictum prodi potest, vbi missus in possessionem ex primo decreto non admittitur, mandato iudicis ad possessionem.
17 Auxilium quotuplex surgere dicatur ex prætoris edicto.
18 Hæres, à quo legata petuntur, an, & quo pacto teneatur legatarijs ex edicto prætoris, si eos prohibuerit in possessionem venire, &c.
19 Auxilia ex prætoris edicto surgentia, intra annum dantur ad interesse tantùm.
20 Remedia competentia misso in possessionem, & non admisso, ad possidendum, quæ sint.
21 Primi decreti effectus in actione personali, quis sit.
22 Missionem in possessionem patiens, si intra annum venerit coram iudice, an & quo pacto poterit possessionem recuperare.
23 Præscriptio quomodo fiat aut interrumpatur, vbi quis patitur missionẽ in possessionem.
24 Possessio vsque ad quod tempus repeti possit, post interruptionem præscriptionis.
25 Missus in possessionem post interruptionem præscriptionis illius, an poterit præscribere.
26 Præscriptio an currat sine possessione.
27 Cautionis sola præstatio, non restituit possessionem: sed tantùm interrũpit præscriptionem annalem: & cui, aut quibus danda sit talis cautio. & nu. sequenti.
28 Decretum pastoralis, coram quocunque factum, an teneat: aut quas personas publicas interpellet.
29 Aduersario absente, protestari debet cum solennitate tabellionum, quod ageret, si aduersarius præsens esset.
30 Ordo scripturæ, semper est seruandus.
31 Misso in possessionem an per iudicis aut tabellionis actum acquiratur actio contra patientem se mitti.
32 Annus datus ad recuperandam possessionem, quando currere incipiat.
33 Iudex si restituat possessionem rei, non citato actore: an teneat restitutio.
34 Excommunicatus vel missionem in possessionẽ passus, si intra annum veniat offerens cautionem idoneam & expensas: missus verò vocatus contumaciter se absentat: an iste missionem passus mitti possit in possessionẽ rerum, de quibus agitur.
35 Beneficium iuris, nemini est negandum.

Primi decreti effectus quis sit.

IAm de effectu primi decreti, primò videndum restat. Super quo no. quod aut est actio realis, aut personalis: si quidem est personalis, multiplex est primi decreti effectus: & primò.[a] nam per illud habet missus & custodiam, & defensionem rerum. quod dicitur iudiciale vel prætorium pignus. Videtur enim sibi cõstitutum, postquam inductus est in possessionem. ff.de pigno.act.non est mirum. & C.qui po.in pigno.habe.l.ij.C.vt in possess.lega.si post eam quàm. & l. qui legatũ. C.de præto.pigno.l.fi.contra infra, versi.sed quæritur.[b] Et hoc dico propter quosdam fatuos nuncios seu executores iudicum, seu curiarum, qui quando mittunt aliquem in tenutam seu possessionem causa rei seruandæ, mittunt illum duntaxat in possessionem vnius rei, dicentes: Nos mittimus te in possessionem pro ista & pro omnibus alijs: vel, damus tibi hæc, & omnia alia causa rei seruandæ. Et quandoque ostendunt illa omnia, & quandoque non. Sed quando ostendunt, videtur posse eorũ error subleuari per l.ff.de acqui.possess. quod meo.§.si venditorem. Sed certè illa lex loquitur in possidente, qui per oculorum inspectionem possessionem transfert. at nuncius nullã habet possessionẽ ideoque nullã transfert. ¶ †Est & alius effectus in personali actione: quia nisi debitor satisfaciat creditori misso in possessionẽ poterit ipse creditor sine libello, petere à iudice bona vẽdi, in quorum possessionem missus est, si debitor latitat: vt no.j.§.nunc dicamus.versi.illud etiam. & sequen. Alius autem hoc impetrare non posset, vt ibidem. ¶ Tertiò:[c] quia habet custodiam, non tamen verã possessionem: vt j.dicam. Est enim in possessionẽ sed non possidet. quià longè aliud est possidere, & aliud in possessione esse: vt ff.de acqui.pos.l.si quis autem. ¶ Quartò, quia pro illius possessionis defensione competit interdictum vti possidetis, ex quo competit ei actio in factum, quãdo eiectus est: vt j.ver.& no.quod. ¶ Quintò, vt ipsam possessionem alij loca & fructus eius custodiat, & interdũ eos vendat, & pretium seruet: vt s.§.restat.ver.hoc autem.[d] ¶ Sextò, vt ex ipsis rebus alatur: vt in eo.§ ver. ¶ †Septimò, quia lucratus fuit fructus secũdũ quosdam: vt in l.Fulcinius.§.fi.ff.de le.j. si lius fa.§. diuus Seuerus & Antoninus in fi. Alij contra: vt ff.vt in pos.leg.vel fideicõmis.l.is, cui.§. qui legatorum. vt in præ.l.Fulcinius.in prin. De hoc in præ. ver.hic autem. ¶ Octauò, quia missus potior est alijs postea venientibus, quia nullam habent hypothecam: & etiam his, qui postmodum simili iussu iudicis capiũt: quia qui potior est tempore, potior est iure: vt extra, de iure pa. quod autem. C.qui po. in pigno.ha.si decreto. Quod intellige de his tantùm creditoribus, qui non sunt eiusdem tituli: vt in præ.l.is, cui.§.si plures. Si enim essent eiusdem tituli: omnes concurrerent eodẽ iure, s. posteriores cũ prioribus. vt ff.de priuil.cre.priuil.ff.de bo. autho.iud.pos.cũ vnus. C.eo.titu.l.fi.in prin. Sunt et alij effectus primi decreti: vt j.versic.est & alius. & ver.porrò. ¶ †In reali aũt actione, similiter multiplex est effectus primi decreti. & primò, quia quæritur misso actio ex illo edicto, ne vis fiat ei, &c. nã hoc edictũ pertinet ad omnes missos in possessionem. ff.ne vis fiat ei qui in pos.mis.est.l.j.§.j. ¶ Secundò, quia statim incipit possidere: vt j.ver.si verò agat. ¶ Tertiò, circa fructus eodẽ modo, vt s.in personali dictũ est. ¶ Quartò, quia loca percipit & custodit, & quandoque vẽdit fructus: prout in personali actione dictũ est. Alij etiã effectus in hoc tractatu inueniuntur. ¶ †Sed quæritur, an propter hoc contrahatur aliquando prætorium pignus. Et videtur quod sic: vt s.in princ.huius §. Sed dic quod non: quia in re sua nõ põt quis obligationẽ habere. ff.de reg.iu.neque pignus. ff.de pig.act.si rẽ. licet casualiter cõtrariũ obtineat. ff.ad Trebel.debitor si pignore. & secũdũ quosdã. C.eo.aut.contra rogatus. De alijs aũt effectibus nõ videt dubiũ, quia ad hoc nõ ptinẽt. Nõ enim ideo potior est: quia missus est authoritate iudicis, sed quia est rei dñs. Res enim sua, eo inscio, nõ potuit ab alio obligari. C.ad Velleia.si fine. Itẽ in solutũ dãda nõ est: quia quod meũ est, amplius fieri nõ põt meũ. extra, de fide instru. inter dilectos. prope fi.ff.de re.iu.ex pluribus. Itẽ quod vẽdere possit: hoc est ex eo, quod est dñs, nõ ex eo quod est in possessionẽ missus. ¶ †Sed pone quod missus intra annũ alienat rẽ ipsam: deinde intra eunde annu reus venit: quærit qualiter ei consuletur. Rñ. iudex ex officio suo restituet ei possessionẽ emptore excluso vel saltẽ per triticariã actionẽ. ff.de tri.act.l.j.§.fin. & l.ij. & ipsum alienatorẽ, qui habebat tantũ custodiã, quia intrauerit alterius possessionẽ, cõdẽnabit ad omne dãnum, quod ex eo reuersus passus est. C.de acqui.pos.ex libris.§.sed ipse. Sed cõtra hoc quod dixi de triticaria, facit: quia reuersus tẽpore alienationis nõ possidebat: imò missus:[e] vt j.ver.si verò agat. Vnde dic dari actionẽ in factũ cõtra illũ rõne possessionis: quia æquitas hoc suadet. ff.de præs. verb. l.quoties.j.ver.vlti.no. Alij dicũt dari vtilẽ actionẽ ex lege illa C.de acquiren.pos.ex libris. Sed ibi lo-

a ¶ Primò. Verba sunt Ros.ff.de bonis aut.iu.pos.vers. in primis quærit. et hoc vsque ad ver.tertio. reliqua sumpta de rubrica de primo decre. Dyn. vbi s. ad infrà scripto effect. addebat istũ quod ordine peruenit ad interpositionẽ secũdi decreti. ff. de dã. infec.dies.§.si forte daret. vnde tenet de secũdo decr. vbi suprà quæstio.xiiij. quod nõ teneret secundũ, nõ præcedente primo, p l.quod duos. ff.de reb. du.& C. de exe.rei iud.l.j.& ff.de re iud.si cum nulla.

b ¶ Quæritur. Sed in reali loquitur.

c ¶ Tertiò. Iste vers. fuit additio vsque ad ver.sed verũ. et hoc inducit errorem in ver.sed pone.

d ¶ Aũt. Si põderasset author quod ibi dixit, sed in his casib. nõ sic miscuisset casus, quibus fit missio ob cõtumaciam ad illos, quibus fit ob fauorem.

e ¶ Missus. Suprà proximè dixit cõtrariũ quare videt author fuisse sonnolẽtus. quod patet etiã ex allegatiõe sequẽti, quã allegat §.i quo sumus. quis dederit illũ errorẽ, dixit s. ver.iij. quia intẽdit author hic quod licet possessio possit cõdici p triticariã pro illũ, qui vi deiectus est: illud tñ locũ habet in possidẽte: vt dicit l.ij. superius allegata. Sed iste passus missionem non possidebat tẽpore quo missus alienauit: ergo &c. Circa triticariã aũt sciant Canonistæ, quod eius cõdictio irregularis est, i. certa regula nõ cõprehendit: quia circa contractus vel quasi, & circa maleficia vel quasi circa mobilia & inmobilia, corporalia & incorporalia suã potestatẽ extendit: ad quorum alterum regulates restringun-

tur. & habet locum vbicunq res petitur, sumpto largissimè nomine rei, vt corporalia & incorporalia comprehendat: excepta sola pecunia numerata. Sola dico: quia licet non comprehendat ea, quæ consistunt in numero: bene comprehendit ea, quæ sunt in pondere vel mensura: quæ licet sub largo nomine pecuniæ comprehendantur. j. q. iij. totum. ff. de le. j. talis scriptura. nõ tñ comprehẽdunt sub nomine pecuniæ numeratæ.

a ¶ Reali. Sunt hæc verba Iac. Bal. vsq ad versic. sed cum. æquè breui⁹ ponit in versi. missus aũt. ADDE q missus in possessionẽ ex primo decreto, in personali nõ possideat, quod scripsit Rof. consilio cl.

b ¶ Possideant. Idẽ Io. de Deo iij. col.

c ¶ Cui. §. qui legatorũ. ver. in cæteris. et Dy. dicit ibi esse casum quæstiõis, p id q hic sequit. dicit etiã ibi textus q legatarius missus in pos. sic res hæreditarias custodire debet, vt neq hæredi auferant neq depereant, deterioresve fiãt. Præmittit tñ q passus missionẽ illos consumere non poterit, quorũ custodiã habet miss⁹.

d ¶ Legatorũ. Dicebat Dy. vbi suprà, quæstio. xij. q idẽ not. in l. prætor. in prin. ff. de bon. auc. iu. pos. Ad idẽ. e. ti. in venditiõe. §. j. Item loc ibi: vt ibi de hoc suprà, eo. §. in prin ver. v cum sua remisi. Subdebat Dy. q si venisset dies solutionis, cultura spectaret ad creditorẽ: vt no. in ea. l. is cui. §. qđ subloquitur tn ibi de die cõstitutiõis, de quo in §. imperator. eadem lege.

e ¶ Rosfre. & Gui. de Suza. vbi suprà.

f ¶ Iaco. Vbi s. versi. in reali autem.

g ¶ Vsq. Patet per proximè dicta, q versi. ille loquitur de possessio in reali: & de tali Dy. vbi s. in x. q. tenet missum in reali post litem cõtestatam vel quasi contestatam præscribere spatio x. vel xx. ann. vt no. in l. ij. C. vbi in rem. Ante litẽ verò contestatã, & ante lapsum anni, non incipit præscribere. In personali vero, quia non possidet eo tempore, non præscribit: sed post xxx. annos repellit absentem, q̃tumcunq cauere velit: vt no. in auc. ei qui iurat. & in auc. de exhiben. §. si verò. intra xxx. annos rediens & cauens, consequitur etiam possessionem: nisi res sit vendita vel adiudicata. Sic loquuntur no. in præ. l. ij. & in l. consentaneam. C. quomodo & quando iu. & sic intelligas quę sequũtur. ¶ Scire debes q Ia. de Ra. & Pe. hæc duo dicta impugnãt, dicẽtes de misso in reali q

quitur quando tradẽs alij vel perdẽs, habet causam à me, & nomine meo possidet: sed missus in possessionem suo nomine possidet. Item contra alienam rem datur actio in factum ex illo edicto, de ali. iu. mu. causa facta. ¶ †Sed verum missus ex primo decreto, possideat: super hoc distingue. nam aut agitur personali actione, aut reali.[a] Si personali, missus non possidet indistinctè, sed detentat, secũdum omnes. ff. de acqui. pos. possideri. §. fin. ff. vt in poss. l. si duo. §. creditores. ff. de dã. infect. l. si finita. §. Iulianus. et dixi §. ti. proximo §. sequit. ver. porrò si agatur. & detinebit, donec aduersarius tædio affectus, veniat responsurus: vt in præ. l. is cui. respon. j. & extra, vt lit. non conte. quoniam. §. in alijs. nã licet actor siue creditor mittatur in possessionẽ: non tamen dominus seu reus eijcitur de illo loco: vt in præ. l. is, cui. in prin. & in præ. l. possideri. in fi. & in præ. §. Iulianus. et ff. quorũ legatorũ. l. j. §. quæsitũ. nisi iudex ex officio suo, illum iubeat recedere: ne actor & reus ad rixas veniãt, si ambo possideant.[b] ar. ff. de vsu. l. si cuius. §. sed si inter duos. aliàs incipit l. æquissimum. & aliàs, si vsufru. & tunc iudex poterit cõstituere, qs bona illa debeat tollere. ¶ †Sed cùm in personali actione, possessor expelli non debeat de possessione, vt iã dixi: quæro qualiter fiet missio in re mobili? Rñ. Dicunt quidam, q cũ fit missio in re mobili, debet expelli. secus si in immobili. ar. in præ. l. is, cui.[c] vbi dicit q missus in possessionẽ custodiet fructus, ne dissipentur: & distrahet eos, qui non possunt seruari: & eodẽ modo videt q missus custodiet rẽ mobilẽ ne dissipet. Verũ tñ in ciuitate Boñ. res huiusmodi sequestrantur, cùm inter ciues & scholares est quæstio quod fieri videtur cõtra iura: siue agatur reali, siue personali actione: vt extra, de sequestra. pos. c. j. prope fin. Sed hoc ideo fit ibi: quia de scholariũ formidatur recessu. ff. qui satisda. cogan. l. si fideiussor. §. fi. Cùm aũt est quæstio inter ciues, tunc bene fiet missio in re mobili: nec expellit de possessione, sed possessor habet rei custodiam, & facit tædiũ super ea. Sed qualiter potest facere tædium sup ea, si alius est in possessiõe rei mobilis? Dic de hoc & de alijs circa hoc, vt infra ver. porrò in personalib⁹. ¶ †Sed qs excolet terras, cũ facta est missio in possessione? Dico q dñs & debitor si vult: aliàs missus id faciat. ff. vt in pos. leg. l. is, cui. §. qui legatorũ.[d] ¶ †Si verò agat reali, tũc missus in possessionem ex primo decreto possidet verè, non tñ incõmutabiliter: quia si reus intra annũ venerit, restituet ei possessio: vt in præd. decre. quoniam. §. in alijs. & C. de præscri. xxx. vel xl. an. l. si quis emptionis. §. pe. & extra, de eo q mittitur in pos. causa rei ser. per totũ. Veruntamen licet possideat, nõ tñ vsucapit, nisi post annũ, secundùm Azo. M. Io. Gof. & Rof.[e] Alij aũt, vt Bul. & Iac.[f] & Hu. & Ber. & quasi oẽs Canonistæ, dicunt q non verè possidet, sed custodit, sicut & in personali dictũ est. ff. de acqui. pos. possideri. §. fi. ff. vt in pos. lega. l. is, cui. in prin. & in præ. §. in alijs. & extra, de offic. ordi. pastoralis. in fi. & de do. & contu. contingit. in quibus dicitur q post annũ, verus efficiatur possessor: ergo videtur q prius non erat. extra, de eo q mit. in pos. causa rei ser. c. pen. & fi. vbi dicit, causa custodiæ. Ad idẽ facit eo. ti. c. j. & secundũ istos anno elapso incipit possidere quasi secundũ decreto interposito. Nã tñ operat in realibus transcursus anni, cũ tñ in personalibus secũdũ decretũ. Prima opinio mihi magis placet. & qđ dicit in præ. decre. verus efficiat. debet exponi, i. incõmutabilis: qa verè possidebat intra annũ, sed cõmutabiliter. & hoc probat præ. dec. pastoralis. in fi. abi, vbi dicit post annũ recuperare pos. &c. ergo patet q eam miserat. & idẽ habetur in præ. §. in alijs. Et ad hoc etiã facit præ. l. si quis emptiõis. extra, de sequestra. pos. c. j. in fin. Si igit verè possidet, anno elapso nõ cogit restituere rẽ reuerso: nisi probet ille de iure vel de dñio suo: vt in præ. §. in alijs. ¶ †Sed quãdiu audiet, volẽs probare de dñio? Rñ. vsq ad decẽ annos inter præsentes, vel xx. annos inter absentes: qa ex eo tẽpore fuit possessor dñs. vel saltẽ habuit iustum titulum possidendi, secundũ Bag. ff. de publi. l. iij. in fi. Si enim titulum nõ haberet, nõ fieret dominus. C. de præscri. x. vel xx. an. l. i. j. ver. sed vsq.[g] ¶ Quid si missus sciit rem alienã esse? Dicit Bag. q præscribet prædicto tẽpore, si tẽpore missiõis habuit bonã fidẽ, licet postea habuerit rei cõscientiã alienæ. ff. de vsuca. l. is, qui. §. fi. C. de vsuca. transfor. l. j. Si aũt à principio habuit malã fidẽ, secus esset. ar. ff. de iudi. si prætor. §. fi. Tu dic vt extra, de præscri. c. fi.[h] ¶ †Quid si res illa erat tunc alterius, & nõ rei? Dicit q nõ præscribet contra eũ. ar. ff. de nox. electio. §. fi. ff. de re. inr. non debet. & l. quod nostrum. ar. cõtra, q nõ tã facto alterius, cũ iure publico ei præiudicatur. ar. ff. de vsur. l. j. ff. de dã. infect. damnũ. §. j. nã & iuñ dño bona fide tradente, quærit vsucapio bona fide accipienti, aduersus oẽm dñm: vt Insti. de vsuc. §. quod aũt. & arg. ff. de re iudi. sæpe. & in auc. vt spõsab. lar. §. rursus. ¶ †Sed quæ est ratio q missus in personali nõ possidet, in reali verò sic?[i] Rñ ideo,[k] quando ago personali, ago cõtra illũ, qui mihi obligatus est ex contractu vel quasi, maleficio vel quasi. Vnde si mittor in possessionẽ pro mẽsura debiti declarati, vt §. ti. proxi. §. sequit. ver. porro. quodã extraordinario iure mihi subuenitur: qa (vt ita dicã) mittendus essem in possessionẽ personæ, quæ obligata est: & nõ in posses. rei quę obligata non est, sicut & aliàs in delictis psona puniẽda est: nõ res. q nõ deliquit: vt in auc. de mã. prin. §. oportet col. iij. sed qa psona libera possideri nõ põt: vt ff. de acqui. pos. l. cũ hęredes. §. fi. & extra de pig. c. ij. ideo mihi succurrit in rebus, nõ vt eas possideã, sed vt custodiã, donec tædio affectus, &c. vt in decre. quoniã frequẽter. §. fi. & vbicunq ius dicit aliquẽ mitti in pos. causa rei seruandæ, & q custodit, & q tedio affectus, &c. intellige in personali loqui, nõ in reali, secundũ Rofre.[l] Sed certè nõ est ita in præ. decre. quoniã. §. in alijs. vbi dicit, tędio affectus: & tñ loquit in reali.[m] In reali autẽ ideo missus possidet, qa qñ ago in rẽ, dico rẽ meã esse, sicut in rei vẽdicatiõe: vel ius in ea mihi cõpetere, sicut in hypothecaria & in cõfessoria, & in alijs realib⁹: & sic tũc agẽdo cõtra psonã, ago cõtra illũ, qui nullo iure mihi obligat⁹ est: sed ideo ago qa tenet rẽ vt Insti. de act. §. j. & ideo si psona citata nõ cõpareat, dignũ est q mittar in possessionẽ rei petitæ: & q possideã, cũ hoc sit ordinariũ, vt ex quo nõ est q defendat, q rẽ illã possideã: qa dico meã, vel me in ea ius habere, præsertim adhibita solẽnitate, de qua dixi s. §. sequit. in princip. sicut in noxali, nullo defendẽte seruum noxium, datur mihi abducendi facultas. ff. si ex nox. caus. aga.

lõga præscriptiõe x. vel. xx. anno. se tueri nõ põt: cũ illa nõ procedat sine titulo. C. de præscri. lon. tẽpo. l. iij. & v. Primũ aũt decretũ non dat titulũ. ff. de dãno insec. l. si finita. §. Iulianus. Secũdũ decretũ nõ cõcedit: & si concederet, solã possessionẽ cõcerneret. Ergo sola traditione, si titulus nõ sufficit, nec proficit. ff. de acquiren. re. do. l. nũq̃ in prin. Dicẽdũ est ergo secũdum eos q vsq ad xxx. annos audietur missionem passus in reali: quanto tempore sine titulo habili compleret præscriptionem C. de præscri. xxx. anno. l. sicut & l. si quis emptiõis. Cy. autem qui hoc dictum posuit in l. j. quæstio. xij. bene fatetur procedere illud dictum Dyni. & sen psi j. §. videndum. versi. hoc quoq in fin. quod potest iudex statuere tempus absenti, post quod de proprietate nõ audiatur. ibi vide etiã secundum, quòd passus missionem in personali post xxx. annos. nõ audiat. improbat pro eo quia missus non possidet, & sic vsucapere, nec præscribere potest. ff. de acquiren. possess. l. iij. §. fin. de vsucap. l. fina. de rego. iur. lib. vj.

¶ Sed forsan gloss. Dyñ. & alij voluerunt dicere præscriptionem procedere nõ in re, vel eius dominio, sed contra ius offerendi. Sed de hoc sunt opiniones contrariæ, de quibus de præscrip. xxx. anno. l. cum notissimi. per gloss. & plenius per Cyn. vt dicit Hieronymus in Chronica. B. libidinem detrahendi, quæ viget in multos, vitari non potest, nisi qui omnino nihil scribit. Est mirabile quòd omnes notatores cõcordant cum glos. detractores diuertunt. Saltem distinxissent an opponatur præscriptio cõtra contumacẽ missionem passum, an verò contra tenũ.

b ¶ C. fi. Vide infrà, § iuxta. ver. quid si alius. & versi. seq. qui fuerunt etiam Baga. & quod ibi remisi.

i ¶ Verò sic. j. §. videndum. versi. sed quæ est ratio: quæritur quare secundũ decretum interponatur in prima, & non in secunda.

k ¶ Respondeo. secundùm Rof. de bo. autho. iudi. pos. circa medium. versic. item quæritur quæ sit ratio.

l ¶ Secundum Rof. vbi s. proximè dixi.

m ¶ Reali. Defendere Rof. qa locutus fuit copulatiuè, vt hic: non alternatiuè.

l.ij.in fi.& ff.de noxa.electio.§.fin.in fi. male ergo pronunciant iudices, quando dicũt mitto te in possessionẽ causa rei seruandæ, secũdũ Ros. qđ dic vt præ.§.sequit.ver.sed nõ videt. ¶ 13 †Missus ergo verè possidet, & fructus rei pcipit, sicut & creditor cõuentionalis: vt C.de pig.ac.l.ij.licet hic nõ teneatur de percipiẽdis vt ille: sed de perceptis tantũ, si contumax intra annum recuperet possessionem: vt ar.ff.de bo.aut.iu.pos.pretor.§.ij.& §.est preterea. secundũ Ros.non tñ facit suos, vt dixi s §.restat. ver.hoc aũt. ¶ 14 †Sed quid si missus in possessionem ex primo decreto, deiicitur: nunquid potest petere restitutionem, siue agere interdicto vnde vi? Et quidem in reali põt[a] secundũ nos, qui dicimus q verè possidet. In hoc concordat papa, prout not.in præd.c.contingit. Alij verò, q dicũt q solũ custodit, dicunt q petere põt restitutionem condictione ex lege illa. C.de præto.pig.l.fin.xvj q.vj.placuit.iij.q.j.redintegranda.non tamen aget interdicto vnde vi: vt ff.de acqui.pos.possideri.§.fi.quod non datur, nisi possidenti deiecto.ff.de vi & vi ar.l.j.§.non autem alij.& §.hoc interdictum. Et eadẽ ratione videt secundũ eos,[b] q nec condictio ex l. si quis in tantam.C.vnde vi. De hoc & an agat interdicto vti possidetis, no.in præ.decre.contingit. & secundũ V in.extra, de sequestra.pos.c.j. Si ergo missus expellitur, vel impeditur, vel non admittitur: habet ius quo ad petitorium & possessorium, secundùm Ros.[c] Quo ad petitorium: quoniam habet hypothecariam: vt ff.de pigno actio.l.non est mirum. Habet enim ex tali possessione prætoriũ pignus: vt ibi, & s.in prin.huius §.quare habet hypothecariã: vt C.qui po.in pign.ha.l.ij.& C.vt in pos.le.si post q.& l.qui legatis. Possessorium autẽ habet, siue expellatur, siue non admittatur: vt ff.ne vis fi.ei, qui in pos.mi.sest.l.j.ff.vt in pos.leg.is, cui.§.missus.ff.de dã.antec.dies.§.ij.in quo format libellum, vt intra, de eo qui mit.in pos. causa rei ser. ver.porrò.& sequẽ. In personali autem, missus in possessionem ex primo decreto nõ tenetur rei vendicatione cũ nõ habeat facultatem restituendę rei quia tantũ custodit, secundũ papam. Alij contra, prout no.in præ.c.quoniã.§ si aũt.[d] ¶ Est & alius effectus primi decreti. nam missio vnius creditoris ¶ 15 prodest omnibus. C.de bo.aut.iud.pos.l.fi. ¶ †Sed quid si iudex ad postulationem actoris, dedit sibi possessionem, reo non citato legitimè: nunquid proderit actori tale decretũ? Dicunt quidã[e] q sic: quia licet decretũ sit iniustũ, tn tenet.ar.xj.q.iij.c.j. nec missus est prohibendus. nam iustè possidet: qui authore prætore possidet.ff.de acqui.poss.l.j.ff.de reli.& sump.fu.& si quis impediat.§.j.& præterea functus est officio suo, bene vel male decernendo. extra, de officio dele in literis.ff.de re iudi.iudex. & conuentus petet in integrum restitutionem contra iniustum decretum.argu.ff.de iudi.si prætor.§. Marcellus.& de dãno infect.si finita.§.si forte.& de priuil.cre.imperatores.& iunge quod est infrà ver.quid si ipse. Dic cõtra: & reus sua authoritate potest impunè missum prohibere: cũ factum iudicis, nisi sit legitimum, non teneat.ff.de re iur.factũ à iudice.extra, de consti.ecclesia.in fi.C.lib.x.de iure fisci.prohibitum. Decretum enim huiusmodi interpositum, videtur ipso iure non valere ff.de rebus eorũ, qui sub tu.vel cur.sunt.l.mag.§.si æs alienum.ff.de transact.cũ hi.§.si prætor. vnde videtur q iudex illud possit reuocare.extra, de accu.qualiter.j.Itẽ dixit lex, q si iudex vendit bona non latitantis, tanq si latitaret: non tenet venditio ipso iure.vt in pr.l.Fuluius.§.si quis bona. Talia enim, quæ in facto consistunt, & præcepta iudicum, quoties male facta sunt, possunt per ipsos iudices reuocari. Quod dic secũdum Inn.iuj.vt no.in præ.c.in literis. ¶ 16 †Et no.[f] q si missus in possessionẽ ex primo decreto, non admittitur ad possessionem iuxta mandatum iudicis, super hoc proditum est ei auxilium, scilicet prætoris edictũ, siue missus sit in possessionem causa rei seruandæ, siue nomine legatorum, siue nomine ventris.ff.ne vis fi.ei, qui in pos.missus est.l.j.§.est autem generale.& §.hæc verba.

¶ 17 †Ex quo nẽpe prætoris edicto, triplex surgit auxiliũ. Primũ, ipsum edictũ prohibitoriũ, per quod prohibetur, ne vis fi.ei, qui in pos.mis.est.ff.eo.l.j. in prin.§.hæc verba. ¶ Secundũ est, iudicis officiũ cuius potestate induci debet in possessionem, vel per officiales seu per milites ad hoc deputatos.[g] ff.eo.si quis missum.in prin.& l.suo.& habet actor optionem, quod illorum beneficiorum malit eligere: vt in præ.l.si quis missum.& ff.vt in pos.lega.is, cui.§.missus.& hæc duo dantur ei, qui missus est nondũ tamen in possessionem venit, siue sit prohibitus suo nomine, siue alieno.ff.ne vis fi.ei, qui in pos.mis.est l.suo quis. ¶ Tertium est, actio in factũ ex eo edicto procedens, qua fuit prohibitus: & datur misso in possessionem si expellatur: quia frustra in possessionem mittitur, nisi missus defendatur: vt in præ.§.est autem.& §.hæc verba. extra, de simo.querelam.in fin.& de testi.c.ex parte A. ver.Mandamus quatenus.extra, vt li.non conte.c.iij.ver.restituentes.& etiam dele, potest missum facere, vt no.s.proxi.versi.j. Competit etiam quandò cum ipsa actione, interdictum restitutoriũ, s.vt per illud restituatur in possessionem: vt in præ.l.si quis missum.§.cũ pretor. Quidam tamen[h] dicunt illud speciale, cũ mulier causa ventris mittitur in possessionem:[i] quia dicit se pregnantẽ ex testatore. ¶ Cõpetit aũt præmissum edictum prohibitorium contra doli capacem: vnde pupillus, qui non est doli capax, & furiosus, hoc edicto non tenentur.ff.eo.l.j.§.hoc edicto.& l.suo quis.& arg.xv.q.j.illud pер æquẽ.& §.j.& §.si quis. ¶ Item competit, siue dñs, siue alter eius nomine prohibeat, siue expellat: vt in præ.§.est autẽ.& §.hæc actio.extra, de rest.spol.cũ ad sedẽ.& extra, de do.& contu contingit. siue quis suo nomine, siue alieno nomine prohibitus sit vt s.ver.proxi. ¶ 18 †Porrò hæres, a quo legata petuntur, non tenetur legatarijs ex hoc edicto, si eos prohibuerit in possessionem venire, quando non satisdedit de præstandis legatis: nisi elapsi sint sex mẽses à tẽpore quo satisdatio fuit petita. C.vt in pos.le.vel fideicommis.l.certa est forma.ff.eo.is, cui.ff.de iud.sed & si.ij.& ff.qui satis.co.de die.ff.ne vis fi.ei, qui in pos.mis.si qs missum.§.j. ¶ 19 †Hoc quoque notandũ est, q hæc auxilia intra annũ dantur ad interesse tantũ.ff.eo.l.j.§.hanc autẽ actionẽ. Actio tamen in factũ, duobus casibus perpetua est. Primò quando hæres nolens satisdare de legato præstando, prohibuit legatarios, vt in eo.§. Secundò, cũ prohibitus ex causa damni infecti fuit missus in possessionem: vt ff.de dam.infect.si quis missum.§.hæc actio.& l.iij.§.non autem. Ar. tamen cõtra q perpetua sit hæc actio.iij.q.j.redintegranda.Sol vt not.extra, de restit.spo.c.ij.[k] Item datur hæc actio hæredibus prohibiti: non cõtra hæredes prohibentis, nisi in quantũ ad eos peruenit.in præ.§.hanc autem actionem. Item secundũ Ros.missus eiectus, vel non admissus, habet ius quo ad petitorium & possessorium.quod dic vt s.ver.sed qd si. ¶ 20 †Sunt & alia remedia competentia misso, qui non admittitur, s.q prohibens in expensis punitur.extra, vt lite non conte.quoniam.§.in alijs.extra, de seque.pos.c.j.& ad interesse.ff.vti posside.si duo.§.si.ff.ne vis fi.ei, qui in poss.missus est.l.j.in prin. ¶ Item q eo non obstante q non admittitur post annum, ipso iure efficitur verus possessor.extra, de do.& contu.contingit.ff.de bo.autho.iudi.pos.quamuis. Item quòd non admittens potest excommunicari: vt in prædi.c.quoniam.in fin.& eo.ti.tua.[l] Item q potest aduersarium conuenire, quãti eius interest possessionẽ non habuisse ff.vti pos.si duo.§.fi.ff.ne vis fi.ei, qui in posses.mis.est.l.j.in prin. ¶ Item q manu militari reus eijci potest.ff.e.si quis missum.& ff.de rei ven.qui restituere. ¶ Itẽ q prestet cautionem de iudicio sisti, vt extra, de dolo & contu.c.j. ¶ 21 †Porrò in personalibus, effectus primi decreti est,[m] q missus erit onerosus debitori, propter cuius contumaciam missus est: vt in præd.l.is, cui.& in præ.decr.quoniã.§ in alijs. quia si dominus intrabit cameram, & missus similiter: si intrabit cellariũ, & iste similiter: sic erit ei onerosus

a ¶ Potest. Idẽ Dyn. vbi s.q.ix. Sec[us] aũt de misso in personali, qui nec ciuiliter, nec naturaliter possidet: quare tale interdictum sibi competere nõ põt secundùm eum.

b ¶ Secundùm eos. Hoc ponit Iac. sub dubio fortè. Host. vt scripsi in decre. a contingit. super vlti.gl.in fi. placet q talis detẽtatio, quã habet iuris & iudicis authoritate, pariat condictionem ex illa lege.

c ¶ Secundùm Ros. De primo decre.§. b item quæritur an.

d ¶ Autem. Ibi scripsi in glo.ij.

e ¶ Quidam. Benedictus & Ia.Bal. ver. item quid si iudex. e Ipsorum etiam sue sunt allegatiões in contrarium, quæ sequitur. Io.de Deo ponit hoc de primo decre.in v.col. ADDE an decretum ex falsa causa interpositũ sit ipso iure nullum, vide Abb.Sicu. in c.j.in v.col.extra, de sententia & re iudi.

ADDITIO. ¶ Adde tu Alexã. cõsi.ix.inci.in causa & lite.in j. colũ. ver.sed his.s in ij.vo. & per Lud.Roma. e consi.cccclinj.inci. iure præsenti.colũ. ij.ver.tertiò ex regula.Henri. Ferrã.

f ¶ No. Secundũ eũdem Ia.B.l.vers.qa iussus possidere.cuius verba durant vsq ad ver.itẽ secũdũ Ros. multæ tñ allegationes addũtur.

g ¶ Deputatos. Dicit Iaco.q in Lombardia milites iustitiæ vocantur.

h ¶ Quidam. Iacob[us] alternatiuè tñ sub ver.quo s.& Rodul. pceptor Ros. vt ipse Ros. not.in ti.ne vis fin.ei, &c. post prin. Et credebat rationem specialitatis: quia cum mulier in possessionẽ mittitur nomine ventris, debent ei omnia exhiberi, sine quibus ad partum peruenire nõ potest.ff.de ven.in pos.mit.l.j.§.si mulier.& l.curator. In alijs ergo casibus interdictum sit solũ prohibitorium, vt verbum sonat, non restitutorium: sed ad restitutionẽ agatur per actionem in factum, vel per officium iudicis. Sed Rostr.tenet contrarium. Inducit rubricam ne vis fi.ei, qui in pos.mis.est.non dicit missum mitti: licet aliqui sic exponãt. Dicit eam gratia exempli positum fuisse in §.cũm pretor.quod ibi dicitur de misso nomine ventris: dicẽs q sæpe Iurisconsulti vbi abundant exẽplis, ponunt vnum tantũ.ff.ad l.Aquil.ita vulneratus.circa finem.de vi & vi ar.l.j.ad l.Corne.de fal.l.si quis obre pserit. Hoc dictum Ros.q sit etiam restitutorium, placet Accur.in præ.§.cũ pretor & ibi super rub. Author etiam de hoc format libellum j.de eo, qui mit.in possessio. versic.porro.& est tertius libellus, qui etiam fuit Ros.

i ¶ In poss. Rerum ipsius hæredis. In hæreditarijs enim non habet locũ illud tempus semestre.ff.vt in pos.le.l.j.§.j.& no.in l.is, cui.ff.tiui alle.§.imperator.

k ¶ C.ij.in vlti glos.

l ¶ Tua. Et ibi not. Ber.versic.iij.in.gl. in cuius fine addidi tria secundũ Host. & si aduertis, hic deficit author. Remedium, quod hic sequitur, iam posuerat, & per eadẽ iura verum est quod secundò ordinem præ.gl.cõgruẽtius ponitur hic, q ibi.

m ¶ Est. Secundùm Ros de primo decreto.vltra med.

non tamē missus possidet, nec dñs de possessione eijcietur: vt supra in prin. huius §. In rę aūt mobili faciet tędiū. nā si est missus in possessione equi, cū dominus volet illū ad aquā ducere, missus eum poterit deuiare, & eum ad aliā aquam ducere saniorē: cū ipse habeat equi custodiā. ¶ Item si missus est in possessionem libri, cùm dominus volet legere in ti. de treu. & pace, ille volet ad titulū de raptoribus, vel de sagittarijs, vel de iniurijs. Seruabit etiā fructus missus, & colet terram, & alia quæ dic vt s. sed non videtur q̄ iste missus hoc tædium debeat facere, cùm sibi non prosit, & alteri obsit: vt ff. de rei ven. in fundo. Respondeo, imò multū sibi prodest: q̄a p hoc cogetur aduersarius respondere vel

22 satisdare. ¶ † Vltimò [a] no. q̄ fi is, qui passus est missionem, venerit intra annum coram iudice, potent recuperare possessionē: satisfacto tñ prius actori de dannis & expensis, quę propter eius absentiam pertulit, & sine dolo fecit. ff. de bo. authē. iu. pos. l. prætor ait. §. quod ait prætor. & §. itaq;. & in præ. decre. quoniā frequēter. §. in alijs. extra, de offic. or. pastoralis. in fi. extra, de eo q̄ mit in pos. causa rei ser. per totū. actoris iuramento declarādis: vt C. de iudi. sancimus. & auf. post iusiurādū. Expensis dico, vtilibus & necessarijs. ff. de bo. autho. iudi. possi. prætor ait. §. quod ait. & factis à tēpore missionis: vt extra, de sequestra. pos. c. j. in fi. vel etiā citationis: extra, de dolo & cōtuma. cū dilecti. in fine. de quo dicam infra, titulo de expēsis. Sed si missus fructus rei percepit, vel in ea damnū dedit, dat cōtra eū actio in factū. quod dic vt infrà de eo q̄ mit. in pos. causa rei ser. ver. cæterū. & per eandē etiam actionem, missus expēsas recuperat, quas fecit in re ipsa: vt ibidē in sequē. ver. & s. ver. sed pone. Prestabit etiā reus cautionē de lite prosequenda. C. de bon. auf. iudi. pos. auf. ei, qui iurat. & in præ. §. in alijs. etiā si sit possessor immobiliū. quod contingit propter eius contumaciam: quia alias non teneret. ff. qui satisda. cogan. sciendum. & etiam si sit clericus, eam præstabit. extra, de sequestra. pos. c. j. in fi. licet aliàs sit ab ea immunis. in auf. de sanc. epis. §. si quis. & §. pro pecuniaria. Erit autem sufficiens cautio ista: vt in præ. decre. de seque. pos. c. j. in fi. & sic dabit pignora vel fideiussores. ff. man. si mandato. §. si & ff. de fideicōmis. lib. rogo. §. adijci. secundū Ber. [b] Vel dic sufficere hic iuratoriam cautionem. extra, de dolo & contu. prout. & de solu. Odoardus. Cui aūt præstabitur: no. s. §. sequitur. ver. porro. Et adde hic quod no. suprà, ti. proximo. §. nūc dicamus. ver. sed nūquid ex cōi. ¶ Formā autē huius cautiōis, ponā infra de satisd. §. dicto. vers. porro.

23 ¶ † Et no. q̄ præmissa corā iudice sunt facienda: qui decreuit actorē in possessionē mittendū, & partibus præsentibus. extra, de of. arch ad hęc. q̄ si eius copia nequit haberi: puta q̄a absens vel mortuus est, ne huiusmodi annalis præscriptio currat, sed eam interrumpat, debet coram alio iudice, vel coram publicis & honestis personis protestari, & offerre cautionē, ac protestari q̄ iuri parebit: vt sic post annum recuperare valeat possessionē amissam. Quòd si decernēs erat delegatus, fiat protestatio coram ordinario. Hæc leguntur in prædicta decretali, pastoralis. in fi. vel corā papa. extra, de eo, q̄ mit. in pos. causa rei seruandæ. c. j. de concef. præd. quia diuersitatē. Et iuge hic, quod est infrà, vers. sed cui. Si verò plures erant delegati, qui decreuerūt, & vnius vel duorū copia nequit haberi, corā pręsentibus fiat, & illi eā recipiāt, absente aduersario, nomine eius, non tanq̄ iudices, sed tanq̄ personæ honestæ. eo. ti. c. ij. & in prædic. decre. pastoralis. & infra, ver. quid si ipse. & sequē. nisi [c] essent dati cū

24 clausula illa, quod si nō oēs, &c. ¶ † Sed vsq; ad qd̄ tēpus poterit repetere possessionē post talē interruptionē? Dic q̄ vsq; ad xl. an. secundū canones. Secundū leges verò vsq; ad xxx. vt not. in præ c. pastoralis, & infra versi. proxi. Dominus Benedictus dixit q̄ passus missionē, quando lis est quasi cōtestata recuperabit possessionē post talē interruptionē intra spatium decē annorū inter præsentes, vel xx. inter absentes. Postea non, cū sit res pręscripta & à sciente: vt ff. de noxa. & generaliter. xvj. q. iij. §. penul.

25 ¶ † Sed nunquid iste missus post talē interruptionem poterit præscribere? & not. Ber. in eo. c. [d] & in decre. quoniam frequenter. §. quod si super. [e] q̄ sic: quia iuste possidet, qui authore prætore possidet. ff. de acqui. pos. iuste. Alij dicunt cōtra, secundū canones. Ex quo enim talis annalis pręscriptio interposita, vel interrupta est, per pręmissam protestationem & cautiōis prestationem, perinde est, ac si ille nunquā fuisset missus in possessionē: vt s. versi. quid si excommunicatus. Vnde verè nō possidet, licet adhuc detineat: donec dominus possessionem recoperauerit: & præscriptio & vsucapio non procedit sine possessione. ff. de vsuca. sine possessione. extra, de proba. ex literis. de præscrip. causam sicut. vide secundū leges q̄ cùm missus ex primo decreto in personali, non possideat, sed solū detineat, nō præscribit: vt ff. de dam. infect. si finita. §. Iulianus. ergo multò minus secundū canones præscribere poterit, secundū P. de Samp. cùm post præstitam huiusmodi cautionē nō possideat, vt prædixi. Sed certè hæc vltima ratio non procedit, secundū Rof. [f] Nam secundū eum si missus in actione personali, qui nō possidet, detineat rē per xxx. an. sine interpositione secundi decreti, dominus postea non auditur: imò missus habet condictionem ex illa lege. C. de bo. autho. iud. pos. auf. ei

26 qui iurat. & in corpore vnde illa sumit. † Et omnis condictio est personalis: vt Insti. de actio. §. sic itaque. & omnes personales ferè durant vsq; ad xxx. annos: vt C. de consti. pecu. l. ij. vnde non audietur post xxx. annos. Nec obstat quod dicitur supra q̄ iste non possidet, sed detentat, & præscriptio non currit sine possessione: quia illud verum est secundùm quosdam [g] in realibus: in personalibus autē bene procedit præscriptio, sine omni possessore. Et præterea quicquid suprà dicatur: sola cautionis præstatio non restituit possessionem, sed solū interrumpit annalem præscriptionem: imò post eā pręstitam est possessio restituenda: vt extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. ij. ad fin. & in præ. c. pastoralis. ad fi. & missus tandiu in reali possidet, donec restitutio fiat. Item non debet missus esse deterioris condicionis: quia iudicis authoritate possidet vel detentat. Post secundū autem decretū bene præscribit quis, vt infra §. nunc dicamus. ver. et nota q̄ post. in fine. Hæc autem personalis competit isti ex legis condictione, vt dixi, secundum ea, quæ no. suprà, ver. quid si missus. ¶ Sed esto q̄ missus nequeat post xxx. annos expelli: quod cōmodum habet inde, cùm non possideat? De hoc in li. Roffr. in titu. de secundo decreto. [h]

27 ¶ † Sed cui præstabitur cautio premissa? Dic q̄ iudici. Dixi suprà, ver. & no. q̄ præmissa. & hoc si pōt haberi. extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. ij. & iij. quod si præsens non est iudex, præstetur parti. eo. ti. c. j. Si verò vterq; absit, præstetur publicis seu honestis psonis, qui recipiant nomine absentis: vt in pre. c. pastoralis. iij. q. iiij. §. spatium. extra, de ap. si iustus. & j. de satisdationibus. §. viso. versi sed si quis. Quod si non sit qui recipiat, non imputatur ei. argu. ff. de leg. j. si fundus. extra, de appel. ex ratione. extra, de eo qui mit. in possessio. causa rei seruan. cùm sicut.

28 ¶ † Sed nunquid coram ecclesiastico iudice tantū poterit hæc cautio præstari? Dic q̄ corā quocunq; habente iurisdictionem: & quilibet iudex acquirit ipsi misso vtilem actionē, vt infra iam dicet. Si eñ hoc fit corā tabellione: vt in c. pastoralis. multò fortius corā quolibet iudice, qui est & publica & authentica persona. ¶ Sed quis iudex recipiet eā: cū coram delegato causa vertitur: nec ipse haberi pōt? Dic q̄ corā ordinario, vt dicit decre. pastoralis. qd̄ intellige de illo, in cuius iurisdictione res est sua, et qui aliàs de causa illa cognosceret, nisi specialiter cōmissa foret. extra, de foro compe. licet. & c. fane. verumtamen coram quocunq; factum tenet, vt iā di-

29 xi. ¶ † Sed quas appellat prædic. decre. publicas personas? Dic quòd tabelliones, qui habent publicum officium C. de episco. & cle. orphanotrophos. vel episcopum. C. de episco. audi. sancimus. & j. de fi. ius publicum.

a ¶ Vltimo. Secūdū Ia. Bald. cuius fuit hoc vltimū dictū, in tractatu de primo decret. & hoc vsq; ibi: & etiam si sit.

b ¶ Secundū Ber. §. in alijs. super versi. cautione. & quod sequitur ibi, scripsi post Host. & Pe.

c ¶ Nisi. Excipit ab eo quod dixit, non tanq̄ iudices.

d ¶ In eo. c. pastoralis. in gl. pe.

e ¶ Super. Ibi non loquitur de interrupta: vt patet in gl. sed q̄diu.

f ¶ Secundùm Rof. Vbi statim subdā.

g ¶ Quosdam. Rof. vbi de primo decret. ante vers. item esto. quod statum alleg. bo.

h ¶ Decreto. De primo decreto est pe. col. vers. item esto. Et hoc solū dicit, q̄ sibi imputet, qui prius non adiuit iudicem, per quē fieri poterat vel possessor vel dominus secundū varietatē casuum pri⁹ aūt habeat illud petitorii et possessorium: de quo secundū eum, dictum est s. versi. sed quid si missus. & illud habet, & nunc contra contumacem exceptionem, vt est dictum.

a ¶ Quanquam. lib. vj.

b ¶ Vt circa. lib. vj.

c ¶ Ordinariorum. Vide quod scripsi de eo qui mitti. in possessio. c. j. super gloss. si verò. in fine.

d ¶ Dicit Vber. Vbi, adhuc non reperi.

e ¶ Possessionē. Aliter not. infrà §. videndum. versi. hoc quoq;. vide quod ibi dicam.

f ¶ Vbertus. In neutrius Vberti scriptis voluminum hoc reperi. Habeo tamen per Vbert. de Bobio hanc quæstionem reportatam super l. si quis emptionis. C. de præscriptione triginta annorum. in fin. tamen hanc vel aliam certam solutionem nō dedit. Quæstionem etiam formauit de iudice, qui cautionē recepit de stando iuri, si expensas solui fecit tabellioni causæ. Ad negatiuam inducit ff. de aqua plu. arcen. l. in concedendo. C. quomodo & quando iudex. ca quæ ibi videtur expressum. Item princeps per suum imperiale rescriptum, vel per suam interlocutoriā non vult absentem sua possessione priuari. C. si per vim vel alio modo. l. ij. multò minus hoc poterit iudex inferior. Itē non valet si dicatur quòd eo præsente, & contradicente fieri poterat, quia forsan ipse actor præsens traxisset iudicem ad suam partem. ff. de arbitris. si in tres. & l. sequent. ff. de re iudicata. duo ex tribus. Item plus nocet vnius contemptus, quàm multorum contradictio. de electio. bonæ. Item sibi caueri debebat, & sibi solui debebant expensæ: vt in decret. quoniam. §. in alijs. de eo, qui mit. in possess. c. j. C. vbi in rem act. l. ij. in fin. posset eius interesse per resistētiam vel fugam notarij, vel modis alijs. Ad contrarium allegat ff. quod metus causa. l. vlti. §. vltimo. Item hæc est leuis solennitas. cuius omissio non nocet ff. de vent. inspic. l. prima in fine. Sufficiat ergo actori, quòd non fraudetur, vel damnificetur. ff. de fideicommiss. liber. l. iiij. §. si ante exemplum. Nec habet quis conqueri, si res ad suum statum reuertitur. ff. de pactis. si vnus. §. pactus. in fin. & item lex illa non dicit actorem citandum: ergo id non supplebitur. ff. de publicia. de pretio. Non obstat prædicta lex C. si per vim vel alio modo. quæ loquuntur in vera possessione transferenda. hic autem sola detentatio, aut reuocabilis possessio, quid sibi placeat non apparet, nisi in tantum, quia primò allegauit ad primam partem, secundò ad secundam, tertiò reuertitur ad primum: licet hoc s. connexerim. per quod æstimari potest q sibi placet pars prima, quæ etiam mihi placet, vbi iusta causa non suadeat contrarium, vt sequitur.

publicum. vel defensorem loci. xvj. q. iij. §. pōt. C. de anna excep. l. vt perfectius. vel quælibet, qui est in dignitate vel officio cōstitutus, puta Archidiac. decanū, & hmōi: habētes tamen iurisdictionē. extra de offi. Archi. ad hæc. de app. si iustus. & melius extra de vsur. in cōsti. Greg. x. quanquā[a]. Honestas aūt dicit propter testes, quos debet adhibere, qui præsumuntur digni, nisi cōtra probetur. extra de præsump. c. fi. 30 ¶ †Sed nunquid sufficeret hoc fieri corā vna publica persona? Rñ. nō videtur: quia dicit publicas, in plurali. iiij. q. iij. ver. vbi numerus. Sed dic vnam sufficere: testibus tamen adhibitis, vt iam dixi, et probatur. C. de anna. excep. vt perfectius. vbi dicitur, q cū solēnitate tabellionū debet quis protestari, quòd ageret, si aduersarius præsens esset. Et exponitur ibi tabelliorum, id est, tabellionis. Ad idem C. de iure delib. sancimus. §. si autem dubius. & in constitu. Greg. x. de elect. vt circa[b]. ibi coram personis &c. 31 ¶ †Sed nunquid ordo præmissus debet seruari, vt videlicet primò præstetur hæc cautio coram ordinario, & demum corā publicis personis, si eius copia haberi nō potest? Videtur quòd sic: quia ordo scripturæ seruandus est. xliij. dist. si rector. in fin. extra de rescrip. cùm dilecta. Sed illud de ordine substātiali: vnde dicit satis esse, q coram publicis personis caueat: quia æquè per eos misso quæritur vtilis actio: vt per ordinarium[c]. ¶ †Sed 32 præmissis opponitur, & videtur quòd nec iudex, nec tabellio deberet huiusmodi recipere cautionē. Nam ex facto eorum, non videtur quæri misso actio: quia per liberam personam nobis non acquiritur obligatio. ff. de verb. obliga. si ita stipu. §. j. Institu. per quas perso. no. acquir. obli. Sed dic q ipsi corā testibus idoneis recipiunt huiusmodi cautionem, & stipulabuntur ab illo, & recipient fideiussores q parebit iuri coram iudice, corā quo quæstio agitatur: & qui decreuit actorē mittendum in possessionem ex primo decreto: & ex illa stipulatione acquiritur misso, cessis sibi actionibus, vtilis actio ex stipulatu: vt aliàs contigit: quia magistratus vel seruus publicus, id est, tabellio, C. lib. x. de iure fisc. l. facultas. stipulatur à tutore rem pupilli saluam fore, & acquirit vtilem actionē pupillo contra tutorē, cedendo illi actiones ff. de magist. con. l. j. §. exigat autem. ff. rem pu. sal. fo. l. ij. iij. & iiij. in prin. ¶ Vtrū sacerdos sit persona publica quo ad hoc, vide infra de instru. edit. §. nunc verò. ver. item pone. 33 ¶ †Vltimò quæro, quando incipit currere annus qui datur ad recuperandam possessionem. Respondeo dicit Vber.[d] q ex quo re ipsa ventū est in possessionē,[e] vt ff. de pig. act. nō est mirū. veruntamē si propter dolum & contumaciā rei nequeat nancisci possessionē, nihilò minus currit: & missus efficitur verus eo lapso possessor: vt extra de do. & contu. contigit. ¶ Quid si minor vel ecclesia post annū veniat: nunquid auditur? Rñ. sic, per in integ. restit. nō iure cōmuni. Alij verò audiuntur intra annū iure cōmuni: vt extra de lite non contest. quoniam. §. in alijs. extra de eo qui mit. in possess. causa rei seruā. c. j. & 34 ij. ¶ †Quid si ipse iudex restituit possessionem rei non citato actore? videtur q non valet restitutio: vt ij. ver. sed quid si iudex. arg. ff. de aqua plu. arcē. l. in concedendo. C. de autho. præclarū. ff. de mino. in causæ. §. causa. extra de offi. Archid. ad hæc? Super hoc dicit Vbertus,[f] q si ille venit in fine anni, puta vltima die, nō debet iudex vocare actorē: maximè cū eius nullum damnū versetur. Si verò in medio anni: tunc debet vocare. argu. extra de offic. deleg. consuluit. Dicunt alij quòd si præsens sit, debet citari: si absens, non. ff. de vsuris. pendente. eodem. & C. eod. l. j. & iij. Ego puto semper vocandum, si vocari potest. argumen. extra, de verbo. signi. dilecto. & de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. & c. fi. extra, de elec. quod sicut. §. j. & j. ver. proxi. & in his, quæ no. s. ij. proxi. §. nunc dicamus. ver. sed pone, excommunicatus. quem iunge hic. Tunc autē dico non esse necesse missum vocari, cùm reus offert cautionem, vel proponit protestationem: de quibus s. præmissum est, vt no. s. ver. & no. q quia ei non nocet, imò prodesse potest, si non interfuit nam aut sufficienter & idoneè cauebit: & tunc nullum præiudicium fit misso. Aut non idoneè: & tūc pro nō cauto habetur. ff. qui satis. cog. quoties. Et si pro nō cauto habetur, nulla fit interruptio præscriptionis, & sic sibi proderit: quia fiet post annū verus possessor: & nisi alter probet de proprietate, nō cogitur rem restituere. C. de rei ven. res alienas. Cōsulo tamen q vocetur ad cautelam: quia fortè proponet aliqua. merita enim causarum, &c. C. si per vim vel alio modo. l. fi. extra, de in integ. rest. cū ex 35 literis. in fi. ¶ †Quid si excommunicatus, vel missionē passus veniēs intra annum offert cautionem idoneam & expēsas: missus verò vocatus cōtumaciter se absentat? Respō. no. Ber. extra, de verb. sig. ex parte. ij.[g] q iste missionē passus mittetur in possessionē rerū, de quibus agitur, in quarum possessionē actor missus fuerat: & sic earum possessionē recuperabit propter cōtumaciam aduersarij, quam perdiderat propter suam. Tu dic q hoc casu, vel etiam cùm multum missus distat, vel vbi nō inuenitur præmissa satisfactione idonea expensarum, & præstita cautione idoneæ de parēdo iuri, absoluetur, vel possessio ei restituetur: vt extra, de sen. excom. sacro. versi. quod si absq; periculo, &c. extra, de iudi. c. fi. nec aliter postea per transcursum anni verus constituetur possessor. extra, de offi. ord. pastoralis. in fi. extra, vt lite nō contes. quoniam. §. fi. extra, de eo qui mit. in pos. causa rei ser. ca. j. & ij. ne de fraude sua commodum reportet. extra, de rescriptis. sedes. Nam & si præsens esset, restitueretur isti, vel absolueretur, etiam illo cōtradicente. extra, de app. qua fronte. & contumax in nullo debet esse maior præsente. in aut. vt omnes obe. iudi. prouin. §. si verò nec dolum. vt extra, de postu. c. j. ij. q. v. quanto. & de expēsis, quas missus fecerat, quas debebat recuperare ob istius contumaciā, deducētur, quas fecit iste volens recuperare ob illius contumaciam. Verùm si missus absens sit iusta de causa dicit G. Na.[h] q non est passo missionem restituēda possessio. Ego non puto q eius absentia, quantumcūq; iusta, obsit volenti satisfacere iuri, & possessionem intra annum recuperare: licet vocandus 36 sit, vt s. versi. proxi. ¶ †Quid si postq; quis recuperauit possessionē, interim contumax est, sicque iterum patitur missionem: & iterum satisfacit, & cauet, & possessionem recuperat, & sic in infinitum facit, ne principale negotium valeat diffiniri? Resp. dixerunt multi q iste satisfacit iuri, quod ei pœnā aliam nō imponit, nisi q expensas restituat, & satisdet: & beneficium iuris nemini est negandum. xxviij. dist. de his. extra, de secun. nup. ca. pe. & fi. & sic coram me nixi sunt defendere. Videtur tamen q potest excommunicari. extra, vt lite non conte. quoniam. in fin. Vel dici potest, & non improbabiliter, quòd actori iudicis officio prouidebitur: vt extra, de restitu. spolia. frequens. §. solet.[i]

ADDE, quod communiter Cano. in cap. primo. de eo qui mit. in possess. causa rei seruan. volunt quòd in reuocatione siue primi, siue secundi decreti, sit necessaria citatio partis. Idem tenet do. Anto. in cap. cùm contingat. de dolo & contum. Et Anto. de sancto Georg. in cap. cum cessante. extra, de appella.

ADDE, quod Hostiensis in Summa, extra, de eo qui mitti. in possess. causa rei seruan. versicu. illud not. dicit notabiliter, quòd quemadmodum in missione in possessionem necessaria est summaria cognitio, vt suprà dictum est: ita & in restitutione facienda: vt scilicet non fiat restitutio, absente misso, &c. sed sufficit, quo ad interrumpendam annalem præscriptionem oblatio facta intra annum. ibi vide.

g ¶ Ex parte. ij. Corrige dilecto. in gloss. ij.

h ¶ G. Na. in decreta. dilecto. de verb. signifi. & in decreta. vlti. de eo qui mit.

i ¶ Solet. libro sexto. Omnino vide quod scripsi post Hostien. de dolo & contu. capi. primo. super verbo, offerat. & vltra illa, certum est quòd iste etiam ex prima contumacia satisdat de stando iuri: vt hic dicitur. Ex illa ergo cautione distinguatur: quæ si secundò eueniat, aggrauetur taliter, quòd plus non attentet. quod iuste fiet propter recidiuam. Facit de hæc. accusatus. in princip. libro vj.

De Secundo Decreto. Rubrica.

SAtis Clarè ac compēdiosè de primo decreto tractauimus. Restat igiť vt de secūdo aliqua disputemus. In quo cōsyderādū est, Quid sit secundū decretū. Qualiter interponatur. Quādo, & intra quod tēpus. In quibus actionib⁹ vel rebus. A quibus iudicibus, & quo iure postuleť interponi. ¶ Et quis sit eius effectus.

SVMMARIVM.

☞ Secundum decretum quid sit.

VIdendum Igiť pri⁹ occurrit † qd sit secūdū decretū. Est aūt secūdū decretū, secūd⁹ iussus iudicis, quo iubet bona alicui⁹ ꝓpter cōtumaciā possideri: q̄ pri⁹ ex primo decreto detinebanť: velut ex sequētibus apparebit. & ꝓbať extra, de eo, q mit. in pos. cā rei ser. c. j. & ff. de dānfe ꝑtons officiū. & l. ꝑtor. & l. si finita. §. Iulia. & ff vt leg. vel fideicōmis. no. ca. l. j. ff. vt in pos. leg. l. j. & C. eodē. certa forma.

SVMMARIVM.

1. ☞ Secundum decretū nūquam interponitur, nisi cum causæ cognitione, & vtraq; parte præsente.
2. Secundum decretū interponi debet, cùm reus non reperitur: & denunciatione facta in eius domo, vel vico, si non venerit, vel si venerit, & nihil rationabile proposuerit, quare non debeat interponi.
3. Exceptionem excommunicationis opponens petenti secundum decretum, an sit admittendus.
4. Actor petens secūdum decretum interponi, qualiter suam petitionem formabit.
5. Petens aliquid sibi in solutum dari, quomodo formare habeat suam petitionem.
6. Formarum diuersitas in casu interponendi secundi decreti, quo ad dationem in solutum.
7. Petente aliquo sibi bona dari in solutum, debet iudex mittere præconem ad citādum partes, seu defensores: quod si nullus appareat, constituet curatorem bonorum, qui sub forma speciali facere habeat illorum inuentarium.
8. Forma secundi decreti, seu dationis in solutum.
9. Creditoribus pluribus in petitione secundi decreti concurrentibus, quæ & qualiter facienda sit narratio: & si non sint tot bona, quæ sufficiant creditori posteriori, quid sit agendum. & nu. seq.
11. Addita in solutum, quo pacto quis possit habere recursum.
12. Dominium nō acquiritur per primum decretum, sed sola custodia.
13. Iudex qbus verbis vti debeat in sui decr. ꝓlatiōe.
14. Iudex quomodo se habere debeat circa secūdi decreti interpositionem in personali actione.
15. Sententia de vendendis rebus debitoris, quo casu sit solum interlocutoria.
16. Missio in possessionē, & venditio, an locū habeant contra ecclesiam sicut contra pupillum.
17. Venditio bonorum ecclesiasticorum, qualiter sit in actione personali facienda.
18. Curator volūtarius dandus est iudicis authoritate bonis debitoris vēdendis, vel creditori assignādis.
19. Emptore non inuento, de re diu subhastata, qualiter habeat iudex de illa prouidere.
20. Differentia inter rem vendi, vel in solutum dari ex secundo decreto, vel per interlocutoriam sententiam, vel diffinitiuam executioni mandatam.
21. Missus in possessionē ad hoc vt petere possit venditionem, quatuor sunt necessaria.
22. Aduersarius reo absente probās debitū, nō autem proponit exceptionē reo competentē: an si iudex tunc pronūciet vēditionem, possit illā retractari.

Qualiter interponatur secundum decretum.

NVnc dicamus qualiter interponatur. Super quo notandū est q, secūdum quosdā, secūdū decretū locum habet tātū in personalib⁹. Alij dicūt q in personalibus, & in realibus locū habet: vt dicetur j. in §. videndū. ver. hoc quoq;. Vnde secūdū vtrāq; opinionē aliquas formas subijciam⁹. & primò prosequamur cùm personali actū est. ¶ † Scias ergo q si quis missus est in possessionē aliquarum rerū pro modo debiti declarati: nec veniat absens intra tēpus, de quo habetur j. §. iuxta. tunc veniat missus ad iudicē, & petat bona, in quibus sunt missus, sibi in solutum dari. Ad quod hoc ordine procedetur. Iudex enim adhuc illum citabit: ª vt C. de iud. auť. iubemus. Nā secundū decretū, vtraq; parte præsente debet interponi. ff. de dā. inse. dies. §. si forte. & probatur & not. secūdum papā extra, de eo, qui mit. in pos. c. j. & j. §. restat. in prin. cùm debeat interponi cū causæ cognitione: vt ff. vt in pos. leg. l. si is, a quo. & extra, vt lite nō cōtest. quoniā. §. qd si sup. & ff. de dā. infec. si finita. & in præ. §. si forte. & vbi desyderať causæ cognitio debet fieri vtraq; parte præsente. ᵇ ff. de re iud. de vnoquoq;. ff. de minorib. causæ. ff. de bo pos. l. ij. §. pen. extra, de causa pos. & propri. c. j. ff. de adop. nam ita. ff. de mino. verū. §. causa. & iudex admonebit illum, q caueat, vel iuri pareat. Et si respōdeat, volo: cessat secūdū decretū. Si autem dixerit, nolo: vel cōparere nolit: tunc interponit: vt j. ti. proxi. vers. pe. quia contumacia pro præsentia habetur. extra, de do. & cōtu. veniens. ff. de re iudi. contumacia. Et quod iterum sit facienda monitio, dicit l. C. de iudi. auť. iubemus. ff. de iud. & post edictū. In causæ autē cognitione vertitur, an sit pupillus vel absens causa Reipublicæ: vt j. §. proxi. & s. § restat. ver. sed pone. & seq. & similia: vt j. §. vidēdum. Quod si probetur, non debet iudex properare ad secūdum decretū: alioquin datur restitutio: vt in præd. l. si finita. §. sed si forte. & §. postea. & l. si quis missum. & l. eorū. ff. ex qui. cau. ma. ab hostibus. §. si damnum. quod dic secūdùm Rof. in. h. in tit. de secūdo decre. ᶜ & iunge quod est j. §. restat. ¶ † Quod si reus nō reperiť, debet denūciari in domo sua, vel in vico eius præconizari, si quis eum defendere velit: vt dixi s. de cita. §. sequiť. ver. illud etiā nota. & si nō venerit, vel si venerit, sed aliquid rationabile, quare interponi nō debeat, nō proposuerit, iudex secūdū decretū interponere debet. ¶ † Quid ergo si opponať exceptionem excōmunicationis petenti secūdum decretū? Respōdeo, dico admittēdum: vt extra, de excep. pia. li. vj. & c. exceptionē. adhuc tamen post secūdum decretum poterit recuperare possessionem: vt dicam j. eod. § vlti. Si verò in sua perduret contumacia, potest actor impetrare q possit bona vendere, vel quod sibi dentur in solutum, vt infra dicetur. ¶ † Actor igitur petens secundum decretum interponi, sic suam petitionem formabit:

FORMA. Coram vobis domine tali, propono ego talis, q cùm nuper M. ad meam instātiam citauissetis peremptorie, vt veniret tali die, in tali causa responsurus mihi, prout ordo exigeret rationis: ipse tamē die ipsa per se, vel per alium non cōparuit, nec etiam post diutius expectatus: propter quod ob eius contumaciam missus fui per vos ex primo decreto in possessionem talium rerū ipsius: cæterum cùm ipse cōtinue in eade cōtumacia perstiterit, tantumq; tēpus sit elapsum q sufficit ad interponēdum secundum decretum, peto mihi dari, & adiudicari in solutum dicta bona, in quarū tui possessionem causa rei seruandæ inductus. Et hoc cùm actum est reali actione. ᵈ j. vers. verum. Si verò personali, dicat vt supra per omnia, & hoc saluo, quod post illa verba, talium rerum ipsius iungatur, pro modo debiti declarati. Vel dicat sic:

FORMA. Peto mihi dari, & adiudicari in solutū in bonis, & de bonis eiusdē Martini tantū, quod valeat centū, vel noīe sortis, in qbus mihi teneť: & duplū noīe pœnę, & expēsas factas, & faciēdas. Et hoc peto ex vigore pluriū instrumētorū, vel ex vigore talis instrumēti, & sūt x & centū g. Vel breuius cōcipe vt infra in trac. libel. de eo q mit. in possessionē cā rei seruā. ver. cæterū. ¶ † Aliquā autē vxor alicuius seu pater vxoris petit sibi dari in solutum pro dote de bonis viri ad inopiā vergētis: & tunc dicat

a ¶ Citabit. Et est casus expressus ff. qđ cuiusq; vniuer. l. j. §. quibus autem. Quod ergo dicit lex, cōsentaneum. de perseuerante in contumacia, sup. quod apparet per nouam citationē. Nec mirum: quia l. præsenti. C. de his qui ad ecc. confug. ante medium secūdum decretum vocas sentētiam. ergo ad illam necessariā est præsentia vel cōtumacia. ff. de re iudi. de vnoquoq;. et C. quomodo & quando. l. ea quæ.

b ¶ Præsente. Et à iudice pro tribunali sedente, vt dixi s. §. ij. post princ.

c ¶ Secundo decreto. Dat hanc remissionem propter cōtrarium quod ibi signat de l. ignorare. ff. de resti. mi. & eorum, qui Reipublicæ causa absunt. vbi contra sic absentis bona possidentur, si nō defenduntur. Respōdet, q verum est, bona possiden, si nō defenduntur: sed allegata ipsorum absentia non coguntur se defendere. ff. eo. eum, qui in prouincia. l. ij. sed ibi glo. contra, s. quòd bona possidebuntur, si non defendātur. Dicit autem ibi Rofr. quòd quādo nō allegatur causa absentiæ, & sic possidentur bona, bene contrahitur ibi pignus: non tamen tale, quale in rebus aliorum. Hoc intelliges per versi. sed pone. s. proxi. allegatum. & sic intelligitur l. eum, qui. ff. de priui. credi. quæ dicit ibi pignus nō contrahi: vt etiam ibi not. de hoc plenius scripsi de eo, qui mit. in pos. c. si. post princ. magnæ glossæ.

d ¶ Actione. Miror de hoc dicto quòd excusari non patitur de litera corrupta remissio sequens, nec verba, quæ sequitur. Somnulentus ergo erat hic author. Vel dic quòd loquitur de reali mista, & in quantum sapit naturam personalis. de quibus j. §. vidēdum. & s. tit. j. §. sequitur. versic. quid si forte.

dicat centum libras, quas ei dedit in dotem, & petit expensas factas, & faciendas, cùm male vtatur sua substantia, & ad inopiam vergat. extra. de consue. ex parte. C. de iure dot. in rebus. & l. vbi. & sic in similibus casibus, in quibus petitur aliquid dari in solutum. ¶ Porrò a iudice huiusmodi petitione recepta, citetur seu iterum: & si venerit, ordinario iudicio procedatur: vt fiat litis contesta. & iuretur, vt dixi suprà in principio, & i. §. sequitur. versic. interposita igitur. Quod si non venerit, faciat per publicum praeconem proclamari, quod omnes alij creditores, & ius habentes in bonis illis, vel ea defendere volentes, compareant coram eo. 6 † Cuius nuncij seu praeconis relatio hoc modo scribatur:

FORMA. Titius praeco, seu nuncius communis Viterbien. proclamauit, vel retulit se praeconia voce proclamasse, in palatio in ciuitate Viterbien. quòd si quis habet vel habere credit ius aliquod in bonis M. vel ea defendere vult, veniat vsque ad talem diem, coram iudice tali. Similis quoque fiat proclamatio in contrata debitoris: & relatio eodem modo scribatur. ¶ Caeterùm si aliquis ius habens in bonis, vel ea defendere volens, coram iudice in praefixo termino compareat: eius comparitio hoc modo scribetur:

FORMA. Anno, mense & die talibus, talis, in talis iudicis praesentia constitutus, dixit, & protestatus fuit se habere ius in bonis M. ex causa debiti quinquaginta librarum quibus idem M. tenetur eidem, vel ex alia tali causa. Vel sic:

FORMA. Anno &c. vt s. vsque, constitutus, iunge, talem sibi petitionem porrexit coram vobis domine, &c. ponatur tota de verbo ad verbum: quòd si plurium plures sint petitiones, per ordinem vna post aliam scribatur. ¶ Si verò aliquis se offerat volens bona defendere, eius comparitio, & oblatio sic scribatur:

FORMA. Anno, &c. talis coram tali iudice constitutus dixit, & protestatus fuit quod bona M. contra talem, & contra quemcunque petitorem, & contradictorem vult defendere, ne ea in solutum dentur, tali ratione. Et no. quod vbi sunt plures petitores, nihil interest an alij habeant tenutam de bonis debitoris, vel non: dummodo prius habebat: & si venerit aliquis dicens se ius habere in bonis ipsis, vt pote quia illa bona ad se spectent, vel quod ea velit defendere: scribetur eius narratio, & ius, quod se dicit habere, quare illa defendere velit. Huiusmodi ergo protestatione scripta defensor ipse satisdabit, prout dicetur j. de satisd. §. expedita. versi. porrò. & postea petitores, seu actores contestabuntur litem, & iurabunt de calumnia cum ipso defensore, & procedet in lite prout infrà dicitur. ¶ Quòd si nullus defensor appareat, constituetur curator ipsius bonis: vt j. eod. §. versicu. cùm autem. sicut diximus s. de cur. §. vel autem. versicu. item nota quod quandoque datur. Et qualiter petentur curatores: dic vt j. in tracta. lib. de iudi. §. generalia. versi. item bonis. & seque. qui curator bonis absentis: & inde 7 fensi perquisitis de illis † faciet inuentarium, quod scriberetur in actis iudicis in hac forma:

FORMA. Hoc est inuentarium factum à P. curatore constituto bonis M. absentis & indefensi. In primis quidam dixit se inuenisse in dictis bonis vnam domum in tali contrata sitam, intra tales cõfines. Item vnam petiam terrae positam in tali loco. Item vnum scrinium. De hac forma vide j. de instr. edi. §. edicto. versi. huius autem. & seq. ¶ His peractis curator bona illa defendet, & contestabitur litem, & iurabit de calumnia cum petitoribus,[a] & procedetur in lite cum curatore, vel defensore hoc modo: Producentur enim instrumẽta & probationes hincinde, & iudex secretè eliget aliquos viros idoneos, qui sciant bona debitoris: & hi sacramento prius ab eis praestito, aestimabunt fideliter illa, scilicet in inuentario scripta: quae aestimatio singularum rerum iudici secretè dabitur, & in actis redigetur, & postea bona ipsa vendantur: vt j. ver. emptore. parte, quae absens est, citata ad audiendũ sententiam peremptorie partibus praesentibus, vel vna praesente, altera absente citata: tamen sententia in scriptis[b] sub hac forma proferetur:

FORMA. † Secundi decreti seu dationis in solutum: In Christi nomine amen. Cùm nos talis iudex nuper ad instantiam H. primò, secundò & tertiò peremptoriè M. citari fecissemus, vt coram nobis certo termino compareret: eidẽ H. respõsurus prout iustitia suaderet: idem M. comparere per se, vel per procuratorem idoneum cõtumaciter recusauit: propter quod eundem H. in possessionẽ taliũ rerum ipsius M. causa custodiae inducendum decreuimus pro modo debiti in eius petitione contenti. Verùm eodem M. in sua contumacia perdurante idem H. coram nobis cõparuit, & petitionẽ huiusmodi obtulit corã nobis. Coram vobis, &c. posito toto eius tenore, postea iungat sic: Nos verò in quantũ potuimus per iustitiae semitam incedẽtes, per talem praeconẽ communis in palatio ciuitatis Viterbij, & contrata eiusdem M. publicè fecimus proclamari, quod si quis haberet, vel se habere crederet ius in bonis ipsius M. aut illa defendere vellet, vsque ad talem diem in nostra praesentia compareret. Verùm nemine comparẽte, P. curatorem constituimus ipsius bonis, qui de bonis inuentis inuentarium fecit: & ea per viros expertos, & iuratos fecimus fideliter aestimari, & aestimationem rerum in actis redigi. Lite igitur inter praefatum H. & ipsum P. curatorem legitimè contestata, praestitoque a partibus calumniae sacramẽto, quo dictus H. asseruit se rationabiliter credere, petere, & in nullo eorum, quae in eius opinione continentur, sibi satisfactum esse, conclusoque in dicto negotio, visis instrumentis, & auditis, ac intellectis rationibus, & allegationibus partium earundem deliberatione nobiscum, & cum peritis super his praehabita diligẽti, Christi nomine inuocato, partibus praesentibus decernimus, pronũciamus, & iudicamus in solutum dandum, seu dari debere eidẽ H. & sibi damus & asignamus per hoc secũdum decretum in solutũ talẽ domum pro tanta summa: sicut fuit

a ¶ Petitoribus. Qui petierũt sibi dari in solutum bona debitoris. ¶ Quaerit autem Richa. Malum. si post processum huius causae, veniat debitor paratus satisdare, & expensas restituere: & petit sibi de nouo libellum offerri, dicens curatoris processum sibi non praeiudicare. In contrarium dicitur, quòd causam recipere debet in eo statu, in quo est: quod sit iuris. Et propter nouitatem solutionis breuiter totum colligam, quod allegat. Pro parte debitoris allegat fauorem, quẽ iura dant defensioni in vniuerso. C. de procur. exigendi. ff. eod. titu. seruum. §. publice. Iste autem fauor respicit omnẽ defensionis partem. ff. de regu. ius. semper specialis. & l. sequenti. Pars autem potissima defensionis est, libelli oblatio, & receptio; quae etiam substãtialis dicitur. de quo satis in cle. de verbo. sig. saepe. in gloss. datur. Per hoc ergo, ex quo debitori conceditur defensio, ergo & libelli oblatio. ¶ Secundò inducit contra processum factũ cum curatore, quòd ipse non egit mandato debitoris, sed legis: & sic resistit processui regula. ff. de regu. iur. nemo alieno nomine agere potest. Ille igitur processus nullus non impedit inchoandum. ¶ Tertiò inducit quòd causa cessante, vel remota, cessat, vel remouetur effectus. Cùm igitur à contumacia debitoris processerit datio curatoris, & illa cesset in satisdare, satisfacere, & obedire parato. ff. de re iud. contumacia. ergo cessabit processus inchoatus cum illo. Facit ff. de reg. iur. nihil tam. ¶ Quartò inducit ff. de oom operis nunci. praetor. §. penulti. vbi dicitur ius quaesitum nunciatori cessare, si per eum postea steterit quò minus ei satisdetur: ergo & cessabit, &c. Ad idem ff. iudi. sol. l. iij. §. penultimo. vbi dicitur, ob rem non defensam stipulationem non committi, quandiu potest existere qui defendat. Si hoc est in eo, qui promiserat: fortius in illo, qui non promisit. Inducit ad idem l. Senatus. ff. de accusa. vt scilicet iste penitus onere satisdationis, & condemnatione expensarum io plus non premitur. Item eius fauore datus est curator ergo &c. l. quod fauore. ff. de legib. Item quòd per litis contestationem non solùm alicuius conditio fieri deterior. ff. de regulis iur. non solet specialiter allegat C. de praescri. xxx. anno. si quis emptionis. & aut. ei qui iurat. C. de bo. autho. iudi. pos. & authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & decre. quoniam. §. in alijs. vt lite non contesta. & specialiter l. si pupillus ff. de priuil. cred. In contrarium inducit l. secundam. ff. de curato. bo. dan. quae expressè dicit, omnia acta, facta, vel gesta rata fore. Ad idem l. penul. eod. titu. & l. vltima. in fine. de fideiuss. tu. Inducit etiam materiam regulae, factum legitimè. de regulis iuris. libro. vj. & l. sancimus. C. de admi. tuto. Item actus iudiciales non debent pendere. ff. de iudi. non quemadmodum. Cuius contrarium hic esset. Item de qua re iudex cognouit, &c. ff. de iud. de qua re. quod hic cessaret. Item iudicium elusorium fieret contra. l. eodem titu. si praetor. Item acta tunc solùm cum conducuntur, cùm vtraque pars consentit. ff. de re iudica. l. acta. Item cõtumacia afficit damno sentis: vt in praedicta l. contumacia. ergo non obtinet: et ita secta cum curatore reuocari: sicut nec obtinebit per suam appellationem gesta rescindi. C. quorũ appel. non reci. l. 2. ¶ Soluit, vt dicit, pro vtraque parte: vt scilicet obtineat creditor per rationes allegatas pro eo. Debitor etiam obtinebit ista praecipuè ratione, quia processus dationis in solutum fit propter contumaciam debitoris indefensi: non contra defensum per se vel per aliũ. ff. ex quib. causis in poss. ea. l. hoc autem. §. primo. in fi. & §. praetor ait. & §. fin. Sed debitor hic defensorem habebat curatorem datum bonis, qui litem suscipere & mouere debebat, sicut ipse debitor: vt praedicta l. secunda. de curato. bo. dan. Non poterat ergo pro eo tempore dici cõtumax: vt in praedicta l. hoc autem. in fine. Cessabit ergo processus dationis in solutũ: quia debitor suscipiet causam in statu, in quo erat: & excipiet contra creditorem de inepto modo agẽdi: quia debuit dari curatori libellus super personali actione, non super datione in solutum: & contra creditorem pronunciabitur, propter ineptitudinem: & de nouo super principali actione offeretur libellus. Nec obstat contestatio litis: quia post eam bene opponitur talis exceptio. ff. de except. l. exceptiones. §. fi. & si mensor fal. modum dixe. l. j.

b ¶ In scriptis. Dicebat Iacobus in fine sui tractatus differentiam hanc inter primum & secundum decretum: quia secundum oportet fieri in scriptis: primum, non.

ADDE tu ad hunc versiculum in quantum tractat de curatore bonis dãdo, &c. quod absente debitore, si debitum est liquidum, qualiter sit creditoribus satisfaciendum, & qualiter hic curator bonis datur, & an sit dandus: vide Bald. in l. curator. ff. de cura. fur. dando. & ad quod ibi dixi, debito liquido adde huic infra eo. versi. vltimò nota.

à præfatis æstimatoribus æstimata, s. pro xx. & talem vineam pro tanta summa, sicut à præfatis fuit æstimatorib⁹ æstimata, s. pro c. et talem ortum pro tanta summa, quanta fuis æstimatus, s. pro decē sol. nomine expēsarū taxatione à nobis facta, & iuramēto præmissis: quæ quidē res sibi per primū decretum fuerāt asignatæ. Hæc forma vtilis est, q̄q̄uis nō vbiq̄ seruetur & probatur extra, de eo, qui mit.in pos.causa rei ser.c.j. ¶ 9 †Si autē plures creditores simul concurrant in petitione huius secundi decreti, narrabitur qualiter ipsi missi fuerūt in possessionem ex primo decreto propter rei contumaciam, vt iam dictum est. & qualiter quilibet eorum suam obrulit petititionem, & qualibet earum in libello inseratur: postea incipias sic:

FORMA. Nos verò quātū &c. vt s. vsq. inter præfatū. vbi dic præfatos &c. verba seqoētia singularis numeri resolue in pluralē decēter. & sic prosequere vsq. partibus præsentibus. postea iūge: quia dictū H. inter creditores ipsius M. inuenim⁹ priorem tēpore: & ideo iure potiorē Primo loco decernimus, pronūciam⁹, &c. vt s. vsq. in fi. postea subiunge: & quia secūdo loco post dictum H. inuenimus N. alijs creditoribus eiusdē M. potiorē, decernimus & pronūciamus &c. vt s. ¶ 10 †Si autē nō sint tot bona, quæ sufficiant creditori posteriori, post præmissa sic dices: prædicto verò Sempronio: quia nihil aliud in bonis dicti Antonij potuit reperiri quod ei possit adiudicari in solutū, eidē cōtra eūdē M. & eius bona, & bonorū possessores, & etiā cōtra eius futura bona, si qn̄ eū ad pinguiorē fortunā peruenire cōtigerit, integra iura reseruo. Lata fuit hæc snīa &c. Præmissa probant. C. qui po. in pig. habe. assiduis C. de iur. do. per totū. & extra, de sol. c. fi. de te. spo. olim. ij. & j. ver. illud autē. ¶ 11 †Sed pone q̄ vnus tātū ex pluribus creditorib⁹ egit cōtra debitorē, & sentētiā de bonis suis habuit, & demū ex secūdo decreto illa in solutū recepit: postmodū veniēs alius creditor nihil inuenit de bonis debitoris: nunquid si sit potior, poterit ad data in solutū habere recursum. ª Videt q̄ sic: vt ff. de noxa. act. electio. §. si absente. ibi enim secūdū decretū interpositū erat, vt patet ibi: vt in inte. rest. &c. & in fi. dū dicit, dominij acquisitione, &c. tn̄ dicit creditorē audiēdū. Nō enim potest ibi de primo decreto loqui: quia tūc sine restitutione audiret de iure cōmuni: vt extra, vt lite nō cōte. quoniā. §. in alijs. & sic restitutio cessaret: vt ff. de mino. l. causæ. ij. ¶ 12 †Et quia p primū decretū dñium nō acquirit, de quo ibi dicitur, sed sola custodia, vt in præ. §. in alijs. & ff. de acq. pos. l. iij. §. pe. Sed dic q̄ aut creditores fuerūt admoniti, vel erant præsentes & sciētes: vt tūc nō audiantur, q̄q̄ potiores: quia iura sua remisisse videtur: vt C. de remis. pig. si en tēpore. & l. si hypothecas. & extra, de re iud. quāuis. Aut non fuerunt moniti nec præsentes, nec sciētes: vt tunc audiātur post secundū decretū: vt s. nam licet præ. l. electio. in causa noxali loquatur: eadē tn̄ ratio est in alijs. Vnde idē esse debet extra, de cōsti. trāslato. ff. sol. l. Aquilliud. & facit ff. de noxa. acti. in noxalibus. & l. si noxale. vbi præsentia à iure suo remouet creditorē. Itē facit C. de iure do. impe. l. fi. §. & postq̄. vbi etiam ipse debitor post secūdum decretū audiri videtur. ff. de pœnis. diui. in prin. & ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. sicut. §. nō videt. & quod no. C. q. po. in pig. hab. cùm tibi. ¶ 13 †Sanè licet præscripta forma secūdi decreti in personali bona sit: iudices tamē pro maiori parte facilius se expedire cōsueuerūt. Præmissa enim decreti narratione dicūt sic:

FORMA. Ab isto die in antea asigno tibi res illas, quas tenes ex secundo decreto, in solutū. vel tibi cōcedo ex secūdo decreto q̄ res illas posis vēdere vel distrahere: vel concedo tibi q̄ in bonis oībus, in quorū possessionē es inductus, authoritate nostra de cætero verā habeas possessionē. Hæc bene probātur extra, de eo, qui mit. in posses. causa rei ser. c. j. De hoc s. tit. proxi. §. sequitur. ver. porrò [illegible]tur. Innoc. papa iiij. verò dixit, ᵇ q̄ sic debet dicere iudex in decreto, Cōstituo, vel decerno, vel iubeo te esse verum possessorem talis rei. Et licet iste in veritate non possideat: tamen iura possessoris habet. Nā facit fructus ipsius possessionis suos, vt suprà, §. restat. versi. hoc autem. & præscribit ac si possideat. vt s. eo. ᶜ §. si Vel sic: Iubeo tali contumaci, vel cōdemno ipsum, vt tibi tradat possessionē talis rei: & si tali sentētiæ nō obtēperauerit, manu militari res ab eo auferat: vt in eo. §. ver. & not. q̄ si missus. & hoc satis cū præmissis cōcordat. ¶ Et nota q̄ post huiusmodi snīam, seu decretū, iudex præcipiat dari actori corporalem possessionem q̄ præceptum in actis sub hac forma redigetur.

FORMA. Talis iudex præcepit Titio nuncio, seu cursori talis curiæ, vt inducat H. in corporalem possessionē talis domus, sibi ab eodem iudice datæ, & adiudicatæ in solutum ex secundo decreto. Sed & de datione possessionis, quam facit nūcius, fiet instrumentum publicum sub hac forma.

FORMA. Titius nuncius cōmunis Viterbij de mandato seu præcepto talis iudicis induxit H. in corporalem possessionem talis domus, positæ in tali loco, infra tales confines sibi datæ & adiudicatæ in solutum ex secundo decreto per sententiam ab eodem iudice latam, manu talis notarij scriptā. ¶ Verùm secundùm eos, qui dicunt in reali necessarium esse secundum decretum, sic poterit formari. Præmissa enim iuxta prædicta narratione decenti concludet iudex sic:

FORMA. Vnde ex secūdo decreto te verū cōstituo rerū prædictarū possessorē, vel cōcedo tibi, &c. vt s. versi. sane. vel pronūcio te verā possessionē huius rei habere, in cuius fuisti possessionē causa custodiæ missus: ᵈ vt probatur extra, de eo, qui mit. in poss. caus. rei ser. c. j. Vel dic, vt iam dictum est. ¶ 14 †De præcepto autē in cōfessum facto qualiter fiet, & de eius executione. vide infrà de sententia. §. vt autē. versi. nunc dicamus. ¶ Illud autē circa secundi decreti interpositionem in personali actione notandū est. ᵉ nam tunc iudex primò præcipiet bona vendi, si debitor latitet. Dicitur autē latitare debitor, quādo turpiter, & fraudulēter se occultat, vt euitet cursum creditorū. ᶠ C. de bo. aut. iud. pos. cùm proponas. & l. pro debitore. & illi creditores tātùm possunt vēditionem fieri interpretare, quoa debitor voluit defraudare: vt ff. qui. ex cau. in pos. ea. Fulcinius. §. quid sit. & §. vtrū. Si autem vocatus nō latitat, vt creditores frauder, nec cōtumax est, sed abest ex quacunq; probabili causa, vel nō probabili, necessaria, vel volūtaria, creditores mittētur in possessionē bonorum: non tamē bona vendentur: vt ff. ex qui. cau. ma. in integ. rest. item ait. §. hoc autē. Nam si quis vendit bona tanq̄ latitantis, cùm nō latitat: nulla est vēditio: & reuocabitur, vel ipso iure, vel per beneficiū restitutionis in integrum. ff. de dā. infe. si finita. §. si forte. & in præd. l. Fulcini⁹. §. si quis possederit. Rarò ᵍ ergo fiet venditio, nisi reus latitet fraudulēter: vt in præ. §. hoc autem. & in præ. l. Fulcinius. §. j. & ij. Rarò ideo dixi, quia cōtra puberem, minorē, & contra furiosum, & contra pupillum, si ex alieno facto conueniātur, fit venditio, si res expediat, vel si debitum vrget, vel si dilatio esset damnum creditori allatura: vt in præ. l. Fulcinius. §. adeo. & l. si minor. & l. apud Iulianū. ꝛn. j. & l. in pos. ꝛn. j. ff. de bo. aut. iud. pos. si verò ex respōsis j. & tn̄ istæ psonæ latitare nō possunt. ʰ Imò etiam plus videtur ex prædicta l. secūdùm Innoc. iiij. licet multi ⁱ contradicant, q̄ etiam in alijs personis à prædictis vbicunq; iusta causa mouerit iudicem, fiet venditio. Si enim fit contra hos non latitan-

a ¶ Recursum Albertus Galeo. extra volumen fortificabat quæstionē, scilicet quando in platea, & in vicinia, palam & publicè fuit præconizatum: q̄ si aliquis in bonis illius ius haberet, vel illa defendere vellet, veniret intra certam diem, & nullus venit: & tamen etiam eo casu dicit priorem creditorem audiendum, ad reuocandum illud secundum decretum, ex quo personaliter: vel ad domum nō fuit citatus. Missio enim & contra voū non præiudicat alteri. ff. ne vis fi. ei, qui in pos. l. j. Forma autē citationis à iure data seruāda est. ff. de dam. infect. l. iiij. §. prætor. de qua vide de do. & contu. causam. in ij. gl. & de eo, qui mit. in pos. c. fi. a qua recedi non licet. ff. mandati. diligenter. & l. si quis pro eo. & proclamatio illa nō nocet: quia vox præconis paucis innotescit. C. quomodo & quando iud. l. consentaneum. & authen. qui semel. ff. de in integ. rest. l. diuus. & sic dicit te misisse dominū suū secundū hoc quod in soluoo. j. de admonitione dicitur. Item leges personaliter, vel ad domum, & in alijs fit etiam vera solutio. ADDE quòd q. Alb. Gal. potest fortificari per ea, quæ consuluit Pet. de An. cōsi. cccvij. incipiente, efficax ratio q̄ si episcopus faciat fieri proclama generale, q̄ si quis prætēdit habere vsuras à tali, compareat intra tale tēpus, alioquin nō audietur: quod nihilò minus absens, vel impeditus eis pso etiam termino, debebit audiri. Et si fuerit in ciuitate: tunc non posit agere contra vsurarium, sed cōtra pauperes, ad quos bona vsurarij peruenerunt non obstante proclamate generali. Pro constanti tamen non ponit q̄ proclama generale præiudicet nō comparenti ad docēdum de iure suo: licet fuisset in ciuitate, quin posit etiam contra vsurarium agere, ex quo personaliter citari debebat tanquam descriptus in libro ipsius vsurarij.

b ¶ Dixit. De eo, qui mit. in pos. c. j.

c ¶ Vt s. eo. Scilicet de primo decreto.

d ¶ Missus. Nec debet addere abdicationem proprietatis in reali: si tamen hoc faceret, tenet adiudicatio in possessione; licet in proprietate non teneat: vt dixi de reg. iur. ea, quæ. lib. vj. super glo.

e ¶ Notādum est. Secundùm Iaco. Bal. de secundo decreto. post princ.

f ¶ Creditorum. Canonista videat suffragium decre. consultationibus. quā statim allegabo.

g ¶ Rarò. Interponit ad verba Iaco. quæ scripserunt Innoc. & Host. in decre. dilecto. de verbo. sig. sed ego illa posui de offi. dele. cōsultationibus. super ij. glo. vbi ad literam vide totum quod sequitur. vsque ad versicu. sed qualiter.

h ¶ Possunt. De furioso & pupillo cōceditur: de minore adulto dubitatur. Tamen gloss. in l. si minor. videtur hoc tenere. ff. de bo. aut. iudi. pos.

i ¶ Multi. Vt ipse dicit.

latitantes, quę fauorabiliores ſunt: quare multò magis nõ fieret cõtra alios. Et ſi dicis ꝙ cõtra prędictas ſit ex nulla cã: quia ſ. latitare fingunt, ꝓpter tutores et curatores eorũ latitãtes: certè hoc verũ nõ eſt, vt patet in cõcor. quæ ſunt ſ. ti. ꝓxi. §. ſi. ver. ſed nunquid. imò lex dicit expreſsè, ꝙ etiã ſi nullꝰ latitet, tñ cõtra prędictas pſonas fit vẽditio: vt ſ prae. §. adeo. Itẽ ſi miſsio et vẽditio fiũt in reali, vbi fit ſolũ miſſio in re petita: vt ſ. §. reſtat. ver. & ſcias. quare non fiet etiã in perſonali. Sed dices, quomodo tã grauis poena infligeť abſenti non contumaci abſq; ordine iudiciario? Rñ. hoc fit propter malitiã latitãtis. fit ẽt cõtra alios, propter multa mala q̃ venire poſſent, niſi hæc fierẽt, licet rariſsimè fieri debeant, niſi contra latitãtes, vt ſupra: & tunc etiã adinuentũ eſt remediũ cõpetens, quia ſi facta ſit vẽditio, debito nõ exiſtẽte, agiť actione prẹiudiciali in rẽ ad recuperãdam rẽ venditã: ſed certè indecens eſſet, poſtq̃ res vẽdita eſt per iudicẽ, inquirere an ſubfuerit debitũ, propter qđ vẽdita eſt: vñ dic ꝙ reuocari poterit, ſi illæ cauſæ, ꝓpter quas facta eſt, nõ ſubſint: vt quia nõ ſubſit vtilis ille, cui vẽdita eſt, vel debitor nõ grauatus debitis, vel nõ erat dãnoſum creditoribꝰ: vel quia iudex nimiũ feſtinauit. ff. de dã. infec. ſi finita. §. ſi forte. & ſic loquiť l. ff. de priuil. cre. Imperatores. vel quia nõ latitabãt, vt ſupra. Imò etiã plus vi-

15 detur. † Quia cũ hæc ſñia de vẽdendis rebus debitoris ſit ſolũ interlocutoria: et quia tũc ſummatim tñ cognoſciť. C. de bo. auť. iud. poſsi. l. ſi. §. ſi aũt. & ſ. ſ prin. huius §. ſi poſtea iudex cognoſcit ꝙ nõ ſit debitũ, ipſe idẽ venditionẽ & poſſeſsionẽ hmõi reuocabit, & etiã ſolutionẽ debitori factã. ar. ff. de re. eo. qui ſub tu. & cur. ſunt. l. magis §. ſi res. ſ. de tranſ. cũ hi. §. ſi prętor. quia qđ iuſsit vetuitve prętor, &c. ff. de re iud. qđ iuſsit. extra de accu. qualr. j. licet ſit ar.

a cõtra extra de cleric. cõiu. diuerſis fallacijs. in fi.[a] Is etiã cõtra quẽ lata eſt, poterit ſecundũ Inn. iiij. appellare: cũ in veritate nõ latitauerit. C. qũo & qñ

16 iudex. l. j. ¶ † Itẽ ſcias ꝙ miſsio in poſſeſsionẽ & vẽditio locũ habẽt cõtra eccleſiã, ſicut & cõtra pupillum: intra qđ tp̃s facienda eſt vẽditio, vel miſsio in

17 poſſeſsionẽ ex ſecũdo decr. dicã j. §. pro xi. ¶ † Sed qualr fiet hæc vẽditio in perſonalibus? Rñ. hoc iudicis officio expediť ſine libello: & ſeruabiť fortè talis modus, qualis in venditione prædij tributarij. Præco eñ clamabit publicè per ciuitatẽ ſic: Talis debet Titio decẽ, vñ bona illꝰ pro rata illorũ decẽ vendi debẽt, qui vult emere emat: & fortè ſubhaſtabitur: vt C. li. x. de fide inſtru. & iure haſtæ fiſcalis. per totũ. de reſcin. ven. ſi qs. C. ſi propter pub. penſitationẽ. & vide ſ. de citat. §. ſequitur. ver. ſi verò.

18 & infrà, §. proxi. ¶ † Cùm[b] autẽ bona debitoris

b ſunt vẽdenda, vel creditori aſsignanda, curator voluntariꝰ, nõ neceſſarius, debet bonis iudicis authoritate dari: et cõſenſu maioris partis creditorũ, q aget & cõuenitur: nec cogetur ſatiſdare, ſi litiget per ſe: ſed ſi per procuratorẽ, tunc ſic. ff. de cur. bo. dan. l. ij. §. j. & §. itẽ quæritur. Inſtitu. de ſatiſda. §. ſi verò. extra de offi. deleg. corã. ipſe etiã vẽdet bona: vt ff.

19 de cur. bo. dan. l. penul. ¶ † Emptore antẽ nõ inuento de re diu ſubhaſtata: vt ſuprà verſi. ſed qualiter iudex per ſecundũ decre. dabit illã rem ſeu bona debitoris in ſolutũ actori, vel pro debito ſibi adiudicabit, vt præmiſſum eſt. ff. de re iudi. à diuo. §. ſi pignora. C. de excep. rei iudi. ordo. x. q. ij. hoc ius. Nõ dico ꝙ iudex aſsignet per ſecundũ decre. eorũ do-

c minium: ſicut quidã ſcripſerũt[c]. quod falſum eſt: vt C. ſi pigno. in cau. iudic. l. vlti. ſed etiã iura cuiuſlibet emptoris actor emere põt: vt C. ſi pign. in cau.

d iud. l. ij.[d] Et licet prædicta iura loquantur in executiõe diffinitiua: idẽ eſt de iterlocutoria quo ad hoc. ff. de priuile. cre. pater. §. pen. ff. ex qui. cau. in poſſ. ea. apud Iulianũ. in prin. & l. Fulcinius. §. j. C. de his qui ad eccle. confu. præfer. §. cũ autẽ. ff. de bo. auth.

20 iud. poſsi. cũ proponas. ¶ † Sed quæ eſt differẽtia vtrum vẽdantur res, vel in ſolutũ detur, vel alienetur ex ſecundo decre. vel per interlocutoriã ſententiã,

e vel diffinitiuã: cũ eã iudex mãdat executiõi? Rñ.[e] hæc eſt differentia ſecundũ quoſdã: quia poſt factã venditionẽ, ex ſentẽtia diffinitiua nunq̃ reus audiť vt C. de iud. prop erãdñ. §. ſi autẽ reus. xj. q. ij. quicunq;. & ſ. ti. proxi. §. ſequitur. ver. porro. ſed poſt

e dationẽ in ſolutũ actori factã adiudicatione adhuc audieť reus volẽs, de iure ſuo probare. Secꝰ ſi alienata eſſent bona rei, ſeu debitoris, nõ in actorẽ, ſed in extraneũ: vt arg. C. de iure do. impe. l. ſi. §. ſi autẽ. Si verò nõ fuerit res creditori data, vel adiudicata, vel vẽdita, vt dictũ eſt, debitor poſſet recuperare rẽ ſuã in actione pſonali, vſq; ad xxx. annos, ſolutis impẽſis actori. Et eſt ratio: quia creditor non poſsidet ex primo decreto: vt ſ. §. iam de effectu. ver. ſed nũquid iſte miſſus. nec etiã in reali ſecũdũ

21 quoſdã: vt eo. §. prope principiũ. ¶ † Vltimò nota ad hoc vt miſſus in poſſeſsionẽ petere poſsit vẽditionẽ, quatuor neceſſaria fore. ¶ Primũ, ꝙ miſsionẽ paſſus latitet. ¶ Secũdũ, ꝙ fraudãdi cauſa latitet, vt in prædicta l. Fulcinius. §. cũ hoc edictũ. & ſ. ver. illud. ¶ Tertiũ, ꝙ de debito cõſtet. ¶ Quartũ, ꝙ tẽ-

f pus ſit prætentũ: vt C. de bo. auť. iud. poſſ. cũ proponas. & ſi quod horũ defuerit, facta vẽditio non

g tenebitur. ar. in prædicto §. cùm hoc edictũ. & arg. ff. de trãſa. cùm hi. §. ſi prætor. ff. de iti. actuq; priua. l. vnde etiam. §. vltimo. C. de teſti. ſi vnus. arg. cõtra.

f C. de iure deli. potuit. ff. de ven. in poſſeſ. mit. l. ij.[f]

22 ¶ † Sed pone, me abſente, aduerſarius meus probauit debitũ, non tamẽ propoſuit exceptionẽ mihi cõpetẽtem: puta, pacti, vel ſimilem: & ſic iudex pronunciauit vẽditionem faciẽdam. Ego verò rediens volo probare exceptionem: nunquid retractabitur venditio? Dicit Albe. quòd non. Poſſum

g tamen repetere pretium ex re vendita habitum.[g]

S V M M A R I V M.

1 ☞ Venditio bonorũ, vel datio in ſolutum, vel adiudicatio, an fieri poſsint ante litem cõteſtatam.

2 Venditio, poſt quod tẽpus poſt miſsionẽ in poſſeſsionẽ ſit facienda, vel poſt quod tempus interponetur ſecũdum decretum de re danda in ſolutũ.

3 Reo poſt miſsionẽ primam in poſſeſsionẽ veniente, & reſponſuro ante venditionem, ſiue dationem in ſolutum, an & quo pacto ſit ei poſſeſsio reſtituenda. & nu. ſequenti.

5 Debitor veniens poſt venditionẽ rerum ſuarũ, vel poſt dationẽ in ſolutum creditori referẽs quæſtionem de ipſo debito, an & quo caſu ſit audiendus.

6 Debitore petẽte reſtitu. in integrũ vbi eo abſente ſunt eius bona vendita, &c. & pronunciatũ eſt, eũ reſtituendum, an ipſa bona euincet ab emptore.

7 Emptori poſsidẽti nõ debet alterius factũ nocere.

8 Pauper exonerať à lege, & ſatiſdatione, nec videť in cõtumacia ſatiſdãdi, cùm hoc facere nõ poſsit.

9 Secundum decretum debet ſine dilatione contra contumacem interponi.

In certis non eſt locus coniecturis.

10 Secundũ decretũ propter rei cõtumaciã qñq; ante litis conteſtationẽ qñq; poſt interponi poteſt.

Secundum decretum quomodo, & intra quod tempus ſit interponendum.

IVxta Propoſitionis ordinẽ videre ſequiť qñ, & intra quod tẽptis ſecũdũ decretũ ſit interponendũ: & certè qñ apparet cõtumacia rñdere vel cauere nolẽtis: vt ff.

1 de dãno infecti. dies. §. ſi fortè. ¶ † Sed quæriť an vẽditio bonorũ vel datio in ſolutũ, ſeu adiudicatio, de quibus ſ. §. proximo. ad finẽ. dictũ eſt, fieri poſsint ante litẽ cõteſtatã, vel aliquis ad hoc cõdemnari. Et videť ꝙ nõ. nã ante litis cõteſtationẽ nõ fertur diffinitiua regulariter. extra, de electio. dudũ.

h ij. ¶ Sed dic[h] ꝙ ex interlocutoria ante litis cõteſtationẽ fit talis vẽditio: vt C. de his qui ad eccleſiam cõfugiũt. præſenti. §. ſed ſi hoc. ff. de bo. authi. iud. poſsi. ſi minor. ff. de priuil. cre. pater. ibi: quẽadmodum, &c. & ff. ex quibus cauſis in poſſeſ. ea. apud Iulianũ. j. §. proximo. ver. in omnibus. tamẽ. nã & hoc ſecũdũ decretũ ante litẽ cõteſtatã, & poſt inter-

2 poniť, &c. ¶ † Sequiť videre poſt qđ tẽpus poſt miſsionẽ in poſſeſsionẽ interponetur ſecũdũ decretũ de re danda in ſolutum, ſiue venditio fiet? Et

ii iij

a ¶ In fi. Ibi ſoluitur in glo. arg. quod

b ¶ Cùm. Reaſſumit verba Iac.

c ¶ Scripſerunt. Dicit Iac. quidã ignorans ſcripſerit.

d ¶ L. ij. Sic poſuit Iac. & ſic leges allegatæ bene conueniunt.

e ¶ Reſpõ. ſecũdum Iaco. cuius eſt iſte verſic. ſi. & incipit, ſed quæri ſolet.

f ¶ L. ij. §. quoties. ſed diuerſi ſunt caſus.

g ¶ Habitum. Vide quod dixi poſt Innocẽ. de dila. c. ij. in magna glo. verſic. vel dic melius.

h ¶ Iuxta. Dic ſecundũ Iac. cuius fuit ad literam iſte ver. dicit tamen ꝙ ſic tenebat Azo. Dicebat Dy. ſecundum dicentes ꝙ ſecundum decretum ſit diffinitiua. neceſſarium eſſet reſpondere ꝙ non poſſet. C. de temp. appel. l. ſi. §. illud. Ipſe autem dicit ſecundum decretũ eſſe interlocutoriũ: vt dicit hic author. Et patet per iura j. allegata quod ante lit. conteſt. interponitur. Ipſe autem allegat. l. præſenti. hic alleg. & C. de bo. auth. iudi. poſ. cùm proponas. in fine. Patet etiam ex eo, quia tenet contra minorem indefenſum. ff. de dam. infec. l. ſi finita. §. ſi fortè. ff. de bo. auť. iud. poſ. l. ſi minor. ſed ſi eſſet diffinitiua, nõ teneret. ff. de re iu. acta. §. vlti. & C. ſi aduer. rem iudi. l. vlti. Concluditur ergo ꝙ ante litis conteſtationem interponi poteſt: vt in prædictis legibus, præſenti. & cùm proponas.

dicũt quidam ꝙ post decem dies à die prolationis primi decreti numerãdos. ff. de constu. pecu. l. promissor Stichu. §. j. Alij dicunt, ꝙ post tẽpus, quod datur cõdẽnatis ad soluẽdũ. quod est hodie aliud, q̃ olim. ff. de iud. si debitori. ff. de re iud. si debitori. C de vsur. rei iud. l. ij. extra, de offi. dele. quærẽti. & de re iud. quod ad cõsultationem. Tertij dicunt ꝙ anno elapso à tẽpore primi decreti. quod puto,[a] quia & hoc tẽpus statutũ est ad recuperandũ possessionẽ in reali. C. de iur. do. im pe. l. fi. C. de præscri. xxx. vel xl. annorũ. si quis emptionis. §. fi. extra, de eo, qui mit. in poss. causa rei ser. c. pe. & per totum. extra, de officio ordi. pastoralis. in fi. extra, vt lite non contes. quoniam frequenter. in fin. §. in alijs. & in fi. Quarti dicunt quòd post biẽnium ad exemplum conuentionalis pignoris: vt C. de iure do. impe. l. fi. ij. q. vj. ei, qui. & in præd. l. debitori. ff. locati. quæro. Quinti dicunt ꝙ post triẽnium: vt C. de iure emphy. l. ij. Sexti dicunt ꝙ post quinquennium: vt in præ. l. si quis emptionis. Septimi dicũt, hoc tempus iudicis arbitrio esse statuendum. ff. de damno infec. si finita. §. non autẽ.[b] ff. de acqui. poss. possideri. §. finita. cùm non sit lege diffinitum. ff. de iure delib. l. j. ad fi. de pœni. dist. j mẽsuram. & l. solicitatores. extra, de deci. c. j. extra, de offi. dele. de causis. vt no. C. de bo. autho. iud. possi. cùm proponas.[c] & arbitrabitur, vt ipsum interponat: postquam diu in cõtumacia perseuerauerit. ff. de acqui. poss. possideri. §. fi. Roff. verò, cui non placẽt prædicta tẽpora,[d] dicit ꝙ arbitrabitur secundum personarũ qualitatẽ, & quantitatẽ petitam. ff. de re iud. l. ij. ff. de iudi. nõnunquam. Lex autem dat aliquod spatiũ: sed non diffinit: vt ff. de dãno infec. si finita. §. non autẽ.[e] quod magis intellectu q̃ elocutione exprimi potest. ff. de sol. ratum. extra, de donat. ad apostolicæ. pro pesi. ff. rem ratam habe. l. j. verùm in re pupilli spectatur tẽpus pubertatis, intra quod non potest peri vẽditio rerũ ipsius: sicut dicitur in absente Reipublicæ causa, vt s. §. proxi. in prin. ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. ij. Inn. papa iiij. not. extra, de verb. sig. dilecto.[f] ꝙ postquã author missus est in possessionẽ causa rei seruã. debet iudex expectare per annũ, anteq̃ fiat venditio, vel missio in possessionem ex secũdo decreto: vt in prædi. l. si quis emptionis. §. fi. & in prædi. §. in alijs. Nec obst. C. in quib. cau. nõ est neam integ. rest. quia loquitur in his, quæ fiũt extra iudiciũ. Secus autẽ est in his, quę fiũt in iudicio. C. de euic. properãdum. in fi. ergo secũdum pręmissa potest secũdum decretũ interponi post annum, pro vẽditione faciẽda. Sed si iudex nolit in tãtum grauare absentem, potest decernere ꝙ missus tantum possideat, & fructus suos faciat, donec reus probauerit indebitũ illud, cuius causa facta est missio in possessionem: vel si velit minus grauare, quia forte minus liquet ei de debito, reseruet misso in possessionẽ onus probãdi debitũ. Nã si potest facere quod plus est, s. finalẽ venditionẽ: potest & id, quod min9 est, s. facere prędictas prouisiones. ff. de reg. iu. nõ debet. xxiiij. q. j. miramur. de cõse. dist. ij. re vera. ix. q. ij. nullus primas. Alij dicunt tunc procedẽdum esse ad venditionẽ, vel missionẽ in possessionẽ ex secũdo decreto: cùm passus missionẽ visus est habuisse possessionẽ pro derelicto. Alij etiam dixerunt hoc iudicis arbitrio relinqui, vt s. ver. septimo. ¶ Quãdo autẽ fiet vẽditio rerũ pro pignore captarũ, vide j. de exec. sen. §. vidẽdum. vers. sed quãdo. ¶ † Quid[g] si reus post missionẽ primã veniat responsurus ante venditionẽ, siue dationẽ in solutum? Respon. restituenda est ei possessio: restitutis tamen primo aduersario litis expẽsis, & damnis, quæ propter eius cõtumaciam pertulit sacramẽto eius declarãtis. C. de iud. sancimus. C. quomodo & quando iudex. aul. qui semel. ff. si serui. vend. is, cuius. facta tamen prius per iudicem taxatione, in aut. de iud. §. oportet. Idem est, si ante pręmissa fideiussorẽ de lite prosequẽda præstiterit: vt C. de bo. aut. iudi. possi. aut. ei qui iurat. ff. de priui. cred. si pupillus. §. defendere. quæ satisdatio præstat propter cõtumaciam: vt ff. qui satisd. cog. sciẽdũ. ¶ † Quid si actor fecit aliquas expẽsas vtiles & necessarias? Rñ. illas primò resarciẽdas, & generaliter omnes sine dolo factas. ff. de bo. autho. iud. possi. prætor ait. §. quod ait. & §. ipsi itaq; creditori. extra, vt lite nõ cõte. quoniã §. in alijs. ¶ † Quid si ille redeat post venditionẽ factã, vel dationẽ in solutũ referens quæstionẽ de ipso debito? Rñdeo, si velit petere in integrũ restitutionẽ, quia fuit absens, & indefensus oĩno, vel ex alia iusta causa, audietur: vt ff. de dam. infec. si finita. §. vbi. & §. postea. Sec9 si fuit pręsens vel absens ex volũtaria causa: vel si absens tedient iudice adhuc pro tribunali sedẽte. ff. de in inte. re. diuus. ij. q. vj. biduũ. ver. palã. ¶ † Quid si pronũciatũ est, eũ restituẽdũ: nunquid rẽ euincet ab emptore? Rñ. sic, si tñ creditor, pro quo vẽditio facta fuit, soluẽdo nõ sit. aliàs esset iste solus primò cõueniẽdus ad pretiũ. ff. de mino. in causæ. §. interdũ. & §. fi. & l. planè. quæ oĩa vera sunt, solẽnitate, per iudicẽ seruata: alias suo cõmuni iure rẽ ipsam à possidẽte liberè vẽdicaret. C. si propter pup. pensi. l. ij. C. vnde vi. meminerint. ¶ † Quid si alius veniat dicens se dñm, & rẽ ab ipso debitore sibi datã esse in solutũ? Dicit Baga. ꝙ non nocet emptori possidẽti, alterius factũ. ff. de cõtra hẽ. emp. rẽ alienã. ff. de euic si plus. §. & si iussu. & hoc nisi creditor ille possederit decẽ vel xx. an. quasi re vsucapta titulo pro soluto, excludet iste: vt ff. pro soluto. ¶ Sed an idẽ est, si ipse sciuit esse alienũ? Rñ. ỹ neq; secũdum Bag. ar. ff. de nox. act. gñaliter. in fi. ff. de reli. & sump. fu. & si qs. §. sed si addita. ff. de acqui. pos. iuste. ff. de reg. iu. qui actore. Tu dic hoc verũ esse in realibus actionibus: secus autẽ est in personalibus simplicibus, vt hic. Vel dic verius illud verũ esse in noxali actione, sup quã pręiudicatur vero dño, quia & ipse hac noxali actione teneret, si cõstaret eũ dñm: quod nõ est in alijs personalibus actionibus vel realibus.[h] ¶ † Quid si pauper est, quẽ lex exonerat à satisdatione, vt ff. de col. bo. l. j. §. cũ duobus. & sic nõ videt in cõtumacia satisdãdũ, cũ hoc facere nõ possit. ff. de re in cõtumacia. extra de sol. Odoardus. et de rest. spo. olim. ij. Nũquid hoc casu interponet secũdũ decretũ? Dicit Roff. ꝙ sic.[i] ¶ Quid si vocat9 dicit, nõ satisdabo: & ita est verè cõtumax? Dic nõ expectare aliud tẽpus ad interponẽdũ secũdũ decretũ: cũ in certis nõ sit locus cõiecturis. ff. de ver. ob. cõtinuus. & s. §. prox. in prin. & s. de cõtumacia. §. j. ¶ Ex premissis autẽ & sequẽtib9 patet hoc secũdũ decretũ propter cõtumaciã rei interponi quãq; an litẽ cõte. quãq; postea. nã cũ petij rẽ aliquã, quã dico ad me iure dñij spectare: aut lis est cõte. vel quasi cõtest. vel nullo modo cõtest. Itẽ aut liquet de causa, vel liquere põt: aut nõ liquet, nec liquere põt. Quæ dic vt s. titu. prox. §. sequitur. ver. si verò agitur, & sequẽti.[k]

SVMMARIVM.

1. Minimũ damnum timens, an tantũ habere debeat ex secundo decreto, q̃tũ qui timet maximũ.
2. Secundum decretum an in stipulationibus vicem actionum obtinentibus sit interponendum.
3. Secundũ decretum an sit interponendum vbi liber nomine ventris in possessionem mittitur.
4. In Carboniano edicto, cũ videlicet agitur vt puero alimẽta præstẽtur, non est opus secũdo decreto.
5. In duplicibus iudicijs, si aduersarius ad diuisionem venire detrectat, an præsens possit mitti in possessionem.
6. Citato nõ veniente in actione finium regũdorum quid & quomodo iudex disponere debeat.
7. Officium iudicis in duplicibus iudicijs, & possessorijs interdictis, quod sit.
8. Agens ad factum, petere factum, vel interesse pręcise censetur.
9. Lapus anni an in possessorijs interdictis faciat possessorem.
10. Lapus anni in personalibus interdictis an faciat aliquem possessorem.
11. Asserens se possidere, an possit petere se mitti in possessionem si agitur de retinenda possessione.
12. Electus in rectorem alicuius loci, si litigat de sua electione, an & quomodo mittendus sit in possessionem illius iuris.

Ciuitati

---

a ¶ Puto cõcor. Inn. de ver. sig. dilecto. vt sequitur. & Hostiẽ. in Summa vbi s. §. sed quæro.

b ¶ Autem. Vbi hoc not.

c ¶ Proponas. Ibi & vbi s. Acc. hanc tenet: & communiter seruatur in foro ciuili: & placet Dy. in iiij. quæstione.

d ¶ Tempora. Quæ omnia posuit de secũdo decr. in princi. & cum eo concordat Gui. de Suzar. vbi s.

e ¶ Autem. Dicit ibi tex. ꝙ aliquod interuallum intercedere debet.

f ¶ Dilecto. Sed illud scripsi in decr. quoniam frequenter. in fin. & totum quod sequitur vsq; ad versic. quando fuit eius, & quod ibi etiam vide. & ibi hodie per omnes scribẽtes, & præsertim per nouissimos.

g ¶ Quid. Iste versi. qui fuit additio, satis potuit omittere per ver. vltimò no. s. in §. iam de effectu. vltra medium. idem dico de sequenti.

ADDE, versic. quid si ille redeat. ꝙ Bar. in l. si finita. §. Iulianus. tenet ꝙ absens ex causa voluntaria intra biennium rediẽs audiatur. Tamẽ ibi opi. Specu. tenetur tanquam communior & verior.

h ¶ Realibus. Vide quod dicam j. §. proxi. super versi. sed nunquid in actione.

i ¶ Sic. De secundo decreto vltra prin. vbi etiam cõtinuatur ver. sequens.

k ¶ Sequẽ. Quæ hic prosequitur Iaco. Bald.

Ciuitati non expedit sine rectore esse.

13 Secundum decretū an sit in actione ex empto interponendum.

14 Secundum decretum qualiter sit in seruitutibus vrbanis, vel rusticanis, interponendum.

15 Decretū qualiter sit interponendū, vbi is, qui petitur in seruitutem, vocatus non venit.

Seruitus perpetua an posit ex anni cursu in persona libera constitui.

16 Secundum decretum, an locum habeat in omnibus actionbus personalibus.

17 Secundū decretū, an locū habeat in spiritualibus.

18 Reo absente in personali actione conuento, si non habeat, nisi feudum, vel vsumfructū in rebus alienis, quæ subiacent restitutioni, quale decretum interponi debeat. & nume. seq.

20 Lapsus anni an in personalibus actionibus faciat possessorem missum, sine secundo decreto.

21 Quod suum est, amplius suum fieri non potest.

Superfluum est petere, qđ de iure cōmuni cōpetit.

22 Secundum decretum, qua ratione interponatur, in personalibus, non in realibus actionibus

23 Annus elapsus quare in realib⁹ actionib⁹ nō transfert dominiū, quasi secundo decreto interposito.

Secundum decretum in quibus actionibus uel rebus locum habeat.

VIdendū restat in quib⁹ actionibus, et reb⁹ locū habet secundū decre. Et quidē regulariter in oīb⁹ psonalib⁹ actionib⁹ locū habet: vt C. de iudi. properādū. §. sin aūt. & ff. de re iudi. à diuio Pio. §. j. [a] extra vt lite nō contest. qm̄ frequēter. §. fin. nō tñ vniformiter, vt dicā j. §. vlti. ¶ Hoc tñ fallit vt dicā j. versi. qđ autē. Itē locū habet in causa dāni infecti, in qua si quis nolit cauere, fit missio in possessionē bonorū ex primo decre. & si sic in cōtumacia perseuerat, fit missio ex secūdo decre. vt ff. de dā. infe. prætoris officio. & l. prætor. & l. si finita. §. Iulian⁹. & §. pen. & ff. vt le. no ca. l. j. & ff. vt in possess. leg. l. ij. & C. e. certa. ff. de acq. pos. possideri. in fine. & si plures sint timētes, oēs mittentur: vt in præ. l. si finita. §. cū autē. quod ita procedet. Postulata em̄ cautione dāni infecti, & nō præstita, mittitur quis in possessionē qđ si dicat nō caueri, aliquo spatio prius intermisso pro arbitrio iudicis sequet secūdū decretū: quia iubet prætermissum à modo possidere in præiudicium nō cauentis, illo prorsus à possessione excluso: vt in præ. cōcor. ¶ † Sed nunquid tm̄ habebit ex secundo decre. qui minimū damnū timet, quantū qui maximū? Rñ. non, imò pro rata dāni: vt ff. eo. ex dāni. §. ij. [b] quod dic vt no. in præ. §. cū autē. Itē locū habet in noxali actione, vt, ff. de nox. ac. electio. §. si absente. & ff. si ex noxa. cā aga. l. ij. §. fi. & tūc missus statim fit dñs rei ex secūdo decre. si absens erat dñs. Vel dic vt no. j. eo. §. vlti. [c] Quidā aūt dixerūt [d] nūq̄ interponi secūdū decre. nisi i causa dāni infecti tm̄, cū eo casu solū, vt dicūt, cautū reperiatur. Si em̄ prætor in alijs interponi voluisset, hoc dixisset. arg. C. de cadu. tol. l. vnica ꝓpe fin. & extra de deci. ad audientiam. quod nō est verum. imò in omnib⁹ personalibus locū habet, vt dixi. Hæc est maior ratio in causa dāni infecti, quā in alijs [e]. & ideo quia non oēs articuli possunt in iure cōprehendi, vt ff. de legi. & sen. cō. nō possunt, est de similib⁹ ad similia procedendū. ff. eo. ti. & ideo. & extra de rescript. inter cęteras. præterea hoc expressum est in noxali actione, vt supra, cū tamen oēs noxales sint personales, id est, ex maleficio serui nascūtur, vt ff. de noxa. act. l. j. & nulla est realis.

2 ¶ † Sed nunquid in illis stipulationibus, quæ vicem obtinēt actionū, de quibus fit mētio ff. ex qui. cau. in possess. eat. l. j. & j. §. restat videre. interponetur secundū decretū? Dicunt quidā [f] ꝙ in causa damni infecti certū est ꝙ sic, vt supra: & etiam in causa legatorum interponitur secūdū distinctionē & qualitatem actionis, qua petuntur: vt suprà de actionibus seu petitionibus. §. sequitur. versi. illud verò. Si enim petatur personali actione ex testamento: tunc idem iuris est in ea, quod in alijs personalibus actionibus. Si verò actione in rem, tūc etiam procedatur vt in actione reali: si hypothecaria, quasi res sit obligata: tūc idem vt i. eo. §. sequit. ver. quid si agatur. & sequenti. & j. titu. proximo. §. sequit. ver. sed nunquid. vbi de hypothecaria dictum est.

3 † Verum cum mulier in possessionē nomine ventris mittitur, secundū decretū non interponit: quia tunc nō agitur vt dominiū, vel possessio acquirat, sed vt mulier nomine ventris alatur: vnde tūc debet dari bonis curator, qui eam alat: vt ff. de vent. in possess. mit. l. j. §. mulier aūt. vsq; in finem l. & l. habitatio. & l. curator.

4 ¶ † Idem quoq; dicēdum in Carboniano edicto, cùm videlicet agitur vt puero alimēta præstentur vsq; dum de filiatione agnoscatur: quia tunc non agitur, nisi vt puer alatur. Quidā tamen dicunt hoc speciale, vbi missus in possessionem ex secundo decreto habeat veram possessionem alimenti causa. ff. de Carbo. edi. l. iij. §. missum autem. sed forte ibi possessio ponitur pro detentatione. ¶ Præmissa obtinent in actionibus merè realibus vel merè personalibus. nam licet multæ sint actionum diuisiones: quo ad hoc tamen non est opus alia diuisione, nisi his xvj. q. iij. §. potest. ver. neq; decenni. Nam quicunq; agit, aut agit personali, aut reali, petendo seruū, vel sibi debitum: aut agitur pro rebus corporalib⁹ aut incorporalibus, puta seruitutibus: vt Institu. de actio. in principio. §. ij. extra, de renuncia. cùm inter P.

5 ¶ † Sed nunqd in duplicibus iudicijs, scilicet in famil. ercis. cōmuni diui. finium regun. si aduersarius ad diuisionē venire detrectat: nunquid pręsens mittetur in possessionem? Dicunt quidā ꝙ sic, pro ea parte, qua pręsens iurauerit suam esse pro diuiso, & non pro indiuiso. absurdum enim esset quòd plus ei concedatur quàm petat. vnde cùm solū partem petat, non sibi assignabitur tota res pro indiuiso: sed solùm pars. argu. extra, de accusatio. qualiter. ij. in fi. Et si dicatur, quomodo iudex diuidet terram: Respondeo, bene potest diuidere quibusdam ex pluribus hæredibus præsentibus: vt ff. famil. ercis. l. ij. §. dubitandum. extra, de probatio. ex literis. & hoc quando constat iudici rem esse communem: nec cohæres diffitetur hoc. [g] Si verò diffiteretur, iudex non deberet per se diuidere: nec per hoc fiat præiudicium petitioni hæreditatis, quæ in hoc casu locum habet. ff. famil. ercis. l. j. & ff. de excep. fundi. & nota ꝙ diuisio facta cum nō legitimo hærede, non pręiudicat: vt j. q. iiij. §. notandum. ad finē. Vel dic secundum Vber. [h] ꝙ potest super hoc arbiter assumi. ff. famil. ercis cum. arbitriū. ff. communi diuidun. & si nō omnes, qui iuratus faciet partes, & sortem pro præsente adijciet, & absente. C. fini. regund. si quis. C. lib. xj. quando & quibus quar. pars de. l. ij. hoc saluo quod absens venerit intra tempus à iudice statutū: & voluerit probare rem non esse communem, vel non ex toto, vel aliud audiatur refusis expēsis: vt ff. de dam. infect. à quo. Alij verò, quorum sententia magis frequētatur [i], dicunt ꝙ actor debet mitti in possessionem totius rei communis pro indiuiso: & missus medietatem fructus percipiet in re sua. alia verò medietas seruabit arbitrio iudicantis. nō enim videtur ꝙ iudex posit diuidere in præiudiciū absentis. C. famil. ercis. cohæredibus. sed hæc lex non loquit in diuisione per iudicē facta: sed qn̄ quidam cohæredes inter se diuiserūt. Alia tñ ratione videtur ꝙ nō debet iudex diuidere. Nam per diuisionē, vel adiudicationem trāsfertur dominiū. Instit. de offi. iudi. in fine. & quia sic ferret Diffinitiuā sententiā lite non contesta. quod fieri non debet. Cùm igitur ad rei diuisionē faciendam in cōmunibus iudicijs. ff. de iud. in his tribus. extra, de probatio. ex literis. Cùm autē agitur pro personalibus præstationibus: vt quia vnus impedit in re cōmuni, vel quia vnus percepit omnes fructus cōmunes: idē iuris est quod in simpliciter personalibus actionib⁹. [k] Nā istæ actiōes, & aliæ mistæ, sicut petitio hæreditatis quantū ad hęc personales dicuntur. ff. famil. ercis. itē Labeo scribit, si vnus. ff. fami. erc. & l. inter cohæredes. §. si cohæredes. & l. si fami. erc.

6 ¶ † In actione aūt finiū regundo. videt ꝙ

a ¶ Videndū restat. § j. idem Dy. vbi §. addens l. præsenti. C. de his qui ad eccle. confug. §. j.

b ¶ §. ij. Per quam l. gloss. statim alleg. hoc tenet ex eo ꝙ missio habetur loco cautionis, & ex cautione ageretur pro rata, vt ibi.

c ¶ §. vlti. Ibi est dictum. Iac. Bald.

d ¶ Dixerunt. Vt refert Ross. in princ. huius tractatus. De hoc etiam est glos. j. l. iubere. alia opinio adiūgit causam noxalem. & hanc recitat glo. ff. de dā. infect. l. finita. §. si plures. circa mediū glo. & hoc placuit Simo. Vicen. vbi §. l. eadē glo. narrat, ꝙ in oībus præterquàm in causa legatorū per l. is cui. ff. vt in pos. leg. & tñ aliter ibi not. scilicet quòd locum habet, etiā in legato, cui⁹ cōditio nō pēdeat. de primo dec. §. ij. in fine dixi.

e ¶ In alijs. Verba Ross. vt proximè dixi. Idem Dyn. in v. q. fatetur tamen quòd secundū decretum quandoq; datur ad vendendum, vel habendū. in solutū quādoq; ad possidendum. De hoc j. §. proxi. & hic sequitur.

f ¶ Quidam. Scilicet Iac. Bald. cuius est iste ver. cum sequē. vsq; ad ver. Vber. autem de Bobio.

g ¶ Hoc. Quo casu dixit Dyn. vbi j. q. iiij. quòd diuisioni resistens mulctandus erat. Institu. de offi. iud. §. pe. & ff. de ven. inspi. l. j. §. qđ ergo iudex ecclesiasticus illū excommunicaret: vt in decre. quoniam. in fi. In caso verò, qui sequit, scilicet quādo diffitetur eū cohæredem, dicit Dy. onus probandi in eum transferri. ff. de no. ope. nūcia. si prius.

h ¶ Vber. De Bobio vbi j. versicu. quid facies tu.

i ¶ Frequentat. Verbum Iac. prædicti, quod etiam ponit Ioan. de Deo.

k ¶ Actionib⁹. Dy. q. iiij. dicit esse casum. ff. ex qui. cau. in poss. ea. apud Iulianum.

si citatus nõ venerit, iudex, prius causa summatim examinata, debet mittere agrimensores ad fines distinguendos, vel ipse debet personaliter ire, & loca oculis suis subijcere, & fines diuidere. ff. finium regundo. si irruptione. C. eo. si constiterit. extra, de præscrip. quia iudicãte. Vber. aũt de Bobio dixit[a] q in huiusmodi diuisorijs iudicijs, si reus non veniat, postulabit actor pro mensura debiti declarati, id est, interesse sui, quãtum sua interest reum ad diuisionem venisse se mitti in possessionem. Nam cùm eum vocat ad diuisionẽ: ergo ad factum vocat. ff. de vsufruct. quid ergo. in fin. ff. de cur. furio. consilio. in fi. & sic tenetur ad interesse. ff. de re iud. si quis ab alio. quod interesse probabit per iusiurandum suum: vt in præd. l. si quis ab alio. vel quia talis missio nõ est multùm vtilis. Nec in promptu bonum est q mulcta indicta & pignoribus captis venire cogatur. ff. de ven. inspi. l. j. ff. de arbitris. nõ distinguemus. §. si arbiter. ff. ad l. Iul. pecul. ent. vel potest super hoc assumi arbiter, vt prædixi. ¶ 7 †Itẽ quæritur[b] quod sit officium iudicis in duplicibus iudicijs, & possessorijs interdictis, cùm vterq se possidere ostendit: vt interdicto vti possidetis & vtrobi, & de superficiebus: videtur q si legitimè citatus non veniat, iudex interloquendo pronunciare debet actorem nõ esse inquietandum in possessione. quod si postea veniat, non audiet, nisi expensas restituat, & se possidere probet. argu. ff. de noui ope. nun. si prius. Tu dic[c] q postquam iudex pronunciauerit per secundũ decretum, hunc scilicet actorem non esse inquietandum in possessione, non audiet aduersarium postea elapso anno: vel sicut in realibus nõ audietur super possessione, sed solùm super proprietate. Nam interdicta, licet personalia sint, in rem tamen scripta sunt. ff. de interdictis. l. j. in fine. Tertij distinguũt an agatur actione in factum reddita in locum cuiuslibet interdicti: vt Instit. de interdictis. §. fin. & petatur interesse, cùm sit in obligatione: vt est in prohibitorijs interdictis, in quibus petitur interesse tantùm: vt ff. ne vis fiat ei, qui in pos. missus est. l. j. §. hoc interdictum. & similibus: vt tunc faciat iudex id, quod faceret in merè personalibus: quia pro interesse in personã tantùm agitur. An verò agatur alia actione in factum: puta edicto, de noui ope. nun. scilicet vt opus factum demoliatur: vt tunc faciat iudex idẽ quod faceret in reali: vt sicut ibi mittitur actor in possessionẽ rei petitæ: sic & hic mittatur in possessionem noui operis facti, scilicet vt opus præcise destruatur. ¶ 8 †Qui enim agit ad factum, petit præcise factũ, vel interesse, si voluerit: vt ff. de noui ope. nun. stipulatio. §. fi. & §. opus. & l. j. & quod dixi de noui operis nunciatione, exempli gratia dictum est.[d] Vber. autem dixit, q si agatur de adipiscenda possessione, vel recuperãda certa re: fiet, sicut fit quando certa species petitur in personali: vt supra titulo proxi. § sequitur. ver. porrò si agatur. Vel dic vt j. ver. in omnibus. ¶ 9 †Vtrũ autem in his possessorijs interdictis lapsus anni faciat aliquem possessorem, dubitari consueuit. Videtur q sic, sicut contingit & in actione reali, vt dicetur j. versic. hoc quoq. præcipue si agatur interdicto in rem scripto. ff. de interdict. l. j. respon. ij. puta, quorum bonorum. ¶ 10 †In omnibus tamẽ personalibus interdictis, magis posset dubitari. Vnde dic, secundùm Vber.[e] q in eis transcursus anni nõ facit aliquem possessorem nec ex transcursu anni plus habeat, q̃ fuisset per diffinitiuam sententiam habiturus. extra, de re iudic. cùm inter vos. Vel dic quòd in eis lapsus anni operatur, vt actoris intentio vera præsumatur, nisi reus cõtrarium probet. ¶ 11 †Verum si agitur de retinenda possessione, nõ videtur q possit petere te mitti in possessionem, cùm te asserat possidere. Frustra ergo postulas quod habes: vt extra, de iud. examinata. & quia tibi contrarius videris, vt j. dicam. quid ergo fiet? Ad hoc potest dici q in interdicto vti possidetis reus condemnatur quanti interest actoris nõ turbasse possessorem. ff. vti possi. si duo. in fine. Igitur actor petet se mitti in possessionem bonorũ pro mensura dicti interesse. Vel potest dici quòd pronunciabitur, actorem potiorem esse in interdicto: reus tamen postea veniens intra tempus competens, poterit probare de iure suo: vt ff. de dam. infec. l. à quo. Et si opponatur q hæc sententia diffinitiua nõ valet, vt pote lata lite nõ contest. Respon. hæc sententia non est verè diffinitiua: imò vtilis est, & quasi nulla. C. de senten. & interlo. om. iudi. post sentẽtiam. C. si de momen. possessio. fue. appel. l. vnica. extra, de causa poss. & proprie. c. j. & ij. q. vj. §. diffinitiua. ver. de posses. & vide supra. §. proxi. ver. itẽ quæritur quod. & supra §. restat. versicu. sed pone, ago. ¶ 12 †Quid si electus in Potestatem vel rectorẽ ciuitatis, vel castri litigat de sua electione: quia fortè non admittitur, & contumax est vniuersitatis: nunquid mittetur in possessionem illius iuris: & si fiat, nunquid exercebit illud ius interim? Et certè non videtur q exerceat: quia per hoc non consequitur veram possessionẽ, sed quasi custodiã: quid ergo fiet? Nam Potestaria, seu rectoria est annalis, & ciuitati non expedit sine rectore esse. ff. de offic. proconsul. meminisse. extra, de elect. ne pro defectu. Dic ergo q iudex statuet illis terminũ trium mensium, vel plus, vel minus, intra quem ostendant de iure suo quicquid possunt: alioquin adiudicet ei dictam rectoriam, facta fide sua electione. Hæc probantur in aut. de san. epis. §. j. C. de remis. pig. si eo tempore. ff. de mune. & hono. reus delatus. extra, de iud. c. fina.[f] Idem etiam potest dici, cùm aliquis electus est ad aliquam dignitatem ecclesiasticam, nec admittitur ad eam: vt xcij. dist. si quis ordinatus. & duobus sequentibus. Nam põt tunc secundum præmissam formam procedi lite non cõtest. Probatur extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. eum qui. lib. vj. extra, de appel. oblatæ. in fin. vt lite non contesta. quoniã frequenter. §. porro. & §. si verò. extra, de electio. statuimus. §. sed si pars. hoc saluo q tunc non fit missio in possessionẽ propter contumaciam: vt in præ. c. eum, qui. infrà, versicu. vtrum. ¶ 13 †Sed nunquid in actione ex empto interponetur secundũ decretũ? Et videtur q non. nam secundũ Iac. missio ex secundo decreto facit missum dominũ. At venditor non tenetur emptorem facere dominũ. ff. de actio. emp. & vẽdi. ex empt.[g] Alij cõtra: nec obstat præ. l. quia hoc propter contumaciam contingit, vt interponatur secundũ decretum. Nam & videtur q tenetur venditor ad rei traditionem: vt j. q. j. qui studet. ibi: nemo potest retinere, &c. extra, de fide instru. cùm Ioan. in prin. nec secũdum decretũ semper facit aliquẽ dominũ. ¶ 14 †Sed qualiter in seruitutibus vrbanis vel rusticis interponetur secundũ decretum? Respon.[h] si reus, à quo seruitus petitur, vocatus non veniat, nec defendatur: mittetur actor agens confessoria in quasi possessionem illius seruitutis. De hoc suprà, §. restat. ver. quid si agatur confes. & infrà, ver. proxi. ¶ Quid si agatur negatoria, quia dicitur, nõ debeo seruitutem in tali re. is, qui sibi deberi asserit, non comparet, nec defenditur? Respon. iudex pronunciabit quasi interponendo secundũ decretum, non diffinitiue, cùm lis nõ sit contesta. illum non debere seruitutẽ, donec quæstio terminetur. ff. de no. oper. nun. si prius. ff. de dam. infect. à quo. ff. si seru. vendice. is, cuius familia. ff. de aqua quotidi. & æsti. & si de via. Vel melius dic q non fiet missio in posses. quia nõ potest: sed cauebit de nõ molestãdo quod dic secundũ papam, vt not. extra, de eo, qui mit. in pos. c. j. & iunge hoc quod no. in præ. ver. qd si agaf cõfessoria. & ver. sed pone, ago. ¶ 15 †Quod autem sit iudicis officiũ in ferenda diffinitiua super seruitute, & qualiter eã formabit, colligif ff. si serui. vendi. harũ. & l. legi. Sed si is, quem peto in seruitutẽ, vocatus non venit: qualiter contra eum interponetur decretum. nam hic non põt fieri directa missio in posses. Dicunt quidã, q actor potest postulare, vt iudex pronũciet cõtra absentẽ, vel vt cancellentur ea, quæ acta sunt: ita q de nouo incipiaf restitutis expẽsis: quod potest verũ esse, qñ de seruitutis possessione proclamat in libertatẽ: vt ff. de libera. causa. l. diui. §. j. Vel dic secũdũ eut, q si citatus nõ veniat

a ¶ Dixit. Præcedit hoc dictum i. positum.

b ¶ Quæritur. Reassumit verba Iac. vsq ad versic. Vbertus autem.

c ¶ Tu dic. Et melius secundum Iac. posuit etiam distinctionẽ quæ sequif.

d ¶ Est. Secũdùm Iacobum.

e ¶ Secundũ Vber. vbi s. versicu. nota quòd trãscursus. & ipsius est tractatus sequẽs vsq ad ver. sed nunquid.

f ¶ C. si. Vide ad materiã infra de censi. §. ij. versi. penul.

g ¶ Ex empto. Dyn. de hac quæstione, quæ est glo. Accur. sic se expedit, q secundum decretum in hac interponif: & id solùm operaf, quod traditio facta à vẽditore, s. dominij translationẽ, si tradens est dominus. aliàs vsucapiẽdi potestatem, si tradens non erat dominus, per hãc legẽ. Sed quærit ipse Dyn. an vsucapiat emptor missus in possessionem ex secundo decreto, ex actione ex empto, si sciat rem esse alienam. Allegat q sic, ff. de noxa. si noxali. & l. seq. & de damno infect. prætoris. in prin. & quod ibi no. tenet ipse cõtrarium: quia, vt dicit, factum iudicis repræsentat factum vẽditoris. ff. de euic. si plures. §. j. & venditore tradente nõ vsucaperet ꝓpter malam fidem. ergo nec tradẽte iudice. & hoc locũ habeat in actione ex empto: sed in alijs casibus, in quibus qs mittitur in possessionem ex secundo decreto, habet locũ quod in cõtrarium allegatur: vt not. ff. de dam. infect. cùm postulassem. §. damni. Et secundùm eum potest esse diuersitatis ratio, vt plus subueniaf ei, qui extra necessitatem, scilicet damni infecti, vel noxali mittitur in possessionẽ, q̃ ei, qui ex causa à princip. voluntaria. argu. illius §. damni. & ff. de fun. do. l. j. Facit de offi. deleg. ab arbitris. & quod ibi nota. l. vj. & facit hic ad nota. s. §. iam de effectu ver. quid si missus. & §. iuxta. versi. quid si alius. & versi. seq.

ADDE. q missus in possessionẽ ex secundo decreto non præscribit, si habet scientiam rei alienæ, præterquã in causa noxali & dãni infecti: tenet gl. quod communiter sequũtur doct. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infect. & hoc de iure ciuili. An aũt de iure canonico habent sciẽtiam rei alienæ præscribat in causa damni infecti, & noxali. Bart. tenet q sic, d. §. si de vectigalib. authoritate Ber. in c. pastoralis. de offi. ordi. quia factũ iudicis, reputatur factũ legit. Sed Paul. de Cast. Ang. Imo. & communiter nouissimi tenent contrariũ: quia habens sciẽtiam rei alienæ, est in mala fide: & malæ fidei possessor non præscribit. latius per Alexan. ibi vide.

ADDITIO. ¶ Et an præscriptio excuset a restitutione rei alienæ, vide pulchrè p Io. de Turre cre. in c. j. col. fi. ver. hic infurgit quest. xiiij. q. vj. Hen. Ferran.

h ¶ Respon. Secundùm Iac. qui tractauit quæ sequuntur vsq ad ver. ego nõ credo. & hoc i ver. quæsitum est.

veniat intra annû, subiicietur seruituti perpetuę. C. de asser. tol. l. j. §. omnes. & sic lapsus anni multùm operatur in hoc casu, secundû eos.[a] Ego nô credo[b] q ex cursu anni cõstituatur perpetua seruitus in libera persona: cùm côtra libertatê non currit præscriptio, etiã xl. anno. vt xvj. q. iij. §. potest. ver. quæ enim ab initio. C. de longi têpo. præs. quæ pro liber. l. fin. vel etiã centû annorû. C. vbi causa sta. l. fi. ff. de libe. ho. exhi. l. fi. §. j.[c] & secundû Vber. siue petatur quis in seruitutê, siue proclamet quis in libertatem: satis determinatur quid iuris sit C. de asser. tollen. l. j. §. fi. Posset etiã procedi secundû generalia posita s. §. restat. versic. quid si agatur act. priui.

16 ¶ †Quod aût dixi s. in princ. huius §. in omnibus personalibus locû habere secûdû decretû: fallit in conditionalibus.[d] Nam licet in eis primû decretû locum habeat, scilicet vt mittaris in possessionê, si ille cauere nô vult: vt ff. de act. & oblig. l. in. secundum tñ interuenire nô potest, quia nihil debetur: sed tantû spes est debitû iri. & hoc etiã in côditionalibus stipulationibus côtingit: vt Insti. de ver. oblig. §. si sub conditione. ¶ In criminalibus aût qualiter contra absentê procedatur, dicam j. de accusatione.

17 ¶ †Vtrum in spiritualibus locû habeat secûdum decretû, & an præscribi possit, & an post lapsum anni fit in eis missus verus possessor, no. plene extra, de do. & côtu. & ideo hic nô repeto. ¶ Vtrum aût cùm de ipsis agitur, fiet missio in possessionê, dixi s. in proxi. §. sequitur. ver. illud aût.

18 ¶ †Quid si reus[e] absens in personali actione côuentus nô habet nisi feudum, vel vsumfructû in prędiis alicuis, vel habet res, quæ subiacêt restitutiôi, vel nomina? Respondeo, hæc etiã assignantur actori per secundû decretû, quæ dic vt s. §. restat. versi. quid ergo si. & seq.[f] si enim reus nô habet nisi nomina, iudex per secundû decretû præcipiet debitoribus, vt statim pecuniã illam soluât actori.

19 ¶ †Sed nunquid hæc pecunia statim sit actoris? Respondeo, nô, secûdû quosdã: ipse tñ ex ea suam faciet vtilitatê, & eam spatio triennij vsucapiet: sicut & quãlibet aliã rem mobilê, & post hoc têpus poterit nulla sup actione côueniri. xvj. q. iij. §. pôt. versus finê. extra, vt lite nô contest. c. quoniã in fi.

20 ¶ †Hoc quoq notandû est, q in personalibus actionibus lapsus anni nô facit missum possessorê sine secûdo decreto, imò etiã post annum audietur reus super possessione: vt in præ. l. ij. fi. uita. § si quis aût. & § Iulianus scribit. & ff. de re. eorû, qui sub tu. vel cura sunt. l. iij. Et quidam dicunt q si conuenio debitorê meû personali actiône, aut probo quod latitat, nec vult venire: tûc bona sua debêt vêdi, & mihi debet satisfieri. C. de bo. autho. iud. possi. cûm proponas. & aut. ibi posita. si nô pbo, ero in possessione. In realibus aût, vt in rei vêdicatione[g] & aliis, interponetur secundô decretû: quia solus transcursus veri anni sine sententia facit aliquem verû, i. incômutabilê possessorem, côputato illo anno, à tempore interpositionis primi decreti.[h] extra, de do. & contu. conuingit. de offic. ordin. pastoralis. in fi. & in præ. c. quoniã. §. in aliis. C. de præscrip. xxx. vel xl. an. l. si quis emptionis. §. fi. extra, de eo qui mit. in pos. causa rei ser. per totum. & d. ver. si dilecto. nisi fortè quis velit illud impetrare ad cautelã, secûdû B. & alios, vt fortius præscribat. quod facere potest: vt extra. de eo, qui mit. in pos. c. j. vt lite non contest. quoniã. §. in aliis. ff. de acqui. possess. iuste. Odoffre. tñ dicit hanc cautelam esse damnosam. nam cùm is ex primo decreto fuit missus in possess. summatim fuit examinatum negotiû, & iurauit se non calumniose petere, & dominiû rei petitæ ad se spectare. Si ergo nunc

21 petat secundô decretû interponi, † cuius effectus est, vt eum constituat dominû, qui non est. vt ff. de nox. & generaliter. & dicam j. §. vlti. videtur sibi contrarius. Nam videtur dicere se non fuisse prius dominum. ff. q. si ap. sit. si procu. & ideo nô est audiêdus. C. de fur. l. j. extra, de app. solicitudinê. in fi. Sed mihi non placet talis illatio: quia quod dicit de effectu secûdi decreti, speciale est in actione noxali, & de damno infecto: vt si in eis quæratur dominium per secundû decretû: in aliis aût solû vera possessio acquiritur, & causa vsucapiêdi paratur: vt in præd. §. Iulianus. & non domini: vt not. in præ. §. vlti. ¶ Præterea agens reali dicit se dominû: nec intêdit ad dominiû: quia quod suum est, amplius suû fieri non potest: vt ff. de verb. oblig. l. nemo rem suã. & extra, de fide instru. inter dilectos. prope fi. Sed intendit solùm ad possessionê, seu restitutionê: vt ff. de rei vendi. officiû. & l. qui restituere. & C. de alie. iud. mu. cau. fac. l. j. & j. versi proximo. Vnde meo iudicio, melior est ratio, quare talis cautela non sit vtilis. Nam cùm transcursus têporis missum in reali faciat verum possessorem frustra impetraret secundum decretum, cuius effectus est facere aliquê verum possessorem, vt dixi: quia superfluum est postulare, quod de iure cômuni competit. C. lib. x. de thesaur. l. vnica. extra, de procur. quia in causis. Posset enim illi meritò dici, quod petis, intus habes. extra, de iudic. examinata. & ideo tanquam superfluum non impetrabitur. ff. vt in pos. lega. si is, à quo. §. diuus. argu. tamen expressè contra, quòd in realibus locum habeat secundum decretum. extra, de eo qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. Solu. ibi.[i]

22 ¶ †Sed quæ est ratio diuersitatis, cur secundum decretum interponitur in personalibus, & non in realibus? Respôdeo, agens personali petit sibi dari aliquid, & quod suum nô est: vt Insti. de act. § appellamus. & in princ. tit. in §. nanque. & dare est accipientis facere: vt ff. de verb. oblig. vbi aût. § fin. Si igitur non det, vtile est interponi secûdû decretû, per quod sit missus dominus: vel saltem acquirit

---

a ¶ Secundùm eos. Tamen Accur. in præ. §. omnes dicit notãdum nouum modum adimendæ libertatis. Pro quo dicto facit etiam quod no. in præ. l. diui. & Institu. de iure perso. §. pe. qui & satis facit ad casum. Sicut enim ius ciuile adimit illam maiori xxv. annis, qui se vendi permisit, ad pretiû participandum, & verè participauit: sic & tali verè contumaci, qui negligit causam sui status prosequi ex contumacia, & ita vehementi suspiciône potuit iuste libertatem adimere.

b ¶ Credo. Idem Ioan. de Deo hoc tit. vltra medium.

c ¶ §. j. De hoc de Iudæis. c. ij. in iij. gloss. & super ea.

d ¶ Conditionalibus. Secundùm Iacob. Ros. vide s. de primo decreto. §. ij. in fine.

e ¶ Si reus. Hoc vsq ad vers. hoc quoq. totum fuit Iacob. ante finem.

f ¶ Et seq. Versicu. quid si reus. d. quo inten. sequebatur olim de proxi. ver. quid ergo si. Sed ppter additionem interpositam multû dilatat, vt ibi scripsi. & ibi habetur quod interposuit hic Iac. scilicet quòd verus vasallus faciet seruitia domino.

g ¶ Vendicatione. Intêtata côtra possidentem. nam contra dolo desinêtem possidere proceditur vt in personali, vt dixi in §. restat. in fin.

h ¶ Decreti. Idê Iac. vj. col. ver. in realibus. aliter not. s. §. iam de effectu. ante fi. versi. vltimò quoq. vbi dicit q incipit, qñ ipsa re ventum est in possessionem.

¶ Tractandum imminet quod dictû sit verius, de quo miror, q plus à tot scribentibus nô est tactû. Pro hac parte satis facit decret. prima, de do. & contuma. præsupposito q verum est q illa decre. quæ fuit Alex. iij longo tempore præcessit decre. contingit. eo. titu. quæ fuit concilij generalis Inno. iij. ibi enim text. loquitur in prin. de actore mittendo, non misso. & tamen ponderatur ibi annus. ergo necessariò dici oportet, q à tempore decreti incipiat annus, non a tempore missionis. Si hoc olim: ergo & hodie. Item côtra tenentes contrarium q à tempore missionis, currat annus. & sic vbi non interuenit missio, non cœpit currere annus, propriè emanauit decre. contingit. quod patet ibi. & sic cum secundùm multorû assertionê, &c. Item reus, cui faueo, dimittendo ipsum in cultura, & collatione fructuû, & postea lapsis fortè sex mensibus à tempore primi decreti possessionê recipio. & sic ipsius tædium alleuio. beneficiû, vel gratiam, quam sibi feci, contra me retorqueri nô potest. extra, de fideius. c. ij. de Iudæis. & si Iudæis. Item ad hanc partê videtur tex. expressus, de eo, qui mit. in pos. cùm venissent. ver. sed iudices. Pro opinione côtraria, quæ attribuitur Vberto. multû facit decret. quoniam. §. in aliis. vbi de decreto iudicis mentio expressa nô fit, sed solùm de missione. ibi: mittendus est actor in possessionê, &c. & postea affirmatiue, & negatiue subditur de anno. ergo aliud principium anno dari non potest, quàm tempus missionis. quod etiã ibi tenet Ægid. vt ibi scripsi super ver. intra annum. Item omnia alia iura loquentia de anno, videntur illud referre ad tempus inductionis, missionis, traditionis, vel detentionis habitæ, vel factæ de possessione. de primo decre. pastoralis. de offic. or. & decre. prima. de eo, qui mit. de secundo decre. secunda. illo eo. tit. de tertio decre. dilecto. de verb. significat. de quarto. l. si quis emptionis. ad fi. C. de præscrip. xxx. ve. xl. an. Hęc autem quatuor vocabula non violenta tempore decreti, vel pronunciationis nô cōgruunt: improprietatis autê excusandæ sunt, non sequendæ: vt no. de verb. signif. præterea. in fi. vlti. glos. Item cum prędict. decret. pastoralis. in fi. vos ei hâc annalê præscriptionem, vel quasi, & præscriptio sine possione nô procedat. de re iudi. l. nec possessor lib. vj. vbi concor. per hâc secundam opinionê veriorem. Item facit regula eo. tit. in j. cœnia. quæ vult in pœnis mitiorem partem seq. & hæc est talis. Est autem aduertêdum, q casus iste minus est dubius, quãdo scilicet iudex seruasset primam formam, no. s. eo. §. ij. dicendo, decerno Titiû mittendum, &c. bona tamê est forma. nec valet quod ibi in fin. opponitur. vt ibi scripsi. p illa enim verba, côstat illum possessorê nô esse, nisi propter dolû, vel potêtiam rei sic fingatur: vt in c. contingit. & adhuc est dubium an hæc fictio trahatur ad têpus decreti, an verò ad têpus residentiæ? Quando verò iudex secutus est tertiam formã ibi positam, quæ fuit Innocen. & in decret. j. de eo, qui mitti. in possessio. vt ibi scripsi dicendo, decerno, constituo, vel iubeo Titium verum possessorem, & cetera: tunc ex vi verborum videretur ab ipsorum probatione currere annus. & locus esset opinioni Iacobi, licet, vt super illa forma scripsi, fatear eum non possidere, per l. cùm postulassem. in fine. primo respon. ff. de damno infecto. Hoc tamen faciet iudicis authoritas, & voluntas, vt sicut curreret decendium appellationis interponendæ à tempore pronunciationis, sic currat contumaci annus purgationis contumaciæ ab illo tempore, licet non statim actor possessionem apprehendat.

i ¶ Solu. Ibi in vltima gloss. dicebat Dyn. in quæstione vij. quòd peti posset statui certum tempus absenti, post quod non audiatur de proprietate. Allegat ff. de dam. infect. à quo fundus. & de optio. lega. l. mancipiorum. Multa similia vide de probatio. licet. in prima glossa. & super ea. & j. titulo secundo. §. primo. in fine. & ipse Dyn. addit in prædicta l. a quo. quòd quia terminus ille non est determinatus a iure, erit arbitrarius. ff. de iure deliber. l. prima in fine. & concord. ibi Accur. in vltima glossa.

causam vsucapiēdi, vt iam dixi.[a] At is, qui agit rei vendicatiōe, nō petit rem sibi dari, sed eam seu eius possessionē sibi restitui: quia dicit se dominū rei. vnde per primi decreti interpositionē nanciscatur possessionē: vt dixi s. eo. §. restat. ver. si verò agatur reali, iam adimpletū est eius desyderiū per primū decretū: & habet quod petit, vt dixi. vnde secūdū nō interponeret, quasi superfluū esset, vt s. Præterea videret sibi cōtrarius, vt suprà. †Sed quare in realibus nō transfertur, dominiū anno elapso, quasi secundo decreto interposito? Respondeo, quia actor nō intēdit habere dominiū: imo q sibi res restituatur: cū dicat se dominū, vt iam dixi. Item & quia nō interuenit iudicis authoritas. Rof. aūt probat multipliciter in li. suo in ti. de secūdo decre.[b] q trāscursus anni non transfert in aliquē posses. nam missus statim fit possessor in reali & de hoc extra, de dolo & cōtu. cōtingit. ¶Et tñ sæpe lecenis mentionē de actione personali, & de reali: qd sit vtrūq. dic vt s. de acti. seu peti. §. sequitur. ver. sed quam vocas.

S V M M A R I V M.

1. Delegatus à papa an possit dare corporalem posses. in rebus, quæ non sunt suæ iurisdictionis.
2. Bellum per se indicere, solius Principis est: & an iudex ecclesiasticus possit in causa ad forum ecclesiasticum spectante bellum indicere.
3. Iudex vnus an possit decernere missionem esse faciendam in bonis non suæ iurisdictionis.
4. Actor quo iure postulet interponi secūdū decretū.

Secundum decretum à quibus iudicibus, & quo iure postulari debeat.

RESTAT Videre a quib[9] iudicibus, & quo iure postulet secundum decretū. Et videt q tantùm ordinarij merū, vel mistū imperiū habentes illud interponere deberēt: vt prætor, præses, & huiusmodi. ar. in aut. de exhi. & intro. re. §. si vero. ff. ad municip. ea, quæ. ff. de dam. infect. dies cautioni. §. si forte. Nam mittere in possessionem magis est imperij, quam iurisdictiōis: vt ff. de iurisd. om. iud. iubere. & quia hoc decretū causa cognita interponitur: & venit in cognitione, an reus sit absens iusta de causa vel non, & huiusmodi. quæ dic vt s. §. nunc dicamus. in princ. Sed cùm causæ cognitionē desyderet, videt per libellū, i. per iudicē delegatum nō posse expediri: vt ff. de offi. præsi. nec quicq. §. vbi. ff. de reg. iur. omnia. Alij dicūt q delegatus ab ordinario pōt pronunciare de mittēdo in posses. sionem, & maior, s. delegaos debet reipsa mittere in possessionem.[c] Hoc prosequere vt j. de execu. sen. § nunc dicendū. in prin. ¶De primo decreto, à quo interponat, dixi s. § nunc videamus. in prin. ¶Et secūdū Io. de Deo[d] is, qui pōt primū decretum interponere, pōt & secūdū. extra, de eo q mit. in pos. causa rei ser. per totū. extra, de offi. deleg. ex literis. tñ secundū eū nō sic est in diffinitiua, quam nō fert[e] delegat[9] ab ordinario. ff. de re iud. à diuo. Delegatus aūt à principe vtrūq pōt facere: vt no. in præ. § nūc dicēdū. ¶†Imo papa[t] tñ. not. extra, de offic. deleg. significasti.[f] q delegatus à papa nō pōt dare corporalē possessionem in rebus, quæ nō sunt suæ iurisdictionis: puta in possessionibus laicorum, qñ cognoscit de dote, & huiusmodi, vt extra, de dona. inter virū & vxorē. de prudentia. vbi de hoc. sed per ordinariū iudicē ipsam dari mandabit. ff. de re iudi. à diuo. §. j. xcvj. dist. cū ad verū. xj. q. j. de persona. in fi. extra, de iud. nouit. ppe princ. in posses. aūt & reb[9] ecclesiasticis dare pōt possessionem corporalem, nō solum causa custodiæ, imo etiā verā. arg. extra, de re iudi. cum aliquibus. C. de iudi. properādū. ff. ad muni. ea, quæ. cùm sibi liceat suam sententiam exequi: vt in præ. c. significasti. & eo. titu. in literis. quod verum puto, si fine animis, & cōtentiosa defensione eam dare pōt. Alioquin id per ordinariū manu militari fieri iubebit. xxiij. q. v. administratores. ff. de rei vē. qui rem. & in præd. l. à diuo. §. sed an secus. & in præ. l. iubere. ¶†Ipse[2] enim per se nequit bellum indicere: quia hoc solius Principis est. xxiij. q. ij. c. j. & ij. Alij tñ dicunt, & bene, q ex quo causa spectat ad forū ecclesiasticū, iudex ecclesiasticus, siue sit ordinarius, siue delegatus, sententiā exequetur, & dabit possessionē corporalem, etiā in possessionibus & rebus laicorū, arg. in præ. §. præterea. alioquin delusoria talis iurisdictio videret: vt extra, de offi. deleg. ex literis.[g] ¶†Illud[3] autē hæsitationem non habet. nam vnus iudex potest decernere missionem esse fiendam in bonis non suæ iurisdictionis. quod dic vt not. s. §. nunc videamus. Potest ergo breuiter interponere maior iudex prætor, & præses prouinciæ, & quicunque habet merum vel mistum imperiū, secundùm Rof.[h] vt in præ. l. iubere. & ff. ad municip. ea quæ. & ff. de dam. infect. dies. §. si forte. Est enim hoc meri imperij, & cognitionē habet pecuniariā: vt dixi s. de iurisdi. om. iud. ver. sed an bonorū pos. ad fi. & seq. ¶†Sed[4] quo iure postulat actor interponi secundum decretū? Respōdeo, per actionem in factum. arg. ff. de dam. infect. inquilino. quia nō est expressum de nomine actionis: vt ff. de præscript. verb. quoties. Alij dicunt[i] quòd iudicis officio, quod datur loco actionis deficientis: quod tutius est. ij. q. j. redintegrāda. & arg. ff. de iurisdi. om. ind.

---

a ¶Dixi. Sed Dy. quærit vbi s. quæstione pe. an in secūdo decreto requirat missio re ipsa, an sufficiat iussus. Et videtur necessaria missio. ff. de pigno. act. non est mirum. §. sciēdum. econtra cùm præcesserit missio ex primo: ergo sufficit iussus, sicut sufficit volūtas vendentis, præcedente traditione ex alia causa: puta, depositi, vel cōmodati. ff. de acqui. re. do. qua ratione. §. interdū. & l. ostitu. eo. tit. §. interdum. a cùm factū decernētis reputet eius, cōtra quē decretū interponitur. C. de euict. si ob causam. & no. Insti. de offi. iudi. circa fi. Soluit necessariam esse missionē, si ille nō erat in possessiōe. facit C. de rei vend. l. seruū. & ff. eo. titulo. si ager.

b ¶Secundo decret. Non allegat quod intēdit. ibi enim nihil de hoc, sed de primo decreto posuit de hoc versic. sed illud quærit. in secunda col. sed illa multiplex pbatio, de qua loquitur author, est in titu. de bonis author. iudi. pos. versi. item quę fiunt multis modis. & propter auidos hoc scire. supplebo quod author omisit. Et primā ipsius rationem nō pondero, quæ fundatur super sine legis, si quis emptionis. vbi dicit q passus missionē intra annum cauē, rem recipit. dicit ipse, ergo prius non habebat, si recipit. si litera diceret, possessionem recipiat: faceret p eo. & sic inducebat illā Guid. de Suzar. qui tenet q possident. Litera tamē de re loquit, quia verò illud sic inferri posset, etiā in personali, in qua veniens & cauens rem recipit, ideo nō placet. Sed pro eo bene facit litera præcedēs, ibi prior possessor. quasi innuat missum esse secūdum possessorē priorem desijsse, vt ibi not. ¶Secunda ipsius ratio est, cùm possessio sit facti ff. ex quibus causis ma. l. denique impossibile esset illud factū suppleri per lapsum anni. quòd tamen concedunt, qui negant eum intra annum possessorē. Probat per id, quod de hæreditate dicitur, quæ in his, quæ iuris sunt, sustinet vicē defuncti. nō tamen in his, quæ sunt facti. ff. de acquirē. re. do. l. hæreditas. l. in eo. de stipu. seruo. l. vsufructus. quod vi aut clam. l. denique. Cùm ergo quod facti est in hæreditate non sit, & possessio est facti: ergo in illa non est. ff. si quis cesta. liber esse ius. fue. l. j. §. Scæuola. vnde licet adeam hæreditatem, & ex hoc omnia iura in me transeant, possessio tamen rerum nō transit, nisi apprehendatur. ff. de acquiren. posses. cùm hæredes. in princ. & ibi concord. ad vtrunque dictum. & prout ipse dicit, non obstat ff. ex quib. cau. ma. l. cùm miles. §. j. vbi dicitur quòd possessio coniunctim descendit ad hæredem. Nam, vt in contrario not. vsucapio inchoata per defunctum, bene perficitur per hæredem possessione apprehensa, secūdùm Rofre. sed, vt ibi dicit tertius, id etiam quandoq contigit hæreditate non adita. quod intelligit Accur. dummodo res, quæ vsucapiebatur non fuerit per alium apprehensa. ff. de vsucap. l. nunquam. ij. §. pe. Concludatur ergo hic, quòd vsucapio licet ex possessione resultet, est iuris. ff. de vsucap. l. iij. quod hæreditas includit, vt s. l. dem in postliminio, cuius fictio prodest ad ea, quæ iuris sunt, non ad ea, quæ sunt facti: vt in præ. l. deniq. ff. ex quib. cau. ma. Concludit ergo, quod id, quòd ius ciuile in prædictis facere non potuit, non faciet lapsus anni: & secundùm hoc necessariò sequetur absurdum, quòd ex primo anno nō possidet, finito anno esset necessarium secundum decretum in possessione tradenda in realibus eadem ratione, qua in personalibus. quod dicit absurdum, & nunquam auditū. Aut oporteret cōcludi aliud absurdius, q ipse actor sopsum faceret iuridicum possessorem, & sic sibi ius diceret. qd esse non potest, etiam in possessione apprehēdenda. ff. de acquiren. posses. l. ex stipulatione. extra, de priuileg. c. pastoralis. & vt inuicem Rofre. non impingas ei, quod ipse & alij fatentur, per lapsum anni missum in rea li fieri incommutabilem possessorem, & sic etiam circa possessionem multùm potest lapsus anni. Sed responde quòd illa potestas in iure, non in facto consistit: sicut dicimus, completa vsucapione eum, qui triennio possedit, iure communi fieri dominum: vt in prædic. l. iij. ff. de vsuc. cōcludit ergo Roffre. miseros errātes esse illos Canonistas, vel alios, qui tenent contrarium. suadēs quòd hoc teneant, si veritatem diligunt. Inducit l. cum ita. ff. de cōdi. & demonstra. ibi: imò si verū amamus, &c.

c ¶In possessionē. Hucusq verba Iacob. inducebat l. quartam. §. duas. ff. de damno infecto. quam allegat remissi.

d ¶Io. de Deo. Caual. lib. iiij. vbi de secundo decreto pe. col.

e ¶Fert. Hoc non expressit Ioan. simpliciter dixit in diffinitiua si sic sentio. alleg. l. à diuo. Vnde magis puto eum intellexisse, quòd non exequitur, vt vult illa lex, in princ. quam non ferat.

f ¶Significasti. Vbi scripsi in gloss. penulti. & vide remissiones quas ibi dedi. in fine.

g ¶Literis. Secundùm G. sed Hostien. dicit primum iustius per decre. postulasti. de iuro competen. vt scripsi in præ. decre. significasti. vbi s.
A D D E, ad hunc versicu. quòd iudex potest interponere suum decretum super re existente extra territorium suum, & ratione personæ, & ratione contractus. Ita Bald. not. in l. magis puto. §. illud. ff. de re. co. qui sub tu. Cautela tamen est secundùm ipsum ibidem, vt vterq iudex interponat. ibi vide.

h ¶Secundum Rof. de secundo decreto. in princ.

i ¶Dicunt. Roffr. de primo decreto ante finem. & hoc tenet Dyn. vbi s. & de vtroq decreto per l. j. statim alleg. tā. Item secundùm eum nulla est obligatio, ex quo nasci possit actio in factū, & æquum est cautionem interponi. Sequitur ergo id fiendum iudicis officio. Bene facit ff. de annu. leg. l. Quintus. Loquitur autem de cautione damni infecti. idē Simon in l. consentaneum. in fin. C. quomodo & quando iud.

a ¶ Decretalis. De hoc per Hostien. vbi s. §. penult. in fin. & per Cyn. vbi s. in vlo. quæstione. vbi tenet quòd ex nobili iudicis officio, non ex mercenario, procedunt hæ missiones.

b ¶ Refrenatur. Hucusque Iac.

c ¶ Dixerunt. Dictum est Iac. Bald. qui dicit se in hoc esse solum de secundo decre. ad fin. j. colum. sed Accur. in l. ij. C. vbi in rem actio. videtur eum sociasse in vltima gloss. sed Dyn. dicit in viij. quæstione gloss. illam intelligendam de secundo decreto. nã G. æquiparat causæ noxali causam damni infecti: in qua certum est per primum decretum nec dominium: nec possessionem dari. ff. de acquirẽ. possef. l. iij. §. fin. & qui. ex cau. in poss. eatur. l. cùm legao. Cùm ergo missus in noxali fiat dominus, vt patet per dictas leges statim allegatas, fateri oportet, secundum eum, secundum decretum interponi. ff. communi diuid. l. sed si res. Vide Cyn. qui refert Ia. de Rauen. tenere cõtrarium in prẹd. l. ij. q. xiij. maximè ea ratione, quia in causa noxali fit missio in re mobili: sed in causa damni infecti fit in re mobili. & rerum mobilium vilis est, & abiecta custodia. ff. de acqu. reu. possessio. si rem.

d ¶ Mora. Debet dicere minores. & sic ponit Roff. de secũdo decreto. paulò ante finem.

iudi. l. j. & expone in præd. l. inquilino actio. id est, ius, quo cautio petit. Simile ff. de act. & obl. l. actionis verbo. & ar. ff. de suc. edic. l. j. §. decretalis.[a]

SVMMARIVM.

1 ☞ Dominium an possit ex primo decreto, in causa noxali transferri.

2 Creditor cui res insolidum data est, an per secundum decretum habeat iustam causam possidendi & præscribendi.

Iuste possidere cẽsef, q prętore authore possidet.

3 Bona an & quę possunt per secundũ decretũ vẽdi.

Secundi decreti effectus quis sit.

VLtimò Dicamus quis sit effectus secundi decreti. Et quidẽ magnus: quia per illud, aliquãdo dominiũ acquirit, & contumacis superbia refrenatur[b]. extra vt lite nõ cõtest. q̃m. in fin. extra de eo qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. hic tñ intelligas sane, quia in oĩbus personalib' actionibus, in quibus locũ habet, nõ operatur secundũ decr. eundem effectũ: nam in causa noxali, & dãni infecti, cõstituit missum dñm, si reus, qui nõ cauebat de dãno infecto, vel qui respõdebat in actione noxali, erat dñs. Si verò non erat: cõstituit eum verũ possessorẽ & parat ei causam vsucapiendi, seu præscribẽdi. ff. de damno infecto. si finita. §. Iulianus. ff. de acquir. posses. possideri. in fi. ff. de noxali. acti. electio. io fi. & l. generaliter. ff. si ex noxa. causa aga. l. iij. in fin. de damno infecto. si finita. §. Iulianus. ¶ 1 Quidam autem dixerunt[c] in causa noxali ex primo decreto dominium transferri. nam dicunt non inueniri q in ea secundũ decretũ interponatur: vt in præd. l. si ex noxa. causa aga. l. ij. §. pen. & in prædi. l. electio. in fin. Vel dic vt s. §. videndum. in prin. versi. item locum. & seq. In alijs autem personalibus constituit missum possessorem: vt in præd. l. si finita. §. si quis autem. extra vt lite nõ conte. l. q̃m. in fin. in hoc, scilicet vt exoneretur ab onere probãdi debiti: non tñ præscribit: quia quandocũq; dns veniens offerret debitũ restitueret ei res sua: vt no. in præ. decre. cõtingit. & in prę. decr. q̃m. i tñ si distracta fuerit iudic. authoritate, vel i solutũ datas q remedia danf post interpositionẽ secũdi decr. vt ibi no. scdm Io. & s. §. nũc dicamus. ver. q si nullus. & ver. illud autẽ. & ver. sed q̃ est. In realib' aũt trãscursus anni, q habet loco secundi decreti facit quem verum possessorem: vt prædixi. ¶ 2 Item per secundum decretum habet creditor, cui res in solutum data est, iustam causam possidendi, & præscribendi: siue debitor fuerit dominus rei possessæ, siue non, & vsucapit, etiã sciens rem datã in solutũ fuisse alienã. ff. de publica. sunt & aliæ. in fi. ff. de noxa. & generaliter no. extra, de re iud. abbate sane. lib. vj. Et est ratio, quia iuste possidet, qui prętore authore possidet. ff. de acqui. pos. iuste. ¶ 3 Sed nunquid missus vtet fructibus? De hoc s. §. sequitur. ver. hoc aũt notandum. ¶ Item per secũdũ decretũ venduntur quęcunq; bona: vt s. §. ij. ver. illud aũt. ¶ Quid si post secundũ decretum interpositũ vult dicere dominus q nõ fuit cauendũ illi, cui præceptũ est caueri? Dicit Ruf. nõ audiri: quia & si sit peremptoria post interpositum decretũ, opponi nõ potest quasi nec per sententiã: vt C. sententiã rescin. non posse. peremptorias. nisi in mora[d] essent, vel absentes Reipublicæ causa: vel nisi per ambitionẽ sit interpositũ. arg. de iud. si prætor. ff. de his, qui sub tuto. vel curato. sunt. magis. §. penul. & in præalle ga. l. si finita. §. si forte.

Bald. de primo & secundo decreto.

Caueat autem iudex ne procedat ad dandam possessionem ante summariam cognitionem debiti. §. sequitur. post princip. G. ¶ Missio potest impediri per tertium possessorem. §. restat. versi. quid si apud G. & not. in §. quòd si super rebus. per Accur. C. ne vxor pro marit. l. ob maritorum. per gloss. & Cynum, nisi possessio sit translata in fraudem. l. j. C de alie. iudic. per Cynum. Sed Bartolus dicit, etiam quòd nunc nõ proceditur per viam missionis, vt ipse notat in l. ij. C. de pignor. in sua repetitione. nisi possessio sit litigiosa, vel quasi. C. de litig. io. authen. nũc si hæres. vel forte facta causa mutandi iudic. ij. l. penult. ff. de alien. a iudic. mut. causa facta. Bald. Vide infra de sentent. §. si tenuta.

¶ Quòd iuramentum calumniæ non est loco probationis: & non approbat glo. in l. thesaurus. ff. ad exhiben. versi. sed qualiter.

¶ Et ideo si per statutum accusatio damni dari probatur per iuramentum, non sufficit tempore productæ accusationis iurare eam esse veram, & non calumniosam: quia istud est iuramentum calumniæ, non probationis, quæ debet fieri post responsionẽ: et ideo nouo iuramento opus est, & debet pręstari intra terminũ probandi. Et de facto seruatur Perusij in palatio. Bald. Et iunge huic j. de iuramento calumniæ. §. statutũ. & §. iuramentum. & j. de proba. §. si per statutum. ¶ In quibus rebus & iuribus cadit missio pro intellectu. §. si de vectigalibus. ¶ Et in quibus causis, & actionibus habeat locum nominatio domini in iudicio: & an missus lucretur fructa. eodem. §. lati. autẽ. per G. & Bart. in l. si finita. & §. si finita. & §. si fi r. tè. ff. d: dam. infect. & infrà, de re iudica. §. item nota quod. ¶ Vbi non cadit missio contestatæ litis non ante, an possit fieri diffinitiua. s. eiquòd sic, si negotium est extraordinarium. versicu. si verò negatur. & versi. in quid si agatur actor. G. Iacob. But. dicit non exigi litis contestationem, in authen. qui semel. in recollectus per G. facit. ff. ex quibus causis mai. l. ait prætor. §. sin. li. Bald. ¶ Non v. lex tenuta reo nõ citato legitimè. §. iam de effectu. versico. quid si iudex ad postulationem G. ¶ Ex illo titul. ne vis fiat ei. tria oriũtur remedia. versic. ex quo nempe. G. ¶ Tenuta, quæ potest dari tempore feriato, potest eodem tempore reuocari. nota. ff. de euictio. l. minor. & in l. j. §. item nunciatio. ff de noui. ope. noncia. per Iacob. & si valuit, debent refundi expensæ actori. Si autẽ non valuit debẽt refundi res, per l. eum, quem temere. ff. de iudi. Valere autem potest, si statutum hoc dicat, vel in caosis, in qbus non sunt feriæ propter fauorem causæ, vel propter fugam rei: vt not. C. de fer. l. fina. in glos. parua. quam not. Bald. ¶ Si quis mittatur in possessionẽ rei, nec non facto processu cõtra me: sed cõtra Titium mea authoritate eũ deiicio: l. j. § si quia ideo. ff. ne vis fiat ei. & per Iacob. ¶ Item constitutio l. si quis in tantum. nõ competit misso ex primo decreto secun dũ Iacob. Ad materiam vide supra de citatione. §. quando citatus. & s. tim. proxi. §. penulti. ¶ Quòd secundum decretum sit interlocutoria, habes j. de sen §. secundum decre. & ideo non oritur actio in factum: vt ibi. ¶ An post quadrimestre statim, & immediate sine alia dilatione dari possit secundum decretum, v. de j. de sen. §. an habuit. An missio vnius creditoris ex secundo decreto absorbeat ius alterius ex secundo decreto, versicu. sub rubri. de secundo decreto, sed pone quod vnius. G. nam l. cùm vnus. de bo. author. iudi. possid. non habet locũ in secundo decreto sed in primo. Bald. ¶ Quod l. generaliter. ff. de noxa. quæ dixit rem alienam præscribere, ponit specialem causam in noxali. & idem in damno infecto ff. de dam. infect. prætoris. alleg. sententia non dat titulum præscribendi malæ fidei possessori. per §. videndum. versica hoc quoque notandum. G. Nam sic daret Publicianam contra dominum. quod est falsum. not. ff. de publi. l. eum, qui. §. qui petent. Bald.

SVMMARIVM.

1 ☞ Actor qualiter in termino constituto, se habeat iudici præsentare.

2 Reus in termino constituto nõ comparens, à iudice condemnetur in expensis.

3 Reo in termino non comparente, quia iudex non affuit, quid sit agendum.

4 Instantia mater est omnium virtutũ, in suo opere.

5 Reũ dolosum, vel subterfugiẽtẽ esse nõ patet, quia contra tales iura præsumunt, & iudices prouocãt.

6 Reo, qui prius fuit contumax, comparente, in quo statu causa dicatur.

7 Comparens non incontinenti in iudicẽ debet consentire: & quibus verbis vtetur.

8 Iudicium ex tribus constat personis.

9 Reus vocatus ad iudicium, qualiter habeat suum aduocatum edocere.

De comparitione in termino. Rubri.[e]

IN præcedẽti Titulo de contumacibus. & qualiter contra eos procedaf, prælibauimus. Sed quoniã vocati sæpe cõparẽt: ideo & de hoc aliqua subnect. m' Ad quod notandũ est, q citatus nõ debet iudicẽ contemnere: vt j. de do. & cõtu. §. restat. sed debet se humiliter & hilariter in termino iudici præsentare eo mõ, quo & de actore dixim' s. de cõpe. iud. adit. §. viso. Et tenef qs cõparere i loco, ad quẽ iudex illũ

e *De comparitione in termino. Rubrica.*

¶ Ex practicis authoribus solus Ægid. posuit hãc rubricam per hæc verba: qualiter citatus se debeat iudici præsentare. est viij. & aliã, quæ est xv. qualiter reus se debeat coram iudice præsentare, verum est quod Ioan. de Deo libro iudicum parte prima posuit rubricam præsentatam: sed non prosequitur illam ad propositum: sed tractat quòd partibus præsentatis, iudex debet laborare ad componendũ: & si id nõ potest, quid habet agere in ciuili, & criminali.

¶ Bonagui. etiam vltra medium operis posuit rubricã: qualiter citatus loqui debeat coram iudice. Author autẽ huic rubricæ pabulum difficile nõ parauit, nisi in principio, dum voluit quòd reus licet superbus humiliter, & licet melancholicus, hilariter corã iudice cõpareret.

a ¶ In precedẽti potest. Verba Ægidij vsq; ad versi. quid si reus.

b ¶ Iuris. Lib. vj.

c ¶ Qui. Lib. vj.

d ¶ Not. Secundùm Bonagui. vbi s. & rubricis sequentibus. cõsulebat etiã q suum notarium secũ duceret ad infrà scripta scribenda.

citauit, vel vbi ius reddere consueuit. ff. de iustit. & iure. l. pe. ff. de inter. ac. voluit. nec debet in veniẽdo difficultates ingerere: vt xiij. q. ij. quũ præposterũ. ne iudicẽ cõtra se exasperet. l. dist. si qs præpostera. Nam etiã nõ suus iudex casualiter eũ lędet: si quoquo modo iurisdictioni præest. ff. de iudicijs. si quis ex aliena. ff. si qs in ius voca. nõ ie. ex quacũq;. extra, de appel. si duob⁹. xvj. q. j. frater noster. Vnde etiã si dubitet de eius iurisdictione, semper venire tenet. ff. de iud. l. ij. §. sed si dubitet. extra, de appel. cùm parati. Sed & si certũ esset nõ esse iudicẽ, tut⁹ est vt veniat allegare priuilegiũ suũ: nisi manifestũ & notoriũ sit. vt dixi suprà, de citatio. §. j. ad fi. Potest [a] etiã per procur. cõparere, si maluerit: vt C. de procur. l. fi. ff. depositi. l. j. in fi. nisi dñs sit iustior, q̃ procurator. & nisi causa sit vehemẽtior: vt in præd. l. C. nõ enim põt psonaliter citari, nisi in casibus: vt extra, de iudicijs. iuris. [b] ¶ Sed nec cogit in grauib⁹ eũ cõstituere. extra, eo. querelã. & hoc qñ p se vult & põt agere causam suam. xj. q. j. te quidẽ. extra, de iud. intelleximus. aliàs enim bene cogit cõstituere. Sed hoc prosequere vt s. de procu. ¶ [1] † Sed & ipse actor in termino cum literis & instrumẽto citationis se iudici præsentabit, accusans aduersarij absentiam: vt C. de iudi. properandũ. §. si quidẽ. & facit eũ reputari per iudicẽ cõtumacẽ, prout habet s. de cõtumacia. §. sequitur. quæ singula faciat redigi in actis. quæ præsentatio hoc modo scribetur in actis.

FORMA. Talis se corã tali iudice præsentauit, pro tali causa, quã cũ tali habet siue habere sperat die tali, & hora tali. ¶ [2] † Fit aũt hęc pręsentatio, tam ab actore, q̃ à reo corã quocunq; iudice ordinario, vel delegato, seu arbitro. Quot aũt actoris præsentatio sit faciẽda, patet. si enim reus nõ comparet in termino: & ideo iudex eũ in expẽsis cõdẽnaret. vt s. de cita. §. viso de tẽporũ. & in alijs §. & postea diceret reus se iniustè cõdemnatũ, eo q nec actor in termino cõparuisset: vt not. extra, de do. & contu. actor. si actoris cõparitio nõ apparet, sentẽtia retractaret: quia iudici nõ credit, nisi quatenus cõstat legitimis documẽtis. extra, de proba. quoniã contra. ¶ [3] † Quid si reus nõ cõparuit ideo, quia iudex non affoit. de hoc j. de expẽsis. §. postremo. ver. tu aũt. quod etiã hora cõparitionis scribat: & vtile est vt sciat qua hora, & quo tẽpore incipit aduersariũ expectare. arg. extra, de do. & cõtu. cùm dilecti. in fi. & extra, de sequestra. pos. c. j. in fi. de procur. audītis. & an hora venerit competẽti: vt in præ. §. viso. tota tamen dies ei cedit: vt s. de aduo. §. sequitur. ij. versicu. item secundùm. Si verò sit procurator, se in termino coram iudice præsentet, & ei ostendat mandatum suum, & nõ occultet: vt extra, de app. sæpe. in princ. & illud statim faciat in actis redigi ad cautelam. quod notarius in hac forma scribet.

FOR. Die & hora talibus talis ,pcu. P. se corã tali ordinario, seu delegato pręsentauit, p causa, quã dictus P. habet, vel habere sperat sup hoc cũ tali, & mãdatũ ,pcuratoriũ eidẽ iudici obtulit cõtinẽtię talis ponat totus tenor. & idẽ intelligat de præsentatiõe syndici, vel actoris vniuersitatis. ¶ [4] † Scripta igit actoris præsentatiõe, actor vigilet, & iudice super suo negotio soliciter. Instantia enim mater est omniũ virtutũ in suo opere. lxxxiij. di. nihil. quod dic vt s. in prædicto. §. sequit. ¶ [5] † Reũ quoq; cautũ esse oportet, vt nõ sit dolosus, vel subterfugiẽs. nã cõtra tales iura pręsumũt, & iudices ,puocãt. xj. q. j. Christian⁹. in. q. ix. decernimus. extra, de præsum. nullus. de rescri. ex tenore. de testi. cõstitut⁹, vt iam s. in prin. dixi. ideoq; in termino, p se, vel p idoneũ respõsalẽ, hora cõgrua, & iudice ,p tribunali sedẽte sedulus se præsentet sic, vt videat suam innocentiã velle demonstrare, & suam præsentationẽ faciat in actis redigi: nõ aũt veniat, vt quidam faciũt, nimis tempestiuè, vel tardè, vt actor expẽsas illi⁹ diei admittat: & terminus inutiliter elabat. extra, de iudi. c. fi. & hoc plenius ,psequere: vt in præ. §. sequit. Si verò reus prius fuerat cõtumax, & ob hoc contra eũ processum fuerat: nũc aũt ad iudiciũ veniat, siquidẽ passus erat missionẽ, nõ recuperabit possessionẽ, nisi prius restitutis expẽsis, & pręstita idonea cautione iudicio sisti. Si verò fuerat excõicatus, similiter nõ absoluet, nec admittet, nisi prius restitutis expẽsis, & præstita huiusmodi cautiõe: quo facto fiet litis cõtesta. & ipse reus iurabit de calũnia: actor verò nõ: qa ipse iurauit tẽpore missiõis. quæ dic vt s. de cõtumacia. §. sequit. ver. cæterum si causa. & §. ij. ver. j. & s. titu. pxi. §. j. ver. interposito igitur. §. iam de effectu. ver. vltimũ oo. quia & in multis alijs locis eiusdẽ tituli. ¶ Qualiter verò actor, q prius fuit cõtumax, admittet: no. s. de cõtu. §. nunc nobis. in prin. ¶ [6] † Attẽdas insuper qñ reus, q prius fuit cõtumax, cõpat et in quo statu sit causa. nam si sit lis cõtestata vel est talis causa, puta appellationis, vel alia, in qua põt in partis cõtumacia lite nõ contestata procedi. quod dic vt s. de test. §. nũc tractemus. & sic ,pcessum in causa cõtra eũ: ipse postea veniẽs admittet in eo statu, in quo inueniet causam. vnde si sit lis cõtest. vel iuratũ de calumnia, seu de veritate, vel testes ,pducti, vel etiã cõclusum in eius cõtumaciã, in eo statu admittet ad sequẽtia, & nõ ad præcedẽtia. Vnde non audiet, si velit libellũ offerre, vel exceptiones dilatorias, seu fori ,ppone re, vel iudicẽ recusare, vel petere q fiat litis cõtesta. argu. extra, de reiudi. inter monasteriũ. Cùm enim absens in casibus ,p præsente habeat, vt extra, de appel p tuas. de do. & contu. veritatis. & de eo qui mit. in posses. causa rei ser. eũ, qui. [c] valet ,pcessus contra eũ habitus, ac si præsens esset. & si præsens fuisset, nõ potuisset nũc ea proponere, si ab initio omisisset. de hoc j. de app. §. qualiter aũt. versic. sed pone. & se. ¶ [7] † Hæc quoq; no. [d] q is. q cõparet, nõ incõtinẽti in iudice cõsentiat, sed ,ptestando dicat.

FORMA. Dñe, vocatus à vobis venio ad vos tãq; ad dñm, & amicũ, auditur⁹ qd vobis placet, & quare me vocastis: nõ tñ vestrũ iudiciũ subeũdo. Postq; aũt qs cõparuerit, sine iudicis licẽtia nõ recedat: vt extra, de iu. c. j. xj. q. iij. certũ. De hoc s. de cõtu. §. j. eã aũt obtentã scribi faciat in hac forma.

FOR. Talis ad petitionẽ talis, citatus hora congrua in statuto termino veniẽs, & se tali iudici offerens die, vel sufficienter hic expectauit, aduersario minime cõparente, vel nihil aduersus eum dicẽte, licentiatus fuit à iudice. Congruam aũt horã voco à mane, vsq; ad vesperas, quia postea non tenet iudex eũ admittere. in aut. de iudi. §. sedebunt. extra, de offi. deleg. cõsuluit. [e] Expedit aũt hoc ita scribi. Nam si alter postea veniat dicer illũ illicentiatũ recessisse: oportet eum de licẽtia docere: aliàs contumax reputatur. extra, de iudi. c. j. xj. q. iij. certum. ¶ [8] † Cæterum aduocatus in termino veniẽs surgat dicẽs: quia iudiciũ ex tribus cõstat personis, s. iudicis, actoris, & rei: vt iiij. q. iiij. c. j. & extra, de verb. signi. forus. idcirco de his tribus ante omnia est videndũ, ne iudiciũ delusoriũ videat. extra, de iud. c. causam quæ. q si reus p ,pcu. cõpareat: petat actor copiã suæ ,pcurationis ante omnia: vt C. de ,pcur. licet. in prin. & petat inducias ad deliberãdũ super ea. De exceptionibus ergo cõtra pręmissas psonas cõpetentibus, vide s. de actore & reo. & de ,pcur. & de aduo. & de cõpe. iudi. adi. Itẽ qualiter & qñ ,pponent, dicet j. de exceptio. & j. ti. pxi. ¶ [9] † Hoc etiã not. q cùm reus vocatus venit ad terminũ, debet docere suũ aduocatũ, ne ab actore, vel à iudice in aliquo circũueniatur: & protestet, q corã eo cõparet, saluis omnibus exceptionibus dilatorijs, & perẽptorijs sibi cõpetentibus: vt extra, de dila. c. fi. Et si ille sit iudex, petat sibi fieri copiã suæ iurisdictionis. extra, de offi. deleg. cũ in iure. quæ sibi fieri debet cũ die & cõsule: vt j. de edit. instrumẽto. §. videndũ. ver. exhibẽda. & nisi fiat. appellet secundũ formas traditas j. in tractatu libel. in titu. de app. §. j. in vj. forma. ¶ Si verò copiã fecerit, cõmissionẽ impugnet, si põt: vt s. de iud. deleg. §. pe. & fi. alioquin petat terminũ ,p aduocatu quærẽdo, si secũ nõ duxit. quẽ si iudex neget, appel. vt in præd. forma. Si autem sibi cõcesserit, in termino sibi pręfixo cõpareat, & libellũ sibi porrigi petat. iiij. q. iij. offeratur. extra, de libel. oblat. c. j. quod nisi fiat, appellet: nisi sit talis casus, in quo nõ sit offerẽdus. quod dic vt j. in titu. de libel. concept. §. nunc dicendum.

e ¶ Consoluit. Et vide quod ibi scripsi in glos. ex hoc collige.

ADDITIO. ¶ Adde tu & vide Alex. in l. liber homo. qui bona. §. j. in fi. vbi quòd si in citatiõe apponitur dies, & non hora: intelligitur de hora congrua & consueta, secũdùm Innocen. in c. cum nobis olim. de elect. sed vbi non appareret de hora cõgrua, vel plures essent horæ congruę, valeret citatio: & intelligeretur de illa hora, in qua posset quis primũ commodè comparere: vt ibi per eum. Vide tamen Bar. l. qui ante calendas. ff. de verborum obligatio. Henri. Ferrand.

Quæ

Quæ autē hic desunt, vide suprà de cōpeten. iud. aditio. §. fi.

SVMMARIVM.

1. Causa, quæ in libello inserenda est, litis fundamentum dicitur. Dilationes & exceptiones super principali, an possint dari, vel proponi ante libelli oblationem.
2. Restitutus, exceptionibus, quæ possunt in iudicio ante libelli oblationem proponi, quomodo se habere debeat.
3. Aduocatus actoris reo defendere se volente quæ debeat habere.
4. Officium iudicis est in libello iudiciali, quare debet ipsum diligenter inspicere.
5. Forma protestationis faciendæ ab actore recipiente libellum in iudicio.
6. Reus an coram non suo iudice teneatur libellum recipere.

De libelli oblatione.[a] *Rubrica.*

IN præcedenti Titulo docuimus qualiter vocatus debeat in termino cōparere: sed quia vocato venienti[b] ante omnia post citationē libellus est offerendus: vt iij. q. iij. offeratur. ideo & de hoc aliqua perstringamus. Ante omnia ideo dixi: † Nam causa, quæ in libello inserēda est, vt extra, de libel. obla. c. fi. fundamentum est litis. C. de eden. edita. & extra, de verb. sign. forus. §. causa. & vbi non est fundamentū, superędificari non pōt. j. q. j. cùm Paulus. extra, de presby. non bapti. c. ij. arg. tn̄ contra extra, de prob. qm̄ cōtra. vbi proponit dilationes, & recusationes, & exceptiones. sed illud intellige de dilationibus inter vnam citationem, & aliā de quibus not. s. de cita. §. nunc de tēpo. Itē etiam recusatio proponi pōt ante libelli oblationē: vt in præ. decre.[c] sed arg. contra. iij. q. iij. offeratur.[d] Item q vbi dicit exceptiones, intellige de exceptionibus cōpetentibus contra iudicē, & personā actoris, & contra rescriptū. Nam dilationes, & exceptiones, super principali nō possunt dari, vel proponi, vel saltē probari cū effectu ante libelli oblationē. verbo tn̄ etiam antè proponi possunt, sicut & factum ante proponitur qncq; : vt s. de cōpe. iud. adi. §. viso. de hoc j. de exce. §. dicto. ¶ † Cum igitur videbis te destitutum illis exceptionibus, quæ possunt ante libelli oblationē proponi, recipe libellum sub protestatione infrà, scripta: vel dic q prius debet libellus recipi q̄ aliqua exceptio admittatur. quod dic vt infrà de exceptio. §. nunc videndum. ver. illud quoq; no. Licet autē dixerim cōparenti libellum ante oīa porrigendū: non tn̄ ob hoc excludo quorundā laudabilē morem, q ante omnia factū iubent verbo proponi: vt extra, de iudi. pastoralis. & de lit. contest. c. vno. ibi: cùm non narrationē, &c. quo facto statim reum super eo interrogant. Qui si confiteatur, statim ei præcipiunt, q satisfaciat. de quo precepto no. infrà, de senten. §. ij. ver. est quoq;. Si verò negauerit, faciunt sibi dari libellum: per hoc enim lites possunt minui. quod faciendum est. extra, de dolo & contuma. finem. ff. si certum peta. quidam. ff. de aqua pluuia arcen. in summa. extra, de rest. spoliato. frequens. ¶ † Actoris ergo aduocatus reo defendere se volente, debet libellum triplicatum habere paratum, & ipsum debet legere, & vnum iudici offerre: iudex verò diligenter ipsum inspiciet. † Quia eius officium in libellis est: vt ff. de offi. assesso. l. j. in fi. quo approbato, factaq; collatione vtrum concordēt: debet alium sibi retinere, & alterum parti offerre. quod dic vt in præ. §. viso. & j. de libel. conceptio. §. restat. alioquin iudex faciet reo copiam sumptibus actoris: in quo continetur quod reo obijcitur, vel ab eo petitur: & alia, vt in eo. tit. §. quod autē. vt ille habitis inducijs deliberare valeat, an cedere, vel contendere velit, & debeat: vt in prędict. aut. Prius tamen quàm libellum recipiat actor, caueat. quod dic vt nota infrà, de satisdatio. §. j. ¶ † Quo facto eum recipiat sub hac protestatione.

FORMA. Saluis omnibus exceptionibus, & defensionibus mihi competentibus, tam contra iudicem, quàm contra partem, quàm contra forum, quàm contra libellum, vel rescriptum, & quibuslibet alijs dilatorijs, & peremptorijs, recipio hunc libellum: vt infrà, de libel. concept. §. sequitur. in prin. Et hanc protestationem in actis faciat redigi ad cautelā, si vult: quia ad hoc necessariò non tenetur: nam etsi omissa eas proponere poterit. ff. de indi. non videtur. C. de probatio. exceptionem. Facta autem huiusmodi protestatione, non nocebit ei receptio, quò minus possit omnes dilatorias proponere ante litis contestationem, vt in prędicta l. non videtur. C. de exceptio. l. penul. & fi. & etiam expedit vt post receptionem libelli eas proponat: quia eo viso habebit viam multiplicem ad excipiendum. C. de eden. edita. Si autem iudex pronunciauerit libellum non recipiendum, vel non dandum, appellari potest. iij. q. iij. offeratur. extra, de libel. oblatio. c. primo. nisi in casibus: vt j. de libel. concep. §. nunc dicendum. Hæc autem omnia redigantur in actis. ¶ † Cæterū reus coram non suo iudice non tenetur libellum recipere: imò ante receptionem, & etiam post, eum valet recusare. Quod dic vt suprà, de recusatio. iudi. & iam dixi. ¶ Hanc verò materiam hic amplius non prosequimur. nam eam infrà in titulo de libel. conce. plenius explicabimus Deo dāte. ¶ Libello autē recepto iudex eum legi faciat reo præsente: & eo lecto, quærat à reo vtrum sciat, vel credat, vel confiteatur quæ in libello continentur: & si reus confidit de iure suo, vel timet expensas, potest statim litem contestari & respondere quòd nescit, vel nō cōfitetur se ad petita teneri. si rei veritas sic se habet: sed quia raro id contingit. Nam sæpe sibi competunt defensiones, & exceptiones ante litis cōtesta. ideo petat terminū ad deliberandū sibi dari, scilicet an velit contendere, vel cedere: & deinde ad proponendū dilatorias: & nisi concedatur, appellat: vt j. in tractatu libel. de appellatio. §. j. in vj. forma: & de his dilationibus consequenter dicamus.

a ¶ *De libelli oblatione. Rub.* ¶ Tractatores huius materiæ posui super rubrica de libellorum cōcep. excusationē autem authoris de hoc tracta. hic posito, vide s. de actione vel petitione super rub.

b ¶ Venienti. An verò sufficiat pręsentia rei sine citatiōe, vide j. de libel. cōcep. §. sequitur. in fin.

c ¶ In præd. decr. Nolebat ergo Ioan. de Deo q libellus mitteretur in citatione, vt dixi de cita. §. iam de citatione. ver. viso. ad finem.

d ¶ Offeratur. Vide versicul. illud quoq;. ad quem j. remittit.

ADDITIO. ¶ Vide Ioan. de Turre crema. in d. c. offeratur. vbi latè tradit cui sit offerendus libellus, & quando, à quo, vbi, & qualiter, & cuius expēsis tradi debeat. Henric. Ferrand.

SVMMARIVM.

1. Petens nomine alterius actionem sibi dari, debet satisdare de ipso defendendo in reconuentione arbitrio boni viri.
2. Vacatoriæ, siue feriales dilationes, quæ dicantur.
3. Terminus simpliciter datus ad omnes dilatorias proponendas, intelligitur peremptorius.
4. Citatus ad diem feriatam an teneatur die sequenti comparere.
5. Dare scripturam an sit actus iudicialis, & an possit die feriata dari.
6. Præceptum de faciendo aliquid intra talem diem, an sufficiat in vltima die fieri.
7. Ad proponendas, & probandas exceptiones in iudicio, præfigendus est terminus arbitrio iudicis, nisi in exceptione excommunicationis & spoliationis.
8. Termino assignato ad dandum omnes exceptiōes dilatorias elapso, an possint probari ante litis contestationem, exceptiones litis contestationem impedientes.
9. Dilatio ad probandum dilatorias exceptiones nō indulgetur in causis, quæ apud sedem apostolicam ventilantur.
10. Appellatio si negetur in curia, an appellans habebit dilationem ad probandum in prouincia appellationem.
11. Dicens post litis contestationem non esse appellatum, peremptoriè excipit.
12. Probationes exceptionis peremptoriæ, an & quo modo cogatur quis ad curiam secum ferre.
13. Exceptio excommunicationis, si per iudicem, vel testes, vel propter proponentis infirmitatem non possit probari intra tempus deputatum, vel propter fraudem aduersarij, vel propter aliam iustam causam an tempus currere habeat.
14. In exceptione excommunicationis, an habeat tempus currere ipso iure: licet à iudice non præfigatur.
15. Exceptio excommunicationis intra octo dies est apertissimis documentis probanda.
16. Probatio non apparens non dicitur apertissima.
17. Publicatio, vel sententia non probant, sed probatum declarant.
18. Dilationes deliberatoriæ quæ sint.
19. Dilationes deliberatoriæ possunt iudicis arbitrio abbreuiari, vel prorogari.
20. Libellos plures offerens coram iudice, & pro causis diuersis, an diuersa tempora aut termini diuersi ad hoc requirantur.
21. Dilationes quo casu non sint auferendæ.
22. Dilationes præparatoriæ quæ sint.
23. Notabile dictum circa inducias, pro quærendis aduocatis.
24. Dilationes executoriæ quæ sint.
25. Prosecutoriæ dilationes quæ sint.
26. Induciæ non iudiciales sunt plures.
27. Ius siue iudex dat diuersimodas temporum præscriptiones seu dilationes.

De dilationibus. *Rubrica.*[e]

QVia libello recepto datur dilatio ad deliberandum, vt suprà tit. proximo diximus: inde sumpta occasione aliqua de dilationibus supponamus, dicentes.

e *De dilationibus. Rubri.* ¶ Hanc generalem rubricā posuit Tan. parte ij. Ioan. de Deo. li.

liiij.iudicum,post princi.tractat de inducijs. ¶ Et Ægid.posuit de inducijs,quæ dantur partibus. Rubr.cxxviij.vtercꝫ breuissimè. Et ex practicis quos nominauit author in procemio nullus alius posuit hanc rubricam generalem:contenti,vt existimo,his,quæ de citatione dixerunt: vt scripsi super rubrica de citatione. Oportuit ergo authorem ad Summistas habere recursum. Azo. Gofredum, Hostiẽsem & alios. & vide quod dicam hic post principium, a

pter peremptorium prima vice missam,dummo habeat congruitatem temporis vel breuitatem primæ dilationis, dummodo non sit peremptoria,appellare non posse. Dicit autem Cyn. ꝙ in hac citatoria concurrere debent tria,iussu iudicis. C.de exhibeo.reis.l.neminem. & inuehitur contra nuncios, qui sine iudicis præcepto citant, vt etiam dixi post Roffre. supra. de citatione. §. sequitur. versic. vtrum autem. ad fin. secundùm ꝙ citatio apprehendat illum: saltem ad domum facta. de hoc satis scripsi de eo, qui mit. in possess. ca. finali. Tertiò quòd fiat die. & de die nõ feriato. de hoc §. de cita. §. j. versiculo item excipitur quòd citatio fit ad diẽ. & versicu. sequen. cum suis remissio. De dilatione recusatoria non ponit author expressè. Et licet hæc iclu dantur sub exceptoria:tamen & sub illa nihil de recusatiõe dixit. Satis est tamen ꝙ specialem tractatum de hoc posuit suprà. parte prima. titu de recusatiõe. de alijs dicam prosequẽdo.

Quod sint species dilationum.
Qui ipsas dare debet.
Quando.
Quibus,& quoties.
Et qualiter dentur.[a]

Dilationum

Aliæ

Iudiciales. Extraiudiciales.

Iudicialium

Aliæ

Experiundoriæ.	Citatoriæ.
Repræsentatoriæ.	Sistitoria.
Defensoria.	Denunciatoria.
Electoria.	Inchoatoria.
Inquietatoria.	Vacat. siue feriales.
Reuocatoriæ.	Exceptoriæ.
Restitutoriæ.	Præparatoriæ.
Deliberatoriæ.	Probatoria.
Dubitatoria.	Diffinitoria.
Reuocatoria.	Appellatoriæ.
Executoriæ.	Supplicatoria.
Prosecutoriæ.	Solutoria.

Restitutoria.[b]

De quarum singulis per ordinem videamus.[c]

¶ Experiũdoriæ Sunt extra, qui ma.acc.pos.c.si.[d] C.de ingen.ma.diffamari.[e] ¶ Citatoriæ sunt, quæ dantur vocato ad causam,quod dic vt §.de citationibus.§.nunc de temporum. & computantur viginti milliaria pro diæta.ff.si quis caut.l.j.ff.de verbo.significa.l.iij. ¶ Repræsentatoriæ sunt,de quib' habes extra de app.personas.respon.j. & c. sæpe. de elec.dudum.j.de renuncia.veniens. Item potest dici repræsentatoria,vel exhibitoria, quod idẽ est, si quis promittit se exhibiturum aliquem in iudicio:& si quidem spatium sex mensium ei concessum fuerit,in quo debeat exhibere,adhuc tantundem sibi concedi: vt C.de fideiuss.sancimus. ¶ Sistitoria est,quia si conuenit quo die stetur,in iudicio standum erit. si autem non conuenit, erit in arbitrio iudicis.ff.qui satisd.cog.de die.in prin. ¶ † Defensoria est,quis st quis nomine alteri' petat actionem sibi dari,debet satisdare de ipso defendendo in reconuentione arbitrio boni viri:vt ff.de procu. seruum.§.ait prætor.& debet sibi dari dilatio, quæ est C.de fideiuss.l.pen. ¶ Denunciatoria est,qua petitur dilatio,ad denunciãdum aduersario vt veniat: quia debet dari ea,quę est C.vbi de crim.agi opor. aut.qua in prouincia.& C. vbi in rem actio. l.ij.[f] ¶ Electoria est, quæ datur ad arbitros eligendos: & hoc est trium dierum: vt C.de iudi. apertissimi. & l.si.[g] ¶ Inquietatoria est,si quis dicit iudici, domine,talis intendit mihi quæstionem mouere cùm voluero iter arripere recedendi. vnde iubeatis ei si vult dicere quicꝗ,dicat vsqꝫ ad certum tempus. & hæc dilatio non est à lege statuta,sed iudicis arbitrio committitur. C.de inge.ma.diffamari.& hęc similis experiundoriæ.[h] ¶ Inchoatoria, est duorum mensium.C.de lit.contes.aut.libellum.quæ est iij.q. iiij.§.spatium. ¶ Reuocatoriæ dantur ei,qui ius habet reuocãdi domum.extra,de dila.c.si.de foro cõpe.c.fin.v.q.j.c.j. ¶ Reuocatoria etiam alio modo dicitur,si quis responsionem factam positionibus velit reuocare.& hæc est dilatio trium dierum, secundùm quosdam.C.de erro. aduoca.l.j.j.de confessio.§.postremo. ¶ † Vacatoriæ siue feriales sunt extra,& C.& ff.de ferijs.& xv.q.iiij.per totum. ¶ Restitutoriæ sunt,quæ dantur spoliatis post restitutionem,vt quiescant,nec engantur spoliatoribus, vel alijs ante restitutionem respondere: quæ sunt ad minus septem mensium,nec maiores anno. iij.q.ij.eiectis.[i] Vel dic,ꝙ sunt arbitrariæ.ead.q. si episcop'.Hodie tamẽ his non vtimur in causis. Est tamen arg.quòd possumus eis vti:vt extra, de restit.spolia.frequens.[k] vel saltem tanto tempore debet pacificè possidere,quãto stetit spoliatus prius quam respondeat:vt e.q.prius. & c.tandiu.ij. q.ij.

a ¶ Dentur. Aduertẽdũ est quòd author noster diffinitionem dilationis non posuit: quia nec per summistas,nec per alios §. vel infrà nominatos posita fuerat. Cy. autem,qui materiã hanc prosequitur in l.j.C.eodem titul. dicit quosdã sic diffiniuisse: dilatio, est tempus moderatũ à iudice, vel partium conuentione. Impugnatur hoc per suos: quia iudex non dat tempus, quod nõ venit à naturali dispositione, sed illud moderatur. vnde sic diffiniunt: dilatio,est facultas cuiuscꝫ rei agendæ intra tempus moderatum, a iure,vel iudice, vel partium conuentione. Inducit C. eodẽ.l.j. & l. siue pars. Primam diffinitionẽ defendit textus l. præsides.C.eod. vbi dicitur ꝙ præsides statuunt tempus feriatum. Ad idem de elec.si compromissarius.in prin.li.vj.ibi: tempus à iure statutum,quibus sunt multa similia. Secunda etiam posset impugnari,cùm in multis casibus,dilatio infert necessitatem. Itẽ sunt quędam dilationes duratiuæ pœnarum,quibus diffinitio non conuenit. da illis dicam j.§.j.post si.ver.de secundis.

b ¶ Restitutoria. Sine hac poterat hæc chorea duci:vt infrà patebit.

c ¶ Videamus. Ex istis solas sex posuit Tancre.scilicet secundam, duodecimam,quartamdecimam, & decimamquintam,xxj.& xxiij. teneo suũ ordinem. Gofredus non præmittendo illarum nomina tractat de specie secunda xiij.xv.iudicatoria,quam author vocat executoriam. & de xij. Hostien.immiscuit his aliquas quas infrà author vocat extraiudiciales. de his autem præmittit, & prosequitur speciem secundam,xij.xiiij. xv. xx.xviij.xj.xxij.primam.& xiij. Ioan.in.quæstione secunda in summa. & Richar.ibi in distinctione diuiserunt ciuiles causas à criminalib', paucas species harum ponendo, vt suprà dixi. Cy. hanc materiam prosequitur in l.j.C.eod.titu. & præmittit quòd dilationum aliæ dãtur à iure,aliæ à iudice,aliæ ex partium conuentione. De secundis, quas iudiciales vocat,dat & prosequitur. Octaua species,scilicet citatorias, deliberatorias recusatorias,vel negatorias,litigatorias,probatorias,expectatorias,diffinitorias,& iudicatorias. Has autẽ prosequendo pro quinta specie duas ponit,probatoriam,allegatoriam:& excusabilis erat si expressisset allegatoriam includi sub probatoria:quasi sit probatio facti. Item & iuris, quæ dicitur allegatio. De prima,scilicet citatoria dicit, quòd est principium iudicij:vt patet Insti.de pœna teme.liti.in fin.extra,de probatio. quoniam contra. & debet habere congruam temporis dilationem.ff. si quis cau.l.j.extra,eod.titul.c.j.vbi patet quòd propter breuitatẽ peremptorij potest appellari.& vide quod ibi dixi super gloss.ij. scilicet pro-

d ¶ C.si. Et huic similis est dec.vlt. de elec.lib.vj. Et circa hoc vide secundam quęstionem,quam scripsi super regula, mora.de reg.iur. eod.lib.

e ¶ Diffamari. Ponitur hic experiri, pro agere: sicut de causa pos.pastoralis.aliquando enim ponitur pro defendere.tex. iuncta glo.in verbo,experiri.extra de iudi.& ibi scribam.

f ¶ L.ij. Dubitatur,an emptori fundi,cui mouet tertius litem super fundo,dari debeat dilatio ad denunciandum venditori ꝙ litem defendat. Vber.de Bo. Ioã.de Deo,& author ponendo eius verba §.de actio. vel peti.§.in anterioribus.ver.si conueneris.videntur velle ꝙ sic. & Accur. in l.j.hoc eo.tit.C.in j.glo.arguit ꝙ sic per prę.l.secundũ Gui.de Suza. ibi tenet contrariũ,per l.j.C.eo.tit.vbi dicitur dilationẽ non dandã, nisi necessitas cogat:quæ hic nõ cogit,cùm ipse qñcunqꝫ denunciare possit, dummodo nõ nimis prope sniam.ff.de euict.si rẽ.§.quolibet. Et ad huius intellectum vide quod scripsi de emp.& vend.c.si.super j.gl. Alber. Gal.in reportationibus super l.emptor fundi.C.de euic.tenet primũ. Inducit has duas leges hic allegatas.& ff.de vsur.sciendũ.& C.de fideiuss. iure nostro.& authen.ibi positã specialius inducit.l.emptio.C. de euict. vbi patet ꝙ venditor instruere debet emptorem, & illi assistere. Idem lex dicit ꝙ ex certis causis & certis personis,sustinendæ sint cognitiões. ff.de iudi.interdum. Si venditor est præsens,nõ video ad quid detur dilatio;cùm intra terminũ respõdendi libello denunciari possit. Ex circunstantijs igitur videat iudex an sit dãda:vt in prę.l.interdũ.de elec.cupientes.§.quod si.ver.nisi.lib.vj. Posset enim agens aliquid allegare, qđ faceret emptorẽ dubiũ an cedat,an cõtendat,super quo vẽditor informaret.

g ¶ L.fin. Hoc verum est in casu illius legis.& vide suprà de recusa.§. qualiter.versi.proposita.

h ¶ Experiundoriæ. De hoc no.C.vt nemo inui.l.vna.& scripsi de restit. spo.frequent.lib.vj.super glo.& alij.ver.xvij.

i ¶ Eiectis. Secundùm Tan.

k ¶ Frequens.lib.vj.

præceptu m

precepttū est. Sunt & alię restitutorię, q̃ sunt iiij. annorū, s. quæ dantur ad petendā restitutionē. C. de tempo. in inte. re. l. fi. ¶ Exceptionę sunt, quæ danẽ ad proponendas, & etiā probandas exceptiones. extra, de excep. pastoralis. & extra, de offi. dele. prudentiam. §. vj. & c. suspicionis. de app. cū speciali. ¶ †Et no. φ si datus est terminus simpliciter ad oẽs dilatorias ꝓponẽdas: talis terminus perẽptorius ĩtelligitur, licet non sit de peremptorio expressum: ita φ non licet vltra illū aliqua proponere. & sic obtinuit arg. pręc. decre. pastoralis.[a] & de proba. licet. C. de dila. l. j. in fi. ff. de fer. oratione. & l. fi. cum his quę ibi no. & arg. de rescrip. cū in multis.[b] ¶ †Sed ꝓpone, iudex ita dicit à die crastina vsq; ad septẽ dies proponas oẽs exceptiões dilatorias, tam cõtra ꝑsonam, q̃ cõtra alia. vltima dies termini inueniẽ feriata, nunquid die post illā sequenti poterit eas proponere?[c] & videẽ φ sic: ar. extra, de in inte. re. tū ex literis. prope fi. Nā et citatus ad diẽ feriatā teneẽ die comparere sequenti. extra, de dolo & cõtu. cū dilectu. vbi fuit citatio facta per dictionẽ vsq;. & de accus. veniens. dic contra. Nā odia sunt restringenda. potuit enim eas proponere. j. vel ij. vel iij. die dilationis, & sic de alijs. super hoc vide cõcor. j. de ep. §. restat. vers. sed nunquid dies secus si dictū esset. tali die ꝓponas. quia si dies illa feriata esset, deberet die sequẽti proponere.[c] ¶ †Si verò dictū esset, da tuas exceptiões in scriptis, tunc etiā in die feriata eas dare potest: quia dare scripturam non est actus iudicialis. & iunge quod no. s. de cita. §. viso. ad fi.[d] & §. j. ver. Itẽ excipiẽ φ citatio fit. ¶ †Quid si dicaẽ intra talẽ diem hoc facias? Dic quod in vltima die hoc facere poterit. De hoc in præ. versicul. sed nūquid dies. & j. ver. sed cū. & idẽ iuris est, vbi datur ad aliquid faciendum dilatio decem plurium ve dierū, et adijciẽ: alioquin ex tūc ita fiat. non sufficit hoc fieri vltima mora decendij. Hęc eñ dictio tūc, extremū decendij tp̃s significat: vt ff. de cõdi. & demõ. si is. §. si ita. ff. de vulg. & pup. sub. l. in substitutione. ¶ †Sed quid: ecce datus est mensis vsq; ad quem proponat aliquis oẽs dilatorias, tam contra rescriptū q̃ cõtra impetratorẽ, vel iudicẽ: φ si nullas ꝓposuerit, veniat respõsurus libellis.[e] nõ venit ĩ termino, nec post expectat⁹ pocto dies: nūc aūt venit petẽs terminū ad exceptiones proponẽdas. probat eñ se vltima die p̃fati termini fuisse legitime impeditū: vult tñ ad præsens aliqua proponere. quęriẽ an sit admittẽdus. R ñ. Ioã. de Deo hanc quæstionem disputat inter alias[f]. & dicit hūc de rigore nõ esse audiẽdum: imò cogẽd⁹ est respõdere libello pro eo φ saltẽ die sequẽti cùm potuit, nõ venit: vt in præ. decre. cū dilecti. & in præ. c. pastoralis. Dicit eñ aliud esse in testibus, & aliud in exceptionibus. extra, de do. & cõ. cùm olim. ff. de arbit. Celsus. tñ de equitate, si id malitiosè nõ fecit, ꝓponere põt modo. extra, de offi. dele. cõsuluit. sed nõ habebit dilationẽ: vt in pręc. c. pastoralis. & ad ꝓpouendas, & probãdas exceptiões præfigiẽ termin⁹, arbitrio iudicãtis, nisi ĩ exceptiõe excõicationis ad ꝓbandū septẽ dies statuunẽ. q̃d dic vt j. de exce. §. ij. ver. porrò exceptio. & nisi in exceptione spoliationis, in qua statuunẽ. xv. vt in e. ti. §. viso. ver. itẽ ĩ exceptione. ¶ †Itẽ quæriẽ vtrū elapso termino ad dandū oẽs exceptiões dilatorias assignato, possint ꝓponi añ lit. cõte. excep. lit. cõtestationẽ impediẽter, de quib⁹ habeẽ extra, de lit. cõte. exceptiõis. li. vj. Et videẽ φ nõ: q: a ille añ litis cõte. in vim dilatoriarū ꝓponunẽ: vt probaẽ j. de excep. §. de dilatorijs. ver. sed quęriẽ qualiter. & §. nūc videndū. ver. hoc quoq; notandū. ¶ Itẽ cautè agit, q eas post lit. cõte. opponit vt no. ĩ pręc. c. exceptiõis.[g] ergo ĩ nullo sibi pręiudicaẽ, si post hūc terminū ad proponẽdum non admitteẽ. ar. cõtra extra, de accu. veniẽs. §. fi. & in pręc. ver. sed quæriẽ. vbi probaẽ φ in vim peremptoriarū. Hoc idẽ etiā ꝓbaẽ in pręc. c. exceptionis. vbi diciẽ, exceptiõis pemptoriæ ante litis cõte. obiectus nõ retardet lit. cõte. nisi de re iud. & c. ergo videẽ res iudicata, & alię, quæ ibi cõtinenẽ, tanq; peremptoriæ ante lit. cõte. opponunẽ.[h] Hãc quęstionem scholasticis relinquim⁹ disputandã. ¶ †Illud quoq; non est omittendū, φ in causis, q̃ apud sedẽ apostolicã ventilanẽ, nõ indulgeẽ dilatio ad ꝓbãdū extra curiã dilatorias exceptiões: alioquin null⁹ eẽt ibi litiū finis. extra, de resti. spo. frequẽs. lib. j. & de do. & con. finẽ. Hinc est φ statutū est, vt parte appellata volẽte cãm appella. in curia agitari, debent partes cū instrumẽtis, & actis ad cãm venire ad curiam sufficiẽter instructã: vt extra, de appel. cordi. lib. vj. & de ele. statuimus. ibi: sufficiẽter instructos, & c. ibi not. secūdum do. meū & Ber. Cõpu. qualẽ debẽt ferre instructionẽ. ¶ †Vnde si in curia negeẽ appellatio, nõ habebit appellãs dilationẽ ad probandū in prouincia appellationẽ: & si curia seruat. nã si daẽ dilatio ad instrumenta ꝓducẽda, denegaẽ postmodū sup hoc restõ: vt extra, de in integ. resti. corã. Cùm eñ appellandū sit in scriptis: vt in pręc. cordi. satis secū potuit huiusmodi scripta deferre. ¶ †Si verò dedi contra te libellū, in quo petebã appellationẽ meã iustã ꝓnunciari, & attẽtata post eã cassari, & tulitẽ cõtesteris, nulla protestatiõe facta,

a ¶ Pastoralis. Per quã decre. Guido. de Suza. super l. aduocatus. C. de exceptio. fatetur in foro ecclesiastico talẽ terminū dari posse. In foro seculari dicit hunc à principio dari non posse, cū terminus dilatoriarū sit litis. contest. C. de probatio. exceptionẽ. & concor. V ber. de Bo. vt no. infra, de exceptio. §. ij. ad finem. j. colū. poterit ante si apparebit malitia opponentis: vt patet infra §. nunc videamus. vers. in summa. ibi vide: qa & ius nostrū concord.

A D D E, quòd Abb. in d. c. pastoralis. in penultima columna refert dominū Antonium ibi tenere hoc dictum Gui. de Suza. ipse verò dicit, φ à principio etiam citra præsentem malitiã, iudex potest statuere terminum vt citius finis litibus imponatur.

b ¶ Multis. libro sexto.

c ¶ Proponere. Si error nõ fuit expressus: sed in remis. quę sequitur secundò si distinguitur, vel curatur de hoc.

d ¶ Ad finem. Ibi dedi remis. de ꝓpositione à. sed quid si iudex dicat, hinc ad decem dies comparea? Tenuit dominus meus in legibus in parte suę quęstionis quę incipit, Miss. so actore, quod terminus incipit à tempore præcepti iudicis Sic enim placuis iudici dicenti hic, q ordinem, & compendium edictorum, vel citationū suarū potuit moderari. ff. de iudic. l. nonnunquam. sic est in contrahentibus, quorum voluntate etiam ante conditionem à tempore contractus committitur stipulatio. ff. si cer. peta. lecta est in fin. Idem dixit de appellatione interponenda à sententia lata sub conditione, cuius tempus currit appellatione sententię. ff. quãdo app. sit. l. j. §. biduum. cano. ij. q. vj. hęc verba, dixi qa formauit dubium de iudice citante Titium vt cõpareret cras ad certum actum: alioquin hinc ad decem dies compareret ad alium actum, erat dubium quando inchoaret secunda dilatio: an statim an finita prima. vide quod dicam j. ver. sed pone quòd causa.

e ¶ Libellis. De hac forma vide j. §. penul. ver. in summa.

f ¶ Inter alias. & est xiij. primi libri

g ¶ Exceptionis. Per Ber. quod ibi vide in fine magnæ gl. & idem etiam no. j. titu. ij. §. edicto. ver. vt autem. & in fine.

h ¶ Opponūtur. i. opponi possunt. Potest enim re⁹ differre si vult: vt s. et ex quo author vult hūc casum disputari patendum est, & ad partem superiorem facit q̃d terminus, de quo s. ad hunc finẽ dabatur, ne protraheretur contestatio, & per cõsequens causę determinatio. de excep. pastoralis. in prin. Sed si post terminum audiatur, eludiẽ iste finis, vel effectus, cõtra verba & mentem decre. illius, φ sentiendum non est. extra, de mat. contrahen. c. j. vbi concor. in gl. penul. Item speciale est in exceptiõe excommunicationis, φ lapsus termini illam proponi non impedit: vt in cle. de except. c. vno. ergo in alijs regula decret. pastoralis. manet salua. Item φ põt litẽ contesta. potest termini lapsus quo ad dilatorias excludendas: vt patet in decre. inter monasteriū. de re iud. & in præ. c. pastoralis. & q̃d nou põt cõte. nõ põt terminus: vt in præ. cle. patet. & no. in glo. pe. sed cõstat illas exceptiones in vim dilatorię post cõtestationẽ opponi nõ posse: vt s. ergo nec post terminū. Itẽ ex quo illæ priuilegiatæ habent conuenientiã, & similitudinẽ cum dilatorijs: ergo in censura, & disciplina cõuenire debent. de excep. cùm inter. ĩ fi. de sta. mo. recolẽtes. Induciẽ etiã φ priuilegiū illarū exceptionū, quod est cõtra cõmunes regulas, nõ est dilatãdū, sed iuri cõmuni cõformandū: dummodo aliquid cõlerat. de ver. signi. ex pre. j. & ca. dilecto. Satis autẽ confert, licet dicamus φ terminus illas ĩcludat. Datur enim vt faciat reus, q̃d ex priuilegio exceptionū põt. Nõ ergo derogat, sed exequitur, sed ad cõtraria multū facit φ termin⁹ datus fuit ad dilatorias: sed illę sunt perẽptorię: & licet ante litis cõtes. possint oppom. perẽptoriarū nomẽ tenent. quod probat tex. decr. exceptionis. ibi: nisi dec. & c. à regula ergo perẽptoriarū excipit illud: nisi ergo de pẽptoris loquiẽ, nec dat eis nomẽ dilatoriarū: alias in congrua fuisset exceptio. Itẽ resultat ex cõtrario φ idẽ esset dare terminū ad dilatorias, & peremptorias, q̃ veniunt ante lit. vel sic ad omnes exceptiões, quæ veniunt ante contest. litis, vel sic quæ illã impediūt, quam dare ad dilatorias tantū. quod sonat in absurdū: cùm verborū varietas habeat varia designare. de deci. ad audiẽtiam. de priui. si papa. lib. vj. C. de codi. si idem. Imputeẽ ergo illi, qui apertius loqui debuit. de reg. iur. contra eum. lib. vj. cū concor. Item ex eadẽ causa terminus datus ad ꝓponendas tales peremptorias, licet fortiores sint, non includet dilatorias: quia verba non sonãt. & per hoc non fateor quod s. dicebat, φ istum admittere, esset eludere terminum: cùm terminus nõ fuerit ad id datus. Et per hoc etiã ad alia sit rñsum. Nec fateor φ istud sit prorogare: imò est abbreuiare, si fine litis contest. negotium terminetur. Ad expeditionem enim litium hoc pertinet: vt in cle. de verbo. signi. sæpe. & post princi. nec sequitur: si non debet priuilegium dilatari: ergo includetur in verbis quæ id non sonant. ¶ Vt tamen condescendatur volentibus tenere primã, quæ non placet, præmitto φ ponderanda sunt verba exceptionum, vt satis nn. j. de exce. §. viso. in prin. propter quod dico φ q̃uis peremptoria licet priuilegiata post litem cõtest. habere non possit vim dilatoriæ: ante litis contest. puto φ habere possit vim vtriusq;, & quare secundum diuersas propositiones huius haberent locum diuersæ formæ pronunciationū: de quibus infrà de excepi. §. dicto. in fi. Et bene facit quod de appellatione, & excommunicatione subditur in duobus ver. hic sequentibus. Sic igitur proponens verbis vtitur, quibus faciat illam in effectu dilatoriam dicens: dico actorem non audiendum, vel ab agendo repellendum, vel meã litis instantia absoluendum, vel rescriptum non valere: quia peremptoriam talẽ tacuit. vel verba similia. cùm ipse proponat illam vt dilatoriam, possit locum habere primū dictum cum suis rationibus. Si verò licet ante litis con

vel aliqua exceptione cõtra,app.proposita,si post litẽ contestatã in positionib⁹ negas appellatũ fuisse,satis potero admitti ad probandũ: cùm dicẽdo post litẽ conte.nõ esse appellatũ: perẽptoriè excipias cõtra libellũ meum,& contenta in eo. At probationes exceptiõis peremptoriæ nõ cogitur quis ad curiam secũ ferre,nisi ipsum arctet ad hoc citatio specialis.C.sen.rescin.nõ pos.l.ij.C.de except. præscriptionẽ.& l.seq.& sic obtinuit.& de hoc no. do.meus extra,de appel.c.j.¶Sed dices,quare hoc casu admittar ad probandũ appellationẽ,eũ lit.cõtesta.facta sit coram papa,siue eius auditoribus,qui iudex ordinarius est omnium: vt ix.q.iij.cuncta.extra,de priuile.antiqua? Respondeo,nõ admittar quãtum ad hoc vtrum causa in curia sit tractanda,vel non:quia quantum ad hoc debuisti hoc ante litem contestatã proponere:& tibi imputes quia tũc nõ dixisti: vt iij.q.vj.§.exceptio fori.& c.pulsatus. & extra,de re iudi.inter monasteriũ.sed admittar quãtum ad effectum appel.vtrũ videlicet reuocari debeant attentata post eam,secundùm ea quæ not.s. de appel.§.nouissimè.& de execu.sen.§.j.sed & si de excõmunicatione in curia excipiatur, vt agens ab agendo excludatur,non dabitur dilatio ad probandũ in prouincijs,sed in curia intra octo dies debet probari: vt extra,de offi.deleg.prudentiam.§. vj.& de exceptio.pia.lib.vj. Et potest esse rõ: †Nã cùm debeat ferri in scriptis,& de hac scriptura sit parti copia facienda,vt extra,de sen.exc.cùm medicinalis.§.j.& de treu.& pa c.j.& xj.q.iij.curæ. satis põt huiusmodi scripturã ad curiã secum ferre. Sed certè & sine scriptis lata tenet: vt in præ.c.cùm medicinalis.§.superior.vnde melior ratio est in omnibus dilatorijs,vt nõ debeat super ipsarũ probatione,extra curiã dilatio,seu remissio dari. Nã per hoc nullũ fit præiudiciũ in principali. Secus autẽ vbi excõmunicatio in modũ perẽptoriæ proponit: puta si dicit electio,vel prouisio,vel sñia,vel processus,vel scriptura,vel cõtractus,vel aliod hmõi, nõ tenere:qa factũ est de excõicato,vel ab eo.& sic de alijs perẽptorijs,cùm in hoc magnũ versetur præiudiciũ:qa hoc probato,apparet præmissa non tenere. Hæc probent C.de preci.Impera.off.quoties. extra,de priuile cùm olim essemus.§.j.ibi: vt apud sedẽ apostolicã probarẽt quæ vellent,&c. In perẽptorijs ergo dabit remissio:cùm in eisdẽ grade versetur præiudiciũ,& sic difficile testes ad curiã, vel ad aliũ locũ remotũ ducere: vt extra,de fideiuss.cõstitutus.ver.præterea difficile foret,&c.qa nec tũc dantur tantũ octo dies ad probandũ.¶†Nota[a] q si per iudicẽ,vel testes,vel propter proponẽtis infirmitatẽ non põt probari exceptio excõmunicationis intra octo dies,vel propter fraudem aduersarij,vel propter aliã iustam causam:nõ curret hic tempus:vel saltem iudex prorogare põt.arg.ff.de re iudi.l.ij.in aut.de his,qui ingre.ad appel.§.j.ij.et iij.colla.viij.¶†Sed[b] nunqd current isti octo dies ipso iure:licet eos iudex excipienti non præfigat adeò,vt ipsis elapsis procedi possit in causa? Et videtur q non:quia talis terminus est à iudice assignãdus.extra,de offi. delega.prudentiam.§.sexta. Dic contra:quia terminos iste à iure statutus est. Vnde licet iudex eũ non assignet:tñ ex quo exceptionẽ admittit,debet statim excipiens suas probationes inducere.& hoc satis innuit prædicta constitutio, pia.§.proinde.[c] ¶†Sed quid si intra hoc tẽpus excipiẽs testes suos producit qui iurant, & examinantur, eorum tamẽ dicta non publicantur,nec super exceptione pronunciatur intra illud?dicũt quidã[d] q excipiens est condemnandus,quasi non probauerit,& iudex possit in principali procedere:qa præ. cõstitutio dicit q intra octo dies probet apertissimis documẽtis:alioquin iudex in cã procedat,& reum in expẽsis condẽnet.at hoc nõ probauit q appareat: & sic verbũ illud,apertissimis docuimẽtis,innuit q intra illud tempus debent probationes publicari, & sup exceptiõe pronũciari. ¶†Non enĩ dicunt apertissimæ,quæ nondum apparẽt. To dic q post hoc tempus reus petens publicationem,& sententiam,audietur:nec condẽnabitur in expensis. Fecit enim qđ in eo fuit:sed publicari, & pronũciari nõ in eo,sed in iudice erat. Publicatio enĩ est articulus per se:vt extra,de proba.quoniã.qui fieri debet partibus præsentibus: vt suprà,de teste.§. satis vtiliter. in princip. ¶†Nec publicatio,vel sententia probat: sed probatum declarat. Item constitutio, pia indocta est contra malitiosè excipientes: vt patet ibi in prin.at hic nulla malitia apparet. ¶Præterea totũ tempus illud cedit excipienti, adeò q vltima die termini,vel hora potest suas probationes inducere vt ff.de adulte.pater.§.sexaginta.& l.is,cuius.§.ex senatusconsulto.ff.de verbo.obli.qui ante calẽdas. ff.de suc.edi.l.j.§.qđ dicim⁹.& no.extra,de test. in causis.& secundũ papã & do.meũ in prædi.c.pia. vñ quia beneficiũ iuris nõ est sibi subtrahendũ,nõ habet necesse intra illud facere publicari,& pronũciari.xxviij.di.de his.& vide s.de teste.§.qualiter. versicu.is quoq.¶Sed cùm præ.constitutio,pia.dicat intra octo dierum spatium: querit an. octauo die poterit probare. Et dicũt papa & do.meus q sic & iam suprà proxi.dixi.[e] ¶Sed nũquid eo ipso q quis petit absolui,probatur excommunicatus. De hoc infrà de probati.§.videndum.versicu. sed nunquid. ¶†Deliberatoriæ[f] sunt, quæ dantur ad deliberandum reis, vtrum velint cedere vel contendere.& sunt xxv.dierum.iij.q. iij. offeratur. Interest enim nostra,ne homines præcipitẽtur,quandiu iuste deliberant,ff.de iurisdic.omn.iudic.& quia. Aliquando verò plurium,secundùm locorum distantiam.extra,de procura.dilectus. Aliquando etiam denegatur:puta si potuit instrui ex tenore rescripti apostolici in citatione inserti.extra,c. præterea. vel aliquo alio modo.ff.quod vi aut clã.semper.§. fi.ff.de contrahẽ.emptio.hæc venditio.ff.de re iud. debitor.& l.iiij.& secundùm Ioan.& Go.hęc non habent locum in criminalibus.[g] Domin⁹ meus cõtra:quod dic,secundũ eum,vt no.in Summa,eo.ti. §.j.[h] Et possunt abbreuiari vel prorogari[i] iudicis arbitrio:†[k] nos tamen quandoq sic hunc terminum damus. Assignamus tibi talem diem ad deliberandum:& si deliberaueris contendere,eadẽ die respondeas libello:vel causas,quare respõdere nõ tenearis,assignes. Hoc autem ideo facimus,vt reorum malitijs obuiemus: qui die ad deliberandum assignata venientes,dicũt se velle cõtendere:petentes aliũ terminũ ad proponẽdas exceptiones. arg. pro eis l.di.põderet.rñ.j.de pœ.di.iij. inter hęc lin cũ.§.j. Secundũ hãc ergo assignationẽ,vel tũc respondebunt,vel suas exceptiones dilatorias proponẽt. ar.tamẽ cõtra:qa vna dilatiõe pendẽte,alia assignari non põt,vel duæ simul:imò iudi.officiũ cõquiescit.extra,de app.significãte.C.de dila.siue ps. Sed

test.j.proponat istam in vi peremptoriæ concludendo actori perpetuum silentium imponi,vel se ab eo quod petitur absolui,vel diffinitiuè pronũciari ipsum ad id,quod actor petit,non teneri,vel his similia:tunc loc⁹ sit secundo dicto,vt terminus huic,quæ peremptoria est,& vt talis proponitur,licet priuilegiata sit in tempore proponendi,obstare non possit. Nec absurdum esset numerare hũc casum inter multos,quib⁹ diffinitiua sup principali lite non contestata profertur: licet contrariũ colligatur ex verbis Ber.& authoris suprà positis, & ad quẽ sopra remisi. & ex eo quod dicit infrà,de senten. prolat.§. nunc videndum.in fin.j.responsio.quod tamẽ vt ibi dicam,respõsionem recipit. Itẽ negari non potest, quin sententia,quã formauit Ber. posita ad finem glossæ, ad quam supra remisi, & de qua in præalleg.§. dicto. ante finem sit diffinitiua. quod ergo debent cautius esse &c. intelligam ad omne dubium opinionis euadẽdum.

A D D E, quòd cum hac additione Ioan. Andreę trãsit Abbas in d. c. pastoralis. & multas exceptiones, quæ impediunt litis ingressum.post Bart. enumerat Alexander in l.cùm quæreretur.in apostilla, ff.iudi.sol.

a ¶Not. Secundùm Innocen.in decreta.pia.vt ibi scripsi soper versicu.octo dierum.

b ¶Sed.versi. Ægid. infrà post prin.

c ¶Proinde. Hoc sciat quòd dies feriati in talibus dilationibus computãtur.C.eo.siue pars. & de ferijs.l.j.

d ¶Quidam. Vt recitat Ægid. xxxij. rubri.in fine cuius ad literam fuit istæ ver.& tenet quod sequitur.

e ¶Dixi. Quare repetiss.

f ¶Deliberatoriæ. Hæc xiiij. species authoris fuit vt prędixi,Tan.& Hostien.iiij.sed Cyn.ij.qui de hac dicit.quòd quandoq datur in principio causæ: vt cùm editur actio.ff.de eden.l.j.in principio.& cùm fiunt interrogationes ante litem contestatam.de his infrà de interrogationibus quæ fi.ante litis contestat. Quandoq datur in medio,cùm de positione tunc facta dubitatur, & de hoc infra versiculo,dubitatoria.dicit etiã quòd si reus statim recepto libello respondere vult,deliberatoria non dabitur:cùm enim in sui fauorem detur,illi renunciare potest.C.de pactis.si quis in conscribendo.de regu.ad apostolicam. Dicit etiam quòd ista deliberatoria sæpius dari poterit cum causæ cognitione,de qua ff.de iure deli.l.iij. An autem detur ad quærendum aduocatum:& consilia amicorum,author ponit sub specie,quæ sequitur,quæ sub ista ponebat Cyn.

A D D E, quòd nec datur deliberatoria, si in citatorio est insertus libellus secũdùm communiter Legistas in aut. offeratur.C.de lit.cõte.& cano.in ca. ij. extra,de dilationibus & dilationes deliberatoriæ iden suot de substantia iudicij: q earũ omissio est potent ad reddendum iudicium nollum, eũ petuntur: vt voluit gloss.xvij.q. iiij.vxor felicis. glos.in cle. sæpe. in verbo,necessario.de verb.sig.

g ¶Criminalibus. Ratio istorũ, qa accusatus debet esse certus, an sic reus vel non. Facit extra, de rescriptis. ab excõmunicato. Sed,vt dixit Hostiẽ.saltem circa personam accusatoris, an repelli possit, deliberare habet. ibi vide.

A D D E quod Abb.in d.c.ij.de dilationibus. dicit q in criminalibus si ĩ citatorio est insertus libellus,& re⁹ habuit tantum tempus quòd deliberare potuit, tam sup principali,quàm super substantia libelli: q nõ sunt dandæ deliberatoriæ, saltem magnificæ. aliàs secus. Et hoc dicit esse de mẽte Hostien.ibi,de quo & p Bal.& Sali. in d.aut. offerat. & Bal.in l.j.C. q accu.nõ pos. do. Anto.in c.j.de litis contest.

h ¶§.j. Ioan. illud nota.iij. q̃o.ij. in summa. Goffr.in Sum.huius titu. §.sunt & ĩducitæ. Sed ipse Ioã. no. contrarium ij. q. viij. per scripta coocord.hoc vt scripsi eo.titu.præterea.super ij.glo.in prin.

i ¶Prorogari.Contra C.eo.titu.l.fi.Solue vt ibi nota.s.sine causa prorogationem fieri non posse:cum causa potest.& id tenet etiam Pla. & Simo.allegat l.nonnunquam.de iudi.ff.de re iudi.l.iij.

k ¶Arbitrio.Super quo vide s.de cita.§.nunc de temporum.in fi. & qđ ibi dixi.& idẽ Ægid.vbi s.nec ipse Ægi. contrarius authori in eo quod dicit illat non esse in vso,intellige sub hoc nomine.Nam,vt dicit,reo va

iudico

niente offert libellus, & dantur induciæ ad respondendũ: tunc deliberat.

a ¶Significante. Vide quod ibi not. in iij. glo. & quod super ea scripsi.
A D D E, vt per Bart. in l. ij. ff. de re iud. & Præpositum sancti Ambrosij in d. c. significante.

b ¶Dies. Si statutum vel commissio diceret à tempore litis contestatę: tũc de momento ĩ momentum à tempore cõtes. litis curret illa dilatio. Si verò diceret à die contesta. litis: tũc dies cõtestationis, excluso per monosyllabã. de quo remis. dedi ã. de citat. §. viso. ante finem. totũ tẽps dilationis habebit. ad vtrãq; partem. sufficiũt no. j. de appel. §. restat. ver. sed nũquid dies. Et sic intellexisse puto dominũ meũ in legibus. in quęstione, q̃ incipit pone verba. qui vltra allegata in præ. ver. induxit ff. quando dies vsusfruc. vel lega. ced. l. vni.

dico q hic nõ præfigitur ad duo, sed ad vnũ tm̃. cũ enim datur terminus ad deliberandũ: hoc implicatur: vt si deliberauerit contẽdere, veniat responsurus libello, vel dicat causam cur respondere nõ teneatur. arg. extra, de rescri. si q̃n. de test. co. c. ij. Est & alia deliberatoria, quæ competit pro hæreditate adeunda, vel nõ. & hæc si indulgetur à principe est annalis. sed si à iudice, est ix. mensiũ. C. de iure deli 20 be. sancimus. §. sed quia. ¶†Sed pone, duos libellos offers corã iudice: in vno petis q aliquod collegium cogatur seruare sententias in ipsum latas: quas te non recipiunt. Item petis eos de irregularitate puniri: quia excommunicati se diuinis temere ingesserunt: in alio vero libello petis eos cogi, vt te recipiãt: iudex præfigit, capto diẽ Lunę ad docẽdũ sentẽtias fore iniustas: diẽ iouis verò ad deliberandũ sup scd̃a parte libelli: diẽ aũt sabbati ad proponendũ exceptiones cõtra secundũ libellũ: nũquid valẽt tales termini? Rñdeo, nõ videtur: vt in præ. l. a sitte pars. & in præ. decr. significante[a]. Cõtrariũ tamẽ obtinuit, quia diuersæ erãt cãæ, & ideo diuersi termini eodẽ tpe dari potuerunt. ff. de mino. etiam. 21 ¶†Sed pone q causa intra xv. dies[b] decidẽda mãb datur: nunq̃d tũc induciæ xx. dierũ cõcedent? Rñ. c papa ito. extra, de offic. dele. de causis.[c] q in præsen 22 ti casu dilatiões nõ afferunt, sed arctant. ¶†Præparatoriæ sunt quę dant post lit. cõtest, & etiã añ: v. q. ij. si primates. volẽti per testes, vel instrumẽta pbare, ad quęrẽdos testes: vel instrumẽta præparãda vel aduocatos inueniẽdos, vel cõsilia amicorũ petẽda. vt ã. de pparato. iud. & sunt in cã criminali ad minus sex mensiũ: ad plus verò vni[9] anni. Sic põt d intelligi iij. q. iij. de iducijs.[d] In ciuili verò sunt triũ mensiũ, si probatiões ex eadẽ ꝓuincia postulent. Si verò ex cõuicinis prouincijs, vel insulis, modico e aut nullo freto[e] distantibus: vt ff. de ver. ob. notionẽ. §. cõtinẽtes. erũt sex mẽsiũ: si ex trãsmarinis. ix. vt iij. q. iij. §. spatiũ. C. eo. l. j. & l. fi. & hæ dant tam actori, q̃ reo: tã accusatori q̃ accusato, secũdùm f acc.[f] & Gof. xv. q. ij. si aũt. ¶†Circa inducias pro 23 q̃rendis aduocatis nota q si reus aduocatũ cõduxit & q̃nq; cũ eo in iudicio cõparuit, & postea eũ habere nõ põt, imputet sibi, q talẽ cõduxit. Si verò non dũ cõduxit, dãda est dilatio ad quęrẽdũ aduocatũ: nõ tñ sæpe, si id malitiosè petat. Sic intelligo extra, vt lite nõ cõtest. c. j. & de do. & cõtu. ꝑut. C. de po g stu. velamẽto.[g] ¶Dubitatoria est, si forte facta po h sitiõe, qs[h] dicit se dubitare, & petit dilationem: & hoc cõmittit iudicis arbitrio, cùm nõ sit lex diffinitiua. ff. de inter. ac. qui interrogat. & l. seq. extra de i offi. dele. c. de causis. infrà deposi. §. vj. ver. Itẽ no.[i] ¶Probatoria est quæ datur volenti probare de iu

A D D E, vt per Præpado. Anto. de sancto Georgio in c. significante. extra, de appel. Ange. consi. ccc. incip. Paulus Condoni.

c ¶Causis. Vide quod ibi not. etiam Ber. in j. glo. & quod sup ea dixi. & de appel. super eo. ij. & vide j. de senten. prola. §. nunc videndum. versic. illud autem scias, q Lambertus de Rãponibus disputauit hanc quæstionem. & incipit, statutum est. ad partem quòd dilatio iuris sit danda, inducit multa iura. Primò l. petendæ. in fi. C. de temp. in integ. re. vbi reo datur dilatio, ẽt metas excedens. Secundò, mislum inducit l. vlti. eod. titu. coniunctam cum l. intra vtile. in princ. ff. de mino. Tertiò inducit l. si quis filius. C. de inoffic. test. iunctam cum l. contra maiores. eodem titulo. Quartò l. quinquenniũ. ff. de adulte. Quintò, l. oratione. ff. de ferijs. Sextò C. de iudic. properandũ. §. si autem in medio. Septimò, vt omnes tam ciui. q̃ milita. l. vni. in fine. Octauò, de inuentario. C. de iure deli. l. fi. §. si autem locis. Nonò, quod nota. ff. de fer. l. j. §. differre causæ cognitionem contemplatione testium. Decimò, in authen. de his, qui ingredi. §. si verò neuter. Vndecimò, inducit propter absentiam sæpe solennia relaxari. ff. de iudic. l. si longius. & l. ij. §. pen. ex qui. cau. in pos. ea. in hoc autem. & illud generale, probationum facultatem non angustandam. C. de hære. l. quoniam. in fin. & l. j. C. hoc eod. titu. Ad contrarium inducit primò eandem l. petende. in princi. Secundò, quia communis est prohibitio litigatorum & iudicum, ne excedant, &c. C. de iudic. properandum. circa princi. & quod in d. l. no. de soluto per sententiam latam post metam, quod repetitur. & q talia etiam de consensu partium non prorogantur. C. de legi. non dubium. & de iur. calum. l. ij. §. sed quia. Item q habetur in authen. de resti. §. j. & §. quia verò. Item C. vt intra cer. tem. l. j. & ij. & videtur expressum eod. tit. l. vlti. ibi: nec vlla occasione &c. Item si dilationes iuris dari deberent, derisoria essent talia statuta, vel tales commissiones. Soluebat, dilationes abbreuiandas. Allegat Azo. in Sum. huius tit. in princip. subdit tamen, quòd si ęstimauerit iudex dilationẽ dandam, quæ excedat metas ex iusta causa: id poterit prius. allegata. & no. quia non loquitur disputãs de termino dato ab homine, sed à statuto. hoc dico propter id, quod post Hostien. dixi in præ. decre. de causis. super j. gloss. de termino dato ab homine. circa quem etiam vide termino per partes apposito in compromisso, vel dato à delegante. quod no. Cy. in præ. l. petendæ io vlti. quæstione.
A D D E, quæ scripsit Pau. de ca. in l. j. ff. de re iudic. & dom̃. Ant. de sancto Georgio in c. cùm sit Romana. extra. de appel. Alexan. in l. properandum. in prin. C. de iudi. Abb. in c. de causis. §. allegato.

d ¶Inducijs. Vbi de his. & C. eo. tit. l. j. & extra, eo. ti. c. ij. vbi vide.

e ¶Freto. Fortè maris spatio. Vnde Versus; Cùm fremit, esse fretum: mare dicas cùm sit amarum.

f ¶Secundùm Acc. in præ. l. fina. & Gof. in Sum. eodem tit. ver. spatium.

g ¶Velamento. in præ. c. j. not. De hoc in iij. gloss. quæ incipit, si aliquis. & quod ibi not. refert Cyn. in l. ista, velamẽto, tenuisse Odof. Gul. de Suza. in l. j. C. eodem titulo, licet q si aduocatus infirmatus est, vel in legationẽ suæ ciuitatis missus: si creditur infirmitas vel legatio parum duratura, expectetur. aliàs quæratur alius aduocatus. l. pe. §. fin. ff. de vacatio. mun. facit ff. de iudi. si longius. C. in qui. ca. tu. ha. tut. detur. l. j. & Insti. de excus. tut. §. item si Reipublicæ. Super infirmitate autem credetur medicis. C. eo. libr. xij. de remissi. semel. & patet extra, de homi. significasti. ij.

h ¶Quis actor vel reus. Hæc enim est vtriq; communis contra positiones alterius.

i ¶Not. Et ver. seq. & ver. sed nunquid. &, vt prædixi, hoc inseruit Cy. litigatorum, quæ est ad incipiendam litem per contestationem: ad quod non tenetur reus, nisi prius satisdet actori, secũdũ aut. quod fieri. C. eod. sed nõ insto: quia hoc hodie nõ seruatur: vt patet j. de satisd. Item hic sequitur de probatoria, in qua multùm instat Cyn. quærẽs de tribus. Primò, quę requirantur ad hoc vt detur. Secũdò, quo tempore moderetur. Tertiò, quoties concedatur. De primo videbit iudex, quid ille vult probare. quod si est impertinens, vel impossibile, vel calumniosè dilatio iure petitur. Cùm probatio sit perempta, illam denegabit. aliàs concedet, eam moderando secundùm qualitatem probationis, & loci distantiam de qua requiritur probatio. Dic secundo dicit moderationem fieri secundùm distantiam loci, & conditionem personarum, & qualitatem causæ. Arctare enim poterit illas tres species dilationum, de quibus in ipsa l. j. C. eod. titu. & iij. quæstio. iij. §. spatium. Vt enim ex litera patet, lex illa non dicit simpliciter tantùm dilationem dandam: sed dicit, non amplius dandam. Cui concor. l. vlti. eod. titu. Hoc etiam scripsi in decreta. vltra tertiam. vbi statim remittam. Vnde lex iij. C. eo. dicit, quandoq; integram dilationem dari, quandoq; eius partem tantùm. Et aduerte quia author breuiter hic assistit ei, quod recitat ibi Cynus post Pe. improbando Innocentium. quem dicit voluisse habẽtem testes in prouincia, & extra prouinciam, & vltra marinos, pro singulis habere sua tempora integra. quod est dicere tres menses pro primis, sex pro secundis, nouem pro tertijs: & sic xviij. mẽses. quod esset absurdissimum. Confundentur ergo dilationis, & tempus in tempore computabitur. Hoc ergo voluit author recipiendo id quod plus potest extendi. Super hoc autem vide quod clarè scripsi, ponẽs quo casu vtrunq; dictum procedere potest. de testi. vltra tertiam. sub vj. q. in tertio, quod Cynus prosequitur, scilicet quoties detur dilatio probatoria. Circa quod prosequitur materiam l. vltimæ. ff. eo. sufficiat remissio ad eum. & ad not. suprà de teste. §. qualiter. & dicetur infrà, de proba. §. ij. & scripsi extra, de testi. in causis. & vide infrà §. videndum. in princi. Subdit etiam Cyn. pro quinta specie dilationẽ allegatoriam: sic dictam, quia datur ad allegandum quod fieri debet C. de iudic. l. iudices. & hæc datur iudicis arbitrio, si partes sunt præsentes. si absentes, obtinet aut. iubemus. ibi posita. Sic ponit ad literam. Mihi sufficit remittere ad ea, quæ plenè scripsi infrà, de dispu. & alleg. in princi. subdebat Cyn. de dilatione expectatoria: quia datur ad expectandum. quæ secundum eum datur quandoq; præsenti in certis casibus. vnus in aut. de fideius. §. j. Secundus. C. vbi in rem actio. l. ij. Tertius, C. vbi de cri. agi oportet. aut. qua in prouincia. quandoq; absenti actori. C. quomodo & quãdo iud. aut. qui semel. & reo. eo. titu. ad peremptorium & l. seq. C. de iud. properandum. §. si autem reus. In iure nostro habemus multas tales iudiciales, & extraiudiciales: vt lite non contest. quoniam. §. si verò aliter. cum sua glo. de cle. non resi. ex tuæ. de spon. in præsentia. de frigi. laudabilem. & vj. lib. de consue. c. fi. de elec. c. j. & c. vbi periculum. ver. hoc sacro. & c. cupientes. §. quod si. & clemẽ. de hæreti. c. j. post prin. sequitur secundum authorem & Cynũ de diffinitoria, quam tamen alter ponit Cy. quàm author, s. pro termino, quem iudex partibus ad diffinitiuã audiendã facta cõclusione: &, vt dicit, neutra parte veniente illã non ꝓferret. ff. de re iudi. de vnoquoq;. vtraq; verò præsente verè, vel altera verè, altera interpretatiuè illã ferret, vt ibi no. C. qũo & quando iudex. cõsentaneũ. & necessaria est talis dilatio, etiam in his, in quib[9] procedit simpliciter, & de plano: vt in cle. de verb. signifi. sæpe. ad finem. ver. sententiam. licet in illis non sit necesse exprimi peremptorium. vt ibi. Est & secundùm Cy. octaua species iudicatoria: hanc author vocat executoriam, de qua statim sequitur. & de illa intellexit Cy. in qua non insto, maximè ꝑpter remissionẽ quã dat hic finis. Addit demũ Cyn. de appellatoria, & persecutoria, de quibus statim sequitur.

a ¶Spatiũ. Putat Gul. de Suza. ꝙ licet de dilatiõe ix. mensiũ tam modicũ superſit, ꝙ habẽs dilationẽ, q nõ miſit vltra mare, àmodo mittere non poterit, nõ tñ ꝓcedet iudex ante finẽ dilationis, niſi prius ex iuſta cauſa dilationem abbreuiet. Pro materia remitto ad decre. cõmiſſa. j. reſponſo. de rele. li. vj. Sed an illa ſit iuſta cauſa decurtãdi, nõ dicit. Ego nõ video, ꝙ decurtatiõi ſit locus hoc caſu. Sed ſi iudex eſſem, ex hac iuſta cã a reuocarẽ, nõ obſtãte decre. cõmiſſa. q̃ b loquit̃ in mero termino iuris, & eius pœna.

b ¶C. penul. Et dic vt ibi.

c ¶Apud. Secũdùm Tanc. vbi ſ.
ADDE, pro hac materia do. Abba. ſic. & alios, præſertim nouiſſimè ſcribentes in d. decret. quod ad cõſultationẽ. extra, de re iudi. & aliqd p eundem Sicu. in c. bona fides. extra, de depo.

d ¶Nunquid. Et de app. cõcertationi. lib. vj.

e ¶Annus. Computandus: vt in cle. de appel. ſicut.

f ¶Supplicatio. De hoc infrà d̃ ſupplicatione.

g ¶Confirmatoriæ. Hàc præcedere debuiſſet infrà ꝓxi.

h ¶Quam ſit. De his plenius no. de elec. ſi electio. lib. vj. in glo. pe.

i ¶In cunctis. Et c. licet canon. li. vj. & cle. d̃ ęta. & qua. vt ij qui. & de offi. vica. c. vno. & de ſta. mo. ne in agro. §. cęterum.

re ſuo, & eſt ix. mẽſiũ. C. de dila. l. fi. iij. q. iij. §. ſpatiũ.[a] ¶ Diffinitoria, eſt in criali biennium. C. vt intra certũ te. l. ij. in pecuniaria triũ annorũ. C. de iud. ꝓperãdũ. extra, e. c. pe.[b] ¶ 24 †Executoriæ ſunt, q̃ dant̃ reis condẽnatis in ꝑſonali, ad ſatiſfaciendũ prius q̃ ſententia executioni mandet̃. & ſunt quatuor menſiũ. extra, de of. dele. q̃rẽti. C. de vſur. l. iij. extra, de re iu. qđ ad cõſultationẽ. ff. de iud. l. ſi debitori. Sed hęc nõ habẽt locũ in reali actione: in qua datur modicũ tṗs iudicis arbitrio ei, q condẽnatus eſt ad rei reſtitutionẽ. Inſti. de offi. iudi. in prin. vel in cauſa criminali, in qua executio non differt̃ poſt x. dies, niſi in caſibus. Inſti. de offi. iu. in prin. & ij. q. j. ſicut. qđ dic vt in præ. decre. quærẽti. & xj. q. iij. cùm apud.[c] ¶ Appellatoriæ ſunt, q̃ dant̃ ad appellãdũ. & ſunt x. dierũ. ij. q. vj. anteriorũ. extra, de elec. cùm dilecti. in fi. de teſti. ſignificauerũt. C. de app. eos. in fi. et in aut̃. ibi poſita. & hæc nõ currũt ignorãti: vt j. de appel. §. reſtat. ver. ſed nũqd.[d] ¶ 25 †Proſecutoriæ ſunt q̃ dant̃ ad appellationẽ ꝓſequendã. & ſunt ann⁹,[e] vel ex iuſta cã, biẽnium: ſiue añ ſñiam, ſiue poſt appellet̃. extra, de app. cũ ſit Roma. ij. q. vj. ei, q. niſi iudex ex cã tṗs reſtitut moderet̃: vt in præ. decr. cùm ſit Romana. ¶ Supplicatoria, eſt x. dierũ. C. d̃ pre. Impe. offe. aut̃. q̃ ſupplicatio.[f] ¶ Solutoria eſt, quã executoriã diximus. ¶ Reſtitutoria eſt, ſi q̃s cõdẽnatus eſt mihi rẽ reſtituere. quã etiã executoriam diximus. ¶ 26 †Sũt & aliæ induciæ nõ iudiciales, videlicet ¶ Electoriæ: vt extra, de conuer. coniu. ex publico. ff. de opt. leg. mãcipiorum. extra, de ele. ne pro defectu. ¶ Aliæ cõfirmatoriæ[g]: qa electus à tpe cõſenſus debet intra tres mẽſes petere cõfirmationẽ: vt i cõſti. Grego. x. de elec. quàm ſit. li. vj. ¶ Aliæ, quę dantur electo ad cõſentiẽdũ, ſ. vni⁹ mẽſis: vt in e. c. ¶ Aliæ, q̃ dant̃ ad petẽdũ cõſecrationẽ, & palliũ, quę ſunt triũ menſiũ: vt c. di. qm̃. & lxxv. di. qm̃. de qbus dicã in præ. cõſti. quàm ſit.[h] ¶ Aliæ experitoriæ. extra, de frig. et male. laudabilẽ. ¶ Aliæ ordinatoriæ. extra, de elect. cũ i cũctis.[i] ¶ Aliæ præparatoriæ. de qbus habet̃ extra, de app. præterea. ¶ Aliæ pœnitentiales:[k] q̃ arbitrariæ ſunt. xxvj. q̃o. vij. tpa. extra, de pœ. & re. c. ij. Alia cõſtitutoria, ſi cõſtituiſti te ſoluturũ x. vel ſpẽm preſtaturũ, nõ adiecto die. ſtatuitur enĩ modicũ tṗs nõ min⁹ x. dierũ. ff. de cõſti. pecu. ꝓmiſſor Stichũ. §. j. ¶ Alia emẽdatoria, ſ. dãni infecti ſcđm cõſuetudinẽ loci, ſi nõ ſit cõſuetudo, cõmittit̃ iudicis arbitrio. ff. de dã. infec. dãni infecti. & l. ſi finita. in prin. ¶ Alia excuſatoria, ſ. ꝙ is, qui dat⁹ eſt tutor, ſe põt excuſare intra quinquaginta dies. Inſti. de excu. tu. §. q aũt. ¶ Alia inuentoria, ſ. q̃ dat̃ ad inuẽtariũ faciẽdũ. & eſt lxx. dierũ, ſi res ſunt ꝑ̃ſentes. alioquin ann⁹. C. de iur. deli. ſancim⁹. §. ſin aũt. j. & §. ſin aũt. ij. ¶ Alia auxiliatoria, q̃ dat̃ ei, qui petit̃ in vaſallum ad q̃rendũ aduocatũ. ff. ex qb. cau. ma. ab hoſtib⁹. §. ſed qđ ſimpl̃r. ¶ Eſt alia, quæ dat̃ ex bono, & ęquo: & hęc eſt i arbitrio iudicis. ff. de verbo. obli. cõtinu⁹. § j. ff. de iur. delib. l. j. & ſic de alijs. 27 ¶ †Et breuiter no. ꝙ ius, ſiue iudex dat dilationẽ, ſeu præfigit terminũ quãdoq; ad teſtes ꝓducẽdos: vt extra, de ꝓba. licet.[l] extra, de cã poſ. & ꝓpri. c. ij. q ſi ſint le. lator. Qñq; ad dilatorias ꝓponendas: vt extra, de excep. paſtoralis. & C. eo. tit. l. pe. & fi. Qñq; ad perẽptorias ꝓponẽdas: vt j. de excep. §. nunc videndũ. ver. cęterũ. Qñq; ad ſolutionẽ faciẽdam: vt C. de vſu. rei iu. l. ij. & iij. Qñq; ad ſe purgãdũ: vt extra, de teſti. tã literis. Qñq; ad accuſandum & agendũ. extra, de accu. licet. q ma. ac. poſ. cùm in tua. C. qui ac. nõ poſ. ſi ea, quæ. extra de clã. deſpõ. c. fi. C. de inge. ma. diffamari. Qñq; ad intrandũ religionẽ. extra, de conuer. cõiu. ex publico. Qñq; ad optandũ legatũ,[m] ſeu eligendũ[n]. ff. de op. l. mancipiorũ. extra, de elec. cũ in veteri. Qñq; ad agẽdum. C. de inge. ma. diffamari. Qñq; ad ꝓſequendã appellationẽ, vt ſ. Qñq; ad conſecrandũ & purgandum. extra, de tranſla. epi. ca. ij. §. ſed nec. extra, de teſt. tam literis. §. deniũ. & ſeq. & in decr. Alex. iij. de ſacra vncti.[o] Qñq; ad negotiũ decidendũ. extra, de offi. dele. de cauſis. Qñq; ad exceſſus puniendum. extra, de offi. ord. irrefragabili. §. exceſſus. & §. cæterũ. Qñq; ad reſtitutionem petendũ. extra, de reſti. ſpo. frequens. lib. vj. Qñq; ad excõmunicationis exceptionẽ probandum extra, de excep. pia. li. vj.[p] Quandoq; ad litẽ cõteſtãdũ. ff. de peti. hęre. ſi quis libertatem. §. j. in fi. & C. de remiſ. pig. ſi eo.[q]

k ¶Pœnitentiales. Has Hoſtien. vbi ſ. vocat ſaluatorias.
ADDE, ꝙ dilationes pœnitẽtiales ſint arbitrarię. tex. in c. Deus qui. de pœni. & remiſ. Item ſacerdos plurimum poteſt prodeſſe ipſi pœnitenti circa huiuſmodi imponendas. per tex. diui Auguſt. in c. quem pœnitet. de pœni. diſtin. j. Abb. Sicu. in d. c. Deus qui. extra, de pœni. & remiſ.

l ¶Licet. Vbi de hoc in j. glo. & ſuper ea.

m ¶Legatum. Vel præbendam vacantem. de conſue. c. fi. lib. vj.

n ¶Eligendum. Seu prçeligendum. de poſtula. c. vno. lib. vj. & de præben. ſi pluribus. eo. lib.

o ¶De ſacra vnct. quam non habemus in vj.

p ¶Lib. vj. Qñq; ad probandã ipſi⁹ culpã manifeſtã. de ſen. exc. ſolet. lib. vj.

q ¶Si eo. Horum aliqua notauit Vin. de exce. paſtoralis. licet ſ. allegata ſint, & addiderim aliqua iura noua: proſequar tamen quo ad illam materiã inchoatam. & quia iſte ver. vltimus in prin. permiſcet dilationes iuris & iudicis, has concepi diuidere, de ſecundis primò tractando: & præmiſſo ꝙ papa qñ dat dilationes finituat gratiarum ſuarum. de reſcri. ſi gratioſe. & c. ſi propter. li. vj. facit eo. tit. c. fi. ſubdo ꝙ dilationes, quæ iure nouo iubent̃, vel permittunt̃ dari p iudices, habent̃ lib. vj. de elect. c. q̃uis. in fi. eo. ti. cùm ex eo. & c. vlt. de offi. ord. de arbi. c. fi. de reſt. ſpo. frequẽs. §. ſolet. de teſti. præſentiũ. §. teſtes. & §. ſi vero. de app. c. cordi & poſt hoc. eod. tit. legitima. de vi. & bo. cle. c. j. ver. ſi aũt. de præbẽ. ſi tibi abſenti. de cõceſſ. præbẽ. ſi capitulo. de re. ec. nõ alie. hoc cõſultiſſimo. in fi. de priui. cũ perſonæ. de ſen. excõ. c. cõſtitutionẽ. Ad idẽ clem. de ſta. reg. attẽdentes. in fin. & de iure pa. c. j. Itẽ per ipſa iura noua habemus dilationes ſine miniſterio iudicum. Et hæ qñq; ſunt vitatiuæ pœnarũ. Qñq; ipſarũ duratiuæ, Qñq; determinatiuæ caſuũ. De primo, de elec. vbi periculũ. §. in conclaui. & c. cupientes §. cęterũ. in priui. dec. q̃ ſit. & c. licet canõ. allegatæ ſunt ſ. de vit. & hone. cle. c. vno. in prin. de ſepult. c. j. §. ſi verò. de iure pa. c. vno. de cẽſ. exigit. ver. ſtatuẽtes. de hęre. cũ cõtumacia. de vſuris. vſurarũ. ver. ſed huiõi. & ver. quàm ſit. de iniur. & dã. da. & ſi pignorationes. in fin. de pœnis. felicis, in fi. de ſen. ex. c. j. ver. exemplũ. & c. quicũq;. ver. niſi. j. & ij. & in fi. Ad idẽ ele. de æta. & qualita. vt ij qui. de vi. & hone. cle. c. ij. ver. ſed & tales. de deci. c. j. ver. niſi poſt. de ſta. regu. ne in agro. §. cęterũ. de vſuris. c. j. verſic. eadem. Eſt & vna vitatiua ſequeſtrationis per poſſeſſionem triennij. in cle. de ſeque. ca. vno. De ſecundis dilationibus, ſ. duratiuis pœnarum. de ele. c. j. §. qui verò. & c. cupiẽtes. §. cæterum. poſt prin. vtrobiq; de ſuſpenſione beneficiorũ per triennium, cum aggrauatione. de ſuſpenſione verò annali, à diuerſis tamen actibus, loquuntur, de elec. peonida. in fi. de temp. or. eos. & c. fi. de offi. deleg. c. fi. ver. vtj aũt. de re iud. c. j. §. ſi quis. de triennio. de reb. ec. non ali. c. ij. verſi. et nihilò min⁹. de ſuſpenſione vnius mẽtis. de ſent. ex. cùm medicinalis. ver. ſi quis autem. De anno, & de ſex menſibus, in clemen. de vita & hone. cle. c. ij. De anno & biennio, de ſta. mo. ne in agro. §. ſi quis. & in his plus non inſto propter xxv. ſpecies ſuſpenſionum quas notaui in cle. de pœnis. cupientes. in magna gloſſ. Venio ad tertium ſcilicet de dilationibus iuris noui, quæ ſunt principal̃r ad determinationẽ caſuũ. & dictũ vel ad dictũ ẽ ſupra d̃ decr. vlt. de cõſue. de poſtu. c. vno. de elect. quàm ſit. & c. licet canon. & alijs clemen. coniunctis decre. frequens. verſicu. ſed ſi. de reſtitu. ſpo. de excep. pia. de ſenten. excommu. ſolet. de præben. ſi pluribus. ad fi. vltra quæ habemus de elect. c. j. determinatum tempus quo appellans in beneficialibus ad papam debet iter arripere, & ſe præſentare. hic ſtatim in ſtabo. cui conuenit ſuis caſibus decreta. cupienteſ. eodem titulo & quo ad illa duo concord. decreta. quamuis. de officio. ordi. Decreta. nemo. eodem titu. de elect. determinat tempus, quo durat commẽda parochialis eccleſiæ. Decreta. ſi electio. tempus eligentium, cùm prima electio non proceſſit. Decreta. j. & ij. de reſtit. in integr. determinat tempus reſtitutionis in integrum dandum eccleſiæ; cui conuenit cle. eod. tit. Decre. ſecunda, de præſcri. determinat dum tempora præſcriptionum cõtra Romanã, vel alias eccleſias. Decre. ab eo. de app. tempus petendorum apoſtolorum. cui conuenit cle. eod. titu. q̃uis. Decre. ſtatutum. de præben. tempus conferendorum beneficiorum in curia vacantium. Decretalis vnica de iurepatro. tempus præſentationum faciendarum per patronos clericos, vel laicos. Decretali. cor, qui. de regul. determinationem facit circa annum probationis. Quando etiam incipiat currere tempus datum in literis gratiæ ad acceptãdum, determinat ele. de con. præ. c. j. in fine. ¶Propter id quod ſ. dixi ſub ver. venio ad terminum de c. j. de elec. lib. vj. quæro ſi epiſcopus, à cui⁹ prouiſione appellatur ad papam: ſtatuit appellanti certum terminum ad proſequendum, vel ad aliquam proſecutionis ſpeciem, per id ſit receſſum à prouiſione illius decre. Et dicendum eſt ꝙ non: quia iam per hoc ſequeretur conſtitutionẽ papalem, per inferiorem particulariter tolli poſſe. quod eſt falſum: vt in cle. Rom. iu. de elec. cum concor. Item eſt certum ꝙ quando duo diſparis poteſtatis concurrunt ad idem, minor cedit maiori. extra, de offi. leg. volentes. de appel. ſi duobus. poſito ꝙ epiſcopo ius ignorare non liceat. Ad idem. ff. de duo. reis. l. ſi reus. de fideiuſſ. l. generaliter. Concurrentibus igitur termino, vel quod plus eſt, deuolutione iuris, & iudicis, cùm poteſtas iudicis pendeat à iure. ergo pater terminum, & deuolutionem iuris potentius operari, cum ſit primus agens, & iudex ſecundarius. Item à ponderatione temporis eſt etiam iuris terminus prius agens.

Dilationes

Dilationes concedere cuius sit.

SEquitur Videre q̄s concedat eas. Et q̄dē ius, vt patet in p̄.cōcor. verūtamē representatorias & reuocatorias, & exceptorias, & quasdā alias cōcedit iudex, vt in pre.concord. & breuiter omnes dilationes iudiciales, præter q̄ appellatoriæ arbitrariæ sunt: q̄d dic vt in Sūma do.mei eo.ti. § quis ipsas. & not. extra de app. cum sit Romana.[a]

S V M M A R I V M.

1. Dilatio petenda est & danda iudice pro tribunali sedente, cā cognita, & vtraq; parte præsente.
2. Processus nullus non potest ratihabitione confirmari.
3. Stipulatio iudicio sisti an cōmittat vbi iudex statuit terminum partibus quē postea ad petitionem rei prorogauit actore ignorante: qui actor cōuenit primo termino: reus autē nō, sed secundo.
4. Termino perēptorio ad dandū omnes exceptiones peremptorias dato: an eo elapso posit eū iudex prorogare.
5. Termino dilationis elapso, an posit iudex altera parte inuita alium assignare.
6. Reo volente aliquā dilatoriā pponere, quid actori incumbat petere.
7. Aut. auferatur. an per decretū pastoralis tollatur.
8. Iudex semper potest ante litis contestationem recusari.
9. Volens exceptiones proponere die ad eas proponendū assignata si terminus labat, & iudicis presentia nō posit haberi, qualiter se debeat habere.

Dilationes quando sint concedendæ.

NVnc Videam⁹ q̄n cōcedāt. Et quidē cū bona fide & nō ex malitia cā t. progādi lite petunt. Materia eñ dandarū dilationū amputāda est. C. de tēp. ap. l. ij. in princ. Presumunt antē peti bona fide in casib⁹ à iure cōcessis, & postq̄ iuratū est in causa. q̄d si nō est iuratū & iudex dubitat, an malitiosè, seu caluniosè petunt: exigere pōt super hoc iuramentū. Prima tñ facie presumitur contra petentem dilationes, & contra accipientē. & cōceduntur etiā ante lis cōtest. & post, & ante sñiam, & post. quæ dic scđm do.meū in sum. eo. ti & quādo. ¶ Itē hoc scias q̄ dilatio petēda, & dāda est iudice pro tribunali sedēte, & cā cognita, & vtraq; parte presente. C. de dila. à procedēte, q̄ est iij. q. iij. §. spatiū. ¶ †Sed pone q̄ cū reo absente iudex actori presenti vel ecōtra, præfigit terminū ad pducendū instrumēta, vel ad docēdū de suo interesse, vel similia:[b] p̄sens verò respōdet: dñe id nō potestis facere pre absente. dicit iudex: bñ habebit absens hoc ratū. demū absens veniēs ratificat talē terminū apud acta. quærit an valet talis assignatio. Et vr̄ q̄ nō, p pre. l. à pcedēte. Cū eñ talis actus sit iudicialis, vt ibi. extra de proba. qm̄ cōtra. nō pōt fieri parte absente. extra de cau. pos. & proprie. c. j. C. si per vim vel alio modo pos. tur. fu. l. fi. extra de ma. & obed. inter quatuor. †Quia q̄ causæ cognitionē desiderāt per libellū, i. per sñiam partibus absentibus latam nequeūt expediri. ff. de reg. iur. oīa. Ad idē facit ff. de re iud. de vnoquoq;. ff. famil. her. in hoc iudicio. ff. quæ sen. sine ap. re. l. j. § itē ex eo. Si ergo null⁹ est talis pcessus, nō pōt ratihabitiōe cōfirmari. xvj. q. iij. §. pōt. extra de elec. auditis. In cōtrariū pbat. nā hoc perēptoriū habet vim interlocutorię, vt ff. de arbi. qualē. ars incipit dicere. ppe fi. & interlocutoria fieri pōt parte absente, vt ff. e. diē pferre. in prin. p̄di. aūt l. de vnoquoq;. q̄ est cōtra loquit in diffinitiua cū multis cōcor. Itē dicit lex q̄ iudex monita parte per se q̄ sententiæ adsit potest sententiare, licet absit. nec dicit quòd vtraq; pars debet interesse huic monitioni. C. quomodo & quando iudex. l. ij. ¶ Præterea hic de facto absentis nō agitur: nec sibi terminus assignatur: nec sibi in aliquo præiudicatur. quibus casibus eius præsentia requiritur: & sic loquuntur prima iura. sed solùm præsenti terminus præfigit. Siue ergo absens ratificet siue nō: valet q̄d agitur si nō contradicit. ar. extra de in inte. resti. ex literis. & c. seq. prope fi. & de dila. c. j. in fi. & de dolo & cōtu. c. fi. de off. dele. cōsuluit. Itē multū operat q̄ iudex posuit spē in ratihabitione rei, vt ix. q. ij. Lugd. & no. e. q. c. j. Hoc vltimū approbauerūt multi sapiētes à me cōsulti. Cū eñ in fauorem eius inductum sit, ne eo absente detur dilatio, vt in præ. l. à pcedēte, nō debet hoc in eius læsionē retorqueri. C. de legi. q̄d fauore. q̄d fieret si hęc assignatio facta fortè in eius fauorem nō valeret. Valet igitur & arctat scđm eos talis termini assignatio prętertim absentis ratihabitiōe secuta, dūmodo huius ratihabitio ante ipsius termini lapsum fiat: & ei cui datur insinuetur. ff. rem ra. hab. bonorum. quidā tamen contradixerunt. ¶ †Sed pone iudex statuit terminū aliquem partibus quem postea ad petitionem rei prorogauit: actor verò venit in priori termino. reus autem non venit in illo, sed in secundo: quæritur an sit cōmissa stipulatio iudicio sisti. Et videt q̄ nō propter iudicis authoritatem. ar. C. qui admit. ad bo. pos. l. bonorum quidē. in fi. C. de iur. deli. si infanti. §. fin. ff. ad treb. seruo. §. cùm prætor. ff. de re iud. si cōuenerit. ff. de arbit. diē. prope fi. arg. contra. in præ. l. à procedente. in prin. & extra de rescriptis. cæterum. in fine. C. quomodo & quādo iud. ea quæ. Distingue aut reus suggesto mendacio obtinuit dilationē: & tunc committitur C. si ex fal. alle. l. j. & per totum. Aut ex vera & iusta causa: & tunc excusatur. ff. de execu. tuto. qui testamento. ff. de aqua plu. ar. l. quāuis. extra de rescriptis. super literis. tamen si reus interim prescripsisset ius actoris: nihil debet sibi imputari, vt dicunt quidam. Iudex autem vt dicunt restituet damnum parti læsæ, vt C. de testib. si quando. in fine. ¶ †Et sunt hæc in argu. ad quæstionē quæ sæpe de facto occurrit: si datus est terminus peremptorius, vel ad dandum omnes exceptiones peremptorias, vel ad aliud, an eo elapso posit iudex eū prorogare.[c] Et videtur q̄ sic, secundum premissa. & argumen. ff. de re iudicata. quod iussit. extra de appella. cùm cessante. de offi. dele. consuluit. Dic tamen contra. nam terminus peremptorius vim habet interlocutoriæ, vt ff. de arb. qualem. in fi. nec eo elapso deber quis audiri, cùm perimat articulum, super quo assignatur. Aliàs enim nullus esset litium finis. xxiiij. quæstio. iij. de illicita. extra de proba. licet. & de in integrum resti. coram. C. de inge. & ma. diffamari. extra qui matri. accu. pos. cùm in tua. Cùm ergo iam intersit partis, non potest sine causa prorogare, quam debet in prorogando exprimere, vt suprà de citatio. §. viso. versicu. primo. maximè vbi reus termini assignationi non contradixit. Præterea lapso termino non est terminus. vnde quod nō est prorogari non potest. extra de despon. impub. ad dissoluendum. cum suis concordan. De nouo autem ex causa cōcedi posset. Sed anteq̄ lapsus sit bene posset prorogare iuxta præmissa: quia tūc non tantùm interest actoris. argu. extra de officio delega. de causis. ff. de iudi. l. ij. §. sed iudex. & iunge hic quod est infrà proxi. versicul. sed nunquid terminum. ¶ †Sed nunquid post lapsum terminum potest iudex altera parte inuita, alium assignare. Argumen. quôd sic, extra de appella. cùm cessante. ff. de re iudica. quod iussit. C. de dilat. fine. prętertim vbi non est eius damnum, vt ff. de opt. leg. l. mancipiorum. iudex tamen sine causa legitima hoc facere non debet, vt in pre. l. quod iussit. & vide quod no. ff. de testa. tu. l. antepe. ¶ †In summa nota quòd si actor videt reum velle aliquam proponere dilatoriam, petat à iudice sibi assignari terminum, ad dilatorias proponēdas: quia hoc introductum est in eius fauorē, & in odium fugitiui: qui hodie vnā & post cras aliam proponere vellet. extra, de exce. pastoralis. & nunquam huic terminum peteret.

in momēto eñ appellatiōis factę ligat terminus iuris. Per q̄d patet termi nus hoīs seq̄t. Et sic conclude q̄ iuris est primū agēs, & pri⁹ agens ergo puisio eius durat, & hoīs puisio non deuoluit, q̄d iā inuenit deuolutū. facit ff. de pcur. licet. §. ea obligatio. & q̄d ibi no. in gl. pe. p̄cipuè cū termin⁹ hoīs sit pdit⁹ in defectū, l. q̄n ius nō statuit terminū. Imò p̄tās data iudicib⁹ p iura vetera de tali termino statuēdo in illo beneficiali casu vr̄ esse sublata. Patent exēpla in decre. q̄ sit. & decre. licet ea nō. et similib⁹ supi⁹ allegatis. Itē cōstat q̄ licet p iura vetera posit iudex à q̄ statuere terminum appellāti ad iter arripiēdū vel ad se p̄sentādū. de ap. pso nas. vbi de hoc. & e. se. nō tñ termin⁹ ille arctabat appellatum, nec deuoluebat negotiū. q̄d facit terminus decr. illius, q̄ arctat nō solū appellātē & appellatū, sed etiam alios quorū interest. q̄d ergo tali iudici olim nō licuit multò min⁹ hodie. Vñ videm⁹ etiā in nō bñficialib⁹ terminū datum à iudice à quo nō arctare appellatum, nec deuoluere negotiū, licet appellat⁹ se arctare: & illud deuoluere posset, si hoc petat, per decre. cordi. de ap. li. vj. Cōcludit ergo cū eps nullā p̄tātē habeat deuoluendi p terminū datū ab eo inutiliter de puisione illi⁹ decre. nil immutatum.

ADDE q̄ not. p Bar. & nouissimos in l. cū stipulat⁹ sim. ff. de ver. ob. vbi ponit an termin⁹ dat⁹ ab hoīe tollat legalem.

a ¶ Romana. Vide q̄d no. extra de sen tē. exc. solet. in glo. dixit Ber. & q̄d ibi dixi. & de reg. iur. indultū. lib. vj.

b ¶ Simila. Stādo in his terminis simpliciter tenuit Gu. de Su. dilationē nō tenere hoc nouit. l. à pcedēte. p ipsam l. & p l. fi. C. si pvim. & l. de vnoquoq;. inferius allegata. & C. si vt ab hære. ab. aut. si oēs. & ff. de min. in causæ. §. cū.

c ¶ Prorogare. i. reprehendit hoc verbum.

ADDE q̄ Rom. cōsi. cccexiij. tenet cōtra hāc determinationē Spe. cōtra quā dicit eē casum no. p Bal. in l. Tinocentū. ff. de cōdi. & demō. & inq̄tum Spe. dicit q̄ anteq̄ elapsus esset terminus bñ posset prorogare. Adde q̄ idē velle vident Ang. & Pau. de ca. in l. fi. ff. de fer. sed Ful. & Alex. ibi tenet contrariū: q̄a si l abbreuiādo reqrit causæ cognitio, vt l. ij. ff. de re iudi. q̄tò magis in prorogādo.

ADDE tu an & q̄n pēdēte vna dilatiōe posit dari altera, vel posint dilationes accumulari, vide no. p Bal. in l. q̄ diu. in ver. in ea. glo. ibi &c. ff. de acquir. hęred.

licet sit arg. cōtra q id fiet ad petitionē rei. extra de ap. cū cām. ᵃ sed & si nō petat, iudex ex officio suo statuet eū vt malitijs obuiet, vt j. de exce. §. ij. versi. cęterū. qđ verū ē si re⁹ aliquā ꝓponit et nō aliter: qa possibile est q nullā velit ꝓponere, cū forte nulla sibi cōpetat. ᵇ ¶ † Nūqd ergo p decreta. pastoralis. tollit̃ aut̃. offerat̃. q̃ dat xx. dies ad ꝓponēdū declinatorias, vel an iudex habet necesse pręfigere illos xx. dies? rñ. nō tollit̃. sed p decreta illā iudex pōt restringere tp̄s xx. dierū. extra de ap. cū sit romana. ff. de re iud. l. ij. extra e. ti. qđ ad cōsultationē. ff. de ver. ob. cōtinu⁹. §. ij. nec habet iudex necesse p̄figere illos xx. dies: alioqn inutilis esset ꝓuisio illi⁹ decr. Qđ ergo dicit̃ in p̄. aut̃. xx. dierū gaudeat inducijs. supple nisi iudex tp̄s breui⁹ fuerit moderatus. ᶜ ¶ † Sed nunqd post p̄dictos xx. dies iudex poterit recusari? Rñ. vtiq; semp ante litis cōtestationē, vt in p̄. decre. inter mo. ᵈ nisi dat⁹ fuerit termin⁹ ad dilatorias ꝓponēdas post quē nō audiet̃, nisi cū solēnitate, q̃ tradit̃ in p̄. decre. pastoralis. & in decret. Greg. x. de elec. vt circa. li. vj. & vide s. de recusa. §. si aūt. vel nisi sit minor, vel ecclesia: & tūc bene p beneficiū restitutionis in integrū. qđ dic vt j. de resti. in inte. §. quis aūt. ver. illud quoq;. & seq. ¶ † Qđ si terminus labat̃ nec possit pręsentia iudicis haberi volēs exceptiones ꝓponere die ad ꝓponendū eas assignata ante noctis tenebras ꝓtestet̃ corā discretis viris, & corā notario in hunc modum.

FORMA. Cū i. cā tali quā talis aduersus me corā tali iudice mouet, & mouere intendit: idē iudex mihi diē hodiernā statuerit ad exceptiones dilatorias, & ad declinatorias ꝓponēdas, nec possim dicti iudicis habere pręsentiā: nolēs p ipsius absentiā mihi pręiudiciū generari: cū parat⁹ sim corā eo ꝓponere exceptionē, si eū videre possem: corā vobis talib⁹ exceptiōes ipsas ꝓpono: quę tales sunt: qa periculosum &c. & te notariū rogo de hoc publicū cōficere instr̃m. ij. q. vj. c. bidoū. extra de offi. ord. pastoralis. ad fi. j. in trac. libel. de ap. §. j. ver. illud quoq;. Sed si datus fuerit termin⁹ ad dandū in scriptis, expedit q eas scriptas reddat tabellioni q scribit in causa, vt §. j. ver. sed pone.

SVMMARIVM.

1. Dilatio quotiescunq; opus est, & bona fide petitus, dari debet.
2. Assignatio termini in dilatione qua forma tradenda sit.
3. Termini omnes dati in causa post litē cōtestatā intelligendi sunt peremptorij.
4. Cūm pręfigitur terminus ad respondendum libello, an reus tunc veniens poterit obijcere contra formam libelli, & contra personā iudicis vel actoris.
5. Procuratori quādo assignat̃ terminus ad aliquid faciendum debet semper dici, & ad omnia quę faciēda occurrent.
6. Dilationes cūm dantur tam actori q̃ reo, quę sint prius adimplenda.
7. Testes non possunt produci cūm datur dilatio ad producenda instrumenta.
8. Probationes sine dilationis assignatiōe productę an valeant.
9. Termino dato ad probandū elapso, an possint fieri positiones.
10. Exceptio perēptoria ꝓposita post datū perēptorium ad producendum instrumenta, an per instrumenta possit probari.
11. Iudex potest arbitrio suo dilationes arctare, & ex causa prorogare.
12. Vbi attestationes vel alia instrumenta parata edūtur, danda est dilatio ad describendum.
13. Terminus dilationis statutus, an possit à iudice decurtari.
14. Dilatio impetrata à reo pro requirendis probationibus, quomodo prosit actori.
Æqualitas semper est in iudicijs seruanda.
15. Testes possunt generaliter circa quēlibet articulū produci.
16. In fauorem alicuius introductum nō debet in eius lęsionem retorqueri.
17. Procurator dimissus ab aliquo quā dilationē habere possit consulendi dominum.
18. Iudice alicui simpliciter terminū assignante ad aliquid certa die faciendum illi cedit tota dies.
19. Dilatio semel tantū regulariter indulgetur: ex causa tamen plories.
20. Dilatio non datur sine causę cognitione.
21. Dilatio an sit danda à procedente iudice.

Quibus, quoties, & quando dilationes dentur.

VIdendum Restat quib⁹ & quoties et qualiter dilatiōes dent̃. ¶ Et qdē dant̃ actori & reo, & accusatori & accusato. ¶ Quot aūt dant̃ actori, et quot reo in criminali cā vel ciuili vel ad testes ꝓducēdos, & cui deneget̃, et qñ plenè, dic scđm dñm meū in sum. e. ti. §. & qb⁹. ¶ † Et no. q quotiescūq; opus est, & bona fide dilatio petit̃, danda est: nisi tp̄s triēnij, quo cā perit, instet. C. de iud. ꝓperandū. §. & si qdē pars. vel tp̄s intra qđ cā expediri iubet̃ in rescripto. extra de offi. dele. de causis. & c. pastoralis. §. si. regulariter tū vna dilatio dat̃. qđ dic vt in prę. §. & quibus, etiā cum actori obijcit̃ excōicatio. eo. ti. prudētiā. §. vj. intra quā nisi reus ꝓbauerit, actor admittet̃: imò videt̃ q duę dent̃ in excōicatione, vt extra de exce. pia. §. ꝓuisio. ᵉ ꝓseq̄re scđm dñ. meū i sum. e. tit. § & quoties. ¶ † Termini aūt assignatio hoc mō scribitur.

FORMA. Statuit iudex terminū, vel statut⁹ fuit tali terminus ad proponendū, vel ad proponendu[illegible] & ad dandū in scriptis oēs exceptiones declinatorias & dilatorias, vel ad respōdendū libello p talē porrecto cui⁹ tenor talis est. Cautela est tenorē inseri, ne reus volens habere dilationē ad deliberādum dicat se libellū nō vidisse vel habuisse, vel statuit vtriq; parti terminū octo dierū ad suas probationes inducēdas, siue ad docēdum de iure vel interesse suo, vel ad iurādum de calūnia, seu de veritate dicēda, vel ad faciendū testes iuratos deponere, vel ad sñiam audiēdū, & hmōi. Et si terminus perēptorius statut⁹ fuerit ad aliquod pręmissorū: tunc dicat̃ statutus fuit terminus perēptorius octo dierū &c. Quidā tñ dicūt † q omnes termini dati in cā post litē cōtesta. ᶠ intelliguntur peremptorij, licet hoc nō exprimat̃ in eis, vt s. de cita. §. viso. versi. dicunt qđ iure cautū expressè nō memini reperisse: nisi cū ter super eodē articulo termin⁹ assignat̃. C. quō & qñ iud. l. tres denūciationes. ᵍ veruntñ licet nihil tunc de peremptorijs dicat̃: certum est q nisi quis termino satisfaciet, procedet̃ contra absentē, ac si fuerit perēptoriè assignatus. Si verò tunc post terminū termino satisfacere velit: puta articulos vel instrumēta offerre, vel aliud hmōi ad quod termin⁹ assignatus fuerat facere admittetur; cūm sibi peremptoriū nō obstet. & vide in pręc. §. viso. ver. aliàs autē. ʰ ¶ † Et attēde q cūm pręfigit̃ terminus ad respondendū libello: reus tunc veniens poterit obijcere contra formā libelli, & contra personā iudicis vel actoris. ar. in p̄. aut̃. offerat̃ qđ verū est, nisi prius ad hoc specialē terminū habuerit. ¶ Qualiter autem assignetur dilatio ad probandum, vide j. de prob. in prin. ¶ † Hoc quoq; diligenter notandum est q quādo procuratori assignat̃ terminus ad aliquid faciendum, debet semper dici: & ad oīa quę facienda occurrent. quod dic vt s. de procu. §. ratione autem. ver. illud ergo. ¶ † Et no. q cū dantur cōmuniter dilationes tam actori q̃ reo. puta ad ponēdum, vel ad iurandum vel ad testes producendū, & huiusmodi, prius debeat hoc actor adimplere, & prius debet sibi terminus assignari, argo. C. de iuramen. calum. l. ij. in princip. & uij. quęst. iiij. c. j. ff. de iudic. qui prior. Vnde seruatur in curia quòd prius datur terminus actori ad ponendum, vel ad dandum articulos, secundò sibi pro secundò, & reo pro primo: rursus dat̃ secundus soli reo, tertiò datur

a ¶ Cām. ibi factum narrat̃, nec ibi ille articul⁹ examinat̃: & vide qđ dixi ī c. pastoralis. in gl. pone q. & s. §. j. ver. et no. & j. de exce. §. ij. post prin.

b ¶ Cōpetat. Dicebat G. Na. eod. ti. c. ij. q iudex īserto libello actoris in citatorio dabit ei dilationē cōpetentē mādādo p̄ēptoriè q veniat tali die oppositur⁹ exceptiōes dilatorias & recusatorias vel rñsurus libello. dicēs q sic fuit factū in decr. vltima, de iud. in parte decisa. & verū dicit. tñ vt ibi patet syndic⁹ reorū ꝓtestat⁹ fuit se velle exceptiōes opponere: & sic facit ꝓ Gul. authore. & forsan sic etiā fuerat s. §. j. ver. sed qđ ecce. dicit etiā ibi G. Na. q nō cogit̃ iudex recipere exceptiōes, nisi pri⁹ re⁹ recipiat libellū, p aut̃. offeratur. alle. et de libel. obla. c. j. & si recipere nollet, ꝓcedet contra eū vt cōtra cōtumacē, nisi asserat se paratū rñdere sine libello: & tunc iudex libellū & rñsionē talē faciet scribi in actis. de ꝓb. qm̄. Et puto eū intellexisse q deficiente reo in exceptiōib⁹ rñdere coget̃ vt obtulit. & vide j. de exce. §. ij. ad fi. ver. illud quoq;.

c ¶ Moderat⁹. Vide s. de cita. §. nunc de tēporū. in fi. & qđ ibi dixi.

d ¶ Inter mo. Ibi plenissimè scripsi sup gl. quicunq;. ADDE ad versi. seq. qa termin⁹ legalis nō currit impedito propter factū iudicis vel aduersarij. l. sicū ipse. & ibi Bal. ff. de excu. tu. c. si aūt. extra de rescrip. cum si.

e ¶ Prouisio. libr. vj. Hoc nō dicit̃ ibi q sup vna oppositione excōicatiōis ꝓbāda detur duplex dilatio, sed bñ permittit̃ quòd fiat duplex ꝓpositio: tertia nō, nisi ex cā cuidēti & prompta. ADDE tu ad materiā versi. seq. q si iudex statuit terminū alicui: puta decē dierū ad rndēdum positiōib⁹, si ille rñdeat prima die, an ꝓpter hoc tota dilatio sit cōsumpta. Dicas q sic, ex mēte Bal. i l. si quis hęres. ff. de acq. hære.

f ¶ Litē cōtest. Supple præter datū ad sñiam audiendā. de quo in cle. de verb. sig. sæpe. ad fi. vers. sñiam. vbi vide in gloss. ij.

g ¶ Denūciatiōes. Vide j. ver. qđ si data.

h ¶ Autem. Vide qđ scripsi de offi. dele. consuluit. in princ. & in fine.

datur vtrisq; cōmuniter peremptorius:& sic vicissim quodam modo ponent, vel articulos dabunt. extra, de causa possess.c.ij.de ordi.cogni.c.ij.Si enim vltimus terminus soli reo daretur & aliquid nouum proponeret, actor cōtra illud se defendere nō posset nec aliquid dicere, peremptorio termino sibi obstante.xxiiij.q.iij. de illicita. extra, de excep. pastoralis.da hoc nota.j.deposi.§.iiij.ver.sed po

7 ne.& si.de probati.§. primo.ver. sed vbi. ¶ †Item nota quòd cùm datur dilatio ad producendum instrumenta, nō possunt testes produci: licet instrumētorū nomine testes cōtineantur: vt extra, de testi.cog.peruenit.j. & de fide instrumē. cū Io.& est ratio: quia instrumenta possunt etiā produci post appertas attestationes: cùm in eis subornatio non timeatur: vt extra, de fide instrumentorum cùm dilectus. quod non procedit in testibus: vt extra, de testi.c.de testibus. ¶ Quid si data est dilatio partibus ad probandum & peremptoriè, licet de iure talis dilatio peremptoria intelligatur, quamuis nō

a fuerit dictum,[a] ff.de fer.l. in pecuniarijs.nunquid altera pars post hunc terminum poterit producere instrumenta, & per ea probare? Argumē.quòd sic.C.de iud.iudices.ff.de eden.l.j.§.edenda.vbi de hoc.& C.de iud.authentica iubemus.Nā hoc licet etiam post apertas attestationes: vt C. senten.rescin.nō posse.peremptorias.extra,d fide instru.cū

b dilectus.[b] Quidā tamen contra. nam talis dilatio comprehendit etiam probationem instrumētorū: vt in prēalleg.ca. peruenit.& C.de dilatio.l.j. ff.de fide instrumen.l.j.de relig.& sump.fune.& si quis. §. plerisq;. aliàs edictum iudicis delusorium esset. quod esse non debet: vt ff.de iudi.si pretor.& facit in authentica vt cùm de appella.cog.§. sed hoc p̄senti.infra, ver.ij. Et idem iuris est, si datus sit terminus ad probandum, & ostendendum, quicquid voluerit.arg.extra,de offi.deleg. super quęstionū. §.quem verò.& extra,de appel.cum speciali.Hæc enim duo verba pro eodem poni videntur in authentica vt ij, qui obli.se ha.perhi.§.vt aūt.item ff. de compensa.l.si.ponitur monstrare, producere seu allegare. ¶ Vtrum valeant probationes sine dilationis assignatione producte, vide C.de iudic.pro

8 perandum.§. & si quidem. ¶ †Quid si datus est terminus ad producendum omnia instrumenta, quibus partes vti intendunt: nunquid post terminum audietur volēs producere? videtur quòd sic: ergo non est cogendus quis edere instrumenta, nisi quādo vsurus est: vt in prę.§.edēda.sed dic cōtra, vt probatur & no.ff.de opt.lega.mācipiorū. & C. de inge.ma.diffaman.et j.de edit.instrumē.§.nunc dicam⁹.

c versi. licet aūt[c]. ¶ †Item quid si datus est terminus

9 ad probandū: nunquid illo elapso poterūt fieri positiones? Credo q̄ nō per partem, prę.iura.nā hoc est genus probationis: & probationibus succedunt. Iudex tñ ex officio suo bene poterit interrogare. vt extra, de fid.istru. cùm Io. prope fi.xxx.q.vi.iudicantē quidē tñ cōtra, C.de iudic.l. iudices.ff.d accu. si ea & sic dicunt de consuetudine in aliquibus lo-

d cis seruari.[d] De hoc j.d posi.§.iiij.ver.sed & si añ.

10 ¶ †Quid si post datum peremptorium ad producendū instrumēta proponitur aliqua exceptio peremptoria: nunqd illa probari poterit per instrumenta? Dicunt quidā q̄ nō. Tu dic q̄ talis termin⁹ dandus non est nisi postq̄ pposita sunt, quæ probanda sunt: & quo ad illa talis terminus præiudicat.si autem post terminum aliqua de nouo ad eius notitiā peruenerūt & illa proponit, vt j.de excep. §.dicto.ver.sed pone.illa probari poterunt per instrumenta.arg.extra, de elect.in consti.Greg.x.vt

11 circa.§.fin.libr.vj. ¶ †Item nota quòd iudex dilationes arctat arbitrio suo, et prorogat ex causa.ff.de iudi.nōnunq̄.ff.de re iud.qui pro tribunali. extra eo.qd ad cōsultationē.et de appel.cū sit.C.de dila.l.iij.si tamē hoc iniustè fecit.& sine causa, appellat.

12 extra, eo.c.j.ff.de re iudi.si se.§.iij. ¶ †Vbi attestationes, vel alia instrumenta parata eduntur, dabitur ei dilatio ad describendum: vt ff.de edend.l.j. §.edere.& etiam ad deliberandum super eis, inspecta qualitate scripturæ.C.de dila.l.j.in princ.digestis quemadmod.testa.ape.l.ij.§.fina.ff.de iudic.l. nonnunq̄.ff.de re iud.l.ii.extra de prob.licet.& c.

13 qm̄. ¶ Sed nunquid terminum statutum pōt iudex decurtare? Non videtur extra de appellat. signifi-

e cante.[e] Vincen.contra, argu.ff.de arbr.qualem.§.si de pluribus cum commoditate tamen partium: & ex causa euidenti: tamen præ.l.qualem, loquitur cū prolongatio & decurtatio eodem tempore fiunt.

14 & vide j.§.proxi.versi.sed pone.& seq. ¶ †In summa nota q̄ si reus impetrat dilationem pro requirendis probationibus: illa etiam actori prodest, vt C.de tempo.in inte.resti.petendæ.in fine.& sic habet actor per alium, quod fortè per se non posset habere, vt C.de tempor.appel.per hanc.& de appel.l.fin. Et est ratio, vt in iudicijs seruetur æqualitas, vt extra de excep.cùm inter.& iij.q.ix.c.fin. & extra de iudi.nouit.§.pen.C.de proxi.sacro.scri.in sacris.& de fruc.& lit.expē.l.fi. Hinc est q̄ si datus sit terminus partibus perēptorius ad probandum, vt extra de proba.licet.prope princ.& intra illum pars altera testes producit: altera verò legitimè impedita non producit, propter quod pars impedita obtinet per beneficium restitutionis in integrū: puta quia est minor, vel ecclesia aliam dilationem ad probandum, seu testes producendum: certè pars altera quæ iam produxerat testes, vtetur hac eadē dilatione, vt iterū alios producat: nō obstante primo termino peremptorio. Et sic obtinuit, per prę. l.petendæ. Quod verum est si testes producti nōdum fuerant aperti. aliàs nō propter periculū subornationis. Hoc autē sic intelligo: nā si actor ex facto rei huiusmodi beneficiū acquirat, vt testes iterum producat: producet super eodem articulo tantùm: & non super alijs ab illo, vt si reus velit probare illum fuisse maiorem tēpore contractus: ideoq; non esse restituendū: ille poterit probare se tunc

f fuisse minorē, vt ff.de mino.etiam.§ j.[f] Vber.autē de Bo.intelligit q̄ generaliter circa quęlibet articulum poterit testes inducere: & sic secundū eū pnterit reo pendesse.

15 ¶ †Vt si minor q est actor postquàm didicit testificata petit in integrū restitui ad testes producendos: q̄ & aduersarius tunc possit probare circa eundem articulum. Videt̃ tñ obstare q̄ non fuit propositum prætoris subuenire maioribus, vt C.si in communi eademq; causa.l.vnica.

16 Prius dictum mihi placet. ¶ †Quid si reus petita, & obtenta dilatione ad probandum videt q̄ actor omnes dilationes habuit, & nil probauit: & ideo timens q̄ actor probet suam intentionē ex beneficio præ.l.petēdæ. pœnitet nolens vti dilatione obtēta? Et videt̃ q̄ pœnitere possit. Cùm enim hoc in fauorē eius sit introductū non debet in eius læsionem retorqueri, vt C.de legi.quod fauore. Itē cuiq; licitum est renunciare iuri pro se inducto. extra de reg.ad apostolicam.ff.de mino.si iudex. Nā & si libellū appellationis porrexit pœnitere pōt.ij.q.vj. si quit libellos.C.de app.si quis. Itē licitū est ante litis cōtestationē pœnitere.ff.de nox.electio.§.neq;. ff.de rei ven.is qui.& de inter.act.de ætate.§. si ar. cōtra.nā hoc in prę.l.actori cōcedit̃, vnde nō est sibi ab hoīe auferendū.xxviij.dis. de his.ff.de dona. si patronus.& l.si arrogator. Item sępe consequit̃

g quis ex alterius persona qd̄ ex sua nō pōt.[g] ff.quē adm.ser.amit.si cōmunē.ff.quę res pig.ob.pos. Aristo.C.de appel.l.fi.& de tēp.app.per hanc.& C.si aduer.transact.l.j.& ij.& videt̃ casus l.ff.de bono.

h pos.cōtra tab.si post mortē.§.fi.[h] & ad idē ff.de inoffi.testa.posthumus.§.si qs ex his.ff.de ædil.edic.

17 cùm autem an si. ¶ †Sed quæro, ecce aliquis dimisit procuratorem: nunquid procurator ille habebit dilationem, vt consulat ipsum dominum? Videtur q̄ sic, vt C.vbi de cri.agi opot.aut.qua in prouincia.

i prope prin.& extra de procurato.dilectus filius.[i] Sed illud intelligitur quando quis ante citationem se absentauit. Vnde dic q̄ nō habebit. Nam cū dominus prius esset citatus, bene potuit deliberare dominus, scd̄m Vin.ar.extra de offi.deleg.consultationibus.extra de eo qui mit.in possess.causa rei ser.c.fin. Vel dic q̄ si dominus distat multum non habebit. secus si prope sit. argum.contra C. vbi in

---

¶ Dictā. Vt not. j.§.j.versic.et no.

ADDE Barto. in l.mancipiorū ff.de opti.leg.& consilio incip.ex facto pponitur q̄ causa pecuniaria.

ADDE tu q̄ hęc dilatio probatoria dicat̃ perēptoria, tenet Ab. sic in ca. licet. in iiij.not.extra, de proba.per illum text. Item idem tenet in c.qm̄ cō tra.in vj.co.eo.ti. Idē tenet Lāfr.i repe. dicti c.qm̄ cōtra.in.xiiij.co. ver.circa.ex mēte Bar.& Ang.i l.fi.ff.de feri. Idē tenet idē Bart.in l.j.C.de dila.

b ¶ Cùm dilectus. Alb. Pap. cuius fuit iste ver.cum duob⁹ seq.quasi ad lr̃am in l.diffamari. inferius allegata.

c ¶ Autē. Ibi vide, & in cle.de ver. signifi.sæpe.ver. eo saluo.in glos. vbi ergo.

d ¶ Seruari. Hoc dicit Albe. Pap. super præ.l.diffamari.

e ¶ Significāte. Vide qd̄ ibi not. in iij.glo.& qd̄ sup ea dixi.

f ¶ §.j. Per quā l. & p l.patri.e.rit. §.j.& per l.qd̄ si minor.§.restō.dixit Azo in summa de resti.in integ.versic.pe. q̄ vbicūq; restituit̃ minor & eius aduersari⁹: etiā maior restituit̃ i eodē tantū capl̃o, & nō in alio. Remittit aūt ibi ad not.p eū in sum. de reputationib⁹, idē Mart.de Fano in sun trac.de quo dixi j.de resti.in inte.in pri. & hoc sub v.q.al leg.xij.q.ij. Vulteranea.de re.ec. nō alie.ad audientiā.de resti.in integ.c.j.liiij.dis.generalis.vide gl. i sum.de resti.in inte.§. qualr̃.in fi.

g ¶ Pōt. De cōcess. p̄bē.c.pe.& vlti.

h ¶ §.fi. Per .quā l. hoc tenet Vber. et Gui.de su.i p̄.l. petendę.& ff.de fer.l.vlti.vide j. de recōuē.in fi.

l ¶ Fili⁹. Vide qd̄ ibi dixi sup vltima gloss.

a ¶ L. ij. Vbi nõ loquit de ꝓcuratore, sed de colono.
b ¶ Quarta. Non erant sic istę duæ miscendæ.
ADDE vt per Alex. in l. fi. ff. de fer. & Ro. cõsi. ccxxv. & seq.
c ¶ Respon. ✝ lib. vj.
d ¶ Cõsueuerũt. Hucusq; fuit Gui. de Suz. in l. à ꝓcedẽte. vbi dicebat sic p quosdã sapiẽtes iudicatum.

rem ac. li. ij.[a] ¶ ✝ Illud quoq; nõ est ignorandum q̃ 18 si iudex mihi simpliciter terminum assignat ad aliquid certa die faciendum: tota dies mihi cedit. Io. ff. de ver. obl. § an diẽ. ver. ac. nec eo. secus si dixit, vt illud certa diei hora fieret: puta mane, vel statim audiẽtia facta, vel in nonis, vel dum sedebit: & huiusmodi. 19 ✝ In summa nota q̃ regulariter semel tantùm dilatio indulgetur: ex causa tamen dantur plures, sed prima cum leui causæ cognitione, scilicet eo ipso quòd petitur. secunda cum graui, scilicet pręstito sacramento quòd fuit legitime impeditus in prima. tertia & quarta[b] cum grauissima. Nã tũc non sufficit sacramentum: imò alia probatio requiritur. Quinta verò non datur, vt legitur & no. ff. de fer. oratione. § fina. C. de dilaõ. l. j. ẜ. ij. q̃o. iij. § spatium. prope princ. 20 ¶ ✝ Vltimò nota quòd secundũ quosdam nulla dilatio datur sine causę cognitione, vt C. eod. l. j. & l. à procedente. & in prę. § spatium. Est enim dilaoonum materia amputanda, vt C. de tempo. & re. l. ij. in princip. extra de dol. & contu. finẽ. & de exce. pia. rñ. j.[c] Ego dico quòd inducię citatorię dãtur sine causę cognitione. Quod patet: quia dantur parte absente, vt extra eodem. præterea. ibi, ex rescripto sibi transmisso &c. Idem etiam est de deliberatorijs scd̃m papã, vt ibidem probatur. quod non credo: cũ illæ in iudicio dentur, vt in auẽ. offeratur. Præparatoriæ autẽ & instructorię causæ cognitionem requirunt. ij. q̃o. iij. § spatium. ver. ei autem. & seq. Itẽ potest iudex augere, & minuere dilatiões, sine causæ cognioone, scd̃m papã. 21 ¶ ✝ Sed cum à procedente iudice dilatio danda nõ sit, vt in præallega. l. à procedente. quid erit si eundo per locum, vbi ius redditur, dilatio ab eo detur. Et videtur quòd non valet: nec arctat per præallegatam l. Ad idem in auẽ. de test. § & quoniã. quidã tamen contra: argu. ff. de interrog. act. volunt. in fin. & in his quæ ibi nota. super rubrica: quia siue stando, siue sedendo, siue eundo detur, dummodo in

e ¶ Qd̃ non. Gui. de su. ponit hoc dictũ in l. à ꝓcedente. in fin.
f ¶ Æquitas. scd̃m Gul. vt ĩ. alle. q̃ p iudicẽ stetit, in ducit præd. l. sed & fi. § si ferię.
g ¶ Hoc vidi. Cõcludit hic q̃ debuit prius scribi dilatio. sed Gui. de Su. extra volumina sup. l. iureiur. C. de testa. q̃rit an credat iudici sup dilatiõe quã dicit se dedisse, nec repit scripta. et diffinse hãc ꝓleg. tenet aũt q̃ sibi in leui cã credef, in põderosa nõ. ru tene qd̃ dicit decre. q̃m cõtra de ꝓb. vide qd̃ ibi dixi in vlt. glos.

Bal. de dilationibus Rubrica.

loco vbi seruato more maiorum ius reddit: bene valet: ar. ff. de iusti. & iu. l. pe. Nõ em̃ est vt dicũt de specialibus, sed de solennitatibus iudiciorum sedere. Sed cõtra in præalle. l. à ꝓcedẽte. ibi: à cõcedente iudice &c. sed ideo dicit hoc: q̃a vt dicũt iudices plerunq; sedere consueuerunt.[d] Item contra, ff. de tutelis. qui habet. § penul. & ff. ad Treb. recusare. j. de sñia. § mista. versi. item est nulla ratione modi. ¶ Sed tu distingue, vtrum sit dilatio talis in qua requiritur causæ cognitio vel non, vt s. ¶ Quid si iudex dedit dilationẽ, & ciuitas vel dominus induxit ferias repentinas: & in eis dilatio inerdit, an ad id tp̃s debet fieri restitutio? Dicit Gui. q̃ nõ:[e] Tum q̃a tales feriæ improbatæ sunt, vt C. de fer. à nullo. tũ quia is cui datur dilatio prospicere potest ne in eis inerdat. vt ff. quib. ex cau. ma. sed et si. § solennium. In contrarium tamen suadet æquitas.[f] Hoc autem tu iudex obserua vt adueniẽte die termini assignati, facias legi termini assignationẽ, vt sciatur super quo & ad quid fuerit procedendum. multos enim errores contingere ex hoc vidi.[g] Item no. q̃ si tibi concessa est dilatio ad aliquid agendum, & per partem alteram diuersas dilationes petẽtem impediaris facere intra illam audieris post illã id facere volens, vt C. de inoffi. testa. cõtra maiores. in fin. & ff. de mino. intra vtile. C. de rei vẽ. more. extra de iudi. c. pe. extra de in inte. resti. ex literis.

¶ Dilatio q̃ assignat alicui ad cõparendũ protẽdit vsq; ad mediã noctẽ. secus ad sñiam. not. ff. de fer. l. morę. & no. l. isti. de ver. ob. l. prin. a ſ. §. j. & de off. dele. c. consuluit. per Innocen.
¶ Primò rñdet articulis actoris q̃ rei. ver. & no. q̃ B. q̃a agẽs est prior & nobilior patiẽte. vide j. deposi. § si depositio.
¶ In dilatiõib' nõ se instrorum cõtinent probatiões scripte, nõ testes. ver. itẽ nota q̃ cum'. G.
¶ Lapso termino ad ꝓbandõ nõ pñt fieri probatiões positionũ. ver. itẽ qd si dat'. G. C. de nõ nu. pe. l. in cõtractib'. § illo. G.
¶ Dilatio est cõmunis, ẽt si det p testõnẽ in integrum, nisi altera

b *De ferijs*[h] *Rubrica.*

IN Pręcedenõ titulo de dilationibus quæ à iudice conceduntur, præmisimus: dicendũ ergo est de his quæ à iure indulgentur, scilicet de ferijs aliqua subnciamus. In quo attendendum est, Quot sunt genera feriarum. Quid in eis agi possit vel nõ. Et quibus ferijs possit renunciari.[i]

*In dila*tionibus iodicialibus si dictio vsq; terminatur in diem feriatam, ponitur excluisuè. § j. ver. pone ita. G. Item si dilatio contineat dies taxatos, vt mensem vel annum non differetur in sequentem diem. C. de tempo. appel. l. ij. in fi. Si autem non sint dies taxati in specie, sed in genere, vt octo dies: tunc dicũt quidam differri ipso iure per legem. Alij dicũt q̃ differtur de benignitate iudicantis: quia non debet properare i. festinare, sed expectare in sequentem diem. ff. si quis in ius vo. non ie. l. ij. si qs cau. l. ij. § si quis. in verbo, differre. Bal. vide s. de cita. § vbi ponitur. & j. eo. § etiam vlo. ¶ Habens octo dies ad excipiendũ: põt etiã prima die excipere, nec tenef expectare. ver. sed poue. G ¶ Secus si ad cõparendum: nã debet expectare aduersariũ, vel iudicis licentiã. ff. de ver. obli. l. itẽ illa. per Bar. vide j. de app. § qui cõparauit. ¶ An in curia detur dilatio ad ꝓbandũ extra curiã. ver. illud quoq; plenie per G. ¶ Assignatio termini perẽptorij includit tacitã exclusionẽ post terminũ. in versi. & no. q̃ si. G. ¶ Terminus statutus à iure ad prubandũ exceptionẽ. nõ currit, nisi cũ iudex excipientẽ ad ꝓbandũ admisit. quo facto statim currit, licet iudex nõ pręfigat terminũ. ver. sed nunq̃d currũt. quod est no. ¶ Dilatio data ad probandũ nõ requirit publicationẽ testiũ. ver. sed qd̃ fi. j. G. vide j. de sen. § pone sñiam. ¶ Etiam vltima hora termini admittunf ꝓbatiões. ver. præterea. G. q̃a nulla pars termini debet esse frustra. ¶ Et an dato termino ad ꝓbandũ debeat pars citari ad videndũ ꝓducii instrũa. Bal. in l. fi. C. q admit. ad bo. pos. dicit q̃ sic, nisi in vltimo dilationis die producanf. ¶ Vna dilatione pẽdente alia assignari non põt, nec duæ simul nisi sint cõtiguę. ver. deliberatione. G. s. sup eodẽ: sed sup diuersis capitulis sic. ver. sed pone duos. Nã lex siue pars. super eodẽ debet intelligi. vide j. de app. § dilaõones oõ sant. ¶ Vbi tp̃s instantiæ est breue dilationes nõ auferunf, sed arctanf. versic. sed pone q̃ cã. G. An parte absente possit iudex pręsenti p̃figere terminũ? Dic q̃ non scd̃m quosdã. ff. de cõfes. l. certũ. § si quis. Facit qd̃ no. ff. de rei ven. l. fructus. cõtrariũ tenet in § nũc dicamus ver. sed pone reo. ar. ff. de arbi. l. diẽ ꝓferre. no. Hic est rõ de quaf. de cõtuma. § ante pe. in fi. Quia cũ sit actus iudiciarius videf requirere citationẽ. & vide j. de sen. § termin'. & Inn. in c. cũ cõtingat. de rescri. & j. eo. § pe ¶ Lapso termino perẽptorio nõ põt oppoio exceptio: q̃a lapso termino nõ est terminus. & q̃d noo est prorogari non potest. versi. super. hoc. G. Sed potest nouus terminus assignari. versic. seq. G. ¶ Post litem cotrstatã omnis dilatio est peremptoria. ver. termini aũt assignatio. qd̃ est verũ ad ꝓbandũ in ciuili, vbi est statutũ vnicũ tantũ dari. sec' in criminali. l. fi. ff. de fer. Est tñ differẽtia q̃n parob' ꝑñtib' vel absẽnob' ꝑfigif de cõsensu partiũ terminꝰ. de quo vide j. de sen. § termin'. & vide s. de cita. § ante litẽ. ¶ Sñia q̃ imponit alicui silẽtiũ ex lapsu dilatiõis est interlocutoria; tñ ab ea põt appellari. ff. de appel. l. si tua. Bald.

pars didicerit testificata. ver. in summa no. qd̃. G. ẽtsi is cui principalr est inducta dilatio renũciet ei. ff. de cõtrata. l. si post mortem. § fi. versi. quid si reus. vbi videas. G. hoc verũ si dilatio nitif iuri cõi. sec' si nitif restitutiõi in integrũ: q̃a minor nõ põt renũciare. ff. de min. l. si iudex. Bal. ¶ Iudex põt citare sine causę cognitione. ver. vltimò nota. G. ¶ Iudex deãbulãs põt assignare dilationẽ in causis q̃ nõ exigũt sessionẽ. versi. sed si cũ à ꝓcedẽte. vide j. de instr. edi. § iudex põt. in fi. & Inno. in d. c. cũ cõtingat. de rescr. ¶ In termino iuris mio' agif q̃ in termino hois. j. de iur. cal § pe. ¶ Perẽptoriũ nõ ligat iudicẽ, vñ post ipm ex officio põt exercere. j. deposi. § post cõclusionẽ. ¶ Termin' assignat' absenti nõ currit nisi à die notitiæ. j. deposi. § no. q̃ terminus. ¶ Nihil faciẽti in primo termino nõ debet dari scd̃a dilatio ad ꝓbandũ, nisi &c. j. de ꝓba. § nihil. ¶ Põt assignari termio' perẽptori' per iudicẽ, post quẽ nõ audiaf. Itẽ perẽptoriũ est quędã interlocutoria: et ideo vt interlocutoria à iudice mutari, corrigi, & emẽdari potest. j. de instru. edi. § iudex põt. ¶ Terminus assignatus de cõsensu partiũ vel à iure habet vim peremptorij. j. de sen. § terminus. & ex peremptorio põt fieri sñia. vide j. & ver. sentẽtia potest fieri. & Inn in c. super eo. de appel. ¶ An statuto termino ad ꝓbandũ sufficiãt testes intra illũ iurasse, vide j. de sen. § pone qd̃ post sñiam. & per Bar. in l. dãni. § Sabinus de dam. infect.

b *De ferijs* *Rubrica.*

¶ Eodem ordine Tan. posuit hanc rubricam, & tria quæ distinguit authos prosequif, licet in prin. solũ exprimat prima duo. ¶ Ros. rubri. x. qualiter iudicium declinef ratione feriarum. ¶ Io. de Deo iij. lib. iudicũ. post prin. valde parũ. ¶ Alij nominatim in procemio per authorẽ nõ posuerũt hanc rub. licet Pileus aliquid de ipsa tractauerit sub rub. de in ius voc. Habuit ergo author recurrere ad Summistas. ¶ An executioni sentẽtiæ obstet exceptio feriarũ. scripsi j. de libel. concep. § nunc dicendum. super versi. xxv.

i ¶ Renũciari. Præmittẽdũ est q̃ Azo eo. ti. dicebat q̃ feriæ hic dicuntur quasi feriæ, i. extra forũ, Prębẽt em̃ immunitatẽ à foro iudiciali. Vel secũdũ eũ, ferię, i. festiuæ. Hoc dico: q̃a ꝓpriẽ feria ponif ꝓ qualibet die septimanę. de treu. & pa. c. j. de cle. nũ cũ creatura. & cle. de reli. & ve. san. si dñm. ver. nos itaq;. Per q̃ patet qd dicim' feria prima, scd̃a &c.

Feriæ

SVMMARIVM.

1 Ferię solẽnes sunt quæ ad Dei & sanctorũ reuerentiã sunt introductæ.
2 Criminale iudiciũ non est in quadragesima exercendum.
3 Feriæ repentinę dicuntur quas solos princeps ob publicam gratulationem indicit.
4 Feriæ indictæ siue rusticæ sunt quæ ꝓpter rẽ rusticam & publicam vtilitatem indicuntur.
5 Actore & reo diuersarũ ꝓuinciarũ coram iudice cõuẽtis cuius loci consuetudinẽ debeat iudex obseruare. & nu. sequenti.
7 Iudex circa iudicia suã cõsuetudinẽ nõ sequente, se qui debet ius cõe nullius inspecta cõsuetudine.
8 Ferię publicę seu rusticę quibus concedi dicantur.
9 Nulla lex potest curiam principis coarctare, quin possit etiã quolibet tempore ius reddere.
10 Princeps dicitur lex animata in terris.
11 In assignatione termini ad cõueniendũ in iudicio an ferię partium sint attendẽdæ, an regionis tantũ iudicis coram quo causa tenetur.

Quot sunt genera feriarum.

FEriarũ ergo Alię sunt solennes. Alię repẽtinæ. Alię indictę siue publicę, seu rusticę. ¶ 1 † Solennes sunt quæ ad Dei & sanctorum reuerentiã introductæ sunt, vt extra e. c. fi. ff. e. l. pridie. C. e. l. fi. & l. oẽs. ij. Sicut est natiuitas dñi, festũ sancti Stephani, sancti Ioãnis euãgelistę, Innocẽtiũ, sctĩ Syluestri, Circũcisiõis, Epiphanię. septẽ dies dñicę passiõis, festũ resurrectionis cũ septẽ sequẽtib⁹ dieb⁹: Rogatiões cũ trib⁹ dieb⁹, festũ ascensiõis: festũ Pẽtecostes cũ duob⁹ dieb⁹ sequentib⁹:[a] natiuitatis sancti Ioannis Baptistæ: oẽs festiuitates Virginis gloriosę. Nõ dico de festo cõceptiõis ei⁹: qa cõcepta fuit in peccõ, licet ĩ multis locis celebret. nec talẽ deuotionẽ reprobo:[b] festiuitates oĩm apostolorũ: festũ beati Laurentij: dedicatio beati Michaelis, & cuiuslibet oratorij siue loci:[c] festũ oĩm sanctorũ, & sancti Martini q fuit par apł orũ: oẽs dies dñicę. C. e. l. fi. xv. q. iiij. nullꝰ. & oẽs alię festiuitates quas singuli epĩ in suis diœcesibus cũ clero & pp̃lo duxerint solẽniter venerãdas, & quas moris est ibidẽ seruari. Hęc oĩa hñr extra e. c. fi. & de cõse. dis. iij. c. j. & c. rogatiões. C. e. l. ij. & l. oẽs dies. et xv. q. iiij. placita. Idẽ ĩ festo Inuẽtiõis sanctæ crucis. de cõse. di. iij. crucis.[d] Verũ tñ de dieb⁹ rogationũ, & de festo crucis nil statuit hodie in p̃. dec. vñ videt ex certa sciẽtia omissum. Credo tñ in hoc, stãdũ p̃dictis c. sic C. eo. l. ij. qđ enĩ exp̃sse nõ mutat quare stare ꝓhibet. C. de testa. sancim⁹: Cõsuetudo tñ aliud ĩ plerisq; locis interp̃tat. Itẽ de festo beati Martini no. cõtra. C. eo. oẽs dies. & male, vt in p̃d. c. j. de cõse. di. iij. Qđ aũt dixi de festiuitatib⁹, quas epĩ in suis diœcesib⁹ statuũt: intellige de festiuitatib⁹ sanctorũ canonizatorũ vigilias nõ habentiũ, sc̃dm Io. vs extra de reli. & ve. san. c. j. Qui enĩ nõ sanctũ dicit eẽ sanctũ vel ecõtra: abominabilis est Deo: cui⁹ societati cũ iũgit, & Christũ violat. vt xj. q. iij. si qs dixerit. & c. seq. & facit bene. l. dist. si quis p̃posterã. Et no. ex hoc epõs posse in suis diœcesibus indicere solennitates. ¶ 2 † Porrò inueniunt & aliæ feriæ solẽnes in quibus est à placitis abstinendum. Nam in quadragesima non est criminale iudicium exercendum. C. eo. quadraginta. Item alibi dicitur q in his diebus in quibus legitima celebrant ieiunia, & à septem diebus ante natale Dñi, vsq; ad octauas Epiphaniæ, & à quinquagesima vsq; ad octauas Paschæ, & septẽ diebus ante natiuitatem sancti Ioannis Baptistæ:[e] iudiciaria potestas nemini ad placitũ vocet, vt in prę. c. placita. Alibi dicit à septuagesima vsq; ad octauas paschæ: & ab aduẽtu Dñi vsq; ad octauas Epiphaniæ, & in ieiunijs quatuor tẽporũ, in diebus litaniarũ & rogationũ, vt xxij. q. v. decreuit. Verũtñ istæ feriæ nõ habent in vsu: & per contrariã consuetudinẽ Romanę ecclesiæ & aliarũ ꝓuinciarũ derogat p̃dictis iuribus p̃missis ferijs in suo robore duraturis.[f] Qđ aũt dixi de octo diebus añ festũ natalis Dñi dignũ esset ob reuerẽtiam tanti festi seruari.[g] ¶ 3 † Repẽtinę ferię dicunt quas solus princeps ob publicã gratulatione inducit: puta ob diẽ natalis sui, vel filij sui. vel suæ coronatiõis, vel qa vxorẽ duxit, vel ob res ꝓsperè gestas: puta ꝓpter gaudium victorię de inimicis habitæ. C. eo. à nullo.[h] ff. ex qui. cau. ma. in inte. resti. sed & si. §. si feriæ. Sũt etiã alię repẽtinę quę indicunt ob honorem insignium ciuitatum: puta, Romæ, & Constantinopolis, s. dies natalitij earũ. C. eo. omnes. ij. Dicũtur autem repentinæ: qa incertæ sunt imò repente & subitò indicunt. ¶ 4 † Indictę siue rusticæ seu publicæ sunt quę ꝓpter rem rusticã seu ꝓpter publicam vtilitatem cõcedunt, s. p messibus & vindemijs colligẽdis: q̃ et' qñq; solẽnes vocant. ff. e. l. j. rñ. j. & hic restituunt à iure hoc modo, s. in æstate pro messib⁹ ab octauo cal. Iulij vsq; in cal. Augu. in Autũno verò p vindemijs à x. cal. Septẽb. vsq; in Idus Octob. Medio aũt tpe, s. à cal. Augu. vsq; in x. cal. Septẽb. p̃nt causæ agitari, vt C. e. l. ij. & l. oẽs dies. in prin. et lex vocat hoc tp̃s duorũ mẽsiũ, licet plus cõtineat, vt ibidẽ. et eo. ti. publicas. verũtñ feriæ istæ indicunt sc̃dm qualitates & cõsuetudines regionũ qñq; tardi⁹, qñq; citius: ideoq; dicunt iodictæ, vt ff. eo. p̃sides. & ff. de offi. ꝓcõ. l. si in aliquã. in prin. nã in qbusdã locis tẽpestiui⁹ fruct⁹ maturant q̃ in alijs: puta in maritimis q̃ in mõtanis, & in calidis q̃ in frigidis regiõib⁹. ¶ 5 † Sed pone in loco vñ est reus pri⁹ indicunt q̃ in loco vñ est actor vel iudex, vel prius q̃ in loco vbi res de qua agitat sita est. q̃rit cuius loci iudex cõsuetudinẽ obseruabit. Et vr q loci actoris: cũ ex ei⁹ p̃sona ius metiat, vt ff. si pars hære. pe. l. ij. ff. si mẽs. fal. mo. di. l. j. Ecõtra videt q rei cuius forũ actor seq debet extra de fo. cõ. cũ sit. et C. vbi ĩ rẽ ac. l. j. xj. q. j. experiẽtiæ. et q fauorabilior est. ff. de reg. iur. fauorabiliores. Imò vr q iudicis seu ei⁹ loci in quo cã dr̃, vt ff. de testib. l. ij. §. fi. ff. de va. et extraor. cog. l. j. §. io honorarijs. & extra de eo q mit. in pos. cã rei ser. cũ venissent. de pœ. di. j. nemo. Sed vr̃ attẽdi debere cõsuetudinẽ loci vbi res de qua agit sita est. nã ei⁹ rõne qs forũ sortit. extra de fo. cõp. sanè. et c. licet. & e. fi. & de testa. Raynuti⁹. vbi quarta deducit sc̃dm cõsuetudinẽ ciuitatis Tuscanellę, in qua re de qb⁹ agebat erãt sitæ. Ad idẽ extra de re iud. cũ cãm. Sed dic loci rei cõsuetudinẽ seruãdã ĩ cui⁹ fauorẽ ĩdictę sunt hmõi feriæ, ne à suis negotijs euocetur. ff. de ferijs. l. j.
6 Actor † enĩ & iudex sibi p̃uidere potuerũt, ne aliquẽ vocari facerẽt tpe feriatũ quæ in suis locis seruant: & nõ reus. C. de dil. l. si qũ. q̃ est iij. q. iij. §. spatiũ. & facit C. de tẽp. in inte. resti. petẽdæ. Præterea eo q actor tpe soarũ feriarũ reũ vocari fecit ei renũciare vr̃. qđ facere põt, vt j. dicet. Contra hoc tñ vr̃ qđ no. sc̃dm papã j. ver. illud et no. sed ibi loquitur qñ iudex & litigatores sunt diuersarũ et remotarũ regionũ, vt patet ĩ his q litigãt in curia Romana: hic aũt loquitur cũ sunt diuersorũ locorũ: nõ tñ valde remotorũ. Quidã[i] aũt dicũt q vbi q̃rit đ cãę ordinatiõe: tũc cõsuetudo loci iudicis cõsideraf, vt ĩ p̃. l. ff. de testi. ¶ 7 † Et si iudex circa iudicia suã cõsuetudinẽ nõ seqt: sequat ius cõe nulli⁹ inspecta consuetudine: qa aliena cõsuetudo eũ nõ ligat, licet sit ar. cõtra, xij. di. illud.[k] Vbi verò q̃rit de cãę decisione: tũc loci vbi cõtractũ fuit, vt ar. ff. de eui. si fund⁹. extra de testa. Raynuti⁹. et extra de eo q mit. ĩ pos. cã rei ser. cũ venissent. ff. đ vsur. l. j. rñ. j. Alij dicũt q vbi vna est cõsuetudo ĩ foro rei: alia ĩ foro actoris: alia ĩ foro iudicis q seruãda est cõsuetudo rei, vt ĩ l. fauorabiliores. Alij q est actoris ex cui⁹ p̃sona ius inuol forũ, vt s̃. de iudic. solem⁹. et l. si qs. Alij q regiõis ĩ qua cõtract⁹ celebrat⁹ est. ff. đ reg. iur. semp. & ĩ p̃. l. si fund⁹. Alij q loci ĩ q̃ iudicaf, vt ĩ p̃. l. đ testi, et no. C. q̃ sit lõ cõsue. Alij distinguũt: qa cõsuetudinẽ ciuitatis põt iudex seruare cõtra forẽses, sed statuta nõ. qđ nõ placet. vñ dic vt s̃. ibi: Quidã aũt dicũt. et dic & quære circa hãc materiã ꝓut oo. extra eo. c. fi. & de consue. super rubrica sc̃dm papã, ¶ 8 † Item no. q feriæ publicæ seu rusticæ cõcedunt non solum rusticis vel agricultoribus: imò etiam

a ¶ Sequẽtib⁹. Hic add. de festũ corporis Christi feria quinta post octauas huius festi p cõstitutionẽ Vrbani q̃ hr̃ in cle. de reli. & ve. sanct. si dominum.

b ¶ Reprobo. Vide qđ scripsi in p̃. c. fi. e. ti. in gl. q̃ sunt. Et aduerte q nõ vtit author verbis decr. ĩ eo qđ statum sub dis. ibi erã dicit tex. xij. apłorũ, & p̃cipuè Petri & Pauli. hic dicit oĩm apłorum. & sic includet eos q nõ fuerũt de numero duodeno, sicut Paul⁹. Hoc patet Lucæ vj. & not. de reli. & ve. san. c. vno. li. vj. in gl. r̃. p quã decretalem hic addas de quatuor Euangelistis, licet duo ex illis ꝓ apłatũ essent inclusi: & de quatuor doctoribus.

c ¶ Loci. Istud siue loci nõ est in canone. & ĩtellige qđ dicit canon, cuiusq; oratorij quo ad festiuãdũ, & solenniter officiãdũ p clericos illi⁹ loci, nõ quo ad ferias causidicas, de quib⁹ tractam⁹: nisi forsan epũs loci &c. vt sequit. Dedicatio aurẽ basilicæ beati Michaelis q̃ est penultĩa Septẽbris, bene est feria cãrũ, vt in c. fi. e. tit. et c. j. de cõse. di. iij. sed Bononię nõ est feria opãrũ: qa sũc mutant hospitia, ꝓpter qđ illa dies & sequens q̃ est festũ btĩ Hieronimi non bene coluntur.

d ¶ Crucis. Ad qđ oppone & solue vt ibi no. io. j. glo.

e ¶ Baptistæ. Hoc decidat eo. ti. capellanus.

f ¶ Duraturis. sc̃dm Tã. vbi s̃.

g ¶ Seruari. Dicit Simõ in l. oẽs. C. eo. ti. tu. q cũ oẽs dies debeãt esse iuridici, p̃ter exceptatos, vt ibi in prin. satis est illos exceptatos nõ esse vt dicantur iuridici.

h ¶ Nullo. Secũdum Tancre. & respicis hoc lex qđ supra dicit solus.

i ¶ Quidã. Odof. s. vt dicit Albe. Gal. rubric. de sentẽtijs. versi. pe. ibi etiã posuit vltimũ dictum huius ver. quod author improbat.

k ¶ Illud. Ibi dicit hoc satis, nec cõtradicit dũ dicitur hic ius cõmune sequendũ ibi per vnius cõsuetudinẽ nõ tolli consuetudinem alterius.

a ¶Venerealis. Et est xxv. vbi hoc tenet Bar. allegãs Pileũ cui⁹ fuit q. xcvj. et idē dixit in libellis. rub. de in ius voc. idē Tã. vbi s. ver. rusticæ. & Rof. vbi s. in prin. & Host. in sum. hui⁹ ti. §. fi. ver. sed nunq̃d milites.

b ¶§. fi. Lex iij. est quã solue. vt no. extra de re iud. c. j. in gl. ij. & vt supra di xi in l. seq. tenet diuisio ex cõsensu sociorũ, licet nõ ex authoritate diuidē tis. l. ij. de fi. instr. ꝑcedit ex eo: qa res inter alios agitur.

omnibus alijs puta militib⁹, clericis, burgēsib⁹, artificibus, & alijs. ff. e. l. j. in prin. vbi de hoc qa licet ꝑsona liter his nõ intendãt: tñ intēdunt p alios: puta p ꝓcuratores colonos & hmõi: & licet per se nõ occupent: põt tñ per alios occupari: puta p ꝓcuratores testes vel aduocatos quos hře non põt. Licet ergo cã cesset: nõ ideo cessabit effect⁹, vt j. de dispu. & al le. §. post hoc. ver. vel illud statutũ. & est ğo venerealis. a Verũtñ in Romana curia procuratores remotarũ partiũ q nõ lædunt in antiquo si feriæ ibi nõ cõcedũt, bñ sunt cogēdi rñdere, vt no. papa extra de fer. c. fin. ꝓcuratores aũt eorũ q sunt de loco vbi est curia vel de vicinis ferijs gaudēt. & sic demãdato sanctissimę recordatiõis dñi Cle. papæ iiij. ser uatur⁹. Est aũt ar. scđm Mat. de Fano † q nulla lex põt curiã principis coarctare quin possit quolibet tpe ius reddere etiã dieb⁹ feriatis. C. de his q ad ec. to. ꝑuti. in prin. ibi: ꝑntanea cõstituta &c. † Nã ipse est lex aĩata in terris, vt in aut. de cõsul. §. pe. in fin. Et p hoc põt excusari cõsuetudo curiæ regia Franciæ: quo ipe parlamētorũ oĩ die ius reddit, vt veniētes de lõginqs partibus citius expediant. ¶ † Illud etiã nota q in assignatiõe termini, nõ sunt attēdendæ feriæ partiũ, sed regiõis tñ iudicis corã quo cã agit. Nec est vis si feriæ sunt qñ parti assignat terminus, vel qñ incipit iter eundi ad iudicē, vel etiã si in via incidat, arg. ff. de adul. miles. §. sexaginta. ff. q. ex cau. ma. sed & si per prætorē. §. pe. scđm papã, vt no. extra eo. de fer. c. fi.

SVMMARIVM.

1. Agi potest diebus feriatis, si necessitas vergeat, vel pietas suadeat: & quę tunc dicat necessitas.
2. Appellari potest quolibet tēpore feriato, & in qua libet causa: nõ autē potest appellationis causa tractari.
3. Receptio testium quo casu tempore feriato possit fieri.
4. Tempore feriato potest causa scholas conducentium tractari.
5. Instrumētum in ferijs ob reuerentiã Dei indictis p tabellionē super aliquo contractu confectum, an sit validum.
6. Testis dictũ tempore feriato depositũ an teneat.
7. Ad voluntariã iurisdictionē spectãtia quę sunt, & an quolibet tēpore fieri possint.
8. Tutor dari potest quolibet tempore.
9. Causa matrimonialis an & quare possit feriatis diebus tractari.
10. Causa vsurarũ repetundarum, an feriato tempore sit agitanda.
11. Decimarum causa an tempore feriarum possit ventilari.
12. Causa quę cõmittitur intra certum tempus decidenda, si die feriato euenerit, an procedetur.
13. Decretum super alienatione minoris, diebus solennium feriarum interpositum, an valeat.

Quid in ferijs agi possit, uel non.

SEquitur Videre quid in eis agi põt, vel nõ. Et qdē in oĩb⁹ ꝑdictis ferijs nõ dnt tractari ea q̃ ad cõtētiosam spectãt iurisdictionem: puta nõ debet qs ad cãm vocari, nec cã tractari, nec sñia ferri: qđ si fiat nõ valet qđ agit j. §. pxi. & xv. q. iiij. c. j. & C. e. p totũ. extra de iud. c. fi. ff. e. si feriatis. extra e. c. fi. in fi. & talis sñia vel ꝓcessus nõ posset ratificari: cũ sit ipso iure null⁹. xvj. q. iij. §. põt. extra de elec. auditis. licet sit ar. cõtra. ff. rē ra. ha. cũ minor. §. fi. b C. cõia vtriusq; iu. l. ij. C. de fi. instr. l. ij. Itē nõ põt tũc qs ad mortē vel pœnam dãnari, nec placitũ, nec mercatũ fieri, nec sacramēta præstari, nisi in casib⁹ extra e. c. j. xxij. q. v. decreuit.

1 ¶ † Põt autē his dieb⁹ agi si necessitas vrgeat, vel pietas suadeat. Necessitas est, vt si res sit tēpore vel morte peritura. extra de iud. c. fi. C. eo. actus. quod exemplifica, vt ff. eod. l. j. ij. & iij. & j. subijciet. Pietas autem suadet si sit causa debiliũ, vel miserabilium personarũ: quia in operibus misericordiæ dierum nõ est habenda distinctio. arg. lxxvij. dist. vtinam. de cõse. dist. v. nũq̃. imo illis magis est insistendum his diebus. arg. extra de sta. mona. cũm ad monasterium. §. in refectorio. Vnde quæ ad pacem, & concordiam pertinent tractari, & terminari tunc possunt. extra eodem. c. j. & pacta in his loquãtur, & transactiones cõferant. C. eod. l. fi. Idem forte in causis in quibus appellatio nõ admittitur. ff. de appel. reci. vel non. l. fi. quod dic vt j. de appellat. §. in quibus. & in his quæ dilationē nõ recipiunt, vt absolutio ab excõicatione. extra de appel. qua fronte. 2 ¶ † Itē quolibet tēpore feriato appellari potest, & in qualibet causa, sed nõ potest causa appellationis tractari. C. eodem. l. j. Et nota q feriæ cõtinuæ sunt. nam cõputant in anno vel biennio, qđ datur ad prosequendã appellationē. C. de tēpor. appel. l. ij. §. pe. Item quolibet tempore libellus offerri potest. c ff. de adul. l. miles. §. sexaginta. c Item si actio sit tempore vel morte peritura: his tēporibus lis potest cõtestari vel executoris cõuentio fieri: & fieri qđ cõmodè differri nõ põt: & liberale iudiciũ exerceri. Item in eũ qui feriarũ vel nũdinarũ impediēdarũ nõie vel ne frumētum ad eas ferret aliquid accipit omni tēpore ius dicit. ff. eo. l. 4. §. excipiunt. & l. solet. 3 ¶ † Itē fit fortè testiũ receptio: cũ timet veri similiter de ipsorũ morte vel absentia diuturna. extra vt li. nõ cõte. qm̃ in prin. & arg. ff. de fer. solēt. & in aut. de test. §. fi. C. de aduo. diuer. iudi. laodabilem. §. quot. Item causæ insigniũ latronũ, & maximè Isaurorũ omni die & tēpore expediunt. C. eo. l. pe. xxiij. q. iiij. est iniusta. Itē publicę & fiscales saltem in ferijs rusticis. C. eo. publicas. nõ tñ in solēnibus, vt e. ti. oẽs dies. in fi. & l. fi. in fi. & extra eo. c. j. 4 ¶ † Sed si magister cõducit scholas, & alius postea cõducit alias de vicino: ita q voces adinuicē se cõfundant: primus vltimũ depellere potest. quæ causa die tractabit feriato. C. li. xj. de studijs liberal. vrbis Ro. & Cõstã. l. vnica. Itē tēpore feriarũ rusticarum cogitur quis litigare, ne tempus alicuius electi inutiliter elabat. extra de iudi. c. fi. Item tēpore messium & vindemiarũ possunt agitari causæ ad eas 5 spectantes. ff. eo. l. j. & iiij. & C. eo. omnes. ¶ † Quid si in ferijs ob reuerentiã Dei indictis fit instrumentum per tabellionem super aliquo cõtractu. Dicũt quidam q nõ valet. nam dicit lex actus omnes seu publici, vel priuati xv. diebus paschalibus conquiescant, vt C. de ferijs. actus. Sed dic contra. & quod ibi dicit actus publici vel priuati expone, i. iurisdictionis cõtentiosè. volũtarię autem bene possunt exerceri, prout in eadē lege dicit, vt emãcipare, contractus inire, instrumēta scribere, testamēta facere, 6 & hmõi. ¶ † Quid si tunc testis dictum suum deponit. Et videtur quod non valet: quamuis die nõ feriata iurauerit, vt C. eodem. dies festos. circa mediũ. & hoc quidam dicunt. Cõtra credo cũm habeatur pro recepto postquàm iurauit. argu. C. de testib. l. penul. vt ã. de testib. §. qualiter. ver. is quoq;. & examinatio non est iudicialis actus: imò secretè fieri debet Danielis exemplo. Sunt etiam qui dicunt q partibus & testibus volentibus hoc fieri põt: aliàs non, vt in prædicta l. dies. ibi, à cunctis executorib⁹ &c. & ibi, nulla quenquam vrgeat admonitio &c. Recipi autem seu iurare non debent testes die fe- d riato: quia testium receptio est de processu. d extra de probatio. quoniam contra. nisi forte quando recipiuntur valetudinarij, & de quorũ morte vel absentia diuturna timetur: cũm tunc extra iudicium recipiantur, vt extra vt lite non cõtest. qm̃.

Respõso. j.

c ¶Sexaginta. Idem no. de iud. c. vlti. in vl. gl. & j. de lib. ob la. §. nũc videam⁹. & qđ ibi dicã. facit ille §. & qđ dictũ est s. ver. pxi. i pri. ad ğo oẽ an nunciatio noui opis fieri possit. & ipsius cã tractari die feriato. & gl. i l. j. ff. de noui ope. nũ. §. itē nũciatio oĩb⁹ dieb⁹ &c. tenet qđ fieri põt saltē his duob⁹ modis qb⁹ nõ adit prętor. De tertio plus dubitat. & vna opinio habet q non possit, alia distīguit, ferias fauore hominũ: & tũc possit à ferijs ĩ honorē Dei: & tũc non possit. Vtriq; rñdēt ad §. itē nũciatio. vt ĩtelligat dieb⁹ oĩbus, scōgruis. Allegãt ff. mã. l. j. de cõsti. pec. l q aũt. in fi. de mu. & ho. vt gradatim. in fi. sed in cõgruitate discordãt, vt dixi sed ex verbis Albe. Papi. sup illo §. inuenio eũ, licet nõ sic expssent intellexisse q denũciatio q̃ fit p pretorē: autvocat in ius ædificantē: & hoc fieri nõ possit in diuinis ferijs: & sic loquit lex ff. si qs ĩ ius vo. l. ij. in fi quã vbi so pra gl. signat ꝑ cõtraria, & oõ solũt. Si verò nõ arctat il lũ ad veniendũ, sed solũ oũciũ suũ ad eũ mittit: putat ẽt diebus feriatis fieri posse. Allegat iura vulgaria. ff. de vsufru. ę q sumũ. i prin. ff. si cer. pe. qdã. ĩ fi. Per q̃ dari põt alia solutio q si piculũ est in mora vel grãde dispendiũ: puta qa illi⁹ dies op⁹ claudet lumĩa scholarũ q̃libet die fieri possit, p ꝑdi. l. j. ff. e. ver. sane. cũ cõcordã. j. gl. & extra eo. tit. c. fi. vers. qb⁹ . facit de sen. excõ. constitu. b tionē. in fi. li. vj.

¶ Ex prædictis habeat scđa ğo q̃ fuit Albe. Galeo. extra volumē ꝑ soluta his casib⁹ qbus differēter denũciatione fieri nõ posse: qa eò min⁹ posset cã tractari. Ad negatiuã aũt allegat q certi sunt casus numerati in qb⁹ ĩ ferijs ꝓcedit põt. ff. e. l. j. ij. & iij. extra e. c. j. & vlt. inter quos cã denũciationis noui opis expssa nõ est. ergo &c. ff. de his q sui vel alie. iu. sunt. l. patre. in prin. & ibi cõcor. facit extra de trãsla. c. ij. de sen. excõ. his q. lib. vj. Itē arbiter oĩ tpe cogit sñiam dicere. ff. de arb. sed si cõpromissum. in fi. nõ tñ tpe feriato. e. ti. si de meis. in fi. In cõtrariũ alle. ꝑ. §. itē nũciatio. & q oĩa dicit nil excipit. de ma. & obe. solutę. ff. de ser. vrb. ꝑdio. l. si seruit⁹. Et qđ de tutoribus & curatorib⁹ dr j. versi. porro. & l. j. ff. de dã. ĩfe. & l. j. ff. eo. q̃ ꝓuident celeritati. Soluit q his dieb⁹ quib⁹ cognoscit cã dãni infecti cognoscat cã denũciationis: cũ ista sicut illa celeritatem desideret. alleg. C. de edi. priua. l. de opis. ibi, festinare. & vbi eadē rõ &c. ff. ad l. aq. istud. extra đ cõfir. vti. vel inu. cũ dilecta. & ibi cõcor. & qa quoties res vrget cogimur adire ꝑtorē, vt prę. l. j. ff eo. vers. sanè.

ADDE vt p bar. & Ale. ĩ d. l. j. §. nũciatio. & ibi an executio sñię possit fieri die feriato, & qd de citatiõe: & quid de reuocatione tentatæ.

d ¶ Processu. Gui. de Suz. sup l. iurisiurãdi. C. de testi. p prædic. l. dies.

ADDE tu q receptio & examinatio testiũ possit fieri die feriata, est gl. j. in cle. vnica, extra de offi. deleg.

responso j.[a] ¶ †Porrò ea, quæ ad voluntariam iurisdictionem spectant, quolibet tẽpore fieri possunt: vt adoptare, emancipare, manumittere, excõmunicare, & absoluere: vbi causæ cognitio requirit. C. eod. actus[b]: ergo tutores, & curatores dabũtur, & vt gerant monebũtur, alimẽta constituentur noĩe ventris vel legatorũ, & causa damni infecti possessio dabitur. Itẽ fiet cognitio exhibendi testamẽta: curatores dabuntur bonis, & vt liberi parẽtes alãt, & econtra præcipietur: atrox iniuria æstimabitur: & fideicõmissaria libertas præstabitur ff. eo. l. ij. & iij. ff. de dam. infec. l. j. ff. quemad. test. ape. l. j. & prædi. l. loquatur in ferijs rusticis. Azo tamẽ dicit hoc fieri posse, etiã in solennibus: cùm pietas hoc suadeat, vt prædixi. ¶ †Quod autem dixi de tutoribus dandis, probatur etiam ff. de tutel. qui habet. §. pe. vbi dicit ꝙ tutor dari põt quolibet tempore. quod intelligit Vber. cùm ad vnam causam dari debet: vt ea. l. in fi. secus si ad plures: cùm tunc dari debeat cognita causa, & iudice pro tribunali sedente. ff. de confir. tut. vel cur. in confirmando, sed prius dictũ placet, cùm prima iura non distinguant. arg. ij. q. v. consuluisti. extra, de translatio. inter corporalia. ¶ Quid si vxor mortuo viro petit alimẽta? Dic ꝙ hæc causa põt die feriata agi: quia id pietas suadet[c]. ¶ †Quid de causis matrimonialibus[d]. Io. not. xv. q. iiij. in sum. posse eas tẽpore feriato tractari propter periculũ adulterij vel incestus. Idem dixit in matrimonio spirituali. s. cùm agitur de elec. epi. vel prælati propter periculum moræ, extra de app. oblatæ. in fi. l. dis. post. ꝑ. extra, de elec. ne pro defectu. quia in his sunt spiritualia. extra, vt lite non contestata. c. j. & c. quoniam. §. j. quod admittit do. meus, si ex officio procedatur. sed si in figura iudicij agat, hoc reprobat, & bene. extra, de clande. despõ. cùm inhibitio. & de diuor. porrò. §. vnico. posset tamen videri ꝙ in rusticis ferijs causa exactiõis possit agitari: vt extra, de iudi. c. fi. sed verius est quod iam dixi. ¶ †Quid de causa vsurarũ: verbi gratia, repetebam vsuras ab hærede cuiusdam vsurarij: ille verò opponit exceptionem feriarum. & videtur exceptio admittenda: quia tunc non est quis conueniẽdus. ff. eo. l. j. nisi in casibus, inter quos is non reperitur. ag. contra, quia hoc tẽpore agitur pro furto, & rapina. ff. eo. solent. §. j. & vsura, & rapina æquiparantur: vt xiiij. q. iiij. si quis. & c. seq. Dicunt quidam[e] ꝙ si defunctus iurauit stare mãdatis ecclesiæ, vel se vsuras redditurum, & præceptũ fuit ei ꝙ redderet, tunc vrget necessitas, & suadet pietas, vt omni tempore etiam feriarum ratio fiat. extra, eo. c. fi. ¶ †Item quid de causa decimarũ. Et videtur tempore feriarum ventilari posse. Nam de tributis tũc agi potest: vt C. eo. publicas. At decimæ sunt tributa egentium animarũ: vt xvj. q. j. decimæ. extra, de deci. tua. & hoc tenẽt quidã[f]. alij contra. non enim tunc debet agi, nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat, vt s. ¶ †Quid si causa intra certũ tẽpus decidenda cõmittitur, & id tẽpus, in dies incidit feriatas? Dic ꝙ non procedetur: vt no. in præ. c. placita. Credo tamen ꝙ vbi iudicis iurisdictio est finitura: iudex tempore feriarum rusticarum procedere potest, ne iudicialis instãtia euanescat arg. de offi. de leg. consuluit. extra, de iudi. c. fin.[g] ¶ †Sed nũquid decretũ super alienatione minoris diebus solennibus feriarum interpositũ valet? arg. ꝙ sic, C. eod. actus. in fi. Dic contra: quia causa cognita & iudice pro tribunali sedente id fieri debet. C. de admi. tu. lex, quæ. & C. de præd. mino. l. minorum. & l. ob æs[h].

SVMMARIVM.

1 ☞ Renunciare iuri nondum sibi competenti, nemo potest.
2 Testes an possunt cogi, vbi renunciatum est ferijs rusticis.
3 Iudex pro tribunali sedens, si scienter assignat diẽ feriatam partibus præsentibus, & feriatam esse nõ ignorantibus, an partes videantur renunciasse exceptioni feriarum.

Quibus ferijs renunciari possit.

NVnc Videamus quibus ferijs renunciari possit. Et quidem repentinis nõ potest renunciari[i]. ff. de arbi. si feriatis. ff. de postulan. quas prætor. ff. de iure immu. semper. §. conductores. arg. C. eo. omnes dies. prope fi. ibi: nostris etiam &c. Multò minus solẽnibus in honorem Dei, & sanctorũ inductis. extra, eo. c. fi. imò processus habitus tunc nõ valet, vt ibi Iaco. Bal. no. cõtra in repentinis: vt dixi s. de arbi. §. fi. prope fi. ver. fi. in forma aũt. Rusticis autẽ, seu publicis renũciari põt. extra e. c. fi. in fi. arg. extra, de regula. ad apostolicã. extra, de fo. cõpet. si diligẽti. sed si nõ esset renunciatũ, snĩa nõ teneret. extra, eo. c. fi. ff. e. l. j. & l. si feriatis. & s. § proximo. in prin. De hac materia no. extra, de offi. de leg. de causis. & de iudi. c. fi. extra, de ferijs. c. fina. ¶ †Quid si renũciatio feriarũ fiat in instrumento alicuius cõtractus? Et videt nõ tenere. nemo enim põt renunciare iuri nondum sibi competenti. ff. de acqui hære. is qui. ff. de leg. ij. si ita sub cõdi. extra, de re iudi. abbate sane. lib. vj. de ecc. ædi. ad audientiam. ij. in fi. Dic cõtra, quia iam erat ius quæsitum, cùm iã essent feriæ ordinatæ à lege. quod intellige de his, quibus renũciari põt. & ideo sæpe in instrumentis cõtractuũ opponit clausula illa, & ferijs renunciamus. C. de pac. l. j. & ff. e. l. pactũ. extra, eo. c. vlt[k]. ¶ †Quid si renũciatum est ferijs rusticis: nũquid tũc poterunt testes cogi? Rñdeo, nõ puto. ar. ff. de pact. si vnus. §. & in summa. ver. ante omnia[l]. ¶ Quid si iudex me citat, vt ad diẽ veniam feriatam? De hoc dic vt s. de cita. §. j. versic. item ꝙ citatio. & in Summa domini mei, de fer. §. & an ferijs. ¶ †Sed quid si iudex pro tribunali sedens scienter assignat diem feriatam ferijs rusticis, partibus præsentibus, & feriatã esse non ignorãtibus: nunquid videntur partes renunciasse exceptioni feriarum. Dic ꝙ sic: ex quo scientes, & non contradicentes talem terminum receperunt. arg. extra de re iudi. quod ad cõsultationẽ. vij. q. j. ꝗ periculosum[m] est. argu. cõtra in reo: quia eius est fugere. iij. q. iiij. c. j. vnde fugitiuus appellat. C. de iudi. properandũ. §. & si quidẽ. Nõ videt ergo sibi imputandũ, si facit id, à quo denominat. xvj. q. j. si cupis. nimius aũt est quod expressè renuncietur[n]. ¶ Sed quid si actum est ꝙ arbiter, vel iudex possit pronunciare die feriato. De hoc in præ. versi. in forma autem. & seq.

a ¶ Responso. j. æquiparando ferias contestationi litis. & facit decreta. vlti. hoc eo. tit. & quod ibi no. in glo. penul.

b ¶ Actus. De insinuatione donationis. dicam idem j. de instru. edi. §. porrò. super versi. donatio. in fi.

ADDE, an curator liti in causa pupilli dari possit die feriata, vide Bald. ꝙ sic in l. iij. §. quælibet. ff. de tutel. & ibi an possit dari tutor vel curator.

c ¶ Suadet. Hoc tenuit Albert. Gal. ri. de alimen. vltra medium alleg. de fer. c. fi. ff. eo. l. j. & ij.

ADDE, ꝙ hoc limitant doct. in l. diuortio. §. si vir. qñ mulier nõ habet vnde se alat. aliàs secus. & hoc idẽ videtur velle Spe. dum dicit pietas suadet.

d ¶ Matrimonialibus. De hoc versi. & duob᷒ seq. vide cle. de verb. sig. sæpe. post prin. versi. tempore. & quod ibi not.

e ¶ Quidam. Albert. Gal. cuius ad literam fuit iste versi. de excep. versicu. pone quæstionem.

f ¶ Quidã. Alb. Gal. cuius fuit iste vers. abscondus. sub rub. de fideiuss. versi. pone multi.

g ¶ C. fi. Gui. de Suz. in l. sciendũ. ff. qui satisd. cog. tenet ꝙ si venit vltima dies iurisdictionis delegati. & est feriata ferijs rusticis: pronunciare poterit si nõ fuit in culpa. in solẽnibus aũt non. nec in rusticis si fuit in culpa. alleg. ff. de fer. si feriatis. in fi. & ff. de arbit. e. si de meis. §. fi.

ADDE, quid si dies exitura est feriata & statutũ dicat ꝙ si vltima dies est feriata differat in sequentẽ diẽ: accidit ꝙ sequẽs dies est etiã feria. laudũ fuit latum die sequenti: quærit an valeat. Bald. consil. cccxxvj. ij. lib. consuluit ꝙ non.

h ¶ Æs. Idem Iac. de Aret. allegat ff. de confir. tut. l. in cõfirmãdo. & de bo. pos. l. iiij. §. pe. lex, ac [illegible] non obstat, quæ loquitur in iurisdictione voluntaria, & fauore libertatis, quæ datur manumissis, & emancipatis. idem Albert. Gal. extra volumen super l. ij. ff. eo. tit.

i ¶ Renunciari. Secundum Tan. vbi s. ver. in omnibus. in fi. & idem Hosti. in Summa eo. tit. §. fi. in prin.

ADDE, ꝙ feriæ repentinæ æquiparant ferijs inductis in honorẽ Dei. gl. in cle. sæpe. de verb. sig. & Bal. in l. in tempus. ff. de hære. insti.

k ¶ C. vlti. Per qđ capitulũ in fi. quæstio ista videt dubia. Sed dic ꝙ ista decre. bene promittit ꝓcedi in talib᷒ ferijs. vñ null᷒ negat, qn dũ litigat renunciari possit. sed hoc dubitat an prius in cõtractu renũciari possit: quia iuri futuro nõ renũciat, vt s. & per l. si cõuenerit. ff. de iur. om. iu. propter ꝗ Iac. de Are. habuit quæstionẽ ꝓ dubia, vt ponit Cyn. ea. l. j. sed placet sola Gul. & placet Vber. de Bobio, char. ij. in fi. vbi tractat obiect᷒ cõtra snĩam ordinarij. Ad cõtrariũ rñde aliud in pacto, quàm in repudiatiõe, vt no. in l. j. C. de pac. & scripsi de testa. Raynerius super iij. gloss. ad l. si conuenerit. Dic ꝙ istud est pactũ nõ decimandi, vt scripsi extra, de iud. c. j. super gloss. sed nonne.

ADDE, quib᷒ ferijs renunciari possit. cõsil. cccxxiij. j. lib. Et an cũ in cõpromisso renũciatũ est ferijs, illud tẽpus dicat vtile, vel continuũ, per eundẽ consi. cccxxiij. ij. lib. & cõsil. cccc. xcviij. iij. lib.

l ¶ Omnia. Et idem no. C. eo. titu. l. oẽs. in fi. vlti. gl.

m ¶ Periculosum. Facit j. titu. ij. §. dicto ver. qd de exceptione feriarũ. facit qđ no. ff. cod. l. j. §. j. in glo. hoc no. in fi.

n ¶ Renuncie. Aliàs tene cõtrariũ non per rõnẽ prædictã: sed ꝑ not. in cle. de ver. sig. sæpe. in gl. antepe. & s. de cita. §. j. vers. quid si re᷒. cum sua remis.

Bald. de ferijs. Rubrica.

Nulla lex põt curiã Principis coarctare ad ferias. §. j. vers. est autem. G.

¶ Testis nõ põt iurare die feriata, sed deponere sic. §. sequitur. ver. qd si testis. & seq. et ideo si termin᷒ dat᷒ est ad faciẽdũ deponere testes iuratos, feriæ non excipiũtur: qa non sunt. Bal. vide Inno. de offi. deleg. cõsuluit. ¶ An feriis repẽtinis possit renunciari. sentit ꝙ nõ. §. aũt vide. in᷒. vide in cle. sæpe. de ver. sig. ¶ An tenuta possit dari die feriato, vide s. de primo & secundo decreto. §. tenuta.

¶ Quòd die feriata põt offerri libell᷒, quo intelligat, vide s. de citatio. §. die feriata. vide omnino Bal. in l. bonorũ. C. q. admit. ad bo. pos. in ver. opi. ¶ An executio possit fieri die feriata, & quoruplex sunt feriæ, vide ibidẽ §. citatio est de processu. ¶ Vbi allegat spoliatio, vel rixa agit die feriata vide j. eo. de peti. & pos. §. ij. ¶ Tẽpore feriarũ etiã inductarũ ob reuerẽtiã Dei, puta fieri instrumentũ super aliquo cõtractu per rebellionẽ. Itẽ põt fieri actus volũtariæ iurisdictiõis: vt cõtractus emãcipationis, & testamẽta similiter fieri possunt: vt in §. sequit. ver. quid si in ferijs. ¶ Tẽpore feriarũ nõ debet fieri interpositio decreti super alienatiõe rei minoris, vide in

De recusatione.[a] Rubrica.

IN Præcedentibus titulis de cõparitione tractauimus[a], & qualiter comparentes, ope exceptionum se defendere cõsueuerunt, vt ff. de excep. l. ij. ideo cõsequens est vt de exceptionibus aliqua doceamus. & quia inter eas iudicis recusatio primò proponenda est, vt patet extra, de proba. quoniã contra. & j. ti. proxi. §. viso. ver. porrò. ideo de eo primò discutiamus. hic tamen non prosequimur: quia hũc articulũ inueniet expeditum supra de recusationib.

De exceptionibus, & replicationibus.[b] Rubrica.

QVoniam Sæpe reis ad iudiciũ venientibus ope exceptionũ, actoribus verò ope replicationũ subuenitur: ideo vtile est vt de his aliqua pertractemus. ¶ Et primò dicam[9] de exceptionibus. Ad cuius rei notitiã videndum est, Quæ sit exceptionum diuisio. Quando opponãtur dilatoriæ. Et quando peremptoriæ. Et qualiter, & à quibus, & quo ordine opponantur, & qualiter super eis pronuncietur. Vltimò verò de replicationibus adnectemus.

SVMMARIVM.

1. Exceptiones peremptoriæ vocantur, quæ actionem perimunt, seu verius elidunt.
2. Exceptio peremptoria competit de eo, quod dicitur fieri, vel factum esse contra legem, vel senatus.
3. Exceptio illa peremptoria dicitur, quæ semper obstat agenti, etiam si cessauit agere, per mille annos.
4. Defensiones illæ propriè dicuntur, quæ ipso iure tollunt, & perimunt omnem actionem.
5. Dilatoria exceptio quæ sit, & quomodo diuidatur. Legatus non tenetur respõdere sub iudice prouinciæ, ad quem mittitur.
6. Exceptio declinatoria iudicij, ratiõe rescripti quomodo intelligatur.
7. Exceptiones anomalæ quæ dicantur.
8. Exceptio dubia siue mista, quæ sit. Exceptio est actionis exclusio.
9. Agere non dicitur quis, ante litis contestationem, sed agere velle.

EXceptionum igitur Aliæ sunt peremptoriæ. Aliæ dilatoriæ. Aliæ anomalæ. Aliæ mistæ. ¶ Peremptoriarũ aliæ dicũtur simpliciter perẽptoriæ exceptiones: aliæ verò vocantur defensiones: vt extra, de lit. cõtest. exceptionis[c]. ¶ 1 † Exceptiones peremptoriæ vocantur, quæ actionẽ perimũt, seu verius elidunt: vt Instit. eo. §. perpetuæ ff. e. l. iij. de quo dicã j. §. viso. vt est videre in pacto de non petendo in perpetuũ, & in iureiurãdo, quę ipso iure tollũt naturalẽ obligationẽ: ciuilẽ autẽ nõ tollũt ipso iure, sed eã ope exceptionis elidunt. ff. de sol. Stichum. §. naturalis. Instit. de excep. §. præterea. j. C. de pac. creditori. & l. seq. vbi de hoc ff. eo. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de iureiur. l. si. extra, de pact. c. si. extra, de iureiur. debitores. & j. §. dicto. ver. sed pone. Hic ergo dicũtur exceptiões peremptoriæ: vt j. §. viso. ver. itẽ nota quod. Et cõgruentius[d] exceptiões elisoriæ vocãtur: quia actiões nõ perimũt, sed elidũt. ff. de excep. l. ij. Item etiã exceptiones peremptoriæ dicuntur, vt exceptio doli mali. & quod met[9] causa. vel si promissum est per errorem. Instit. de excep. § j. Item exceptio nõ numeratæ pecuniæ, vel dotis. Instit. eo. §. ij. extra, de fide instru. si cautio. sed hæ duæ nõ sunt perpetuæ. Itẽ rei iudicatæ. ff. de re iudic. post rẽ. extra, eo. sicut nobis. & in præd. decre. exceptionis. Præmissa probantur ff. de excep. exceptiones. §. rei. Itẽ exceptio Vellei. & Mace. & in factũ: & generaliter præscriptiones, & vsucapiones. ff. de publi. l. pe. 2 & fi. & generaliter † de omni eo cõpetit exceptio peremptoria, quod dicitur fieri, vel factum esse cõtra legem, vel cõtra senatusc. ff. de except. l. iij. in. j. 3 ¶ † Est[e] autem peremptoria exceptio, quæ semper obstat agenti, etiam si cessauit agere per mille annos: quia nõ erat in potestate rei quãdo cõuenitetur. Et dicitur perpetua, licet actio, quæ per eã eliditur, sit tẽporalis: quia quæ annuæ sunt ad agẽdũ, perpetuæ sunt ad excipiendũ. quæ dic j. §. viso. ver. itẽ nota quod fere[f]: & dicitur perẽptoria à perimendo sicut peremptoriũ dicitur: quia causam, ex qua agitur perimit: vt s. de cita. §. viso. in princi. & not. quod exceptio perẽptoria ante lit. cõtest. opposita propriæ est intentiõis exclusio, post lit. cõtest. opposita est actionis exclusio, vt not. j. de lit. conte. §. j. ver. sed nunquid per excep. 4 ¶ † Defensiones autẽ dicũtur propriæ, quæ ipso iure tollunt, & perimũt omnẽ actionem, vt est solutio & acceptilatio. nã solutione ci[9] quod debetur, & acceptilatio tollitur oĩs obligatio. Insti. qui. mo. tol. obl. §. itẽ & per acceptilationẽ. & de reg. iur. solutiõis verbo. Item etiã renunciatio pôt defensio dici: quia ipso iure tollit ius alteri[9]. extra, de renun. super hoc. vij. q. j. quàm sit periculosum. extra, de elect. cùm inter R. ff. de ædil. edic. quæritur. §. si vẽditori. Hæc enim, & similes dicũtur propriè defensiões, & nõ exceptiones: quia licet defendãt reũ, & per cõsequens repellãt agentẽ: nõ tñ excludunt actionẽ: cùm nulla sit ibi actio. sed exceptio excludit actionem, vt dixi. largo tñ modo possunt dici exceptiones, eo quod repellũt, seu excludũt agentis intentionẽ secundum Ber.[g] arg. ff. de cõdi. inde. eleganter. §. si quis. & j. ver. si. sicut vides quod electi vel cõfirmati est intẽtio quod cõfirmetur, vel cõsecretur: & tamẽ per exceptionẽ à sua intẽtione excluditur. & hæc exceptio est quasi accusatio. quæ dic secundum papã, prout not. extra, de elec. cũ dilecti. & c. dudũ. ij. & de dolo & cõtu. cũ dilecti. & de accu. super his. 5 ¶ Dilatoriæ verò sunt, quæ causam differũt. Insti. eo. §. appellantur. ij. q. vj. §. exce. ¶ † Dilatoriarũ autẽ alia est dilatoria solutiões, de qua dicam j. §. proxi. in prin. Alia declinatoria iudicij. & hæc multiplex est[h]. Nã alia cõpetit ratione iudicis. de qua dic exẽpla, vt s. de iudi. deleg. §. pe. & fi. alia rõne actoris de qua dic exẽpla vt s. de actore. Alia rõne rei, puta quia est legat[9]. vnde nõ tenetur rñdere sub iudice prouinciæ, ad quẽ mittitur. ff. de iudi. l. ij. quod etiã aliter exẽplifica vt s. an tit. de reo. alia rõne procuratoris. quod dic vt s. de procur. §. j. & ij. & iij. alia rõne rescripti. de qua dic exẽpla vt s. de præsen ta. & recep. & impugnat. rescripti. 6 † quod intellige cũ impetratũ est so per obligatiõe antiqua. secus si ex eo oritur actio: quia tũc videtur exceptio cõtra illud cõpetẽs perẽptoria. quod dic vt in sum. do. mei, eo. tit. §. ij. Alia rõne loci: vt quia nõ est tut[9]: vel quia alio loco soluere tenetur. extra, de pl[9] peti. c. vnico. Alia rõne tpis: vt quia quis citatur die feriato: quæ exemplificat vt s. de cita. vel quia alio tpe soluere tenetur: vt extra, de plus peti. c. vnico. alia rõne causæ: vt quia sup pluribus personalibus actiõibus cõuenitur quis corã diuersis iudicib[9]. extra, de rescrip. dispẽdia.[i] vel quia sub cõditiõe obligatus est. extra, de cõdi. appo. per totũ. extra, de pl[9] peti. c. vnico. C. de rei vxo. act. l. vnica. Alia ratione libelli. quod exẽplifica vt j. de libel. concep. alia ratione fori: vt s. de cõpe. iudi. aditio. ad fi. & sic breuiter de omnibus, per quas iudiciũ declinatur ad tẽpus. 7 ¶ † Anomalæ verò sunt, quæ nõ sequũtur normam aliarum, quia possunt ante litis cõtestatio. & post proponi, s. de quibus dubitatur, an sint perpetuæ, vel tẽporales: vt exceptio excõicationis, de qua dicetur j. §. proxi. versi. porrò. & seq. & nõ nu. peco. vel nõ nu. dotis. nã istæ duæ peremptoriæ sunt, & tẽporales. j. §. ij. ver. quid de exceptione non nu. pecu. & aliæ de quibus dubitatur an sint temporales, vel perpetuæ: vt exceptio, quæ datur ratione futuri facti, seu tẽporis, vel accidentiæ, & exceptio, quã maritus habet, ne cõdẽnetur vltra quàm possit: vt C. de rei vxo. act. l. vnica. §. cùm autẽ in exactione. de hoc no. Institu. de excep. §. perpetuæ. Sunt & aliæ k diuisiones exceptionum[k], quæ oĩa prosequere vt in Sum. dñi mei, eo. ti. §. ij. & tangam de his & aliis j. §. ij.

vet. fi. G. ¶ An die feriato possit quis pro delicto capi. j. de fen. §. sed an captura. ¶ An teneat sñia lata tpe feriato, & quod nõ sunt ferię nisi exprimatur dies à iudice, vel à statuto: licet messes vel vuę sint in agris, j. de feri. §. nõ valet sñia lata tempore feriarum.

a *De recusatione. Rubrica.*

¶ Authorem imitemur, qui in hac non instat, &c.
¶ In præcedẽtibus titulis.

b *De exceptionibus & replicationibus, Rubrica.*

¶ Pileus nõ formauit de hoc gñalẽ rubricam: materiã tñ hanc prosequitur sub rubri. de lit. cõtesta. ¶ Bagarotus etiam nõ formauit generalẽ rub. sed in toto ope suo, vt dixit in ipsius operis principio, prosequitur exceptiones, quæ repellũt accusatorẽ, actorẽ, procuratorẽ &c. & vide s. de actore. ¶ De Vberto de Bonaeur. dico idẽ, vt narrat in sui operis principio, & patet in prosecutiõe. specialius tñ ad propositũ ponit rubr. de exce. dilatoriis, & aliã de perẽptoriis. ¶ De Nepo. de Mõ. alb. dico idem, vt dixi sup proœmio. ¶ Itẽ licet nõ sic apertè dico de Rof. in omnẽ rubricis sui operis, quæ sequũtur primam. ¶ Opus etiã Vber. de Bob. totũ plenũ exce. & repli. ad diuersas materias, & maximè vbi tractat de excep. cõtra eum, qui agit noĩe proprio mihi charta xj. ¶ Et sic Ioã. de Deo in cauillationib[9] maximè li. iij. quasi per totum lib. etiã iudicã parte ij. post prin. ponit plures rubricis de his. ¶ Tan. ad similiterã posuit hãc rubri. suis operis parte ij. post rubric. de cõtumacibus. ¶ Bonagui. operis sui charta pe. posuit rubri. de excep. repli. & tripl. & quadru. & tractat etiã materiã in tribus rubri. seq. ¶ Ægi. in rub. xvj. & trib[9] seq. de cæteris exceptionibus tractauit in diuersis demum rub. prosequẽdis tract. de aliis. ¶ Alb. Gal. posuit rubr. de excepe. tantũ. ¶ Gui. de Suz. his instruit rub. de offi. aduoc. rei.

c ¶ Exceptiõis. li. vj.

d ¶ Cõgruẽtius. verba Vber. de Bonacur. post j. proxi. illud enim posuit j. & ij.

e ¶ Est autẽ. Verba sunt Vber. de Bo. ti. de peremptoriis excep. in prin.

f ¶ Quod fere. An verò redhibitoria sit perpetua, prius exceptionẽ opposi tam vẽditori petẽti pretiũ, dicã j. de emp. & vẽ. §. nunc ideõdũ. post prin c.

g ¶ Secundum Ber. Cui[9] verba vide in decr. exceptiõis. in iij. gl.

h ¶ Est. primas v. posuit Tanc. vbi s. in princi. ¶ Adde ad id quod j. dicitur de rescrip. ex quo oritur actio, &c. quod vbi exceptio perimit literas & gratiã, dicitur exceptio perẽptoria. glos. in verbo, obtentũ. & ibi scribẽtes in c. j. de lit. cõtest. lib. vj.

i ¶ Dispendia. lib. vj.

k ¶ Exceptionum. Tres enim aliàs posuit Bonagui. rubr. quot mod. exce. sit mat. quas aliqualiter declarabo. dixit enim quod secunda diuisio erat quod exceptionũ alia ppetua alia tẽporalis. & de hac tactũ est. per quod patet quod addere poterat, & aliam de qua dubitatur. Tertia distinctio, quod quędã sunt psonales, & quędã reales. personalis, quæ personis inhæret. quod intellige dupliciter, s. de persona, per quã: & de psona, cõtra quã. de primo delegato de clerico. de excepto & abũdat exemplis.

j.§.ij.ver.quid si procu.minoris.& seq. & j. de cōdu.& reoū. ver.sunt pręterea. ¶ †Est quoq; & alia exceptio, quæ dubia, siue mixta appellatur: vt si peto à te: decē, quæ mihi promisisti: & tu rńdes te nō teneri: quia sub cōditiōe promisisti, s.si Titius ascē derit capitoliū. dubiū quidē est an sit dilatoria, vel perēptoria: quia si nunq̃ ascēdat, perēptoria est: si ascēdat, dilatoria. in dubio tamē perēptoria iudicatur. & ideo ante lit. cōtest. proponenda nō est. ff. de cōdi. ind. sufficit. aliàs est §. Sed Vber. de Bonacur. cōsuluit[a] q̃ ante litis contestationem proponatur. & vide j. §. dicto. versic. quid de excep. benefici. & seq. ¶ Est etiam exceptio intentionis, vt ī. versic. defensiones. ¶ Et nota[b] q̃ cùm exceptio sit actionis exclusio, vt ī. eo. & j. dicet: dilatoriæ quę ante litis cōtestationē [illegible] habent opponi, non videntur propriè dici posse exceptiones: † quia ante lit. cōte. nō dicitur quis agere, sed agere velle. rem rat. habe. amplius. largè tamen potest dici exceptio. i. actiōis exclusio, eo quod actionem temporaliter differat. De hoc j. §. proxi. ver. hoc quoq;, &c.

S V M M A R I V M.

1. Exceptio dilatoria, quę est declinatoria iudicij, surgere dicitur ex multis causis.
2. Renuncians omnibus exceptionibus, an intelligatur renunciare eis, quas sibi competere ignorat.
3. Iudex an posit cogere excipientem iurare, q̃ exceptionem non proponat malitiose.
   Dilatoriam omittens exceptionē, an post litis contestationem posit ad eam redire.
4. Iurare volens, q̃ exceptio dilatoria post litē contestatam ad eius notitiam peruenit: quæ tamen non est de nouo extorta, sed ab initio competebat, an sit audiendus.
5. Dilatoriæ exceptiones omissæ. an post sententiam posint opponi, & quibus casibus.
6. Exceptiones dilatorias, & peremptorias, an sufficiat in genere protestari.
7. Aduocatus actoris quomodo sibi præcauere debeat, quo ad exceptiones pronunciandas.
8. Exceptio excommunicationis, quando posit anomala dici.
9. Iudex potest ex officio excommunicatum à iudicio repellere, etiam parte non excipiente.
10. Iudice excommunicatum non repellente, an posit reus appellare.
    Iudex secularis an posit exceptionem excommunicationis coram eo propositam admittere.
    Excōicatus non potest conuenire, sed conueniri.
11. Exceptio excommunicatiōis, quo casu dici posit peremptoria.
12. Exceptiones contra iudicem competentes, debent ante litis contestationem proponi.
13. Excommunicato cuilibet est actio deneganda.
14. Reus quare excommunicato communicare prohibeatur, & non econtra.
15. Reus sciens iudicem depositum, vel excommunicatum, & scienter hoc tacens, an post litem contestatam posit eum repellere.
16. Exceptio excommunicationis, post quem terminum posit contra partem proponi.
17. Reus scienter omittens proponere exceptionē excommunicationis in termino asignato ad probādas dilatorias, an posit aut debeat in expensis condemnari.
    Exceptionem excommunicationis scienter nō opponens, præsumitur malitiosè subticuisse.
18. Exceptione probata, si ex aduerso probetur absolutio, an excipiens sit condemnandus.
19. Ignorantia probabilis est, in facto alieno.
    Semel excommunicatus, semper præsumitur excōmunicatus.
20. Exceptione contra iudicem opposita, quis de hoc habebit cognoscere.
21. Exceptionis articulo finito, qui est principalis, an articulos condemnationis fiaistur.
    Exceptio excommunicationis, an per replicam alterius excommunicationis tollatur.
22. Exceptione excommunicationis facta, deinde replicatione de alia excommunicatione: an prius de exceptione aut de replicatione fiet mentio.
23. Exceptiones affirmatiuæ proponentibus, incumbit onus probandi.
24. Reus habens exceptiones probare, si deficiat, an in expensis sit semper condemnandus.
25. Exceptio dilatoria in quo differat à peremptoria, & an posint inter se proponi.
26. Iudice seruo, vel fœmina, vel infame existēte, quādo sunt hæ exceptiones opponendæ.
27. Exceptiōes de infamia, vel crimine iudicis, vel principis, an posint contra rescriptum proponi.
28. Allegans priuilegium, q̃ non tenetur coram tali iudice respondere: prius est de tali priuilegio respondendum.
29. Exceptio dilatoria, nō debet à iudice recipi, priusq̃ reus libellum receperit.
30. Aduocatus dilatoriam exceptionem post litē contestatam proponens, qua pœna sit puniendus.
31. Cautela ad firmādum iudicium cum procuratore, vel tutore vel curatore vel syndico, vel huiusmodi personis.
32. Superior, ad quem appellatur propter exceptiones non admissas, qualiter formabit literas commissionis, quando causam appellationis committit.
33. Exceptione dilatoria proposita potest aduersarius petere sibi cautionem præstari de expensis soluendis, vel aliqua certa pœna, si proponens defecerit in soluendo.

Exceptiones dilatoriæ quando opponi posint.

NVnc Videndum restat quando dilatoriæ exceptiones proponantur. Dilatoriarum igitur, alia est dilatoria solutionis: alia declinatoria iudicij. Dilatoriā solutionis debet quis ante litis contestationem proponere, seu protestari: sed nō tenetur eam probare, nisi post litē contestatā, s. actoris intētione fundata. C. de proba. exceptionem. C. de excep. si quidē. talis est illa. ff. de re iud. sunt qui in id. tamē ante publicatas attestationes[c] in auf. de testi. §. quia verò. Et hoc intellige[d] siue exceptio sit ex pacto: vt quia fecisti mihi pactū de nō petendo vsq; ad certū tps: vt ff. de except. l. ij. §. j. siue eoā sit ex lege: puta quia cōdēnatus sum in personali. vnde nō teneor iudicatū soluere, nisi vsq; ad quatuor menses. extra, de offic. deleg. quærēti. de re iudi. q̃d ad consultationē. ff. de re iudi. l. ij. Itē talis est illa q̃ maritus nō tenetur reddere dotē vxori, vel eius hæredi ante annū à die soluti matrimonij: vt C. de rei vxo. actio. l. vnica. §. exactio. & §. seq. talis ergo exceptio non impedit litis cōtestationem: quia nō tāgit principale negotiū, sicut nec peremptoria. extra, de li. cōtest. exceptionis. lib. vj. est ergo dilatoria solutionis, quæ solutionē differt, vt iam dixi. Vnde si petis ante cal. quod in cal. tibi debeo, excipiā contra te priusq̃ cedat, & veniat dies, non potes agere. & hæc exceptio solutionē differt: & vocatur dilatoria solutionis. ff. de verb. signi. cedere diem. ff. de verbo. oblig. eum qui cal. extra, de plus peti. c. vnico. ¶ † Cæterum dilatoria, quæ est declinatoria iudicij, quæ surgit ex multis causis, vt dictum est supra. §. proxi. versi. dilatoriæ. ante lit. contest. opponenda est & probanda: & litis cōtestationē impedit. C. de procu. l. ita demū. C. qui accu. nō pos. non ignorat. & inter eas recusatio iudicis proponenda est. quod die vt s. de recusa. §. fit autē. Idem etiam est in declinatoria fori. & hoc in sciente: quia ignorans pōt eam opponere. etiam post sententiam. C. eo. præscriptiones fori. C. si à non compe. iudi. l. fi. & generaliter quælibet dilatoria litis contestationem impedit, & ante illam proponenda est. extra, de excep. pastoralis. C. eo. exceptionē. iij. q. vj. exceptio fori. C. de proc. l. ita demū. extra, de re iud. inter monasterium. duabus exceptis, quæ etiam post sententiam possunt opponi: vt j. §. proxi. ver. hoc

de reo. ¶ De scđo excōicatio, vel suspicio iudicis excōmunicatio actoris abūdāt exēpla. s. de acto. Reales etiā so me dupľr, s. qa concernūt rē quālibet de qua formaľ: puta locū nō tutū, vel remotū, vel in hone a stū rescriptū, vitiosum libellū ineptè formatū, & similia. b aliæ reales, quæ concernūt rē ipsam de qua principľr agiť, petis bñficiū: dico illud sublatū de ecclesia. cōsti. cū accessissent. vel ex eius qualitate tibi non deberi, cū sit dignitas, vel curatum. & his simile. Quarta diuisio q̃ aliæ fauorabiles, aliæ odiosę, aliæ inductæ ad iuris rigorē seruādū: aliæ propter naturalē æquitatē inductæ. Exēpla de primis Velleiano, dote, & feriarum. & si de scđis, Macedoniani, & criminū: vt in §. d. versic. sed pone datus.

¶ De tertio, res iudicata.

¶ De quarto oon nu. pec. qđ met. cā, erroris, ignorātiæ, & similiū. de quibus omnibus infrà dicetur.

a ¶ Consuluit. tit. de peremptorijs exceptionibus, ante fi.

b ¶ Et no. scđm Bonagui. tit. quot modis sumaľ exceptio.

c ¶ Attestatiōes. Sic etiā dixit Accur. in pręd. l. exceptionē. idē Inno. in decre. pastoralis. eo. tit. vt ibi scripsi in gl. magna, circa medium. cui tūc aegeui: sed nūc declaro. & ante oīa dico hoc dictū oīno sequendū in foro ciuili vbi teneret opinio Io. & Azo. quę habet, publicatis attestatiōibus nō posse in causa principali testes recipi, etiā sup nouis capitulis. sed Accur. cōtra & has aliàs opiniones scripsi in decre. fraternitatis. de testi. sup iij. glos. scđm ergo opinionē Accur. quā nos canonistæ sequimur, solū in causa principali distinguēdū est: an dilatio solutiōis sit idē articulus cū principali: & tūc pcedant quæ scripta sunt: an verò sit diuersus articul⁹: & tūc secus in terminis. Mutuasti mihi centū quæ anno finito repetis. ego dico terminū cōuētū fuisse biēnij. & adhuc durare. & sic dilatoriā solutiōis allego. si tu pducis testes ad pbandū qđ cōuētū fuit de anno: hic certū est q̃ in vtroq; foro. & scđm oēm opi. si volo pbare p testes cōuētum tūc fuisse de biēnio, an publicatas attestationes hoc facere debeo. idē em est articul⁹, et directè suicē cōtrari⁹: vt in clem. de testi. c. ij. Si autē verū est q̃ cōuētū fuit tpe mutui de anno, sed dico q̃ añ fi. anni prorogasti vel post annum de nouo cōcessisti alium annū, nō video: cū iste articulus sit diuersos à prio: nec sit directè contrari⁹, cū vterq; posit eē ver⁹: quare post publicatas attestatiōes nō posim ita illud pbare p testes, sicut pactū de ppetuò nō petēdo, vel solutionem, vel aliud i. de. dico hoc in foro eccľastico, vel seculari, vbi seruareť nr̃a opi. & de perēptorijs satis nota. de testi. c. de testi. in vl. gl. Nec video tex. q̃ me cogat in dilatoria solutiōis tenere cōtrariū, imò planè lecta l. exceptionem. C. de pba. & l. si qdē. de exce. faciūt p. nec mirū, qa dilatoria solutiōis perēptoria est, quo ad libellū & eius instātiā. aut. nō obst. q̃ secūdū verū intellectū loquiť sup eisdē capitulis vel directè cōtrarijs, vt dixi.

d ¶ Intellige. Secundùm Tā. vbi ī. ver. hic de exceptionibus.

tamen. ibi: & notius vbicunque. & proxima intra ineuntem tales exceptiones quicquid ante litē cōtestatam possē proponi: ideoque malitiosi aduocati hodie proponunt vnā, & cras aliā, vt sic lites protrahāt, & agentes repellāt. arg. extra, eo. pia. in. j. & de restitu. spol. frequens. in princi. lib. vj. verūtamen iudices iuris remedijs tali debent malitiæ obuiare. extra, de testib. cum causam. & c. significauerunt. C. de excep. rei iud. l. iij. vt videlicet [a] assignēt vnū terminū perēptoriū [b] ad oēs dilatorias proponendas: vt in præ. c. pastoralis. ff. de iud. nō tamen. arg. ff. si cer. pet. quidam. C. de inge. ma. diffamari. C. qui accul. nō pos. si ea quę. ff. de do. inter vi. & vxo. l. iiij. §. fi. C. de remis. pi. si eo tēpore. Materia enim dandarū dilationū amputanda est. C. de dila. l. j. in fi. Nā & tutores plures excusatiōes habētes oēs proponere debent intra quinquaginta dies, & post nō audiūtur. ff. de excu. tut. quinquaginta. & argu. etiā in præ. c. frequens. §. ij. & de hoc §. de dila. §. nūc videamus. in fi. arg. tamē cōtra: quia nō videt quod possit cōstituere mihi tēpus ad futuras exceptiones, quæ nondū in meā notitiā peruenerūt. arg. ff. qd cuiusque vniuer. itē eorum. §. si decuriones. 2 † Nec renūcians omnibus exceptiōibus intelligitur renūciare eis, quas sibi competere ignorat. ff. de inoffic. test. mater. ff. de pac. l. tres fratres. ff. de trāsac. cū Aquiliana. & l. qui cum tutoribus. §. fina. nec valere videtur generalis renunciatio exceptionum, nisi specialiter nominētur. ff. si quis cau. sed & si quis. §. quæsitū. & arg. ad hoc ff. de excep. rei iudi. si mater. §. eādem. j. de renuncia. & cōclu. ver. pone. & versi. quid si quis. ibi etiā not. quid iuris sit, si actū est quod nulla exceptio in iudicio, vel arbitrio opponatur: sed dic quod statuere debet, vt prædixi. Idem etiam fieri pōt de perēptorijs. quod dic vt j. proxi. versic. vtrum. V ber. [c] tamen dixit quod nulla lege cautum est quod præfigatur terminus ad oēs exceptiones proponendas. C. de colla. illā. Vnde dicit quod si ppono exceptionē, quę probata iudicē repelleret, quādiu pēdet eius pbatio, probata habet. ff. de iureiu. nā & postea. in prin. ergo non sum interim grauandus alia probatione: alioquin superflua esset. ff. vt leg. no. ca. hæc stipulatio. in fi. & dicit quod decre. pastoralis. cōtinet iniquitatē in eo quod dicit post terminū admittendū, si velit iurare ad ei' notitiā peruenisse. j. proxi. versi. sed pone. quia hoīes prompti sunt ad deierādū: vt extra, de iureiu. & si Christ'. et de coha. cle. et mul. clericos. Dicit ergo quod illa in foro seculari nō seruabitur [d]. C. de lega. l. j. in aut. quo oport. clericos. in pn. & quod diuersis temporibus exceptiōes proponentur. sed tu tene quod prius dixi. ¶ An autē terminus simpliciter assignatus ad omnes dilatorias proponendas, perēptorius intelligat: dixi §. de dila. prope prin. ver. exceptoriæ. 3 ¶ † Pōt etiam iudex excipientem cogere, vt iuret quod exceptionem non proponit malitiose, i. gratia litis differēdæ, vel causa aduersariū fatigādi: sed quia ita credit verū esse, prout excipiēdo ppponit. extra, de elec. cū dilecti. extra, de dolo & cō. cū dilecti. C. de iur. cal. l. j. Prędicto aūt termino elapso non audiet, si quā proponere voluerit, nisi illam fuerit protestatus, vel nisi de nouo extorta fuerit, vel nisi de nouo ad ei' peruenerit notitiā: quibus casibus audiet, si nihil est qd ei valeat imputari, qd suo probari poterit iuramēto: vt in præ. dic. c. pastoralis. & extra, qui ma. acc. pos. c. fi. de offi. deleg. insinuante. extra, de testi. præsentiū. & in constit. Greg. x. de elec. vt circa. lib. vj. §. j. Debet autē quis exceptionē ipsam protestari expssiē notando eā, j. versi. sed illud. quæ etiā scribi debet, de proba. quōniam cōtra. sed nec omittēs dilatoriā post litis cōtesta. pōt ad eā redire: vt in præ. c. pastoralis. & C. de exce. l. fi. licet. si de nouo post lit. cōtest. extorta fuerit, bene poterit pponi. extra, de offi. deleg. insinuāte. & c. cum olim. quia nihil est, qd sibi tūc valeat imputari. ff. de procur. Pōponius in fi. C. de cōsor. eiusdē lit. l. ij. ff. de arbi. nō distinguemus. §. cum quidā. ff. de inter. ac. de æta. §. ex causa. & in præ. cōstī. vt circa. 4 ¶ † Sed qd si velit iurare quod post litē cōtesta. ad eius notitiam peruenit, quæ tamen nō est de nouo extorta, sed ab initio competebat: nunquid audietur? Dicūt quidā quod sic. Ber. contra. quod dic vt no. in præ. c. pastoralis [e]. Sed nunquid idem erit in perēptorijs? de hoc dic vt j. §. proxi: ver. sed pone. Prædicta autē locū habent [f] in exceptione facti, non iuris: quia nemini licet ius ignorare, nisi certis personis. ff. de iur. & fac. igno. regula. xxxvij. dist. §. fi. Quid iuris sit, si is, cui præfixus est terminus ad proponendū dilatorias, non venit in termino, sed post? Dic vt §. de dila. §. j. ver. exceptoriæ. 5 ¶ † Sed nunquid dilatoriæ omissæ poterūt post sniam opponi in casibus, in quibus & peremptoriæ tūc admittuntur, qui sunt j. §. proxi. versic. hoc tamē fallit? Dixit Lotha. quod nō: quia maius periculū est in perēptorijs, quam in eis. ff. de Carbo. l. j. §. iij. xlij. dist. quiescamus. vij. q. ij. c. ij. Dñs Simō dixit quod si hoc cōceditur in perēptorijs: multo fortius & in dilatorijs, quod min' est. ff. de ser. expor. cau, extra, de deci. ex parte. vbi de hoc j. de appel. §. restat. ver. & no. Vel dic secūdum V ber. quod si habebat vsque ad quinque annos: tūc intra illud tēpus pōt eas opponere, sicut aliàs snīa suspenditur. ff. ad l. Aqui. in lege. C. de euic. l. j. 6 ¶ † Sed illud quæritur an sufficiat in genere protestari oēs exceptiōes dilatorias & peremptorias: vt §. de cōpari. iter. versic. hoc etiā not. & videtur quod sic: vt C. de proba. exceptionem. Sed dic cōtra: imò expresse debēt declarari sic: oppono quod nō es procurator, vel quod fecisti pactum de non petendo, & similes. arg. ff. si quis cau. sed & si. §. quæsitū. & videtur casus l. C. de præscri. lon. tēp. emptor. vbi dicit exceptionē præscriptionis. & sic specificat extra. de testib. ad hæc. aliàs incipit, præsentium. §. fi. lib. vj. De hoc extra, de excep. pastoralis [g]. De hoc, & qualiter debet quis nolatim ptestari exceptiones, nn. j. §. viso. versi cu. sed qualiter. 7 ¶ † Et nota secūdum V bert. [h] quod actoris aduocatus sapienter agit, si iudex sit ei propitius, quod super exceptionibus cum verbo pronunciare non faciat, ne detur reo occasio appellandi, sed solum re & facto eas nō admittat. ff. de mino. intra vtile. ff. qui satis. cogan. si ab arbitro. Sed certè saluæ eius reuerētia, & à facto seu processu habito, neglectis exceptionibus appellari possit: vt extra, de appel. ex parte. ij. prope fin. [i] & extra, de re iudi. suborta. prope fi. 8 ¶ † Porrò exceptio excōmunicationis potest, quo ad hoc, anomala dici: quia quamuis dilatoria sit, potest tamen in omni parte litis & ante contestationem & post sententiam opponi [k] quia contra iudicem probata facit retro iudicium nullum. extra, de re iudi. ad probandum. & no. §. de actore. in princ. ver. item quod est excōmunicatus. & seq. Secus si contra partem, vt iam dicam. & qui eam proponit, debet speciem eius, & nomen proferentis etiam exprimere: debet etiam intra octo dies probare, die, in qua proponitur, minimè computata: & de eadē excōmunicatione, vel alia potest secundò excipi: ex tunc habebit iterū octo dies ad probandū: sed nō tertiò, nisi noua emergat excommunicatio, vel euidens, puta testes, vel instrumenta, & noua probatio, s. incontinenti superuenire de antiqua: sed et licet ea probata actor in sequentibus excludatur, ea tamen, si prius cum eo acta sunt, tenent. Hæc omnia habentur extra, eo. c. pia. [l] Qualiter autem formabitur hæc exceptio. & qualiter super ipsa pronunciabitur, not. j. §. viso. ver. sed quoque. & versic. præfixo. 9 ¶ † Et quando tertiò in eadem instantia exceptio excōmunicationis proponitur: exigo iuramentū de malitia propter præsumptionem, quæ est cōtra eum: quia toties proposuit, & nō probauit. iurat etiā quod de nouo peruenit ad eū probatio, quā tūc offert. & facit ad hoc quod not. j. de iura. cal. §. j. ver. secūdum. & in decr. Greg. x. de elec. vt circa. §. j. lib. vj. & iudex excōicatum ex officio potest repellere, parte nō excipiēte: vt ibi in fi. & eo. titu. exceptionē. ij. q. vij. alienu. & hoc in omni parte litis, licet etiā ab initio eū admiserit. ff. de postulan. 10 quos prohibet. ¶ † Quid si nō repellit, nunquid reus ex hoc poterit appellare? De hoc §. de offi. iud. §. impedit. & iunge hic quod not. in præ. vers. itē quod est excōicatus. & seq. Et nota quod iudex secularis debet admittere exceptionē excōmunicationis coram eo

propositam

¶ Adde quod hæc addit. sequit Abb. in c. j. de or. cog. & in c. except. in unico. extra, de excep.

a ¶ Videlicet. verba V bert. de Bob. de excep. cōtra rescripta. ver. pe. vsque ibi, j. de renuncia.

b ¶ Peremptorium. Qui talis intelligit etiā si nō exprimatur, vt hic, in fi. remittit.

c ¶ V ber. de Bob. & hoc dixit, vbi de aduocato rei, mihi charta ix.

d ¶ Seruabitur. Dicens se hoc nō dicere pro isto articulo tantum, sed etiam post similibus.

e ¶ Pastoralis. In vlt. gl. &, vt ibi scripsi, Gof. Inno. & Hostien. tenēt primū. ¶ Adde quod Iac. Bu. in l. ij. C. de consor. eiusdem lit. tenet quod post litē contestatā sit audiēdus. Idem tenet Salice. ibi, & Bar. l. error. in fi. ij. col. C. de iur. et fac. ignorā. & hoc si est ignorātia facti. Et cū opi. prædictorū cōcordat Iacob. de Are. in l. de die §. si seruus. ff. qui satis. cog. Et adde quod notant Cano. in c. ex cōquestione. de resti. spo. vbi dicūt esse glo. singularē, quod licet exceptio dilatoria debeat opponi ante lit. cōte. tamē hoc est verū, nisi ante nō potuisset opponi obstāte iuris impedimēto. ¶ An autē omissa dilatoria in principali poterit opponi in causa appellationis: dic quod sic. gl. est notabilis in c. ad audiētiam. el ij. extra, de rescrip. & ibi no. do. Anto. quod mulier, minor, rusticus, nō opponentes dilatoriam ante lit. cōtesta. possunt eā opponere post: quia præsumitur quod per iuris ignorātiā omiserint: vt dicit Bal. in d. l. de die. §. si seruus. per illum text. in verbo, minor. secūdum lec. Ioā. & vide plene per Abba. in c. c. pastoralis.

f ¶ Habent. Secūdum V ber. vbi §. proxi.

g ¶ Pastoralis. in ij. glo. Adde Bal. in l. j. C. de iur. & fact. igno. & ibi Bar. & Bal. in l. licet. & in l. nihil. C. de procu. & sicut ignorans admittitur ad exceptionē proponēdam, ita dubitans post certificat'. Ita Cy. & Bal. in l. fin. C. de fur.

h ¶ V ber. de Bo. mihi charta vij. in fi. ver. caue tibi.

i ¶ Prope fi. Et vide quod scripsi eo. ti. dilecto. super. ver. appellatum.

k ¶ Opponi. Et etiā post terminū, vt sequitur in versi. sed nunquid. Adde quod exceptio excōmunicationis pōt sæpius pponi in vim dilatoriæ, nō perēptoriæ: vt tenet Federi. consi. cxviij.

l ¶ C. pia. lib. vj.

propositã, & etiã exceptione rei iudicatæ in foro ecclesiastico: & pôt ad hoc cogi per censurã ecclesiasticã: vt in cõsti. Alex. iiij. de excep. quia nõnulli[a]. Excõicatus ergo nõ pôt cõuenire, sed conueniri. sic extra, de iudic. intelleximus. ¶ † Quãq tamen 11 hæc exceptio est vere peremptoria: putà cùm cõtra electũ opponitur. tũc enim in totũ perimit ius electi. extra, de elec. venerabilẽ. de cõsue. cùm dilectus. & de cleri. excõ. c. fi. & hæc quodã modo est similis exceptioni falsi procuratoris, quæ in quacunq; parte litis opponi pôt. extra, de procurat. nostra. in fi. & C. e. licet. ¶ † Quid si termino assignato 12 ad oẽs dilatorias proponẽdas, reus sciẽter omittit hanc exceptionẽ cõtra iudicẽ: nũquid post terminum illũ, seu post litẽ cõtest. poterit eã opponere? Dicit G. Na.[b] q nõ. & papa idem not. extra, eo. pastoralis[c]. nã exceptiones cõtra iudicẽ cõpetẽtes ante litis cõtest. debent proponi. iij. q. vj. §. exceptio. Vnde post litẽ videtur in eũ cõsentire. iij. q. iij. offeratur. Tu dic cõtra arg. extra, de excep. exceptionẽ. Nam hæc exceptio facit retro iudiciũ nullum: vt extra, eo. pia. & argu. ff. de iudi. nõ idcirco. & extra, de procurat. nostra. ad fi. in actore tamen posset dictum eorũ tolerari[d]. ¶ † Idẽ quoq; est in 13 procuratore, vt qñcunq; huius exceptionis prætextu possit repelli, etiam si reus nolit eum à procuratione, sed solum à cõmunione repellere: & hoc siue in veritate sit procurator, siue nõ. Et siue sit in rem suã, siue non: quia cuilibet excõicato denegatur actio. extra, de offi. delega. prudentiam. §. sexta. Idẽ etiã in teste, vt ei possit qñcunq; opponi. & idem in denunciatore, & in accusatore, & imperatore inquisitiõis[e]: nisi papa ex officio suo procedat. extra, de accus. olim. Itẽ pôt opponi excõicatio post cõclusionẽ, & etiã post sententiã contra executionem: vt in præ. c. pia. §. fi. ¶ † Sed quare reus nõ po- 14 test cõmunicare excõmunicato: vt extra, de excep. exceptionẽ. sicut econuerso fieri potest: vt extra, de iud. intelleximus. Respondeo, in odium excommunicati, ne ex sua malitia lucretur. ¶ † Sed quid 15 si iudex erat depositus, vel excõmunicatus, infamis, & reus scienter hoc tacet? notat Vin. in præ. c. pastoralis. quod nequit eos post litẽ contestatam repellere, obstante sibi termino suprà dicto. quod mihi nõ placet in iudice, si ratione dignitatis, à qua depositus erat, iurisdictionẽ habebat, & nunc factus sit priuata persona. Idemq; dico in omni exceptione, quæ retro facit iudicium nullum, vt prænuli, & probatur j. versicu. sed quæro. ¶ † Sed nun- 16 quid post huiusmodi terminum poterit hæc exceptio excõmunicationis contra partẽ proponi? papa not. in præ. c. pastoralis. q non, termino peremptorio obsistente. arg. extra, eo. exceptionem. & C. de inge. & ma. diffamari. Ber. & do. meus no. cõtra ibidem, & bene.[f] nam hæc exceptio semper poterit ante sententiam proponi, huiusmodi termino nõ obstante: & etiam post sententiã contra executionẽ: vt in præ. c. pia. Qui enim talem assignat terminum, intelligit solùm de dilatorijs, quæ ante litis cõtestationẽ proponi habent: & non de exceptione, quæ anomala est, & semper proponi pôt, vt dixi: maximè propter periculum cõmunionis: vt xj. q. iij. cũ excõicato. extra, de cle. excom. illud. de senten. excom. solet. & in præ. c. exceptionem[g]. ¶ † Sed nunquid reus scienter omittens propone- 17 re hanc exceptionẽ in termino assignato ad proponendas dilatorias, est condẽnandus in expensis? Et dicunt quidam simpliciter q sic: & videtur expressum in præd. c. exceptionẽ. versic. quid si causa. Tu dic[h] q aut cõpetit contra iudicẽ, aut cõtra actorẽ. Si contra iudicẽ, & reus scienter omittit eam proponere in termino, vt actor sumptibus & laboribus inutiliter fatigetur: si postmodũ in processu eam opponit, siue ante lit. cõtest. siue post, locum habet cõdẽnatio in expẽsis. Et est ratio: quia ea probata nõ tenet processus: & sic actor inutiliter laborauit. præsumitur enim malitiosè subticuisse. extra, de re iud. ad probandũ. Et sc̃d m hoc pôt intelligi prædicta decre. exceptionẽ. Si verò cõtra actorẽ[i], nõ propter hoc reus sciẽter eum in termino omittens, & postea probans, est condẽnandus: quia licet actor in sequentibus excludatur, valent tamen, quæ cum eo acta sunt, in præd. decre. pia. Et ita non interest actoris, quia non inutiliter laborauit. argu. extra, de offi. deleg. prudẽtiam. §. sexta. & præterea actor, contra quem probata est excõmunicatio, non debet cum dispẽdio probantis impugnari, nec de ex- 18 communicatione sua cõmodũ reportare. ¶ † Quid si probatur exceptio: & ex aduerso probatur absolutio? Rñdeo: Ægid.[k] non credit excipientẽ condemnandum: cùm malitia nulla appareat. quã requirit decreta. pia. in prin. Cùm enim absolutiones non fiant publicè, non imputatur reo si non cãtauit. arg. in præd. decre. exceptionẽ. in fi. & vt eccle. benefi. c. vnico. & argu. extra, de elec. statuimus. in fine[l]. ff. de leg. ij. qui solidũ. ij. q. iij. Paulũ. ¶ † Igno- 19 rantia enim probabilis est in facto alieno: vt ff. pro suo. l. fi. & argu. ff. de proba. verius. Item qui semel fuit excõmunicatus, semper præsumitur excommunicatus. arg. extra, de cleri. excom. proposuit. & de sen. excom. sicut. & c. cùm desyderes. Sed opponitur: quia licet ille probauerit excommunicationẽ, certum est tamẽ q nõ probauit actorẽ excommunicatum esse, & ab agendo repellendum: ad quod intendebat: quia verba cum effectu sunt accipienda: vt ff. quod quisq; iur. l. j. §. hæc autem. extra, de cler. non residen. relatum. & sic tanquam in probatione deficiẽs est in expẽsis legitimis condemnandus. Debuit enim diligenter inquirere vtrum ille absolutionem obtinuisset. quod potius præsumere debuit: quia non est verisimile q tanto tempore fuerit immemor propriæ salutis. vt j. q. ij. sancimus. Alioquin liberum erit cuilibet de qualibet excõmunicatiõe, quantũcunq; antiqua excipere: & per consequẽs litem impune protrahere, contra mentẽ prædictæ consti. pia. Vnde dico q nisi iuratũ fuerit de malitia super ipsa exceptiõe: vt §. vers. porrò. vel etiam de calumnia in principali, vbi post litis contestationẽ opponitur, bene condẽnabitur excipiens in expensis: vt in prædi. decret. proposuit. & ad hoc facit lex. quia nihil refert, an ipso iure quis non habeat actione, an habeat, sed per exceptionẽ repellatur: vt ff. de regu. iur. l. nihil. Si autem iuratum fuerit, obtinet prius dictũ: quia tunc vna præsumptio per alterã tollitur. arg. extra, de elect. cum inter R. seniorẽ. & facit ad hoc j. de expen. §. si ante. versi. sed nunquid. & j. in trac. libel. in tit. de calum. versi. quid si accusator. De probatione autem huius exceptionis, & quando prædicti octo dies currant: & an sine iudicis præfixione: & quid iuris sit, si intra illos octo dies testiũ dicta non publicã- 20 tur, vide à. de dila. §. j. versic. sed & si. & seq. ¶ † Sed si hæc exceptio cõtra iudicem opponitur, quis cognoscet de hoc? Respondeo, no. do. meus in præ. cõsti. pia. q si sit ordinarius, tunc superior & ordinarius. Si verò sit delegatus Papæ, tũc arbitri cognoscent. & de hoc suprà, de recusa. §. fin. versi. nũquid excommunicatio.[m] ¶ † Sed quid si iudex pronun- 21 ciat exceptionem nõ esse probatam, non tamẽ condemnat opponentem in expensis: nunquid actor poterit petere quod in processu, vel in sententia cũ condemnet? Dicunt quidam quòd non: & imputet sibi q non petiit eum condemnari. arg. de verbo. signifi. dilecto. & argu. C. de fruc. & lit. expen. terminato finito exceptionis articulo, qui principalis est articulus condemnationis, qui est accessorius: vt patet ex verbis constitutionis, per consequens finitus est. C. de vsuris. eos. & eo ipso, q iudex non condemnauit, videtur absoluisse. argu. C. si plures vna senten. condena. fu. l. j. & ij. & C. si aduer. rem iudic. l. j. Alij contra, argu. C. quando prouoc. non est neces. l. fina. ff. de excep. rei iudica. euidenter. Et dicunt quòd prædicta iura loquuntur, in sententia super principali lata: secus dicunt in interlocutoria. De hoc dic vt j. de expen. §. postremo. versi. illud.[n] ¶ Sed nunquid exceptio excommunicationis tolletur per replicationem alterius excommunicationis? Respon. non. vt eod. titu. dilecti[o], dicam j. §. fi. versi. item no. ¶ † Sed de qua co- 22 gnoscetur prius, de exceptione, an verò de replica-

a ¶ Nonnulli. Quam non habemus. sed de primo dicto decre. ipsius habetur de sen. excõ. decernimus. lib. vj. De secundo habem⁹ decre. Bonifa. hoc eo. ti. cùm quidã. eo. li.

b ¶ G. Na. non inueni sed in decre. sciscitatus, de rescrip. ipse fatet exceptionẽ etiam post sententiam admitti in publice excõicato: in occulto non. Adde q Abbas post Cal. in d. c. sciscitat⁹. dicit q gesta ab excommunicato sunt retractanda, quãdo acta sunt in fauorẽ partis sciẽtis illum excõicatũ. quod dicit esse notabile ad limita. l. Barbarius. de offic. prætor. & vide per Abba. in c. exceptionem. & ibi an malitiosè differẽs opponere cõtra personã iudicis sit cõdẽnandus in expẽsis. Quid antẽ si cõtra iudicẽ fuit exceptũ: nunqd poterit statuere hunc terminũ? Hosti. tenet q sic: Abbas q nõ: rationibus, de quibus per eũ in c. pastoralis. extra, e.

ADDITIO.

¶ Adde circa primũ dictum præce. addi. Feli. in c. post cessionem. col. vij. vers. conclusio. extra, de ꝓba. vbi determinat, an gesta cũ procuratore excommunicato, etiã occulto, sint nulla: etiã si constituens hoc ignorasset: & an processus factus cũ actore excõicato valeat, vide do. de Ro. deci. dccxviij. incipiẽ. dic q si agat in antiquis. vbi dicit q sic, si nõ opponitur. Et adde q excõicatus nõ pôt petere executionẽ sententiæ, sc̃d m Inno. & Hostien. in c. venerabilem. extra, eodẽ. de excep. vt refert Archadia. qui ita videtur tenere in c. si cur. ij. q. j. ponit Guid. papæ singul. cccxxij. incip. consules. Hen. Ferran.

c ¶ Pastoralis. Vt ibi scripsi super j. glos.

d ¶ Tolerari. Imo nõ posset: vt j. vers. sed nunquid.

e ¶ Inquisitiõis. Hic de rescript. l. j. li. vj. in glo. quid si. & j. de inquisi. §. j. vers. quid si imperator inquisitionis.

f ¶ Bene. Et hoc est approbatũ per cle. de excc. c. vno. Idẽ tenuit Vbert. de Bo. vbi s. de exceptione excõmunicationis. vbi etiam dicebat de ea parũ in iure ciuili haberi: habet tamen in aut. de sanc. epis. §. nullũ antẽ. ibi: soluta excõicatione. & de interdic. hæreti. colle. ante finẽ. ibi: anathematizentur. & no. C. de sac. san. eccl. l. placet. Adde & C. de sum. tri. l. ij. Adde quod idẽ tenet Abb. in d. c. pastoralis.

g ¶ Exceptionẽ. Tu dic idem, etiam si hoc intellexisset iudex, & expressisset: vt no. in præ. cle. in fi. pe. glo.

h ¶ Tu dic. Secundũ Ægid. rubr. xxx. q. vltra medium.

i ¶ Actorẽ. Intellige ita q nõ cõtra rescriptum. nam tunc secus propter rationem præmissam: vt etiã scripsi in decr. exceptionẽ. & sup glo. etiã fi. Adde vt plenè per Abb. in d. c. exceptionem.

k Ægi. continuatur dictos. proxi. vide quod scripsi in c. pia. super versi. no. probauerit.

l ¶ In fi. lib. vj.

m ¶ Excommunicatio. Vide quod satis dixi in prædi. c. pia. super versi. iudex.

n ¶ Illud. Vide quæ scripsi in decre. pia. super ver. in expensis.

o ¶ Dilecti. Idẽ Gof. in Sum. huius ti. in fi. per eandẽ decre. dicit aũt q olim tenebat cõtrariũ per decre. à nobis. eod. tit. Adde q, vt scribit p Abb. in d. c. cũ à nobis. & c. dilectũ. & Bal. & An. Bart. & nouiss. in l. cũ mulier. ff. so. ma.

tione Io. de Deo no. hanc inter suas quęstiones[a]: & dicit q de replicatione. arg. præd. decre. intellex[i]mus. & extra, de offi. deleg. prudentiam. §. sexta. quod reprobo per præ. decre. dilecti. arg. tamē pro, eo. titu. a nobis. à contrario sensu. Sed hæc quæstio non procedit, secundùm ea quæ no. s. ver. proxi.[b]

23 ¶ † Licet autem secundū præmissa, lata via reo pateat dilatorias proponendi: nō cōsulo tamen q sint multum prompti aduocati ad perdēdas animas, & ad exceptiones dilatorias proponendas: imò diligenter considerent, vtrum possunt eas probare. nam si eas affirmatiuè proponunt, eis incūbit onus probandi: vt dicam j. §. viso. in princi. nisi fortè in quæstione mendacij. per quod dicitur rescriptum impetratū: quia tunc secundùm V ber.[c] impetrans habet probare se illud per veras preces impetrasse. sed & opponens, si velit, potest contrariū ostendere. C. si contra ius vel vti. publi. præscriptione. quæ est xxv. q. ij. C. de dila. si quādo. quæ est iij. q. iij. §. spatiū. Si igitur reus, qui habet probare, deficit in probando, condemnabitur in expensis: maximè si sint friuolæ. C. de iudi. properandum. §. sin autem. C. de app. à procōsulibus. ff. de proba. in exceptionibus. in prin. in aut. de iudic. §. oportet. C. de adno. diuer. iud. l. j. extra, de dolo & cōtu. cæterùm. &

24 de pœnis. calumniam. † Nisi fortè reus probet se habuisse iustam causam, siue occasionē credendi sibi competere illā exceptionem: vt C. de calū. qui non probasse. ad quod facit in aut. de iudi. §. oportet. ij. q. iij. Paulum. extra, de elect. statuimus. ad finem[d].

25 ¶ † Hoc quoq; notandū est q peremptoria nō debet inter dilatorias proponi cum effectu, licet possit protestari.[e] Et est ratio, quia diuersos habent effectus. Dilatoria enim differt, sed nō aufert principalem actionē, nec ei opponitur: peremptoria sic. vnde oportet q præcedat actio, cui opponatur, & quam auferat: vt probatur & no. extra, de lit. cōte. exceptionis[f]. Sed ante litis cōtestationē nō dicitur quis agere velle: vt s. §. proxi. in fi. arg. tamen cōtra extra, de renun. veniens. vbi lite nō cōtestata super principali, scilicet super petitione præbendæ, probationes fuerunt admissæ super exceptione peremptoria; quia exceptū fuit q ille Io. renunciauerat literis. Sed dic, q ibi fuit lis cōtestata: vt ibi no. gloss. Itē & exceptio renūciationis impedit litis cōtest. vt no. s. §. j. ver. defensiones. Si quis igitur exceptionem peremptoriam conuertat in dilatoriam contra rescriptum, non debet admitti in vim dilatoriæ: aliàs quælibet peremptoria posset reduci in dilatoriam, & econtra, quod ridiculum esset. argu. tamen contra extra, de dona. inter vir. & vxo. per vestras. vbi exceptio rei iudicatæ reducitur in dilatoriam contra rescriptum. sed dic secūdùm Gof. q ibi non proponebatur exceptio rei iudicatæ: sed proponebatur exceptio dilatoria contra rescriptū: q videlicet in ipso non fiebat mentio de processu: vt extra, de re iudic. inter monasterium, & de fide instru. inter dilectos. Hodie autem exceptio rei iudicatæ cōtra literas opponitur, vt dicam j. §. proxi. versi. rursus. Perēptoria autē in vim dilatoriæ proponitur[g]: puta, si quis dicat, non potes esse iudex in hac causa: quia T. aduersarius meus fecit mihi pactum de non petendo in perpetuū vel mihi detulit iuramentū, & ego iuraui me nil sibi debere: & sic de similibus. Dilatoria verò proponitur in vim peremptoriæ: vt si quis dicat, non teneor tibi dare decē, quæ à me petis: quia iudex, corā quo me trahis, est tuus amicus: vel quia rescriptum tuum est subreptitiū. Hæc igitur stare nō possunt. Nā cùm diuersos habeat effectus, vt dixi in præmissis exēplis: quod est dilatoriæ, s. differre, attribuitur perēptoriæ, quæ habet auferre: & ecōtra. quod esse nō

26 debet: nec etiam sic debent permisceri. ¶ † Sed quæro de his exceptionibus, s. q iudex est infamis, vel seruus, vel fœmina, & similibus: quando debēt proponi? Respondeo, ante litis contestationē, cùm sint dilatoriæ: & etiam probari. arg. extra, de arbi. dilecti. C. de excep. l. pe. licet quidam contra dicant. Secus fortè in his, quæ natura prohibentur: vt furiosus: cùm iura naturalia sint immutabilia. v. dist. in prin. Item secus in his, qui iudicio carent: vt impuberes. Tamen quantū ad fœminā obtinuit contra. Nā sit[a] fuit retractata: quia fœmina fuerat iudex in causa[h]: licet hæc exceptio nō fuisset ante litis cōtestationē proposita, sed post. Et hoc ideo dicebatur q fore in seruo, nisi publicè publicis officijs fungeretur: vt ff. de offi. præto. Barbarius. Fœmina enī & seruus, quo ad hoc impedimentū similes sunt ff. de iudic. cū prætor. §. moribus. Sed primū verius, secundū quosdam, vt solùm ante litis cōtest. proponantur: vt no. C. de procu. ita demū. V ber. de Bo.[i] distinguit. Nam aut opponitur iudici q ipso iure nō habet iurisdictionē: & tunc post litē contestatam, & etiam post sententiā quandocūq; pōt hæc exceptio proponi. & idem est, vt dicit, in qualibet exceptiōe, quæ probata facit iudiciū apparere nullum: vt j. proxi. ver. hoc tamē. ibi: & nouus, &c. & hoc nisi probetur scienter pars litigasse sub eo, & sponte. ff. de iur. om. iud. l. j. C. de epis. audi. l. episcopale. Si verò iurisdictionē habet, sed ei aliquid opponitur, vt repellatur: tūc dicitur q siue sciēter, siue ignorāter omittatur, vsq; ad sententiā, & nō post, valet opponi. C. de iur. & fac. igno. error. Ego dico

27 hoc inter dilatorias debere opponi. ¶ † Sed nunquid hæ exceptiōes, videlicet q iudex, vel impetrator est infamis, vel criminosus, possunt contra rescriptum opponi? Rñdeo, non: quāuis si papæ fuisset dictū, non dedisset infamē iudicem. Nā tales exceptiones cōpetunt, vt dilatoriæ contra iudicē, vel etiā cōtra impetrantē. sed literæ bene valent, licet nō faciant mentionem de his, quę nec processum negotij, nec principalē causam contingunt: nisi tales sint exceptiones, quæ rescriptū afficiāt. Nam tales bene admittūtur cōtra rescriptum: licet nō contingāt processum causæ, vel negotiū principale: vt si dicatur rescriptū nō valere, quia pro excommunicato fuit obtentū: vt extra, de ęta. & quali. cùm bonæ. vel falsum, vel obreptiōū: vel si dicat reus se priuilegium habere. extra, de rescript. cùm ordinē. vel si dicitur, q impetrator renūciauit literis impetratis & impetrandis præter assensum cōmunē: vt eod. tit. ex parte. tertio. vel quod literæ sunt nimis generales, eo. tit. ad hæc. ad idem eo. titu. ex tenore. extra, de consue. vti. ad nostram. ¶ Quia ergo dilatoriæ exceptiones ante litis cōtesta. proponūtur: meritò litis contesta. impediunt, siue sint cōtra iudicis iurisdictionē, siue cōtra eius personā. de quib[us] dictū est s. tit.

28 de deleg. §. superest. & §. excipi. ¶ † Quandoq; etiā aliquis allegat priuilegiū, q nō tenetur corā illo respondere[k]. prius est de priuilegio cognoscēdum, C. de excep. l. fi. ff. de in ius voc. l. ij. ff. de iudic. si qs. extra, de appel. cùm parati. Siue etiam competant contra actorem: de quibus no. s. in titu. de actore. Siue ex persona rei: de quibus no. s. in titu. de reo. Siue cōtra procuratorē: de quibus no. s. in ti. de procur. Siue cōtra citatorē: de quibus s. in tit. de cita. &

29 sic de alijs dilatorijs. iij. q. vj. §. exceptio fori. ¶ † Illud quoq; no. dignum est[l] q iudex non debet exceptionem dilatoriam recipere prius, quàm reus libellū receperit: vt iij. q. iij. offeratur. extra, de libel. obla. c. j. & hoc vbi ordinariè agitur. secus si extraordinariè. & sine libello: vt extra, de probat. quoniam contra. & de accu. qualiter. §. debet. q si reus nolit libellum recipere, potest contra eum tāquam contra contumacē procedi. In nullo enim sibi prę iudicat libelli receptio, maximè protestatione pręmissa: quis nō videtur in iudicē cōsentire, qui genus sibi edi postulat actionis: vt ff. de iudi. non videtur. De hoc dic vt s. de libel. obla. ver. quo facto.

30 ¶ † Illud quoq; nō est ignorandū quod aduocatus dilatoriā exceptionē post litē cōtestatā proponēs,

31 punitur in vna libra auri. C. de except. l. pen. ¶ † In summa nota cautelā, vt si velis q iudiciū cum procuratore[m] vel tutore, vel curatore, vel syndico, vel alijs huiusmodi personis firmum sit: oppone quicquid poteris contra eas ab initio: & fac q iudex pronunciet illos admittendos, non obstātibus exceptionibus propositiōs contra eos: & sic postmodum nō reuocabitur iudiciū: ne agens cū eis videaris iudicis authoritate circumueniri. Hæc cautela probatur

a ¶ Quæstiones. lib. ij. q. vj.

b ¶ Ver. proxi. Hoc repetit j. §. vl. in fi. sed quō dictū Ioā. de deo defenderunt vide quod scripsi in præ. decre. à nobis sub v. membro summæ quam ibi posui.

c ¶ Secūdùm V ber. de Bob. charta mihi xij. vers. licet quasdam. in fi. vide qđ dicā j. de clā. despō. super rubrica.

d ¶ Ad fi. lib. vj.

e ¶ Protestari. De hoc & his quæ sequūtur, scripsi post Inno. de rescrip. super literis. post expeditas gloss. & de fo. compe. ex parte B. in glo. not. argu. & scripsi s. de rescr. præsen. §. ratione formæ. versi. porrò licet. & sequētib[us].

f ¶ Exceptiōis. li. vj.

g ¶ Proponitur. Secundùm Bonagui. tit. quot modis sumatur exceptio. in fine.

h ¶ In causa. Cōpost. in decre. scisitat[us]. de rescri. dixit procuratrix. vt ibi scripsi super gl. ij. Adde ad id quod hic dicitur de prohibito impedimento naturæ, q etiam si non opponeretur, non valeret processus: vt per Inno. in c. scisitat[us]. in prin. & ibi scribētes post ipsum extra, de rescript. Roma. in repeti. rub. de arbi. in vij. col. post prin.

i ¶ V bert. de Bobio vbi de aduocato rei charta, mihi ix. versicu. opponentur.

k ¶ Respondere. De priuile. c. j. lib. vj.

l ¶ Dignum est. Secundùm G. Na. vbi & plus circa hoc dixit, vide s. de dila. §. nunc videamus. super versi. in summa. Nō est ergo sufficiens procurator ad opponendū dilatorias, qui nō habet mandatum recipiendi libellum. de hoc dixi de procura. cōsti. in prin.

m ¶ Procuratore. Omnino vide s. de rescrip. præsen. §. primò igitur. l. fi.

probatur C.de his, qui ve.ӕta.impe.l.j.in fi.& C. qui admit. ad bon.poss. l.bonorū. Sententia enim talis facit ius inter partes.extra de re iudi. cū inter.
32 ¶ †Qualiter superior ad quē appellat̃ propter exceptiones non admissas, formabit literas cōmissionis, qñ causam appel. cōmittit: vide j. de appel.
33 §.de officio quoq. ver. nūc dicamus.& seq. ¶ †Hoc etiā nota q̄ vbi proponitur aliqua exceptio dilatoria, aduersarius petere pōt sibi cautionem prӕstari de soluēdis expēsis, vel aliqua certa pœna, si ꝓponēs defecerit in probādo.qđ quidā obseruāt:nec aliter exceptiones admittūt. Nos tñ hoc nō seruamus, nisi forte euidēter de proponēdis fuga, dolo, & malitia prӕsumatur ex causis verisimilibus: & tunc sic.extra de elect.cū dilec. ad fi.de restit.spolia.literas.de accus.super his.xxxviij.di. quanq̄.in fi. Aliqñ verò tam violentӕ possunt esse prӕsumptiones cōtra excipientē, vel etiā contra
a exceptiones, q̄ non admittuntur.infra §.proxi.ver.sed pone.in fin.[a]

SVMMARIVM.

1. Exceptio dilatoria ante litis cōtestationē est proponēda & probanda.
2. Peremptoria exceptio ante litis contestationem est protestanda, sed post proponenda & probanda.
3. Reus volens ante litis contestationē opponere, & probare exceptionem peremptoriam, an sit audiendus.
4. Terminus ad oēs exceptiones perēptorias proponēdas, an possit statui.
5. Exceptiones peremptoriӕ, possunt vsq; ad conclusionē causӕ proponi.
6. In criminibus, vel defectibus, non est laxanda licentia, sed restringenda.
7. Excipiens super crimine non admittitur, nisi super eo, quo aduersarius publica laborat infamia.
8. Restitutio an sit in criminibus deneganda.
9. Violentӕ prӕsumptiones contra exceptiones propositas, qualiter, & qua re possunt repelli.
10. Exceptio peremptoria, an possit per reum proponi post attestationum publicationem, & examinationem, & per testes probare &c.
11. Exceptionibus publicatis, an possit exceptio peremptoria proponi, talis quӕ non destruat principale, quin teneuerit.
12. Exceptio peremptoria, an possit post sententiam proponi.
13. Exceptio peremptoria, an, & quo casu possit proponi, vbi à sententia non est appellatum, sed transijt in rem iudicatam.
14. Exceptio peremptoria cōtra executorem septem casibus potest post sententiam, quӕ in rem transijt iudicatam, opponi & probari.
15. Procuratore minoris, vel militis, suas exceptiones omittente, debet actio communi, & speciali iure contra procuratorem dari.
Exceptio procuratoria, an sit dilatoria: & quot modis dicatur.
16. Soluens si tutus sit exceptione perpetua, an iure cōi possit repetere.
17. Exceptio feriarum scienter omissa, an post litē cōtest.possit proponi.
18. Exceptio non numeratӕ pecuniӕ debet ante litis contestationē proponi: & aliquo casu potest etiam post.
19. Exceptio beneficij epistolӕ diui Adriani, ante litis contestationem est proponenda, & quo casu post.
20. Exceptio, quam proponit fideiussor, vel pignorū possessor, de conueniendo principali, an semper ante litis contestationem sit proponenda.
21. Exceptio competens tutori, vt inter se, & contutores actio diuidatur, an sit temporalis aut perpetua.
22. Exceptio filia non habens patris consensum, cum sit filiusfa.an sit dilatoria, & ante litis contestationem opponenda.
23. Opponens post litem contestatam duas partes vniuersitatis in constitutione syndici non affuisse, an sit audiendus.
24. Dicens post litem contestatam tutores inuentarium non fecisse, vel non satisdedisse, an sit audiendus.
25. Exceptio post sententiam proposita, an valeat.
26. Exceptiones peremptoriӕ, debent ante sententiam opponi.
27. Muliere agente pro dote contra hӕredes mariti, an exceptio adulterij contra ipsam sit admittenda.
28. Exceptiones cōtra rescriptū bñficiale oppositӕ, qñ sint proponendӕ.
29. Exce.q̄ tm̄ cōtra literas cōpetat, qualiter & qñ sit in iudicio proponēda.
30. Iuramentum temerarium, aut per fraudem extortum, an possit quis sua authoritate infringere.
31. Papa gratiam alicui sine literis dante, an obijciens contra talem de veritate incognita, sit audiendus
32. Negotium principale non dicitur contingere ea, quӕ sunt de processu.
33. Tenor rescripti apostolici, in quibus loco libelli dicatur haberi.
34. Exceptio peremptoria, seu defensio ante litis contestationē proposita, an & quo casu retardet, aut impediat litis contestationem.
35. Exceptiones peremptoriӕ an possint ante litis contest.admitti.
36. Iusiurandū à parte parti delatū, nō est minoris authoritatis, q̄ res iudica.
37. Consuetudo est optima legum interpres, nec de ea prӕscriptionis exceptio est admittenda.
38. Exceptionū peremptoriarū quędā perimit naturalem exceptionē tantū, quędā ciuilem tantū, quędā vtranq;, quӕdam neutram.
39. Exceptio perēptoria quo casu ciuilē tm̄, & nō naturalē, dicatur perimere.
40. Exceptio solutionis, an perimat ciuilem, aut naturalem.
Solutione eius, quod debetur, tollitur omnis obligatio.
41. Negotium principale an impediat litis contestationem, vbi peremptoria exceptio contingit.
42. Exceptio peremptoria, quo casu impediat litis contestationem.
43. Controuersia per sententiam finita, nō debet sopita lis iterum resuscitari.
44. Petitione proposita, dicēs se non teneri respondere propter pactū de nō petendo, an sit audiendus.
45. Exceptio iurisiurandi, an impediat litis cōtestationem, & sit contra literas admittenda.
46. Contra exceptionem rei iudicatӕ, & contra transactionem, quӕ possit oppositio fieri.
47. Super peremptorijs ante litis contestationem probatis, contra quas nihil extitit replicatum, qualiter pronunciabitur.
48. Forma proponendi exceptionem peremptoriam.

Exceptiones peremptoriӕ quando opponantur.

DIcto De dilatorijs qñ proponant̃, dicēdū est de perēptorijs[b]. Sup quo dicendū est q̄ perēptoriӕ exceptiōes, q̄ causam & intētionē actoris perimūt, seu elidūt: opponi possunt ppetuò: vt j.§.viso.ver.itē not.q̄. Itē possunt opponi, hoc est protestari, sed nō ꝓbari semp ante sñiam, verūtamen ꝓbari habēt tm̄ post litē cōtesta.C.de pscrip. lōg.tēp.emptor.C.sent.resc.nō pos.perēptorias.C. de prob.exceptionē.C.de excep.prӕscriptionē. & extra, de in integ.resti.auditis.iij.q.vj.§.exceptio.
1 ¶ †Ordo enī proponēdus est: vt dilatoria ꝓponat̃ ante litis cōtest. & probet̃: vt s.§ proxi. perēptorias verò post litē cōtesta. vt in prӕ.l.perēptorias. C.de app.eos.§.j.extra, de prӕscrip.auditis. & postquam actor suā probauit intentionē: vt s.de teste.§. qualiter aūt.ver.sed opponit̃. Vnde is ordo nō est confundendus.C.de testa.cōsulta.C.de feo. & interlo. om.iud.prolatā.xj.q.j.peruenit.in fi. Si enim perēptoria ante litis cōtest. probaret̃:nihil probanti accresceret: quia lite nō cōtestata nō absolueret̃: vt in prӕ.l.prolatā.& extra, vt lite nō cōtest. per totum. Hoc tamē fallit in quibusdā exceptionibus, quӕ impediūt litis cōtestationē, vt infra dicet̃. Quidam aūt dicūt q̄ cùm reus cōtra libellū proponit peremptoriā exceptionē, eo ipso intelligit̃ litē contestari: ideoq; poterit cōfestim eam probare quod reprobo: vt j.de lit.cōtest.§.ij.ver.sed nūquid per excec ptionē[c]. Et scd̃m hoc intellige quę iā dicta sunt s.
2 §.proxi.ver. hoc quoq;. & seq. ¶ †Peremptoria ergo exceptio ante litis contesta.est protestanda, sed post proponēda, & probāda. vnde si petis à me decē, quӕ tibi debebā: sed mihi fecisti pactū de nō petendo eam vel petis à me fundū, qui fuit patris tui, & ego habeo exceptionē prӕscriptionis, vel rei iudicatӕ, vel aliā similē. Hanc, si volo, possum protestari ante litis cōtestationē, sed probare debeo post,
d scd̃m T.[d] Sed hoc hodie falsum est: quia hӕc exceptio de re iudi.impedit litis cōtesta. vt j. dicetur. q̄ si exceptio omissa fuerit, potero iterū id proponere, & probare, qñ voluero, dūmodo ante sñiam secundū T. vt in prӕ.cōcor.nisi terminus peremptorius, vel aliqua interlocutoria vel cōclusio in negotio mihi obstet. Hanc materiā plenè prosequere vt j.ver.vt aūt hic.& seq.& ver.& plenius.& seq. & ver.rursus.& seq.arg.tñ q̄ in causa criminali, exceptio perēptoria sit ante litis cōtesta.tractada.C. ad legē Flauiā de pla.prӕses. Si autē eadē sit perēptoria solutionis, & declinatoria iudicij, illa nō opponetur in initio, sed in prosecutiōe quӕstiōis principalis differet̃ scd̃m papā: vt extra, de foro cōpe. ex parte.ff.ad exhib.l.ij.§.ibidē.nisi talis sit, per quā sñia ipso iure nulla dicat̃: vt est exceptio rei iudica. vel quӕ elisis literis etiā q̄stio principalis sit elisa, q̄ tantū ex literis iutitur: vt j.versi.sed quęro. & seq.
3 de hoc no.papa extra, de excep.pastoralis. ¶ †Sed an reus volens ante litis contestatio. opponere, & probare exceptionē perēptoriā, audiret̃? R̃ñ.nō, secundū prӕmissa. Oīa enim suis debēt temporibus.

a ¶ In fi. Vbi remittam ad Cōpost.ibi enim author hunc ver.reassumpsit.

b ¶ Dicto de peremptorijs. Vbert. de Bona. rubrica de peremptorijs exceptionibus sic p̄ modum summӕ aggreditur ipsam materiam. Dicit enim videndum quid sit peremptoria exceptio, & vnde dicatur. & hӕc expediux author ipsi⁹ verba ponendo s.§.j. post principium autem peremptoria. secūdò de ipsarum exemplis. & ipsius verba vide ibi in princip.ibi & congruenous. reliqua membra patēt hic, & j.§.proxi.

c ¶ Exceptionem. Et patet de lit.cōtest. c.ij.lib.vj.

d ¶ Secūdùm T. vbi s.ver.si verò.

conuenire.xxiij.q.iiij.si de ecclesia.C.de ferijs.l.ij.ff.de pe.hære.ei qui.§.j.ff.loc.si merces.§.colonus. nullam enim vtilitatē ex hoc potest consequi, cùm ante litis contestationē non possit absolui: protestari tamē potest, vt dixi[a]. ¶ †Vtrū aūt possit statui terminus ad omnes peremptorias proponēdas? planum est quod sic, secundum do. meū, sicut & in dilatorijs dictū est s.§.proxi.versi.cæterū. & ar. extra, de proba.licet.in.j.& §.j.de testi.cùm causam, quę. & de fi.instru.accepimus.C.de tempo.appel.l.ij.in prin.C.de execu.tu.quinquaginta.& ff.de iud. nōnunquā.xxiiij.q.iij.de illicita.ibi: aut vno pro omnibus peremptorijs. Idē etiam no.papa extra, de excep.pastoralis.arg.C.e.præscriptione.tamē videtur ibi notare contra[b].arg.pro eo.C.de iudi. aut.iubemus.extra,de testi.vltra.ff.quod cuiusq; vni.no.itē eorum.§.si decuriones[c]. Pone, datus est terminus perēptorius partibus ad dandum omnes articulos, in quibus exceptiones perēptoriæ proponuntur, vel ad proponēdum quicquid proponere voluerit, sicut & moris & iuris est: vt in præmissis cōcord. s.ver.proxi.& extra,de in integ.rest.corā.& C.de inge.& ma.diffamari.& C.qui accusa.nō pos. si ea. pars verò alterutra post hunc terminū excipit de aliquo, ad quod probādū alias admitteretur, si terminus huiusmodi non obstaret: sed ne sibi obstet, proponit hoc de nouo ad eius notitiā peruenisse: quæritur an debeat admitti. Dic q sic multò fortius, q in dilatorijs, in quib' admittitur: vt s.§.proxi. versi.sed quid si. & in præ.versi.cæterū.ar.in decr. Greg.x.de elec.vt circa.[d] ff.de no.ope.nū. de pupillo.§.qui opus.& extra,de testi.præsentiū.& de excep.pia.prope fi.[e] & maior ratio est in his, q in dilatorijs, propter maius periculū.xlij.dist.quiescam'. & vij.q.ij.c.fin. Nā & perēptoriæ possunt vsq; ad cōclusionē proponi, vt s.dictū est: ideoq; nō est talis iuris licētia nimiū angustanda. C.de hære.quum.xxiij.q.ij.q.q.& xxviij.dist de his. ¶ †Si ergo procurator, qui factus est dñs litis per litis cōtest. post talē terminū iurare velit q ad eius notitiā exceptio de nouo peruenit, admittetur ad eā proponēdam, & probandā, si asserat se ex nouo mādato dñi absentis illam proponere. iurabit etiam q credit eam ad notitiā dñi peruenisse post terminū huiusmodi procuratori statutū: quia & ipsum dominū arctat: quod & dñs idipsum iurabit: & sic obtinuit: imò etiā plus dicūt aliqui q licet dñs de nouo sibi non mandauerit, semper tñ iurabit se credere ad notitiā peruenisse dñi illā de nouo, & illū paratū esse hoc iurare: alioquin imputet sibi dñs qui procuratorē non instruxit, sciens sibi cōpetere exceptionē: non aūt iurabit simpliciter peruenisse: alioquin anceps subiret periuriū. Vel dic vt dixi in præ.c. vt circa. & hoc verū est in alijs exceptionibus, quàm super criminibus vel defectibus: in quibus nō est laxanda licentia, sed potius restringēda.arg.ij.q.iij.c.j.& q.vij.si quis eps.& c.criminationes.& q.viij.qui crimen.& l.sciant.extra,de accu.licet.ad fin. ¶ †Cùm enim non admittatur excipiēs, nisi super crimine, super quo aduersarius publica laborat infamia: vt extra,de accu.accedens.& c.omnipotēs. dicēdo q ad eū de nouo peruenit: ostēdit per consequēs nō esse de hoc infamiā publicā: & sic tanquā sibi contrari' repelli debet.extra,de app.sollicitudinē.Gof. & B.Cōpost. dicis sic pronūciatum fuisse in curia[f]. Cùm enim huiusmodi terminus sit quædā interlocutoria: vt ff.de arbi.qualē.in fi. & per eā ius partibus acquiratur. vt extra, de re iudi. cùm inter. nō debet. vt dicit, sine causæ cognitiōe, per quandā quasi restitutionē reuocari vt in præ.c.coram. ¶ †Sed in criminibus restitutio denegatur: vt j.de resti.in inte. §.quis aūt.ver.sed pone. nec subest causa rationabilis reuocationis huius. Præterea cū causarū vsus, & iura vsum perēptorij inuenerint: vt esset litiū finis: si post illud quis in talibus audiretur, vix lis aliquā finē haberet, & malitijs, & periurijs via daretur: vt in præ.ver.cæterū. Nec obstat secundum eū, extra, de exce. pastoralis. quia nō loquitur de termino perēptorio, nec de exceptiōibus perēptorijs, sed de nō perēptorio[g], & de dilatorijs: ideoq; nō debet ad hoc trahi, cùm sit cōtra rationē iuris inducta: vt qs post perēptoriū admittatur: & q suo iuramēto in causa sua stetur. Itē in præ.l.de pupilli.& in præ.decre.præsentiū.nō fuit partib' per iudicē terminus assignatus. ¶ †Et not.[h] q si cōtra excipientē præsumatur debet obligare ad certā pœnā: vt s.§.proxi.ad fi. imò etiā ita violentæ præsumptiones essent cōtra exceptiones propositas, & cōtra prouisionē, seu collationē beneficij, q eius repulsis prouisio, seu collatio, executioni mādabitur. C.de fal.l.ij.extra,de restitu.in integ.suscitata.extra,de cōcess.præbē. post electionē secundum sanū intellectū eius. & hæc repulsio præcipue locū habet cōtra exceptiōes criminū, vel defectū quę cùm sint odiosæ magis debet in eis probatio restringi.ff.de lib.& posthu.quidā.de pœ.dist.j.pœnæ. ¶ †Sed nūquid attestatiōibus publicatis, & examinatis re' pōt exceptionē perēptoriā proponere, & per testes probare, vel actor replicationē opponere, & probare cōtra exceptionē perēptoriā probatā? Et videtur q nō: cùm testificata didicerit, vt s.de teste.§.satis vtiliter.ver.hoc etiā no.& q̄a sic daretur occasio subornādi testes, qd fieri nō debet.ff.de eden.l.j.§.editiōes.ff.quēad.test.aperi.l.ij.& de iureiur.ait prætor.in princ.extra,qd met.cau.cùm dilecti.extra,vt ecc.bñfi.c.vnico.in fi. E cōtra videtur q possit.ff.de rei vē.officiū.ff.de proba.cùm de indebito.in princ.C.de præscri.siue.C.de excep.si quidē.q loquitur qn didicit dicta suarū.& extra, de testi.ex tenore, vbi de hoc secundum Viu.& c.de testibus[i].& c.series. Vel pōt dici q nō est audiēdus, & q dictæ ll. veteres sunt correctæ: & in causa appellationis est aliud: vel loquuntur, qn actor, vel re' probat, nō per testes, sed aliter.extra, de fide instr. cùm dilectus. Vel distingue: q̄a si nuiter post aperturā testiū emerserit: tunc admittetur.extra, de except. pastoralis. & ndē vel alij testes poterunt induci: q̄a ad diuersa inducūtur.extra.de testib. veniēs. & c. cùm causam.& c.cū in tua. Sup veteri verò nō.extra,de testi.fraternitatis.secundum Vber.[k] ¶ †Vin. doctor egregius dixit[l] q publicatis exceptiōibus potest exceptio perēptoria opponi, si sit talis quæ nō destruat principale, quin tenuerit[m]. Secus si diceret q testes dixerūt falsum: tūc enī nō audiatur, nisi velim testes producere sup corruptionē. qd dic vt s. de testi.§.qualiter aūt.ver.sed opponitur. ¶ †Post sententiā aūt an possit proponi exceptio perēptoria, distingue: q̄a aut fuit appellatū, aut non. si fuit appellatum, possum exceptionē omissam in principali proponere. & probare in causa appellatiōis. nam in causa appellatiōis pōt nō oppositū in principali opponi, & nō probatum probari: vt C.sent.rescin. non pos.l.ij.& ff.de except.exceptio.extra,de fide instru.cū Ioānes.in fi.& de testibus.fraternitatis. vbi de hoc.extra,de re iudi.inter monasteriū.in fi.

a ¶ Dixi. Hanc quæstionem, quæ fuit Alber. Gal. in tit. de lit. cōtest. an hor potuit sub illo titu.§.ij.ver.sed quid si reus.& ibi quid dixerit Albe. habes ad literam. Sed sciendum q Vber.de Bo. plenie prosequitur hunc articulum, vbi tractat de obiectis contra agentes nomine proprio.ver.sed quid si velis.mihi char.xj.inducit l.hac cōsultissima.C.de test. quia promiscuis actibus nō sunt rerum officia turbanda. Itē vt dicit, reus non cogitur confiteri ante litis contestationē vt actor fundat intētionem suam.ff.de interro.act.l.j.ergo non actor cogetur ante litis contestationem respondere, vt reus fundet suā, qui excipiēdo dicitur agere. Seruetur ergo æqualitas [illegible] alleg.ff.de except.l.j.de proba. in exceptionibus. C.de eden.l.j.& vlti.de fruc.& li.expē.l.vlti.cum his quæ ibi no. In contrarium, si offeras quod petitur ante litis contestationē, relaxandus es.ff.si cer.pet. quidam. Institu.de perpe.& tpa.act.in fi. æquè igitur audiri debes volēs ostēdere te nō debere. Itē quandoq; sñia pro actore fertur lite non cōtestata: multò magis pro reo. C.vbi de crimi.agi opor.authē. qua in prouincia. C.quōo & qñ iud.aut. qui semel. Facit ff.de regul.iur.l.fauorabiliores.& l.non debet. Itē quod nō liceat post litē contestatā, licet [illegible] C. de iud. apertissimè deiur.om.iud.l.nemo. Dici potest, ex quo actoris intētio fundata nō est, superuacuū est perēptoriā opponere: & sic audiri non debes. C.de eden.qui accusare.cū his quę ibi no.ff.vt leg.vel fidei. hæc stipulatio. Subdit q si re' sine interrogatiōe actoris ostendit instrumentum, per quod peremptoria sua probatur, & actor non reclamat, vel reclamare non potest: reus nō est cogendus litē cōtestari, cùm euidens sit actoris calumnia, quæ etiam esset in expēsis, vel aliter puniēda: vbi hoc non occurrit contestari cogatur salua exceptione sua. Inducit ad primū ff.ad exhib.l.iiij.§.ibidem. cum similibus ibi not.C.de pœnis.qui sententiam.extra,de calum.c.fi.ad id autem quod allegatur, q absolui non poterit: responde per not.j.eo.§.in fi.

ADDE q si reus ostendat instrumentum, non sit cogendus litē cōtestari: sequitur Abb. in c.exceptionem.extra,eo. Et idē dicit esse vbicunq; exceptio concludit actori ius non competere: quia sine actiōe nemo experitur.l.si pupilli.de neg.gest.& hoc etiam sequitur Bar. in l.cùm quærebatur.ff. iudica.sol.& ibi Alex. in apostil.& Abb. in c.super literis. de rescrip. vbi quando exceptio est notoria. Pau.de Ca.consi.cxcj.

b ¶ Contra. In j.glo. & vide quòd super eo dixi de Compo. qui concor. primo in decret. quod sicut. de elect. & de Dyn. q distinguit, an fiat causa cognita vel non, in regula, iodulturo.

c ¶ Decuriones. Iste versicu. quasi. ad literam fuit Compost. vbi remittam infrà.

d ¶ Circa. lib. vj.

e ¶ Prope finem. lib. sexto.

f ¶ In curia. Eius dictum vide in decr. quod sicut. de elec. vbi scripsi in penultimo. versicu. sed pone sicut. Adde vt per Abba. in c. pastoralis. vbi plenie de hoc, versicu. vtrum. & ibi dicit Archid. dicere xiij. q.j. super summa. q etiam respectu criminum proponendorum standū est iuramento partis, pc. vt circa. de elect. in vj. & hoc ipse sequitur cōtra Specu. tenet tamen ibi. q sine causæ cognitione nō possit præfigi terminus ad opponēdas perēptorias, tam respectu rei. quàm respectu actoris. argu. l. diffamari. de inge. ma. & l. cùm Titia. ff. de accu. & l. si ea. qui accu. non poss.

g ¶ Perēptorio. Contrarium ibi scripsi ante finem. & not. s. de dila. §. j. versic. exceptoriæ. sed hæc sunt verba Compost.

h ¶ Et not. secundū Compo. cuius sunt hæc verba in decre. quod sicut. de elec. in fin. vt ibi scripsi in princi. versi. sed pone.

i ¶ Testibus. Vbi de hoc in vlti. gloss. & vide remissionem, quā ponit finis huius versi.

k ¶ Secūdūm Vber. Sub §. deinde fac. mihi char. viij. versi. sed quid si productis. subdit tamen q consuetudo in his attenditur. & sic est propter diuersitatem opinionū, quæ diuersis foris seruantur.

l ¶ Dixit. de testib. series.

m ¶ Tenuerit. Ac si dicat q non sit directè contraria. facit cle. de testib. c. ij. vide quod dixi s. §. ij. in prin.

Sed

13 ¶†Sed nunquid si in principali excepi de pacto de nõ petẽdo, vel de pscriptione et similibus, iudex verò p suã interlocutoriã repulit hãc exceptionẽ & nihilò minus postea me finaliter condẽnauit: nunquid in eã appel. interpositę à diffinitiua potero adhuc illã exceptionẽ opponere? Inno. papa iiij. no. extra de re iud. q̃d ad cõsultationẽ. q̃ licet vt ff. de app. l. i. q̃n ap. sit. l. i. circa prin. & ar. ff. de in inte. rest. l. in. §. i. & co. q̃ secũdũ legẽ ab interlocutoria nõ potuit appellare. ij. q. vj. nõ ita. extra de app. sup eo. ij. Alijs autẽ hoc durũ videt̃, cũ in interlocutoria in rẽ transierit iudicatã, à qua appellatũ nõ extitit: & poterit ab ea secũdũ cano. appellari, & etiã secundũ leges. vbi p eã principale absorbet̃. vbi enĩ à snĩa appellatũ nõ est, sed in rẽ transijt iudicatã, nõ põt regul'r vlterius exceptio perẽptoria proponi, nisi per in integ. rest. vt quia est minor, vel eccl'ia: vt in pręs. l. C. sen. re. nõ poss. l. ij. & extra de priuile. cũ olim. & ff. de re iud. post rẽ. ff. de adul. si maritus. §. præscriptiõe. & extra de in integ. rest. suscitata. ff. de mino. l. minor xxv. anno. si omissa allegatione[a]. ¶†Hoc tñ fallit in septem casib⁹,[b] in quib⁹ post snĩam, q̃ in rem trãsijt 14 iudicatã, põt exceptio perẽptoria cõtra executorẽ opponi & probari. Primò in filiofa. q habet excep. senat. cõsul. Mace. ff. ad Mace. l. tã & fi. Secũdò in muliere q̃ habet excep. Velleiani. ff. ad Vell. q̃d vls. §. ij. Tertiò in milite condemnato, qui exceptionem omissam põt etiã post sentẽtiã opponere. C. de iur. & fa. ign. l. i. in fi. vbi de hoc[c]. Quartò & quintò in marito. & de donatore, et alijs, qui conueniendi sunt in quantũ facere possunt, & nõ vltra, s. habita rõne ne egeant. quod si nõ fiat, possunt de hoc excipere etiã post sentẽtiã. ff. de re iud. patronus. ff. so. ma. ex diuerso. §. i. C. de rei vxo. act. i. §. cũ autẽ. & ff. de re iudi. Nesenni⁹. in fi. & l. inter eos. §. fi. & in multis alijs legib. eiusdẽ ti. & j. de cõclu. ver. itẽ beneficiũ. & i Summa dñi mei de do. inter vir. & vxo. sub ti. de dotis promiss. §. quis constituat. ver. de legatione. Sextò in fideiussore, qui habet priuilegium de cedenda sibi actiõe à tutore, vt ff. de fideiuss. si fideiussores. §. idẽ r̃ndit. & j. de cõclu. ver. postremo.[d] Septimò, in tutore. ff. de cõtra. act. tutelæ. l. i. §. pręterea. põt ẽr esse. Octauò, in falso procu. C. de pcur. licet. extra eo. in nostra. Secus si snĩa dicat̃ lata per falsas allegationes. C. si ex falsis alleg. per totũ. Nonò, vbicunq; dico nullũ fuisse iudiciũ, quia iudex erat incõpetens, vel excõicat⁹, et similia. C. de pba. licet. C. q̃n prouo. nõ est ne. p totũ. & C. si à nõ cõp. iudi. l. i. & ij. & extra de re iud. ad probandũ. et de excep. pia. §. fi. lib. vj. & i. §. proxi. ver. porro. tñ hoc casu in falso pcuratore nõ dicit̃ propriè exceptio, cũ nullũ sit iudiciũ: vt in præ. decr. in nostra. in fin. & est speciale in his duabus exceptionibus, cũ sint dilatoriæ & ante litis cõtest. proponẽdæ, vt etiam post sententiã proponi possint[e]. ¶†Quid si 15 procurator minoris, vel militis omisit exceptionẽ? Videtur cõi & speciali iure cõtra pcur. actio dari. arg. ff. de dolo. elegãter §. pen. In citatore verò est electio minoris: vt C. si tu. vel cu. l. pe. & fi. ¶Vtrũ exceptio procuratoria sit dilatoria, & quot modis dicatur, & quid iuris sit, si eã fideiussor omittit: dixi. s. de pcur. §. ratione autẽ formæ. ver. vlt. & seq. 16 ¶†Quid si quis tutus excep. perpetua soluit? videt̃ q̃ posuit repetere iure cõi. ff. de cõdi. inde. qui exceptionẽ. Dic contra secundũ Vber. quia res iudicata inhibet hoc. C. eo. l. i. ff. mã. si fideiussores. in omnibus. extra de re iudi. quod ad cõsultationẽ. in prin. 17 ¶†Quid de exceptione feriarũ? Dic q̃ post litẽ cõtestatã nõ põt proponi: si fuit scienter omissa. arg. extra de his quę fi. à maio. par. ca. ex tnr. C. de iure do. impe. l. ij. quod intellige de ferijs rusticis. nõ de solennibus[f]. ¶†Quid de exceptione non numeratæ 18 pecuniæ, de qua habes j. de conclu. & renũ. ver. item exceptio nõ nu?[g] dicit Io. de Deo,[h] ante litis contest. debere proponi: si tamẽ reus velit iurare, eam se prius nesciuisse, potest opponi etiã post litẽ cõtest. cũ sit perẽptoria ex officio suo: quia perimit petitionẽ actoris: vt C. de non nu. pecu. per totum. Instit. de excep. §. i. est tamen dilatoria temporalis quo ad hoc: quia ad tẽpus datur, s. vsque ad biennium: vt in præ. concor. Alij dicunt eã pponẽdam[o] post lit. contest. sed antea protestandam, vt in alijs peremptorijs cõtingit. ¶Est aũt quædã exceptio, quæ mista dicit̃: quia potest esse ppetua, & tẽporalis: vt supra §. 4. ver. est quoq;. 19 ¶†Quid de exceptione[p] beneficij epistolæ diui Adriani, de qua j. de conclu. ver. in primis. & videt̃ q̃ ante lit. cõtesta. sit proponẽda. ff. de fideiuss. inter eos. §. pen. Sed videtur q̃ etiã post litẽ cõte. possit opponi. C. eod. si fideiussor. vbi de hoc.[i] Vber. de Bo.[k] dixit, tuti⁹ esse[q] eam ante lit. cõtest. pponi: & idẽ dixit in beneficio nouæ constitutionis de duobus reis, vt sequitur: et in cõuẽtione officialiũ, qui fiunt per nominationes, seu electiones ad honores, seu munera deputati. C. de cõstitu. pec. l. fi. C. de fideiuss. aut. hoc ita. & C. 20 de cõue. fi. debi. l. quoniã. ¶†Quid de exceptione,[r] quam proponũt fideiussores, vel pignorũ possessores: q̃ primò principalis persona est conueniẽda, de qua j. no. de cõclu. versi. viso?[l] Et videtur q̃ ante lit. contest. sit proponẽda tanq̃ dilatoria. ff. de prævaricat. ita arg. contra q̃ sit peremptoria, seu perpetua. nam si debitor est soluẽdo perimit instantiam iudicij, & fideiussor absoluit̃. ff. de cõdi. inde. sufficit. & cũ dubiũ sit an sit dilatoria, vel peremptoria videtur pro reo interpretãdũ, & perpetua cẽsetur. Insti. de interdi. §. retinẽdę. extra, de pba. ex literis. ff. de re iudic. inter partes. Albe. gal. dixit[m] q̃ exceptio, quæ cõpetit fideiussori, vel etiam pignorum possessori, est perpetua. nã ratione futuri facti, vel accidẽtiæ potest esse tẽporalis, vel perpetua. quod sufficit ad hoc vt sit perpetua. ff. de condic. indebi. sufficit. & no. ff. eod. exce. Ioã. de Deo tñ & Vber. de bonacur. dicunt[n] hic, & in præcedẽti exceptione[s] tutius esse in tali dubio ante lit. contest. opponi: & ideo seruandũ. extra, de sponsa. iuuenis. de pœni. di. vij. si quis. negligens enim beneficium legis nõ potest redire ad illud. extra, de re iudic. inter monasteriũ. & c. seq. C. de iure deli. scimus. §. sin autẽ hoc. prope finem. §. vij. q. j. quod periculosum. idẽ etiã dicit do. meus in exceptione competẽti possessori pignoris: vt ante litẽ cõtesta. opponatur in authen. de fideiuss. §. sed neq;. col. i. & vtrũq; horũ prosequere secũdũ eũ in Summa de excep. §. hoc quãdo. sub §. hoc de dilatorijs. ¶Quid de exceptione illa, non[t] es prælatus, vel in possessione prælaturę, vel non es dominus rei quã petis: vel, non es hæres vel nõ est tibi ius cessum: vel, non habes mandatum: & similibus. de hoc dic vt. s. de actore. versi. itẽ contra prælatum. & seq. ¶†Quid de illa exceptione, q̃ cõpetit 21 tutori, vt inter se & cõtutores actio diuidatur: nunquid est temporalis, vel perpetua? De hoc dic vt. s. in excep. fideiussori cõpetẽte. De hoc dic ff. de tutel. & ra. dist. l. i. § nunc tractemus.[o] ¶†Quid de illa[v] 22 non habes patris consensum, cum lis filiusfa. C. de bo. quæ lib. cùm oportet. & videt̃ q̃ ante lit. cõtest. cũ sit dilatoria. iij. q. vj. §. excep. C. de proba. excep.[x] C. de except. l. pen. & fi. sed dicit Vbert. quòd qñcũq;, & ante snĩam. & post. quia facit apparere iudiciũ nullũ.[p] ¶Quid de falsi procuratoris exceptione? De hoc extra de pcu. in nr̃a. C. e. ti. licet[q] 23 ¶†Quid si post lit. contesta. opponit̃: duas partes vniuersitatis non affuisse in cõstõne syndici? Dic q̃ 24 audiet̃, vt in pcu. ibi no. ¶†Quid si post lit. conte. dico tutores inuentariũ non fecisse, vel non satisdedisse? Dic q̃ audiar: quia p hoc cõtẽdo iudiciũ non valuisse, & sentẽtia cõtra minorẽ lata, ipso iure non valeret. C. in quib. cau. in integ. restit. nõ est neces. si tutor. C. de tut. & cu. non dubium. C. de eo, qui pro tuto. l. ij.[r] & ideo etiã post snĩam põt opponi, secũ 25 dum Vber. ff. de re iud. Nesennius. ¶†Sed[s] pone, ædificaui in solo tuo bona fide, tãdẽ cõdẽnor tibi ad restitutionẽ: nõ recepi de sumptib⁹. quærit̃ an in executione snĩæ possum opponere de sumptibus. R̃n.[s] nõ est q̃o secũdũ Mar. qui dixit vtilẽ actionẽ[u] dari pro expen. vt no. ff. de cõdi. inde. si in area.[u] & infrà, de expensis. §. i. de iure meo nõ fuit quæsitũ: vt. ff. de excep. rei iudi. duobus. & l. pe. §. fi. Sed Io. cõtra, vt nõ cõpetat actio: & ideo nõ videt̃ q̃ post 26 snĩam possit opponi exceptio. Dic tñ cõtra, vt. ff. de rescin. vẽd. fundus. ¶†Sed pone[x] peto à te decẽ

a ¶Allegatiõe. Expeditum est hoc de appella. c. vlti. libr. vj. Vbert. distinguit, an interlocutoria pararet præiudicium negotio principali necne. & primo casu est vera prima opinio. secundo secunda. quatuor autem opiniones de hoc ibi not. in glo. hoc dicit.

b ¶Casibus. Hos posuit Tan. vbi suprà ver. quod autem.

c ¶De hoc. Ibi not. illi casus.

d ¶Postremo. Ad hunc etiam ver. remittit author j. de fideiuss. §. j. ver. potest etiam.

e ¶Possint. Verba Accur. vbi suprà & in l. exceptionem. C. de proba. in fin. glo.

f ¶Solennibus. Vide suprà de fer. §. vlt. in fin.

g ¶Non nu. De hac Albe. Gal. remittit ad summã Azonis: eo. tit. §. j.

h ¶Ioan. de Deo, cauil. lib. aij. rub. quãdo opponatur dilatoria in princ. & ibi prosequitur dicta Vbert. qui de omnibus quæ hic, & infrà ver. proxi. tractantur, prosequitur char. mihi xj. super alleg. ver. quid dices. & versicu. sequen.

i ¶Hoc. Et apertius Insti. de fideiuss. §. si plures.

ADDE quòd beneficium excussionis sit opponendũ ante litis cõtestationẽ, tenet Bar. in l. j. ff. de except. Bald. Pet. & Cyn. in authen. præsente. C. de fideiuss. Salic. in authen. hoc si debitor. C. de pignor. Alex. consi. lxxxviij. j. lib.

k ¶Vber. de Bobio vbi suprà proxi. & idem Vber. de Bonacur. rubr. de declinatorijs versicu. idem puto.

l ¶Viso. Vide q̃d ibi dixi post dominicum meum.

m ¶Dixi. Eod. titu. post princi.

n ¶Dicunt. Vbi dixi s. ver. proximo.

o ¶Tractemus ver. fuit Albert. Gal. vbi. s. ver. sed nũquid exceptio, quæ.

p ¶Nullum. vide. s. de actore. B. ad fi. ver. quid si præsente pr̃e. & ibi seven. remittit ad istũ.

q ¶Licet de procu. & iste versi. & duo seq. fuerunt Albe. Gal. eod. tit. ver. sed nunquid exceptio falsi & seq.

r ¶L. ij. Hucusq; fuit Alb. Gal. sed Vber tractãs hoc, vbi ponit obiectus cõtra sententiã ordi. mihi char. x. versic. dicet defendens non allegat l. seq. sed ibi post versi. quid de beneficio tractatur de inuentario hæredis. illam allegat sed hoc nil ad propositum ad hoc intelliges. j. de instru. edic. §. fin. versi. sed nunquid hæres.

s ¶Sed. Istũ ver. & sequentes, ordine tamen cõuerso posuit author j. de sententię excec. §. fi. ver. Itẽ pone emptor. & ver. seq. vbi aliquantulum seruus plenius. & ideo hæc fiẽda remissio erat ad illos.

t ¶R̃ndeo. secundũ Alb. Gal. cuius fuit iste versi. eo. tit. ver. sed pone quod ibi præcedit. dic vt dixi io studio Paduano. quid velit hoc dicã vbi suprà nũc remisi.

u ¶In area. Et materia plene ff. de rei vend. in fundo.

x ¶Sed pone. Vide q̃d dixi. s. versi. proxi. in prin i.

a ¶Et penul.secundum Alber.Gal.cuius fuit iste ver.eo.ti.in fi.

b ¶Queritur.Tandem quæstionem posuit j.de do.inter vir.& vxor.§.formatis.ver.quid si mulier.sed hæc plenius.

c ¶Adulterij.Dicit Alber.Gal.cuius fuit iste versi. & dicunt quidam q ibi est casus huius quæstionis.

d ¶§.fina.Hoc dixit Alber.Gal.e contra videtur:quia crimina, morte extinguũtur.C.si re⁹ vel accu.mor.fu.l.fi.ff.de accus.l.ex iudiciorum. Item si tacuit defunctus, & eius heres tacere debet. a C.de inoffi.testa.l.i. omnimodo . & de reuo.do.l.fin.in fi. & ff.ad Syl.l.j.in fi. Nec obst.¿ &c.

A D D E,vt plenè posui in additi. ad c Bar.in l.rei iudicatæ.§.fi.ff.sol.mat.

e ¶L.fin. Cui fauere videtur Accur.in l. vna.C. de rei vxo. act.§.illo proculdubio.

f ¶Scd̃m papã . Vt ibi scripsi in gl.exceptio. cum suis remissionibus : & ad ꝓpositũ vide quæstionẽ primã . quã posui post Goffre, super regula, exceptionẽ. de reg. iur. c li.vj.de reo,qui cõtra rescriptũ in quo dicebatur spoliasse: obiicit subreptionẽ cùm iudicis authoritate vacuã possessionem apprehẽderit.

A D D E,vt p do. Anton . de sancto Geor.in c. dilecto. in ij.colũ.extra, de appel.& Abb.in c. ad audientiam.el ij. extra.de rescrip.

g ¶In fi.lib.vj.

h ¶Compost. vt scripsi in decre. ad audientiã.ij. de rescri. super glo.vlti.in fi.

i Innocẽ.iiij. qui hoc not.in decre. exceptiones.de lit.contesta.lib. vj. & vide super gl.pe.hoc dictum.& sequẽs dictum Ioã, Inno. & Archi.

k ¶Sicut. Vbi scripsi post expeditionem tex.& glo,

l ¶Dici . Vt scripsi post Inno, de elec. dudum.ij.vers.licet autẽ in glos.ex hoc patet.

actione ex empto pro pretio vini qđ tibi vẽdidi: fert pro me sñia,nũquid in executiõe sñię poteris opponere q res vẽdita nõ fuit tradita? Videtur q nõ.nã exceptiões perẽptoriæ debẽt ante sñiam opponi:vt s.ar.cõtra. & q actor habeat actionẽ ad rẽ petẽdã,nec de iore eius fuit quæsitũ: vt ff. de excep.rei iudi.duobus. & l.pe.§.fi.& ad hoc ff.sa.er. ex parte.ff.de rescind.ven.fundus.ij.Sed dic q sic, per præ.l.& ff.de iureiur. si duo.§.antepe.& pen.ª
27 ¶†Item quæritur ᵇ : ecce quædam mulier agebat actiõe de dote cõtra hæredes mariti : hæredes opponunt exceptionẽ adulterij: quæritur an possint? Et videt q sic.nã vbi de dote agitur post mortem vxoris intra xl.dies vtiles,serui non manumittuntur.C.de adol.l.fi.ff.qui & à qui.ma.li.nõ fiũt .sed & si marit⁹.& hoc ꝓpter quęstionem adulterij ᶜ. Nã & post mortẽ agit de crimine ꝓpter onera. ff. ad Syl. Cai⁹ Seius.ff.de iu.fis.ei,qui.§.fi.de ingratitudine quærit post mortẽ.ff.de inoff.test.l.si quis filiũ.& de crimine in modũ exceptionis proposito. ff de adul.l.ij.§.sed si publico.C.de trãsact.l.si ex falsis.Præterea derelicta accusatiõe à marito admittitur extraneus.ff.de adulter.cõstante.& C.eo. iure mariti. & l.quãuis. nam quæ temporalia sunt ad agendũ.&c.ff.de doli excep.l.purè.§.fin.ᵈ Nec obst.C. de adul.l.fi. quia ibi loquit,qñ diuortio matrimoniũ est solutũ.secus si morte:vt ibi not.& ꝓbat in præ.l.sed & si,in prin.Sed dic scd̃m Io.q nõ competit exceptio,cùm nõ lucret maritus dotẽ,nisi accuset vxorẽ de adulterio,& inscribat.in aut. vt lic. ma.& auiæ.§.j.Albe.Pap.contra per l.C. de adol.l. fi.ᵉ
28 ¶†Sed quæro de exceptionibus,quæ opponũtur cõtra rescriptũ beneficiale,qñ sint proponẽdæ? Rñ.si aliqua falsitas sit in priuilegio, vel rescripto expressa,vel veritas suppressa,quæ papam ad concedendũ inducit:puta quia suggessit impetrator se doctorem decretorum vel legum:vel q erat nepos cardinalis : vel suppressit aliud beneficiũ,vel iuramentũ,seu statutũ,tales, & similes exceptiones possunt cõtra rescriptũ ante litis cõtesta.opponi.tanq̃ dilatoriæ.extra,de rescript.ad aures.& c.cõstitut⁹. vbi de hoc secundũ papã.ᶠ & c.super literis. & c,si proponente.& de app.dilecto.ff. de nata. resti.l.ij. possunt etiã post litẽ contesta.opponi semper ante sñiam,tãquã veræ peremptorię.Sic intellige extra, de lit.cõtest.exceptiõis.in fi.ᵍ Et est ratio in istis: quia nõ solũ literas afficiũt,sed etiã gratiã,quę põt sine literis fieri,& semper literas præcedit : & ideo huiusmodi exceptiones sunt peremptoriæ gratiæ. q cõtra gratiã subreptitiã cõpetat exceptio.probatur extra,de re iudi.cùm olim.de accu.accedens. de exce.eũ ecclesiasticæ. Et est vtile eas contra rescriptũ opponi,nã tã literas q iurisdictionẽ iudicis elidũt:& literis elisis tota quæstio est elisa: & sic lites
29 abbreuiãtur. extra,de app.c.cordi.in pri. ¶†Sed si verò aliqua sit exceptio, quæ tantũ cõtra literas cõpetat:vt si quis iurauit vel pactus est q contra capitulũ,vel contra iuramentum literas nõ impetrabit,in initio quidem põt hoc contra literas excipi, sed post litẽ cõtest,nõ.C.de excep.l.fi. Secus tamẽ esset,si iurasset,vel pactus esset q eũ nõ cõueniret. extra,de accu.veniẽs.quia tũc nõ tm̃ literę perimũtur,sed etiã actio.& ideo ante lit.cõte. & post põt obiici de iuramẽto,vel pacto huiõi:& talia iuramẽta præiudicãt literis papæ: nõ qa papa nõ possit eis præiudicare, sed qa præsumit nolle præiudicare:qa nõ est author periurij.extra,de iureiu.si verò.& c. ad nostrã & c.quẽadmodũ.extra,qđ me.cau.c.pe.
30 ¶†Et iuramentũ temerarium,vel per fraodẽ extortũ,nõ debet quis sua,sed superioris authoritate infringere.extra,de elec.venerabilẽ.scd̃ m Ber.Cõpo-
h stel. ¶†Sed quid si gratia nõ est simul cum literis
31 data:vt quia papa dedit alicui beneficiũ , nulla litera inde facta;& postea mandat eũ in posses, mitti,

m ¶Ex parte B.vt ibi scripsi post prin.in glo.not.arg.

n ¶Literis.Et ibi vide quod scripsi post expeditionem text. & glossarum. Item scias q totum quod hic sequitur vsq ad fi.§.facit ad decre.exceptionis.de lit.contest.lib.vj.

A D D E,post no.in d.c.super literis.Pet.de Ancha.consi.xvj.incip.viso processu.

obiicitur ei q veritatẽ tacuit : nũquid admittetur ante lit.cõtest.excipiẽs cõtra literas. Rñdeo,nõ:qa nõ sunt literæ subreptitiæ,licet grã, sit subreptitia, cõtra quã etiã cõpetit exceptio,vt pdixi.Et hoc tenet Inn.iiij ⁱ. Alij quos do.me⁹ sequitur,dicũt contra.dicũt enĩ q si gratia est subreptitia, quæ principalis est : per cõsequẽs litera ab ea descẽdẽs debet subreptitia iudicari.arg.extra,de fid.instr.inter dilectos.§.cæterũ.extra,de re iudi.cũ inter. prope fi. Præterea dicit præ.decre.exceptionis. q exceptio perẽptoria cõtingẽs negotiũ principale , nõ impedit litis cõtesta.imò post litis contest. proponitur.
32 ¶†Negotiũ autẽ principale cõtingũt ea, quæ ad ipsum pertinẽt principale:puta pactũ de nõ petendo:exceptio solutiõis factæ,vel acceptilationis, & similia. Ea aũt,quę sunt de processu,nõ cõtingunt negotiũ principale.& ideo de his quærit ante litis cõte.tãquã de dilatorijs.extra,de re iudi. inter monasteriũ.& de coha.cle.& mul. sup eo.de rescrip. dilectus.j. Qualiter aũt intelligat qđ dicit,principale negotiũ cõtingẽt: dicã j.ver. rursus. Quid iuris si de exceptiõibus cõtra ꝓuisiones propositis,
k no.plenè p Ber.Cõpos.extra.de elec. quod sicut ᵏ.
33 ¶†Itẽ do.me⁹ not.in Summa in tit.de excep.§.& qñ.in fi.q si contra rescriptũ beneficiale opponit, q est subreptitiũ,in hoc casu nõ est necesse litẽ cõtestari:vt s.i primis cõcor.et extra,de ęta.& qua. accepim⁹.de pb.cũ scd̃m Apl̃m.§.pe.&§fi.& c.dilect⁹.j.ij.& iij.Vel posset dici ˡ q in talib⁹ tenor rescripti apostolici loco libelli habet.vnde cum talis exceptio cõtra ipsum opponit , exceptio habetur quasi loco rñsionis;vt in præ.decre.cõstitutus . & sic p petitionẽ & rñsionẽ est lis cõtest.extra, de li. cõtest.c.vnico. ¶Itẽ qualiter perẽptoriæ differant in possessorio,vel etiã cõtra literas:no. scd̃m papã
m extra,de so.cõpe.ex parte B.ᵐ ¶Itẽ verũ de perẽptorijs , vel dilatorijs exceptiõibus sit in rescripto mẽtio facienda:& quid iuris si nõ fiat:notat scd̃m
n eũ de rescri.super literis ⁿ. ¶†Vt autẽ hic articulo
34 plenè liqueat, no.q aliqua exceptio perẽptoria,seu defensio ante litis cõtest.proposita,nõ impedit seu retardat litis cõtest.nisi solũ exceptio rei iudicatæ,
o trãsactæ & finitæ:vt extra,de lit.cõte.exceptiõis ᵒ. ff.ad se.cõsul. Tertul.l.j.§.fi.ff.de verb.signi. trãsacta.& l.seq.Potest etiã quis,si vult eas proponere post litẽ cõte.quod tutius est: quia tũc absoluet re⁹ in principali.cũ verò ante lit.cõtest.proponunt:tũc cõtra rescriptũ opponunt:nec sic absolutio in principali,in quo nõ est lis cõtest.vt j.versi.sed quærit qualiter,nã perẽptoria exceptio actiõi actoris opponitur.ff.de except.l.ij.vnde dicit de re iudi.nã illa exceptio ante litis cõtest. cõtra rescriptũ opponit:vt C,sñiam rescin.nõ pos.l.fi.ideo q nõ est mirũ si impediat litis cõte.et intellige hic rẽ iudicatã: cũ sñia nõ fuit appellatione suspẽsa : vt ff.ad Turpil.l.j.& no.in præ. decre.exceptiones.ar.tñ contra:qa p sñiam tollit ciuilis , sed remanet naturalis
p obligatio:vt ff.de sol.Stichũ.§.naturales ᵖ. ¶†Sed
35 pone,q io cã appellationis proponit ante lit. cõte. nõ fuisse appellatũ ab interlocutoria,vel à diffinitiua:vel q nõ intra x.dies ᵠ vel q appellãs renũciauit tacitè,vel expsè appellatiõi factæ ꝓcedẽdo corã iudice:vel etiã faciendo aliquid in causa , de qua agit,& huiõi.& sic sñiam in rẽ iudicatã trãsisse. Dicũt quidã q tales exceptiones , cũ sint peremptoriæ,nõ debẽt ante lit.contest.admitti.nã eis,vel aliqua earũ probatis appellatio ipsa nõ tenet ar. pro
r eis in præ.c.exceptionis.ʳ Et ego dico q vbi nõ appellat,vel nõ intra decẽ dies, vel vbi renũtiatur appellationi:tunc rata manet sñia interlocutoria , vel diffinitiua: & per cõsequens cã principalis est finita.& appellatio est extincta . vnde dico eas añ litẽ cõtes.& priusq̃ in causa ꝓcedat admittẽda: vt extra,de ap.Romana.§.si verò vocatus.& ꝓbant in p̃. c.exceptionis

o ¶Exceptiõis.fi. vj. Adde cùm dicitur exceptio litis finitæ:non intelligitur de finita taci: vnitate tẽporis , prout exceptio præsumpti.sed de finita expressè prout voluit Fede.cõsi.clxxxiij.

p ¶Naturalis. Tu dic q ex quo ex ciuili agitur , satis est qđ ciuiliter finita sit causa.& vide j.ver. & vt plenius.

q ¶Decem dies. Nota quia cautius est sic excipere,q̃ dicere q post decẽ dies ga potuisset. & hoc pris scripsi de app. Romana.§.si verò. super ver.partibus. j quo §. Arch.quasi ad literam posuit hunc versi.Facit ad prædicta j.§.prox. in prin.

r ¶Exceptiõis. Adde quod nota.j. de instru.edit.§. nonc dicamus. versic.sed pone appellans.

A D D E tu ad id quod dicitur j. de iureiurã.hæc exceptio litis finitæ per iuramentũ impediat litis cõtestationẽ.§.& si Christus in ij.co.extra,de iureiuran.& ibi dicit Abb.Sic.in iiij. no. quod sic. Item adde ad præsentẽ materiam q quælibet exceptio nullitatis impedit litis contesta. Rotã in anti. decisi.cvij.& decis. cxv.

c.exceptionis.in verbo, finita. Hæc enim & similes exceptiones iurisdictionem iudicis tangunt: & ideo iudex an oĩa decernere debet, an sua sit iurisdictio: quia hæc cognitio exercitiũ iurisdictionis præcedere debet: vt l. pręs. §. si verò. & extra de rescri. super literis. ver. nos igitur. cũ suis concord. & ff. de iudi. si quis ex aliena. & litis cõtest. impediũt: vt supra §. nunc videndum. ver. cæterũ. Sed videtur contra in eo casu. vbi quis renunciasse proponit appellationi faciendæ: quia cũ propter renunciationẽ appellari non poterit, non põt hoc prætextu dici res finita, ex quo nullum habuit initiũ per appellationẽ. Sed respondeo q ante oĩa debet de iudicis iurisdictione constare. Plerique tamẽ cõtra dicunt, & fortè nõ malè, in casibus præmissis: & etiã in casu illo, qñ quis asserit à sententia cõtra se lata appellasse, sed appellatus corã iudice appellationis negat aliquam sententiam pro se latam fuisse: & sic appellationẽ nullam esse. &, vt dicũt, præ. §. si vero. nõ obstat. Item bene dicit, transacta. nam exceptio transactionis ante litis contesta. admittitur. ff. de cõdi. indi. eleganter. §. si quis. post princ. Quod autẽ dicit, finita. intellige consensu: vt in præ. l. ad Tertul. & in præ. l. de verbo. signi.

36 puta per iusiurandum à parte parti delatum. † Quod non est minoris authoritatis, quàm res iudicata. ff. de iureiu. l. ij. & l. non erit. §. dato. extra eo. & si Christus. §. Iacobus. secundũ Ber. & do. meũ. Sed ad hoc opponitur. nam licet iusiurandũ ipso iure tollat naturalem obligationem, ciuilem tamen nõ tollit: sed solùm illam ope exceptionis elidit: vt no. s. eo. §. j. Vnde cũ hæc exceptio cõtingat principale negotiũ, & sit peremptoria: videtur q non impediat litis cõtest. sed q post litẽ contest. sit proponẽda: ideo forte ad hanc obiectionẽ vitandã Inno. iiij. intelligit finita, scilicet, quia iurauerat se in perpetuũ nõ acturũ: quo casu nisi ex causa vlteriꝰ agere nõ põt. ff. eo. admonendi. ff. de condi. ob causam. l. ij. C. de pactis. post rẽ. extra de accu. veniẽs. ad finem. de renuncia. cũ inter P. & dixi s. eo. §. ver. sed quęro de. Item intellige finita consensu scilicet si sit longo silẽtio sopita: vel secundùm canones longissimo: vt in præ. l. ad Tertul. & in præ. l. de verbo. signi. puta per legitimam præscriptionem. extra de præscrip. c. j. & c. sanctorum. & c. illud. ff. de alien. iudic. mut. cau. fact. item & si res. Item potest intelligi finita consensu, puta per pactum de non petendo in perpetuum secundũ Ber. & do. meum, vel per acceptilationem. ff. de pactis. l. j. in princ. & §. pactum. & s. §. j. vel per amicabilẽ cõpositionẽ, secundũ do. meum extra de deci. ex multiplici. Sed certè quod dixi de præscriptione, non videtur stare posse: præsertim secundum eos, qui dicunt per eam non acquiri dominium, sed solùm exceptionem parari: vt infra de præscriptio.

37 ¶ † Sed nec de consuetudine, quæ est optima legum interpres: maximè in curia Romana exceptio præscriptionis admittitur, vel proponitur ante litis cõtestationem, sed post. Item quod dixi de pacto de non petendo, non videtur bene dici. Nam pactum de non petendo, licet tollat ipso iure naturalem obligationem, ciuilem tamen non tollit, sed solùm ope exceptionis elidit: vt supra §. j. & iam. s. in iureiuran. dixi. Vnde fortè hac ratione motus Innocentius quartus intelligit finita, scilicet propter pactum de non agendo vlterius super aliquo certo dubio: sicut & suprà dixi in iuramento. Secus autem est in pacto de nõ petendo, secundũ eum. Et est ratio, quia quando quis facit pactum de non agendo vlterius: nihilò minus extra ius petere potest. & nihilò minus debitor remanet obligatus ex promisso, licet contra eum agi non possit. ff. de condi. indebi. naturaliter. ff. de iudi. vix. sed si permitteret litem contestari, non opposita hac exceptione, postea eam opponere non posset, cùm sit declinatoria fori. C. de except. l. fin. Vbi autem paciscitur quis de non petendo, nullo modo remanet obligatus. intellige cum effectu. vnde etiã post litẽ contest. excipi poterit, cũ sit peremptoria, secundũ eũ. Hæc autẽ oĩa prosequere, vt sequenti distinctione. M. de Fano dixit q vbicunque exceptio peremptoria notoria est, ita q negari nõ põt, impedit litis cõtest. quia in notorijs ordo iudiciarius nõ requiritur. extra de iureiur. ad nostram. el. iij. ff. si quis cau. l. ij. de accu. ea quæ. ff. qui satisda. cog. l. si verò. §. qui pro rei qualitate. arg. tamen contra in præd. decret. exceptionis.

38 ¶ † Et, vt plenius instruaris, distingue: quia quædam peremptoria exceptio perimit naturalem obligationem tantùm: quædam ciuilem tantũ: quædã vtranque, & quædã neutrã. Naturalem tantũm perimit: vt ecce, aliquis me hæredem instituit, & legauit per minuta legata, quicquid est in hæreditate: & sic ego sum naturaliter obligatus ad soluendum legata, vt extra de solu. c. j. non tamen ciuiliter ad soluendum in solidum cũ beneficio legis Falcidię deducere valeam quartam partẽ: vt extra de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. C. de iur. & fact. ignor. cùm quis. C. ad leg. Falcid. error. Si igitur aliquis ex legatarijs me conueniat, petens quod legatum est in solutũ sibi dari: & ego excipiam nõ valere literã: quia tacuit q lex Falc. in legatis locũ haberet. nõ est hæc exceptio ante litis contesta. admittenda, quia non est de re finita: cũ sim in solidum naturaliter obligatus: & pro tribus partibus legati similiter naturaliter & ciuiliter: sed pro quarta quæ retineri potest beneficio legis Fal. naturaraliter tantũ, nõ ciuiliter. & ideo hæc excepio litis cõtest. non impediet. cum sim in omnibus naturaliter obligatus, vt iam dixi: licet pro quarta parte, quæ per legem Falcidiã detinetur, exceptionis beneficio illa naturalis obligatio elidatur.

39 ¶ † Ciuilem verò tantùm & non naturalem exceptio peremptoria perimit: vt cùm quis obligatus est naturaliter & ciuiliter, & liberatur per pactum de non petendo in perpetuum, seu per iuramentũ, per quod tollitur tantùm naturalis obligatio, & non ciuilis, vt iam dixi, & s. eo. §. j. & hæc similiter nõ impedit litis cõtest. quia nõ est de re finita, quantũ ad ciuilem obligationẽ quæ per pactũ, seu per iuramentũ non tollitur: sed ope exceptionis tñ eliditur. Instit. de except. §. præterea. & §. æquè si debitor. Alij tñ cõtra, vt s. de iuramẽto. aut. adhuc. j. dicet. ut versi. si quæras. Vtrãque autẽ perimit: vt cũ filiusfa. suscipit pecuniã mutuo, & se obligat p scripturã: & sic numeratione pecuniæ se obligat naturaliter, & per scripturã ciuiliter: postea tñ cõuenit corã delegato: proponit q nõ valet litera: quia tacitum fuit q super mutuo facto filiusfa. cui cõpetebat exceptio Macedo. impetraretur. certè nõ est exceptio admittẽda: quia nõ est de re finita: cùm sit naturaliter obligatus. ff. de cõdi. inde. frater à fratre. & etiã ciuiliter, si forsan peculiũ habeat. ff. ad mace. l. j. in fi. & l. seq. quare litis cõtesta. nõ debet

40 etiã impedire. ¶ † Est & alia, quę neutram perimit: obstat tamẽ agenti de facto: vt est solutio. Nam solutionis exceptio nõ perimit ciuilẽ neque naturalẽ: quia iam perempta est: quia solutione eius, quod debet, &c. Insti. qb. mod. tol. obl. in prin. & ideo quia per solutionẽ oĩs tollitur obligatio tam ciuilis q naturalis põt dici, hæc exceptio est de re finita, quare competit cõtra literas: & litis cõtesta. impedire põt, & debet: vt in præ. decre. exceptionis. ibi: de re finita, & eadem etiã in appellatione vt s. eod. §. j.

41 ¶ † Rursus notandum est q vbi peremptoria exceptio contingit negotiũ principale, nõ impeditur litis cõtestatio, nisi vbi excipit de re iudicata, vel trãsacta, vel finita: vt in præ. decre. exceptiõis. quod verum est, qñ ita cõtingit negotiũ principale, q non literas: vnde bene dixisset tantũ.

42 ¶ † Si enim tangeret simul negotiũ: & literas tunc posset excipi contra literas: & impediret litis contest. vt patet in eo, qui impetrauit literas beneficiales, contra quas excipitur q non valet: quia tacuit numerũ iuramento firmatũ, & huiusmodi. Hæc enim exceptio debet admitti contra literas: & impedict litis contest. vt extra, de rescri. cõstitutus. & dixi plenè s. ver. sed quæro de exceptionibus. Videtur ergo hic iterũ distinguendũ ad huius materiæ notitiã pleniorẽ. Vnde dic. nam aut oritur actio ex ipso rescriptio: vt in exemplo proximè proposito: & tunc exceptio elidit literas: & litis cõtesta. impedit & retardat: vt in eo. c. cõstitutus. Aut nõ oritur actio ex rescripto, sed impetrauit rescriptũ super actione ante cõpetenti: & tũc subdistingue: quia si excipitur cõtra literas: aut proponitur contra eas exceptio declinatoria iudicij, aut dilatoria solutionis, aut peremptoria. Si declinatoria iudicij, hæc literas elidit, & litis cõtest. impedit. Exemplũ habes extra, de re iudic. inter monasteriũ. Si dilatoria solutionis, hæc contra literas nõ admittitur, nec litis contest. impedit: vt probatum est s. § proxi. in prin. Si verò peremptoria: tunc iterũ subdistingue, quia aut illa exceptio est de re iudicata, vel finita, vel transacta: & tunc cõtra literas admittitur. & litis contest. impedit, vt s. ostensum est. Aut nõ est de illis: & tũc non est cõtra literas admittenda: nec per ea est litis cõtest. retractanda, licet sit peremptoria: quia perimit obligationẽ naturalem tantũ, vel ciuilẽ tantùm, vel vtranque: vt dixi s. ver. & vt plenius.

43 ¶ Si quæras quæ sit ratio diuersitatis, quare exceptio peremptoria, quæ est de re iudicata, vel transacta, vel finita contra rescriptũ competit: & litis cõtesta. impedit: & nõ aliæ exceptiones: vt in præ. decre. exceptionis. Rñ. quia ex quo semel fuit controuersia, & est sñia lata: nõ vult princeps per suũ rescriptũ lites sopitas iterũ resuscitari. extra, de rescrip. nonnulli. C. senten. rescin. non pos. l. fin. Nam actio semel extincta amplius nõ reuiuiscit. de cõse. dist. iiij. quæris. Item si aliàs fuit controuersia, & de ea fuit transactũ: non vult princeps per suum rescriptum lites, vel causas trãsactionibus legitimis sopitas, per suas literas suscitari. C. de transac. causas. extra, de deci. ex multiplici. idem est si res finita sit: quia sublata est oĩs obligatio, ex qua, vel super qua rescriptũ possit impetrari: & ideo non est mirũ, ex quo nulla competit actio, si contra literas talis exceptio proponatur. extra, de rescri. nõnulli. §. sunt & alij. & c. si. In alijs autẽ peremptorijs, sicut est pactum de non petendo, & exceptio Macedoniani, & similes, non põt dici q cõpetat actio. cùm remaneat etiã post pactũ naturalis obligatio: & quandoque etiã subsit ciuilis, & naturalis: licet per exceptionẽ peremptoriã possit excludi: vt s. ver. & vt plenius. quę etiã exceptiones cõpetunt. licet nunquã illæ actiones in iudicium fuerint deductæ: vnde nõ dicitur lis sopita suscitari, sed potius de nouo intẽtari, quæ põt per exceptionẽ excludi, suo loco, & tẽpore proponenda: & cùm talis exceptio dicatur actionis exclusio: vt ff. de except. l. ij. in prin. si contra literas proponeretur, iam extorqueretur ad id, quod nõ cõpetit: quia eliderec potius literas, q propositã excluderet actionẽ.

44 ¶ † Item si petitione proposita dicat aliquis: nõ teneor rñdere, quia fecisti pactũ de nõ petendo. non est audiendus: quia proponit eã ad id, ad quod nõ competit, s. cõtra petitionẽ, vt eã differat, siue declinet, & non cõtra actionẽ, contra quã est exceptio peremptoria proponenda, vt eã excludat. ad quod cõpetit talis exceptio: quia exceptio est actionis exclusio: vt s. & ideo dicit prædi. decre. exceptionis q talis exceptio nõ impedit litis contest. quia vt dictũ est, nõ cõpetit contra literas, sed cõtra petitionem propositã. Hæc ergo est ratio, quare peremptoriæ non impediũt litis contesta. nec fiunt inter dilatorias proponendæ: vt dixi s. §. proxi. ver. hoc quoque notandũ. Sed si proponatur contra actionẽ propositam: vt si peto decem ex causa mutui: tu respondes, nõ teneor tibi: quia fecisti mihi pactũ de non petendo. hoc bene proponis: quia opponis actioni, & est litis contesta. facienda. & sic potest intelligi q per exceptionẽ peremptoriam propositam fiat litis contestatio. extra, de dolo & contu. prour. & de appella. cùm causa. m. de quo dic vt j. de lit. contestatione. §. nunc dicamus. versicu. sed nunquid per exceptionem.

45 ¶ † Sed quæris an exceptio iurisdictionis impediat litis cõtestationem

& sit cōtra literas admittenda: distingue, quia si excipiat de iuramēto agētis, qa iurauit q amplius nō peteret: admittēda est propter periculū animę, ne via periurijs aperiatur: vt in cōcor. quæ sunt. vers. sed quæro de excep. in fi. Si autē excipiat de iuramēto rei à iudice delato, quia dicit q iuramētū fuit sibi à iudice delatū, & iurauit q nil debeat: nō videt exceptio admittēda ante lit. cōtesta. cōtra literas: quia huiusmodi iuramētū tollit tm̄ naturalē obligationē, sed nō ciuilē: imò remanet ciuiliter obligat⁹: vt s. dictū est. Vel dic, & melius, q recipi debet exceptio, præsertim si à parte reo delatū sit iusiurandū: qa tale iuramētū instar trāsactionis habet maiorē authoritatē, q̄ res iudicata: vt ff. de iureiu. l. ij. & qa ōis cōtrouersiæ finis est iuramētum: vt extra, co. sit ep̄s. scd̄m magistrū Pet. de Sam. qui author est proximæ distinctiōis, quæ nihil aliud cātat quàm qd̄ s. præscripsimus.

46 ¶ † Hoc quoq; notandū est, q cōtra exceptionē rei iudic. pōt opponi q nō fuit iudex, qui eā tulit. Contra transactionē verò q dolo facta fuit, vel q negotiū nō fuit legitimè finitū cōtra præscriptionē, etiā q fuit interrupta, & similia. ff. ad Tertul. l. j. in fi. ff. de verb. sig. trāsacta. & l. seq. Ista eīm præiudicialia sunt, & prius tractāda. extra, de ordi. cog. tuā. vel scd̄m dn̄. meū, vtriusq; partis testes admittent, vbi simul cōcurrunt exceptio, & oppositio, sicut præscriptio, & interruptio. qd̄ dic prout ipse not. in præ. c. exceptionis. De hac exceptione vide j. de sen. §. nūc de effectu. ver. itē pone.

47 ¶ † Sed quærit qualiter pronunciabit super huiusmodi peremptorijs ante litis cōtest. probatis, contra quas nil extitit replicatū. Nō enim videt q pronūciabit sup principali, cùm nō sit sup eo lis cōtesta. ar. ff. de iud. de qua re. extra, de cau. pos. & proprie. cùm sup. in fi. vnde scd̄m Bart. nō pronūciabit sup principali, sed super exceptiōe rei iudic. vel transactionis, vel negotij finiti, de quo actū est. quod sic fiet. Dabit enim exceptio in scriptis: vt extra, de proba. qm̄ contra. cuius scripturæ forma talis erit.

48 ❧ † FORMA proponēdi exceptionē perēptoriam: Corā vobis dn̄e iudex excipiendo propono ego talis, contra petitionē talis, in qua petijt talem rem à me: dicēs eam ad se pertinere, q alia vice coram tali iudice super hoc inter nos extitit litigatū: & ab eo cōtrariā sententiā diffinitiuā reportauit, à qua non extitit appellatū: vel illa quæstio fuit per transactionē legitimè sopita: vel quæstio est finita: iudex verò hoc modo pronūciabit secundùm Ber.

❧ FORMA. Quia nobis cōstat q super eo q talis petijt, sibi obstat exceptio rei iudicatæ, à qua nō fuit appellatum, vel trāsactionis, vel negotij finiti diffinitiuè pronūciamus, dictū talē super prædicta petitione nō esse vlterius audiendū, sibi super hoc perpetuū silentiū imponēdo: vt extra, de accus. veniens. §. fi. sed illud loquit in accusatore, cui etiam obstat similis exceptio. hic aūt loquimur qn̄ cōtra rescriptū talis exceptio proponit: vt patet in superioribus. & ideo dicūt quidā. quibus idē Ber. assentit. sufficere in tali casu pronūciare nō valere tale rescriptum aduersariū in expēsis condēnari. extra, de rescrip. c. fi. & c. dispendia. eo. tit. lib. vj. Præterea in præmissa forma fit pronunciatio super principali. Vnde tertij alijs verbis retentis nō ponunt verba illa, sibi super hoc perpetuū silentium imponēdo. Ros. autē dicit[a] q iudex in sua pronūciatione faciet legi libellum in principali oblatū. & dicit sic.

❧ FORMA. cū reus cōtra prædictā petitionē, talē exceptionē ꝑposuerit, & datis sibi inducijs eam sufficiēter ꝓbauerit: actorē nō admitto ad agēdū, & nō admittēdū fore pronūcio. ff. de iu. ff. Statiū Flor⁹. §. Cornelio. ff. ad Mace. l. j. §. si pēdeat. Tuti⁹ est ergo quod præmissæ exceptiōes proponantur post lit. cōte. vt dixi s. versi. vt autē hoc. ¶ Qualiter aūt pronūciabit dilatoria exceptio probata. dicet j. §. proxi. ¶ Si autem renunciauerit quis omnibus exceptionibus, vide j. §. proxi. ver. cæterum[b].

a ¶ Dicit. cuius dictum placet, vt scripsi in decret. exceptionis. super glos. sufficiebat. qd̄ intelligo, qn̄ simpliciter & dilatoria & in vim dilatoriæ ꝓposita est, vt dixi s. de dila. §. j. sup ver. item quæritur.

b ¶ Cæterū. Ibi plena remissio de materia.

SVMMARIVM.

1 ☞ Ex breui verborum mutatione, multùm mutatur effectus.

2 Reus in excipiendo fit actor, quia affirmatiua exceptionis propositio, requirit probationem. & nu. 18.

3 Exceptionem peremptoriam purè proponēs, actoris quodam modo fundat intentionem.

4 Forma rñdendi, vbi de actoris intentione, vel eius probatione dubitatur.

5 Dote per dolū promissa, an per talē promissionē possit actio quædā oriri.

6 Exceptionem præscriptionis, vel vsucapionis proponens, an de actoris intentione confiteri videatur.

7 Litis contestatio an per solam confessionem oriatur.

8 Reo, cui peremptoria exceptio competit, negāte se teneri, an si post litem contestatam velit eam proponere, audietur.

9 Reo peremptoriam exceptionem proponente, si in eius probatione deficiat, an & qualiter sit condemnandus.

10 Literarū obligatio super exceptione nō numeratæ pecuniæ, quæ dicatur.

11 Debitore negante sibi pecuniam fuisse numeratam, si creditor contrariū probat, postea autem debitor dicit se soluisse, an audietur.

12 Creditore nihil sibi deberi asserente, credendum est.

13 Exceptiones aliquæ competunt vni, quæ non alteri.

14 Aduocatus in proponendo declinatorias iudicij, quem ordinem obseruare debeat.

15 Reo nullam exceptionem habente, nec cōtra iurisdictionem, nec ex persona iudicis, quæ alias poterit opponere.

16 Forma proponendi dilatorias exceptiones.

17 Nominatim, qualiter debeat quis in iudicio protestari.

19 Recusatio in iudicio facta qualiter sit sufficiens, & admittenda.

20 Reus non valens ex aliqua causa iudicem recusare, quomodo aliter se habere debeat.

21 Forma excipiendi in causa excommunicationis, quæ sit.
Exceptio excommunicationis, nō est sine causæ expressione admittēda.

22 Excōicatio minor non repellit à iudicio: nec à fidelium participatione.

23 Exceptionibus in iudicio propositis, qua forma notarius eas scribere habeat.

24 Dilatoria solutionis, vel peremptoria in iudicio proposita, sub qua forma scribetur à notario.

25 Iudicem exasperare, fatuum est.

26 Iudex legitimas exceptiones non admittens, est puniendus.

27 Iudice nec recipiente, nec repellente exceptiones, quid sit agendum.

28 Appellari an possit à iudice seculari propter exceptiones non admissas.

29 Iudex qualiter se debeat habere, vbi exceptione proposita, & nō admissa pars appellaret.

30 Forma pronunciationis iudicialis, vbi iudex adueniēte termino, videt exceptionem propositam esse probatam.

31 Exceptiōe in iudicio proposita, nec probata, qualiter pronūciabit iudex.

32 Reo non valente, vel nolente quod obicit in iudicio probare, quomodo iudex habeat pronunciare.

33 Condemnatio, an & quomodo possit ante taxationem fieri.

34 Iudex nulla interlocutione, debet ante pronunciationem pandere quid sentiat.

35 Sententia sub incerto prolata, quomodo poterit certificari.

36 Forma pronunciandi generaliter. & super qualibet exceptione.

37 Iudex videns se malè interlocutum fuisse, vel malè processisse, an poterit suam interlocutoriam, vel quod fecit reuocare.

38 Reuocatio grauaminis ad cuius, vel quorum notitiam debeat peruenire.

39 Reuocatio grauaminis quot modis, & qualiter per iudices fieri possit.

40 Papa suam sententiam iniustè latam corrigere debet.

41 Reuocatio grauaminis, vbi de ea dubitat iudex, si sit grauamen, vel nō, sub qua forma fiat.

42 Forma literarum à iudice fiendarum, vbi appellans absens sit in reuocatione grauaminis.

43 Altero contrariorum electo, alteri renunciatum esse videtur.

44 Iudex an possit interlocutoriam pro me contra te latam, à quo non appellasti, post decem dies reuocare.

45 Appellatione facta ab interlocutoria. si in causa appellationis datus est iudex, qui citauit partes, & ad alia processit, an à primo iudice poterit grauamen reuocari.

46 Exceptiones peremptoriæ rei cohærentes, vel etiam dilatoriæ, à quibus, & quo casu proponantur.

47 Hæredi, aut fideiussori, an possint exceptiones competere, in eo quod est personale.
Exceptiones an possint contra paciscentes opponi.

48 Exceptionibus pluribus, etiam diuersis, vti nemo prohibetur.

49 Exceptiones peremptoriæ an sint perpetuæ.
Temporalia ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum.

50 Aduocatus timens de principali qualiter habeat sibi præcaueri.

51 Doctrina mala, testis est malitiæ doctoris.
Natura humana prona est ad malum, imitatrixq; vitiorum, libentiusq; malam, q̄ bonam doctrinam amplectitur.

52 Culpa pari censetur vitiari, qui & prohibita studet: & ea docet.

53 Doctor malus, quoties docet q auditoribus non cōuenit, toties sermo malus de ore suo proferre dicitur, ad auditorum corruptionem.

54 Frustratoriè appellans, in expēsis legitimis est cōdemnandus.

55 Mali gaudent malis, & exultant in rebus pessimis: & cùm iniquè agunt, à similibus benedicuntur. Rustici garrulitatē authoritatem putant, eaq; decipiuntur, & vincuntur.

56 Plures sunt exceptiones quàm actiones: nec est reperire actionem, aut interdictum, q aliquā, vel aliquas non recipiat exceptiones.

57 Remedijs in iudicio deficientibus quomodo cautè sit prouidendum.

Exceptio, sicut & actio, quandoque ineptè proponitur.

VISO Quādo exceptiones opponantur, quia exceptio, sicut & actio, quādoque ineptè proponitur: vt ff. de iu. l. j. Labeo. ideo videamus qualiter, & a qbus, & quo ordine opponātur. Ad quod primò in genere sciēdum est[a] q aduocatus rei aduertere debet diligēter, qbus verbis cōcipiet exceptionem: nā potest in hoc de facili errare: vt in præ. §. Labeo. quod patet ex eo. nā lex cōcipit verba exceptionis & replicationis. ff. de procu. q proprio. §. fi. & l. seq. ff. de act. emp. & vē. l. j. in prin. & l. pendente vindemia. extra, de exce. dilecti. de iudi. exhibita. & c. examinata. ff. q po. in pign. ha. creditor. respō. j. ff. de cur. furio. l. cōsilio. §. j. quod patet etiā. nam aliud est dicere, nō habes mādatū: & aliud, dubito verū habeas mādatū: vt no. j. de satisd. §. viso. & aliud est dicere, tu nō es maior. & aliud, tu es minor: vt no. suprà, de actore. propè prin. † Quia vis facienda est in ordine verborum: vt xliij. di. sit rector. in fi. & xxxj. di. omnino. Ex breui enim mutatione verborū multū mutatur effectus: vt iij. q. vij. in grauibus. & c. iudicet. ff. de verb. sig. natura cauillationis. ¶ † Hinc est q si affirmatiuè proponatur exceptio proponens debet eam probare: qa reus in excipiendo fit actor. ff. de except. l. j. ff. de proba. in exceptionibus. nisi cùm opponitur exceptio nō numeratæ pecuniæ, vel dotis: vt infra dicā. secus si negatiuè, vt dixi suprà, §. j. nūc vidēdū. ver. licet autē secūdum. & dixit etiā Pileus[b] q reus sic potest respōdere libello, q onerabit semper actorē probatione: & ipse ad probationē exceptionis interim admittetur: vtpote nō negādo vel inficiādo præcisè intētionē actoris: sed respōdēdo sic, nō credo verū esse quod dicis: vel inde dubito. C. de excep. si qdē.[c] & sic postmodū poterit vti exceptionibus, quæ actionibus institutis obijciūtur, & eas probare: vt j. ver. sed nunquid. Si verò reus præcisè negaret, & actor suā intētionē probaret, nō posset postea vti reus exceptione: vt j. ver. est igitur. & seq.[d] quod colligitur C. de nō nume. pecu. aut. cōtra q propriā. quod dicitur generale esse in omnibus exceptionib quod ibi dicitur.[e] Tu ergo aduocate rei[f] nota: nā si cōfidis actorē in sua intētione deficere: nullā pponas exceptionē: vt C. de excep. si qdē. in prin. sed tātùm de facto itūc excipit, sicut de facto solùm agitur: puta si agatur ex nudo pacto. C. de trāsac. vbi pactū. C. de cōtrahē. & cō. stip. nūquid. in princ. vel cum agitur ex turpi promissione. vel ex ea causa, ex qua nō datur actio ff. de ver. obl. generaliter. & l. stipulatio hoc modo cōcepta. ff. quarum rerū act. non datur. l. j. §. orandę. licet sine actione nemo experiatur. ff. de admi. tu. qties. §. itē si tēporali. ff. de neg. gest. si pupill. §. j. Sed tūc nō dicitur exceptio ppriè, sed defensio: quia exceptio est actiōis exclusio. ff. de excep. l. ij. i prin. Insti. eo. in princ. vbi ergo nulla est actio, locū nō habet exceptio. ¶ † Est igit valde periculosum, exceptionē peremptoriā purè pponere: qa q eā purè pponit, actoris quodā modo fundat intētionē:[g] ita q si exceptionē nō pbauerit, cōdēnabitur eidē. ff. de probat. in exceptionibus. rū. j. & iam dicā. Fallit tamē hoc in exceptionibus nō numeratæ pecuniæ, & nō numeratæ dotis: qbus legitimè obiectis inter legale tēpus, nō incūbit necessitas pbādi opponēti. C. de nō nu. pec. l. j. & iij.[h] C. de dote cau. l. j. & l. si aut. quod locū. ¶ † Si verò dubitas de intentione actoris, vel de eius pbatiōe: dicit Vber. de Bonacurso[i] psonali actiōe sic respōdēdū esse:

FORMA. Non credo aliqd me actori debere. & si ostenderet, ex nunc propono exceptionem rei iudicatæ, vel pacti de non petendo, & huiusmodi. similiter fiet & in reali: quia dicet, nō credo me teneri ad restituendum id, quod à me petis. & si ostēderis rem, quam à me petis, esse vel fuisse tuā, obijcio præscriptionem, vel vsucapionem,[k] vel aliam peremptoriam conpetentem. Et q sic sob cōditione sit proponenda, probatur C. de excep. si qdem. §. fi. nec taliter proponendo, seu cōditionaliter excipiēdo, videtur cōfiteri de intētione aduersarij. ff. eo. l. nō vtiq;. extra, eo. c. cùm venerabilis. nec mētiri: quia mēdaciū punitur. C. de nō nu pe. aut. contra q propriā. vbi autē purè opponitur, videtur excipiēs fundare, & cōfiteri intētionē actoris. pponēdo exceptionē, nisi eam probet apertè, vt iam dixi: & probatur ff. de rei vē. officiū. ff. de cōfes. certū. §. sed & si fundū. quod clarè patet in eo, q dolo, vel aliter, quàm putat, obligat est ff. de inuti. stipu. dolo. & ff. de ver. obl. si qs cōditionaliter. Nam obijciēdo exceptionē doli, fatetur se obligatū: & sic fundat actoris intētionē, nisi pbet dolū in pmissione intercessisse: vt ff. de prob. quoties. §. q dolo. & idē in exceptiōe pacti & iurisiurandi, & alijs. & vide j. de positio. §. x. ver. sed pone, lite. ¶ † Licet hoc fallit in dote pmissa p dolū, ex qua pmissiōe nulla actio oriri pōt. ff. qd met causa. si mulier. §. si dos. ¶ † Sed & opponēdo exceptionē pscriptionis, q cuilibet obstat, vel vsucapiōis, nō videtur qs de intētione actoris cōfiteri, secūdùm Vber. de Bonacurso, & Vber. de Bo. qa dico iustū titulū à nō dño, quē putabā dñm, me habere. & me bonafide p cōtinuū triēniū, vel decēniū possedisse: q in vsucapione & præscriptiōe lōgi tēporis exigūtur. C. de vsuca. trāsfor. l. vnica. & Instit. de vsusca. i pri. i tricēnali nō exigitur titul, siue causa: vt no. C. de præscrip xxx. an. si qs emptiōis. Vbi ergo cōditionaliter perēptoria exceptio pponitur, nō vincet actor, nisi fundet, seu pbet intētionē suā: nre etiā ea fundata, si reus pbet intētionē. vbi vero purè pponitur, statim ex hoc actoris est fundata intētio. vnde vincet sine alia pbatiōe: nisi reus pbet exceptionē: nisi fortè diceret, has oppono exceptiōes, saluo iure meo: qa dico me fuisse absolutum. & sic actor debet pbare: qa ei, q dicit, & c. ff. de pba. l. ij. vj. q. vlt. actor. secūdùm Vber. de Bob. hodie tamē ferè cōmuniter petitio simpliciter negatur, & exceptio purè pponitur. nec aduocati multi hāc subtilitatem aduertūt: q tamē diligēter est aduertēda. Papa no. i præ. decr. c. cùm venerabilis. q excipiēs de pmutatiōe, nō videtur cōfiteri rē fuisse pmutātis: sed pmutātē nō posse cōtra pmutationē venire, vel rē permutatā repetere. Tuti tamē est, vt dicit, si sic dicatur: dico q res non est, vel nō fuit tua: sed & si tua fuisset, ex causa pmotatiōis in me trāstulisti: vt in præ. l. si qdē. ¶ † Sed nunqd p præ. cōditionalē respōsionē fit litis contestatio?[l] Puto q sic: vt habetur in præ. decre. cùm venerabilis. licet Ber. ibi no. cōtrariū. & dicā j. de lit. cōte. §. nūc dicamus. versic. illud etiā. sed & vbi purè pponitur exceptio perēptoria, dixit Vber. de Bona.[m] nō fieri litis cōtestationem principaliter sup actoris intētiōe, sed sup exceptione: qa actoris intētionē cōfitetur, & p cōfessionē nō fit litis cōtestatio. De hoc dicā in eo. §. versi. sed si re. ¶ † Quid si re, cui perēptoria exceptio cōpetit, negat se simpliciter teneri:[n] nunqd post litē cōtestatā volēs eā pponere audietur? Arg. q nō, in aut. de triē. & semis. §. studiū. C. de nō nume. pec. aut. cōtra q propriā. ff. de re iud. sed hoc ita. §. fin. extra, de pba. p tuas. Vber. de Bona.[o] dicit cōtra, argu. C. sententiā, rescindi nō pos. ad perēptorias. sed aduocatus faciat q reus protestetur eā de nouo ad eius notitiā peruenisse: ne eā pponēdo simpliciter videatur cōtrari sibi esse: & ne iudex reum reputet mēdacem, vel variantem, nec de cætero fidem adhibeat dictis eius, eo quòd id quod simpliciter negauit in

[a] ¶ Sciēdū est. verba sunt Vber. de Bochar. mihi xij. vers. sed in genere dico tibi.

[b] ¶ Pile. Vbi suprà vltra mediū. versi. itē pōt reus sic. & cōcor. V in. j. vers. sed qd si debitor.

[c] ¶ Si quidē. Exprimit Pile quo tex. illi legis hoc pbat ibi nā si de intētione dubitas, &c.

[d] ¶ Et seq. Vide supra §. pxi. ver. sed nūquid. & remissionē, q ibi est i fi. & j. ver. & nota.

[e] ¶ Dicitur. Dixit Pileus: qdā dicūt speciale est qd ibi dicitur. qd nō credo. subditq; fortè aliquid est ibi speciale quo ad pœnam inficiātis quasi non sit q quo ad potestatē asserēdi cōtrariū primo dicto, sit ibi aliqd speciale. To dic vt not. de re iu. null pluribus. lib. vj. & ff. eo. titulo. nemo ex his. & vide infra versi. qd si debitor. & quod statim subdam.

[f] ¶ Rei. secundùm Vbertū de Bo. cuius est totū qd sequitur vsq; ibi: nisi fortè diceret. & hęc i tit. de perēptorijs exceptionibus. versi. animaduertat.

[g] ¶ Intētionē. Hoc est falsum vt patet de regul. iur. exceptionē. lib. vj. Cuius regulę triplex ratio est: vt ibi no. Item certū est, q peremptoria nō sit lit. cōtest. c. ij. libr. vj. qd itellige, si pponēs stet in mētis exceptiōis: vt ibi not. i gl. antepe. Vnū noca qa æqtas, q mouit hic tenētes, nō succūbet: qa si non operatur exceptiōis pposítio: cōsequetur agēs p respōsionē ad positiōes suas, quas ad faciliorē expeditionē litiū p confessionē partiū, vsos lōgęus i causis adinuenit: vt in clem. de ver. sig. sępe. ver. & qa. ADDE quod Abba. i c. venerabilis. reprobās opi. Bar. i l. nō vtiq;. tenet opi. gl. i regula, exceptionē. de reg. iur. & i d. c. cùm venerabilis. s. quòd solùm excipiēdo nō sibi pīudicat ppones exceptionē. Et hāc opi. tenet Inn. ibi, & Bal. i l. decē. de ver. obli. Lud. tamē Ro. cōs. lxxvij. tenet q obijciens exceptionē cōpēsationis videtur fateri debitū, vt tenet Dyn. in c. nullus pluribus.

ADDITIO. ¶ Adde Bald. in l. cùm Papinianus. C. de sen. & inter. om. iu. i pe. col. ver. itē dicit. vbi an opponēs exceptionē cōpēsatiōis videatur fateri debitū. & qd si reconueniat. & eundē Bald. consil. xxxiij. incip. verba instrumēti. col. fi. ver. quęstio. in primo vo. vbi an cōpēsatio sit ppriè pbatio. Hēri. Ferrā.

[h] ¶ L. j. & iij. q incipit, si ex cautione. & ibi de hoc p gl. & Cy. & vide qd scripsi de solu. c. fi. in ma. glos. ver. nec mireris.

[i] ¶ Vber. de Bona. vbi s. dixi cōtra cū filia, q docēt mētiri. vide qd dixi de testi. ex tenore. sup iij. glo. & no. de cōfes. c. j. lib. vj. i j. gl. versi. scire debes.

[k] ¶ Vsucapionē. Nō video q exceptio præscriptionis, vel vsuscapionis includat aliquod ius agēti, vt statim sequtur. & sic in his nō est necessariū hoc cōsiliū, nisi diceret re pscripsi cōtra te. & sic loqtur qd not. in regula, excep. superius allega.

[l] ¶ Lit. cōtest. Vide quod dixi s. ver. proxi. in prin.

[m] ¶ Vber. de Bona. vbi s. versi. vbi aūt.

[n] ¶ Teneri. In hac forma non est expediens consilium Vberti, de quo sequitur, q procederet quando negasset mutuum, vel cōtractum. Constat autē eum, cui peremptoria competit, non teneri. de reg. iur. l. non est in mora. lib. vj.

[o] ¶ Vbert. de Bona. vbi s. in fin.

uit, postea excipiendo confiteri videtur, vt prædixi. ff. de vent. inspicien. l. j. circa princ. ff. de inter. ac. de ætate. §. ex causa. extra vt ec. bñ. c. vnico. ff. du iureiu. si duo patroni. rñ. j. & ar. ff. de re milit. nõ oẽs. §. à barbaris[a]. Qualiter aũt proponãtur exceptiones peréptoriæ litis cõtest. impedientes: & qualiter eis probatis iudex pronunciabit: dixi suprà §. proxi. ad fi. ¶ †Illud quoq; nõ est ignorandũ, q si reus proponat peremptoriã exceptionẽ: licet deficiat in eius probatione, nõ tñ condẽnabitur, nisi actor suã probet intentionẽ: vt extra de exce. cũ venerabilis. vbi licet pc. monasterij defecissẽt i pbatiõe ppositæ exceptionis, tñ monasteriũ nõ fuit cõdẽnatũ: quia eps nõ pbauit suã ĩtẽtionẽ. habet enĩ tũc locũ regula illa, actore non probante &c. extra de causa pos. & proprie. cũ ecclesia. extra de iureiuran. c. fin. ¶ †Super exceptione nõ numer. pecu. notandũ est q literarũ obligatio dicitur, quoties quis spe futuri mutui, vel futuræ numerationis, cõfitetur se pecuniam recepisse mutuo, quã in veritate non recepit, sed solam cautionem fecit aduersario suo: quo casu debet exceptionem non numeratæ pecuniæ intra bienniũ opponere[b]. Hæc probãtur Insti. de litera. obliga. C. de nõ nume. pec. in cõtractib⁹. C. de epis. audi. si præsens. in aut. col. vij. de ṗpe nõ solu. pecu. nisi forte in instrũ cautionis cõfessus fuisset se mutuũ accepisse, & etiã reddere promisisset: quo casu exceptio in factũ proponitur. C. de nõ nu. pecu. cũ vltra. Debet autẽ hæc excep. proponi præsente eo, cõtra quẽ proponitur, & in scriptis, & apud iudicẽ in præsentia testium rogatorum, hoc modo:

FORMA. Ego A. dico q cõfessio, qua cõfessus fui me recepisse à te decẽ mutuo, facta fuit spe futuræ numerationis, q̃ nõ intercessit: ideoq; ppono exceptionẽ nõ numeratæ pec. vel exceptionẽ in factũ, cõtra cautionẽ prædictã: quã ego ipse, vel etiã talis tabellio scripsit[c]. Idem quoq; iuris est in exceptione nõ solutæ dotis, licet sit diuersitas in tẽpore: quia si matrimoniũ minus duob⁹ annis durauit: regulariter opponit̃ hæc exceptio intra annũ soluto matr. Si autẽ durauit vltra bienniũ: nõ tñ vltra decenniũ põt opponi intra tres mẽses post solutum matrimoniũ. Si verò durauit vltra decẽnium: tunc exceptio nõ opponit̃. C. de dot. caut. non nu. l. vlt. aut. qđ locũ. Fallit hoc in minore. vt C. de tẽ. i inte. resti. aut. si minor[d]. ¶ †Sed quid si debitor negat sibi pecuniã numeratã fuisse, creditor verò contrarium probat, quod facere debet: vt C. de pba. l. j. nunqd debitor volẽs postmodũ dicere se soluisse est audiẽdus? videt̃ q nõ: vt in hoc puniat̃ ppter mẽdacium. ar. ff. de rei ven. l. fi. & in aut. coll. iij. de triẽ. & se. §. illud quoq;. C. qui po. in pig. hab. aut. itẽ si possessor. extra de solu. c. fi. C. de non nu. pec. aut. cõtra q propriã. Instit. de fideicõ. hær. §. fi. Iam enĩ cõfitetur se pecuniã recepisse, quod prius negauerat: ideoq; nõ videt̃ audiendus, tanq; contrarius sibi ipsi. extra de proba. p tuas. de app. sollicitudinẽ. vt ec. bene, vt nostrũ. C. de non nu. pec. generaliter cõtra. quia nemo prohibet̃ pluribus exceptionib⁹ etiã cõtrarijs vti. ff. de regu. iur. nemo. extra de præscri. veniẽs. & ar. ad hoc ff. de prob. cũ de indebito. in princ. Potest dici secundũ Vber.[e] q si ex ppria scriptura, seu ex proprio facto conuenitur,[f] nõ est audiẽdus: vt i primis cõcor. Si aũt ex scriptura, vel facto patris, vel alterius: tũc audiat̃: vt in cõtrarijs. arg. ad hoc i pre. l. gñaliter. & facit hoc quod not. s. depositi. §. octauo. ver. sed secundũ. ¶ Vincẽ. autẽ no. extra de solu. c. fi. q reus debet cautè rñdere, & nõ præcisè negare. debet enĩ respõdere, dubito, vel nõ credo me ad idẽ teneri. et postea poterit respondere actionib⁹, & vti exceptionib⁹. C. de proba. si quidẽ. nec enĩ tenet̃ semper præcisè negare, sed põt rñdere, dubito. arg. ff. de pet. hære. si debitor. qđ dic vt s. depoṡi. §. sed nunqd. & sic cauta est rñsio: & magis fatigabitur aduersarius secũdum eum, supra prope prin. huius §.[g] ¶ †Sed quid ecõuerso. pone enĩ q C. obligauerit se pro decem, qui paratus est soluere: sed eũm creditor hoc inficietur. T. debitor eũm super restitutione pignoris vocat in iudicium & corã iudice consignat, & deponit illa decẽ, pro- ceditur in causa: & creditor negat per iuramẽtum se mutuasse, & pignus se recepisse: debitor verò sufficiẽter probat intẽtionem suã: ideoq; creditor cõdemnatur ei ad pignoris restitutionẽ: nũc quæritur qd fiet de illis decẽ, quæ sunt deposita penes iudicẽ. nõ enim videtur dãda creditori: cùm iuratus dixerit sibi debita nõ esse: & sic omnis obligatio videtur sublata esse: vt s. in prin. huius titu. nec inuito beneficiũ cõfertur. lxxiiij. dist. gesta. Itẽ nec debitori: cùm in causa iurauerit, & publicè cõfessus fuerit se illã pecuniã debere, & sic suã nõ esse: p cõsequẽs, alteri[a]. ff. de pecu. Pomponius. §. sed & si is. ideoque videtur fiscũ debere ipsam retinere. sed sub iudice lis est. ¶ †Item aduocate actoris, cõsidera[h] an reus sit talis persona, cui cõpetit exceptio. Quędã enim cõpetũt vni, quę nõ alij: puta lenocinij, quę competit libero, & nõ seruo: q si dubiũ sit an psona sit idonea, de hoc prius quærendũ est. C. de adul. quoniã. Excõmunicato aũt bene cõpetũt dilatorię, & perẽptorię in defendẽdo, nõ in agẽdo, vel recõueniẽdo. extra, de excep. cùm inter. & c. fi. de iud. intelleximus. ¶ Et nota q qdã cõsulunt ne exceptionẽ perẽptoriã ppονas, donec videris dicta testiũ ab aduersario tuo pductorũ: q si bene pbauerit, cõfestim eam ppονas: alioquin nõ est proponẽda. arg. in his, quę no. s. versi. tu ergo. s. de teste. §. qualiter. versi. sed opponitur.[i] ¶ †Porrò in pponẽdo declinatorias iudicij, diligẽs aduocatus hunc ordinẽ obseruabit: vt si qua reo ex ipsa iurisdictione cõpetit, illã prius pponat: puta nõ es iudex meus. extra. de iudi. at si. vt quia cleric⁹ vocatur ad iudicium seculare. extra, de fo. cõpe. si diligẽti. vel aliqs ad iudicẽ nõ suũ. xj. q. j. in clericorũ. & similia. Hæc ergo est proponẽda. nã si ea omissa accederetur ad alias, in iurisdictionẽ iudicis cõsentire videtur. C. de iuris. om. iud. l. j. vnde postmodũ nõ potest ad eam qs vlterius redire. C. de iud. sancimus. in fin. quod intellige si sciẽter omittatur. secus si ignorãter. ff. de iurisd. om. iud. si per errorẽ. ¶ Hac verò deficiente, vide si competat aliqua ex persona iudicis, vt quia est suspectus, vel seruus, vel infamis, vel excõmunicatus, & sic de alijs. §. j. ver. dilatoriæ. & inter omnes dilatorias dicũt magistri illã de suspecto proponẽdã. quod dic vt s. de trãsac. §. fi. autẽ. Sed ego dico primò ponẽdã secundum ad radicem, s. ad iurisdictionẽ: vt iij. q. vj. §. exceptio. & j. dicetur.[k] ¶ †Quòd si reus nullã habet exceptionẽ, nec cõtra iurisdictionẽ, nec ex persona iudicis opponat, si habet cõtra rescriptum, quæ multæ sunt, inter quas possunt esse aliquę ad iurisdictionẽ pertinẽtes: puta q sunt obtẽtæ per falsi suggestionem, vel veri suppressionem, & huiusmodi. ¶ Quòd si nulla cõtra rescriptũ cõpetat, opponat si habet aliquã ex persona actoris, vel pcuratoris. quod fit multis modis. ¶ Vltimò aũt proponat cõpetẽtes sibi ratiõe sui: vt q a est legatus, & huiusmodi: vel ratiõe causę, vel loci, vel libelli, & sic de alijs. quæ omnia dic vt pę. ver. dilatoriæ. & hic est verus ordo proponendi exceptiones fori declinatorias. ¶ †Et nota q omnes dilatorię sunt simul pponẽdæ. vnde secũdum quosdã sic proponentur:

FORMA proponẽdi exceptiones: Corã vobis dño T. q vos dicitis iudicẽ in tali causa, q̃ vertitur seu verti sperat̃ inter me ex parte vna, & talẽ ex altera, excipiẽdo ppono ego talis dicẽs, q nõ estis iudex me⁹ ex tali causa. Itẽ dico q estis mihi suspect⁹: quia fuistis in hac causa aduocat⁹ aduersę partis: vel estis infamis vel excõicat⁹. Itẽ dico literas apostolicas ad vos directas nõ valere, p eo q sunt tacita veritate, vel expssa falsitate obtẽtę. tacuit enim se filiũ sacerdotis: vel dicit se doctorẽ legũ, vel decretorũ, cùm nõ sit: quo tacito vel expsso literas minimè habuisset. Itẽ dico actorẽ nõ posse stare i iudicio, cùm sit excõicat⁹ excõicatione maiori p talẽ iudicẽ, vel ex tali causa. Itẽ dico q pcurator aduersę partis est cõstitutus ab excõicato. Itẽ dico q habeo ius reuocãdi forũ. & sic de similibus. ¶ Sed hæc forma videt̃ stare nõ posse triplici ratione. Prima est. nã exceptio suspicionis non cõcurrit cum alijs: quia cùm recuso, nolo q iudex de causa se intromittat: vt iij. q. v. quia

a ¶ A barbaris. Finis Vber. secundi.

b ¶ Opponere. Quomodo in priuato hoc locũ habet, nõ in prælato nomine ecclesiæ contrahente scripsi post Hostiẽ. de fide instru. si cautio. super glo. pen. vbi etiam inuenies quod hic de dote sequitur. ADDE q Abb. ubi loquit̃ cũ Ho. in dict. c. si cautio. de quo plenè vide per nouell. in l. si ciuitas. ff. si cer. pe.

c ¶ Scripsit. An verò post biennium audiatur, maximę qui redire iurauit, prolixè scripsi post Hostien. de solu. c. vlt. in vlti. glos. & vide Cy. C. de non nume. pecu. l. iij. in iij. & iiij. q.

d ¶ Si minor. Idem inuenies infrà de confess. §. nunc videndum. ver. quid autem dixi. & quæ sit ratio harũ duorum casuum, ibi vj de ver. seq.

e ¶ Secundũ Vber. hic habeo super l. j. C. de proba.

f ¶ Conueniatur. al. scõmunicatur. ADDE, quod Bar. in authen. contra qui propriam. dicit q ratione mẽdacij non auditur ad euitandam poenam negatiõis, sed ad probandam solutionẽ, bene audietur. & hoc ibi sequitur Paul. de Castr.

g ¶ Huius §. vbi ponitur dictũ Pilei.

h ¶ Considera. Secũdum Vber. de Bo. sub versi. quem. in princ. huius. § allegauit.

i ¶ Opponitur. Caueat ibi in foro seculari vbi seruaretur opinio Ioan. & Azo. vt dixi supra. §. ij. in prin.

k ¶ Dicetur. in ver. & no. ibi: his ergo. & idem Tã. vbi suprà. post principiũ. licet in apparatu tenuerit exceptionem de suspecto præcedere: vt no. in decre. de se iudic. inter monasterium. in gl. quicunque. & vide quod super ea plenè scripsi.

q. v. quia suspecti. Cùm verò obijcio cõtra literas, vel aliam exceptionem propono: volo q interloquatur: vtrum valeant literæ vel non: & an sit admittẽda exceptio, vel nõ. quod facere debet, etiã cùm de iurisdictione dubitatur. extra, de rescriptis. dilectus. de offi. dele. significantibus. & sic sum tanquã petẽs cõtraria repellendus: vt extra, de appel. solicitudinem. immò etiam cùm peto q pronunciet super literis, vel super alia exceptione: & coram eo procedo, facio eum iudicem: & tacitè videor renunciare exceptioni suspicionis, & in eum consentire. extra, de offi. deleg. gratum. de iudic. c. j. Hinc est quod dixit Io. q si quis excipiat, vt dictum est, & iudex interloquatur super literis, vel super alia exceptione, pro eo nõ poterit amplius recusari: vt not. s. de recusa. §. sit autẽ. Secũda ratio est. nam in præscripta forma videntur omnes exceptiones, sub copulatiua coniunctione proponi, & ideo tenetur omnes probare: & si succũbit in vna, debet succũbere in omnibus alijs. extra, de rescri. inter cęteras. & c. ex parte. & c. olim. Tertia ratio est. nã exceptio de suspecto naturaliter alias procedit. vnde per se est sine alijs proponenda, vt s. His rationibus fortè moti alij præscriptum proponendi ordinem non seruant, sed vnam solùm proponunt, & protestãtur saluum sibi fore debere beneficium cæterarum: vt si in proposita defecerint, possint ad alias habere recursum. Sed cùm malitiose hoc faciunt, vt lis protrahatur, iudicis officio huic occurritur: vt dixi suprà, §. nũc vidẽdum. ver. cæterũ. & sic eis sua protestatio parũ prodest. His ergo omissis sic tene. Vide enim si potes declinare eius iurisdictionem, tanquã non tui iudicis aliquo modo: & primò illam obijcias: vt dixi s. eod. ver. porrò. Si verò hoc tibi non cõpetat: quia constat eum iudicem esse: cõsidera vtrũ ex aliqua causa rationabili ipsum possit vt suspectum recusare, & omnibus alijs exceptionibus, si quæ cõpetunt prætermissis: protestans tamen nominatim illam proponas: & in illa sola procede. ¶ Qualiter autem proponatur, & formetur libellus recusationis, dicã j. in tractatu libellorum. & in tit. de offic. dele. ¶ Qualiter procedatur in exceptione peremptoria probata, & qualiter formetur, & qualiter super
17 ea pronũcietur, dixi s. §. proximo, propè fi. ¶ †Sed qualiter nominatim debet alijs protestari, vt iam dixi: & suprà, §. nunc videndum. ver. potest etiã. & ver. sed illud? Respõdeo, proposita recusatione, in fine subiũgat sic:

FORMA. Hoc autẽ ꝓpono ad pñs, saluis alijs dilatorijs mihi cõpetentibus, quę tales sunt, s. q rescriptũ est ab excõmunicato obtẽtũ: itẽ q est subrepititiũ, & de alijs: qbus sic specificatis subiũgat, quas exceptiões, vel alterã, quę per se sufficiat, me offero probaturũ loco, & tẽpore opportunis. Postq̃ ergo fuerit cognitũ de suspicione post talẽ protestationem poterit eas opponere etiã post terminũ datũ ad oẽs exceptiões proponẽdas: vt extra, eo. pastoralis. nec sufficit in genere protestari dicẽdo sic saluis exceptionibus mihi cõpetentibus. alioquin nulla videretur prouisio illi⁹ decre. pastoralis. p hoc in præ. ver. sed illud. ¶ †Sed nũquid iudex
18 potest me cogere libellũ offerre super dilatorijs exceptionibus? Videtur q sic: quia excipiens agere videtur: cùm reus sit in exceptionibus actor: vt ff. de exceptio. l. j. & nullus debet sine libello experiri. iij. q. iij. offerat.
a Dicit Vber.[a] q nõ: tamẽ ne possim variare, debeo eas in scriptis offerre: vt actor super eis possit deliberare an eis velit cõtradicere, & qualiter eis debeat respõdere. Et idẽ dicit debere fieri in casibus, in qbus libellus nõ offertur. Canonistæ autem dicũt libellũ super exceptionibus dãdũ, & de calumnia iurandum. Sed si omittatur. nõ ideo processus vitiatur. quod dic vt no. extra, de offi. del. prudẽtiam. §. sexta. & j. de litis cõte. §. pe. ver. j. sed quod dixit Vber. in curia, & quasi vbique seruatur, & bene, vt finis lib
b bus imponatur. extra, de do. & cõtu. finem. extra, de restit. spo. frequẽs.[b]
19 ¶ †Facta igitur recusatione, iudex delegatus consideret, an manifestè sit sufficiẽs causa recusatiõis: quod si est, statim supersedeat, & fiat prout dicitur extra, de app. cum speciali. & de offi. dele. suspiciõis. & cõpellat partes eligere arbitros, q de causa suspicioois principaliter cognoscant. extra, de fo. compe. si quis contra. de app. ad hæc. Si verò iudex dubitat an causa sit sufficiẽs: puta quia nõ est expressa in iure: statim eligãt arbitros secũdùm formã, quæ habetur in prę. c. suspicionis. & c. cum speciali. quod si sit manifestè friuola: puta quia dicit, recuso te: quia semel comedisti cum aduersario meo: vel quia fuit tecum ad sanctũ Iacobũ: vel quia intrastis simul easdẽ scholas: tũc iudex nõ admittet eam, sed procedet in causa: vt extra, de app. pastoralis. de iudic. qualiter. etiã si appellauerit: vt ibi, & eo. tit. vt debitus. Hoc prosequere vt s. de recusa. §. qualiter. & §. effectus.
20 ¶ †Porrò si reus non potest ex causa aliqua iudicem recusare, proponat alias tam contra rescriptum, quàm contra alia competẽtes, in hac forma:

FORMA. Corã vobis dño tali iudice, ego talis excipiẽdo propono q literæ per talem ad vos obtentæ, nõ valent. nec possum per eas cõueniri: quia sunt impetratę ab excõmunicato. Itẽ sunt subreptitię: quia nõ faciũt mẽtionem de processu coram ordinario super hoc negotio habito: & sic de alijs exceptionibus, prętter quàm de suspicione. quod prosequere vt s. in prima forma. & in fine subiũgat: Has autẽ exceptiones per vos admitti peto. & eas sub alternatione propono: vt altera probata, quæ sufficit, alteram probare cogar: nec ad omnes probãdas me astringo, sed ad vnam solam, quæ sufficit ad intentionem meam fundandam. Et hæc eadẽ protestatio debet fieri in peremptorijs proponẽdis. Et hæc probatur extra, de proba. licet. ver. ideoq; testes. de iudi. exhibita. ad finẽ. & ff. de iur. do. plerunque. & propter hãc vltimã clausulam non cõpellitur reus probare omnes exceptiones alternatiuas. Secus autem etiã in copulatiuis: vt prędixi extra, de rescri. olim. ad fi. & de hoc secũdùm Papam extra, de in integ. resti. constitutus. Debet autem in scriptis porrigere, & petere q redigatur
21 in actis. extra, de præb. quoniam contra. ¶ †Sed quoniam excommunicationis exceptio frequenter opponitur, adhuc formam exceptionis huius specialiter supponamus: quæ talis est:

c ¶FORMA.[c] Corã vobis domino tali, qui vos domini papę asseritis delegatũ, ego talis excipiẽdo propono q ad petitionẽ T. in causa tali procedere nõ potestis, nec ipsum admittere ad agẽdũ, pro eo q ipse excõmunicatus est maiori excõmunicatione per talẽ iudicẽ ordinariũ, vel delegatũ, vel talis canonis authoritate. Et exprimatur canon, sicut & nomen excõmunicatoris, secũdùm do. meũ ex tali
d causa. Hoc ꝓbatur extra, de excep. pia.[d] & in ver. porrò. Sed quod dixi, maiore excõmunicatiõe videtur superfluũ. nam cùm dico aliquẽ excõmunicatum ab homine, de maiori excõmunicatione in
e telligitur. extra, de sent. excõ. c. si quẽ.[e] & quia ab agẽdo repellitur. extra, de iudi. intelleximus. Vnde melius dixisset pdicta cõstitutio causam ipsius, quàm speciẽ ipsius. nam & causa exprimi debet in sentẽtia: vt eo. ti. cùm medicinalis. p expressionem enim causæ apparebit, an pro illa, an pro alia causa sit excõmunicatus: vt extra, de offi. deleg. prudentiã. §. sexta. & an ab homine, vel à canone, & an maiori, vel minori sñia sit ligatus. Itẽ nisi causam exprimat reus, nõ põt actor certus esse, de qua excõmunicatiõe intelligit reus. Quod si esset actor, statim fortè de absolutiõe doceret, nec reus octo dies haberet ad probãdũ: quare ex his dixit Ægid. non debere admitti exceptione excõmunicationis, sine causę expressiõe. & hec, vt dicit, fuit mens cõditoris illi⁹ cõstitutionis.
f [f] & exponit ibi speciẽ, i. causam. tamẽ cõditor ipse ibi aliter no. q equid de eius mẽte diuinet. & Ber. & do. me⁹. & Gof. & pmissa expositio est extorta. Nec est verũ qđ dicit p expressionem causę apparere posse, an sit maiori, vel minori excõmunicatione ligat⁹: qa possibile est, q causa reqrit maiorẽ excõmunicationẽ, sed iudex ex causa inflixit minorẽ. v. q. ij. pñenti. & extra, de
22 iud. cùm nõ ab homine. † Et minor non repellit à iudicio seu à participatione fideliũ: sed maior dũtaxat: vt extra, de sen. excõ. si quẽ. iij. q. iiij. Engeltrudã. nõ tamẽ nego, quin iudex possit quãdoque aliquẽ tãtũ à cõmunione fideliũ, & nõ à sacramentorũ participatiõe, separare, si velit: vt v. q. iiij. i loco. 1 fi. xviij. dist. placuit. & xxxiiij. dist. quorũdã. ad finẽ. Debet ergo exprimi species excõmunicationis, s. vtrũ sit maior, vel minor. Is enim, q excipit, non debet vagari cum discrimine alienę excõmunicationis. ff. de iniu. pętor edixit. ff. de dolo. l. itẽ exigit. Et est simile qđ alias dicit lex, denegari oportet, cuius dolo factũ sit. ff. de dolo. si ex dolo. §. fi. Si verò cõtra iudicem opponitur, sic dicetur:

FORMA. Corã vobis dño tali, q vos iudicẽ in tali causa asseritis, propono ego talis, q corã vobis nõ teneor respõdere, vel procedere, vel aliqd ꝓbare, pro eo videlicet, qa vos estis ex tali causa p talẽ iudicem maiori excõmunicatione ligatus: idroq; nõ potest in vobis iurisdictio esse. Hoc probetur in præ. c. pia. & in glo. ibi posita, quę incipit, sed mirum. Sed quia hic & in pręcedenti forma, de causa dicitur: bonum est, licet necesse non sit. Quis autẽ de hoc cognoscat, no. suprà. §. ij. versic. sed si hoc.
23 ¶ †Notarius autem propositis exceptionibus ita scribet, & primò si dilatoria sit proposita:

FORMA. Titius ad petitionẽ talis, corã tali iudice citatus, in ipsius iudicis pręsentia excipiendo proposuit, & proponendo excepit, ac protestatus est, q cùm nõ sit de ipsius iudicis foro, vel q cùm ipse iudex sit aduersæ parti affinitate coniunctus, ipsius declinãdo iudiciũ non vult, nec rationabiliter cogi debet, sub ipso iudice respõdere. vel excipiẽdo ꝓposuit, &c. talẽ ꝓcuratorẽ esse nõ posse, eo q est minor xxv. annorũ, & cum hui⁹ ꝓcuratore nullũ esse iudiciũ. & ꝓpterea cùm eo iudiciũ declinãdo, nõ vult, nec de iure se teneri credit sibi in iu
24 dicio respõdere. ¶ †Porrò si proponatur dilatoria

a ¶Vber. de Bobio, char. pen. §. cũ autẽ. versi. sed nunquid actor. & Ioan. de Deo lib. iij. rub. de exceptione libelli.

b ¶Frequens. lib. vj. ADDE q hic sequitur Abb. i d. §. vj. Ioan. de li. Bal. in c. j. de lit. contesta.

c ¶Forma. Aggreditur formam & verba Ægid. respon. xxxij.

d ¶De exce. pia. lib. vj.

e ¶Si quem. De hac decretali, & de hac materia vide quod dixi in decret. pia. super gl. hoc ideo.

f ¶Constitutionis. Dicens se hoc habuisse à fratre Iacobo episcopo Bono. qui fuit cancellarius Inn. quarti.

solutionis, vel peremptoria, sic scribet

FORMA. Titius &c. vt s. vsq; protestatus est. iuge, q cum terminus quatuor mēsiū, q de iure datur his, q sunt sentētialiter cōdēnati, trāsactus non sit, nō debet adhuc cogi soluere Seio illas cētū libras, in qbus idē T. eidē extitit cōdēnatus. Vel sic: Titius &c. protestatus est nō esse procedendum cōtra eū super eo qđ Seius petit ab eo cētū, qa idē Seius fecit ei pactū de nō petendo in perpetuum: vel quia idem T. fuit ipsis cētū lib. per sentētiam, à qua appellatum non extitit absolutus: & sic in alijs exceptionibus. ¶ Qualiter aūt pponatur illa exceptio, q testis, vel accusator fuit socius criminis, vel alia quęlibet cōtra testes: not. s. de teste. §. sępe. versi. hanc igitur. & de accusatore. versi. item repellitur.

25 ¶ † Quidā autē nouitij aduocati, propositis omnibus exceptionibus appellationē interponūt dicentes: Si verò ipsas nō admiseritis, ex hoc sentiēs me grauari, in his scriptis appello. Sed fatuè agūt: tum quia iudicem exasperāt: vt l. di. si quis prępostera. extra, de offi. dele. suspicionis. tum quia talis appellatio nulla est: vt pote à nullo grauamine cōminato, vel illato interiecta: licet exceptiones ipsæ legitimæ sint: vt extra, de app. c. ij. & c. dilecto. & c. vt debitus. ¶ Si autem nō pōt haberi copia iudicis, & terminus specialiter datus ad omnes proponēdas labatur: pcede put not. s. de dila. §. nūc videam⁹. ad fin. ¶ Propositis autē exceptionibus cautus sit iudex, vt iurare faciat proponētem, prout no. j. de iura. cal. §. j. versi. secūdum est. Deinde cōsideret an exceptiōes validę sint: vt quia robur habēt à iure. & illas admittat: an verò inualidę seu friuolę s. quę nullo iure fulciūtur: & has non admittat. extra, de app. pastorali. quod si quędā sint validę, quędā friuolæ: iudex per interlocutoriā repulsis friuolis, validas admittat. extra, de offi. dele. c. j. & c. fi. de pręb.

26 dilectus. & in prę. c. exhibita. ¶ † Punitur enim iudex, q exceptiōes legitimas nō admittit. xxv. q. ij. puniri. & hoc quātūcunque sibi præcise scriptum fuerit: vt extra, de offic. dele. ex parte. ij. de æta. & quali. accepimus. & potest ab eo appellari. nō interloquendo, vel etiā eis omissis procedēdo[a] eas non admittat: vt extra, de app. dilecto. & c. ex parte. & c. cum cessante. & C. si sæpius in inte. resti. postuletur. l. j. i fi. C. de app. si qs prouocatiōe. ff. de mino. ait prętor. §. permittitur. ff. quando app. sit. l. j. §. si quis tutor. ff. de adm. tut. tutores, q post. §. tutor datus. quarum appellationum formas in tractatu libel. in titulo de app. §. j. & ij. suppone m⁹. Cautus ergo sit excipiēs,[b] q priusquàm appellet, expectet responsionem, vel interlocutoriā super propositis exceptionibus: vt in causa appellationis possit hoc ostēdere: quia non sufficit ad hoc, vt valeat appellatio, exceptiōes fuisse propositas, nisi negauerit eas admittere: vt in præ. c. dilecto. vnde non valet talis appellatio: appello si non admittis, vt prædixi.

27 ¶ † Quid si iudex, nec recipit, nec repellit exceptiones? Respōdeo, expectet donec iudex ei aliqd pcipiat: puta q libello respōdeat, vel huiusmodi. nā iudex tūc procedēdo eas non admittit, vt dixi:[c] & ideo appellari pōt: vt in pręd. ca. ex parte. extra, de re iu. suborta. de offi. dele. cū causa. ff. de his, q not.

28 infa. Luci⁹. C. si ex fal. instru. l. j. ¶ † Sed si sit iudex secularis: nunquid poteris ab eo appellare, propter exceptiones nō admissas. Videtur q nō. C. quorū ap. non re. l. pe. & extra, de app. sup eo. ij. & ij. q. vj. non ita. & l. antesnīam. sed poteris iudici dicere, vt ex officio suo interloquatur: vt ff. de no. ope. nū. si ptor. ff. de re iud. qđ iussit. ar. tamē cōtra q etiā in re ciuili admittēda sit appellatio, si pronūciatus sit idoneus, q nō est. ff. q satisda. co. arbitro. ff. de mino. intra vtile. in prin.[d] extra, de æta. & qua. ex ratione. & alijs casibus, q not. in prę. c. nō ita. & c. sup

29 eo. ¶ † Itē cautus sit iudex, vt pposita exceptiōe, q si non admitteretur, si pars appellaret, dicat sic, vt viā pcludat appellationi: Ego hanc exceptionē admitto, si pbata fuerit.[e] Vnde ea nō pbata, nō poterit pars appellare: vel si appellet, appellatio nō admittetur. Hęc cautela elicitur extra, de exce. olim versi. sic. disc. vestrę mā. Validis autē exceptionibus admissis, statim præfigat terminū cōgruētem peremptoriū suo arbitrio reo, intra quē probet eas, & actor pro expēsis protestetur, si forte reus, q in exceptione sit actor, deficeret in probādo. verùm in pbādo exceptionē excōmunicationis dātur octo dies: die, in qua proponitur, nō cōputata. quod dic vt suprà, §. ij. ver. porrò exceptio. Itē in exceptiōe spoliationis probāda statuūtur xv. dies: die, in qua pponitur, non cōputata. extra, de resti. spo. frequēs. §. sed in ciuilib⁹. lib. vj. & vltima die termini poterit exceptio proponi, & probari. De hoc s. de dila. §. j. versi. sed nunquid. & seq.

30 ¶ † Præfixo igitur termino ad probandum, reus postulet statim actorem per iuramentū super ipsis exceptionibus interrogari, formatis super hoc per ipsum reum, vel per iudicē interrogationibus, secundùm curię morē. Et si reus ex actoris respōsionibus poterit suā in hoc fundare intētionē, bene[f] quidē. alioquin suas probationes inducat. Adueniēte igitur termino, si iudex viderit exceptionem probatam, pronunciet in hac forma:

FORMA interloquēdi super exceptione pbata: Cùm nos talis de tali causa, quæ inter P. & H. vertitur, seu verti speratur, authoritate domini papæ cognoscere voluissemus: dictus P. à nobis citatus cōtra literas apostolicas excipiēdo proposuit in hac forma, corā &c. vel proposuit H. impetratorē impetrationis tēpore fuisse excōmunicationis vinculo innodatum: & qa termino eidē ad hoc probandū statuto, idē P. suā exceptionē sufficiēter probauit: ideo literas ipsas per H. ad nos à sede apostolica obtentas, habito peritorū cōsilio interloquēdo pronūciamus non valere, & nos per eas ad ipsius instātiā nō posse procedere in hac causa. vel pronunciabit eas per falsi suggestionē obtētas. extra, de rescri. dilectus. s. j. de pcu. c. fi. de offi. dele. significātibus. tamen videtur q postquā aliqs est absolutus, potest vti, literis impetratis dū erat excōmunicatus. quod dic vt no. extra, de procu. c. fi. & de excep. pia. in glo. sed mirū. & ideo quidā omittunt, & bene, verba illa, literas ipsas, nō valere. Sed quomodo pronunciabit, si non habet iurisdictionē ex rescripto? de hoc no. in prę. c. dilectus. &

31 ro. æt. c. fi. ¶ † Si verò non fuerit exceptio probata, sic dicet:

FORMA. Cùm nos &c. vt s. vsq; excep. sufficiēter. iūge, nō pbauit. & idcirco interloquēdo pnūciam⁹ dictū H. actorē excōicatū nō esse, & ad psecutionē causę suę debere admitti, & nos ad executionem mandati apostolici procedere posse, exceptione huiusmodi non obstante. Et si lis fuerit contestata, & ordo iudiciarius seruatus in huiusmodi exceptionis

32 cognitione, fiat de hoc mentio in ipsa pronunciatione. ¶ † Quod si reus probare noluerit, vel nequiuerit quod obiecit, sic pronunciabit:

FORMA. Cùm nos talis, &c. vt s. in proxi. forma vsque, ad suā exceptionē iūge, pbare nō potuit, vel noluit: idcirco interloquēdo pronūciamus ipsas literas, nō obstāte exceptiōe cōtra eas proposita valere, ac nos p eas posse in causa ipsa pcedere iuxta tenorē ipsarū: & qa idē talis non pbauit qđ obiecit, ipsum in expēsis aduersario cōdēnamus, quas pars altera docuerit se fecisse, earū taxatione nobis in posterū reseruata. De iure enim debet in expēsis cōdemnari in probatione exceptionis deficiēs: vt extra, de do. & con. finē. extra, de pœnis. calūniam. Postea verò lata sententia iudex taxabit arbitrio suo expēsas: cōsideratis qualitate negotij, & tēpore disceptationis, & cōditione legatorū, & alijs circūstantijs, dicēs sic: Ego taxo expēsas factas occasione ppositę exceptiōis in decē libras. Dic ergo tu victor per tuum sacramētū, q tu expēdisti intra decē lib. ad plus. & ille respōdeat per sacramētum se expēdisse octo lib. vel nouē, vel decē libras minus vno denario, si tātum expēdidit. quo facto iudex dicat, Et ego te pponētem, quia in probatione defecisti, cōdemno, exequēdo sententiam & taxationē meā: & iuxta declarationē illius pręcipio tibi q soluas ei octo lib. vel nouē lib. vel decē lib. minus vno denario nomine expēsa-

33 tum. quod dic vt j. de expēsis. §. postremo. in prin. ¶ † Quod autem prius possit fieri cōdēnatio, & pòst taxatio, probatur ff. de solu. Modestinus. valet enim tūc talis incerta sentētia: ideoque forte iudex certificari nō potest: vt in præ. §. postremo. versi. itē scias. argu. tamen cōtra q taxatio debeat præcedere cōdēnationem: vt in cōcor. quę sunt in pręd. §. postremo. in prin. vbi de hoc. Per quę iura nō videtur prędictā formā pronūciationis stare posse. Vnde ad euitandā huiusmodi cōtrarietatem, iudex, si velit, in fine sentētię non cōdemnet in expēsis, sed dicat sic: expēsarum autē condemnationem, & earū taxationē nobis in posterū reseruamus. Et sic postea quādo voluerit, poterit eas taxare, & in eis victū etiā cōdemnare. Prius tamē dictū Romana curia seruat. Quòd aūt possit reseruare, pbatur in pręd. §. postremo. versi. illud etiā. salua tamē Romanę curiæ obseruatione, quæ præmissa forma tam in interlocutorijs, quàm in diffinitiuis, passim vtitur: consonum iuri puto esse suprà, scriptam formam seruari debere in interlocutorijs, in quibus vt plurimum parui sumptus communiter adiudicantur: in diffinitiuis verò seruari potest forma tradita in præ. §. postremò. in prin. Quidam autem prius, quàm interloquantur, taxāt, & iurare faciūt super eis, & inferūt in fine pronūciationis post verbū, obiecit ipsum &c. taxatione & iuramēto pręmissis, in centū solid. nomine expēsarū aduersario condēnam⁹. Hoc tamē nō placet. nā secūdum hūc modū actor priusquā interlocutoria vel sententia feratur, certus est q

34 pro eo pronūciabit. cùm † tamē iudex nulla interlocutione debeat pādere quid sentiat: vt C. de sal. vbi. sed & vbi iudex iuxta pręmissa super expēsis incertus est, potest sic dicere. Pronūcio te expensas posse petere: vt. C. de fru. & lit. expē. l. terminato. & ar. ff. de re. iu. Paulus. j. & tūc post plures dies poterit in eis cōdemnare, ac eas taxare: vt in prędicta. l. Modestinus.

& agetur

[a] ¶ Procedendo vt infrà versi. proximo.

[b] ¶ Excipiens. secūdùm Bonagu. vbi de libello recusationis in fine. ibi etiā est sequens versic. & monet q vtroque casu habeatur scriptura, per quā fiat ostēsio, de qua sequitur.

[c] ¶ Vt dixi s. ver. proxi. & s. §. nunc videndū. versic. & nota secundū. & j. de app. §. qualiter. ver. item quod faciat.

[d] ¶ In prin. Hucusque fuit Vbert. de Bobio, mihi charta xj. vbi de persona coniuncta tractat in fin. & Ioan. de Deo de exce. cōtra agentes pro alijs. ver. item quęritur.

[e] ¶ Fuerit. Non video hic magnam cautelā: quia etiam si simpliciter admittat, admisisse intelligitur ad probandum, vt sequitur: & quod dicitur in decre. olim. est regulare. Quādo enim appellatur ante sentētiam sic scribitur per iudicem appellatiōis: nec sunt illa verba iudicis à quo, sed papæ delegantis.

[f] ¶ Et bene. Imò male. Hoc dico etiā tempore decr. pia. quæ non correxit in aliquo dec. ipso iure. de rescrip. lib. vj. vt ibi plene not, in gl, nunqd ergo.

a ¶Diffinitiois. Hoc nō placet. vt scripsi satis de seque. pos. c. j. in gloss. pe. vbi vide. & hoc per præ. l. Paulus. & per præ. decre. de app. cūm appellatio ni. primo respon. in fi. lib. vj.

b ¶Pronūcia. Dat intelligere q nō sufficeret iudici m dicere, pronūcio per omnia vt in cōsilio cōtinetur. Albe. Pap. de hoc tractauit in Sūma de habendis consilijs. de qua dixi j. de requi. cōsi. & ad hāc partē allegat C. de senten. & inter. l. pīces. ff. de arbi. qd tamē de re iud. l. j. & l. in summa. per quē patet, sententiā nō tenere, q̄ nō cōtinet absolutionē, vel cōdēnationē, vel ęquipollēs. Facit etiā ff. iudi. sol. l. iudicatū. ij. In cōtrariū, quia absolutio, vel condēnatio dicta in cōsilio p illa verba à iudice repetita videtur. Facit ff. de verbo. ob. Titia. de cōdi. insti. cūm seruus de seru. vrb. prę. si binarū. & de lega. j. l. talis scriptura. & amplectenda est hęc repetitiōis interpretatio, quia facit rem valere. ff. de reb. du. quoties. & de leg. iij. in repetēdis. extra, de verbo. sig. abbate. Itē p illa verba saltem iudex dicit cōsiliū approbisse, & cōfirmasse. Insti. mādā. §. tua. tr. ff. mā. l. ij. in fi. de admi. tu. qdā decedēs. §. Papinianus. & l. Titiū & Męuiū. j. rñ. in fi. Cōfirmās aūt censetur reperoisse confirmata. ff. de adop. l. adoptio. de ver. sig. l. obuenire. J aut. de defen. ciui. §. inter. ppter verba cōsilij ergo condēnatoria vel absolutoria iuris fictiōe absoluisse vel cōdemnasse videt. Facit qđ nota. C. de app. l. eos. in gl. no. formam in prio. qd plurat Satis est q aliqua parte actorum snīa sit certa. C. de sen. q sine certa quātitate. l. iij. Cōsiliū aūt est de actis. extra, de pba. qm̄. C. vt lite pē. l. ij. de app. à pro cōsulib. ergo &c. Subdebat q magis tuta & certa via sierat, q ipse iudex post lectum cōsiliū absoluet, vel cōdēnet. Idem Ia. de Are. ego puto inter diffinitiuas. & interlocutorias distinguēdum. Cūm enim interlocutoriā nō sit necesse deferri scripto sed scribi l iam p lata, vt no. de reiud. c. vlt. lib. vj. l prima gl. si notarius scribat q iudex secūdum formā cōsilij pronūciauit puto satis esse. & sic serua. Et sic procedūt allegata secūdo. Sed qa diffinitiua est serēda, & pronūciāda de scripto per ipsum iudicē: vt in prę. decre. vl. cū cōcor. Si dicat vt i. s pronūcio per oīa vt in cōsilio cōtinetur. cōsiliū dicebat pronūciādū &c. vel in ū cōdēnādum, vel absoluēdum. ergo snīa iudicis erit sic pronūciadū, cōdēnādū, vel absoluēdū. & sic de fotoro. & sic vitiatur per prima iura. Bonū tamē est cōsiliū Gul. q etiā in In interlocutorijs fiat repetitio. Fatēdū tamē est q cōmuniter magis simul cōueniūt verba consilij notū, & iudicū in interlocutorijs, quàm diffinitiuis. Dicit cōsulēs libellum aptē, vel ineptē formatū exceptionē admittēdā, vel nō probatam, vel nō testem admittēdū, vel repellendum: & isdē verbis vtit iudex.

& agetur ad eas cōdictiōe ex illa l. Paulus. vt dicūt qdā. & hoc obtinet etiā I diffinitiuis.ª ¶ 35 †Et nota q vbi pmisso modo sententia incerta pfertur, pōt, secundum quosdā, corā executore certificatio fieri, puta taxatio & iuiurādum super eis præstari: sed cum iudex hæc sibi retinuerit, vt patet i. forma pxi. nec executor habeat ad talia extēdere manū, 36 melius est, si hoc coram iudice fiat. ¶ †Generaliter aūt sup qualibet exceptiōe sic poterit pronūciari:

c ✻FORMA. Cūm in causa tali, quæ vertitur inter talē, corā vobis tali, per talē l uerit corā nobis proposita exceptio: nos habito peritorū cōsilio dicimus, & interloquēdo pronūciamus eam nō esse admittēdam, nec eam admittimus: & eā nō obstāte fore in negotio procedēdū. Vel dicimus, & interloquēdo pronūciamus eam admittēdā fore, & eam dicimus admittēdā. extra, de lib. ob. c. ij. & iij. ¶Porrò in Italia formatur interlocutoria iuxta cōsiliū a sapiētibus in scriptis datū: & nihil aliud debet cōtinere īterlocutoria, quam cōsiliū: vt dixi j. de requi. cōs. ver. porrò hui⁹. dato q hoc modo fiet.

c ✻FORMA. Cūm in quæstione, quæ inter tales vertitur corā nobis iudice tali, super hoc inter aduocatos partiū dubitatio foret exorta, tales sapiētes assumpti fuerūt super cōsilio in hac dubitatiōe dandoq; qdē tale decernūt cōsilium. pone illud de verbo ad verbū, & in fine subiūge: Nos igit eiusdē cōsilij formā sequētes inuocata Spiritus sancti gratia, partibus pręsentibus, interloquēdo pronūciamus sic. repete verba cōsilij dati, & secūdum ea pnūcia.ᵇ ¶Ab his autem interlocutorijs partes si se grauari sentiāt, poterūt appellare, vt i. dixi in vee. 37 ppositis. ¶†Sed si iudex videt se male interlocutum fuisse, vel male pcessisse, nunqd poterit suam interlocutoriā, vel quod fecit, reuocare? Dic q sic, nō obstāte appellatione ab huiusmodi interlocutoria, vel pcessu emissa: & facta reuocatione poterit in causa pcedere, etiā nolēte parte appellāte. extra, de app. cum cessante. ff. de re iud. quod iussit. extra, de accu. qualiter. j. de app. significauerunt. xxij. q. iiij. magnę. quod intellige vt no. j. versi. sed nunqd. c Fiet autem reuocatio interlocutorię vtraq; parte pręsente. quāuis qdā malitiosi iudices priusquā reuocēt, sinant appellātem cum sua appellatiōe à sua pręsentia discedere: & postea pręsente notatio, vel testibus reuocāt quod fecerūt, & sic appellātem decipiūt: quia cūm appellās de iniquitate interlocutorię corā superiore docuerit: pars appellata incōtinenti docet de reuocatiōe grauaminis: & sic inuenitur appellās minus legitime pcessisse: & cōdēnatus in expēsis remittitur ad priorem iudicē. extra, de app. vt debitus. in fi. Sed certè si constare posset de iudicis malitia: & q appellāte ignorāte id factū esset, nō puniretur appellās. ar. extra, de app. ex insinuatiōe. & c. seq. & de rescri. ex parte. ij. Talia enim possunt fieri parte absente.ᵇ extra, de causa pos. & propri. c. j. ij. q. vj. biduum. ver. palam est. C. quo & quādo iudex. ab eo. & j. de app. §. qualiter. ver. & nota q si. imò iudex, q huiusmodi fraudē facit, puniri debet. extra, de re iudi. cūm æterni. ¶Si enim ipse debet partes à dolo & fraude cohibere: vt extra, de rescri. ex tenore. de pœ. calūniā. multò fortius & etiā se: vt extra, de natis ex libero ven. c. vnico. xix. di. nulli. de elec. dudū. ij. propè prī. vee. vnde. alioquin in quo alios iudicat, seipsum condēnat: vt xxxij. q. vj. nihil iniquius. xxxv. dist. c. fi. 38 in fi. ¶†Debet ergo reuocatio grauaminis ad appellātis notitiā peruenire. sicut & reuocatio pcuratoris ad aduersariū vel iudicē: vt extra, de pcu. mādato. in præ. decre. ex parte. & reuocatio dispēsatoris in notitiā creditoris. ff. de solu. dispēsatori.ᵉ 39 ¶†Vt autem in reuocandis per iudices grauaminibus instruaris: nota q iudex quandoque reuocat grauato, seu appellante præsente, quandoque absente. Si præsente, aut iudex certus est q grauauit, aut credit se non grauasse: aut credit, nescit tamen se grauasse, aut dubitat. Si ergo pręsens sit appellās, & iudex cert⁹ est se grauasse, reuocatio fiet:

✻FORMA reuocādi interlocutoriam: Quoniam in tali exceptione contra talem pronunciaueram, interloquēdo ipsam exceptionem non esse admittendam: vel quoniam contra talem ita processerā: habito postmodum consilio peritorum inueni me ipsum grauasse in hoc, vel me indebitè processisse: & idcirco vsus consilio saniori interlocutoriam ipsam, vel processum expresse reuoco: & tibi præcipio q sine licentia à iudicio non discedas imò in causam secundum formam iuris procedas: vt in prę. concor. Quidam tamen erubescentes suā interlocutoriam reuocare, sic dicunt.

c ✻FORMA. Ego talis sic te talem in aliquo grauaui, illud reuoco. Sed certè non debēt erubescere: vt 40 in prę. c. qualiter. †Nā & papa suā sententiā iniustè latā corrigit. xxxv. q. ix. veniā. & c. sententiā. extra, de in integ. resti. tū ex literis. & ecclesia: vt extra, de frig. fraternitatis. & Imperator dicit: Nō pudet nos nostras leges corrigere. in aut. col. iiij. de nupt. circa prin. per vnā colūnā. Vnde dicit Seneca: Nō est turpe in melius mutare cōsiliū. & Augustinus: Magnæ sapiētię est, mutare hominē quod male locutus est. vt in prę. c. magnę. Et idcirco aliī, vt dominus mens, f talē reuocatiōnē tanquā dubiā & cōditionalem nō admittūt bene. Cūm enim iudex grauauerit re & verbo, ipse solā reuocat verbo, nō re.ᵍ Ber. tamē dicit eam admittēdā: quia licet prædicto modo fiat, sufficit tamē ex quo dicit, reuoco. argu. pro eo extra, de elect. illa. ibi: si qs in ea. & c. Papa non pquādoq; tacitè reuocator grauamen, puta si appello à iudice, ne pcedat cōtra me, qa sum exēptus ab eius iurisdictione. & ille mihi assignat terminū ad hoc probādum: tacitè videtur reuocare grauamen mihi illatū. supple I pręcipiēdo me pcedere in prīncipali. nam ipse potest cognoscere, vtrum sua sit iurisdictio: vt. ff. de iudi. si quis. extra, de rescrip. dilectus filius Io. Cæterum si iudex credit se bene pcessisse, non debet dicere, reuoco: sed dicet sic:

✻FOR. Frater si re grauaui in aliquo, paratus sum reuocare interlocutoriam de cōsilio sapiētū: & pręfigo tibi talē terminū ad cōparēdū intra quē possis plenè deliberare. Hęc forma expresse pbatur, & no. extra, de re iud. ad apostolicę. versi. erat- h que parata.ʰ Et si in præfixo termino nō venerit, cōfidēs de appellatione, iudex pcedat in negotio sibi cōmisso, quātum de iure fuerit procedēdū. Sic enim non intelligitur grauasse, ex quo nō stat per eum quò minus reuocet. sed per appellātem: vt in præ. c. ad apostolicæ. Quidam tamē dixerūt q vbi credit ipse processisse, debet petere, & habere copiā appellationis, & vt tollat appellationē, debet respōdere, vt j. in forma Ego nō re. &c. & sic debet eum tenere sub termino & protestari se velle apostolos dare. Vnde si postea impetrauerit, non valebit sua appellatio, cūm non posit de grauamine docere: sed prius dictum præualet. Si verò credit f se grauasse, tamen pro certo dicat sic:

✻FORMA. Ego protestor quòd si re grauaui in aliquo, paratus sum reuocare. Sed certè hoc non sufficit, nisi reuocet. & quandiu non reuocat grauamē, appellatio in suis viribus stat. arg. extra, de eo, qui mit. in possess. causa rei ser. cap. j.

ADDE q sententi iudicis pronuntiātis in omnibus, & per omnia vt in tali cōsilio cōtinet, non valeat: tenet Ang. cons. ccxlix.

c ¶Autē. Secūdum Ægid. rubri. xxij. Vber posuit fraudē, quę sequitur.

ADDE qđ regulariter verū est, vt fiat reuocatio interlocutorię, citatis partibus, Host. in Sum. extra, de re iu. §. quot sunt eius species.

d ¶Absente. Vel nō requisito. Et vide q scripsi de appel. si à iudice. lib. vj. super termino, quod tollit hanc fraudē. De interpretatiōe verò, an fieri possit parte absente, plenè scripsi de verb. sign. olim. in glo. magna.

ADDE, vt plenè per do. Ant. de sancto Georgio in c. cū cessante. i xviij. col. extra, de appel.

e ¶Dispensatori. Simile in Clemen. de elect. caus. m. in fi. cum concord. vltimæ glossæ.

f ¶Dominus meus. Honestiorem formam, quàm habeat ipse Hostien. scripsi in decret. cum cessante. super .j. gloss. ad finem.

g ¶Non re. Ratio Vberti de Bobio, vbi tractat de coniuncta persona, in fine.

h ¶Parata. lib. vj.

41 ¶ † Si verò dubitat grauauerit, vel non: tunc q a nõ semper de facili videre potest grauamen inopinatè forte illatum, in dubio reuocet in hac forma:

FORMA. Ego nõ te credo in aliquo grauasse: sed si grauaui paratus sum illud reuocare, & quãtũ in me est illud ex nunc reuoco: sed q a te non credo grauasse, præfigo tibi talem diẽ peremptoriè, vt tunc cõpareas corã me ostẽsurus in quo te grauauerim. Et præcipiat notario de hoc facere publicũ instrumentũ, arg. in his, quę no. s. ver. item cautus[a]. Vide ergo quomodo sub conditione reuocat in dubio. Hæc autẽ forma obtinet, vbi probabiliter dubitat verũ id propter quod appellatur, verũ sit, vel verũ esse negatur. Si enĩ certũ & indubitatũ sit, super quo præfigitur terminus ad ostendendũ grauamẽ, quod tunc satis ostẽditur per narrationẽ in appellationis forma contentã: adeò q iudex per appellationẽ vel admittere, vel refutare potest. Vnde terminus talis appellantẽ non arctat, qui remedio interpositæ appellationis à iudicis iurisdictione reputat se exemptũ, sed & si verisimiliter ambigitur, vtrũ causa grauaminis in appellatione expressa legitima sit vel non: huiusmodi termini præfictio locum non habet, cũ iudex à quo appellatur, non debeat esse iuris ignarus: potest tñ tunc respõdere q vult deliberare, & statuere terminum appellanti ad audiendam suam super hoc responsionem: vt s. in forma illa: frater. si te &c. & appellans in termino veniens, & de iure coram iudice disputans, non intelligitur propter hoc appellationi renunciare.

42 ¶ † Quòd si[b] appellans absens sit, iudex per hoc poterit facere suas literas in hac forma.

FORMA: Talis iudex tali salutẽ in dño Iesu Christo: cũ tu in causa quæ vertitur inter te, & B. super hoc coram nobis ex hoc appellans à nostra discesseris præsentia: tibi tenore præsentium innotescat, q non credimus in aliquo te grauasse: verũtamen si in aliquo te grauauimus, quod nos latet, illud si apparere poterit, ex nunc, vt ex tũc, reuocamus omnino: quo circa discretioni tuæ mandamus quatenus die tali per te, aut per procuratorem idoneum, compareas coram nobis de dicto grauamine ostensurus: alioquin in causa ipsa, prout de iure fuerit processurus. quem terminũ tibi peremptorium assignamus. quod nisi feceris. in causa ipsa ratione præuia procedemus, tua absentia non obstante. & tam de reuocatione, q̃ de literarũ præsentatione fiat publicum instrumentum, per quod fides posit de his fieri illo inficiante, vt iudex facta sibi fide de præsentatione per illud post terminum ipsum in causa procedat.

43 ¶ † Illud autem scias q si is qui appellauit, cõpereat coram iudice à quo appellauit, postulans terminum sibi dari ad procedendum in principali: vel dicens q paratus est ius suũ prosequi coram illo: videtur appellationi renunciasse. ar. extra de re iudi. quod ad consultationẽ. ff. de pac. tale pactũ. §. j. s. de re iudi. ad solutionẽ. extra de appel. sollicitudinẽ. in fin.[c] ff. de mino. Æmilius. ff. de lega. cõmis. l. antepe. §. fi. & l. penul. Nam altero contrariorum electo, alteri renunciatũ esse videtur. xxxiij. q. j. cùm renunciatur. C. de furtis. l. j. C. si seruus exte. se emi man. l. j.

44 ¶ † Sed nunquid iudex interlocutoriam pro me contra te latam, à qua nõ appellasti põt post decẽ dies reuocare? Nõ videtur: quia iam transiuit in rem iudicatam. extra de elect. cũ dilecti. in fin. Dic cõtra, quia licet trãsiuerit in rem iudicatam quo ad te, vt nõ possis post decendium appellare: non tamen quo ad iudicem quin possit eam reuocare. ff. de re iudi. quod iussit. extra de præsum. afferte. & in prę. c. cũ cessante. Nã & tu posses post decẽ dies appellatiõi renũciare. ij. q. vj. si quis libellos. extra de app. personas. Si aũt appellasti, dicunt quidam q etiam adhuc illam poterit reuocare: vt s. versi. sed si iudex. quod verũ esse intellige re integra existẽte: puta quia appellãs nõ fecit sumpt⁹ in prosequẽdo app. de cõdi. causa da. causa nõ secuta. si pecuniã. l. prin. Sed & si vellet iudex sumptus reficere, dicit B. quòd adhuc põt reuocare: quia iã nõ interest ipsi⁹. extra de app. interposita. §. ij. Dñs meus dicit q semper potest reuocare, donec desierit esse iudex. Desinit autẽ esse, dãdo apostolos,[d] seu dare respõdere recusando, extra, de app. cordi.[e] vel si superior appellatiõe recepta sibi inhibeat, ne vlterius intromittat. eo. ti. Romana. §. si verò.[f] Vnde si interim fecerit sumpt⁹, sibi imputet: imò etiã dicũt quidã q licet appellãs dicat se iuisse ad curiã ad psequendũ appellationẽ, vel etiã iam se habere literas, quę tamẽ nondũ sunt præsentatę: iudex poterit nihilò minus reuocare, antequã appellatiõis causa sit cõmissa: vt in prę d. c. interposita. §. ille. & eo. tit. vt debitus. Nã sicut appellãti licet redire ad iudicẽ, à quo appellauit, priusquã causa alteri sit cõmissa: vt in præ. §. ille. sic debet & iudici licere. Inn. quart⁹ dicit[g] q iudex ante decẽdiũ, vel etiã post, vbi est appellatũ, põt interlocutoriã suã reuocare: q a appellatio suspẽdit pnũciationẽ. ff. ad Turpil. l. j. §. fi. Si verò nõ est appellatũ, nõ põt reuocare post decẽdiũ, sine eius licẽtia, pro quo lata est.

45 ¶ † Sed pone q appellatum est ab interlocutoria, & datus est iudex in causa appellationis, q citauit partes, & ad alia processit: nunqd primus iudex adhuc poterit reuocare grauamen? Respõdeo, obtinuit q nõ: q a iam non est res integra: vt in præ. §. si verò. & extra, de appel. interposita. §. ille. de officio deleg. pastoralis. §. pterea. ff. de iud. cùm ptor. nĩ. j. quãuis iudex appellationi nondũ aliquã fecerit inhibitionẽ.

46 ¶ † Sed qs debet pponere exceptiones peremptorias rei cohærẽtes, vel etiã dilatorias? Respõ. ipse cõuentus, & eius hæredes, & fideiussores, & mãdatores. ff. de exceptio. exceptiones. §. rei autẽ. & l. omnes. & l. quæ personæ. C. eo. defensores. ff. de iure fisci in fraudem. §. si principalis. C. de fideiusso. l. j. & l. sententiam. ff. eo. vbicũque. ff. de regu. iur. hæredẽ. Hoc tamẽ fallit in

47 pacto de nõ petẽdo, † quod personale est: nec ejus exceptio cõpetit hæredi, nec fideiussori. ff. de pactis. idẽ in duob⁹. §. psonale. Itẽ possunt exceptiones opponi cõtra paciscẽtes, & cõtra eos, q in iudicio fuerũt, & eorũ hæredes, & emptores, & legatarios vtẽtes suorũ authorũ iure. ff. de doli ex. apud Celsum. §. de authoris. & §. cum legitima. & arg. ff. de acqui. pos. Pomporius. §. cùm quis adminiculo.

48 ¶ † In summa notãdum est, q nemo prohibetur vti pluribus exceptionibus, etiã diuersis. ff. de exceptio. nemo. de inoffic. testa. contra veterani. §. sed nec impuberis. arg. cõtra. extra, de renũcia. super hoc. extra, de regula. & transe. ad relig. sicut. & extra, de appel. sollicitudinẽ. propè fi.[h]

49 ¶ † Itẽ nota q ferè omnes exceptiones peremptorię sunt perpetuæ, licet descẽdant à temporalibus actionibus, quas excludũt: quia quæ tẽporalia sunt ad agẽdũ, perpetua sunt ad excipiẽdũ: vt C. de excep. licet. in prin. ff. eo. l. iij. in pri. & l. pure. §. fi. s. §. j. in pri. ferè dixi propter exceptionem doli, quę aliquãdo perpetuò obijcitur: vt C. eo. si pactũ. Aliquãdo etiam nõ perpetuò: vt quãdo à maleficio trahit originẽ: vt ff. de pecu. quæsitũ. §. fi. Item dicũtur perpetuæ: quia semper opponi possunt, quandocunque agitur, etiã si actor stet per mille annos q non agat:[i] quia non est in potestate rei quãdo actor eum cõueniat. Sed si nunquã agatur nunquã excipietur: vt in præ. l. pure. §. fin. C. eodem. l. si pactum. C. de dila. si quando. in fin. quod est iij. q. iiij. §. spatium. C. de in integ. restitu. petendę.

50 ¶ † Item nota secũdùm Vbert. de Bobio[k] & Ioan. de Deo, q aduocatus, qui timet de principali, debet differre causam, si habet diuitem clientulum, hoc modo: proponat enim aliquam exceptionem, & super ea faciat pronunciari, & postea appellet. C. de appella. addictos. & admittetur appellatio, causa legitima in ea assignata. extra, de appella. vt debitus. & hanc appellationem prosequatur, & super ea statim iudicem impetret, vel nuncium mittat: & postmodum non petit iudex reuocare interlocutoriam, cùm res non sit integra: vt suprà, ver. sed nũquid. & seq. Item secũdùm Vber.[l] adhuc amplius poterit prorogari causa: quia si in causa præfatę appellationi aliqua quæstio incidat, & iudex appellationis grauet: iterum ab eo appelletur: sicut sæpe in curia fieri videmus per malitiosos procuratores. Itẽ

secundùm

a ¶ Cautus. Quicqd suprà, vel infra dicatur, tene quod habes de appel. si à iudice. lib. vj.

b ¶ Quod si. Verba Ægid. rub. lxxj.

c ¶ In fin. Miror q fuit omissa decre. gratũ. de offi. dele. vbi est casus. & de testi. cũ veniffet.

d ¶ Apostolos. Sup. delatorios. de app. cum appellationibus. lib. vj.

ADDE vt plenè per. d. Ant. de sancto Georgio in c. cum cessante. & de oĩbus his q̃ sequũtur vsque ad ver. in summa.

e ¶ Cordi. & c. vt super. et c. ab eo. li. vj.

f ¶ Si verò. lib. vj.

g ¶ Dicit. in c. cũ cessante. ibi remisi ad id quod ipse no. in decre. ff. q̃d me. cã. & ibi scripsi quod no. in decre. sacro. de sent. excõi. & vide ibi materiã plenius q̃ hic sup gl.

h ¶ Prope fin. Solue vt no. ĩ regula, nullus pluribus. de regu iur. lib. vj.

i ¶ Agat. Idẽ dixerat s. §. j. post prin.

k ¶ Bobio. Char. nihil xj. vbi tractat de cõiuncta persona, in fin. & Io. lib. iij. rubr. de exceptionibus. cõtra agẽtes pro alijs. ver. si volueris. & in fin.

l ¶ Secũdùm Vber. Nõ inueni Vbert. prę. in volu. descripsisse hanc fraudẽ, vel forsan alibi scripsit: vel alter scribens hęc illi attribuit. dicit Hiero. ad Furiã. B. q aliqui quod ab eis egreditur, ab alijs audiuisse se simulant. Vide Diogenem, qui in libro de vita & moribus philosophorum est quinquagesim⁹ ante medium: vbi dicenti sibi q eius amicus de ipso certa mala protulerat: respondit: An ille hoc dixerit, mihi dubium, te autem hæc dixisse, mihi certum est. Negari non potest quin Vber. quandoque pessima loqueretur. Nam vbi tractatur materia curatorum, mihi charta x. reprehendit aduocatum, qui veniente tutore, vel curatore ad causam permittit litẽ contestari intra decem annos: econuerso sæpe se cõscientiosum ostẽdit, & subdit peccata vitari. Vt à fine incipiam patet ĩ vltima char. ibi: præstito sacramento. in princi. & versi. de tuis. & versicul. abiberur. & charta pen. §. cùm autem. in princi. & ante §. sed si subarbitro. sua debet memorari nouissima. & spiritum carni pferri. & ibi prius per vnam colũ. in versic. licet quasdã. & locis alijs suasiones facit salutiferas.

secũdùm eũ adhuc lõgè sic plus poterit prorogari. Is enim, qui appellat à sententia, dicat eã nullam corã iudice appellationis. quod fieri potest: vt infra, de sen. §. iuxta. versi. sed quid si à sententia. & seq. & si iudex pronũciauerit iustam, vel aliquã, vel iniustã, statim iterũ appellet, & iterũ corã iudice appellationis dicat eam nullã: & sic poterit centies facere. Nec enim dicitur tertiò prouocasse, cũ nullã appellationẽ fuerit prosecutus, & semper possit dicere sententiã nullã: vt. ff. quæ senten. sine appel. re. l. j. & infrà, de sententia. §. fi. in prin. & ver. & nota quod secũdũ[a]. Itẽ docet idem Io.[b] quòd litigator semper insidietur iudici, & inuenta occasione appellet: nec timeat expẽsas, si diues est: quia grata superueniet, quæ nõ sperabitur hora. Sed certè pudet me talem recitare doctrinam quæ non illuminat cæcũ, nec sanat ægrotũ: vt xlv. di. recedite. In hoc enim doctores fiũt nõ erudiẽdorũ, sed perdẽdorũ auditorũ, dũ qđ male didicerũt, insinuãt. de cõsec. di. ij. pro dilectiõe. ¶ † Doctrina etenim mala testis est maliriç doctoris: vt j. q. vij. cõuenientibus. Sed & cũ omnis ætas pna sit ad malũ: vt xij. q. j. oĩs ætas. & pcliuis sit cursus ad voluptatẽ & natura imitatrix vitiorũ: vt xx. q. iij. c. ij. pfectò auditores libẽtius hãc doctrinam, quàm Euãgeliũ amplectũtur. † nõ attẽdẽtes q culpa simul est tã phibita discere, quàm docere: vt C. de malefi. & mathe. l. culpa. de quibus Paulus[c]: Sanã doctrinã nõ ferũt, & ad sua desyderia coaceruãt sibi magistros prurientes auribus: & à veritate auditũ auertũt, ad fabulas autẽ cõuertuntur[d]: onerati peccatis ducũtur varijs desyderijs, semper discẽtes nũq ad sciẽtiæ veritatẽ peruenientes. Hæc leguntur xxvj. q. v. nec mirũ. in fine primæ colũnæ. Nã cũ aduocati pni sint ad malitiã dũ: vtiq nõ sunt in hoc vento doctrinæ instruendi. xij. di. de his. in prin. Scriptũ est enim, nolite errare fratres mei: doctrinis varijs nolite abduci. xj. di. nolite. quia nõ qđ obsit, sed quod prosit docendũ est. ar. xxxviij. dist. quãnis, in fin. ¶ † Quinimo quoties docent quod auditoribus nõ conuenit, toties malus sermo de ipsorũ ore procedit, ad destructionẽ auditorũ. xxij. q. vltima. quoties. & dũ doctrinæ delectantur gloria, fiunt auditoribus authores ruinæ: vt xlix. di. §. j. nam incauta locutio protrahit in errorẽ: vt xliij. di. sit rector. in princ. Hanc igitur doctrinã, tanq reprobã & insanã, taliter impugnamus: vt extra, de summa tri. c. ij. ad finem. ¶ † Nam frustratoriè appellans in expensis legitimis condemnatur: vt extra, de appella. vt debitus. Item aduocatus malitiosè litem protrahens, in duabus libris auri mulctabitur. C. de iudicijs. properandum. §. illo. & l. rem non nouam. §. patroni. & de postulan. quisquis. §. præterea. & iij. q. vij. §. tria. versi. si quis à Deo. tenetur etiam quo ad Deum ad restitutionem damni, per suam iniquam protractionẽ dati. de quo dic vt §. de aduo. §. fi. prope finẽ. ver. item sit cautus ne litem. & sequenti. ¶ † Sed pro hoc dolore hodie à Deo productus est furor, vt nullius habeatur momenti, qui iniqua agere metuit: quinimo letantur mali. & in pessimis rebus exultant: vt xxiij. q. iiij. ipsa pietas. extra, de exces. prælato. cũ sit graue. & gloriãtur in causarũ ptractione: & cũ iniqua egerũt, benedicũtur: vt lxxxij. di. c. j. Rustici enim garrulitatem authoritatẽ putant. xlvj. dist. §. j. Peccant ergo in suo officio cliẽtulos taliter decipiẽdo: vt & falsi tutores pupillos. j. q. j. §. pe. & fi. ideoq male moriuntur in peccatis: vt j. q. vij. conueniẽtibus. in fine primæ col. & ad illud perferuntur tribonal, vbi nullum habebunt de allegationum nitore subsidium, & vbi ipsorum factorum coutentur teste, quo iudicet vt ix. q. iij. aliorum. vbi etiã pro meritis mercedem accipient condecenter: vt C. de iudi. rem nõ nouã. in fine primæ col. & extra, de pœ. & remis. cùm ex eo. extra, de summa trini. c. j. §. hæc sancta. x. q. j. placuit. in fi. xx. q. iij. præsens. in fi. & iunge quod no. §. de aduo. §. fi. ver. itẽ caueat ne falsam. ¶ † Postremò no. q plures sunt exceptiões, quàm actiones: quia non est reperiri actionem, vel interdictum, quod aliquam, vel aliquas nõ recipiat exceptiones vt iij. dist. regula. ¶ Item sub tali consideratione omnis actio est exceptio, secundùm Vber. de Bobio[e]. nam actore possidẽte actio potest obijci in modum exceptionis: vt ff. de superfici. l. j. §. qđ ait. ff. de inoffi. testa. Pomponius. §. si filius. ff. ex quib. cau. ma. necnõ. §. exemplo. ¶ † Itẽ no. q si omnia remedia tibi desint, ita vt necessario habeas litem contestari, finge secundũ prædictos aliquos de nouo emersisse, ex quo dentur tibi dilatoriæ: quia secundùm ipsum Vber. de Bobio, opponi possunt etiam post litem contest. si de nouo emergant. extra, de excep. pastoralis. vel fac nouam causam emergere, puta facias te vasallum iudicis, vel affinem. extra, de offi. dele. insinuante. & c. causam. Nos tamen hanc doctrinam vt insanam, & animabus perniciosam, meritò detestamur, vt prædiximus, & ita malitiæ obuiari docemus: vt §. §. ij. iuxta princ. ver. cæterum. Item cùm actio, vel causa mutatur, potest reus redire ad dilatorias propositas: vt j. de li. concep. §. nunc ostendamus. versi. sed & si. ¶ Nec prætermittendum est[f] q probato crimine in modum exceptionis proposito, non est quis condemnandus. ff. de his. qui no. infa. Lucius. extra, de excep. c. j. de ord. cog. cùm dilectus. vbi de hoc, nisi in casu: vt ff. de adulte. l. j. §. si publico.

De diuersis exceptionibus reo competentibus, uide suprà in titulo de reo.

SVMMARIVM.

1 Replicatio in iudicio quid sit, & à quo debeat fieri.
Replicationes sunt post fundatam rei intentionem probandæ.
2 Replicatio de dolo, an sit contra exceptionem doli danda.
3 Contra replicationem actoris, an possit à reo duplicari de excommunicatione.
Replicatio an tollatur per excommunicationem.
4 Replicatio contra excep. opposita, debet esse pertinens, & ad substantiam exceptionis faciens.
5 ¶ Natura defensionis nulli ad iudicium tracto debet auferri.

NVnc dicendũ restat de replicationib.[g] Et est replicatio, exceptio cõpetẽs actori contra exceptionẽ rei: & istã semper opponit actor: & contra replicationẽ datur duplicatio reo: & iterum actori contra duplicationem rei datur triplicatio: vt ff. de excep. l. ij. & C. e. non exceptionibus & Insti. de replicatio. puta, peto à te[h] centũ quæ tibi mutuaui. tu excipis, te dicens habere pactũ de non petendo, vel te absolutum ab obligatione per acceptilationem. quo probato, absolueris: vt §. in prin. huius tit. Sed ego possum replicare, q tale pactum per metum, siue dolũ, vel cõtra leges fuit extortũ, vel abrenũciatũ ei per aliud pactũ vltimũ. quo ostenso, obtinebo. C. eo. aduersus fratrẽ. C. de pact. licet & l. pacta nouissima. extra, de pac. c. fi. & insti. de repli. in prin. Verùm cõtra meam replicationẽ tu potes duplicare de alio pacto tertio, vel q dolus me sciẽte, vel volente interuenit. C. de transact. cũ donationis. ff. de reg. iur. nemo vi. vel q post metũ accessit cõsensus. extra, q cleri. vel vo. c. fin. de spon. ad id, quod. & tñ etiam iterũ poteris triplicare cõtra meã duplicationẽ de alio pacto vltimo: vt hæc habentur Insti. de repli. & in præalle. l. pacta. Quãq tñ replicatio ponitur pro remissiõe: vt ix. q. iij. aliorũ. ¶ † Replicatiões aũt post fundatã intẽtionẽ rei, sunt probãdæ: ar. pre. l. aduersus. C. de proba. l. j. & l. exceptionẽ. Qualis replicatio admittatur cõtra exceptiões perẽptorias lit. contest. impediẽtes, dixi §. §. dicto. ver. hoc quoq notandũ. ¶ † Sed nunqd cõtra exceptionẽ doli dabitur replicatio de dolo? Vr q sic, ar. extra, de excep. cũ ecclesiasticæ. extra, de diuor. significasti. xxxij. q. vj. nihil ar. cõtra. ff. de doli excep. apud Celsum. §. Marcellus. extra, de exce. dilecti. extra, de iureiur. quẽadmodũ. Dic q replicatio de dolo datur contra aliã exceptionẽ ordinariã. ff. de pig. act. l. iij. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. sicut re. §. supuacuũ. ff. de nego. gest. & gñaliter. sed nõ datur cõtra exce. doli. Itẽ hæc regula, cõtra exceptionẽ doli nõ datur replicatio de dolo intelligitur in eodẽ facto, & qñ actor intẽdit lucrari, & cũ ipse & reus sunt in dolo. verbi gratia, induxi te dolo, vt mihi pmitteres aliqđ: & tu dolo induxisti me, vt remitterẽ pmissionẽ. Si ego ago ex promissione, & tu excipis de dolo, qa dolo me induxisti ad promittendũ: ego non possũ replicare de dolo, quo me induxisti ad liberationẽ quia volo lucrari. Et sic intelligitur cõtra exce. doli nõ datur replicatio de dolo: vt in præ. §. Marcellus. Hoc prosequere vt no. in præ. decre. dilecti. ¶ † Itẽ quæritur an cõtra replicationẽ actoris possit duplicari à reo de excõicatione. verbi gratia, actor petit x. reus exponit pactũ de nõ petendo: actor replicat de posteriori pacto cõtrario: reus autem duplicat cõtra vltimũ pactũ: ex parte actoris oppositũ de excõmunicatione: quæritur an possit? Et vr q sic: quia replicator actor principalis est, cui communicandum non est: vt extra, eo. exceptionẽ. Sed dic q p excommunicationẽ nõ tollitur replicatio: quia fingitur actor defendere actionẽ suã propositã, & nõ elisam per excep. & sic admissam per libellum nõ reprobatũ. vnde excõmunicatio prius non opposita, nõ põt admittere replicationem. Itẽ quia excommunicationis obiectio non tangit substantiam replicationis: † Cùm tamẽ in exceptionibus & replicationibus non pcedatur, nisi vna tangat substantiã alterius: vt Insti. de replica. §. j. & ij. & per totum. Item no. q replicatio cõtra excep. opposita, debet esse ptinẽs, & ad substãtiã exceptiõis faciens: vt si excipis de solutiõe, vel pmissiõe, re-

a ¶ Quod secundũ. His per Clementinas aliqualiter est prouisum in decreta. j de seque. pos. in fin. & in decre. prima, de senten. & re iudi.

b ¶ Idem Ioan. Vbi supra proxi.

c ¶ Paulus. ij. ad Timoth. iiij. c.

d ¶ Conuertuntur. Abhinc est eadẽ canonica cap. iiij. ante medium.

e ¶ Vber. de Bobio. Rñdeo de peremptorijs post princi.

f ¶ Prætermittendum est. secũdùm Albe. Gal. co. ti. circa medium.

g ¶ Replicationib. de quibus forma in vtilem summã, §. eod. à nobis. vbi vide.

h ¶ A te. Quatuor exempla canonica vide in summa prædicta. Istud autem fuit Bonagui. vbi suprà.

a ¶Secundũ V in.eo.ti.dilecti.& alia exẽpla etiã ſunt ſub quinto membro.
b ¶De qua.Vide quod ibi dixi.

Bald. De Exceptionibus. Rubrica.

plicabo de pacto in contrarium facto.ff.de pactis ſi vnus.§.pactus. Vel ſi excepio de excommunicatione, tu debes replicarẽ de abſolutione vera, vel præſumpta. extra de cleri.excommu. propoſuit. extra de ſenten.excom.in præſentia.de elec.venerabilem. Si autem ego excipio de excõmunicatione contra te,& tu replicas de alia contra me,non bene excipis:quia replicatio nõ tollit exceptionẽ: vt Inſtit.de excep.& replicatio,niſi velis opponere renũciationẽ:& replicas in perſonã mei excipiẽtis ꝙ renunciauerim illi exactioni,vel verè:vt extra de re iudi. inter monaſteriũ, vel tacitè,ſ. nõ opponendo eam intra terminũ præfixum ad opponendas exceptiões.extra c.paſtoralis.& tũc ego,cuius exceptio per obiectũ renunciationis eliditur,potero dupli- care, quia impeditus fui venire ad diẽ exceptionis aſsignatam.ff.ſi quis cauti.l.ij.§.fi.Et ita cõtra defenſionẽ nulla replicatio obeſt, quo ad perſonam meã,niſi renũciatio,etiã ſi ſim anathema:vt ſ præ. 5 decre.dilectis.eo.tit.c.fi.Et hoc eſt† propter naturam defenſionis nulli tracto ad iudiciũ auferẽdæ: alias ſepe innocens condẽnaretur: & quia ex quo defenſio mihi conceditur, & per conſequẽs omnia, ſine quibus defendi non poſſem,conceduntur,vt ff. de iuriſdi.om.iudi.l.ij.extra,de offi.dele. præterea. & c.ex literis.ff.de procura.ad rem mobilem.l.ad legatũ.ſecundũ V in^a^.Ex præmiſsis ergo ſufficiat opi.Ioan.de Deo, qui dixit, ꝙ prius cognoſcitur de replicatione excõicationis, ꝙ de exceptiõe excõicationis:vt dixi ſ.§.nunc videndũ.ver.ſed de qua^b^.

Solutio

Acceptilatio vel renunciatio, non dicuntur propriè exceptiones, ſed defenſiones.§.j.verſicu. defenſiones, & verſi. ſeq.G.ergo in ſtatutis, vbi fit mentio exceptionum, iſtæ non includuntur, quod not.Bald.

¶Exceptiões,quæ opponuntur ante litis conteſt. nõ ſunt propriè exceptiones.C.de except.l.penul.& fin.eo.§.ver.fin.quod no.G. Item exceptio ꝙ iudiciũ ſit nullũ,nõ eſt propriè exceptio, in d.§.verſic. item vbicunq;.Bal. ¶Officium iudicis,etiam loco deficientis exceptionis imploratũ,nõ dicitur exceptio,ſed defenſio.l.fi.ff.de peti. hæred. ¶Si lex aufert exceptionẽ,iudex non debet ſupplere.ſi verò non aufert,ſed à principio nõ naſcitur exceptio: æquitas tñ ſuadet ſuppleri per iudicẽ: tũc iudex ſupplere debet.Facit qđ no.ff.e.ti.valet.de peti.hære.l.plane.C. de tranſa. l.vbi pactũ.in glo.& ff.de pac.l.ſi vnus.§.pactus.& glo.in opponẽdo.vbi videas.Bald. ¶Exceptio ineptitudinis, & oĩs exceptio iuris,quæ non indiget probatione,impedit proceſſum:vt not. in c.vt circa.de elect. lib.vj. alias in Cle. Bald. ¶Ad probandum omnes exceptiones dilatorias, poteſt vnus terminus aſsignari.§.nunc videndum.verſi.item etiam.G.& in c.indultũ.de reg.iur.lib.vj. per Dyn.&.l. de die.ff.qui ſatiſd.cog.per Gul. & Iac.l.ij. ff. de re iudica. per Bart. ¶Hoc ꝙ exceptio de nouo peruenerit ad notitiam, probatur per ſacramentũ. Vber.dixit contra,ver. Vber. tñ.& ver.põt etiã.& ſeq.& in d.§.ſed pone,datus. G. Verũ eſt ꝙ probat iuramẽto:ſi tñ iudex ipſum deferat:in quo deferẽdo debet eſſe circumſpectus,& varijs perſonis & cauſis conſtituere.ff.de rei ven.l.in fundo.vide glo.in.l.ſicut.§.j.ff.de accu.Bald. ¶Exceptiones debent ſpecificè proponi:non generaliter proteſtari.ver.ſed illud.G.Vnde aduocati fruſtra proteſtatur exceptiões,quas nõ opponũt. valet tamen in hoc,quia nõ intelligitur excipiendo cõfiteri intẽtionẽ aduerſarij:vt no.j.eo.§.viſo. ver.ſi verò.& verſi.niſi fortè. ¶Stipulanti pro intereſſe tertij,poteſt opponi exceptio de incapacitate illius tertij:vt not.in l.vij.ff.de condict.inde. Baldus. ¶An à facto ſeu proceſſo poſsit appellari,ſicut ab interlocutoria.verſi.& no.ſecundũ Vber.dum tñ non appelletur ante factũ,ſed poſt factũ,vel cõminationẽ.C.de appell.l.ſi quis prouocatus.& j.§.viſo.verſi. quidam notarij.per G. exceptio excõmunicationis põt opponi coram iudice ſeculari.verſi.& no.C.de iur.& facti igno.l.j.& Inſti.de cap.di.§.minor. ¶Si iudex pronunciat exceptionẽ probatã,& nõ condẽnat tũc in expẽſis,an poterit condemnari ex interuallo?Sentit quòd non,ver.ſed quid ſi iudex.G. In contrariũ facit extra de appel.c.ſæpe.per Inno.vide j.de expen.§.poſſum. ¶Antequã reus recipiat libellum,nullam poteſt exceptionẽ proponere.ver.illud quoq; notatu dignum.G. ¶V in. doctor egregius dixit ꝙ publicatis atteſtationibus,poteſt exceptio perẽptoria opponi. & probari per teſtes,ſi ſit talis,quæ non deſtruit alias exceptiones directè: ſed deſtruit ius petentis: vt exceptio pacti, ſecus in exceptione falſi, niſi allegetur, & probetur corruptio.§.dicto.ver. ſed nunquid atteſtationibus.ver. V in.G. Indirectè vero poſſunt teſtes reprobari. vide plene infra de app. §.id in quo. cum xvij.§. ſequent. licet ibi loquatur in cauſa appellationis. ¶Si ſuper exceptione peremptoria eſt pronunciatum pro ſe,& poſtea ſuper principali, & appellatur a principali, poteſt iudex appellationis interlocutoriam illam caſſare, quia tota reponitur, & reuoluitur in diffinitiua, ſecundùm Innocen. Secus ſi interlocutoria ſit extra factum principale C.de procuratoribus.l.ita demum.verſic.item quid ſi.G.Dic vt in c.vlti. de app.lib.vj.Bal. vide quod no.ff. quod metus cau.l. ſi cum exceptione. §. in hac.Bald. ¶Exceptio non facti inuentarij, eſt exceptio nullitatis inſtantiæ: & poteſt ſemper opponi.verſi.quid ſi poſt. G.ſcilicet à minore, non contra eum,ſi ratificet,quod iure ſpeciali ſibi conceditur licet ſit defectus ſolennitatis.nam inuentarium eſt de ſolennibus.C.in qui.cau.l.ſi tutor.vbi de hoc. Bal. ¶Idẽ in exceptione nullitatis, quæ cauſatur de defectu iuriſdictionis,quæ ſemper põt opponi ex eo,ꝙ vigore ſtatuti,vel legis in actu tollantur oẽs exceptiones: vt eſt glo. ſingularis in Cle.j.de ſeq. poſſ. & fruc.quam tene mẽti.& hoc verum eſt,niſi in cauſa talis naturæ,in qua iudex non reperiatur: vt in cauſa papæ: quo caſu ſi iure poſitiuo tollantur omnes exceptiones,iſta exceptio nõ poteſt opponi: vt ſi opponatur contra electionẽ papæ ꝙ nõ valeat, quia facta à cardinalibus ſuſpenſis & excommunicatis: vt in c.licet de vitanda. de elect. ¶Quæ exceptiones impediant proceſſum cauſæ principalis,vel appellationis.verſic.vt autem. per tres col. ¶Quæ dicuntur exceptiones rei finitæ? certè illæ quæ finiunt rem in iudicio,vel motam controuerſiam iam dirimunt: vt exceptio rei iudicatæ,tranſactionis,iuriſiurandi,& renunciationis litis: ſed exceptio præſcriptionis de conſuetudine non examinatur ante litis conteſtationẽ verſic.item poteſt. & ſequen.G. ¶Quædam exceptio oritur ex cauſa,quæ perimit naturaliter tantùm: quædã ciuilem tantùm: quædã vtrãque obligationẽ: quędam neutram. verſic.vt plenius. G. ¶Quando oritur actio ex reſcripto,& quando nõ, verſicu. rurſus.G. ¶Exceptio perẽptoria debet opponi actioni intentatæ non libello: & ideo ante litis conteſtationem nõ poteſt opponi:quia nondum exercetur actio: verſicu. item ſi petitione. B.Et ſi opponitur petitioni,non opponitur ad id ad quod excipitur indirectè eliđendus. vnde videtur fateri factum ab actore intentatum.§. viſo. verſicu. eſt ergo. quod not. ¶Exceptio non numeratæ pecuniæ competit contra confeſsionem : ſed in factum, contra inuex. in probationem.verſicu.ſupereſt.G. Quando quis negat factum, per ſcripturam propriam conuictus perdit omnem defenſionem. ſecus ſi factum tantum.verſicu.quid ſi debitor.G. Beneficium non perdit per mendacium ff.de fideiuſ.l.ſi dubitetur.Poſſeſsio autem non perditur per mendaciũ ſed commodum eius,quod debet auferri in authen.de trien. & ſemiſ.§. penult.arg.ff.de inter.act.l.non alienum.Commodum autem ſententiæ perdit,qui eam inficiatur:vt no.de fide inſtru.in c.G.perpetuus. per Innocen.vide infra,de loca.§.ſi in emphyteuta negauit. Baldus. ¶Quo enim ordine ſint proponendæ exceptiones fori, & aliæ declinatoriæ .Primò debet proponi cauſa,quæ funditus eneruat iuriſdictionem. Secundò ea, quæ eximit à iuriſdictione. Tertiò,exceptio ſuſpicionis . Quartò,exceptio,quę elidit.Deinde procuratorem & reliquæ.verſicu. porrò in proponendo.G.ff.de re iudi.l.quidam per Bart. Alij dicunt quòd in ordine exceptio ſuſpicionis,debet eſſe prior.Nam qui alias opponit, facit eũ iudicem in decidendo.Sed tñ ꝙ non ipſe, ſed lex facit: nec niſi ſuper illo articulo.facit ff.de iud.l.ſed & ſi ſuſcepit.vide.j.de petitorio.§.exceptio. ¶An exceptiones ſint proponendę in ſcriptis.verſi.ſed nunquid iudex. G.ff.de excu.tu.l.ſcire oportet.§.fin.Bal. ¶An in exceptionem excommunicationis debeat exprimi ſpecies & cauſa: & quid ſit hoc dictum. verſi.ſed quoniam excommunicationis. ¶Illæ exceptiones ſunt validæ, quæ habent robur à iure. ver.propoſitis autem. G.& apertæ. ff.de ſtu.l. Labeo.debet iudex admittere validas,& pertinentes,& aptas non alleg. G. ¶Iudex,qui admittit exceptiones ſub conditione,ſi probabũtur, nõ dicitur grauare.verſicu.item cautus.Practica ſuper taxatione expenſarum,& an poſsit reſeruari condemnatio, & taxatio.verſicu.quid ſi reus. & ſequen.G.quando veniunt ex interlocutoria fit,de appella.c.ſæpe.per Innocen.quando ex diffinitiua non quia eſt functus officio. G.Et dicit quòd ſecundùm ſtylum curiæ,fit reſeruatio. G.ſic ff.famil. erciſcun.l.ſi Labeo.§.j.De hoc in l.terminato.C.de fruct.& lit.expen. vide j.de locatum.§.fina. ¶Grauamen ex interlocutoria poteſt reuocari, non obſtante appellatione,ſcilicet re integra , etiam parte abſente: ſecus ſi ſit inceptus proceſſus ſuper appellatione verſicu. ſed ſi iudex.vide & ſequen. verſicu.ſed pone quòd G.Et ſi eſt appellatum,poteſt reuocari poſt decem dies,aliàs non,niſi de conſenſu partium ſecundum Innocentium verſicu.ſed nunquid iudex. G.quod eſt verum, ſi ex interlocutoria eſt nata actio.ff.de præto.ſtipulatione.l.j.in fin. & ibi nota. Alij dicunt ꝙ illud ideo eſt , quia erat facta executio inter partes, ſecundùm Raynaldum & Bartolum. Exceptio rei non traditæ & pretij non ſoluti, poteſt opponi in executione ſententiæ,per.l.ſi duo patroni.§.item illud.ff.de iureiuran.ſed ibi ex ipſo iuramento oritur actio,ſeu petitio , aduerſario: non ſic ex ſententia,cùm non ſit actum ad hoc per l.duobus. ff.de exceptio.rei iudic.ſed ibi victor non innitebatur ſententiæ,ſed primæ actioni. & per l.fundum qui Lucius.ff.de rei vendic.ſed ibi erat res obligata: ſed certè hic eſt quaſi obligata: vt in §.offerri.§.dicto. verſicu. ſed pone petij.Gul.Item non eſt hæc exceptio peremptoria, in contractibus nominatis,ſed moratoria executionis. Tutius eſt verò quòd iudex pronũciet de vtraq; ſecundùm not.C.de ſenten.l.cum eorum. Ego dico quòd non iure exceptionis,ſed eodem officio verùs vtcreque.argumen. C.vbi cau.fiſ.l.cùm venditur.C.de repubh.l.j.& ff.de petit. hæred.l.fina. Bald. ¶In ſucceſsiuis delictis,quãdiu delinquitur , actio naſcitur, nec præſcribitur.ar.ff.de vſufru.accre.l.j.in fi.& ideo à quolibet parte tẽporis dinumerari poteſt ius accreſcendi.arg.ff.de adul.l.mariti.§ ſex menſes. Secus

De ſatiſ.

De satisdationibus Rubrica.[a]

QVONIAM Oblato libello quę[c] dam cautiones in iudicio præstantur: ideo vtile est, vt de eis aliqua subijciamus. Et primò dicamus, de satisdationibus principalium personarum. Scilicet de satisdatiõe actoris, & rei. Postmodum de satisda. personarũ pro alijs in iudicio interuenientium, scilicet procuratoris actoris, & procuratoris rei, & defensoris, & tutoris, & de quibusdam alijs satisdationibus extraudicialib⁹, &c.

SVMMARIVM.

1. Datio fideiussoris quo casu posit actori remitti: & ipsa remissa, quid ab eo sit exigendum.
2. Actor nõ veniẽs in termino ad quẽ aduersarium citari fecerat, non est ante expensarum restitutionem audiendus.

Actor qualiter habeat ĩ iudicio satisdare.

ACtor Igitur, qui vult agere, libellũ suæ petitiõis debet porrigere: & per iudicẽ, seu eius executorẽ st offerẽdus reo: vt dicã j. de lib. cõce. §. restat. verũtamẽ priusq; actor iudici libellũ porrigat, satisdabit cũ idoneo fideius. q vsq; ad fi. litis pseuerabit in cã, quodq; eã per se, vel p pc. suũ perficiet: & q si eũ apparuerit litẽ iniustè mouisse, dabit reo decimã partẽ litis in libello cõprehẽsę. ¶ †Si verò cõsti erit p ipsius sacramentũ, q fideius. dare nõ posit, remittit ei datio fideius. sed iuratoriã exponet cautionẽ: & in libello pfiteri debet se facturũ hæc oĩa. Et hoc verũ est gñaliter, q talis cautio pstari debet, nisi eã moneat ex consensu vtriusq; ptis: puta q apud arbitros, vel q melius est, i. q cautio de vtriusq; ptis cõsensu remittat. Hęc oĩa habent C. de episc. & cle. aut. gñaliter. C. de asser. tol. l. j. §. oẽs. Hoc aũt facto iudex libellũ recipiat, & citet reũ vt veniat, vt dictũ est suprà, de cita. §. seq. §. sc. & cũ venerit, debet actor iterũ cautionẽ exponere in eũ, quẽ dixi sibi obnoxiũ, vel in negotij executorẽ,[b] q intra duos mẽses litẽ cõte. qđ si nõ fecerit, omne dãnũ in duplo resarciet reo: ita tñ q cautio illa nõ trãscẽdat summã xxxvj. aureorũ: vt. C. de lit. cõte. aut. libellũ. & de dila. aut. qđ fieri. q̃ habet iij. q. iij. §. spatiũ. & j. aut. de liti. §. ad excludẽdas. tñ secdm Tan.[c] iudex statĩ põt recipere libellũ, & actor simul præstet vtrãq; cautionẽ, añq̃ reus libellũ recipiat, qđ nõ est absonũ dicere. verũ licet iura has pcipiãt pstari cautiones: hodie tñ nõ pstat, cõtraria cõsuetudine pualẽte[d]. ar. iij. di. §. leges. & no. Inst. de satisd. §. sed hodie. & infra, §. pxi. ppe prin. Itẽ nõ sunt corã arbitro prestãdę: vt suprà, de arbitris. §. differt. vers. item coram eo non. ¶ †Porrò actor, qui non venit in termino, ad quẽ aduersariũ citari fecerat, nõ audit, nisi prius restitutis expensis, & idonea cautiõe præstita, & in alia cautiõe fideliter cõparebit. qđ dic vt extra, de do. et cõtu. actor[e]. De accusatore dic vt, iiij. q. v. q̃sq̃s. sed & mulier nõ pstat pdictas cautiões iudicio sisti. ff. q satisd. cog. de die. §.

SVMMARIVM.

1. Conueniens rei vendicatione forensem equũ conuenientis ducentem per locum suũ, an & qualiter fieri debeat satisdatio.
2. Clericut quo casu teneatur ad cautionem, seu satisdationem.
3. Prælati ecclesiarũ licet decimã litis, aut aliam partem non possunt recuperare, possunt tamen expensas moderatas, & pro eis pignora recipere.
4. Papa potest suam sententiã, vel auditoris sui vbique executioni mandare.
5. Scholaris Boñ. conuentus cauens iudicio sisti, si aliũ scholarẽ offert fideiussorem, an sit audiendus.
6. Satisdare an posit qs coram vno, q corã alio aget.
7. Recusant examen delegari nõ cauet corã eo, quòd respondebit coram domino feudi.
   Roma est communis patria.
   Satisdãdũ est corã illo iudice, corã quo conuenit.
8. Scholaris plures habens iudices, coram quo habebit litigare.
9. Satisdatio eius, qui non posidet immobilia, qualiter, & qua forma sit in scripis reponenda.
10. Fideiussor in iudicio sistendi causa datus, debet pro rei qualitate locuples esse.
11. Ecclesia, quæ cõuenitur, fideiussorẽ nõ inueniens sufficiẽtem, an pro ea posit eius vasallus admitti.
12. Forma cautionis, quam habet præstare cõtumax intra annum veniens, volensq; recuperare possessionem, cuius commodo destitutus fuerat per primum decretum propter contumaciam.

Reus qualiter satisdare debeat ĩ iudicio.

DIcto De actoris satisdatione: nũc de reo dicendum est. Et quidem reus cùm libellũ recipit, satisdare debet q vsq; ad fi. litis permanebit: vt Inst. de satisd. §. sed hęc hodie. iij. q. iij. differatur. ff. de offi. præsi. senatus. in fi. verũtamen si posidet immobilia, sufficit ei ponere iuratoriã cautionem, vt ibi. ff. qui satisd. cog. sciẽdũ. nõ tamẽ cauet de iudicato soluendo. Inst. e. §. ab eius vero.[f] Exponet etiã reus aliã cautionẽ, videlicet de re exhibenda, & nõ baratãda: vt in pre. l. senatus. in fi. ff. qui sat. cog. si fideiussor. §. fin. ¶ †Hinc est, q si forensem equũ meũ per locũ meũ ducẽtẽ cõuenio rei vẽd. vt supra de cõpe. iud. adi. ver. qd si qs statim prius equũ ducat, satisdabit de eo nõ baratãdo, & de illo loco ad aliũ nõ ducẽdo, & repræsentãdo quoties op⁹ erit: vt ĩ p̃. l. si em. lib. porrecto an. li. cõte. equũ

in sententia, quę etiam quotidie nascentem actionẽ perimit: vt not. ff. de iureiuran. l. qui. §. in popularibus. quia causam tollit. Bal. ¶ Replicatio debet esse ad substantiam exceptionis, & de eodem, vbi ad factũ opponitur. §. nunc dicendũ. ver. si. G. Sed vbi ad personã dic vt in l. cùm mulier. ff. sol. ma. per Iac. de Are. & Barto. ¶ Licet contra sententiã non posit opponi exceptio, non tamen meretur sententię executionem, nisi in radice, & in substãtia sit liquida. l. hoc autem. §. j. ff. ex qui. cau. in pos. ea. ibi: liquerit. qui tex. est aureus ad hoc Bal.

De satisdationibus.[1] Rubrica.

¶ Pileus sine rubrica tractat de his in prin. sui operis.

¶ Bag. etiã non facit Rubric. tamen charta secunda circa mediũ aliquid tractat de satisdatione agentiũ nomine alieno.

¶ Tan. parte secũda facit tres rubricas de tribus satisdationibus, actoris, rei, & agentiũ causas alienas.

¶ Ros. vbi tractat de actionibus ex stipulatu rubrica ij. iij. & ix. de his hoc ordine tractat de satisdatione rẽ ratam haberi, iudicatum solui, & iudicio sisti: de quibus tangit author j. de pig. super secunda parte Rubricæ.

¶ Neuter q̃ Vber. nec Io. de Deo fecerunt de hoc rubricam nec Bonagui. Ægid. rubri. xj. cùm duabus sequen. tractauit de his.

¶ Albert. Gal. aliquid de hit tractat rubri. sua prima, scilicet de procura. Quoniam oblato libello.

b ¶ Executorem. Per cuius stipulationem acquirebatur reo actio, per l. ff. rem pupil. sal. fore. non quasi. in prin.

c ¶ Secundùm T. & Pileum, quorũ vbi s. fuit totum, quod hic dicitur, vsq; ad versi. porrò exceptis remissionibus authoris.

d ¶ Præualente. Dicit Tan. q audiuit dominum Azo. rem sic dicentem & Pil. & ipse Tanc. dicunt q suis temporibus illas præstari non viderunt s hæc dico ne credas hoc nouissimum.

e ¶ Actor. lib. vj.

f ¶ Vero. D. meus in legibus pulchrè dicebat super l. j. ff. qui satisda. cog. quod gl. magna illius legis debeat esse super rubrica, cuius rubricæ sunt tres quæstiones. Prima, qui satisd. cog. Secunda, qui iuramento promittunt. Tertia, qui sunt, quorum promissioni cõmittitur, i. qui ad neutrum tenentur. ¶ Ad primã respondet q satisdat iudicio sisti, qui non posidet immobilia: vt præ. l. sciendũ. Item qui se offert defensioni, cum mãdato, vel sine: quia nullius alterius litis idoneus defensor est sine satisdatione, vt præ. §. ab eius. & §. si verò. eod. ti. & no. ff. in ius voc. vt ẽst sup rubrica. ¶ Ad secundã respõdetur, q his qui immobilia nõ posidẽt, nec fideiussores dare possunt. C. de epis. & cle. authen. generaliter. & Insti. hoc ti. §. sed hodie. & personæ honoratæ. C. de proxi. sacro. scri. l. j. & ij. ¶ Ad tertiam respondetur de clericis. C. de epis. & cle. l. cum clericis. vbi nõ iurãt. Item nec satisdant. in authen. de san. episc. §. siue autem pecuniaria causa. Item ille, de quo sic conuenit, Insti. de re. diui. §. venditæ. liberatur autem, qui satisdare tenetur, dando pignora. ff. de col. bon. l. j. §. iubet. ad hoc tamen notentur. & sic loquitur l. prætoriæ. ff. de præto. stipul.

ADDE & primam q̃onẽ limita, scilicet q non posidens immobilia tenetur satisdare, q hæc regula non habet locũ in eo, q multa bona mobilia posidet: quæ de facili non possent occultari secũdùm Gui. de Cu. Cy. Bal. in l. sciendum. ff. qui satisd. co. & Bal. & Imo. in l. facere. ff. solu. mat. Secundo fallit vbi ego à re prius cõuentus, puta ad equum, fuerim cõtumax in præstanda sibi satisdatione de iudicio sisti, & demũ ille equus ad te peruenerit: & postea ad eundem ego te conueniam, non potero à te petere cautionem, in qua præstanda ego fui cõtumax. & hoc probat secundũ Ange. & Ros. in l. vl. quæ bona. §. si qs. ff. de dã. infec. Itẽ limita qđ veniens ad defensionem alterius, tenetur satisdare non habere locum, secundum Ang. in d. l. sciendum. in eo, qui venis ad defensionẽ vnius articuli. alle. gl. singularem. l. in eo. ff. de re. iur. quã glo. sequitur Bart. in l. si verò. §. de viro. solu. ma. Imo. in c. veniẽs. de accu. Bal. in l. reos. C. de accu. Quo ad secundam q. q sufficiat iuratoria cautio, limita secũdũ Bal. & Pau. de Ca. in l. j. qui satisd. cog. nisi iudex habeat præsumptiones vel indicia quod satisdare posit. ar. l. iij. §. j. ff. de iureiu. secundũ Cy. & Odof. quem refert Cy. in addi. in d. l. j. est necesse, quod iuret se nõ posse dare fideiussorem: quia subiret anceps periuriũ, cõtra l. videamus, de in litem iurã. sed debet iurare se credere, de facili nõ posse inuenire: per l. de die. eo. ti. Item limita nõ habere locũ iuratoriã cautionẽ in criminalibus, salua in muliere, secũdũ præfatos doc. per l. j. §. si quis rerũ. ff. de cust. re. & in aut. nouo iure. C. de ca. re. plures casus, in qbus nõ statur iuratoriæ cautioni vide per gl. & doc. in l. iij. C. de vsuf. Bal. in aut. ei qui iurat. de bo. auth. iud. pos. & in l. ij. C. de vsu. & fruc. leg. per glo. & doct. in c. qua fronte de app. Ans. de But. in c. ij. de seq. pos. & fruc. Pau. de ca. in l. ij. ff. sol. mat. Quo verò ad tertiã q. ille, qui debet satisdare, liberatur dãdo pignora: quod non liberatur ille, qui promittit satisdare, secũdùm Guil. de Cu. quã cõiter alij sequuntur in d. l. j. & hoc per text. in aut. vt cùm de ap. cog. §. aliud. in verbo, desyderium implemus. Et an delectentur dare fideiussorẽ, si iurat nõ posse dare in vno loco an posit dare in alio, vide Alex. consi. lvij. iij. lib.

alibi mittas, & satisdatio prestita nõ fuerit, nõ tenetur ibi respondere. C. vbi in rem act. l. fi. ibi in locis, quibus res, &c. arg. cõtra ff. de iudi. si q̃s postea[a]. ¶ † Ad hanc autem cautionem credo etiã clericũ teneri, licet sit aliàs in satisdatione iudicio sisti priuilegiatus: vt C. de epi. & cle. aut. ꝑ pecuniaria. in aut. col. ix. de san. epi. §. si quas autẽ. Nam in eo sufficit sola promissio cũ hypotheca rerũ suarũ secundũ tit. vt ibi: clerici enim nõ ita cogunt̃ satisdare, vt alij. C. de epis. & cle. omnes. & extra, de sequestra. c. j. in fi. de hoc ſ. de primo decre. §. iam de effectu. ver. vlt. & de hac diuersitate satisdationum videt̃ loqui aut. vt reus prębitis sportulis, vel data fideiussiõe xx. dierũ gaudeat inducijs, in quibus deliberet, cedat, an contendat, vel petat alium iudicem sociari: vt iij. q. iij. offerat̃. qđ est C. de lit. contest. Qui aũt suo nomine conuenit̃ iudicatum solui, satisdare nõ debet: vt in præ. §. sed hodie. verũtamen, sicut dixit Pileus, cõtrariũ cõsuetudo[b] seruat. Nã iudices statim recipiunt libellũ ab actore, nulla predictarũ satisdationum extra ab eo vel prestita, sed ab vtraq;, s. tam actore, quàm reo recipiunt pignora, vel fideiussores, si pignora dare nõ possunt. & hoc propter expensas, quę fiũt in causis, & in actis causarũ, & ꝑpter decimas litis, quas iudices seculares secũdũ diuersorũ locorũ consuetudines, accipere cõsueuerũt. Sed si iurabit re⁹ se pignora, vel fideiussores dare nõ posse: sufficit iuratoriam prestari cautionem, sicut in satisdatione actoris prædictum est. ¶ † Et no. quod licet prelati ecclesiarum huiusmodi decimã, vel aliã litis partem nõ possint recipere: vt extra, de vita & honesta. cleri. cũ ab omni. tñ expensas moderatas, & pro eis pignora recipere possunt, secũdũ titulum. qđ dic vt ſ. de sala. §. j. ver. si verò est ordinari⁹[c]. ¶ † Sed pone, titius petit in curia Ro. à B. Anglico c. marcas: sciens aũt ipsum B. recessurũ petit ꝙ vel ille B. deponat c. marcas penes iudicẽ: vel ꝙ p̃stet idoneã cautionẽ, s. pignora, vel fideiussores, ꝙ ei soluet, si vincat: nũquid debet audiri? Videtur ꝙ sic, cũ ille sit possessor imobiliũ: vt in prę. l. sciẽdũ. in fi. Dic cõtra, ar. extra, & C. de sequestra. per totũ. & arg. C. de hęre. act. vt debitũ. licet em̃ possit quis cogi ad cautionem iudicio sisti, vt in prę. aut. offeratur. & in prę. sciendum. nõ tamen ad illam iudicatũ solui, quam nemo suo nomine conuentus prestat: vt ſ. & no. in prę. l. sciẽdũ. & sic obtinuit maximè cũ clerici nõ ita satisdãt, vt supra: cum etiam papa suã sententiam, vel auditoris sui possit vbiq; executioni mãdare. ¶ † Quid si scholaris Bonoñ. cõuentus cauẽs iudicio sisti: offert fideiussorẽ aliũ scholarẽ: nunquid est audiẽdus? Nõ videt̃, imò ille habebitur pro nõ dato, cũ sit priuilegiatus. ff. si quis in ius vo. l. j. ff. qui satisda. cogã. quoties. Ideo em̃ fideiussorẽ accipimus, vt nobis diligentius sit cautũ. insti. de fideius. in princi. & de replic. §. fi. Quomodo ergo põt esse idoneus, q nõ possidet immobilia: vt ff. qui satis. cog. sciẽdũ. in prin. & qui habet fori prescri. vt eo. ti. si fideiussor. & qui difficilis est ad cõueniẽdũ: vt C. lib. x. de conuen. fisci debitor. l. ij. Ecõtra videt̃: quia fideiussor debet accipi iudicio sisti, dumodo sit idoneus facultatib⁹, & ꝑ facultate cõueniẽdi. ff. q satisd. cog. si fideiussor. in prin. & ff. in ius vo. vt eãt. l. ij. & C. li. x. de agen. in reb⁹. l. fi. circa princi. Sed põt dici ꝙ si iste nequit alios dare, ille recipiendus est[d]: ita tamẽ ꝙ renunciet suo priuilegio[e]: vt in prę. l. si fideiussor. circa prin. ¶ † Illud quoq; certũ est, ꝙ is qui reuocat domũ, debet vbi conuentus erat, cauere ꝙ iudicio sistet certo tempore coram suo iudice. & cauebit sola promissione, fortè pœnali, absq; fideiussorib⁹: vt ff. de iud. l. ij. §. sed si dubitetur[f], nisi fortè sit suspectus: quia tũc datis etiã fideiussoribus. ar. in prę. l. si fideiussor. §. fi. & ff. de offi. præsi. l. senatuscõsul. & sic secũdũ hoc satisdat quis corã vno, ꝙ coram alio aget: vt ibi ff. iud. sol. l. pe. & facit ad hoc quod in alio tẽpore caueat, & alio agi differatur. C. de libe. causa. l. ordinata. §. si is. & in prę. l. senatusconsul. in fi. & ff. de adulte. si adulterium. §. fina. ¶ † Sed nunquid præmissa vera sunt in quolibet in nõ competẽti foro cõuẽto: vt debeat ibi cauere? Dicit Accur[g]. ꝙ nõ: vnde recusans examen delegati nõ cauet corã eo, ꝙ respõdebit corã dño feudi: vt ſ. de compe. iudi. adi. §. j. ver. viij. & in prę. l. de iudi. ideo satisdat̃ coram eo, apud quem conuenit̃: q ibi conuentus habebat domiciliũ. Nã Roma cõis patria est. ff. ad munici. Roma. ideoq; ibi satisdat ꝙ in ꝓuincia iudicis sistet. Is ẽ locũ põt habere, cũ q̃s reuocat domũ seu forũ ad locũ remotũ. ¶ † Quid ergo de scholari, q habet tres iudices: vt supra, de reo. ver. item scholaris? Pone em̃ ꝙ citatus est corã rectore loci: ipse verò reuocat forũ, volẽs sub doctore, vel episcopo litigare: nunquid cauebit corã ipso rectore loci? Videt̃ ꝙ sic, ꝑ prę. §. sed si dubitet̃[h]. Vel dic ꝙ corã eo, coram quo elegerit causam agi: vt ff. iudi. sol. l. iij. rñ. j. & l. ꝑ. maximè si corã ipso rectore sit grauior forma satisdãdi, secũdũ Acc[i]. ¶ † Satisdatio aũt ei⁹, q nõ possidet imobilia, hoc mõ scribet̃.

☙ FORMA[k]. Cũ in cã, quę inter B. & T. super c. lib. quas idẽ B. petijt ab ipso corã tali iudice oppositum fuisset eidẽ T. ꝙ nõ erat possessor immobilium, & ideo satisdare debebat: propter hoc idẽ T. promisit ipsi B. siue mihi notario, vice, & nomine ipsi⁹ B. stipulanti de iudicio sisti secũdũ formã iuris, in cã, & sup cã p̃dicta. insuper B. ipsi⁹ T. precib⁹, & mãdato eidẽ B. vel mihi notario pro ipso B. recipienti, de prędictis existit fideiussor. Hoc probatur suprà in prin. huius §. Quod autẽ notarius possit hanc promissionem recipere, & ꝙ ex hoc acquiratur actio ei, cuius nomine recipitur: dixi suprà, de primo decreto. §. iã de effectu. ver. sed cui prestabitur. & seq. ¶ † Illud aũt scias ꝙ fideiussor in iudicio sistendi causa datus ꝑ rei qualitate locuples esse debet, exceptis personis necessarijs: tunc enim qualiscunq; sufficit, vt pro parente, & patrono, & alijs. Hæc leguntur ff. in ius vo. vt eant. l. j. ij. & iij. ¶ † Quid ergo si ecclesia, quę conuenitur, non inuenit sufficientem fideiussorẽ? Dic ꝙ vasallus eius pro ea admittetur, licet aliàs nõ sit idoneus pro tanta summa: quia est persona ecclesię coniuncta, per prę. legem. ¶ An autem talis fideiussor lata sententia teneatur, notatur infrà, de fideiuss. §. j. versi. quid si fideiussor. Et de hac cautione vide infrà in tract. lib. de accu. §. sequitur. ver. si dedit. & seq. de do. & contu. §. restat. versi. no. quoq;. & seq. ¶ † Porrò de cautione, quã debet prestare cõtumax intra annũ veniẽs, qui vult recuperare possessionẽ, cuius cõmodo fuerat destitut⁹ per primum decretũ propter cõtumaciam: & an clericus eam prestet, dixi in prę. §. iam de effectu, ver. vlti. no. Huius aũt cautionis forma hæc erit.

☙ FORMA[l]. Cũ in causa, quæ vertit̃, seu verti speratur inter T. & D. super hoc idẽ T. ꝑpter contumaciam B. ex primo decreto, siue ex interlocutoria iudicis fuisset in rei petitę in libel. pos. inductus. & hoc in reali. in personali verò dicet sic, fuisset in pos. bono. ipsi B. valentiũ quãtitatem in libello comprehensam, vel pro modo debiti in libello declarati inductus: ipse B. intra annũ veniẽs, & possessionem recuperare volens expensis libelli, sententiæ, & tenutę, & quas idẽ T. propter hoc se fecisse ostẽdit, refectis, promisit eidem T. litem suscipere, & in ea vsq; ad finem perseueranter stare. insuper H. ipsius B. precibus &c. vt ſ. in proxi. forma. Hæc probatur in his quæ no. j. in prę. ver. vlt. ¶ Quod autem dicitur in prę. forma, & pos. recuperare volens, procedit secundùm nos, & alios qui dicimus ex primo decreto missum verè possidere. Alij verò dicunt ꝙ tantùm custodit: vt not. in præ. §. iam de effectu. ver. si verò reali. & secũdũ eos dicibi, & ad defensionem causę se offerẽs expẽ. &c. ¶ Qualiter aũt reus formabit libellum contra actorẽ idoneũ fideiussorẽ recipere nolentẽ, vel qñ quis se, vel aliũ promittit sistere in iudicio, & nõ sistit[m]. & de alijs vide j. in trac. lib. in ti. de dolo & cõtu. §. restat. ver. notãdũ quoq;. & seq.

SVMMARIVM.

1 ☞ Cautio ratihabitiõis tũc à procuratore exigit̃ qñ incertum est, an ei negotium mandatum sit.

Procurator

---

a ¶ Postea. Non loquitur de foro rei immobilis, sed de foro domicilij. & ponit eundem casum cũm decre. pe. de foro compe.

b ¶ Consuetudo. Tenacissima & quasi ferrea dixit Pileus & posuit Tancre.

c ¶ Ordinarius. Ibi in ver. Tan. autem no. habes ad literã verba, quę posuit hic Tancre.

Iudic. solui.

d ¶ Recipiendus est. Facit § sed si dubitetur. in fin. alle. j. versicu. proxi.

e ¶ Priuilegio. De quo sequitur statim versicu. quid ergo.

f ¶ Si dubitet̃. Vbi no. Accurs. totum hunc ver. in gloss. penul. & antepe.

g ¶ Dicit Accur. in præ. §. sed si dubitetur. in vlti. gloss.

h ¶ Si dubitetur. Et hæc dicitur fuisse opi. Hug. ea ratione, quia scholaris laicus bene est de iurisdictione Potestatis, licet habeat, priuilegiũ declinandi, & ad alium recurrẽdi. In scholari ergo clerico ꝓcedat opi. contraria. Sed quid si secundũ opin. Hug. scholaris satisdet coram Potestate de stando iuri coram illo, ad quem reuocat: nunquid coram illo iterum satisdabit? Videt̃ ꝙ sic. ff. iud. sol. l. iij. & penul. Host. contra, quia non debet quis onerari cautione superuacua. ff. vt leg. ser. causa. l. hæc stipulatio. in fi. ff. de ver bo. obli. qui his. de procu. non cogendum. j. resp.
ADDE vt per not. in c. fin. de fo. cõpe. & dicit Bal. in l. j. C. vbi in rẽ act. ꝙ legato semper sufficit iuratoria cautio.

i ¶ Secũdũ Accur. vbi ſ. proxi. dixi. & in ea glo.

k ¶ Forma. Roland. parte ix. circa medium. vbi habent̃ octo formæ diuersarum satisdationum.

l ¶ Forma. Roland. vbi suprà.

m ¶ Non sistit supple, & quid si dies sistendi non fuit expressa.

a ¶Distingue. Ponit quod no. in decre. j. de procu. in j. gl. & ff. eo. tit. non solùm. §. j. per Accur. Azo plenè in Summa de procura. §. est aliud.

b ¶Vel testibus. Idem Tancr. rubri. iij. de qua in prin. & Ber. de procura. c. j. in prin. j. glo. & hoc supponunt procuratorium probari posse per testes. de quo vide quod plenè scripsi s. de procu. §. ratione quoque formæ. post principium.

2 Procurator nullum habent actionis mandatũ repellendus est: si autem habet, & certũ est, aut dubitetur, quomodo sit agendum.
3 De mãdato procuratoris qualiter dubitari possit.
4 Testis vnicus facit semiplenam probationem.
5 Negatione an semper res efficit dubia. & nu. seq.
7 Procuratore admisso, si post duos vel tres dies opponatur, an posit peti cautio de rato.
8 Cautio de rato, an debeat præstari, etiã in arbitris.
9 Procurator actoris, etiam si constet de mandato debet cauere de defendendo: si dominus reconueniat coram eodem iudice.
10 Litem contestatus sine cautione etiam post litem contestatam, potest vt falsus remoueri.
11 Procurator actoris quare non cauet de rato, si certum est, eum mandatum habere: procurator verò rei cauet de iudicato soluendo, quantũcunque certum sit, eum mandatum habere.
12 Procuratore dolũ cõmittẽte, vel pertinaciter se absentãte, an cõtra eum agi possit actione de dolo.
13 Forma cautionis scribendæ, vbi dubitatur de mãdato procuratoris.
14 Procurator actoris, qd, & qñõ promittere debeat.
15 Absenti an possibile sit stipulari, aut per stipulationem actio acquiri.
16 Actor vniuersitatis volens agere an debeat præstare cautionem de rato, vbi constat de mandato.
17 Comparẽs pro alio in iudicio, & satisdans rem ratam dominum habiturũ: cùm autem ventum est ad diem, dñs ratum nõ habuit intra tempus à lege statutũ, postea verò reo exigente pœnam à procuratore dominus ratum habuit, an sufficiat.

Procurator actoris qualiter satisdare habeat.

VIso De satisdationibus personarũ pro se in iudicio interuenientiũ Nũc de satisd. earũ q̃ pro aliis interueniũt, subnectamus. Et primò de procu. actoris. ¶1 †Sup quo scias q cautio ratihabitionis tunc à procu. exigit, quoties incertũ est, an ei negotiũ mãdatũ sit. C. de pc. l. ij. ff. vt i pos. le. l. si is à quo. §. j. Sed super hoc distingue[a]. nã aut certũ est eũ habere mandatũ: aut certũ est eũ non habere, aut dubitatur. ¶2 †Et qd si certũ est, eũ habere, mãdatũ, quia de hoc cõstat literis, vel instrumẽto, vel testibus[b], vel quia reus hoc cõfitet, vel quia cõstitutus est apud acta, nõ debet tũc cauere rẽ ratam dñm habiturũ, nec ẽt pcu. p̃ntis & cõfirmãtis noie eis, q apud acta fact⁹ ẽ. C. d satis. l. vnica. Inst. e. §. finali. Si verò certũ est eũ nõ habere mãdatũ: tũc repellit. extra, de proc. c. j. etiã si velit satisd. nisi sit cõiuncta psona, q̃ cũ satisdatione admittit. qd dic vt s. in ti. de cõiũcta persona. ¶ Qd si dubitet. sup hoc est varietas. nã dixit Pla. semp esse in electione rei, vt vel ille probet mandatum, vel satisdet de rato, quod ipse reus maluerit. Io. aũt & Azo contra, s. hoc esse in arbitrio ipsi⁹ procuratoris, an velit probare mãdatũ, vel cauere de rato. Nã cũ quis tenet alternatiuè ad alterũ duorũ, præstãdo qd voluerit, liberat. ff. de iure do. plerunque. §. fi. C. de cõdi. inde. si quis seruũ. extra, de plus pe. c. vnico. qa enim diceret cogendũ pcu. cauere, si vltro velit mandatũ probare[c]? Itẽ si nolit mãdatũ pbare, sed cauere, tunc nõ admittet: secũdũ T[d]. Et ex his potest Placen. errare: licet secũda opinio nõ habeat efficaciã[e]. Tertij, vt Bul. distinguit. nã si reus dicit, nõ habes mandatũ: tũc procu. tenet pbare se habere. Si dicit, dubito an habeas mãdatũ: tũc est in optione procur. quod facere malit. ¶3 †Sed qualiter potest dubitari de mãdato[f]? Dicũt qdã, qa forte præsumptio aliqua est p procur. nã ostẽdit instrumẽtũ procu. dicit tñ nõ esse tabellionẽ eũ qui cõfecit illud. j. de edi. instr. §. restat. ver. sed qd si. & ver. & scias. vel forte pbat se pcuratorem ¶4 †per vnicũ testẽ, q facit semiplenã pbationẽ. C. de proba. instrumẽta. ff. quẽadmodũ test. ape. l. ij.[g] Vel si instrumẽta, & monumẽta oĩa causę sibi sunt cõmissa. Pręsumit enĩ mãdatũ habere ad cãm, q̃uis dubiũ sit, qa nullũ fortè ostẽdit: vt patet extra, de offi. dele. cõtã. in prin. Itẽ dubiũ est si sigillũ in eo appositũ sit incognitũ: & tũc fieri debet fides. ff. de procu. si procuratorẽ. ff. quod cuiusque vniuer. no. itẽ eorũ. §. actor. ff. de admini. tu. vulgo. extra, de testibus. cũ à nobis. de proba. tertio. & in similibus casib⁹: vt s. de procu. §. rõne aũt formę. ver. ij. & iij. Vel dic secũdũ Rof. vt not. in libel. suo, j. de acc. ex sti. rẽ ra. habe. §. sed qualiter[h]. Dixit aũt Alb. Pap. super. C. de procu[i]. q licet nulla sit pro proc. p̃sumptio de p̃miss. admittet tñ cũ cautiõe de rato: vt in eadẽ l. qa si impator voluisset ibi q admitteret tũc demũ cũ est p eo p̃sumptio, facile sibi fuisset hoc dicere. ar. extra, de deci. ad audiẽtiã. Sufficit ergo, secũdũ eũ, si dirit se habere mãdatũ, licet nullum ostẽdat, nec aliqd adminiculũ afferat: ¶5 †Quia negatiõe res efficit dubia. C. quibus ad liber. pcla. nõ licet. l. iij. Inst. de interdictis. §. commodũ. ff. de trãsact. l. j. Sed certè hoc nõ credo, nisi sit cõiũcta psona: quia secũdũ hoc null⁹ repelleret: qlibet enĩ poterit dicere se habere mãdatũ[k]. Vnde dic tũc eẽ dubiũ, qñ is, qui se procu. dicit, aliqd adminiculũ, seu aliquã pbationẽ semiplenã inducit, vt p̃dixi: & tũc admittit cũ satisd. aliàs nõ: vt ¶6 ff. de do. prele. Theopõpus. ¶ †Qd aũt dixi p negationẽ fieri rẽ dubiã: verũ est sup principali, & ante lit. cõte. vt C. de iud. rẽ nõ nouam. §. patroni. & tũc qa iura dubia sunt, absoluit re⁹ actore nõ probãte. C. de rei vẽ. l. fi. extra, de cã pos. cũ ecclesia. ad fi. Sed in his, q̃ fiũt ad litẽ ordinãdã, nõ fit res dubia p negationẽ: qa ibi nõ agit de absolutione, vel de cõdẽnatione[l]. ¶7 †Quid si pcurator admissus est p duos, vel tres dies, postmodũ opponit q tabellio, q cõfecit instrũ, nõ est publicus, vel sigillũ nõ est publicũ, & authenticũ, & ideo petit caueri de rato? Et vt nõ debere cauere, ex quo sic cõprobatũ est. ff. de ne. ge. Põpo. & ar. ff. de mor. infe. si pri⁹. §. j. Dic cõtra, tũ qa hęc cautio exigit quoties incertũ, &c. C. de pc. l. j. tũ qa añ li. cõte. exigit: vt j. ver. debẽt. tũ qa talis exceptio dilatoria est. C. de excep. l. fi. secũdũ Odof[m]. ar. cõtra extra, de pcu. in nña. in fin[n]. ¶8 †Itẽ qrit an cautio de rato debeat præstari etiã in arbitris. Azo dicit q nõ, ar. ff. de arbi. nõ distinguem[o]. §. pe. Odof. dicit †stari debere tã in iudiciis, q̃ in arbitriis. nã arbitria redacta sunt ad instar iudiciorũ. ff. de arbitris. l. j. Et intelligit §. pręc. qñ pcurator seu is, q dicit se procu. cõpromisit sub certa pœna qui nõ tenet cauere de rato. Si enĩ dñs ratũ habet, bene qdẽ: alioquin agetur ad pœnã. Si aũt dñs cõpromisit, sicut intellexit Azo pręc. §. & postmodũ aliquis procu. interueniat, de cuius mandato dubitat, cauere debet[p]. ¶9 †Itẽ no. q procurator actoris, etiã si constat de mãdato, debet aliã cautionẽ præstare. debet enim cauere de defendẽdo[q], si recõueniat domin⁹ corã

c ¶Probare. Nõ tamen dabitur sibi ad hoc dilatio, secũdũ Ia. & pe. vide Cyn. in v. q. l. j. C. de procu. alle. l. si quando. C. de dila. Certum est q q impetrauit delegatum non iustè petit dilationem ad præsentandum rescriptum debuit enim tardare aduentum, donec haberet illud promptum, vt ibi: sic & procurator actoris. Sed si velit probare scribentẽ notarium vel iustificare sigillũ, quę negantur: certũ est q ad hoc dabitur dilatio. Nec video si eligit partem cauendi, quare ad id dilatio dari nõ debebat.

d ¶Secundùm Tan. vbi supra.

e ¶Efficaciã. Quasi velit author stare opinioni, q̃ sequitur. & facit suprà titu. proxi. §. viso. in prin. tamen, vt scripsi super gloss. quam superius allegaui, Hostien. dicit q omnes moderni conueniunt in illam opinionẽ Azo.

f ¶Mãdato. Plenè de hoc per Cy. de procura. l. j. in quæstione ij.

g ¶L. ij. Huic opponitur q tunc non deberet recipi cautio, sed iuramentũ deferri. C. de reb⁹ credi. in bonę. extra, de iureiurand. c. finali.

h ¶Qualiter. Parũ iuuat hęc remissio.

i ¶De procura. Ad quid quęrimus Papien. cùm hoc ibi teneat Accur. & in l. non solùm. §. j. ff. eo. titu. & apertius Azo in Summa de pc. sub §. est & aliud. ver. ego puto. & Domi. meus in legibus tenebat contrarium super præ. l. j. & idem Oldr. idem Gui. de Soza. ibi, & super pręc. §. j. Alios, qui cum his concor. vide per Cyn. C. eo. l. j. in ij. q. Alia enim quæ negatio interuenire debent ad rem dubiam faciendam, inducunt primi duo. ff. de Car. l. iij. §. causæ ff. quemadmodum testa. aper. l. j. §. fi. de ven. in pos. mit. l. j. §. si ea quæ. aliàs quãdocunque occurreret negatio locus esset delationi iuramenti. quod est falsum, nisi alia concurrant. ff. de iureiuran. l. admonendi. Gui. autẽ innititur rationi quæ sequitur ibi dicam.

ADDE quando dicatur per negationem effici res dubia. quod no. int. l. cùm quida. §. quod dicitur. ff. de acquirend. hæredita. & quod habetur in l. qui accusare. de eden. & adde quod opinio. gl. in d. l. j. tenent Fulgo. & Paul. de Ca...quibus rationibus de quibus ibi per Alexand.

k ¶Mandatum. Et sic secũdùm Gui. sequeretur absurdissimum, quòd libere agere posset nullã habẽs actionem suo nomine, vel alieno cõtra iura. ff. de neg. gest. si pupilli. §. fin. de peti. hære. si quid. §. illud. de admini. tuto. quoties. §. itẽ si temporali.

l ¶Condemnatione. Dubitatur an sit locus cautioni procuratore actoris plenè probante de mandato, si reus semiplenè probauit reuocationem. Cynus hic tractat in l. j. quæstio. iij. de procuratoribus. & refert Iaco. de Rau. tenere quòd nõ: cũ præferendus sit habens potiora iura. C. de edi. di. Adri. l. ij. Per. de Bel. cõtra, cùm semiplena pbatio rei tollit dimidiam probationis illius: sicut pactum de nõ petendo tollit dimidiam obligationis, vt not. super titulo prox. in prin. Item inducit ad hoc l. vulg. ff. de admini. tut. Hoc intelligas clarius per ea, quæ scripsi de iureiuran. cap. fin. in fin. vlti. glos.

ADDE quod Bartol. in d. l. j. refert q Francis. Accursi. tenebat opi. quam habuit Iacobus de Ra. sed illã reprehẽdit ibi Bartolus.

m ¶Secundùm Odof. Idem Gui. de Suzar. C. de proc. si procurator.

n ¶In fi. Dic q exceptio procuratoria, quãdoque est dilatoria, quandoque perẽptoria: vt ibi no. in glo. quando dicatur.

o ¶§. penul. Vbi dixit hoc Azo. De satisdationibus actoris, & rei, dixi in ver. alleg. s. §. j. ante finem.

p ¶Debet. Hoc etiam ibi tenet Accur.

q ¶Defendendo. Vide quod dixi s. de procura. §. j. s. versi. item excipitur quòd licet.

eodem iudice. C. de satisdatio. l. vnica. ff. de procur. omnium. & l. nō solum. & hoc cū ante litis cōtest. interuenerit. Si verò post, nō tenetur satisdare de defendendo, secūdum illos, qui dicunt reconuentionem post litē contest. non posse fieri: vt infra, de reconuentio. §. sequitur. quod si nō caueat vel defendat, denegatur ei actio: quia nō audietur: vt ff. eo. mutus. §. pœna. & C. eo. actione. Imò condemnabitur in expensis. extra eo. cōstitutus. Hinc est quòd dominus tenetur eum constituere ad agendum, & ad defendendum: vt extra eo. accedēs. C. eo. nulla. extra eo. insuper. Quid si constitutus est ad vnum capitulum tantum? De hoc suprà de procur. §. ratione autem formæ. ver. sed illud. Debet etiā hæc cautio cōtinere, quòd defendet cum arbitrio boni viri: vt ff. eodem. seruum quoq;. §. ita prætor. Itē præstabit etiam cautionem iudicatum solui, sicut & procurator rei. Nā est procurator rei quo ad caus. in recōuentionis. 11 ¶ † Debent autem præstari hæ cautiones ante litis contest. & nō postea: cū ab initio procur. fuerit in causa. ff. de procur. Pompo. §. rati. & is, qui litem contestatus est, sine cautione, etiā post litē cōtestatā pōt vt falsus remoueri[a]. C. eo. licet. sed si lis cōtestata est cū domino, & postea constituat procura. quod potest: vt C. eo. nihil. bene cauebit tunc procur. post litē contest. C. de consor. eiusdē litis. l. secunda. Itē quāuis hæc cautio debeat præstari an litis cōtest. vt dixi, sufficit tamen secundū Accur.[b] si fiat in ipsa litis contest. vel etiā incōtinenti post, vt C. de pactis. petēs. & ff. de solutio. Modestinus. de hoc extra eo. accedens. 11 ¶ † Sed quæ est ratio diuersitatis ꝙ procurator actoris non cauet de rato, si certum sit eum mandatū habere: procurator verò rei, cauet de iudicato soluendo, quantumcunque certum sit, eum habere mandatū: vt infrà §. proxi. in prin[c]. Ad hoc dicit Ioan. ꝙ ideo tunc procurator acturis nō cauet de rato, quia lata sentētia pro eo satis ei consulitur per exceptionem rei iudi. Rei autē procur. ideo tūc cauet de iudicato sol. quia reus postea veniens posset malignari, nolens soluere iudicatum[d]. Sed hæc ratio non videtur sufficiens. Nam sicut reo consulitur lata sententia pro eo per exceptionem rei iudicatæ: ita consulitur etiā actori per actionē iudicati lata sententia contra eū pro procuratore suo, vt no. infrà de execu. sent. §. breuiter. Et ideo dicit Odof. ꝙ ideo procurator actoris tūc non cauet de rato, quia stipulatio illa committi nō posset: quia hæ stipulationes non committuntur, nisi ad interesse. Aut enim procura. actoris causam prosequitur, aut non, si non prosequitur nō interest rei. Si verò prosequitur: aut reus succumbit, aut obtinet. & si succumbit: aut & dñs actor nō habet ratū, nec interest eius: imò laudet Deum ꝙ non habet ratum ꝙ ipse reus sit condemnadus. Si autem reus obtinet, nec in casu isto cōmittitur stipulatio: quia habet exceptionē rei iudicatæ contra dñm. ff. de procu. Pomponius. §. sed & is. in procu. rei autem secus est, quia & si sufficiat acturi actio iudicati cōtra eum lata sentētia, cōtra procuratorē rei tamen esse potest ꝙ procur. rei defendere nollet, sed dolum interponet, ne sententia feratur: quibus casibus contra reum stipulatio non committeretur, licet cōtra procuratorem posset agi. Sed dicet aliquis ꝙ similiter eo casu quādo procurator actoris non sequitur litem, interesse potest rei sibi cautum e fore de rato: quia fortè vult[e] perducere causam ad finem: & dominus veniens interim aget cum eo: et sic litibus, & sumptibus vexabitur. Sed dic hoc nō attendi, scilicet ꝙ reus optet secū agi, vt lis perueniat ad finē: quia id rarò accidit. ff. de legibus. nam ad ea. secundum Odof. Vel dic ꝙ procurator actoris, de cuius mādato cōstat, ideo non cauet de rato: nam ex quo de mādato constat, actor cogitur ratū habere factū procuratoris sui: vt extra de off. deleg. cùm olim. & de procura. c. j. Procurator autē rei nō solū debet cauere de iudicato soluēdo, sed etiā ne dolū cōmittat, & ꝙ in iudicio perseueret: vt in prędi. §. si verò. Vnde licet ꝙ dñs constituit se fideiussorē sui procuratoris sub hypotheca rerū suarum, tunc procurator exoneratur, in quātū illa cautio tangit personā dñi, s. quòd non teneatur cauere de soluendo illud, quod in condemnationē veniet: tamen in hoc ꝙ illa cautio, s. iudicatum solui, tangit personam procuratoris, s. ꝙ dolū nō committat, & ꝙ in iudicio perseueret, per cautionem domini non liberatur: quia factum alterius non potest quis promittere: vt infrà, versicu. si igitur. ¶ Sed adhuc videtur superfluum, procuratorem præstare huiusmodi cautionē: q̃a de quolibet præsumitur ꝙ sit bonus. extra, de præsumptionib. c. fin. 12 ¶ † Preterea si procurator nolit in iudicio perseuerare, sed contumaciter se absentat: potest fieri missio in possessionē bonorū: extra, vt lite cōtest. c. j. in fi. & c. qm. Itē si dolū cōmittat, habet actor actionē de dolo cōtra procuratorē ff. de dolo. elegāter. Sed dic ꝙ sufficit ita scriptū esse. ff. qui, & à qui. ma. l. i. nō fi. ꝓspexit. vj. q. iij. scriptū est. ¶ Sed videtur ꝙ hęc cautio de rato non sit hodie necessaria: nam principalis persona iurat de calumnia. C. de iuramē. calū. aut. principales. & l. ij. §. sinautē. & ideo videtur esse certū de mandato. Sed dic ꝙ antequā iuret procurator posset aliqua facere: puta libellum offerre, litē cōtestari, & huiusmodi. vnde debet cauere. Itē adhuc videtur superflua. nā cū dominus iurat, videtur omnia rata habere. Quod ꝓsequere vt no. in prę. §. rati[f]. Vtrū autē cū procurator debet de rato cauere, sufficiat si det pignora. g no. ff. de prę. stip. l. prętorię. & C. e. l. j[g]. 13 ¶ † Si igitur dubium est de mandato, cautio hoc modo scribetur. h ¶ FORMA[h]. Cū in causa, quę corā tali vertitur, seu verti speratur inter T. & P. siue H. ipsius procuratorē nomine eiusdē P. sup centū lib. quas idē P. ab ipso T. petebat. vel super tali fundo, idē H. se offert: & se eiusdem P. actoris procuratorē i asseueret, petēs se ad defensionem ipsius admitti[i]: quia tamen de mandato dubitatur, propter quod idē procurator eidē T. satisdare tenebatur eidem H promiserit dicto T. ipsum P. dominum rem ratā habiturum, quodq; defendet ipsum P. in iudicio, si dictus T. eū reconuenire voluerit. insuper M. dicti H. precibus, & mādato de prędictis omnibus eidem. T. extitit fideiussor. Hæc forma probatur 14 in prædictis iuribus. ¶ † Vel dic[k] ꝙ promittere k debet se facturum, & curaturum, ꝙ dominus ratum habebit. Non enim potest simpliciter promittere factum alienum: alioquin non obligaretur: sed tantū agi posset ad interesse. ff. de verb. ob. stipulatio ista habere licere. Instit. de inuti. §. si quis l alium[l]. Sed promittēdo se facturū, & curaturū: factū suū promittit, nō alienū. ff. e. inter stipulantē. licet sit ar. contra, ꝙ promitti possit secūdū primā formā. ff. e. quoties. Tutius tñ est ꝙ promittat se curaturū: nā verba prędictę l. quoties. possunt calumniari: q̃a qđ dicitur ibi sic: promitti posse: exponitur, si pœna esset apposita: quo casu valet. Inst. de inm uti. stip. §. alteri[m]. Qđ si pręstita cautiōe de rato dñs ratū nō habet: qualiter cōcipiatur libellus contra eū, qui satisdedit: vide j. de pig. §. sequitur. ver. sed & si 15 quis. ¶ † Sed quis recipiet siue stipulabitur hanc cautionē. Respōdeo. reus, vel eo absente, iudex, vel tabellio, & ex hac stipulatiōe acquiritur vtilis actio ipsi reo cōtra procuratorē actoris cauētis de rato, ar. ff. de mag. cōue. l. j. §. exigere. ff. qđ cuiusq; vni. no. l. j. ff. rē pu. sal. fu. l. ij. & iij. & c. i. de primo decreto. §. iā de effectu. prope fi. ver. sed cui. Sed contra. ff. de ver. ob. l. j. circa prin. & l. stipulatio ista. §. alteri. vbi dicitur ꝙ absenti nemo stipulari pōt. Sed dic ꝙ hoc est speciale vt absenti acquiratur actio per stipulationem

a ¶ Remoueri. Dicit Accur. si id probetur.
b ¶ Secundùm Accur. in præ. §. rati. vbi totus iste versi. in prima gloss.
c ¶ In prin. De hoc Acc. i. l. nō solū. §. plenius. p Cy. C. de procu. l. j. in j. quæst.
d ¶ Soluere iudicatum. Concludet hoc dictum apertius quòd absolutoria rei non requirit executionem, quæ in ipsius condemnatione necessaria est actori. Facit quod not. de appella. pastoralis. in gloss. hæc ratio. in princip.
e ¶ Vult. Ipse reus.
f ¶ Rati. aliàs est gl. in §. præcedenti. & vna solu. proximò racta est: quia domino tempore iuramenti nolente habere ratum, veniat ratio interesse & expensarū, quas fecit reus. Secunda solutio quòd dubitari posset de mandato illius, qui se dicit procuratorem datū post contestationē, & post iuramentū facta per dominum. Tertiā solutionem Simon Vincē. quia posset tacitè iuramentum omitti, vt patet de iura. calum. c. j. ij. re spon. lib. vj.
g ¶ L. j. Albert. Gal. fuit ista remissio vbi suprà. & ibi not. in j. glo. quòd consensu partium hæc cautio potest augeri dando pignora, vel minui: puta vt fiat sine fideiussoribus.
h ¶ Forma. Rolandi secunda vbi supra.
i ¶ Admitti. Istud, petens &c. non posuit Rolandinus, et bene, ex quo de recōueniēdo nil erat dictum.
ADDE, quod magis communis est opinio in d. l. quòd parte contra dicēte sufficiat cautio cum pignore: vt tenet glossa & Bartn. & alij in l. ff. qui satisda. cog. & gloss. in §. sua pro. in authen. de intro. reis. Bart. in l. prætoriæ. ff. de præto. stipul.
k ¶ Vel dic. Secundùm Odoff. quod placet domino Petro. de Samp.
l ¶ Alium. Ibi not. quòd prædicta regula fallit in quinque casibus, quorum iste est vnus. quod dictum placebat Dyn. vt refert Cy. in l. j. C. de procu. in vij. q. & ibi vide distinctionem de facto alieno an promittatur personaliter an impersonaliter. Dicebat enim Pe. de Bel. referre primo casu an promittat quis factū alienū, non vt factū personę, sed rei, de qua agitur: vt si tibi promitto ꝙ seruus, quem tibi vēdo, bene ambulat, bene comedit, &c. bene obligor. ff. de euic. l. si ita quis. Aut promitto vt factū alicuius personæ, puta ꝙ librum scribet: tunc non obligor, nisi pœnam adijciam: vt d. l. stipulatio. circa prin. Secundo casu quā do factum alienū promitto impersonaliter: vt si promitto quem in iudicio sisti: valet promissio, & videor factū meum promittere, s. me facturum & curatu cum: vt l. quoties. statim allega. in prin. Qui ergo promittit dominū ratum habere, promittit quod faciet ꝙ habebit ratum: & sic personaliter promittit factum alienum. Vnde non obligatur: sicut de fideiussore dicitur ff. de fideius. sicut reus. Parum placet ista diuisio, per quā aliud est etiam per Titium librū scribere: per Titium iudicio sisti, ꝙ eū iudicio sistere. Placet ergo gloss. de qua prius dixi.
ADDE vltra ea, quę habentur per not. in l. quoties. ff. de ver. obli. Bal. consil. ccxcix. incip. nobiles viri. vbi tenet cum Bal. in d. l. quoties. quòd in stipulationibus prętoriis subintelliguntur illa verba, se facturum & curaturū.
m ¶ Alteri. Si lex illa calumniatur, extant alię duę secundū Iaco. de Are. ff. rem ra. ha. si sine. aliàs incipit, si dominus. §. si in stipulatione. & l. seq. quæ expresse dāt istam formam. Facit etiam l. inter quos. §. cauere. ff. de damn. infe. Rof. vbi de cautiōe iudicio sisti, quæ est xiiij. col. ver. sed omnibus. dicit hoc esse speciale in iudicijs, in quibus multa sunt specialia, ō secūdū eū, ex titulo, si quis cautionibus, potest colligere studiosus.

iudicio sisti, quæ est xiiij.col.vers. sed omnib⁹.dicit hoc esse speciale in iudicijs, in quibus multa sunt specialia, quæ secundum eum ex titulo, si quis cautionē potest colligere studiosus.

ADD E tamen ad sequētia, q̃ nūs pōt ratificare gesta per ꝓcuratorē & tacitè & expresse, ideo quā tercunq; fiat hæc ratificatio, dūmō expresse nō contradicat vt hic: valent gesta p procuratorē. Ita Rota in nouissi.decisio.decis.ccccliiij. & hoc procedit etiā si procurator nullum haberet mādatū, vel non esset procurator. Ita Rota i antiq. decisi.decis.xij.

a ¶ Quanq̃.lib.vj. ADDE versic. penul. quæ consuluit Feder.consil. ccxxxviij. quod si gestioni nomine meo factæ, cū sciui, contradixi, nō possum postea habere ratum. Si aliter cùm dolus q̃ aliquis nomine meo verberasset clericum, si deinde ratum habeo, non sum excommunicatus.

b ¶ Persona. Videtur per hoc non caridū, an procurator rei habeat mādatū. Solue vt dixi post Innoc. de ꝓcur.constitu tus.super iij.glo.

c ¶ Veri⁹ est.secūdū Alb.Gal. cui⁹ fuit iste ver.& sequens, de ꝓcura. in vlti.col. Dy.tenet in l.si fideiussor.j.ff.de fideiuss. q̃ procurator releuatus per dominū absentē, tenet saltē cauere vt fideiussor cōstituētis habeat cui adhæreat, per legē illam.hoc itelliges p ea, quæ dixi s. de procu.§.vt autem.versi.sed nūquid talis.

d ¶ Hæc. Reuertit ad gl.j.decre. mādato.de procur. vsq; ad versi.sed

stipulationem factam per iudicem vel tabellionē: vt Insti.de satisda.§.si verò aliquis.& §.finautē.& §.seq.vel per vicariū ordinarij, vel per sacerdotē parochialem: vt in constitu.Greg.x.de vsur.quanq̃.[a] & j.de edit.instru.§.nunc vero.ver.item pone.sicut est etiam speciale, in casu prædictarū legum.ff.rem pupil.sal.fo.& ff.quod cuiusq; vniuer.no.& iunge 16 hic quod not.j.§.proxi.versi.sed quærit. ¶ † Et nota q̃ actor vniuersitatis volens agere, nō præstat cautionē de rato, si constat de mandato: sed si dubitet, sic.ff.quod cuiusq; vni.no.item eorū.§.actor.extra, de offi.deleg.coram in prin.item nec tutor, nec curator, vt dicemus in alia cautione j.§.ꝓxi.actor vero cōstitutus ab episcopo vel curatore, bene cauet. 17 ff.rem rat.habe.actor. ¶ † Sed pone aliquis cōparuit pro aliquo in iudicio, & satisdedit rem ratā dominū habiturum: cum ventū esset ad diem, dominus ratū non habuit intra tempus a lege statutū: quod magis mente q̃ voce intelligi potest: vt ff.rem ra.hab.quo enim tutore.§.ij.extra, de dona.apostolicæ.propè finem.post verò cùm reus exigit pœnā à procuratore, dominus ratū habuit: quærit vtrū sufficiat? Et videtur quòd nō: arg.ff.rem ra.hab.si sine.in prin.& l. fin.circa fin.ff.de euic.si per imprudentiā.imò videt saltē ad expensas teneri: vt in præce.l.si sine.§.quod autē.& arg.ff.de inuti.stip.§.alteri.vbi non spectat, vtrū intersit stipulātis, sed solū promissio pœnæ attenditur: & potest dici q̃ loco interesse, cedat talis pœna.argu.ff.rem ra.hab.si cōmissa. Vel potest dici q̃ pœna diuidetur.argu.ff.de dā.infec.inter quos.§. fina. ¶ Quid si canonicus ecclesiæ, alijs negligētibus agit pro ea: nūquid tenetur satisdare? Dic vt j.de reconuen.§.nunc dicamus.ver.sed pone aliquis.

SVMMARIVM.

1. Procurator rei, an præstita cautione, &c. debeat admitti, etiam si certum sit, eum nō habere mādatū.
2. Domino releuante procuratorem à satisdatione iudicatū solui an ipse procurator saltem debeat promittere.
3. Clausula illa, iudicatū solui, quæ debeat continere.
4. Actor vniuersitatis, an cautionem de iudicato soluendo præstare debeat.
5. Tutor aut curator, an teneantur ad cautionem de iudicato soluendo.
6. Procurator interueniens in causa secundæ appellationis an satisdare debeat de iudicato soluendo.
7. Procurator satisdans de defendendo, an præcisè cogatur defendere, aut sufficiat stipulationem cōmitti.
8. Reus an possit suum procuratorem releuare extra iudicium, obligando se ad illud sub hypotheca rerū suarum.
9. Procurator, quibus verbis possit per dominum releuari a cautione, &c.
10. Satisdatio procuratoris rei extra iudicium, sub qua verborum forma scribenda sit.
11. Dominus pro suo procuratore satisdans iudicatum solui, an in rescripto debeat adijcere, pro omnibus clausulis stipulationis.
12. Dominus satisdans pro suo procuratore iudicatum solui, an debeat promittere q̃ ipse intererit tempore sententiæ.
13. Actoris nō interest, reū superflua cautiōe grauare.
14. Procurator scilicet cum mandato, & defensor scilicet sine mandato, licet sint diuersi, vterq; tamen admittitur cum satisdatione.
15. Venditor an eo casu, quo ad defendendū emptorē admittitur, teneatur cauere de iudicato soluendo.
16. Domino reuocante mādatum procuratoris & iudicio translato à procuratore in dominum, an procuratoris fideiussores liberentur.
17. Procurator quem dominus non releuauit ab onere satisdationis iudicatum solui, an possit, si velit, satisdare, vt admittatur.
18. Cautio de iudicato soluendo, an locū habeat in spiritualibus, aut in causa libertatis, siue subiectionis alicuius ecclesiæ.

Res ecclesiasticæ non recipiunt æstimationem.

Procurator rei qualiter habeat satisdare.

EXpedito De procuratore actoris: decēs[a] est vt & de satisdatione procuratoris rei, dicamus. Et quidē procurator rei repellitur, nisi ostēdat mādatum, de quo omnino constare debet: nec etiā admittitur, si de mandato dubitet, nisi velit cauere: sed & siue habeat mādatū, siue non habeat, & etiā quātūcunq; sit idoneus, debet satisdare iudicatū solui.C.de satisd.l.vnica.in fi.ff.de procur. qui proprio.§.qui aliū.& l.minor.in fi.& s.de ꝓcu. §.ratione autē formæ.ver.item q̃ in literis. Et si cauet, & nō defendit, qualiter libellus concipiat cōtra eum: vide j.de pigno.§.sequit.ver.item procurator 1 rei. † Sed & si etiam certū sit, eū non habere mandatum, debet admitti, præstita huiusmodi cautione.C. de procu.exigēdi.Insti.de satisda.§.si verò in perso b na.[b] Reus quoq; conuētus præsentialiter cōstituens procuratorē, præstat hanc satisdationem: & releuat procuratorem à præstatione ipsius: vt not.ff.eo.præsens.ff.iudi.sol.ad defendendū.Insti.de satisd.§.sin autem.ff.eo.qui proprio.in prin. Si verò absens extra iudicium cōstituit, tunc cautionē interponet pro suo procuratore, per quā ipse fideiussor sui procuratoris existat: & hoc i vtroq; casu, & sub hypotheca rerū suarū: vt Insti.de satisd.§.si verò aliqs.alias ipse procurator eam præstabit, quantūcunq; locu- 2 ples sit: vt prædixi ¶ † Quid si dominus releuauit ꝓcuratorem a satisdatione iudicatū solui: nūquid ipse procurator debet saltē promittere? Dicunt quidam q̃ sic: vt ff.de vsufru.earū.l.tribus.alij cōtra, per iura c præmissa.quod verius est.[c] ¶ Itē qd si possessor mobiliū tantum cōstituens procuratorē releuat eum à satisdatione iudicatū solui, secundū legē, Insti.de satisda.§.sin autē.nūquid procurator debet cauere de iudicio sisti? Et videtur q̃ non: quia dominus eum à satisdatione releuauit, vt dixi in præ.§. Dic q̃ dñs satisdabit de iudicio sisti, vel procurator: quia defendi videt, q̃ per absentiam suā in nullo deteriorē facit aduersarij causam.ff.ex quib.cau.in pos.ea.l.ij.in fi.j. 3 respon. ¶ † Hæc[d] autem cautio siue clausula iudica- d tum solui, tria debet cōtinere, scilicet quòd defendet ipsum reū in causa, q̃ dolū nō adhibebit, & id quod ipsum verbum sonat, scilicet q̃ iudicatum soluet.ff. iudi.sol.l.iudicatum solui.[e] Satisdare autē, rem ratā dominum habiturū, non tenetur procurator rei, in personali actione: cum etiā illo ratum non habente, ipse tenetur non bursa sua soluere, quod reuocare nō posset dominus.ff.de procur.non cogendū.in fi. Porrò vbi dominus reuocare posset vel retractare quod actum est, quod obtinet in casibus, vt cùm procurator quasi defensor sine mādato cōuenitur reali actione directa, scilicet rei vendicationē ff.eo.Pomponius.§.sed & ideo.vel præiudiciali actione: puta quia seruus cōtra procuratorē domini, proclamat in libertatem.ff.eo.nō solum.§.si status.vel familiæ erciscundæ, vel cōmuni diuidūdo, vel finiū regundorū.ff.eo.si defunctus.§.fi.vel officio iudicis implorato, per in integrū restitutionē, scilicet quia res dicitur vēdita à reo minore.vt in præ.l.j.non solū.§.est f & alius casus.vel cùm tutor postulatur suspectus, & ipse per procuratorem defenditur: vt in l.nō solū. §.fin. In his inquam casibus, quia reus reuocare potest quod per eius procuratorem actum est: duplex cautio interponetur à ꝓcuratore rei.scilicet iudicatum solui, & rem ratā dominū habiturū: vt in præ. concor.& hæ cautiones ante litis contestationē peti 4 debēt, vt dixi s.§.proxi.versi.debēt autē. ¶ † Actor autem vniuersitatis, cautionē de iudicato soluendo non præstat: quia quasi dominus intelligit, sic & tutor.ff.pro empto.qui fundū.§.si tutor.& arg.ff.rem ra.habe.actor.C.de admini.tuto.l.fin.§.defensionē. ipse enim sustinet vicem vniuersitatis, & de calūnia iurat in animam propriā: extra, de iura.calū.in per- 5 tractandis.& c.seq.C.eo.l.ij.§.sin autē. ¶ † Item nec tutor, nec curator, cauet de iudicato soluendo.C.de admi.tuto.l.fin.§.defensionē.ff.qui satisd.cog.sciendum.§.tutores.sicut nec verus dominus.Insti.de sa f tisda.§.ab eius vero.[f] ¶ † Sed pone, ego contra te ad decem: obtinui.appellas: in causa appellationis suc-

pone.

a ¶ Iudicatū solui. Quod quoad prima duo, hæc cautio sit supuacua: opponit & soluit Rofr.in.de cā iudica.sol.post pri. ver.itē adhuc.primò q̃ supuacua nō sit interponēda, patet ff.vt lega.no. caue.hæc stipulatio.in fin. et extra, de maio. & obe.c.ij.cum cōcor.vlti.glo. q̃ prima de defendēdo sit talis patet: quia ꝓcuratore nō defendēte, mitteret actor in possessionē.ff.& C.de bo.auth.iudi.posid.p totū. extra, vt lit. non cōtest.qm̄.& ꝓcurator dicit defendere dūm: & si patiat talē missionē fieri.ff.de ꝓcur.sed & hæ.§. fi. De secūda, idē. nā beoe ꝓuisum est cōtra procuratorē, qui dolū cōmittit.ff.de dolo. elegāter.§.si ꝓcurator. Ad primā rūdet, q̃ cum passus missionē i rē, vel psonali vsq; ad certū tēpus audiat magis expedit actori habere sententiā, & eius executionē, si nō fuerit appellatū, q̃ habere missionē ad secūdū rūdet, q̃ plus est habere hanc cautionē prætoriā q̃ fideiussores requirit.ff.de pro.stip. l.prætoriæ.quam habere actionem de dolo, et sic non tra superflua.

f ¶ Vero. Gl.prædicta rationē subdit, quare aliud in procuratore.

tumbit, & iterum appellas. in causa huius secundæ appellationis pro te interuenit procurator: quæritur vtrum ille debeat satisdare iudicatũ solui? Et videt quòd nõ. arg. C. da procur. ita demum. contra ff. iud. sol. cùm apud. & C. de procur. l. ij. vbi de hoc.[a] ¶ Itẽ nũquid substituitur à procuratore satisdabit? Dic vt s. de procur. §. j. versi. sed & nũquid sub. 7 ¶ † Sed quæritur vtrũ procurator, qui satisdedit de defendẽdo, cogatur defendere præcisè, an sufficiat stipulationẽ cõmitti? Respon. procurator actoris, qui cauit de defendẽdo, & receptus est ad agendũ, præcise cogitur defendere, etiam licet agere nolit: vt ff. de procu. sed & hæ. §. præter. nisi ex iusta causa destiterit ab agendo: vt in ea. l. procurator autẽ rei cauit pro se, vel pro quo inscio vel absente, dominus satisdedit: & nõ cogitur præcise defendere: sed sufficit stipulationẽ cõmitti ob rem non defensam. Si verò dominus cauit apud acta pro eo præsente, & non contradicente: tunc cogitur, nec auditur volens dicere quod stipulatio cõmittatur. ff. eo. si defunctus. & l. non cogendũ. §. ij. l. filius. §. fin.[b] Regulariter autẽ vbicunque procurator nõ cogitur defendere, si tamẽ actio peritura est, cogitur. ff. eo. mutus. §. fi.[c] verũ is, qui promisit defendere, sit ad hoc perpetuò obligatus. not. s. de procu. §. j. ver. sed nũquid perpetuò. [illegible] vtrum procurator cogatur appellare vel [illegible] prosequi. vide extra. de procur. non mulie. 8 ¶ † Item quæritur, vtrũ reus possit releuare procuratorẽ suum extra iudiciũ obligando se ad illud sub hypotheca rerũ suarum. not. Bart. extra, de procur. accedens. & c. mandato. quòd sic. Sed cõtra: nam cùm in prædicta cautione tria cõtineantur, saltẽ in duobus videtur dominus factum alienũ promittere, scilicet quod procurator reũ defendet: & quod dolum non cõmittet: ex qua promissione nõ esset obligatus: vt Instit. de inuti. stipu. §. si quis aliũ. Et hoc concedit Odofr. quantũ ad hoc tamen quod verbũ sonat, dicit quod se potest obligare. & sic intellign præ. §. si verò. Instit. de satisda. Nam etiã propriũ factum promittit, secundũ ea, quæ dixi s. §. proxi. ver. si igitur. & seq. versic. sed quæ est. 9 ¶ † Credo tamẽ, quod si dñs diceret sic: promitto iudicatum solui, si sentẽtia cõtra me feratur, & promitto me facturũ & curaturum quod procurator causam defendet, & dolum nõ cõmittet: procurator per talia verba releuatur à cautione: cùm per talia verba nascatur obligatio aduersario: vt Instit. de inuti. stip. §. si quis. & ff. de verb. oblig. stipulatio ista. & l. inter illa stipulatiõe. Sed cùm hæc stipulatio inter absentes facta sit, nõ videtur valere: cùm verborũ obligatio inter absentes concepta, sit inefficax. Instit. eo. §. item verborum. ergo per talẽ obligationem nõ intelligitur releuatus. Ad hoc responderi potest, quod licet non valeat verborũ conceptio inter absentes: tamen per prædictam promissionẽ iudici factam, vel tabellioni, acquiritur vtilis actio aduersario: vt s. §. proxi. ver. sed quis recipiet. Si dicas quòd speciale est in legibus ibi inductis, dico quod hoc casu similiter est speciale. alias quare diceret lex quod procurator rei potest releuari à cautiõe iudicatũ solui per eum, etiam extra iudiciũ: vt in præ. §. si vero. & iunge hic quod not. s. de procur. §. vt autem. ver. sed nunquid talis. 10 ¶ † Satisdatio igitur procuratoris rei extra iudicium, sic scribetur.

FORMA.[d] Cũ in causa, quæ inter B. vel eius procuratorẽ ex parte vna, & T. ex altera corã tali iudice vertitur, seu verti speratur super centũ libris, quas idem T. petit seu petere intendit a dicto B. & Martinus se offerret, & diceret se ipsius B. procuratorem esse: quia procurator rei, siue dubitetur, siue certum sit de mandato, satisdare tenetur: idem M. procurator B. promisit præfato T. iudicatũ soluere, dominum defendere, & nihil doli mali in defensione cõmittere: insuper ipsi B. dicti M. precibus & mandato ipsi T. fideiussor extitit de omnibus supra dictis. Hæc forma probatur in prædictis iuribus. ¶ Qualiter autem apud acta scribetur satisdatio vel etiã in ipso procuratorio: dixi s. de procur. §. vt autẽ in prima forma. 11 ¶ † Sed[e] quæritur vtrum dominus satisdans pro suo procuratore iudicatũ solui debet adijcere pro omnibus clausulis stipulationis, prout dicitur in præ. §. vt autem. prope prin. Et videtur quod sic. Institu. de satisd. §. si vero aliquis. Sed dic, bonum & tutum esse exprimi. si tamen taceatur, nihilò minus mãdatum sufficiens est ad releuandum procuratorem: quia omnia cõprehenduntur illo verbo, iudicatum solui. argu. ff. de iudi. solemus. extra, de causa poss. cũ ecclesia. Nam & fideiussor simpliciter obligatus, in omnẽ causam fideiubere videtur. ff. loc. quero. 12 ¶ † Sed nunquid dominus satisdans pro suo procuratore iudicatum solui, debet promittere quod ipse intererit tempore sententiæ: vt patet vt in præ. §. vt autem. in prima forma. Et videtur quod sic. C. de satisd. l. vnica. ff. de procur. Pomponius. Sed dic,[f] bonũ est si fiat: sed si non fit, nihilò minus sufficiens est ad mãdatũ. Nõ enim refert, verũ reus veniat ad sententiã vel nõ, ex quo legitime citatus est, postquam lis est contestata, & de causa liquet vel liquere potest. Quod dic vt s. de cõtu. §. sequitur. versi. si verò agitur. & seq. Nec interest actoris, reũ superflua cautione grauare. ff. de procur. non cogendũ. §. si procurator. 13 ¶ † Sed pone, procurator comparet in iudicio pro reo citato, exhibẽs procuratorium, in quo non releuatur à cautione iudicatum solui, tandem petit sibi copiã fieri iurisdictionis iudicis vel procuratoris partis aduersæ, petit diẽ ad deliberandum super eis, vel ad proponendũ exceptiones dilatorias vel declinatorias sibi dari: opponitur ex aduerso quod non debet audiri: imò debet dominus cõtumax reputari, pro eo quia non misit sufficienter: cùm procuratorem non releuauerit ab onere satisdationis, nec procurator illã præstare valeat, sicut dicit: quæritur quid iuris? Respon.[g] dominus non est cõtumax, & procurator debet admitti, cum tali mandato ad hoc, & ad ea, quæ præcedũt litis contestationẽ: & iura, quæ dicunt procuratorẽ satisdare debere, nisi per dominũ releuetur, loquũtur quando quis trahitur coram iudice, de cuius iurisdictione non dubitatur, & quando iudiciũ firmatũ est ex persona iudicis actoris & rei. & iam in principali proceditur: tunc enim ante litis contestationẽ debet satisdare: quia possibile est quod non erit iudicium quia forte repellet iudicem vel actorem: nec ante litis contestationẽ dicitur quis agere, sed agere velle. ff. rem ra. hab. amplius hoc. ff. de in ius voc. ouãuis.[h] 14 Item quare hoc: & dic vt in præ. §. vt autẽ. ¶ † Porrò aliud est procurator, scilicet cũ mandato, & aliud defensor, scilicet sine mandato: vterque tamẽ admittitur cum satisdatione: vt C. de satisda. l. vnica. in fi. C. de procu. exigẽdi. quia nullus in aliena re legitimus defensor est, sine satisdatiõe. Insti. de satisd. §. ab eius vero. & §. si verò reus. Si quis igitur sine mãdato se defensioni alterius offerat, talis erit satisdãdi forma:

FORMA.[i] In causa, quæ inter B. & C. vt s. in proxi. forma vsque Martinus. iunge, se dicit B. defensioni obtulit. & quia nemo idoneus defensor est sine satisdatione, promisit præfato T. & c. vt s. vsque, in super. iunge Baptius M. precibus & c. vt s. 15 ¶ † Sed nũquid venditor eo casu, quo ad defendendũ emptorem admittitur, teneatur cauere de iudicato soluendo: puta quando vult in se iudiciũ suscipere pro emptore quasi ipsum etiam inuito actore defendendo. quod facere potest: prout not. C. vbi in rem act. l. j. Et videtur quod nõ: quia si absoluitur, ei prodest cum non teneatur emptori de euictione. Si verò cõdẽnetur, obest ei: quia de euictione tenetur: & sic causa sua videtur, cum damnum & lucrum ad ipsum spectat: vt ff. quando appel. sit. l. j. §. in causa propria. ij. q. vj. biduum. versi. palam is. & quia vt possessor cõuenitur: vt s. de primo decreto. §. restat. versi. quid si feudatario. & seq. Sed contrarium verius est, quia possessione penes alium constituta, conuenitur sic nomine alieno vnde satisdet: quia nemo est idoneus defensor litis alienæ, sine satisdatione: vt ff. de procur. qui proprio. §. j. & l. minor. Item quia defensore sine mandato condemnato, non competit contra dominum actio iudicati: vt ff. de procu. Plautius. & vide C. de procur. l. j. 16 ¶ † Hoc etiã nota, quod si dominus reuocauit mandatum procuratoris, & iudicium trãsfertur à procuratore in dominum, liberantur fideiussores procuratoris & pignora ab ipso data pro iudicato soluẽdo. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. l. j. §. fi. arg. contra, ff. qui satisd. cog. Iulianus.[k] ¶ Vtrũ patet agens

[a] ¶ De hoc. Glib dat duas solutiones. Prima quod nomine procurator vel dat[us] post litẽ cõtestatã satisdat in cã appellationis antiqu[us] quod cõtestatus fuerat litẽ principalẽ, nõ. Secunda quod etiã antiqu[us] satisdat: nisi satisdatio facta in cã principali, expressẽ sit etiam de cã appellationis. Et pro ista parte inducit quia licet sit eadẽ cã, nõ eadẽ instantia. C. eo. l. inuit[us]. & facit quod scripsi in regula, contractus. de reg. iur. li. vj. in secũda quo. Dñs meus in legibus tenebat in p. l. ij. procuratorẽ intelligo dñm principalis causæ, & quod talia satisdederat non teneri satisdare in causa appellationis. Sic etiã disputauit: sed illã non habeo, sed solùm quod dixit in pce. l. ij. audiui, scilicet stipulationẽ iudicatũ solui factã in cã principali ad cãm appellationis extẽdi ad l. cùm apud. prædictã. videbat quod ibi de speciali iudice Sempronio facta fuerat mentio: & ideo ad nullum successorem causæ principalis vel appellationis extenditur. Secus si nomẽ non fuisset expressum. facit de offi. deleg. quoniam ab bas. cũ ibi not. refert. Cy. in ea. l. ij. hãc rationẽ non placere Iac. de ra. cùm illa nominis expressio in l. cùm apud. notet facti accidẽtiã, nõ iuris ministeriũ: nã idẽ si simpliciter. eo. ti. l. iij. in prin. Extra sio est l. cũ apud. sed nõ decre. quoniam. Itẽ illa l. iij. ff. iud. sol. nõ loquitur de iudice appellationis, sicut loquitur l. cũ apud. Vnde tenendo opinionẽ

dñi mei, dicam, quod si cautũ sit iudicatũ pro certũ iudicẽ solui, illo dimisso itur ad aliũ, extincta est satisdatio vt l. iij. Sed si statur corã illo, & iudicat ita quod locus est satisdationi, si nõ fuisset appellatũ vel si diffinietur male appellatum si ille idẽ procurator prosequatur cãm, hæc posset esse distinctio, pro priũ nomẽ, de qua supra: vt si proprium nomẽ fuisset expressum, locus sit nouæ satisdationi & aliàs nõ attentari etiã posset hic nouum, quod nouus procurator rei nõ tenetur in hac cã satisdare, cũ de principalis satisdatiõis effectu, lis pẽdeat. Itẽ quia nũc vice actoris fungitur.

[b] ¶ §. fi. l dẽ in rasu clemẽ. decr. de procur. c. j. & ibi vide in glos. præcise. ADDE vt p Bal. in l. eos. §. cau. C. de appel. Salic. & ibi Bart. in l. n. C. de pcu. Bar. in d. l. cum apud.

[c] ¶ §. fi. vbi de hoc. & pro eo. titu. inuitus. in vlti. glo. & scripsi de procu. accedẽs. sup glo. ij.

FORMA.

[d] ¶ Rolandini. iij. vbi s.

[e] ¶ Sed versicu. iste cũ duobus sequẽti. fuit Ægid. sua rubri. xiij.

[f] ¶ Sed dic. Secundum Ægid. vt s.

[g] ¶ Respondeo. secundũ Ægid.

[h] ¶ Quãmuis. Fatebatur Ægid. qui viderat sentam contrariũ, sed male secundum eum.

[i] FORMA Rolãdini iiij. vbi suprà.

[k] ¶ Iulianus. Ibi soluitur.

a ¶ Sed quæritur. Parum docebat hæc remissio: sed vide quod ibi addidi.
b ¶ In ciuilibus. Secus in criminalibus: quia in eis nõ interuenit procurator: vel intẽdit q in his criminalibus, in qbus interuenire põt. quod dic vt extra, de accu. veniẽs. in l. & super. j. glo. locũ habeat quod de spiritualibus sequitur. & de hoc per Cy. C. de procur. l. j. in penul. q.

c ¶ Not. secũdum Tã. vbi s. ver. pe.
d ¶ Est quoque. a Forma. Rolandi- 17 ni vij. vbi s.
e ¶ Forma. Rolandini vij. vbi s.
f ¶ §. j. Vt intelli- b gat Canonistasi t8 pars dom' minaƒ ruinã, & dom' est vnita & cõtexta, missio fit in totã: qa pars nõ ruinosa seq posset ruinosam. si verò domus est ampla ita q ille timor cesset, mitti solũ in partẽ. In agris autem cessat illa rõ. vnde si p agrum tuũ vel arbores ti meo ex ipsa ruina dãnum inferri c ædibus meis, vel vineæ vel segetibus, & tu non cares, in illorũ solũ possessionẽ mittar: nõ enim agrũ contiguũ post se traherẽt, sicut ædes ędẽ. Hoc vult iste §. et §. ex hoc superius alleg. & t l. tumuitũ. eo. tit. §. itẽ apud Viuia 2 num.
g ¶ Forma. Rolãdi 3 ni viij. vbi s.
h ¶ Forũ rei. Non 4 obstat de no. op. nun. c. pen. qa ille 5 officialis archid. ex spãli iure erat iudex illius loci, 6 vt ibi scripsi. ADDE versi. j. 8 seq. & nota q no mine cautiõis re- 9 gulariter sola ,p-missio intelligiƒ. l. sancimus. C. de verb. sign. Sed cũ adijciƒ idonea: intelligimus fideiussores vel pignora. ff. mãd. l. mãdato l iiij. §. fi. de fi deicõ. lib. ergo. §. adijci. Sed nũqd cùm dicit idonea, sufficit hypotheca? Vr q sic: vt d not. in d. §. & vĩ casus, C. de omni agro deser. l. quicũq. Sed dicebat semel papa in cõsistorio, q non faciebat: qa ibi est spãle vbi dicit ob t ligatis sũdis, idonee caueat. sed nõ

ter agens pro filio, teneatur satisdare q ille ratũ habebit. not. s. de syndi. versi. sed quęritur[a]. ¶ † In summa nota q procurator, quem dominus nõ releuauit ab onere satisdationis iudicatũ solui, potest satisdare si vult, & admitteƒ: alioquin nisi caueat, cùm non sit releuatus, à domino cõdẽnatur in expẽsis: quod verũ est in ciuilibus[b] & pecuniarijs causis. ¶ † In spiritualibus autẽ & in causa libertatis siue subiectiõis alicuius ecclesiæ, nõ habet locum cautio de iudicato soluẽdo: quia talia causa siue res, non recipit æstimationem. ff. de re. diui. l. sacra. §. fi. arg. ad hæc extra, de offi. dele. corã. & de relig. do. c. pe. quia nec fit cõmutatio vel permutatio de spirituali ad tẽporale. extra de re. permu. ad quæstiones. & c. fin. extra, de restit. spo. frequẽs. §. fi. lib. vj. In spiritualibus ergo procurator cauebit de rato, per quã cautionẽ fideiussores intelliguntƒ. ff. de procu. seruũ. §. ait prętor. & in prę. c. coram. Qoidam etiã dicũt q ex tali cautione tenetus procurator ad interesse. argu. extra, de ssbit. per tuas. Alij cõtra: quia causa spiritualis, ad quæstũ pecuniariũ seu interesse deduci non poterit: sed cogi poterit ad impẽsas in lite factas restituendas. ff. rem ra. hab. si sine. §. cũ autem procurator. ¶ Hæc autem nota[c] circa effectũ cautionis iudicatũ solui. nã si eã procurator eam præstiterit, ipse tenetur ex ea stipulatione, & nõ dominus: teneƒ tamẽ actione in factũ ex re iudicata, cũ ,pcuratore suo. nã si per se dñs defendisset, sic tantũ ipse teneretur, nec habuisset necesse satisdare iudicatũ solui: vt Instit. de satisd. §. sed hoc hodie. ¶ De cautionibus curatorijs & tutorijs, vide j. de tutore. & in tit. de cur. ¶ In causa autẽ criminali, qualiter accusatus vel etiã defensor satisdabunt: vide j. de accusa. §. j.

S V M M A R I V M.

1 Ædificium habẽs, quod ruinam minatur, vicinã domui alterius, debet illi cauere de damno infecto.
2 Casus aduentitij non sunt specificandi aut computãdi, in petendo cautionem de damno infecto.
3 Pariete vno tãtùm alicuius ruinoso, an pro tota domo cauebitur de damno infecto.
4 Cautionis forma vbi is, cui nouũ opus nunciatum est, nõ audet procedere in opere, nisi pstita cautiõe.
5 Clericus ædificans, si paratus est militi nuncianti satisdare coram episcopo suo, miles verò non vult recipere, nisi corã suo iudice: an satisdatio sit remissa.
6 Is, cui vsusfructus legatus est, in quibus, & per quæ debeat hæredi cauere. & nu. sequen.
8 Pignora vel fideiussores, præstari debẽt, vbi idoneè vel sufficienter caueri præcipitus, vel conuenitur.
9 Libelli sup diuersis cautiõibus qualiter fieri debeãt.

De quibusdam satisdationibus extraiudicialibus.

Est quoque Et aliud genus cautionis, qñ videlicet sit sequestratio rei mobilis, de qua controuersia est: q res est penes personam suspectam quòd cum ea fugiat, & pòst illa psona petit rem dissequestrari. debet enim primò satisdare in hac forma:

✠ F O R M A.[e] Cùm res talis penes P. inuẽta ad petitionem H. mãdato talis iudicis fuerit sequestrata: veniens idem P. & eam dissequestrari petẽs, promisit ipsi H. vel mihi notario nomine ipsius stipulãti rẽ ipsam seruare & custodire, & nõ baratare vsq ad finẽ causæ: & eam restituere & cõsignare, cui, & quãdo mandauerit ipse iudex. insuper G. ipsius P. precibus &c. vt s. Hæc probanƒ ff. qui satisd. cog. si fideiussor. in fi. ff. de offi. psi. senatusconsulto. ¶ † Itẽ est & alia satisdatio: nam si habes ædificiũ, quod minatur ruinam domui meæ vicinæ: debes mihi cauere de damno infecto, id est nondũ facto, sed quod fieri probabiliter dubitatur: hoc est, satisfaciendo mihi de omni damno quod incurrerẽ ex ruina ædificij, si corrueret: vt ff. de dam. infec. l. dies. & l. prætor ait. in prin. cuius cautionis forma talis erit:

e ✠ F O R M A.[f] Qoniã talis domus T. vt diciƒ, domui P. ruinã minatur, & pręcipitiũ, & ob hoc idẽ P. ageret et peteret sibi de damno infecto caueri: idẽ T. talis iudicis præcepto, promisit ipsi P. eidẽ satisfacere integrè de omni damno quod incurrere posset ex ruina præfatæ domus: insup H. precibus &c. vt

2 s. ¶ † Circa hoc quęriƒ, ecce habes domũ ruinã minãtem iuxta meã, peto vt eam reficere cogaris: tu dicis paratus sum tibi de dãno infecto cauere, vnde non sum cogendus reficere: ego verò replico, frater: illa cautio locũ habet ad res duntaxat: & sic quo ad ędes tantũ: vt ff. de dã. infec. hac stipulatione. in fi. sed esse poterit q vxor & filij erunt in domo: vnde ,p ipsis caueri nõ poterit: quia liberũ corpus ęstimationem nõ recipit. ff. si quadru. pau. fec. dic. l. ex hac. ff. de his qui deie. vel effu. l. fi. extra, de iniur. c. j. Tu respõdes, illi casus sunt aduẽtitij: vnde, nõ sunt specificandi seu cõputãdi. ff. qui & à qui. ma. nõ li. §. Iulianus. Distingue super hoc, qa si es diues, reficere cogeris captis pignoribus, & mulcta indicta: vt ff. de offi. præsi. p-ses prouinciæ inspectis. Item ne vrbs deformeƒ: vt ibi, & C. de ędifi. priua. si vt proponis. ij. & l. singularum. ff. de dam. infec. ad curatoris. Si verò es pauper & reficere nequeas: tunc reficere cogeris vt reficiaƒ, aut de publico soluetur tibi vt periculũ euiteƒ. arg. ff. ad Sylla. leges. & ff. ex qui. cau. serui pro prę. liber.

3 ac. l. j. ¶ † Quid si tantũ vnus paries domus, ruinosus est: nunquid pro tota domo cauebiƒ. an tantũ ,p parte illa ruinosa? Et videtur q pro tota domo. ff. de dã. infec. si finita §. ex hoc edicto. Super hoc est distinguendũ, an sit domus vrbana: vt tunc pro vno tigno vitioso, caueatur etiã pro tota domo: vt in prædi. l. & ff. de act. emp. & ven. l. Iulianus. in prin. An fundus rusticus: & tũc tantũ pro parte ruinosa. vt ff. de

f dam. infec. cùm emptor. §. j.[f] ¶ † Cæterum is, cui no-
4 uum opus nunciatũ est, nõ audet procedere in opere, nisi pstita cautione de demoliendo, id est q amouebit quicquid ædificatũ apparuerit in solo alieno. extra, de oper. no. nun. c. fi. & ff. eo. prætor ait. cuius cautionis forma talis est:

g ✠ F O R M A[g]. Cùm T. denunciasset P. nouum opus, credẽs eum ædificare tale opus super tali solo suo, dictus P. quia procedere in opere nõ audet, nisi satisdatione præstita, promisit coram tali iudice ipsi T. de demoliendo, hoc est q amouebit quicqd ædificatũ apparuerit super solo suo. insuper H. precib'

5 &c. vt s. ¶ † Quid si clericus ædificãs, paratus est militi nuncianti satisdare corã episcopo suo, miles verò non vult recipere nisi corã suo iudice? Respõ. videtur satisdatio esse remissa, cùm clericus de iure satisdare velit. argu. ff. eo. prætor ait. §. si quis paratus.

b nam actor debet sequi forum rei.[h] ¶ † Is quoq, cui
6 vsusfructus legatus est, debet cauere hæredi per pignora & fideiussores q vtetur & frueƒ salua rerum substãtia, & saluis immobilibus rebus, quæ vsu non consumuntur ad arbitriũ boni viri: & q pecuniã, si quam habuit vel habebit, ad æstimationẽ bonorum quæ vsu consumunƒ, & in hęreditate inuẽta fuerunt in morte sua hæredi seu hæredibus eius restituet. extra, de pigno. c. fi. ff. de vsufr. l. j. ff. de rebus quæ vsu

7 consu. per totũ. Instit. de vsufru. §. j. & ij. ¶ † Quid si prius q caueat agit pro pecunia hæredi soluta, quę sibi debebaƒ, & in processu cautionẽ offert. Et videtur q non sit audiẽdus. C. de vsufru. l. j. quia in initio est præstãda. Sed dic contra, arg. ff. de pign. act. si rẽ.

8 ¶ † Et nota q vbi idoneè vel sufficiẽter caueri præcipiƒ vel conueniƒ, pignora vel fideiussores pręstari debẽt. ff. mãd. Paulus respõdit. in fi. extra de pigno. c. fin. ¶ Quid si dictũ fuit, q plenè vel ad sensum sa-

dicit q idonea cautio sit obligare fundos. Facit de fun. pa. l. quicũq. & de loca. pdio. ciui. lib. vj. Et q nõ sufficiat, facit tex. q dicit pignora. Et pign' est, qđ trãsit ad creditorẽ: & hypotheca nõ trãsit: vt ff. de pign. act. l. si rẽ. §. proprie. & melius est possidere, q à possidente petere: vt l. is qui ff. de rei vẽdi. & minus est dare fideiussorẽ, q pignora: quia licet ptoriæ stipulationes psonas desyderent: tñ si danƒ pignora, satisfit: qa plus vr dare: vt l. pto. stipula. nã cũ tuti' est pignori incũbere, q i personã agere. Instit. de oblig. q ex delic. §. sunt n. argu. tñ contra xxiij. q. fi. vt pridẽ. & qđ ibi not. & fideiussor est p sonaliter obligatus. l. blãditus. C. de fideiusso. & tñ melius est dare fideiussores q hypothecã. C. đ episco. & cler. l. oẽs. §. in hac. & i auƒ. de sanc. episc. §. si qs. col. ix. vbi daƒ priuilegium clericis, q nõ dent fideiussores, sed ,p mittant cũ hypotheca. Et vr casus ff. vt lega. no. ca. l. filio. sic multò minus est dare hypothecam, q pignora cũ plus sit dare hypothecã quã fideiussores. sed vr j. regula, plus cautiõis. sed dic q ibi loquiƒ de pignore: tñ cõtra vr sentire de hypotheca. Hæc Oldr. cõsi. lxviij. nomine cau. ADDE, vlterius ad hãc materiam cautiõis, an & qñ regulariter sufficiens cautio, scilicet pignoratitia vel fideiussoria vel nõ gl. fi. & ibi scribẽtes in c. j. extra, de sequestra. poss. & fruc. aliam in verbo idoneã. in c. fi. extra, de pig. Itẽ glo. in verbo, sufficiẽti. in c. ex publico. extra, de cõuer. cõiug. Itẽ ad de glo. & ibi do. Abb. Sicu. i c. ad nostrã. el j. extra, de iureiurã. & ibi nouissimè p do. Feli. Aduerte tñ, qa iuratoria cautio est valde sufficiẽs, & melior q fideiussoria vel pignoratitia. Vide glo. 10 c. de benedicto. xxxij. q. j.

a ¶ Porrò quie. Amicus accusati de crimine capitali, allegans pro illo iustas causas absentiæ, an teneatur cauere de illo præsentando, cùm cessabũt causæ, dixi s. de defensore. super rubri.

Bald. *De satisdationibus.* *Rubrica.*

pientis caueatur? Dic vt s. de emp. & vendi. §. j. ver. sed quid si. & sequẽti. ¶ †Qualiter autẽ libelli super diuersis cautionibus concipientur: vide j. in tractatu libel. in tit. de pigno. & aliis cautionibus. §. sequitur. ¶ De cautione verò, quam præstat absoluendus ab excommunicatione. not. j. de sen. §. vt autẽ. versic. porrò quia.[a]

De interrogationibus, quæ fiunt ante litem contestatam.[b] *Rubrica.*

QVoniam[c] Petitoriũ iudicium, frustra intentaẽ, si reus non posidet, nec dolo desient posidere. ideo interrogari debet an posideat res petitas: vt i. de rei vend. qui petitorio. & l. si in rem actũ sit. & extra, de excep. aduersario. idcirco de interrogationibus, quæ ante lit. cõtesta. fiunt. videamus dicentes: ¶ In quibus casibus, & qualiter fiant interrogationes: ¶ Et quis sit earum effectus.

SVMMARIVM.

1 Interrogationes ante litis cõtestationem decem casibus sunt faciendæ.
2 In petitione hæreditatis, quæ sint interrogationes necessariò faciendæ.
3 Allegatũ nõ probare, vel nihil allegare, æquiparanẽ.
4 Interrogationibus ante litis contestationem non est indifferenter, vel quo ad fundandam principalẽ cautionem vtendum, sed solum quo ad viæ agẽdi præparationem.
5 Interrogatorium, quomodo ab aula recessisse intelligatur.
6 Interrogationes hodie sunt iudicis officio faciẽdæ.
7 Libellus an super principali sit ante factas interrogationes dandus.
Interrogari an posit quis pluries, super eodẽ facto.
8 Forma scribendi responsiones ad interrogationem factas.

Interrogationes quibus casibus, & qualiter fieri debeant. *Rubrica.*

SCiendum est igitur, quod generaliter iudex potest semper interrogare, ante litis cõtestationẽ, & post, & vbicunq; ipsum æquitas mouet, etiam postq; fuerit in causa conclusum. quod dic vt j. de posi. §. iij. & §. iiij. & vj. & p totũ.[d] ¶ †In decẽ tamen specialibus casibus, fiunt interrogationes ante litis cõtestationẽ. ¶ Primus, si agatur cõtra aliquem, tanq; contra hæredẽ, interrogetur an sit hæres defuncti, cuius nomine cõuenitur.[e] ¶ Secundus, si respõdet se hæredẽ interrogetur an in solidũ, vel quota ex parte sit hæres. ff. de interro. act. l. j.[f] & l. qui interrogatur. ¶ Tertius, si respondeat se hæredem in solidũ, vel pro parte: quæratur qualiter sit hæres, an ex testamento,[g] an verò suo nomine sit ei q̃sita hæreditas, vel per eos, qui eius iuri subiecti sunt. ff. eo. l. si sine. alias incipit, si defensor. §. illud. ¶ Quartus est, cùm agitur noxali iudicio, scilicet an posideat seruũ, cuius nomine noxali iudicio agiẽ. ff. eo. si quis interrogatus. ¶ Quintus, an posideat hæreditatem, quæ petitur, & pro qua parte. ff. eo. non alienũ. & l. qui seruum. §. fi. ¶ Sextus, an cõuẽtus posideat peculiũ serui vel filij, qui contraxisse dicitẽ, cuius nomine agitur: vt in præ. l. in fine. ¶ Septimus, cuius ætatis est nunc conuentus, cùm de eius ætate dubitatẽ. ff. eo. de ætate. in prin. ¶ Octauus, an ædificiũ, ex quo damnum dari timetur, & cuius nomine petiẽ caueri de damno infecto, sit suũ, vel quota ex parte. eo. tit. non alienũ. & l. qui seruum. in fi. ¶ Nonus, an quadrupes, quæ damnũ dedit, sua sit. ff. eo. l. si quis in iure. ¶ Decimus est in rei vendicatione, vbi quæritur vtrũ posideat rem petitã, vel dolo desierit posidere? Si respondet se posidere, sed pro parte: quæratur pro qua parte: vt in præ. l. qui petitorio. & in l. præ. qui seruum. §. fi. Si verò neget se posidere, cùm posideat: hoc probato, dabitur res actori, licet nil de iure suo probanti. ff. de rei vend. l. fi. aliàs est penul. verũtamen titulum suæ possessionis, vel vtrum res sua sit, nõ cogitur quis dicere in rei vẽdicatione. C. de pe. ti. hæred. l. cogi. in prin. & j. q. v. §. j. ff. de rei vẽd. sed in speciali in petitione hæreditatis sic: vt in pr. l. cogi. in fi. ¶ †Sciendũ[h] quoq; est, quod in petitione hæreditatis sunt speciales interrogationes & necessariæ: quia non cõuenitur nisi is, qui pro hærede vel pro possessore posidet, id est qui se putat hæredem, vel nullã causam posidendi habet: sed posidet, quia posidet: vt ff. de peti. hære. pro hærede & l. regulariter. Prima ergo interrogatio est, an posideat: vt in præ. l. qui petitorio. & si negat, petã à iudice vt me mittat in possessionẽ saluo iure alterius: vt in predi. l. qui seruum. §. fi. si volo eum conuincere de mẽdacio, hoc ipso ad me transfertur possessio: quãuis nõ probem de proprietate. ff. de rei vẽdi. l. fi. Si verò cõfitetur, interrogetur secundò, an sit hæres. & ex qua parte: vt s. in princi. Si neget, tertiò quæratẽ cur posideat. ff. de peti. hæred. qui interrogatus. & allegat titulum pro donato, vel pro emptore, vel pro do e, & probet, vacat petitio hæreditatis. ¶ †Si verò non alleget, vel allegatũ nõ probet, quia hæc duo æquiparantur: vt extra, de deci. dudũ. §. j. de conc. s. præbẽ. cùm super. & c. ex parte. ff. de procur. quæ omnia tũc præsumitur, pro possessore posidente. ff. eo. pro hærede. Si autem alleget alium titulũ puta emptionis, quærendũ est à quo emit. ff. de diuer. & tempo. præscrip. an vsucapiõe. §. item adijciendũ. Potest enim esse quod emit à furioso: & sic titulus iste habetur pro non titulo. ff. de peti. hære. nec vllã. §. j. vel ab absente, qui non tenetur vtili petitione hæreditatis: vt ea. l. §. quod si quis. & ideo per iudicẽ est exigendus: vt in præ. l. vbicũq;. Quod si dicit se emisse à præsente & sanæ mentis, quæratur de pretio: quia potest esse quod pro exiguo pretio emit, & ideo tenetur: vt in præ. l. nec vllam. §. si quis. Item si dicit donatum, quæratẽ à quo: vt C. eo. l. j. Et quod respondere teneatur, probatẽ C. de fur. ciuile. extra, de alie. iudi. mut causa fac. c. fi. Et dicit dominus meus,[i] quod super titulo allegato lis debet contestari. arg. extra, de renun. veniens. §. j. & de lit. contest. c. j. & iuramentũ de calumnia præstari debet. argu. ff. ad exhib. thesaurus. ¶ †Illud autẽ nota quod vsus prædictarum interrogationũ ab aula recessit, & in desuetudinẽ abijt: nec eis hodie vtimur, nisi post litem cõtestatam: nec ante quis cogitur respondere: vt ff. de interrog. act. l. j. §. interrogatoriis, & hoc tenet dominus meus ad literã.[k] ¶ Sed domini legum exponunt ibi, non cogitur: verum est, iure actiõis: sed officio iudicis bene cogitur ante litis cõtestationem respondere, vt ibi in prin. Quod dic vt not. in præd. §. & j. ver. proxi. Et dicunt quod ante litis contestationẽ interrogabitur de scientie tantũ: post verò de credulitate tantũ: vt C. de iur. calum. l. ij. & in prædi. l. de ætate. §. nihil. & in auẽ. de his qui ĩgre. ad eppel. §. fi. Alij verò dicunt quod ante litis contestationẽ: & post interrogabitur de credulitate: vt ea. l. not. respõ. j. Rofr. dicit[l] †quòd interrogatorium, ab aula non recessit: imo remanet adhuc: vt probatẽ ff. eo. l. penul. & quasi per totũ titu. licet videatur contra, j. de positio. §. j. in prin. Et in præ. lege loquiẽ de quadam solennitate antiqua, sub qua fiebant interrogationes, quæ hodie sublata est: sicut & formulæ & impetrationes actionũ: vt C. de formul. l. j. & ij. Vel, secundũ eum, potest dici quod interrogatiões durant adhuc, sed interrogatoriæ actiões sunt sublatæ.

Et hoc

Etiam recessurus suo noie cõuẽtus in curia nõ teneẽ satisdare iudicatũ solui, presertim clericus. §. dicto. versi. sed pone. G. nisi esset recessurus cũ re alterius l. fideiussor. § si. ff. q satisd. cog. Bal. qd de seculari. ver. qd si secularis. G. ¶ Qñ dicatur dubitari d mãdato, dic vt i §. vt so. versi. sed quali põt. C. de procur. l. j. p Cy. & Iac. bu. exẽplũ si tabellio q fecit instrũm negeẽ tabellio, vel si p vnũ testẽ probeẽ, & similia. versicu. seq. G. ¶ An cautio rati habeat locũ i arbitris, in d. §. viso. versi. itẽ. G. ¶ Procurator etiã nõ reẽuentus põt opponere declinatoriam. §. expedito, versic. sed pone. qd est not. ¶ Cautio dãni infecti pspicit damno pecuniario: quid si timeẽ de periculo psonarũ, §. est & aliud. versic. circa hoc. Forma cautiõis dãni infecti. l. itẽ de opere demoliẽdo. itẽ fructuaria. ibidẽ G.

b ¶ De interrogationib⁹, q̃ fiũt añ lit. cõtest. rubri. ¶ Pileus fecit de hoc rubricam illi cõsonã, to ii. suæ d prime pen. ¶ i ã. in vlti. rubrica secundæ partis. ¶ Io. de Deo, lib. e iudi. parte scda. rub. an. principali. ¶ Bonaguida fecit rubricã de interrogationib⁹: sed non restringit vt author: imo de his nõ tractat, nisi remittendo. ¶ Egid. rubricã fecit vt author, et est xxxviij. in ordine. ¶ Alb. Gal. posuit gñalẽ rubricã de interrogationib⁹. & principali⁹ de his tractat.

¶ Guid. de Suza de his in princip. ope.

c ¶ Qm. Istud principiũ vsq; ad ver. sciendũ. quasi ad literã fuit Tan. vbi s.

d ¶ Sciendum est. Per totum hunc casum, quem author præmittit, communiter alij ponunt vltimò.

e ¶ Conueniẽ. Olim nõ tenebaẽ huic rñdere ille, cui mota erat q̃stio hæreditatis. ff. eod. tit. & q. a. §. interdũ. Et rõ hui⁹ ibi in tex. hodie secus, ex q̃ posidet. C. d pe ti. hære. l. fi. §. in aũt. j. Cessat ergo dictũ quod iuniebant aduocati ex §. interdũ. scilicet quod cũ cives adstriẽ gũẽ ad bona sua describẽda, nõ tenentẽ illa describere, sup quibus lis moueẽ. Iudic cõtra, describent tñ ea vt alias: alr prõpea esset fraus, q̃ cessat in casib⁹ legũ. C. qui admit. ed bo. pos. q; din. & de bon. pos. secũdũ tabu. l. j. q̃ s ducebaẽ ad idem.

f ¶ L. j. Vbi numerantur hi casus. et extra de iur. calũ. c pen. in vlt. glo.

g ¶ Ex testã. Sup. vel ab itestato. & vt dixit Azo in Summa hui⁹ titu. multũ inter hæc interest, propter legata & substitutiones, q̃ debenẽ, & veniunt ex testamẽto, & nõ ab itestato: vbi aliud nõ exprimaẽ. C. de fideic. eã quã.

h ¶ Sciẽdũ. Scire debes quod cũ Hosti. i Sum. de iud. §. iij. sed sub §. fiũt autem. abq; enumerasset interrogationes, de qbus i. sta nm submisit hũc ver. illud aũt. pro regula: quare qualiter totũ, qd in isto §. sequitur.

i ¶ Dñs me⁹. Vbi s. versic. itẽ pmo.

k ¶ Ad literã. Hoc plus habeo i Hosti. hoc intelligendũ quod nõ vtimur indifferenter, vel quo ad fundãdã principalẽ cautionẽ: sed solũ quo ad viæ agẽdi præparationem.

l ¶ Dicit. In suo tractato positionũ, de quo dicã j. de posi. in princi.

Et hoc innuit rubrica illius tit. quæ sic debet exponi, de interrogationibus in iure faciendis: supple quæ ad huc stant, et de interrogatoriis actionibus: supple quæ in desuetudinē abierūt. ¶ † Hoc quoq; notandū est, q interrogationes fiunt hodie, vt præmissum est, iudicis officio. ff. de interro. act. l. j. & in aut. de his, qui ingre. ad appel. §. fi. quia res ista non requirit plenā, sed summariā inquisitionē. ff. eo. voluit. §. quod ait. & l. si fideiussor. §. j. Dic vt s. ver. proxi. & cogēdus est vt certè, clarè & non obscurè respōdeat. de quo dic j. de positi. §. ix. sed nec alius debet interrogari, quàm conuētus: vt in præ. l. si sine. §. illius. ¶ † Sed nunquid priusquàm interrogationes præmissæ fiant, dabitur libellus in principali? Dicunt quidam[a] q sic: arg. ff. quorū lega. l. j. §. quod autē. & in præ. l. de ætate. §. ij. & §. qui tacuit. & eod. tit. l. j. in prin. vbi de hoc. Alij cōtra: quos dñs meus sequitur.[b] Cùm enim fiant interrogationes huiusmodi, ad instruēdū actorē in totum vel partē, vel quo iure petat: vt ea. l. j. tit. j. & l. voluit. & l. qui serui. §. j. & ff. de rei ven. qui petitorio nō formabet, donec via sit parata, vel admittatur libellus incertus cū ptestatiōe. De hoc dixi j. de libel. cōcep. §. nūc ostēdamus. ver. fi. primū verius. ¶ Sed nūquid de eodē facto potest quis pluries interrogari? De hoc dicam j. de positi. §. vj. in prin. ¶ † Respōsio autem ad interrogationē hoc modo scribetur:

FORMA. Ante litē contestatam à tali iudice in iudicio vel corā tali iudice interrogatus, an possideret rem in libello petitam: respondit, & cōfessus fuit, seipsum possidere, vel non possidere: vel interrogatus an sit hæres Titij respondit, & cōfessus fuit se ipsius Titij hæredē esse vel non esse: & sic de alijs interrogationibus, quæ fiunt ante litis cōtestationē.

¶ Quo[c] autem loco, & apud quem iudicem faciendæ sunt: not. ff. de interro. in iure faciendis. l. j. & iiij.

¶ Quid si sine interrogatione respondeatur? Dic q valet. ff. eo. l. si sine. Secus si aduersario absente. eo. tit. l. fin. ff. de confes. certum.

SVMMARIVM.

1. Reuocare quis nō pōt, quod semel cōfessus est. Offerens se, tanq; possidens, vendicationi fundi, vel alterius rei, quacunq; actione cōuenitur, cùm non possideat, condemnabitur ad interesse actori. Actor seipsum decipere dicitur, volens vendicare rem ab eo, qui eam non possidet.
2. Pœnitere posse aliquem, ante litem contestatā quomodo sit intelligendum.
3. Iudicium an, & quando, reddatur in inuitum.
4. Confessus se furtum commisisse, si ante litis cōtestationem decedat, an eius hæres teneatur.
5. Possidens an possit compelli actionem pati in rem, si dicat se non possidere.
6. Is a quo res petebatur, si sententialiter fuerit absolutus: quia tempore motæ litis rem petitam sine dolo desierat possidere: an si iterum possidere inueniatur possit denuò res peti. & nu. seq.
8. Reum cadere à possessione rei petitæ, sæpe contingit, & qualiter tunc procedatur.
9. Iudex qualiter pronunciare debeat, vbi reo cadente à possessione rei petitæ absoluitur.
10. Consilium cautum pro actore vbi reus, à quo res petitur, dum est prope sententiam, videns se succumbere facit se per quendam amicū de possessione expelli, vt absoluatur.
11. In rei vendicatione requiritur quòd quis possideat, vel dolo desierit possidere.
12. Agens contra aliquem, qui possidebat, rei vendicatione directa, lite contestata, si ille dolo desinat possidere, an sit condemnandus vel absoluendus.
13. Possidere, & dolo desijsse possidere, pro eodem habentur.
14. Aduocatus an debeat clientulum in respōsionibus instruere.

Interrogationum effectus quis sit.

NVnc de interrogationū effectu aliqua differamus. Est igitur earū effectus, vt q rñder suū esse vel possidere, vel habere, seu se hæredē esse: alias abquod simile: sic tenetur ex actiōe, qua aduersus eū agitur ac si suū esset, vel possideret, vel haberet, vel hæres esset: seu ac si cōtraxisset: vt in præ. l. de ætate. §. j. & ij. nec poterit reuocare cōfessionē, ex quo semel cōfessus est, nisi iusta de cā: vt ea. l. §. qui interrogat[a]. & §. ex cā. & §. q iusto. verūtñ si ex reuocatione nulla captio actionis fiat, bene pōt reuocare: vt ea. l. §. fin. ¶ † Hoc quoq; notatu dignū est, q q se offert, tanq; possideat, vēdicationi fundi vel alterius rei, quacunq; actione cōueniatur, cū nō possideat, cōdēnabitur ad interesse actori, vel quāti actor in litem iurauerit: vt ff. de rei vendi. l. si is, qui se obtulit.[d] ff. de peti. hære. qui se liti. cū distinctione tñ: quia si ignoret actor eū nō possidere, nec dolo fecisse quò minus possideret: cōdemnabitur reus, si patitur litē secū cōtestari. Si verò ante litis cōtestationē pœniteat eū, & dicat se nō possidere, & discedat. nō decipit actorē, cū nō possideat, sed ipse actor seipsum decipit, volēs vēdicare rē ab eo, q eā nō possidet: & ideo debet reus absolui: vt ff. de rei vē. is q. & l. nā si. extra, de iudi. examinata. de excep. aduersario. Quid si actor sciat eū nō possidere nec an litis cōtestationē nec post: pōt sibi imputare aliqd: qa à seipso decipitur, vt iā dixi. ¶ † Qd aūt dixi illū an lit. cōtest. posse pœnitere, verū est secūdū Accur.[e] qñ actor incertus erat à quo peteret, sed quærebat à quo peteret: & demū ille se vēdicationi obtulit. Si verò actor ab eo, tanq; à certa psona peteret, & ille se offerret: tūc nō liceret ei, etiā an lit. cōtest. pœnitere: vt ff. eo. l. si aūt. & iunge qd est s. de actore. ver. itē eludit. & seq. ¶ † Pone, ego egi cōtra T. rei vēdicatione: q citatus à iudice venit: nō tñ interrogaui eū an possideret vel nō: lite cōtestata & testibus publicatis, dicit se absoluēdū, cū nō possideat: quæritur an sit p possessore habēdus: arg. q sic, in p. l. is q. & eo. tit. l. si is q se liti. & ff. de peti. hære. q se liti. Alij dicūt contra, & verius.[f] ff. de rei vēd. q petitorio. vbi de hoc. & not. eo. tit. is q destinauit. in fi. nō enim se liti obtulit sed citatus venit: quia iudiciū redditur in inuitū. ff. de verb. obl. inter stipulātē. §. sichū. ¶ † Quid si is q cōfessus est se furtū cōmisisse, decedit an litis cōtestationē? Rñ. nō vr q eius hæres teneatur. C. ne ex delic. defun. l. j.[g] Sed dic cōtra, qa in iudicijs quasi cōtrahitur. ff. de pecul. licet. §. idē scribit. & tenetur qa, qñ confitetur crimen, ex quasi contractu. ff. de interro. in iure faciēdis. de ætate. §. j.[h] ¶ † Itē nota q is qui possidet nō cōpellitur pati actionē in rē, si dicat se non possidere: sed ipse in hoc punietur: quia si actor eū pbauerit possidere, trāsferetur possessio rei petitæ in actorē iudicis officio, licet nō probet eam suā esse: vt ff. de rei vēdi. l. pe. ¶ † Itē hoc certū est q licet is à quo res petebatur absolutus fuerit sentētialiter: quia tēpore motæ litis rē petitā sine dolo desierat possidere: si tamē nūc eam possidere inueniatur poterit denuo ab eo res peti: non obstante exceptione rei iudicatæ: vt extra de excep. aduersario. Idem iuris est si tpe motæ litis possidebat, & pòst sine dolo desijt possidere. ff. de excep. rei iudi. si à te hærede. & l. si rē. & l. si quis. C. ad exhibē. l. nec q. vnde in præd. decre. supple, maximè. & vide j. in tractatu libel. de cā pos. & pprie. §. notādū igitur. ver. est & vtilis. ¶ † Et scias q cū quis sine dolo possidere incipit: tunc si sine dolo tpe litis cōtestatæ desierit possidere absoluitur. & sic intellige præ. decre. Litē autē motā intellige p litis cōtestationē. extra de verb. sig. ex parte. q si tpe litis contestationis possidet tēpore verò sentētiæ sine dolo desijt possidere absoluitur. ff. de rei vēd. sin aūt. §. si verò dolo vel iniustè seu illicitè cœperat possidere licet tēpore litis contestatæ sine dolo desierit possidere nihilò minus cōdēnabitur ad rei restitutionē acsi possideret. ff. de vi & vi arma. l. si vi me. extra de vsur. cū tu. de homici. sicut. §. eos insup. ¶ † Verū quia sæpe cōtingit reū cadere à possessione rei petitæ: ideo adhuc qualiter tūc procedatur videamus. Dic ergo q aut cadit a possessiōe an litis cōtestationē aut post. Si an litis cōtestationē volūtariè cadit causa mutādi iudicij locū habet cōtra eum actio ex edicto de alienatione mutā. iudi. vt ff. de alie. iudi. mutā. p totū. & extra eo. tit. c. fin. Itē si erat possessor malæ fidei: & erat in mora restituēdi tenetur si pereat. ff. si cer. pet. quidā. & l. quod nulu. & l. periculū. ff. de cōdi. fur. si pro fure.

¶ Dicūt quidam. Dixit Azo & fortè bñ, hoc ī Summa, eod. tit. post prin. sed tenet id assertiuè in Sum. de cōfes. in prin. itē Albe. Gal. vbi s. ī pri. dicit Gui. de Suz. in l. j. ff. e. q actor dabit petitionē iudici quā iudex examinabit. & si videbit casum, quo reus ante porrectionē libelli habeat rñdere: interrogabit eū prius supple. q si p tūsiones apparebit forma libelli mutanda, mutabitur anteq; reo reddatur: & sic breuiter sedatur cōtrarietas: qa datur iudici, sed non parti. qd satis placet & cōsonat qd not. Accur. ff. eo. ti. l. j. ī fi. ij. gl. vbi dicit q licet simul hęc dentur, iudex prius expediēda pmittet. alle. C. de nouo Cod. cōpo. l. j. ad fi. facit extra, de rescrip. cām q. ff. de lega. ij. l. peto. §. fratre. ibi: p ximus quisq; primo loco &c. scias q Ioan. de Bla. in prin. sui ope. ponebat casum quo necessaria vr interrogatio an libelli dationē: pone, Titius p stipulatio. oē promisit mihi dare vineā: anteq; daret decessit facto testō, in quo vnū ex filijs instituit, & alterū prę teriit: & mihi vineā legauit, & vtile fuit legatū. ff. de lega. iij. l. si mulier. §. in rē. præteritus petit boorū possessionē cōtra tabu. & dubitatur, an ab itestato, an ex testō sit hæres. ff. de bo. pos. cōtra tab. l. si post mortē. §. fi. nescio formare libellū: qa si ab intestato, per certi cōdictionē ex stipulatu petā ab eo dimidiā vineę: si ex testō petam illā actiōe ex testamēto: & debeo vnā eligere. ff. de regu. iur. nemo. §. quoties. tenet ipse q ante libelli oblationem tenebitur rñdere alias sequeretur q si ag. ex testō. & ipse habuit indocias xx. dierū, in quarū fine rñdet se hæredē ab intestato: habeo formare aliū libellū, & habebit alios xx. dies. dilationum aūt materia est tollēda. C. de tēpo. app. l. ij. Nō obstat qd dicitur institutā actiōe, interrogationes faciēdas. ff. eo. l. j. & l. de ætate. §. q ex quadrāte. & §. q tacuit. quia satis est actionē esse institutā quo ad ppositū, & si non quo ad libellum.

¶ Sequitur. Vbi s. versic. sed nunquid ante.

¶ Quo. Albertus Gal. fuerūt remissiones sequentes vbi s. in prin. Sed vide de hac prima quod scripsi j. de positio. sup §. ij. in fin.

¶ Obtulit. & ibi quasi ad literam. hoc not.

¶ Secūdū Accur. in l. is qui se. ff. de rei vendi.

¶ Et verius. secū dum Alber. Gal. vbi s. ad literam. ver. sed pone q.

¶ L. j. Addit Alber. Gal. cuius ad literā fuit iste ver. vbi s. C. de furt. l. furti. q bñ facit.

¶ §. j. De cōfesso p tormēta qui pseuerauit, & moritur an condēnationē. j. de accus. §. j. ver. quid si latro. & ibi dicā in quo differāt istæ duæ q̃stiones: vide etiā quod dicā j. de app. §. I quibus. sup verb. sed nūquid hæc tria. in fin.

§. fi. & l. seq. Item si se liti obtulit, cùm non possideret ff. de peti. hære. l. qui se. nisi actor sciret ipsum nõ possidere. tunc enim est absoluendus: & actor à seipso decipitur, vt s. Si verò cadit à possessione, post litẽ contestatam, & actio est personalis: tunc siue cadat culpa sua, siue sine culpa, non est vis in hoc, semper ad sententiã procedit: quia persona, & non res obligata est. In reali autem distinguo: quoniã autem cadit culpa sua à possessione, post litis cõtestationẽ vel alias promissum seruare nõ potest: & tunc cõtra eum proceditur, & cõdemnatur iustitia mediãte: vel in litis æstimationẽ, vel ad interesse. ff. ad exhib. l. de eo. §. si post. ff. de euic. si seruus. §. fin. in prin.[a] Aut sine culpa desijt possidere: & tũc actor inuito reo, & ecõuerso reus inuito actore, petere potest ꝙ procedatur ad sententiã diffinitiuam propter fructus, & prouẽtus, & expensas, & interesse, & alia accessoria post litẽ contestatã obuenientia, & propter stipulationem de euictione, si intercesserit ff. de rei vendic. vsq; l. præce ff. iudi. sol. si seruus. ff. de euic. si seruus. C. quõ & quando iud. aut. qui semel. nã si quis cùm iudicij accepti tempore possideret, postea sine dolo malo possidere desierit: absolui eum oportet, quãuis sit quod ei imputetur, cur non statim restituit: vt ff. ad exhib. tigni. §. si quis eum. Quid autem veniet ex hoc nomine fructuum. not. plene per papam extra, de sen. & re iudi. super rubrica.[b] ¶ † Sed qualiter tunc iudex pronunciabit? Respondeo sic:

FORMA. Quia inueni ꝙ reus erat in causa cõdemnationis si possideret: ideo cõdemno eũ ad fructus & expẽsas: sed quia non possidet, nec dolo vel culpa sua rem petitã desijt possidere, ideo quãtũ ad eam ipsum ab impetitione actoris absoluo. Verũtamen iudex prius ꝙ pronunciet, faciet ipsum reum præstare cautionẽ actori de restituenda sibi re, si ad eũ perueniret. ff. de rei vendi. si vero. & in prædic. l. de euict. si seruus. §. fi. in fi. ff. de ædil. actio. redhibere. §. fi. & per hanc sentẽtiam licet reus absolutus sit, ex prædicta causa habet regressum contra venditorem de euictione. extra, de emp. & vend. c. fi. Si vero sententia pro reo ferenda sit, dicet sic:

FORMA. Absoluo reũ ab impetitione actoris, & cõdemno actorẽ reo ad expẽsas. Et per hanc sentẽtiã habet etiã actor regressum de euictione cõtra eum, qui vẽdidit sibi rem, in qua succubuit, si sine culpa sua cecidit à possessione. ff. de euict. si rẽ quã. §. j. & l. euicta. & l. quidã ex. in prin. Alij dicũt ꝙ semper iudex pronunciabit in primo casu, super re petita non ꝙ dicat, cõdemno reum ad restitutionem rei simpliciter: sed adijciet qñ eam habuerit, vel dicet, pronũcio rem petitã esse actoris. arg. pro eis in pr. l. ff. iudi. sol. si seruus. prius tamẽ dictũ præualet. Potest etiã iudex differre quãdoq; ex causa huiusmodi sentẽtiã diffinitiuã: vt quia forte speraꝛ ꝙ reus possit rem recuperare in breui: & tunc absoluet tantum reũ à termino assignato: & sic postea recuperata re procedet in causa cœpta. Potest etiã iudex qñque reũ absoluere, non à petitione rei, sed ab instantia iudicij: & tũc recuperata re, inchoabiꝛ de nouo iudiciũ contra eum: extra, de excep. aduersario. Quandoq; autẽ absoluitur ab impetitione, & prouidetur actori per cautionẽ de re restituẽda, vt dixi secundũ Innocẽ. iiij.[c] ¶ † Sed ecce, reus, à quo res petitur, dũ est prope sententiã[d] videns se succumbere, facit se de possessione per quendam amicũ expelli, vt sic absoluaꝛ, per præ. l. tigni. de quo facit fieri publicũ instrumentum, quod coram iudice ostendit: allegans pro se præ. l. tigni. & ff. de rei vend. si autẽ. §. possidere. actor verò probare nõ potest sufficiẽter collusionem: quæritur quomodo ei consuleꝛ? Respõdeo, accuset expulsorẽ de vi, quia publicũ est iudicium. ff. de publi. iudi. l. ij. ille verò aut fugiet, & sic iste suam apprehẽdet possessionẽ. Aut cõparebit: & tunc aut confitebitur, & sic condẽnabitur: aut negabit, & hoc reo non prodent. argu. cõtra promissa Insti. de fidei cõmis. hæred. §. sed quia stipulationes. ¶ † Et nota ꝙ in rei vendicatione requiritur ꝙ quis possideat, vel dolo desierit possidere: vt s. de actio. seu peti. §. sequitur. versi. item vide. & vbi dolo desijt possidere, agitur rei vẽdicatione vtili: quia verba deficiũt, sed sententia locũ habet. arg. ff. de iurisdi. om. iudi. l. si quis, id quod. & ff. si quadru. pau. fec. dic. l. pe. ¶ † Quid ergo si egi cõtra te, qui possidebas rei vẽdicatione directa, lite cõtestata dolo desinis possidere: nũquid debes condẽnari vel absolui? Hoc ideo quæriꝛ, quia ꝙ dolo desijt possidere, vtili conueniꝛ, vt dixi: & videꝛ ꝙ sit cõdẽnandus. nã dolus pro possessiõe habeꝛ: vt §. finaũt. Ita ergo condẽnãdus es, ac si possideres: vt ff. de noxa. electio. §. ij. Itẽ si nõ condẽnareris, sed absolutereris, iam esset in potestate cuilibet iudiciũ eludere: quod esset contra iura. ff. de arbi. si rem quã. & melior esset cõditio stulti, qui semp alienaret, ꝙ periti. quod esse nõ debet. ff. quod vi aut clã. seru°. & malæ fidei possessoris ꝙ bonæ fidei, cõtra iura. ff. de noxa. non solũ. Itẽ iam titulus de litig. locũ nõ haberet C. de litig. l. j. ij. & fi. arg. cõtra, ꝙ sis absoluẽdus. non enim fieri posset cõdẽnatio super directa, cùm non possideas. Item sup vtili nõ, quia super ea actũ non est. vnde sup hoc non põt sentẽtia ferri. ff. de iudi. de qua re. extra, de causa pos. & proprie. cũ super. cùm post litẽ contestatã contingat. & ideo alia interpellatione opus est. ff. de iudi. nõ põt. extra, de re iudi. abbate sane.[e] Solu. Dic ꝙ cõdẽnandus es: & in hac vtili rei vẽdicatione, quę primò fuit directa, efficiꝛ postmodũ vtilis ratione delicti, scilicet doli. Nam & aliàs propter factũ alterius, actio mea mutaꝛ, & noxalia libero facto seruo: vt Insti. de noxa. & ff. de pœn. l. j. Vel dic. & verius, ꝙ hæc actio non mutaꝛ, sed eius qualitas in noxali & directa, secũdũ Rofre.[f] vt ff. de noxa. in delictis. § si detracta. vnde nõ cõdẽnaberis in vtili, sed in directa, ꝓposita. quod fiet hoc modo: quia primò iudex faciet actorẽ in litem iurare, & sic quãtitate taxata, in certa quantitate cõdemnabit: vt ff. de rei vẽd. qui restituere. ¶ † Sed pone,[g] petij fundum à P. dicẽs illum iure dominij vel quasi ad me ptinere: qui interrogatus an possideret, respondit ꝙ sic. postea ante litis cõtestationẽ P. alienauit illũ. Volo lite cõtestata ipse dicit se non possidere: oũe quæritur an super libello porrecto lis debeat cõtestari? Et videtur ꝙ sic: quia videꝛ dolo desijsse possidere: vt C. de alie. iudi. mut. causa fac. l. j. ff. de rei vendi. Iulianus. in prin. Hæc enim paria sunt, scilicet possidere, & dolo desijsse possidere. ff. de re iudi. parẽ. ff. ne quid in loco publ. fi. l. ij. §. pe. arg. cõtra: quia alia est rei vẽdicatio, quæ datur contra possidentẽ: & alia, quæ datur cõtra dolosum. ff. de noxa. electio. Dic ꝙ si ante litis contestationẽ dicit se nõ possidere, alio libello opus est. Si verò post litẽ contestatã, tunc nõ: vt ff. de rei vend. is qui. & l. fin. autẽ. §. possidere. ¶ † Itẽ nota ꝙ aduocatus nõ debet clientulũ in respõsionibus instruere. quod patet: quia prius ꝙ aduocat° suũ exerceat officiũ, debet respondere reus: vt C. de iur. calũ. l. ij. in prin. ibi: anteꝗ vtriusq;, & c. de hoc j. de positio. §. iij. ver. sed & secũdũ. Ipse enĩ certus esse debet de facto suo, vt ibi not. & cũ talibus est veritas. arg. extra, de elec. scriptũ. §. j. et c. postꝗ. de testi. ad hoc. aliàs incipit, ꝑsentiũ.[h] de iura. calũ. in pertractandis.

De reconuentione.[i] Rubrica.

Quia Sæpe præstitis cautionibus, reus vult actorem recõuenire, & sic fiunt hincinde mutuæ petitiones: ideo de hoc aliqua sub breuiloquio perstringamus dicentes: Apud quẽ debet fieri recõuentio: Et de quibus rebus: Et qñ: Et qualiter: Et quę sit pœna nolentis respõdere super recõuẽtione rei[k].

Apud quem debet fieri reconuentio.

SVMMARIVM.

1. Reconuentio an possit fieri coram illo, in quem de omnibus controuersijs est compromissum. Causæ continentia non debet diuidi.
2. Conueniens aliquem coram aliquo iudice ad decẽ, an ab illo possit coram eodem iudice recõueniri ad viginti.
3. Recõuẽtio de libertate, an corã iudice pedaneo, qui nequit de causa liberali cognoscere, possit fieri.
4. Reconuentio, quo casu melius dicatur conuentio.
5. Impetratio ad alios iudices, pendẽte quęstione non est prohi

---

a ¶ In princ. Si re° cõdẽnatus ad restitutionẽ fundi, appellauit, postea sine dolo vi deiectus desijt possidere: Alb. Papi. ff. si quadru. paupe. fec. dica. l. j. §. pe. & p ipsum §. & per l. illud. §. actiones. ff. de pet. hęre. dixit ꝙ ipse teneꝛ vincẽti, ad æstimationẽ, aut cedere actionẽ cõtra eum, qui vi deiecit.

b ¶ Sup rub. Vide quod j. dicam.

c ¶ Secundũ Innocẽ. iiij. sup rub. de reg. iur. vt s. dixi. Sed ego sequẽdo Host. eam posui sup primo c. & remissio, de qua s. ibi cõtinuatur in ver. nomine autẽ fructuum.

d ¶ Sententiam. Si post sentẽtiam, à qua appellasset, vide quod dixi s. ver. verum quia.

e ¶ Abbate sane. libro vj.

f ¶ Secũdũ Rofr. Cui° fuit iste ver. ad literam de rei vẽd. ver. sed illud quæritur.

g ¶ Sed pone. Iste ver. ad literã fuit Alber. Gal. vbi s. versi. sed pone.

h ¶ Incipit, prę̃sentium. lib. vj.

¶ Bal. de interrogationibus faciẽ. ante lit. contesta.

¶ Si lite cõtestata re° facit se expelli de possessione, an hoc ei patrocinetur, si nõ appareat ꝙ hoc ipse curauerit. §. fi. versi. sed ecce. & vbi nõ prodest interitus nõ ꝓdest expulsio. ff. de rei vẽdi. Itẽ si verberatũ. in fi. & de peti. hęredi. l. quod ĩ diẽ. §. iiij.

¶ Vbi nõ mutaꝛ actio, sed qualitas nõ est necessarius libellus. versic. quid ergo. G. Idẽ si mutatur actio de directa in vtilẽ vel econuerso: quia fingiꝛ dominio eadẽ: quia sunt idẽ ĩ effectu. ff. de rei vend. l. si post exceptum. Dy. Insti. d. actio. §. j. & in l. si post. erat mutatio legis, & non hominis. not. & vide l. fi. C. vñ vi. §. pe. Bald. & vide j. de libel. concep. §. actor. in fi.

De reconuentione. Rubri.

¶ Pileus fecit rubri. in parte secũda, qualiter & qñ fiat reconuentio. Tan. fecit rub. de reconuẽtionibus & mutuis petitionibus. & ante pe. secundæ partis.

¶ Vber. de Bobchat. vlti. in prin. vnicum verbũ de hoc ponit.

¶ Et Ioã. de Deo caud. lib. iij. in vlti. col. illud ponit aliquid addẽs, & in li. iud. parte iij. ponit rubricas d reconuẽtione in causa criminali et ciuili. ¶ Ægid. de hoc Rubr. xlj. & rubri. cxxix.

k ¶ Rei. Ad literam fuerũt ad hoc mẽbra Tan. vbi s.

a ¶Reus.lib.vj.
ADDE, ꝙ Bart.in d.auth.& consequenter.& l.non distinguemus.§.item si quis tenet ꝙ coram arbitro non fit locus reconuentioni, nec coram delegato de consensu vtriusq; partis.
ADDITIO. ¶Adde tu Panor. post Anto.in c.j.in ij.nota.& latius co lũ.penul. versiculi. hic ꝗro.extra, de mu.peti.& an habeat locum reconuentio corã iudice prorogato. Dic ꝙ sic.glo. est in l. est receptũ.ff.de iurisdi.om.iu.quã gl.dicit ad hoc esse singularem Ludoui. Ro. singul.cxlix. incipien. coram arbitro. Henri. Ferran.

b ¶Fit ergo.scdm Simõ. Vicẽ.cuius fuit iste ver.super auth.et cõsequẽter

c ¶In auth. idest in corpore vñ sumpta fuit, de executoribus. §. illud. collatio.vij. vbi est ille text. ADDE Barto. idem tenere ibi.

d ¶In delegato. Supple secũdum leges.

e ¶Nota quòd inepte locutus est author dicendo ꝙ est ibi spãle, vbi dicit̃ ꝙ iudex ad certã rẽ dat',si de alia pronunciet nihil agit, quę specialitas hic intendebat. dicerem quòd hic in causa reconuentionis est speciale. vnde ibi glossa inter quinq; casus exceptos ponit illum.

f ¶Lecturam.aliãs literam.
ADDE Barto. in l.cùm Papinianus.

g ¶Secũdũ Vber. primam tenet Simon vbi s.

h ¶§. ꝓximo.ver. & trado.& ibi da bo remissiones.

i ¶Quosdã.scilicet Simõ Vicẽ.cuius fuit iste ver.super auth.et cõsequẽter. in princ.hic & ibi corruptus: sed illa corruptio non impediebat intellectum, vt ista. ADDE Barto. qui ita dicit tenere doctores omnes in auth.& consequenter.

est prohibita: sed bene tractatio, seu reconuentio coram alijs iudicibus.

6 Laicus clericũ iniuriat', an in ius vocatus corã iudice laico poterit corã eodẽ clericũ reconuenire.
Actor forum rei sequi debet.

7 Conuenies aliquem extra suam diœcesim per duas diætas, per literas apostolicas, an posit coram eodẽ iudice reconueniri.

8 Conueniens aliquem coram vno iudice authoritate apostolica, & ille aliquis eadem authoritate conuenientem coram alio conuenit, an posit coram vno tantùm fieri reconuentio.

9 Exceptiones proponens contra rescriptum, quod cõtra se impetratũ est, si succumbat, an ex illo rescripto posit fieri reconuentio coram iudice per illum obtento.

Fieri Autem potest recõuentio apud quẽlibet iudicem coram quo fit cõuẽtio principalis.iij.q.viij. cuius in agendo.extra, de mut.peti.c.j.& ij.C.de sen.& interlo.om.iu.cùm Papinian'.& i auth.& cõsequẽter.nõ autẽ penes arbitrum, qui nõ põt iudicare nisi de his, quæ in cõpromisso continent̃.extra.de arbi.cũ dilectus.ff.eod.de his.& l.arbi. ¶†Et hoc dicit Odoffr. verum esse de arbi.in quẽ de vna sola ce compromissum est. nã, vt dicit, corã illo, in quẽ de omnibus cõtrouersijs compromissum est, bene põt fieri reconuentio. Sed certè tunc est potius cõuentio, quæ fit ex virtute cõpromissi ꝙ̃ recõuentio.arg.extra, de rescri.c.dispẽdia.§.reus.[a] iij.q.viij.cuius. & bñ dixi, corã quo fit cõuentio.nõ enĩ fit corã alio: vt in prę.cõcor.& extra, de rescri.dispẽdia.§.re'.qa & causę cõtinẽtia nõ debet diuidi.extra de seque.pos.c.j.C.de iu.nulli.fit ergo[b] reconuentio tam corã ordinario, ꝙ̃ corã delegato: qa auth.& cõsequẽter.loquit̃ tam in ordinario ꝙ̃ in delegato. Quòd in ordinario patet in auth.[c] apud eloquentissimũ. Quòd in delegato, patet ex eo qđ dicit, recusari posse qđ habet locũ ĩ delegato[d]. Quod dic vt i.de recu.§.ij. Si ergo impetrasti iudicem cõtra mè sup equo: te corã illo reconuenire potero super fundo.nec ob.C.si à nõ cõpe.iu.l.j.qa ibi est spãle, vt ibi not.[e] ¶†Quid si conuenis me corã aliquo iudice ad.x.ego te corã eodem reconuenio super.xx. cùm tamen ille non posit cognoscere, alias nisi de summa.x.quærit̃ an possum? Dic ꝙ sic.ff.de iurisdi.om.iu.si idẽ.scdm vnã lecturã.[f] Vel dic cõtra scdm aliã scdm Vber.[g] Et iunge qđ est j.§.proxi.versi. sed nunquid incidenter. ¶†Quid si coram iudice pedaneo, qui nequit de causa liberali cognoscere: vt C.de peda.iudic.l.ij. fiat recõuentio de libertate? Videtur ꝙ hoc fieri posit, argu.C.de iudic.quoties.& C.de edi.co.gl.j.extra, de in integ.resti.cã.§.delegati. Dic cõtra, cum ex vi suæ iurisdictionis, nõ posit de hoc cognoscere: vt dicam j.proxi.[h] ¶Quid si te coram aliquo iudice interpellaui, tu vis me coram eodẽ recõuenire: nũquid eum potero recusare? ar.ꝙ sic.ff.de acqui.hęr.cũ hęreditate. Sed dic contra scdm quosdã:[i] vt ff.de nego.gest.Pompon. nisi de nouo causa emergat: vt C.de testi.si quis testibus.& ff.de inter.act. de ætate.§.ex causa. ¶†Item pone, impetrasti contra me super fundo: ego te reconuenio corã illo iudice, super alio fundo: tu ratione recõuentionis, vis me reconuenire super equo, de quo in literis mẽtio nõ fiebat. quærit̃ an posis.& videtur ꝙ sic: nam recõuemendo me, videris me conuenire. Sed Ioan.cõtra. Nam licet relator iuramenti dicatur delegator: nõ tñ idẽ ius in eo constituitur, qđ in delatore: vt ff.de iureiur.l.iusiurandũ & ad pecunias.§.sed nec. Idẽ patet in excipiẽte & replicãte. nã replicãs, dicit̃ excipiẽs. Idẽ no. Ber.extra, de mut. pet.c.fi.[k] j.§.proxi.ver.fin. ¶Quid si A.conuẽtus à P.super vinea corã iudice Boñ.impetrat postea cõtra ipsum P.super domo ad iudicẽ Rheginũ, nunqd potest? Rñdeo, super nulla re, in qua etiã colo.[l] non potest ipsum P.cõuenire causa cõuentionis durãte, nisi coram iudice Boñ.vt in præ.§.reus.& in prædi. auth.& cõsequenter.[m] ¶†Quid si ipse H.per literas causa cõuentionis pendente impetratas, vult ipsum P.coram iudice Rhegino cõuenire:[n] nunquid potest excipi cõtra literas ipsas? Argu.ꝙ nõ.extra de offi.deleg.prudentiam.§.sexta.Instit.qui.mo.testa.infir.§.non tñ.ff.de iniust.rup.irr.testa.posthumus. Quidam tamẽ cõtra, arg.extra, de rescrip.super.C. si nup.ex rescripto pe.l.ij.& tempus datæ inspicit̃: vt extra, eo.eã te. Et hoc videtur papa sentire extra, eo.c.pastoralis.& cõtraria loquũtur, quando tẽpore impetrationis literarũ, & tempore facti testamẽti & mortis processus legitimus erat. Alij cõtra[o] dicẽtes ꝙ literę possunt sine vitio impetrari, vt impetrãs vtatur eis conuentione finita. Nõ enim prohibetur impetratio ad alios iudices quęstione pendente: sed solùm tractatio, seu cõuentio coram alijs iudicibus.
6 ¶†Quid si laicus iniuriatur clerico super aliquo, vt ipse vocatus in ius à clerico coram iudice ipsius laici iuxta regulam illam, actor forum rei sequi debet: posit clericum coram ipso iudice reconuenire? Dic hanc fraudem sibi non debere prodesse.ff.de iudi.l.ij.§.sed si agant.& extra, de iur.patro.relatum.§.ad hoc.vbi de hoc.& de alie.iudi.mut.causa fac.ex parte.
7 ¶†Quid si aliquis me cõuenit extra meã diœcesim per duas diætas, p literas apostolicas: nunqd eũ potero reconuenire corã eodẽ iudice, licet distet per quinq; vel decẽ diætas? Rñ.sic.iij.q.viij.cuius in agẽdo.
8 ¶†Sed pone, cõuenio te corã Titio authoritate apostolica: tu me corã Seio eadẽ authoritate.quærit̃ an posit te corã Seio recõuenire. Dicit Vinc.[p] ꝙ si ego incœpi te prius cõuenire per meũ rescriptũ, tibi imputa si postea me per tuũ cõuenis: nam te recõuenio corã illo.ff.de iurisdi.om.iudi.si idẽ.§.ꝙ si mutuę.nec traho te, sed potius tu te trahis, qui per meũ rescriptum me cõuenire potuisti: p quod re ego nõ poteram recõuenire, nisi super mea quæstiõe ibi cõtenta. Cùm ergo me corã alio traxeris, te recõuenire potero coram illo. Si verò tu me prius cõuenisti, & ego te reconueni, non possum postea te recõuenire eodẽ tempore super alia personali, per meum rescriptum. Potui enim te recõuenire super omnibus, sub primo iudice, & nolui, vt vexarem. Hæc & alia not. Vin.extra, de rescrip.c.fi. hodie verò durãte iudicio coram iudice, reus non potest ad alium literas impetrare: vt extra, eo.de rescrip.dispẽdia.§.reus quoq;. lib.vj.
9 ¶†Sed pone, contra rescriptũ, quod contra me impetrasti multas exceptiones proposui, & in eas succubui:[q] quærit̃ an ex illo rescripto te cõuenire potero corã iudice p illud obtẽto? Et videt̃ ꝙ nõ: vt C.ad l.Cor.de fal.qui falsas.C.de his qb.vt indi.l. Polla.ff.de acqui.hęred.quæsitũ.circa medium, extra, de censi.cùm olim.extra, de testi.præsentiũ. Sed dic cõtra: vt extra, de mut.peti.c.ij.& C.de sentẽ.& interlo.omn.iud.auth.& cõsequẽter.& est q.venerealis.[r] Vel dic[s] ꝙ iniusto errore ductus, dixi rescriptũ falsum: tũc potero recõuenire.ij.q.iij.Paulum.extra de elec.statuimus.ad fi.[t] alioqui nõ.& habes ad hoc

ADDE, ꝙ idem quod Spec.tenet Bart. in d.auth. in ver. secũdo ꝗro.
¶Cõuenire.Sup. lite finita.
¶Contra.scilicet Cõpo.vt scripsi s præ.c.pastoralis. in glos.sed sup.in fi.vbi etiã est superior opinio. In hoc.cõtraria, pro qua facit: quia si dixisset litem põdere cum illo, literas non habuisset vt in præ.decret. super literis. Sed dicet Cõpo.imò habuisset, expsso ꝙ non intẽdebat illis vti.nisi.prima lite finita: si posset ostendere aliquam iustam causam impetrandi: vt quia in illa causa nõ expediebat sibi litigare, sub illo ex circunstantijs causæ satis trãsiret opinio Cõpostel.
ADDE quæ no. Abb. & cæteri Canoñ.in c. postulasti. extra, de rescrip.& ver.qd si laicus. adde ꝙ Spec.videt̃ tei ece opinionẽ, quã tenet Barto.in d.auth.ꝙ cleric' agẽs cum laico, posit ab ipso laico reconueniri.& hoc probatur ibi: hãc fraudem.qua cessante, videtur ꝙ posit cõueniri: vt tenet gl.c.j.de mu.peti.licet do. Anto. ibi teneat cõtrarium. latius vide in d.c.j.& an clericus accusans laicũ, posit lite cõtestata et publicatis attestationibus accusari corã suo episcopo, de calũniosa accusatiõe: & an episcopus posit inhibere iudici seculari ne procedat sup accusatione facta per clericũ, vide Fede.consil.xciij.

k ¶C.fi.& Accur.in auth.& consequenter.in gl.ij.& ibi Simon.

l ¶Colo.Idest, qui nihil habet cum conuentione commune.

m ¶Consequenter. Ibi quærit Guid.de Suza.quid si in ciuitate vel palatio Boñ.sint plures iudices, conueni te coram vno illorum, tu vis me conuenire corã alio, nũquid potes. Qđ posis, alle.qa vnũ est illorũ officiũ: sicut dicitur vnus procõsulatus.ff.de offi.proconsu.& leg.l.meminisse.in prin.& vnius vice vident̃ repræsentare.ff.ad munici.l.magistratus. In cõtrariũ videtur: cũ autẽ ipsi dicat apud eundẽ iudicẽ, per quẽ tex.tenet hãc partẽ, ad l.magistratus.rñdet ꝙ loquit̃ de pluribus iudicibus habẽtibus idẽ officium. secus vbi ipsorũ officiũ est diuisum, licet sub eodẽ dño vel rectore.

p ¶Dixit Vin.hoc dixerat s.de rescri.p̃sen.§.vl.circa mediũ ver.sed nũqd.

q ¶Succubui. De illo, qui obtinuit, not.de rescrip.c.4.lib.vj.vt in glos.ij.

r ¶Venerealis.xxxj.

s ¶Vel dic. Etiam secundùm Vber.

t ¶Ad fin.lib.vj.

côcor. j. depositio. §. viij. ver. sed sc͂d͂m præmissa. & quæ hic desunt, vide j. §. proximo.[a]

SVMMARIVM.

1 Si côtra aliquem prosequeris inquisitionẽ: an ille poterit petere, vt & contra te reinquiratur.
2 Iudex secularis debet casum matrimonialem ad episcopum remittere.
3 Spoliationis quæstione proposita, non habet locum reconuentio.
4 Conuenies spoliatorem ad rei restitutionem & fructus perceptos & extantes, an possit reconueniri super petitorio.
5 Actio vtilis an tollatur per primam sententiam.
6 Recôuentio an corã iudice appellatiôis locũ habeat.
7 Clerico conueniente laicum coram iudice laico, laicos veró eum reconuenit coram eodem ciuiliter de crimine: an teneat sententia.
8 Clericus conueniens laicum, quibus casibus nõ possit reconueniri ab illo sub eodem iudice.
9 Iudex, qui non potest per modum conuentionis de causa cognoscere, consequenter nec potest per modum reconuentionis.
10 Clericus nõ potest clericum recôuenire corã iudice ecclesiastico de crimine, de quo cognoscere nõ põt.
11 Recôuẽtio an locũ habeat, vbi agiť iudicis officio.
12 Agẽs pro eccl. cũ alij sint negligẽtes & c. si nomine eccl. reconuenatur an eũ debeat ecclesia defendere.
13 Conuentio, seu reconuentio duorum in iudicio contendentium, quoties possit fieri.

Reconuentio de quibus rebus, uel causis fieri possit.

NVNC Dicamus de quibus rebus, vł causis fieri potest. Et quidem de omnibus, exceptis criminalibus. iij. q. xj. negãda. & per totũ. C. qui ac. nõ pos. l. j. qa nõ relatione criminũ, sed innocentia reus purgatur. ff. de publ. iud. l. si, qui. & iũge qđ est j. ver. sed qd si côuenis. ¶ †Sed qd si côtra te prosequor inquisitionẽ: nũquid potes petere vt & côtra me reinquiratur? de hoc j. de inquisi. §. j. ver. itẽ nũquid.[b] Itẽ exceptis prœiudicialibus actionib⁹, q̃ licet à reo vicissim proponanť tñ cũ petitione actoris tractari non possunt C. de ord. cog. l. j. ij. & iij. c. j. extra, de ord. co. iij. q. xj. §. aliqñ de quo j. ti. pxi. diceť. Itẽ exceptis spũalib⁹ de quibus corã laico nõ habet locũ reconuentio: qa de his laicus nõ valet cognoscere, đ cã iuris patronatus, de cã decimarũ, de cã matrimoniali, & hmõi. extra, de iudę. decernim⁹. & c. quanto. de decimis. tua. j. & ij. de iur. pa. relatũ. §. ad hoc. de côsan. & affi. c. j. de excess. prœla graue. ¶ †Sed nũqoid incidẽter da his cognoscet? vt si te conuenio corã iudice laico ad duplũ: qa corrupisti seruũ meũ: iudicis te nõ teneri[c] qa es vxor mea: vt ff. de seruo cor. l. fina. nũqd iudex cognoscet an sit vxor? videť q sic: vt C. de ord. cog. l. j. Sed dic côtra: vt extra, q fil. sint legi. lator. & de or. cog. tua. vbi de hoc cognoscet tñ summatim⁹, an sit vxor vel nõ: & hmõi: cognoscit eñ an sit sua iurisdictio. ff. de iudi. si qs ex aliena. et ex q̃ viderit côtentiosè agi, an sit vxor vel nõ & partes velint probare & excipere, remittet causam matrimonij ad episcopũ. scđm vi. q hoc no. extra, đ dci. tua. j.[d] ¶ †Itẽ excepta quæstione spoliatiôis, qa pposita non habet locũ recôuentio, nisi de alia spoliatiôe. extra, de ord. cog. sup. extra, de resti. spo. in literis. & c. ex conquæstiôe. de hoc dicã infrà, de peti. & pos. Inn. dicit q si côuenis me possessorio, possum te reconuenire petitorio. Põt tñ me repellere obiectu spoliationis: vt extra. de ord. cog. c. fi. sed si agis côtra me interdicto vñ vi, nõ possum te côuenire vel recôuenire rei ven. vel mandati, vł côsimili: possum tñ te recôuenire interdicto vñ vi, super alia re. quæ psequere, secũdũ eũ, vt no. extra, de mutu. peti. c. fi.[e] ¶ †Quid si conuenio te spoliatorẽ ad rei restitutionẽ, & ad fructus perceptos & extantes: vt ff. de vi & vi arma. l. j. §. ex die. & ad eos, qui percipi potuerunt. ff. de acq. possess. si quis vi. & ad omnem vtilitatem quam habuissem, si nõ fuissem eiect⁹: vt ff. de vi & vi arma. l. interdicto,[f] nunquid potes me reconuenire super petitorio? Respondeo, non si agebam ex vi interdicti vnde vi. ¶ †Sed quid si agebam ex vi iudicati: quasi iam ad hoc fueris condemnatus, sed adhuc nõ pares iudicatis? Respon. idem est: quia durat prima actio, licet sententia feratur secundùm omnes in vtili[g] actione. ff. de pigno. l. grege. §. etiã. & secundùm quosdam idem in personali. C. de vsu. rei iud. l. fin.[h] Alij dicunt q siue actio sit personalis siue realis, per primã sententiam non tollitur: vt ff. de fideiuss. l. fideiussor. Item excepta quæstione momẽtaneę possessionis: nam si pupillus agit contra me vti possidetis vel vnde vi, vel quod vi aut clam: nõ possum eũ reconuenire. C. qui legi. perso. habẽt stãdi in iudi. l. fi.[i] Item secũdũ Bar. excepta spoliatione facta ecclesijs & ecclesiasticis viris, ideo vt passus damnũ possit se conueniri corã seculari iudice, vt s proxi. versi. quid si laicus. Item in deposito, cessat reconuentio. extra, deposi. bona fides. Item excômunicatus reconueniri non potest. extra, de excep. cùm inter. in si. conueniri sic. extra, de iudi. intelleximus. ¶ †Sed nunquid coram iudice appellationis locum habet reconuentio? Respondeo, nõ secundõ eos, qui dicunt causam appellationis esse eandẽ cum principali: secundùm illos verò, qui dicunt aliam esse, sic. De hoc ij. q. vj. si quis in quacũq. Prius dictũ verius est, quod probať ff. de iudi. l. ij. §. legatus. ver. si quoq; qui ipsum pro. & ff. eum qui ap. io prouin. defe. debere. in rubro & nigro. Quod intellige de eo, qui de causa iudicialis appellationis tantum cognoscere habet: de quo anteq̃ super appellatione pronunciet, dubiũ est an sit iudex inter partes: vt extra, de appel. vt debitus. Coram eo verò, qui cognoscit de pronũciatione vel de tali appellatiôe extraiudiciali, in qua venit cognitio negotij principalis, puta cùm appellatur super prouisiôe huiusmodi, vt extra, de elec. statuimus.[k] bene potest reconuentio fieri: cùm sit certum, eum iudicẽ partiũ esse. ij. q. viij. cuius in agẽdo. talis enim appellatio est citatio ad causam.[l] ¶ †Sed nũquid corã arbitro de causa suspicionis cognoscente, fiet reconuentio? Dic vt s. de recusa. §. effectus. versi. sed nunquid coram istis. ¶ †Sed pone, clericus conuenit laicum coram iudice laico: laicus verò eum reconuenit coram eodẽ de crimine ciuiliter. quod põt. C. de iudi. quoties. C. de iurisd. om. iud. l. j. sed criminaliter non posset: vt s. dixi? Respõdet not. Ber. extra, de iudi. at si clerici. q tenet sententia.[m] ¶ †Sed si reconuentus fuerit criminaliter, & sententia côtra eum lata, an talis sententia faciet fidem coram suo iudice? De hoc dic vt ibi.[n] ¶ †Et nota q in tribus casibus clericus conueniens laicũ non potest reconueniri ab illo sub eodẽ iudice, scilicet super re spirituali nec super actione, quæ infamat, vt furti, & iniuriarum: vt j. de dila. iura. ver. vt autem. & huiusmodi. Quidam tamẽ dicunt q secundùm canones non infamat. Sed contra. v. q. i. infames. Alij dicunt quòd infamant: & sibi imputet clericus, qui conuenit laicum: quia reconueniretur ab eo actione famosa. Tertius casus est s. §. j. versic. quid si laicus. secundùm Vincen. qui hoc not. extra, de deci. tua. j. ¶ †Et nota regulariter, q iudex, qui non potest per modum conuentionis de causa cognoscere, nec per modum reconuentionis. Cùm ergo causa criminalis clerici non possit principaliter coram seculari tractari: vt extra, de fo. côpet. si diligenti. ergo nec per modũ reconuentionis. Idẽ dico in causa decimarum & iure patronatus, & breuiter in qualibet spirituali: vt s. eo. §. ver. item exceptis specialibus. Idem dico in causa liberali: vt s. §. proxi. ver. quid si coram. Idem in causa legitimationis. extra, de ordi. cog. c. ij. arg. côtra. in eo. c. & C. de iud. quoties. & de ordi. iudi. l. j. sed licet iudex, ideo ibi cognoscit de incidentibus, quia aliter causa principalis non poterat terminari, tñ super eis nõ pronunciet: & sic nõ sunt côtra. Quidã tñ dicunt q hoc casu potest iudex de illis causis pronunciare, quæ alias non possent corã eo terminari. quod verum est, qñ non poterat propter defectũ iurisdictiõis.[o] ff. de iur. om. iudi. si idẽ.[p] ¶ †Sed quid si clericus velit reconuenire clericũ corã iudice ecclesiastico, de crimĩe, de quo ille

---

a ¶ §. pxi. De reo an possit recôuenire actorẽ super actiôe, q̃ sibi non competebat tpe impetrati rescripti: scripsi de re. scri. dispendia. §. j. lib. vj. sup verb. obnoxium.

b ¶ Nunqd. &c, vt ibi diciť, hic not. de accu. qualiter. secundo. ad finẽ j. glo.

c ¶ Nõ teneri. Sup. ad duplum. bene etiam côtra vxorẽ datur actio illa in simplũ, vt ibi. ADDE, vt per Bar. in d. auť. qui relato Spe. aliter dicit.

d ¶ De deci. tua. j. & ibi subdit qđ sequitur j. versi. & nota. ADDE tu q hoc est verum vt vbicũq; de causis spũalib⁹ agiť, quo ad eorũ validitatẽ vel inualiditatẽ, iudex ecclesiastic⁹ est iudex côpetẽs, & nõ secularis: sz vbi ageret de facto, puta an matrimoniũ sit côtractũ, vel an decimæ sint solutæ & similia: tunc ẽt secularis ẽ iudex: & vł nota. Lap. in alle. l. vj. Itẽ Archi. ĩ c. quod dicã. xiiij. q. iiij. Abb. Sicu. ĩ c. cũ sit gñale, & ibi per alios scrib. extra, de foro cõp itẽ facit q dicit idẽ Abb. Si. ĩ c. ex literis. el. ij. extra de sponsa.

e ¶ C. fi. ĩ ij. nil glos. saut. ADDE quod Bar. in l. naturaliter. §. nihil côe. ĩ pe. q. vł no. q ĩ iterdicto spoliatorio & cã depositi, habeat locum reconuẽtio. tñ in auť. et cô sequenť. sz idẽ qđ Spe. hic

f ¶ Interdicto. quoq; põt esse maior æstimatione, q̃ ipse res ablatæ. sic dicebat Vi. cui⁹ ad lřam fuit hęc q. et sequẽs de or. co. c. fi. in prin. & est simile qđ dicam j. ti. ij. §. j. ver. sed nunquid intẽtãti.

g ¶ In vtili. Alias in reali j. in Vin.

h ¶ L. fi. vbi de hoc in gl. Sic ergo & C. de iudi. l. j. ante fi. vlci. glo.

i ¶ L. fin. Ex multis lecturis, quas ponit ibi gl. Host. prælegit istã vt scripsi ĩ decre. cũ dilectus. de arbi. super j. gloss. q̃ enumerat hos casus.

k ¶ Statuimus. lib. sexto.

l ¶ Ad causam. de hoc clarius p me de mut. pet. c. j. in gl. recôuẽtio. versi. corã iudice. ADDE qđ Bar. in d. auth. relato. Spec. hic & Cy. ĩ l. per hanc. Dicit veritas est, q qñ ille q appellauit, appellat de necessitate propter iniuriã, quã arbitratur sibi factã à iudice et sic ipse sua spõte iudicẽ non elegit, & potest corã iudice appellationis recôueniri, sed debet in prouincia sua apud suũ ordinariũ côueniri: vt ff. eũ qui ap. in pro. defe. et l. ij. §. huius. ff. de iudi.

ADDITIO. ¶ An in causa appellationis sit locus recôuẽtioni, vide Io. da Tur. cre. post Archid. in c. j. col. ij. versi. surgit hic quæst. iij. q. viij. & ibi tradit an cleric⁹ agẽs corã iudice seculari, possit reconueniri corã eodẽ iudice: vide oino per eũ. Hen. Fer.

m ¶ Tenet sentẽtia. Omnino vide qđ ibi scripsi sup secunda glos. & ibi Abb. sicu. Frã. de Are. Barbatia & Feli. Item Lapus alle. ex viij. ĩ j. co.

n ¶ Vt ibi. Sup his vide q̃ scripsi in præ. gl. recôuẽtione. ver. vtrũ autẽ.

o ¶ Iurisdictio. Id est, quia non erat iudex actoris.

p ¶ Si idẽ. vide qđ scripsi de mu. pe. c. j. in glo. reconuẽtio. post prin.

quo ille cognoscere nõ põt? Rñ. dicit T. quõ potest ratione pari, vt iam dictum est s. ver. proxi. in prin. ¶ Sed quid si conueneris criminaliter me, nũquid te possum recõuenire ciuiliter? Dicit Inno. q nõ. nã si prius proposita ciuili, supersedeat superueniẽte criminali. C. de or. iu. l. fi. & iij. q. ix. ciuili. multò minus eam potero de nouo pponere: in cõuerso autẽ casu scilicet cõtra cõuẽtus ciuiliter reconueniat criminaliter, dicit hoc fieri posse, dũmodo cõpetẽs sit iudex. iij. q. viij. cuius. q̃ dic secũdũ eũ, vt not. extra, de mu. a peti. c. j.[a] ¶ † Sed nũqd habet locũ recõuẽtio, vbi agi- 11 tur iudicis officio? Rñdeo sic, qñ p actiõe pponit. b secus si incidẽter. ar. extra, de offi. iu. c. ij.[b] ¶ Sed nec habet locũ recõuentio, vbi locũ habet summaria cognitio: qa sic si vna summariè, altera plenè, & vna celeriter, altera verò solẽniter sit tractãda: nõ possent vt eisdem simul ambæ tractari & terminari. qđ tñ est necesse i mutuis petitõib⁹: vt extra, de ord. cog. c. ij. & c j. §. pxi. in fi. secũdũ Inno.[c] ¶ † Sed pone, aliqs agit 12 p ecclesia, cũ alij sint negligẽtes, forte repetẽdo alienata, vel p libertate eius. quod põt: vt extra, de reb. eccl. nõ alie. si qs pñsbyterorũ. extra, de gestis. cũ olim. de cõcess. præbẽ. ex parte. ff. de libe. cã. l. j. & ij. nunqd si recõueniat noĩe ecclesiæ, tenet eũ defendere in cã recõuentionis: Vel si agit, nũqd tenet satisdare de iudicato soluendo, & q capitulũ ratũ habeat? Et vr q sic. extra, de pcur. cõstitutus. de offi. iud. deleg. corã. in prin. iij. q. viij. cuius. arg. C. de pcu. neq; Vin. dicit d cõtra.[d] q nec tenet rñdere, nec cauere. hoc enim cõceditr ei a iure. ff. de re mili. l. ij. & in præmissis cõcor. imò est puniẽdus, si taceat. ij. q. vij. quapropter. & i cõsti. Greg. x. de reb. eccl. aliẽ. vel nõ. hoc consultissi- e mo. §. nihilo minus.[e] & grauius esset ibi defendere vel satisdare, & potius nõ prosequeret causam ecclesiæ. ff. de iudi. l. ij. §. sed si. & vide s. de cõiunc. pso. circa prin.[f] ¶ † Itẽ scripserũt quidã q si me cõuenis ad 13 decẽ, & ego te recõuenio super boue, nõ poteris me iterũ reconuenire ad equũ, ne sic mutuæ petitiones in infinitũ procedant. extra, de rescrip. cũ in multis. lib. vj. licet in prin. in eodẽ libello potueris me super pluribus couenire: vt eo. tit. c. fi. & c. dispẽdia. & extra, de elec. querelã. de capel. mo. c. ij. ff. fami. ercis. hæredes. §. de pluribus. ff. de act. emp. & vendi. non est g nouum. & s. §. j. ver. item pone.[g]

SVMMARIVM.

☞ Recõuentio quando sit facienda, & quãdo nõ.

SEquitur Videre † quãdo sit recõuẽtio faciẽda. Et dixit T.[h] q generaliter põt fieri, tanq; in petitione actor sit lite cõtestata: postea verò nunq;, nisi libellus recõuentionis sit antea porrectus: vel nisi protestatus fuerit de recõuẽtione faciẽda. extra, de mut. peti. per totũ. C. de sen. & interloc. om. iudi. auт. & cõsequẽter.[i] Sed omissis opinio- i nibus, dico q semp ante litis cõtestationẽ, & etiam post, eodẽ durãte iudicio, id est instãtia iudicij, scilicet quousq; cõclusum sit in causa: quia cùm negotiũ discutit, tantũ dicit iudiciũ: vt extra, de verb. sig. forus põt fieri recõuẽtio etiã nulla ꝓtestatiõe ꝓmissa, p hoc ante litis cõtestationẽ: & hoc tam corã ordinario, q; delegato: vt extra, de rescrip. dispẽdia. §. reus. lib. vj. p quãdãs meus dicit cõtra, & q post litẽ cõtestatã fieri posset. habet extra, de mu. peti. c. j. ibi: k responsione facta, &c.[k] quia per respõsionẽ fit litis cõtestatio. extra, de lit. contest. c. vnico. & in hoc videt l Innoc. declinare in præ c. j. de mut. peti.[l]

SVMMARIVM.

☞ Actori nolenti reo eum reconuenienti respõdere, denegari debet in sua causa audientia.

2 Iurisdictio iudicis, quo casu sit perpetuata.

3 Reo vbi lis est contestãda super libello actoris, offerente libellum reconuentionis, an actor super illo libello inducias deliberatorias habere debeat.

4 Sententiæ tot sunt, quot sunt & articuli.

5 Iudice pronunciante in causa conuentionis, si omittat reconuentionem, an teneat.

6 Sententia si primò feratur super vna causa, & postea super alia, cui prius satisfieri debeat.

7 Causa conuentionis & reconuentionis, pari iure foueantur.

8 Appellatione facta in conuentione, an supersedendum sit reconuentioni, vel econtra.

In reconuentione qualiter sit procedendum.

VIdendum Restat, qualiter in recõuentione procedatur, & quidem libello ab actore oblato, reus si eum velit recõuenire: porrigat similiter ante litem contestatã libellũ recõuen- m tionis secundũ T.[m] sed & postea id fieri potest, vt iam dixi: & deliberatione super vtroq; hincinde habita, fiat primò litis cõtestatio super libello actoris, & cõsequẽter super libello reconuẽtionis: & iudex potest cogere actorẽ respondere libello recõuẽtionis: postmodũ verò lite cõtestata sup vtroq; libello, vbi fit ante litis cõtestationẽ iudex vicissim vtrãque causam audiat, sic q primò fit litis cõtestatio super prima, & post super secũda conueniẽs primò intetur, secundò reconueniẽs: & primò ponat & post ea reus primò etiã producat testes: secũdò reconueniens. & sic alij actus expediant, ita q in vna eadẽq; die vtraq; quæstio quasi vna sentẽtia, concordia vel iudicio terminetur: prius tamẽ pronũciando sup petitione actoris, vt hæc probant extra, de mu. peti. c. j. & de causa pos. & proprie. cũ ecclesia. & c. cùm dilectus. iuxta regulam illam, qui prior appellat, prior agat. extra, de ordi. cog. c. ij. ff. de iudi. qui prior. quæ tamen fallit in casibus, qui no. i. tit. proxi. ver. vide- n mus. Vber. verò dicit[n] præmissa vera esse, vt vicissim tractentur si hoc iudici placet: & si sibi magis placet, poterit de his vicissim cognoscere & terminare de vna, cognoscẽdo vna die, et de altera alia die. 1 ¶ † Sed quid si actor nolit respondere reo reconue- o nienti eum?[o] Dic q iudex denegabit ei in sua causa audientiam. arg. extra, de iura. calũ. c. fin. §. pœna. & c. Imperator. j. q. j. si qui episcopi talẽ. ff. de procur. p mutus. §. pœna. C. de compensa. neque scriptura.[p] 2 ¶ † Quid si reus statim libello sibi ab actore porrecto, eum recõuenit, offerens sibi libellũ reconuẽtionis, sed vlterius procedere non curat: in libello verò actoris proceditur ad litis cõtestationẽ vel etiam ad q sententiã? Dic[q] q adhuc poterit reus causam reconuentionis prosequi. Iurisdictio enim iudicis, perpetuata fuit quoad causam illã per libelli oblationem. extra, de offi. deleg. gratũ. & ecõuerso, si actor facit reum citari, & vltra non pcedit, reus potest causam reconuentionis inchoare, & prosequi corã illo: eius enim iurisdictio perpetuata fuit per cõuentionẽ factam per actorẽ. iij. q. viij. cuius. Quo ad hoc enim pari iure censentur cõuentio, & recõuẽtio. extra, de mut. peti. prudentiã. Qualiter autẽ iuratur in mutua petitione, not. j. de iura calu. §. nũc dicamus. ver. nõ 3 tamen. ¶ † Sed secundũ præmissa, quid si cum debet lis cõtestari super libello actoris, reus offerat libellũ recõuentionis, nũquid actor habebit super illo inducias deliberatorias? Respõdeo sic, si noluerit, & inte- r rim sua petitio differetur. iij. q. iij. §. spatium.[r] Quasi vna sentẽtia, ideo dixi s. quia in veritate duæ sunt sententiæ, quæ simul ferunt super duabus quæstionib⁹ sese minimè cõtingẽtibus: & etiã si se coniungãt, puta quia agit petitorio & possessorio super eadẽ re, adhuc sunt duæ sentẽtiæ ferẽdæ: vt præ. decre. cũ ec- 4 clesia. in fi. & c. cũ super. † Quia quot sunt articuli, tot sententiæ sunt. ff. de mino. etiã. sed quasi vna & eadẽ sentẽtia dicit propter continuationẽ tẽporis. arg. in præ. l. etiã. ad cõtextũ ꝓlatiõis, scilicet vno cõtextu, vna post aliã ferunt: vt in præ. l. etiã. sicut est aliàs simile in pluribus stipulationib⁹ plurũ rerũ: q̃ dicuntur vna stipulatio quo ad conceptionem verborũ. ff. de verb. obli. scire debemus. & l. Stichũ. § stipu. & ff. 5 de don. cau. mor. Senatus cõsult. §. fi. ¶ † Et si iudex pronũciet in causa conuẽtionis, & omittat recõuentionẽ, dicũt doctores q nõ valet. ff. q̃ sen. sine appel. re. l. j. § fi. & C. de cõpẽ. neq; scriptura. vt secũdũ Ia. de Al. tenet sñia: sed rñ ab ea põt appellari. vel dicit in præ. §. q intelligit idẽ Iaco. verũ esse, si de vtraq; q̃stione simul cõstare possit. Cæterũ si de vno, puta de possessorio, cõstat plenè, sed de alio, puta de peti

ibi videbis. quod Inn. & Host. tenet q hic Guli. et q Accur. tenet cõtrariũ in auт. & cõsequẽter. in gl. ij.

a ¶ C. j. Ibi dixit in glo. reconuentio. versi. redeundo.

b ¶ C. ij. I dẽscripsi in prin. glo. versi. & secundum.

c ¶ Secũdũ Inno. Vide quod not. i cle. de verb. sign. sæpe. in glo. q requirat.

d ¶ Dicit contra. in præd. decre. cum olim. vt ibi scripsi super glo. ij.

e ¶ Nihilominus. lib. vj.

f ¶ Circa prin. Et de pcu. §. ij. versi. qđ si canonicus.

g ¶ Item pone. Per quẽ videt iste versi. superfluus. nisi dicas illũ ver. loq in delegato, istũ i ordinario rei, in quo tñ non puto hoc pcedere, nisi forsan per hunc modũ q secunda cõuẽtio actoris, licet corã eo fieri possit non tamẽ habebit vim recõuẽtionis, vt simul tractent, & vna sentẽtia terminẽtur p rationẽ ibi positã, & q̃ ponitur j. versi. pe.

h ¶ Sequitur videre. Dixit Tancre. vbi supra.

i ¶ Et consequenter. Finita verba Tã. in hoc membro.

k ¶ Et cætera. Nil valet hæc inductio, cũ litera dicat facta rñsione libello actoris, rñ detur libello rei: imò põderata litera illa incõtinẽti, quæ sequit apte probat cõtrarium: declaro, si litera ibi diceret, q facta responsione libello actoris porrigat re⁹ suũ libellũ, tunc faceret p actore: sed aliter loquitur, vt prædixi.

l ¶ De mu. peti. vide quod ibi scripsi super j. gl. q̃ no. in cle. de ver. sig. sæpe. in gl. q requirat. & glo. seq. vbi videas, q teneãt hanc opi. & qui contrariũ. quos sequor.

ADDE, q opi. Spec. tenẽt Vin. Fran. Archi. in d. c. dispẽdia. Bar. in auт. & cõsequenter. & Vicar d. c. j. & Ioã. de Imol. ibi. Opi. aũt Hostiẽ. tenet Panor. quã etiam dicit tenere Card. in d. c. j. plures et dignio res sunt tenẽtes, q post litis cõtestationem potest fieri recõuentio.

m ¶ Videndum testa. secũdũ Tan. vbi suprà.

n ¶ Vero dicit. In volumine nõ inueni, sed Simon bri. tenet hoc sup auт. & cõsequenter. & vide j. versi. quid si primo. & versi. præced.

o ¶ Eum. Dic secũdũ Ægid. vbi s.

p ¶ Scriptura. Superfluit iste ver. propter §. sequentẽ.

q ¶ Sententiã. Dic secũdũ Ægid. cuius fuit iste versi. vsq; ibi: qualiter.

r ¶ §. spatiũ. Quomodo malitiosi aduocati reorum in hoc abutũtur, & prouisionẽ circa hoc vide quod scripsi de mu. peti. c. j. super verbo respondere.

a ¶Nos autem. Vt ibi scripsi super ver. vicissim. in princ. sed, vt ibi dixi, est opi. q de natura recouuentionis, intantum est proprium simul causas tractari, quòd quantuncunq; altera causa recipiat facilem tractatum, & altera difficilem, necesse erit seruari quod ibi dicitur vnimul cognoscendo, & diffiniendo. Sc Hostiensis fatetur hoc dictum congruere subtilitati iuris: licet aequior sit opinio contraria, quam etiam habes hic, & in versiculo se quen. & vidistis s. eo. §. post prin. ponderato textu praedictae authen. & corporis vnde sumpta fuit, scilicet de executoribus. C. §. illud colum. vij. qui vult reco uentionem inchoari statim mox, & à princi. quod de inchoatione videtur ad hunc finem iubetur, vt eo modo simul fiat prosecutio & diffinitio Ad quid enim iuberet simul inchoari si simul p sequi non deberet. Item textus in corpore idem probat ibi: apud quem simul vtramque exerceri coin petit litem. Verũ est quòd alia litera habet similiter. Itẽ hic aduerbio vicissim vtitur aut. prae. i pri cip. & decre. prima, de mu. pe. & decre. secunda. de ordine cog. versiculo nos tamen. Hoc autem sonat quod mutuis vicib⁹ procedatur, vnde voluerit ali qui sic procedi, q responso per reum ad primã positio nẽ actoris actor respõdeat ad primam rei: sic de secunda & vlterioribus: idem in testibus vt recepto primo teste actoris, recipiatur primus rei: sic de secundo & reliquis. Non putat tamen Pileus vbi supra, quod tanta vicissitudo sit necessaria, nisi forsan pariter periculum mortis, absentiae vel aliud vtrisq; testibus imminieret. His attentis non iure reconuentionis conuenitur actor coram iudice, coram quo aliàs conueniri non poterat: puto necessariò hanc reconuentionis naturam sequendam praedictis rationibus. Si verò licet recõueniatur, poterat tamen corã eodẽ iudice cõueniri: cũ ipsi iudici laxior sit habena. bene facit ad hanc distinctionẽ decre. cum aliquibus. de rescriptis. libr. vj. super quo vide q̃d scripsi in prę. decre. ij. super verbo, mutuae. & in gl. seq. ADDE, q practica Specu. placet Abb. in d. c. j. referens q̃d do. Anto. illam putat veram, si pars patitur. secus aũt si vult vt pcedatur sigillatim.

b ¶Secundũm Simo. Vince. in aut. & consequenter. in fin. hoc intendit Simon q in quantitatibus, puta quia actor petit centũ & reus quinquaginta, congruè sit expectatio praedicta: sed si actor petit domum vel equum, & reus fundum vel bouem, non est locus expectationi.

c ¶C. ij. vbi scripsi super glo. si isti.

d ¶Stipulantem. secũ Franc. vbi s.

e ¶Quamuis. Illud ius non est quaesitum aduersario. Et hic omnino vide quae dixi de rescri. pri. c. j. libro sexto. super glo. ij. & vltra ibi scripta scias q cum Gul. contra dominum meum tenet super ipsa aut. G. de Suza. super aut qui semel. inducẽs etiam l. oẽs. ff. de except. & fideiuss. l. ex psona. ibi etiã Old. dicens se sic audiuisse à dño Iaco. de Are. inducit l. ij. §. j. ff. quod quisq; iur. facit ad hoc quod no. s. de dila. §. vlt. ver. quid si re⁹. & j. de appel. §. in quibus. sub ver. xxxiij. & §. j. ver. sed quid si ille. ADDE, quae p Alex. notant in d. l. ij. vbi de hac addi. mẽtionẽ facit.

torio nõ potest cõstare de facili, sed longis est ambagibus inuoluta, bene põt ferri sñia super ea, de qua cõstat, secũdm eũ. arg. C. de cõpen. l. fi. Idẽ not. Inn. & Vin. extra, de ord. cog. c. ij. ver. nos aũt.[a] Quid enĩ si lata sñia super vna, incontinenti is, contra quẽ lata est: appellet, & recuset iudicẽ vt suspectũ? Certè tũc non possunt vna sñia terminari. Vel dic vt j. ver. sed pone. ¶ †Quid si prius sup vna cã ferat sñia, & pòst sup alia: quaeritur cui prius satisfiet? Rñd. ei, p quo prima lata est, vel forte expectabit donec de alia cã iudicatum fuerit, si nondum erat pronunciatum. ff. quae senten. sine ap. re. l. j. § si apud eundem. & §. fi. C. de app. l. j. vl illud obtinet i quãtitatib⁹ secũdm Si.[b] Vin. aut not. extra, de ord. cog. c. ij.[c] q si primò pronunciat sup vna, nõ differt executio sñiae sup illa donec pnunciet sup alia: vt in prę. cõcor. et prę. l. fi. corrigit seipsam, nisi in casu, s. cũ aduersarius meus impedit, ne pnunciet sup altera: tũc enĩ differet executio, & excipiã cõtra eũ si velit me cõuenire ex cã iudicati. ar. ff. de eo, per quẽ factũ est. l. j. & extra, de testibus. c. puenit. ¶ Illud etiã no. q cũ post litis cõtestã. fit recõuentio, nõ tractantur simul seu vicissim q̃ones. ¶ †Hoc quoq; certũ est, q cã conuentiõis & recõuentiõis, pari iure censent. vñ si nõ põt appellari sup illa, nec sup ista. extra, de mu. peti. c. ij. & si actor non vult reo respõdere nec ipse respõdebit actori vt j. §. pxi. ¶ †Sed pone q appellat i cõuẽtione, nunq̃d supersedebit recõuẽtioni, vel ecõtra. Respõdeo, nõ qa diuersę sunt causę: & potest vna sine alia tractari. ar. tñ cõtra extra, de app. super eo. j. vbi hoc no. Vin. ¶ Sed nõne debẽt vna sñia determinari, iuxta prẽmissa? Rñdeo, illud verũ est cùm vicissim tractãnt: sed si pcedat in vna, & non in alia, puta propter excõmunicationẽ oppositã cõtra rem continentem, vel propter exceptionem spoliatiõis oppositam siue propter app. interiectã in ea à grauamine, non habet locum vicissitudinaria cognitio.

SVMMARIVM.

1 Poena actoris nolẽtis reo respõdere, q̃ d̃beat esse.

REstat †Vt de poena actoris nolentis reo rñdere, dicamus. Et quidẽ hęc est: qa ei nõ rñdebit in cã sua: vt extra, de mutu. peti. ca. j. & ij. & extra, de iur. ca. ... ff. de pcu. mutus. §. poena. & in p̃. l. neq; scriptura. imò etiã si actor velit desistere, reus si velit eũ pcisè cogi, q sibi rñdeat, audiẽd⁹ est: vt extra, de mu. pe. c. j. & ar. ff. de bo. pos. cõtra ta. post mortẽ. §. fi. & ar. extra, de or. co. c. ij. à cõtrario sensu, qa iudiciũ reddit in inuitũ. ff. de ver. ob. inter stipulantem.[d] licet sit arg. contra extra, de appe. cum cessante. & ff. de in ius voc. q̃ uis.[e] & si iudex hoc neglecto i q̃one pcederet, nõ teneret q̃d fieret: vel saltẽ esset appellandũ ab eo: vt in p̃. l. ff. q̃ sentẽ. sine appel. re. l. j. §. fi.

Bald. De reconuentione. Rubrica.

Iudex laicus q̃n incidit q̃stio spiritualis coram eo, nõ cognoscit plenariè, sed summariè, non pmo dũ disceptatiõis: & tunc demũ remittit, q̃n partes volunt pbare. §. nũc dicamus. versi. item excep. & seq. ¶ In officio iudicis nõ habet locum reconuentio. ff. de var. cog. l. j. in fi. nisi summariè procedat. versi. sed nũquid habet. & seq. Gul. etiã in summarijs habet locũ recõuẽtio: quoad hoc vt veniatur coram eodem iudice, & inter easdẽ personas. ff. de pcur. l. sed & hę. §. ij. & l. omniũ. sed non quo ad eundem modum pcedendi, & similiter decidendi: nisi fuerit reconuẽtio de pari causa, scilicet summaria quia tunc est vera reconuentio quo ad omnia, secũdũ doct. ff. de iudi. l. sed & si res susteat. in prin. Bald. ¶ Vsq; ad cõclusionem potest fieri reconuentio §. sequitur. versicu. sed omissis. ¶ Pari iure censetur conuentio & reconuẽtio: & debent simul vna sententia terminari. duae tamẽ sententiae sunt pronũciandę & duae formę: & super vna potest ferri absolutoria & super alia condẽnatoria, non autẽ absolutoria causa. G. hoc verum si recõuentio fit ante litis cõtestationẽ, & pariter liquet de vtraq;: alioquin propter obscurum, differri non debet de vna sine altera. C. de cõpen. l. fi. nisi per subterfugia & malitiam actoris sit protracta probatio: quia tunc differtur certũ propter incertũ: nedum quo ad pronunciationẽ, imò si esset pronunciatũ, differtur etiam quo ad executionẽ, interposita tamen appellatione. in §. videndũ. ver. sed secundũ. cum seq. vbi omnino videas. & not. in glo. j. in fi. ff. quae sent. sine appel. rescin. Bald. & vide omnino j. tit. seq. §. j. & j. de iura. calum. §. causa.

¶ Non debet prius respõderi petitioni q̃ recõuẽtioni, scilicet ex interuallo. C. de cõpensa. l. neq;. eo. §. versi. j. G. ¶ Sufficit recõuenienti pro perpetuanda iurisdictione, offerri actori libellum reconuentionis. eo. §. versic. ij. G. argu de pu. in l. is qui reus. versi. anchoatus. Bald.

De incidentibus quaestionibus, Et de ordine cognitionum.[f] Rubrica.

SAepe Plures in iudicijs[g] q̃stiões emergũt, & dubiũ est cuius cognitio debeat praecedere: ideoq; cum haec materia vtilis sit, & secretam aliquantisper habeat indaginẽ, ipsam apertius enodemus, primò dicẽtes aliqua quae antiq sup ea tradiderunt, postmodũ alia ad cognitionẽ eius dicturi.

SVMMARIVM.

1 Quaestio ciuilis, quotupliciter incidere possit.
2 Quaestiones incidentes, quòd sint prius tractãdae, & non simul.
3 Quaestione ciuili incidente ciuili, refert an incidẽs sit talis, quae patiatur litis contestationẽ vel non.
4 Quaestiones plures & multipliciter in iudicio deciduntur, quibus etiã multipliciter est prouidendum.
5 In quaestionibus incidentibus, primũ cõstare debet de re, demum de eius circunstantijs quaeri.
6 Actionẽ eligere an cogat qs ante iuramẽtũ calũnię.
7 Diuersae q̃stiones si ab vna parte tñ proponunt, & sint criminales: an accusator possit eas simul pponere.
8 Agens de vno crimine contra vnũ ciuiliter, an possit, & contra alium de eodem crimine pendente iudicio primo agere.
9 Plures & diuersi, si contra vnum solum agant, quis primò sit venturus.
10 Quaestio à diuersis partib⁹ mota, q̃uo sit terminãda.
11 Prius prouocans, prius est audiendus, libellum dando, iurando, testes producendo, &c.
12 Petentium eandẽ vxorem, prior prius auditur, propter vitandam difficultatem.
13 Ciuilium seu spiritualium quaestionum, si altera directe proponitur, & altera per modum exceptiõis, an simul possint agitari.
14 Diuersae q̃stiones criminales, si à diuersis partib⁹ in iudicio proponunt, qualiter sunt agitandę. & nu. 15.

SCiendum Est igitur, q cum duae q̃stiones in iudicio pponunt, aut sunt ambę principales, aut vna est principalis, & altera icidẽs si q̃de ambae[h] sunt principales: & sunt ambę ciuiles

De incidentibus quaestionibus, Et de ordi. cogni. Rubrica.

f ¶Pileus posuit de hac rub. & est vltima suae secũdae partis. ¶ Tan. cõuertit hanc rubri. & est suae secũdae partis pe. cõmẽdabiliter autẽ actor sic formauit rub. propter rubricã de ordi. cog. quę veniebat in iij. parte ponẽda.

g ¶Saepe plures in iudicijs.

h ¶Sciendum est igitur. Siquidem in hoc principio prosequitur glos. Ioan. iij. q. xj. in ciuili. & Bernar. hic eod. tit. nam & hoc vsque ad versi. sed dixit.

quae prius

quæ prius ꝓponiť, primò tractabiť, & vna ſnīa terminanť, licet ſint æquales: dūmodo ſe nō cōtingant: vt extra, de ord. cog. c. ij. §. nos aūt. ff. de iud. q prior. & dixi ſ. tit. ꝓxi. §. vidēdū. & dūmodo ſit talis quæſtio, de qua ille iudex poſſit alias cognoſcere: vt ibidē not. Si verò ſint criminales & inæquales, tūc maior minori præponeť. qđ ſi vna ſit criminalis, & altera ciuilis, de criminali prius ageť, vt ex inferioribus apparebit. ¶ Porrò ſi nō ſunt ambę principales, ſed vna incidit alteri: tunc de incidenti principali, prius cognoſcendū & pronunciandū eſt. ff. de lib. cau. ordinata. Inſtit. de accu §. præiudiciales. extra, de ordi. cogni. c. j. iij. q. xj ſi de hæreditate C. de ordi. iudi. l. j.

1 ¶ † Et ſcias q̄ q̄nq; ciuilis quęſtio incidit ciuili: vt ſi agenti de hæreditate incidenter & directè, ꝓponiť q̄ non eſt legitimè natus: vt extra, de ordi. cog. c. ij. & qui fil. ſint legi. lator. vel q̄ eſt ſeru⁹. iij. q. xj. ſi de hæreditate. C. de ordi. cog. l. ij. ff. de alen. lib. l. ſi quis. §. ſi vel parens. ¶ Quādoq; verò ciuilis incidit criminali, vt ſi is, qui credit ſe liberū, accuſetur de crimine & poſtea moueatur ei ab alio quæſtio ſtatus. ea. q. ſi crimen. C. de ordi. iudi. l. ij. C. de adul. quoniā Alexādrum. C. ad legē Fla. de pla. prēſes ꝓuincię. & l. plagij. ¶ Q̄nq; criminalis incidit ciuili, vt ſi agēti p aliquod inſtrumentū, obijciať quæſtio falſi. ea. q. ciuili. & C. ad l. Cor. de fal. damus. ¶ Q̄nq; criminalis criminali, vt ſi agēti de adulterio, obijciať lenocinium: vt ea. q. prius. & ff. de adult. l. ij. §. ſi publico. Ad idē C. de libe. cau. ſi filiū. ff. ſol. ma. cùm mulier. ff. de fur. l. fi.

2 ¶ † Hæ igitur incidentes, tanq̄ præiudiciales tractabuntur prius, & non ſimul: quia ſic eſſet diuerſos proceſſus inutiliter intricare: cùm principales ab eis depēdeāt. extra, de iudi. exhibita. de offi. deleg. prudentiam. §. ſexta. & dixit Bul. q̄ ſuper incidentibus quæſtionibus, vel exceptionibus non debet pronūciari: ſed tantum cognoſci. M. & P. dicebant q̄ ſemper debet pronunciari ſuper eis. & hoc tenuit Laur. Vincē. & P. & quaſi omnes Canoniſtæ extra, de reſti. ſpol ex conqueſtione. de appel. ſuper eo. de elec. cùm dilecti. Io. & Azo [a] diſtinguūt inter emergentes & incidētes: quod videtur Ber. approbare. quæ proſequere vt no. extra, de ord. cog. c. j. [b] & C. de ordi. iudi. l. j.

3 ¶ † Et, vt præmiſſa clarius tibi liqueāt, nota q̄ [c] vbi ciuilis incidit ciuili, refert an incidens ſit talis, quæ patiať litis cōteſtationē: vel ſi nō patiť, tunc de incidēti erit principaliter pronūciandū: vt C. de dila. à procedēte. quæ eſt iij. q. iij §. ſpatiū. & hoc eſt verum, quādo illa incidens eſt de appendit ijs cauſę: vt ibi. Si verò non eſt de appendit ijs cauſæ, ſed quaſi de appendit ijs: tunc refert vtrum litem patiať cōteſtari vel nō: ſi patiatur, vt eſt quæſtio ſtatus vel pacti facti de non petendo: tunc de principali eſt primitus cognoſcēdum: poſtea de incidenti: & eo ipſo q̄ de principali cognoſcitur, videtur de incidenti cognoſci: vt ff. de mino. intra vtile. & facit ſ. de ordi. cogni. l. ij. & ideo tunc ſuper incidenti pronūciat: quia ſuper ea plenè cognouit. nam ſi cognouerit ſemiplenè, tunc ſecus: nec fit præiudicium veritati: vt ff. de his, qui ſui vel alie. iur. ſunt. ſi iudex. ff. de agnoſc. lib. ſi quis. §. ſi vel parens. & §. meminiſſe. Si autē illa incidens non patiatur litis conteſtationē: vt quia dicit aduerſarius iudici, tu es excōmunicatus, vel ſi de hac incidēti debet prius cognoſci, q̄ ad alia percurrať. Et pro hoc facit ff. de prius. l. iij. ſecundū Alber. Pap. Sed certe quidā Canoni. dicūt q̄ etiā ſuper exceptione excōicationis, & alijs, debet lis cōteſtari: vt not. ſ. de excep. §. viſo. verſi. ſed nūqd. Si aūt criālis incidit criminali: tūc ſi vna eſt p̄iudicialis, illa p̄ferať. C. de adult. q̄m Alexandrū. Si verò ciuilis incidat criminali vel ecōtra: tūc dic vt C. de ord. iud. l. pe. ſecūdū Alber. Pa. cæterū adhuc circa p̄miſſam materiā, eſt alia diſtinctiō ēn p⁹. [d]

4 ¶ † Nā cū plures ꝓponūtur in iudicio q̄ſtiones, aut proponunť ab vna parte tantū, aut à diuerſis. Si ab vna tantū, aut ſunt q̄ones ciuiles aut criales. Si ſunt ciuiles, pōt ꝓponēs quam maluerit p̄mittere, & oēs ſimul tractare. niſi in quatuor caſibus. ¶ Primus, ſi ſint cōtrariæ. tūc enim eligat quā velit, & prius eam tractet. C. de furt. l. j. C. ſi ſeruus exte. ſe em. ma. l. j. q̄a petēs cōtraria, nō debet audiri. extra, de appel. ſolicitudinē. in ſi. lxxiij. diſt. geſta extra, vt eccl. bene. vt noſtrū. quod dic vt ſ. de actio. ſeu peti. §. ſequiť. ver. not.

¶ Secūdus eſt, ſi petitiò propoſita, pēdet ex altera, quæ poſtmodū ꝓponi deſyderať: vt ecce, aliqs tanq̄ hæres petit debitū hæreditarium, poſtea vult inquiri, an ipſe ſit hæres vel nō: certè præpoſtera eſt talis petitio. C. de hære. act. vt debitū. extra, de ordi. cog. tuam. vel ſi peram fundū rei vēdicatione, & interim cōdicā fructus ei⁹, ac ſi meus eſſet: repellar ab hac ſecūda petitiōe. ff. de

5 excep. fundi. † Quum primū enim cōſtare debet de re, & poſtea de circunſtantijs eius quæri. arg. extra, de eccle. ædifi. ad audientiam. & de re iudi. abbate ſanè. [e]

¶ Tertius eſt, cùm ſecunda eſt præiudicialis primæ: puta petebam à te fundum Titianū, quē poſſides. Tu negas eum meū. ego peto viam ad dictum fundum per fundum Sempronianum, qui tuus eſt: non ſum audiendus in hac ſecūda petitione: q̄a præiudicat primæ. ff. de excep. fundū Titianum. Vel ſi à te fundum aliquem in ſolidū vendico, & velim interim tecū agere cōmuni diuidundo pro parte eiuſdem: non ſum audiendus: quia per hanc præiudicať primæ: vt in præ. l. fundi, quem. [f] ¶ Quartus eſt, quādo ſunt tales actiones propoſitæ, q̄ vna tollitur alterius electione: vt actio de peculio, et tributoria: q̄a tūc debet vnā ex illis eligere: vt ff. de tribu. quod in hæredem. §. eligere. [g] [h] [i] ¶ Poteſt etiam eſſe quintus, cū altera eſt præambula: vt cum quęritur de poſſeſſio-

6 ne & proprietate. C. de rei vendic. ordinarij. ¶ † An autem ante iuramentū calumniæ, cogatur quis eligere actionem? not. ſ. de iura. calū. §. j. ver. ſed quæritur [k] an. ſed & ſi quis velit plures ſuper eadē re conuenire poteſt, cùm non ſit prohibitus. idem ſi occaſione diuerſarum rerum vel factorū. ar. ff. de proba. ab ea parte. extra, de teſti. ſpo. cùm ad ſedem. & de fid. inſtru. inter dilectos. de dona. inter dilectos. de cenſi. cū olim. & c. olim. Quod ſi diuerſi agant cōtra vnū. de hoc iam infrà dicam.

7 ¶ † Porrò ſi diuerſæ quęſtiones ab vna parte tantū proponantur, & ſunt criminales, poteſt accuſator oēs ſimul ꝓponere: & ſimul de omnibus cōtra eundē in vno libello agere: vt extra, de ſimo. licet heli. ij. q. viij. libellorū. extra, de iudi. exhibita. extra, de accuſ. licet. ij. q. j. c. ij. & iij. & illa crimina ſunt clarè ſpecificāda, & ſigillatim, vt accuſatus certificeť: vt extra, de teſti. p̄ſentiū. aliàs incipit ad hoc. [f] & meli⁹ in decre. Greg. x. de ele. vt circa. [g] Sed ſi primò egerit de vno crimine, & in eius probatione defecerit: nō admitteť ad ſequētia. alias ſec⁹: vt iij. q. x. placuit. ſecūdū tit. [h] Qđ autē dixi vnū poſſe cōtra eūdē de pluribus criminibus ſimul agere: intellige verū eſſe ex diuerſis factis, ſed ex eodē facto videť q̄ nō licet. arg. à cōtrario. C. de accu. q crimen. [i] quia nō debet bis id ipſum puniri. extra, de iudi. at ſi clerici. in ſi. ff. nau. caup. ſtab. licet. §. fi. Quod ſi plures criminales actiones velit cōtra duos, ex diuerſis factis proponere. Dic vt ſ. de accuſatore. in ſecūdo ver. [k] & ſeq. Occaſione aūt vnius criminis, pōt vn⁹

8 mille accuſare. qđ dic vt ibidē. ¶ † Si verò vnus de eodem crimine vult cōtra vnū agere ciuiliter, & contra alium [l] criminaliter, pendente priori iudicio, vel econtra, non poteſt. ff. de publi. l. iiij. ff. vi bon. rap. l. ij. §. j. ſed finito priori, poteſt ad alium habere recurſum. Si tamē vtraq; q̄ſtio propter rē familiarē ꝓponať: vt q̄a aliqd abeſt vel abfuit de patrimonio ſuo. C. quando ciui. actio præiudi. cri. l. vnica & locū habet in publicis iudicijs, vt ibi diciť. idē etiā & in priuatis. nō in quolibet furto, hoc habet locum: vt ff. de fur. l. fi. licet Pla. diſtinxit inter publica & priuata iudicia. Pro quo facit ff. eo. interdum. §. qui furē. Si

m autem competat criminalis, & ciuilis ad vindictā tantum, tollitur vna per alteram. ff. de iniur. q ſenatuſcōſul. & l. prætor. §. j. [m]

9 ¶ † Quid ſi plures [n] & diuerſi agunt cōtra vnū: ſi quidē vnus primò, & alter ſecundò veniat: & ambo agunt ciuiliter vel criminaliter: obtinet regula, q prior appellat, & c. Sed ſi ſimul veniant, & agāt ciuiliter, iudex eliget quē velit: vt ſit locus gratificationi: vt ff. de relig. l. ſi. in princ. extra, de elec. venerabilē. §. obiectioni. de iure pa. qđ aūt. ſi verò plures agāt criāliter, iudex eliget magis idoneū ff. de accuſ. ſi plures. ff. de popul. act. ſi plures. arg. in cōtra. extra, de accu. licet ibi videať innuere q̄ ſimul

a ¶ Et Azo. quib⁹ aſſentit Innoc. de elec. cū inter R.

b ¶ C. j. Et vide qđ ibi ſcripſi ſuper j. gl. in qua opiniones iſtæ ponunť. & in lege quę ſtatim alleg. ibi autē in fi. poſuit quatuor modos, quibus ſumi poteſt, q̄ quæriť de pronunciatiōe ſuper incidēti pręmiſſo ibi breuiter quid de his opinionibus ſit tenēdum.

c ¶ Nota q̄ ſecundū Albert. Papi. quem alleg. j.

d ¶ Opus. Secūdū Tanc. cuius ſunt hæc verba vſque ibi. poteſt etiā q̄ tamen receperat ab Azo. in ſumma de ordi. iudiciorum. vbi etiā eſt ille ver. poteſt & quo ad mentē quaſi totū quod ſequitur vſq; ad finem titu.

e ¶ Sane. lib. vj.

f ¶ Ad hoc. lib. vj.

g ¶ Vt circa. lib. vj.

h ¶ Secundū titu. vbi ſuprà.

i ¶ Qui crimē. Vide quod oo. ij. q. vj. ſi quis ex pluribus.

k ¶ Verſi. Ibi dedi remiſſiones.

l ¶ Contra alium. Azo vbi ſ. circa medium. ver. vbi autē dicit contra eundem, & declarat illud econtra, ſcilicet quādo incœpit à criminali & ſubdit q̄ finita vna cauſa, ad aliā poterit conuolare. Hæc dixit ꝓpter verba, q̄ mutauit author.

m ¶ §. j. Hoc plus ſ ſtituit Azo. remittēs finaliter ad rubrica. m. q̄n ciuilis act. præiu. crimi.

n ¶ Si plures. Verba Azo. vbi ſ. in fine.

a ¶ Lis contesta. vnde dicit Host. in Summa huius titu. in fi. q si ad id deuentum fuisset, fortè papa alterum elegisset.

b ¶ Item habet. Secundum Vin. in præ. decre. ij. super versic. iu. & vsq; ad eius signum, durant ipsius verba.

c ¶ Secundùm Vinc. qui declarabat hoc ibi, dicens q si primus admissus probauerit matrimonium, dabit illi. si demũ alius a idem probauerit sed nõ de anterio ri tẽpore licet pares habeat ꝓbationes cum prius agẽte, prior obtinebit: ꝓpter probatiões & possessionẽ, quã habet de proba. ex lr̃is. alias si simul adulterentur & probatiões essent pares, magna esset dubitatio, cui deberet adiudicari qũ fortè oẽutrũ confitatur suum virũ. ¶ Concedere hoc dictum Vin. qñ añ sẽtẽtiã cõstaret probatiões debere esse pares. Sed quid si secundus probet de tpe anteriori? ꝓ tanto dico audiendũ vtrũq;. & si talis paritas appareat. dic vt no. da test. in nostra, c in fi. j. glo.

d ¶ Fallit autem. Reuertitur ad verba Azo.

e ¶ Subdistingue. secundũ Tao. cuius verba reassumit vsq; ad versi. postremo. & habetur hęc pars iij. q. xj. in Summa.

f ¶ Lis est contest. Ex quatuor opinionib⁹ quas cy. recitat in l. j. C. q accu. non pos. in j. q. hæc est secũda q̃ ei sibi placet q p côtestationẽ dicatꝰ nomẽ accusati receptũ inter oĩa reorũ: & qũo rñdetꝰ ad l. adul. C. de adul. ibi vide. dicit eñ l. illã loq de absente post lit. con. quasi intẽdat q descrip. nõ sit necessaria p̃sentia describẽ. ¶ Aduer. sed in Bart. ĩ l. ij. C. vt nemo pri. ti. qđ in criali cã q̃ diu pẽdet cognitio sup accusatione an sit valida, vel vt donec iudex iusse ꝓcedi ꝓnunciabit, nõ recipiꝰ q inter reos.

plures admittantꝰ: sed vbi non fuit processum cũ eis, nec lis cõtest.ᵃ itẽ cõtra. ij. q. j. in primis. ver. qa igitur. & extra, de pur. ca. quot. Solu. ibi. ¶ Vidimus quid iuris sit, cum diuersæ q̃ones ciuiles vel criminales ab vna pte tantũ, in iudicio mouentur: siue cõtra vnum siue cõtra plures. ¶ † Nũc sequiꝰ videre qñ à diuersis partibus moueꝰ. in quo etiã eadem distinctione opus est. Nã aut ambę sunt ciuiles vł spirituales, seu mistę: aut sunt criminales: aut vna est crialis, altera ciuilis. Si quidem sunt ambę ciuiles vel spirituales vel mistę: aut proponunꝰ ambę directè, aut vna directè, & altera p modum exceptiõis. si ambę simul directè ꝓponũꝰ: vna ab actore, altera à reo tractandæ sunt, prout no. s. ti. proxi. §. videndũ. & tũc habet locum regula illa, qui prior appel. prior agat. extra, de ord. cog. c. ij. qđ quidẽ verũ est: nisi altera sit præiudicialis alterius: nã tunc p̃iudicialis, prius tractabiꝰ: vt in cõcor. q̃ sunt. s. e. ti. in prin. ver. porrò si nõ in prin. 10 11 b ¶ † Itẽ habetᵇ locũ p̃dicta reg. qui prior, & c. in ꝓcessu causæ nõ in sñia: vt, s. q prius ꝓuocat prius audiatur. libellũ dãdo, iurãdo, testes ꝓducẽdo, et huiusmodi: vt s. ti. ꝓxi. §. vidẽdũ. Itẽ locũ habet, cũ vtraq; q̃o est ciuilis, vł vtraq; crialis & neutra p̃iudicialis vel incidẽs. Itẽ cõ prima est maior secũda: sed si secũda sit maior prima, præiudicat in crialibus: nisi nomen accusati accusare volentis accusantẽ, receptũ sit inter reos: vt dicã j. versi. item porro. Itẽ locũ habet hæc regula, in operis pluribus locatis. ff. loca. in operis. Item in duplicibus iudicijs, s. cõi diui. fami. er. finiũ regũ. vbi priò qui ꝓuocat ad iudiciũ, habeꝰ loco actoris. ff. de iud. in his tribus. 12 ¶ † Itẽ prior petentiũ eandem vxorem, prius audiꝰ propter vitãdam difficultatem, scđm Vin.ᶜ fallit aũtᵈ & ipsa regula, cùm c d vtraq; est ciuilis, & secunda est p̃iudicialis: qa ast de libertate vel de filiatione: vt ff. de libera. causa ordinata. C. de adul. quoniã Alex. C. de ordi. cog. l. j. & l. cùm status. Itẽ fallit, cũ secũda est criminalis. & prima ciuilis, nõ præiudicialis: vt C. de or. iud. l. fin. Item cũ vtraq; est crialis, sed scđa maior. Item cũ vtraq; est pars sed accusatus vult suã iniuriã ꝓsequi, vł suorum. C. qui accus. nõ pos. l. j. & l. neganda. iij. q. xi. c. j. 13 ¶ † Cæterum si ciuiliũ seu spiritualiũ q̃onũ, altera directè ꝓponiꝰ, & altera per modũ exceptiõis: qa fortè reus obijcit aliquid actori, vt eius intentionẽ excludat, vt nõ petat eũ sibi condẽnari: tũc etiã simul agitabunꝰ fundata prius intentione actoris. C. de prob. exceptionẽ. & de exce. si quidẽ. extra, de ord. cog. c. ij. nisi fortè exceptio sit prę iudicialis, vt sæpe dictũ est: qa tũc p̃iudicialis prius tractabiꝰ. qđ verũ est cũ agiꝰ petitorio: vt extra eodẽ. c. j. Si verò agitur possessorio, & reus obijciat p̃iudicialẽ exceptionẽ,

Bal. De inciden. quæstio. & ordine cognitionum Rubrica.

Quæstio principalis dicitur illa, q̃ moueꝰ principaliter ꝓpter se: & ĩcidẽs largà dicꝰ, q̃ secũdario moueꝰ, & ista q̃nq; cõtrariaꝰ vt exceptio. q̃nq; adminiculaꝰ, vt q̃ incipit ab eadẽ pte: vt l. sicut. §. si q̃raꝰ. ĩ gl. Azo. ff. si serui. vẽ. Bal. & q̃nq; moueꝰ vna q̃o principaliter, q̃nq; p̃les. & si p̃les, aut ab vna pte: & tũc si petitiões se nõ cõtingunt, admittꝰ cumulatio: si se cõtigunt. Dic vt in l. fundi. & l. fundo. ff. da exce. & p Dy. in c. nullus pluribus. de reg. iu. lib. vj. si ad diuersa, vt cõuentio & recõuentio: tũc si sa cõtigũt, recõuẽtio nõ habet vim exceptionis: vt not. ff. de inoffi. test. l. Pa. §. si filius. & hoc casu si prius sentẽtiaꝰ super recõuentione, sñia est nulla, quasi indiscussa exceptione. arg. extra, de iu. c. exhibita. C de ordi. cog. l. fi. Si aũt se nõ cõtingunt, tũc est aliquaꝰ sed põt appellari: vt not. ff. quæ sen. sine appel. rescin. l. j. §. fin. B. ¶ Incidit ciuilis ciuilo vt si petenti hæreditatem patris, opponaꝰ q sit spurius. Item incidit criminalis, licet eius vigore pœna nõ applicetꝰ fisco: vt not. ff. de adulte. l. ij.

§. si publico. sed actio non dicitur criminalis, nisi principalis conclusio libelli sit ad pœnam fiscalem: vt not. in l. agraria. ff. de ter. mo. in glo. Ciuilis incidit criminali, vt si accusatus de plagio dicat se dominũ. C. de plag. l. præses. vel si agenti de adulterio opponitur q est seruus. C. da adul. l. quoniam Alexandrum. Criminali incidit criminalis: vt si agenti de adulterio opponiꝰ da lenocinio. quod fieri debet añ litis cõtesta. ff. da adult. l. ij. §. qui hoc dicit. & est speciale in ista exceptiõe, q conuictus per exceptionẽ puniꝰ: vt d. §. si publico. quia nõ habet solũ vim exclusionis, sed etiã punitionis, vt ibi per Richar. Item incidit criminalis criminali, vt si accusas me de vulnere, ego excipio q prius illum occideras: imò & si te reaccuso habet etiam vim exceptionis reaccusatio. C. qui accusa. nõ pos. l. j. vbi de hoc. §. j. ver. scias. G. Dicitur etiam incidens quæstio emẽdatio, & mutatio libelli: quæ fieri potest ex eadem iustitia, quãdo libellus peccat in materia. Secus si in forma: quia omnino debet esse nouus libellus forma substantiali mutata. ff. de adul. si accusaturus. de accus. l. libellorum. versic. quod si libelli. arg. ff. da iusti. & iur. l. ius ciuile. & de testa. mili. l. tribunus. §. vlti. vide j. de libel. concep. §. actorem. Dicitur etiam incidens quęstio, replicatio, quæ potest cumulari cum petitione, si actor vult: vt peto decẽ ex mutuo, non obstante pacto de noo petendo: quia postea fecisti pactũ de nõ petendo secundùm Inno. C. si aduer. rem iudi. l. ij. Dicitur etiam incidens quæstio, reconuentio. arg. ff. de iurisdi. omn. iudi. l. si idem. §. sed sit. præsertum si cõtingat principalem petitionem secundùm Iaco. Butr. ¶ Sciendũ est autem q incidentium quædam debent eadem sententia terminari: quædam diuersa. & istæ ex primo vel proprio vocabulo, vocantur emergentes, quæ prius decidendæ sunt. ff. de lib. causa. l. libere. extra, de iudi. c. exhibita. secũdùm Guli. non tamen est sententia nulla, si de incidenti pronuncietur, nec dicitur propterea instantia diuidi. ff. de min. l. intra vtile. Bal. ¶ Qñdo incidens est talis, quæ non patitur litem contestari, nec procedi: prius est cognoscendũ de incidenti. Si autem patitur litem cõtestari & procedi: prius est cognoscendũ de principali. ver. & vt præmissa. Guli. l. iij. ff. de præuari. secundùm Alber. Papi. Guli. ¶ Quædam sunt constitutiones præiudiciales. quod dic vt not. ff. de iudi. l. per minorem. Quædam præambulæ. ver. potest etiam. Guli. ¶ Sed primò debet constare de re, postea de circunstantijs eius quæri. ver. secundus est. Guli. ¶ Plures accusationes possunt fieri contra vnum eodem libello: & contra diuersos, si simul deliquerunt. C. de accusa. l. si quis homicidij. Si autem quilibet de per se aut circa idem: & tũc idem. C. si reus vel accus. l. ij. Si circa diuersa: tunc nõ debent eodem libello permisceri, quia nullam habent contiguitatem. vide j. §. porro. vide j. de senten. §. in vno & eodem. Guli.

secus est: puta, vxor petit sibi virũ restitui. Licet eñ vir obijciat parentelam. prius tamen restituetur mulier, q̃ de parentela cognoscatur: extra, da resti. spo. literas. & c. ex cõquestione. de offi. deleg. causam, q̃. 14 & de diuor. c. porrò. ¶ † Porrò si diuersæ quæstiões criminales à diuersis partibus in iudicio proponuntur, adhuc vtẽdũ est præcedenti distinctiõe. Nam aut ambæ proponunꝰ principaliter, aut altera principaliter & altera per modũ exceptionis. si quidem ambę principaliter, vt quia actor accusat reũ de vno vel pluribus criminibus, & reus versa vice vult eum a reaccusare: verũ subdistingue.ᵉ ¶ † Nam aut nomen 15 rei, receptum est in numero reorũ, id est lis est côtef staca:ᶠ & tunc de nullo crimina potest suum accusatorem reaccusare. ff. ad le. Iul. de adulte. si maritus. §. præscriptiones. & iij. q. xj. c. j. & dixi s. tit. proxi. §. j. potest tamẽ inscriptionẽ deponere, accusatione pẽdente, & prima causa finita, illã poterit tractare: vt iij. q. xj. c. ij. Si verò nõ est lis côtestata, potest reus accusatorẽ suũ de maiori crimine accusare: & prius super illo maiori audietꝰ: vt iij. q. xj. prius est. C. qui accu. nõ pos. l. j. De pari verò crimine vel minori, non poterit recusare accusatorẽ, nisi reus suam vel suorũ iniuriã prosequaꝰ: vt iij. q. vj. omnibus. C. qui accu. non pos. cũ rationibus. ff. de accu. hos. §. lege. Cæterùm si reus nõ vult cõtra actorẽ inscribere. sed tantùm excipere, vt eũ ab accusatiõe repellat: de quolibet crimine pari vel minori põt contra eũ agere: & probato crimine in modum exceptionis, accusator repellitur: vt vj. q. j. qui crimen. extra, de adult. c. pe. & C. eo. qm̃ Alexandrum. extra, de ord. cog. c. ij. & hoc quidẽ verũ est, nisi accusator eũ accuset de crimine excepto. nã tũc obiectu criminis, nõ põt eũ à sua accusatiõe repellere: nisi sit eis capitalis inimic⁹, vel cõspirator: vt hæc habentꝰ & not. extra, de accu. aũ P. & de simo. licet Heli. & hæc sit diuersa in excipiẽte, & accusante: quia in excipiẽte nõ q̃riꝰ de iure accusati, sed de iure accusatoris: & qui excipit, nõ accusat: vt C. ad l. Cor. de fal. l. falsi. ff. de accu. hi tantũ. Itẽ probato crimine in modũ exceptiõis, nulla pœna puniꝰ actor: sed tãtũ ab accusatiõe repelliꝰ. & vi16 de quæ hic desunt j. da accus. ¶ † Postremò dicendũ all quid iuris sit, quando à diuersis partibus diuersę quæstiones proponunꝰ, quarũ altera est criminalis, altera ciuilis: & quidẽ si actor ciuilẽ proponit accusatione, reus aũt criminalẽ, criminalis pri⁹ tractabiꝰ q̃ ciuilis: vt C. de ord. iud. l. pe. & fi. & iij. q. xj. ciuili. nisi ciuilis sit p̃iudicialis criminali: qa tũc primò tractabiꝰ ciuilis: vt iij. q. xj. si crimẽ. & C. de ordi. iudi. l. fi. & s. dictũ est. Vtrũ libell⁹ sit necessari⁹, & lit. côtesta. ĩ p̃iudiciali q̃one no. j. ĩ tract. libel. ĩ ti. d ord. cog.

SVMMARIVM.

1 ☞Petens se restitui, non potest nisi de alia spoliatione reconueniri
Excipi potest de spoliatione contra agentem, etiam de spoliatione.
2 Duobus, vno cum petitoria actione, altero cũ possessoria simul ad inuicem concurrentibus, vt vterq; prius agat, quis eorum sit præferendus.
3 Actore primò petitorio agente, & reo secundò possessorio conquerens de spoliatione, qualiter sit consulendum.
4 Petitorium & possessorium in iudicio posita si sint super diuersa, quid iuris.
Recõuentio quo casu tm̃ ante litis cõte. fieri possit.
5 Spoliatio duobus modis põt in iudicio proponi.
6 Impetrans contra aliquem super petitorio, an ille aliquis possit contra impetrantem agere possessorio, coram eodem iudice.
7 Quæstio spoliationis in modum actionis vel exceptiõis ꝓposita, semp repellit agentẽ in cã criminali.
8 Exceptio spoliationis, quibus causis, & à quibus, & quot modis fieri possit.
9 Contra procuratorem nomine dñi agentẽ, an possit excipi ꝙ ipse procurator reum spoliauerit.
10 Exceptio de spoliatione nõ à tertio, sed tertiæ personæ facta, puta à qua cã est habita, an fieri possit.
Possessor alicuius pignoris, aduersus secundum creditorem non defenditur, ex iure primi creditoris.
11 Exceptio spoliationis rerum priuatarũ contra agẽtem de re spirituali vel quasi, an admittatur.
12 Depositarius vel commodatarius, cui res deposita vel commodata aufertur, an poterit restitutionem petere.
Restitutionem petens, debet ꝓbare possessionẽ & deiectionem.
13 Debitor conuentus, qui tenetur per iuramentum soluere certa die, an possit opponere exceptionem spoliationis.
14 Spoliatus non tenetur respondere spoliatori, ante restitutionem: nec vnq̃ est ei respondendum, si nõ sit soluendo.
15 Spoliatore vltra mare rem habente, satisdationibus est insistendum.
16 Recipiens à spoliatore condignum, videtur spoliationi renunciare.
17 Actio & exceptio quo casu, & ĩ qd differãt: & n. se.
19 Epõ petente ab Archidiacono iura epalia, quæ possidet, si archidiaconus dicit se non teneri respondere, & c. cuius libellos sit recipiendus.
20 Iura episcopalia in multis consistunt.
21 Publicatis attestationibus, & sup eis factis disputationibus, an qs possit adhuc redire ad possessoriũ.
Suspensio petitorij, an possit fieri post conclusionẽ seu renunciationem.
22 Quæstione de possessione orta, & de proprietate prius possessionis quæstio finietur.
23 In quæstione de possessione & proprietate, si prius super proprietate feratur sententia, an teneat.
24 Regula ista, dolo petit quis, quod restituturus est: locũ habere dicitur, tam in petitorio q̃ possessorio.
25 Appellatio dicitur extinguere & suspendere ꝓnũciatum; qua pendẽte nihil est innouandum. nu. seq.
Causa possessionis, nil habet cõe cũ proprietate.
27 Iudex qua parte habeat pronũciare, vbi actum est merè possessorium: & ab altera partium plenè probatum est de possessorio.
28 Petitorio intentato, an possit ad possessorium recursus haberi.
29 Agi simul interdicto retinendę possessionis, s. vtrobi, & vti possidetis, & petitorio, an sit possibile.
Possidenti non datur rei vendicatio.
30 Rei vendicatio ratione solius detentionis rei, potest dari ei, qui possidet: cùm alius detinet.
31 Intentanti interdictum vti possidetis, an possit exceptio spoliationis opponi.
32 Iudex qualiter pronunciabit, vbi agitur interdicto vti possidetis, si partes probant æqualiter se rem, de qua agitur, possidere.
33 Possessio quibus modis possit admitti, & absq; vi tio comprehendi.
Iactare pecuniam suam, nemo præsumitur.
34 Cautela pro aduocato, per quam poterit facere suũ clientulum obtinere.
35 Cautela ad obtinẽdã & apprehẽdendã possessionẽ alicuius rei absq; vitio, quam ad se asserit pertinere.
36 Ecclesia nunq̃ moritur, nec eius possessiones, etiam beneficio vacante, dici possunt non possessæ.
37 Vacante ecclesia, apud quos remaneat iurisdictio.
Ecclesia an dici possit per canonicos possidere, sicut & ciuitas per suos ministros.
38 Duobus de possessione contendentibus, quorum vnus turbat alium, & ambo dicunt se in solidũ possidere, nec volunt de se inuicem conqueri: an possit iudex eos cogere petitiones amborum offerre.
Interdictum vnde vi, seu constitutio, si quis in tantam, quo casu specialiter adaptentur.

a *De peti. & posses. & spolia. Rubri.*[a]

SVperest Vt aliq̃ de possessorio & petitorio, primò dicam⁹: postea de spoliatione pauca dicturi. ¶ 1 †Sciendũ igitur est ꝙ petẽs se restitui nõ potest reconueniri, nisi de alia spoliatione. extra, de ord. cog. c. fi. Nec sibi põt de ꝓprietate referri q. super eo qđ repetit, nisi primo fuerit restitutus: vt ibi. & extra, de resti. spo. in literis. & c. seq. & c. ex cõquestione. & c. solicitè. C. de rei vend. ordinarij. ff. de iudi. si de vi. ¶ Et [illegible] ꝙ vbi duę quęstiones possessoriæ principaliter ꝓponunt à diuersis, & de diuersis reb⁹: illæ tanq̃ mutuæ petitiones, simul & vicissim sunt tractãdæ: secundũ regulã, qui prior appellat, &c. vt extra, đ or. cog. c. ij. §. nos aũt. Quod dic vt s. ti. ꝓxi. & s. de recõuẽ. §. vidẽdũ. cõtra agentẽ etiã de spolia. põt de expoliatiõe excipi & agi vt j. ver. si verò spoliatio. Si aũt vtraq; possessoria q. sit sup eadẽ re: iudex vltimo factã violẽtiã pri⁹ purgabit. ff. de vi & vi ar. colonus. & l. cùm fundus. ¶ 2 †Sed pone ꝙ duo, vn⁹ cũ petitoria actiõe. & alter cũ possessoria actiõe, s. spoliatiõis, cõcurrunt, simul ad inuicẽ: vt vterq; pri⁹ agat, qđ fiet tũc? Rñdeo, forte diuidat. ff. de iudi. sed cũ ambo. nisi alleget recens spoliatio vel rixa. de qua etiã tpe feriato agit. ff. de fer. solet. vel nisi actio dicat tpe peritura: vt no. ea. l. quo casu, siue agẽdo siue recõueniendo sufficit, ad perpetuãdã actionẽ, libellũ porrigere, secuta p executorẽ cõuentiõe, scđm Vin.[b] ¶ 3 †Si verò vn⁹ agit primò petitorio, & reus secũdò possessorio, cõquerẽs de spoliatiõe, distingue: nã aut ambæ q̃ones sunt circa eadẽ rẽ, aut circa diuersas. Si circa eãdẽ rem, dicũt Io. & Inno. iij. & Vin. ꝙ parat pręiudiciũ, petitorio pri⁹ ꝓposito p possessoriũ: sed ò etiã ĩ modõ recõuẽtionis ꝓpositũ. & ꝙ sup possessorio cognoscet pri⁹, & ꝓnũciabit petitorio pri⁹ ꝓposito suspẽso: vt n pręc. decre. ex cõquestiõe. & e. ti. literas. & c. seq. extra, vt lite nõ cõtest. accedẽs. ij. in fi. Secus si sunt sup diuersis, vt j. dicet. & hoc siue possessoriũ pręcedat siue sequat, scđm Io. & Vin. ar. iij. q. j. per totũ. extra, de rest. spo. ĩlr̃is. & c. Itẽ cũ qs. & c. lr̃as. & in p̃. c. accedẽs. Dñs me⁹ no. in decre. ex cõquestiõe. cõtrariũ, dicẽs ꝙ vbi ab vna pte ꝓponit pri⁹ petitoriũ, & alia ps recõueniẽdo ꝓponit possessoriũ recuperãdæ possessiõis: hoc possessoriũ regulariter nõ ĩpedit petitoriũ primò ꝓpositũ, nec retardat: sed sunt mutuæ petitiões, q̃ vicissim sunt tractãdæ: vt s. dixi. Pro eo facit extra, de ordi. cog. c. ij. §. nos aũt. ibi: tm̃ ĩ modũ exceptiõis ob. &c. & rñdet multipl̃r ad iura p̃missa.[c] B. verò tenẽs q̃si viã mediã, dicit[d] ꝙ si re⁹ ante litis cõte. sup petitorio nihil dixit de possessorio post litẽ cõtest. nõ audiet volẽs de spoliatiõe obijcere: nec agẽdo[e] nec excipiendo, quãuis, scđm eũ, al̃s possit recõuentio fieri post litẽ cõte. ante litẽ aũt cõte. bñ potuit opponere, vt dicit qa qual̃cũq; ꝓponat, spoliatio dilatoria ẽ. Sed cõtra ĩ decr. ex cõquęstiõe: vbi post litẽ cõte. admissa fuit sup possessorio petitorio omisso. Sed ibi mulier ante litis cõtest. instãter ad hoc petierat se admitti tã

¶ Præiudicialis quæstio prius est tractanda in petitorio. secus ĩ possessorio. versi. certum. G.
¶ In excipiendo non quæritur de iure accusati sed đ iure accusatoris. versi. si. ad fi. B.
a ¶ De peti. & possessorio & spoliatione. Rubrica. ¶ Nullus ex practicis authoribus directè posuit hanc rubricam. ¶ Tã. tamẽ parte secũda posuit rubricas de libello recuperandæ possessionis, seu restitutionis. Item adipiscẽdæ. Item & retinendæ & sic super tribus possessorijs. Ros. ĩter interdicta tractat de interdicto vn. de vi, quod vi aut clam, vti possi. & vtrobiq;.
b ¶ Secũdũ Vĩ. cuius ad literã sunt hæc verba, de or. co. c. fina. ADDE quòd hoc nõ placet domi. Ant. nec abb. ibi. ADDE tu ad id, quod hic notabiliter dicit, s. vt spoliatio etiã die feriato agi possit hoc tenet notanter Rota in nouis. deci. cxl.
c ¶ Iura præmissa. Istud dictũ Host. & exempla, per quæ istud iustificat: & quomodo respondeatur ad illa, scripsi in præ. decre. ex conquęstione. super ver. restitui. pro dicto autem Ioã. & sequacium facit cle. de causa posses. causa. vt ibi no. in gl. pe. Nec de hac opinione aliquis turbet: qa præter matrimonium carnale vel spirituale, quod pronunciari petitur non tenere, nunquam practicabitur quòd agẽs petitorio reconueniatur possessorio recuperandæ super eadem re: vt dixi in fi. præ. glossæ. Ibi etiam inuenies, quomodo finaliter Hos. accessit huic opinioni. ADDE quòd cum hac opi. Ioã. And. in d. c. ex cõquestione. transit Abb. Pan.
d ¶ Dicit. in præd. decre. ex cõquæstione. in iij. glo.
e ¶ Nec agẽdo. Vt scripsi super hoc verbo sup dicta l. Ber. Innoc. ibi. & in decre. ij. de cã pos. tenet ꝙ ĩ causa matrimoniali, etiam lite sup matrimonio cõtestata possit reus restitutionẽ petere: & prius auditur.

a ¶Reus.lib.vj.

b ¶Potest. De hoc suprà titu.ij.§.sequitur.

c ¶Secundùm Ber.In c.ex conquestione.statim autem intrat author gloss. decre.vltimę de ordi.cognitionum.

d ¶Spoliatione. De alia re non:nec esset necesse contra sic agẽtem excipi de spoliatione de qua agitur: sed satis est allegare priuilegium in tentantis, interdictum, vt clarè ꝓbat præ.decre. vlti. vt ibi plenè scripsi post Innocen.& Hostiē. super verbo, audiendus.& ibi rñ detur absurditati, quæ contra hoc posset opponi: quòd prouocans ad interdictū ex solo facto suo impediat aduersarium agere.

e ¶Posuit propositi. à reo originali.

f ¶Sed pone. Vt scripsi super glo. primā decre.vlti. de ordi.cog. Hoc verum si aduersarius obmutesceret, & contra agẽtem de sua spoliatione non exciperet.

g ¶Poteris agere.ꝗ excep.non est dubium.

h ¶Ex conquestione. Vbi scripsi in prin.c.& in prin. magnæ glo.

i ¶Frequens .libr. vj.

k ¶Quidam.Ioan. S.qui hoc not.ij. q.ij.c.j.

l ¶Licet Heli. Ad materiā facit qđ plenè not.in prę di.gl.magna,ver. si quis etiam. in princ.ij.colum.

m ¶Inhibitionem. Apertius facit de conces. preben.c. penul.li.vj.& ibi in suffra.vide casum l. Claudius. infertis allc. duę leges quæ hic sequuntur,dicūt ꝙ regula,nullus plu ribus.lib.vj.

n ¶Vir. Necessaria fuit ista remissio, quia tuditer ꝓposita fuit quęstio.Hosti. autem quęrit de illo,qui vendicat aliquam vxorem,& vxor excipit de spoliatione rerum suarum. Huic quęstioni bene cōuenit responsio:conueniret etiam solutio illi parti,quæ narrat de possessorio,quando vir peteret restitutionem coniugis, & allegationes Host.bene faciunt,etiam ad hanc quęstionem.& hoc forsan intellexit author dum dixit de re spirituali vel quasi.

ADDE quod Abb.in c.ij.extra,de ordi.cog.sequitur dictum Specu.& illud dicit notandum ad d.c.frequens.

corā ordinario,ꝗ corā delegato:& nihilò min⁹ post lit.cōte.petijt restitui:& cū nihil ꝓficeret,appellauit. 4 ¶†Porrò si petitorium & possessorium sunt circa diuersa, sub distingue. nā aut spoliatio proponitur in modū actionis,aut in modum exceptionis.si in modum actionis,puta q̄a reus directè petit restitui:tūc sunt duę mutuę petitiōes,& sunt simul & vt causam tractādę & vna sñia terminādę: vt suprà dictū est exceptis quibusdam casibus,in quibus prius expedie͛ possessorium,vt dixi suprà de recōuētiōe. §.vidēdū.ver.& si iudex.& postea petitoriū examinabit:& tūc cū in modū actionis ꝓponi͛,secundū B.pōt fieri reconuentio de spoliatione etiam post litem contest.vt ibi,& extra,de rescriptis.c.dispendia.§.reus.[a] Dñs meus tñ dicit per eundem §.ꝙ recōuentio tm̄ ante lit.cōtest.fieri pōt.[b] Si verò spoliatio in modū exceptionis proponitur, tunc primò tractabi͛ exceptio spoliationis, suspenso petitorio:vt in prę.decre.de ordi.cogno.c.ij.nec hoc casu post litē cōte.pōt excipi de spoliatione:secundū Bernar.[c] cùm sit dilatoria. 5 Sed & si peto me restitui,quia dico ꝙ me spoliasti:tu potes excipere contra me,& dicere quòd ego te spoliaui. Hoc habetur extra,de ordi.cog.c.fi.in fi.& dictio,ꝗcꝗ,ibi posita, impropriè ponitur;quia nihil aduersatur. Poteris etiā agere contra me de spoliatione,[d] vt ibi.& eod. titu.ca.ij.& tunc erunt mutuæ petitiones,vt suprà. & idē quādo petitorio agitur, q̄a dupliciter potest opponi spoliatio,vt ibi .diuersi tamen sunt effectus:quia spoliatione per modum exceptionis probata,agens repellitur, sed non restituitur:sed si probetur in modum actionis.restitue͛ opponens ante ingressum principalis causæ,vt ibi. ¶†Cùm igitur secundum hoc spoliatio possit ꝓponi[e] in modum actionis & exceptionis,caue tibi,& attende ꝙ tibi magis expediat.si enim magis expediat tibi possidere rē aduersarij, quā tuam recuperare : excipias si aduersarius te in querela præuenit:quia probata exceptione nō cogeris respondere aduersario:nisi primò fueris restitutus: vt in prę.duabus concor. Si verò tibi magis expediat recuperare rem,qua spoliatus es, propone directè spoliationem : quia probata,restitueris: vt ibidē.& hæc vera sunt,cū super diuersis fit conuentio,& spoliationis obiectio . Secus si super eadē re fit cōuentio & recōuentio:tunc enim vtilius est directè restitutionem petere: quia spoliatione probata,duo consequerētur,s.ꝙ restituetur ante ingressum etiam principalis ,& prius audietur, licet aduersarius suam prius proposuerit actionem:vt s.in princip.versi.si verò vnus. Si verò in modū exceptionis nō restitue͛,licet repellat agentem, vt s.scd̄m B.& Ioā.vt not.extra.de ordi.cog.c. fi.ij.q̄o.j.c.j.licet dñs meus dixerit vtile esse excipere:q̄a sic probata exceptiōe spoliatiōis,repelle͛ agēs,& postea poterit rem repetere,& eam recuperare,secōdum ea quę no.j.ver.sed pone.[f] 6 ¶†Qualiter autē super iure eligēdi petitorium & possessorium intētantur,dic vt j.de causa pos.& proprie.§. in confessoria. ver.hoc etiā.& si impetro contra te super petitorio,tu potens agere[g] contra me possessorio corā eodē iudice?not.scd̄m papam extra,de restitu.spo.ex conquestione.[h] 7 ¶†Illud autem certum est quòd in causa criminali,quæstio spoliationis in modum actionis vel etiam exceptionis proposita, semper repellit agentem . Sic intelligo iij. q.j.p totum.& q.ij.oportet.& c.audiuimus.extra,de

o ¶Quæstionibus stude. Pro authore,qui vult excitari ingenia,facit decre. cum Marthæ.in fi. de celeb.missa.vbi sic fecit papa. Et resumendo primā quæstionem,quæ loquitur de hærede, ꝙ intelligendum est de vniuersali. quod dic vt no.de testa.si pater lib.vj.in vlti.gl.& de isto tenendum est,cùm agere posset de spoliatione sui authoris.extra,de testa. significauerunt.ff. de vi & vi armata.l.prima ad fin. §.hoc interdictū. Institu.de perpe. & tēpora.actio. §.sed hæredibus. Fortius igitur excipere poterit.extra, de regulis iuris qui ad agendum.libro vj.cū cōcor.Item cùm contra talem agi posset de spoliatione, facta per suum authorem in eo quod peruenit : vt præ.l.j. in fi.& eo.tit.l.iiij.§. fin.quod vide nota.de restitutione spoliato. cùm ad sedem.in glo.penultim. Æquum est ergo,quod talis vniuersalis se de illa,qua conueniri posset, tueri & excipere possit:cum quod cōcedi͛ actori impugnanti,fortius competat reo defendenti. extra, de exceptio.cùm inter. versicu. ac satis. Ad id regula,fauorabiliores. ff. de regulis iuris. vbi nota exēpla ad vtrunq. Facit regula , is qui in ius. eodem titulo, libro sexto. De singulari verò successore , cū sibi nec contra ipsum competeret actio: contrarium est dicendum.quod intelligas iuxta nota. in præd.glos.penultu. decre.cum ad sedem.& sic loquitur versic.præcedens, item nunquid. hic allegatus. Et sic expedita sit j.& ij. quæstio . Et quo ad primam,non obstat fauor recuperandæ dotis. ff.soluto matrimo.l.j. de regulis iuris.in ambiguis. Cui responde per decr. nuper.ad fin.extra,de dona.inter virum & vxorē. Item petitioni restitutionis,quæ fauorabilis est,& priuilegiata extra,de ordi.cog.c.vlti. Bene obstat exceptio spoliationis,vt ibi,in fin. Nec dicas priuilegium spoliati esse personale,& sic non competere successori,etiam vniuersali.de reg. iur.priuilegium.lib.vj.quia,vt ibi scripsi post Dy.super prima gl.illud procedit, vbi persona ꝓxima est finalis & immediata causa priuilegij.quod hic nō est:cùm illud etiam concedatur in odium spoliantis : vt ꝓbat clemen.de restitutio.ē

restitu.spo.frequens.[i] Imò etiā dixerunt quidam[k] quòd tunc non solùm repellitur accusator , verum etiam probata exceptione restituitur. argu.iij.q.j. ejs.& q.ij.cum ecclesiæ.& ij.q.ij.nullus. Contra credo quia ad hoc non est actum.extra,de ordi.cog.c. ij.§.verum. Sed ipsi illud intelligunt in causa ciuili. Item contra eos est extra,de testi.veniens ij. & cap. constitutus in fin.& ff.de excu.tuto. spadonem.§. qui absolutus.extra, de accu. qualiter.ij.§. penulti. & de simo.licet Heli.[l] 8 ¶†Et breuiter tene , quòd vbi ciuiliter agitur, non potest excipi de spoliatione ab alio ꝗ ab actore facta : vbi verò criminaliter agitur,tunc potest excipi de spoliatione facta à tertia persona:& hæc exceptio probanda est intra xv. dies à die obiectionis,die ipsa non computata: alioquin in expensis condemnabitur excipiens. Et qđ dixi, quòd criminaliter accusatus potest excipere de spoliatione, verum est,cū tota sua substātia, vel maiori parte spoliatus est. Et si tunc excipiens nolit exceptionem probare , vt sic semper accusatorē repellat,debet ei certum tempus præfigi à iudice, intra quod restitui petat:quod si non fecerit, ex tūc poterit in accusatione procedi,exceptione huiusmodi non obstante:nec agenti super ecclesiasticis potest excipi de spoliatione rerum profanarū,& econ 9 tra. Hæc leguntur in prædi.decre.frequens. ¶†Sed nunquid contra procuratorem nomine domini agētem,potest excipi quòd ipse procurator spoliauit reum? Respon.non.ff.de doli excep.si procu.agit. ¶Item nunquid contra syndicum nomine alicuius collegij me reconuenientem , possum excipere de spoliatione per aliquem de ipso collegio facta? Re- 10 spondeo,nō : vt xij.q.ij.qui manumittun. ¶†Item nunquid potest excipi de spoliatione non à tertio, sed tertiæ personæ facta:puta à qua causam habeo? Et videtur quòd sic: extra, de iure patro. cùm dilectus.vbi possessor defenditur contra petitorem ex iure tertij , pro quo legatus fecerat inhibitionem.[m] Ad idem ff.de exceptio.l.nemo.& l.is qui. Dic contra.ff.si vsufruct.pe.vel fru.ff.si pars hæredi. pet.l. j.Nam possessor pignoris aduersus secūdum creditorem non defenditur ex iure primi creditoris. ff. qui po.in pigno.ha.creditor.& Claudius.§.sed sicū alio. Et ad hoc facit: quia ex iure tertij iuri meo non subiecti,nulli nō competit defensio,sicut nec actio. ff.de verbo.obliga.stipulatio.§. alteri. ff. de pactis. si vnus.§.item ne experiar.& l. si tibi. & ad hoc facit extra, de his quæ fiunt à maio.par. capi. quæsi- 11 uit. ¶†Quid si ago possessorio vel petitorio contra vxorem: ipsa verò excipit de spoliatione? Dic quòd non admittitur exceptio spoliationis rerum priuatarum contra agentem de re spirituali,vel quasi:vt in præ.cap.frequens.in fin. De hoc secundum dominum meum in Summa,de restitutione spolia. §.quando.versicu.quid si vir.[n] ¶Quid si matrimonio soluto ab hærede viri defuncti vxori superstiti dotem repetenti opponitur quòd ipsa spoliauit virum viuentem propriis rebus? ¶Item etiam quæri potest in quolibet successore excipiente de spoliatione facta ei,cui successit,cum quo eadem persona censetur,vel à quo causam habuit: vt supra versicu. item nunquid potest? ¶Item quid si agenti contra te actione reali vel personali,excipis,& quod te per vim tuo filio spoliaui? in his quæstionibus stude.[o] 12 ¶†Sed nūquid depositarius vel cōmodatarius, cui res deposita vel cōmodata aufertur , poterit petere

causa possess.c.ij.respon.facit eo.tit.pastoralis.in fine. Potest etiam dici, quod est priuilegium causæ. vt in prædic.decre.vlt.de ordi.cogni. & sic transit ad vniuersalem successorem: vt scripsi post Dy.vbi s. Et per hæc sunt expeditæ prima & secunda quæstio. De tertia sciendum Innocen.& Hosti. dixisse in decre.secunda,de ordi.cog.vbi scripsi in gl.hanc exceptionem. in prin. exceptionem spoliationis competere, vbicunque ius possessionē restitui præcipit: sed in casu quæstionis id procedit, vbi filius erat in potestate patris.ff. de liber. exhib.l.j.§. secundo ibi omni modo restituendum putauit, si in potestate est.& de hoc de conuer.infide. c.secundo.in prima gl.& ff. de rei vendicatio.l.j.§.j. Item gl.iiij.in decre. pastoralis.de causa possess.ante fin. videtur ponere hoc interdictū inter possessoria: licet lex prima §. quædam.ff. de interdict. innuat quòd proprietatis causam contineat: & veritas est quòd non est possessorium tale, quia in ipso interdicto sit necesse possessionem & spoliationem probari, quocunque modo agatur ex not.in glos.prædictis,& plures modos ponit Roffre.vbi de interdictis tit. de lib.exhiben. Sed fateri oportet quod quia potest fieri spoliatio filij in potestate constituti,& sic possessio competit patri,si volet intentare possessorium & tamen fatetur quod qualitas causæ requirit etiam tunc de proprietate probari: sicut supra de restitutione spoliatorū. ex conquestione. eodem titu. ad decimas. libro vj. & vide quod no. in clemen.de causa poss.c. vno. in vlti.glo.Idem ergo erit in exceptione.Facit iij.q. j.c. secundo. in fin.vbi potestatibus carent.& ij.quæstione.ij.in scripturis.in fin.ibi: potestati eorum,&c. & c.sequens.dicit omnia iura restituenda. Constat autem patriam potestatem,ius esse.Institu.de patri po.§.j.ff.de his,qui sui vel alie.iur. sunt.l.j. & iij.ergo eius possessio prius est restituenda,quàm respondere cogatur: vt in prædictis canonibus.

restitutionem.[a] Et videtur quòd non. nam restitutionem petens,debet probare possessionem & deiectionem:vt extra,de restit.spoli.olim.ij. extra,de offic.deleg.consultationibus. At rei commodatæ & depositæ dominium & possessionē retinemus:vt j. versi.sed nunquid.Sed dic quòd potest per conditionem ex canone illo,iij.q.j.redintegrāda[b].C. de præto.pig.l.fi.¶ Quid de misso in possessionē causa rei seruādæ.de hoc suprà,de primo & secūdo decre.§.iam de effectu.ver.sed quid si missus.

13 ¶ †Quid si debitor cōuentus, tenetur per iuramentum soluere certa die? Respond.non potest opponere exceptionem spoliationis. extra, de iureiuran. debitores.sed fideiussores sic.ff.de compensa.si quid.[c]

¶ Quid si aliquis cōqueritur de aliquo,quod impedit eum filium suum baptizare,vel sepelire, vel parietem ruentē reficere. Dic quod non admittitur contra eum exceptio spoliationis. argumen.iiij. di.baptizari.viij. q.iiij.nonne.ff.de oper.noui nun.l.j.§.si quis riuos.secus si prosequeretur,& opponeret de iniuria sibi iam irrogata,dicens,Cōqueror de P.qui me non permisit baptizare vel sepelire filiū meū. tunc enim elidi potest eius actio,per exceptionem spoliationis.

14 ¶ †Sed cùm spoliatus non cogatur respōdere spoliatori ante restitutionem: vt extra, de ordi.cogni.si per.quid erit,si spoliator non sit soluendo?[d] Et videtur quod nunquam sibi respōdetur.xiiij.q. vj. si res. Potest dici quòd si euidens est,eum nihil habere,iudex audiet causam suam, vt inde faciat compensationem spoliato.argumen.extra,de resti.spolia.olim.ij.

15 ¶ †Sed quid si spoliator habet rem vltra mare:nunquid interim cogendus est aduersarius respondere? Respon.tunc est satisdationibus insistendum.ff.de pignoribus.si fundus.§.secundo. & si satisdat de re vel æstimatione danda,vel si seruus mortuus fuerit,audiendus est,extra,de solu.Odoardus.

16 ¶ †Sed si spoliasti me beneficio cum cura, & postea recepi aliud cum cura: nunquid si me conuenis, potero contra te opponere de spoliatione? Et videtur quod non:nā videor renunciasse priori,recipiendo aliud cum cura.extra,de præben.de multa. Dic cōtra,quia datur restitutio ad rem,& fructus, ad interesse,& ad omnia,quæ ibi erant.ff.de vi & vi arma.l. interdicto.& datur vsufructuario finito vsufructu. ff.de vi & vi arma.idem est §.fina.¶ Hoc etiam no. quòd petenti restitutionem non potest opponi compensatio.C.de compensa.l.fina. quia sic indirectè admitteretur reconuentio:quod non est dicendum.argumen.extra,de exceptio.cùm inter.in fin. Sunt & alij casus, in quibus cessat reconuentio, vt dixi supra titulo proximo.

17 ¶ †Sed pone, ecce ago contra te possessorio:& tu reconuenis me possessorio:& ego oppono contra te per modum exceptionis,de eadem spoliatione de qua te conueni:nunquid debeo admitti? Respon.sic:quia ad aliud proponitur vt actio,& ad aliud vt exceptio, argumen. ff.de inoffi.testamen.contra veterani.§.sed nec impuberis.& extra, de testi. veniens.c. cùm in tua.& per meam exceptionem repellens:vt extra,de ordi. cogni.c.secundo,& c.fina.

18 ¶ †Sed nūquid potes tu excipere[e] contra me,de tua spoliatione, seu replicare? Respon.sic:& elides meam actionem,& sic remanet efficax conuentio & reconuentio, exceptione & replicatione sublatis:quia sicut exceptio mea elidit intentionē tuam,sic & replicatio tua meā exceptionem:vt ff.de excep.l.ij.[f]

19 ¶ †Circa hanc materiā quæritur. ecce epūs petit ab archidiacono iura epalia, quæ Archidiaconus posidet. dicit Archidiaconus, non teneor respondere libello episcopi, donec fuero restitutus ad ius examinandi clericos ad ordines promouendos,quo me epūs spoliauit.argu.extra,de restitutio.spolia.olim nobis.extra,de offi.archid. vt nostrū. Et si super hoc offert libellum contra ipsum episcopum,quæritur quis libellus debet in cognitione procedere. Et obtinuit quòd libellus archidiaconi deberet procedere:vt extra,de ordi.cogni.c.ij. & fi.& dictum est s.eodem.§.in prin.ver.si verò.

20 ¶ †Quid si epūs vult de libello suo tollere illud capitulum,scilicet ius examinandi? Et videtur quòd tunc vterque libellus procedat tanquam duæ mutuæ petitiones:quia cum iura epalia in multis consistant:vt extra,de offi.ordina.conquerente.licet archidia. se dicat spoliatum in vno: nihilò minus libellus debet super alijs procedere. In contrarium videtur quia licet spoliatio facta fuerit in vno capitulo tantum: non tamen tenetur archidi.etiam quo ad alia respōdere libello.habet enim spoliatus priuilegium,&c. vt extra,de restitu.spoli.frequens.[g] & ij.q.ij.nullus potest. Pro hac parte de præcepto domini Clementis papæ iiij.pronunciatū, scilicet solum libellum archiadia. procedere. licet quasi inuitus & remittens. Nam hæc pronunciatio, contra ius fuisse videtur: quia cùm petitorium & possessoriū essent circa diuersa,erant tanquam mutuæ petitiones tractandæ:vt s. eo.§.ver. porro. & maximè cùm petitoriū primò esset per episcopum propositū:nec præmissa interlocutoria impediebat libellum, nisi solùm ratione illius capituli de iure examinādi: quia quot sunt in libello articuli,tot sunt petitiones: vt j.titu.proxi. §.ij.in prin. Potest tamē defendi dicta sententia, secundū opinionem Gof.& aliorum dicentiū quod siue procedat siue sequatur, possessorium prius expedietur:siue sit circa eandem rem, siue sit circa diuersas: vt no.Gof.in Summa de ordi.cog.§. sed si ego. ver. vel si velis. Et ex hoc fuit idem dominus papa motus ad sic iudicandum, & sic ipse in consistorio meam sniam,à qua appellatum fuerat,defendebat.

21 ¶ †Et scias quòd post publicationem attestationū & etiam post disputationem super eis factam, potest quis adhuc redire ad possessoriū. Vbi enim non renunciauit adhuc poterit instrumenta, confessiones,& probationes inducere: & sic non potest dici de causa liquere. Post conclusionem autem vel renunciationem non potest fieri suspēsio petitorij: vt in prædi.cap.pastoralis.[h] nisi malitia spoliatoris, vel casus,vel alia iusta causa iudicem moueat, vt in possessorio,petitorio suspenso, procedat: vbi autē ab alterutra partium peti potest sententia: tunc renunciari non potest: vt ibi.arg.tamen contra, quod etiam post conclusionē in petitorio, potest quis ad possessorium transire.extra,de testibus significauerunt.in fine.Sed dic quod tunc iudex vtrunque simul determinabit. ¶ Vtrum autem is,qui redit,seu suspēdit,restituet expensas:no.j. de expen.§.si ante. ver. quid si suspenso.[i]

22 ¶ †Vt autem paucis vtamur, nota quod orta quæstione de possessione & proprietate: prius possessionis quæstio finietur:vt C. de interdi.l.ij.ff.de iudic.si de vi. Tamen,secundūm canones,simul agi potest vtraque.extra,de capel.mo.c. secundo.in princi.& de causa possessio.& propria.c. secundo. Sed licet in pronunciatione, præmittenda sit possessio:in executione tamen debet proprietas præualere: vt eodem titu.cùm dilectus.vbi de hoc. Ioan. tamen dixit quòd non potest simul agi petitorio & possessorio:nisi in incorporalibus,vt in seruitutibus. Et est ratio:quia in illis datur actio etiam

a ¶ Restitutionem. De actione furti non dubitatur, quin talibus detur. C. de fur.l.fi. Sufficit enim in ea quòd intersit, vt no.extra, de fur. qui cum fure. in iij.glo.& quod super ea dixi.

b ¶ Redintegrāda. puto quod inducat illum versic.electio. cùm præmisisset de spoliatis, lex loquitur in pignore conuentionali ex prætorio. vide de dolo & contumaci. contingit. in fin. vlti. glo. & quod ibi dixi. Circa quæstionem autē hoc scias, quod res cōmodatæ vel depositæ licet specialiter non veniant sub interdicto ratione prædicta: rōne tn̄ accessorij beneuenirent, occupatæ fuissent cū ecclesia vel hæreditate vel re simili. Super quo vide quod scripsi de causa poss. cùm super. in magna gl. circa medium. ver. nam & res depositæ.

c ¶ Si quid. Hoc est quod statim sequitur, no. Vinc. de ordi.cog. c.ij. vt ibi scripsi super glos. hoc patet.

d ¶ Sit soluendo. Hāc & duas quæstiones sequentes ponit Vincē. in decre. præd.de ordin.cog.c. vlti. in fin.

e ¶ Tu excipere. hoc concedo:sed replicationē non, vt statim dicam,

f ¶ L.ij. Hoc dictum de replicatione quod ponit glossa vnica in fine in decre. vlo. de ordi. cog. non procedit, licet etiam placuerit Dama. & Hostien. Replicatio etiam excommunicationis nō impedit exceptionem, vt ibi scripsi.& vide de excep.à nobis. quod ibi scripsi sub iiij. & vj. mēbro. vbi patet quòd fortius habet replicatio afficere exceptionem, quam exceptio actionem. & patet Institu. de repli.in prin.

g ¶ Frequens.lib.vj.

h ¶ Pastoralis. Facit clemen.de causa pos.causa.

i ¶ Suspenso. De illo, qui obtinuit in possessorio,& postea succubuit in petitorio, an teneatur ad expensas: scripsi in decre. pastoralis. super glossa penultima.

a ¶ Secundùm papam. Vt ibi dixi, in vlti. glo. decre. cùm dilectus.
ADDE quod dicta huius ver. sequit Abb. in c. cū dilectus. extra, de cā pos. & ꝓprie. qui pro hoc allegat gl. ij. q. vj. diffinitiuā. & Bar. in d. l. prolatam.

b ¶ In petitorio. A qua non est appellatum, & sic trāsiuit in rem iudicatam. & sic differt à sequenti.

ADDE an & quando ad petitoriū suspēsum posit redire etiam coram iudice io causa appellationis: vide Rotam in nouis. deci. in dec. i. c. x. x. xj.

e ¶ Et melius, scdm Odof. vt ipse idē author dicit j. de sen. execu. §. j. versi. sed pone. qui superfluè ibi ponitur: saluo quòd hoc ibi exprimit: & casum legis & decre. quæ sunt allegatæ j. in fi. qu. hic exprimi poterant.

c ¶ Habet. Contrarium de possessorio no. in decre. in literis. de restit. spolia. & regula, dolo facit. de regu. iur. li. vj. Dic vt ibi dixi super vnica glo. Et aduerte, quia solutioni quæstionis videtur cōtraria opinio Dyni dicentis quod licet res iudicata in petitorio paret præiudicium possessorio adipiscendæ vel retinēdæ, possessorio recuperandæ non: vt dixi post eum, de causa pos. & proprie. pastoralis. super glos. ergo sic. & super regula, qui ad agendum. de regulis iur. lib. vj. Cessat autem contrarietas, si de primis possessoriis intelligas quæstio, vt si agens possessorio retinendæ, reconuenitur petitorio, vel econuerso tñ, vt patet ex sequenti quæstione, quæ huic ē vnica, actor egit petitorio & possessorio: & si intelligas de possessorio adipiscōdæ, cessat et cōtrarium: vt s. Si de possessorio recuperandæ, imputet sibi, qui in his terminis quæstionis egit vtroq; iudicio, cùm potuisset solo possessorio vti. Nocebit ergo sibi sententia lata super proprietate quo ad possessorium omne sibi competens, ante sententiam secus si post, vt scripsi in decr. cùm dilectus, de cā pos. in vlti. gl. & vide distinctionem, quā posuit eo. tit. pastoralis.

ADDE qđ dicam in hac addi. tenent Bar. & Alex. iud. §. nihil cōmune. in l. naturaliter. ff. de acquirē. pos. do. Anto. & Panor. in c. pastoralis. §. alleg.

d ¶ Pronunciatum. Hoc facit contra: quia secundùm hoc non debet haberi ratio sententiæ latæ in petitorio, in qua est appellatum. quod si cōceditur, nil impedit executionem super possessorio.

possidendi. 23 ¶ † Quid si primo super ꝓprietate sententia lata fuerit? Dicunt quidam non valere, argu. C. de senten. prolata. alij contra, quia iste non est ordo iudiciorum, sed actionum. Postea tamen nō est super possessorio ferenda: quia non prodesset. secundum papam.[a] Sed si primò lata est in possessorio, bene potest postea ferri in petitorio: vt extra, de testi. significauerūt. 24 ¶ † Quid si pro vno lata est in petitorio,[b] & pro alio in possessorio: nunquid is, pro quo lata est in possessorio, potest petere eam executioni mandari? Respon. non: dolo enim petit, quod restituturus est: vt de doli exceptio. dolo. ff. de iudi. si de vi. quæ regula tam in petitorio, quam in possessorio locum habet.[c] 25 ¶ † Quid si is, contra quem in petitorio lata est sententia, appellauit: nunquid appellatione pendente poterit petere quòd sententia super possessione pro se lata, & à qua non extitit appellatum, executioni mandetur? Respondeo, nō, per præ. decre. cùm dilectus. quia appellatio extinguit, i. suspendit pronunciatum:[d] vt ff. ad Turpil. l. j. in fi. qua pendente nihil est innouandum. infra, de app. §. nouissimè. Alij contra. sententia enim super possessione lata, debet aliquid operari: vt ff. de leg. j. si quando. 26 ¶ † Et quod dicitur, nil innouandū esse, appellatione pendente: verum est in eadem causa: sed causa possessionis nil habet commune cum proprietate: vt ff. de acquiren. pos. naturaliter. §. nihil. vel inspiciendum est, an causa possessionis sit cum proprietate annexa, vt separari non possit: & tunc non fiet executio. alias sic. Vel dic, & melius,[e] quòd refert an reus, contra quem actum est petitorio & possessorio, absolutus sit in petitorio: ideo quia probauit se dominum esse, vt tunc actor petens executionem in possessorio, in quo obtinuit, non audiat, vt supra: an verò ideo quia actor nō ꝓbauit, iuxta regulam, actore nō probante, &c. vt tunc audiatur, vt supra. Non enim sequitur, absolutus est, quia actor non probauit. ergo res sua est: quia bene potest esse contrarium. argu. extra, de rescrip. olim. in fi. Hæc distinctio ꝓbatur ff. de iureiurā. sed & si. responso. j. extra, de causa pos. & proprie. cum ecclesia. in fine. 27 ¶ † Quid si actum est mere possessorium: & ab altera partium plene probatum est de dominio: nunquid iudex poterit super dominio ꝓnunciare? Dicunt quidā quod sic: vt extra, de causa pos. & ꝓprie. pastoralis. Alij cōtra. C. qui leg. ha. stan. in iudi. momētaneæ. ff. de peti. hæredi. si quis libertatem. §. finali.[f] 28 ¶ † Potest etiam agi petitorio & possessorio separatim: nam altero intentato, puta petitorio potest ad aliud, scilicet ad possessorium recursus haberi: vt extra, de causa pos. & proprie. pastoralis. & c. cùm dilectus. & de testibus significauerunt. argumen. cōtra. C. quomodo & quando iud. aut. qui semel. vbi dicitur quod ꝓponēs actionem, in ea persistere debet vsq; ad finē: alias cōtra eum proceditur, ꝓut ibi dicitur. Dic quòd suspenso petitorio, bene potest recursus haberi ad interdictum possessorium, scilicet vnde vi, quod vi aut clam: vt in præ. concod. & hoc in odium inferentis vim.[g] Et sic hoc est speciale in spoliatione, priuilegio spoliati. argu. extra, de ordi. cog. c. fi. cum suis concor. Sed præ. auten. loquitur regulariter. Item ibi contumax erat is, qui iudicium intentauerat: in præ. verò concor. non.[h] Suspenso ergo petitorio, potest recursus haberi ad interdictum recuperandæ vel adipiscendæ possessionis: non autem retinendæ: vt quidam dicunt. vt in capit. pastoralis. Sed tu dicidem de interdicto retinendæ, secundum papam, vt etiam infrà ꝓbabitur.

29 ¶ † Sed nunquid potest simul agi interdicto retinēdæ possessionis, s. vtrobi, & vti posidetis & petitorio? Dicunt quidam quod non, per præ. l. C. de interdictis.[i] Esset enim agens sibi contrarius: vt no. in præ. c. pastoralis. Nam posidenti non datur rei vendic. vt Insti. de act. §. j. extra, de iudi. examinata. Contrarium credo extra, de capel. mo. c. secundo. Nec obstat quòd posidenti nō est prodita rei ven. nec etiā 30 agens est sibi contrarius. † Nam ratione solius detētionis rei, datur vēdicatio ei, qui posidet, cum alius detinet: & sic posidenti, & non detinenti, datur rei vendicatio. ff. de rei ven. officium. vbi dicitur quòd ad rem commodatam vel depositam, possum agere rei vendica. contra eum, qui detinet: cum tamē eius possessionem & ꝓprietatem retineam. ff. commo. rei commodatæ. ff. deposi. licet. Et si potest intelligi præ. decre. de capel. mona. argu. ad hoc ff. de acquiren. pos. naturaliter. §. nihil.[k] Item alia ratione, non est sibi contrarius: quia sicut datur interdictum in possessorē, scilicet decretū: ita datur vtile, in his, quæ quasi posidentur: vt ff. de seruitu. quoties. maximè autem potest simul agi vtraq;, si mora erat periculum allatura. ff. de ope. no. nū. de pupillo. circa. prin. Interdicto autem recuperandæ possessionis, & petitorio simul, indebitatè agi potest: vt in præd. c. pastoralis. & eod. titu. per totum. & de sequest. pos. c. j. 31 ¶ † Sed nunquid intentanti interdictum vti posidetis potest exceptio spoliationis opponi? Dixit Vincen.[l] quòd si agitur vt non turbent possessionem, ne offendāt inquilinos, & putatores vinearū: non debet opponi exceptio, nec obstare: quia iudicis est impedire lites futuras. extra, de do. & contu. in fine. nec debet aliquis sine iudice turbare alienā possessionem. Si verò agitur ad pœnam ꝓpter vim inquietatiuam, vt ff. vti posi. l. j. & l. penulti. §. fi.[m] tunc exceptio spoliationis prodest, & admittetur. 32 ¶ † Et nota quòd cùm agitur interdicto vti posidetis, si partes probant æqualiter se rem, de qua agitur, posidere, iudex pronunciabit, Vti posidetis, ita posideatis. Sed contra: quia si vterq; probet se æqualiter posidere, cùm non sit maior ratio quare vnus posideat quàm alter: non constat ei qui posideat. vnde debet supersedere, cùm super re incerta non sit sententia ferenda: vt infra, de sententia. §. qualiter autem. prope principium, & secundùm hoc neuter obtinebit: vt nota. extra, de ꝓbat. licet. ad fin. in gl. bene tamen locus, &c.[n] 33 ¶ † Quid si ego peto fundum à P. & possessionem eius, contendo sine causa, vel ex iniusta causa probo me possedisse per decē annos, sed nō ꝓbo titulum: P. ꝓbat se possedisse biennio, nec ꝓbat titulū? Respon. dicunt, quidā quod ego debeo obtinere: quia præsumitur quòd a me clam possederit, cùm non fui absens,[o] nec negligens, nec sine successore decessi. quibus modis pos. amittatur, & sine vitio apprehenditur. ff. de vsu. furtum. in fi. Institu. eod. §. quod autem. ff. de acquiren. pos. clam. quia nō præsumitur quòd aliquis iactet pecuniam suam. ff. de ꝓb. cum de indebito. Ros. dixit quod mihi iudicis officio subuenitur: vt C. libro x. de agri. & censi. si coloni. & arg. ff. de aqua plu. arcen. in summa. §. idem Varus. Alij contra, quòd P. vincet eo iure, quo possessor. ff. si vsusfru. peta. vti frui. quia qualiscūq; possessor, &c. ff. vti poss. l. secunda. & vbi iura partium obscura sunt, &c. extra, de probatio. ex literis. Instim. de interdic. §. commodum. & ad hoc C. de rei vendica. l. fin. & quod no. extra, de restu. spolia. sæpe. & hoc verius videtur. Debeo[p] enim probare quod ille clam

f ¶ §. fin. Vide ver. illud autem. §. eo. cum remissione, quam dedi in fin.

g ¶ Inferentis vim. Vt pater in cle. de causa pos. & an liceat casus cōuersus, vide quod ibi no. in glo. per hoc.

h ¶ Nihil. Vide de hoc quod plenè scripsi in c. pastoralis. super gl. penult. in secunda apostilla.

i ¶ De interdictis. supra versi. vt autem. Nec mireris de distantia: quia ver. sed licet. ibi proximus vsq; ad ver. pōt etiā. fuit additio.

k ¶ Nihil. Et facit qđ ibi no. & plenius scripsi in præ. c. pastoralis. sup glo. ad intelligentiam. & sup vers. vti posidetis.

l ¶ Dixit Vinc. in decre. ij. de ordi. co. vt ibi scripsi sup gl. hoc patet. sed Innocē. in decre. fi. eo. tit. simpliciter tenet agētis vti posidetis obstare exceptionem spoliationis vt ibi scripsi in gl. magna, post prin. Vtrunq; dictum puto verū: illud simpliciter, illud verò sic limitatū ꝓpter moræ periculum. §. versic. proxi. vide tamē quod plenè scripsi post eum. & Hostien. de præscrip. veniens. in glo. iste eps.

m ¶ §. fin. Et vt ibi no. in vlt. glo. venit in hac pœna interesse possessionis turbatę, qđ quandoq; posset excedere æstimationem possessionis. Et simile dixi de interdicto, vnde vi. §. de recōuē. §. ij. versic. quid si conuentio.

n ¶ Locus, &c. Ibi patet quod id, quod hic in prin. dicitur, ꝓcederet quādo duo æqualiter ꝓbarent se possedisse, tamen diuerso modo.

o ¶ Absens. Hoc resumam. in fi. §.

p ¶ Videtur. Secūdum Alb. Gal. cuius vsq; hic, excepto dicto Ros. fuit iste versi. titu. de testibus. in vlti. col.

vel precariò

a ¶ Minorem. Vide ad materiam s. de actio. seu peti. §. sequitur. ver. quid si ago. & quod scripsi de resti. spo. cùm ad sedem. super in glo.

b ¶ Ros. Qui hoc posuit de interdicto vtrobi. in j. col. Pe. & Abb. hanc reci tabant in decre. licet. de pba. & vt ibi scripsi super glo. bene tamen.

c ¶ Sedem. Et ibi hanc cautelam no. Pe. de Samp.

vel precariò possideat: aliàs mihi nõ creditur. ff. de administratione tuto. hic autem. ff. de dolo. l. dolũ. ff. de regu. iur. semper in dubijs. Sed Iaco. Bal. tenet prius dictum, dicens quòd si constat me olim posse disse: licet P. nunc inueniatur possidere: tamen ego fortior sum in possessione: quia cùm semel possede sim, præsumor possedisse, nisi probet me amisisse posses. C. de pba. siue. ff. de acqui. pos. si id quod. §. quid autẽ. & l. possidere. §. quod si quis. quare præsumitur P. clam possidere, vt dixi: nec prædicta præsumptio locũ habet in possessio. sed in dñio: vt C. de in integrum resti. si cùm minorẽ.[a] ¶ †No. tamen 34 diligenter cautelam tu aduocate, per quam poteris facere tuum clientulũ obtinere. Si enim vides vtranq; partem æqualiter probare: dic ei, si potẽs est, quòd possessionem, de qua controuersia est, manu armata ingrediatur, & q denunciet aduersario vt veniat ad possessionem si audet: qui si non veniat, quia suspicatur se posse repelli, statim perdit possessionẽ, quam se dicebas habere. ff. de acquir. pos. si id quod vnde tunc clientulus tuus erit potior, & si ea re eiectus ad iudicem dicens: dñe talis me violenter de possessione deiecit, & eam ppria authoritate ĩgressus est, vnde enim peto puniri & priuari iure quod se in re dicebat habere: cum authoritate ppria ingredi non debuerit, per l. si quis in tantam. C. vnde vi. & xvj. q. vj. placuit. clientulus respondebit: domine, imò pro me, sñia est ferenda: q̃ue enim pbaueram me possidere, sicut & ille vnde meã pos. & nõ alienam sum ingressus, & sic meã pos. retinui, & aduersarius, si qđ habebat perdidit, per præ. l. si id qđ. Sic fecit fieri Rogerius Mutiñ. prout recitãt Vber. de bo. & Ros.[b] ¶ †Item nota & aliam cautelam, si 35 vis q amicus tuus apprehendat possessionem alicuius rei absq; vitio, quam ad se asserit pertinere, eo ignorante, fac possessorẽ spoliari, & cõfestim deserere possessionẽ corã testibus: & sic ea vacua remanẽte, nuncia amico tuo vt vacuam apprehẽdat possessionem: nec per hoc videbit ratam habere spoliationem. nec dicit rẽ à deiectore recipere, sc̃dm ea, quæ habent & no. extra, de resti. spo. cùm ad sedem.[c] & de ordi. cog. cũ dilectus. imò vsucapere posset, put ibi no. in gl. sic patet. ver. sed hoc nõ est.[d] vnde habebit cõmodũ retentionis: vt xvj. q. iij. §. põt. ver. q si mala fide. extra, de ordi. cogni. cum dilectus. ppe prin. C. de præscri. xxx. vel xl. an. si quis emptionis. nec competit contra eum interdictum vnde vi. & in hoc fuerunt decepti hospitalarij, in præd. c. cũ ad sedẽ. credẽtes interdictum vnde vi hoc casu locũ 36 habere. ¶ †Sed pone, vacante ecclesia P. occupauit quandam pos. ad eam pertinentẽ: electo autem ibi prælato, repetit prælatus dictam pos. à P. petẽs eũ tanq; inuasorẽ puniri. sed P. dicit q intrauit vacuã & vacantem pos. vt ff. de vsu. nunq;. §. vacuum tempus. & C. vnde vi. quærebatur.[e] Sed dic q nõ dicitur vacua talis pos. quia ecclesia & locus, dicitur possidere, & ius habere: vt C. de episc. & cleri. l. raptores. §. sin autem ibi: & plenam pos. earũdem rerum, &c. & de sacrosan. eccle. iubemus. §. si qñ. quia ecclesia 37 nunq; morit: vt xij. q. ij. liberti. ¶ †Quid si ciuitas p ministros suos possidet: vt ff. de acqui. pos. l. j. in fi. sic & ecclesia possidet p canõicos: quia vacãte ecclesia, apud eos remanet iurisdictio: vt extra, de maio. & obe. cũ olim. & c. his q̃. vñ nõ est necesse q factus epũs intret quãlibet possessionẽ: sed sufficit q intret 38 pos. epãtus. argu. ff. de acquirẽ. pos. possideri. ¶ †In summa no. secũdũ Iac. Bal.[f] q vbi duo cõtendunt de posses. & quilibet dicit se in solidũ possidere, & vnus turbat aliũ in possessiõe, nec vult vnus de alio cõqueri, nec vult vnus alteri libellũ dare quasi sustineat ptes rei, & cõmodo possessionis fungat: iudex põt ex officio suo eos citare, & cogere suã petitionem offerre: vel põt illud iudiciũ possessoriũ sine libello determinare, recipiendo pbationes vtriusq; ptis: vt sciat qs illorũ subire debeat onera petitoris, & quis vtat cõmodo possessionis: vt arg. ff. de lib. cã liberis etiã. §. si qs ex seruitute. & qa hoc vult iudex, s. vt sine libello quæstio finiat, cui' iussus facit vt cõtractus teneat, q alias nõ teneret: vt ff. qđ cum fal. tu. aut. l. j. & C. de lit. cõtest. aut. q libellũ. quæ est iij. q. iij. §. spatiũ. Ex officio eñ suo debet ptes cohibere ne veniant ad arma & rixas. ff. de vsufru. si cui' §. deniq; & vim fieri vetabit ei, quẽ in possessione inuenerit potiorẽ: de hoc ĩfrà, de libel. cõcep. §. nũc dicendũ. versi. xxij.[g] ¶ †Postremò no. cõsiliũ sapien-39 tum, circa interdictũ vnde vi. & cõsti. si qs in tantã. si enim nõ possum pbare qñ̃o possedi, cõsulũt vt possum pbare qñ̃ sum deiectus, qđ intrem in fundum testibus & tabellione præsentib', & si is, q possidet, pmittit possessionẽ habeo. Si verò me intrare volentẽ nõ admittit, sed me incõtinẽti possessiõe expoliat: de quo fieri faciã publicũ instrũm: possessionẽ amitto incõtinenti: vt ff. de acqui. pos. clam. §. fi. & l. qđ si nolit. & l. si id qd. & sic habeo ĩterdictũ. nam si pbo q olim hoc anno possederim, illã possessione, aĩo retinui, qđ semp de quolibet præsumit s. q aĩo retineat, nisi fortè videres illum possidere: vt ex tua patientia pararetur tibi præiudiciũ: vt C. de acq. pos. minus. & nisi longũ tẽpus trãsierit, quo fuit ille in possessione. nã ex longo tpe sequit obliuio. ff. de vsufru. furtum. secũdùm Ros.[h] ¶ Quæ aũt hic desunt, dic vt suprà de act. seu petitione. §. sequitur. ver. rursus.

SVMMARIVM.

1. Iniustè suspensus aut excõmunicatus, ante oĩa est restituendus.
2. Vxoris restitutio, quibus casibus sit viro denegãda.
3. Excommunicatus petens restitutionem vxoris, an sit audiendus.
4. Spoliatio multis modis, seu de diuersis rebus committi potest.
5. Spoliat' officio, quo casu agere possit, & quo non.
6. Spoliatus communione fraterna, an ante restitutionem sit audiendus.

Casus restitutionẽ impediẽtes sunt ĩpures.

QVoniam In superiorib' spoliatum ante omnia restituendũ diximus: no. q sunt qdã casus qui restitutionẽ ĩpediũt, seu in q bus

d ¶ Et hoc. Intelligi, vt ibi scripsi post Hostiẽ. quãdo expellens possessionem nõ apprehendit, ita q res non fuit violenta. ibi vide.

e ¶ Quærebatur. Ad hanc quæstionem vide qđ scripsi de cã posses. a cùm super. in gl. magna, versi. per prius dicta. & de præben. in præsentia. in gl. nota q licet. versi. hoc in temporalibus. ADDE Abb. in c. cũ dilectus. de causa posses. vbi hoc dictum Specu. refert & sequitur.

f ¶ Bal. & Innocẽ. & Hostien. vbi scripsi in decre. in præsentia. de proba. in gl. no. quod licet. vltra prin.

g ¶ Xxij. Et ad huius intellectum, videoĩno qđ ibi dicam.

h ¶ Secundũ Ros. Vbi de interdicto vnde vi vltra medium. versi. itẽ vt habeat locum. ¶ Ad intellectum autem eius, quod hic de obliuione, & s. versicu. quid si peto. de absentia dicitur, proponitur quæstio de illo possessore fundi, qui longo tempore abfuit, & nil tempore absentiæ fecit circa fundum, per quod videatur vel dici possit habuisse animum possidendi vel dimittendi: an fundo per alium occupato, rediens, & dicens se non deposuisse animum possidendi, habeatur pro ciuiliter possidente? Et forma quæstionis tollit distinctionem, qua dicitur aut constat quòd retinuit animum possidendi: aut constat quod deposuit, lex furtum hic allegata & ea. l. §. quod autem. in præ. versicu. quid si peto. inducuntur contra absentem. inducitur etiã l. C. de omni agro deser. qui agro. libro vndecimo. Sed solue hoc vt ibi nota. & in lege licet. C. de acquirenda possessione. in fine vlti. gl. p eo inducitur: quia solo cursu temporis, non perditur possessio. ff. quibus mod. vsufru. amit. l. si mulier. facit de acquirẽda possessione. clam possidere. §. qui ad nundinas. & l. peregre. datur solutio q solo cursu temporis, non perditur possessio: sed cursus longi temporis modus est obliuionis inducendæ: & obliuio est modus inducendi dispositionem animi & dispositio. vel dispositio animi, modus est perdendæ possessionis, & sic loquitur l. furtum. §. quod autem. vt in illis no. ¶ Sed cum l. illa, furtum. expresse loquatur de absentia longi temporis, quæritur quantum tempus ad hoc requiratur. glo. vtrobiq; tenet hoc per iudicem arbitrandum, quanto tempore obliuio inducatur. Inducit ff. de iure deliberan. l. j. §. fina. & l. sequen. Inducit si. ff. de damno infecto. l. si finita. §. noo autem. & quod ibi nota. de longo silentio, ponderat etiam quod §. qđ autem. de absentia simpliciter loquitur, non de absentia longi temporis. Pro dicto glo. facit, quia ex qualitate rei possessæ & personæ possidẽtis, & causa absentiæ, & quãtitate distantiæ & quantitate loci, quæ mansit iustè plus vel minus videtur arbitrandum. Aliqui intelligunt de decennio. Facit C. de præscri. longi tempo. super longi. Sed hoc apertè ĩprobat ipse Accur. in præ. l. furtum. & fortius C. de acquirẽda possessione. licet in vltima gl. vbi videtur velle quòd nec decẽ anni requiruntur, nec illi sufficiant ad obliuionem inducendam: sed sit in arbitratu Dy. in regula, sine possessione. libro vj. tenet de decennio, dicens vt ibi scripsi q si ciuiliter possidens neglexerit naturalem per decem annos vel vltra: qđ illa negligentia circa possessionem naturalem, priuat eum possessione ciuili sicut aliàs negligẽtia cõmissa ĩ adipiscẽda vel recuperãda pos. naturali inducit perditionem ciuilis. ff. de acquirenda possessione si de eo. §. si fortè. & per id tenet quòd post illud tempus, & non prius, incipere poterit præscriptio contra absentem tunc nõ ciuiliter possidentem. ibi vide. Quo ad quæstionem submissam, placet dictum Dyn. vbi circunstantiæ non suadeant contrarium. satis mouet: quia intra decennium intimare vel aperire debuisset animum possidendi, per aliqua gesta vel scripta: possunt tamen esse tales circunstantiæ ad minus tempus vel maius. quòd starem cum Accur. Facit extra, de transactio. c. fina. cum concor. Ex prædictis patet quòd eo casu quo tenuit ciuilem vesiens, & occupantem expellens, non dicitur vim fecisse, sed suam possessionẽ defendisse. Facit C. vnde vi. l. j. & quod ibi no. & ff. de vi & vi arma. qui possessionem.

ADDE quod dictum Dy. communiter tenetur in l. si id quod. ff. de acq. pos. & illud tenet Pau. de Cast. consi. ccxcvj.

restitutio denegatur.[a] Primus, cùm spoliatio fit à iudice, in figura iudicij. ij.q.j. notû. Secus si non in figura iudicij, vel si ab alio quocunque fit, præterquam à iudice. nam tunc fiet restitutio: vt extra, de restitu. spolia.licet in literis.[b] &[c] c.seq.j.versicu.& vt hoc. ¶ Secundus, intrusio in Romanam sedem. iij.quæ. prima.§ patet.& xxiij.dist.in nomine. versicu. nec aliqua super hoc audiam: &c.& est speciale in Ro. ecclesia, vt in præ.§. patet. ¶ Tertius, dilapidationis suspicio.iij.quæstio.ij.quia ea.sed hodie non spoliatur quis, nisi dilapidatione probata: vt extra, de simo. licet Heli.§. quia vero.[d] ¶ Quartus, criminis enormitas. ij.q .v.super causa.[e] ¶ Quintus infamia publica.ij.quæstione v.presbyter si.¶ Sextus. criminis euidentia.ij.q. j. manifesta. & c.de manifesta. & c.scelus.extra, de accu.euidentia.¶ Sed quæritur an in notorijs admittatur exceptio spoliationis. dicit Vincê.[f] quòd non: quia est dilatoria: & in notorijs amplius est, quàm sit litis contestatio. ¶ Septimus, simonia.[g] extra, de diuor.significasti.& de simo, accusatum.& c.tanta.¶ Octauus, contumacia.iij.quæ. ix.decernimus.¶ Nonus, scandalum. iij. quæstione sexta.hoc quippe. & secunda quæstione prima.in primis.¶ Decimus, absentia[h] iusta de causa, nô maliciosa:extra de officio delega.consultationibus.

¶ Vndecimus, continuata deiectio: vt tertia quæstione prima.§.fina.& extra de restitu.spoli. olim j. ¶ Duodecimus, in modum exceptionis probata spoliatio.extra, de ordi. cogni.cum dilectus. & suprà.§.proximo.¶ Tertiusdecimus, secundum quosdam, si spoliator incontinenti vult probare exceptionem vt extra, de restit.spo.literas.§.nos aût.versi.propterea. & ff. ad exhibend. l.iij. §.ibidem. Sed hoc non est verum, prout not.in præ.§.nos autê.in glo.hic patet quòd licet, &c. & de hoc ij.q.v.super causa.¶ Quartusdecimus, rei iudicatæ exceptio, à qua non est appellatum.ij.q.vj.§.diffinitiua.¶ Quintusdecimus, pacti vel iurisiurandi exceptio, secundum quosdam, extra de restitutio. spolia . accepta. ¶ Sextusdecimus, si quis sub condi, possidet.e.ti.olim.j. ¶ Decimusseptimus, si ex gratia vel precario possidet. x.q.iij.quia cognouimus.extra, de excess. prælati.cùm ad quorundam. ¶ Decimusoctauus, si possidet vt colonus.ff. de vi & vi arma. cùm fundum. ¶ Decimusnonus, cùm a malafidei possessore res peruenit ad verum dominum[i]: vt extra de ordi. cogni. c.ij.versic.verum.& C.de præscrip.xxx.vel xl.anno. si quis emptionis.§.si autem.[k] ¶ Vicesimus, cùm prædo spoliatus, & verus dominus rei, concurrunt eodem tempore in repetitione rei. ff. depositi. bona fides.de resti.spo.in literis.¶ † Vicesimusprimus, excommunicatio.extra, de iudi.intelleximus. & de exceptio.cùm inter.& xj.quæstionem.rursus.in fi.& infra, ver.proxi.ibi:& octauus: & no.xxiij.distin. c. j.versus finem.versicu.quid si quis contra.[l] Vbi autem quis est iniustè suspensus vel excommunicatus ante omnia restituendus est, si id petat: vt nota.ij.q.ij.nullus potest. ¶ Vicesimussecundus in omnibus illis casibus in quibus audientia denegatur. quod dic vt nota.in præ.versi.si quis contra. ¶ Vicesimustertius, hæresis.extra, de hære. excommunicamus.§. credentes.¶ Vicesimusquartus, si spoliatus renunciauit quæstioni spoliationis:extra, de restitutione spoliato.c. j. ¶ Vicesimusquintus, si spoliator non est soluendo. eodem titu. olim. ij. ¶ Vicesimussextus, cùm spoliatus nô habuit veram possessionem sed solùm detentationem.eodem titu.olim. iij.

2 ¶ † Sed & in causis matrimonialibus, in certis casib[us] viro restitutio denegatur vxoris: vt nota. extra, vt lite non contesta.capitulo j.[m] quibus versibus continentur: Si non continuit. vt extra, de diuor.significasti.Si mox probat impedimentum. extra, de restitu. spo. literas. §. nos autem. sitque vir adulterus.vt ibi, & eo.ti.ex transmissa.& de spon.cû locû.Moysi sit lege relicta.vt extra, de diuor. gaudemus.§. qui autem.Si virgo fuerit, & corrumpi timeatur: vt extra, de proba.câm matrimonij. Si nô possedit iustè, extra, de restitu.spolia.ex parte. Vel si violenter: vt in præ.c.cûm locum. Casibus his septê domini non

3 restituuntur. ¶ † Est & octauus, si vir sit excommunicatus, vel econtra.extra, de adulte.c.pe.& in præ. capi.intelleximus. & de officio deleg. prudentiã.§. sexta.argumentum côtra: quia quæstio spoliationis priuilegiata est.iij.q.j.redintegranda.extra, de ordi. cogni.super eo. Sed dic quòd non auditur excommunicatus, petens restitutionem vxoris: sed iudex ex officio suo debet eam sibi restituere.argumen.extra, de iureiurã.c.j.& c.debitores.secundum G. Na. & Ioan. vt nota vndecima q.iij. quoniam multos.

4 ¶ † Et, vt hic articul[us] clari[us] liqueat, no[ta] quod spoliatur quis quandoque rebus vel bñficio, aut ab aduersario, aut ab alio quam ab aduersario: quandoque officio, quandoque communione fraterna. ¶ Si reb[us], vel beneficio, aut ab aduersario, aut ab alio quam ab aduer.aut à iudice. Si ab aduersatio: tûc ante litis ingressum restituit, siue in ciuili, siue in criminali: vt extra, de restitu. spolia. frequens. lib. vj. nisi in præmissis casibus, in quibus restitutio denegatur. Si verò ab alio quàm ab aduersario, in ciuilibus non auditur: in criminalibus autem habet exceptionem, dummodo spoliatus sit tota substantia sua vel maiore parte ipsius: vt in prædi. c.frequens. Cæterùm, si sit spoliatus à iudice, aut à non suo, quo casu non tenet quod fit : vt extra, de iudi.at si clerici.xj.q.j. ut clericorum.ij.q.j. multi.in princ. & ideo facienda est restitutio ante omnia.extra, de ordi.cogni.c.secundo.& fi. Aut à suo iudice: & tunc aut fuit spoliatus absens aut præsens. Si absens, aut fuit absens ex iusta causa, quo casu restituetur, vij.quæstio.j.præsentium. aut ex contumacia: & tunc aut in causa ciuili quo casu intra annum offerens cautionem de stando iuri, restituitur : vt extra, de offi.ordi.pastoralis.in fin. cum suis concor. Aut in criminali: & tunc intra annum suam purgauerit innocentiam à crimine audietur, de iure petitorio non possessorio: vt xj. q.iij.rursus. in fine. & suprà de contumacia.§. sequitur. Si verò præsens spoliatus fuit à suo iudice: aut post appellationem: & tûc non tenet quod agitur: vt ij.q. vj.appellatione interposita. Aut ante appellationem: & tunc aut seruato ordine iudiciario aut prætermisso. Si seruato, tunc nunquam restituitur nisi appellauerit , vel per querelam falsi, scilicet si sententia sit lata per falsos testes, vel per falsa instrumenta: & tunc restituitur postquam constiterit de iniusta spoliatione: vt extra, de testibus.ex parte A. Si prætermisso tunc statim restituitur: si de hoc constiterit.extra, de restit.spolia. conquerente.& j.q.j.notum.extra de rescript. dilectus.supra.in prin.§.nisi impediat intrusio vel dilapidatio: vel criminis enormitas vel contumacia, vel scandalum.supra, versicu.ij. vsque ad versiculum no-

5 num. ¶ † Porrò si fuerit officio spoliatus, aut à iudice non suo: quo casu nil agitur. aut a suo , sed post appellationem: & tunc idem vt pridem: quia nil agitur: vt extra, de offic.delega. super quæstionum, in fi.& ij.q.sexta.appellatione. extra, de appel.ad præsentiam. vel a suo, sed ante appellationem : & tunc dic per omnia vt suprà, versic.si verò præsens. vsque

6 ad versiculum, porro. ¶ † Verùm si sit spoliatus cômunione fraterna, aut à non suo iudice : & tunc nihil agitur: vt ij.q.j.in primis.extra, de sent. excôica. per tuas. Aut a suo, & ante appellationem: & tunc semper tenet quocunque modo spolietur, donec fuerit restitutus.xj.q.iij.c.j.& c.si episcopus forte.extra de senten.excômuni.sacro.& c.per tuas.& hæc spoliatio, s.excôicatio opponit contra spoliatum, s. côtra excôicatû, vt nô audiat donec fuerit restitutus. s.ver.xxj.sed superiores tantû a spoliato côtra spo

n liatorê.extra, de or.cog.c.ij. secûdû Pet.de Samp.[n]

Incipit

a ¶ Denegatur.ex his aliqui no.iij.q.j.in summa.

b ¶ In literis.Sup.& duobus casibus.Hoc dico vt includatur decre. consequenter.quæ facit ad propositum.

c ¶ Et duobus.

d ¶ Quia verò.De offi.dele.venerabile.de causa.c.vltimo.

e ¶ Sup causa. vel dic vt ibi,

f ¶ Dicit Vinc.de appel.proposuit vbi dixi in vj.gl. ADDE Abb. inc. to. de ordi. cognì.

g ¶ Simonia.Si suppletionem decret. sequens facit ad propositû.

h ¶ Absentia. Supple aduersarij, côtra quem petit.

i ¶ Verum dominum. Sine ipsius dolo vel violentia, vt ibi scripsi.

k ¶ Si autem. alias si verò.

l ¶ Côtra.& extra de proc. ex insinuatione. in glo. pe. quæ communiter habetur pro vltima.

ADDE Abb. Sicu.in c.ij.in notabilibus, extra.de excep.item adde ad ver. seq.ibi vicesimus quoties. Itê tenet Ro. in ∂stiquit etiã in eo qui spoliat[us] fuit beneficio: vt si renunciauit restitutioni petendi, nô possit restitui. in decisio. lxviij. & in deci .ccccxviij.

m ¶ C.j.in iiij.glo. & ver.qui sequûtur posuerût Pe. & Abb.in decre. ex transmissa.de restit.spo.

n ¶ Pet.de Samp. in decre.conquerente . de restitu. spo.& qa de spoliatione facta per iudicê plura mêbra sunt s.proponitur tale thema. post decre.Ioan. execrabilis.impetrauit A. contra B.literam papalem, ad ordinarium, quod si constaret dictum B.côtra decre. prædictam tenuisse de canatum & præposituram, quorum vtrunque curam animarû haberet, præpositurem illam , conferret authoritate apostolica illi A. ordinarius executor illo B.non citato, cognito de facto propositurum contulit, & in possessionem induxit dictum A.expulso illo B.de possessione causa per appellationem ipsius B.contra executorem: & illum A. ad sedem apostolicam deuolutam ipse B.beneficio clemen. vnicæ.de causa possess.& proprie.& prosequendo possessorium petebat ante omnia restitui: habebat pro se regulam iuris de spoliato ante omnia restituêdo, de qua satis s. etiã non facta sit per iudicê. de restit.spo. côquerente. vij.q.j. præsentium C.vnde vi.l. meminerint. & si per vim vel alio modo.l.ij. ostêdebat aût spoliatus titulum de possessione: constabat per literam aduersarij de spoliatione probabat. concludebat se debere in possessorio obtinere : contra eum allegabatur executorê sine omni causæ cognitione, potuisse procedere, per no. per Inn.de cô. præb. proposuit. vbi sic ipsi super ver. inuestiunt. Sed hoie breuis est responsio: quia de mero executore loquitur , dato ad exequêdum gratiam iam factam : hic de facienda erat commissum cum causæ cognitione : & hæc duo sunt diuersa, vt j. declarabitur . quod verba prædictæ rescripti faciant cognitionem probat de rescrip. c.ij. & c.olim. & c.ex literis.& c. ab excôicato.& saltem de tribus quod possederit, & côtra côstitutionem: & quod vtraque curam habeat & talem qualem exprimit dicta constitutio in fine.

¶ Quomodo autem potest executori constare illo nô vocato , quod contra côstitutionê tenuerit. quod est secundû s.dnisum, cùm sibi vel successori papa Io. legem imponere non valens, potuisset etiã in curatis cû illo B. postea dispensasse.tacit quod statim subdà. Item cùm loquitur de

mero executore,& tali qui parte non vocata poſsit facere collationem: poſſeſſorem tamen poſſeſsione priuare non poteſt: niſi ipſo poſſeſſore vocato,cui forſa oius retẽtiõis cõpetit. Hoc habeꝰ de prębẽ.licet.ij.lib. vj. & not.illud forſan.qđ facit ad id qđ proximè dixi.Itẽ no.ꝙ decre.loquiꝰ in ordinario collatore,cuius iuriſdictio fauorabilior eſt quã delegata, ſufficiat decre. vltima.de re iud. Datur ergo regula, oĩcꝙ poſſeſſorẽ, ſaltem coloratũ, poſſe etiam per iudicem ſua poſſeſsione priuari: niſi cauſa de hoc cognita, & ſic eo citato, per iura not in gloſſ.pen. prædictę decre.licet. Eſt enim citatio principiũ oĩs iudicialis actꝰ, etiam extraordinarij: vt patet in decre. quoniam. de proba. Inſtitu.de pœ.teme.liti.§.finali.& vid quod dixi de citaoon. in princip. Nou obſtat quod dicitꝰ ꝙ ſententia iuris nõ debet eſſe minoris effectus, ꝙ ſñia hoĩs concedaꝰ efficacia: ſed narratur diuerſitas: quia ſententiã iuris ſequitur probatio,ꝗ præcedere habet ſententiã hoĩs. Si dico igitur te excõmunicatũ vel priuatum per ſententiam iuris,neceſſe habeo probare actum,per quẽ illã pœnam ius infligat. & ſic intelligantur no.iij.q. j. in ſumma. Itẽ dicũt ꝙ ſñia hoĩs lata ſup ꝓprietate abdicat poſſeſsionẽ, ſicut & renũciaoo.de reſti.ſpo.ſolicitè.& vide qđ dixi poſt Inn.de renũ. ſup hoc.ſuper glo.licet nõ ſit idẽ.ergo in ſñia iuris.ſ.execrabilis.ſed negãtur hęc duo vera.ſñia eñ iuris ciuilis eſt.poſſeſsio verò eſt facti, & certũ eſt executionẽ neceſſariã,ꝗ nec fieri debet ſi intra decẽniũ appelleꝰ: & ſi fieret,reuocaꝰ per modũ nullitatis.Suſficiat decre.nõ ſolũ.de app.li.vj.Itẽ nõ eſt vera æquiparatio ſñiæ,& renocatiõis:qa ſñia nõ ſupponit animũ dimittẽdi,quẽ ſupponit renũciatio.vij.q.4.ꝙ periculoſum.ff.de ædil.edic. quæriꝰ.§.pe.Itẽ inter actus,qui fiũt in inuitos,& reos,qui mittunꝰ cõſenſu,magna eſt differẽtia in operatiõe & efficacia.facit de reſcrip.cũ aliquibus.lib.vj.vbi de hoc in glo.no.verbũ.& patet ex duabꝰ legibꝰ coniunctis.ff.de pig.act.l.j.& l.nõ eſt mirũ.eo.tit.renũciãs videꝰ habere rem pro derelicto,cuius contrariũ oſtendit appellans. Ad primũ ff.de acqui.poſſ. ſi quis vi.§.differentia.facit de conceſ.præben.c.j.§. ex parte.lib.vj.

ADDE vt plenius dixit in proœmio hiſtoriarũ,turpe eſſe io furto deprehendi.ideo hãc additionẽ vide plenius per Oldra.cõſi.ccxxvij. incip. de toto themate.

Bal. De Petitorio & Poſſeſſorio. Rubrica.

Nuda poſſeſsio in petitorio prævalet nudo dñio:ſed poſſeſsio vestita dñio,prævalet nudæ poſſeſsioni.ff.de cõtrahẽ.emp.l.ſi emptio.§.rei.B. ¶ Vbi allegaꝰ ſpoliatio vel rixa,etiã tẽpore feriato agiꝰ. §.j.verſic.ſed pone.quod no.G. ¶ Vbi ciuiliter agitur,non opponiꝰ exceptio ſpoliationis niſi ſpoliantis:ſed in criminali cuilibet & in rẽ eſt. verſicu.& ibi euidenter. ¶ An detinens & non habens veram poſſeſsionẽ, deiectus poſsit petere reſtitutionẽ. verſi.ſed nunquid depoſitarius.& verſic.ſeq.G.De hoc dic vt no.ff.de condi.fur.l.& ideo.§. Neraous.in glo.ordi.Bal. ¶ Poſtꝗ̃ eſt concluſum in cauſa,iudicium ſuſpendi non põt, nec differri.verſi.& ſcias.G.facit in authen.vt cũ de appella.cog. in princip. ff.de mino.l.ij.§.j.C.de adult.l.quãuis indubitati. Bald. ¶ Sed ordo iudiciorum ſi peruertitur,non valet proceſſus:ſecus ſi ordo actionum.verſic. quid ſi primo.Gul.facit.ff.de euictio.l.ſi mancipium.§.ſi cõi.B.vide infra de impen.§.ſi. ¶ Exceptio declinatoria iudicij non habet locũ in notorijs. pnos enim eſt notorium,quã litis conteſtatio.§.qm.verſi.ſed quęriꝰ. G.facit qđ not.ff.de nego.geſt.l.at qui natura.§.cùm me abſente.

Incipit Secũda particula huius Secudæ partis.ſ.De litis conteſta.[a] Rubrica.

In prima Huius partis particula, quæ ꝓparatoria ſunt ad iudiciũ, & quę ſæpe ante principalis cauſę ingreſſum in cauſis vertunꝰ, explicauimus: nũc aũt nobis cura eſt ad iudicia ꝓperare,a litis cõteſtatiõe telã iudiciorũ incipiẽtes texere,ꝗ iudicij eſt exordiũ ſiue iniõũ: vt extra,de ver.ſig.ex parte.ij.xj.q.iij.quicũꝙ.ff.de iuriſdi.om.iudi.& quia.extra,de offi.delega.ſuper ꝗſtionum.§.nos aũt.de his,quę poſt eã ſequunꝰ, vſcꝙ ad diffinitiuã ſentẽtiã tractaturi. Videamus igiꝰ. Quid ſit litis cõteſtatio. Qualiter. Per quos. Vbi. Et quãdo fiat. Et quis ſit eius effectus.[b]

Quid ſit litis conteſtatio.

Litis Cõteſtatio,eſt principalis negotij apud cõpetentẽ iudicem[c] facta narratio, & ad eam ſecuta riſio.extra,de lit.conte.ca. vnico. de elec.dudũ.ij. de iur. calũ. cũ cauſam. de dolo & contu.prout.C.de iudic.rem non nouã. §.patroni.

Qualiter fiat litis conteſtatio.

SVMMARIVM.

1. Quot ſũt ĩ libello articuli,tot dicũꝰ eẽ petitiões.
2. Forma rñdẽdi libello in Ro.curia facto,lite cõteſta.
3. Negãs falſum in quodã libello incertũ,nõ dicitꝰ ſimpliciter negare ſed negare narrata prout narrantur.
4. Io libello,duo debent contineri.
   Reo dicente,nego narrata,vel nego peõta, an ſit lis conteſtata.
5. Litis conteſtatio ꝗ dicaꝰ,& quo caſu fiat? & nu. 14.
6. Libello rñdere ſub cõdiõone,quo pacto qs poſsit?
7. Litis conteſtatio,an per conditionalem reſponſionem fieri poſsit.
8. In litis conteſtatione qualiter ſit procedendum.
9. Lite conteſtata qua forma debeat reus rñdere.
10. Litis cõteſtatio qualiter debeat in actis redigi.
11. Reo nõ negãte,ſed cõfitente,an fiet litis cõteſtatio.
12. In cõteſtatiõe litis,animus & ſciẽtia deſyderatur.
    Litem non conteſtatur,qui excipit.
13. Nouꝰ aduocatꝰ,qua forma debeat añ oĩa ꝓteſtari.
    Animus in litis cõteſtatione requiritur.
14. Soluẽs indebitũ eo aĩo,vt poſtea repetat,an poſtea poſsit tanquã indebitum repetere.
    Proteſtaoo an impediat litis conteſtationem.
15. Quibus verbis debeat lis cõteſtari , in cã appellaꝰ.
16. Litis cõteſtaõo requirit animum & verba.
17. Hũanę aures talia iudicãt verba,qualia foris ſonãt.
18. Litis conteſtatio an per reſponſionem iuris ſecutã, ad petioonem facti fiat.
19. Litis conteſtatio an fiat per rñſionẽ factam ad cauſam petendi,& non ad petioonem.
20. Petente aliquo debitum alicui, qui nec negat , nec confitetur,an ſit litis conteſtatio.
21. Reo dicẽte,nolo cũ aduerſario litigare:aliter petiõõi oõ contradicẽs,ao cẽſeatur lis cõteſtata.
22. Litis conteſtatio an fieri poſsit, vbi verbum, credo poſitum eſt in proteſtatione.
23. Litis cõteſtatio an fiat ad interrogationem partis.
24. Litis conteſtatio an fiat per exceptionem peremptonam petitioni appoſitam.
    Actio cui nõ eſt cõtradictũ,non debet excludi.
25. Regula,ꝙ ſi perẽptoria ante litis cõteſt. opponaꝰ, erit intẽtionis excluſio,qũo ſit intelligenda.
26. Reus dicens,nolo litẽ conteſtari,quia oppono exceptionem pacti vel aliam,& volo eam ante litis cõteſtaõonẽ probare,an ſit audiendus.
27. Libello hãc clauſulã cũ cõditiõe cõtinẽtę, vbi peto mihi tradi à te vacuã poſſeſsionẽ talis domꝰ amoto penſionario,an pẽſionario rñdẽte fiat litis conteſta.
28. Litis cõteſtatiõe miſſa ſi iuretus de calũnia, an intelligatur fieri litis conteſtatio.
    Inſtrumẽtũ đ calũnia,ſemp eſt añ litis cõte.ꝓſtãdũ.
29. Vniuerſalis petioo eſt reſponſio.
30. Animi deſtinatio plurimum prodeſt & poteſt.
31. Litis conteſtatio qua ratione non fit per poſitiões & reſponſiooes.

¶ Spoliano contra ſpoliatũ com petit officium iudicis, vt non turbetur de facto in poſſeſsione. ar. l. fi.de offi. ꝓcura. cæ.ſed non habet interdictum vti poſsidetis, nec actione iniuriatũ: quia natura interdicti eſt, vt poſſeſsio quo ad aduerſariũ ſit iuſta. l. j. in fi. ff. vti poſsidę. de ri. actuſꝙ psiua.l.j.§.j. Vnde dixit ꝙ etiã interdictum datur,niſi vbi agitur ad pœnã propter vim inquietatiuã . verſic.ſed nũquid intentãri. G. Antiqua poſſeſsio , ſi probetur continuata,ꝓferꝰ poſſeſsioni recẽti aduerſam: quia facit eã præſumi clãdeſtinã.ff.pro ſuo.l.ſi ancilla.ſed ſi ꝓbatur de antiqua poſſeſsiõe p me, & de receno poſſeſsione per tercũ ego de præſenti poſſeſsione non probem,neceſſariò ſuccũbã. verſ. quid ſi peto. G. ☞ Hoc verũ,niſi inteotauit beneficiũ capitu.reintegrandæ.de quo per Inno.de reſti ſpoli.c.ſæpe. ſed forte hic loquitur in interdicto vti poſsidetis: vt in c.licet.de proba.& de hoc vide vti poſſeſ. ver.ſed pone quod tu. B. ¶ Vtraꝙ parte æqualiter probante, qui de poſſeſsione alium expellit,impunè facit,& ſuam conditionẽ facit meliorẽ.verſic.no.tñ diligenter. ¶ Expulſio poteſt probari per publicũ inſtrumentum.ver.poſtremo no.G.

a *Incipit Secũda Particula huius Secundæ partis, ſcilicet de litis conteſtatione. Rubrica.*

¶ Pileus poſuit hanc rubricam in principio etiam ſuæ ſecũdæ partis: ſed parum de ipſa tradit. ¶ Tan.eam poſuit in princi.ſuæ tertiæ partis,& materiam proſequitur. ¶ Rol.non poſuit hanc rubricam: nec materiam ordinate,licet ponat rubricam à quo,& cui oſſeratus libellus. & in rubricis xj. & ſequentibus quandoꝙ de conteſtatione loquitur. ¶ Vber.de Bob.cauſa vltiuo princip.ſine rubrica de hac tangit. ¶ Io.de Deo cauſ.li.iij.in fin. rubricam ponit licet modicum inſtruit: ſed in libro iudicum,prima, ſecũda & tertia parte, ſob qualibet harum poſuit hanc rubricam. ¶ Aegid.fecit tres rubricas.xxx.anno.ſub exceptionibus fiat cõteſtatio. xxxix. & ſequen.de cooteſtatione.in principali cauſa.lxxviij.qualiter fiat in cauſa appellationis. ¶ Alber.Gal.de hoc fecit rubricam. ¶ Gallicus & alter de quibus dixi ſuper proœmio diſtinguentes x.tempora cauſarum de hac tractant pro v.tempore.

b ¶ Effectus.membra fuerunt Tan.

c ¶ Iudicẽ. Dicit Tan.hincinde facta narratiõe:& ſic dixerat Azo,ſed Hoſti.has reprehendit ſecundũ quas ſequeretur ꝙ per poſitiones & reſponſiones fieret conteſtatio contra decre.j.eo.tit. Item quia diffinitio plus cõgruit mutuis petitionibus: & quomodo diffinit,vide in ſumma eo. titu. & ſcripſi eo.tit.c.j.poſt prin.

ADDE diffini.Hoſt.quã ſequiꝰ Ioã.And.in d.c.j.& cõiter cæteri doct.

Positiones succedere dicuntur loco probationum: nec sunt ante litis contestationem faciendæ.

NVnc Dicamus qualiter fiat. Certè per narrationē seu petitionē & responsionem subsecutam vt i præd. concor. & C. eod. l. vnica. extra de offi. dele. relatum. & si plura sint in libello capitula, ad singula respondendum est, ad hoc vt plena sit litis contestatio. 1 †Quia quot sunt in libello articuli, tot sunt petitiones. ff. de appel. cùm in vna. ff. de mino. eum. ff. de ope. no. nuncia. de pupillo. §. si plurium. ij. q. iij. §. notandum. versi. si plura. extra, de senten. excō. cùm pro causa. & idem est in positione plura continente. Plena est ergo lit. contesta. quæ fit in Romana curia, vbi sic libello respondetur.

2 ✠†FORMA. Litem contestando, nego narrata prout narrantur, & dico petita fieri non debere. Nam talis rñsio oīa capitula petitionis cōplectitur, dū oīs generaliter negat. ar. Insti. q. mo. tol. obliga. §. est autem ꝓdita. ff. de ver. obli. pluribus. in prin. & l. fina. in fi. xix. di. si Romanorū. qđ dñs roe' admittit, vbi plura sunt in libello distinctè posita.

3 †Si autem copulatiuè, oportet ad singula sigillatim responderi. alioquin pro vno falso ibi cōtento, posset totus libellus negari: prout dicemus infra de posi. §. vij. versicu. xj. qđ sæpe malitiosi faciunt fieri aduocati. Consulo tamen, quod si sint in libello plura, quorum alterum verum, alterum falsum sit, confiteatur verū, & falsum neget: licet possint vtrūq; secundùm ꝓmissam responsionem excusari: qa nō simpliciter negant sed negant narrata ꝓut narrantur. Disiunctio tñ quandoq; in libello admittitur. argu. extra, de resti. spo. cùm ad sedem. 4 ¶†Quid si reus dicat nego narrata, vel nego petita? Respon. non est litis contesta. nam in libello duo sunt, s. factum, seu narratio vel petitio: vt si dicā, cùm tenearis mihi in decem ex causa mutui. ecce factū seu narratio. peto te mihi condemnari. ecce petitio. Si ergo negetur alterum tantùm, non est lis contest. vnde debet subijci, & dico petita fieri nō debere. contingere etenim potest, q factum prout narratur, negari possit, & tamen secundùm illud condēnatio sequi posset. ar. contra qđ si dicat nego narrata lis sit contesta. quia dicit lex q per narrationē ꝓpositam et cōtradictionem obiectā, fit li. contest. vt C. de iudi. rem non nouam. §. patroni. & infra, ver. sed nunquid per respōsionem factam. 5 ¶†Et litis contestatio dicitur cùm iudex per narrationem causam audire cœperit: vt C. de litis conte. l. vnica. Item contra, qđ si dico, nego petita, & per hoc fiat lit. contesta. qa per petitionem & responsionem secutam, fit litis cōte. vt extra, de elec. dudum. ij. & de lit. cōte. c. vnico. Vnde dicūt quidam[a] quòd cùm petitio non sit sufficiens sine narratione, respondendo quis ad petitionem solam si lis contestatur. contra verò bene potest fieri facti narratio absque petitione. vnde per responsionem ad ipsam solam pecuniariam, non fit lit. contesta.[b] vt interius apparebit. 6 ¶†Et scias[c] quòd potest quis sub conditione respondere libello, dūmodo primò respondeat præcise sic, vel non: & postea protestet exceptionem. C. de excepti. siquidem. ff. de dolo. eleganter. de hac s. de except. §. viso. versicu. est igitur.

vel dicendo sic, nego narrata &c. & postea subiungat: & si probarentur, non valerent, vel mihi non obessent propter tales rationes. & illę proponant & scribantur in actis in modum exceptionum: vt extra, de testi. ex tenore. in princi. ibi: adijcietis, &c. 7 ¶†Sed nunquid per conditionalem respōsionem fit litis cōtesta? Dic vt i præ. §. viso. ver. sed nūquid litis contestatio pōt fieri sine scriptis. dixit Bart. q sic, arg. extra, de offi. deleg. relatū. ibi: si lis contesta. &c. & ff. de eden. l. j. argu. contra iij. q. iij. offeratur. extra, de libel. obla. c. j. Vnc dixit[d] q nemo tenetur sine libello litē contestari: vt infrà, ver. illud etiā. ad finem. Potest tamen, si velit, solennitatibus renunciare. extra, de offi. deleg. de causis.[e] ¶ Et not. quòd litis contestat eisdem modis infirmatur, quibus & processus iudicij, vel sententia. de quibus dicam j. de sententia. §. iuxta. & §. sequen. 8 ¶†Si igitur in litis contestatione procedatur partibus coram iudice constitutis, vt infrà. §. nunc tangamus. tunc surgat aduocatus actoris, & libellum actoris legat, cuius copiam reus habeat: quo lecto petat a iudice, vt reum respondere cogat. Reus autem cautus sit, vt inspiciat an copia libelli concordet cum originali: & facta collatione diligenti, si discordant corrigat: si verò concordant, inspiciat aduocatus rei diligenter an contineat aliqua ambigua vel obscura. iij. distinct. erit. & priusquam respondeat, ea faciat declarari. extra, de libel. oblatio. ca. fina. quibus omnibus expeditis prout dicitur suprà de libel. oblatio. actor dicat domine iudex postulo vt faciatis litem contestari super libello meo: & tunc iudex quærat ab actore, petis tu sicut lectū est, & credis iuste petere: si dicat q sic: tunc reo præcipiat vt respondeat, & litem contestetur: & interroget eum, an sint vera, vel credat quæ in libello continētur. reus verò respondeat vt suprà. Vel sic. †

9 ✠FORMA. Litem contestando non credo in libello proposita, vel nescio me teneri ad ea, quæ in libello petuntur & narrantur, & similia: extra, de resti. spol. cū ad sedē. & protestetur sic, si velit: saluis omnibus iuribus & defensionibus mihi competentibus, & beneficio reconuentionis saluo. item contestando non credo &c. vt infrà, in fine huius §. Et sic facta est litis contestatio quasi simul testatio, per petitionem & contradictionē secutam: vt C. de iudi. rem non nouam. §. patroni. 10 ¶ † Quidā aūt lecta petitione, quęrūt ab actore an credit rectè petere in libello contenta: deinde a reo, an credit se defendere iustè. & si vterq; dixerit quòd sic: dicūt notario, scribe quòd lis est contestata: & tabellio sic scribit: Die tali lis fuit contestata per tales in tali causa. nulla habita mentione de petitione & respōsione. Sed hoc nō approbo. Per hoc enī non probaī clarè litis contesta. factā esse: quia pro ꝓcessu iudicis nō psumit, nisi quatenus &c. extra, de probatio. qm̄ contra. vnde cassari poterit quicquid factū est, secundū Aegid.[f] ¶ Et no. q litis cōtestatio debet in actis redigi: vt extra, de probatio. qm̄ cōtra. 11 ¶ † Sed si reus non neget, sed cōfiteatur: nunquid fiet litis contesta? Respon. sic: si datus erat libellus ante cōfessionē: secus si non erat oblatus, sed vltro cōfessus est. quod dic vt no. in præ. decre. dudū.[g] ¶ Sed & si per pro-

a ¶Quidam Qui sint illi non inueni, per qđ nec literam sequentem (quam corruptam puto) corrigere potui: finis etiam falsus sine suppletione, vt ibi dicam.

b ¶Litis contesta. ff. appellas. sed dic procedit, & loquitur de prædi. versic. sed nunquid.

c ¶Et scias. secūdū Abb. Gal. de lib. obli. ver. sed nunquid reus.

d ¶Dixit. eo. titu. c. vno. in fine.

e ¶De causis. ibi nota in fin. secundę glo. q litis cōtestationi renunciari non potest. & ibi dedi remis. j. de sen. prola. §. iuxta ver. qđ de ptiū. vbi vide.

ADDE an libello & li. contesta. possit renunciari Barto. in auth. offeratur. C. eod. Abba. in c. j. de libel. oblat. & in d. c. de causis.

f ¶Secundū Aegi. qui dicit vbi s. §. xxxix. q vidit quandam diffinitiuam ob hoc in Bonon. palatio, retractari. hodie seruatur contrarium. Quando aūt ad aliqua verba ꝓmissa iungeretur: & sic fuit lis contestata, vide eod. titu. c. vno. super glo. ad fin.

g ¶Dudum Allegata s. §. j. & ibi vide in gloss. sed pone. & idē Gofre. i sum. l de lit. contesta. ver. sed quid si petam. & idem tenet Accur. in l. vna. C. eo. in fi. secundæ glo. quando tñsio facta fuit animo constandi litem, vt etiam dicit Ber. dominus meus ibi dicebat, quando aliquis oblato libello in figura iudicij, & datis inducijs cōfitetur per id factam contestationem: non inueni Canonistam, qui resisteret distinctioni, quam tangit hic author. & ponit Ber. in decre. dudum. sed Gui. de Suza. super l. vna. C. eodem titu. tenet quòd etiam post libelli oblationem, facta confessio non inducit contestationem, ad quam, secundum eum, requiritur contradictio, per l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudi. Procedetur ergo tunc per viam præcepti per l. si debitori. ff. de iudi. quam allegat ibi Ber. & l. promissor. ff. de constituta pecu. Cy. qui hoc dictum sequitur in præ. l. vnica. in prima quæstione. illud sic coadiuuat. si confessio inducit contestationem: ergo ferri poterit diffinitiua cuius est imponere finem controuersijs. ff. de re iudicata lege, prima. sed eo casu non est controuersia, vbi non est resistentia. ergo &c. Vltra hoc dicit quòd est casus in l. si reus. ff. de procu. vbi secundum eum dicitur, quòd si confitetur debitum: iudex delegatus non præcipit deponi pecuniam, sed ordinarius: quia non lis contestat: quę si contestata esset, iuberet id etiam delegatus: & sic cōcludit q secundum lecturam gl. ibi est casus. & sic non est reducendum hoc in quæstionem. C. de fur. l. ancillæ. Mihi nō est casus: & ad defendendā opinionē glo. & nostrarum primò nego modum inducendi, quem facit Cyn. dicens ibi dici q si reus confiteretur &c. dico enī quod lex illa de confessione non loquitur, quæ est actus iudicialis, sed de solutionis oblatiōe. quæ solutio actus extra iudicialis est. Dico ergo quod reus vocatus si libello recepto cōfitetur debitum: istud est ordinare & contestari litem: sed si dicat, volo soluere: illud non ordinat, nec contestatur, sicut nec faceret, si soluerent. Item nullum quomodo ex narratione illius legis possit notari litem contestatam vel non, cùm finis respondēdo dilloquāt, an sit vel non sit contestata, quod optime conuenit solutioni nostræ, vt dicamus quòd si expressam vel tacitam confessionem fecit reus oblato sibi libello sit contestata: aliàs non. Ad id quod dicitur, diffinitiua debet esse finis controuersiæ: respōdeo potest negari cōtrouersia, vbi reus permisit se trahi ad iudicium, & in iudicio petitum et recepit libellū: certè non quod eo amplius esset si in aliquibus dilatorijs institisset. Ad §. patroni datur solutio quòd ibi narrat quod communiter accidit. confessio enim rarissima in litibus contradictio frequētissima. ff. de legi. nam ad ea. Sed ego dico q lex illa rectè vsa fuit verbo contradictionis: quia si non fiat cōtradictio, sed cōfessio, qđ ibi præcipitur de iuramento aduocatorū, locū nō habebit. Sileant ergo, qui per istum §. nostrā opinionem impugnant: cū quatuor textus habeamus, qui verbo respondit, vtuntur. C. eo. tit. l. vna. & de iura calum. l. ij. in princ. & extra, eo tit. ca. vna, & præd. c. dudum. & quintus suprà dictus vti debet verbo cōtradictionis, vt dixi. Pro nobis etiam facit qđ ipsi Legistę fatentur. s. talem cōfessionē habere effectum contestationis, quo ad interruptionē. C. de præscript. xxx. an. l. cùm notissimi. §. antepenul. vbi de hoc. Concludo autē opinionem hanc locum habere, etiam in confessione pura & narrata & petita, in qua nulla

curatores

est resistentia: vt si fateor narrata, sed dico petita fieri non debere. de quo dixi eo.tit.c. vno.super ver. secutam. vel confiteor mutuũ & la psum termini da tũ, in contractu: sed dico mihi terminum fuisse prorogatũ vel plus: Oĩa cõfiteor, sed allego inopiã. de his et similib⁹ nulla opinio ẽ, quin sit lis contestata.

ADDE quòd opi.Io.An.sequitur Abb.in d.ca. j.& Bart.Gui. de Cu.in d.l.j.C. de litis contesta.

a ¶ Vnde secundũ Tan. cu⁹ fuerũt hęc verba vsq; ad remissionem.

b ¶ Ex his. Aggredit verba Ægid. rub.xxxix.& xl. & hoc vsque ibi patet ex pręmissis

c ¶ L. vnica. Vide j.versic.sed nunquid tex.

curatores fiat litis cõtestatio, ita fiat petitio, & rñsio sicut cũ agitur inter pricipales, hoc saluo, q ipi aliorum noĩe cãm gerũt, & pponunt, & rñdent. 12 ¶ † Illud etiã nota q nõ sine cã positũ est in forma, litẽ cõtestãdo &c.nã in cõtestatione litis, animus & scientia desideratur: vt infra, in fin. huius §. Vñ [a] dixerunt Azo, Pilleus & eorũ sequaces, litis cõtestationẽ tũc tm̃ valere, qñ ea mẽte fit vt in cã pcedatur. als aũt siue reus cõfiteatur, siue neget, siue excipiẽdo factũ pponat, sibi nõ pjudicabit, dũmodo nõ intẽtat litẽ cõtestari, sed eis expresse contradixit. extra, de dolo & cõtu. prout. hoc aũt põt cõcedi, q licet qs in principali rñdeat, nõ ea mẽte vt in cã pcedat, sed iudici tãq; amico factũ narrãdo, & ptestãdo se id sine pjudicio dicturũ: vel si aliqua io modũ exceptionis proponit, iudiciũ declinãdo, nõ ppter hoc fit litis contestatio. ff. quib.mo.pig.vel hypo.sol.si debitor. §. si in vẽditiõe. C. de excep si q dẽ. ff. eo.nõ vtiq;. extra, de in integ.resti.cũ venissent. extra, de or.cog.c. ij. ppe prin. ibi enĩ citati lu.cõte.&c. vbi etiã habetur q qui excipit, nõ cõtestatur litẽ. De hoc dic vt suprà de excep. §. viso. versi. sed nunquid. & extra, de lit. cõtest. c. vnico. C.e.l.j. Ex his [b] aũt aduocati antiqui student supplantare nouos. pponunt enim coram iudice: dñe, corã vobis cõparet P. cõquerens de B. qui cũm deberet sibi soluere centũ in festo paschatis, soluere noluit plures requisitus, sicq; & necesse habuit illa centũ recipere sub vsuris: quare petit idẽ P. p vos cogi dictũ B. sibi satisfacere de dictis centũ petit etiã dãna & interesse, & moderatas expensas. Et si nouus aduocatus vel ipse B. rñdet, q ea, quę sunt corã iudice pposita, nõ sunt vera, nec sibi debet aliqd: tũc statim aduocat⁹ antiquus dicit p narrationẽ factã & rñsionẽ secutã, litis cõtestationem esse factã & ad iurandũ & ad pbatiões & ad vlteriora debere pcedi. C. de iud. rẽ nõ nouã. 13 ¶ † Caut⁹ ergo sit nouus aduocatus, vt ptestetur ante oĩa aliqd.

FORMA. Corã vobis dñe iudex ptestor ego talis, q p ea q̃ corã vobis pro P. dicã & pponã, nõ intẽdo litẽ cõtestari & si q̃ dicerẽ, p q̃ ipsi P. aut iuri suo posset in aliquo pjudiciũ gñari: ptestor pro eo. P. vt & ipse ptestatur q de eius assensu illa nõ dicã. Et faciat in actis ante oĩa redigi hãc protestationẽ. supra de aduoca. §. iam nũc. versi. ex premissis. Post hoc, audacter qđ volet pponat. nã hęc protestatio tuetur clientulũ, in tm̃ q licet aduocatus neget narrata ex parte actoris, nõ iõ fiet litis cõtesta. tũ qa libell⁹ porrigi debet script⁹: vt extra de li. ob. c. j. & suprà ver. sed nunqd lit. cõte. tũ qa anim⁹ in litis cõtestatiõe requirit, vt iã dixi. & infra. ver. & no. q tum. qa fieri debet ad iudicis requisitionẽ: vt s. ver. & oot. arg. C. de lit. conte. l. vnica. [c] 14 ¶ † Patet ex premissis, q si quis ptestetur se dicere aio nõ cõtestãdi litẽ: licet postmodũ vlterius in rñsione pcedat vel ĩ narratione facti, negãdo: nõ tñ fit litis cõtestatio. Hoc etiã pbatur. ff. de codicil. cõficiuntur. §. ij. & ff. de leg. j. si mihi. §. interdũ. & l. si ita sit scriptũ. Protestatio enĩ debet aliqd operari. extra, de cõsti. cũ M. ar. contra q su litis cõtesta. nã q soluit indebitũ eo aio vt repetat postea nõ repetet tãq; indebitũ: vt ff. đ cõdi. indebi. qđ quis. Itẽ si tibi dedi pecuniã vt te amiciorẽ facerẽ, qđ si te amicũ facere nõ possem, repetere volebã: licet amicus non efficiaris, tñ solutum tibi nõ repetã. ff. de condi. ob cãm da. dedi. §. si quis quasi statu liber. Itẽ si do vxori eliciuus, vt eam inducam ad proficiscendũ mecũ, & si nõ faciat, qđ repetã. certe & si proficisci nolit, tamen nõ repetã. C. eodem. si repetendi. Item si tibi rem sic pignoraui, vt nisi certa die soluerem, liceat tibi vendere illam: si ad diẽ nõ vendidisti, & tibi offero pecuniam, nõ poteris postea vendere. C. de pigno. l. ij. & argu. ff. quib. mo. pig. vel hypothe. sol. sicut. §. penulti. Ad hoc etiam facit. ff. loca. cũm in pluribus. §. locator horrei. & ff. de codi. l. diui. §. licet. posteriora enim prioribus derogant: vt ibi, & C. de pactis. l. pacta nouissima. & ff. eo. si vnus. §. pactus ne. & ff. de legatis primo. si mihi. §. io legatis. venit enim contra suã protestationem: vt in præ. c. cũm M. Ad idem extra, de appellation. solicitudinem. cap. cũm dilecti. extra, de dolo & contu. prout. ¶ Azo tamen dicit simpliciter litis cõtestationẽ factã nõ esse: impediente protestatione: vt ff. quib. mo. pig. vel hypo. solui si debitor. §. si in vẽditiõe. & qa in hoc animus desideratur l o. distinguit an iudex admiserit ptestationem vel nõ reprobauerit seu tacuerit: vt tunc non sit lis cõtestata, nec à ptestatiõe recessum. Si vero reprobauit: tunc iste vlterius pcedendo in respõsione vel narratione facti, videtur à protestatione recedere, & litem cõtestari. argumẽ. ff. de nego. gestis. si nautem. §. si quocunq;. & ff. de cõpensa. qđ in diẽ. §. j. extra, de censi. olim. & extra, qđ metus causa. c. j. de sponsa. tua nos. xxxj. q. ij. Lotharius. & hoc verũ puto. & est hęc q̃n venerealis. [d] Et idẽ dicit q̃dã, si pars nõ admiserit protestationẽ huiusmodi. [e] Odof. dicit ita demũ litis cõtestationẽ factã esse, si primã cõfessionẽ reuocauit, & nõ aliter. argu. ff. de leg. iij. si quis in prin. & hęc opinio concordat cum Azo. [f] 15 ¶ † Sed cum in causa appellationis debeat lis contestari: vt infra, in tractatu libellorum, de li. concep. §. nunc dicendum. ver. sed nunquid in causa. [g] quæritur quibus verbis fiet litis cõtestatio? Respond. appellans offeret libellum, in quo narrabit quare, & in quo male contra eum est processum: & petet pronũciari iudicẽ iniquè interlocutũ esse seu pnũciasse: & se iustè appellasse: & quicqd post appellationẽ io eius pjudiciũ actũ est, retractari: vt patet infrà in tractatu libellorũ. de appel. §. nunc dicẽdum. & §. fin. appellatus verò, sic libello rñdebit. [h]

FOR. Ego talis saluis exceptionibus & defensionibus, tam realibus quam personalibus ex quacunq; causa, & quocunq; modo competentibus, litem contestando propono quòd hæc exceptio nõ fuit pposita coram iudice: & si fuit proposita, pars appellans non obtulit se, sam probaturam: & si fecit, iudex eam admittere non recusauit: & si recusauit, non fuit appellatum ex hac causa: & si fuit appellatum ex ista, non tamen intra tempus legitimũ, nec in scriptis: nec fuerunt apostoli petiti. & si fuit appellatum & petitum, appellans ooo fuit appellationem intra tempus legitimum prosecutus. vnde dico ea, quę narrantur, prout in libello narrantur, vera non esse: & quod petitur, fieri non debere. vnde peto appellationem, quæ dicitur interposita, nullam penitus pronunciari, & me ad prioris iudicis examen remitti, & partem aduersam in expensis legitimis cõdemnari. Vel sic: Vnde peto p vos pronunciari male appellatum, & bene pronunciatum esse: & sententiam, & quæcunq; ex ea secuta sunt, confirmari debere. Hæc autem ideo iunguntur: vt si contingat appellatum in causa victorem esse, super hoc iudex posit & debeat pro eo pronunciare: quia iuxta formã petitionis debet sentẽtia dictari: vt extra, de simoni. licet Hely. Aliàs enĩ fortè non pronũciaretur super hoc. qđ dic secundũ papã prout notatur extra, de off. deleg. cũm contingat. [i] 16 ¶ † Ex pręmissis patet q in litis cõtestatione requiruntur animus & verba. Animus. s. vt intẽdat quis litem cõtestari: vt infrà, versi. & not q per positiones. Verba. s. q dicat verba apta ad hoc. argu. extra, de sponsa. tuæ. nec sufficit alterum tantũ: vt suprà, versi. illud. 17 ¶ † Quid ergo si pponũtur verba apta ad litis cõtesta. non tñ animo cõtestandi litẽ nulla protestatione præmissa: nunquid pęsumitur anim⁹, ita q intelligatur lis contestata? Respondeo, sic: quia humanæ aures talia verba iudicant, qualia foris sonant: vt xxij. q. v. humanæ. & nemo ęstimandus est aliud in animo gerere, quàm qđ verbo exprimit. ff. de suppelle. lega. Labeo. ad idem extra, de sponsa. ex literis. 18 ¶ † Sed nunquid per responsionem iuris secutam ad petitione facti fit litis cõtestatio? vt cũm petis à me fundum, quem dicis me tibi vendidisse. ego rñdeo, non competit tibi petitio prędicti fundi, vel nõ debet tibi dari: qa nõ tenuit venditio, eo q nõ fuit in ea iuris solẽnitas obseruata & sic de iure rñdeo: tũ dico non debet. vel pens ab ecclesia vel plato decẽ, q̃ prętato vel pdecessori mutuasti? respondetur, non potes petere, qa nõ est versum io vtilitatẽ ecclesiæ. & sic est responsio iuris. extra, de fideiussori. c. penulti. cum suis concor. Dic q bene fit litis contest. per talẽ rñsionẽ. Nã cũ actio sit ius

d ¶ Venerealis. xxxiij.

e ¶ Huiusmodi. Etiam contrariũ protestando: vt dixi in quæstiõe, ad quam statim remittam.

f ¶ Azo. Vide qđ scripsi eo. tit. c. vnico, super. j. gl. in prin. & pleni⁹ in q̃one, quã posui super regula, exceptionem. de reg. iur. lib. vj.

ADDE Abba. in d.c.j. & Bar. in d.l.j.

g ¶ In causa. Facit de iur. calũ. c. ij. li. vj. in princ. vt ibi not.

h ¶ Respondebit. Satis ampliat formam Aegid. positam vbi s.

i ¶ Cũ contingat. Vbi vide in glo. quia meli⁹. & maximè io ver. quid si quis.

ADDE ad ver. sequẽtẽ. s. ex pręmissis &c. qđ si fiat responsio ad libellum hoc modo, nego narrata prout narrantur, & dico petita fieri non debere, est facta litis contestatio absque eo q dicat aĩo litis contestante: ita Rota in anti. deci. deci. cccclxxiij. & in nouissimis deci. deci. xij.

prosequendi in iudicio, qđ sibi, s. actori debetur: vt Insti.de act. in princi. Eadem ratione, defensio erit legitima siue responsio si respondeat iuris ratione, cùm actor prosequatur ius suum. par enim in iudicijs, debet esse actoris & rei conditio. extra, de mutu.pe.c.fi. ¶ Item cùm dico, non potes petere propter talem causam, implicitè nego me tibi teneri. & sic nego factum: quare fit litis contestatio.

19 ¶ † Item nunquid per responsionem factam ad causam petendi, & non ad petitionem, fit litis contesta. vt petis à me centum, quæ dicis te mihi mutuasse. ego respondeo non mutuasti. Dic quòd sic: quia cũ causa sit principale in ipso libello, quia ex ipsa datur petitio: responsione data ad causam petendi, petitioni intelligor respondere: vt sit idem ius in accessorio, quod in principali. extra, de fide instru. inter dilectos. de offi.deleg. prudentiam. in fine. vnde licet non negẽ petitionem, dicendo, nego quod petis: tamen cùm nego causam, dicendo non mutuasti, etiã factum nego vnde litem contestor secundùm Inn. iiij.[a] ar. contra suprà versi. quid si reus.

20 ¶ † Quid si peto à te x. quæ mihi debes, tu nec negas nec debitum confiteris, dicẽs: nec nego nec confiteor. nunquid per talem responsionem fit litis cõtestatio? Dicunt quidam quod sic. arg. pro eis extra, de postu.c.j. in prin. ibi: quod & idẽ magister in fratrum p̃sentia constitutus: &c. & ff. de interro.actio. de ætate. §. qui tacuit. & §. nihil. Tutius tamen est vt cogatur reus exprimere, an neget vel debitum confiteatur, & ꝙ certum confiteatur: vt ff. de confes. certum. & in præd. §. nihil.[b]

21 ¶ † Quid si reus respondet dicens, nolo cum aduersario litigare: nec aliter contradicit petitioni? Respõ. per hoc non fit litis conte. argu. C. de iudi. rem non nouam. qa per hoc nescitur an neget, vel confiteatur petita: sed sufficit si animo litigandi petitioni aduersarij contradicat, vt in ea lege: vt patet in exemplo posito supra, versi. item nunquid. & iij. quæst. in. offeratur. Hoc etiam prob. ex vi vocabuli. Nam litem contestari, nihil aliud est, quàm testari ꝙ vult cum aduersario litigare.

22 ¶ † Sed pone, peto à te coram iudice decem quę mihi debes. tu respondes: domine, credo in veritate ꝙ nihil debeo sibi sed si debeo, volo restituere sibi: nunquid per hoc est lis contestata? argumen. quòd non. extra, de lit. contesta.c. vnico. ibi responsionem secutam &c. quia immediatè post petitionem, debet responsio sequi. Sed contra extra de rescrip. causam quę inter P. vbi dicitur ꝙ licet clausula, de testium receptione, præcedat illam clausulam, quantum de iure poteritis: tamen intelligitur suo loco, licet post ponatur, & hic licet pręponatur vel postponatur responsio, non minus robur habet extra de verborum significatio. nihil. & de testium. spolia. cùm ad sedem.

23 ¶ † Sed nunquid litis contestatio fit ad interrogationem partis? Respon. sic.[c] extra, de do. & cõtu. puta & etiam aduocato[d], secundùm quosdam: vt extra, de app. cùm causam. de iudice non est dubiũ. C. de li. contesta. l. vnica.

24 ¶ † Sed nunquid per exceptionem peremptoriam, petitioni oppositam fit litis contesta.[e] puta vendico à te fundum. tu excipis de præscriptione, vel dicis me actioni renũciasse, & huiusmodi. & videtur ꝙ nõ nisi đ pleno respondeat, nõ teneo: arg. extra, eo. c. vnien. ibi: & responsionẽ, &c. Exceptio enim est actionis exclusio: vt ff. de except. l. ij. in prin. Non ergo est opus actionem excludi, cui contradictum non est. Primò etiam debet lis contestari. & postmodum vsq; ad conlusionẽ possunt peremptorię exceptiones opponi C. đ excep. siquidem. & l. præscriptiones. C. de præ. long. temp. emptor. C. sen. re. nõ pos. peremptorias. arg. contra. nam instituta actione & opposita exceptione peremptoria, vr̃ esse iudicium: vt ff. de interroga. acti. si filius. § exceptionibus. Itẽ cõtra, extra de dolo & cõtuma. ꝑ tout. & de appel. cùm causam. vbi de hoc et de elect. dudum. ij. Sol. dicunt oẽs cõmuniter ferè ꝙ non fit litis contesta. qa per exceptionem, iudicium rectè non ordinatur. extra, de ordi. cog. cũ dilectus.

25 ¶ † Vnde si peremptoria ante lit. conte. opponatur, erit intentionis exclusio. sic debet intelligi. ff. de cõdi. inde. eleganter. §. si quis post transactionem. & ff. qđ metus causa. metum. § sed qđ agit. in fin. ff. de nego. gest. si autẽ. § si quocunq;. Si verò postquam respõsum est libello, & litis cõtestatio opponatur, tũc erit actiõis exclusio. itẽ contra extra, vt lite non contesta. quoniã frequẽter § qđ si sup. ibi: tanq; lite, quę ingeritur, cõtest. &c. Sed ibi plura cõcurrũt, quę repręsentant litem esse cõtestatã ad interrumpendam pręscriptionẽ. s. pręsens, qui nomine possidebat alieno: & absens monitus sepius citatus: & rei pręsentia. & qa, secundũ quosdã, is, qui p̃sens erat, ius habebat in re. Vel põt dici, secundũ Vincẽ. ꝙ ibi in dubio, pręsumit lis cõtestata ex eo, qa peremptoria exceptio proposita inuenit. Insti. de inuti. stip. §. scriptum. Alij contra. De hoc, & quæ exceptiones impediant litis cõtestationẽ, not. s. de exceptı. §. dicto. ver. cursus.

26 ¶ † Sed quid si reus ita dicit, nolo litem contestari: quia oppono exceptionẽ pacti vel aliam: & eam volo ante litis contestationẽ probare? Respõdeo, videt audiendus. ff. de cõdi. inde. eleganter. §. si quis post. vbi dicit, volenti &c.[f] & C. de exceptio. siquidẽ. Sed videtur contra, ꝙ primò debeat litẽ contestari, & postea probare. ff. de interro. in iure faci. sed si filius. §. j. Dicũt quidã[g] ꝙ si de leui põt probare: audietur ante litis cõtestationẽ: alioquin nõ. ff. ad exhibẽ. l. iij. §. ibidẽ. nisi opponat exceptionẽ pacti, vel rei iudicatę: vt in ea. l. in fi. Alij contra. To dic, vt extra, eo. exceptiõis. & s. de excep. § 4.

27 ¶ † Quid si in libello dicatur: peto mihi tradi à te vacuam possessionẽ talis domus, amoto tamen pensionario: nũquid pensionario respondẽte fiet litis cõtestatio? Rñd. dic ꝙ non, cùm sibi non sit libellus oblatus: quod fieri deberet: vt j. de libel. conce. § restat. De hoc no. secũdum papam extra, de foro compe. Romana. §. fin.[h]

28 ¶ † Quid si omissa litis contestatione iuret de calũnia: nũquid intelligit fieri litis contestatio? Rñdeo, nõ: quia post litem contestatã est pręstandũ hoc iuramentum. Et facit ad hoc. C. de iur. cal. l. ij. in prin. C. de sentẽ & interlo. prolatũ. extra, de elec. dudũ. ij. & de lit. cõtest. c. vnico. & vide j. de sententia. § iuxta. ver. sed pone ꝙ.[i]

29 ¶ † Quid si priusq; iuretur de calũnia, fiet talis positio generaliter? Pono ꝙ omnia, quæ in libello, continentur, sunt vera: & sequatur ad eam responsionẽ. Respon. dicit do. meus[k] ꝙ cùm totus tenor in libello intelligat petitus: & sic respondeat narratiõi & petitiõi simul & semel: lis est contestata. Vniuersalis enĩ petitio est risio: sicut dicit de electione. extra, de electio. in Genesi. & iam dicã. Et no.[l] ꝙ p positiones, in quibus nihil petitur, & responsiones ad eas, non fit litis contesta. sed per petitionẽ in iure propositã, & responsionẽ ad eã secutã: vt extra, de lit. contesta. c. vnico. & de electio. dudum secundo. Quod fortè intelligendũ est, cũ positio & responsio nõ fiunt directè super principali, sed sup alio: vel indirectè. alioquin si sic dicatur: Ponit T. ꝙ H. debet sibi centũ, & H. rñdeat in iure se sibi non debere: videt esse litis cõtestata, vt iã dixi. Vel dic ꝙ animus cõtestãdi desyderat in litis contestatiõe, sicut & alis in adeũda hereditate: vt ff. de acqui. here. pro herede. circa prin.

30 ¶ † Plurimum enim prodest, & potest animi destinatio: vt colligitur ff. de leg. iij. cũ queritur. §. planè. & l. cùm vxori. ff. de ver. sig. loc⁹. ff. de solut. l. q res. § areã. x v. q. j. si quis non irat⁹. & q. vj. c. j. in fi. extra, de pig. nuper. & c. debitum. Vel distingue aliter. nam refert vtrum ponatur nudũ: & ad id respõdeatur, puta sic ponit T. se mutuo dedisse centũ H. rñdet H. ꝙ positũ est nõ esse verũ: vt tunc non fiat litis contesta. An quidẽ ponat ius & factũ. verbi gratia, ponit T. se dedisse mutuo centum H. quę sibi debet. Rñdet H. qđ positũ est non esse verũ: vt tũc fiat litis cõtestatio. ar. ff. de here. instit. si pater. & l. sequẽ. ff. de lega. j. huiusmodi. §. si ita. & §. legatũ. ff. rem rat. ha. procurator cũ peteret. ff. de his, qui no. infa. quid ergo. § item. ff. de iureiuran. l. fina. contra, de heredi. instit. cùm propotas.

31 ¶ † Sed quę est ratio, ꝙ per positiones & responsiones nõ fit litis contesta? Respon. quia positiones succedunt loco probationum, quæ non sunt faciendæ ante litis contesta. Vel dic vt not. extra, de lit. contesta. c. vnico. Illa aũt potest esse ratio: quia in positionibus

a ¶ Secundùm Inno. in. in decre. j. eodem titu. vt ibi scripsi in glo. notant per hoc. ADDE Paulũ de Cast. consi. xxviij. incipien. in causa quę vertitur i curia. Et versi. quid ergo. §. ꝓximè addi. secundùm Abb. do. de Rota decisio. xij. aliàs lxiij.

b ¶ Nihil. An iudex ꝑcise cogere possit reum ad litem contestandã. Accur. in aut. qui semel. dicit ꝙ non a vt dixi in q̃stiõe ad quam s. remisi vbi prosequor opi. M. Vtet ergo remedijs inuẽtis à iure, contra contumaces ante lit. conte. sed Iacobus de Are. vr̃ reum ꝑtorũs remedijs posse ꝑcise cõpelli alleg. ff. de ven. inspi. l. j. §. ex hoc. & ꝙ iudiciũ reddit in inuitũ. ff. de ver. obli. inter stipulantẽ mihi placet prima. ADDE quòd primam opi. sequitur Bar. in d. aut. Cy. in l. j. de lit. cõtest. secũdã verò opin. tenet Paul. de Ca. con. cexiij.

c ¶ Sic secđm Ho. vt scripsi sup gl. decre. in eo. ti. ꝓpe fi. alle. ff. de interroga. actio. si si ne. j. responso.

d ¶ Etiam aduocati. De hoc j. duobus §. proximo scilicet, & pe.

e ¶ Lit. conte. Expeditũ est ꝙ non ꝑ decr. secundũ eo. titu. lib. vj. qđ tñ intellige, vt ibi not. i glo. stepe. ADDE quod Barto. non facit ita expeditũ. sed dicit ꝙ aut statim facta narratione ab actore sequitur responsio rei opponentis exceptionem perẽptoriam: & tuc inducitur lit. conte. & ita intelligit secũdũ ipm gl. in l. j. C. eod. & §. patroni. in l. rẽ non nouam. aut post libellũ datũ vel narrationẽ ꝓpositã: reus ex interuallo venit cum suis exceptionibus: tũc non inducitur litis contestatio: qa non videt ꝓducere super meritis causę. & ita dicit loqui. c. j. de litis nonte. lib. vj. Et hãc doctrinã tenet Bar. vt refert Ab. extra, ca. j. sequitur do. Ant. ibi. licet ipse mordeat.

f ¶ Volenti. & c. de exceptione transactionis loquit.

g ¶ Dicunt quidã. Alber. Gal. cuius fuit iste ver. hoc ti. post prin. hanc etiã quæstionem posuit author de except. §. dicto. ver. sed an reus, & ibi plenè scripsi, quid in ea tenet Vber. de Bo. Ad negatiuã etiã iducit ibi author aliã rõnẽ, scilicet ꝙ diffinitiua ex tali ꝓbatione fieri non posset: & hoc respicit tittulum istũ. vñ hoc omitti non debuit.

h ¶ §. fin. De libel. obl. sup robrica fuit illa gl. & quõ potuerit esse iste error hui⁹ falsæ allegatiõis, scripsi eod titu. de libel. obl. c. j. in gl. quid si peto. in fi.

i ¶ Qđ. Et de iur. cal. c. j. lib. vj.

k ¶ Do. meus. Vt scripsi pleni⁹ super gl. j. de. e. j. ti.

l ¶ Et no. secundũ Rof. cui⁹ fuit iste ver. totus ad literã in suo tractatu positionum, de quo dicam j. de positio. in prin. ADDE vt per Abb. plenè in c. j. vbi põsequit dicta Spe. hic.

a ¶Secundùm Papam. Vt scripsi eo.tit.c.vno.in glo.not.hic Inno.ante finem.quod hic sequitur, fuit Vber.de Bo.vbi supra.

b ¶Litis contestatio. Totum, quod sequitur, vsq; ad finem, fuit Tan. ad literam: excepto ver. fit quoq;.& duabus concor.quæ ibi præcedunt, & ambæ corruptę.

c ¶Procuratores. extra, de resti. spol. cùm ad sedem in princip.

d ¶Subditos. Tan. cuius fuit iste §. hucusq; meli⁹ locutus est, exprimendo casum legis, quæ non loquitur de nō subditis, sed de familiaribus præsidis, in quorum causis præses suspectus est: sed in re peritura, &c.

e ¶Facienda. Idem Accur. C. eod.l. vna. in princ. secundæ glos. ergo & libellus offerēdus. de quo j. de libel.concep.§.restat.in fi.

ADDE Abb. qui dicta Spec. examinat in c. præsentata.extra, de testibus.

f ¶Secundùm T. vbi suprà.

g ¶Locis. Vt in Apulia, pręter ciuitatem Beneuentanam: vt dicit Rof. rub.in quo loco offeratur libellus. q̄ est xiij.

h ¶§.sexta. In glo. ex loco cui⁹ pars vltima fuit additio.

i ¶Opposita. G. Na. nescio quare hunc allegat, & practicum suum omisit. s. Aegyd. qui plenè hic tractat. & hoc tenet vbi s.in j.rñ.

k ¶Dicunt quidā. Gui.de Sum. sup l. vna.C.eo.titu.

l ¶Dicūt quidam. Gui. de Suzar. vbi s.

m ¶In infinitū abire. Contra id, C. de trāsac. fratris. & ff. pro suo.in l. vlti. in princip. Guido.

n ¶Si sententia. In fi.§.est. & distingue an agat vel excipiatur, vt ibi dicit author in q̄stione an hoc casu requirat libellus: quę tendunt ad idem. Et aduerte, qa q̄ones istę formant, cū partes sunt præsentes, sed remanet dubitatio qn̄ agens dicit sententiā nullā, & aduersarius vel iudex qui illam tulit, si procedebat ex officio, citatus est contumax lite non cōtestata, an procedi possit in ipsa causa nullitatis. Ad negatiuam facit generalis probatio, à qua iste casus non inuenitur expressus. extra, vt lite non contest.in rubro & nigro, cum contestatio sit iudicij fundamētum. extra, de litis contest.cap.vno.C.eo.tit.l.vna.& extra, de elec.dudum ij.& no.ff.de iurisf.om.iudi.l.& quia.:j.l.pe.& C.de sent.& inter.l. prolatā. Itē cùm priuilegiū sit appellationis: q in illa procedi possit lite non contestata, parte contumace. extra, d̄ appel.interposita.§.ij.C.de tēp.app.l.vlt.§.illud. ergo in cæteris est ius cōe. In contrariū de reg.iur.q̄ à iure.li.vj.& ibi cōcor.& ff.de leg.l. ius singulare. & ad munic.l.j. Cū ergo diuersa sit cā appellatiōis à cā nullitatis, patet in prima statutum ad secūdā non extēdi. Ad contrariū arguit q similes sunt hę duę causę: ergo eisdē regulis iudicandę: cùm quasi idētitatē sapiant. Facit extra, d̄ trāsla.c.ij.versic.sicut ergo.C.de inoffi.doñ.l.fin.& non posit diuersitatis ratio assignari. ff. de iniusto, rupt.& irri.test.l.iij.ff.de verb.oblig.l.à Titio.j.rñ. in fin. Item prius vrget ratio in cā nullitatis: quæ sapere potest iniquitatem iudicis, sine iniustitia partis: in causa appellationis: sine iniquitate iudicis, q̄nq; tangit iniustitia partis: vt s. Itē cōstat q tanta est connexitas inter appellationis & nullitatis cām: quòd in causa appellationis, de nullitate agi pōt. da quo satis scripsi extra, de app.dilecto.in vlti.glo. Facit ff. fa. ercis.quardā mulier.ff.de iure pa.l fi. Ad prędicta facit C.de temp.appe.l.pe.& q à sentētia pręfecti prorio dicit: vt eo.ti.l.vlt.ad fin. ibi cum consentaneum. Item constat quòd secundùm quosdā in causa restitutiōis in integrum, procedat reo contumace, admittit agens etiā lite nō cōtestata, licet esset eo casu facienda contestatio, si reus esset pręsens. de his de offi.iudi.c.ij.in text.& gl. Itē quæstio nullitatis dicitur esse quędam speciea appellationis. ff.de arbi.non distinguemus.§.cùm quidam.in fin. Ad hanc partem inducitur quod not.

positionib⁹, nulla fit petitio, sine qua sententia non profert. extra, de iudi.examinata.de simo.licet Hely. Itē spāle est in causa, q̄ corā dño papa agitat: in qua sufficit, rōnes pponere absq; aliqua petitiōe, ad hoc vt sentētia ferri possit sine litis contestatiōe, ar.extra, de insti.cū venissent.j.de sentētia.§.iuxta. ver.itē nō valet. Quidā aūt dicunt q & si in libello nulla fiat petitio, sed solū facti narratio, ad quā reus rńdeat aio cōtestādi litē, p hoc fieri litis cōtestatio, vel saltē tolerari, vt res magis valeat q̄ pereat. extra, de ver.sig.abbate. tutius est tñ aliquid petere secundū papam.[a] ¶†Itē si nīa remedia ibi, aduocare rei, desint vt teneans litē cōtestari: cōtesteris saluis oib⁹ exceptionib⁹ tuis, dilatorijs, & perēptorijs: vt s.de excep.§.viso. & protesteris etiā de bñficio reconuentionis si nondū facta est: vt suprà, de recōuen.§.sequitur.& supra versi.& nota q.

SVMMARIVM.

1 Litis contestatio fit per confessionē aduocati, etiā illicitam, nisi fuerit reuocata.

Litis contestatio per quos fiat.

SEquitur Videre, p quos fiat litis cōtestatio.[b] Et qdē per principales personas, si sunt tales, q possint in iudicio esse, vel etiā per eorū procuratores.[c] Itē per tutores & curatores, syndicos vel actores. C.de iud.rem nō nouā.§.patroni. extra, de dolo & contu.prout.& de iura.calū.cū causam.ff.de doli excep.si cū procurator agit.C.de pcu.l pcuratoribus & l.neq;.& ff.de pcu.l. sed etiā ex his.ff.de iud.licet. ¶†Fit quoq; litis cōtestatio p cōfessionē aduocati, etiā illicitā, nisi fuerit reuocata: vt pbat extra, de app.cū cām q̄. & valet qd̄ per eū fit clientulo pſente, & nō cōtradicēte. C.de erro.aduo.l.j. Si verò nō habet quis personā standi in iudicio, puta quia est minor xxv.annis: non valet quod cū eo fit: vt C.qui legi.perso.stan.in iudi.ha.l.fi.

SVMMARIVM.

1 Coram prǽside super re tempore peritura, fieri pōt litis contestatio inter non subditos.

2 Litis contestatio an coram arbitro sit facienda.

3 Litis contestatio habita coram arbitro, an valeat coram ordinario, vel econtra.

Litis cōtestatio ubi fieri debeat, uel possit.

NVnc Tangamus vbi sit facienda. Et quidē coram suo iudice: vt extra, de ele.dudū.ij.ibi: per petitionē in iure, corā iudice, &c.de lit.cōte.c.vnico.ibi: in iure, & c.alioquin non valet: vt extra, de iudi.at si.in prin.& de consue.ad nostrā.C.si à nō cōpe.iudi.l.fi.xj.q.j in clericorū.† Nisi in pſide coram quo sup re tpe peritura, fieri pōt litis contestatio inter nō subditos:[d] vt ff.de offi. pręsi. senatusconsul. ¶†Illud aūt certū est, q corā arbitro est litis contestatio facienda.[e] ar.ff de excep.l.j.litis cōtesta. facit fidē.& valet corā iudice: vt extra, de testi. præsentata.& c.cùm causam.& C.e.l.fi.& secundùm hoc superflua sunt verba illa, quæ sæpe in compromissis ponuntur, scilicet q acta coram arbitro, valeant coram ordinario. Vber.autem dicit† q litis contestatione habita coram arbitro, non valet coram ordinario, vel econtra, quo ad diffinitiuam sententiam, sed quo ad alia, quæ fiunt coram eis, sic.

SVMMARIVM.

1 Litis cōtest. fieri debet super exceptionib⁹ dilatorijs: & iuramentū de calūnia pręstari, si negligenter ipsa litis cōtestatio negligēter omittatur.

Litis contestatio quibus casibus non sit necessaria.

2 Litis contestatio an super incidentibus quæstionibus sit fienda.

3 Litis cōtestatio an fieri debeat in cā nullitatis sniç.

Exceptionē nullitatis sentētiæ opponens, debet cā citò pbare, si velit exceptionem impedire.

4 In breuibus litibus, non fit litis contestatio.

5 Parte absente, an & quo casu possit lis contestari.

6 Aduocato actoris ad litis contestationem properante, melioratur eius conditio.

7 Volens ad litis contestationem venire, videre, si aliquid est ambiguum in libello, vt remoueri vel declarari faciat.

Litis contestatio quando fiat.

QVando Autem facienda sit, clarum est: qa porrecto libello, & datis inducijs ad deliberandum: vt in.q.ij.offeratur. per quam legem dicunt quidā Legistę q non valet litis contestatio, nisi prius libellus fuerit porrectus, vel partium consensu remissus. qd̄ satis tolerari pōt, secūdū T.[f] nisi fori contraria consuetudo obstat: In multis em̄ locis[g] de more libellus non datur, & ibi valet quod agitur in iudicijs sine eo: potest etiam lis contestari omni tempore legitimo ad agendū: non in feriato vel aliàs phibito. Itē si litis cōtestatio & priusq̄ de calumnia vel de veritate dicēda iuret & priusq̄ fiāt positiōes: vt j.tit.proxi.in prin. ¶†Et nota secūdum B. q litis contestatio fieri debet super oībus exceptionibus dilatorijs, & iuramentū de calūnia prǽstari, tñ si negligenter omissa fuerit litis contest. nihilò minus valebit processus: vt ff.de iureiuran.l. iusiurandum.§.qui iusiurā.vt oo.extra, de of. dele. prudentiā.§.sexta.[h] & s.de excep.§.viso. ver. sed nunquid index. Cùm em̄ super eis testes recipiant, vt extra, de testib.c.de testibus.qui non sunt regulariter recipiendi, lite non contestata: vt extra, vt lite non cōtesta.qm̄.in princi. patet q super eis est lis contestanda. & patet extra, de testi.veniens. vbi lis fuit contestata super quadā sentētia, in modū exceptionis opposita. G.Na.[i] cōtra. Dicit em̄ q iste est casus, in quo testes recipiuntur lite nō cōtestata: & in hoc fallit regula prędictę decre.qm̄.quā, & similes, intelligit in causa principali, nō in exceptiōib⁹ loqui. Item qd̄ dixit de calūnia iurandū, in eis intelligitur quòd de malitia tunc iurabitur, secundū ea, quę not.j.tit.proxi.§.j.versi.secundū est. Quidā tñ dicunt hoc locū habere in exceptionibus peremptorijs: quia in dilatorijs iuratur de calumnia: vt C. de iura.calum.l.j.quod non credo. vnde dic vt in prædict. versicu.secundum. ¶In quibus autem casibus non sit necessaria litis contestatio, vide supra de teste.§.nunc tractemus.& infra, de libel. concep. §. nunc dicendum. ¶†Sed nunquid super incidentibus quæstionibus fiet litis contestatio? Videtur q sic.ar.ff.de excu.tu.quinquaginta. Dicunt quidā[k] q cū ciuilis incidit ciuili, nō fit litis contestatio sup incidenti, cùm super ea non pronuncietur. C. de or di.iudi.l.prima. ¶†Quid de causa nullitatis sententiæ? Dicunt quidam[l] non fieri ut ea litis contestationem: quia sic posset res in infinitū abire.[m] Qui em̄ opponit exceptionem nullitatis, statim debet eam probare, si velit exceptionē impedire. ff ad exhi.l. iij.§.ibidem.ff.ad Trebel.ille.§.si de testamento.ff. vt in pos.legat.si is à quo. Vel dic vt infra, de libel. concep.§.nunc dicendū.ad fi.versic. quid si snīa.[n]

Inno. in decre. secūda de offi. iudi. in fin. magnæ gloss. qđ verbum posuit Specu. j. de offi. iudi. §. ij. in ij. colum. versi. item cùm petitur sententia. & qđ nota. de procura. in nostra. vbi scripsi super gloss. vlti. in princip. & ante finem. & patet ex his, quæ scripsi super gloss. decre. secūdę, de offic. iudic. maior ratio suadet in reo condemnato: quia dicit sententiam nullam procedi in contumaciam actoris originalis vel iudicis quàm ipsi actori: quia habet remedium missionis, reo cōtumace. econtra habet reus, quod non habet actor, scilicet ius excipiendi, cùm petetur executio. Sed huic obstat quòd sunt multæ sententiæ, quæ non requirunt executionē. vt si pronunciatus est illegitimus infamis, periurus vel his similes. propter quæ videtur standum actori, qui voluit cùm agit, libellum & litis cōtestationē fore necessariam regulariter, per allegata prīo. Posset autem esse casus talis, quòd æquitas suaderet opinionem contrariā quam tunc dicerem sequendam per suas rationes.

4 ¶ † Quid de breuibus litibus? Respondeo[a] non fit in eis litis contestatio vt in prędic. §. nunc dicendū. versicu. iij. ¶ Quid de summarijs. de hoc suprà, de officio iudicis. § fina. versicu. sed quæritur. 5 ¶ † Sed nunquid me absente fit litis contestatio, si aduersarius animo contestandi litem, respondet libello? Videtur quòd sic: vt ff. de inter. actio. l. fi. sine. Sed dic contra: vt ff. de confes. certū. §. si quis absente[b]. 6 ¶ † Itē dicit Vber. de Bob. quòd aduocatus actoris debet properare ad litis contestationem: quia ex hoc fit melior eius conditio. C. in quibus cau. in integr. resti tu. non est necesse, in minori. C. de iudic. l. j. ff. de nouatio. alia. ff. de vsuris. videamus.[c] Aduocatus verò rei debet quantum potest tardare: quia per eam clauditur via multis allegationibus, & diffugijs: vt C. de iudic. apertissimi. & infrà. §. proxi. & C. de iurisdictione omnium iudi. nemo. ff. de iudicijs. vbi acceptum. & per eam subijcitur reus iudici, & obligatur actori. C. de procu. neque. ff. de redhibi. ædiles. §. itē sciendum. & extra, de re iudica. inter monasterium. 7 ¶ † Item nota quòd cùm volueris ad litis contestationem venire, vide si aliquid est obscurum vel ambiguū in libello: & istud facias remoueri vel declarari: vt j. de lib. concep. §. iuxta. versiculo. Item non valet si sit.

SVMMARIVM.

1 Effectus litis contestationis est multiplex.
2 Per lit. cōtest. omnis actio personalis perpetuatur.
3 Litis contest. interrumpit omnem prępscriptionem.
Post lit. contesta. nulla dilatoria exceptio pōt obijci.
Mandatum procuratoris, an possit post lit. contest. reuocari.

ADDE vt per domi. Anto. de sancto Georgio in rubrica extra, de appella. in xxvij. col. in quinto effectu. & per Oldra. cuius prædicta sunt verba, eius consi. xij. incipiente, quæstio prima.

ADDE tu quod vbi agitur de nullitate processus vel sententiæ non fit litis contestatio. si de nullitate notoriæ constet ex actis. Ita Rota in nouissi. deci. deci. cccxl.

a ¶ Respondeo. secundùm Gul. vbi suprà.

b ¶ Absente. Gui. de Su. faciebat duas quæstiones. prima. cùm respondit iudice petente vel non petente. secūda, cùm rñdit aduocato meo petente, me tñ absente. Sed contentus fuit author paucis, quia vnica erat responsio.

c ¶ Videamus. Hoc qđ procedit, dixi post tractatum de contumacia & de missi. in pos. versi. in hoc est cautus, mihi charta vij. qđ sequitur dicit char. vlti. in prin.

d ¶ Effectus. Totus iste §. fuit Tan. vbi §. excepto ibi, etiam si facta cum remiss. seq. His autem effectibus adde qđ habes de do. & contu. prout. facit enim fortius puniri rei contumaciam. vt ibi.

e ¶ L. pen. alias vlt. per quam legem dixit hic Innoc. in c. pręsentia. de testi. vbi scripsi in glo. nunquid ergo. sed quid de facta coram arbitratore, nunquid interrumpet? Videtur quòd non: quia talis arbitratus habet vim transactionis: vt not. in authen. vt dif. iudi. §. si verò contingerit. col. ix. & satis scripsi post Innocen. de iureiuran. Quintaualsis. non enim hæc est interruptio naturalis: quia per id non perditur possessio qđ ad naturalē interruptionem est necessarium. ff. de vsucap. l. naturaliter. De ciuili videtur idem dicendum, per l. alienam. ff. pro emptore. Nec iste modus interrumpendi inter alios ciuiles modos numeratur. xvj. quæstione iij. §. potest. versicu. hæc de pręscriptione. extra, de pręscriptioni. illud. & C. de præscrip. xxx. annorum cum notissimi. nec per Hostien. qui pluries exquisiuit in Summa de præscrip. rerum immobilium. §. quibus modis. Item scias quòd id, quod statim sequitur de contestatione facta coram non suo iudice, dicit Gui. de Su. super pręd. l. penul. locum habere etiam de facto coram arbitro, si commpromissum non teneret ratione arbitri vel compromittentium. Nec obstat finis illius legis, qui videtur velle contrarium: quia dicit finem ipsum intelligi, cùm compromissum tenet, & mutat causam, secundùm eum.

ADDE primę parti apostillæ. vel adde Oldra. consi. clxxvj. inci. factū tale est: vbi verba formalia sunt.

f ¶ In princip. & in fi. secundæ glo. & idem not. de præscrip. illud. de pur. can. c. ex tuarum. in iiij. glo.

g ¶ Sequentibus. Quas etiam vide de procu. c. ij. li. vj.

h ¶ Mandato. Illud cùm procurator non resistit reuocationi. & dic vt in præ. decre. secunda.

i ¶ Cùm Bertoldus. Hoc non approbatur, vt ibi no. in glo. sed qualiter de legatus. & vide quod dixi de app. cùm causam. super glo. pe.

Litis Contestationis effectus.

1 Effectus[d] Autem † litis cōtestationis multiplex est. Nam post eam iudex non recusatur: vt supra, de recusa. §. sit autem. & de except. §. viso. 2 Item per eam oīs actio personalis perpetuatur. id est, facit vt vsque ad xl. ann. extendatur, & postea transit ad hæredes: vt C. de pręscrip. xxx. vel xl. anno. sæpe. saluo eo qđ dicitur in actione de dolo, quę non perpetuatur per litis contestationē. C. de dolo. l. fina. Item post eam causa fit vsuraria, quæ prius non erat. ff. de vsu. l. lite. 3 ¶ † Item interrūpit quamlibet pręscriptionē. xvj. q. iij. c. potest. etiā si facta sit coram arbitro, secundùm papam: vt C. de arbitr. l. penultima.[e] Quid si fiat coram non suo iudice? De hoc extra, de appellationib. vt debitus. in principio.[f] Item post eam nulla dilatoria exceptio obijcitur: vt extra, de re iudi. inter monasterium. nisi vt suprà de exceptioni. §. dicto. versicu. hoc tamē. ibi: & nouus, &c. Item post eam non potest reuocari mandatum procuratoris, nisi certis ex causis. ff. de procurato. post litem. & legibus sequētibus.[g] argumentū cōtra. extra, eo. mandato.[h] Itē post eam procurator & tutor tanquam domini litis procuratores constituere possunt. C. eo. neque. Item post eā delegatus ab alio quàm à principe, pōt alij causam cōmittere: vt extra, de re iudi. cùm Bertoldus.[i] Item post eam iuratur, & probationes recipiuntur: quod ante non fit regulariter. extra, vt lit. non cōtest. per totum. Item per eam clauditur via multis malitijs: & reus iudici subijcitur, & obligatur actori: vt s. §. proximo. versi. penultimo.[k]

k ¶ Ver. pe. Sed an litis cōtest. habet effectū obligādi bonę fidei possessorē ad interitum naturalem, est quæstio Pilei xcvij. quæ tractat de mula prouinciali surrepta mortua post litis contesta. cū emptore bonę fidei: & soluit, emptorē nō teneri, etiā de casu ī genere, quæ euenerit culpa sua, per leges. ff. de rei vend. si ad bonę fidei. & ff. de peti. hære. illud quoque.

Bal. De Litis Contesta. Rubrica.

An litis contesta. possit remitti, vide j. de sco. §. lit. contesta.

¶ In casibus, in quibus non contestatur lis, quis actus habeat loco litis contestationis. j. de sen. §. in casibus, in quibus.

¶ Eodem libello pōt cōueniri re⁹ & fideiussor. C. de fideiusso. tu. l. no. G. Vno falso cōtēto in libello: tot⁹ libell⁹ pōt negari. §. j. ver. j. G. si istud falsum tāgit factū vel facti qualitatē, vel locum, vel tēpus: secus si sit falsitas in aliqua demōstratiōe, quæ nō vitiat. ff. de iud. l. si in iudicijs. quia nō propterea recedit à vero, licet hoc falsum sit. arg. ei⁹ qđ no. Inn. de hær. c. fraternitatis. Idē ī posinōib⁹ dico. facit ff. de reb. du. l. si is, qui ducēta. §. cū na. & §. verū. G. ¶ Quid de teste, vide s. de teste. §. si testis admiscet. & qđ de instru. j. de instru. edi. §. quoniam instru. & j. de positi. §. quoniam positio est eo. &c. & seq. & de instru. edi. §. rōne partis. ¶ Libello debet rñderi pērse, sic vel nō: pōt etiā addi defensio. ver. & scias. G. ¶ Si notarius scribit litē fuisse cōtest. nec addit per negationē vel cōfessionē: ista scriptura nō probat litē fuisse cōtestatā: quia cōtestatio pōt esse difformis: & difformia non præsumunt. Si aūt dicat iuratū fuisse de calūnia: nec dicit qualiter, probat iuramētū: quia iuramētum est vniforme. ar. ff. de dote prælega. l. Theopōpus. facit qđ no. Cy. C. de cōtrahē. & cōmit. stip. l. j. & hic ver. qđ aūt. G. vide Bar. in l. qđ si dubitet. ff. de acqui. hęr. ¶ Si debes mihi cētū: & quia nō reddidisti mihi in terminis, oportuit me accipere pecuniā mutuā sub vsuris: & ego volo illud interesse petere: qualiter formabo libellū versic. ex his aūt. G. ¶ Protestatio si iudex eā nō reprobat impedit litis cōtesta. licet verba aīs sint apta ad cōtestādū, nisi pars aduersa cōtradicat protestatiōi: quia in cōtestatiōe requirit animus. ver. patet ex pręmissis. & ver. seq. G. hoc verū si post protestationē verba immediatè sequant: secus si ex interuallo. ar. ff. de condi. & demōst. nam ad ea. nā videt propter interuallū tēpis & actū subsecutū, à primo proposito esse recessum. ff. loca. l. cùm in plures. Qualiter formetur libell⁹ appellatorius super interlocutoria: & qualiter sit ei rñdendū. ver. sed cū in causa. G. ¶ Per exceptionē peremptoriā nō fit litis cōtestatio: quia nondū trahit secū suū effectū: sed reseruatur ad post litē an litis cōtestationē exceptio opponit poti⁹ intētiōi, quàm actiōi. ver. sed nunquid per exceptionē. vide c. j. extra, e. li. vj. ¶ Licet psona veniēs ex trāsuerso rñdeat, nō tñ fit litis cōtestatio. Non obstat l. ij. C. vbi in rē act. quia illa est quasi cōtestatio cōtra cursum pscriptiōis, nō quo ad procedēdū ad diffinitiuā. ver. qđ si in libello. G. procedit iste libellus, peto mihi tradi per te vacuam possessionē, amoto inde pēsionario. ibidē. G. ¶ Rñdēdo positioni, quæ non fit directè super principali, non fit litis contesta. secus si contineat substantiā libelli: & rñdeat facto & iuri. ver. quid prius. G. ¶ In cā nullitatis sententiæ nō fit litis contesta. cū nullitas nō retardet executionē, nisi statim probet. C. de ord. cog. l. fi. §. pe. ver. quid de cā. Vide omnino infrà, de snīa. §. in causa nullitatis. Vide Bern. de offic. delegat. c. pastoralis. vbi distinguit, &c.

De iura-

De iuramento calumniæ. Rubrica.[a]

QVoniam Statim facta litis contestatione, iurandū est de calumnia idē post tractatū de litis contestatione de hoc aliquid supponamus dicentes, Quando iurandum sit: Et in quibus causis: Et à quibus: Et qualiter: Et quæ sit pœna iurare nolentis.[b]

SVMMARIVM.

1 Iudex an possit iuramentum calumniæ differre dicendo, nolo quòd modò iuretur.
2 Iudex aliquibus coniecturis motus, contra actorē potest ante litis contestationē iuramentum exigere, aut fingere se velle exigere.
3 Iuramento de calumnia ante litis contestationem præstito, an sententia postmodum lata teneat.
4 Iuramentum quibus casibus fit ante litis contestationem præstandum.
5 Iuramenti genus, est quadruplex.
6 Iuramentū de malitia, præstatur super exceptionibus, vel quū aliquid loco exceptionis proponitur.
7 Iuramentū de calumnia in principali præstitū ad omnia, quæ postea emergunt in causa, extenditur.
8 Apostoli dictum, ꝙ vnusquisq; suam habeat propter fornicationem, qualiter sit intelligendum.
9 Iuramentum de calumnia, & iuramentum de malitia, in quo differant.
10 Iuramentum de veritate dicenda, qualiter & quo casu præstandum sit.
11 Iuramentum de veritate dicenda, semel tantùm in tota causa præstari debet.
12 Iuramentum de veritate dicenda, in quo differat à iuramento de calumnia.
13 Iuramentum de veritate dicenda, præstare debet syndicus vel actor tantùm, & fit in anima propria: iuramentum autem de calumnia in animam domini vel vniuersitatis.
14 Ante iuramentum de calumnia, an quis cogi possit actionem eligere.

Quando iurandum sit de calumnia.

EStautem Præstandū generaliter post lit.contestatio.[c] & incōtinenti post: vt extra, eo.cum causam.in fin. & c.j.& ij.& de elect.dudum.ij.ibi: lite verò coram nobis legitimè contestata, præstitoq;, &c.scilicet in exordio litis: vt C.en.l.ij.in prin.& C.de iudi.rem nō nouam.in medio legis. Si verò tacitè fuerit omissum ab initio, poterit peti in quacunq; parte iudicij, vt iureť: vt infrà.§.proxi.versic.quid si nō.[d] ¶ †Sed quid si iudex volens differre iuramentū, dicit, nolo ꝙ modò iuretur. Videtur ex præmissis ꝙ non pōt. arg. contra: quia quod differtur, nō aufertur.ff. de peti. hæred.destitisse.l.dist.c.ij.in fi. tñ si postea non iuretur, non tenet sententia, ex quo exactū est: vt infrà,§.proxi.ver.& nota ꝙ secundū.& seq. ¶ †Sed pone, reus dicit iudici, domine, ecce actor parat se ad agendū contra me, grauior in contestatione litis & in sportulis, & alijs supplico vt faciatis eum iurare ꝙ si se æstimet bonā causam habere: vt Instit. de pœ.te.liti.§.idem actoris. & sic nō aget contra me. dixit Vber.[e] ꝙ si iudex aliquibus coniecturis moueatur contra actorē, potest ante litis contesta. iuramentū exigere vel saltem fingere se velle exigere. Ego dico iuramentū de calumnia de sui natura ante litis contest. non debere præstari: sed pòst duntaxat: vt extra, de prob.quoniā contra. ex ordine verborū.& patet ex serie rubricarum illius libri. & in præ. concor.[f] Aliud autem genus iuramenti bene præstatur, vt inferius apparebit. ¶ †Sed quid si ante litem contestatā fuerit iuramentū de calumnia? Dicunt quidā non valere sententiā postmodū latam: vepote latam cōtra solitū ordinē iudiciorū. C.de sen.& interl.om.iudi.prolatā. Alij cōtra, etiā si nullum præstitū fuerit. C.de iur. calum.l.ij.§.sed quia.infra.§.proxi.ver.quid si nō. ¶ †In casibus tñ ante litis cōtest.iuratur, puta cùm propter rei contumaciam, facienda est missio in possessionem vt suprà, de primo & secūdo decre.§.ij.prope princ. Iuratur aūt vt partes à probationibus exonerenť, & vt veritas causæ manifestetur, & calumniosa petitio & defensio euitetur. C.eo.l.j.& in aut. de his, qui ingre.ad app.§.fi.colla.v.itē in exceptionibus iuratur ante lit.contest.de calūnia: vt infrà, §.proxi.in fi. Sed tunc nō est iurandū de calumnia, sed de malitia: vt j.ver.secundū. Item in causa appellationis. Et breuiter vbicunq; nō est necessaria litis contesta. ¶ †Vnde ad huiusmodi articuli notitiā, nota ꝙ quadruplex est genus iuramenti. ¶ Primum est decisorium, de quo habetur extra, de iureiur.c.fi.& C.de re.credi.generaliter. De quo nihil ad pñsens.[g] sed de eo j.de iureiuran.dicetur. ¶ †Secundū est iuramentum de malitia, quod præstatur super exceptionibus: vel cùm aliquid loco exceptionis proponitur, & præstatur hoc ante lit.contest.semel & pluries in ciuilibus & spiritualib⁹ & criminalibus causis: quoties præsumptio est contra aliquē ꝙ aliquid malitiosè proponat: vt ff.ad exhiben. thesaurus. extra, de elect. cùm dilecti. vbi suspectus erat excipiens, quia fundata erat electi intētio per confirmationem metropoliticā: & ideo ibi iurat. & extra, de excep. pastoralis. vbi suspectus est, qui post terminū peremptoriū dilatoriā proponit. & ideo iurat sic, & in eo qui post publicationē attestationum obijcit in personas testiū: cùm nō fuerit protestatus. extra, de testi. præsentiū. & sic in eo, qui reprobat testes reprobatorios: vt eo.tit. ad hoc. aliàs incipit, præsentiū.in fi.[h] sic & in eo, qui vxori petenti restitutionē, obijcit gradum lege diuina prohibitum: vt extra, de restit.spol.literas. versus finē. vbi de hoc. sic & vbi quarta dilatio petiť, ad testes producendos: vt extra, de testi.in causis. & c.vltra. & c. significauerunt. sic & in eo, qui petit instrumentū prius editum sibi edi: vt C.de fide instru.l.fin. His enim casibus & similibus obijciens cùm sit suspectus, iurat ꝙ malitiosè nō proponit: post litem aūt cōtestatam hoc iuramentū nō præstatur. †Quia iuramentum de calumnia in principali præstitum, ad omnia, quæ postea acciduut vel emergūt in causa, extenditur. C.de iur.calum.auť.hoc sacramentum. Alioquin bis iuraretur. quod esse nō debet.[i] Vbi verò de veritate dicenda iuratū est, bene iurať post litem contestatā super emergentibus vel incidentibus, secundū quosdā: sed hoc prosequere: vt not. in præ.decre.præsentiū. Breuiter ergo teneas, ꝙ si causa est spiritualis, tūc siue proponatur exceptio ante litem contestatā siue post, semper iurat de malitia proponens exceptionem: quia præsumitur ꝙ malitiosè proponat. Et est ratio: quia in causa tali, non de calūnia sed de veritate iuratur. Iurabit ergo ꝙ malitiosè vel gratia differendę litis nō proponit, sed quia credit sic esse verum. Si verò est ciuilis: & proponitur ante litē contestatam: tunc idem iuris est: sed si post: tunc nō iuratur, cùm sit iuratum de calumnia, vt suprà. ¶ †Tertiū verò genus est, iuramentum de calumnia, s. vitanda: sicut aliàs dicitur, Habeat vnusquisq; suam propter fornicationē, s. vitandam, nō cōmittendam: vt xiij.dist.nerui testiculorum. prope fi. Et hoc præstatur in merè ciuilibus siue criminalibus: & cùm agitur de crimine ciuiliter: vt not. extra, eo.c.ij.proxi.§.& statim post litis contest. vt dixi suprà, & semel tantùm in tota lite. C.eo.auť.in hoc sacramētū. nisi vt j.proxi.ver. sed nunquid hæres. & versi. quid de quæstionibus. vnde correcta sunt omnia iura dicentia pluries iurari posse de calumnia. ff.de dam. infect. qui bona. §.si quis stipulatus. ff.qui satisd.cog.de dic.§.iubetur. ff.de iureiur. iusiurandum. §. qui iusiurandum. ¶ †Differunt aūt hoc iuramentū, & iuramentū de malitia, secundū Gof.[k] quia iuramētū de calumnia præstatur tantū post litem contestatam: vt s. Illud aūt ante & post. extra, de elect. cùm dilecti. de testi. in causis. & c.pe. & c.vlt. & c.ad hoc. & aliàs incipit, præsentiū.[l] de restit.spol.literas. in auť.eodē. col.vij.§.qs verò. & de fi.instru.§.si verò. Sed ego non credo illud post litem cōtest. præstari, nisi vbi iuratum est de veritate: vt s.ver.secūdū. Item hoc

---

a ¶ De iuramento calumniæ, Rubrica. ¶ Pileus tota sui operis parte, tractat hanc materiam. ¶ Tancr. parte iij. rubrica secunda. Vbert. de Bobio char.vlti. in princ. ¶ Ioan. de Deo, cauil.lib.iij.in fi. & li. iudicum parte j. ij. & iij. de hoc posuit tres rubri. ¶ Ægid. rub.xiij. & duabus se. ¶ Albe. Gal. posuit de hoc rubri. ¶ Guid. de Suzar. ante med. sui operis, & ante rub.de positionibus super exceptionibus. ¶ Gallicus post rubricam de lit. contesta.

b ¶ Nolentis. Hæc membra posuerūt Tan. & summistæ, Azo, Gof. Hostiē. sed prætermittebant quid est iuramentum calūniæ. quod iustè omisit author, cùm ipsorum diffinitio respiceret solum primum membrum iuramenti, ꝙ nō calumniosè petitur, vel non defenditur, de quo j.§.penulti.in prin. Idem dico de diffinitiōe Pilei, q dicebat vbi s. ꝙ iuramentū calumniæ est trames legitimus, per quē litigantium temeritas & contentiosa litis instantia, compescitur. Sed non placet: quia nō conuertitur. s. ꝙ quicquid est tale, sit iuramētum calūniæ. Et scias quòd ferè omnes quæstiones, quas ponit hic author, posuerat Accur. C.eod.titu. sed Azo prius circa textū, vt dixi in summa huius tit. in fin. scias etiam ꝙ iura vj. libri se circa hūc titulum habuerunt vtiliter, vt infrà patebit.

c ¶ Litis contestatio. Dixit Fran. Accur. super l.ij. C.eo. per hoc probari quòd per illud nō fit contestatio.

d ¶ Si nō. Ibi dicam.

e ¶ Vbert. Vbi suprà in princ.

f ¶ In præ. concord. Inquātū de fictiōe dixit Vbert. æquè locutus est. sed tertio dicto G. dici potest, quòd iudex potest eligere iuramētum ab actore, si coniecturas habeat, de quib⁹ & s. malitiose non trahit reum ad iudiciū per decret. secundā in fin. eo.titu.lib.vj.

g ¶ Ad pñsens. Ægid. hoc continuat, vt materiæ. c.cxlv.

h ¶ In fin. lib. vj.

i ¶ Non debet. Tu dic eo.titu.c.ij.in fi. lib.vj.

k ¶ Secundùm Gof. in Summa huius titu. in j.col. & easdē differentias posuit Mar. de Fa. in quæstione an hodie sæpius de calumnia iuretur. & Hosti. in Summa. §. & in quibus. s. §. quando. & Ægid. vbi s.

l ¶ Incipit, præsentium. lib.vj.

semel in tota causa præstatur, vt §. illud verò quoties aliquid dici vel fieri malitiosè præsumit. Item hoc locũ habet tantùm, vbi agitur de rebus profanis: illud, vbi tam de profanis quàm de ecclesiasticis. Item per hoc prouidetur, ne quid calumniosè fiat in tota lite: vt in præ. auth. de hoc. per illud verò ne quod petitur vel proponitur, in quo suspectus proponens habetur malitiosè petat vel proponatur. ¶ †Quartũ verò est iuramentũ de veritate dicenda, quod præstat in spiritualibus, vel spiritualibus annexis: sed certè cum maius periculũ sit calumniari in his quàm in ciuilibus: multò fortius videtur in eis de calũnia iurandũ. Vel prosequere, vt not. extra, eo. c. secũdo. Ego tamen vtrunque in eis præstari facio, ad cautelã.[a] Addo etiã in hoc iure, quod respondebit de credulitate. aliàs enim non posset quæri per hoc iuramentũ de credulitate. & probat & not. extra, de iureiur. ex literis. Et idẽ posset etiã fieri in ciuili causa, vt ibi not. de hoc secundũ papã extra, de testi. ad hoc. aliàs incipit, præsentiũ. ver. sine iuramẽto.[b] & j. nu. proxi. §. vj. versi. itẽ nota. & præstatur hoc statim post litẽ cõtest. Tamen si etiã post litẽ contest. & post alios processus, præstetur, non ob hoc processus vitiat:[c] vt no. in præ. c. ex literis. & de testi. ad hoc. aliàs incipit, præsentiũ. §. testes.[d] & idẽ in iuramẽto calumniæ, vt ibi. & ibi no. de hoc secundũ do. meũ, & infra. §. proxi. ver. quid si non. ¶ †Sed nunquid tunc extendit tantũ ad sequentia? Argu. quòd sic. C. de iur. cal. l. ij. Tu dic quòd etiã ad præcedentia.[e] vnde si fortè actor vel reus aliqua negauit, adhuc interrogabit super illo vel super executione, vel alio cõsimili. Itẽ præstat hoc iuramẽtũ, semel tãtũ in tota causa: sicut fit in iuramẽto calũniæ cui succedit, quare eodẽ iure censeri debet. ff. si quis caut. si eum. §. qui iniuriarũ. ff. de peti. hæred. l. item veniunt. §. cùm prædiximus. C. cõmunia de leg. l. j. Vel dic, & melius, quòd præstatur quãdoque pluries, vt patet extra, de testibus. ad hoc. aliàs incipit, præsentiũ. ibi enim fuerat in curia iuratũ de veritate, per procuratores, & papa iterũ mandat iurari per principales ¶ †Differt aũt hoc iuramentũ à iuramento calumniæ, primò quia illud præstatur in ciuilibus & pecuniarijs, vt eodẽ tit. cæterum. & c. cùm causam. & c. fi. Istud vero tantũ in spiritualibus, & eis annexis: vt eo. titu. literas. de elect. dudum. ij. infra. §. proxi. versi. quid de causa. Secundò, quia in illo respondetur de credulitate: vt in auth. col. v. de his, qui ingre. ad ap. §. pe. & fi. sed in isto non, nisi de scientia quam scit. iij. q. ix. hortatur. & in præ. decre. ad hoc. ibi: ipsi sciunt, &c. & ita ipsum quod verbũ sonat. Simile ff. iudi. sol. indicatũ. & ff. de leg. iij. nõ aliter. & in præ. decre. ad hoc.[f] Tertiò hoc, quia illud cõtinet multa capitula, istud verò vnũ solũ, videlicet illud quod ipsum verbũ sonat. ¶ Quartò, quia de illo nõ datur dilatio. nam statim põt dicere: credo, vel nõ credo. In isto verò sic: vt ff. de interrog. actio. §. qui interrogat.[g] ¶ Quintò, quia illud præstant principales personæ: istud etiã procur. vt infra, §. restat. in prin. & versi. j. ¶ †Sextò quòd illud præstat syndicus vel actor, in anima propria: vt extra, eo. in pertractandis. & c. pe. in fi. & C. eo. l. ij. §. hoc etiã. illud verò præstatur in anima domini, vel vniuersitatis: vt j. §. præce. versi. cæterũ. & seq. ¶ Septimò, quia si post illud præstitũ dicatur melius nosse veritatẽ, cogitur iterũ respõdere: vt infrà, §. fi. in fi. ¶ †Sed quærit an ante iuramentũ de calumnia quis cogatur eligere actionẽ? Super quo distingue vt s. de act. seu pe. §. sequitur. ver. notãdũ etiam. & ver. sed qñ ¶ Et not. secundũ B. quòd iuramentum de veritate, nõ extenditur ad iuramentum calumniæ, nec ecõuerso: vt sic notetur differẽtia inter ea. extra, de testi. c. præsentiũ. Primũ enim est de sciẽtia, secũdũ de credulitate: vt not. extra, de confes. statuimus.[h]

SVMMARIVM.

1 ☞ In causa criminali, quomodo & quale iuramentum sit præstandum.
2 Agere non dicitur quis, ante litis cõtest. sed agere velle, licet ante eam in exceptionibus iuretur.
3 In causa appellationis, præstandum est iuramentũ de calumnia.
4 Iuramentũ nunquã est præstãdum, antequã exigatur.
5 Coniuncta persona quibus casibus à condemnatione alterius appellare, & appellationẽ prosequi posit.
6 Quæstionibus pluribus, & contra plures, coram eodem iudice motis: an semel pro omnibus, vel in qualibet per se sit iurandum.
7 Hæres defuncti, qualiter habet iurare.
8 Iudice, coram quo iuratum est, moriente vel mutato, an iterum sit coram alio iurandum.
9 In causa iuris patronatus, quale iura. sit præstãdũ.
10 Iuramentum nõ est in causa modica præstandum.
11 Mutuans causam vel actionem post iuramentũ de calũnia an iterũ in noua proposita iurare debeat.
12 Vno petente, & altero recipiente, quis prius iurare habeat.
Reus excipiendo, fit actor.
13 Instantia triennio finita, an iterum sit iurandum.
14 In quæstionibus incidentibus, qualiter sit iurandũ.
15 Non possidens, nec dolo desinẽs possidere, an cõpelli possit iudicium subire.
16 Iuramentum de calumnia, an sit in omnibus exceptionibus etiam in declinatorijs præstandum.
17 Iuramentum de calumnia, an in prætorijs stipulationibus, præstari debeat.
18 Procuratore subrogato in causa, post præstitũ iuramentum de calũnia, an sit iterũ per eum iurandũ.

In quibus causis iurandum sit de calumnia.

SEquitur videre in quibus causis iurãdum sit de calumnia. Et quidem in omnibus, vt dixi s. §. proxi. vers. tertiũ. exceptis spiritualibus, in quibus nõ de calũnia, sed de veritate iuratur. extra, eo. literas. vt dixi s. §. proxi. ver. quartũ. tamen secundũ B. vbi agit possessorio de re spirituali, tũc de calumnia iuratur: vt extra, de resti. spol. literas. versus finẽ. Ego dico cõtra, vt habet expressè extra, de testib. c. ad hæc. aliàs incipit, præsentiũ. prope prin. & in decret. literas. iuratur super excep. & de malitia, & bene: nõ autẽ super actione, nec de calũnia. ¶ †Quid de causa criminali? Dic quòd iuratur de calumnia: vt no. extra, eo. tit. c. j.[i] & C. eo. l. j. lo. de Deo cõtra.[k] Quid de causis mistis? Dic iurari de calũnia. quod exẽplifica vt extra, de procurato. mæ. & de accusa. super his. & facit ad hoc, xj. q. j. placuit. xvj. q. j. frater noster. xiiij. q. ij. super prudentia. quæ causa dicatur mista, no. s. de cõtuma. §. sequitur.[l] ¶ †Quid vbi imploratur misericordia, vel merum officiũ iudicis: puta petitur à papa quod declaret verba ambigua inserta in aliqua cõpositione vel arbitrio, vel simile, vel aliquid? Et certè allegabatur in causa, quæ vertebat inter abbatẽ montis maioris petentẽ per dominũ papam Clemen. declarari verba cuiusdam cõpositionis ex parte vna, & hospitalarios sancti Antonij ex altera, nõ esse iurãdũ: quia nulla est ibi actio vel intẽtio, vel aliquid loco eius. arg. ff. de no. ope. nun. de pupillo. §. meminisse. infra ver. quid si causa. In contrariũ dicebatur: quia ante litis cõtestationem nõ dicitur quis agere, sed agere velle, & tamẽ ante litis cõtestationẽ in exceptionibus iuratur: vt s. §. proximo. Item & in extraiudicialibus, puta in inquisitiõe, in purgatiõe, & huiusmodi.[m] ¶ †Quid de causa appellationis[n]? Dic iurari de calumnia secundùm H. & alios, si petatur. C. eo. l. ij. in prin. vbi de hoc. & in auth. de his, qui ingre. ad appel. §. illud. ff. de dam. infec. qui bona. §. fi. extra, eo. c. j. ibi: vel quacunque causa, &c. vbi de hoc secundùm papam. Nam & ibi dandus est libellus, & lis est contestanda: vt s. de lit. cõtest. §. ij. & alia est à causa principali. quæ dic vt ij. q. vj. si quis in quacunque. & extra, de appel. interposita. in fine. & de testa. Raynaldus. & hoc seruatur. argu. contra: quia causa appellationis est eadem cum principali. extra, de procurat. non iniustè. in fin.[o] Et nota secundùm Pil.[p] & Tanc. quòd hoc iuramentum remitti non potest. C. eo. l. ij. §. sed quia veremur.[q] Azo[r] dicit patri remitti contra filium agenti, & patrono contra libertum agenti: vt ff. qui satisda. cogan. de die. §. fin. & ff. de iureiuran.

a ¶ Ad cautelam. Et sic hodie fieri debet: vt eo. tit. c. j. in fi. lib. vj. & vide quæ ibi dixi super glos. penul.

b ¶ Sine iuramento. Lib. vj.

c ¶ Vitiatur. Hoc patet eo. tit. c. j. in princip. lib. vj.

d ¶ Testes. Lib. vj.

e ¶ Etiã. Præcedentia vide j. §. penult. post princip.

f ¶ Ad hoc. Vt ibi scripsi in §. præterea. super iij. gl. Hostiẽ. hoc improbat, dicens quòd propter iuramentum de veritate, respondere debet de credulitate, ibi vide, & quod scripsi hic eod. titu. c. ij. in vlti. gloss.

g ¶ Qui interrogat. Vide quod dicam j. §. vlt. sup ver. fi.

h ¶ Statuimus. Lib. vj. Vide quod suprà proxi. dixi.

i ¶ Sequitur videre. c. j. Vide quod ibi scripsi.

k ¶ Contra. Libro iudicum, parte ij. eo. titu. in princip.
ADDE, quòd Bar. in l. j. C. eo. tenet quòd iurari debeat: sed dicit de cõsuetudine Italiæ non seruari. Abbas verò post glo. in c. j. extra, eo. dicit esse iurandum indistinctè.

ADDITIO.
¶ Adde tu videndum Ludo. Roma. sing. cccxxiij. incipien. tu habes singulariter ponit an iuramentum calumniæ possit cõsuetudinem tollere. Hen. Ferran.

l ¶ §. sequitur. Si est quæstio de mandato, an quis sit procura. Guid. de Suz. dicit in l. j. C. de procur. de calumnia iurari. alleg. l. j. C. eo. tit. sed quis iurabit, procurator an nõ. C. eod. l. ij. Vel dic quòd iurabit, quia in hac causa nõ est procurator, sed principalis. vel secundũ eum non iurabit, quia ante litis cõtestationem nõ præstatur. nec hic fert diffinitiua. Primũ ergo dictum procedat in iuramẽto de malitia.

ADDE, vt per Bart. in l. qui bona. §. qui alieno. ff. de dam. infect. & per Panor. in c. in pertractãdis. extra, eo.

m ¶ Et huiusmodi. Reperit de hac causa j. de libel. cõcep. §. nunc dicendum. versicu. xlvj.

n ¶ Causa appellationis. Expeditum est quod iurat. eo. titu. c. ij. in princ. lib. vj. & opiniões doctorum hic, vbi vide in j. glo.

o ¶ In fi. Verificatur, verum quia diuersis respectibus est eadem & diuersa: vt not. de testi. Romana. in glo. ij. lib. vj.

p ¶ Secundũ Pil. vbi s. rubri. iiij. in prin. Tanc. autẽ hoc dicit vbi suprà, in fi.

q ¶ Sed quia veremur. Hinc est quòd non valet consuetudo, quòd istud iuramentum non præstetur. extra, de fideius. constitutus. versi. præsentium. Dixit tamen Pil. vbi s. parte iij. in fi. nõ quòd erat contraria iuri consuetudo locorum habens quòd solum in tẽpore sententiæ exigatur hoc iuramentum: audiui dominum meũ, qui meo tempore assessor fuit Mediolani, quòd ibi iuramentum calumniæ exigebatur solũ tempore sententiæ: & à victore. Et de hac puto Pil. intellexisse, qui fuit de eius diœcesi.
ADDE, quòd Panor. in c. cæterum. extra, e. vbi de hac additione mentionem facit, tenet cõtrarium.

r ¶ Azo. Et Pil. vt post eũ scripsi, eo. tit. c. ij. & ratio ibi.

a ¶Sed quia. Hoc dictũ Pil. & Tan. placet Host. in Summa. §. iij. in fin. Item placuit Fran. Vercel. vt scripsi eo. tit. c. j. in fi. pro ratione sumens q ibi nõ remittitur episcopo, qui pater est de restit. spol. cõquerente. & ibi cõcord. in glo. ij. Primum dictum, quod fuit Azo. placuit Accur. in l. ij. C. eo. post princ. eius ratio, quia ius vetus, non inuenitur in hoc correctum. & secundùm hoc §. ille de remissiõe hominis loquitur, non legis. & hoc teneat. Item tenet Accur. in gl. prædicta q remissio per principis rescriptum, hoc casu nõ valet, nisi in eo dicatur, nõ obstante tali lege. De hoc plenè scripsi de except. §la. c. vno. libr. vj. super gl. & tunc ipsius aduersario pderit. C. de fruc. & lit. expen. l. fi. Si autem aduersarius opponit cõtra rescriptum, in causa ista iurabitur, secũdùm eum. Quod dixi aduersarium vti illo iure, intelligit Fran. quando illud fuit impetratum à parte. secus si fit pro motu principis pcessum. Facit quod not. de mut. peo. c. ij. in fin. vlo. gl. & Pil. tenet vbi supra, iij. parte. in fi. q etiam si impetrans nõ vtatur, aduersarius tamẽ vtetur. ff. quod quisq iur. l. iij. §. j.
ADDE, Bar. concordan. huic addi. in l. ij. C. eod. Quid econtra an remittatur filio, vel liberto? Bart. dicit q sic, in l. iusiurãdum. §. qui iusiurãdum. ff. de iureiu. per text. in c. sacramẽtum. §. in quibus. de confuc. recti seu.

b ¶Sententia fertur. Expeditũ est q valet sententia. eo. tit. c. j. ij. respon. lib. vj. & vide qđ ibi not. in vlti. gloss.
ADDE, Rotã in antiquit deci. deci. cccclx.

iureiuran. iusiurandum. §. j. hoc iusiurandum. Alij contra: vt in præ. §. sed quia.[a] ¶ 4 †Quid si non exacto iuramento procedit in causa, & sententia fertur?[b] Dicit Pil.[c] tenere: quia nõ est præstandum, nisi exigat. l. ff. de oo. ope. nunc. de pupillo. §. qui opus. & in præ. l. iusiurandum. secus si exactũ fuit. C. de sent. & interlocuto. om. iud. prolatam. Hoc prosequere, vt not. extra, de testi. tuis. & suprà, §. j. in princip. Hoc tamen puto, q si omissum sit[d], poterit quandocunq ante sententiam exigi.[e] argum. ff. de dam. infect. bona. §. pe. De hoc extra, de iureiuran. ex literis. in Summa do. mei, de lit. contest. §. & qñ. suprà. §. proxi. versic. quartum. ¶ 5 †Item quæritur, qui iurabit in illis casibus, qui sunt ff. de appel. nõ tantùm. & ij. q. vj. non solent. ff. de libera. causa. l. j. ij. iij. & iiij. quibus potest coniuncta persona à condemnatione alterius appellare, & appellationem prosequi, & contra voluntatem eius agere. Dic q appellans, quasi suam fecerit causam per appellationem. ¶ 6 †Quid si moueo plures quæstiones, & contra plures[f] coram eodem iudice? Dic q in qualibet per se iurabo: non semel pro omnibus. arg. ff. de excep. rei iudic. & an eadem. & arg. extra, de iureiuran. clericus. quia res inter alios acta, &c. extra, de fide instru. inter dilectos. versic. porrò si. & hoc quando negotium non est cõmune. Sed si est commune, & indiuiduum: tunc omnes iurant vel vnus pro omnibus: quia malitiis, &c. ff. de rei vendicat. io fundo. extra, de rescript. ex tenore. & C. si vnus ex pluribus appel. l. j. secundùm Iacobum Bald. & Alber. Pap. ¶ 7 †Sed nunquid hæres defuncti iurabit de calumnia? Respondeo, sic: vt in aut. principales. & in præ. l. qui bona. §. penulo. quia licet defunctus non fuerit calumniatus, sed habuit bonam fidem: fortè hæres habet malam. ff. de accusat. sicut. C. de te. credi. generaliter. respon. j. Idem forte[g] in procuratore, ad quem causa transit. infra, versi. fin. Alij dicunt cõtra, quia hæres, eadem persona cum defuncto censetur. in aut. iusiurandũ quod à mori. præs. §. ij. Tertij dicunt q debet solummodo iurare, se nil dedisse, nec daturum. in aut. colla. ix. vt litig. iurent. in princip. ¶ 8 †Quid si iudex, coram quo iuratum est, obiit, vel mutatus est? Dic q non iurabitur coram alio iterum, quia idem censetur iudicium: vt ff. de iud. mortuo. l. cùm proponebatur. Ioan. contra arg. ff. iudi. sol. l. iij. & l. quærebatur. & l. cuio apud. in aut. de testi. §. quia verò. C. de iudic. properandum. §. si autem in medio. Dicunt alij q partes iurabunt, quòd nec dederũt, nec dabunt aliquid huic iudici, vt pro eis iudicet: vt in præ. aut. vt litig. iurent. in princip. Sunt etiam, qui dicunt, tunc de veritate fore iurandum. C. de eden. l. ij. ¶ 9 †Quid de causa iuris patronatus? Dicunt quidam[h] non de calumnia sed de veritate in ea iuran, cùm sit annexa spiritualibus. extra, de iur. patro. ad aures. extra, de iudi. quãto. suprà in §. proxi. versi. sed nunquid tunc. Alij contra: cùm non sit merè spiritualis. & exponunt extra, eo. literas. nulli inducunt, id est, prohibent. ij. q. v. consuluisti. ¶ 10 †Quid si causa modica est? Dicunt quidam non iurari. nam & sententia sine scriptis lata, tenet: & alia solẽnitas propter exiguitatem omittitur. C. de senten. ex breuiculo reci. aut. nisi. ij. q. j. in primis. Dic contra, vt ff. ad exhib. thesaurus. vt extra, de præbend. maioribus. & de appella. c. de appellationibus. nisi iudex ex officio suo, extra ordinem cognoscat: nam tunc non puto iurandum. argum. ff. ne vis fiat ei, qui in pos. mi. l. j. in princip.[i] ¶ 11 †Sed quæritur si quis post iuramentum calumniæ mutauerit actionem:[k] an iterum iurabit in noua proposita? Respoo. sic: quia noua actio est, & alia: & in qualibet iurandũ est. §. eo. l. ij. in princip. quia & in hac potest calumniari. ff. de dam. infect. qui bona. §. penul. Super actione enim iuratur. ff. famil. ercisc. inter cohæredes. §. si familiæ. Alij dicũt q potius super facto iuratur. arg. C. eo. aut. in isto. iuratur tamẽ, quia causa mutatur. ¶ 12 †Sed pone q peto à te decem: tu confiteris debitum, sed opponis[l] exceptionẽ pacti de non petendo: quæritur quis primò iurabit. Et videtur q excipiens: cùm constet de actoris intentione, & reus in excipiẽdo sit actor. ff. de exceptioni. l. j. Dic contra: quia originalis causa inspicitur. ff. de dona. id quod.[m] ¶ 13 †Quid si instantia sit triennio finita? Respõdeo, iterum iurari. Idem dicit Ioan. si iudex in medio triennij mutetur: vt §. versicu. quid si iudex. ¶ 14 †Quid de quæstionibus incidentibus vel emergentibus: nunquid iurabitur in eis de calũnia? Non videtur, cùm sit in principali iuratũ: & idem iuris sit in principali, & in accessorijs: vt extra, de offic. deleg. prudeotiam. in fine. & quia semel tantùm iuratur. C. eod. autheoti. in isto. sed hoc verum est in eadem causa. Vnde dic cõtra: vt ff. de damno infecto. qui bona. §. si quis. & ad exhibend thesaurus. & qui satisda. cogan. de die. §. penul.[n] ¶ 15 †Quid ergo. pone, peto à te fundum: tu dicis, te illud non possidere, nec dolo desijsse possidere. ego peto q iures de calumnia: quæritur quid iuris. Et certè cùm non possideam, nec dolo desierim possidere, non compellor iudicium subire: vt ff. de rei vendi. qui petitorio. in principio. & §. penultimo. ergo nec iurare. ff. de iudic. sed si restituatur. §. ex quibus. & de iureiuran. tutor §. fi. dic tamen esse iurandum: & sic obtinuit.[o] ¶ 16 †Sed nunquid super omnibus exceptionibus etiam in declinatorijs, est iurãdum de calumnia? H. dicit quòd sic: vt not. suprà, de exceptio. §. viso. versicu. sed nunquid. & C. eod. l. j. & probatur ff. qui satisd. cog. de die. §. fi. ff. de noxal. l. quoties. §. penul. Quidam tamen dicunt sufficere de malitia iuran, super declinatorijs. extra. de resti. spoliat. literas. & de electio. cùm dilecti. supra, §. j. versicul. in casibus. ¶ 17 †Sed nunquid in prætorijs stipolationibus iurabitur de calumnia? Videtur q sic. C. de iur. calum. l. j. ff. de damno infecto. prætor. in princip. & l. qui bona. §. fi. ¶ 18 †Quid si post præstitum iuramentum de calumnia subrogetur procurator in causa? Dic per eum iterũ esse iurandum,

c ¶Dicit Pile. vbi §.

d ¶Omissum fit. Nota quia distinguit inter omissum & remissum.

e ¶Exigi. Vt in præ. decre. prima. in princ. lib. vj.

f ¶Contra plures. Amphatur hæc quæstio, scilicet qñ vnus contra vnum plures quæstiones mouit: vel plures contra vnum plores quęstiones mouent: & omnibus conuenit sequens solutio. Alia quæstio de tutore duorũ popillorum inuicem hoganõum, not. in l. ij. C. eo. titu. in §. quod obseruatum in glo. ij. in fi. Consilium est quòd in altera det actorem. Simile §. de aduo. §. j. versic. quid si aduocatus.

g ¶Idem forte. Sic sub dubio forte, loquitur Accurs. in præ. authen. principales. in j. glo. Tu dic sine forte: vt in princ. huius §.

h ¶Dicunt quidam. Barto. eo. titu. c. ij. in j. glo. & vide quod super ea dixi.

i ¶In princi. Hic scias quòd in causis, quibus proceditur simpliciter & de plano, &c. hæc iuramenta de calumnia, malitia & veritate, pręstari debent: vt in cle. sæpe. de verb. signifi. ibi: citatione, &c.

k ¶Actionem. Si dicatur accumulando procedi, hoc dico: quia ex quo ponit iuratum, ponit litem contestatam: & sic non est locus mutationi. C. de eden. edita. Vide Cyn. C. eo. l. ij. io parte. j. q. xiiij.

l ¶Sed opponis. Sup. in ipsa contestatione antequàm iuretur de calumnia. aliàs superuacua esset quæstio.

m ¶Id quod. Sic dixit Accur. in l. ij. j. respon. in glo. sic ergo.

n ¶§. pe. Aliàs vlt. in princi. Has leges tenuit do. meus in legibus, do. Mar. in quęstiõe, quæ incipit, minor xxv. q si filius, qui minor xxvj. adiuit hęreditatem patris. cõuenitus actiõe personali vt hæres, & dato termino ad respondendum, ipse dicens se inconsultè adiuisse hæreditatẽ, quæ locuples putabatur, petit restitui ad cõlectionem inuentarij, & actor dicit id peti animo differẽdi actionem, & petit q iuret de calũnia, quòd audiẽdus est. Non obstat q secũdum hoc bis iurabitur, §. secundò post litem postea contestatã. super personali contra aut. de his qui ingre. ad appel. in fi. vnde sumpta est aut. hoc sacramentum. C. eo. titu. quia id procedit in eadem instãtia, vt dictum est §. sec in diuersis, per iura prædicta. Ad idem ff. de edend. si quis ex argẽ. §. exige. & de iureiur. iusiurãdũ. §. qui iusiurandũ. & facit qđ de causa appellationit dictũ est §. vers. quid de causa. Item si diceretur q restitutio peti non possit in modum exceptionis: negari nõ põt, quin hoc petatur incidenter. C. vbi, & apud quos. l. vlti. in fi. & extra, de restitu. in integ. c. fi. & eam esse prę iudicialem actioni propositæ. C. de iure delib. l. sancimus. §. donec. Facit Instit. de act. §. præiudiciales. & sic pro cognoscenda de nr. cog. tunn. & hoc quia in perpetuũ vel ad tempus actionẽ excludunt, habent instar exceptionũ. Ad tollendum ergo suspicionẽ, purget se per iuramentum. C. de his, qui ad ec. confu. l. vlti. §. sic vbi. Procedit autem secundum eum, q per se iuret, si est maior xxv. & intra tempora restitutionis. Si autem est adhuc minor, iurabit curator. De hoc infra, §. proximo. in prin. & ver. sed cùm pupillus. Si dicamus q hoc casu recipiatur iuramentũ de malitia, de quo §. §. proximo. ver. secundum. & dixi eo. § post prin. cessabit omnis difficultas. Et huic est simile quod notat Guid. de Suza in l. seruum. §. publicè. ff. de procura. dicens quod qui allegat causat absentiæ, iurabit quòd animo calumniandi illas non allegat, cum iuret istud solum capitulum. & sic non obstat authen. hodie. de qua suprà.

o ¶Et sic obtinuit. Hoc tenet Alber. Papi. super l. fin. ff. de rei ven. per l. de die. §. fi. in princ. allegat. §. & j. versicu. proxi. Ad iura quæ prohibent his iurari, respondet, illa loqui post litis contestationem cum iuratum est.

cùm calumniosè posit probationes Inducere, & alis facere. Alij tamen cõtradicunt, quod dic prout not. secundùm papam, extra eo.c.j.super versic.j. sed nunquid hæres.[a]

SVMMARIVM.

1 Sacramentũ omnium possessorum desideratur dum res venditur ciuitatis.
2 Abbas an iurabit de veritate, vbi collegium litigat per syndicum.
Iuramentum de calumnia, semel tantùm in causa præstandum est.
3 Prælatus ecclesiæ causam per se prosequens [non] posit iuramentũ committere syndico, seu œconomo.
4 Pupillo an expediat iuramentum præstari, vbi agit causam momentaneæ possessionis.
5 Pater an iurabit [de] c[alu]mnia in bonis aduentitijs.
6 Conuentus reali actione, nominans dominum in iudicio, an iurare habebit de calumnia.
7 C[ler]icus an possit iurare de calumnia.
8 M[in]or, cuius nomine litigatur, an posit, vel debeat iurare.
Impubes iurare non potest secundũ Canonistas.
9 Omnib[us], vel maiori parti de municipio iurare licet.
10 Procurator an posit iurare de calumnia. & numero 12. & 13.
11 Procurator agens, & defendens nomine absentis, non iurabit, sed dabitur ei dilatio, vt denunciet vero domino, vt veniat iuraturus.
14 In procuratorio alicuius, aliàs sufficienti ad causam si non exprimatur, quòd posit iurare de calumnia an poterit iurare.
15 Syndicus quo casu, & quando posit iurare.
16 Hæres defuncti, an posit, aut debeat iurare.
17 Iudæus litigans cum Christiano, an iurare permittatur super Euangelia.
18 Iuramentum calumniæ, cuius expensis mittetur ad principalem absentem.

A quibus sit iurandum de calumnia.

RESTAT Videre à quibus sit iurandum. Et quidem regulariter principales personæ debent iurare: primò actor, & postea reus. C.eo.l.ij.§.j.& ij. & authen. principales. extra eo.c.iij. & c.cæterùm. Itẽ tutor & curator[b], œconomus, syndicus, actor[c], & procurator vniuersitatis, & episcopi, & archipiscopi, parẽtes & orphanotrophi, & omnes alij, qui legitimam habent administrationem, vel à lege vel iudicis authoritate: vt C.eo.l.ij.§.j. & §. quod obseruari. & authent. principales. C. de bo.ma.l.j. Instit. de cur. §.fin. C. de epis. & cler. l. orphanotrophos. & auth. sed hodie. extra eo.c.iij. & c. cùm causam. ff. de cond. & demõ. l. municipibus. ff. de noxa. act. quoties. §. si tutor. & iurent omnes tutores. vel vnus. C. si ex pluribus tuto. omnes conue. poss. l.j. ¶ Item curator bonis datus. C. eodem. l. ij. § primo. 1 ¶ Idem in his qui præsunt municipio, seruatur[d], vt omnes, vel maior pars, iurent de calũnia. C. eo. l. ij. hoc etiam & in præ. l. municipibus. & arg. extra de senten. excõmu. Romana. §. fin. secundũ Azo. licet Placen. dixerit maiorem partẽ ciuitatis debere iurare, vel ipsam vniuersitatem: quod est difficile. arg. tamen ad hoc, quia sacramentũ omnium possessorum desideratur, dum res venditur ciuitatis: vt C. de vend. re. ciui. l. fin. & similiter dum tractatur de defensore ciuitatis eligẽdo: vt in auth. de defen. ciui. §. in tantũ. papa not. extra de iudi. pastoralis. tutius esse, quòd vniuersitas iuret per alium, vel per eum, qui litem contestatus est. quod indubitatum est in vniuersitate religiosorũ: vt infrà versic. proximo. 2 ¶ † Quid si aliquod collegium litigat per syndicũ, nunquid abbas iurabit de veritate, cùm ipse syndicus iuret de calumnia? Dicunt quidam quòd sic, vt infrà dicetur in minore adulto. & hoc ideo, vt veritas appareat, et ne ecclesia turpe lucrũ sectetur, extra, de iura. calum. Imperatorum. ff. de offic. præsi. illicitas. §. veritas. ff. de cõdi. indeb. nam hoc. extra, de pœnis. fuam. liiij. distin. generalis. in fi. C. de hæreti. quoniam. xuij. q. ij. quanquàm. arg. cõtra, cùm abbas non sit dominus, sed procurator. extra, de dona. c. ij. xij. q. j. si priuatum & aliud videtur in mi[nore] ... dominus est, & cõmodum, & incommodum e[ius] ... vj. biduũ. Preterea cùm hæc causa n[on] ... [ciui]tatis, non sua: vt ff. quod cuiusque vni[uersitatis] ... l. sicut. §. j. & xij. q. ij. qui manumittitur. ... [constitu]are syodicus ab ea cõstituitus. ff. quod cu[iusque] [vni]uersi. no. nulli. extra, cod. c. j. non Abbas. [Et] ideo dixerunt alij, quod si Abbas scit veritatem, & procurator est trussator: tunc Abbas iuret, & non alias. C. de procur. l. fi. sed illa lex loquitur, cùm principalis persona conuenitur: & Abbas non potest dici principalis, vt dixi: & ideo dixit Alber. Pap. quod si syndicus est litem contestatus, ipse iurabit. C. de iudicijs. properandum. versus fi. & C. de rebus cre. l. penul. §. penul. & C. de iura. calum l. fin. §. j. & nõ Abbas: cùm ipse posit testem produci. extra, de testi. insuper. ne fungatur duplici officio: vt ff. de pactis. plures. extra, de milite. c. fin. & ne ecclesiæ præiudicetur de facili, eo fortè iurare nolente. C. de seruis fugi. quicunque. C. vnde vi. meminerint. & sic dicit fuisse iudicatum Vercel. Sed certè malè, salua pace iudicantiũ. nam licet lis contestata sit per syndicum, etiam nomine Abbatis & conuentus agentem: Abbas tamen ipse habẽs ad hoc speciale mandatum à capitulo, iurabit de veritate nomine suo, & in animas eorum, vel maioris partis, qui sunt de conuentu: vt extra, de testibus. ad hoc. aliàs incipit, præsentium.[e] & tunc etiam poterit esse testis in causa: secus si ipse causam per se duxisset. Non tamen nego, quin & per syndicũ vel procuratorem posit de veritate iurari: secundùm quod not. per papam extra, de iura. calum. c. fin. Dominus meus tamen dicit, quòd in præ. decre. non iurabit Abbas tanquam testis vel tanquam procurator, sed tanquam nuncius, & pro conuentus. Quæ & alia dic vt not. in præ. c. ad hoc. secundũ omnes. Sed & si Abbas causam ducat, ipse iurabit in animas conuentus. Et de hoc not. extra, de elect. dudum. ij. in glo. B. quæ incipit, no. ergo ius, &c. Iuramentum autem calumniæ à syndico præstitũ, Abbas non cogitur subire. extra, de iura. calum. Imperatorum. de hoc not. C. eo. l. ij. §. hoc etiam. Si tamen procurator negauerit positiones, dominus, ad quem spectat causæ commodum vel incommodum, eo quia nouit melius veritatem, interrogabitur per iuramentum super eis: vt infra eo tit. proxi. §. vj. ver. in summa. quod quidam cõcedunt, vbi iuratũ est de veritate. arg. in præ. decre. ad hæc. aliàs incipit, præsentiũ. Secus, vt dicunt, vbi de calumnia. Sed certè est eadem æquitas, sic hincinde idem ius, etiam vtrobique esse puto: si hoc iudex viderit expedire. arg. extra, de constitu. nam concupiscẽtiam. nec ob. præ. ad hæc. imò hoc probatur, si rectè intelligatur. argu. cõtra: quia iuramentum de calumnia semel tantum in causa præstatur: vt C. de iura. calum. authen. in isto. Sed illud verum est, ab eadem persona. Vel dic quod hoc non est propriè iuramentum de calumnia, sed iurabit respondere, quid credit super positionibus per procuratorem negatis. Et sic iurare & respõdere fecimus Archiepiscopum Rauennatẽ in causa, quæ inter eum & commune Arimini super septem castris coram nobis vertebatur.[f] ¶ † Quid si prælatus ecclesiæ 3 prosequitur causam per se, nunquid poterit committere iuramentum œconomo seu syndico? Videtur quod sic, argu. extra, eo. c. j. prope finem. ibi: huiusmodi officium alijs denegare. & ff. de procu. l. iij. Dic quod iuramentum nõ potest specialiter committi, nisi & causæ prosecutio committatur: vt extra, eo. in pertractãdis. in fi. & c. seq. ibi: qui pro eis petere & exhi. &c. & c. fi. in princip. ibi: elegerit fi. u. &c. ver. quod si. Et sic intellige eo. titu. c. j. Alioquin alicui posset hic causam committere ignoranti. 4 ¶ † Sed cùm pupillus posit agere causam momentaneæ possessionis, vt C. qui leg. perso. momentaniæ. vbi de hoc, & aliàs: vt s. de actore. in prin. nunquid iurabit? Videtur quod non, argum. ff. de iuris & facti igno. l. fin. ff. de iureiur. qui iurasse. Vel dic quod iurabit

a ¶ Nunquid hæres. Primũ dictum approbatũ est eo. tit. c. ij. §. j. lib. vj.

b ¶ Curator. Contra hoc opponitur de l. certũ. ff. de cõfes. §. penul. Solutionẽ vide per Accur. in §. quod obseruari. in glo. ij. & ibi plenius per Cyn.

c ¶ Syndicus actor. Idem Accur. in l. ij. §. hoc etiã. t. alle. & Vber. de Bobi. vt s. ad fin. Gui. de Suzar. l. neque. C. de procu. Et sit ratio, quia cũ decreto cõstituitur sicut tutor: & à satisdatione leuatur, sicut ille [ff.] de admin. tut. l. vlt. §. defensionem. ADDE Bart. in d. l. ij. Pano. in. c. ij. & c. cæterùm extra eo. vbi plenè.

d ¶ Municipio, seruatur. Dixit Pile. sua j. q. ex iure moribus recepto, consulẽ iurare præsente & consentiente maiore parte vniuersitatis. Allegat authẽ. hoc ius est. C. de sacrosan. eccl. & l. rem non nouã. C. de iudi.

ADDITIO.

¶ Adde Bar. in l. ij. §. hoc etiam. C. de iura. calũniæ. vbi dicit quod in causa vniuersitatis iuratur de calumnia per administratores, nomine ciuitatis, vel per syndicum legitimè ordinatum: & iurabit in animam constituentium, non in animam ciuitatis: quia ciuitas caret anima. Hen. Ferrandat.

e ¶ Incipit, præsentium. lib. vj.

f ¶ Vertebatur. De qua et ipse author dixit s. de testa. §. qualiter. versi. sed opponitur circa medium. Multũ depilata fuit ecclesia Rauennas honoribus & viribus suis tempore authoris, & priùs. Nam vt patet eo. ti. de teste. §. nunc tractandum. ver. hoc autẽ. ad fi. aliam causam habuit et corã authore sup quibusdã castris cum cõmuni Forliuij. Item tempore Innocen. iiij. questionem habuit cum communi Fauentiæ super villa Luci, & sancti Petri. & castro Arioli. de qua hoc eo. ti. cùm causa. de proba. licet. de testib. cùm causam. j. villa tamen Luci, hodie suo nomine possidetur: ad castrum Arioli recuperandum nunc laborat præsens archiepiscopus Rauennas, sed plus me legisse memini quòd insula Siciliæ olim fuit ecclesiæ Rauennæ, translata postea in ecclesiam Romanam: forsan quia illam regere non poterat. quod præsumo, quia nec ipsius ecclesiæ Romanæ nostris temporib[us] multum ad id laborãtis solicitudo expensa, & impositio decimarum ad id, saltem in partibus Italiæ multis annis collecta, illã adhuc debito modo potuit subiugare.

¶ Ipsius etiam ecclesiæ canonici tũc habebam & hodie retinent nomẽ Cardinalium & cantorum. Cui ecclesiæ cõpatior: quia mihi metropolitica, & quia cum meis descendentibus censualis sum ipsius: & in ipsa etiam habui filium Cardinalem, & nunc nepotem ex filio cantorem: tres vltimi archiepiscopi mei fuerunt scholares, & domini spirituales: quartus autem, quẽ præcessit do. Raynuius nunc cardinalis sancti Martini in mõtibus, meus singularissimus bñfactor pater & dominus. Hæc dãc causam deplorandi quòd nec etiam in sede ppria potitur debita libertate.

a ¶ Iurabit. Hoc breuiter tenet Accur.in §.quod obseruari.in fine tertiæ gl. allega. C.de his, qui ve.æta.l.j.

b ¶ Secundùm Vber. vbi suprà.

c ¶ Quòd sic. Latior esset litera sequens, si diceret, licet non contra eū. Mihi videtur q locus est iuramento de malitia, & q malitiose non nominat: nō de calumnia, quod respicit totam litē, post litem cōtestatam præstatur. facit eod.titu.c.ij. in fin. lib.vj.

d ¶ Iudicio. Secundùm Gui.de Suza. in l.ij.C.vbi in rem actio.

e ¶ Sed quia veremur. Ibi plenè per Accur. in glos.magna ante medium.

f ¶ Pastoralia. Vt ibi scripsi super prima glossa.

g ¶ Si tutor. Hodie iurat, si habet speciale mādatum.eo. titu.c.vlti.lib.vj.

h ¶ Domini cedētis. Quod Pla. nō concedebat hoc secundo casu, sed Accur. vbi s. tenet vt hic. & do.Azo in Summa circa mediū.& Vin.in.titu.c.vlti. sed Vincē.dicit ex causa à iudice arbitrādū per id quod sequitur.

i ¶ L.fin. Hoc & in sequenti l. corrige de procu. & in hac l.fin. tenent Iacob. de Aret.vt ibi not. Cyn. q si periculum causę pertinet ad cedentē, vt quia cessit actionem suo periculo mouēdā. ff.mand. si mandato.§. fi. tunc iurare & respondere debet. & sic loquitur l.si actor. Vel neutrum spectat ad eū, cùm causa sit propria cessionarij, vt in l.qui stipēdia. & ff.quādo appel.sit. l.j.§.in propria. vide quod dixi s.de defensore.in fin. & s.de ces.act.§.j.ver. sed nunquid.j.securè teneas quòd etiā eo casu, quo cedēs iurat de calumnia, nihilò minus cessionarius, qui litē prosequitur, iurare tenetur in animā propriam, per decre.secundā. secundo re. spon.eo. tit.lib.vj. Capitula enim inclusa in iuramento calumniæ no.eo.c. j.in princ.& C.eo. l.ij.§.j.longè plus respiciunt prosecutionem litis, quàm iustitiam negotij principalis. quod facilè patet intuenti. nec est etiam absurdum quòd etiam de iustitia principalis causæ secundùm suam credulitatem iurarent. Super quo vide quod dixi de aduocato.§.j.ver.item quod est præuaricator.

k ¶ Iniurijs. Libro vj.

l ¶ Nomine absentis. Difficultas quæ sequitur, hodie est sublata per pię.decre.vlti. eodem tit. lib.vj.

m ¶ Principales. Cuius expēsis dicitur j. ver. sed ad cuius.

n ¶ Talis iudex. Inhonestè se præponit æquali.

o ¶ Tamen not.eo. titu.c.fina.

ADDE qđ Bart. in d. §. qui alieno. dicit relata opi.Specu. quod si domin9 non potest haberi, q procurator admitteretur.

ADDE tu vlterius quòd procuratos in Romana curia, tenet iurare de calumnia, non solū in animam domini, sed etiam in animam suipsius, etiā si principalis prius iurauerit. Rota in antiq.decisio.cccc-xcij.& in nouis.decisio.xxxvij.& decisio.xl.

✠ ADDITIO. ¶ Adde tu q procurator gnālis ad lites potest iurare de calūnia, licet aliter lites specificatæ nō sint: modo habeat speciale mādatum ad iurandum de calumnia. Ita singulariter voluit Mate. no. suo ccccl.inci. nota quòd si dominus. Henri.Ferran.

p ¶ Dicit. Libri iudicum parte secūda, circa medium huius tituli.

q ¶ §. sin autē. Dicit Alb. Gal. hoc titu. post princ. quòd si defensor conuenitur in causa principali, dominus iurabit: si cōuenitur fideiussor datus ab ipso ex stipulatu: tūc ipse iurabit, vt ibi not.

iurabit:[a] quia ex quo legitimus est ad agendū: ergo & ad iurandū, & ad alia.ff.de iurisdi. om.iudi.l. ij.extra,de offic.delega.præterea.& si pupillus agit authoritate tutoris, quod potest: vt ff.de administ. tut.l.j.ipse iurabit.ff.de autho.tuto. accipientis. & C.eo.clarū.& ff.de re iudi.quidam. sed poterit petere in integ.restitu.si sit lęsus. Et hoc tenet Alber. Pap.vel fortè tutor iurabit: vt in præ.l.qui iurasse. quasi ipse videatur agere, cuius authoritate agitur. C.de ve.iur.enu.l.j.extra,de sent.excom.mulieres. secundùm Vber.[b] ¶ † Sed an pater iurabit de calumnia in aduentitijs bonis? Dic quòd sic: vt no.C. eo.l.ij.§.sin autem.& vide infrà, de libel.concep.§. iam nunc.in fine. ¶ † Sed illud quæritur, vtrum conuentus reali actione, nominans dominum in iudicio, iurabit de calūnia? Dicunt quidam q sic:[c] cùm non contra eum, sed contra nominatum sit agendum: vt extra, vt lite nō contest. quoniam.§.quod si super. Nec obstat q semel est iurandum: vt C.de iura.calum.auf.hoc sacramentum. nam per hoc sacramentum, eximitur à iudicio.[d] ¶ Quid si nominatus dicit quòd nominans bene possidet nomine ipsius nominati, nūquid tenetur nominatus iurare q non calumniandi animo hoc faciat? Respō.non, imò locum habet tūc præd.auf.hoc sacramentum. vt tantùm semel post litem contest.iuretur. ¶ † Sed nunquid clericus de calūnia iurat? Videtur q nō: sed de veritate tantùm: vt not.extra, eo.c.j. Quidā tamen dicunt contra, secūdùm leges: vt no.in præ. §.sed quia veremur.[e] ¶ Quid si quis vouit non iurare? De hoc j.§.superest. ver. quid si reus. ¶ † Sed nunquid minor, cuius nomine litigatur, iurabit? Dicunt quidam q sic: quia dicit lex quòd restituitur, si confessus fuerit.ff.de confes.certū.§.fi. vnde saltem iurabit authoritate tutoris, si eum habet.ff.de adminis.tut.l.j.§.fi. Azo dicit q si est adultus, iurabit de veritate dicenda, sed nō de calumnia si verò est pupillus, non.argu.ff.de in litem iur. videamus. ff.de confes.certum.§.fi.C.de eden. is apud. vbi de hoc.extra,de despon. impub. attestationes. Et secundùm canones impubes iurare nō potest. xxij. q.v.paruuli. & c.pueri.iij.q.iij.c.j. nisi sit doli capax.extra,de delict.puer.c.j. ¶ † Itē iurant omnes, vel maior pars de municipio.C.eod.l.ij.§.hoc etiā. ff.de condi.& de municipibus. ¶ Item vniuersitas quęq;.extra,de hære. excommunicamus.§.adiicimus. & potest vniuersitas iurare, non solùm per eum, qui litem cōtestatus est, verumetiā per alium: vt not.secundū papam extra,de iudic.pastoralis.[f] ¶ † Procurator autem non iurat de calumnia: vt C. eo.l.ij.§.sin autem. & in præ.§ si tutor.[g] arg. tamē contra extra,eo.c.pe. sed ibi syndici vocantur procuratores. Procurator enim episcopi loco syndici, seu œconomi est.argu.v.q.iij.quia episcopus.ix.q. iij.cùm simus. sed procurator in rem suā datus, bene iurat.C.de procur.qui stipēdia. prout no.C.eo. de iur.calum.l.ij.§.sin aūt alterutra. siue agat vtili nomine suo, siue directa nomine domini cedentis:[h] cùm sit causa eius propria: quia damnum & emolumentum eius est.ij q.vj.biduū. vt in præ.l.qui stipendia. nisi reus obijciat q procurator suspectus est, vel q dominus melius nouit causam: tūc enim iudex pōt præcipere, q dominus iuret.C.eo.l.fi.[i] ff.eo.si actor.extra,de iniurijs.[k] ¶ † Quid ergo fiet cùm procurator agit, vel defendit nomine absentis?[l] Dicit Vincen. q dabitur ei dilatio, vt denūciet verso domino q veniat iuraturus.argum.extra, vt lite non contest. quoniā.§.quod si super.C.vbi in rem act.l.ij.extra,de procu.dilectus. Vel dicas q mittetur ei iuramētum, vt in præ.authen. principales.[m] Potest etiā mādari iudici, sub cuius iurisdictiōe degit, vt illud recipiat quod mādabit sub hac forma.

✠ FORMA. Talis iudex[n] tali iudici salutem in domino. Nouerit vestra discretio q T.procurator P.ciuis nostri, super libello, quem vobis præsentibus mittimus inclusum, cum H.ciue nostro est litem sub nostri iudicij examine contestatus: verùm quoniam vt lis sine suspicione procedat, necesse est per principalē personam præstari calumniæ iuramentum, dilectionem vestram requirimus & rogamus quatenus ab ipso P.super dicto libello, secundùm iuris ordinem. fulti iuris communis præsidio iuramentū calumnię recipi faciatis: receptionē eandem in publicam formam in manu fidelis notarij redactam, nobis si placet per latorem præsentium transmittatis. Ideo dixi, fulti iuris communis præsidio. nam iuris authoritate recipit, & nō ex vi commissionis: quod dic vt supra, de iudi. delega.§.iam nunc.versi.secundum præmissa. Iudex aūt delegatus à Principe, committat prout not.eo.§.versicu. quandoq; etiam. Quòd si iuramentum ei mitti nequeat, fortè quia est vltra mare, vel aliàs est valde remotus, vel quia ignoratur vbi sit, tūc dabitur bonis curator, qui de calūnia iurabit: vt ff.de cur.bo. dan.l.j.& ij.ff.ex quib.cau.ma.ab hostibus.in prin. versi.ego. ¶ † Vincen.autem dicit, q non admitteret sacramentū talis procuratoris, in hoc casu.extra,de procura.petitio. Et hoc secūdùm leges, quas secuti sunt T.& Vincen.& alij. ¶ † Vincen.tamen not.[o] q secundū canones procurator potest iurare de calūnia.extra,eo.c.pe. Et potest esse ratio: quia per litis contestationem factus est dominus.C.de procura. neq;. Ioan. de Deo dicit[p] q si dominus haberi potest, ipse iuret, vt dicūt præd. leges. alioquin procurator iuret, vt in præ.decreta.& dominus debet illi mandare vt iuret in animā sui, vt dicam infrà, §.proxi. papa not. extra, eo.c.j. speciale esse in personis ecclesiasticis. q iurent de calumnia per procuratorē, etiam sine speciali mandato ad iurandum.extra,eo.c.ij.& pe.& fi. Laici verò procuratos potest iurare, si habet ad hoc speciale mandatum.ff.de iureiuran. iusiurandū quod. Procurator aūt extra iudicia factus bene iurat de calūnia: vt ff. de dam.infect.qui bona.§.si alieno. per quam legē Rex Portugallię absens fuit absolutus per do.Nicolaum papam iiij. à sententia excommunicationis. Licet enim procurator eius habēs speciale mandatum ad petendā absolutionē, non haberet expressum mādatū ad iurādū in animā ipsius Regis: fuit tamen ad iurandū admissus per hanc legē. Præterea cùm iuramentū videatur esse de forma absolutionis, vt probatur & no.extra,de sent.excō. cùm desideres.& c.ij.ius. procurator ad petendū illam, specialiter cōstitutus videt per consequens constitutus ad iurandū, sine quo absolutio nō procedit. arg.extra,de offic.deleg.præterea.& ff.de proc.ad rem.& l.seq & l.sed & id. Ipsi aūt regi, si præsens foret, debuisset iuramētū remitti: vt probat in prę. §.si alieno.& vide j.in tit. de procu.§.j.versi. item opponit q licet ibi xv. curia Romana indifferēter admittit iuramēta procuratorū, & maximè in spiritualibus. exigit tñ ad hoc speciale mādatū, vt iam dicam: nec aliud posset ibi propter viarū distantiā cōmodè obseruari.arg.lxij.dist.cùm longè. & extra,de in integ.restit.cum ex literis.in fi. si tñ principales adsiant, bene cogunt iurare. ¶ † Quid ergo si in procuratorio alicuius aliàs sufficienti ad causam, nō exprimit quòd possit iurare de calūnia? Respōdeo, dixerunt multi q pōt iurare. alij verò contra: sed certè cùm mandatū sit aliàs sufficiēs ad causam, iudex coget eum litē cōtestari, & post, tanq dominus litis, poterit iurare.arg.Insti.de his, p quos agere pos.§.procurator hodie tñ indistinctè iuramentum recipimus sine speciali mādato. De hoc suprà de procura.§ ratione aūt formæ.ver. pen. ¶ Quid de defensore, q satisdedit de iudicato soluēdo? Respon.dicūt quidā q ipse iurabit. Alij cōtra. De hoc no.ff.de procu.nō solū.in prin.C.eo.l.ij.§.sin aūt.[q]

15 ¶ † Sed quid dices de syndico? Dic q si est specialis ad vnam causam, non potest de calumnia iurare, nisi habeat ad hoc speciale mandatū, sicut nec procurator: quia non habet generalem administrationem: secus si datus sit ad oēs causas monasterij, seu vniuersitatis peragēdas. ¶ Item coniuncta persona alieno nomine defendens, iurat secūdùm formā illius auth. principales. secūdùm Vber. & Ioan. de Deo.[a] Item excommunicatus, qui cōuenitur, iurat: vt no. 16 extra, eo. c. pe. ¶ † Sed nunquid hæres defuncti iurabit? De hoc i. §. proxi. ver. sed nūquid. Item episcopus iurat. j. §. proxi. ver. item no. Item & clerici seculares in causis proprijs, vel ecclesiarū suarum: & etiam regulares, vbi sunt syndici constituti: alias non. Sic potest legi & intelligi extra, eo. c. j. & probatur co. ti. c. cæterùm. & per totum. xiiij. q. ij. q. & q. Vel dic q decre. extra, eo. c. j. vbi dicitur q clerici iurare nō audeant, prælato inconsulto, intelligitur coram iudice seculari, vel corā alio, de cuius iurisdictione nō sunt: vt extra, de foro compe. si diligenti. & c. significasti. Sed quum iurant corā suo prælato, etiam nō episcopo, habente tamen iurisdictionem in eos, satis intelliguntur de eius licētia facere. In contractibus sūt bene iurant clerici. extra, de iureiur. ex rescripto. & c. seq. arg. contra. xxij. q. v. c. fi.[b] ¶ † Sed pone, Iudæus litigat cum Christiano, 17 nunquid iurabit de calumnia super Euāgelia? Videtur q sic. C. de Iudæis. Iudæi. ad princ. xxij. q. v. monet te. arg. contra. ff. de iureiur. nō erit. §. penul. Nam cùm nō credant legem Euangelicam, vt xlv. distinc. qui syncera. ipsi dicent per tale iuramentū, quicquid voluerint. Vnde dico q si iudex viderit expedire, faciat eum secundùm legem suam iurare super decem præceptis Moysi: vt C. de Iudæis. si quæ. nam & aliàs dicitur, q eis est secundùm suam legem permissum circūcidere: vt ff. ad leg. Cornel. de sica. l. circuncidere. xxxv. distinc. ab exordio. & in præd. c. qui syncera. vel sic dicet: Iuras tu per Deum patrem omnipotentem sabaoth: vel per Deum, qui apparuit Moysi in rubo, vel per verum Adonai patrem, vel per Deum Eloin & huiusmodi. arg. in præ. c. monet te. ad finem. Respon. iuro. Vel sic: si tu culpabilis es & periurus, sis dispersus inter gentes, & moriaris in terra inimicorum tuorum. & sic te terra absorbeat sicut Dathan, & Abiron. Responde amen. vij. q. j. denique. extra, de elec. licet. vel sic: te lepra apprehendat sicut Naaman Syrum: vt j. q. j. qui studet. vel sic: fiat habitatio tua deserta, & c. argu. xxiij. distin. in nomine. prope fi. Vel sic: Veniāt super caput tuum omnia peccata tua, & parentū tuorum, omnes maledictiones, quę in lege Mosaica & prophetarum inscripta sunt, & semper tecum maneant. Respō. amen. Multa ex illis habes in Deuterono. ca. xxviij. & in Psal. Deus laudem. Vel sic: Det te Deus in maledictionem, & in exemplum cunctorum populo suo: vt ij. q. v. §. 18 hoc autem. ¶ † Sed ad cuius expensas mittetur iuramentum calumniæ ad principalem absentem, vt supra versi. quid ergo fiet? Respond.[c] si absens voluntariè per procuratorem litigat: tunc quia eius absentia causam impedit, ipse soluet expensas. Si autem ratione sexus vel dignitatis vel infirmitatis[d], & huiusmodi: tunc communiter fient sumptus.[e] Vtrum autē alius à principali persona possit iurare de veritate, vel etiam de credulitate, not. secundùm papam, extra, eo. c. fi.

SVMMARIVM.

1. Iuramentum de calumnia, importat dilationē non petere, gratia litis differendæ.
2. Reus post iuramentum actoris, qualiter, & sub qua forma iurare cogatur.
3. In duplicibus iudicijs, vterq; est actor & reus, & vterq; præstare debet iuramentum. Iudicia duplicia quæ sint, & quæ dicantur.
4. Iurans de veritate dicenda, si interrogetur de credulitate, an teneatur respondere.
5. Episcopus iurans de calumnia vel veritate, an debeat Euangelium tangere.
6. Forma, qua iudex computabit iuramentum, vbi causa est spiritualis vel ei annexa.
7. Forma iuramēti, quod præstatur in animā domini.
8. Iudæus sub qua forma iurabit in iudicio, si cum Christiano litigat.

Iuramentum de calumnia, qualiter, & sub qua forma sit præstandum.

NVNC Dicamus qualiter sit iorādum. Et quidem statim lite contestata iudex actori sic computabit iuramentum. ✠ FORMA. Tu iurabis q non calūniosè petis: sed quia credis & æstimas iustè petere. C. eo l. ij. in princ. versi. & actor. & auth. hoc sacramentum. Insti. de pœ. te. liti. §. item actoris. Item q respondebis veritatem super his, de quibus interrogaberis, & eam nō negabis: vt co. ōm. auth. in hoc. Item quòd non vteris scienter falsa probatione, siue in testibus, siue in instrumentis, siue in alia specie probationis, sed hoc potius de cōsuetudine quàm de iure fit. nam de iure debet sic dici: scilicet quòd nullam probationē exiges, nisi quam pro veritate credes necessariam: vt in auth. hoc sacramētum. Item q non corrupisti iudicem, neq; corrumpes vel tabellionē, nec dedisti, nec dabis, nec promisisti, nec promittes aliquid per te, vel per interpositam personā pro hac causa, vt sentētia feratur pro te, nisi illis personis, quibus iura dare permittūt, videlicet notario, aduocato & alijs. C. eo l. ij. & authē. principales. ¶ † Item quòd dilationem non petes, gratia litis differendæ. C. eo. l. ij. in princip. versicu. & reus. & l. iij. ibi: quòd non causa differendi, & c. sicut ego dixi, sic verum est. & sic seruabit. sic Deus te adiuuet, & hæc sancta dei Euangelia. sed consulo q hoc vltimum omittatur: alioquin raro aut nunq; partes periuriū euitabunt: qui sæpe post hoc iuramentum, dilationes frustratorias petunt.[f] Quidam autem sic dicūt: tu iuras te litem istam calumniandi animo nō mouisse: vt C. eo. l. ij. Nec mouere: vt ff. fami. erciscun. inter cohæredes. § si famil. erciscun. Nec moturum: vt in auth. de his, qui ingre. ad appella. coll. v. quæ est C. eod. authen. in isto.[g] ¶ † Computato igitur taliter iuramento actori, conuertat se iudex ad reum, & dicat, Tu iurabis quòd putas petitioni actoris iustè contradicere: vt Institu. de pœna te. li. in fine. responso primo, & generaliter iurabis ita verum esse, & te obseruaturum in defendendo, sicut ille iurauit in agendo, sic Deus te. & c. C. eod. l. ij. in principio. versi. reus autem. & ff. famil. erci. s. inter cohæredes. §. si familiæ. Præstito autem iuramento, iudex det actori terminum ad proponēdum: vt suprà, de dilationi. in fin. ¶ † Nota tamen quòd in duplicibus iudicijs, scilicet cōmuni diuidūdo, familiæ erciscundæ, finium regūdorum, vti possidetis & vtrobi, in quibus vterq; est actor & reus, vterq; præstat iuramentum actoris & rei: vt in pre. §. si familiæ erciscundæ. extra de probatio. ex literis. vbi de hoc. Sed quis tunc prior iurabit? De hoc habes ff. de iudic. his tribus. & lege seq.[h] Idem est etiā in mutuis petitionibus: quia tunc vterq; est actor & reus, & præstabit vterq; duplex iuramentum hoc modo: Iuro q vtor bona intentione, & bona exceptione. vel, iuro quòd iustè credo petere & defendere. Et ita secūdùm canones inuenitur duplex iudicium, scilicet causa conuentionis & reconuentionis, siue mutua petitio. quod concedo, quantū ad iuramentum de calumnia, sed non quantum ad testes. Nam in iudicio finium regundorum, testes à quacunque parte producantur, perhibent testimonium de facto actoris & rei: alias nō probarent limites vel fines communes. Hoc autem necesse non est, quòd testes super conuentione producti dicant super reconuentione: imò per se potest probari cōuentio, & per se reconuentio. Iacob. autem Bald. dixit in causa conuentionis & reconuentionis vnum tantùm præstari iuramentum. ¶ † Item dixit magister Gratianus q si is, qui iurat de veritate dicenda, interrogetur de credulitate, non tenetur respondere. Secus si iurauit de calūnia. extra, de testibus. c. de testibus. Innocen. dicit q iurans de calumnia debet respondere

[a] ¶ Ioan. de Deo. Isti dicūt vbi s. eum iurare de his quæ eū respiciūt, sicut s. §. ij. versi. sed nūquid hæres. in fin. Vnde cōmuniter tenetur principalem debere iurare: quod tenet Gui. in l. maritus. C. de procurat. quia licet lex eum agere permittat, procuratorem non facit. ff. iud. sol. l. iij. §. sed & si. & si principalis eēt minor, vide s. de coniunc. persona. versi. item quod is. & versicu. sequen.

ADDE, q Bart. idē tenet quod Specu. in l. ij. C. eo.

[b] ¶ C. fi. Solue vt ibi not. de his vide quæ satis scripsi co. titu. c. j. ad fi. super verbo, inconsulto.

✠ ADDITIO. ¶ Adde ad versic. seq. ibi: sed pone, Iudæus & c. do. Iaco. in rub. ff. de iust. & iure. col. fin. ver. vltimò facit. Et quid si Iudæus iurat in contractu an illum contractum obseruare teneatur, virtute iuramenti: cùm animæ Iudæorum non pertineant ad protectionem papæ vel ecclesiæ. vide Paul. de Castr. consil. xc. incipien. visa. col. fio. versic. sed Iudæorū. in ij. parte consiliorum. Henri. Ferran.

[c] ¶ Fiet? Respon. Secundùm Guid. de Suz. in l. ij. C. eo. ti.

[d] ¶ Infirmitatis Textus l. secūdæ. §. fin autem. in princ. C. eo. titu. ponit duo præcedētia: sed adhuc fortius vrget hoc tertium, cui iudex cōpati debet. xxiiij. quæst. iij. quæ dignior. in fi.

ADDE, q dicta Spec. sequitur Alexan. in l. ad personas. ff. de iureiurando.

[e] ¶ Fient sumptus. Arg. cōtra de iud. c. ij. in princ. lib. vj. ibi fauore prodocentis tantùm, hic communis. Expedit enim aduersario illius exigi iuramentum.

[f] ¶ Petunt vnde Simon Vicen. nō approbat hoc, sed excusat: quia sic habet cōsuetudo. hoc dicit in l. j. C. eo. tit.

[g] ¶ In isto. Turbantur aliqui, quos etiā sequitur Cyn. in l. ij. C. eo. in viij. q. q iuramentorum calumniæ præstatur de præterito. & verba mouisse, quod posuit lex prædicta, positū est s. exponūt. i. mouere & mouet co s. §. factæ. in l. in bello. ff. de cap. & postlimi. reuer. vbi patet, factum pro infecto haberi non posse. quod enim præteritum est, nequit non fuisse. sed Hostien. cōcordat Gul. in Summa, eo. tito. § antepe. l. fin. Nec video q impediat iurari de præterito, quod propriè respiciunt iuramēta compurgatorū & testium. Nil ergo impedit iurare quòd à principio sine calumnia mouit litem: sed hoc non sufficiat propter malam fidem superuenientē, quę iuramentum excludere intendit.

[h] ¶ Et l. seq. Vide in præd. c. ex literis. in glo. ij. dixit Rof. in titu. communi diuidundo. quòd ex natura actionis procedit vtrunq;, actorem & reum iurare. vterq; enim petit ab altero etiam prouocatus à prouocate portionem suam: item expensas & dāna per aliū data: sed ex ordine iudicij vel processus est semper dare actorē vel primò prouocantem, vel quem sors præiecit, vt ibi patet.

a ¶ Incipit, præsentium lib. vj.
b ¶ Alio iuramento. Scilicet de iudicio sisti, & iudicato soluendo.
c ¶ Et æstimas. Hanc additionem improbat Ægi. c. xliiij. in fi. & facit quod hic sequitur. & vide j. tit. proxi. §. vj. versi. item nota.
d ¶ Præsentium. libro. vj.

respõdere de veritate. extra, de re iu. cùm olim. §. j. in fine. vt no. extra, de test. ad hoc. aliàs incipit, præsentiũ.[a] ¶ † Itẽ no. φ cùm epũs iurat de calũnia vel (5) veritate nõ tãgit, sed inspicit Euãgelia. extra, de iur. cal. c. fi. xj. q. j. nec honor. tñ quõq; tãgit, j. cùm reuer tis ab hæreli, vel schismate: vt j. q. vij. quoties. & qñ absoluit ab excõmunicatione vel suspẽsione. extra, de sen. excõ. venerabili. Alb. Papi. dixit φ si causa sit sua propria, tũc iurat eps. Nec ob. l. C. de epis. & cle. cùm clericus. in fi. quia ibi loquitur de alio iuramẽto.[b] Si verò sit causa ecclesiæ, aut est spiritualis: & tũc non iurat. Aut ciuilis: & tunc iurat nõ per se, sed per procuratorẽ, arg. extra, eo. c. j. & c. pe. & v. q. iij. quia episcopus. ix. q. iij. cùm simus. ¶ Ego sto decre. extra, eodem. c. fi. vt indistinctè iuret secundùm præmissam formam. (6) ¶ † Cæterum si causa sit spiritualis, vel ei annexa, & iurari debet de veritate: tunc iudex sic computabit iuramentum.

FORMA. Tu iurabis ad sancta Dei Euãgelia dicere & respõdere veritatem, quam scis per te, vel intelligis per eos, in quorũ animas iuras: & dicere etiam quid credis & æstimas.[c] Tũc ipse dicat: Ego P. in causa, quæ vertit inter me & H. super hoc coram vobis dicam veritatẽ, quam sciuero per me, vel quã per meos fratres, in quorum animas iuro, intelligo, & quã etiam credo quoties & qñcunq; fuero per vos interrogatus: sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia. Hæc forma probatur extra, de testi. & in decre. noua, præsentium.[d] C. de iura. calum. l. ij. in prin. ¶ Quod autem dicitur s. quid credis, & quã etiam credo. hoc ad cautelam apponitur. nã nõ est de forma huius iuramẽti. Qui enim de veritate iurat, non debet de credulitate interrogari vel respondere: vt s. §. j. versic. quantum. (7) ¶ † Si verò iuramẽtum de veritate præstatur, in animam domini: vt lxiij. di. ibi. extra, de testi. ad hoc. aliàs incipit, præsentium. tunc fiet in hac forma:

FORMA. Ego iuro in animas conuentus, i. singulorum de cõuẽtu, quia cõuẽtus nõ habet animam: vt no. j. in tra. libel. de sen. excõ. ver. si secundùm do. meũ, siue in animã domini mei talis, φ dicã veritatẽ in tali causa, prout ab eo vel ab eis, vel a maiori parte eorũ didici: vt in præ. decre. ad hæc. vel ipse iurat p me, φ ipse p me veritatẽ rñdebit. extra, de præ. c. accedẽs. vel iuro in animã eius, φ ipse per (8) me veritatẽ, quã sciuerit, rñdebit. † De hoc in præ. c. tibi. sub qua Iudæus iurat. vide s. §. proxi. in fi. Et scias φ facta litis contestatione, & præstito iuramẽto, hoc totum scribi debet in actis, hoc modo:

FORMA. Die tali lis est cõtestata, & iuratũ de calũ. vel de veritate a tali. ex parte vna, & à tali ex altera, vel sup p̃misso libello. vel sine dicat: sup infrà scripto libello, cuius tenor talis est: Corã vobis & c. ponat de verbo ad verbũ tenor libelli. postea subiũgat: & talis dies fuit assignata ad rñdẽdũ actori.

SVMMARIVM.

1 Punitus quia non vult iurare in iudicio, an possit appellare.
2 Iurare renuens, an iuranti teneatur iniuriarum.
3 Reus vel actor, qui vouerunt nunquam iurare, an nõ obstante voto, teneantur iuramentum præstare.
4 Tutore vel curatore nolentibus iurare, an noceant pupillo, vt causam debeat perdere.
5 Partibus inter se pactum de non iurando facientibus, si per iudicem cogantur, & nolint, an perdant iura sua.
6 Reus & actor, quibus casibus possint cogi ad iurandum.
7 Emptor bonæ fidei si ex pòst facto sciat rem alienam, & nolit iurare, an possit agere de euictione.
8 Reus nolens in causa criminali iurare, an habebitur pro confesso.
9 Quæstio dicitur res fragilis & periculosa, quæ & veritatem fallit.
10 Iuranti de calumnia, an dabitur tempus ad deliberandum.

De pœna nolentis iurare de calumnia.

SVperest Videre de pœna nolentis iurare de calumnia, vel de veritate. Et quidẽ hæc est, vt actor ab instituta cadat actione per sentẽtiam:[e] reus verò cõdemnatione patiatur: quia pro cõfesso habetur: vt C. eo. l. ij. §. quod si actor. & §. si autẽ reus. extra, eo. c. fi.[f] in aut. vt liti. iurent. §. j.[g] ¶ † Sed nũquid taliter puniti, possunt appellare? Respon. sic. ff. de app. (1) creditor. §. iussus.[h] ¶ † Item nunquid, qui iurare renuit, tenebitur iuranti iniuriarum? Rñ. sic, secũdùm (2) Dy. & Io.[i] arg. contra: quia iuris executio, & c.[k] vt ff. de iniu. iniuriarum. §. is, qui. extra, de elec. cùm ecclesia Vulterana. ¶ † Quid si reus vel actor vouit, (3) vel iurauit nullum facere iuramẽtum? Dixit Bul.[l] quòd non obstante voto vel iuramento, tenetur iurare: & sibi imputet quòd iurauit: aliàs daretur ei facultas eludendi legibus. quod esse non debet. C. e. l. ij. §. sed quia veremur. & extra, de postu. bonæ. ij. prope finem: quia non fiũt ludibrio leges: vt C. de bo. quæ lib. l. fi. §. vbi autem. Et ad idem facit C. de fideiussor. l. fi.[m] xxij. q. iiij. §. illicitũ. & q. ij. beatus. extra, de terciur. venientes. ij. q. iiij. c. j. & ij. Quidam tamen dicunt[n] illi fore remittẽdum sacramẽtum, quia scriptum est. Vouete, & reddite, & c. extra, de voto magnæ.[o] ¶ † Quid si tutor vel curator (4) non vult iurare? Rñ. non nocet pupillo: nec ob hoc causam perdet. arg. ff. si quis ius dicen. non ob. l. j. §. ij. & C. de seruis fugi. quicunq;. xvj. q. vj. si episcopum.[p] ¶ † Quid si partes pepigerunt inter se non (5) iurare. & ideo ad præceptum iudicis nolunt iurare? Certè hoc casu partes non perdũt iura sua. Cùm enim ambæ nolint iurare, si perderent iura sua, hæc essent sibi contraria: quia si reus condemnaretur, actor non amitteret ius suum: vel econtrario, si actor amitteret actionem, nõ deberet reus condemnari. Vnde dicit Alber. Papi. quòd iudex dicit sic. & si vos non iuratis, ego vos non audiam: quia si ferrem sententiam nõ teneret vt C. de sent. & interlo. om. iudi. prolatam. ex quo iuramentum exactum est: vt in præ. §. sed quia veremur. & s. §. sequitur. versicu. & not. & sequen. ¶ † Sed quid in (6) his casibus, cùm actor vel reus nolunt iurare, nunquid compelletur reus iurare, si actor dicit se non esse contentum condemnatione: vel econtra, nunquid cogetur actor, si reus dicit se non esse contentum quòd actor perdat actionem? Potest dici quòd sic. argu. ff. de ven. inspi. l. j. §. ij. sicut cogitur quis respondere positionibus: vt j. tit. proxi. §. ix.

e ¶ Sentẽtiam. quam si iudex ferre non vult, vide ibi. statim remittam.
f ¶ f. extra, eo. ca. fin. De hoc ibi not. in vlti. gloss. & vide quod sup eo dixi.
g ¶ §. j. Certũ est φ præcipitur de iuramẽto calũniæ præstãdæ, locũ habere etiam coram arbitris. Textus enim est in l. ij. C. eo. ti. §. sed quia veremur. Pil. autẽ dicit vbi s. par. ij. ver. hic quæritur φ hæc pœna, eo casu non habet locũ vt hoc casu: sicut in multis alijs differũt cõpromissa & arbitria iudicis. Illos aliot causus vide s. de arbitro. §. differt.
h ¶ Iussus. Idem Accur. post Io. per eãdem legẽ, vt not. in lib. ij. §. quod si. C. e. ti. idem Pil. vbi s. parte ij. ad finẽ inducit eundẽ §. Hoc tamẽ intelligẽdum est quando habuit iustã causam recusandi, puta quia priuilegiatus erat de non iurando à iure vel à principe. De primo s. §. ij. ver. & nota secũdum. De secũdo ibi dixi, vel fortè pœnituit ante sentẽtiam, quod sibi licuit secũdùm Pil. qui duo allegat, scilicet φ plenitudinis humanitatis, nõ debet auferri. C. de app. si quis cau. ij. q. vj. Item si iudici daret optio, deberet hãc minorẽ eligere. ff. de act. & oblig. Arrianus. Ad contrarium φ recusando iurare, fateri videtur se iniustam litem fouere. Sibi tamẽ placet primũ dictũ. quod placet etiam Fran. Vercel. eo. ti. c. fi. & Gui. de Suz. super l. ij. C. eo. §. quod si saltem. secũdùm Iac. de Are. si non intererant aduersarij. argu. ff. de noxa. electio. de optio. leg. l. mancipiorum. Gul. allegat C. de his, quibus vt indig. l. alia. cum concor. ibi in vlti. gl. Hoc dico ne obstet l. antepe. ff. de verb. sig. quæ vult φ à pœna legis non appelletur. facit extra, de app. quia nos. vnde dixit Simon Vicen. illum appellare non posse: quia nõ solum a iudice, sed a lege damnatur. sed dic vt s. dixi. Nec obstat opi. quam Frã. attribuit Azo. Odof. s. φ talis nõ appellet quia contumax: quia illud falsum in contumace in non parendo, per prædi. §. iussus. super quo vide quod no. in cle. de do. & contu. si an. in prin. vlt. glo.

i ¶ Et Io. Allegant ff. qui satis. cog. si verò. §. j. Alex. contra in fi. l. secundæ C. eo. inducit legem quæ sequitur. Pro eo facit, quia certa pœna imponitur. & infra. vide versi. sed quid in his.
k ¶ Executio, & c. Non habet iniuriam.
l ¶ Dixit Bul. cuius dictum Cy. recitat, nec resistit.
m ¶ L. fi. Per hãc l. tenet Albe. Gal. hanc partẽ hoc ti. in fin.
n ¶ Tamen dicunt. Francis. dicit quòd hoc tenuit Old.
o ¶ Magnæ. Vide s. de citat. §. j. in fi. & s. de actore §. j. versi. sed qd si iuraterir. & ibi remissio.
p ¶ Si epm. Per hanc cõcor. quæ vult φ delictum personæ nõ noceat ecclesiæ: puto idẽ in prælato vel syndico ecclesiæ, qui recusat iurare. Vnde dixit Gui. de Suza. C. de sacro. ecc. l. iubem[us]. j. φ ille prælat[us] vel syndicus soluet de suo æstimationẽ litis. alle. C. de ser. fugi. l. quicũq;. & vn de vi. l. meminerint. Simõ Vicẽ. alle. in aut. vt liti. iurent. §. j. & formabat causam in omni legitimo administratore. subdebat Gul. φ si nõ habet vnde, nõ punietur ecclesia. sed ex hoc sequetur absurdum, φ in causis monasteriorũ agente abbate, non iurabitur de calũnia: sed eis agentibus cessat cõclusio absurditatis: quia iudex nõ plus procedit. facit quod hic sequitur versic. quid si partes. In reo igitur remanet absurditas, propter quã in alijs terminis procurator cõpellitur iurare. ff. de procurat. l. sed ex his. & l. sed & hoc §. præter. Subdebat igitur Gul. quòd cùm nollent hoc casu iurare & cõfiteri, fit idem C. de iura. calum. l. ij. §. quod si. & ecclesia succumberet, & per confessionem illius abbatis vel syndici. Facit quod not. in ipsa l. iubemus. & ff. de confes. certum. §. pe. sequitur quòd illo recusante iurare, succumbet. & dicit Gul. quòd hoc sibi placeret, quando lis esset calumniosa. ff. de admi. tuto. quod. §. sicut. multa exemplaria Gul. habeo, & in vno solo reperi hoc dictum.

ADDE, vt per Panor. in c. fin. extra, eo. tit. qui de hac additione mentionem facit, & aliter distinguit. Et quando delictum prælati noceat ecclesiæ, vide Pe. de Anch. consi. clvij. & quod cõfessio prælati habentis administrationem cum conuentu vel capitulo non præiudicat ecclesiæ, tenet Rn. consi. cclxxxix. de quo vide etiam Ang. consi. ccxiiij.

a ¶Prædictas pœnas.concor.Franc. Vercel.eo.ti.c.j.in vlti.q.

b ¶Sed nec.Puto quòd debet dicere & ponderata lege.quam allegant ex verbis Accus.in l.ij.eo.ti.in prin.in glo.caue tibi.

c ¶§.j.Huic cōsentit Pe.de Bel.vt ponit Cy.l.ij.C.e.ti.in ix.q.allegat ēt.ff.mā.l.Quint⁹.& de admi.tu.quot.§.denique.Idē Alb.Gal.hoc ti.ver.pe.Simō Vicē.dixit idē sub dubio forte.

& veri⁹ puto sufficere p̄dictas pœnas.[a] ¶†Quid si emptor bonæ fidei,sciēs ex pōst facto rē alienā,nolit iurare:nūquid potes agere de euictione?R̄ ij.sic, si ipse pepercit suo pudori.ar.ff.de ꝓcu.quæ oīa.§.j.ff.mād.Quint⁹ Mutius.& maxime si erat notoriū,vt sequiē.Alij cōtra:qa vr̄ in culpa.ff.de euic.si ideo.ff.de fideiuſ.l.fi.sed nec[b] poterit iurare, licet sciat rē alienā ad hoc vt cōseruet stipulationē de euictiōe.ar.ff.de neg.ge.at q.§.cùm secūdum.Vber. Alb.Pap.dicit q̄ si publicū sit & notoriū,q̄ res sit eius,q petit,tūc nō cogiē iurare,& ageē de euictione.arg.extra,de accu.euidētia.ij.q.j.manifesta.ff.de ac.emp.l.emptorē.§.j.[c] licet possit iurare q̄ gratia sui iuris cōseruādi, nō aīo calūniādi venit ad iudiciū.ar.ff.de inin.si qs.& ff.de bo.lib.si qs de libertate.& in præ.§.cùm me.& ita debet iurare.Alij dicūt q̄ denūciet vēditori,si putet se muniū aliqua exceptione vel nō.ff.de euic.l.sdenq.§.pe.& hoc veri⁹ vr̄.[d] ¶†Itē cū in criminali cā de calūnia iureē,vt in §.re⁹.nūquid reus pro cōfesso habebiē,si nolit iurare?Videē q̄ nō.ff.de q̄onib⁹.l.j.§.diuus.sed ibi loquiē,qñ qs cōfiteē per q̄ones seu per tormēta.†Quia q̄o res fragilis est,& periculosa,& q̄ veritatē fallit:vt in ea.l.§.quæstio.Vnde dico q̄ si nolit iurare,habebiē ꝓ cōfesso.ff.de cust.& exhi.reo.si cōfessus.secūdùm Vber.de Bo.¶†Sed nūqd dabiē tp̄s ad deliberādū,iurāti de calūnia?[e] Ri.hic,secūdùm H.ff.de inter.ac.q interrogat⁹.ff.de iureiur.iusiurādū & ad pecunias.Alij dicut cōtra, cùm nō respōdeat tūc nisi de credulitate.secus in iuramēto de veritate,vbi de sciētia r̄ndet.quod dic vt ſ.not.extra,de iura.calū.c.pe.& C.eo.l.ij §.q̄ si actor in gl.per hoc apparet.& j.tit.proxi.§.vj.ver.itē not.q̄ in iuramēto.ergo de calūnia nō cōcedeē dilatio, quia statim pōt absq; nota periurij r̄ndere, credo, vel nō credo.¶Et nihilòminus si proponaē q̄ hodie habet aliā cōsciētiā,per ea quæ postmodū audiuit,cogeē iterū r̄ndere.arg.ff.de dā.infec.qui bona.§.si quis stipulatus.& ff.fami.er.inter cohæredes.§.si fami.erci.secūdùm do.meum,vt no.extra, de proba.quoniam cōtra.super verbo , interrogationes.secus in positionibus: vt in præ.versi.itē not.[f]

De positionibus. Rubrica.

QVoniam Post iuramentū de calūnia vel de veritate p̄stitū,probationes vtriusq; partis sunt recipiēdæ : ideo positiones iuētæ sunt,vt p eas partes releuētur ab onere probationū,vt j.diceē:idcirco p̄stito iuramēto de calūnia,statim debet dari terminus ad faciēdū positiōes,secūdū doctrinā traditā ſ.de dila.ī fi.& iō de positionib⁹ ad cōem vtilitatē aliqua disseramus dicētes,[g] ¶Primò qd sit positio,& vñ

d ¶Videtur. Refert 7 Fran.eo.tit.c.j. hoc placuisse Lothario, Iacob.Bald.& Conrado.

e ¶De calum. Circa hoc aduertēdū est q̄ duobus modis formatur hæc quæstio.Vno an detur tempus deliberādi super iuramento præstando: & sic quærebat Pi.vbi ſ. & patet q̄ sic.alle.princ.§.quod si actor.de le.ij.C.e.ti. ibi: & hoc legitimè fuerit approbatū.Idē Acc.in glo.per hoc apparet j.allegata.allegat §.qd̄ 9 obseruari.e.l.& idē tenet Fran.Vercel.eo.ti.c.j.in q.pe.al- 10 le.l.iusiurādū & ad pecunias.in prin.j. allegatas.& ne subeat anceps periuriū.ff.de in lit.iur.l.videamus.Alex.in fi.l.ij.tenet idē sub dubio forte.sed hoc improbat Cy.post prin.l.ij.C.eo.in v.q.ideo quia iste habuit tēpus ad deliberādū,ante cōtestationē litis.Sicut ergo deliberatus est in illa,ita & in iuramēto eadē ratione nō datur deliberationis tēpus actori,qui deliberatus debuit venire ad iudiciū.C.de dila.si qn.& hoc placet.Alius intellectus est,q̄ præstito iuramēto,petiē tēpus ad deliberādū super respōsione fiēda per illud.& de hoc no.hic,& in decr.pe.extra,eo.ti.& in præ.l.ij.§.quod obseruari.& in hoc veritas consistit quòd regulariter dilatio hæc non dabitur.Posset casus existere tam perplexus & dubius,quod daretur.& not.in præ.decre.pe.

f ¶Item no.& est simile quod no.de confes.c.ij.lib.vj.in fi.pe.glo.& dicā j.titu.proxi.§.ix.super versi.item illud nota.

Bald.de iuramento calumniæ. Rubrica.

Ante litē cōte.si seorsum à lite cōtestata nō p̄staē iuramētū calūnię nec iudex pōt ipm cogere nisi in summarijs, & ī his q̄ añ litis cōtes.expediuē.§.j.ver.sed pone.G.¶Multiplex est iuramētū,s.de veritate.ff.de iciu.l.j.p la.decisum tñ hoc nūq̄ est,nisi agaē inter partes.q̄ si decisiuū de malitia,de calūnia est & aliud de veritate,qd̄ p̄staē in spiritualib⁹ causis,ad litis ordinationē,nō ad litis decisionē.ver.vñ ad hui⁹.G.¶Suspectus est de malitia,q post terminū perēptoriū,ꝓponit dilatoriā:iō iurat.G.¶Iuramētū calū.nō extēdiē ad iuramētū de veritate,nec ecōtra.versi.fi.G.¶Nō iurat de calū.q impetrat à principe, suū priuilegiū declarari,vel petit dispēsationē,vel aliud simile,q̄ iuueē gratia vel iure scripto.ver.qd.sub §.sequiē.G.In cā em̄ facti,iuraē de calū.nō in cā iuris secūdū Ric.¶In cā appellatiōis iuraē denuo de calū.nō qa ibi mutaē actio vel cā,sed qa sequiriē nou⁹ ordo iudiciorū,& iuramētū calū.poti⁹ respicit ordinē, q̄ factū.ver.qd de cā.¶Vbi iudex ꝓcedit motu ꝓprio,ex officio nō iuraē de cal.ver.qd si cā,G.qa extra ordinē ꝓcedit,nec ꝓpriè sunt partes.G.Si re⁹ cōfiteē libellū,quo ad originē petitiōis,tñ negat quo ad effectū cōclusionis:qa opponit exceptionē.debet tñ actor iurare de calū.qa cām ꝓbationis desyderat.ver.pone q̄.G.¶Ille,q negat se possidere,nō cogiē iurare: quia nec iudiciū patiē.ver.qd ergo.G.¶Abbas nō pōt dici principalis psona ī cā suæ ecclesiæ nisi teibficeē.§.restat.ver.q̄ si aliqd.G.¶Etiā postq̄ ꝓcur.negauit positiōes,dñs est interrogād⁹ sup eis,si dicaē meli⁹ nouisse factū.e.ver.ibi tñ.qd̄ est no.vide ſ.de ꝓcu.§.si ꝓcur.r̄ndit.& l.mali.ff.de ꝓcu.G.¶Iuramētū calū.nō pōt sp̄aliter cōmitti,nisi q̄ causæ prosecutio cōmittaē.ver.qd si p̄latus.G.¶Si iudex Perusin⁹ scribit Fulginati, q̄ recipiat testes vel iuramētū in cā principaliter mota corā iudice Perusino Fulgin⁹ nō recipit authoritate cōmissionis vel remissiōis,sed sua ꝓpria.ver.talis iudex.G.Vide ſ.de teste.§.si cā est.¶Procurator ad extraiudicialia cōstitutus,vt ad petēdū absolutionē ab excōmunicatione , pōt iurare sine specifico mādato,qa iuramētū est de forma rei mādatæ:& qa in extraordinarijs,&c.vt l.q bona.§.q alieno.ff.de dā.infe.& ita fuit iudicatū in cā rogia,cui etiā honestū erat remitti iuramētū.G.¶Cuius expēsis mittatur ad absentē.ver.sed ad cui⁹.G.l.hocaūt.ff.ex q.cau.maio.p Accur.& e.ti.l.a pretos.§.defendit.p gl.B.¶Cā cōuētiōis pōt seorsum ꝓbari à cā recōuētiōis:sed nō à cā cōtionis.§.nūc dicēdū.ver.sed qs.G.¶A pœna inflicta ex cōtumacia p̄ntis appellaē:sec⁹ ī cōtumacia absentis.§.fi.ver.sed nūq d.G.¶An in notorio iureē de calū.§.cū me absente.q̄ nō: qa exigiē ꝓbatio.ver.si emptor.G.Etiā in criminali cōtumax in iurādo de calū.habeē ꝓ cōfesso.ver.itē cū ī criminali.G.¶An iuramentū calūnię habeaē loco probationis , vbi probatio fit p iuramētū, no.ff.ad exhi.l.thesaur⁹.qd̄ sic.& no.in auē.de exhi.re.§.si verò.Vide oīno ſ.de primo & secūdo decr.§.quod iuramētum.& j.eod.§.si per statutum.¶Si p statutū,probaē accusatio p iuramētū,reus debet cōdēnari:sed tñ poterit agere de periurio ad īteresse.ff.mād.l.fideiussor.§.in omnibus.& ibi per Ric.& Cy.vide j.§.pone.¶Pone q̄ ex forma statuti p iuramētū ꝓbeē dānū,qd si accusatur forēsis, & negat iurisdictionē:an ꝓbabiē iurisdictio?Dicit Io.An.q̄ nō,in c.j.de fo.cōpe.li.vj.in no.¶Iuramētū nō præsumiē solēne: qa est qualitas extrinseca: vt no.in c.vt circa.de elec.li.vj.vide ſ.ti.j.§.notarius.¶An vbi iuramētū deferē à iure,sine ministerio iudicis,admittaē probatio in cōtrariū, not.in c.statutū.de rescrip.lib.vj.in nouel.¶Iudex ex officio poteſt etiam post cōclusionē in causa,exigere iuramētū de calūnia,sicut iuramētū veritatis:vt no.in c.j.de iura.calū.li.vj.in nouel.¶In termino iuris mitius agitur,q̄ eū termino hominis,i.iudicis:vt no.in c.j.de elec.per Archi.& eo.ti.q̄uis.lib.vj.in nouel.¶Iudex,qui taxat rarò,vel parum minuit de eo quod iuratur:vt not.Instit.de suspec.tuto.§.consequens.in glo.ordinaria.Bald.

De positionibus. Rubrica.

¶Pileus nō formabit rubricā istā.Sed ad materiā facit parte ij.vbi de interrogationib⁹ & cōfessionib⁹ post litē cōtest.¶Tā.parte iij.sub rubrica de interrogationib⁹ faciēdis in iure.¶De Rof dicā in tex.qa nō posuit in libel.sed ibi principaliter de tēsionib⁹.¶Vber.de Bo.aliqd in chart.viij.vbi quidā habēt rubricā de positionib⁹.sed plenius charta vlt.post tractatū ſ.proxi.¶Ioā.de Deo illā prosequiē cam.lib.v.rub.de positionibus.& rubricā de hoc posuit lib.iudicum,parte secūda.¶Bonagui.in tota quarta parte sui operis de positionibus & interrogationib⁹ tractat.¶Ægi.rub.xlvj.& duabus seq.& demū vidēs se in illis nimis fuisse breuiloquū, materiā plenius prosequiē,eam diuidēs in sex mēbra,rub.cxxij.& quinq; sequētibus,vbi in fi.cxxvj.tractatū extollit.¶Alber.Gal.posuit rubricā de hoc.¶Gui.de Suza.ponit duas rub.prima sub officio aduocati actoris de ipsis positionibus.secunda sub officio aduocati rei de positionibus sup et exceptionibus.adde quod dicam super nigro.in princip.

g ¶Dicētes.Rof.specialē tractatū facit de his extra libellos,q incipit,Quoniā frequēs & quotidian⁹ est vsus positionū &c.subdēs q̄ quia talis erat, ideo pleni⁹ de illo tractādū.ff.de lib.le.l.legaui.in prin.& de vsufr.l.iusto errore.ī prin.facit aūt octo mēbra,quorū sex ponit author sub trib⁹ primis.septimū est sub quarto,octauū sub septimo. & de his patebit in ꝓcessu.Est aūt sciēdū q̄ Iā.vbi ſ.q̄rebat de quoq;.Quis faciet interrogationes.Quis illas format,& qualiter.Itē qualiter illis r̄ndeaē.& de q̄bus reb⁹ fiāt.Itē sciēdū q̄ vltra practicos authores,de q̄bus sup rub.dixi,tractarūt multi hāc materiā:de qua etiā ego scripsi lib.vj.de cōfes.c.j.& ij.in glossis & super glossas,vt j.remittā.Odo.dicitur fecisse tractatū , q incipit,de positionibus, q̄ in iudicio fiūt:& de quo j.dicā.primus & secūdus etiā denoīatus in proœmio de his prosequiē quisq; in suo v.mēbro.Iac.de Are.fecit etiā tractatū de positionib⁹.& Ia.de Ra.& Per.& de his trib⁹ plenè tractat Cy.in l.ij.C.de iur.cal.in §.qd̄ obseruari.in fi.& vltra mēbra,de q̄bus ſ.ibi no.quædam alia mēbra scilicet. Quo iure sunt introductæ positiones.Quo iure fiant.Vnde dicatur positio.Quo tēpore fiant.Et vsq; ad quod tempus fieri possunt.Vbi fiant.Per quas personas.Et cui fiant.An eidem positioni sit bis respondendum.Et an de facto alieno fieri possunt.Hæc ibi videas:& de aliquibus infra tangam.

origi.em

originē traxit. Secūdò, quare fiāt positiones, & de ipsarū effectu.[a] Tertiò, in quo differāt ab interrogationibus: & quis debet positiones vel interrogationes facere, vel formare. Quartò, qū sunt faciendæ. Quintò, qualiter sunt faciēdæ. Sextò, de respōsionibus, ad eas. Septimò, quibus modis positiones impugnentur & reprobētur, & de cautelis circa eas. Octauò, de effectu positionum. Nonò, de pœna non respondentis, vel falsa respondentis. Decimò, de quibusdam dubijs.

SVMMARIVM.

1 Positio quid sit, & vnde traxit originem.

De positionibus.

PRimo Ergo nobis dicēdum occurrit, †quid sit positio, & vnde originē traxerit. Et quidē secūdum Ross. positio est dictū, loco interrogationis positū: nā qđ olim sub forma interrogationis ponebaṫ, hodie de plano poniṫ. verbi gratia: Si volebā te cōuenire nomine hęreditario, dicebā sic: Domine, interrogetis T. an ipse sit hęres talis, & ex qua parte sit hæres: vt s. de interro. ante lit. cōte. faciēdis. hodie verò sic diciṫ: Pono T. esse hęredē talis. Itē pono ipsum ex asse esse hęredē: arg. extra, de li. cōte. c. vnico. Sed cū hodie etiā fiāt interrogatiōes, vt extra, de fid. instr. cūm Io. prope finē. & etiā sup positionibus, iudex interroget: vt j. dicā. §. v. ideo videṫ meli⁹ sic posse describi: Positio est breuis verborū formula, mētē ponētis cōtinet ad veritatē eliciēdam cōcepta: vt j. § proxi.[b] ¶ Traxit autē originē & causam, hoc verbū positio[c], nō solum ex vsu hominū diu in causis inolito,[d] verumetiā ex lege antiqua: vt patet ff. de lega. iij. Officius. §. ex diuerso. ibi: pone, inquit, in credito, &c.[e] & etiā a iure nouo: vt extra, de cōfes. statuimus.[f] & de lit. cōte. c. vnico. ibi: cūm nō p positiones &c. & de elec. dudū. ij. ibi: cū nō p positiones, &c. & de testib⁹. ad hęc. aliàs incipit, p̄sentiū.[g]

SVMMARIVM.

1 Positiones quare fiāt, & quis sit ipsarū effectus.
2 Onus probādi per testes, graue est: & commodius est aduersarium ad onera petitoris compellere.
3 Cōfessiones facilius fiunt, q̄ testiū productiones: nec sunt testes necessarij, postq̄ quis cōfessus est.

SEcundo Vidēdū est †quare fiāt positiones. Et quidē, vt ponēs releueṫ ab onere pbationis, p cōfessionē aduersarij:[h] vt extra, de cōfes. statuim⁹.[i] & ff. de iureiu. eu q. rñ. j. nā & ad hoc fiebāt olim interrogatiōes: vt ff. de inter. ac. l. ij. & iij. & vt veritas eliceret ex ore litigātis: extra, de iur. cal. cæterū. & extra, de psum. nōne. Positiōes enī, loco probationū succedūt: vt j. §. pxi. diceṫ. nā & in sacramēto calūniæ cōtineṫ, ne qs exigat pbationē ab aduersario, quā nō putat necessariā: vt s. de iu. calū. §. nūc dicamus. ¶ †Et graue est onus probādi per testes, & cōmodiur est, aduersariū ad onera petitoris cōpellere. ff. de rei vē. is qui destinauit. †& facilius fiūt cōfessiones, quam testiū productiones.[k] extra de testi. cūm olim. & de testi. co. cūm super. & postq̄ quis cōfessus est, nō sunt testes necessarij. extra, de trāsac. c. pterea. pro cōuicto habeṫ. extra, de cōfes. c. ij. C. e. l. vnica. & per cōfessionē, res fit notoria. extra, de cohab. cler. & mulier. c. fi. de verb. sig. cūm olim. & præmissæ rationes probāt,[l] quod prius debet poni, quam ad genus alterius probationis veniri.[m]

SVMMARIVM.

1 Iudex, q de causa cognoscit, debet interrogare.
2 Iudex debet rei qualitatē plena inquisitiōe discutere.
3 Positiones, dicuntur loco probationum succedere.
4 Positiones facere non potest aduocatus, quia factum incipiunt.
5 Aduocatus, dicitur testis iuris.
6 Aduocatus, an possit ponere & respondere.
Alius pro alio, non debet interrogari.
7 Pars non debet vti consilio aduocati, qui factum ignorat, in responsione facti.
8 Assessor an possit interrogare.
9 Notarius, seu alter, cui iudex commiserit, potest interrogare.
10 Consuetudo est optima legum interpres, & ideo ipsa formabit positiones seu interrogationes.
11 Aduocatus debet id, quod ius tangit, expedire.

Positiones in quibus differant ab interrogationibus.

TErtio Dicamus in quo positiones differāt ab interrogationibus, & quis positiones vel interrogatiōes facit, vel formare debet. Et qđē differūt nō essentia, sed forma. Nā q hic simpliciter & assertiuè, ibi poniṫ interrogatiuè.[n] Vel dic q interrogationes specialiter fiunt ante litis cōtestationē. ff. de rei vē. q petitono. & qñq a iudice, qñq a parte. ff. de inter ac. si sine. §. interrogationes. quāuis gñaliter fieri possint qñq. ff de inter. ac. vbicunq. etiā qñ partes ponere nō possunt: vt extra, de fi. instr. cum Ioānes. prope fi. Positiones autē ppriè fiūt post litē cōtes. & post iuiurādū a parte: quis & qñq possint fieri ante: vt j. §. proxi. in prin. & ver. regulariter. ¶ †Et not. q iudex, qui de causa cognoscit, debet interrogare. ff. de inter. act. voluit prætor. & l. de ætate §. qui tacuit. & §. qui interrogatus. sed licet possit interrogare. vsus tñ hodie nō patitur,[o] q possit ponere: imò ponit pars. Nā sicut iudex non debet probare quæ sunt in causa, sed pars: ita nec ipse debet ponere, sed pars. Positiones enim loco probationū succedūt: vt in aut. de his, q ingre. ad ap. §. fi. ideoq; ei⁹ imitari debēt naturā: vt extra, de bap. maiores. vbi diciṫ q qa baptism⁹ circūcisioni successit, debet ei⁹ imitari naturā quo ad paruulos & adultos. Et ad idē. C. de rei vx. ac. l. vnica. Qđ sūt pars debeat ponere, & sibi ponēti altera rñdere: hṫ extra, de testi.

a ¶ Effectu. Per errorem videtur hoc hic positum, quod infrà ponitur pro octauo membro, posset hic sumi effectus pro causa.

b ¶ §. proxi. Quinq; alias diffinitiones, s. Vinc. Io. Mo. Ia. de Are. Ia. de Ra. & Arch. vide super j. glo. in prin. de confes. c. j. lib. vj. vbi etiam dixi, quare dicatur positio, & quomodo super eas ponitur. Cy. autē vbi s. diffinitionē Ia. de Ra. exponēdo prosequitur. ADDE aliā diffinitionē Barto. in §. quod obseruari. de iura. calum. ADDE ad materiam istam positionū, vidēdum esse Lanfr. in repe. c. quoniam cōtra. §. respōsiones. extra, de proba.

c ¶ Positio. Vide q inhoneste reprehēdit Cy. vt s. Canonistas dicens quòd dicūt positiones inductas de iure ciuili, hoc esse falsum: quia hic & in decr. prima. de confes. si quæritur quo iure inductæ sunt positiones, sed vnde sumi potuit hoc verbum positio. fateor ergo cū ipso q iure ciuili, si sunt inductæ, & si inductæ dicerētur potius id esse ex §. fi. in auṫ. de his qui ingre. ad app. non tamē putat q ibi id senserit Imperator. Dicamus ergo de. statim alleg. & ab vsu inductę sunt: postea per iur canonicum approbatæ, dilatatæ etiam ad forū ciuile de facto. ADDE, hæc vltima verba dicit etiam Bart. in d. §. quod obseruari.

d ¶ Inolito. Vs in cle mē. de verb. sig. sæpe. versi. & quia.

e ¶ Credito. &c. Rof fre. posuit plus de textu, qui talis est: Imperator interrogauit partem legatarij quærendi causa: pone, &c.

f ¶ Statuimus. li. vj.

g ¶ Incipit, præsentium. lib. vj.

h ¶ Aduersarij. Quomodo confitebitur positionem, qui negauit petitionē, notatur in præ. versi. & quia in glo. ij.

i ¶ Statuimus. lib. vj.

k ¶ Productiones. Propter laborem expensarum, & quia vix inueniūtur idonei. Ægid.

l ¶ Probant. id est approbant, & commēdant, & præcipuè quo ad certum articulum. de hoc j. §. quarto.

m ¶ Probationis venire. Hic satis cadit quærere illa duo mēbra, s. vbi fiant, & quo iure fiant positiones vel respōsiones? De primo dicit Pi. parte j. rub. pe. loquens de interrogationibus ante lit. cōte. de quibus data fuit remissio s. de interro. §. j. in fi. q faciēdæ sunt in loco iudiciali. & verbū in iure, quod est in l. j. §. interrogatorijs. intelligit, id est, in loco, in quo ius redditur, & nō in iure, & in iudicio tam instituto imo si reperitur q fiant in iudicio, dicit intelligēdum, id est, ante iudiciū, vel apud iudicē. vel accipitur largè, i. dū quis cōuenitur, licet lis cōtestata nō sit. Nec putes q ipse Pileus intēdat cōtestationē litis interrogationes per iudicē fieri nō posse. eius cōtrariū est verū, de quo j. §. iiij. circa mediū. licet intēdat ad illas nō esse necessariā cōtestationē. Iac. autē de Are. de positionibus tractās in sua distinctione, ad quā remisi s. §. j. ponit illud verbū in iure, quod intelligit ppriè, in loco, vbi ius redditur: cum positiones fieri habeāt causa cognita, & ad litis decisionē. Super quo vide quod no. ff. de inter. act. l. uij. quę incipit, voluit. in vlt. gl. Et de hoc Cyn. vbi s. in ix. q. Est etiā sciēdum q in l. vna. C. de confes. in iij. q. materiā hanc repetens, an s. requiraṫ cōfessiones fieri apud iudicē pro tribunali sedente, an valeant etiā factæ apud itinerantem, vel stantem in lecto vel balneo? Ponit duas distinctiōes, ad quas præmittam distinctionē Accur. in illa vlt. glo. ad quam remisi. vbi Accur. distinguit inter ea, quæ requirunt plenam cognitionem, in quibus requiritur tribunal: & semiplenam, in quibus nō requiritur. Alia distinctio quā Cy. attribuit Ros. est inter cōtestationes, quæ petuntur ad decisionem causæ, & in his requiritur tribunal, sicut in sententijs. ff. de iusti. & iur. l. pe. facit C. de dila. a procedēte. & illas, quæ fiunt ad præparationē litis, in quib⁹ procedit l. voluit. Tertiò distinguit inter contētiosam & volūtariam iurisdictionē. Pro hac facit ff. de ms. vin. nō est omnino & de offi. procon. l. ij. Sed huic obstat præ. l. voluit. in fin. quæ de cōtētiosa loquitur: & tamē itinerando recipitur: propter quod secūda distinctio reassumitur in hac tertia, vt in contētiosa iurisdictione distinguatur, vt ibi satis placet dictū glo. & duæ distinctiones sequentes, vt veniant ad illam expositiuè. De secūda dicit Bonagui. vbi s. rub. pe. versi. ita quæritur quo iure fiunt, hoc iudicis of. alle. ff. de interro. act. l. j. & in auṫ. de his, qui ingre. ad ap. §. fi. & quod not. Azo in Summa Insti. de offi. iud. §. item in interrogationibus. & quia ter ista nō requirit plenā inquisitionem. ff. de inter. act. l. voluit. §. quod ait. & l. si defensor. § illud. Idem Acc. in l. j. eod. tit. in glo. sed quomodo. & C. de confes. l. vna. in fi. mag. glo. & ff. eo. tit certum. in prin. & no. extra, de offi. iudi. c. ij. in j. glo. & vide Idem per Cyn. vbi s. in iij. quæstione.

n ¶ Interrogatiuè. Secundùm Rof. Cy. vbi s. in quæstione dicit q differunt vt genus & species in vtroq enim fit interrogatio, sed non in vtroq positio. & sic ista species, illa genus.

o ¶ Non patitur. Secundùm Rof. in iiij. membro.

ad hæc aliàs incipit, præsentium. circa princi.[a] ibi: vt tã ponẽdo, &c. & §.j. ibi: admuncẽ respõderi &c. Dicit tamen Roff.[b] sustineri posse, q iudex ponere possit: cùm & interrogare sibi liceat. ¶ † Ipse enim debet rei qualitatem, plena inquisitione discutere. xxx. q. vlti. iudicantem. C. eo. de iud. iudices. arg. ff. de his, quæ i te. delẽ. proxime. ff. de lega. ij. Ostidi⁹. §. ex diuerso. & extra de fide instru. cùm Ioannes. prope finẽ. Sed certè vtrũq; fieri potest, & debet. Nam facta positione à parte, vt suprà, iudex per sacramentum interrogare debet ponentem: si credit verum esse quod ponitur. & aduersarium, si credit quod ponitur: vt j. §. v. versi. oblatis. & j. dicã Item etiã absq; positione partis, potest interrogare reum super contentis in libello: vt s. de teste. §. nunc videndum. ¶ † Fiunt quoq; positiones ab vtraq; parte, hinc & inde: vt extra de dolo & contu. proot & de litis contesta. c. vnico. extra de elect. dudũ. ij. circa medium. Nam succedunt loco probationum: vt s. & reus quãdoque oneratur probatione, puta in exceptionibus, in quibus fit actor. ff. de exce. l. j. & l. in exceptionibus. ¶ † Sed patronus aduersarij, potest interrogare vel ponere, cui forsan[c] tenetur aduersarius respondere: vt ff. ad l. Iul. de adulte. si postulauerit. §. quæstioni. Propriè tamẽ loquendo, aduocatus non potest ponere: cum positiones factum inspiciant: vt C. de arbi. l. pen. in fin. quod debet à partibus proponi: vt extra de iudi. pastoralis. sed † aduocatus testis est iuris: vt. C. de postu. quisquis. Est & alia ratio. nam positiones fiunt per iuramentum, vt infra dicetur, & probatur extra de teste. ad hoc. circa princ. alias incipit præsentium[d]. Aduocati verò hodie nõ iurãt, licet hoc iure caueatur: vt C. de iud. rem nõ nouã. & in cõstit. Greg. x. extra de postu. c. properandũ.[e] Si igitur positio profertur per aduocatum, non dicitur propriè ipse ponere: imò est partis positio per aduocatum prolata: ex quo parte præsente ponit vel iterrogat, perinde est, ac si pars id faceret: vt C. de erro. aduoca. l. j. Consulo tamen quòd priusquam tali positioni vel interrogationi respondeatur, vt interrogetur clientulus aduocati ponẽtis vel interrogantis vtrũ ipse sciat vel credat, vel ponat, seu ratum habeat quod ponitur seu interrogatur per eius aduocatũ. arg. extra de censi. olim. & de app. cũ causam. s. de aduo. §. iam nunc. ver. ex premissis. quia de cõscientia paros, iuramentum super facto requiritur: vt C. de iuramen. cal. authentica, principales. extra eo. in pertractãdis. non de conscientia aduocati, non iurati, vt dixi. ¶ † Sed videtur quòd aduocatus ponet, & respodebit: vt in præd. §. quæstioni. & ff. de procu. non solũ. respon. j. Sed dic contra. nam alius pro alio non est interrogandus. ff. de inter. act. si sine. §. j. & §. seq. aliàs incipit, si defensor. & l. qui seruum. §. fi. & l. volunt. ij. q. v. interrogatum. extra de adult. significasti. C. de iur. calum. auth. principales. nisi sit procurator: vt infrà §. vj. in fin. Reus ergo excluso aduocato, quem nõ debet in hoc cõsulere, respondebit ad eas, qui certus debet esse de facto suo. extra de rescri. ab excõicato. C. de rescin. vend. quisqs. vt s. de interrog. in fin. ti. ¶ † Non enim debet pars vo consilio aduocati, qui factum ignorat in responsione facti. de pœ. di. vj. c. j. ver. ideoq; nõ petat. & seq. & c. fi. nisi sit multũ simplex: vt infra §. vij. ver. xvij. ne ei⁹ cõsilio, facile icidat i periuriũ, negãdo forte verũ. vel cõfitendo falsum: vt C. de ind. vidui. l. ij. et dixi suprà de aduoc. §. vtriusq;. ver. sed nunquid. imò aduocat⁹ arceatur à cõspectu respõdẽtis, ne verbo aut nutu quolibet, immutare faciat veritatẽ: prope tamẽ sit. C. de autho. præs. clarum. & vij. q. j. illud. ibi habeat. vicini solaminis adiutorẽ &c. vt posãt reũ defendere, si iudex vel aduocatus actoris, eum velit cauillosis positionibus decipere. C. de aduo. diuer. iudi. aduocati. & ff. de offi. proconsul. nec quicquam. §. aduocato. & in præ. versi. xvij. Et nota q aduocatus docens clientulum falso respondere, tenetur alteri partia ad restitutionem vt j. § nono. ver. itẽ nota. ¶ † Item & assessor põt interrogare: qm participat interrogatioibus. vt ff. de offi. assess. l. j. ¶ Item pars interrogat, vt s. & j §. vj. ver. hoc autẽ. ¶ † Itẽ notarius, seu alter, cui iudex hoc cõmisit: secũdum T.[f] argu. extra, de offi. dele. super quæstionũ. Sed an talia, & per quos cõmitti possint, no. s. de iud. dele. §. iam nunc. ¶ † Sed quis formabit positiones seu interrogationes? Rñdeo,[g] cõsuetudo, quæ est optima legũ interpres: vt extra, de cõsue. cum dilect⁹. tenet vt aduocat⁹ vel alius eius cõsilio, eas, & etiã libellũ causæ formet, seu dictet. nã ius tãgũt, & ineptè formari possent: vt extra, de iud. examinata. xj. q. j. sacerdotib⁹ ¶ † Et breuiter quicquid ius tangit, expediet aduocatus. C. de aduo. diuer. iud. aduocati. Eas verò dictur clictulus ponet seu interrogabit, quia in ei⁹ personã formant: vt s. nisi sit indiscreta persona: vt extra, de iudi. pastoralis. & in aliis casibus ibi nota. quo facto postea iudex reum interroget super eis: vt s. versic. & nota. ¶ Vtrum autem interrogatorium retro ab aula discesserit: uo. s. de interrog. quæ fiunt ante lit. contest. §. j. versi. illud autem.[h]

a ¶ Circa principiũ. lib. vj.

b ¶ Tanc. Roff. vbi suprà.

c ¶ Cui forsan. Sic Roffre.

d ¶ Incipit, præsentium. lib. vj.

e ¶ Properandum. Quod hodie non habemus. & vide quod scripsi s. de aduoc. §. j. versi. itẽ quod est priuati. cons.

f ¶ Secũdũ T. vbi s. post princ.

g ¶ Rñ. secundũ Tã. s. in secundo suo membro.

h ¶ Autem. Ibi posuit quòd hæc not. Roffre.

i ¶ Quartò quærit. princ. lib. vj.

SVMMARIVM.

1. Positiones qualiter fiant ante litis contestationem.
   Iurandum non est super exceptionibus, nisi vbi est præsumptio contra excipientem.
2. Positiones regulariter fiunt super principali post lit. contest. non ante: vt & probationes.
3. Positiones sæpe fiunt, in defectum aliarum probationum.
4. Probare intendens aliquid, prius quàm terminum recipiat ad probãdum, facere debet positiones per quarum responsiones poterit liberari ab onere alterius probationis.
5. Aliqua partium se offerente ad probandum per testes vel instrumenta: an poterit redire ad positiones, ex quo semel produxit.
6. Probationum facultas, non est angustanda.
7. Renũcians probationibus in causa, an videat & positionibus renũciare.
   Renunciare suo iuri, quisque potest.
8. Iudex an debeat interrogare ad instantiam renunciantis, vbi iuri renunciatum est in genere.
9. Probationibus simpliciter renunciare, & omnibus probationibus renunciare, æquiparantur.
   Indefinita locutio æquipollet vniuersali.
10. Positio actoris primò fieri debet, iuxta regulam, qui prior appellat, prior agat.
11. Onus habens probationis, habet & emolumentum.
12. Positio rei si sit actori præiudicialis, id est interimens eius positionem, prius admittitur reus.

Positiones quando sint faciendæ.

QVARTO Quæritur, qñ faciẽdæ sint positiones. Et certè cùm succedãt in locũ probationũ, & eas imitari debeãt, vt dixi s. §. proximo. qualiter quandocunq; & vbicũq; probatio admittitur, fieri possunt: vnde fiũt ante litis cõtestationẽ super exceptionibus dilatoriis: quæ tũc debẽt probari: vt extra, de lit. cõtes. c. vnico. & de electio. dudũ. ij. & in aliis casibus, in quibus testes lite cõtestata non recipiũtur. quod dic vt s. de teste. §. nunc tractemus. & aduersarius cogẽdus est per iudicẽ respõdere illis. quod dic vt j. §. vij. versi. & nota quod. Super principali autẽ nõ fiunt ante litis cõtestationẽ regulariter. ff. de interro. act. l. j. nisi in casibus, in quibus probationes possunt admitti: vt in præd. § nũc tractemus. & si fierẽt, repelli deberẽt, vt & probationes: vt extra, vt lite nõ cõte. c. j. ad fi. ¶ † Sed cũ iuramentũ de calũnia vel de veritate dicẽda, præstetur solũ post lite cõtestata, vt s. ti. prox. in prin. qualiter fient positiones ante litis cõtestationẽ, & sic ante iuramẽtũ de calũnia: cum tñ ante fieri debeãt, & ad eas sit respõdẽdũ per iuramẽtũ. extra, de testi. ad hoc. aliàs incipit, præsentiũ. prope princ.[i] respõdeo, secũdum eos, qui dicũt q super qualibet exceptione est lis cõtestãda, & iurãdũ: vt s. de exce §. viso. ver. sed nũquid iudex. facilis est rñsio: quia cùm lis sit in illo articulo cõtestata, & iuratũ: satis possunt super eo fieri positiones & rñsiones, q̃uis lis nõdũ sit super principali cõtestata, nec iuratũ. Alii autẽ dicũt nõ iurari super exceptionib⁹, nisi vbi est præsumptio cõtra excipiẽtẽ, vt diximus s. ti. prox. §. j. prope principiũ. vnde, secũdum eos, sicut probationes fierẽt super eis absq; iuramẽto: sic & positiones fient: nec est hoc incõueniẽs, secũdum eos. Et pro eis facit prædicta decre. ad hoc. ibi: sine iuramẽto, &c. sed secũdum hoc reus impunè poterit, quicquid falso voluerit ponere. Vnde dicimus q licet cõditione ponẽtis. & exceptionis qualitate cõsyderatis, iudex absq; iuramẽto exceptionẽ admiserit: tamẽ in probatione ipsius, facit iurare ponentẽ id, quod ponit, verũ esse, & se existimare, & credere ita esse: & eum, cõtra quẽ ponitur, vel interrogatio sit, respõdere veritatẽ. & ad hoc eum cogere potest, vt s. dixi. & sic nõ procedit obiectio suprà scripta. ¶ † Regulariter ergo fiũt positiones super principali post litẽ cõtestatã & nõ ante, vt & probationes: vt extra, vt lite nõ cõtest. quoniam frequẽter. in princ. quorum loco succedũt, vt dixi, fiunt etiam post iusiurãdum in causa præstitum, eo q fieri habẽt per iuramentum, & etiam responsiones ad eas, vt supra. & ex positione actoris si cõtra se ponat, sibi cõcluditur: vt j. §. viij. in prin. & ex respõsione sua, reus cõuincitur & pro cõfesso habet. ideoque habent fieri post litis contestationẽ & post iusiurandum immediate: quia si reus vel actor confiteatur, non essent postmodum aliæ probationes

necessaria

necessariæ:& breuiter super quibuslibet dubijs,fieri possunt positiones & interrogationes,vsq; quò fuerit in causa cõclusum:etiam publicatis attestationibus,sicut fit in instrumẽtorum productione:vt extra,de fide instru.cùm dilectus.ri.j.Et est ratio:quia in instrumentis & in positionibus non timetur subornatio, vt in testibus.Quidam tamen dixerunt,& malè, a ꝙ attestationibus publicatis,non possunt fieri:ᵃ quia si reus neget,actor probare non potest per testes,post publicatas attestationes.extra, de testi.cõstitutis.ergo inutiliter poneret.Sed hoc nihil est dicere:tum quia ad- 3 huc potest probare per instrumenta, vt iam dixi.¶†Tum quia positiones sæpe fiunt,in defectum aliarum probationũ:vt extra, de cõfessis.sta- b tuimus.ᵇ quinimo etiam postq̃ conclusum est in causa,potest iudex in- c terrogare:ᶜ cùm iudex, qui cuncta debet vt ad sententiam rimari, possit de facto interrogare,quoties aliquid dubitationis occurrit:vt extra,de fide instr.cùm Ioannes.circa finem.& C.de iud.iudices.extra,de testi.cùm clamor.& xxx.q.vlt.iudicantem.extra,de offi.dele.super quæstionum.§. intentionis.& vbicunq;:quod intelligo cùm aliqua ambiguitas oritur super iam actitatis.Super nouo autem articulo,interrogare non potest,ma- 4 ximè ad partis instantiam conclusione obstante.¶†Sed & si ante conclusionem sit datus terminus peremptorius,ad exhibendum omnes probationes,forte post talem terminum non possunt fieri positiones,cùm loco probationum succedant:vt s.§.proxi.versi.j.sed iudex poterit tunc interrogare,ex officio,non ad partis instantiam.De hoc not.s.de dila.§.viden- d dum.versic.item quid si datus.ᵈ Et tene pro regula:vt quandocunq; aliquid intendis probare,prius quàm recipias terminum ad probandum,facias positiones,per quarum responsiones forte liberaberis ab onere alte- 5 rius probationis: vt s.§.secundo.¶†Sed quid si aliqua partium offert se probaturam per testes vel instrumenta: nunquid poterit redire ad positiones,ex quo semel produxit? Dixit Goffr.quòd non.Cùm enim ponẽdo potuerit releuari,& grauari elegerit,sibi imputet: quia mos eis gerendus est.vt ff.de proba.circa.C de iure delib.l.fina.§.sin autem.& extra,de e probat.quoniam contra ex ordine verborum, dominus meus contra:ᵉ 6 quia actus illi non fuit contrarij,imò conuenientes.¶†Nec enim est angustanda probationum facultas.C.de hæret.quoniam.in fi.xiiij.q.ij.quãquam.maximè nisi se adstruxerit ad probandum tantùm per testes vel 7 instrumenta.¶†Item quid si renunciatum est probationibus in causa: nũquid videtur esse renunciatum & positionibus? Dicunt quidam quòd sic: quia cùm sit vna species probationis, vt extra, de confessis.ca.ij.extra,de f restit.spolia.tùm ad sedem.renunciando generaliter probationibus,ᶠ videtur & positionibus renunciatum.arg.xxix.dist.si Romanorum. extra, de priui.quia circa.de maio.& obe.solitæ.& quia in locum probationum g succedunt, vt supra,ego credoᵍ quòd si renunciatum fuerit specialiter positionibus,valet renunciatio.Nam quisq; potest suo iuri renunciare.vij.q. j.quam periculosum.extra,de priui.l.si de terra.& de regula.ad apostolicã. 8 nec amplius poterit renuncians ponere.¶†Si verò in genere,vt s.dictum est,dico ꝙ non potest vlterius ad renunciantis instantiam iudex interrogare:nec etiam ipse renuncians ponere:ex officio tamẽ suo potest iudex interrogare super iam actitatis,vsq; ad conclusionem & post:vt s.sic ser- 9 uamus.Quidam tamẽ hic aliter dicunt.¶†Et nota quo ad hoc idem esse, simpliciter probationibus renunciare,& omnibus probationibus renunciare:quia indefinita locutio,æquipollet vniuersali:vt in præd.ca.si Romanorum.& in præd.decr.quia circa.Cæterùm licet renunciatum sit testium productioni,nihilò minus tamen adhuc possunt positiones fieri:vt 10 s.de teste.§.fi.¶†Hoc quoq; notandum est,quòd actor debet prius ponere iuxta regulam,qui prior appellat,prior agat.ff.de iud.qui prior.& secundò reus: vel etiam vicissim ponat, si iudex viderit expedire.extra,de causa pos.& proprie.c.ij.Et ad hoc facit quod legitur & nota.C.de iura. 11 cal.l.ij.prope prin.ibi:& actor quidẽ,&c.& j.ver.prox.¶†Sed pone,ecce actor facit vnam positionem,cui reus sufficiẽter respondet: & statim h reus vult aliam facere:nunquid cogetur actor ei respondere?ʰ Videtur ꝙ sic.ff.de reg.iur.non debet.xxiij.q.iiij.qui peccat.extra,de mutu.peti.prudentiam.ⁱ contra videtur,quia qui prior appellat,prior agat:& qui habet onus probationis, habet & emolumentum:vt in præ.l.qui prior.& extra,de ord.cog.c.ij.& ff.de proba.l.ij.Inst.de legi.patro.tu.¶Sol.Dicunt quidam,ꝙ si aliquid est pro actore probatum vel præsumptum,tunc debet audiri reus:aliàs frustra admitteretur.arg.C.de inof.test.filius.C.ad l. Cor.de fal.l.pe.quia absoluendus est,etiam si nihil probat,actore nõ probante.extra,de iureiu.c.fi.extra,de causs poss.& propri.cum ecclesia.in fi. Alij dicunt ꝙ si reus velit vltrà probare,mos ei gerẽdus est:& si nil sit pro actore præsumptum.ff.de proba.circa.C.de inge.ma.l.pe.De consuetudine verò generali,actor primò ponit q̃ reus.Quod plenius prosequere vt 12 s.de dila.§.vidẽdum.ver.& no.ꝙ ij.¶†Hoc quoq; certum est,ꝙ si positio rei sit præiudicialis:id est,si interimit positionem actoris,prius admittetur reus:vt xxiij.q.iiij.qui peccat.respõ.j.vbi dicitur quia interrogas,quæ sit ratio prosequẽdi vicissim,te interrogo cuius sit vox,&c.Ad idem iij. q.xi.per totum.¶Item consulo tibi aduocate rei,ne multùm festines in positionibus faciendis,ne scilicet instruas actorem,& vt prius q̃ ponas, plenè videas suis intentionem fundatam vel quasi,vt iam dixi.Non enim habes ponere,donec videas eius intentionem.

SVMMARIVM.

1 ☞Positiones non fiunt,in plerisque locis.

2 Positiones factæ ante litis cõtestationẽ super exceptione excommunicationis,qualiter proponãtur.

3 Excipiens se non esse excommunicatum, qualiter suar positiones formare debeat.

4 Positiones formans post litem contestatam super principali,qualiter se habere debeat.

5 Agens rei vẽdicatione contra possessorẽ,quot modis & qualiter suas formare habeat petitiones.

6 Petens fundum, quem ad se asserit pertinere iure dominij,vel quasi,quæ debeat allegare.

7 Petens aliquid per promissionem ex causa mutui sibi factam,qualiter formabit petitionem.

8 Repetens librum, quem deposuit, quibus verbis vtetur.

9 Petens aliquem remoueri ab aliqua ecclesia, quam retinet contra iura,quæ debeat in sua petitione allegare.

10 Petens electionem suam confirmari, & eam esse canonicam probare volens,qua forma verborum vti debeat.

11 Positiones super quibus,& per quos, debeãt fieri.

12 Positiones formatæ,iudici in scriptis offerendæ.

13 Positionibus ab actore obligatis, quomodo debeat iudex ponenti respondere.

14 Responsione facta positionibus ab actore formatis,sub qua forma debeat ipsa responsio scribi.

15 Papa vel eius auditore in curia Romana positiones approbante,an illis possit vlterius obijci.

16 Ponens in iudicio,an semper teneatur dicere quod sciat,pura vbi iuratum est de calumnia.

17 Positiones sic sunt formandæ, vt fundent intentionem ponentis, considerata natura propositæ actionis.

Positiones qualiter fieri debeant.

QVinto superest videre qualiter fieri debẽt positiones, & licet ferè in omnibus actionibus specialiter positiones formauerimus,in tracta- i tu libellorũ:ⁱ tñ vtile est hic do- 1 ctrinã tradere generalẽ.¶†Ad cuius rei notitiam sciẽdum est,ꝙ in plerisq; locis nõ fiunt positiones, sed lite cõtestata præstitoque iuramẽto, statim iudex super singulis articulis libelli reũ interrogat. quod dic vt s.de teste.§.nũc vidẽdũ nobis.in prin. 2 Sed in curia Romana,& quasi vbiq;.positiões formãtur.¶†Super quo scias,ꝙ quandoq; fiunt ante litem contestatã super exceptione excõmunicationis sic proposita:Corã vobis,domine iudex, dico P.esse excõmunicatum:quia percussit talem clericum:ideoque non esse in causa,quam cõtra me mouet,audiendum.Si igitur ille negat se excommunicatum, vel se percussisse talem, vel illum clericum fuisse,excipiens sic formabit positiones:

POSITIONES.

3 ¶†Pono ꝙ percussisti talẽ. Itẽ quod in tali parte corporis.Itẽ ꝙ eũ pugno,vel baculo.Itẽ ꝙ percussisti eũ tali die.Itẽ ꝙ in tali loco.Itẽ ꝙ talibus præsentibus.Itẽ ꝙ turbatus,ex causa illum percussisti. Item ꝙ percussisti animo iniuriãdi.Itẽ ꝙ ille erat tũc tẽporis clericus.Itẽ ꝙ erat in possessione clericatus.Itẽ ꝙ sciebas eũ clericũ esse.Itẽ ꝙ vidisti eũ tonsuram clericalẽ ferẽtem.Et si actor hoc cõfiteatur,probata est excõmunicatio per suam confessionẽ.extra,de offi.dele.prudẽtiã.§.si verò.Sed si diffiteatur actor reus has positiones negatas dabit pro articulis,verbis competẽter mutatis.quod dic plenè vt in præ.§.nũc vidẽdũ.ᵏ ¶†Regulariter autẽ k 4 fiũt post litẽ cõtes.super principali:vt s.§.prox.& l §.iij.ad quod hac via peruenit.ˡ Formãs enim positiones habeat libellũ præ oculis,& ex ipsius tenore positiones formet:& cõsyderet diligẽter,quid eũ probare oportet.Super omnibus enim quæ probare habet,positiones faciat: nec valet positio,nec confessio,nisi fiat super re, de qua agitur.ff.de inter.ac.confessionibus,extra,de offi.iudi.dele.cùm olim.& j.ver.& not.Sed & cautiosè per quæcunq;

a ¶Fieri. Supple super eisdẽ capitulis.

b ¶Statuimus.lib.vj.

c ¶Interrogare.Sed nõ potest pars ponere.versi.hoc per Cy.q.viij.& vij.tractat principale dictum huius §.

d ¶Si datus.Et ibi dicitur in aliquibus partibus,seruari cõtrarium.& fuit dictum Alb.Papi.vt ibi dixi:qui etiã tenet ꝙ si datus est terminus ad ponẽdum,postea nõ audiretur, nisi iusta causa subesset.C.q accu.non pos.si ea. hoc dixit super l. diffamari.C.de inge.ma.

e ¶Contra.in Summa de lit.cõtest.§. iij.versi.sed quid si aliquam.

f ¶ Probationibus. Accedebat Ægi.si additum fuisset omnibus.

g ¶Ego credo.cum Ægid.c.xxxv.

h ¶ Ei respondere. Iste versic.vsq; ad finẽ §.fuit Vbert. de Bo.s.& incipit, vtrobiq;.itẽ quid si actor, facit ad hunc vers.id quod scripsi s.de reconuen.§.videndum. super versicu.& si iudex.

i ¶Quintò superest libellorum.sic & fecit Io.de Blano.generalem autem tractatum non edidit.

k ¶Nunc vidẽdum. Vt tamen not.j.§. vij.ad fi.versi.quid si pono respondere non tenebatur. ibi vide cũ duobus versic.præced.

l ¶Peruenitur.Incipiunt verba Bonagui.& durant vsq; ad versi.in quinto quoque. excepto quinto exemplo, quod interserit author.

diuerticula poterit,reũ trahat actor ad suã intētionē per positiones.ff.de verb.sig.natura cauillationis.& de reg.iu.l.ea est natura.quod potius quisq; suo ingenio faciat,q̃ ex nostra doctrina.Nõ enim quenq; in dolo instruimus,imò pro posse fraudibus obuiam⁹.¶ †Scias igitur.q̄ quãdoq; quis agit rei vẽdicationē cõtra possessorē petens fundũ,quē ad se asserit pertinere iure dñij vel quasi.Quãq; verò petit decē ex promissione sibi ex causa mutui facta.Quãdoq; repetit librũ,quē deposuit.Quãdoq; etiã petit aliquē remoueri ab aliqua ecclesia,quam retinet cõtra iura.[a] Quãdoq; petit suam electionē cõfirmari,& vult eam docere canonicam esse.Hec igitur exempla sufficiãt ad præsens,gratia exēpli hoc prosequi.Possunt etiam alia exempla poni,sicut in prę.§.nũc videndũ.in formis articulorũ diximus.¶ †Sup primo ergo exēplo,actor sic ponit.

6 FORMA.Pono ego talis in tali causa,iuramēto meo q̄ fundus,de quo agitur,fuit T.Item pono q̄ ipse T.vēdidit mihi dictũ fundũ.Item quòd vēdidit pro pretio decē libra.Itē quòd dictus T.tradidit mihi possessionē dicti fundi.Item quòd solui eidē T.decē libras pro pretio dicti fundi.[b] Igitur si reus has positiones cõfiteatur,actor fundauit suã intētionē.Probauit enim rem sed verò dño emisse,& se pretiũ soluisse,& sibi traditã esse:& sic per cõsequēs dñium ad se pertinere,& sic est in cã victorię,nisi re⁹ aliud opponat.ff.de rei vē.in rē.C.de pac.traditionib⁹.C.de pac.cũm res.extra,de fide instru.cũ Ioãnes.Insti.de re.diui.§.vēditæ verò.

7 ¶ †In secundo verò exemplo de mutuo,sic pone.

FORMA. Pono ego talis in tali causa,iuramēto meo,q̄ ego mutuo dedi decē Titio.Item q̄ ipse Titius illa decē mihi reddere promisit.Itē q̄ promisit in tali termino soluere Item q̄ terminus ille præterijt.Si ergo reus hoc cõfiteat̃,actor est in causa victoriæ:quia numeratione fuit Titius obligat⁹ ad reddēdũ.ff.si cer.pœ.si à me.Cũm verò promisit reddere,fuit ciuiliter obligatus:& ex tali ciuili obligatione rectè agit actor.Insti.de obli.§.j.ff.de ver.ob.l.j.Hoc autē scias,[c] q̄ si interrogatus an debeat decē quæ ab eo petũtur,negat simpliciter se debere,debet fieri positio alia,s.an debeat nouē:& si negat,fiat alia,s.an debeat octo.& sic descēdēdo vsq; ad vltimũ numerũ.Si verò præcisè negat,& se nihil debere dicat,nõ debet hoc vltra interrogari.Eadē quoq; doctrina seruetur in probatione tēporis,puta si interrogatus an cēsus per xl.annos solutus fuerit,vel beneficiũ possederit,& similia neget:hoc quærat̃ an xxxix.an xxviij.& sic descendēdo vsq; ad vltimũ numerũ.& hoc ideo:quia cũ ponit xl.si nõ sunt nisi xxxix.bñ potest negari positio:quia licet maior numerus in se comprehēdat minorē:vt ff.de arbi.diem proferre.§.si plures.& ff.de reg.iu.in eo.nõ tamē minor maiorē:vt xv.di.c.j.prope prin.imò vnus numerus quoq; excludit aliũ:vt no.extra,de diuor.c.pe.§.quia verò.

8 ¶ †In tertio autem exemplo de deposito,sic pone:

FORMA.Pono ego talis in tali cã,iurō meo q̄ deposui penes T.Codicē meum.Itē q̄ Codex ille erat in chartis hædinis.Itē q̄ erat glossat⁹,de apparatu Accurs.Itē q̄ habebat desup coriũ rubeũ.Itē q̄ secũdus quatern⁹ ei⁹ incipiebat,noīe.terti⁹ vero,hoc in querimoniã.Itē ponit q̄ ipse T.recepit dictũ Codicē in deposito.Itē q̄ se obtulit deposito.Hoc cõfessato,reus obtinebit.ff.depositi.l.j.extra.c.bona.& debet etiã dicere signa rei mobilis.ff.ad exhib.l.iij.

9 ¶ †In quarto vero exemplo sic:

FORMA.Pono ego talis præsbyter,iuramēto meo q̄ T.habet & possidet ecclesiam sancti Iusti.Itē q̄ habet & possidet ecclesiam sancti Martini.Itē q̄ quælibet earũ,habet curã animarũ.Itē q̄ eas acquisiuit post cõcilium Lateran.[d] Hoc concesso,reus succũbet,nisi dispēsationē vel vnionē vel paupertatē ecclesiarũ vel earũ dependentiam,ostendat.extra,de ele.dudũ.ij.de cle.nõ resi.quia.de prębē.da multa.extra,de ætã.& quali.eam te.xxj.q.j.in summa.

10 ¶ †In quinto quoque exemplo sic:

FORMA.Pono ego talis,in tali causa iuramēto meo,q̄ ego sum electus canonicè ad regimē talis ecclesiæ.Sed hec est iuris.vnde subijciat sic:Item q̄ fui electus vacãte ipsa ecclesia,per mortē vel cessionē talis.Itē q̄ fui electus per eos,qui tũc erãt in possessione vel quasi iuris eligēdi rectorem ad dictã ecclesiam.Item pono q̄ talis & talis,&c.[e] sunt clerici vel canonici,eiusdem ecclesiæ.Itē q̄ sunt in possessione vel quasi canonicatus,& iuris eligēdi.Item q̄ sex ex eis me elegerũt.Item q̄ illi sex electionē de me factã,episcopo præsentauerũt.Item pono q̄ illi sex requisiuerũt alios quatuor vt cum eis deberēt cõcordare,de aliquo eligendo.Item q̄ duo ratam habuerũt electionem,& præsentationē de me factã.Licet ergo reus neget me electũ:si tamen cætera cõfitetur,obtinebo absq; probatione.Nã si decē[f] erant clerici,& sum electus à sex,cõstat q̄ à maiori parte.ergo debet electio cõfirmari:extra,de elec.ecclesia vestra.ij.de his q̄ fi.à maio.part.ca.c.j.& de iure pa.quoniã in quibusdã.Itē si erant in quasi possessione eligēdi,valet quod faciũt,licet nõ sint in veritate patroni,[g] qui præsentãt.extra,de elec.querelã.de re iud.cũm Bertholdus.de iure pa.cõsultationibus.Item ex eo q̄ quatuor fuerunt requisiti,patet q̄ non fuerũt cõtempti.[h] extra de elec.quod sicut.& c.venerabilē.& c.bonæ memoriæ.& c.quia propter.Itē quod duo accesserũt,bñ potuit fieri.extra,de ele.quod sicut.& c.ecclesia vestra.ij.Patet ergo q̄ nisi aliud obsistat,debeo obtinere.Sic ergo in similibus sunt positiones formãdæ.

11 ¶ †Et no.q̄ positiones debēt fieri super cõtentis in libello,vel ad ea pertinentibus vel pertinere valentibus ex parte actoris,quo ad fundandã eius intentionem.Ex parte verò rei,quo ad extenuandã.iij.q.iij.c.j.Item debēt fieri super facto aduersarij.aliàs nõ cogitur ad factũ alterius respõdere.ff.pro sun.l.si.in fi.ff.si vsusfru.pe.l.vtifrui.ff.si pars hæ.pe.l.j.ff.rer.amo.Marcellus j.§.proxi.ver.j.& pe.& §.vij.ver.j.& ver.iiij.

12 †¶ Item no.q̄ positiones formatæ iudici,sunt in scriptis offerēdæ:vt extra,de proba.quoniam cõtra.vt certus sit qui interrogatur,& super quo respõdere debeat,agnoscat.ff.de confes.certum.& vt tam pars q̃ iudex,videãt an sint admittēdæ vel reijciendæ,debet eas examinare iudex,vtrũ faciant ad causam,an sint possibiles,& non contra naturã,non captiosæ,non negatiuæ,& sic de alijs.& hoc partibus præsentibus.& si viderit eas recipiēdas prius q̃ respõdeatur,faciat eas in actis redigi,ne aliqua variatio fiat.ff.de reiu.acta.& ne pòst oriatur contentio inter partes:q̄ aliter fuerint rescriptæ q̃ propositæ.extra,de elec.cum inter R.femorē.vt ex illa scriptura,eis via in talibus præcludatur:vt xxij.q.j.omnes feriæ.vel eas repellat:vt j.§.vij.vers.xvij.

13 ¶ †Oblatis igitur ab actore positionibus,quærat iudex à ponēte.Ponis tu vel credis per iuramentum à te præstitũ,q̄ in his positionibus continetur.Et si respondeat q̄ sic:tunc cõuertat se ad eum,cõtra quem fiunt positiones,& remoto eius aduocato,ita q̄ aduocatus nutu vel dicto eum non possit in responsione facti instruere:vt s.§.iij.prope finem.dicat ei:Amice:nihil prodest homini si vniuersum Mundum lucretur,animæ verò suæ detrimētum patiatur:vt extra,de simo.Matthęus.& fideli tot⁹ Mũdus diuitiæ sunt:infideli,nec obolus:vt xxiij.q.iiij.quid dicã.in aut.vt cum de ap.cog.ideo salua animã tuam,& respõde per sacramētum quod præstitisti de calumnia,quid credis & æstimas super eo,quod in his positionibus cõtinetur.Si verò fuit iuratũ de veritate,dicat iudex:& respõde per sacramentũ quod præstitisti de veritate dicēda,quid scis super eo,qđ &c.Si verò vtrũq; prestitũ sit,quod vtile est:tũc quærat simul de credulitate & de sciētia.De hoc §.proxi.versi.etē no.quod est in prędi.decre.præsentiũ,quo facto mentem cuiuslibet positionis sigillatim nõ tam diligēter,q̃ fideliter sibi aperiat & exponat:mẽsionēq; eius sedulo & perspicaciter intelligat,& siue neget siue cõfiteat̃,semper in fine cuiuslibet positionis eius risio.

14 †Scribatur hoc modo:

FORMA.Credit vel non credit,vel confitetur vel negat.j.§.proxim.versicu.quod autem.Quod si talis sit positio,in cuius responsione me ito

sespondens

[a] ¶ Cõtra iura. Hæc quatuor exempla fuerunt Bonaguid.vbi s.in prin.& ei⁹ fuit illorum prosecutio,quę sequitur,& tria prima fuerunt Tan.sed non sic prosequitur vt hic.Itē ipsa tria & quintum,quarto omisso,fuerũt Ægid.& ea prosequitur vt hic.Gallicus dabat exempla,de equo morboso vēdito,vel libro vitioso,contra fideiussorem qui se obligauit pro debitore.

[b] ¶ Dicti fundi.j.de causa pos.§.sequitur videre.sub ver.aliæ sunt reales,ponit quatuor tãtum de illis.remittit enĩ tertiam.Subdit tamen alias quatuor.sic etiam Ioan.de pra.sub titu.de rei vendi.ponit octo,quas solēniter exponit,subdēs postea positiones rei.

[c] ¶ Autem scias.Secũdùm Tan.vbi s.sub versi.hoc modo.

[d] ¶ Concilium Lateranen.de cle.nõ resi.quia nonnullis.de præb.quia in tantum.si loqueretur de concilio generali,eo.titu.de multa.tunc sufficeret positionem facere de receptione secundæ,post illud quo ad priuationem primæ.

[e] ¶ Talis &c.includit viij.

[f] ¶ Nam si decem.Sup.tantùm.& debuit author de hoc ponere in positione,vt sequeretur hæc cõclusio.Ægi.tamen dicit q̄ ex quo confessus est reus decem esse electores:ergo confiteri videtur q̄ non vltra:quia indefinita,&c.xix.dist.c.j.vide j.§.vij.versic.viij.in princ.

[g] ¶ Veritate patroni.Nimis permiscet author hoc actum electionis & præsentationis.

[h] ¶ Fuerunt contempti.An contemptus locum habeat in patronis,nõ vocatis ad præsentationem factam per cæteros:scripsi in decre.iij.de iure patro.super verbo,plurimorũ.Ægid.hoc dixit quod fortè sic allegat,de ele.bonæ.ij.

rñdens dubitat, petet inducias ad deliberãdũ, sc̃dm ea q̃ no. in §. ꝓxi. ver. itẽ no. Q d aũt tã ponẽs q̃ rñdens, debeat interrogari à iudice ꝑ iuramentũ suũ sc̃dm formã ꝑmissam, & etiã principales vbi litigaẽ ꝑ syndicos: ꝓbaẽ in præ. decre. de testi. ad hoc. ff. de inter. act. noluit. & l. de ætate. §. q tacuit. Itẽ q iudex debeat dicere, quid credu vel sciat: habes j. §. ꝓxi. ver. hoc tñ. ¶ † Itẽ scias q̃ postq̃ papa vel eius auditor in curia Romana approbauit positiões cũ sit remissio ad aliquã ꝓuinciã, et mãdaẽ q̃ principales personæ sup eis prestito iuramẽto, interrogenẽ: nihil põt eis vlterius obiici, vt in præ. decre. ad hoc arg. C. de testa. omnium. xxxv. q. ix. apostolicę. xxiiij. q. j. à recta. & c. hoc est.[a] ¶ † Itẽ no. q̃ ponens nõ semp teneẽ dicere q̃ sciat, sed sufficit ei dicere q̃ credit, vt puta vbi iuratũ est de calũnia, vt no. in pre. decre. ad hoc. & j. §. proxi. ¶ Itẽ qui ponit certũ ponere debet, vt ff. de rei ven. si in rẽ. ar. extra de spõla. de muliere. & de symo. c. de symoniace. cũ & certũ velit rñsum habere vt vtatur eodẽ iure. ff. qđ q̃sq; iur. l. j. extra de cõsti. cũ omnis. l. di. põderet. ij. q. vj. decreto. in fi. j. §. ꝓxi. ¶ † In summa[b] no. q̃ positiões sic formãdę sunt, vt fundent intẽtionẽ ponentis cõsiderata natura ꝓpositæ actionis. Si igiẽ agis de dñio, cõsidera q̃ sunt necessaria in ꝓbatiõe eius. C. de ꝓb. cũ res. extra e. licet. ff. de rei vẽ. in rẽ act. & p totũ. q̃ dic vt j. de loca. §. nũc alia. ver. lvj. Si verò agis publiciana, cõsidera quę necessaria sunt in ea. ff. de publi. l. ij. & l. quicũq. & p totũ. & no. extra de re iudi. abbate.[c] Si vis agere v oli rei vendi. vt superficiarius, vide ff. si ager vecti. vel emphy. pe. & ff. de supfi. p totũ. & Insti. locati. §. itẽ de prędijs. Si vis agere hypothecaria, vide ff. de pigno. si superatus. ff. de ꝓb. ante oĩa. C. si res ali. pigno. da. sit. nexũ. C. q̃ res pig. ob. pos. q filios. Si agis hypothecaria vtili, vide ff. de pig. & in superficie. & l. si ab eo. & sic de alijs actiõibus realibus & personalibus, & mistis. Et caue tibi à positionibus petitioni tuæ cõtrarijs, vt si agis petitiõe hæreditatis vel quotæ bonorũ, nõ dicas te possedisse aliquo tẽpore post mortẽ defuncti. Vel si agis Publiciana. nõ dicas te à verò dño emisse. vel si agis vti possidetis, nõ dicas aduersariũ possidere. & sic de similibus. Et vide de hoc j. x. versi. hoc quoq. & i. de ac. seu pe. §. sequitur. & §. seq.

SVMMARIVM.

1. ☞ Cautela pro illo contra quem ponitur in iudicio.
2. Vtile est respõsionem illius cõtra quẽ ponitur in iudicio scriptis notare propter gratiam.
3. Positionibus semel respondens, an cogi posit ad iterum, vel vlterius respondendum.
4. Positionem generaliter negare non sufficit, nisi ad singula in positione contenta respondeatur.
5. Positiones licet sint de cõsilio aduocatorum formãdæ: non tñ responsiones, sed solùm à partibus faciendæ.
6. Responsio facta interrogationi vel responsioni aduersarij, an teneat
7. Vbi iuratur de calumnia, quæ & quomodo debeat is contra quem ponitur respondere.
8. Iuramentũ de veritate, an se extendat ad iuramentum de calumnia, vel econuerso.
9. Interrogato dubitanti de eo super quo interrogaẽ danda est dilatio ad deliberandũ vbi iuratum est de veritate.
10. Præsumitur quis melius factum suum scire q̃ alius: nec debet quis aliũ consulere, qualiter in facto proprio se debeat habere.
11. Confessio de credulitate æquè pręiudicat, sicut & de veritate.
12. Verbum ęstimare generale est ad credulitatem & scientiam.
13. Interrogatus vbi iuraẽ de calũnia, an posit respõdere per verbũ dubito. & nu. sequenti.
15. Iudex quomodo se habere debeat, & quæ attendere casu quo is contra quem fit positio vel interrogatio. dicit se dubium.
16. Responsio quælibet referri dicẽ solũ ad id quod principaliter quęriẽ: non ad alia quæ implicari seu subintelligi possent.
17. Respondere ad penitus incertũ nemo tenetur.
18. Principalis persona licet debeat positionibus respondere: si tñ per procuratorem litiget, respõdebit ipse procurator.
19. Procuratore positionibus respõsuro, dicente se libello nescire respõdere aut dubitare, an condẽnabitur in expensis.
20. Responsio eius qui absq; mandato defendit, an obstet principali.
21. Reus qui nec agit nec excepit de iure suo, an cogatur rñdere positionibus super eius defectibus factis.

De responsionibus ad positiones.

SExtò Tractandũ est de rñsionib᷑ ad positiões, vel ad interrogationes.[d] Et certe exposita positione ei q rñdere habet: ipse diligẽter aduertere debet an sint pertinẽtes vel superfluæ, vel non: & post modũ sibi facta intimatiõe diuini iudicij, debet ipse rñdere: & ei᷑ rñsio est scribẽda. q̃ dic vt j. §. ꝓxi. ver. oblatis. ¶ † Sit aũt cautus is cõtra quẽ poniẽ, vt saluo sacramẽto ꝓmor sit ad negãdo[e] q̃ ad confitendũ: maxime vbi positiones depẽdeat ex facto alteri᷑: qa tunc põt habere credulitatẽ suã ad sic, vel nõ & sic actori incũbit onus ꝓbãdi. ff. de proba. ei qui dicit. j. §. proxi. versicu. & nota quòd. ¶ † Quòd[f] autem scribenda sit eius responsio, vtile est vt de ipsa posit constellare: & ne super eodẽ articulo respondens, iterum interrogetur. quod fieri nõ debet: siue prius negauerit, siue confessus fuerit. ff. nau. cau. sta. licet de pœnitẽ. dis. iiij. diuina. extra de iudi. at si clerici. in fi. nisi nouũ quid emergeret. extra de iura. calum. cæterũ. vel aliqua dubietas insurgeret, vt j. §. iiij. ver. regulariter. ibi: quæ intelligo &c. Nouũ autẽ quid esset, si perdita essent acta priora, vel aliquid simile. † Si igitur iteratò sup eodem articulo iudex eum interrogat ipsum grauat, & iniuriã sibi facit, & quasi anceps periurium eum facit subire ac vulgi infamiã incurrere: quia si aliter credit tunc & aliter nunc ex respõsione diceẽ periuriũ, & infamiã incurrisse, si aliter respõdeat nũc q̃ tunc: quia super eodem articulo duo contraria rñdit, scilicet verum & falsum. Non ergo respondere tenetur vlterius, ex quo semel respondit, vt infrà §. proxi. in princip. nisi fortè positio cõtineat duo, vel plura copulatiuè, vt in concord. quę sunt infrà §. proxi. versic. xj. ibi: pręmissa autem. secus tamen est in iuramento calũnię, vt s. titu. proximo. §. fina. in fin. argu. ad omnia præmissa. C. de iuramen. calum. authẽ. in hoc. xxx. q. v. iudicantem. ff. ad l. Iuli. de adult. si postulauerit. §. quæstioni. ff. de in lit. iuran. videamus. & in auẽ. de his qui ingre. ad app. §. j. colla. v. Quidam tamen vt Accur.[g] & domi. meus dicunt aliquem posse de eodem articulo pluries interrogari: quia potest esse q̃ prius q̃ñ negauit nõ credebat: tunc verò apertis testibus credit. argu. ff. de quæstionibus. repeti. ff. de dam. infec. qui bona. §. ante pe. xxxv. q. ix. grauiè. sed superfluè interrogabitur, ex quo cõstat per testes. ¶ † Illud etiam notandum est q̃ non sufficit generaliter negare positionem nisi ad singula in positione cõtenta: respondeatur, vt extra de testi. ad hoc. alias incipit, pręsentium. versi. postea sigillatim. & j. §. proxi. versi. xj. ¶ † Item nota[h] quòd licet positiones sint de consilio aduocatorum formandæ: non tamen responsiones, sed solùm à partibus sunt faciendæ. Quod dic vt not. s. §. iij. versicu. sed & patronus. ¶ Potest autem quis cogi rñdere. quod dic vt j. §. proximo. versic. & nota quòd. ¶ † Hoc autem scias,[i] q̃ licet non teneatur quis respondere interrogationi vel responsioni aduersarij: si tamen responderit tenet responsio, vt extra de dolo & contuma. prout ibi. De hoc s. §. iij. versic. fiunt. nam & valet responsio facta in iudicio, sine interrogatione, vt ff. de interrog. actio. si sine. §. j. & de probat. quoniã. & ibi de hoc. ¶ † Item nota q̃ vbi iuratur de calumnia, debet respondere is contra quem fit positio, secundũ quod credit vel ęstimat. Credo vel non credo: quia tunc qui ponit sc̃dm credulitatem, i. sc̃dm quod credit & ęstimat: ponit & iurat.[k] C. de iura. calum. l. ij. rñ. j. & §. j. s. de iur. calũ. §. nũc dicamus. in prin. vbi verò de veritate iuratur: tunc quia positio fit assertiuè, sc̃dm veritatem, sicut & ipsum iuramentum, tenetur respondere tantùm de veritate: dicẽdo: nego vel confiteor. arg. iij. q. ix. hortamur. & extra de testi. præsentium. & si tunc de credulitate quęraẽ, non tenetur respondere: quia iuramenti forma hoc non patitur: ideoq; quidam in iuramento de veritate, adiici faciunt etiam de credulitate: & vtrumq; iuramentum præstari, vt s. de iura. calum. §. j. versic. quartum. sed licet cautela sit: non est tñ sc̃dm ius.[l] † Quia iuramentum de veritate non se extendit ad iuramentũ de calũnia, nec ecõtra.[m] Si tñ sic iuretur (prout sæpe fieri facimus ad malitias excludẽdas) debet taliter iurans respondere de credulitate & de veritate, vt s. titu. proximo. §. nũc dicamos. versicu. cæterum. j. versi. hoc tamen. Licet autẽ[n] quando reus vel actor iurant q̃ rñdebunt per scientiam vel credulitatem respondenti, sufficiat dicere, scio vel nescio: credo, vel nõ credo: tñ positio nõ põt fieri super credulitate, vt ita dicatur: pono q̃ credo vel me credere. vel pono quòd sicut credo tu fecisti, vel dixisti hoc: quia qui ponit, certũ ponere

a ¶ Hoc est. De articulis vides. de teste. §. nũc vidẽdũ. vers. sed pone auditor. et qđ ibi dixi sup ver, hoc etiã no. in fi.

b ¶ In sũma. sc̃dm Vber. de Bo. cuius quasi ad literã fuit totũ, qđ hic seqẽ. vsq; ad fi. & hoc vbi s. j.

c ¶ Abbate. li. vj.

d ¶ Interrogationes. De q̃stione credo, vt i instro cõtineẽ, vel huc sit, vide s. de teste. §. quar. vers. qd ergo si fit. de instr. edi. §. nunc dicamus. ver. qd si quis.

e ¶ Negandũ. Vide j. ver. sed nunquid. ibi. & si iudex.

f ¶ Quod ponit. Verba Tã. vbi s. vsq; ibi, nisi forte.

g ¶ Tñ vt Accur. in l. ij. C. de iu. calũ §. qđ obseruari. in fi. gl. ante p. Host. aũt in summa de iur. cal. §. qn. ver. sed oun qd. & vide Cy. i p. §. in xiij. q. in fi. & in q. sequẽ.

h ¶ Itẽ not. sc̃dm Tan. sub §. hoc modo.

i ¶ Scias. Sc̃dm Tã. vbi s.

k ¶ Et iurat. Quidã distinguunt hoc casu actorẽ à reo, vt actoris credulitas sit assertiua, cùm agens debeat esse certus. sed i reo nõ sic. de hoc p Cy. vbi s. in xi. q.

l ¶ Iur. Olim hodie sic, vt de iur. cal. c. i. l. li. vj.

m ¶ Ecõtra. sc̃dm Ægid. vbi s. concedit tñ qđ seqẽ.

n ¶ Licet aũt. Verba Odof. vbi s. ante fi.

debet. vt i. §. proxi. versi. itē qui ponit. debet ergo quis clare non obscure respondere, dicendo, nego vel cōfiteor: a vbi iuratum est de veritate. vel credo vel nō credo: vbi de calū. Alioquin si obscurè vel nullo modo respondeat: punitur. quod dic vt j. §. ix. & i. §. quinto. versi. oblatis. ¶ †Quid si interrogatus dubitat de eo, super quo interrogatur? Respōdeo, b danda est sibi dilatio ad deliberandum vbi iuratum est de veritate: quia tunc oportet eū respondere de scientia & veritate, ideoq; potest tūc rñdere dubito: nisi iudex viderit quòd stati posset rñdere vt ff. de interro. act. qui interrogat. & C. de iure deliberan. si curatoris. ff. de iureiur. iusiurandū & ad pec. respon. j. & xx. vij. q. 4. & nuptiarum. in prin. & in fi. extra, de iuramen. calū. c. penul. vbi verò iuratum est de calū. cogendus est præcisè respōdere ad interrogata, nulla cōcessa dilatione ad deliberandum: qa non tenet dicere, nisi q credit vel nō credit id, de quo qritur: nec pōt dicere, dubito. C. de iur. calum. l. secūda. responso. j. & §. secundo. & aut. in hoc. Super quo dic vt infrà, ver. sed nunquid. ¶ †Caueat tamē, c petēs inducias ad deliberandum, quòd non petat ad cōsilium habendū. nā tunc non audietur. ipse enī debet esse certus de facto suo. extra, de rescrip. ab excōmunicato. & psomitur melius scire factum suum q̄ alius: nec debet aliū cōsulere qualiter in facto proprio debeat rñdere: vt i. §. tertio. prope fi. ¶ †Hoc autem certum est q æque præiudicat confessio de credulitate sicut & de veritate: vt not. extra, de iureiu. ex literis c̄quis aliud sit in dicto testis: vt i. de teste. §. j. versic. item quòd deposuit. Ex quo patet d q maliciosi pcuratores sæpe decerant, qcūq; super aliquo interrogantur, & respondent, nō credo: licet sciant illud pro certo. dicentes se excusari, qa aliud est scire, & aliud est credere. Sed certè non refert inter hoc, quo ad partes, licet intersit alias quo ad testes vt extra, de testi. cū causam. & probat bene extra, de summa trini. firmiter credimus & simpliciter confitemur in prædictis verbis. de conse. dis. iiij. firmissime. quid enim melius credimus q̄ id, quod scimus? Certe nihil: vt patet in articulis fidei: vt in pd. decreta. & de hoc infra, §. ix. ver. sed nunquid. & hoc etiam probat l. q̄ app. scientiam, credulitatē: vt C. de iura. calum. l. ij. §. quod obseruari. vbi dicit q tutores iurant, q ipsi causam scientes ad eam peruenuint. & postea sequitur q ipsi causam scire possunt. & sic ad iudicium peruenire. & statim ibi subijciatur, quod iuratur ex scīētia seu animi, hæc esse vera & licet alia sit rei veritas: tamen qđ quisq; credit & æstimat hoc esse iurandum. & attēde qđ dicit, credit & æstimat. e †Nam licet verbum credendi possit restringi secūdū propriam significationem: verbū tñ æstimat. generale est ad credulitatē & sciētiā. & ad hoc facit canon, vbi dicitur q quis dicitur scire, quod ab alio audit. vt xxij. q. v. hoc videtur in prin. Vnde vt tu iudex euites prædictam fraudē, facias in causa præstari vtrunq; iuramentum, scilicet de calum. & de veritate: vt suprà. Item interroga respondentem super vtroq;, scilicet de scientia & credulitate, hoc modo: quid scis, vel credis, vel æstimas super eo, de quo quæritur vel ponitur: vt suprà, §. proxi. ver. oblatis. & versi. Item nota. & in præ. §. quod obseruari. & extra, de testi. ad hoc. §. j. ibi quid sciat super positionibus, vel credat. extra de accu. qualiter. ij. in fi. & de hoc infrà, §. octauo. in princ. ¶ †Sed nunquid vbi iuratur de calū. potest interrogatus rñdere, dubito? Hoc iā s. tetigimus, et adhuc dicamus. f & dicunt quidā q sic ar. ff. de peti. hære. si debitor. C. de excep. si quidē & s. de exce. §. viso. versi. sed si debitor. ad fi. Nam inter credere & non credere, est mediū, scilicet dubitare vt ibi. & ar. xlij. di. sæpe. xvj. q. j. prohibiuū. C. de condi. inde. l. fi. Alij cōtra. nam licet primò dixerit, dubito: finaliter tamen cogēdus est dicere quid credit vel æstimat. nam iurauit respondere secundū æstimationē sui animi: vt C. de iura. calum. l. ij. in prin. Sic ergo rñdeat: vt non deserat interrogantem incertum. ff. de inter. act. de ætate. §. nihil. quod fit, cùm dicit dubito. Dominus Io. g dixit q nec semper respōdere potest dubito, nec semper cogitur respondere credo, sed interdum pōt dicere, dubito: & interdū cogitur præcisè rñdere quid credat. verbi gratia: Actor posuit de quinquaginta: reus vero confitet de xl. tūc reus pōt cogi rñdere quod credit de decē. sed si nil de quinquaginta confiteatur. tunc pōt respōdere, dubito. Itē si de suo cōtractu qs interrogetur: tunc tenetur dicere quid credit. si de alieno: puta hæreditario vel alio: tunc potest dicere, dubito vt iam dicam. Et si iudex imperitus cogat eū respondere qd credit, sapienter agit respondens si in negatiua declinet vbi opinio sua nō magis se habet ad sic q̄ ad nō: saluo in oībus iuramēto. h Si ergo ita incert' est is contra quem fit positio vel interrogatio q non magis potest animū suū applicare ad credendum hoc q̄ aliud vt in hoc exēplo: credis illum qui est vltra mare, viuere vel non? Dicūt oēs q potest dicere dubito, vt in pręl. l. si debitor. & l. si quidē. vel pōt etiam dicere nescio, sed si iudex ad partis instantiā cogat eū rñdere: dubitāti dabitur tempus ad deliberandum, vt suprà. Sed si iudex imperitus cogat eum omnino respondere, credat vel non, vt quidē faciunt: ar. C. de iur. calū. l. ij. §. qđ obseruari. vbi de hoc: i tunc respōdeat sic, præmissa negatione, non credo eum mortuū. k sicut responsum fuit in decre. neq; scio neq; credo ad te pertinere. extra de resti. spo. cùm ad sedem. Nec enī sequitur ex hac rñsiōe q credat eum viuere: qa per suam rñsionē nihil ponit, sed negat tantū. Potest enim esse q non credit eum esse mortuū: nec credit etiā eum viuum. Sed si postponeret negationem, dicendo credo eū non esse mortuū: tūc bene sequeretur quòd credit eum viuum: & sic potest anceps incurrere periuriū. De hoc vide j. §. proxi. versi. xij. Hoc igitur casu cùm is contra quem fit positio vel interrogatio, dicit se l dubium: debet iudex attendere an dubitet de facto suo: † & tunc minus est probabilis ignorātia. C. de rescin. ven. quisquis. extra de rescrip. ab excōmunicato. An in alieno de quo non teneatur quis respōdere. & vt i. §. pxi. ver. & no. imò in eo iusta est dubitatio: & ideo dabitur tempus deliberādi. ff. de interro. act. & quia. Item debet attendere an factū sit recens, an ita antiquum, q factū etiam propriū quis potuerit obliuisci. C. de testi. iubemus. xxx. q. v. nostrates. xxiij. dis. pterea. Tractus enī longi tēporis, obliuionē inducit. ff. ad Treb. l. iij. §. duę. & xij. q. ij. longinquitate. qa omniū habere memoriā &c. C. de vetere iure enu. l. ij. §. si quis aūt. l ¶ †Item nō est respondendū ad ea de quibus non fuit in iuramento intellectum, vt de his quæ non faciunt ad cām, vt ff. de nox. quoties. §. fi. & de iureiur. qui iurasse. §. penul. & j. §. proxi. versi. ij. & respōsio refert solùm ac id qđ principaliter quæritur, & nō ad alia, quæ implicari seu subintelligi possent. qđ dic vt j. §. proxi. ver. ix. ¶ †Item ad penitus incertum non tenet quis rñdere, vt ff. de iureiur. qui iurasse. §. ij. & i. dixi. nec ad impertinens. qđ dic tamen vt j. §. pxi. versicul. 4. & versi. ij. ¶ Item quot modis sit rñdendum: & quid iuris sit de fallo respondente. j. §. nouo. ¶ †In summa notādum est quòd licet principalis persona debeat positionibus respōdere, vt s. §. iij. versi. sed & scđm. & j. §. octauo. versicu. hoc quoq;. & seq. tñ si per procuratorē litiget: tūc procurator positionibus rōdebit, vt ff. eo. nō solū. ff. ad leg. Aqui. proinde. §. j. extra de testi. ad hoc. aliàs incipit, pręsentium. m & si veritatē neget, vel qa ignorat, vel qa nec Deū timet: nec hoīes reueret: principalis vocādus est, & cogēdus est rñdere, vt in pd. c. ad hoc. & extra de iur. cal. in pertractādis. & C. de pcu. l. fi. & ff. eo. si actor. & hoc p iuramētū, vt s. de iur. cal. §. restat. ver. quid si aliquid. in fi. tenet ergo quis talē pcuratorē cōstituere: qui sit instructus in facto, & q rñdeat veritatē, vt l p. c. in ptractādis. & C. eo. l. ij. §. sin aūt vel cognitus. & de dolo & cōtu. c. fi. & ñ. j. §. de pcu. §. j. ver. item qđ oīno. qa nisi iusta causa appareat: nō habebit dilationem ad dominum consulendum. extra de procurat. dilectus. n ff. eo. si actor. C. eod. l. fi. ¶ †Quid si pcurator dicit se dubitare vel nescire libello vel positioni respondere, & velit dominū consulere? Respōdet papa no. in præ. c.

a ¶ Vel cōfiteor. Nec sufficit dicere, nō cōfiteor. vt scripsi de restib. ex tenore. super iij. gl. vbi etiā vide materiā sequētis ver.

b ¶ Rñdeo. secūdū Ægid. vbi s. ADDE Bart. in §. qđ obseruari. & Imo. i c. ex parte. de rescri.

c ¶ Tñ. scđm vber. in p. char. vlti. in pri. et eadē char. in prin. vl. col. dicit q res mali exempli est, cùm id dicitur per aduocatum. sed si principalis suo ore indicat & æquitas mouet iudicem, cùm habeat iustā causam dubitandi: iustum est, dilationē dari. alleg. l. iij. & vltimā. ff. de inter. actio.

d ¶ En quo patet. secundū Vber. de Bob.

e ¶ Æstimat. Sup quo verb. est gl quam infrà allegabo.

f ¶ Dicam'. Hoc dixit propter Bonagui. cuius verba sequuntur. de Accur. j. dicam Vbert. de Bobio ista prosequitur in p. char. fin. circa medium versi. sic autem. de quo j. dicam.

g ¶ Do. Io. dixit. Pil magister noster dixit Bonagui. vbi s. pręclarissimus legum doc. Hoc autem dictum eis placet, & mihi.

h ¶ Iuramēto. Vt s. c. § an priu.

i ¶ De hoc. In gl. antep. vbi quasi ad literam, suot hæc verba vsq; ad ver. itē quot.

k ¶ Mortuū. Satis placet hęc respōsio restricta ad suos terminos. Hoc dico propter Vbert. de bob. q dicit vbi sopra ad fi. 4. col. q hæc rñsio sibi pluribus annis placuit, sed post ea displicuit: qa credit illā Deo nō gratā. qcqd dicat etiā extra terminos istos viget eius vsus. ADDE Bart. in d. §. qđ obseruari.

l ¶ Autē. Venit ergo hoc p modū subdistictionis, ad primum mēbrū qn qrit de facto suo: & sic ponit Guid. de su. vbi s. ij. Ex verbis autē V. ber. in ver. si aūt. quē allegaui in prin. hui' versi. posset pmitti distictio inter illas q̄ fiunt ante litis cōtesta. & in his certū rñdeat, & post: & tūc distinguat vt s. sibi tñ placet sopperior distinctio in vtrisq;.

m ¶ Incipit, præsentiū. lib. vj.

n ¶ Dilect'. Vide qđ ibi scripsi super vl. glos. & in præ. c. in ptractādis. super versi. omnino.

in pręc. in pertractandis. q si id qđ ponit pertinet ad negotiū principale condēnabit in expensis quæ ꝓpter hoc fient. & arg. huius decr. & ar. extra de procu. auditis. & c. cōstitutus. & in præ. cōcor. Si verò sit nouus articulus emergēs qui forte ꝓuideri nō potuit, nō imputaṫ dño si illū nō instruxit, ar. extra de iur. cal. cæterū in prin. & de testi. fraternitatis. & de excep. pastoralis. quare hoc arbitrariū est. ¶ †Porrò rñsio eius q absq; mādato defendit nō obstat principali. ff. de inter. act. l. si sine. §. si defensor. alˀs est lex.[a] & iūge hoc qđ est j. §. vij. ver. hoc quoq;. & §. x. ver. sed pone. ¶ Iudex autē simplicē litigatorē vel etiā ad ineptā positionē nō coget rñdere, vt j. §. ꝓxi ver. xxvij. Vltimò no. q reus qui nec agit nec excipit de iure suo nō cogiṫ rñdere positionibus super eius defectibus factis, vt s. de act. seu peti. §. super actionibus. ver. reus quoq;.

S V M M A R I V M.

1 ¶ Positio quomodo dicatur superflua.
2 Superfluitas in actis est reprobanda.
3 Ponens impertinentia vel superfla an sit audiendus.
4 Positio ad negotium impertinens an sit admittenda.
5 Non præsumitur quis semper possidere qui semel possedit.
6 Interrogationem debet sequi responsio.
7 Superflua vel inutili probatione vel respōsione vel dilatione nemo debet onerari.
8 Superfluū admittere securius est q̄ necessarium omittere.
9 Ponens si dicat intentionem suā iudici ad aures, nolēs aduersariū instruere, an tunc possit reus cogi ad respondendum.
10 Iudex qui auris sibilum patitur merito suspectus habeṫ, nisi qđ in aure audit, publicè proferat.
11 Positio obscura nō est recipienda.
12 Positio ad quam nō ipse contra quem fit, sed alius debet respondere, an sit admittenda.
13 Positioni tali cui nō sit rñdendū, an cogi possit quis respondere.
14 Respondere nō cogitur quis qñ ex responsione ei præiudicatur.
Filius an debeat respōdere positioni patris.
15 Positioni negatiuę an sit respondendum.
16 Dictiones tantùm & solùm, faciunt negatiuam implicitam.
17 Iudex an possit admittere positiones negatiuas.
18 Negatiua simplex positio, an sit probabilis.
19 Positio generalis in genere generalissimo, nō est admittenda.
20 Positio captiosa, an sit admittenda.
21 Positio nō debet esse multiplex seu implicita, & continens seu implicās in se plures articulos, seu plura dicta.
22 Propositio cuius particularis est falsa eius vniuersalis similiter est falsa.
23 Responsio refertur solum ad id super quo principaliter fit quæstio seu probatio.
24 Positioni plures articulos cōtinenti qualiter sit respondendum.
25 Positio generaliter facta, an possit per speciales positiones diuidi.
26 Positioni in qua continetur hęc clausula, & si nō credis coniūctum, pono diuisum, an sit respondendum.
27 Positionibus sic est rñdendū vt per rñsionē nō deueniaṫ ad periurium.
28 Status mentis quintupliciter circa dubitationē considerari potest.
29 Positioni iuris an sit respondendum.
Probare ius scriptum nemo cogendus est.
30 Iura sint certa & finita & probatio sc. & cōfessio in eis nil operatur.
31 Positio procuratoris de certo pręmio cōtra dñm, an sit admittenda.
32 Remuneratio de iure facienda est iuxta laborem.
33 Positioni calumniæ, an sit respondendum.
34 Positioni dependenti iam negatæ vt sine periculo nō possit confiteri, an sit respondendum.
35 Negans aliquid in genere, an teneaṫ alteri post modū ponēti in specie.
36 Positio impossibilis vel cōtra naturā, nō est admittenda.
37 Positioni implicitæ vel trāspositæ seu remotæ vel repetitæ, nō est rñdēdū.
38 Simplicitas amica legum dicitur.
39 Ponere nemo potest sibi cōtraria, aut contra id quod semel posuit.
40 Positio nō debet fieri super crimine eius contra quem fit.
41 Ponenti de crimine cōmisso, notorio, & famoso, an sit respōdendum.
42 Ponenti aduersariū suum excōicatum esse, an sit respondendum.
Excōmunicatio nō debet imponi, nisi pro peccato mortali.
43 Sentētia canonis semper ligat, & est iusta: hominis vero sentētia qñq; est iniusta, nec semper fertur pro crimine.
44 Ponenti iudicem vel executorem excōicatū, an sit respondendum.
45 Positio duplex & alternatiua, an sit valida.
Positio quibus casibus non valeat.

Positiones quibus modis reprobentur, & de cautelis circa eas.

SEptimò Videndū occurrit. qbˀ modis positiones reprobenṫ, seu impugnentur, & de cautelis circa eas ad cuiˀ rei notitiā plura sunt attendēda. ¶ †Primò[b] attendendū est an positio sit superflua: puta si cōtingit vel eadē est cū iam facta. vel cū iam cōcessa, siue cum iam negata, vel si sit cōtraria iam factæ vel iam negatis vel confessatis, sic fiat positio cōtra positionē quibus casibus nō est rñdendū, extra de testi. cū tu. & de iureiu. veniēs. in fi. de coha. cleri. & mul. clericos. C. si aduer. ven. l. fi. ff. de pe. hęr. si qs libertatē. §. fi. nau. cau. sta. l. licet. Nā si negat qđ prius ponēdo vel rñdēdo cōfessus est, vel ecōtra in reatū periurij incidit. j ver. xv. ¶ †Nā superfluitas in actis reprobatur. C. de pri. Impe. offe. l. fi. & resecatur, vt extra in ꝓœmio decre. §. sanè. imò etiā puniṫ. C. de appel. ampliorē. Sicut enī nō admittiṫ quis ad ꝓbandū superflua vel impertinētia sic nec ad ponēdū. extra de offi. deleg. cū cōtingat. circa fi. in auṫ. colla. v. de his q ingre. ad appel. §. fi. extra de excep. dilecti. & in cōcor. quæ sunt infra ver. ij. hoc tñ.[c] ¶ †Fallit qñ post iuramentū redigiṫ in positionē, qđ prius deductū fuerat in petitione non pōt esse, & licitū vˀ vt propter reuerētiā iuramēti cōcedat litigator qđ prius litē cōtestādo negauerat, vel ecōtra. Insti. de pœ. teme. liti. circa prin. ff. de dā. infe. q bona. §. pe. ff. de edē. veluti. licet sit arg. cōtra in pręc. §. in auṫ. de his q ingre. ad appl. & extra de ꝓb. per tuas. & vt eccle. bene. vt nostrū. & C. de nō nu. pecu. generaliter.[d] In talibˀ tñ subtilis aduocatus & cautus sepe cōtraria reducit ad diuersa, & similia ad dissimilia, & impertinentia ad pertinētia, mutatis verbis, sed sententia retenta, nisi iudicis prudētia obuiet. ff. de verb. signi. natura cauillationis. & l. ea est natura. ff. de regulis iuris. extra de his quæ fiunt à prœla. sine consen. capi. cùm apostolica. §. authoritas. extra de translatio. inter corporalia. §. sicut autē episcopus. C. de legi. nō dubium. C. de iudic. properandū. §. j. ibi: nullus tam audax &c. & vide j. de dispu. & alle. §. post hæc aūt. & j. ver. x. & ver. xiij. & ver. xv. & ver. xvij. ¶ †Secundò[e] considerandum est, an id qđ ponitur sit ad negotium impertinens, id est quod si probatum esset, non prodesset. Quod exemplifica, vt ff. de interrog. actio. si sine. §. si de peculio. alˀs si fideiussor. §. fina. & l. si filius cùm patre. C. de probatio. ad probationem. j in fi. & xxx. q. v. iudicantem. in fi. ibi, adnecti cōueniat. & in præd. decre. cùm cōtingat. in fi. C. ne vxor pro marito. l. fi. C. si mācipiū ita fu. al. vt ma. l. ij. extra de excep. dilecti. & c. cùm olim. C. ad exhiben. l. ij. §. fina C. de prædijs & alijs re. mino. si quidem. argu. ff. ad l. fal. in ratione ij. §. fi. & l. in quantitate. §. fi. in fi. & tali positioni respōdendum nō est, vt quæ non tangit causam in libello insertam. s. §. proxi. ver item non est. Verbi gratia ago rei vendicatione cōtra te. tu ponis de mutuo: vel ago de matrimonio spirituali: tu ponis de carnali vel econtra. vel volo probare me contraxisse cum Berta tali loco, & pono te comedisse die tali in tali loco. vel sic: ago interdicto vnde vi, pro recuperando fundo. & pono q olim possedi ego & maiores mei: certè hoc non sufficit nec probatum sufficeret nisi probem vel ponam quòd deiectionis tempore possidebam. extra de offi. dele. c. consultationibus. ¶ †Non enim præsumitur semper possidere qui semel possidet. extra de causa posses. cùm ecclesia. Item impertinens est si sit de alieno facto, de quo nihil pertinet ad actorem vel reū, vt j. ver. quarto. Accur. tamen dicit tunc respondēdum esse, vt no. C. de iuramē. calum. l. ij. §. quod obseruari.[f] Item etiam impertinens est si pono q clericus in aliquo contractu ex quo nunc agitur, promisit respondere coram iudice seculari, & renunciauit decret. si diligenti. quæ est extra de foro competē. non enim valet talis renunciatio, vt ibi. quod verum est vbi agitur ex ipso contractu. Si autem agitur vt clericus ex hoc puniatur: tunc satis pertinens esset, vt ibi. & xj. q. j. c. inolita. & c. placuit. Sed & potest esse impertinens circa ea quę in libello continentur, vt patet in præ. concordan. & s. ver. proximo. & s. §. v. in fine ¶ †Et nota quòd cùm interrogationem debeat sequi responsio, vt j. q. j. §. ecce. quando cogendus est quis respōdere interrogationibus seu positionibus, in quibus interest aduersarii quòd respondeat, vt ff. de interroga. actio. si defensor. §. illud quod. verū est si certū est iudici q positio facit ad causam, vt ff. eodem. de æta te. §. qui interrogatus. & extra de testibus. ad hoc.

¶ Est lex. Quid cōuerso dixis. de defensore. in fi.
¶ Primò. Secūdum Ros. vsq; ad ver. in talibˀ. est sciēdū q Bonag. sex ex istis scriptis ꝓsequiṫ. et hoc ordine. & idē Ægid. qa priò vnā, scdò & tertiò ꝓsequiṫ scdam. quartò xv. quintò pr in. m. sextò decimā septimā, in qua plˀ istis addit demū Bonagui. octauā q̄ est iuxta xvj. Odo. vbi s. posuit ex his xiij. s princ. sui tractatus.
¶ Tñ. Fortè Ros.
¶ Gñaliter. Huic cōtrario stari posset, si totū qđ fuit s petitiōe simul iteraret in positiōe. secˀ si p mēbra, vt no. in cle. de ver. sig. sęp. e. ver & ga. in glo. ij.
¶ Scdū. sc. in Ros. vsq; ad vers. & tali.
¶ Obseruari. In gl. añpe. vltra mediū. sed nō fateor q gl. teneat q de facto sic limitato vt dicit author teneaṫ pars rōdere: vult ergo q rñdere teneaṫ de facto alieno supra qđ ptinet ad cām: et sic ibi dicebat dominus meus, vt etiā ponit Cy. vbi s. in vlt. q. & vide qđ dicā sup ver. qñ. in fine. ADDE q̄ dicaṫ positio impertinens, Bar. & Bal. in l. cùm virū. C. de fideicō. vbi dˀ q pōt fieri positio de iure præsumpto. Et an stante statuto q positiōi impertinenti qs teneaṫ rñdere, si sit notoriè impertinēs. Imo. in l. dies cautionis. ff. de dā. infe. tenet q nō, ꝓ quo faciūt no. in l. j. ff. qđ

vi ant clẽ. Quid au tẽ si qs posinõi im peronenti r.derit, an sibi p̃iudicet? Vide Pan.ei⁹cõs.vl.et an iudex põt coge te r̃idere positiõi imp̃rinẽti.vide per epm Alex.3c.solici tudinẽ.extra de ap.

a ¶ In fi.lib.vj.

b ¶ Nolite ñ. Facit qđ no.C.de iu.cal.l.ij.§.qđ obseruan. in gl.ex hoc.ad fi.

c ¶ Tertiò.Secundũ Rof.hui⁹ mẽs vsq; ad finem.

d ¶ Positionẽ tuam. Cui declaratiõi nõ obstabit terminus dat⁹ ad ponẽdũ, vt dixi s.đ teste.§.nũc videndũ.sup ver. hoc etiã nota.

e ¶ Quartò.Secundũ Rof.eodẽ numer⁹.

f ¶ Et no. Aduerte: q ibi & hic dr̃, q de facto aduersarij debet qs r̃idere.et ibi p̃mittit̃ q de facto aduersarij debet actor vel re⁹ ponere: & sic vr̃ inepta locutio. Si enĩ actor debet ponere de facto aduersarij:ergo non r̃idet re⁹ de facto aduersarij,sed de p̃prio. & sic in reo ponente de facto aduersarij:& sic actor r̃ndebit de p̃prio.Sed ĩ hac materia factũ p̃priũ & aduersarij,sunt cõnexa. In terminis pono q mutuaui tibi hoc factũ vtriusq;,& ĩ casu quo factũ esset ĩ vno cõmodũ respicit reliquũ vel incõmodũ:p qđ cõcludo q de facto proprio & de facto aduersarij,& de facto tertij, si faciant ad cãm poni põt, & r̃ndeti debet.de tertio patet exẽplum quantũ in §.v,l.r̃ẽsi nõ facit ad cãm ẽt in facto p̃prio vel aduersarij oõ p̃cedit positio, vt patet s.ver.ij.in prin.

g ¶ Quintò.Secũdũ Rof.iste ver.& sequẽs sub eisdẽ numeris.

Si verò certus est q impertinens est: quia nõ facit ad causam:nõ debet cogere respondere nolentem. 7 †Quia nemo onerãdus,est superflua vel inutili probatione vel responsione vel dilatione ff.de testib. l.j.in fi.ff.de procura.non cogendum.§.fin.ff. vt in poss.leg.hæc stipulatio.extra de elect.cùm Vintonieñ.& c.bonæ in §.cõtra p̃cessum.ibi de facili cõ probari &c.et ff.de fideicõ.libert.Thais §.sororem. xxij.q.vj.§.j.in prin.de pœ.di.vij.qui egerit.ibi:nã si sciremus & mihi prodesse &c. Si verò incertũ est vel dubitatur an sit admittenda vel non:tunc est in iudicis arbitrio,sicut & in quolibet dubio cogat vel non:tutius tamen est q cogat,quàm quòd non, vt extra de confes.statuimus.in fi.ᵃ extra de appel.cũ speh.§.porro.vet.excessu.extra de regu.iuris.c.ij. ff.de interrog.act.de ætate.§.ex causa.& l.qui seruum.§.in iure.& l.vbicunq;. 8 ¶ †Securius est enim superfluum admittere quàm necessarium omittere, vt xiij.q.ij.nõ æstimemus.cum suis concord. C. de testa.testã.C.de edẽ.is apud.quia quę ex superabundanti fiunt:non solent vitiare contractus, vt ff.de reg.iur.non solent.& faciat hoc iudex præmissa solita protestatione dicendo,responde saluo iure impertinentium,& vtilius est cum hac p̃testatione litem abbreuiare,quàm eã superuacuis disputationibus protrahere.C.de iudi.properandum.§. illo proculdubio.& l.seq.§.patroni.C.de postulã. quisquis.§.præterea.ęquitatem tamen iudex in dubio sequi debet.extra de transact.c.fi.ff.de eo quod certo loc.quod si Ephesi. 9 ¶ †Quid si ponens dicit iudici ad aurem intentionem suam, nolens dicere publicè ne aduersarium instruat,vt extra de fide instru.cõtingit? Dicit dn̄s.meus q si iudex euidenter deprehẽdat q eius intersit responderi:cogat reum r̃ndere.ff.de inter.act.si sine.§.pe. Item iudex non debet esse p̃ceps in reijciẽdo positione.nã sæpe prima facie non videtur facere ad cãm: & tñ bene est pertinens.vnde ponẽs exprimat iudici intẽtionem suã,saltẽ ad aurẽ scd̃m do. meũ. & iudex attendet 10 ęquitatẽ.extra de transac.c.fi.† Sed certè iudex qui auris sibilum patitur:meritò parti alteri suspectus habetur,nisi quod in aure audit:publicè proferat. extra de hære.cùm ex iniũcto.prope prin.xj.q.iij. nolite.ñ.ᵇ ¶ Tertioᶜ quoq; considerandum est an 11 positio sit obscura.quod si sit:& non recipitur dicetur ei charissimè declara positionem tuam.ᵈ arg. C.de transact.vt r̃isum.extra de spon.de muliere. C.de impu.& alijs subst.precibus.iij.di.erit.ff. de inui.prætor.§.qđ autẽ.xxxiij.q.ij.nõ satis.xxviij. q.j.sic enĩ nec; in fi.ff.de reb.dub.in ambigua.& l. si libertatis.§.sed si qs.& ff.de supelle.l.Laben.propter dicta iura pone exẽpla. Fiat ergo clarè et apertè positio, vt patet in formis positis s.§.v. Nam cũ omnis positio sit confessio siue assertio, vt j. §. viij.si sit ambigua,non est admittenda,quasi nil posuerit, vt j.§.nono.& in prædict.concord. Oritur aũt obscuritas quãq; ex verbo,quãq; ex oratione, vt patet in præ.concor.& ff.de act.empt.& ven.l.j.et l.tenetur.§.fi.& extra de sponsa.ex literis.& quãq; ex r̃isione, vt extra de verb.sig.cũ olim.ideoq; clara & aperta debet esse r̃isio: sicut & ipsa positio, 12 vt s.§.p̃xi. ¶ †Quartòᵉ considerandũ est an id ponatur ad qđ nõ ipse cõtra quẽ fit positio, sed alius r̃ndere debet, vt ff.de inter.actio.si sine.§.alius. nec etiam de facto alieno,sed de facto aduersarij debet quis respõdere, vt §.v.ver.& no.ᶠ ¶ Quintòᵍ cõsiderandũ est,an p r̃isionẽ si ad positionẽ fieret quasi ex quadã præcipitatione præiudicium fieret r̃ndenti.nam tũc nõ cogit̃ statim respõdere, vt ff.eo.l. qui interrogatur.& l.seq.in prin.& §.interdum.et vj.q.j.quarto.extra de excep.cùm venerabilis.prope prin. ¶ Sextò considerandum est, an valde intersit ponentis q respondeatur positioni:in qua re summaria cognitio interponetur in præd.l.si sine. 13 §.illud. ¶ †Septimò considerandum est, an sit talis positio cui non sit respondendũ, vt puta si filius q se à paterna hęreditate abstinuit, trahitur in iudicium quasi hæres:& trahens sic dicit: pono te esse hæredẽ,certè non cogitur r̃ndere, vt ff.eo.si filius. j.& prętor eũ tuetur,si tacuit, vt ibi dicit̃.& est hoc speciale in filio:& sic non est contra.ff.eo.ti.de ætate.§.qui tacuit. Vel dic scd̃m Rof.ʰ q filius qui tacuit habetur pro negante. Si autem negasset se hæ-14 redem non tenetur.nec enim mentitus est. ¶ †Item non est cogendus respondere quandiu dubitat de iure suo:& quãdo ex responsione potest ei pręiudicari.ff.eod.l.& quia. Est & alius casus in quo non est respõdendum:puta si filius agit cum patre: in cuius potestate est. Non enim tenetur respondere patri:quia non est iudicium inter eos. Idẽ dico vbi aliàs iudiciũ nõ cõsistit,puta inter seruum & dñm, & hmõi, vt ff.eo.si filius. secundò.& l.sine.§.si seruus.ff.de iudi. lis nulla.& l.non idcirco.§.cũ post-15 ea. ¶ †Octauòⁱ considerãdum est,an positio sit negatiua:quod si sit non debet ei respõderi:quia qui negat non ponit,sed remouet siue sit negatiua explicita,scilicet nõ habens determinationem loci vel temporis, vt pono quod non cognoui Bertã. extra de sn.capit.secundo.vel non fui citatus. extra de electio.bonæ.§.porrò siue implicita, vt pono quòd tempore electionis quatuor ex canonicis tantum præsentes fuerunt:argu.extra de causa possessio.& propriè.cùm ecclesia. Et nota.ᵏ quòd hæ di-16 ctiones †tãtùm & solùm,faciunt implicitam negatiuam:ˡ & neutra prædictarum negatiuarum poni potest.quod sic probo:positiones succedunt in locum probationum. vnde id solùm veniet in positione,quod in probatione, vt suprà versicul.tertio. sed negatiuè:nulla est directè probatio: ergo nec positio.extra de probation.quoniam contra. & in prædicto c.bonæ memoriæ.j.§.contra legati.ff. de probatio.l.ij.vj.q.vl.actor.extra de causa possess.cũ ecclesia.de quo dic vt j.de probatio.§.primo.
17 ¶ †Sed fortè excipitur,cùm aliquid indirectè probatur extra de testibus.ex tenore.C.de contrahen. stipul.optimam. ¶ Item nisi negatiua habeat implicitam affirmatiuam:quod exemplifica, vt ff. de probation.si filius.ij.q.ix.iudicas.extra de sententia.super hoc.& de probatio.quoniam.in princi. & capitu.ex literis.& capitu.tertio.extra de solut. is qui.ff.de probatio.cùm de indebito. Item excipitur,cùm qualitas facti negatur.ff.de probationi. ab ea. Item vbi ius præsumit in contrarium.C.de codicillis.nec codicillos.ff.de donatio.inter virum & vxorem. Quintus.ff.de proba.si pactum.& l.si chirographũ. Vel potest dici secũdũ Rof.ᵐ quòd in prædictis casibus affirmatiuè fient positiones: veruntamen licet negatiua non possit poni à parte,iudex tamen qui habet ex suo officio cuncta rimari, vt xxx.q.vlti.iudicantem.& xxiij.q.viij.occidit. extra de offi.iud.delega.super quęstionem. §.intẽtionis.potest & debet si viderit expedire,ex officio suo interrogare super negatiua.arg.ff.de interro.act.l.pe.& extra de fide instru.cùm Ioannes. vbi iudex facit interrogationem quam pars facere non poterat:cùm esset in causa conclusum. Accipe etiam exemplum prout not.C.de nõnu.pec.in cõtractibus.maximè autem si interrogat super negatiua, vbi agitur de salute vel periculo animæ:argu.extra de re iudic.lator.ad fi. Hodie verò expeditum est:quia iudex potest admittere positiones negatiuas quæ non possunt probari nisi per confessionem aduersarij,si sibi æquum & expediẽs videatur.extra de confes.statuimus.ⁿ Si ergo sit ęquitas,admittat eas,licet hoc non fiat de rigore iuris. quæ constitutio facta fuit secundũ Vbert.de Bobio,& Albe.Papi.& Homobo.dicentes q & si negatiua non possit directè probari:probatur tamẽ per obliquum,scilicet per confessionem partis aduersę, vt sic fiat probatio per eum modum,per quẽ fieri potest, vt alias.ff.de procu.mutus. Vnde dicebam actorem cogendũ tali positioni r̃ndere. Pono q nihil tibi debeo: talit ergo æquitas præferenda est iuri.C.de iudi.placuit.extra de transact.c.fina. quam iudex semper debet habere prę oculis.ff. de eo quod certo loco.quod si Ephesi.cũ ponẽs probare nõ possit talẽ negatiuã:& is cõtra quẽ fit nouerit veritatẽ.ęquũ est q r̃ndeat,& q ad hoc cogatur:quia ad iudicem spectat veritatẽ inquirere modis omnibus quibus potest, vt extra de præsump. afferte &

h ¶ Scd̃m Rof.vbi s. ver.vij.

i ¶ Octauò.Secũdũ Rof.sub eodẽ numero. sed hic lõgè plenius.

k ¶ Et no.scd̃m Ægi. vbi s.c.xxiiij.

l ¶ Negatiuã. Extra de cã pos.cũ eccl̃ia. C.de iur.om.iud.l. iuris ordinem.

ADDE Bal.in l. cũ te.C.de p̃b.& ĩ l.ij.eo.ti.& in §.qđ obseruari.de iu.ca. p nouissimos in l. inter stipulãtẽ.in fi. de verb.ob.

m ¶ Scd̃m Rof.vbi s.

n ¶ Statuimus.li.vj.

afferte. & iam suprà dixit, & negatiua positio probatur solū per respō sionem eius contra quē fit, nisi in casibus præmissis. Affirmatiua verò si negatur potest probari per testes, vt extra de testi. ad hoc. alias incipit, præsentium. De negatiua autem sic potes ponere exemplum: Promisi tibi per instrumentum soluere decem vsq; ad annum, spe futuræ numerationis anno elapso petis à me illa decē. vnde videtur prima facie stādum instrumento: vt extra de fide instru. si cautio. Sed ego volo pbare me nō teneri, dicēs q nō numerasti mihi illa decē. si hoc verum est cōstat me tibi nō teneri: tamen id probare nequeo, cū sit negatiua simplex, vt supra. Possum igitur ponere sic.

18 FORMA. † Pono per sacramentū meum q nō numerasti mihi illa decem quæ à me petis. Item q nullus nomine tuo numerauit, certè cùm tu scias veritatem, nec ego per testes hoc probare possum: æquum est vt respondere cogaris. C. de non numera. pecun. per totum. Institu. de libel. obla. Potest quoq; & aliud exemplum poni sic: Pono q rescriptum nō fuit de speciali mandato domini, impetratum, vt extra de rescript. nonnulli. & cap. ex parte. Hoc enim respondere debet: cùm ipse hoc sciat. & ego probare non possum: & sic in similibus secundū B. Porrò in negatiua quidam distinguūt. nam si est præsumptio pro actore contra reum: pota quia dicitur homicidium commisisse, & ipse dicit se non fecisse dolo malo. Item si dicitur iniuriam verbo dixisse. & ipse dicit se nō dixisse animo iniuriandi: tunc potest reus ponere sic: Pono quòd non feci homicidium dolo malo: nec dixi verba animo iniuriandi sicut dicitur C. ad l. Cor. de sic. l. i. & de iniu. si non conuicii. & hoc poterit probare per eum modum qui procedere poterit sicut dicit alias. ff. de procura. mutus. in princi. Nam probauit per confessionem aduersæ partis. Et facit extra de præsumptio. capit. primo. Antiqui tamen qui simpliciter dixerunt, positiones negatiuas non esse admittendas: dicut talem positionem admittendam. Pono quòd steti per totam diem extra ciuitatem, secundùm Albert. Papi. ¶ † Nonò considerandum est 19 an positio sit generalis, in genere generalissimo? Verbi gratia: dico sic: Pono mihi fundum dari debere. Vel sic: Pono quòd T. mihi debet aliquid. Et certè talis positio est respuenda. Præstando enim fundū vnius digiti. vel soluendo festucam liberaretur is contra quem fit: nec oportet eum laborare, opponente contra has positiones, argumentum ff. de legatis secundo. Titia. responso primo. ff. de iure dotium. cùm post. §. gener. ff. de verborum significatio. locus. Generalitas enim parit obscuritatem, vt ff. de iure fisci. l. ita fidei. & obscuræ positioni respondendum non est, vt s. versiculo tertio. ¶ † Decimò considerandum est an 20 positio sic captiosa: puta quæ detegat periurium respondentis, quæ non est admittenda. Verbi gratia: pater conuentus iurauit nihil esse in peculio. vnde constat quod tutus est exceptione iurisiurandi: nisi pro rebus postea quæsitis pro quibus conueniri potest. Finge igitur quòd post iusiurandum, aliqua res in peculio inuenitur: quæ tunc erat in veritate: & ponit aduersarius sic: Pono quòd hęc res eo tempore quo iurasti erant in peculio. certè non tenetur pater respondere propter inconueniens, quod sequitur. nam si hoc confiteatur iam confiteretur per consequens se periurum, cùm iurauerit ipsa in peculio non fuisse. si verò neget, deierat: cùm in veritate fuisset in peculio. et præterea non proderit ei exceptio iurisiurandi: & poterit conueniri pro rebus pro quibus iurauit, quod est inconueniens: quia ex tali iureiurando, & actio & exceptio datur. Hoc probatur ff. de iureiurādo. qui iurasse. §. pater. & l. duobus. §. finali. & l. aliis. & argumentum. C. de vsuris rei iudica. & l. finali. in fine. Nulli enim laqueus est iniiciendus, vt vigesimasecunda quæstione prima. de viduis. Vnde dicit Imperator: Non spectabis me authorem periurii. C. si aduersus vendit. l. prima. & extra de iureiuran. si verò. Non est ergo respondendum positioni, cui respōdendo vel contrarius esset primę responsioni, vel sibi præiudicaret. ff. de petitio. hæred. l. si quis libertatem. §. finali. De hoc s. versicu. duodecimo. & xiiii. & s. versicu. primo. ¶ † Vndecimò considerandum est, an positio 21 sit multiplex seu implicita: & continens seu implicans in se plures articulos seu plura dicta: quod esse nō debet. ff. de iure fisci. ita fidei. Verbi gratia: Pono T. rectorem talis ecclesię mihi debere centum. Vel sic: Pono Seiū fuisse filium Męuii & mihi debere. Vel sic: Pono q Seius filius Mæuii mihi debet centū. Vel sic: Pono quòd possiden talem ecclesiā pertinentem ad tale monasterium. Vel pono q possideo talem ecclesiam habentem curam animarum, & similia. Vtraq; enim istarum positionum duo complectitur, quorum vnum potest esse verum, & alterum falsum simul & semel. quia potest esse q Seius est rector talis ecclesiæ, vel filius Męuii: non tamen debet centum vel econtra. vnde reus implicitus & perplexus est, cū verum inficiari non debeat: & falsum asserere sit peccatū. extra de cri. fal. c. i. xi. q. iii. quisquis. xxii. q. ii. primū. Poterit ergo dicere is contra quem fit, frater explica positionem, aliàs non respondebo, vel ipsemet explicet respondendo, dicens hoc est verum aliud falsum. argu. C. de impub. & aliis substi. l. precibus. extra de sponsa. de muliere. ff. ad l. Corn. de fal. filius. responso primo. & §. seq. extra de testa. c. Raynutius. & c. Raynaldus. vel si velit cautius respōdere, vbi vnum est falsum, reliquum verum poterit simpliciter positionem negare, vt ff. de rebus dub. si is qui ducenta. §. vtrum. quod potest facere secūdùm regulam, quæ dicit: † Cuius aliqua particu-22 laris est falsa, eius vniuersalis similiter est falsa: argumento ix. distinctione. si ad sacras. tertia quæstione nona. pura. ff. de ædilitio edicto. cùm eiusdem. extra de hæreticis. fraternitatis. Nec per hoc videtur vtrunque negare, sed solùm copulam seu associationem. Verè enim possum dicere, non sum homo & asinos. Vel si velis probare me hodie comedisse, & ponis sic: Pono quòd hodie comedisti in ecclesia. Certè si hodie non intraui ecclesiam, possum hanc simpliciter negare, licet hodie comederim. Vel si pono quòd in tali die percussisti talem clericum in capite lethali vulnere: certè licet percusseris: non tamen in capite, vel etiam in capite, sed non lethaliter potes negare simpliciter positionem. vnde hoc casu debet quis distinctè ponere, vt supra §. quinto. Sicut enim quidā scri-23 pserunt, † responsio refertur solùm ad id super quo principaliter fit quæstio seu positio, vt suprà proximo versiculo item non est. Verbi gratia, si velim probare quòd mutuaui decem T. defuncto. & pono sic: pono quòd decem mutuaui T. cuius tu es hæres. Si illud simpliciter confiteans, videris solū de mutuo confiteri: non autem quòd sis hæres defuncti: quia illud videtur dictum demonstratiuè: non autem ponendo seu affirmando. argumentum ff. de condition. & demonstratio, cū tale. §. falsa. cum similibus. Vnde secundùm eos, debet veritas responderi, super articulo principali. Quidam tamen in talibus, & vbicunque positio in aliqua parte sui continet aliquid, quod negari possit: admittunt talem responsionem, non credo vel nego prout ponitur. sicut & admittitur illa responsio, nego narrata prout narrantur, vt suprà de lit. contesta. §. secundo. Alii dicunt quòd debet respondens dicere, hoc vel hoc modo, credo illud, vel illo modo nego vt præmissum est. Curare debet ergo iudex, vt certum quid ponatur, & distinctè certumq; respondeatur. ff. de interrogat. actio. l. de ætate. §. quod autem. & §. nihil. ff. de confess. certum. Fatuum est enim, sic multa in vna positione implicari. vnde cautus dicta diuidat, non commisceat, & diuisim respondeat: non coniunctim, ne decipiat, vel decipiatur. Parum enim interest in vitio decipere, vel decipi. xvi. q. i. si cupis. ¶ † Cæterùm hodie prouisum est, vt si positio 24 continet plures articulos: iudex debet positionem membratim diuidere: & postmodum sigillatim super quolibet articulo positionis faciat sufficienter à partibus responderi. Nec sufficit generaliter negare positionē, nisi ad singula in ea contenta respōdeatur, vt extra de testib. ad hoc. §. primo. de consecrat. distinctione iiii. quæris à me. circa medium. ibi, respondet credis. & ad cętera, quę singula quęruntur, sic respondetur &c. Præmissa autem vera sunt, cùm plura copulatiuè in positione continentur. Disiunctiuè autem plura possunt in positione contineri, vt videtur argumen. in prædicto §. vtrum. ff. de conditio. institut. l. quinta. ff. de quæstionib. repeti. extra de testibus. cùm clamor. de rescript. ex parte. §. ibi: dolo vel negligentia &c. vbi de hoc secundùm papam. Institut. de heredi. instituen. §. penultimo. Sed certè nec sub distinctione plura in vna positione admittimus: nisi vbi est probabilis ignorantia, vt in facto alieno. ff. de iuris & facti ignoran. regula: quia qui ponit, certum ponere debet, sicut & respondens, certum respōdere debet, vt suprà proxi. & disiunctiua incertitudinem notat, vt ff. de verbo. obligatio. vbi autē. §. qui illud. ff. de iniuriis. pretor edixit. §. quod autē 25 pretor. & s. de litis contesta. §. ii. in princip. ¶ † Illud autem certum est quòd si positio fiat generalis: puta pono contenta in libello vera esse, nihilòminus adhuc poterunt fieri speciales positiones super singulis capitulis, vt in prędicta l. si is qui ducenta. §. vtrum ita. sed & specialibus factis, potest generalis fieri: quia non est nouum, vt quibusdam specialiter pręmissis, generalis clausula subsequatur, vt ff. ad l. Aquil. si seruus seruū. §. inquit lex. de ta-

a ¶ Incipit, præsentium. libr. vi.

b ¶ Per sacramentū meū. Qd pōt esse de veritate, sed sequens de credulitate.

c ¶ Secūdùm B. eius dictum posui in iiii. gl. decre. primę de cōfes. sup qua addidi tertiū exēplū secōdū Host. cū poruit diœcesa. nō instituisse.

d ¶ Secūdùm Alber. Pap. et Vber. de Bo. vbi s. ante fi. allegant l. opōmū. alleg. s. post prin. & ff. de eo qd cer. lo. l. non vtiq;.

e ¶ Nono. Secūdùm Ros. sub eodem numero.

f ¶ Decimò. secūdùm Ros. sub eodem numero.

g ¶ Xi. vt s. sed hoc lōgè pleni⁹.

h ¶ Secūdùm regulā qui ponit Tan. vt s §. qualiter. ad fi.

ADDITIO.

¶ Adde Bal. cōsi. cccciii. inci. q nō sit co. ii. vers. nō obstat. in v. vo. q vbi oratio est in parte falsa tota oro negari pōt. & q dicatur oratio vniuersalis q particularis q indefinita et q singularis, vide Bar. l. l. si ita. ff. de leg. ii. Hen. Fer.

i ¶ Homo & asinos secūdùm Ros. sed sequēs exemplum fuit Tan.

k ¶ Papā. Ibi vide in glo. not. argumentum.

si positione.no.s.de lit.contesta.§.scdo.versi.quid si prius.s.& supra versic.primo.ibi:hoc tamē,&c. sed an articuli sub disiunctione sint formandi,not. s.de teste.§.nunc videndum. ¶ †Quid igitur si fiat talis positio:pono appellatum esse a tali iudice. vel ab eius delegato:& si non credis coniunctim pono diuisim? Respond.nō esse respondendum talis positiōi,p prędicta iura:& sic obtinuit.nec valet quod in ea dicitur,& si nō credis coniunctim,&c. quia non posuit coniunctim imò diuisim.C.de verbo.significatio. quidam.ff.eodem. sępe ¶ †Duodecimo[a] considerandum est vt sic respondeatur positioni,quòd per responsionem non deducatur quis ad periurium.de quo etiam dictum est suprà, versicul.decimo.quod contingit cū anceps vel dubius tamē certus respondet:asserēs verum esse qđ falsum est,vel econtra.extra,de rescrip.cum contingat. ¶ †Quinq; etenim status mentis possunt ex lege colligi. Nam interdum certus sum de eo quod est:& quandoq; de eo qđ non est:quandoq; puto esse qđ est:quandoq; puto esse qđ nō est:& quandoq; nec puto nec scio:vt probatur C.de iure deliber.sancimus.§.primo.et §.simili quoq; modo. & §.sin autē dubius.C.de condi.indeb.l.fi.de errore verò ignorantia & dubitantia,not.in Sum.Azo.in titu.de iuris & fac.igno.i prin.& xxxviij.distin.quānis.prima quæstione quarta.§.notandum.xxij.quæstiōe secunda, in quibus. In primis quidem quatuor casibus non est periculum,etiam post iusiurandum pstitum positionibus respondere.sed in quintu sic, nisi negatio præferatur.Nā potest esse quod neq; hoc neq; contrariū puto.qd enim si interroget an Rex Frācię, qui distat per xx.diætas sit in ecclesia vel extra?Certe nec hoc,nec illud puto:quia nulla ratio me inducit ad credēdum hoc potius,q̄ illud: vnde securè respondere possum nō puto:negatione prelata.Hoc pbatur ff.de in litem iuran.videamus.ff.de actio.empti.& vendi.l.prima.ff.de iureiu.iusiurādum & ad pecu.in fin.respon.j.& dixi supra de vi.versicul.sed nunquid. ¶ †Decimotertiò consyderandū est an positio sit iuris. Verbi gratia. pono[b] q impubes non potest condere testamētū. secunda quęstio.sexta.§.diffinitiua. Vel pono talē legitime vel secundùm iuris,ordinem vel ritè processisse:vel aliquid canonice vel iustè factum esse: certè his positionibus,& similibus non cogitur quis respondere . nam non cogitur quis probare ius scriptū:sed factum,ex quo ius oritur:ergo nec ponere. †Quia iura certa sunt, & finita, & probata in se, vnde confessio in eis nil operatur.ff.de iuris & fa.igno.in omni.& l.plurium.& extra,de appel.sępe.in prin.& arg.secūda questione tertia.§. notandū.prope princ.ibi:nā facti quidē,&c.ff.de origi.iur.l.secūda.§.si verò.C.de postulā.l.secūda. nec respōdens debet ius dicere seu declarare in pria causa:imò ad iudicem pertinet facto probato,discernere inter equum & iniquum,iustum & iniustum:inde dicitur iudex,quasi ius dicens.extra, de verb.significa.forus.§.1 omni.Si quis ergo interroget,an ius ita velit:nō valet:quia si confiteatur interrogatus cōtra ius:non valet:vt ff.de interro.actio.cōfessionibus.& l.se.§.fi.vel si cōfitet ius esse quod nō est:nisi forte de cōsuetudinario iure q̄ratur,quia tunc & poni & pbari potest sup cōsuetudine.[c] C.de ædifi.pri.l.tertia.C.quę sit lon.consue.l.secūda.C.de eman.l.scda.extra,de consue.cū dilectus.extra,de verbo.signi. abbate. & patet infrà in tractatu libel.in titu.de consuetu.lex tamen videtur dicere[d] q ad positionem iuris tenetur quis respondere,quia de hoc potest esse quæstio inter partes quandoq;.ff. de iureiuran.l.fina.[e] extra, de fide instrumen.pastoralis.[f] ¶ †Sed pone, pcurator agit contra dominū ad salarium & facit positiones qualiter administrauit , procurauit ,& laborauit: demum ponit sic:Pono quòd p hac procuratiōe merui cētū libras nūquid ē admittēda talis positio? Respōdeo,nō videtur:quia videtur esse iuris ex eo quod dicit merui. ¶ †Nam remuneratio de iure facienda est iuxta laborem.ff. mandati,si remunerandi.extra de renuncia.nisi cùm.§.quippe.duodecima quæstione secunda,charitatem.septima quęstione prima.in principio. de pœniten. distinctione tertia.pium.extra de censibus.procurationes. Contrariū puto.nam licet remuneratio sit debita de iure:& ideo petitur tamē æstimatio remunerationis,de qua ponitur facti est: quia meritum respicit seruitium & laborem de quo positū erat,vt iuxta illud ipsa fiat.& hoc erit iudicis æstimare seruitio & labore probatis. ¶ †Decimoquartò[g] considerandum est an positio sit calumniosa vel per quandam calliditatem & subtilem discussionem seu interrogationem inducens ad concedendum quod iam negatum est,vt in hoc exemplo.pone enim quòd in prima positione aduersarius meus negauit Lucium fuisse suum procuratorem : deinde ego pono sic ; pono quòd Lucius tanquam procurator fecit excoli vineas tuas. Item pono quòd vendidit vina tua. Item quòd culturam vinearum tuarum administrando peregit.Item pono quòd mandasti ei , vt quę præmissa sunt , vel aliquod ex eis faceret. Si ergo hoc concedat : manifeste concluditur contrarium eius quod prius negauerat. Cum enim procurator sit qui aliena negotia mādato domini administrat, vt ff. de procurat.l.j.iam liquido patet ex præmissis per quasdam callidas positiones esse concludendum contrarium iam negatis. Et sic potest intelligi ff.de reg.iur.ea est.& l.nam cauillationis.ff.de verbo.signific.Nec dico non esse respondendum , sed cautè,& cum deliberatione esse respondendum.Possunt quoq; & alia exēpla illi legi adaptari,vt ff.de le.ij.si debitor.ris.j.vt et ibi no.& vide s. ver.j.& j.ver. px.Itē cauillosa est qñ per eā quis inducit ad confitendū id quod facere non tenetur. Verbi gratia:instrumentum tibi edi debet sine die & consule ,vt j.de edi.instrumen.§.videndum. vers . facienda. nūc tu vis positiones facere,per quas peruenietur ad notitiā diei & cōsulis.certè non debes audiri per hanc viam.ff.de tuto.& cur.scire oportet.§.j.ff.de sponsa.oratio.[h] & vide infrà proxi.ibi:item si negaui. & facit ff.de petitio.hæredi.si quis libertatem.§.fina. ¶ †Decimoquintò cōsiderandum est,an depositio sit dependens à iam negata,[i] vt sine periculo non possit eam confiteri.quod si verum est:non debet sic responderi,vt ff.de interrog.actio.& quia.§.fina.Negato enim principali,per cōsequens negata sunt quæcunque sequuntur vel dependent ex eo.[k] argumen.extra de fide instrumen.inter dilectos.prope fi.extra de hæret. fraternitatis.xvj.q. vij.sed hoc diximus.C.de legibus.nō dubium. Verbi gratia, [l] pono quòd T.vendidit mihi talem fundum, reus hoc negat:deinde pono quòd dictus T.dictum fundum mihi tradidit.Hęc quidem positio non est admittenda:tum quia dependet ex prima negata:quia si reus ad eam respondet, posset de facili anceps periurium incurrere,quod iudex vitare debet.extra de iureiuran.si vero. & quòd metus causa.cùm dilecti.& C.si aduersus vendi.l.secunda . tum quia hoc probatum me non releuaret:quia nuda traditio non transfert dominium.ff.de acquiren.rerum domi.traditio.ff.de donatio . nuda. Vel sic:Pono quòd impetraui rescriptum:tu negas.Deinde pono quòd illius rescripti authoritate fui receptus in canonicum,vel fuit mihi promisum,vel quòd illud quod prętentaui,& similia:certè hę positiones nō sunt admittendę,tanquam dependentes à prima negata,vt s. vers.proxi.& vide s.vers.primo.Patet ergo quòd contra id quod negaui : non debet admitti partis positio vel iudicis,seu partis interrogatio.vt nota. ff.de iureiurando.qui iurasse.§.pater.& l.eum qui.§.in popularibus. ff. de noxa.quoties.§.fina.C.de iuramen.calum.l.secunda.§.primo.& qđ principali negato,non teneor respondere positioni, quę sine principali vera esse non potest. Verbi gratia:[m] Ponis vel dicis me contraxisse cum Berta, quod ego nego:consequenter ponis quòd solui ei, vel recepi ab ea decem:certe non teneor respondere:quia dos sine numero, esse non potest, vt C.de donatio.inter virum & vxorem.l.fina.ff.de iure dotium.l.tertia.xxx.quęstione quinta.nullum.quod verum est : vbi agitur de matrimonio tantùm . secus si de matrimonio , & de dote simul. Tunc enim negato matrimonio bene tenetur respondere de dote. Nam aduersarius releuatur a probatione dotis,si eam confiteor matrimonio probato.Item si negaui te à sententia talis iudicis appellasse: non teneor respondere tibi ponenti quòd appellationem huiusmodi fueris prosecutus. ¶ †Item si negaui aliquid in genere:non teneor respondere tibi ponenti postmodum in specie. Verbi gratia : ponis me tibi animalia subtraxisse:nego.deinde ponis me tibi boues subtraxisse. Certe non teneor respondere:quia per primam responsionem, huic intelligor respondisse.argumen.ff.de exceptio.rei iudica . si cum testamento.[n] §.primo.& argumentum xiij.quæstione quinta. pœnale.xxxij. quęstione quarta.c.meretrices.xix.distinctione.si Romanorum. Item si negaui aliquid simpliciter : & postea ponis de certo modo non teneor respondere. Verbi gratia:Ponis me esse vel fuisse hæredem Titij : ego nego.deinde ponis me esse vel fuisse hęredem eius pro semisse vel quadrāte.Certè nō teneor respōdere:nā simpliciter me negaui hærede:negaui me pro aliqua parte esse hæredē.Secus aūt esset si sic dixisset:Pono te esse hęredē T.in totū:& ego negaui.& postea dixit:Pono te esse hęredē T.pro parte:tunc eī teneor respondere: q̄a possibile est q nō sum hęres in totū,sed p parte sic. & hoc verū est si forma petitiōis patis positiōes pdictas fieri aliquin nō teneor rñdere,nisi

[a] ¶ Xij.scdm Rof. Sub code numero quasi adiriam

[b] ¶ Pono . Vide qđ dixi s. de test.§.nūc videndum.in princip. ADDE quod scribit in reper, l.vbicunq;.de interro.act. & per epm Alexā.in c. sępe.extra,de ap.

[c] ¶ Consuetudine. scdm Odoffre. vbi s.post princ.

[d] ¶ Dicere. Placet Rof.

[e] ¶ L.fina.circa medium legis,vbi innuitur de iure dubitari posse.solue vt ibi not.qđ ius ibi ponit p qualitate facti. IdēGui.de Suza. vbi s.j.decre.innuit q̄ncq; dubitari an aliqua cōstitutio sit decretalis:tene q vbi talia dubia occurrerēt,q̄ iuste mouerēt iudicē,posset fieri positio, dūmō tutè poni possit,et rñderi.i. sine piurij metu.

[f] ¶ Pastoralis. qđ non teneatur,bene pbatur ff.de auro & argen.le. l.ornatricibus.

[g] ¶ Xiiij.scdm Rofre.& hic finitur eius numerus.

[h] ¶ Oro.scdm Albe.Gal.vbi s.circa medium

[i] ¶ Iā negata. Nō sic in confessata, qđ satis patet.& scripsi decōfes.c. j.lib.vj.super gl. puta.

[k] ¶ Ex eo. Ad hoc C. de codicil l.j. ff.de iniust. rop. & ir.te.nam & si sub cōditiōe.i.j fi.

[l] ¶ Verbi, gratia. secundū Aegid.

[m] ¶ Gratia. Hęc exēpla vbiq; ad finē huius ver.ad literam sunt Odof. vbi s.

[n] ¶ Testamēto,aliàs,si cùm argētū.

36 re, nisi tangant negotium principale. ¶ † Decimosexto cōsyderandū est, an sit impossibilis vel contra naturā, quæ non est admittenda: puta si aliquis ponat aliquā virginē peperisse, præter gloriosissimam Mariam. xxvij. q. ij. §. cùm ergo. Vel si ponat interfectū esse eum, qui viuit. ff. ad l. Aquil. inde Neratius. §. fina. Vel si ponat patrē minorē[a] esse filio. Insti. de adop. ff. de inter. act. cōfessionib[b]. & l. seq. §. fi. Vel si ponat factum eius, cui[9] noīe actio cū alio esse nō potest. ff. eo. l. si cuius, & in prę. l. cōfessionib[9]. Vel si pono eum seruū, qui mortu[9] est. ff. de inter. act. l. si autem. §. primo. & breuiter nō pōt poni, q confessatum nihil valet. de quo dicam j. titu. proxi.

37 ¶ † Decimoseptimò gñaliter cōsyderandū est, an positio sit implicita vel trāsposita, vel remota vel repetita. Plerunq; eñ cauillosi à remotis incipiūt ponere: & inter multas positiones, aliquā implicitā vel respicientē remotā ponunt, vel pposìtam repetūt: quia quæ in præfationib[9] præmittūtur, in sequētibus repetita intelligunt. ff. de verbo. obli. Titia. l. de cōd. & demō. aũa. de quo simplex sibi nō cauet. xxij. q. iiij. innocēs. & sic cauillosus ab euidēter veris ad euidēter falsa eū deducit. p breues mutationes, & subtilia argumēta. ff. de reg. iur. natura cauillationis. & l. ea est natura. ideoq; pmittit ut si simplex sit cliētulus, aduocat[9] eius de licētia iudicis, pro eo ponat & rñdeat. extra, de iud. pastoralis. & quæstioni adsit. ff. de adulte. l. si postulauerit. §. quæstioni. quod intellige prout no. supra. §. tertio. ver. sed & patronus. Caueat ergo ne causam negligat, sed inuigilet. argu. ff. de his quæ in frau. cre. pupillus. in fi. extra, de offi. primi. c. vnico. in fi. secundùm dñm meū. Nullus enim capiendus est in sermone. ff. de iureiu. l. qui iurasse. xxij. q. iiij. vnusquisque. & q. ij. quæritur. & q. v. quacunq;. & c. sequē.

38 ¶ † Et simplicitas est amica legum. Instit. de legiti. agna. suc. §. & hæc. de fideicōmiss. hær. §. sed qa. C. de fur. l. fi. §. tales. & veritatis. extra, de iureiur. veritatis. Quidā tñ dicūt, q q̄tūcunq; clientul[9] sit simplex, ipse debet rñdere, & non aduocat[9] in facto. ¶ Sed nec iudex simplicem, qui non apprehendit an positio sit rectè concepta vel non, coget ineptę positioni rñdere: imò ex officio suo debet eā reijcere:[c] vt s. de offi. iudi. §. deseruit. versi. ante litem. & ver. post litem. & § impedit. & supra. §. v. vbi not.

39 ¶ † Decimooctauò cōsyderādū est, an ponēs sit sibi cōtrarius. quod dic vt suprà §. v. in fi. vel an positiones sint sibi cōtrariæ: nō eñ pōt quis ponere contra quod prius posuit: alioquin erit sibiipsi cōtrarius. ff. qñ ap. sit. l. prima. §. si alius. extra, de ap. solicitudinē. i fi. nisi forte alleget iustā causam prioris ignorantiæ. ff. de inter. actio. de ætate. § interdū. & §. ex cā. & § fi. sed nec etiā valet positio, in se cōtinēs cōtrarietatē. ff. de reg. iur. vbi repugnātia. et vide infrà, §. pxi. in prin.

40 ¶ † Decimonono cōsyderandū est, an positio fiat sup crimine ei[9], cōtra quē fit. quod esse nō debet, siue agatur de crīe p modū accusationis, siue inquisitiōis, siue exceptiōis, nō eñ cogit aliqs rñdere se criminosum, iuxta illud, nō tibi dico vt re pdas. quod dic vt s. de teste. §. iā nūc videndū.[d] ver. sed nunquid quęret.[e] arg. contra extra, de ele. dudū. ij. vbi elect[9] rñdit sup pluralitate beneficiorū: sed pōt rñderi, q ibi nō nix[9], sed libens rñdit. Eodem etiā modo responderi pōt, ad decre. eo. tit. per inquisitionē. & ad illā extra, de cōfes. c. secūdo. vbi de hoc secūdum papā. & alia similia. Itē cōtra, de accusati. si cōstiterit. Sed illud intellige, prout nota. infra, de inquisitio. §. nunc tractemus. ver. inquisitores quoq;. Itē cōtra quinquagesima dist. ex pœnitentibus. vbi de hoc. Itē contra, ij. q. viij. sciāt.[f] Inn. quartus no. in præ. decre. dudū.[g] q super notorijs seu manifestis per sñiam vel alio modo, tenetur respōdere: quia tūc peccatum esset clare: vt extra, de coha. cler. & mu. tua. super occultis nō. Itē & super his, quæ impediunt executionē officij, vel retentionē beneficij, etiam post peractā pœnitentiā: vt s. de legato. §. iuxta. ver. sunt quoq;. quia in hoc, eius vtilitas procurat. arg. xxiij. q. v. prodest. Quod dic vt ibi no. & in præ. decre. de cōfes. secūdùm eū. Itē si dissimulatio criminis, periculū inducit: vt hæresis, vel dilapidationis, in quibus periculū est, si occulta sint. extra, de accusa. qualiter. ij. xxij. q. j. si quis per capillum. Item si sit infamia super crimine: an etiam tunc cogeretur infamatus se suo & aliorum iuramēto purgare. ij. q. v. presbyter. & quia peccatum est sustinere infamiam in dignitate. xxv. di. primum. Itē de hoc ipso an sit condemnatus de crimine vel confessus, debet respondere: quia hæc quærere videtur quærit an sit notorium, de quo respondere debet: cum sit peccatū tales sustinere, vt dixi.

41 ¶ † Sed quid si ponatur q aliquis crimē commisit? Item q illud est notoriū? Itē q est fama? Respon. de notorio & fama debet rñdere, vt dixi:[f] & si neget famam & notoriū, nō tenetur respondere an crimen commiserit, cùm nō teneatur se publicare, vt dixi. Si aūt confessus fuerit se diffamatum, vel aliâs probatū fuerit: tunc quęritus ab eo an crimen cōmiserit.

42 ¶ † Quid si pono aduersarium meū excōmunicatum esse? Videt secundū hoc q non tenetur respondere: quia excōmunicatio non debet infligi, nisi pro mortali. xj. q. iij. nemo. & c. certum. arg. contra: quia excōmunicatio, medicinalis est, non mortalis. ij. q. j. multū. in prin. extra, de sent. excō. cùm medicinalis. in prin. Dic q si sit positio super sententia canonis, non tenetur quis respondere: secus si super sententia hominis: vt extra, de offi. deleg. prudentiam. §. sexta.

43 Et est rō: † quia sententia canonis semper ligat, & iusta: hominis verò sententia, quandoq; iniusta est: nec semper fertur pro crimine. extra, de senten. excom. à nobis. & xj. q. iij. c. j. quia potest esse lata sine iusta ex rationabili causa. eo. tit. inquisitioni. xj. q. iij. §. si ergo. & qñq; nulla: puta lata post appellationem: vt extra, de appella. ad præsentiam. & de sen. excom. solet. cū suis concor. & in his quæ not. secūdùm papā extra, de testi. cogen. c. j. & sic obtinuit. Et de hoc tetigi s. de act. seu pet. §. pe. ver. sed nunqd habet. ibi, & propter hoc dicim[9].

44 ¶ † Quid si pono iudicē vel executorē tuum, excōmunicatū esse? Dic q respondere teneris, cùm per hoc nō reprocas. ¶ Sed quid si sit positio super defectu ordinis scientiæ vel ætatis? Dic vt s. de actio. seu peti.

45 §. super actionibus. versi. reus quoq;. ¶ † Vicesimò non valet positio, si sit duplex, & alternatiua: imò singula explicanda sunt, & ponenda. ff. de mino. prætor. §. si mihi. ¶ xxj. nō valet, si sit ab eo, qui nō potest esse in iudicio. ff. de inter. actio. si sine. §. j.[h] ¶ xxij. nō valet, si non tenet iudicium inter personā actoris & rei. ff. eod. si filius cum patre. ¶ xxiij. non valet, si sit super re tempore finita: puta si res mea fuit, quæ est tempore præscripta. ar. C. de non nume. pecu. in contractibus. § illo obseruando.

SUMMARIUM.

1 Ponens, an posit negare verum esse quod posuit, aut dicere q errauit.

2 Mendacium & falsa negatio, tollit priuilegium, quòd alias in eodem negotio quis haberet.

3 Asseueratio falsa punitur in maiore & minore, doli capace.

4 Principalis respondens quibusdam positionib[9] si recedat contra præceptū iudicis, anteq̄ omnib[9] responderit, an habebitur pro confesso? & nu. seq.

De effectu positionum.

OCtauò Loco iuxta seriē propositiōis, videndum occurrit de effectu positionū. Et quidem is est, q is q ponit aliqd, eo ipso q ponit, videt cōfiteri id, quod pōit: vt iusta §. decimo. versi. quid si actor. Nam non debet quis ponēdo asserere, nisi id, quod scit vel credit. Ideòq; dicim[9] quēlibet ponentē esse interrogādum per iuramentū præstitū, an sciat vel credat seu existimet verum esse quod ponit: vt suprà, §. quinto. versiculo nolans. Et dato etiam q non interrogetur, videtur credere vel æstimare quę ponit: si bene aduertantur capitula, quæ in iuramento calumniæ continentur, quod quidē iuramentū ad oīa, quæ fiunt in lite, extenditur. Inde est quòd contra positiones suas quis non auditur. Indecens namq;

Marginal notes:

a ¶ Minorem. Scilicet ætate, non statu.

b ¶ Confessionibus. Pulchrè dicit lex illa, q falsæ confessiones debent cum naturalibus conuenire.

c ¶ Reijcere. Secundùm Ægid. alleg. de excep. ia. lib. vj.

d ¶ Nunc videndū. Debuit dicere, iam nunc de interrogatorijs ad fin.

e ¶ Quæretur. Vbi tam de teste q de producente tractatur.

f ¶ Sciant. Sed ibi dicat per documēta & iudicia, probari de confessione nihil dicit. Gof. tamē in Summa de tem. ord. in fi. versi. in secundo casu. videt tenere interrogatū iure, teneri de suo crimine respondere. Allegat. xj. q. iij. quisquis. xxxv. q. vlti. c. j. & pe. qui alleg. glo. in præ. c. ex pœnitentibus. Item Tho. ij. ij. q̄o. lxix. artic. j. inducit et lex qui petitorio. ff. de rei ven. & lex vlt. C. de fid. instru. perquas patet q quis tenetur respondere an dolo desierit possidere, vel instrumentum habere: & constat, dolum malum esse delictum. ff. de dolo. l. j. ad bo. aut. iud. poss. prætor. §. fin. ADDE vt per Barto. consi. cxciij. vbi de Spe. hic mētionem facit, & ibi ponit an vxor hæres instituta à marito rogata restituere pro aīa sua, illis pauperibus, quib[9] ipsi vxori placuerit, & ipsa velit restituere spurio testatoris, an teneat respondere, si accōmodauit tacitam fidem testatoris de restituēdo spurios & concludit q sic.

g ¶ Dudum. vbi scripsi in §. tandem. in gl. super processu.

h ¶ §. j. Vides. eod. versicul. vij. de his duobus.

valde est, qđ quis sua voce dilucidè protestat⁹ est, in eundē casum valeat suo testimonio infirm re: vt extra, de ꝓba. p tuas. C. de nō nu. pec. gnaliter. ff. de do. si patron⁹. §. j. Ergo certum est,ᵃ ꝙ tā ponēs, q̄ȝ is, qui cōfitetur qđ positū est ꝓ cōfesso habet: vt ff. de cōfes. l. j. & C. e. l. vnica. ff. de inter. act. de ætate. §. si cùm esset. Et hæc vera sunt, nisi certis remedijs cōfesso, vł quasi cōfesso, succurrat. inter q̄ prius illud gn̄ale occurrit, ꝙ error factꝰ ante īnitium, cōfesso nō p̄iudicat. C. de iur. & fac. ign. error. extra, de cōfes. c. fi. j. §. fi. versi. sed pone. & versi. itē si ponēs. Sūt & alij multi casus, ī qb⁹ cōfesso succurritur. & de hoc aliqua j. de cōfes. dicem⁹. ¶ † Sed secundū ōmissa q̄ritur, id, quod sæpe de facto contingit, an scilicet ex positiōe, quā negaui, possem me aduersus ponētē iuuare: vel ipse se aduersus me ex ipsa negatiōe? Et v̄r ꝙ sic. Nā ponēs nō pōt negare verū esse qđ posuit: nisi fortè se errasse dicat, vt iā dixi: & sic me ex ea iuuabo. In cōtrariū facit, qa etc instr̄o vel teste qđ negaui vel impugnaui, nō possum me iuuare. extra, de cēsi. cùm olim & de testi. præsentis præterea si verū negaui, & ille falsum posuit: ex falsa positiōe se iuuare pōt. Si verò positio sua fuit vera, et negatio mea falsa: debeo ꝓpter mēdaciū pdere oē cōmodū, qđ habebā ex positiōe ipsa vt ff. si ex noxa. cā agat. l. scđa. §. primo. ff. de noxa. si seru⁹ depositū. §. fi. ff. si quadrup. pau. fe. di. l. prima. §. si cōe. de rei vēdi. l. fi. ff. de fideius. si dubitet. §. primo. & ff. ad l. Falci. hæreditatū. §. fi. ff. ꝓ soc. si vn⁹. ff. de re iud. sed hæc ita. §. fi. ¶ † Mendaciū eñ & falsa negatio, tollit priuilegiū, qđ als in eodē negotio qs haberet. C. ad Ma. l. prima. ff. qđ cū eo, qui in aliena pote. si ex monita. §. primo. C. si cōtra ius vel vti. pu. l. ij. & l. rescripta. extra, de rescrip. sup lit ris. ff. ad Vell. si decipiēdi. C. de nō nu. pecu. aut. cōtra, q ꝓpriā. C. q po. ī pign. ha. aut. si possessor. extra. vt eccle. bñ. vt nostrū. ff. de ꝓba. cùm de indebito. C. ad l. Aql. cōtra negantē. ff. de inter. ac. similis. C. si minor se ma. di. l. scđa. ff. de min. minor. ¶ † Itē falsa asseueratio punit in maiore, & in minore doli capace. ff. de dolo. elegāter. §. fi. & duab⁹ legib. seq. & l. q dem. & l. qđ vēditor. §. fi. Inst. de fideicō. §. fi. C. de fideius. l. fi. ff. de suspec. tu. l. tertia. Dic ꝙ neuter cōtra alterū se pōt iuuare ex positiōe negata scilicet negās cōtra ponētē, nec ecōtra: vt extra, de ꝓba. p tuas. qm̄ quilibet suā turpitudinē allegaret, quia cōtra dictu suum veniret: scilicet ponēs cōtra suā assertionē, & rūdens cōtra suam negationē. Et hoc verū est, nisi se doceret errasse. C. de transact. l. transactione. C. de seruo pignori da. l. quarta. C. de his, quæ in frau. credi. l. tertia. & in prædi. decret. vt nostrū. extra, de dona. cùm dilecti. de cōces. prębē. cùm super. & de pœna mēdacij posset puniri; vt in prædi. cōcordā. & facit ad hoc qđ no. suprà, de excep. §. viso. versic. sed quid si debitor. & j. de appel. §. nunc breuiter. versi. sed pone. & suprà, de reconuētio. §. primo. versi. fi & j. de loc. & cōduc. §. nūc aliqua. versi. lxv. & seq. ¶ Hoc quoq; nota ꝙ p positiōes & respōsiones, ad eas nō fit litis cōtestatio. quod dic vt suprà de litis contestatio. §. ij. in fine.ᵇ ¶ † Itē quærit r ecce, principalis respōdit quibusdā positionib⁹: iudex verò sibi pręcipit ne recedat, donec respōderit omnib⁹ positionib⁹: ille autē spreto mandato, recedit ad patriā suā: quærit an debeat haberi pro cōfesso. Respon. nō: q̄uis sit alìàs contra eum, tanq̄ȝ contumace, procedēdū: & obtinuit.ᶜ de hoc j. §. scđo. ver. itē ponit. ¶ † Quid si pro illo cōpareat procurator volēs absentis cōtumaciā purgare, & dictis positionibus respōdere? Respon. obtinuit, vt nō admittatur. Non eñ pōt mora purgare. cùm dominus meli⁹ nouerit veritatem & negotij naturā. C. de ꝓcu. l. fi. extra, de iudi. iuris.ᵈ & vide j. §. vj. versi. in summa. ¶ Quid si idem procurator petat se admitti tāq̄ȝ defensorē? Respond. obtinuit eadē ratione, vt non admittatur. Si igitur diffinitiua sñia cōtra talē ferat, qa præsens plenè docuit de iure suo: valet, et tenet: & sic obtinuit hoc casu, et pręcedētib⁹ de mādato dñi Clemētis papæ quarti. quę sñia p nos lata q̄uis à multis peritis impugnaret: & licet dura videat, tñ post varias discussiōes, bis extitit cōfirmata, nō obstante appellatiōe p dictū ꝓcuratorē interposita: qa cōtumax nō audit appellās: vt j. de cōtumacia. §. j. ver. & no. nec ali⁹ ei⁹ nomine. Nec obstat, si dicis ꝙ licet esset cōtumax quo ad articulū positionū, nō iō debet quo ad alia cōtumax reputari: vt in eo. ti. §. viso. versi. tu dic. quia hæc est talis contumacia, ex qua pēdet tota q̄o: iō non erat procurator ad alia admittendus.ᵉ

1 ☞ Pœna quibus casibus non respondenti positionibus, non debeatur.
2 Tacēs in iudicio interrogatus, contumax reputat.
3 Tacens est, qui nil omnino respondet, nec fatetur, nec negat.
4 Tacens habetur pro negante, cùm damnosa est sibi negatio, & pro confesso habendus est, cum damnosa esset ei confessio.
5 Obscurè dictum, habetur pro non dicto.
6 Aduocatus docens clientulum falsa respondere, tenetur parti alteri de damno, hac occasione euento.
Aduocatus potest docere clientulum respondere, quatuor modis.
7 Veritatem negans, varijs afficiendus est pœnis.
8 Negans, & se non credere respondens, an diuersimode puniendi sunt.
Responsio de crimine, æquè pręiudicare pōt, sicut & scientia.
9 Positioni respondens obscurè, cogi potest clarè respondere, vt certum dimittat iudicē: alioquin pro non respondente habetur.

De pœna non respondentis, vel falsò respondentis.

Nonò Tangēdū est de pœnis non rñdētis. No. ergo priò ꝙ horū sex, q̄ sequunt, par est cōditio:ᶠ Scilicet falsò cōfitentis: vt ff. de inter. act. si qs in iure interrogat⁹. & l. de ætate. §. i. & ij. & §. q interrogat⁹. Itē falsò negātis: vt e. ti. nō alienū. Itē tacētis: vt in pręd. l. de ętate. §. q tacuit. Itē nō rñdētis ad interrogata: vt ea. l. §. qđ aūt. & l. si defensor. §. ij. in fi. Itē obscurè rñdētis: vt in prædi. l. de ætate. §. nihil. & j. versi. fi. ¶ Itē dolū cōmittentis circa rē, de qua agit: vt eo. ti. si seru⁹ nō sit. in fi. ¶ Quilibet eñ pręmissorū tenet vel ꝓ mēdacio vel pro cōtumacia, vel ꝓ dolo: vt patet in pręc. cōcor. ¶ † Verū tñ qđ de tacēte diximꝰ, fallit ī duob⁹ casib⁹, s. in filiò q abstinuit pr̄e mortuo à bonis paternis, & ī filio, cū pr̄e suo agēte, ī cui⁹ ptāte ē. His eñ casib⁹ nō tenet fili⁹. qđ dic vt j. §. vij. ver. vij. Sed ad hoc qđ dr̄ in p̄d. §. q tacuit. s. ꝙ tecēs habeat ꝓ negāte, ē cōtra ff. de reg. iu. q tacet. Sed illud locū hȝ extra iudiciū. Et est rō diuersitatis. † quia q tacēs in iudicio interrogat⁹, reputat cōtumax: vñ pœnā cōtumaciæ sentire debet: vt ī p̄. §. q tacuit. Sec⁹ in eo q tacet extra iudiciū: vt extra, de p̄sump. nōne. Nō ei fiūt positiōes extra iudiciū, nec ibi necessariò hȝ qs rñdere ad iterrogata, secūdū Rof.ᵍ Azo tñ. & alij dicūt tacētē & obscurè rñdētē, haberi ꝓ cōfesso: vt ī p̄. §. q tacuit. & §. nihil. & C. de iura. cal. l. ij. §. qđ stator. extra, eo. c. fi. ff. de cōfes. certū. ff. de edē. l. j. §. edere. Nā si ꝓcu. vel hęres nō rñdeat, vel taceat, pro cōfesso habeat. ff. de ꝓcu. nō solū. ī pri. & facit ff. đ acqr. hær. gerere ꝓ hęrede. C. de codici. nec codicillū. & sic cōter seruat vbiq;: ergo sic tenēdū est. ff. đ legi. minie. Tā. dixitʰ † ꝙ tacēs est, q nil oīno rñdet: nec fatet, nec negat. ff. de reg. iur. q tacet. & in pręc. c. nōne. & de postu. p̄la. c. j. ꝓpe pri. ibi: nō negauit. & iō nō est cōdēnand⁹ vt cōfessus. sed: als est iudicis arbitrio, vt cōtumax, puniēd⁹: qa coget rñdere captis pignorib⁹, vel mulcta indicta, vel p iniūm p̄sctū. ff si qs ius di. nō obtē. l. vnica. qđ ꝓbat lex, q̄ pificat tacētē & negatē. ff. ex qb⁹ cau. ī pos. ea. hoc aūt. §. j. ac. ff. de pe. hę. si debitor. maximè si tacēs sit re⁹, q fauorabilis est. ff. de reg. iu. fauorabiliores. extra, de fide instr. inter. io fi. et in hoc cōcor. Vber. de Bo. & Rof. Hoc expedit hodie p decre. Alex. iiij. de cōfes. retulistiⁱ. vbi dr ꝙ nolēs rñdere positionibus, & cōtumaciter recedēs, pro cōfesso habetur.ᵏ hoc vbi confessio faceret contra ipsm, sicut in iuro calumniæ

¶ Oct iuo loco. est secūdùm Rof. vbi j. versi. effectus.
A D D E, versi. primo, qđ. idē voluit Pet de Anc. cōsil. ccix. & Bal. cōsi. ccclxxxix. primo libro.

b ¶ In fi. Imò versic. añpe. qui fuit hoc Rof.

c ¶ Obtinuit. Hoc declaratur j. ver. ij.

d ¶ Iudic. iuris. li. vj.

e ¶ Admittend⁹. Nimis durum est dicere, ꝙ contumax super positionib⁹, nō citetur ad reliqua: quod videt hoc placere Gul. Tu cōtrariū teneas, vt plenè scripsi de cōfes. c. ij. lib. vj. in vlt. gl. vbi videas rñsionē ad rationem Gul. quā hic ponit.
A D D E, quod Bal. cōsi. clxxxij. incipi statuto cauet. tenet ꝙ contumax in respondēdo positionibus in termino sibi statuto à statuto vel iudice, non pōt morā purgare, nisi subsistente causa legitima.

f ¶ Conditio. Secundūm Rof. vbi j. ad finem.

g ¶ Secundùm Rof. vbi dixi in prin. §.

h ¶ Dixit. Vbi j. sub ver. hoc modo. & not. hoc dictum in de confessis. c. iij. li. vj. in glo. pe.

i ¶ Retulisti. Quam hodie non habem⁹ sed ex ea sumpta fuit decre. secunda de confes. lib. vj. vt ibi not. in j. glo.

k ¶ Habet. Vidi dubitari cùm verè cōfessus probato errore posit probare cōtrariū confessionis. & de hoc j. tit. proxi. §. sequit. ver. iij. an idē possit iste fictè cōfessus: & an sibi necesse tūc sit errorē ꝓbare? Et videt ꝙ non: quia error non cadit in ficto. Poterit ergo & sufficiet ꝓbare cōtrarium. ad quod duæ leges inducuot. ff. de infa. quoniā. vbi dicit, accusatū de crię, q paciscit, haberi ꝓ cōfesso. sed si accusatus de adulterio det accusatori pecuniam, vt desistat: si postea apparet innocens, illā repetit.
A D D E, quando positio habetur pro confessata, & qñ possit reuocari: vide Angel. consil. cxxxvj. Bal. consil. clxxxij. j. lib. & ibi si non fuit responsum in tempore, an possit purgari mora: & an si statutū dicat ꝙ qs teneatur per se rñdere positioni: si mittat procuratorem, an debeat haberi ꝓ confessata bal. ꝙ sic, ei⁹ consil. cxxij. iij. lib.
A D D E, tu ꝙ hoc non procedit, qñ iussus respōdere, esset contumax, & libellus erat ineptus: nā tunc, huius modi libello non respondēs nō habet pro cōfesso. Vide Lanfr. in repet. c. qm̄ cōtra. in §. rñsiones. in ij. co. ver. præterea. extra, de probat. sed quid si ista iussus rñdere, fuerit cōtumax & habitus pro confesso, si añ sñiam moriatur in hac contumacia: an iudicium transferat ad hæredes: vide Lanfr. in repet. c. qm̄ cōtra. §. responsiones. extra de ꝓba. vbi ꝙ non.

calũniæ obseruaẽ, q̃ loquit io cã ciuili. & facit extra, de iur. ca.c. fi. & hoc ẽt vsus iudiciorũ tenet. Secus puto[a] si agaẽ de spũali, puta de bñficio: ne hac via ingressᵘ ad beneficia pateat vitiosus: vt extra, de eo q̃ mit. i poss. causa rei ser. eũ, q. lib. vj. q̃a nõ pñt possideri sine canonica instõne. extra, de insti. c. ij. Do. meus no. extra, de elec. bone. j. §. cõtra legati. q̃ nolẽs rñdere, põt ẽt excõicari, prçter pœnã prædictã vel miss. in poss. pati. extra, vt lite non cõte. q̃m. §. fin. & captis pignoribus cogi. ff. de vẽ. inspi. l. j. §. igitur. ff. de crimine peculat. cũ eo. Insti. de satisda. tu. §. sciẽdũ. ff. de ini. & ho. si qs magistratus. C. de apoc. pu. l. j. vel pœna iudici. ff. si quis ius di. nõ ob. l. vnica. Q dos. dicit q̃ nolens rñdere siue añ lit. cõte. siue post, põt à iudice mulctari, scd'm tñ ius ptãtis iudicis: cùm in his, q̃ sont extrema in iurisdictione, non optẽperauerit. ff. si qs ius di. nõ ob. l. vnica. licet autẽ præsens positionibᵘ rñdere recusans, declarari & haberi debeat ꝓ cõfesso, vt i. sec[b] forte est in absñte citato, vt veniat rñdere positionibᵘ, & nõ veniẽte: q̃m maior est illiᵘ cõtẽptus & cõtumacia, quàm istius: licet sit ar. cõtra i. his q̃ notanẽ i. de cõtumacia. §. j. i prin. imò iudex hoc casu bõ faciet, si illũ iteratò citat cõminãdo, q̃ nisi venerit, positiones ꝓ cõfessatis habebit & si non veniet in termino, pnũciet eũ ꝓ cõfesso haberi, nec procedat vlteriᵘ in cã, añ huiõi pronunciatione. ar. C. de iudi. l. properãdũ. Sed si absens citatos, rñdet se nolle rñdere vel venire: tunc q̃a talis est vere cõtumax, põt iudex absq; alia citatiõe declarare illũ pro cõfesso haberi: vt ꝓbatur in his q̃ no. in præ. §. viso. ver. dicũt enĩ. & seq. & in præ. §. j. ver. & no. & vide. j. §. ꝓxi. ver. itẽ nõne. ¶ † Itẽ aliud no. secũdum Azo.[c] sicut tacẽs hr̃ ꝓ negante, cum dãnosa est sibi negatio: sic pro cõfesso hñdus est, cùm dãnosa eẽt ei cõfessio si fateref: vt sup inspiciamᵘ id, quod sibi facit prçiudiciũ in pœna cõtumaciç & vtrobiq;: quia si de mẽdacio puniaẽ tanq̃ de falsa negatiõe, & falsa cõfessione. Et sic intelligẽda sunt p̃dicta iura ti. e. su. non alienũ. & l. de çtate. §. j. ij. & iij. iiij. v. & vj.[d] ¶ † Quid si qs prorsus nõ taceat, nec petenti respõdeat? verbi gra, actor ponit sic: Pono q̃ debes mihi decẽ sol. Turo. ille cõfiteẽ se debere aliquos sol. certe nõ est hæc sufficiẽs rñsio: q̃a qd' obscure diciẽ, ꝓ nõ dicto hr̃. extra, de ꝓba. in p̃ma. & de testi. cum clamor. Vnde cogẽdus est clarè, & certũ rñdere: vt j. ver. si. & iudex debet laborare vt certa sit positio vt certã possit ferre sñiam. Insti. de act. §. curare. xj. q. iij. graue. xxxiij. di. c. fi. ¶ † Itẽ nota[e] q̃ aduocatᵘ, q̃ docet clientulũ falsa rñdere, teneẽ pti alteri dãnũ resarcire, quod hac occasione ptulerit. ff. ad l. Aql. qui occidit. §. fi. extra, de iniur. & dã. da. c. fi. l. di. sæpe. Põt autẽ clientulũ docere quatuor modis rñdere, s. negãdo, cõfitẽdo, & dicẽdo se credere, vel non, vel dicẽt se dubitare: vt i. §. vj. De p̃io siqdẽ mõ, multi cõsueuerũt cõfiteri, aduocati sæpe suis clientulis dicẽtes, si hoc cõfitearis, cãm perdes: nec dicunt, si id negaueris, animã perdes. & facit extra, de iuno. Matthæus.[f] in fi. & §. v. versi. oblatis. & ex eo duplex præmiõ cõsequunẽ, s. dãnũ animæ suæ, quod est inæstimabile: vt s. §. quinto. ꝓpe fi. & pecuniæ, quod incurrit clientulus, vt iam dixi. nulli em̃ expedit negare veritatẽ: vt ff. de tribu. illud. §. pe. quę negari nõ põt: vt in libro feudo. quo tpe miles inuestit. petere debeat. c. fi. imò nocet sçpe etiã corpori. ¶ † Quia veritatẽ negãs, varijs afficiẽ pœnis. Exẽpla habes ff. de rei ved. l. fi. ff. si quadru. pau. fe. di. l. j. §. pe. ff. ad l. Aquil. inde Neratius. §. hoc autẽ. ff. q̃d cũ eo. l. fi. in fi. ff. de fideiuss. si dubiteẽ. §. i. C. de non nu. pe. auẽ. cõtra. C. q̃ po. in pig. hab. auẽ. itẽ si pos.[g] extra, de cri. fal. c. j. xxxiij. q. v. hæc imago. xxij. q̃o. iiij. quo sacr̃o. & q. v. si quis conuentus. extra, vt ec. cle. bene. sine di. cõ. c. vnico. v. q. v. §. sed aliud. & i. de teste. §. j. veritatẽ corruptas. & seq. ¶ † Sed nunqd est differẽtia, quo ad pœnam inter negantem, & se non credere respondentẽ? Nam leges loquunẽ de negante. C. ad l. Aquil. contra negantẽ. Certè non, quo ad Deum,[h] vel quod ad ius naturale. extra, de sum. trini. c. j. in quo rusticitas vel simplicitas vel ignorantia nõ excusat. C. de iurius voc. l. ij. de iniu. reg. restit. l. j. in auẽ. vt nõ luxu. contra na. in princi. xxxvij. di. §. fi. Item etiã in alijs nõ interest in facto ꝓprio rñdentis: maxime si sit recens: sed in alieno bñ interest. ff. ad Vel. q̃. q̃. ff. de acqui. hæredi. cùm falsum, vel dic q̃ nulla est differẽtia, dicat qs: nego, vel, nõ credo: sed est differẽtia inter propriũ factũ, & alienũ negatũ, vel nõ creditũ: vt in suo non credẽs vel negãs puniaẽ: in alieno non nisi certificatus pseueret in negatiõe vel in nõ credẽdo. ff. de li. ho. exhib. l. iij. ff. de tributo. illud. §. pe. ff. depositi. si qs inficiatᵘ. secũdum Vber. de Bo.[i] Ego dico plane, q̃ æquè prçiudicat rñsio de credulitate, sicut & scientia: vt i. §. vj. versic. hoc tñ. ¶ † Itẽ nota q̃ vbi qs nõ respondet clarè ponens sumat inde quod sibi est vtilius. ff. de iudi. si quis interrogatᵘ. T i. aũt. notat[k] q̃ rñdens obscurè, cogendus est clare & apertè rñdere: sic vt certum dimittat iudicem: vt i. versic. qd si. & in præ. l. de ætate. §. nihil. de cõfes. certum. xxviij. q. j. sic enim. prope finẽ. iiij. di. erit. de pœ. dist. vij. c. ij. Alioquin pro non responso habetur: vt in præ. §. nihil. & in ea. l. §. qui autem. & ad hoc facit extra, de sponsa. ex literis. j.

SVMMARIVM.

1. ¶ Iudex an posit cogere respondere inutili positioni.
2. Actori contra se ponenti, an sit in eius prçiudiciũ respondendum.
3. Verbum omne, nihil excipit.
4. Procuratore alicuius interrogato super positione, si dicat se nihil scire aut nihil credere, an dominus habebitur contumax tanq̃ neminẽ constituẽs procuratorem.
5. Confessus positionem contra se factam, si statim velit eam negare, vel econtra, an sit audiendus.
6. Positioni bis aut dupliciter respondens, cui responsioni standum erit.
7. Ponenti papã scripsisse vt prouideatur, an sit nulla scriptura adhibita, respondendum.
8. Verbum semel emissum, irreuocabile vocatur. Ponens, eo ipso q̃ ponit, dicitur confiteri nec potest talem confessionem reuocare.
9. Positiones seu interrogationes, quibus facilè potest actor in iudicio capi.
10. Reus an possit ponere sub conditione.
11. Debẽti certum in diẽ, vel sub cõditione, si petẽdo ponaẽ in cã q̃ debet cẽtum, qualr̃ erit respõdendũ.
12. Actor lite contestata ponens contra debitorẽ, qui debitor dicit se conditionaliter debere, adijciens, et non alio modo, an videatur cofessus.
13. Reus non videtur fateri quod nõ sentit, nec actor in iudicium deducere, quod non sentit.
14. Inesse videntur, quæ incontinenti fiunt.
15. Actor simpliciter ponens de debito, si reus respõdeat, pone quo modo: an teneatur probare actor quo modo sit tibi debitum.
16. Actor debet certum ponere; sicut & reus certum confiteri.

De quibusdam dubijs circa positiones.

DEcimò Sequitur videre de quibusdam dubitabilibus. Vnde primò nota q̃ ad quãcunq; positionẽ pars respõdere non cogiẽ, de iure illam iudex admittere non tenetur. ¶ † Sed quid si pars aduersi simplex, q̃ non discernit an positio sit admittenda vel respuẽda, nunquid iudex coget eam respondere inutili positioni? Respon. nõ, imò ex officio suo eam rejiciet. In hoc enim officium iudicis exuberat: vt ff. de interro. actio. l. j. sicut contingit in libello inepte composito. ij. quæstio. vlti. l. libellorum. xj. q. j. sacerdotibus. & in publicè excõmunicato, quem ex suo officio repellit. extra, de excep. exceptionẽ. vel heretico, vel infami. ij. q. vij. alieni. ei em̃ est probatio facienda, & ideo ipse superflua vel inutilẽ rejicere debet. ¶ † Quid si actor per imperitiam vel malitiam, facit talem positionẽ, q̃ si reus eam confiteatur, actor succumbet: nunqd nocebit actori? vtiq; argumen. extra, de rescript. ex parte decani. §. fin. extra, de diuor. ex literis. Potest enim cõtra se ponere vel cõfiteri, & crediẽ ei. xxiij.

a ¶ Secus puto. Intelligo quo ad ius ponẽtis. Nam quo ad rñdere debentẽ, non puto secᵘ, sed idem.

b ¶ Secus fortè. Et sine forte, vt not. in præ. decret. secũda de confes. in gl. per hanc.

c ¶ Secũdum Azo. qui hoc no. idẽ hoc Rof. in fi.

d ¶ §. j. ij. & iij. & iiij. v. & vj. in interrogationibus procedat. hoc in positionibus, non vbi satis est ponenti q̃ habet intẽtum, vt no. de confes. c. ij. li. vj. in gl. pe. in fi. & vt ibi scripsi, diuersitatis ratio est, quia iudex in dubio interrogat, nec intrat: ps verò ponit certũ, & intrat.

e ¶ Item not. Intrat verba Vber. de bo. vbi suprà. s. charta vltima post princ. ver. de tuis. vbi etiã ponebat solũ tres modos, vbi statim author quatuor posuit bene tñ prosequitur quartum de credulitate, sed includebat illam sub negatione, vel confessione.

f ¶ Matthæus. Vide quod super hac dictiõe scripsi de Dyno super j. glos. decre. primæ de confes. lib. vj.

g ¶ Possessor. Quod hic interposuit Vber. & vide i. §. vj. sub versi. hoc tñ. & illis continuaẽ ver, hic sequens.

h ¶ Deum. dixit Vber. q̃ aliàs esset differentia inter non est Deus, & nõ credu Deum.

i ¶ Vber. de Bobio vbi dixi.

k ¶ Autem no. Vbi i. ver. hoc modo in prin.

ADDE quãdo quis dicatur obscure respõdere, & an debeat haberi pro confesso, Bal. cõsil. ccxxviij. iij. lib.

ADDITIO.

¶ Adde tu quòd si quis non respondeat positioni sine tempore, non habetur pro cõfesso. Ita sing. voluit bal. in l. j. col. fi. ver. pone. C. si plures vna senten. & no. Fran. Cremensis no. cix. incipi. statuto caue tur, Henr. Fer.

quæstio.secūda.§.primo.ff.de interroga.act.de çta te.§.primo.Nam quod quis ponit,illud intelligit confiteri,vt suprà.§.proxi.in prin.¶†Item pone ecce datæ sunt positiones,& respōsum est ad eas pro parte:deinde iudex præfigit terminū ad alias dādas:[a] & pcipit reo ne recedat,donec sit oib⁹ positionibus rñsum.sed nihilominus recedit forte ad patriam suā:quærit an pro cōfesso debet haberi:& videt q sic:licet responderit quibusdā.Nā iudex dicendo de omnibus,videt intellexisse tam de datis,quā de dandis:quia qui omne dicit nihil excipit.extra,de maio.& obed.solitæ.ff.de serui.vr.pd.l.si seruit⁹.ij.Respō.& in pdi.§.g tacuit.hoc em casu bñ pōt iudex præcipere,q psonaliter veniat.extra,de iudi.iurif.[b] C.de procu.l.fi.argu.cōtra,q videtur solūm intellexisse de datis,quibus erat iā pro parte responsum:nō de dādis.Ideoq; nō videtur cōtumax quo ad dādas.arg.extra,de re iu.abbate.[c] extra,de eccl.ædifi.ad audictiam.Ego nō haberem talem pro cōfesso,maximè in spiritualibus si dimisit legitimum procuratorem.Nec ob.decre.retulisti.inducta i prox.ver.verum.qa ibi absentās se,nullum dimiserat loco sui.& ibi loquitur i causa ciuili:& sic obtinuit.¶†Sed pone q procurator alicuius interrogat super positione,dicit se nihil scire:sit errogat⁹ etiam quid credat,dicis se nihil credere.[d] Dicunt qdam q talis nō est legitimè cōstitutus.Vñ dñs,est pro cōtumace habendus.argu.contra.C.de his,qui ad ecclesias cōfugiunt,præsenti.§.cū autē monitus.C.de iudicijs.properādū.§.finaūt.Alij dicūt quod satis est legitimè cōstitut⁹,ex quo in actis & ad iurandum cōstitutus est.De hoc i.§.vj.versi.in summa.¶Item nunquid vbi ago possessorio,possum ponere aliqd tangens petitoriū?De hoc dic vt i.de teste.§.nūc vidēdū.in prin.versic.sed pone.¶†Sed pone,confessus sum positionem contra me factam,& statim volo eam negare,vel econtra:nunquid sum audiendus?& videt q sic:qa errantis cōsensus,nullus est.C.de iur.& fac.igno.cū testm.& l.se.nec tenet errāos cōfessio.infra tit.proxi.§.sequitur.ver.aij.Nemo enim existimandus est dixisse,qđ mēte nō cogitauit.ff.de sup.le.l.Labeo.et qui dicit aliud q vult,&c.ff.de rebus dubijs.in ambiguo.Ad idem extra,de app.cūm causam.extra,de offi.dele.cū olim.j.prope fi.extra,de testi.cogen.præterea,argu.contra q omnino standum sit eius primę confessioni.ff.de dona.si patronus.§.sed magis.C.de rebus cre.si qs iusiuran.de hoc j.versicu.itē si ponens.¶†Quid si dixit.confiteor,siue credo sic,imò sic.Rñ.statur tunc vltimę responsioni:vt ff.de heredi.institué.l.si ita scriptum.Si autem adijceret tertiò:imò sic,vt pri⁹ dixit:tunc vacillat:vt extra,de cā possessio.& proprie.cum ecclesia.& vide j.de teste §.j.versi.itē quod testes sunt varij & sequē.¶†Quid si fiat talis positio:pono quòd papa scripsit quòd mihi prouideret sub tali forma,vel alia,de aliqua scriptura faciens mentionem:nunquid teneor respōdere si litera apostolica,vel scriptura non exhibeatur?De hoc infra,de instrumen.edi.§.nunc dicamus.versicu.quid si quis.¶†Item si ponens,eo ipso quòd ponit,videtur cōfiteri id,quod ponit:vt sępe dictū est suprà:quærit,an possit talem cōfessionem reuocare.[d] & certe videtur q non.Nam semel emissum,volat irreuocabile verbum:vt xlij.di.§.fi.ff.de probatio.quidā.C.de non numera.pecunia.gnaliter.extra,de proba.per tuas.Econtra videtur q possit reuocare:vt C.de dilator.licet.ff.e.si poenitut.ff.de heredi.insti.si ita.in princi.Dicūt quidam,vt Ioan.de Deo,[e] quòd si data est in scriptis positio:vt suprà §.v.prope finem:tunc non potest reuocari:secus si non sit scripta:quia tunc nō videtur esse data,arg.extra,de electi.scriptum.& de cōfessis.ex parte.Sed certe talis opinio plus q fatua est.Nulla enim ratio suadet quare potius reuocetur non scripta,quàm scripta positio:cum scriptura solùm fiat ad solennitatem:vt in præd.§.v.versicul.item no.& probatur C.de fide instru.l.j.& iij.& ff.de pign.contrahitur.Vnde dico quòd ex quo in iure siue in iudicio cum deliberatione,pposita est,siue sit scripta,siue non,ex quo de ea constat,non potest reuocari.argumen.extra,de confes.ex parte.de lit.contest.c.vnico.de electio.dudū.ij.nisi ponēs doceat se errasse extra,de cōfes.c.fin.:& de appella.C.cùm causam.C.de iuris & facti ignorātia.error.Intellige autē proponi,siue verbo in iudicio proponatur,siue in scriptis de iudicis præcepto porrigatur,prout moris est fieri & probatur extra de probatio.quoniam contra.de hoc suprà versicu.sed pone confessus.& §.proximo.¶†Hoc quoque diligenter notandum est,q in quibusdam actionibus,possunt fieri quædam positiones seu interrogationes actori,in quibus poterit facilè capi.¶Si enim agit petitione hæreditatis,vel quorum bonorum & tu ponis eum possedisse post mortem eius,de cuius hæreditate nunc agitur,sequitur absolutio:vt ff.de petitio.hæredita.si non tantum.Institu.de interdictis.§.adipiscēdæ.Item in Publiciana.si ponas sic:pono si emisti,quòd emisti à vero domino.Ipse enim statim,nisi sit bene sapiens,respondebit quòd sic:& ex hoc sequitur absolutio:vt ff.de publi.l.prima.¶†Sed nunquid reus potest ponere sub prædicta conditione,scilicet dicendo,si res tua fuit,eam præscripsi,vel à te emi,vel si debui,solui:& huiusmodi.[f] Et certè videtur quòd sic,cùm non sit prohibitum:imò concessum videtur.extra,de except.cū venerabilis.Nā ex parte rei,accipitur iudiciū sub hac conditione,si collusum nō est.ff de dolo.eleganter.§.penultimo.ergo pari ratione,poterit poni sub conditione.Ad idem C.de præscriptio.longi temporis.emptor.& l.si quidem.contra:quia qui respondit,certum respondere debet:igitur & ponens,certum ponere debet:quia par debet esse vtriusque conditio:vt suprà §.quinto.versiculo item qui.¶†Quid si debes mihi centum in diem,vel sub conditione:ego petens debitum,pono in causa quòd mihi debes centum:qualiter respondebis?Quia si negas debitum,mentiris:quod facere non debes:vt vigesima secunda quæstione secunda.c.primum.& capitulo sequenti.Si confiteris,iam tibi præiudicat,nisi probes diem,vel conditionem,quod facere debes:[g] vt infra,titu.proximo.§.primo.Si sub conditione respondeas,non admittetur responsio,vt iam dixi?Respond.dicas simpliciter debeo,vel non debeo pure.Et super hoc vide ff.ad legem Aquiliam l.inde.& lege proinde.ff.de interroga.actio.confessionibus.C.de confessis.l.vnica.ff.eodem lege prima.& l.nō fatetur.& l.fina.secundùm Vbert.[h] & extra,de exceptio.cùm venerabilis.extra,vt ecclesi.bene.capitulo vnico.Dic vt suprà de exceptio.§.viso.versicul.tu ergo.¶†Sed pone,lite contestata actor sic ponit:Pono quòd debes mihi centum:reus respondet se conditionaliter promisisse.adijciēs,& non alio modo,vel forte hoc non adiecit.quæritur,an videatur purè confessus,nisi probet conditionem:an econtra videatur negasse:nisi actor probet puritatem vel conditionem extitisse?[i] Et quidem videtur reus cōfessus,nisi probet conditionem:& videtur esse actoris confessio per eius confessionem,quia actor negat confessionem,& ille debitum confitetur,secundùm ea quæ not.in præ.versi.tu ergo.Duo enim dixisse videtur,scilicet se promisisse:& sub conditione promisisse:vt est aliàs simile ff.de arbi.Celsus §.j.& extra,de dolo & contuma.cùm dilecti.Vnū ergo ex istis,scilicet promissio,est contra se,cui fides habetur.ff.de interrog.act.de çta te.ff.deposi.Publia.§.finali.Aliud pro se,scilicet conditio,cui non creditur,nisi probetur.sexta quæstione vltima.actor.C.de probationi.l.exemplo.in authenti.de iureiurand.à mori.præst.§.primo.Idem etiam dicimus in exceptione pacti,& similibus:quòd si quis confitetur se debere,sed sibi dicit pactum factum de non petendo,condemnabitur,nisi illud probet nisi præmissa negatione responderit dicens,nego me debere:sed si apparet,dico pactum factum de non petendo:vt nota.in prædi.versiculo.tu ergo.Item si actor ponit de Sticho sibi debito,& reus fatetur,sed de alio Sticho dicit se sentire,statmus dicto actoris:vt ff.de verborum obligationibus.l.inter stipulantem.§.primo.argumentum contra quòd videatur negasse:nisi actor probet puritatem vel conditionem extitisse.¶†Non enim videtur reus fateri quod non sentit,sicut nec actor videtur in iudicium deducere quod non sentit.ff.de executio.rei iudica.si ex testamento.in fine.vt suprà,versiculo sed pone.quia non est deterior rei conditio,quàm actoris.ff.de regu.iuris.fauorabiliores.extra,de ounti.pet.capitulo finali.de exceptio.cùm inter.Item in iudicijs,si sit ambigua oratio,statmus dicto rei.ff.de iudic.si quis intentione.extra,de probationibus.ex literis.ergo & hic,si dubitatur,videtur electioni eius standum.Item si intelligatur separata conditio & promissio:ergo eadem ratione & locus.vnde secundum hæc stipulatio,promittens dare decem hodie Romæ,cùm simus Narbonæ:valeret ratione promissionis,quod tamen falsum est:quia non valet.Institu.de verborum,obligationibus,§.loca.non ergo intelliguntur separata.Item conditio in ipsa actionis natiuitate ponitur.Vnde nec cedit nec venit dies ante conditionis euentum.ff.de ver.signi.l.cedere diem.Et sic aliud est quàm in exceptiōe pacti vel simili,quæ nascitur post natiuitatem primę actionis.Cùm ergo dicit se conditionaliter vel sub conditione promisisse tale est,ac si diceret,non confiteor actionem natam.Idem est,si dicit,promisi sub conditione:¶Quia quæ incontinenti fiunt,inesse videntur.ff.si certum peta.lecta.extra,de elec.offici.& maximè si adijcitur,& non alio modo.Item videtur expressum:quia si decem purè stipulor,& tu respondes sub conditione,nulla est stipulatio:quia non videris ad interrogata respondisse.ff.de verbo.oblig.l.j.§.si quis simpliciter.& Insti.de inutil.stipu.§.præterea.De nouo ergo debet respondere,an purè promiserit:cùm non videatur promisisse

a ¶Dandas. In hoc differt à q̄one quæ est i.§.viij.versicu. item quæritur.

b ¶Iudi.iurif.lib.vj.

c ¶Ablate lib.vj.

d ¶Reuocare. De hoc nota de iureiur.cùm in positionibus.lib.vj.in gl.& vnum ibi vide. ADDE,an ponens videatur confiteri,Alexan.cōsi.lxxj.iij.libro.& ibi an possint reuocari positionem:de quo etiam pulchrè per Lud.Ro.consili.cccccxxi.& cccexxv.

ADDITIO. Adde Panor.in c.cùm cām.co.v.ver.sed diceres.extra,de iur.cal.vbi an pducens positiones videatur fateri contenta in eis:& quid de interrogat.Henri.Ferran.

e ¶Ioan.de Deo.ca uil.libr.vj.vbi de positionibus versic.quæritur etiam.& id habuit ab Vber.primò vbi ē.sd fin.pe.colum.

f ¶Hmōi.De his nota de reg.iu.nullus pluribus lib.vj.vbi etiā per Dynum.

g ¶Debes.Secundū Alber.Gal.vbi i.circa fi.

h ¶Secundū Vber.vbi i.versicu.sed si concedit.

i ¶Exitisse. Vide etiam de hoc quod scripsi de isto c.penulti.super glo.sed quare.sed plenius de confess.c.j.libr.vj.super ver.cōfessionē.& scire debes q quicquid hic sequitur,vsq; ad versicu.Odof.habetur pro gl.noua ad literam,quasi in l.si quidā C.de excep.& est j.gl.quā non puto authorē habuisse:nec ego habebam.Non em sic ad contextū posuisset tam prolixā glo.ordinariam

a ¶Perfecta. Hucusq; glo. noua quasi ad literam, post quã dicebat Guid. de Suza. q̃ quæstio remanebat insoluta. & distinctio, quam ponit finis, non facit ad casum. Dicebat ergo reum allegantem conditionem, onus probãdi in se trãstulisse: cùm illa sit exceptio, in qua reus est actor. ff. de exce. l. j.

b ¶Conditione. Dic secundùm Alb. Gal. cuius fuit iste versi. ad literam, excepto fine, vbi supra. ver. antepe.

k ¶Debet. Prima placet, per quam & vitamus perplexitatem suprà proximæ quæstionis.

Bal. de positionibus. Rub.

De materia positionum vide s. de teste. §. positiones. & §. seque. a ¶Contra fictionẽ

promisisse. Itẽ si diceremus esse duo, s. purã & cõditionalem: hoc esse nõ potest, nisi in alternatiua, nõ in cõiuncta scriptura, s. promisi, sed sub conditione, facere tñ, ac si dicat: hoc aũt isto mõ promisi ff. de cõdi. & demõ. l. nã ad ea. §. j. Itẽ reus põt dicere: frater, si stas cõfessioni meæ pro te, & cõtra te stare teneris. arg. ff. de inter. act. l. filius. io fi. & de iureiu. l. si duo patroni. §. pe. & fi. Itẽ si recipis primã partẽ rñsionis meæ pro te, & secũdã admittere teneris. ar. ff. de ad. tu. cùm quærit. & de procu. in causæ. valet q̃ cõditio apposita fuerit, & sic ea pendẽte auferre nõ potuit. ff. de act. & ob. l. is, cui. ff. si cer. pet. l. certi cõdictio in fi. respõ. j. So. Videt distinguẽdũ, an incontinẽti cõditio adiiciatur: tunc conditio inesse videatur, an post modicum tps: & tunc non: vt C. de dona. quæ sub modo. pfecta.[a] Odof. dicit q̃ actor stare debet

non admittitur confessio: ergo nec positio. s. tit. seq. §. cõtra. ¶Positio, est breuis oratio seu narratio, factũ cõtinẽs ad eliciendũ veritatẽ conceptam. ¶Prius debet fieri positio, q̃ veniat aliqđ probationũ genus. §. ij. in fi. G. ¶Non intelligit quis facere positionẽ, de iure aduersarij. ff. fami. er. l. si familiæ ercis. ¶Aduocatus non facit positionẽ, sed dictat tanq̃ pica in persona clientuli: quia nõ est pars. ver. sed patronus. G. nec etiã rñdet aduocat⁹ positionibus, imò arcetur à cõspectu rñdentis. ver. en. G. Consilium tamẽ præstat aduocat⁹, ne inepte ponat. eo. §. ver. pe. G. Nam consiliũ iuris, ad eum ptinet. G. vide j. §. qñ clientulus. ¶Post conclusionem in causa, iudex potest facere interrogationẽ, si aliqua oritur ambiguitas super iam actitatis: super nouo aũt articulo, interrogare non potest. Si verò non est conclusum, omnia põt etiã post peremptorium: quia peremptoriũ nõ ligat iudicem. §. iiij. ver. quinimo etiã post q̃. & versi. seq. G. ¶Licet pars se adstrinxerit ad probandũ p testes vel instrũ, tñ põt facere positiões: quia isti actus non sunt contrarij, sed affines & cõnexi. versi. sed quid si altera. G. ¶Præsumptio non est vera probatio. ff. de condi. & demon. l. Lucius. per Cyn. G. ¶Qui renunciat omni generi probandi, non potest facere positiones. ver. item quod si. G. & indefinita renunciatio, æquipollet vniuersali. versi. & nota quod. G. vide C. de compensa. l. neq; in versic. responsum. not. G. ¶Si positio rei, est præiudicialis positioni actoris, & eam interimit: prius debet responderi positioni rei, q̃ actoris. ver. pe. G. & sic positio præiudicialis impedit processum rñsionis. quod not. vide s. de dila. §. j. respondetur. G. ¶Reus non debet festinare in positionibus faciendis. versiculo fina. G. ¶Tantum est dicere, pono quòd res fuit, & absq; eo &c. quantum facere positionem negatiuam. C. de proba. l. actor. in iij. q. per Cy. Bal. Confessio facta in iudicio præsumitur non esse erronea: notat Dyn. in c. quod semel. de regu. iur. lib. vj. ¶Confessio erronea non potest reuocari post conclusionem in causa: vt no. in c. fi. de resti. in integ. lib. vj. in Nouel. ¶An negãs præsumatur malitiosè negare: no. in l. non prius. C. quando fisc. vel priua. ¶Ad probandum aliquem esse excõicatum eo q̃ percussit clericum, fiũt positiones. §. vno. ver. j. G. ¶Formans positiones habeat libellum præ oculis, & iuxta eius tenorem formet positiones. Nam positiones debẽt fundari super libello vel circa libellum, scilicet positiones actoris. ver. formatis enim. & ver. & not. G. vide s. de teste. §. positiones. ¶Qualiter in rei vẽdicatione & hypothecaria formentur positiones, ver. scias cognoscere naturam. & versic. in summa. G. ¶Qui negat se debere decem potest rursus interrogari de minori summa. Idem in tempore. ver. hoc autem. G. Vnde negatio maioris summæ, non negat minorẽ. secus in liberatione. ff. de pec. l. si vnus. §. si tibi decem. B. ¶Caue à positionibus contrarijs. ver. fin. G. C. de lib. causa. l. cùm precum etiam reus potest contra talia excipere, non tamen ponere. G. Bald. ¶Vbi positio fit sub aduerbio canonicè vel legitimè, vel simili, est positio iuris. versiculo etiam quinto nota. G. ¶Qui excipit, non ponit. Item qui agit, non ponit nisi ius suum. ff. fami. ercis. l. familiæ. Bal. ¶Si sententia patitur consilium eius, contra quem ponitur affirmatiuè est negare. §. vj. circa princi. G. ¶Qui semel negauit super eodem vel circa idem, seu connexum vel dependens, non cogitur amplius respõdere. vide l. filius. in princi. ff. de fal. nam potest dicere s. esse responsum. ff. de vsufruc. accre. l. fundi Trebatianu. versic. si igitur iterato. G. C. de trãsact. l. vt responsum & l. precibus. per Cyn. B. sicut positio non debet esse implicita vel multimembris: sic nec responsio seorsim, sed debet fieri sigillatim. vide in c. præsentiũ. de testi. lib. vj. in verbo sigillatim. ver. quidam tñ. G. ¶Incerta positio, pro nulla habetur. ff. de lega. l. Titiæ textores. B. Positio tamen generalis, non est nulla ipso iure, sed per exceptionem, vt no. in l. fi. C. de anna. exceptio. B. ¶Qui respondet ad quod non debuit, sibi præiudicat. ff. de inter. act. l. si fine. versi. hoc aũt scias. G. nisi responderit sub protestatione: vt no. in c. cùm contingat. de offi. dele. per Ber. sed illud de impertinentibus. Secus de pertinentibus: quia confessio derogat protesta

tioni. & vide ff. de quæstio. l. marit⁹. & j. §. positio superflua. ¶Æquè præiudicat confessio de credulitate, sicut & de veritate. de iureiur. capi. ex literis. ver. hoc tamen. G. Hoc in ciuili negotio. secus in criminali: vt l. fi. de cri. expila. hæredi. secũdùm Bar. vide gl. in l. ij. §. quod obseruari. C. de iuramẽ. calum. per Bar. ¶An quis ex iusta causa possit recedere à litcontestatus, not.

cõfessioni cõtra se. si tñ cõditio probet: alias non: q̃ ei, q̃ dicit, &c. ff. de proba. l. ij. vj. q. v. l. actor. ideo q̃ cautè faciet debitor si negatio cõ promissa rñdeat dicens, non debeo pure: sic enim non videtur fateri creditoris intentionem. ff. de exce. l. non vtique.

15 ¶†Quid si actor simpliciter dicit: pono, promisisti mihi decẽ, reus verò dicit: exprime an promiseb rim purè, vel in diem, vel sub cõditione. Dic[b] q̃ actor debet hoc exprimere, priusq̃ re⁹ respondeat. Non enĩ videtur edere seu ponere, q̃ totam stipolationem non edidit: & dies solutionis sicut summa est pars stipulationis. ff. de edendo. l. j. §. edere. & §.

16 editiones. ¶†Præterea actor debet certum ponere. sicut & reus certum confiteri. ff. de confessis. l. certum. & in prædicta l. de ætate. §. nihil. Alij dicũt

c q̃ reus in sua responsione hoc exprimere debet.[c]

in c. si postquã. de elec. li. vj. in nouel. G. vide j. de appel. § ille qui cõparet. ¶Nota q̃ termin⁹ assignatus absenti, non currit nisi à die notitiæ. C. de excusa. tuto. l. q̃cq̃. et sufficit notificari personaliter, vel ad domum: vt ibi not. & de libe. agnos. l. j. §. j. Bal. vide s. de cita. §. quicqd. ¶Negatio præposita significat mẽtis qualitatem: & postpo

sita facit existentiam. ver. item si de. G. ¶Procurator debet respondere articulis: & si nescit id, quod pertinet ad negotium principale, dicitur contumax. ver. in summa. & seq. vide omnino s. de procura. §. si procurator rñdet. ¶Positio fundari debet super iure ponentis, non super iure tertij. ver. fi. G. vide l. indebite. §. si. ff. de condi. inde. & l. non solùm. ff. de procura. in princi. Bal. vide j. de loca. § si emphyteuta cecidit. ¶Positio non debet esse superflua. C. de app. l. ampliorẽ. Nec impertinens. C. de proba. l. ad probationem. Et dicitur impertinens, quæ nõ tangit causam, nec ex ea potest sumi aliquod adminiculum. §. vij. ver. j. & ij. G. C. de proba. ad probationẽ. vide j. de reg. iur. §. probatio impertinens. ¶Si pono q̃ tu me expulisti de tali fundo: item q̃ possedi olim ego & maiores mei: ista possessio antiqua non fouet causam meam, & ideo est impertinẽs. ver. ij. G. Sed in interdicto vti possidetis, antiquior possessio multum valet, coniuncta cũ possessione præsenti: alias non valet aliquid. & extra, de proba. licet causam. & not. in l. si duo. ff. vti pos. in petitorio multum valet possessio antiqua. C. de præscrip. xxx. an. l. si quis emptionis. ¶Item in petitorio, si facio positionem præteriti temporis, puta q̃ ego & agnati mei fuerũt domini: vel q̃ ego fui dominus, debet respõderi: quia præteritum trahitur ad præsens præsumptiuè: vel. siue possidetis vt not. ff. de confes. certum. & facit quod not. Dy. ff. de ver. sign. l. oportet. & Cy. in l. edita. & extra, de transac. c. præterea quarto loco. nam dñium est radicatum: & præsumitur continuatio, quæ est iuris, & de iure. Bal. vide s. de peti. §. antepe. & iunge s. de arbi. §. fi. ¶Si est dubium an positio sit pertinẽs, debet respõderi, permissa solita protestatione: scilicet saluo iure impertinentium, & non admittendarum. ver. si verò incertum. G. Idẽ si ponatur dictio, absq;: vt not. per Cy. in l. si actor. C. de proba. Idem si est pertinens: sed non sufficiens. j. eo. §. positioni debet. vide s. eo. §. tantum. ¶Clara, intelligibilis, & aperta debet esse tam positio q̃ responsio. l. precibus. & l. vt respõsum. C. de transac. ver. hoc quoq; G. ¶Vbi ponitur hæc dictio tantùm, vel solùm, est positio implicita & negatiua secundùm quid: & ideo non debet responderi: sed iudex bene potest ex officio interrogare super negatione eniã simplici. ver. viij. & seq. C. de nõ nu. pe. l. ij. vide j. eo. §. pono q̃ Berta. ¶Pono q̃ non percussi animo iniuriandi. Ista negatiua potest probari per confessionem. ver. porro. quod est no. G. vide ff. de fur. l. inter omnes §. rectè. ¶Pone q̃ tota tali die reus stent absq; eo q̃ Titium procuratorem fecerit: non est positio negatiua. ibidem. G. Positioni captiosæ non est respondendum. ff. de excep. rei iud. l. si à te. & de iureiu. l. qui iurasse. §. si pater. vide j. §. pono q̃ iudex. G. ¶Quidam vult dicere quòd non currit sibi præscriptio, & facit talem positionem quòd ipse erat excommunicatus & sic impeditus agere. Dic q̃ non iuuat eum. nã interdũ quis impeditur proprio delicto: & tunc indignus est. extra, de elec. c. fi. Interdũ aduersarij priuilegio: & tunc aut priuilegium conceditur fauore publico, aut in magistratibus conueniendis: & currit, sed datur restitutio. ff. de offi. præsi. l. senatuscõsulto. Aut fauore priuato: & tunc ipso iure non currit. de iure delibe. l. fin. §. donec. facit quod no. ff. de iudi. l. ij. §. in omnibus. Interdũ casu: & tunc dic vt ff. de anna. excep. l. vt perfectius. ff. de serui. rusti. prædi. l. Attilianus. Sed ibi erat impedimentum casuale & facti, non iuris. Interdum propter carentiã exercitij actionis: & tunc nõ currit. C. de an. exce. l. j. in fi. Interdũ non est impedimentũ, sed qdã mod⁹ agẽdi, & vulgaris formula: & tũc currit. l. sed et si p prætorẽ. §. ij. ff. ex q. cau. ma. cũ si. vide ad id qđ dicit s. de cõces. prębẽ. c. qa propter diuersitatẽ. Bal. ¶Qñ positio est copulatiua vel collectiua, vel vniuersalis ratiõne ptis falsæ tota negari põt: quia nõ videt negari copulata, sed ipsa copula, siue coniũctio partiũ. ver. xj. qđ no. G. vide s. de li. cõ. § ñ. & j. pxi. §. ¶Pono: percussisti Titiũ in capite lethali vulnere. licitum est tibi negare. si non fuit in capite, vel nõ fuit lethale: vel si dixi cũ cicatrice, & nõ fuit cicatrix. & sic rõne qualitatis vel partis falsæ potes simpliciter negare. Potes etiã respondere hoc mõ: nego prout ponit. G. Et adde ad hoc quod not.

Gul. de Cu. ff. de dolo. l. litē exigit. & vide C. arbi. tu. l. cum interdicto. ¶ Pono quòd mutuaui tibi heredi xvj. tu dicis, credo: an videaris confessus te heredē? Dic ꝙ nō: quia istud nō est pars possessiōis: sed est quadā demonstratio: quę nō admiculat̃ ad cām. sicut si dicerē ꝙ mutuaui decē tibi ruffo, nō videris confiteri te rufum. c. ver. G. secꝰ si adiectio non eēt extranea à cā: vt pono ꝙ mutuaui tibi decem vt patrisfa. si dicis, credo: vt fateris te eē patrefa. quia est de effectu cōtractus mutui. Idē in qualitate adiecta: quia ad totum refert̃. ff. de ver. obl. l. j. §. cū adiecit. Bald. vide s. de accusatore. §. qui excipiēdo. ¶ Nō admittit̃ positio disiunctiua vel alternatiua nisi propter intolerabilē ignorantiā. ibidē. G. vel nisi sit alternatiua contractus. Nō eñ tunc aberat à rōne, quia contrahit originē à radice eiusdem formę. interdum scio aliquid esse, interdum scio non esse, interdum puto fore esse qd̃ est, interdum puto esse qd̃ non est. interdū nihil occurrit menti meę: quia nec scio, nec puto: quia deficiunt fantasmata & sic nulla ratio mouet intellectum. Isti sunt quinq status mētis. & in isto quinto rñdet̃ negatiōe pręmissa. ver. quinimo. G. ¶ Positioni iuris scripti, nō debet rñderi: qa rñsio non releuat. l. ornamentorū. ff. de aur. & arg. leg. Item nec est officium partis, declarare quid velit lex: sed iudicis est, & parō iniuriæ. versicu. xiiij. G. ¶ Pono ꝙ tibi seruiui, vnde merui tm̃ salarium, non est positio iuris, sed facti. versic. sed pone, procu. G. & si sapit iura, sapit ius obligationis, non ius contestatiōis. vñ debet rñderi, vt l. fi. ff. de iureiur. Bal. ¶ Ille, cui est editū instrumētū, sine die & cōsule & vult certificari de die, & facit positionē diei & cōsulis. nō debet rñderi: qa sup hoc nō debet certificari. ver. xiiij. G. qd̃ no. ¶ Qñ positio pēdet ab illa iam negata. nō debet rñderi. Vñ q negauit cōtractū, nō cogit̃ rñdere sup traditiōe. Itē negato principali, nō tenet̃ qs rñdere positioni: q̃ sine illo vera esse non pōt. vnde negato mr̃imonio, nō debet rñderi sup dote, si erat q̃o mr̃imonij tm̃. secꝰ si dotis & mr̃imonij: quia tunc sunt duę causę principales: tūc debet respōderi, quia nō dicit̃ dependens sed coęqualis. Item si negatur genus, non rñdebitur postea de singulis speciebus. Itē q se negat heredē, non cogitur rñdere an pro parte. Item qui negauit simpliciter, non potest postea interrogari sub modo, versi. xv. G. Vide in simili. C. de in inte. restitu. l. fina. & l. ij. C. de dona. ¶ Qñ clientulus est nimis simplex, aduocatus pōt rñdere pro eod. versicu. xvj. G. vide s. eo. §. iiij. ¶ Non valet positio in se continens contrarietatē. versic. xiiij. ¶ Positioni criminosę non debet rñderi. secus si fiat sup infamia vel notorio. ver. xix. Qñq̃ tñ interrogatur quis de crimine, vt an desierit dolo possidere. ff. de noxa. l. quoties. sed illud incidēter fit i p̃paratorijs q̃stionibus, q̃ sunt parui p̃iudicij: non in decisorijs. Itē ibi est interrogatio, nō positio. vide ff. re. amo. l. Marcellꝰ. p Barto. vide j. de inquisi. §. fin. ¶ Qñ positio sit de cōicatiōe canonis, nō debet rñderi, secꝰ si de excōicatione hominis: quia sñia canonis, necessariò infert crimen, nō aūt sententia hoīs. ff. de ver. sig. l. ꝓbrum. quid si pono aduersarium. G. qd̃ notat Bald. ¶ Ponens videtur asserere id, qd̃ ponit: ex positione tñ negata, nō pōt rñdēs seruare, nisi doceat se errasse. §. viij. versic. j. & ij. G. Non potest quis ergo inhærere positioni negatę. argo. ff. de iureiu. l. remittit. ff. de except. l. nemo. Bald. ¶ Qui non probat qd̃ ponit, p̃sumit̃ calūniari. verū est si impingebat calumniā aduersario. nā hoc genus iniuriæ est, vbi præsumitur dolus. C. de ad uo. diuer. iud. l. j. B. ¶ Qui non vult rñdere positioni, non tamen videtur cōfiteri. v. et. itē quęrit̃. tamen si dñs est monitus, non potest rñdere procurator vel defensor, nisi habeat speciale mandatū: & dñs cōtumax recedendo ante rñsionē, non pōt appellare. ver. pe. in fi. G. gl. in l. certum. ff. de confes. dicit ꝙ iudex pōt habere cōtumacem pro confesso. Idē Ia. de Aret. ff. de ven. inspi. l. j. §. ex hoc. vbi videas. Iaco. Butr. cōtra p l. si filius loci. ff. de inter. ac. hodie. dic vt io c. ij. de confes. libr. vj. quia post iussum iudicis hr̃ p cōfesso. Hęc tñ ficta cōfessio elidit̃ p ꝓbationē cōtrarij: sicut vera cōfessio transfert onus ꝓbandi cōtrarium. ff. de inter. ac. si filius. lo j. & argu. ff. de noui ope. nun. l. si prius. i l. aūt si filius. ideo nō nocet: qa filius cōtrariū ꝓbabat, s. se repudiasse. & vide j. Iac. but. iste tñ appellat, nisi illicentiatus recedat: qa tūc videtur contumax in nō veniēdo, q nō appellat, nisi. G. & adde qd̃ nut. Inno. de eler. in c. cū in cūctis. Item cōtumax in nō veniendo nō habet̃ p cōfesso, si est iudiciū cōtra eū. in auc. de exhibē. re. §. si verò etiā quidā. Bal. vide latiꝰ j. §. ix. ver. j. G. ¶ Idē est dicere, nego, & non credo. vers. sed nunquid est differētia. in §. ix. G. C. vnde lib. l. qui se patris. B. ¶ Contumax videtur fateri vel negare, prout aduersario expedit, & sibi nocet. vñ si positio est affirmatiua, videtur fateri: si negatiua, vr̃ negare. i. fateri illā negationē. ver. itē illud. G. simile hr̃ ff. de acq. heredi. l. q̃dm. ¶ Pōt quis interpretari suam confessionē. extra, de ac. cū dilecti. vide j. eo. §. licet. ADDE. eundē Bal. cōsi. xlvj. & cxviij. lib. ¶ Pōt qs positionem reuocare errore ꝓbato: licet deliberatè positionem fecerit. §. fi. ver. itē si ponens. G. Hoc est mirū ꝙ quis posset reuocare positionē, quam fecit deliberatè, & ex certa sciētia: & vr̃ esse cōtra casum c. ex literis. extra, de diuor. vñ dicēdū est ꝙ aut qs ponit deliberatè & ex certa sciā: & veritas est ꝙ non pōt suā positionē corrigere: vt d. c. ex literis. Aut dubitat̃: & i dubio ista cōsyderata: quia aut reuocat iste ponens statim & incōtinēti suā positionē: & præsumit̃ ꝙ p̃cesserit error. Aut ex post facto: & non p̃sumit̃ error. & ita intelligitur qd̃ no. in c. fi. de iureiuran. lib. vj. in glo. super ver. iuxta ea. in fi. q̃ est gl. notabilis. prædicta de reuocatione positionis sunt vera, cùm is, contra quē ponit̃, cōfitet̃ vt ponit̃: secus si negat: tūc enim pōt pœnitere & cōsentire rñsioni, nisi negans incōtinenti reuocet suā negationē: cùm rñsio tam partis q̃ testis possit incontinenti reuocari absq̃ erroris probatione: vt in d. glo. & per Bart. in d. l. post legatū. ff. de his quib. vt indig. & ista sunt verba Bald. in repetitione in l. edita. C. de eden. vbi subdit ꝙ interrogatio partis non habet vim positionis: vt optimè probat gloss. j. c. iudicante. vt xxx. q. vi. qd̃ no. ¶ An reus possit facere cōditionalē positionem vel modalē, vel rñdere sub cōditiōe vel mōr vel dicere, credꝰ taliter, & nō aliter. §. fi. ver. nūqd reꝰ. & versi. qd si. & ver. sed pone. G. C. de excep. l. si qdē. per Accur. & dic ꝙ ꝓcedit respōsio: & actor nō fundat intentionē suā, qñ rñsio habet solū vnū casum: qa debet totū approbare vel respuere. Secus si sub pluribus orationibꝰ seruādum quosdā: qa tūc diuisa est ab ipso rñdente. Tu dic ꝙ si rñsio nō cōpatit̃ se cū facti cā, nō ꝓbat. Si aūt se cōpatit̃ cū intentione actoris in facti cā: dic vt no. C. de dona. ante nup. l. ij. G. ¶ Positioni debet addi tp̃s & modꝰ, si aduersarius aliter nō possit deliberare. ver. fi. G. arg. no. ff. de rei ven. l. in rem. §. fi. Bal. ¶ Pono ꝙ Berta fuit vxor Titij. Item ꝙ ex illo matrimonio fuit natus Petrus. Item ꝙ Titius decessit superstite Petro pupillo. Item ꝙ Petrus decessit. Hæc omnia confitet̃ Berta: quærit̃ an excludatur à successiōe Petri. videt̃ ꝙ sic. Et præmitto vnū, s. ꝙ de negatiua nō debet fieri positio: vt s. eo. §. vbi ponitur dictio sed. De affirmatiua dic vt no. Dy. ff. de do. l. qdā in iure. nā negatiua nō indiget ꝓbatione: ergo nec positiōe. Secūdò p̃mitto ꝙ matri incūbit petere tutorē dari filio pupillo carenti tutore. nam siue sit pupillus, siue desierit esse pupillus, finita est legis authoritas. C. ad Tertu. l. iij. & arg. ff. de diuor. l. fi. Itē si habet pupillꝰ tutorē, matris solicitudo cessat: quia habēti tutorē, nō pōt peti dari tutor. C. q pe. tu. l. si sororis. & ff. qñ mu. tu. of. fun. po. l. ij. §. pe. l. fi. Et sufficit ad excusandū matrē, ꝙ pupillꝰ habeat tutorē habitu: licet nō administratione. Solicitudo eñ incūbit sibi circa eū, quē ipsa petit: nō circa aliū, q depēdet ex aliena ꝓuidētia. C. q pe. tu. l. cùm à matribus. C. de ad mi. tu. l. fi. §. personis. & ibi per Cy. pono adultū nō esse, & in alijs tutoribꝰ carere. negatiua est: ergo nō ponēda. Sufficit ergo apposuisse affirmatiuā: & cōtra videt̃ ꝙ illæ positiōes nō inferāt de necessitate, vel probabilitate. vnde non sufficit eas esse confessatas: qa qui arguit ex eis, non arguit à sufficienti partiū enumeratione. vnde nō concludit. argu. not. de transac. l. cū hi. §. si prætor. C. vnde legitimi. l. non ob hoc. C. de proba. l. neq. cū gloss. ff. de lega. l. non omnium. in glo. Hæc verior quo ad ætatem minorem, de qua debuit fieri positio: quia non est mera negatiua, cùm sit ens. Bal. iunge j. §. proxi. ¶ Pono ꝙ Berta fuit auia Titij. Item quòd non petijt tutorem. Item ꝙ Titius decessit pupillus. Item ꝙ ego sum patruꝰ. Item ꝙ auia nō petijt tutorē, hæreditas pupilli pertinet ad me. quæritur, an sufficienter posuerim? Et videtur ꝙ sic: quia ad ipsam primo loco pertinet hæreditas: ergo & eius tutela. in authentica de hæredi. ab intesta. §. ex his. Debuit ergo acceptare tutelam, nec mihi patrono nocet si non acceperit tutelam: quia non potui ꝓpter auiā. Itē qd̃ lex nō cōminatur pœnā nisi ꝓximo successori: vt no. C. qui pe. tu. l. nepotibus. Nā nec ego sperabam, nec sperare debebam me successurū: qa poterat iste nepos pubes mori. C. ad Tertul. l. matres. & sic auia esset prior. Solu. Dictæ positiones non cōcludunt: quia de matre impuberis, nihil dictum est: quæ mater omnes p̃cedit. & q̃diu est ipsa, non potest auiæ negligentia imputari: vt d. §. ex his. & arg. C. qui pe. tuto. l. quod dicit̃. vide j. proxi. §. ¶ Pono ꝙ iudex dedit talē tutorem. Itē ꝙ mater erat in medio. Itē ꝙ mater erat ætatis legitimæ: q̃ro an sit sufficiēter positum ad exclusionem datiui? Et videtur ꝙ sic: vt no. C. de cōfir. tu. l. ij. nisi econtra ponatur, ꝙ mater fuit negligens: vel periculum fuit in mora. argu. C. de cōfir. tu. l. si vt proponis. Adde ꝙ mater in triplici reperit̃ statu. reperitur enim sine statu officij tutelaris: & tunc petitus à matre, eius loco succedit: & auo melius cōsulitur, & antefertur legitimo: quia locū legitimi vacantem inuenit. in auc. de nup. §. si autem tutelam. & no. in authē. sacramentum. ¶ Secundus status est, maternæ pietatis, & confidentiæ vel diffidētiæ: quia non nupsit, nec vult tutelā ipsius: sed alium petere: & tunc legitimis antefertur: vt no. C. ad Tertul. l. ij. ¶ Tertius status est quòd erat tutrix antequam mater se suspectam fecerit, an ipso iure cū effectu est priuata: nec remanent reliquiæ: quia tutela matris, est conditionalis à principio, j. si non nupserit: ista est cōditio extrinseca secūdùm Iac. & tunc vacat tutela in iudicio. vnde nō pertinet ad iudicem, secundùm Bart. iunge j. §. proxi. ¶ Berta agit vt tutrix filij. Ego pono & oppono contra eam: quia est in concubinatu, & ipsa cōfitetur: quæro an repellatur? Et dic ꝙ sic: quia tex. dicit ꝙ debet pudicitiam intactam seruare. C. qñ mul. tu. offic. fun. po. l. fin. etiam a legitimo thoro, nedum a nouercali cōcubinatu. Et ita tenet gl. eod. titu. auc. sacramentum. Bald. vide j. §. proxi. ¶ Ponò contra eum, qui agit vt tutor, quòd ipse debitor est pupilli: ipse cōfitetur: an repellatur? dico quòd non: quia ista positio est informis: quia non continet certam quātitatem vel naturam. Nam posset esse modica quantitas, quæ non repellit: vt not. in authen. minoris. & dicitur modica comparatiōe ad personas. ff. de transact. l. cùm hi. §. modus. & not. in corpore dictæ authen. in glos. or. quam no. & idem in communione bonorum: quia modica communio nō repellit. Item in modicis, non præsumitur dolus. ff. de cond. & demonstra. l. quamuis. ¶ Non dicitur positio caullosa: licet studiosè quis taceat ius aduersarij. argumē. l. j. §. j. ff. de lib. agno. per Iaco. ¶ Positio superflua non patrocinatur, licet sit probata. secus si cōfessionata: vt supra eodem §. qui respondet. vt si quis velit obtinere in petitione hæreditatis per probationē dominij. Nam dominium est extra naturam iudicij. vt nota. C. de peti. hæredita. l. cogi. per Cynum. Per hanc ergo probationem non augetur effectus: quia est impertinens. argument. ff. de pact. dot. l. libellus. Bald. ¶ Si

libellans

libellans aduocatus vel clientulus vtatur verbis contumeliosis, quæ non sunt de natura positionis: iste libellus nõ debet recipi, idem in positionibus. C. de postu. l. quisquis. vnde nota q positio debet esse talis, q substãtialia cõplectatur. ¶ Licet ponẽs possit interpretari suã positionẽ, tñ non põt interpretari suã probationẽ. extra de proba. c. in præsentia. nec con fessionem aduersarij. extra, de accu. cùm dilecti. Bal. vide s. eo. §. põt quia interpretari. & Bal. in l. si quis intentione ambigua. ff. de iud. & Bart. in l. Aurelius. §. vj. de lib. legat. ¶ Positio est breuis oratio, quam quis intendit probare per confessionem aduersarij. Sed articulus est breuis ratio, quã quis intendit probare per testes vel instrumenta: vt no. in cle. sæpe. de ver. sig. Bal. vide omnino suprà de teste. §. positio potest. ¶ Pono me possedisse per colonum xxx. ann. aduersarius ponit q tamdiu non fuit mihi responsum de fructibus: quæritur an istæ positiones sint cõtrariæ? Et videtur q sic: quia qui non respondet de fructibus, videtur interuertere possessionem. de elect. querelã. ff. de acquir. pos. l. quis. §. si cõductor. à contrario sensu. Itẽ istos fructus intercipere videtur. ff. de acqui. re. do. l. Pomponius. in fi. ff. de fur. l. si seruus. §. locaui. Econtra videtur q non: quia si videtur interuertere possessionem, præscriberet longissimo spatio, quod falsum est. C. de præscrip. xxx. an. l. cùm notissimi. §. fi. & l. male agitur. vbi de hoc. quod etiam probo. lex enim dicit q propter nõ solutam mercedẽ, dñs non põt expellere colonũ propria authoritate. quod nõ posset possessione retro interuersa. ff. loca. l. quarto. aliàs, itẽ quæritur. §. inter. ff. de vi & vi arma. l. colonus. & l. cùm fundũ. Sol. Dico positiones nõ esse cõtrarias: quia põt esse simul veræ: ideo præscriptio nõ probatur interrupta. Ea enim tãtùm dicũtur esse cõtraria, quæ nõ põt esse simul vera. ff. pro suo. l. si ancillã. ff. de acquir. pos. l. si quis ante. & no. C. de fi. instru. l. scripturæ. Sed ista possunt simul veritate & compassibilitate stare. Vide omnino j. de proba. §. cõtinua. & j. de loca. §. si debes pro cẽsu. & videtur infrà proximè ¶ Pono me possedisse decẽ annis. Item q possedi cum titulo. Itẽ q possedi bona fide: an concludetur præscriptionem cõsummatã esse? Et vr̃ q sic: quia hæc tria sunt gñatiua præscriptionis, s. titulus, quo debet probari bona fides, quæ præsumitur ex titulo: vt no. C. de acquir. pos. l. in proba. per 2a. C. de præscri. lon. temp. l. pe. per gl. Insti. de act. §. aliæ. per glo. & Dy. ff. de mino. l. intra vtile. §. vendi. & cõtinuata & non interpollata possessione. C. de vsuca. trans for. l. j. §. hoc tãtummodo. In cõtrariũ vr̃, q potui possidere per decẽ annos, vel xx. tñ discontinuè. ff. de vsuca. l. si is, qui pro emp. §. pe. Itẽ quia nõ dico q bona fide cœperim possidere. quod vr̃ necesse. ff. de vsuca. l. iuste §. si possessionis. Sol. Dico q istæ possessiones concludunt. C. de præscrip. lon. temp. l. pe. nam præsumitur cõtinuata possessio per ipsum tps. nã interruptio nõ præsumitur. Facit quod not. C. de ser. fug. l. j. Bal. vide j. eo. §. ego. & hæc pono in rei vendicatione. ¶ Pono in publiciana q emi rem talẽ. Itẽ q eã cœpi possidere. Itẽ q hodie tu tenes eã. Quæro an concludunt positiones. Et vr̃ q non: quia non allego traditionem vel quasi, vel patientiã, nec quod meo nomine. ff. de publi. l. eum qui. §. fi. ff. de acquir. pos. l. si ex stipulatione. at. contra. ff. pro socio. l. merito. Sol. Nõ pono sufficienter. vñ debeo dicere. Item pono q possessio fuit tradita mihi a vẽditore ex illa cã. Vel pono q dedit mihi licentiam possidẽdi. Itẽ q vigore dictæ licentiæ, intraui in possessionem. ff. de acquir. pos. l. prædia. Vel pono q eo sciente & patiante tenui. C. de acquir. pos. l. ij. ff. si ser. l. si à te. §. j. de rei ven. l. quędã. ¶ Positioni debet rñderi, si est ptinẽs. dato q non sit sufficiens: vt positioni de fama. Itẽ in rei vendicatione, si pono de possessione tantùm, vel de dñio tantùm. tñ in hoc dic vt not. de excep. rei iudi. l. si à te. §. 4. ¶ Pono in rei vendicatione, quod tenui & possedi talẽ rem per decem annos: sicut quis habet, tenet & possidet rem suam. reus dicit, credo. Quæritur vtrum sit probata præscriptio? Et videtur q sic: quia videtur confessata positio, aliàs possessio & titulus saltem generalis pro suo. ff. de aqui. pos. l. iij. §. contrario. Cõtrarium dico: quia ista verba mentis qualitatem & modum possidendi, significãt. Adiacent enim illa verba possessioni, nõ titulo: & ideo iste articulus non includit titulum. nam & sine titulo qñq quis possidet. ff. de sol. l. Titia. Bal. ¶ Pono q Titius erat emphyteuta talis ecclesiæ, cuius sum rector. ¶ Item q donauit rem illam tanq̃ allodiũ: possessor dicit & ponit se possedisse xl. annis: an istæ positiones sint contrariæ. Dic q non: quia possunt esse simul veræ. nõ bñ sunt compassibiles in effectu: quia tanta possessio absorbet dñium: vt not. C. ne rei domi. vel templo. l. vniuersas. Itẽ nota q per hoc emphyteuta cadit à iure suo per illam legẽ. Secus si emphyteuta tãtùm donaret ius suũ. nam nulla præscriptio curreret: vt l. male agitur. C. de præscri. xxx. ann. Itẽ illa pacificat proprietatẽ Cæsaris & Dei: sed emphyteuta Cęsaris potest donare iura sua: vt no. in l. fi. C. de iure emphyteu. ergo emphyteuta ecclesiasticus, per arg. à pari. ergo Bar. somniauit. Item nõ sunt contrarię positiones, & tñ sunt incompassibiles istę: Pono cõtra te q talis ecclesia iam sunt decẽ anni reformauit mihi talem emphyteusim. Item q continuè solui censum. Tu econtra ponis tibi refirmatam à duobus annis citra ista, possunt esse simul vera: tñ ad positionem meam destruitur vigor tuæ positionis, quia ego sum potior. C. ne rei domi. vel templo. l. fin. ff. de act. emp. l. si ea res. §. vltimo. Bal ¶ Ponit colonus se stetisse per xl. an. q non soluit: dominus concedit: lex confitetur: nam cõfessio nil est aliud, q̃ concessio eius, quod dicitur vel ponitur Quæritur an contra dominũ sit probata p̃scriptio. Et vr̃ q sic. C. de præscrip. xxx. an. l. sicut. &

l. omnes. In contrarium facit eod. tit. l. male agitur. & l. cùm acutissimi §. fi. Solu. Septẽ modis conuenitur colonus, scilicet actione personali pro pensione. Item personali ad rem. Item rei vendicatione. Item possessorio vti possidetis ante intrusionem. Item vnde vi post intrusionẽ. Item condictione ex lege conductoris. Itẽ condictione ex liberis. ff. de acquir. pos. quando derelinquit vel perdit. Attende tamen de annua præstatione, q aut venit respectu alterius rei: & tunc vna pręscriptio in principali, absorbet totam annuam pręstationem: dummodo sit plenè præscriptum contra principalem. C. de vsur. l. eos. Aut venit principaliter propter se: & tũc dic vt l. cùm notissimi. §. in his. eo. ti. vbi no. Et dicitur vnũ tribus modis. Primò quantũ ad vnã verborũ exceptionẽ. Secũdo quantum ad vnam nascentẽ actionẽ. Tertio modo quantum ad vnam præstationem. ¶ Primo modo idẽ est in stipulatione & in legato. C. de dona. l. sancimus. §. fi. Secundo modo est diuersum, quia in stipulatione & transmissibili statim nascitur actio: & nondum nata actio potest esse eadem numero. & ideo nõ natæ actioni nõ præscribitur, nisi qñ venit consecutiuè ad ius de præsenti, & ei cohæret l. cùm notissimi. §. quinimo. Tertio modo plura in præstatione sunt: plura in exactione, tamen libello vno peti possunt: vt d. l. male agitur. & dic vt d. §. in his. Bulga. enim dicit dinumerationem præscriptionis ab vno principio fieri, & simul & semel totã obligationẽ tolli tpe: tanq̃ si securis apponeretur ad radicẽ. aliàs sequeretur incõueniẽs, q ex tẽpore aliquid restet futurum, cui non posset pręscribi. & si annua obligatio pro futuro non posset pręscribi, & esset infinitas, quę est vitãda secũdum Bal. Mar. dixit q non poterit dinumerari præscriptio, nisi de anno in annum: quia non põt dinumerari simul pręsens, pręteritũ, & futurũ. Itẽ respectu futuri obligatio est nata: vt in §. quinimo. in fi. Aut est in die: & sic interim nõ pręscribitur. l. cùm notissimi. §. illud. Et si dicatur, ergo nunq̃ præscribitur: Rñdeo, sic ita nã realis cõuictio facit pręscriptionẽ cessare. ff. de ædil. edi. l. quod si nolit. §. fin. & no. per Dy. ff. de leg. j. nõ põt. Io. distinxit inter stipulationẽ & legata põderans actionẽ natiuitatis. Nõ enim est vna actio, quæ pluries nascitur. Et si tu dicis, in præscriptione consyderatur exercitium, sicut natiuitas? Rñdeo, potuit simul agi pro pręterito, & futuro: vt l. male agitur. quę opinio etiam in contractibus non est semper vera. ff. de stip. seruo. l. si seruus cõmunis Mæuij. §. fi. Moderni autem cõiter tenent opin. Mar. Fallit in vsuris & in fructibus, & in annuis pręstationibus, quę pro se non censentur. Nam destructo principali, imaginem eius relinqui in appẽditijs absurdum est. C. de vsur. l. eos. & arg. in l. vlti. C. de his qui à non do. ma. Bal. Similis quęstio fit ff. de neg. ge. l. Põponius. in negotijs. Sunt & quędam iura, quæ nõ procedunt per dinumerationem temporũ distinctiuã, sed per quandã continuationẽ: & tunc & à principio est vna cã & vna actio continuata: & non dinumeratur in plures. C. de anna. except. l. j. §. ad hęc. & est simile quod not. ff. de iureiur. l. eum, qui. §. in popularibus. & ff. de adult. l. mariti. § sex mensium. & ibi per Bar. ¶ Ego in rei vendicatione pono cõtra te, q sum dñs: tu fateris: tamen ponis q tu pręscripsisti: ergo dico, tu nõ debes ad probandũ admitti: quia positio mea est contraria tuę: & quia tu fuisti cõfessus. ergo nõ debes admitti. ar. C. de non nu. pe. l. generaliter. Nam per confessionem quasi contrahitur. ff. de pe. n. l. depositi. §. j. vñ non põt rescindi. ff. commo. l. in commodato. §. sicut. In contrariũ, quia nomine dominij intelligitur directũ. ff. de reli. & sum. fune. l. ij. §. j. & no. in l. j. §. qui in perpetuum. ff. si ager vect. vel emphy. pe. sed per pręscriptionẽ quęritur ius vtile. ff. de aqua plu. l. j. in fi. ff. si ser. vẽ. l. si quis diutur. vo. & de iureiuran. l. si duo patroni. §. j. Vnde sicut probato dñio actoris, non tollitur exceptio pręscriptionis. C. de pręscrip. lon. temp. l. emptor. sic nec eo confessato. vnde tu non es tibi cõtrarius: quia vtrũq̃ põt esse verũ Facit quod no. C. de pręscrip. xxx. an. l. si quis emptioni. in prin. Sol. Dico q positio tua debet admitti, quia non est contraria, cùm possit simul esse vera, tenendo quòd per præscriptionẽ quęratur vtile dominium: sed in vsucapione non deberet admitti talis positio: quia est contraria tuæ responsioni, nisi errorem probabilem prætenderes. Licet autem dixerim q in suo potiori significatu, nomine dominij contineatur directum: tamen quandoq̃ etiam vtile continetur, vt quando agit generaliter tanq̃ dñs. Nam est dominium genus, & dominium species, sicut possessio. ff. de acqui. pos. l. iij. §. genera. & quandoq̃ etiam latius accipitur dominium: vt no. ff. de rei vend. l. Marcellus. ff. de insti. l. talem. §. fi. Bal. ¶ Ponunt Tuderti contra ecclesiam, q ipsi seipsos rexerunt per centum annos, & ecclesia non rexit eos. dicit ecclesia quòd ista positio nõ debet admitti: quia iurisdictio tributorum collectandi, & similia, quæ cõtra principẽ pręscribi non possunt. C. de pręscrip. xxx. ann. l. comperit. nam pręscriptio non est de iure diuino, sed humano: vt not. Dyn. de reg. iur. c. ij. lib. vj. Vnde potest Imperator statuere q nunquam currat: vt l. inter diuinum. C. de sacrosanct. eccle. In contrarium, quia ecclesia pręteendit ius contra Tudertinos ex donatione Imperatoris: vnde pręscribitur centum annis: vt d. l. inter diuinum. & no. Inn. de postu. pręla. bonę. Sol. contra Imperatorem, qui pręteendit ex institutione diuina iurisdictionem temporalem, non potest pręscribi ab ecclesia: bene habet decimas ex institutione diuina, sed tẽporalem iurisdictionẽ ex institutione & prouidentia humana. Sed quia ecclesia dubitat de veteri donatione, fecit sibi de nouo donari per Imperatorẽ Carolũ: contra quam nouam donationem non põt opponi pręscriptio temporis: quia recens

donatio est ideo Tudertini succubuerūt. Bal. ¶ Ex qualitate personarū præsumitur aliqd turpe, vel honestū. ff. de act. & ob. l. fi. ¶ Aptitudo positionis, nō tollit ineptitudinē positionis: vt no. extra, de iud. c. examinata, per Io. An. in Nouella. libellus nō debet emēdari sub forma positionū, sed sub forma libelli. Itē libell⁹ inept⁹ nō pōt emēdari, q sit idē libellus numero. ff. de adul. accusatur⁹. Mutat ergo da nō esse ad eē. nā multiplex est mutatio, scilicet da nō eē i eē, & d eē in nō esse: vt no. in simili C. de acqui. pos. l. nemo. Bal. ¶ Omnis habēs exceptionē, pōt agere cōdictiōe sine cā vt liberet. C. de postu. l. sub spē. i fi. ¶ Cōfessio, q refert ad scripturā non nocet, si in illa scriptura aliud cōtinet. C. de erro. aduo. l. errores. ¶ Ille, qui appellat vt cōfiteri se cōdēnatū: tamē nō nocet si re vera nō est cōdemnat⁹. & no. q ante cōfessionē nō psumit cōdemnat⁹: sed si ē cōfessus, psumit rite cōdēnat⁹, ex q cōfitetur, nisi cōtrarium probet. ¶ Sed quæst tūc probabitur ista negatiua, q non sit exbānitus nec condemnatus? ¶ Respondeo, p rimationē & inspectionē librorū, & actorū. C. d erro. aduo. l. ij. Facit qd no. Inn. d fid. istr. c. G. ppetu⁹. C. de reb⁹ cred. in fi. Negatiua ēt q quis non sit matriculatus, ✱ pbat p ispectionē matriculę & scholaris non matriculatus ✱ nō habet priuilegia scholariū, vt no. C. de offi. iu. l. nemo. Itē negatiua q quis nō sit allibratus, vel nō est tantum probatur per libros extimi. ff. de proba. l. cùm de. qd no. Bal.

De confessionibus. *Rubrica.*

QVia Factis positionibus [a] Reiq̄n̄ q cōfitetur: ideo ōmisso de positionibus, aliqua de cōfessionibus supponam⁹. Prius tñ nota q factis positionibus, is, qui posuit, diligēter debet aduertere vtrū tūdens cōfessus fuerit oēs positiones: quod si fecerit, instet apud iudicem q pronūciet: quia in cōfitentē nullæ sunt partes iudicis, nisi vt pronunciet. extra de trāsact. pterea. ff. ad l. Aquil. proinde. ij. §. fi. Si verò negatæ fuerint oēs, petat terminū ad probationes alias inducēdas. Si verò aliquas negauerit, & aliquas cōfessus sit, videat an per cōfessatas eius intētio probetur: quo casu sentētiā postulet, vt s. alioqn negatas positiones redigat in formā articulorū: vt s. de teste. §. nūc vidēdū. & dilationē postulet ad probādū. ¶ De cōfessionibus ergo dicturi, videamus, Quis sit effectus cōfessionis. Qualiter confessio impugnetur. Quæ & qn̄ confessio piudicet vel nō. Et an confessio valeat reuocari.

SVMMARIVM.

1. Sententia non est confitenti certum delictū necessaria: sed vt tantùm habeat tempus ad soluēdum datum à lege.
2. Confitens incertum, non habetur pro iudicato.
3. Confitens se debuisse, vel rem agentis fuisse, opponens tamen præscriptionem vel pactum vel solutionem, an sit statim condemnandus.
4. Confitens in causa ciuili, aliter consyderatur, q cōfitens in causa criminali.
5. Cōfessione sola in causa criminali facta, an debeat ferri sententia.

Quis sit confeßionis effectus.

EFfectus [b] Aūt cōfessionis est, vt is, qui cōfitetur, pro cōuicto habeatur. C. de cōfes. l. vnica. qa in cōfitētē, [c] nullæ sunt ptes iudicis quo ad cognoscēdū, vt s. imò ipse quodammō se sua sentētia dānat: vt ff. de cōfessis. l. j. in fi. iuxta illud, [d] Ex ore tuo te iudico, & ar. xxj. di. nūc aūt. v. q. v. ca. qui quod nouerit. [e] vbi ergo qs certū cōfessus est, vt ff. de confes. certū. §. fi. no restat nisi q cōfessus habeatur. ¶ † Tps ad soluendū datū a lege. [f] quod currit à die cōfessionis: vt ff. de iud. si debitori. ff. de cōfes. certū. §. fi. extra, de of. dele. quęrēti. extra, de re iud. quod ad cōsultationē. nec est necessaria senētia: vt in prædi. l. proinde. & ff. de re iud. debitoribus. qd verū. [g] ¶ † Et si nō petijt libellū, vel petijt, sed non incōtinēti cōfessus fuit, dicēs se nolle litigare. [h] Si verò libellū petijt, & recepit, & lite cōtestata cōfessus est in forma iudicij: tūc sunt bñ aliquæ partes iudicis, s. quo ad pronūciādū: quia tūc debet eū iudex sentētialiter cōdēnare. ff. de confes. Iulianus. & l. qui Stichū. ff de iudi. de qua re. C. de execu. rei iudica. l. fi. sed & vbi incertum confessus est, nō habetur aliquis pro iudicato: vt j. §. proxi. ver. octauo. Vbi ergo reus libello recepto, & lite cōtestata, confitetur actoris intētionē: actor statim petat sentētiā. nā nō est rei [i] cōfessi cā tuēda. Si verò neget, statim petat inducias ad probandū. Præmissa vera sunt, cùm qs simplr cōfitetur se debere, vel rē agētis esse. ff. de iureiur. si duo. §. j. ff. de ver. sig. debitor. ¶ † Si verò cōfitetur se debuisse, vel rem agētis fuisse: opponit tñ præscriptionē, vel pactū, vel solutionē: nō est statim cōdēnatio facida: [k] sed dabitur reo dilatio ad probādū. C. de proba. siue C. de excep. siquidē. ff. de rei vē. officiū. ff. de iureiu. nā & postea. in prin. q si cōfiteatur se debere in diē vel sub cōdōne, & hoc probet, quia sibi in hoc pro se nō creditur, licet cōtra se dicat se debere. ff. de inter. act. de ætate. §. j. C. de proba. rōnes. & l. seq. C. de libera. cau. cū precū. s. ti. proxi. §. fin. ver. qd si debes. ¶ † Et hoc in ciuili cā: in criminali verò vr [l] q cōfessus nō sit cōdēnandus, nisi aliter cōtra eū probetur: quia nō hr pro explorato facinore: vt ff. de qōni. l. j. §. diuus. & §. si qs vltro. & §. qōni. Sed illud locū habet in cōfessione per torturā extorta, in quā cōfitēs non pseuerauit. Sed forte vult cōtrariū ostēdere. Sed si pseuerauerit vel sine tortura cōfessus est: tūc est cōdēnādus: vt ibi. & j. §. proxi. in princi. & ff. de custo & exhi. reorū. si cōfessus. [m] extra de cōfes. cū sup. de elect. p inquisitionē. † Nec est vnq̄ qs in criminali pro cōdēnato habēdus: imò semp necessaria est sententia: vt C. de pœnis. an sentiā. C. de custo. & exhi. reo. l. si qs reus. ff. de qstioni. l. j. §. fi. [n] ij. q. j. nos in quēq̄. xxiij. q. iij. quæsitū. & c. illud. Adde hic quod no. j. in tract. li. in tit. de accu. §. j. ver. deinde aūt. ¶ Quid autem iuris sit, in causa liberali, criminali, matrimoniali, vel conuersionis: dic vt j. §. proxi. ver. x. [o]

SVMMARIVM.

1. Confessio metu mortis facta, an valeat.
2. Confessio facta errore facti, reuocari potest quandocunq ante sententiam errore probato.
   Errare, est aliud pro altero putare.
3. Confessio pro se non tenet: sed bene contra se tenet, & præiudicat.
   Confessio coram non iudice, an teneat.
4. Confessio facta contra rem fauorabilem, quo casu præiudicet vel non.
5. Fauor matrimonij facit vt nulla confessio coniugum præiudicet: ex quo publicè est contractum.
6. Accusatus de stupro a parētibus cuiusdam puellę, si ambo coram iudice confiteantur matrimonium, an postea possint se inuicē cogere ad illud, aut contradicere.
7. Confessio super re non litigiosa, an valeat.
8. Cōfessio super eo qd ius nō admittit, an sit valida.
9. Confessio procuratoris & curatoris, an domino absenti præiudicare vel prodesse possit.
10. Cōfessio in præiudiciū superioris facta, an valeat.
    Confessio super dote, vel super pecunia non numerata, an præiudicet.
11. Confessio in causa criminali, qualiter sit scribenda.

De confessionibus. *Rubrica.*

¶ De Pileo idē quod dixi s. rub. proxi. ¶ Tan. posuit hāc rubricam quæ est quarta tertiæ partis. ¶ Roffre. inter prætorias vbi de vtili certi condictione. Itē inter ciuiles, vbi de actione in factū ex cōfessione. ¶ Vber. de Bob. sui operis col. pe. ¶ Io. de Deo cauil. lib. v. vt proxi. & lib. iudicū, vlti. col. ¶ Bonagui. de hoc, parte quarta rub. vlti. ¶ Ægid. cxxx. & hi duo solū de reuocatione confessionis, saluo q iste aliquid dicit in cā cxxij. al leg. super rubrica proxi. ¶ Albe. Gal. posuit hanc rubricam.

a ¶ Quia factis positionibus.

b ¶ Effectus autem. l. vnica. illius legis verba sic iacent, cōfessos in iure pro iudicatis haberi placet. dixit azo in Summa huius titul. quod hæc verba sunt plena mysterijs: & subiacent insidijs, & multiplices distinctiones admittuntur. Host. dicit q magnam caudam trahunt, hæc autem te vigilem reddant ad inferiora. Item sciendum quòd antiqui ob hæc formauerunt quandam prosam vel regulam, quam posuit Azo in Summa huius titu. post princip. Pil. vbi supra etiam post prin. Roffr. vbi s. in j. colum. Si. Vincē. in l. j. in princ. & idem etiam ibi Alexā. quā posuit Accur. in præ. l. vnica. in princ. mag. gloss. effectū aūt ipsi⁹ regulę posuit in eadē gl. ad finē per versus, quos ponit etiā Ioan. in. q. j. c. j. & Tan. vbi s. & illos prosequitur Gof. in Sum. eo. ti. solū ad quodlibet membrum, vnum ius allegat cōtūctim. Host. autē in Sum. posuit illos versus ponit etiā prosam illā plixiorē quā demum reducit ad alios versos & illos suos copiose prosequitur in primo §. Cyn. in l. j. C. eo. tit. addit ad prosam vel regulam quam ibi ponit Acc. & illam plenè prosequitur.

c ¶ In cōfitentem. Debito mō vt in seq. §. per quod dixit Pil. vbi s. ante finem versi. in summa. quòd in hoc differt cōfessio facta iudici terreno ab illa, quę fit Deo, quę debito modo facta, inducit absolutionē. de pœn. dist. j. dixi confitebor. in prin. distinctionis.

d ¶ Illud. Lucę xix. ante medium.

e ¶ Nouerit. Cōit est ver. sub §. vlt.

f ¶ Lege. Quatuor mēsiū vt probāt iura sequentia.

g ¶ Verum. Secundùm Accur. in l. proinde. in prin. allegata, & secundùm Vber. de Bob. io vbi s. & idem Albe. Gal. in prin.

h ¶ Nolle litigare. & tunc fit sibi præceptum, de quo plenam remissionē vide j. de sen. prola. §. ij. ver. est quoq̄.

i ¶ Rei. Versum posuit Io. de Deo & Ros.

k ¶ Facienda. Idem no. in l. certum. j. respon. in vlti. glo.

l ¶ Videtur. Secundùm Vber. prædictum vbi s. in princ.

m ¶ Si confessus. Tancr. dixit quòd decretales sequētes probant melius, quàm lex ista, confessionem in criminibus valere. remissionem dabo in fine tituli.

ADDE, an ex confessione sola, quis possit condemnari in criminali, pulchrè per Anch. consi. xxiij. visa inquisitione.

n ¶ §. fi. alias pe.

o ¶ Ver. x. Hoc dixit, quia Vber. hic continebat illa,

Sequitur

SEquitur Videre, qualiter cōfessio impugnetur. Et quide multis modis. Opponitur enim primò cōtra cōfessionē, q nō valet: qa facta a pupillo, qui ipso iure tutus est. xxij. q. v. paruuli. Pubes aūt minor xxv. annis bñ obligatur ex cōfessione, sed restituit̃ cōtra eā, si læsus fuerit. ff. de cōfes. certū. §. pe. ff. de mino. si ex cā iudicati. §. ij.[a] In spūalibus aūt, tenet sñia lata contra minorē. qd̃ dic, vt extra, de resti. spo. ex parte.[b] ¶ † Secūdò nō valet cōfessio, facta metu mortis: vt extra qd̃ met. cā. c. j. Vel cruciatus. xxxj. q. ij. Lotharius. Vel tormētoru, nisi pseueret q̃s in cōfessione: vt s. §. j. ver. & hoc. Et breuiter nō tenet cōfessio facta per metū vel fraude, vel vim. xv. q. vj. c. j. ¶ † Tertiò nō valet, si sit per errorē facta, vñ reuocatur qñcūq; ante sentētiā, errore probato. extra de confes. c. fi. ff. e. nō fatet̃. & l. j. §. si q̃s vltra. & §. de quib⁹. & ff. de interro. act. de ętate. §. qui iosto. C. de iur. & fact. igno. error facti. Errare enī, est aliud pro altero putare: vt xxij. q. ij. in quibus. ff. de iudi. si per errorē. in fi. Iuris aūt iguorātia non excusat xxxviij. di. si iolaicis. C. de iur. & fact. ign. l. ij. & l. cū q̃s. Odoff. tñ dicit q bñ excusat in iudicio: qa ibi certat q̃s de dāno vitādo: quo casu oēs excusat. ff. de iur. & fact. ign. l. iur. & j. q. iiij. §. notādū. vbi de hoc. sed prius dictū. verius puto.[c] Sed qd̃ si cōfiteōr quæ cōtinētur in aliquo iollio vel in pruilegio, qd̃ postmodū pronunciat̃ falsum: nūqd p̃iudicat cōfessio talis? Dic d̃ hoc secundum Inn. quartū, vt no. extra, de excep. cū venerabilis.[d] & d̃ cēsi. cūm olim. ¶ † Quartò nō tenet pro se.[e] vt iij. q. iij. ver. nullus in re. sed cōtra se, bñ tenet, & p̃iudicat, & creditur: vt in pręt. l. de ætate. §. j. & xiij. q. ij. §. j. C. de pba. nō exēplo. sed tūc nō creditur de se cōfesso cōtra alios, nisi prout no. s. d̃ accusatore. §. iūē repellit̃. ¶ Quintò nō valet, si fiat[f] coram nō suo iudice: vt extra de iudi. at si clerici. & de cōsue. ad nřam. xj. q. j. c. in clericnrū. extra de ap. vt debitus. ¶ Sextò, si fiat extra iudiciū. qd̃ dic vt j. §. proxim. ¶ Septimò, si sit absente aduersario, vel procuratore eius. ff. eo. certū. §. pe. extra, e. c. ij. ff. de inter. act. l. fi. ¶ Hugolinus tñ nihil deuiat ab aliis.[g] ¶ Octauò, si sit incerta: debet enī esse certa, pura, & de certa re, vel quātit. re. ff. eo. l. certū. & in pręt. l. de ætate. § nihil. xj. q. iij. graue. & s. titu. proxi. §. ix. ¶ Nonò, si sit cōtra naturā. qd̃ dic ut cōfitēdo pue dixi in ponēdo s. ti. proxi. §. vij. ver. xxvj. ¶ † Decimò si sit cōtra rē fauorabilē. vñ si ingenuus se cōfitetur seruū corā iudice, non tñ in iudicio liberalis causæ, non valet. ff. de lib. cā. interrogatī. Secus si hoc confitetur in iudicio liberalis causæ: quia tunc p̃iudicat,[h] nisi cōtrariū probet cōfitēs: vt e. ti. l. pe. in fi.

ff. eo. l. j. §. planè. ff. de app. nō rāsium. ¶ † Itē etiā fauor mr̄imonii, facit vt nulla cōfessio cōiugū ei p̃iudicet: ex q̃ publicè est cōtractū. extra de eo q cog. consan. vxo. suæ. sup eo. extra de diuor. ex lr̄is. Sed pro eo bñ valet: vt extra, de rapto. cū cām. dūmō nō sit cōtra aliud mr̄imoniū. & idē in voto,[i] secundūm Vber. & extra, de clāde. despō. c. ij. & de ap. directè. ff. de iureiu. ait prætor. ¶ † Sed pone accusor de stupro à parētibus puellæ: tandē corā iudice ecclesiastico vterq; nostrū cōfitetur esse matrimoniū inter nos: & sic iudex nos in pace dimittit. post hoc puella me petit in virū: ego nego mr̄imoniū: quæritur qd iuris? Et certè nō vr̄ q possit me petere. nā dicta cōfessio fuit simulata, & cā liberatiōis facta: ideoq; non est cēsendū matrimoniū. ff. de ritu nup. simulatę. extra de spon. tua. maximè quia facta fuit propter metum. xxxj. q. ij. c. j. & ij. & c. Lotharius. extra, de spon. cūm locū. contra: quia factū fuit coram suo iudice. C. de confes. l. viuca. ff. eod. l. j. extra, eo. c. j. & ij. Dic q iudex ei præcipiet q eam teneat: tñ si cum alia contrahat priusq; in eā verbo vel facto cōsentiat, tenet matrimoniū cū secūda, secūdū T. & B. & est q̃o dn̄icalis.[k] ¶ † Vndecimò nō valet, si sit sup re nō litigiosa: vt ff. de interro. act. cōfessionib⁹. vel si fiat in lite, q̃ nō pt̃ pcedere, puta inter p̄rem & filiū, dn̄m & seruū: vt ff. de iudic. l. ij. vel si impubes vel genitalibus carēs, de adulterio accusatus hoc confitetur. Tūc enī nō valet: qa hoc cōmittere nequiuit. extra, de frig. qd̃ sedē. de diuor. q̃to. §. pen. & de delic. pue. c. j. ff. de adul. si minor xxv. an.[l] ¶ † Duodecimò nō valet, si sit super eo qd̃ ius non admittit. ff. de inter. act. is, cui. § fi. De his enī, q̃ contra ius sunt, nec pactū nec confessio valet. ff. de pact. iuris gentiū. § . & generaliter. & §. seq. extra, eo. c. fi. xxxij. q. ij. solet quæri. extra, de condi. appo. c. fi. Ius aūt non admittit, quod Iudæus habeat mācipiū Christianū. liij. di. mācipia. & c. seq. extra, de Iudæis. c. j. & c. fi. ideoq; si Iudæus conuentus noxaliter, confitetur Christianū mancipiū suū esse, ei nō præiudicat talis confessio: vel si Iudæus confitetur se cū Christiana matrimoniū contraxisse, nō p̃iudicat sibi: quia iura nō admittūt tale mr̄imonium. xxviij. q. j. caue.[m] ¶ Decimotertiò si facta est a furioso. ff. de reg. iur. in negotiis. ff. de iure codi. l. ij. §. furiosus. extra, de suc. ab intest. c. fi. xvij. q. j. Gonsaldus. ¶ † Decimoquartò si sit à non dn̄o. vñ confessio procuratoris & curatoris absenti dn̄o, non obest. ff. de cōfes. certum. §. si quis absente. ver. sed an ipsos. quod intellige verū, si dn̄s veniens paratus est probare cōtrariū. extra, de cōfes. c. fi. & de app. cūm causam. & de cēsi. cūm olim. aliàs enī bñ obest dn̄o eorū cōfessio. qd̃ dic secūdm do. meū in Summa.[n]

a ¶ §. ij. si hoc mēbrū vis plenè prosequi, vide Cy. C. e. l. j. sup ver. maior. & C. de autho. præ. l. clarū. vbi inuenies cōtrariū esse in sñia, cōtra quā non est minori necessaria restitutio: vt no. in præ. §. pe. & patet C. si aduer. rē iud. l. cū minores. Et pōt esse rō secūdum Dy. quia in confessione adest cōsensus cōfitētis, q nō adest in sñia cōdēnato. ff. de ver. ob. l. inter, stipulātē. §. j. sed ibi ponit̃ ij. opi. Petri q̃ subdistinguit in adulto, an hēat vel nō habeat curatorē: primu casu in cōfessione ipsius sine curatore, idem qd̃ in pupillo, si nō habet, pcedit qd̃ ē dictū. Ibi etiam ponit̃ tertia opinio Nicolai de Ma. distinguens etiam inter adultum & pupillū: primus si eū authoritate curatoris cōfitetur, valet. sed si est læsus restituitur. si sine subdistinguit an cōfessio sit ad ordinationem litis vel iudicii, an ad inquisitionē veritatis. Primo casu nō valet: quia habet ad talia psonā legitimam. Scd̃o casu valere potest, nisi restō, ne, vel aliis legitimè reuocetur. Sit rō, quia vbi veritatem quærimus, nō sic personę solennitatē inspicim⁹. ff. mā. si fideiussor. §. q̃dam. C. de edeo. is apud quē. de quō. l. interrogatiōn. in quibus patet quod de veritate quæritur: & iurat, licet nō iuret de calūnia. C. de iura. cal. l. ij. §. qd̃ obseruari. In pupillo si est infans, nō valet cōfessio etiā authoritate tutoris: cūm nec debeat in ius vocari. ff. de in ius vo. quinq; in maiore infante, valet sine tutoris authoritate: sed valet cū illa & dat̃ restō. Et ex p̄dictis patet in cōfessione minori per tormēta, curatoris, authoritatē non requiri: cūm fiat ad veritatē habēdā: cūm in delictis minor cēseatur maior. ff. de mino. auxilium. §. in delictis. C. si aduer. delict. l. j. ff. de rebus eorum. l. ij. Hoc posuit, quia cū ipso dn̄o Nico. Paduæ pro quodā consilio quod dare debebamus, satis habui de prædictis conferre. sed ad intellectum istorum vide quod plenè no. Host. eo. ti. §. j. super verbo, maior. A D D E vt per Bart. qui & ipse mentionem facit de Nico. Ma. in d. §. pe. & in l. ij. §. quod obseruari. de iur. cal. Bal. in l. fi. C. eod. & ibi tenet q in confessione, quæ fit per tormenta, sit necessaria curatoris præsentia: tenet clarè Bal. eius consi. ccxliij. incipiente, aut maior.

A D D E vt per Alex. consi. xiij. & lxxxvj. j. lib. & cōsi. xviij. iiij. lib. Bal. additionem in ti. depositi. & an confessio ex inepta inquisitione, sit sufficiens ad condemnandum: vide Ang. q non, consi. cclxxxviij.

g ¶ Ab aliis. Hoc in distinctionibus suis e. ti. vbi incipit, ad eorū verbosam &c. vbi tenet q cū hodie iudex procedat, etiā ad sentētia absente pte: q̃ sñia prodest absenti: vt in l. properandum. C. de iudic. §. j. & ij. & q̃que poterit p̃sicere cōfessio aduersarii ipsi absenti, cuius p̃ntiā tenet iudex. sed olim nō sic: qa iudex non poterat absente p̄te, pcedere. ff. de iudi. l. de vnoquoq;. & secūdū illd̃ tp̄s loquit̃ lex si. ff. d̃ inter. act. & refert Cy. in l. j. C. e. ti. j vj. q̃o. q hoc dictū placuit Petro. & Si. Vicē. in pręt. l. j. solū inducti rōnē prędictā. idē ibi Alexāder pro hoc dicto facit q iudex est psona publica, & pōt subiectus acquirere. ff. rem pu. sal. fo. l. nō quasi. de vsuris. q̃q̃. lib. vj. & Guid. d̃ Suza. in prǽd. l. vna. C. e. ti. tractat, an si de pręcepto iudicis pars respondeat positioni aduersarii, illo absente valeat respōsio? Allegat q nō leges hoc in versi. allegatas. Item q factū iudicis, iuri derogare nō debet. ff. de feriis. l. j. tenet contrariū. s. q valet authoritate iudicis. ff. de infa. l. j. §. quod iussit. & d̃ mino. ait prætor. § qd tñ. ff. quod cum fal. tutū. l. j. & de aqua plu. ar. l. q̃q̃. in prin. Alia opinio distinguebat, an per modū voluntarię iurisdictionis fieret illa respōsio: an per modū contētiosæ, vt primo casu valeat, secūdo nō. In respōsionibus quæ fiūt añ litis cōtestationē ad interrogationē iudicis, de quibus no. in decre. cū cām. de iur. cal. & ff. de inter. act. l. j. quæ pñt etiā arñdēte reuocari: vt j. §. vl. in prin. pcedere pt̃ dictū Hug. & Gui. Sed si q̃ramus de respōsiōe ad libellū vel positiones, cū primo fiat cōtestatio, quæ cōtestatio vtrāq; partē reqrit in secūdis iuriū ponentis procedit iuriū respondentis, non bene practicatur dictum ipsorum. A D D E, quid de confessione iurata, facta absente parte, Pau. de Cast. consi. ccxlj.

b ¶ Ex parte. de iud. c. vlti. lib. vj.

c ¶ Puto. de hoc in fin. huius tit. vide distinctionem Dyni, super regula, ignorantia. lib. vj.

d ¶ Cūm venerabilis. Vbi scripsi in gl. quasi dicat. ad fin. ver. itē nota q si quis. Item in decre. cūm olim. vide in gl. in instru. & gl. seq.

e ¶ Pro se. Hic vide Cy. vbi s. super ver. contra se.

f ¶ Fiat. In iurisdictione contentiosa. licet quidā contra, de quo per Cy. vbi s. in q. iiij. illud idem in voluntaria: q̃ñ personam illā prorogare non poterat. de foro compe. si diligenti.

h ¶ Præiudicat. Ideo no. eo. titu. c. fi. in fi. j. gl. & ideo Alber. Gal. vbi s. & ferè omnes.

i ¶ Voto. Monachationis vel conuersionis. De hoc loquitur Vber. vbi s. & quod sic intellexit author. patet s. proxi. §. in fine.

k ¶ Dn̄icalis. xcvj. ad quam faciunt quæ scripsi de cle. coniug. cūm Ioannes. cum j. quæstione & facit de iureiur. mulieri. cum ibi notatis.

l ¶ Xxv. an. Circa hoc vide quod dixi de sen. excom. per tuas. super gl. error. & eo. ó. Romana. ad fi. lib. vj. super ver. innoxios.

m ¶ Caue. Accur. & Simon vbi s. dant exemplum, si confiteor fœminam habere filios in potestate. contra id de conuer. infide. c. ij. cum concor.

n ¶ In sum. e. ti. dicam ibi in ver. statim alle. vbi plenius hoc prosequitur.

ADDE de confesśione prælati Ro.consi.cccxxxviij. & de confesśionibus procuratorum, Old. consi.cxvj.

a ¶Autem. Ibi dabo remiśsionem.

b ¶Secundùm Accur.in l.j.præalleg.

c ¶Distinctione. est sciendum q plures antiqui formarūt distinctionem de hoc Ia. Bald.

eo.tit. & j.§.postremo.vet.si verò sit. ¶†Decimo-quintò non valet coosesśio in præiudiciū superioris facta.extra, de arbi.cū tpe. ¶Decimosextò non præiudicat confesśio sup dote, vel sup pecunia nō numerata.C.de nō nu.pe. in cōtractibus. Hinc est q licet qs in instrō cōfiteatur se dotē ab vxore recepisse, sibi nō præiudicat talis cōfesśio: imò vxor cā repetens, probare habet seipsam numerasse: vt C. de dot.cau. & non nu.l.j.& iunge hic quod est j.§. proxi.ver.quod aūt.[a] & seq.& j.in tract libel.in ti. de do.inter vi.& vxo.§.ij.ver.si verò qs.& j. de cōclu.& renū.vet.sed & marito. Pōt tñ dici q si in illo instrō renūciatū fuerit exceptioni nō numeratę dotis, tūc bñ valet, & pręiudicat pmissa cōfesśio: vt in ea.l.nisi pscriptio tpis incurrerit: vt eo.tit.l.fin.in auť.ibi posita. ¶Quidā tñ dicūt q aut cōfesśio huiusmodi fit añ mřimoniū, facta traditiōe: & tūc valet cōfesśio. Aut post: & tūc nō valet: cùm etiā confesśio añ mřimoniū facta, trahiť ad tps mřimonij: vt C.de do.añ nup.l.j.& l.quod tñd.sed primū verius secūdū Accur.[b] ¶†Quid iuris sit de cōfesśione cā criali, & qualiter sit scribēda, & qualr reus sit interrogād?, no.j.de accu.§.j.ver.deide aūt.& seq.

SVMMARIVM.

1 Confesśio, quæ & quando præiudicet vel non vt sequatur sententia aut condemnatio.

2 Confesśio in vno iudicio vel extra iudicium facta, an præiudicet.

3 Cōfesśiones & acta in vno iudicio, faciūt fidē in q̄cūq; alio, qñ inter easdē psonas quæstio vētulatur.

4 Confesśio procuratoris facta in vno iudicio, an nocebit dn̄o in alio, vbi ipse procurator non fuit.

Factum procuratoris non nocet domino, nisi in cā in qua datus est.

5 Confesśio extra iudicium facta, an & quando valere an nocere dicatur.

6 Cōfitēs se debitorē, an semp & statim sit obligat?.

Confitenti, quibus casibus competat exceptio.

7 Confesśio sine causa facta extra iudicium coram testibus, non inducit plenam probationem.

8 Confesśio inter viuos super contractu ad liberandum alium a se, quo casu præiudicet.

Confitens, quibus casibus statim obligetur.

9 Confitens bona, quæ fuerant patris, esse matris, an præiudicet aut teneat confesśio.

Dominium nō transfertur nudatis pactis, aut nuda traditione, nisi iusta causa præcedat.

10 Confesśio in vltima necesśitate facta, multipliciter consideratur.

11 Confesśio patris in vltima voluntate quo casu hæredi præiudicet.

12 Confesśio in vltima voluntate ad aliū sibi obligandum, an prosit.

13 Confesśio extra ius facta, licet non præiudicet iure confesśionis, præiudicat tamen iure pacti.

14 Confitens rem suam, esse alienam, an per talem cōfesśionem amittat illius rei posseśsionem.

15 Demonstratio falsa, non tollit veritatem.

16 Confitens alium posśidere, quod ipsemet posśidet an sibiipsi præiudicet.

17 Confesśio in iudicio & coram testibus facta, aut valet, aut præiudicat.

18 Cōfesśio filij in cā posseśsiōis quo casu noceat přī.

Filius non potest renunciando vel paciscendo patri præiudicare.

19 Confessus in iure, pro confesso debet haberi.

Confesśio coniugum contra matrimonium facta, non nocet, sed pro matrimonio sic.

20 Confesśio in vna causa facta, an præiudicet in alia.

21 Lite contestata, & probationibus factis, an posśit quis pœnitere.

22 Confitens de furto in actione ciuili, an posśit per talem confesśionē in iudicio criminali condemnari.

23 Confesśio simula, pro infecta debet haberi.

24 Præceptum cōfesśo factum, obtinet vim sentētiæ.

1 NVnc Videdū restat, q̄ & qñ confesśio præiudicet, vel nō: ad cui? rei notitiā pleniorē, opus est distinctione.[c] Nā aut fit in iudicio[d] aut extra iudiciū.[e] ¶Et si qdem fiat in iudicio, subdistingue: qm aut fit in cā ciuili seu in spūali, aut in criminali. Si in ciuili, seu in spūalibus cōfitetur qs certū, non vt necessaria sentētia, quod dic vt s.§.j. Si verò cōfitetur factū, si qdē est tale, cuius noīe cū alio pt esse actio, actionē q cū alio eē poterat, in me ppria cōfesśiona trāsfero: vt ff.de inter. act.cōfesśionib?. & l.si is, cuius.ff.ad l. Aquil.si is, cū quo. Si aūt cū alio actio esse nō poterat, nō tenetur: vt in prę.cōcor.ff. de inter.acti.si aūt.§.mortuo.[f] Et breuiter dico, q cōfesśio in iudicio facta, pīudicat, dūmō facta sit legitime, secūdū ea quę dicta sunt s.§.proxi.vt pbatur extra e.c.ij.& iij.& C.eod.l.vnica.[g] ¶†Quid de cōfesśiōe in vno iudicio, vel extra iudiciū facta, nū qd pīudicat, & faciat fidē in alio? Rñ.sic, dūmodo illa, quę fit extra iudiciū, fiat cū cā: vt probatur extra de elect.per inquisitionē. vbi cōfesśio facta in causa inquisitionis, fidē facit, & pęiudicat in causa electionis: licet illud simplr coosueuerit intelligi: & dic vt ibi no.secūdū papā.[h] Ad idē facit C.de arbitris.cū antea.§.fin.ff.de inter.act.& quia.in fi.[i] Et est ratio, quia cōtra id, qđ ppria voce dilucide ptestatus est, venire nō debet.extra, de proba.per tuas. C.de nō nu.pe.generaliter. & hoc nisi cōtrēs probet, q in aliū casum illa confesśio intelligebatur: vt præ.l.gñaliter.extra de accusa.cùm dilectu.argu.tñ contra.iam attestationes & alia acta in vno iudicio.

formauit, q̄ mihi incipit ad quorū dā verbosam declarationē. Odof. formauit aliā super l.gñaliter.C. de non nu.pec.q̄ mihi incipit, vt plenè liqueat ista articul?, quo finito psequitur legis materiā. Gui. de Suz. soper l. tale pactum ff. de pact. scripsit distīctionē de hoc: sed plenius in §. l.generaliter. & incipit, cùm quis confitetur, & vt ipsorū membra notescant: quorū aliqua ponit Accur. ff. de inter.act.l.j.in glo. pen. Fst scedum Iacobum sic inchoasse, cū quis cōfitetur se obligandū aut in iudicio aut extra. Item aut testib? solenniter adhibitis, aut non. Et si adhibiti aut nullam causam expresśit, aut debitū dixit, & causam declarauit. & hæc duo primo expedit: demum reassumit cū solenniter est confessos, aut non: & hoc secundo mēbro distinguit an sit confesśio super dominio, aut sup posseśsione: & illā prosequitur. subdit de cōfesśione in vltima voluntate, q̄ aut ad liberandū aut ad obligādū assumit de confesśiona facta in iudicio, quę aut in ciuili aut in criminali: & primò aut de certò, aut de incertò, aut de facto. & hoc vltimò aut cū alio pōt esse actio, aut nō: reassumit demū de criminali ponens in fine de liberali. Odof.aūt sic aggreditur. Aut qs confitetur inter viuos, aut in vltima volūtate. Primo caso aut ad obligādū aliū sibi, aut se alij, aut ad liberandū. & vltimo caso distinguit in forma verborū. secūdo casu aut exprimit causam, aut nō. & si exprimit, distinguit cām mutui & dotis ab alijs causis. reassumit secundū principale, de vltima volūtate, in qua cōfitetur se alij debere, aut aliū sibi, aut ad liberādū. Prīo casu aut nō capaci, aut capaci. & scđo casu iurauit, aut nō iurauit. & scđo caso aut dicit quātitatē & cām, aut nō. si ad liberandū, valet saltē iure legati. Gu.de Suz. vbi s.sic loquitur. Aut cōfitetur qs in iudicio, aut extra, aut in testō. Primo casu aut pro se, aut cōtra se. si extra iudiciū, aut ad se obligādū, aut ad aliū liberādū, aut ad ius remittēdū. horū prīo mēbro aut nō fuit expssa cā. & nō valet: aut fuit expressa. & hoc casu aut est cā dotalis, vel mutui, vel alia. Si ad liberandum, valet, sed opponi potest exceptio, præterq̄ in sex casibus. Si ad remittendum, valet si intestō, aut ad alium sibi obligandum: & non valet. Aut ad aliū liberādū, aut ad se vel hæredes obligādū. Secundo casu aut iurat, aut non iurat. Tertio casu aut ille erat capax aut non: & si erat, aut iurauit testator, & cām expsit: aut nō iurauit, licet cām expressent. Mēbra Cy. ponam j.§.proxi.sup vet.cæterū. Ex his patet q vtiliter collegit author verba illa, sic illa percipiendo in isto §.seq.

ADDE Bar.in l.nuda.ff.de dona.& quæ ibi posui post Alex.

d ¶In iudicio. Vt s.§.j.in prin.dixit, textus legis dicit in iure: quid ergo pro iure vel iudicio hoc sumatur, venit in dubiū, an solū cùm pro tribunali sedet, an etiā cùm ambulat in via, vel manet in lecto vł balneo. Cynus hoc tractat vbi s. in iij. q.quod gl.ibi posuit dubie, hoc posui s.in.proxi.§. ij.post eius finem.

e ¶Extra iudiciū. Roff. vbi s. in fine opponēdo ad hāc diuisionē, q̄rit qd plus operetur cōfesśio in iudicio q̄ extra. Aut eñ qs confitetur certum, cā adiecta: & tūc siue in iudicio siue extra corā quibus testibus rogatis, cōfesśio pręiudicat: facta verò sine cā i iudicio vł extra, nō pīudicat. Rńdet q secūdùm illos, qui tenent confesśionem sine cā non pīudicare, futilè nihil. vel secūdū eū asignari pōt diuersitas: quia qñ in iudicio cōfiteť sine cā, tenetur, & cogi pt exprimere causam: sicut qñ cōfiteť incertū, cogiť exprimere certū. ff. eo.l.certū. sed in eū tu in processu diuisionis videbis q in plurib? expedit hęc diuisio.

ADDE an cōfesśio sine causa pręiudicat: & an facta coram arbitratore dicatur iudicialis vel extra iudicialis. Alex.consi.xiiij.lib.j.

f ¶Mortuo. Placet qđ hic diciť, tū correctione lrę, q̄ aliàs erat falsa. Hec dico, qa Accur.in glos.de qua s.aliū sensum dedit his verbis. & Vber.in decr.vł.posuit hęc verba sub resistētia naturę. Sensus aūt istorū est talis si agis cōtra me noxali, & dāno dato p Titiū, quē ego cōfessus sum seruū meū, illa actio cōtra neminē poterit eē de libero homine: & sic cōfesśio mihi nō nocet: sed si ille erat seruus alienus, quē cōfessus sum meū, confesśio mihi nocet propter rationē præmissam. & hoc dicunt leges illę. Hoc sic declaram: qa quod dixi, in hoc Roff. vbi s.versū.octauum.non placet. Idem dico de Iac.de Are.& Cy.qui intricarunt hoc membrum.

g ¶L.vnica. Sed an hæc duo, coofesśio & probatio, sint paria, dubitatur. & per sequentia patet q non. & no.ff.de iureiuran.sed & si posseśsori. §.si cum hæreditate.in j.glo.

h ¶Secundùm Papam. Ibi videas qood scripsi soper vl.gl.per quod intelliges quod j.dicitur, quòd plura obijci possunt &c.

ADDE, q confesśio facta extra iudiciū cū cā, etiam in absentia partis, valet, & præiudicat confitenti: tenet hoc Rota in anti.deci. ccccxxix.

i ¶In fin. Præalle.l.fi.C.de re iudi.& vide quod not.de edendo. §.ii, apud Albe.Gal.idē tenet allegās decre.dilectus.de capel.mn.& vide quod ibi no.in gl.& tic.& quod super ea dixi. Ad contrariū induxerat tres leges, cu habita

cio habita, non præiudicant in alio: vt extra de fide instru. inter dilectos, ver. nec attestationes. & argu. extra de ord. cog. c. ij. ¶Respon. aliud est in attestationibus & aliis actis: cùm cōtra illa pluris possunt obijci, quæ prius non fuerant obiecta. ¶Item contra extra de iudi. at si clerici. Sed ibi non tenuit confessio: tum quia extorta, tum quia coram non suo iudice facta. ¶†Hoc tñ certum est, q si eadē causa de vno iudice ad alium transeat, acta habita coram vno, faciunt fidem coram alio. extra de testib. causam quæ vbi de hoc. & c. præsentata. & generaliter quandocunq inter easdem personas quæstio ventilatur, confessiones & acta habita in vno iudicio, faciunt fidem in quocunq alio, si de eis cōstet: vt in præalleg. decre. inter dilectos. à contrario sensu. & C. de lib. causa. iubemus. & in præ. l. & quia.[b] ¶Quid de confessione coram arbitro habita? Dic q facit si lem coram iudice: vt C. de arbitris l. pe. in fi. extra de testi. præsentata. C. e. cū apud.[c] ¶Quid de litis contestatione. de hoc in præ. ca. præsentata. secundùm pap.[d] ¶†Sed nunquid confessio procuratoris mei facta in vno iudicio, mihi nocebit in alio, vbi ipse procurator non fuit? Videtur q sic: quia perinde est, ac si ego ipse fuissem cōfessus. ff. ad l. Aquil. proinde. extra de causa pos. & proprie. c. j. ego puto contra.[e] tum quia ratio præd. l. generaliter. & decre. per tuas. cessat hic: tum quia factum procuratoris nō nocet domino, nisi in causa, in qua datus est: vt extra de off. deleg. cùm olim. Dic vt j. §. postremò. ver. si verò. ¶Si verò sit causa criminalis, dic vt j. §. j. versi. fin. ¶†Nunc dicendum restat, quid iuris est si confessio fiat extra iudicium? & hic opus est subdistinctione. Nam aut fit super crimine, aut in causa pecuniaria. Si quidem quis confitetur crimen extra iudicium, vel coram non suo iudice, nō nocet ei. extra de iudi. at si clerici. quia nullus puniendus est, nisi per viam iuris. quæ triplex est: vt extra de accusa. super his. & c. qualiter. secundo. & confessio facta coram non suo iudice, non præiudicat. j. §. proxi. ver. v. hoc verum est, nisi crimen esset alias notorium. extra de accusa. euidentia. ij. q. j. manifesta. vel nisi ex huiusmodi confessione, ortum esset scandalum vel infamia: quia tunc punitur confitens, saltē extraordinariè. extra de excess. præla. quam sit graue. & de confes. cùm super. quia priuat omnibus beneficiis habitis, vt ibi: & etiam habendis, quod dic secundùm Papam prout not. extra de elect. per inquisitionem. ¶Si autem in causa pecuniaria scilicet super contractu vel alia re, confitetur quis extra iudicium: iterum subdistingue nā aut fit confessio inter viuos, aut in vltima voluntate. Si inter viuos, aut super contractu tantùm, aut super proprietate, aut super possessione. Si fit inter viuos super contractu, aut fit ad obligādum se, aut ad liberandum. Si ad obligandum, aut causa est expressa aut non. Si confessio fit extra iudicium inter viuos, super contractu ad obligandum, & causa est expressa in confessione, puta quia confitetur quis se debere cētum Titio ex causa depositi vel cōmodati, vel vēditionis vel permutationis, & testes sunt solenniter adhibiti, statim est confitens obligatus[f] nisi probet se indebite confessum: vt extra de fide instru. si cautio. C. de non nume. pecu. generaliter. & l. ij. & l. si intra. & condēnabitur, nisi contra probet, vt dixi. & probatur ff. de probatio. quidam. & C. eo. non epistolis. & l. seq. ff. deposi. Publia. adeò q si confessio sit facta in scriptis, non potest reprobari, nisi per aliam scripturam. Si verò sine scriptis potest contra per testes probari, vt ibi. ff. de proba tio. cùm de indebito. §. fina. C. de testib. auf. rogati. & vide qd̄ no. j. de edit. instru. §. instrumētum. ver. item opponitur contra. ¶†Quod autem dixi, taliter confessum, statim obligari: fallit hoc in duobus casibus, s. in mutuo, & in dote. Nam si quis confitetur ex causa mutui se debere, cōpetit sibi intra biennium exceptio nō numeratæ pecuniæ, sed post biēnium obligatur.[g] Insti. de li. ob. per totum. & C. de non nu. pecu. contractibus. in fi. Item si quis confessus est se recepisse ab vxore centum nomine dotis, & contingat ante biennium matrimonium dissolui: competit confitenti & eius hæredibus exceptio non numeratæ dotis intra annum à tpe soluti matrimonii. Si verò post bienniū vsq ad decē annos fuerit dissolutū, competit hæc exceptio intra tres mēses. quod si dissolut. sit post decē annos, postea non competit. C. de dote cauta & non nu. l. fi. & auf. ibi posita. & dic vt j. § proxi. ad fi.[h] sed q̄ est rō, quare in his duobus casibus cōpetit cōfitenti exceptio, & nō in aliis? Rñ. quia frequēter cùm homines volunt recipere pecuniā mutuo, & creditores pecuniā præ manibus nō habeāt, illi confitentur se recepisse pecuniā spe futuræ numerationis. & idem est in dote: quia mariti sæpe cōfitētur dotē se recepisse spe futuræ numerationis: vñ quia in his casibus hoc frequentius accidit, prouidit lex istis: quia ad ea, quæ frequentius accidunt, &c. ff. de leg. nā ad ea. extra, vt lite non contest. qm̄ frequenter. rū. & C. ed Carbon. l. j. § sic ea. In aliis verò accidit q prius fit instrumentum, q̄ res deposita vel locata vel vendita tradatur: & ideo secus. Si autem non fuit causa expressa in confessione facta super contractu ad obligandum, vt quia confitetur quis simpliciter se debere Titio centum nulla cā expressa: talis confessio nullū parat præiudiciū, nisi Titius aliter probet debitū: vt in pr̄e. decr. si cautio. cū suis simili.[i] ¶†Vñ dicit do. Marti. de Fa. q confessio sine causa facta,

quæ. Vide j. ver. sed nec confessio. prope finem.

a ¶Facta. Et nota an aliquo casu laicorū iurisdictio super clericos approbetur, vt scripsi post Inn. in præ decre. per inquisitionem. super gl. talis.

b ¶Quia. De cōfessione facta corā vno iudice, an per aliū possit executioni mandari: tnō. Cy. vbi ī. in x. q. & breuiter tenet secūdū la. d̄ Ra. & Pe. q nō alleg. ff. de off. procō. l. vna. Ex quo patet, q si confessus fuisti ad mei petitionē corā iudice Bon. tu mihi debere cētū, iudex Florētinus suo authoritate, illius confessionis executionem nō assumet: non obstat quod dicitur, iudices se debere mutuo iuuare. C. de of. p̄f. præ. Afr. in noie dn̄. de admi. tu. l. Tutū. §. tutores. facit xx. dist. pr̄cipimus. de treu. & pac. c. j quia leges loquūtur, cū requirūtur iudices à iudicibus. in aut. vt nulli iudi. §. si quis verò. canones loquūtur de pace seruanda. Sed an si coram debitū iudice, petitur confessionis executio, hēat locum officiū iudicis Cy. q. ix. dicit Roff. distinxisse, an confessio fuerit fctā in iurisdictione cōtentiosa, & tūc sic peti posse. ff. de rei vend. post rem. si per modum voluntariæ iurisdictiōis: nā ipse refert Petrū tenere in vtroq. officium locum habere, cum locum habeat in omnibus sibi uotis vt iudici. arg. finium regun. si irruptiōe. & C. de accusa. ea quidem. & hoc est tale. Habeat ergo paratam executionem. per iudicis officium. C. de execu. rei iudica. l. ij. & vide quod dicam j. §. vlti. super ver. quæ autem.

ADDE quod Bar. in l. à diuo Pio. §. sententiam Romæ. dicit q instrumenta guarētigiæ facta in vno loco, possunt vbiq mitti executioni: sed Pau. de Ca. reprehendit hac ratione, quia confessio facta coram vno iudice, non potest coram alio execu. mandari.

c ¶Apud. Est v. q. Cyn. vbi s. an dicatur facta in iure. Et ibi recitat quosdam distinguere, an sit lata sententia & emologata vel non, cùm primo casu agatur ex sententia, secundo non. C. de arbi. l. cùm antea. poterit primo casu dici in iure facta: secundo non. Secunda distinctio est inter arbitrum & arbitratorem, vt primo casu dicatur in iure facta. C. de arbi. l. pe. in fi. secundo non. Refert suum Pe. simpliciter tenere cōfessionē factam coram arbitro, non dici factam in iure: cùm actus eius non dicatur iudiciarius. C. de arbi. l. j. & quod dicitur de sententia emologata, de confessione non reperitur: ergo &c. C. de app. præcipimus. Non obstat quod dicimus, confessionem fidem facere in iudicio, fatetur: sed non vt facta in iure, sed extra ius. C. de testi. l. si. Sed insurgit alia quæstio, cùm in confessione facta in iudicio sententia iudicis, à qua non est appellatū, impo nat finem reuocationi erroris: nunquid idem sit in laudo vel sententia arbitri? Videtur q sic, per leges de arbi. l. j. C. de iud. properandum. & facit C. de colla. l. si soror. in fi. In cōtrarium, nō pōt dici finis impositus, cùm nec actio, nec exceptio oriatur ex illa. C. de arbi. l. j. & verè nisi emologetur, nō v̄r finitū: vt in proxi. q. sed si fuit arbitrator, videtur secus: cū per id videatur trāsactū: vt no. in auf. vt dif. iu. post princ. colla. ix. & scripsi de iureiu. Quintauellis. in mag. gl. princ. & aū si. qd̄ gl. in l. error. dicit sufficere. scilicet negotiū trāsactione finitum. qd̄ intelligendū est de trāsactione quæ valeat. Nec obest. l. ex falsis C. de trāsact. Sed occurrit & tertia an in extraordinariis, quæ non sententia, sed decreto finiuntur, habeat post illā locum reuocatio erroris. Secundū in libertate non. C si aduersus liber. l. ij. in alienatione prædii minoris, vel in falsa executione tutoris, vel his similibus non impedire decretum contra illa veniri. vt patet ff. de trans-act. cùm hi. § si prætor. de iudi. si prætor. §. Marcellus. C. si ex fal. alleg. tu. ex. fu. l. j. ij. & iij. ff de tobus eorum, qui sub tu. vel cura. l. magis. §. pe.

ADDE en cōfessio facta corā arbitro, faciat fidem: Alex. cōsil. xiij j. lib.

d ¶Secundùm Papam. Ibi scripsi super verbo, acta. & plenius post Petrum & Abba.

e ¶Ego puto contra. Idem Compo. in decre. per inquisitionē. vt ibi scripsi super vltima glos.

f ¶Confitens obligatus. Hic vide quod dicam j. §. vlti. super versic. quæ autem actio. in fi.

g ¶Obligatur. Non naturaliter, quia tempus non est modus inducēdæ naturalis. ff. de act. & obli. obligationum ferè. §. placet. sed ciuilis prius inefficax, fit efficax, secundùm Odof. vbi ī. dat simile de l. Iulianus. ff. de condi. inde.

h ¶Ad fi. Idem posuit ī. de except. §. viso. ver. super excep. vbi etiam ponit exceptionis formam, & scripsi de fide instru. si cautio. super gl. pe. ibi vide plenius.

i ¶Similibus. Distinctionibus. Mar. de Fa. quam statim allegat, an sit noua obligatio, an cautio super præterita: vide j. de feudis, §. ij. super quarta q. sunt iij. Mar. de Fan. cui concor. Io. de Bla. vt ibi scripsi. Et ad intellectum eorum, quæ hic dicuntur, scire debes quòd ipse Io. in suo libello, vbi tractat de actione ex stipulatu, tenet ex stipulatione sine alicuius cāe expressione agi posse, cùm ipsa stipulatio sit sufficiens tā ad agendū, q̄ ad excipiēdū quod sic probat. Promissio & solutio paria iudicātur. à lege. C. ad l. Fal. l. vlt. Facit ff. de dona. si patronus. §. j. & de cōsti. pec. idem est. ij. sed nemo p̄sumitur indebitè soluere, vt ff. de prob. cū de indebito. sic ergo dicetur q nullus præsumitur indebitū promittere. Vñ cū cā

extra iudicium coram testibus, non inducit plenam probationem. ff. de dona. nuda. Nec obstat C. de testi. testium. & aut. rogati: nam ibi fiebat ad liberandum. ff. de pact. tale pactum. & debemus esse promptiores ad liberandũ, prout sequitur. ¶ Sed nunquid semiplenam inducet? Rñ. sic, secundùm eum. C. de prob. instrumenta. ibi: si non alijs quoq; adminiculis adiuuetur. Nec obstat ff. eo. quædam. & C. eo. nõ nudis. & l. non epistolis. nam ibi non ideò imponitur filio necessitas probãdi, quia ipse erat in possessione filiationis. onus aũt probandi, incũbit ei, qui dicit. C. e. actor. quæ est vj. q. vlti. nisi ius neget: vt j. ti. proxi. §. j. versicu. sequitur. Præmissa locum habent, cùm sit confessio ad obligandum se alteri. Nam si ad obligandum alium, sibi non prodest, etiam millesies facta: vt s. §. proximo. versi. iiij. & j. ver. proxi. 8 ¶ † Cæterũ si sit cõfessio inter viuos sup cõtractu, ad liberãdũ alium à se: tũc si testes sunt solenniter adhibiti post xxx. dies, intra quos cõpetit exceptio non numeratæ pecuniæ, præiudicat talis cõfessio, & non ante. C. de nõ nu. pec. in contractibus. & C. de quadri. præscri. l. ij. in fi. nisi in quibusdam casibus, in quibus statim confitens obligatur. Primus est, qñ qs confitetur se recepisse tributũ & censum fisci: vt in ea. l. Secũdus, qñ maritus post cõfectionem dotalis instrũ, confitetur se recepisse totam dotem vel partem: vt s. §. proxi. ad fin. Tertius in deposito certarum rerum: vt præ. l. in contractibus. Quartus est, qñ in libro curiæ vbi scribũtur pecuniæ receptæ pro distractis rebus, scriptum est, aliquam pecuniã pro tali re distractã se recepisse. C. de quadri. præscri. l. ij. §. fi. Potest & quintus adijci, secũdum Odof.[a] qñ mulier cõfitetur, pro intercessione se pecuniam recepisse. C. ad Velle. antiquæ. Sed is casus videtur potius ad obligãdum. Hoc autem certum est, q in confessione extra iudicium facta ad liberandum, nõ est necesse causam liberationis exprimi: immò sine causa præiudicat. ff. de pact. pactum. Secus quando ad obligandum: vt s. iuxta regulam Arriani. ff. de act. & obli. Arrianos. extra, de proba. ex literis. 9 ¶ † Porrò si quis confitetur super proprietate, si quidem super dominio sit confessio falsa causa adiecta: vt quia confitetur rẽ non esse suam, siue in iudicio, siue extra, siue coram testibus, non præiudicat. nam si quis bona, quæ fuerant patris, cõfitetur esse matris, nõ præiudicat, nec tenet cõfessio: vt j. ver. hoc quoq;. Et est rõ, quia nuda traditio nunq; trãsfert dñium, nisi iusta cã præcedat, vt vẽditio, vel alia, ad quam traditio sequatur. ff. de acqui. re. do. nunq;. Item & nuda dñiũ non transfertur nudis pactis: vt C. de pactis. traditionibus. nec etiam amitto dominium, licet rem habeam pro derelicto. ff. de acquiren. pos. si quis vi. §. differentia.[b] Cæterùm si fiat cõfessio sup possessione puta quia quis dicit se nõ possidere, statim perdit possessionẽ, quæ etiã solo animo amittitur: vt ibi, & ff. eo. possideri. §. in amittenda. & etiam retinetur. C. eo. nemo ambigit. 10 ¶ † Sequitur videre de cõfessione in vltima voluntate facta: in quo iterum subdistingue. nam aut confitetur quis ad obligandum se alteri, aut ad alium sibi obligandum, aut ad alium liberandum. Si quis confitetur in vltima voluntate ad obligandum se alteri: aut non capaci, aut capaci. Si non capaci, puta ei, cui nihil legari potest, vel etiã ei, qui vsq; ad certum modum capere potest, vt C. de na. li. aut. licet patri. dicendo, sciant oẽs q tali filio meo debeo centũ, quæ ad me de bonis eius peruenerunt. & talis cõfessio nõ valet. præsumitur enim facta in fraudem, cùm sibi legare nõ posset: nisi spurius contra probet. ff. de probat. qui testamentum. vbi de hoc. j. de suc. ab inte. versi. quid si inter se. Si verò confitetur se debere capaci: aut testator confitetur, & iurat se esse: & tunc valet, etiam si nihil debuerit, & hæres tenetur id soluere: vt ff. de legat. ij. cùm quis decedens. §. codicillis. C. de prob. aut. quod locũ sed hoc creditoribus nõ præiudicat, vt ibi no. 11 ¶ † Sed nunquid patris confessio, hæredi præiudicat quo ad debitum bonorum subsidiũ: vt si pater cõfessus fuit cum iuramento Titium deposuisse centum lib. apud eum ad hoc vt filius hæres teneatur illa restituere? Et videtur q sic, per prædi. aut. sed certè secundùm hoc posset filius sua legitima fraudari: quod esse nõ debet. extra de testa. c. Raynutius. & c. Raynaldus. Vñ dic q talis confessio ei nõ præiudicat, cùm sit quasi creditor. arg. extra, de moti. test. contra veteran. §. si quis impuberis. secũdũ Vber. aut nõ iurat, sed simpliciter dicit, sciãt oẽs q debeo tali centũ: exprimendo certam quantitatem: & tũc valet vt legatũ, nõ vt debitũ, quia nihil debebatur.[c] ff. de leg. ij. l. Lucius. §. quisquis mihi. nisi[d] probet testatorem id errore dixisse. ff. de aur. & argen. le. qui vxori. C. de falsa causa adiect. l. j. Sed si non expressit certam quantitatem, sed dixit quod debeo tibi, lego: & nihil debebat: nihil valet. ff. de liber. legata. legaui. §. contra autem. ff. de legat. j. l. si sic. Si autem dicit, sciant omnes q debeo tali centũ, vt patet per instrumentum, quod est apud illum: vel, lego vxori meæ centum, quæ mihi dedit, sicut continetur in tali instrumento: tunc non præiudicat hæredi, nisi instrumentum exhibeatur. C. eo. l. pe. & fi. ff. de lib. leg. l. legaui. 12 † Verùm si confiteatur quis in vltima voluntate ad alium sibi obligandum, dicendo, confiteor q talis debet mihi centum: hoc nõ prodest sibi. C. de proba. rationes. & l. exemplo. & aut. quod locũ. Quod si confiteatur ad alium liberandum, valet: vt ff. de do. ex hac scriptura. Vñ si testator cõfitetur sibi solutũ esse, præiudicat hæredi, nisi probet testatorẽ errasse. C. de falsa causa adiec. l. j. & l. pe. &

promittendi semper præsumatur, nõ est necesse q causa inferatur: cùm etiam stipulatio dicatur à stipite, quod designat firmitatem. Insti. de verbo. obli. in prin. Per se ergo sine alia causa, firmitatem ad agendum designat, vt ibi probatur, idem deducendo per singulas obligationes. Institu. de obligatio. §. fina. ff. de procura. l. licet. §. ea obligatio. sed in alijs singulis obligationibus sine exceptione causæ agi potest: ergo & in ista. Itẽ in stipulatiõe est obligatio ciuilis, vt patet Institut. de acti. §. de consti. Itẽ subest naturalis. ff. de pact. l. j. §. adeo. cùm ergo ibi sit vtrunq; vinculũ ad agendũ, ergo promittens est necessariò obligatus, alicuius rei soluendæ causa. Institu. de obl. in prin. & si ab agẽte petat in libello causam sibi edi, respõdebit agens q causam sui facti ipse scire tenet. ff. pro suo. l. vltim. ff. ad Velleianum. q̃. quã. C. de rescin. vẽd. qsquis. Propter ipsius ergo scientiã, cessabit editio. ff. de edẽ. si quis ex argentarijs. §. prohibet. Dicit autem l. secundam. §. circa. ff. de doli excep. & de verbo. obli. si quis cum ali. loqui qñ constat nullã, vel falsam fuisse cãm: vt dicit author s. præ. iiij. q. vers. & idẽ. qd à principio putabat causam, & neuter in dolo: quia post reperta falsa vel nulla, si agat tũc stipulator, promissori, qui errauit, cõpetit exceptio doli: vt in §. circa. Appet enim tunc veritate comperta, dolus stipulatoris: licet à principio forsan in dolo non fuerit, vt dixi. Concludit ergo duo. Primum, quòd quamuis quis promiserit causa non expressa, valet stipulatio: cùm semper præsumatur causam interuenisse, vt est dictum: & ex ea agi potest, donec probatum fuerit causam nullam vel falsam interuenisse: quod per obliquum probari potent: vt in præ. ver. & idem. Secundum est, quod sequitur ex primo, scilicet quòd causa stipulationis in libello edenda est. Adiuuatur autem sic opinio prædicta: lex sine distinctione dicit quòd si promittatur aliquid certum, agitur certi condictione: si incertum, ex stipulatu. Institu. de verbo. oblig. in princip. & ff. si certum peta. si quid certum. & ff. de verbo. oblig. stipulationum quædam. & l. vbi autem. Sed si legislator voluisset, quòd necesse foret causam exprimi, id, quod sibi erat facile, addidisset. Facit l. vna. circa finem. C. de cadu. tol. extra, de transact. in. c. ij. ver. vnde si circa. cum concor. quæ volunt, quòd vbi lex non distinguit, &c. ff. de publi. de pretio. cum similibus. Inducit etiam quòd si requiretur causa in stipulatione: ergo & cã causæ: & sic in infinitum iri posset quod euitatur à iure. extra, de rescrip. c. ij. lib. vj. cum concor. si. glos. ff. de dam. infect. qui bona. Vide circa fin. ff. de re iudicata. l. à diuo Pio. §. si post. Sicut igitur non requiritur oblatio, ex oblatione. ff. de re iud. si se non obtulit. §. ij. sic nec causa causæ, nec lis ex lite. C. de fruct. & litium expens. l. terminato. Item constat q verba legis describentis stipulationem, nõ ponunt causam: sed dicunt eam sic contrahi: promittis? promitto: facies? faciam: dabis? dabo. Insti. de ver. ob. in principio. Rof. tamen in rubrica de certi condictione ex stipulatu, tenet contrarium cum domino suo Azone. quod etiã repetit de condict. sine causa. §. q causa est necessariò exprimenda in stipulatione: scilicet, promitto tibi ex tali causa: alias in effectu stipulatio est nulla: quia exceptio doli, obstabit agẽti. immò & obligatio sine cã condicitur. ff. de do. except. l. ij. §. circa. de conditione sine causa. l. qui sine causa. ff. de probatione. cũ de indebito. §. fi. Ad idem ff. da do. l. nuda. Nec sibi placet quòd dicatur facta animo donãdi: quod negat verum, nisi vbi ius exprimit in casibus, quos dicit per dominũ suũ no. ff. man. l. idẽ. Adiuuat dictũ suũ Rof. per casus varios, vbi sine expressione causæ nil agitur in trãsactione. ff. de transact. cum his. §. hac causa. Inquiritur etiam causa, si petatur missio. C. de edi. diui Adria. tol. l. fi. In apocha. C. de apoc. publi. l. prima. respõdet ad id, qd dictum est, legislatorem non expressisse, dicit hoc verum in libro Institutionum propter rudes: sed satis est in libris Digestorũ, & alijs id expressum. sic & actio edi debet cũ cã. Remittit ad ea, quæ dixit de cã agẽdi: & verba illa quæ allegantur, promittis? promitto &c. fatetur q sunt apta ad obligandum, sed non cũ effectu non expressa cã. Et huic cõcor. qd ipse scripsit rubricã, ne vis fiat ei, qui satisda. de ope demoli. añ finẽ.

a ¶ Secundũ Odof. In distinctione non habeo: sed Gul. vbi s. ponit istum & addit vj. C. arbi. tut. l. fi. & bi duo no. de prob. iij. in fi. vl. gl.

b ¶ Differentia. Et ibi glo. soluit contraria de §. penul. Insti. de rerum diui. cum concor.

c ¶ Nihil debebatur. No. & vide quod post Innoc. scripsi extra, de suc. ab intesta. cum dilectus. super verbo, asseruit. Hoc etiam scias q Pe. de Bel. ibi no. Inno. improbat: vt refert Cyn. in l. generaliter. in vij. q. falsum est eum ibi dixisse, quod dicit, vt ibi videri potest in gl. prædicta, vbi ipsius verba posui. Plus dico quòd si ad literam dixisset quod dicunt, peroptimè dictum esset.

ADDE vltra ea, quæ habentur in d. §. codicillis. Bal. io consi. clxxx. & clxx. ij. lib. per Ang. consi. xxix. Ro. consi. cccclv. Abb. consi. lxxxv. & xv. ij. libr. & ibi q pater confitendo in testamento, non præiudicat filijs in legitima, etiam quo ad pias causas.

d ¶ Nisi. excipit a legato.

hæc vera

a ¶Nudis.& dicunt antiqui quòd inducebat pro ſe quandam falſam authen. cuius tenorem ponit Accur.in glo.de qua ſ.poſt prin.

b ¶L.j.& ij.dubitat poſito q aliquis pro ſe & conſortibus abſentibus, quorū ſe dicit geſtorē, recepit à litio cōfeſsionē de feudo vel emphyteuſi, quā tenet ab illis, nunqd conſortes vel ipſorū hæredes agere ex illa poterūt ſine ceſſione? Dyn. hoc tractās ſuo conſi.xxxij.ad negatiuam allegat q per liberam perſonam noſtro iuri non ſubiectā, nō quæritur nobis ius agendi ſine ceſsione. C. p quas pſo.nob. acq.l.j.ff. de ver. ob.ſtipulatio.§. alteri. nam ſi nō quęritur ſine ceſſione p eū, quē cōſtat hēre mandatū: multò minus quęreret p geſtorē ſine mādato. tenet cōtrarium, ſ. q eis vel ipſorū hęredib⁹ ratū ſine aliqua ceſſione competet ius agendi: conſtat autem q hęredes eius, poſſunt ratum habere, quod poterat defunctus, ſi eſt ius tale, quòd ſoleat in hęredes tranſmitti. aliàs non. ff. rem rat. habe.l.ſi is qui.& l. bonorum. Itē conſtat id quæri per geſtorem, ratihabitiōe ſequē te quod quæritur per procuratorem mādato ꝑcedēte. ff.de reg. iur.l. hoc iure.§. deiecit. Item conſtat qd per traditionē vel quaſi factā procuratori quæritur dominium ſine ceſſiōe ipſo iure: & per conſequens ius agendi ratione dominij.ff.de acq.re.do.ſi procura. & l. traditio.§.fin.& l.per ſeruum.§.ſi ergo & quæretur per geſtorē. ſi ratihabitione ſecuta, ſine ceſſione. ff. de nego. geſt. ſi ergo.ſed cōfeſſio de qua ſ. habetur loco traditionis. argumen. ff. de dona.l.quiſquis. ff.de acquir.poſ. Interdū. in prin. & §. finali. & l. qui bona. ergo conſortibus vel hæredibus ipſorū, ex illa cōfeſſione eſt dn̄iū acquiſitū: & per cōſequēs ius agēdi. Inducit etiā l.certū.ff.e.tit.§.certè. vbi petet ex cōfeſsiōe facta procuratori præſenti, quæri dn̄o pſonalē actionē ſine ceſsiōe. & id ideo quia plus ex facto cōfitētis quæritur ius agēdi, q̄ ex facto procuratoris cōfeſsionē recipiētis. Cui eſt ſimile ff.quod vi aut clam.l.iij.in prin. Concludit ergo ratihabitione ſecuta cōpetere ex confeſsiōe ius agēdi ratione dominij actiōe in rem, & agendi perſonali cōdictione ex moribus ex confeſsione, qua declaratum fuit rē feudalem.

¶Vidimus de cōſortibus, quorum nomine recepta fuerat confeſsio: ſed quid ſi ſingulari confiteor id, ſup quo res iudicata omnib⁹ prodeſſet vt in querela, nūquid cōfeſsio habebit eandē vim vt omnibus proſit? Vber. ſup l. ſi ſine.ff. de interrog.acti. tenet q nō per l.fi.eo.ti. Nō obſt.l.ſi filius.j.eo.tit.q̄ loquitur in filio in poteſtate conſtituto. & idē vtrobiq; no.Cy.in præal. l.in vij.q̄o. dicit Petrum diſtinguere inter contētioſam iuriſdictionē, & vnlūtariā: vt primo caſu valeat quo ad oēs, ſecūdo non.

¶Filij.i. facta ſi. lin.

¶§.ſequitur. De cōfeſsione nil ibi tractat ſed de teſtimonio ibi prius in fin. allegare debuit de ceſſin.actio.§.j. vt ſi.ſed nunqd ſo. la.& facit qd dixi poſt Ia.& Cy. de iur. calū.§.reſtat.ver. procur. ADDE Pau.de Ca.cōſi. lxxxiij.

hec vera ſunt, qd valet confeſsio ad liberandū: dū tamē verba ſufficientia ſint ad liberandū: vt in l.ratiões.in fi. qua liberatio intelligitur eſſe relicta.C. de falſa cauſa adiec.l.j.& ij. Si verò eſſet minus ſufficiens, puta dixit has res tātum eſſe in ſuo patrimonio: cum tamen multæ aliæ ab alijs poſſiderentur quos nolebat eorum nomine conueniri: tunc non valet confeſsio, niſi pręſtito iuramento. in authen. col.v. de iurein. à moriente pręſti. C.de ꝓba.authē. qd obtinet. ¶Et nota q qui dicunt confeſsionem extra ius factam non præiudicare, inducunt pro ſe ff.de interro.act.l.j.in fi.& l.fi. Sed certè ibi ideo nō præiudicat: qa fuit facta contra ius. ſupra § proximo, ver.xij. vbi ergo confeſsio fit extra iudiciū, vt ex ea quis obligetur: bene pręiudicat. nā talis confeſsio, vim pacti habet. ij q ix.ſi debitum. C.de nō numerata pecunia.cum vltra.& l.in contractibus. & inſci, verſi. proximo. 13 ¶†In ſumma nota quòd licet confeſsio extra ius facta non præiudicet iure confeſsionis pręiudicat tamen quandoq; iure pacti: vt C.de epiſcopis & clericis, ſi quis in conſcribendo.in princip.& ff.de pactis.tale pactum.& econtra, qd nō valet iure pacti, præiudicat quandoque iore confeſsionis: vt C.de fide inſtrumen.l. iij. Hoc quoq; notandum eſt quòd reſpōdens eſſe de bonis maternis, quod eſt de bonis paternis, nihil egit: vt C.de iuris & facti igno.cum falſa. Nam ſecundum Iaco. Bald. ſi ille confeſsio extra ius fiat, non præiudicat: vt ibi, & ff.de interrogatoria actione.l.j.in fi. quod verum eſt, ſi fiat non adiecta cauſa: vt ff.de proba.cū d indebito.§.fi. niſi alter probauerit ſic eſſe, prout ipſe cōfeſſus eſt: vt ibi. maximè autem verum eſt, quod dicit pręc. l.cum falſa. vbi fit confeſsio per errorem. & ſic ibi loquitur. ¶Quid ſi ex certa ſcientia fiat? Dicit Iac.Bal. non præiudicare. Nam ratio ipſius l.cum falſa. hic durat, ſcilicet q confeſsio extra ius facta, non nocet: ideoq; ſecū dum eum, per præ.l. ex ſufflatur opinio Iacobi de porta Rauennate dicentis confeſsionem extra ius factam, præiudicare: vt C.de proba.nō epiſtolis.& l.non nudis.ᵃ Sed ipſe Ia. reſpōdebat ad l. cū falſa. & exponebat ibi, nihil egiſti, ſuppple, ſi cōtrariū ꝓbare paratus es. Tu verò hoc proſequere vt ſupra. 14 ¶†Quid ſi confiteor rem meā, eſſe tuā: nunquid p hanc cōfeſsionē res deſinit eſſe mea, & fit tua? Rñ. ſi per errorem dixi, non mihi nocet: vt ff.de acquir. rerū domi.ſi procurator.& de cōdictio.cauſa data, l.iij §.ſoboliius. ibi nam eum, &c. ¶Quid ſi ex certa ſcientia? Rñ. nec adhuc mihi præiudicat: quia falſa demonſtratio veritatem non tollit. vt in pręc.l.cū falſa extra, de conſan.& affinita. qa circa. nec nuda ratio facit aliquem debitorem. ff. de dona.nuda ratio. multo minus nuda confeſsio. ff. de acqui. rerum do. nūquam nuda. & argumen. C.d lib. cauſa iubemus. 15 ¶†Quid ſi confiteor tuam eſſe, & me à te ad vtendum tenere? Reſpon, dicunt Iacob. Bald. & Vbert. mihi pręiudicium nō parari. argumē.C. de do.quiſquis. argu.tū contra, C.de non numera.pe. l.generaliter. & in pręc. l.cū de indebito. Sed ſi hoc dixi ex certa ſcientia.ſ.rem meā tuam fore: ſi ꝓbare poſſum cōtrariū, nō mihi præiudicat, vt ſā dixi. Sed vē q ſtatim fiat eius rei dn̄s: ſicut ſi rem meam ex aliqua cauſa, tibi cōcedo, cuius vſumfru. mihi retineo ſtatim videor in te illius rei dominium transferre: vt C.de do.quiſquis. & ſic videor rem meā à te in feudum tenere. Sed Iac. ad hoc reſpondet, dicens multum intereſſe, qualiter verba concipiūtur. Si enī dicit volo rem iſtā in feudū tenere. nō tamē per hoc parat pręiudiciū veritati: qu falſa demonſtratio, &c. vtē. licet quidā dicant, q ille ſtatim incipit ciuiliter poſsidere qd non placet. Si verò dicit, cōfiteor me velle habere talē rē in feudum. tunc nocet. ff.de pact.tale pactum. vel ſcd̄m Vber. ſi dico ſic, cōfiteor rem iſtā eſſe tuā & volo eam à te cōducere in emphyteuſim: tūc præiudicat: vt in ꝑ.l.quiſquis.& in l.tale pactū.in prin. ſi verò dixi, cōfiteor rem iſtā, quæ mea eſt, eſſe tuā, & volo eā a te hēre in emphyteuſim: tunc nō nocebit: vt in pręc.l.cū falſa. Itē in cōtractu ſocietatis, ſtatim tranſit dominiū: vt ff. b pro ſocio.l.j.& ij.ᵇ Et quæ dixi circa dominiū, locum habent etiam circa poſſeſsionē. 16 ¶†Sed quid ſi confiteor te poſsidere quod poſsideo? Rñ. nō paratur mihi præiudiciū in poſſeſsione per pręc.l.cum falſa. licet ſit arg. contra. ff.ad l.fal.l.j.§.ſi legatarius. quia hoc verum eſt cūm per errorem confiteor: vt xxij.q.ij.in quibus. ſecus ſi ex certa ſcientia. ff.de acqui.poſ.quod meo. tunc enim amitto poſſeſsionē quę ſolo animo perditur. ff.eo.per diuerſas.§. item. ¶Sed nūquid tu ſtatim incipies poſsidere? Rñ. nō: quia ſolo animo non quæritur poſſeſsio. ff.eo.licet. & ſic dominium aliter amittitur, q̄ poſſeſsio: vt eo. 17 titu.ſi quis vi.§.differentia. ¶†Quid ſi in iudicio, & ex certa ſcientia, confiteor? Rñ. mihi præiudico: vt ff.de inter.act.confeſsionibus.& ff.de confeſ.l.cer- 18 tum.§.ſed ſi fundum. ſecundùm Iac. Bald. ¶†Vltimò quæritur: ecce filius fa. emit fundum, de quo factum eſt hincinde inſtrumentum, in quo cōtinetur q venditor renunciauit exceptioni non numeratę pecunię, & quod ſibi eſt pecunia ſoluta: poſtmodū verò filius confeſſus eſt coram teſtibus, ſe pretium non ſoluiſſe: quæritur an confeſsio filij noceat patri, vt poſſit à venditore conueniri, non obſtāte re- c nunciatione filij?ᶜ Et videtur q non, ar. C.de proba.cum precibus. Nec obſtat confeſsio cum ſolēnite facta: quia aliàs nō valeret: vt ff.depoſiti. Publia. Nec enim renunciando vel paciſcendo, poteſt filius patri præiudicare: vt C.de iureiur.neq;. Item exceptio ſibi quæſita, pacto nō tollitur eo inuito: vt ff. de pactis.l.fi. ¶Item non licet filio mutare conſiliū in alterius præiudicium. ff.de reg.iur.nemo.& facit ff.de oper.no.nun.de pupillo.§. ſi plures.& C.de non nume.pec.ſi cui.& licet filius remiſerit, nō præſumitur pater remiſiſſe. ff.de ritu nup.l.in eo iure.§. inde ait. & facit C.quorum lega.l.j.§. deinde ait. ar. contra: quia in omnibus iſtis, tacitè intelligitur qd pretium fuerit numeratū: vt in pręc.l.ſi cui. ff.de cōpenſa.cū filio. Itē quia pater certat de lucro captan- e do, venditor non: ergo debet melior eſſe conditio venditoris, q̄ patris. C.de iure delib.l.fi.§. ſi legata- d rij. alioquin lucraretur ex aliena iactura, quod eſſe non debet: vt ff.de condi.inde. nam hæc natura. extra, de pœnis. ſuam xij.q.ij. fraternitas. & remittētibus actiones ſuas, &c. ff.de ędil.edi.l.item quęritur. §.ſi venditor.& ff.de mino.ſi iudex. de conſe. diſt. iiij.quęris. ꝓpe prin. vij.q.j.q̄ periculoſum. Item ex quo filius ipſe contraxerat, per ipſum poterat diſtrahi: quia omnis res per quaſcunq; cauſas &c. extra, de reg.iur.c.j.ff.eo. nihil tam naturale. Secundò poteſt dici, q ſi pater ex hoc contractu fuit obligatus: poteſt conueniri: aliàs non: ſed filius ſic: vt ff. 19 de act.& obli. filius. ſecūdùm Vber. ¶†Vltimò nota q confeſſus in iure, pro iudicato debet haberi: vt extra de confeſ.c.ij.de ſimo.c.de hoc. C.e.l.vnica, & de hoc ſ.§.j. fallit hoc cūm quis confitetur incertum. ff.eod. certum. Item fallit in cauſa matrimoniali, vt ſ.§.ſequitur. verſ.decimo. & in alijs caſibus ibi poſitis. ¶An autem valeat confeſsio cedentis con- d tra eum, cui facta eſt: no. ſ.de procura. §. ſequitur.ᵈ Illud quoq; verum eſt, quòd confeſsio coniugum contra matrimonium facta, non nocet: ſed pro ma- 20 trimonio facta, ſic: vt ſ.§ proxi. verſicu.x. ¶†Sed nec confeſsio in vna cauſa facta, & inter alias perſonas, præiudicat in alia: niſi tales ſint cauſæ quòd ſententia lata in vna obſtet exceptio rei iudicatæ in alia. ff.de except.rei iud.cūm quæritur. de hoc ſecundùm Papam. extra, de teſt.conſtitutus.& C.de inoffic.teſta.contra maiores.& ff.eodem. Papinianus.§.ſed nec impuberis. C.qui po.in pig.hab.aut,

item possessor.[a] ¶†Quid si egi contra te actione legis Aquil. negasti te damnum dedisse, lite contestata confiteris: nunquid potes? Respon. Accur. no quod sic. Institu. de act. §. item mista. Alij contra: vt ff. de mino. si ex causa. §. nunc videndum. Vel secundum alios[b] dic quod post litis contestationē pœnitere non pōt post probationes, sed ante probationes sic. ff. de iureiur. eum, qui.[c] ¶†Quid si actum est de furto ciuiliter, & reus confessus est: nunquid ex tali cōfessione condemnabitur in iudicio criminali, postmodum contra eum instituto? Arg. quod non. ff. de quæstio. l. j. §. diuus. arg. contra in his, quæ no. C. de libe. causa. l. fi. extra de excep. c. 4. §. fi.[d] ¶†De facto quæritur: vniuersitas quædam debebat mihi decē ratione salarij: syndicus vniuersitatis confessus fuit in iudicio de cōi omnium & meo consensu, se illa debere ex causa mutui: quare iudex cōdēnauit eū mihi ad decem ex cā mutui, & tanquam syndicū, & etiam suo nomine: nunc quæritur, an sententia mandabitur executioni contra eum.[e] Et videtur quod non. nam videtur simulatio, quare pro infecto debet haberi. C. si cer. pet. si non singula. in fi. & l. si ex pretio. extra, qui filij sint leg. per tuas. nec nouatio facta fuit, quia hoc non fuit actum expresse. C. de noua. l. fi. ar. contra: quia illud locum habet in contractibus, secus autem in iudicijs: quia tunc non[e] dicitur nouatio necessaria: vt no. C. de iud. l. j. & ff. de noua. l. aliam. †Præceptum enim factum confesso, obtinet vim sententiæ. nam mandatur executioni, & actio ex eo nascitur, vt ex sententia: vt C. de excep. rei iudicatæ. l. fi. & not. ff. de app. l. fi. §. j. & quando prouo. ne. non est. l. ij. & hoc verius est.[f]

a ¶Possessor. Facit quod ibi not. in fi. vlti. gl.

b ¶Secundùm alios. Alber. Gal. vbi s. ver. sed pone j. & idem Accur. vt statim dicam.

c ¶Eum qui. Et sic dixit Accur. in prælleg. §. j. iij. glo. reddens pro ratione pœnitendi, quod non releuat actorem ab onere probandi. & allegat hanc legem. Ibi etiam tractat casum conuersum in prius confesso, postea negante: dicens illum puniri: cùm vltima mora noceat ff. de peri. & com mo. rei vend. l. illud. Subdit etiā eum, qui duplū soluere non potest, in corpore puniri. ff. de pœnis. l. j. §. generaliter.

d ¶§. fin. De confesso furtum, qui ante litem contestatam moritur, an teneatur hæres? vide suprà, de interrog. §. ij. vers. quid si is. & aliam remissionem ibi addidi.

e ¶Non. Sine non posuis Alb. Gal. quod placet, & si vis subintrare materiam, vide quod plenè not. Cy. in l. j. statim allegata in secunda quæstione. nota etiam de hoc C. de vsur. rei iudica. l. fi. in gloss. sic ergo.

f ¶Et secundùm Alber. Gal. cuius ad literā fuit iste ver. eodem titul. in fi.

g ¶Reuocari. Notatur, quia de cōfessiōe quærit in hac materia, non de negatiōe, quia si de illa non dubitetur. Ab eo enim quod tendit in ipsius fauorē, diuertere potest: sed nō ab eo quod respicit fauorem aduersarij regulariter: ideo expedit de hoc tractari. Hoc tamē scias, quòd si negatiua esset contra eum: idem quod in affirmatiua, pone terminos decreta. vt nostrum. vt ecclesia. bene. versicu. ergo. vbi archiepiscopus primò dixerat se non contulisse, & hoc erat contra eū, per quod petebat Papam, vt de vacante officio potuisset disponere: reuocatio faciebat pro ipso secundum illa quæ narrauerat. Ad idem de tempo. ordi. dilectus. vbi confessus fuit episcopus, quòd non habuerat mandatum archiepiscopi. & hoc erat contra eum, cùm mandatum alleuiasset culpam. Idem dici posset de decre. secunda de capel. monach. si dicatur quod presbyter primò negauerat se fuisse ad illorum capellam, quod postea confessus fuit, vidēs probationes paratas. Ad idē de testibus. ex tenore. Si enī ille miles cōfessus fuisset se in septimana paschali nō habuisse vxorem, hoc erat in fauorem actricis. Non potuisset igitur id postea reuocare. Interrogatus an essem in sacris tempore, quo fuit electus in episcopum, respondi quòd non: hoc est contra me. Interrogatus de ætate, respondendo se minorem vel maiorem, vel respondendo quòd habuit mandatum, vel quòd erat laicus, vel clericus, & his similes, secundum veritatem causarum, quandoque faciunt pro ipso, quandoque contra ipsum: & tamen sunt affirmatiuæ. Ex his concluditur in hoc §. tractari de confessionibus de affirmato vel negato, quæ respiciunt fauorem aduersarij in totū vel in partem: an iste possint reuocari, & qualiter.

S V M M A R I V M.

1 Confessio multipliciter est considerãda.
2 Confessio procuratoris in iudicio facta, quo caso præiudicet, aut quando posit procurator eam reuocare.
3 Dilatio iuramenti per procuratorem facta, an domino nocere posit.
Confessio defendentis mandarum non habentis, an præiudicium afferre posit.
4 Procuratoribus duobus constitutis, quorum vnus negat, alter confitetur, cui sit standum.
5 Confessio tutoris, vel curatoris, an noceat pupillo vel adulto.
6 Confessio criminis per contrarij probationem, potest reuocari.
Confessio legitimè, & per principalem in iudicio facta, an & quo casu sit reuocabilis.
7 In criminibus, an posit quis errorē suū corrigere.
8 Confessus crimen, an ex hoc poterit appellare.
9 Error habitus in principali, an posit in causa appellationis corrigi.
10 Nouis defensionibus, aut allegationibus, an quis vti posit in causa appellationis.
11 Error facti negotio nondum finito, nemini nocere debet.

Confessio quæ & quãdo valeat reuocari.

POstremò videndū est quæ & quã confessio valeat reuocari.[g] Et est sciēdū, quod cōfessio fit quãdoque extra ius: de quo s. proximè dictū est. Quãdoque etiā fit in iudicio: & tūc aut fit añ litis cōtestatione, aut post. Si fit añ litis cōtestationē, tūc ex iusta cā pōt reuocari. quod dic vs s. de interro. añ lit. cōtest. fac. §. fi. ¶†Si verò fit in iure scilicet lite cōtestata: aut tūc fit per aduocatū, aut p procuratorē, aut p tutorē, vel curatorē,[h] aut p principalē personā. ¶Si fit per aduocatū præsente vel sciēte cliētulo, & intelligēte, perinde est, ac si per ipsum fieret. C. de erro. aduo. l. j. vñ si tacet, sibi præiudicat nisi eā reuocet. extra, de cēsi. olim.[i] & s. de aduo. §. iam nunc. ver. ex pmissis. quod pōt facere ipse, vel aduocatus vsque ad triduū simpliciter sine probatione erroris: vt C. e. ti. l. fi. ubi cōtraxisse, &c. vltra verò post triduū, quãdoque añ sententiā, prius tñ errore probato. extra, de cōfess. c. fi. & ff. eo. non fatetur. C. eo. error facti. ff. ad l. Aquil. inde Neratius. §. fi. ergo incōtinēti vel eadē die,[k] eā cliētulus, vel eius procurator, quod perinde est, reuocet: tūc sufficit simplex reuocatio: vt extra, de appel. cum cūm quæ. & de offi. dele. cū olim. j. in fi. extra, de testi. cog. c. præterea. & sic intelligo prædicta iura, quod alij sonuerit. Quidā aūt dicunt, quod cliētulus debet statim, postquã scit cōfessionem aduocati, reuocare, vel saltē eadē die: & in hoc grauatur. sed pōt hoc facere simpliciter: & in hoc alleuiat. Suā aūt nō pt, nisi probato errore. & in hoc grauatur. sed hoc pōt quãcumque vsque ad sententiā: & in hoc alleuiatur. Principalis ergo psona, etiā intra triduū nequit suā cōfessione reuocare, nisi prius errore probato: licet aliud sit in cōfessione aduocati, vt dixi. & hoc in errore facti. aliud, secūdū quosdā, in errore iuris: vt j. ad fi. Ros. dixit[m] simpliciter & indistinctè, quod errorem aduocati pōt qs, sicut & proprium, vsque ad sententiā reuocare. Nam quod dicit aduocatus, perinde est, ac si ipse dixisset.[n] C. de errore aduoca. l. j. & ff. pro socio. l. fina. in fi. imò magis debet ei in errore alterius, quã in proprio subueniri. arg. ff. de reg. iur. qui in alterius. Hoc aūt certū est,[k] quod si cliētulus interrogatus an ratā habeat cōfessionē aduocati, rñdeat simpliciter sic: tūc nō pōt reuocare, nisi errore probato. Si verò rñdeat se ratū habere, in eo quod pro eo facit: in eo verò, quod contra eū est, minimè: tūc nudo verbo sine probatione erroris potest reuocare intra triduū quod cōtra eū est. Ideoque consulo quod aduocatus, & etiam principalis, protestetur: vt in præ. ver. ex pmissis.[o] & semper sub cōditione proponat: vt in eo. ti. §. fi. ver. item sit cautus ne. Quidam autē distingunt, an errauerit in facto, an in iure. quod dic vt in Summa do. mei, eo. tu. §. an error. Error autē iuris pōt quãcunque reuocari.[p] ¶†Si verò fit per procuratorē, præiudicat,[q] nisi eā reuocet. quod pōt facere quãcunque ante sniam, errore probato. extra, de offi. dele. cūm olim. j. prope fi.

h ¶Vel curatorē. Si per prælatum vide no. de elect. dudum. secūdo, in gloss. nota ergo. & hic per Cynum de prælato & de capitulo quæstione xv. & sequenti. & de his, quando agere possint, vide plenè suprà de actore. §. j. in vltima charta.

ADDE Rom. cōsi. ccclxxxviij.

i ¶Olim. Vide quod ibi nota. in gloss. secunda. & quod supra scri psi. & in decreta, si, cùm causam, de appella. super v. glos. ibi distinxi præiudicium negotij principalis ex confessione & sola ordinatione litis per cōtestationem.

ADDE vt plene per episcopū Alexand. in ca. dilecto. extra de appella. & ibi an procurator confessionem aduocati reuocare posit.

k ¶Eadem die. Vt dicit decreta. cū causam. de appella.

l ¶Quidam. Scilicet Bonagui. vlā suprà, in fine. & Cyn. vbi suprà, versiculo penul. tenet principiū huius dicti, scilicet quòd incontinenti fieri possit, nil probando. Allegat ff. de manu. testa. l. Stichus. & illud regulare, quæ incontinenti fiunt, &c. aliàs secundùm eum, necesse erat probare errorem. C. de erro. aduocati. l. prima. & opiniones contrarias dicit inutilias.

m ¶Dixit. rubrica vij. qui poss. esse aduoca. vltra principium versicul. bene intelligat.

n ¶Dixisset. Imò ex ipsius persona aduocatus format talia dicta. vt scripsi in præ. decre. olim. super ij. glo. & patet ex forma rubricæ C. de errore aduoca. libel. seu procon.

o ¶Ex pmiss. Hoc consilium non approbat vsus, vt ibi dixi.

p ¶Reuocari. Contrarium dicit, in fi. huius §. ibi: inde dixit Accur. in l. fi. C. de erro. aduoca. positis circa huiusmodi errorem aduocati duabus opinionibus, sua & Pla. omnes concordare, errorē iuris reuocari posse, vsque ad sententiam. & sic loquitur de errore aduocati.

q ¶Præiudicat. De hoc per Host. in Summa eodem titulo, §. j. versic. do. extra, de

minus causae.& multū plenè p eū,in Summa de ꝓcu.§.pe.ver.sed nunquid cōfun.& plenius per Cy.vbi supra in q̄one quarta, in qua etiā da tu.& cu.tractat prolixe,& ponit octo opiniōes,quarū prima distiguit an cōfessio emanauerit pręsentibus dñis pupillis vel adultis:& tūc ꝑiudicat,licet minores restituant,aliàs nō ꝑiudicat.Secūda distinguit an cōfiteantur tales in causis, quas inchoarunt, an in alijs. Tertia distinguit, an confessionem fuerit secuta snīa nec ne. Quarta, an tutor in tota lite durauerit, vel non durauerit. Quinta, q praeiudicet,nisi dñs, pupillus vł adultus, ꝓbet cōtrariū.& hęc placet gl.ff.de ꝓcurato ri.nō solū.vi.Ia.d Rauē. dicentis cōfessionē administratorū taliū non pręiudicare habito respectu ad dominos. vij. distinguit an cōfiteatur pręparatoria:& pręiudicat,an decisoria: et nō pręiudicat, pro rōne somūt q vbi maius periculum &c.viij. quam dicit cano nistarum, est q confessio ꝓcuratoris nocet dño,nisi ꝓbet illam erroneam:vt lit.non cōtest.c.j.de re iudi.suborta.distinguit demum inter procuratorem & defensorē:& hęc clara.Item inter procuratorem habentē speciale mādatū ad hoc.& ista clara.vel habentem generale tantū:& hūc coniungit tutoribus & curatoribus,distinguens voluntariā iurisdictionem à necessaria. pr̄io casu nec ꝑiudicat.ff.eo.certū.vers.sed an ipsos.scđo rñdēdo positionib[us] vel petitionib[us] ꝑiudicat:cū & ꝑiudicet sententia: ergo & cōfessio.ff.de re iudi.sed si se obtulerit.in pri.& §.tutor nisi dñs ꝓbaret contrariū cōfessionis,vt in prin.decre.primę in fi.Diuersitatis ratio,quia in volūtaria iurisdictione videtur donare.qđ nō potest.ff.de pactis.contra iuris.§.si filius.In necessaria & contentiosa,quę redditur in inuitū,non donat:nec prohibetur debet agnoscere bonā fidem.ff.de admi.tut.quoties.§.sicut. Sed si opponas q quandoq tales sunt ribaldi:respondetur in tutorib[us], qui satisdant non est timenda fraus.In procuratore,imputet sibi dominus,qui talem elegit si non potest se contrarijs probationibus releuare. ADDE,an confessio prelati noceat domino,Pau.de Ca. consi.j.

extra de cōfes.c.fi.extra,de ele.scriptū.ꝓpe pri.[a] q aūt procuratoris confessio dño noceat, probat extra,de postu.c.j.ꝓpe prin.ver.verum.cum suis cōcor.& ff.ad l.Aquil.ꝓinde.§.j.& ff. de interr. in iure fac.l.alius.& l.si defensor.extra,de reiu.suborta.quidam[b] tñ cōtra,nisi procura.habeat da hoc speciale mandatū:vel nisi sit generalis procurator. ¶ †Sicut nec pactum nec delatio iuramenti per eū facta,nocet domino,nisi ad hoc habuerit speciale mandatum.ff.de iureiur.iusiurandum.§.fin.& l.si quē.& ff.de pact.nā & nocere.[c] vel nisi domin[us] cōfessionē ratam habeat.extra,de ꝓcu.c.j. Alij inter quos est Vincen.[d] distingunt inter procuratorem & defensorem.vt confessio defensoris,i.eius,q nō habet mādatū,nō ꝑiudicet, vt in prę.l.si defensor. & ff.de ꝓcu.Plautius.[e] nisi dñs postmodū ratū habuerit.ff.de interrog.act.qui seruum.confessio eñ ꝓcuratoris,i.eius,qui mandatū habet ad causam, vel etiā eius,q habet literas da rato,ꝑiudicat dño, extra,da ꝓcu.c.j.& de offi.dele.corā.& in p.l.ꝓinde.nisi dñs cōtrariū possit ꝓbare:ad qđ pōt admitti.nam & cōtra ꝓpriā cōfessionē, admitteret si sa doceret errasse:vt in prę.l.error. Verius credo cū Io.q semper obstet dño cōfessio veri ꝓcuratoris: vt in pręmis.cōcor.nec est expectandū q dñs ratā habeat cōfessionē.ar.ff.de cōd.inde.si procurator. & l.indebitū.nā & qñ ꝓcu.deliquit circa iudiciū, domino pręiudicat,nisi fines mandati excedat.extra,de offi.dele. cūm olim.C.de procu.si procurator. De hoc,& qñ factū ꝓcuratoris domino ꝑiudicet,no.extra,vt lit.nō cōtes.c.j.in fi.& i.§.sequitur, ver.xiiij.& §.nūc vidēdū.& vide in repertorio nostro e.ti.& in ti.de ꝓc. Item an taciturnitas ꝓcuratoris habeatur pro cōfessione.no.i.ti.ꝓxi.§.ix.& est ar.qđ no.extra,de postu.ꝓla.c.j.prope prin.ibi nō negauit &c.vbi de hoc secūdùm Papā.[f] ¶ Quae aūt actio oriatur ex cōfessione ꝓcuratoris.no.ff.de inter.act.de ętate.§.qui interrogatus.[g] ¶ †Sed pone,seci duos ꝓcuratores, vnus cōfitet, alter negat: quęritur cui stet?[h] Rñ.[i] secūdum eos, qui dicūt cōfessionē ꝓcuratoris dño nō obesse,planū est.secūdum alios verò vr q neutri.Nā si duo arbitri diuersas &c.ff.de exce.dic.§.si ples.ff.de re iud.duo. extra,eo.c.fi.[k] sed vr ei stādum.qđ magis nocet. ff.de lib.cā.vno.§.fi.ff.ad Sil.si qs.§.fi. Sed distingue.nā aut incontinēti vnus confitetur,& alius negat:quo casu melior est cōditio prohibētis.ff.de cur.fur.consilio.§.fi. Aut ex interuallo:& tūc statim dñs obligatur ex confessione sui ꝓcuratoris.vñ nequit cōsequi ex negatione sui ꝓcuratoris,qđ ex sua cōsequi nequisset.ff.de minori.l.iiij.§.sed an vltro.C.qđ met.cā.si per impressionē. Vel dic q statur idoneiori.ff.de testi.ob carmē.§.fi.secūdum Odof. Alij dicūt q si dñs velit cōtra probare,audiet:cū & si tātum vn[us] esset,hoc posset.& sic intelligūt ff.de cōfes.certū.§.si qs. Si verò nō est ꝓbare parat[us]:tūc ei nocet.& vide i.de tut.§.fi.ver.quid si duo. ¶ †Cōfessio aūt tutoris vel curatoris,virū noceat pupillo vel adulto:no.ff.eo.certu.§.ij. ¶ †Caeterū si sit per principalē personam,[l] & sit legitime facta,secūdū ea quae habes i.eo.§.sequitur,statur ei, & nocet.C.de cōfes.l.vnica.extra,eo.c.ij. xiiij.q ij.§.j.nec reuocari potest,nisi errore probato:& tunc pōt vsq ad sententiam,non post,nisi fuerit appellatum[m].C.de transactio.sub praetextu.C.de iuris & facti ign. error facti.ff.eo.non fatetur. Vnde[n] si fui cōfessus,

a ¶ Prope prin. Vide qđ ibi no.in gl.& qđ super ea dixi.

b ¶ Quidam. Hoc tenuit Vin.in l.j.C.eo.per l.certū.ff.eo. Sed dic ipsum procuratorem teneri, per leges i.proxi. allegatas.Idem tenet Iacob.de Are.in l.certum.dicens solùm in tribus casib[us] domino praeiudicari. Primò si mandauit eum sic confiteri.ff.de interro.act.si seruum.j.rñ.in fi.Secundò qñ ipso praesente,& nō cōtradicente,confessus est.C.de erro.advo.l.j.Tertio, qñ ratū habet, vt sequit: & dicit eū ratū habere, si statim cùm scit non reuocat.ff.de sol.ratum.rem ra.habe.l.quo.enim.C.ad Mace.l.fin.facit vt lit.non.contest.c.j.in fi.de iureiur.c.vlt.ij.respon.lib.vj.

c ¶ Nocere. De procu.qui ad agendum.in fi.lib.vj.

d ¶ Vin.In decreta.prima de postu in prin.

e ¶ Plautius.& de hoc eo.ti.non solùm in prin.

f ¶ Secundùm papam. Vide quod ibi dixi super glo.ij. & est exped.tum de confes.c.ij.lib.vj.

g ¶ Interrogatus. Hic est duplex error,causatus ab Albe.Gal.eodem titulo post princip.versi.sed quae actio.qui simpliciter de confessione q̄rebat,nō expresso ꝓcuratore:& dicebat sic:Dic q aut cōfitetur formiter aut informiter:vt no.ff.&c.& in Albe.habetur additio talis. Sed certe ibi non inuenio notatum:sed tangitur ff.de confessis.l.certum.in fin. vlt.glo.sed non soluit Accur.an hęc additio fuerit sua, vel alterius, fuit male locata:qa cū in fi.ver.poni debuisset,posita fuit post praemissum, vt no.ante illud.ff.& verū est q in illa glo.aliquid dicitur de forma,dicendo,illud quaeritur si cum forma quis confiteatur ex venditione, an vtili ex vendito teneatur,& verum q Accur. nō soluit:sed Rof. vbi s. in princip.hoc prosequitur,dicens actionem in factum dari ex confessione.licet fateatur Ioan.in arbore nil de illa dixisse:sed quod supplendum sit,allegat ff.de test.l.scio quęsitum.ff.de spon.oratio.Dicit ergo q si quis cōfitetur se sibi debere decē,aut informiter,i.sine adiectione cā,aut formiter,i.causa adiecta,puta mutui.decr.si cautio.de fide instrumē. determinationē ponit ꝑ hac forma, primo casu oritur actio in factū: secūdo,vtilis certi cōdictio sicut si daretur directa ex vero cōtractu. nam qui confitetur, obligatur ex eo sicut ex contractu. ff. de interrog. acti. de aetate.§. q interrogatus. sicut est secūdū eū i iureiurādo delatos vt si iuratur formiter,id est,adiecta causa, datur vtilis ex contractu:si informiter, datur in factum. ff de iureiuran.l. nam postea.§. penulti.& vlt.& l.sed & si possessori.& l.si duo ꝓfori.§.pe. Nec est verum q ex confessione oriatur vtilis confessoria:qđ quidam dicūt per l. inde Neratius.§. vlti. ff.ad l. Aquil.vbi de hoc.nam confessoria pro seruitutibus est inuēta: remittit ad tractatum suum de confessoria.& scripsi de iudicijs.examinata.super glo.ij.Fatetur tamen,q nedum in vtili,de qua est dictū:sed etiā in actione in factum,vt competat,requiruntur illa decem,quae in versibus & in prosa habētur,propter quod ipse prosam vel regulam prosequitur,& exponit prius, & post quasdam obiectiones ponit suis congruas materias,quas per te videas.ponit etiā libellos & positiones,qui & quae conueniunt vtriq actioni. Et valent haec ad declarationē eorum quae no.in decre.si cautio.de fide instru.in iij.gl.& eius quod no.j.de accusa.§.j.ver.quid si latro.

h ¶ Fatetur. Tene quod no.de procu.si duo. lib.vj.in iij.gl.

i ¶ Respon. Secundùm Albe.Gal.cuius fuit iste ver.e.ti. ver.penul.

k ¶ C.fina. Per quae iura ponit Albe.opinionem,quae habet quod dominus eligit cui stetur, sicut eligit ordinarius in sententijs delegatorum suorum.

l ¶ Personam. In hoc membro distinguit Cyn. vbi s.q.xj.dicens q aut scienter aut ignoranter.Secundo casu aut in facto errauit,aut in iure.Si in facto,regulariter vsq ad diffinitiuam reuocari potest:vt in l.error.fallit C.de condi.inde.ea quae.Insti.de obl quae ex quasi contract.§.fin.& sic loquitur l.si is.ff.eo.Secūdo casu,quia debuit peritos consulere,secūdùm gl.nullo iure reuocat.ff.e.ti.non fatetur.& de reg.iur.quod quis.& Dyn. hoc concedit,si post litem contestatam,erretur:sed ante litē contestatam excusatur secundùm eum.ff.de inter.act.de ętate.§.qui iusso.& §.Celsus.hoc nota.in regula,ignorantia.lib.vj.Sed secundùm Petr.casus est in contrarium,si non violetur litera,in l.cum fideicom.ff.eo.tit.Item in damnis vitandis excusat:vt in l.error.Dicit ergo verum esse illud nō reuocari ipso iure:sed sic restitutionis ope. Et in hoc differt ab errore facti, quod reuocatur ipso iure.In cōfessione aūt facta sciēter, distinguit an sit ad praeparationē litis:& tūc ante litem contestatā poenitet,postea nō.ff.de rei ven.l.is,qui.Si tendit ad litis decisionem,confessus non poenitet:vt in l.j.C.eo.fallit in casu.l.inde Neratius.ff.ad l.Aqui.§.fin.Notoriè enim constat,te non interfecisse hominem qui viuit:sed non sic notoriè constare potest,te non debere quod confessus es ad id quod distinxit post Ia.de Are.in decre ff.eo.ti.remittam.in fi.attento dicere q in hac materia summè necessaria esset principalis constitutio,determinans has varietates secūdum ius,vbi praeualeret quid certū:aliàs vteretur placito.quod eo casu meritorium putarem.de quo Insti.de iure na.gen.§.sed & quod prin.distinctio tamen Dy.plenè placet.ad quam in fi. remittam.

m ¶ Appellatum. De hoc statim j.ver.penul.

n ¶ Vnde. Exempla ista fuerunt Bonagui.ver.supra.ante finem.

a ¶ §.fi. Si ille verè mortu⁹ est, sed ignorāt⁹ est occisor, dicit Iac. de Are. q in hoc casu, qui euenit Pergami, Iuristæ ibi cōcordabāt cōfessum decapitādū per l.iij. ff. e.ti. ipse sup lege illa tenet cōtrariū, inducēs l.j. ff. de q̄o. §. vlti. dixit etiā Gui. de Suz. super l. inde Neratius. q si qs vulnerauit aliquē, quē forte credidit occidisse, & ca pus sic confessus est: etiā amici admitti debēt ad probādum q ille viuit.

me occidisse hominē, nūc pbo eū viuere: admittar ad reuocandū: vt in præ. l. inde Neratius. §. fin.ᵃ vel fui cōfessus me promisisse tibi decē, vel mfimoniū cōtraxisse Narbonę tali die: nūc volo probare q in illa die erā Romæ. extra de testi. ex tenore. C. de cōtrahē. stipu. optimā. vel fui cōfessus me tibi debere decimas de aliquo prædio, nūc volo probare illud esse in alterius parochia. extra de paroch. c. fi. & de decimis. qm̄. & c. cùm cōtingat. xi. q. j. si qs. ¶ †Sed quid in criminalibus, pōt quis suū errorē corrigere? Dicit Vber. q si in ea pseuerauit, secūdum ea q̄ no. §. in prin. huius ti. ver. & hoc in ciuili. ¶ †Sed nūquid cōfessus crimē, pōt ex hoc appellare? R̄n. nō secūdùm Vber.ᵇ C. quorū appel. non reci. l. ij. & ij. q. vj. §. sunt quorum. versi. nollus etiam, &c & est speciale in cā criminali, secundùm eū. Ego dico q confessus siue in ciuili siue in criminali causa, potest appellare, si nō admittitur ad probandū errorē. ff. de cōfess. cùm fideicōmissum. Secus si sit cōuictus & cōfessus, & argumētis superatus: vt in præ. concor. arg. cōtra, C. de erro. aduoc. l. fi. Hoc prosequere prout no. extra, de app. cū speciali. §. porro. & c. Romana. §. si aūt post sententiā.ᶜ §. & j. de app. §. in quibus. ver. ij.ᵈ ¶ †Sed nunquid in causa appellationis, pōt qs corrigere errorē habitū in principali? Vr q nō, cum sit finitū negotiū per sententiā. extra, de

b ¶ Secūdū Vber. Et Iac. Bal. vt dicit Alb. Gal. vbi s. ver. sed nunqd cōfessus ipse tenet cum Gul. allegans quod no. ff. de app. l. fi. §. j. ADDE ad hāc materiā, q cōfessio extraiudicialis in crīali nō nocet, q̄tū ad hoc, vt possit ordīari & puniri, sed extraordinariè tm̄. vide Rotā in nouissimis decisio. decis. clxxx. vbi pulcherrimè hoc tractatur.

c ¶ Post sniam. li. vj. vbi d̄ hoc ī gl. alternatiuā. & vide quod super ea dixi.

d ¶ Ver. ij. Sic ici. & allegare ītēdit, qcqd cōtinet sob illo ver. vsq ad ver. iij.

e ¶ Obnnuit. Secundùm Albe. Papien. in l. per hanc. C. de temp. ap. ideo vide Vber. Iac. Bal. super l. error.

f ¶ Nocet. Hoc verū, pbato errore, quē pbari necesse est per allegātē, vt s. §. ij. ver. iij. & scripsi ad fi. glo. ad quā hoc in fi remittā. Albe. Papi. ad id allegat ff. ad Treb. si hæres ab eo. in fi. & dixit Gul. io l. error. q si obligaui me pluribus in solidū, per instra. & Titius ex illa obligatione agit cōtra me, & ego cōfessus sū me ex illo instrō sibi obligatū: si postea appareat illius nomē in instrō scriptū nō esse, probatus erit error. Alleg. ff. ad l. Agl. inde Neratius. §. vlt. cū l. se. Dicit ēr probatū errorē, si aduersarius id cōfiteatur. Allegat ff. de interro. act. l. fi. & dixit Alber. Pap. vbi s. proxi. dixi cū Io. & Azo. & ī hoc oēs cōcordāt, qd̄ pbat dicēdo se errasse, & probādo rē aliter se probare. ff. de proba. verius. de admi. tut. hoc aūt. C. de episc. audi. si legibus. Fit etiā hæc probatio per testes, instra, & literas amicorū. ff. de interro. act. de ętate. in fi. Et si dicas q illud dicere probare, nō concludit erratū: quia potuit res aliter esse eo sciēte, confiteor: sed stabit p̄sumptioni ignorātiæ, nisi probet aduersarius sciētiā: vt ēr dixi vbi in fi. remittā. qd̄ est verū, nisi eēt casus quo sciētia nō obstaret: vt s. §. pxi. ver. qd̄ si ex certa. & dixi nūc in distinctione Cy. ver. in cōfessiōe.

g ¶ In iure. De hoc s. §. ij. ver. iij.

h ¶ Maximè. Vide quod scripsi in decre. vlt. eo. ti. super ver. error facti. & post Dy. in regula, ignorantia. de reg. iur. lib. vj. in prin. distinctionis. De hoc etiam per Cy. C. de iur. & fact. igno. l. error. in vlt. q.

Bal. *De confeßionibus.* *Rubrica.*

Nota q in criminali non valet confessio, vel negatio minoris sine authoritate tutoris. C. de autho. præstan. l. clarum. Quod est verum in spontanea: sed in tormentis sic, propter iussum iudicis. ☞ Ex qbus colligi pōt, q tātùm valet iussus iudicis, in actibus minorū agēdis, q̄tū authoritas curatoris, &c. ☜ ¶ Cōfessio fit interdū ad iudicij euitationē: interdū ad iudicij inchoationē: interdū ad veritatis indaginē post litē cōtestatā. Primo caso aut confitēs offert: & tunc loquitur ff. de procu. l. si reus paratus. Aut petit dilationē: & tūc fit præceptū cū dilatione arbitraria. ff. de iudi. l. si debitori. ex quo præcepto oritur actio in factū: vt no. in l. fi. §. necessitatē. C. de bo. quæ lib. Et nota q ista confessio, quæ fit ad litis euitationē, est mirabilis naturæ: quia licet fiat in cā famosa, nō infamat: vt d. l. si reus. qd̄ intelligo qñ cā est ex cōtractu, vt mandati. Secus si ex delicto, vt furti: quia tūc infamat cōfessio facta etiā non in figura iudicij. ff. de infa. l. ictus fustiū. Certè glos. dicit illud esse ex gōe pœnæ corpalis, & publicè, inflictæ, non ex mero vigore cōfessionis. Itē nota q si agatur ad pœnā criminalē, tūc per illā cōfessionē non euitatur iudiciū, qa in criminali semp est ferēda sña. ff. de custo. reo. l. si cōfessus. Si verò fit in cōtestatione litis vel postea cōfessio: tūc est necessaria sententia, nisi cōpetēs soluat. Et nota q ista talis solutio est mirabilis naturæ: qa fingit qd̄ p cōfessionē, nulla infamia sit cōtracta. Et est rō, quia fert̄ quodo sentētia absolotoria: vt d. l. si reus. Bal. vide j. de reg. iur. §. itē nota q in cōfessum. & j. e. §. præceptū. ¶ An ex sola confessione possit qs dānari ad mortē. Dic q sic, si est spōte cōfessus: & sufficit semel. Si autē cū tormētis, nō valet cōfessio, ēr decies repetita: nisi p̄cedāt indicia, q̄ debēt eē verisilia. C. de q̄o. l. milites. §. oportet. ff. de ædil. edic. l. q̄o. § fi. & d̄ pba. l. cū pbatio. ff. de q̄o. l. maritꝰ. Si aūt indicia p̄cedūt, & de facto liq̄t, licet de psona sit incertū: hoc certificatur p cōfessionē, in qua sit pseueratū, i. quæ nō sit reuocata. in §. eilectꝰ p G. ¶ Cōfessio ista nō debet fieri corā solo notario, nec corā iudice in camera, sed coram iudice ad banchū causarū. C. de cust. reo. l. ij. Facit qd̄ not. C. de libe. cā. l. iubemus. & ff. de testi. l. iij. §. idem diuus ibi interrogare soleo. ar. cōtra, qd̄ not. ff. de infa. l. ictus. sed ibi fuit processum de facto, nō via iudiciorū. ff. de inter. act. l. noluit. §. j. sed in p̄paratorijs q̄ sunt modici præiudicij, vbi nō requiritur solēnitas sessionis pro tribunali sic. vñ aliud in criminalibus, vbi stat pōdus dici & gestus. Bal. vide j. de app. §. cōfessus in tormētis. & de re iudic. § iudex debet sedere. ¶ An valeat cōfessio in criminali absente accusatore? Vr q sic: quia in criminali fiscus est aduersarius: sed fiscus est vbiq p̄ns: vt not. in l. j. C. de quadri. p̄scri. ergo. Itē quia iudex supplet in criminali. ff. de adol. l. cōstāte. Bal. Titius cōfitetur se occidisse quēdā, cuꝰ nomē ignorat: an ex ista cōfessione possit puniri? Dic q si constat de corpe, nō curo de nōie: vt no. in. q. viij. libellorū. sicut si qs occideret puerū nō baptizatū vel in vtero mr̄is, cui nomē nō est impositū. Si aūt nō cōstat de corpe, tūc secus. ff. ad Sil. l. j. §. itē illud. Bal. Punitus nō est malefactor ex sua cōfessione: quæritur an verꝰ malefactor releuetur, qn & ipse puniat? Dic q nō. ff. de inter. act. l. q seruū. post prin. & ar. ff. de adul. l. diuci. §. quærit. Nō eīn alꝰ pro alio p̄t soluere pœnā corpalē. Bal. ¶ Cōfiteor me hominē occidisse hoc mō, videlicet ad mei defensionē: q̄rit an nullo alio pbato, debeā cōdēnari? Et vr q nō: qa nō cōfiteor: imò interimo obligationē natā. facit qd̄ no. per G. s. n. j. §. fi. ver. nope. Itē cōfessio idē est qd̄ cōcessio: sed ego nō concedo illi spēm homicidij, q̄ mihi obijcit. nā mihi obijcit spēs homicidij voluntarij: & ego cōfiteor ī necessario. Itē ista cōfessio est sub vno cōtextu: iō nō p̄t diuidi. ff. depo. l. Publia. ī fi. facit qd̄ not. C. d̄ dona. q̄ sub mō. l. ij. Ad idē extra, de acc. c. cū dilecti. Cōtrariū ē verū, qa p̄sumptio ē cōtra cōfitētē: qa p̄sumit̄ in malefico dolꝰ: & ex illa p̄sumptiōe iuris, dānabor potiꝰ, q̄ ex qualitate cōfessionis. C. de sica. l. j. sed Bart. in l. Aurelius. §. j. de li. le. Hinc est q si statutū dat bñficiō cōfitēti, iste nō meret̄ bñficiū: qa nō cōfitet̄ simplr̄ maleficiū. Idē si sit cōfessus p gerūdiū, id ē, cōfiteor me fecisse defendēdo: qa gerūdiū significat modū, videlicet cōfessio est modificata nō simplr̄, tñ stat̄ cōtra se. Alij dicūt q nō p̄t diuidi: qa ē vnū cōstructū, & vna orō. In passiua significatione gerūdiū significat necessitatē: vt no. in l. j. de edē. gerūdia & supina sunt cōis significatiōis: vt no. in c. j. de postu. li. vj. in nouella. ¶ Cōfessio instrumenti dotalis non excludit exceptionē nō nume. pec. nisi sit renūciatū tali exceptioni. §. sequitur. ver. tu facias vt sit pactū. i. pmissio, nō vera renūciatio: vt s. pmittæ nō opponere exceptionē nō nume. pec. qd̄ pactū valet tāq̄ pactū dotale: nec p̄sumit̄ donatio. facit qd̄ no. C. de do. cau. l. j. p Accur. & hoc verū quo ad psonalē actionē inter ipsos cōtrahētes: sed q̄ ad p̄iudiciū aliorū creditorū, ista cōfessio nō meret̄ priuilegiū iuris: qa est dos cōfessata: vt no. in l. assiduis. C. qui po. in pig. hab. in gl. pua. vñ nō habet tacitā hypothecā. qd̄ est no. Bal. Cōfessio mr̄imonij excusat accusationē stupri. §. j. ver. sed pone G. sed nō accusationē raptꝰ. C. de rap. vir. l. j. ff. d̄ his q. vt indig. l. Claudius. B. cōfessio facta in vltima volūtate, non pbat debitū eē vel nō eē. ff. de li. le. l. Aureliꝰ. §. fi. de leg. ij. Titia. §. Lucius. vñ p̄t talis cōfessio reuocari: qa est spēs vltimæ volūtatis, nō autē spēs pbationis. & facit pro eo q legat decē pro vsuris vel male ablatis: vt si conualescit, nō possit ex ista scriptura cōueniri. De quo dic p Cy. C. d̄ nō nu. pe. l. gñalr. Bal. Itē cōfitet̄ qs factū, sed nō modū seu qualitatē. ar. C. de arbi. tu. l. interdictæ. ¶ Bal. ¶ Qñ in cōfessione apponit̄ dictio taxatiua, non pdest cōfitēti. C. de trāsact. alias, de excep. siqdē ¶ Prohibita cōfessio p̄sumit̄ simulata. ff. de pba. l. qui testm̄. & ibi no. Bal. Cōtra factionē non

confess. c. fi & in præ. l. error. extra, de litis contesta. exceptionis. lib. vj. ff. de re iud. l. j. Dic contra. nā appellatione, suspenditur pronūciatū: & ita non pōt adhoc negotiū dici finitū. ff. ad Turpi. l. j. in fi. & ad hoc. C. de erro. aduoca. l. fi. Nec pōt etiā dici res iudicata, vbi est à sentētia appellatum: vt s de excep. §. dicto. ver. vt autem hoc. ¶ †Et prætereà in causis appellationis, nouis defensionibus & allegationibus vti possum. C. de appell. eos. §. j. & de tempo. ap. per hanc. extra, de testibus. fraternitatis. & exceptionem peremptoriā in cā principali omissam, in causa appellationis proponere. extra, de fide instr. cùm Ioannes. C. sententiam rescin. non pos. peremptorias. At corrigere errorem, est peremptoriam proponere: & sic obtinuit.ᵉ Cætera de hac materia vide s. de positio. §. decimo. & per totum titulum. ¶ †In summa nota q error facti, negotio nondum finito, nemini nocet.ᶠ C. de iur. & facti igno. error. extra, de confes. c. fin. puta quia errauit quis in aliqua confessione, in iudicio facta. & bene dicit facti. Secus autem si errauit in iure.ᵍ nam tunc statim pro iudicato habetur. C. de confes. l. j. ff. eo. non fatetur. vbi de hoc. Vō dixit Rofe. secus esse, si naturale indebitū iuris, errore promittar: vt ff. de condictio. indebiti. in summa. Pileus tamen dixit idem esse in errore iuris, & supplet in præd. l. maximè.ʰ

administitur confessio: ergo nec positio: sed contra præsumptionem iuris & de iure, sicut in authen. de æquali. do. §. illud. Baldus. ¶ Confessio facta in iudicio, siue formiter, valet sicut iuramentum: vt not. ff. de interrogato. actio. l. prima. Insti. de act. §. item si quis post. Si autem extra iudicium, tunc aut ad deliberandũ: & non valet. ff. de pactis. l. tale pactum. aut ad obligãdũ: & non valet ipso iure confessio in formiter, id est si ne limitata causa: sed in reali si ne limitata causa: valet vt si confiteor te dominum quod dic vel. cũm falsa. C. de iuris & fac. igno. per Cyn. & hic per Spec. dico q valet in modum probationis: non q nudis verbis fiat alienatio l. traditionib^9^ secũdũ Spec. vnde qui rem propiam recognoscit in emphyteusim ab ecclesia, non præiudicat sibi, probata veritate, secundum Iaco. qđ est verum in errante: sed sciens videtur donare: vnde sufficit donatio in ecclesia absq; traditione, secundum Barto. vel. l. vt inter diuinum. C. de sacrosanc. eccle. Sed potest responderi, quòd illud in vera donatione: secus in præsumpta: vt no. ff. de poss. l. j. & C. de do. pro. l. j. nec videt tradere possessionem, qui nihil agit, & rem propriam conducit. ff. de vsucapion. l. ei, à quo. vide j. de instrumẽ. edi. §. istrumentum habet vim. & in §. deficit. j. eodem. §. confessio in absentia. & j. de loca. §. an quis soluendo. Bald. ¶ Confiteor filiumfamil. mihi soluisse, deinde ipse promittit mihi non obstante refutatione. Quæritur, an ista noua promissio obsit patri. Et videtur q non. C. de loca. l. si cũm hermes. ff. de pact. l. fin. In cõtrarium, quia videtur confessio simulata, ex quo incontinẽti est ab ea discessum. argum. ff. de priuileg. credi. l. si venter. §. fi. C. de pigno. l. fin. ff. de manu. Lun. §. si ab ignoto ff. quibus modis pignus vel hypothe. sol. l. volũtate. Et facit pro marito, qui confessus fuit se ab vxore habuisse dotem, quam frater vxoris statim postea promittit non obstante refutatione vt nõ teneatur maritus vxoris, nisi ad cedenda iura. ff. de iure dotium. l. si extraneos. argumentum contra. ff. mandati. l. inter causas. §. abesse. Item quia ius fuit quæsitum mulieri, quod ius pacto sibi auferri non potuit alias esset facile viro submittere promissionem in fraudem mulieris. Sol. si mulier consenserit promissioni, debent ei iura cedi. si non cõsenserit, tũc non nocet sibi talis promissio, per leges allegatas, cũ simili. & vide ff. de acquirend. posses. l. prædia. per Barto. Bald. ¶ Confessio in absentia aduersarij facta probat solutionem. in authen. de test. §. & licet. non obligationem. C. de lib. cau. l. Aurelius. §. fina. nisi fiat in iudicio aduersario citato. quia tunc iudex supplet locum absentis. C. de appellatio. l. ampliorem. §. j. & vbi fit cõfessio incerta positioni in libello. C. de libera. causa. l. cũm precum. Renunciatio ĩ absentia an teneat? Dic vt C. de pact. l. postq̃ liti. remissio vel an pactum valeat: dic vt ff. de pactis. l. idem in duobus. & de liber. leg. l. non solum. §. liberationis. de ratihabitione dic vt in l. Pomp. §. j. ff. de nego. negl. De gratia & beneficio dic vt not. ff. de minorib. l. Labeo. & vide l. fi. in princip. C. arbi. tute. Bald. ¶ Quid de concessiõe? vide suprà de cessione. §. an cessio. Bald. ¶ Quandoq; processus non tenet ratione iudicis incompetentis: & tunc nec cõfessio valet. extra, de iudi. c. at si clerici. quandoq; ratione ordinis iudicij deficientis: & tunc tenet cõfessio de restitu. spo. c. Pisanis. Quandoque ipsorum litigantium in habilitate: & tunc non tenet. ff. de interrogato. actione. l. si filius. la secunda. C. de authorita. præstand. l. clarum. Baldus. ¶ Confessio, quæ non est erronea, potest exponi non perimi. de act. cũ dilecti. Bal. ¶ Syndicus confessus fuit se debere id, quod debet vniuersitas: an ex ista confessione teneatur ipse vt ipse? fuit iudicatum q sic. §. nunc videndũ. ver. de facto quæritur. G. Certè imò nõ tenetur, nisi trãsferẽdo in se iudiciũ fuerit cõfessus. oñ quo ad ipsum iudiciũ cõfessio nõ habet causam. Bald. ¶ Preceptum obti[illegible] sententiæ: & ex eo oritur actio in factum, s. quãdo fit in con[illegible] ibidem G. & ob hoc dicit Ioan. cũm appellatur ab eo, non est nece[illegible] exprimi causam, sicut cũm appellatur à diffinitiua. Ita not. ipse de ap[illegible]la. c. peruenit. el ij. quod tio. vide suprà. eo. §. ij. versicu. ex quo Bald. ¶ Confessio aduocati non nocet domino, si infra triduum reuocetur. Secus in cõfessione procuratoris, quæ statim nocet, nisi probetur error. § postremo. per Guliel. Hoc verum nisi procurator confitetur bona fide. si autem per dolũ: tũc non videtur sibi hoc mãdatum. ff. mandati. l. creditor. §. Lucius. tamẽ domino nocet post litẽ contestatam: quia procurator est dominus litis. ff. de except. do. l. apud. §. quæsitum. & l. pure. §. j. sed ante litem cõtest. in decisorijs secus. Bald. ¶ Si duo sunt procuratores, & vnus confitetur, alter negat: qd iuris. §. fi. ver. sed pone facti. G. ¶ Confessus põt appellare & reuocare cõfessionem in cã appellationis. ver. sed nunqd cõfessus. versi. seq. no. de app. creditor. §. iussus. Secus autem si qs est cõfessus, & insup cõuictus. C. quorũ appel nõ reci. l. ij. & l. fi. ver. de hoc vide. & j. de ap. §. appellans à diffinitiua. Bal. An pater possit reuocare confessionem filij? l. st arg. quòd sic. ff. si ex nox. causa aga. l. ij. in glo. & ff. qđ quisq; iur. l. ij. §. si filius. ff. de ap. l. Lucius. C. de accu. l. ij. & de libe. cau. l. ij. s. pro suo ĩteresse. Bal. Qñ qs confitetur factũ, & negat qualitatem, vide C. arbi. tu. l. cum interdicto. & s. eo. §. nem cõfitetur quis. ¶ Qñ qs cõfitetur cõditionaliter vel sub modo, vide C. đ excep. l. si quidẽ. Itẽqn quis cõfiteatur partẽ, & partẽ separabilẽ negat, vide C. de transact. l. si quidẽ. Bald. ¶ Quid de cõfessione facta corã arbitro: vide j. de instru. edi. §. confessio facta. ¶ Cõtractus factus apud acta æquiparatur confessioni factæ in iudicio. j. de sen. §. contra fugitiuum. ¶ De confessione guarentigiæ j. de app. minori xxv. annis. cum §. seq. vbi habes q confessio minoris valet, licet detur restitutio. Pro plena materia confessionis vide Bal. in l. vnica. C. de confes. & l. generaliter. C. de non numerata pecunia. per Cy. & Bar.

S M M A R I V M.

1 ☞ Ponentis intentio, si per respõsionẽ ad positiones non fuerit probata: qualiter statuere habeat iudex terminum ad probandum.

2 Terminus vnus an possit pfigi ad producẽdos testes super principali, & ad illos reprobandum.

De probationibus *Rubrica.*[a]

IN Superiori titu. diximus quid iuris sit cũ qs actoris intentionem cõfitet: nũc dicendũ restat qd iuris sit cũ negat: tunc enim actori incumbit probatio eius quod dicit. ff. de proba. l. ij. vj. q. vl. act. iiij. q. iij. ver. q. intendit. ideo de prob. supponamus.[b] ¶ 1 Si ergo per responsionẽ ad positiones, nõ est ponẽtis intẽtio probata: debet iudex ptib^9^ terminũ statuere, ad pbãdũ hoc mõ: Dicet enĩ notario, scribo qd statuo partib^9^ terminũ xv. dierũ, ad pbãdũ qđ pbare voluerint: quẽ terminũ statuo pro prima dilatione. Vel sic: statuo vsq; ad mẽsem pro prima, secunda & tertia dilatiõe. ar. extra de prob. licet. sed pri^9^ dictũ magis est in vsu. Sed & caue vt in primo termino aliquã inducas pbationẽ: aliogn nõ dabit tibi scđa dilatio, sine cãæ cognitiõe. ar. in aut. de testi. colla. vij. §. qa verò. secũdũ Ægi.[c] Ex cã tñ dabit tibi scđa & tertia: qrta verò ñ, sine solẽnitate. q̃ pseq̃re vt s. đ teste. §. qualiter aũt. ver. volẽs ergo. & seq. ¶ 2 Põt ẽt vn^9^ terminus pfigi ad producẽdos testes sup principali, & ad reprobãdos illos. extra eo. c. psentiũ. §. testes.[d] Et ex tõc ñ debet qs admitti ad reprobãdũ, vt ibi. & ar. l. j. p. c. licet. Sed vẽ q tũc fraus poterit cõmitti. nã si talis terminus datus est vtriq; parti, actor malitiose differret pducere testes suos

a ## *De probationibus.* *Rubrica.*

¶ Pauca ex practicis authoribus formarũt hãc generalem Rubricã: & qñ gñalis hic conueniat, licet species subsequẽter, scripsi super ru. e. ti. vbi vide in prima obiectione. Pileus formauit hãc Rubricã. & est prima quartæ suæ partis. Tanc. eã posuit. & est v. tertiæ partis. Io. de Deo cauil. lib. v. rubr. iij. & in li. iudicum, itẽ multimoda probatio, vbi nil ad genus. ¶ Gallicus formauit rubricam, quam restrinxit ad testes. ¶ Rolandinus doctor etiam eam formauit, vt dixi supra Rubri. de teste.

b ¶ In superiori. supponamus. per id patet quod congrue præcessit supra proxi. vt scripsi super rub. eo. ti. in fi.

c ¶ Secũdum Ægid. cuius fuit totũ quod in hoc principio præcedit, & sequit sus rub. xlix. & videas quod Ægid. & author cõsentiũt. in prin. causæ terminum ad probandum simul assignari actori & reo: & faciunt leges. eo. ti. quidam. C. ad leg. Corneliam de falsis. l. vbi. & de abolti. l. fallaciter. Si enim id in criminalibus, fortius in ciuilibus. & facit decreta. licet. eo. ti. statim allegatis. & decre. cũm cãm. de testibus. Ad cõtrarium facit, quod notatur j. proxi. ver. sed vbi ego dico quod varietas causarum, vtrũq; dictũ iustificat, si sunt duo electi, quorũ vterq; se confirmari petit, & aduersarium cassari: hic optimè datur cõis dilatio. Idem in interdictũ vti possidetis, & similibus. & de his nõ est dubiũ. Sed si petis à me mutuum, depositum, legatum, vel aliquid tale, licet partibus volẽtibus possit talis terminus assignari: puta q reus possit restituere & petere nullũ terminum sibi assignari cũ actore, ne frustra fatigetur, actore nõ probante, maximè si sua defensio veniret probanda de longinquo. facit quod no. de testibus. c. de testibus. in vlt. glos. In foro tamen seculari, actore & reo volentibus probare per testes, caueat sibi reus, ne expectet publicationem testium actoris, si in foro illo seruaretur opinio Ioan. & Azo. vt scripsi super gloss. prædicta. Tunc ergo peroptimè procedit datio cõis termini, vt actor actionem probet, & reus defensionẽ. In foro igitur canonico vel seculari, vbi nřa opinio seruaretur, procedit illa gl. & terminorũ diuisio. Sunt & qui dicũt interesse actoris, terminum sibi & reo simul nõ dari. moti per l. petẽdæ. de tempo. in integ. resti. vt post suas dilationes probare possit in termino reo dãdo. & hoc etiam eo inuito: vt notatur s. de dilationibus. §. videndum. versi. quid si reus. Videamus de alia coniunctione, quã statim subdit, s. vnicum terminũ dari ad producendum testes probatorios in prin. & reprobatorios personarũ: & fateor q sic fuit factum in decre. licet. eod. tit. statim alleg. & patet in decre. cũm causam de testibus. & fieri potuit, eo q in ipsa productione, etiam anteq̃ deponat, vel cum deponunt, possunt producere testes reprobatorios: tamen in ipsa eadẽ decre. licet. ibi: induito ex tũc altero mense. & demum in decretali, præsentium, statim alle. ibi: si verò Abbas. patet termino diuiso, & non simul, cõfundi terminos primæ reprobationis & secundæ per quem modum fraudi, de qua sequitur, optimè prouidetur.

d ¶ §. testes. lib. vj.

vsq; ad vltimā horā finalis diei ipsius termini, vt sic se[9] suos nequeat intra terminū ꝓducere: q ēt post terminū nō admittet: vt in c. decre. Sed certè tūc dari debet reo noua dilatio, ad reprobatioē hmōi faciēdā: ar. aŋ. q. iŋ. §. spatiū. ver. ei aūt. C. d tēp. in īte. rest. l. petēdę. extra, d iud. §. fi. & d rest. spo. frequēs. §. solet.[a] Sed & licet ꝑal. dcr. licet det mētē ad hoc[b] nihilò minus cōsyderatis loci distātia, psonarū, & negotij q̄litate dilationē hmōi moderet: vt in præ. §. qa verò. ꝓpe fi. extra, de ap. cū sit Romana. & est expssum in ꝑ. §. testes. & vide s. de teste. §. quar. in fi. ¶ De ꝓbationib[9] igit aliqua disputem[9], dicētes, Quis, & qualiter debet probare Quid & qn̄, debet probari. ¶ Et quot sunt species probationum.[c]

Actore non probante, reus, & si nihil præstiterit, absoluitur.

SVMMARIVM.

1. Negatiua alia facti, alia iuris, alia qualitatis.
   Negatiua facti, quomodo diuidatur, & quæ sit earum qualibet.
   Probari non potest, quod non est.
2. Negatiua facti, pura, simplex, & indeterminata, an sit probabilis.
3. Negatiua facti determinata, an sit probabilis.
4. Negatiua iuris, qualiter, & à quo sit probanda.
5. Negatiua iuris, quid sit.
6. Neganti ius, quare incumbat probatio, non autem neganti factum.
7. Negatiua qualitatis quæ sit, & qualiter probanda.
8. Qualitas quotuplex sit, & quomodo probetur.
9. Reus regulariter nihil tenetur probare, imò, actore non probante, debet absolui.
10. Onus probandi, per quæ transferri possit.
11. Onus probandi, an sola præsumptione pro actore transferri possit.
12. Spontanea probationis assumptione, transfertur onus probandi.
13. Repetens tanq̄ indebitum quod iam soluit, regulariter debet indebitum probare.
    Onus probandi an & quomodo ratione delicti transferatur.
14. In communibus iudicijs vtriusq; partis probationes admittuntur.
15. In crimine falsi, vtriusq; partis testes audiēdi sunt.
16. Partis vtriusq; ꝓbationes, qbus casib[9] admittātur.
17. Partibus vtrisq; super suis articulis in causa testes producere volentibus, & simul concurrant, quis prior audietur.
18. Probatio in causa appellationis, cōpetit actori vel appellanti.
19. Furiosus per dilucida interualla, si testm̄ faciat vno dicente ipsum furiosum, altero autem econuerso dicente q non: cui istorum incumbat probatio.
20. Probatio cōmunis opinionis, aut præscriptionis, cuius initij memoria non extat, qualiter fieri possit.
21. Distinguere rationes agentium, vel actuum, non interest testium.
22. Præscriptio tam longi temporis, cuius initij memoria non extat, an probari possit per testimonium de simplici auditu.
23. Testibus plura deponētibus, stādū est dignioribus & verisimiliora deponētibus, iudicis arbitrio.
24. Signa apparētia, an possint esse testimonia ad probandum de non visis, aut non auditis.
25. Nouale durat tandiu q̄; diu ecclesia parochialis enormiter non læditur.
    Priuilegium de nouallibus, quo ad religiosos, quomodo sit intelligendum.
26. Priuilegium, an perdatur vnico actu contrario.
27. Fundi pars, an & quomodo dicatur fundus.
28. Opinio communis idem est, q credulitas.
29. Interrogatus de communi opinione, qualiter debeat respondere.
30. Opinio communis, transfert onus probationis.
31. Probatio per communem opinionem, quibus casibus locum habeat.
32. Possessio continua, qualiter possit probari.
33. Medium collegitur per extrema.
34. Probatio, non est in trānscursu facienda.

a ¶ §. solet. lib. vj.

b ¶ Ad hoc. Si intendebat de cōi termino, de quo pręmisit: debuit dicere tres menses: sed intendit ad hoc, s. ad reprobādū, d quo ꝓximè dixit: & hoc intendit, q non est tps illud iuris & ordinarium. quod patet in decre. pręsentiū. §. si verò. vbi si cōputas, videbis tres menses, quod d. §. testes. j. allegato, non possumus ita cōcludere. concor. aūt hic quod no. de conuer. cōiu. ex publico. in iŋ. glo.

c ¶ Probationū. Hęc mēbra posuit Tancr. vbi s. ad quę ꝑmittebat, qd sit probatio. qd fortè author omisit, propter ea q̄ scripsi eo. ti. supra. Subdebat etiam cui faciēda esset ꝓbatio, qd etiam posuit Pil. sed author id, quasi notissimum, non curauit. Dicebat autem iudici fidē faciendā, non aduersario. allegat Pyl. C. de testib. eos. cano. eos. iiij. q. iŋ. eos. Tā. alleg. eod. titu. si qn̄. §. sed cum. & C. ex quib. cau. si idcirco. xxx. q̄o. v. iudicātem. extra, de rescrip. inter cæteras. ideo Host. in fi. e. ti. §. fi. cui ius nouum patet. & de resc. statutum. §. cùm verò actor. ad fi. lib. vj.

Qui & qualiter debent probare.

PRobare aūt[d] debet actor & accusator q aliqd dicūt, si re[9] id neget, vt iam dixi: q̄m actore nō probāte, reus, & si nihil præstiterit, absoluitur. C. de edendo. l. q accusare. ŋ. q. v §. j. extra, vt eccle. bene. c. j. de cā pos. & proprie. cū ecclesia. prope fi. de iureiurā. c. fi. Nō ergo reus negās, ꝓbare debet. & hoc ideo quia negans factū per rerū naturā, nulla est directa probatio: vt extra de elect. bonæ. j. & de ꝓbat. q̄m cōtra in prin. & in præ. l. actor. extra, de renū. super hoc. & in præ. decre. cū ecclsia. & qa ei, q dicit, nō ei, q negat, incūbit probatio, vt s. ¶ Sup quo scias q negatiua alia facti, alia iuris, alia qualitatis.[e] ¶ Negatiua facti, alia pura & simplex & indeterminata, alia terminata, alia prægnās. Negatiua facti pura & simplex & indeterminata est, q nō habet determinationē loci vel tpis vel alterius rei: vt cū dico, non fui citatus: vt in ꝑallegata decretali, bonæ. §. contra hoc. vel si dico, nō cōtraxi cū Berta. & talis probari nō pōt: qa negationū nō sunt causæ. Cū enim aliqd negatur esse: hoc ꝓbari nō pōt: qa qd nihil est, ꝓbari nō pt: & testis volēs eā ꝓbare, repellēd[9] est. extra, de cā pos. cū ecclesia. extra, de proba. iurauit. ¶ Est tn̄ qdā modus ꝓbādi extra, de proba. tertiò. extra, de frigi. & male. fraternitatis. prope principiū ibi: q eadē nō poterat eē mater. ¶ Tertius per iurm. extra de iureiur. c. fin. ¶ Quartus, si dico simpliciter, me nō interfecisse Titiū. Possum enim hoc probare, probādo eū viuere, vel morte naturali eū obijsse, vel q alius eū interfecit. ff. ad leg. Aqui. in. de Neratius. §. si qs hominē. cū duabus legibus sequētibus. & ff. de interro. act. qui seruū. ¶ Quintus, per acta. extra de re iu. l. ator. ad fi. & c. cōsanguinei. ¶ Sextus, si dicatur, q aliqua clausula fuit apposita in literis iudicum, nō de cōsciētia ipsorū. statur em̄ super hoc testimonio eorūdē. arg. extra, de excess. prælato. inter dilectos. §. præterea. extra, de præscr. olim. ¶ Septimus, propter probationis impossibilitatē: q dic vt j. versi. rectoris. & seq. ¶ † Negatiua aūt facti determinata, s. habens determinatione loci vel tpis, bn̄ probatur, saltē indirectè: vt si nego me Titium interfecisse, vel cū Berta cōtraxisse tali die & loco, bn̄ possum hoc probare indirectè probādo q illa die alibi erā. C. de cōtrahen. stip. optimam. extra, de testib. ex tenore. Insti. de inuti. stip. §. itē verborū.[f] Sed q̄uo fiet istud: cùm instrm̄ debeat edi sine die & cōsule? Dic q tribus modis petitur edi. quod dic vt j. de instru. edi. §. vidēdū restat. Itē negatiua facti prægnās est, quæ habet implicitā affirmatiuā[g]: vt si dicā, nō spōte renūciaui. iam em̄ implicitè affirmo siue inficiando assero me vi vel metu renunciasse. & hoc possum & debeo probare. extra, de renun. super hoc. in fi. Vel si dico non sum in patris potestate, quia iam simpliciter assero negando me liberatū à patria potestate: & ideo debeo hoc probare. ff. de proba. si filius. Item si nego testatorē fuisse sanę mētis: quia negādo implico eū fuisse alienū à mēte: & ideo id debeo ꝓbare: vt iŋ. q. ix. indicas. extra, de suc. ab intest. c. fi. C. de codicil. nec codicillos. & sic ī similib[9].[h] ¶ † Sequit videre de negatiua iuris, & hęc ꝓbāda est ab eo, q eā opponit. Verbi gr̄a: nego emācipationē rectè factā: iā ei nego eā iuste factā & idō dēo ꝓbare ff. d ꝓba. ab ea pte. ī fi. Vel dico q nō potes eē ꝓcurator. ff. de ꝓcu. mutus vel testis. ff. de testi. l. j. Vel nō potes matrimonium cōtrahere. extra de spon. cum apud. vel postulare, vel agere, vel hmōi, q̄ à iure cōi cōceduntur. Si em̄ dico te aliquo iure prohibitū, debeo aliud ius probare. arg. in præ. decreta. cùm apud. ff. de procu. l. j. quia omnia licent, nisi probentur prohibita. xj. q. j. aliud. & ff. de reg. iur. nō oē. ¶ † Negatiua aūt iuris est, cùm negatur aliqd iure factū esse: vt iuris solēnitatē abfuisse. & hoc aut in iudicijs, aut in cōtractibus. Si in iudicijs, aut negatur postq̄ sententia trāsijt in rem iudicatam, in processu iuris solennitatem abfuisse: & tunc in causa nullitatis, talis negatiua probatur. aliàs semper præsumitur pro

processu

d ¶ Probare autē. hucusq; Tancre.

e ¶ Qualitatis. Hac diuisione contenti fuerunt antiqui nostri, inclu. Host. in Summa huius tit. §. n. sed Iaco. de Bel. addit negatiuam solēnitatis, quam antiqui sua secūda vel tertia putauerūt includi: vt patet j. versic. statim. vide in solutionibus cōtrariorum. C. super l. actor. vbi pulchrè prosequit. hinc eo. ti. ubi etiā Cy. materiā prosequitur.

f ¶ Verborū. Tu dic q tanta posset esse locutiōis coarctatio, q ēt directè oēs inna cadit in intellectū sensus: & sic pōt directè probari: vt plenè scripsi in pręs. decre bonæ super gl. j.

g ¶ Affirmatiuā. Secundùm, Tan. vsq; ad versic. sequitur.

h ¶ Codicillos. Et ibi sic not. in vlt. glossa.

processu iudicis. extra, de re iudi. sicut. & de renū. in præsentia. vbi de hoc. Aut antequā ius rē trāsit iudicatā: & tunc nō probat negās, imò nō præsumit pro processu: nisi quatenus, &c. extra, de proba. quā cōtra. Si verò in contractibus: tūc de iure cōmuni probare debet, qui solēnitatem iuris negat adhibitam: vt in præ. l. abea. tamen fauore ætatis, minor, qui dicit rem suam alienatā, non adhibita iuris solennitate, s. tutore authore, & cū decreto, hoc non probat, imò rem reuocat: nisi is, qui dicit adhibitā, hoc nō probet. ff. de publiciana. quæcūque. §. fina. ¶ † Sed quæritur quare neganti ius incumbit probatio, & non negāti factū. Rñ. quia præsumit cōtra negātem ius. Omnia enim præsumuntur licere, nisi probentur prohibita. ff. ex qui. cau. ma. occasion. §. hoc quod ex. xj. q. j. aliud. Sed cōtra negantem factū, nulla est præsumptio, nisi in casibus vbi idem iuris est, quod in negante ius: vt infra, ver. secundū. ¶ † Restat videre de negatiua qualitatis, quæ est, si quis dicit, non es bonus, non es diligens, non es legitimus[a], non es soluendo[b]. Hic enim negatur qualitas, & qui hoc dicit, debet probare. Nā quilibet præsumitur idoneus: nisi probetur contrarium: vt extra, de seru. in ordi. facien. c. vnico. de præsum. c. si. ff. de le. ij. cū quidam. l. cum pater. §. rogo. C. de inoff. testa. omnimodo. ver. si tamen. ff. de priui. cre. si creditores. nisi. Super hoc tamen distingue: † Nam qualitas alia est scientiæ vel ignorantiæ: & hæc probatur per examinatorem. Non per eum, qui eam proponit: vt extra, de præben. cùm secundū. extra, eod. qualiter. & extra, de ætā. & qua. accepimus. & c. si. xxiiij. dist. qñ[c]. Alia ætatis: & hęc aut est notoria: & tūc probatur per aspectū corporis. extra, de electi. dudum. j. ff. de mino. minor xxv. an. ex aspectu. Aut de ea probabiliter dubitatur: & tunc qui dicit minor, probat se maiorē vt extra, de elec. cum nobis. qđ verū est secundū Io. si ipse sit actor. Nā si reus dicat minor, qui dicit, hoc se probet: vt no. supra, de actore. prope prin. ver. si ergo excipis. Alia ordinis, de qua si dubitatur, probat qui negatur ordinarius. extra, de cleri. pereg. per totū. Alia conditionis alicuius, vt legitimatio, excōicatio, interdictū: vnde si dico te illegitimū vel excōicatū, vel interdictū, & similia, hæc debeo probare: quia quilibet præsumitur bonus, &c. vt supra. ¶ An negatiua positio sit admittenda, dixi plenè supra de positionibus. §. vij. ver. viij[d]. ¶ † Nunc ad propositū redeamus: & no. quod reus non tenetur probare regulariter: imò actore no probāte, licet reus nil probet, absoluitur: vt s. in prin. Sed licet reus generaliter probare non teneatur: † tamen quędā sunt, quæ transferunt onus probādi in eū[e]. Primū est exceptio: puta peto à te decē: tu excipis quod soluisti. vel peto fundū quē probo meū: tu excipis de præscriptione, & similia. Certè debes has exceptiones probare. Nec mirū: nam reus in exceptione fit actor. ff. de exceptio. l. j. ff. de proba. in exceptionibus. extra, eodem, ex literis. in fi. xvj. q. iij. inter memoratos. extra, de præscr. auditis. & hoc verū est, cū reus excipiendo aliquid asseuerat. Secus est si excipiendo neget, vt patet in exceptione nō numeratę pecuniæ: quoniam ea à reo proposita, actor debet probare numerationem, & non reus exceptionem: vt C. de non numerata pecu. si ex cautione[f]. ¶ † Secundum est præsumptio, scilicet quæ est pro actore. Vnde si frater petit à fratre partem prędij, quod fuit pars cōis: quāuis reus neget illā pertinere ad actorē, tamen probare debet qualiter ad se tñ pertineat: alias in causa succumbet: vt C. de probatio. siue possidētis. Item si aliquid relictum sit episcopo in testamento ab extranea persona, præsumitur intuitu ecclesię sibi esse relictū. Vnde licet ipse sit in possessione, & neget illud ad ecclesiam pertinere, tamen probare debet sibi soli esse relictum. extra, de testa. requisisti. xij. q. ij. pōtifices. Item si episcopus petit ecclesiam sitam in sua diœcesi, quam alter detinet, dicens non esse episcopi: hoc debet probare qui detinet, quamuis neget. extra, de reli. do. constitutus. & c. seq. xvj. q. vij. omnes basilicæ. extra, de rescript. cū non liceat. Item quòd præsumptio transferat onus probandi in reum, probatur c. dist. c. contra morem. extra, de præsumpt. quia verisimile. & de restitu. spolia. solicite. & de renun. super hoc. ff. de proba. quinquaginta. & l. cū indebito. extra, vt eccle. bene. c. vnico, extra, de procura. ex insinuatione. extra, de iureiurand. c. fina. ff. de dona. inter virum & vxorem. Quintus Mutius. Et breuiter vbicunque ius cōmune pro aliquo facit, & pro eo præsumit, talis præsumptio iuris transfert onus probandi in reū. l. di. ferrū. extra, de sponsalib. qui. Secus si sit præsumptio iuris & de iure, quę non admittit probationē cōtrariā. qđ dic vt no. extra, de sponsa. is qui. liij. dist. fraternitatē. & vide infra. §. videndum. ver. quarto. ¶ † Tertiū est spontanea probationis assumptio. Si enim reus velit onus probandi subire, mos ei gerendus est, vt volēs probare admittatur. ff. de proba. circa. xxix. q. ij. c. cuius rei causa. extra, de restitu. spoliato. c. j[g]. ¶ Quartum est iuramēti delatio. nā si iudex reo deferat iuramentū, suscipere debet ipsum, quod præstitū loco probationis habetur. xvj. q. iij. dilectio. xxxj. q. ij. siue eū. extra, de probatio. sicut cōsuetudo. extra, de iureiur. c. fin. de testi. præsentiū. ff. eo. s. de iureiurand. l. iusiurandum etiā. & l. manifestæ. ¶ † Quintum est actoris priuilegium. Nam qui repetit tanquam indebitum, qđ sī soluit, regulariter debet probare indebitum. tamen si repetens sit priuilegiata persona, puta pupillus, vel minor, vel miles, vel agricola: reus debet probare se debitū recepisse. ¶ Sextum est delictū. nam si reus à quo indebitè solutū repetitur, negat se ab actore pecuniam recepisse: certè actore solutionē probante, reus necesse habet probare postea sibi debitum recepisse. Hos duos casus habes extra, de solu. c. fina. & ff. de proba. cùm de indebito. circa prin. & §. fina. autē. ¶ † Septimū, in cōmunibus iudicijs vtriusque partis, probationes admittuntur. extra, de proba. ex literis. ff. de iudicijs. in his tribus. ¶ Octauū, cū vterque se asserit possidere, vterque probat: vt in c. l. & extra, de proba. licet. ¶ Nonū. in crimine falsi, vtriusque testes audiūtur. C. de falsis. vbi. ¶ † Sed pone. ecce peto à te c. quæ mihi debes, tu mihi negas debitū: produco instrumentum ad probandū: tu excipis cōtra illud de falso: nunc quæritur quis nostrū debet probare[h]? Iaco. distinguit. nam aut de falso agitur ciuiliter, aut criminaliter. Si ciuiliter, aut instrumentum illud est prima facie suspectū, puta est cācellatum, vel in aliqua sui parte abolitū[i], vel tabellio alias falsas scripturas cōsueuit cōficere: & tunc producēs debet illud probare verum esse. C. de probatio. iubemus[k]. Aut non est suspectū: & tunc excipiens debet illud probare esse falsum. C. de edē. q accusare. Si autē criminaliter de falso agitur, tūc vterque debet probare: primò tñ excipiēs, & subsequenter producens: vt in pręd. l. vbi. xñ. j[l]. ¶ † Decimū, qū vtriusque testes admittūtur.

a ¶ Legitimus. Vide quæstionē quā de hoc disputaui, positā super regula, infamibus, de reg. iur. li. vj. Si autem negetur filiatio: dic vt extra, de proba. per tuas. qui fi. sint legi. transmissæ. & c. per tuas.

ADDE in simili, quòd asserenti aliquem non legitimè institutum, incumbit onus probandi negatiuo. vide Rotam in anti. deci. xl.

b ¶ Soluendo. Vide quod scripsi in decre. bone super gl. negatiua. in fine.

c ¶ Quādo. Et quo casu seruatur decre. si fortè. de ele. lib. vj.

d ¶ Versi. viij. Quomodo probet præscriptio quartæ decimæ non solutæ, vide super regula sine possessione. de reg. iur. lib. vj.

e ¶ In eum. Aliquas posuit Pil. sed aprius illa prosequitur Tanc. sed author plenius. Fuit autem Tan. totum quod sequitur. vsque ad versicu. secundum. & omnes hos casus no. vt ecclesia. bene. ca. vno in gloss. simile. lib. vj. vbi alias remis. vide ex ibi & in si. glo.

f ¶ Ex cautione. De his s. de excep. §. nunc videndum. ver. licet autem. & §. visu. in prin.

g ¶ C. j. Hoc tamen casu, dato quòd nil probetur, reus absoluetur: tamen actore nihil probāte, nisi ad perditionem causæ se adstrinxisset, vt j. dicam.

h ¶ Probare. Iaco. & O. Iofr. in l. vlt. C. de falsis.

i ¶ Abolitum. Gui. de Suz. in l. quicūque. ff. de publi. vocat hoc vnicū apertum. allega. C. de edi. di. Adria. l. j. & ff. de his quæ in testa. de. l. j. Illud verò quod sequitur, vocat latēs vel inuisibile: siue sit ex parte scribētis, vt sequitur. alle. C. de susce. & arca. l. si aliquid. lib. x. siue ex parte producentis, qui solet falsa instrumenta producere. ff. de eden. si quis ex argentarijs. §. j. versi. quid enim si humilis, &c. Et hac de causa prosequitur ibi materiam illius regulæ, simul in his. Primum dictum repetit in l. si post diuisionem. C. de iuris & fac. igno. quos tres suspicionis modos posuit Vber. de Bobi. in præd. l. si quis ex argentarijs. & Rolan. parte x. c. v. in princip. Quartam collige per id quod dicā infra titu. j. § instrumentum. versicu. item opponitur quòd aduersarius. & vide post illum versic. item opponitur quòd tabellio.

k ¶ Iubemus. Et per hoc patet magnus effectus suspicionis, secundum Vber. de Bo. vbi s.

l ¶ Respon. j. Hæc videtur incongrua locutio, cùm ponat excipientem agere criminaliter. Ob hoc sciendum quod lex, vbique hic allegata, duos habuit intellectus. primus Bar. quod falsi quæstio incidebat per viam exceptionis. Secundus Ioan. quòd ille, contra quem in causa ciuili productū fuerat instrumentum, proposuit accusationem de falso & hoc cōmuniter approbatur. & tamen vtrique lecturæ fauet textus eius. ibi vide in prima glossa, vt recitat ibi Cyn. Dyn. tenuit in l. secunda. ff. de adulte. §. si publico. ordinariam pœnam imponi posse probato crimine per exceptionem si tale erat. de quo posset sine accusatore puniri: vt in falso. alias non posset. per §. si quis accusator m. in l. rescripto ff. de muneribus & honoribus. Secunda opinio, quæ nostro iuri consonat est quòd si crimē contingit negotium, de quo agitur, puniri potest per viam exceptionis. ff. de exceptio. capitulo j. in fi. de confes. c. ij. & not. de ordi. cogni. c. ij. aliàs non potest. Tertia opinio, quod per viam exceptionis non imponitur pœna ordinaria sed extraordinaria sic, in certis casibus, vt hic: & in teste, qui vacillat. C. de testi. l. nullum. Per prædicta vides, quomodo excipiendo criminaliter agitur. Gui. de Suz. in l. illa tenet dictum Bar. procedere, quando excipiens de falso subiungit quòd petit iudicis officio de illo cognosci. Inde in cit. l. penultimam. C. eodem titu. de probationi. Et sic verbum incidit, positum in principio legis obstabit propriè. sed secundùm lecturam Io. quòd accusatio interuenerit. dicit ipse quòd ad instrumenta, quæ habentur in arca, non opponitur falsitas: sed quando illa producuntur, fit accusatio de falso, quæ quodam modo incidit principali causæ.

a ¶Producet. Nota quòd de productione testium, loquitur. Altero enim volente probare per instrumentum, statim iudex illud reciperet: & idem si vterq.

b ¶§. ij. Vbi de hoc in vltima glos.

c ¶Et expensis. Huic obstat regula scienti. de regu. iur. lib. vj. cum suis concor.

d ¶Azo. Vt refert Accur. in præ. l. et ea. ff. eo. in vlti. glo. & idem Dy. in regula, non licet. lib. vj. vt etiam ibi dixi: & vide quod statim dicā, & qđ scripsi de testib. ex parte. super gl. huiusmodi exceptiones.

e ¶Incipit præsentium. lib. vj.

f ¶Obtinuit. Non video præiudiciū actoris, si reus vult cū ipso concurrere in probando & se onerare prius, si sibi expediat. & sic non est super quo fundetur appellatio, nisi diceretur impediri per id receptionem & exceptionem suorū testium, qui forte venerunt de longinquo: & vincus est notarius ipsorū examinator. & vide qđ dixi in prin. tituli. Practicatur autem iste casus in rei vendicatione, quando vterq actor & reus probare volūt de suo dominio. Et fateor honestē prius recipi testes actoris: sed in concursu testiū rei, detrim. nitum actoris nō video, nisi ex causa extrinseca: vt supra. Et conuenit huic qđ not. Acc. & Cyn. vbi s. sed insurgunt duæ aliæ quæstiones hoc casu de quibus per Accur. in gl. præd. an reo probante seu dominiū, & actore nō probante satis sit reū absolui: an verò pronunciādū sit reum dominū. Et tenet ibi secundū lo. præal. & qđ ibi dicit tex. de ingenuitate, etiam in aliis casibus locum habeat. Secūda, an videatur reus suscipiendo onus probandi renunciare iuri quo deb. ab solui, actore non probante. quod videtur, et sicut res nō adiudicat actori non probanti, sic nec remaneat penes reum non probantem. gl. ibi contra, in quo Dyn. & alij concor. quæ vide & per Cyn. in l. actor. in fin. C. eo. tit. habet enim reus duo iura ad absolutionem eius tendentia. Primū q absoluatur actore non probante. Secundū ad idem eo suam defensionem probante. Deficiente igitur hoc secundo, remanet primū. Vltra iura quæ ibi allegat gloss. inducitur de restitu. in integ. c. ij. lib. vj. de senten. excō. licet. eadē l. ff. de serui. vrba. præ. si dominus. de mo. li. test. l. aiij. C. de excu. tut. l. volunta. riæ. Hoc tamen intellige, nisi reus se specialiter obligasset ad perditionē causæ si nō probaret se dominum, sacit extra, de testi. spo. c. j.

g ¶Ciuilis. Materiā tractat de sent. pro la. in fi. & ibi dabo remis.

h ¶Vber. de Bo. se recitat Albe. Gal. de testi. versi. pone quòd quidam.

i ¶Dilectus. Vbi de hoc no. in glos. hoc ideo.

k ¶Veniens. lib. vj.

l ¶Innocen. iiij. Cuius quasi ad literā fuit hęc glo. in decre. veniens. de verbo. signi. lib. vj. & in decre. quid per nouale. eo. tit. vsq ad ver. breuiter autem no. iuxta finem ver. quid si nō est. vsq. ad ver. & not. q præscriptus non fuit Inno. sed V in. vt etiā dixi in decre. veniens. super verbo, memoriam. & dicam j. ex hoc dicę de testibus monasterij rectoris dicetur j. ver. ni ēnim. ADDE qualiter probetur præscriptio, cuius initi memoria nō extat. Oldr. consil. celum.

m ¶Ecætera. li. vj.

n ¶Inculta. l. i. n. possit culta. quod magis longi uit.

o ¶Esse. Exo. xx.

p ¶Maris rub. Exo. xiiii.

q ¶Et abiron. numeri xvj.

r ¶Et bene. dicit Inno. & forte non male.

in crimine lęsę maiestatis, & in sacramentis deserti, & in proditione patrię, & in crimine peculatus. C. de aboli. falsaciter. in fi. Est aūt peculat⁹, furtum de re publica perpetratum. xxiij. q. iiij. quid ergo. ff. ad l. Iul. peculatus. l. j. ¶Vndecimum, negatiua habens in se implicitam affirmatiuam, debet probari à reo. quod dic vt suprà, ver. negatiua facti. alias autem regulariter verū est, q actor debet 17 probare. quod dic vt suprà in prin. hui⁹ §. ¶Sed vbi vterq vult testes super suis articulis in causa producere, & simul cōcurrunt: quæritur quis primò producet[a]? Et videtur q actor, qui prior est in omnibus iuxta regulam illam, qui prior appellat, prior agat. ff. de iud. qui prior. extra, de or. cog. c. ij. ff. de reg. iur. secundùm naturam. C. ad l. Cor. de falsis. l. fi. & l. vbi. arg. contra q reus possit pri⁹ testes suos inducere C. de mo. li. test. liberi. in fi. ff. b de prob. circa. §. fi.[b] ff. de fe. serię. ff. de reg. iu. non debet. extra, de mut. pet. c. fi. & de excep. cū inter. versi. cùm non debeat. Vber. de Bo. dixit, quandoq de consuetudine iudiciorum quęlibet admitti & vtentur communibus dilationibus: vt C. de tempo. in integ. resti. petēdæ. Quiq etiam dixit ex officio iudicis id pendere, qui debet attendere an actor id dicat, ne ipse producat. seu vt impediat, vel an velit producere. ff. de rei vend. in fundo. in fi. Et an sit periculum in mora: quia tunc nequit regula iuris seruari. ff. de off. procon. l. aliquando. extra, de iud. c. fin. Ego puto actoris testes prius debere recipi & examinari super sua petitione, q rei super sua defensione: ne reus fatigetur inutiliter laboribus & expensis[c]. C. de proba. exceptionem. & in hoc concor. Azo[d], vt in primis cōcor. & probatur extra, de proba. licet. ex tenore commissionis ibi factæ. & de test. ad hoc. alias incipit, præsentium[e]. & in auth. de instro. cau. §. oportet. C. de testi. si quando. ff. de tabu. exhi. l. locum. & si cōtrā fiat, actor ex hoc poterit appellare. & sic obtinuit[f]. Fallit tamen hoc in primis vndecim casibus. & in præiudicialibus quęstionibus, in quibus prius admittuntur probationes rei. extra, de or. cog. c. fi. ij. q. ix. per totum. & vide s. de dila. §. 18 videndū. ver. & no. ¶Sed quis probabit in causa appellationis? Rñd. actor siue appellans. in aut. de his, qui ingre. ad appel. § illud. Quidam tamen cōtra de hoc, C. eo. hi qui ad ciuilia[g]. ¶Pone, 19 quidam erat furiosus, per dilucida interualla fecit testamentum: dico eum fuisse furiosum: tu dicis eum fuisse sanę mentis: quęritur cui incumbit probatio? Dicit Vber. de Bo.[h] q tibi: vt C. de codicil. nec iure. Alij dicunt q mihi agenti, dicenti eum fuisse furiosum incumbit probatio vel agenti & dicenti quòd fuerit sanæ mentis. Nam ei, cui dicit. &c. ff. de proba. ei qui. vj. q. v. t. actor. extra, de suc. abinte. cùm dilectus[i]. ¶Vltimò quæri 20 tur, qualiter fiet probatio cōmunis opinionis, vel etiam præscriptionis tanti temporis cuius memoria non existit: puta aliquid esse nouale: vel aliquē locum vltra hominum notitiam, vel nō fuisse inhabitatum: vt extra, de priui. c. fi. & de verbo. sig. quid per nouale. & c. veniens[k] vel aliquem notarium vel prælatum fuisse, & huiusmodi. Ad cuius rei euidentiam, exempli gratia. finge monasteriū Fontis frigidi habere priuilegium de percipiēdis decimis noualium intra parochiam de Burgaraduo: vnde agit contra actorem eiusdem ecclesiæ quia eas quasi possidet de iure cōmuni: rector verò econtra agit contra monasteriū, vt eas sibi dimittat in pace. Hic quęrit quid hinc & inde veniet in probatione. Et certè no. papa Inno. iiij.[l] q testes monasterij dicere debent, q est cōis opinio hominum habitantium circa loca, quæ monasterium asserit noualia esse, & etiam aliorum, quib⁹ cura est de his quęrere, vel melius hoīm, qui circa hoc arbitrantur nullum viuentē vidisse vel audiuisse, quando loca illa culta fuerint. Adiiciant etiā q nunq viderint vel audierint aliquos, qui dicerent se vidisse loca illa coli, vel qui audissent ab aliis prędecessoribus sursum in infinitū, vel etiam ab aliis, qui secum conuiuebant, sursum in infinitum prædicta loca tempore suo coli. ar. ff. de proba. l. si arbiter. & extra, de testi. quoties. in fi. & c. licet ex. & est speciale vt testimonium de alieno auditu valet. Oportet autem hos habitantes vel arbitrantes, qui prędicta opinantur, esse ad minus duos vel plures, prout iudex arbitrabit: nec oportet esse omnes, vel maiorem partem. nam municipes scire dicunt. q maiores sciunt. ff. ad muni. & municipes. extra, de testi. ad hoc. alias incipit, præsentium. prope princi. ibi: vel maiores, & c[m]. Nec m videtur sufficere, si testes dicant, non est opinio hominum, nec etiam alicuius præcedentium in infinitum, q prædicta loca culta fuerint: quia hęc est negatiua, quæ probari non potest: vt s. in prin. huius §. Non est etiam necesse q dicant se audiuisse prędicta loca semper fuisse inculta: imò bene valet eorum dictum, licet audiuerint aliquādo fuisse n inculta[n]. tunc enim probabit ipsum monasteriū præscriptionem eius tēporis, cuius non extat memoria contra cōfessionem, quam dictus rector de iure communi intendat ad decimas petendas: vt in præ. c. quid per nouale. & c. veniens. Inno. tamē no. in præ. c. quid per nouale. q hęc probatio non incumbat priuilegiato qui non est in possessione. Et hoc dic secundū do. meū, prout ibi no. In huius autē præscriptionis probatione debent dicere testes esse communem opinionem hominū prædictorū, q nullus viuens vidit vel audiuit q suo tēpore culta fuerūt dicta loca: sed ludis, vel transeuntibus bestiis patebant: vel erant nemora seu paludes: quodq nō viderūt aliquos qui hæc viderint vel audiuerint etiam ab aliis de suis tēporibus. Et aduerte q̄d dixi de suis tēporibus. Si enim hoc nō dicerēt, hoc eodem modo probari posset legem à o Moyse datā esse[o], & trāsit⁹ maris rubri,[p] choreagigātiū, schisma Chore, Datā & Abirō[q]. & huiusmodi. vij. q. j. denique. extra, de elec. licet & etiam multę absurditates & impietates, etiā de Christo, & de aliis: ideoq restringenda est in his interpretatio, nō laxāda hoc modo dicēdo, quodq nō viderūt aliquos qui hoc viderint. & hoc clarū est, vel audiuerint etiā ab aliis de suis tēporibus. & hoc etiam planū est, prout verba simpliciter sonant. Si autē velles intelligere & supplere, vel ante tēpora eorū factū esse, pręmisse absurditates & alię sequi possent. Dicunt tamē quidā, & bene[r], quòd etiam si testes non dicant de suis, sed de aliorū temporibus sed certis, q nec bene impeditur pręscriptio, sicut si de suis temporibus dicant. Verbi gratia, dicunt P. dicentē se audiuisse à Io. quod loca illa tēpore Caroli colebantur: sed ab eo tēpore citra, est cōis opinio q fuerunt inculta. Si enim a Carolo audiuissent, certum esse pęscriptionē non probari, sed impediri. Hęc quoq videtur, si non dicunt de certo homine, nominant tamē certū factū sic, audiuimus quòd colebant quando Narbona fuit à Saracenis capta: sed postea inculta fuerūt. alij dicū tcōtra, si q non sufficit eis dicere quo ad impediendam pręscriptionē, se audiuisse ea tēpore Caroli vel captionis Narbonę culta fuisse, nisi dicant q viderunt vel audierūt suo tēpore fuisse culta: vel secūdū opinionē primā. nō videtur differētia siue audiuerūt a Ioan. siue à Carolo cū eis sufficiat dicere ita de alieno tempore sicut de suo. Isti tamen bene fatentur, q non debent tempus confusum dicere: puta q culta fuerunt tempore Christi vel captionis Troiæ citra. & huiusmodi: sed certū dicere debēt, vt premissum est, s. tempore Caroli, vel capti-

ceptionis Narbonæ. Quid si testis interrogatus rńdet aliquos, & paucos, sed sine ratione, cõtrarium opinari? Dic præscriptionem nihilò minus probari. ¶ Sed quid si dicit parem partē contrariū opinari, 21 sed sine ratione? Dic q̃ nõ valet eius dictū. ¶ † Non enī est testis distinguere, quis faciat cū ratione vel 22 nõ. ¶ † Quid si sic dicit, audiui aliquē dicentē se vidisse vel audiuisse, q̃ tēpore suo culta fuerūt, sed ei non credidi: quia cū ab eo quærerē de causa sui dicti vel de circunstantiis, non respondit mihi, vel falsum mihi rńdit. Dic per hunc testem non probari præscriptionem: quia cū ipse nõ esset iudex illius, à quo audiebat prædicta loca culta, nõ tenebatur ille respõdere sibi. Sed si falsam causam subiecisset sui dicti: tunc præscriptio probaret, dūmodo constet falsam esse. & illū eā dixisse: quia fortè nõ est testi credēdū, q̃ eā ille dixerit, nisi pars monasterij illud probet. ¶ Rectores autē testes nouale negantes, debent cõtrariū dicere, scilicet esse cõmunē opinionē hominū suprà dictorū, quod aliqui sunt qui viderunt vel audiuerūt, q̃ñ prædicta loca culta fuerunt. & hoc sufficit, licet nõ probent aliquid aliud, puta 23 diem, cõsulem, vel annū, & huiõi. ¶ † Quid si testes vtriusq; partis hoc plenè dixerint? Dic iudicis arbitrio relinqui æstimare, qui quibus præferātur: & cū testes iuxta præmissa debeāt dicere cõmunem esse opinionem loca fuisse culta vel inculta: præferat digniores & verisimiliora dicētes. extra de test. in nostra. c. præterea. iiij. q. iij. Itē in criminali. ꝓpe prin. Item etiā si in hoc articulo, testes monasterij præferātur: nõ sufficit ei, nisi probēt etiā alia iam p̃missa, scilicet annū, diē, & consulē: cū lex eū ad oīa illa adstringat. in aut. vt nomē impera. præpo. docu. ¶ Si verò testes rectoris hoc ꝓbēt. sufficit ei, licet aliud nõ probēt. Itē si testes rectoris deficerēt in hoc articulo, probaret tñ aliū: puta si vidisset vel audiuisset tales dicentes se vidisse illos, qui audiuerāt ab aliis, q̃ prędicta loca suo tēpore culta fuerūt, id est in cōi opinione habebaꝛ, nec dubitabaꝛ ea culta fore, præfertur rectoris ꝓbatio. ff. de aqua plu. arcē. in sum. in prin. & §. si. cum enī iure cõi vtatur: sufficit ei in vno. & si nõ in oībus, monasterij probationē infringere: hoc etiā casu, si duo tantū testes hunc articulū bene probet, præferunꝛ quotcunq; testib' monasterij cõtrariū asserentibus. Hi enī affirmatiuā adstruunt: quod est secundū ius cõe dicentes cõmunem esse opinionē culta fuisse. illi verò negatiuā, quod est cõtra ius: vt s. in prin. huius §. licet hoc casu propter impossibilitatē probationū admittuntur. Alij autē dicunt: & hoc iudicis discretioni committi: quia vtrunq; testimoniū admissum est, contra ius: quia de auditu, vt s. de teste. §. j. ver. itē q̃ nõ prohibet. q̃uis testimoniū monasterij magis sit cõtra ius, & quia de auditu: & quia adstruit negatiuā. Hæc satis probanꝛ in pre. l. si arbiter. et. l. i. summa. §. itē Labeo. Dicunt autē quidā, q̃ si cõstet per cõfessionem vel alio modo q̃ à centesimo anno citra fuerint culta, monasteriū succūbet quantuncunq; probet per se omnia prædicta: oportet enī ipsum probare præscriptionē, cuius memoria non existit. At hæc q̃ est infrà centū annos, nõ est talis, cū vsq; ad centū vel parū minus. ff. de vsufr. an vsusfruct'. C. de sacrosan. eccl. vt inter. Secus autē si de tpe citeriori nõ cõstet: sed cõstet à ducētis annis citra, culta fuisse: quia tūc valet monasterij probatio prædi- a cto modo facta[a]. ¶ † Quid si nõ est qui viderit vel 24 audiuerit q̃ fuerint culta, apparent tñ aliqua signa, puta ædificia antiqua, vel locus est vicinus alicui castro antiquo & depopulato? Rñ. debēt quo ad prestationē decimarū pro cultis haberi: quia ager est locus, q sine villa est. ff. de ver. sig. ager. & p ædificia ꝓbaꝛ aliqd. C. de admi. tu. lex q̃. §. nec em. & C. de ali. pu. præstā. l. iij. xij. q. ij. quatuor. in fin. & c. rurū. 25 xxiiij. q. ij. sanc. ff. de alb. scrib. l. j. & ij. ¶ † Circa nouale autē nota q̃ tandiu durat nouale, q̃diu ecclia parochialis nõ ledit enormiter. extra de verb. sign. quid per nouale. extra de deci. suggestū. de priuil. c. fin. Item etiā quandiu à primis religiosis detinetur vt extra de priui. c. fina. si enim ad alios locus perueniat, desinit esse nouale: licet isti simili, quo

minus possit hominum extēdi memoria vel vita b ad hoc, priuilegio gaudeāt[b]. Itē si ab istis iterum redeat ad primos, idē est. si enī seruus, p̃missus cõsequiꝛ libertatē, licet postea seruus efficiaꝛ, nõ recidit in priorē obligationē. ff. de verb. ob. inter stipulantē. §. sacrā. & § seq. Itē priuilegiū de nouali- bus, intelligendū est q̃ñ religiosi excolūt propriā & nõ alienā terrā. Itē vbi habēt dñium: nõ vbi no c mine possident alieno tanq; cõductores[c]: secus si d tanq; emphyteutę vel vsufructuarij[d]. ¶ † Quid si 26 religiosi excolunt de nouo huiusmodi terras, & exacti soluerūt decimas: nūqd postea poterūt opponere indulgētiā? Videꝛ q̃ sic: extra, de priui. cõsultationi. & c. si de terra. & c. accedētibus. arg. cõ- e tra. C. de iure do. impe. si creditor[e]. & extra, de re 27 iudica. suborta. ¶ † Quid si pars agri qñq; culta fuit, & pars nunq; : an parte inculta fieri poterit nouale? vr̃ q̃ sic. nam q̃libet pars fundi sit fundus si scindaꝛ. ff. cõia præ. si q̃s duo. & l. si quis partē. et pars præcisi, præcisum censeꝛ. arg. extra de ver. sig. innouatę. & c. quid per nouale. Pars enī inculta trahit ad cultā, seu habitatā: q̃a singulæ glebę nõ excolūtur. ff. de acqui. pos. possideri. Licet ergo talis pars inculta perueniat ad priuilegiatū: teneꝛ inde soluere decimā. extra, de verb. sig. veniēs q̃a debet sequi naturam prędij culti, cuius pars est. & hoc sentit Vin. prout no. extra, de priuile. c. fin. ¶ Alij dicunt q̃ ager põt esse pro parte nouale, & pro parte nõ: q̃ñ videlicet primò incipit esse non nouale: & f præcisus est quasi nouale: vt xij. q. ij. cognouimus[f]. Hoc etiā no. q̃ si sylua à laico præcisa, culta est: licet eodē anno ad priuilegiatū peruenerit, qui eodē anno iterū eā colit, vel aliū fructū inde pcipit, tñ inde decimā soluet. Nam non habet nec colit nouale: cū iam ab alio prius fuerit locus præcisus & cultus. extra, de ver. sig. innouatę. ar. cõtra q̃ id, quod in anno colit, nouale cēseaꝛ. xxv. q. viij. c. j. Cū ergo in eodē āno ter coli possit, si eodē anno ad illū puenit: & illud colit in eodē anno, nõ vr̃ q̃ tunc vel deinceps inde decimā soluere teneꝛ. sed primū verius. & iūge qđ est infrà. de deci. versi. in g summa[g]. ¶ Et no. q̃ p̃scriptus[h] probandi modus, h vr̃ etiā locū habere si negeꝛ Constantinū Romanorū Imperatorē, vel Carolum Francorū regem vel aliquē notariū publicū vel p̃latū fuisse: & sic de similibus, dūmodo p̃dictā metam cētū annorū excesserit. vtrobiq; enī est eadē ęquitas. vnde & idem ius esse debet. extra, de cõsti. translato. C. de nuptiis. si libertatem. infrà, versic. numerū. ¶ Alij tñ dicūt locū habere, etiā si q̃ probari debet metam xl. anno. excedit. extra, de præscrip. de quarta. & c. seq. q̃a hoīm memoria labilis est. C. de testa. hac cõsultissima. §. at cùm. ff. de pign. contrahitur. C. de proba. si arbiter. & in prin. repertorij nostri. ¶ Tertij dicunt etiā præsentia ignota: tamē puta in India facta hoc modo posse probari. qđ nõ ap- 28 probat Inno. papa iiij. † Illud autē sciendū est, q̃ i hæc cõmunis opinio idem est quod credulitas[i]: ideoq; importat & famā & credulitatem cū aliqua ratione. Licet enī lingua facilè moueaꝛ ad loquendum qđ vult, anima tamen, quā solus Deus scrutaꝛ, vt extra, de iud. nouit. non facilè mouetur ad aliquid credendū, sed tantùm præcedente ratione: ideoq; is, q de opinione deposuit, interrogatus quomodo scit hanc esse cõem opinionē: respondebit, nescio q̃a solus Deus scit. sed credo s. quia sic verbis exprimebatur. xxij. q. v. humanę. vel aliam quā volet, subijciat credulitatis causam. hæc etiā ea- 29 dē ratione: q̃m tantū de credulitate respõdet, qui super opinione testificatur: videtur q̃ si interrogetur quomodo scit cõmunē esse opinionē: respondebit q̃ sic audiuit à multis: & credit q̃ omnia organo vocis suā exprimebat voluntatem in præ. c. humanę. & extra, de do. & cõtu. veritatis. Est etiā sufficiens causa, si dicit q̃ cùm multi suā exprimerēt opinionē: alij nõ cõtradicebant. extra, de præsum. nõne. & si interrogatus à quib' audiuit, nominat aliquos, bñ est. Si verò dicit, recordor de aliquo, quia sic cõiter diceret: non notaui de aliquo specialiter: dicit etiā testimoniū valere. Et scias q̃

a ¶ Facta. Quod modo sequitur vsque ad versi. & nota q̃ præscriptus. totum fuit Vinc. in decr. vlt. de priui. & partem etiā posuit in decr. prima. de verbo sig. vt ibi dixi. & hęc interpositio fuit additio.

b ¶ Gaudeāt. Est ratio, quia nõ est nouale, vel nouitercultus, cùm perueniat ad eos.

c ¶ Cõductores. Primum probatur de deci. licet seruum. eo. ti. dilecti.

d ¶ Vsufructuarij. Remittit. Vincen. ad decre. potuit. de legato.

e ¶ Creditor. Lex secūda est, & īcidit ī brocardo, an vnico cõtrario actu perdatur priuilegium. de quo de cõsti. cū accessissent. in glo. pen. & vide quod supra dixi. Ad decre. suborta. vñde q̃ illud speciale in re iudicata, ꝓpter quā omissio productionis priuilegij nocuit. vñ loquiꝛ in non vtente, sed in non producēte.

f ¶ Cognouimus. secundum ęquitatē partis, vel te nouiter oportet hoc ęstimari.
ADDE, vt per Abb. consi. lxxj. ij. lib. vbi ponit q̃ si quis præscripsit decim. in super parte fundi culti, q̃ etiā præscripsit super alia parte inculta, si fiat nouale.

g ¶ In sum. & decre. secunda. de deci. in prin. lib. vj. cuius mentem ibi posui: facit ad contrarium. & vide qđ ibi scripsi in prin. Istud tamen posset intelligi in priuilegio non soluēdi illud in priuilegio percipiendi.

h ¶ Præscriptus. Illud præscriptus, & prædictū, quod sequitur. melius coaptatur præmissa antequam poneretur additio.

i ¶ Credulitas. Est aliud quàm notorium: vt s. j. ver. hoc etiam nota.
ADDE, quod vbi opi. est vehemens, ęquiualet veritati & certitudini. Bald. post Bar. in l. si quis extraneis. in fi. ff. de acqui. hære.

videt esse idē ꝓbare cōem opinionē, & olim opinionē.argumēt ū prę.l.si arbiter.quia si vnus solus ratione duct⁹ cōtrariū opinaret,nō esset cōis opi- 30 nio,vt dictū est. ¶ † Verū licet probatio cōis opinionis etiā cū pdictis adiectionib⁹,nō sufficiat in his quæ prędictas metas excedūt:tñ in his, q̄ circa eas sunt,sępe prodest. Nā transfert ꝓbationis onus in reū:vt extra,de pſum.quia verisimile. & c.illud.C.de testa.l.j.& in aut.ibi posita.C.de sen.& inter.om.iudi.l.ij.Et hec vera videt,si dicatur cōtract⁹ alicuius plati defuncti nō valere, qa non fuit prælatus:vel cōtra instrumēta tabellionis defuncti,quia nō fuit tabellio: vel cōtra filios qa nō a fuit matrimoniū inter parētes[a]. Vel si dicit viuere.q̄ cōi opinione mortuus dicat,& simō.ar.præ.legū, & xxxiij.q.j.c.j.ff.de offi.prętо.Barbarius. ij.q.vij.§.tria.in prin[b]. Secus aūt esset, si platus, b vel tabellio,vel maritus,& hmōi viueret. Nā tunc si ipsi agerent:puta,qa forte prælatus suā repeteret ecclesiam,quam alter posideret:vel vxor virū peteret,seu contra:vel tabellio peteret aliquem afferētem ipsum nō esse tabellionē,cessare à sua diffamatione,& hmōi:non videt cōis opinio in aliū trāsferre probatione. Et est ratio, quia multa sunt ꝓ reo,videlicet quia est in possessione,& quia negat quod non est in aliis casibus.tñ & hic aliter subuenitur,prout not.secundū papam in præd.c. il- c lud[c].extra,de resti.spo.sępe.Item etiam secus videtur,si causa non agitur inter principales.sed inter alios:vt si aliquis petit aliquid ex contractu prælati viuentis,aliàs per instrumentū viuentis tabellionis:tunc enim sufficit probare cōem opinionē esse,q̄ pro pręlato vel tabellione habebatur,donec contrarium probetur.ar.pręl.C.de test.& de sen.& inter om.iud.Ratio diuersitatis est.quia persona principalis magis debet habere probationes paratas sui status q̄ alius.ar.extra, qui matrimo.ac.pos.videt.C.de inge.& ma.diffamari.C.de prob. d nec natales[d]. Et ad hanc materiam faciunt iura extra,de priuil.c.si.& prę.c.quid p nouale. eo.tit.sup quibusdā.iij.q. vj.hęc quippe.ff. de aqua quo.si.& æsti.hoc iure.§.ductus aquę.ff.de iti.actuque priua.apparet.§.fi.C.de serui.l.j.& ij. & l.si manifeste.& prę.l.si arbiter.& l.in summa.§.idē labeo.

¶ Qualiter autem aliquis se probabit tabellionē: si negetur,not.j.de edi.instru.§.restat.versi. illud autem. ¶ Hoc etiā no.q̄ aliud est cōis opinio,quā notoriū.qđ dic vt j.de notoriis cri.§.sequitur.versi.item etiam aliud.Nec mireris si hęc probatio communis opinionis ,sufficiens reputetur à iure. 31 ¶ † Nō enī dubitari debet de eo.q̄ oēs hoīes cōiter sine cōtradictione opinati sunt tēpore à quo memoria nō existit:vt pręd.§. Item Labeo. ¶ Valet etiā hęc probatio in seruitutibus & iuribus,q̄ nec continuā vel quasi cōtinuā habēt cām : de quibus no.secūdū papā extra,de pscrip.de quarta.verūtamē nō habet locū,nisi vbi habet expressum in iure qđ valeat ꝓbari pscriptio,de qua memoria non extitit,secūdū papā:vt in pręc. quid p nouale. & c.veniēs.& c.sup qbusdā.§.j.in fi.& c.vlt[e]. Breuiter aūt no.q̄ in probatiōe tpis.cuius memoria nō existit,nō requirit à testib⁹ dies vel cōsul facti operis.i.q.vel quo die fuerit factū opus. Itē nō requirit,q̄ aliqs viderit opus illud fieri, vel audiuerit.qñ sunt factū.Sufficit enī q̄ dicāt,nos vidimus semp hoc opus ita factū esse: nec vidimus illos , q fecerūt nec audiuim⁹ aliquos,qui dicerent,q̄ tales fecerāt.& sic vsq̄ ad superiores,i. antecessores nostros & antecedētes ipsos:vt in prę.§.idē Labeo.& in pręd.l.si arbiter.Azo tñ no. in summa in ti.de serui.in §.itē cōstituut.j.in fi. quod in seruitutibus,q̄ nō habēt cōtinuā cām,si quis ex titu. pręcedēti dicat sibi seruitutē cōstitutā,nec id ꝓbare potest p testes vel instrumēta , & in adminiculū suæ intētionis,inducat q̄ sit vsus seruitute illa dño sciēte & nō cōtradicēte per x.vel xx.annos,pręsumitur seruitus debita ex illa cā,quę allegat.arg.ff.de aqua plu.arcen.l.j.§.fi.& arg.ff.de vsur.cū de in 32 verso.C.de bo.q̄ lib.cū oportet.§.fi.autē. de hoc f in lib.Rof.in tit.de confessoria[f]. ¶ † Sed quęritur qualiter ꝓbari pōt cōtinua possessio? Nō enī pro- g bat p instrm[g], licet in ea cōtineat q̄ corporaliter fui in possessiōe induct⁹.Potui enī desinere possidere.Nā possessio facile perdit.ff.de acq.pos.l.si qs vi.§.j nec pſumit semp possidere,q̄ semel possedit vt j.de pscri.§. post.ver.quid si peto. Itē nec p testes,vt videtur. quis enim posset deponere de alicuius possessione x.vel xx.an.continua.ff.de ser- h ui.seruitutes[h]. Sed dic q̄ ꝓbari pōt:alioquin quare lex faceret mentionē de continua possessione siue inconcussa:vt extra de pręscri.illud. & ꝓbat g dupliciter,s.pręsumptiōe. & ratione pręsumptione:quia si ꝓbo me in initio & fine decēnij possedisse,pręsumit etiā q̄ in medio possederim: ar.C. h de apo.pub.§.pe.C.de vsuca.præterea.C. de adul. 33 si quis. ¶ † Per extrema enī colligit mediū: vt ꝓbatur & no.xxviij.dist.qa sunt culpę.Hinc est q̄ testator vī sensisse in fi.test.mēti quod in prin.sensit.ff.de le.j.si seruus plurium.in fi. Itē ratiōe ꝓbat. i qa si ꝓbo me collegisse fruct⁹ alicui⁹ rei p x. vel xx.an. ꝓ toto anno itelligor recepisse:licet fruct⁹ i certo tpe.ff.sol.ma. colligant diuortio.§.fi. Et hec vera sunt,qñ agit cōtra posidētē:qa necesse habet ꝓbare se rōtinue possedisse,& nō de momēto ad momētū:qa hoc impossibile esset: vt ff.de serui. quoties.sed q̄ collegit fruct⁹ singulis annis, vt dixi.Ad idē extra,de pręscri.sanctorū. de hoc in li. k 34 Rof.in ti.de cōfessoria[k]. ¶ † Et no.q̄ nulla ꝓbatio est in trāscursu faciēda:vt j.de edi.instr.§.vidēdū.ver.itē no.Sed et p̄sbyter reuelās peccatū sibi in confessiōe dictū,puniendus sit grauiter, vt extra de pœni. & remis. oīs. quęrit qualiter hoc ꝓbat l contra sacerdotē.R.ñ ꝓbabit q̄ ipse hoc coram plurib⁹ dixit quāuis extra iudicium.extra de accu.si cōstiterit.&c de excess.prælat.c. fi. Est etiā hec ꝓbari si ponas casum, vbi qs cōfessus fuit peccatū occultū epo:& pōst impetrat ab eo corā aliquib⁹, secretè dispēsationē,ne inde in posterum valeat accusari. extra,de fil.pres. ex tua . Si enī epo reuelat pōt ei probari per eos,qui interfuerunt. extra de proba. quoniā cōtra.ar cōtra,quia in criminibus clare debent esse probationes:vt ii.q.viij.sciant. Itē cū q̄ sacerdos interrugatur de his, quę sibi in cōfessione dicta sunt:vt no.extra,de testi.testimonium[m]. m ¶ Qualiter autem,& per quos probabitur res esse surrepta,vide j.de vsur.ver.in summa.

SVMMARIVM.

1. Probari debet solùm illud , quod probatum prosit probanti.
2. Probatio generaliter est post litē contest. faciēda, super articulo in iudicio deducto & negato.
3. Reo ante li.contest.nō comparēte,an actor in se posit onus ꝓbādi transferre, vt ꝓ eo ferat sñia.
4. Altera parte contrarium probante eius,quod alius probauit,quid sit agendum.
5. Is,q sup exceptiōe sua ꝓbationes induxit si dicat se eas casu pdidisse,an admittet ad ꝓbādū q̄ perdiderit , an verò ad ꝓbandū iterū exceptionem.

Probatio, de quo, & quādo, sit facienda.

NVnc Dicēdum restat,quid & qñ debet ꝓbari.Et quidē ꝓbari debet id, qđ deductū est in iudiciū, & sup quo lis mota est, siue directè siue in modū exceptiōis vel replicatiōis. Si enī ꝓbatur p testes vel instrumēta aliud,q̄ deductū sit in iudiciū,vel si testes inducunt sup vno articulo, & dicūt sup alio:nō valet dictū eorū sup illo. extra, n de testi.c.de testib⁹[n].& C. de prob. ad probationem.Dr hoc j.de teste.§.j.versi.item q̄ deposuit. ¶ An autē notoriū ꝓbari debeat:vide j.de noto.criminum prin.& per totū.Itē quid debēt probare testes ad probandū notoriū inducti,vt.j.§.j.in de notorio.versi.testes autē. ¶ † Debet quoq̄ illud solum ꝓbari q̄ ꝓbatū ꝓsit probāti:vt C. de ꝓba.si vt ꝓponis.& illud quod sit verisimile & nō o aliud.vt extra,de pręsum.qa verisimile[o]. ¶ Qualiter creditor ꝓbabit se pign⁹ amisisse,no.j.de pig.§.j.in ver.sed qualiter.&seq. ¶ Vtrū post datū terminum ad probādum,poterūt positiones fieri,vel instrumenta

a ¶ Parentes. Vide de presbyte. non bap.c.vlt.in fin.& quod ibi scripsi de tabellione, vide j.de instru.edi.§.restat.penul.col.ver. illud autem. & ibi in fin. remittam.

b ¶ In princip. Et quod not. C. qui accusa. non poss. non ignorat.

c ¶ Illud. Et vide quod scripsi in gl. ad confirmationē de concess.pręben. quia cunctis.lib. vj.in glo. dicit hic Host.versi.quid si duo.

d ¶ Natales.Videt. de actore.§.j. eo. versi. item contra prælatum.& versi. sequē. & quod ibi dixi.

e ¶ Videtur. Qui matrimonium accu. pos. allegatum suprà.

f ¶ Confessoria. Facit quod not.ff.de rei vendi. quædam mulier.

ADDE Alex. in l.si certis annis. C.de pact. & in apostil.l. cum de in rem verso.ff.de vsur.P.anor.consi.vj.

g ¶ Instrumētū. Facit quod not. de prescrip.cū nobis.

h ¶ Seruitutes. Itē ciuilis nō cadit in intellectum testis. Circa hoc vide qđ dixi.j. de teste.§. nunc tractandum. ver.quid ergo.

i ¶ In fi. An probato consequenti, videatur probatum antecedens , vide insti.de inuti.stip. §.si scriptum.

k ¶ Confessoria. In ij.col.

ADDE not.vj. in l.si certis annis. C.de pact. Panor. consil.vj.ij.lib.

l ¶ Contra. Fuit gl. Vin. hucusq̄.quā scripsi in pręd.ca. omnis.in vlt.glos. & ibi vide post Host.quid si presbyter negat illa confessionem.

m ¶ Testimonium. In prin.vlt.glo. & vide quod super ea dixi.

ADDE, ad hec quę plenè dicūtur per Abba.& ibi p do.Fe.in c.j. supre gl.in verbo, innocens.extra, de except.vbi bene declarat qualiter hoc intelligitur.

n ¶ Testibus. hucusq̄ Tan.

o ¶ Verisimile. Hoc c.probat cōtrariū, s. q̄ admittitur,si ad probandū nō sit verisimile. sed requiritur efficacior probatio. in casu tamen decre. filij. de hære.lib.vj.bene procedit dictū Gui. & vide j.§. proxi.in fi. versi. quantum.

instrumēta exhiberi. no. s. de dila. §. videndū. ver. quid si data. & seq. ¶ Quid debet creditor ꝓbare in hypothecaria. no. j. de ob. & sol. §. j. versi. sed qd debet. & seq.[a]. ¶ † Est autē ꝓbatio facienda generaliter post litis cōte. sup articulo in iudicio deducto & negato: ita q̄ primò ꝓbāda est actoris intētio secūdo rei exceptio: vt C. de ꝓba. exceptionē. s. §. px. ver. sed vbi iuxta doctrinā traditā s. de exceptio.[b] ¶ † Si aūt re[*] ante lit. cōte. absit, an actor in se possit onus probandi trāsferre, vt sniā ꝓ eo feratur? De hoc no. C. q̄uo & qū iudex. cōsentaneū & aut. qui semel[c]. ¶ In summa no. q̄ si publicant attestationibus, inuenis te probasse intentionem tuam per duos testes. tunc destrue & discorda testes alterius partis: vt s. de teste. §. satis vtiliter. & j. de stipulationibus. §. nunc videndū. ¶ † Si verò altera pars plenè probauit per suos contrariu eius, quod tu ꝓbasti per tuos: recurre ad ea, quę habes ff. de testi. ob carmen. in fi. C. de contrah. & com. stip. l. pe. & s. de teste. §. 4. & §. postq̄. Si verò probauit exceptionē perēptoriā, & sic vtraq; probatio potest esse vera, compone cū ea. ff. de proba. in exceptionibus. & C. & ff. de excep. per totū. Si autem videris te nihil ꝓbasse per tuos, recurre ad testes alterius ptis: quia forte per illos probasti. Fas enim est ab hoste doceri, quia cōe est dictū eorū. xxiij. q. v. nō sane. C. de emp. & ven. au. sed iudex. q̄ si forte oīno defecisti, secundū Deū & mūdū tacere debes. C. de iud. rem nō nouā. in fin. Vel secūdū hoīm malitiā, potes componere, vt dixi: ad quod vt melius peruenias cū risu & strepitu, finge & contende plenè ꝓbasse. xxij. q. ij. vtilem. extra, de elec. cū inter. extra, de prębē. in si. extra, de præsum. afferte. Si autem habet instrumenta, de quibus conficias, pete dilationem ad exhibendum: vt ff. de iud. interdum. iiij. q. v. quisquis. ¶ † Quid si is, qui super exceptione sua probationes induxit dixit se eas casu perdidisse: nunquid admittetur ad probandum q̄ perdiderit: an verò ad probandum iterum exceptionem? De hoc secundum papam extra, de officio deleg. prudentiam. §. sext.[d].

S V M M A R I V M.

1. Probatione per instrumentum facta, præsumendum est debitè solennitates præcessisse.
Delegatus an possit mādatum sibi factum per testes probare.
2. Exceptio rei iudicatæ probari potest per testes.
3. Auditores palatij domini papæ, quibus causæ diuersimode committuntur ex parte domini papæ, qualiter probare debeant mandatum suum.
4. Iura nolunt probationum copiam angustari.
5. Pactum & lex æquiparantur.
6. Iuramentum debitoris de non probādo, nisi per instrumentum incisum, an sit tenendum.
7. Pactum quod non potest nisi per publicum instrumentum probari, videtur esse contra mores, & in hoc iudicis arbitrio standum est.
8. In ore duorum vel trium, stabit omne verbum: & quando dicatur locum habere in causa debiti.
9. Euidentia facti, probatione non indiget.
Contentio de limitibus, dirimitur per inspectionē.
10. Probatio an possit per pręsumptionem fieri.
Probatio facta per iuramentum à parte parti delatum, an sit validum.
11. Clausula ista dominus possessionis, qualiter sit intelligenda.
12. Probatio an possit per libros antiquos, aut per scripturas antiquas, in lapidibus, vel columnis sculptas fieri.
13. Literę episcopi sigillo sigillatę, plenam faciūt probationem.
Sigillū cuiuslibet an semper fidem facere dicatur.
14. Sigillum priuatæ personæ, puta Cancellarij Parisiensis, an fidem faciat.
15. Literis cuiusq; credendum est, de his, quæ facere potest vel debet, ratione officij sui.
16. Sigillum habens proprium, non debet cum alieno sigillare.
Sigillum ad causas, non facit fidem in alijs.
17. Annulus in iure ciuili, dicit sigillū in iure canonico.
18. Sigillum seu subscriptio, diuersis causis in literis apponi dicitur.
19. Indicia indubitata, an probationē facere possunt.
Probatio facti aliter fieri debet, q̄ ꝓbatio iuris.
20. Probationes in vno iudicio factæ, an fidem faciāt in alio.
21. Attestationes in iudicio productę, an coram arbitro fidem faciant.
22. Testamentum an possit per publicum instrumentum probari, aut per duos aut tres testes, & coram eis eius obscuritas declarari.
23. Iudice in sententia dicente, condemno talem tutorem talis, an ex hoc probetur tutor.
24. Petens absolui ab excommunicatione, an eo ipso probetur excommunicatus.
25. Testium falsitas, qualiter possit probari.
Vitio falsitatis testium probatio, rescinditur sententia per eam lata.
26. Medico credendum est de sua medicina, & naturali de sua natura.
27. Testificanti de arte sua, credendum est.
28. Semiplenę probationis genera, quæ, & quot sint.

Probationum species quot sunt.

VIdendum restat, quot sunt species probationum. Et quidem sunt xi.[e] in gnē: licet quædā alię enumerētur ff. de testib. l. in. §. alias numerus. ¶ Primò p testes: vt extra, de ꝓba. c. ij. & c. ex literis. xxiij. q. j. omne qd & tūc nō præsumuntur aliqua præcessisse, quæ adiuuent dictum testis: vt extra, de testi. cum clamor. nec valet, si deponat super eo, super quo non inducitur: vt s. §. proxi. De hoc modo plenè dictū est, vt suprà de teste[f]. ¶ Secūdò per cōfessionē partiū. ij. q. j. not in quēquā. extra, de cōfit. eccl. sic. & tūc pręsumit interrogatoriū pręcessisse. ff. de inter. act. di sue. & j. q. j. §. ecce qū. ibi: integris interrogationibus & responsionibus &c. De hoc modo dictum est suprà de cōfessionib' & de positionib'. ¶ Tertiò p instrm: vt in pręc. omne. & extra, de fide instru. per totum. † Et tunc præsumitur debita solennitas pręcessisse. vt infra, de instr. edi. §. postremo. ver. itē opponit contra instrm. ¶ Sed nūquid delegatus pōt mādatū sibi factū, ꝓbare per testes? Dicit Vber. q̄ nō, si sit delegatus papę vel Imperatoris: alius verò sic. C. de fide instru. in exercendis. extra, eo. cū Ioānes. C. de mā. prin. l. vnica. extra, de offi. dele. cū in iure. Esset enim periculosum, & res mali exēpli. probari id per testes. secūdū eū. Io. aūt & B. dicūt q̄ iurisdictio delegati dñi papę. pōt ꝓbari per testes, si casu sit rescriptū amissum. ar. extra, de priui. cū olim. j. prope fi[g]. & in aut. de litig. §. oēm. & in aut. vt liti. iur. §. quia verò. Tā. verò cōcordat cū Vincē. & dicit q̄ nihil pōt facere, nisi ostendat literas suæ delegationis. extra, de fide instro. c. j. xxv. q. ij. sancimus. & in pręc. c. cū in iure. Ego credo dictū Io. & B. locū habere, cum rescriptū fuit aliqua vice in iudicio exhibitū, & parte pręsente[h] in litera, dictamine, bulla, & filo. examinatum, approbatū, publicatū, & in acta publica redactū. C. de re iud. gesta. C. de testa. l. publicati. & & in præc. cūm olim. in fi. dictū verò Vbert. & T. cū nūquā aperuit de hoc no. in pręc. c. cū olim. & vide suprà de legato. §. superest. versic. sed quid si[i]. & seq. ¶ † Quid de excep. rei iudic. Dic q̄ pōt probari per testes. extra, de re iudica. sicut nobis. Quidā dicūt cōtrariū per l. testiū. C. de testibus[k]. ¶ † Quid de auditorib' palatij dñi papæ quib' cāę cōmittunt ex pte dñi papę. qñq; p cursores, qñq; per ostiarios, qñq; per cardinales secūdū formā, q̄ habet suprà de iud. dele. §. sequit. prope fi. versi. in curia. Dic q̄ sufficit eis mandatum fore cū scripto vel sine scripto: vt in aut. colla. ix. vt liti. iurēt. §. qa verò. & de liti. coll. viij. §. edictū. aliàs incipit, alns. & idē intelligo in quolibet auditore, à quolibet ordinario pſente dato. Et i est ratio: quia si de iurisdictione dubitetur, de facili pōt ad ipsum delegantem recursus haberi. Contra, quia nō creditur iudex delegatus, nisi ꝓbet per literas: vt in pręc. cū

a ¶ Et seq. Hoc ostē dit quando. & iste versus Tan.

b ¶ De exceptio. Maxime in §. dicto. versi. sed nunquid attestationibus. cū seq. remis.

c ¶ Qui semel. Ista auth. loquitur in actore absente. sed Guid, non allegat tex. sed glo. ibi ēm hoc no. gloss. s. talis.

d ¶ Sexta. Ibi scripsi in glos. quærit Inno.

e ¶ Xij. Tan. posuit sex tantum. & hoc ordine, s. quartam vj. quintā. vij. primam & tertiam. Hostien. posuit ix. dans versus. Aspectus, sculptum, testis: notoria, scriptum. Iurans, confessus. præsumptio prima probatur. Hos prosequitur in Summa. §. vlti.

f ¶ De teste. Personam. & de proximo dicto in §. j. s. ver. item quod deposuit.

g ¶ Prope finē. Vbi de hoc in fi. vlt. gl. & vide quod super ea dixi.

h ¶ Pręsente. Intellige contra quē erat impetratum. Super quo vide quod dixi suprà de rescri. pręsen. in prin. super ver. sed obijcitur.

ADDE quod ꝓ hoc facit qd cōsuluit Pet. de Ancha. consil. xl. q̄ licet mandatū ꝓcuratoris alias exhibitum in iudicio, non reperiatur, tamē si reperitur copia facta per notarium, vel legitimè in iudicis, probatur mandatum.

i ¶ Quid si. Et per dicta hic in princ. de Vber. videtur quod ibi dicitur de ipso intelligendum de legatis inferiorum à principe.

k ¶ Testium. Ibi est quid imputari illi debeat, qui contraxit in scriptis se obligando: vt sic videatur in se liberando solennitati illius legis assensisse. timor etiam subornationis id induxit vt ibi in princ.

in iure.nec legat⁹.C.de mã.prin.l.vnica. & xcvij. dist.nobilissimus. Nec creditur officialibus Cæsarientibus, bona alicuius tanquam fiscalia occupare volentib⁹ sine literis.C.lib,x.de iure fisci. prohibitũ. Sed hæc iura & similia, locũ habent qñ legat⁹ ab-sens,est remotus secundã do.meũ.C.de fatis.l.vnica.§.de teste.§.j.ver.itẽ q fuit. ¶ †Sed pone q in instrumento debiti,dictũ est q nõ possit probari finis seu solutio debiti:nec pactũ de nõ petẽdo debito vel eius parte:nisi per ipsum instrumentum redditũ debitori cancellatũ, vel per aliam chartã factam super solutione manu alterius legalis notarij,nũquid hæc poterunt per testes probari? Rñ. sic. Nam tale pactum est cõtra iura quæ nolunt probationis copiam angustari.C.de haren.cũ in fi. xiiij.q.ij.cũ ẽ.& ideo non valet.extra,de fo.compe.si diligenti[a] ff.de pactis.ius publicũ.C.de legi.non dubiũ.x.di.vides.& etiam cõtra publicã vtilitatem[b]. Tũc demũ enim valet pactũ cũ licitum est.ff.ad Tertul.l.j.extra,de pactis.c.fi. Item cũ liceat ei probare per aliquã scripturã:ergo per testes:q hæc parẽ vim habent C.de fide instru. in exercendis.extra,co.cũ Ioannes. imò multò magis:Quia viua vox,præferẽda est mortuæ.in auth.de instr.cau.& fide.§.sin verò.Si ergo debitor probat pactum de nõ petẽdo, vel solutionem absolui debet etiã in dubio.ff.de act.& ob. Arrianus. extra,de proba.ex literis.in fi.& de fide instru.inter dilectos.in fi.tũc enim potior debet esse debitor, q certat de dãno vitãdo q creditor,qui certat de lucro captãdo[c]:vt C.de iure deli. scimus.C.de codicil.l.fi.secundũ Ia.Bal.& dn.meum,q de hoc not. in sum.de renũ.§.quę possunt. ver.qd de p. cto.[d] & hoc etiã tenet Hugo Azo[e],& Accur. put no. in auth.vt matres tã deb.ẽ credi. fine profi. circa fi. Vber.dicit tale pactum valere.†Nã pactũ & lex æquiparantur.ff.de pactis.nõ impossibile.nã & in casibus nõ fit de iure probatio, nisi per scripturã quę no.infra de editio.instr.§ restat.ver.sed si aliquis ergo & per pactũ fieri põt,vt nõ possit fieri nisi per scripturã.Ad hoc facit extra,de ver.sig.pactũ.Tertij dicũt,q ex qualitate psonarũ audietur, vel nõ. ff.de lib.causa.diui.ff.de ...c.& ob.l.fin. quod satis est æquũ[f]. ¶ †Sed qd si debitor iurauit, se nõ probaturum,nisi per instrumẽtũ incisum? Dicũt quidam tale iuramentũ non tenere extra, de foro cõpeten.si diligenti.C.de loca.& conduc.cũ nõ dubiũ.ego dicã tale iuramentũ seruandũ.extra,de iureiuran.si vero.Consilium est ergo vt procuret si poterit, testes recipi iudicis officio[g]. Item pactũ factum quòd nõ possit probari,nisi per publicũ instrumentum, videtur esse contra mores, secundùm Ia.Bald. ¶ †Quid si illud dicitur quòd credatur quantũ ad expẽsas,simplici verbo creditoris[h]? Dic q iudex nihilominus vel per sacramentũ in causa præstitum, vel etiam de nouo præstandum, interrogabit creditorem super expensarum quantitate.C.de iudicijs.properandum.§.si autem ex gestis.& alias probationes admittet. xxx.q. vltima.iudicante.& taxabit in sentẽtia, put sibi videbit.ff.de in litẽ iurã.videamus.§.j. ¶ †Sed quot testes erant necessarij, in casu illius versicu sed pone.q est suprà? Dico duos vel tres sufficere. Tot enim sufficiunt,si pactũ factũ nõ esset iuxta illud, In ore duorũ vel triũ,&c.vt ij.q.iiij.§.j.extra,de testi.in omni.& ca.licet.j.iiij.q.ij.ver.vbi numer⁹.arg.tñ cõtra q quinq rogati exigunt.C.codẽ.testium.& aut rogati.sed illa locũ habẽt in debito in scriptis cõtracto qd nõ fuit in nostro casu.Quãdo autem dicatio scriptis contrahi,dicit l. C. de fide instrumento.contractus. ¶ †Quartò[i] per euidentiã facti:vt ij.q.i.de manifesta. & c. sequenti. extra, de accusa. euidentia. de iureiuran. ad nostram.iij. de quo habes infrà de notorijs crimi. Fit autem probatio per euidentiam sic:Nam si quis clericus habet paruam filiã,ex hoc probatur non diu continuisse.xxviij.distin.priusq.& lxxxj.distin. proposuisti.in prin.& xxxiij.q.ij.de his. Item si quis publice habet mulierem suspectam in domo sua. extra,de cohabi.clerico.& mulie.de sacerdotib⁹[k]. & c.tua.lxxxj.distin.volum⁹. Et breuiter in quolibet notorio facti,similis probatio est, vt in primis concor. Nã & atrox iniuria probatur ex aspectu.ff.de iniur.l.j.§.etiã corporis integritas:vt extra,de pba.proposuisti.de frigi.fraternitatis. propter principiũ.xxvij.q.ij.nec aliqua.& ætas.ff.de minor.l.minor.xxv.anni.ex aspectu. & cõtentio. de limitibus,diriniitur per inspectionẽ.Et similium regundo.si irruptione.extra,de proba ex literis. & no.q in notorijs iuris nõ remanet nisi sola executio:vt pręc. manifesta.& c.seq.& c.scelus.idem et in notorio facti,extra, de cohabi. cleri. & mulie. vestra.In notorio verò præsumptiõis, distingue. nã si est pręsumptio iuris tñ, recipit probationẽ in cõtrariũ:vt in præ.c.nec aliqua.secus si sit pręsumptio iuris & de iure.extra de iudicijs.c.fin. & no.extra,de sponsa.is qui. ¶ Prædicta autem quatuor modis habent extra,de restitutio. spoliato,cũ ad sedem.versi. nos prioris.& iunge hoc ij que de notorijs crimini.§.iam de noto.ver.Pe.de Sãp. & seq. ¶ †Quintò per pręsumptionẽ fit probatio.extra,de pręsũ.per totũ.& per totũ.suprà ver proxi. vnde si quis corrũpit testes aduersarij,pręsumitur iniquam causam fouere.extra,de testi. intimauit.extra,de test.cogẽ.peruenit.el primo.iij.q.vij.§.tria.prope finem. Item si contra reum instrumẽtum inducitur,propter præsumptionẽ,quæ est pro instrumento contra eum, ipse debet probare. ff. de pactis.iuris gentium. § quod fere.& no. Insti. de inutili.stipu.§.item verborum. Itẽ si quis sæpe inuenitur solus cum sola in loco secreto, & sunt personę suspectę,pręsumit fornicatio.extra de pręsump.literas. Idẽ in quolibet violenta pręsumptione:vt xxxij.q.i.dixit.extra,de pręsump.literis. de hac dicam.j.de pręsump[l].& not.q vera probatio, vincit præsumptionem.extra de renũ. super hoc. de præsumptio.c.fi.ff.quod metus causa.nõ est verisimile. Itẽ pręsumptio transfert onus probãdi in reum in pluribus casibus,quos dic vt no secundũ papã extra,vt eccle.bene.c.vnico. ¶ Sextò per famã,de quo dic vt infrà de noto.crimi.§ per famã. & suprà.§. primo. versicu.vltimo[m] & sequenti. ¶ Septimo per iuramenti delationem factã à parte parti:vt ff.de iureiurand.l.j.& ij.& l.manifeste. extra,eo.c.fi.vel factã à iudice alicui litigantium puta,quia semiplene probauit.C. de rebus cre. in bonæ.extra,de procu.ex insinuatione.extra,de probatio.c.ij[n]. De quo dic vt infrà de dila.iuramenti. vel per iuramentum in contractu appositum: vt xxxij.q.j. omne quod. ¶ †Sed pone,st. tutũ est in ciuitate, quòd quicunque damnum dederit in vineis,vel in prędijs,vel arboribus, credatur iuramento domini possessionis. Aliquis dicitur intulisse damnum alicui,qui paratus est iurare: opponitur q ipse non est dominus rei,licet sit dominus possessionis:quæritur quid iuris? Et videtur q oportet eum probare dominiũ: quia prædictum verbũ possessionis, pro ipsa re ponitur:vt C. de pactis inter empto.& vendi.in initio.in prio.ibi possessionem,agrum,siue prædium possessum[o]. Ad idẽ C.de donatio.inter virum & vxorem. si quidem ff.de indi.si de vi.ff.de condi.causa data. cũ quis mortis causa.ff.si quis te.lib.esse ius.l.a.§.sequola. C.ne vxor pro marito.l.iij.C. vbi in rem act.l.j. ibi vt dutę possessionis domino,&c.C.de pigno.l. si dominum.C.si se pig.act.l.ait.C.de euic.si controuersia.C.libr.xj. de omni agro deserto.l.locorum.argumentum cõtra: quia verbũ possessionis pro nuda

a ¶ Diligenti. Vbi scripsi de hoc super j.glo.

b ¶ Vtilitatem.ff.de testibus.l.j.in prin.vbi dicitur testium vsum, necessarium.ad idem in auth.co.titu.

c ¶ Captando. Hæc ratio non procedit,si loquatur de creditore ex mutuo in legatario vel his simili procedere posset glo. Item alle,qui falso dicit se creditorem, bene procedit.

d ¶ De pacto.Host. ibi plenè tractat cui iuri renunciari possit:& author j.de renun.in iij.co. & Iaco. de Belui. §.fio.j.alle.vbi ponit hũc casum sub membro, quo mixtum versatur vtilitas communis, & renunciantis. De hoc etiã scripsi de fo.compe.si diligẽti.super prima gl. in fin.

e ¶ Azo. Hostien. vbi s.dicit contrariũ de Azone auctor recepit ab Albe.Gal.q sic ponit. ADDE, quod Bal.consil.xxxiiij. incip.verba instrumenti tenet tale pactum valere. & ita consuluit: poterit tamen debitor secundũ ipsum probare,ex certa compensatione. Et aduerte,quia etiã ibi interuenerat iuramentum quod facit ad versicu. seq. tamen de iuramento Bal.nõ facit mẽtionem. stante tamen statuto q solutio non possit probari nisi per aliud instrumentũ creditor non poterit probare creditum per testes.Ita cõsuluit Pe.de Ancha.consil.ccc.j.

f ¶ Æquum. Et plã Alb. Gal. qui has tres opiniones posuit de testi. versi. sed pone. & hęc cõtinuat ver. tertiũ, qui sequitur ibi sed quoties.

g ¶ Officio. Facit ad hoc de iureiur.ad nostram.ij.

h ¶ Verbo creditoris.Cyn.in l.si quis in conscribendo. C.de episco.& cle. format hanc quæstionẽ de illo,qui promisit super damnis & expensis stare sacramento creditoris. & dic Petrum tenere q non valet per l.cõuenire.ff. de pact. coniun. super dote. Et si dicatur q valere debret, sicut iuramentum delatum à parte parti. C.de re. credi.l. actori.extra,de iureiur.c.fin. Rñdet ibi licere post contractum ex interuallo,q in contractu non licet.alleg.C.de pac.pig.l.fi. coniuncta cũ l.ff. de pig.act.l.Lucius.habetur post Albe.Papi.sub l.ij.ff.de in litem iuran. quæstio de debitore,qui nudo verbo creditoris dare promisit, sub dãnis & expensis: & arguit per ipsam legem q valeat & per l.ij.§.fina.ff. de eo quod cer.lo. Nam videtur arbitrator qui si inique arbitretur, reducit ad arbitrium boni viri.ff.loca. & cõdu.si in lege.& de bonis liber.si libert⁹, Nec obstat l.penul. ff. de arbi. per id quod ibi not.in fi. gl.subdit hoc pactũ in mutuo maximè videri appositum in fraudem vsurarum.ff.de ac. emp.& ven.l.iulianus.§.ibidẽ. & C. de vsu.cũ alleg. quod procedit in illo,qui erat solitus fœnerari ff. de pigno.ac. vel vniuersorũ.extra,de pig. illo vos. vbi concord in vlti. gloss. ADDE, vt per Alexand. consil. xxxvij.ij.lib.

i ¶ Quartò.versicu. iste quasi ad literam fuit Tan. vsq ibi & ætas.

k ¶ Sacerdotibus. Hanc non habemus,sed fuit in prima compil. post c. sicut erratum fuit propter Tan. qui illum allegauerat.

l ¶ Et not. secundũ Tanc. vbi s. versi. penul.

m ¶ Ver. vlti. extranse, & est circa medium §.

n ¶ C. ij. hucusque Tanc.

o ¶ Possessum. Sic de re iud.cũ aliquibus. vbi scripsi post Inno.

pro nuda possessione ponitur. ff. de acquir. poss. l. j. §. si vir. & C. de sacrosan. eccl. iubemus. in fi. secundum verum intellectum. Vnde videtur sufficere si sola possessio sua sit: quia licet impropriè: tamen dicitur dominus possessionis is, qui eam habet. [a]

12 ¶ † Nonò per libros antiquos, & per scripturas antiquas in lapidibus vel columnis sculptas. extra, de proba. cùm causam. [b] xxx. q. j. peruenit. xxiiij. quæstio. ij. sane. ij. ff. de albo scri. l. j. & per librum censualem Ro. ecclesiæ. extra, de præscript. ad audientiam. C. de fide instrumen. authent. ad hoc. ff. de probat. censos.

13 ¶ † Decimò per literas sigillatas sigillo episcopi: vt extra, de proba. post cessionem. xj. quæsti. iij. curæ. & c. debent. extra, de testi. cùm à nobis. xviij. dist. c. j. extra, de præben. cùm secundum. & de fideiusso. peruenit. xx. q. j. vidua. lxxiij. distin. in nomine patris. in fin. xcviij. distin. c. j. & ij. C. de episco. & cleri. si qui. extra, de cleri. peregri. c. j. Item sigillo legati. extra, de confir. vti. vel inuti. cùm dilecta. Item sigillo cardinalis: vt extra, de fide instru. quod super his. Item sigillum Abbatis facit fidem. xix. quæsti. iij. statuimus. extra, de his quæ fiunt à præla. ca nositur. quod admittebat dominus Clemens papa in ian magnis abbatibus, vt est Cluniacen. Item sigillum capituli vel conuentus facit fidem. extra, de proba. tertio. de app. significauit. & cuiuslibet collegij. extra, de exces. præla. cum dilecta. Item creditur sigillo episcopi alieni, si sit notum. xix. q. ij. c. j. & secundo. & cuiuslibet prælati. extra, de dolo & contu. veritatis. & c. cùm olim. & de præsumpt. cùm in iuuentute. extra, de maio. & obedien. cùm in ecclesijs. Secus si ignotum sit. extra, de fide instru. c. quod super. extra, de cleri. peregri. c. j. Item sigillo episcopi. extra, de fide instru. cùm dilectus. C. de adulte. quibus. Curia Romana tenet quod non creditur sigillo, nisi sit authenticum: vt extra, de fide instru. c. ij. extra, de sent. excom. cùm medicinalis. §. j. libro vj. ff. de custo. reorum. diuus. & in præ. cap. cùm dilectus. curæ. & c. post cessionem. Vnde sigilla archiepiscoporum, episcoporum, officialium suorum, & principũ & abbatũ exemptorũ & notariorũ iurisdictionem habentium, faciunt fidem in alienis negotijs, non autem aliorum abbatum inferiorũ vel decanorum vel archidiaconorum: licet preferiot iurisdictio, nisi in his quæ sunt suæ iurisdictionis. tunc enim cuilibet ordinario vel delegato creditur. argu. præd. decreta. cùm à nobis. & In hoc videtur papa Innocen. assentire qui not. extra, de fide instrumen. c. j. & ij. quod sigilla episcoporum & suprà, faciunt fidem, inferiorum verò episcoporum non, nisi vt iam dictum est: & nisi consuetudo hoc habeat, quòd eorum sigillis credatur, de his quæ extra iudicium fiunt. & quantum eis credatur: puta vsque ad certam summam, & inter quas personas. statur enim in hoc consuetudini, quæ facit sigilla authentica: vt extra, eodem tit. cùm dilectus. argumen. C. de emancipa. l. j. ix. q. iij. conquestus. & infrà titulo secundo. §. nunc videndũ. versi. fin.

14 ¶ † Sigillum autem Cancellarij Parisiensis fidem facit, secundum dominum meum: vt extra, de testib. præsentata. argo. tamen contra, quòd sigillum priuatæ personæ fidem facit. C. de rebus ali. non alie. l. ij. ff. de procura. l. ij. ff. de testib. ad testium. Insti. de testamen. §. possunt. ff. de procur. si procuratorem. vbi de hoc: sed illud loquitur in negotio proprio contra se. De hoc dixi suprà, de procura. §. ratione autem formæ. versicu. item quod non sunt.

15 ¶ † Et generaliter scias quod creditur literis cuiusque de his, quæ facere potest vel debet ratione officij sui. vt si archiepiscopus citet ad concilium. xviij. distinc. si quis metropol. vel ad consecrationem episcoporum. lxv. distinc. non debet. vel si episcopi absentes per epistolas in hoc consentiunt. extra, de tempo. ordina. nec episcopi. vel si episcopus, qui solus remansit in prouincia vocet episcopos vicinæ prouinciæ ad consecrationẽ metropol. vel etiam populus eo negligente: vt lxv. distinctio. si forte. vel si capitulum citet canonicos ad electionem faciendam. extra, de electio. cùm inter. vel si conuentus licentiet aliquem monachum. xix. quæstio. iij. statuimus. vel si episcopus mandat vitari excommunicatos. xj. q. iij. cure. Idem est de literis commendatitijs: vt lxxij. distinctione, per totum. de his etiam, quæ ratione officij facere non debent, aliquando creditur eis: vt patet in episcopis, qui dant literas testimoniales, de ordinibus vel moribus vel fama alicuius: vt extra, de cleri. peregrina. c. j. & extra, de dolo & contuma. c. veritatis. & de præsumpti. cùm in iuuentute. in fin. Idem etiam iudicandum est in procuratore ad impetrandum & contradicendum constituto, & in omnibus alijs, vbi nullum vel modicum præiudicium generatur. Nam in prædictis casibus, & si non constet sigilla esse eorum, qui scribunt, vel etiam si modicæ authoritatis homines scribant, creditur eis, secundum papam.

16 ¶ † Et nota quòd habens proprium sigillum non debet cum alieno sigillare: sed nec debet quis cum alieno sigillare, nisi hoc in litera profiteatur. Item sigillum ad causas, non facit fidem in alijs. De hoc suprà de citatio. §. iam de citatione. versicu. literis. & infra, de instrumento edic. §. postremo. versicu. item quod non est sigillatum. & sequen.

17 ¶ † Illud etiam scias, quòd illud, quod ius ciuile vocat annulum, in præd. l. & similibus, ius canonicum vocat sigillum: vt in præd. concordan. ¶ Appositio autem sigillum & subscriptio, diuersis ex causis.

18 ¶ † Quandoque in signum consensus. xij. q. ij. sine exceptione. extra, de electio. innotuit. de procura. c. j. ff. de pign. fideiussor. §. fina. & l. sequen. ¶ Quandoque in sigillum testimonij: vt in præd. l. ad testium. ff. de pign. Caius. ¶ Quandoque in signum authoritatis: vt xij. quæstio. ij. cum redemptor. & c. sacrorum. ¶ Quandoque in signum confirmationis: & ex pluribus alijs causis: propter quod in litera debet dici semper ad quid sigillum apponatur: de quo, & quid iuris sit de schedulis vacuis traditis, quid, & per quos, quando, & ad quem effectum in eis scribi, debet dic secundùm papam: vt no. extra, de fide instrumen. ca. secundo. [c] ¶ Hoc autem certum est, quod sigillum duorum vel plurium executorum, creditur. Hinc est quòd literis patentibus abbatis dicentis se aliquem recipi fecisse, creditur: quia ministro creditur in facto sibi commisso. quod qualiter intelligatur, no. infrà de remissio. §. vtile. versicu. sed nunquid. ¶ Vndecimò per denunciationem publicarum personarum. quod dic vt j. de accusa. §. j. versicu. hoc autem scias. & i. de elec. §. sequitur videre. versicu. sed nunquid. ¶ Duodecimò per communem opinionem: quod dic vt suprà. §. j. versicu. vltimo. & sequen.

19 ¶ † Decimotertiò per indicia indubitata. extra, de hæreti. excommunicamus. j. in fine. C. de rei vendicatione. iudicia. ij. quæstio. viij. sciant. [d] ¶ Prædicta autem habent locum in probatione facti: probatio verò iuris, fieri debet per leges, canones, & consuetudines, interdum directè, interdum

a ¶ Habet. Octauum modum probationis, s. per aspectum oculorum, qui deest hic: oblitione authoris vel errore scriptoris, vide in Sum. eo. ti. §. fi. ver. viij. illum tamen videtur s. expressisse sub quarto.

b ¶ Cũ causam. Vide quod ibi no. in gl. j. & quod super ea scripsi post Host. ADDE ad ver. seq. s. decimũ per literas sigillatas: quod creditur literis episcopi cum solo sigillo, etiã plura asserentibus, quæ fieri potuerũt eodem tẽpore. Rota in anti. deci. decisi. ccc. xcvij. An autẽ credatur epistolæ trãsmissæ tertio amico contra scribentem, vide Rotã in anti. decisi. cccc. xxx. q sic.

ADDITIO. ¶ Adde tu videndum Car. zaba. in c. post cessionem. extra, eo. ti. de proba. vbi pulchrè determinat an literis episcopi credatur: & an literæ sigillatæ absque testium subscriptiõe, probent: & quando dicatur sigillũ authẽticũ. vide late per Gui. Papæ in quæstionibus suis q. clxxv. incip. literæ quantũcunque. & q. cccclxxxj. inci. literis. vbi an credat literis nõ sigillatis, Hen. Ferrãd.

c ¶ C. ij. Ibi vide quod scripsi in glos. magna. versi. sed quid de his. in fi. & quod scripsi. de solu. c. ij. super ver. quibus. ADDE ad vers. seq. Rotam in anti. ... cvij.

C... tractas, an crimen probetur per instrumentum, & quæstionẽ meã de hoc vide super regula, semel mal. de regu. iur. lib. vj. vltra id scias quod Tho. de Pipera. fecit sub tractatu de fama: plenũ tractatũ de indicijs: quẽ decurtãdo vt hunc ver. faciam in materia remissibilẽ prosequar. sic dicẽdo sicut ipse vbi s. ver. viso de fama. vbi quærit quatuor. Quid sit indiciũ: vnde dicatur: ex quibus oriatur: & quis sit eius effectus. & ante omnia differentiã inter indicare, quod producit secũdam, ad illud quod corripie. vide Inn. de elec. vbi periculum. in fi. vlt. glo. lib. vj. cum sua remis. & iste est primus modus, quo sumitur indiciũ. extra, de fur. quod cum fure. ff. de præscr. ver. solẽt. ¶ Quãdoque sumũtur in dicta pro plena probatione. C. de rei vẽ. indicia. & de his nõ quærimus: in proposito enim ponitur indiciũ, pro notabili signo maleficij vel alterius rei, ad ipsius veritatem habendam. Dicitur autem indicium ab indicando: vt s. & in præd. l. solent. Oritur autem ex his, quæ vrgere debent iudicis animum ad credẽdum maleficium vel rem aliquam de qua agitur euenisse, saltem credulitatem, quæ cum moueat ad torturam: effectus est vt ex indubitatis indicijs puniatur reus, ex dubitatis torqueatur, vt dixi: & de secundis dicam infrà de noto. crimi. super §. vt autem. in prin. ponitur de primo exẽplum, cùm de camera habẽte vnicum aditũ & egressum, egreditur aliquis pallidus cum gladio sanguinolento: & ibi inuenitur homo mortuus. & de his loquitur præ. l. sciat. Pallidit as enim & trepidatio, est vnũ indicium. ar. ff. de ejo. de minore. §. penul. Delatio gladij potest dici aliud indiciũ, quod lex præsumit ad malũ. C. vt armo. vsus. l. vna. li. xj. & in auth. de armis. col. vj. sanguinolentia gladij, aliud indicium, ex quo euitur coniectura, sicut & alias ff. de do. inter vir. & vxor. l. verũ. sed quia talia indicia sunt rarissima, dat Thom. alia. Occisus est Titius in vinea vel fundo, quod Seius occiderit, nõ sunt testes: sed sũt de inimicitia, de vibratione gladij contra illum, quod viderunt fugientẽ de loco maleficij tẽpore maleficij. Itẽ de voce & fama, quod occidit: hæc quatuor secundùm eũ bene probarẽt Titium per Seiũ occisum. & sic intelligit præ. l. sciãt. & §. vlti. aliat nunnerus. in l. iij. ff. de testa. potius videtur fienda tortura: vt ex ore suo iudicetur. xxi. dist. nunc autem. ff. de iure fisci. imperatores. Aliud exemplum sub eodem themate: non extant testes quod Titium occidi fecerit Seius: sed probatur quod ipse Seius erat inimicus Titij. ff. de quæsti. l. j. §. præterea. & de legatio. l. sciendũ. §. ij. quod tempore occisionis erat in loco, quod receptauit occidentem, quod occidens erat familiaris

verò p argumēta: vt infra, de disputa. Deo dāte dicemus.[a] ¶ †Hoc quoq; scias, q̄ ꝓbatiões in vno iudicio factę puta attestationes, cōfessiones, & huiusmodi fidē faciūt in alio: & etiā factę corā arbitro, fidē faciūt corā iudice. quod intellige vt in cōcor. quæ sunt supra ti. proxi. §. nūc videdū. ver. qd de cōfessione. ¶ †Sed nūq, nid ecōtra attestationes pro lustæ in iudicio fidē faciant coram arbitro? Videtur q̄ non: quia C. de testib. l. fi. hoc non dicit. argu. extra, de deci. ad audientiam. & de transla. c. ij. ver. sed neque. & versicu. vnde si circa. Dic cōtra multo fortius: cūm iudiciū dignius sit arbitrio. arg. C. de arbi. l. j. & quę acta perpetua sunt: vt C. de re iu. l. fi. & arbitria ad instar iudiciorū se habēt. ff. de arbi. l. j. ¶ †An testamētū pōt ꝓbari p publicū instrumentū, vel etiā per duos vel tres testes, vel etiā eius obscuritas declarari corā eis? no. C. de fideic. l. fin. ff. eo. hęredes. §. j. C. de bo. pos. s. eiudim tab. l. ij. ¶ †Sed pone iudex in sententia dicit, condemno T. tutorē P. q satisdedit, & inuētariū fecit: quęro an ex hoc probetur tutor, & q̄ prędicta fecerit? †videtur q̄ sic etiā si solūmodo se tutorem dixit: vt ff. de verb. obli. sciēdū est. Insti. de fideius. In fi. C. de cōtrahen. & cōmit. stip. l. j. & penu.[b] Dic cōtra: quia id debet probari re ipsa & verè: vt ff. de publi. quæcūq; in fin. & in aut. vt spōsa. lar. §. ij.[b] & vide hoc quod no. suprà de procu. §. ratiōe quoque. ver. illud. & infra, de instru. edi. §. restat. ver. in summa. ¶ †Sed nūquid[c] probatur quis excōmunicatus eo ipso q̄ petijt absolui? †videtur q̄ sic: vt probatur & no. extra, de elec. venerabilē. §. sunt enim. Tu dic cōtra. nam plerūq; petitur absolutio ad cautelam. extra, de app. ad præsentiam. de sent. excom. c. per tuas. & c. solet. Nec obstat præ. §. sunt enim. ibi: dum per nunciū &c. nā illa dictio dum, non dicit causam quare recognouit, sed tēpus quādo recognouit. supponit enim q̄ recognouit, & quādo, &c. nō autē intelligit q̄ in eo recognouerit quod petijt: in eo tamē quod petijt, videt q̄ malam habebat cōscientiam, q̄ petijsset ad cautelam, quod ibi nō dicitur q̄ petierit ad cautelam. ¶ †In summa nota[d] q̄ testiu falsitas pōt ꝓbari p alios testes, q interfuerūt corruptioni vel subornationi illorū: vel si indirectè testificātur cōtra illos. extra, de testi. ex tenore. & c. sicut. per eos autē, q falsum tulerūt testimoniū, nihil probari potest: quoniā eis nō creditur: vt extra, de testi. licut. & de ꝓba. licet causam. v. q. j. quicūque. xxij. q. v. si qs cōuictus. & c. paruuli. verūtamē admittēdi sunt illi falsi testes, tanquā simplius accusatores ad detegēdū fraudē: & parū est eis credēdū cōtra se: pro se verò nihil. argu. extra, de testi. intimauit. & de testi. cog. peruenit. secūdum[a] T. De hoc dic secūdum V in. vt extra, de testi. series.[f] Et nota q̄ post dicta testiū publicata, & etiā post sententiā potest falsitas probari: vt in præ. c. licet. & in aut. de testi. §. qa verò. Instrumētorū quoque falsitas probatur similiter per testes: vt extra, de proba. c. iij. & arg. C. eo. cum precibus. Probatur etiā per cōparationem bullæ: & per chartæ similitudinē, & per cōparationē literæ, & per modū dictaminis, & qui usdā alijs modis: vt extra, de cri. fal. licet. & c. sequē. & c. quàm graui. & extra, de fide instr. inter dilectos. & j. de instr. edi. §. restat. & §. postremo. j. de præsenta rescrip.[g] verūtamen T.[h] nō adhibet plenā fidē probationi, quę fit per cōparationem literę seu scripturæ, nisi alia valida adminicula suffragentur: quoniā aliter scribit homo iuuenis, quàm senex: aliter sanus, & aliter ab ægritudine cōualescens. Præterea calami, pēnę, & chartæ, diuersitatē scripturę vel similitudinē operātur. Hęc probātur in aut. de instr. cau. in prin. vt extra, de fide instru. inter dilectos. De probatione autē per cōparationem. nota papa extra, de fide instru. c. j.[i] Probato autē vitio falsitatis, rescinditur sententia per eam lata. & quicquid inde sequutū est. quod, & qd iuris sit de falso, dic vt j. de sentētia. §. fi. verb. in summa. & seq. ¶ †Hoc quoque notādū est, q̄ medico creditur de sua medicina. C. libr. xij. de re mil. semel. extra, de æta. & qua. ad aures.[k] ¶ Itē naturali creditur de natura. ff. de sol. si post ū. Fabro de fabrica. in aut. de non alie. aut permu. §. quod autē. Doctori de discipulo, Magistro militū de suo milite. C. de offi. magistri offic. l. j. Aduocato de causa, in qua aduocat.[m] C. de iud. rem non nouā. §. patroni cōtra. C. de offic. asses. nemo. ad fi. Seruo de facto suo. C. de q̄stio. interrogari. ff. de ædi. edic. l. quęro. in fi. cōtra. iij. q. ij. §. at& in criminali. ver. nē serui responsio. & versi. item serui neq.[n] Item mensori, de officio suo. ff. si mens. fal. me. di. l. j. ff. finium regūdo. si irruptione. §. j. extra, de prescri. quia indicante. Tabellioni de officio suo. C. de falsis. si quis decurio. & j. tit. ij. §. restat. & viatori de suo. ff. de reb. eorū. l. mag. §. ne tamē. & generaliter vnicuique in arte sua experto credendū est. quinquages. dist. vt cōstitueretur. ibi: experto crede. & cōfessori de confesso. extra, de simo. nemo. & no. extra, de testi. testimonium. & prodest hoc scire, propter testes: † Quia magis credendum est ei, qui de arte sua testificatur. Vnde cùm quidā scholaris Bon. repeteret à quodam campsore pecuniā suā, campsor eum cum falcastro percussit: campsor verò accusatus, respondit q̄ quædam mula illū cum pede interfecerat. is verò q accusationem prosequebatur, illū fecit examinari vt k videretur an ictu falcastri vel pede mulæ interfectus fuisset. & responsum fuit per chirorgicos q̄ ictu falcastri: & fuit pronūciatum q̄ eorum dicto credēdū erat, per l. C. de iudi. certi. & in procemio Digestorum. § j. ¶ †Vltimò nota sex gener. semiplenæ probationis. Primum per vnum testem. ff. de dote præle. Theopōpus. ff. que madmodū testa. aper. l. j. §. fi. ff. de iureiur. si duo. Si enim duo, faciūt plenā. vt iiij. q. iij. vec. vbi numerus extra, de testi. in omni. ergo vnus semiplenam. Nec obstat ff. de q̄stio. maritus. nō enim ibi ꝓhibetur torqueri ancilla, ideo quia non præcessisset indicium: sed quia contra dominum postulabatur torqueri. quod esse non debet. C. eod. l. j. xv. q. iij. §. an patrono. Item nec C. de testi. iurisiurādi. quia verum est, q̄ dictū vnius non probat plenè, & semiplenè. Secundum est per collationem alterius scripturæ, ex qua non plena, sed qualisqualis sumitur probatio. in authē. coll. vj. de instru. cau. §. si verò moriantur. & §. seq. Tertium, per scripturam domesticam: quæ nō sola, sed cum alijs valet: & sic semiplenam inducit. C. de proba. instrum. eta.[o] Quartum, per fugā. in aut. coll. ix. de collationibus. § super hoc. & §. si quis autem. extra, de præsumptio. nullus. xi. q. ix. decreuimus. Quintum, quādo quis se dicit in vrbe cōpulsum. quod quia non est verisimile, & sic est semiplena probatio contra eum oportet cum id apertissimè probare: puta per testes, vel duos excellentes: vt colligitur ff. quod met. c. vla. non est verisimile.[p] Ad idem ff. de verb. obli. vbi autem nō apparet. Sextum per famam:[q] vt versic. vj. De semiplena probatione no. suprà de off. om. iud. §. j. ille ff mo. & C. de rebus creandoniæ.[r] Qualiter autem expensæ damni & interesse probentur, not. ii lia, de fruc. & interesse. in prin. & versi. illud etiam. & seq. ¶ Itē qualiter probatur, aliquem deleuisse instrumentum. j. de cri. falsi. in fi. ¶ Itē qualiter probetur infamia: infra, de inquisi. §. nunc tr. Electus. ver. quid si ille. ¶ Itē qualiter probetur instrumēti amissio, not. j. de edi. instr. §. restat. ver. illud quoque. ¶ Itē super probatione minoris ætatis, & per qualem scripturā probetur, vide suprà, de actore. In prin. & j. de resti. in integ. §. 4. versi. sed cuiusmodi. ¶ Itē qui opponit cōtra literas vel sigillum, vel characteres, quis probabit, vide j. de procur. §. ratione autem. ver. item quod nō sunt factę. & seq.[f]

De articulorum exhibitione, & testium productione, Rub.

QValiter Formentur articuli: & qualiter testes producātur: & qualiter producti testium renuncietur, plenè dictū est suprà de teste. §. nūc videndū & §. fi. & per totū ti. ideoq; hęc nō ducim᷒ reficiādū.

De instru.

&domesticus eius, probatur fama q̄ Seius iactauitse, q̄ illum faceret occidi, & erat homo ad id potens. C. quod metus causa. l. metum. ff. ex qui. cau. maio. l. ij. & iij. & quod inter eos offensæ præcesserāt. De his etiam dicit posse intelligi leges illas. Tenet etiā Thom. q̄ fama sola nō est sufficiens ad torturam: vt dicam infra, de noto. crimine. §. fama super vers. quid si agenti. in fine. Hæc verba recepit Gui. de Suza. vt propria. in lectura & in quęstionibus statutorum sub litera s. & vide infra de præsum. §. vlti. versi. sed pone, P.

ADDE an per instrumētum probetur crimen, Feder. cōs. xxiiij. Oldra. cōsilio exxviij. & an ex præsumptionibus violentis, quis possit condēnari, per Alexā. consi. xv. ij. lib.

ADDE, ad hanc materiam iudiciorum, quæ plenè dicuntur per domi. Anto. de But. & Abb. Sicu. & Feli. in c. iurauit. extra, de proba.

a ¶ Dicemus. Ad literā fuit Tan. iste versicu. remittebat autem ad summ titulum de allegationibus.

b ¶ §. iij. Hucusque Vber. de Bob. chartatertia, ver. quid si sententia, quod posuit Ioā. de Deo casil. libr. v. rubri. antepenulti. ver. itē quæritur quid.

c ¶ In summa. facit quod no. de præbē. dilecto. io in. glo.

d ¶ In summa not. secundùm Tan. titulo quo remedio valida sentētia reseuetur. vltra medium.

e ¶ Secundum Tan. vbi proximè dixi.

f ¶ Series. Cuius dictum vide s. de teste. §. qu. liter. vers. sed opponitur.

g ¶ Referi. § secūdo.

h ¶ Verūtamen. T. vbi dixi supra proxi. versi.

i ¶ C. j. Vbi scripsi in prin. ij. col. ad hoc autē. remis. ad summam Host. dicat aut hoc j. §. instrumentum. vltra prin.

k ¶ Ad aures. De hoc infra de la. versi. pone A. & I. & vide qd ibi dicā post Gui. de Suza.

l ¶ Discipul. xij. q. j. j.

m ¶ Aduocat. [illegible]

n ¶ Serui neq. Solue vt vbique not.

o ¶ Instrumēta. De hoc j de iuen. [illegible]

p [illegible] extr. de [illegible] quia verisimile.

q ¶ Famam. Tho. de Pipera. [illegible] f. mā face [illegible] plenā probatione.

r ¶ Bonæ. Ibi no. an [illegible] de p[illegible] [illegible] casibus.

s ¶ Et seq. An autē reus ex verbi rescripti quod per exceptionem elisit in alio iudicio, iuuare se possit [illegible] quod scripsi de iureiur. c. si. lib. vj. in j. It an ad probandum clericatum [illegible] clusione [illegible] lans, suffi[illegible] papalis, quæ [illegible] cat illuo [illegible] cum: vide quæ [illegible]

nem super tegula, non licet. lib. vj. de probatione recepta contra venditorem ad æternam rei memoriam vel aliàs: an noceat emptori? Vide quod dixi suprà de teste. §. nunc tractemus. ante fin.

Bald. De probationibus, Rubrica.

17 An semiplena probatio sit species probationis, no. l. c. j. de iudi. qđ non. & C. de Carb. edicto. l. fin. ¶ An obiiciens plura videatur se adstringere ad oĩa probãda, no. in c. si fortè, de elect. ĩ Nou. & lib. vj. Nihil faciẽti in primo termino nõ debet dari secũda dilatio ad probandũ nisi probato ĩpedimẽto ĩ prin. G. Negatiua simplex nõ pbat: quia negationũ nõ sunt causę. §. j. in prin. & de qualibet negatiua vide ibidẽ p G. ¶ Testes actoris pri⁹ debẽt recipi qũ testes rei, ver. ego puto. G. ¶ An habẽs dilucida interualla præsumat aliqd fecisse tpe furoris, vel tpe sanæ mẽtis ver. ponit. G. ex facti qualitate præsumit. ff. de cõdi. inde. l. pe. & de offi. pręsi. l. diu⁹. scdm Bar. ¶ Qualiter probet negatiua, memoriã nõ extare: certe p cõem opi. vide plenè in ver. vlt. quæri. G. ¶ Cõis opi. est idẽ, quod credulitas. Sed quõ sciam si tu credis? Rñ. p verba quæ profers. ver. illud autẽ. G. & idẽ est probare cõem opi. & oĩm opi. ver. & scias. G. & per cõem opi. probat q aliqs fuerit tabellio, vel iudex. ver. verũ & seq. G. ¶ Cõtinua possessio probatur ex extremitatib⁹, ex quib⁹ præsumit mediũ. Itẽ q probat se fruct⁹ percepisse, videt probare se per totũ illũ annũ possedisse. ver. sed quæri quare. qđ no. G. & vide Cy. C. de pręsc. lon. tẽp. l. pe. & ĩ. de posi. §. pono me pos. ¶ Aduocat⁹ debet omnes attestationes rimari, tã suas, qũ aduersarij, nã etiã per testes aduersarij qũq quis probat. & si videt probarũ, insistat: alioquin desistat. §. nũc dicendũ. vide ĩ. de teste. §. testis product⁹. G. ¶ An delegatio vel cõmissio possit probari per testes: videndum post principium. G. ¶ Licet quis promittat nõ probare solutionẽ nisi per instrumentũ: tñ valet probatio per testes, ne veritas occultet. sed pone. G. Vide ĩ. de renun. cõclu. § cũ autẽ in fi. ¶ An valeat pactũ q credat simplici verbo alicuius? Dic q iurare debet: & videt iuramentũ cõditionale. ver. qđ si ibi. G. de hoc to l. fi. de pręco. stip. per Dy. & de iureiur. l. iusiurandũ qđ ex. per. Ia. & de dote prę le. l. Theopõp⁹. p Bar. ibi vide. ¶ Si p statutũ debet credi iuramento dñi. possessionis, de dã. da. an ista verba cõprehendãt iustũ possessorẽ, q nõ est dñs propritatis: vt vsufructuariũ vel bonę fidei possessorẽ? Rñ q sic. ver. sed pone statutũ. in §. videndũ. G. facit qđ no. de rustico. ff. de ori. iuris l. ij. §. j. In cõtrariũ facit: quia illud statutũ est cõtra iur cõe: ideo strictè p vero dño verba sunt accipiẽda. Facit ff. de reli. l. j. §. j. imò nec emphyteuta cõprehendit: quia emphyteuta pprie nõ dicit dñs: vt l. cũ notissimi. §. j. C. de præscr. xxx. an. ff. si ager vec. l. j. §. qui perpetuũ. ibi de hoc. ar. cõtra. ff. de iniur. l. lex Corn. §. domũ. facit ff. de pecu. l. & habet. §. j. Sol. qñ fit mẽtio dñi absolutè, intelligit de ppriatate: sed qñ p relationẽ ad aliud, id est, ad aliũ effectũ: tũc aut ille eff. ct⁹ depẽdet à ppriatate: & tũc significat proprietatẽ: vt qñ cõcernit totũ ius rei. Si autẽ est tale quod cõcernat fructus: tunc sufficit iusta possessio. ff. ad l. Aquil. l. itẽ Mela. §. pe. & ff. de vsufru. l. qui scit. §. fin. & ita intellige hic Bal. & vide ĩ. de primo & secundo decreto. §. quod per iuramentũ. Bal. ¶ De authoritate cuiuslibet sigilli vide plenè in ver. x. per literas. quod not. G. & quòd opponantur. ver. illud G. licet in sentẽtia fiat mentio procuratoris, nõ tamẽ probatur mandatũ. ver. sed pone iudex. G. vide l. optimã. C. de contrahen. & commit. stipu. per Cyn. ¶ Acta facta coram iudice, valent coram arbitro. versi. sed nunquid omnes. licet nulla lex hoc exprimat. G. ¶ Siquis petit absolutionem, an videatur confiteri se ligatum? ver. sed nunquid probatur. G. arg. ff. fam. ercis. l. qui familiæ. Bal ¶ Cuilibet perito in arte, est credendum. vnde an vulnus sit lethale vel nõ, vel factum cum falcione, vel lapide, vel calce, iudicio medicorum statur: vt fuit in causa cuiusdam homicidij, & fuit corpus exhumatũ & ostensum medicis. ver. quoq. G. Quot species sunt semiplenæ probationis, vide ibidẽ ad finẽ. G. ¶ Probatio, est assertio veritatis, sensate, directè, & immediatè per seipsum. Argumentum est assertio quadam oriẽs ex sensu alicuius rei facto principali cõnexo, nõ ex ipso immediate. vnde argumentum est sicut syllogismus, in quo vno præsupposito, aliud sequitur: vt vulnerauit, quia habebat gladium euaginatum, sanguinolentũ in rixa. ¶ Coniectura est assertio alicuius circunstantiæ, q nõ cogit intellectũ hominis ad sic credendũ: sed inducit ad id pręsumendũ & suspicandũ: vt quia visus est scholaris in camera cũ Berta. Vnde rhetoric⁹ cuius scientia in persuadendo cõsistit, frequenter vtitur argumentis sumptis ab indicijs & coniecturis: & ius ciuile quandoq idem facit. Bald.

De Instrumentorum editione. Rubrica.

¶ Pile⁹ nõ fecit de istis rub. sed ĩ ti. de pb. ĩ fi. de hoc tractauit, et modicũ. Itẽ ĩ ti. de test. subscriptis ĩ isto de Bagarotis idẽ dico. & q modicũ seruit, vbi tra. de test. Tã. pte iij. posuit rub. de exhi. instrũ. & ipsorũ fide. Ross. vbi de edictis posuit rub. de actione in factũ, de edẽdo. vbi de eorũ editione trac. Vber. de Bo. char. ij. tractatũ inchoat, quẽ prosequitur de scripturis priuatis & publicis, & de priuilegijs. Io. de Deo cauil. lib. v. posuit rubricam de instrumẽtis & diuersis scripturis publicis postquã posuit de scriptura priuata, & de priuileg. & in li. iudicũ, parte vlt. posuit rubricã de fi. instru. & ipsorũ instrumentorum tib⁹, & qñ dicat authenticum Ægid. de ipsorũ pductione posuit rubricã lib. vij. & Alb. Gal. posuit rubricã de fi. instru. Nepos de Mont. al. posuit secũdã rubricã cõtra scripturas publicas & priuatas, & contra priuilegia: vide qđ dicã in §. cõpẽ. diose. in prin. Vides q hic nouẽ diuisiones facit author, de qbus maiorẽ numerũ facere potuisset. Et sciẽdũ q Nicolaus Matarelli de hac materia summã plixã formauit, dicẽs circa scripturã pbatoriã, q dicit instrumẽtũ stricto modo sumptũ. vt no. l. §. j. in fi. & ff. eo. ti. l. j. distinguẽdũ, q distinctio, qa differt à mẽbris authoris: mot⁹ etiã qa in quadã qõne quã circa materiã ipse & ego cõsulere habebamus Paduę satis illã reuoluimus: ideo hic illã ponã, quàm breuius potero psequẽda. Distinguit aũt sic. Aut dubitat de illa cõficiẽda, & hic prolixus est tractatus, aut de ipsa cõfecta, exhibẽda & tradẽda: aut de ea vacuata exhibẽda, & restituẽda: & qa hęc duo, breuius p ipsum expediũtur, illa pmittã. Dicit ergo circa hoc secũdum qđ iuxta diuersitatẽ factorum & specierũ, diuersis actiõibus ad talia tradẽda agẽdũ esse, quãdoq officio iudicis, quãdoq ex actiõe in factũ q datur de æquitate quãdoq rei vẽdicatiõe, quãdoq actiõe ex eo cõtractu, quãdoq actiõe mãdati, qđ dixit apparere ex dicẽdis sup j. mẽbro. Circa tertiũ videndũ dixit, quãdo scriptura dicat vacuata: qđ dicit esse posse diuersis causis. Primò quãdo pbatoria scriptura est inefficax: qa id, ad qđ facta fuit, pbari nõ expedit: qa de illo amodo iudicari nõ debet: vel qa causa est sublata, de qua sperabatur litigiũ, vel qa non est sequuta. & sic rectè dicit vacua vel vacuata. Exẽplũ ponit. C. de condi. sine causa. dissolutę. & l. fi. de sol. & ad exhiben. l. vl. & hoc modo dicit etiã testamẽtũ vacuatũ, quãdo est inefficax. in aut. vt cũm de ap. cog. §. siue igit. Procedit autẽ inefficacia, cùm id, pter qđ factũ fuit instrumẽtũ, nec secutũ est, nec sequi sperabat: & tũc p partẽ, q illud dedit, petit vt reddat: vel iudicis officio, si ĩ iudicio datũ est: vel si extra iudiciũ, cõdictiõe sine causa. C. de app. si qs libellos. & de cõdi. sine causa. l. fi. Si verò charta pbatoria nõ est pducta, vel data, sed est penes illũ q scripsit petit vt aboleat: & id p quãcũq partẽ, vel p officiũ iudicis, si illud locũ habebat illa faciẽda vel actiõe mãdati, si ad illã faciẽdã cõpeteret. Facit ff. de accu. l. libellorũ. §. ij. & de iudic. l. parrus edictũ. §. j. Est etiã inefficax scriptura cùm solutũ fuit id, pter qđ facta erat: & tũc aut est penes scribẽtem, aut penes illũ, p quo facta fuit, aut apud tertium, & secũdo casu petit debitor illã sibi dari p leges prius allegatas: cum causa facta sit nõ causa, & negotiũ inter eos gestũ. ff. de cõdi. sine causa. l. j. Si verò creditori data fuit p scribẽtẽ, p quã dationẽ creditor fuit ipsius dñs & nũc inefficax est apud ipsum, nõ petit illã debitor p cõdictionem sine causa: cùm inter eos nullũ negotiũ gestũ fuerit, vnde nascat talis cõdictio: sed petere cõdictione ex l. dissolutę. ff. de cõdi. ex l. vna. Si verò charta est penes scribẽtẽ creditor ab eo illam petere poterit ac si esset efficax: & illa habita tenebit illi, cõtra quẽ factũ est, vt dictũ est: & possit debitor cõtra creditorẽ agere, vt cõtra scriptorẽ agat. Ad hoc ff. de act. emp. & vẽ. l. Iulianus. & l. ex empto. §. messem. Posset tamẽ se ab onere liberare, cedẽdo actionẽ id petẽti vt in dictis legib⁹ no. p l. qđ debet. ff. de pecu. vbi authentica scriptura esset penes debitorẽ, q soluit, nõ est locus petitioni, cùm sit vbi esse debet: vt in l. dissolutę. Vbi aũt esset penes extraneũ, cõstat q p dñm scripturę cõueniri põt possessor cõmunibus actiõibus, s. rei vẽdicatiõe, & ad exhibẽdũ: si dñs nõ apparet, cõueniri poterit p illã, p quo facit, actione in factũ ff. ad exhibẽ. l. in. §. pe. quã habitã, teneat tradere illi, cõtra quẽ facta est ĩ. ¶ Circa primã speciẽ, s. cõfessiõis, subdistinguit sic: Primò aut fit talis scriptura de actibus iudicialibus, q forẽsia, vel fori dicũtur: aut de extra iudicialibus. Secũdò, si illã facere qs debet spõte tãtum: an ad id cogi possit? Tertiò, sub qua forma fieri debeat. Quartò, an talis scriptura cedat chartę vel nõ: & p hoc cuius esse cẽseat. Quintò, qs ptiũ chartæ & scripturę soluere debeat. Sextò, si talis scriptura est in originali libro: vbi & p quẽ custodiri debeat & saluari. Septimò, si petitur exẽplũ trãscriptũ. cui & p quẽ, & sub qua forma scribi & dari debeat, & quo iore petatur. Octauò an talis scriptura trãscripti cedat chartę vel nõ: & hoc cuius esse dicatur. Nonò qs soluere debeat chartę pretiũ & scripturę. ¶ De primo mẽbro circa quod etiã prosequitur alia mẽbra, dicit scripturas iudiciales fieri debere p officiales ad illã deputatos lege cõmuni vel municipali, vel cõsuetudinaria, si qua sit in loco, & nõ per alios. Allegat C. de app. pręcipimus. § ab his. & §. huic. vbi de talium nominibus. & in l. fin. co. titu. & de do. l. donation. Nec mirum, si talia quæ prædixi, dant talia officia: cùm per illa dẽtur etiã iudices ordinarij. de iurisd. om. iudi. l. more. & l. & quia. & quod ibi no. Ad idẽ

De instrumentorum editione. Rub.

Dicto de probatione viuæ vocis, quę fit per testes: dicendum est de probatione mortuæ vocis, quæ fit per instrumentum, dicentes.

Quid sit instrumentum, & vnde dicatur?

Qualiter publicetur, & fiat.

Qualiter propria scriptura exempletur, publicetur, seu reficiatur.

Et qualiter aliena, & quid iuris sit de publicatione, seu exemplatione instrumentorum.

Quando sunt exhibenda instrumenta.

Et qualiter.

Quot sunt eorum species.

Quibus instrumentis fides adhibeatur, & quanta.

Quibus modis diuersæ scripturæ in iudicio productæ, valeant impugnari, vel contra eas excipi.

extra,de iud.nouit.& de fo.cõpe.cũ cõtingat.vbi verè per alterũ prædictorũ modorũ,nulli sunt deputati ad tales scripturas:dicit Seruãdõ qđ dicit decre.qm̃.de ꝓba.in prin.vt iudex assumat tabellionẽ,si haberi põt: aliàs duos viros idoneos:vt in decr.qm̃.de ꝓba.& vide quod ibi no.in in.gl.& qđ super ea scripsi. ¶ De secũdo circa tales scripturas iudiciales, dicit quòd sicut executores cogũtur per iudices suũ officiũ fideliter exercere.C.de spor.l.secũda.sic & tales officiales officio iudicis,cui sub.sunt,cogũtur talia scribere,& litigatoribus tradere:vt in pręc.quoniam.& C.de edẽ.l.is,apud quẽ.& C.li.xij.de nume.l.exceptores. ¶ De tertio,dicit oĩa iudicis authoritate scribẽda fideliter,quæ per iudicẽ,vel ipsius authoritate, in præsentia ipsius officialis fiũt.apponẽdo quæ in scripturis publicè apponuntur:de quibus satis infrà.§.ij.& patet in præ.decr.quoniã.& de inscriptiõe testiũ,tenet quod ibi no.ĩ iij.gl. ¶ Ad quartũ rñdet,q nulli⁹ priuati scriptura est,sed est publica illi⁹ Reipublicæ cuius authoritate fit: vt in d.l.is,apud quẽ.quæ vocat illa acta publica:& meritò,cùm p seruos publicos facta sint.vnde licet aliàs dicat, q litera cedat chartæ: Instit.de rerũ diui.§.literæ.tamen hoc casu propter publicę authoritatis excellẽtiã charta cedit scripturæ,& efficit publica:sicut fluuio publico cedit alueus. ff.de acqui.rerũ do.l.ergo.§.alluuio. Insti.de rerũ diui.§.quod si naturali.ff.de reli.l.is,qui certũ. Ad quantũ respõdet q tales officiales,de publico salariũ recipere debẽt pro labore & pro chartis:& illo debẽt esse contẽti.in aut.vt iudices sine quoquo suf.§.hęc autẽ omnino.& simile.ff. de admi.tu.l.ita tamẽ.in fi.& solu.chartis residuũ est eis quasi peculiũ castrẽse.de quo C.de inoffic.testa.l.fin.versi.de alijs.ibi:de memorialibus,&c. Si autẽ nõ habẽt salariũ,recipiẽt à litigãtibus secũdum cõsuetudinẽ & ordinationẽ locorũ.ar.C.de sacrosan.ecc.aut.hoc ius.& de epi.& cleri.l.anul li.& C.de episcopa.audi.l.tã demẽtis.in fin.Cùm enim p leges,qbus concor.xij.q.ij.charitatẽ.certis psonis detur in priuilegiũ, q nil soluãt: ergo eius cõtrarium est ius cõmune in alijs.ff.ad muni.l.j.& tũc ipsi scriptores soluẽt chartas.& sic seruatur in illis,q̃ remanet penes eos.Sed si pars velit illa acta:tũc petẽt chartas à parte. ¶ Ad vj.respõdet q talia acta,custodiẽda sunt in archiuis publicis,vel chartophylacio. de quo c.di.& c.ij.& de ꝓba.c.j.apud aliquos vocatur cãcellaria.& solẽt esse officiales ad hoc deputati.C.e.ti.aut.ad hæc.de app.cos.§.super his.vbi verò personæ vel loca nõ sunt ad hæc deputata,licet ad certa alia essent ordinata: tunc putauit illa custodiri per scriptores vel ipsorum hæredes,vel per illos, quibus cõmitterẽt ad instar argentariorum.ff.de edẽ.l.prætor.§.vl.& l.si quis ex argẽtarijs.§.pe. ¶ De vij.credit q trãscriptum dari debeat cuiq; petenti, cùm sit publicũ authoritate,vtilitate,& vsu suo modo.alleg.C.de edẽ.l.is, apud quẽ.quæ indistinctè loquitur.& Inst.de publi.iud.§.j.& ff.de rerũ diui.l.nemo.in fi.& l.riparũ.& ne quid in flu.pub.l.ij.§.j.Excipit cùm petunt cõtra fiscũ.ff.de iu.fis.in fraudẽ.§.quoties.& qđ ibi not. & de edẽ.l.ne quisq;.sic est in fisco aliud speciale, q contra se pro ipso tenetur quis edere instrumẽta.ff.de edẽ.l.ij.& scripsi extra,de proba.c.j.Ad aliã partẽ articuli,rñdet q si acta custodiunt per officiales ad hoc deputatos. ipsi debẽt dare trãscriptũ cũ sua inscriptiõe:vt in.§.quoties.& in aut. ad hęc. C.e.ti.Vbi verò nõ sunt aliqui deputati: tũc per collectores ipsorũ scriptorũ vel alios,q illa habeãt,trãscribẽtur cũ subscriptione,si sunt tabelliones,& si habẽt personã publicã.Si verò sunt priuati,fiet trãscriptũ authoritate iudicis,cũ fides eius ex authorizãtis authoritate ꝓcedat.p iura ꝓximè allegata:vt extra,e.ti.c.pe.& vlt.puta q anni Dñi,& quicqd est in originali,sit trãscribẽdũ etiã cũ nominibus testiũ insertis.Testes autẽ, q intersunt trãscriptioni,nõ putat necessariò inscribẽdos,per leges p̃dictas. aut.ad hęc.& §.quoties.Tutũ tamẽ est illos exprimere,dicens circa vltimũ quòd si prædicti hoc spõte nõ faciãt,officio iudicis præsidentis ad id cogẽdi sunt,per prędictã aut.ad hęc.& per.c.quoniã cõtra.extra,de ꝓba. ¶ Ad viij.rñdet,q tale trãscriptũ est officialis trãscribẽtis,tãq; authoritate publicũ,sed vtilitate priuatũ,sicut & tutela.Inst.de autho.tut.§.j.& cedit charta scripturæ, ꝓpter excellẽtiã publicæ authoritatis,nõ econuerso, ad instar tabulæ prędictæ,nõ feruminatorum.Inst.de re.diui.§.diui.§.si quis in aliena.& ff.de rei vẽ.l.in rẽ.§.itẽ quęcũq;.& per cõsequẽs fiet ei⁹, cui per talẽ officialẽ tradet. Inst.de re.diui.§.per traditionẽ. ¶ Ad vltimũ huius partis,dicit q dñs chartæ,debet habere pretiũ chartæ à trãscribẽte, p iura ꝓximè allegata:ipse verò trãscribẽs,habebit pretiũ chartæ & literæ à petẽte,pro quo trãscripsit:nisi lege vel cõsuetudine aliud esset inductũ gñaliter,vel circa certas personas:vt s.super v.articulo. ¶ Secũdò sequit̃ videre de scriptura ꝓbatoria extraiudiciali, de qua regula talis dat̃, q nulla scriptura extraiudicialis ꝓbare potest plene vel semiplene cõtra aliũ,q̃ cõtra scribentẽ:nisi de scribẽdo illi mãdatũ sit vel ei cõmissum p quæcũq; verba,ab illis,inter quos fit,vel ab altero illorũ. Hoc ꝓbatur in aut.de tab.l.in prin.& §.j.& quod ibi no.& ff.de edẽ.l si quis.§.pertinere.& l quædã.in fi.Sic & iudices chartularij,nõ habẽt iurisdictionẽ, nisi inter volẽtes: vt no.ff de iud.l.j.in gl.pe.Scriptura ergo iudicialis, naturã iudicij sequit̃,qđ reddit̃ in inuitũ.ff.de ver.obli.inter stipulãtẽ.§.j.Sic & stipulatio,naturã eius sequit̃,super quo interponit̃.ff.si quis cau. si eũ.§. qui iniuriarũ.& de vsur.l.si stipulatus.vt lega.no.ca.l.j.§.si sub cõditione. Hac regula præmissa distinguit:aut agitur de scriptura fiẽda per tabellionẽ,qui habet ad hoc publicũ officiũ:aut de scribẽda per eũ,qui nõ habet publicũ officiũ,sed publica authoritate cõmissum,vt sunt argẽtarij:vt ff. de edẽ.l.prætor.§.sed si seruus.& l.argẽtarius.§.j.aut describẽda per aliũ priuatũ vt sunt nũmularij,hodie mercatores,& similes.Primo casu sex veniũt cõsyderãda.Primũ an tabellio,cui mãdatur aliqd scribẽdũ,ad id cogi possit inuitus?Secũdo,cuius mandatũ interuenire debet.Tertiò cuius intelligat̃ scheda scripta per tabellionẽ,& cuius intelligat̃ scriptũ mũdũ ex illa.Quartò,cui dari debeat ipsum mũdũ.Quinto quæ sunt illa,de quibus tabellio potest scripturã ꝓbatoriã facere.Sexto,quid debet interuenire ad hoc,vt id possit de iure si vult:& si nõ vult,q cogi possit. Ad primũ rñdet q inuitus cogi põt,præcisè opportunis remedijs,cũ sit publicũ officiũ,& publica authoritate cõmissum,ad similitudinẽ iudicis.ff.de iudi.de qua re.& C.de aduo.diuer.iu.scimus.Et testis.C.de testi. si quãdo. Et tutoris.Insti.de satisd.in.§.pe.Et si nõ facit,potest mãdator cõdẽnari ad interesse:sicut argẽtarius.ff.de edẽ.l.si quis.§.ex hoc.Dixit tamen hoc intelligẽdũ,cùm omnia cõcurrũt,quę ad hoc requirunt̃,de quib⁹ in sexto mẽbro dicet̃. ¶ In secũdo distinguunt̃ tria mẽbra, de quibus tract.abit̃ j.§.postq̃.in ver.nũquid est necessarius.vt ibi dicã in fi. ¶ De tertio,cuius intelligat̃ scheda,& mũdũ inde sumptũ,de qbus dicit̃ C.e.l.cõtractus. in prin.rñdet q sunt ipsius tabellionis,nõ eius,cuius fuerũt chartæ. ꝓpter publicã authoritatẽ:vt i.versi.viij.mundũ autẽ de scheda fiet eius,cui tabellio tradet,vt ibi dictum est. ¶ De quarto rñdet, q si per cõtrahentes sit expressum cui dari debeat,illi daretur.ff.de iudi.l.si conuenerit. aliàs dabit illi,pro cuius probatione & vtilitate factum est.ff.de edẽ.l.prætor. in prin.& l.si qs.§.pertinere.& l.quædam.§.fi.Nõ datur ergo debitori,pro quo cõmittendo factũ est instrumẽtũ mutui,licet ipse cõmiserit,cùm creditori mãdauerit.In cõtractu vero locationis,in quo pro vtriusque vtilitate mãdatur fieri scriptura,dabitur vtrique: quasi hoc tacitè actũ haberi debeat pro expresso.ff.si cer.pe.cùm qd. ¶ Sed q̃rit.qũo cõstabit de mãdato q sit factũ,& à quo?Rñdet,si q̃stio est inter mãdantẽ fieri,& tabellionẽ,sup hoc si appareat tabellionẽ fecisse schedã, coget̃ mũdũ dare petẽti: quasi p̃sumat̃ ab ipso fuisse mãdatũ,& tali à princ.ar.ff.cõmo.in cõmodato.§.sicut.aliàs ꝓbet mãdatũ,q id dicit.ff.de ꝓba.ei,q dicit. ¶ De quinto se expedit,q ad eũ ptinet scribere actus licitos,nõ illicitos. Itẽ actus,qui nõ fiũt extra officiũ suũ:vt qa ptinet ad cognitionẽ iudicis, & iudex nõ mãdat & de hoc s.in fi.secũdi ꝓximi mẽbri. ¶ Subdiuidẽdo ad vi.respõdet,q ad hoc vt tabellio possit aliqd authẽticũ scribere,& si nolit, possit cogi,requiruntur facti cõmissio,rei cognitio,iuris pmissio,testiũ rogatorũ pręsentia.De primo dicit reqri mãdatũ,p quęcũque fiat verba s.cõmitto, delego,iniungo,mãdo.De hoc remittit in aut.de tabel.§.j.ar.ff.mã.l.j. & de hoc etiã dictũ est s. ¶ De secũdo q est rei cognitio,sciẽdum est q tabellio id,quod in publicam scripturam deducit,non ex narratione testiũ vel visione instrumentorum,quia est iudicis:sed scire debet per se, sicut testis.in aut.de tabel.§.nos aũt.ibi:vt habeãt vnde sciãt negotiũ, & interrogati respõdere sciãt.C.de testibus.l.testiũ.ff.de fid.instr.l.ij.in aut.de hęre.& fal.§.si verò absunt.ibi:& vidisse q̃ tũc agebãtur,&c.vnde ipse proprijs aurib⁹ audire debet illa,vt p hos duos sensus pcipiat.Et de hoc dicit̃ j.§.restat.circa fi.sup ver.sed q̃ro sub qua. Sed nunqd psonas,de qb⁹ instrumẽta facit,cognoscere debet?Videt̃ q sic:sicut & testis cognoscere debet eos,de qbus testificat̃:vt no.ff.de testi.l.iij.§. ideoq; dicimus.in gl.debet ergo.ad hoc C.de iure deli.l.fi.§.sin autẽ dubi⁹.in fi.ibi:q hęredẽ cognoscãt. & ibi no.de hoc in glo.nota argumẽtũ & aut.hoc eo.tit.§.oportet.ibi:& sciãt eũ,&c.In cõtrariũ facit:qa hoc erit quasi ad nihilũ deducere instrumẽta,si fieri nõ possent,nisi de psonis prius notis: & sic nõ facile fiet de mulieribus,de rusticis & extraneis. qđ est cõtra iura volẽtia ꝓbationes ampliari,nõ restringi.in aut.eo.ti.§.& his q.in fi.Itẽ dato q Titi⁹ ꝓmittens cẽtũ Męuio q ꝓmittit dicat se sic nominari,nõ ꝓpter id dicit̃ notari⁹ scire noĩa, q̃ sic possent falsò cõfingi. Soluit necesse nõ esse q notarius illos prius notos habuerit:sed satis est,q ipso tẽpore illos notos habeat,audiẽs ipsorũ verba,noĩa & cognomina:& leges adaptantur ad illa,q̃ cõmunius accidũt,non ad illa q̃ rarò.ff.de legi.l.nã ad ea.Nec obstat notariũ p se scire debere q̃ scribit:qa illud verũ de his,q̃ scriptura ꝓbat, vt dictũ est:secus in his,q̃ scriptura nõ ꝓbat:sicut hic q alter vocet̃ Titi⁹ Męuius. sed ꝓbat q qdã dicẽs se vocari Titiũ, ꝓmisit alteri,q dicebat̃ Męuius.sicut cùm scribit q A.dicẽs se ꝓcuratorẽ B.tale qd fecit.cõstat p id nõ ꝓbari ꝓcuratorẽ,sed solus act⁹.Facit C.de cõtrahẽ.& com.stip.l.optimã.& de iure deli.cũ qs.& Inst.de le.§.si qs in noĩe.teneret̃ aũt pœna falsi ille,q sic dolosè nomen mutat,s.de falsis.l.falsi.in prin.& l.q falsum & l.q Paulus.§.j. nec p̃iudicaretur notario,nisi ꝓbaretur fuisse cõscius:qđ in dubio nõ pręsumit̃.C.de fal.maiorẽ.ff.de ꝓba.verius. & cùm certis casib⁹ reqratur certa qualitas testiũ,q sint locupletes,bonę famę & opinionis,& cognoscẽtes psonas de qbus agit̃,vt s.dictũ est:si notarius assereret illos tales,bene debet illos cognoscere fore tales.Sed si hoc in instrumẽto asserat, non est necesse q cognoscat.satisfit enim illis legibus, q̃ requirũt,q sint tales, qđ nõ sciãtur esse tales quãtũ ad substãtiã instrumẽti, de quo quæritur. vnde si nõ erit quęstio super hoc,nõ erit necesse probari q sciebãtur esse tales, sed q tales erant:& sufficiẽt hęc corã iudice fore probata.Bonũ est in hoc statutũ ciuitatis Bon.quod vult nullũ cõfici instrumẽtum,& dãnat cõfectũ,nisi saltẽ vnus ex testibus inscriptus se asseruit cognoscere cõtrahentes:quod in instrumẽto scribẽdum est necessariò. prædicta in cognitione rerũ nõ simpliciter procedũt.nã si dicit,deposuit aurũ in massa tãti põderis,vel vas auri,vel librum talem,cum tali apparatu notarius habet dicere massam auri,vt dixerunt,esse talis ponderis:& sic de reliquis.Si verò simplicites

INstrumentum, est scriptura ad assertionē seu ꝓbationē alicuius rei facta.[a] Vel sic: Publicū instrumētū est solēnis & ritè ordinata scriptura per authēticæ psonæ manū, publicè causa memoriæ facta: vt j.§.nūc dicēdū.in prin. ¶ Dictū est autē instrumētū, quia instruit. extra, de do. & contu. c. fi. seu documētū, quia docet. arg. xij. q. ij. si quis de clericis. & C. de e dem. aut. si quis in aliquo. extra, de rebus ecc. non alienan. c. si quis presbyterorum seu munimentū, quia munit producentem, contra aduersarium: vt extra, de app. cordi. §. post hoc.[b] extra, de his, quæ fiunt à præla. sine con. cap. c. quanto. §. fi. & de testi. ad hæc. aliàs incipit, præsentium. §. fi.[c] ¶ Et licet appellatione instrumentorum, testes contineantur, & omne id, quod instruit iudicem. vt extra, de test. cog. peruenit. j. & ff. de fide instru. l. j. tamē instrumentum hic propriè dicitur scriptura ad memoriam alicuius rei confecta.[d]

SVMMARIVM.

1. ¶ Publicationem instrumenti regulariter facientia, sunt nouem.
2. Inuocatio nominis dñi nostri Iesu Christi, solet & debet in initio cuiuslibet instrumenti prępone.
3. Principio decēti, & Deo amabili existēte omnia rectè & competenter geruntur.
4. Anni Domini tempore initi contractus cōcurrētes, vel rei, de qua conficitur instrumētum, sunt in contractu vel instrumento ponendi.
5. Forma indictionis in quolibet instrumento, post annos Domini apponendæ.
6. Annus indictionis in instrumēto apponēdę, quotus sit, & qualiter sciri possit.
7. Dies & mensis, in quo instrumētum cōficitur, debent in eodem post indictionem inscribi.

plicitēr dicat massam auri, & nō sit aurū. & iustus est error, puta qa massa erat aureata, excusaretur: qa nō erat ꝓsumptio ad id iudicādū, nec habebat, nec habere debebat ministeria ad id parata. ff. de exerci. l. fi. C. de fal. l. maiorē. & l. nec exēplum. & ff. de fal. l. quid si falsum. in fi. aliàs vbi falsum in his scriptum esset, præsumeretur cōtra eum. arg. ff. de act. empt. l. Iulianus. §. itē qui furē. versi. quid ne gauit. ¶ Hic subdit, an tabellio requisitus possit facere instrumentum de eo, quod discernit alio sensu quàm visus vel auditus: De hoc. s. remisi post prin. huius mēbri ad §. j. eo. restat super versi. sed quæro sub quo. & subdit hanc quæstionem, quā scripsi su. c. per regula semel malus. lib. vj. & per eum ingreditur tertium membrū huius partis, quod est iuris permissio: dicens officium tabellionis fore circa illa, quæ scribuntur extra iudicium, & circa illa, quæ nō sunt à iure prohibita fieri. alle. C. de sac. san. eccl. Iubemus. §. his tabellionibus. & de test. l. iubemus. in fi. de eunuchis. §. ij. & de prohibi. ali. feu. per Fed. imperialem. §. scriba. & de feu. ali. per Lotha. l. j. §. si quis vero. Sicut igitur ad mandatum delinquentis de ipso actu delicti non debet facere instrumentū: quia esset delicto fauere, & facinus illius approbare: quod facere nō debet sed potius resistere. C. de app. l. quoniā iudices. & de decurion. l. omnes iudices. sic nec ad mandatum passi offensam: quia id esset cognoscere de delicto, quod non ad tabellionem, sed ad iudicem spectat. Item nec ad omnē iudicem: sed ad eum, qui habet potestatem puniendi. ff. de accu. l. nulli. de custo. reo. l. diuus. de testi. l. iij §. Idemque diuus. C. de fid. instru. authen. apud. Dabat ergo duas regulas, affirmatiuam s. & negatiuam. Prima, quòd ea quæ à iuris ordinatione substantiam capiunt, ad officium tabellionis pertinere possunt. Facit C. de aduo. diuer. iudi. l. ij. ff. de pactis. l. seruus tuus. Secunda, cōtra ꝙ improbata ad ipsius officium, scribere non pertinent. Cùm enim ipse sit seruus publicus. ff. de adop. l. nō aliter. & sic videtur ꝙ seruus rorum, quæ de iure fiunt, in prohibitis à iure se exercere non debet. Si verò de talibus sit facta scriptura per tabellionem: ipse tenet ꝙ fidem non faciat, sicut nec dicta per testem extra intentionem: vt no. extra, de testibus. in j. gl. ff. de peti. hære. si quis libertatem. in fin. & facit ff. de offi. præsi. l. iij. & C. de testa. l. consulta. & si à nō cō. iu. l. fi. ¶ Demum aggreditur quartum incidens sub sexto membro huius partis, de testium præsentia dicens illam necessariam ad effectum instrumenti extra iudicium facti, vt fidem faciat. in aut. de tabel. in prin. de fide instr. §. sed & si instrumenta. vtrobique fit expressa mentio de præsentia testiū. Dixit autem circa testes attendenda duo s. quantitatem. & qualitatem testium: & circa præsentiam alia duo s. qualis præsentia, & qualis subnotatio. De primo se expedit ꝙ requirūtur duo, non computato tabellione: plures non nisi vbi ius id statuit. ff. de testi. vbi numerus. subdens ꝙ vbi certus numerus testium requiritur, qui testificari debent in iudicio tabellio computatur in numero. ff. de test. l. domitius. Si verò solum subnotantur in instrumento: cùm tabellio scribens gerat vicem iudicis, non computatur in numero. ff. qui te. fa. pos. hac cōsultissima. & in aut. de fide instru. §. oportet. De qualitate verò testium dicit. satis esse quod non sunt prohibiti. ff. de testi. l. j. §. j. Subdit autem se non inuenire prohibitionē testium circa contractus: licet in iudiciarijs & testamētarijs illam inueniat in rescriptis vtriusque iuris de testibus, & de testamentis: & tamen etiam in his diuersimode. ff. de testa. l. qui testamento. §. mulier. & §. qui per cōtrarium. C. de testi. l. parentes. & vide. s. de teste §. j. char. pe. ver. li. quod est mulier. & ver. seq. & quod ibi dixi. Dicit autē, ꝙ in iudiciali scriptura, quando non sunt necessarij testes, non est curandum quales exhibeantur. C. de dona. l. donationibus. C. commu. de manu. l. ij. & de lib. causa. l. subscripto. Iudiciarij æquè pro veritate habenda recipiuntur à iudice. & coguntur. C. de testi. si quando. extra, de testi. co. per totum. & interrogati respondere debent causa scientiæ: & secreto deponunt: & si iudicis autores offendunt, puniuntur & torquentur. C. de testi. l. iurisiurandi. & l. nullum. & l. solam & de aboli. l. fi. Hæc in testibus instrumentarijs cessant, inquantum instrumentarij. Fiunt autem iudiciarij, si propter aliquas dubitationes per iudicem testificari cogantur. & idem in tabellione in aut. de fid. instr. §. sed & his qui. & §. si verò moriantur. testamentarij verò sunt, qui manu publica, sunt in instrumēto descripti. C. e. ti. l. fi. & in istis non plus est, ꝙ in alijs instrumētarijs. nisi numerus testium. vbi verò testamētum nō est scriptum manu publica, sed scriptū & sigillatum secundum legem. hac consultissima. & l. hæredes. §. fin. & §. seq. ff. de testa. quia talis scriptura nō est publica, sed publicāda. ff. de testa. l. seruus. In publicatione autē ipsi testes sunt loco iudiciorum, nō tunc in totū. ff. quēadmo. te. ape. l. cùm ab initio. cum legibus seq. per quæ dicit patere, testamentarios maiorem similitudinem & affinitatem habere cum instrumentarijs, ꝙ cum iudicialibus: & sic ipsorum prohibitio & permissio plus est regulanda secūdum testamentarios, ꝙ secūdum iudiciales. Facit ff. de sta. ho. l. cùm quæritur. & de acqui. rer. do. l. quicquid. §. cùm partes. Ad hoc facit C. de hæretic. l. quoniam. in fi. ibi inuitur, aliquos esse posse testes instrumētarios, & testamentarios, qui nō possunt esse iudiciarij. per quę cōcludit, omnia scripta de testamentarijs in iure procedere in instrumentarijs: saluo quod de muliere dicitur, quæ nō potest esse testis in testamēto: quæ tamē potest esse in codicillis. De quo remisi s. versic. de qualitate. Sic ergo secūdum eum poterit esse in cōtractibus. ¶ Circa qualitatē præsentiæ, dicit tria requiri, s. quòd tabellio & testes simul audiāt, quæ dicontur per cōtrahentes circa cōtractum, vt stipulationes & pacta. Secūdò, ꝙ videant quæ aguntur s. numerationes, & facta. Tertio, quòd prædicta nō diuisim, sed simul a tabellione & testibus percipiātur. Probātur prædicta ff. de ver. obli. l. j. in prin. De sententia. ff. de iud. de vnoquoque. de arb. l. die. §. perinde. & §. corā. In testamēto. C. qui testa. fa. pos. l. hac consultissima. §. j. Facit extra, de elect. in Genesi. & c. sicut eū. lib. vj. Talis autē subnotatio testiū, s. quòd scribātur ipsorū nomina, requiritur in quolibet instrumēto. De hoc j. §. ij. versi. post inceū. Per id autē, quod dictum est de cōmunione testiū, de ipsorū collectiua præsentia, satis colligi videtur, illos esse rogatos: & sic cùm tabellio scribere possit eos debita præsentia astuisse, meritò præsumimus illos rogatos vel admonitos. quod est idē. Vbi verò ius expressè præcepit, testes fore rogatos, & casus vide no. s. de teste. §. j. pe. col. vers. Item ꝙ non fuit rogatus. & quod ibi scripsi. tūc necesse est id exprimi si sit diuersitatis ratio: quia in illis casibus, rogatio testium est de solēnitate, quam lex in illis specialiter vult seruari. ff. si quis cau. sed & si quis. §. quæsitum. & si quis in ius voca. l. j. ad hoc. de elect. is, qui lib. vj. In cæteris casibus sufficit præsumptio scientiæ ipsorum. & sic procedit quod præmisi. Sed eo quod dixi, ꝙ videre debent notarius & testes numerationes: est dubium an debeat notarius vidisse integram numerationem pecuniæ depositæ, mutuatæ, solutæ vel restitutæ. an sufficiat vidisse principium numerationis vel partem. Est dicēdum quòd si notarius per se, vel suum ministrum, vidit integram numerationē: tūc illā secure scribere poterit assertiuè tantam pecuniam numeratam. Ad id, quod de instrumēto dixi, facit quod no. ff. de iur. om. iud. l. j. & regula, qui per alium. li. vj. Et tales ministri, dicuntur annumeratores. In auth. de fid. inst. §. in his verò. §. verò neque. Notarius autem nō debet dicere simpliciter pecuniā numeratā & tantā esse: sed scribat partē vel partes asserere pecuniā numeratā, & tātam esse. Sic Iudei dicebāt Pilato, Io. xix. Nō dicas rex Iudæorū: sed quia dicebat se Regē Iudæorū. Hæc sufficiant pro nūc de primo mēbro principali, scilicet cōfectionis: tāgētur residua in processu. A D D E dū in hac additiōe dicit ꝙ mulier nō pōt esse testis i testamēto, ꝙ tñ pōt esse in testamēto ad pias causas: vt tenet Pau. de Cast. consil. cccxiiij. Pōt etiā notarius cōficere instrumētū numerati, licet pecunia sit in sacculo: dummodo partes ita cōfiteantur. Ita tenet Bald. ciui consil. cccxvij. incipiēte, præmisso statuto. iij. lib. Et hoc per l. sed & si quis stipuletur. aliàs incipit, adhuc interest. ver. si verò simul in sacculo. ff. de vsur. Dicit tamē ꝙ notarius cautius faceret, si videret actum numerationis.

De instrumentorum editione. *Rubrica.*

a ¶ Dicto de probatione.

¶ Instrumentum est. ¶ Facta. hic strictè sumitur instrumentum: large comprehendit testes, & quicquid instruit causam & iudicem: vt sequitur largissime comprehēdit vtensilia, per quæ domus vel fundus instruitur. ff. de fundo instru. & instrumento leg. l. instrumenta. & l. quæsitum. & per totum. & extra, de homi. significasti. ij. in fi.

b ¶ Post hoc. lib. vj.

c ¶ §. fi. lib. vj. in parte decisa: de qua ibi no. in vlti. gl. in qua mandabatur ꝙ comparerent partes certo termino coram papa, cum rationibus vel priuilegijs & munimentis.

d ¶ Confecta secundùm Tan. vbi s. & inuenta est ad faciliorem probationem. ff. de pig. l. contrahitur. & vide quæ scripsi eo. ti. super rubrica.

8 Forma,qua nomen Domini papæ in terra sua vel Imperatoris in Imperio,vel regis in regno,debeat io instrumentis apponi.
9 Locus,in quo recitatur instrumētū,qs,& qualiter est in instrumento in eodem confecto ponēdus.
10 Testes,sub qua forma debeant in quolibet instrumento apponi.
11 Nomen tabellionis & pronomen eius, debet formaliter io instrumento contineri:& cuius authoritatis sit notarius.
12 Sententiam proferens vel confitens per instrumenta,quibus verbis vti consueuerunt.
13 Tabellio semp debet in instrumēto dicere,se fuisse rogatū,alias eo mortuo vel nō recordante de rogatione instrumenti,non valet instrumentum.
14 Tabellio,dicitur seruus publicus.
15 Tabellio,debet in īstrumēto suū signū apponere.
16 Publicationes appoui solitæ,in principio cuiuslibet instrumenti.
17 Vtrū instrumētū cōficiatur in prima vel tertia psona,aut p verba de p̄senti,siue de futuro nō est vis.

Instrumentum qualiter publicetur.

BReuiter Cōmemorem[a] qualiter instrumentū publicet. Super quo scire debes,quare dicat publicū instrumētū. qđ dic vt j.§. nūc dicēdū. in prin. Itē scias q instrumētum publicū duo debet principaliter continere:scilicet factū, qđ dicit cōtractus:i qa inter partes cōtrahit & ordinatur. & etiā publicationes. ¶ Circa factū aūt huiusmodi nō insistimus,nā super negotiis & cōtractibus instrumētorū formas per totū hūc librum inuenies ordinatas. Igitur ad præsens circa publicationes nostras versatur intētio eorudem. 1 ¶ †Sunt autē nouem regulariter, quæ faciūt publicationem, [b] scilicet inuocatio nominis Domini, anni,eiusdē indictio,dies cōtractus, nomina Imperatoris vel Papæ,vel Regis, itē locus,testes, nomen tabellionis,& eius signū. & hæc debet hodie quodlibet instrumētū publicū per ordinē cōtinere: vt in aut.vt nomē Imper.prepo.docu.§.j.coll. v.& C.de fide instru. cōtractus. & j.§.instrumētum.ver.itē quod nō est.& seq. Alius tamen ordo not.secūdum Acc.C.lib.x.de tabul.l. generali. & de premissis singulis aliqua prosequamur. 2 ¶ †Ante omnia igitur,solet inuocatio Domini nostri Iesu Christi præmitti:vt in aut.vt nomen Imperatoris prepo.doc.§.si qua vero.quod fiet hoc modo.

FORMA. In nomine domini Amen. vt xxiij. dist.in nomine.extra,de testi.in nomine. [b] vel in nomine domini nostri Iesu Christi: vt.C. de offi.præfe.præt.Afri. In nomine dni vel in nomine patris & filij & spiritus sancti Amē.vt lxxiij. dist.in nomine patris. Et hæc inuocatio semper imponenda est in arduis perpetuisq; instrumētis. In minoribus autē & intra tempus breue defecturis,& io publicationibus actorū iudicialium, nisi sit sententia diffinitiua,non est vis eam omitti inchoando sic instrumētum: Anno domini &c. q̄uis & in quolibet instrumento,decens sit eā poni. Cuncta etenim in nomine Dni facienda sunt: vt xxvj.q.v.n.nō obseruetis.& q.v.nō liceat. 3 ¶ †Nā omnia rectè & cōpetēter geruntur,si principiū sit decens & amabile Deo. In aut. quomodo opor. epis.& cęte.cle.ad ordi.perue.circa prin. Vbi enim Christus nō est fundamentum,nullius boni operis superest ædificiū.j.q.j.cū Paulus. Hinc est q Imperator in sui initio,inuocat nomē Christi dicēs: Deo nobis auxiliū præbēte,&c.C.de episc.& cle.deo nobis. 4 ¶ †Subsequenter ponuntur Anni Dni cōcurrentes,tepore initi cōtractus: vel rei,super qua cōficitur instrumētū.quod fit hoc modo.

FORMA. In nomine dni amē. Anno à natiuitate eiusdē Mil.cclxxj. et xam.dn. In nomine dni.in prin. & §.instrumētū ergo. ver. Itē q non est ibi.q si nō præcedat inuocatio nominis Dni, dicat tamē simpliciter,anno dni Millesimo &c. & iūge quod est in prę.ver.Itē q nō est. Quod verò dicit, Anno ab incarnatiōe dni M.&c.& hoc secūdū morē quorūdā locorū,io qb[9] incipiūt cōputare annos dni ab eius incarnatiōe: vt in prę.c.in noīe. verū q anni dni apponūtur,dicunt quidā hoc de cōsuetudine solūm inolitū,nō iure inductū:& tamē si non ponantur,non valet instrumentū.arg.in præ.§.si qua verò.& eo.tit.in prin.ibi:& quot.&c.Sed tu dic in præ.c.in nomine.hoc induci. 5 ¶ †Post annos Domini,supponenda est indictio hoc modo:

FORMA. In nomine dni amē. Anno à natiuitate eiusdem. M.cclxxj. Indictione xiiij.vt probat in præ.c.in noīe.in prin.& præ.ver.Itē q non est ibi.& C.de Iust.cod.cōfir.in fi.extra,de fi.instru.inter dilectos.§.sed contra.[c] in aut.vt nomē Impe.præpona.§.vnde sancimus. Et vt scias quid sit indictio,no.q dicta est ab indicēdo,i. præcipiēdo siue iubendo. Vnde indictio,i.iussio vel p̄ceptū.ar.xvj.q.vij.maiores.& C.de sac. san. eccle.placet. Cæsar enim Augustus edictū proposuit, vt describeret vniuersus orbis,i.vt quilibet æstimaret bona sua, describēs orbē sub tributo sibi singulis xv.annis reddēdo:quod qdē tēpus diuisit per tria lustra siue quinaria: vt s.in primo lustro siue quinquēnio[d] ei ferrū pro fabricandis armis erogaret:in secūdo lustro siue quinquēnio,argētum pro stipēdiis militibus solueretur:in tertio verò aurū ærario deputandum tribueret: vt necessitatis tēpore pro Reipublicæ defensione expēderetur: vel secūdū alios,vt inde simulacra fabricarentur[e]. Sic igitur exactis xv. annis vlterius nō p̄cēdebatur, sed rursus à capite reincipiebat, ab his transcursis xv.annorum indictio vocabatur: tātæq; fuit authoritatis indictio, vt nullus sine ea fieret contractus,nec priuilegium,nec testamētum,nec alia scriptura solēnis, & etiā hodie eandē obtinet de iure authoritatem: vt in præ.concor. quāuis in hoc stemus consuetudini regionis: vt extra,de fide instr.cum dilectus.ff.de legi.de quibus.ad fin.xj.di.in his. Sicut ergo olim vltra xv. annos indictio nō procedebatur,sic etiam nec hodie: imò omnis indictio,aut est prima,aut sc̄da,aut tertia,aut quarta, & sic de singulis vsq; ad quintādecimā inclusiuè:vltra aūt nō p̄cedit. sed ad primā iteratò redditur:sicq; perpetuo fiet: & vt præmisi.spatiū siue cursus xv.annorum indictio propriè dicitur:abusiuè tamen hodie vnusquisq; annus ipsius quindenæ,indictio nuncupatur.nam in primo anno indictiōes, dicit indictio prima:in secundo indictio secunda,& sic de aliis vsq; ad xv. sed exponi debet indictione prima,i.primo anno indictionis.indictione secūda,i.secundo anno indictionis,& sic de aliis. ¶ Est igitur indictio nomē æquiuocum ad tria, videlicet ad spatiū xv.annorū.secūdo, ad quelibet illorum xv.annorū:tertiò.ad tria lustra,io quindena cōtenta. 6 ¶ †Cæterum si velis scire,quotus sit annus indictionis, diuide annos Dni per quindenas,quoties poteris:q̄a tot annis indictionis cursus concluditur, vt præmisi,& adde tres:quia tot p̄cesserant de indictione q̄n Christus natus fuit: vel q̄a præmissum edictū Cæsaris,tribus annis præcessit natiuitatē Christi,& quota fuerit summa remanēs:tanta erit indictio,seu annus indictionis. Verbi gratia, Pone quod sunt anni Dni M.lix. ecce mille & l.anni sunt diuisi rectè per quindenas: supersunt adhuc ix.ad complēdū dictū numerū,quibus adde tres,vt dixi:& sic sunt xij. ergo indictio erit xiij.vt probatur in prę.c.a.in nomine.in pri. Itē hodie sunt anni domini mille cclxxj.è quibus mille cclx.sunt rectè per quindenas diuisi, supsunt xj.anni ad præmissum numerum complēdum:quibus adde tres, & fiunt xiiij.ergo indictio est xiiij. Item in anno proximo futuro,computabitur M.cclxxij.ex quibus,vt dixi,mille ducēti lx.sunt rectè diuisi, & supersunt xij.quibus iuge tres,& fient xv.ergo indictio erit xv. Item in sequenti postmodum anno,dicetur Mille,cclxxiij.& indictio erit prima.nam tunc supersunt xiij.quibus adde tres,& fiunt xvj. Iam ergo alia quindena est expleta,& superest vnus annus: & sic indictio erit prima. & sic de aliis. Vnde versus: Si per quindenas Domini diuiseris annos, His tribus adiunctis,indictio certa notatur. ¶ Præmissa autē vera sunt, secundum eos, qui indictionem mutant in natiuitate Domini,sicut & annum,& benè:quia tunc nouus Rex,noua lex,& noua sunt omnia,arg. extra,de consti.translato. & etiā secūdū eos,qui eā mutant in Calē.Ianuarij,sicut & annū quod nō placet: & etiā secundū eos,qui eā mutant in incarnatione Domini viij.ca.Aprilis,sicut & annum. Porrò quidam mutant annū viij.Calē.Octobris,sicut & ante Christi aduētū fiebat. Vnde versus: Incipit Octobris octauo ille Calendis. ¶ Vnde hi discordant à primis in computatione indictionis,saltē in tēpore: quod est ab octauo Calendas Octobris,vsq; ad initium anni sequentis,s.vsq; ad natiuitatem Dni seu vsq; ad Calēdas Ianuarij, seu vsq; ad festum incarnationis, licet in residuo tpe cōcordēt. Verbi gratia,cùm computamus, Anno dni M. cclxxj.toto illo anno secūdū primos est indictio xiiij.secūdū illos verò qui eam mutant viij.Calend.Octobris est xv. ab eo tempore quo eam mutant:& sic discordant saltem vsq; ad initium sequentis anni, & non vltra:quia etiam secundùm primos ex tunc erit xv. Si igitur velis inuenire indictionē,que est ab viij.Calen.Octobris,secūdū illos vsque ad natiuitatē Domini siue ad Calen.Ianuarij subsequētis,seu, secundum alios, vsque ad festū incarnationis,iunge annis Dni quatuor, diuidēdo eos vt dixi:sicque secundū eos,certa indictio inuenietur. Circa tempus autē mutandæ indictionis,regionis est consuetudo seruanda.argumen. lxxv.di. vtinam.xij.dist.illa.ff.de legi.de quibus.ad fin.xj.dist.in.in his. qua consuetudine consyderata, sæpe instrumenta concordantur , quæ prima facie propter varietatem indictionis falsa videntur. Consulo autem quòd vbi nulla

a ¶ Publicationem. Rolan.in fi.sui operis, licet de his omnibus mentionē faciat,sex tātum dicit substātialia,s.secundum,iij.iiij. vj. vij.& viij.
ADDE, quòd in rubrica de no.op.nūc.cōmuniter tenet.& in proœmio C. q inuocatio Diuini nominis non sit de solennitate.

b ¶ Nomine. Facit xviij.q.ij. quàm sit.in princ. & de dol.& contu. veritatis.ante finem.

c ¶ Contra.ibi & in Leōdi.quæ præcedit, & in aut. quæ sequitur io princ. not.in materia ista.

d ¶ Quinquennio. quod facit vnū lustrum.ff.loca.l. Itē quæritur.§.qui in pleto.

e ¶ Fabricarentur. de his etiam metallis, sunt tres coronæ,quibus successiuè & a diuersis coronatur Imperator:vt no.in cle.de iur. iu.Romani.§. porrò.in j.glo.

ADDITIO. ¶ Et ao Imperator habeat administrationem ante coronationem , vide latè per Oldr.cōsi. clxxx.incip. q̄stio est. Et an dicatur Imperator ante coronationem,& qđ si in loco debito coronam non possit recipere, vide Ioā. de Turre cre. in c.j.col.viij.versi. s.duo debito . dist. xxiij.vide Bart. in prin.Digestorum in fin. vbi dicit q ante coronationē, non est imperator, sed rex Romanorū per tex.in c.venerabilem. de elec.Hen. Ferrand,

a ¶ Mutetur. De indictione remit. dabo ad duas quæstiones. §. instrumentū. versicu. item q non est.

b ¶ Dies. Hora diei, necessariò ponenda non est, nisi in casu. ff. quod vi aut clam. aut. qui aliter. §. j. Cōtractus autē, si fieret citra mediam noctem, attribuitur diei præcedenti: post verò attribuitur sequenti. ff. de fer. more Romano, extra, de offi. dele. cōsuluit. lex superi⁹ allegata ponit causam in illo, qui ædificare volens, ne dicat̃ clam ædificasse, denunciat hoc ei, quem suspicat̃ prohibiturū: quia huius denunciationis debet scribi dies et hora, veritas habet q regulariter instrm necessariò nō debet hr̄e horā act⁹, de quo cōficitur expssam. tñ qñq; expedit poni horam: vt pone lata snīa calendis hora. iij. qui appellat xj. mēsis ante tertiam, faciat illud apponi in instrō. aliàs oportebit eum p testes probare horam. Omissio ergo horæ, tunc nō vitiat instrm, sed aggrauat appellātem. Idē dico in omnibus fiendis intra terminū, qui terminus finit̃ certa parte diei. Idem quādo de gestis diuersis vna die scire expedit qd fuit prius. facit de testibus. ex tenore. & exempla vide in regula, cùm sint partium. libro vj.

c ¶ Vnus. Et qñ hoc fuerit necessarium, satis scripsi de verbo. sig. qsiui. sup glo. pe.

d ¶ Sequē. nihil ibi ponit de loco locus: sed ibi addam super ver. quid si locus.

ADDE, vt plene per Angelum consil. ccxx. Sufficit enī si locus tacitè est apposit⁹, per cōiunctionē causæ. Ita tenet Bal. cōs. cclxxvij. iij. libro.

e ¶ Rogatis. Dicit Accur. vltra prædicta in aut. de instru. cau. §. sed et si. qd quisq; notarius in hoc & similibus, debet esse vniformis vt facili⁹ fiat cōparatio. alle. eo. tit. §. si verò nullus. & text. illius §. j. allegati probat quod dicit iste ver. Vult enim q ante instrumentorū cōpletionē, adhibeatur ex scripto testium præsentia. Solet autē hæc vocari subnotatio, in qua scribunt̃ nomina testium & etiā cognomina: si sine illis, esse posset dubiū in one. ff. de testa. ad testium. §. si quis ex testibus. & C. eo. hac consultissima. circa prioc. Scribere aūt non tenētur ipsi testes, in scriptura publica tabellionis. In priuata secus, in qua testes subscribūt. C. eo. tit. l. contractus. §. j. qui pot. in pign. ha. l. scripturas. principalis tñ tenet̃ subscribere, in authē. de fid. instru. §. oportet. C. qui te. sta. poss. hæc consultissima. de iure delibe. l. fi. §. si autem dubius. qui tunc, si nescit scribere, scribit vnus ex testib⁹, vel adiungitur ali⁹ notarios vel testis, q subscribat vt in dictis legibus.

vbi nulla super hoc est cōsuetudo, vt omnis scrupulus euitetur, indictio vnà cum anno mutet̃.[a] ¶ †Post indictionē, subsequēter ponitur dies[b] mensis in quo conficitur instrumētum: vt infra. §. instrumentum. ver. item qd nō est ibi. & infra ver. & not. quòd tabellio. in fi. qd diuersimode fit. Quandoq; enim dicitur sic: Prima die Maij. secunda die intrāte Maio. & sic de singulis vsq; ad xvj. inclusiue: elapsis autē xvj. dieb⁹ mensis dicit̃ xv. die exeūte Maio. decima quarta die exeūte Maio. & sic de singulis vsq; ad penultimā, in qua dicit̃ die penultima Maij. & vltima, dicit̃ vltīa die Maij. & sic de singulis mēsibus xxxj. diem habentibus obseruat̃. In his aūt qui xxx. dies habēt, proceditur eodem modo a prima die mensis vsq; ad xv. diem per hanc dictionē intrāte: quibus finitis per alios xv. sequētes pceditur, per dictionē exeunte. nunq̄ tamen in prima die mensis ponitur, intrante: nec in penultimo vel vltimo, exeūte. Sic seruatur Bon. sc̄dm Roland. ¶ Vt autem scias quot dies quilibet mensis habeat not. versus.

Iunius, Aprilis, septemq; nouemq; tricenos.
Vnum plus reliqui. Februus habet octo vicenos.
Cui si bissextus fuerit, superadditur vnus.[c]

Quandoq; verò dies mēsis, ponuntur per ascensum hoc modo: Prima die Maij. secunda die Maij. & sic ascendendo gradatim, vsq; ad penultimam diem. in qua & etiā in vltima dicit̃ sicut supra. & sic multi in Romana curia seruant. Tertio modo dicit̃ prima die Maij. secunda die Maij. sine dictione, intrante. & sic vsq; ad medietatē mēsis. postmodū verò in sequentibus diebus dicitur, exeunte: vt supra. & sic in regno Siciliæ dicit̃ obseruari. Quarto modo ponitur dies per calendas, nonas, & idus. Et nota q Ianuarius & Augustus & Decēber habent xix. calen. Iulius, October, Martius, & Maius habent xvij. cal. Iunius, Aprilis, September, & Nouēber hñt xviij. calendas. Februarius autem habet xvj. calendas. Nonas autem & idus collige per hos versus.

Sex Maius Nonas October Iulius & Mars.
Quatuor at reliqui, tenet idus quilibet octo.

Et quæ hic desunt, vide in præ. vers. Item quod non est ibi. ¶ †Post diem quoq; ponitur nomen domini papæ, in terra sua, vel Imperatoris vel Regis in imperio vel regno eorum, hoc modo.

FOR. Præsidēte tali papa, vel imperante tali Imperatore, vel tali Rege regnante. In curia etiam ponunt̃ anni, quibus Papa sedit, hoc mō: pontificatus dñi Clemē. papæ quarti Anno quarto. Hęc probant̃ in aut. vt nomē Impe. præpo. dncu. & in præ. ver. item qd non est ibi: licet dicat̃ qd poni debeat in principio instrumētu. ¶ †Post nomē principis, est etiā apponendus locus, in quo recitat̃ instrm̄. Locus aūt duplex est, s. ciuitatis, vel villę, vel castri. et etiam locus loci spālis, in quo cōfectū est. qd fit hoc mō: Actum Viterbii in domo Ioannis quodā Gerardi Sanichanioni, sartoris in camera superiori eiusdem domus in parochia sancti Siluestri, vel sub porticu talis domus. & vide sup hoc in pdi. ver. itē qd nō est ibi. & seq.[d] ¶ †Post locū, testes ponunt̃. & hoc qnq; per nominatiuū casum, hoc modo: Interfuerūt P. & M. testes ad hoc vocati & rogati. Qnq; per genitiuum hoc mō: Acta sunt hęc in præsentia P. & M. testiū ad hoc vocatorū et rogatorū. Qnq; p ablatiuū, hoc modo: pñsentibus P. & M. testibus ad hoc vocatis & rogatis[e] licet aūt in quolibet instrō, tabelliones ex vsu apponant testes fuisse vocatos & rogatos tñ de iure hoc nō est necessariū, nisi in quibusdā casibus. qd dic vt s. de teste. §. j. prope fi. versic. Item quod nō fuit rogatus.[f] ¶ †Post testes aūt, ponitur nomen tabellionis: et debet poni nomē & prenomē eius: & cuius authoritate sit notarius, hoc modo:

FORMA. Ego Iacobus Tudini, de Podiobonici sanctæ Romanæ ecclesiæ, vel imperiali, vel talis episcopi, vel comitis authoritate publicus notarius his omnibus interfui: & rogatus hæc scripsi. In testamentis autem dicitur: omnia de mandato dicti testatoris scripsi, & in publicam formam redegi. Item in sententijs & processibus iudicum, dicet de mādato talis iudicis scripsi, & in publicam formam redegi. & vide j. §. proxi. versic. sed nunquid. ¶ †Sed in sententijs & confessionibus & huiusmodi, consueuit sententiam proferens vel confitēs loqui: vt infra. e. §. instrumentum. versicu. item opponitur q instrumento perdito, hoc modo:

FORMA. Ego talis in tali causa, sic pronuncio, vel sic confiteor, vel dicti & post subiungit sic: In cuius rei testimonium & memoriam futurorū, hoc præsens publicum instrumentum per talem notariū infra scriptū fieri iussi. Iunge, si vis, & meo sigillo signaui. notari⁹ verò pstmodū sic se subscribat.

FORMA. Ego talis tali authoritate notarius, prædictæ prolationi vel confessioni, vel prędictis interfui: & vt s. legi. authoritate & mādato prędicti iudicis vel confitentis, vel protestātis fideliter scripsi, & in publicā formā redegi, & meo signo rogat⁹ signaui. Acta sunt hęc, die & loco talib⁹, pñsentibus talibus &c. Iudex quoq; vel confitens posset in fine subiungere: Et ego talis huic instrumēto me subscribo. sed hoc nō habet̃ in vsu. & notabiliter post subscriptionē notarij dixi de loco, die & presentibus ad hoc vt ipse notari⁹ videat̃ clarius testificari de ipsis. Nō em̄ testificat̃ de singulis in narratiōe iudicis, seu in sentētia cōtentis, sed solū de sententiæ prolatiōe: vt dicam infrà. §. restat. ver. in summa. & hæc in sentētia ordinarij. In sententia verò delegati, qualiter subscribet, vide infra de sententia. §. vt aut. versi. si aūt sentētia. Pręmissa probant̃ j. q. vij. §. vt autem. versi. si autē sentētia. præmissa probantur .j. q. vij. §. quoties. prope fi. & xij. q. ij. cū redemptor. & de con. di. ij. Ego Berengarius prope fi.[g] ¶ † Et nota q tabellio semp debet dicere in instrumēto, se fuisse rogatū facere instrumētū: eo em̄ mortuo vel non recordāte de rogatione instrumenti, nō valeret instrumētum. Si aūt viueret, & recordaretur, credendū sufficere in hoc eius testimoniū solū. arg. in aut. de tabel. i prin. & de fide instr. §. si verò neq;.[h] Alij tñ dicūt, q semper pręsumitur rogatus: vt in præ. ver. item nunquid.[i] Et scias, q cū officiū tabellionatus sit publicum & cōmune, qū notarius rogatur à partib⁹: quod fieri debet: vt in aut. col. iiij. de tabel. §. nos igitur. & inde dictæ sunt rogatiōes: nō debet esse in occulto: sed diligēter cuncta debet quærere, vt sciat quid agitur. in aut. eo. tit. §. nos aūt. Si tñ cōtrafacit, nihilò minus valet instrumentū: licet sit magna suspicio cōtra illud: qa scilicet occultè rogatū est. & est ex hoc notarius puniēdus. arg. vt eccle. bene. vs nostrum. extra, de clande. despon. c. fi. §. sanè. extra, de elec. quia propter. in fi. sed si instrumentū suspectum est, ergo videtur abiiciendū, nisi producēs approbauerit illud. C. de proba. iubemus. & ff. eo. l. j. sed ibi loquit̃, quādo scriptura vitiata est: vel alias suspecta ex sui forma, vel pter rasurā, extra, de fide instru. inter alias aūt secus: quia licet aliquæ suspiciōes adsint, tamen valet: nisi alias cōtra illud pbetur, nec propter solam suspicionem cassandū est. arg. ij. q. j. primo. secundum Papam. j. §. restat. in prin. & si notarius neget̃ rogatus fuisse, debet illud producens pbare per testes, vt videtur. C. de iure delibe. l. fi. §. si aūt dubius. ibi: & iubenti ei tabel. &c. Vtrum in conficiendo instrumentum, exigat̃ iussus partiū: & qualis, no. j. §. proxi. ver. sed nunquid. & seq. Debet etiam instrumentum continere tēpus rogati instrumenti: in aut. de tabel. §. fin. quod esse debet. Idē cum tempore celebrati contractus. si enim aliud esset, puta qa ferret testimoniū de pręteritis, non valet secūdum Papam extra, de coha. cle. tua.[k] ¶ †Sed pone T. pmisit mihi x. quibusdam pręsentib⁹, & etiā tabelliōe, processu tēporis peto

f ¶ Rogat⁹. Vide quod ibi scripsi.

g ¶ Et quod sequit̃ vide quasi ad literam eod. ti. c. j. vs scripsi in magna glo. vers. nunc de rogatione.

h ¶ Neq. Et C. de falsis. si quis decurio. & qd ibi no. in vlti. gl. Nō obstat s. versi. testes. §. j. ad fi. ver. quid ergo si dicit̃ in fi. qa aliud est simpliciter scribere quā subscribere etiā se rogatum, vt ibi dixi.

ADDE videndum Ang. consi. cclxxiiij. ex themate & ex actis.

i ¶ Nunquid. Ibi allegat ad hoc tria iura, & remittit ad similē. Istud autem dictū placet Accur. in §. nos autē. statim allegato. in fine quartæ glo.

k ¶ Tua. Vs scripsi in decre. j. eo.

ti.ad fi ij.co.vers. tēpus aūt. & cle. de ver. sig. abbate sup gl. ex hoc.

a ¶ Cilla.vj. Iste §. nō dicit q tabellio teneat signū apponere: sed cōditionaliter loquēdo, dicit q si signū apposuit, iudex debet ex illo cōparationē facere, lex finalis præallegata, nō loquitur de signo notarii, sed cōsiliarii. lex etiam secūda C.li.x. de conue. fisc.debit. quā ad hoc allegat Albe. Gal.co.ii.ante finē, nō ponit subnotationē pro signo, imò pro subscriptiōe. quā in apocha solutiōis facere debet exactor debitori fisci, vt ibi not. Cū igitur nullo iure caueatus, signum necessariò velut substātiale apponi debere, testat pper illius defectū instrumentū nō vitiari. Primū patet, ponderato præ. §. oportet. et præ. auf. de tabel lion.& auf. vt nomen impera.&c. Licet ergo sit cōmendabilis solēnitas in instrumento ponēda, nō tñ ipsius quasi nunquam solēnitatis omissio vitiat instrm. ff. de ven. inspi.l. ij §.fi.ff.de in inte. rest. minor l.si io. & facit qd̄ de exterorum locorū cōsuetudine sequit. Itē Accur. id omittit C.de tab.l. gñali.li.x.in glo. liberius. & facit qd̄ s.dixi in prin. post Roland.

ADDE, q cum hac opin. videtur transire Ange. cō si.cc.xx.

¶ Et adde, quòd subscriptio vel, signum nō potest per notarium alteri demandari. Bal. in l.singulos. per illum text. ff. de testa.

b ¶ Adhibebitur. Gratissia fuisset Rolandino huius authoritatis nuntiata locandæ ad finem sui operis.

q tabellio inde cōficiat publicū instrumētū, cū ipse, vt dicit. bene teneat in memoria sua noīa præsentiū & senē verborū? Rñ dicit T. q hoc facere non pōt, qa non fuit rogatus, nec ad hoc vocatus: vt s. ver. prox. Itē si nō rogatus scriberet, suspect⁹ esset: quia se ingereret. ff. de procu. quæ omnia. In contrariū facit: quia ipse seruus publicus dicit: vt Insti. de adop §. non. dnet. Vnde publicè seruire debet: nec est necesse qd̄ sit rogat⁹: sed sufficit eū fuisse pñsentem. Nā & testis nō rogat⁹, pōt testimoniū ferre. ff. de testi. ad fidē. At tabellio inter testes numerat. ff. de testa. Dominus. Sed prius dictū, verius est: vt infra. §. proxi. ver. sed nunquid. & seq. ¶ Qualiter autē tabellio se in instrumentis alienis exēplatis subscribet? Dic vt j. §. proxi. ¶ † In fine autem post omnia suū apponat tabellio signū, vt per illud, & alia, euidentius cōparatio fieri posit, cū necesse fuerit. C. de asses. l. fi. & in auf. de fide instr. §. oportet autē. in prin. co. vj.[a] q cōtractus & instrumēta fiāt, q testes adhibeantur, ac signū instrumēto apponatur, à veteri testō habetur Legitur enim Ieremiæ xxxij. c. in fine. Agri pecunia ementur, & in libro scribētur, & imprimetur signū, & testes adhibebūtur.[b] In quibusdam tamen locis, vt Narbonæ, tabelliones nō vtunt aliquibus signis: sed solū se in instrumētis subscribūt: & licet in hoc sit regionis consuetudini standū: vt in concord. quæ supra vers. post annos. ibi cōuenis in hoc item &c. & ibi circa tēpus aūt, &c. tamen vtile est & honestū, vnūquenq notariū suū pprium habere signū. ¶ † Illud aūt nō est omittendū, q quidā à principio instrumēti oēs publicationes ponunt, præter nomen tabellionis: vt xxviij. dist. in nomine. in prin. Rolā. aūt tabellio Bonoñ. egregius, dicit[c] melius fore q tres in principio ponant. s. illa q̄ notāt tēpus instrumēti: puta, annū Dñi indictio, & dies, & etiā quarta, s. nomē principis, in cuius pñuincia cōficitur, vbi hoc est fieri cōsuetū. aliæ verò tres, s. locus, testes, & nomen tabellionis: & etiā quarta, scilicet signū notarii, in fine ponant. Quidā tamen signū in principio instrumēti, & in fine apponunt. In sentētiis verò diffinitiuis & interlocutoriis, oēs publicationes in fine ponūt. licet sit ar. cōtra in præ. c. in nomine. in prin.[d] ¶ † Illud etiā scias, q non est vis vtrum instrm conficiat in prima vel tertia persona, siue per verba de pñnti siue de præterito: qd̄ dic, vt infra. § instrumentū. ver. itē opponitur qd̄ instrumento. ¶ Qualiter aūt libellus appellationis scribet in actis: & qualiter formabit cū in præsentia alicuius iudicis appellatur, nō eius, à quo appellatio interponitur: no. j. de appel. §. officio aūt ei⁹. ¶ Quibus iuribus specialiter in instrumētis renunciari cōsueuerit. not. j. de renun. & conclusione.

SVMMARIVM.

1 Scriptura propria, quomodo ex rogationibus poterit exemplari.

2 Instrumento casu perdito, an posit tabellio, qui illud scripsit, ad solius perdentis petitionem reficere. & nu. seq.

4 Mandatum partium, an exigatur in confectiōe primi instrumenti.

5 Iussus vtriusq contrahentis, an sit in conficiendo instrumentum necessarius.

6 Tabellio non debet in instrumento aliud apponere, quā quod ei iniunctum est.

7 Obligatiōes psunt & obsunt partib⁹, non instrm.

8 Instrō debiti cancellato, an debitor sit liberatus.

9 Creditor debet apocham facere debitori.

10 Solutiōe eius, quod debetur, tollitur oīs obligatio.

11 Instrumētū cōtinēs alicuius rei debitū, non debet refici, nec iterum ex rogationibus exemplari.

12 Publicatio seu exemplatio, quomodo cōtra aliquē sit facienda.

13 In instrm ruptū aut amissum, qua forma refici posit.

14 Creditor petens instrumentū debiti perditum refici, qualiter se debeat habere.

15 Creditore volente & petente instrumentū debiti perditum aut ruptum refici, si debitor se opponat negans se debitorem, an sit audiendus.

16 Debitore instrumēto debiti amisso, negante se debitorem, debet probare se soluisse.

17 Instrumentum de refectione alterius instrumenti, continere debet causam refectionis.

18 Copiam iudicialium volens alteri partium facere, quomodo exemplum inchoare debeat.

Scriptura propria, qualiter exempletur, seu reficiatur?

POstquam[a] De instrumentorum publicatione ac cōfectiōe documentū, vtile esse censemus de pprietate. i. ppria manu confecta scripturæ exemplatiōe, & de eius refectione, aliqua memorare. Et priusq ad hāc perueniat doctrinā, no.[f] q aliud est exemplar, & aliud est exemplū. Exemplar dicit ipsa originalis scriptura: exemplū verò, quod etiā vocatur iudex vel trāsumptum, est scriptura exemplata seu sumpta ex priori seu originali scriptura. Vñ versus: Exemplar generans, exēplū quod generatur. Exēplari aūt publico, fides adhibet: exemplo nō, quod dic vt j. §. nunc dicendum. prope prin. ¶ † Si igitur propriā scripturā iterum ex tuis rogationib⁹ exēplare velis, & sumere: potes id facere authoritate propria, quoties opus erit, vt infra dicam, scribēdo eā per ordinem, sicut primā: nulla tamen de priori habita mētione: dum tñ illi personę exhibeatur, cuius interest, & ad quā spectat: vt ff. de eden. prætor. §. j. vt puta priuilegiata instrumēta exemptionalia, & cuiuscunq contractus mobiliū vel immobilium rerum. Item testamentorū procuratorium, emancipatio, tutela, & cura. & quęlibet alia scriptura, de qua, & per quam nullū imminet periculū, nec alteri partium fit præiudiciū: etiā si plures eiusdē tenoris inueniantur, vt infra dicā. Sæpe etenim ad cautelā, quia duplicata vult habere instrumēta. Hæc pbantur ff. de testa. vnum testamentū ff. de his quę in testamēto delen. l. fi. ff. de bono. pos. secundū tab. l. j. §. si qs in duobus licet sit argu. cōtra. extra. de rescriptis ex tenore.[g] dum tamen sint eiusdē formæ & datæ, vt dixi. Inde est quòd cauti tabelliones, cùm partibus exhibēt instrumenta, sibi etiam in suis registris retinent ipsorum instrumentorū formas. qd̄ fieri vtile est Nam primis casu deperditis. facilius sub eadē forma reficere poterunt: sed & si de fide priorum quomodolibet hæsitetur, ad registrum ipsorū poterit recursus haberi. in auf. de tabel. § illud quoq. co lū. iiij. debet enim instrumentū refici sub eadē forma, qua prius erat, si casu perdat, vt dixi. Verūtamē non est vis vtrū refectum loquatur in prima vel in secunda persona. quod dic vt infra. §. instrumētum quoq. versicu. item opponitur quòd instrumento. ¶ † Sed nunquid casu perdito instrumento, tabellio, qui illud scripsit, potest ad solius perdentis reficere petitionem? Videtur ex præmissis quòd sic. & arg. C. lib. x. de discussoribus. l. ij. cum suis concor.[h] & extra, de conuer. coniug. dudum. ver. verū. & extra, de fide instrumen. c. penul. ff. de eden. ptor. §. j. Sed dic contra, ne detur occasio mali. Nam soluto debito, illud iterum peti posset instrumento in fraudē refecto, vt iam dicā. Iudex tamē poterit summariè cognoscere de amissione, & quædā alia fieri poterūt, vt j. dicetur in ver. nisi. ¶ Vbi tamē nemini per refectionem paratur præiudiciū, potest refici etiā sine iudicis authoritate, vel parte altera non citata, vel amissione non probata, vt s. dixi. & probat in præ. c. dudum. quia cū ibi vterq cōiugum per instrumētum continentiam perpetuam promisisset, nunq à voto poterat resilire: vt xxvij. q. v. quod Deo patri. & xvij. q. j. qui bona. qa actio semel extincta, amplius non reuiuiscit: vt de cōsec. di. iiij. quęris. versus prin. ff. de solu. qui res. § aream. ideoq cùm renunciatio iuris, quod ibi ille C. habebat in L. quondā eius vxorem appareret per instrumentū, ius illud non poterat reuiuiscere alio instrumēto, super illa absoluta renunciatione refecto. Imò potius renunciatio cōfirmaretur, neq ibi nō generabatur præiudiciū ex refectione instrumēti. Cōsulo tamē quòd vbi aliqua oriri potest

vbi remissio. in prin. huius §.

c ¶ Dicit. Et est vltimum verbū sui operis.

d ¶ Princi. arbitrarium est, vt ex superiorib⁹ patet.

e ¶ Postq de instrumentorum.

f ¶ Not. Incipiunt verba Rolandini parte x. c. j. & ij.

g ¶ Tenore. Ibi ex quo diuersi sunt iudices, dicuntur diuersa rescripta secus si idē essent iudices, eadem data, et forma, vt ibi not.

h ¶ Concor. in vltima glo.

oriri potest suspicio, iudicis authoritate, vel saltem parte altera vocata, reficiatur. argum. extra, de offic. Arch. ad haec. in fi. C. de authoritate praestan. l. fin.[a] 3 ¶†Pone ergo, promisisti per instrumentum mihi soluere centum vsq; ad pascha: ex quauis causa: soluisti & tibi restitui instrumentū, vel illud cācellaui, vel fregi: demū adeo tabellionē, solutionē huiusmodi ignorantē dicens me casu instrumentum crediti perdidisse: nunquid statim debet illud reficere? & si refecerit, nunquid valet? Dic q nō: quia si posset bis debitū repeti & trans fieri: cui obuiēdum est, vt prędixi extra, de rescri. sedes. in talibus ergo debet ordinarius adiri, & de amissione sibi fides fieri.[b] vt extra, de priuileg. cūm olim. j. in fin. 4 ¶†Sed nunquid in cōficiendo primum instrumentū, exigitur mandatum partium, vt ei dicatur, rogo, vel mando, vel cōcedo, vel delego, q facias instrumentū? Et videtur q sic. extra, de fide instrumētorū. cū P. & in auē. de tabel. ī prin. ibi: nō esse a se delegata &c. & §. nos aūt. ibi: omnibus modis adiungat &c. sed aliud in teste, qui fortius valet. ff. de testa. ad fin. nisi in casibus: vt s. de teste. §. j. prope fin. ver. item q nō fuit rogatus. 5 ¶†Item nunquid est necessarius iussus vtriusq; cōtrahentis? Distingue secūdum Azo.[c] & Vin.[d] Nā si cōmune sit negotium, puta in gratiā vel praeiudicium vtriusq;: tūc vtriusq; iussus exigitur: vt in prę. §. nos autē. & in prę. decre. ad hoc. in fi. Si verò pro vno tm̄ fiat: tūc sufficit eius mandatū, cuius gratia fit. Alter enī, in cuius praeiudiciū fit, nunq̄ mādaret. ff. de ver. obli. inter stipulantē. §. j. arg. extra, de prob. c. j. maxime in denunciationibus & protestationibus, quę fiunt ab vno alteri: in quibus ad alterius requisitionem potest confici instrumentum. extra, de testi. significauit. Si autem non contineatur in instrumento aliquid de mandato, praesumo fuisse mandatum: arg. C. de contrahen. stip. l. j. Insti. de inuti. stipu. §. si ita scriptum fuerit. Insti. de fideius. §. fi. & j. § instrm quoq;. ver. item opponitur cōtra. & vide s. §. proxi. ver. post testes. & seq. 6 ¶†Et breuiter scias, q tabellio nō debet apponere in instro nisi qd ei iniunctum est: q̄tuncunq; ipse illud viderit. In auē. colla. iij. de tabellionibus. §. nos autem. vel ab altero contrahentium, vel ab ambobus, vel etiā ab altero, cui sortè dederit instrumentum.[e] Videtur tamē q nō prosit instrumentum, nisi solum pręcipienti. argu. C. res inter alios acta, per totū. extra, de pręben. dilecto. in fi. arg. contra q pręceptum ab vno, caeteris pręiudicet, vel[f] sufficiēs sit probatio cū sit seruus publicus: vt C. libr. x. de iure fis. l. facultas. 7 ¶†Obligationes enim prosunt, & obsunt partibus, nō instrumentum: qd nō est obligatio, nec etiā ex eo oritur obligatio: sed est tm̄ probatio obligationis, vel cuiuslibet alterius facti. Quidam dicit instrumentum non nocere, nisi solum eis, inter quos fit: & hoc etiam in alijs non nocet. Dicit enim inter contrahentes fieri, licet non ambo, sed solum alter eorum, vel etiam quicunq; extraneus, cuius intersit fieri, inde praecipiat publicum instrumentum. Alij dicunt id non posse ab extraneo praecipi, nec etiam ab vno cōtrahentiū, nisi ambo consentiāt. aliter enim nec est cōtractus, nec distractus. ff. de poenis. l. j. §. & haec pactio. & l. ab emptione. C. de act. & ob. sicut. Quid enī interest extranei, de alieno facto pręcipere fieri instrumentū? & hoc verū est in cōtractib9, qui de partiū fiūt volūtate. In alijs aūt, qui non fiūt de partium volūtate, vt est testamentū, sententia: pro testamento, & huiusmodi, sufficit mādatū eius solius, qui illud facit fieri: vt patet ex forma iuramenti, quod tabellio pręstat in sui creatione: vt infra. §. restat. ver. sed quaero. Contrariū tamen seruari saepe videmus, scilicet q notarij instrumenta conficiunt, quocūq; iubēte. quod ea ratione defendi potest: quia licet ad pręsens non intersit, poterit in posterum interesse. Innocen. papa not. extra, de fide instru. c. j.[g] q siue ab vno cōtrahentium tantum, siue ab eo, cuius non interest, siue à quocunq;, cuius interest, praecipiatur, valet instrumentū à publica persona factum: quia id non prohibetur à iure. ff. de proba. ab ea parte. §. ij. & facit ff. de iure fi. in fraudē. §. ex his bonis. & §. seq. Ille tamen, qui non praecipit, non potest agere vt sibi edatur, nisi suus procurator hoc praeceperit. ff. de eden. si quis ex argentarijs. §. ij. & m. Tn̄ dic etiam in his, quos res tangit, vt s. dictū est.[h] 8 ¶†Quid si debitor solui fortē: creditor verò dicit se instrumentum debiti perdidisse, nolens fortè illud restituere, nec ex eo super vsuras valeat conueniri: nunquid poterit debitor ab eo postulare vt sibi faciat instrumentum de solutione? Dic quòd sic. arg. C. de fide instru. plures. in princip. versic. & quod resecātes. ibi: vel alijs priuatur, &c. & argu. C. de solu. pecuniae, quare enim non daret, quod alij prodest, & sibi nō obest. ff. de euic. in creditore. secundū Vber. Cancellato autem instrumento,[i] debitor liberatus videtur. arg. lxxvj. di. hunc numerum. & C. de plus peti. l. j. nisi creditor contrariū probet: vt ff. de proba. chyrographum[k] Securius est ergo facere instrumentum de solutione, q̄ restituere debiti instrumentum.[l] ¶De hoc not. ff. de pac. postquā. & l. Labeo. 9 ¶†Quid si solui decē, quae tibi debebam, & restituisti mihi instrumentum debiti: processu temporis timeo q tu probes instrumēti ipsius amissionē: & sic mihi incūbat onus probādi solutionē & instrumenti redditionem: nunquid ego possum implorare iudicis officiū, vt cogaris mihi facere instrumentum de cōfessione solutionis? Et videtur quòd sic, argu. in prę. l. in creditore. Creditor enī debet apochā facere debitori. C. de fi. instr. plures. Ad hoc etiā bene facit. C. de quadr. pręscrip. l. ij. prope finē. ibi: sese qd non accepit, &c. à contrario sensu. & in auē. de alie. rerū eccl. §. emptoribus. & de collatore. §. ij. & hoc credo[m] arg. cōtra. Imputem enim mihi, quia quando solui, hoc non petij. ff. de solu. Modestin9. 10 †Item solutiōe ei9, qd debet, tollitur oīs obligatio: nullae reliquę obligationis remanēt. Institu. quibus

a ¶L. fi. Dicit Nicolaus: vbi s. q nullum instrumentum super actu, qui, vel cuius effectus pendeat ex volūtate partiū, quem eius refectio posset alteri pręiudicare: qa posset illud esse reuocatū de consensu partiū: & ideo non congruit, secūdum eū, de instrumēto vēditionis vel locationis exēplificare. Itē vt dicit, talis cognitio nō pertinet ad tabellionem, sed ad iudicē. facit s. ver. pxi. in fi. & si bñ aduertis, hoc dictum nō cōtradicit ei, qd est dictū de decr. dudum. qa ibi effectus nō pendebat ex voluntate partium, vt ibi dicitur.

ADDE, vt per Alex. cōs. lix. j. li.

b ¶Fieri. Supple parte vocata. facit quod scripsi e. ti. c. fi. ī prin. magnae glo. in ver. illud aūt tenendū. ad hoc facit etiā decretalis, quę sequitur.

ADDE, an sufficiat facere fidē per iuramentum, Alex. cō. lviij. j. li.

c ¶Azo. Qui hoc, & qd pcedit, no. in §. nos autem. qui sequitur.

d ¶Vin. Qui hoc not. in dec. cū P. e. ti. & eius ēt fuit totus ver. praecedens: & de hoc p Jn. e. ti. c. j. vbi scripsi in gl. magna. ver. qdā tn̄ dicūt. & est in ij. col.

ADDE an notarius debeat esse rogatus ab ambabus ptibus, Alex. cōsil. cix. ij. volu.

e ¶Instrm. & per hoc not. q poterit vt testis, quod nō pōt vt tabellio. cōcor. s. eo §. ver. sed pone. & vid. j. §. restat ver. sed qro sub qua.

ADDE, ad propositū, quod notari9 non pōt aliquid addere, detrahere, vel mutare: & si fecerit non vitiatur tota scriptura, sed id quod est additum vel mutatum. Casus videtur in l. quoties. §. sed si conditio. & ibi hoc per Bald. ff. de here. institu.

ADDE quando tabellio probet, vt gloss. in l. hac consultissima. & ibi authen. C. qui te. face. pos. Bald. in titu. de pace Constan. in rub. de fide instrumen. Alex. consi. cxlvj. ij. lib.

f ¶Vel. Dicit Inno. proprie loquendo.

g ¶C. j. vbi haec scripsi in ij. glo.

h ¶Est. Hanc materiam plenius & aptius psequendo, distinguendo dicit Niro. Ma. tria mēbra, qa aut agit de facto vel actu, q procedit, & substantiā suā capit ex cōsensu partiū: vt sunt pacta et cōtract9: et tūc mādari debet ab omnibus quorū cōsensus in illo actu requirit. C. e. l. cōtractus. ī prin. & pro regula dari pōt, q quorū cōsensus in aliquo actu requiritur, ipsorum voluntas in scriptura pbatoria requiritur. facit C. de do. in hac. & de relatio. l. ij. in fin. & si aliter scripserit, non probabit inter eos talis scriptura. in authē. de tabell. in prin & §. j. & qd ibi no. Aut de eo quęritur q pēdet ex voluntate vnius tm̄, vt est vltima voluntas, protestatio, repudiatio, & similia: & tunc sufficit mādari per illū, ex cuius volūtate pcedit. & hic etiā firmatur superior regula. Facit C. qui testa. face. pos. l. hac consultissima. §. at cū. & auē. de test. hac cōsultissima. & si aliter scriptū fuerit, nō pbabit contra illum. sicut enī actus pēdet ex illius volūtate, sic & scriptura probatoria pendere debet. Facit qd dixi s. super rubri. ver. sequit videre. Et qd dicitur, in cuius voluntate est, aliquid agere vel non facere, in illius volūtate est illud diminuere vel tollere. ff. de pactis. iuris gentium. §. adeo. de in lite iurā. videamus. §. pe. & l. in actiōib9. §. j. Aut de eo quaeritur, qd procedit sine alicuius voluntate, vt ruina, inundatio, natiuitas, partus, mors, & similia: & hic distinguitur an aliqs iuris effectus oriatur ex illo actu, propter quod petitur scriptura: puta actio, exceptio, accusatio, excusatio, vel aliqd simile, quod potest induci vel tolli ex volūtate priuati: & tunc procedat qd dictum est, qn̄ scriptura petitur de actu, cuius substātia pendet ex voluntate plurium vel vnius: vt qd de actibus dictū est, dicitur etiā de effectibus actuū. argu. ff. de adimen. lega. l. iij. §. conditio. & ibi cōcordantiae. Si verò effectus, de quo agitur, nō pōt induci vel tolli ex voluntate alicui9 priuati: vt natiuitas hominis quo ad successionem patris: vel mors, quo ad idem facit C. de cap. & postlimi. re. l. nec nos. tūc scriptura non fiet ex mandato alicuius priuati, & facta non probabit: cū certum modum requirat scriptura tabellionis, vt sit probatoria, vt s. patuit. & si in talibus fieri habeat scriptura, fiat authoritate iudicis, qui non respicit voluntatem singulorum, sed veritatem sibi cognitā. ff. de offi. pręsi. illicitas. §. veritas. C. de acc. l. singuli. De his autem quę officium & authoritatem iudicis requirunt, non debet tabellio facere scripturam, nisi ipsius authoritate vel mandato. C. de iur. fisci. l. ij. lib. x. cū ibi no. sicut de apparitore dicitur s. quod me. causa. l. fi. in fi.

i ¶Instrumēto. Non sic de rogatione, vt patebit infra in forma, egū B.

k ¶Chyrographum. Vide versi. porrò. j. eo. §.

l ¶Instrumentum. Hoc dicit prę. l. pecuniae. per quod patet creditorē hoc casu non excusari, volendo reddere instrumentum.

m ¶Credo. Per easdē leges idem tenuit Marti. de Fano, allegans etiam ff. si vsusfru. pe. l. pe. in fi. & idem Lamber. de Rampo. in sua quęstione, allegās etiam C. de pac. cō. l. vlti. prope finē. & C. de colla. fundorū patri. l. pe. li. xj. Ad idem bene facit qd not. ff. de admi. tu. l. chyrographis. in glos. ij. ff. so. ma. l. ij. in prin. qd ibi no. in fi. iij. gl. & idē dixit ibi Dy. in casu conuer-

so.§.q creditor petere poterit, cogi debitorem vt faciat instrumentū debiti, de quo facit fidē p teste. vide de test. significauit. & qđ ibi nn. ī gl. pe. ADDE Bar. in d.l. chyrog. & Bal. ī auť. si quas ruinas. C. đ sac. s.n. ecc. vbi dicit q si instrumētum debiti est antiquū, idē. Itē si confines sunt variati.

modis sol. obli. in prin.[a] ¶ Illud quoq; notandum est, q si quis extrane⁹ velit exēplū authēticū instrī à te cōscribi, debes ei illud dare de volūtate & præcepto eius, cui⁹ est: & tūc eūdē seruabis in exēplando modū, q seruand⁹ est in alienarū scripturarū exemplatiōe. de qua j. pxi. §. disputat secūdū Rolā. Boñ.[b] ¶ †Vbi aūt instrīm cōtinet alicui⁹ rei debitū, nō debet refici, & iterū ex rogationib⁹ exēplari. nā ex hoc posset debitori imminere periculū, eo q res toties peti posset, quoties instrīm debiti appareret, vt prędixi[c]. & patet j. de execu. sen. §. si. versi. illud. Sed si pditū fuerit, tūc refici poterit, amissiōe pbata: vt ff. de eden. si qs. §. si. & ff. loc. & cō. si q. domū. §. Imperator. & C. de pig. act. si creditor. & sufficit hoc pbari p iuramētū ei⁹, q se asserit amisisse. sic eñ seruat vsus.[d] ar. ff. de bo. auť. iu. pos. cū plures. ad fi. C. de testa. adhibita tali solēnitate. Creditor enim faciet corā iudice debitorē vocari, vel aliū, q ex hoc lædi posset. ar. ff. de eden. si quis ex argētariis. §. fin. ff. de bo. auť. iu. pos. l. fi. §. fi. Item auť. vt fratrū filij. §. j. extra, de testibus. significauit.[e] quia si veniens cōfiteatur debitū, & dicat se adhuc creditori teneri, in re vel in pecunia in instrīm debiti cōtēta: quodq; nō vult cōtradicere vel se instrī perditi refectiōi opponere: tale tunc iudex à creditore exigat iuramentū.

FOR. Tu iurabis q instrīm illud, qđ refici petis, nullo dolo à te vel alio noīe tuo vel te sciēte adhibito perdidisti: quodq; nescis vbi, vel apud, vel penes quē sit: quodq; dolo vel fraude illud habere vel possidere non desiisti: quodq; illud non pstulas refici fraudulēter: quodq; si quocūq; tpe illud ad manus tuas puenerit, vel habere poteris, restitues tabelliōi, q illud cōfecit, vel iudici cācellatū & annihilatū: nec eo ampli⁹ vteris in pīudiciū debitoris, sed solū isto publicato seu exēplato: quodq; nūc velis cassum et irritū haberi, & nulli⁹ esse momēti. C. de si. istr. l. si. ff. de eden. si qs. §. exigit. & j. §. proxi. ver. qualiter.

12 ¶ †Quid si is, cōtra quē fit publicatio seu exēplatio, dicit nō esse faciēdā? Rñ. si obiicit iustā cām, & statim vel intra breue ips parat⁹ est docere de iure, audiet vbi in expectatiōe vel dilatione breui, non imminet periculū. alš fiat publicatio saluo iure suo: vt extra, de confir. vti. vel inutil. cū. dilecta. & de priuil. ex parte.[f] ¶ †Prestito autē huiusmodi sacrō, iu-

13 dex iubeat tabelliōi, qui illud scripserat, q ipm reficiat, & refectū exhibeat creditori: vt no. C. de admi. tu. chyrogr. in ñ. gl. De qui iussu & pcessu. idē tabellio ad sui excusatiōne, fieri faciat publicum instrīm per manum alterius tabellionis, hoc modo:

FORMA. Cùm P. coram tali iudice postularet sibi quoddam refici instrumentum debiti centū lib. in quo H. tenetur eidem, scriptū manu H. notarij eo q illud se perdidisse dicebat, ipse H. citatus & comparens coram pręfato iudice, confessus fuit se debitorem esse dicti P. in quātitate præmissa, & refectioni eiusdem instrumenti cōtradicere vel se opponere nolle: prestans insuper idem P. corporaliter iuramentum, q illud verè & sine dolo perdidit, nec in fraudē refici petit: quodq; illud prefato H. restituet, si vnq; ad eū peruenerit. iudex aūt prænominatus dicto P. pcepit vt illud instrīm reficiat & exhibeat H prefato: post hoc aūt B. notari⁹, qui illud instrīm scripsit, illud exēplabit, & scriber de verbo ad verbū, sicut fecit primū, & se taliter subscribet.

FORMA. Ego B. tali authoritate notarius, his omnibus interfui, & rogatus scripsi, & hoc in[illegible] m quod alia vice creditori pfato exhibui: iterū ex rogatione cancellat.[g] de precepto talis iudicis exemplaui & refeci, & ipsi P. creditori dedi, eo q ipse H. debitore corā tali iudice vocato, seu; debitorē confitēte, & refectiōi instrumēti nō cōtradicēte, dict⁹ P. iurauit illud sine fraude pdiū fore, prout in instrumento manu talis notarij facto noscitur contineri.

14 ¶ †Si verò đbitor legitimè vocat⁹ minimè compareat, volens ipse vel ali⁹ refectiōni contradicere instrumenti: Idē creditor iurabit, vt supra, hoc addito, qa iurabit sibi non esse de prędicto debito satisfactū vel q adhuc tantū ex eo percipere debet: & postmodū pcipiet notario, q illud scripserat, vt s. et hoc mutato, qa in instrumēto pcepti dicet, ipso debitore legitimè citato, & nō cōparēte. & hoc idem

15 etiā in subscriptiōe notarij dicet. ¶ †Quòd si fortè debitor veniēs, neget se debitorē sese instrumēti refectiōi opponat: dicens simpliciter se soluisse, non tñ ostendens principale instrumentum debiti cancellatum penes se esse: tūc iudex statuet ipsi debitori terminū intra quē pbet se soluisse. qđ nisi fecerit, recepto pręfato iuramēto à creditore præcipiet vt fiat refectio instrumēti. Si verò pbauerit so-

16 lutionē, nō fiet refectio. ¶ †Porro si debitor principale instrumentū debiti cancellatum penes se fortè ostendat: tūc etiā incūbet ei onus pbandi, q affirmatiuā proponit: & affirmantis, nō negātis, aliqua est pbatio: vt s. de pba. §. primo. in princi. Si ergo debitor dicit, ecce habeo instrumentū debiti cācellatū, qđ quidē mihi redditū est: quare cū per redditionē chirographi tollatur naturalis obligatio, sum à debitore liberatus: creditor verò id neget dicens instrumētum redditum non fuisse: Iudex imponet debitori, vt probet redditionem instrumēti. Super quo vide quod not. ff. de pactis. postq. Si verò creditor dicat se perdidisse instrumentū, & illud ad debitorem sine causa peruenisse: tunc imponet probatio creditori, vt probet se perdidisse: vt extra, de priuil. cùm olim. j. cū suis concor. Vnde in his nō est tutum affirmatiuè proponere: presertim iustā causam fouentib⁹, & de sufficiētia pbationis hæsitantibus: cū plerūq; probationis onus implicitū sit & graue: vt ij. q. vij. plerūq;. et sępe đficiat pbatio, licet

17 ius non deficiat. ff. de testa. tu. l. duo.[h] ¶ †In summa

a ¶ In prin. Hæc iura loquūtur in cessione, quæ facta solutione ex interuallo, fieri nō potest contra alium, per eum, cui est facta solutio, rōne prędicta. Et si dicis eadē rōne nec liberatio, ex quo p solutionem extincta erat obligatio? Rñdeo q nō quęrit iste liberationē, sed liberationis pbationē: vt s. ver. proxi. in qua nulli imminet prejudicium, nec sibi: vt s. vers. proxi. Itē in hac materia Hugo formabat casum cōuersum & talē: Debitor tu centū satisfecit creditori, & recepit istrumētū solutionis, qđ postea perdidit: creditor sciēs instrīm perditū, cōuenit illū ad cētum: ad q̄ dānat⁹ fuit debitor, quia solutionē probare non potuit. Recuperato demū instrō de solutione, cū sniam p instrumēta reperta nouiter, retractari non posit. extra, de re iudi. ca. suborta. in si. C. đ trāsac. sub ptextu petebat remediū. & Hugo dedit tale p l. si qs ex argētariis. §. ex hoc edicto. vt diceret sic agens vtili actione ex illo §. debebas tu olim creditor reddere mihi instrīm, in q tibi obligat⁹ erā, statim cū tibi solui: & hæc non fecisti: imò quia nō reddidisti, fui tibi cōdēnatus ad centū. Peto igiť à te cētū: qa tāti mea interest, mihi nō fuisse redditam cautionem. dicebat ergo per illum §. hoc iuste peti.

b ¶ Boñ. Cuius etiam est, quasi ad literam, excep. allegationibus. & ver. qđ si is, qui fuit Host. vt ibi dicam, totum quod sequitur vsq; ad versi. postremo. in parte x. c. iij. & iiij.

c ¶ Prædixi. in ver sed nunquid casu.

d ¶ Vsus. Qui etiā hūc libellū vel lit. cōte. hoc casu nō requiř. Sed id fatetur Nic. qñ hęc petitio incidit priori: vt si petiť debitū in iudicio, & actor nō inuenit instrīm, quod putabat habere obligatiōis, vel reus nō inuenit instrumētū solutiōis: tūc sine nouo iudicio, per sacrīm petentis iudex id expediret, saluo iure vtriusq;. Ad hoc C. de testib. auť. si testis. ff. ad exhibē. l. iij. §. ibidē. & C. de fid. instr. l. si. Vbi aūt sup hoc adireť iudex, putat q sicut dareť libellus vt cogereť facere, sic dabiť vt cogať reficere perditū vel deletū ad instar argentarij. ff. de eden. si quis ex. §. si. & vocabitur pars creditor vel debitor, vel is, cui⁹ interest: quo veniēte, ordinato iudicio, pcedeť in cā. Si nō veniat: tūc si nō resistat notari⁹, sine libello procedať. facit C. si vt se ab hēdi. absti. auť. si oēs. ff. de mino. in causæ. §. cā. C. si per vim vel alio mō. l. si. Itē scdm eū cōtradictore nō veniēte, stabiť iuramēto petitoris, vbi verisimilitudo assistit: & id saluo iure aduersarij, & super principali quod non sit iure refectum. C. quorum bono. l. j. Secus si veniat cōtradictor: quia cùm plena causæ cognitio fieri debeat, non stabitur solo sacramento. Nec obstat l. si. C. de fide instru. Nam ibi stabitur sacramento eius, qui dicit instrumentum perditum, quo ad hoc vt non teneatur illud, quod dicitur perditum, producere sup causa, qua principaliter petebať debitū: hic petiť refectio pter perditiones vnde plena probatio requiritur. præsumptio tamen est pro ipso quia apparet instrumentū in ptocollo cancellatū, per quod apparet fuisse: & perditionis vt plurimum difficilis est probatio: pter quod in talib⁹ recipiť facilior pbatio. C. de repudi. cousensu. Vnde in l. si quando. adiunctis aliquibus indicijs, & si de petitore: præcipuè vbi nulla indicia contraria sunt pro contradictore: putat petitori, & non aduersario iuramentum deferendum in pbationis defectum: iuxta legem, in bonæ. C. de rebus cred.

e ¶ Significauit. Ad idem ff. de adop. nam ita. & quod ibi not.

f ¶ Parte. Ad literā fuit Hosti. hoc in tu. §. vltí. vers. qđ si aduersarius.

g ¶ Cācellata. No. qa prudentes notarij, statim q fecerunt instrumētum, ex protocollo illud cancellāt: vt scitur authenticatū semel fuisse: non tamen deletur, vt omni tēpore appareat sic fuisse. Sic instrumētum debiti, cuius est facta solutio, inefficax est, tñ pręseruatur vt appareat debitū fuisse. ff. de fur. qui tabulas. & vt possit restitui debitori: vt in l. dissolutæ. C. de condictio. sine cā. & ad exhibend. l. si. Si verò protocollū est tale, ex quo plura instrumenta cōfici possunt: tunc non cancellatur, cū vni ex illis datum est: sicut cū pars debiti soluitur, non cancellatur instrumentum, sed subscribitur vel scribitur apoca de solutio. vt prędicta l. qui tabulas. §. primo. & tali scripturæ tabellionis statur, scilicet quòd illi datum sit instrumentū: sicut & ei creditur de præsentia testium in instrumento scriptorum. in auhen. de fide instru. §. si quis instrumenta. Et si non esset annotatio, staretur super tali donatione ipsius iuramento: sicut & de principali ei creditur. C. de testib. l. si quando. faciunt quæ dicta sunt suprà.

h ¶ Duo. Vide quod scripsi, vt lite pendente. c. ecclesia. secundo. super vltima glossa. vbi posui dictum Gosf. & Accur. in l. vna. §. alie autem. C. de lati. liber. tollen. & demum distinctionem Iacobi de Are. hoc addito quod ad secundum membrum subdistinctionis Iacob. quam ibi scripsi, inuenio Alb. Gal. extra volumen, distinxisse qualitatem debitoris, & qūtitatē temporis, quo instrumentum fuit penes ipsum: vt scilicet si est homo

not.q

bonæ opiniōis, ipſe debitor, & longo tempore penes ſe habuit inſtr̃m, ſibi non incumbat probatio, ſed creditoris quo nō probāte, iudicabitur debitor liberatus. Ad primum alleg. q̄ ex pſonarũ qualitate, facta penſamus. ff. de libera. cā. l. diui fr̃es. & de ac. & ob. l. vlt. in fi. xxxvij. diſt. qui de menſa. in pri. & ibi cōcor. extra. de præben. niſi eſſent. i prin. ¶ Ad ſecundum allegat, q̄ ex longitudine tēporis inducit̃ obliuio. C. de teſta. iubemus. Bñ facit extra, de pſum. illd. in prin. & qđ ibi ſcripſi i prin. i fi. mag. glo. Ceſſantib⁹ his, vel vno ſaltē iſtorum, i. q̄ neutrũ cōcurrat: mihi vr̃ q̄ ſentiat̃ cōtrariũ, qđ contrariũ ſimpliciter tenet G. de Suza in l. debitori. C. de ſolutio. In caſu, quo non erat debitor ipſius ſamiliaris: non dico ex familia, ſed ſatis eſt quòd ſuerit eius aduocat⁹ vel procurator talis qui conſueuerit ſua inſtrumenta ſimari, ſecundùm eum. Simon Vicen. in pdi. l. vna, in fin. C. de Lati. li. tol. dicit ſe tenere cũ Azo. hanc partē quā vide p Azo. in ſumma de proba. in j. col. circa mediũ, ſ. q̄ pſumatur redditum inſtrumētum. ex q̄ inuenit̃ penes debitorem, niſi p creditorē probet̃ cōtrariũ. loquitur tñ Azo. de cācellato. Sʒ ipſe Si. nō curat an ſit cancellatum vel non. & in hoc cōcor. Ac. qui in principali articulo, tenēs cōtrariũ non diſtinguit etiam an ſit cācellatũ vel nō: io l. in. ff. de pact. Et cũ facillimum ſit debitori habōti penes ſe inſtrumentum, illud incidere, vel cancellare: ſatis mihi placet quācũq; opinionē teneas, hic non ponderari. ADDE, qđ cōmuniter tenetur opi. Bar. in l. i. ſul lo. ſ. ſarcinator. ff. de fur. & qua la tē p nouiſ. io l. l. a beo. ff. de pac. vid̃ etiam Bald. cōſil. cclxxxj. j. libr. & conſi. ccxj. iij. lib.

not. q̄ ſiue debitor cōfiteatur, ſiue citatus nō veniat, ſiue ſolutionē vl̃ redditionē inſtr̃i nō pbet ſiue alia cā interuenerit, quare refici debeat inſtr̃m ſemper tamen in inſtrumento præcepti, qđ facit iudex notario de refectione inſtr̃i, & etiam in ſubſcriptione notarij reficiētis, facienda eſt mentio de proceſſu, & ex qua cauſa inſtr̃m reficiatur: vt patet expreſſis formis. ¶ 18 †Poſtremò nota q̄ ſi velis copiam iudicialium actorũ, alteri partiũ facere, ſic eorum exemplũ inchoare debebis. prepones enim talem titulum.

FOR. Hęc ſunt acta quædā, habita inter partes infra ſcriptas corā iudice tali anno tali, tpe talis papę vel Imperatoris, vel Regis, quorũ tenor talis eſt. poſitis aũt iſtis de verbo ad verbũ, put iacent, tabellio ſic ſe ſubſcribet: Ego talis tali authoritate notarius, prædictis oībus interfui: & vt ſ. legit̃, authoritate & mādato dicti iudicis hoc fidel̃r ſcripſi, & in publicā formā redegi, & rogat⁹ ſigno meo ſignaui. q̄ ſi forte acta ſint multa, multaſq; petitas cōtineant, eas diligenter tabellio alleget, & i fine cuiuſcũq; petitę, ſuũ ſignũ apponat. Et tũc dicat in fine. vltię petię, pdictis oībus interfui. & vtē. in tot pcedentibus petijs ſuis. & in fine ſigno meo ſignatis legit̃, authoritate & mandato. &c. vtē. quał̃r aũt acta iudicialia debēt ſcribi, noe. ſcđm papā extra, de of. dele. cùm in iure.[a]

SVMMARIVM.

1 Scriptura aliena cùm extra iudicium exemplat̃, duplex concurrit ratio.
2 Notarius aliquam ſcripturam exemplans, quibus verbis vti debeat.
3 Exemplificans inſtrumentũ, ſi ampſius ſolēnitatis velit adijcere, qualiter inchoabit ſuũ inſtrumētum.
4 Notarius inſtumētũ reficiēs, quot tabelliōes ſibi debeat adiungere & inſtr̃o ſubſcribere. & nume. 8.
5 Inſtrumentum publicum exemplatum à tabellione qui dicit ſcripſiſſe prout in authentico continebatur, &c. an probet.
6 Inſtr̃o exēplato, an & quomodo ſit fides adhibenda.
7 Fides ſemel inſtrumēto exemplato adhibita, an ſufficiat ad eius validitatem.
9 Tabellionibus trib⁹ inſtr̃o exemplato ſe ſubſcribentibus, & ſe originale vidiſſe non vitiatum profitentibus, an vno illorum ſcribente credatur.
10 Præſentia iudicis & eius authoritas, eſt de ſubſtantia formę publicationis alicuius inſtrumenti.
11 Authoritas epĩ vel alterius aut̃. perſonæ. quomodo debeat in exemplis literarum opponi & ſcribi.
12 Modus exemplandi in curia Romana, à quibuſdā tabellionibus.
13 Forma qua q̄plures vti ſolent, in publicandis ſeu exemplandis inſtrumentis.
14 Inſtr̃m qualiter & quo pacto demũ ſit publicabile.
15 Excipi quomodo poſſit, & quando, contra inſtrumentum exemplatum publicandum.
16 Tabellione alij tabelliōi ſuas abbreuiaturas legante, an tabellio legatarius poterit in publicam formam redigere ſine iudicis authoritate.
17 Inſtrumentum in quo abbreuiatura inuenitur, quæ à nemine poteſt intelligi, an poſſit publicari.
18 Iura ſępe abbreuiaturis vtuntur.
19 Inſtrumenta exemplari ſiue renouari poſſunt, propter vetuſtatem, vel aliam iuſtam cauſam.
20 Inſtr̃m qualiter, & qñ poſſit in iudicio exemplari.
21 Inſtrumentum ſine die & conſule in iudicio exemplandum, qualiter formetur.
22 In ſcriptis in iudicio exemplandis, an ſufficiat ſolius notarij ſubſcriptio.
23 Falſitate vel contrarietate inuenta in inſtrumento, ſuper ijs, de quibus tabellio teſtimonium prohibet, totum inſtrumentum caſſari debet.
25 Publicatio inſtrumenti ſeu exemplatio in iudicio, apud quem fieri debeat, & per quem, & in quibus caſibus locum habeat.
25 Exemplatio inſtrumenti in iudicio facienda in pluribus caſibus locum habere dicitur.
26 Inſtr̃m licet etiam in locis authoritate ſit publicatum, non facit fidem, niſi vocatis ijs, quos res tangit.
27 Publicatione inſtr̃i diu facta, ſi obijciat̃ q̄ nō fuerīt vocati ij, quorum intereſt, quō ſit præſumendum.
28 Publicatio inſtrumētorũ, vel priuilegiorum, vel teſtiũ ex parte rei productorũ, qualiter fieri debeat.
29 Publicare & exēplari quid ſit, & in quib⁹ differant.
30 Abſentes ſi citari & expectari non poſſunt, ſine periculo perditionis inſtrumentorum: fieri poteſt publicatio, etiam eis abſentibus.
31 Publicatio inſtrumētorũ, qb⁹ caſibus ſit neceſſaria.
32 Scriptura non facta de eo q̄ petitur publicari, an poſſit exemplari.
33 Partibus exemplationi ſcripturarum conſentientibus, an ſine iudice proſit aut valeat.
34 Teſtamenta, qualiter ſint poblicanda.
Scriptura authentica, non debet exemplari.
35 Teſtamentum à teſtatore vel alia priuata perſona ſcriptum, an poſſit authentica ſcriptura dici.
36 In publicatione cuiuſſibet inſtrumenti, an totus tenor ſit coram teſtibus perlegendus.
37 Notari⁹ quomodo ſe ſubſcribere debeat, in publicatione teſtamenti.
38 Teſtamentum quare ſit ſigillandum, & in certo loco reponendum.
Publicationis literarum effectus, quis ſit.

Scriptura aliena qualiter exempletur ſeu reficiatur.

OStenſo[a] Qualiter propria ſcriptura exempletur & reficiatur, conſequēs eſt vt de alieno aliqua perſtringam⁹. Circa qđ diſtingue.[b] Nā illa exemplat̃, aut extra iudiciũ, aut in iudicio. Itē ſi in iudicio, cōſyderandum eſt. An ſint acta iudiciorũ, an alia ſcripturæ de quibus ſingulis videam⁹. ¶ 1 †Cũ ergo ſcriptura aliena extra iudiciũ exēplat̃, duplex cōcurrit ratio. ¶ Prima vt per exemplũ habeatur memoria eorũ q̄ in authentico cōtinent̃: & tunc notarius incipiet ſic:

FORMA. Hoc eſt exemplũ cuiuſdam inſtrumenti, cuius tenor. ſiue hoc eſt exemplũ quarundā literarũ dñi papæ vel talis legati vel ordinarij, quarum tenor eſt talis. Vel ſic: hoc eſt exēplũ cuiuſdā ſcripturæ quæ reperit̃ in quodā quaterno actorum ſcriptorũ, ſiue quę ſcripta dicũtur manu talis notarij ſic intitulato. & pone totũ titulũ, ſi titulũ habuerint: quo poſito, dices cui⁹ ſcripturæ tenor talis eſt. & ſubſequēter in eadē linea nullo medio vel interuallo relicto, incipias, & per ordinē exēplabis, put in authentico inuenies vſq; ad vltimā literā: etiā ſi in inſtrumēto ſit nomē tabelliōis illi⁹, q authēticũ illud ſcripſit: 2 †licet nō tenearis ponere ſignũ eius: demum poſito ſigno tuo, te ſubſcribes hoc modo:

FORMA. Ego talis tali authoritate notari⁹, hoc inſtrumentũ iuxta authenticũ ſcriptũ manu prædicti talis notarij fideliter exēplaui: nihil addens vel minuēs, qđ ſenſum mutet, vel etiā ītellectũ: vel has literas iuxta authenticas, bulla papali plũbea vel legati ſeu ordinarij cerea pendenti munitas, fideliter exēplaui: nihil addēs vel minuēs &c. vt ſ. vel prædictā ſcripturā ex quaterno pdicto ſumpſi, & fideliter exēplaui: nihil addēs &c. Prædictus aũt modus exēplādi, facilis eſt, & i inſtrumētis nō magni pōderis ſolit⁹ adhiberi.[c] ¶ 3 †Si aũt velis aliqd ampli⁹ ſolēnitatis adijcere, poteris inchoare, & intitulare ex ēplũ, prout eſt ſuperi⁹ pbatũ: ſubſequēter verò p ordinē, prout in originali cōtinebit̃, exēplabis. oīb⁹ antē conſcriptis, & etiā nomen notarij originalis, 4 †præter ſignũ eius, qđ nullo mō ſcribere teneris, adiunge tibi duos vel tres tabelliones[c]: Cũ quibus diligēter auſcultabis ipſum exemplũ, cũ authentico: & ſi inuentũ fuerit cōcordare, vnuſquiſq; illorũ poſito ſuo ſigno ſe ſubſcribat hoc modo.

FORMA. Ego P. tali authoritate notarius hoc exemplum vnà cum infrà ſcriptis A. & B. notarijs iuxta authenticum manu prædicti talis notarij ſcriptum, fideliter & diligēter auſcultaui: & qa vtrũq; cōcordare inueni, me etiam ſubſcripſi. Ali⁹ quoq; tabellio ſe ſubſcribat hoc modo:

FORMA. Ego A. talis tali authoritate notari⁹ hoc exemplum, vnà cum ſuprà ſcripto P. & infrà ſcripto B. notario iuxta authenticum ſcriptum manu talis notarij diligenter, &c. vt ſuprà pxi. Poſtre-

a ¶ Iure. Vbi ſcripſi ſuper j. glo.

b ¶ Oſtenſo. Diſt. ſecundũ Rolā. cuius eſt quod ſequitur, vſq; ad ver. Innocētius verò exceptis allegationibus & his q̄ j. ſignabo. & hoc parte. x. ij. alleg. iiij. c.

c ¶ Tabelliones. Vide j. verſi. hoc ergo caſu. & qđ ibi dicam.

mo verò tu tabellio, q exẽplasti te, posito tuo signo sic scribes: Ego B. tali authoritate notarius, hoc instrũm in vera authẽticũ manu pdicti talis notarij scriptũ fideliter exẽplaui, & postmodũ cũ pdictis P. et A. notarijs, diligẽter &c. vt ſ. pxime. No. aũt q præmissi duo modi nõ pbẽt exẽplo plenã fidẽ: nec ex tali exẽplo valet exactio fieri, licet ad solã memoriã[a] fiat: vt dixi extra, de fi. instr. c. j. C. de eden. aut. si qs in aliquo. j. §. nũc dicẽdũ. ver & gñaliter. & seq.

5 ¶ † Vñ si tabellio exẽplãs publicũ instrũm, dicit se scripsisse, put ĩ authẽtico cõtinebat, nec plus, vl mi nus, nec ĩ eo interuisse vel iosertas fuisse aliquas cãcellationes, vel interlineaturas: nõ pbat p tale publicũ exẽplũ: tũ quia nõ est officiũ notarij firmare primũ instrũm authẽticũ, & ei firmitatẽ pstare: tum qa licet ita scripserit, put in primo continebat, nec sunt ibi cãcellatiões vl iterlineaturę: tñ possũt ibi eẽ alia, pp̃ter q̃ fides illi adhibet, vel pp̃ter psonã tabellionis, vel pp̃ter psonã eius, q illud cõfici fecit. ſ. vers. porrò. ¶ Sed aliqua rõne, exẽplans in instrũ. ſ. nõ tm vt habeat memoria eorũ, q in authẽtico continent, sed vt etiã tali exẽplo plena fides adhibeatur,

6 & ex ea posit exactio fieri.[b] Habebit enĩ eandẽ vim, quã habebat primũ, & ppetuã firmitatẽ habebit. In aut. coll. viij. vt fratrũ filij. §. id quoq. ff. de adm. tu. chyrographis. In aut. de fide instr. §. si verò nullus. Sed nec plus iuris tribuit, quam haberet is, q publicatioẽ seu exẽplatiõnẽ petijt. extra, de fide instru. c. fi. & de cõfir. vtili vel inutili. cũ dilecta. de priuilegijs. ex parte. C. de testa. publicati.

7 ¶ † Sed[c] nunquid sufficit, q semel facta fuerit fides? Videtur q sic. ff. de bo. pos. secundũ tab. l. j. §. semel. aliãs est ſ. ct. sub secundo §. dic cõtra, nisi & iterũ fiat. extra, de priui. cum olim. j. hoc in instrumẽtis nã testamẽta & acta, perpetuã firmitatẽ habebunt. C. de re iudi. gesta. extra, de testi. significauit. & c. Alberic[e]. & hoc qñ ex parte rei producti sunt: secus si ex parte actoris: vt j. ver. in quib[e]. Hoc ergo casu talis est solennitas adhibenda. Intitulabis enim & inchoabis exemplũ, vt ſ. dixi. quã intitulationis doctrinam, in quolibet poteris imitari procedens per ordinẽ vsq ad finẽ, & exẽplando vt dictũ est: deinde adhibitis quinq vel quatuor tabellionib[d]. Insinuabit iudici vt corã eo legatur & auscultet, & corã ipso iudice, cũ ipsis tabellionib[e] diligẽter auscultabis. & si concors inuentũ fuerit, iudex ipse suam interponet authoritatem, quã scribens interuallo vnius lineę post nomen tabellionis originalis relicto hoc modo:

8 ❧ FORMA. † In nomine Domini amen. Anno indictione & die talibus, hoc exemplum per me B. subscriptũ notariũ sumptũ ex authentico manu talis notarij, scripto tali iudici insinuatũ fuit, & in ei[9] præsentia per me ipsum B. & alios subscriptos notarios, diligenter cũ authentico auscultaui: & cũ iudex inuenit illum cum ipso authentico concordare, vt adhibeatur eidem exemplo de cętero plena fides, suam authoritatẽ interposuit & decretũ. postmodum verò vnusquisq illorũ tabellionum, subsequenter se hoc modo subscribat.

❧ FOR. EGO H. tali authoritate notarius hoc exemplum vnà cũ infrà scriptis M. N. R. & B. notarijs iuxta authẽticũ instrumẽtũ manu talis notarij scriptũ, corã ipso iudice diligẽter et fideliter auscultaui: & quia vtrũq concordare inueni, de ipsius iudicis mãdato ad eiusdẽ exempli bonã fidẽ & testimoniũ, me subscripsi. & eodẽ modo cæteri subscribent se. In fine verò, tu tabellio, q exemplũ scripsisti, pones nomen tuũ hoc modo: Ego B. tali authoritate notarius hoc exemplũ ex authentico scripto manu prædicti talis notarij fideliter scripsi vel sumpsi: & postmodũ in præsentia iudicis cũ dictis tabellionibus H. M. N. O. & R. diligenter & fideliter cũ ipso authẽtico, auscultaui &c. vt ſ. pxi.[e]

9 ¶ † Sed nũqd credit ſtis qnq vel quatuor aut pluribus tabellionib[9] subscribẽtib[9], & se originale vidisse nõ vitiatũ nẽ cãcellatũ, pfitentib[9], vno illud scribente? Respõ. nõ, nisi iudicis authoritas interuenerit: vt j. ver. lieb at. Et est rõ, qa suspicio est, q authẽticũ fuerit vitiosum, & quod ideo fecerit publicari materia enim fabricandi falsum, tollenda est. Inst. vi bo. rap.

10 §. sed ne dũ talia. extra, de accusa. qualiter. ¶ † Pręterea iudicis pręsentia & authoritas, est de substantia formæ publicatiõis. Ideoq nõ valet qd agit ea omissa. ff. man. diligẽter. extra, de rescri. cũ dilecta. in fi. de off. deleg. venerabili. qui fi. sint leg. per venerabilẽ. §. j. Ad iudicẽ enĩ spectat examinare, approbare, vel reprobare: nõ ad tabellionẽ: vt extra, de fide instr. c. fi. C. de testa. testamenta. & sic loquitur in aut. vt fratrum fil. § illud. qd prima facie contradicit. Itẽ cõtra, qa in ore duorũ, &c. extra, de test. in omni. Itẽ cõtra, qa credẽdũ est publicę psonę, q̃ illud scripsit. C. de pba. cũ precib[9]. extra. de psum. illud. & de rescri. ad audiẽtiã. Sed dic q videt i sua cã, testificari. iiij. q. iij. §. itẽ in criminali. ver. null[9] in re. Itẽ cõtra extra, de pba. qm cõtra. vbi in dubio pcipit, ad acta originalia recurri: sed ibi tabellio per se acta illa tradiderat de pcepto iudicis, in modũ priuatæ scripturæ, nec fuerãt sumpta in pręsentia iudicis, & authoritate solẽni: sed nec ibi dicit q licet instrumẽtũ publicũ inde factũ fuerit, iudex illud examinauerit cũ originali. Ideoq dicit recurrendũ esse ad originale: vt eo. tit. c. fi.

11 ¶ † Hoc aũt scias q plerunq adhibet authoritas epi vel alterius authẽticæ personæ, prẽsertim in exẽplis literarũ, quæ quidẽ in testimoniũ & fidẽ ipsius exẽpli, faciet illud suo sigillo muniri, & scribetur hoc modo:

❧ FORMA. In nomine dñi amen. Anno, indictione & die talibus, hoc exemplũ per me subscriptũ B. notariũ sumptũ ex authenticis literis tali sigillo munitis fuit in pręsentia venerabilis patris M. Dei gratia Narbon. archiepiscopi à meipso B. & alijs subscriptis notarijs diligẽter cum authenticis literis auscultatũ: cũq idem pater venerabilis cognouerit illud cũ ipsis authenticis cõcordare, ad ipsius exempli plenã fidem & testimoniũ suam authoritatẽ interposuit, faciens illud sui sigilli appensione muniri.[f] Arg. extra, de pba. post cessionẽ. & xj. q. iij. curę. Posset etiã illa persona scribere vniuersis, & testificari se vidisse literã originalẽ cũ vera bulla & cæteris nõ vitiatã nec abolitã, & in huius rei testimoniũ, suum sigillum apponere, & notarius in fine se poterit subscribere, & de mãdato illius hæc in formam publicã se redegisse asserere.

12 ¶ † Porrò in Romana curia talis modus exemplandi à quibusdã tabellionibus obseruatur. incipiunt enim hoc modo:

❧ FORMA. In nomine Dñi amen. Anno, die, indictione & loco, talibus præsentib[9]: quoq me subscripto notario & testib[9] infrà scriptis, talis instanter a tali auditore petijt q per me transcribi & exẽplari faceret quoddam instrumentum, manu talis notarij scriptum: cuius siquidẽ instrumenti tenor, inferius annotatur. Idem verò iudex illius precib[9] ac instantia motus, præcepit mihi pręfato notario, q instrumentum ipsum authoritate sua transcriberem, exemplatũ etiam exhiberem. Tenor aũt dicti instrumẽti, talis est: In nomine domini &c. scripto autem toto tenore, sic tabellio se subscribet: Ego talis notarius hoc exemplũ huc transcriptum, vt in prædicto instrumento nõ vitiato, nõ cãcellato, nec in aliqua sui parte abolito inueni, transcripsi & publicaui, nil addito vel diminuto, qd sensum immutet, excepta forte litera vel syllaba, q̃ sensum immutare non põt: & meũ signũ apposui. Hoc pbatur extra, de fide instru. c. pe. & c. fi. cum suis cõcor. extra, de priuile. cũ olim. j. in fi. C. de edi. diui Adr. tol. l. iij. prope princ. Si ergo in insinuatione aliud omissum est, propter qd sensus nõ immutetur, semper valet: vt extra, de fide instru. ex parte. j. q. j. Marcion. Si verò aliquid additum vel diminutũ est, per quod fiat immutatio sensus: tunc non valet insinuatio. xx. distinct. ego solis. supra, versico. nota tamen.

¶ Cæterum, quidam prouinciales, domino[9] meus[g] in publicandis seu exemplandis instrumentis, hac forma vtuntur:

13 ❧ FORMA. † Anno Domini &c. A. veniens coram B. iudice tali, supplicauit humiliter, & petijt instanter, quod instrumentum, cuius forma infrà sequitur, faceret in publicam formam redigi: cum ob vetustatem ipsius propter difficultatẽ pbationis à iure suo cadere posset: ipsi instrumento penitus

a ¶ Fiat. Secundũ Rol. hic cõtinuatur versic. quocq. & hoc medium fuit additio.

b ¶ Fieri. Hic cõtinuat Rolan. vers. hoc ergo casu.

c ¶ Se. Iste versic. est vltim[9] Hosti. in sum. huius tit.

d ¶ Tabellionib[9]. Miror de Rolan. & non minus de authore, q secutus est eius verba hic, & ſ. in prima forma dicẽdo q ĩ illa sunt tres, vel ad minus duo tabelliones adiungendi principali notario. & in ista quinq vel quatuor tabelliões ad minus. Cum enĩ fateat primã fidẽ nõ facere, sed solũ tenere memoriã: vt ſ. versi. no. ad quid tot notarios fatigat, quod p vnũ solũ, imò & per priuatum expedio põt: si illud instrũm exemplet. Item cum j. pxi. ver. fatet, q etiã quinq notarij non sufficiunt ad fidẽ sine iudice faciendam: ad quid tot ponim[9] qd nullo iure pbant. Scias autem primũ dictũ nõ seruari, & meritò vt prædixi. nec secundũ seruatur in totum, scilicet quo ad tantũ numerum: sed bene seruatur quo ad duos adiungendos. Quod commẽdo, potissimè qñ non sunt præsentes, quos res tãgit. qd qñq cõtingit, vt patet j. versi. quid si citatio. in princi. & in versi. porro. & ſ. §. proxi. añ finẽ versi. si verò debitor. & qñ specialiter alterũ nõ cõtingit: vt in præ. vers. porrò. Ols enim cautela, est adhibenda, & licet nõ necessaria, cõmendãda. sed cũ decre. vlti. eo. tit. in singulari loquatur, dicẽs per publicã personã illa exemplanda, ita qui dicis exemplationẽ fiẽdam per plures, vel q tot publicæ personę sunt necessarię da text. & tres leges allegatę i ver. ſ. pximo ĩ princ. id probãt. Dico igit exemplationẽ vel insinuationem de authoritate iudicis factam per vnum notariũ scđm formã præ. decr. vltimæ fidem facere. Habet tñ ille notari[9] in istrumẽto subscribere testes, sicut & in alijs instrumẽtis. Et hoc pręcipuè assero, qñ fit aduersario pręsente: sed idẽ qñ absente: vel qñ nullus est aduersarius, vt prædixi. licet hoc maximè casu cõmẽdem cautelã propter rationẽ, quæ ponitur j. versic. pxi. facit ad prędicta qd not. in præ. decre. vlti. in vlt. glo. & j. ver. per quem.

e ¶ Proxi. secundũ Rol. qñ hoc cõtinuat versic. hoc autem.

f ¶ Muniri. Secundũ Ro. qui hoc continuat versi. illud quoq.

g ¶ Meus. Qui posuit hanc formam in summa eo. tit. prope finem.

a ¶ Iuriium. & Insti. ad l. Aqui. §. antepe. & ibi concordantiæ, & vide infra, §. instrumentum. versi. quid ergo.

b ¶ Verior est. Dicit Rolan. mihi videtur verior. & hic cõtinuat, vt vidimus q intẽdat resistere ei, q dixit proximiorẽ poni. quod etiã placet Vber. de Bo. sed commendat potius in fine q̃ in principio poni: & quia de rogatione cancellata, facta est mentio. Est sciendum qd dominus meus in legibus disputauit hanc quæstionem si in rogatione notarij mortui, ex quo nullum factum fuit instrumentũ scriptum est de manu ipsius sit cassum & cancellatum de voluntate partium, & vna pars petit de illa fieri instrumentũ. Altera resistit, qd iuris sit, quæritur? declinauit in partem q instrumentum fieri debeat his rõnibus: quia cancellatura non habet sua solennia, scilicet testes, diem, & consulẽ: de quib⁹ dictum est in princi. huius tit. & sic quia non habet publicam formam, impedire nõ debet confectionem instrumẽti: cùm nec ei soli sit credendum, an contractui intercesserit, vel ab eo sit recessum: licet de eo(an instrumẽtum fecerit) recurratur ad eum, si viuit: vt no. in aut. de hære. & fal. §. si verò absint. Itẽ instrumentũ cancellatum, probat debitum fuisse. ff. de furtis. qui tabulas. qui dicit quòd desijt esse debitor, id probet. quod illa scriptura non facit. Fiat ergo instrumentum, maximè ne detur tabellionibus materia delinquendi. C. de Lat. li. tollen. l. vna. § sed cautem. & ibi cõcordan. in prima glo. Cùm ergo cancellatio non perimat instrumentum. ff. de his, quæ in testamen. delen. l. secunda. & illa scriptura cassum, &c. & quæ dici possit calumniosa, & non bona fide facta, forsan a tabellione corrupto nullam vim habere debet. ff. hoc eodem titulo l. secunda. de custodia reorum. diuus. Ad allegata in contrarium, quæ plus vrgebant, respondet quòd hoc casu scriptura cancellata, non erat penes eum, qui se vellet ex illa iuuare: sed erat penes tertium, qui dolosè potuit cancellare: & sic nocet parti. Nec obstat ff. de dolo. si quis tabulas. & ad legem Aquiliam. qui tabulas. quia ibi dolo tertij, sic erant tabulæ deletæ, quod legi non poterant: & ideo cùm ex illis is, ad quem spectabant, se iuuare non possit, agit contra delentem ad interesse: sed hic legi potest. Nec obstat in authentica de tabellio. §. nos autem. Nam ibi tabellio audiuerat contractum, & committebat alij scribendum. quod non licet. hic autem omnia consummata erant per tabellionem. Alterum ergo horum fiet: aut illa scriptura producetur: & probabit. aut sumetur exemplum ex illa, iudice authore, secundùm eum. per hunc finem colligere potes, dominum meum intellexisse de rogatione perfecta, & coram partibus lecta. aliàs certum est quòd si notarius rogatus partium notas vel protocollum scripsisset, quod postea coram partibus & testibus non legisset, illud non valeret, nec fidem faceret. Patet hoc ff. de legatis tertio. leg. fideicommissa. §. primo. Iterum sciendum est, quòd Rofredus sua quæstione quadragesimaseptima, prolixè tractauit de instrumentis communibus inter partes, quæ per pactum ipsorum contrahentium, vel præcepto arbitri, cancellari debuerunt, vel cancellata fuerunt, an fides eis habeatur, si in iudicio producatur. Addens si tabellio post mandatum sibi factum per arbitrum de cancellando, ante cancellationem tamen fecerit vni parti instrumentum, vel fecit parti instrumentum de iam cancellato de voluntate partium, an talia instrumenta fidem faciant: & an tabellio commiserit falsum. hæc quia in voluminibus habentur, transeo. & solum in vltimo allegabo, priusquam notarius nõ teneatur: quia falsum non committitur sine dolo, etiam si subsit lata culpa. ff. de sicar. in lege cornelia. quod est generale in maleficijs. Vnde si ex lata culpa credẽs dominum permissurum, vtor re sua, furti non teneor. ff. de furtis. l. inter omnes. ad finem. In contrarium de iure est, notarium de voluntate contrahentium facere instrumenta. C. eodem titulo lege contractus, cõsuetudo hoc habet, & æquitas suadet: & minimè sunt mutanda, &c. ff. de legi. minimè. ff. de aqua pluuia arcenda. l. in summa. §. quamquam. & sic expedit ad fraudes vitandas, in authenti. eodem titulo. post principio collatione. vj. Nec sufficit de fuisse malam fidem. ff. de re mili. l. iij. §. in libello. Item lata culpa comparatur dolo. ff. si mensor fal. modum dixer. l. prima. ergo &c. soluit eum puniri pœna stellionatus, si fuit in dolo. & ff. de crimi. stellio. l. prima. alias non punietur. Reliqua priora soluit, & latius q̃ quæreret, dicens q si instrumentum cancellatum est vel rasum, aut per casum, aut per partes, aut dolo vel malitia alterius. Primo casu valet. ff. de bonorum possessione. secundùm tabulas, lege prima §. si post. Secundo casu valet, ad probationem præteriti, non futuri. ff. de fur. qui tabulas. & lege quidam tabularum. Tertio casu fidem non adhibet. C. de edi. di. Adri. l. fina. & de testamen. l. si vnus de ix. quando interlineatum est, nisi notarius dicat in fine se id sua manu fecisse. Allegatur l. ij. ff. de his, quæ in testa. de. in q. j. dicit instrumentum fidem non facere: quia actio semel extincta &c. ff. de solutio. qui res. §. aream. nisi de voluntate vtriusque partis. C. de transactioni. si diuersa. & hoc si talis sit actio, cuius primæ reliquiæ non remanserunt: quia tunc resuscitari non potest. ff. de pactis. si vnus. §. pacta. Vbi autem cassatum fuit de mandato arbitri: tunc quia primitiua actio non tollitur, nec ipso iure, nec ope exceptionis, videretur fides adhibenda, putat contrarium emologato arbitrio. C. de arbit. l. ne in arbitris. & si scriptum fuit instrumentum priusquàm cancellaretur, dicit ne dolus patrocinetur, illud admitti non debere. ff. de dolo. non debet. cum lege sequen.

ADDE, quòd primam partem addit. sequuntur Bald. Ange. & Pau. de Cast. in l. si vnus. C. de testa. & Pau. de Cast. consil. xxxvij. incipiente, dubium facit. vide tamen Ange. consi. cclxxiij. & Petrum de Anch. consilio ccxliij.

c ¶ Ad fi. & in medio & ante medium.

penitus antiquato: qui B. iudex, volẽs probationibus subuenire, ne veritate occultata iustitia, valeat deperire, citatis & vocatis oĩb⁹, q fuerãt euocãdi, & quos res tãgebat, videlicet tali & tali: ipsisque venientib⁹, & nihil opponentibus, propter qd deberet huiusmodi publicatio impediri: vel etiã se cõtumaciter absentantibus dicto instrumẽto, vndique diligenter suspecto, & inuẽto nõ cancellato, nõ viciato, nec in aliqua parte sui abolito, infrã scripto notario præcepit, vt eius tenorem in publicam formam redigerem ad fidẽ perpetuã faciẽdã. Ipsius verò instri tenor talis est: Anno &c. ponat de verbo ad verbũ tenor. & oĩa signa, secundũ dñm meũ. Alij tñ dicũt cõtra in signis: vt j. ver. j. & ij. & si erat ibi sigillũ, dicat q erat tali sigillo sigillatũ. postmodũ dicũt in fine: Et ego talis notarius de mandato talis iudicis, & ipso authoritatem præstante, prædictũ instrumentũ in publicã formã redegi: qui præsens fui in omnibus supradictis. & ipsum originale vidi, & iudici & testib⁹ ostendi, & exposui, & perlegi, nõ vitiatũ, nõ cãcellatũ, nec in aliqua sui parte abolitũ seu suspectum. Neque in charta, neque in scriptura, nec in sigillo, sigillum habebat: tunc etiam testificetur quod sigillum integrum erat, in forma seu impressione, & in literis circũscriptis, quæ legibiles apparebant. extra, de fide instru. inter. postea subiungũt: Actum in tali loco, talibus præsentibus, ad hanc publicationem videndam & audiendam, testibus vocatis & rogatis.

14 ¶ †Et collige ex præmissis, q instrũm ita demũ publicatur si apparet nõ vitiatũ, nõ deletum, vel interletũ, vel vitiosum in aliquo, vel cancellatũ, seu vituperatũ, neque in tenore vel signis vel subscriptionibus, vel etiã sigillo vel filo. extra, de fide instr. inter. & c. si. & C. de edicto diui Adria. toll. l. fi. §. j. § instrũm. versi. item excipit q est vituperatũ.

15 ¶ †Illud quoque prætereundũ nõ est, quòd rogationes seu protocolla tabellionis, qui decessit, exemplari, & in publicã formam redigi per alium tabellionem nequeunt, sine iudicis ordinarij authoritate: vt extra, de fide instru. c. pen. sed nec eo viuente, tabellio potest alij committere completionem instrumenti: sed per seipsum id facere debet. quod dic vt j. §. instrumentum ergo. versicu. item opponitur q non est confectum. infrà, versicu. proximo. Iudex ergo ordinarius hoc alicui tabellioni committat hoc modo:

FORMA. Cùm S. filius & hæres quandam R. notarij, concessent Titio notario rogationes patris sui exẽplẽdas, & in publicam formam redigendas, eo Titio id sibi iudicis concedi authoritate cum instantia postulante, talis iudex ei prædictas rogationes olim præfati C. legitimè ac fideliter exemplandas & in formam publicam iuxta tenorem. infrà scripti sacramenti. redigendas commisit: qui Titius corporaliter ad sancta Dei Euangelia iurauit, rogationes ipsas, eas videlicet quæ cancellatæ non fuerint, quoties opus erit, fideliter exemplare, & in publicam formam redigere, eas solummodo (ijs, quorum interfuerit) exhibendo: cancellatas verò pro cancellatis scribere: quando sic exegerit ius & casus, nihilque addere, minuere, vel mutare, nisi quemadmodum in ipsis rogationibus scriptum inuenerit & notatum, & in his omnibus omni dolo & fraude semotis, fidem debitam conseruare: vt in prædicto §. illud quoque. Titius autem, cui facta est præfata commissio, rogationes sibi cõmissas, cùm opus fuerit, exẽplabit, hoc modo: scribet enim rogationem de verbo ad verbum, prout eam in quaterno inueniet, nihil addendo vel minuendo. Nam nec is, qui abbreuiaturam fecit, aliud ponere debet: vt in aut. col. iiij. de tabellio. §. illud quoque. licet hoc nõ sit in proprijs scriptis ita strictè accipiendum: vt infrà §. instrumẽtum. ergo. versi. item opponitur q res. quo facto taliter se subscribet.

FORMA. Ego Titi⁹ tali authoritate notari⁹, ex cõmissione mihi à tali iudice facta: prout in rogatione cancellata vel nõ cãcellata olim Rolã. notarij inueni, ita fideliter p ordinẽ exẽplaui, scripsi, & in publicã formã redegi. Quod si fortè in rogatiõe ipsa nõ fuerint anni Domini scripti, videat an in aliqua rogatione præcedẽti, seu abbreuiatura scriptus sit dies: qđ si inuenerit posito signo & nõe suo & tota illa subscriptione. vt ff. de edendo. si quis ex argẽtarijs. §. si initiũ.[a] sic addat: Quam quidẽ rogationem & sumpsi, & exẽplaui, de quaterno: in cuius primo folio, vel sẽdo, vel tertio, erãt scripti anni Dñi, hoc modo scribẽdo annos, sicut inuenit in rogatiõe nota, quæ præsentẽ proximè præcedebat rogationẽ: vt in prædic. §. si initiũ. erat etiã dies scriptus hoc modo: die xv. intrante Maio. scdm Rolãdinũ. Quidã tamen in initio instrumenti illos annos Domini ponunt, quos proximè inueniunt præcedere rogationem ipsam, sicut & faceret in propria rogatiõe. qđ quidẽ fieri potest: sed præmissus modus verior est.[b]

16 ¶ †Quid si aliquis tabellio legat alij tabellioni suas abbreuiaturas: qđ potest: vt ff. de edẽ. quidam. §. nihil ad fi.[c] nunqđ tabellio legatari⁹ poterit in publi

cam formā redigere, sine iudicis authoritate? notauit dom. meus in Summa eod. tit. [a] quod per alium ad hoc officium deputatum, quasi vicariū tabellionis hoc fieri potest, ipso etiam tabellione viuente, & iusta ex cā & vera, & nō ficta impedito: dūmodo ille deputat[us] sit iudicis authoritate. in aut. de fide instr. §. in his verò. & de tabel. §. antepe. & pe. col. iiij. eo. verò mortuo, nō valebit nisi iudicis authoritas interueniat: & vide s. ver. proxi. s. prin. ¶ 17 †Quid si abbreuiatura sic inueniatur abbreuiata, quod nescit qd dicere velit? Rñdeo, si cōtractus celebrat[ur] in scriptis, nō poterit publicari: vt patet in his, quæ no. in Summa domini mei, eo. tit. §. quid de contractibus [b]. aliàs si per scripturam præcedentē vel sequentem, vel per aliam eadem manu confectam, in simili vel eodem contractu poterit fieri fides, bene poterit publicari. arg. ff. de lega. j. si seruus plurium. §. si numerus numerum. & ff. de fundo instructo. l. cùm de lanionis. §. asinā. & de pig. actio. l. vel vniuersorū. & de vsur. qui semisses. Cætera enī quæ ibi deficiūt, quæ continen[tur] sub, &c. vel sub alijs signis, cū his præsumptionibus iudicis authoritate, supplebunt[ur]: vt ff. qd cum fal. tu. au. l. ij. §. ij. & in aut. colla. ix. vt fratrū filij. §. illud quoq;. Idem etiam est, si id, quod defecit, per testes, vel per confessionem aduersarij, probari possit: puta quia cohærētiæ deficiunt, vel aliquid tale [c]. quod factū ergo nō pōt iudex supplere: quia neq; diuinare: extra, vt eccle. benefic. vt nostrum. sed ius supplere potest, cuius est minister. & hoc est cōtra illud, quod dicitur, quòd factum est in iudicis potestate, sed non ius. ff. ad munici. l. ordine. §. dunonibus ij. q. iij §. notandum. & quòd rasura in narratione iuris & non facti, obest. extra, de fide instru. ex literis. & vide infra. §. instrumentum. versicu. item opponitur quod instrumentum. [d] ¶ 18 †Quid ergo si in abbreuiatura continetur, & renūciauit &c. quid ponet notarius? Respon. ea sola, quæ in instrumentis consueuerunt apponi, [e] siue sit ipse idem notarius, qui rogationem scripsit, siue subrogatus. Iura enim quandoq; ponunt similes abbreuiaturas. ff. de petitione hæredita. l. item veniunt. §. petitam autem. ff. de liberis & posthumis. Gallus. in principio. & §. nunc de lege. & versiculo. idem credendum est. ff. de nau. fœno. l. periculi. ff. de euictio. si ita quis. [f] extra, de re iudi. ad apostolicæ. §. & vt ad præsens. [g] & facit C. de veteri iure enu. l. j. §. sed & hoc studiosum. ¶ 19 †Breuiter ergo tene, quod ꝓpter vetustatem vel aliam iustam causam, possunt instrumenta exemplari, siue renouari: vt extra, eodem c. fina. cum sua concor. & potest esse iusta causa, si perdita sint, vt supra §. postquam. in principio. & argumen. extra, de conuer. coniuga. dudum. & iudicis ordinarij vel delegati, ab ipso authore exemplata, eandem vim cum originalibus habent: vt extra, de fide instrumen. capitu. penultimo & fi. ¶ 20 †Vidimus de scripturis alienis, extra iudicium exemplandis: nunc autem dicamus de ipsis in iudicio exemplandis. Et quidem si aliena scriptura fuerit acta publica: id est, scriptura in iudicio facta, puta instrumentum procurationis, syndicatus, tutelæ, curæ, vel huiusmodi. ff. de reg. iur. acta. & l. seq. extra, de proba. c. fi. debet & potest illa per ordinem exemplari: cum die & cōsule: id est, cum annis domini. & nomine tabelliōis: & cæteris omnibus per ordinem quæ in eadem scriptura continentur: præmisso tit. in hunc modum:

FORMA. Hoc est exemplum cuiusdam instrumēti: cuius tenor talis est: quo exemplato tabellio se subscribat hoc modo: Ego B. imperiali vel tali authoritate, & nunc talis curiæ notarius: prædictum instrumentum de præcepto talis iudicis, ad authenticum scriptum manu talis notarij, (prout in eo inueni) per ordinem fideliter exemplaui. ¶ Quæ autem fides adhibeatur exemplis originalium scripturarum, in iudicio productarum, no. infr. §. proximo. versiculo illud. & secundùm Papam extra, de offic. delegati. cùm in iure. & de probatio. quoniam. ¶ 21 †Si verò [h] fuerit alia scriptura, quàm acta publica: vt puta, scriptura priuata, sicut est instrumentum emptionis, donationis, locationis, vel simile. & pars aduersa petat in iudicio ipsum exemplari, & de eo sibi copiam fieri: tunc illud sine die & consule, id est, sine publicationibus instrumenti exemplabitur: nisi illud de falso arguere velit. Quod dic vt infrà, §. videndum. versicu. facienda. igitur sine die & consule, exemplabitur in hunc modum:

FORMA. Hoc est exemplum cuiusdam instrumenti, cuius die & consule prætermissis, tenor talis est. & omissis annis Domini: indictione, die

a ¶ Eo. tit. §. vlti. ver. quid sit tabellio. & seq. hoc ver. vide paulò post illum versi. quid si abbreuiatura. Idem Vber. de Bo. dicentem Italia seruari, quod legatarius de authoritate iudicis in consilio vel arengua licentia recipit, & iurat, vt s. proximè.

ADDE quod Bar. in l. si quis ex argentarijs. §. j. in fi. tenet quòd absq; iudicis authoritate, poterit expedire succedens notario defuncto: cuius dictum Abb. in c. cùm P. tabellio sequitur & quia inuenitur sibi mandatum à lege.

b ¶ Contractibus. Et scripsi post eū eodem titulo, cū P. super verbo, redacta. & suprà ꝑ xi. dixi. vbi hoc ponit Hosti. nam §. hic allegatus, materiam versicu. non tractat: sed solum de contractibus in scriptis.

c ¶ Tale. Sic intellige qđ scripsi vbi suprà.

d ¶ Instrumentum. Et versicu. seq. ad materiam huius ver. & sequentis, scire debes quòd fuit hoc disputatum per do. Octauianum de Florentia de notario habente ad publicandum, alterius notarij rogationes, an possit supplere illarum defectum circa substantialia: & si nō, an hæredes imbreuiantis possint conueniri ad interesse, & qualiter succurratur ei, ad quem pertinet abbreuiatura, si compleri non potest? Ad primum inducit quòd cùm omissio substantialium contractus, reddat illum nullum. ff. de transac. cùm hi. §. si prætor. vj. quæstio. j. nihil. & cùm solus princeps validet inualidum, ad quod sufficiant tio. de transact. quanto. in quinta glo. ergo supplere non poterit. Induxit etiam l. si quis arbitratu. & l. quicquid astringendæ. de verbo. obligatio. ad contrarium inducit, quia omissio fiendorum, non vitiat. extra, de spon. c. j. ff. de ventre insp. lege prima in fin. extra, de sacra. non iteran. capitulo primo. & vlti. ff. qui satisdare cogan. de die. §. si seruus. de leg. secundo. vnum ex familia. §. vltimo. de conditio. & demonstratio. l. auia. in princ. de re iudi. Paulus. & l. actorem. de præto. stipula. l. j. in fin. de testa. hæredes. §. j. per quæ iura patet, omissum supplendum: & sic non scriptum scribendum. Soluit, quòd circa substantialia, de quibus in authen. vt nomen Impera. præpo. in principio. supplere non potest: etiam si de illis per testes inscriptos vel alios fieret: cùm ab initio non valuerit. Iura vide collecta de regulis iuris, non firmatur. libro vj. & ff. eodem titulo. quod ab initio. Circa reliqua tenet quod no. infra, versiculo proximo alleg. ff. de donatio. qui id quod. C. de iudi. properandum. §. sin autem in medio. ¶ Antequam ad alia dubia procedam, scire debes quòd dubia in protocollis, solent esse talia: qui talis debitor vel alius promisit &c. renunciauit &c. vel similia. Item quando dubium insurgit ex signis vel notis, quæ secundùm intentionem scribentis aliqua designant, quod secundùm characteres & ordinem literarum per alios, non potest intelligi. Dabat Nico. exemplum, Cum duo CC. ponuntur pro A. vt dicit se vidisse: & ego vidi magna volumina veterum librorum, sic scripta. Ipse autem Nico. tenet quòd si abbreuiatum in protocollo habet certum intellectum per se, ex diffinitione iuris vel consuetudinis vel communis intellectus: dat exempla. Institu. de fide iusso. §. fina. vbi si scriptum est quem fideiussisse, præsumuntur omnia solenniter acta. Ad idem ff. de legatis tertio. l. librorum. §. libris. & §. sed si bibliothecam. & de fundo instructo. l. cùm de lanionis. §. asinam. extra, de dona. pastoralis. de verborum significatione. propterea eum suo suffragio. tunc ipse qui fecit protocollum, illum intellectum in instrumento exprimere poterit: quia conscius de intellectu scripturæ, alium non aliter autem secundum ipsum Nico. nil potest addere vel minuere: sed ad literam debet scribere, ꝑut iacet protocollum. Iste enim, nec scit intentionem scribentis, nec potestatem habet interpretandi alienam scripturam: si quid ergo addendo vel minuēdo immutat, non valet in ea parte. Facit C. de iure fisi. l. ij. li. x. in alijs no. C. de transac. si ex falsis excessibus. rigor videtur mihi iste, & placet quod nota de his imbreuiaturis s. j. versi. proxi. pro tuitiōe tamē rei, consulo quod iudicis authoritate fiat dclaratio per ipsum notarium visitata in similib[us] instrumentis. Redeo ad disputata. & in ij. quæstione argu. pro & cōtra sumunt[ur] ex decre. vltima, de sepul. & ibi no. in vlti. glo. cū suis remis. soluit hæredes notarij subscribētis sic confusè, teneri & cōueniri posse actione mādati vel locati. & sic ex contractu vel quasi: alle. in aut. col. iiij. de tabellio. & Insti. de pe. & tēpo. act. in fi. Sed Iaco. de belui. in l. j. de edendo. C. in solutione cōtrariorum, dicit notarium non teneri actione mādati, licet fuerit rogatus: quia nō facit rōne mādati tantū, sed plus rōne officij: nec facit gratis. Dicit igit[ur] eum ad id teneri officio iudicis & actione in factū ad similitudinē argētarij. Alle. ij. l. e. tit. & ff. eo. prætor. §. j. & l. argentarijs. §. j. in quibus & de hoc & per id soluta sit tertia, Sed secundū disputationē, si hæredes non sunt soluendo, poterit petere testes, qui interfuerunt instrumento, ad perpetuam publicari memoriam, cùm scriptura deficiat. & sic probatio facti depereat. alleg. de testi. significanit. ff. ad l. aquil. in lege.

ADDE in versi. nec sui intentionē scribētis quod Bal. in l. Gallus. §. idem credendum. ff. de liberis & posthu. quem isti sequuntur Ang. Raph. Imo. & Alexan. in l. argentarius. in princi. ff. de eden. dicit, quod si notarius fuit rogatus de imbreuiatura, in qua sit scriptum talis vendidit tali pro tanto pretio, præsentibus &c. quod ipse notarius indistinctè, nulla iudicis authoritate interueniente poterit extendere. Si autem notarius sit subrogatus loco alterius, non possit imbreuiaturam extendere: quia successor tanq; nō informatus, nō pōt declarare factum prædecessoris. l. Pomponius scribit, si frumentum. ff. de rei vendi. quod intelligit verum Anto. de Bu. in c. cùm P. tabellio. de fide instru. nisi successor extenderet de mandato iudicis, & parte citata. de quo vide Pau. de Cast. consi. lj. & Alex. consi. xxviij. secundo libro.

e ¶ Apponi. sup. per eum sic dixit Vber. de Bo. in l. si fundus. ff. de euic. allegabat ibi. ff. de ędil edict. quod si nolit. §. quia assidua. de testi. l. testium. §. fi. de aqua plu. arg. l. si prius. §. 4. Alia quatuor iura vide s. versi. ꝑxi. in prin. & omnino vide quod ibi dixi, post finem in j. q.

f ¶ Si ita quis. & l. seq.

g ¶ Præsens. lib. vj. quia illud &c. i. l. t nō habet[ur] cōiter. vide quod ibi scripsi.

h ¶ Si verò. Gl. est contraria in l. j. §. editiones. ff. de edendo. quam ibi cōmuniter sequuntur docto. vbi vide.

& loco

& loco, testibus, & nomine tabellionis exemplabitur solus tenor. & in fine exemplans tabellio se subscribet hoc modo.

FORMA. Ego B. tali authoritate, & nunc talis curiæ notarius. prædictum instrumentum die, ac cõsule prętermissis, de mandato talis iudicis, iuxta authenticum fideliter exemplaui. ¶ Quòd si cum die ac consule exemplabitur, dicetur simpliciter.

FORMA. Hoc est exemplum cuiusdam instrumenti, cuius tenor talis est: & omnibus per ordinem scriptis, a principio, vsq; ad finẽ, taliter tabellio se subscribat: Ego B tali authoritate, tunc talis curiæ notarius, prædictum instrumentũ de mandato talis iudicis, iuxta authenticum scriptum manu talis notarij cum die, & consule: & omnibus per ordinẽ in eo contentis fideliter exemplaui. ¶ Si autem sit copia legatorio de parte testamenti: dic vt j. §. cõm-
22 pendiose, versiculo & breuiter. ¶ † Et scias, q in scriptis in iudicio exemplãdis, sufficit solus notarij subscriptio exemplantis, secundùm Rol. notarium.[a] Innocen. verò papa quartus no. extra, de fide instrumentorum. c. fin. quòd attestationes, & alia acta per solum tabellionem sine testib⁹ scripta. nõ sunt publica scripta: nec faciunt fidẽ coram alio iudice: nisi sint publicatæ: vt infrà, versi. & not. Tu dic vt infrà §. re-
23 stat. versicu. sed cum literis. ¶ † Et no. quòd si aliqua falsitas, vel contrarietas, inuenitur in instrumento super his, de quibus tabellio perhibet testimonium de visu: vt puta, quando dicit, actum in tali loco, & talibus personis præsentibus, & tali die: totum instrumentum cassatur, tanq; cui falsitas est admista. ix. distin. si ad sacras. iij. q. ix. puta. secus si super alijs contrarietas reperitur. quod dic secundùm papam: vt extra, de of. dele. cùm in iure. & j. §. postremò. alias instrumentum. versicul. quid si aliquot.[b]
24 ¶ † Et quoniam de publicatione, & exemplatione huiusmodi agimus: id latius prosequamur,[c] Videntes apud quem fiat, & per quem, & in quib⁹ casibus locum habeat, & qualiter fiat. & quis sit eius effectus. ¶ Fiebat autem olim publicatio apud magistrum census: vt C. de testamentis. consulta. & l. publicati. & l. testamenta. hodie verò fit apud defensorem ciuitatis: vt in authenti colla. quarta. de defen. ciui. §. sed neq;. Et etiam apud ordinarium iudicem: licet nõ habeat administrationem: & apud delegatum ab ordinario administrationem habentẽ: vt in authen. colla. ix. vt fra. filij. §. ill d. Sic intelligitur scd'm dominũ meũ extra, eo. titu. cũ P. & c. sic instrumenta per decre. extra, de in inte. resti. causa.[d] Si ergo talium iudicum authoritas non interuenerit: publicatio non valebit. C. de edendo procurator. & secundùm hoc intellige ff. de administratione tutorum, chirographis, secundùm dominum meũ. ¶ Per quem autem fiat, ex pręcedentibus satis patet. Fit enim per tabellionem, qui est publica persona. extra, eodem, c. fin. vel si ille nõn habeatur, per duas personas honestas vel tres cum subscriptione vel etiam vna cum nominibus præsentium in scriptis, & cum sigillo authentico, scd'm dominum meũ extra eodem. c. scdo. & c. cùm dilect⁹. & de p-
25 ba. quoniam. ¶ † In quibus casibus locum habeat, facile est videre. habet enim locum in dictis testium publicandis, & in publicã formã redigendis. & hoc ex parte rei indistinctè: Ex parte verò actoris qñ timetur de ipsorum absentia diuturna, vel morte propinqua. quod dic, vt extra, vt lit. non conte. quoniã. & infra, versicu. qualiter. Item in testamentis: vt in pręd. l. publicari. & eodem titu. consulta. Item quando tabellio morte præuentus est: vt i. versicu. illud quoq;. Item in priuilegijs, & instrumentis quando propter vetustatem, vel aliam iustam causam, timetur de consumptione ipsorum: puta, quia litera incipit deleri propter chartæ vitium, vel incaosti. extra, eo. inter. vel à muribus corrodi. ff. de bono. pos. secundùm tab. l. j. §. si tot sç. extra eo. c. si quod enim paulatim labitur, conuenit renouari. in authen. colla. vj. de quæstione. circa princ. Vnde vetustatem renouamus. in aut. colla. vij. de administratoribus. circa prin. nc. Vel in aliam iustam causam, vbicunq; mouerit iudicem: vt in sententijs, & alijs actis publicandis, & similibus. extra, de testi. Albericus. & de sententia & re iudi. sicut. vel si prædictum sit, vt j.
26 versi. sed nunquid. ¶ † Qualiter autem fiat publicatio, satis superius declarauimus, & adhuc aliqua supponamus. ¶ Fiat ergo à iudice pro tribunali sedente, citatis & vocatis his, quos res tangit, extra de offic. arched. ad hęc. C. de autho. tutorum. l. fina. ff. de aqua plu. arcen. in concedendo. in auth. de instrumento. cau. §. de quibus. ff. de adopt. nam ita. & l. adoptio. Et nisi vocentur, non facit instrumentum fidem: licet sit ordinarij iudicis authoritate publicatum. & sic obtinuit coram me.[e] C. de fide instru. l. si. & in præ cõcor. & seq. extra, de testi. significauit. ¶ Cauendum est igitur vt de citatione fiat publicũ instrumentum: per qd possit probari citatio, si negetur: vt in c. significauit. vel si inueniri non possit, mittatur citatio ad domũ. extra, de cle. non resi. ex
27 tuæ. j. eo. §. vt aũt. versi. sine scriptis. ¶ † Sed quid si post publicationem diu factum, obijcitur quod nõ fuerunt vocati hi, quorum intererat?[f] Respondeo, dicunt quidã præsumi omnia fuisse solenniter acta. Alij dicunt tunc demum præsumi, si in publicatione contineatur eos fuisse vocatos: vt in præ. l. alioquin contra. secundũ ea, quæ no. j. de sententia. §. vt
28 autem. versi. & nota. ¶ † Quid si citatio eum apprehendit, nec venit? Videretur sufficere, vt fiat publicatio. & sibi debet imputare. extra, de confir. vtili, cum dilecta. & de priuileg. ex parte. C. de fide instrumen. l. fi. in aut. vt spon. lar § ad hæc. C. de remis. pigno. si eo. extra, de re iud. quãuis. Idem est, si hoc scit quãuis citatio eum non apprehenderit secundùm dominũ meum. arg. extra, de ele. cùm inter vniuersas. ff. de act. emp. & ven. l. j. in fi. & in pręc. quãuis. Verũtamen, quia difficiliter scientia pbatur, tutius est q citetur.[g] Et hoc intellige cùm duplicatio instrumentorum, vel priuilegiorum, vel testium ex parte rei productorum imminet facienda: quia hæc debent habere perpetuam firmitatẽ. secus si ex parte actoris testes publicentur:[h] tunc enim sufficit, q actor intra annũ certificet reum super hoc: & illud habet necesse facere. Aliàs anno elapso non valent dicta: vt in præ. decre. quoniã. in prin. Et sic non obstant quæ aliàs contraria videntur. est enim speciale, vt dixi: sed nec illud dicitur proprie publicatio, sed
29 exemplatio, vel transcriptio ¶ † Publicare enim pprie, est in publicam formam redigere quod aliàs non fuit. Exẽplare verò, est transcribere, quod aliàs est publicum, secundùm papam: largè tamen aliter dicitur: & patet s. ver. in quib⁹ abi ite prius. & s. ver.
30 cæterùm. ¶ † Porrò si absentes citari, & expectari non possunt sine periculo perditionis instrumentorum: puta propter vetustatem, vel aliã causam cõsimilem: publicatio fieri potest etiã eis absentibus, secundũ papã: vt in præ. c. cùm dilecta. §. primo. & in præ. c. qm̃. in prin. Item si sit instrumẽtum quod alium nõ tangit: puta priuilegium, vel indulgentia: tunc debet saltem edictum solenne emitti. Et aliter non valebit priuilegij publicatio, nisi fiat per illum, qui priuilegium illud cõcessit: tunc sic: quia ipse de nouo illud concedere posset. Nec obstat extra, de confir. vtili, vel inutili. cũ dilecta. vbi nullũ edictum fuit emissum: quia ibi aduersarius cõparuit: & fuit auditus scd'm papã.[i] ¶ † Et (vt hoc plenius intelli-
31 gas) nota q quandoq; petuntur attestationes, vel alia publicari: puta, quia scriptæ sunt per solũ tabellionem sine testiũ subscriptione: nec inueniũtur apud iudicẽ authenticatæ per tabellionẽ: vel forte negantur esse acta. Tunc enim est publicatio necessaria, & nõ aliter: vt patet infrà §. restat. versi. sed cum literis. Et tunc sic fiet, iudice videlicet pro tribunali sedẽte & vocatis his, quorũ interest: vt s. vocato etiam notario, qui eas scripsit. Eodem etiam modo fiet publicatio litis contestationis: & proderit ad interrumpendam præscriptionem: vt C. de præscript. xxx. an. cùm notissimi. non tamen vt possit post triẽniũ in causa pcedi secundũ papã,[k] sic etiã sit publicatio instrumentorũ, quæ tabellio defunctus notauit vel sunt vetustate cõsumpta: vt s. versi. illud. & vers. cæterùm. Et hæc vera sunt vbi attestationes, & aliæ scripturæ minus solennes publicantur, & authen-

---

a ¶ Notarium. Cuius s allega. c. hic firmatur.

b ¶ Aliquot. vbi dicam.

ADDE q vbi i instrũ est aliqua falsitas vltimo notarij, totum reputatur falsum. Rota in anti. decisio. ccxvij.

ADDITIO. ¶ Addetu an instrumẽtũ i parte falsum, reddatur falsum in totũ, vide oĩno Bald. cõ si. l. vj. incip. factũ tale. in j. colum. in iij. vo. & eundem Bald. cõsil. cccv. inci. q̃stio est. vbi pulchrè in iiij. vo. Hen. Fer.

c ¶ Prosequamur. Incohant verba Hostien. in Summa, eo titu §. vlti. q̃licet mẽbra ista ibi non pmittat: illa tñ psequit. & pmiserat i princ. titu.

d ¶ Causa. Ipse Hostien. hoc not. in summa huius tit. §. vl. i prin. In apparatu in neutra illarum decre. expressit p ordinarium non habentẽ administrationẽ id fieri posse. sed bñ expssit de legati id non posse p talem ordinariũ, vt in eis scripsi i isinuatione, q voluntarie fieret. pñt hoc pcedere vt cũ creditor petit, & debitor consentit instrũm iosinuari: sicut & diceremus de insinuatiõe donatiõis, quæ summam excederet. aliàs cũ scd'm qd statim seqt, si certa psona tangit, illam citari oportet: aliàs edictum publice poni: nõ video quõ p talẽ iudicẽ hęc insinuatio, vel publicatio fieri posset.

e ¶ Coram me. Cõcordat Odoff. vt j. versi. & vt hoc. in fi.

f ¶ Intererat. Hoc mẽbrum plenius scripsi post Inn. & Hostien. de testibus. Alber. i gl. quid si contra. in princi.

g ¶ Citet. Fuit verbum Host. vbi s. sub versi. & qualiter.

h ¶ Publicent. Melius diceret, pducantur: quia tunc non publicantur. & vide qd dixi in decreta. qm̃. post pri. sup ver. aliud. Quãdo verò recipiuntur ad rei memoriã, tũc publicant: vt ibi no. in §. sont & alij. qd procedet etiã ex parte actoris, qui adhuc agere non pōt: vt dixi in d. §. in prin. & in decret. significauit. de testi.

i ¶ Secundũ papã. vt scripsi post eũ de testi. Alberi. in gl. quid si contra. ante fin. vbi vide plenius.

k ¶ Secundũ papã. Vbi s. & vbi dixi. Host. resistit huic dicto in foro canonico, per decreta. penul. de iudi.

32 ticantur. ¶ † Vbi autem scriptura facta nō est de eo quod petitur publicari: vt quia sententia lata est, vel processus vel contractus factus, vel aliquid factum est sine scriptis. Et ideo petuntur attestationes, & huiusmodi ad certam rei memoriā publicari: vt extra, de testi. Albericus. & capitu. significauit. Tunc iudex vocabit testes, qui sententiæ prolationi, vel tpe cōtractus, vel processus præfati īterfuerūt: & per publicam formam redigi iubebit in publicam, & authenticam formā: quod prius erat in mente testium tantū, vel etiā in chartā publicā, & nō authēticā ad hoc sufficit iudicis authoritas. Vel saltem ad maiorem cautelam poterit ibi contineri: quod iudex decreuit fidē adhibendam fore illi scripturæ. ar. ff. de iu. i. de qua re. C. de re iudic. gesta. ff. ad l. Aquil. in l. Aqui. & in præ. c. significauit. Attestatiões enī sine testibus per tabellionem scriptæ non sunt publica scriptura secundū papā: vt s. ver. & scias. Idem etiā fit in testamēto sine scriptis edito. quod dic vt j. §. vt aūt. versi. ad huius ibi: sine scripturis &c. & j. ver. proxi.[a] Similiter nō fit, quando is, qui constitutus est in eodem instrumento procurator contra plures, agit contra omnes. Pōt enī instrumentū huiusmodi exēplari, & in publicā formā redigi, & decerni partibus præsentibus, & nō cōtradicētibus eandem fidē illi sumpto adhiberi dam, quæ authentico, siue originali adhiberet. & q possit fieri probatio per illud. Nam constituere procuratorē, quoddam gestū fuit: ergo pōt hoc in publicā formā redigi: cū vnum non sufficiat omnibus: vt in prædi. l. gesta. & in auf. vt fratrum filij. §. illud. & j. §. nunc dicamus. ver. & scias. ¶ Sed opponatur: nā licet publicatio fieri possit in actis: vñ nō est instrumētum cōfectum: vt s. tñ secus est hic, vbi fuit instrumentum, de procuratione confectum. Respondeo, nihil prohibet fieri publicationē alicuius gesti, licet sit inde instrumentum confectum: si instrm illud non sufficit oībus: vt ff. de eden. si quis ex. in princ. & licet hoc casu, s. qñ sumpto fides decernitur adhibenda, aliqui his verbis vtentur, s. q publicatur gestum: melius tñ videtur dici publicari, vel edi instrumentum. ¶ Item quomodo fiet publicatio huius procurationis absente dño, nec vocato, contra ea, quæ s. dixi? Respōdeo: ex quo procuratori concessum est agere cōtra plures: per consequens cōcessum videtur quòd procurationem faciat publicari, sine quo mādatum nō posset cōmodè adimpleri. ff. de iur. om. iudi. l. ij. extra, de offi. deleg. præterea. Odof. etiam dixit,[b] q in exemplatura instrumēti, quæ fit per notarium iudicis authoritate, est pars citanda: aliàs non poterit per exemplum probatio fieri: vt in prædictis iuribus. Sed alij[c] hoc negant, cùm non inueniatur iure cautū, q pars sit requirenda. Ad hoc dicunt tamen esse tutius, q citetur.

33 ¶ † Hoc etiam no. quòd si partes exēplationi cōsentiant sine iudice, non valet. arg. extra, eo. si instrumentū.[d] quāuis cōsensus partis sine iudice, sufficeret ad faciendum instrumentum de cōtractu, vel super confessione contractus iam facti, secundū papā.

34 ¶ † Et no. q testamenta sic publicanda sunt.[e] In primis enim mortuo testatore, & petita eius publicatione, faciat iudex iurare eum, qui petit publicationē, q eā causa calumniæ, non petit: vt C. quēadmo. testa. aperiantur. l. eius. arg. ff. ad exhi. thesauris. vt s. proxi. §. versi. vbi autem. Item vocabit pro his omnibus omnes quos res tangit: vt s. eodē. ver. qualiter. Item vocabit testes inscriptos in testamento: & si qui, vel etiam omnes, sint absentes, mittetur ad eos testamentum vt recognoscant sigilla sua: & vtrum testamento interfuerunt, & si omnes consenserint, publicabit illud. ff. quemadmodum testa aperiantur l. j. in fi. & l. cùm ab initio. & l. seq. Nec est in hoc tabellio requirendus, nam in prædictis legibus nulla de eo fit mentio. loquuntur enim de testamento, qd nō est per tabellionem scriptum. C. de testa, cū antiquitas. §. fi. Eodem etiam modo facienda est publicatio, si non appareat testamentum. ff. quemadmodum testa. aperiantur. si in duobus. §. fi. & hæc publicatio, quæ apud certos iudices facienda est: vt s. in multis legibus apertio testamenti vocatur: & ea facta, authentica sunt instrumenta. Testamentum enim non est authentica, nec publica scriptura, nisi scriptum sit per tabellionem: tūc cùm sit authentica scriptura, non oportet scripturam illam exēplari, nisi aliqua cā subsit: vt hic.

35 ¶ † Quod autē testamentum à testatore, vel alia priuata persona scriptum, quod fieri potest: vt C. de testa. cùm antiquitas. §. fi. & auf. ibi posita. Et q nō sit authentica scriptura, patet ex eo, quod non sit per publicā manum, nec habet sigillum authenticum: vt extra, de fide instrumen. capi. secundo. & infrà. §. nunc dicēdum. versicu. tertio. Hæc autem publicatio authoritatem authenticationis habet: quia per eius ostensionem fit missio in pos. hæreditatis, per edictum diui Adria. C. de edic. diui Adri. tol. l. fi. Alter autem licet sigilla, numerus testium, & aliæ solennitates prosint ad hoc, q voluntas testatoris valeat: nihil tamē probant, nisi scripta sint per publicā manū. ¶ Sed in exemplatione publicorum instrumētorum, hæc non sunt necessaria, cùm illa authenticationem suā retineat ex sigillo, vel signo prælati, vel tabellionis. Quod ex eo patet: quia post mortem prælati, vel tabellionis fidem faciunt, secundùm Papā. Dominus autē meus no. in Summis eodem titu.[f] quòd cùm testamentum publicandum est, debēt testes simul vocari, & totus tenor testamenti legetur coram eis. & si iurauerint sic esse, vt scriptura testatur, præcipiet iudex redigi in publicam formā: vt C. de testa. hac cōsultissima. §. fin. & penulti. & qui testamen. facere possunt: hac consultissima. §. si cū humana. ¶ Sed contra, quia sunt testes sigillatim examinandi. extra, de testibus c. secundo.[g]

36 ¶ † Sed nunquid fiet idem in aliorum instrumentorum publicatione, vt totus tenor coram testibus legatur simul? Respondeo, Hugolinus dixit q sic: quia tangit testes, quare ab eis est probandum. s. versicu. qualiter. Argumē. contra: quia diligēter examinandi sunt, in præd. c. significauit. & c. Albericus. & facit pro & contra extra, de priuile. cùm olim. j. Tamen secundùm dominū meum, in vtroq casu tutius videtur, & verius, quod sigillatim examinentur: nisi fortè ex causa aliud iudici videatur. Quid enim si tenor instrumenti nimis prolixius sit: vel si quis intendit probare prolixum processum coram aliquo habitum, de quo testis nullo modo, vel non de facili recordari potest? ex tali quidem causa, vel simili potest iudex, si vult, legere tenorem corā testibus idoneis & fide dignis etiam simul vocatis: & sic non sigillatim examinabit. Si verò sint suspecti, eos examinabit sigillatim. Et ex his videtur dominus meus intelligere, quòd etiam scriptura authentica publicetur: quod verum est ex causa, vt ex superioribus liquet. Item videtur ex præd. decre. cùm olim. q priuilegium, vel instrumentum prædictum publicari potest, si tenor per testes probetur. & argu. in prædi. l. si in duobus. §. fi.

37 ¶ † Et nota q in publicatione testamenti, notarius se hoc modo subscriberet. Exēplabit enī totū illud testamentū, & postea dicet: Anno, mēse, die, & indictione, & loco talibus, hoc testamentum fuit exhibitū coram tali iudice, vel episcopo, præsentibus talibus testibus sigilla sua recognoscentibus, vel præsentibus talibus testibus idoneis & honestis, inuenientibus in eo talia signa dependentia. Et ego talis tali authoritate notarius, de mādato talis iudicis, vel episcopi, exemplaui quā veracius potui, nil addēs, vel minuens, & in publicam formā redegi, originali ipso, quod sigillatum fuerat, in tali archiuo remanente. & illud originale iterum sigilletur ab ipsis testibus, qui interfuerunt publicationi: & sic originale in archiuo ad perpetuam memoriam remaneat sigillatum. Et debent ibi testes esse septem, qui intersint publicationi, & apertioni, & vltimæ sigillatiōi. & hoc exēplatū superioris authoritate fidē facit originali perdito. C. de testa. publicati.

38 ¶ † Quare ergo sigillatur illud, & reponitur? Rñdeo, vt quasi protocollum semper ad memoriam remaneat: aut si forte exemplum periret, vel suspectū diceretur, vel falsum: possit semper recursus ad illud haberi. Poterit autem illud quoties opus fuerit, aperiri: & iterum sigillari coram iudice, & de nouo exemplari, & publicari & semper valebit. Originale ergo semp in vno loco sic

---

a ¶ Versi. pxi. qd sequitur plenius scripsi post Inno. in prędi. gl. qd si cōtra. versi. qui etiā. scripsi hic.

b ¶ Dixit. In authē. si quis in aliquo. C. de edē. & idem ibi Si. Vin. alleg. iura, quę dicunt illos vocādos, quorū interest. ff. de ado. non ita. & his similia, quæ vide s. versi. qualiter.

c ¶ Sed alij. Vincē. eo. ti. c. fi. & Gui. de Suz. in auf. prędicta, si qs in aliquo. q induci nō potuit ad faciendū partem de necessitate vocādā. Formabat autem quæstionē, vbi s. Gul. qd si tale instrumētū postea producatur, cōtra qd aduersarius allegat, se non fuisse citatum. Item petit originale exhiberi, quod vult probare falsum. producens primū negat: ad secundum respōdet se illud perdidisse. Dicit ipse, q nō audet cōsulere publicationē non valere. Sed pnūciabit iudex, personarum & causæ qualitate pensata, instrumentū publicatū esse suspectū: & sic producēs carebit illius cōmodo nisi illud iustificet C. de proba. iubemus. de fide īstru. l. fi. in prin. & C. de fal. l. fi. Cōsuluit tñ vocari eū, q ex publicatiōe lædi posset, vt s.

d ¶ Instrumētum. Vbi post eū plenius scripsi ad fi. ij. col. ver. sed qd si tam. Adde Panor. ibi.

e ¶ Publicāda sunt. De hac parte satis scripsi post Inno. & Hostiē. eo. ti. c. fi. ij. & ij. col.

f ¶ Eodem tit. §. fi. vltra med. ver. & si testamentum.

g ¶ C. ij. j. soluitur. & sunt quę sequūtur etiam verba Hostien. & Ioan.

loco sit. Illud verò, vel illa, quæ exemplata, & publicata sunt, portent ad iudicium, & vbi opus erit: hæres aũt, qui scit inquantum est hæres, etiam ante publicationem potest hæreditatem adire, & ad suos hęredes transmittere. C. de cadu. tol. l. j. §. j. ij. & iij. & §. cùm enim. & §. in nouissimo. & C. de iure deli. l. iij. De publicatione autẽ testamenti sine scriptis, vide j. §. vt autem ver. ad huius. ¶ Quis autem sit publicationis effectus: vide §. ver. secunda quoq;.[a]

SVMMARIVM.

1 ¶ Instrumenta possunt vsquequo sit in causa conclusum produci.
Lite contestata, & iuramento de calumnia pręstito, pōt iudex statuere terminũ peremptoriũ ad producendum instrumenta, quibus sunt partes vsuræ.
2 Exceptio quandoq; impedit litis contestationem.
3 Iustificare personã aliud est, & aliud iustificare cãm.
4 Probationes super principali, non sunt ante litem contestatam admittendæ.
5 Mentionem faciens in libello, vel positione de aliquo instrumento suo, non alterius, debet illud etiã ante litis contestationem exhiberi.
6 Iudex, apud quem res agitur, acta publica tam criminalia, quã ciuilia iubebit exhiberi ad inuestigãdam veritatem.
7 Arbiter qualiter, & qñ possit facere fieri editionẽ.
8 Actor interrogatus à reo, an velit vti instrumentis: an possit cogi respondere huic petitioni.
9 Oblato instrumento procurationis in iudicio dicitur de actis, non tamen tenor instrumenti.
Factum suum nemo dicitur ignorare.
10 Medium dicitur colligi per extrema.
11 Rescriptum commissionis, & procurationis, est in actis inserendum.
Delegationes & subdelegationes per sola iudicum sigilla probantur.
12 Originalia semper debẽt penes iudicem remanere.

Instrumenta quando sint exhibenda.

NVnc Dicamus qñ sunt exhibẽda instrã. Et certe vtraq; pars exhibere pōt ea añ publicationẽ testiũ, & post, qñcunq; voluerit, vsquequo sit in causa cõclusum. extra, de fide instr. cũ dilectus. & de testi. cũ cãm. Postq̃ aũt est cõclusum i. renũciatũ productiõi instrorũ. & aliis probatiõib᷒: induci nõ possunt, nec aliqd valet i cã mutari. ar. extra, de cau. pos. pastoralis. in fi. extra, de testi. cũ venissent. de procu. auditis. C. de re. credi. l. si qs iusiurã. nisi noua orirent capitula ex veterib᷒ pendẽtia, in qb᷒ pñt de nouo instrã exhiberi, etiã in cã appellatiõis, sicut & testes noui recipi. extra, de testi. fraternitatis. C. de tẽp. appel. p hãc. vel nisi esset talis psona, cui bñficiũ restõnis in integrũ indulgeret: puta minor: vel eccl̃ia. vt dicem᷒ j. de i inte. resti.[b] Quidã aũt dicũt etiã post cõclusionẽ posse produci. nã cũ in cã appellatiõis produci pñt, meli᷒ est añ tps occurrere. &c. vt C. in quib᷒ causis in integ. resti. nõ est ne. l. fi. Alii dicũt aliter. qđ dic vt no. papa extra, de fide instr. cũ dilectus.[c] sed tu tene qđ pdixi. ¶ † Licet aũt possint vsquequo sit in cã cõclusum produci iudex tñ statim post litẽ cõtest. & post iura. de calũ. pstitũ, pōt pfigere terminũ perẽptoriũ ad exhibẽdũ oĩa instrã: quib᷒ sunt partes vsuræ in causa: vt ff. de eden. l. j. §. edenda. vbi de hoc.[d] & sic sæpe obtinui. Quidã tñ hoc reputãt durũ: cũ id vsq; ad cõclusionẽ liceat, vt pdixi, & scđm eos, licet hoc iudex possit: nõ tñ facere debet. ff. de iudi. nõ quicqd. ff. de reg. iur. nõ omne. xj. q. j. aliud. De hoc s. de dila. §. videndũ. ver. qđ si data. ver. qđ si datus.[e] ¶ † Sed pone: appellãs à sñia in cã appellatiõis offert libellũ, & appellato negante appellatũ fore, fit fides iudici de appellatiõe p publicũ instrumentum, de quo petit appellatus copiam sibi fieri prius q̃ respondeat libello: appellãs verò dicit non debere copiam fieri ante litis cõte. quia illud producit tantũ, vt liqueat iudici appellatum esse. extra, de appel. Romana §. si verò vocatis.[f] & appellantem non calumniosè agere cãm appellationis quæritur quid iuris. Et primò videtur q debet copia fieri: nec respondebitur prius. Nam talis exceptio impedit litis contesta. vt dixi s. de excep. §. nunc videndum. versi. sed pone q in causa. Item quomodo cognoscetur de meritis appellationis, nisi prius appellatio ostendatur: vt in præ. decre. Romana. & arg. ff. de iure codicil. quidã. extra, de eccle. ędifi. c. pe. in fi. & de re iudi. abbate sane.[g] Hoc etiã probatur C. de eden. l. apud quem. quæ etiam facit in contrarium? Dic cõtra: nã cùm testes, & instrumẽta pariter sicent, vtiq; non sunt producenda instrumenta super principali causa ante litis contest. sicut nec testes. C. de fide instru. in exercendis. extra, vt lite non contest. per totum. & in præ. §. edenda. & C. e. l. fi. & sic obtinuit. Nam articulus appellationis hmõi est negotiũ principale: negando tamen esse appellatum, lis est contestata. Idem quoq; puto, si dicat non esse iuste appellatũ: vt s. de lit. contest. §. ij. versi. sed nunqd pet. Nam in processu de hoc cognoscetur: & tunc demum lite contestata copia fiet: sed ante litem conte. sufficit iudici fieri fidem, aut ei, qui causam appellationis committit. Idem quoq; dicendum est, si à grauamine, vel interlocutoria ante sentẽtiam, vel etiam extra iudicium fuerit appellatum. Et hæc obtinent de iuris rigore: æquitas tamen in contrarium suadere videtur.[h] ¶ † Sed pone: peto coram iudice appellationis sententiam cõtra me latam cassari, vel cassam pronunciari? Respondet aduersarius, exhibe sententiam. ego dico, non habeo ipsam scriptam, quia iudex noluit mihi facere copiam, vel quia amisi: quæritur an appellatus eam exhibere cogatur? Respondeo, dicit papa q sic: vt extra, de fide instru. c. perpetuus. vbi de hoc.[i] & argumẽ. C. de eden. l. apud. ¶ † Sed quid: ecce T. cedit mihi ius, & actiões, quas habet contra P. conuenio ipsum P. Ipse verò ante litis contestationem petit copiam instrumenti cessionis: & videtur q sit facienda: quia personam alterius in iudicio repræsento, ex quo ago ex iure cesso vt patet in his, quæ no. suprà de procura. §. sequitur videre. Item quamuis resultet, quòd actu habeam ius in re: nihilò minus tamen agendo ex iure cesso vice procuratoris fungor: vt probatur & nota. ff. de procura. seruum. in fi. & l. seq. Ergo ante litem contestatam est copia facienda. extra, de procura. in nostra. in fi. iij. q. vj. si quis eporũ. §. exceptio. Et no C. de procur. ita demum. quia sine mãdato nõ debet audiri. ff. de procur. l. prima. Contrarium tamẽ puto: quia ante litis cõtest. non sunt admittendę probationes super principali, etiã si ego velim. extra, vt lite non cõtest. per totũ. extra, de iudi. exhibita. Item si fieret copia ante litem contesta. sequeretur absurditas: quia pari ratione hæres, legatarius, emptor, permutator, & quilibet habens causam, vel titulum ab alio, teneretur ante litem contest. exhibere instrumẽta, quibus huiusmodi causa, vel titulus continetur. quod ridiculum esset dicere: quia sic cognosceretur de principali: & ideo tales exceptiones non impediunt litis conte. & vide. s. de actore. §. primo. versi. item qui se dicit. Vel dic, quòd si ago meo nomine, scilicet vtili actione, tunc non cogor exhibere ante litis contestationem secus si ago directa, scilicet nomine cedentis: quia tunc idẽ iuris est, quod in procuratore tutore, & similibus. & sic obtinuit. argu. ff. de procura. licet. & sic dominus Clemens papa iiij. visus est sentire. De hoc dixi s. de actore. versi. item contra prælatum. & seq. versus finem.[k] ¶ † Quid si quis in libello, vel positione facit mentionem de aliquo instrumento suo, nõ alterius?[l] Dic q iudex ex officio suo faciet illud exhiberi, etiam ante litis contesta. vel ante aduersam responsionem. argu. ff. de eden. l. fi. Nam sine illius inspectione nõ potest plenè deliberare rñdens. arg. ff. de edẽ. l. j. in prin. quod verum est, si habet illud in promptu. Alioquin facta fide de hoc per iuramentum, procedetur in causa, licet non exhibeatur, & coget respondere libello, vel positioni simpliciter. nec tunc in curia Romana admittit talis cõsilio i credo quod ponit, si appareat instrumentum, vel scriptura, de quo, vel de cuius tenore ponitur. oportet enim cõfiteri simpliciter vel negare. Alioquin per talem responsionem in nullu

a ¶ Quoq;. Fuerat hic quintũ membrũ. versi. & qm̃. ff. eo.

b ¶ Resti. Hucusq; Tanc. in ver. quãdo sint.

c ¶ Cùm dilectus. Vbi scripsi super glos. ij.

d ¶ Vbi de hoc. Et ibi de hoc tenet Gui. de Suz. vltra iura in remissionibus alleg. inducẽs l. ff. de hære. insti. si qs institu. §. itẽ si cõditioni. ibi: vt nisi intra certum tẽpus, &c. & similis tex. habet ff. de bon. au. iu. pos. l. iiij. Allegat ẽt. ff. de cur. bo. dã. l. j. & C. de inoffi. testa. §. fi. & idem scripsi in authẽ. si qs in aliquo. C. de edẽ. Facit secũdũ prędicta de resti. spol. frequens. §. solet. lib. vj. Facit etiã ad prędicta l. si ea. C. qui accu. non pos. & quod ibi no.
ADDE videndum Inno. in cle. sæpe. de verb. sig. & vide Rotã decisi. cxlvij. in antiquis.

e ¶ Si datus. Ibi de remis. ad cle. sæpe. & ibi no.

f ¶ Vocatis. lib. vj.

g ¶ Abbate sane. libro vj.

h ¶ Videtur. Hoc dictum scripsi in præ. §. si verò. in gl. qñ appellatus. videq; qđ scripsi de proba. c. j. in gl. si quærit. versi. dixi q aliud est iustificare personã, aliud est iustificare causam.
ADDE quod Spec. dictũ commẽdat etiã Bal. in l. j. §. j. ff. de eden. & versi. seq. adde vltra no. in d. l. ij, apud quem. Fede. cõsi. ccj. incipien. audiui.

i ¶ Vbi de hoc. Et ibi scripsi sup verbo, cõmunium.
ADDE versic. seq. Lap. alleg. & Pau. de Cast. Ange. Bar. Alexã. in d. l. ij, apud quẽ.

k ¶ Finem. Et per ibi scripta vides q legitimare causam suam non cogitur ante litis cõtestationẽ, sed personam sic: vt etiã scripsi de proba. c. j. in vltima glo.

l ¶ Alterius. De hoc scripsi post Inno. de probat. c. primo.

ponens releuaret:quia si instrumentū in iudicio exhiberet,idem faceret, nec de hoc positionem fieri oporteret. Idem puto si ponat de cōmuni scriptura,quo de propria:serus si de aliena. Nam ponens illam non cogitur exhibere:& ita,cōtra quē ponitur simpliciter cogitur respōdere:vt j.§.proxi.versi.ex præmissis.& vide s.de teste.§.qualiter autem.versi. quid ergo.¶†In summa nota q iudex,apud quem res agitur,acta publica,tam criminalia,q̄ ciuilia iubebit exhiberi ad inuestigandam veritatem: vt C. de eden.l.is,apud quem.[a] & exponitur ibi res.i.causa appellationis: vt C.de app.nec causas.& l.eos.in fi.vel res,id est,causa principalis. sed tunc exhibentur acta:quia actor diu abfuerat:vt C.de iudi. properandum.§.j.& §.& si quidem.Vel res,id est,causa principalis,quæ apud successorem primi iudicis agitur.ff.de iudi.mortuo.vel loquitur in administratore,qui debet ter acta videre:vt C. de iudic. aut. ad hæc.[b] ¶†Sed nūquid arbiter faciet fieri editionem, secundūm formam prædi.l.is apud quem? Respondeo,non videtur.argu.ff.de arbitris.non distinguemus.§.de officio.arg.contra.ff.eo.nō ex omnibus. §.sed & contumacia.[c] ¶†Quid si actor interroget à reo,an velit vti instrumentis:& si velit,dicit quod ea debeat exhibere:nunqd actor est cogendus huic petitioni respondere? Videtur q sic:nam si voluerit vti,& exhibere:sciet reus,an velit vti suis:& equitas debet ad hoc iudicem mouere.ff.de inter. actio. vbicunq;.& argu.extra,de dolo & contuma.prout econtra videtur,vt s.de positionibus.§.vj.ver. hoc aute.& quia nondum deliberauit actor an velit vti eis:ideoq; debet habere tempus ad deliberandum. ff.eo.qui interrogatur.forte enim ignorat,an sibi ꝓsit.C.de proba.ad probationem dominij.Sed dicunt quidam referre an ex facto suo conueniat: vt tunc respondere cogatur:cùm non debeat factum suum ignorare:vt C.de rei vend.quisquis. & potuit deliberasse cum peritis: vt in iij.q.iij.c.induciæ.§.spatiū ver.ei autem.& C.de inge.& ma.si autem.an ex alieno:& tunc non.ff.pro socio.l.fi.vel saltem habebit tps ad deliberandū: vt s.secundū papam.P.verò dicit non debere respondere. nam & post sententiam poterit falsum dicere,si voluerit.C. de fide instru.l. fi.C.ad l Cor.de falsis.querela.¶†Illud autem scias q quando instrumentum procurationis,vel huiusmodi offertur in iudicio, licet oblatio ipsa de actis sit:non tamen tenor instrumenti. Vnde nisi aliàs solenniter publicetur,oportet semper originale ostendi,secundum Innocen.extra,de fide instru.c.primo. Alij verò aliter dicunt,& maximè post litē contest. arg.ff.de procu.Pomponius.§.rati.Ex quo aut instrumenta corā iudice,vel alio de ipsius mandato,& parte præsente sunt producta,& exemplata,ex tūc non cogitur ad editionē originalium,ad quam rarò agi potest:sed solum actorū, ad quā semper agi potest:vt j.dicetur.¶†Prima enim si originalia instrumenta translata sunt in acta à.§. ostenso. ver. vidimus.& seq. Idem etiā est,si nō sunt exemplata,sed in actis continetur, talis produxit instrumentum quoddam,quod sic incipit,& sic finit. ex tunc enim instrumentum illud,seu ipsius tenor inter instrumēta censetur. ¶Nam per extrema colligitur mediū vt xxviij.distin.quia.ff.de hære.insti.l.sed & si.§.solemus.Vel dic vt j.§.proxi.versi.primo.Præmissa probantur extra,de proba.quoniam contra.ibi:instrumentorum productiones.†Per quam decreta. dicunt quidam,q rescriptum cōmissionis & procurationis,& huiusmodi,inserenda sunt in actis.quod licet tutum sit:si tamen non fiat post litem contestatam non habet necesse probare mandatū ꝓcurator ex quo vsq; ad litis cōtesta.admissus est: vt in præ. §.rati. Nec iudex cōmissionē sibi factā: vt no.secundum papam extra,de elec.statuimus.[d] & de offic. iudi.deleg.cū in iure. Vel dic & melius, quod bene oportet ꝓbari rescriptū cōmissionis & procurationē in iudicio exhibitam,& in actis redactā , scriptā & publicatā fuisse:non tñ oportet originalia monstrari,nec tenorē eorū ꝓbari. secus si nō sunt i actia scripta:vt in præc.c.qm contra. Sufficit eñ in actis cōtineri,q talis exhibuit corā tali iudice parte præsente,quoddam rescriptum apostolicum per procuratinnem suam:nec est necesse inseri tenorem. Eorū delegationes autem, & subdelegationes debent scribi:vt in præd.c.quoniam cōtra.& s.de rescrip.præsentata.§.primo.ver.sed obijcitur. & seq. & sufficit ibi dici: hæc subdelegatio scripta fuit per tales. Alij dicunt,& hoc obtinuit,[e] quod delegationes,& subdelegationes probantur per sola sigilla iudicum: vt extra, de offic.deleg.prudentiam.in prin. Non enim censetur acta:cùm fiant sine causæ cognitione,& partibus præsentibus:vt s.de probatio.§ videndum.versi. sed nunquid. Nec obstat his,quæ dicta sunt in præd.§.rati.[f] ¶†Et scias q si pars aliqua repetit instrumentum procurationis,vel aliud à se in iudicio exhibitum:aut illud est speciale ad causam illam,in qua exhibuit: & tunc sibi nō restituitur,cùm originalia debeant penes iudicem remanere: vt s.de testi. §.publicans.in prin. Aut est generale etiam ad alias:& tunc æquum est sibi originale restitui,copia illius penes iudicem remanēte: vt in alijs casibus vti possit: vt probatur in his,quæ no.s.versi.illud autem.melius s.§.ostenso.versi.& hoc plenius.ibi:similib; modo.[g]

S V M M A R I V M.

1 ¶In exhibitione iudici faciēda qualiter sit procedendum, & qua forma tabellio vti debeat.
2 Scriptura notarij,de quibus dicatur specificare.
3 Instrumento volens sine pœna vti,quibus verbis vtetur.
4 Tabellio an & quando sit cogendus rogationem exhibere.
5 Instrumenta producere volens,quid agere debeat.
Diuersas scripturas producens,sibi ipsi dicitur præiudicare.
6 Scripturæ,vel probationes,non sunt in trāscursu faciendæ: nam celeritas in iudicio improbatur.
7 Appellatio legitima,dubiam reddit quæstionem.
8 Papa iudicibus mandāte in cā eis cōmissa,procedendū iuxta priorū cōtinentiā literarū,an primis literis non apparentibus sit procedendum.
9 Exhibitio parti in iudicio qualiter sit facienda.
10 Instrumentorum omnium,quibus vtitur quis in iudicio pro se,debet etiā fieri copia aduersario contra se.
11 Actor an ad suam intentionem fundandam petere possit à reo instrumenta sua propria,quibus non est vsurus.
12 Producente aliquo instrm̄ qđ cōtra se est,si aduersarius voluerit se eo iuuare:ꝓducēs aūt dicit se per errorē produxisse,an producēti nocere debeat.
13 Instrumentorum editio qualiter parti sit facienda.
14 Iudice præsumente falsitatem malitiosè oppositam opponens cogi possit ad pœnam extraordinariam seipsum obligare.
15 Aduersarius videns q dies non editur, si ponat q instrumentum die certa fuit confectum:an producens teneatur de hoc respondere.
16 Editio instrumenti tribus modis petitur.
17 Instrumentorum genera sunt multa.
Instrumenta hæreditaria,cū sint cōmunia,debēt inter cohæredes exhiberi.
18 Ponente aliquo instrumenta patris sui esse in arca alterius,an iudex ad talem petitionem ex officio suo iubere possit arcam talem aperiri.
Pro seruo fugitiuo rimari possunt,etiam cubicula senatorum.
19 Producens instrumentum diuersa pacta continens, an possit per aduersarium cogi totum,vel in parte edi.
20 Instrumento cōtinente,q solutio fieri debeat vsq; ad sex menses: quō per huiusmodi editionem possit sciri,an aliquid debeatur,vel non.
21 Instrumenta si petantur exhiberi lite pendente,tunc iudex in omnibus casibus iubebit ea exhibere.
22 Editio instrumentorum diuersimodè fieri potest.
23 Editio instrumentorum fieri debet præsente iudice, vel alio ab eo deputato,& in loco tuto.

Instrumenta qualiter exhibeantur.

VIdendum Restat qualiter instrā exhibeantur. Et quidem sciendum est, qđ aut loqueris de exibitione faciēda iudici, aut de faciēda parti. ¶†Si quidē de faciēda iudici,sic ꝓcedas. venies enim ad iudicis præsentiam cū tuis instrumentis in termino tibi ad hoc assignato,dicens ei:Domine,ad ꝓbandum de iure meo produco vobis hæc instrumenta mea pro veris,& publicis in causa tali,quam habeo cum tali coram vobis. Et tūc iudex ea recipiat. seu per notarium suum recipi faciat:tabellio verò scribet hoc modo:

FORMA. Die tali talis exhibuit in iudicio tale instrumentum,manu talis notarij scriptum in cā tali,puta ꝓcuratoriū, vel instrumentum tutelæ, seu curæ, vel emptionis,& hmōi:& si scribat hora exhibitionis id approbo propter multas calūnias vitādas,quas plerūq; occurrere vidi. ¶Quod si fortè iudex,vel tabellio sit sibi suspectus:cōsulo vt tibi retineas exēpla ipsorum instrumentorū:ne quid machinari valeat falsitatis: vel:qđ melius est,notarius ea transcribat,vel saltem principium, & finem cuiuslibet instrumenti.& reporta si potes originalia tecū. Posset enim,sicut iam contigit,ea malitiosè occultare,& negare te ꝓduxisse:nec posses ꝓbare tenores ipsorū,nisi ipsorū trāscripta, vel pricipiū & finē retinueris. Cautela enim prodest

a ¶Quem. Etibi tenus iste versi. in j. gloss.

b ¶Adhæc. Vt extra,de sf.dele.super quęstionū.§. siue autoris.versi. non obstante.

c ¶Contumacia. Vide qđ ibi not. in gl.quomodo.

d ¶Statuimus. lib. vj.vt ibi in gl.no. ibi,vbi enim.

e ¶Obtinuit. Vt scripsi in prædi. decre. quoniam. in glo.no.ex quo versi.alij dicunt.

f ¶Rati.Cōstat enī q litis cōtestatio est de actis. Item q per eā procurator factus est dñs litis.& hoc latius vide in glo.prædicta.ver.obstat.

g ¶Modo. Vtrum autē debet eligere producēs testamentū ante litis contestationem, an verò illo vti tā q̄ testamento.dic vt j.§.compēdio [illegible].versi.& no.& seq.

a ¶ Videndum cestat. Obtinuit per Aegid. vt ipse refert, vbi s. & totum quod praecedit, est de ipsius mente, vel verbis. & scripsi de proba. c. j. in glo. no. quod ex quo. in prin. post Inno. & Hostien.

b ¶ Dices sic. secundum Gui. de Suza. super aut. si quis in aliquo. C. de eden. & vide. j. §. instrumentum. versi. item opponitur quod aduersarij. quod & ibi scripsi.

c ¶ In princip. Vbi hoc no. Accur. Et per haec verba Accur. & aut. hoc videtur velle quod rogatio vel protocollum probet. Pro quo dicto facit, quia omnia illa habet, quae habere debet instrumentum, & plus: quia ipsa rogatio est origo, & fons vnde sumitur instrumentum. Et sic plus illi credendum. xx. dist. vt veterum. Et quod ibi, not. & lxxvj. dist. ieiunii. C. de eden. l. pen. & authen. si quis. Sed Nic. contradicens protocollum esse principium instrumenti nondum completi: vnde nisi compleatur, pro nihilo est. argu. C. ad Sylla. l. penulti. in fine. Dat simile de testamento, & de sententia: quae nondum completa, licet scripta, nihil probat. Patet primum. C. de testamen. fuis. & l. ex ea. Secundum. C. de senten. ex breuiculo recitan. l. j. & videtur secundum eos casus. C. de fide instrumen. contractus. in princip. ibi: non aliter vires habere, quam si in mundum &c. Et sequitur: vt nulli liceat priusquam &c. & licet ibi loquatur de contractu in scriptis, quo ad substantiam obligationis: idem tamen dicendum de alio, quo ad substantiam probationis, ex identitate rationis. C. de constitu. pecun. l. fina. de confir. vti. vel inuti. cum dilecta. Et facit quod not. C. de testa. l. j. & ij. bene facit ad principale dictum de ele. ecclesia vestra.

ADDE ad hoc videndum Pau. de Cast. cons. ciiij. & omnino vide, quia pulcher casus incipit, ad primum.

prodest l. dist. presbyteros lxiij. dist. quanto extra, de elec. licet. & c. bonae. Quidam autem nouitij aduocati faciunt simpliciter scribi, quod ipsi quatuor aut quinque instrumenta producunt ad suam intentionem probandam: & post secum illa reportant. ¶ † Quid ergo erit si eo asserente per instrumenta producta, suam intentionem plene fore fundatam altera verò pars negat illa fuisse producta: quia scriptura notarij non magis specificat de illis, quam de alijs instrumentis: sed dicit simpliciter quatuor aut quinque[a]. Certe obtinuit scripturam huiusmodi non probare illa fuisse producta. & vide infrà, ver. item no. ¶ † Quod si velis sine poena vti instrumento, quod falsum dicitur, dices sic:[b] Ego talis dico, & protestor instrumentum tale, quo vtor, factum manu talis notarij, verum & verax esse. Sed si apparuerit esse falsum: tunc nolo eo esse vsus, & perinde esse volo, ac si vsus non fuerim. ar. extra, de cri. fal. ad falsariorum. si aduersarius dicit: certifica me, an velis eo vti, vel non. tenetur: sed potest sic protestari. argu. C. de excep. l. si quidem. ff. de no. ope. nun. de pupillo. §. si quis ipsi praetori. Nam ex vi talis protestationis si appareat postmodum verum esse, poterit eo vti, & habebit effectum ex virtute huius dictionis tunc, quod extremum tempus significat. ff. de condi. & demonst. l. quarta §. fina. & de vulg. substit. in substitutione. secus si sic simpliciter diceret: nolo eo vti: quod tunc non posset eo vti aliqua ratione. C. de fide instrumen. l. si aduersarius. & ad legem Corne. de fal. l. si falsos codicillos. ¶ † Et nota quòd tabellio cogendus est rogationem exhibere, cum necesse fuerit, recepto tamen competenti pretio pro labore. argumen. ff. de eden. l. argentarius. in princi.[c] ¶ † Item nota quòd cùm volueris instrumenta producere, lege ea & perlege diligenter, & vide an faciant contra te. nam si produxeris diuersas scripturas, tibi imputatur: & dicere poteris, Heu patior telis vulnera facta meis. C. de fide instrumen. scripturae. extra, eodem imputari. Si autem pro te videris facere, ostende ea iudici, cui fides est facienda, non hosti. C. de condict. ob tur. causam. l. prima. extra, de rescript. inter caeteras. ff. de proba. quinquaginta. ¶ † Item non exhibeas ea, vel aliquam probationem in transcursu: sicut quidam faciunt miseri aduocati: quod si fiat, non videbitur fuisse factum. C. de contrahen. stipula. l. optimam. Celeritas enim improbatur. quod dic vt s. de aduoca. §. hic docendum. versi. cum autem. ❧ Alij etiam in termino dato ad probandum, & ad instrumenta praesentanda & ostendenda, portant plenum saccum de chartis, ea non distinguendo. & sic non potest sciri, de quibus sit parti copia facienda. vnde non videtur valere talis praesentatio.[d] argu. ff. de iniur. item apud. § hoc edictum. ff. de bonis aut. iu. pos. l. fin. ff. si quis cau. l. secunda. §. quaesitum. ar. tamen contra, quòd valeat, C. de anna. excep. l. si ubi huiusmodi narratione, &c. C. de praescrip. xxx. vel xl. ann. omnes. s. de quadrien. praescriptio. l. secunda. C. communia prae. in tradendis. à ver. primo.[e] ¶ † Sed pone, ecce appellatum est à iudice delegato: huius appellationis causa tibi commissa est, ita vt si inueneris ritè appellatum,[f] procedas in causa secundùm formam prioris rescripti. quaeritur an ille delegatus debeat tibi mittere bullam, vel sufficiat transcriptum per manum publicam? Respondeo: no. Ioan. de Deo in quaestion. suis,[g] quod primus iudex non tenetur mittere bullam, cùm super hoc lis pendeat, & appella-

d ¶ Praesentatio. Nota quia loquitur author de illo, qui praesentauerat, & produxerat saccum. hoc dico. Gui. de Suza. super auth. si quis in aliquo. C. de eden. in fi. format quaestionem, quae de facto fuerat, de illo, qui portauerat saccum, & aperuit coram iudice. aduersarius eius dicit iudici quod reciperet saccum, & inuenire ibi tale instrumentum falsum quod iudex fecit, & sic inuenit, & puniuit illum. Ipse dicit iudicem male fecisse: ex quo non produxerat: Cum aliorum instrumentorum inspiciendorum potestas dari non debeat: vt dicit, l. qui accusare. eo. tit. de eden. Inducit etiam l. j. ff. eo. titu. §. edenda. Ad hoc facit, quod no. j. ver. pone, instrumenta.

e ¶ Versi. j. De facto seruatur, quod recipitur talis productio si fiat simpliciter. si verò dicit se ex illis illa producere, quae faciant ad causam, non recipitur: sufficit talis cautela sub sit, vt iam dixi: puta, quia ponderata breuitate termini, & distantia loci, de qua portata sunt instrumenta, fortè haereditaria, non potuerunt discerni pertinentia: bene tamen faceret iudex, si terminum prorogaret, vt discerni possent, & producta ad rem spectantia, & illa solum.

f ¶ Appellatum. Procedit ergo quaestio, vt sit dubia post legitimam appellationem.

g ¶ Sui. l. j. q. xxij.

h ¶ Hoc in gloss. secunda.

ADDE quod consuluit Roma. consi. cccxxxvj. quod si papa mandat alicui, vt iuxta tenorem dictarum sententiarum executionem faciat, quarum tenor inseratur in bulla, quod per hoc non visis originaliter sententijs, non potest facere executionem.

i ¶ Porro. Hic incipiunt verba Tancredi, vbi s. versic. hoc modo. & durant vsque ibi: C. de contrahen. dempta illa parte Azonis & Vinc. & sequenti versi. quid si. quae sunt additio.

k ¶ Est. Tancre. dicit & nota quòd omnium &c.

l ¶ Probat. c. j. vbi de hoc.

m ¶ Vinc. qui de hoc no. c. G. perpetuus. eod. titu.

n ¶ Apud. Secùndùm Gui. de Suza. cuius fuit ille ver. qui sunt additio in authen si quis in aliquo C. de eden. & quaestio. penul. vbi eam plenius prosequitur Ad hunc autem finem alleg. etiam l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. praesi.

ADDE videndum Bald. in l. j. C. vt quae desunt. vel quae ibi posui post Barto.

tum sit: si tamen dubites, debet ille tibi per suas literas fidem facere, vel per publicum instrumentum. extra, de proba. c. fi. ¶ † Sed quid: ecce papa sic mandat iudicibus, in causa eis commissa procedere nolentibus, procedatis iuxta priorum continentiam literarum: vt extra, de iudi. quia V. Primae autem literae non apparent, quamuis constet eos ipsas habuisse, sed postea forte perijsse: quaeritur an poterunt procedere? Respondeo: dic quod non, nisi forte prima prius appareat. arg. extra, de fide instru. c. j. vbi de hoc:[h] xxv. q. ij. c. scimus. C. de eden. authen. si quis in aliquo. vel nisi probetur tenor prioris. ¶ † Porrò, si quaeras de exhibitione parti facienda: illa hoc modo fiet. recitentur enim instrumenta à iudice, vel ab eo, cui ipse deputauerit, parte contraria audiente, quae sibi copiam postulet: instrumentum non tradatur eidem ad transcribendum: sed per notarium, vel per duos viros idoneos ad hoc deputatos transcribatur. & exinde parti aduersae copia fiat. quod si super vno tantum capitulo de priuilegijs, seu instrumentis quaestio fuerit: illud solum recitetur, & transcribatur, & parti aduersae copia fiat. extra, de fide instru. contingit. ¶ † Illud autem certo certius est[k] quod omnium instrumentorum, quibus quis in iudicio vtitur pro se, debet etiam fieri copia aduersario contra se. ff. de eden. l. j. §. edenda. C. eo. tit. l. is, apud quem. & xlv. dist. qui syncera. ibi: ex eorum codicibus &c. quod locum habet tam in actore, quàm in reo. ¶ † Veruntamen actor non potest petere ad suam intentionem fundandam, à reo instrumenta sua propria, quibus non est vsurus. extra, de proba. cap. j.[l] C. de testi. nimis. C. de eden. l. fi. in fi. iij. q. ix. c. si testes. §. item, quia intendit. nisi sint communia: nam illa petere potest: vt ff. de eden. l. si quis ex argentarijs. ff. de iure fisci. in fraudem. extra, de fide instru. c. perpetuus. Reus verò potest petere ab actore sua propria instrumenta, ad probandam suam exceptionem. C. de eden. non est nouum. & similiter actor à reo ad suam replicationem probandam. C. eo. l. fi. versi. & iam dicam. ¶ Azo & Vin.[m] dicunt, quod nec actor reo, nec econtra cogitur edere instrumentum, nisi quo in iudicio est vsurus: vt sunt attestationes, & acta: vt in prae. §. edenda. de hoc not. Insti. de inuti. stipu. §. item verborum. ¶ † Quid si aliquis produxit instrumentum, quod contra se est & aduersarius vult se eo iuuare: producens autem dicit se per errorem produxisse: quare sibi nocere non debet, arg. pro eo. ff. de iudi. l. ij. Nam & poenitere potest. ff. de rei vendi. l. qui se. ff. de in ius voc. l. quamuis. C. ad l. Corne. de fal. l. si falso. Sed dic quod non iuuat se errore: nam potuit deliberare. extra, de fide instru. imputari. C. de acti. & obl. l. sicut. ff. de iur. & fac. igno. regula §. sed iuris. ff. de bono. poss. l. in bonorum. Item ad hoc, C. de temp. in integ. resti. per eod. l. Ex quo enim veritas est, secundum eam conuenit iudicari. C. de edend. l. is apud.[n] viij. dist. qui contempta. & vide s. de posulo. § viij. ver. j. ¶ † Facienda est autem parti instrumentorum editio sine die, & consule, id est sine publicationibus instrumenti, de quibus dixi s. §. breuiter. ne detur materia fabricandi falsum. ff. quemad. test. ape. l. j. & ff. de eden. l. j. § editiones. & §. edenda. quod qualiter fiat, dixi s. §. ostenso. versic. si verò fuerit. nisi is, cui editur, petat sibi diem edi, ad intentionem aduersarij elidendam per exceptionem, vel replicationem: quoniam tunc edendus est sibi dies. arg. C. de eden. l. fi. & l. non est nouum. praestito ab eo primitus iuramento, quod non calumniae causa id po-

stulat: vt ff. eo. si quis ex argentariis. §. exigitur autem. vel nisi velit illud instrumentum de falso arguere: quoniam tunc præstito iuramento, quod æstimat se posse illum de falso arguere, & facta legitima inscriptione[a] edendus est ei dies, & omnia, quæ in instrumento continentur. ff. de edend. si quis. §. exigitur. C. de fide instru. l. fina.[b] C. de contrahen. stipu. optimam. Insti. de inuti. stipu. §. item verborum. & econtra illud, quicquid voluerit, probabit: contra quas etiam probationes, pars altera quod voluerit probabit. extra, eo. c. tertio. C. de in integ. rest. petendæ. Qualiter autem probetur falsitas, dixi s. de proba. §. 1. in fi. & vsque ad quod tempus. j. de sententia. §. quoniam. ver. & nota quod. Debet etiam tunc fieri copia originalis seu authentici sigilli, & subscriptionum, & signorum. extra, eo. inter dilectos. Sed quod iam dixi de inscriptione, non habetur in vsu, quo ad pœnam ordinariam. & bene, cùm tunc nô agatur ad pœnam ordinariam infligendam: sed vt ei fides non adhibeatur. extra, de ordi. cog. c. ij. in fin. cum suis concor.

14 ¶ † Verumtamen si iudex præsumit quod malitiose falsitas opponitur: coget opponentem se ad pœnam extraordinariam obligare, si defecerit in probando: & sic seruamus. Si autem & in principio causæ peto ostendi mihi instrumentum productum, vt videam an sit verum, vel falsum: facienda est editio: tamen sine die, & consule, vt quidam dicunt: nisi cùm nomine fisci agitur. ff. de iure fis. nec quisque. Sed & communia instrumenta, puta literæ apostolicæ, rationes, & acta iudicij, & similia, debent integre cum die & cõsule edi: vt extra, de rescriptis. eam te. cum suis concor. & in præd. l. optimam. & in præ. §. item verborum. ff. de eden. l. j. §. rationes. C. eo. l. ij. extra, de fide instr. c. j. & c. G. perpetuus. & de prob. quoniam contra, vbi de hoc & j. ver. ex præmissis.

15 ¶ † Quid si aduersarius videns quod non editur dies, ponit sic: Pono quod instrumentum die tali fuit confectum: nunquid tenetur producens respõdere? De hoc s. de teste. §. qualiter. versic. quid ergo.

16 ¶ † Et nota ex præmissis, quod tribus modis petitur editio instrumenti. Primò, vt actor fundet intentionem suam, ex instrumento rei vel reus exceptionem suam ex instrumento actoris: & tunc non cogitur quis edere, si ipse non vtatur vt s. versicu. illud autem. Secundò, quando vtitur nam tunc editur vt videatur an aliquid sibi possit opponi. Exhibetur tamen tunc sine die, & cõsule: ne detur materia fabricandi falsum. Tertiò, vt de falso accusetur: & tunc cum die, & consule editur. quæ dic vt s. ver. facienda. Petuntur etiam alijs modis instrumenta edi, id est tradi per varia genera actionum: vt j. vers. proxi. Prædictis autem tribus modis petuntur edi, i. demõstrari.

17 ¶ † Ex præmissis etiam collige, quod instrumentorum quædam sunt rationes, vt sunt scripturæ, quas faciunt mutuatores, de pecunia mutuata: & hæc edẽda sunt aduersario. ff. de edẽ. l. j. §. editiones. & l. argẽtarius. & l. si quis. & l. prætor. in prin. Quædam priuata, scilicet quæ continent priuatam alicuius vtilitatem. j. §. proxi. versi. priuatam. de quibus dic, vt s. versi. illud autẽ. Quædam forensia: de quibus j. §. satis. Quædã sunt publica: vt acta causæ. j. §. proxi. in prin. & hæc peti possunt exhiberi: vt extra, de proba. quoniam cõtra. & s. ver. illud. Quædam sunt cõmunia: vt instrumenta continentia limitationẽ parochiarũ, vel prouinciarũ. Item instrumẽta hæreditaria, & huiusmodi: & hæc edẽda sunt. ff. fam. erc. si quæ sunt. extra, de fide instru. G. perpetuus. Potuit enim ibi esse cõmune instrumẽtum, quia cõtinebat obligationẽ decimarũ factam vicario, & priori. Et instrumẽta ergo hæreditaria, cùm sint cõmunia, sunt inter cohæredes exhibẽda: vt in præ. l. si quæ sunt. & C. de eden. l. procurator. Et testamẽta etiam sunt cõmunia: & ideo exhibenda sunt inter cohæredes, & legatarios: vt ff. de fide instru. l. si. & de hoc j. §. cõpendiosè. ver. sed quæritur an. & seq. Et instrumẽta tutoris, & curatoris, & procuratoris, & negotiorũ gestoris, per actionẽ tutelæ negotiorũ gestorũ & mãdati, eduntur. ff. de edẽ. quædã. & idẽ in actis, & literis: vt s. vers. sed & cõmunia. Hæc autem instrumẽta dicũtur cõmunia: quia cõmuniter fiunt pro cautione pluriũ. ff. eo. prætor. §. j. Dicũtur etiã communia instrumẽta, quæ cõmuniter pluribus a tabellione vel a quocũque alio, cuius sunt, assignantur. Vnde si in instrumẽto contineatur communis cautio duorũ, videlicet quod tibi vendidi domum, & cauit tibi de cautione: tu verò promisisti mihi soluere pecuniam certo termino. Siquidẽ ego tradiderito instrumẽtum a tabellione, non cogar tibi copiã facere. arg. extra, de proba. c. j. sed tabellio, qui illud cõfecit, ad preces vtriusque cogitur exhibere. Idem etiam puto si haberẽ protocollum notarij mortui & illud sit cõmune: ita etiam rogatum est pro te, sicut pro me. Ideoque illud cogar exhibere. arg. in præ. l. prætor. §. j. Idẽ quoque videtur in actis, & instrumẽtis hæreditarijs, & alijs cõmunibus, si quod vno exemplaria notario redimẽte: illa non cogitur exhibere, sed originalia tãtùm, quæ cõmunia sunt, & inuicẽ exhibẽda. Alij autem dicunt, & bene,[c] quod acta, & rationes, & instrumẽta tutoris, & curatoris, & negotiorum gestoris etiã propria, quisque cogitur exhibere. ar. præd. prætor. & C. eo. l. l. ij. & præcipue iudicis officio; nisi iusta causa ipsum mouerit: fortè quia actor amisit sua instrumẽta, & etiam originalia sunt deperdita. C. eo. l. j. ff. eo. si quis §. prohibet. vel actione ad exhibendum. ff. ad exhib. l. iij. §. pe. Alij contra: magna autẽ causa debet iudicẽ mouere ad cogendum aliquem instrumẽta sua aduersario exhibere. extra, de proba. c. j. vt s. §. proxi. versi. in summa. alios verò faciliꝰ exhibere coget: vt in præ. l. ij. ff. ad exhibẽdum. l. ij. §. pe.[d]

18 ¶ † Pone, instrumẽta patris mei dicũtur esse in arca tua inter tua instrumenta: quæro verum iudex ad petitionẽ meam ex officio suo faciat arcã aperiri: & hoc per se, vel per alium inquiret: & videtur quod sic: nam & pro seruo fugitiuo rimari possunt cubicula senatorum. ff. de ser. fug. l. j. & l. diuus. Item in plerisque casibus mihi tribuenda est facultas inspiciendi domum, vel arcã tuam: vt ff. ad exhi. thesaurus. & l. an. §. si quis nouũ. ff. de ope. no. nunc. nõ solum. §. sciendum. ff. de offi. præ. cõgnit. ff. de do. l. quod agit. & C. de his, qui ad eccle. confu. l. præsenti. Iudex enim quibus modis potest debet inquirere veritatem. ff. de iur. fis. in fraudem. xxx. q. vlt. iudicantẽ. Dic cõtra: nisi aliquas probationes adducerẽ, quæ dictum meum verisimile reddãt: vtputa, quia fuit tutor meus, vel negotiorum gestor. Ratione enim præsumptionis permittitur, quod alias nõ permittitur. C. de quæstion. l. j. C. ad l. Cor. de fal. sicut falsi. Nõ est enim cogẽdus aliquis edere, nisi quibus est vsurus in causa. ff. de eden. l. j. §. nec quisque. imò potes prohibere ne intrem domũ tuam: arg. ff. de nun. iniunarũ. in fi. ff. de serui. rus. præd. l. diuus.[e]

19 ¶ † Quid si produco instrumẽtum diuersa pacta cõtinens, siue plura: volo eo vti tãtùm pro vnico pacto: petis aduersarius totũ edi, excepto die, & cõsule: vt ff. de edẽ. l. j. §. editiones. Ego dico, nolo alijs partibus vti: vnde non debes tibi fieri copia: vt in ea. l. §. edendo? Rñdeo: nõ debet fieri copia, nisi de capitulo, quo quis vsurus est. extra, de fide instru. cõtingit.[f] quia tot sunt stipulationes, quot sunt res. ff. de ver. ob. pluribus.

20 ¶ † Sed cum die, qua solutio facienda sit: vt sciatur vtrũ stipulatio sit efficax ad agendũ, vel nõ, licet dies cõscripti instrumẽti nõ sit edendus: vt in præ. §. editiones. Pone in instrumẽto cõtinetur, quod solutio facienda est vsque ad sex mẽses: quæritur quomodo per huiusmodi editionẽ scietur, an pecunia debita sit necne: cùm ignoremus, vtrum sex mẽses elapsi sint, ex quo dies conscripti instrumẽti ignoratur. Super hoc dicũt quidam præ. §. editiones. intelligẽdum esse simpliciter prout sonat: & toleratur hæc absurditas ad hoc, vt maior euitetur: quæ esset si fraus edito die committeretur. Vel dic, quod aut est terminus vsque ad sex mẽses: & tunc dies conscripti instrumẽti edi debet. Aut vsque ad pascha: & tũc secus: quia etiã sine eo, i. sine editione diei, in quo instrumẽtum scriptũ est: apparere potest vtrũ pascha sit elapsum, vel nõ: & de proximo pascha intelligi debet: vt ff. de verb. obl. cum qui calẽdis. Ia. dixit simpliciter, quod dies conscripti instrumẽti non est

a ¶ Inscriptione. Vide quod statim subdit: & hoc non posuit Ianc.

b ¶ Instru. l. fi. secundum Tan.

c ¶ Bene. Sic posuit Inn. cuius fuerunt hæc verba: vt scripsi in decre. prima. de proba. sup gl. ij.

d ¶ Penul. Satis est magna causa id agẽdum: cùm quæritur veritas matrimonij: vnde fuit hic disputando terminatum, quod si illa, cum qua matrimonium contraxit, dicitur primum virũ habere, & me vendicat in maritum, vel ego ob hoc ad diuortium prouocem, ipsa coget edere instrumenta cõtractus, vel dotalia, quæ habere scitur, vel præsumitur de primo contractu. si enim fauore fisci cogatur quis edere propria instrumẽta. ff. de edẽ. l. iij. fortius hoc fieri debet fauore matrimonij, in quo multa sunt fauorabilia: quæ vide: vt lite non contes. c. j. in gl. nota quod. & super ea subest alia ratio, scilicet periculum animæ: & per hoc facit clemẽ. de vsu. grandi. §. j.

ADDE, vt refert & sequitur Roma. consi. cccLxxxviij. quod decisionem Spe. in hoc versi. sequuntur do. de Rota decisio. ccij. & Ant. de Butr. in c. j. de proba.

e ¶ Diuus. Concordat quod no. in clemẽ. de vsu. c. j. in gl. quid contingat.

f ¶ Contingit. Legitur tamen totum, vt ibi: & de priuil. cùm personæ. j. scripsi in fi. li. vi. quod dic vt ibi not.

ADDE quod voluit Bart. in l. ij. ff. de no. ope. nunc. quod petenti editionẽ alicuius statuti, non est edendum totũ volumen statutorum, sed illud statutum quod facit ad causam. Et ver. seq. adde vt refert Alexã. in d. §. edi. quòd do. Ant. in c. G. perpetuus. tenet quod tũc debeat edi dies instrumẽti sine quo nõ videtur edi posse dies solutionis. & pro hoc dicit facere ipse Alex. l. ij. ff. de iur. om. iud. & ita dicit velle Cyn. Bal. Gui. de Suz. & Paul. de Castr. ibi: quia est eadem ratio, quæ in libro rationum.

ADDITIO. Adde tu vidẽdum do. Ias. post Bar. & alios in rubr. ff. de no. oper. nunc. vbi in col. pen. ver. glo. in rub. an totũ statutum debeat produci, cum sua rub. an sufficiat producere particulam statuti. Hen. Ferrã.

est edēda parti: sed iudici sic: vt per hoc sciat qualiter debeat sententiam formare. ¶ †Et nota q̄ si lite pēdēte petūtur instrumēta exhiberi, iudex in oībus casibus mediāte suo officio pedissequo exhibere iubebit: sicut super lite iuberet ea exhiberi p actionē, vel per officiū, quod vicem obtinet actionis, secūdum papā,ᵃ vt iā dictū est. ¶ †Hoc quoq; prætereūdū nō est, q̄ editio instrumētorū fit quoq; per actionē ex testamēto, quæ datur cōtra hæredē: vt exhibeat instrumētū rei legatę, & præsertim si & ipsum instrumētū legatū sit. C. de fi. instr. instrumēta. C. ad l. fal. si ꝑ diorū. Emptor quoq; agit cōtra vēditorē actione ex empto, vt rei vēditæ exhibeat instrumēta. ff. de ac. emp. Titius heres. Et idē dici potest in omni cōtractu, ex quo de euictione cōtra actorē actū est: vt in eodē casu actio ex cōtractu pro instrumētis edēdis proponat. Itē in alio casu, vt C. de libe. causa. sicut datā. Itē debitor soluto debito agit cōtra creditorē cōdictione sine causa, vt edat, & tradat instrumēta: & hoc si erāt propria creditoris: quia ipse satisfecit tabellioni pro illis: vt C. de cōdi. sine causa. l. dissolutæ. Sed si erāt debitoris, scilicet quia ipse solueret ea: tūc aget actiōe ad exhibendū. C. ad exhibēdū. l. fi. Itē hæres cōtra hæredes familiæ erciscūdæ iudicio, vt exhibeāt cautionē, vel instrumētū, vel tabulas ad fidē rei gestæ faciēdā: nec enim sufficit exēplū ostēdere. C. de edē. procurator. & auť ibi posita, extra, de fide instr. c. i. ff. fami. erc. ceteræ. §. fi. l. si quæ. & l. Pōponius. Itē etiā socij socio per actionē pro socio, & procurator per actionē mādati domino: & tutor per actionem mādati, tutelæ pupillo: & curator adulto, per actionē vtilem neg. gest. & per directā a spōtaneo gestore cogūtur exhibere, & tradere. Idem & in argētario, qui per actionē in factū cogitur edere rationes. Et idem in tabellione, qui ei similis est. ff. de edē. quædam. respō. i. & §. fi. Itē per interdictū, de tabulis exhi. ab eo, qui negat se tabulas habere, vel exhibere debere, vel per edictū quēadmodū testa. app. si fateatur se tabulas habere: nec prætēdit, cur nō exhibeantur. ff. de tab. exhi. l. i. ff. quēad. testa. ape. l. ij. §. fi. Cæterū editio instrumētorum, quæ pertinet ad causam cœpti iudicij, fit iudicis officio. Super quo tres diuersitates no. C. de eden. l. i. acta verò vel iudicis officio, vel cōdictione ex lege petūtur: vt eodē ti. l. ij. ¶ †Fieri quoq; debet editio præsente iudice, vel alio ab eo deputato: vt in præ. decre. cōtingit. Item etiā in loco tuto: & is, qui eam petit, debet esse contentus inspectione xij hominum. extra, eo. accipimus. & in cōsti. Alex. iij. quia personæ,ᵇ sed hoc est arbitrarium. ¶ Quæ autē hic desunt, vide secundum papam extra, de proba. c. i.

SVMMARIVM.

1. ☞ Instrumentum publicum quale dicatur.
2. Officium notarij, an dicatur publicum.
3. Scriptura dicitur publica, cui de iure, vel de speciali consuetudine creditur.
4. Instrumentorum priuatorum species sunt tres.
5. Scripturæ priuatæ regulariter credendum non est.
6. Scripturæ priuatæ inductæ contra eum, qui illam fecit, nec negat se fecisse, an stetur.
7. Literæ propriæ prædicant scribētē, licet sint priuata scriptura.
8. Consuetudo an aliquid posit operari quo ad fidē scripturis præstandam.

Instrumentorum species quot sunt.

NVnc Dicendum restat, quot sunt species instrumētorū. Et quidem duæ.ᶜ Nam aliud est publicum seu authēticum, aliud priuatū. Publicū, seu authēticum est, quod publicam habet authoritatē: cuius species sunt plures. ¶ †Nā publicū est, quod est per manū publicā scriptū, i. per manū notarij, qui est publica persona: vt C. de epi. & cle. orphanotrophos. Vnde seruus publicus dicit: vt C. li. x. de iure fis. faculta. & in cōsti. Greg. x. de vsur. c. q̄q̄.ᵈ & in publicā formā redactā: vt extra, de præsump. illud. extra, de fi. instr. c. ij. & c. inter dilectos. §. rursus. ¶ †De notarijs autē dicet i. §. proxi. Cuius officiū dicit publicū, quia ob publicā vtilitatē est inuētū. Itē dicit publicū instrumētū, quod est sigillo authētico sigillatū: extra, eo. scripta. extra, de proba. tertio. xix. q. iij. statuimus. sed tūc potius dicitur authēticū, q̄ publicū: vt probat in præ. c. scripta. Quod autē sigillū dicat authēticū, dixi s. de prob. §. ij. ver. xiij. dicit publicū, quod est authoritate iudicis exēplatū, & authēticū: vt C. de testa. publicati. C. de re iudi. l. fin. C. de iure emphy. l. fi. in auť. de quæstore in prin. & vt fra. fil. §. illud. extra, de cōfir. vti. c. i. extra, de fide instr. c. pe. & fi. de quo dictū est s. §. ostēso. Alter enim nō creditur sumpto: extra, eo. c. i. C. de eden. auť. si quis. ff. eo. l. ij. Quartò dicit publicū instrumētū, quod in iudicio scribitur apud acta publica: & valet per quēcūq; scriptū sit: vt C. de eden. l. ij. C. de re iud. gesta. extra, de proba. quoniā cōtra. Quintò dicit publicū, quod habet subscriptionē trium, vel secūdum canones duorū viuētiū testiū, etiā si sit per priuatā manū scriptū: vt extra, de fide instr. c. ij. extra, de testi. c. i.ᵉ de proba. quoniā cōtra, & c. qui pot. in pig. hab. l. scripturas. in auť. de fi. instru. §. si quis igit vult cautè. & §. seq. xvi. q. ij. c. placuit. §. potest. ij. vers. si autē. C. de anna. ex. vt perfectius sed mortuis testibus nō valet. extra, eo. c. ij. Sextò dicit publicū, quod de archiuo publico producit, liber s. rationū, vel alterius rei: & ei credit si habet publicū testimoniū, scilicet si iudex cōfiteatur illū fore de archiuo, seu armario publico productū. extra, de præscr. ad audiētiā. xxx. q. i. peruenit. In auť. de his, qui ingre. ad appel. §. si verò. ff. de probat. cēsus. ¶ †Et generaliter nota omnē scripturam dici publicam: cui de iure, vel speciali consuetudine creditur. extra, de fide instr. cùm dilectus. & not. secūdum Innoc. extra eod. c. i.ᶠ & cuilibet ꝑdictorū credit: vt patet in præ. concor. & Insti. de inuti. stip. §. item verborū. Quod quidem verū est si originale, id est, ipsum authēticū instrumētum introducatur. Si verò exemplum, vel sumptū, quod & vocatur index: vt s. §. postq̄. in prin. id est exhibeatur, fides ei nō adhibet. ff. de fide instru. l. ij. extra, eo. c. i. C. de edē. auť. si quis in aliquo. lxxvi. dis. ieiunium. ix. dis. vt veterū. C. de diuer. rescri. sancimus. nisi authoritate iudicis sit transcriptū per manum publicam, vt prædixi: vel nisi illud authenticum, de quo fit mētio, vel alia legitima probatio exhibeatur: vt in auť. vt spon. larg. §. & hoc insuper. arg. contra. C. de testi. l. ij. C. de re iud. l. ij. in fi. & ff. de admi. tuto. tutor. De humanitate tamē secūdum Vber deberet valere, nisi fiat in fraudē. argu. ff. de iure fis. in fraudem. §. neq;. iūge hic quod est i. §. nūc autem. versi. item opponitur. sed tu hęc prosequere vt no. de verb. sig. abbate. c. dist. contra morem. ¶ Quid si producens sumptum, quod de originali faciat mentionem, vult probare per testes q̄ sic continebatur in instrumento prout ipse dicit? Dic vt i. §. proxi. versi. illud quoq;. ¶ †Priuatum autem est omne aliud instrumētum a quocūq; sit scriptum: nisi aliquo prędictorū modorū sit corroboratū. ¶ Priuatorū autem tres sunt species. Nā aliquādo facis scripturam tibi tantùm: aliquando alij tantùm: aliquando tibi & alij, scripturæ quam tibi facis, nulla fides adhibetur. C. de probat. non exemplo. & l. non epistolis. C. de commu. fi. debi. l. fi. scripturæ verò, quam facis alij contra te, puta creditori tuo de eo, quod ab eo accepisti: bene creditur contra te. ff. deposit. Publia Mæuia. §. fi. i. q. vij. saluberrimum. xxvij. q. i. omnes fœminæ. Tibi autem & alij facis scripturam, sicut est codex rationū tuarum, cui interdum creditur. ff. de eden. si quis ex argentarijs. & l. quædam. §. nummularios. Est autem argentarius is, qui præponebatur olim authoritate publica argento dando & recipiendo: ad cuius fidem, sicut & nunc ad fidem tabellionis recurrebatur. Idem etiam in nummulario, scilicet qui alienā pecuniam tenebat, publica authoritate: vt in præ. §. nummularios. & argu. in auť. de fideius. §. fina. col. i. & eius scriptura erat publica: hodie verò non: vt ff. de edend. argentarijs. x. q. ij. si œconomus.ᵍ

ᵃ ¶ Papam. In præ. decr. i. de proba. vt hic sequitur. in fi. §.

ᵇ ¶ Personæ. Quod non habemus, sed quod sequitur vide de priui. cū personæ. i. responso. lib. vj.

ᶜ ¶ Quidē duæ. Totum ferre, quod hic ponit vsq; ad ver. regulariter fit Tan cre. vbi ā.

ᵈ ¶ Quanq̄. lib. vj.

ᵉ ¶ Testi. c. i. Author dabat scriptoribus materias scribēdas, qui scribebant, vt inueniebāt, & post ea corrigebat, & addebat Tan. alle. extra, de testib. c. i. & illud erat. c. cū à nobis. primū in iij. cōpil. hoc remāsit incorrectum.

ᶠ ¶ Extra, eod. c. i. ibi scripsi in prin.

ᵍ ¶ Si œconomus. Quia de argentario, & nummulario hic loquit author de his tractandum est. & breuius de primo: quia hodie est in vsu. Est ergo videndum de quibus, quo casu, & qualiter ipsius scriptura sit probatoria in iudicio. Et breuiter aut est de officio sibi cōmisso, quod propriè est in scribendis rationibus de accepto dato, & constituto. ff. de edend. l. prætor. in prin. & l. si quis. §. rationem. In cuius etiam officio principaliter pōderatur, qualiter sibi soluenda fuerit pecunia, nō simpliciter, qualiter soluatur: vt dicitur in simili, ff. de contrah. empt. l. ij. C. de resci. ven. l. pecoribus. Tunc stabitur ipsius scripturæ: dūtamen diem, & cōsulē, & ipsius subscriptionem contineat. ff de eden. l. i. §. rationes. & l. si quis. § i. & §. si initium. & C. de edendo. auť. & l. nō est nouum. Nec putat Nico. in eis necessariam præsentiam testium, vel aliam solēnitatem cùm hoc non sit iure cautum. Nam & statur sine his libro censuali, & producto de archiuo publico: satisque est quod habeant suas proprias solennitates. extra de prob. cū causam. de præscri. ad audiētiam. in his. De hoc ff. de proba. census. C. de fide instru. ad hæc. Si autē scripsit circa id quod ad ipsius officium non spectat: non probabit nisi sicut alia priuata. Bene facit ff. nautæ caup. stab. l. idē ait § eo modo. Subdic autem videri quod scriptura argentarij cedat chartæ. cùm non sit publica manu facta: in qua sc. eus. facit ff. ad exhib. l. iij. §. pe. Ipse cōtrarium tenet cùm hoc officium publicam habeat causam & authoritate publica exerceatur, & fiat. ff. de eden. argentarius. §. i. & sic cedat charta scripturę: & liber est ipsius argētarij, ad vtilitatem eorum, pro quibus scriptus est. Vnde per ipsum custodiuntur, eduntur, & leguntur. ff. de edendo. quædam. §. fi. sic & fundi dominus propter cōmunem vtilitatem hominum, præstare potest viam cōmunem. ff. quemadmodum seruit. amit. l. si locus. §. fi. Soluet autem argētarius domino chartæ pretium congruum per actionem in factum ad exemplum seru-

minatorum. ff. de rei vend. l. in rem. §. item quæcunque. Non obstat l. præ. ad exhib. l. iij. §. penul. nam ibi seruus vxoris meæ rationes fecerat, quas vendico, si in charta mea scriptæ erant: quia ille non habebat publicam authoritatem: quia scribens seruus non erat argentarius, si nō erant in charta mea: propter meum interesse ago actione in factum. ¶ Restat tractare de scriptura alterius priuatæ personæ nuncupatæ nostri temporis, vel alterius. Circa quam distinguendum est, an fiat per officium, cui quis adstringitur, aut per mandatum de hoc suspectum. De primo dantur exempla in tutore, vel curatore, in procuratore, & negotiorum gestore. Item in socio. Itē in quolibet, qui ex officio res alterius administrat: cùm isti teneantur per se, vel per alios ex consequentia sui officij scribere, quæ recipiunt & impēdunt. ff. de tu. & ratio. distra. l. j. §. officio. de eden. l. quædam. in princ. & sic tenetur ad id eo iure, quo sunt adstricti ad exercendum officium: & sic ea actione. ff. commo. si vt certo. §. vsque adeo. deposi. l. j. §. quæ depositis. & dicto §. officio. Et fit talis scriptura expensis eius, cuius sunt negotia, domini scilicet vel pupilli, vel societatis: tam in chartis, quam in scripturis: sicut & alia, quæ ad ipsius officium pertinent. ff. mand. idemque. §. si ad venditura s. ff. pro socio. l. cùm duobus. §. quidam. C. de contrario. iud. tute. l. fi. in fi. Et si in arca domini scribantur, vel societatis: erunt eius: & poterit eas petere ab illo officiali, soluendo illi pretium scripturæ, non solùm illa actione, sed etiam actione ad exhibendum, & rei vēdicatione contra quēlibet possidentem. ff. ad exhib. l. iij. § penul. Si verò chartæ erant scribentis, tenetur soluto sibi pretio chartæ, & scripturæ exhibere domino negotiorum actione: quia tenetur ex officio quod administrauit. Si verò scriptum fuerat in chartis tertij, erunt eius, cuius sunt chartæ: cùm scriptura sit priuata: vt in præ. § pen. & Instit. de rerum diui. §. literæ. Et hoc verum, si domino chartarum placuerit habere illas sic scriptas: & tunc tenetur soluere pretium scripturæ bona fide in illis factæ: opposita exceptione, si agat contra scribentem: vt in §. item. & §. seq. Si autem scriptor mala fide scripsit in illis, vel non possidet, perdit pretium scripturæ contra dominum chartæ: vt in d. §. literæ. & ff. de condic. indeb. l. si area. Intelligo scriptorem, qui scripsit per se, vel per operarios ipsius, nomine scribentis: cùm ipse scripsisse intelligatur. ff. de regu. iur. qui per alium. ff. de admini. tuto. ita tamen. §. gessisse. & de acquir. rerum domi. l. quicquid. primo responso in fin. Gessisse igitur dicetur officialis ille, qui rationes scribere, & exhibere tenetur: sed ne officium sit sibi damnosum, is, pro cuius negotio scriptura facta est, pretium scripturæ soluere tenetur: si per dominum chartæ solutum non fuit: qui etiam tenebitur ipsum librum exhibere in iudicio, æquitate suadente officiali, se etiam domino negotiorum in actione ad exhibendum. Sed actione in factum quoties opus erit: vt in præ. §. penul. Tenebitur etiam de hoc cauere. ff. fami. ercisc. l. si quæ sunt cautiones. & de iudi. l. in omnibus. & si scripturam destrueret, teneretur propter dolum suum. ff. ad exhib. l. Iulianus. in prin. & l. iij. §. præterea. Sed si dominus chartæ velit de suis chartis deleri scripturam, non auditur ad hoc solum intendens, vt noceat. ff. de rei vendica. in fundo. & ex tali mutatione videtur substantia perempta, cùm charta sine læsione in pristinum statum reduci non possit. Facit prædi. l. Iulianus. §. si quid. & ff. de lega. iij. l. librorum. §. libris. Petat ergo pretium chartæ, per actionem in factum ad instar ferruminatorum. ff. de dona. inter virum & vxor. l. vtilem. & de rei vendica. in rem. §. item quæcunque. Contra dolosum, quasi dolo desierit posse restituere, competeret rei vendicatio. ff. de rei vendica. l. sin autem. §. sed & his. & tunc qui scripsit, est dominus libri, quasi chartas emisset. ff. de rei vend. l. eius. & scripturæ: quia scripsit, vel scribi fecit: & sibi librum restituere teneretur omnis is, ad quem peruenisset, sicut domino: vt in §. pe. sæpius alle. Dominus autem negotiorum ab extraneo petet illud sibi exhiberi per actionem in factum, æquitate suggerente: vt in præ. §. Si verò quæratur an prædicta scriptura fidem faciat in iudicio, cùm sit priuata? Respondet quòd sic, contra scribentem: pro ipso non. ff. de interro. act. de ætate. §. j. & C. de prob. rationes. & l. exemplo. Si tamen alijs adminiculis adiuuetur, putauit Nico. quòd etiam sibi proderit. Inducit q præ. l. rationes. dicit quòd sola non sufficit. & facit l. instrumēta. ibi: præcedens. vide quod statim dicam super versi. licet autem. ¶ Sed vltra quæritur, an talis scriptura debeat aliquas solennitates habere? Respondet quòd tales rationes habent similitudinem ad rationes argentariorum: licet parem effectum non habeant. Dicit tamen q habere debēt diem, & consulem, id est, tēpus quo scribuntur, sicut illæ, cùm sit eadem ratio. de quo ff. de eden. l. j. §. rationes. Item debent continere quicquid ad talē administratorē peruenit de pertinentibus ad illum, cuius negotia gessit, & ex qua causa recepit, & ex qua expēdit, & quantum: & sic apparere poterit de fide, & diligētia sui actus. Ad quod ista scribuntur ff. de tute. & ratio. distr. l. j. §. officio. Et ratio legis ponderanda est. C. de interd. l. j. aliàs solennitates de testibus, & similes, nō putat Nico. necessariò ponderandas. Dicit etiam quòd si prædicta dies, & causa non ponantur: valebit scriptura contra scribentem: ne sibi prosit suus dolus, vel defectus: sed in his, quæ faceret pro ipso, fidem non faceret, vt suspectus: licet ex causa, quantitate, qualitate, & tempore aliqualē probationem pro eo inducceret. Allegat ad primum C. de dona. authen. eo decursum est. in fin. & ff. de transac. si ex falsis. quod dictum est de aliquali probatione pro ipso declaratur: vt quia dicitur expensum in alimētis pupilli, qui vixit: in doctrina ipsius, qui profecit, vel artibus imbutus est in ædificijs: hæc non possunt esse sine expensis. Putat ergo quòd secundum quantitatem, & qualitatem horum quandoque sine alio auxilio staretur assertioni: quandoque esset causa iuramētū deferēdi: quandoque esset præsumptio minus semiplena, sed aliquod facit indiciū. hoc habet iudex æstimare. ff. de ali. pup. præstan. l. si. facit C. de admi. tut. l. lex quæ. in aut. de hære. & fal. § si verò absunt. ¶ Dicto de priuata scriptura, quæ fit per officium scribētis: dicēdum est de illa, quæ fit per mandatum. Et hæc duplex: quia vna fit in forma rationum, alia documētorum, vel instrumētorum. Prima quandoque fit de eo, quod fit inter alios: vt si tu & ego deponimus penes mercatorē pecuniam, quasi licēdo ipsum scribam de his, quæ per nos dimisim, vel coniunctim agentur. Aut respicit id quod fit cum ipso scribēte. Primò locum habet, quod dictum est de argentario, saluis tali dissimilitudine: quia argentarius cogitur recipere, & scriptum edere per edictum de edēdo: sed mercator ille non cogitur recipere, vel scribere: & si recipiat cogitur per actionē mandati, scribere, & edere. ff. mandati. l. j. quod est verū, si interest mandantis: aliàs non. ff. mandati. si procuratorē. § man. & §. fin. ¶ Itē si scribit, litera cedit chartæ: & sic conuenit rationibus scriptis ex officio. Itē si constat confessione partium, vel probatione legitima, scripturam factam de partium voluntate: statur inter eos, si per alterū non negatur, statur ei, quo ad plenā fidem, quia priuata est. C. eo. instrumēta. Cum alijs tamē adminiculis prodesse poterit, vt ibi: quæ adminicula maiora, vel minora erunt: ponderatis circunstātijs personarū principalium, & scribētis, quantitatis rei, & similibus. Quod autem dixi mercatorē teneri edere: nō intelligas de toto libro rationum, sed de parte, quæ pertinet ad mandantē. ff. si cer. pe. cum quid. fami. erc. l. si quæ sunt. & de edē. l. prætor. §. si. Quod dic vt extra, eo. ti. contingit. & de priuil. cum personæ. lib. vj. ¶ Secundo casu cùm scriptura respicit solum mandantē & scribētē: si scriptura est solum pro scribēte, non statur ei. C. de proba. l. exēplo. xiiij. q. ij. c. j. Si verò scriptura mista est pro eo, & contra eum: vt continēs recepta, & data contra scripta in receptis, indistinctè credetur in datis: ponderabit iudex circunstantias, de quibus suprà proximè dictum est. C. de probationē. ff. deposi. l. Publia. in fi. ij. q. j. in primis. in prin. de testi. in nostra. Primo verò casu, quo scriptura est contra scribentē, si per confessionē eius, vel per testes constat illum scripsisse per se, vel per alium: licet cōdemnetur per id. C. qui po. in pig. habe. l. scripturas. & de dona. l. in donationibus. non tamē, quia per illam scripturā efficiatur debitor, si nō erat: quia iste non est modus construēdi obligationē. ff. de donatio. l. nuda. sed præsumitur ex hac scriptura debitū esse, si causa legitima obligationis cōtineatur in illa: vt in præd. l. Publia. in fi. dicitur de cōfessione facta in epistola. Facit quod no. ff. de vsur. cum de in rem verso. vbi longæua solutio non inducit obligationē: sed inducit præsumptionē obligationis ex causa allegata. ¶ Quid si in prædictis terminis, mercator scripturam libri sui negat, sua voluntate factam? dicit Nico. sufficere q in libro suo scriptura est, nisi contrarium appareat: sicut de libro censu dicitur. ff. de proba. l. census. Facit C. de iusti. codi. confir. l. j. §. hunc igitur. C. eo. ti. auf. ad hæc & de arbi. l. ne in arbitris. De solennitate dic q contra scribentē non est de solennitate quærēdum, sanquatum esset cōtra mādantē: sed quātum ad id, quod continet pro scribēte, requiritur q habeat formā rationis, scilicet diē & cōsulem, de quibus s. ¶ Nunc de secundo vidēdum de scriptura, s. quæ habet formā documētorum, scilicet quæ docent, & instruunt in iudicio, quod factum est: & propter idem vocatur instrumētum in rubricis vtriusque iuris. Primum, ij. q. vij. plerique & q. viij. sciant cuncti. quæ lex canonizata habetur C. de proba. l. fi. Ad idem. C. de eden. si quis in aliquo. Et hæc documenta quādoque sunt publica, s. scripta manu publica: forma quandoque priuata: quæ sola ad fidē iudici faciēdam non sufficit. Et hæc priuata diuidit: quia aliud est priuatum documētum, tamē publicū, & aliud omnino priuatū. Primum Nico. vocat illud, q licet deficiat in prædictis duobus, vel altero illorum, s. persona publica & forma: tamē habet effectum publici instrumēti. Quod procedit, quādo id, quod deficit in instrumēto, vt sit publicū per iuris ordinationē, suppletur in alio, s. quod habet effectū publici. Quod dicit fieri per septē supplemēta, quorum tria sunt in cōfectione: alia tria post confectionē: septimum pertinet ad vtrumque. ¶ Primum est maioris solēnitatis, s. quæ adhibetur in numero, qualitate, & subscriptione testiū. Constat, q in publica scriptura, quæ fit per notarium, regulariter interueniunt duo testes etiā ignoti, qui scribātur per tabellionē. In scriptura verò facta manu priuati, deficit publica manus, & forma: sed habet præsentiam, & subscriptionē propriæ manus trium testium probatæ opinionis: talis solēnitas supplet, & dat vires publici documēti. C. qui po. in pig. ha. l. scripturas. & quod ibi no. dummodo tamē tēpus cōtineat secūdum loci cōsuetudinē. in aut. vt præpo. no. impe. §. j & §. si qua verò. ¶ Secūdum supplemētum est maioris authoritatis, s. cum scriptura fit à priuato, sed habet subscriptionē cum solitis signis, vel sigillis maioris magistratus, illius s. cuius officiū est in illo loco, vel cum publicis sigillationibus: sicut in carijs papæ, vel regum, vel episcoporū seruatur. & idē in cōmunitatibus ciuitatū. hæc enim maioris sunt efficaciæ, quàm scripturæ notarij. Et putat Nic. hāc etiā sine testibus valere: dūtamē fiat de eo quod ad officiū sigillātis, vel subnotātis pertineat: vt C. eo. ti. authē. ad hæc. ff. de iur. fis. in fraudē. §. quoties. C. de quadri. præscri. l. fina. ibi: siue per nosmetipsos, siue per procuratores, ex epistolari tamen nostro &c. & in authen. vt diui. iuss. sub. ha. col. viij. extra, de proba. c. j. & c. post cessionem. de fid. instru. cùm dilectus, & c. inter dilectos. Si ergo recipio mutuum, quod scribitur per priuatum

privatum, & sigillatur per magistrum: nō putat Nico. q fidem faciat: cùm non inveniat hoc iure statutum, nec eius officium se ad hoc extendat, nec ad id fuit inventum. Facit ff. de custo. reo. l. divus. nisi consuetudo loci hoc inducat. de materia vide suprà de probat. §. fin. versicu. x. ¶ Tertium supplementum est conscriptio, vel subscriptio. hæc autem locum habet, cùm subscriptio fit ad voluntatē unius partis tantum, & scribitur vel subscribitur per illum, cō tra quem facit, vel a per alium ipsius voluntate, ut est in donatione, vel in mutuo. Et est idem quando scriptura facit pro utroque. Exemplum in locatione, quæ scribitur per unum, & subscribitur per alium: vel per tertium ipso volente. Et idem si scribitur per tertium, & subscribitur p ambos, vel per alium, vel per alios ipsorum voluntate. His enim modis supplentur defectus publicæ personæ. & etiam testiū. C. de dona. in donationibus ij. respon. & l. vice donatricis. C. eo. titu. l. plures. & l. comparationes. procedunt per edictæ cùm is, cuius voluntate dicitur scriptum, id fatetur. Si verò negat producens, habet illā probare. C. qui potio. in pigno. habe. authen. si quis vult. & ff. de procura. si procurator absentem. ibi: literis eius approbatis. & tali approbatione facta sic statur illi scripturæ, quòd qui negavit, de suo mendacio punietur, secundùm authenti. C. de non numera. pecu. contra qui propriam. & dicta l. scripturas. & in hoc differt hoc tertium supplementum à secundo, quia illi statur prima facie, etiam si ab adversario negetur: vel alia sit contra id suspicio: sicut etiam dicitur de publico instrumento. hic secus. Hæc autem & tria supplementa respiciunt confectionem, & succedunt tria quę sequūtur. ¶ Et est quartum supplementum, iudicis examinatio confectionem sequens, quod procedit in ultimis voluntatibus: quæ licet sint scriptæ à persona privata, vel a servo, tamen coram iudice examinantur, & publicantur. C. de testamen. l. publicati. ubi de hoc. & postea probat. Quasi similitudinis ratione putat Nico. quod si quodcunque privatum instrumentum fuerit coram examinante publicatum, & authenticatum, plene probet: ut in authenti. ut fratrum filij. §. illud. & de testi. §. penult. quæ est de testi. authen. præterea. & sic etiā quidam intelligunt, id est scripturas. C. qui pot. in pig. habeantur. ¶ Quintum supplementum loci deputatio. quod intelligitur cùm authoritate publica deputatur certo die tanquam publica in archivis publicis: & pro publicis communiter habētur: & ut talia per iudices servantur. hi sunt libri censuales, lib ri æstimorum, & statutorum. arg. præ. authen. ad hæc. & ff. de proba. census. de præscrip. ad audientiam. & facit l. Barbarius. ff. de officio præto. ¶ Sextū est tēporis observatio, scilicet quæ longis tēporibus, à singulis ut publica & authentica sunt servata. Exemplū in libris veteris & novi testamenti, apistolis Pauli, libri Aristotelis, Hippocratis, & similes, quia pro dictis authoritatibus à longis sunt recepta, & servata, & habita. Facit ff. de aqua plu. arcen. l. j. in fin. & l. principis. Dicit autem quòd hæc ultima duo supplementa solùm procedunt quo ad personas, inter quas sunt servatæ, & quæ subsunt iurisdictioni illorum quorum authoritate deputatæ custodiuntur. ¶ Septimum supplementum, quod respicit utrunque tempus de quo suprà, est loci consuetudo. Unde Venetijs statur instrumentis scriptis per sacerdotes. In multis partibus, facit fidem certum sigillum, certa subscriptio, certa stampa, vel formæ impressio. statur enim consuetudini illius loci, & instrumentis eo loci factis, etiam si alibi agatur, vel producatur. C. de emanc. l. j. extra eod. titu. cùm dilectus. & dixi supra in secundo supplemento. & in fine primi plures concord. ponit author hic in fine huius §. Per prædicta instrumentū privatū dicitur etiam publicum, omnino verò privatū, quod nullū supplemētū habet de prædictis. quandoque patitur defectum modicum, scilicet quando persona scribens est magnæ opinionis, & fidei, sed nō est tabellio: & habet eius scriptura omnia, quæ requirūtur in publico. Quādoq; habet multū defectū: ut quia scriptum ab eo, pro quo facit. Est autem secundùm qualitatem defectus habenda fides. Quandoq; semiplena, quandoq; minor, quandoq; nulla C. de proba. instrumenta. & l. exempla. ADDE q libri rationum ad sq. dia probēt contra scribentem, tenet Alexan. in l. ait prætor. ff. de eden. ubi dicit hanc addi. in hoc no. Et an stetur libris mercatorum post Bar. vide quæ ibi posui in l. nuda. ff. de dona. & vide Ro. consi. cccxlvj. per Bar. in l. admonendi. de iureiu. & per novis. in l. quędā. §. nummularios. ff. de edendo. an valeat statutū, vel cōsuetudo, q libris mercatorum detur plena fides, Bal. cō sil. ccclxxv. lib. iiij. videtur tenere q sic. Item liber registri notarij positus in archivo publico probat, licet absq; die & consule, secū dùm Roma. consi. cxxxviij.

a ¶ Secundùm Tan. In scripturis, in quibus sunt data & recepta, procedere potest talis divisio. Si intelligas q dimidiam scripturæ divisæ forsan per longum, habeat quælibet pars: vel forsan nō dividitur charta tota, sed certæ literæ fiunt in magna figura, quæ dividuntur: & dantur in signum. & bonus modus est, quo quandoq; usus sum: quia non potest falsari.

b ¶ Multa iuvant. Versus fuit Ovid. secūdo de Reme. amoris. in prin. addit bonum versum j. de proba. §. fi. ultra principiū. & si non obsunt singula, multa nocent. Ad hoc ultimū alleg. de eo, qui duxit in ma. cùm haberet. & l. fi. ff. de proba. Ad primum versum alleg. Accur. ibi contrarium de l. C. qui numero tute. l. j. in fi. ad idem extra, de ele. innotuit. versi. multa enim solent dici. ubi concor. procedere in probationibus in excusationibus: non ut in contrarijs. Et hoc ibi placet Alexan. vel ut dicit ibi Iaco. de Bel. quādo unum per se sufficit: tamen reliqua iuvant. Sed hæc solutio non congruit princi. versus in quantum dicit, quæ non prosunt singula, &c. propter quod dici potest ex qualitate factorum, & circunstantijs id arbitrari debere: an pluralitas iudiciorum per se non sufficientium moveat iudicis animum ad effectum unius efficientis necne. Debet autem iudex in istis, quæ sic cedunt in arbitramentum factum, esse circunspectus. extra, de testib. præterea. ut ibi scripsi post Hosti. in glo. pen. ibi etiam glo. ult. B. ponit superiorem versum.

c ¶ Videatur. Et Cy. in præ. l. instrumēta. reprobat illud dictum secundùm Pe. dicens q ibi adminicula dicūtur depositiones testium inscriptorū. sed & hoc videtur durū: quia sine scriptura sufficeret depositio pluriū testiū. Itē exemplū, quod ponit glo. nō placet multis, dum exēplificat in eo, qui scripsit: debeo tibi decē: quia cōtra scribentē sufficeret propria scriptura sine testibus. sed ipse intelligit nō sufficere ex defectu causæ. Et licet hoc sit verū, q cōfessio extra iudicium sine expressione causæ, nō probat debitū. C. de nō nu. pecu. l. generaliter. & ff de proba cū de indeb. no. §. fi. nō videt tū lex illā expressionē causæ vocare adminicula, ut ibi per Cy. Gui. de Suz. intelligit illā l. in privata scriptura creditorū extra librū rationis. de libris his dicit propter ea, quæ de illis dixi s. §. dns meus legebat illam in scriptura privata facta à tertio contra eum. vel non probat secundùm eum: sed facit indicium. Iac. de Bel. ponit in solutione contrariorum codicil. quandam distinctionem: quam ibi scriptam per te videas.

ADDE Bart. in l. nuda. ff. de dona. & ibi Alexan. in apostilla quod de hac addi. mentionem facit.

d ¶ Secundùm Papā. quod vide in c. j. hoc eo. ti. in ulti. col. ver. hoc etiam in his rebus. & c. scit sancta. lxxv. dis. unum. de con. dis. iiij. de trine. xviij. q. ij. servitium. extra, de consue. ex literis. & s. de probatio. §. fi. versi. x.

Eiusdem quoque naturæ, cuius est codex rationum est chirographū, quod fit sup deposito. qd solet in c eadem forma fieri depositario, & deponenti: ita 6 videlicet, ut quædam literæ per medium incidantur, secundū Tan. [a] sicut in diœcesi, & provincia Narbonen. & servatur etiam in alijs contractibus, cui scripturæ standum est: ut in prædic. l. Publia. & ff. de probatio. si chirographū. Item & scriptura da pensionibus acceptis. ¶ † Regulariter ergo privatæ scripturæ non creditur. C. de probatio. l. instrumenta. l. exemplo. & l. rationes. C. de conveni. fisci debi. l. ij. & l. fina. nisi contra eum, qui scripsit: & hoc in personalibus: secus in realibus. C. qui potio. in pigno. habe. scripturas. vel nisi forte sit à testibus, non paucioribus tribus subscripta. Si tamē testes inscripti mortui sunt, non valet: ut supra, d versiculo quinto. Sed si vetus scriptura est, facit 7 præsumptionem, vel semiplenam probationem: ut in prædicta l. instrumenta. & l. exemplo. & l. rationes. C. de rebus credit. l. iij. vigesimaquarta quæstione secunda. c. sanè. Licet autem instrumenta privata per se non probent, tamen cum alijs adminiculis fidem faciunt: ut in præd. l. instrumēta. quia quæ nō prosunt singula multa iuvant [b] extra de succes. ab intesta. cum dilectus. C. lib. x. de agrico. & censi. cùm scimus. in princ. Probat ergo secundum Uber. cum uno teste sicut cum iuramento: sicut & alias dicitur de uno teste cū iuramento, habita consideratione qualitatis rei, & personæ: ut C. de rebus creditis. actori. ergo ex prædicta l. instrumenta. 8 videtur quòd si nummularius, seu campsor nostri temporis, cuius scriptura non est publica, sed privata, ut dixi, dicit in scriptura sua: die tali mutuavi centum tali, præsumetur pro scriptura cū adminiculo unius testis, vel sacramenti, habita distinctione cui debeat deferri: quāvis id durum videatur. [c] ¶ † In summa ergo nota, quòd si scriptura privata inducitur contra eum, qui illam fecit, nec ipse neget se illam fecisse, ei statur: ut in prædicta l. Publia. & j. ver proximo. nisi in mutuo, ubi habet excipiens biennium antequā valeat. C. eod. titu. in contractibus. in prin. Si verò negat esse suam: hoc probari oportet. Sed & si de alio instrumento dicitur, q aliquis illud fecerit: si negetur illud fecisse, id ipsum probari oportet. Si verò certū sit per sigillum, vel alio modo suam esse scripturā, dicatur tamen ei non esse credendum: tunc ei credēdum nō est, nisi sit tabellio: vel nisi sit de consuetudine introductum, q ei credatur: nisi a casu: quia actis cuiuslibet iudicis creditur: ut extra. de proba. c. quoniam cōtra. secūdùm Papam. [d] ¶ † Illud etiam no. q propriæ literæ præiudicāt scribenti, licet sint privatæ scriptura ut extra, de transac. quanto. in prin. in parte decisa. & in præ. l. Publia. § fi. ff. de pig. l. pen. j. q. vij. quoties. xx. q. j. vidua. xxvij. q. j. omnes fœminæ scriptura enim propria præiudicat scribēti. C. de non nume. pec. generaliter. cum præ. concor. in tantum q si eam abnegaverit, & convictus sit sua esse, condemnabitur in duplum quantitatis, de qua agitur: ut C. eod. aut. contra qui propriam. atq; cōtra. C. de proba. non epistolis. & l. exēplo. Sed secūdùm distinctionē positā s. versi. privatorū. Et circa epistolas absentiū vide iura, quæ inducūtur circa nunciū. j. §. instrumētorū ergo. in prin. ¶ † Hoc quoq; notatu dignū est, q in provincijs, ubi nō est usus tabellionū, multùm operatur cōsuetudo, quo ad hoc utrū credatur alicui scripturę, vel nō. extra, de fide instru. cùm dilectus. & de proba. quoniam contra. xvj. q. iij. c. placuit. §. potest. circa medium. extra, de offi. ord. pastoralis. in fin. xj. dist.

SVMMARIVM.

1 Instrumento publico sine alio adminiculo credendum est: dummodo non sit cancellatum, aut aliter vituperatum.
2 Inducens instrumentum vituperatum, rasum, vel cancellatum, vel suspectum, debet illius veritatem probare.
3 Instrumento quot testes possint præiudicare.
4 Contra instrumentum quantumcunque publicum, possunt testes admitti.
5 Instrumento super aliquo contractu producto, si opponatur aliquem contrahentium tempore contractus alibi fuisse, an sufficiant duo testes ad hoc probandum.
6 Instrumentum in iudicio productum, si dicatur factum in longinqua regione conficientis nomine ignoto: an sit validum.
7 Scriptura priuata, an & quando prosit, vel noceat producenti.
8 Instrumentis in causis dicendis, quanta fides sit adhibenda.
9 Vxore à duobus petita, si æqualiter probetur: cui probationi standum sit.
10 Instrumento scripto, si testes negent ea, quæ in eo scripta sunt: an potius instrumento credatur, quàm testibus.
11 Instrumentum, cui vnus ex testibus in eo conscriptis contradicit, redditur suspectum, donec contra probetur.
12 Scripturæ tabellionis an potius credendum sit, quàm dicto testis in instrumento contento.
13 Testes contradicentes instrumento, in quo non sunt conscripti, an sint credendi.
14 Vnica vox duorum testium in nullo casu validior est publico instrumento.
Publicum instrumentum in quibus casibus validius sit duobus, vel pluribus testibus.
15 Obiectio publico instrumento facta in modum exceptionis de falsitate, vel defectu, &c. an potius probetur per testes, quàm per instrumentum.
16 Probatio quandoque melius sit per instrumentum, quàm per testes.
17 Probante aliquo per testes contra instrumentum an poterit probari per alios sic esse.
18 Instrumento publico, an potius sit credendum, quàm literis episcopi, vel alterius iudicis.
Tabellio æquipollet duobus testibus, & quandoque tribus.
Scripturæ tabellionis qua ratione potius credatur, quàm literis episcopi.
19 Instrumenta sibi contraria, & ab eadem parte producta, derogant fidei.
Probationibus partium æqualibus existentibus, absoluendus est reus.
20 Facto aduersarii perdens instrumentum, quo vsurus erat, quomodo debeat intentionem suam probare.
21 Sigillum Imperatoris, vel bullam papæ habenti, an sit credendum.
22 Tabelliones facere quis possit.
23 Tabellio ab Imperatore, vel papa, vel eo, cui hoc speciali priuilegio est indultum, ordinatus, potest vbique suo officio vti, & instrumenta conficere, & nume. 25.
24 Tabellionatus officium non datur à natura, nec ab omnibus confertur.
25 Presbyter semel ordinatus, potest vbique celebrare de eius licentia, ad quem declinat: sic & tabellio simpliciter constitutus ab eo, qui potestatem habet, potest vbique vti suo officio.
26 Tabellio constitutus in spiritualibus, an possit instrumentum conficere in temporalibus.
27 Tabellio constitutus à domino temporali in ciuilibus, an possit instrumenta conficere in spiritualibus, seu ecclesiasticis.
28 Tabellione laico scribente vota canonicorum in scrutinio electionis, non tenet talis electio.
29 Fieri multa prohibentur, quæ iam facta tenent.
30 Seruus an possit fieri tabellio.
31 Instrumentum confectum à tabellione excommunicato, an sit validum.
32 Instrumenta per eum, qui non est publicus notarius facta, an sint publica, & an fidem faciant.
33 Instrumenta per non notarium publicum confecta habentibus qualiter sit subueniendum.
Tabellioni instrumentum falsum conficienti, an postea sit fides cæteris instrumentis per eum confectis adhibenda.
34 Instrumentum factum ab hæretico, an sit validum.
35 Tabellione ob aliquam causam officium suum perdente, an postea possit vti suo officio.
36 Tabelliones an possint facere fieri formam instrumenti per aliquem: & postea in publicam formam redigere.
37 Tabelliones sub qua forma creari debeant.
38 Comites, & barones priuilegium faciendi tabelliones ab Imperatore habentes, cuius formæ instrumento vti debeant.
39 Episcopi & barones potestatem creandi tabelliones habentes, sub qua forma fieri debeat hæc creatio.
40 Tabellio multas habet appellationes.
41 Tabellio an iura scire debeat.
42 Sententiæ iudicis prolatio per quæ fieri debeat.
43 Instrumentum continens talem esse debitorem talis & tanti: an originali, aut primæuo ostenso sufficiat ad credendum.

ADDE ad vers. sequentem, quod hoc est quod creditur epistolæ alicuius scriptæ tertio amico contra ipsum scribentem, & in fauorem eius, quem ibi appellat suum creditorem. Rota in antiq. deci. cccxxx.

a ¶ Quanta. An per instrumentum probetur crimen, vide quæstio. super regula, semel malus. lib. vi. & vide 3. sed si alij. ante finem.

b ¶ Secundùm Papam. Vt scripsi post eum, eo. ij. inter dilectos. super gloss. consumpto.

ADDE ad id quod dicit de annotatione indictionis quid si aliqua pars indictionis instrumento apposita esset corrosa, an vitiaret instrumentum, si posset legi etiam in ipsa corrosura maxima perspicacia intellectus: vide Bal. in l. j. in ij. colu. ff. de his quæ in testa delen.

c ¶ L. ij. secundùm Tan. vbi est vers. solùm publicis.

d ¶ Tertiò Si intendit allegare capitulum quod incipit, tertio. hoc non est sub ista rub. si verò allegare intêdis decre. tertiam istius tituli, dic vt ibi no. in glos.

e ¶ Et Ber. in decre. tertio de proba. in vlti. glo. & in decr. cum Ioã. eo. titu. in glo. & ita.

Fides quibus instrumentis adhibenda sit, & quanta.

Restat Videre quibus instrumentis fides adhibeatur, & quanta.[a] Et quidem solis publicis, vel alio modo authenticatis, quod dic vt s. §. proximo. priuatis quoque creditur in casibus in eo §. dictis. ¶ †Creditur autem publico sine aliquo alio adminiculo: dummodo illud instrumentum appareat sine cancellatura, vel vituperatura, vel innouatione primæ figuræ, vel rasura, quæ possint suspicionem inducere: nec sit deletum, vel abolitum. in authen. de fide instru. §. si verò mouantur. extra, eod. ex literis. & c. inter dilectos. & de crimi. fal. licet. C. de edi. diui. Adria. tollen. l. fin. §. j. C. de testib. si vnus. extra, de relig. do. cùm venerabilis. §. sed pars. C. de testamen. l. penul. extra, de priuil. cùm olim. j. & ij. & j. §. instrumentum. versic. item excipitur, quòd est vituperatum. Est autem suspecta rasura in annotatione indictionis: vt extra, de fide instrumen. inter. §. sed contra. & argumen. ff. quemadmodum testamen. aper. l. ij. C. de contrahen. stipu. l. penul. vel temporis. extra, de relig. do. cùm venerabilis. vel nominibus iudicum, vel rei, vel actorum, vel in data, vel in nomine loci, vel in narratione iuris, vel in remotione appellationis, vel in coactione testium, vel assignatione termini, & in pluribus alijs, quæ iudex circumspectus attendet: vt extra, eodem ex literis. extra, de rescript. olim. Sed & si contra has suspiciones appareat aliquæ in contrarium, eas iudex attendet. Magis autem videtur instrumentum suspectum propter rasuram, quàm propter consumptionem, secundùm papam.[b] Et breuiter creditur instrumento, dummodo non sit appositum aliquod de illis vitijs vel defectibus, quæ sunt infra, §. proximo. ¶ †Si autem apparet vituperatum, vel rasum, vel cancellatum, vel suspectum in aliquo de illis modis, vel huiusmodi: oportet inducentem illud probare veritatem. quod si non fecerit, præsumitur falsarius, & punitur. C. de testibus. iubemus. Captiosa enim scriptura vim in iudicio obtinere non debet. ff. de fide instrumentorum. l. ij.[c] licet sit argumen. contra. extra, eodem tertio.[d] Hoc intellige prout not. §. breuiter. versicu. & nota quòd licet sit argumen. contra. extra, eodem. tertio. Si verò non apparet suspectum, incumbit probatio accusanti. vj. q. vltima actor. C. de accusa. qui accusare. & hoc cùm ciuiliter agitur de falso. nam si criminaliter vtrique incumbit probatio: vt C. ad legem Corne. de falsis. l. vbi. ¶ † Sed quæro quot testes præiudicent instrumento. Odof. & Bernar.[e] dicunt quòd authoritas tabellionis æquipollet duobus testibus: vt extra, de probatio. quoniam contra. & ff. de testamen. Dominus Labeo. C. de fide instrumentorum. in exercendis. licet alibi videatur quòd tribus: vt xvj. quæstio. iij. c. placuit. §. potest. versicu. is autem. & alibi quòd vni: vt C. qui testamen. facere possunt. hac consultissima. §. sed quia. & ij. quæstio. iiij. c. j. extra, de testibus. in omni. Ergo patet quòd quatuor aut quinque siue scripti, siue alij, tantum vincent instrumentum. Dicit autem Odofre. quòd consideranda est natura contractus in instrumento contenti: vt si sit testamentum, in quo sunt septem testes necessarij: vel codicillus, in quo quinque sequuntur: tunc enim necesse est instrumentum per totidem, & per duos amplius reprobetur: vel etiam per plures, vbi aliqui pro ipso instrumento deponunt: vt ff. de pignor. contrahitur. qui duo producantur contra tabellionem: cùm propter authoritatem tabellionis credatur testibus inscriptis. & hoc si sint mortui. De quo dic vt ff. de testamentis. hæredes palam. Et plenius hoc prosequere prout notatur secundùm papam,

extra,

a ¶Ioan. Et ibi scripsi in glo.mag.quę incipit,dixit hic In no.circa fin.glo. vt ibi scripsi.& super glo.& ita teneo cũ Inn. instrumētũ i e probari posse per duos testes. quod satis efficaciter ibi e probo.vnde,ibi videas, vbi etiam nomen opinionem inuenies. Et prædicta distinctio Odof. parũ valet, cũ etiã fides inscriptionis testium pēdeat ab authoritate notarij ibi intelliges. procederet enim vbi testes scripsissent. ADDE vt pleni⁹ scripsit Panormi. in dicto c.cũ Ioannes.&vt per Alex. consi.xxv.ij.libro, Bal.consil. xxxvj. iiij.lib.

b ¶Et no.Iste versi. est ad literam in fi. prædi.l.vlt.in gl.in decreta.tertio.& vide quod soper ea dixi.

c ¶Antiquæ. Ratio ibi no.in inj.glo.

d ¶Aut. Circa medium.ver.sed quid si proferat. de quatuor opinionibus. circa hanc mentionem feci extra,eodem titu.c.j.ad fi.j. col. Et de his vide Cy.C.eo.ti.cōparationes.in q. pe. & Iac.deBel aut.e.ti. §.sed & si istra.fi. ADDE Paulum de Cast.in l. si qua per calumniam.C. de episc.& cler.

e ¶Quira. Incipiũt verba Tancre. vbi s.ver.seqontur. quãta,licet multa interponuntur. ADDE φ instrumentũ habet vim tot testiũ, quot ibi sunt inscripti ad substantiam instri: hoc tñ qualiter intelligatur, vide pulchre per Bald. in l. hæredes palam. in fin. primæ solũ. ff. de testamen.

f ¶Pil. rubr.de testi. sub instrumento. in princi. Idē Gui. de Suzar. super.l.si quis decurin. C. de fal.si testes sunt bonæ famæ.

g ¶Dominicalis est. xlvij. & infra, ver. ij.in fi.datur terussio de materia.

a extra de fide instru. cùm Ioannes [a]. 4 ¶†Et nota [b] φ cōtra instrm quātuncunq; publicũ testes admittunt, prout expresse habet extra de fide instru. cũ b Ioānes.extra de præscri.ad audientiā.C.de proba. cũ precibus.nisi in duobus casib⁹.Primus est,quia contra instrumentum publicũ nō recipiũtur.C.arb. tu.l.fi.Secundus est. si mulier cōfessa sit se recepisse pecuniā pro intercessione,vt fideiuberet, & hoc in instrō contineat: tunc enim testes instrō nō possunt c obijci: vt C.ad Velleia.antiquæ [c]. 5 ¶†Sed pone producitur aliquod instrm super aliquo contractu: opponitur aliquē contrahentiũ alibi fuisse tēpore contractus,& probat hoc per duos testes,quæritur an sufficiant: & dicit Azo φ sic.arg.ff. de testi.l.vbi numerus.& iij q.iij.c.si testes.vbi numerus. Sed contra. nam instrm æquipollet duobus testibus: vt s.ergo videtur in dubiũ ei standũ: vt s. de proba.§.videndum.ver.ij.& ver.v. Sed ipse respōdet,φ testes nō dicũt hoc directè cōtra instrm: sed per obliquum: sed si directè cōtra illud dicerēt: tunc plures φ duo, requirerentur.vt vincerent scripturā.ff.de testi.l.iij. ibi,alias numerus &c. ¶Quod si vnō instrumentũ dicit aliquē fuisse Romæ tali die: aliud dicit eũ fuisse Narbo.eadē die: dic vt j.§ proxi.versi.itē opponitur cōtra instrm id qood per alium. 6 ¶†Sed quid si producit aliquod instrm in iudicio,quod dicit esse factũ in longinqua regione: nec cōficientis aliqua notitia habetur? Super hoc distingue.Nā aut illud apparet in publica forma,aut est priuata scriptura. Siquidē apparet in publica forma,videtur φ nō sit ei credendũ. Nam nota testimonia & verissima documēta debēt præstari: vt C.vbi de crimi.agi opor. l.ij.in fi. Et ignotis sigillis nō creditur: nisi eis fides per aliquos, qui ea nouerint, imponatur.extra de cler.pereg c.j.&.ij.&.s.de procu. §.ratione aũt formæ.ver.ij. Sæpe enim eulogia ex mala fide scribentur.ff. de custo.& exhi.reo.diuus.Sed dic quòd ex quo in publica forma apparet confectũ,nō vitiatũ nec in aliqua parte sui abolitum, nec suspectũ: quia tunc aliud esset.ff.de fide instru.l.ij.& C.de edic diui Adria.tol.l.fin.§.j.bene sibi plena fides habetur, absq; alio adminiculo: vt probatur C.quemadmodum testa.ape l.ij.C.de proba.cũ precibus.Instit. de inut stipu.§.item verborũ.ibi:omnimodo esse credendas,&c.vbi de hoc.& §.si scriptũ.& Instit. de fideiussō.§.fi.in aut.de instru.cau.& fide.§.oportet aũt.& §.seq.vbi de hoc.colla.vj. Presumit enim pro producente,φ sit memor suę salutis: vt j.q.vij. sancimus.Et pro tabellioe,quòd vera scripserit: vt extra,de præscript.ad audientiā. Maximè aũt pro instrumento præsumit,vbi continet signũ tabellionis,& subscriptionem: vt in aut. de instru. cau. & fide.§.sed & si instrumēta.colla.vj & j.§ instrumentum.ver.itē φ nō est signatũ. Nec obstat φ quisq; potest similē confingere scripturam: quia multipliciter dicentis falsitas redarguerctur.in aut.eo.tit. § si tamē quisq;.in fi.§.& argu.ad idem,ff.de offic. præto.Barbarus iij.q.vij.c.infamia.§.tria. in prin. Stabitur ergo ei,nisi qui contra illud obijcit, quod obijcit probet: vt C.de proba. sciant.C.de contrahen.& cōmit.stipu.l.optimā.versi.sancimus. & de fide instrumē.l ij.Et hoc dicunt multi.& hoc tenet d Azo,prout not.in summa aut. [d] ¶Alij dicunt contrarium ... illum in sua prouintia officiũ exercere. Ego verò distinguo: nam aut producēs est legalis,& fide digna persona,& bonæ famæ: quo casu prædicta obtinent. Consulo tamē,vt & tunc iudex maximè parte,cōtra quam producitur,absente,faciat producentem iurare,φ instrumentum verum est,& a persona publica confectũ.arg.in præ. §.si tamen quisq;.eo.titu.§.si verò moriantur.& §. si verò nil aliud. Si verò pars præsens sit, & neget eum tabellionem esse,qui confecit: probabit tunc producens,prout nota.s.versi.& sciās.& versic. illud autem. Aut est persona suspecta, & quæ consueuit vti falsis instrumentis: & tunc ei non credat, nisi fides imponatur: vt in cōcor.quæ sunt infra,§. instrumētum ergo.prope finem.versi.item opponitur φ tabellio. Nam ex personis hominum dicta pensantur.C.si quis Imperato.maledi.l.vna.in fin.

7 ¶†Porrò si sit priuata scriptura, producenti non prodest: sed contra eum fidē facit, si in ea causa aliqua sit inserta.in aut.de iureiurād. à morien.præst. §.j.C.de non nu. pecu l.generaliter. quod dic vt s. 8 §.proximo. ¶†Quanta [e] aũt fides instrumentis,in e causis decidendis adhibeatur,quærit. Et est dicendum,φ tanta, quãta duobus vel pluribus testibus. Parem enim vim habēt in exercendis litibus,instrumenta,& testes: vt C.de fide instru.in exercendis. extra,eo.tit.cùm Ioannes.§ porrò.C.de rei vendi. l.iudicia.C.qui pot.in pig.hab.scripturas.extra,de proba.quoniã cōtra. Vnde si vna pars profert publicum instrumentum, altera verò testes: si dicunt diuersa, & non aduersa, vtriq; probationi l stabitur: & secundùm vtranq; probationem iudi- 9 candum est. ¶†Quid ergo si duo petunt eandem vxorem,& vterq; æqualiter probat? Dic vt extra, de testibus. in nostra. Si verò testes dicant aduersa, seu contraria instrumento: dic quòd aut sunt testes in instrumento inscripti, aut alij. Si inscripti: dicit f Pileus [f] φ si omnes testes inscripti in instrumento k testificentur contra ipsum instrumentum,statur testibus in illo iudicio: & magis credetur tunc viuæ, quàm mortuæ voci. in aut. de fide instrumen.§.si l verò aliquid. & ff. quemadmo. testa.ape.l.j.in fin. 10 extra,de probati.tertio. ¶†Quid si dum attestationes publicantur, plures ex testibus dicunt se non dixisse quæ scripta sunt: quæritur cui magis credetur,an tabellioni, an testibus? Hæc quæstio domi- g nicalis est [g]: & soluitur,φ tabellioni,si sit bonæ famæ,propter officium suum extra, de præscript.ad audientiam.ff.de rebus eo.magis.& extra,de appel. cùm parati.Nisi testes probent se cōtrarium dixisse: vt extra,de testi.appositis.c.per tuas in integra. Testes enim singulares sunt in suis dictis: quia singulariter examinati fuerunt: & ideo non probant. extra,de elect.cùm dilecti.prope finem. Si autem tabellio sit suspecta persona, quæ consueuit falsa scribere: tunc potius testibus sit credendum.ff.de suspectis tu.l.iij.§.si autem.ff.de act. si cus.§.iisdē. extra,de pig.illo.in fin. Vel dic inspiciendum numerum,& conditionem testium, & tabellionis.ff. de libe.causa,diui fratres.in fin.ff.de actio.& obli- h ga.l.fi.in fi.ff. de rei vendi.in fundo. [h] Hoc plenius i prosequere secundùm papam, prout not. [i] extra, 11 de fide instrumen.c.cùm Ioannes. ¶†Quid si tantum vnus ex testibus inscriptis contradicit instru- k mento? Respond.dicunt quidam [k] instrumentum reddi suspectum,donec contra probetur.ff.quemadmo.testa.ape.l.j.in fin. de hoc in præ.c.cùm Io- 12 annes. ¶†Sed quid si vnus ex testibus a tabellione receptis accusatur falsum dixisse: testis verò dicit aliter scriptum esse dictum eius , quàm ipse protulerit,negans illud: quæritur cui magis credetur, vtrũ scripturæ tabellionis an dicto testis id se dixisse negantis? Respondeo,omnes doctores Bonon. in nostra examinatione priuata,concordarunt quòd nō credatur instrumento contra istum: cùm in criminibus apertæ debeāt esse probationes, vt ij.q.viij. sciant. Sed certè nec ipsi testi contra ipsum instrumentum hac eadem ratione: & ideo neuter punitur,scilicet nec testis, nec tabellio: vt extra , de ele- m ctio. cùm inter R.seniorem. & hoc prosequere vt l s.de teste.§.j.eodem versicu.sed pone,erat iudex. [l] 13 ¶†Sed si alij testes,& nō illi,qui sunt in instrumen- m to inscripti,contradicunt instrumento? Dicit Pil. [m] quòd stabitur instrumento, & in nullo ei derogatur.argumen.C.de edi.diui Adri.tollen.l.fin.& ar- n gumen.ff.de proba.census Azo verò dicit [n] quòd viua vox duorum testium in nullo casu validior est publico instrumento: sed publicum instrumētum validius est duobus , vel pluribus testibus in mul- 14 tis † casibus, in quibus non habent parem vim,& in quibus requirit scriptura.& probat per scripturam. ¶Primus est C.si minor se ma. dixe. si alterius. ¶Secundus,C.de non nume. pecu. generaliter. ¶Tertius,C.de testibus.testium. & authen.rogati. ¶Quartus,C.de suf.l.vnica. ¶Quintus,C. qui testamen face. possunt. hac consultissima.§.ac cum humana.extra,de præscriptio.ad audientiam.

h ¶In fundo. Et dicit Albe.Galeanus fuit iste versic.circa medium tit. de testibus. Quod hoc vltimum verius.j. posuit author opinionem dicentium illi parti standum, quæ pro reo facit, de re iudica. c.vlti. cum concord.

i ¶Prout not. Enim directè ad terminos quæstionis. ADDE rectè ad terminos q.Bald.in dicto consil. lv. iij. lib.

k ¶Quidam. Albe. Gale. vbi s.ver.sed pone quòd vnus.

l ¶Ecce index. Sed formatur alia quæstio de notario actorũ, qui scripsit præconem retulisse se talem citasse: & præco resistit dicēs se nec citasse nec retulisse. Cyn. ponit q.in l. si quis decurio. in fin.C.de falsis. & tenet cũ Iac. de Aret.ex qualitate personarũ: cùm vterque suggerat hoc diiudicandum. Vñ si tabellio est sospectus ex prius gestis,addito dicto vnius testis, huic suspicioni sibi nō credetur: sed duo hæc imperfecta faciunt vnum perfectum. C.de testi.sancim⁹. de proba. rationes. alias in dubio stabitur scripturæ. ff. de libe.causa. diui fratres.de legi.tu.legitimos. ADDE quæstio. Specu. concor. per Alexan.eius consi. lxx.j.li.& sequitur Inno. in cle.j.de hæretic. tñ vide Bald. consil.lv.iij.lib.

m ¶Pil. Vbi not. s. dixi : quia hoc dictum continuatur illi,& vtrunq; recitat Tanct.& etiam quod sequitur de Azone.

o ¶Dicx. In summa, eo.titu.§.porro.

¶Sextus,in præ.l.census.[a] ¶Septimus, in baptismo.de cōsec.dist.iiij.baptizādi. ¶Octauus,in electione lxiij.dist.quāto.& c.vota ciuiu.lxj.distin.c. Osius.§.sed abud.& c.sequen.extra, de elect. quia pp̄ter.& c.innotuit. ¶Nonus,in ordinatione.lxj. dist.c.episcopus dum.extra,de tēpo.ordi. nec episcopi. ¶Decimus in reuersione à schismate.j.q.vij. quoties oculus.& c.saluberrimū. ¶Vndecimus,in excōicatiōe.xj.q.iij.cur.& extra,de sent.excō.cùm medicinalis.lib.vj.& de treu.& pa.c.j. ¶Duodecimus,in recōciliatiōe.xxiiij.q.j.miramur. ¶Xiij. in accusatione.ij.q.vj.c.j.& c.per scripta.§.libellorū. ¶Xiiij.in sentētiæ prolatiōe.ij.q.j.in primis. ad si. & l.statutis. ¶Omnes p̄dicti casus à septimò vsq; huc,habent.ij.q.j.legū. ¶Xv.in renūciatione. vij.q. j.c.sicut vir.§.ecce his. & c.qualiter. ¶Xvj.in manumissiōe:vt liiij.dist.c.ij. ¶Xvij.in infantū expositione:vt lxxxvij.dist.si expositus. ¶Xviij.in professiōe: vt xx.q.j.vidua.& xxviij.q.j.omnes fœminæ. ¶Xix.in legatione,vel delegatione.xcvij.dist. nobilissimus.extra,de offi.deleg.cùm in iure.C.de man.prin.l.vnica. ¶Xx.in alieni clerici susceptiōe. lxxj.dist.ab extraneo.extra,de cleri.nō resi.fraternitati C.de epis.& cle.si qua. ¶Xxj.extra,de priuileg.porro. & de vsu pal.c.fin. ¶Xxij.x.q.ij.hoc ius.extra,de rebus eccl.nō alie.c.j. ¶Xxiij.extra,de pœu.c.j. ¶Xxiiij.C.de fide instr.cōtractus ¶Xxv. in appellatiōe facta ab interlocutoria, vel grauamine.extra,de appel.cordi.lib.vj. ¶Xxvj.in donatione,quæ excedit quingentos aureos.C.de donatio. in donationib⁹. ¶Xxvij.in emphyteusi.C.de iure emphyt.l.j.& ij. ¶Xxviij.in fideiussiōe.ff.de dam. infec.qui bona.§.si. ¶Xxix.in requisitione trāscripti sentētiæ excōmunicationis.extra,de senten.excom.cùm medicinalis.§.j.&[b] si qui alij similes inueniantur.[c] In alijs aūt non refert, dummodo per testes fieri possit probatio.quæ dic secundùm dominum in Summa, de fide instru.§.quid si instrumētum.& § seq. ¶†Tu aūt dic,[d] q si obijciat publico instrumēto in modum exceptionis, falsitas,vel defectus,vel conditio, vel aliquod simile, quod ibi debuit esse,vel nō esse:si probetur per testes,quod obijcit,dicta testiū præferunt instrumēto:siue sint in eo scripti siue non. Nisi ipsum instrumētū iuuet per alios testes,qui secūdū illud testificentur. Hæc probant extra,de fi.instru.cùm Ioānes.vbi de hoc secūdū papā.C.de proba.cū precibus.extra,eo,de proba.tertio.C.de cōtrahē.& cōmit.stipu.optimā. arg.extra,de testib.ex tenore. Si aūt nil tale obijciatur instrumēto, sed vna pars pro se inducit instrumentum,in causa altera testes:hoc casu discretus iudex cōsyderare debet quod eorū magis conueniat naturæ negotij.& quod magis verisimile videt.& secundū illud pronūciet.arg.iiij.q.iij.c.si testes.§.si testes. extra, de testi. in nostra. Consyderare enim 16 debet quale sit negotiū,de quo quæritur. ¶†Nam quædā melius probant p instrumēta,q̄ per testes, sicut dicta testiū,qui olim tulerūt testimoniū, sententia arbitraria, pactū plures articulos cōtinens: & his casibus,& similibus,magis credet instrumēto,quàm testibus. Si verò probari debet numeratio pecuniæ,vel matrimonialis consensus , vel crimen[e], vel similia:præferet testes instrumēto, arg. iij.q.ix.si debitū.C.de nup.neq; sine nuptijs.extra, de maio.& obed.cùm in ecclesijs. sed & temporis cōsyderatio habēda[f] est. Nam cùm res,vel factum antiquū probatur,magis credendū est instrumēto, quàm testibus. hominū enim memoria labilis est. C.de veteri iure enu.l.j.§.si quid autē longū. secus in nouo aut recenti,vbi testes sunt boni,discreti,& honesti[g] Hoc prosequere .put no.extra,de proba.tertio.& c.quoniam contra.de testi.in nostra.& iiij.q iij.d.§.si testes.Ibi etiā no. quot testes præualeant instrumēto. Ex præmissis ergo satis colligitur,q pōt per testes probari contrariū eius, quod in instrumento publico continet.argu.C.de probatio.cùm precibus.C.de cōtrahenda & committen. stipu.l.optimā.§.si quod verū est,præterq̄ in duobus casibus:vt C.ad Velle.antiquæ. & Carbi.cu.l. fi.§.j.De hoc not.C.de nō nume.pec. generaliter.

Instrumēti quoq; falsitas per testes probat: vt su-17 pra,de prob.ad h. ¶†Et nota q si probo per testes contra instrumētū:tu poteris per alios probare sic esse,prout in eo cōtinetur:vt extra,de testib.senes. Vbert.cōtra:ne hoc in infinitū procedat.extra,de rescript.cùm in multis.lib.vj. Nec obstat secundū eum præd.decr.quia illud speciale est in causa ma-18 trimonij,vt dicit. ¶†Sed cùm literis episcoporum credat,vt no.extra,de proba. post cessionē. & xj. q.iij.curæ quæro cui magis sit credendū,an instrumēto publico,vel scripturæ episcopi,vel alterius iudicis? Et dic q instrumento. Nam tabellio æquipollet duobus testibus,imò tribus q̄nq;. quod dic vt supra,eo.§.versi.hoc aūt. Et quia scripturæ iudicis nō creditur , nisi habeat testes inscriptos.extra, de testi.cùm a nobis. Sed scripturæ tabellionis creditur in iudicijs:[h] licet non habeat testiū inscriptionem:vt C.de dona.l.in donationibus.& arg.xxx. q.j.c.j.C.de fide instr.aut.ad hęc.in aut. de his, qui ingredi.ad appel.§.illud.& arg.in præ.c.quoniam cōtra.vbi de hoc:[i] dummodo diem apponat:vt in aut.de fide instru.§.si.& infrà.§.proximo. vers.& not.licet secus sit in cōtractibus:vt aut.col.j.de hęre.& fal.§.sancimus. aliàs §. si verò absint. vbi de hoc.& j.§.proximo.versi.item q nō sunt ibi.& in præ.l.in donationibus. nisi forte instrumentū fiat coram populo in publico parlamēto: quo casu testes non sunt necessarij,secūdum Vber.argu.C.de his,qui in eccle.manumi.l.j.C.de testamen.omniū prope princ.& C.de Lati.lib.toll.l.vnica. Ratio autem est,quare magis credatur scripturæ tabellionis, q̄ episcopi, vel iudicis:quia tabellio iuratus est.extra,de præscrip.ad audientiā.extra,de præsump.p illud.in li.j.q.vij.sancimus. Sed cùm etiā iudex iuret vt extra,de iureiurā.venientes.§.quia verò.cum suis concor. melior est ratio:quia tabellio scribit acta iudicij,authoritate & mandato iudicis : & sic duorū authoritas cōcurrit,id est,sua,& iudicis: quorū quilibet est in officio publico constitutus. Non sic aūt est in scriptura,quā per se facit iudex.& vide quod not. supra,de teste.§.j.versi.sed pone ecce. Ex quo ergo attestationes,siue acta per solū tabellionē scripta sunt,creditur eis inter easdē personas, & in eodem iudicio,& in alio: vt in præ.cōcor. & ff.de iureiuran.sed & si possessori §.vlt.& seq.licet sit arg. cōtra,in aut.de hære.& fal.§.sancimus.[k] & in hoc cōcor.papa:prout not. extra, de testi.c.Albericus. 19 ¶†Porrò,si instrumenta sibi contraria,vel aduersa indirectè,vel etiā directè ab eadē parte producuntur:sibi derogant fidē.C.de fide instru. scripturæ. extra,eo.c.imputari. Si verò à diuersis producantur: videat iudex quod magis sit sine suspicione, & quod magis cōgruat negotio,& secundū illud iudicet: vel si æquales sint probationes,absoluat reū, arg.extra,de proba.ex literis.in fi.[l] C.de contrah. 20 & commit.stipul.optimā. ¶†Illud quoq; non est otiosè prætermittendū,nam si per factū aduersarij mei perdo instrumentū,quo vsurus eram , sufficit ad intentionē meam fundandā probare q eius vitio perditum est instrumētū, per quod probat id, de quo agit.C.de proba.si de possessione.C.de testi.testium.§.si.argu.extra,de testi. cogē. peruenit. j.iij.q.vij.c.infamis.§.tria. Quod si per factū alterius perdidi,nō prodest mihi probare amissionem, & etiā eius tenorem.C.de fide instru. apud eos.secundùm Tan.[m] & Azo.& Vin.qui hoc no.extra, de cōuer.cōiu.dudū. quia fides instrumēti poterat multipliciter annullari: vt j.§.proxi.argu.tñ contra q sufficiat pbare amissionē & tenorē instrumenti.extra,de priuile.cùm olim.[n] j.Vbi aūt instrumētum perditū est, potest quis probare intētionē suā per testes,nisi in casibus,in quibus nō fit probatio per testes,quos habes j.versi.sed si. Vber.de Bob. dixit q instrumētū amissio potest probari per præsumptionem per iuramentum partis perdentis, & per famā,& per causam.ff.quod vi aut clam. semper.C.vnde vi.si quādo.extra, quod metus causa. c.fi.ij.q.j.in primis.extra,de proba.§.fi. Quod si iudex ignorāter perdidit, valebit pcessus.ff.de offi. præ.l.si forte.ff.de procur.l.si procuratorem. quod non puto

a ¶Census. Hos solos posuit Tancre. vbi s.

b ¶Medicinalis.§.j. lib.vj.

c ¶Inueniantur. Vide quā not.de censi. Roma.lib.vj. in gl. no.casum.& quod super ea scripsi,vbi alios casus inuenies.

d ¶Tu autē dic. Secundùm Tanc. cuius verba reassumit. vsq; ad finem huius ver.

e ¶Vel crimen.Hoc non posuit Tancr. de hoc remis. dedi in princip §.j.

f ¶Habenda est.Idē Vbert.de Bob.super l. in exercēdis.

g ¶Honesti. Secundùm Tan.

h ¶Iudicijs Id est,in actib⁹ iudicialibus, quæ scripsi hęc extra,de pbatio.quoniam.in ij. gl. vide quod super ea dixi.

i ¶De hoc in gl.ij.

ADDITIO.

¶ Adde qđ istud dictū Vber.de Bobio, quod refert & sequitur Spec. hic, scilicet q quādo aliquod instrumentū fit in publico parlamento,vel corā populo,valet sine appositione testium, dicit esse singulariter notādum Abb. in c.j.col.iiij. ver.aduerte tamen.extra, de fide instrumē.& And. Sicu.in repe. rub.illo eo.ti.in xxiiij.charta.in ij.col. vbi ipse adducit in simili dictum Ioā. Andr.in addi.Spe. in titu. de assess. §. officium. in princ, vbi dicit assessores electos à populo habere iurisdictionem ordinariā. sed electos à potestate habere delegatū. de quibus ibi latius per eum. Hen.Fer,

k ¶Sancimus. Facit etiam pro.& vide quod ibi not.in gl. ergo à contrario.

l ¶In fin.Hucusque ver.iste Tancr. vbi s.ver.pe.

m ¶Secundùm Tan. vbi supra in fine.

n ¶Obm.j.Dixit Tācre. sed illi decret. posset congruè respondere & hoc est vltimum ver.in ti. puto quòd intellexit Tan. responsionem fieri per finem decret. ibi: q sine reprehensione &c. & vide quod ibi not.in princ.vltimæ glos. & quod super ea dixi,ibi inuenies quemodo in probatiōe tenoris veniunt dies & locus.

ADDE vt per Barto.in authent.si qi in aliquo. C. de eden. quem sequit Panormi.in c.cum olim.extra, de priuileg. Et versi.seq. vide Ang. consilio xxiiij.

non puto: ne id iudex quandoq; procuret in fraudem, ex qua non debet cōmodum reportare. C. de rebus credi. l. fi. extra, de rescrips. sedes. extra, vt eccle. bene. c. vnico. nisi tenor rescripti alio modo probetur. quod dic vt in præ. c. cum olim. & extra, de offic. deleg. cùm in iure. ¶ Quid si legatus perdit literas suæ legationis? de hoc s. de legato. §. superest. ver. sed quid si. ¶ 22 † Quid si habet sigillum Imperatoris, vel bullam papæ: nunquid ei credetur? Quidam dicunt q sic. Tu dic cōtra. quilibet enim eum posset habere, & dicere: hoc iubet Imperator, vel papa: & ignoraretur quid ipsi vellent. vbi aūt perditur per dolū partis iudicis cōmissio, si quidē iurisdictio erat approbata: puta per lit. cōtest. nō habet necesse exhibere originale. Et adde hoc quod no. supra, de teste. §. satis. in fi. & C. de fide instru. l. sicut iniquū. ¶ 22 † Sed quis pōt facere tabelliōes? Respon. Inno. papa no. extra de fi. in str. c. pe. a q nullus nisi papa, vel Imperator: vt s. de procu. §. ratione aūt. ver. iić q sunt lacti. Nisi cōsuetudo, vel priuilegiū speciale ab eis cōcessum aliud inducat. arg. C. de emanci. l. j. & fi. extra, de exces. prxla. accedētibus. ad fi. extra, de fi. instru. cum dilectus. Quib tñ cōsuetudo cōcedat alicui tales facere, hi possunt dici notarij: quia in notas redigūt acta corā eis, vel tabelliones, qui in tablibus scribūt: non tñ habent potestatem & officiū publicū, quod tabellionibus, à legibus, & iure scripto datur. Sed tantū illud, & in tantū habēt, quod & in quātū cōsuetudo cōcedit. Reges aūt, qui habēt supremū, & merū imperiū, bene possunt eos facere. arg. extra, qui fi. sunt legi. per venerabilē. sed nullus alius subdit ecclesię, vel Imperio pōt eos facere: nec etiā statuere, vel nudo pacto se obligare: quod credat instrumētis alicuius psonæ priuatę. Dominus meus no. ibidē, q sicut vniuersitas pōt ordinariū facere: sicut & is, qui eam regit, pōt tabellionē facere. Idem not. in Summa, eo. tit. §. quibus instrumētis. in prin. q Comites, & prælati hoc possunt in terris suæ iurisdictionis. arg. in aut. de tabellio. §. pe. col. iiij. x. q. j. regēda. Idē not. in Summa ne clerici vel mo. §. quę sunt sub. §. clericis. ver. quid igit b. ¶ 23 † Et nota q tabellio ab Imperatore, vel papa, vel ab eo, cui hoc speciali priuilegio indultū est, ordinatus, potest vbiq;, etiā in Francia, vel Anglia, seu Hispania, nō solùm in terris eius specialiter subiectis suo officio vti, & instrūa conficere. argu. ix. q. iij. cuncta. & c. per principē. ff. ad l. Rhod. de ia. deprecatio. vij. q. j. in apibus. extra de consti. c. fin. xj. q. j. c. omnes. §. hæc si quis. & c. volumus. xxvj. dist. duo sunt. lxiij. dist. Adrianus. ij. viij. dist. quo iure. xxij. q. j. fut uram. xxiij. q. viij. c. si in morte. §. ecce. & §. commemor. C. de quadri. pręscrip. bene à zenone. C. de iudi. rem nō nouā. circa princi. C. de sum. trin. l. j. in prin. & C. lib. iij. de colon. Palæsti. l. j. in prin. ff. ad Trebel. oībus. C. li. xij. de eunuch. l. ij. extra qui fi. sint legit. per venerabilē. ver. insuper. nō sic est in alijs: vt j. ver. quid de his. dūmodo priuilegiū generale sit: secus si speciale: p quod videlicet posuit is, cui conceditur in certis locis errare. ¶ 24 † Et scias q tabellionatus officium nō datur à natura, sed cōfertur: nō ab oībus, sed à paucis: puta à Principe, vel ab eo, cui ipse concesserit: nō cunctis, sed quibusdā: vt C. li. x. de tabu. l. generali. & per totum titulū. & in aut. de tabel. & de instru. cau. per totū. quod intellige vt prædixi. Ideo si is, qui instrum cōfecit, negetur esse publica psona probabit ecōuerso publicam: nisi id sit notoriū. nam ex quo semel fuit nō publica: adhuc præsumitur nō publica, nisi probet publica. C. de proba. sine. & vide infra versi. illud autē c. ¶ 25 † Quid de his, qui fiunt ab Epō, vel comite, vel vniuersitate, not. dñs meus in Summa, ne clerici vel monachi. §. quæ sunt sub §. clericis etiam. versi. quid igitur. et sequenti. quòd tabellio simpliciter constitutus ab eo, qui potestatem habet constituendi, potest vbique vti suo officio: sicut & præsbyter semel ordinatus, potest vbique celebrare, saltem de eius licentia, ad quem declinat. extra de clericis peregrinis. tuæ. sicut &

a ¶ C. pe. Cuius verba plenius, q̄ hic, ibi scripsi in glo. secunda.

b ¶ Igitur. Hoc dictum Host. roboratur per l. generali. allegatam j. versicu. secūdo. qui vult singulis prouincijs, vel ciuitatibus tabularios necessarios ordinari. Cùm ergo princeps non statuerit, per quem, nec expresse sibi hoc retinuerit, rectoribus prouinciarū commisisse videtur. ff. de offi. præfec. vrb. l. j. §. cum vrbē. extra, de sent. excom. nuper. Itē hoc casu non prohibitum, dicit concessum: iuxta not. extra, de trās. c. ij. in gl. arg. q non. & licet cōcessio supremorum officiorū & dignitatū reseruetur principi non cōmissa: vt in præ. ca. & per totum titulū. ff. de offi. eius, cui man. est iurisdictio. l. j. notaria tñ est vile officiū. Facit quod de liberto affirmatiue, & de decurione negatiue dicit j. versic. quid de libertin. Et pro tamen dicit Reipublicæ seruus. C. de adoptio. l. ij. de vsu rus. q̄ q̄. lib. vj. Et licet arguere ex nomine: extra, de præben. cum secundū. Insti. de dona. §. est & aliud. Propter quę nō est verisimile, q Princeps hoc vile officiū sibi, saltem in prouincijs, reseruasset: maxime cū ad illud etiā gerendum notarij cogantur: vt no. C. ne quis liber actū Reipublicæ l. j. in vltima glo. lib. x. Item si delinquunt ordinarij eos puniunt, & destituunt. C. de defen. ciui. l. iubemus. & de sacrosan. eccle. l. iubemus. §. his tabellionibus. & cōmuniter cui competit destituere, & instituere, & econuerso. extra, de hære. cùm ex iniuncto. in fine. Item de authoritate iudicum stipulantur. ff. rem pupil. sal. fo. l. ij. & notat vnius notarij alteri publicandas committunt: vt in præ. decre. cùm P. Volens tenere contrarium, hæc restringet ad executionem officij, nō ad collationem ipsius. Et pro hac parte facit l. actuarios. C. lib. xij de numerarijs, actuarijs, &c. ibi: manus sanxere principalis. & in aut. de tabellio. in fi. versi. si verò tabellio, qui authoritatem habet à nobis dessinitam. Sed responderi potest ad l. q loquitur de præponendo pecunijs recipiēdis, in quo cura fortior esse debet. ff. de sol. l. hoc iure. & l. inter artifices. Ad §. respondetur, q localis est. sed quia glo. ibi post princ. super verbo, in prouincijs. hoc improbat, dic verius quòd ibi loquitur non de authoritate creationis: sed de authoritate delegandi, quam ibi proximè concesserat.

ADDE suo loco videnda in hanc addi. per Oldrad. consil. lxxv. incipi. quis possit creare notarium.

c ¶ Illud autem. Ad intellectum illius, & istius ver. & ver. quid si is, qui nō est. & ver. sequē. j. eo. & j. §. proxi. versi. quid ergo, si tabel. Est sciendū q Dominus meus in legibus disputauit quæstionem talem: Produxi instrumentum confectū per eum, qui longo tempore exercuit officiū. Reus negat illum tabellionē: quæritur Primò, an mihi incumbat onus probandi? Secundò, an sufficiat probare descriptum in matricula notariorum: vel q multo tempore tabellionatus gessit officium. Tertiò, an his, vel ipsorum altero probatis, sit ille & fuerit tabellio. Quartò, an valeat instrumentum, quod produxit, & alia facta per ipsum: & quid de fiendis. De primo se expedit, q actori incumbit probatio: cùm afferat factum, vel solennitatē. C. de proba. actor. ff. de publica. quæcunq;. Facit ratio huius ver. Nec obstat possessio officij: quia sine præsumptio sit pro aduersario, etiam possessor probat. C. de probatio. sine. extra, de proba. ex literis. ad finem. De secundo dicit matriculā non probare. Inducit ff. de decu. Herennius secundum literam, quæ ibi habet, alibi: vt ibi not. & C. de testam. milit. l. seruianos. Et quia ordinatio, quæ requiritur in tabellione creando. C. de tabul. l. generali. in princip. non probatur per scripturam matriculę: quæ est scriptura priuata. C. de proba. instrumento. Et dato q esset publica: pro quo facit C. de dona. in hac. non probat: quia nil asserit fieri, sed tantum factum esse. allegat ff. de lega. iij. prædiis. §. Titio. Nam verus tabellio, cuius nomen solebat esse scriptum in matricula, licet modò ibi non reperiatur, non desinit esse tabellio: nisi ex causa legitima ad id exemptus fuisset. ff. de infami. l. ij. §. ignominiosa. facit ij. q. j. nomen. & qd ibi no. fatetur q solennitas matriculę, multum operatur, cōcurrentibus præcedentibus examinatione, & creatione. C. de aduoc. diuer. iudi. petitionē. ff. de albo scriben. l. j. & ij. Et quādoq; pręcedentia sine illa, nō sufficiunt: & tunc esset necessarius. ff. de testa. milit. l. ex eo tempore. qd gessit officium. dicit etiam non sufficere, quia id non facit eum tabellionem. Et instat circa l. Barbarius. concludens Barbariū non fuisse liberum: quia nec creans id intendebat. ff. de in ius vocā. l. sed si. §. patronum. nec prætorem. nec lex contradicit. Innuit etiam q se gessit pro prætore. allegat l. non mutant. C. de libera. causa. lib. x. si seruus aut libertus ad decu. aspi. l. j. & ij. Vsurpatio ergo & possessio officij, nō facit eum talem. C. de acquiren. posses. l. improba. & vbi causa status. l. j. alias sequeretur ridiculum, quod quisq; se facere posset notarium. Et per hoc solutum sit tertium. Ad quartum distinguit, vt in præ. versic. quid si is. j. eo. per quod respondetur ad l. Barbarius. & sic etiam ibi distinguit Gui. de Suza. Item sic etiam ad l. ij. C. de senten. & interlo. respōdetur: quia ibi de creatione constabat. Per eundem modum respondere poterat ad l. ff. de iure fisci. sed si accepto. vt ibi patet in prima gl. Ad l. competit. ff. qui & à quibus. respondetur ponendo casum, vt ibi dicit glossa. Consentit tamen opinionem Azo. quando de longinquo fertur instrumentum posse tolerari. de qua s. eodem §. versicul. quid si producitur. Item consentit ei, quod not. de illo, quem nostabat tabellionem, sed remotus erat. In authentica de tabellio. ad finem. in glo. hic est argumentum. in fin. quod dictum ponitur infra versic. quid si tabellio perdit. & vide quod ibi dicam. Vltimum autem dicit per prædicta solutum, quòd conficienda non valent. nam & si propter communem errorem præterita instrumenta valerent: non sic in futuris, errore comperto. Vnde dicit Barbatium restitutum domino in pristinam conditionem. & fieri debuit per præ. leges libro decimo. & C. de tabular. l. generali. & qui milita. non pos. super seruis. ¶ Scire debes quòd Iacob. Bald. de materia tractauit in l. sororem. C. de his quibus vt indign. dicens iura, quæ dicunt stari instrumento: quod apparet non viciatum, non cancellatum, &c. not. s. eodem. §. in princip. non procedere quando negatur instrumentum, alias ei statur. Sed si apparet contradictor: tunc suo ordine causa agitari debebit: nec sibi credetur dicenti, vel scribenti se notarium. Allegat in authenti. de hæred. & fal. §. si verò absunt. & C. de decuri. l. j. lib. xij.

ADDE quod Alex. consi. cxxxviij. j. lib. per omnia videtur sequi hanc additio. Bald. tamen quo ad primum consil. cxxix. incipiente, quia plenissime. dicit quòd aut ipse tabellio petit aliquem actum, tanquam existens tabellio: & debet probare de titulo: vt ff. de decurio. l. Herennius & l. secunda. si seruus ad decurio. aspi. libro decimo. & C. de fide instrumen. l. si non solennibus. Aut de officio est quæstio inter alios, & sua possessio est longa sufficit. secus si recens, vt dicitur in simili per Cynum & Iacobum Butr. in l. si quis per calumniam. & subdit dicens quòd etiam si possessio est recens, & aliquas scripturas fecisset in iudicio: faceret eum præsumi

tabellionem, ex quo à iudice eius persona est approbata. argu. ff. quod fal. tuto. l. j. §. idem Pomponius. Item si est bonæ famæ, & multos contractus fecit, & publice reputatus est, dicit ipse, iudex debet super hoc arbitrari ex coniecturis, & indicijs, quæ sufficiunt, vbi claræ probationes haberi nõ possunt: vt ff. de re mili. l. non omnes. §. à Barbaris. Et quod sufficiat longa possessio, tenet eius cõsil. cccxxix. c. j. lib. Pet. de Ancha. consil. ccxiiij. Et q per matriculã probetur quis notarius, voluit Angel. consilio clx.

a ¶ Prouinciam. Vel faciẽs tabellionem habet potestatẽ faciendi intra certos limites.

b ¶ §. penul. Lib. vj. ADDE q notarius creatus ab alio, q̃ à papa, vel ab Imperatore nõ possit conficere instrumenta, nisi in diœcesi, seu in diœcesi constituẽtis, tenet etiam Rota in nouissi. decisi. vbi sequitur opinionem authoris hic, decisio ccxcj.

c ¶ Si diligenti. Gul. de Cu. resistit huic dicto in l. repetita. C. de episco. & cleri. per ipsam. l. & per l. consulta diualia. C. de testam. Bene facit C. lib. xij. de officio procon. & leg. l. j. Item notatur nititur authoritate creatis. in auth. colla. iiij. de tabellio. circa medium. Non poterit ergo, quod ille non posset. ff. de regul. iur. nemo plus. Inducit l. ij. §. si tutor. ff. de sol. ff. de admini. tuto. l. si duo. & in authenti. de admini. offic. §. j. collat. iij. & quod not. C. lib. xij. de prox. sacro. scri. in hac parte in vlti. glo. Item punitur, qui excedit metas officij cõmissi sibi. C. lib. x. de decu. vtrũ. & C. lib. xij. de nume. & actua. l. in prouincijs. & in ea. l. de excep. l. ij. & C. de dona. l. secundum diui. Iura contraria hic allegata in iurisdictione loquunt: quæ prorogari potest: illud vero est nudum officiũ, vt in præd. l. consulta. d & patet extra, ut a cleri. vel mo. sicut te. Vnde corã ipso adoptio fieri nõ potuisset. C. de adop. l. adop. Nota ad idem C. de iura fisci. l. ij.

ADDE his vltimis verbis Oldrad. consil. cclij. vbi ponit, an insinuatio possit fieri coram non suo iudice.

d ¶ Dec. tua. Ipsa Hostien. fatetur in decreta. sicut te. ne clerici vel mona. cõtrarium de facto seruari. clarius autem opini. suam probat: vt ibi scripsi in fine secundæ glo.

e ¶ Concor. Vide in summa de elect. §. qualiter. super verbo, in scriptis redacta.

f ¶ Innoc. In decre. quia propter. super verbo, redacta. dicit Innocen. id fieri posse per tabellionem, etiam extraneum. de laico non dicit expresse.

g ¶ Autem & Rof. in libel. iur. canonici, super rubr. de libel. de forma scrutinij.

h ¶ Præcipiant. Vide quod scripsi de elec. quia propter. super gl. per ipsos.

i ¶ Clericis. Aliter dixit in apparatu, vt scripsi in præ. di. dec. sicut te. post principium.

k ¶ Vniuersos. Propter minoritatem officij dicit ibi Accur. q contrarium seruat Mediolani.

ADDE Ang. cõsil. cclxxxiij. & Mediolani nõ sunt procuratores illi de collegio.

l ¶ Posita. Hanc nõ habemus.

m ¶ Si verò. Lib. vj. & no. de sentẽ. excom. decernimus. lib. vj. in vlti. glo.

ADDE an valeãt instrumenta excõmunicati, Fede. cõsil. lxxxiiij. Et an valeant ab eo condita, qui notarius reputabatur: per eundem cõsi. cxxxvij.

n ¶ Faciẽt. Vide qd dixi s. versic. & scias s. eo.

voluntaria iurisdictio vbicq̃ exercetur. ff. de officio procon. l. j. & ij. & ff. de emancipa. l. emancipari. Si autem dicatur sic: Do tibi potestatẽ conficiendi instrumentã intra talem diœcesim vel prouinciam:[a] extra illam positus non habet exercitium: sicut nec Archiepiscopus extra prouinciam sibi commissam potest vti pallio. c. distinc. contra morem. extra, de vsu pallij. c. j. & pe. Ego credo q etiã simpliciter constitutus, intelligitur constitutus intra metas iurisdictionis constituentis: vt probatur euidenter extra, de foro cõpe. Romana. §. pe.[b] vbi prohibetur Archiepiscopos mittere suos clericos ad diœceses suffraganeorũ pro recognoscendis ibi contractibus coram eis. Cùm enim ibi nõ sit vsus tabellionum, illi clerici per Archiepiscopum missi concedebant patentes literas super contractibus coram eis initis: sicut ergo illi non possunt vti illo officio, quod succedit in locum tabellionatus extra iurisdictionem eos mittentis: sic etiam nec tabelliones hoc poterunt. argu. C. de sum. tri. l. cunctos. & extra, de senten. excõ. à nobis fuit. & ff. de offi. præfe. vrb. l. j. §. initio eiusdem epistolæ. & l. fi. ff. de iur. om. iudi. l. fi. extra, de pœni. & remis. quod aũt. & de postula. c. j. & vj q. iij. scriptum. de elect. venerabilem. ff. de offi. præsi. l. iij. extra, de offi. leg. excommunicatis. Ex quibus iuribus videtur dici posse, q tales non possunt instrumenta conficere extra iurisdictionem eos constituentium. Secus autem est in his, qui sunt à principe ordinati: vt s. versi. & nota q. Non tamen nego q instrumenta intra metas illius iurisdictionis confecta, fidẽ faciant extra illã inter homines illius iurisdictionis, & alios alibi forte litigantes: postq̃ constat ea per tales confecta fuisse. Alij tamẽ dicunt, q tabellio vnius loci, cùm sit publica persona, potest vbicq̃ instrumenta conficere: nisi prohibeatur ab eo, in cuius iurisdictione cõficit: potest enim prohiberi per illum. Sunt etiã, qui dicunt q tabellio vnius loci potest alibi conficere de partium consensu, saltem expresso, & nõ erroneo, argu. C. de iurisd. om. iudi. l. priuatorũ. ff. eo. est receptũ. de iudic. l. ij. extra, de foro compet. si diligenti.[c] Sunt etiã, qui distinguunt, & non improbabiliter, an fiat alibi instrumentũ de re voluntaria: vt tunc possint. arg. præd. l. emancipari. & similium. An de re, quæ iurisdictionem respicit contentiosam: vt de dilationibus, requisitionibus testium, & huiusmodi: vt tunc locum habeat regula illa ff. de iurisd. om. iudi. l. fi. & de bonis autho. iudi. possi. cum vnus. §. penul. ff. de verb. signific. pupillus. §. territoriũ. ¶ Alij dicunt in hoc regionis consuetudini standum. extra, de fide instru. cum dilectus.

26 ¶ † Quid si tabellio sit constitutus ab Episcopo in spiritualibus: nunquid ille poterit conficere instrumẽta in temporalibus? Dominus meus videtur not. in prædi. §. sub §. clericis. & versicu. quid si nihilõminus. & versi. & breuiter q sic. arg. pro eo. extra, qui fi. sint legi. per venerabilem. Alij contra.

27 ¶ † Quid de constituto à domino temporali in ciuilibus: nunquid poterit in spiritualibus, vel ecclesiasticis cõficere instrumẽta? Dicit dominus meus ibidem, q tabellio ecclesiasticus nõ debet conficere in ciuilibus: nec secularis in ecclesiasticis: q̃a istorum conuersatio debet esse discreta. xvj. distinc. statuimus. ij. q. vij. laicos. C. de epis. & cler. repetita. in aut. de sanctis. episcopis. §. omnibus aũt laicis. coll. ix. etiã si constitutus à domino temporali sit clericus secundũ eum, ex quo constitutus est à laico. extra, de iudicijs. decernimus. & de arbi. contingit. de rebus eccle. non alie. cum laicis. & de decima.[d]

28 ¶ † Quid ergo si tabellio laicus scribit vota canonicorum in scrutinio electionũ? Secundum hoc videtur q electio non teneat, imò secundum Iacobum Bal. propter hoc cassa fuit electio Placentina. arg.[e] extra, de electio. Massana. & Dominus meus in hoc concor.[f] Inno. autem & Rof.[g] & Gof. dicunt contra: quia nec existens in sacris debet esse tabellio: imò debet hoc sibi interdici. extra, ne cleri. vel mona. sicut te. Officium enim tabellionatus publicum est: vt C. lib. x. de tabul. l. generali. Et publica negotia sunt clericis interdicta: vt C. de epis. & cler. placeat. & lex vetat scribas, seu notarios in alijs officijs militare: vt C. de tabul. l. j. & hoc puto. Et iura, quæ prohibẽt laicos interesse electionibus, intelliguntur ne intersint, vt colligant, vel disponant, vel præcipiant.[h]

29 ¶ † Sed cùm dixeris existenti in sacris debere interdici tabellionis officiũ, saltẽ in secularibus: quæritur si fiat tabellio, & instrumentũ conficiat in illis, an valeat. argumentũ q non. x. distin. c. vides. extra, de dolo & contu. veritatis. C. de legibus. nõ dubium. argu. contra: quia fit ab eo, qui iurauit, & alias honestus est. de præscri. ad audientiã. & de præsump. illud. Multa enim fieri prohibent, quæ iam facta tenẽt. Dicit dominus meus in præ. §. sub §. clericis.[i] q non valet, si publicè & solẽniter fuerit eis indictũ. secus si occulte, ne homines decipiantur. ff. de offic. præto. Barbarius. extra, de simo. quoniã simoniaca. ad fi. s. de sta. mona. versi. xxvij. Et puto q clerici in causa spũali & ciuili possunt vti tali officio. arg. extra, de probatio. quoniã contra. xxvij. q. ij. c. multorũ. Alij tamen cõtra. ¶ Quid si tabellio religionem ingreditur, nunquid postea complebit instrumẽta? De hoc in præ. versi. xxvij. ¶ Quid si legat alicui protocolla? De hoc s. §. ostenso. ver. quid si aliquis. ¶ Quid si tabellio amisit instrumentum tabellionatus, nec apparẽt testes, per quos possit probare? Dic vt infra, §. proxi. versic. quid ergo.

30 ¶ † Sed nũquid seruus potest esse tabellio? Dic q non, vt C. lib. x. de tabu. argu. l. generali. & s. de procu. §. ratione autem. ver. itẽ q non sunt. vbi habes de quibusdam alijs personis prohibitis. ¶ Quid de liberto? Dic q esse potest: vt C. de seruis Reipub. manumit. l. fi. Item decurio non potest esse tabellio, vt C. lib. x. de decu. vniuersos.[k] licet sit argumentũ cõtra, C. de tabula. l. ij. Pari ratione etiã videtur q nec aduocatus possit esse tabellio, vt no. in præ. l. vniuersos.[k] & in præ. l. generali.

31 ¶ † Quid si instrumentũ confectum est à tabellione, qui erat excommunicatus? Respondeo, videtur valere. arg. extra, de hæreti. excõmunicamus. j. §. credẽtes. ibi: si tabellio, &c. à cõtrario sensu, vbi habetur q si satisfacere contempserit intra annũ, ex tunc instrumenta per eum confecta nõ valent. ergo a contrario prius confecta tenẽt: licet esset excõicatus ipso iure, vt ibi patet: & in hoc videtur B. consentire in sua noua additione ibi ad meã instantiam posita.[l] ¶ Alij dicunt simpliciter q instrumentum ab excommunicato confectũ non valet. Pro quibus facit optimè ij. q. iiij. nullus. extra, de sent. excõ. c. nouerit. Tertij, quos meus sequi videt, dicũt, & melius, vt videtur, q quandiu eius excõmunicatio est occulta, valet instrumentũ ab eo confectum: vel etiã si sit manifesta, non tñ probari potest. arg. pro eis ff. de offic. præto. Barbarius. iij. q. vij. c. infamis. §. tria. in prin. versi. verum. C. de testamẽ. l. j. extra, de procura. c. fi. de sentent. & re iu. ad probandũ. ¶ Et de excepti. pia §. si verò post. & seq. Extra de cohabita. cleric. & mul. c. vestra. prope finẽ. Secus si sit notoria: vt extra, de exceptio. exceptionẽ. de hoc not. secundùm Papam extra, de excep. pia. §. si verò.[m]

32 ¶ † Quid si is qui non est notarius publicus, exercuit tabellionatus officiũ: sed postmodum apparet eum notariũ non fuisse, nunquid instrumenta per eum confecta publica erunt, & fidẽ facient?[n] argum. q sic in præ. l. Barbarius. & in præ. §. tria. in prin. & ff. qui & à quibus. l. j. C. de testa. l. j. Dic q si habuit priuilegiũ ab eo, qui potestatẽ habuit creandi notarios, licet ex pòst facto appareat eum non posse notariũ esse, puta quia seruus est: vt s. versic.

sed nunquid

sed nunquid seruus. tunc instrumenta eius valebunt: vt patet in Barbario, qui fuit a populo electus. & ideo eius sententię valuerunt. ¶ Si verò nullum priuilegium habuit: tunc communis error nõ potuit eum facere notarium: vt extra, de cleri. non or. mi. c. j. & ij. ar. C. de iu. om. iud. priuatorum. extra, de fo. compe. si diligenti. ff. rem ra. habe. bonorum. j. q. j. cum Paulus. vnde non valent talia instrumenta. ff. de bonis eorum, qui sub tut. vel cura sunt. l. qui neque. C. de sacrosanc. eccle. decernimus. Nec censenda sunt instrumenta publica, sed priuata, quibus non creditur, nisi trium testiũ habeant subscriptionem. C. de fide instrumen. l. comparationes.

33 ¶ †Sed quomodo subuenitur habentibus talia instrumenta? Respon. agant contra illum, & consequenter ad interesse suum per actionem in factũ. ff. ad legem Corneliam de falsis. qui sub nomine. ¶ Quid si tabello confecit aliquod instrumentum falsum: nunquid instrumentis postea per eum cõfectis credi debet? [a] Et videtur ꝙ non. ix. dist. si ad sacras. extra, de hæreticis. fraternitatis. extra, de summa tri. c. ij. ad fi. ff. de eden. si quis ex argentarijs. §. j. versi. qui enim. & ff. quod quisque iur. l. penul. §. illud. Ex quo enim semel malefecit, postea præsumitur male facere. ff. de re mili. l. iij. §. is, qui. ij. & l. non omnes. §. a barbaris. Ad idem extra de pigno. illo vos. in fi. & ff. de suspe. tuto. tutor quoque. §. nunc videamus. & §. si autem ipse. & §. si curator. & videtur expressum C. lib. x. de suscep. & arca. si aliquid. ar. contra ff. de iud. l. per minorem. Nã qui semel male iudicauerit non prohibetur iterum iudicare. C. de accu. l. iij. Et idem videtur in teste, ff. de his, qui no. infa. l. Lucius. Dic ꝙ donec fuerit priuatus, vel interdictus ab officio per sententiam, valẽt instrumenta per illũ postea confecta. ff. de dona. post contractum. & vide j. ver. proxi. & j. §. instrumentũ. versi. quid si aliquod. [b] ¶ †Quid si confectũ in-
34 strumẽtũ ab hæretico sit? Respon. dico ꝙ non valet, si cõfectum est postquam fuit de hæresi condemnatus: secus si ante, dum vt catholicus agebat, & contrahebat. arg. in præ. §. credentes. in verbo, ex tunc, &c. & in præ. l. Barbarius. & ff. de dona. post cõtractum. C. de hære. l. Manichæos. ibi: cum cõuictu, &c. a cõtrario sensu. & j. ver. ꝓxi. & ix. dist. si ad sacras. ibi: sine anteq̃ pars, &c. & in præd. §. tria. & in præ. decre. vel tra. & viij. q. iiij. nomine. ff. quod cũ fal. tuto. autho. l. j. §. fin. ff. de mino. l. ait. §. præmittitur. ff. de supel. le. l. j. in fi. & l. iij. §. fi. C. de test. l. j. ff. eod. ad testium. §. conditio. Arg. contra, ꝙ etiam prius confectum nõ valeat: si tamen confectũ est postq̃ tabellio in hæresim inciderit. in præ. §. credentes. in verbo, nec ad publicam. & C. de hæret. l. fi. & l. inhibemus. de poe. di. j. nemo. & extra, de Iudæis. cum sit. & c. ex spãli. & C. ad leg. Iul. maie. quisquis. versus fi. versi. dotes. extra, de hæreti. fraternitatis. cum suis concor. Prius dictum plerique sapientes à me cõsulti approbauerunt. arg. eius, quod no. in prædi. c. exceptionem. & secundum Papam in præ. c. fraternitatis. & ne contrahentes hoc ignorantes decipiantur. Alij verò contra in odium tanti criminis: quod & iura sic persequuntur.

35 ¶ †Quid si tabellio perdit officium ex aliqua causa: puta, quia scribit in alienatione sacræ rei: vt in auth. de non alie. §. ad hæc. vel quia [c] conficit instrumentũ pro hæreticis: vt extra, de hæreti. si aduersus. [d] & similia. Dic ꝙ instrumenta pòst per eum confecta tenent. argu. auth. colla. quarta, de tabelli. §. inde. versicu. ipsis tamen [e]. & in præ. l. Barbarius. C. de senten. & interlo. om. iudicum. l. ij. secundum [f] Vinc. & Accur. argu. cõtra, C. de senten. pas. l. fi. [g] ¶ †Quid de hoc,

36 quod faciunt quotidie tabelliones? Nam euitantes laborem, faciunt formam instrumenti per aliquem contrahentium ordinari, & ipsi postea scribunt, & in publicam formam redigũt. Certè videtur quòd possint: vt xij. q. ij. cum redemptor. ibi: scribenda dictauimus, &c. Ipse tamen notarius postea per se diligenter considerabit singula verba, & quod ei videbitur, emendabit: melius tñ est, si hoc per se faciat: & ad id tenetur.

37 ¶ †Sed quæro sub qua forma fiant seu creantur tabelliones? Respon. in Romana curia hoc modo: Præsentatur nanq; summo pontifici aliquis, qui vult fieri notarius: & sicũ dominus Papa admisit, mittit eum ad examinatorem super hoc deputatũ: qui examinator eum diligẽter examinat, tam in grammatica, q̃ in scriptura, q̃ etiam in diuersorum cõtractuum formis: quem si idoneum reperit, eũ pro sufficienti domino Papæ repræsentat: & tunc adest vnus diaconus cardinalis, qui illũ iurare facit ferè omnia illa, quæ cõtinentur j. in tra. libe. in tit. de feudis. §. quoniam. in fin. ¶ Item iurat insuper [h] ꝙ ipse fideliter suum officium exercebit extra, de præscrip. ad audientiam. quodque contractus fideliter in scriptis rediget pro vtraq; parte. Et ꝙ cum fuerit requisitus [i], instrumenta conficiet de his, super quibus rogabitur, quæ viderit, & audierit: [k] ꝙ etiam in scripturis iudicialibus nil falsitatis adhibebit: sed ea prout a cõtrahentibus vel præcipientibus, vel iudicibus iniunctũ fuerit, fideliter in scriptis rediget, & publicabit nil addendo, vel minuendo, quod sensum immutet. Item ꝙ instrumentum nõ conficiet de aliquo contractu, in quo sciat interuenire vim, vel fraudẽ. Item ꝙ contractum in protocollũ, seu in primam collectionẽ, seu scripturam rediget, & postq̃ redegerit, malitiose non differet contra voluntatem contrahentium, vel eius, cuius est super eo publicum conficere instrumentum. Saluo tamen iusto salario, & consueto. Item quòd si aliquod falsum instrumentum ad eius manus peruenerit: illud destruet, si hoc facere possit absq; suo periculo, siue damno. Sed si ista sibi imminere videret, proferet hoc in notitiam rectoris prouinciæ, seu eius, qui ibi iurisdictionem habebit. Quo facto dominus papa concedit ei potestatem conficiendi instrumenta publica, & contractus audiendi: & de officio tabellionatus eum inuestiet per calami & pugillaris traditionem dicens;

a ¶ Debet. Quæstio fuit Mar. de Fano, qui idem soluit. & per eandem l. plenius tamen argui. & hæc super l. fi. C. de fi. instru.

b ¶ Aliquod. Et ver. item opponit, ꝙ tabellio.

c ¶ Vel quia. Hoc exemplum non fuit Accur. nec Vincen.

d ¶ Aduersus. Vide quod ibi dixi super verbo, suspensos, & ne cle. vel mo. sicut te.

e ¶ Tamẽ. Ibi est gl. Acc. & incipit hoc est argumentum.

f ¶ Secundum Vincen. in decre. cum quod. eo. tit.

g ¶ L. fin. Sic signauit & insolutum dimisit Accursi. hoc cõtrariũ, per quod dici potest prius edita valere, sed edita post, non: per l. si aliquid allegatam §. versi. q. & faciunt ibi dicta. & j. versi. proximo. & not. ff. de edẽ. si quis ex argentarijs. §. j. & arg. C. de transact. si ex falsis. Iaco. de Bel. super gl. distinguit, an tabellio officium perdat in genere, & in totũ: & procedat quod dixit. Si autem in certa specie tantùm: tunc remanet in officio, quo ad alias species. Exemplũ: deliquit in officio gabellæ, & illo officio priuatus est, ne ppetuò illud exerceat. idẽ pòt exemplificari de loco.

h ¶ Insup. De his capitulis scripsi post Hostiẽ. ne cleri. vel mona. sicut te.

i ¶ Requisitus. Hic vide qd post Hostien. dixi in præd. c. sicut. de hac requisitione quæ ibi ponit pro primo cap.

k ¶ Audiuerit. Nota quia non sufficit intellexisse, nisi fuerit rogatus. concor. §. ij. versi. sed pone. eod. titu. & versicu. item nunquid. Item nota ꝙ de quinque sensibus corporis in instrumento exprimũtur duo tãtũ, visus & auditus: qui duo propriè competunt notario, qui facit instrumentum de alienis actibus. Reliqui autem conueniunt testibus, de quibus satis supra de teste. §. nunc tractandum. versicu. vt autem. & sequentibus. Et tabellio, qui ordinauit rem faciendam, vel gustauit amaram, vel palpauit dutam, non potest de hoc facere instrumentum: licet fieri posset de alijs, quòd id dixerant, sed hoc non probaret quòd talis esset: sed quòd tales dixerunt sic esse, hoc capere potuit per auditum. Practicemus: Debebam tibi vas vini dulcis: duco notarium: præsentaui tibi vas vini: tu gustasti, & inuenisti illud amarum. optime potes facere fieri instrumentum, quòd recusasti solutionem illius vini, dicens illud amarum: poteris etiam adhibere testes ad gustandum & cognoscendum: sed notarius non poterit scribere, quòd testes senserunt illud amarum: sed bene poterit scribere, quòd tales dixerunt illud amarum. De suo autem gustu, non habet facere instrumentum: licet magna esset præsumptio, si adderet se gustasse, & sic inuenisse. Facit quod scripsi de proba. quoniam contra. in magna glo. ante fi. versi. tamen quantũ. De alienis ergo actibus, qui non cadunt in intellectum notarij, non debet facere instrumenta. & vide quod dixi j. de accusatione. §. j. ver. quid si accusatus. Cognitis igitur, quæ requiruntur in notario & testibus, simul decernis debet per notarium & testes, quod natura non concedit in omni sensu corporis: vt patet per superiora. Patet hoc etiã ex eo quia iura voluerunt soli tabellioni credi, sine testium subscriptione, ut authent. de hæred. & fal. §. si vero absunt. & hoc eo. titu. §. sed si instrumenta. in fin. Testes autem non facit præsentia sola: alias dormiẽs esset testis: sed facit cognitio eius, qd agit. iiij. q. ix. testes. Per prædicta intelligo instrumentum nõ probare: & tabellionem, qui id fecisset, fatue id egisse. per id tñ tabellionem non dico puniendum, quasi falsum scripserit. Cessat enim hic dolus. Sic & sententia iudicis non competentis, & dictum testis extra intentionem nõ valet: non tñ proferẽti, vel deponenti infligitur pœna ꝓpriè sumpta: cùm id iure nõ caueatur. Vitiatur ergo instrumentũ: nõ quia sit falsum, sed quia fecit extra officiũ: licet verum sit ꝙ scripsit. Per p̃missa videtur ꝙ ad dictum interpretis mediatoris inter duos diuersarũ linguarũ cõtrahentes notarius nõ potest facere instrumentũ de contractu: licet posset de verbis interpretis. Et licet vere per interpretẽ inter tales cõtrahatur lege dicẽte, siue Græco, siue Hebraico sermone quis loquatur, obligationem cõtrahi, dummodo alter alterius linguã intelligat, siue per se, siue p interpretem. ff. de verb. oblig. l. j. in fi. quod vide in rub. de spon. ex literis. j. super iiij. glo. Quia tamen cõtractus non cadit in intellectũ notarij, vel testium, instrumentũ de contractu non video fieri posse. Non obstat lex. ff. de testa. qui testamento. in fi. Ibi enim loquitur de testamento in scriptis: vt ibi not. vbi testis non habet intelligere verba testamenti: sed satis est ꝙ intelligat se testem adhibitũ testamento. & si non sit intelligens linguam Latinam ad signandũ testamentũ Latini admittitur. sed secus in nuncupatiuo: vt ibi no. per illi seq. si tñ notarius & testes alterius linguam intelligerent per aliqua signa adiuncta cum verbis interpretis posset contractus intelligi, & sic instrumẽtum formari in terminis: Græcus exposuit librum vel equum venalem, interpres pro Latino offert certum pretium: finaliter concordant, & latinus sibi pretium numerat, & ille tradit sibi librum vel equum. satis per hoc contractus venditionis apparet.

ADDE ꝙ communiter tenetur hæc conclusio in d. §. fi. de respectu vltimæ partis. De qua vide etiam Fede. consil. cxxxiij. incipiente, dicit verum.

Accipe potestatem condendi chartas publicas, secundum iura & bonos mores: & literas super officio sub tali forma concedit:

FORMA. Clemens episcopus &c. tali in minoribus ordinibus cōstituto, seu laico salutē & apostolicam benedictionē. Ne contractuū memoria deperiret, inuentū est tabellionatus officiū, quo cōtractus legitimi ad cautelā præsentiū, & memoriā futurorum manu publica notarent. Hinc est q prędictum officiū, ad quod repertus fuisti idoneus, tibi ducimus cōmittendū, vt illud prudenter & fideliter exequaris: & ad te, cùm necesse fuerit, recurrat.

38 Nulli ergo omnino hominum, &c. ¶ † Porrò sunt nōnulli comites & Barones, maximè in Italia habētes priuilegiū ab Imperatore faciēdi & creandi tabelliones. Si igitur aliquē tabellionem fecerunt: de hoc instrumentum fiet publicum in hac forma.

FORMA. [a] De imperialis plenitudine potestatis, idcirco in egregiū virum talē Comitē creandorum tabellionū emanauit potestas, vt eiusdē potestatis gratiā Imperij refunderet in subiectos: ea propter ex indulto eidem super hoc ab Imperiali culmine priuilegio speciali: prout in eodē euidētius continet: Idem comes P. publicū & authenticū tabellionē creauit, & fecit, ipsumq; flexis genib' deuotè suscipientē, de tabellionatus officio publicè exercendo, tam in instrumētis, & vltimis volūtatib', & quibuscūq; iudiciorū actibus authenticè cōscribendis, q̄ in omnibus & singulis, quæ ad dictū spectant officiū, per omnes terras & loca, quæ Romanum profitent Imperiū, peragēdis: cum pennæ, & calami [b] traditiōe solēniter, & legitimè inuestiuit. Qui P. ipsi domino Comiti vice & nomine Imperij Romani recipiēdi corporale præstitit fidelitatis debitæ sacramētū, iurans ad sancta Dei Euangelia: q instrumēta tam publica, q̄ priuata, vltimasq; voluntates, & quæcūq; iudiciorū acta, & generaliter omnia & singula, quæ sibi ex officij debito faciēda occurrerēt, seu scribēda iosti, pure, fideliter, omni simulatione, machinatione, falsitate, & dolo remoto, scribet scripturas illas, quas in publicā formam debuerit redigere in membranis, & non in chartis abrasis, vel de papyro fideliter cōscribēdo: necnon sententias & dicta testiū, donec publicata fuerint & aperta, sub secreto fideliter retinebit, & omnia fideliter, & rectè faciet, quæ ad ipsum ptinebūt. extra, de cōfir. vti. vel inuti. cū dilecta. ¶ Ex præmissis ergo satis possunt instrui episcopi & barones potestatē creandi tabelliones habētes, sub qua forma eos creare debebunt.

39 ¶ † Illud aūt notandū est, q licet in aliquo instrumēto dicat, Ego talis Imperiali, vel papali, vel tali authoritate notarius: nō cōstat tñ ex hoc q ille sit notarius: imò potest obijci contra instrumentū, q non est confectū à notario publico. C. de fide instru. iudices. ibi: qui prolatis instrumētis, &c. & in his, quæ no. s. de procur. § ratione quoq; cōsti. in fi. [c] Non enim nascit quis tabellio, imò fit. Simile de cōsecra. dist. ij. panis & calix. & duobus c. seq. & debet fieri à prædictis, vel ab alijs, quibus ipsi hoc cōmiserint: vt no. C. de tabul. l. fi. & s. ver. & scias. Qualiter ergo se probabit tabellionē? Nam si per instrumentū tabellionatus, oportebit q etiā probetur qualiter is, qui illud cōfecit, sit tabellio. & sic res in infinitum abibit. quod tñ vitandum est. extra, de rescript. cùm in multis. [d] Debet ergo sic talis ꝓbatio fieri. Probabit enim q publica fama, & communis opinio est, illū esse publicū notariū, & q publicè conficit instrumēta in singulis contractibus: & q instrumenta ab eo confecta pro publicis habent in tali ciuitate vel diœcesi: & q exercet officiū tabellionatus, & tanq̄ tabellio fungitur publicis muneribus. ff. ad mu. l. iij. in prin. & ff. de offi. præto. Barbarius. iij. q. vij. c. infamis. § inia. C. qui, & aduersus quos. l. j. ff. ad muni. l. fi. § fi. j. § instrumētum. ver. quid ergo si. & iunge quod no. s. de proba. § j. ver. & nota q. & versi. verum licet. Nec sufficit ostendere tantū duo instrumenta per eū confecta: imò tot debēt apparere, q euidenter appareat eum cōmune officiū pro omnibus gerere. Sed & per instrumētū probari potest, aliquē fuisse tabellionē secūdū Inno. quartū. quod [e] dic, secūdū eū, vt no. extra, de fide instr. c. j. [e]

40 ¶ † Illud etiā nota q tabellio multas habet appellatiōes, quod dic vt legit & nota. C. lib. x. de tabularijs. sup [f] Rubrica, & l. j. [f]

41 ¶ † Sed nunquid tabellio debet scire iura? Videt q sic: ne illicitos cōtractus celebrās puniatur: vt C. de sacrosan. eccle. iubemus. § his tabellionibus. & C. lib. xj. vt nemo ad suū patroc. l. j. [g] & l. iiij. C. de eunuch. l. fi. [g] ¶ In summa no. q licet instrumentū plura contineat: tñ tabellio, qui dicit se his interfuisse, intelligitur dicere solū de his, quę eodē loco & die acta sunt, secundū Inno. quartūs vt not. extra, de proba. quoniā cōtra. ibi: & perso[h]nas, & omnia, &c. [h]

42 ¶ † Hinc est q iudex si in sua narrat sententia, qualiter in causa, in qua pronunciat, lis fuit cōtestata, iuratū est de calumnia, testes recepti, partiū confessiones factæ, eos, vel procuratores affuisse, & similia: non tñ hæc probant per instrumentum sententiæ: quia hæc narratio est. Non enim fuerūt acta die & loco, quibus instrumentū ipsum factū fuit. Solùm ergo per illud probat sententiæ prolatio, quę eadē die & loco prolata fuit, quo rogatum fuit: vt s. § breuiter. versi. sed & in sentētijs. & arg. extra, de præscrip. auditis. Imò etiā secūdū eum, si diceret tabellio, die, & loco tali fuit lis contestata, & cōfessiones factæ, & iuratū, &c. nō valet super his, vt instrumentū: sed quantū ad hoc sunt [i] literæ testimoniales: [i] quia nō super his principaliter cōfecit instrumentū: sed incidenter ea narrat. Vnde oportet de illis per acta causæ, vel aliter docere vt in præ. c. quoniā cōtra. & extra, de fide instru. c. j. C. de eden. aut. si quis in aliquo. arg. tñ contra, q scriptura fidē facit etiā de eo capitulo, super quo [k] principaliter nō est facta. extra, de cēsi. cùm olim. [k] ad si. C. de cōtrahen. stipul. optimā. C. de iure delibe. [l] l. cùm aliquis. [l] Dic igitur q aut in instrumento sententiæ fit mentio de prædictis, aut nō. Siquidem fit: nō auditur illa negās, & eius executionē ob hoc impediēs: nisi cōtrariū probet. Nam pro ea præsumitur: ex quo ab ea ex causa huiusmodi nō appellauit: vt extra, de renun. in præsentia. cū suis si. Sed si velit eam ex hoc dicere nullā, probare tenet. ex[m]tra, de ꝓcu. in præsentia. ad finē. C. eo. licet. Si quęuis quomodo negās, probare cogit contra illud, C. de proba. l. actor. quæ est vj. q. vlti. extra, de elect. [n] bonæ. j. respō. hoc operat præsumptio, quæ surgit cōtra eum: & pro sententia, quia nō appellauit. ff. de ꝓba. cùm de indebito. C. de dona. inter vi. & vxo. l. etiā. extra, de ꝓba. post cessionē, vt ec. bene. c. vnico. ꝓpe prin. iij. q. ix. iudicas. Si aūt de his nulla fit mentio in instrumēto sententiæ, dicūt quidā simpliciter q nō incūbit sibi ꝓbatio, sed victori. præsertim si negent substātiales solēnitates, de q̄bus dixi [m] s. in prin. hui' secūdi libri. [m] Alias nō toleraliit sua sententia, nisi eā doceat rite latā: vt in aut. col. v. de his, q ingr. ad appel. § illud. Sed lex illa loquit in cā appellatiōis. vnde vr dici posse q siue fiat mentio, siue nō, ex quo fuit appellatū, sed iam in rē trāsiit iudicatā, & prima facie non apparet falsa, vel vitiata, stabit ei: nisi probet aliqd omissum, quod eā reddat nullā vel falsam. quæ ꝓsequere secūdū papā, vt no. in præ c. cū in iure. [n] & j. de sententia. § vt aūt. ver.

43 & no. secūdū. & § iuxta. versi. sed qd si. ¶ † Quid si in aliquo instrumēto cōtinet, q A. ꝓmisit soluere decē B. quę sibi debebat ex causa vēditiōis cuiusdā equi, prout cōtinet in instrumēto scripto manu talis notarij, viso & lecto à me notario: nūquid valet, si primæuū & originale nō ostēdit? Dixit Lanfrācus q nō: vt C. de edē. aut. si qs in aliquo. extra, de fide instru. c. j. & ff. eo. quicūq. Prędicta enim aut. indistinctè loquit. vnde nō est recedēdū à verbis ei'. ff. de leg. iij. nō aliter. Sed Vber. [o] dixit valere ar. C. de falsa cā adie. l. iij. & l. fi. Instit. de lege Fulia cani. ff. de pac. l. tale pactū. ff. de duob. reis. l. eādē. Nec hoc dicit exēplū, sed originale nouū p se. Et quotidie videm' talia fieri instrumēta: qd spectādū est. ff. si cer. peta. l. certi. § fi. Itē qd si in aliquo instrō dicit, A. fili' B. ꝓmittit P. decē: nec adiecit quōdā, cū tñ B. mortuus sit? Dic q ꝓpter hoc instrm nō erit fal[p]sum, vel vitiosum: vt ff. si cer. pe. l. ei' q. [p] & not. in actis

---

a ¶ FORMA. Ad literam fuit Rolandini, v. parte, in fin.

b ¶ Et calami. Rolā. dicit calamarij.

c ¶ In fi. Vide s. eo. versic. quid si producitor.

d ¶ In multis. Lib. vj.

e ¶ Cap. j. Vbi scripsi in j. col. versicu. quid si negetur.

f ¶ L. j. Et vide quod scripsi de ꝓbatio. quoniam cōtra. super ver. publicam.

ADDITIO. ¶ Adde ad versic. sequē. ibi: sed nunquid &c. Glo. in l. fi. & ibi Bald. in fi. C. de fideius. quòd tabelliones nō intelligūt clausulas iuris, quas in instrumētis quotidie apponunt: vnde eorū simplicitas nocere non debet contrahentibus. Et qualiter puniatur tabellio, qui confecit instrumentum, quod de iure non tenet, vide eundem Bal. in l. j. C. de sepul. viola. Hen. Ferran.

g ¶ L. fin. Iste versic. fuit Accur. ad literam in l. iij. C. de tabu. lib. x.

h ¶ Omnia &c. Ibi scripsi super versi. quæ occurrerint.

i ¶ Testimoniales. Quid circa hoc dicat Hostien. scripsi in fi. præ. glo.

k ¶ Cum olim. Super glo. pe. in fi. & de materia titu. ibi in diuersis gloss.

l ¶ Aliquis. Vide de priuileg. si papa. in princ. & quod ibi not. in ij. & iij. glo. & in clemē. de probatio. literis.

m ¶ Libri. Solet vocare partem, quod hic dicit librum.

n ¶ In iure. Multum memoratur à longe. cùm s. in hoc §. non sic allegata, nisi in princip. iij. col. versi. ix. & versi. illud quoq;. in fi. & hęc sunt de his, quę tempus occupant.

o ¶ Sed Vber. Cuius ad literam fuit hæc additio super authentica, si quis in aliquo. & facit infrà § fi. versi. n.

p ¶ Eius qui. Poterat hoc omitti, quod plenius ponit j. §. proxi. versi. quid si ita.

ADDE q hoc tenet Bart. in l. j. ff. de oper. noui nuncia. vt refert & sequit Hippo. per Inlib. qui & ex qui. cau. ma. nō pos. i prin. in iij. col. post medium.

actis iudicialibus sufficeret quod cum die inueniatur hoc modo. Talis libellum die tali coram tali obtulit tali: & talis est litem contestatus, & iurauit, & positionibus respondit: & consuluit. & renunciauit, & huiusmodi: & de his actis creditur sine testium subscriptione: vt s. §. proxi. versi. sed cùm in literis. & caute facit iudex, qui in sententiarum prolatione facit de singulis mentionem. Sed & secundum quosdam aliter si tabellio scribit sniam, & alius acta, praecipiet iudex illa acta subscribi sententiae, & eorum publicationi suam praebebit authoritatem: vt in prae. §. iuxta. ver. si autem sententia. Si autem idem utrumque scribit, ille idem acta subscribet sententiae absque quolibet publicationis solennitate.

POstremò Restat videre qualiter scripturam in iudicio productam impugnet, & qualiter contra eam excipiatur. Super quo notandum est quod diuersae scripturae in iudicio proponuntur. †Quandoque enim producitur rescriptum apostolicum[a].
Quandoque instrumentum publicum.
Quandoque priuata scriptura[b]. Quandoque forenses.
Quandoque priuilegium, vel confirmatio, vel concessio.
Quandoque testamentum.
Quandoque instrumentum donationis causa mortis, vel etiam inter viuos. Quandoque inuentarium.
¶ Quid ergo contra quamlibet praemissarum excipi valeat sub compendio perstringamus.
¶ Quid ergo contra rescriptum excipi possit, s. de exhibitione rescripti est rescriptum.

SVMMARIVM.

1 ☞ Publicum instrumentum qualiter impugnetur.
2 Tabellio si instrumentum tabellionatus amiserit, nec testes apparent, qui per ipsum instrumentum viderint ipsum constitui tabellionem: an sufficiat se probare diu officium exercuisse.
Tabellio nemo praesumitur, nisi probetur.
3 Instrumentum validum plura necessario debet continere.
4 Instrumentum, in quo non continetur dies, vel consul, an sit validum.
5 Locus contractus in instrumento non insertus, instrumentum reddit nullum, quare etiam testis interrogandus erit de loco.
6 Tabellio conficiens instrumentum sine die, loco, & consule, an poterit illud reficere, & omissa apponere.
7 Publicum instrumentum si fuerit aliquo modo imperfectum, an possit reformari.
8 Tabellio in notula seu protocollo diem apponens, postea autem instrumentum conficiat sine die, an videatur dies in vtroque repetitus.
9 Instrumentum dicitur vitiosum, si quid ex necessariis omittatur.
10 Instrumento in aliqua parte sui existente vitioso, an totum dicatur vitiosum & falsum.
11 Instrumentum vires sumit ex fide tabellionis.
Periurus in vno, non est credendus in alio.
12 Notario formam contractus sub compendio in protocollo, seu abbreuiatura ponente, an possit in publico instrumento ampliari.
13 Tabellio quomodo, & quando possit instrumento addere vel minuere.
14 Instrumento perdito, an possit aliud in noua forma refici?
15 Instrumentum per suspectum notarium confectum, an sit validum.
16 Instrumenta tantò sunt cautiora quantò plura sunt in chartis signa.
17 Productis diuersis, & à diuersis, cui productioni standum sit.
18 Instrumentum, in quo filius talis expressi continetur, an si non supersit pater, sit instrumentum vitiosum.
19 Testis in instrumento inscriptus, si sit excommunicatus, an reddat instrumentum nullum.
20 Alieno sigillo nemo debet sigillare, si proprium habet.
21 Instrumentum scriptum in papyro, an sit reprobandum.
Versus Ioan. de Den de mala consuetudine.
22 Publica persona de falso accusata, & conuicta: ex tunc instrumenta, & dicta eius robore, & valitudine carebunt.
23 Nemo melius confiteri potest, quàm propria manu scribendo.
24 Confessio in scriptis facta, praeiudicat.
25 Iudex an possit instrumentum falsum coram se exhibitum, comburere.
26 Instrumentum non debet scribi per notas aut signa.
27 Filio instrumentum faciente de pecunia patris, an sit credendum.
Instrumentum conficiens in negotio proprio, non est credendus.
28 Testatore legante aliquid tabellioni conficienti testamentum nuncupatiuum, an ipse tabellio poterit sibi illud adscribere.
29 Testator an possit communiter legare omnibus testibus, in testamento conscriptis.
30 Legatum testibus in testamento conscriptis, qualiter, & per quos sit probandum.
31 Legatarius an possit esse testis.
32 Dicens instrumentum esse falsum in modum exceptionis, an postmodum poterit accusare de falso.
33 Producens instrumentum licet non possit contra illud de falso dicere: potest tamen dicere illud contra se non facere.

INstrumetum ergo publicum qualiter impugnetur, breuiter videamus.[c] Primò igitur qualiscunque scriptura sit, vide & perlege diligenter totum eius tenorem. Alioquin non poteris eam benè arguere, seu etiam impugnare. extra, de fid. instr. accepimus. ff. de legib. incivile. xxix. di. c. j. in fi. ¶ † Et vide quis contraxit, quis stipulatus est, & quid, & cui, & an sibi vel alij, & an sit talis, qui hoc poterit, & an qui contraxit, agat, vel conueniatur, vel alius: circa quae vide C. si quis alteri vel sibi. per totum. ff. de consti. pecu. eum, qui. §. ij. ff. de verb. ob. stipulatio ista. §. alteri. ff. de reg. iur. qui tutor. in fi. Insti. de inuti. stip. §. alteri. Si igitur alius agat, vel conueniatur, quam qui contraxit: vide si haeres sit contrahentis. Super quo vide C. de haere. ac. per totum ff. deposit. bonimem. in prin. ff. de act. & ob. ex contractibus. Si autem agens non sit contrahens, nec haeres contrahentis: vide an contrahens sit filius legitimus litigantis, qui vult habere emolumentum ex instrumento. ff. de verb. obl. filius. & l. quod dicitur. insti. per quas personas no. acqui. ij. q. vj. biduum. ver. palam. vel seruus eius ff. de acqui. re. do. etiam. ff. de verb. obli. seruus eius. ff. de stipu. seruorum. per totum. vel nuncius: & talis, per quem potest negotium explicari. ff. de pac. l. Labeo. ff. de consti. pec. qualiter. in fi. & l. seq. ff. mandati. l. j. ff. pro socio. l. quinta. ff. de contra. & commi. stip. l. j. ff. de sponsalib. l. j. & iij. C. de inuti. stip. vt inter absentes. ¶ Item vide si agens sit tutor, vel curator, vel administrator. ff. quod cuiusque vniuersi. no. l. si. ff. de consti. pec. eum qui. §. pe. ff. de admi. tut. quoties. in prin. ff. quando ex facto tuto. l. ij. C. arbit. tut. per totum. ff. de euic. illud. §. vna. vel procurator, vel syndicus, vel institor habita distinctione, verum sit soluendo, vel non. ff. de proc. si procurator. ff. de exercit. act. l. j. & per totum. ff. de insti. actio. l. j. & ij. & per totum. ff. de act. emp. Iulianus. §. si procurator. ¶ His autem consyderatis opponatur contra instrumentum multipliciter. ¶ Et primo quod de ipsius instrumenti fide haesitatur: vt si dicatur quod si tabellio in scriptis id non scripsit super quo ipse idem, si viuit, testificabitur, & recognoscet suam scripturam, & testificabitur. ff. quemadmo. testa. aper. sed si quis. C. ad l. Corne. de falsis. si quis decurio. in fin[d]. j. versic. item opponitur quod non est: vel si discesserit, fiet comparatio literae cum alijs instrumentis: quae idem tabellio facit. in aut. de fide instru. in prin. & §. in his vero. & §. qui nota. & §. si verò nullus. extra, de priuile. cùm olim. ij. & de excep. cùm venerabilis. de qua comparatione dic plenè vt nota. in Summa domi. mei in tit. de fid. instrumen. §. ex quibus. & §. à quo. & §. quis sit effectus. in aut. de instrumen. cau. & fide. §. si verò moriantur. Item quod tabellio non fuit constitutus ab eo, qui constituere potest, vel eo modo, quo debet: vt s. §. restat. versi. sed quis potest. & seq. vel quod aliter se habet quam fuerit scriptum. j. ver. item opponitur

a ¶ Apostolicum. hoc non prosequitur, sed remittit.
b ¶ Scriptura. de hoc remittit. s. §. satis. & ibi sequentem prosequitur.
c ¶ Videamus. Habetur quidam tractatus de hoc, qui incipit, quoniam nonnulli. & dicitur fuisse Io. B. ex quo satis adiutus fuit author: sed hic longè plenius.
d ¶ In fine. Vt dicebat Odofr. sup. illa l. sup. hoc stat dicto suo an scripserit vel non: sed de veritate scripturae ab eo non quaeritur. Accurs. ibi no. in vlt. gl. quod si diffiteatur suam esse scripturam, tunc est suspecta. Alle. ff. quemadmo. testa. ape. l. j. §. fi. Pileus vbi s. de testibus. sub instro. versi. sed quid si tabellio dicit non derogari fidei scripturae: quia posset id dicere per malitiam: relinquit hoc iudicis arbitrio. Vide C. v. C. e. in exercendis. intra primam quaestionem Sed quid de notario, à quo peto quod mihi det instrumentum pro se stipulatum de centum quae Titio mutuauit: ipse dicit se non recordari quod illud instrumentum fecerit. et sic illud celat. quaerebat Lambertinus de Ramp. an possum illum accusare de falso. allegat quod sic: quia celando committitur falsum. ff. de falsis. Paulus respondit. in fi. & l. qui testam. in prin. nec in facto proprio eum excusaret ignorantia. ff. de iur. & fac. ignor. l. plurimum interest. C. de rescin. ven. quisquis. Item argentarius qui semel habuit codicem rationum, illum habere praesumitur: nisi probet se perdidisse. ff. de edic. si quis ex argentarijs. §. fi. Item quod de tabellione cogendo no. eo dicit. argentarius. circa princi. & vidisti supra §. videndum. versi. nota bene. Facit in aut. de tabel. §. vt igitur. ver. propter eas ibi: optimi fiant circa documenta, & iusti. & cautiores: & non propter suam requiem & delicias alienas corrumpant vitas. In contrarium inducit, quod potuerit esse quod dicit notarius: quia memoria labilis est. ff. de proba. si arbiter. quod ex tractu temporis etiam in testibus variatur ff. ad Carb. l. iiij. §. duae autem. Item lex Cornel. de fal. locum non habet nisi de falso dolo commisso. ff. de fal. nec exemplum. & dolus regulariter non praesumitur. Hinc est quod illum allegans, probare debet. ff. de proba. quoties. §. j. licet fallat in casibus. ff. de admi. tut. tutor qui. in prin. de his, quae in frau. cre. l. omnes. §. lucius. ad l. falci. l. dolo carere. ff. manda. si procuratorem. §. si ignorantes. Praesumetur ergo potius hic tabellionis error quam dolus. & sic facit pro eo textus. C. de his qui sibi in testa. adscrib. l. pe. in fi. Soluit distinguendo vt saepe in hoc ti. factum est circa conditionem personae, & temporis quantitatem, vt si si notarius est bonae opinionis, et tempus longum, quo factum dicitur fuisse instrumentum, accusari non possit: & si accusatus fuerit, absoluatur salua contra eum quaestione ciuili in ordinario iudicio ad damnum & interesse, per prius allegata. argu. C. de testa. si autem in casu conuerso, cum tempus est breue: & persona est suspecta, accusari poterit, et punitur per iura s. allegata. facit ff. de edic. si quis ex argentarijs. ibi: humilis & deploratus, &c. secundum eum. Hoc scias quod si notarius iste confessus esset se stipulatum contra eum: sed diceret se perdidisse rogationem, sibi vel suo sacramento non creditur: imò oporteret perditionem probare. Hoc vult tex. & glos. praedicti § vlt. in l. si quis ex argentarijs. ff. de eden.
ADDE primam partem additi. Bal. consi. cxlın. iiij. lib. vbi ponit an debeat dari fides instrumento, cùm notarius asserat illud falsum. Quo verò ad secundam vide Fed. consi. c. xxiij. Al. l. cxiij. j. lib.

q rés.quas oppõnes me offero probaturum. Hoc probatur extra,de fide instr.cùm Ioannes.de elec. cum inter R. Instrumentó enim sic in dubio reuocato,non statur ei. Sic intellige extra, de elec. scriptum ¶ 2 †Quid ergo si tabellio amisit instrumentum tabellionatus:nec apparent testes, qui per ipsum instrumentum viderint eum constitui tabellionem:nunquid sufficit probare se diu hoc officiũ exercuisse,ad hoc vt posit exercere,& ad hoc q instrumentis eius fides adhibeatur tanq̃ publicis. Do.meus [a] q sic,arg.extra,de fid.instru.cùm dilectus.& de re iud.ad probandum.ff.ad Maced.l.ij. ff.de iur.fi.diuus.ff.de offic.præto.Barbarius. C.de te.l.j.veruntamen si quæstio est de quasi possessione officij,potest allegari contra huiusmodi quasi possessionem officij.ff.de rebus corũ, qui sub tut. vel cura.l.qui neq;.in prin.Non enim præsumitur quis tabellio,nisi probetur:vt i.§.restant. versi. & scias [b].& versi. illud autem. ¶ Item obijcitur q est alias qualitercunq; falsum.C.eo.l.j.& ij.extra,eod. inter dilectos.præstito prius iuramento: vt s.§. videndum.ver.facienda. ¶ 3 †Quid si iudex instrumentum falsum pronunciat esse verum. De hoc s.de rescrip.præsentatio.§.4.in fi. ¶ Item quòd non est ibi inscriptus annus domini,vel nomen Imperatoris, vel annus imperij,vel consul,vel potestas illius anni,vel q deest mensis,vel dies,vel indictio. [c] Hæc enim omnia sunt de iure ponenda: & in literis Papæ nomen eius,& annus sui pontificatus,& mẽsis, & dies debent poni.Hæc probantur in aut. vt nomen Impe.præpo.docu.§.j.& ij.colla.v.& in aut. qui.mo.na.ef.legi.§.in maioribus itaq; colla.vj. C. de apoch.publi.l.j.lib.x.in aut.de exhi. & intro. reis.§.sancimus.extra,de fide instru.inter dilectos. sed contra. extra,de procur. tuæ.xxv.q.ij.si quæ. xxiij.distin.in nomine.in princi.ff.quem.dmo.te. aper.l.ij.§.diem.extra,de relig.do. cùm venerabilis.s.§.breuiter.in aut.eodem.§. penul. ¶ 4 †Quid ergo si dies,vel consul non continentur in instrumẽto [d]? Et videtur q non valet:vt in præ.concord. & C. de diuer.rescrip.si qua.quæ est xxv.q.ij.arg.cõtra C.de nouo C.compo.§.& si quæ earum. & ff. de ventre inspic.l.j.C.de episc.& cler.nulli.§.cùm autem.C.de Iusti.Cod. cõfir.§.hunc igitur. versic. nullaq; dubitatione. Respondeo,dicitur communiter non valere: vt ff.de aqua plu.arcen.l.j.§.antepenul. Alij distingũt an sit tale factum, quod debeat fieri in scriptis.quod dic vt s.§ restat.versicu sed si alij,an non. In primo casu non valet : vt C. de fide instru.contractus.In secundo sic: vt ff.eod.l. pe. & ff. de pig.contrahitur. ¶ 5 †Quid si locus contractus, vel vbi instrumentum conficitur,non sit apposit⁹ in instrumento? Videtur quòd non valet.extra,de probationibus.quoniam contra.ñ.quæstio.vlti. libellorum. [e] C.de contrahen.& com.stipu.optimã. in fi vbi de hoc. [f] Potest enim esse quòd is,qui cõfecit, non habuit potestatem conficiendi in loco ipso:vt suprà §.prox.versi.& nota quòd tabellio. & versi.quid de his.nam & testis de loco interrogatur.extra,de testi.cũm causam.& iij.quæstioni. ix. nihilò minus.cùm hæc duo genera probationis,scilicet per testes,& instrumenta,sint similia.C. de fide instru.l.in exercẽdis.extra,de testi.cogen.peruenit.j.ergo idem ius erit.argu.j.quæstio.j.quod quidam.de rescriptis.inter ceteras. Idem etiam dici potest in literis domini Papæ. Alij dicunt locum in instrumentis de consuetudine solum apponendũ: 6 cùm id nullo sit iure cautum. ¶ †Sed nunquid confecto instrumento sine die,& consule,vel loco,poterit iterum tabellio reficere,& ea apponere,si bene recordetur [g]? Arg.q sic extra,de sacra.non ite.c. j.arg.ff.de verbo.obliga.l.j.circa princi.quia & creditur de his , quæ gesit : vt C.ad l.Corne.de fals.si quis decurio.ff.de adulte.accusaturus. Distingue an incontinenti,seu ex modico interuallo fiat:& tunc valet instrumentum. An post magnum interuallũ & tunc non in authenti. de æqualit.dot.§.aliud.ff. de verbo.obliga.l.j.circa princi. secundum Alber. Papi.& extra,de elec.officij.extra,de test co. præterea. Alij dicunt quòd nullo modo potest , etiam incontinenti,postq̃ facta est copia partiũ:cùm functus sit officio suo.ff.de re iud.iudex.extra,de officio delega.in literis.& in præ.§.aliud.nec enim soli tabellioni creditur:vt in authentica.de hæredita. & falcid.§.si verò.sicut nec soli arbitro. ff. de arbitris [h]. ne in arbitris. quia ab initio factum in totum sine suspicione est,quod verò postea,suspicione non caret.in authẽ.collat. vij.de æquali.do.§. & 7 ne contingat.imò etiã dicunt plus. ¶ †Quòd si publicum instrumentũ confectũ est,& aliquid ignoranter,vel alio modo omissum sit,tabellio nõ poterit àmodo etiã partibus consentientibus illud addere,propter præ.not.& ff.de rei vẽdi.in fundo.& vide ff.ad Vellei. Seia mancipia.quod durũ videt. Vnde consulti à me super hoc plerinq; sapiẽtes cõcordarunt,& bene,q si tabellio potest ostẽdere se per errorem,& non ex certa scientia hoc omisisse: bene potest iterum prædicta apponere: et valebit instrumentum.alias non. Consulo tamen sibi q de licentia iudicis reficiat illud [i]. & vide j. versi. 8 item opponitur quòd rei.& seq. ¶ †Quid ergo si in notula,seu protocollo diem apposuit: sed post ea conficit instrumentum sine die: nunquid videtur repetitus dies: vt sicut est in protocollo,ita apponatur,& repetatur in instrumento? Respond. sic: vt ff.de damno infec.si finita.§.item videamus.

a ¶Do.meus in Summa,eo.tit.§.ij.ver.quid ergo si tabellio.

b ¶Et scias. Vide quod dixit.

c ¶Vel indictio. Vide quæstionem,quam posui in fin.vj.lib. super data de omissione editionis,an vitiet instrumentum.Et quid si expressa non concurrit cum anno:vbi inscitur dictum Goff.de nomine Papæ vel Imperatoris anno pontificatus, vel Imperij.

d ¶In instrumento. Huic quæstioni cõuenit quod not. su s pra de procur.§.ratione formæ. versi. sed quid si in mandato.& de teste. §. iam de interrogatorijs.versi.item de tempore.

e ¶Libellorum. Quæ est lex.iij. ff. de accusa.

ADDE quòd nec valet consuetudo,vt in instrumento non ponatur dies vel locus. Ita Rota in antiqu. deci. cccexl.

f ¶De hoc. Vide quod not.de re iudica. Abbate ad finem.libr.vj.in glo. §.donationibus. & q super ea scripsi. vbi etiam tractatur de loco loci exprimendo.& Vbert. de Bo.in l.optimã. quòd locus sufficeret,alleg. quòd certo loco dicitur esse promissum id, qd̃ promissum est Ephesi,vel in alia ciuitate.ff.de eo, qd̃ certo loco. per totum.si diceretur actum in diœcesi nimis esset indeterminata locutio: finaliter putat ex talibus inscriptionibus non vitiari instrumentum , sed fieri suspectũ: maximè propter consuetudinem , quæ vult certum & determinatum locum apponi,non viribus carebit,nisi producens adiuuet illud per testes.C.de proba.l.vlti.& de falsis l.fina.Et scias quòd etiam intra ciuitatem posset esse generalitas nimia: vt si dicatur, actum Bononiæ in quarterio sancti Proculi.de quo Dyn.suo consilio xxj. quo casu puto procedere quod prædixi post Vbert. vnde author suprà. §.secundo versicu.post nomen valde specificè posuit locum loci. De tali ergo hoc intellexisse videtur.Facit in authen.quibus mon.na.effic. legi.§. quantum verò.colum.vj.& facit quod de libello accusationis, not. infrà, de accusationibus,in princip.

ADDE Angel.idem tenentem eius consil.ccxx.Bal. consil.ccxxj.ij.li. Alex.consil.liiij.n.lib.& consil.cxxiij.j.lib.

g ¶Recordetur. Adiuuabo te declarando tres opiniones sequentes, inquantum de die quæritur. Ad negatiuam inducitur,quòd sibi soli non est credendum. vel sequitur,nec debet ipse fungi duplici officio,factoris s.& correctoris.C.de asses.l.si.de proxi.sacro.scri.l.hac parte.& ibi cũ corpore.lib. xij. ¶ Item necessaria omissa vitiant.C.de testa.l.testamentum.non ideo vitiatum.ergo non reparabit. Ad contrarium error notarij veritati præiudicium afferre non debet.C.de testa.l.error.C.de erro.aduoc.l.ij. ff. de offic. præsi.illicitas.§.veritas.& promptiores esse debemus , vt res valeat.ff.de verbo.obliga.quoties.de reb.dub.quot.extra,de verbo.signi.abbate. ver.

hic autem.vbi concord.& ratione iuramenti præsumitur pro notario. extra,de præsum.illud.de præscrip.ad audientiã. ¶ Est aduertendum q versiculus sequens declarat authorẽ intellexisse de defecto in notula, vel protocollo.opinio Alb.Papi.distinguit nouum à veteri , vt sequitur. Placuit Gui.de Suza.in l.prima.§.editiones.ff.de eden.inducit labilitatem memoriæ. ff.de acquiren. possessio. l. peregre. Veniat igitur hoc in discussione & causæ cognitione.ff.de Carb.edic. l.in causæ. facit qd̃ scripsi.de præsum. illud.in gl. magna, ante fi. Scda opinio placuit Colũbo principaliter p aut.de æquali. do. j.allegatã. & per l. testamentũ. quam superius allegaui. Tertia opinio,quæ placet authori,iustificatur ex eo,q nullo iure videtur prohibitum: & sic est permissum ff.de pœn mutui.§.j. ff. de testib⁹.l.prima. & est hoc brocardũ. de quo extra,de trãslatio.c.ij.in gl. arg. quod.Secũdò hoc ergo respondebo ad §.& ne contingat,q alius est vers. sub §.dedimus. qd non pertinet ad casum nostrum: cùm ibi loquatur de cõiugibus,inter quos ex postfacto facile aliqd confringeret in fraudem creditorum.C.de donat.l. data. Vnde dos à principio constituta nõ est suspecta. secus in augmẽto secuto.hic autẽ cessat suspicio:cùm certum sit similẽm factũ fuisse qd̃ id fuit certis die, & loco, q̃ necessariò comitant contractũ. de re iudi. Abbate. in fin.lib.vi.& p hoc etiam respondetur ad §.si verò absunt. in aut.de hære.& fal.testium enim præsentia,vel numerus non est de necessariò comitantibus contractum,sed de validantibus: vnde non sic liceret in illis addere vt in primis. Item instrumẽto quãdoq; creditur, licet nõ sint testes inscripti:ergo quæstio &c.patet id s.§.proximo.in fin.cum sua remiss. Teneo igitur cum authore.& consilium q de assensu iudice subdit commendo maximè propter id quod dixit lex,eos qui.in principio. ff.ad leg.Corne.de falsis.licet propter id,quod proximè dixi hic nihil sit aduersum,imò necessariu visum. Haberet ergo locum consilium,quando erraset in die:tunc enim bene esset contrauenire,& expediret consilium prædictum. Et hoc casu plus esset necessaria distinctio, an notarius sit bonæ famæ:& an alteratio diei præiudicium afferat aduersario,vel non:& hæc mouerent iudicem ad facilius vel difficilius concedendum correctionem diei. & facit quod statim dicam.

h ¶In arbitris. Nec soli iudici.extra,de proba.quoniam.

i ¶Reficiat illud. Putat Nico.hanc licentiã necessariam,quando de illo errore mota est quæstio inter partes.aliàs si notarius videt se errasse in protocollo,vel instrumento,poterit illa corrigere,nouum protocollum , vel instrumentum faciendo.quod melius est,quàm corrigere:ex quo posset haberi aliqua suspicio: vt not.C.de test.l.si.non tamen dicit illud non valere. facit lex,quid tamen.ff.de arbi.facit quod j.eo.ver.dixi.

ver.repetita

ADDE Alex. consi. lxx. j. lib. vbi sequitur hanc addi. & præcedentem.

a ¶ Cōtrariū. vide qđ no. de cō. vti. vel inuti. cū dilecta. l. iij. gl. & q ibi dixi.

b ¶ Ad sacras. vbi no. opi. Io. & Ber. de quibus sequitur.

c ¶ Inquisitione. Hoc dictum placuit Gof. vt dixi de elec. ecclesia. ij. in gl. hic tractat Gof ipse tñ Gofr. in sum q. xj. dicebat q si constat eū, qui scripsit, aliquid in eo correxisse, siue vnū vel plura capitula in instrumento nō reputat illud in aliquo vitiosum. allegat C. de testamen. si vnus per quam l. dicit contrarium in toto, si alius immutauit hoc in instrumentis in rescriptis authoritate Papę, si certum est scriptorem eorum correxisse l vitiosum. a si dubitabatur, dicit distiguēdū: vt l decre. ex literis. eo. titu. hoc in rescriptis apertis in clau b sis dicit quòd nulla suspicio est: vt ibi nota. per prædicta vides quòd ibi c non loquitur, cum constat instrumē. l vno c. falsum.

9 ver. repertis igitur. ff. de edē. si qs ex argētariis. §. si initium. Insti. ad l. Aqui. §. hęc aūt actio. ff. de ope. no. nun. de pupillo. §. si quis ipsi ętori. extra, de re scri. cūm, quæ. ¶ † Itē generaliter instrūm vitiat, si qđ ex necessarijs omittatur: vt ar. ff. de in integ. restit. l. diuus. ff. de trāsac. cū hi. §. si prætor. nisi cōstet de facto: vt ff. de pac. l. pe. §. fin. ¶ Itē excipitur q est vitiperatum abrasum vel cācellatū: qđ dic vt s. §. restat. i prin. vel subscriptū vt suprascriptū seu interlineatum. extra, de fide instru. inter dilectos. § cum cera. de relig. do. cūm venerabilis. ff. ad l. Cor. de fal. Paulus. vel incisum vel rasum vel qđ legi non pōt. ff. si ta. te. mil. ex. l. j. §. j. ff. de bo. pos. secdm ta. l. j. §. si rosæ. extra, de fide instru. c. fi. & s. §. ostenso. ver. & collige. Sed prædi. §. si rosæ. facit in contrarium[a]. Nā priuilegia ppetua sunt. C. de diuersis rescri. l. ij. 10 xxv. q. ij. c. j. & iij. ¶ † Quid si aliquod īstrumētū vitiosum est in aliqua parte sui, nunquid totum dicit esse falsum? ar. quòd sic, iij. q. ix. puta. ix. dist. si ad sacras[b]. ar. cōtra extra, de arbi. cū tēpore. & de testa. Raymundus. Dic q nō, qñ sunt plura capitula, separata & diuersa. Secus si sint connexa vel vnum est alterius accessorium. ff. de mino. etiam. §. ex causa. extra, de app. inquisitiōe[c] vel distingue p decr. extra, de fide instru. ex literis. Io. dicit totum esse falsum nisi probetur verum. C. de proba. l. pe. Bar. dicit q totū est suspectū: nec ei creditur l aliquo, ex quo aliquid falsitatis continet, qualitercunq; de ea constet: nisi aliter de veritate cōstet. ff. de fi. instrumēto. l. ij. l fi. idē dicit Papa, vt not. extra, de hęre. c. fraternitatis[d]. Vel dic vt s. de teste. §. primo versic. itē q aliquid & de hoc s. §. ostenso. ver. & no. q si. 11 Idem dixit Iaco. de al. † Cū enī instrūm vires sumat ex fide tabellionis: qa nisi ipse subscribat est priuata scriptura. C. qui po. in pi. ha. scripturas. cūm in vno inueniatur periurus, non adhibetur ei fides in alio capitulo: extra, de præscri. ad audientiam[e]. H. verò & Da. & Tan.[f] dicunt quòd tantū ille articulus erit falsus & ab alijs separatus: sed si ibi est

d ¶ Fraternitatis. vbi postea, & Hosti. d plene scripsi. cum certi Reges in suis regnis sibi vendicent ius imperiale. Vidi dubitatum si Rex decernat īstrumentū, vel attestationem valere, in eo quod veritatem continet, valeat, non obstante q in aliquibus falsa continent. & omissa disputatione potestatis ipsorum, de qua etiam alioquin scripsi de re iudi. cum te. in glo. magna. ver. sed nunquid. & contra quos facit lex ij. C. de offi. præfe. præto. dicendum videtur, tale decr. nō valuisse: quia nō valeret etiam factum ab Imperatore contra partem non vocatam, cuius ius per illud collitur, vel læditur. C. si per vim vel alio modo. l. ij. idem de ipsius rescripto. C. de preci. Impe. offe. l. ij. Ad idem C. si contra ius vel vti. pu. l. fi. Potest tamen tale regis decretū interpretari secdm ius cōe, l in falsitate circa extrinseca, quę non vitiant: non aūt circa substantialia, quæ, iuxta superius dicta, totum vitiant. facit l. si qñ. C. de inoffi. test. extra, de elec. ecclesia. de rescriptis. cum adeo.

ADDE q facilius comprehenditur mendax, quàm claudus: vt hic colliges, si Oldr. inspexeris, eius cōsili. xxxvij. incip. ad primam quæstionem.

e ¶ Ad audientiam. Huic dicto, & ipsius ratiōi cōcor aliter Iacob. vt ponit Cy. C. de transact. si ex falsi s. in fin. qui dixit q si falsitas procedit à notario, in totū reprobatur. Alle. q semel malus &c. habetur regula, semel malos. in vj. alle. secus Accur. C. de vet. iur. enu. l. ij. simplr dixit in vlti. col. instrumentum ratione partis totum non censeri falsum: sed in præ. l. si ex falsis. videtur distinguere inter separata & connexa vt s. Item sciendum est quòd de producente instrumentum in vno capitulo falsum. Gui. de Suz. quęrit in ea. l. si ex falsis. an teneatur pœna falsi. & videtur quòd non: qa nō est omnino falsum, quod habet primordium veritatis. ff. de lega. ij. cūm filius. §. hęres meus. tenet contrarium. quasi tot sint instrumēta, quot sunt capitula: vt l eadē l. si fi. ff. de ver. ob. l. scire. in prin. & l. qđ dicimus. & l. Publius. & ff. de mino. l. etiā. §. j. & de euic. l. quod dicitur. in prin. quęrit demum si falsum sit, vbi nulla est vis quæstionis an vtens eo teneatur pœna falsi. & tenet quòd sic. allegat ff. ad l Cor. de fal. l. si quis legatū. in princ. & ff. de arb. l. cum pœna, & si quis cautio. quæ autem. in fi. & de eden. l. vbi. §. j. Remissiones vide j. eo. §. insi.

f ¶ Et Tan. & Albe. Gal. eo ti. ver. sed pone q instrumentum.

g ¶ Venerabilis. l. Bart. ibi recitat tres opiniones, ex his sal. deus suam. Pileus q. xciij. tenuit do. Io. & per eandem legē quando in parte non modica, & maximè circa sui substantiam apparet vitiosum: qa breuiter & pulchrè allegauit. non habētibus eius scripta hoc participio. dixit enim q contra instrumentum faciunt quatuor. Primò pro parte vitiosa contra aliam iusta præsumptio. Secundò, veritatis pro falsitate mista corruptio. Tertiò, totius ratione partis contaminatio. Quartò, totius pro parte legitima condemnatio. Ad primum inducit ff. de probat. cūm de indebito. C. de edi. diui Adria. l. fi. Ad secundum, ff. de excu. tu. qui testamento. ff. de rebus dubijs. si qui. §. verū. ad tertiū, C. de vete. iur. enu. l. vlt. in fi. Ad quartum, ff. ad Syl. si quis in graui. §. si quis tabulas. ¶ Ad contrarium inducit alia quatuor, vt dicit, fortiora. Primum, ratione partis circa totum nō habenda suspicio. Secundum, vtilis propter inutile nō facienda mutatio. Tertium, maioris partis legitima prępositio. Quartum, residuæ partis perfectissima lectio. ¶ Ad primum, ff. de his quæ in testa. delen. l. pe. & C de transactio. l. pe. Ad secundum ff. si cer. pet. l. certi. Ad tertium, ff. de contrahen. emp. l. domū. Ad quartum, ff. de his quæ pro non scri. l. secunda.

ADDE quod Barto. in l. si ex falsis. C. de transact. tenet q instrumentū falsum in vno capitulo, sit l totum falsum. Bal. verò cōsi. cclxxiiij. incip. factū tale est. j. lib. consultus cum in instrumento esset venditio duorum castrorum: & in rei veritate non esset venditio facta nisi vnius castri: respondit non in totum vitiari. & ita tenere Oldr. & Accur. & facere not. per I mo. in d. c. fraternitatis.

falsitas, vbi est vis quonis, totum reputatur falsum: vt C. de edicto diui Adria. tol. l. fi. Hæc quęstio est ve-12 nerabilis. l.[g] ¶ Itē opponitur contra instrūm, q non continet causam, in qua distinguo: nam si est cōfectum super obligatiōe: tunc præsumuntur omnia solenniter acta. Institu. de fideiusso. in fi. & de inutili stip. § si scriptū. ff. de verb. obb. sciendū. nisi qs probet. Contra quod facere pōt ff. de pactis. iurisgentiū. §. quod fere. Si autē confectum sit super cōfessione: dic vt s. de confessis. §. nunc videndum. versi. si aūt in cā prima. & in Summa do. mei i tit. de fide instr. §. quibus instrūs. versi. Item contra tenorem. ¶ Item opponitur, q res aliter fuit gesta, q̃ contineat instrumentū, s. versicu. item q sabellin. quod potest opponens probare. C. plus valere qđ agitur. per totum. extra, qui fil. sint legi. per tuas. & de proba. tertio. extra, de elec. cūm inter R. C. de p-13 batio. ad probationem. & j. versi. proxi. ¶ † Item quæ tem pato, q liceat notari[e] in protocollo seu abbreuiatura, ponat sub compendio formā contractus, ipse tñ, vel is, qui l hoc sibi succedit, pōt postea in publico instrūo verba ampliare addere, & mutare, & omnia ibi ponere, quæ ad cōtractum sint vtilia: seruata tamen forma ipsius contractus, & substātia nō mutata: arg. ad hoc, C. de no. Cod. compo. §. adijcientes. & C. de veteri iur. enu. l. j. §. sed & hoc studiosum. ff. de re ind. actorū. & vide s. §. ostenso. 13 ver. illud quoq. & seq. ¶ † Quid si à contrahentib[•] data est tabellioni licentia addendi & minuēdi, & instrumentum, prout melius poterit, conficiendi ad sensum sapientis? Rñ. poterit addere, & minuere, & facere ad cōfirmationē rei gestę cōtract[•] substantia non mutata: vt rem, vel pretium. Talia enī verba non possunt ius commune immutare. ff. mādati. si mandato. §. fi. Et facit ff. de reg. iur. actorum. C. de veteri iur. enuc. l. j. §. sed & hoc. ff. de hęre. in-h sti. illa institutio[h]. ¶ † Item opponitur q instrumē-14 to perdito refectum est in aliam formam, q̃ prius esset: non est tamen vis vtrum instrumentū loqua-

h ¶ Institutio. Ibi & in præd. l. si mandato. §. fina. tractat de hac clausula Richar. Malum. in sua quęstione mihi xvij. quæ incipit, Titius ex prędefuncta terminauit q si talem clausulam ad verbū reliquit, nō pōt addi iure institutionis, vel huic simile. quod habet validare testamentum, quando descendentibus erat relictū. Quicqd dicat, cōtrariū fit de facto, & habet equitatem: sæpissime enim testatores filiabus relinquunt, filios instituunt. Ad hanc autem verborum subtilitatem seruandam subdunt quòd habeat consilium sapientis, maximè cūm verbum relicti etiam institutioni coaptetur vt not. in aut. de hæredi. & fal. §. & hæc quidem. super verbo, relictis. ff. de test. ex ea. §. j. & de hære. insti. l. his verbis. in glo. & quod no. de test. c. j. lib. vj. in glo. nunquid. In fine autem quæstionis illius tractat quid talis clausula in contractibus operetur: dices primò q omne id, quod in testamentis operari posset: vt s. voluntas testōis, & id, quod sensit, describatur ordinationi, & clariori modo, & magis proprio, & in dubio opinionū tutiori. & hoc fortius in cōtractibus, qui magis pñt conferri in alterius arbitrio, q̃ vltimæ voluntatis. ff. de testa. l. aij. & quod ibi not. in fi. j. gl. In illis ergo sapiens supplere poterit de consuetis. licet nō dictis. Et sic posset intelligi quod no. ff. de ver. obli. ex ea parte. scilicet quod ibi consuetum erat pmitti pœnam. Nec obstat q consueta veniunt etiam sine clausula de sapiente. ff de ædil. edic. quod si nolit. §. quia assidua. & de aqua plu. arc. si prius. §. j. quia id additur ad dubitationē tollendā. ff. man. qui mutam. Supplebit ergo in consuetis & naturalibus: cūm cōsuetudo est altera natura. ff. de lib. & posthu. si quis posthumos. Inducit quod no. ff. de act. emp. emptorē. §. qui aūt. in prin. magnæ glo. & l. si quis seruū. in glo. ij. & in hoc consilio veniet arbitrium boni viri. ff. de reg. iur in personatū. §. j. per quod etiā incōsueta possent suppleri. extranea vero, accidentalia, vel naturalia, quę bonus vir non arbitraretur, supplere nō poterit: quia de his nō videt actū vel cogitatum. Facit de iniu. in nostra. de iureiu. c. pe. quod procedit in omni generalitate, vel obscuritate: de reg. iu. inspicimus. & c. generali. lib. vj. De substantialibus autem certū est supplere nō posse: illa enim à principio sic insunt cōtractibus q sine illis vitiat. C. de testamētis. l. testamentū. de spons.

tur in prima, vel in secunda persona: dum tamē nō immutetur substantia veritatis: vt extra, de cōuer. coniu. dudum. & ff. de donat. ex hac scriptura. nisi forte in instrumēto sententiæ, in quo iudex debet in prima persona loqui. arg. C. de sen. ex breuic. reci. l. j. Aliq cōtra: vt j. de sentētia. §. iuxta. versic. non valet etiam. Sed nec refert vtrum concipiatur per verba præsentis vel præteriti temporis. extra, de iure pat. quod autem. in fi. Vtrum autem instrumentum perditum, verbis primis modo mutatis, reficietur, de hoc not. j. eod. §. post q. versic. j. ¶ 15 Item opponitur quòd non est confectum per eum notariū qui est suspectus. j. versic. primo. & super quo not. breuiter quòd est magister stationis, qui maior est in statione: sub quo est tabularius: et sub isto est minor tabellio. in aut. de tabel. in prin. col. iiij. [a] Quandoque tamē vnum pro reliquo ponitur. Vnde olim cùm contrahentes veniebant ad eum, qui præerat stationi, ille remittebat eos ad alium, puta ad tabularium, vt eos audiret: & is, qui forte scribere nesciebat, audito contractu iterum alio, puta tabellioni scribendum committebat, vt ibi probatur: hodie verò tabellio contractum audit vsque in finem: & ipse per se debet scribere documentum, & complere: vt in e. tit. §. nos autem. & §. vt igitur omnia. & C. lib. x. de tabula. generali. C. de fide instr. contractus. Nec potest hoc alii committere. in aut. eo. §. pe. quia facere instrumentum, non competit iure magistratus. [b] Vnde non potest committi. ff. de offi. eius, cui man. est iur. l. j. in princ. si tamen commiserit, seu delegauerit, ponitur ipse. Sed instrumentum factum videtur valere: vt in eodem titulo. §. vt tamen non. versi. Si verò potest. Sed illud in ciuitate Cōstantinopolitana: vt ibidem no. [c] Sed quid si videmus Narbon. & Florentiæ aliquem esse magistrum stationis: & ille mandat per discipulos conffici instrumenta? Respō. illud ideo est: quia & ipse discipulus audit contractum, & ei iniungitur scribere documenta: ideoque scribere potest: & magister ibi suum signum apponit & se subscribit propter maiorem authoritatem: vt ff. de eden. si quis ex argentariis. §. j. ¶ 16 Nam quantò plura signa in chartis, tantò sunt cautiora instrumenta: vt in authē. de fide instrumen. §. oportet. xcviij. dist. §. 4. & c. j. & ij. extra, de offi. deleg. prudentiam. in prin. ibi: integrum est iudicium, &c. vbi autem nō est magister stationis, habens discipulos iuratos in prædictis locis, non potest vnus tabellio id alteri demandare. Ex quo patet quòd extirpandus est abusus, qui in plerisque locis diœcesis & prouinciæ Narbo. irrationabiliter inoleuit: vt lxviij. dist. l. corepiscopi. ibi enim tabelliones mandant in singulis villulis vel castris sacerdotibus vel clericis, & quandoque etiā laicis, vt eorum vice audiant testamenta, & contractus matrimonii, & alios, & in scriptis cum testibus redigant: ex qua scriptura ipsi postmodum conficiunt instrumenta, vel scripturæ per illos factæ subscribunt: & male, vt patet ex præmissis: nec talis scriptura faceret fidem si opponeretur. In his autem multùm operatur cuiusque loci consuetudo. extra, de fide instru. cum dilectus. ¶ Item opponitur quod talis illud scripsit, qui nō posset esse tabellio. quod die vt suprà. §. restat. versic. sed cùm dixeris. & seq. ¶ Item opponitur contra instrumentum, quòd per aliam scripturam contrariam eadem die factā, vel ab eadem parte productam, derogatur ei fides. extra, de fide instrumē. imputari. C. eo. scripturæ. Idē & in literis papæ. extra, de rescr. pastoralis. ¶ 17 Sed pone, produco instrumētum, in quo continetur quod promisisti mihi decem. Narbonæ die tali: tu profers aliud instrumentum, in quo continetur, me vel te illa die fuisse stipulatū Romæ: quæritur cui potius stabitur? Et videtur quòd vltimo producto. argu. C. de contrahen. stipula. optimam. ad finem. extra, de test. ex tenore. Sed dic quòd iudex inspicit quod instrumentum inducat maiorem probationem: quia fortè primum inducitur per eum, qui consueuit facere, & producere falsa instrumenta. extra, de pig. illo. in fine. vel erat abolitum, vel cancellatum, seu vituperatum: vt C. de edicto diui Adria. tol. l. fin. et ff. de accusa. si cui. §. primo. ibidem. vel tabellio non erat bonæ famæ. extra, de præscri. veniens. vel proferens erat persona famosa & vilis. ff. de eden. si quis ex argentariis. §. primo. Si autem ambo sint æqualia: quod ad hoc attendat vtrum secundum producatur ad absolutionem, vel obligationem: si ad ab-

tuæ. & c. seq. in fi. & quod no. C. de contra. emp. l. in ven. de substantialibus autem & naturalibus contractuū: & de accidentibus remittū ad no. ff. de cōtrahen. emp. l. pac. Per prædicta terminatum fuit in contractum venditionis, donationis, vel alio quo transfertur dominium, posse addi precariū, scilicet quod vendens, vel donans se cōstituit precariò possidere pro emente, vel donatario: quia id fieri consueuit: & efficacius venitur ad mentem contrahētium. facit ff. de manu. test. si quis locupletes. in fine. de leg. iij. si quis. C. communia de legatis. l. prima circa mediū & idem cùm notarius posuit, &c. vt illud ibi includat, quod est de natura, vel more contractus. ff. de liberis & posthu. l. Gal. post principium. & de iureiurando. si duo patroni. in princip. & §. eadem scribit. ¶ Redeūdo ad quæstionem authoris de potestate data notario, inuenio super l. j. C. de procu. opiniones recitatas. Prima opin. habet quod possit quod verbū sonaticū cō tractus ex cōuētiōe legē accipiant. ff. de re. iur. cōtractus. & eo. titu. contractus. lib. vj. & nil tā congruum fidei, quàm promissa seruare. ff. de pactis. l. j. circa princi. C. de trās act. non minorem. & quia verba debent aliud operari in contractibus, legatis, & priuilegiis ff. de vsuris. si stipulatus. de leg. j. si quando. ad muni. l. ij. de priui. si papa. § j. in fin. lib. vj. Gui. de Suza. distinguebat an esset, vel non esset certus sapiens nominatus ad id, vt primo casu procedat quod dixi. Allegat C. de contrahen. empt. l. fin. ff. loca. si merces. ij. respōso. C. de nouo Codic. fac. l. hæc quæ necessario. §. ideoque. Secundo casu nil possit, per præ. l. si merces. j. respon. Facit ad hāc distinctionem extra, de arbit. ionotuit. de elec. c. ij. lib. vj. Iac. de Are. etiam eo casu quo fuit certus sapiens nominatus, restringit ipsius potestatem, vt suprà dixi post Richar. Quando autem venditor promittit se curare emptorem ad sensum sapientis, & sapiens dicit fideiussorem dari vide quod not. infrà de empt. & ven. §. j. super verbis fideiussoris protestatione, quæ ibi ponuntur in instrumento contractus. & vide etiam quod ibi dicam.

A D D E, vt plenè per Barto. & Alexan. in l. illa institutio.

a ¶ Colum. iiij. Et verba sunt Accur. quæ sequuntur ibi nota. §. j. in gloss. caue tibi.

b ¶ Magistratus. Hæc ratio fuit Accur. in gloss. de qua dixi. Sed non placet Iaco. de Bel. cùm certum sit, tabellionem magistratum non esse. Sed hoc voluit Accur. nec iurisdictionem habere, sed habet officium. Dicit ergo rationem esse, ne vsurpentur officia. vel promiscuis actibus confundantur. al leg. C. de episco. & cleri. repetita. & lib. xij. de numera. & actu. l. iiij. & vj. et l. nemini. Adde rationem, quod personæ fides, & industria est electa. extra, de offi. deleg. c. fi. §. ij. ff. de solu. inter artifices.

c ¶ Ibidem not. In glo. hic est argu. quod tenet in aliis locis instrumentum non valere. Sed ad partem quòd valeat instrumentum, inducitur, quod alius est, qui scribit testamentum originale, puta seruus, vel ipse testator, & alius qui illud publicet ad fidem faciendam, puta officialis, magistri census, vel similes. Patet primum ff. de test. l. seruus. & C. eo. hac consultissima. in prin. & C. eo. testamenta. & l. consulta. Idem in donatione scripta per alium publicata. C. de dona. l. in hac. & maxime in hoc, cùm consentit, qui protocollum scripsit. Facit regula, qui per alium. lib. vj. concor. & omnia nostra facimus, &c. C. de vete. iure enu. l. j. §. sed neque. Facit ff. de edendo. si quis ex argentariis. §. j. & videtur casus in authen. de fide instrumen. §. in his verò, ibi: si quidem per se non scripsit, sed per alium ministrantem sibi. Quod non possit, inducitur: quia qui per se cognouit causam, pronunciare debet per se, & non per alium. C. de sen. ex breuic. recit. l. ij. & iij. facit C. de iur. emp. l. fi. C. de his, qui veniam ætat. l. ij. Dilatare potes materiam per not. in regula, potest quis. lib. vj. in parte prima. dicit Nico. notarios distinguendos, vt iudices, quorum aliqui totum & partem committere possunt, etiam priuatis. ff. de iur. omnium iudicum. l. magistratibus. & l. eum qui. & l. ij. & iij. in fi. extra, de offic. dele. super quæstionum. §. ij. l quia tamen non procedit quod dicitur de priuatis personis. de rescrip. statutū. §. j. lib. vj. Sunt alii, qui iurisdictionem habent in volentes totum, qui dicunt iudices chartularii, de quibus C. de iudicem non nouā. §. j. ff. eo. l. v. extra, de sesti. in integr. c. penulti. Sic est dare in notariis magistros tabularios, & tabelliones, vt dictum est suprà. ver. proxi. & versi. hic seq. & horum diuersæ sunt species, & diuersa officia, & nomina, de quibus nota. C. de tabulari. super Rubric. & constat per prædicta, quod tabularii scribere possunt per alios, & per se signare. & hoc inuenitur in authen. de tabellio. in principio. ibi completum a tabellione, et tabulario possent etiam per seipsos totum scribere. Omnis enim tabularius est tabellio, secundùm eum: sed non conuertitur. Item etiam ipse, quē tabellionem vocamus, si a seipso extra officium, sine commissione facta à tabulario rogatus scriberet instrumentum, haberet plenam fidem sine subscriptione tabularii. Sed cùm in officio ex commissione tabularii scribit, illa scriptura à subscriptione magis tabularii, quàm a subscriptione tabellionis fidem habet. Facit ff. de offi. eius, cui man. est iur. l. si prætor. Sunt alii notarii, vel tabelliones, qui stationes non habent, nec per aliud officium, quàm tabellionatus deputati sunt ad scribendum, & audiendum instrumenta: isti instar secundorum iudicum, de quibus suprà, bene possunt audire contrahentes, & conficere protocolla, & instrumenta: & totum per se debent audire, scribere, & complere, & nullam partem per alium explicare: vt in d. §. nos autem. de tabellio.

A D D E, ad versi. seq. si item. opponitur quod talis illud scripsit &c. quod aliquis prohibitus etiam notarios, licet sit in quasi possessione tabellionatus, & conficiat instrumenta: non tamen propter hanc quasi possessionē tenuit valida sua instrumenta. Secus tamen esset, si ille esset in quasi possessione huius officii, qui posset etiam tabellio. vide per Ang. in add. ad Bar. in l. generali. C. de tabula. lib. x. ¶ Si verò instrumento non reducto in mundum, morte, vel alio impedimento ineuitabili, non posset rogatus facere instrumentum: authoritate ordinarii fiet per alium: & valebit. extra, eodē tit. c. penul. Item si consuetudo loci haberet quod ex protocollo vnius possit alius notarius facere instrumentū: illi staretur. C. quæ sit longa cōsue. l. j. extra, eo. ti. cùm dilectus. secūdo responso. vbi etiam decuriones, vel regimina ciuitatū hoc alicui concederent, quod de alterius protocollis possent instrumenta publicare, valerent talia instrumenta. & sic seruat Italia. Facit C. de iussbus & iur. omnes populi. & de emanci. libe. l. j. & vide j. eo. tit. § ostenso. versi. quod si aliquis tabellio. & in versi. ibi sequenti tractatur de abbreuiatura protocolli: de quo vide quid ibi dixi.

solutionem, credit̃ scđ̃ɫi ad obligationẽ, nõ credi tur: vt arg. ff. de act. & obli. Arrianus. extra, de proba. ex literis. & ı̃. de confes.[a] sed si expediẽs visum fuerit, nulli credat. C. de fide instr. scripturę. ¶ Sed eodẽ themate retento,[b] pone ꝙ tu per tuũ instru mentũ obtinuisti: nũquid ego potero probare cõ trarium per testes. Dicit Vber. ꝙ nõ. arg. C. de fide instru. l. iij. ff. de ædil. edic. quod si nolit. §. in factũ. & vide s. §. pxi. ver. sed pone, produxit. ¶ †Quod si ita[c] cõtinetur in instrumẽto, P. filius T. promisit die tali decẽ H. & illa die T. nõ viuebat, & sic P. nõ erat eius filius. Dic ꝙ nõ ideo falsum dicitur instru mentum vel vitiosum. ff. si cer. pet. eius qui. Debet enim suppleri filius T. f. quondã. Sic debet exponi & suppleri. ff. de dãno infec. si finita. §. si forte. vers. vt autem. ibi: dominus. f. quondam. & C. de rebus cred. ad excludendum. ibi tutor. f. quondã. ff. de pu bli. & ve. l. cotem. §. illicitarum[d]. & C. de tempn. l. penul. ¶ Itẽ opponitur ꝙ aduersarius semel corã iudice professus est se eo non vsurum[e]. C. eo. l. iij. extra, de accusatio. veniens. vij. q. j. quàm periculo sum. extra, de renun. sane. & capi. dilectæ. ¶ Item ꝙ non sunt ibi testes scripti extra, de procur. c. j. in authen. de fide instru. §. si quis igitur. & §. sed & si quis regit. & §. sed & si quis. quod dic vt s. §. restat. versi. sed cum literis. & in Summa domini mei. eo. titu. sub §. idem redditur. ver. item secũdum Gofr. ¶ Item ꝙ nõ est ibi numerus testiũ, qui secundum legem requirit̃, habita distinctione vtrum contra hatur in ciuitate, vel agro à perito vel imperito: & an contractus ascẽdat libram auri, vel non, in aut. eo §. sed & si instrumenta. C. eo. aut. si contractus. s. de teste. §. restat.[f] ¶ Item ꝙ testes inscripti non sunt idonei: puta quia sunt de adulterio condẽna ti. ff. de testi. l. scio. quod dic vt s. de teste. § j. ita pos sunt enim impugnari, sicut produci in iudicio. Cõ tra, quia sufficit illos fuisse bonę famę tẽpore, quo fuerunt inscripo. C. de testi. l. j. de hoc s. de teste. §. j. versi. item opponitur ꝙ est cri. ¶ †Quid si testis inscriptus in instrumento est excõicatus? Resp. in strumentum nihilò minus valet, dummodo instru mentum non sit aliàs suspectum: quia tunc non da retur ei fides per testem nec excõicatum. Si autem nunc est absolutus, bene dat fidem iustrõ per suum testimonium: licet tempore, quo fuit inscriptus, ex cõmunicatus fuisset. Sed contra: si nunc est excom municatus, sed tempore inscriptiõis non: tunc per suũ dictum nõ dat fidẽ instrumẽto suspecto: cùm sit excõicatus, sed Papa. Alij contra de hoc secun dùm papã extra, de exce. pia. §. si vero.[g] ar præ. & cõtra, s. de teste. §. j. versi. item ꝙ excõicatus. & seq. & versi. quid si post datũ. & seq. ¶ Item[h] ꝙ in in strumento deest aliqua litera. extra, de fid. instr. ex parte. ff. de manu. te. qui habebat. ¶ Item ꝙ illi, qui dicuntur in eo interfuisse cõtractu, tunc erant alibi. extra, de his, quæ fiunt à præla. quãto. & de test. tũ literis. in fi. C. ad l. Cor. de falsis. l. qui velut. ¶ Itẽ ꝙ notarius nõ fuit rogatus facere instrumentũ. qđ dic vt s. §. breuiter. versi. & not. ꝙ. ¶ Item ꝙ nõ est factũ per manum tabellionis publici: quod dic vt s. § nunc dicendũ. in prin. & ver. priuatũ autem. & §. restat. ver. illud aũt. ¶ Item ꝙ nõ est à tabellione subscriptũ, vel etiam à partibus, vbi contractus ce lebratus in scripeis. C. eo. contractus. C. de conue. fisc. debit. l. ij. extra, eodẽ inter dilectos. §. instrumẽ tum. extra, de priui. cùm olim. ij. circa mediũ. ¶ Itẽ ꝙ testes non subscripserunt in testamento, vt not. C. de testa. hac consultissima. & aut. quod sine. & arg. in authẽ. de instr. cau. & fide. §. oportet. & in ca su, qui est C. ad senatuscon. Vel antiquæ. §. sed si quidem. Quidã tamen dicunt ibi non esse necessa riam eorum subscriptionẽ.[i] ¶ Item ꝙ in instrumẽ to non dicit̃ ꝙ testes fuerunt rogati in casu, in quo id fieri necesse est: quod dic vt s. de teste. §. j. ad fin. versi. item quod non fuit rogatus. ¶ Item ꝙ testis inscriptus contradicit instrumento, vel se negat in terfuisse, vel se subscripsisse, vel suum sigillum esse, vel de sui conscientia appositum fuisse. ff. quemad mo. te. ape. l. j. §. ij. & l. sed si quis. ff. de tab. exhi. lo cum. §. hoc interdictũ. ff. de proba. si eum. ff. de his, quæ in test. delen. l. j. De hoc vide s. eo. §. restat. ver sicu. quid si diui. & seq. ¶ Item ꝙ nõ est signatũ ab eo, qui ad hoc deputatus est. ff. de iure fisci. in frau dem. §. quoties. in aut. vt diui. iuss. subscri. ha. gl. quæ §. j. & in præ. § rursus. ¶ Item ꝙ non est sigillatum sigillo quo debet, cùm diuersa habentur. extra, de appella. significauit. ¶ Item ꝙ non est signatum si gno authẽticæ personæ, nec subscriptum, vel anno tatum, seu roboratum: vt s. §. restat versi. sed quid si. C. de fide instru. contractus. C. de conue. fisc. de l. ij. & extra, de priuile. cùm olim. ij. xij. q. ij. cùm re demptor. extra, de fide instru. inter dilectos. §. sed contra priuilegium. & §. rursus. & c. j. & C. eo. aut. ad hæc. C. de testa. si vnus ¶ Item ꝙ habet subscri ptiones varijs manibus annotatas, vel quod non est eadem in nu perfectum. extra, de priuilegijs. cùm olim.[k] ij. & in prædi. decreta. inter dilectos. versic. instrumentum quoq; nisi hæc diuersitas ex mutatione calami, vel atramenti inducatur: vt ibi. & in aut. de fide instr. prope prin. Quod autem di xi de subscriptionibus, intellige propriè, prout no. in præ. decre. cùm olim. & probatur in præce. c. cũ redemptor. ¶ Item ꝙ imago sigilli non est integra vel aliqui characteres, seu literæ eius sunt deletę: vt in præ. §. sed contra priuilegium. ¶ Item ꝙ cera si gilli est verus exterius, interius verò recens: vt in præ. §. rursus. & §. instrumentum. ¶ Item ꝙ sigillũ nõ est authenticũ: vt in præ. § rursus. & eod. titul. c. ij. de quo dic vt s. de proba. §. ij. versi. x. ¶ Itẽ ꝙ sigillum non est eius, cuius esse dicitur: dũmodo il le habuerit proprium: vt s. de cita. §. iam de citatio ne. ver. literis igitur. & de pba. §. ij. versi. x. ¶ †De sigillo namq; annuli talis similitudo imaginaliter exprimitur, qualis in sigillo essentialiter habetur: vt de pœ. di. ij. principium. prope prin. versi. de an nulo. ideoq; non debet q alieno sigillo sigillare, si propriũ habet. ff. qui te. fa. pos. ad testium. §. si quis ex testibus. & l. pe. extra, de re iud. cùm inter vos. §. j. De hoc dixi in prin. versic. literis igitur. & s. de procu. §. rõne autẽ. versi. item quod nõ sunt factę. & seq. ¶ Itẽ ꝙ sigillum dicitur esse taliũ, qui nõ fa ciunt corpus, vel collegiũ. quod dic vt extra, de ex cess. præla. dilecta. ¶ Item ꝙ in publicatione instru menti nõ fuerunt vocati hi, quos res tangit. quare non valet: vt s. §. ostẽso. versi. qualiter autẽ. ¶ Item ꝙ est suspectũ, nec ei fides imponitur: vt s. §. breui ter. versi. & nota ꝙ. ¶ Item opponunt̃ quæ habes s. de procu. §. rõne autẽ. versi. item ꝙ nõ sunt factę. & sequentibus. ¶ Item ꝙ instrumentũ continet in se duo repugnãtia seu cõtraria. ff. de reg. iur. vbi re pugnantia. ff. de re iud. vbi duo. iij. q. ix. nihilò mi nus. extra, de re iud. vbi duo. iij. q. ix. nihilomin⁹. ex tra, de testi. in nostra. de appel. sollicitudinem. ad fi. xxv. q. ij. si ea. puta si dicatur ibi ꝙ superior confir mat, & donat: vt in præ. c. inter dilectos. §. cæterũ. ¶ †Item ꝙ est scriptũ in papyro. Sed hæc non est sufficiens causa reprobandi instrumentũ, sed inno uationem obtinẽdi. extra, de cõfirma. vtili vel inu til. cùm dilecta. In nonnullis enim regionibus in strumenta in chartis bombycinis fiunt. quod irre prehensibile iudicamus: vt s. §. restat. versic. porrò sunt nonnulli. ¶ Itẽ reprobat̃ instrumentũ, si pro batur tale quid, quo probato, nõ possit stare quod in eo continet̃. C. de cõtrahen. stip. optimã. & de fi de instr. inter dilectos. prope fin. ¶ Item opponit̃ ꝙ tabellio, qui cõfecit: consueuit falsa cõponere vel producẽs falsa inducere, seu fabricare. vtrumq; eñ reddit instrumentum suspectum arg. ff. de eden. si quis ex argẽtarijs. §. j. ff. de suspec. tu. l. iij. ff. de ac cu. si cui. §. ijsdem. extra, de præscri. ad audientiam. extra, de pign. illo. in fi. ff. de re mil. non omnes. §. à Barbaris. C. de proba iubemus. C. ad l. Cor. de fal. l. si. de quæstionibus. de minore. in fine. vnde vers.[l]
Qui malè consueuit, cui prauus mos inoleuit, Ra rò delebit, quod de consuetudine creuit. argu. xlix. dist. hinc etenim. versi. impetiginẽ. Argu. contra ꝙ abusio in vno instrumẽto nõ præiudicet in alio. C. ad l. Corne. de fal. si falsos. & est hoc verum ꝙ licet tabellio confecit vnum instrumentũ falsum, nihilò minus valent alia vera instrumenta per eum con-

ADDE vt per Bal. cõsil. lxxxv. ij. libr. Pau. de Castr. consil. cccxxi. per Petr. de Ancha. cõ si. ccxliij.

a ¶ De confes. §. nũc videndum. versi. si autem. & versi. se quentibus.

b ¶ Retento. No. q hæc defendit solu tionẽ & loquit̃ qñ secundus obtinuit, per quod improba tum fuit instrumẽ tum actoris.

c ¶ Quid si ita. Hoc posuerat s. §. pxi. vers. pe. sed hic ple nius.

d ¶ Illicitarum. Me lius dixisset §. pe nulti.

e ¶ Vsurum. Sup. cũ fides instrumẽti re uocaret̃ in dubium sic ponit lex illa. et not. de test. præsen tium. in fi. j. gl. Cõ silium circa hoc vi de s. §. videndum. versi. ꝙ si velis. Vn de vt in l. illa not. se cus esset, si non re uocaret̃ in dubiũ. Hoc scias qđ Gof. in q. xxviij. dicit l. illam locum habe re, etiam in alio iu dicio, & variato modo agendi. Nã cùm instrumẽtum, quod produxit, ar guitur de falso, & ego dico me illo vti nolle, videor decri mine conuinci, & pacisci. ff. de his, q no. infa. athletas. §. vlt. & per id pœnã euado. C. ad l. Cor nelią de fal. l. si fal sos. & de crimi. fal. ad falsariorũ. Et si negaretur per hoc apparere falsum, non potest negare illud suspectum: & suspectæ scripturæ in iudicio produci non debent. C. de proba. iubemus. de rescri. ad audientiã. j. de fide instru. Et quod dixi ꝙ pœ nam euadit, intelli ge secundũ prædi. l. si falsos. quando opponebatur vsus tantum. secus si ma chinatio, vel fabri catio, vt ibi.

ADDE vt per Alexan. in apostil. la d. l. si falsos.

f ¶ Restat. Tot⁹ tra ctat de numero te stium. Hic autem quod prædixit, est ibi in prin.

g ¶ Si verò. Cuius di ctum posui de sen. excommuni. decer nimus libro. vj. su per vlt. glo ad fi.

h ¶ Item. Repete op ponitur quod est s. ver. patet enim p iura. alias, ꝙ oppo nitur item opposi tio non procedit salu quod ibi scri psi super verbo, de erat.

i ¶ Subscriptionem. Ibi vide in glo. ij.

k ¶ Cùm olim. in gl. ex hoc.

l ¶ Vnde versus. Quos posuit Ioan. de deo caud. libr. v. vt s. in prin.

a ¶ Si confectum. Et in versi. proximè præcedenti illum.
b ¶ Fraternitatis. Vbi scripsi in glo. magna.
c ¶ Scribit notas. i. algorismum, vt ibi no. constat autem notam recipi pro rogatione. extra, eo. titu. c. pe. & fi. eo. §. ver. quid ergo.
d ¶ Patris. Etiam si sit emancipatus. vide suprà de teste. §. j. versi. item quòd est parentis.

e ¶ Tabelliones. De instrumēto à se cōfecto, quod procurator meus producit: vide quæstionē super regula, cùm quid vno. lib. vj.

f ¶ L. ij. Vbi de hoc per Cyn. Huic aūt dicto concordant Odo. & Vbert. de Bob. dictū Iac. de Rauennates per Cy. fertur Dynū tenuisse contrariū in l. j. §. inter filium. ff. ad l. Cor. de fal. vbi gl. mouet hāc quæstionē, & nō soluit. Sic etiā Do. me⁹ sup per præ. l. ij. Id aūt probabat Dy. per l. impuberē. §. q eo duo illos. & l. duos. eo. titu. Sed illæ leges, quę dicūt i codicillis l. Libonianū locū habere, pro tāto nō probant: quia sicut & testamētū, sic & codicilli i scriptis, & sine scriptis fieri possunt. C. de testa. cùm antiquitas. in fi. & de codicil. l. fin. Dñs Rusticanus disputauit hanc quæstionē, et tenuit etiā in nūcupatiuo locū esse Liboniano & si non ex verbis, tñ ex mēte, quod multis rationibus probauit, indocēs vltimò no. in l. fi. C. de edic. diui Adri. in glo. sigillorum. & C. de fideicō. l. fin. Rōnes aūt fundant super eo quod dictū est in versic. proxi. & super indistincta & generali prohibitione, & super indēnitatis rōne fuit quæstio facti de patre notario testamētum scribente nuncupatiuū in quo testator filiū notarij fecit fideicōmissarium, vel executorem ad soluēda legata, vel ad distribuendā certā quantitatē in pauperes. Et posito q opinio Odof. de nuncupatiuo nō defenderent, fuit tamen obiētum: quia per id nihil acquirebat filius: & sic nec patri leges prædictæ, vel Libonianum cùm non haberet q licitè filius illud officiū exequi posset. Ad quod facit ff. de fal. l. vxori. §. j. & quod ibi not. & in l. impuberem. §. fi. facit l. de eo. & l. sequens. eo. tit. ff. de adi. leg. l. pen. §. j. quando dies le. ced. l. Firmio. §. j. & de lega. l. si quis Titio. & quod ibi not. ibi enim distinguitur in ministerio, an sit cum commodo, vel sine.

secta, quandiu in officio toleratur. & hoc est propter publicā vtilitatē: vt in cōcor. quas habes j. de exec. sen. §. j. ad fi. ¶ †Si tñ publica persona accusata & condēnata fuerit de falso: ex tūc instrā & dicta eius ratione personæ robore carebūt, & nō ante. argu. extra, de testi. testimoniū. & præalle. cōcor. & in cō cor. positis § restat. versi. quid si confectū[a]. & ad idē extra, de hæreticis. fraternitatis.[b] ¶ †Sed pone tabellio cōfecit instrumentū testamēti: deniq; corā arbitris agitur de successione illa: & corā eis illud instrumentū producit: ipsi verò in sniā sua ita dicunt pronunciam⁹ sic nō obstante instrō testamēti corā nobis exhibito, q talem filiū pnūciamus, sine reputamus. Hæc aūt pnūciatio scribit per eundē, q illud confecerat instrm, & tacet: nec in aliquo contradicit. quærit an ex hoc sit falsari⁹ reputand⁹. Et videtur q sic: vt C. lib. x. de suscepto. & arca. l. si aliquid. Nam in talibus sola sententia spectatur. ff. de pœnis. quod ad statorā. Sed certè ibi directè actum fuit cōtra cōdēnatos, & snīa cōtra eos lata: per quas leges quidā hoc dixerūt. & ar. p eis extra, de testi. testimoniū. ver. aut grauata. de re iudic. q̄uis. Item pro eis est: q nemo melius confitetur, q̄ propria manu scribendo: & talis cōfessio præiudicat: vt ff. de pig. fideiussor. ij. §. j. & extra, de priuil. cū olim. ij. lxi. di §. sed aliud. & §. seq. ergo non videt cōtra illū aliud inquirendū. C. de cōfes. l. vnica. ¶ †Nam cōfessio in scriptura facta præiudicat extra, de fi. instru. si cautio. licet facta sit in iudicio ad aliud instituto. extra, de confes. c. ij. extra, de elect. per inquisitionem. nā crimina vndecūq; claruerint, puniri debēt. xxiij. q. ij. ecce aūt. extra, de collu. crimina. Itē in hoc crimine quis sine accusatore punit. C. de pba. iubem⁹. & acerrima indago in eo sit. C. ad l. cor. de fal. l. vbi. Item ex tali cōfessiōe puniri debet, q̄uis nō fuerit ad hoc actū. extra, de elec. per inquisitionē. extra, de cōfess. c. ij. Ego credo q sententia illi non obest: tum quia non fuit ad hoc actum ff. de his, qui no. infa. l. furtiur. extra, de excep. c. j. & de ordi. cog. c. ij. in fi. cum fuit concor. tum quia sententia inter alias personas, & ad aliud lata, sibi non debet præiudiciū afferre: vt extra, de fide instru. inter dilectos. §. porro. extra de re iud. c. pe. q̄uis ex hoc illius opinio de facto grauetur, & eius instrā suspecta quodā modo reddantur. extra, de testib. testimoniū. extra, de simo. per totū. extra, de pigno. illo. in fin. Eis tñ statur, nisi aliud contra eis probet: vt in authen. coll. iiij. de tabel. §. si verò indignus vers. ipsis tamen doc. vt et ibi no. Nā & sententia arbitri non infamat: vt ff. de his, qui not. infa. qd ergo. §. ex compromisso. nec de hoc fuit cōpromissum: quod & si factum esset, non valeret: vt ff. de arbit. non distinguemus. §. Iulianus extra, de in integ. resti. causa. Sed nec confessio talis, etiam si expressè fieret coram illis, tanq̄ facta coram non suo iudici præiudicet. extra, de iudi. at si clerici. Nāq; nec pōt dici confessus: cum in instrō sententiæ nō ipse locutus fuerit, licet verba conscripserit arbitrorū: vt extra, de exce. præla. ex literis. ¶ †Sed nunquid iudex pōt comburere instrm falsum, coram se exhibitum? Respon. sic, secūdum Vber. arg. ff. de tabu. exhi. l. fin. C. de famo. li. l. j. nisi alia persona esset in instrumento inscripta, quæ ex hoc nimiū læderet. ¶ †Item opponitur q instrumētū scriptū est per notas, siue per signa, quod esse nō debet. arg. C. de emen. Iust. Cod. prope fi. §. cuius scripturā. & C. de veteri iur. enu. l. ij. §. hoc autē. Nam & Pedius scribit notas[c] nō esse literas. ff. de bon. posses. l. sed cū patrono. §. nota licet sic contra. Nam notarius à notis dicit: vt lxxvij. di. monachus. Sed nunq̄d & per titulos debet scribi. Dicunt quidā q sic. quasi aliud non sit signū tale, quale dicit in prædi. concor. Alij dicunt q in instrō nō debet fieri aliquis titulus: q̄a citò pōt in eo falsum fabricari, & quod infirmari, vel vituperari pōt, præcauendum est. extra, de seruis non ordinā. c. j. sed hoc non seruatur. In curia tamen Romana scriptores dñi Papæ à periculosis abstinent abbreuiationib⁹: vt tetigi suprà, de rescri. præsen. §. j. & vide j. §. ostenso. vers. quid si abbreuiatura. & seq. ¶ Item q non est originale, sed sumptum, licet de originali faciat mentionē: cum ei nō credi debet, nisi ipsum originale ostendatur: vel nisi eius continentia per testes, vel confessionē probetur. De hoc j. eodem. §. nunc dicendū. in princi. seu versi. iij. ¶ Item q est domesticū, puta à filio vel alia persona domestica factum: vt C. de proba. instrumēta. Qui autem sint domestici, dixi suprà, de teste. §. j. versi. item excipitur q est domestic⁹. Vel potest prædicta lex intelligi de priuata scriptura: vt ibi not. ¶ †Item quid si filius fecit instrumentū de pecunia patris: nunquid ei credit? Videt q non vt in præ. l. Nam filius non est testis idoneus in causa patris[d]. iiij. q. iij. vbi testis idoneus. extra, q mat. accu. pos. videtur. ff. de testi. idoneus. Si enim dicat falsum, oportet probari per filium: vt C. ad l. Corne. de fal. si quis decurio. argu. contra. C. de his, qui sibi in testa. adscri. l. j. Item contra, nā filius pōt esse iudex in re patris. in voluntaria iurisdictione: vt ff. de adop. l. iij. & iiij. & etiam in contētiosa in priuatis delictis: vt ff. de arbitris. quinetiam. de quo dic vt supra, de iudice deleg. §. superest. versi. itē si est maritus. Potest ergo patri consuli, secundū Vber. vt adhibeat alios tabelliones[e]. ¶ Item excipitur q in negotio proprio quis instrumentum confecit: ideoq; non debet credi exargumen. ff. ad l. Corne. de fal. l. j. §. ad testam. C. de testa. dictantibus. C. de his, qui sibi in testa. adsc. l. j. ij. iij. & iiij. Nullus enim idoneus testis in re sua est. iiij. q. iij. ver. nullus. ff. quādo appellan. sit. l. j. §. in propria. ¶ †Quid ergo si testator legat aliquid tabellioni conficienti testamentū nuncupatiuum, quod fieri potest: vt C. de testa. dictantibus. nunquid ipse tabellio poterit sibi illud adscribere? Rñ. sic: nec incidet in l. Cor. de falsis. nec obstat C. de his, qui in testa. sibi adscr. l. ij.[f] Illud enim locum habet in eo, qui scribit, & dictat testamentū quod est in scriptis, cuius vires omnes dependent ex scriptura illa[g]. Secus in nuncupatiuo, quod fit hodie: quia ibi fit scriptura solum ad memoriā, nō vt vires testamenti dependeant ex illa. ¶ †Sed qd si aliquis ab intestato venira sibi adscribat. de hoc not. eo. tit. l. j. Sed super his dic secūdū Rof. vt not. in l. j. in titu. de senatuscon. Libo.[h] & super hoc cōcipe libellum vt j. in tractatu libel. in ti. de fi. instru. ver. adhuc. ¶ Sed nunquid omnibus testibus, qui sunt in testamento, pōt communiter[i] legari, puta xx? credit Iacob. q sic argu. Instit. de testa. ordi. §. legatariis[k]. ¶ †Sed qualiter, & per quos probabit huiusmodi legatum? Respon. quilibet poterit esse testis pro altero, licet nō pro parte sua: vnde si forte fuerint octo testes, quibus legatum est septem: probabunt pro octo: & sic de singulis fiet. Nō enim in re sua aliquis poterit esse testis, vt dixi. ¶ †Quid de legatario: nunquid poterit esse testis? Dic q si occasione legati sui quæstio est inter eum & heredes, non potest esse testis. Si verò quæstio est inter heredem & extraneū: tunc potest esse. Insti. de testa. §. legatarius. C. eo. omnibus. iiij. q. iij. §. item in criminali. versi. nullus in re[l]. Item opponitur q continet maiorē partem affuisse. quod tamē falsum est vt extra, de his quæ fi. à præla. sine cōsensu capit. c. q̄to. in fio. & talis falsarius debet suspendi ab officio & beneficio: vt extra, de test. tam literis. in fin. ¶ De iuribus autem, quibus consueuerunt in instrumentis renunciari, not. infrà, de conclu. & renuncia. versicu. quoniam. & sequen. ¶ Item nota quòd quatuor modis agitur de falso: vt infra, de sententia. §. finali. versiculo & nota. ¶ †Quid si dixi instrumentum esse falsum in modum exceptio. nūquid postmodum

ADDE quod pro hoc vltimo dicto Ioan. Andr. faciunt quæ not. per Bart. in d. l. impuberem. q pater pōt inscribere filium legatum: dummodo patri non quærat vsusfructus. Quo verò ad quę Odof. Bal. in l. j. §. fi. ff. eo. dicit q si est testamentum nuncupatiuum, q probatur per instrumentum quia tunc est eadē ratio, quæ est in testamēto in scriptis, incidat in pœnam. Si verò testamentū probatur p testes: tunc non incidit in pœnam. Et hoc sequitur Bald. consi. ccclxxxvij. ij. lib. in ci. dispositio.

g ¶ Scriptura illa. Testibus ignota: cui⁹ contrarium in nuncupatiuo.
h ¶ Libo. Ibi nil de nuncupatiuo, de quo suprà versicu. proximo.
i ¶ Cōmuniter. Singulariter enim non est dubiū, vt l præ. l. dictantibus.
k ¶ Legatariis. Et sic seruatur.
l ¶ In re. vide quod dixi suprà de teste. §. j. versi. item quòd est talis.

postmodū potero accusare de falso? Vr̄ q nō. ff. vi bo. rap. l. ij. ff. de pub. iud. interdū. Sed vr̄ cōtra: qa p modū exceptionis nō cōdēnaref, vt ff. de his q no. insa. Lucius. extra de ord. cog. c. ij. & no. ff. ad l. Iul. de adul. l. ij. §. si publico in gl. spāle & ea in fi. nisi fortè iudex ex officio suo cōdēnet. vt C. de pba. l. pe. & hoc verius est.[a] Vtrū aūt teneaf lege Cor. de fals. qui sciēter illicito vtif instr̄o, no. in auf. col. ij. de nō ali. aut p. §. ij. sdē poenis. & facit extra de crim. fal. ad

33 falsariorū. ¶ † V lumō no. q licet pducēs instr̄m nō possit cōtra illud de falso dicere: pōt tñ dicere illud cōtra se nō facere. Itē licet nō possit dicere cōtra ea quæ in eo cōtinenf, aliud tñ est in testib⁹. Itē si induxi p me instr̄m qđ nō bñ intelligebā: & postea in aliquo inueniaf cōtra me facere nō vr̄ mihi obesse. Itē licet instr̄m qđ pduxi falsum pbef: nō fit mihi præiudiciū, quo ad cōtenta in eo. Sed hoc prosequere scđm papā, vt extra de excep. cū venerabilis.[b] & de censi. cūm olim[c].

SVMMARIVM.

1 ☞Scriptura forensis quæ dicatur?
2 Scriptura forēsi in iudicio productæ quæ possunt opponi.
3 Scriptura forensis aut attestationes mortuis testibus, an valeant post triennium.
4 Scripturæ publicæ iudiciali etiā sine testium inscriptione credendum est.

De impugnatione scripturæ forensis.

SAtis Vtiliter tractauimus⁹ qualiter scriptura publica valeat impugnari: supereſt ergo vt de impugnatiōe priuatæ agamus, sed qa hoc s. in §. nūc dicēdū. tetigimus: ideo hic nō repetim⁹: aliqua ergo de forēsi dicam⁹.

1 ¶ † Et scias q forēsis scriptura dr̄ quęcūq; fit corā iudicib⁹ vel alijs publicis psonis, vt emācipatiōes, ptestatiōes, & hmōi. extra de offi. or. pastoralis. §. fi. C. de an. exce. l. vt pfectius. C. de iud. cū spālis. extra de pc. c. j. sic dicta à foro, vt extra de ver. sig. forus. in prin. qa spāliter fit de his q̄ in foro fiunt vel

2 dicunf. ¶ † Si igif in iudicio talis scriptura pducaf, opponaf ei q nō valet, nisi sit publicata legitime. C. de re iud. gesta. & de do. in donationib⁹. & s. e. §. ostēso. ver. qualr̄ aūt. De hoc & an ipse iudex possit acta scribere. not. scđm Papā extra de test. cū à

d nobis.[d] ¶ Itē q nō valet si factū fuerit inter alias psonas. extra de fi. instru. inter dilectos. versus finē. ff. de itrem. sed & si possessori. §. fi. & l. seq. Itē q nō valet post lapsum triēnij. de quo habes C. de iudic.

3 pperandū. in fi. & extra eo. venerabilis. ¶ † Dic q attestationes valebūt etiā post lapsum triēnij. si testes mortui sunt. Si viuūt iterū poterūt examinari, scđm Ber. V in. & Acc. extra de test. præsentata. et C. e. l. fi. & Gof. idē dicit in oib⁹ actis q nō pereūt si de mādato iudicis p publicā manū sint scripta, p prp. l. gesta. Cōfessiones etiā valēt ppetuò si sint publicatæ, vt in præ. l. gesta. nā & regulariter acta vni⁹ iudicij faciūt fidē in alio. C. de lib. cā. l. pe. in fi. extra de test. cū cām. & c. præsentata. de pba. c. fi. & hęc pcedūt scđm eos q dicūt l. pperandū. nō corrigi per decre. venerabilis. quo ad lapsum trienij. Alij

e cōtra scđm quos hæc dubitationē nō habēt.[e] An attestationes & cōfessio in vno iudicio factæ præiudicent in alio, dixi s. de cōfes. §. nūc videndū. in prin.

4 ¶ † Et scias q scripturæ publicę iudiciali creditur, sine testiū inscriptione, vt s. §. restat. ver. sed cū lite

f ris.[f] Quid aūt possit cōtra sentētiam obijci, vide j. de sentē. §. iuxta. & §. seq.

SVMMARIVM.

1 ☞Priuilegij cōfirmatio nō valet, nisi cōfessio principalis ostendatur.
2 Confirmatū priuilegiū, qualiter dicaf confirmari.
Seruus quicquid acquirit domino acquirit: si tamē iuste acquirit.
Confirmationi standū non est, nisi originale, & authenticum ostendatur.
4 Priuilegium continens ius cōmune, non dicif priuilegium.
5 Clausula nō obstāte tali lege in priuilegio inserta, an & quando nō impediat illud.
6 Dubitans priuilegiū esse personale vel reale, quo recursum habere possit.
7 Papa scribens alicui Archi. & dicens vices nostras tibi in tali prouincia duximus cōmittendas, an intelligatur cōmittere personæ vel dignitati.
8 Clausula in instrumēto quę ad omnia referri potest apposita, an & qualiter sit referēda.
9 Priuilegiat⁹ multis modis pōt priuilegiū suū pdef.
10 Abbas in totū à potestate Epi exēptus, si Episcopo sponte dederit pcurationem per xl. annos, an possit Eps eā petere causa præscriptionis.
11 Impatore fundāte de bonis regni ecclesias eisq; priuilegia cōferēte, an eius successor potent reuocare.

De impugnatione priuilegij.

NVnc Autē videdū restat de impugnatiōe priuilegij, vel cōfirmatiōis, seu cōcessiōis.[g] Et qdē hoc fit multis modis. Cū, enī priuilegiū cōtineat ius priuatū, & spāle psonę, vel vniuersitatis, vt iij. di. priuilegia. & xxv. q. ij. nō exēplo. & extra de ver. sig. abbate. & C. de p̄scri. xxx. vel xl. an. oēs. in fi. de facili ius cōcessū pter tur, vt in auf. de nō alie. aut p. re. ec. §. qa. extra de statu mo. recolētes. extra de priuile. si de terra. & c. ex ore. de iudi. c. suborta. qa res de facili ad suā naturā reuertif. ff. de pact. si vnus. §. q si nō, vt licet aīs in

h his plena sit interpretatio faciēda. extra de don. cū dilecti. ff. de cōsti. prin. bñficiū. In primis igif cōsi-

i dera & inspice totū tenorē, vt de instrumētis dixi s. §. instr̄m ergo in prin. Deinde vide bullā si est Papale priuilegiū: & cōsidera q̄ habes s. de refer. præsenta. & rece. §. j. vel etiā sigillū, si est alterius priuilegiū. in quo cōsidera q̄ dixi s. §. postremo. ver. itē q nō est signatū. & sequētib⁹. ¶ † Itē oppone contra cōfirmationē q nō valet, nisi ostēdaf confessio

h principalis. Primo[h] qa principalis causa deficit. ff. de reg. iu. cū principalis. Scđō: qa qui cōfirmat nō dat. ff. de iur. om. iud. & qa. Tertiò qa facit mētionē de prima scriptura q̄ non apparet. quod dic vt s. §. nunc dicendū. ver. j. in prin. Hæc oīa plenè probā

i tur extra de fi. instr. inter dilectos. versus finē[i] & de senten. & re iud. cū inter. prope finē. & de cōfirma.

k vtili vel inutili. cū dilecta.[k] Insti. de don. prope fi.

l extra de verbo. sig. abbate.[l] ¶ † Quartò: quia quic-

2 quid confirmatur, intelligitur confirmari, si iuste

m quæsitum est[m]: sicut quicquid seruus acquirit, domino acquirit, si iuste acquirit ff. de acquirēda pos. quod seruus. argu. tamen cōtra cōfirmationem valere, licet cōcessio nō appareat. Nā qui cōfirmat videtur donare. ff. de pactis. cōuentionū. & l. sequēti. Ad hoc etiā facit qđ dicif de marito qui delegauit, vel pmisit dare dotē certā quā dixit se accepisse q̄ tñ nō accepit. C. de fal. cā. adiect. & ff. de dote præl. per totū. & ff. de aur. & arg. leg. Quint⁹. rñ. j. Insti. de lega. §. si qs in noīe. extra de cōsang. & affi. quia circa. Præterea q̄nq; valet con firmatio, licet cōcessio nō tenuerit. ff. de adop. adoptio nō iure. Quidā distinguūt vtrū erat verisimile cōfirmantem de nouo cōcessurum necne: et tu dic q si simpliciter fit confirmatio, vel in genere, dicendo confirmo donationē vel cōcessionē tibi per talē factā, nō valet cōfirmatio, nisi appareat donatio vel legitima, vt in primis cōcor. Si verò fit ex certa sciētia: puta qa cōfirmator videt cōcessionē: & eā de verbo ad verbū in cōfirmationē inserit, vt patet s. de rescri. p̄sen. §. rōne formæ. ver. sequif videre. tūc bñ valet: vt lxiii. di.

n in synodo. extra de confir. vti. vel inuti. c. penulti.[n] & in præd. concor. contrarijs. & ff. de testa. tute. iu-

o se. & hęc quæstio venerealis est.[o] Et nota q aliud est priuilegium, & aliud confirmatio, vt not. scđm

p Papam, extra de re iudi. cūm inter.[p] ¶ † Quid si cō-

3 cessum est alicui priuilegium à principe: puta vt possit facere tabelliones vel aliqua alia iurisdictione postea per successores principes facit iste sibi priuilegium huiusmodi cōfirmari: pro qua confirmatione facit in authē. colla. j. de hæred. & Falcid. in j. colla. processu temporis dum forte priuilegium in dubium reuocatur cōfirmatio in medium produ-

a ¶ Verius est. Vide qđ scripsi s. ti. pxi. §. j. s. ver. sed pone ecce. & facit s. de teste. §. j. ver. sed nunquid iudex. & ver. seq. & qđ ibi dixi.

b ¶ Venerabilis. Ibi scripsi in glo. quasi dicat. ad fi.

c ¶ Cū olim. Ibi scripsi post princi.

d ¶ A nobis. Vbi scripsi in gl. colligunt quidam.

e ¶ Nō habēt. Vide s. tit. j. §. restat. vers. itē q instant. & qđ ibi dixi.

f ¶ Cum literis. Ibi remissionem dedi.

g ¶ Cōcessiōis. Multum habuit author de hoc membro ab Vber. de Bob. ope suo v. & vj. colū. & Io. de Deo lib. v. cauil. vbi s. & Nepos de Mō. alb. hoc p sequif sub rñ. ij.

h ¶ Primo. Ponit verba Vber. vbi s.

i ¶ Versus finē. Et vide qđ ibi scripsi de cōfirmatiōe simplici. et illa q̄ habet clausulā ad instar in glo. no. Inn. & hoc ad decre. auditis. de resti. in integ.

k ¶ Dilecta. & c. pe. vbi de hoc in gl. ij.

l ¶ Abbate. Vbi de hoc in gl. ex hoc. et ibi remissiōes vide. Faciunt leges ff. de leg. j. l. si sic. §. j. vbi p Dyn. ff. de here. vel act. vē. q si in vēditiōe. & de acq. pos. possideri. §. incertā. & l. locus. & de vsur. si fur. §. vlti.

m ¶ Quęsitū est. Facit de rescri. c. si gratiose. in fi. li. vj. cū concordan.

n ¶ C. pen. Vide qđ ibi dixi sup gl. pe.

o ¶ Venerealis est. xlix. & facit etiam lvij.

p ¶ Cūm inter. Vbi scripsi sup verbo, priuilegia.

a ¶ C.pe. Vide qđ ibi dixi post Host. super ij. gl. per quod intelliges diuersitatem huius casus ad praecedentem.

b ¶ Versi. pxi. Proximus erat anteq̃ interponeret̃ additio ver. nũc proxi.

c ¶ Io causa. & j. de rescri. ꝓsen. §. rõne causae. ver. itẽ q̃ est cõtra ius. & vide qđ plenè dixi de excess. prael. c. vno. lib. vj. super gl. ergo necesse.

d ¶ Dudũ. Et de testib. cãm. ij. Et vide quid ibi dixi super gol. ij.

e ¶ Aurelius. De hac q̃one & seq. vide qđ scripsi super regula priuilegiũ. de reg. iur. lib. vj. in q̃o mbus. & facit ad p̃dicta qđ no. Host. in summa de pact. §. quae sint diuisiones. versi. pe.

ADDE an priuilegiũ io dubio sit p̃sumendũ reale vel personale. Bal. cõsi. cccv. iij. lib. Pet. de Anch. consi. cccc. xxviij. Alex. consi. cj. Et an concessio facta alicui nõ exprimẽdo proprio nõie i dubio sit realis vel personalis, vide Fede. consilio lxviij.

f ¶ Bernar. aliĩ. s. Damas. dixit in quęstione p̃dicta quõ. vide quid in decre. mandata. inducit̃ ad partẽ suam, s. quia protestatio nõ fuisset necessaria si cõmissio non intelligeretur realis: & quõ rñdetur ad hoc. et ad decre. cũ venissent.

g ¶ Venerealis. xxij.

h ¶ Principali. Sed Gul. Ang. in tit. de recusa. ij. colum. tripliciter distinguit. Primò sic, aut repetitio vitiat repetitum: & tunc cessat repetitio. ff. de ver. obliga. l. quicquid. Aut non vitiat: & tunc procedit, vt praedicta l. à Titia. vel sic: Aut quaeritur de obligandos aut de primo casu non repetitur, per praedic. l. quicquid. Secundò sic: per l. prędictam à Titia. ff. de actio. & obli. Arrianus. Vel sic: aut potest, aut non potest vna sine reliqua terminari: & secundũ id repetit̃ vel non repetitur. alleg. de appel. super eo. pręd.

ADDE de clausula in fine posita ad quae referatur, Alexand. consi. xj.

citur contra quam opponitur et standum nõ esset nisi originale, & authẽticũ ostendat̃. C. de edẽ. aut. si quis in aliquo. extra de fide instr. c. j. extra de confir. vti. vel inuti. c. j. & c. cũ dilecta. Odo. dicit ei credendũ esse: arg. C. de testa. ff. de iur. om. iud. & quia. ff. de pac. legitia. ff. de ver. sig. l. lege obuenire. extra de confir. vti. c. pe.[a] ¶ Item si concessio principalis apparet: oppone cõtra confirmationẽ eius vel priuilegium q̃ ipsa concessio non tenuit: ergo nec priuilegiũ vel confirmatio quae sunt accessoria, vt extra de re iudi. cũ inter vos. prope finem. vt in praed. Liore in prin. Alij dicunt cõtra argu. pre. l. ad nprio nõ iure. sed primũ verius. Alij distinguũt, vt i. versi. prox.[b] Itẽ si cõcessio seu donatio, & bulla, & sigillũ sine vitio appareat: oppone q̃ cõcedẽs non potuit cõcedere tale priuilegiũ: sup quo videt̃ ff. de postul. l. j. §. de qua. ff. de mino. deniq. in prin. ff. de flu mi. l. pe. ff. quod vi aut clã. ꝓhibere. §. j. ff. à qb. app. nõ licet. l. j. ff. q testa fa. pos. l. ij. & l. qui in potestate. j. q. vij. Daybertũ. extra de der. dudũ. ¶ † Itẽ oppone q̃ cõtinet ius cõmune: ergo nõ est priuilegiũ, vt j. an princi. huius §. frustra ergo cõcessum fuit. ff. ad munici. l. j. C. li. x. de thesau. l. vnica. Si aũt sit preter ius d̃bet interpretari scd̃m ius, vt C. de inoffi. test. si qñ. in prin. extra de cõsue. cũ dilect°. si cõtra ius. vide cõtra qđ ius, & cõtra quẽ: & quae lęsio inferat̃, vt xxv. q. ij. rescripta. et l. nec damnosa. q̃ est C. de preci. Impe. off. extra de ver. sig. quid per nouale & de deci. suggestũ. & de testi. cãm quae vertitur. ¶ † Et scias q̃ si in priuilegio dicit̃ nõ obstãte tali lege: tũc omnia valent si concedens habet ius tollẽdi legẽ illã vt princeps. ff. ne quid in lo. pu. l. ij. §. si qs à principe. C. de testa. aut haec autem inter liberos. ff. de lega. iij. si quis in prin. ff. de rece. arbi. l. iij. in fi. & l. iiij. extra de rescrip. nonnulli. ¶ Si verò dicatur in genere non obstante aliqua lege: forte nõ valet nulla lege specificata. ff. si quis cautio. sed & si quis. §. quaesitum. extra de confirma. vti. bonae. C. li. x. de pe. bo. sub. l. ij. extra de offi. dele. ex parte. ij. ar. tñ cõtra q̃ valet etiã in genere: quia tantũ valet genus in rebus quãtum spẽs in specie, vt ff. de admi. tu. si plures. & l. si duo. in fi. ff. si cer. pe. certũ. Potest hoc distingui vtrũ ex certa scientia scribunt, vel non: vel dic vt no. in prae. decr. ex parte. & de hoc j. de in integ. resti. §. vlt. ver. quid si in causa.[c] ¶ Item opponit̃ q̃ est obtentũ lite pendente, vt extra vt lite pen. c. ij. extra de priui. dudũ.[d] ¶ Item quòd est obtentũ per falsi suggestionem. vel veri suppressionem extra de confir. vti. vel inuti. c. ij. & C. si contra ius vel vtil. pu. p̃scriptione. & l. & si legib⁹. quę sunt xxv. q. ij. ff. de natali. resti. l. j. Distingue tamen hic, vt extra de rescri. super literis. ¶ Item quod fuit cõcessum personae nõ loco: vel econtra. & videt̃ ff. de re. iur. priuilegia. ff. de cẽsi. l. iij. ff. de aqua quot. & aesti. l. j. §. antep. ff. sol. ma. qa. ff. de admi. tu. si ex plurib⁹. ff. de leg. ij. cũ patronus. Priuilegiũ enim personale non transit personam: reale verò perpetuò manet. extra de p̃sum. mandati. vij. q. j. petiisti. xvj. q. j. hinc est. extra de vsu pal. c. ij. xxv. q. ij. c. j. ij & iij. & ptotũ. & xxvj. q. ij non exemplo. ¶ † Si aũt dubiũ est an sit personale vel reale, recurritur ad intẽtionem concedentis illud. ff. de regu. iur. Neratius. extra de iudi. cũm venissent. xj. q. j. §. ex his omnib⁹. q̃ si nõ poterit concedens haberi, intelligetur reale: nisi cõtra probetur. ff. de consti. prin. beneficium. extra de emp. & ven. cũm dilecti. extra de rescrip. ad audiẽtiam. xvj q. iij. placuit. Et ad hãc materiam facit qđ alias dicitur de pacto, & personali, & reali. ff. de pactis. iuris gentiũ. §. pacto. & l. si tibi. § pe. & l. idẽ. §. personale. ff. de proba. si pacta. ff. de lib. leg. non solum. §. tale. & l. Aurelius.[e] ¶ † Quid si papa scribit alicui Archi. vices nostras tibi in tali prouincia duximus cõmittendas. nunquid intelligit̃ concedere personae vel dignitati? Respon. credo q̃ personae

argu. in praedic. decre. cũm venissent & in praedic. decre. mandata. xcuij. dist. c. j. & in hoc concordant T. & Ber. Alij [f] contra, per praed. decre. cũm venissent. Haec quaestio venerealis[g] est: & vide secundũ do. meũ in summa de priuileg. §. quae sunt species. ¶ Item oppone q̃ fuit ad tempus cõcessum quod lapsum est. xxv. q. ij. c. ij. C. de legi. l. fin. ff. de postulan. l. antepen. à contrario sensu. xxxv. q. iij. quaedã. & ca. qđ scripsi. ¶ Itẽ q̃ est ibi aliqua incerta cõditio quae nõ est impleta. vide etiã si est ibi modus, & an satisdedit de adimplendo modo vel non. super quo vide C. de his quae sub modo, vel condicione. l. j. & ij. & ff. de condi. & demõ. l. quibus diebus. in fi. & l. qui haeredi. §. fi. & ff. lora. aut insulã. extra de cõdi. appo. c. j. & ij. & fi. de poe. di. iiij. c. j. & ij. ¶ Itẽ q̃ fuit ob causam concessum quę cessat: & attende an illa fuerit finalis vel impulsiua. Et vide sup hoc C. de episco. & cleri. generaliter. ff. de postulã. l. t. §. iij. ff. de dona. l. ij. in fi. & l. iij. ff. de iure pat. adigere. extra de iureiu. & si Christus. ꝓpe finẽ. vbi de hoc xxxij. q. vij. tantũ. extra de renũ. post trãslationẽ. §. cęterum. j. q. vij. qđ ꝓ remedio. & j. q. j. qđ ꝓ necessitate. xix q. ij. duę. ¶ Item excipe quòd talis clausula ibi posita respicit tantum sequentia, & nõ praecedentia, vt extra de dona. cũ dilecti. vel q̃ praepostera posita est, vt extra de rescrip. causam quae.
¶ † Et nota q̃ si in priuilegio vel in instrumẽto est aliqua clausula vel aliquod dictum quae vel qđ potest referri ad omnia praemissa ad omnia referenda est, licet de odio tractetur: ar. C. de lib. preter. l. j. ibi, Intelligendum est &c. ff. de rebus dub. l. fi. qđ verũ est si sine iniuria, vel testatoris offensa possit ad oĩa referri, vt ff. de iuris. omniũ iudic. si idem. Alioquin ad proxime praecedentia tantum. ff. de postulã. l. j. § proinde. & de leg. j. talis scriptura. & l. seq. scd̃m Odoffre. Tu dic q̃ clausula generalis quandoq; ponit̃ in principio instrumenti: & tunc vel ea quę ibi ponũtur: aut sunt connexa seu accessoria principali: aut non. Primo casu omnia sequẽtia cõplectit̃, & respicit, nisi appareat per finẽ testatorem, vel contrahentes aliud sensisse. ff. de leg. iij. si quis in prin. & xxxiij. q. vj. Apostolus. quę enim in pręfationibus &c. ff. de verbo. obli. a Titia. ff. de cõdi. & demon. aura. ¶ Quandoq; ponitur in medio: & tũc aut debet de sui natura pcedere. aut non. Si debet: tunc non respicit pręcedẽtia, vel sequẽtia tantum, sed debet secd̃m suũ ordinem intelligi, ac si ibi ordinatè posita fuisset, vt in pręc. decre. causam quę. & C. de condi. insti. l. pe. si non debet praecedere: aut nõ sunt omnino diuisi articuli: & tunc non refert vbi ponatur, vt extra de app. secũdo. Aut sunt diuersi omnino: & tũc si ponatur in medio, sola pręcedentia respicit: dum tñ sint principali accedẽtia, vel annexa, vt extra eo. inquisitioni. Cęterũ quandoq; ponetur in fine: & tũc si plures articuli praecedunt: & quilibet eorum habet suam proprium determinationem, excepto vltimo post quem ponitur clausula generalis: tũc respicit tantũm proxime positum, vt in prae. decret. cum dilecti. ff. de in rem verso. l. si ꝓ parte. §. pe. al's clausula illa in fine posita, respicit omnia praemissa, vt extra de rescrip. olim prope finem. cum suis cõcord. quia non est nouum &c. ff ad l. Aquil. si seru⁹ seruũ. § inquit lex. & vide j. de dispu. & alle. aduo. §. post haec. ver. licet in principali.[h] ¶ † Item oppone q̃ priuilegiatus perdidit priuilegiũ. qđ fit multis modis.[i] Primò si priuilegiatus veniat, vel faciat contra priuilegium. ff. de lega. ij. cũm pater. §. libertis. ff. de mino. auxilium. extra de praeben. pro illorum. & de cõsti. cũ accessissent. extra de priui. si de terra. & c. accedẽtibus. ¶ † Quid ergo[k] si Abbas in totum à potestate Episcopi exemptus sit, vt nihil ei praestet, nisi qđ sponte dare voluerit: ipse verò p̃stat Episcopo procurationem per xl. annos? Dicit Pilius[k] q̃ Episcopus non potest eã petere quasi pręscripserit.

li. t. Bal. consi. cclviij. iiij. lib. Pau. de Castro consi. cliij. Ros. consi. cccxxxvij.

ADDITIO. ¶ Adde Soci. consi. ccl. incip. in causa. in ij. volu. vbi in penulti. col. versi. tertia ratio. dicit q̃ praedicta clausula refertur tantum ad ea quae sunt apposita per viam dispositionis principaliter, nõ ad ea quae sunt posita per viam conditionis, & demonstrationis accessoriè, vt est casus, & ibi Barto. in l. fin. §. Titia. ff. de lib. leg. & de hac clausula vide Guido. Papae singu. cc. incip. clausula posita. Henric. Ferran.

¶ Modis. Quorũ aliqui not. xj. c. ij. priuilegium. xj. dist. in. renouantes. de deci. suggesti. in j. glo. & reliquos ibi addidi post Hostien.

¶ Dicit Pil. in quaestione sua lxxx. in qua dicit q̃ episcopus intentabat cõfessoriam vel, iudicis officium.

¶Tenetur.omnibus.Sic expressit Pil.patet id xliij.distinct.§.j.extra, de emp.& ven.c.j.

b ¶Dominicalis.xiiij.

c ¶Nouale.& ff.ne quid in flu.pu.l.j.§.sunt qui putant.in fine.

d ¶Suis.li.j.q̃o.j.in qua etiam exprimebat de Constantino, Carolo, & Leone. d̃ donatione Constantini, vid̃ quod no. in cle.de iureiu. Roman.ad fin. in gloss. disputauit.vbi posuit opinionē Accur. contrariam Ioann. & remisit ad Summam Hostien.de immu.ecc.§.pe.ad fin.Item Iacob. de Bel.in aut.q̃modo oportet epi. in princi.in sua noua q̃stiōe tractat, an possit secundùm dictam Accur.ibi not.quod donatio Constantini non tenuerit, an ecclesia Romana præscribere potuerit,per id,q̃d hic sequitur, innuitur quòd sic. Ipse allegat pro & cōtra: inter q̃ alle.quod not.j.de præscriptio. ver. illud etiam quęritur.vbi dicam.Sed est alia quęstio domini cas.xix.affinis il lis de filiis Regis longo tpe peregrino,cuius loco alter se submisit quē interī Rex decedēs credēs eū filiū, hæredē instituit:qui monasteriū cōstruxit,& illi multa bona donauit,q̃ verus fili⁹ reuer sus repetit: q̃rit̃ an possit. ad ne gatiuam allegat̃ xij.q.ij. nulli licet xiij.q.vlti. comperim⁹. de cō.dist.j.ligna.et c.se.xix.q̃o.iij.q̃ semel.in.q̃o. vij. §.tria.ff.d̃ off.p̃to. Barbari⁹.C. de testamē.l.j.ff. ad mace.l.ij.et d̃ solutio.vero procuratori.§.ij. ex tra de iu.pa.cōsultationib⁹.q si lis sint le.cū iter. & cap.ex teno. re agas igit̃ ver⁹ fili⁹ cōtra putatiuū.ad affirmatiuā alle.j.q. vij. Daybertum. de dona. inter vir. & vxo.nuper.de despō.impu.ad dissoluendū.viij.di.veritate. ff.de off. pręsi.illicitas.§.veritas.Solu.per l.si mater.C.de inoffic.te.& per l.si pater.C.de hære.insti.vero filio illa bona restituenda.consecraturū aūt restituet̃ pretiū per præ.c.cōperimus.& ager monasterium cōtra putatiuum de dolo.ff.de dona.Aristo.in fi.

a præscripserit:qa vt̃ cū hospitalitatis ad quā tenet̃,ª eū ꝓcurasse.tu dic cōtra:vt in præ.dec.si de terra. b Hæc q̃o est dn̄icalis.ᵇ De hoc j.de præscri.ver.hoc etiā not.Scd̄o perdit̃ per negligentiā spaī x.ann. ff.de nūdinis.l.j.Tertio,si eo abutat̃.xj.q.iij.priuilegiū.lxxiiij dist.vbi ista l aut. vt iu.fine quoq̃ suf. §.an pe Quarto,ꝑpter delictū ff.de mu nu.filio. C.vbi sena.vel clariss.l.ij.extra d̃ pœ.ad aures.& c. in quibusdā.viij.q̃o.iij.talia.Vñ ciuitas perdit priuilegiū ꝑpter delictū ciuiū.xxv.q.ij.ita nos.Quintò,cū enormē dānū inducit alteri:vt extra,de deci. c dilecti.& c.seq.extra,de ver.signi.qd per nouale.ᶜ Sextò,si princeps,q illud concessit,scienter iudicat cōtra illud extra, de te su.suborta. in fi.Septimò,si verbo,vel facto tacite,vel expresse ei renuciat priuilegiatus.C.de pac.si qs in cōscribēdo.ff.de ac.hę. recusare.ff.de assigna.li.l.j §.assig.extra,de re.13.extra,de deci.nup.extra,de his q̃ fi.a ma.par.c.ex ore. & c.in prin. Octauò,p scd̄m priuilegiū expssam de primo faciens metionē.extra, de rescri.c.j. Vbi de hoc extra,de p̃scri.veniens. ver.nō obstāte. à cōtrario sensu.ff.de iure codicil.diu⁹.§.pe.ff.de leg. iij.si quis in prin.cōsidera etiam an vtrunq; sit gñale vel vtrūq; spāle,vel vnū gñale & aliud spāle: vt ff.de le.iij.vxores.§.felicissimos.& l.seru⁹ vrban⁹. §.fi.& ff.de reg.iu.in toto.xxv.q.ij.ī Galliarū.extra,de res.c.j.& c.ex ptc.Nonò,si cōcedēs illud reuocet:vt C.d̃ Iudeis.iussio.extra,de deci.suggestū. & ar.ff.de indi.iudiciū.extra,de re.iu.§.j.Cōsyderatū an concedēs sit talis,q possit illd̃ adimere:sicut aliàs legitur de testatore:vt ff.de adimē.leg.p totū. vel non possit: vt in dōtatore:vt C.de dona.q̃ sub mō.l.perfecta.extra, de do.c.fi.¶ †Quid si Imperator vel Rex fundat,vel dotat de bonis Imperij, vel regni multas ecclesias,et multa priuilegia eis cōfert: nunquid ei⁹ successor poterit reuocare? Io.de d Deo no.in q̃onib⁹ suis ᵈ q nō nisi Imperiū vel regnū,vel ducatus enormiter lędant,q̃a tūc posset, nisi ecclesiæ p̃scriptiōe,vl̃ alia cā legitima muniret̃. extra de do.pastoralis.extra, de iureiurādo.intellecto.extra,de te iudi.abbate sane.ᵉ & bñ facit ī aut. de nō ali.aut p.re.ec.§.si nimis.col.ij.extra,de in integ.re.re.auditis.Decimò,si qs nō seruat priuilegia alios, tum,sua decurtabutur.extra,de priuilegijs.dilecti.

S V M M A R I V M.

1 †¶Testari potest quilibet non prohibitus.
2 Hominis,ascriptitij religionem intrātis, cuius esse debeant bona si filios non habuerit.
3 Filiusfa.an possit testari in rebus aduentitijs sibi ita relictis,ne ad patrem perueniat vsusfructus.
4 Testamentum à filio fa. de consensu & voluntate patris conditum:quo iure sit validum.
5 Bannitus,an possit testari.
6 Exoculatus ꝑpter crimē,an possit testm̃ condere.
7 Personæ quę non possunt hæredes,vel legatarij in testamento institui,sunt plures.
Seruus de adulterio cum domina commisso accusatus non potest hæres domini institui.
8 Testō tanq̃ solēni ꝑducto,qualr̃ sit opponēdum.
9 Vno ex testibus in testamento inscriptis.viui testatore moriente,an ruptum sit testamentum.
10 Milites in castris,seu in expeditione,aut exercitu existentes,cum quot testibus testari possint.
Milites in propria domo existentes, testari debēt iure communi.
11 Ius canonicum dicit in testamento sufficere duos testes,cum proprio sacerdote.
12 Testamētum cum tribus testibus sine presbytero conditum,non est legitimum.
13 Instrumentum vbi sunt duo testes conscripti,si cōtineat q̃ talis condidit testamentum nuncupatiuū coram vij.testibus,an probet testamentum.
14 Solennitates testa.an possint cōsuetudine remitti.
15 Ad testm̃ validandum, an sola consuetudo regionis vel patriæ sufficiat.
16 Alienigena in testamenti conditione seruans cōsuetudinē patriæ in qua est,an possit à legitimis suę regionis impediri.
17 Electione in iudicio facta,iam non est variandum.
18 Clausula ista,si nō valet iure testamenti, valeat iure codicillorū &c.q̃d operet̃ in vltimis volūtatibus.
19 Secrete testari volens quæ habeat dicere.
20 Legans alicui aliquid si postea testamentū condat nulla de prædicto legato mentione facta,an intelligatur legatum reuocatum.
21 Fideicōmissa.an possit petere hr̃dictatē à legitimis.
22 Duobus institutis heredibus vno purè, altero sub conditione,an purè institutus habebit totā hęreditatem vel medietatem tantùm.
23 Vltima voluntas an per aliam posteriorem dicatur mutari.
24 Testator dicens si secundū testamentum fecero nō valeat:an propterea non valebit.
25 Iurans nō contrauenire suę voluntati,an si condat secundū testamentum cōtrauenire poterit.
26 Redditio iuramenti,est de iure naturali:& in præcepto:nec est infringendū iuramentum.
27 Duorum testamentorū si primū fuerit generale,& secundū speciale,an primū rumpatur.
28 Testamentū faciens,si audiat q̃ hęres sit mortuus, & secundò testetur,an si primus hęres appareat,valeat secundū testamentum.
29 Pater habens tres filios quos instituit hæredes, si postea fecerit testamētū vnū instituēdo an valeat.
30 Secundum testamentū factum sub conditione, an primum rumpatur.
31 Testamentum faciens solēne: & secundò incipiēs aliud,sed morte præuētus perficere non potest, an primum valeat.
32 Testamentum faciens si per arrogationē testatoris rumpat̃:postea autē sui iuris effectus vult q̃ valeat, an debeat valere.
33 Deductio Falcidiæ cessat in rebus ad pias causas, sed nō trebellianicæ.
34 Testatore præcipiēte illicitè acquisita restitui, non est de restituendis aliq̃d diminuēdū vel deducendū.
35 Codicillos plures facere,an quis possit: & an vnus tollatur per alium.
36 Testamenti summa quæ esse debeat.
37 Exhęredare volēs aliquē causa ingratitudinis, quē tenebatur instituere:qua forma vti debeat.
38 Pater an possit filiam in dote hæredem instituere, Dos est proprium matrimoniū mulieris.
39 Testamentorū aliud priuatū,aliud solenne.
40 Testamenta in quibus,aut comparet̃,aut differat à testamento nuncupatiuo.
41 Forma qua quilibet ex testibus in testamētis se subscribere debeat.
42 Cæcus an & qualiter testari possit.
43 Testamentū cęci qualiter dicatur nuncupatiuum.
44 Testamenti partes sunt sex.
45 Legatorum species est triplex.
46 Directa hęredis institutio fieri nequit, nisi in testamento.
47 Prouidę testatorum dispositiones sunt plures.
48 Testamentis integrum cui dari possit, & quibus testamenti partes.

Testamenta qualiter impugnentur.

f COmpendiosè ᶠ Transcurrim⁹ qualiter priuilegium impugnet̃, sed quia testamēta frequenter in iudicijs producunt̃,ideo de ipsis aliqua subnectamus. In quo quidem hoc ordine procedam⁹. Nam primò quę possunt opponi contra testamētum ponemus. Secūdò verò formas vltimarū volūtatū inseremus. Tertiò quid iuris sit de executori-

e ¶Sanc.li.vj.

f ¶Cōpendiosè. Hic author aggredit̃ materiā testōrū quā tres primi practici authores Pileus Tā.& Bagarot⁹ ꝓsecuti nō fuerūt quasi ad iudiciorū ordinē nō spectaret.Idē dico de Vbert.de Bonacur.de Bonagui.& de ęgi. Itē idē de Guid.de Su.Rof.vbi ī ter ciuiles de actione ex testō. De hoc ꝓsequitur Vber.de bo.& Ioan.de Deo post eū sic cōtinuat materiā,vt author post priuilegiorū scripturas examinādo scripturas testamētorū. Primus hoc facit charta scd̃a.ibi, si ostēdat̃ testm̃. Scd̃s libr. v.sub ꝓpria rubric.& sub rubr.de edi.& rubr.sequēti.& ipsorū quisq; breuiter & fine exēplis ponit illa tria opponenda q̃ ponit hic author.ibi priò ergo opponne.et ibi,scd̃o oppone.& ibi tertio oppone.p quæ exēpla author vtiliter dilatauit ipsorū posterē verba ā ssumens Io.de bla.bñ ponit rubricas de actio.ex testō.et de pe.hę.cū duabus sequen.sed materiā hui⁹ principij non ꝓseq̃t Nepos de Mōtealb.directè ꝓseq̃t materiā in rubricis cōtra testm̃ solēne,et cōtra nūcupatiuū cōiūgit codicillos.Alb.Gal.posuit rub.de testamētis.& aliā de fideicōmissarijs.posuit ēt rubricā de quarta trebellianica,& tres rubricas de diuersis successio.

bus testamentorum aliqua disputabimus.[a] ¶In primis igitur cùm quaeritur, an valeat testamentũ: considerãda est testatoris persona, vtrũ videlicet sit testabilis vel non, vt ff. qui testa. fa. pos. l. si quaeram⁹. & per totũ Insti. quibus nõ est per. fa. te. ¶†Potest aũt testari quicũq; nõ prohibet. C. de reli. & sum. fune. status. ¶Primò ergo oppone cõtra testamẽtum q testator prohibitus erat à iure testari. quod in multis casibus contingit.[b] ¶Primò si fuit seru⁹. ff. qui testa. face. pos. filius. xiiij. q. ij. illud. Ipse etiam nec seipsum, nec bona habet: imò pro mortuo reputatur. ff. de re. iu. qđ attinet. & l. seruitutẽ. ¶Quid de adscriptitio? Videtur idẽ cũ & ipse deterioris sit cõditionis quã seruus, vt C. li. xj. de agri. & censi. ne diutius. & ar. C. li. eo. in quibus causis coloni censiti. l. ij. vbi dicitur q bona dñi cuius & ipsi sunt nõ alienent, sed ibi in alienatione inter viuos. vnde dic q possunt testari. C. de epi. & cle. si qs presbyter. Quod autẽ dixi adscriptitiũ testari posse: idẽ est etiã in colono quos lex liberos vocat, vt C. de agri. & censi. cũ satis. Intelligo verum esse inter suos, vt C. de episc. & cleri. authen. si qs presbyter.[c] liberi autem testari possunt: relicta tamẽ patronis legitima portiõe: alioquin cassatur testamẽtum, vt Insti. de suc. liber. & C. de bo. pos. cõtra tab. lib. ¶†Sed quid si homo vel adscriptitius meus intret religionẽ? Dic q si nõ habet filios, bona sua mihi quasi suo heredi debentur. Idem est in criminali, cui curia succedit. Idem in liberto, cui succedit patronus, vt C. de epis. & cler. si quis presbyter. & C. li. x. in quibus causis colo. cen. l. ij. secundum M. de Fano. Vtrũ aũt homo meus possit de bonis suis testari, no. j. de feud. §. quoniam. versicu. xix. ¶Secundò si fuit monachus, vel canonicus regularis, & alij nõ habentes proprium nec arbitrium voluntatis, quae plenè prosequere vt j. de statu mo. versi. iiij. & seq. ¶Tertiò si fuerit interdictus bonis a lege. ff. qui test. face. possunt. si cui. rñ. j.[d] Quartò prohibetur testari hereticus, & credens, & fautor hereticorum nolens satisfacere intra annum. extra de haeret. excõmunicamus. §. credẽtes. & c. vergentis. C. eo. Manichaeos. ¶Quintò incertus de statu suo. ff. qui testa. fa. pos. de statu. & l. qui in domini. ¶Sextò filiusfami. ff. eo. qui in potestate. & C. qui testa. fa. poss. l. penul. nisi de peculio castrensi vel quasi. C. de inoffi. test. l. fi. ¶†Sed nunquid filiusfami. põt testari in rebus aduentitijs sibi ita relictis, ne ad patrẽ perueniat vsusfruct⁹. Dicũt quidam q sic, vt in aut. colla. viij. vt lice. matri et auię. in princi. ibi: quo voluerit modo ea disponere &c. & C. de bo. q lib. l. fi. §. dũtaxat. Alij cõtra, & veri⁹: quia testamẽti factio est publici iuris, vt ff. e. l. iij. & l. qui potest. ff. de do. cã mor. tam is. & ff. ad Treb. l. j.[e] & in preds. §. duntaxat. & xiij. q. ij. §. sed aliud. ¶†Quid si filiusfamil. cõdit testamentũ de cõsensu & voluntate patris, quod de iure fieri nõ potest, vt in prę. l. tam is. ff. de testa. l. is q. §. distinctiua: & dixit si nõ valet iure testamẽti, valeat iure codicillorũ, vel cuiuslibet alterius vltimae volũtatis, prout melius potest. quaeritur cùm nõ valeat iure testamẽti, nec codicillorum, an valeat iure donationis causa mortis. Et videtur quod valeat: quia donatio causa mortis computatur inter vltimas voluntates. C. de do. causa mortis. l. fina. & filius causa mortis patre consentiente donare potest, vt in prae. l. tã is. Dic tamen cõtra: nisi expressè dictũ sit, vt no. ff. eo.[f] Scia. & Insti. de do.[g] & vide j. versi. item vide. & sequẽ. ¶Septimò impubes, s. masculus minor xiiij. annis, foemina minor xij. ff. e. qua aetate. ff. de vul. & pup. sub. l. j. Insti. qui te. fa. pos. §. praeterea. C. de re mil. l. fin. die tñ penultimo xiiij. vel xij. anni possunt testari, vt ff. de te. qua aetate.[h] ¶Octauo furiosus & mẽte captus. ff. qui te. fa. põs. filiusfami. §. Marcell⁹. & extra de suc. ab inte. c. fi. Insti. quibus non est p. facere testamentum.[i] ¶Nonò prodigus, vt Instit. quibus non est per. fa. te. §. item prodigus. ¶Decimò surdus & mutus à natiuitate. secus si ex accidẽti: quia tunc si scit literas poterit scribere testamentum vel codicillum, exẽplo Zachariae prophetę.[k] Sed si surdus sit tantum testari potest. ff. e. qui in potestate. §. j. Institu. quibus nõ est per. fa. te. §. nẽ surdus. C. qui te. fa. pos. discretis. ¶Vndecimò cõdẽnatus ad mortẽ ciuilẽ vel naturalem. ff. eo. eius qui. §. j. vsq; in fi. l. & l. is cui. nisi à condẽnatione appellauerit. eo. tit. qui à latronibus.[l] ¶†Quid de bannito? Dic quod si bannitus est propter leuẽ causam, puta pecuniã potest testari.[m] Si propter criminalem, puta propter aliqđ maleficium: ex quo olim deportabatur, bannitus est in perpetuum, nõ potest. ff. de testa. eius. §. qui insulã. quia tunc bannum loco deportationis habetur. Ad hoc ff. de his qui no. infa. quid ergo. §. fi. de hoc no. Insti. qui. mo. iu. pa. pot. sol. §. relegati.[n] ¶Quid de excõmunicato? dicit Iac. Bal. q nõ potest, sed post absolutionẽ si erga haberet rerũ suarũ administrationẽ, vt in prae. l. eius. Secus si fuerit excõicatus, vel haeretic⁹, secundum eũ. Hec probantur C. de haeret. l. pe. extra c. excõicam⁹. j. §.

a ¶Disputabim⁹. Quidã habẽt quatuor de donatiõe cã mortis, quinq; de codicillis, sex de inuẽtarij cõfectione supponemus. sed non puto hic hos ponti debere qui positi fuerunt s. §. postremo. vbi ponitur diuisio in septẽ partes vltimi principalis membri. hic autẽ quintum mẽbrum illius diuisionis subdiuidit in tres partes. & hoc respectu allegatur quandoq; ille §. pro toto. qđ sequitur quo ad illud quintũ mẽbrum.

b ¶Cõtingit. xiiij. not. Accur. ff. de testa. l. iiij. c. sciẽdum q Rolãd. in sto. super viij. pte summę ponit de his hos versus: Testari nequeunt impubes religiosus filius i sacris, mortis damnatus & obses. Prodig⁹, ac stultus, dubi⁹, seruus, furiosus. Crimine dãnat⁹ cũ muto, surd⁹, & ille qui maiestatẽ lęsit. secus et ipse author in te ponit xvj. casus, & hi seruus. xiiij. hoc est: quedecimusquart⁹, & xv. cõprehẽduntur in versibus. Oppositiones ergo deberẽt esse xvij. Rñdeo, author vnit duos in numero viij. quos Rolã. diuisit: qa aliud furiosus quã mente capt⁹ vel stultus, vt dicit versus. secũdũ hoc posset addi versus, ab hostibus captus, interdict⁹, heresiarcha. & primũ differt ab obside q spõte datur, vel ingreditur. bene tamẽ poterat includi sub seruo. Insti. de iur. perso. §. serui. q dicitur de interdicto bonis iudicis iustificatur ex interdicto qui interdicere nõ debebat, vt dicam super ver. tertiò si fuerit. quod de haeretico dicit, intelligendũ est vt s. vers. quartò prohibetur.

c ¶Presbyter. Hanc aũt nõ habemus. & si quis j. & s. alle. nõ facit. Accur. autẽ in l. eũ satis. proximè allegata. & in l. ij. C. in qui. cau. co. alle. super. allegat l. si quis. C. de incest. nup.

d ¶Respõ. j. etiã si interdici nõ debuerat ex quo nõ appellauit, vt no. Institu. qui te. fa. pos. § itẽ prodigus. in vlti. gl.
ADDE q ille qui habet interdictam bonorũ administrationẽ testatur inter filios. Ita cõsuluit Bal. eius consi. ccxxxv. j. lib.

e ¶L. j. Ad literam fuit Albe. Gal. de testa. in prin.
ADDE Pau. de cast. consi. cc.
ADDE an filius familias possit testari vigore statuti vel consuetudinis, Bal. in l. iij. ff. de testa. q sic. Bar. & ibi Bal. in l. si quaeramus. ff. eodem titulo.

f ¶ff. eo. de dona. cau. mor.

g ¶De dona. Ad literã fuit Alber. Gal. de te. vet. fi. & idem Dy. vt recitat Cy. tractans hanc quaestionẽ in l. iij. C. qui te. fa. pos.

h ¶Qua aetate. De principio istius legis triplex est ibi litera, vt ibi not. in glo. & hic author accedit lecturae quae habet post sex horas noctis diei antepenultimae definentis posse testari: plus placet ibi Accursio quòd post sex horas noctis diei penultimi definentis id possit. & hoc placet. & sic intendit quòd satis est naturalem diem inchoasse, qui incipit in media nocte. de offi. delega. consuluit. puto tamen horae natiuitatis rationem haberi, vt natos calendis hora tertia die praecedẽti post horã tertiae testari possit ratione praedicta. quę etiã no. in §. praeterea. statim allegato prius nõ. Super quo vide omnino qđ scripsi de despon. impu. tuę. super verbo, nobilis. & qđ no. Azo C. de indic. liber. in summa. versicu. potest quis.

i ¶Facere testm̃. §. pręterea, quis probet hoc casu, vide s. de probat. §. j. versi. pone quidam.

k ¶Prophetę. Luce j. cap.

l ¶Latronibus. Quid de damnato sub conditione, qui testat ad pias causas, vide quod scripsi de vsuris. c. q. q. lib. vj. in vl. gl. de illo qui plura delicta commisit damnatiõe digna, post quae testamentũ fecit, pro anima multa relinquens: postea captus decapitatus fuit: non relictis ascendentibus vel descendentibus: quaeritur an valeat testamentum quo ad legata praedicta. Et videt q sic, per l. j. C. de sacrosanct. ecclesijs. in princi. & fi. ad idem l. sancimus. eod. tit. Itẽ facit ff. de dona. causa mort. l. tam is. §. filius. Hoc intelliges j. §. penul. in princi. & fauore animae saltem põtificali authoritate seruabitur. ff. de peti. hęre. l. haereditas. §. fin. facit ff. de dona. inter virum & vxo. si sponsus. §. cùm ita. Item cùm agnati & cognati quandoq; excludant fiscum, in aut. de mand. princi. §. oportet. ij. & tex. qui ibi habetur generi. & legis varios habet sensus & contrarios, de quibus ibi no. & glo. ibi remittit ad not. de incest. nupt. § j. meritò hęredes scripti debent fiscum excludere, qui vincunt haeredes ab intestato a quibus fiscus excluditur. C. de edi. diui Adria. l. ij. in fine. cùm ibi not. ad idem ff. de acquiren. haere. l. cũ diu. ad hoc. vj. q. xvj. cognouimus. & c. episcopo. & c. illud. ad contrarium: quia talis nec testamentum nec donationem causa mortis facere potest, vt ff. de testamen. eius qui. § j. de donatio. causa mortis. l. si aliquis. & vide quod not. C. de dona. inter vir. & vxo. l. res vxoris. in vlti. glo. & si non valet testamentum: ergo nec legata debentur. C. de fideicõmis. l. eam quam. ergo nec donatio si secuta fuit condẽnatio. ff. de dona. l. post contractum. De hoc vide quod dicam j. de dona. super versicu. item pone aliquis.
ADDE Pau. de ca. consi. lxxxvj. pro malè ablatis. Bal. cõsil. ccdv. in j. lib. an legare potest. Ita Rof. consi. clxiii.

m ¶Testari. albe. Gal. cuius fuit iste versi. alleg. ff. de cri. stel. l. j. & vide s. de arbi. §. differt. versi. quid de bannito. & quod statim dicam in versic. secundò oppone.

n ¶Relegati. Gl. ibi loquitur cũ sit expressè bonorũ publicatio, sed quaeritur an tacitè intelligantur publicata in bãnito qui pro crimine debeat deportari. Gui. in q. statis. in prin. & in l. fi. C. de bonis proscri. tenet q sic, vtrobiq; alle. ff. de poe. si prêses. & ff. si quis cau. si eũ. §. qui iniuriatũ. Et scias q etiam in relegatione bona adimi possunt expressè, sed tacitè nunquã dicuntur adempta. ff. de inter. & releg. l. relegata.

recedentes

a ¶ De excep.pia.li.vj.plenissimè videas expeditum hūc casum de sen. excõ.decernimus.lib.vj.super vlti.glo.

ADDE Bar.in l.si quæramus.& ibi Bal.ff.de testib.q̄ excõicatus potest testan.

b ¶ L.penul. Hic cõcludiť casus decr.felicis.de pœ.li.vj.post prin.

c ¶ Casus sunt.circa istud scire debes q̄ Gul. Acc. disputauit quæstionē de Rege Hērico filio Imperatoris Federici q̄ cū Theutonicis & certis Lombardis aggrediens Bononiam captus fuit per Bonoñ.& finaliter hic deceſsit sepult⁹ apud prædicatores. q̄rebat de ipsi⁹ testamēto,an valeret.& q̄scire debes,put dicit gl. in prę.§.fi.quod qui est apud hostes captus, vel obses iste est q̄ testari nõ pōt.et facit ff. de test.l. eius q apud hostes.tenet anet ergo questiõis dubiū an Bonoñ. dicēdi essent hostes.tenuit testm̄ non valere, siue Boñ.essent veri hostes resistētes ei qui illos obsederat & illis bellū indixerat patris mandato & pro Imperio agēdo sicut de romano pplo dicebať oli. ff.de verbo.sig.hostes.& l.hos nos hostes.& ff.de cap. et postli.reuer.hostes.& de talib⁹ permissum dr q̄ capta fiūt capiētiū: & personæ fiunt seru.& nō nõ testanť,vt in l.e⁹ q.siue etiam Boñ.nõ fuerint veri hostes .tamē q̄a neq; amicitiā:nec fœdus nec hospitiū iui cū habebāt quo ad capta : idē in eis qđ ī veris hostibus.ff.de cap. et postli.reuer.l. postliminiū.§.q. qui incipit in pace.sed q̄ ad hoc vltimū, vide qđ dicam post Homobon.j.de obligat.& solut.§. nunc aliquan.versic.illud autem. ad finem.

credentes.in auť col.viij.vt cūm de ap.cog.§.occasionem.Tu dic scđm papā prout no.extra de dol. & cõtu.veritatis.& scđm do.meū.extra de excep. pia^a. ¶ Xij.obsides dati pro captiuis populi Romani,vt eo.tit.obsides. ¶ Xiij.ob crimen famosum dānatus puta de crimine cõtra naturā.eo.tit.is cui⁹, in fi. ¶ Xiiij.reus perduellionis seu læsæ maiestatis. C.ad l.Iul.maie.l.pen.^b ¶ Xv.is q apud hostes est. Insti.quib⁹ nõ est per.fa.te.§.ij.vbi verè oēs prædicti casus sunt.^c ¶ Xvj.cæcus vtroq; lumine carēs testari nõ pōt sine solenitate q̄ est.C.q te.fa.pos.hac cõsultissima.vt Insti.quibus nõ est per.fa.te.§.pe. & j.§.proxi.ver.illud quoq;. ¶ † Quid de excoculato ppter crimē? Rñ.si fuit graue,& q̄ eū infamem dimittit,nõ pōt testari scđm formā præ.l.vt ff.e.is cui.§.si quis ob.& l.cū lege quis intestabilis.Si verò de furto, vel alio modico delicto tūc sic,vt C.de secū.nup.l.j.in prin. vt eadē ratio sit in his quæ & in cæcis naturali morbo superueniēte scđm Vber. præmissi siquidē & similes phibiti sunt testari,alias aut testari pōt quicunq; nõ est phibitus.ff.de pb. ab ea parte.ff.de his qui sui vel alie.iur.sunt.l.j. ¶ † Secūdò oppone cõtra testamētū rõne hæredis instituti,l.qui est talis:q̄a nõ pōt hæres institui,vel legatarius est talis cui non pōt legari.hæc enī duo æquiparantur. Institut.de legib.§.legari.autem.in prin.Insti.de hęre.quali.& diffe.§.testamētū.Sūt autem multæ personæ tales.Primò incerta persona, vt in prę.§.legari.& seq.Secūdò deportatus. C.de hære.insti.l.j. Tertiò dānatus in metallum. ff.de his quæ pro nõ scrip.hab.l.in metallū.^d ¶ Quartò seruus de adulterio cū domina cõmisso accusatus. Insti.de hære.insti.§.ij.nā talis cremandus est.xij.q.ij. §.in criminali.ver.si qua.Quintò illicitū collegiū nisi probeť licitū.C.de hęre.insti.collegiū.Sextò incestuosi.in auť.qb.mo.na.effi.sui.§.fi.Septimò hæretici maiores hęresis,vt C.de hære. Manichęos.imò & cuiuscunq; hæresis damnatæ.extra eo.excõmunicamus.in princ.& c.pe.Idem etiam in credentibus,fautoribus,& receptatoribus:nisi intra annum se correxerint,vt in præ.c.excõmunicamus.§.credentes.Octauò apostatæ.C.de apostа.l.ij.qui fidē. Nonò mulier intra tps luctus nubēs:& etiam contrahens cū ea.in auť.de nupt.§.j.Sed hoc intellige, vt no.extra de secun.nup.c.pe.& fi.Decimò si institutus non est in rebus humanis.ff.de iure codicil. quidam referunt.extra de eccl.edi.ad audiētiam.ij. Vndecimò generaliter si est indignus.qd dic vt ff. eo.C.de his quib.vt indig.per totum. ¶ Quid de tabellione vel testibus,nunquid potest illis in testamento cui intersunt legari? de hoc s.§.postremo.^e ver.item excipitur q̄ in negotio.& seq. ¶ † Tertiò oppone circa solēnitatē. Si igitur testamētū tanq̄ solēne producitur.oppone q̄ testator , nec totum scripsit,nec in aliqua parte sui coram testibus subscripsit,nec octauus testis pro eo scripsit,vbi ipse scribere nescit, vel nõ potest quorū alterū requiritur,vt C.de test.hac cõsultissima.ff.qui testa.facer. possunt.si quis post.Item q̄ non sunt in eo septē testes inscripti computato notario.vel octo,vbi testator scribere nesciuit,vt in eod.titu.heredes.io fi. et in prę.l.hac consultissima.in princi.& C. de codicil.l.fi.& nota q̄ in numero septē testiū cõputari possunt legatarii si adsint.& hoc cū est quæstio inter hæredē & aliū.secus si īter hęredē, & ipsos legatarios.Ideoq; cautius est alios adhiberi . & vide de hoc s.de testa.§.restat.& s.e.§.instrumētū ergo. pe.fi.versi.sed nunquid omnibus.& seq. Nõ tamē refert an testes sciant,vel non , quid in testamento solenni continetur:imò testator clausam scripturā potest eis deferre,vt in prę.l.hac consultissima . & eod.titu.cū antiquitas.§.fi & l.iubemus. ¶ † Quid si vnus ex testibus in testamēto inscriptis decesit testatore viuēte? videtur q̄ ruptū sit testamētū. ar. C.e.si vnus.Dic q̄ scđm eos qui dicūt testamētum nõ posse pbari p pauciores testes q̄ p septē irritū est testamētū.Secundū eos verò qui dicūt p duos vel tres posse probari,si de solēnitate dubiteť.quæ opinio de cõsuetudine obtinet testamētum tenet. quę opinio no.C.de fideicõ.l.fi.C.de bo.pos.scđm ta.l.fi.^f j.ver.quid si in instrumēto.Itē q̄ testes nõ fuerūt rogati,sed fortuiti.In codicillis tñ sufficiūt quiq; nõ rogati.qđ dic vt s.de teste.§.j.ver.q̄ nõ fuerit ro. Itē q̄ omnes testes nõ fuerūt liberi neq; puberes,vt C.de test.l.j.& l.hac cõsultissima. Insti. eo.§.sed neq;.& §.j.Itē q̄ testes nõ subscripserūt vno eodēq; die loco,& tpe,vt in l.hac consultissima.& Inst.e.§.j.Sed nec vn⁹ p alio debet subscribere.ff.e.l.pe.nisi in testamēto rustici.C.e.l.fi.Item q̄ testes nõ consignauerunt illud,vt in prædicta l.hac cõsultissima.& eo.ti.si vnus.& C.de bo.pos.cõtra ta.l.j.Item q̄ testes inscripti sunt fœminæ, vel hermaphrodiri, q magis in fœmineo sexu incalescūt. Inst.de testa.§.sed neq;.& un.q.iij.ver.hermaphroditus.Itē q̄ testis inscript⁹ fuit in potestate testatoris. vel hæredis,vel hæres in eiusdē potestate vel in eadem potestate cum hęrede vel erat pater vel filius testatoris.Institu.de testa.§.in testibus.& §.sed neq̄ hęres.& iiij.q.iij.versi.pater & filius.& generaliter non possunt esse testes illi quibus in testamēto relinqui non potest,quos s.dixi: vt patet in eisdem concor.& s.de teste.§.j.prope prin.ver.pater autē. & etiā alia excipe cõtra testes, vt s.in e.§.Itē oppone cõtra testamentum q̄ testator nõ scripsit nomē hæredis.qđ facere debet si potest, vt C.de testi. iubemus.Item q̄ hęres nõ est in eo institutus.C.e.nõ codicillū.& ff.de codicil.illud.& ff.de his quę in testa.delen.l.proximè.C.de vul.& pupil.sub.l.j.in fi. Item q̄ testamētum p multa interualla nõ cõtinuè præter necessitatē corporalē conditū est.C.de test. cū antiquitas.Item q̄ nõ debet aperiri coram clericis,sed tantū coram magistro census.C.de testa.testamēto.& l.cõsulta.C.de epi.& cle.repetita.& hęc Romę vel Cõstātinopoli.in puincijs aūt etiā corā defensore ciuitatis fit.in auť.de defen.ciui.§. nulla. Item q̄ non debet aperiri nisi in pręsentia septem testiū.ar.C.quēad.tes.ape.l.ij.Itē q̄ filius est in eo pteritus,vel posteū posthum⁹ est nat⁹.C.de posth. hęr.insti.auť.ex cā.C.de bo.pos.cõtra ta.l.ij.& ff.e. l.j.ff.de iniuś.rup.& irri.te.nam & si sub cõditione. Itē q̄ filius est in eo sine cā expressa exheredatus. C.de posthumis.auť.nõ licet.qd itellige scđm hoc qđ habeť C.ad tertul.auť.in testiū.& C.de inoffi. tes.omnimodo.Insti.de exhęr.li.in prin.Itē oppone q̄ filius de bonis mortuæ matris,vel etiā de alijs, in qb⁹ patri vsusfruct⁹ acqrať testat⁹ est patre viuēte,qđ esse nõ debet.C.de bo.q̄ li.l.fi.§.fili⁹ autē.et etiā scđm quosdā patre cõsentiēte.C.q te.fa.pos.l. pe.& l.seruu.& ff.e.qui i ptāte.& Insti.eo.in prin. s.ver.sed nunqd filius.Itē q̄ post testm̄ conditū testator adoptať,vel arrogať vel alias capite minuiť. Item q̄ alias est imperfectū vel iniustū, vel rūpendum.qđ dic vt Insti.qui.mo.te.infir.§.alio autē.& per totū tit.Itē q̄ testator non vidit tabellionē, vel testes:nec visus est ab eis.Hęc circa solēnia exēpli grã sufficiat perstrinxisse. Verū^g opponēte cautū esse oportet, vt ipse testm̄ a pricipio nõ neget,alioquin se hac allegatiõe priuabit,sup quo vide Instit. de fideicõ.li.in fi.C.de fideic.l.fi.Nec enī se iuuabit ex eo qd negauit.s.depos.§.viij.versi. sed secūdū premissa. ¶ † Sed & si premissæ solēnitates,vel alię huiusmodi nõ sint adhibitę in testamēto,pōt nõq; sustineri:puta ppter priuilegiū patrię concessum: et multò magis si singulari psonę,vt C.de tes.si nõ speciali vel hoib⁹:puta rusticis,vel militib⁹ , vt C. de test.mi.p totū.& de tes.l.fi.^h milites enī dū sunt

d ¶ Metallū.Per hãc l.q̄ est iij.in ti.dixit Vber.de Bo.idē in ppetuo bannito cū ipse & deportatus loco mortuorū habeanť, & fiscus succedit in eorū locū.Facit ff.pro soc.l.actione.§.publicatiõe.& mortuis relictū efficiť caducū.C.de cad.tol.l.vni.§.& cū triplici.§.seq.Itē cū ea q̄ iuris sunt nõ habeāt:etiā testari nõ possunt.ff.de leg.iij.l.j.§.ij.in relegato secus.ff.de iner. & rel.l.relegatorū.§.j.et sequētib⁹. & omnino vide qđ dixi s.de cessiõe act.§.j.ver. illud etiā quęr s.

e ¶ Postremo.Cõmunitet allegať §.instrumētum.

f ¶ L.fi. Ad literā fuit Alb.Gal.de testi.post princ. cõcor.in ij.q.in §.vl.& facit qđ not.C.de testi.l. testiū.in fin.

g ¶ Verū. Scđm Vbert.de Bob. vbi dixi in prin. §.& Io.de Deo post eum.

h ¶ L.fi.Dixit Vber.vel p ius diuinū si agereť cõtra iudice ecclesiastico hoc verbū dedit cām,versi. sequenti.

a ¶ Testibus. De testamẽto militis. diuersis priuilegijs. circa id plures posuit Host. in sum. de testa. §. iij.

b ¶ Cùm esses. vide qđ ibi scripsi in tex. & super iij. glo.

c ¶ Si vnus. Ibi allegat alias duas. hic tamen loquitur de instrumento: ibi de testibus. An verò valeat ademptio facta coram duobus testibus de legato facto in testamento: plenè per Hos. in summa de testam. §. qualiter confirmetur. versi. j. ADDE Bal. in d. l. hæredes pa. in 1ã. ff. de testa. in j. colũ. vbi dicit q per hoc nec voluntas neq; solẽnitas probat. ibi vide rationes.

in castris seu in expeditione testari valẽt: prout volunt etiam sine duobus testibus, scribẽdo etiam sanguine ꝓprio i clypeo, vel alibi ꝓpriã voluntatẽ. Sed qñ stant in ꝓpria, vel aliena domo, testari debet iure cõi. Qñ verò sunt in exercitu nõ tñ in bello, testari possunt cũ duobus testibus.[a] ¶ 11 † Itẽ per ius canonicũ duo testes cum presbytero sufficiunt in testamentis, etiam in alijs q̃ ad pias causas, vt extra de testa. cùm esses.[b] & duo tantùm sine presbytero in relictis ad pias causas, vt eod. titul. relatum. j. Et intelligo in præcedenti casu necessariam præsentiam sacerdotis: q̃a nõ detrahitur sollennitati legali, nisi quaten⁹ inuenitur expressum, vt extra de deci. ad audientiam. extra de elec. ecclesia vestra. ij. in fine. C. de testa. sancimus. C. de inoffic. dotibus. l. vnica. Si ergo ipse solus interesset cum alio, nõ sufficeret. ¶ 12 † Sed & si essent tres sine ipso, non valeret. Multũ enim pro ipso præsumit ius quod fraudes excludat, vt extra de symo. nemo. extra de postul. c. fi. & magis eius dicto creditur q̃ alterius, vt lxxvij. di. monachus. prope fi. ideoq; statuit vt duo cum eo sufficiant. Si verò essent quatuor sine eo, duos sibi præferrẽ q̃tuncunq; præsumat pro eo, ar. extra de testib. cũ à nobis. & c. licet ex quadã. iiij. q. iij. ver. iure. xxv. q. vj. §. fi. in fi. Sic intellige pdictas duas decre. licet alij aliter intelligant. ¶ 13 † Quid si in instrumento vbi sunt duo testes inscripti continet

d ¶ Sed nunquid. Iste ver. cũ duobus seq. ad literã fuerũt Vber. de Bob. vbi s.

e ¶ In fi. Dicit Io. de Deo. in cauil. lib. v. vbi de vltimis volũtatib⁹. in fi. quod apud Hyspanos non scribit testamẽtum, sed solũ vocant testes. Venetijs etiam non seruatus lex de numero testiũ. & Ia. de Are. disputauit an eorũ cõsuetudo testandi corã paucioribus testibus sit valida. & dato q valeat quęrebat, vt j. q. ij. de qua ibi dicã. & de prima tenuit q si ibi est cõsuetudo de cõsensu principis valet, quasi cõstituisse videat id qđ petitur, & cõsentit ff. de infa. quid ergo. §. j. ff. locati. cũ in plures. §. locator. de execu. l. 4. §. magistrum. C. de serui. & aqua. l. ij. Constat enim principem talem formã standi Venetijs cõcedere potuisse. C. de testi. si non speciali. al's dicit cõsuetudinẽ nõ valere. alleg. C. de test. l. iij. Itẽ cũ lex dixit tale testamentũ nullũ esse: cõsuetudo nõ põt illud validare. Ad primũ allc. C. de testi. si vnus. cũ multis legibus. Ad scdm. j. de cõsuetudo. ff. de le. j. l. nemin. Ad idẽ extra de iur. cal. cæterũ. de ꝓb. c. ij. de fideius. cõstitutus. Itẽ omne hoĩm genus legibus viuere debet. C. li. xi. de cõdu. et procu. domus Aug. l. j & ff. de sepulcro vio. l. iij. §. diu⁹. C. de legi. l. leges. Item cũ lex numerũ illũ statuerit propter falsitatis timorem. C. de testa. l. iubemus. de fideicõ. lib. l. fi. consuetudo quæ aperit viam falsitati, irrationabilis est, C. de iudic. l. j. j. in aut. vt nulli iudi. §. j. viij. dist. frustra. põnẽs autem ibi distinctionem quo ad mentem de cõsuetudine in genere, quã posui super decre. vlti. de consue. membro Pe. dicebat ad propositũ q quando consuetudo sequitur legem cõtrariam, & est rationabilis de patientia principis valet, per iura superius allegata. & talem dicit istã. Homines enim mercationibus occupari vix ab illis auocari possunt. ff. quẽadmod. testa. ape. l. sed si quis ex signatoribus. Putat tamen expressum consensum principis hoc casu requiri propter l. fi. C. de testa. quæ non vult etiam prętextu consuetudinis numerum septem testiũ minui. Cũ autẽ sine principis scientia procedit, aliqua cõsuetudo: dicit q si euidens necessitas vel vtilitas ei fauet: puta quia legẽ seruari esset in loco dãnosum, valet consuetudo: quia credendum est principem qui ad subiectorum vtilitatem intendit id fuisse concessurum. ff. de vulg. & pupill. substitu. l. ex facto. in princip. ff. de legi. l. in rebus. de pactis. tale pactum. in fi. Si verò non subest necessitas, vt s. distinguit, aut lex est de leuibus: & præualet consuetudo. ff. de ventre inspi. l. 4. §. fi. Aut de grauibus: & præualet lex, vt in §. diuus. ff. de sepulcr. viola. Et secundũ hanc determinationem dicit intelligendum quod dicit lex Lombarda nullã consuetudinem præponi legi. respond. qualiter iudices iudic. de l. placuit. Sed conuerso casu quæritur, an probationem instrumentorum, vel testiũ de iure plenam & validam consuetudo faciat inualidam, vel insufficientem. Solu. quæstio soluit seipsam, cùm regulariter qui potest vnum oppositorum potest reliquum. de main. & obed. cũ inferior. vbi de hoc in prima glo. ff. de acqui. hæred. l. is qui heres. & l. is potest. Constat autem qđ est dictũ q consuetudo potest primum. de fide instrumẽ. cũ dilectus. secundo responso. ergo poterit & secundũ. His conueniunt xij. d. si mos consuetudinem. extra de cler. coniug. cũ olim. per quæ duo probantur q consuetudo inhabilem habilitat, vt in primo. & aliàs habilem inhabilitat, vt in secundo faciunt leges allegatæ in prædict. decr. cũ olim, in vltima glo. quæ quid dicant, vide ibi in suffragio. Bene facit. quia dat

leuiorem & grauiorem formã contractibus, vt in promissione de euictiõe est expressum. ff. de euict. si fundus. sic approbat & improbat administrationem tutoris. ff. de administrat. tuto. sine hærede. §. Lucius. Si te in his vis extendere, vide quod scripsi de consuetud. c. fin. super glo. & quam.

q Titius cõdidit testm̃ nũcupatiuũ corã septẽ testibus: nunquid per hoc instrumentũ probabit testamentum? De hoc no. ff. de testa. hæredes. & in summa do. mei eod. titu. §. quot testes. & s. versi. quid si vnus.[c] ¶ 14 † Sed nunquid[d] de consuetudine possunt præmissæ solennitates remitti? Dico q sic, cũ non prohibeatur consuetudo hęc admitti. ff. de legi. de quibus. C. quæ sit longa consuet. l. ij. xj. dist. cõsuetudinis. extra de cõsue. c. pe. & fi. C. de emã. l. j. i fi.[e] ¶ Sed quomodo consuetudo dat remissionem solennitatis: cùm hoc solùm à principe impetretur, vt ff. de his qui testa. fac. poss. l. ij. & ff. de bonis liber. l. Paulus. §. j? Rñ. illud verum erat in eo qui intestabilis erat. Vbi autem quis testari potest bene relaxat quisq; solennitatẽs per consuetudinem. An autẽ iuris solẽnitates possint partiũ consensu remitti. no. extra de offi. dele. de causis. ¶ 15 † Sed nunqd dicemus in hoc sufficere solam consuetudinẽ regionis, aut ciuitatis, vel villę, vel castri[f] aliquod ius? puto q sic. et sup hoc vide ff. de vsu. l. j. ff. de te. testiũ. in fi. ff. de le. j. apud. & l. si seruus pluriũ in fi. ff. cõ. ꝑd. vẽditor §. vna. C. de edi. priua. l. ij. C. q̃ sit lõ. cõsue. l. j. extra de cõsue. c. fi. ¶ 16 † Quid si de cõsuetudine alicui⁹ loci testamentũ corã tribus testibus factũ valet, & aliquis alienigena ibi corã trib⁹ testm̃ cõdidit, & aliquem de ipso loco hęredẽ istituit: nũc legitimi huic testõ se opponunt?[g] Et vr̃ testm̃ valere. ar. ff. cõtra præd.

ADDE quòd non valet consuetudo q minori numero testiũ testetur q̃ per l. est inductum. tenet Oldra. cõsil. ccxliij. & Bald. sensisse videtur, cõsil. ciiij. in. lib. Bart. verò cõtra l. cunctos populos. latius ibi vide.

f ¶ Vel castri. Interposuit Vber. aut progenies.

g ¶ Opponunt. Cyn. in l. j. C. de summ. trin. tractat hanc q. allegans etiam hunc ver. & Iac. & Pet. dicũt institutũ habere bona illius loci: & reliqua habebit legitimus ad l. ius nostrum. ff. de reg. iur. respondet id de iure scripto qđ est vniformè: hoc ex iure cõsuetudinis vel statuti, quod est difformè. Et est simile qđ scripsi de resti. in inte. cõstitut⁹. sup gl. cõsuetudo. Scire debes q Gul. de Cu. super ea. l. tractat quæstionẽ de illo qui habet bona in Anglia vbi licet testari cũ tribus testibus. & Bonoñ. vbi seruat ius scriptũ coram tribus testatus est. q intellexit in Anglia, vel alibi nõ declarat. saluo qđ dicã j. allegat q neutra debeat habere hęres, nec quę sunt in Anglia: nec quę sunt Bononiæ ista ratione: quia nõ seruauit ius scriptũ: nec quæ sunt in Anglia, nec decedat partim testatus, partim intestatus contra regulã ius nostrũ. ff. de reg. iur. Ad contrariũ q debeat habere hæres bona Anglicana inducit q diuersitas patrimonij facere aliquẽ põt partim testatũ. ar. ff. de execu. tu. l. iurisperitos. §. cũ oriundus. sicut in milite qui habet duplex patrimoniũ castrense & paganicũ, & potest duo testamenta facere, & duos hæredes. ff. de mili. testa. l. j. & l. si miles. Vtrũ sequat ergo diuersitas iuris ad diuersitatem patrimonij, sicut de seruo dicitur qui habet diuersa peculia. ff. de pecu. hinc quęrit. §. potest. & in pupillo. ff. de tu. & cu. da. ab his. l. pupillo. sibi placet q institutus habeat oĩa bona, & ad oĩa admittat: q̃a vt dicit in cõsuetudine Angliæ attendit sola dispositio, & nõ bona. Sicut ergo in Anglia testatus illo more haberet oĩa bona adeũdo vbicũq; sint: & sic hoc casu dat similem in tutore qui nõ potest authorizare sibi in obligatione pupilli: & tñ authorizat vt hęreditatẽ adeat sui debitoris: & sic per cõsequẽs erit sibi obligatus. ff. de auth. tut. l. j. Insti. de legi. patro. tut. §. sed nostra. ff. de legi. tu. l. iij. in princi. Sicut ergo potest quis sup fundo conueniri alibi quàm sit fundus. C. de præscrip. long. temp. l. fi. & plenè scripsi de rescrip. dilectus. ij. sup fin. ij. glo. sic testamẽtum factum in Anglia suo more fidem faciet in Italia. Inducit etiam l. omnium. C. de testamẽ. per quam patet quòd testamentum factum apud acta sine numero testium, dabit facultatem adeundi, & valebit coram omni iudice. Concludit ergo q tota hæreditas vbicunq; sint res est vnũ patrimonium: & vbicunq; sint bona vna aditione spectant ad hęredem: cum sola dispositio ponderetur in tali consuetudine, vt dixi. Induxit pro decisione l. ex mili. cum l. seq. ff. de mili. testa. & de castr. pecu. l. hęreditate. §. quædam. & de hære. insti. l. qui soluendo. & per hæc verba dicit non sic esse de consuetudine Gallicana: quia vxor superuenitẽs lucrat partẽ bonorum mariti: quia illa consuetudo directè est super bonis: non super dispositione, vt proxima: & ideo bona quæ sunt extra locum consuetudinis nõ possunt sic includi principaliter sicut idi incidenter vel per consequens. allegat l. ij. ff. de offi. præsi. ff. ad munici. l. constitutionibus. & de iur. fis. l. certa forma. lib. x. Ex hoc sibi incidit alia quæstio quã diffusè prosequitur.

ADDE vt per Barto. in l. cunctos populos. versi. sæpe quæro. in j. q. princip. Pau. de cast. consi. ccxxiiij. respectu verò cõsuetudinis Gallicanæ Pe. de Anch. consi. clxij. tenet q nec vxor haberet bona alibi sita si testator etiam illa sibi legasset, vel illã in illis hæredẽ instituisset: quia hoc fecisset deceptus putans cõsuetudinẽ valere quo ad bona alibi sita.

venditor §.

a ¶ Si vnus. Facit plus ad causam, eo. tit. si nō speciali priuilegio patriæ tuæ. nota tuæ. & ff. de iure fis. sed si accepto. per quas leges Iac. de Are. in quæstione, de qua s. dixi, tenuit q testari scdm cōsuetudinē Venetorū liceat solis venetis, & nō illuc euntibus. Inducit q etiā l. fi. C. de testa. cōiuncta cū l. cōficiunt. §. j. ff. de iur. codi. per quod patet, qđ licet rusticis, nō licere declinantibus ad eos.

venditor. §. si cōstat. ff. de reb. dub. quoties. & viij. dist. quæ cōtra. facit enim pro cōsuetudine tali. ff. de pact. si vn⁹. §. quod in specie. ff. de bo. pos. scd̄m tab. qui testamēto. §. si. cùm iuuet per legē diuinā: vt extra, de testi. in omni. argu. cōtra. C. de testa. si vnus. [a] nō enim videtur in loco fuisse, qui ad tempus ibi erat. ff. de lega. iij. quæsitū [b]. extra, de verb. signi. nā & ego. Item illa cōsuetudo est specialis, sed lex est generalis vt septem testes requirantur. Vnde cōsuetudo non valet. ff. de sepul. vio. l. iij. §. diuus. nec ligat nisi incolas. ff. de tuto. & curat. da. ab his. pupillo. Super hoc dicunt quidam q si agatur in foro ecclesiastico, valebit: si in seculari, et agatur in loco, vbi testamentū factum est: iudex seruabit illam consuetudinē. arg. ff. de testi. l. testium. §. si. extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. cum venissent. & vtrum ibi agi debeat. Dic vt C. vbi de fideicom. agi oportet. & ff. de euict. si fundus. Si autem agitur in terra, vnde testator fuit. nō seruabitur cōsuetudo. Sed arg. contra hoc in præ. l. si fundus. cùm talis cōsuetudo sit ad litem decidendam [c]. Alij dicunt q si mora erat periculosa: quia erat in mortis periculo constitutus, nec alibi poterat ire: tunc valet testamentū. arg. C. de anna. et ce. vt perfectius. in fi. ff. ad Treb. cum hæreditas. Vel dic q si instituit extraneos, nō valet: vel si legitimos, sic: vt C. de testa. hac cōsultissima. secundum Vber. de Bo. & vide C. de epis. & cle. nulli. §. si autem non designata. & arg. pro & contra. j. de constit. ver. sunt hæc. & seq. & vide quod no. ff. de peculio. licet. §. idem scribit de hoc no. j. de senten. §. 17 qualiter aut ē. versi. item pone. ¶ † Et nota [d] q cùm vltima voluntas in iudicio ostenditur, dici debet ante litis contestationē exhibenti vt eligat, an velit eā vti tanquā testamēto, vel tanquā alia vltima voluntate: & ipse debet eligere: nec post electionē sibi fas est variare. argu. C. de codi. l. fi. in princ. & extra, de crimine fal. ad falsariorū prope princi. ff. de tributo. quod in hæredem. §. eligere. Aliæ enim impugnationes cōpetunt, si vult ea vti tanquā testamento, & aliæ si tanquā alia vltima voluntate. & ad hoc ff. de sol. si duo rei stipulādi. extra, de priui. cùm olim. nā & testamentū imperfectū nō valet inter liberos, si eo voluit vti tanquā testamēto, scd̄m quosdā. secus si tanq̄ alia vltima voluntate: vt C. fam. ercis. filij patris. & l. fi. C. de testa. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. & maior desyderatur solennitas in testamento, q̄ in alia vltima voluntate: in qua solùm mēs testatoris spectatur: vt C. de sac. san. eccl. l. j. in aut. colla. iiij. de nup. §. disponat. xiij. q. ij. c. vlti. & §. sed aliud. extra, de test. relatum j. Et patet ex præmissis, & ex his quæ sunt j. §. pro. xi. q si reus tacuerit ante litem cōtestatam, & post litem contestatam hoc dicat: tunc potest respōdere exhibens, frater totum ius meū in iudicio deduxi. extra, de re iudi. abbate sane. §. j. versi. præmissa [e]. & de causa pos. & proprieta. cùm ecclesia. Ita valet mihi, siue sit testamentum, siue alia vltima voluntas. hoc videat iudex. Stultus enim fuit reus, qui hoc non petijt ante litis contestationem: vt C. de codicil. l. fin. ff. de lega. ij. cùm filius. §. varijs. Porrò si dubium sit an debeat haberi pro testamento, vel pro codicillo: consydera mentē testatoris: vt ff. de iure codi. l. j. & verba eius: vt eo. tit. illud. & l. fi. & C. de codi. non codicillum. [f] ¶ † Item vide si est ibi 18 clausula generalis, & solita: si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, vel cuiuslibet alterius vltimæ volūtatis: vt ff. de test. mili. l. iij. in fi. & ff. de vulg. substi. cohæredi. §. filiæ. C. de codi. l. fin. §. illud quoq. ff. de iure codicillorum. cōficiuntur. Quid autem operatur prædicta clausula in vltimis voluntatibus, vide C. de lib. præte. vel exhære. aut. ex causa. Breuiter tamen nota secundùm Iac. But. q hæc clausula operatur tantùm, cùm testamentū deficit propter defectū solennitatis: puta cùm deficit numerus testiū, vel alia solennitas: vt tunc valeat iure codicillorum: cùm autem operatur, si in alio deficit, puta si rūpatur per querelam, vel posthumi agnationē, vel minima capitis diminutiōe: & hoc probat ex eo, quod dicit ibi, valet: & sic loquitur de præsenti defectu, qui est, vt quia nō est ibi plenus numerus testium, vel nō sunt rogati, vel est mulier. non de futuro, vt de illo, quod fiet: puta aliquot de præmissis modis. Si enim dixisset valebit: tunc futuros cōplecteretur defectus: vt ergo oēs hos modos cōprehēdat, debet dici, si non valet vel non valebit iure testamenti, &c. arg. ff. de ver. obli. si stipulatus fuerim. §. j. & l. si à colono. ff. de verb. sig. verbum oportebit. Item aliud videtur dictum, si non valet: & aliud, si non valeat [g]. Vel dic scd̄m Odof. q aut statim deficit testamentū propter solennitatis defectū: & tunc verba illa, si non valet &c. referuntur ad illum casum tantū, & non ad alios prędictos. Aut nō deficit statim, sed postea ex euentu: puta capitis diminutione, vel posthumi agnatione, vel alio modo: & tunc etiam ad casum illum pertinent hæc verba: quia in dubijs interpretari debemus vt res valeat [h]. ff. de verb. obli. quoties. extra, de fide instru. inter. prope fin. & in testamentis &c. ff. de reg. iur. in testamentis. extra, de dona. cùm dilectus. & argu. ad hoc ff. de lega. ij. 19 cum filius. §. hæres. & l. si quis testamento. ¶ † Si quis vult igitur securè testari, dicat sic:

FORMA. Si non valet testamentū ratione præteritionis, vel exhæredationis, vel alterius solēnitatis, valeat iure codicillorū, & alterius cuiuslibet vltimæ voluntatis: & rogo omnes mihi venientes ab intestato, vel succedentes ex testamento, vel aliquo iure, vt hæreditatem meam restituant P. Itā hoc casu quilibet tenetur restituere hæreditatem per fideicommissum. arg. C. de fideicom. ex testamento. ff. de lega. iij. si cum fundū. detractio tamen 20 debito bonorum subsidio. ¶ † Pone: B. in suo testamento legauit mihi decem: postea condidit secundum testamentum, nulla de prædicto legato facta mentione: quæritur an intelligatur legatum reuocatum, cùm in primo testamento dixerit, si nō valet iure testamenti, valeat saltem iure codicillorū, &c. Rñ. q sic, argu. ff. de adimen. lega. si tibi. argu. contra. ff. de probat. cùm tacitum. Sed illud locum habet in tacito legato. De hoc no. ff. si cui plusquā per leg. Falc. l. in. §. pe. [i] ¶ † Sed pone, quidam instituit 21 filium suum impuberem hæredem, & rogauit eū q si sine liberis decederet, restitueret P. hære-

b ¶ Quæsitū. in prin. & l. ij. ita legatū. de leg. j. huiusmodi. §. legatū. de fund. instru. Seiæ. §. Pamphilæ. de act. empt. fundi. §. fi. Suæ igitur ciuitatis, & nō illius, ad quam declinauit, lege adstringitur: illa enim suorum ciuiū est propria. ff. de iustit. & iure. & l. omnes. & patet xij. dis. illud.

c ¶ Decidendā. Vide qđ no. de elect. licet canon. li. vj. super vers. de cætero.

d ¶ Et not. secūdùm Vber. vbi s.

e ¶ Præmissa. lib. vj.

f ¶ Codicillum. Ad intellectū huius ver. & eorum, quæ de clausula statim sequuntur, est sciendū q Pi. disputauit quæstionē, quę incipit, quidā paterfamilias. de illo, qui facto prius solenni testamento, in quo filios hæredes instituit, post tēpus volens codicillari in præsentia septē testium rogatorū, eosdē filios instituit dicēs in fine q volebat ipsam dispositionē iure codicillorū valere: & si sic nō valeret, voluit q valeret iure testamēti, & omni iure quo melius poterat: & primū testamentū cōfirmauit: quærebat an hæc dispositio valeat iure testamenti, vel iure codicillorū. Subtiliter allegat pro & cōtra: tenet q dispositio illa, sit testamentū, & nō codicillus: cùm habeat solēnia testamenti, s. institutionē hæredum, & solennē numerū testiū rogatorū: quæ sunt species testamēti, non codicilli: quæ concurrere nō possunt quasi cōtrariæ. C. de testa. nō codicillū. & ibi no. ff. de iure codi. illud. §. tractari. Principaliter autē se fundat in hoc, q licet institutio facta in codicillis valeat interdum, nō vt directa, sed trahitur ad fideicōmissum. ff. de iure codi. l. ij. §. fin. de leg. ij. codicil. §. Lucius. & sic scriptura, de qua quærit, posit esse codicillus, tamē illa, & oīa alia iura id dicētia, oportet intelligi, cùm possibile est directā codicillarē trahi ad fideicōmissariā. quod est, qñ diuersi sunt, qui debēt fideicōmissum ab illis, quib⁹ debet: vt qa veniēs ab intestato debet restituere institutis: vt in l. iij. & l. cōficiunt. ff. de iure codicil. Sed cùm in casu proprio sit idē debēs, & cui debetur, nō est possibile directā trahi ad fideicōmissum. ergo valere debet quo iure pōt, s. directò. & scd̄m id impossibile est quod sit codicillus, qui non facit directā. ergo est testamentū. ff. de iure cod. qđ manus. ff. ad Treb. l. Scæuola. fatet q quibusdā probabiliter prima facie videret contrarium per l. vj. C. de codi. cū sua glo. & q testator sic voluit. Dicit enim ad iura illa iā respōsum, vt procedat cùm fideicōmissum pōt esse vtile ex diuersitate personarū, debētis, & cui debetur. qđ quia hoc casu deficit, cùm ijdem sint scripti in vtroque, cōcluditur qđ præ dixi: & verba illa, si non valet iure codi. &c. sic intelligūtur, vt sonent, si nō valet iure fideicōmissi, valeat iure directo. Vnde cùm hic fideicōmissum deficiat propter causam sæpius dictā, valebit ergo directò, & sic iure testamenti, extra, quod hæreditas directò dari non pōt. C. de codicil. l. ij. Et si dicatur q cùm plures essent filij instituti vt⁹ alteri ex fideicommisso restituere poterit. Hoc nō procedit in terminis quæstionis: nā cùm fuerint pariter instituti, necessariò est fideicommissum inutile ex re lictū esse iur⁹ le. ff. de lega. ij. l. cùm pater. §. pater qui filio. quare concluditur quod s.

g ¶ Nō valeat. Quod enim dictio valeat, inspiciat tēpus futurum, patet de elect. quia propter. vel aliter de rescrip. statutū. versi. nulli⁹ tñ. & §. cùm aliter. de eo, qui mit. in poss. cū qui. cū si. Idem si dicat, nō valeret. facit C. de testa. sin. si iur. faciat. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. l. si debitor. in fi. vbi valere ponit pro durare. Vide de hac clausula, & an obstet copula. cùm dixit, volo q valeat iure testamenti, & iure codicillorum. in quæstione Iac. de Bel. quam posuit C. de libe. præte. vel exhære. in solutionibus cōtrariarum.

ADDE, quòd hæc clausula, si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum: non habet locum, quando testamentū deficit propter imperfectam voluntatem. l. ex ea scriptura. vbi hoc per Bal. ff. de testa.

h ¶ Valeat. Et ne nugatoriè sint apposita.

i ¶ §. penultimo. Ad literam posuit hoc Alber. Gal. de testa. post prin. Nico. notat in sua quæstione, quæ incipit, quidam fecit testamentum: in qua principaliter quæsiuit de ipso hærede instituto in primo: an aliquid in bonis defuncti habere deberet: pro vtraq; parte copiosè, & subtiliter allegauit: tenuit autē vt s. l. q nihil habere debeat. fatetur autem q vestigia voluntatis testatorum sequenda sunt. C. de neces. seruis hære. l. quidem. Item communiter testatores per verba prędicta sibi prouident in causam inte-

stati. ff. de testa. milit. l. miles qui destinauerat. §. fi. & attende dum id fit, quod fieri consueuit. ff. de proba. l. iij. & l. si pactum. in fin. dicit ꝙ si testator remaneret intestatus, hoc testamento nō habente vim testamenti, per verba prædicta testamētum haberet vim codicilli, & veniētes ab intestato ex codicillari restituerent hæreditatē instituto. ff. de testamen. l. ex ea scriptura. & in iusp. test. l. posthumus. §. fin. & de testa. mili. q̄l. rebatur. §. penulti. Sed in casu quæsito testator fecit aliud testamentū: & sic primum nō valet iure testamenti: nec propter hoc fit testator intestatus. Soluendo dicit illa verba in hoc casu nihil operari: & ideo sublato primo testamento per secundū. C. de testa. sancimus. instituti in primo testamento nihil habebunt. a nā, vt dicit illa verba, si non valet &c. sic prolata intelligēda sunt, manēte voluntate testatoris, b vt colligitur ff. de leg. j. l. seruum filij. §. si Procula. & Instit. de codi. §. non c tantùm. Item remanente in suo statu. d ff. de sol. cùm quis. in princip. & similiter remanente in eodem habitu, in quo erat tempore quo prolata sunt verba. ff. de condi. ob causam. l. quod si vnus. sed per secūdum testamentum e hæc nīa sunt mutata. nō ergo in ius f codicil. transire potest. Dat casus similes ff. de repud. l. fi. de donatio. inter vir. & vxo. l. cùm hic status. §. si maritus. & C. eo. titu. res vxoris. Itē certum est. dicta & facta cōsyderanda secundū suā causam. ff. de adi. lega. legata inutiliter. de condito. & demon. cū tale. in fin. Absurdum autem esset dicere, hæc verba dicta fuisse ad impedienda vel impugnanda sua futura iudicia. Seruetur ergo vltimum. C. de libe. præte. l. maximè. circa medium.

ditatē: & reliquit legata: & adiunxit, ꝙ si nō valeret iure testamenti, saltem valeret iure codicillorū: decessit impubes testatore viuente: quæritur an P. fideicommissarius possit petere hæreditatem à venientibus ab intestato: & an legata debeantur. Et videtur ꝙ possit petere, proter prædictam clausulam: vt ff. de vulga. & pupil. substi. cohæredi. §. cū filiæ. ff. de iure codic. l. iij. Videtur enim ad legitimos transisse cū onere: vt C. de cadu. tol. l. vnica. §. in causa. ff. de lega. ij. si Titio. Argu. contra ꝙ à legitimis petere non possit fideicommissarius vniuersalis: cùm expiret substitutio pupillaris, & fideicōmissaria, si decedat hæres testatore viuente: vt ff. ad Treb. ille à quo. ff. de admi. tut. tutores. §. j. Item videtur ꝙ pupillus fuit personaliter obligatus. Vnde onus non transit ad legitimos: vt ff. de lega. ij. Celsus. §. fi. ff. de leg. iij. l. j. §. fi. Nec obstant prædicta verba, quæ locum habent in defectum solennitatis: vt in præd. aut. ex causa. in fi.[a] & iunge §. ver. 22 quid si filius. ¶ † Pone, quidam fecit testamentum, adiecta clausula prædicta. & legata & fideicommissa plura reliquit: eo mortuo natus est posthumus: nunquid illo viuente legata & fideicommissa peti possunt? De hoc C. de posthu. hæredi. insti. l. j.[b] ¶ Sed si duo instituti sunt hæredes, vnus purè, alter sub conditione: nunquid purè institutus habebit totam hæreditatem, vel medietatē tantùm? De hoc ff. si pars hæredi. pe. l. ij.[c] ¶ † Sed &[d] cōsyderan- 23 dum est, an vltima voluntas ab initio nō tenuerit: vel an sit mutata per aliam posteriorē. Super quo vide Instit. quib. mod. testa. infir. & C. de codicil. cùm proponas. C. de fideicom. lib. clau. i. ff. de lega. iij. si in iure. ff. de adi. leg. per totum. Distingue tamen super hoc inter genera scripturarum: nam si vtraque voluntas est testamētum, valet secundum, & nō primum: extra, de cele. miss. cum Marthæ. §. cæterùm. C. de test. omnium. xiij. q. ij. vltima. & vide super hoc ff. de iniusto rup. test. cùm in secundo. ff. de hære. insti. pater. ff. ad Treb. si quis. nisi in militis testamēto: vt ff. de testa. mili. quærebatur[e]. 24 ¶ † Quid si testator dixit in testamēto, ꝙ si faceret secundū, non valeret: nunquid tollitur secūdum[f]? Dic ꝙ sic, nisi dicat in secundo pœnituisse prioris voluntatis. De hoc ff. de leg. iij. si quis in prin. ff. de lega. j. si mihi & tibi. §. fi. ¶ Sed quid si in primo testamento dixit, ꝙ non liceret eis pœnitere? Dic ꝙ nihilò minus poterit pœnitere, si primū dicti exprimat qualitatē: vt not. l. si mihi. §. fi. nam ambu- 25 latoris est testatoris volūtas, vt iam dicā. ¶ † Quid si quis iurauerit nō venire contra voluntatē suā: nunquid poterit contrauenire, condēdo aliud testamentū? Et videtur ex præmissis ꝙ sic: nō enim potest quis sibi legē imponere, à qua nō liceat resilire. ff. de leg. iij. si quis in prin. rij. j. nec libertatem supremi iudicij pōt quis restringere. ff. pro soc. l. cū duob⁹. §. Pōponius. & §. fi. in fi. Volūtas enim testatoris ambulatoria est vsque ad extremum exitū vitæ. ff. de adi. le. l. iiij. extra, de cele. mis. cū Marthæ. §. cæterùm. & præ. c. vlti. etiam si pactum interuenerit, ꝙ mutari nō possit. C. de pact. l. pactū quod dotali. ff. pro soc. l. si inter fratres. rū. j. etiam si primum sit per principē cōfirmatum. arg. C. de testa. l. omnium. Vltimū enim testamētum morte hominis cōfirmatur, & immobile perseuerat. C. de s. e. san. eccle. l. j. C. de testa. l. quoniā indignū. & testamenti factio est publici iuris. ff. qui testa. face. pos. l. iij. & ius publicum, &c. ff. de pac. ius publicū. Primum testamētū tollit per secundū. Insti. qui. mod. testa. infir. Sed nec tenet pactū ꝙ contra alienum

a ¶ In fi. Ad literam fuit iste ver. Alber. Gal. de testa. versi. pone. q. ij.

b ¶ L. j. Et hoc Alb. Gal. de test. vee. pone quæstionem. ver. adhuc. per Cyn. plenius in l. ij. eo. tit. illius. de posthu.

c ¶ l. ij. Hæc remissio fuit Alb. Gal. vbi s. glo. ibi ponit opi. Io. ꝙ purè institutus habeat dimidiam. & contrariam Pil. ꝙ interim habeat totū. Et has

glo. concordat distincta forma, verborum instituentis.

d ¶ Sed &. Reassumit verba Vberti.

e ¶ Quærebatur. sēdm Vber. vbi s. & hoc cōtinebat ver. cæterùm. j. omnia intermedia ponit author, sumpta causa ex hoc ver.

f ¶ Secundum. Iste ver. & sequens fuit Albe. Gal. de test. post prin.

testamentū non fiat. C. de pac. de quæstione. ff. de acqui. hære. quod superstitis. His rationibus moti g Legistæ[g] dicerēt sēdm testamētum valere, & hæredē in eo institutum debere hæreditatē habere: aliaque in eo contēta valere: quia iuramentū contra leges præstitū non obligat. extra, de foro compe. si diligenti. C. de legi. nō dubium. x. dist. Vide tamen secundū Deū, & in foro ecclesiæ, cōtra puto. nam omne iuramētum seruandū est, quod seruari potest sine interitu salutis æternę. extra, de iureiu. si verò. extra quod met. cau. cùm dilectus. & argu. 26 ad hoc extra, de iureiur. cùm cōtingat. in fi. ¶ † Et redditio iuramēti est de iure naturali, & in præcepto. xxij. q. j. si pactum. in prin. extra, de iureiur. & si Christus. versus finem. ibi redde deo, &c. Vnde nullo modo est infringēdum: vt xxxij. q. vij. flagitia. extra, de no. oper. nun. cùm ex iniuncto. & de reg. iur. qui scandalizauerit. Idem puto in electione sepulturæ: vt not. j. de sepultu. versi. & nota[h]. fas enim fuit sibi de rebus suis, qualitercunque placuit disponere: vt ff. si quis à pa. ma. su. l. ij. xiij. q. ij. §. sed aliud. Vnde contra ordinationē iuratā sibi nō licet venire, vt s.[i] ¶ † Quid si primum testa- 27 mentū fuit generale, vt quia est in eo hæres institutus in omnibus bonis: secundum speciale, quia est hæres institutus in fundo? Rñ. rumpitur primum. Sed hæres institutus in vna re, tenetur restituere oēs res, præter fundū primo hæredi. arg. ff. ad Trebel. si quis priore. & hoc in pagano, qui non pōt decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. aliud in milite. ff. de testa. mili. quærebatur. se- 28 cundùm Vber. ¶ † Quid si is qui testamētum fecit audiēs ꝙ hæres mortuus est, facit aliud testamētum, dicēs: quia intellexi P. quē primò hæredē instituì mortuū esse, ideo talē instituo: sed post apparet primū viuere? Respon. primū testamētū ruptum est, sed prim⁹ habebit hæreditatē de æquitate. præstabit tamē legata in secūdo. ff. de hære. instit. l. fi. Vel dic primū nō rūpi: quia falsus rumor non debet obesse, vel prodesse: vt probat & no. ff. de cōdi. & demō. l. falsa. extra, de eo, q cog. cōsang. vxo. 29 suæ. c. super eo. ¶ † Quid si pater habēs tres filios, eos instituit hæredes: postea faciēs aliud testamentū, vnū solū instituit? Rñ. primū nō rumpi per secūdū: quia quantū ad institutionē nō valet: cū in eos sit fili⁹ præteritus. ff. de libe. & posthu. filius. ff. de vulg. & pup. subst. si quis cū. §. j. legata tñ debent. 30 C. de lib. præte. aut. ex causa. ¶ † Sed quid si primò fecit testamētum, postea fecit aliud, in quo sibi hæredē sub cōditione instituit: nūquid primū rūpit? Videt ꝙ nō, arg. ff. de rescind. ve. si id. Sed distingue an sit cōditio cōcepta in præsenti tēpore, an in præterito, vel in futuro. si in præsenti, vel præterito: aut est vera: & tunc ruptū est primū. aut nō: & tunc nō rūpitur. Si de futuro, licet illa nunquā existet: quia tñ existere posset, rūpit primū. ff. de iniu. rup. & irri. test. cùm in secūdo. ff de hære. insti. pater. ¶ Quid si in primo instituit capaces, in secūdo non? Rñ. primū effectu rūpi: quia non capaces de mero iure sunt hæredes, licet eis vt ab indignis hæreditas auferat. ff. de iis quib. vt indi. cùm quidā. ff. de 31 vul. sub. ex facto. in fi. ¶ † Quid si pri⁹ fecit testm̄ solēne, & postea aliud facere cœpit, sed morte præuent⁹ nō cōpleuit? Rñ. primū nō valet, quātū ad legata. & fideicōmissa: quia sola volūtate potuit illa tollere: sed quantū ad institutionē, bene valet mero iure. ff. de lega. iij. si iure facto. r. cum non denegentur actiones: sed per sententiam denegabuntur prout notat ibi. & ff. de adimen. leg. ex parte[k].

g ¶ Moti Legistæ. Hoc tenet Albert. Gal. de test. ver. pone ꝙ quidā. ibi subdebat ꝙ secus de iure Lombar. allegat Lōbar. lib. ij. de vltimis volūt. l. si quis Lōgobardus. sed, vt dicit, illud locū habet, cùm secūt traditionem rerum.

h ¶ Et not. Vide quod circa id ibi dicam.

i ¶ Vt s. Fateor ꝙ sine causa cōtrauenire nō licet, & quod agēs piurus est. tenet tñ secundū, vt plenè scripsi in quęstione sup regula, quod semel. de reg. iur. lib. vj.

ADDE vt p Oldra. consil. cxxvij. Abb cōsi. xlj. ij. lib. & ver. quid si is. adde quid ecōtra, si quis facto testamēto teneat aliud cū clausula, cassans & irritans. & facit secūdm, in quo īstituit mortuū, quē viuere putabat: an primū sic reuocatū, vide Bal. consi. xiij. secūdo lib. incipit, quidā Lucas.

k ¶ Ex parte. Si primum testamētum testator incidit, vel cancellauit, not. C. de test. l. pe. sed ibi plenius per Cy. qui distinguit, aut id fecit, quia voluit decedere intestatus, aut quia hæredes reputauit indignos, aut dubitat. in primis duobus casib⁹ cōcordat cū glo. in tertio recitat Dy. cōtradicere glo. ibi in l. proximè. ff. de his quæ in test. delen. in gl. ij. quæ vtrobique tenet in dubio venire fiscū, vt legata debeant: sed quia hoc est dicere ꝙ in dubio hæres præsumat indign⁹: ideo Dy. nō placet, qui dicēs fiscū tūc nō venire, nisi hæredes scripti probent offendisse. sed ridet Accur. ꝙ tunc cessaret hoc tertiū mēbrū: quia nō esset dubiū. Audiui Dñm meū ibi tenētē in dubio glossam verā, qui nō sunt filij. secus si essent filij, excluderēt fiscū: vt in præd. l. proximè. ver. sed in re dubia. & ff. vnde libe. l. scripto. in fi. Multa mēbra habet distinctio Cy. ibi vide. Plus tñ placet in casu dubij sic distinguere, an sc̄t⁹

Quid si

inducens rescissionem testamenti, respiciat vniformiter totũ testamentũ, quo ad institutionẽ, & legata: vt quia totũ inficit, vel totum cancellant: & tũc succedũt venientes ab intestato: vt in præ. l. pe. & ff. si tab. test. nullę exta. l. j. §. pe. Nec dici potest propter conseruationẽ legatorũ, locũ esse fisco, vt dixit glo. ex quo nec legata debentur, quæ solui esset cõtra voluntatẽ testatoris. Ad primum ff. de his, quæ in testamento delen. l. j. §. sed consulto. Ad secundùm, ff. de doli exceptio. apud Celsum. §. pręterea. & C. de fidei commis. l. fideicõmissum. Constat etiam, facilius adimi legatum quàm institutionem. patet ff. de adi. legat. l. ex parte. Si autem actus rescindens solùm respicit institutionem hæredũ, vnius, vel plurium: vt quia illa sola cancellauit: patet quòd noluit in totũ decedere intestatus: imò voluit legata deberi. ff. de milita. testam. l. tribunus. §. j. & sic non potest esse locus venientibus ab intestato: quia sic legata non deberentur: cuius contrarium voluit incidens, secundùm dictũ gl. vt soluitur legata, veniat fiscus. Aliquibus videtur quòd hæredes ab intestato adibunt: & nihilò minus debebuntur legata ex voluntate testatoris: quia reseruata institutis aut indignis, & non habẽtibus extremam voluntatem defuncti, aufertur hæreditas. ff. de vulg. & pup. sub. ex facto. §. Iulius Longinus. Prius dictis obstat ff. de his, qui. vt indi. l. cuncta. §. fi. & de his quæ in test. delen. proximè. ibi: sñia autem Imperatoris &c. nã in his erat actus totũ testamentũ cõcernens: & cùm locus est fisco cõtra id, quod primo dixit: respondetur quòd in nulla illarũ legũ stetit in finibus incisiõis, sed processit ad aliũ actum, qui prioris causam declarauit, quia subduxit nomen hæredis. Ex quo actu apparet quare inciderat, s. propter odiũ hæredis, vnius, vel plurium, & non legatariorũ: & propter id legata debentur: propter quæ soluenda locus est fisco. Probatur hæc ratio ff. de his, quæ in testa. delen. l. ij. & l. pe. in fi. Declarat enim hic actus sequens præcedentẽ. sic ff. de manu. testa. l. testamento suo. sicut & verbũ sequens arctat & declarat præcedens. ff. de verb. sign. l. seruus. & l. si cùm tibi. Adhuc opponitur de l. fi. ff. de his, quæ in test. delen. vbi testamentũ fuit cancellatũ: & tamen fisco, vel hæredibus ad intestato nõ est locus, nisi hæredes ab intestato probent voluntatẽ defuncti. Sed ratio ibi est: quia nõ dicitur testamẽtũ incisum, vbi adhuc vnũ est integrũ, & originale. ff. de bo. pos. secũ tab. l. j. §. si quis in duobus. & quẽad. test. ape. l. antepe. Sed fuit quæstio de facto: quidam solẽniter testatus, post aliquod tpˢ vocato quodã scriptore, fecit per eum scribi, quòd tũc voluit, alios instituẽdo hæredes, addẽdo, minuẽdo, & in multis alterãdo quod prius fecerat. & hæc coram duobus sine scriptore facta sunt: ordinauitq; cum illis quòd illa schedula scripta daretur certo notario, per quẽ cõfici posset instrumentũ, adhibito debito numero testiũ: antequam hoc fieret mortuus est: secũdus hæres se opponit primo, allegans iura, quę dicunt vltimam voluntatem seruandam, quæ sunt noc. de cele. missa. cum Marthæ. ver. vel vtatur. Allegat etiã l. diuus Pius. ff. de testa. mili. qui etiã habetur Insti. eo. tit. §. planè. & de testa. cùm esses. & c. relatũ. Sed fuit contrarium iudicatũ ea ratione, quia illa scriptura dato quòd verè esset sic probata, non fuit testamentũ, sed quædã dispositio ad testandũ. Datur simile de diffinitiua sententia, quæ primò scribitur, vt de scripto feratur: quæ scriptura nõ est sententia, sed dispositio ad illã. C. de sen. ex breui. reci. l. ij. de re iud. c. vlt. lib. vj. & cõgruè arguitur de sñia ad testamentũ, quod etiã dicitur sententia. C. qui testa. face. pos. hac consultissima. §. at cũ humana. facit ff. de manumis. l. seruus hac lege. Parauit igitur iste se ad testandũ. ff. de testa. si is q. Illa ergo talis dispositio, etiam si Imperator nominatus esset in illa, nõ tolleret primum testamentũ. C. de testa. l. nolumus. aperte casus diffinit l. ex

32 ¶ † Quid si aliquis fecit testamentũ, & ruptum est per mediã[a] capitis diminutionẽ: puta quia testator se dedit in arrogationẽ, & postea sui iuris effectus, vult[b] quòd valeat testamẽtũ, quod prius fecerat. Rñdeo, valet, quasi videatur iudiciõ retrogressus, quod ante fecerat. ff. de bo. pos. secũ tab. l. ij.[c] vel fortè illud additũ est à cõpilatoribus noui iuris, secũdum Vbert.[d] ¶ Quid si mulier filiũ vulgò cõceptũ in minus solẽni testamẽto instituit? Videtur quòd valeat: quia semper mater certa est. Institu. de succes. cog. §. vulgo. ¶ Quid si pater naturalis in nõ perfecto testamẽto reliquit vnciã vel dimidiã? Et videtur quòd possit. C. de cõfir. tu. l. fi. C. de natu. lib. l. ij. & l. humanitatis. ¶ Quid si filius in minus solẽni testamẽto instituit patrẽ? Videtur valere. C. de inoffi. testa. nã & si. Sed dic cõtra, arg. ff. de leg. & sena. cõ. quod verò.

33 ¶ † Sed cũ deductio Falcidiæ cesset in relictis ad pias causas, vt C. ad l. Fal. aut. similiter. & in aliis casibus, quos no. C. eo. tit. l. in testamẽto. & secũdum Inn. extra, de testa. c. tua nobis. nũquid erit idẽ in Trebellianica? Videtur quòd nõ: vt ff. ad l. Fal. l. j. §. ad municipiũ. Si enim cõditor legis de Trebellianica, sicut de Falcidia, voluisset, hoc & in hac, vt in illa statuisset: vt extra, de deci. ad audientiã. & quod nõ est expressè sancitũ, &c. vt extra, de trãsla. c. ij. §. sed neque illud. xxiij. q. j. quòd si dormierit. ff. de publica. l. de pretin. arg. cõtra in aut. de eccle. tit. §. si aũt hæres. vbi dicit, omni Falcidia vacante, Trebellianica sub noĩe Falcidiæ cõtinetur: vt not. in Summa Azo. de hæred. & Falc. Vnde dicendo, omni Falcidia, nullam excipit. extra, de maio. & obe. solitæ. prope finẽ. & videtur expressum in d. §. si autem hæres. si cõiungas cũ illo §. illũ, si quis in noĩe Dei. ibi præcedentem: vbi dicitur hæreditatẽ vel legatum. Præterea cùm non possit probabilis ratio diuersitatis assignari, quare aliud sit in Falcidia, quàm in Trebellianica? idem ius erit interpretatiuè seruandũ. nam de similibus idẽ debet esse iudicium: vt C. ad leg. Fal. §. fi. C. de cadu. tol. l. vnica. §. sed vt manifestetur. extra, de rescri. inter cæteras. extra, de cõsti. trãslato. j. q. j. quod quidã. ff. ad l. Aquil. l. illud. & l. quæsitum. & videtur etiã casus decre. Ioãnes Frangepanẽ.[e] vbi hoc no. & C. de epis. & cle. si quis ad declinandam. in multis locis & glossis eiusdem l. j. & in præ. aut. similiter. per quæ iura fuit pro hac parte iudicatũ: quãuis quidã tunc respõderint quòd ideo in præ. decre. Ioannes. & in l. si quis ad. non deducitur Trebellianica: quia nõ erat ibi qui eam deducere posset porrò legitima iure naturę debita tũc semper deducitur. arg. extra, de testa. Raynutius. & not. in præ. l. si quis ad. in prin. & in præ. aut. similiter. quãuis cõtra not. in præd. decre. Ioannes. & male[f]. ¶ Quid si Deus directè institutus est: sed hæreditas est propter legata exhausta? Dic quòd poterit ipse Deus, siue executor deducere quartã Falcidiã, siue quiuis alius.

34 ¶ † Item scias quòd de his, quæ testator præcepit restitui de illicitè acquisitis, nihil est diminuendũ vel deducendũ prætextu alicuius impositionis post obitũ testatoris, vel etiã antè, ipso in lecto ægritudinis iacente, in fraudẽ sibi factæ. fortè ab aliqua vniuersitate pro debitis, seu quibuscũque negotiis ipsius vniuersitatis: aut aliàs iuxta libitũ volũtatis: & cõtrafaciẽtes per censurã ecclesiasticã cõpelluntur. Hæc leguntur in consti. Alexã. iiij. de testa. quia nõnulli[g].

35 ¶ † Cæterùm[h] si vtraque scriptura est codicillus, possunt oẽs valere, si sibi non sint cõtrariæ prorsus: põt enim quis plures codicillos facere: nec vnus tollitur per aliũ, nisi sint cõtrarii: nec est necesse eos signari, vel testes subscribere. ff. de iure codicil. l. ius. §. codicillos. & C. eo. cùm proponas. & Insti. eo. tit. Secus aũt in testamẽto: quia a per posterius tollitur prius, vt dixi. Si verò vna

ea scriptura. ff. de test. & de leg. iij. l. fideicommissa. §. j. vbi patet, & not. quòd etiã si notarius illa scripsisset, & nõ legisset: nõ esset testamentũ. Decreta. alleg. nõ obstant: quia ibi testes probant testamentũ: hic solũ paramentũ. Ad id facit extra, de eo, qui mit. in pos. c. j. & quod ibi nota. Item terminis quæstionis ponũt aliud testamentũ prius solẽniter factũ, de cuius rescriptione tractatur, quod in illis iuribus non erat. Facit ff. de testa. hac consultissima. §. ex imperfecto. iuncto §. fina. ipsius legis. Sic etiã rñdetur ad decret. vt de succes. ab intestato.

ADDE, primò quantũ ad q. Spec. Olde. cõsi. cxix. Et adde etiam quid si primũ testamentũ fuit solenne: secũdum verò minus solẽne ratiõe præscriptionis: an primũ quo ad institutionẽ mero iure validũ remaneat. De hoc per Pet. de Anch. cõsi. cxliij. & cciiij. Sed illud est Angel. quod etiam inter cõsilia ipsius inuenies numero clxxxiij. vbi pulchrè de veritate huius ver. quo verò ad additionem Ioan. And. cũ vide per Old. consi. clxiiij. incip. circa materiam.

a ¶ Per mediã. Exemplum, quod sequitur, est de minima. Instit. de capi. dimi. §. minima.

b ¶ Vult. Declarando id codicillo, vel literis. dicit text. statim allegatus & glo. ibi tenet quòd illæ literæ habere debent quinque testes.

c ¶ L. ij. Concor. l. qui ex liberis. §. ij. & habetur idem Instit. quib. mod. test. infir. §. alio. & §. seq. Item nescio quare obscurius loquutus fuerit author quàm text. illius legis, qui sic iacet: voluntas, quæ defecerat rustico redeunte redisse intelligitur. & sic etiam posuit Azo in Summa de testamẽ. ij. col. versi. sic autem.

d ¶ Secũdùm Vber. Extra opus. in opere enim, de quo in procemio, hoc nõ dicit. Hoc dico, quia laboraui. si hoc eius dictũ habere potuissem. scire autem poteris mentem eius dicti per no. C. de inoffi. testa. omnimodo. in fi. ij. glo. & ff. eo. tit. si non mortis. in prin. Quædam enim quæ de iure Digestorum non erant. sed de iure Codicis, quãque vel vltimos Digestorũ cõpositores in illis fuerũt inserta. Vult ergo dicere quòd cùm de iure ciuili testm̃ tale non valeret, & valeret de iure prætorio: illo ponderato sic ibi addiderunt Compilatores, sicut de iure repletiõis dicunt glo. prædictæ. Sed multum differunt hi casus: nec inueni in hoc casu aliquẽ vsum his verbis: cùm de iure prætorio plenus sit liber Digestorum.

e ¶ Panẽ. Quam nõ habemus: sed de illa formata fuit decre. si pater. de test. lib. vj. vbi de hoc in glo. ergo quia. & vide quod super ea scripsi, & quod scripsit Ia. de Bel. in aut. de hære. & fal. §. si verò. expressim.

ADDE, vltra ea, quę habentur per doc. in l. Marcellus. ff. ad Trebel. & in d. l. si quis ad declinandam. quod cõmunis opinio est illa, quòd cessat Trebellianica, sicut Falcidia: vt per Bar. consi. v. & lviij. Bal. consi. vj. & lxxxviij. ij. lib. & consi. lxix. iij. lib. Ange. consi. xlj. & consi. clviij. Paul. de Ca. cõsil. cxxxiij. & clxxxij. & ccxxv. & ccl. & cclxviij. Abb. consi. xxxj. ij. volu. & lviij. j. volu. Ro. consi. ix. & ccxxvj. & lxxxv. & cccxxix. & ccvj. vbi dicit quòd vbi esset dubium, an per mortem primi fideicommissarij, quòd hæreditas esset restituenda pio loco, quòd tunc detrahitur Trebellianica: & tamen de relictis ad pias causas posuit detrahi Trebellianica, tenet Oldra. consil. cexlviij. in fi.

f ¶ Et malè. Ignoro quis ibi hoc notauerit: tamen si loquebantur de directa substitutione facta pupillo, verum dicebant illo moriente intra pubertatem: vt patet in præ. decre. si pater.

g ¶ Nonnulli. Quam hodie non habemus in vj. & sic nec pro decre. habenda est, vt in eius proœ. in fine.

h ¶ Cæterum. reassumit.

est testamentũ, & alia codicillus, vtraq; pôt valere, & vtraq; etiã deficere, ex eadẽ causa. Insti. de codicil. in li. ff. de iure codicil. ante tabulas. et lab in test. ato. ¶ Porrò volenti vtranq; scripturã reijcere, cautum esse oportet: nam licet posterior voluntas ita demũ rũpat primã ipso iure, si fuerit valida & solẽnis: vt ff. de vulg. & pupil. sub. si quis enim. in fi. tñ sæpe secũda inualida facit exceptionẽ obstare priori: vt C. de test. hac cõsultissima. §. pe. & C. ad Syl. hæreditatis. de acqr. hære. l. Clodius. ff. de leg. iij. si iure. ff. de adi. leg. ex parte. ff. de his. qui. vt indi. cũm quidã. ff. si tab. test. l. j. §. si hæres. Potest tñ ex aduerso replicari: frater, nõ cõpetit tibi exceptio. ff. de test. mili. codicil. ff. de bo. pos. secun. tab. 36 l. pe. §. j. ¶ † Quid si duo testamenta producuntur, quæ eodẽ tẽpore & die facta esse videntur: in vno cõtinetur q A. institutus est: in alio q B. De hoc a C. de edi. di. Adri. toll. l. edicto.[a] Vt autẽ cautè præmissas impugnationes euites, sic forma testamentum, & primò breuẽ formã testamenti ponamus.

b ✠ FORMA.[b] A. filius quondã B. per gratiam Iesu Christi sanus mẽte, licet languẽs corpore, suarum rerũ & bonorũ omniũ dispositionẽ per præsens nuncupatiuũ testamentũ sine scriptis hoc modo fecit: In primis quidem de bonis suis reliquit decẽ B. pro aĩa sua: de quibus dari voluit & mãdauit tantũ tali ecclesiæ. Item tali tantũ &c. de residuo verò expẽdi & distribui iussit hoc modo, &c. Et aliàs prout vtilius pro ipsius aĩa cõmissario infrà scripto visum fuerit expedire: quẽ quidẽ cõmissariũ suũ ad prædicta oĩa & singula exequenda esse voluit T. Præterea de alijs bonis reliquit iure legati D. eius nepoti tãtũ. Insuper C. ei⁹ vxori reliquit dotes suas, quæ fuerunt tantũ. Item de bonis suis reliquit eidẽ tantũ iure legati. In oĩbus aũt alijs bonis suis mobilibus & immobilibus, iuribus, & actionibus, tã præsentibus q̃ futuris, H. eius filiũ hæredẽ instituit. Et hãc suam vltimã &c. vt in sequenti forma ad fin. vsq; vltimæ voluntatis. Vt autem in his plenius instruaris, formam testamenti, conditiones, & dispositiones varias testatoris continentis subijciamus hoc modo.

✠ FOR. P. per gratiã Christi sanus mente, licet æger corpore. Vel sic: Sanus mẽte ac corpore, volẽs peregrinari p̃ succursu terræ sanctæ, mare transire desyderãs, dũ i mẽbris vigor viget corporis, & ratio regit mentẽ: quã siquidẽ rationẽ sæpe adeò languor obnubilat, vt non solũm temporaliũ rerũ, verũ etiã suipsius cogat ipsa languoris vehemẽtia obliuisci cõditionis humanæ ineuitabile desyderans debitũ peruenire res & bona sua &c. Vel sic.

✠ FOR. ¶ Dum corpus sanitate viget, mẽs interiori in semetipsa collecta pleniori vtitur ratione, quia nõ cogitur id cogitare quod dolet. Vnde tũc vltimæ iudiciũ voluntatis, in quo tranquillæ mentis rationis vsus exigit, salubrius prouidetur. Quapropter P. corpore sanus ac mẽte compos, rerum suarum dispositione per præsens &c. Vel sic.

✠ FORMA. Suprema hominũ iudicia, quibus & animæ suffragijs, & tẽporalibus curæ patrimonij, post vitæ præsentis exitũ prouidetur, etiam languente corpore, dũ tñ in mente possideat ratio, legitimè disponuntur: hinc est quia A. licet æger corpore, mentis tamen suæ compos, bonorũ tamẽ suorum dispositionem per præsens &c. Vel sic.

✠ FOR. Licet incerta mortis hora semper debeat in prudentis aĩo esse suspecta, corporis tamẽ imminẽte lãguore ipsi⁹ plus naturaliter formidat euentus: adcirco A. æger corpore &c. per præsens nũcupatiuum testm̃ sine scriptis disposuit in hũc modũ: In primis quidẽ disposuit, voluit, & mãdauit, oĩa a se recepta, & habita per vsurariã prauitatẽ, aut rapinã, aut aliã quantũcũq; illicitã, & indebitã exactionem, seu retẽtionẽ restituit, & solui de bonis suis, vsq; ad integrã satisfactionẽ, illis, à quibus eum apparuerit habuisse: pro his soluendis, & restituẽdis omnia bona sua, obnoxia, & obligata relinquens. Item pro anima sua, & parentũ suorum, reliquit de bonis suis centũ libras, de quibus dari præcepit ecclesiæ parochiali decẽ libras pro restitutione decimarum, & iuriũ subtractorũ. Item operi talis ecclesiæ quinque sol. Item cuilibet hospitali, & cuilibet loco religioso ciuitatis quinq; solidos. Item pro sepultura tantum, &c. Ad hæc omnia, & singula exequẽda, & complenda esse voluit & disposuit commissarios suos, & huius testamenti executores, T. & M. eius vxorem, & rectorem talis ecclesiæ, qui pro tempore fuerit, dans eis, & mandans, & cuilibet eorũ plenam licentiã, & omnimodam, ac liberam potestatẽ: vt sine contradictione hæredis ei[c], aut alterius cuiuscunq; personæ, possit sua authoritate, de quibuscunq; bonis ipsius testatoris voluerint authoritate sua accipere, vẽdere, tradere, alienare, & obligare pro prædictis restitutionibus faciendis, & dictis legatis pro anima soluendis, & pro prædictis omnibus, & singulis exequendis, vt dictum est: & si contigeret, aliquem, vel aliquos dictorum commissariorum suorũ præmori eidem testatori, aut mori ante executionẽ omniũ præmissorum: alij, vel alius, nihilò minus prædicta omnia & singula exequãtur[c]: vel si voluerint, alium eligant loco eius. Liceat quoque eis agere, & facere procuratorem, & actorem, qui contra hæredes meos agat, ad omnia, quæ dicta sunt, exequendo: & ad pœnam testamenti petendam, & damna, & expensas à meis hæredibus exigendas: & quibuscunq; per eos, vel eorum alterum, vt dictum est, fuerit assignatũ, & obligatum: ego res meas omnes illis ex nunc obligo iure hypothecæ, id est pignoris, vt eas possint in iudicio petere, & habere: ex nunc enim mando, & facio qđ ipsi facient, mandabunt, vel dicatur vt j. §. proxi. versi. notandum quoq;. Item de bonis suis reliquit iure legati tantũ. Item tali tantũ. Itẽ M. vxori suæ reliquit dotes suas, quæ fuerunt cc li. & insuper legauit. seu reliquit ei de bonis suis xx. lib. iure legati, & tota mobilia sua. scilicet lectos, scrinia & omnes pannos lineos, & laneos quibus vtetur tempore obitus testatoris. Præterea legauit eidẽ, voluitq; & disposuit quòd ipsa sit in domo pro d hæreditate sua domina & vsufructuaria[d], quandiu vixerit, & vidualem & honestam vitam in ipsa domo seruauerit, dotes, & legatum in iudicio non petierit, & victum & vestitum habeat honorificè: onera quoq; personalia, si eam infirmari contingeret, & etiam patrimonialia, quæ contingerent suam dotem pro collationibus, vel aliquibus publicis muneribus, de mea hæreditate soluantur. Si autem filij mei se de ipsa non bene portarent. & ipsa vellet succedere ab eis, tantum habeat de bonis meis. Si verò aliam vitam elegerit, voluit eam solùm habere dotes prędictas & legatum prædictum, scilicet ipsarum xx. librarum, & mobilia suprà dicta. Item A. eius filiam sibi hæredem instituit in centum libras, quas eam habere voluit, cùm nupserit, vel religionem intrauerit: & insuper in decem libras, iubens eam, & volens his esse contentam de bonis suis. Item H. filiam suam, vel ea præmortua liberos eius superstites instituit in eo quod sibi, vel pro ea dedit nomine dotis, quando nupsit. Insuper reliquit eidem nomine benedictionis, vel augmenti decem libras: his volens, & iubens eam esse contentam. Vel sic: & iubens eam pro parte & Falcidia meorum bonorum esse contentam. argu. C. de inoffi. testamen. authen. non licet. Item dicunt quidam non sufficere, si filia instituatur in dote. Vnde dicunt sic esse dicendum: Filiam meam in centum libras, quas habuit in dotem, & insuper in centum sol. hæredem instituo: quia ex quo in aliquo etiã vilissimo instituitur, computabit dotem in legitimam. j. versi. sed super. In omnibus autem alijs bonis suis corporalibus & incorporalibus, mobilibus, immobilibus, iuribus, & actionibus, tam præsentibus, q̃ futuris. G. & C. eius filios sibi æqualibus portionibus hæredes instituit. q si contigerit ipsum ex dicta M. aut ex quacunq; alia legitima eius vxore, ex nũc filios habere peruenientes lucem, posthumos aut medio tempore natos, si masculi fuerint, ipsum, vel ipsos cum prædictis G. & C. vel altero, qui superuixerit æqualibus portionibus hæredes instituit. ¶ Si autem fœmina vna vel plures, ipsam, vel quãlibet earum sibi in centum libras Turoñ hæredem instituit. Vel sic: & si dicta M. eius vxor prægnans esset, & pareret filium vnum, vel plures posthumos, aut medio tempore natos ad lucem peruenientes: si masculus, vel masculi fuerint &c. vt iam dixi. Et hoc vltimum videtur locum habere specialiter, quando proximus suspicatur obitus testatoris. Si verò aliqua dictarum filiarum tam natarum, quàm nascendarum quàm etiam posthumarum aliquando, vel intra tale tempus decesserint sine filijs. substituit ei pupillariter & vulgariter, & per fideicommissum superstites filios masculos, vel eorum filios in stirpes, & non in capita. Et si aliquis filiorum suorum masculorum, tam natorum, quàm nasciturorum, vel etiam posthumorum aliquando, vel intra xxv. annum suæ ætatis decederet sine liberis, vel intra pupillarem ætatẽ, substituit ei pupillariter & vulgariter, & per fideicommissum superstites filios masculos, vel eorũ filios, in stirpes, & non in capita: quod si masculi, vel eorũ filij non fuerint, alias fœminas, vel eorum filios in stirpes. & non in capita. Item si omnes tam masculi, quàm fœminæ non extantibus, vel remanentibus aliquibus ex eis filijs decesserint, eo casu iussit, & voluit de bonis suis fieri hoc & hoc. Præterea voluit & disposuit quòd non obstantibus omnibus præmissis substitutionibus, possit quilibet filiorum suorum, aut filiarum suarum, testari, ac disponere de eo quod sibi relictum est, aut de eo, quod ad ipsum spectabit ex hæreditate prædicta vsque in quantitatem quinquaginta librarum in Falcidia sibi debita computandam. ¶ Item voluit, disposuit, & mãdauit, quòd prædicti filij sui masculi simul & communiter habitent, & ad diuisionem non perueniant, vsque quo omnes compleuerint xxv. annum suæ ætatis, quod si non fecerint, aut si quis eorum alios ad diuisionem

a ¶ L. edicto. Vide quod de hoc scripsi de rescriptis. c. duobus. lib. vj. super j. glo.

b ¶ FOR. Hæc forma & sequens cum primo exordio fuerunt Rolan. parte viij. in prin. quædã tamẽ addit author in fine.

c ¶ Exequãtur. Quod sequitur vsq; ibi: item de bonis. addidit author. & principium nõ videtur procedere per ea, quæ scripsi de procur. c. j. §. j. super vlti. gl. eius lib. vj. Et hic adde quod habes in forma, quæ est j. §. proxi. versi. notandum, & vide quod ibi dixi super principio: & fine ipsi⁹ formæ. & sup duobus ver. sequẽ.

d ¶ Vsufructuaria. De his verbis vide quod not. j. qui fil. sint legi. §. j. versic. quid si quis ita dixerit. & ibi dicam, quid si legat lectũ fulcitum.

a ¶ Habetur. Secus ſi ſimplici præteritione diſputauit Dyn. quæſtionem, quæ incipit, pater fecit teſtamentum, quærens ſi pater extraneum teſtamento hæredem inſtituit, & filium exhæredauit, expreſſa legitima cauſa, ſecundò fecit aliud teſtamentum, in quo alium hæredem inſtituit, & filium præterijt, & teſtamentum primum confirmauit: an exhæredatio habeat effectum. Pro ſolutione duo præmittit. Primum quòd ad hoc vt ſecũdum teſtamentum tollat primum, oportet ſic valere, quòd ex eo de iure ciuili hereditas poſsit adiri. Nec ſufficit quòd ex eo peti poſsit ſecundùm tabul. & non adiri. De ciuili remittit ad notata ff. de iniuſt. rup. & irri. teſtamento. cùm in ſecundo. & de vulga. & pupil. ſubſtitu. ſi quis cũ. §. fina. declarat quòd, vt ſecundùm rumpat primum, oportet quòd ex ſecundo quis poſsit eſſe hæres aliquo caſu. ff. de iniuſt. rupt. l. j. Inſtit. quib. mod. teſtamen. infirmã. §. poſteriore. Sed ſuccedens iure prætorio non eſt hæres, licet ſit loco hæredis. Inſtit. de bo. poſſeſ. §. quos autem. ergo ſequitur, quod prædixi. Secundùm euidentiale eſt, quòd teſtamẽtum, in quo præteritur filius exiſtẽs in poteſtate, ipſo iure eſt nullum. ff. de iniuſt. rup. l. j. licet ſi deſiſtat petere declarari, illud nullum, confirmetur de æquitate prætoris. eodem titu. l. filio præterito. Emãcipatus autem non poteſt dicere illud nullum iure veteri, vel nouo. ff. de liber. & poſthu. l. Gallus. §. in omnibus. & not. C. vnde legi. l. fina. in mag. glo. & de liber. præteri. l. fin. Licet enim per authen. de hæred. ab inteſta. §. nulla verò. ſit ſublata differentia emancipationis & patriæ poteſtatis in ſucceſsione ab inteſtato: tamẽ in iure expugnandi teſtamentum adhuc hodie remanet: quia ſuus dicit nullũ: emãcipatus verò rumpit per contra tabu. vt not. C. de colla. ſi emancipati. & de libe. præteri. authen. ex cauſa. & in l. Gallus. §. & quid ſi. Per hoc ſoluit, quòd exhæredatio habet effectum, ſi pater erat miles. qui condidit teſtamentum: cùm tunc vtrunque teſtamentum valeat iure directo. ff. de teſtamen. mili. l. quærebatur. ſi non erat miles, ſecundum teſtamentum ipſo iure nõ valet de iure ciuili, ſi filius erat in poteſtate: & ſic exhæredatio habet effectum. ff. de liber. & poſthu. l. ſi filius. & præ. l. ſi cum. §. ſi hi. ff. de vulga. & pupilla. Si verò erat emancipatus: ſecundum teſtamentum tenet de iure ciuili: & poteſt ex eo hæreditas adiri. de bono. poſſ. contra tabu. l. illud. in princi. & ſic tollitur primum per ſecundum, & ſecundum poterit tolli per contra tab. & conſequenter exhæredatio carebit effectu. Habetur ſimile ff. de iniuſt. rup. l. iij. ſed ſtante.

b ¶ L. ij. Ibi not. & alia quatuor, quæ requiruntur in illa, quæ etiam ſcripſi in decre. Ray. ſuper tertia gloſſa.

c ¶ Inſtituere. Scire debes, quòd eadem ratio formatur de emancipato, quẽ pater inſtituit in parte, quam ſibi dederat tempore emancipationis, alio fratre vniuerſaliter inſtituto: an ſcilicet ſe poſsit dicere præteritum. Inducuntur pro. quæ ſtatim alleg antur. Nam illa tunc data ſtatim fuerunt filij. C. de bonis quæ libe. l. fina. §. cùm autem. & de dona. l. ſiue emancipatis. &

nem prouocauerit, vel requiſierit, priuetur: & eũ ipſe teſtator priuauit quarta, vel dimidia, vel tanta quantitate ex ſua parte dictæ hæreditatis. quam dimidiam, vel quantitatem deuolui, & peruenire voluit ad cæteros, vel ad talem eccleſiam. Item præcepit, quòd turris, vel domus talis à nullo liberorum ſuorum poſsit extra familiam alienari eorundem: alioquin ſeruantes voluntatem eius in ſuis partibus, partem alienatam vendicent à quolibet poſſeſſore. Item voluit, & diſpoſuit, quòd dictieius filij vendere non poſsint de bonis immobilibus huius hæreditatis, quouſque exegerint xx. annum, vel tale tempus ætatis ſuæ: quod ſi cõtra fecerint, voluit quòd fiat hoc, & hoc. Tutores autem filiorum ſuorum, tam natorum, quam naſciturorum pupillorum eſſe voluit talẽ & talem. Quod ſi eundem neceſsitas vel vtilitas fuerit, cum talium conſilio propinquorum, poſsint de bonis vendere, & permutare ſine decreto, abſoluens eos, & liberans à ratione adminiſtrationis reddenda. & ipſam eis remittens. In fine autem ſic dices: Et hanc ſuam vltimã voluntatẽ eſſe voluit, quã valere voluit iure teſtamenti: quod ſi iure teſtamenti nõ valebit, valeat ſaltem iure codicillorum, vel cuiuſlibet alterius vltimæ voluntatis. Vel dic vt ſ. §. proximo. verſi. item vide. & ſeq. Et voluit hoc teſtamentum nuncupatiuum, ſeu hanc vltimam voluntatem, omnibus alijs eius teſtamentis, vel vltimis voluntatibus hanc retrò factis præualere: vel tam factis, quàm faciendis de cætero præualere &c. ſecundùm quod in his verbis diſponet teſtator. Et quicunque ſuorum hæredum, vel legatariorum & fideicommiſſariorum, vel econtra, hanc ſuam voluntatem fecerit, vel eam nõ obſeruauerit, vel extra iudiciũ violenter, vel in iudicio contentioſe inſtiterit, voluit quòd ſit bonorũ ſuorum expers: & quicquid illi reliquerit, teneatur per fideicommiſſum reſtituere illi, quem ſua violentia, vel contentioſe iudicialiter fatigauerit: ſiue fuerint pauperes, ſiue alij fatigati. & quilibet legatarius, vel fideicommiſſarius pro pauperibus habeat actionem, ſi fuerint fatigati. Et ſic patet, quòd teſtator poteſt grauare hæredes in eo, quod vult, niſi ſolum in debito bonorum ſubſidio: & pœnã adijcere: vt extra, de teſta. Raynal-37 dus. prope fin. & c. Raynutius. prope finem. ¶ † Si autem is, qui aliquem tenetur inſtituere ex cauſa ingratitudinis illum exhæredare velit, ita dicet:

¶ FORMA. ¶ Inſuper H. eius filium: quia manus atroces impie iniecit in eum: vel mortem ſibi per poculum veneni parauit: omnino exhæredauit: & ab omni ſubſtantia, & hæreditate ſua conſtituit alienum. B. verò ſibi hæredem inſtituit. Si autem noluit eum exhæredare, nec inſtituere, ſed præterire, cauſam tamen inſerendo ſic dicet: Præterea H. filiam ſuam vel neptem, neque inſtituit, neque exhæredauit: quia cùm eam honeſtè maritare voluiſſet, ipſa luxuriari prælegit: B. verò hæredem inſtituit. Et talis præteritio à patre, vel à matre, vel ab aliquo aſcendentium, ſiue ex parte patris, ſiue ex parte matris, cum cauſa facta pro exhæredatio-a ne habetur[a]. Hoc tamen nota quòd ſi mulier pupillarem facit ſubſtitutionem, vel etiam maſculus, qui non habet liberos in poteſtate, non valet. ff. de b vulga. & pupilla. ſubſtit. l. ij.[b] ff. de alimen. & cib. 38 lega. l. alimẽta. ¶ † Sed ſuper forma præcedẽti quæritur, an pater poſsit filiam in dote hæredem inſti-c tuere[c]? Et videtur quòd non: [d] quia dos eſt pro-d prium patrimonium mulieris: vt ff. de minori. de-e nique. §. ſed vtrum. in fine.[e] & in ſuo patrimonio nemo poteſt inſtitui. Inſtitu. de lega. §. ſed ſcire. Item dos non eſt, nec inuenitur in bonis patris. ff. de colla. bonorum. ſi filius. & ff. ad legem Falci. pater filiam. & abſceſsit à bonis patris. ff. de colla. f bono. l. fina. Reſpond. dic contra.[f] & ſic de generali conſuetudine ſeruatur. argumen. C. de rei vxo. actio. l. vnica. §. cautione. verſicu. quo à nobis. vbi dicitur quòd dos poteſt in legitimam imputari. & C. de inoffi. teſta. quoniam nouella. & hoc olim, & etiam hodie. Nam quæcunque olim computabantur, dum tamen aliquid, etiam modicum, relinquatur iure inſtitutionis: vt in authen. col. viij. vt cùm de appel. cogno. §. cæterum. & in nouel. in tit. quæ ſunt iuſtæ cauſæ exhæredationis. §. fin. C. de inoſ. teſt. quoniam. Et quod dicitur quòd eſt propriũ, intellige ſcilicet & quaſi: vt in præ. lege de rei vxo. act. §. & hic ex rei. vbi dicit quaſi proprium. Nam ſi prius pater obierit, reuertetur dos ad filiã: quod ſi merum patrimonium eſſet, non reuerteretur de bonis patris ad eam. Et ſic intelligitur in ea l. §. ad hoc. Item dicitur quaſi proprium patrimonium, propter id, quod habes eo. titu. authen. ſed quãuis. & ad hoc facit ff. de ſolu. qui hominem §. & ſi gener. Pater ergo dũ viuit, habet dominium dotis: & rectè in ea filiam inſtituit: ſi in ea ſit minus legig tima, fiet ſuppletio: vt in prædi. authẽ. ſed quãuis[g]. ¶ Veruntamen præmiſſus ordo non vbique ſeruatur.

in eo, quod erat proprium, inſtitui non potuit, nec etiam illud legari. C. de legat. l. proprias. Item certum, quòd inſtitutus in certis rebus alio vniuerſaliter inſtituto, habetur loco legatarij. C. de hæredib. inſtituen. l. quoties. etiam ſi ſit filius: licet in ipſo tantum valeat verbum lego, quantum inſtituo. in authenti. vt cùm de appella. cogno. §. cæterum ſi qui. Sed in effectu legatarius eſt in his coniunctis, quod inſtitutus in proprijs. l. e quòd habeatur loco legatarij, & quòd propriũ legari non potuit, & legatum valet. Non ergo ſibi vt præterito cõpetet contra tabul. C. de inofficio. teſtamen. quoniam nuper. quis non refert quid non factum, vel minus legitimè factum. ff. qui ſatiſda. cog. n. l. quoties. & facit prima opinio hic de dote. Richard. Malum. in q. quidam habens duos. placet contrarium, ſub dubio fortè: vt ſic nec poſsit dicere teſtamentũ nullum. & hoc eſt verum. nec rumpere per contra tabulas. ſed ſi habet ſuam legitimam, ſit illa cõtentus: aliàs agat ad ſupplementum. & prout ſ. de dote dicitur: ſic dico de facto ſeruari in iſto etiam caſu. Datur autem in vtroque conſilium, quod etiam de facto ſeruatur, quòd reſtituat etiam in aliquo modico vltra illa: & ſi ſtatuta ciuitatum non impedirent, ſic ageret filia dotata ad ſupplementum, ſicut emancipatus.

d ¶ Quòd non. Hoc placuit Azo. in Summa de liber. præteri. §. item debet fieri. Et hanc ſequebatur dominus meus in quæſtione, de qua ſubmittam.

e ¶ In fi. vbi hæc materia.

f ¶ Contra. Hæc fuit opi. Io. & placet Accur. vbi ſuprà.

g ¶ Quamuis. Sed incidit alia quæſtio, quam diſputauit dominus meus in legibus: an pater. qui ſimpliciter dedit dotem pro filia, ſimpliciter, id eſt, non ſtipulatus illam reddi ſibi. ſi inſtituat illam in dotem. & rebus alijs, poſsit illi ſubſtituere in dote: & tenuit quòd in dote per fideicommiſſum ſubſtituere non poſsit, poſt tempora pubertatis. nec ſequitur, ſi poteſt inſtitui: ergo & ſibi ſubſtitui. Hoc patet in debito iure naturæ. C. de inoffi. teſtamen. quoniam. ij. Dy. in l. à filia petijt. ff. ad Trebel. tenet quòd ſi pater ſubſtituit vulgariter, tenet ſubſtitutio: cum in poteſtate ſit filiæ adire, vel non adire. ff. de hæredi. inſti. l. iam dubitari. ſi ſubſtituit per fideicommiſſum, & filia habet vltra debitum bonorum ſubſidiũ, tenet in eo quod plus eſt. ff. de lega. ij. l. fina. §. filiæ. ſi non habet vltra, non tenet, per præd. l. quoniam. Hoc dictum Dy. poſuit Cyn. C. de rei vxo. actio. l. vna. §. videamus. Per hæc verba non ſoluitur quæſtio, quãdo dos excederet legitimã: cùm quæſtio formetur de inſtantia in dote, & rebus alijs: niſi intelligeretur etiam in illo exceſſu ſubſtitutionem tenere. quod non placet, ſaltem in patre non poſtulato.

ADDE, Vt per Bald. conſil. lxiij. iij. lib. & ibi quid ſi ex forma ſtatuti. dos fieret lucro mariti: an in eo, quod excedit legitimam, defalcabitur fideicommiſſum vigore ſtatuti.

tur in testamentis. Alicubi nãq; statim post proœmium scribitur hæredis institutio: eo q ipsa dicitur caput & initium testamenti. Deinde ad legata, & similia proceditur. Sed primus modus Bononiæ seruatur, & bene[a]. argu. C. de test. ambiguitates. veruntamen non refert vtrum primò legetur, & postea hæres instituatur, vt Insti. de leg. §. ante.

a ¶ Et bene. Secundum Roland. cuius fuit iste ver.

39 ¶ † Ad huius autem materiæ clariorem doctrinam scire debes[b], q testamẽtum, aliud priuatum, aliud solenne, scilicet in scriptis. Item priuatum aliud fit sine scriptis, aliud sine aliqua scriptura sub testiũ præsentia. Testamentum priuatum sine scriptis dicitur illud, quod fit sine solennitate à iure inuenta: vt patet in præmissis formis. Et tale dicitur nuncupatiuum quando videlicet coram septem testibus & tabellione testator suam voluntatem & hæredis institutionem, & alia, quæ in testamento ordinantur, nuncupat siue declarat & exprimit. Sic ponitur de conse. distin. iiij. prope fi. Nec alia solẽnitas adhibetur: quãuis illa per tabellionem redigantur in scriptis. Dicitur ergo sine scriptis, id est, sine solennitate: Insti. de testa. §. fi. C. eo. hac cõsultissima. §. per nuncupationẽ. Sine scriptura autem sic fit testamentũ nuncupatiuũ: Nam si tabellio haberi non potest, testator vocet testes septem in ciuitate: in villa verò quinq;, si plures nequit habere: & coram eis disponat suam voluntatem, & ordinationem: hæredem nominet, & instituat, legata exprimat, & illos testes roget. Hæc probantur C. de testa. l. fi. & l. hac cõsultissima. & l. publicati. Mortuo itaq; testatore is, qui ex testamento ius habet, volens huiusmodi testamẽtum probare, adhibebit iudicem, & hoc coram eo proponet: ipse verò vocatis hæredibus, legatarijs & fideicommissarijs, vel propinquis, qui habent ab intestato succedere, siue venerint, siue nõ: recipiet testes ad notitiam testamenti, & ad perpetuam memoriam: vt extra. de test. significauit. & c. Albericus. Et quilibet testis iuratus sigillatim interrogabitur de nomine, prænomine, ætate, conditione, & mentis sobrietate testatoris: de verbis, quibus vsus est in testando: de hæredis institutione, & de anno, die & loco, & de præsentibus, & de alijs. Quo facto dicta eorũ coram iudice, & de alijs septẽ testibus prædictis ad hoc vocatis, qui ius habebunt, recitabuntur, & sententialiter pronũciabũtur: easq; exstare pro plena ipsius testamẽti probatione haberi notarius autẽ in mẽbrana appositis anno Domini, & cæteris publicationibus, attestationes ipsas, item iudicis pronunciationem, & præsentiã, vel citationem prædictorũ ordinatè scribet: & demum supponet illorũ septẽ testium nomina, recitationi & pronũciationi iudicis adhibitorum. Et hæc omnia in publicam & authenticam rediget formam[c]. Veruntamen secundum M. de Fa. vocatis præmissis, & etiam eis qui fortè in alio testamento instituti dicuntur, ante huiusmodi pronunciationẽ, iudex faciet testes receptos publicari, hoc modo: Dicet enim notarius: Anno, mense, die talibus: tales corã tali iudice proposuerunt se velle probare per testes ad æternã rei memoriam testamentum talis. Qui iudex vocatis talibus, vel faciens publicè præconizari, si quis contradicere vellet: tandem quia nullus apparuit, vel quia nihil rationabile oppositum fuit, interlocutus est testes debere admitti: & mihi notario iniunxit, vt eorum dicta redigerem in scriptis. Talis ergo testis iuratus: sic dixit, & talis sic: In fine verò dicet: Lecti, & publicati sunt testes isti ad æternam rei memoriam authoritate & mandato talis iudicis in tali curia, præsentibus talibus productoribus, & talibus eorum aduersarijs, & in præsentia taliũ testiũ sub anno Dñi &c. Ego talis scripsi, & publicaui. & vide s. §. ostenso. versic. qualiter.

b ¶ Scire debes. Secundum Rolã. vbi s. author autem addit iura.

c ¶ Formam. Scdm Rolan. qui hoc continuat versic. infrà vltimo.

d ¶ Dicamus. Rub. parte viij. v. col. nõ curauit de hoc psequi dicens q nostro tempore non seruabatur. & verũ est communiter: sed adhuc aliquid seruant,

40 ¶ † Testamentum verò solenne, scilicet in scriptis, licet in continentia & tenore, & cæteris omnibus, quæ in dispositione rerum propriarum, siue de iuris solennitate, siue de testatoris voluntate necessaria sunt, parificetur, & simile sit nuncupatiuo testamẽto. Tamẽ in solẽnitatibus. & in forma magna est differentia inter ea: ex quibus substantiam & efficaciam sumit testamentum in scriptis: de quibus, & de eius forma dicamus[d].

✠ FORMA. Volens igitur ordinationẽ suam fortè fore secretã, & tutam, si literatus est, ipsemet scribat testamentũ, vel etiam per aliũ scribi faciat in mẽbrana bona & solida: in cuius parte superiore relinquatur spatium vacuũ trium, vel quatuor digitorũ: in dextro verò latere & sinistro tantundem spatij: in parte autem inferiori supersit spatium vacuum tantum, quantum palmus siue palma digitis extensis protenditur, vel circa: in medio autem horum spatiorum scribetur tenor & series testamenti. quo facto publicabitur charta ipsa, ita quòd spatium superius coniungatur cum inferiori parte: & signantur ibi tres chordulæ. In plicatura verò dextri spatij duæ: & sinistri aliæ duæ sic, vt quælibet chordula duo habeat foramina interiorem literam non lædentia vel attingentia. Quibus chordulis, singula spatia, & singula cõiuncta ligentur, ita quòd interior litera videri, vel legi nõ possit. Porrò de isto magno spatio inferiori vacuo tantum debet discoopertum relinqui, q ibi possint patenter & apertè scribi subscriptiões testatoris & testium: quibus, vel eodem die vel vno, vel pluribus diebus ante sic scriptis vel factis vel ordinatis, & postea quando placuerit testatori, vocabit septẽ testes iuratos vtrũq; literatos, & scribere sciẽtes: & nullum iuris impedimentum habentes, & coram eis testator ipsam scripturam clausam, & inuolutam, i. dictis chordulis ligatam, vt dictũ est, in manibus tenens offerre debebit dicens illud suum esse testamentũ, sua, vel talis alterius manu scriptum: & eos rogare in testes, & rogando mandare q ipsum testamentum subscribant, & signent. Ipse verò etiam se debebit sua manu subscribere, prout inferius exprimetur. Igitur ibidem, & in præsenti, vno contextu, anteq̃ ipse testator vel aliquis ex testibus inde discedãt, debebit vnusquisq; ipsorum testium annulum vel sigillum characteratum ad vnam ex chordulis appendere, siue suum, siue alterius testis, si proprium non habet. Post hoc continuò in spatio inferiori discooperto subscriptiones fient. Primò autem testator, si propria manu scripsit testamentum, se hoc modo subscribet:

✠ FORMA. Ego A. præsentem paginam clausam & ligatam in manibus tenens, infrascriptis testibus omnibus simul præsentibus pure ad hoc adhibitis & rogatis obtuli ab eis scdm iuris ordinem signandam & subscribendam, asserens quod in ea scriptum est, meum fore testamẽtum: & illud totum, & hæredis institutionẽ, & omnia & singula, quæ in eo cõtinentur, a me scripta esse, necnon coram eis ibidem præsentem subscriptionem propria manu subijcient. Si verò de mandato testatoris alius testamentum scripsit, ille taliter se subscribet:

✠ FORMA. Ego R. mandato A. literarũ ignari, vel subscribere propter corporalem ægritudinem impediti, hoc eius testamentum tam hæredis institutionem, q cætera in eo contenta suo mandato mea propria manu scripsi: & eo postea præsente paginam clausam & ligatam infra scriptis testibus ab eo vocatis & rogatis omnibus simul præsentibus offerente & asserente id, quod in ea continetur, suum esse testamentum, & à me scriptum, præsentem subscriptionem meã vice & nomine suo & eius mandato apposui, & in testimonium me subscripsi. Cæterum ibidẽ & in præ-41 senti † quilibet ex testibus taliter se subscribet:

✠ FORMA. Ego C. rogatus & præsens vnà cùm omnibus infrà scriptis, siue supra scriptis testibus, ad omnia & singula in hoc præsentis paginæ inferiori spatio facta contenta & scripta simul præsentibus & rogatis in ipsa pagina eius vtique A. testamento suo mãdato manu mea in testimonium me subscripsi, & eam sigillo proprio (si proprium habet) vel sigillo infrascripti D. signaui, habente in circulo formam aquilæ vel leonis: quod ad vnã ex chordulis suprà dictis ceræ impressi. Sic igitur septẽ sigillis appensis & factis octo subscriptionibus antedictis & cæteris rite peractis, testator testamentũ secretè studeat custodire. Ex his ergo solennitatibus substantiam capit, & vitam & nomen testamenti in scriptis: nec aliter factum valet, nisi inter filios testatoris: vt C. qui testamenta facere possunt. hac consultissima. §. ex imperfecto. & in authentica. hoc inter liberos. Præmissa probantur in prædict. l. hac consultissima. & eodem titulo. cum antiquitas. §. fina. & l. iubemus. & authen. hoc non obseruato. Institu. eod. titu. §. postea verò. vsque ad §. testes. ff. eodem. hæredes. in fi. & l. ad testium. §. signa autem. & l. penulti. & s. §. proxi. versi. tertio. & sequen. Consequenter autem is, cuius interest, postulabit illud aperiri & pu-42 blicari. Super quo dic vt s. §. ostenso. versicu. quoniam. & sequen. ¶ † Illud autem non est ignorandum, quod cæcus testari non potest sine solennitate quadam. Debet enim vocare septem testes & notarium, & coram eis exprimere se velle sine scriptis testari. Debet etiam exprimere nomina & indicia & dignitates hæredũ, quos instituit, & legata & fideicõmissa designare: quæ omnia scribenda sunt à notario coram testibus. Vel si iam scripta erant, debent coram eis recitari: & cæcus debet profiteri illud suum testamentum, & illud dispositum fore ex sui animi sententia. In fine verò in inferiori chartæ spatio debent tam quilibet testis, quam notarius se subscribere: & testium & notarij sigilla apponi debent in octo chordulis appositis. Quod si notarius haberi non potest, debet octauus testis adhiberi, vt per eum capiat effectum, quod per notarium fieri debebat, vt iam dictum est. C. de testamen. hac consultissima. quæ omnia fiunt in hunc modum:

✠ FORMA. A. licet oculorũ carens visione, tamen corpore, & mẽte sanus

sanus: vel mente tantũ sanus, sed corpore languẽs vocatis me notario & testibus infra scriptis, protestatus est, se per nuncupationem, & sine scriptis velle testari: declarans & exprimens infra scripta legata, heredum nomina, & dignitates, & iudicia, & cæteras infra scriptas dispositiones dilucide ore proprio. Coram nobis itaque bona sua testando, disposuit in hunc modum. Primo nanque pro anima sua &c. Scripta ergo clausula finali ipsius testamenti: postmodum sic in fine dicetur: Igitur prædictis omnibus coram dictis testibus apertè recitatis, & lectis, dictus A. protestatus est hoc suum esse testamentum ex sui animi sententia dispositũ, rogans infrà scriptos ad testimonium adhibitos testes esse: & vt subscriptiones suas, & sigilla secundum iuris ordinem subijciant. & apponant, & statim quilibet testis subscribat hoc modo:

FORMA. Ego P. simul cum infra scriptis alijs testibus, siue cum suprà & infrà scriptis alijs testibus, à dicto testatore adhibitis & rogatis, huic testamento & recitationi, & omnibus & singulis suprascriptis præsens interfui: & ab eodem testatore rogatus, in testimonium me subscripsi: sigillum meum propriũ: vel, si nõ habet propriũ, dicat: sigillum infrà scripti N. habens intra circulum formã agni, vel columbæ, in vna ex chordulis ceræ imprimens, & apponẽs. & eodẽ modo cæteri testes similiter. In fine autẽ tabellio se subscribet hoc modo:

FORMA, Ego L. notarius ab ipso A testatore vocatus, prædicta omnia & singula suo mandato scripsi, & scripta coram dictis testibus recitaui, & legi, & in publicã formã redegi, ab eo rogatus in testimonium me subscribens, & sigillum proprium, vel alterius talis habens talem formam pendens ad vnam ex chordulis subijciens & apponens.

43 ¶ † Et nota quòd hoc testamentum dicitur nuncupatiuum: licet multam habeat similitudinẽ cum testamento in scriptis: quia si cæcus codicillari voluerit, eadem sunt in codicillo seruanda. Hæc omnia probantur in prædic. l. hac consultissima. &

44 Institu. quibus non est per. fa. testa. §. pe. ¶ † Et in summa nota quòd partes testamenti sunt sex. Primò ponitur procemium. ff. de reg. iur. l. j. Secũdo, legata: licet quidã ponant hæredũ institutionẽ: vt §. ver. verũtamẽ. Tertiò, hæredis institutio. Quartò, substitutio. Quintò, prouidæ dispositiones testatoris. Sextò, alia clausula generalis, & hãc suã vltimã &c. Ponunt etiã & alia, puta exhæredatio, quæ & etiã substitutio, & institutio, non nisi in testõ fieri põt: vt C. de test. nõ codicillũ. Item ponitur fideicõmissum. Itẽ tutorũ datio. Itẽ pœnæ adiectio: vt extra de testa. Raynaldus. ¶ In procemio debet nomen testatoris exprimi, siue certa determinatiõe monstrari. argu. ff. de codicil. quidã. Itẽ debet dici, an in scriptis, vel sine, velit testari. Tertio debet dici status mẽtis & corporis eius. C. de transac. sanũ corpore. C. qui test. fa. pos. Senium. licet præsumatur cõpos mẽtis, ex quo test. f. C. de codicil. l. nec codicillos.

45 ¶ † Circa legata verò scias, quòd eorum triplex est

a species. Prima, illicitorum restitutio [a]. xiiij. q. vj. si res. extra de vsuris. cũ tu. Nulla enĩ legata debentur, nisi ære alieno deducto. C. de iure delibe. sancimus. § si verò creditores. j. q. j. non est putanda. ff. de fur. si pignore. §. j. Secunda, impensæ funeris, & legata ad pias causas: & post has eligitur persona cõmissarij ad ea soluenda. xix. q. vlti. c. perlatum. §. econtra. Nõ enĩ expedit hoc cõmitti fidei hæredis. de pœ. di. vj. nullus. ver. quẽ enim morbus. Tertia, legata vxoris & propinquorum. lxxxvj. dist. nõ satis. xij. q. j. expedit. Primò igitur prima, secundò secunda, tertiò tertia species seriatim ponentur.

46 ¶ † Tertio dicendum restat, de hæredis institutione. Super quo simpliciter tu Canonista nota quòd directa hæredis institutio fieri nequit, nisi in testamẽto, & nõ in codicillo, vel alia vltima voluntate. Est autẽ directa, si quis instituatur hæres directo iure ad quem testator vult peruenire suam hæreditatem, in qua eum instituit. C. de codicil. hæreditas. Instit. eo. tit. §. pe. Obliqua verò, seu fideicommissaria hæreditas relinqui potest, & in testamento, & in codicillo: vt si hæres institutus in testamẽto, vel hæres ab intestato veniens rogetur in codicillo vt hæreditatem alteri restituat: vt j. §. viso. Is enim, cui hæreditas restituetur, hæres erit per fideicommissum: & quodam modo per obliquum hæreditatẽ capiet, altero mediante: vt Instit. de fideicõmiss. hæredi. §. præterea. & §. in primis. extra, de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. Fit autem hæredis institutio verbis directis sic: Titius hæres mihi esto. vel, hæreditatis meæ dominus esto. Item etiam verbis inflexis, sic: Titium hæredẽ facio: vel instituo: vel ei iure institutionis relinquo. C. de testa. quoniam. ff. de hære. insti. his verbis. Inflexa enim dicũtur nomina in omnibus casibus suis, præterquam in nominatiuis. Idemque est, si dicit: Tibi relinquo hæreditatem, vel alia bona mea: vt C. de secun. nupt. l. hac edictali. respon. j. & Instit. de testa. mili. Per hæc enim verba videtur eũ instituisse, vt ibi probatur. quod verum est, nisi alium instituerit. Tunc enim loco legatarij habeatur: vt C. de hæred. instit. quoties. De hoc in aut. colla. j. de hære. & falcid. §. si verò nulla. Tunc potest fieri institutio purè: vt illum hæredem instituo. ff. de hæredib. insti. hæreditas. Item sub conditione: vt T. hæredem instituo, si cum filia matrimonium contraxerit. Ex certo autem tempore, aut ad certum tempus, non potest fieri institutio. Instit. de hære. instituen. §. hæres. Item potest fieri in vniuerso: vt in omnibus meis bonis T. instituo. Item in certa parte. Item in re, vel quantitate certa. C. eo. quoties. Item possunt plures simpliciter partibus non expressis. Insti. e. §. si plures. Item sic põt partim in capita, & partim in stirpem fieri: vt A. & B. filios meos, scilicet quẽlibet eorũ pro tertia, & C. & D. & E. nepotes meos filios quondã H. filij mei pro alia tertia mihi hæredes instituo. Nam & sic ab intestato vocãtur. Insti. de hære. quæ ab intest. defe. §. quia placuit. De substitutione verò nil dicimus:

47 quia satis de illa à doctoribus disputatur. ¶ † Sequitur videre de prouidis testatorũ dispositionibus: quæ quidem plures sunt. Nam quandoque prohibet hæredem detrahere Falcidiam de legatis. in aut. de hære. & Falc. §. si igitur a nobis. & §. si verò expressim. Insti. de lege Fal. §. ex diuerso. Quãdoque prohibet rei alicuius alienationẽ. Insti. de lega. §. fi. C. de his quæ pœ. not. l. j. Quandoque prouidet pupillo de tutore: vt i. de tuto. Quandoque relinquit aliquid filiæ vltra dotẽ. extra, de testa. c. Raynutius. Quãdoque etiam pœnã adijcit. C. de his quæ pœ. no. l. j. Insti. de lega. §. pœnæ quoque. & §. fi. extra, de testa. Raynaldus. & similia, vt patet suprà, in forma testamenti posita in versi. numerum. ¶ De vltima clausula dixi i. §. proxi. versicu. item vide.

a ¶ Restitutio. De male ablatis incertis, an fideicommissarij restituant, vide quod scripsi de testa. c. n. lib. vj. super versi. libere.

48 ¶ † Et breuiter nota, quod per testamentum integrũ & authenticum dari potest cuilibet hæredum, & substitutorũ, & fideicommissariorũ, & legatariorũ certa pars testamẽti: puta illa, in qua fit mẽtio de eo, quod sibi legatũ, vel relictũ est, hoc modo.

FORMA. P. sanus mente & sensu per gratiã Dei, licet languens corpore, suarum rerum, & bonorũ omnium dispositionẽ, per præsens nuncupatiuum testamentũ, sine scriptis in hunc modũ facere procurauit. In primis quidem reliquit de bonis suis pro anima sua centum lib. &c. & in fine ante alia, quæ in eodẽ testamento disposuit, tale fecit legatum his verbis expressum. Præterea de alijs bonis reliquit iure legati B. nepoti suo quinque libr. Turonẽ. In fine autẽ ipsius testamenti sic continetur: In omnibus autem alijs bonis suis mobilibus & immobilibus & actionibus, tam præsentibus, quàm futuris, Dacius filium hæredem instituit: & hanc suã vltimam voluntatẽ asserit esse velle, quã valere voluit iure testamenti. quod si iure testamẽti non valet, valeat saltem iure codicillorũ, vel cuiuscunque alterius vltimæ voluntatis. Et sic vides quod quando pars sumitur, debet poni principium, atque finis: quia per extrema colligitur medium: vt xxviij. dis. quia sunt. & specialiter hæredis institutio, & in medio poni debet illud legatum, cuius occasione sumitur pars, secundum prædictam formam.

j. ¶ Distinctio executorum & de ipsorum nominibus.
ij. ¶ Quid si executori nullum officium committitur hic, primo, & secundo. Io.
iij. ¶ Quid si dicatur, quod eius cõsilio legata soluantur. iij. iiij. & v. Io.
Coouertitur quæstio, cùm consiliarius datur executori.
iiij. ¶ Quid si cũ eius consilio hæres non cõcordat. G. & A. Ioan.
v. ¶ Quid si dicit, quod ad ipsius voluntatem fiat solu. viij. Io.
vj. ¶ Quid si malè arbitretur. ix. Io.
vij. ¶ Quid si moritur priusquam arbitretur. hoc. x. xj. & xiij. Ioan.
viij. ¶ Quid si viuens non vult arbitrari. xj. Io.
ix. ¶ An ad id cogi possit. xiij. & xv. Io.
Suppletur quod deficit de Io.
x. ¶ Quid si facit gardiatorem, vt distribuat. vj. Io.
xj. ¶ An distributor sit executor. xvij. & xviij. Io.
xij. ¶ Quid si dixit, facio te gardiatorem meum. xix. & xx. Io.
An expressa potestate agendi executor possit, vbi aliàs non liceret.
xiij ¶ Quid si vnus ex pluribus decedit, vide j. xlix.
Duæ hic sequentes non fuerunt Ioannis.
xiiij. ¶ De vsurario, qui promittit vsuras restituere.
De infirmo, qui remisit iniuriam in manu sacerdotis, dominicalis xiij.
xv. ¶ Quid si tutori filij, præcepit vsurarius, quod vsuras restitueret: & interponitur remissio sed ineptè.
xvj. ¶ De potestate executorum in agendo & exigendo, hæc cum sequenti tractantur xxij. xxiij. & xxvj. Ioan.
Impugnabitur.
xvij. ¶ Item quo iure agant, dicam §. proximè.
An minister suo nomine habeat actiones.
xviij. ¶ Quid si hæres petit sibi caueri. xlv. Io.
Impugnabitur.
xix. ¶ An executor iuret, quod bona fide agat.
xx. ¶ An eius iuramento stetur, vide j. xlviij.
Impugnabitur.
xxj. ¶ An executor agat statim mortuo testatore.
xxij. ¶ Quid si hæres vult interesse executioni. Albe. Gal.
Exponetur hoc & sequens.
xxiij. ¶ De legato tibi, vt vadas vltra mare: & nullus vadit. Alb. Gal.
xxiiij. ¶ Quando petitur legatum factum pro redemptione captiuorum.
xxv. ¶ An executor ante litis contestationem faciat procuratorem. interponit dictum Albe. Gal. fuit lxxv. Io. & hic plenius.
Supplebitur & signabitur additio authoris.
xxvj. ¶ De legato pro anima non specificato.
xxvij. ¶ De relictis pro anima non expresso hærede, an distributio sit loco hæredis. cviij. Io.
xxviij. ¶ Item si est, quas actiones intendat sub ista quæstione. Ioan. capi. ix.
xxix. ¶ De muliere tutrice & fideicommissaria. Albe. Gal.
Additur, quod etiam sibi fideicommissariis soluere potest.
xxx. ¶ An instrumenta rei legatæ sint danda legatario. Rof. fuit.
xxxj. ¶ An executor alienat bona suæ curæ commissa. ibi dicã. Additur dictum Iac. de Are. sub dubio fine.
xxxij. ¶ Quid si solùm ad aliqua bona eroganda constitutus est. xxj. Ioan.
Additur dictum Nico. Mat.
xxxiij. ¶ An aget contra debitorem quando distribuendum est debitum. xxiiij. & xxv. Io.
An executor mobilium in pios vsus agat contra debitores.
Item, an possit executor à creditoribus conueniri.
xxxiiij. ¶ An tunc satisdabit hæredem, vel legatarios ratum habituros: & an reconuentus defendere, & satisdare tenetur. xxvij. & xxix.
xxxv. ¶ An hæres restituens executori satisdationem petat de indemnitate. xxviij. Io.
xxxvj. ¶ An liberetur debitor hæreditatis soluens executori. xxx. Io.
An liberetur hæres soluendo executori, quod distribuere debet.
xxxvij. ¶ Quid si potius vult soluere hæredi, vel econtra. xxxj. Io.
xxxviij. ¶ An executor vel legatarius contra hæredem agant, vt à debitore exigant. xxxij. Ioan.
An legatarios contra nudum ministrum habeat actionem.
xxxix. ¶ Quomodo subuenitur legatarijs, executore cõtra hæredem, vel debitorem agere nolente.
xl. ¶ Quid si executor de iure, vel de facto impeditur exequi. xxxv. Io.
xlj. ¶ Quid si hæres excipit contra executorem agentem, xxxvj. & xxxvij. Ioan.
xlij. ¶ An executor cum hærede, vel debitore transigere, vel pacisci possit. xxxviij. Io.
xliij. ¶ An executor agẽs sumptus iudicis, vel notarij soluat. xxxix. Ioan.
xliiij. ¶ Coram quo aget, vel conuenitur executor. xl. Ioan. & xlj. & xlij. ibi scribam. Et hoc impugnabitur.

Secundò de priuilegiatis super legatis ad pios vsus indistinctè relictis.
Tertiò, quid si executor cõdemnat, vbi administrauit, ibi nihil habet.
xlv. ¶ An executor caueat restituere hæredibus partes captiuorũ mortuorum. xliij. & xliiij. Io.
xlvj. ¶ An tenetur inuentarium facere. xlvj. Io.
In tribus suppletur.
xlvij. ¶ An tenetur rationem reddere, & cui. xlvij. Io.
Fit vna remissio in prin. alia in fine.
Authoris quæstio declaratur, an sit, vel non sit finitum officium,
Item, an executori reddenda sit ratio.
xlviij. An stabitur ipsius sacramento. xlviij. Io.
Datur vna remissio, & fortificatur quæstio.
xlix. ¶ Quid si moritur vnus ex duobus executoribus. lj. vsque ad lv. Io. inclusiuè.
Præsumitur ius nouum & Allegatio. & so. Iac. de Are.
l. ¶ Quid si erat vnus tantùm, vel plures, & mortui sunt omnes. lvj. lvij. lviij. Io. & in fi. cxxxv. & est vltima.
lj. ¶ An præsentes exequantur nõ vocatis absentibus hic. lix. & lx. Ioan.
lij. ¶ Quid si executores discordant. lxj. & lxij. Io.
Additur in fine dictum Lambertini.
liij. ¶ An in eis sit melior conditio occupantis. hoc lxiij. lxiiij. & lxv. Ioan.
An ex duobus executoribus, vnus in iudicio agere possit.
Item, quid si vnus solus executor totum habeat in manibus.
Item, an primò conueniendus sit, qui gessit.
liiij. ¶ Quid si ex duobus alter non vult exequi. lxvj. Io.
lv. ¶ An executor suspectus remoueri possit. lxviij. lix. Io. & reliquæ vsque ad lxxiiij. inclusiuè.
lvj. ¶ Ad differant legasse Titio pro redemptione captiuorum, vel vt illa impendat in redemptionem captiuorum, lxxvj. Io.
lvij. ¶ An quilibet executor cogatur suscipere & exequi. & per quẽ, & quando hæc. lxxvij. lxxviij. lxxix. Ioan. & sub isto ordine tu bato. 8o. 81. 82. 83. 88.
Præmittitur diuisio versiculi, intermittitur quæstio de filio præterito facto executore, qui exercuit officium.
lviij. ¶ Item qualiter cogatur hic. 83. 85. 86. 87. 89. Io.
Inseritur vnum exemplum, & dictum Iaco. de Are.
lix. ¶ An executor, vel legatarij anno pendente agant contra hæredem. 90. & 91. Io.
lx. ¶ An hæres cogatur adire pendente executore, vel legataria. 92. Ioan.
lxj. ¶ Quid si non adeatur, nec fit in fraudem. 93. & 94. Io. de xcvj. remittit.
Hic corrigitur litera. Item suppletur quæstio, an sit debeantur legata hæreditate non adita, sicut libertas.
lxij. ¶ An sine executore valeat solutio, & distributio hæredis. xcvij. & xcviij. Io.
lxiij. ¶ Quid computetur in relicto ad pias causas. xcix. Ioan. vsque ad ciij. inclusiuè.
An legatum pro malè ablatis dicatur pium.
Item si pro his legasti mihi centum re sancto illa petere possum.
Item, quid si summa pro his relicta post plenam solutionem aliquid superest.
Item, an valeat legatum factum matri, per illum, qui non poterat legare, nisi pro anima.
Item de prohibito legari vxori vltra 30. & sibi legat centum distribuenda pro anima.
lxiiij. ¶ Quid si legaui ecclesiæ sanctæ Mariæ, & duæ sunt huius nominis.
Hic quæstio de illo, qui reliquit ecclesiæ nullam nominando. & remissio ad duas quæstiones.
lxv. ¶ Quid de iusso construere hospitale, non declarato loco. glossa est.
De executoribus ad ædificandum ecclesiã, qui volunt transferre monasterium inuito hærede.
Remissio ad plures quæstiones.
Item quid si iussit testator ecclesiam fieri, in ciuitate, an in Burgis fieri possit.
lxvj. ¶ An quilibet de populo agat pro executione priorum relictorum. ciiij. Ioan.
lxvij. ¶ An pauperes pro relictis habeant actionem. Albe. Gal.
An valeat institutio, vel legatum facta pauperibus, quos talis nominauerit.
Item quis tunc adeat, vel actionem intentet.
Item, an pauperes, quibus specialiter est legatum, habere debeant de summa inter pauperes distribuenda.
Item, an valeat donatio facta pauperibus nullo recipiente.
lxviij. ¶ An econtra aliquem agere possint pauperes. glo. Io.
lxix. ¶ De executore, an sit loco negotiorum gestoris. cv. Ioan.

Ponitur

Ponitur dictum Iac. de Aret. satis plenum.
lxx. ¶ An procu. cvj. Io.
lxxj. ¶ An legatarij. cvij. Io.
lxxij. ¶ An hæredis. cviij. Io.
lxxiij. ¶ De executore dato ad emendam forisfact. cx. Io.
De instituente plures cum onere emendandi forisfacta certorum ex his onus vni soli tribuens.
Et an primò venienti sit primò soluendum.
lxxiiij. ¶ An possit simpliciter monachus esse executor. cxj. Io.
In fine soluitur vna obiectio secundū Iac. de Are.
lxxv ¶ An canonicus regularis. cxij. Io.
lxxvj. ¶ An abbas & prælati religiosi. cxiij. Io.
An seruus potest esse executor.
Item an electo executore inhabili debeantur legata pia.
lxxvij. ¶ An habens dignitatem personatum vel parochialem ecclesiam. cxiiij. Io. cum sequentibus vsque ad cxx. exclusiue.
lxxviij. ¶ An episcopus vel superior. cxx. Io.
lxxix. ¶ An minor. xxv. cxxiij. Io.
Suppletio fit ad quæstio. & additur de tribus.
lxxx. ¶ An mulier. cxx. Io.
lxxxj. ¶ An in executione succedat hæres. I. Io. includens sequen.
An substitutus per executorem ex speciali potestate sibi data, eandem habeat potestam, quam ille
Item vbi latur executor esse non potest, an ex potestate data à testatore possit esse electio executoris.
Item, an executor possit alium subrogare.
lxxxij. ¶ An successor prælati s. proxima.
An executor aliquam partem relicti ad pias causas disponere possit in suam ecclesiam, vel propinquam.
Item an id, quod possit in spurium testatoris.
Item interponit, an cauere possit.
lxxxiij. ¶ An capitulum. cxxiiij. Io.
lxxxiiij. ¶ Quid si episcopus est infirmus, vel absens, an succedat capitulum. cxxv. & cxxvj. Io.
lxxxv. ¶ An Archiepiscopus. cxxviij. Io.
lxxxvj. ¶ An secularis iudex. cxxix. Io.
lxxxvij. ¶ Quid si Episcopus loci, in quo mortuus est, incoepit exequi, & superuenit Episcopus originis. cxxx. Io.
Item quid si testator in mari decessit.
lxxxviij. ¶ Quid si originem habet in vna, domicilium in alia. cxxxj. Io.
lxxxix. ¶ Intra quod tempus executor exequi debet. Ga. Reassumens antepe. s. 133. & 134.
xc. ¶ Quid si executor de suo impendit.
¶ Hoc latius prosequor post Iaco. de Rauen. de hęrede prohibito apprehendere hæreditatē, ante legata soluta.
Item an statutum ciuilium præiudicet hospitali, cui semper soluta fuerant legata pauperibus indeterminatè relicta.

SVMMARIVM.

1. ☞ Executores vltimę voluntatis, qui dicantur, & quot sint.
2. Executores vltimę voluntatir datiui, qui dicuntur.
3. Executores testamentarij legitimi, & datiui dicuntur à iure canonico simpliciter executores.
4. Executor, distributor, aut minister, nullus efficitur testamentorum, nisi ei specialiter sit commissum.
5. Testator dicens, facio talem gardiatorem meum, vt eius consilio legata soluantur, & distribuantur, an talis sit executor, vel distributor.
6. Hæredis distributio, si sit idonea, valet: aliàs non.
7. Testator dicens se velle ad arbitrium sui gardiatoris fieri distributionem, an ille erit executor.
8. Hæredis, gardiatore, seu executore ante quàm arbitretur moriente, quis in eius locum succedere debeat.
9. Distributor testamētarius, an possit dici executor.
11. Distribuere est inter plures diuidere.
12. Testamentū continens talem executorē ad complendum omnia, an talem reddat ministrum merum.
13. Pluribus executoribus testamenti existentibus, si vnus decedat, an inter eos erit ius accrescendi, vel inter superstites.
14. Sacerdos non potest esse, aut dici, hominis seruus publicus, sed solius Dei: nec per eum potest acquiri alteri actio per auditam confessionem.
15. Præceptum fœneratoris tutori filiorum suorum factum, vt vsuras restituat, an valeat.
16. Executores testamentorum, nomen & vim habēt hæredum.
17. Legatus ab aliquo, vt legatum inter aliquos distribuat, multipliciter consyderatur.
18. Legatum testamento relictum quo iure petatur.
19. Fides tutoris testamentarij, à testatore dicitur approbata.
20. Tutor testamētarius, an debeat ante bonorum distributionem præstare iuramentum.
21. Executor testamentarius si iam habuit legatum, & dicit cum iuramento, se illud expendisse in pias causas, an sit ei credendum.
22. Executores testamentarij quando possint ab hęrede legata repetere.
23. Hærede dicente se velle interesse dispositioni bonorum testamentariorum, an executor contradicere possit.
24. Executor testamentarius, an possit ante litis contestationem petere procuratorem ad petendum bona distribui.
25. Testatore dicente, relinquo pro anima mea, quod iustū fuerit, vel quod filijs meis videbitur: an agi possit ad executionem.
26. Hærede non instituto, sed tantum relictis legatis in testamentis, quis sit loco hæredis habendus.
27. Onerari tantum potest quis, quantum est honoratus.
28. Testator distributorem relinquens, eū videtur cōmittere, vt possit agere, & defendere.
29. Executor bonorum testamentariorum hæres dicitur nomine, sed non re.
30. Mulier tutrix & fidei commissaria, si tutela finita remaneat illi aliquid, an ex eo possit dare pro missa ablatis.
31. Hæres, vel distributor, an teneatur dare instrumēta legatario, quæ pertinent ad negotium rei legatæ.
32. Executor vltimæ voluntatis, an possit alienare bona curæ ipsius commissa.
33. Executor vltimæ voluntatis, an sine decreto vendere possit, vbi testator licentiam dedit.
34. Executor testamentarius agens contra debitorem hæredum, an debeat satisdare hæredem, vel legatarios rem ratam habituros.
35. Hæres rogatus restituere executori, an possit ab eo petere satisdationem, quòd eum seruabit indemnem.
36. Debitor hæreditatis, an soluendo distributori liberatur.
37. Debitor testamentario volenti potius hæredi soluere, quàm executori, an liceat.
38. Executores, vel legatarij testamentarij debita non exigentes, videntur esse in culpa.
39. Executore testamentario impedito exequi, in quē eius potestas transferatur.
40. Hæres conuentus ab executore, si contra ipsum excipiat, quod ex causa nō potest agere: an, & per quē sit cogendus ad soluendum.
41. Tutor, aut curator, an remittendo debita dent liberationem.
42. Executor testamentarius, an agere debeat causam sumptibus notarij, & iudicis.
43. Executor testamentarius, an habeat necesse cauere de restituendo hæredibus partes singulorum.
44. Distributor testamentarius, an teneatur facere inuentarium de bonis, quæ habet distribuere.
45. Simplex executor testamenti an teneatur reddere rationem Episcopo, vel hæredi, vel Prætori, vel legatarijs.
46. Sacramento simplicis commissarij seu executoris

a ¶ Disputemus. Hunc tractatum, cum his, quae addidi, publicare disposui: tamen cum clausula, saluo &c. quae ponitur in libellis. mouet vtilitas verisimiliter sequutura ex aliqua parte operis publicata: cùm per id posset in opere alicuius gratae alterationis haberi consilium, quod post Christi vicarium, & ipsius fratres requirendo suppliciter, ac excelsum Principem dominum meum dominum Hugonem Hierusalem et Cypri regem serenissimum, qui scriptorum mei familiaris sui auidus, habens cum magno sumptu omnia publicata, saepe opus hoc expediri sollicitat. & quē sine hyperbole constat omni scientia theologica, iuris vtriusque, artium, & septem liberaliū eruditum: licet ex altitudine ingenij fortiori astrorum, scilicet fortius delectetur, propter scientiarum tamen studium curā Reipublicae non omittit quod regni prosperitas patens facit. Istius verò partis praeligendae causam dedit: quia vltra praeteritas, quarum aliquae adhuc pendent, nouissimè simul occupor tribus executionibus voluntatum certorum, quos nec dispositionis executores fore sperabam, scilicet domini Guidonis Concordiensis Episcopi cordialissimi mihi patris: propter quem Bonon. Mutinae & Rhegij mihi hoc onus incumbit. Itē domini Azonis dilectissimi generi, post cuius funus mihi coniugem charissimam dies quarta subtraxit. Decuit ergo tractatū praelegi. in quo verus affectus, etiam ad hoc mouit tollē de difficultatis, quae hic in inueniendis versiculis habebatur: vt sic saltem illo commodo studētes interim fruerentur. Contulit etiam ad hoc, quia tractatus est generalissimus, & vtrique iuri, & foro communis, aliquid etiam adiecit reuelatio grandis furti. Circa quod sciendum quòd Ioan. Blancus Massiliensis vrbis, sub quatuor rubricis, prima generali, & tribus specificatis, prolixum tractatum fecit. in quo cxxxv. quaestiones inclusit. quod hoc opus praecessisse patebit intuēti illud inchoatum Mcclxij. vt in ipsius princip. cum eo, quod habetur ł. eodem titu. ad finem secundae colum. authoris. Saepe tamen, quod commōdo plures illius quaestiones author sub versicu. vno coniunxit, vt numerum decurtaret: quia verò ipse Ioan. multas ex illis plenius authore tractauit, illarum numerum describam, vt possit facile inueniri. Fuit autem minus grande furtum, in nulla parte tractatus exprimere inuentorum. Potuisset tamen ex eo moueri: quia ipse Ioh. in suo prooemio se non expressit fore doctorem. Item sciendum quòd huius §. materia per multos tractata est ante & post praedictum Ioan. vt per Vbertum de Bobio. Odofredus & Rofredus. Item Iacob. Bald. de Rauen. & Nicola. Matth. super l. nulli. & Cynus super l. ad quod pauperibus. eodem titulo. Iacobus verò de Aret. fecit tractatum de hoc, qui incipit: quia fideicommissariorum. diuidens illū in quatuor partes. Prima est vnde dicatur cōmissarius. Secunda quis possit ordinari. Tertia per quem. Quarta quod sit eius officiū. & hoc in princip. Item in medio. Item in fi. Summè placuisset quòd author sub his membris aliquibus additis, sic diuisim collocasset inferiora dispersa. Constat etiā quòd primum & tertium de paruis ferculis saturasset. Secundū. autem prosequitur in versic. lxxxiij. & sequentibus. Satis autem sit nobis, quòd ipse Ioan. aliqualiter diuisim, & author post eum licet indiuisam lōge pleniorem talem faceret, quàm alij. Interserit etiā hic author certas quaestiones aliorum. harum vtrasque saepius impugnabo. Placuisset autem valde quòd author hic fecisset versiculorū numerū, sicut fecit in §. nunc ostendendū. & §. nūc de episcoporum. ł. de legato. & in §. fina. j. de loca. & de statu mo. §. j. Et quia non attento numerū addere ad contextū, propter versiculorum iam factas allegationes innumerat: Ideo quod & alibi bis faciam, tabulam hic componam cum suo numero, quem demū extra columnam in contextu signabo: in qua etiam tabula quaestiones vtiles, & alia, quae addam, discernentur per nigrum positum post rubrum. & ne per praemissa numeri inculcentur, numeros quaestionum praedicti Ioannis, sub tabula ponam, non sub versiculis praelibatis. Vltimò sciendum est quòd vbi hic vel alibi author allegat huius titulū versiculum, numerum addam nomine reseruato. ¶ In meis autem verbis deinceps solo numero contentabor. Et sit primum in tabula.

testamentarij, ad sit standum.

47 Vno executorum testamenti moriente, an, & cui alius subrogetur.

48 Executore, vel executoribus morientibus, nullo remanente, quis vel qui debeant succedere.

49 Executores praesentes, an possint exequi testatoris voluntatem, absentibus non vocatis.

50 Duobus executoribus sibi contradicentibus, dandus est ab Episcopo tertius.

51 Negotium ab vno coeptum, an poterit per alterū explicari.

52 Vno executorum nolente se intromittere, an alter solus exequetur.

53 Executor suspectus, an poterit remoueri.

54 In fideicommisso magis spectatur voluntas testatoris, quàm verba.

56 Executor quilibet vltimae voluntatis, an sit cogendus hoc officium suscipere, & susceptum exequi.

57 Executor vltimae voluntatis qualiter sit ad executionem cogendus.

58 Executor, & legatarius, an absque libello possint cōtra haeredem procedere, vt soluat legata.

59 Haeres scriptus in testamento, si non vult haereditatem adire, an potest conueniri per executorem, aut legatarium, ad implendum testatoris voluntatem.

60 Testamentum non dicitur valere, si in eo veritas iuris, & solennitas deficiat.

61 Solutio, vel distributio legatorum facta per haeredem sine executore, an teneat.

62 Relicta personis miserabilibus, an computentur inter relicta ad pias causas.

63 Legatum factum ecclesiae sancti Martini talis loci, si in eodem loco sint duae ecclesiae eiusdem nominis, an de ambabus sit interpretandum.

64 Testator volēs fieri pontem, vel hospitale, &c. nec dicat vbi, qualiter sit intelligendum.

65 Actio de exequendis relictis ad pias causas, an sit popularis.

66 Pauperes, an habeant actionem ad relicta ad pias causas.

67 Procurator est, qui alterius mandato negotia administrat.

Executor testamentarius, an sit procurator.

68 Executor testamentarius, an habeatur loco legatarij, vel fideicommissarij.

59 Executor testamentarius, an loco haeredis sit habēdus.

70 Simplex monachus an possit fieri executor in testamento.

71 Canonicus regularis an possit fieri executor testamenti.

72 Praepositi, archidiaconi, seu alij habentes personatus & curam animarum, an possint esse executores testamentorum.

73 Episcopus, Archiepiscopus, Primas, Patriarcha, aut Cardinalis, an possint esse executores testamētarij.

74 Pias causas exercere ecclesiasticum est, non seculare.

75 Minor xxv. annis, an possit esse executor testamētarius.

76 Mulier, an possit executoris officium suscipere.

Executoris testamētarij officium, an eo defuncto transeat in haeredem.

77 Successor praelati, an debeat perficere quod praedecessor facere debuit.

78 Legitimo executori testamentario quis succedere debeat.

79 Episcopo executore testamenti infirmo, absente, vel mortuo, an capitulum exequetur.

80 Iudex secularis an possit implere officium executionis testamentariae Episcopo cōmissum, sed exequi impedito.

Iudex secularis in executione testamētorum Episcopo comparatur.

81 Episcopus potestatem generalem habere dicitur in executione testamentorum illorum, qui extra patriam decedunt.

82 Executor testatoris intra quod tēpus habeat exequi voluntatem, & perducere ad effectum.

83 Executor testamentarius, si in exequendo aliquid de bonis suis expendat, an sit computandum inter bona testatoris.

De ultimarum uoluntatum executoribus.

NVnc Verò aliqua de vltimarum voluntatum executoribus disputemus[a]. ¶ † Sciendum est igitur, quòd executor vltimae voluntatis dicitur, qui testatoris voluntatem exequi, seu adimplere debet: vt probatur extra, de testamen. tua. & c. Ioannes. & in decret. Innoc. quarti, extrauag. eodem titul. Ioan. frangepanem. in princip.[b] Executores autem alij sunt testamentarij alij legitimi, alij datiui. Testamentarij dicuntur, qui in testamento dantur. de quibus legitur ff. de alimen. & ciba. lega. l. ij. Horum est officium, defunctorum voluntates implere. Ad hoc enim constituti sunt: vt in praedict. decre. & C. de epis. & cleric. nulli. respon. primo, & secundo. & in authen. colla. ix. de eccle. titu. §. si quis autem. & §. si autem, qui facere. ff. de alimen. & ciba. lega. neque. & de his infrà tractabimus ferè per totum vsque ad versicul. lxxxiij. item circa. ¶ Legitimi[c] autem dicuntur, quibus huiusmodi potestas siue officiū datur à iure: vt est Episcopus, oeconomus, capitulum, & iudex secularis: vt infrà, versic. sed idem circa. & sequē. Iam dicetur. Aut enim testator aliquem executorem in testamento, seu vltima volūtate dimisit, aut non. Primo casu, si executor deputatus testatoris non exequatur voluntatem, Episcopus loci, vbi defunctus habebat domiciliū, seu eius oeconomos, vel etiam Episcopus loci, vnde originem duxit:[d] vt in praedi. l. nulli. §. primo. debet

b ¶ In princip. De hac dixi ł. §. compendiosè. ad fi.

c ¶ Legitimi. Verba Io. sub quaestione cxxiiij.

d ¶ Originem duxit. De hoc j. versi. xliiij. ibi: sed coram quo. & lvij. versi. hoc etiam quaeritur. ibi: cogere autem, &c.

ADDITIO. ¶ Adde videndum Cardina. zaba. in cap. tua. de testa Henri. Ferran.

illum

illum primò, & secundo admonere per publicas personas: qui si sic monitus nolit exequi, perdit lucrum, quod ex ipsa vltima voluntate habiturus erat: & tam illud lucrum, quàm etiã relictum, quod per eum distribuendum fuerat cum fructibus, & augmentis medij temporis, Episcopus vendicabit: & quae testator iussit, per eum implebuntur. Et hæc obtinet in relictis ad pias causas [a]. Hæc & alia leguntur in aut. de eccle.titu. §. si quis autem pro redemptio. & §. sequen. & infrà ver. lviij. quæritur autem. Si verò nullum executorẽ dimisit, per quẽ executio fiat in huiusmodi pijs causis: idem Episcopus, vel eius, seu etiam ecclesiæ oeconomus testatoris voluntatem impleat, secundùm formam in præd. l. nulli contentam, etiam si testator interdixerit hoc per eos fieri: vt in authent. eodem titu. § si autem specialiter. & §. sequen. et §. in omnibus. extra de testa. tua. C. de episc. & cle. si quis. Adde §. primum. & §. si autẽ. quòd si testator sit barbaræ nationis, vel etiam sit ciuis decedẽs in aliqua villa vel vico, Episcopus ciuitatis hoc exequatur: & si ipse his negligens fuerit, denuncietur hoc Metropolitano, vt ipse hoc faciat: vt in prædicto §. si autem qui. & §. sequen. Inuenitur etiam casus, in quo ecclesia habet huiusmodi executionem: vt in authentica col. viij. vt cùm de appella. cogno. §. si vnum [b]. De his legitimis executoribus dicetur infrà, versiculo Sed lex est circa. vsque in finem.

2 ¶ † Datiui verò [c] sunt, qui vocatis hæredibus testatoris dantur à iudice, vel consule ciuitatis: & hi executores præstabunt alimenta libertis, quibus relicta sunt aut ex voluntate defuncti, si ipse ea ordinauerit. Is autem executor cauebit eis, quibus relicta debentur, se illis ea redditurum: vt hæc, & alia colliguntur ff. de alimen. & ciba. lega. l. ij. §. primo. Plura autem de his quæ inferius de testamentarijs scripta sunt, locum habere possunt etiam in datiuis.

3 ¶ † Porrò [d] omnes hi executores à iure canonico simpliciter executores appellantur: vt in prædict. decret. tua. & cap. Ioannes. & in prædict. extraua. Ioannes frange panem. in princip. sicut & omnes administratores, procuratores vocantur: vt supra de his qui alie. no. in iudi. interue. ad fin. titu. Secundùm leges autem dici possunt diuisores: vt ff. de alimen. & ciba. lega. l. pecuniæ. vel distributores, secundùm Roge. qui exponit verbum illud, pecuniæ diuisio, [e] id est, distributio. Nam secundùm eum, distribuere & diuidere idem est. de hoc infrà versicu. xj. Sed an distributores possint etiam dici dispensatores: vt in authentica colla. viij. vt lice. mat. & auiæ. §. primo. xliiij. distinct. dispensatio. Dicuntur etiam ministri quia ministeriũ eis dicitur commissũ: vt ff. de lega. iij. si quis Titio. xxxiij. distinct. cap. j. & xxiij. distinct. ministrum. Accur. autem more Canonistarum vocat eos executores [f] in gloss. posita C. de donatio. si quis pro redemptione responso primo. & etiam Roff. in lib. suo, vbi tractat de actio. ex testamento. §. item quid erit. Sed Vbert. de Boblo vocat eos executores, & fideicommissarios. super præd. l. nulli. Respon. primo. Gof. autem no. extra eo. Ioannes. quòd impropriè dicuntur executores. Nam propriè dicitur executor, qui sententiam ad effectum perducit: [g] vt C. de exec. rei iudi. l. j. extra de crimi. falsi. super eo. secunda quæstione sexta. ab executore. Sed certè pari ratione dici potest executor, qui vltimam voluntatem ad effectum perducit: vt in prædic. decret. Ioannes. [h] quia & hinc inde dicitur iudicium. C. de sacrosanct. eccle. l. j. extra, de verborum significa. forus. §. vocatur. Et etiam hæc videntur quo ad quædam æquiparari. ff. de pigno. actio. non est. Prouinciales autem vulgares tales gardiatores à gardio: quod vulgariter dicitur testamentum.

4 ¶ † Secundò, Quid ergo, si testator in testamẽto post legata dixit: Titium meum gardiatorem facio nihil officij sibi committens expressè? nunquid talis poterit exequi testatoris voluntatem? Et videtur quòd non sit executor, neque distributor, nec minister: cùm nulla executio, nulla distributio, nulla diuisio sit ei commissa. argumen. C. de fer. à nullo. extra, de verborum significatio. c. forus §. in omni. lxviij. distinctio. corepiscopi. in fine. ¶ Dic quòd aut est constitutus gardiator, nullo hærede relicto: & tũc intelligitur executor, vel distributor siue minister, seu dispensator ordinatus ad omnia exequenda. argumen. ff. de tutelis. l. qui habet §. finali. ff. de appellatio. l. Seio. in princip. ff. de administra. tuto. l. quoties. §. final. ff. de adulterijs. l. denunciasse. responso secundo. extra, de procurato. petitio. extra, de offic. iudic. delega. pastoralis. responso primo. Et hoc ideo, vt res magis valeat, quàm pereat. ff. de reb. dub. quoties. & l. cùm in testamento. extra, de fide instrumen. c. inter. §. cæterùm. Aut aliquo hærede relicto [i]: vt tunc habeat inane nomen gardiatoris: vt supra proximè. Vel dic quòd consuetudo generalis interpretatur, vt intelligatur constitutus ad omnia, quæ pertinent ad officium prædictorum: vt in prædic. concord. & ff. de lega. tertio. l. hoc legatum. ff. pro socio. l. coiri. Consuetudo enim est optima legum interpres. extra, de consuetud. cùm dilectus. ff. de legi. & senatuscon. l. de interpretatione. Sẽper tamen attẽdẽdum est, quid testator voluerit. ff. de verborum significa. quisquis. & illud seruandum est. ff. de reb. dub. qui hæredi.

5 ¶ † Tertiò, Sed quid si dixit sic: facio Titiũ gardiatorem meum [k]: vt eius consilio legata soluantur, & distribuantur. Et videtur quòd talis non est executor, vel distributor. argumen ff. de administra. tuto. pater. & l. Titium & Mæuium. in princip. quia nullum officium est sibi commissum: vt supra, versic. proxi. sed nec talis poterit cogi consulere. argumen. x. q. ij. precariæ. xj. q. iij. nõ licet. C. de asser. l. prima. ff. eodem. diem. nisi fortè testator ob hoc sibi aliquid legauerit, quod ipse agnouit. C. de conditio. & demonstra. si cui. Vel dic quòd erit honoratius gardiator, quasi obseruator actionis hæredis, & custos. argumen. ff. de administra. tuto. si plures. § j. xxiij. distinctio. c. j. versic. princip. ibi: præduces sunt &c. extra, de ma. & obedien. cap. j. valebit solutio & distributio legatorum per hæredem facta, si ille requisitus noluit testatoris agnoscere voluntatem. extra, de arbitr. cùm olim. & de elect. cùm in veteri. ff. de administratio. tut. cùm pater. aliàs incipit, quidam. §. Papinianus. ff. de verborum signific. coram. Secus si eius consilium non fuerit requisitum: [l] vt in prædict. concor. vt extra, de loca. & condu. c. potuit [m].

6 ¶ † Quartò, Quid igitur si voluntatem testatoris agnoscit: sed eius consilium cum hæredis voto non concordat? Dic quòd valeat hæredis distributio, si sit idonea: alioquin non: vt in prædic. decre. cùm olim. & de elec. causam quæ. in præd. l. Titium. ff. manda. l. ij. §. fina. præsertim si illius consi-

---

a ¶ Ad pias causas. An autem habeat Episcopus executionem in non pijs plenè scripsi super decre. Ioan. vlt. q.

b ¶ §. si vnum. Ibi bona decedentis in captiuitate neglecti per liberos ecclesiæ originis applicantur, quæ facto inuẽtario illi reseruare debet ad redemptionem captiuorum: vt sic quod in patris redemptione non fuit impensum, aliorum redemptioni proficiat: vt per id defuncti anima subleuetur.

c ¶ Datiui verò. versicu. Ioan. in fine tractatus Iaco. de Rauen. non est ausus dicere quòd executor detur à iudice: dicens hoc iure nõ expressum allegat Marti. in authen. ó. de eccle. titu. §. si quis. hæc dixit Io. l. nulli. C. de episco. & cleri. Cyn. ponens hoc dictum eod. titu. l. id quod. alleg. de san. episco. §. qui abundat. in vtroque ca. & per te videas. hoc scias quòd Io. illam solam legem pro datiuo allegat, quam author infrà. Ad quã tamen Ia. respondere posset, quòd illa nõ est executio voluntatis: quia cessaret vnico hærede relicto. Est ergo quædam prouisio contra difficultatẽ prouenientem ex pluralitate hæredum illius qui legauerat alimenta libertis.

d ¶ Porrò. Verba sunt ipsius Ioannis in princip. post procemium.

e ¶ Diuisio. Textus dicit legatorum diuisio.

f ¶ Executores. Io. dixit cõmissarios, & malè fecit Gul. mutando. Primò, quia hoc verum: illud falsum. Et idẽ vide in l. diuus. ff. si cui plus quã per legẽ falcid. & in aut. de eccl. tit. §. si quis autem pro redemptione. Secundò, quia allegatio sequens Roff. est secundùm veram literam vera, secundũ falsam, est falsa. quæ fecit me aliàs satis musare. Vt aũt dicit Iaco. de Are. congruit nomẽ cõmissariorum illis, quibus committitur aliquid disponendum.

g ¶ Perducit. Sed hoc nõ videtur obstare: cũ & testamentũ dicatur sententia. ff. de testa. l. j. in aut. de hæred. & fal. §. si verò expressum. & § seq.

h ¶ Ioannes. Vide quod ibi scripsi super verbo, executores.

i ¶ Relicto. De hoc j. ver. sed si sit. in fi. xxvij. est.

k ¶ Meum. Vt Ioan. ponderabat istud. vt quod designat modum. & sic seruando necessariò videbatur. C. de his, quæ sub mod. l. iij. & extra, de restitu. spolia. Pisanis. De primo no. de condi. oppo. verum. in fi. ij. glo.

l ¶ Requisitum. Sup. & congruo tempore expectatum responsum, per eã dẽ iura, est hoc arbitrarium secundùm Ioan.

m ¶ Potuit. Iacob. de Aretio mutat terminos, scilicet, cùm consiliarius datur executori: vt quia iubet, quòd ex consilio Titij executor cuncta disponat. Ad partẽ. q. sine ipsius consilio valeãt acta per executorem, alleg: hoc ff. de administra. tuto. quidã decedens. §. Paulus. & l. Titium. §. primo. Itẽ, quid valeret quærere, ex quo non tenetur sequi. ff. mandati. l. secunda. extra, de arbi. c. cùm olim. In contrariũ allegat voluntatem defuncti omnino sequendam, si fieri pot. l. C. de lega. l. cum quæstio. in authen. de nup. §. disponat. in authenti. de iureiuran. quod à morien. præst. in princip. Fiat igitur distributio vt mandauit. ff. de institu. sed pupillus. §. conditio. & de exerci. l. j. §. si plures. extra, de dilatio. cùm in veteri. de offi. de legati. c. venerabili. Non obstat lex, quidam decedens. quia cum sub iuris veteris. hoc vide s. de tut. §. nunc vidẽdum. versi. vt autẽ, non posset testamẽto mandari matri tutela communiũ liberorum. ff. de testamen. tute. l. iure nostro. nec poterit mandari aliud simile, ne circumueniatur lex. ff. de spõsa. l. oratio. & de tuto. & cura. da. ab his. l. scire. Talis tamen licet teneatur consiliũ requirere, non tamẽ tenetur illud sequi: vt in prædic. decre. cùm olim. & c. cùm veteri. Et si dicas, ad quid ergo requiritur? Respondetur, quod trahi posset in sententiam consulentis: vt in prædi. c. cùm olim. & statim sequitur. Vide quod de requisitione consilij plenè scripsi super regula, nullus ex consilio. lib. vj. post quæstiones iiij.

ADDE, vt per Auge. consi. xciij.

a ¶Quia. Hæc ratio no. in præd. dec. cùm olim.
b ¶Succedat. arg. sup. q expiret.
c ¶Quidam dicunt. Alb. Pap. vt dicit Ioan.
d ¶Alij contra. Scilicet Io. author huius tractatus, qui dicit eum præcisè cogendum prætoris remedijs, captis pignoribus & distractis, & mulctis impositis. ff. de cõfes. certum. j. respon. & de vent. inspi. l. j. §. ex hoc. vide j. ver. a lviij. quæritur aũt. ibi, posset etiam dici.
e ¶Dictis. Psal. cxj.
f ¶Euangelio. Ioan. vj. post prin.
g ¶Accessissent. Et de concess. præben. c. vlti. lib. vj. versi. si autem.
h ¶Videtur. secundùm Ioã. per l. illã. & hoc intelliges p ea, quæ no. & dixi in prin. l. versi. dati ui. Hoc autem author interponit ad verba Ioan. vsq; ad versi. & scias.
i ¶Concessit. Vide hoc plenius infrà, versiculo, & scias. xvj. est.
k ¶Testamẽti. Supra q̃ incipit, licet incerta. & incipit ibi: & ad hæc oĩa. In forma aũt ipsi⁹ addit Rolã. hãc formã, q̃ aliqd supplet. subdit etiã ibi scilicet in formulari, quod tñ posuerat vbi supra, de potestate vẽdẽdi &c. & de formis exequẽdi altero impedito, vel nõ exequẽdi sine consilio & consensu talis: & sic in casum discordiæ volebat, vel nolebat stari maiori parti. Sed quærit Gul. de Cu. super l. nulli. an ex vi talium verborũ, quibus datur potestas agendi, petendi, vendendi, &c. detur eis actio contra hæredes, in casu quo aliàs non agerent: vt quia non ad pias causas? arguit quòd sic, ex l. generali, quia dicitur testatoris volũtatem sequendam.

lium non sit vtile: licet enim hæres non teneatur eius sequi consilium: vt extra, de renuncia. lectæ. debet tamen requirere: quia[a] fortè illius sententia mouebit hæredem ad melius, vel ad bonum. argumentum xxxj. distinctio. Nicæna. ff. de arbit. item si vnus. §. fina. & l. sequen. in fine. xx. distinct. de quibus. in fine. C. de fideicommis. quæstionem.

¶†Quintò, Quid si testator dicit: volo quòd ad voluntatem mei gardiatoris, siue executoris, siue eius arbitrio fiat distributio, & legatorum solutio? Et videtur quòd erit ille executor, siue diuisor. Hæres enim habet eius voluntatem, & arbitrium sequi in prædictis. argumen. ff. de verborum obligationib. si quis arbitratu. & l. sequenti. & l. si seruus. responso primo. ff. pro soc. si coita. C. de fideicommis. l. finali. C. de contrahen. emptio. l. fina. ff. quarum rerum actio non da. l. prima. in princi. vnde quasi executor censetur. ff. de condict. & demonstra. in quibus. §. fina. & erit ad instar honorarij tutoris: vt supra versic. iij. sed quid si. ¶Sextò, Quid si malè fuit arbitratus? Et videtur quòd hæres non tenetur sequi arbitrium eius: sed ipse per se facere potest. ff. de administra. tuto. pater. Alias incipit, quidam. §. Papinianus. ff. de muneri. & honorib. vt gradatim. §. j. extra, de arbitr. cùm olim. ad finem. extra, de iureiuran. c. Quintavallis. & c. veniens. extra, de elect. in causis. Alij dicunt ut dubium eundem fore ad arbitrium boni viri. argumẽ. extra, de regul. & transeun. ad reli. licet. vltra med. ff. de contrahen. emptio. l. fina. & l. hæc venditio. ff. pro socio. si societatem. & l. sequen. de pœnitẽ. distinct. vj. c. j. prope princip. versicu. flet ad fratres. Si verò certum sit ipsum malè arbitratũ fuisse, tunc hæredes per se faciant. ¶Alij dicũt, quòd si de omnibus fuerit arbitratus, functus est officio suo, nec vlterius est cogendus. ff. de arbitr. l. diem. ff. de re iudica. iudex. extra, de officio delegat. in literis. Si verò de quibusdam tantùm, cogendus est iterum arbitrari. ff. de arbit. quid tamen. argumen. extra, de testamen. tua. & de elect. cum terra. prope finem. ¶†Septimò, Sed pone quòd prius moritur, quàm arbitretur, vel quàm eius voluntas declaretur: nunquid expirat, vel est in causa caduci legatum: & an Episcop⁹ in locũ eius succedat. & videtur q euanescit: nec aliquis in locum eius succedit: argumẽ[b]. ff. de verbo. obligatio. si quis arbitratu. & l. sequenti. & l. si seruus. responso primo. extra, de offic. delega. c. fina. Argumen. contra, quòd Episcopus in locum eius succedat, sicut & succedit, cuilibet executori, testatoris voluntatem non implenti. C. de episcop. & cleric. l. nullus. §. primo. in authentic. de eccle. titu. §. si autem qui hoc facere. & in prædict. c. tua. & sic non videtur legatũ euanescere. Dicunt quidam, quòd quando testator dixit, lego decem pro alimentis pauperum, voluntate vel arbitrio talis, &c. hic duo continentur, scilicet ipsum legatum, & quòd distributio & solutio fiat de voluntate ipsius. Vnde licet alterũ, scilicet distributio de voluntate illius morte præuenti fieri non possit: nihilò minus tamen legatum manet. extra, de dolo & contumacia. cùm dilecti. extra, de restit. spolia. Pisanis. ff. de conditionib. & demonstration. hæc scriptura. Nec perìbit legatũ, imò quo ad illud soluendũ, est testatoris implenda voluntas. ff. de condi. institu. l. turpia. §. primo & secũdo. & l. si fundus. §. Iulianus. Nec succedet Episcopus. Vel potest dici, quòd si talis sit executor, succedet Episcopus. & vide j. versic. xiiij. quid si sunt. ¶Octauò. Sed quid si ille viuens non vult arbitrari? Et videtur quòd legatum euanescit. C. de contrahenda emptio. l. fina. extra, de testi. sciscitatus. & de offic. delega. prudentiã. §. primo. Sed dic contra, argumentum C. de in-

stitu. & substitu. l. prima. ff. de conditioni. & demon. l. Titius. Nonò. ¶Sed an poterit cogi arbitrari, & suam dicere voluntatem? Quidam[c] dicunt quòd non: vt in prædicta l. de contrahenda emp. in authenti. colla. viij. vt lice. ma. & auiæ. §. si verò. argumentum contra. ff. de arbi. Labeo. quod non negat se velle arbitrari: negotium tamen tenet in suspenso. Dicunt quidam non esse cogendum. Alij[d] contra. ¶†Decimò. Sed pone, testator dixit: facio talem gardiatorem, vt per eum fiat distributio rei legatæ, seu quantitatis? Certè talis est executor indubitanter, seu distributor: quia hoc sonãt hæc verba. ff. de solutio. l. finali. ¶Vndecimò. Sed an distributor dicendus est executor? Et videtur quòd non. Nam distributor videtur solùm esse diuisor: cui momentanea & voluntaria tantùm cura est iniuncta. Nam alia est causa executoris, quàm necessitas præbendorum & alimentorum ad exequendum adstrinxit: vt ff. de alimentis & cibarijs legatis. pecuniæ. Nec videtur etiam dici posse minister, qui habet diuidere, siue soluere, siue exequi: vt eodem titulo l. tertia. Sed quod idem sint distributor & executor, videtur ex verbis Prophetæ dicentis:[e] Dispersit, dedit pauperibus. & in Euangelio:[f] Distribuit discumbentibus. & argu. extra, de appellat. nouit. ¶†Distribuere enim, est inter plures diuidere. argumentum extra de constitut. cùm accessissent.[g] Item, quòd distributor idem sit quod minister, vel executor, vel solutor probatur ff. de alimentis & cibarijs legatis. l. iij. ff. de legatis primo. quidam. §. secundo. ff. si cui plus quàm per l. Falcidiam. l. prima. §. diuus. videtur autem inter hæc officia esse differentia, vt infrà versi. xl. de executore. Item quòd distributor sit idem quod diuisor probatur ij. quæstio. j. si peccauerit. ibi: distribuite tempora, & c. verũ est quòd distributor est solutor, siue executor. De hoc suprà versic. porro. sub versicu. primo. ¶†Duodecimò. Sed quid erit, si testator ita dicit: facio T. gardiatorem meum, volens per eũ fieri solutionem legatorum? Et videtur quòd iste sit merus executor, vel minister non habens potestatem diuidendi, vel distribuendi, sed solùm soluendi. & de tali loqui videtur prædicta lex ff. de alimentis & cibarijs legatis. l. tertia. præsertim si testator fecerit diuisionem legati. quod si nullam fecerit, nec etiam designauerit personam, per quam fiat: adhuc idem videtur, vt nullam habeat potestatem, sicut nec merus executor, vt extra, de officio legati. pastoralis. §. quia. & de appel. nouit. & hic hæres diuidet. Argumen. contra, quòd executor, qui habet soluere, debeat diuidere, & soluere suo arbitrio: vt in prædicta l. tertia. de alimentis & cibarijs legat. & hoc verius videtur.[h] ¶†Notandum quoque est, quòd si in testamento dicitur: facio talem executorem ad complendum omnia prædicta & singula: & nihil aliud. iste est merus minister, & pecuniam sibi datam dispensare potest: sed aduersus hæredem nullam habet actionem: nec aliquid potest, nisi inquantum testator ei concessit.[i] vnde si testator velit, dicat prout habetur j. proximo ver. in forma testamenti.[k] Vel sic.

¶FORMA. Dans & tribuens ei plenam ac commodam & liberam potestatem, atq; generale mandatum cum libera administratione exigendi, petẽdi, & recipiẽdi ab hæredibus infrà scriptis, vel etiã à suis debitoribus, à quibus eorũ voluerit sufficientem & integram pecuniam, pro prædictis omnibus, & singulis exequẽdis: & contra eos habeat causam agendi, & ipsos cũ effectu conueniendi: & mandauit dictis hæredibus, quòd dictam pecuniam sine lite & molestia ipsi executori dent, & tradant: alioqvin pœnæ nomine eos damnauit in decem

in authen. de nup. §. disponat. vt sic propter expressionem etiam liceat res illius vendere: Sic de tutore dicitur in lege, si tutor. C. de inter. ma. inter tut. & pup. & quando decre. opus non est. l. fina. & quod ibi not. & in l. also. ff. de ali. & ci. le. Et constat testatoris mandatum durare post mortem. ff. man. si verò non remunerandi. §. fina. cum l. sequen. Ipse tenet eum ex tali potestate, nec agere posse in casibus non permissis: aliàs non posse vendere inuito hærede. Restringitur ergo potestas ad casus permissos, vt agat. & sic vt dicit intelligatur gloss. superius alleg. Io hes ergo, qui non habent iuris adminiculum non agent quia non potest testator facere, quin leges in suo testamento locum habeant. ff. de legatis primo. nemo potest. extra, de testamen. cap. requisisti. versic. secus autem. & ibi concor. Item constat quòd nullus potest agere, nisi is, cui debetur: sed executori nudo non debetur nec mandatum habet à legatario, cui debetur. nec testator potest hoc facere: quia sibi non debetur, & ipse facit quòd debeat. Ad rationem inducit ff. de regulis iuris. l. nemo alieno. Agunt autem tutores & curatores: quia iuris adminiculum habẽt & sic etiam executores ad pias causas. Alij verò non habent officium à iure, sed mandato testatoris. Ad hoc facit ratio iurium ff. de manu. testamen. Stichus. & ff. de iure dotium. l. si ego. §. si tractat. expressius secũdum eum facit ff. de testa. tute. l. iure nostro. quia mater nõ põt esse tutrix, vt dixi s. versicul. iij. propter quod administrare non potest, licet testator hoc mandet: quia caret iuris adminiculo. Sic in proposito. ff. de ne. ge. quia aliena. §. cjcj. ff. ad Trebel. Lucius. §. Mauia. quæ bñ facit, sed in eũ. contraria dixit esse remota & procedentia

decem ipsi executori proprio nomine recipienti legati nomine applicandis supra, §. proximo. versiculo sequitur. & praedicta omnia, & singula nihilò minus executioni mandari praecepit.[a] ¶ Et nota quòd ideo dixi suprà, §. proximo. in principio. in forma testamenti: dam ei, & cuilibet eorum,[b] & caetera: quia non videtur, quòd alter executorum, seu fideicommissariorum possit sine reliquo agere. argumentum C. de haeredita. actio. l. ij. argumentum tamen contra, ff. de cura. bo. dan. si plures. & ff. de administratio. tutorū. decre. & ff. de procurat. si quis cum procuratorio. & l. sequenti. & hoc tutius est:[c] secundum Vbert. maximè

13 quia non coguntur hoc officium suscipere. ¶ †xiij. Quid si sunt plures executores, & vnus decedit: nunquid erit inter eos ius accrescendi, vt superstitibus accrescat officium istius?[d] Et videtur quòd sic ad instar vsufructuariorum: vt ff. de vsufructu accrescen. l. j. in princip. Sed hoc contra secundum Vbert. imò Episcopus in locum defuncti, alium subrogabit ad instar tutorum mortuorum: vt C. in quibus caus. haben. tuto. per totum. nisi dati forent à testatore, cum illa clausula: quòd si non omnes interesse poteritis, & caetera. extra, de offic. delega. vno. & capitul. prudentiam. §. adijcimus. & extra de teste. Reynaldus. in princip. de hoc j. versicu. xlix. sed si aliter. Vel distingue[e] ad solutionem huius quaestionis & praecedentis: Aut testator legauit certas res certis personis, aut commisit arbitrio commissariorum aliquid distribuendum pauperibus, aut mandauit aliquid fieri, puta fundari ecclesiam, vel hospitale, vel etiam aliam domum religiosam: si quidem legauit certas res certis personis, & vnus solus commissariorum soluit eas illis, & distribuit inter eos: valet quod fecit, licet male fecerit, consocios non requirendo: quia multa fieri prohibentur, &c. extra, de regu. ad apostolicam. j. quaestio. j. quidam. xxx. q. v. c. sed obijcitur. Si autem iussit testator res vendi,[f] vel vt pecunia, si qua extabat, secundùm arbitrium commissariorum pauperibus distribueretur, tunc vnus solus nequit hoc expedire sine alijs ad instar coniudicum: vt j. vel coeligentium: vt extra, de elect. in Genesi. Si verò iussit fundari monasterium, vel aliquod pium opus fieri: tunc omnium consensus debet requiri: qui si discordēt, vel differant, tunc etiam ad vnius eorum instantiā eos Episcopus coget. Ad hoc extra, de testamen. nos quidem. C. de sacrosan. eccle. l. prima.[g] nec debet tunc Episcopus alium substituere, altero eorum mortuo, cum alij possunt id fideliter exequi. Non enim fuit mens testatoris, vt altero eorum decedente, alij non possint exequi, sed econtra. Et in testamentis benigne est interpretatio facienda. extra, de donatio. cùm dilectus. vt voluntas defuncti impleatur. C. de sacrosanctis eccle. l. prima. xiij. quaestione secunda, vltima. in authenti. de nuptijs. §. disponat. colla. quarta. extra, de testame. e indicante. Si autem negligentes, vel suspecti essent: tunc debet Episcopus interponere partes suas: vt in praedic. capitu. nos quidem. & eodem titulo. tua nos. & capitu. Ioannes. & sic etiam de haeredibus, vt eodem titulo, si haeredes. & si illi inter se adinuicem dissentiant, potest Episcopus cum eis consentire, qui locis, vel personis pauperibus intendant prouidere. ff. de legatis secundo. l. secunda. & in authen. de ecclesi. titu. per totum. C. de episcop. & cleri. si quis ad declinandam. ff. de legatis tertio. legatis. §. primo. Sed si cōcordant in bono, Episcopus non habet quicquam facere: vt in praedic. concordan. & vide supra versicu. septimo,

14 sed pone quod prius. ¶ †xiiij. Item pone, cum quidam foenerator veniret ad poenitentiam, promisit sacerdoti nolenti sibi aliter dare poenitentiam, restituere vsuras receptas, & remittere recipiendas: nunc quaeritur, an per sacerdotem actio & exceptio debitoribus acquiratur. Et videtur quòd non: vt Institut. de verborum obligationibus. §. alteri. ¶ Item quia cessat causa mortis. Item quia sacerdos non est hominis seruus publicus, sed solius dei: vnde Deo debet acquirere, & non alij. Dic contra: quia ius publicum consistit in sacris, & in sacerdotibus: vt prima distin. c. ius publicū. & ff. de iustitia & iure. l. prima. §. ius publicum. & sic sacerdos est publica persona, per quam alteri bene quaeritur vtilis actio. ff. rem pupil. sal. fo. l. quarta. C. de episco. & cleri. authen. generalis. & de litis contest. authenti. libellum. quae est ij. q. iij. capitul. induciae. §. spatium. Et haec mea opinio hodie canonizata est in decret. Gregorij decimi, de vsuris quāquam. libro sexto. vbi de hoc diximus & facit ad hoc extra, de simon. nemo. & vide suprà de primo decreto. §. iam de effectu. versiculo sed oppones. & de satisdationibus. §. visto. versiculo sed quis.[h] ¶ †De-

15 cimoquinto quid si foenerator praecepit illi, quem dedit tutorem filijs suis, vt vsuras redderet? Respondeo, valet praeceptum, ac si factum esset haeredibus. argumentum ff. de legatis secundo. peto. §. mater. ff. de annuis legatis. l. liberto suo. §. finali. in fine. Qualiter conficiatur instrumentum super venditione alicuius rei a fideicommissario factu vide infrà, de emptione & venditione. §. primo. versiculo interdum.[i] ¶ †Decimosexto & scias[k]

16 quòd executores huiusmodi, nomen, & vim habent haeredum: ex quo patet eos posse agere & exigere, nedum ab alijs,[l] sed etiam ab haeredibus relicta: vt C. de episcopis & clericis. l. si quis ad declinandam. §. vbi autem. & l. nulli. in principio. & argumentum ff. de religiosis. si quis sepulchrum. §. tunc. & in decreta. extrana. de testa.

habentibus iuris adminiculum, sicut tutores, & similes. Dicit autem illum non dici nudum ministrum, cui testator legauit, licet restituendum, vt plenie dicam j. super ver. xvij. in fi.

a ¶ Praecepit. Hoc passet sequi absolutio & liberatio à ratione reddenda, quae valeret, vt verbum sonat: nisi contra eum probaretur dolus in administrando, vel distribuendo. ff. de administ. tuto. quidam decedens de li be. le. l. si quis rationem. & l. si petitur. ff. de legat. ij. si seruus vetitus. vide quod scripsi in decre. Ioan. versicul. ex his. ad fin. penultim.

b ¶ Eorum. Si essent tres & nō vult singulis dare potestatem. det duobus: et hoc est vtile, propter ea, quae not. infra in versicu. lij., sed quis erit exequens ibi dicam.

c ¶ Tutius est. Scilicet quòd detur mādatum. de quo s. nam dictum proximum nō potest dici tutius, si dicis seruetis coaptare tur literę sequenti.

d ¶ Istius. Expeditum est quòd vno mortuo, absente, vel exequi nolente, alter exequitur, nisi testator aliud expressit. de testamen. capitu. ij. ij. respon. libr. sexti. & quaestionem Ioan. de Deo. sbi scripsi super verbo, libere. & sunt xiiij. quaestio tertij libri. quae vult quòd Episcopus non potest in locū defuncti subrogare, quādo sup est pōt exequi. & idem statim vide in versicu. nec debet.

ADDE vt per Abb. consil. cx. secundo volu. Bald. consil. clxxxv. iij. libr. & consil. lxxvj. ij. libro cccxij. eo. bb.

e ¶ Distingue. Secundum Ioan. de Deo, cuius fuit haec distinctio post quęstionem s. proxi. allegatam. huic etiā conuenit versi. lxij. j.

f ¶ Vendi. Propter hoc verbum posita fuit remissio, quae nunc est post duos proximos versiculos, qui fuerunt addit: & melius posita fuisset post xxxij.

g ¶ L. prima. Vide infrà versicu. sexagesimo quinto. quid si testator. & quod ibi dicam.

h ¶ Sed quis. Per hoc videtur solui quaestio dominicalis decime tertia de illo, qui in mortis articulo in manu sacerdotis remisit iniuriam sibi factam per Titium, iurens non contrauenire: postea sanatus vult agere iniuriarum. Et refert Bartolus Hugo. dixisse quòd si id fecit causa mortis, agere poterit: secus si simpliciter. allegat ff. ad Sylla. l. j. §. fina. refert Tanc. dixisse, cuius fuit haec quaestio. xj. quòd cùm sacerdos sit publica persona, nullo casu eget, sicut & si sic remisisset vsuras, amplius non poterit, secundùm eum. Guido de Suz. in quaestio. statutorum ad finem. & in l. non aütes. ff. de adop. tenet pacem valere, per praedic. legem, & per. superius allega. & per illa generalia, quòd non licet poenitere, vel contra factum suum venire. & quia recipiendum est id, per quod res valet. de verborum obligationibus. l. quoties. & quia verbum pacis fauorabile. C. de cadu. tollend. l. vnic. in princip. & de iud. nouit. & sic ampliandum, non coarctandum. de regulis iuris, odie. cum concor. Probas etiam id per l. cùm clericus. C. de episcop. & clericum si per executorem secularem exquirit actionem et exceptionem, vt ibi. & in authen generaliter. superius allegata. fortius per executorem & ministrum Dei. & loquitur de vtroque casu, scilicet iniuriae, & vsurarum. Vide quod not. Institut. de iniur. §. si. Illud autem, quod pòst Tancredus dixit de vsura, tenuit Pileus in quaestione sua centesima de cima octaua dicens debitori, è quo post conualescentiam peteret, competeret exceptio doli. Inducebat odium foeneratorum, prohibitionem vsurarum, fauorem iuramenti, sacerdotem esse spiritualem patrem & quae illi, quorum negotium gessit, poterunt ratam habere quaestionem Ioann. de istis autem, vide de vsuris. quamq. libr. vj. super gloss. nomine.

ADDE, quòd Gulielmus de Cugneo & Bartolus hanc quaestionem ponunt de remissione iniuriae. & l. si tibi decem. §. primo. de pactis. & cō cludunt quòd agere possit, non obstante remissione facta in mortis articulo, rationibus, de quibus ibi per eos. & eorum opin. est communis: vt habetur in dicto §. imò dixit Baldus ibi, & in l. si dominus. de serui. vrbanorum praed. & in capitulo primo. §. iniuria. de pace iura. firm. quòd si vnus remittit alteri iniurias & expulsiones & deuastationes, non videtur remittere damna & interesse, quod passus est. allegat Dynum in l. sed si vnus. §. si ante. ff. de iniurijs.

i ¶ Interdum. Innuit quod vendere potest. de quo infrà, versiculo trigesimo primo. & trigesimo secundo. et vide quod dixi suprà versicu. decimo tertio.

k ¶ Et scias. Reuertitur ad materiam Ioan. prosequens. & in versic. seq. quaestiones. xxij. xxiij. & xxvj.

l ¶ Ab alijs. Conuenit ei quod dicit, Iaco. de Are. eum cōtra extraneum rerum possessorem agere posse. & facit versicu. xxvj. j.

mentis.Ioannis,frange panem.§.primo.[a] Sed contra. Nam dixit lex, quòd talis omnillet, nequit exigere ab hæredibus fideicommissam: si tamen hæredes ei gratis soluant, ipsum tenetur distribuere inter eos, de quibus est à testatore rogatus: vt ff. ad Trebellianum Lucius.§.Mæuia duos filios. versiculo.de hoc. Sed dic quòd si iste minister est institutus ad erogandum relictum ad pias causas: bene potest etiam ab inuitis hæredib' exigere: vt in præ dicta lege, nulli. & io prædicto §.furius. & expresse extra, de testamentis. Ioannes. & si nullus sit hæres, poterit etiam totam hæreditatem vẽdicare: nec detrahet Falcidiam: vt præ. decreta. Ioannes. & eo. titul. tua. & C. de episcopis, & clericis. si quis ad declinandam. Si autem non sit executor ad pias causas, sed ad alias, puta quia testator sic dixit, M. vxorem meam hæredem instituo, & volo vt decẽ, quæ habeo in mobilibus, reddat Titio.[b] Itẽ quod idẽ T. ea diuidat inter tales amicos meos, & nil sibi retineat: hoc quidem casu non habet T. actionẽ contra vxorem hæredem scriptam: vt in prædi.§.Mæuia. & ff. de adi. lega. l. filio ex parte. & l. filio.§.matri. Nec obstat prædic. decreta. Ioannes. si bene intelligatur: prout ibi notatur secundùm Papã[c] quę tamen prima facie contraria esse videtur. vnde circa hunc articulum sic distingue:[d] ¶ † Cùm quis legat[e] alicui aliquid, vt ille illud legatum inter aliquos distribuat: aut iste cui legatur, est minister merus, siue purus, seu executor tantùm, aut est minister & particeps illius legati. Si sit minister, siue executor tantùm, vt quia ex legato nihil debet penes eum remanere, sed totũ debet inter eos, inter quos rogatus est distribuere: quia forte testator sic dixit: Centum, quæ habeo in arca, pauperibus relinquo, per talem amicum meũ distribuenda: vel inter cõsanguineos meos talia decem, quæ habeo in arca diuidat: tunc regulariter nullam habet actionẽ pro illo legato exigẽdo: sed si fuerit ei solutum, debet ipsum inter legatorios diuidere: vt in prædicto §. Mæuia. & in prædicto §. matri. ff. de legatis secundo. l. codicillis. in princ. & l. si qs Titio. ff. de adimẽ. leg. filio. §. matri. Tamẽ fallit hoc cùm est minister, siue cùm est legatum ad pias causas.[f] Nam tunc licet nullum emolumentum debeat habere ex tali legato, habet tamen actionem ad illud recipiendum vt in prædicta lege nulli. & ff. ad Trebellianum Lucius. §. primo. ff. de alimen. & ciba. leg. alio, cũ aliàs fuerat relicturus: vt ff. de legatis tertio. l. pater. §. Tusculanus. cum suis similibus. Item fallit cùm testator expressè concedit ei potestatem petendi dicens sic: H. mihi hæredem instituo: P. amico centum lego,[g] quæ centum volo quòd ipse poterit petere, & petita & exacta distribuere: vt ff. de lega. i. cum quidam. §. si tempus. & l. si à pluribus. in princip. & ff. fami. erciscun. si filia. §. Papinianus. Si autem sit particeps legati: vt quia testator sic dixit: Titio relinquo centum: de quibus volo quòd retineat quinquaginta: alia distribuat inter pauperes pro anima mea. Iste indistinctè potest petere, & exigere ab hærede quia quo ad suam partem est legatarius, quo ad aliam est minister: vnde habet actionem ad repetendum legatum, & postquam repetierit, debet hoc distribuere: vt ff. de lega. ij. si quis Titio decem. in prin. vbi de hoc. & de lega. iij. l. si legatarius. Item etiam vbi aliquid voluit executorem testator habere, puta Falcidiam: tunc aget: vt ff. de lega. ij. si quis Titio decem.[h] ¶ † xvij. Sed quo iure petetur hoc legatum in his casibus, in quibus commissarius habet actionem? Dic quòd si his, qui debet petere, particeps est, sibi competunt tres actiones, scilicet ex testamento, hypotecaria, & rei vendicatio: vt C. communia de legatis. l. prima & secunda. & colligitur ff. de legatis tertio. si legatarius. in princip. & suprà de actio. seu petitio. § sequitur. versic. illud verò nota. & infrà de testamẽ. §. primo. versic. & nota quod. Si autem nõ sit particeps legati: tũc si potest petere, quod est in duobus casibus, vt dictum est: petet condictione ex præd. l. nulli. §. si autem post. Nam cùm ibi detur actio, nec sit cautum quo genere actionis agatur: competit ex lege condictio. ff. de condict. ex lege vnica. vel petetur actione in factum. cùm deficiat actio. vel pontificali authoritate: vt ff. de petit. hære. d. hæreditas. in fin. & interest iudicis, & ad eius officium pertinet, huiusmodi pia legata solui: vt in præd. l. nulli. in fin. vnde etiam iudicis officio peti potest. argu. ff. de lega. secundo. si quis à Titio. & extra de testam. c. nos quidem. & c. tua. secundùm Odofr.[i] Vel dic quòd actio ex testamento[k] cum tanquam legatarius, vel fideicommissarius sit: vt in prædict. l. si quis ad declinandam. vel distingue secundùm Vbertum ꝗ si sic dixerit testator, lego centum Titio: & rogo eum, vt expẽdat ea in redẽptionem captiuorũ. vt tunc locum habeat actio ex testamento. Si autẽ dixerit, relinquo centũ pro redẽptione captiuorum, & volo ꝗ T. ea disponat: tũc condictio ex lege locum habet. de hoc infra versi. xliiij. illud[l] etiam. ¶ † xviij. Quid si hæres dicit

a ¶ Primo. De hoc scripsi post Inno. & Hosti. in decreta. Ioan. eodem titul. in prima quæstione. ibi vide. Tangit Iacob. de Ra. absurdum videri, quòd vbi certa sunt legata, & certi legatarij, executor intentet actiones legatario sum locupletum: & sic quodam modo eis inuitis sit procurator ipsorum. Petat ergo ab illis mandatum: & tunc agat. Ad hoc addo: pone, quòd talis legatarius ab hærede amico non vult exigere, vel plus confidit de herede, quàm de commissario: per hoc satis puto, alterum de voluntate legatariorum talium, quòd pro eis exigat, constare debere. De locupletibus dixi: quia in pauperibus legatũ esset pium, in quo fortior est executoris potestas, vt sequitur.

b ¶ Titio. Melius diceret, tradat Titio.

c ¶ Secundùm Papam. Vt ibi scripsi super verbo, per eosdẽ. & inter primam quæstionem.

d ¶ Distingue. Secũdùm Odoffredum de quo infra. versiculo proximo. Hic prætermittam partẽ distinctionis Ioan. de Bla. qui in rubrica de actione ex testamento, ponens quatuor casus, quibus locum habet illa actio, de quibus infrà, de testamen. in principi. Addit quartum. secundũ eos, qui dicunt, executores posse agere ex testamẽto cõtra hæredes, vt dẽt eis res, quas habẽt distribuere. Ipse tamen distinguit in mero executore, qui est quasi minister: quia aut ipse est vnus ex hæredibus: vt quia dixit, volo quòd per talem ex hæredibus meis soluantur legata. quo casu ipse poterit agere contra hæredes iudicio familiæ erciscundæ vt dicta legata præcipiat, id est, ante alios capiat. Et tenebitur legatarijs actione ex testamento. ff. de legatis primo. si à duobus. Aut non est ex hæredibus: & tunc tenet, & remittit, vt sequitur. & vide quod dicam infra. ver. xlv.

e ¶ Legat. Hoc verbum infra reassumam.

f ¶ Pias causas. Vel ad alimenta. dicit Odof. & Alber. Gal. de fidei. in prin. & idem infri versi. xxv.

g ¶ Lego. Statim dicam per hoc verbum, etiam si in sequenti clausula competerat actio.

h ¶ Titio decem. Per superiora patet quòd author nudum ministrum intelligit etiam legatarium, qui distribuere, vel alteri soluere tenetur totum, & in nullo vtilitatem participat. Iacob. de Ra. in lege, nulli. tenet, & hoc mihi placet, legatarium, licet totum distribuere debeat, esse ministrum non nudum: & sic agere potest contra hæredem: etiam si distribuere non debeat in piam causam. Hoc probat per legem, Imperator. ff. de legatis secundo primo responso, vbi patet legatarium, qui totum alteri restituere tenetur, aut agere debere, & soluere, aut actionem cedere, si non vult agere. Expressum ergo habemus, quòd agit. Huius ratio patet: quia legatum est donatio in testamento relicta. ff. de legatis secundo, legatum. ergo non nudus minister. Item certum est, quòd ipse est, qui transfert dominiũ rei legatæ, vel actiones in eum, cui assignare tenetur: quod non facit nudus minister, qualis esset, si diceret testator: lego Titio centum, quæ volo manere apud Seium, vsque ad tale tempus. Ille Seius vere non est legatarius, sed custos. Sic esset etiam inter viuos, quando Titio donarem rem aliquam, post tempus tradendam Seio: ipse Titius interim est dominus rei, & restitutionis tempore dominium transfert: nec reuocare interim posset donationem à Titio: sed si non do, vel dono, sed depono apud Titium rem tradendam Seio: non transfero à me dominium propter quod ante traditionem mandatum reuocare potero, nec post trãsferre posses. ff. de donat. l. hoc iure. §. si quis dederit, & si certum petatur. l. eius qui in prouinciã. §. quas verò pecunias. Ad prædicta inducuntur. ff. ad Trebel. Lucius. §. Mæuia. & de ali. et ciba. leg. leges. aliæ superius allegatæ ijs concordant quæ no. infra versicu. proxi. in fin. Nec dicas differentiam non faciendam hoc casu, cùm res alij est tradenda inter verba, dono vel depono: quia differentia patet. Moriente enim illo, pro quo deposuit tenens mihi rem restituere. ff. de legatis primo. l. antepenult. §. fina. non sic, cùm donaui vel legaui: & moritur is, cui tradi mandaueram. Manebit enim res penes legatariũ vel donatarium: vt in præ. §. Tusculanus. C. de cadu. tol. l. vna. §. i. & §. pro secundo. & ff. de lega. ij. l. si quis Titio hæc verò nõ essent necessaria secundùm opin. Hostien. quam scripsit in decre. Ioan. sub i. q.

ADDE vt per Barto. in l. si quis Titio. quem Panor. sequitur in c. Ioannes. extra de testa. & ibi videbis de seq. addi. Et quãdo executor dicatur nudus minister, vide Ro. consi. cccxxviij.

i ¶ Secundùm. Odofr. in l. nulli. vbi per eũ hæc distinctio. & s. proximo idẽ G. de canio. Stino. etiam omnes istos modos agendi ponit.

k ¶ Testamento. Vtili secundum Hostien. & Iaco. prædictos de Are. quæ directa daretur pauperibus: vt in l. statim alleg. §. licentia. eorum est ratio: quia nec noua obligatio est inducta per l. nulli. sed iam nata ipsius legis authoritate ad alias personas extenditur. C. de leg. l. ex legato. ff. de pign. act. si conuenerit. & sic etiam erat olim per Labio. ff. de ali. leg. vbi talis minister actiones habebat.

l ¶ Illud etiã. Sed continuando ad id quod s. dixi, quæritur an minister, qui, vt prædixi, actiones habet: an illas habeat suo nomine, aut nomine illorum in quos distributio fieri debet? Quod nomine illorũ, facit lex orphanotrophos. C. de episco. & cler. ibi, quasi tut. & cur. & aut. de eccle. titu. §. fin. Quod suo nomine, facit l. si quis ad declinandã. in titu. præd. §. licentia ibi, si enim, &c. Et hoc placet Iac. de Are. & Nico. vt sicut olim illas habebat quando sibi aliquid retinebat, vt l. si legatarius. s. alle probat cùm actionem cedere teneatur. Ad idem Imperator. ff. de lega. ij. sic hodie habeat in

par_tus

relictis ad pias causas, dato q nihil retineat, & lucrum est in eo, quod piè agit.in aut. de hæred.& fal.§.si verò expressum. Sic & procurator in his, quæ acquirit officium exercendo, datur illi actio suo nomine. quod patet: quia tenetur illam credere domino.ff.man.si procurator.§.si. Per hoc dicit ad multas quæstiones responsum, de quibus j. dicetur. Sed Iac. de Ra. ad quæstionē, an executor habeat actionem, etiã si ad pias causas sit electus: respondet quòd nō. Huius ratio est: q a oīs executor est administrator iurium & actionum alienasū, sicut tutor, procurator, & his similia.e.ti.l.orphanotrophos. Sed si dicis, quomodo agit, cū sine actiōe &c. Respondet id verū de actione sibi, vel alteri competente. Procurator ergo agit actione non sibi, sed domino cōpetenti: sic executor agit actione sibi commissa per legem vel testatorē. Fatetur ergo quòd actionem alienam intentat: nudus autē non habet actionem, nec exercitiū, nisi in relictis ad pias causas. Si dicas, quis effectus, ex quo habet, quomodo habeat? Respondet in dando procuratore, quem nō dabit nedum minister ante litis cōtestationem.ff.de iniur.sed si vnus §.item ait. sicut nec tutor, nec curator. C.de procu.l.neq.sed non nudus sic, tanquam dominus. de hoc in fine satis j.ver.xxv.

peratus sum soluere hoc legatū, si tu executor mihi caues de implēda volūtate defuncti. Quidã[a] dicūt, etiã ad hoc nō teneri: cūm nō dicat hoc præ.l. nulli. & quia officiū suū nō debet ei esse dānosum. ff.quæad.te.ape.si quis ex signatorib⁹ sicut nec tutor testamētarius: quia eius fides à testatore est approbata, vt Inst.de satisda.tu.in prin.& C.de epis.au.de creationibus.& arg.ad hoc.ff.si cui plus.q p l.Fal.diuus.[b] & ff.de ann.leg.l.liberto.§.largius. & ff.quã.dies leg.ced.l.Firmio.§.j.in fi.etiam si sit frater minor,[c] qui nil habet in bonis. Cūm enim eius fides à testatore electa sit, hoc loco satisdationis habēdum est: vt in præd.l.de creationibus. Nec obstāt contraria: quia de volūtate testatoris cauebat. Alij contra[d], s.q tenetur satisdare: arg.ff.de leg.iij.si tibi legatum.& ff.de lega.j.cūm quidã.§.ij.& l.si à pluribus.& ff.de cōdi.& demō.Titio.circa prin.& l.quibus diebus.in fi.in aut.de hæ. & fal.§.si quis autē.ff.loca.& con.insulã.§.fi.de hoc j.ver.xlv.sed quæro. Tertij dicūt, q si sit ei aliquid in testamento relictū: tunc tenetur satisdare.ar.ff de cōfir.tu.l.fi.in fi.ff.de leg.iij.si tibi. Tu dic, quòd si sit diues, & bona persona, quę cōsueuit esse fidelis, nō cogit satisdare: vt ff.de fur.si seruus cōmunis.§.quia verò. Quia hodie præsumitur bonus, qui olim fuit. ff.de re mili.nō omnes.§.a barbaris.[e] Si verò sit homo inops, perfidus, & suspectus: tūc sic, ar.ff.de pe.hæ.l.pe.ff.de rei vē.l.si is à quo.extra, de pig. illo.in fi.& xlvj.dist.sūt nōnulli.ad fi. ¶ Alij dicūt, q nec in hoc casu satisdabit.ff.de pet.hę.diuus.ff.qui satisd.cog.si fideiussor.§.fi.sed in primo sic: vt præ.l.sit tibi.[f] ¶ †XIX. Sed nūquid debet iurare quòd bona fide faciat? Dicūt quidã[g] q sic.C.de do.si quis p redemptione.in.j.& in præd.l.de creationibus.& in aut.ibi posita.[h] Alij contra,[i] per præ.l.si quis. quæ innuit iuramētum præstandū esse post distributio-

nem, & non ante, vt j.versi.xlviij.sed nunquid. secundū Vin. ¶ †XX. Quid si executor iam habuit relictum in testamento legatū, & dicit se illud expendisse in pias causas, & hoc vult iurare: nunquid est ei credendum?[k] Azo dicit standum eius sacramento.C.de do.si quis p redemptione.§.j.[l] & argumentū pro eo, C.de epi.& cle.orphanotrophos. Alij cōtra, & q debet per scripturã probare hoc expensum fore iuxta defunctū voluntatem: vt in authen.de san.episc.§.oeconomus.& in prædi.l.nulli. Nec obstat, præ.l.si quis pro redemptione. Nam ibi te feci dominum, vt tu postea illi dares. In nostro autem casu non feci te dominum, sed solum executorem: vnde ibi minus exigitur, quàm hic. Vel dici potest, quòd si executor fuit aliàs bonus, & legalis: tunc statur eius sacramento: aliàs non, secundum regulam, Qui fuit bonus, præsumitur bonus, & e contra. extra, de præsumptio.mandata.xlvj.dist.sunt nonnulli.[m] Vel dic q aut expensa est magna: & tunc requiruntur testes. Aut modica: & tunc non requiruntur. arg. ff.de pig.act.si pignore subrepto.ff.de ven. in pos. mit.l.j.in fi.& ff.de excu.tut.non tamen.in fi.secundūm Odoffre.[n] ¶ †XXj. Sed quæro quando executores possunt ab hærede legata repetere: an statim mortuo testatore. Dic q demum adita hæreditate ex testamento, vt ff.de te.tut.si nemo.ff si quis te.li.esse iussus fue.l.j.§.ante aditam. Nisi fortè in illis casibus, in quibus valet legatum, vel fideicommissum, etiam non adita hæreditate. C.de fideicō.eam, quam. Si decessit ab intestato: tunc etiam debet esse adita hæreditas: vt ff.de fideicom.lib.l.secunda. nec potest dici quod habeat hypothecariã.C.communia de leg.j. ¶ †XXij. Quid si hæres dicit se velle interesse dispositioni: commissarius verò seu executor contradicit? Argu.pro hęrede.ff.de vsu & vsufru.lega.l.legatum.[o] argu.in præd.l.nul-

f ¶ Sit tibi. scilicet quando acceptauit relictum in testamento, dicit Nico. super l.nulli. quòd commissarium ad pias causas conueniunt verbis legatarijs & ministris. fallit in sex casib⁹, quorum duo sunt pro se, quatuor cōtra se. Primū quia fideicommissarius non cogitur cauere de implenda voluntate testatoris. Secundū, quia statur eius sacramento contra se: quia cogitur suscipere officium. Item ex negligentia repellitur: & succedit Episcopus. Item non transmittitur officium ad hæredes. Item non potest distribuere per alium. Dicit tamen quòd hoc vltimū locum haberet, etiã in legatis non pijs, puta distribuendis īter cōsanguineos, vel vicinos. De hoc vltimo satis j.versicu.lxxj.

ADDE quòd officium executuris ad hæredem non transeat. Ro.consi.lxix.& quòd Episcopus succedat executore negligente, per eundem Ro.consi.ccxxviij. vbi multa bona vide. Quod executor quis possit distribuere per alium ad pias causas, & quòd mandatum morte non finiatur, voluit Ro.consi.ccij.

a ¶ Quidam Alb.Gal.de fideicō.in prin.& vide j.ver.xxxiiij.sed nunquid. vbi de alia satisdatione loquitur, & de alia j.versic.xlv.incipit, sed quæro. Et de his omnibus mistim loquendo cum Gul.de Cu.sciendum est quòd executores cum fideiussoribus cauere non tenentur, nisi sint suspecti. ff.si cui plus.q per l.Falci.l.diuus.dicens, si est suspectus, quare datur? Respon. datus fuit per testatorē ad distinctionem. Facit.ff.de alimen.le.l.liberto.§. Largius.in fin. Sed si quæris, an sine fideiussoribus teneatur satisdare? Dicit quòd si executores petunt legata, vt legatarijs soluant, caueant hęredibus de indemnitate.de hoc j.quæstio.xxxv. Si quæritur alia cautio, quàm indemnitatis, si spes est, quòd pars saltem legatorum reuerti possit ad hæredes: dicit q cautio pręstabitur. allegat l.ij.ff.de alimen.& cib.leg. Ad hanc l.respondetur. j.ver.xlv.vbi satis de hoc. Si autem non speratur aliquid reuerti: cautio non debetur: vt prædi.l.diuus.alias leges omnes in prædi. ver.xlv.Ia.de Are.sub dubio fortè, dixit verius, q non satisdet. Ad l.ij.ff. de alimen.leg.respondet quòd ibi non à testatore, sed à cohæredibus fuit electus. Ad l.eo.titu.pecuniæ sortē.§.diuersa.rñdet q finis respicit proximum dictum, non legis principium circa satisdationem, de qua iste versi. loquitur Ia.de Ra.alle.ad negatiuã l.diuus.s.& j.alle. Ad affirmatiuam l. Titio.& l.quibus.etiam j.alleg.soluendo tenet legitimum satisdare teneri. quod durum mihi videtur, si intendit excedere formam l.nulli.de testamen. Distinguit, an sit, vel non sit mutata eius conditio. Intelligas in malū: & tunc loquendo de nudo ministro, dicit q si conditio eius non est mutata: quia prius pauper, & nunc diues, non satisdabit cùm per testatorē fuit ipsius conditio approbata: vt de tutore testamentario dicitur Insti. de satisda.tu.circa princ. Si mutata est: quia tunc diues, nunc pauper, satisdabit. alle.§.largius.de quo.s.& j.& vide quod dicã j.super ver.xxxv. Ex his satis potest colligi q religiosus, commissarius, testamentarius, non satisdet. Sciebat enim, vel scire debebat testator eum carere proprijs. Ex quo de satisdatione locuti sumus, scias secundùm Iac.de Are.q ex duobus executoribus, vnus potest administrare satisdando Seio de bene administrādo: honestius tamen offert arbitrium de satisdando, vel satisdationem recipiēdo. Insti.de satisda.tu.§.ij.

ADDE, vt per Bal.in l.si quis ad declinandam.per Bart.in l.alio.ff.de alimen.& cib.lega.

b ¶ Diuus. Per hanc solam legem tenet hoc Nico.& vide quod post eum dicam hic in fine.

c ¶ Minor. Vide quod de hoc dicam j.super versi.lxxiiij.

d ¶ Contra. Odoffre.vbi s.

e ¶ Barbaris. Extra, de præsump.mandata.de pur.cano.c.constitutus.in fi.

g ¶ Quidam.s.Iaco.de Are.nisi personæ qualitas aliud suadeat: vt quia est Episcopus.C.de episco.& cle.nec honore.

h ¶ Posita. Ad idem C.de ero.milit.an.l.penulti.in princip.lib.xij.& in authen.vt hi, qui oblig.in fin.C.de cu.fu.l.fin.de elect.de relig.do.c.ij. versic. illi etiam.

i ¶ Alij contra. Alb.Gal.vbi s.post prin.

k ¶ Credendum. Coniunge j.ver.xlvij.& versi.seq.& vide quod ibi dicam.

l ¶ §.primo. Per hunc.§.tenet etiam Nico.& idem Gul.de Cug.in dubio. Text. autem l.nulli.§.post vnius.ibi: numerum captiuorum data pro his pretia eum manifestare præcipimus. Iacobus prædictus sic intelligit, & mihi placet, saluo quod dicam in fin. quòd ipse expensas, intelligo notabiles, non minutissimas singulariter scriptas, manifestare debeat: & super earum veritate sufficiet eum iurare, per illum.§.j.& vide quod scripsi in decre.Ioan.in penulti.quæstione.de ratione remissa per testatorem. Sequens autem opinio, quæ habet per scripturam singula probanda, nimis est rigorosa & sumptuosa: nisi intelligatur, vt supra, scilicet quòd scriptura specificet specificanda, & iuramentum probet. Specificatio autem multum valet, per quam veritas & falsitas facilè posset haberi. Facit extra, de frigi.& ma.capi.vltimo. Item contra, periculosum est dicere simpliciter sine specificatione stari iuramento, sicut magni papalardi volunt. Verbum est Iacobi de Rauen.qui dicit se vnum audiuisse de his, qui de triginta millibus expenderat duo millia: taliter rationem reddidisse. & notæ quia non fuisset in tanta summa id factibile, si per scripturam specificata fuisset.

m ¶ Nulli. Bene facit restringendo ad illas, quæ non facilè probari possunt. ff.de re mili.non omnes.§.à barbaris.

n ¶ Secundùm Odof.l.Cyo.post Iac.& Pet.super l.id quod.C.de epi.& cle. q.viij.distinguit qualitatem expensarum, an possit probari, vel solutio legatorum: an non facilè possint, vt eleemosynæ minutæ.ibi vide.& j.versi.xlvij.& qđ ibi scripsi in prin.de clementina.& quod scripsi in ver.ibi seq.
ADDE qualiter sufficit probare expensas, Fr.de consil.ccxl.

o ¶ Legatum. statim intelliges.

a ¶L.nulli. Alber.Gal.vbi s.post princip.& Iacob.de Aret.vbi s.vltra medium inducit hic in contrarium.& sic facit litera l.nulli.ibi:& pro sua conscientia,&c.Iacob.stat pro hærede.Inducit timorem collusionis, id est ne fideicommissarius colludat. Et pro hoc dicto facit de procura.c.ij. in fin. & c.si quem lib.vj.& leges,quas ibi allega.gloss.& hoc dictum placet nisi forsan hæres præse ferret minacem vultum, quando terreret legatarios, quibus vsuræ, vel male ablata, venirent restituenda. Faciunt notata supra,de teste. §.nūc tractandū.in prin. tamen vt dixi de l. nulli. dico de l.sequen.scilicet quòd facit pro fideicommissario.

b ¶Si quis. Albert. Gal. vbi s. versicu. sed pone.expressat tamen q legabat pro anima.

c ¶Legatum. Ponit casum, quando testator annuos reditus ob sui memoriam iussit in ciuitate expendi in certum ludum qui in ciuitate prohibitus est: sicut iam lx.ann. elapsis fuit Bononiæ ludus Carnaualiæ, hæredes, & primates ciuitatis cōueniunt de alio ludo ad idem fr[illegible]ndo. Puto distinguendum quid ponderauit testator: an laborem itinenis, ad quem fortè ex voto, vel impositione pœnitentiæ tenebatur: & procedat solutio: aut subsidium terræ sanctæ: & tūc expectetur opportunitas. & sic seruatur. Facit extra, de voto. magnæ.in fi.& c. seq. in fi. Lex autem loquitur in facto terrabili annuatim: & in quo non sperabatur opportunitas, scilicet q ludus primus reformaretur.

d ¶Sit hæres. Vide s.xxj.versi.sed quę supra.versicu.lxj. & j.versi.xxvij.

e ¶In fin. Et recipit verba Alber. Gal.vbi s.in fi. ADDE, quòd executor possit ante litis cōtestationē cōstituere procuratorem,volunt Pau. de Ca.cōsi. cxlviij.

f ¶Facit.salū procuratorē.Sic ponit Alb.Gal.

li.[a] & C.de dona.si quis pro redemptiōe. ¶ Xxiij. Quid si quis[b] mihi legat, vt vadam vltra mare, tñ modo nullus ire audet: nūquid habebo legatū? Dicūt quidā q sic,dūmodo vadā ad simile locū.arg. in præd.l.legatū.[c] ¶ Xxiiij. Quid si reliqt omnia bona sua p redēptione captiuorū: qñ petet hoc fideicōmissum? Rñ.de subtilitate iuris non pōt peti, cū nemo sit hæres[d].& ideo secūdū Vbert.cōsulēdū est executoribus,vt semper faciāt fieri hęredes. 24 ¶ † Xxv. Sed nūquid ante litē cōtestatā pōt facere pcuratorē,qui petat? Videt q nō, ad similitudinē tutoris,& curatoris & pcuratoris.C.de procu.neque. Arg.cōtra q possint: vt & procurator ad negotia datus: vt ff.mā.si procuratorē.§.ij.& in præ.l.si quis ad declinādā in fi.[e] Et vt hoc plenius intelligas,pone:aliquis instituit hæredē in testamēto,& decē pro anima sua legauit expēdēda iuxta dispositionē P.cui dedit potestatē exigēdi & recuperādi de bonis suis,& vēdēdi: nūquid ergo ipse P. poterit ante litē cōtestatā facere procuratorē cōtra hęredē,vel cōtra bonorū possessores, vel debitores? Et videt q sic:q habet cōdictionē ex lege nomine suo: vt C.de epis.& cle.l.nulli. Nā & alias cōmissarius agit,quādo ad pias causas, & qñ ad alimēta factus est: vt ff.de ali.& cib.leg.l.filio. Itē procurator,qui vendidit,vel stipulatus est,actionē suo nomine habet,& procuratorē facit[f]: vt ff.mā.si procuratorē §.fi.in fi.ff.de acquir.pos.l.j.in princ.ff.de iureiu.sed si vnus.§.procu.at contra,cū nō sit cōmodū habiturus: quia ppria causa dici nō potest. ff.de leg.ij.si quis.ff.quā appel.lic.l.j.§.in propria causa.& ij.q.vj.biduū. Nā aliter habetur loco tutoris,q hoc nō potest ante litis cōtestationē: vt §.So. Dico q potest.nā cōmissarius est loco hæredis: vt j.versi.itē pone.& procurator priuati si stipulatus sit sibi dari nomine domini,habet actionē,& dominū facit procuratorē,arg.ff.māda.si procurator. §.fi.& tñ nullū habet ibi cōmodū.[g] ¶ Alij tñ contra: quia fides eius fuit a testatore electa,& certum officiū ei cōmissum: extra,de offi.dele.c.fi. §.fin.[h] Vel dic q si vult procuratorē cōstituere ad agēdū, hoc fieri nō pōt. Nec obstat qđ ibi ad petēdū dat actio vtilis ex testamēto,secūdum quosdā vel saltē cōdictionē ex præd.l.nulli.quia suo nō nomine, seu ex sua persona,sed illorū,inter quos distribuēdum est,cōpetit ei. Si verò vult cōstituere ad distribuendū legata,hoc potest: vt in præd.l.si procuratorē §.primo. Quod intellige,quādo vult dare quibusdā: quia tūc constituere potest procuratorē ad dandū illis: non autē,vt ille suo arbitrio dispenset, quibus sibi videbatur. Nam executoris persona ad hoc fuit a testatore electa,secundum Odof.extra, de offi.deleg.c.fi.ff.de sol.inter artifices. 25 ¶ † Xxvj. Quid si testator dixit: relinquo pro anima mea, quod nullū fuerit,vel quod filijs meis videbitur: nūquid Episcopus,ad quē spectat talia exequi,vt extra,de testamē.tua nos.cū suis concor. poterit agere cōtra hæredes? Videtur q nō: cum sit incertū legatū.C.man.l.salariū.ff.de iure dotium post.§.gener.[i] Dic cōtra,fauore religionis.ff.de annu.lega.l.si cui ff.de leg.ij.quidā.& l.pr.[k] ¶ † Xxvij. Itē pone, 26 quòd aliquis nō instituit hęredē: sed tantū reliquit legata: puta in codicillis, in quibus reliquit aliquē dispensatorem,per quem vult omnia legata solui: quæritur an legatarij cōueniant illum fideicommissarium: & an ille erit loco hęredis? Et videtur quòd iste erit loco hæredis,præterq̃ ad Falcidiā.in prædicta l.si quis ad declinandam.§.licentia. & in authenti.de eccle.titu.§.si quis autem collat.ix.& C. de dona.si quis pro redemptione.& ff.de alimē.& cib.leg.pecuniæ.& l.filio. Compelli autē etiam potest talis distributor: vt in aut.de ec.ti.§.si quis aūt facere iussus.& arg.ff.de leg.j.si seruus.§.qui margaritā.& ff.de leg.ij.si qs Titio decē. Ecōtra videt q non sit loco hæredis nec possit compelli.argu.ff.ad Treb.Lucius Titius.§.Mœuia. Non enī pōt cōpelli: 27 † quia quantò aliquem honoramus, tantò eū possumus onerare: vt ff.de lega.ij.l.Imperator.extra de rebus eccle.alie.vel nō.c.ij. Item si testatori placuisset eum hæredem fore, id ipse fecisset: vt C.de cadu.tollen.l.vnica circa finem. & extra de deci.ad audientiam. Et contraria inducta in specialibus casibus loquuntur propter fauorem captiuorum vel pauperū,vel alimētorū. Quòd ergo testator potuit scilicet hæredē facere,noluit: & qđ voluit,s.ordinare distributorē,qui sit loco hæredis, nō potuit.C.si quis alteri vel sibi.multum.extra de offi.deleg.cum super.in fin. Rost. dicit[l] q talis distributor est hæres,seu loco hæredis: vt in prædic.l.si quis ad declinandam.§.licentia omnimodo.& arg.ff.de cur.bo.dan.l.ij.& de fideicōmis.lib.l.ij.& iij. Et potest à legatarijs conueniri, per iura prædicta l.ò hoc tñ non est hæres,q falcidiam voluit retinere: quia testator hoc videtur noluisse: vt in l.si quis ad declinandam. §.& si quidē. In hoc minus est quam hæres, & etiā quantum ad hoc, vt non possit vendere,vel distrahere: vt in prædic.l.filio. & etiam quantum ad hoc, q nudo ministerio vtitur: vt in pręd.l.si quis Titio decem. In hoc autē plus est q̃ hæres: quia cogi potest adire, & bona distrahere: vt in prędic.§.si quis autē facere.ver.iussus. Quod nō est in alio hęrede, vt adire cogatur: vt C.de iure delibe.nec emere.cū hæreditatis aditio in solo animo consistat: vt ff.de acquiren.hęred.aditio. Et hæc est ratio, quare per procuratorem adiri non potest: vt eo.tit.per procuratorem.[m] Item iste distributor cogetur adire, ex quo debet alteri restituere: sicut fit in alio hærede,q cōpellitur per Trebellianū adire,et restituere: vt ff.ad Trebel.cogi. Item ratio est,quare alius non possit cogi: quia cū possit habere emolumētū,[n] scilicet quo ad Falcidiā,pōt illi renunciare. Nec obstat præ.§.Mœuia.quia ibi illi nepotes,quibus debebāt bona restitui,nondum peruenerant ad xxv. annū: & ideo q cōtra fideicommissarium nō agunt illi distributores: aūs agerēt actione ex testamento: vt in prædic.cor.cord. 28 ¶ † XXviij. Sed si fit loco hæredis distributor,quæritur quas actiones intentat,& quibus tenetur? Et dicit Roffre.[o] eum habere vtiles, vtilibusq teneri: sicut & in fideicommissario, cui est hæreditas restituta: vt Institu.de fideicom.hę.& ff.ad Trebel.legatarie.arg.C.de leg.l.ex legato.ff.de proc.pater filio. Ex quo enī testator distributorem eū reliquit,videtur sibi concessisse,& agere et defendere,quia talis est lex obligationis.argu.ff.de sol.l.fi. Quantū enim ad libelli effectum,hæres est, præter quā in illis quæ præmisimus: vt ar.ff. quod cum eo.si filius. Alioquin nisi ageret,vel cōueniretur,& hęreditas esset in omnibus: quod quandoq contingit: vt ff.de petit.hęredit.hęreditas. iam nullus esset, qui conueniret debitores hæreditarios. quod iniquū foret. Patet ergo quòd loco hæredis habetur.[p] Accur.not.in prædic.l.si quis ad declinandam.§. vbi autem. 29 † quòd executor est hæres nomine, sed non re. Azo verò notat in prædic.l.nulli,quòd non est hæres,sed administrator. Porrò si executor non ad omnia, siue non vniuersalis,sed aliquorum bonorum tantū,& in testamento sit hæres[q] institutus: tunc indubitate talis non habetur loco heredis.[r] arg.C.de hære.instit.quoties.ff.e.ti.l.j. Nam in incertis,et nō certis locus est coniecturis. C.de actio.& obli.l.obligationum substātia.& l.fi. in fi.C.de contrahen.emp.l.fin.prope finē. nihilò 30 minus tamē agere potest. ¶ † XXIX. Sed pone,[s] quædā mulier erat tutrix, & fideicōmissaria: tutela finita,[t] habebat decē penes se: vult ea retinere,vt ea soluet pro male ablatis: nunqd pōt? Rñ.aut constat q huiusmodi male ablata, puta vsuræ,debētur: aut qđ nō debētur: aut dubitatur. In primo casu retinet: quia

g ¶Commodum,Secundùm Alber.

h ¶§.fin.Hoc placet Iac.de Ra.& vt dicit,si impeditus est,habet remedium constituendi actorem,authoritate iudicis,non sua propria.Instit.de cura in fi.ff.de admi.tut.l.decreto.Hoc dicto dicit Iac.de Are.dici posse eum procuratorem cōstituere: cū suo nomine actionē habeat, propter lucrū, quod sentit eā piè agendo.C.de bo.ma.l.j.ff.de iniur.l.sed si vnius.§.idem ait.& C.de dona.l.illa.

i ¶Gener. & ff.de verbo.oblig.ita stipulatus.

k ¶L.pe.Sup.ff.de ali.alleg. Istæ tres leges cōcurrunt in materia concor.Ia.de Aret.dicens, q commissarius disponere poterit ad quantitatē conuenientē facultatibus defuncti, cōditioni personæ,& numero liberorū defuncti.alleg.eadē iura.& sequēs versi.fuit Rost.vt j.dicam.

l ¶Dicit.Cuius fuit ad literā iste ver.& sequens rubrica de acti.ex testamēto.versi.itē quid erit.& versi.seq.

m ¶Procuratorē.Vide quod scripsi de præbē.c.accedens.sup gl.& in suffra.

n ¶Emolumentum. Vide j.ver.lvij.

o ¶Dicit Rost.vbi proxi.dixi.

p ¶Habetur. secundum Roffre.

q ¶Sit hæres. Sup. alius.

r ¶Hęredis. De hoc dixit s.eod.§.post princ.ver.ij.in fin. ADDE an executor sit hæres, vide Ro.consi.alleg.cōsil.ccxxvij.

s ¶Sed pone.Fuit ad literā Albe.gal.vbi s.ver.penul.

t ¶Finita.Sup.& cōmissaria durāte,dixit qđ plus est Iac.de Aret.quòd sicut fideicommissarius potest alteri soluere, sic & sibi de eo

quod sibi debetur ex testamento, vel aliàs, sicut tutor. ff. de admi. tu. quoti. §. sicut. Non obstat lex, non dubium. C. de leg. Loquitur enim in simplici legatario. & ibi de hoc: hic loquitur de executore: & intellige generali, non speciali ad certum quid: vt s. proxi. dictum est. Facit l. nulli. C. de epi. & cler. ibi: exigendi licentiam. & §. sin autem ad id. ff. de leg. ij. si quis ita. ad Treb. l. Lucius. An autem dispēsare in se vel suos possit: vide j. versi. xxxij.

ADDE, an executor possit seipsum eligere, Bald. consil. clxxxv. iiij. lib. & Rom. allega. consi. cccxviij.

a ¶ In fin Et de restitu. spo. frequens. §. solet. lib. vj.

ADDE, versicu. sequen. vide cum Bart. in d. l. instrumenta.

b ¶ Intellectum. Ad literam iste versic. fuit Rof. vbi s. versicu. item quæritur an hæres.

c ¶ Commissa. Sine numero: & forma quæstionis est hoc dictū inter xx. & xxj. q. Io. sub versi. dictum est s.

d ¶ Aliquis. dicit Iaco. de Aret. q ex quo nullus est hæres, fortè distrahere poterit ad instar procuratoris habentis generalem, & liberam. ff. de acquiren. rerum do. l. qua ratione. §. hoc quoque. Item actionem habet: ergo facultatem distrahendi. argumē. ff. de iur. delibe. ait prætor. Item vendit authoritate l. si quis ad declinandam. ex quo fideicōmissarius & dispositor est.

ADDE, vt per Bart. in l. alio, ff. de alimen. & cib. leg. n. 5. vbi plenè prosequitur hanc materiam, an possint vēdere, permutare. & p Bal. cōsi. clxxxv. iiij. lib.

ADDE, vlterius, quòd executores, quibus à testatore datum est arbitriū vendendi, debent æquare arbitrium, secundū respectum debitorū, & legatorum, & occasione vnius, vel duorum nominum, non vendere rē valentem decem, decidit Bar. notabiliter in l. magis puto. §. non possum. ff. de reb. eo. glo. ij.

quia cui damus actionē, &c. ff. de superfic. l. j. §. j. in secūdo non: in tertio statuetur certum tempus, intra quod cognoscatur, an debeatur, quo elapso restituat. arg. ff. de pe. hęre. si quis libertatem. §. pe. in fi.[a] ¶ † Xxx. Sed quæritur, an hæres, vel distributor teneat dare instrumēta legatario, quæ pertinēt ad negotiū sei legata? Et videtur q non: vt C. de fideicom. instrumenta. Sed illud intelligatur, quādo pars prædiorum legata erat: vnde maior pars remanebat penes hæredem: & ideo non dat ibi exēpla. Aliàs enim si vnicū prædium sit legatum, credo hęredē dare debere legatario instrumenta: cùm hæres de euictione non teneatur. arg. ff. fa. erc. cede se. io fi. & l. seq. si rem. & ff. de fide instr. si tab. Nec obstat ff. de act. emp. & vēdi. Titius hæres. & l. creditor. qa vēditor tenetur exhibere, & nō dare: qa de euictione tenet. Dico ergo hæredē dare debere legatario instrumētū. ar. C. de li. cau. sicut. C. ad leg. Fal. p̄diorū. secūdū vnū eius intellectū[b]. ¶ † Xxxj. Sed an executor vltimæ volūtatis pōt alienare bona curæ ipsius cōmissa?[c] Et vid. q nō. ff. de ali. & ci. leg. l. alio. quod verū est: vt ea in alios vsus conuertat: vt extra, de testa. tua. vel etiā sine causa. Aliàs enim bene potest. arg. C. de epis. & cleri. orphanotrophos. §. j. x. q. ij. hoc ius porrectum. C. de præd. mino. sine decre. non alienan. l. ob æs. puta vt pecunia in solutione legatorum conuertatur, si aliter satisfieri non potest. arg. ff. de iure iur. siue generalis. arg. ff. de cura. fu. l. fi. in aut. de eccle. titu. §. fi. & §. si iam annale. & seq. ad instar curatoris bonis dati. ff. de cura. bo. dādo. l. j. & vltima. & de bonis autho. iudi. posiiden. prætor. §. his verbis. C. de epis. cler. si quis ad declinandā. §. vbi. & §. præcedenti. & in aut. colla. viij. vt cum de app. cogno. §. in huius. Potest etiam alienare, si hoc sit ei à testatore commissum. ff. de dote præ. vir vxori. ff. de cōdi. instit. l. quę sub conditione. §. mortuo. in fin. Et hæc vera sunt, vbi nullo hærede relicto, constitutus est ad vniuersa bona, pro anima testatoris eroganda. Nam tūc ipse loco hæredis habetur: vt s. versi. xxvij. ité pone q aliquis[d]. ¶ Xxxij. Quid si non ad vniuersa, sed duntaxat ad aliqua eroganda, hærede ex testamento, vel ab intestato succedente constitutus est: nec est sibi à testatore alienandi concessa potestas: nec potest satisfieri legatarijs, nisi aliqua alienētur? Et certè videtur q tunc hęres, non executor, alienabit: vt in prædi. l. alio. Arg. tamen q etiam executor hoc possit: quia ad omnia datus videtur, sine quibus testatoris voluntas impleri non potest: vt ff. de iuris. om. iudi. l. ij. extra, de offic. deleg. pręterea. ff. de procu. ad rem. Maximè hærede rem legatam vendere nolēte. quod satis cōcedi potest, si dixit: tale prædiū pro anima mea relinquo, volens, & præcipiens illū vendi, & pretiū pauperibus dari: & ad hoc exequendum talem facio executorē.[e] ¶ † Xxxiij. Illud etiam quæritur, si nomen debitoris legatum sit distribuendū per executorē: vtrum debitore soluere nolēte, nec etiā hærede contra eū agere curāte, executor agere possit cōtra debitorē, vt soluat[f]? Et videtur q sic: vt in prę. l. nulli. rñ. j. in aut. de ecc. tit. §. si quis autē. & §. si autē qui facere. in fi. ad instar curatoris bonis dati. ff. de cur. bo. dā. l. ij. rñ. j. ff. de his, quæ in frau. cre. l. j. in princ. & ad instar orphanotrophi, in aut. e. ti. §. fi. C. de epis. & cleri. orphanotrophos. & ad idem ff. de fideicom. l. iij. ff. sol. mat. Caius. & hoc tenēt Azo. Vbert. de Bo. Roffre. & Bul.[g] Aget autem cōtra debitorem vtilibus actionibus, quibus directis testator agere potuisset: vt s. versi. xxix. sed si sit loco Azo verò dicit cōpetere condictionē ex prædi. l. nulli. & idē dicit Vbertus: vel etiam officiū iudicis in defectū actionis. arg. ff. de mino. in causæ. ij. vel secundum Bul. dabitur actio in factum subsidiaria: quia æquitas suadet ei actionem dari, nec apparet quæ. ff. de præsc. verb. l. j. & l. quoties. C. de sac. san. eccl. sancimus. qđ nō placet,[h] ex quo p̄missa habet auxilia.[i] De hoc s. versi. xvij. sed quo iure.[i] ¶ † Xxxiiij. Sed nunquid iste agens contra debitorem, satisdabit hęredem vel legatarios rem ratā habituros? Et videt q sic. cùm ipse possit ab omnibus conueniri. ff. de leg. j. si à pluribus. respon. j. ff. rem pup. sal. fo. & si ad species. Argu. contra. nam habet legitimam administrationem ad instar tutoris. C. de admini. tu. tutrices debita. & l. fi. §. defensionem. ff. eo. l. j. §. nec cogēdum. ff. rem ra. ha. actor. nisi fortè dubiū sit, vtrum hoc officium sit ei commissum. ff. de admini. tut. vulgo. Sic & in actore, & procuratore. ff. quod cuiusq; vniuer. no. item eorū. §. actor. item etiā iste reconuentus à debitore tenetur defendere, sed non satisdare. C. de episc. & cleri. si quis ad declinandā. §. vbi. in fin. ff. de annuis lega. liberto. ff. quan. di. leg. ced. Firmio. §. j. in fin ad instar tutoris, & curatoris. C. de administr. tut. tutores debita. & l. fin. §. omnem. ff. de curato. bon. dan. l. ij. respon. j. & ad instar actoris vniuersitatis: vt in prædic. §. actor. ¶ † Xxxv. Item nunquid hæres, qui rogatus est restituere executori, potest petere ab executore, q satisdet, q eum seruabit indemnem, cùm ipse possit à legatarijs conueniri? Et videtur q sic: vt in prædi. l. si à pluribus. respon. j.[k] Vber. contra, argumen. ff. de ali. & ci. le. pecuniæ. Eadem etiā quæstio, & responsio sit in debitore, cuius nomen legatum est. De hoc s. versicu. xlix. sed si alter. in fin. ¶ † Xxxvj. Sed an debitor hæreditatis soluens distributori, liberetur. Et videtur quòd non: nam talia debita creditori, vel hæredi, quibus testator iussent, sunt soluēda. C. de hæ. act. & C. vt act. ab hærede, & contra hære. inci. quasi per totū. C. de pac. filius. vnde si alteri soluat, nō liberatur. extra, de iureiur. cùm te. ff. de solu. si alieni. Sed dic contra ff. de administr. tuto. quoties. ff. de ventre in posses. mit. l. j. §. item si periculum. Ex quo enim habet exigendi licentiam, vt ē liberatio contingit: vt in prædi. l. si à pluribus. respon. j. & in prædi. l. liberto. §. Largius. in fi.[l] ¶ † Xxxvij. Quid si debitor vult potius hæredi soluere, quàm executori, vel ecōtra. Et videtur hoc sibi licere: sicut & licet hæredi soluere, cui maluerit, scilicet an legatarijs, vel executori. ar. in præd. l. si à pluribus. rñ. j. Debitor enim vtrique tenetur, scilicet hæredi directis actionibus: vt C. de hæ. ac. per totū. & ff. de acquir. pos. cùm hęredes. in prin. & executori vtilibus: vt C. de nom. & dele. l. iij. & s. ver. xxxiij. illud etiā. Et hoc verū est, nisi velit soluere executori hærede cōtradicēte propter istam causam superuenientē: puta quia executor desijt esse soluendo: quo casu ei non soluet, nisi prius ipse idoneè cauerit: vt in prę. §. Largius. in fi. Tñ si soluit hæredi, executor pōt agere cōtra ipsum hæ-

posit vendere sine decreto, cùm testator licentiam dedit: Ange. tenet eius consi. clxxv. in fi.

f ¶ Soluat. Quæstio nnn exprimit, an legatum fuerit executori, qui minus haberet dubium: in vero casu, quo non est sibi legatum licet agat, cùm ad piam causam distribuendum est: non tamen ageret, si ad non piam.

g ¶ Et Bul. Idem Nicol. inducens l. ex legato nominis. C. de lega.

h ¶ Placet. Dixit In. Rof. ex quo habet alia. non dixit præmissa auxilia. per ea quæ tra. in libel. de dicta actiōe. scilicet in factū subsidiaria.

i ¶ Quo iure. Scire debes quòd Iacob. de Ra. vbi s. quærit an executor, cui commissa est dispēsatio mobilium, ut pios vsus, agat cōtra debitores? Et tenet quòd sic: qa actiones, quæ competunt ad mobilia, inter mobilia computantur. Allegat authenti. hoc ius. C. de sacrosanctis eccle. & quæ ibi dixit. De materia vide quod plenè scripsi j. de fruct. & interesse. §. j. super versi. sed quid si debeo. Quærit demum, an executor possit à creditoribus conueniri. Respon. quod non: quia ille solus conuenitur à creditoribus, qui est hæres vel fideicommissarius in toto, vel in parte, sub nomine quotæ partis, sed nudus executor non est talis: ergo per creditores conueniri non potest. ff. ad Trebellianum. l. mulier. in fin. & l. nam quod. §. j. & ff. de iure dotium. l. mulier. Sed idem poterat dicere Iaco. de non nudo, recipiendo secundūm suum intellectum. quæ vide supra, sub versicu. decimosexto, vltra medium. Principali dicto non obstat l. si quis ad declinandam. §. licentia. quia ibi pauperes, vel captiui erāt instituti hæredes. Episcopus ergo pro illis agens, potest per creditores conueniri: quia hæres, vel vicem hæredis gerens.

a ¶ Executorē. secundū Nic. sufficit etiā si solō dixit, lego tale prædiū distribuendū inter pauperes. alleg. C. de iure delib. l. fi. §. & si præfatā. ver. sed si legatarij. Dicit etiam, q si quantitas est distribuenda, & per testantem data est commissario licentia vendendi, vendere poterit, etiā si pupillus est hæres, & sine decreto: vt not. C. quan. decre. opus non est. l. iij.

ADDE, vt per Barto. in d. l. alio. versi. quarto vlterius. & quòd executor

k ¶ Respon. j. Vide quod dicam j. versi. xlv. in fin. Tenēs opinionem Vber. dicere posset, quod hæres, qui commodum hæreditatis sentit, saltem in parte, non mirum si oneratur in cautione. de regu. iur. qui sentit. lib. vj. quæ ratio cessat in executore, quem cogere ad cauendum, esset duplicare onus sine commodo.

l ¶ In fi. Hic congruit quæstio, an ipse hæres soluens executori sit libera

redē, vt id quod recuperauit, sibi tradat. argu. ff. de leg. iij. l. si legatarius à quo. respō. j. ff. de le. j. l. si seruus legatus. §. qui margaritā ff. de leg. iij. l. Imperator. in prin.

38 ¶ † Xxxviij. Sed an executor, vel etiam legatarij, habent aliquod auxilium contra hęredem, vt ipse cogatur agere cōtra debitorē directis actionibus? Et videtur quod cogetur agere. Nā nisi ipse debitū exegerit, videtur esse in culpa, vel dolo: & ideo ex hoc cōueniri potest: vt in prę. l. si legatarius. rā. j. & l. si seruus. §. cū quid. ff. de opti. lega. l. si cui. Sed dic cōtra: vt ff. ad Treb. l. iā quod. §. non omnis. & l. se cogi[a]. & in præ. §. qui margaritā. cū eis nō teneatur, nisi solū ad iura cedēda: vt Inst. de leg. §. causa autē. ff. de leg. j. l. si sic legatū. §. j. in fi. Executor autē, vt quidā dicunt, nō liberatur legatarijs iura cedēdo.[b]

39 ¶ † Xxxix. Sed qualiter subuenitur pauperibus, vel legatarijs, executore cōtra hæredē, vel cōtra creditorē hæreditariū agere nolente? Dic quod est per Episcopū ad hoc cogēdus. Aliàs enim non potest defuncti voluntas impleri. ar. extra, de testa. tua. & c. Ioānes. in præd. l. nulli. vel fortè legatarij agēt contra illū cōdictione ex lege illa, nulli. vel officio iudicis, vt agat. Est enim, vt videtur, in ipsorū optiōe, quē eorū malint cōuenire, scilicet an hæredem, vel debitorē, vel executorē. ar. in prę. l. si a plurib. rā. j.

¶ Xl. Itē quid si executor in potētia iuris, vel facti impeditus nequit exequi? Dic quod potestas agēdi, & distribuēdi in Episcopū trāsfertur: vt in præ. l. nulli. §. j. ij. & iij. & l. si quis ad. §. j. extra de rescr. si cum ita tus. ar. C. de cōtrahē. emp. l. si. de hoc j. ver. xlix. sed alter.

40 ¶ † Xlj. Quid si hæres cōuētus excipit cōtra executorē agēte, quod ex aliqua causa agere nō pōt? Dicūt quidā, quod hæres mero iudicis officio cogetur per Episcopū, vel prętorē tradere rē legatā. ar. ff. de pe. hæ. l. hæreditatis. in fi. extra, de test. nos quidē. Si autē debitor cōuentus dictā exceptionē sibi opponit, nec hæres agere curat: legatarij suo nomine habēt vtilē actionē cōtra debitorem. C. de leg. l. ex legato nominis. vel etiā Episcopus aget, vt dixi.

41 ¶ † Xlij. De illo autem quæritur, an executor transigere, vel pacisci possit cū hærede, vel cum hæreditario debitore? Et videtur quòd nō, debitū remittendo: sicut nec tutor, nec curator præstant liberationem remittendo, licet agere possint. C. de pact. l. pactum curatoris. ff. pro emptore. l. qui fundū. §. si tutor. ff. de admi. tut. l. Lucius curator. §. fi. & l. tutor ad vtilitatem. ff. de solu. Rā. j. Sicut nec procurator ad agendum datus: vt extra de arbit. per tuas. C. de transac. l. transactionis. Nisi forte consensu legatariorum, quorū tangit, hoc faceret. argumen. extra de transac. contingit. vel nisi haberet a testatore ad hoc speciale mandatum. ff. de fideicommis. liber. l. iij. & argumen. C. de procur. si procurator. & l. procuratorem. C. de dona. l. non absolute. Dicunt quidam quòd cū ei solui possit, et ipse possit rem in iudiciū deducere, & transigere meritò poterit & pacisci. ff. de pact. rescriptum. §. fi. & l. seq. Præcipuè si sit bonorum vniuersorum distributor constitutus. ff. eo. nam & nocere. & ff. de iureiuran. l. iusiurandum quod. §. fin. & c. l. seq. præsertim vbi lis est dubia & incerta, & probatiōes desunt. C. de trāsac. pręsens. ff. de iureiur. tutor. ff. de fur. l. si pignore. in fin. & l. interdum. §. qui tutelam. Eisdem etiam rationibus dicunt, quòd possunt compromittere. ff. de arbit. item si vnus. in prin.

42 ¶ † Xliij. Et nota quòd executor agit causam sine sumptibus notarij & iudicis: vt in prædi. l. nulli. §. ij. ibi: sine vllo dispendio: et ibi: iudiciorum dispendijs. & argu. xij. q. ij. charitatem. Vel secundum Vber. exponitur ibi iudiciorum, id est, iudicum. ff. de verb. oblig. si cùm fundum. vt nō releratur ad sumptus notarij, nisi fortè ille haberet salarium de publico: vt xxiij. q. j. militare in fine. & j. q. iij. si quis episcopus[c].

¶ Xliiij. Sed corā quo aget executor contra hæredē, vel debitorē, vel etiā legatarij contra eosdem, vel etiā ipsum executorē? Dic quod corā Episcopo loci, in quo defunctus habuit domicilium. arg. in aut. de eccle. tit. §. si autē qui facere. & §. si quis ædificationē. & in aut. vt cū de app. cogno. §. si vnū. vel in quo natus fuit. arg. in præ. l. nulli. vel etiā coram ciuili iudice vtriusque loci[d]. arg in præd. l. nulli. §. cū autē. & in præ. §. si quis ædificationem. Si autem non habuerit ibi, sed alibi domicilium: tunc attendendū est, vbi acceptauit officium, vel agnouit defuncti volūtatē, vel administrauit. ff.

tus. Hæc quæstio soluta videtur, quod non, j. ver proxi. cùm ibi dicatur, sic soluentem testamenta a legatarijs conuenire posse. Ia. de Ra. ad negatiuā allegat ff. de solu. inuito. vbi soluens sine creditoris consensu alteri, non liberatur. Ad idem extra, de iureiur. eam te. Ad contrarium inducit l. eo. tit. vero procuratori. §. j. Soluendo dicit, quod si executor erat nudus, sibi sine satisdatione soluere nō debuit, & sic non est liberatus. ff. de cō. & demō. l. quibus. ad finem. ff. de leg. iij. l. si tibi. Si fuit nō nudus, aut datus à lege: & tunc idem quod supra. Aut datus à testatore: & tunc vtitur distinctione, quam dixi §. v. et sic. xxviij. an a sit, vel non sit mutata in peius eius cōditio. Si verò nō est mutata, non tenetur satisdare. & sic nec hęres debuit satisdationē exigere. Si mutata, subdistingue: aut de diuitijs ad inopiam: & tunc debuit satisdationem exigere. ff. de an. legat. l. liberto. §. Largius. Aut mutatus est status ad malos mores: & tunc etiam cum satisdatione, quæ fragilis esset, non debuit sibi solui. Instit. de suspec. tut. in fi. Cy. in hac quæstione remittit ad scripta per Dy. in prædi. §. Largi⁹. Ex cuius verbis cadit alia subdistinctio, an, si ignorante testatore, mutata fuisset eius conditio, tēpore quo datus fuit executor. Pōderat ergo, an fuerit hæres in culpa non exigēdo cautionē: vel sine culpa. & sic soluit contrarium de l. si a pluribus. ff. de lega. j.

a ¶ Se cogi. Sic etiam posuit Io. neuter ponderauit legem intermediam. hoc dico propter ea, quæ dicam super ver. lviij.

b ¶ Cedendo. Hoc dictum fuit Io. præallegantis quæ no. j. ver. fi. lviij. simul tractatur sua lxxvij. q. cum duabus seq. Sed in hoc vide quod plenè dixi in decr. Io. pe. col. ver. item cùm supra. Circa hoc etiam sciendum est, quòd Ia. de Ra. vbi j. in q. iij. qua quærit, an legatarij contra nudum ministrum habeant actionem: allegat quod non debet onerari, qui honorem non sentit. Sufficiat regula, qui sentit. li. vj. Ad contrarium inducit l. liberto. §. Largius. ff. de ann. leg. vbi innuitur non esse actionem contra hæredes, qui soluerunt executori. ergo erit actio contra illum. Ad idem ff. de legat. j. l. si à pluribus. Ipse distinguit, an executor habeat penes se res legatas, vel id, de quo debent solui legata, vel suo dolo, vel culpa factum est, ne habeat: tunc condemnabitur legatarijs: illis cessantibus, absoluetur. ff. de leg. iij. l. si legatarius. superius allegata. Sed subdit, quæ sit actio in casibus, quibus tenetur ipse nudus minister. Nam actione ex testamento non tenetur: cum non sit honoratus in ipso C. de fideicomis. ab eo. & commu. de leg. l. j. videtur quòd actione negotiorum gestorum: cùm ipse negotium legatariorum gesserit, petendo, vel recipiendo res illis legatas. ff. de nego. gest. si pupilli. §. j. & l. si ego. vel habent vtilem actionem mandati, secundum eum. ¶ Et aduerte, quia hic Iac. locutus est de nudo ministro, qui conuenitur a legatarijs, vt soluat: quando verò conuenitur a legatarijs executor, vt rationem reddat: generalius loquitur, vt dicam j. super ver. lxviij.

c ¶ Episcopus. Melius facit, quæstione secunda. sicut episcopum. & vide quod ibi not. & extra, de simo. capi. primo. & de rescrip. statutum. §. notorium. l. v.

d ¶ Loci. Id est cuiusque. vt recipiatur hoc diuisim, non coniunctim. Et idem dicit de episcopis, de quibus præmisit. Facit quod not. C. de inco. l. ciues. lib. x. & est simile de tempo. ord. cùm nullus. lib. vj. & ff. de excu. tut. l. iurisperitos. §. j. & not. eod. tit. non solum. §. & qui testamento. Distinguendum est ergo, an matrimonium testatoris sit in diuersis locis: & tunc quisque episcopus officiū exercebit in rebus sitis in sua diœcesi: vt in. d. §. j. & C. vbi tuto. pe. l. vna. Si in altero loco tantum: tunc episcopus illius loci aget, coget, & iudicabit. Facit ff. de iud. fideicōmissum. extra de fo. cōpe. significasti. Si verò sit in neutro loco, sed in tertio: tunc videtur Episcopus originis præferendus, per prę dic. l. nulli. & per l. ciues. Et si diœcesis originis est dubia: tunc Episcopi domicilij de quo si de dubitaretur: tunc Episcopus ciuitatis, in qua defunctus est: vt in prædicta l. nulli. §. quod si. Et adde quod statim dicam. & vide distinctionem Petri, quam ponit Cyn. in l. nulli. C. de epis. & cleric. quæ fuit etiam sui Iaco. ea. l. post princip. scilicet an legatum cōsistat in re, puta in fundo, an in quantitate: quæ quia nō respicit certum domicilium, diuersificatur à prima. ibi vide. Fuit alia talis quæstio circa principia mei studij: Templarij, & Hospitalarij, quisque per suas prouincias diuisim habebant priuilegia apostolica, expressa causa subsidij terræ sanctæ, super percipiendis legatis indistinctè relictis ad pios vsus: sæpe iure legati, vel hæreditario relinquebatur indistinctè pauperibus, vel pro anima mobile, vel immobile. executor distribuerat verbo, quòd tale hospitale haberet tantum, & tale tantùm in quantitate, vel tales res in specie. Illi priuilegiati superueniebant, & petebant illa. Allegabant pro se generalitatem verborum, per quod dicebant sibi deberi non solùm post priuilegium sic relicta, sed etiam relicta prius, quæ tamen non erant disposita in tempore ipsius datæ dicentes deseruiendum verbis. ff. de exerci. l. j. §. si is, qui nauem. de priuileg. si papa. ij. respon. in fine. & ibi concordan. Allegabant fauorem priuilegiorum, & religionis & causæ ampliandum. ff. de constitu. princi. l. j. de verb. signi. olim. Ad secundū de dolo & contra. ex literis. ff. de relig. & sump. fun. sunt personæ. in fin. Tertiū, scilicet fauor causæ petet extra, de voto. ex multa. ver. in tanta. de Iudæis. ad deliberandum. In contrarium dicebatur, distributionem factam per commissarium, censeri factam a testatore: & sic dici non possunt indistinctè relicta. Bene facit ff. de lega. ij. vnum ex familia. j. & ij. respon. & de hæred. institu. l. asse. & ff. quod cuiusque vniuer. item eorum. §. j. Sicut lex, nulli. præponit Episcopo factum testatoris: sic præponatur hoc illis priuilegiatis. Si verò veniant priuilegiati ante dispositionem commissarij, & bona petant: commissarius verò dicat se velle distribuere: & fortè distribuit verbo: vt suprà, videtur priuilegium præferendum. argumen. ff. de iudicijs. si quis postea. & de procura. l. pluribus. & hoc satis placet. Sed alij cōtra ex fictione, de qua dictum est primò, quòd a testatore videatur facta. argumen. ff. si certum petatur. l. proinde de rebus dub. l. quadam. C. de contrahen. emptio. l. tale. Distinguendum autem est secundum Nico. Ma. qui hoc tractat vbi supra, an commissarius fuerit admonitus, & distribuere cessauerit: & tunc priuilegiati licite petunt. Ad hoc in authē. de eccle. titu. §. si autem qui hoc facere. Item si priuilegiati petierunt, & obtinuerunt sibi hæredes condemnari, & consecuti sunt bona: hoc postea non retractabitur. C. de confirma. tut. si vt proponis. ff. de noxal. si quis à multis. Sed commissario non monito, sententia pro priuilegiatis non lata neque solutione eis facta. valebit distributio facta, per commissarium, per prima iura. Vbi verò testator non reliquisset commissarium, vel reliquisset, sed mortuus esset distributione non de iudi.

de iudi. hæres absens. & l. seq. & l. argentariū. & s. ver. lvij. hoc etiam. propefi. & versi. lxxxvij. quid si Episcopus, in cuiu. & seq.[a] ¶ † XLV. Sed quæro, 43 an executor habet necesse cauere de restituẽdo hæredibus partes singulorū captiuorum, vel pauperum defunctorum legatariorum. Et dicit Azo q̄ nõ: nisi testator id fieri iusserit tacite, vel expresse. ar. ff. de cõdi. & de. in quibus. in fin. ff. si cui plusquā per l. Fal. diuus. vel nisi testatore viuente, & ignorãte, desierit esse soluendo. ff. de ann. leg. l. liberto. §. Largius. in fi. ff. de test. pater. in fi. Et hoc tum quia ex necessitate gentium quia fides eius est a testatore approbata: vt in conoor. positis s. ver. xxviij. quid si hæres dicit. vbi de hoc, & ff. quā. di. le. ced. l. Firmio. §. j. in fi. ff. de ali. & ci. le. pecuniæ. C. de epi. & cle. orphanotrophos. in prin. au. de ec. tit. § fi. ar. tamẽ cõtra. ff. de ali. & ci. le. l. iij. sed ibi nõ loquitur de distributore in vltima volũtate dato: sed de dato à iudice. Itẽ cõtra ff. ad l. Fal. l. pe. in fin. sed ibi loquitur nõ de distributore, sed de distributoris hærede, cuius fides nõ erat à testatore approbata. Itẽ cõtra. ff. de leg. iij. si tibi legatū. & ff. de cõ. & demõ. l. Titio. Sed illæ leges non loqoũtur de mero executore testamẽtario: sed de legatario rogato alteri restituere, vel aliquid facere. Item contra. ff. de leg. j. quidam. §. pe. sed ibi nõ dicitur, q̄ hęres idẽq; distributor præstet huiusmodi cautionẽ: sed quòd ei à cohęrede præstetur, vel illis, inter quos est distributio faciẽda. Itẽ cõtra. ff. eo. si a pluribus. respon. j. sed ibi loquit de alia cautione.[b] Sed nec etiā satisda bit rem saluā fore propter præmissas rationes. licet sit ar. cõtra in prę. l. si a pluribus. respõ. j[c]. ¶ † XLVJ. 44 Sed an tenet inuẽtariū facere de bonis, quę habet distribuere? Et videtur q̄ sic, sicut & orphanotrophus: vt j. e. ti. §. dicto. ver. sunt etiā.[d] & sicut Episcopus, qui est legitimus testamẽtorū executor: vt in præ. l. nulli. §. ij. & ar. C. de do. si quis p̄ redemptione. iij. j. C. de bo. prosc. si quis. xij. q. ij. charitatẽ. xxviij. dist. de Syracusanę. & hoc tenẽt quidā,[e] vbi datus est distributor vniuersitatis bonorum: sicut in tutore & curatore dicitur: vt C. de admini. tut. tutores & curatores. & in prælato: vt in præ. §. dicto. ver. prælatus. secus autem si sit datus ad certam rem. arg. C. de in litem dando tut. ad protegendam. Sicut etiam contingit in curatore bonis dato ad certam rem, vel speciem. ff. de bo. autho. iu. pos. l. ij. ff. de vent. in pos. mit. l. j. §. item si periculum. & in au. col. viij. vt cùm de app. cog. §. si vnum arg. tamen contra. C. de in litem dan. tu. l. si item pup. sal. fore. l. & si ad species. & in præ. l. nulli. respon. j. ibi: sine testamento hæres. & §. ij.[f] Alij cõtra, & hic inuentarium gratis est conficiẽdum: vt s. ver. xliij. 45 & nota quod. ¶ † XLVIJ. Sed an simplex commissarius, seu executor tenetur reddere rationem Episcopo, vel hæredi, vel prætori, vel etiā legatariis[g]? Et videtur quòd sic, sicut tutor, & curator, & negotiorum gestor. ff. de nego. gest. l. ij. ff. de tut. & cura. da. ab his. l. j. in princ. & ff. de admini. tuto. actus. C. eo. ti. rationes. C. arbi. tut. l. tutorem extra, de accu. qualiter. ij. argu. contra in præ. l. orphanotrophos. in authen. de ec. titu. §. fina. Bal. dixit quòd non tenetur: debet tamen iurare quòd sine dolo & diminutione administrauit, & erogauit: vt in præd. l. si quis pro redemptione. respon. j. Sed videtur quòd prætori ratio sit reddenda: vt in præ. l. nulli. §. j. sine Episcopo, vel iudici ciuili: vt in au. de ec. titu. §. si verò sol. §. si quis ędificationẽ. & ideo dixit Odof.[h] q̄ talis tenetur rationem reddere: vt in au. de san. epis. §. œconomus. quia hæc actio est de bono & æquo introducta: vt ff. de reli. & sum. fu. at si quis. §. hæc actio. Aequum autẽ est, vt rationem reddat: alias quare faceret inuentarium: vt s. ver. proxi. & forte reddet eam hæredibus & legatariis præsentibus[i]: quia eorum interest. C. si vt se ab hæred. ab-

facta priuilegiati veniret ad tale, sic indistinctè relictū, per præ. §. si autem qui hoc facere. & eo. ti. §. si quis autem pro redemptiõe. & omni casu quo per legẽ vocatur Episcopus, veniret priuilegiatus: licet quidā aduocati & Gui. de Suz. dicerẽt priuilegiatos nõ venire, etiā cõmissario nõ relicto, per l. si quis ad declinandā. de epi. & cle. quæ omne indistinctū distinguit, & omne incertū facit certū. & quātū p̄cipio videtur Gui. voluisse priuilegio a locum esse in legato p̄ anima, sed nõ in legato pauperibus: cùm in eo casu lex prouiderit. Sed hæc allegatio nõ valet cõtra Principem: contra inferiorem valere posset. sufficiat clemẽ. de ele. ne Romani. in prin. Vnde dicebat Nic. quòd certificatio legis non excludit priuilegiatum. sit coim illa in subsidiū, quod hoc non est necessariū: sicut nec etiam, vbi certificatio per testatorem, vel aliū ab eo datum, facta esset. Cessaret enim tunc vtrunq;, scilicet lex, si quis. & tale priuilegium.

¶ A D D E q̄s debeat exequi, cū bona testatoris sunt i diuersis diœcesib', Roma. consi. ccl.

¶ Et sic. ponebat Io. pro xlj. q. quid si ibi vbi acceptauit, vel administrauit condemnetur, & ibi nihil habet, nec ibi reperitur, quomodo, & per quẽ fiet executio? Respon. q̄ ad instantiam, vel preces agentis, vel iudicantis is, sub quo habet domicilium, exequetur. de fo. compen. si quis contra. & c. postulasti. facti e. ti. Roma. § contrahentes. lib. vj. alle. C. de arbi. cùm antea. §. j. ff. de bo. auth. iu. pos. cùm vnus. §. pe. ff. de inter. & re. l. inter pœnas forsan author illam quæstionem omisit: quia de executione testamentorum, non pronunciationum hic agitur.

b ¶ Cautione. Si legatum per omnes hæredes soluendum est: vnus tamen illorū est perceptor, & distributor. ipse illud recipiẽs cauet cohæredibus de indẽnitate. Illud aūt ideo, q̄a etiā per legatarios cõtra cohęredes agi potuisset, vt ibi patet. & vide s. ver. xxxv. & vide quod dixi s. sup ver. xvj. in fi.

c ¶ Respon. j. de satisdatione indemnitatis loquitur, vt proxime dixi.

d ¶ Etiam. Et de ipso orphanotropho patet in cle. de reli. do. quia cõtingit. versi. etiam.

e ¶ Quidam. Iac de Are. & Ia. de Ra. qui etiam dicit, q̄ quia hoc inuentariū fit de rebus alienis, plus conuenit inuentario tutoris, q̄ hæredis. Dicit etiā quòd eo casu, qui tenetur facere, illo non facto repellitur ab agendo, per l. tutor qui. ff. de admi. tu. & l. decreto. Et p hoc nõ puto, q̄ omissio inuẽtarii obliget eum sicut hæredem ad soluendum vltra vires perceptorū: quia istud solum fit pro ratione reddenda ad quam non tenetur hæres, nisi cùm vult vti beneficio. de quo satis j. §. fi. versi. nunc dicamus. Et facit ad quod ibi remittam, etiam hæredem in foro conscientiæ illo omisso nõ teneri vltra vires hæreditatis.

f ¶ §. secundo. Vides. de actore vniuersitatis. versi. puberes autem. & quod ibi dixi.

g ¶ Legatariis. De Episcopo expeditum est per cle. de te. religiosi. per quā patet non solum subditos. sed etiam exemptos, ad hoc teneri: & in hoc Delinquentes posse per Episcopum puniri. loquitur tamen illa constitutio de religiosis tantum, quia etiam non petitam tenentur offerre. vt ibi no. in gl. nota quod. Secundò cùm his quæratur, an reddere teneatur: est videndum qua actione. de qua dicam j. versi. xlix. Tertiò ponderat, quod his quatuor nominauit author personas. Quintum omisit, scilicet de quo executore. Item non declarat an petatur ratio finito officio, vel non finito. Et secunda fortior. & hanc prius prosequar. Iac. de Ra. breuiter percurrit illam dicens quod gl. in l. qui proprio. §. ij. ff. de procu. & l. seq. tenet quòd non tenetur officio non finito, loquens generaliter de administratore, qui de administratione conuenitur. ipse tenet contrarium, scilicet quòd regulariter etiam officio nõ finito super certis male gestis, potest administrator conueniri. Fallit in tutore, cuius potestas fortior est, q̄ aliorum administratorum: & ille de administrandis non conuenitur, nisi finito officio: vt ff. de cõtra. & vti. act. l. j. § finito. Ille tamen §. non loquitur de tutore conuento, sed de conueniẽte. Sed de materia aliquid ibi in gloss. & plenius per Accur. C. de admi. tut. l. ij. & adhuc certius p prædictum Iac. cuius verba posuit ibi Cyn. Vt autem intelligat Canonista, in quo tutor in his curatorem excedit, & sic sit fortior alio administratore, vt dixi: certū est q̄ de gestis ante tutelam, vel curam, vterq; conuenitur durante officio: & alter tutor, vel curator authorizat. & si non habet talem, vtroq; casu dabitur curator. Ad hoc Insti. de autho. tut §. fi. Si verò agitur de actu habito durante tutela vel cura, tamen extra officiū, vt si iniuriam fecit, vel furtum: ex hoc contra tutorem bene oritur actio: sed non intentatur, nisi finito officio. & in hoc differt ab actu per se cõmisso circa officium tutelę: quia illud etiam nõ nascitur: nisi finita tutela. ff. de tut. & ra. dis. l. si tutor causa Reipub. & l. nisi finita. In curatore actus ille extra officiū, quo nascitur contra tutorẽ actio, contra curatorem facit illa non solum nasci, sed etiam intentari authoritate alterius curatoris, si habet: alias nouus dabitur ad litem illam. ff. de admi. tu. l. cum tutore. Si verò nascitur ex cur. si quæratur generalis ratio gestionis, differtur ad finẽ officii: si specialis certi actus recipitur cum authoritate alterius curatoris, si extat, vel non, qui dabitur: vt s. dices. quare sic institi solutioni, patet scilicet vt intelligeres prius dicta. Sed est & alia, vt scias de his, quæ sunt specialia in tutore: non posse argui a tutore ad alios ministros. ff. de leg. j. quod contra. facit. li. vj. de re. iu. quæ à iu. & c. in argumentum & c. quod alicui. ij. De q. j. an executor executori teneatur reddere rationem. Ad affirmatiuam allegatur ff. de admini. tut. l. iij. §. j. vbi contutores assiduè rationem exigunt a tutore. Ad contrarium etiam lex expressa de curatoribus loquens. C. e. ti. de admi. tut. l. ij. & hanc secundam partem in tutore tenet Iac. de Ra. Ad l. contrarium respõde, vt ibi not. scilicet q̄ non in iudicio: quis non haber actionem, sed extra iudicium petitur ratio assidue: vt ibi dixit tex. Vt videant, & sentiant contutores honorarij, quid agatur, & ipsorum interest, vt ibi. Sic dico in proposito de fideicommissariis, q̄ communicare debent sibi actus. vnde lex, actus. ff. de admi. tu. dicit q̄ rationem cõcuratori reddere non cogitur curator: sed si administrationẽ non communicat, aut non ex fide gerit, deferri potest vt suspectus. Hoc ergo remedio vtetur fideicõmissarius cõtra nõ cõmunicantẽ, & vbi de relictis ad pias causas agitur, putat Iac. accusationem suspecti esse publicā, per l. nulli licere. ad fi. & in non relictis ad pias posset idem dici, cum cap. vltima voluntas. xiij. q. ij. non distinguat: & publice intersit vltimas voluntates exequi. ff. quemad. te. ape. l. v. & maximè quando piæ sine reliquiis expediri non possunt: vt in decre. Ioannes de testamentis.

A D D E, an executor teneatur reddere rationem, Pau. de Ca. cõsi. ccxliiij. & cxlvj. Et an administrator possit conueniri finito officio: per eundem consi. cxliij. Et qualiter tutor rationem reddere teneatur de administratione, Bal. cõsi. cclxxxiij. ij. lib. & an teneatur reddere rationem substituto pupilli, per eundem Bal. consi. cccxx. eo. lib. Et an tutor possit à contutore rationem exigere, vide Pau. de Ca. consi. ccciij.

h ¶ Dixit Odof. in l. nulli. & vide s. versic. xx. quid si executor. & omnino vide quod ibi dixi.

i ¶ Præsentibus. Vt dicit Iacob. de Rauen. etiam legatariis præsentibus,

quibus integrè solutum non est: reddenda est ratio, cùm etiam ipsorum interfit, vt sequitur. alleg. C. de aut. præ. l. fi. in fi.

a ¶ Dilecta. Quæstionem incidentem, quid si testator vetuit eum rationem reddere, vide in decre. Ioan. ver. sed ex his. ad fi. pe. col. & vide §. in forma post versicu. xij.

b ¶ Sacramento. Ad quæstionem facit §. versicu. xx. quid si executor. & quod ibi dixi: q̃d omnino videas, forsitan ca quæstionem Ia. de Ra. scilicet cùm executores dicunt aliqua eis secretè commissa dispensanda, pro his facit litera l. nulli. ibi pro sua conscientia, votum adimpleant testatoris. sibi videtur omnis periculo suum, dicere q̃ stetur conscientiæ talium: nisi testator id exprimeret. Vnde sæpe hodie testatores dicunt: lego centum dispensanda per tales, prout eis secretò commisi. nolens ipsis alios ad id ipsum consocios esse debere. Et idem si expressè à secretò cõmisso non diceret, sed hoc solum: lego centum dispensanda per commissarios meos, secundum conscientias ipsorum. facit. ff. de do. præ. l. Theopõpus. In hoc est melior prima forma: quia in secũda, distributio non iubetur esse secreta. Habebunt igitur executores, cum rationem reddunt, illam exprimere. & tamen cum minori rigore est exigenda in his, quã in alijs. Ad materiam facit quod dicimus iudicem non debere iudicare secũdum cõscientiam, sed secũdùm probata. de quo iij. q. vij. iudicet. de offic. deleg. pastoralis. §. quia vero. & ff. de offic. præ. illicita. §. veritas. Dicit etiam ipse Iacob. quòd si executor distribuit in scholarem, qui sibi pauper & studens optimus dicebatur: repertum est contrarium de ipso, poterit quod dedit repetere: quia fines mandati, licet per errorem, excessit: cùm pro remedio animæ defuncti fieri debeat distributio: quia illa non est talis: ergo non valuit. ff. manda. l. penulti. ad finem. & pro emptore. l. qui fundum. §. si tutor.

A D D E an si testator mandat stari debere conscientię alicuius, ille debeat iurare. Alex. consi. liiij. vj. lib. & q̃ cùm executor non bene distribuit, Episcopus possit repetere: vide Anch. consi. xliij.

sti. l. j. & aut. ibi posita. extra, de elec. statuimus. lib. vj. & de test. significauit. & de confirma. vti. cùm dilecta.[a] ¶ XLviij. Nunquid secundùm dictũ Bal. 46 stabitur eius sacramẽto[b]? Et videtur quòd sic, per præ. l. si quis. & ar. C. de iu. do. impe. l. fi. §. fin. & C. de bo. aut. iud. pos. l. fi. §. fi. & C. de ali. pu. præ. l. ij. argu. contra, nisi probetur. C. de vsufru. cum quę. ff. de mino. intra vtile. §. fi. Sed potest dici, q̃ ei stetur, maximè si in codice rationum suarum scripserit erogata. arg. ff. de neg. gest. Nesennius. circa fi. & C. lib. xj. de solu. & lib. debi. ciuitatis. l. vnica. dũ tamen circa officium non malè se gesserit, nec de mendacio arguatur: quia tunc non staretur. C. de adul. si qui adulterij. ff. qui satisda. cog. de die. §. fi. xxij. q. v. paruuli. &. q. vij. non potest. & q. j. prohibentur. extra, de pign. illo. in fi. extra, vt ecc. bene. c. vnico. extra, de præsump. scribam. C. de proba. iubemus. Alij contradicentes, quòd iste iurabit in principio, & non post: vt §. versicu. xix. sed nunquid debet[c], cùm in vno negotio ab eadem persona sit semel tantum iurandum, & non pluries: nisi ex causa: vt j. q. vij. cõuenientibus. & c. quoties. extra, de ele. significasti. & de ma. & obe. cum in ecclesijs. & c. legebatur. de iureiur. & si Christus. & arg. 47 ff. de dã. infec. l. qui bona. §. si quis. ¶ † XLix. Sed si alter ex duobus executoribus obijt, quæritur & an alter subrogabit, & per quem, & an Episcopus illi succedet in officio, an verò superstes tenetur illud sine aliquo adiuncto implere, quasi videatur ibi locum ius accrescendi habere. [d] Et primò videtur q̃ alter sit per iudicem, vel Episcopum subrogãdus, ad quem spectat tueri decedentium voluntates. ff. de pet. hære. l. hęreditas. in fi. extra, de testa. nos quidem. ff. de ali. & cib. leg. l. iij. §. item enim. & in pręd. l. nulli. § fina. ad instar tutoris excusati vel mortui, vel remoti. ff. de test. tu. l. si quis. ff. de admini. tu. Lucius. §. cum testamento. ff. qui petant. tu. l. si. respõ. j. ff. de iudi. proponebatur. in prin. vel in locum defuncti succedit episcopus: vt §. ver. xl. item quid si executor, sicut si nollet suum implere officium: vt §. versi. executores autem. de hoc infrà, ver. liij. quid si vnus. & hæc enim paria sunt, scilicet nolle, & non posse. C. de cõtrahen. em. p. l. fi. extra, de rescrip. sciscitatus. & etiam hæc tria, scilicet nullum executorem in testamento dimittere, vel dimissum mori, vel nolle officium assumere: vt in aut. colla. viij. vt lic. ma. & auiæ. §. j. Videtur ergo hoc officiũ ad episcopum pertinere, sicut pertinet si nullũ dimisisset: vt in præ. l. nulli. §. j. ij. & iij. Vel dic ibi habere locum ius accrescendi: vt superstes possit, & debeat ministrare arg. ff. de suis & leg. hæ. l. si ex pluribus. C. lib. x. quã. nõ peten. partes pet. accre. l. vnica. ff. si pars hæ. pet. l. ij. de hoc §. versicu. xiij. quid si sunt plures. Vel distingue prout distinguitur in legatarijs, vel fideicõmissarijs, & tutoribus, & fideiussoribus, & magistratibus: quia aut sunt constituti coniunctim, vel simul, & insolidum: aut disiunctim siue in partes: vt in primo casu distributio alteri accrescat altero mortuo: & habeat officium illud implere. In secundò verò non. ff. de exerci. act. l. j. §. si plures. & l. non tamen. in prin. de eo. si ideo. §. j. ff. de admi. tu. decreto. §. fi. & l. si plures. in prin. & §. j. ff. de cur. bo. dan. l. ij. §. fi. C. de cad. tol. l. vnica. in princ. C. de hære. inst. l. j. & ij. Subrogatus autem videtur quod euitabit fraudationes, quas eu-

tat testamentarius executor: si consensu legatariorum fuerit subrogatus. argu. ff. rem rat. hab. actor. 46 argu. tamen contra ff. de admini. tuto. l. Lucius. ij. §. cum testamento. ff. de alimen. & cib. lega. l. iij. in authen. vt li. ma. & auiæ. §. j. de hoc §. versi. xxxiij. 48 sed nunquid iste. & seq. & ver. xxj. ¶ † L j. Sed quæro quid si vnus erat tãtùm, & mortuus est: vel etiã plures erant, & omnes mortui sunt: nunquid episcopus in eorum locũ succedet? vel nunquid Episcopus, vel iudex alium, seu alios dabit? vel nũquid hæres defuncti eius, seu eorum vices supplebit? Et videtur q̃ nullus sit dandus in locum ipsorum: sed legitimus administrator succedat, fortè hæres. arg. ff. de testa. tut. l. si quis. in fi. & in præ. §. si quis ædificationem. j. versi. lxxxj. insoper. vel fortè Episcopus, qui est hoc casu eorum legitimus successor: vt in eod. ti. §. si autem qui facere. & in præ. l. nulli. §. j. quod videtur simpliciter esse verum, si nullus in vltima voluntate fuerit hæres institutus: secus si fuit institutus, & ille velit, & possit testatoris volũtatẽ implere. Episcopus enim nõ habet se intromittere, vbi est qui testatoris exequatur voluntatẽ: e vt in præ. cõcor. Vel dic simpliciter,[e] q̃ Episcopus succederet: vt §. ver. prox. sed cùm nullus executor à testatore datus est: Episcopus aliquẽ deputabit. 49 ¶ † L ij. Sed quæritur, an executores præsentes possint exequi testatoris volũtatem, absentibus nõ vocatis[f]? Et videtur quòd nõ: quia omnes iussi sunt distribuere, sicut dicit in arbitris. ff. de arb. si in tres. & l. seq. & in iudicibus delegatis. ff. de re iudi. duo ex tribus. extra, de offi. deleg. cùm causam. Nisi dictũ sit quòd alter posset sine altero procedere: vt extra, de testa. c. Raynaldus. in prin. extra, de offi. delega. c. vno. & c. prudentiam. respon. j. ff. de arb. nõ distinguemus. §. cũ in plures. Vel dic eos de æquitate vocandos, si cõmodè vocari possunt: quia fortè non omnis distant: & si congruo tempore expectati non venerint, valebit processus præsentium, vel maioris partis eorum: aliàs non. argu. contra[g] extra, de elect. quod sicut. §. primò. & c. cùm inter vniuersas. & c. corã. & c. quia propter. extra, de postula. præla. bonæ. ij. xliij. dist. quãto. ff. vt in poss. leg. l. prima. §. non exigitur. & in præ. c. prudentiam. respõ. j. ¶ † L iij. Sed quid erit, si sunt plures, & 50 non sunt in exequẽdo cõcordes, sed quilibet vult sine altero administrare? Et videtur quod tunc Episcopus dabit tertium:[h] vt quod ille cum altero eorum fecerit, ratum habeatur. arg. ff. de re iudic. l. si vnus. ff. de pac. maiorem. extra, de test. nos quidem. & c. tua. & c. Ioãnes. ff. de pe. hære. l. hęreditas. in fi. Tu dic, q̃ si eodem tẽpore circa idẽ sunt discordes, & ipsi sunt in numero æquales: Episcopus, vel iudex coget eos terminum assumere, vt quod maior pars fecerit, obseruetur: vt in præ. l. hæreditas. in fin. & in præ. l. non distinguemus. §. principaliter. extra, de arbi. c. primo. & de offi. delega. suspiciosus. C. de iud. cùm specialis. Alij dicunt, q̃ Episcopus assignabit eis terminum competentem ad ordinandum, siue exequendum: quo elapso, nisi fecerint, ipse exequetur: vt extra, de appel. cum speciali. & c. secundò requiris. §. fin. & c. legitima. lib. vj. Vel dici potest, quòd illius distributio valebit, quã Episcopus cõfirmabit, vel iudex. argumentum extra, de transact. c. primo. ff. de re iudica. duo extra, eo. titu. c. fi. Si verò non sunt numero æqua-

les valebit

A D D E ad suprà dicta per Ioan. And. an executor possit facere eleemosynam minus benemerenti, vide Bal. in l. his verbis. §. illa institutio. q̃ sic. ff. de hære. insti.

c ¶ Debet. De tali iuramento videtur loqui glo. in d. l. diuus. ff. si cui plusquã per leg. Falcidiam.

d ¶ Habere. Quod hic & in duobus versi. seq. quæritur in versicu. quid si vnus expeditũ est per decre. secundã de testamen. ij. respon. lib. vj. vt dixi §. eo. versicu. xiij. & quia Iacob. de Are. ad quæstionem allegabat iura pro, & contra. licet quo ad hos terminos non expediant, ad alios possunt esse vtilia: sicut quæ not. de offic. delegat. causam matrimonij. in gloss. ij. & quod supra dixi. Ideo illis omissis, quæ in fin. huius ver. allegantur, hic illa ponam. Inducit enim ad partem, quod solus possit, C. si vnus ex pluribus tut. per totum. ff. de offic. consul. l. j. §. j. & ff. mandat. l. creditor. §. si duobus. & de cura. bo. dan. in l. ij. §. si plures. Ad contrariũ inducit ff. de arbit. l. nam magistratus. & ad Trebellianũ. ille à quo. §. tempestiuum. ff. de nego. gest. cùm alicui. de administra. tuto. l. Lucius. ij. §. j. & l. tutores. §. curatores. ff. de arbit. l. parti. & l. si vnus. §. ij. & §. fina. & l. sequen. C. de appella. in offerendis. ff. de re iudicata. l. si duo ex tribus. Soluebat secũdam partem veram, nisi ponat testatorem contrarium voluisse. In tutoribus est speciale: super quo vide quod dixi §. ver. xlvij. in fin. primæ partis.

e ¶ Simpliciter secundum Alb. Gal

f ¶ Vocatis. Et expeditum est: vt §. dixi.

g ¶ Contra. Melius staret sine contra. & sic posuit Io.

h ¶ Tertium. Vbi de duobus fuisset formata quæstio, procederet iste numerus. Intellectus tamen fuit bonus, vt de pari numero faciat imparem. extra, de arbi. c. j.

ADDITIO. Adde, q̃ executoribus testamentarijs discordantibus, coniuncti testatoris, si qui sunt, executoribus præferendi sunt, secũdũ Bal. in l. Imperatores. ff. de pact. per illũ tex. & istud pro singulari allegat Lud. Roma. sing. suo ccccxxxiij. incip. executores testamẽti. Henr. Ferran.

a ¶ Sequenti. Lambertus de Rampo.in quæstione sua, quid.m fecit testamẽ tum tenuit quòd ex tribus fideicommissarijs datis simpliciter, tertius impediet actum per duos fiendum, expressè prohibendo.alleg. ff.de cu. fu.l. consilio.in fi.& quod no.in summa illius ti.dicit tamen ꝙ eo casu, adde iudex erit iudex, qui inspiciet quæ causa erit potior.ff.de bo.aut.iud. pos.in ven.in fin.de tutoribus discordantibus, vide ĩ. de tutore.versi.pen. liij.& pro hac materia vide Bald. in d.l.con silia. ff. de cu.fu. §. si quæsitum. vbi pulchra ponit.

b ¶ Posint. De hoc ĩ.de tutro.§. si.in tribus vltimis versi.

c ¶ Et sequen. Iste versi.cum duobus præcedentibus, & cũ quæstione, quã addidi, faciunt ad quæstionem Iaco. de Rauẽ. qui tenet vnum ex duobus executoribus agere posse in iudicio: debet tamen alter assistere ne colludat. Inducit ff. de cur.bo.dã.l ij.circa princ.facit de procu.c.secundo. in fi. libro sexto. Plus dicit, quòd ambo agere non possent: quia tunc posset vnus negare, quod fateretur alter: & sic intricaretur iudiciũ. contra quod prouidẽdum est. Sufficiat decreta.si duo. de procu.li. vj. decreta. ij. de te. Vel dat sibi liberũ exercitium officij, in tribus casibus cùm collega est mortuus, vel remotus, vel nõ vult exequi: vt ibi scripsi in no. super verbo, nolente. idem in volente, sed non valente ex impedimento modici temporis: secus si modicum nõ esset. quod probat ibi litera nimium differri. Præter hos casus gestio debet esse communis, ac etiã prædictis, si testator prohibuisset alterum sine altero gerere: vt ibi in fin. si articul⁹, super quo alter solus litigare vult, esset ad pias causas, videretur locum habere prædicta decret.si duo.§. si quod.de authoritate iudicis alter solus agere posset, si dicamus talẽ causam spiritualem. Si verò dicatur ecclesiastica tantum, non tamen spiritualis, locus non esset illi §. Concludo quòd accedere nescio illi dicto Ia.quòd duo non posint agere: & si eueniat contrarietas quam inducit, vide quod no.in præ. decre.si duo in glo.ij. & super ea.& quod no.scripsi in pręc. decre.ij.de test.in vlt.gl. Item scias quod Ia. ipse fatetur quod contra ipsum inducitur rub.C.si ex pluribus tut. vel cura. vnus vel omnes agere vel cõueniri posint. sed ipse dicit se in suo libro non habere illud omnes. Hoc etiam recitat ibi Cyn. Pro eo tamen facit præ.l.decreto.in fi. Sed gloss. cui

lex, valebit quod maior pars ordinabit, nisi minor aliud rationabile apponat, & probet: vt extra de his quæ fiũt à maio.par.ca. c.j.ff. de decr. ab ordi.fa.l.iij.ff.quod cuiusque vni.nomine.nulli. & l.sequen.[a] ¶ † Sed nũquid vbi plures dati sunt, erit melior conditio occupantis: & an negotium ab vno coeptum, alter poterit explicare? Et quidem videtur melior conditio occupantis: & quod tunc alterius mandatum, reuocatum intelligatur, nisi contraria voluntas appareat testatoris: sicut est in pluribus procuratoribus. ff.de procura. pluribus. & l.sequen. extra, eod.titu.non iniuste. & in præ. l.non distinguemus.§.cum in plures. Aliòquin seruabitur quod in pluribus tutoribus & curatoribus obseruatur, scilicet vt quisque per se agere posit.[b] ff.de administra.tut.si plures.in princ.& l.decreto. in fin.ff. de exerci. ac.l.j.§.si plures. Et hoc tenet Vber.de Bn. vel seruabitur, quod in arbitris seruatur: vt ff.de arbi.item si vnus.& l.sequen. & in pręc. §.cum in plures.& quinquage.di.§.iij. vel quod in iudicibus ordinarijs vel delegatis ff.de re iudi. duo. & l.inter pares.& extra, eod.tit.c.fina. Item dicendum est, quòd coeptum ab vno alter perficere potest, si coeptor facere impediatur: sicut est in tutoribus.ff.de euic.si ideo.§.j.& ii.& in iudicibus ordinarijs eiusdem tribunalis.ff.de offi.procon.l.j.in prin.ff.ad muni.l.magistratus.& facit ad hoc ff.de cur bo.dan.l.ij.§.si plures.& C.si vnus ex plu.tut. ap.l.j.& ij.& j.versi.lxxxvij.quid si episcopus, in cuius.& sequẽ.[c] ¶ † L.iiij. Quid si vnus ex duobus executoribus, non vult se intromittere?[d] Respõ.dicit Vber. quòd alter solus exequatur.ar.C.de aduoca.diuer.iud.l.fi.& l.laudabilem. ff.de fideicom. lib.si legatario.extra, de rescript.sciscitatus. Vel dic vt i.versi.xlix.sed si alter. Potest etiam dici quod cogetur cum altero exequi: vt j.versi.lvij.hoc etiã. nam & si vnus tãtùm sit, sed nolit testatoris exequi voluntatem, sed res & peculium testatoris in proprios vsus expendat: monitione præmissa, exequi est cogendus: vt j.versi.lxix. quæritur. Expectabitur autem iustè quod exequatur per annum, vel per sex menses. De hoc j.versicu.lxxxix. illud etiam. ¶ † L.v. Quid si executor est suspectus: nunquid poterit remoueri?[e] Et videtur ꝙ non, ar. C.de do.si quis pro redemptione.respon.j.& in præd.l. orphanotrophos. Sed dic contra, sicut & tutor & curator propter hoc remouentur: vt ff.de suspe.tu. l.j.§.ostendamus.& l.ij.§.præterea.& l.iij.& procurator: vt.ff.de procu.post litẽ.& l.seq.extra, eo. c.ii.[f] & prælatus ecclesię.extra, de simo.c.licet Heli.& c.seq.& de testib. constitutis.& de act. qualiter.ij.& c.inquisitionis.iij.q ij.quia ea.& iudex delegatus.extra, de offi.deleg.insinuante.& c.cùm super.iij.q.v.quia suspecti.arg.tamẽ contra.ij.q.j.primo.[f] quæ tamen per eum ante propositam accusationem de suspecto, vel etiam ea pendente legitimè administrata sunt, bene tenẽt, nisi ipso iure, vel per iudicem sibi fuerit administratio interdicta.ff. de sol.quod si.§.j.C.de suspe.tu.eum quem. Insti. eo.tit.§.si quis autem.& ff.eod.tit.l.iij §.præterea. extra, de accu.c.si.extra, de offi.dele.venerabili.extra.de simo.accusatum.& c.quoniã.de elect. nihil est, in fi. Porrò vbi quis tanquam suspectus remo

tus est, siue vnus, siue plures in testamento dati, videtur quòd alter in locũ eius subrogabitur. & quòd episcopus nõ succedet: sicut in tutoribus cõtingit. ff.de tes.tut.si quis.& ff.qui pe tut.l.vlt j.respõso. C.in quib.cau.tu.haben.l.licet.& C.qui pe. tu.l.in locũ. Vel dic vt j.versi.xlix.sed si alter. & seq.& ver.liij.quid si vnus ex. Sed & accusatione de suspecto pẽdẽte, videtur alter sibi subrogãdus: nec se episcopus intromittet.arg.C.de suspec.tut.eũ quẽ. arg.tamen contra, ꝙ tunc demũ si alter dandus sit, cum alter fuerit remotus: in præd.l.licet.& extra, de iud.c.j.[g] ¶ Potest autem executor de suspecto accusari, vel ab episcopo, vel ab hærede, vel à legatarijs: in præd.§.si autem quid facere. quasi sit hæc actio popularis,[h] sicut & accusatio tutoris. ff.de suspe.tu.l.j.§.omnes.arg.cõtra ꝙ à nullo valeat accusari in præ.l.si quis pro redemptione. respon. j.& l.orphanotrophos.§.pe.& fi.[i] Si autem hæres non vult de suspecto accusare, vt remoueatur: sed vult ipsum conuenire propter dolum vel culpam vel fraudem in ipsa administratione commissam, bene potest.arg.ff.de leg.iij.si legatarius à quo.respon.j. vel conditione ex præ.l.nulli.vel officio iudicis: quia hoc modo agitur, vt testatoris voluntas impleatur.arg.j.versi.lviij.quæritur autem. Eodẽ modo potest episcopus eũ cogere officio suo, vt emẽdet quæ male egit: vt extra, de testa.tu. Quod autẽ de dolo & fraude cõueniri posit, probatur extra, ne cle.vel mo.c.ij. ff.de auro & arg. le.l.nõ solũ.in fi.& l.Aurelio.ff.de cõdi.& demon.cum ita. §.secundo.ff.de admi.tu.qui plures.& l.quidam decedens.arg.tamen contra: ꝙ non posit idem aliquatenus inquietari.in pręc.l.si quis pro redemptione. respõ.j.[k] Et ex his, quę dicta sunt, videtur ꝙ si executor male distribuit, seu diuidit, hæres, vel episcopus, & etiam legatarij poterũt distributionem seu diuisionem huius impedire: vt j.versi.lix. ex præmissis. Imò etiam videtur ꝙ quilibet, cui⁹ interest. ff.de procu.post litem.ff.ad exhib.l.iij §.antepe.& C.si vt se ab hære.absti.aut.sed omnes.ff de mino. etiam.§.pe.& in aut.de eccle.tit.§.si quis autẽ qui hoc facere.in fi.extra, de test. veniens.extra, de ele. statuimus.lib.vj.ij.q. vj.non solent.à contrario sensu. Porrò suspectus potest per iudicem etiã absque accusatore remoueri, ad instar tutoris: vt intrà ff. de suspect.tut.l.prima.§.ostendimus. & l.tertia.§. præterea. ¶ † L.vj. Pone testator ita dixit: relinquo Titio decem pro redemptione captiuorum, vel dixit: relinquo Titio decem, vt illa expendat in redemptione captiuorum: quæritur quid iuris. Respondeo: dic ꝙ nõ interest inter hæc. Eiusdem iuris erit vtroque casu arg.C.commu.de lega.l.secunda.C.de fideicom.cùm virum. In fideicommissione autem magis spectatur voluntas testatoris, quã verba: nec est vis in verbis, vt in prædicta lege, & C.de testa.quoniam.& facit.ff.de condi.& demõ. in quibus.§.fina.ff.de lega.ij.si tibi legatum. ff. de fideicommis.liber.cùm in testamẽto. ¶ † L.vij. Hoc etiam quæritur, vtrum quilibet executor vltimæ voluntatis cogendus sit, hoc officium suscipere, & susceptum exequi.[l] Et videtur ꝙ sic. argumen. in prædi.decreta.tua & capit.Ioannes.& eodem tit. nos quidem.& ff. de petitio.hæred. hæreditas. in

assentit Dy. illud intelligit de impotentia facti: & illud quis, recipiatur pro cùm.defensio est clara. Item quod dicit Ia.in casu decr.præ.secundæ in fin. quando expresse prohibuit testator vnum non agere sine altero: tene igitur quod prędixi. quærit etiam si vnus solus executor habet omnia in manibus, & reliqui nihil habens posit conueniri. Videtur ꝙ nõ: quia remittitur ad totũ habentem: sicut de socio dicitur. ff.pro soc.actione.§.si cõmunis. Ipse tenet cõtrarium, quia in præiudicium agere volentium non potuerũt executores sic inter se diuidere.ff.de admi. tut.l. inter tutores.eo.C. de diui.tut.l.ij. Est etiam sciendum ꝙ ipse Ia.in q.an conueniendus sit primò ille, qui gessit. Ad affirmatiuã allega.C.si tutor nõ ge.l.ij.& iij. Subdit leges loqui de gerẽtibus ex necessitate: & de his dicit tenendum ꝙ non gerens, vltimò conueniendus est: & gerens, primò conueniẽdus est & excutiẽdus. necessarios vocat legitimos: & dicit cõcurrere posse gerentem ex voluntate & legitimũ: vt cùm episcopus vni succesit. de q̃ ĩ.versic.xl.& xlix. & tũc etiam idem, ꝙ non gerens vltimo conueniendus sit, ff.de cur.bo.dã. l.ij.ad fi.

ADDE, quando vnus executor posit exequi, aliis nõ volentibus, vel nõ potẽtibus exequi. Bal.consi.clxxxv. iij.lib.& ibi an quis posit sibi ipsi distribuere: & an executor posit confiteri pretium & spreali numeratione: vide etiã Abb.consil.xlvj.& extra.

d ¶ Intromittere. Expeditũ est per decr. secundam de testa.vt dixi super versi.xlviij.

e ¶ C. tertio. Clarie eo. tit. ca.ij.lib. vj.

f ¶ Primo. Sol. ibi de suspicione temeraria, hic de probabili, & de qua iudicialiter constat.

g ¶ Ca.j. Solue per no.de offic. deleg. venerabili.in iij.gloss. & quod super ea dixi.

h ¶ Popularis. De hoc j.versi.lvj.

i ¶ Et si. Pro solutione vide quod not.in cle.de reli.do.quia contingit.ad fi. in glo.quia contra C.

k ¶ Respon.j. Vide remissionem, quam ĩ.proximè dedi.

l ¶ Exequi. Est sciẽdũ ꝙ auditor sub hoc ver.cõiũxit octo quæstiões Io.quæ partim placet, & partim displicet. Placet quod hæc quæstionis propositio, includat tres quæstiones Io.an.quærentis primò an executor cogatur

suscipere. secūdò, an exequi. tertiò, an quilibet. & hęc peroptimæ sunt cōiuncta. sed quæreretur per quem sunt cogendi. Item quando sic suos versiculos merebantur, vel saltem ambo vnum, sicut illud qualiter, quod statim sequitur. sit ergo prima part huius versicu. vsque ibi: cogetur autem. in qua parte author primò quærit, vt s. Secundo allegat pro & cōtra. Tertio ponit tres opiniones successiuè. Quartò, addit ibi: sed & fauore. Quintò reassumit primā. Sextò approbat secundam, & remittit. Septimò dubium soluit an excusatio admittatur, & remittit. & hæ partes sunt patentes. In secunda parte tractat per quem cogantur. & hoc primò implicitè, scilicet quod per ipsum vel prætorē. & hoc in versicu. est autem. vsque ad fin. Et huius saltum non commendo, nec excusasset, si suum versiculum habuisset. In horū medijs prosequitur quando, ibi: certum cogetur. vbi facit tria. primò, ponit oppositionem. secundò, dat solutionē, ibi tu dic. tertiò, dubium incidēs prosequitur ibi: item dicunt. Pars secunda principalis cum vij. membro partis præcedētis coniunxit reliquas quinque quæstiones Ioan. sciat studens quod propter eum non propter fabrum, qui hoc non meruit diuisione textuali. versicu. honoraui. Ioan. And.

¶ADDE an executor sit cogendus iudicium suscipere, & susceptum exequi, Alex. consi. v. secundo libro.

a ¶Posita. & C. de fideicom. l. i. l. pen. & vlti. & ad Treb. l. fi.

b ¶Annonam. Et insti. qui satisda. cog. §. j. & ij.

c ¶Suscipere. Idem Azo in Sum. de episco. & cle. ante fi. sed nil allegat.

d ¶L. posse. Sic erant etiam in Ioan. sed corrige. & in præd. §. non omnes. Et si intelligis præcedente medietate, vera est allegatio. nam propter paruitatem intermediæ legis, quæ continuata legi præcedenti & sequēti sic iacet, vel omnia sua author non ponderauit. illa facit pro authoritate quod no. in præ. decre. in vlti. gl. & vide. s. versi. xxxviij.

e ¶Distinxit. Cy. in iij. q. l. id. C. de episco. & cle. hanc distinctionem tenet in testamentario, legitimum si dicit indistinctè cogendum, per §. si autem. s. proxi. allegatum fuit hoc dictum singulare Io. dicentis necessitati subijci, quod per legem iniungitur. facit iiij. distin. in istis.

f ¶In fi. Gul. de Cu. qui hanc distinctionem tenet, alle. ff. de his, quib. vt indig. l. post legatum. ff. de reli. si quis sepulcrum. §. funus. & l. at si quis. §. cui funeris. Ad aliud membrum distinctionis alleg. ff. de vent. inspi. l. j. §. quod natum. & de cur. bo. dan. l. ij. §. quæritur. subdit quod si administrare cœpit, cogitur implere: quia à principio voluntarium, &c. ff. man. l. si tibi mandauero. §. si tibi. & de reli. & si quis. §. si cui. & de hoc dixit decre. Ioannes. super ver. susceptum. & super iij. glossa.

g ¶Exequi. Adiuuatur hoc dictum, quod fuit Iuliani. & sequens per l. quia poterat. ff. ad Trebel. & de aqua plu. arc. in summa. §. Labeo. Et hæc dicta facerent pro Iaco. de Are. qui consuluit filium præteritum à patre, quem tamē ipse pater constituit executorem sui testamenti, & exercuit officium de inofficioso agere posse, cùm testamentum fuerit irritum ex tali præteritione ipso iure. in authen. vt cùm de ap. cog. §. aliud. Inst. de exhære. li. in prin. respondens ad l. vltimam. ff. de inoff. testa. quòd hoc excusatur ratione officij necessarij sibi iniuncti: & sic sibi non debet obesse. C. de admini. tuto. cùm quædam. ff. fami. ercis. si pignori. in fi. & l. qui erat. ff. de his, qui. vt indi. l. post legatum fis. facit de elect. cùm non deceat. lib. vj. cum concord. & iij. q. vij. si contra patrem. Si dicatur non necessariū, non faciet hoc pro Ia. dicit tamē posse ipsum excusari propter pietatem officij. Bene facit xxij. q. ij. si quælibet. Dicebat etiam ipse Iac. quod filius executor se de bo. patris alere potest non vt executor, sed vt filius alle. ff. de ali. pu. pre. l. qui filium. & de alim. li. l. si quis a libe. j. respon.

fin. C. de fideicommis. l. fin. in fin. & authen. ibi posita.[a] Nā ad hoc tenetur: vt in præd. l. nulli. in princip. Item quisque cogi potest ad personalia munera subeunda, quale est illud, & tutela, & similia. ff. de mune. & ho. l. j. §. primo. & §. æquè. & l. munerum responso primo. §. qui annonam.[b] argumen. extra, quod hoc ex mera voluntate procedat, sicut & arbitratus. ff. de arbi. l. tertia. §. primo. & sicut procurator. C. de procurato. inuitus. & sicut contingit in negotiorum gestore. C. de negotijs gestis. tutori. & in curatore bonis dando. ff. de curator. bon. dan. l. secunda. §. tertio. Nam nec vllus cogendus est singulare legatum agnoscere, quod alij restituere tenetur ff. ad Trebellia. nam quod. §. non omnis. & l. cogi. §. & generaliter. Nō ergo videtur cogendus, præsertim cùm ex testamento nullum commodum consequitur. argumento C. communia de legatis. l. prima. circa finem. C. de fideiussori. ab eo. & in prædi. §. non omnis. Accur. no. in præ. l. l. nulli. quod sit cogendus suscipere.[c] argumentum ff. de alimen. & ciba. lega. l. alio. ff. de legatis. ij. si legatarius. & in l. cogi. in prin. §. generaliter. & eodem titulo l. posse.[d] Et in præ §. non omnis. & in authenti. de ecc. tit. §. si autem qui. & §. si quis autem. in fin. Goff. verò dixit, nō esse cogendum suscipere, nec etiam exequi, nisi susceperit: tunc verò sic. & in c. Ioannes. vt in l. nulli. prope princip. & in præ. §. si autem qui hoc facere. Iulianus distinxit[e] quod aut fuerit ei aliquid in alia vltima voluntate relictum, aut non. Primo casu aut agnouit voluntatem defuncti: & tunc cogitur suscipere officium: & nisi exequatur, perdat quod ex testamento percepturus erat: vt ff. vbi pu. edu. de. l. prima. in fin.[f] Aut non agnouit, quo casu, & etiam vbi nil fuit ei relictum, non est cogendus suscipere vel exequi. ff. de conditio. & demonstra. si cui legatum? respon. primo. ff. de lega. ij. si tibi. ff. de fideicom. liber. si testa. ff. de leg. primo. etiam si. sed & fauore religionis, de canonica æquitate videtur cogēdus & suscipere & exequi:[g] puta cùm relictum est ad pios vsus: vt in præd. c. tua. & c. Ioannes & in præ. l. nulli. respon. j. & ij. & in præ. §. si quis autem. & sequen. & eod. titu. §. item nunquid. & ie. præ. §. si quis pro redemptione? respon. primo. ff. de alimen. & cib. leg. pecuniæ. & l. alio. & l. iij. Talia etiam legata, prærogatiua gaudent. arg. ff. de reli. & sump. fun. sunt personæ. in fin. argu. extra, de priui. cùm & plantare. in princ. & in c. in his. in princ. l. vnde est quod infringi non possunt: vt C. de sac. sanc. ecc. vt inter. & C. de episc. & cleri. si quis ad declinandam. & institu. de oblig. quæ ex quasi contractu. §. fi. Et quidam dicūt quod hoc casu tātùm cogēdus est suscipere.[h] Alij autem dicūt indistinctè, in omni casu cogendum. Pro quibus multum facit C. commu. de leg. l. j. circa medium. & in aut. de ecc. ti. §. si autem legatum. & §. seq. & in præ. c. Ioannes. dictum Gof. plus placet.[i] De hoc not. ff. de reli. & sump. fu. si quis sepulcrum. §. funus. & ver. s. xxvij. item pone quod aliquis. in fi. Cæterum si legitimam habeat excusationē, credo excusandum, sicut & testamentarius tutor audiri. ff. de excu. tu. qui testamento. & l. Titius. & C. eo. ti. quinquaginta. Insti. e. ti. §. qui eam. Vel dic[k] vt ff. e. tit.[l] Nescimus.[m] Cogetur autem executor, testatoris exequi voluntatem per epm: vt in præ. §. si quis ædificationem. sicut & hæres per epm est

h ¶Suscipere. Hoc dicit Gui. de Suza in l. nulli. restringens se ad casum. §. prædictū, si quis pro redemptione.

i ¶Placet. & Alberi. Gal. de fideicommissarijs in prin. Item Iacob. de Are. vbi s. & Iaco. de bel. in §. si quis ædificationem. in authen. de eccle. titu. refert Nico. vbi s. quod homobo. tenet hanc partem duplici ratione: quia hoc non est officiū publicum, sicut tutorum, & magistratus: sed priuatum, sicut procuratorum. Secūdò, quia inuentum est remedium vt exequator episcopus illo nolente exequi: vt in l. nulli. & authē. de eccl. titu. §. si autē qui. & l. l. de reli. l. si quis sepulcrū. §. hoc edictum. per quod patet quòd ex hoc, illum compelli noluit, nisi in perdendo emolumento sibi relicto. Sed huic rationi posset responderi dupliciter, primò non fore absurdū plura remedia fore prouisa simul: de quo vide s. de testitu. spo. §. j. versicu. prædicto. vel saltem successiuè, scilicet vt exequatur episcopus, vbi coactio executoris non prodest vt in decreta. nouit. in fin. de iud. Licet autem rationi respondeam: tamen opinioni eorum adhæreo: cum quibus est etiam Ia. de Ra. qui quæstionem de testamentario executore an cogatur, pro negatiua inducit l. nulli. quæ dicit, habeat exigendi licentiam: sed licentia, est verbum facultatis, non necessitatis. ff. de offi. præ. l. sæpe. extra, de testa. ad hoc. In contrarium, quia est munus publicū, quod recusari non potest. C. de cura. l. nullius. lib. xj. Sed publicè interest, voluntates supremas implere. ff. quemadmo. testa. aperian. l. quinta. extra, de testa. c. nos quidem. in fin. Soluit, quod si suscepit officium, renunciare non potest. C. de actioni. & obligationi. l. sicut. Subdit, nisi forsan re integra, ad instar mandati. Institu. manda. §. penultimo. Dicit enim rem integram testatore viuente, vt sic ipsum requirere possit quòd ponat alium loco sui. Si enim esset mortuus, id non posset. Non video quòd susceptio officij propriè cadat viuente testatore. fateor quòd consentire potuisset describi ad aliud officium: & eo casu procederet prima quæstio, de qua suprà, & quod dicam infra, versicu. lxix. Distinguit autem publicum authoritate à publico vtilitate tantùm: quia priuatum, quale est tutela, renunciari non potest. Sed officium executoris non est publicum authoritate, quod à rustico potest imponi. Nec obstat, quòd etiam rusticus dat in testamento tutorem: quia in illo necessaria est iudicis confirmatio. C. de confirma. tuto. l. fina. est ergo priuatum, sicut & procuratoris officium: de quo tamen dicitur quòd publicè vtile est, absentes à quibuscunque defendi. ff. de procura. seruum quoque. §. publicè. & tamē ista impropriè dicūtur publica vtilitate: nam talia sunt illa, in quibus principaliter attenditur publica vtilitas, sicut in magistratibus. Sed in proposito versatur principaliter vtilitas priuata, vt legatariorum. & defuncti: & secundariò publica, cuius interest quòd res priuatæ bene gerantur, & quòd nullus abutatur re sua. in authen. vt iudic. sine quoquo suffragio. §. cogitatio. & Institu. de his qui sunt sui iuris. ad finem. Vide quod not. Institu. de excusa. tuto. in princip. C. lib. xj. de mu. publi. super rubrica. in quibus idem tutela not. & sic vtrunque ius, scilicet publicum & priuatum, subdistinguendo respondetur ad l. honor. §. j. ff. de muue. & hono. & ad iura, quæ dicunt officium istud piissimum. C. de dona. si quis pro. & de episco. & cleri. orphanotrophos. & l. nulli. & l. si quis ad declinandam. quæ dicit quòd id venit in sacro, & constat quod ius publicum consistit in sacris. j. distin. ius publicum. ff. de iusti. & iure. l. j. §. publicum. Item hi duo textus, æquiparant sacramenta magistratibus, quæ non dubitantur publica: vt s. item dicitur talium actio popularis: de quo j. ver. lxvj.

k ¶Vel dic. secundum Vber.

l ¶Eodem titu. de excusa. tuto.

m ¶Nescimus. Supple cum legibus sequentibus. in his enim distin-

cogendus vt

guitur, an tutor, cui testator legauit, sit testamentarius, vel datiuus. Item an in testamēto, quo fuit factus tutor, fuerit legatum, an verò prius vel post: & an appareat cōtemplatione oneris tutelę relictum, an ob aliam causam.

a ¶ Amittet. De hoc in prin. huius §. & dicam j.eo.ver.

b ¶ L.seq. De facto fuit exemplum tale Testator tribus nepotibus ex sorore, qui diuisim vel cōiūctim legauit cētū & vnū ex illis fecit cōmissarium, satis patet q causa legati fuit animens.

c ¶ Quid si vnus. Dicit Iaco. de Aret. q pœna perditionis eius, quod ex testamēto obuenire poterat, erat pœna non suscipientis officium. Præmissæ locum habent post illud susceptum, & vocantur hæc prętoria remedia. Inducit etiam l. si qs. C. de donati. ff. de vent. inspi. l. j. §. qd ergo. Insti. de satis. tut. §. fi. contumacia durante exequatur episcopus: vt in prin. huius vers. propter ea quę hic sequentur, remisit author ad hunc vers. fi. l viij. j. de lib. cā. §. nunc dicendum. ver. xxx. in fi.

cogendus: vt ff. de pe. hær. l. hæreditas. in fin. extra, de te sta. si hæredes. & C. de epi. au. de creationibus. §. si autē prætor. Tamē in his exequēdis, videtur esse maior cōpoest apud eū p episcopū est inuentariū faciēdū: vt in præ. l. nulli. §. ij. j. ver. lxxxvj. sed nunquid iudex. Cæterū ad hoc coget, vt quidā dicūt, statim postq̄ testatoris agnouerit seu susceperit volūtatē? Iudic q tunc demū coget, postq̄ res legata ad ipsum peruenerit, et nō añ: vt p̄d. l. si qs pro redēptiōe. rñ. j. nisi per eū stet, quò minus perueniat: vel nisi dolū vel latā culpā, s. dolo proximā in exigēdo cōmittat: ad instar legatarij rē alteri restitueti rogati: vt ff. ad Treb. mulier. §. sed & si quis. ff. de leg. iij. si legatarius a quo. rñ. j. ff. de lega. j. fidei cōmissum. & l. si seruus legatus. § cū quid. ff. de lega. ij. Imperator. rñ. j. Sed & postq̄ agnouerit vel susceperit, videtur adhuc spectandus: vt s. ver. liiij. quid si vnus ex. Item dicunt quidam q propria authoritate potest accipere res legatas, si sit vniuersorum bonorū, vel etiā partis distributor seu executor: vt videtur dici in tutore, qui hoc pōt statum facto inuētario, non ante: vt in præ. l. de creationibus. rñ. j. & C. de admi. tut. l. tutores vel arg. tamen contra q nō possit, nisi sibi tradantur. C. arbi. tut. l. fi. §. fi. & in præ. l. orphanotrophos. §. j. Curare tñ habet, vt sibi tradant, ne i dolo vel culpa esse videatur: & per consequens legatarius ad interesse teneatur, vt s. Est autem cogendus per iudicem vel episcopum, in cuius foro defunctus natus fuit, vel domiciliū tēpore mortis habuit: vt in l. nulli. §. episcopi aūt. & §. fi. & in l. si quis ad declinādā. §. vbi. & §. penul. & in præ. §. si aūt quis facere. & §. si qs ædificationē. & in præ. decr. si hæredes. q si executor non sit de eodem foro ratione originis, vel domicilij, de quo est defunctus, sed de alio: tunc videtur esse dicendū idē, quod in tutore testamentario alterius ciuitatis: vt ff. de testamē. tu. quæro. in prin. & idē. quod in datiuo alienæ iurisdictiōis. ff. de tut. & cur. da. ab his. diuus. & de hoc s. de tut. §. generaliter. versi. atē no. q pupillus. & seq. ¶ † L. viij. Quæritur aūt, qualiter sit ad prædicta cogendus? Et quidem dici potest, q si ex illa testatoris voluntate, quam non vult exequi, vel cui non paret, erat commodū aliquod habiturus, illud amittet[a]: & tā illud, q̄ ipsa executio, in epm transit: vt in l. nulli. rñ. j. ij. iij. & in. authen. de ecc. ti. §. si quis autem. & §. si aūt clarres. & §. si autē legatum. & §. si aūt qui facere. & arg. ff. de le. ij. l. si non. ff. de religio. et sumpt. fu. si quis sepulcrum §. huius. C. de fideicō. l. fi. §. fi. Et hoc verū est q amitteti, si aliàs non erat relictor sibi relicturus, ob voluntatē eius exequeret: alioquin nō priuabit suo relicto. ff. vbi pu. edu. debeat. l. ij. in fi. ff. de excu. tut. Nesennius. & l. seq.[b] Quod si nihil erat habiturus, tunc monitione præmissa cogēdus est ad hoc per episcopū loci: vt in c. tua. & c. Ioannes. xij. q. ij. indigne. & hoc per sententias excommunicationis vel suspensionis, vel etiā interdicti, secundū negotij qualitatē: vt extra, de verb. sig. querenti. extra, de pœnis. c. ij. in fi. extra, de sen. excō. c. cū medicinalis. libr. vj. & c. sacro. extra, de off. dele. sane. & c. pastoralis. Posset etiā dici, & bene, q cū coactiōis modus non sit à iure expressus, arbitrio relinquit iudicis siue epi. ff. de pœnis. aut facta §. fi. extra, eo. dilect[o]. extra, de of. dele. de causis. ij. q. iij. §. notandum. prope prin. vt procedat quandoque mulcta indicta. ff. si quis ius di. non obtē. l. iij. C. de modo mulcta l. mulctarū. Quandoq capis pignoribus, & distractis. C. de præto. pig. l. iij. de veri. inspi. l. j §. ex hoc Quādoq etiā persona capta, si expedierit: vt extra, de ap. dilectis. in prin. ff. ad l. Iul. pe. tū eo. & alter, put vident expedire. s. ver. liiij. quid si vnus. † Videt aūt q non ex mero iudicis officio, imò libello oblato & litis contestatione facta, & alio iuris ordine obseruato, coget: & hoc siue cōdictiōe ex præ. l. nulli. siue iudicis officio, siue actiōe ex testamēto, siue actione in factū cōueniat: quibus actiōibus cōueniri pōt: vt s. versic. xvij. sed quo iure. & ver. lv. quid si executor. & vers. xxiiij. sed si sit locus. In quolibet enim earū, est libellus necessarius, & ordo iudiciarius obseruādus, prout no.

Rof. in lib. in titu. dictarū actionū. & facit extra, de offi. iudic. c. ij. Si verò legatarius nullam de prædictis actionibus proponit, nec iudicis officiū, quod loco actionis proponitur, intentat: sed simpliciter postulat illū præmissa monitiōe, cogi suscipere vel exequi volūtatē defuncti: tūc nō videtur dandus libellus, nec litis cōtestatio facienda: quod verū est, nisi executor aliquā iustam cōtradictionis causam opponat: quia tūc super illa videtur libellus dādus & litis cōtestatio facienda. arg. C. de edict. diui Adri. tollē. l. fi. ff. de re iudic. a diuo. §. si super. ff. vt in posses. lega. si is à quo. §. j. ff. ad exhibē. l. iij. §. ibidē. Attamen videtur velle in casu simili, q̄tum ad hæredē, q sit libellus indistincte offerēdus: vt not. in aut. collat. j. de hære. & Falci. §. illud. secundo itē pōt locū habere, vt de plano sine libello & absq litis contestatione, et sine sumptibus, procedat in legatis ad pias causas. arg. in aut. col. tertia. de app. §. illud. & in præ. l. orphanotrophos. in fi. & in præ. l. nulli. §. cū aūt. in fi. & in aut. col. nona. vt nulli iud. §. si verò apud. maximè si relictū sit modicæ quātitatis: vt in aut. colla. ij. de mand. prin. et argu. ff. de peti. hære. hæreditas. in fi. extra, de simo. & si quæstiōes. ad fi. Eodemq modo dicēdū est in executo se & legatarijs, vt hi possint sine libello contra hæredem procedere per modū admonitionis, q lega ta soluat: vt scilicet post huiusmodi admonitorium decretū, anno elapso hæres priuetur commodo hæreditatis, nisi soluerit: vt extra, de testa. nos quidē. C. de fideicō. l. fi. in aut. de hære. & Fal. §. his igitur. & § illud. Et q per officiū sit cogendus, probatur 58 in præ. l. hæreditas. in fi. ¶ † L. ix. Ex his aūt quæritur, 59 vtrū interposito huiusmodi monitorio decreto, possint intra annū legatarij, siue ipse executor, anno ipso petente, agere contra hæredē, quē moueri fecerit, ordinario iure videlicet oblato libello, & litis cōtestatione facta.[d] Et videtur q nō, ar. de dilatio. c. siue pars. extra, de ap. significante. & de plus petitio. c. vnico. quia hoc tēpus anni habet hęres à iure ad legata soluēda, ne interim aliquā pœnam incurrat: vt s. Vnde nō videt interim cōueniēdus, sicut nec condēnandus, qui habet ex beneficio legis inducias quadrimestres: vt extra, de re iu. quod ad cōsultationē. C. de vsuris rei iudi. l. ij. & iij. ff. de iudi. si debitori. Beneficiū enim iuris, nō minuendum est, sed reddendū vel restringendū: vt xxv. iij. dist. de his. extra de secundis nup. c. pe. & fiūnō est largè interpretandum. extra, de dona. cū dilecti. ff. de legi. & sena tuscō. l. ij. Præterea hoc admonitoriū decretum de soluendo intra annū, est quędā interlocutio: vt no. in præd. § his igit.[e] vnde facit ius inter partes: vt extra, de re iudi. cū inter vos. prope finē. quare neutri parti licet a via ipsius decreti recedere. ¶ Itē cū eis duplex via ab initio competeret, s. actio personalis, & via monitiōis: vt patet s. versic. prox. mo. vnam eligendo, alteri renunciasse videtur. ff. vi bo. rap. l. j. ff. de fur. interdū. §. qui furem C. de pac. inter empt. & ven. l. iij. & s. de iudicijs. § ij. versi. notandum est. & seq. Interlocutio enim decreti nouatio facta esse videtur, & personalis actio sublata. C. de vsu. rei iud. l. j. & fi. § pen. & hoc tenet quidā. Alij verò contrariū, vt dicunt, per electionē extraordinariæ viæ, nō intelligitur quis ordinariæ renūciare: vt infra, de inquisitione § fi. ver. fi. Itē pro eis etiā facit glo. polita in j sę. §. illud. quæ incipit. instantiæ.[f] Ex præmissis satis patet, q executor conueniri pōt a legatarijs, vel ab episcopo, vel ab ecclesia, vel à pauperibus, vel à quocunq, cui legatū sit: vt exequatur piā defuncti voluntatē: vt in prę. §. qui furē. in fi. & s. versi. lvij. hoc etiā. & seq. Quibus autem actionibus ageret, vides. versicu. l. ij. quæritur autē. & in vers. ibi inductis. ¶ † L. x. Quid 60 igitur si hæres scriptus in testamēto, non vult hęreditatem adire, nec se hæreditati immiscere ex testamento, vel ab intestato, ex q pia testatoris non impletur voluntas: nunquid conueniri potest ab executore vel a legatarijs, vt adeat? Et videt q non. C. de iure delibe. nec emere. ff. de bon. pos. l. iij § antiquo. ff. de aqua plu. arcē. l. ij. §. deniq. ff. de dā. infecto. l. fluminū. § fi. C. de ipu. & alij. sub. l. iij. ff. si qs omis.

d ¶ Facta Facit quod no. j. de inquisitio. §. vlti. no. versi. sed nunquid Abbas.

e ¶ Igitur. Super verbo decreto. & § illud. super eodem verbo.

f ¶ Instantiæ. Credo q intendit allegare gl. quæ incipit, hic annus. in qua est illud verbum, quod putarunt Ioan. & author in prin. glo. & hoc facile in gl. scriptis in pernis vel quaternis accidere potuit: signato illo verbo vni pro textu: sed non sic in glosis descriptis circa text. cùm textus ille non esset idem.

a ¶ Respon.) De hac dixi in §.compendiose.ante finem.

b ¶ Legatorū. Vide.j.de testamen.§.j.ver.pone nullus.& in ver. item plerumq.j.ubi præcedit.& ponuntur libelli huic materiæ congrui cum suis positionibus.

c ¶ Ad pias causas. Hoc j.reassumam, quod tangit xcv.q.Io.

d ¶ Posse. Hucusque intelligibile est, qđ hic scribit.& principaliter mot⁹ fuit Vber.per duas leges in princi. prius allegatas. quod sequitur, videtur me a pte dictum, cùm Vbert. dixerit nil deben.& quod sequitur, minuit dictā eius intelligi in illis solum casibus, vbi legata debentur, licet &c. siteneat lex author verba Ioā. cuius sunt iste versiculis.q.xciij.cessaret error, qui tantū potuit causari a quodam defectu in originali Ioan. cuius verba post dictum Vber.sunt hic:sed, salua eius pace, ego aliter credo,& dico sententiam eius locum habere in illis casibus tantùm, quibus testamentum desure non valet. vt quia veritas iuris vel testamenti deficit.C.de fideicom.l.veritas. vel cùm ex testamento hæreditas vel bonorū possessio peti non potest: vel cùm est testamento iure facto hæres scriptus cessat bona fide hæreditatē adire, & tertius ab intestato succedit. C.si omis.causa testamenti.l.ij.in fin. Hucusque clare & bene dictum. & supplendo in Ioanne aliter in his. Secus ergo in casibus, in quibus debentur legata & fideicommissa, quāuis hæreditas non sit adita, nec adiri posset ex testam[ento], quo not.&c. In his enim tenendū est contrarium eius quod dixit Vbert. & sic locus est distinctionum. Hæc Ioan. Vt autem hæc melius adhuc intelligantur, sciendum est q dominus meus leges tres C.si quis omis. causa testa.sic summabat.si participans fraude cum substituto, institutus dolose hæreditatem omittit, ad legata tenebitur substitutus. Si verò pecuniam recepit institutus, ipse primò tenebitur. secunda verò & tertia lex instituto qui tenet hæreditatem ab intestato, distinguunt vt si testamentum non valebat, nihil præstat: si valebat, tunc aut possidet is, qui abstinuit, & ipse tenetur salua ratione Falcidiæ: aut possidet tertius, & ipse possidens non tenetur. & hoc Canonistis sufficerat. Legistis enim valde prolixa illa materia est, in qua Dyn. longam distinctionem formauit.ff. si quis omis.causa te. quam ad literam posuit Cy.C.eo.titu.

causa te.l.si quis omissa.in prin.arg.contra: quia in fraudem facere videtur.ff.ad Trebel.nam quod.§. non omnis.& l.cogi.§.generaliter. præsertim si rogatus est, totam hæreditatem in pios vsus erogare vel executori ad taliter distribuendum tradere vt in decre.Innocē iiij.extrauaganti.de testa Ioannes frāge panē rū.j.[a] ad instar hæredis hæreditatē alteri restituere rogati.ff.ad Trebe.ille a quo.§.tēpestiuū. l.quia poterat.extra.de testa.Raynutius.[l]. idem videtur de alijs legatis, cùm in fraudem defuncti iudicium nō agnoscitur.C.si omis.causa te.l.j.& ij. rū.j. Ad idem ff.eod.l.j.in princip.& §.fi.& l.licet. Dicunt quidā, q si hæres rogatus est, totam hæreditatē in pios vsus distribuere, vel executori ad distributionem tradere: tunc cogendus est adire: alioquin non: vt in præal.l.si quis omissa.in fi. Sed tūc executor & legatarij possunt agere contra illum, vt tradat, vel soluat eis singula legata vel etiam contra possessores hæreditatis, vtilibus actiōibus. Alij dicunt q indistincte cogendus est adire, etiamsi ea repudiauerit: & hoc si adhuc adire potest, vel ex beneficio legis, vel ex beneficio restitutionis, maxime rebus in statu suo manentibus: aliter non C. de iuris & facti igno.l.ij.& iij.C.de repu.hære.l.fi.ff. de minori.quod si minor.§.Scæuola.ff. de his quæ in fraud.credi.l.quia autem.§.sed si seruū.& §.pe. l.ait.§.si quidem. ¶ Lxj. Sed pone q ex eo testamento non est adita hæreditas, quia forte hæres adire non pōt: vel cessauit adire, non tamen in fraudem [...] legatorum:[b] Et videtur quòd executor vel legatarij nil possunt ex eo testamento petere etiam pro legatis ad pias causas[c].ff. de re. iur.si nemo.C.si omissa cau.test.l.ij.§.fi.ff.de test.tu.sine man.& l.si hæreditas.in prin.nisi testator testari præcepit.C.de fideicō.cum quam.& l.ex testamento. & l.si veritas.ff.de inoffic.testa. Titia.ff. de vulga. sub. cohæredi.§.cùm filiæ.C.de testa.manu.si tur. arg contra q valeat, & peti possit legatum, licet testator hoc non præceperit.ff.de lega.ij.cùm pater. §.filius.& l.peto.§.mater ff.de hæredibus institu. l.fi.ff.de fideicōmissa.liber.l.Antonius.& l.in testamento.ff.ad Syllania.cum fisco. Vber.de Bo dixit nihil peti posse.[d] Alij contra dicentes dictū eius habere locum tantum in casibus, in quibus debentur legata et fideicommissa q̄uis hæreditas nō sit adita, nec ab intestato posit adiri, scilicet cùm testamentum de iure non valet: puta quia in eo veritas iuris vel solennitas deficit: vt in præ.l.si veritas. vel cùm ex testamento hæreditas, vel bonorum possessio peti non potest: vel cùm ex testamento iure facto hæres scriptus bona fide cessat adire, & alter illi ab intestato succedit.C.si omissa causa te.l.ij.§. pe.& fi.quos notat Acc.in præ.l.ex quam.ibi etiā no.quo iure legata petuntur in casibus illis. Alij aūt specia les casus no.ex dicto §.mater. in quibus aliud est dicendum q̄ Vbert.dixerit. Sed & si ab intestato sit relictū, q distribui debet per executorem, dixit Vber.q executor nil petere pōt: quia nullū ius habet, nec personale nec reale ante aditā hæreditatē. C.cōia de le.ij.& facit prō e ff.de excu.tu. Lucius. §.præcedit.de legatis.j.si sibi homo.§.cū seruus.de fun Titio.[e] ¶ Lxij. † Denuò queritur, an solutio vel distributio legatorū facta per hæredē sine executore, tenet, & ipse liberetur: & an q[ui]s scriptus seu executor petere pōt vt illi iterum soluat seu tradat executori. Et primò videt q non valet, quod fit ab hærede, & sic non sit liberatus: sed iterum tradere vel soluere tenetur executori, iuxta voluntatem defuncti per eum distribuendum & soluēdum.ar. in his, quæ no.s.ver.v.sed quid si testator nō ei soluit secundū defuncti voluntatē: & ideo non videtur liberatus.arg.ff.de condi.instit.l.quæ sub cōditione.§.pe.& l.si quis in testamēto.ff.de dote prælega.vir & vxor.in fi.ff.de sol.si quis decem.& l. Stichum aut Pamphilum.§.vsumfructum. Item non intelligit soluere, qui vel non integre, vel non, vt debet, soluit.ff.de verb.signi.soluendo.& l solutionis ff.de solu.l.ij.extra, de iureiur.eam te.argu.contra. nam sufficit semel paritum esse, voluntati testatoris[f].ff.de condi.& demon.hęc conditio.ff.arb.fur. cæ. Liturum.§.j.extra, de cleri.per sal.pro.ca.j. Itē bona fides non patitur, vt idem bis exigatur.ff.de reg.iur.bona fides. Item sufficit q heres fraude careat, licet non soluat secundum expressam testatoris voluntatem.arg.ff.de ma.se.qui filiū rū.j.& ij. ff.de condi.& demon.si fundus.& l.cū pupillus.[g] Diu potest, q aut testator diuisit quantitatem legati determinādo videlicet q̄tum singulis, seu pauperibus vel ecclesijs inde dari deberet: quo casu valet solutio per hæredem sine executore facta: aut non diuisit, sed potestatem diuidendi & distribuendi executori dedit. quo casu cùm non sit facta solutio seu distributio per hæredem, iuxta defuncti voluntatē, liberatio non contingit: vt in primis cōcor.ff. ad Syllan.l.ij. Vnde potest cogi ad soluēdum iterato: vt in auť de ecc tit.§.si quis ait.& §. in omnibus.lxxxix.dist.c.j.& c.si quis pecuni m. Vel pōt indistincte dici[h] q si bene ordinauit & distribuit, liberatus est. alias non, vt in auť.eo.titu.§. si autē intra.§.si quidem.in fin.ff.de aur.& argen.leg.l. medico.§.fi.ff.de admi.tu.pater.ff.de neg.gest.soluendo.ff.de cōsti.pe.vtrum. ¶ † l.xiij. Et scias q inter relicta ad pias causas, etiā relicta quibuscunq personis miserabilibus computantur: vt in pupillis, viduis, peregrinis, pauperibus auxilio proprio destitutis, vel ratione morbi vel ætatis, expositis. libertis, & similibus.lxxxvj.distin.c.ij.& per totū. Hæ enim personæ in iudicijs & extra, quadam prærogatiua lætantur: vt C quando inter pupi.& vidu.l. vnica.C.de epis.& cle.l.orphanotrophos.& l.si qs ad declinandam.in auť. de ere ti.§ fi.extra, ne cle. vel mo.c.j.extra, de verb.sig. super quibusdam in fi.lxxxvij.dist.§.j.& per totu.n.lxxxvj.distin.nō satis.xxiij.q.v.reg.xxiij.q.iij.si quis de potētibus. & c.seq.extra, de foro cōpe.ex parte. Quod verū est de viduis & pupillis, & peregrinis miseris, & pauperibus, non de diuitibus & potētibus: vt extra, de offi.dele.significātibus.[i] & extra, de foro cōpe.ex tenore. Itē etiā quæ relinquuntur monasterijs, vel ecclesijs, vel alijs pijs locis: vt extra, de testa.c.fi.vel etiā ecclesiasticis & religiosis personis. Pia autē loca & venerabilia, dicuntur ecclesiæ, monasteria, hospitalia, & quælibet alia loca, in qbus senes, debiles, & infantes, & aliæ personæ miserabiles

e ¶ A Titio. Hic omittit author quæstionem Ioā.xcv.quæ quærit an fauore captiuorū, vel pro alia pia causa, seruabitur quod in causa libertatis seruatur in casibus prædictis.& habetur id l.nihil.de eo, cui libertatis causa bona addic.in prin.& §.j.ff.de fidei lib.l.in testamento.& l. Antoninus. Intēdit ergo quæstio, an sic debeantur pia legata hæreditate non adita, sicut libertas. Quod debeat Vber.alleg. in auť. vt cùm de ap.[...]g. §.si vnū.& subdit dici posse cōtrariū. quia libertas in sui præiudicium non præscribitur: sed ius pertinēs ad causas pias: sic C. de episco.& cle.l.vlti. in fi.C. de præscri. quæ prolib.oppo. per totum. Itē nec ex testamēto libertas videtur deberi, hæreditate non adita, sed etiam ab intestato, vel aliàs possessa. C.si quis omis. causa test.l.[...] prin. & ff.eo.ti.l.libertatibus.& ff. de ma. te.l.testamento ma numissus.& l.testamento liber.nec legatum ad piam causam, vt alimentorum.C.de fideicō. l.[...] Sed vide quæ ibi no. Itē ad l.ante par tem facit quod gl. dicit in præ.l. Antonin⁹.aliud specia le. Sed Nico.tenet cōtra, s. q remediū legis datum legatis libertatum, locum habeat in legatis piis: cū id, quod ex pietate inductum est, pro temporalibus libertatibus cōseruandis lege magis debeat: vbi maior est ratio pietatis, s. pro libertate animarū, quæ sunt rebus oībus præferendæ. Al.l. sancimus.C. de sac.san. eccl.in fi.& in auť. de san.epis.§.si verò liberi.in fi.extra, de pœ.& remis.cū infirmitatis[...] Sed per contrarium arguitur, rerum temporalium curā cōmittendam, cui cōmittitur animæ cura.xij.q.j. præcipimus.

ADDE Roma. consi.cccxxix. Pe.de.Ancha.consi.cliij.Pal.consi.xxx.in fi.j.lib.& Abb. consi.xxxiij.ij.lib.

f ¶ Testatoris. Sup.qui ad hoc executores dederat.

g ¶ Pupillus. Gul.de Cu.spāles leges ad hoc inducit.ff de bo.li.l. si libertus. §.j.& de do.præle.l.ij.§.sed Iulianus.& l.pater.§.sed si pecuniā.cū si[...] not.

h ¶ Dici. Cum distinguat, an bene vel male, nō est indistinctum: unde salus[...] proxima distinctio. Inquātū aūt subdit q si bene ordinauit, intelligo i. discrete & vtiliter, q̄tum quisq prudens, & deuotus fideicommissarius facere potuisset. Simpliciter enim non bene facit vsurpans alienum officium. de homici.l.c.tua nos.de te.sut.non est fine.lib.vj.& ff.eo.tit.culpa est.

i ¶ Significantibus. Vide quod ibi scripsi in iiij.& v.glo.

& languide

a ¶ Illud. §. soluetur, ibi repetitur.

b ¶ Illud. Lex illa nō negat, imò cōcedit alias causas, quàm ibi expressas esse pias: licet regula insinuationis faciendæ, noluit vitiare, nisi su casibus expressis ibidem: quasi sint gradus in piis actibus. lxxxvj. di. non satis.

ADDE, quæ relicta dicātur ad pias causas, Bal. in reg. l. j. in vj. col. ff. de lega. ij. Itē aliqd p Abb. Sicu. in c. nihil. l. iiij. col. l. prin. extra, de pscrip. Itē per Philip. Fran. in repe. rub. de testib. lib. vj. in xix. colū. versic. sed aduerte. Itē in xxj. col. vers. sed cer. & circa. & adde q hic legata facta ad pias causas, si nutu fiāt valent, & tenent. Bal. in l. ij. ff. de testa.

c ¶ Factis. De his §. ver. de hoc autem. lxxiiij. quia hic dicitur de forisfactis, quęritur an legata pro male ablatis, dicitur legata ad pias causas. Nic. tenet q sic, cùm relinqtur

& liguidæ aluntur, & alia charitatis opera exercētur: vt in præd. l. si qs ad. & l. orphanotrophos. in aut. eod. ti. §. fi. extra de reli. do. de xenodochijs. & c. seq. xxiij. q. vlti. §. quāuis. in l. sancimus. C. de sac. san. ecc. illud. C. lib. xij. de mēdicis. validis. l. vnica. Itē etiā, vt dicūt quidā, quæ relinquūtur ad custodiam ciuitatis & locorū. argu. extra, de immu. ecc. c. j. & ij. C. de do. l. pen. §. ij. arg. tamē cōtra in pr. l. illud.[a] vel ad refectionē pontiū, & viarū & murorum & fossatorū ciuitatis & castrorū, & similiū. & hoc si necessitas immineat: aliter nō. argu. C. de sac. sanc. eccle. ad instructionem. C. de ope. pu. l. omnes prouinciarum. & l. ad portus. & C. lib. x. de qbus muneri. vel præstare lic. exc. l. fin. C. lib. xj. de priuil. domus Augustæ. l. pe. extra, de immu. ecc. c. ij. & c. nō minus. & c. aduersus. arg. cōtra. in pr. l. illud.[b] Itē etiā, quæ legātur in ornamētis ecclesiasticis. vel pro eis, seu pro fabrica ecclesiæ, vel luminaribus, vel anniuersarijs, vel alijs ad diuinum cultum temporalem vel perpetuum pertinentibus: vt extra, de te. c. si. Idem etiam dicunt quidam, vbi legatur aliquid pro emendandis forisfactis,[c] etiā ecclesijs, pauperibus, vel similibus personis. secus si relinquitur alijs personis maximè coniunctis, puta vxori, amicis, vel vicinis. nam, vt dicit, non consideratur quare dicat testator se legare: sed consideratur cui legat. al. le. l. illud. C. de sacrosanct. ecclesi. Insti. de lega. §. longè magis. & C. de falsa causa adiect. per totum. Hæc solutio parum placet. nam prima pars non est dubia per superius dictum. Secundum dictum non placet, quod ponit contradictorium: cùm negari non possit causam ponderari, cùm de pia causa loquimur. Item non soluitur quæstio, quæ quærit de simpliciter relicto. & sine expressione personæ, in qua ipse tenet quòd legatum tenet, quasi Deo factum, & pro animæ salute. ff. de iureiuran. qui pro salute. & in præ. l. nulli. & præ. §. si quis in nomine. in authen. de ecc. ti. Dicebat tamen quòd si qui probarent sibi illam quantitatem per ipsum male ablatam, illis facienda esset restitutio qui peterent vt debitum. Allegat l. Aurelius. § pe. ff. de lib. leg. Ad prędicta facit versicu. xxvj. s. eod. adhuc quærit, si pro male ablatis per testatorem relicta sunt Titio centum, an testatore liberto Titius illa petere & exhibere possit vt debita. Constat enim quòd quæ legat, non potest ante ipsius mortem. Item, vt dicit, etiā post mortem non potest illa petere vt debita, nisi probet debita, propter l. Aurelius. in fi. Nec conuenit hæc quæstio xiiij. superiori, in qua nō fuerat simpliciter legatum, sed sacerdoti cautum. Iac. de Are. quærit si relinquantur cētum pro male ablatis in dispositione Titij, nec reperiūtur nisi lxxx. male ablata, an per commissarium sit restituendum hæredi, aut per fideicommissarium dispensandum. Respondet quòd si testator dixit q nolebat expendi in aliam causam non conuertitur. Si verò illud non fuit dictum, poterit secundùm eum illud in aliam causam piam per fideicommissarium conuerti. & bene facit, si id faceret consilio episcopi & hæredis. alleg. ff. de vsufru. le. legatum. & l. quædam prædia. ff. de condi. & de. l. io testamento. & in authen. de ecc. ti. §. si quis in causam. & §. seq.

ADDE, quòd legatum pro male ablatis sit pium, Barto. in l. j. C. de sac. san. eccl. & quòd si non ascendant male ablata ad quantitatem legati, debeant in alios vsus conuerti, Pau. de Ca. consi. ccxliij.

d ¶ Legatur. Ad istud finem faciunt quæstiones Guid. de Suz. in q. statu. C. eo. qui pouit statuto ciuitatis prohiberi maiorem xiiij. minorem xviij. legare nō posse, nisi pro anima. & id posuit prout bonū & iustum sibi videbitur talis maior xiiij. & minor xviij. relinqt matri suæ cētum pro anima. quærit an legatum valeat. Ad affirmatiuum allegat. C. de sac. san. ecc. illud. & l. sancimus. quia inter parētes & liberos est pietas. ff. de inoff. test. l. ij. Itē illud statutum est cōtra ius cōmune, inquantum arctat libertatem legandi: & ideo est arctādum. ff. de lib. & post. cùm quidam. Ad id de re. iur. odia. lib. vj. In cōtrariū, quia factū videtur in fraudē statuti. ff. de legi. cōtra. & l. si fraus. Itē mater inter pias causas vel loca non describitur in legibus vulgaribus. & cùm quid prohibetur, & omne id, per quod ad illud peruenitur, intelligitur inhibitum. C. quod met. cau. si per impressionē. & de reg. iur. cùm quid vna. lib. vj. cum concord. & quod directò consequi potest, non venit per obliquum. ff. de le. j. si tibi & mihi. §. regula. Soluit legatum valere, si mater est pauper. C. de episco. & cle. si quis ad declinandam. versi. vbi autem. & ver. quis enim pauperior. si diues est, non valet. arg. C. de sac. sanc. eccle. illud. Secunda quæstio est, cùm statutum prohibet relinqui vxori vltra certam quantitatem: & vir quidam illā quantitatem reliquit vxori, & in alia parte testamenti relinquit eidem certam quantitatem distribuendam pro anima sua: quærit an id poterit? Respōd. q si sibi soli non valet, ne fraus fiat statuto. ff. de tu. & cu. da. ab his. l. scire. §. j. Si verò sibi & alijs commissa est distributio, valet: quia cessat fraudis suspicio. Facit C. de fideicō. l. fi. extra, de sta. mo. c. secundo. & de offi. dele. prudentiam. & facit quod dicam super versic. lxxxij. in fine.

ADDE nō incōgrue quod cōsuluit Pet. de Anch. cōsi. xxxiij. q stāte statuto, q mater non possit, etiā pro aīa, nisi ad cōputādum decē pro cētenario de bonis suis relinquere, quod si circunscripto statuto tanquā cōtra libertatē ecclesiasticam, quam tū negat, imò rationabile, & mater facit legatū pro anima diuiti, qđ legatū nō valet: quia veritas est spectanda, non fictio.

generaliter, vbicūque pro anima legat.[d] ¶ † Lxiiij.

63 Quid si quis legauerit decē ecclesiæ sancti Martini de tali loco: & ibi sunt duæ ecclesiæ talis vocabuli? Respō. dabitur magis indigenti. in authē. col. ix. de ecc. tit. §. si quis in nomine magni Dei. C. de episc. & cle. si quis ad declinandam. §. si autem ampliores. Si verò non appareat maior indigentia poterit episcopus gratificari cui illarum voluerit.[e] ff. de relig. & sump. fu. l. fi. & in præ. l. si quis ad declinandam. §. si autem nullus. & eodem tit. l. nulli. §. cum autem.[f] ¶ † Lxv.

64 Quid si testator vult fieri pontem vel hospitale, vel aliquid huiusmodi, nec dixit vbi. Respon. debet fieri in loco domicilij sui. ff. de conditio. & de. l. quæ condicio. §. Cùm ita. & argu. ij. q. j. si peccauerit. ad fi. ff. de pœn. l. capitaliū. §. famosos. extra, de elect. postquam. sed si hospitale fieri non potest vbi testator fieri iussit, fiat alibi. extra, de testamen. nos quidem.[g] Et idem si pecuniam inter pauperes distribui iussit: intelligitur enim de pauperibus loci domicilij propinquasse, vbi viuens fomentū, cōsolationes & seruitia à multis recepit. arg. in præ. l. si quis ad declinan.

e ¶ Voluerit. Vt scripsi de testa. c. indicite. sup gl. ij. Host. intelligit assignādo vel diuidēdo alle. alia iura. ibi vide, vbi inuenies duas alias opiniōes circa hoc.

f ¶ Autē. Hic cōuenit quęstio, si reliquit ecclesiæ simpliciter, nullā nominādo. Cy. sup l. j. C. de sac. san. eccl. arguit nulli deberi quasi incertū: soluit q debetur parochiali per l. quę cōditio. §. fi. ff. de condi. & demonst. Gul. de Cu. dixit dari pauperiori, per iura in prin. alle. Quidā dicūt, ecclesię Romanę, quę est caput ecclesiarum. xxij. distin. sacrosancta. C. de sum. trini. inter claras. & l. seq. Pro cathedrali facit §. si quis in nomine. & in aut. de san. epis. tenet primum, pro quo facit vicinitas & affectio. Ad primū extra, de priui. super specula. vbi concor. istæ. ff. de excu. tu. non tantum. §. j. Ad secundum C. de natura. li. quoniam. de offic. legat. nisi specialis.

¶ Duas quæstiones. s. quando parochianus duarum ecclesiarum, legat ecclesiæ parochiali: vel quando tempore testamēti erat parochianus vnius, & tempore mortis alterius, scripsi in decretali, cùm quis. de sepul. libro sexto. super verbo, domicilliorum ecclesiæ.

ADDE, q opinionē Ioā. And. sequitur Bar. in dicta lege, quæ cōditio. vbi etiam vide per Alexā. quid si relinquatur monasterio simpliciter, an debeat potius intelligi de monasterio monialium, quàm masculorū. Bal. in l. cum multæ. C. de donatio. ante nuptias. tenet q sic. & de eo quod Io. And. dicit se scripsisse in decre. cùm quis. vide Fed. consi. xxv.

g ¶ Quidem. Vide quod ibi no. in glo. pen. & quod super ea dixi.

¶ Sed cōiungendo has duas quæstiones affines, est sciendum q Ioannes de Deo libro quarto, quæstione xvj. tractauit quęstionem de illo. qui relictis hærede & tribus commissarijs iussit ædificari, & dari ecclesiæ: quo mortuo duo commissarij illud legatum cōuertere volunt in transferendo vnum monasterium male situatum ad locum aptum: tertius commissarius & hęres dissentiūt, inuoluit se: sed hoc tenet q nedum duo ex tribus, sed nec etiā tres hoc possent contra voluntatē hæredis, cui in ecclesia nouiter constituēda ius patronatus debetur: & per id etiam defuncti memoria præseruatur. Allega. xij. q. ij. ca. bonæ rei. xvj. q. vij. ca. piæ mentis. & cap. sequen. extra, de testamen. nos quidem. & ibi scripsi super verbo, ædificetur. Quid iuris, si executor testamentarius vel legitimus plus in ædificando ecclesiam expenderet, quàm fuerit relictum. Aliam quæstionem eiusdem Ioā. ad materiam fideicōmissorum, vide de vsuris. quāquam. lib. vj. super gloss. nomine. in fin. & de alijs duabus quæstionibus remisi & scripsi suprà, §. compendiose. super ver. xj. sed quærit Gui. de Suz. si prædictus testator iussit illam ecclesiam fieri in ciuitate: & duo ex commissarijs volunt illam facere in burgis illius ciuitatis: tertius resistit volens illam fieri inter muros: quid iuris. Pro duobus facit ff. de verbo. signi. l. ædificia. & l. qui in continentibus ædificijs. vbi ædificium dicitur Romæ fieri, quod fit in continentibus ædificijs. Ad idem l. ij. eodem titu. & ff. de procur. l. præsens. Item in legatis, arbitris, & tutoribus, statur maiori parti. ff. de re iudic. duo. de arbitr. l. sicuti. de admi. tut. l. tertia. §. fina. Contrarium tenet. cùm verbum sit clarum, & sic interpretatione non eget. C. de lib. præ. l. iij. seruentur ergo verba. ff. de legat. iij. non aliter. extra, de deci. ad audientiam. vbi concord. in vlti. gloss. Allega principaliter l. Quintus. ff. de an. leg. vltra medium legis: quæ vult filium educari debere, vbi pater dixit. Facit pro, quod vulgus sic recipit ciuitatem: ff. de sepul. l. Labeo. bene facit decre. si ciuitas. de senten. excommu. lib. vj. Sed dicet q facit contra, inquantum ibi nomen ciuitatis protenditur. sed illud ex causa, vt ibi dicitur. Per quod dico q causa suggerente, quia in ciuitate fieri non potest vllo modo, vel non congrue & honestè, tunc in burgis fieri poterit ex causa, ne legatum pereat, quod est fauorabile, vt

dam. §. & si quidē. & §. vbi aūt. & l. nulli. §. si mutē persona. et §. qd si testator. et §. j. maiorē enī affectionem ad locū propriū intelligit habuisse. xxiij. q. iiij. fortitudo. ¶ † Lxvj. Sed nunqd quilibet de populo pōt agere cōtra executorē pro talibus ad pias causas legatis exequendis, quasi hæc actio sit popularis? Et videt ꝙ sic. ff. de popula. act. l. j. & ij. ff. ne qd in lo. pu. l. ij. §. j. ff. de locis & iti. l. j. arg. cōtra ꝙ nō, nisi in quib⁹ à lege permittitur agere noīe vniuersitatis: de quib⁹ legitur ff. quod cuiusq; vniuer. l. j. & iij. §. fin. & l. sicut. in priu. ff. de cōdi. & demon. municipibus. Dicunt quidā, ꝙ si præmissa [a] cōputantur inter legata ad pias causas, quilibet de populo audiendus est: vt pijs locis & personis miserabilibus satisfaciat: vt in authē. de eccl. ti. §. si autē qui hoc facere. Misericordia enim cōmunis est vsus: vt lxxxvj. di. non satis. versus finem. ¶ † Lxvij. Sed an pauperes habeant actionem ad petendum relicta pauperibus? Accur. not. in præd. l. quòd sic. [b] ¶ Lxviij. Item cū panis, quē auarus detinet, sit, id est, esse debeat, esurientium: et quodā modo dicatur inuasor vt lxvij. dist. sicut hi. prope finē & in fine. nunquid pauperes illum petere possunt? Dicit Io. [c] quòd non directè: denunciare possunt tamē executorem: vt sic per ecclesiam communicare cogatur. xij. q. j. dilectissimis. ¶ Lxix. De executore autem quæritur. ¶ Primò vtrum sit censendus negotiorum gestor, vel quasi, vel saltem loco eius. ¶ Secundò quæritur an sit procurator. ¶ Tertiò, an habeatur loco legatarij, vel fideicommissarij, vel loco ipsorum. ¶ Quartò, an sit loco hæredis. ¶ Ad primum dico, ꝙ non est dicendus negotiorum gestor: vel quasi: nec est etiam loco eius. Ille enim est verus seu merus negotiorum gestor, qui sine mandato vel cura vel officio sibi iniuncto vlterius negotia gerit. ff. de negot. gest. l. ait. §. fin. & §. hæc actione. Executor verò gerit cum cura vel officio sibi commisso. ff. eod. l. j. & l. si quis. & in præ. decret. Ioannes. ff. māda. si remunerādi. §. j. [d] ¶ † Lxx. Ad secundum videtur quòd executor sit procurator, cùm gerat cū mandato, vt dixi: & procurator est, qui alterius mandato negotia administrat. ff. de procu. l. fin. in princi. Sed dic contra. nam si verus procurator esset, morte mandatoris finiretur eius mandatum: vt Instit. mādati. §. item si adhuc. nec posset cōtra hæredē agere, sicut facit: vt §. ver. xvj. & scias quia hæres cum defuncto eadē persona censetur arg. C. de impu. & ali. sub. l. fi. in fi. ff. de acquiren. hære. cùm hæredes. in princip. C. de præscript. xxx. vel xl. an. cū notissimi. §. j. At absurdum esset ꝙ contra dominum procurator agere posset. ff. de pœnis. l. si plures. Item si procurator esset, posset ab hærede eodem; ꝙ dñō eius officiū re integra reuocari. ff. de proc. ante litē. & sic esset in hæredis potestate, defuncti voluntatē impedire quod dicere est absurdū: cū ad eā implēdā sit ipse cogendus: vt §. ver. lvij. hic etiā quærit. ¶ † Lxxj. Ad tertiū aūt quidā, quòd est loco legatarij vel fideicōmissarij, propter quasdam similitudines, quas cū illis habet & ideo fideicōmissario, quasi humaniori aggregatur, vt dicunt: arg. C. cōmunia de lega. l. j. circa medium. & ad hoc facit ff. so. mat. si cū dotem. §. si pater filia. Si enim non esset loco legatarij, vel quasi, nunq; posset cōtra hæredē agere: quod tamen pōt vt dixi. Alij contra: quia ex hoc testamento nullū commodū consequitur. ff. de leg. ij. si quis à Titio decem arg. C. cōmunia de le. l. j. circa medium, ibi: cùm enim non aliter &c. & vide quod no. in glo. illa pecuniarij, &c. Item si esset legatarius, vel loco eius, non cogeretur defuncti agnoscere voluntatē. ff. ad Trebel. nam quod. §. si. et l. seq. §. generaliter. & tamē secundū quosdā, cogitur indistinctè: vt §. ver. hoc etiā quæritur. & est lvij. Itē iura ponunt differentiam inter legatariū & fideicōmissariū, & ministrū, siue executorē: vt in præ. l. si quis à Titio decē. & ff. de ali. & ci. le. l. pecuniæ. & l. alio. & iste est minister, legatari⁹, vel fideicōmissarius. Ad hoc facit §. versicu. xj. sed an distributor. [e] ¶ Lxxij. Ad quartum verò dic vt §. ver. xxvij. itē pone ꝙ qs. [f] ¶ † Lxxiij. De hoc autem quæritur: pone, P. relicto sibi hærede ex testamento vel ab intestato, ordinauit quendam executorem ad sua fortis facta emēdanda tantùm: iste P. mortis suæ tēpore creditoribus tenebatur, & iam termini solutionum effluxerant: tunc quæritur an iste executor debita huius soluere teneatur, & eorum occasione posit à creditoribus conueniri, vel posit agere contra heredem, vt ea soluat, vel sibi pecuniā tradat ad soluendū? Videtur non, nisi præceperit hoc testator. extra, de testa. c. pen. Nā appellatione fortisfactorū non videtur cōtineri debita, quæ ex cōtractu seu quasi debētur. ar. extra, de offi. ordi. dilectus. & extra, de ordi. cogni. c. ij. in prin. ar. cōtra: quia lapsis solutionū terminis, defunctus cœperit iniuriari creditoribus non soluendo. Ex præcepto enim dñi videt debiti solutio facieda. argu. xiiij. q. vj. si res. xj. q. j. magnū. xxiij. q. vlti. tributū. extra, de solu. c. j. qa peccat in termino non soluēdo: tum

dictū est §. per c. nos quidē. & facit præ. l. Quintus ver. nec tantum.

a ¶ Præmissa. Hoc dicit Io. propter duas quæstiones ꝓximas in numero.

b ¶ Sic. Constat ꝙ tenet institutio pauperum. C. de episco. & cle. l. nulli. & l. si quis ad declinandam. & no. de test. cum tibi. in fi. glo. & substitutio. vt eo. titu. c. j. lib. vj. & vbi aliud non exprimatur, de pauperibus illius loci intelligitur: vt in prædi. l. si quis. Sed quādoq; fuit dubitatū an valeat institutio facta de pauperibus, quos Titius nominabit. Et Nico. refert quādoq; fuisse iudicatum ꝙ non quasi sit captatoria. nō isto: quia approbatissima est hodie ista forma. Et sit ratio, si substantia institutionis vel legati non ponitur in alterius arbitrio: sed solā nominatio personarum: vt not. Cyn. secundū Dy. in l. captatorias. C. de testamen. mili. & hodie additur quòd illos tantùm instituit, quos ille nominauerit. Item idem si nullo instituto dicat, bona mea relinquo pauperibus, quos talis meus fideicommissarius nominabit: vt not. in l. his verbis. ff. de hære. instituen. Nec mirum: quia etiam captatorium legatū libertatis valet. ff. de fideicommiss. liber. l. fideicommissaria. Cùm ergo quæritur quis adeat vel actiones intentet: Respondet Nico. quòd ille fideicommissarius, quem l. si quis. preponit episcopo. ad idem in authen. de ec. titu. §. si autem qui hoc facere. Dicit etiam quòd cùm commissarius nullum habeat lucrū, indignum esset quòd peteretur damnum creditorum, vel alio modo. ff. pro socio. si non fuerint. in fin. ad Trebel. quia poterat. C. de iure delib. l. fin. ꝙ si præfata est tutū consilium, ꝙ inuentarium faciat: vt in l. præ. Item de quæstione dixit testator, volo quòd de bonis meis centum distribuantur inter pauperes certi loci: & postea duobus vel pluribus pauperibus illius loci legat singulis decem, an illis debeatur pars primi legati? not. Archid. xij. q. vlt. quia Ioannes. ꝙ sic, per l. qui Marco. qui aūt est §. sub l. Titia. ff. de adimen. leg. Ibi glo. signat cōtraria, quæ Dy. soluebat, ꝙ procedebant, cū in eandem causam, puta alimentorū, erat vtrunq;: et sic ambo non debentur. secus si in diuersas. Remittit etiam Archid. ad not. ff. de fundo instru. l. quæsitum. §. penult. & vlti. si testator expresit per fideicommissarios distribuenda illa centū: & fortius si dixisset, lego cōmissarijs centū distribuenda, &c. quæstio mihi non esset dubia. & idem econuerso, quando dixisset, lego de dicta summa centū lib. &c. Itē in nō procedit quæstio, cū non debetur legatū omnibus pauperibus: sed sufficit in certis distribui. Procederet ergo quæstio, quando inter sacerdotes curatos ciuitatis iussisset distribui, & postea aliquibus ex illis legasset: hic enī est certitudo, quæ non est in pauperibus ciuitatis, de quibus Archid. quæstionem formauit non prouide. Vltimò not. quòd licet sufficiat sola voluntas testantis vel legantis, & maximè in legatis pauperibus. de supremis etiam iudicijs sui non refert cum quo quis loquatur. ff. de lega. ij. cum pater. §. donationis. in donatione tamen inter viuos, dicit Accur. illam non tenere factam pauperibus, nisi sit qui pro illis recipiat. Hoc no. C. de sacrosan. eccle. illud. in §. vlt. glo. Ia. de Rauē. placet cōtrariū: qa quod pauperibus datur, Deo datur, qui semper est præsens. Petr. de Bel. dicit ꝙ licet ponatur præsentia, nō ponitur cōsensus, qui est necessarius in cōtractibus: per quod dicit fortè glo. stare posse. Hoc ibi vide per Cy. sed Gul. de Cun. Ponderauit ꝙ ciuitas, ecclesia, & pauperes, æquiparantur in l. præ. illud. & l. si. eo. ti. Sed pollicitatio facta ciuitati, sine causa, non tenet: vt ff. de pollici. l. j. nisi facere cœperit, vt ibi: ex causa tenet, vt ibi. eodem tit. l. ob casum. Cōstat etiam quòd sicut pactū est duorum consensus: sic pollicitatio est promissum solius offerētis. eo. titu. l. pactum. Tenet ergo cum glo. ꝙ si non est q recipiat, non tenet donatio: quia verum dicit, nisi causa fuisset expressa vt si dixisset, propter maximam caristiā victualiū, quæ nūc est, dono pauperibus huius loci centum libras, vel centum mensuras grani: putat ꝙ teneret obligatio, ex quo de illa cōstaret, per prædi. l. ob casum. & l. propter. & l. primam de pollicita. ff. Cōstat etiam ꝙ alimentorū causa fauorabilis est. ff. de serui. lege secunda. & maximè pauperum. lxxvj. dist. pascer.

ADDE ꝙ hanc additionem sequitur Rom. consilio cclxxxv. & vide quoddam consiliū subscriptū Accur. in consilijs Bald. ccclxxx. ij. lib.

c ¶ Dicit Io. in præ. c. sicut. & j. q. vij. exigunt.

d ¶ §. j. Iaco. de Rauen. tenet executorem legitimum, teneri reddere rationem vtili actione negotiorum gestorum: quia necessitate gerit. allegat C. de negotijs gestis l. tutor. De testamentario dicit quòd si rogante testatore consensit, tenebitur actione mandati. Nec obstat quod statum sequitur: quia ista est species mandati, quæ firmatur morte, sicut cùm mandatur fieri monumentum. ff. manda. l. Si verò non remunerandi. in fin. opponitur sibi de l. fin. ff. de solutio. secundùm vnam lect. licet dicit ipse pro pace habenda, assumit pro se aliam lecturam. placuit iste modus loquendi. Si verò non suscepit ab eo viuente mandatum, etiam si per viuentem facta epistola peruenisset post mortem: non dicetur mandatum, ex quo non concurrit consensus duorum: & sic non est obligatio. ff. de act. & ob. l. secunda. Putat ergo quia voluntariè gerit, quod tenebitur directè negotiorum gestorum. opponitur de l. si quis. §. Labeo. & §. sequen. ff. de reli. vbi si mandauit Titius quòd expensas funeris sui facerem, quas illo mortuo feci, competit mihi funeraria: ergo non mandati vel negotiorum gestorum: quia illa aliam non compatitur, vt ibi. Quicquid ibi notetur, ipse dicit quòd funeraria non compatitur aliam actionem, quæ non sit vt genus ad speciem: sed actio negotiorum gestorum est genus ad funerariam: quia competit pro qualibet gestione: sed funeraria pro gestione funeris tantùm: & sic est species generis. & sic procedit responsio. & vide quod scripsi §. versi. xxxviij. in fin. lxx.

e ¶ Distributor. Et suprà, ver. xxiij. in fin.

f ¶ Quis. Et ver. sequen. & §. ver. si. ij. ad finem.

quia frāgit promissum. extra, de pac. c. j. & iij. tum quia illo elapso, inuito dño retinuit alienum. ff. de excep. doli. l. ij. §. circa. & hoc tenēt quidā[a] vt solicet nomine fortisfactorum cōtineantur hoc casu debita, quorū terminus solutionis mortis tēpore elapsus erat, & pro illis agere posśit. Secus autē de illis debitis, quorū terminus nondū venerat tempore mortis. & sic obtinuit.[b] ¶ †Lxxiiij. Saepe etiā quaeritur vtrū simplex monachus posśit fieri executor in testamēto praecipuè laici.[c] Et videt q sic, potisśimè in legatis ad pios vsus, & in fortisfactis emēdandis, & generaliter in omnibus pro animis relictis. Talia enim potius sunt ecclesiastica, quàm mūdana, ꝓpter personas, & loca, q̄bus fiūt. extra, de verb. sig. super quibusdā. in fi. extra, de testa. relatū. extra, de vita & hon. cleric. c. j. lxxxvj. dist. nō satis. lxxxvij. dist. per totū. & talium executiones nō ex praesumptione temeritatis, nec pro lucro terreno, sed ex necessitate charitatis gerunt ideo, quia videtur eis esse cōcessa: vt ij. q. vij. §. sed aliud. & xvj. q. j. placuit. in pri. Misericordia enim est communis vsus: vt in prae. c. nō satis. versus fi. argu. contra: quia nemo Deo militās, &c. extra, ne cleri. vel mo. c. ij. in fi. & in ipsa rubrica. Itē quodlibet negotiū est eis interdictū, nisi monasterij vtilitas exposcat: abbate nihilō minus suadēte: vt xvj. q. j. monachi. extra, de postul. ex parte. xij. q. j. non dicatis. ex quo ad hoc pro mortuis habētur. C. de episco. & cleri. Deo nobis. xij. q. vij. placuit. & c. seq. nā in anima & corpore trāslati dicūtur, in aut. col. vj. haec cōstitutio inter prae. de cōsti. princ. ergo & hoc interdictū eis intelligitur: siue sit ad pios, siue ad alios vsus. Itē monachi nō possunt actiones ecclesiasticas vel ciuiles tractare: nisi vrgēte necessitate id episcopus praecipiat: vt xvj. q. j. qui verè. extra, de synd. c. vnico. nec debēt secularibus occupari: vt ead. q. §. ecce. & c. de praesentium. nec hac occasione, per ciuitates & loca discurrere: vt eadē q. iuxta. & c. si cupis. nam etiam missas publicas, est eis prohibitū celebrare: vt ea. q. placuit. Super hoc dicunt quidam q pro legatis miserabilium personarum, possunt fieri executores: vt lxxxvj. dist. c. fin. in fi. & argu. extra, de testa. tua. & in decre. extrauagan. eo. tit. Ioannes frangepanem. vbi quidā de ordine praedicatorum, factus est executor, & hoc iussu episcopi:[d] vt not. in prae. c. de praesentiū. Aliter nonquam oporteret eos vagari & negotiari, qd esse non debet: vt xvj. q. j. generaliter. extra, de offici. or. quanto. Sed certe praed. c. monachi. & prae. decre. expresse inhibet eos fieri executores, nisi monasterij, &c. vt supra. monasterij autem vtilitas non videtur suadere hoc officium eis cōmitti debere: immò potius cōtrarium. argu. ij. di. praeterea. lxxxiij. di. inutile. extra, de obli. ad ra. c. vnico. extra, ne cleri. vel mo. c. ij. Nec obstat prae. decre. tua. quia loquitur de religiosis administrationes habētibus: & non de claustralibus, secūdùm ea, quae nota infrà, versic. lxxvij. Quid de praepositis? nec prae. decret. Ioannes. quae quantum ad hoc, nō ponit ius, sed factū: prout cōtingit narrari: vel fortè de speciali domini papae permissione, ille officium executoris suscepit. & vide suprà de arbi. §. fi. versic. quid de simplici.[e] ¶ †Lxxv. Quid de canonicis regularibus, & caeteris religiosis? Et videtur idem dicendum, quod de monachis dictū est: vt in praed. decreta. ex parte. & extra, ne cle. vel mona. c. fi. xx. q. iij. praesens. argu. tamen contra extra, de sta. mo. c. Dei.[f] ¶ Lxxvj. Quid de abbatibus & huiusmodi religiosis praelatis? Et videtur q esse possunt executores. nam possunt esse procuratores: vt extra, de transactioni. contingit. de censi. sopitae. & etiā iudices. extra, de arbitris. exposita. & de officio delegati. quoniam abbas. Tu dic vt infrà versi. proximo. & vide s. de arbitris. §. fi. versi. sed quaero diligenter.[g] ¶ †Lxxvij. Quid de praepositis, archidiaconibus, & aliis habentibus personatus & curam animarum? Et dicunt quidam indistinctè q non possunt esse executores. Idem dicunt de canonicis secularibus praebēdatis. argu. extra, de conces. prae. literas. & c. ex parte. lxx. dist. sanctorum. Et de perpetuis vicariis. arg. extra, de rescript. postulasti. & de fide instru. G. perpetuus. & de offic. vica. c. j. & secundo. Et de canonicis non habentibus praebendas vel personatus, vel beneficia cum cura. argu. extra, de electio. statuimus. §. j. libro vj. Et de clericis habentibus simplicia beneficia. per ea, quae no. extra, de electio. c. dudum. in glo. sed nonne. & de praeben. cùm non ignores. & de excep. cum ecclesiasticae. Et de clericis cuiuslibet ordinis nō beneficiatis, arg. extra, de postula. l. j. lxxxviij. distin. Episcopus aut sacerdos. prohibet enī omnibus episcopis, sacerdotibus, & clericis, ne sint ministri laicorum, aut procuratores in rebus eorum: vt extra, ne cleri. vel mon. c. sacerdotibus. & in prae. c. episcopus. ergo per consequēs nec executores in testamētis eorum: cùm executores ministri dicātur. ff. de le. ij. si qs à Titio decē. & expresse in prae. c. monachi. Et appellatiōe episcopi presbyter, & oēs inferiores ordines includuntur: vt xciij. distin. legimus. in fine. & appellatione sacerdotis, diaconus, & subdiaconus, & etiam omnes clerici: vt extra, de cohabit. cle. & mulie. si quisquam. nomine clerici, presbyter & subdiaconus: vt xj. q. j. de persona. & etiam minores ordines: vt lxxij. distin. c. fi. Tu dic,

a ¶Quidam. Ioan. praedictus.

b ¶Obtinuit. Incidit quaestio facti, testator filios habens, quorum vnus laicus, alter clericus est, in suo testamento illos heredes instituit, & iussit restitui debita, & clamores, & fortisfacta emendari, legata solui, & haec restitui, emēdari & solui voluit per filios & heredes suos: saluo q filiū clericum onerauit, vt omnia ex praedictis q̄ fiēda erāt, in certo loco ipse solus faceret. respōderauit fortè pater, q multū expenderat in eo quo ad studiū, & promotionē, ad beneficia. conqueritur de hoc clericus, dicens q legitima sua exinanitur ex hoc. qd̄ si verū est, iustè cōqueritur: sed hoc praecipuè respectu legatorum. Vera enim debita & verè emēdē clamorū & fortisfactorum, vt aes alienū, primò deducenda sunt, vt dicā j. de testa. sup rub. post prin. facta demum collatione cum fratribus cōplebitur illi legitima, si verū est, illā exinanitā, quo ad suā partem per illud onus: & tunc posset euenire q fratres haberēt multum vltra legitimā suam, nec poterit de hoc conqueri: cùm etiā expressè id potuisset facere pater. extra, de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. C. de inoffi. testa. l. quoniam. & est legitima secūdùm numerum filiorū. eodem tit. aut. nouissima. Itē cùm quaeritur an primò venienti, prius soluendū sit: Scias q Iac. de Ra. dicit factū talē executorē deputatū, vt si soluat primò venienti simpliciter, vel sine cautione: & haec eo fortius, quando à testatore taxata fuerat certa summa per eum, ad emendas damnorum, & solutionem debitorū soluenda. debet enim recipere cautionem de refundendo pro rata: si haereditas primo casu vel summa taxata, secundo non sufficiat ad omnia: sicut fit quando dubitatur an Falcidia locum habeat: vt patet ff. si cui plusquā per l. Fal. l. j. circa prin. Discreti fideicommissariorum vocari faciūt omnes, dicentes sibi deberi: & illos describi faciant expressis quantitatibus, quae debentur: postea calculant talia credita cum haereditate vel quantitate taxata. In legatis autem non venit habenda ratio temporis: in damnis autē vel fortisfactis, vel debitis, secus. si haberetur certitudo cōmunis: tamen componunt rationem haberi pro rata.

c ¶Laici. Expeditum est per decr. ij. de test. lib. vj. primo rñ. quod possunt, obtenta superiorum licentia. Ad idem cle. eo. ti. religiosis. & ibi no. super verbo, obtenta. non sufficit hoc casu, superioris taciturnitas. Et vide quae tam quaestionem super regula, is qui tacet. De fratribus minoribus tene quod dicitur in cle. de verbo. signifi. exiui. §. proinde. eo. §. verum etiam. de hoc versi. & seq. dicitur j. ver. quid de muliere. quod consuetudo hos omnes admittit. & idem si miscentur. super quo vide quod scripsi in decre. Io. habes. do. ad decretalem opponitur. & ver. sequen.

ADDE, de fratre minore, vltra ea, quae habentur per Bart. in tractatu Minoricarum, Pet. de Anch. consi. cciij. vbi ponit, an loco sui posśit aliū allegare, & an posśit nominare pauperes institutos in testamento: & quid de muliere, de fratre minore, vide etiam Ange. consi. lxj. & quilibet religiosus potest esse executor, vbi solùm cōmittitur nudum ministerium, secundum Ro. consi. cccix.

d ¶Episcopi. Non coniungitur hoc proximo dicto, sed ei quod principaliter quaeritur: sed sufficit sui praelati licentia. Si tamen monasterium vacaret, iretur ad epm: vt ibi scripsi in prae. decre. ij. primo respon. super verbo, superiore.

e ¶Simplici. Nō valet si dicatur, actionem competentem executori monasterio acq̄ri. quod videtur placuisse Nico. in l. nulli. p aut. causa. eo. tit. & Instit. per quas perso. nobis acq. in prin. C. de bonis quae libe. l. fi. §. vbi autē, per quae iura dixit idem in seruo. Sed neutrū placet. De seruo dicā j. versic. ij. Primum etiā sic proceditur, q, vt dicit Iaco. de Aret. id verum in actione, quae non cohaeret personae sicut ista: cuius actio & distributio sic cohaeret personae. q in monasteriū trāsire non potest: vt etiam de haerede dicetur j. versicu. lxxxj. insuper ipse sit. ff. de verbo. obligat. si stipulatus fuero. & de sol. si stipulatus sum mihi. ff. de condi. & demon. qui heredi. et de mino. denique. §. si quid. Ad aut. ingressi. C. de sa. sanc. eccle. & similes respondet, q loquūtur in his, quae non cohaerent personae.

f ¶Quod Dei. Licet laxiorem habeant regulam, vt ibi: tamen in substantialibus conueniunt.

g ¶Diligenter. congruè quaeritur hic de seruo. Iac. de Are. vbi s. hoc quaerit: & q posśit, inducit q sufficit illū fuisse electū à testatore: vt in l. nulli. §. & si quidem. inducit l. pecuniae fortē. §. diuersae. ff. de ali. & ci. le. & indistinctè intelligēda est lex, indistinctè ꝓducta. ff. de offi. praefi. l. iij. & legatum pium non in iure, sed in facto consistit. cadit ergo in seruum. Facit ff. de cap. dimi. l. fi. & quia haec est gestio negotij: ergo sibi conuenit. ff. de procu. seruum. §. eum. & de exercito. l. j. §. cuius. In cōtrarium inducitur, quod tutor, arbiter, vel arbitrator esse non potest. ergo nec executor. C. qui dare vel dari tuto. pos. l. in seruili. ff. de arbi. Pedius. de verbo. sign. ista verba. Itē commissarius agit cōtra haeredem non parētem testatori: vt s. versic. xxxiij. & xxxviij. & seruus in iudicio esse non potest. C. de iudi. Seruus ergo cùm dicatur, secūdùm Iac. fideicōmissariū esse nō posse, cùm ad illud officium non sit idoneus. C. de sac. sanc. ec. qui sub praetextu. Facit ad praedicta regula, quod attinet. ff. de re iudic. Quaerit etiā, quid cùm electus est fideicommissarius inhabilis. Dicit ipse Iaco. de Areti. quòd electio eius habebitur pro nulla: sed relictum pro anima, nō vitiabitur: sed sola inutilis adiectio. Sufficiat regula, vtile. cum concor. libro vj. Et hoc cùm testator dixit, lego centum pro anima disponenda per talem. Sed si dixit, lego tali tātum, & volō q illa pro anima mea distribuat. Si est capax legati, licet non sit capax officij, idem quod s. Si autem non est ca-

qui ad agendũ.& c.seq.lib.vj.Sed erat aliud dubiũ quæstionis illius,cùm lege municipali laicus commissarius esse non posset, si testator duos laicos dedit ad eligendum fideicommissarium:an per illos laicos poterit fieri electio de clerico. Ad negatiuam facit decre.contingit.de arbitr. vbi laicus,qui spiritualia possidere non potest,sic nec de illis arbitrari. Item parata esset fraus contra statutũ, per quam isti laici talem eligent,q effectiue erunt commissarij.& his claudenda est via:de elec.maritiæ.libro vj. Ex eo igitur q inordinatè fuit actum, nil ordinabiliter agi potuit. de accusa.qualiter.j. Nec bono peraguntur exitu,quæ non habent debitum principium.j.quæstio.j.principatus. Facit apertius ff.de acquirẽ. poss. l.j.§. cæterum.& Clemen.de procuratore.religiosis. Ad contrarium decreta.j.de procura.lib. vj.j.respon. vbi laicus procurator esse potest in causis spiritualibus. Ad idem de offi.deleg. iudex.libro vj.vbi

Alber.Gal.dixit,[a] quòd si executor re integra moritur,episcopus exequitur.in aut.de ec.tit.§.sinautem.extra,de testa.tua.& hæres[b] cogetur soluere, penes quem legata manent cum onere suo. C.de cadu.tollen.l.fina.in princi.ff.de lega.ij.si quis.§.j. Si verò re non integra moritur: tunc hæres exequetur.ff.de an.leg.l.liberto.§.fina.licet sit argumen.contra, ff.pro socio.hæres.& ff.de fideiuss.& mandat.tu.l.prima.[c] Sunt etiam, qui dicunt quòd mortuo executore, alter est per episcopum subrogandus:vt suprà,versicu.xlix.sed si alter.& seq.& C. de peda.iudic.placet ff. de iudic. si longius.in princip.& authen.colla.viij.vt hæc.mat.& auiç.§.j.

¶†Lxxxij. Sed quid erit in prælato? nunquid eo cedente[d] vel decedente, successor eius exequitur? Et videtur quòd sic.Nam successor iudicis vel prælati, debet perficere, quod prædecessor facere debuit.ff.de iudic.mortuo.extra, de sol.c.j.extra, de rescriptis.literis.xj.q.iij.si episcopus autem.ff. de eden. quædam.§. nil interest. Videtur enim hoc officium sibi contemplatione dignitatis esse commissum, ex quo de dignitate facta est mentio. ff. de ann.lega.l.annua.§.primo.ff.de condi.& de.fi.l.ia.C.de iure delibe.l.pe. Vnde non solùm intelligitur de prælato viuente: verum etiam de ipsius successore.ff.de liber.& posthu.placet.& l.seq. Nec refert vtrum nomen eius expressum sit, siue non, ex quo de dignitate mentio facta est:vt in authẽ. colla.ix.vt nulli iudic.§. & hoc verò iubemus. &

delegatus inhabilis,subdelegat. Item electio commissarij, fieri potest per laicum:ergo & laico cõmitti potest, ne requiratur in procuratore, quod non requiritur in domino:& sic facit pro §.illud.in decret.quia propter. de elec.qui vult procuratorem ad eligendum conuenire in qualitate aliis eligentibus.& si quidem esset dubium,fauẽdum est vltimæ voluntati.C. de sac.sanc.ec.l.j.ff. de regu.iur.in testamentis.xiij.q. ij. vltima voluntas. extra,de dona.cùm dilecti.in fi.maximè hoc casu,quo ius commune,clericos & laicos diuisim & simul indistinctè admittit.extra, de testa. Ioannes. Hoc ergo tenendum quod ex hoc capite non vitiatur nominatio & electio fideicommissarij,cùm satisfactum sit statuto:quia electus & nominatus est clericus:& circa nominandum,prouidit statutum,non circa nominantem.& separatorum debet esse ratio & diffinitio separata. ij. q. vj. non ita.extra,de testi.cùm causa.in fi.de his quæ fi.à præla.cum apostolica.C.de dona.inter vi.& vxo.si maritus.j.& ibi concor.in vlt.glo.ff.de mino.l.Papinianus exuli.Decret.religiosus.& §.cæterum.non obstant: quia in furioso & religioso,inhabilitas causatur ex defectu cõsensus:qui sicut impedit agere,sic & cõmittere.& cõgruit quod in præ.decre. no.in fi.vlt.glo.Ad alia respõdetur,q hic nil inordinatum: æquitas etiã assistit huic dicto,tenendo quod prædixi.quod cõmittens habet nominare personam.Per quod patet q cessat fraus cõtra statutum,s.q cõmittatur electio laicis,qui clericum eligãt pædagogũ ipsorũ:nam per talem expressionem, quod patet, isti sunt organum testatoris. Requirat autem Raynerium vbi s.qui vult illam videre subtilissimè disputatam. Vbi autẽ nõ sic intelligeretur, videtur hoc secũdũ dictũ cõtrariũ primo. fateri oportet q longè melius procederet opinio,quæ dat potestatem eligendi,non nominatam:cùm nil est in ipsius arbitrio,nisi mera executio descriptorũ per testatorem:quàm quãdo ipsius arbitrio aliqua relinquuntur.& facit quod statim sequitur.quærit etiã Nico.an ipse cõmissarius viuẽs. possit aliũ subrogare,vel per aliũ officiũ suũ implere? Ad affirmatiuam allegat illud generale:quod per aliũ,&c.ff.de admi.tu.ita aũt.§.gesisse.& cõcor.quæ re in regula,q per aliũ.& in regula,potest quis.lib.vj. In cõtrariũ inducit industriã personæ electæ.& de hoc s.eo.ver.Soluit q agere,vẽdere,soluere,& similia,quę cõmodè per aliũ fieri possunt cõmittere poterit:illa verò,quæ industria & motu animi cõsistunt, vt distribuere locis & personis,& similia,nõ poterit cõmittere : cùm solus ipse commissarius habeat prædigere.suũ enim,& nõ alterius motuũ,sequi debet Alle.no.ff.de arbi.item si vnus.§.fi.& videas extra,de offi.delega.c.fi.Hoc intellige vt s. versi.xxv.io fi.& Ia.de Ra.recitat, sed non approbat opinionem distinguentem personã,an sit episcopus vel magnus vir:& tũc liceat:aliàs non. Allegat ff.de iudi.si longius.in fi.ff.cõmo.cum quis.io fi.Facit de iudi.c.ij. libro vj.nõ potest in hoc dari certa doctrina:ego pro aliis & pro me distribui per Gradinũ bonæ memoriæ, q melius me pauperes cognoscebat satis,vltra mille quingẽtos florenos nõ tamẽ cõmittebã sibi cõmissariã, sed distributionẽ,etiã in mihi nõ notos.Scio q quãdiu vixit,multis annis nõ transiuit dies,q nõ distribueret in pecunia multũ vel parũ per me sibi datũ de meo vel alieno:& idem dico de vestibus,saltem circa natale.

ADDE,q Pau.de Cast.cõsil.cxcj.tenet q ille,cui commissa est electio pauperũ,nõ potest alium eligere. An autẽ inhabilis possit habilẽ substituere, vide plenè in d.§.cęterũ.in l.j.per Alex.& q testamẽtum executoris, nõ transeat ad hæredẽ, tenet Ro. consi.lxviij. Ang. consi.clxxvj.

¶Dixit.tim.de fideicommissarijs.& quod sequitur de hærede, intelligit ipsius fideicommissarij.

¶Hæres. Cõmissarij:& sic concordat ei quod dixi post Dy.

¶L.j. In hoc contra:quia in legibus illis, dicitur q hæres socij nõ est socius: nec hæres tutoris, tutor : & tamen vterque perficit inchoata: ac si dicat, sola inchoata:& sic nõ omnia. per quod vides q facit etiam pro.

¶Cedente. Prælaturæ. De cessione iurium, an illam facere possit, vel illam faciendo liberetur, vide s.ver.xxxiij.cum sua remissione.

in præd.l.annua.§.primo. in fine.Nam & nomine prælati,ecclesia intelligitur.vij. q. j. scire. Ideo autem transit ad successorem : quia persona mortua, dignitas, de qua mentio facta est, non perijt. Inde est q Imperiũ semper manet: vt in aut. collat.j.quomodo opor.episc.& cæ.cleri.ad ordi.per. §.fi.& in aut.col.vj.de quęstore.§.si verò aliquis. & ecclesia non potest esse nulla:vt xij.q.ij. liberti. Vel distingue:quia aut est sibi cõmissum hoc officium,expresso nomine personæ,non dignitatis:[a] aut sub nomine loci, seu dignitatis[b], personæ nomine non expresso.[c] Primo casu, non transit ad successorem:in secundo vero sic:cùm succedat in honore ac onere.argumẽtum extra, de officio delegati. quoniam abbas.& de offic.ordi.pastoralis. circa finem.& in præd.concordã. Vel dic tertiò,q aut testator erat extraneus prælato, vt tunc præsumatur ratione dignitatis siue ecclesiæ, hoc officium sibi fore commissum : & sic transeat ad successorem. Aut erat propinquus, siue coniunctus prælato:vt tunc præsumatur intuitu & affectione personæ commissum:nec transeat ad successorem. arg.extra,de testi.requisisti.vij.q.j.pontifices. De personis enim & causis,aliud est præsumẽdum & statuẽdum vel arbitrandum inter coniunctos vel extraneos.ff.de proba.Procula. ff. de donatio.inter virum & vxo.seruus.& l.si quis pro vxore. ff. mãda.si verò nõ remunerandi.§.idẽ Papinia.ff.de ope.liber.Cãpan*.& supra,de psumptio.§.primo.[f]

¶Expresso. Omittit tantùm casum,quando expressit vtrunque: & tunc Iaco.de Are.ponderat quod præmisit:ponderauit leges,quæ sequuntur: an præponatur proprium an appellatiuum:scilicet an dicatur, Titio hæredi:an sic,hæredi Titio:& secundùm id succedet,vel non.Alle.ff.de cõdi.& demonst.cùm ita dat.§.ex his.& de stipu.seruo.l.si cõmunis seruus. Idem Nicola.plus tamen sibi placet, q cùm talia communis committantur respectu personę,quàm officij,non venit successio:cùm verba secundùm naturam rei,cui annectuntur,sint intelligenda.Inducit l.si vno.§.j. ff.loca.& de fun.instru.cùm de lanionis.§.asinam. Inducit etiam q verbum perpetuò,secundùm diuersas materias diuersificat intellectum : & sex varietates huius vide no.ff.pro socio.l.j.in j.glo.& vide x.q.ij.perpetua etiam.in glo.prima.

ADDE,vt per Alexand.in l.j.ff.de vulgari & pupillari. vbi per me in additio.

¶§.j.Continuatur hic alia quæstio Iaco.de Areti.an iste prælatus disponere possit, aliquam partem in suum monasterium vel ecclesiam : vel alius commissarius poteritne disponere quòd aliquid remaneat sibi, vel propinquo suo. Nota, quia non loquitur de soluente etiam sibi ipsi.de quo scripsi s.versicu.xxix.Quòd possit,allegat ff.de lega.j. ab omnibus. §.item iussus.de colla.bo.l.j.§.fina.C. de sacrosanct.eccle. si qua mulier. & in authenti. de sanc.episco.§. diaconissam. Ad contrarium, C. de sacrosanct.eccle.authenti. quibuscunque.& ff. manda. si mandauero.§.is, cuius.& ff.de offic.præsi.l.ij.Cùm enim sic distribuendo, reddat se suspectum:ergo id,ex quo suspicio nascitur, non potest dici sibi permissum. ff. de falsis.l.si quis legatum. & l.vxori.& C. de excusatio.tuto.l. pietatis. Dici distingui posse, an sit solus, an sociatus. Primo casu sibi dare non potest,nec fortè sibi valde coniuncto.xcix. distin. decenter. x.q. ij. hic vsus.in fin.ff.manda.si mandauero.§. si cuius. & dicta authenti. quibuscunque.& ff.de iurisdi.omn.iudic.qui iurisdictioni. extra, de iustitu. c.fin.cum concor.nisi fortè ille coniunctus esset summè pauper.argumẽ. ff.de in diem addic.l.quod si vno.& de arbit. quid tamen. Facit lxxxvj. distin.pasce.In secundo posset:vt præ.l.si vno.ff.quod cuiusque vni.no. & l.nulli.& l.planè.& l.item eorum.ff.de adop.si pater.§.qui duos.& facit quod scripsi super ver.lxiij.in fi.Iaco.de Ra.dicit videri expressè prędicta prohibita.ff.de adimen.leg.l.alio.circa prin.Sed ipse dixit, executorem bona sibi commissa vendere posse, pro implenda voluntate defuncti.Nec obstat illa,quę ponit casum,cùm legata sunt decem pro alimẽtis, quæ testator voluit esse penes Titium, donec alimentandus perueniret ad certã ætatem. lex illa dicit, q Titius potest agere cõtra hæredẽ, vt illa tradat.sed vẽdere non potest bona defuncti:quia nec est hæres. ergo lex non loquitur de commissis executori,de quibus quærebatur. Ponit ergo q res sit venalis exposita pro centum,nec inuenit qui plus offerat:an executor pro illis centum illam poterit sibi retinere. Videtur q nõ per l.

ff. de contrahen. empti. si in emptione.§. fina. & l.non licet.& idem videtur de filijs & cognatis:vt in dicta authen.quibuscunque.sed ipse Iaco. de Rauen. tenet quod executor & quilibet administrator bona fide & palam,potest sibi emere bona,quæ administrat,si venalia exponant.ff. de admini.tuto. l. tutor. clam vel mala fide non potest:vt in contrarijs.Hoc maximè seruant domini. Cardinales,aliorũ Cardinalium executores. a ratissimum est, quod h aliquid ibi gratum vel expediens per illum modum sibi non emerat. Sed vltra prædicta quæ c rit Iaco. de Aret. an commissarius disponere possit, vt pars aliqua veniat in spurium defuncti? tenet quòd non: cùm ille nec per se, nec alio mediante capere possit. Allegat. ff. de vulg.& pupil.sub. l.si pater.C.de hæred.instit.l. neque. ne veniat ad id,quod lex noluit.ff.de trãsact.cùm hi. §.si cũ his.ff.de tut. & cur. da. ab his. l. scire. Item secundùm ius d & non contra ius, debet vti arbitrio disponendi.ff.de ei tu nupti. §. quamquam.ff.de admin. tuto.l. Lucius. Intelligo hoc dictum de quota aliqua, iure filiationis. sibi autem, vt pauperi, si non demeruit,puto quòd possit de eleemosynis dispẽsare. Facit extra de eo,qui duxit in ma. quã pol. per adult. cùm haberet.& quod ibi not. in fin. vlti. glo.et infrà qui fil. sint legi.ver. quod de natis.

ADDE, quod Pet.de Ancha.consilio lxxxiij. consuluit, cum quædam Abbatissa esset relicta executrix, cũ quibusdam alijs,& eius monasterium post mortem defuncti deuenisset ad paupertatem, & bona poterant erogari in monasterium per ipsam abbatissam. & consilio cccxxxiij. commendant executores,qui in pauperes suos affines erogant.Et quòd executor possit in pauperẽ eligere filium spurium testatoris,tenet Bald consilio ccdvj.ij.lib. & quod quilibet administrator maximè prælatus,possit emere de bonis,quæ ipse administrat:tenet Fede.consilio cxj.

78 ¶ † Lxxxiij. Item circa legitimos executores,quæritur vtrum mortuo episcopo loci, vnde defunctus originem duxit, capitulum [a] ei succedat in executione? [b] Et videtur quòd sic.Nam ecclesia potestatem habet, defunctorum voluntates exequendi, bona erogandi, & distribuendi,et etiam alienandi, emendi pro captiuorum redemptione: vt in auth. vt cùm de appella.cogn.§. si verum.& §. in hærede. [c] ac appellatione ecclesiæ, capitulum continetur.extra de verborum significatione.cum clerici. x.quæstione j. antiquos. Item sede vacante, iurisdictionis executio penes capitulum residet.extra de hære.ad abolendam. respon.j.extra de maio.& obed.cùm olim.& caps.his quæ.septima quæstione prima.pontifices.nona quæstione tertia.cùm scimus. Argumen.cõtra:quia non inuenitur expressè concessum, quod ecclesia vacante hoc officium ad capitulum transferatur. vnde dicitur prohibitum,argumen.extra ne sede vacante.alia. lxxj.dist. c. fraternitatem.extra de translatio. c. inter.§. sed neque.& facit in authen.de eccle.titu.§.finautem.& §.sequen. Dixit Vbert.quòd forte capitulum poterit exequi,argumentũ C.de tut.& cur.da.ab his.l. vbi.ff.de magi.con.l.j.in prin.ff.quod cuiusque vniuer.nomi. nulli. Alij contra:maximè vbi hoc officium cõmuniter ad eos pertinet: quo casu de vno ad alterum non transfertur:vt extra de concessio. præben.postulasti.& de supp.negli.prælato.c.fin. [d] Sed & vbi communiter sunt in culpa: tunc de vno in alium non transfertur. Vbi verò non sunt communiter negligentes, bene transfertur: vt in auth.de hæredi.& Fal.§.si quis autem nõ implens.

79 ¶ † Lxxxiiij. Quid si episcopus sit infirmus vel absens, vt hoc implere non possit? Et videbitur quod capitulum hoc exequetur: argumen.in præd.cap. pontifices.& in prædi.l.vbi. Hæc enim parificantur,scilicet infirmari,& abesse.ff.si quis cau.l.secũda.§. si quis iudicio. argumen.tamen contra,extra de concess.præbend.quia.in fine. [e] ¶ Lxxxv. Item nunquid archiepiscopus poterit exequi, mortuo episcopo: vel infirmo, vel absente? Respond.non puto. Certi enim casus sunt, in quibus archiepiscopus iurisdictionem habet in subditis suffraganei:inter quos ille non reperitur.extra de offic. ordina.pastoralis.& capitu.duo.nisi forte episcopus negligens sit.in authen. de eccle.titu.§.si autẽ. cum sequen.& in prædic.capitu.quia.& in capitu. postulasti.

80 ¶ † Lxxxvj. Sed nunquid iudex secularis in prædictis casibus.poterit id implere? Et videtur quod sic: quia parem potestatẽ cum episcopo in his habere videtur.ff. de peti.hæred.l.hæreditas.in fin.ff.de ali.& ciba.leg.l.tertia.in princip.§.primo.& C. de episco. & cler.nulli.§.cùm autem.in authen.de eccle.titu.§.si quis ædificationem. & §. si verò semel.& §.sequen. Dicit Vbert.primo loco id spectare ad epm:quo deficiente ille exequetur. C.qui pro sua iurisdict.l.vnica.ff.de offi.proc.cæsa.l.ij.in prin. ¶ Lxxxvij. Quid si episcopus,in cuius diœcesi testator decessit,cœperit agere et distribuere:postea verò cõparet episcopus loci, vnde originem duxit,quæritur quis eorum præfertur? Dixit Vber.quod cùm vterque habeat potestatẽ a præ.l.nulli.neuter alteri præfertur,ad instar contutorũ.C.de administ.tuto. sancimus.j.Nec quod per primum legitimè factum , retractabitur propter alterius quæstionem.C.de fideicommiss.liber.l.secunda.ff. de iti.actuque priua.l.secunda.de confir.tut. vtque. & vide i.versic.in.sed nunquid vbi plures. [f]

81 ¶ † Lxxxviij. Sed quid si fuit natus in vna ciuitate, in alia verò domicilium habebat. quando decessit? Respon.dixerunt Azo & H. [g] vtrũque episcopum habere potestatem exigendi, & distribuẽdi.ff.ad muni.l.fina.& l.eos.§.Celsus. & l. assumptio.& l.municipes.& l.incola.ff.de sena.l.senatores. [h] argumen. tamen contra, ff.de verbo.signifi. l.prouinciales. [i] Alij dicunt episcopum, in cuius ciuitate vel diœcesi domicilium habebat, si suum transtulerat, habere huiusmodi potestatem, per prædictam l.nulli.& eodem titulo.l.si quis ad. & in aut.de eccl.titu.§.si autem speciali. & §.si quis in nomine.& §.si quis autem vnum. in fine.& in præ.l.prouinciales.ff.ad municipa.l.non itaque. & l.domicilium. & l.eius, qui.§.j. nisi in loco originis sint facultates illius.

82 † argumen. C. vbi pe. tut. vel cur.l.vna.ff.de tuto.& cura.da.ab his.l.prima. in fine. [k] ¶ Lxxxix. Illud etiã quæritur,intra quod tempus habeat executor [l] testatoris exequi voluntatem,& producere ad effectum.Respon. secundùm qualitatem iniunctæ executionis id considerari debere, vt videlicet quandoque fiat intra quinque ãnos:quãdoque verò intra annũ à die,quo res distribuendas accepit,cõputandum. Quod patet:quia post annũ inde tenetur reddere rationẽ: vt in præ. l.nulli.§.cùm autẽ.vel cõputabitur à die factæ monitionis per episcopum de exequendo: in authẽ.de ecc.ti.§.si autẽ qui facere.& de hær.& Fal.§.si quis verò nõ implens.& §.illud.extra, de testa.nos quidẽ. Vel dici potest,& melius,quod in pijs [g] volũtatibus,intra sex mẽses ab insinuatione testamẽti numerãdos.quod si fortè vlterius distulerit, [h] fructus, & omne legatũ restituere cogetur: vt in aut.de eccl.tit.§.si autẽ legatũ. Vel fortè illi septẽ [i] mẽses cõputabuntur à tẽpore binæ monitionis,quæ habet fieri executori:vt eo.§.si autẽ. Sicut in legatis soluẽdis,annus cõputatur hæredi,non solùm à tẽpore aditæ hæreditatis: verum etiã à tẽpore admonitoris decreti:vt in præ.§.illud. Sunt etiã,qui dicũt,quod cùm hic episcopis non sit à iure determinatum,episcopi vel iudicis secularis arbitrio relinquitur statuendum.extra,de simo.c.primo. de of. delega.de causis.ff.de iure delibe.l.j. in fin. Posset etiam dici,quod si primò & secũdò monitus differat exequi,non est vlterius expectãdus:vt in præ.§. si [k] autem qui facere. Nec etiam si incõtinenti cõstet episcopo de malitia eius,nolẽtis exeq.:sicut nec manifestè contumax expectãdus est, nec erit altera dilatio danda.extra,de iudi.c.j.C.de tẽpo.ap.l. fin. extra,de procu.cõstitutus.xviij.dist.si quis.De hoc s. versi.iiij.quid si vnus ex.

83 ¶ † Xc. Quid si executor à testatore ad distribuẽdum aliqua inter pauperes deputatus, aliquid de bonis suis in exequẽdo officiũ illud expẽdit:nunquid hoc deducet de bonis & hæreditate defuncti,in quibus datus est executor. Aeg. quod sic,C.de episc.& cler.nulli.verba ita tamẽ.vt ibitur humanitatis obitu,relictæ pecuniæ iudiciorũ dispẽdijs erogẽtur. vbi inuenitur quod episcopus,qui substituitur à lege in locũ eius,quẽ defunctus deputauerat,erat facturus expẽsas de hæreditate. vnde idẽ dicẽdum erit in eo, qui fuit à testatore deputatus, cui episcopus succedit.argu.ff.si quis cau.sicum.§.

[a] ¶ Capitulum. Ioan.prædictus formauit quæstionẽ cxxv.de archidia.

[b] ¶ Executione. Vt scripsi in decre. Ioannes.de testa. super ver.diœce.etiã si dicatur,quod nõ succedat in executione:tamen succedit in executorũ compulsione,quæ iurisdictionis est:in qua constat quod succedit.ibi vide.

[c] ¶ Hærede. Non inueni:forte est §.in huiusmodi.& bene facit.

[d] ¶ C.fin. Multum facit cõtra,ne se.va.c.vno.lib.vj.Potest dici quod nõ trãsferatur,vt hic dicit:remanet tamen vt ibi.

[e] ¶ In fin. Cui statur,saluo quod habetur de sup.ne præla.si episcopus.lib. vj. Et ad id quod sequitur,facit eod. lib.& titu.c.j.

[f] ¶ Plures. Quid si moritur in mari? posset esse locus ei, quod no. de cleri. vbi periculum.§. porrò. lib. vj. in j. glos.in his,quæ secum habere posset, id locum haberet: vel si esset eius domicilium vicinum in loco remoto.haberetur ratio domicilij, vbi sunt res testantis.Sufficiant no. de resti. in inte. cùm ex literis.in glo.pen.Facit de sen. excommu. c. relatum. In casu verò decreta. vbi periculum. diffinitio illa perplexitatem tollit, & cõtra diutinam sedis vacationẽ prouidet: quorũ contraria euenirent, propter dilatam in hoc casu.

[g] ¶ Et H.& Accur.

[h] ¶ Senatores. Facit s.de tut.§. si.versi. sed pone quod.

[i] ¶ Prouinciales. Illa lex, prouinciales. dicit vocari ex domicilio, non illos duntaxat, qui sunt inde originarij:sed etiam eos, qui ibi domiciliũ habent.& sic concord.quia in versique fatetur.

[k] ¶ In si. Quid dixerit Ioan.prædictus sua q. xlij. s. quod ad requisitionem episcopi pronunciantis, an alter episcopus, sub quo sunt bona , exequatur scripsi s. super ver. heredi. & omnino vide quod ibi dixi: vbi etiã an hoc huc remittit.

[l] ¶ Executor. Legitimus vel testamentarius,Ioan.

ADDE, an tempus curratx executoribus ignorantibus, Bald. consil. ccclxxj.j.lib.& consi. clx.ij.li.& Ro.consi.cccviij.Abb.consi.xj.& cõsi. xx.ij.lib.Et an executor possit moram purgare? ibidem. Et an si electio pauperum est facta post annum præfixum,executio valeat? per Petr. de Ancha.consil. ccclxxxviij. Et an possint legata post annum, executioni mandari,per Bal.consil.cccc xij.ij.li.Si autem à testatore data sit potestas exequendi,quãdo sibi placuerit:an elapso anno episcopus possit se intromittere,si executores fuerũt negligẽtes,vide Bal.cõs.clxv.& clxviij.j.lib.

qui iniuriarum

qui iniuriarum[a].

SVMMARIVM.

1 ¶ Filiusfamilias non potest testari, sed donare: & qua forma fiet hæc donatio.
2 Donatio causa mortis à sano per obligationem, qua forma concipi debeat.
3 In donatione causa mortis, quot testes sufficiant.
4 Codicillare volens in absentia, vel causa mortis donare, qua forma verborum, & quomodo vti debeas.
5 Instrumentum donationis inter viuos, cuius formæ esse debeat.
6 Donator inter viuos, niti debet, ne multis conditionibus seu obligationibus implicetur.
7 Donatio inter viuos, an sine decreto iudicis, aut insinuatione valeat.

De formis donationum causa mortis, & inter viuos.

PORRÒ Nunc ad propositum[b] redeamus: quia quis sæpe donat causa mortis: quia cum sit filiusfamilias, testari non potest: ideo donationis formam sub compendio subijciamus: quæ talis est.

c 1 ✱ FORMA[c]. † A. filius B. eiusdem patris suppositus potestati: quia lege prohibente, etiam patris iussu testari non potest: hanc donationem causa mortis, eodem patre suo ibidem præsente, volente, & consentiente, sanus per gratiam Iesu Christi mente, licet æger corpore, fecit & disposuit in hunc modum: In primis quidem donatione causa mortis reliquit pro anima sua tantum, expendendum hoc modo, &c. & hoc exequi voluit per talem, quem suum reliquit commissarium. Item tali legauit talem rem, & tali talem &c. In fine autem dices: & hæc omnia & singula, causa mortis disposuit donationis: & donationem ipsam valere voluit & tenere, si ipsum ex hac ægritudine mori contigerit, alioquin nequaquam. Quòd autem filiusfamiliâs patre permittente possit donare causa mortis, licet testari non possit, habetur ff. de donatio. causa mortis. l. tamis. non tamen sine patris permissu: vt ff. de dona. filiusfamili. §. patri autem. legare tamen non potest, etiam eo permittente. ff. de lega. primo. lege d secunda. nec testari: vt in prædicta l. tamis[d].

2 ¶ † Quandoque verò quis sanus existens

a ¶ Iniuriarum. Hic omnino vide quod scripsi de testa. nos quidem. in gl. quid si episcopus. Vltra hoc scias Iaco. de Ra. notasse vbi s. ad fin. quod expensæ moderatæ, quas executores facient pro executione, fient expensis legatariorum, vel de quantitate ad illa deputata: non expensis hæredis, pro cuius vtilitate non fiunt: nec suis proprijs, quando itinerando oportet illos expendere: puta eundo vel mittendo ad loca vbi sunt captiui. de quibus etiam deducetur quod domi expendissent: nisi forsan ex opera viuerent: cui tunc vacare nō poterunt: vel clerici essent, qui præsentes de distributionib⁹ vixissent. Allegauit ff. de ad. tu. sed & si. §. j. de pe. hæred. l. sed & si. §. quod autem. Si verò solùm pro certis legatarijs facta fuisset expensa: illis solis imputabitur: vt si pro vno solo legato nō liquido, oportuit pro liquidatione facti vel iuris à longe liquidari. Facit. C. de testi. quoniam. & de appellationibus. l. eos. §. j. Item si propter id, equum vel alium apparatum emi oportuit: non manebit apud executorem: sed illi dabitur cui imputata fuit expensa argumen. prædi. §. quod autem. & ff. de condi. ob causam. sed & si pecuniam. §. j. Secundum hoc ad textum inductum per authorem respond. vt s. versi. xliij. Puto tamen verba ponderanda. Si enim testator iuberet xx. captiuos redimi: omnis expensa, de qua s. imputaretur hæredi. Sed si leget mille pro redemptione captiuorum: de ista summa, sine alio hæredis grauamine fient expensæ necessariæ: & in his procedat dictum Iacobi: quia huic prolixo tractatui author hanc vltimam addidit quæstionem. Super addam aliam, quæ fuit de facto: quæ est talis: A. testator instituit hæredem non necessarium fratrem consanguineum, vel extraneum: & post multa legata, & cum plena potestate executores ad illa deputat: & his verbis est vsus: Instituo B. mihi hæredem vniuersalem in omnibus bonis meis hac conditione, quòd non succedat, nec possideat dicta bona, nec ipsorum partem possit habere, nec recipere possessionem illorum, donec suprà dicta legata per prædictos executores meos fuerint plenè soluta. Quod si dictus B. contra prædicta fecerit, vel possessionem ipsorum bonorum vel partis ipsorum reciperet, vel violentiam vel impedimentum executoribus illis inferret: priuo ipsum hæreditate prædicta: & volo q per executores meos prædictos, hæreditas ipsa in pias causas expendatur. Quæritur an hæres prædictus ex sola aditione hæreditatis, incidat in poenam. Quod videtur: cùm successionem prohibuit ante legata soluta. Successio autem est idem quod aditio, quæ fit solo animo, tamen extrinsecus declarato. Insti. de hære. quali. & diffe. §. penulti. & vlti: & ff. de acquirend. hæredi. l. pro hærede. In contrariũ sic dicendo, inducitur perplexitas, quæ factum reddit inutile. ff. de cond. insti. si Titius. & de lega. j. si quis à filio. in j. respond. In dubio autem vitanda est perplexitas. ff. de rebus dub. l. quoties. de verbo. oblig. quoties. extra. de resti. spoli. literas. versicu. porrò. quæ sic declaratur: legata non debentur: nisi hæreditate adita: nec executores illa soluere possunt, nisi post hæreditatem aditam, in qua aditione pendent omnia in testamento descripta. C. de fideicommis. l. eam quam. ff. de regu. iur. si nemo. His duobus coniunctis, apparet contrarietas, per quam se mutuo impediunt. ff. de tasta. tut. si nemo. & C. eod. l. j. & vtrobiq; nota. nisi fortè dicatur executores exequi posse, hæreditate non adita, & posse legata soluere, licet nondum efficaciter debita. Facit ff. de condic. insti. l. mulier. §. si quis hæreditarium seruum. & facit quod post do. meum dixi. s. de tutore. circa prin. Consilium autẽ fuit in causa prædicta, quòd aditio animo voluntate declarato fieri poterat, abstinendo ab apprehensione hæreditatis, vel bonorum ipsius. & hęc prędicta, ponderata voluntate testatoris, qui noluit prouidere ne executores impedirentur: effectus autem successionis, prohibitæ, consistit in apprehensione possessionis bonorum hæreditatis. ff. de cri. expila. hæred. l. ij. & no. C. de legib. l. non est dubium. & sic successio talis non est plenaria nec violat voluntatem testatoris, quæ ponderanda est, plusquam verbi proprietas. extra. de verb. signi. propterea. & ibi concor. Est tamen sciendum, q licet testator vsus fuerit verbo conditionis, non fuit propriè cōditio, sed quoddam onus impositũ hęredi, ꝓhibens s. apprehensionẽ hæreditatis, ad certũ tempus. concor. extra. de condi. appo. verum. ibi concor. & satis de hoc. Tu Iurista, qui volenti sic testari assisteres consilio, tollas hoc dubiũ, faciendo exprimi q post aditam hæreditatem, solùm animo declarato, penitus & in totũ abstineat à rerum hęreditariarum apprehensione. ¶ Et nullo modo &c. Annecte q. Pet. de Anch. in qua consuluit consil. xlvj. incipiente, pro clariori intelligentia s. testator mandauit q hęres posset hęreditatem verbo adire, non autẽ se de facto immiscere ante solutionẽ legatorũ fiendã per suos executores: quos interim administrare voluit. & si hæres cōtra faceret, voluit ipsum priuari hæreditate, & illã deuolui ad alium piũ locum. Accidit q hæres à duob⁹ debitoribus hęreditariis, sponte soluentibus, recepit solutionem. Quęrebatur an p hoc esset hæreditate priuatus. Rñdit q nō, si per istam receptionem non fuit impedita administratio executorũ: per regulam generalem, cessante causa. latius aliquantulum ibi vide. Hanc etiam addi. Io. An. vide per Oldra. consi. cviij. ¶ Concludat in hac parte operis quęstio mei Azonis: qui etiam fuit pars causæ publicationis istius vt in prin. dixi. & incipit, tempore quo nō extat in qua ponebat q à tẽpore, cuius initij vel contrarij nō est memoria, legata pauperibus indeterminatè soluta sunt hospitali sancti Hieronymi. Modò ciuitas fecit statutum, q talia legata ciuium soluantur alteri hospitali, vel religioso collegio. quærebatur an hospitali sancti Hieronymi præiudicet hoc statutum? Ad negatiuã facit tẽporis diuturnitas, quæ præponitur quæ tantę virtutis est, q releuat ab onere probãdi. tit. de prescrip. c. j. in fi. lib. vj. & antiquitas ꝓ iure inducit. de transla. quanto. vbi concord. Nec possunt ciues, qđ non pōt ep̃s vel legatus. De primo. de excess. prela. ad hęc. De secundo, de consti. vt. vel inui. c. vlt. Itẽ hospitale secũdũ religiosus locus pactũ cũ ciuibus facere non posset in præiudicium primi hospitalis. extra de pact. plerique. Item non possunt ciues de talibus statuere, quæ ad iudicium ecclesiæ spectant. de test. relatũ. & c. cũ esses. de consti. quæ in ecclesiarũ. & q̃ scripsi super j. gl. & c. ecclesia sanctæ Mariæ. de reb. eccle. non alie. c. fina. de fo. compe. c. j. lib. vj. & quod ibi no. in gl. pe. facit quod de Imperatore dicitur s. eo. titu. §. nunc autẽ. in fi. & in cle. de re iudi. pastoralis. ad fi. Item inuito etiã testatore, legata pia per ecclesiam disponuntur. extra, de testa. tua. facit eo. tit. requisisti. C. de episc. & cle. nulli licet fortius igitur inuitis ciuibus. facit x. q. j. sit quidã satis. facit cle. de reli. do. quia contingis. & quod ibi no. in gl. p. l. 3c. Ad cōtrariũ inducit q statutũ ciuiũ respicit actus subiectorũ suorũ tm̃, quorũ personis & ipsorũ actibus bene possunt legẽ imponere: q̃ etiã dicit ius ciuile. facit xj. distin. catholica. ff. de iusti. & iur. ius ciuile. & l. omnes populi. inducitur l. vẽditio. §. si constat. ff. cōia prędi. & qđ no. ff. de re. iur. neq; pignus. §. priuatorũ. & l. nec ex præterito. & C. de decre. decu. super rub. libr. xj. & quod scripsi post Dy. sup regul. indultũ. de reg. ior. lib. vj. s. legitimã filiorũ posse diminui per statutũ. Itẽ cōstat q testator pręiudicare pōt hospitali sancti Hieronymi, iubẽdo illi vel alijs locis solui. Absurdũ aũt videt, ciues non posse, quod posset priuatus illius loci sub numero ciuiũ inclusus: cùm pars contineatur in toto, & minus in pluri. de reg. iur. in toto. & regula, plus semper. lib. vj. soluendo tenuit per prius alleg. & pre decre. vestra. de loca. & condu. & quę ibi dixi in textu. & super glos. j. per statutum prædictum ciuium nullum præiudicium generari hospitali sancti Hieronymi.

b ¶ Propositum. quod expressit s. §. postremo. Hostiẽ. in Summa fecit de hac rubricellam super rub. de dona.

c ¶ FORMA. Rolan. parte viij. ad fin. dubitatur an fuerit simpliciter donatio, an causa mortis: vide ff. de do. pręle. l. Seia. & de dona. causa mortis. l. Seia.

d ¶ Tamis. Incidit quęstio Pil. lxxxiiij. an pater reuocare possit. an reuocatio spectet ad filium? Tenet q ad filium. Item Accur. in l. iiij. C. eod. tit. tenet quòd morte filij. non morte patris confirmatur. ibi vide plenius per Cyn. qui ponit distinctionem Dyn. an donet filius consensu patris rem patris, an propriam.

ADDE vt pulchrè per Pet. de Anch. consil. lxxv.

per obligationẽ donat mortis cã: & tũc sic cõcipe:

FORMA. A. licet sanus corpore, sciens tñ se mortalitati subiectũ, & quẽq necessariò moriturũ, hanc cã mortis donationẽ fecit: donauit nanq mortis causa H. eius fratri ibidẽ præsenti tale prædium vel centũ lib. Tur. pollicitatione offerens. vel sic, solenni stipulatione promittẽs dicto H. eidẽ tradere, dare et exhibere post mortẽ eius donationis causa dictũ prædiũ, siue dictã pecuniæ quantitatẽ: & volens atq paciscẽs vt illico dicta eius morte secuta, petitio & exactio rei vel quãtitatis donatæ, sibi cõpetat pleno iure: nisi eũ donationis pœnitens eã specialiter reuocauerit adhuc viuẽs: vel nisi contingat ipsum donatariũ eidẽ præmori donatori. horũ enĩ altero cõtingente, donatio euanescat. ¶ † Et notã q in donatione cã mortis sufficiunt quinq testes. C. de don. causa mortis. l. fin. ¶ Quod si filiafa. cõiugata languẽs, donat causa mortis, & de dãdo et tradendo post mortem se obligat: sic concipitur:[a]

FORMA. A. filia P. & vxor H. ægra corpore, sed sana mente: quia in sacris cõstituta testari nõ poterat, infra scriptas donationes causa mor. imminentis, metuens mortis periculũ, dicto patre suo præsente et cõsentiẽte, fecit hoc modo: In primis siquidẽ de dotib⁹ & bonis & iuribus suis ad se spectantib⁹ mortis causa donauit prædictis patre & marito præsentibus, & vice & nomine pauperũ Christi recipientibus, eorũ vice quos ipsi duxerint eligendos, nominandos, & numerandos, ac si ipsamet elegisset, numerasset, & expressè nominasset, decẽ lib. eorum arbitrio inter eos diuidendas. Itẽ dicto H. viro suo noĩe proprio recipiẽti mor. causa donauit quinq lib. Item S. eius fratri præsenti decem lib. Item tali tantum. Residuũ autem dotiũ, bonorum, & iurium suorum omnium, mortis causa donauit dicto H. viro suo recipienti vice & nomine C. & D. filiorum eius: ita tamẽ q si quem eorũ aliquãdo sine liberis mori contingat, eius morientis portio ad superstitẽ mortis cã donatione perueniat. Quòd si ambos nullis ex his vel aliquo eorũ liberis superstitib⁹, cõtingat decedere: tũc ipsum residuũ pro dimidia ad ipsum fratrẽ suũ: & pro reliqua dimidia ad dictũ eius virũ donatiõis mortis cã deueniat[b]: promittẽs solenni stipulatiõe interueniẽte, cuilibet prędictorũ donatariorũ ibidem pręsentiũ recipiẽti suo noĩe, & pro donatiõe sibi facta & vice illi⁹ vel illorũ, cui⁹, vel quorũ noĩe donatũ est, idem dare, tradere, & exhibere quantitatẽ, rẽ, vel res donatas ipsi⁹ donãtis morte secuta: volens atq paciscens, vt quãtitatẽ rei, vel rerũ donatarũ, illico post mortẽ ei⁹ petitio & exactio cõpetat pleno iure: nisi vel donatariũ pmori, aut eã ab hac ęgritudine liberari, vel donatiõis pœnitere cõtingat. horũ enĩ quocũq cõtigẽte, donatio reuocata sit, & penit⁹ euanescat. vel sic scdm M. de Fano[c].

FORMA. Ego Berta, quis sana vel infirma, cã mortis do & dono tibi tali priori vel fratri, oĩa mea bona vel talẽ rẽ vel tãtã pecuniã, vt post mortẽ meam vobis illico cõpetat petitio, & sit vestrũ quod dono. quã donationẽ per me meosq hæredes, firmã habere & tenere promitto irreuocabiliter: nisi specialiter reuocaret nominãdo personã donatarij & speciem & quantitatem donationis, quam voluero reuocare: & do tibi licẽtiam & authoritatem me mortua intrandi possessionẽ, amoto inde & eiecto quolibet possessore: & hæc oĩa promitto tibi stipulatione solenni attẽdere & obseruare, sub pœna centũ li. per me & hęredes meos promissa, & a te prędicto nomine stipulata. & pro his obseruandis & pœna soluẽda, tibi prędicto nomine obligo omnia bona. Veruntamẽ pręmissæ formę magis placẽt. ¶ Et not. q hęc forma vtilior est, q̃ testamẽtũ vel codicilli: qa si potest irreuocabiliter fieri. ff. de do. cã mor[d]. vbi multò forti⁹ po-

a ¶ Concipitur. Pet. de Ceruotis q̃o. quæ incipit filiofa. maiori xxv. ampliat hunc casum loquens de maiore dotata, quæ simpliciter, vel causa mortis donat fratri existenti in eadem potestate: de dote quæritur an valeat donatio: & maximè vt vsusfructus quærat̃ patri. Quæstionis solutionẽ, quæ multũ prolixa est, intimabo. sed præmitto q glo. ff. de autho. tut. quę infrà allegatur, vult q teneat donatio quo ad proprietatẽ, sed non quo ad vsumfructũ. Distinguit enĩ Petrus, an dos fuerit aduẽtitia: & tunc valet donatio causa mortis: & q̃ritur fratri, cui facta est: & patri debebitur vsusfruct⁹: quia donatio & alienatio de aduentitijs facta consensu patris, valet. C. de bo. quæ lib. l. fin. §. filius. & ibi not. ff. de don. l. filiusfa. & de do. causa mor. l. a tam is. §. fin. Causa mortis dixi, quia facta inter viuos cõstante matrimonio, etiã de patris cõsensu, nõ valeret donatio dotis. C. de iure dot. l. si prædiũ. vbi de hoc. Sed si donaret spem futurę actionis de patris consensu, tunc tenet: vt d. l. tam is. et C. de do. spem. & si fiat fratri, de quo thema loquit̃, patri quærit̃ vsusfructus: nec dicitur pater authorizare in rem suam. arg. ff. de aut. tut. l. j. in prin. & l. quod dicimus. Dixi de donatione facta cõstante matrimonio: quia illo soluto, valeret donatio etiam dotis, nedum actionis, si ad mulierem debebat dos redire. Si verò dos fuit profectitia, id est profecta de bonis patris, vel alterius contemplatione patris. ff. de iure do. l. profectitia. tunc si constante matrimonio donet inter viuos, vel simpliciter: quia tunc inter viuos, etiã si sit infirma. ff. de do. cau. mor. l. ante pe. §. si. & si fiat de patris cõsensu, nõ valeret: tũ quia constante matrimonio id nõ licet: vt præ. l. si prædiũ. tũ quia quæreret̃ patri, ex quo ex re patris quærit̃ filio. Insti. per quas persn. nobis acqui. §. j. Si verò filia donauit de dote causa mortis vel simpliciter spe futuræ actionis, de consensu patris: tunc si dos vel actio est peruẽtura ad ipsum. valet donatio secuta morte filię, q̃ñ mortis causa donauerat: vel simpliciter donauit spem actionis: sed effectũ habebit vtroq casu: cũ actio transibit ad ipsam, q erit ipsa instituta vel exhæredata. C. de rei vxo. act. l. vni. §. videamus. & §. & hoc. & omne pactũ ipsius filię valet eo casu. ff. de pac. do. l. cũ dos. et his casibus quęritur patri vsusfructus: vt s. Si autẽ dos vel actio peruẽtura esset ad patrẽ, qđ est filia præmoriente: vt præ. l. cũ dos. in fi. & C. so. ma. quẽad. dos. l. dos à patre. tunc non valet: cũ pater donasse filio videatur. ff. de do. io donationibus. §. pe. & cũ sibi quęritur ex re sua. C. de bo. q̃ lib. cũ oportet. Insti. per quas perso. §. j. Sed dicit fortè illã postea confirmari morte patris, sicut si ipse pater donasset. C. de do. inter virũ & vxo. l. donationes. & sic secundũ eum, erit in pẽdenti donatio talis facta de dote cau. mortis. vel simpliciter de spe futuræ actionis: sicut alleg. ff. de vsuf. sed & si quis. §. interdũ. cũ similib⁹. Subdit aũt q ex oĩbus causis prędictis, vno casu requiritur mors patris & filiæ, vel filij donantis, scilicet q̃ñ dos fuit profectitia, & ad patrẽ peruẽtura: quod est præmoriẽte filia. Satis placet hæc distinctio. Audiui in quadã quęstione facti dñm meũ defendere donationẽ, de qua quęrit̃, dicẽs hãc pñs promissionẽ operari quo ad hunc actũ id, qđ quo ad oẽs operat̃ emãcipatio. C. ad Mace. si permittẽte. & ff. de do. cã. mor. l. tam is. Sed constat emancipatũ id posse: ergo &c. Inducebat etiam. l. ff. de pecu. sed si damnũ. §. j. per quẽ patet patrẽ vel dñm cõcedendo peculiũ filio vel seruo cõcessisse videri potestatẽ cõtrahendæ obligationis: etiam cum his, qui in ipsius sunt potestate. Ad idem Insti. quod cũ eo. §. cũ autẽ Patria igitur potestas nõ habet impedire donationẽ: cum à voluntate donantis, non à voluntate permittentis processerit donatio. facit l. de eo. in fin. ff. ad l. Corn. de fal. & de cõdi. & demonst. l. cõditionib⁹. Subdebat etiam per l. fistulas. §. j. ff. de contrahen. emp. q in profectitia dote ad patrem reuersura, per l. ff. sol. ma. l. dos à patre. etiam si consentiret actui, per quem perueniret ad ipsum, videretur tenere consensus: fortius in casu quæstionis. & licet glo. quam in princ. allegaui, dicat donationem, de qua quæritur, non tenere, quo ad vsumfructum: dicebat sic defendi cõtrarium: ex quo tenet quo ad proprietatem, si non potest vsusfructus quæri patri, quæratur filio proprietario: sicut quod per seruum vni ex dominis quæri non potest: alteri insolidum quæritur. ff. de stipula. seruo. l. proinde. §. fina. cũ l. sequen. Item liber homo bona fide possessus, id qđ sic possidenti non potest acquirere, quærit sibi. ff. de acquirendo re. do. liber homo. §. fina. sic etiam cùm seruus stipulatur actum, cuius exercitio ad dominum pertinere non potest. sibi id competit. Instit. de stipu. seruorum. §. sed cum factum. Pro principali dicto expressè facit glo. Accur. in authen. idem est in his. C. de bon. quæ liberis. vbi dicit filio quęri vsumfructũ sibi legatũ: & non patri: quia seruitus esse non potest. ff. de vsufru. lega. l. j. Et secundùm hoc non authorizat sibi pater. Item diuersa sunt authorizare & permittere vel consentire. Vide quod scripsi extra, de eccle. ędi. ad audientiam. ij. super j. glos. Item scias quòd sicut pater filio vel filiæ in potestate constitutis, donare non potest: ita nec illorum coniugi, genero, vel nurui. ff. de donatio. inter vi. & vxo. l. tertia. §. quæ in eiusdem. vbi etiam not. & patet eodem tit. l. cùm hic status. §. oratio. non obstat prædicta l. iij. §. socrui. & C. eodem titu. si te in vacuam. in quibus socrus donat genero, vel nurui: quia deficit probationis ratio: cùm fœminæ filios in potestate non habeant. Insti. de adop. §. fœminæ. & ibi concor. propter quod nedum nurui vel genero: sed etiam filio vel filiæ donare posset mater. C. de dona. inter vi. & vxo. l. si constante. non sic si viueret maritus, habens illos in potestate: vt ibi not. Quod autem de potestate dicitur, semper tenendũ est, nisi exempti appareant: incumbit ergo illis probatio. Facit Insti. de senatusc. Tertul. §. j. & quod ibi oo.

ADDE q pater possit cõsentire filiæ donanti dotem fratri in eadem potestate, Oldr. cuius prædicta sunt verba consil. xxvj. incipiente. pater consensit filio. Abb. consil. xlj. ij. lib. Quòd autẽ filius possit donare ipsi patri, ipso authorante, vel potius consentiente, tenet Bald. consil. lix. ij. lib. Ang. consil. cxliij. Ro. consil. cccxlv. An autem valeat donatio facta inter virum & vxorem, quando pater alterius se obligaret pro prędictis, vide Bal. consil. xxix. iij. lib. Et an valeat donatio facta per filium socero patris sui, de re, in qua pater habebat vsumfructum ipso consentiente, Pe. de Anch. consil. cv.

b ¶ Deueniat. Bene enim donãs causa mortis donatario substituit. C. eo. l. j. Quæ aũt actio cõpetat substituto, ibi nn. & plenius per Cyn. quæstio. j. Et an requiratur stipulatio substituti, ibi vide in iij. q. vbi tres opiniones inuenies, s. Dy. domini mei, & Pet. de Bel. in quibusdam tamen scriptis aliter habeo opi. Azo. & Odof. q̃ ibi dicatur.

ADDE ad principium huius ti. dum dicit, pauperes eligendos, & c. an executor, cui datur commoditas pauperes eligendi, possit eligere filium proprium tanq̃ pauperem & si elegerit, an cã pietatis, an verò filiationis elegisse videatur, vide Bal. in l. tutor. §. quæ tutoris. ff. de excu. tuto.

c ¶ M. de Fano. char. iij. vbi de his. & author hic immiscuit glo. cum text.

d ¶ Causa mor. l. ex illa dicit contrarium, s. q vbi mortis causa donatur, ita q nulla de causa reuocari possit, intelligitur donatio inter viuos: & ideo non cadit in coniuges.

est sub quadā cōditione, irreuocabiliter firmarit quia cui licet plus: & minus: vt s.§. compendiose. ver. sed quid si iste. non enī indiget talis donatio insinuatione iudicis[a], nec traditione poss. nec aditione hęreditatis sed statim à morte, transit dominium in donatarium. Hoc probaꝭ in summa Azonis in tit. de do. cau. mor[b]. ¶ † Si autem velit quis in absentia codicillari, vel causa mortis donare, faciat epistolam per manum publicam cum subscriptione sex testium sub hac forma.

FORMA[c]. Religiosis viris tali pposito & capitulo: vel tali priori vel guardiano & fratribus talis loci: salutē in dño. Noueritis, &c. Ponaꝭ forma codicilli vel donatiōis cā mor. put s. & infrà de verbo ad verbū scriptę s. & valebit: vt C. de fideic. l. epł. pmissio tñ pœnę iter absentes, valere nō pōt: sed bonorū obligatio sic: & ēt codicilli valēt iter absentes, ēt si nō sit ibi forma eplę, sed simpłe codi. Dōatio aūt firma statī pōt hoc mō fieri.

FORMA. Ego talis pro anima mea & parentū meorū, & pro remissione peccatorū meorū, purè, liberè & irreuocabiliter inter viuos do, dono & offero tibi, tali priori vel syndico recipiēti nomine & vice fratrū & ecclesię talis, talē vineā, vel omnia bona, quę habeo & teneo, vel aliij pro me: & iura & actiones, quas habeo cōtra quascūq; psonas: solo mihi vsufructu, dū vixero, reseruato: ad habēdū, tenēdū, & qcquid placuerit dictis fratribus, faciendū, cū omnib⁹ suis pertinētijs & iuribus: & licet per vsusfructus retentionem intelligatur facta traditio, nihilò minus tamen me tuo nomine pro eis ad maiorem cautelam constituo possidere: dās tibi licētiā propria authoritate intrādi, & promittēs malū dolū abesse abfuturūq; esse: & res prædictas habere licere, cedēs iura & actiones reales & psonales, vtiles & directas: & te pcuratorē nomine ipsorū facio in rē tuā: quā donatioē in perpetuū irreuocabiliter firmā habere & tenere per me & meos hęredes tibi prędictia psonis stipulanti pmitto, sub tanta pœna in stipulatione solenni promissa: pro qua pœna & omnibus pręmissis, tibi obligo nomioe quo supra, oīa bona & iura, q̃ ad me possent vllo tpe ptinere: qua pœna soluta vel nō, prędicta oīa rata & firma permaneant. Pōt etiam dici: & pmitto dictā donationē nō reuocare, vel in vita vel in morte, neq; occasione ingratitudinis, neq; superuenientium liberorum. C. de reuo. do. l. fi. & l. his solis. & l. si vnq̃. xvij. q. vlt. quicūq;. Quā quidē donationē, si summa quingētorū aureorū excederet, plurīū donationū vires obtinere volo: quæ omnes intra prędictā q̄titatē existāt. Optimū tñ esset, si singulę donatę possessiones specificarentur: quia tūc tot essent donationes, quot res: nec indiget insinuatione. C. de dona. sancimus[d]. ff. de euic. quod dicitur. & l. seq. ff. de ver. obli. scire. & no. C. de sacrosan. eccle. illud quidē. Potest etiā hoc per epistolā fieri, vt prędixi: & valebūt oīa, excepta stipulatione. C. de dona. si aliquid. Vel dic vt j. ver. proxi. Quidā aūt dicūt, q si qd̄ donaꝭ, valet quingētos aureos, non sufficit prędicta forma. imò debet primò totus cōtractus scribi, & postea corā iudice partib⁹ publicari iudicis authoritate: & tūc in fine instrumenti ita diceꝭ: hęc omnia in scriptis corā tali domino iudice suā authoritatē pbente facta & insinuata sunt presentib⁹ & subscriptis in presentia taliū testiū. Ego A. donator omnia pdicta fieri rogaui & subscripsi. & bñ est q iudex simpłr se subscribat[e]. † Et qm̄ hic de forma donatiōis cā mortis diximus[f]: consequēs est vt instrumētū donationis inter viuos formemus[f], cuius forma hæc erit.

FORMA[g]. Titius dedit, tradidit & donauit purè, liberè, simpliciter, inter viuos, ac irreuocabiliter, ppetuò, pprio iure P. pro se suisq; hęredibus recipiēti donū talem in tali loco situ: cuius cōfines sunt tales, ad habendum, tenendū, & possidēdum. & quicquid sibi, & suis hęredib⁹ deinceps placuerit, perpetuò faciendum, cū omnibus & singulis, quę intra pdictos confines, vł alios, si qui forent, continētur, accessibus & egressibus vsq; ad viam publicam, & cū omnibus & singulis, quę habet supra se, vel infra, seu intra se & extra, omniq; iure & actione, vsu seu requisitione, sibi ex ea, vel p ea re, aut ipsi rei modo aliquo pertinēte quam

ADDE omnino vt per Alex. in l. quæ dotis. ff. solu. mat. & per me in addi. ad Bar. ibi.

a ¶ Iudicis. C. eo. titu. l. fina.

b ¶ Causa mor. Et ibi in fi. no. differentias inter hanc donationem & legatum. & Accur. Insti. de dona. post princi. dicit tex. q ferè per omnia connumerantur legatis per Hostien. vbi s. §. j. in fin. & per Cyn. plenè in l. fi. C. eo. titu. s. de dona. cau. mor.

c ¶ Forma. Iure veteri, etiam donatio causa mortis requirebat stipulationem. ff. e. l. mortis causa. & sic necessaria erat pręsentia. ff. de verbo. ob. l. j. in prin. Sed iure Codicis, nō est necessaria: & sic p epistolā donationes, etiam inter viuos, expediri possunt. C. de do. si qs argentum. §. pe. & vlti. intermedio nuncio vel epistola. vt hic.

d ¶ Sancimus. Per illam legem cōmuniter tenetur contrarium: cùm illa requirat diuersis tēporibus illas fieri, vt censeantur diuersæ. §. si quis autem per diuersa tēpora. quod ibi placuit Iaco. de Are. dicenti q cùm plura exigantur, vno deficiente, totum deficit. ff. de diuor. l. fina. de iti. actuq; priua. l. iij. §. deinde. Bene facit ff. de nau. fœn. l. nihil. §. quod in singulos. & ideo Si. Vien. & Gui. de Suza in l. sancimus. ibi idem ponit Cy. hoc vide infrà, de donatio. §. primo. versi. quid si aliqua dat. & vide quod super eo dixi de diuersis donationibus factis in fraudem legis. & quid si vna facta pluribus accedit.

ADDE Oldra. consilio cdiiij. Ro. pulchrè consilio cccv. Bald. consi. l. & ccccviij. ij. lib.

e ¶ Subscribat. Hæc subscriptio donantis & iudicis non est in vsu. de forma etiam insinuationis, doctores variè loquuntur. Quidam enim sunt dicentes q insinuatio est pręexistentis donationis in scripturam redactæ, apud competentem iudicem facta publicatio: & eius authoritate in publica monumenta vel acta facta redactio, vt perpetuò & facilior sit veritatis probatio. & hoc voluit author in præcedentibus verbis dicere. Et pro his facit. C. de dona. in hac. in auł. vt fra. filij. §. illud. colla. ix. & ea rosum. vt nulli iudi. §. & hoc peruenit. & de defen. ciui. §. non habente. col. iiij. Et dicunt isti non esse nouum q actus per vnū celebratus pro sui vltima perfectione apud alium duplicetur. C. de adop. l. ij. & ti. seq. de eman. li. l. iubemus. arg. C. de his, qui ve. ętą impe. l. ij. Patet hoc idem in memorialibus ciuitatis Bononiæ apud, quę contractus factus repetitur: aliàs certam summam excedens, non valeret: sed alij non quęrunt hanc duplicationē: secundū quos pro solēni insinuatione sufficit q de donatiōe facta sit scriptura apud competentē iudicem publicata: vt notat Azo in Summa de dona. § dicet autē. Gof. in Sum. eo. tit. §. itē requirit. & Host. in Sum. §. q̃ donatio. Pro hoc facit C. de dona. l. in donationibus. & qd̄ no. in cle. de sum. tri. in iij. gl. & hoc apud nos seruatur: quia vnico cōtractu fit donatio, corā iudice authorizāte, & diciꝭ insinuata. Sed primi dicūt q hoc resistit causis, ppter quas insinuatio fuit inuēta: quas dicunt has: vt inter donationē & insinuationē, possit donans deliberare an sibi expediat p insinuationē confirmare donationē. Bene facit in auł. de appel. & intra q̃ tēpora. vltra prin. ver. vt liceat. & qd̄ ibi not. col. iij. & vt iteratio actus ostēdat mētis perdurationē. facit C. de plus peti. l. vna. & extra, eo. tit. c. vnico. & vt tollatur deceptiōis suspicio. C. ad Velle. l. si mulier. ij. & occurritur falsis pbationib⁹. C. de do. l. data. Sed secūdò ad primas duas rationes rńdere possunt, illas pcedere, si inter illa duo necessariū esset certi tpis interuallū: qd̄ nō est. & sic in instanti illa duo diuisim fieri possent: & sic cessant cāę. Ad tertiā & quartā nō expedit rńdere, q̃ cōcurrūt, etiā si vnicus act⁹ fuit. Sed qa dictū est q corā cōpetēti iudice fieri debet insinuatio: q̃ritur qs erit iudex cōpetēs, an personarū, an rerū donatarū, an neuter sponte aditus? De primis nō dubitatur: sed sic de vltimo. Et, vt me expediam, eo casu sequerer opinionē primorum: vt primò fieret contractus, si ille iudex sit cōpetens, adeatur pro insinuatione fienda. Facit ff. de iudi. hæres absens. §. j. de foro cōpe. c. fi. & c. Romana. §. cōtrahentes. lib. vj. Et q nō sit necessarius iudex rerum, patet C. de do. l. data. in fin. & l. in hac. in princi. Ad idem C. de cōtrahend. empt. l. j. Faciunt aduocati in his, & similib⁹, cōfici instrumento de domicilio ibi electo vel de iurisdictionis prorogatione. Prima placet. ¶ Viso de iudice, quæro de tēpore, an scilicet die feriato ob honorē Dei fieri possit insinuatio. Tenetur q sic: cùm hoc nō requirat causę cognitionem, & sit iurisdictionis voluntarię. C. de ferijs. l. actus. & faciunt not. s. de ferijs. §. ij. ver. porrò. & per Hostien. in Summa de ferijs. §. iij. versi. sed quę pertinent. Facit ff. quis ordo in bo. po. ser. l. ij. §. dies. seruatur etiam q sæpe in loco priuato fiunt tales insinuationes iudici, propter ætatem vel sexum declinantem ad locum talem. Facit ff. de interro. ac. l. nouit prætor. in fin. & vt ibi nota. non obstat ff. de iusti. & iure. l. pe. in fi. quæ loquitur in illo actu, quo requiritur plena causæ cognitio: quo casu sedere debet, vbi ius reddere consueuit, vt ibi. Vltimò sciendum id, quod de insinuatione dicitur, habere casus exceptos, quos vide per Host. in præ. §. quæ donatio. in Sum. de dona. inter quos est donatio, quæ fit per principē, etiā priuatæ personæ: vel principi per priuatum: vt C. eo. sancimus. & authen. ibi posita. Ille enim non subijciuntur legibus: nec quantum ad insinuationem, vt ibi: nec quantum ad personarum capacitatem. C. de dona. inter virū & vxorē. l. penul. Multis aūt videtur, quòd cùm hodie reges in regnis suis de facto vicem Imperatoris obtineant: idem sit in illis dicēdum: & eo amplius in his, qui non cognoscunt Imperium. vide quod scripsi de verbo. sign. super quibusdam. super ver. regnum. & extra, de re iudi. cum te. in gloss. magna, ver. sed nunquid reges.

ADDE quid sit insinuatio. Pau. de Cast. consil. ccix. Oldr. cuius prędicta sunt verba, consil. ccliij. licet Io. An. discrepet ab eius opi. apud quē iudicem debet fieri insinuatio. & opi. Ioan. An. sequitur Imo. in l. Modestinus. ff. de dona. & ibi vide Bar. Insinuatio autem potest fieri ex interuallo, secundùm Ro. consil. ccxv. & Ang. consil. clxxix. Et q donatio facta in præsentia principis, sicut princeps, non egeat insinuatione, tenet Bal. consil. cciij. j. lib. Et quòd donatio regum non subiaceat insinuationi, posuit Old. consil. ccxxj.

f ¶ Formemus. Tale fuit s. proxi. sed ibi non dabatur vsusfructus. not. autem Accur. C. de dona. causa mor. l. fi. quòd in dubio præsumitur donatio inter viuos. quod intellexit Pil. q. cxxiij. etiam si dicat, pro remedio animæ in donatione. vide Host. vbi s. §. j. ver. j.

g FORMA. Rolan. parte j. circa medium.

a ¶ Perdurent. Hucusq; Roland.

b ¶ Si res. Bene est primus §. in tractatu de solutionibus: sed respectu rubricæ est secundus.

c Et no. secundum Roland.

d ¶ Illud. Lex illa vult contrarium: & vide quod ibi no. Pil. q. cxxiij. tenet donationem factã ecclesiæ vel religioso loco sine insinuatione tenere: licet excedat. Et rationem sumit ex §. statim alleg. nã si differunt imperium, & sacerdotium: & imperio sine insinuatione donatur, vt ibi: & in auth. pig. ne si. §. j. & quæ paria sunt, paria iura desiderant. C. de con sti. pecu. l. fin. ff. de pecu. in bonæ fidei. & l. quoties. §. si. ergo idem in sacerdotio.

ADDE Pauli de Castr. consil. xxxij. & ciij. idem tenentem.

rem idem T. se dicti P. precario nomine constituit possidere, donec ipsius rei pos. acceperit corporalem: quã quidẽ accipiẽdi, authoritate sua & retinendi deinceps, ei omnimodam & liberam licentiam dedit: promittens pro se suisq; hæredibus dicto P. pro se suisq; hæredibus stipulanti præmissam donationem, & omnia & singula ĩ scripta perpetuò rata, grata & firma habere, tenere, & nõ contra facere, vel venire per se, vel per alium, aliqua cã vel ingenio, de iure, vel de facto: nec ipsam donationem ingratitudine, vel causa aliqua reuocare, sub pœna centum lib. Tur. stipulatione promissa ac refectione damnorum & expensarum litis & extra, & obligatione omnium bonorum suorum quia pœna soluta vel non, prædicta omnia & singula firma perdurent [a]. Et hæc forma probatur Institu. de do. & ff. eod. l. prima in princi. & C. eo. per totum. extra, eo. c. fi. & C. de reuocan. dona. l. fi. Vel dic vt ĩ. versicu. donatio. ¶ Instrumentum verò cessionis, ex causa donationis factę, vide ĩ. de ac. ces. §. secundo. versicu. si verò. ¶ Item instrumentum donationis in solutũ, vide infrà, in tractã. liber. de solu. §. primo. versiculo sed & si res [b]. ¶ Item formã donationis, quam facit de omnibus bonis suis is, qui monasterium ingreditur, vide j. de regula. & trans. ad reli. versic. hic quoque.

6 ¶ † Et nota [c] q si donator se obligat ad defensionem rei donatæ, illud etiam scribendum est: donatores tamen nolunt se multis cõditionibus seu obligationibus implicari: imò valde decet donatariũ ad hoc niti. ¶ † Item no. q donationes vltra summam quingentorum aureorum, fieri debent cum insinuatione, id est, cum decreto iudicis: aliàs non valent: vt C. de donatio. si quis argentum. nisi fiat ad pios vsus: vt C. de sacros. an. eccle. illud [d]. in authen. de non alienan. aut per. §. ĩi minus [e].

SVMMARIVM.

1 ¶ Hæres non instituitur in codicillo.
2 Codicillus factus ab illo, qui facere non potest, an sit validus.
3 Codicillus an possit fieri, nullo facto testamento, aut post factum testamentum.
4 Codicillus ante conditum testamẽtum, vel nullo condito, qua forma fieri debeat.
5 Codicillus an per alium codicillum vel testamentum rumpatur.
6 Codicillus post testamentum faciendus, qua forma fieri debeat.
7 In testamento facto post codicillum, debet fieri mentio de codicillo præcedenti.

e ¶ Minus. De præ. l. si quis. & l. sancimus. dubitatur an scilicet his legibus quæ insinuationem præcipiunt, renunciare possit donans Guido de Suzar. in l. pe. C. de dona. & in l. illud. C. de sac. san. ecc. tenet q sic dummodo exprimantur leges hoc prohibentes: cùm legũ austeritas pactis litigantium mitigetur. C. de temp. ap. l. vlti. in fin. ff. de ędi. edic. quæritur. §. si venditor. Facit C. de pact. si quis in conscribendo. ff. de pact. l. pacisci. & quod not. ff. de dona. l. fideiussori. Simon Vicen. in l. sancimus. C. de dona. & Cy. eo titu. l. penul. in fi. tenet contrarium quod mihi placet: cùm legi prohibenti renunciari non possit: vt in re dotali, & minoris. & donatione inter coniuges vel similibus: ne prohibitũ vna via, concedatur alia. de regu. iur. cùm quid vna. lib. vj. Item ius illud est publicum vtilitate, ne per metum vel fraudem donantes, grauiter lædantur: quæ duo coram iudice cessare præsumuntur. C. de his, qui per metu. iudi. l. j. ff. quod me. causa. l. fi. & Reipublicæ expedit, ne quis re sua male vtatur. Insti. de his, qui sui vel alie. iur. sunt. §. sed hoc. Maximè quia donare, est perdere. ff. de dona. l. filiusfami. Hanc partem tenuit Iacob. de Bel. in sua q. v. extra, lecturas, quæ tractat de donatiõe facta nepoti per auũ. Inducit quòd insinuatio respicit etiam fauorem donatarij. in authen. vt fratrum filij. §. illud. C. de dona. l. dona. & l. data. in fi. tamen fatetur quòd etiam concurrens renunciatio non teneret. Sed quid si renuncians iurauit non contrauenire, & de omissione insinuationis non opponere: & secundùm opi. Gui. de quæs. non est quæstio: cùm per eum teneat renũciatio sine iuramento. Procedit ergo quæstio secundùm cõtraria, de qua dixi: & q cum iuramento teneat facit authen. sacramenta. C. si aduer. vẽ. & quod ibi no. in iij. gloss. & decre. cùm contingat. de iureiur. & eod. titu. quemadmodum in fin. & c. licet. libro vj. & c. j. de pact. quamuis. Ad idem facit, quia donatio sine insinuatione non est penitus inimica iuris. quod patet: quia tenet infra legitimam summam: vt in l. sancimus. C. de do. Ad contrarium facit quod no. in eadem aut. sacramenta. coll. x. in iij. glos. in prin. Itẽ cũ donare sit perdere, vt ŝ. dixi: patens est læsio. Sed huic respondebit per regulam, scienti. cũ concor. lib. vj. per quod vbi pręstitũ sit, non dolo, vi, vel metu, videtur seruandum per prima iura. Hoc autem certum est quod renunciatio quæ fieret de l. si vnquã. C. de reuo. don. etiã cũ iuramento non teneret. Ratio, quia non est lex illa in fauorem inducta donantis & renunciantis, sed in fauorẽ filiorũ. C. vt in pos. leg. l. si. & pe. & quod ibi no. & ff. ad l. Fal. quod de bonis. in fin. Sed quid si debebas mihi mille aureos, quos tibi sine insinuatione remisi, faciendo pactũ de non petendo? Videtur q non valeat, cũ sit donatio, pactum remittere: vt probat lex prima. ff. de transact. vel saltem donationi similis. & sic idem debet esse iudicium. ff. de legi. non possunt. Ad cõtrarium: quia suæ rei quisq; est moderator & arbiter, nisi in quantum prohibitus reperitur. C. mand. in re mandata. C. de Iudæis. nemo est eius. de contrahend. imp. licet dudum Albe. Pap. in pręleg. j. dicit multum referre inter directũ & obliquum. Allegat ff. de nego. gest. soluendo. de sol. l. solutionem. pro ignorante. propter quod tenet tale pactum valere. Alleg. etiam C. de appel. l. fina. ff. de autho. tu. l. j. §. j. & de lib. leg. l. si quis duos. Bene facit extra. de his quæ fiunt à præla. cum apostolica. ad fin. Fuit etiam alia quæstio de facto: Duo fratres habentes bona paterna, & acquisita, contractũ talem inter se fecerunt: quia eorum quisq; donauit alteri omnia bona paterna: vt superuiuens vel eius liberi, haberent oĩa illa bona decedentis sine liberis: mortuo vno sine liberis, & sic existente conditione, opponebatur superstiti contractum illum fuisse donationis, & sic non valuisse: quia nõ fuerat eius facta insinuatio: cũ bona illa paterna, excederẽt quãtitatem insinuatione taxatam. ad qđ allegabatur, etiam ipsos fratres verbo donationis vsos fuisse in cõtractu: ergo sic sensisse videntur. ff. de supel. leg. l. Labeo. Pro hac parte inducebatur l. donari. ff. de regu. iur. vbi dicitur illud donari, quod nullo iure cogente conceditur. & hoc fuit tale: ergo &c. Contrariũ fuit iudicatum per l. licet. C. de pactis. & quod ibi not. & per l. j. ff. de dona. Cũ enim hoc quisq; fratrũ commodũ cõsequi posset, & ad hoc tenebatur: ergo nõ est donatio: sed est promissio quædã ex honesta causa facta, ne patrimonium transiret in extraneos: vt in pręl. j. Sicut nec dicit, qđ remunerationis causa datur. e. ti. l. aquilius. Nec videtur ex testamẽto capere is, qui tantum erogatus est, quantum recepit. ff. de leg. j. l. ciuitatibus. §. fin. Pone casum: Cũ testator fundum valentem centum mihi leg. sub. si tantũ dedero. Non obstat quod de donatione illorum fratrũ dictũ fuit, s. q donabãt: quia veritatem, quę naturaliter inest rei nominatio non immutat: etiã si proposita sit. Patet in cle. de sentẽ. excõ. c. vlt. ij. rñ. vbi cõcor. Patet id ff. de castren. pecu. si fortè. cũ concor. ff. loca. si vno. aliàs, si insulam. in prin. & de rescrip. ver. si insulam. & vide quod no. extra, de ver. sig. propterea. Ad l. donari. videtur q non intendit omne id donatum intelligi, quod ius dare non cogit: quia secundũ id sequeret q oẽs cõtractus, qui sunt volũtarij, essent donationes. Facit C. de iu. deli. nec temere. C. de act. & oblig. l. licet. Intelligenda est igitur regula priuatiuè: vt id non sit donatio, ad qđ cogit necessitas. ff. de adimẽ. leg. l. rem legatam. in fi. & de lega. ij. vnũ ex familia. §. j. Vltimò nota q author hic & bis ŝ. in forma declarat quo intelligit solidum, de quo loquit j. de dona. ver. quid si aliqs. & de quo in legibus, si quis argentum. & sancimus. superi⁹ alleg. c. p aureo. cõcor. Accur. C. de ser. fugi. l. quoties cunq; in glos. ij. quorum lxxvij. faciunt librã auri. C. de susc. p. & arca. l. quoties. lib. x. vnde Vber. de Bo. in l. sancimus. reprehendit illos, qui recipiunt solidum prout recipit in cõi pro xij. denarijs. pro quib⁹ facit l. ŏ bar. l. ij. de quãtitate solidorũ. per totũ. & quod no. B. de Iudę. c. fin. in ij. glo. secũdũ qđ vsq; ad xxv. lib. monetę localis poterit donatio fieri sine insinuatione: & vltra non. Et hoc etiam secutus fuit iudex Montispulzani in Tuscia, qui donationẽ factam ad trecẽtas libras, reuocauit in quãtum excedebat xxv. lib. quẽ reprehẽdit Rof. dicens, istũ non iuristam, licet de brodio iuris gustasset. Hoc autẽ no. in libel. si quis ius dic. nõ obtemp. ver. sed illud quærit. Cy. bis alle. Rof. sed non ibi ideo appositi. cõcordat quod scripsi & probaui post Vin. & Gof. sup ipsa iij. glos. decre. vlt. de Iudę. qđ omnino videas. Parum tñ est vtilis in Italia taxatio legis. & ideo per statuta ciuitatum prouisum est, longè minoris quãtitatis. vnde in ciuitate Bononiæ vltra quinquaginta lib. Bononien. quæ valent parum vltra xxxv. florenos, & quandoq; minus, requiritur insinuatio.

ADDE, quod Oldra. consil. clxxiij. incip. quis hæres. tenet insinuationi renunciari non posse. nec l. si vnquã. C. de reuo. dona. de quo etiã Roma. consi. cclxix. dicit cũ iuramento nõ posse renũciari. Bald. etiã consil. cccxlj. ij. lib. tenet illam reuocari, licet sit facta ecclesiæ pure: quia nunquã monasterium habetur loco filij, nisi illud ille sit ingressus. Et q insinuationi non possit renunciari, tenet Bal. consil. xcvij. iij. lib. & quòd etiam cum iuramento non possit renunciari, tenet Bal. consil. xcix. iij. lib. Ang. consil. xciiij. Pau. de Cast. consil. c. & cv. Abbas verò consil. x. tenet contrarium. & Fede. consil. cxcj. An autem pactum liberatorium de non petendo, egeat insinuatione, Ang. consil. lxxvij. tenet quòd sic. & Bal. consil. ccclxxviij. iiij. lib. Et q donatio vicissim facta, non egeat insinuatione, tenet Old. consil. cxxxix. Ange. consil. cxlix. Roma. consil. xxxvj. vbi pulchrè, etiam si non sint coniuncti. Tenet etiam vbi quòd non sit reuocata per superuenientiam filiorum.

Visa

VISO De impugnatione testamēti: aliqua etiā de codicillo dicamus. Et licet s. §. cōpēdiosè. in plerisq; locis de hoc diximus, aliqua tū specialiter hic tāgamus. Pōt aūt fieri & nūcupatiuè, & in scriptis, put de testō scriptū est s. §. vt aūt[a]. ¶ † Opponit ergo cōtra codicillū q̄ in eo euacuatꝰ taliter testm̄, qđ esse nō pōt q̄n heres institutꝰ in testō semp remanet. In codicillo em̄ nō instituit̄ heres. Instit. de here. instit. in princ. quia in eo hr̄editas nec dat̄, nec adimit̄, nec cōfirmat̄, nec aliqs exheredat̄, nec substituit̄. C. de codicil. l. ij. Inst. eo. §. de codicil. & §. directo. ff. de iure codicil. l. ij. §. fin. Si tū testator dixerit vnū ex heredibus nō mereri volūtatē suā aufert̄ ei hereditas, vt ab indigno. C. de his, qui. vt indig. he. aufe. hr̄editas. Sed & priuilegio militari pōt in codicillo heres institui. ff. de test. milit. in codicil. ¶ † Itē opponit̄ q̄ est factꝰ ab eo, q̄ facere nō pōt, puta à furioso. C. de codicil. l. ij. §. furiosus. Et breuiter q pōt vel nō pōt testari, pōt vel non pōt codicillari. ff. de iur. codicil. diuus. § pe. qđ dic vt s. §. cōpēdiosè. ver. primò ergo. Differūt tū in hoc testm̄ & codicillus. Nā libertas relicta filiofamil. in codicil. valet, si in eo manumissus obierit: secus si in testō. ff. de leg. iij. l. j. §. si filiusfa[b]. Item in alio quia pōt q̄s plures codicillos facere: nec est sibi necessaria subscriptio: sed nō plura testamēta: vt in §. cōpēdiosè. ver. cęterū[c]. ¶ † Hoc tū scias q̄ pōt fieri codicillus, nullo facto testō. & etiā post factum testm̄. licet papa dixerit factū ante testm̄ nō valere, nisi in testō cōfirmet̄. ff. de iure codici. si q̄s eū. l. ante tabulas. & Insti. de testa. Io. tū de Deo dicit[d] opinionē papę valere secūdū canones: secundùm quos vltimū testm̄ tollit alias p̄cedentes voluntates. Sed hoc dictū rōne caret. Vnde dic vt in pręc. §. cęterū. & seq. ¶ Itē de clausula illa, quod si nō valet iure testamenti, &c. dixi s. §. cōpēdiosè. ver. itē vide. ¶ Itē in codicillo quinq; testes sufficiunt, nō rogati: vt in eo. §. ver. in. ¶ † Si igitur codicillus fiet ante conditū testm̄, vel nullo condito, vt ff. de codi. l. iij. in prin. Insti. e. §. nō tm̄. eiꝰ forma erit hęc[e].

FORMA. T. p Dei gratiā sanus mēte ac corpore: vel mēte sanus, licet ęger corpore, pręsentibꝰ codicillis vltimū velle suū de bonis suis disposuit in hunc modū: In primis quidē pro anima sua relīqt de bonis suis x. li. Tur. de q̄bus dari voluit tali ecclesię tm̄, & tali homini tm̄, &c. & hęc exequi & fieri voluit, p tales, quos suos voluis esse cōmissarios, seu suę volūtatis executores. extra, de testa. c. Ioannes. Itē legauit, seu iure legati reliq̄t, de bonis suis xx. lib. Itē vxori reliq̄t dotes suas, q̄ fuerūt cētū lib. Itē legauit ei s de bonis suis q̄nquaginta. Itē illū vel illos, ad quē, vel quos, hereditas sua ex testō vel ab intestato spectabat, rogauit p fideicōmissum, vt ipsam hereditatem, vel talē partē eiꝰ, siue talē rē ipsius hereditatis, q̄ primùm poterit, vel q̄ primū ipsam hereditatē adierit, vel si decesserit sine liberis, restituat tali. Et hanc suā vltimā volūtatē asserit esse velle: quam valere voluit iure codicillorū. Quod si iure codicillorū nō valeat, valeat quocunq; alio iure valere potest melius, & tenere nolēs hanc suam voluntatē per aliquā aliā, vel per aliud testamētū, qđ fecit, vel fecerit, infirmari: nisi expresse de singulis superioribꝰ legatis reuocandis faceret mentionē, ponēdo in specie, non in genere noīa & species eorū: & q̄cunq; suorū heredū vel legatariorū cōtra hos codicillos in iudicio vel extra venerit, iussit quicquid ei reliquerit, totum illis legatarijs restituat, quos iussus fuerit impendere. ¶ † Et no. q̄ tutius est relinquere p codicillos, q̄ p testm̄: nisi forte q̄s velit instituere heredē. quod in eis fieri nō pōt: sed in eis quis possit rogari restituat p fideicōmissum, vt dixi. Codicillus enim per aliū codicillū vel testm̄ non rūpitur, nisi expressè, vt dixi. testm̄ verò per aliud tollit̄: vt s. §. cōpēdiosè. ver. sed & considerandū. ¶ † Cęterū si codicillus fit post testamētum, hæc erit forma[f].

FORMA. Cū P. sup bonorū suorū dispositione nūcupatiuum sine scriptis fecerit testm̄ manu mea, vel talis notarij scriptū, idē P. q̄a circa quędā, q̄ in ipso testō cōtinet̄, voluntatē mutauit, quā quidem licet vsq; ad finalē vitę exitū nō mutare præsentibꝰ codicillis testm̄ prędictū obtinere iussit plenissimā firmitatē: hoc tū mutato, q̄ his codicillis illas x. libras Tur. quas in eodē testamento tali legauerat, ademit, & subtraxit eidem. Item tali reliquit de bonis suis iure legati talem domum vel rem, &c. & hanc suam vltimam voluntatē &c. vt s. & pōt fideicōmittere: vt in pręc. forma. Vel sic.

FORMA. Ego B. memini me fecisse testm̄ scriptū manu talis notarij: qđ testm̄ approbo & confirmo: saluo q̄ in hoc meo codicillo dispono. Relinquo em̄ L. filio meo naturali talē domū, & tali amico meo talem syluā. Legatū aūt, qđ tali reliqui ei adimo: tutores datos talibꝰ filijs meis, & vtri, à reddēda ratione tutelæ absoluo, eos analogos, i. liberos ad hoc esse volo: quo casu non tenetur de culpa vel negligentia, sed de dolo. ff. de admi. tut. quādā decedēs. & do filijs meis licētiam, si necesse fuerit, aliesādi nō obstāte fidei cōmisso a's impedirent̄ alienare, nisi hoc diceret̄. C. cōia de leg. aut. res q̄. Hunc autē codicillū ab omni herede, q mihi ex testō vel ab intestato extiterit, seruari pręcipio. Dic super hoc vt ff. de codicil. conficiunt̄. in prin. Eū verò, qui contra fecerit, censeo bonorū meorū pticipatiõe carere: secūdū M. de Fa[g]. ¶ † Et no[h]. q̄ in testō facto post codicillū, fieri debet mentio de precedēti codicillo & ecōtra: vt in pręc. forma. Q̄nq; verò fiunt codicilli post factū testm̄, & post aliū vel alios codicillos. nam plures ab vna persona fieri possunt: & tūc fieri debet mētio tam de testamento præcedenti, q̄ de codicillo vel codicillis.

SVMMARIVM.

1. Confessio tutoris extra ius vel extra inuentarium, qua confitetur plus esse in bonis minoris, q̄ sit an præiudicet veritati.
2. Inuentario an sit standum, in præiudicium tertij.
3. Tutor testamentarius, an contra inuentarium sit audiendus.
4. Tutor & curator quando & qualiter possint de bonis pupilli vel adulti, aliquid attingere.
5. Tutos an gratia inuētarij, possit aliquid de bonis pupilli attingere.
6. Incautè factum, habetur pro infecto.
7. Tutor aut curator an inuētario facto teneatur super rebus postea pupillo delatis inuētariū facere.
8. Tutor an eo ipso q̄ fecit inuentarium, dici possit quo ad hoc gessisse.
   Hr̄ditate adita à pupillo, statim ad eū trāsit dñiū.
9. Inuentarij forma, quæ esse debeat.
10. Curatores ḡnales de oībꝰ rebꝰ etiam adulti, surdi, muti, &c. qua forma debeant inuētarium facere.
11. Instrumentum tutoris, rationē administrationis reddentis, quomodo confici debeat.
12. Orphanotrophi, seu hospitalarij, sunt quasi tutores pupillorum seu curatores adultorum.
13. Prelatus facere debet inuentariū de bonis ecclesię quæ in eius ingressu seu electione inueniuntur.
14. Pater an debeat inuentariū facere, de bonis aduētitijs filij, in quibus habet vsumfructum.
15. In inuentario hæredis quę exigantur.
16. Suus heres, qui nō fecit inuentarium, an detrahit quartam debitam iure naturæ.
17. Suus heres soluens vni legatum, an à modo nihilominus habebit beneficium inuentarij.
18. Hærede inuentarium non faciente, an illud facere possit fideicommissarius.
19. Instrumentum sui hæredis ab hereditate abstinentis, qualis esse debeat.
20. Abstinere & immiscere, est suorum hæredum: repudiare autem, & adire, extraneorum.
21. In inuentarij confectione, quæ sunt attendenda.
22. Hærede scribi faciente in inuentario aliquas res, quas credebat hæreditarias: an comperto errore possit fieri reuocatio.
23. Inuentarij fides tanta esse dicitur, vt ex eo possint debitores conueniri.
24. Inuentarij forma, quæ esse debeat.

Inuentariū quibus modis impugnari possit.

a ¶ Autem. versi. ad huius autem.

b ¶ Filiusfami. Mihi non dicit hęc lex ista, sed dicit fideicōmissum filiofa. vel seruo in codicillo relictum confirmatur, si postea manumissus in eadem voluntate decedat. & vt ibi dicit glos. illud, manumissus, ponitur propriè quo ad seruū: impropriè quo ad filiū. &, vt hic sequitur, secus in testamento. & patens fuisset error authoris si miscuisset seruum filio, vt facit j. Ioan. etiam de Deo ver. statim dicam. male recipit verba legis de filiofami. de seruo non faciens mentionem.

c ¶ Cęterum. Vide s. de testi. §. j. cod. ver. item q̄ est mulies. & ver. seq.

d Dicit Canil. lib. j. sub rub. de codicil lis.

e ¶ Hęc Rolan. vsq; ibi, volens. parte viij. charta vltima.

f FORMA. Rolan. vbi s.

g ¶ M. de Fa. Vbi de testamentis mihi char. viij.

h ¶ Et no. Ponit verba Rolan. vbi s. & videtur contradicere ei, quod dixit s. eo. ver. hęc tamē scias. nisi dicas q̄ aliud sit mentionē facere, de quo hic loquitur: & aliud cōfirmare, de quo ibi.

Dicto De impugnatione testamenti & codicilli, dicendum restat de inuentarijs. Et scias quod quintuplex est inuentarium, scilicet tutoris seu curatoris, orphanotrophi, [a] prælati, hæredis, & fisci: [b] de quorum quolibet prosequamur. De inuentario tutoris & curatoris habes C. de admini. tut. curatores. Contra quod obijci potest, [c] quòd tardè factus est. Debet enim tutor vel curator facere inuentarium mox, cum factus est, id est: quàm citius potest fieri: vt in prædi. l. tutores. Item quòd incautè factum est: vnde pro infecto debet haberi. ff. de autho. tuto. l. ij. C. ad Sylla. l. fin. in fin. ff. de his quæ in testa. delen. l. j. extra de iure patr. quod autem. Item quòd non continet omnes res pupilli: maximè si non continet eam, de qua agitur: vt in præd. l. fin. ad Sylla. [d] Item quòd non continet obuentus, nec prouentus, nec res superuenientes. C. de curato. fur. l. fin. vltra medium. Item quòd non continet totum tenorem instrumentorum pupillarium. ff. de adminstra. tuto. chirographis. C. de epis. audien. de creationibus. Item quòd non est legitimus tutor vel curator. quæ dic vt suprà de tuto. & curat. ¶ †Et nota quòd si tutor extra ius vel extra inuentarium confiteatur plus esse in bonis minoris, quàm sit: non præiudicat talis confessio veritati. Secus si in inuentario sit confessus. C. arbi. tut. veteris. Et sic statur inuentario publice confecto contra tutorem vel curatorem, non contra pupillum vel adultū. Est ratio quia fides ei adhibenda est cōtra se: vt ff. de inter. act. de ætate. §. j. infrà ver. quid si hæres fecit. ¶ †Sed nunquid in præiudiciū tertij stabitur inuentario? Videtur quòd sic. argumen. ff. de admini. tut. chirographis. Sed illud est ita intelligendum, si totius instrumenti debiti tenor in inuentario contineatur: tunc enim standum est inuētario, & probat contra tertium: vt in prædicta l. [e] ¶ Quid si tutor velit contra inuentarium probare? Dic audiendum. C. de probat. cum precibus. C. si quis alteri vel sibi. l. cum propria. Vel dic in fauorem minoris, & propter authoritatem inuentarij non audiri, nisi velit errorem ostendere. ¶ †Quid enim si fecit in eo scribi rem fore à testatore venditam, vel simile? Non videtur audiendus. argumen. C. ad Velleia. antiquæ. §. j. [f] ¶ Item quid si posuit multa instrumenta debitorum, quæ post facta sunt [g] inania: quia fortè debitores probauerunt solutionem? Videtur imputandum tutori, per prædi. l. veteris [h]. ideo cautè agit si sic facit inuentarium scribi. quæ instrumenta nescio si sint inania, necne, secundùm Vber. ¶ †Tutor autem et curator nil de bonis pupilli vel adulti debent attingere, nec vllam communionem in eis vendicare, nisi prius inuentario legitimè facto, res eis fuerint traditæ: & hoc nisi testator inuentarium conscribi vetuerit [i]. Alioquin si inuētarium non facit, & remoueatur, vt suspectus punitur, & infamis efficitur: vt C. arbi. tut. veteris. §. illo. Benè enim potest hoc testator remittere, cū sit hoc ius publicū authoritate: sed vtilitate hæredis & testatoris priuatum: vt argu. C. vt in pos. leg. scire. & l. sequen. & sic non obstat ff. de leg. j. nemo. & ff. de admini. tuto. quidam. & ff. de pactis. publicum. ¶ †Sed nunquid saltem gratia inuentarij, poterit attingere? Respon. de, sic. argu. de duob. reis. duos. §. fin. & ff. de cessa. hæres. §. fin. & ff. de iure delibe. Aristo. & l. ait prætor. ¶ Quid si attingat [k]? Respon. dic non valere in minoris præiudicium vt C. in quibus cau. non est necess. l. in integ. restitu. l. penul. C. de tuto. vel cur. qui non satis. l. non dubium. ff. de cura. fur. cōsilio. §. j. sed in eius commodum sic. C. de procura. non eo minus. ¶ Item quid de his, quæ differri non possunt? Respon. Dicit quòd illa potest attingere & explere. argu. C. de tuto. & cura. qui non satisdant. l. fi. ¶ Quid si aliquas res in inuentarij confectione suppresit? Videtur quòd eas duplicare tenetur. argumen. C. de iure delibera. l. fina. §. illo maximè si hoc scienter fecit. ¶ †Sed si omnia non posuit in inuētario, nunquid admittetur ad agendum? Non videtur: immò videtur repellendus. argu. C. de cur. fur. cùm furiosus. §. in prouincia. quia quod incautè factum est, pro infecto habet. ff. de his quę in te. delen. l. j. & nihil videtur esse actum, &c. C. ad Syl. l. pe. in fi. & vij. q. j. nihil iniquius. & nil videtur soluisse, qui totū nō soluit. ff. fami. ercis. hæredes. §. in illa. Nec videtur edidisse, qui totum non edidit. ff. de eden. l. j. §. pe. nec defendisse, qui totum non defendit. ff. de inter. ac. si defensor. & ff. iu. sol. ex causula. Ideoq; cautus aduocatus debet protestari contra tutorem vel curatorē [l] se velle probare q aliud omisit in inuentarij confectione: & hæc vera sunt, si multa omisit. Si verò quasi omnia posuit, & modicum quid omisit & leue furtè vel vile: non ob hoc eū repellerem ab [m] agendo arg. ff. de contrahen. empt. res bona fide. & C. si contra ius vel vti. pub. l. j. & ff. de ven. inspi. l. j. §. fi. maximè si iurat q nulla mala causa &c. nec amittere debet commodum inuentarij: licet teneatur pupillo pro rebus subtractis. ar. C. de iure delibe. l. fin. §. licentia. ¶ †Sed nunquid inuentario confecto, tenetur super rebus postea pupillo quacunq; ratione delatis, nouum facere inuentarium? R n. sic, secundùm Odof. arg. C. de cur. fu. [n] l. fi. §. tali. Vber. contra: quia sufficit illud semel fecisse. arg. ff. de acqui. pos. in modicis. Sufficit enim [o] hoc ponere in rationibus suis, quas facit de receptis & expensis. & sic loquitur præ. §. tali. secundùm eum. Et id dici potest de fructibus de nouo quęsitis: vt ff. de tute. & ra. dis. l. j. §. officio. Tu dic [p] q est necesse fieri inuentarium de rebus principalibus obuenientibus: fieri tamen debet instrumētum publicum. Et sic intelligi debet §. tali. In fructibus verò & alijs naturalibus & ciuilibus & accessionibus, tenet quod dixit Vber. & sic potest intelligi præ. l. ff. de tu. & ra. dis. ¶ Sed cùm tutor, q gessit teneat directa: q verò non gessit: vtilis: vt ff. rem pup. sal. fo. nō quasi. §. j. & ij. Quæro an eo ipso q fecit inuentarium, videatur quo ad hoc gessisse? Et videtur q non: vt in præ. §. illo [l]. ¶ †Sed arg. contra. ff. de admi. tu. tres tutores. in medio. ¶ Quid si sit de consuetudine regionis, quòd nō fiat inuentarium. R n. non videtur in culpa cōsuetudinem seruans. argu. ff. de admi. tut. l. tutor qui. respon. j. ff. de Car. non tantū [m]. ¶ Quid si tutor non confecto inuentario ingrediatur possessionē rerum pupillarium: nunquid patietur pœnā præd. §. illo [n]? Et videtur q sic: qa adita hæreditate à pupillo, dominia statim ad eum transeunt, & nō prius nisi fuerint apprehensa: vt ff. de acqui. pos. cùm hęredes. & hoc videtur præ. §. dicere ibi: cōmunionē. &c. ¶ †Huius autem inuētarij forma talis est.

✠ FORMA [o]. In nomine patris & filij & spiritus sancti amen. T. tutor cōstitutus & decreto iudicis confirmatus. Seio pupillo & hęredi quondā H. vt patet in instrū super decreto eiusdē tutelę scripto manu talis notarij vel mea: cuius formam habes s. in tit. de tutore. Sciēs ad inuentarij cōfectionē de bonis & reb[us] ipsi[us] pupilli, secundū iuris ordinem se teneri: præsens inuentariū mox post q̄ cōstitut[us] & cōfirmatus fuit tutor, de reb[us] creditis & debitis atq; nominibus debitorū hæreditatis quōdā dicti H. & ipsi[us] pupilli incœptū sub anno domini M. cclxxj. indictione tali: die in hunc modum: præmisso venerabilis sanctæ crucis signaculo [p]. fecit: in primis quidem dixit & asseruit se in bonis & hęreditate prædicta inuenisse duo scrinia, tot vegetes, tot mēsuras bladi, & tot vini: & sic de singulis: ponendo pri[us] res mobiles, secūdò [q] immobiles: puta domos & terras designatas per loca & latera. tertiū & vltimò credita & debita, & dixit, præstat[us] fuit dict[us] tutor q quęcūq; de cętero de bonis dicti H. seu ipsi[us] pupilli, ad suā notitiam peruenerint, omnia illa manifestabit: & huic inuētario per meam manum faciet inscribi. Potest etiam confici instrumentum, vt ipse tutor in propria persona loquatur: & incipiat sic.

✠ FORMA [r]. Cùm ob doli culpam euitandam, omnisque fraudis suspicionem tollendam, & ne bona pupillorum vel minorum lapsu temporis depereāt, tutores de bonis ipsorū inuētariū

seu rep

---

a ¶ Orphanotrophi. j. remittit de inuentario executoris inter hos duos.

b ¶ Fisci. De inuētario creditorū loquitur lex fi. ff. de bo. autho. iud. poss.

c ¶ Pōt. sc̄d m Vber. de Bob. cuius fuit hoc principiū, vbi de tutore tractat mihi charta x.

d ¶ Ad Sylla. Vide j. ver. sed si usa.

e ¶ In p̄. l. Vide j. formā potibus & vocatis. vsq; in fi. & ī. C. e. ti. ver. præstat. ad fi. ver. quid si in aliquo. j. quib[us] cōiūctis verificari potest hoc dictum.

f ¶ §. j. Vber. sup. l. fi. C. arbi. tu. dicebat tutorē cōtra inuentariū nō audiri, nisi accerrim[us] ei[us] esset error. quid enim si scribi fecit rē q pri[us] fuit vēdita à defuncto; nō fuerūt igitur bn recepta ei[us] verba. cōcor. Vber. Ia. de Are. vt ibi ponit Cy. in j. q. & adde quod statim dicā. ADDE, q cum Ia. de Are. cōcord. Bal. con. cclxxxiij. lib. j. incipiē. Iac. de Aretio.

g ¶ Post facta. Meli[us] dixisset, reperta.

h ¶ Veteris. Deducā te ad casum, quo ab surdissimū esset imputari dibitori. Diligēs pater pupilli habebat librum, in quo descripta erāt, q sibi debebant, & cancellata soluta, & instr̄a restituta vel incisa: īuenit tutor librū hūc, et instr̄a in armario nō incisa, forte cū incisis, et debitores illi erāt absentes, forte in aliquo officio, manseri vltra sex mēses ad modum Italicū: ponderatis prædictis sine cōsilio sequēti illū posuit in inuētario crucifices istum. seruet ergo mens legū, ne prouidentes cōtra iniquū. ff. de legi. scire leges. extra de verbo. sign. intelligentia, & c. præterea.

i ¶ Vetuerit, Infrà vtitur ver. remissionis. vide q̄d dixi ī. de tuto. §. generaliter. versic. hoc autem. & ver. fin. autem.

k ¶ Quid si attingat. Si attingat etiam post lit. conte. opponitur hic exceptio: vt ī. de exce. §. dicto. ver. quid si post.

l ¶ §. illo. Allegatur in ver. tutor nō de proximo. alle. ver. quid si aliquis.

m ¶ Tm. Hanc quęstionē ponit Cyn. C. arbitriūtut. l. fi. & est quæstio Pe. ad literā sicut hoc attribuens hoc dictum Vber. addit tamē idem de statuto.

n ¶ §. illo. Dic vt di. ai ī. ver. ij.

✠ FORMA. Roland. parte vij. charta pe. vsq; ibi & dixit.

p ¶ Signaculo. Licet dubitetur an in inuentario hęredis hoc sit necessariū, vt dicam j. versi. in huiusmodi. In his tamen non est necessariū, cū id nullo iure caueat: vt etiam dicit Guid. de Suz. in l. fin. C. de iure delib. licet communiter seruetur.

✠ ADDITIO. ¶ An signum crucis sit principium inuentarij, an verò sit quoddam prœludium eius: & an sit de substātia inuentarij, ita q eius omissio vitiet ipso iure inuentarium, vide pulchrè Bal. consil. ccclxxxiij. incip. quęritur an signū crucis. in j. vol. & ibi in ij. col. versi. subsequente an sufficiat apponere signum crucis in quacūq; parte instrumenti. Henri. Ferran.

q ¶ Secundo j. in inuentariu hæredis dicit has præmittendas.

✠ FORMA. R. Nepotis de Mōteal. quā dixit in Montepessulano seruari.

a ¶FORMA. Mar. de Fa. & fuit additio.

b ¶Tutores.n. & ibi de hoc in m. glo. V ber. de Ba in l. fancimus. C. de iur. delib. tenet per hanc legē. & l. j. proxi. alleg. quod coram iudice fieri debeat. Allegat etiam C. de epis. audi. de creationibus. & de epis. & cle. orphanotrophos. & de cur. fur. l. fi. & per id quod sequitur, cōmunius tenetur φ si velit tutor agere ex inuentario coram iudice fieri debet. alias satis est tutori coram tabellione id facere. & sic sit apud notarium concordia. quod etiā placet Dyno. in l. chirographis. statim allegata. sup prima glo.

c ¶Generales. De dato ad litem, vide de actos. vtiuer. ver. puberes. & quod ibi dixi.

d ¶Cōficietur. Est Rolan. parte vij. char. vlt.

e ¶Hospitalarij. De his patet hodie in cle. de reli. do. quia cōtingit. versi. illis etiam.

ADDITIO. ¶Au hospitalarij teneantur reddere rationem de administratis, vide remissiue per Soci. cōsil. ccxiij. incip. in præsen. tiau ij. col. versic. hoc ide in ij. vol. Hen Ferran.

f ¶Si quis nō est. sed lex, cum qui. sic fi. trahi potest.

g ¶Oportet. Ibi do. meus tenebat φ nō: quia vsum & vsumfructum habet: & quia lege non cauet. fub dens etiā φ id nō habet cōfuetudo.

h ¶Heredis. Dominus meus in legibus, in materia φ sequitur, dicebat sup l. fi. C. de iure delib. tria tēpora in materia ista, & illa notando. Primum iure Digestorū, per qđ hæres nō cogit facere inuentarium & ideo si adit, tenetur oī bus creditoribus & legatarijs: & si hæreditas nō est soluēdo. non detrahit Falcidiā ff. ad Treb. l. j. si is qui. & ad l. fal. l. j. Sed si est soluēdo tenetur, & detrahit Falcidiā, sed p iura codicis cōsultur hæredi: vt faciat inuentarium. Et si facit, habet

seu repertorium conficere teneantur, secundum legitimas sanctiones: ideo in Dei nomine ego T. tutor &c. vt s. vtiq. in fi. dicat, rogo te talem notarium, quod pro me ignaro literarum huic inuentario sub scribas, & signum tuum apponas: actum anno, &c. præsentibus &c. & postea notarius sic subscribat se dicens: Et ego talis, &c. Præmissæ formæ probatur C. de iure delib. l. fi. §. si aūt dubius. C. de bo. ,pscri. fi quis intra. C. de admi. tut. tutores. Vel sic:

FORMA. Præsentibus & vocatis cōrā talibus legatarijs: & me tali notario ac testib. infrascriptis: quoniā totoribus & curatoribus necessitas imponitur a lege, de minorū rebus inuentarium publice scribere. Idcirco A. tutor talium pupillorum, hoc inuentarium scribo: & præmisso āte venerabili signo Crucis, quæ de pupillorum bonis inueni in eo pono. Inueni igitur instrumentum tale & tale &c. Item tot equos &c. Item talem vineam &c. Itē inueni, dictos pupillos debere tali tantū, &c. Ego prędictus tutor, omnia præmissa scribi præcepi. Ego talis rudex præsens fui, & meam authoritatē interposui: & nos M. & H. testes rogati interfuimus. Ego B. notarius hoc inuentarū scripsi, & publicaui: & ad maiorē cautelam adijciaf alius notarius, qui sic subscribat: & ego P. notarius tali huic inuentario prædictorum bonorū descriptioni, de mādato dicti tutoris interfui, & subscripsi. Hæc forma probatur C. de iure delib. fancimus. Item quod dicif supra, φ debet fieri in præsentia iudicis, nō est expresse iure cautum: probatur tamen, quia lex dicit φ debet fieri in præsentia publicarū personarū. quod intelligit Mar tu. de Fa. id est tabellionis, & iudicis. C. de admi. tut. tutores. Item dicit lex, quod ex inuētario cōuenuri possunt debitores. ff. de admi. tut. l. chirographis. qđ fieri nō posset, nisi iudicis authoritate factū esset. arg. C. de edeo. auf. si quis in aliquo. & in auf. vt frat. hin. §. illud. Prior forma planior. ¶ Et nota φ curatores generales de rebus omnibus, etiā adulti, seu muti, vel surdi, & simili personarū, & etiā curator vētri datus, & datus bonis absentis indefensi, debēt inuentariū facere simili modo & forma, mutato nomine tutoris in curatorem: & nomine pupilli in nomine adulti, seu muti: & tenore negotij: & tam tutores φ curatores generales debent inuentariū facere mox, cum fuerint constituti, id est, φ cito possunt, vt prædixi. & debet scribi dies in quo inchoatur inuētarium, & dies, quo terminaf, siue coram testibus legitur. ¶ Forma verō inuentarij, quod facit curator bonis absentis datus, habes i. de primo & secun. decre. §. nunc dicamus. versic. quod si nullus. ¶ Potiō si tutor reddat rationem administrationis, de hoc instrumentum hoc modo conficietur:

FORMA. Filius quondā H. visis inspectis, ac cognitis actibus & scripturis administrationis T. quondā sui tutoris confessus fuit ei cōtentus ipsum T. ratione administrationis suæ, super omni eo quod administrauit, aut administrare debuit, i bonis, & circa bona eius dem R. occasione ipsius tutelæ, prout aperte ostendisse eidem, & tradidisse: & quod idem T. integrè dedit, restituit, & assignauit sibi omne id & quicquid ad eū peruenit de rebus & de bonis ipsius occasione administrationis dictæ tutelę, quā fecit, & facere debuit in bonis, & circa bona sua: & ipsum illud videlicet quod in reliquis & residuis fuit, & ipsa omnia reliqua & residua, et omnia singula instrumenta bonorū & possessionū eius approbans ratificās, & confirmans ipsos actus, rationes & scripturas. & quicquid gestū & administratū est per ipsum T. in bonis, & circa bona ipsius H. & omnes & singulas solutiones, dationes & pacta & cōtractus occasiōe dictæ tutelæ factas ab eo quapropter per se & suos hæres, promisit dicto P. pro se & suis hæredibus stipulanti, quod deinceps nō petet ab eo vel eius hæredibus, vel hæredibus, ac altero pro ipso, aliqđ occasiōe tutelæ præfatæ vel administrationis factæ vel faciēdæ vel male gestæ, aut φ reddet ei de cætero rationē, vel φ reliqua præstaret, & φ nullo tēpore dicet vel opponet φ ratio ei nō sit reddita, & reliqua integra ei præstita, nullamφ contrariā defensionē vel exceptionē seu negotiū iuris vel facti, cōtra aliquod præ dictorū, vel infra scriptorū in aliquo faciet vel opponet: faciens eidē T. pro se & suis hæredibus recipienti finē, refutationē & pactū de vlterius non petēdo de omni eo, quod petere posset ab eo vel eius hæredibus occasione dictæ tutelæ vel administrationis, benè vel male gestæ, seu alia quacūφ ratione vel causa, liberās & absoluens eū & hæredes eius, & bona per acceptilationē, & Aquilianā stipulationē legitimè interpositam, necnō renūciās exceptioni nō numeratæ tradituræ consignatumve, et restitutarū rerum, exceptiōi doli, sine causa actioni in factū, & omni alij auxilio. φ omnia & singula supra scripta idem Seius per se & suos hęredes promisit dicto T. pro se & suis hæredibus stipulāti firma & rata habere ac tenere, & non cōtra facere vel venire per se vel per aliū aliqua causa, vel ingenio de iure vel de facto sub pœna centū lib. turon. stipu in singulis capitulis &c. Super pœna autē & refectione dānorū, & obligatione bonorū in fine faciès tu tabellio cum iurare more minori. Hæc forma probaf ff. & C. de admi. tu. per totū. ¶ Sunt etiā orphanotrophi, seu hospitalarij, quasi tutores pupillorū seu curatores adultorū. Vnde & ipsi faciunt quasi inuentariū de bonis illorū: vt C. de epis. & cler. orphanotrophot. & in auf. colla. ix. de ecc. titu. §. fi. & ff. de interdic. & releg. si quis. l. & seq. vt seruatur in curatore bona dando: vt ff. de cur. bo. dan. l. j. Nec etiā vllam satisdationem præstat, nec rem ratā haberi, nec iudiciū sisti, nec habet hypotheca rerū suarū: vt in prædicta l. orphanotrophos. quæ generaliter loquitur. Tamen si dubitetur, an sint orphanotrophi, videtur φ tunc de iure caueant: vt ff. rem ra. hab. tutor. & ff. de admi. tu. quod vulgo secundū Albes. Papi. ¶ Quid de executore testamēti: nūquid faciet inuentarium: de hoc §. §. nunc vero. ver. sed an tenetur. ¶ Prælatus quoφ inuentarium facere tenetur de rebus, quas tēpore suæ creationis in ecclesia, ad quam eligitur inuenit: vt xxvij. dist. de Syracusanæ. vt xij. q. j. manifesta. & fiet iuxta formā prædictam tutor & prælatus compasantur. arg. in auf. de eccl. titu. §. fi. colla. x. & xij. q. ij. qua ea. & not. v. q. iij. quia eps. ¶ Quid de patre, nunquid debet facere inuentariū de bonis aduētitijs filij, in quibus habet vsumfructū: vt C. de bo. quæ lib. cūm oportet. Et videtur φ sic, sicut curator bonis vel etiam ventri datus. ff. de bo. autho. iu di. pos. l. j. §. ff. de vent. in pos. mit. l. j. circa fi. Cōtra, quia eius administratio impunita est, quanuū ad administrationem non quo ad alienandū: vt C. de bo. quæ libe. cūm nō solum. §. sed patr. versi. non autē licentia. Nam & orphanotrophus facit, licet nō teneatur reddere rationē: vt in prædi. l. orphanotrophos. vbi autem ipse suscepit administrationē, non vsumfructum indubitate facere tenetur. ¶ Nunc dicamus de inuentario hæredis: hæc autē multis subiacent impugnationibus. Dicamus ergo quæ in eo exiguntur, & si in aliquo eorū defecerit rursus subiaceat. Ante omnia igitur sciendū est, φ hæres facit inuentariū siue succedat ex testamento, sine ab intestato: siue in totā hæreditatem, sive in partem: vt C. de iur. delib. fancimus. §. j. Ex huiusmodi autē inuētario legitimè facto consequitur, quia postφ ipsum fecerit, non tenet creditoribus hæreditarijs vel legatarijs vltra vires hæreditatis: & etiam consequitur Falcidiā, quam nō habet nisi ipsum faciat: vt in præd. l. fancim. §. & si præfatam. extra. de testa. Ray. in fi. & in auf. de hæred. & Falc. §. si verō non fecerit. ¶ Quid de filio hærede, qui non fecit inuentarium,

plura beneficia, quæ ponit lex illa. & si non facit, tenetur omnibus creditoribus secundū vires hæreditatis: & non detrahit Falcidiam, vt ibi. Per ius autem Authenticorū hæres cogitur facere inuentarium: & si non fecit, in solidū tenetur omnibus, & de suo vltra vires hæreditarias: nec habet Falcidiā in auf. de hære. & Fal. §. si verō nō fecerit. & sic per ius Authēticorū aucta est pœna.

i ¶ §. Sic dicitur tex. fine, φ si ue ex parte: quod tenetur φ omnes hæredes inuentarium, & eius signum facere tenentur: nā oēs vna cōdemnantur in iud. e. j. en. l. b. v. ff. de eden. sig. ex argentarijs. de dā. misc. hoc amplius. §. quasitū.

k ¶ Hæreditatis. an tunc satis sit hæredi sufficere non fecit inuētarium restituere vsuras, vltra vires hæreditatis: plene scri φ sufur. quam §. lib. j. sup glo.

ADDE vt per Pet. de Anch. cōsil. cccxxij.

l ¶ Fecerit. De tre bellianica dubitatur, an illam etiā perdat hæres, inuentarium nō faciens. Albes. Gal. tenet φ sic: quia solida legata & si deicommissa præstat. C. de iur. deli. l. fin. & C. ad leg. Falc. aut. sed cum testator. hoc not. respōde de Trebellianica ver. φ tuter si Sed hanc disputauit Iaco. de Bel. eius φ fbonis mentem, posuit in auf. de hæred. & Falcid. §. hinc nobis. in xij. q. tenet φ hæres rogatus de restituendo, detrahat quartā, etiam si inuentariū non fecerit. Inducit Rostr. Bene. id tenet de fente. excom. trebel. in prin. ij. colū. satis est etiam lege id nou esse statutū. ff. lou. mat. si vetō. §. penul. & de senten. excom. is qui. libro vj. Hoc etiam tenuit Oldra. in l. fin. C. de iur. delib. in fi. hic cōstat, vt dicitur j versi. n. quod si deicontinuffa tu a vniuersalis effectus est hæres, &

B

habet tres partes, & institutus rogatur quartam. sicut aut hæres cohæredi facere non tenetur inuentarium: sic etiam nec vniuersali fideicommissario singularibus prouidere voluerunt per id iura, nõ vniuersalibus, in præ. §. hinc nobis. vsque ad §. si autem. & C. de iure delib. l. fin. §. & si præfatam. & seq. Non obstat Trebellianicam includi nomine Falcidiæ, vt not. C. fam. erci. l. filium. quia illud impropriè: vt not. in auth. vnde & si parẽs. C. de inoffi. testa. & proprietates ex cusandæ sunt, nõ protrahendæ: vt not. de verb. sign. propterea. in fin. gl. Ad materiam faciunt no. in decre. si pater. de te. sta. in gloss. ergo quia. & quod super ea dixi. l. vj. ¶ Sed vltra quæritur, an hæres rogatus, & si nõ timore quartæ perdendæ, saltem alio respectu habeat facere inuẽtariũ? Et videtur quòd non, cùm ipse nõ teneatur creditoribus, nec debitores sibi. ff. ad Trebel. l. j. in prin. Sed quia pro quarta dantur ei & contra eum actiones, vt in ea. l. §. fin. & C. ad Trebel. l. ij. videtur teneri ad inuentarium. Distinguitur autem, an possit retinere quartam: & facere debet tunc inuẽtarium: alias pro quarta tenebitur in solidum. Aut non detrahit, vt quia coactus adijt. ff. ad Trebel. l. nam quod. §. qui compulsus. tunc non tenetur, cum omni commodo carere debeat. eod. titu. ita tamen. §. si præceptis. & l. apud Iulianũ. in prin. Sed an faciet inuentarium pro tota, an pro sola quarta, pro qua tamen sustinet cõmoda, vt prædixi. Dicebat Oldr. vbi suprà, quòd facere debet pro tota: quia possibile est quod tota remanebit apud eum: puta quãdo rogatus est in diem vel sub conditione. Item si purè, quia fortè substitutus non petet: & sic rogatus remanebit hæres. Nam substituto, vel contra eum regulariter nõ cõpetũt, nisi facta restitutione re ipsa, præter certos casus, de quibus in l. sancimus. ad Trebel. C. Cautè ergo agit, si illud faciet pro tota hæreditate. Itẽ nec benè occurrit, quomodo pro quarta sine tota fieri possit. sed adhuc quæritur, an ex beneficio inuentarij hæredi sufficiat dare creditoribus pecuniæ vel legatarijs inuitis res hæreditarias in solidum? Videtur quòd nõ: quia inuito creditori aliud pro alio solui non potest. ff. si cer. pet. l. ij. §. j. Dominus meus contra, per §. & si præfatam. & §. licentia. in l. fin. de iur. delibe. C. cùm ibi dicatur, hæredem damnum consequi non debere. quod hic eueniret: quia vendendo obligaretur de euictione. ff. de actio. emp. ex empto. post princip. Contrariũ est ergo regulare: hoc autem speciale, propter rationem prædictam. Dicebat Oldra. quòd res, quæ sic in solutũ datur, tanti æstimabitur, quantum posset vendi non præstita cautione de euictione, per l. j. ff. ad Trebel. §. si hæres. Alber. Papi. qui inducebat pro hærede text. præ. l. fin. §. si verò hæredes. in princ. vbi videtur expressum. Inducit etiam Instit. de noxa. act. in princ. Nam, vt ibi dicitur, quia iniquũ esset, dominum pro noxa serui vltra ipsius æstimationem teneri: ideo lex illum pro noxa, quantumcunque sit, dari permittit, vt ibi. Ad idem inducit ff. de leg. j. Imperator. in princ. & §. j. & de lega. j. filiusfami. l. §. apud Marcellum. vbi dicit tex. non posse quem rogari restituere, vltra quàm ei relictum est. vnde si legatur mihi fundus, & rogatus sum tibi dare decem lib. dando fundum. subdebat tamen quòd fortius est ius creditorum, qui tractant de damno vitando, quàm legatariorum, in quibus loquuntur hæ leges, quæ tractant de lucro captando. Iaco. de Aret. cuius dictum ponit Cyn. in prædicta l. fin. §. & si præfatam. dicit quòd si hæreditas est soluendo, hæres in pecunia satisfaciet. ff. fam. ercis. l. si hæres. §. fin. & de leg. ij. si pecunia. quia beneficium inuentum in fauorem hæredis, trahi non debet ad iniuriam creditorum. extra, de do. post diuor. restitu. Imperator. C. de emancip. l. nec auus. ff. ex quib. cau. maio. l. sciendum. Si non est soluendo, si inuenitur emptor, debet vendere, cũ de euictiõe teneatur: vt ibi. Nam quod mihi prodest, & tibi non obest, &c. ff. de euict. l. in creditore. Si autem emptor non inuenitur, vel inuenitur, sed vult hæredem vendere proprio nomine, & non vt hæres cum beneficio inuentarij: tunc non tenetur vendere, ne damnum patiatur, vt prius dictum est. Quando autem statutum loci habet in pecunia solutiões fieri per hæredes vel alios debitores, vide quod dixi s. de sent. excom. §. sequitur. post princi.

ADDE an hæres non conficiens inuentarium, priuetur Trebellianica: vide Ioan. de Anan. consil. lxvj. Bart. consil. ii. & lxiij. Paul. de Cast. consi. clxiiij. & ccvij. Bald. consil. xcvij. volu. Oldra. consil. ccxlij. Roma. consil. cclxxxvj. per nouis. plenè. item l. Marcellus. ff. ad Trebel. Quo verò ad aliud argu. an sufficiat dare creditoribus bona in solutum: adde quæ nota. post Bart. in l. fi. §. & si præfatam. C. de iure delib.

nunquid detrahet quartam debitã iure naturæ? Respondeo, sic, vt in prędi. l. sancimus. §. si quis autem. in fi.[a] Et in auth. de hęre. & fal. §. hinc nobis. quia etiã alias si non pareat volũtati testatoris, semper deducere potest illam: cùm nullum grauamẽ recipiat. C. de fideicom. auth. hoc amplius. extra, de testa. Raynutius. prope fin. versi. quia verò pater. ¶ Quid si soluit vni legatum, nunquid amodo habebit nihilo minus beneficium inuentarij? Et videtur quòd sic. arg. C. de execu. tut. volũtariæ. C. de his, qui spon. mu. susci. l. j. & fi. & C. ne vxor pro mari. l. fin. argu. tamen contra. C. ad leg. Falc. auth. sed cùm testator.[b] Quid si hæres rogatus restituere hæreditatem, facit inuentarium, & postea eam restituit: nunquid illud inuentarium prodecit ipsi fideicommissario? Videtur quòd non: quia tantum in certis casibus debet deducere Falcidiam. ff. ad Trebel. l. j. §. penul. Econtra videtur ff. de constit. pecu. l. si post cõstitutam. & ff. ad Trebel. si hæres pecuniam. & ita facit, si sibi cedat beneficiũ inuentarij, per præ. legem.[c] ¶ Quid si hæres non facit illud, nunquid fideicommissarius poterit facere? Respondeo, sic: quia effectus est hæres. ff. quod cum eo. si filius. Et sustinet onera hæreditaria, secundum

a ¶ Autem. in fin. Vt ibi not. in glos. in item in fine. hoc est verum, quo ad legata & fideicommissa. secus quo ad credita, ad quæ tenetur in solidum, vt ead. l. §. si verò postquàm. Et nota. in auth. de hæredi. & Falc. §. si verò non fecerit. in gl. hoc facit. Ad idem ff. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. iiij. de filio patris hærede, cũ beneficio inuentarij, an vendicet ab emptore fundum maternum, vẽditum per patrem: vide plenè in quæstione Piler. xxxiij. & tenet quòd sic. De hoc nota. l. sancimus. C. de iure deliber. in quantum ad effectum, vbi etiã de extraneo hærede: sed de vtroque & quæstionibus circa id, vide ibi plenius per Cy.

b ¶ Testator. Ibi de illo, qui subtiliter nouerat substantiæ mensuram: vt dicit tex. in errante autem secus, vt ibi not. & vide j. de testa. §. j. versic. pone quidam.

c ¶ Præ. lege. Iaco. de Bel. in auth. de hæred. & Falci. §. hinc nobis. q. xij. Dicit Lam. de Ram. hoc tenuisse per eandem l. Ille etiam. ff. de admini. tuto. si minoris. in fin.

d Vber.[d] ¶ Sed nunquid hæres poterit obtinere beneficium inuentarij post sententiam, qua condẽnatus est creditoribus & legatarijs? Respõdeo, vt aliàs probatur de pretio. ff. de minor. quod si minor. § restitutio. ff. de re iudi. Nesennius. §. fi. de dona. per id quod. Responden, secundum Vber.[e] ¶ Ad hoc autem vt scias quando hæres debet inuẽtarium facere, quæ est distinctiõe. Nam aut hæres recta via adijt, aut recta via repudiat, aut dubitat. Si recta via adijt: vel se immiscet pro certo, volens esse hæres: & nolens hæreditatem repudiare: tunc nullo indiget inuẽtario. Nam amodo omnibus creditoribus tenetur in solidum: nec poterit hæreditatem repudiare: ideoque ex confectione inuẽtarij, nullum consequitur commodum: nisi fortè quo ad beneficiũ legis Falcidiæ: vt ea. l. §. si autem hoc aliquis. quam alias nõ deduceret, nisi ipsum faceret, vt prædixi. Si autẽ recta via repudiat hęreditatem, quod facere tenetur intra spatium trium mensium postquam scivit se hæredem: tunc etiam non tenetur facere inuentariũ: cùm sit alienus penitus à successione. vt in præd. lege. debet tamen fieri instrumentum qualiter ab hæreditate abstinet, si est suus hæres: vel qualiter eam repudiat, si est ex-

d ¶ Secundum Vber. C. ad Trebel. l. ij. sed hic insurgit quæstio, quando incipiat currere tempus faciendi inuentarium substituto per fideicommissum: & si ponderamus glos. de quibus dicam infra, versi. in huiusmodi. dicetur quòd currat à die restitutionis fideicommissi. Nam sicut adita hęreditate, iura transeunt in hęredem. ff. de acquirẽ. posses. cùm hęredes. & sic in substitutum transeunt, eius restitutione facta: vt l. sancimus. C. ad Trebellia. sed sicut verum est, quòd tempus currit hęredi post delatam hęreditatem, ex quo scivit: sic enim currit fideicommissario, fideicommisso cedente, ita quòd possit peti. Si tamen per institutum ingeratur difficultas, satis æquum videtur, quòd tempus non currat. Sed primæ opinioni sit locus.

ADDE quòd hęredi non currit tempus, nisi à die aditę hęreditatis. Ita dicit Ro. esse communem opinionem. eius cõsi. lxxxiiij. de quo latius per nouiss. in l. fin. C. de iure delib. Bald. tamen consi. cccxxxj. iij. lib. videtur concordari cum Ioan. Andr.

e ¶ Secundum Vber. de Bob. mihi charta iij. vbi tractat obiectus cõtra sententiam ordinarij, propè finem. tamen satis confusè locutus est author. Et Vber. clarè dicẽs, quid de beneficio inuentarij facti ab hęrede, si omissum est ante sententiam, lex j. dicit quòd restituto minore contra venditionem emptor petit pretium. Duę sequentes dicunt condemnatum dicere post sententiã executionem fiẽdam solum in id quod facere potest. Dominus autem meus in legibus disputauit banc quęstionẽ, de hęred. act. etiam de ipsius procuratore, qui cauit iudi. sol. & tenuit vtrunque opponere posse, ne vltra vires hęreditarias fiat executio. quod sic probat. Vbi suadet ęquitas hęredem scriptum non teneri vltra hęreditarias vires impetrare separationem bonorum hęreditatis à suis: exemplum in hęrede, qui compulsus adijt, & non est qui restituat: & in seruo necessario hęrede, qui bona hęreditatis non attingit: & in patrono, qui reuocauit libertum in seruitutem, quę adiuerat hęreditatem eius, qui soluendo non erat. alleg. ff. de sepa. l. j. §. vlti. & l. penul. §. fin. de in integ. restit. l. non solum. Cùm ergo beneficiũ separationis petatur tempore executionis, dum bona distrahuntur, & post confessionem & condemnationem, & cessionem factam bonis, & post missos creditores in bona: vt ff. de cessi. bono. l. fin. Et patet ex ordine rubricarum. ff. de re iudi. cum sequenti. vsque ad titu. de sepa. & beneficium quod habet hęres, ne teneatur vltra vires hęreditatis facto inuentario succedat in locum impetratę separationis, vt scilicet aditio non pręiudicet impetranti. ff. de separa. l. creditor. ergo etiam tempore executionis potent, sicut & illud, opponi: & sic sine periculo hęreditatem habeat: vt in l. fina. C. de iure delibe. versic. & si prę fatam. ¶ Et, vt dicit, ex quo hoc competit hęredi: ergo & procuratori cõuento ex stipulatione iudicatum solui: cùm tales stipulationes propter ipsam rem, & executionem, interponantur. ff. si quis cau. si cum. §. qui iniuriarum. Non obstat C. senten. rescin. non pos. l. peremptorias. quę loquitur de peremptorijs, quę post sentẽtiam admissa

tractus

traneus. Si ergo suus hæres ab hæreditate abstineat, instrumentum sic conficietur:

❧ F O R M A.[a] † Arnoldus filius quondam B. coram tali iudice constitutus, quia hęreditatē quondam patris sui sibi ex paterno testamento delatā, vel ad se ab intestato spectātem, sibi verisimiliter credit esse damnosam: ne a creditoribus ipsius hæreditatis pulsetur in aliquo, seu grauetur: omnimodo ab eadē hæreditate abstinuit, & eam, ac omne ex ea commodum, & incōmodum penitus recusauit. Si verò extraneus hæres eam repudiat, sic conficit:

❧ F O R M A. Quia Arnoldus filius P. hæreditatem B. sibi ex testamento ipsius B. delatā, verisimiliter æstimat sibi fore damnosam: idcirco in pręsentia talis iudicis constitutus, ipsam repudiauit omnino: & omne ex ea cōmodū, &c. vt s. ¶ † Et nota ꝙ abstinere, & immiscere, est propriè suorū hæredu: repudiare autem & adire, est extraneorū: vt Instit. de hæred. quali. & diffe. § in extraneis. & not.[b] C. de iure delib. super rubrica. Si verò dubitat an omittat hæreditatem defuncti, vel non: tūc nō habet necesse deliberare: sed adeat ipsam vel se immisceat: prius tamē faciat inuentariū. Hęc omnia legūtur in pręd. l. sancimus. § est igitur. & § si quis autem temerario. ¶ † In huius autē inuentarij cōfectione, hæc sunt attendenda. Nā ipse hæres per se, debet per seipsum scribere, si scribere sciat: alioquin saltē faciat in principio[c] signū crucis[d], vt ead. l. § si autē dubius. ibi: venerabili signo, &c. Item ꝙ adeat hęreditatem dubitatiuè, nō securè, vt prædixi. Item quòd intra triginta dies postq̄ scit sibi hęreditatē delatā, vel testamentū esse apertū, incipiat inuētariū facere.[e] Item ꝙ postq̄ facere incipit intra lx. dies perficiat.[f] aliud tn̄ in inuentario tutoris & curatoris: vt s. versi. tutor autē. & versi. & nota ꝙ. & s. de tuto. § gñaliter. ver. hoc aūt. Itē ꝙ fiat inuentariū, de his tn̄ rebus, quæ defunctus tēpore obitus habuit. ¶ † Quid[g] si heres fecit scribi aliquas res, quas credebat hęreditarias: nūc cōperto errore, vult reuocare, & eas inde remouere: vel nō vult tantū amplius: propter istas res, quasi heres locupletior videatur? Dic ꝙ ei subuenitur beneficio restitutionis, ex clausula generali. ff. ex qui. cau. maio. l. j. in fi. arg. C. de iur. & fac. igno. cum falsa. arg. contra. C. de non nume. pecu. aut. contra qui propriam. & C. arbi. tute. l. fi.[h] s. versi. & nota quod si. Item ꝙ fiat in præsentia notarij & testium, legatariorum & creditorum, qui ad hoc vocādi sunt. ꝙ si creditores & legatarij vocati, adesse noluerint: vocandi sunt saltem testes, vt in eorum præsentia fiat: vt hæc omnia probantur in ead. l. § si autem dubius. & in aut. de hæred. & Fal. § si verò absunt. & § sancimus. imò etiā, secundùm Marti. de Fa.[i] in pręsentia iudicis faciendū est: vt videtur C. de epis. & cle. nulli licere. § cùm autem. & de epis. audi. de creationibus. ¶ † Nam tanta est fides inuentarij, ꝙ ex eo debitores conueniri possunt: vt ff. de admini. tut. l. chirographis. Item exigitur, ꝙ hęres si scit & potest scribere, subscribat in fine sic: scilicet ꝙ omnes suprà dictas res, inuenit in hæreditate: & dolū non fecit, nec faciet, quin oēs res posuerit in inuētario: ꝙ si nescit scribere, vel nō potest propter infirmitatē vel debilitatem, exigitur ꝙ specialiter ad hoc vnū notarium adhibeat: qui, vt dictum est, per hęredes subscribat. & sic hoc casu duo sufficiunt tabelliones: vnus scilicet, qui interest cōfectioni inuētarij: alius, qui pro hærede subscribit: vt in eo. § ver. subscriptionem. & ver. seq. Item exigitur ꝙ quando tabellio subscribit pro hærede, debent adesse testes, qui cognoscant hæredem & qui interfuerint. quādo hæres iussit tabellario, vt pro eo subscriberet: vt in eo. § versic. testibus. & in aut. de fide instru. § oportet. Item exigitur, ꝙ fiat in illis locis vbi sunt res hæreditariæ vel earum maior pars. Item quod si est præsens, hæres personaliter faciat inuentarium. Si vero absens debet facere in locis vbi sunt res hæreditariæ vel per se eundo illuc vel procuratorem mittendo: vt in eadem l. § si autē a locis. Et arg. ff. eod. si fideicommissum. & in præ. § si autem. Si igitur præmissa non seruentur, poterit exceptione repelli: nisi contraria consuetudo aliud inducat: vt & s. § proxi. diximus. Vt autem quæ dicta sunt clarius fulgeant, formam inuētarij, quæ talis est, supponamus

❧ F O R M A.[k] Cùm P. filius quōdam B. ab ipso patre suo heres in testo institutus fuerit, & relictus idem P. sciens hęreditatem paternam ad se delatam, & volens nō incōsulte, sed cum beneficio inuentarij ipsi hęreditati se immiscere: ne vltra vires hæreditarias teneatur & vt bñficiū ex hoc inuētario de iure debitū, sub integrè conseruet, venerabili signo crucis annexa, ppria eius manu pposito. Insuper legatarijs & fideicommissarijs & creditoribus hæreditarijs, vocatis & pñtibus scilicet tali & tali et omni alia iuris solennitate seruata, præsens inuentarium de bonis ipsius hæredita. q̄ in ea inuenit, in hunc modum facere procurauit. In primis quidē, asseruit se inuenisse in dicta hæreditate vnam domum positam in tali loco, cuius confines &c. ponendo prius res immobiles & pretiosiores: scdò[l] mobiles & viliores, tertiò credita & debita: asserens se res pdictas, inuenisse in hęreditate: nec dolo fecisse vel facere, quin res singulæ in inuentario inserantur: quibus oībus positis sic dices: Lectum & completum fuit hoc inuētarium, in tali loco sub anno tali. & cętera. pręsentibus talibus, &c. vel potest instrumētum confici vt conficiens in persona propria loquatur sic[m].

❧ F O R M A. Qm̄ inuentarij cōfectio, sed m' sanctiones legitimas hęredi beneficium tribuit ne vltra facultates hæreditatis teneatur: idcirco ego Pet. filius quōdam B. &c. qd' dic vt dixi s. eod. § in forma inuentarij à tutore conficiendi in fine. Quod autem prędixi de subscriptiōe hęredis, per se vel per aliū. & qd testes intersint hæredem agnoscentes, iure cauet: sed in plerisq; locis de cōsuetudine nō seruat.[n] Quidam autem aliter inchoant. facto enim in capite signo crucis, per manum eius, qui facit fieri inuentarium, si sit hęres institutus, sic dicetur.

❧ F O R M A. Ego quidem in Dei nomine P. hęres institutus à tali patre vel patruo meo aut auunculo: vel sciēs vel credens me esse institutū à tali. Si verò sit hæres ab intestato: tunc dicatur sic:

❧ F O R. Ego P. succedēs ab intestato: vel credens vel sciens me ab intestato succedere debere tali: hoc inuentarium de reb. & possessionibus suis, p tabellionē scribi & fieri procuraui. Porrò in inuentatio fiendo formando secūdùm præmissa procedas: de quo vide C. de bo. proscript. si quis.[o]

rescinderet iudicatum. faciunt etiam ad solutionem casus illi, quibus post sententiam admittitur peremptoria, not. C. de iur. & fac. ignorā. l. j. & s. de excep. § dicto. ver. hoc tamen fallit.

A D D E ꝙ opinio Ioā. And. videtur cōis prout habetur in l. ex diuerso. § j. & § pen. ff. sol. ma. & consuluit Pet. de Anch. consi. vj. vbi etiā dicit ꝙ exceptio, q̄ pōt opponi post sententiā, potest opponi post bānū. Quid autē si fuit opposita añ sententiam, sed per iudicē ad vlteriora fuit pcessum? Et quid si statutū prohibet opponi exceptionem inuētarij post sentētiam, prout est Papiæ: & an tūc statutū posit, phibere respectu rerum, quæ sunt extra territorium Papiæ: & quid si inuentariū est cōfectum extra territoriū: vide pulchre, & breuiter per Bald. consil. clxxxxix. iij. lib.

a ❧ F O R M A. Rolan. Ista & sequens.

b ¶ Et not. secundùm Rolan.

c ¶ In princip. Ita seruatur, licet lex videatur velle quod in princi. subscriptionis hoc fiat, in § statim allegato.

d ¶ Signum crucis. Quod quidā dicunt de substantia. arg. ff. de trāsact. cum hi. § pręter. ff. de in integ. resti. l. diuus. hoc placet Oldra. sed Odofr. dicit quia Hug. tenet contrarium: arg. ff. de vent. inspic. l. j. § penul. C. si cōtra ius vel vtil. publ. præscriptiōe. Hostien. consuluit ꝙ fiat. de testa. cap. Raynaldus ad fi. Hoc consiliū necessario tenendū est: vt in prædicto §. & §. & si præfatam. ibi. solidauerit. & in authen. de hæred. & Falci. § si verò nō fecerit.

A D D E quod Bal. consi. cccxxxj. iij. lib. tenet signum crucis non esse de substantia.

❧ A D D I T I O. Adde ꝙ aliàs est consi. Bal. cclxxxiij. incip. quęritur an signum crucis. in j. volu. Henri. Ferran.

e ¶ Facere. Hoc teneas, nec approbatur glos. ij. quę habetur in prædicto § si autem dubius. & § sequen. quę dicunt tempus inuentarij currere post aditam hęreditatem: quia secundum id posset multum differri, & circumueniri lex illa. Et huic dicto concord. quod not. C. ad leg. Falc. aut. sed cum testator. versi. his cessantibus. § si verò postq̄. in fi. de iure delib. legi debet per subauditum.

A D D E, vt dixi in versicu. quod si hæres. quòd communis opinio est in contrarium.

f ¶ Perficiat. Quid si perfecit intra debitum tempus, non tamen tempore, quo debuit, inchoauit? Vber. de Bo. assentit Collum. & Lau. qui dixerunt inuentarium non valere, nec hæredem illius commodo vti posse, cùm forma seruata non fuerit. ff. ad muni. constitutionib. in fi. de rebus eo. qui sub tute. magis. § si æs alienum. C. de agric. & cen. quemadmodum. de prædi. mi. l. minorum. ff. de transact. cū hi. § si prætor. & § sequen. principaliter inducunt § si verò postquā. in d. l. fi. vbi videt expressum & hoc etiam tenebat dominus meus M. s. l. in præ. § & mihi placet. Alij contra, quos Cy. ibi sequitur ponderato effectu, quæ iura respiciūt ff. de iure iuran. sed si possession. § penultimo. Ad idem de verbo. oblig. continuus. § illud. in fin. Item vt patet in præ. l. fin. hæres tractat de damno vitādo: vt in § si autem. ibi: ne in damnum incidant, dū lucrū, &c. Item nec letis omissio nocere debet. ff. de vē. inspicien. l. j. in fi. facit de elect. cupientes. j. respon. libro vj. sed ibi id exprimitur, scilicet quòd nō nisi nō inchoasse debito tpe, vt etiam ibi not. ex tunc.

A D D E ꝙ sufficit si in tempore incipit inuentarium: vt tenet Barto. in l. fin. § si verò postq̄. C. de iure delibera. Bal. consil. cccxxxiij. iiij. lib.

g ¶ Quid. Iste ver. fuit Albe. Gal. de fide instrumen. in fin. sed dic clarius, vt ibi loquit.

h ¶ L. fin. Vide qd ibi nota. in glo. sic ergo j.

i ¶ Marti. de Fa. Vide s. sub tertia forma.

k ❧ F O R M A. Rolan. vbi s.

l ¶ Secundò. Ordinem conuertit in inuentario tutoris. s.

m ¶ Loquatur sic. Mar. de Fano orditur sic, ego talis hæres &c. timens ne Iustinianæ legis neglecto consilio, hęreditarijs improuisè oneribus illigaret legis beneficio fal. beneficio sic priuatus, idcirco &c.

n ¶ Non seruatur. Per quam pars ista potest omitti: cùm per eā liceret hoc de toto: vt s. versi. quid si sit.

o ¶ Si quis. C. de bo. vacan. l. ij. li. x. & in aut. de coll. § si verò aliqñ. col. ix.

Bald. *De instrumentorum editione.* *Rubrica.*

Tabellio æquiualet testi rogato: quia debet esse rogatus. §. breuiter. sed pone. vide j. §. tabel. & de teste. §. an de consuetudine. ¶ An tutor agens, tenetur producere inuentarium. ff. ad legem Falcid. l. marinus. per Iaco. ¶ Instrumentũ est solennis, & rite ordinata scriptura per authenticę personę manum confecta ad memoriam rei gestę. ff. de pigno. l. contrahitur. G. ¶ Instrumentum quandoq; continet probationem rei, quandoq; essentiam rei & probationem: & quandoq; essentiam, & non probationem. Aut enim fit instrumentum ad probãdum: & tunc continet probationem non essentiam. Aut ad contrahendum: & tunc si est publicum, continet probationem & essentiam. Si priuatum, continet essentiam, & non probationem. Facit ff. de pac. l. Labeo. ff. de pign. l. cùm tabernam. §. j. C. de fide instru. l. contractus. ff. de actio. & oblig. nõ figura. ff. de regu. iu. l. exigere dotem. cum simi. Bal. vide circa hoc §. nunc videndum. versi. iij. & tit. j. ¶ Quot sint de solennitate publici instrumẽti: & qualiter colligatur indictio. in §. breuiter post annos domini. G. ¶ Suspicio, quæ nascitur ex forma instrumenti, vitiat probationem: secus si quis clam factum. ver. & scias. G. ¶ Tabellio licet fuerit præsens non potest conficere instrumentum, nisi fuerit rogatus scribere. versi. sed pone. G. vide i. §. j. j. §. in eod. & hic in §. breuiter. ver. vtrum confitendo. ¶ An notarius teneatur sæpius edere instrumentum: dic quòd nõ nisi casu probato, saltem per iuramentum. §. postq̃. versic. sed nunquid. G. C. ne de stat. l. nec casu. lib. x. ff. de eden. l. si quis ex argentariis. §. fin. ff. de bo. autho. iudi. posid. l. fi. Bald. versi. vbi autem. vide j. §. si creditor. & § primum. In eo quod pendet ex cõmuni consensu, notarius debet esse ab vtraq; parte rogatus. secus in eo quod continet factum vnius tantùm, vt in protestatione, testamento, & similibus. not. in aut. de tabel. §. nos autem. versic. sed nunquid est. G. & §. postquam. ver. vbi autem instrumentum. G. Si creditor petit sibi refici instrumentũ, admittitur exceptio debitoris de solutione: & non fit refectio, versi. quid si forte. G. quia apparet quòd petit per calumniam, animo vexandi debitorem liberatum: & fuit sic de facto consultum per Iaco. Bu. vide i. §. notarius. Non creditur exemplo, ex sola authoritate notarij: quia non est hoc officium suum, cùm non interfuerit facto. §. ostenso. versi. non tamen. G. Exemplum verò, quod sumitur ab ipso eodem notario rogato extrahitur de protocollo, non est exemplum, sed originale: quia pertinet ad officium suum, cùm fuerit originaliter rogatus: vt §. postq̃. in princip. per G. & ff. de leg. ij. l. Sempronius Proculo. per Bart. vide i. an notarius. & §. instrumentum. ¶ Etiam subscriptione decem notariorũ in sumpto sine iudice, non creditur. G. versi. sed nunquid. G. quia approbare vel improbare, est sentẽtia, quæ pertinet ad iudicem, non ad tabellionem, secundum G. ¶ Et mortuo notario, non potest alius notarius propria authoritate cõplere rogationes, etiam de consensu partium. versi. illud quoq; j. versic. & nota. G. ¶ Vnum instrumentum completur ex alteri contiguo. §. si in vitium tabularum. versi. quod si forte. G. ¶ Iudex non potest facere apponi ea, quæ sunt facti: sed ea, quę sunt iuris sic, cum causa. ver. quid si abbreuiatur. & vide j. eo. §. breuis. ¶ Quid operentur verba ista, & renunciauit, &c. Dic quòd ex consuetudine tabellionis interpretabuntur. versi. quid ergo. G. ¶ Quando instrumentum est falsum in eo, in quo notarius testificatur de visu & præsentia; vt puta quomodo actum tali loco, & præsentibus talibus, tali die, &c. totum instrumẽtum est falsum. versi. item nota. G. Secus in alijs confessionibus. ff. de leg. iij. l. patronus. §. j. Quid de libello & positionibus? Vide i. de lit. contest. §. j. ¶ Publicatio non valet sine citatione partis. versi. qualiter. vbi dicit se sic pronunciasse. G. Contra videtur dicere glo. ff. de re iudi. l. gesta. Sed glo. potest intelligi quando aduersarius est pręsens. versi. quid citatio. G. vel loquitur aduersario tamen citato. Bal. Si autẽ est instrumentum, quod aliquem specialiter non lædit, sufficit edictum generale. versi. item si instrumentum secundùm G. Item in exemplando instrumento procuratoris, non est necessaria citatio domini, nec requiritur: quia videtur hoc mandatum, vel videtur iuxta mandatum. versi. item quo modo fiet. G. Vide hoc in aut. si quis in aliquo documento. C. de eden. & ibi. G. ¶ Subscriptiones & sigilla testium, faciunt testimonium valere: nõ tamen probant. ver. & nota quòd testamenta. G. ¶ Iudex potest assignare terminum peremptorium ad probandum vel producendũ instrumenta: post quem terminum non habebit locum productio. §. nunc dicamus. ver. licet autem. G. ff. de seruis. l. error. argu. C. de inge. manu. l. diffamari. & hoc in ciuili, & in criminali. ff. de accusa. l. cum Titia. ¶ Ista autem termini assignatio, est interlocutoria: & ideo potest mutari, corrigi & prorogari. ff. de pręto. stipu. l. j. §. fin. Bald. vide i. de dila. §. penul. ¶ Ille, qui appellat debet producere appellationem coram iudice ad quem, & facere de ea fidem iudici, vt sciat se iudicem. Parti etiam dabitur copia. & si pars contra appellationem vult opponere peremptoriam exceptionem, potest opponere: sed disputatio reseruabitur post litis contestationem. Specu. dicit quòd ante litis contestationẽ non debent instrumenta principalia edi parti, sed iudici. quod verum est ad impugnandum, sed ad deliberandum sic. versi. sed pone. Sententiam autem non habet necesse producere. ver. allegat. Innoc. de fide instru. cap. G. perpetuus. Facit quod not. C. de erro. aduo. l. ij. Instrumentum etiam accessorius, non editur ante litis contestationem ad impugnandum. versic. sed quid, ecce. & vide j. eod. §. dupliciter.

G. ¶ Notarius, qui est rogatus scribere sententiam, non intelligitur testificari, nisi de probatione sententię. §. breuiter. versic. item in processibus. G. Rationem vide j. eod. §. notarius intelligitur. & j. eod. §. non dicitur loqui. ¶ Vbi obligatio eliditur, remanent reliquiæ: secus vbi tollitur ipso iure. §. postquam. versi. item solutione. G. ¶ Nota quòd actus conficiendi rationes, interdum incidit obligatiõni: interdũ mero officio. Primo casu petitur editio ope actionis. Secundo officio iudicis: vt not. C. de eden. l. j. in glo. ordin. Bal. & refert qualiter fiat an ex natura præcedentis contractus, vel quasi, secundùm Cy. ¶ Priuata scriptura est duplex, vel quam quis cõficit sibi tantum, vel quam ipse sibi & alij. §. nunc dicendum. ver. priuatis. ¶ Scriptura campsoris & mercatoris, facit semiplenam probationem, & cum vno teste plenam. §. dicendum. ver. licet autem. ¶ Instrumentum factum per illum, qui non est notarius, sed tamen ex forma statuti ei creditur. vbiq; potest produci ad fidem faciendam. §. restat. versic. quid de his. G. Et vide quod not. ff. de eden. l. quædam §. nummularius. in glo. ordin. j. eo. §. consuetudo. & §. notarius creatus. ¶ Dupliciter quis vtitur instrumento, scilicet realiter producendo: & tunc semper debet edi aduersario. & verbaliter allegãdo in positionibus vel libello: & tunc debet edi ad deliberandum, non ad disputandum, scilicet ante litis contestationem. nam exceptiones peremptoriæ reseruantur post litis contestationem. Ita intelligo versi. quod si quis. & per Innoc. de proba. c. j. Testium verò nomina quis non tenetur dicere aduersario. ff. de arbitr. l. non ex omnibus. Facit ff. vt leg. no. caue. l. postquàm. § die Bald. Vide i. eod. §. ille, qui appellat & j. §. periurium. ¶ Ista responsio credo prout in instrumento continetur, est multiplex, non simplex nec sufficiens, quia non releuat à necessitate probandi. & idem si respondeatur libello. eodem versi. G. Vide Innoc. de exceptio. cùm venerabilis. Contrarium dicitur i. de teste. §. vales. ¶ Instrumẽtum procurationis vel contractus, non est de actis: licet producitur in iudicio: sed productio eius est de actis: quia productio eius fit in iudicio. versicu. illud autem. G. Vide Innocen. in cap. statuimus. de electio. lib. vj. & c. cum in iure. de offi. deleg. ¶ An instrumenta possint produci post sententiam? Vide j. de senten. §. instrumenta. ¶ Acta iudicis sua qualiter possunt impugnari, vt iudex possit acta scribere: vide hic, & versi. satis vtiliter. & in c. cùm à nobis. de testi. ¶ Si instrumẽtum verum pronuncietur falsum, quid iuris? De sentẽtia postea lata vide i. de rescrip. §. j. versi. ¶ Si quis promittit per instrumentum stare ad sensum sapientis, an talis contractus dicatur in scriptis. i. eod. de empt. & vendi. §. si dictum. ¶ Quomodo etiam instrumentum alienationis, debet exemplari vt faciat fidem, vide hic in §. omnino. ¶ Instrumentum specialis procurationis debet remanere apud acta: sed si est procuratorium generale, debet registrari & reddi. versi. potest. G. ¶ Non sufficit quòd notarius dicat, talis produxit quatuor instrumenta: nisi dicat quæ propter incertitudinem. §. videndum. post princip. ibi: quidam autem &c. G. argu. contra C. de anna. excep. l. fin. sed inest specialiter odio præscriptionis: vt in fine illius legis. ¶ Primum protocollum notarij semper debet edi partibus, quia est commune. ver. ex pręmissa. G. scilicet ei, cuius fauorem respicit: vt not. ff. de eden. l. prætor. in princi. Et si habet plura capitula separata, debet edi illud tantum, quod facit ad factũ. de fide instru. c. consign. C. de preci. Impera. offer. l. fina. C. de appel. l. amphiorem. §. j. versic. quid si produco. vide i. § dupliciter. Guli. ¶ An credatur pro se scripturæ vel rationibus mercatoris, cum suffragio alicuius indicis. §. nunc videndum. versic. licet autem. G. Dic quòd non, vt nota. ff. de eden. l. quidam. §. nummularios. argu. contra. ff. de polli. l. Publia. §. fin. Bal. Solu. ibi pars approbauit illam scripturam, acceptando lites. ff. ad Macedon. l. si filius. vel ibi non poterant capitula separari, secundùm Bart. vide i. eod. §. scriptura campsoris. & j. §. sequen. & infra §. instrumentum tale. ¶ Consuetudo dat authoritatem scribendi vt credatur etiam non tabellioni: quod est not. versi. hic quoq;. ff. de eden. l. quædam. §. nummularios. in glos. vide i. §. instrumentum factum. ¶ Instrumentum habet vim tot testium, quot sunt de substantia illius instrumenti: & non reprobatur, nisi per totidem, secundùm Odofr. §. restat. versicu. ij. G. Attende, quia interdum obijcitur contra instrumentum defectus causæ, interdũ defectus solennitatis, interdum defectus erroris, interdum vitiũ falsitatis. Primus defectus probatur per modum traditum in l. generaliter. C. de nõ nume. pecu. scilicet si causa sit expressa in instrumento. Si autem causa non est expressa, tunc aut est instrumentum liberatorium: & valet. ff. de pac. l. tale pactum. aut obligatorium: & tunc non est efficax. ff. de excep. dol. l. ij. §. circa. Fallit in casibus, in quibus pręsumitur donatio propter ingentia, vel similia merita, vel propter qualitatem personarum. ff. de oper. liber. l. Campanus. & de dona. inter vir. & vxo. l. si seruus. ff. de dona. l. i. filius. cum similib. Secundo casu interdum opponitur defectus solennitatis negotij: & tunc duo testes sufficiũt. ff. de pac. l. iuris gentium. §. quod fere. Interdum defectus solennitatis scripturæ: & tunc si est defectus latens, puta quòd vnus testis erat seruus: hoc probatur duobus testibus: sed ex aduerso potest probari duobus testibus, quòd pro libero habebatur. i. de testi. l. j. Tertio casu error debet probari per tot testes, quot sunt de essentia actus: vt not. ff. de leg. ij. l. cum proponebatur. Quarto casu saltem tres testes requiruntur: quia tabellio est pro vno, & duos ad minus habet instrumentum: ergo videtur econtra totidem requiri: vt not. Instit. de inuti. stipul. §. item verborum. Sed Nico. Matha. dicit duos sufficere contra vocem mortuam eliciendam: quia persona infringitur, vt ei non credatur. argu. ff. de eden. l. si quis ex

si quis ex argentarijs.§.j.sicut indirectè per quos reprobatur: vt l.optimã.C.de contrahen.& commit.stipul.l.Nec est ratio diuersitatis: quia magis duo probant directè, quàm indirectè: nec lex aliqua hoc dicit.sed gl.potest intelligi quòd instrumentum fulcitur etiam adminiculo viuæ vocis duorum testium.Præponderatur enim tunc eorum dictũ cum tabellione duobus contrarijs testibus propter præsumptionẽ sumptã ex persona tabellionis.Facit exemplum de fide instru.c.cùm Ioannes.per Innocentium.& j.versic.sed pone produc.Bald.& vide quod not. C. qui testa.fac.poss.l.hac consultissima.§.fin.& j.& §.casus.& §.si decesserit.& §.si sententia.Bald.¶ Instrumentum tabellionis ignoti non probat: tamen pro instrumentis multùm antiquis præsumitur.ff.de proba.Celsus.recipit enim productio adminiculum ex persona producentis: quia pro homine legali præsumitur.versic.sed si quod producitur.G.C.de proba.Iubemus.¶ Accusatur testis de falso, qui dicit se id nõ dixisse quod scriptum est: certè facit rem dubiam.vnde non condemnabitur ex accusatione falsi.versic.sed quid si dum.& versic.quid si visus.Gui.Simile C.de fal.l.si quis decurio.per Cy.vide s.de teste.§ iudex commisit ¶ Casus, in quibus non valet probatio testium.versic sed si alij per Gulie.sed reprobatio sic, ibidem per Gulie.¶ Quando instrumentum fit in publico parlamento, non sunt necessarij testes, secundùm Vbaldũ in actione.versi.sed cum literis.& sequent.Gu.Emancipatio tamen est de actis: & tunc requirit testes: quia similis est donationi & contractui.ff.de adoptio.post mortem.Bald.vide j.eod.§.nota quòd.& sequen.& §.acta.¶ Notarius creatus authoritate Papæ vel Imperatoris vbique locorum habet exercitium officij.Secus in creato ab inferiore, puta à Rege vel habente authoritatem à consuetudine: quæ non habet exercitium extra territorium.versicul.& nota.& sequenti.Instrumentum factum tamen intra producit effectum suum & probationes ab extra.C. de testa.l.si non speciali.& de postula.l.ex ea.Bald.& sic est in voluntaria iurisdictione.Nam aut committitur à principe: & tunc potest exercere vbique. Aut ab inferiore: & tunc non potest exerceri, nisi in territorio committentis.lege.ij.ff.de offi.proconsul.secũdum Barto.in l.cunctos populos.Papæ ergo & Imperatori totus orbis est subiectus & vniformis: & quia imperium & papatus non possunt diuidi, saltem quotatiuè, & si dicas, si imperiũ non potest diuidi, quomodo valuit donatio facta ecclesiæ per Imperatorem? Respondeo, quia non donatur quota.puta dimidia Imperij vel quarta, secundùm res singulares, sicut hæres dicitur hæres vniuersalis insolidum, licet restituat alicui rem certam: sed si quota hæreditatis: tunc dicitur diuidi hæreditas inter eum & fideicõmissarium.Insti.de fideicommiss.hæredi.§.si quis vna.tamen vniuersalia nomina, non recipiunt diuisionem nisi diuiderentur in quotas.ff.de pen.hæredi.l.hæreditas.& de negotijs gestis.l.Pomponius.§.fi.Illud certum est, quòd Imperium est ex diuina institutione inductum & quòd non potest supprimi, & quòd temporalis iurisdictio est in Imperatore, tanquàm in radice, & per prius actu & habitu plena essentia: non potest Imperator tantùm donare quòd vilescat sua authoritas.in authen. quomo.opor.episc.in prin.in glos.& arg.not.ff.de lega.ij l.nomen.§.primo.quia nit ... tem se facere non potest, in fraudem Imperij.argu.ff.de iurepatro.l.si libertus.Bal.Dei gratia.& beneficio.dic vt no.ff.de iureiur.l.Labeo.& vide l.fin.in prin.C.arbi.tu.Bald.Vide s.§.instrumentum factum.& j.de ex iudi.§.Imperator & j.eod.§.quid si rex.¶ Quando notarius desinit esse tabellio, noua non condit instrumenta, sed vetera complet.Exemplum in notario ingresso religionem, & in condemnato.argu.ff.de publ.iudi.s,qui reus.versic.inchoatus planè.Item qui suspensus est ab officio, vt excommunicatus.nam inspicitur initium temporis, quo tempore actus fuit efficacissimus.versic.sed cùm dixeris.& versicu.quid si instrumentum.versi.quid si tabellio.& seq.vide l.eod.§.si tabellio non est.Gul.¶ Non perdit notarius officiũ ex ipso delicto, sed per sententiã vt ibi per Gulielmum.ff.de eden.si quis ex argentarijs.§.j.& idem de infami.l.ij.§.miles.ff.de infami.exauthoratio nanque requiritur, secundùm Odof.Debet enim de crimine pronunciari.ff.de iure fisci.l.eius, qui.Bald.¶ Etiam hæreticus ipso iure priuatus conficit instrumentum inter ignorantes.versic.quid si instrumentum confectum.Gulielmus.argumentum C.de testa.l.j.C.de hæreti.l.Manichæos.in verbo, coniuncto.in glos.Gulielmus.¶ Notarius potest facere scribi ex suo protocollo per alium: & ipse post ea apponere subscriptionem, & signum: & est originale, nõ exemplũ.versic.quid de hoc quod faciunt quotidie.Non potest tamen alteri committere subscriptionem & signum, quibus fit completio instrumenti.nam completio delegari non potest.s.eod.§.ostenso.versi.quid si aliquid.per Gu.vide j.eod.§.non creditur exemplo.& §.tabellio non potest committere.¶ Licet aliquis in instrumento dicat se notarium, non tamen ei creditur, nisi hoc saltem per famam probetur versic.illud autem Gul.Vide Accur.in corpore authen.de fide instru.& j.eod.§.instrumentum.versi.quid ergo. & versi.nunquid.& vide j.eod.§.ex sola.Gul.¶ Notarius intelligitur conficere instrumentum de his quæ loco & tempore rogationis erant in fieri: de alijs non intelligitur loqui assertiuè, nec fidem facit versiculo in summa.nisi sint adminicula, & necessaria: vt l.optimam.& C. de fide instrumento.& iure hastæ fisc.l.j.lib.x.in gloss.Sed illud ibi non procedit ex authoritate scripturæ: sed ex iuris præsumptione, et ibi not.Baldus.¶ Interdum exemplum facit mentionem exempli C.de diuer.rescrip.l.sancimus.per Cyn.Interdum exemplum facit mentionem originalis: vt authen.si quis in aliquo documento.C.de eden.Interdum originale originalis de alio actu celebrato, de quo per Innoc.in c.quoniam contra.de proba.& Cyn.in dicta auth.si quis in aliquo.suprà alleg.Bal ¶ Quando instrumentum, quod facit mentionem de aliquo, est originale nouum, licet descẽdat ex veteri, vt si quis promittit decem, tanquàm ex alio instrumento: tunc lecto instrumento debiti, non est opus procedere primum instrumentum: quia secundum est originale, non exemplum.versic.penul.quod est nota.Guli.Facit C.de non nume.pecu.l.generaliter.imò ibi fuerunt verba prolata ab eo, qui confitendo poterat præiudicare, non ab alio.Bald.s.§.non creditur exemplo.¶ Nota quòd in actis iudicialibus, non est necesse apponere testes.versi.fin.Gulie.sed diem sic.¶ Ex sola quasi possessione officij, nõ præsumitur quis tabellio, nisi iuuetur alijs coniecturis.§.instrumentum.versi.quid ergo.vide quod not.in fin.C.de fide instru.solemus.per glos.& Cyn.sed ex sola quasi possessiõe, præsumitur quis habilis.C.de testa.l.j.& inhabilis.C.de ser.expor.l.moueor.Bal.Vide§.licet aliquis.¶ An locus sit de substantia instrumenti: dic quòd sic, saltem de consuetudine loci. Nam nullo iure cauetur quòd locus debeat inseri, sed seruantur consuetudines regionis. versi.quid si locus.Guli.Secus in testibus: quia testes nõ debent respondere, nisi ad interrogata.secus in instrumento.¶ Item iudici committitur forma interrogandi in testibus.vnde potest interrogare de loco & tempore si vult.quam suppletionem non potest iudex facere circa instrumentum: quia instrumentum non suscipit magis & minus: nam in seipso consistere & firmum esse debet.Bal. Vide omnino quod not.in c.abbate sane.de re iudi.lib.vj.in glo ¶ Notarius non potest corrigere instrumentum suum, redditum parti, nisi probetur error & tunc iussu iudicis.versic.sed nunquid confecto.quia non potest esse contrarius suæ scripturæ.ff.de testi.qui falsa vel varia.Aliĩ dicunt, quia est functus officio suo.quæ ratio non est vera.nam secundùm hoc nec similem scripturam posset conficere.Bald.imò etiam non redditum, si iam in protocollo compleuit: vt j.eod.§.rogatus.¶ Pone quòd in protocollo est dies, sed in instrumento reddito parti deest.an ex protocollo potest suppleri & inuari? Certe sic: versi.quid ergo sic not.Gul.quia vigor iste sumitur ex radice.Bal.¶ Ratione partis vitiatæ visibiliter perit tota scriptura: quia indiuisibilis est tota scriptura: aliàs fides tabellionis.versi.quid si aliquis.Guliel.& in l.edicti.C.de edic.diui Adria.tollẽ.Nam vitium ex aliquo sumptum trahitur ad vniuersum in instrumentis: hoc est verum in falso propriè sumpto.secus in quasi falso.ff.de fal.l.filius.§.j.Item secus in diuersis personis.C.de fide instru.l.ij.Bald.vide s.de lit.contesta.§.ij.& j.eod.§.an iudex possit.¶ Si deficit causa in promissione, valet instrumentum.secus si deficit causa in confessione.Azo in Summa, in auth.de fide instru.versi.item opponitur contra.vide s.eo.§.vnum instrumentum.Gul.¶ Breuis forma instrumenti non nocet: quia verba dilatari possunt, substantia mutata.versi.item opponitur quòd res.Guliel.præsertim de consilio sapientis.Guli.ff.de hære.insti.l.illa institutio.& debet arctare consulendo de iure, non de facto, secundùm Ray.vide j.eod.§.tabellioni.¶ Commune Perusij vendidit suos reditus secundùm formam schedulæ, quæ primo scribitur.dico, quòd iste contractus est in scriptis: & standũ est schedulæ: nec potest aliquid addi, diminui, mutari, vel prorogari.ff.loca.l.item quæritur.§.fin.Bald.¶ Rogitus notarij, non dicitur publica scriptura, nisi sit cõpleta, & habeat signum notarij.not.C.qui pot.in pign.hab.l.scripturæ.postquam verò est ibi subscriptio & signum, statim est quæsitum parti ius probationis ex eo.vnde etiam non redditum parti non potest tangi vel corrigi, nisi iudicis authoritate: quia iudex potest parti causa cognita præiudicare: vide s.eo.§.notarius non potest.& j.eo.§.notarius potest impetrari.¶ Sed tabellioni data est potestas addendi & minuendi ad sensum sapientis, potest addere capitula, quæ iuris sunt, ad corroborationẽ facti & contractus, non mutata substantia.versi.quid si à contrahentibus.Nec potest adijcere pœnam, quæ non fuit à contrahentibus apposita.arg.ff.de verb.o.oblig.l.ex ea parte.Sed ibi in fiendo, non in facto loquitur.Verbum autem solenne, puta stipulationis vocabulũ, vel alia iuris vocabula, potest bene apponere, secundùm Guli.facit quod not.ff.mand.mandato.§.fi.vide s.eo.§.breuitas.& s de arbi.§.an possit addi.¶ Tabellio non potest committere suum officium, vel suas vices alteri: quia suum officium est inseparabile: nec potest vnus notarius rogari, & alter publicare de mandato suo.versi.sed nunquid videmus.& versic.præcedenti.Guli. Vide s.eod.§.notarius potest facere.¶ Præsumitur potius pro instrumento liberatorio, quàm obligatorio.versi.sed pone duos.Guliel.

☞ Si est sententia pro instrumento, non potest cõtrarium probari per testes.versi.sed eodem. ¶ Si tabellio non est condemnatus de falso, valent eius alia instrumẽta: quia eius authoritas viget vsquequo remoueatur.versi.item opponitur quòd tabellio.Gul.¶ Si autem est condemnatus: tunc aut de crimine tabellionatus, puta de falsa scriptura: quia desinit esse tabellio, & debent sibi auferri instrumenta sua siue officia

quæcunq; habet occasiõe tabellionatus, & dari alteri: vt in auf. de armit. in fi. colla. vj. & ibi not. in glo. ordi. gesta valent, gerenda non valent C. de senten. l. ij. Aut de alio crimine extra officium tabellionatus: & tunc sententia priuat cum fama & fide: vt si de aliquo alio falso condemnetur, & non valent eius instrumenta: aut fama, & nõ fide: vt si cõdemnetur de furto vel atroci iniuria: & idem, quia publico officio amodo vti non potest. Aut nec fama nec fide: vt si condemnetur de culpa vel leui iniuria: & tunc non perdit tabellionatum. arg. ff. de mino. l. diuus. à contrario sensu. Et facit C. de digni. l. iudices. lib. xij. & not. ff. de infa. l. ij. §. miles. Et prædicta vera, si condemnetur ex veris probationibus. Secus si ex cõtumacia: quia tunc non perdit officiũ publicum: quia condẽnatus ex contumacia nõ fit infamis. l. ij. C. de mod. mulct. in glo. secũdum quosdam. Sed tu dic cõtra, si bannũ æquiparatur deportationi: vt not. Insti. quib. mod. ius pat. potest. sol. §. relegati. arg. ff. de tut. & rat. distrahen. l. tutor Reipublicæ. §. fi. qui officium tabellionatus, est de iure ciui. li: adeo deportatus vel quasi, perdit ipsum, secundũ Bart. Vide s. eod. §. quando desinit. Bal. ¶ Confessio facta coram arbitro, non infamat, nec valet ad corporalem pœnã. versi. sed pone tabellio. Guli. quia est facta coram iudice incompetenti, vel verius nullo. C. qui testa. face. pos. l. hac consultissima. §. at cum humana. ¶ Non dicitur loqui notarius, qui scribit verba sententiæ: sed scribit verba iudicis. ibidem. Gul. arg. contra. ff. de pign. l. fide. §. pater. vide in eodẽ. §. notarius, qui est Romæ. ¶ An iudex posset comburere falsum instrumentũ. §. instrumentum. versic. sed nunquid iudex. Guli. ¶ Notarius potest adscribere sibi in testamẽto nũcupatiuo absq; pœna falsi. versic. quid ergo si testator. Guli. non tamen sua scriptura probat pro se, quia esset testis in sua causa. Et si dicas, hoc enim licitum est testi in testamento nuncupatiuo. Insti. de testa. §. legatarius. Respondeo, si est quæstio inter hæredem & legatarium: tunc nõ potest esse testis. Si autem inter hæredem & extraneũ: tunc sic, secundũ Guli. ver. quid de legatariis. Vel dic quòd implicitè potest attestari solennitati & scripturæ recognoscendo suũ sigillum, & iuuando scripturã: sed explicitè non potest testificari de suo legato, præsertim nulla facta scriptura. vnde in testamẽto & rescriptis toleratur magis testimoniũ: quia forte ignoratur quid contineatur in scriptura: & sic implicitè tantũ attestatur, nec habet proprij cõmodi cogitationem testis, qui ignorat intrinsecum tenorem scripturæ & specificæ dispositionis testatoris. Sed vbi probatio fundatur ex dicto specifico testis: tunc per se non potest testificari. Si ergo in testamentis scriptis interrogatur testis, quid ibi contineatur, tutius est quòd dicat, nescio specificè. ff. de testa. l. hæredes palam. Sed vbi scriptura est publica: tunc scriptura probat totum facti tenorem: quia in scriptura probationis, ius positum est. & de ista probatione, quæ in scriptura publica cõsistit, potest intelligi. Guli. Vide j. de re iudi. §. quod tabellio. ¶ Per exceptionem falsi, non tollitur accusatio falsi: quia per exceptionem non potest crimen puniri. ergo nec ecõtra criminosus absolui: vt no. in l. ij. §. si publico. ff. de adul. versi. quid si. Guli. sed ciuilis actio, bene tollitur. C. de fid. instru. l. fi. in fi. Licet autem vi exceptionis testis vel tabellio nõ puniatur: tamen ex officio iudicis potest puniri. Guli. ¶ Productio instrumenti, firmat instrumentũ contra producẽtem, vt ei stetur tanquam vero. versi. vltimò nota. Guli. ¶ Acta per publicam manũ scripta & publicata valent in alieno iudicio inter easdem personas. Exigitur autem publicatio in attestationibus: quia notarius non potest se subscribere, & signũ apponere & publicare. de re iudi. l. gesta. Vnde autem rationem probant: quia notarius nõ potest eas redigere in publicam formã: nec cuiquam publica. §. satis vtiliter. quia non debet publicare, nisi de mandato iudicis. vide s. §. nota quòd. ¶ An valeat confirmatio, si non producitur originalis confessio? Dic quòd si confirmans dicit se vidisse confessionem, non est opus eam producere: alias sic. §. nunc autem. versi. ij. Guli. & C. de quadri. præscrip. l. ij. & j. versic. iij. Bal. ¶ Aliud est priuilegium, & aliud est cõfirmatio: vt not. Inno. de re iudic. c. cùm inter. Guli. arg. ff. de libe. leg. l. Aurelius. §. testamẽto. per Iaco. ¶ An sufficiat in priuilegiis clausula illa generalissima, scilicet, non obstante aliqua lege? Dic quod sic, si scribitur ex certa scientia. versi. & scias. Guli. De hoc nota. C. de natu. libe. l. j. & ff. quod quisq; iur. l. ij. § si is, pro quo. C. de præscrip. trigin. ann. l. omnes. Bal. ¶ Priuilegium in dubio præsumitur reale, quando est concessum loco: secus si personæ. versi. item quod fuit. Guli. de censi. quanquam in glo. vide de insti. c. cùm venissent. ¶ An clausula in principio vel in fine posita, referatur ad omnia: vide plenè in versi. item excipe. Guli. ¶ Quot modis perditur priuilegiũ. versi. item opponitur. & ibi plenè per Guli. ¶ Quid si Rex vel Imperator fundat & dotat ecclesias, an successor poterit reuocare? Dic quòd non, nisi ob id, Imperium & regimen enormiter lædatur. §. nunc autem. versic. fin. Guli. Et nota hic contra donationes factas ecclesiæ. Guli. Vide j. eo. §. notarius cre. ¶ Filiusfamilias cum consensu patris facit testamentum adiecta clausula, si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorũ, & cuiuslibet alterius vltimæ volũtatis. Quæritur an valeat vt donatio causa mortis? Et dic quòd non: quia in generali locutione non continetur donatio causa mortis: sed debet specialiter denominari. ff. de dona. l. filius. §. compendiosæ. versi. quid si filius. Guli. Si ergo explicitè fiat mẽtio, quòd valeat iure donationis causa mortis: tunc valet eo modo, si res transiret ad contractum inter partes, alias non. De hoc not. C. qui testa. face. pos. l. scimus. per Cy. Et alia ratio, quare prima clausula nõ operatur, scilicet quia nomine vltimæ voluntatis non continetur donatio causa mortis: quia donatio causa mortis magis accedit contractui, quàm vltimæ voluntati: quia formaliter est pactum: vt l. ij. ff. de dot. præleg. & ideo sequitur aliud, licet explicitè diceretur quòd valeat iure donationis causa mortis, tamen non valeret nisi partibus præsentibus. ff. de dona. causa mor. l. inter. & facit C. de pac. l. licet. & quod not. C. de sac. san. eccl. l. illud. & C. de dona. l. nec ambi. Bald. vide j. eod. §. si quis donet. licet non multum ad propositũ. ¶ An exbannitus possit testari. ver. quid de bannito. & tenet glo. quæ est in §. relegati. Iaco. de Aret. dicit quòd aut vult testari secundum statuta & priuilegia patriæ: & non potest. quia lex patriæ sibi non patrocinatur, cùm ciuis esse desiit. ff. de capi. dimi. l. amissione. §. j. Aut secundum ius commune: & potest. ff. ad Trebel. l. ex facto. §. ex facto. per Guli. & Iacn. Nam bannum est stricti iuris, & est potius interlocutoria, quam diffinitiua. C. de here. instit. l. j. per Cy. & ibi plenè per Bart. & vide Bal. super Inno. de sent. excom. c. nouerit. ¶ Si deterse.... vnus ex testibus testamenti in scriptis, an per sex testes probetur iudicium testatoris? Et videtur quòd sic: quia probant solennitatem: qua probata, voluntas scripta præsumitur esse vera. versi. quid si vnus ex. Guli. In contrarium facit quod not. ff. quemad. test. aper. l. ij. & C. eo. l. ij. & potius videtur dicendum econtra, quòd sex, vel quinq; testes, probent voluntatem. ff. de reb. eo. l. fi. qua probata, præsumitur solẽnis: vt C. de iur. & fac. ignor. l. si post diuisionem. Nam volũtas est subiectum: solennitas est accidens: & subiectum potest probari esse. & intellige absq; accidẽte: sed non accidens sine subiecto. Nam accidẽs esse, est inesse, secundũ Aristotelem. & facit quod not. in l. ij. C. de secun. tabu. vbi glo. tenet quòd vnum sine altero probari non potest efficaciter. & hæc vera. Bald. & vide s. eo. §. instrumẽtum habet tres testes, quorum vnus sit sacerdos. sufficit in omni testamento secundum ius canonicũ. versi. item per ius canonicum. Guli. ¶ Consuetudo potest relaxare solennitates testamentorum. versi. sed nunquid de cõsuetudine. cum seq. ¶ In contrarium facit l. vlti. C. de testa. Solu. Ibi loquitur de consuetudinibus, quæ erant ante illam legem. sed non prohibet in futurum consuetudinẽ induci. Sed Iac. de Are. tenet quòd consuetudo nõ valet de minori numero testium, quam ibi dicatur. ff. de testa. l. testamenti. per Iacn. Sed nũquid hæc consuetudo patrocinabitur aduenæ ibi testanti? Respondeo, non: quia non sortitur quis forum testãdo: secus in contractibus, vel quasi. C. de emanci. l. j. Bal. Alij dicunt quòd quo ad bona ibi sita, valet testamentum: quo ad alia bona non. arg. l. ij. C. vbi pet. tut. De hoc C. de sum. trini. et fid. cath. l. j. per Cy. & Guli. vide j. de sentẽ. §. an quo ad successionem. ¶ Ante litis contestationem cogitur quis eligere, an vtatur scriptura & institutione an vt fideicommissario: sed post litis contestationem non cogetur eligere, nec eligendo declarare. versi. & nota quod. Guli. & hoc verum in re certa: secus in re incerta. ff. de rei vend. l. idem Pomponius §. fin. Baldus. ¶ Clausula, si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum: nihil operatur, quando testamentum rumpitur præteritione posthumi: quia verbum valet, est præsentis temporis. Secus dicendo, si non valebit: maximè si exprimatur ex causa præteritionis, vel alia. versi. item vide si est ibi. & versi. seq. Item non facit vim in conditionalibus verbis, vtrũ sint præsentis tẽporis vel futuri. Sed glo. in auf. ex causa facit vim: quia institutio videtur à fatuo facta. vnde non deuoluitur in fideicõmissarium per l. Titia. ff. de inoffi. test. Idem tenet Guli. de Cu. C. de codic. l. fi. Dy. tenet idem, quod Spec. & videtur casus à contrario sensu. ff. de fideicõ. lib. l. generaliter. §. ex testamento. & ibi per Iac. de Are. Non obst. l. Titia. quia loquitur in exhæredatiõe. Nam aliud est in filios insanire, aliud consiliũ Galli Velle non perpendere: vt not. glo. in simili. Insti. de oblig. quæ ex male. §. si iudex. Nec obst. ff. de leg. iij. l. ij. quia ibi a persona, hic ab ipsis bonis. Et in rem relinqui videtur. simile ff. de lega. iij. l. si sic. & l. si ita. secundũ Cy. Dy. & Bar. & nõ detrahet filius, nisi debitũ bonorum subsidiũ: quia videtur prohibitus detrahere institutus. quod not. Bal. ¶ Quid si testator dicit, si non valebit: quod de præsenti nõ valeat? Respondeo, vera est cõditio. ff. de verb. sig. l. verbum, oportebit. ¶ Quandoq; clausula indefinitè apposita, videtur magis grauare bona, quam personam: secus si certa persona. ff. de leg. iij. l. ij. sic ff. de testa. tute. l. pater. In istis ergo cõditionibus quandoq; testator duo significat tẽpora, vt cũ dicit, si non valet vel valebit: quandoq; vnũ tantũ: vt cũ dicit, si non valet. Idem tenet Dy. sed Pet. & Iaco. tenent quòd illa conditio, si non valet: vsq; ad mortẽ extenditur. ff. de test. tut. l. fi. nam testator semper loquitur vsque ad mortẽ. ff. de leg. j. l. talis scriptura. C. de testa. tute. l. ij. Illa ratio videtur falsa. ff. de libe. causa. l. Aurelius. §. testamento. de aur. & argen. leg. l. si ita. ¶ Quid si testator dicit, si non valebit? Respondeo, præsens & futurum comprehẽdit. ff. de verb. signi. l. verbum oportebit. ¶ Quid si dicit per copulam, si non valet, & non valebit? Respondeo, ponitur pro disiunctiua vt quodlibet verbum aliquid operetur. argu. ff. de lega. j. l. si quod. ¶ Quid si dicitur non valeret? Respondeo, omne tempus complectitur: quia conditio per si, designat propriè futurũ. Nam propriè conditio est de futuro. ¶ Quid si dicit, volo valere iure cuiuslibet vltimæ voluntatis? Respondeo, idem: quia præsens confusum, præsentat non

tus non tenet vsum. Et vide quod nota. de continuatione ex præsentibus in futurum. ff. de acquir. posses. l. j. §. veteres. Barto. ¶ Quid si testamentum non valet, ratione reuocationis: vtrum clausula codicillaris aliquid operetur? Dic quòd non. versic. pone. Guli. quia deficit ratione voluntatis mutatæ, non ratione voluntatis omissæ. Bal. ¶ Quid si deficit institutio, quia institutus decedit ante mortem testatoris? Dic quòd si erat grauata persona: tūc deficit onus. Sed si erat grauata portio, tunc debentur relicta. argu. ff. de lega. ij. l. j. §. sciendum. versi. sed pone quidam. Guli. ¶ Si duo sunt instituti, vnus purè: puta vxor in vita sua, alius sub conditione, puta Titius post mortem vxoris: An vxor purè instituta hæres, erit hæres in totum in solidum? Tenet quòd sic per glo. l. ij. ff. si pars hæredi. pet. versic. sed si duo. Guli. & sic est hæres ad tempus incertum. quod esse potest alio dato hære C. de hære. insti. l. extraneum. per Guli. de Cun. Bald. ¶ An testamentum possit fieri irreuocabile per iuramentum? Tenet quòd non de iure ciuili, secus de iure canonico. versic. quid si quis. Guli. Nam & per contractum potest hoc fieri secūdùm Dy. ergo fortius per iuramentum. Bal. Sed contrarium est verum: quia non debet valere testamentum, si testatorem pœnitet. C. de sacrosanc. eccle. l. j. & deficit ius naturale, id est, consensus: & iuramentum non potest immutare naturam testamenti. Vnde veritas est quòd valet secundum: sed testator est periurus secundùm Ioan. And. imò non est periurus: quia non valet iuramentum, cùm sit contra bonos mores. ff. de verbo. oblig. l. stipulatio hoc modo. secundùm Barto. ¶ Sed testamentum imperfectum tollit completum, quo ad legata non quo ad institutionem. ff. de lega. iij. l. si iure. versi. quid si primo. Guliel. ¶ Mater & pater possunt instituere filium naturalem, coram duobus testibus. versi. quid si mulier. & versic. quid si pater naturalis. Guli. In matre concedo: quia pro iusta reputatur: nec quo ad matrem est differentia naturalis atque legitimi. ff. vnde cogna. l. si spurius. §. si hac parte. Insti. ad Orfic. §. nouissimè. C. quando mulier tute. offi. fun. pot. l. fi. In patre autem si consideras l. vlti. C. famil. erci. falla loquitur tantùm in suo & emancipato. Si consideras § ex imperfecto. ille §. extenditur ad matrem. Sed magis facit l. vlti. C. de confir. tut. quæ videtur hoc decidere: nisi exponas, vt ibi not. in glos. Bal. Pater autem non potest institui per filium, nisi testamentum sit solenne. versi. quid si filius. Guli. ¶ An executor possit ponere manum ad quam rem vult. C. quādo decr. opus non est. l. ij. in glo. ¶ In relictis ad pias causas cessat omnis Falcidia: ergo & Trebellianica. ver. sed cum deducto. Guli. est verum quòd l. si quis ad declinandā. hoc non dicit: quia ibi prohibet executori ne detrahat, non hæredi. Executor enim non admittitur ibi, nisi pro pauperibus. Ergo non detrahet quicquam ex eo: quia verè non est sibiipsi hæres, sed aliis. ergo nō detrahit: quia non est qui possit detrahere. §. sed cum deductio. Guli. ff. de leg. j. l. cum filio. vide j. qui fil. sint legi. § fin. & de re iudi. §. qui relicta. ¶ De relictis pro restitutione incertorū, nihil detrahitur. versi. item scias. Gul. nec habet hæres interuallum inuentarij, vbi periculum animæ vertitur vt not. C. de iure deli. l. fin. §. donec. secundùm Azon. & Richar. & ibi per Cy. in additio. Bal. ¶ Notarius potest interpretari scripturam suam vt not. ff. de appel. l. ab executore. Bald. & declarare eam incontinenti, secus ex interuallo. quod not. vide s. §. rogitus notarij. ¶ Si bannum nō est legitimè cancellatum, non tenet cancellatio, & ex eadem scriptura fit probatio. C. quomo. & quando iud. l. si præses. Bald. Forma illa, substituit vulgariter, & per fideicōmissum: ponitur in Spec. de instru. edit. §. vt autem cautea in ij. col. Guli. & tūc substitutus habet eligere, ex quo capite veniat. C. de codicil. l. fin. ff. ad Trebel. l. recusare. §. Titius. Bald. ¶ Præteritio cum causa ingratitudinis inserta, est idem quod exhæredatio sine causa, aut propriè dicitur præteritio. versi. si autem is, qui aliquē. Guli. aliter not. in aut. de hæred. & Falci. §. exhæredatos. & per Dy. in l. Gallus. ¶ Filia potest institui in legitima: ergo & in dote, quæ in legitima computatur, & non dicitur præterita. versic. sed super forma. Guli. ¶ Practica formę testamenti in scriptis multos habet angulos, ut versi. testamentum. & versi. seq. tamen cum pater inter liberos testatur, solennia non sunt necessaria: vt in §. ex imperfecto. secundùm Dy. vt in aut. hoc inter liberos. per Accur. & docto. ¶ Practica formæ testamenti ęqui, quæ multos habet anfractus. versi. illud quoq. nec distinguitur in testamento cæci inter liberos, vel non. Guli. ¶ Legata debent scribi hoc modo: quia primò illicitorum restitutio. secūdò expensæ funeris. tertiò pro anima. quartò cætera. ¶ Hæredis institutio potest fieri per casus rectos & inflexos. Item per verba directa & cōmunia. Item per vniuersalia & singularia. l. j. §. si ex fundo. de hære. insti. versi. tertio dicendum. Guli. Integrum testamentum potest reddi legatario. Item & sua particularia tantùm cum substantialibus partibus. versic. & breuiter. Guliel. ¶ Tria sunt genera executorum, sicut tutorum. nam alij sunt testamentarij, alij legitimi, alij datiui. §. nūc verò aliqua in prin. Guli. Ista duo genera vltima habent locū tantùm in relictis ad pias causas. Guli. ¶ Executores testamenti habent varia nomina. Nam quandoq; vocātur executores: vt not. Accur. in l. si quis pro redēptione. Quandoq; dicuntur distributores: vt l. pecuniæ sortem. Quandoq; commissarij: vt l. nulli. C. de epis. & cle. Quandoq; promissores: vt l. Theopompus. de dot. pręleg. Quandoq; procuratores ff. mand. l. si verò non remunerandi. §. fi. Quandoq; ministri. ff. de leg. ij. l. si quis Titio. Quandoq; gladiatores, & breuiter nomina eorum sunt secundùm actus, quos habent exercere. Nā aut mandatum eorum fundatur super certo: & tunc propriè dicuntur executores. Aut super incerto: & tunc dicuntur cōmissarij. arg. l. ... de fideicom. hære. in prin. Executor enim propriè est, sicut pica & organū. argu. extra, de app el. c. nouit. de hoc in versi. porro. per Guli. ¶ Si testator dixit, relinquo talem executorē: nec dixit ad quid: omnia exequenda videntur sibi cōmissa. De hoc in versi. quid ergo. per Guli. quia clausula generalis, refertur ad omnia. ff. de seru. vrb. præd. l. si seruitus. Bald. ¶ Assumptus ad consulēdum, non est propriè executor. versi. sed quid si dixit. Guli. ¶ Si testator mandat aliquid fieri ad voluntatem executoris, valet testamentum, & eius voluntas est sequenda. versi. quid si testator Guli. argu. contra ff. de hære insti. l. illa institutio. & l. captatorias. Solu. Hic ad pias causas extra, de testa. c. cùm tibi. vel hæc voluntas respicit actum executiuum, nō actum dispositiuum. ff. de reb. dub. l. verum. § j. Bal. ¶ Si executor malè arbitratur, episcopus corrigit errata, cui cura animarum incumbit. versi. quid si male Guli. ¶ Si moritur executor incertorū, succedit episcopus, vel alium subrogat. versi. sed pone. Guli. ¶ Inter executores non est locus iuri accrescendi, si sunt executores incertorum: sed loco mortui debet subrogari datiuus. Sed si ad certū sunt deputati, etiam vnum fieri potest. versi. quid si sunt plures. Guli. Et lege id, quod per Iacobum: quia in primo casu mortuus habetur pro discordante: ideo episcopus supplet in eod. §. versi. Sed quid erit si omnes viuunt, & concordant in vno: episcopus non habet quicquam facere: sed si discordant, potest episcopus addere vni parti, vel ipse solus exequi. versi. quid si plures. & versi. sed quid erit. Guli. hoc verum, si nō inuenitur maior pars. aliàs statur maiori parti: & potest vnusquisq; deponere votum suū separatim: quia non faciunt collegium. ff. de pac. l. cum in eo. Imò videtur q; debeant simul conuenire. ff. de arbit. item si vnus. §. fin. & l. sequen. quod est tutius & verius: quia officium non debet diuidi. Bald. Vide j. eo. §. vnus executor. ¶ Ex stipulatione sacerdotis, alteri quæritur: quia sacerdos in suo officio & appēditijs est publica persona. versi. item cum. Guli. ¶ Merus executor non potest agere nisi ad pias causas: vel nisi hoc habeat in mandatis. versic. & scias. & versic. seq. Guli. ¶ An executor teneatur satisdare. versi. quid si hæres. Guli. arg. ff. loca. l. in fullon. §. fin & ibi quid de fratre minore. Bald. ¶ An executor possit reddere rationem per suum iuramentū. C. de dona. l. si quis pro. de accusa. c. qualiter. versi. quid si ex. Guli. ¶ Executor non potest facere distributionem, nisi adita hæreditate, etiam ab intestato facta repetitione. versi. sed quæro. Alleg. ff. de fideicō. lib. l. ij. Guli. Et nota. ff. de hæred. insti. l. qui filio. §. seruus. vbi est glo. Bal. ¶ Executor ad pias causas potest facere procuratorem super actione, quam habet, etiam ante litis contestationem. versi. nunquid causa. Guli. & hoc in iudicijs: non tamē potest alteri cōmittere ea, quæ industriæ sunt. l. cuius l onis. de cura. fur. Guli. ¶ Distributor ad pias causas, est hæres pro pauperibus, secūdum Rolandinū. sed nomine, non re, secundùm Accur. vel propriè nō dicitur hæres, sed administrator, secundùm Azo. versi. item pone quòd aliquis sit loco. Guli. ¶ Mater finita tutela, & commissaria dicit se habere conscientiam de quibusdam malè ablatis per defunctū: & ideo vult retinere pecunias pupilli, vt eas reddat: quæritur an possit. versi. sed pone quædam. si constat sic: aliàs non. Guli. ¶ An instrumenta rei legatæ debeant dari legatario. C. ad leg. Falc. l. si prædiorum. versi. sed quæritur. per Guli. ¶ An executor vltimæ voluntatis possit vendere. C. quando decre. opus nō est. l. ij. ff. de alimē. leg. l. alio hærede & ibi plenè de materia executorum, per Bart. versi. sed an executor. Guli. dic q; non, nisi in duobus casibus, scilicet quando testator ei hoc commisit: & quādo habetur loco hæredis vniuersalis: & quando aliter non est vnde soluatur, & vendet hæres, non executor. versi. sed quid si non. Guli. ¶ Quo iure agit executor contra nomen debitoris. versi. illud. Guli. & an satisdet: & quid si debitor vult magis soluere hæredi, quàm executori. versi. sed nunquid iste. & versi. seq. Guli. Et an hæres compellatur agere vel cedere iura pro solutione? Dicit q; non cogitur nisi cedere. versi. sed an ex lege. Vide etiā ff. de adminis. tut. l. Lucius. §. fi. Bal. ¶ An executor possit transigere cum debitoribus, vel compromittere. argu. q; sic, in non liquido. C. de transac. l. præses. versi. de illo. Guli. ¶ Vbi executor impeditur opus exequi. versi. quid si executor impotentia. Guli. ¶ An tempus appositum in vna parte testamēti, videatur in alia parte repetitū. C. de oper. lib. l. Titius. ¶ An executor possit eligere vnum pauperem. C. de testa. mili. l. captatorias. per Cy. ¶ Merus executor nō potest instituere ex Trebellianica. arg. ff. de iure dot. l. si mulier. §. ex asse. hæres interdum potest, & non debet. C. de fideicō. l. post mortem. Interdū nō potest, nec debet: puta in præiudiciū tertij: vel vbi est incertitudo personæ. ff. de lega. ij. l. filius. §. diui. Vel dic q; restitutio ex Trebellianica habet tres effectus, scilicet transactionis, exonerationis, & liberationis à fideicommissario. Quo ad primū effectum, potest statim restitui: nec tū est donatio, sed præuētio solutionis. ff. de leg. ij. l. Lucius. & de sol. l sub cōditione. & ideo tex. in l. post mortē. vbi verb. satisdare quo ad secūdū nō.

vnde creditores adhuc habent restituentem obligatum: quia plus tempus non cadit sub voluntate testatoris. sed propter eum est. ff. de leg. ij. l. Lucius. §. testatorem. Item nec exoneratus restituens aliis fideicommissariis: vt d. §. diui. ¶ Quando cõditio inseritur actui, ad hoc vt actus sortiatur effectum, debet conditio extitisse. & facit ff. de hæred. insti. l. iij. §. qui fide. Bal. ¶ Executor tenetur inuentarium facere, quando vult administrare, sicut orphanotrophos, & tutos. versi. sed an tenetur. & hoc, si est distributor vniuersalis. secus si ad certam rem. Guli. ¶ Omnis executos tenetur reddere rationẽ eorum, quę administrat. versi. sed an simpliciter. Guli. & an stetur suo codici rationum. versi. sed nunquid secundum. ff. de tute. & rat. distrahen. l. j. §. officio. per Dy. ¶ Si vnus executorum moritur, an accrescat alteri coniuncto verbis vel non. versi. sed si aliter ex. Guli. Et si omnes sunt mortui, commissaria & industrialis executio ad episcopum redditus seu deuoluitur. versi. quid si vnus. vide §. eo. § inter executiones. ¶ An præsentes possint exequi, collegis absentibus irrequisitis? versi. sed quæritur an. Guliel. ¶ Si executores non sunt concordes, episcopus faciat quod vult. versic. sed quid erit. Guli. ¶ An sit melior conditio occupantis. versi. sed nũquid. ver. Guli. C. de autho. præstan. l. fin. Guli. ¶ Si vnus executorum renunciat, an alius solus exequatur. versi. sed quid si vnus. G. ¶ An executor suspectus possit remoueri. versi. quid si executor est suspectus. Guliel. C. de procus. eum qui. Bald. ¶ An executor cogatur exequi. versi. nem quæritur vtrũ sic postquam res ad eum peruenit G. Et an contra executorem necessarius sit libellus. versic. quæritur autem qualiter. Et an intra annum possit cogi. versi. seq. G. ¶ An non adita hæreditate, valent pia legata. versi. sed pone quòd ex eo sit. secũdùm Guli. Contrarium not. j. de re iudi. §. quòd relicta. ¶ An hæres possit facere distributionem sine executore. versic. deinde quæritur certa sic, incerta non. G. ¶ Nota ꝙ relicta ad pias causas possunt peti vsq; ad xl. annos. vt in authen. de eccle. titu. § pro temporalibus. colla. ix. ¶ Videtur quòd distributor hęreditatis non possit soluere æs alienũ: quia hæreditas dicitur, ære alieno deducto. ff. pro soluto. l. mutus. Bal. ¶ Quæ dicãtur relicta ad pias causas, vel ad pios vsus, & quod generaliter relictum pro bono animę, dicitur ad pias causas. ff. de lega. iij. l. si quis Titio. per Accur. versi. & scias quòd inter. plenè per Guli. & C. de sacrosanc. eccl. l. illud. in glo. Bal. Et an ad pias causas exequendas, quilibet agere possit. versic. sed nonne cuilibet. per Guli. ff de lega. j. l. ciuitatibus. per Bald. ¶ Nomine forisfactorum vel illicitorum, continentur extorsiones, non debitæ ex contractu, nisi post moram. versi. adhuc autem quæritur. G. Hoc intellige de debito reali, & non de personali. Bal. ¶ An monachus, conuersus, canonicus, prior vel episcopus, possit fieri executor testamentarius. versic. sæpe enim quæritur. & sequenti. Guli. ¶ An officium executoris transeat ad hæredem vel successorem, not. de cura. fus. versi. eius nuper bonis. & sequen. Guli. ¶ An mortuo episcopo capitulum succedat in executione testamenti. versi. item circa legitimos. Guliel. ¶ Si episcopus est infirmus, an habeat executionem archiepiscopus: nota versi. sequẽ. Sed an iudex secularis. versic. sequenti. Guli. Iudex secularis habet compellere, non exequi. ff. de peti. hæred. l. hæreditas. argu. contra. ff. de vsufru. lega. l. legatum. sed ibi non est ad pias causas. Bal. ¶ Executor debet exequi intra tempus sibi assignatum, aliàs priuari poterit. versic. penul. Guliel. ¶ Constitutiones episcopales præfigunt terminum, & dicunt quòd etiã ignoranti labuntur termini, propter bonum animæ testatoris & episcopus faciat. argu. ff. de infa. l. genera. & ibi omnino vide Barto. & argu. in l. si partem. §. j. ff. quemadmo. serui. amit. C. de præscrip. long. tempo. l. si contra videtur. ff. de decre. ab ordi. faciẽ l. fin. & de ædili. edic. l. conspe. & c. statutum. de præben. lib. vj. Dic, aut terminus lapsus est alicui fauos, & currit ignoranti: aut præiudicium, & tunc non currit: aut nec fauor, nec præiudicium, & tunc currit ignoranti, vt hic. Bald. ¶ Si executor impendit aliquid de suo recuperat. versi. fin. Guli. in l. fin. ff. de nego. gest. l. qui aliena. §. libertas. ff. ad leg. Falci. l. j. ff. de iure delib. l. fin. §. in computatione. Bald. ¶ Si quis donat proprietatem retẽto vsufructu in vita, ista donatio est inter viuos: licet executio eius quo ad vsumfructum, sit collata post mortẽ, & licet fiat mẽtio mortis: quia nõ adiicitur mors verbo principali, quod est donatiuo: sed verbo executiuo: vt patet in forma, quam ponit Spec. in §. porro. versi. donatio autem. ¶ Et nota, quòd triplex est species donationis, scilicet mera causa mortis, mera inter viuos, & quasi media, inter has. & bene facit ad hoc quod not. ff. de lega. ij. l. cùm pater. §. Mæuio. Bald. vide §. eod. §. filiusfamilias. Si quis donat plures possessiones, sigillatim enumerando, plures sunt donationes: secus si vno generali vocabulo. versi. optimum. Guli. ¶ Potest apponi pactum, quòd donatio non reuocetur occasione nascentium liberorum: & tunc cessat l. si vnquam. sed non cessat querela inofficiosæ donationis. versi. donatio autem firma. Guli. ¶ Codicillus non reuocatur per alium codicillum causa diuersa: sed testamentum per aliud testamentum sic. §. viso. versi. & nota quòd tutius. ¶ Quinque sunt inuentaria, scilicet tutoris, curatoris, orphanotrophi, hæredis, & fisci. de instru. edi. §. edito. in princi. Guli. vide §. de actore. § tut. & de cura. §. j. ¶ Inuentarium præiudicat tutori, quo ad ea quæ supprimi possunt: non quo ad ea, quæ certum est poni non debuisse. versic. seq. Guli. ¶ Si tutor non posuit omnia in inuentario, repellitur, si sunt suspicione digna: secus in modicis. ff. de condi. & demonstr. l. quamuis. Sed si non addit nouiter quæsita, non posest huic obiici exceptio: quia iustum fuit decretum à principio. versic. sed & si omnia. & seq. De his tamen nouiter acquisitis & de fructibus, debet fieri codex rationũ. & est simile in fideiussore dando. C. de iure delib. l. mulier. Bal. ¶ Circa inuentarii confectionem & modum, debet attendi consuetudo regionis. vers. quid si sit de consuetudine. G. ¶ An pater teneatur facere inuentarium? Dic quòd non, si iure vsusfructus administrat: quia non cogitur reddere rationem. versic. quid. Guli. ¶ Vltimò tractat Specu. de inuentario hæredis: & ponit substantialia, & formam inuentarij in penulti. & vlti. col. sed non plenè ponit. & ideo Bart. facis aliam formam secundum §. si verò ab. sunt. in aut. de hæred. & Falci. & inde collige. Bal. ¶ Per statutum, potest inuentarij confectio remitti: vt not. in l. fin. C. arbi. tute. per Cyn. Item an testator possit derogare statuto, ibidem per Cy. ¶ Mandauit testator hæredi, quòd faceret capellam, & expenderet centum: reperitur capella eius æstimationis: nec reperitur a quo, vel vnde facta fuerit. Dic quòd præsumitur facta ab hærede. l. fin. C. de ali. pu. præstã. per Bart. Vide in argu. contra, l. ei qui dicit. cum concord. ff. de proba. & in d. l. fin. ideo sic præsumitur: quia continuò stetit pupillus penes tutorẽs ideo vestito non præsumitur vixisse.

De præsumptionibus.[a] *Rubrica.*

IN præcedentibus de veris & plenis probationibus, quæ fiunt per testes vel instrumenta, præmisimus: nunc ergo ad perfectionem tractatus probationum, & de probatione, quæ fit per præsumptionem, aliqua sub compẽdio perstringamus, dicentes.

De præsumptionibus. *Rubrica.*

¶ Pileus non posuit hanc rubricam, sed de ipsa aliquid tractauit sub titu. de probationibus. Idem Ioannes de Deo causi. lib. v. in distinctionibus tamen suis posuit materiam prim. §. vt ibi dicam. Tancre. posuit rubricam sui operis, parte secũda. rubrica penul. & hunc libellum iudiciarij ordinis. Tancred. Hostien. allegas in Summa huius titu. §. penul. in fi. Archid. autem ferè totum ipsius Tancre. titulum posuit vij. q. j. c. omnes. & ex quo reliqui practici authores, & alij materiam omiserunt, ad non practicos recurramus. Cõstat omnes Summistas materiam tractauisse. & quia de Hostien. nunc dixi, qui vltimus fuit, scire debes eum in Summa triplicem diuisionem posuisse in secũdo §. Prima fuit, quæ ponitur hoc §. ij. quarta omissa, scilicet de temeraria, probabili, & violẽta: & de his tribus sub versi. suspiciõis. not. ij. q. j. primo semper. & extra, de pręsump. quanto. & vide quod ibi breuiter dixi super glo. Secunda fuit ꝙ præsumptionum alia iudic. siue contumaciæ hominis, alia famæ, alia naturę, alia iuris tantùm, alia iuris & de iure, alia qualitas facti. & de hoc plenè prosequitur. Tertio ipsius diuisio est quòd præsumptionũ alia præsentis ad præsens. Alia, pręsentis ad pręterita. Alia, pręteriti ad futura. Alia, pręteriti ad pręsens. Alia, ad pręsens ex pręsenti, circa futurũ. Alia ex pręterito circa pręteritum. Membra insinuasse sufficiat: recurratur ad volu. glo. hanc materiam ponunt l. dist. ferrum. lin. distin. fraternitatem. plenius de sponsa. ss, qui. & istas tres remittit author j. versi. necessaria. ante fin. Tu addas extra, eo. titu. scribam. xliij. dist. multis. ff. quod met. cau. nõ est verisimile. & C. de proba. siue possideris. vbi per Odofre. & ibi per Cyn. plene & satis breuiter. quamplures extra volumina tractauerunt hanc materiam: & maximè super l. illa, non est verisimile. inter quos Alb. Odofr. qui mutauit modum aliorum, sic diuidens: Causarum quædam requirunt plenam cognitionem, quędam summariam tantum. Primo casu aut pręsumptio est leuis, aut vehemens. & secũdo casu, alia est iuris tantũ: alia, iuris & de iure: alia, hominis: alia, naturę: alia, facti. & illa, aut est facti pręsentis, aut pręteriti, aut subsequẽtis. Et prędictę pręsumptiones quandoq; sunt pro actore, quandoq; pro reo. Vides quòd principium & finem miscuit inter membra: in quibus vult ꝙ in summaria cognitione, eius pręsumptio dat victoriam, etiam agenti: & ideo quia per illas non pręiudicatur principali quęstioni, dat exemplum ff. de libe. agnose. si quis à libertis. §. si vel parens. cętera omitto. Sed est sciendum quòd Marti. de Fano supe eod. l. non est verisimile. tractans materiam, non pręmisit membra: sed quinq; præsumptiones prosequitur. & est prima, iuris & de iure. & in hac dat multa exempla, de quibus infrà dicam. Secunda, est iuris. Tertia, est hominis. Quarta, est naturæ, quæ a natura inducitur, vel lege auxiliante naturam. Quinta ex cõsuetudine oritur. Iura, quę inducit, infrà ponam: quasi aliquid conferam breuitati.

Quid sit

a ¶Species. Addit Tan. & quis eſt effectus cuiuſq.

b ¶Tertio. Eſt ſciendum quòd Ioan. de Deo ex diſtinctionibus Richardi Anglici, charta nona, ſumpſit hanc diſtinctionem, quæ ſequitur vſque ad decimumoctauum membrum ſuis diſtinctionibus, ſim et ſicut Richardus nullam decretalem allegabat: ſic nec Ioan. Guliel. addit quarto vltimo membro & omnes decreta. quæ hic allegãtur. Propter multitudinem autem contrariorũ nouam formam tenebo in ſoluendo: præmittens quòd ad plura ex contrarijs infrà ſcriptis, ſuffſicit hęc ſolutio, quòd præſumptio, & veritas ſunt diuerſa: nec negatur præſumptionẽ eſſe poſſe contrariam veritati. eod. titu. cap. vltimo. in fin. & patebit per inferiora, & infrà, §. proximo. & c. origo. licet ibi dicatur, nõ refert ex qua honeſta cauſa qs inſanuat: puta ex ieiunio, vel nimia vigilia. per id tamen non negatur, ex cauſa præſumptiue iudicari. de accuſa. cùm dilecti. ſicut licet pręſumatur ex pſona, puta pro conſtituto in gradu: apud Deum tamen præfertur iuſtior: vt ibi. & de tempo. ordin. ad aures. in fi. ſaluatur. licet venditio rei ſacræ in eccleſia vel extra, inducat ſimoniã: non per hoc negatur, grauiorem c eſſe culpam, cùm in eccleſia peccatur. de homici. ſicut dignum, in pri. Illud ad hoc contrarium & ſequẽs, vidẽ quod in ipſo ſequenti nota. ſi nulla, vide quod not. de treug. & pace. c. j. in glo. ij. in omnibus. & xxix. diſtin. ſciendum. & not. xviij. q. ij. diffiniuimus. in vlti. glo. non quales. dicit ex ſacerdotis qualitate, eius ſacramenta vel bonam doctrinam non polluis: cùm pro paruulis baptizatus, adultus per ſe loqui debet: tacendo non dicitur conſentire, & c. in vtilitatem. melius diceret vtilitate. ibi enim in fin. dicitur, ſint ipſi vtiliter, qui contra eam fuerunt hoſtiliter. & contrarium probat quòd inutiliter recipiunt hæreticj, cùm peccare non ceſſent, eſt iniuſta. fletus rei vel ſuorum, non probat eum corrigibilem. presbyteros etiam obſtante fuga apparet quandoq; conuerſio; ſæpe ibi dicitur q quandoq; remiſſio vel negligentia vult videri pietas. Ioan. de Deo fortè non ponderans quod prædixi, alleg. l. diſtinc. ſæpe. ſed illud capitulum facit pro, non contra. Quantumlibet, licet præſumatur pro ijs, qui in religionibus conuerſati ſunt: quandoque tamẽ reperiuntur alijs deteriores: à nobis: ibi conſanguinitas elidit ſuſpicionem, quam familiaritas induceret. antiteceſſor ibi Bonifacius communicauit corpore, ſed non mente. Quid ſit, non debet iudex eſſe facilis ad credendum. c. fin. Richar. & Lodo. non allegauerunt hoc. ſed ver. Ouidij epiſto. Car. Careat ſucceſſibus opto, Quiſquis ab euentu, facta notanda putat. Illud autem capitulum poteſt conuerti: quia dicitur, ſacerdos non debet rogari in teſtem. ſed ſi aliquo euentu viderit vel audiuerit, alijs deficiẽtibus, teſtificari debet illud. Vide quod ibi not. multi. Vide quod prædixi ſuper ſecundo contrario. c. hu. ibi ſoluitur. in fin. gloſ. Moyſes. facit pro & contra, ponderato quod fecit Moyſes. & quod ſit hodie clericus, ibi præſumitur ex ſolitudine. ſunt nonnulli. ſanctus vir mala de bonis non æſtimat. §. quod ergo. ibi difficile continentiam ſeruat, & cætera.

SVMMARIVM.

1 ☞ Quid ſit præſumptio, & vnde oriatur.

Quot eius ſpecies.[a]

PRæſumptio Eſt argumentum ad credẽdum vnum factum, ſurgens ex probatione alterius: puta ex cohabitatione perſonarum ſuſpectarum, præſumitur coitus. vt xxvij. q. j. nec aliqua. xxxij. q. j. dixit dominus. extra, de præſump. literis. & c. ij.[b] ¶ 1 Surgit autem præſumptio ex multis cauſis, ſcilicet ex cauſa: vt xxiij. q. vij. occidit. contra. xxxij. q. iiij. origo. Ex perſona: vt lxxxix. diſtinct. decenter. & xxxj. q. ij. Lotharius. iiij. q. iij. verſic. teſtium. extra, de præſumpt. c. fina. & de pœni. & remiſ. noua. & xlvj. diſtinc. ſunt nonnulli. Cõtra. xxij. q. iiij. ſicut. Ex loco: vt xvij. q. iiij. quiſquis. extra, eod. literis. & cap. iij. Contra. j. q. iij. ſaluator. in fin. & xl. diſtinct. illud. xxxij. q. v. tolerabilibus. Ex tempore: vt xvij. q. j. Gonſaldus. extra, de ſponſa. ad id, quod. Contra. xxiij. q. viij. ſi nulla. Prædicti modi probantur lxxxj. diſt. in omnibus. Item ex qualitate: vt xlvj. diſtinc. ſunt nonnulli. in fin. & iiij. q. iij. B. hermafroditus. contra. j. q. j. non quales. ex taciturnitate: vt xliij. diſt. ſit rector. verſus princ. Et xxviij. diſtin. presbyterum. extra, eo. nonne. contra, de conſecra. diſtinc. iiij. cùm pro paruulis. & ſequenti. In vtilitate: vt xxiij. q. iiij. ipſa pietas. contra. xxiij. quæſt. v. relegentes. circa medium. Ex fletu: vt xxxj. q. ij. ſi verum. vj. q. j. c. iniuitare. contra xxiij. q. iiij. c. eſt iniuſta. Ex fuga. j. q. j. c. conſtat. xliij. diſtinc. ſit rector. verſi. rectorem. recta & c. contra l. diſtinc. presbyteros. Ex negligentia: vt xviij. diſtin. perueniet. extra, eod. ſcribani. ij. q. vij. c. negligere. Contra, xlj. diſtinct. ſæpe. Ex conſeruatione. lvj. diſtin. cap. j. contra, lxvj. diſtinc. quantumlibet. Ex familiaritate: vt xxxiij. diſtinct. quorundam. xxviij. q. j. c. ſæpe. extra, de accuſa. c. repellantur. contra. C. de epiſco. & cleri. eum, qui. extra, de cohabit. cleri. & mulie. c. à nobis. Ex vicinitate. de pœniten. diſtin. j. ſed & continuum. contra. xj. q. iij. c. anteceſſor. Ex obſcuritate: vt xviij. q. ij. c. perniciosſam. extra, de offi. deleg. conſuluit. contra. lxxxvj. diſtinct. ſi quid. Ex euentu: vt xv. q. j. c. aliquos. contra. xiiij. q. ij. c. fin. Ex dignitate: vt xj. q. iij. abſit. extra, de reſcrip. c. præſenti[c]. viij. q. j. c. qualis. contra, eadem quæſtione. illud. & xl. diſtinct. multi. Ex quantitate: vt xij. q. ij. bonæ. extra, de reb. eccle. alie. vel non. conſenſus. extra, de ſimo. & ſi quæſtiones. contra. xiiij. q. vj. c. fin. Ex dilectione: vt xxiij. q. iiij. ea. de pœni. diſtinc. vij. c. fin. verſi. quem enim morbus. extra de præben. graue. xxviij. diſtinct. de Syracuſanæ. contra. viij. quæſtio. j. cap. Moyſes. ex ſocietate. ij. q. viij. c. penul. extra, de accuſatio. repellantur. contra. lxxxj. diſtinct. clericus. Ex frequentatione: vt in c. clericus. & ead. diſtinct. in omnibus. extra. de vit. & honeſt. cle. monaſteria. contra. xlvj. diſt. ſunt nonnulli. Ex ætate. extra, de præſump. cùm in iuuentute. & ij. q. j. c. ſcelus. & xxviij. diſtinc. fraternitatis. contra, ead. diſtin. §. quod ergo. ¶ Si ei, qui longo tempore in aliquo ordine deſeruit, nouiter obijcitur quòd fuit à non ſuo epiſcopo ordinatus: quid ſuper hoc præſumatur tam in iudicijs, quàm extra. Et an præſumatur, ſolẽnitatem interueniſſe, vel omiſſam fuiſſe: nota ſecundum Papam extra, de eo, qui furti. ordin. ſuſcepit. capitulo finali.[d]

SVMMARIVM.

1 ☞ Præſumptionum ſpecies, quot ſunt.
2 Præſumptio probabilis quæ ſit, & ex quibus ſurgere dicatur.
3 Præſumptio violenta ſurgit ex veriſimili probatione.
Præſumptio iuris dicitur, quando ius præſumit ita eſſe.
4 Denunciante aliquo alicui ter ne cum vxore ſua loquatur: ſi poſtea cum ea reperitur loqui, violenter præſumitur de malo.
5 Præſumptio neceſſaria, quæ dicatur.
6 Iudex procedens per præſumptionem, debet eſſe tardus ad pœnam imponendã, & ſententiam temperare.
In criminibus non debent eſſe præſumptiones, ſed claræ probationes.
8 Tortura an ex præſumptione poſſit aliquo caſu dari.
9 Bonum factum, ſemper præſumendum eſt bene factum.
10 Bonum de malo, aut malum de bono, nunquam eſt præſumendum.
11 Præſumptiones diuerſæ, nonnunquam circa idem factum habentur.

SPecies [e] Autem præſumptionum ſunt quatuor, licet communiter tres conſueuerint aſſignari. ¶ 1 Eſt enim præſumptio temeraria. probabilis, violẽta, & neceſſaria. ¶ Temeraria præſumptio eſt, quæ ſurgit à malis hominibus & maleuolis, & ex cauſis vilibus & leuibus: puta quia vident aliquem ſemel cum aliqua loqui, ſtatim præſumunt malum, & male: cùm dubia in meliorem partẽ de-

c ¶Præſenti. Hodie ſtatutum. §. j. lib. vj.

d ¶Cap. fina. Primum ibi ſcripſi poſt eum in glo. ij. ſecundum dictum quære, de re iudic. ſicut. ſuper tertia gloſ. in quibus locis vide per Innoceo. & Abba. Sicu. Item Rota in antiquis deciſio. lxxxiij. & deciſ. cccxij.

e ¶Species. Proſequitur & ampliat verba Tancr. vbi ſupra.

ADDITIO. Adde ad materiã videndum Præpoſi. Mediolañ. in c. is qui fidem. de ſponſali. in ij. colum. & ſequenti. vbi pleniſsime & de differentia inter pręſumptionem & fictionẽ, vide omnino Ioannẽ de Tur. crema. in c. ferrum. diſtinct. l. & Philip. Corne. conſi. cxxxv. incipien. viſis articulis. in ij. colum verſicu. nam ius canonicum in primo volum. Et an præſumptio violenta habet vim plenæ probationis, etiam in cauſa criminali, vide Mattheſilan. notabili cxix. incipiente, nota quòd præſumptio. Et an contra præſumptionem iuris & de iure admittatur probatio in cõtrarium, vide Ioan. de Tur. cre. in dicto cap. ferrum. in ſecunda concluſione, & per Ludou. Roma. conſil. cccl. incipien. in caſu. colum. iiij. verſic. his tamen. Et vide Hippoly. de Marſil. ſingula. cxvj. incipiẽ. præſumptio. vbi quòd præſumptio iuris & de iure eſt maximæ importantiæ, & operatur plura: vt habetur in l. fin. C. arbit. tute. & in l. antiqui. C. ad Velleia. & in l. fin ff. quod met. cau. & in c. is, qui. de ſponſa. cum ſimilibus: de quibus latè per Felin. & alios in c. quanto. in vlti. col. de præſump. Et inter alios effectus, quos operatur, talis præſumptio iuris & de iure, operatur vt cõdemnatus ex præſumptione iuris & de iure non poſſit appellare: quia habetur pro confeſſo & conuicto: & confeſſus & conuictus non appellat: vt in l. ij. C. quorum appella. non recip. Ita ſingulariter dicit Bald. in l. ſi qui adulterii. C. de adulte. quod dictum refert & ſequitur pro notabili dominus Franciſcus Brunus in tractatu ſuo de indic. & tortu. in ſexta, charta 10 tertia columna, in princip. Et adde Præpoſitum Mediolanenſ. in dicto cap. is, qui fidem. in colum. penultima, verſicul. colligendo. vbi ponit regulam, quòd contra præſumptionem iuris & de iure, non admittitur probatio. quam regulam limitat ſex notabilibus modis: vide omnino per eum. Et an & quando præſumptio requirat allegationem, vide omnino Alexan. in l. qui in

beamus interpretari. extra, de regu. iur. c. ij. Vnde si presbyter amplexetur mulierem, præsumitur fecisse id causa benedicendi, vel ad pœnitentiam exhortandi. xj. q. iij. absit. xcvij. distinct. in scripturis. Temeraria ergo præsumptio inualida est, & à iure repellitur, nec mouere debet animum iudicantis. ij. q. j. c. j. & vj. q. j. c. oues. lxxxvj. distinc. si qui verò. extra, de simo. licet Heli. ¶ † Probabilis autem, siue verisimilis dicitur præsumptio iudicis: & hæc surgit multis ex causis & suspicionibus, de quibus suprà aliquas tetigi, fama super his crebrescente: & hæc inducit purgationem:[a] vt extra, de purga. cano. c. si quis de gradu. ij. q. v. c. presbyter si à plebe. & cap. si mala. & c. omnibus. contra eam tamen admittitur probatio: vt vij. q. j. c. præsentium. extra, de renunc. super hoc. nec inducit iudicem ad sententiandum, nisi cùm talis in purgatione defecerit: vt in prædi. concord. & extra, de cohabi. cleri. & mulie. c. tua. & dicā j. de aboli. & purga. §. nunc de purgatione. Verumtamen licet per se iudicem non moueat ad pronunciandum, cum vno tamen teste, vel cum alia consimili præsumptione, plenam facit fidem, secundū Tancre.[b] extra, de præsump. illud. iiij. q. iij. versi. item sæpe. xxxv. q. vj. si duo. C. ne de sta. defunc. l. ij. vel mouet iudicem ad deferendum iuramētum ei, pro quo est præsumptio, vt sententiā ferat pro eo. C. de reb. cred. in bonæ fidei. ff. de iureiurā. admonendi. extra, de procur. ex insinuatione. extra, de proba. sicut cō-

3 suetudo. ¶ † Violenta autem præsumptio, surgit ex verisimili probatione: & dicitur præsumptio iuris, quando ius præsumit ita esse: puta si apparet chirographum cancellatum, ius præsumit debitorem esse liberatum. ff. de probat. si chirographum. & lxxvij. distinc. scire. in fin. ff. de pact. postquàm. & l. Labeo. Præsumit etiam ius quòd nullus resignet personarum ecclesiæ, & postmodum recipiat vicariam. ex-

c tra, de præsump. quia verisimile.[c] Item præsumit q nullus de maiori dignitate, transit libenter ad minorem: vt extra, de cler. non resid. in eccle. vel præben. c. j. Item præsumit quòd quis cognouerit vxorem, cum qua diu cohabitauerit: vt xxvij. q. j. nec aliqua. Item si quis inuentus sit cum aliqua nuda, solus cum sola, & in lecto iacentes, secretis locis & latebris, præsumit q sint fornicati: vt extra, de præsump. literis. Item si accusatus aufugiat, potest condemnari: vt ff. de bo. lib. si in libertinū. et C. vt omnes tā ciui. q̄ mi-

d li. l. vnica.[d] ¶ † Itē si quis denūciet ter alicui, ne cum

4 vxore sua loquatur, & postmodū inuenit eum cū ea

alienа. in iij. colum. versic. extra glos. ff. de acquir. hæred. & per I udo. Roma. consi. lxvij. incip. pater reuerende. versi. secundò respondeo. Et an præsumptio iuris, quod quis habet in re, excuset violentum inuasorem ipsius rei à pœna & à dolo: vide Hippolytum de Marsil. singula. clxvij. incipien. violentus inuasor. Inno. in c. cùm in officijs. de testa. Bal. in authen. licentiam. versic. sed reuoco. C. de episco. & cler. Et adde quòd præsumptiōes iuris, sunt liquidissimæ probationes. l. licet Imperator, de lega. j. l. si quis locuples. in fi. ff. de manumis. test. l. quidā testamento. in fin. de vulg. & pupil. not. Abbas in c. j. in secū do notabi. de cleri. non resid. in c. cùm dilecti. in j. nota. de donat. & Bart. in l. fin. ff. de publi. iud. Et do. Philip. Deci. consil. ccxxij. in iiij. col. ver. i hac causa. in secūda parte consil. Et q præsumptiones legum dicantur liquidissimæ probationes: not. Pau. de Cast. consi. cclxxxj. incip. in causa ista. in ij. colū. versi. tertiò releuatur. in prima parte consil. Et Mari. Socin. consi. xxiij. incipien. circa prædictam. colum. vj. versicul. xij. probatur. in primo volumine. & ibi an contra præsumptionem iuris & de iure, admittatur probatio in contrarium. Henricus Ferrandat.

a ¶ Purgationem. Hic est effectus. Tancr.

b ¶ Secundum Tancre. extra ad literam est iste versi. totus.

c ¶ Verisimile. secundùm Tancre. quod sequitur vsq; ibi hic inducit. interposuit author.

d ¶ L. vnica. Hic est instandum propter materiam. & concordat s. ver. ex fuga. §. proxi. & datur thema de reo, qui obijcit falsitatem contra instrumentum productum ab actore, ac etiam notarium accusat de falso: qui notarius postquàm comparuit dato fideiussore, vel prius aufugit: quæritur de notario, ac etiam de authore producente, in quo lædantur ex fuga. Contra notarium accusatum inducitur l. in eos. ff. de custo. reo. quæ vult carceratum, quia delatus de crimine, si aufugit, dato quòd innocens esset, puniri vt confessum vel conuictum. Facit in authen. de colla. §. antepenul. col. ix. ad idem in authen. de exhib. & intro. reis. §. si verò etiam quidam. col. v. & quod ibi nota. de seruientibus qui fugiunt. Item lex fugam vocat delictum. ff. de ædil. edic. quis sit fugitiuus. in princ. Item desertor capi potest. ff. de re mili. non omnes. §. desertor. Item facit ff. ad Sylla. l. iij. §. de his autem. & l. leges. §. j. Facit ad hoc iij. q. ix. decreuimus. extra, eod. titu. nullus. Dominus meus in l. raptores. C. de episc. & cler. vbi de fuga fit mentio, an propter illam sequatur condemnatio: distinguebat, si crimē est tale, ad cuius damnationem sufficiat sola præsumptio, sufficiet fuga sola. ff. de suspec. tuto. l. impuberibus. C. de asses. l. consiliarios. C. lib. xj. de omni agro deser. l. locorum. & in prædi. §. si verò etiam quidam. Si autem ad damnationem criminis requiritur plena probatio, non sufficiet fugæ probatio. ff. de requi. reis. l. j. de custo. reo. l. diuus Adrianus. versi. diuus Pius. C. de raptu virgi. l. j. §. j. Facit C. de iura. calum. l. ij. §. quod si actor. & §. sin autem. Oldra. ibi dicebat quòd si imponitur fuga pro crimine, tunc sola sufficit: vt in desertore. C. lib. xij. de deser. l. j. & ij. ff. de re mili. l. desertores. & l. qui cùm vno. §. qui post desertionem. Et sic posset intelligi l. in eos. in princi. allegata, quæ de fuga carceris loquitur. Si autem non pro crimine, sed pro criminis prioris probatione imponitur fugā: tunc procedat superior distinctio. Dyn. in prædi. versic. diuus Pius. fatetur quòd fuga inducit suspicionem: sed ex suspicione non debet quis damnari. ff. de pœn. absentem. Dicebat tamen propter suspicionem illam eum subijci posse tormentis: vt in præd. §. de his autem. quod Iaco. de Belui. non placet in præd. §. si verò etiam. per legem. ff. de quæstio. l. j. in princip. & C. de quæstio. l. milites. per quas patet requiri ad torturam, argumenta siue indicia in plurali. Præterea fugam non respicit directò delictum: sed tuitionē personæ. De tortura, vide quod plenè scripsi extra, de regu. iur. cùm in contemplatione. De indicijs satis dixi s. de proba. § fin. super ver. xiij. Quicquid tamen sit, de iure contrarium seruatur: quia ex vnico indicio torquetur. ¶ Per prædicta tamen quæstio de producēte remanet in dubio: quia si sola fuga notarij non probat contra ipsum, multò minus contra actorem producentē. facit l. ij. C. de fide instru. Hinc est q cùm opponitur talis falsitas, vterq; probat. C. de fal. l. fin. & vide s. de proba §. j. sub ver. ix. & quod ibi dixi. Est sciēdum, quòd dum eram in curia, quidam arrestati per benefactorem meum venerandæ memoriæ dominum papam Ioannem, fugerunt. quo scito hora prandij tota curia fuit in motu: & multi prælati & nobiles, statim equitarunt ad locum, quò iuisse putabantur: inuenti fuerunt manu armata, sed non capti: tunc fuerunt examinata certa dubia. Et erat primum, an fractio arrestationis & fuga induceret veram probationem eorum propter quæ fuerant arrestati: ita quòd posset ferri contra eos vt confessos & conuictos diffinitiua sententia. ¶ Erat secundum, quod ꝓponebatur, an ad illam audiendam, essent denū citandi. Ad primum per diuersos inducebātur multa. Primū q princeps est lex animata in terris: vt in aut. colla. iiij. de consu. in fin. vbi v. concord. alleg. glo. restat quod arrestatio legis & principis idem sunt: sed frangens arrestationem legis habetur pro confesso. est tex. C. de asses. l. consiliarios. & vt omnes tam ciui. quàm mili. l. vna. versi. quod si quis. Facit ad prædicta extra, de exces. prælа. ex literis. vbi contra illum missum per visitatores ad curiam, licet nō arrestatum per Papam, ipse papa procedens eum, qui de curia fugerat, pronunciauit indignum altaris ministerio: ex quo secuta fuit depositio. Item iura non solum arrestatum fugientem, sed etiam contumaciter absentem habent pro confesso. Probatur hoc iij. q. ix. decernimus. xj. q. j. Christianus. in fi. extra, hoc eod. titu. nullus. ff. de iure fis. l. senatus. §. diuus. vbi delator contumax punitur, ac si non probasset. Item secundùm leges effractores carcerum capite puniuntur. ff. de effrac. l. j. fugienti pœna mitior imponitur: vt ibi. & ff. de custo. reo. l. milites. & l. in eos. de pœn. l. aut damna. §. quisquis. vbi damnato ad tempus ad pœnam carceris, si fugiat, duplicatur tempus tunc residuum: seruata tamen distinctione, de qua ibi. Facit ad idē C. de cohorta. l. si apparitor. lib. xij. vbi apparitor fugiens absens damnatur. quod regulariter non fit secundùm legem. ff. de pœnis. l. absentem. in prin. & C. de accusa. l. absentem. De hoc, & quid secundùm canones. iij. q. ix. in summa. de dol. & contu. veritatis. ad fin. Contra istos, qui se occultāt vel occultantur, etiam quo ad modum procedendi, facit l. ij. C. de his, qui latro. occul. in grauibus criminibus, quale est crimen hæresis, videmus q sola contumacia, etiam cum excommunicatione secuta, nō sufficit ad sententiam damnationis, nisi labatur pòst annus. de hære. cum cōtumacia. lib. vj. Inducebatur tamen tunc sic illa decre. Contumacia enim suspicionem probabilem, facit vehementē: fuga verò carcerati vel arrestati aliquid addere debet: sed post vehementem non est gradus, nisi violentiæ, vt ibi nota. ergo violentiam inducit. Sed respondebatur quòd vehemens non erat hæc media. nulla enim contumacia præcesserat: imò vocati venerant. De secundo dicebatur, citationem non esse necessariam, per decre. eum qui. de dol. & contu. lib. vj. vbi patet, contumacem, qui appellauit, etiam ad sententiam non citandum. Ratio, quia appellādo, protestari videtur se de cætero nolle venire. Si hic operatur verbum appellatiōis, longè fortius hic operari debet fuga carceris vel arrestationis, etiam in facto consistēs: cùm plus sit, factis demonstrare, quàm verbis dicere. De hoc de appella. dilecti. ij. in j. glos. Item si verum est, quod sine appellatione dicens se nolle venire, sit manifestus contumax, vlterius non citandus, per decret. venerabilibus. de senten. excommu. lib. vj. §. secus. nec audiendus appellans, per clementi. de dolo & contu. si ante. fortius sic dicemus in isto fugiente. Super hoc tamen vide quod plenè scripsi s. de contuma. §. j. vltra medium. ante versi. & nota quod.

ADDE an fuga faciat quem haberi pro confesso, vltra ea, quæ not. in d. l. in eos. Bald. consi. cxxij. j. lib. vbi consuluit tenuisse sententiam iudicis, qui condemnauit quendam, qui fugerat dimissa vxore in domo mortua ex vulneribus: iuncta eius confessione extraiudiciali, & fama publica. & per Bald. eius consi. ccccxx incipiente, primus quæstionis articulus. vbi dicit glos. dictæ legis, in eos. sic debet limitari. Nam aut quis detinetur pro generali inquisitione: & non habetur pro confesso: quia ficta confessio, sicut vera, debet cadere super certos & ideo debet crimen certum probari vt l. j. C. vt omnes causæ tam ciui. quàm crimi. & in authenti. vt iudi. sine

loquentem

quoquo suffra. §. necessitas. Aut detinetur per inquisitionem specialis criminis: & tunc aut aufugit, confractione aut conspiratione: & loquitur l. in eos. aut aliter: & tunc non habetur pro confesso: punitur tamen pro motu iudicis: vt not. Gul. de Cun. in l. succurritur. ff. ex quib. cau. maio. & ibi etiam quod fuga carcerati non probat contra Potestatem siue officialem. Respecto autem testatorum, de quibus Ioã. And. loquitur, vide latius per Oldr. consil. lxv. vbi etiã qualiter Cardinales essent puniendi, & reliqui religiosi, qui illi schismatico fauoꝫ præstiterint, qui vocabatur Bauarus. consilium incipit, hic b igitur.

a ¶ Inducit. Ponuntur effectus secũdum Tancre.

b ¶ Proposuisti. sic est in acquisitis per vxorem, constante matrimonio: quod mariti præsumuntur, nisi probetur contrarium. ff. de dona. inter vir. et vxo. l. Quintus. Idem dicunt quidam de acquisitis per filiumfa. vt præsumantur aduentitia, de bonis patris quæsita. alij contra. vide §. de actore. B. versi. sed quid si dubitetur.

c ¶ Dixit. Multum respexit autor retro. est enim allegatum in prin. §. præcedentis.

d ¶ Fidem. Et vide quod ibi dixi super glo. ij. hoc eodem tit. quanto. super j. glo.

e ¶ In prædicta concordãtia. Seruando quod obtuli super rubrica, in fin. eo quòd dictum Marti. de Fano in volumine non habetur, est sciendum quòd ad hanc speciem ipse addit hos casus. Primus, in stipulatione de dote tacita. C. de rei vxo. actio. l. vna. j. respon. Secundus, in muliere, quæ se pro alio obligauit: vt videatur id pro se fecisse. C. ad Velleia. si mulier. & l. antiquę. Tertius, bonæ fidei possessorem, facit malę fidei per contestationem. ff. de peti. hęredi. sed & si lege. §. si autem. Quartus facit verum cõtumacem, qui se præsentat iudice pro tribunali sedente, non contumacem. ff. de in integ. restitu. l. diuus. Quintus facit eum donasse, qui donare noluit. ff. ad legem Aquil. si seruus. §. si cluam. Institu. de rerum diui. §. ex diuerso. Sextus inducit institutionem, vbi facta non fuit. ff. de administr. tuto. l. lex quę tutores. Septimus facit prælatos acquirere ecclesię, quod non intendebant. C. de episco. & cleri. aut. licentiam. Octauus facit patrem promittere dotem de suo, quam intendebat promittere de alieno. C. de dot. promiss. l. fin. Nonus præsumit substitutionem pupillarem, vbi mens testantis erat solùm de vulgari. ff. de vulga. substitu. l. hoc iure. & C. eod. titu. quamuis. primo respon. Decimus contra veritatem rei, facit militem in castrensi peculio mutuatum. C. ad Macedo. l. fio. Vndecimus facit heredem manumittere seruum, quem manumittere noluit. C. de Lati. lib. tollen. l. j. §. illo. His casibus & similibus, lex dicit, Sic volo, sic iubeo. nec innititur veritati facti: sed voluntati & ęquitati. Adducit ad idem C. de dona. ante nup. cum veterum. de bo. quę libe. cum oportet. §. fin. autem. de fideicõ. liber. & si non. de pigno. l. fin. C. de epis. & cle. officiales. ff. de adop. l. his verbis. ¶ Prosequitur demum præsumptionem iuris, in qua non præponitur præsumptum vero, si verum contra illam probari possit. Non dicit ergo ius, Sic volo, sic iubeo: vt supra: sed dicit, sic credo, nisi contrarium appareat. Dat exempla in nõ expressis casibus: vt d. l. Quintus. ff. de dona. inter vir. & vxo. cui coniungitur l. etiam. C. eod. titu. ff. de iure dot. sed nisi. de testa. l. seruos. de excusa. tuto. Nesennius. & l. sequenti. loca. & conduc. l. item quęritur. de lega. ij. l. vxorem. §. fin. de libe. & posthu. l. placet. de condi. instit. l. quidam. quemadmo. testa. aper. l. j. in fin. de annu. leg. l. annua. §. a Titia. de libe. agnosc. l. j.

loquentem, potest eum iudici tradere puniendum: quia violentissima præsumptio est, quòd pro malo loquatur. in aut. vt lic. matri & auiæ. §. his quoque. colla. viij. quæ est posita C. de adulte. aut. si quis ei. Item si te accuso de adulterio cum Berta commisso: & tu me repellis, dicens quòd est tua consanguinea: postea verò cũ ea contrahas, poteris puniri: quasi de maleficio videaris confessus: vt C. ad leg. Iul. de adul. si quis adulterij. & hoc inducit[a] iudicem ad pronunciandum pro ea: nisi contrà probetur. Nam cõtra talem præsumptionem, bene admittitur probatio: vt in prædicta concordantia. & extra, de proba. proposuisti[b]. argu. contra, quod non inducat iudicẽ ad pronunciandum. extra, de præsump. literas. sed ibi papa voluit benignè agere. Vel dic quòd inducit probationem in criminibus mediocribus: vt in prædi. c. dixit:[c] nõ in enormibus: vt in prædicto c. literas. die vt ibi not. Aliàs autem per præsumptiones, præterquam in præmissis casibus, & similibus, non cõdemnatur quis sine probatione, secundùm Rofr. quia sanctius est impunitum relinqui facinus nocẽtis, quàm innocentem condemnare: vt ff. de pœn. absentem. ¶ † Necessaria autem est præsumptio illa, quam cõmuniter vocant magistri iuris & de iure. & hæc inducit probationem, & iudicem ad pronunciandum, nec recipit probationem in contrarium. Dicitur autem ideo iuris & de iure: quia ius vehementer præsumit sic esse, vel non esse: & propter talem præsumptionem, ius statuit super ea. Verbi gratia, Si is, qui contraxit cum Berta per verba de futuro, cognouerit eã postea: ius certè statuit contra huiusmodi matrimonium præsumptum probationem nõ admittendam ex quo eam cognouit, intelligitur in eã consensisse, quamuis cum ea non contraxerit per verba de præsenti: vt extra, de sponsa. is qui. & in exemplis ibi notatis. Item si quis cognoscit sponsam suam cõditionalem, ius præsumit purũ cõsensum accessisse: & ideo statuit pro matrimonio sententiandum extra, de desponsa. impub. de illis. extra, de condi. appo. per tuas. Et eodem modo, si quis inuita viro tradita, pòst consenserit in carnalem copulam, vlterius non auditur. extra, de eo qui dux. in ma. quam pol. per adult. c. significauit. extra, qui matri. accus. pos. insuper. Vel si postea cum eo per annum & dimidiũ steit, vlterius non admittitur ad probandum violentiam: quę præsumitur in consensum transisse. extra, de sponsa. ad id, quod. & c. iuuenis. Idem in ea, quæ dicit se inuitã intrasse religionem. extra, qui cleri. vel vo. c. fin. Item pone alia exempla, vt C. ad Macedo. l. fin. & C. arbi. tute. l. fin. De hac autem præsumptione loquitur xj. q. j. c. si quę clericorum. & in aut. vt lic. matri & auię. §. penul. & fin. extra, de desponsa. impub. c. literas. d Et de hac materia, vide extra, de sponsa. is qui fidẽ.[d] & l. dist. in c. ferrum. & liij. distin. c. fraternitatẽ. Aliàs autem quantuncunque ius aliquod præsumat, semper admittetur probatio in contrarium: nisi aliquid certum super ipsa præsumptiõe statuat: j. eta quòd nõ admittitur probatio in contrarium: vt not. in prædicta concordantia.[e] ¶ † In summa nota quòd vbi iudex per præsumptionem procedit, valde suã debet sententiam temperare: & tardius debet esse ad pœnã corporalem, vel pecuniariam infligendam. argu. ij. q. j. c. nonne. & c. j. quod dic prout notatur secundum papam extra, eod. quia verisimile.[f] ¶ † Sed pone[g], Petrus minatus est Titio quòd ei oculos erueret. postmodum eruti sunt oculi eidem T. nescitur tamen à quo: sed P. accusatus de hoc, cõtra quem probantur solum huiusmodi minæ. quæritur vtrum ex hoc solo debeat condemnari? Et videtur quòd non: quia in criminibus, claræ debent esse probationes. ij. q. viij. c. sciant. Item metum non ex iactationibus tantum, sed ex facti atrocitate probari conuenit: vt C. quod met. cau. l. metum.[h] licet ergo minæ probẽtur, non ob hoc factum probatur. C. de transact. interpositas. Nam præsentem metum inspicere debemus. ff. quod met. cau. l. metum. C. de pœn. qui sententiam. nec per præsumptionem debet quis ad pœnam sanguinis condẽnari. ff. de pœ. absentẽ. Nec debet imputari, quod iracũdiæ calore dictũ est. ff. de regu. iur. quod calore. xj. q. iij. §. notãdũ. prope prin. Nec

§. Iulianus. de pec. be. qui testamentum. quib. mod. pign. vel hypo. solui. sicut re. §. superuacuum. de relig. & sump. fune. si quis impediat. §. sed interdum. de nego. gest. Nesennius. de fideicom. liber. l. generaliter. §. si petitũ. de fideicom. cum acutissimi. de probat. siue possidetis. manda. l. per diuersas. de proba. cum te minorem. de annu. excep. l. fin. de secũ. nup. aut. nunc autem. de alimẽ. pu. præstan. l. fin. arbi. tut. l. fin. Fatetur quòd quidã computãt istam sub priori. & authoristam superius allegauit de distract. pigno. l. & qui sub imagine. ¶ De tertia præsumptiõe hominis dat exempla. ff. de acquir. hered. cum quidam. §. quid ergo. de hered. instit. l. vlti. de probatio. l. chirographum. de lega. ij. l. vnum ex familia. §. fin. C. de postulan. prouidendũ. in fin. de furt. & ser. corrup. l. in ciuilem. & l. ciuile est. de testa. mili. l. in testamento. in fin. secundum vnam lectu. de in offic. testa. l. filijs matrem. Hęc hominis præsumptio, nec veritas est, nec pro veritate recipitur: proficeret tamen si esset aliqualiter violenta, & aliquibus indicijs iuuaret. ff. de libe. agnosc. l. iij. §. Iulianus. ff. de minio. l. iij. §. j. in fin. C. qui, & aduer. quos. l. j.

¶ De quarta præsumptiõe naturę, allegat ff. quod met. causa. l. isti quidem. §. fina. de nup. l. j. primo respon. de reb. dub. l. qui duos. §. ij. quod cum fal. tut. l. penul. responso primo. de libe. homi. exhib. l. iij. §. si eum. de adop. l. nec ei. de reb. eo. l. si pupillorum. §. si pater. de his quib. vt indig. hęreditas. §. fin. de manu. vindic. l. illud. in fin. de libe. leg. l. Aurelius. §. Titius. de regu. iur. l. capienda. Dicit autem hanc præsumptionem natura & lege innatam, in dubijs pro lege seruari.

¶ De quinta sumpta ex consuetudine, alleg. ff. de pigno. actio. vel vniuersorum. de lega. j. si seruus plurium. §. fin. de lega. iij. nummis. ad Macedon. l. seruus. §. antepenul. subdit quòd hanc præsumptionẽ sustinet lex: & meritò, cum consuetudo sit altera natura.

f ¶ Verisimile. Quod posui eod. titu. c. ij. in glo. per hoc.

ADDE vt per Alexan. in l. j. in viij. col. ff. si cer. peta.

g ¶ Sed pone. Iste versic. & sequens, additi fuerunt & primum habitum ex dictis Odofred. Secundum ex dictis Guido de Suza in diuersis locis: sed plus in l. pomponius. ff. de nego. gest. in fine. & in quęstione statutorum mihi sub litera B. Concordat autem in his, quę hic dicuntur. addit tamen Guido vtrobique, quod secundum Lombard. indici posset bellum vt ibi. libro primo. de homicid. liberorum. c. rex olimus, quę poterat author addere tertiam quęstionem multorum de illo, qui domum vendidit, & paulò post commisit homicidium, an sic præsumatur venditio facta in fraudem pœnę, quod domus veniat diruenda vel confiscanda secundum formam statuti: de qua vide infra, de donationibus. versicul. item pone.

ADDE tu ad quęstionem authoris ea, quę plenè dicuntur per Anton. de But. in cap. iurauit. & per domi. Abba. Sicul. ibidem. extra, de probatio. & per nouissimos ibidem. Ad quęstionem verò, quam ponit hic Ioannes Andre. adde notabiliter Bald. in l. si is qui. per illum text. ff. de acquiren. hęredi.

h ¶ Metum. Vbi de hoc nota. Cynus non tractat ibi quęstio. sed huc remittit.

a ¶ Autem. Plus facit pro prima parte: & si mihi nõ credis, vide quod not. ff. de peti. hære. si quis libertatem. §. pe. in glo. ad arbitrium.

b ¶ Formentis. Dixit Guido in quæstio. si aliquod indicium adsit: quia iura quæ sequuntur hic, & j. ver. proxi. satis sunt a longe: vide quod prædixi su per verbo, violenta.

c ¶ Est. s. vbi s.

d ¶ Ecõtra. De regu. iur. semel malus. lib. vj. & Iac. de Bel. hoc multum plenè prose a quitur, super l. commodo. C. de inoffi. testa. in solutione contra.

ADDITIO. ¶ Amplia singulariter prędictam regulam, vt per Hippo. de Marsil. sing. lxxiij. in cip. tu habes regulã. Henri. Ferrandat.

e ¶ Illud. Puto quod allegare voluit de cre. ꝓposint. eo. situ.

f ¶ Versicu. v. Anballæ vel res habentes certum signum, præsumã sur eius, cuius est signum, vide per Iaco. de Belan q. quæ incipit. dux in ducatu. ad fin.

propter verba, sequuntur verbera. ff. de his qui not. infa. l. iussum. & l. verbera. Arg. contra. ff. ad leg. Iul. de adul. quod ait. ff. ex quib. cau. maio. l. ante pe. ff. de rei vendi. l. si ante. ff. si cui plusquam per leg. fal. hoc autem.[a] Præsumitur enim aliquid ex his, quæ incontinenti secuta sunt. extra, de elect. offici. Item nemo præsumitur dixisse, quod mente nõ agitauerit. ff. de supel. leg. l. Laben. in fi. C. quod met. cau. si donationis. ibi: vel capitales, &c. xxiij. distin. Psalmista. ff. de quæstio. milites. Solu. Dicunt quidam ex præmissis dictis præsumi, & ex persona dicta pẽsari. C. si quis imperat. maledi. l. j. C. de rei vendi. in fundo. ff. de tut. & cura. his qui. ff. de quæstio. minore. ff. de actio. & oblig. l. si. ff. de actio. secu. extra, de pignoribus. in fi. Si enim non consueuit talia facere, non debet iudex ex præsumptione condemnare, licet fuerit minatus: vt in præ. l. absentem. posset tamen supponi tormentis[b] arg. ff. mand. si vero non remunerandi. §. cõtrario. in fi. ¶ † Et idem est, si aliquis interfectus sit, nescitur tamen à quo: sed probatur quòd P. erat inimicus illius, & ab illo offensus. Nam bene poterit P. ex tali præsumptione torqueri. ff. de dona. inter vir. & vxo. si seruus communis. & l. cùm hic status. §. si mulier. & l. vir vxori. ff. de leg. ij. l. vxori. §. fin. ff. fami. ercis. l. qui pater. ¶ † Illud etiam notandum est[c], quòd omne bonum factum, rectè præsumitur actũ. extra, de renun. in præsentia. & de præsump. c. fi. xj. q. ij. absit. C. de commis. & contrahen. ship. l. j. Item omne malum factum, prauè præsumitur actum. extra, de præsump. c. j. ff. ad legẽ Aquil. nam ludus. xv. q. j. si quis non iratus. & q. vj. c. j. in fin. quod verum est omnino, nisi ratione personæ, contraria præsumptio oriatur: vt v. q. nõ omnes. ¶ † Item nota quòd non præsumitur bonum de malo, nec malu de bono: vt xlvj. dist. sunt nonnulli. in fin. q. qui semel fuit bonus, adhuc præsumitur bonus: & econtra[d]. ff. de accus. si cui §. idem. ff. de remili. non omnes §. à barbaris. & in præd. c. sunt nonnulli. ad fi. extra, de præsumpt. c. mandata. extra, de præbend. c. nisi essent. in prin. Et qui semel fuit excommunicatus, adhuc pręsumitur esse excommunicatus: vt legitur & not. extra, de cle. excom. c. illud.[e] extra, de scruti. in ordi. fa. c. vnico. argu. contra. j. q. vij. sancimus. de hoc s. de proba. §. videndum. versi. sed nunquid. ¶ † Item nota quòd circa idem factum, nonnunquam diuersæ præsumptiones habentur: & quandoque vna illarum, præponderat alij: vt extra, de elect. cùm inter R. seniorem. versic. sane quamuis. cum suis concor. & adde quod not. s. de proba. §. j. ver. secundum. & §. videndum. versi. v.[f]

Baldus. De Præsumpt. Rubrica.

An præsumatur quis possidere pro suo. j. de dispu. & alle. §. præsumit. Ex quibus causis insurgit præsumptio ex persona, loco, tempore, qualitate, taciturnitate sequente, inutilitate, fletu, fuga, negligentia familiaritate obuentu, obscuritate, quantitate, dignitate, dilectione, societate, frequentatione, & ætate. §. j. circa princip. C. & ex temporis breuitate. C. de ma. ser. l. j. in glo. Ex temporis vicinitate. ff. de priuile. cred. l. si ex euentu. §. fin. Ex nimia charitate. C. de dona. l. data. Ex charitate parentelæ. ff. de tit. nup. l. non solum. §. denno. C. de iniur. l. si non conuicij. Ex vniuersali alienatione. ff. quæ in fra. credi. l. omnes. §. Lucius. ff. de lega. iij. l. nomen. §. j. Ex instrumenti qualitate. ff. de sica. l. j. §. sed si clauis. extra, de homicid. c. significasti. & ibi Bald. super Innocẽ. Ex continuata possessione. l. sicut. §. superuacuum. ff. quib. mod. pign. vel hypo. solu. Ex legali prohibitione. de proba. l. qui testamentum. Ex malefici vicinitate: vt not. ff. de donat. l. post cõtractum. per docto. Ex officio & administratione: vt not. in l. athlete tas. § calumniator. ff. de infam. ff. de administ. tuto. l. non est. Ex potestate & iurisdictione. C. si qua. prædi. po. l. j. Ex eadem cognatione. ff. de iniur. l. lex Cornelia. in prin. Ex consyderatione. ff. de offi. præfec. vrb. l. j. §. cùm patronus. in glo. Ex secta & conspiratione: vt not. in c. conspiratores. Ex secreta cõiuratione: vt in Catilina, & multis alijs causis. Bald. Quadruplex est præsumptio temeraria & leuis, quæ animum iudicantis ad credendum dicitur mouere, est probabilis: & hæc est duplex. Vna, quæ iuuatur legibus. & ista habet vim probationis, nisi contrarium probetur. Alia, quæ videtur hominibus. Est enim probabile quod videtur omnibus, aut pluribus, aut saltem sapientibus, secundum Aristotelem: & ista nõ probat per se, sed iuuat probationem sibi concordantem, & elidit sibi probationem contrariam. l. fin. ff. quod met. causa. vbi de hoc elidit: dico, id est, aliqualiter extenuat. & vide quod not. in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiur. & ff. de pœn. l. absentem. per Dyn. Est & violenta, id est, ex multis indicijs collecta. ff. de excus. tuto. l. ij. §. ætas. per glo. & Dy. vel ex vno multũ efficaci & proximo veritati: vt si quis fugiat cum gladio sanguinolento, præsumitur vulnerasse, si aliud non apparet: & illud indicium non est plus quàm semiplena probatio: sed & minus. ergo duo indicia non faciunt plenam ꝓbationẽ: quia nec vnũ semiplenam: vt nota. ff. de probat. l. cùm ꝓ ratio. sed index ex qualitate indiciorũ perpendet. ff. de ædi lædic. l. quæro. in fin. ff. de quæstio. l. maritus. ff. de adul. l. capite quinto. C. de quæstio. l. milites. §. oportet. C. famil. ercis. l. fina. Est & necessaria iuris, & de iure, quando lex figit pedes in ea nõ solum præsumẽdo, sed etiã statuẽdo: & tunc nõ valet probatio in contrarium nisi per confessionẽ: vt in authen. de æqualita. do. §. illud. Bal. Vide s. de re iudic. §. not. contra præsumptionem. ¶ An qui minatus est alicui mortẽ, occidisse præsumatur, si postea inimicus eius clam sit occisus. versi. cu. sed pone. per Guido. ¶ Nemo præsumitur priuilegiatus, nisi probetur: quia priuilegiũ non potest naturaliter haberi. C. de fid. instrumen. l. solennia. ¶ Præsumptio est talis, qualis est semiplena probatio hominis, non legis. Et nota quòd præsumptio legitima hominis habetur pro liquidissima probatione: vt l. licet Imperator. ff. de leg. & not. C. de pericu. tuto. l. penul. in gloss. ordin. ria. Bald. ¶ Nota quòd duæ imperfectæ species probationis, & duæ præsumptiones diuersorum generum, & vnus testis de veritate, & duo de fama, non faciũt plenam probationem in criminali: nam testis de veritate est singularis. Item fama est probatio multum fallax & facilis: sed in ciuili probant plenè, secundum Dyn. ff. de excusa. tuto. l. ij. §. ætas. Sed Oldr. dicit contra eum in ciuili. arg. l. j. qui numero tut. Idem Ray. & Barto. ibidem: quia duo imperfecta, quæ non sunt eiusdem naturæ, non faciunt vnã perfectam. Pro quibus optimè facit tex. de succes. ab intest. c. cùm dilectus. & ibi vide Bal. super Inno. gloss. tenet contra: quia quæ non prosunt singula, multa iuuant. Nec debet ad vnam speciem probationis arctari. vigor veritatis. Item cõsentiens fama confirmat. ff. de testib. l. iij. § adem diuus. vide j. de re iudi. §. stipulatio. Bald.

S V M M A R I V M.

1. Iuramentorum species, quot sunt.
2. Pluribus testibus in vnam sententiam concordantibus, potest ferri sententia, ex quo actor plenè probat, nec defertur iuramentum.
   Testes duo, an faciant plenam probationẽ, & vnus semiplenam.
   Dictum vnius, dictum nullius.
3. Causa dicitur modica, nisi sit vltra duos aureos.
4. Iuramentum nolle referre, aut omnino nolle iurare, manifestæ est turpitudinis.
5. In iuramenti delatione, quatuor specialiter sunt attendenda.
6. Iuramentum an in causa ciuili & famosa, sit deferendum.
7. Iusiurandum, an in causa merè spirituali, possit deferri.
8. Iuramẽtum debet ei, qui melius probat, deferri, siue sit actor siue reus.
   Actore non plenè probante, reus est absoluendus.
9. Iuramentum cui sit deferendum, vbi vtraque pars semiplenè probat.
10. Actore plenè probante, si reus excipiat, cui deferendum sit iuramentum.
11. Iusiurandum deferri potest per eum, ad quem negotium proprio nomine spectat.

g *De iuramenti delatione.*[g] *Rubrica.*

QVONIAM Ob defectum plenæ probationis defert actori quandoque iurandum à iudice: & etiam pars quãdoque parti defert: vt extra, de iureiur. c. fin. & ff. eod. l. j. & ij. l. manifestę. idem super his ad instructionem iudicum, aliqua tamen pauca tangamus. ¶ † Ad euidentiam tamen dicendorum, prænotandum est quòd iuramentum aliud est promissorium, aliud assertorium. Promissorium dicitur, quod super futuro fit, quandoque videlicet aliquid dandum vel non dandum, vel faciendum, vel non faciendum promittitur: vt si quis iuramento promittit in iudicio sistere, aut litem exequi: vt C. de episco. & cleri. aut. generaliter. extra, de sequestra. pos. c. j. in fin. aut aliquid huiusmodi promittit: & tale iuramentum infamat: quia in eo frangitur fides Deo & homini: & magis imputatur tunc, quàm si iuraret de præsenti vel de præterito: quia magis

g *De iuramenti delatione.* *Rubrica.*

¶ Ex practicis authoribus nullus posuit hanc rubricam simpliciter: vnde Tancre. suprà proximè continuauit sequentem. Plenè tamen quarta parte rubri. j. scilicet de proba. ante medium, satis de hoc tractat. Rofr. tamen prætoria posuit rubri. de vtili actione ex ea causa, ex qua iuratur: & inter edicta posuit rub. de actione in factum ex iureiurando.

& plenius

& plenius deliberare potest: vt C. de transac. si quis maior. & de hoc vi. q. j. quicunque. & ff. de his qui no. infa. Lucius. ¶ Assertoriũ verò dicit, qd fit de præterito vel pñti: in quo videlicet asserit, aliqd esse vel fuisse: & hoc nõ infamat, s. quãtũ ad infamiæ pœnã. Goff. non admittit hanc distinctionem.[a] Assertorij aut sunt plures species. nam aliud est de calumnia: aliud de veritate: aliud de malitia. de quibus no. s. de iur. cal. §. j. Itẽ aliud volũtariũ, aliud necessariũ, aliud iudiciale. Voluntariũ est, qd fit extra iudiciũ, & ex sola voluntate ff. de iureiur. iusiurandũ quod ex cõuentione. & extra, c. fere per totũ. Necessarium est iuramentũ testis, vel iuramẽtũ de calũnia, vel q iudex parti defert. de quo dicã iam. Iudiciale verò est, quod pars in iudicio defert parti. de his habetur & no. eo tit. c. fi. ¶ † Nota igit q si plures testes in vnã cõcordent sñiam: tunc lata ferri põt, ex quo actor plene probat. nec defert iuramentũ. extra, de pba. c. ij. Si verò actor semiplene pbat, puta habet vnũ solum bonũ testẽ, & res est modica, & in qua duo testes sufficiant: tunc actor, si sciat veritatẽ, petat sibi sacramẽtũ deferri: vt C. de reb. cre. & iureiur. l. iij. ff. eo. si duo patroni. in prin. ff. de legiti. tu. legitimos. ff. de do. præle. Theopõpus. & extra, de despõ. impu. attestationes. vbi de hoc scd'm Vinc. qd fieri debet. Nam cùm duo testes faciãt plenã probationẽ, vt extra, de test. in omni. & c. licet. & iiij. q. iij. ver. vbi numerus. ergo vnus faciet semiplenam probationem: vt i. de proba. §. fi. ver. vlti. Reus verò contra respõdeat: frater, vox vnius, vox nullius. C. de testi. iurisiurand. ff. de quæstioni. maritus. xxxiij. q. ij. admonere. versus principium. vnde non debet tibi iuramentum deferri: imò mihi, qui reus sum in hac parte, siue excipiendo siue replicando. C. de eden. l. fin. ¶ † Nec enim est modica causa: quia est vltra duos aureos: vt ff. de dolo. id est. Sed videtur modica, si sit duorum aureorum vt ff. e. si oleum. in fi. vel si sit decem aureorum: vt ff. si cui plus q per l. fal. in l. ij. §. quibus. Vel quinquaginta. argumen. C. de defen. ciui. defensores. ff. de accu. nonnulli. Vel trecentorũ, in aut. de defen. ciui §. & iudicare. & §. audient Vel dic, & verius, q inspecta qualitate personarũ & locorum, minor dicit maxima. arg. ff. de iudi. sed & si susceperit. §. j. ff. de alimẽ. & ci. leg. l. j. & l. Mela. §. fi. In minima ergo causa, in qua non vertitur magnũ periculum, defert in magna, non in qua magnũ vertitur periculum. argu. ff. de legiti. tuto. legitimos. ff. de ventre inspicien. l. prima. in fin. Et facit in authẽ. de manda. prin §. sit tibi. vij. q. ij. c. ij. & xlij. di. quiescamus. Imò vbi magna est & ardua, nisi actor plene probet, reus absoluetur: vt in contendã. positit. infrà, versicu. sed cui. Præterea, tu es persona suspecta, nam consueuisti deierare. ideoq non debet tibi deferri. ff. de re mili. non omnes. §. a barbaris. xxij. q. v. paruuli. extra, de pigno. illo. extra, de testi. c. testimonium. Hæc tamen pendent ex officio iudicis, secundùm Vber. Est etiam secundũ quosdã,[b] semiplena probatio, si actor per priuatam scripturam probat suã intẽtionem: quia talis scriptura non facit plenã probationẽ: vt in prædi. ver. vlomo[c]. ¶ † Si autem actor nil omnino probat, & dicit aduersario vt iuret ad suam innocentiam purgãdam: vel quòd sibi referat iuramentũ, videt nihil allegare. Nam manifestæ turpitudinis est, nolle iurare, nec iuramẽtũ velle referre: vt in præd. l. manifestæ. & ff. rerũ amot. Marcellus. ff. de iureiurã. l. lex Cornelia. §. hac lege. C. de his, qui ad ecc. cõfu. l. præsenti. C. de iure delib. l. fin. §. licentia. C. de fideicõ. l. fin. Potest tamen respondere reus, Frater, non cogor iurare, nisi aliquid sit probatum vel præsumptum. quod non est hic. Et ad hoc C. de eden. qui accusare. C. de accu. negãtes. vj. q. vlti. actor. Leges enim, quas allegas, vel sunt speciales casus, vel loquuntur cùm aliquid est probatum vel præsumptum: & hoc verum est. nã actore nihil probante, &c. vt extra, de iureiur. capi. fi. §. sane. nisi in casibus, in quibus lex defert iuramentum reo, licet actor nil probet: vt C. de his, qui ad eccle. cõ. l. fi. §. sane.[d] & C. de fide instru. l. fin. & C. de iur. deli. l. fina. § licentia. Vt autem plenius instruatis, nota quatuor esse in iuramenti delatione specialiter attendenda. ¶ † Primum, an actor aliquid plene probet, vel semiplene, vel nihil: vt iam supra diximus. ¶ Secundum est, quia si semiplene probat: aut quæstio est criminalis, aut est ciuilis, aut est spiritualis. Si criminalis, non est deferendum à iudice C. de proba. l. fi. extra, de iureiuran. capit. fina. quia ibi debent esse apertissimæ probationes. C. de dolo. l. dolum. & ij. q. viij. sciant. & xxiij. q. iiij. est iniusta. si tamen vna pars defert alij, tenet delatio ob inopiã probationis facta,[e] etiam si de illo crimine transigi non posset: quia non ita hoc confiteri videtur, sicut in transactione: imò negare videtur.[f] Si verò ciuilis est, aut est ciuilis & famosa, aut ciuilis & non famosa. ¶ † Si ciuilis & famosa, vt actio doli, furti, iniuriarum, & quod metus causa, in quibus fit quis infamis de iure ex sententia, etiam si ciuiliter sit actum: vt ff. de his, qui no. infa. l. j. & infrà de pœ. te. lite. & c. mulier nomine ventris in possessionem missa condemnatur ad restitutionem illorum bonorum, quorum possessionem per calumniam habuerat. ff. eo. notatur & in crimine expilatæ hæreditatis: scilicet cum quo quis condemnatur, quia bona iacentis hæreditatis alibi exportauit. C. ex qui. cau. infa irro. si te hæreditatem. In his enim priuatis criminibus, sequitur condemnatum infamia iuris. De hoc secundùm Vincen extra, de simo. ex diligẽti. & j. de pœ. teme. li. & de sñia. §. videndum. In his, inquam, casibus non defertur iuramentum: quia ibi plena probatio exigitur: vt in prædi. l. dolum. & ff. quod me. causam metum autẽ, & extra, de iureiur. c. fi. ¶ Si autem sit ciuilis, & non famosa, subdistingue: quia aut est magna & ardua, aut est parua: si quidem est ciuilis, & non famosa, & magna, non est de facili deferẽdum. ff. de le. tu. legitimos. Si verò sit parua, requirit iudicis arbitrio vt procedat: inspecta qualitate personarum & consuetudine regionis.[g] Qualitate personarum: vt si quis nõ habens in bonis xx. solidos, petit ab aliquo mille libras. Hęc enim causa est magna respectu petentis: vel si inter aliquos magnos Comites agatur super decem solidis. hæc enim est minima respectu personarum. Consuetudine regionis, vt in oleo & vino, & similib', quæ plus valerẽt in vno loco quã in alio: vt in prouincia de oleo, & de vino in Frãcia, quã in Anglia, melius forum habet. Et ita his à iudice cõsyderatis defert iuramentũ vel non: extra, de offi deleg. de causis. ¶ † Si verò sit causa merè spũalis, puta monachatus vel matrimonij: tunc iudex forte nequit deferre iusiurandũ, ob defectũ probationis. Si aũt nõ sit merè spũalis: tũc forte põt, sc'm Vinc. sed nec appellati, est indistinctè deferendũ iuramentũ: licet pro eo sit præsumptio: sed tunc demũ, cũ inspectis psonarũ & causæ circũstantiis hoc faciendũ videt: vt extra, de testi. Romana. lib vj. Itẽ etiam ppter enormitatẽ delicti rei, refert iusiurandum actori, si non possit ablata probare. C. vnde vi. si quando. extra, quod me. causa. c. fi. ¶ Tertium quoq est attẽdendũ, qs melius sciat veritatẽ: hinc est q ei, de cuius facto agit, præcipuè est deferendum. extra, qui ma. accu. pos. videt. ibi: qui enim melius admittunt, &c. & ff. rerũ amo. Marcellus. §. fi. In alieno em facto non defert, ne cogatur anceps subire periuriũ: vt ibi, & ff. de in litem iurão. videamus. in prin. & de iureiu. iusiurãdũ. §. ij. ¶ Quartum etiã cõsyderãdũ est, scilicet qualitas psonarũ, in præ di. §. sane. s. qs melior, quis dignior, & quis præstantior videat, vt illi deferat: vt in præ. l. legitimos. sicut aliàs in electione hæc omnia spectantur. viij. q. j. licet. extra, de offi. custo. c. fi. de elec. ecclesia nostra. ij. & c. dudum. j. & in testibus illud idẽ. extra, de testi. in præsentia. & c Romana. li. vj. iiij. q. iij. ver. testiũ. ff. fami. ercisců. si q sunt. ff. de fide instru. l. ij. His concurrẽtibus. locus est vt iudex iuramentũ deferat: vt i. a. §. sane. ¶ † Sed cui defert: ptius, actori, an reo? Respon. Dicũt quidã q ei, qui melius pbat. argu extra, de proba. ex literis. & c. licet. ppe fin. vt quia actor probat per vnum testẽ, reus nihil: ei ergo deferat, ne pbatio sit sibi inutilis. quã esse nõ debet: vt ff. de leg. j. si quando. in prin. & hoc puto alij q reo: quia cũ actor nõ plene probat reus debet absolui: vt extra de iureiu. c. fi. §. sane. Iura em prõptiora sunt ad ab-

[a] ¶ Distinctionem. Quod videas in Sum. de iureiur. ante fin.

[b] ¶ Quosdam. Accursi in l. in bonæ. & in l. admonendi. vbi idem dicit de fuga de qua vide qd dixi s. titu. pxi §. ij. sup verbo, violẽta. d vno teste & de cõparatiõe literarum. & idem Vinc. in decre. fi. eo. tit. & Goffr. in Sum. ad fi. j. col. hoc et no. s. de proba. §. fin. ver. tertium.

[c] ¶ Versic. vlti. de pba. alleg. s. ante ver. reus verò.

[d] ¶ §. sane. Vide qd ibi no. & s. de of. iudi. §. vlt. ver. vj.

[e] ¶ Facta. Nec appellat delator si ille iurauit, & obtinuit. de hoc, & qd de relatore scripsi de iureiu. c. fi. super j. glo.

[f] ¶ Videtur. Vide qd scripsi de iureiur. c. fi. in glo. vt modica. versi. sed qd diexim'. & ver. iste si tamen. huc usq fuit vltimũ verbũ Vincen. in præ. decre. vlti.

[g] ¶ Regionis. Vide in glos. ad quã remisi s. ver. pxi. hæc. quę sequunt in prin. ipsius gl. ADDE ad ver. sequentem, ibi: si non sit. ibi: vel matrimonij adde di. gl. in c. mulieri. extra, de iureiu. licet ibi dic. Abb. Sicu. post Hos. teneat contra ipsam gl. & forsitã minus bene: quia cã ardua est, & negari non põt. præterea in hac cã nõ est recedendũ à seueritate canonica: vt in c. fina. extra, de trãsa. idem nõ põt per arbitriũ expediri. c. causa. extra de in integ. resti. Delatio autẽ huiusmodi iuramenti, est potius de equitate. ergo & c. multa alia, quæ p hac opi. dici possent, breuitatis cã omitto. Ioan. Maria blon.

¶Defendendum. dicit Gui. de Suz. eôditionibus psonarum partibus. ¶Est. Vt &c scripsi de tud. §.i. a vlt. gl. post princ. ¶C. fi. Distingue vt ibi scripsi vel tu glossam plena actoris, & semiplena rei, sint incompatibiles: & tûc pcedit qdest dictu, an verò cõpatibiles: & tunc possessoris est de lationi ibi vide. ¶Scripsi, in vin. col. ver. itê quæritur. ¶Administratio nem. De procu. q ad agêdum in ss. c. lib. vj.

Bald. de iuramenti delatione. Rubric.

Ex vno teste probatæ d o natione, deseret iudex sacramêtu. fal lit in cã criminali. Itê in cã famosa Item in cã spûali. Item fallit vbi nõ sufficiunt duo testes, vt in testamê tis: qa ibi deficit ius & pbatio. Itê fallit vbi aduersarius plenè probauit. Item vbi cã est nimia ardua. Itê fallit vbi psona est suspecta vel ignota. G. Quandoq; status iudicis, & non iuramêto. C. de in litê iur. l. ij. § fi.

¶De disputationibus & allegationibus aduocatorum. Rub. ¶Paleus suo opis parte un. posuit rubricam, qualiter aduocati debeant allegare. & quis primo. Tâc. pte in au fin. posuit rubricam de allegationib' & cônibus. Ægid. fecit tres rubricellas, allegatio actoris, allegatio rei, publicatio ad uocati actoris ad tus libellus Vber. de Bob. fuit disputationis actoris & rei vel aduocatorum suorum. & per côse-

soluêdû, q̃ ad cõdênãdû, vt extra, de pba. ex literis. ff. de ac. & ob. Arrianus. extra, de fi. istru. inter dile. in fi. vel dic q hoc p iudicê expediet, cu scilicet defe rat: vt i §. i. ane. ¶ †Quid si actor habet vnã psumptionê, & re' aliã, vel vterq; semiplenè pbat: tûc dic reo deferendû: qa propriores sumus ad absoluêdû, & in dubiis melior est cõditio possessoris: vt C. de cõdi. ob tur. cau. l. j. ff. de iter. §. cõmodû. Alij dicût, q est loc' gratificationi. ar. ff. ad syl. si qs in gra ui. §. s; cû oês. et ff. de bo. aut. iu. pos. si nõ expedierit. Tertii dicunt, q actori, quasi in iudicijs fauorabilior sit. ff. de iudi. si qs intêtione. & l. solemus. ff. qui satis. cog. de die. Quarti dicunt, hoc casu nulli esse deferêdû: qa tûc demû ad hoc recursus habet, cû aliæ pbationes desunt. arg. extra, de pba. c. ij. sed prius dictû veri' est. ¶ †Quid si actor fundat intentionê suã p duos testes & plene pbat. & reus exceptionem suã perêptoriã p vnû: nûqd deferet reo? Rñ nõ: imò cõdemnabit. & ad solutionê iuris remedijs vigebit: vt C. de ac. & ob. negãtes. & ar. ff. de pba. cû de indebito. i prin. ff. de testi. ob carmê. & l. ij. ibi aliâs numerus &c. quæ sunt nij. q. iij. §. ite in criali. Hoc plenij psequere vt extra, de iureiur. c. fi. ¶ †Quid si timet, q iudex deferat iusiurãdum tec., ex officio suo: vt extra, de iureiu. c. fi. præcludere vis sibi viã, dicêdo eû tibi esse suspectum. ff. de re mili. nõ oês. §. a barbaris. ¶ Vtrû aût in pnorijs stipulationibus iuretur in litem, not. scdm Roffr. in lib. in titu. de pnoria stipu. ¶ In summa no. q is, ad quê negotiû proprio nomine spectat, iusiurãdû deferre põt: pcu. verò nõ: nisi in trib' casibus puta si habet ad hoc speciale mãdatum: vel si sit datus velut in rê suã: vel si habet liberã & generalê administrationê. & cu platus hãc habeat, põt deferre, q̃ psequere in Summa. d. m. eo. tit. §. si quis põt ver. in rebus. & seq. ¶ Quæ autem hic desunt, vide j. in titu. de iureiurando

De disputationibus, & allegationibus aduocatorum. Rubrica.

Quoniam Testib' publicatis, & instrumentis exhibitis, pub. usq; cõfessis, & alijs, q̃ ad factû spectât: peractis: est iuris allegationibus insistendû: vt extra, de testi. l. causis. & de postu. bonæ. adeo &c. Vel sic. Postq̃ de pbationib' facti, q̃ fiunt p testes vel instrumenta vel alijs modis, plenè discussimus, cõsequês est vt de pbationibus iuris, quæ fiût p aduocatos, s. de allegationibus, aliqua subnectamus. & licet s. de aduo. §. nunc de exordijs. & §. hoc docêdu. de arengis & ppositionibus plenè dixerimus: hic tñ spâliter de allegationibus, q̃ in iudicijs fiunt, dicem', & ad aliqua spâlia descendemus. ¶ Videndum est igit. qd sit allegare. Quis ordo in allegando seruandus est. Qualiter est allegandum. Et qualiter allegationibus respondendum. Quid pertineat ad officium iudicis, allegationes audientis.

Quid sit allegare?

Allegare seu disputare, est intentionê suã per pbatiões in iudiciû deductas ostendere & cû iuribus asseuerare, et colorare. ix. q. iij. aliorû. xxiij. q. vlt. cõuenior. ver. allegat. extra, de fide instr. inter dilectos. & de re iu. abbate sane. li. vj. & de cõcess. pbê. qa cûctis. ¶ Qd aût disputatiões hmôi & allegationes fieri debeant sup testib' & actitatis, probat io authê. de testi. § qa verò mulo. & §. nam ptes. extra, co. in causis. de ele. dudû. j. et C. de testi. aut. si dicat in fi. & in pdi. ver. allegat. ¶ Ideo autem dixi, per probationes inductas. Nam cum ex facto ius oriatur. vt ff. ad l. Aquil. si ex plagis. §. in cliuo. & ff. de actio. & ob. l. obligationû. §. ex facto. & ff. de iure codicil. qdã referunt. versicu. nullus. extra, de eccl. ædi. c. pe. extra, de spõ. de muliere. nisi sit fundamentû facti, nullû bonû allegationis pôt ædificium supponi: vt j. q. j. cû Paulus. extra, de psby. non bap. veniens. nec clientulus poterit vllum de allegationis nitore habere subsidium: vt ix. q. iij. aliorû. Licet enim per subtiles allegationes & cauillationes, lis quãq; indebite protrahat: vt ff. de verb. sig. ea est natura. & C. de iudi. rem nõ nouã. & l. pperandû. & extra, de excep. pia. in princ. li. vj. & C. de iura cal. l. ij. prope princ. tñ finaliter iustitia & veritas sub æquo iudice valet, & inualescit, vt xxv. q. ix. graue. viij. di. cõsuetudo. & in præ. l. pperandum. §. j. arg. cõtra. C. de aduoca. diuer. iudi. aduocati.

Quis ordo in allegando seruandus est?

Nunc breuiter transeamus de ordine in allegãdo seruando. Et licet de hac materia dictû fuerit s. de aduo. §. iam nûc. tñ hic aliqua sũ ãlius, vtile est commorare. ¶ Ordo igit in allegando is est, vt aduocatus actoris primo proponat quæ ad sui clientuli intentionê iuuandã & fundandã videri expedire: vt j. §. pxi. deinde verò rei aduocatus rñdeat allegatis, destruêdo allegationes alteri' ptis, p dicta testiû, vel instrõrû, vel p cõfessionê, leu aliâs probationes, inducêdo et p se iura, rõnes, & exêpla: & allegatis p pte alterã clarè & apprehendendo, distinguêdo eorû iura, intellectû aptius exprimendo: vt j. §. post hoc. ver. iurib'. & seq. sicut facit Augu. xxviij. q. j. sic eñ. & papa extra, de resti. spo. literas. & de cõcess. prabê. quia cûctis. & de re iudi. abbate sane. lib. vj. extra. de iustã. inter. §. sed neq; j §. pxi. ver. fundata. Præmissus aût ordo pponêdi pbat. nam actor laborare debet ad intêtionê causæ suæ amplifiãdã: reus verò ecôtra ad extenuandã arg. q. iiij. c. j. & ij. & ar. xxiij. q. ij. dñs. Et q actor prius debeat pponere pbat extra, de mutu. pe. c. j. & iuxta regulã, q prior appellat, prior agat. ff. de iud. qui prior. extra, de ordi. cog. c. ij. ¶ Deinde si reus, exceptionis se credit iuuari beneficio: alleget prius quæ faciût ad fundandã & pbãdã suã exceptionê, & post actoris aduocatus cedeat, & allegationes illius destruere satagat, sicut prædiximus paulò ante. ¶ †Meritò autê reus primo tûc allegabat: nã in exceptionib' pbãdis seu pponêdis reus fungit vice actoris: & q excipit, pbare tenet ff. de pba. si pactû. & l. in exceptionibus. ff. de excep. l. j. ¶ †Demû si actor originaliter replicare voluerit cõtra allegationes rei, replicet qd sibi videbit sub præscripto modo: cui etiam simili modo respondeat a reo. ¶ Similiter & in triplicatione, quæ datur reo, & in quadruplicatione, quæ dat actori. de hoc dic vt s. de excep. §. fi.

SVMMARIVM.

1. Factum prius constare debet, quàm disputetur de iure.
2. Ad factû qualiter, & qñ sit in iudicio accedendum.
3. Causa rei confessi, non est iuuenda.
4. Funiculus triplex, difficile rumpitur: & quæ nõ prosunt singula, multa iuuant.
5. Intentione per facti probationes in iudicio fundata, ad iuris defensiones descendendum est.
6. Iudicandum est pro illo, pro quo plures bonæ fecerunt rationes.
7. Argumêta toties sunt in iudicio repetêda, donec aduersarius intelligat. & iudex plenariè instruatur.

Allegationes qualiter in iudicio sint faciendæ.

Nunc Videndum occurrit iuxta ppositionis seriem, qualiter faciendæ sint allegationes. Scias igitur q postq̃ publicatæ fuerint attestationes & instrã, ac aliæ pbationes exhibitæ, debet fieri disputatio sup actitatis. ¶ †Prius enim cõstare debet de facto, q̃ disputet de iure. ff. de iure codic. qdã. extra, de ec. ædif. ad audientiam. extra, de re iudi. abbate sane. li. vj. in aut. de testi. §. si verò. ibi: in tps disputationis, &c. quia ex facto, ius orit: vt s. §. j. ver. ideo autê. Ideoq; dic ad disputandû seu allegandum specialiter præstita, vtralibet pars debet habere copiã oîm eorum, quæ fuerunt in iudicio actitata. Tunc autem deliberatione

quens sic Io. de Leo, specialius tû adaptabile huic rubricæ penal. & vltra tib. j. causi. indicabimus iudi. partim in ma: & se cunda tractat de disputationib' iu per testibus reli. qua vide sup Rubri. de aduocat. ¶ Quoniam testibus. Nc scu. sdû Lan. vlti. ¶ Videndû. Oia illa membra tuerunt Tan. & vnû plus posuit ante vltimû, s. quod sit officiû allegantiû, qd actoc putatur non necessarium. ¶ Cunctis. eo. lib. ¶ Multû. Versi. si verò. & ibi nota. ¶ Aduocan. Cesset contrarium, si intelligatur de aduocatis, qui sua subtilitate iustam reportât sentêtiã: si de iusta intelligo illud casuale. ¶ Nunc breuiter. Ordo iste quasi ad literã fuit Tã.

deliberatione præhabita diligenti, surgat actoris aduocatus (ad quem specialiter pertinet officium disputandi qui se habeat in surgendo, & in beneuolentiam iudicis captando, & in licentiam iudicis postulando, & cum de iustitia monendo, & in arengam faciendo, ac alijs, prout dixi s. de aduoca. §. nunc de exordijs. in prin. & versi. vel tali ad iustitiam. & per totum. & §. hoc docendum. versi. item de iustitia. & per totum.

2 ¶ †Quo facto, statim ad factum hoc modo accedat. nam ipse debet causam ampliare: vt s. §. proxi. Si enim est iudex, de cuius iurisdictione possit meritò dubitari: puta delegatus vel arbiter: vt extra, de offi. dele. a. cùm in iure. & C. de oun. princi. l. vnica. & ij. q. vj. §. quod de arbitris. Aduocatus actoris incipiat, & dicat, qualiter causa fuit commissa, vel compromissum factum: & si necesse sit, legat literas commissionis, vel instrumentum compromissi: repiloget etiam citationes & subdelegationes. si quæ in causa factæ fuerunt: quæ omnia in promptu habeat: vt si quid ex his negetur, vel super aliquo immineat dubium, paratus sit per documenta causæ facere plenam fidem. ¶ Postmodum verò proponat, quid petitum fuerit per suum clientulum: &, si necesse fuerit, libellum prælegat ad ipsum porrectum: vt xxvj. dist. bene quidem. extra, de lib. ob. c. j. ¶ Deinde verò recenseat processum: puta litis contestationem, iuramenti præstationem positiones, & alia, quæ fiunt in causa: & maximè quæ sunt substãtialia: de quibus dixi s. in procemio huius secundæ partis. Hæc probantur extra, de electio. dudum. secundo. §. partibus & extra, de proba. quoniam contra. & singula habeat in promptu, paratus ostendere, si necesse fuerit, vt prædixi.

3 ¶ †Sed & si aduersarius aliquã positionem, vel aliquid de intentione eius, vel libellum confessus fuerit, illud proponat iudici, vt iam quasi pro iudicato habeatur: imò petat sententiam: quia non est rei confessi causa tuenda. extra, de iura. c. præterea. ij. C. de confes. l. vnica. extra, eodem c. ij. & ij. quæstione. j. nos in quemquam. Ea verò, quæ pars negauerit, per probationes inductas satagat asserere, scilicet per dicta testium, vel per instrumẽta, vel per priuilegia à se inducta, vel per præsumptionem, vel per iuramẽtum, & etiam per alia genera probandi. de quibus dixi s. de proba. §. vidẽdum. & probatur xxij. q. j. omne quod. & extra, de fide instrumen. per totum. & de præsump. illud. dicens sic. per A. & B. & C. testes, & per tale instrumentum, vel ius probatur primus articulus, qui talis est: per D. & C. & F. probatur secundus articulus, qui talis est. & sic de alijs. De hoc autem & de articulis vide suprà de teste. §. publicatis. & §. nunc videndum. legendo si necesse fuerit dicta singulorum testium, nisi super articulo negato fecerit mentionem: & quando plures testes concordes habuerit, tantò melius erit: vt lxxxj. distinctio. in omnibus. extra, de offi. delega. prudentiam. §. j. xx. distinctio. de quibus. quoniam aliàs numerus testium aliàs dignitas, aliàs fama consentiens, cõfirmat rei, de qua quæritur fidem: vt iiij. quæstione tertia §. item in criminali. in princip. extra, de testibus in præsentia. Quod si aliqui testes discordes videantur, concordet eos, si potest. de poe. distinctio j periculosè. extra, de testibus. cùm tu. argumen. xj. quæstio. iij. antecessor. ff. de liberis & posthu. si ita scriptum C. de inoffic. dona. l. vnica. & in aut. de exhi. & intro reis. § fin. ff. de rebus dubiis. quoties. Distinguat enim tempora modos, & qualitates, & concordet scripturam. ij. q. j. si peccauerit. super quo dic in prædic. §. publicatis.

¶ Item si præsumptiones vel instrumenta, faciunt cum dictis testium: Alleget ea ad confirmandam testium fidem. argu. ff. de proba. l. fin. §. primo. iiij. q. iij. ver. solam. C. de testib. l. solam.

¶ Inducat etiam omnia iura & rationes, quæ faciunt ad quod probare intendit: vt facit Nico. Papa iij. quæstione quinta. quia suspecti. vt iudex bene instruatur in causa. & simul cuncta iungat, & liget: quoniã qui allegat,

a allegat secundùm T.[a] vt omnibus simul coniunctis, & sibi inuicem suffra-

4 gantibus, probetur fortius quod intendit. †Nam triplex funiculus difficile rumpitur. extra, de treu. & pa. c. j. & quæ non prosunt singula, multa, simple collecta, iuuant. ff. ex quib. cau. ma. nec nõ. §. si quis sæpius. & ff. de pac.

b l. j. in fi. Insti. de ob. quæ ex consen.[b] ¶ †Fundata verò intentione sua per

5 probationes facti: tunc ad iuris probationes descendat: allegando & inducendo leges, & canones. & argumenta, exempla & rationes, quæ suam fulciant intentionem: sicut papa facit extra, de iudi. nouit. §. non igitur. extra de noui operis nuncia. intelleximus. & Augustinus xxviij. quæstio. j. c. sic enim valet. xj. q. iij. c. summopere. s. §. proxi. versic. primo. Et si non habet casus expressos, argumen. & similia inducat. ff. de legib. l. non possunt. extra, de rescrip. inter cæteras. ff. de re milit. non omnes. §. à barbaris. & C. de quæstio. milites. C. de probat. cùm res. ff. de nego. gest. Nesennius. ff. si cer. pe. lecta. ff. de excep. rei iudic. singulis.

6 ¶ †Studeat autẽ multa pro se inducere. nam pro illo iudicabitur, pro quo plures bonæ fecerint rationes. de poe. di. quarta. §. fin. xiij. di. duo. ad fin. Insti. de adop. §. si verò. extra, de proba. licet. io fi. lxv. distin. cap. primo, secundo, & tertio. de iur. & fa. igno. l. prima. ibi: tamẽ si nondum satisfecisti. Deterior enim est causa eius contra quem plures faciunt rationes. extra, de iure pat. suggestum. de re iudi. cùm æterni. in fi. xxviij. distin. de Siracusanæ. Sed & vbi plura faciunt pro aliquo, quàm contra: pro eo pronunciatur:

c vt xxiij. q. vj. c. vides. & extra, de iure patro. suggestum. cum suis concor.[c] licet sit argu. contra. lj. di. designata. cum suis concor.

¶ Repetant etiam, & explanent argumenta sua toties: donec aduersarius intelligat: & iudex plenariè sit instructus: sicut facit Augustinus cõtra Pollentium. xxviij. quæstio. j. iam nunc. prope finem versicu. intelligis ne quid

7 dicam, &c. ¶ †Quod si plures fuerint articuli, & positiones, ita faciat super quolibet: vel si iudices sunt parati exposito facto diligẽter, & reperit sub compendio quindecim, quæ continentur extra, de proba. quoniam contra. dicat sic: Et quia scio vos gesta re iura in scrinio pectoris vestri, ideirco ea coram vobis allegare omitto: vt C. de testamẽ. omnium. extra, de appella. sæpe. in princip. Supplico tamen vt ea, & cætera omissa, suppleat discretio iudicantis. C. vt quæ desunt aduoca. iudex suppleat. l. vnica. extra, de postula. bonæ. ¶ In fine autem, petat sententiam pro se ferri: petat etiam expensas sic dicẽs: Per præmissa: domine Iudex, constat luce clarius: nos esse in causa victoriæ. vnde peto pro me sententiam ferri, & aduersarium mihi sententialiter condemnari: & expensas in lite factas mihi restitui, & restituendas esse per vos decerni. vij. quæstione prima capi. sciscitatis. ibi luce clarius, &c. & tertia quæstione sexta. hoc quippe. ibi: luce clarius. & secunda quæstione octaua. sciant. Quod petere debeat expensas, probatur C. de iudic. properandum. §. sin autem. extra, de rescriptis. capitulo fina. Prædictus modus allegandi probatur in concor. quæ sunt infrà versicu. prædictus autem. ¶ Aget quoque sapiens: si quæ probata sunt: & per quos, colligat: & ea cum suis allegationibus in scriptis consiliarijs vel iudici tradat: vt plenius deliberare valeant: quia non possunt de omnibus recordari. & ad hoc extra, de electio. dudum. infrà titu. proxi. versi cu. auditis.

SVMMARIVM.

1 ¶ Instrumentum actoris, etiam testibus roboratum, multis modis impugnari potest.
2 Aduocatus rei potest allegare, iuribus & rationibus pro parte actoris inductis, non esse exemplis, sed legibus iudicandum.
3 Simile per vnum inducto, & altero negante simile, cui incumbat probatio.
4 Allegationes partiũ, qualiter sint in iudicio distinguendæ.
5 Iurium contrarietas, multiplici ratione sopiri potest.
6 Contra ius causam perpetuæ prohibitionis habentis factum, an valeat.
7 In medio posita, sæpe ad principium & ad finem referuntur.
8 Dictio fortè, quandoque est nota assertionis, non dubitationis.
9 Dictio donec, & dictio amplius, & dictio circiter, quomodo sumantur.
10 Dictio vt, quandoque consecutiuè, non causatiuè ponitur.
11 Dictio nunc, quid importet.
12 Causa cessante statuti, debet cessare constitutio & effectus.
13 Causa impulsiua, quæ dicatur.
14 Argumentum à contrario, nõ valet, vbi ius expresse contradicit.
15 Propositio in, multis modis sumi potest.
17 Masculinum genus an possit comprehendere fœmininum.
18 Fœmininum an possit comprehendere masculinum.
19 Apostolus denegat se habere consuetudinem contentiosorum.
20 Alleganda in iudicio, duobus versibus continentur.
21 Aduocatus rei, aut quilibet, quibus modis poterit soluere iura contra se inducta.
22 Tribus fallacijs possunt omnia contraria in iure solui.
23 Aduocatus debet factum suum aliter, quàm actor proposuerit, asseuerare.
Oculi Domini super iustos: vultus autem eius super facientes mala.
24 Reus exceptionem in iudicio proponens, fit actor: & eam probare potest pluribus modis.
Allegationibus qualiter sit respondendum.

a ¶ Secundùm T. vbi s. in iij. ver.

b ¶ Ex cõsensu. Supple. per totum.

c ¶ Suis concor. Ibi no. in vlti glos. & solue, sed contrarium, vt ibi scripsi, s. quod in æquiualentibus, singulariter & diuisim statur maiori numero. quando verò in illis est inæqualis authoritas, præfert quandoque minor numerus personatum. De hoc de testi. in nostra. & rationũ, vt in contrarijs. & est expressum extra, de elec. innotuit. Ian. In inferiori cõtrario se expediebat, dicendo, quod plus valet, præualet. ff. de sena. emãcipatum. & vide quod no. xiij. di. duo mala.

POst hoc autem rei aduocatus, qui debet causam extenuare, vt s. §. nunc breuiter. surgat iuxta morem s. in princ. præcedentis §. ver. nunc autem est commemoratum. & per ordinem, quæ per aduocatum actoris fuerint proposita, sub epilogo repetat, seriatim ad singula per eũ proposita, respondẽdo, & audacter cũcta per eũ introducta, prout poterit, destruẽdo: siue sit cõfessio, siue attestationes, siue instrumẽta, siue aliqua suprà scripta, dicẽs: Dominus talis superficialiter & coloratè, sed nõ medullitus visus est ostendere, quod suus clientulus foueat iustam causam: sed vt cũ pace sua loquar, non debuit coram tantis viris propter salarium, contra cõscientiam allegando ad gehennã ædificare. extra, de re. spo. literas. vt ec. bene. c. vnico. Vel dic vt suprà, de aduo. §. nunc de exordijs. Quod verò contra conscientiam dixerit, sic ostendo. confessionem igitur dicat fuisse reuocatam. quod dic vt suprà, de cõfes. §. fi. ¶ † Item testes, quibus actor suam intẽtionem fundauit, impugnet quod multis modis facere potest, assignando contrarietatẽ, seu varietatẽ, seu mendacium, in dictis eorum si potest: vel dicat quod nõ reddunt causam sui dicti: vel quod non respondent ad interrogata: vel nihil deponunt super eo, ad quod inducuntur: vel quod sunt infames, vel alias inhabiles. & sic de alijs, quæ plenè prosequere: vt s. de teste. §. primo. Item discutiet eos per impossibile. & per præsumptiones & per contraria extra, de proba. licet. in prin. extra de causa pos. cum ecclesia. tertia q. ix. c. nihilominus. & c. pura. Item impugnet instrumentum. quod multis modis facere potest, vt dixi, vel de falso arguat: quod dic vt suprà de instru. edi. §. postremo. ¶ Item impugnet præsumptionem, dicens eam temerariam vel leuẽ, vel per aliam contrariam tolli: quæ dic vt supra de præsum. §. species. & sic de alijs, quæ in facto consistunt, pro parte actoris inductis. ¶ † Exemplis quoque, iuribus, & rationibus, pro parte actoris inductis respondeat, dicendo quod non est exemplis, sed legibus iudicandum. vt secunda quæstione septima. §. hoc dicto. de consec. dis. secunda. re vera. versi. sed qd. C. de senten. & interlo. omniũ iudi. nemo. ¶ Iuribus etiã respondeat, dicendo quod iura inducta pro similibus, non obstante quia aliqua dissimilitudo inter ea inuenitur: vt xxviij. q. j. c. sic enim neque in tertia colũ. ver. non sunt itaque. & extra, de sum. tri. cap. secũdo. §. nos autẽ. ¶ † Sed si ego induco simile, & tu negas esse simile: quæritur cui incumbet probatio. Respond. tibi: quia verum[a] negas. ff. de proba. ab ea parte. præsertim si colorate propono, & expressa sit identitas, seu similitudo: vt extra, de transla. inter. ver. sicut ergo. extra, de rescri. inter cæteras. in fi. ¶ Præterea negando aliquid esse simile, implicas dissimilitudinem: & ideo eam probes. extra, de renun. super hoc. ff. de proba. filius. & melius qui si sint legi. per venerabilem. §. verum. & in præd. ver. non sunt itaque. quod si hoc non probetur, non est simile. xxvij. q. j. nuptiarum. in authentica, de fide instru. in prin. ¶ Item respondeat distinguendo, & exponendo iura: vt supra, eo. §. nunc breuiter. versi. ordo. & soluendo etiam contrarietatem, vt iam dicam. ¶ † Et generaliter distinguendo, partis alterius allegationes, aliquas per interruptionem vel per vim literæ: vt facit Augustinus xxiij. q. vij. qd aũt. & viij. di. quo iure. Aliquas etiam per aliqua iura, & posteriora, & noua: vt extra, de resti. spolia. sæpe. vij. dist. Moyses. ff. de legib. l. non est nouũ. & l. seq. extra de homi. si perfodiẽs. Quasdam per veriorem intellectũ: vt ix. dist. quis nesciat. extra, de fide instru. inter dilectos. Quasdam per rõnẽ solã. j. di. cõsuetudo. & ix. di. sane quippe ratio. ¶ Prædictus aũt modus allegãdi & rñdendi, pbaf xj. q. j. quicũque litẽ. xiij. q. j. §. j. & ij. & per totũ. & extra, de consue. cum dilectus. extra, de elec. cum nobis olim. extra, de proba. licet causam. de fide instru. inter dilectos. & in cõcor. quæ sunt in præ. ver. de ordi. ¶ † Potest aũt iurium cõtrarietas multiplici ratione sopiri, puta dicendo, illud prius, hoc posterius: vt s. versicu. & generaliter. & illud ius determinatur seu interpretatur per istud. ff. de legi. & ideo. vt patet iij. q. iij. offeratur. quæ determinatur quo ad possessionẽ mobilium vel immobilium per l. sciendũ[b] ff. qui satisda. cog. & extra, de maio. & obe. statuimus. quæ determinat[c] per illam extra, de consti. c. fi. ¶ Vel illud in ordinario, hoc in delegato: qui executioni mandata sententia, functus est officio suo: vt extra, de offi. deleg. in literis. vel aliud in reali, aliud in personali. & hæ duæ solutiones probantur eod. titu. querenti. Vel, illud de monachis, hoc de canonicis. extra, de statu mo. quod Dei. argumen. cõtra extra, de postulan. c. ij.[d] Vel, illud de Cistercienfibus, hoc de alijs monachis, qui nõ sunt tantùm priuilegiati. extra, de rescrip. cum ordinem. Vel, illud in decimis prædialibus, hoc in personalibus, vel in primitijs. xvj. quæstio. j. quæsti. extra, de deci. ad apostolicæ. Vel, ibi erat lis cõtestata, hic nõ: vt extra, de dolo & contu. prout. Vel, ibi agebatur petitorio: hic possessorio. extra, de resti. spolia. literas. §. nos autem. Vel, hoc illud expressè corrigit. extra, de consang. & affi. non debet. & ff. de lega. iij. si quis in prin. ff. de verbo. significatione. derogatur extra, de iudi. venerabilis. Vel illud ius, non fuit moribus vtentium approbatum. iiij. di. §. leges. & xij. distin. diuturni. Institu. de iusti. & iure. §. ex non scripto. Vel, a pluribus, & melioribus, hoc ius seruatur, quàm illud. xix. distin. in canonicis. Vel illud de rigore, hoc de misericordia. C. de iudic. l. placuit. quinquagesima di. ponderet in fin. extra, de transac. c. fi. xxvj. q. vij. alligant. Vel, illud de iuris asperitate, hoc de æquitatis misericordia, seu mansuetudine, ob communem vtilitatem inductum: vt extra, de re iudi. abbate sane. §. fi. lib. vj. Vel, illud de consilio, hoc de præcepto: vt quinta distin. §. j. & xiij. q. ij. quod præcipitur. & c. præ. exemplum patet extra, de obserua. ieiu. c. ij. item de illis. & xxviij. q. j. sic enim. † Vel, illud ius habet causam perpetuæ prohibitionis: & ideo non valet, quod fit contra illud: vt C. de legi. non dubium. extra, de testib. capitulo secundo. x. dist. vides[e] xxv. q. ij. imperialem. hoc verò ius non habet talem causam prohibitionis: & ideo tenet, quod fit contra illud. ff. de vent. insp. l. ij. §. quod autem. Quidam tamen hanc distinctionem non approbant. Vnde potest dici, quod fit contra iuris prohibitionẽ, non tenet, nisi per aliud ius tolleretur. quod cõtingit in multis casibus: vt ecce, simpliciter vouens, prohibetur contrahere matrimonium: & tamen si contraxerit, tenet. xxvij. q. j. nuptiarum. Item snĩa prohibetur ferri sub conditione: lata tamẽ tenet. ij. q. vj. biduũ. Itẽ snĩa excõicationis prohibetur ferri monitione non præmissa: lata tamen tenet. extra, de sen. excom. sacro. Itẽ prohibetur, ne eps consecret ecclesiam in alterius diœcesi, si tamen contra fecerit, tenet. vij. q. j. eps in diœcesi. Item ne quis sine examinatione ordinet: si tamen contra fiat, tenet. xxiiij. di. quãdo. Item præcipitur vt de calũnia iuretur: si tamen omittatur, tenet processus & sententia. C. de iura. calũ. l. ij. §. sed quia veremur.[f] & sic de similibus. Vel, ibi non ponitur ius, sed factum narratur. Sic potest intelligi vij. q. j. præsentium in princ. extra, de re iudi. libro vj. abbate. & no. j. de app. §. qualiter. ver. porro. ¶ Vel, in principio factum narratũ sine concor. vt extra, de fide instru. ex literis. extra, de app. secundò requiris. ¶ † Ea enim quæ in medio ponuntur, sæpe ad principium & ad finem referuntur: vt ibi dicif. arg. contra, quia non ad omnia præcedentia, sed ad sequentia interdum clausula refertur: vt extra, de dona. cum dilecti. Item in eadem oratione contenta, non debent ad diuersos intellectus referri: vt extra, de bapt. maiores. §. cæterum. Et not. quod clausula in medio literarum posita complectitur tantum præmissa: sicut sunt plura negotia nõ se cõtingentia: sed si articuli sunt connexi, nõ refert vtrũ in principio, vel in medio, vel in fine ponatur: quia tunc cũm aliquid prohibetur in vno, etiam in alijs intelligitur esse prohibitum, quæ in literis cõtinentur: vt extra, de app. inquisitioni. & in præ. c. secundo requiris. & extra, de rescrip. olim. & vide quod no. s. de edi. instru.[g] Item clausula[h] alia, & vltra ad modicum tps referf, nisi aliter in libello exprimatur: vt extra, de dila. literæ. ff. de ver. sig. hæc adiectio. ¶ † Item dictio forte, & dictio forsitan, quandoque est nota assertionis, & nõ dubitationis: extra, de test. quia ingredientibus. de procu. c. tuæ. xxxiij. q. ij. admonere. circa medium. Item dictio vsque, quandoque ponitur exclusiuè. extra, de episcopo, qui renun. epia. c. j.[l] quandoque verò inclusiuè: vt xciij. di. a subdiacono. Item clausula, quidam alij: ad quatuor tantum referf: vt extra, de rescrip. cum in multis. li. vj. ¶ † Item dictio donec, quandoque sumitur pro, vt extra, de verborum significatio. Ioseph. & c. quod dicitur. Item dictio amplius, ad modicam quantitatem refertur. Similiter & hæc dictio circiter, & similes. extra, de verbo. significa. cum inter vos. extra, de despon. impu. c. fin. Item diutius, extenditur ad biennium, vel quinquennium, vel ad arbitrium boni viri. extra, de conu. lepro. c. j. ff. de pac. quod dicitur.[k] Item maximè, quandoque ponitur pro tantum: vt extra, de fili. presb. ad abolendam.[l] Item mox, ponitur quandoque pro incontinenti. ff. de testa. hæredes palam in fin. extra, de elect. quia propter. & c. cum post. Quandoque pro spatio decem dierum. ff. de constitu. pecu. promissor. Quandoque pro anno. xx. q. ij. si in qualibet. & c. puella. Quandoque pro triduo. C. de iudic. cum specialis. Item qualiter intelligatur celeriter, habes extra, de loca. & con. c. fin. Item de verbo illico. ff. de damno infecto. damni. §. Sabinus. & ff. de solu. quod dicimus. Item de verbo quàm primum. ff. de admi. re. ad ci. per. l. ij. Item de verbo, sine dilatione. in authen. vt nulli iudi. §. illas.[m]

¶ † Item dictio vt, quandoque ponitur consecutiuè, & non causatiuè. C. de seruitu. & aqua. lege prima. & j. q. j. benedictio. cum suis concor. Item per clausulam vocatis, qui fuerint vocandi debent vocari omnes, quorum interest. extra de iudicijs ex1ubita. Item qualiter intelligitur clausula illa, quantum

---

a ¶ Verũ. quod ius sic scripsit de constitutio. transla. super vlti. glossa vbi videre potes quorum fuit hoc dictum.

b ¶ Sciendum. Nouum videtur hoc dictum, quod authẽ. determinetur per l. Digestorum. sed dic quod determinatur, i. intelligif.

c ¶ Determinatur. Hoc propriè.

d ¶ C. ij. Fateor quod in multis differũt licet & in multis cõueniant: vt ibi. in fi.

e ¶ Vide. Vbi de hoc. & ibi etiam aliqua no. de inferioribus exemplis. De hoc etiam extra, de spõsa duo. tua.

f ¶ Veremur. Et da iura. calum. c. j. §. j. li. vj.

g ¶ Instrumen. §. nunc autẽ videndum. ver. item excipe. & vide qd infra dixi.

h ¶ Item clausula. Hucusque ad vers. vel talis. principaliter ponit de verbo. sig. de quo latis Azo in brocar. sub rubrica de verborum effectu, & significatione. sed hodie habẽtur de hoc volumina p alphabetum ordinata.

i ¶ C. j. Et ibi plenè de hoc scripsi super j. glo.

k ¶ Dicif. De hoc dixi de fideius. c. fi.

l ¶ Abolen dã. De hoc dixi sup glo. hoc ideo.

m ¶ Illas. Et ibi de hoc.

quātum de iure poteris: habetur extra, de rescrip. causam quæ. Item clausula illa, quātum de iure poterimus, procedemus: semper ponitur post peremptorium: vt patet extra, de in integ. resti. cum ex literis in fi. de do. & contu. cùm dilecti. Item de aliis clausulis, vide s. de rescrip. præsentati. §. ratione formæ. ¶ 11 † Item dictio nunc, importat vt aliquid sine dilatione fiat. C. de inoffi. testamē. sancimus. §. cum autem quis. versi. sancimus. xxviii. q. i. iam nunc. Itē de verbo, tunc. ff. de condi. & demon. l. iiii. & l. si is ita. Item quæ hic desunt, vide in repertorio in ti. de verbo. signi. & in tit. de rescrip. Vel talit authoritas sic debet ex vi literæ intelligi, vt in præ. §. cæterum. argu. contra. i. q. i. Marcion. extra, de verborū significa. intelligentia. & c. præterea. [a] Vel ibi interrogatio postea, non infert negationem: sed potius difficultatem, vel raritatem notat. de pœ. dist. i. §. quod autem. ver. sed huius. & §. seq. & sic intelligit xxxii. q. ii. quid in omnibus. Quandoq; verò negationem infert: vt extra, de ele. venerabilem. prope prin. ibi: nunquid enim, &c. & versi. quod autem. Vel, illud vetus, hoc nouum: quod soluere non valet nouum: puta olim licitum erat episcopis deponere epm in concilio: vt ii. q. i. primates. hodie nō: vt ii. q. vi. ideo & iii. q. vi. quāuis. & c. seq. extra, de offic. leg. quod translationem. & s. ver. generaliter. Vel, illud est priuilegium, hoc ius commune. vii. q. i. petisti iii. di. priuilegia. xxviii. q. ii. non exemplo. de regularibus, qa in insulis. Vel, illud est priuilegium personale: hoc reale extra, de insti. c. pe. extra, de verbo. signi. abbate. xxv. q. ii. §. fi. Vel, illud vbi timetur scandalum, hoc vbi non timetur. quinquag. dist. vt constitueretur. extra, de cleri. excō. latores. Vel, illud vbi quis plus seu pluries deliquit, hoc vbi semel. de episco. aud. nemo. xxv. q. ii ita nos. extra, de iudi. cùm non ab homine. Vel, ibi papa loquitur magistraliter, [b] hic papaliter. Vel, ibi de comparatiua promissione hic de iure. extra, de spon. c. ii. in fi. Vel, illud in foro animæ, hoc in iudiciali. extra, de senten. excom. inquisitioni. & extra, de spon. tua. Vel, illud statutum fuit ob necessitatem, quæ nūc cessat: hoc absq; vlla necessitate. i. q. vii. quid pro remedio. & q. i. qd pro necessitate. extra, de elec. cùm in cūctis. in prin. 12 † Vel, illud statutum fuit ex causa, quæ nunc cessat: ideoq; cessare debet constitutio: vt extra, de iureiuran. & si Christus. vbi de hoc. & de renū. post trāslationem. §. cæterum. [c] quod verum est in causa finali: vt ff. de condi. ob turpem causam. l. i. & ii. C. de cō di. ob cām. l. dictam. non impulsiua: vt no. in prædi. decre. Causa autē finalis est, cùm constitutio ob fauorem inducta est: vt cùm in fauorē condēnati statutum est, q posit à grauamine appellare. & sic est cā finalis. Cessante ergo cā tali, scilicet grauaminis, cessat ius. extra, de appellatio. cùm cessante. extra, de voto. magnæ. in fin. ¶ Sed contra. xxxii. q. vii. c. fi. vbi dicitur q licet aliqui iungantur matrimonialiter, causa prolis habendæ: & sic est causa finalis: nō tamen separantur, licet prolem nequeant procreare. Sed illud speciale est in matrimonio, sicut & alia multa, quæ no. extra, vt lite non contest. c. i. Vel dic q non semper illa est causa nubendi: imò quandoq; 13 quis nubit, quia nequit resistere stimulis carnis: † vt extra, de eo, qui duxit in ma. Iordanæ. & xxxii. distin. solet. & §. prædi. Causa verò impulsiua est, cùm in odium alicuius aliquid statuitur: vt ppter garrulitatem Calphurniæ statutum est, ne mulieres postulent. ff. de postu. l. i. §. sexum. Itē propter fugitiuos & criminosos, statutum fuit, ne clerici sine literis cōmendatitiis recipiantur: vt xcviii. dis. §. i. & c. Afros. & tamen extenditur ad non criminosos: quia licet causa impulsiua cesset, non ideo constitutio cessat: vt xix. q. ii. duæ. Vel, illud secundū leges, hoc secundùm canones. x. di. c. i. extra, de nfis. dele. super quæstionū. §. intentionis. extra, de testa. filius. xxxiii. q. ii. inter hæc vera. Vel, illud statutū fuit propter magnam importunitatem petētium, & inconsultè: hoc proprio motu, & cum deliberatione, extra, de pur. ca. c. cùm in iuuentute. prope fi. de rescrip. si qñ. C. libro x. de petu. bo. sub. l. i. de pœ. di. i. importuna. [d] 14 † Vel, non obstat sensus, inde à contrario sensu sumptus: cùm in hoc casu ius expressè contradicat. & arg. à contrario non valet, vbi ius expressè contradicit, vel est contra bonos mores: vt C. de condi. insertis. l. ii. s. de iurisdi. om. iud. nemo. C. de epis. & cleri. conuenticula. licet aliàs sit validissimum. ff. de offic. eius cui manda. est iurisdi. l. i. extrà, de reg. & trāsi. ad relig. cùm virum. extra, de his, quę fi. à præla. sine con. ca. cùm apostolica. in fi. viii. q. i. sciendum. xxiii. q. ii. sane. quod facit ad hoc xxxvii. di. relatum. [e] Et breuiter dic, [f] quòd quando si, vel quia, ponitur in modum causæ: tunc valet, & fortissimum est arg. à contrario sensu sumptū: vt in prædi. l. de offi. eius cui man. est iurisdi. ff. de iure pa. adigere. Si verò supponitur pro qñ, id est, in vim modi: tunc non semper valet. & ad hoc facit extra, de verbo. signi. abbate. [g] 15 † Vel in, ponitur pro valde: vt extra de fideius. c. i. & ff. de liber. & posthu. Gallus. §. ille casus. in aut. quomodo oporteat epis. §. quanta, ibi: irreprehensibilem id est, valde reprehensibilem. Quandoq; verò ponitur in, pro sine, vel non. in aut. colla. ii. de incest. nupt. §. & hoc quidem. ibi: innoxium. & de fide instru. respon. ii. ibi: innumeras. & ff. de condi. inde. frater à fratre. ibi: indēnis. & extra, de rescrip. præsenti. in fi. ibi: impune. [h] Qñq; pro malè in aut. de iud. §. quia verò. ibi: incautum i. malè cautū. Quādoq; ponitur pro vt ff. de condi. fur. l. i. Quandoq; pro ppter, vel pro circa. ff. de trini. in hac. scdm vnā literam i. propter vel circa hanc. Quandoq; pro cōtra: vt C. li. x. de fide instr. & iure hastæ fisc. l. duplex. & ii. q. i. si peccauerit in te. i. contra te. Quandoq; p non: vt xl. di. si papa innumerabiles. & extra, de sen. excō. Romana. §. fi. ibi: innoxios. lib. vi. & xxv. dis. §. nunc autem. ibi: irreprehensibilem. xliii. di. sis rector. in prin. Vel, licet contradicant sibi quo ad superficiem, seu corticem literæ: non tamen quo ad medullam, seu radicē mentis. i. q. i. Marcion. de conse. di. iiii. nullus autem. ibi: hæretici scripturas habēt, ad speciem i. superficiem, non ad salutem, i. medullam. ideoq; distinguendum est, vt cōcordet scriptura. ii. q. i. si peccauerit. xxix. distinctio. c. i. & ii. Vel, illud est comminatio, quæ non habet vim sententiæ: hoc verum ius est. C. commina. vel epistolas. l. i. & per totū. Vel, illud est canon latæ sententiæ. xvii. quæstione quarta. si quis suadente. hoc dandę. xxx. distin. per totum. quod exemplifica vt no. in repertorio sub titu. de senten. excommunicationis, in rubrica. casus, in quibus quis est ipso iure excommunicatur, & in titulo sequenti. [i] Vel, ibi supplendum est maximè, vel tantùm: & sic non contradicunt: [k] vt extra, de exceptio. aduersarie. ibi: tempore moræ litis. & de conuer. coniugato. charissimus. Vel, ibi exponitur præsertim, scilicet tantùm: vt extra, de dolo & contumacia cap. finem. secundùm quosdam. [l] Vel, ibi non respondetur ad quęstionem propositam, hic sic. prima quæstione quarta, quia præsulatus. & extra, de officio delegati. prudentiam. in principio. Vel, vnum ius tantùm dicit illud, hic plura asserit. vt vigesima distinctio. capitu de quibus. in fine. extra, de officio delega. prudentiam. prope principium. lxxxi. distinctio. in omnibus. & in concor. quæ sunt s. §. proximo. versiculo, studeat autem. Vel, hoc ius efficacioribus rationibus fulcitur, quam illud: vt in eiusdem concor. & extra, de re iudicata. suborta. Vel, illud obscurè dicit: hoc clarè. quarta distinctione erit. Vel, illud loquit indistinctè: hoc tamen cum distinctione: extra, de feri capellanus. Vel, illud ius vagatur, tanquam incertum, extra corpus iuris: hoc in eo clausum est. extra, de fide instrumentorum. capitu. pastoralis. & in proœ. Decreta. §. sane. Vel, illud loquitur in tali casu, hoc in tali. de pœn. distinctio. prima. §. quod autem. versiculo. sed huius. & §. potest etiam. & i. versiculo, vel tale. extra, de his, quæ fiūt à prælatis sine consen. capitu. c. cùm apostolica. extra, de translatio. inter corporalia. secunda quæstione prima. si peccauerit. Vel, illud secundùm consuetudinem huius ecclesię: hoc secundùm consuetudinem alterius. extra, de deci. cùm sint homines. lxxvi. distinctione. c. vtinam. extra, de sepul. certificari. de consuetudine. c. cùm olim. vndecima distinctio. c. in his.

a ¶ Præterea. Solue vt ibi no. in gl. ii.

b ¶ Magistraliter. De resti. spo. līas. versi. nos autē. & ibi no. in glo. ii.

c ¶ Cæterum. Vbi de hoc in gl. ar. est hoc vide qđ ibi dixi. & ibi plena remissio. & in c. ita decet concessum. de reg. iur. lib. vi.

d ¶ Importuna. vel ibi gratia perita. hoc proprio motu data. de prębē. si motu, pprio. & c. si pluribus. li. vi.

e ¶ Relatū. Multos canones, qbus pcedit, & in quibus nō pcedit ar. à cōtrario sensu collegit Io. de deo in distinctionibus char. iii. ADDE glo. & doc. in c. significasti. extra, de fo. cō pe. vbi habes qñ argu. à contrario procedit.

f ¶ Dic. scdm Iac. de quo dixi in remis. quam infrà dabo.

g ¶ Abbate. de hoc scripsi. de ele. publicato, super vlt. glo. circa fi i. col. ibi scdm opinionē coadiuuat &c. habet p Vber. super prædi. l. i. talis doctrina, q hoc ar. cessat, quoties eadē rō est in contrario, quæ in phibito. exemplū in legibus i. & ii. superius alleg.

h ¶ Impune. Hanc hodie non habemus: sed habetur idē ver. de consti. c. ii. lib. vi. in fi.

i ¶ In ti. seq. Vide in cle. de sen. exc. c. i. in gl. est sciēdū.

k ¶ Contradicunt. Iura qbus fit alteratio illarum supplectionum. hoc dico quia maximè cōparatiuū sumptū & tñ bñ sunt cōtraria. facit s. ver. item maximè. circa quod sciendū est, vltra id quod scripsi post Gos. decī pos. ecclesia. super ver. tantū. s. q hæc dictio implicat negatiuam nūc dico q qñq; designat q̄titatē in numero, vel reportat vtrūq;. extra, de consu. cùm M. primum ibi. xiii. præbendas tñū scdm Vber. nisi in tm &c. Patet hoc, cùm mandat mihi tm dari, vt aliis, vel vt illi: vt ibi ad fi. eo. tit. cùm oēs. de verb. sig. olim. & tunc etiā ponit relatiue. dicit Acc. C. de cu. re. l. fi. q qñq; ponit in vi nois ad hoc in aut. de restit. & ea, q̄ pa. §. vnū siquidē ibi tempus Ad idem in authē. de defen. ciui. ad fi. i. colla. ibi: quātò qs melioribus præest, tātò maior, &c. & hoc adaptat etiā in corporalibus, q nō cōsistunt in numero, pōdere vel mensura. extra, de iudi. nouit. ad fin. ver. ne igit. de simo. tanta. & c. in tm. de excep. pręlatanta. Qñ verò aduerbialiter ponit, regulariter habet separare vel excludere nnmes alios casus vel psonas. Patet C. de patri. qui fil. dist. l. ii. Circa qđ vide quod scripsi de re. iur. l. in arg. lib. vi. super gl. & facit ff. de pac. l. sed si tantū. Qñq; tñ non excludit oēs, sed certos tm. C. de prædi. m. l. ob ęs alienū. cum sua gl. de iur. om. iud. l. ii. etiā cū gl. Ad idē ff. de acq. pos. l. i. §. per seruū. ii. Qñq; nec certos. ff. de ver. sig. cùm in testō. vbi dictio dūtaxat, extēdit vbi testator dixit expēdiri momēto centum aureos dūtaxat. Qñq; ēt designat tēpus incertū. ff. de stipu. ser. si seruus cōis Mæuii. §. fi. quātā pecuniam tibi in calendis mutuauero, tantam dare spondes.

l ¶ Secūdū quosdā. Hosti. & Ab. contra vt ibi scripsi. concor. vide xii. dis. illud.

argu. contra. xij. distin. illud.[a] Vel illud generale, hoc speciale. extra, de rescrip. c. j. & c. pastoralis. ff. de regu. iur. in toto. Vel, illud speciale est in fisco. ff. ad treum. simile. argu. tamen contra, ff. de pe. hæred. l. j. prope prin. C. de iur. fi. nullus. & ff. e.[b] item venit super quo dic, q si lex, quę in filio loquitur, ponit ius cõe: tũc trahenda est etiã ad priuatos: vt in præ. cõ. & ff. quod cuiuscq; vniuer. no. l. j. in similibus. si verò ponit ius singulare: tunc nõ. vt in præ. l. simile. & sunt lib⁹. & xxvj. q. ij. in eo exẽplo. c. §. ver. vel illud est priuilegium. Vel, tale verbũ ibi positũ, sic intelligitur: vt extra, de transla. inter corporalia. §. sed nec extra de ver. si. abbate. Vel, nõ refertur ad proximè dicta, sed ad præcedentia. sic intelligo, & lego extra de testa. officij. in fi. versi. saluis. extra de cõiu. lepro. c. j. in fin. ver. quos si. & pbat⁊ extra, de do. cũ dilecti. & de rescrip. cũm q̃. de hoc ĩ. de instru. edi. §. nunc aũt. versi. itẽ excipe. Vel, illud de excep. dilatoria: hoc de peremptoria. extra, de excep. pastoralis. Vel, illud in cã criminali: hoc in ciuili vel criminali. & ciuiliter mota extra, de procu. tuæ. de accu. super his. in fi. v. q. iij. ĩ criminali. extra, de regu. iur. lib. vj. Vel, illud ius nõ excludit hoc extra, de testi. cùm tu. de pœ. distin. j. periculosè. vel illud de dispensatione. hoc de rigore: vt extra, de consanguinitate & affinitate. quod dilecto. xiij. distin. nerui. 16 † Vel, ibi debet exponi vel, pro vt. C. de noxa. act. l. j. in prin.[c] vel dictio illa, propriè & impropriè ponitur: vt extra, de postul. bonæ. primo C. de iustit. Co. cõfirmã. §. si quæ verò pragmatice. C. de ser. fugi. quęcunq; ff. de offi. procõ. l. ij. 17 † Vel, ibi masculinum genus comprehendit fœmininum: vt ff. de iure fisc. at diuus. Ita C. de fideicom. l. penul. C. vnde vi. si quis in tantam.[d] Super quo dic quòd masculinum genus aut profertur à lege, aut ab homine. Si à lege, tunc fictione iuris comprehenditur fœmininum sub eo: vt quod traditur in masculo, intelligatur traditum & in fœmina: & hoc siue tractetur de odio siue de fauore. ff. de verborũ significa. l. j.[e] & l. testamento. & ff. de consti. pecunia. l. j. §. j. ff. de negotijs gestis. l. ij. §. j. & hoc nisi id, quod constituitur in masculino, tale sit qd non congruat mulieri. nam tunc non comprehendit⁊.[f] Vñ procurator est qui negotia dni mandato administrat: vt ff. de procura. l. j. Sed non est procuratrix, q̃ mandato domini negotia administrat. ff. de procu. l. j.[g] quia hoc virile officiũ est. C. eo. alienã. ff. e. l. neq; licet sit ar. cõtra. extra, de cõfit. vsu. vel vsuti. cũ dilecti. §. qa verò.[h] idem est in multis casibus, quos no. ĩ. de procu. §. j. ver. regulariter. Si verò profertur ab hoĩe puta à testatore: aut tractatur de odio, aut de fauore: si de fauore, puta de legatis, de tutoribus dandis, & hmõi: tunc iuris interpretatione, sub masculino comprehenditur fœmininum. ff. de lega. iij. qui duos mulos. & l. seruis legatis. Si de odio puta de exhæredatione: tunc non. ff. de ven in pos. mis. l. j. §. j. & est ratio, quia fauores ampliandi sunt & odia restringenda. ff. de liberis & posthu. cùm quidã. 18 ¶ † Verum licet sub masculino comprehendatur fœmininum: non tamen hoc contingit econtra. Hoc enim perniciosum esset exemplo. ff. de lega. ij. si ita scriptum sit. Masculus enim dignior fœmina est. ff. de statu homi. in multis extra, de pœ. & re. noua. Vñ honestius est, minus dignum sub digniori comprehendi quàm econtra. ff. de acqui. re. do. l. j. C. de transact. l. fi. de cõces. eccl. vel alta. qd in dubijs. extra, de rescri. sedes. In casu tñ speciale est, fauore matrimonij, vt sub fœmina masculus comprehendat⁊. Nã lex Aelia Sẽtia, quæ prohibet patronum cogere libertam iurare, nec nubat: locum habet etiã in liberto. ff. de iure pa. adigere. in princi. & l. q contra legẽ. Posita quoq; vna solutione seu responsione, põt poni & alia: vt extra, de relig. spo. literas. & poterit tunc vti verbis Hiero. super Euangelium, qd legitur in festo Innocentium.[i] Posito enim ibi vno intellectu, subijcit sic. Possumus locum istũ & aliter consolari. 19 † propter contentiosos, quorum consuetudinem Apl's denegat se habere. Sunt enim quidam curiosi, qui de illis, quæ non expediunt, facile disceptant: vt extra, de re iudi. ab bate sane. proposit. li. vj. 20 ¶ † Et generaliter omne contrarium facile solues, si attendas quæ his versibus continentur: Causa, locus, tps persona, rigor, nouitasq;. Antiquũ bonitas, vero consulo, pracipioq;. His si iungatur permissio, iura variatur. Quasi omnia, quæ in primo versu cõtinent⁊, pbant⁊ xxix. di. c. j. ij. & iij.[k] Et xiij. di. sicut. Cã: vt in neophyto. xliij. di. c. j. & ij. & in promotione monachorum ad sacerdotium, & ad curam animarũ, qd ex cã s. ppter penuriã clericorũ, obtinuit tpe Grego. lv. di. priscis. Locus: vt in Orientalibus: vt xxxj. di. aliter. & c. qm. & c. Nicæna. extra, de cle. cõiu. cũ olim. Tps: vt ĩ vxorib⁹ Abrahę. xxxij. q. iiij. obijciunt⁊. & in matrimonio ĩ tertio & quarto gradu cõtrahendo qd ex cã ad tps cõcessum fuit Anglicis xxxv. q. iij. qd scripsi. Persona: vt in Ambrosio neophyto electo: vt xiij. di. Valentinianus. lxj. di. §. his omnib⁹. vt vij. q. j. petisti. Rigor: vt presbyter post lapsum deponatur: vt lxxxij. distinct. presbyter. iij. q. vij. si quis. l. di. c. j. & ij. j. versi. proxi.[l] Nouitasq;: vt xxxv. q. iij. quædam. l. extra, de diuor. c. fi. Antiquum: vt xxxv. q. viij. de gradibus. ff. de ritu nupt. diuus. aliàs incipit, qui in prouincia. argumentum contra. extra de eo, qui dux. in ma. quam pol. per adulte. cùm haberet. extra, de consue. c. fi.[l] Bonitas: vt in hæreticis. j. q. vij. conuenientibus. Veto: vt xiiij. q. j. quisquis. vt de vxore non dimittenda, excepta causa fornicationis. xxxij. q. j. dixit. & quæstione quinta. præcepit. & de nõ accedendo ad aliã: vt e. causa. q. vj. nõ mœchaberis. Cõsulo: vt xxiij. q. j. §. primo. in prin. ibi: sed si quis te percusserit in vna maxilla, &c. & de vxore post fornicationẽ reconcilianda. xxxij. q. j. quod aut. Et de cõtinẽtia capienda: vt e. q. integritas. & xxxiij. q. v. qui sitis. Et de non dimittenda coniuge infideli, cohabitare volente. xxviij. q. j. iam tunc. & c. sic enim. Præcipioq;: vt, Diliges dominum Deum tuum: vt iij. distinctio. omnis. in fin. & xxvj. q. v. nec mirum. in fin. Et reddere debitum vxori petenti. xxx. q. v. c. j. & ij. Permissio: vt in his, qui continere nequeunt. xxviij. distin. de his. Et concubitu coniugali, qui fit causa incontinentiæ, qui permittitur: vt grauiora vitetur xiij. di. nerui. 21 ¶ † Item nota quòd quædam iura loquuntur, secundùm iustitiæ rigorem: vt de peccante post baptismum, acta pœnitentia non promouendo. xxv. dist. primum. xlviij. di. quoniã. De criminosis post pœnitentiam tolerandis. j. q. v. c. j. & fin. l. di. ponderet. xxxiiij. dist. fraternitatis. Item quædam sunt datæ sententiæ: quædã dandæ: vt ĩ.[m] Hæc igitur illa canonum varietas, de qua dicit Isidorus, quòd ea ignorata, & medullitus non perscrutata, multi in erroris labyrinthum intrando impinguntur: vt xxix. di. c. j. ¶ His igitur modis, potest aduocat⁹ rei & quilibet 22 peritus, facile soluere iura contra se inducta. ¶ † In summa nota quòd ferè omnia contraria in iure, per tres fallacias soluuntur: scilicet per fallaciam æquiuocationis, accidentis, & secundùm quid, & simpliciter, siue per aliter, & per simpliciter aliud, & per secundùm aliud.[m] De fallacia æquiuocationis, tale est exemplum. Dicit lex quòd mancipium, quod est in causa redhibitionis, debet emptor exhibere: vt C. de ædil. ac. l. fi. Sed contra: quia si mancipium emptum, qd erat in cã redhibitionis, mortuum sit nõ debet exhiberi: vt ff. de ędil. edi. qd si nolit. §. si mãcipiũ. & l. redhibere. §. fi. imò impossibile est hoc quia exhibere, est copiã vidẽdi & palpãdi facere: vt ff. ad exhibẽ. l. ij. & de lib. homi. exhib. l. ij. §. ait prætor. Solum in præ. l. de ędi. act. ponitur exhibere, pro pbare: vt ibi no. sed in illa ad exhibendũ, ponit⁊ vt faciat copiam apprehendendi: vt ĩ. Dic ergo aliter hic, & aliter ibi. Item aliud exemplum dicitur extra de ele. qd sicut. in prin. q per nominationẽ non acquiritur nominato: contra eo. ti. cùm in iure. & e. publicato. & xvj. q. vij. contra sanctorum. Sed dic q in c. qd sicut. nominatio sumitur p tractatu, qui electionẽ præcedit, in quo p verba de futuro nominantur diuersi: in cõtrarijs verò ponit⁊ p expressione consensus per verba de præsenti. De hoc no. lxiij. dist. quãto. ¶ In fallacia verò accidentis, sic exemplifica. De iure naturali debet nemo cum alterius iactura locupletari. ff. de condictio. indebi. nam hoc natura. extra, de pœnis suam. Sed contra. ff. de vsucapio. l. iij. Solutio. Inspecto hoc accidenti iure naturali,

a ¶ Illud. Verũ est, à q aliquorũ cõsuetudines non subuertunt⁊ p cõsuetudines aliorum: vt ibi: sed p hoc non negat⁊ qn arceant⁊ p pprias.

b ¶ l. eo. s. de peti. hære. itẽ veniunt. §. cũ autem. & §. aptanda.

c ¶ In prin. decre. hoc vt dicitur. j. ante fi. titu.

d ¶ In tantã. ff. de adop. l. hoc autẽ. cũ l. se. ff. de iurisf. om. iud. si quis id. §. j. & ibi materiã habeo per Guid. de Suza.

e ¶ L. j. Ibi de hoc p Acc. & p Dyn. de hoc etiã ď ele. gñali. li. vj. in gl. ij. per Cy. de ser. fugi. l. quęcunq;. vbi prius Albericus antiquus doctor, materiã distinxerat: & vide p Archi. ad satietatẽ, xvij. q. iiij. si qs suadente super j. gl. & qa qd notauerat de hoc Hostien ĩ decre. Raynal. de testa. ĩ pri. ipse satis ibi collegerat. & ppter materiã decre. prolixã, ibi non posuit remissionem dedi. non tamen omittã qd in l. quicũq;. & ĩ c. si quis suadẽte. ppter famositatẽ legis & canonis, posita ẽ p p̃dictos hęc famosa materia: nõ quia materiam textuum illorũ directè respiceret. & in hoc Gui. de Su. cõmẽdo. qp pertinẽter posuit vbi ĩ. licet etiã per eũ aliquid de hoc habeatur super l. quicunq;.

ADDITIO.

¶ Adde tu omnino videndum Bart. Soci. in suo tra. fallen. in regula cclv. vbi põit regulam affirmatiuam, quam limitat pluribus modis. & vide p Hippo. de Mar. sing. xx. inci. masculinũ genus. & sin. xxxix. incip. capias vnũ. & sin. xxxj. inci. sępius iã dixi Hen. Fer.

¶ Cõprehẽditur.

bñ facit, de ista regu. ea quæ. in fin.

g ¶ L. j. Cõiter non approbat⁊ hoc exẽplũ: quia lex ista non dicit qs possit esse pcurator, sed diffinit: q̃ diffinitio caderet in fœminã, casib⁹, q bus dari põt pcuratrix: vt sequit⁊.

h ¶ Quia verò. Illud spãle in Papa vt ibi no. in glos. sic ergo.

i ¶ Innocentium. Matthæi ij. c. & loquitur de verbo, ex Aegypto vocaui filiũ meũ. qd habet⁊ Osee xj. a

k ¶ Et iij. Idem sup illa distinctiõe Richardus in distinctionib⁹ fuit, posuerat hos casus ad modum antiquum per tractus calami vniendo, vbi etiã ad literã posuit hos versus saluo qd posuerat pietas, vbi hic est bonitas. & nescio quare mutatũ. postea Ioã. de Deo in prin. suarum distinctionũ posuit hos casus solùm pro prosa.

l ¶ C. fi. Illud ĩ his, quorum trãsgressio inducit mortale.

m ¶ Aliud. Subscripsi ĩ proemio decre. sup gl. qa nulla. Frã. vercel. has fallãcias ibi posuerat, q licet alia exẽpla penetret, hinc remittendo deci. postea ibi. prosequebat⁊ decem prędicamẽta, quę etiã nõ posui: qa videri pñt p azo. In pri. sũ Sũmę. Illa ẽt Lau. breuiter posuit, & Archi. post eũ l. dist. ferrũ. breuiter aũt exẽpla ipsius ad fallacias erant de decre. vẽa. ď coha. cle. circa cõtrarietatẽ ibi in tex. solutã. & decre. cum aplica. ad fin. de his, q̃ fi. à pl. aliud dabat de decr. secũda, de no ope. nũ. ĩquãtũ soluit cõtrariũ de scãdalo vitãdo, vel nõ. ã tertiũ dabat de cõtrario soluto in decr. statuim⁹. de ma. & obe. ĩ gl. ij.

turali,nemo cum aliena iactura locupletatur: sed tamen in. pecto hoc accidenti iure ciuili sic , & ita aliud ibi,& aliud hic. Item contrarietas illorũ exemplorũ xvj.q.j.qm̃.& xij.q.ij.sum.ex soluit extra,de his,quę fi.à pręla.sine cõsen.ca.apostolica.per simpliciter aliud in fallacia, secundũ quid simpliciter. exemplifica sic. Dicit lex φ si patronus arrogat libertum suum,cõsequitur libertus iura ingenuitatis. ff.de iura inup.sciendũ.ij.Sed contra.ff. de sta ho.l. fi. vbi adoptatus libertus à patrono, nõ cõsequitur iura ingenuitatis.Solutio. Consequitur ea quo ad quędã,videlicet vt nec patronus , nec filius habeat ius patronatus in eum quo ad successionem : & sic est ingenuus quo ad quid: vt in l.sciendũ . Sed quo ad alia remanet libertinę cõditionis: vt in l.cõtraria. & sic aliud hic, & aliud ibi.Sic ergo cõtraria soluuntur per aliter, & per aliud, & per secũdũ aliud. ¶ Itẽ aliud exemplũ de secundo: aliud dicitur extra, de elec.Cumana.quod persona electa, nõ facit numerũ: contrariũ dicitur eodẽ tit.cùm in iure.Sed primũ obtinet de iure cõmuni: secundũ verò ex virtute cõpromissi.& ita ibi secundũ aliud,& hoc secundùm aliud: vel alio modo sequitur hic, & alio modo ibi. ¶ Student quoq; aduocatus factum suum aliter, φ̃ actor proposuerit,asseuerare , quibuscunq; modis poterit: & tamen ipse, licet nihil probet,absoluetur actore non probante.extra,de iureiur.c.fi.extra, de causa pos.& propne.cũ ecclesia. ꝓpe fi.[a] ¶ Sic igitur destructis seu impugnatis, & quæ per aduocatum actoris constructa fuerant,dicat ex præmissis Dñe iudex,luce clarius liquet,quòd iniustam litem contra me pars altera mouit,quare Deo committo meã iustitiam,& vobis memori eius , quod scriptũ est.[b] Oculi Domini super iustos,& aures eius ad preces eorum: vultus autem Domini super facientes mala,vt perdat de terra memoriam eorum. Oĩs enim,qui rectè iudicat,stateram in manibus gestat. xlv.distinctio.omnia qui.extra,de re iudi.cùm æterni.lib.vj.Et qua mensura mensi fueritis , &c. extra, de accu.qualiter.j.& de pœni.& re.cùm ex eo. Vnde cum sim euidenter in causa absolutiõis, peto me sententialiter absolui,& actori silentium perpetuũ imponi: quia semper innocens petit absolui.xj.q.j. c.Christianus.extra,de præsumpt.nullus. peto etiã aduersarium mihi in expensis legitimis condemnari.extra,de pœnis.c.calumniam.& de dolo & contuma.l.fin. ¶ 24 †Cæterum si reus aliquam proposuit exceptionem,cùm in ea sit actor,vt suprà. §. nunc breuiter ipsam exceptionem confessionibus,testibus,instrumentis,ac præsumptionibus probare laboret: sicut supra diximus de actore.& ei ab aduocato actoris respondeatur,sicut iam in reo prædiximus. Hoc quoq; eodem more in replicatione procedatur: vt in prædicto §.nunc breuiter. Et consulo tibi quòd si potes,sis vltimus in loquendo : quia quæ vltimò audiuntur,melius memoriæ mandantur.de conse.dist.ij.liquido.& verba vltimò prolata,quæ nullo gladio percussa,nulloq; telo vulnerata sunt,præstantiora sunt. Nam per contradictionem res dubia efficitur. C. quibus ad liber. procla. non licet.l.iij.Qui enim vltimò proponit, non solùm potest quod asserit rationibus & viribus fulcire,ac colorare: sed etiã potest quod ex aduerso propositum est,decolorare & annullare.

a ¶ Prope finem. Nec obstat ei φ assumpsit onus probandi: vt di. xaẽ.de ꝓba. §.j. &.versicu. sed vbi vterq;.

b ¶ Est. Psalmo xxxiij.

S V M M A R I V M.

1 ☞ Acta interiudicialia,debent disputationes, & allegationes continere & inferre.
2 Allegationibus aduocatorum finitis,non est tutum vnum sine altero à iudice recedere.
3 Aduocatus leges allegans,an teneatur dicere nomẽ legis.
4 Leges an possint in causa ecclesiastica allegari.
5 Papa an possit leges tollere , declarare , vel modificare.
6 Veritas rerum,errore gestorum non vitiatur.
7 Imperitus contra sapientes disputans , risui patebit.

PORRO Aduocatus actoris, cui⁹ allegationes,si contractę fuerint & elisæ iterum surgat,& lapsa erigat,ac fatigata reparet: vt C.de aduo.diuer iudic.aduocati.[c] Satagat igitur reædificare, & reparare,quicquid rei aduocatus visus est infringere, iuxta posse, & incipiat arẽgare vt in pręc.§.nunc de exordijs.ver.post hæc autem.ibi: vel ita nihil omninò respondere.&c.& per totum,postmodum verò sigillatim reparet quicquid rei aduocatus visus est destruire contra eum: dicens, stupet admodũ meus animus,quo aduocatus illeñ erubuit, in tot & tãtorum præsentia ex tam euidenter falsis & friuolis procedere, & aures vestras, dñe iudex, & audientiũ tot inanibus ambagibus prægrauare. Nec enim eũ adeò resupinum, seu iuris ignarũ existimo, vt credã eum latere quòd confessio reuocari non potest,nisi demũ errore probato.quod dic vt suprà de confes.§.fi. Item non erubuit instrumentum ex parte nostra productũ,de falso arguere: cùm euidens sit intra terminũ peremptorium ad hoc datum, eũ nihil omnino dixisse.Sed nec erubuit duob⁹ è nostris testibus excommunicationem obijcere: cùm tñ liquidò de ipsorum absolutione legitimè in iudicio facta fuerit fides. & sic de alijs singulis capitulis prosequatur.in fine igitur sic cõcludat. Euidẽs ergo est, dominee iudex,nos esse in casu victorię nam plures rationes pro parte nostra faciunt,φ̃ pro illa. vnde adhuc id petimus,qđ & primò: vt suprà §.nunc videndum. versic.studeat simpliciter postulãs vt ius nostrũ seruetur illęsum: cętera suppleat religio iudicantis. ¶ 1 †Et nota φ acta interiudicialia debent disputationes & allegationes continere & inferre : vt extra,de elect.dudum.j.xxx.q.v.iudicantem.in authen.de testib.§.si verò.& §.nam partes.secundùm Ioan.de Deo.[d] De renunciatione autem allegationibus facienda, & de cõclusione dicetur infrà titulo ꝓximo. Vtrũ aũt aduocatus teneatur in vulgari allegare, vt ab aduersario intelligatur. Item de eo , q falsas leges allegat, vel falsum instrũ, vel testem legit: not.s.de aduo.§.nunc de exordijs.in fi.& §.vtriusq.ver.itẽ caueat. ¶ 2 †Et nota φ finitis allegationibus cõsulo ne recedas, altero aduocato cum iudice remanente: ne sibi suggerat quod eũ moueat te absente.extra,de rescript.cæterũ.in fi. vel aliquam scripturã ei ostẽdat, quę nõ fuerit in iudicio exhibita: vt suprà, de aduo.§.sequitur. ver. itẽ sit caut⁹.& seq. Itẽ nota φ miles,qui in causa omisit,iuris ignorantia,allegationes cõpetentes, poterit eas proponere: cùm ex sententia cœperit conueniri: vt C. de iur.& facti ignoran.l.j. ¶ Quid si omisit allegationem iuris? Videtur quòd post sententiam possit eã proponere,sicut minor.ff.de mino . §. minor xxv. an.omissam.contra,qui potuit deliberare cum peritis: vt suprà de aduo. §.nunc tractemus. ver . habito. Vel dic φ iudex videat an sit talis,per quã poterat obtinere: & tunc audiat eũ alias non. ¶ 3 †In summa not.φ aduocatus non cogitur dicere nomen legis vel decr.nec titulũ, vbi sit lex, vel decre. sufficit eñ dicere mentõ,scilicet hoc dicit lex vel decre. vel non: vel sic est in Codice, vel in Digesto, vel in libr. Decretaliũ: vt ij.q.v.omnibus.in fi.Et arg.extra, de spon.cõtinebatur. Et extra, de cohabi.cleri.& mul. vestra.in prin.[e] j.q.j.vt euidenter.& extra, de præben.c.ij.nullus.[f] & de proba.causam.xlv.di.neminẽ in suprà scriptis.& §.pen.[g] xxvij.q.j.si quis despõsauit.xxxiij.q.j.pudenda.in fi.xj.q. iij. qui consentit.ij.q.j.§.hoc idem.post c.iudex.C.de indi.vidui. l.ambigua.ibi: secundum ea,quæ de.&c.C. de iudi. apertissimi. vbi dicit,statuimus.nec dicit vbi.& C. ad l.Fal.au?.sed cũ testator.ibi: secũdũ modũ.&c.& extra,de resti.spo.literas.ver.secũda.& ff.de rei vẽ. si nauis.ibi: nec est cõtra,φ de pecunia, &c nec dicit vbi est illud.arg.cõtra,qđ agaẽ vt in pręc.authen. sed cũ testator.ibi: dixim⁹ in tit.de le.&c.& Instit. de pœ.te.litin fi.& ff.de acq.hęr.l.necessari⁹. ff.de postulã.l.j.in fi.ibi: sub ti.de in ius vo. Potest dici φ prima iura obtinẽt,cũ aliqđ iuri cõsonũ allegaẽ. Cõtraria verò, vbi à iure cõ deuiare videẽ . tunc enim non credetur,nisi ius,quod hoc dicat , ostendatur

c ¶ Aduocati. Bñ adaptauit hic author qđ posuerat in princ. titu. Pil.& Tan.

d ¶ Ioan.de Deo. lib.iij.parte j. vbi de disputatione. sed hoc non seruatur apud nos.

e ¶ In princ. Et ibi induco quinq; noua iura hic nõ inducta, quę hic repetere nõ expedit.& ibi vide do mi. Abb. Sicu.& alios. Item vide glo.in c.vt euidẽter.j.q.j.

f ¶ Nullus. In supscriptione.

g ¶ §.pen. Vbi de hoc.

extra,de fi.instru.pastoralis.ff de ꝓba.ab ea pte.nõ tñ pti,sed iudici,cogit rũc dicere.& iũge qđ no.s.de aduo.§.cõit.vet.itẽ caueat. itẽ sufficit dicere h.d.decima vel q̃tadecima lex vel decr.talis ti.vt j.q.j.cos. vel sic habet in j.li.decretaliũ,vel in scđo:vt extra,de frigi.& male.c.j.in suբscriptiõe. ¶ †Sed nunquid 4 cã ecclesiastica põt leges allegari,& canonibus deficiẽtib°,secũm eas iudicari?ᵃ vĩ ꝙ sic. extra de no.op. nũ.c.j. cũ suis cõcor. & expresse extra de cau.pos. & ꝓpne.c.ij.ar.cõtra xxxiij.q.ij.inter hæc.Dic ꝙ legib° vtendũ est in ecclesiasticis causis,nisi canonib° cõtradicãt:vt nn.in p̃.decre.ᵇ tñ distingue super hoc nã aut leges sunt cõtrariç canonib° aut non. Si non sunt cõtrariæ:tunc sunt pmissum allegãdæ & seruandę leges cum canonibus in foro ecclesiastico & ciuili:vt in præ.decre.& x.di.st inadiutoriũ. & c.seq. & extra,de fi.istru.pastoralis. ix.q. iij. summopere. ij.q.j.in primis.Si aũt sint cõtrariæ aut sibi cõtradicũt,expresse aut nõ.Si nõ,stabit i vtroq; foro,ille q̃ expresse casum seu cãm determinet:vt in p̃d.dec.đ no.ope.nun.vbi expressis legibus stat super nũciatione noui operis etiã in re ecclesiastica demoliẽda. idẽ in foro ciuili,vbi canones expresse declarant articulum aliquẽ,in quo leges nihil statuunt.exemplũ habes in eo.ti.c.pe.& fi.itẽ aliud exemplum de duabus quartis deducẽdis.extra,đ testa.Raynu.& c.Raynal.ar.ad hoc extra,q filij sint legi.p venerabilẽ.circa mediũ.§.rõnibus.ver.si difficile.& ꝓpe fi. ver.cuius sniam. Taceant aũt qdã legistę,& eorum gl. volẽtes cõtra casus in canonibus expressos,p argumenta legalia,& p exquisitas rõnes,disputare.nã indubitatè in expressis in eis casibus,acqescere debent canonib°.vbi iura ipsa ciuilia casus ipsos expresse nõ ponũt.Si vero sibi nõ cõtradicũt expresse,aut lex põt sine peccato seruari:& tũc stat ei in foro suo,& canoni i suo.extra,de testa.cũ esses.et c.relatũ. aut nõ põt sine peccato seruari:& tũc stat canoni i distictè:qa omni cõsuetudini & constitutioni tali est derogandũ:extra de p̃scri.c.fi. Porrò in defectu canonũ sunt leges inducẽdę & seruãdę:vt xj.q.iij.summopere.& in præ.c. si in auditoriũ. vs iij.q.vj. iudicet. & econtra. x.di.qm.idẽ in spũalibus aũt,leges nullius sunt momenti aduersus canones:vt x.di. cõstõnes. 5 & C.de sacro.san.ecc.oĩ nouatione. ¶ †Vtrum aũt papa posit leges tollere, declarare, vel notificare, c no.in præ.c.cõstitutiones.ᶜ Et dicã in const. Gre.x. de vsuris.cũ cõ.in fi.libi.vj.& de postula.ꝓperandũ. d ꝓpe prin.ᵈ Et scias ꝙ rõnis ac iuris penuria ducitur q in materia sacrorũ leges mũdanas inducit. ¶ An rubricę possint allegari, dicam infrà, §.penxi.ad li. 6 ¶ †Sed quid si aliquis male intelligens legem vel canonẽ,illam vel illũ p se inducit: & tñ inuenit in aliquo cõtra eũ facere? Dicũt quidã,non debere sibi præiudicare:qa veritas rerũ errore gestorum non vitiat.il.de offi. psi.illicitas exactiones. §.illicitas. & in iure errans,potest se corrigere:nec sibi pręiudicat vt §.de confes.§.fina.Et argu.extra,de postula.bonæ.j.C.si ex falsis allegationibus, per totũ.de hoc secundũ papã extra,de exce.cum venerabilis.ᵉ ¶ †Et 7 nota ꝙ imperitus matheseos,i.idiotasᶠ aduersus mathematicos,i.sapientes disputaã,risui patebit & ignoraus documenta philosophorum, aduersus philosophos disputans:vt xxxviij.di.qui de mensa.

a ¶Iudicari.de hoc scripsi d no.ope. nũ.c.j.supergl.ij.

b ¶In præ. decre. prius allegata.

c ¶Constitutiones. de hoc de regu. iur.c. ij. lib. vj. in j.glo.

d ¶Prope princi. quam hodie non habemus.

SVMMARIVM

1 ¶ Iudex debet aduocatos patienter audire: nec subitò eis silentium debet imponere.
2 Officio iudicis spectat supplere, quod à partibus vel aduocatis est omissum, vel minus dictum.
3 Veritas, erroribus non vitiatur.
4 In iudicio male probata vel facta, debent à iudice suppleri & declarari aliter se debere fieri.
5 Iudex quãq; debet & supplere de facto, quãq; non. Iudicis officio spectat excõicatos, infames, milites, & similes personas ab officio ꝓcuratiõis expellere.
6 Iudex potest supplere in senter.tiæ prolatione.
7 Iudex non potest supplere in his, quæ nouit vt priuatus.
8 Quis iudex posit supplere.
9 Arbiter an posit in iudicio supplere.
10 Iudex quando posit supplere.
11 Iudex an posit in iudicio supplere, vbi de fructibus, aut expensis, est aliquid omissum.
12 Iudex an in causa criminali posit supplere in expensis omissis.
13 Iudex debet tñmõ secũ acta & ꝓbata iudicare.
14 Iuris necessitati nõ subiicitur, quicquid iudici permittitur.
15 Rubricæ legum, an sint authenticæ, & an ponãt ius, aut possint allegari.

Iudices qualiter in audiendo allegatiões se debeãt habere.

SAtis Clarè aduocatos instruxim°, qualiter in allegationibus se habebunt. Ad vberiorem igitur doctrinam, restat vt & iudices qualiter in audiendo allegationes se habere debeant, instruamus. Et quidẽ ad eorũ spectat officiũ, tũc sedere, & non stare, vt j.dicã,de sen.§.mixta.vers.itẽ est nulla rõne modi.& diligẽter inuestiget,& intelligat q̃ dicent, & quę ad instructionẽ causę faciũt, interrogandi, tũdendi abijciendiq; prębua patientia ab eo,donec actio ambarũ partium sit plenitèr luminata.Hęc leguntur xxx.q.v.iudicãtẽ.extra,de offi.delega. sup q̃onũ.§.intentionis.C.de iudi.iudices. quia veritas sæpius exagitata,magis splendescit in lucẽ.xxxv. q.ix.graue.nec motum animi sui multũ aperiat,sed dissimulet,nũc pro hac parte,nunc pro illa allegando & rñdendo:vt C.ad l.Cor.de fal.vbi.ibi nec vlla interlocutione diuulget, quid sentiat. Postremò sniã quid sibi liqueat ꝓditurus:vt ff.de offic.præsi. obseruandũ.ibi cuius animi motũ vultus detegit. Nec nimium debet dictũ vnius aduocati extollere, ne alteri honorẽ detrahat,dũ alteri nimiũ impẽdit honorẽ:vt lxxxix. di.null°.in fi.& c.ecce.nec qcq̃ viri honorabili° exhibeat,vñ alter scrupuloso corde moueret.xvj.q.vij.decimas. Cũ enim nimiũ vnũ commẽdat,aliũ vituperat.arg.extra, de præsumpt. s nonne.xxv.di.qualis.¶ †Itẽ patiẽter audiat aduocatos:nec etiam subito eis silentiũ imponat. quod dic vt §.de aduoca.§.nũc de exordijs. versus princ. 2 ¶ †Itẽ ad eius spectat officiũ,supplere quod a partibus vel aduocatis est omissum,vel minus dictum: vt C.vt q̃ desunt aduo.par.iudex suppleat.l.vnica. & extra,de postula.bonę.j.qđ verũ est in his q̃ sunt iuris:puta si aliqua iuris allegatio sit omissa. Potest etiã allegatis rñdere,& ꝓ vtraq; parte plenius allegare,& leges & canones inducere:vt ibidem patet. Potest etiam inducere casum cõsimilẽ,vel ducendo ad inconueniens:vt ff.de leg.iij.Ostidius. & obijcere,& respondere:vt in præ.c.iudicantẽ.& hoc argumentãdo:vt ff.de mune.& ho.l.fi.§.antepe. ¶ †Itẽ si aduocatus malã vel falsam legẽ inducat,vel impertinentẽ:poterit hoc iudex dicere,& apertã inducere:qa veritas erronb° nõ vitiat.ff.de offic.præ.l.illicitas.§.erroribus.Et inducens falsam legẽ, vel abrogatam,& iudex aurẽ præbens,crimẽ falsi incurrit:vt §.de aduoca.§.vtriusq;.ver.itẽ caueat.De sententia verò p falsam allegationẽ lata,dic vt extra, de ꝓba.licet.Põt etiã actionẽ ineptã corrigere:qa hoc potius est iuris,q̃ facti.qđ dic vt §.de offi.iud.§.deseruit.versi.in fine.& j.ver.itẽ in fine.& libellũ ineptũ reijcere:vt in eo.§.j prin.ver.itẽ faciet libellũ. & similia,q̃ ibidẽ cõtinẽtur i facto. Aliter dicit Pla. ꝙ põt supplere.arg.ff.de pet.hę.l.fin.& xxviij.dist. pnusq;.extra,de elec.cũ nobis olim.extra,đ cõsue. cũ dilect°. Sed in p̃.l.potius cõsulit iudicis officio, g quã iure ordinario.ᵍ Vñ dic secũdũ Azo. & Acc. ꝙ nõ põt de facto supplere,nisi sit tale factũ qđ sibi sit tãq; iudici notũ:tũc enim põt.Sic itelligit C.de h trãsa.ageçũ Geminiano.ʰ & C.de edẽ.is apud quẽ. ff.de test.l.iij.§.j.ibi:tu magis scire,&c.extra, de fideius.cõstitutus in fi.¶ †Quid enim si sciat cõfessio 4 nes partiũ,dicta testiũ,vel aliquã exceptionẽ propositã,vel iterlocutoriã fuisse latã,vel citationẽ per eũ fuisse factã,vel instrumẽtũ corã eo exhibitũ, vel aliqua partiũ illa proferat aliter quã sint, vel ea omittat?certè tũc iudex,etiã tacẽte parte altera,supplere debet,& allegare,& ostẽdere aliter se habere, quã ꝓferãtur,& dicere talẽ exceptionẽ fuisse propositam

e ¶Venerabilis. Vbi scripsi in gl. magna aĩ fi.vers. item nota quod si quis.

f ¶Idiota.Hoc expositũ ff.de arb.§. defert.super ver. interendo.

g ¶Ordinario. Vt il no.in vlt. glo.

h ¶Geminiano. Vbi no.hoc Acc.& C. vt quæ aduo.de.l.vna.

a ¶ Distinguit. Ti. de offi. iudi. quo petunt fructus. in fi. tractat etiã de hoc de rei ven. ad fi. pe. col. vbi etiam quærit, si non condẽnat eadẽ die, nec reseruat, an de suo refundere teneatur ad exemplũ expensarum. C. de iudi. properandum. §. sin autem. dicit q sic, cũ victor contra victũ, nullam habeat actionem. C. de fruc. & lit. expen. l. terminato.

b ¶ Respondit. Sup. postea non, nisi &c.

c ¶ Æterni. libro vj.

d ¶ Vero. in gloss. arg. contra Vgo. & de offic. ordi. c. j. & in prædi. c. iudicet. Vide quæ dixi sup præ. glo. post Host. & in text. ipsius §. super verbo, sententiam. post Innoc. audiui in hac materia doctores sacræ paginæ. Ipsis disputationib⁹ tenere contrariam, siue quæratur de pronunciando, siue de exequẽdo pronunciatum à maiore. cui id exequi mandat, & in executiõe sententiæ latæ super crimine, quid dicant Innocen. & Host. vide ibi s. & tenent non parendum stante cõscientia cõtraria. sed etiam de pronunciatiõe in criminali vel ciuili fienda, secundùm conscientiam inducebatur Isa. capi. xj. in princip. vbi videt innui, secundùm auditum aurium, sed secundùm iustitiam & æquitatẽ iudicandum. Iudex ergo, qui scit veritatem contrariam probatis, ipsam veritatem imitabitur. & merito, quia Christus de se dicit: Ego sum veritas. Ioann. xiiij. viij. distinctio. de consuetudine. & c. sequen. xj. q. iij. absque. & omnis ordo iudiciorum institutus est ad notionem veritatis. ij. Esdræ iij. super oĩa veritas. Contra veritatem ergo peracta non damnetur innocẽs. Exodi xxiij. dicitur, Insontem & iustũ non occides. Adhærebit ergo veritati,

& non probatis in absoluendo vel condemnãdo. Item l. ij. ff. de testi. cañ. iiij. q. iij. sæpe innuit iudicem non debere allegare ad probationis speciẽ notionem suam, sed animi sui sententiam debet sequi. & sic arbiter pronunciat, quod sibi videtur. ff. de arbi. qualem. in prin. Sed hæc omnia, & similia, intelligantur de scientia iudicialiter informata. Tenendum est ergo, vt dicit author, acta sequenda per l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. psi. vbi hoc tenet Guido de Suza. & idẽ in quæstionibus M. sub litera C. inducit etiã l. si filia. in princi. ff. fami. erci. Hoc etiã placuit Pil. sua charta prima quæstione præmittens tamen duas opiniones. prima distinguit, an cõscientia sit pro actore, an pro reo: vt scdo casu sequi possit cõscientiã, primo non. Scda fuit Mar. distinguẽtis criminalẽ a ciuili: vt in scda, seq posset cõsciẽtiam, primo non. Posset ergo cõsyderari in iudice sacerdote, triplex conscientia, scilicet quã haberet vt Deus per confessionem sibi factam, vel quã haberet, vt homo ex aliquo sensu corporeo, vel quã habet vt iudex p probata corã ipso primò toto nisu laborare debet ad veritatem sibi altero primorum modorũ notam habendam, secundo si ad eã peruenire nõ potest, debet ꝓ posse laborare vt alleuietur, remittẽdo ad superiorem, vel denegãdo, vel qualitercunque licitè posset. & hoc remedio deficiente, debet tertio informare cõsciẽtiam suã p distinctionẽ. demũ tanq̃ legitimè securè ꝓnũciet: quia altera primarũ duarum scientiarũ nihil habeat ꝓpriũ cum tertia, & verè dicere cõtrariũ. s. q iudex posset ꝓnũciare scdm cõscietiã, vel q ꝑtextu allegationis cõscietię possit abstinere ab offi. iud. incũbit, esset in-

positam, vel interlocutoriã latã: & sic de facto sibi vt iudici noto, põt supplere. extra, de app. cõstitutus. ꝓpe fi. licet soli sibi nõ credat in talibus: vt extra, de ꝓba. quoniam cõtra. Poterit etiã dicere nõ cõtineri in instrũto tm̃, q̃tũ, vel sicut petit, vel nõ esse ꝓbatũ quod dr, & similia. Itẽ si dicat ꝓbatũ p P. teste poterit dicere, nõ est ita, sed p H. Itẽ si dicat aduocat⁹ reũ fuisse cõfessum, se debere decẽ, ipse põt dicere, nõ est ita, imò aliter in instrũto continet: & sic de aliis. In facto aũt sibi noto, tanq̃ priuatæ psonæ, non põt supplere: vt ij. q. 4. §. qñ aũt. & iij. q. vij. iudicet. argu. ed præmissam distinctionẽ. ff. de suspec. tu. l. iij. §. pterea. nisi prout dicã j. ver. porrò. ¶ 5 † Et breuiter nota q iudex põt qñq supplere de facto, & quãdoq nõ: põt aũt supplere in facto sibi, vt iudici, noto: vt dixi. Itẽ põt supplere de facto in lite, absente pte, quã defendere debet. Secus si pñsens fit. Põt etiã dicere tpa fatalia fore lapsa: vt C. de app. l. fin. prope prin. & C. de tẽp. ap. l. ij. §. fi. Itẽ põt cõtra naturam actiõis, ferre sñiam: vt ff. de ædil. edi. si bouẽ. §. aliqñ. & arg. extra, de cõces. pbẽ. ex parte. & Inst. de actio. §. min⁹. Sed hoc poti⁹ est supplere de iure. j. ver. fi. itẽ in sñia. Itẽ in his, q sunt ad sub. stãtiã electiõis, põt supplere. de his proprio motu inquirere. xlvij. di. de Petro. & lxj. dist. Catinen. extra, de elec. cũ nobis olim. Et est rõ: quia ibi tractat cõis vtilitas. arg. extra, de cõsue. cũ dilect⁹. & de elec. nihil est. Itẽ in his, quę spectãt ad substantiã iudicii. Vnde repellit excõicatos, & infames, & militẽ, & similes, ab officio procurationis, rõne publicæ vtilitatis, quæ dic vt s. de officio oim iudi. §. impedit. Itẽ potest actionẽ, vel libellũ facere corrigi, vt prædixi. Item si creditor ante diẽ solutionis vel conditionis petit, põt dicere, non recipiã libellum: quia inutiliter petis ante diem, vel conditionẽ. ff. de pigno. grege. §. fin. ff. de excusa. tuto. cũ ex oratione. & l. si is, qui tres. ff. de ædil. edi. bouẽ. §. fi. Item si aduocatus volẽs se ostẽdere cõsciũ, vel ignorãtem, fortè aliqua dicit: vel facit in præiudiciũ clientuli sui, iudex illud supplebit: licet semp secundũ veritatẽ actorũ & ꝓbationũ debeat ꝓnũciare. iij. q. vij. iudicet. versic. examinet. ¶ 6 † In sũię ꝓlatiõe, põt supplere. vñ si quis petit fundũ iure dñij vel quasi, nullã exprimẽs in libello actionẽ: & sic totũ ius suũ videt in iudiciũ deduxisse: vt extra, de re iudi. abbate sane §. cęterũ. b. vj. & ff. de excep. rei iudi. si mater. §. & an eadẽ. Postea verò interrogat⁹, quã actionẽ intẽtabat ad vẽdicationẽ fundi: r̃ndit q executoriã, vel aliã ineptam ad vendicationẽ. Certè iudex nihilò minus pronunciabit, ac si r̃ndisset rei vẽdicationẽ. arg. iij. q. vij. iudicet. ibi: sed sicut se habet, natura decreuit, &c. quia ipse põt emendare in fine. Itẽ etiã post sententiam supplet. ff. de re iudica. Paulus secundũ la. But. Hæc enim respiciũt potius rẽ, q̃ factũ. Itẽ supplet in cã, vbi verteretur periculũ animæ, si sententiis feratur: puta si quis contraxit cũ cousanguinea sua: vt extra, de clan. despon. cũ inhibitio. & sic de similibus. ¶ 7 † Porrò nõ põt suppleri in his, quæ nouit vt priuatus: vt s. Itẽ nõ põt supplere in cã, q tangit priuatam vtilitatẽ: vt si quis petit centũ vel fundum ab alio: tũc non põt supplere de facto, nisi videat partẽ absentẽ suũ cõtra iustitiã perdere. argu. C. de app. l. fi. in prin. Item in facto sibi vt priuato noto, supplere põt q̃rẽdo & disputãdo: nõ eñt ponẽdo. arg. ff. de quęstio. l. 4. §. q q̃stioni. ff. de ędil. edi. l. ædiles. §. itẽ sciẽdũ. nisi in pdictis casib⁹. Sed & pmissas suppletiones faciat de plano, non placitando vel allegando: nõ stando, sed sedendo: ne duplici officio fungi videat. C. de postulan. quisquis. & de offi. assesso. l. fina. & extra, de insti. c. fi. lxxxix. dist. singul. dicendo sic: videt talis testis sup hoc multa dicere. Itẽ talis lex videt facere ꝓ te. nec dicat, hæc lex decidit quęstionẽ: nisi sentẽtiaret: quia tũc põt inducere leges omissas, quæstionẽ decidentes, põt eñi iudicare

omissis allegationib⁹: vt ff. de his, q̃ in te. delen. proxime. an si q̃ licet infra non fuerit allegata: rõ tñ legis intelligit esse inducta. ergu. iij. q. vij. iudicet. ibi: 8 Sed iuxta leges & iura pronunciet. ¶ † Sed quid si iudex potest supplere de iure? R̃n. non solum ordinarius, sed etiã delegatus. licet quidã cõtra in delegato, per leges. ff. de re iudi. ait prętor. in prin. & C. ad l. Cor. de fal. l. vbi. ibi: nec vlla interlocutiõe diiudicet quę sentiat, &c. Sed certè fateor, q nulla interlocutiõe debet ostẽdere quid sup principali sentit. Sed per diffinitiuã sic: vt ibi dicit. Tñ nõ propter hoc neget, quin supplere possit, si quid extrinsecus cõtingat. Sed nec pdicta l. ait ptor. obstat: quia loquit de arbitro, qui habet notionẽ, non iurisdictionem. 9 † Delegat⁹ aũt habet vtrũq: vt extra, de officio delega. sup quęstionũ. §. porrò. & ff. de verb. signi. notionẽ. ¶ Sed nũquid arbiter supplere põt? Quidam dicũt q nõ, eisdẽ rationibus, quas dixi in delegato. Sed dic cõtra: quia partes iudicis sustinet. ff. de arb. Pomponius. §. respice. & arbitria sunt redacta ad instar iudiciorũ. ff. e. l. j. C. de iudi. rem non nouam. 10 ¶ † Sed qñ põt iudex supplere? R̃n. ante litem cõtestatã & post, ar. ff. de in rem. actio. vbi et q. & xxxj. q. v. iudicantẽ. extra, de fide instr. inter dilectos. prope finẽ. & suprà eo. §. ar. tñ contra ff. de ædil. edict. ædiles. § itẽ sciẽdũ. Sed licet q post litẽ cõtest. accidunt, valde spectẽt ad officiũ eius, vt ibi dicit: nihilò minus tñ & ea, q ante accidũt, ad ipsum spectant: vt supra de of. iu. §. deseruit. ver. vt eũt. & seq. ¶ Sed nũquid de fructib⁹ iudicabit? R̃n. sic. vt ff. de rei ven. 11 ex diuerso. §. primo. ¶ † Quid si de fructib⁹ & expẽsis sint omissum: nũquid poterit iudex supplere? R̃n. sic, eadẽ die. ff. de re iud. Paulus. ff. de ędil. edict. illud. §. si s. de expẽ. § nũc de expẽ in prin. Imò vr q etiã post multos dies: arg. extra, de dote post diuor. resti. de prudentia. sed illud fit authoritate scdi a mãdati. Ros. distinguit. ª nã de fructibus post litem cõtestatã perceptis, q nõ veniunt nec iure actionis, nec iudicis officio, quæ interuenit loco principalis actionis, sed veniunt officio iudicis mercenarii vel executoris: vt ff. de vsufruct. euictio. tũc eodem die b supplere põt: vt in pdicta l. Paulus r̃ndit. ᵇ nisi dixerit in sententia, de fructib⁹ distuli iudicare: quia mihi de illis ad plenũ nõ liquebat. tũc enim Potestas iudicabit: vt C. de fruc. & li. ex. l. ij. Si verò sunt fructus, q petunt iure actiõis, vel officio iudicis, quod loco principalis actiõis intẽdit: tũc etiã de illis potest post sñiam iudicare. ar. C. de iud. l. j. ¶ Quid si nolit supplere? R̃nd. si dolo faciat ne suppleat, puniet in verã litis ęstimationẽ: si per imprudẽtiam, in q̃ntum visum fuerit iudicanti. ff. de iud. si filius. ff. de var. & c extraor. co. l. fi. extra, de re iudi. cũ æterni. ᶜ ¶ † Quid 12 si actio sit criminalis? R̃n. & tunc supplebit in expensis omissis: alioquin de proprio resarciet eas. C. de iud. ꝓperandũ. §. sin autẽ. Quod intellige de factis post litẽ cõtestatã etiã nõ petitis: vt in præ. l. ędiles. §. itẽ sciẽdũ. In factis aũt ante litẽ cõtestatã non, nisi petitæ fuerint. ff. eo. titu. de ędil. edic. item si seruu. §. quas expẽsas. secundũ Albe. Pap. ¶ Vtrũ arbiter pronunciabit sup fructibus: not. s. de arbi. §. fi. versic. 13 sed cũ s. ¶ † Licet autẽ dixerim, de facto iudicẽ supplere posse, iuxta pręmissa: non tñ sic supplebit, vt secundũ conscientiam iudicet, siue causa sit ciuilis, siue criminalis: sed secundum allegata & probata tantùm: vt iij. q. vij. iudicet. ij. q. j. §. quando autem. & hoc est quod s. dixi, quòd potest supplere de facto sibi, vt iudici, noto. De hoc extra, de offi. delega. pastoralis. §. quia verò. ᵈ ¶ † Sed nunquid iudex 14 tenetur supplere ex officio suo prout dicit prædic. l. C. vt quę desunt aduocatis? Et certe videtur quòd non tenetur, nisi velit: quia non quicquid iudici pmittitur iuris necessitati subiicitur. ff. de iudi. non quicquid. C. quomodo & quando iudex. l. prima. extra, de offic. iudi. delega. consuluit. Dicunt quidã

fringere totum ius positiuum,canonicum,& ciuile,testante Apostolo ad Roma.iij.in prin.q Deus verax est,sed oĩs homo mendax.His tribus deficientibus,qa veritatem non habere,nec se alleuiare,nec conscientiam informare ad id potest,vide remedium Host.ad qđ in princi. remisi. Fateor tñ q his tribus deficientibus,tollerabilius est sic pplexo non pronunciare,& patiẽter pœnam pati. de sen. excõ. ĩquisitioni. quã contra acta p cõscientiã iudicare.& ad primũ prouide dictum Hostien.

ADDE quòd iudex debet iudicare sc'dm alle.& probata, est glo. a in ca.,summopere.xj.q. iij.glo.in verbo,& contra. in ca.j. de re iudi. lib.vj.glo.in verbo,nõ quę iudici. in c. cũ olim. de verb.sig. gl.ĩn c. j.extra, de cõstit. b Item d. Ant ĩn c. e venientes. in fin. primæ col.extra, d de iureiur. Item ibidem do. Abb. Secu. in versi. no. iudices. Et nota ad prędicta,q cũ iudex debeat iudicare sc'dm iustitiam. c. forus.extra, de ver. sig.& c. iudicet. iij. q̃o. vij.hęc iustitia debet esse fundata ĩ iure cõi, & nõ in ppriĩ capitis eq tate.ita contra in repe.rub. de arb. in ij. col.in fi.

cõtra: vt C. vt q̃ desunt aduo.par iudex sup.l ru. qa hęc dictio,vt in ru.posita.im pon at necessitatem.vt ff. in ius voc. vt eant.& C. vt cũ ę post pu. adsit tu. & C.li.x.vt dig.or.seruetur. & C. vt intra certũ tpa & in aut. vt prępo.no ĩpe. do.& vt oẽs obe.iudi.,puin.& vt liti.iu.& extra, vt ecc.benefi.& extra, vt lite nõ cõte.& ,pbat.ff.de lib.leg.liberto.§. Lucius.ff. de fideicõ.l.cũ in testõ.ff.de le.iij.sic legatũ.extra,đ vso pallij.c.j.nam & alia rub.ar. vt C. ne fideius. do. dentur p totum.ff.si cer.pe.l.j.extra, de testi.ad hoc qa.ᵃ†Et no.q rubricæ legũ authenticę sunt. & allegari pñt.& ius ponũt: vt patet in præ.l.si cer. pe. & C.de nouo codi.faciẽ.§.quibus specialiter.ibi: cõgruis subdere ritu.& de pœ.di.j.hęc aũt.ibi de hoc,q̃ est ff. qđ quisq iur.l.j.§.hoc aũt.& in pręd. cõcor. Idẽ dico de rubricis decretaliũ: vt patet io prę.decre.ad hęc.et extra,vt ecc.bñ.ca j.,ppesi.vbi idẽ ponit,qđ & ĩ rubri.& in ,pœmio cõstõnum nouarum, ibi sub suis tit.&c.Secus aũt est in rubricis decretorũ: tũ qa aliꝰ fuit conditor decretorũ & aliꝰ earũ:ᵇ tũ qa illę q̃nq falsæ reperiuntur: vt patet iij.q.xj.chartæ.ᶜ xvj.q. iij.placuit.ij.& alię q̃dã.de hoc dicã in ,pœmio cõsti. Gre.x.ᵈ Prima tamen rub.dec.aut. est & generalis. ¶Cæterũ finitis allegationibus,iudex se habeat vt j.titu.proxi.iam dicetur.

SVMMARIVM.

1. ¶Parte allegationibꝰ iudicialibus renunciante,si altera non renunciet,an cogetur citò proferre, vel intra cẽrtum tempus.
2. Salomõis exẽplũ,& duarũ mulierũ de filio litigãtiũ.
3. Allegatio vel exceptio,an sit admittenda post conclusionem.
4. Conclusum esse intelligitur,eo ipso q est allegationibus renunciatum.
5. Renonciatio vel conclusio in causa principali facta, an extendatur ad causam appellationis.
6. Renũcians omnibus exceptionibus dilatorijs in aliq cõtractu an si conueniat, poterit aliquã opponere.
7. Renunciatio omnium exceptionum competiturarum,an sit tenenda.
8. Repudiatio futuri iuris tacitè facta,an teneat.
9. Iuri publico renunciari non potest.
10. Cui iuri renunciari possit.
11. Iuris beneficia sunt quatuor,quibus præcipuè solet in instrumentis renunciari.
12. Beneficium epistolæ diui Adriani , inter quos locũ habeat.
13. Beneficium epistolæ diui Adriani.an locũ habeat inter debitores principales,vbi dubitat an sint soluendo vel non.
14. Fideiussore præsente,& reo principali absente , an sit danda dilatio ad reum ducendum.
15. Beneficium epistolæ diui Adriani quando sit proponendum.
16. Beneficiũ epistolæ diui Adriani q̃ñ cessare dicatur.
17. Beneficium nouę constitutionis de fideiussoribus, quem effectum habere dicatur.
18. Beneficium nouę constitutionis de duobus reis debendi vel promittendi,quid operetur.
19. Fideiussore se principalẽ cõstituente,an debeat, aut possit prios,q debitor principalis,conueniri.
20. Duobus reis adinuicẽ fideiubentibus,an vnus poterit allegare q alter primò conueniatur.
21. Vni ex reis stipulãdi facta solutiõe, an & quo casu teneatur ipse alteri medietatẽ solutionis dare.
22. Beneficium cedendarum actionum, quem effectũ habeat.
23. Renunciatio in vna re facta,in alia nocere non debet.
24. Cessio iurium ex interuallo post solutionem , an valeat.
25. Exceptio cedendarum actionum fideiussori acquisita dicitur , vbi creditor acquieuit venditioni pignoris.
26. Beneficia,quibus potest in instrumentis quotidie renunciari,sunt plura.
27. Beneficia,quibus potest quo ad quid renũciari , & quo ad qoid non,quæ sint.
28. Beneficium quanti minoris,quale sit.
29. Beneficium vt quis condemnetur quantũ fieri potest,in quibus locum habere dicatur.
30. Beneficio,quod dicit,ne liber homo ob æs alienũ obligetur,an renunciari possit.
31. Exceptio nõ nume.pecu.siue non traditæ vel redhibitę rei,intra quantũ tẽpus competere dicatur.
32. Exceptio non numeratæ dotis,an competat marito,qui confessus est sub spe futuræ numerationis se dotem accepisse.
33. Beneficiũ seu priuilegiũ fori, qđ,& quale dicatur.
34. Existentes in curia,an semper subsint iurisdictioni auditorum.

a ¶Quia hãc partẽ non habemus, quæ decisa fuit de decre.præsentium.eo. ti. libro vj.& partem illã glossauit Hosti. cuius mens erat qđ Innocen.cum suis constitutionibus,quas fecerat, trãsmisit illam decre. Gre.mandans illam sub ti. debito collocari.

b ¶Earum For.sãn id intendit,q aliqui asserunt,s.paleas, & rubricas illius voluminis non p Gratianum,sed p quendam eius discipulũ addita fuisse, qui postea Palea vocabatur potius videtur velle q decreta fuerunt sanctorum Romanorum pontificum & Consiliorum sed rub. fuerunt Gratiani,qđ patet,& qa dixit,alius fuit conditor,nõ dixit compilator.

c ¶Chartę. Ibi de hoc in rub.& de pœ.di.j.§.hæc autem.

d ¶Greg.x. Hoc admittebat tñ aliud dicẽs. Tu dic de rubricis legũ & decretaliũ,q si habẽt orationẽ pfectam,p se licitè allegant,vt in superioribꝰ exẽplis,qđ quisq iur.& vt eccle.be.&c.& multæ similes.alia rubri. cuius oratio non est pfecta,& sic nõ hʒ aliqd diffinire sed solũ nigri materiã demonstrare,per se nõ allegat: ex ea tñ diuersimode arguit.Primò p modũ de executore,& conseruatore.no.lib. vj. de rescri.tibi q.in gl.ij.& de offi. deleg.c.j.in secũda glo.Secundò vt ex duabus lecturis, quarũ altera sola cõpetit rubricę,illa tollit.exemplum de elect.cũ monasteriũ.vbi no.in gl. ij. Tertiò arguitur ex ipsius ordine,vt scripsi de mu.pe.c.j. super j. glo.

Bal. de disputationibus & allegationibus *Rubrica.*

Allegationes seu rationes cum inducuntur ab vtraq parte,pro illo iudicabitur,pro quo plures rationes bene faciunt.§.nunc videndum.versic.si autem. ¶Similitudo sumitur à pari rõne,vel à maiori nõ à minori,secũdũ Iac.de Are.Similia sunt quorũ est eadẽ qualitas,eadẽ sunt: quorũ est vna substantia,sc'dm Arist.& Cy. ¶Si statutum dicat q procedatur de similibus ad similia: & ego dico esse simile,sed tu negas,cui incumbat probatio.§.post hoc autem. versi.sed si ego indoco G.dic q iudex arbitrabitur.ff.de legib.l.nõ possunt. Bald. Et ista clausola q procedat de similibus ad similia: tacitè videtur inesse legibꝰ & statutis non exorbitantibus à iure communi.ff.de leg.l.sed & si posteriores. vide isto ver.quod in pœnis. Bald. ¶Quid de argumento à contrario sensu? dicit Aro.ff.de testa.l.qui testamento.§.mulier.q contrarius sensus legis,pro ipsa lege & pro ipso statuto accipitur. Sumitur enim per significationẽ verborum implicantium contrarium sensum,non propter interpretationem extrinsecam. Cùm ergo sit per interpretationem intrinsecã, & intellectũ. & non extraneã expositionẽ, habet locum in statutis et rescriptis. de fur.l.apud antiquos.in glos. Et quòd contrarius sensus, dicat sensus tacitus, nẽ expressus. vide Dy. in consilio quod incipit in statuto ciuitatis Pistorij. cùm illud arg. nõ debeat ad legum correctionẽ vel improbum sensum trahi. C. de condi.inser. l. cũ patrẽ.& no. ĩ eo. §.post p G. vers. vel nõ ob. de causa impulsiua , vel sine ista, vide j. e. §.cessante. ¶Non obstat q in possessorio pcedatur de similibus ad similia,etiam continet ius commune. & nota.C.de fur.l.si qa seruo.& ibi Bart. sed illud per interpretationẽ legis , non iudicis. Bald. ¶Pręsumitur fraus si alienans postea reperitur possidere pro suo: & pręsumitur pro suo,si postea perceperit fructꝰ,& nemini rñdet de eis.ff.de sol.l. Titia.nam pro suo hic nõ est titulꝰ,sed modꝰ possidẽdi.secꝰ si vt fructuariꝰ vel colonꝰ.C.de do. l.quisquis.& in §.supuacuũ. Bal.& ĩstũ venus,vbi agit de pꝭiudicio tertij. & in §.supuacuũ.alias nõ pꝛsumit simulatio,nisi ,pbet.nã sola possessio non infert de necessitate.C.vñ legi.nõ ob.hic Bal. ¶De clausula in medio posita,habet se ad principiũ & finẽ in cõnexis. ¶De dictione vltra,de dictiõe fortè,& forsitan,& vsq,& de clausula,quidã alij: de dictiõe donec, amplius,& maximè,de aduerbijs mox,celeriter,& statim,de verbo quãprimum: de verbo sine dilatione: de clausula,vocatis qui fuerunt euocandi: vel de clausula,quantũ de iure potemus: de dictione tũc,& nũc.§ post hoc videtur.& no.G.vide j.de re iudic.§.comminatio specialis.Bal ¶Cessante causa finali statuti cessat statutum: sed non cessante causa impulsiua. versi.vel illud statutum fuit.G.Ratio tamen legis in dubio præsumitur finalis: sed ratio hominis in dubio præsumitur impulsiua.& no.ff.de cond. & demon.l.cùm tale.§.penul.ff.de dona.l.ij.§.fi.ff. de acquir. poss.l. si is, qui animo.Bal. ¶In pœnis delictorum quando delictum cadit æquè in muliere & viro,masculinum includit fœmininum: vt no.C. vnde vi.l si quis in tantam.in glo.ord.Et an masculinum concipiat fœmininũ: versi. vel ibi masculinũ.G.& qđ concipit ex interpretatiõe.ff.de ver. sig.l.j. p Dy.& Bart.Sed q̃ñ ex significatione,vt q̃ñ substãtiuũ est generis communis,vt homo: vel apponatur signũ vniuersale,vt quisquis: tunc ex natura signi vniuersalis,de omnibꝰ prędicat,tam in legibus quã in statutis : nisi mens legis sit de viro,& non de muliere.not.ff.de regu.iur.l.j. C. de indi. vidui.l.fi.C.de rap.vir.l.j.C.ad l. Iul.maie.l.quisquis.C.de ser.fugi.l.quęcunq.& ibi per Cyn. Bald. ¶Quot modis soluantur contraria: & quot sunt fallaciæ in legibus.ver.posita quoq.cum ver.sequen.G. ¶An lege a

De renunciatione

sint seruādę in foro canonico. §. porro. vers. sed nunqd in cā ecclesiastica. Et ibi vide qd̄ dicit, illū nescire rōnes & iura, q in materia sacrorū leges humanas inducit. secundū Gul. in ver. sed nunqd in cā ecclesiæ. in fin. vbi videas. G. ¶ Quid de statutis particularib' laicorū, dic vt no. in c. j. de no. ope. nun. in nouella & de pollu ex ea. & de so. compe. & c. qd̄ & clericus.

ra, quæ probant q licitū est cuiq; suo iuri renunciare. Remittit pro concordantijs ad l. si quis in conscribendo. C. de pac. de his sais patebit. Item q remittentibus actiōes suas. &c. ff. de ædi. edic. quærenti. & turpe est redire ad id, qd̄ renunciauit: vt in præ. l. si quis & C. de condi. inser. l. vlt. ante fi. Item contra proferentem interpretanda sunt verba ff. de pac. veteribus. de regu. iur. contra eum. li. vj.

¶ An post sententiam possint allegationes fieri. eo. §. porro. vers. sed quid si emi.
¶ Quādo iudex possit supplere ex mero officio p præsente vel absente: & circa qd, & in qua parte iudicij. & an debeat supplere ex actis, vide plenè e i §. satis clare. Et an idem sit in ordinario & delegato: an possit supplere de fructib': & an i crimi supplere in expensis. Et an faciat litem suā, si nō supplet: & an arbiter possit supplere i oībus, dic q sic. G. Vide infra, de sen. pet. §. j. & ij. per Tho. & Bar. in l. d iuj. §. hoc autem dicendum.

a ¶ De renunciatione & conclusione. Rubrica.
¶ Ex practicis authorib' nullus posuit hanc Rubricam, saluo q Io. de Deo, de renū. allegationum posuit in libe. iudicū. j. & iij. parte. & de conclusione in parte secūda. Pil. aūt, & Tan. de hac materia modicum posuerunt, io si. rub. s. proxi. Et puto q idē fecisset author, si sub titu. non concepisset materiam extra ordinem iudiciorū inserere, quo ad multos casus vtiles valde. Non enim æstimauit conueniens, illos ponere in tractatu libellorum sub tit. de renun. illos autem ponere inchoat j. ver. & quia hic. & nos ibi aliquos tales addemus.

a De renūciatione & cōclusione. Rubr.

F Initis partiū allegationibus & instrumentis, de qbus s. tit. pxi. ediximus, qrere debet iudex ab eis an aliqd vlteri' habeāt, qd i qone pponāt: vt xxx. q. v. iudicātē, q si nihil habēt, partes renūciēt allegatiōib', & i cā cōcludāt b q oīa sunt redigēda i scriptis: vt extra, d pbat. qm cōtra. sed & si habeāt aliqua dicere: sed nō sufficiēter dictū & pbatū est, debet eis iudex dicere q renūciēt allegatiōib', & cōcludāt. C. de iudi. auē. iubem'. extra, de testib'. significauerūt. & c. cū cām. §. fi. c ¶ † Et no. q si pte vna renūciāte allegatiōib', altera dicat se habere aliqd qd pponat, iudex coget eā intra xxx. dies à die renūciatiōis, dicere qcqd volet. Quod si nō dixerit, det ei aliū mensem: quod si adhuc dissolerit, dabit tertiū mensem: post quem nō audiet, sed ad sniam procedet: vt C. de iudi. auē. iubem' in auē. colla. viij. vt cūm de app. cog. §. sed hoc præsenti. & intellige tantā dilationē dari absenti. Non em̄ dare tenetur tm̄ spatiū præsenti & petēti: vt ff. de fer. l. fi. Vel dic hoc speciale ppter allegatiōes. arg. ff. ex quib cau. ma. ait prætor. §. fi. & l. seq. Verius credo hāc dilationē arbitrariā: vt s. de dila. §. nunc de temporū. Cæterū si actor nō plenè probauerit, faciat sibi vel aduersario iuramentū deferri, q dic vt suprà de iur. dela. ¶ † Auditis d autem allegationibus, iudex vt instructor in causa appareat, petitionem & causæ processum, allegatiōes quoq;, & responsiones, & singula actitata sub compendio e repiloget. Salomonis exemplo, e qui in quæstione duarum mulierū de filio litigātium dixit: hęc dicit, filius meus viuit, & filius tuus mortuus est: econtrario dixit illa, mentiris, immò filius tuus mortuus est, sed meus viuit. Cuius litis decisio hab et extra, de prȩsump. afferte. & hęc repilogatio probat extra, de re iud. abbate sane. & de conces. prębē. c. quia ut cunctis. lib. vj. si qstio intricata sit, vel plures angulos & anfractus habens, breuem & verā facti continentiā, allegatiōes quoq; & replicatiōes partiū in scriptis faciat sibi dari: vt sup eis plenè deliberare f valeat secum, & etiā cō peritis. f de qua deliberatione j. in tit. de requisi. cōsilij, differetur. ¶ † Et scias q post cōclusionē, nulla admittitur exceptio vel allegatio facti, neq; testis vel instrūm. C. de compē. l. fi. & arg. extra, de testi. c. de testibus. & de fi. instru. cū dilect'. & de procur. auditis. & de cau. pos. pastoralis. & s. de instru. edit. §. nūc dicamus. in princi. nisi aliquis euidēs ratio moueat iudicem: vt in dec. pastoralis. & nisi in exceptione excōicationis: vt extra, de exce. pia. li. vj. & c exceptionem. & nisi iudex ex officio suo aliquid inquirat, vel interroget super iā actitatis. Quod dic vt s. deposi. §. iiij. Et nisi aliquid iudicis negligentia sit omissum: vt extra de testib. p tuas. & nisi vel dōs Papa pse de aliqua exceptiōe cognoscat qd dic secūdū Inn. vt no. extra, de ac. ad g petitionē. g Post renūciationē etiā nō pōt aliqd fieri sup' eo, de quo renunciatio facta est. C. de condi. inser. l. pe. ante fi. vij. q. j. qm̄ periculosum. C. de rescri. si quis post. de cōsec. dist. iiij. qnis. ppe princ. Et not. q, eo ipso q est allegationibus renunciatū: intelligitur esse conclusum: vt extra. de proba. quoh niam contra. secundū Io. de Deo. h Sed licet hoc verum sit, pro parte prȩsente. arg. in auē. de testi. §. qa i vero. i tamen prȩd. decret. hoc non probat: quę ponit per se renunciationem, & per se conclusionē: & quilibet eorū est actus per se, vt iam eos distinxi. de quo, & de renūciatione productionis testiū dixi k suprà de testi. §. fi. k ¶ † Hoc autē scias, quòd renunciatio vel conclusio in causa principali facta non extendit ad causam appellationis: nec credunt partes de hoc cogitasse. Si aūt cogitassent, & expressè dixissent. Nos renūciam' vel cōcludimus q de cętero nec de iure, nec de facto in cā principali vel appellationis aliquid dicemus: talis renunciatio bene præiudicaret. ¶ Et quia hic de renūciatione fit men l tio: aliqua de alio genere renunciationis dicemus. ¶ † Pone ergo, aliquis renunciauit in aliquo contractu omnibus exceptionibus dilatoriis, quòd nulla vtetur, si conuenietur ex eo contractu coram arbitro vel corā quocūq; iudice: quæ nil quid iuris? m Et

Solut q instrumēta & testes pducere potent, p primò allegata: q repetit vt charta occupet. Aduertēdum hanc solutionē nō esse contrariam isti ver. qui loquitur qñ partes ambæ renunciauerūt allegationibus: quo casu tenent s. dicti doctores haberi pro conclusō. qo aūt quęrit de vno solo. Itē quæstio eius minus esset dubia, qñ super aliquo emergēti esset facta illa renunciatio. Et scias ad vtrunq; dictum q in talibus renunciationibus ponderanda sunt verba & status causæ, & cōsuetudo fori. Si enim fiat renunciatio allegationibus & omnibus probationibus, certum est q ista est conclusio; vt not. in decr. cū dilectus. de fi. instru. in gl. Itē puto si renunciet allegationib' iuris & facti, qñ status causę patit concludi. facit de rescri. statutum. §. pe. li. vj. Item si consuetudo habeat verbū allegationum cōprehēdere ius & factum, & per illud solū concludi: & tunc procedit, quod dicit iste ver. facit quod no. s. de lit. cōtest. §. pe. in prin & j. de sen. prola. §. pe. in fin.
ADDE quæ voluit Ro. consi. xx. & clxxv.

b ¶ Concludant. secundum T. & hic continuatur versi. ij. infra.
c ¶ §. fin. tenet Pil. de allegationibus. in sui. quod bene tenet sententia, licet allegationibus non fuerit renunciatum. & facit ad not. in clemen. de verbo sig. sæpe ad finem.
d ¶ Auditis. Reassumit verba Tancredi.
e ¶ Salomonis exemplo. iij. Regum iij. c.
f ¶ Cum peritis. secundū Tan. & hic finit ti. eius præcedens.
g ¶ Ad petitionem. Vide qd̄ ibi scripsi in glo. hic continentur.
h ¶ Io. de Deo. lib. iudicū parte j. vbi de renūciatione allegationum.
i ¶ Quia verò. secundùm Ros. qui idem allegat, vt scripsi de cā pos. pastoralis s. ver. aut ibi vide. & in glo. prædicta.
k ¶ §. fi. Est sciendum q Gui. de Suza. plenè tractat quęstionē, super l. si qs in conscribēdo. qñ vnus litigantiū renunciauit allegationibus, an producere postea possit testes vel instrumēta? Quod possit, inducit facultatem probādi ampliandā, non angustandā. C. de hęre. qm̄. & iudex debet niti ad veritatē habendā. C. de iudic. l. iudices. nec arctare se debet ad vnā probatiōis speciē. Allegat extra, de re iudi. causam. & ibi concor. Itē iniquū est verbis eius perimi, quod non fuit cogitatū. ff. de transac. cum Aquiliana. Item verbum allegationibus, de allegatiōibus iuris debet intelligi. C. de bo. quæ lib. non sine ratione. Item qui detulit iuramentum, ipsum reuocare potest, & aliis probationibus vti. C. de re. cre. si quis. Item probatio est genus, allegatio species, hoc pōt sobtrahi de gñe, illo manente in suo statu. ff. de manu. te. l. si peculiū. & faciant oīa iura, quæ permittūt pœnitere l. si quis libellos. C. de app. cano. ij. q. vj. cum similibus quæ vide in regula quod semel. de reg. iur. li. vj. Item facit C. de repu. hære. l. fi. vbi paternam hæreditatem repudiandam licet adire. Ad contrarium inducit ra-

l ¶ Dicemus. Ex quo author diuertit à prosecutione ordinis iudiciarij: Nos ipsius proposito per missiones, casus aliquos adiungamus de quæstione dominicali: vt de clerico, qui turbatus propter exactiones, quas sibi imponebat eps: renunciauit beneficio eius in manibus. quod statim repetit. scripsi de renun. c. ij. lib. vj. in vlti. glo. de illo, qui renunciauit legi cōmissoris, etiā cum iuramento: est quæstio dominicalis xij. & Tan. x. Vide qd̄ scripsi de pig. significāte. super glo. ij. Sed vltra ibi scripta scias q hęc quęstio fuit Pilei lvj. qui soluendo distinxit debitorē sciente pactū legis cōmissoriæ nō tenere ab illo qui ignorauit, dicēs primū qui renunciauit & iurauit effectiuè teneri. Secundū dicit non obstāte iuramēto posse cōtrauenire. Alle. ff. de dā. infect. si finita. in prin. ff. de noua. l. si quis delegauerit. ad Mace. si mulier. si quis cau. sed & si. §. vlti. Nec videtur deierare, qui ex iusta causa deserit iuramētum. ff. qui satisda. cog. l. fi. C. de nō numer. pec. l. vlu. & in auē. scenicas non solū, &c. Et hoc dictum non est cōtrariū æquitati, vt sit distinctio inter illū, qui credebat iurare rem licitam, ab illo, qui sciebat illicitam: sed ius canonicū loquitur de illo, qui composuit & renunciauit rescripto: hoc acto, q si non seruaretur cōpositio, posset vti rescripto Dixi s. de rescrip. præsen. §. ratione autē impetrantium. super ver. item quòd renunciauit de spoliato, qui renunciauit literis, sed illas non tradidit. Vide quod dixi de renun. sane super glo. pe. an renunciare possit alter coniugum rubricę ne fideiuss. dōdentur. not. j. de do. inter vi. & vxo. §. ij. sub ver. illud quoq;. de renun. vxor. filiafa. quod facit marito vendēti. eo. ti. §. iij. sub ver. item nota quod de filio repudiante hęreditatē, & reperit possidere de bonis hęreditatis, vide j. de suc. ab intest. post prin. ver. pone quidam.
m ¶ Iur s. Hanc quæstionem formauit Albe. Gal de excep. versi. pe. sed plenius Vber. de Bo. sui operis charta pe. ver. sed quid dices tu.

videt q nullā poterit opponere. C. de pact. si quis in conscribendo. C. de rebus cred. si quis iusiurandū. extra de fo. compe. si diligenti vij. q. j. quàm periculosum. C. de non nu. pe. gñaliter. C. de appel. l. fina. in fi. xj. q. iij. rursus. extra, de re iud. quod ad consultationem. Econtra videtur, q sic: quia sic cogeretur quis quãdoq; coram non suo iudice litigare, qđ esse nõ debet. ff. de iur. om. iud. si cõuenerint. ij. quæ. j. in primis. extra, de iudi. at si clerici. xj. q. j. in clericorum. Item cogeretur litigare forte cum pupillo vel adulto, vel cum minus idoneo tutore, vel curatore, vel excõicato, vel hæretico, vel corã talibus. & sic multiplex absurditas sequeretur. Item cùm nondum illæ exceptiones competerent, quã renũciauit: nõ valet renunciatio. ff. de acqui. hęre. is qui. ff. de lega. ij. si ita. §. sub conditione. extra, de re iudi. abbate sane. prope princip. lib. vj. extra, de eccle. ędi. ad audientiam xxvi. q̃o. ii. ne quis arbitretur. Secundò potest dici, q si expressè dictum fuit q nulla exceptio admitteretur: tunc nulla admittetur: alias sic. argumẽ. à cõtrario sensu extra. de offi. deleg. ex pte. ij. & ar. extra. de ęta. & qua. accepimus. Vel distingue. [a] an expressit exceptiones, quibus renunciauit, vel non. si non expressit, sed absolutè dixit, nulla est renunciatio: vt ff. si quis cau. sed & si qs. §. quæsitũ. mò poterit rationabiles proponere: vt in pręs. decre. ex parte. nõn obstãte si dixit nullam exceptionẽ dilatoriam. nam & lex dicit q contra interdictum qđ vi aut clã aliqua exceptio non opponitur: vt ff. quod vi aut clam. l. j. §. j. & tamen postea in iiij. vel v. legibus subse admittitur. ff. eod. l. si alius. §. & ii. in præ. capitu. ne quis. Si verò expressit, seu specificauit aliquas exceptiones, aut tant tales, quibus poterat renunciari, aut non poterat. Si non poterat, non videtur illis renunciatum. Sic patet in feriis ob reuerentiã sanctorum inductis extra. de fer. c. fi. ff. eo. l. j. & in illa exceptione, de qua habemus ff. de procuratori. filiusfa. §. veterani. & ff. de postu. quos prohibet. & extra de fo. compe. si diligenti. & similes. [b] Si autem poterat tunc valet renunciatio, vt patet in feriis messium. extra, de iud. c. fi. ff. de fer. l. j. & l. si feriatis. & in exceptione, de qua habetur C. lib. x. de honoribus non cõti. l. ij. ff. ad muni. Lucius. §. idem. vel posset dici q renunciatio gñalis plus valet, quàm specialis: maximè aliqua exceptiõe expressa. C. qñ mulier tu. offi. fun. au. ibi posita. ff. de acqui. rerum do. quędam qđ in hac parte non multũ placet. argu. xxiij. dil. q̃. vel distingue, an renũnciauerit specialiter, vel promisit quod nulla vteretur, vel pactum fecerit. Primo casu non valet: in secundo & tertio sic. & ad hoc C. de pactis. l. j. secundùm Vbertum. vide infra versic. quid si quis. ¶ Sed secundùm hoc, quid dices si fiat pactum, vt possit sub quolibet iudice cõueniri vel in quolibet iudicio. De hoc dic vt s. de compe. iudi. adi. versic. xxvij. & seq. ¶ Quid si dicatur in instrumẽto, q non possit ꝓbari solutio, nisi p ipsum instrumentum redditum? Dic vt s. de probatio. §. videndum versi. sed pone. [c] ¶ 6 Quid si quis renunciauit oĩbus excep. cõpetituris? & videtur q nõ teneat renunciatio. nam institutus sub conditione, repudiando ante conditionem extantẽ, nil agit. ff. de acqui. hęre. ir, qui hæres. R. ñ. j. Item omne futurum, censet incertum. ff. de iudi. sed & si restiuerit. §. fi. ff. si pars hære. pe. antiqu. Insti. de ver. obli. §. conditiones. Vnde dubitationem inducit. quare non valet renunciatio: vt in præ. l. si is, qui. §. si quis dubitet. & eod. titu. qui superstitis. & l. in repudianda. & l. is, qui potest. & C. de cap. & postli. reuer. nec non prętere. Item nemo repudiare potest, qđ nequit habere si velit. ff. de reg. iur. q potest. §. qđ quis. Ad idem ff. de lega. ij. si ita sit scriptum. § sub conditione. ff. de condi. & demon. mulieri. extra, de re iu. abbate sane. lib. vj. extra, de ec. ędi. ad audientiam. ij. ff. de iniust. rup. & irri. testa. l. nam & si sub conditione. & l. si bene. ff. de ædil. edic. bouem. §. si sub conditione. argu. contra: qa potest renunciari pacto iuri succedendi in posterũ & hæreditati mortis tẽpore propter incertũ cõditionis euẽtũ. C. de pactis. l. j. ff. e. l. & hæredi. §. illust. aut. & l. pactum inter hęredem. ff. de minori. l. denique. §. si quid minori. ¶ 7 Item si daretur mihi sub conditione, & sic spe tantùm: illam spem possum alteri dare. C. de don. l. iij. Ad idẽ ff. de re iudic. commodir. & facit ff. à quibus appella. non licet. l. j. §. si quis autem. C. de tempo. appel. l. fi. §. fin. ff. de contrahen. emp. si in emptione §. omni. Super hoc dicunt quidam quòd repudiatio futuri iuris tacitè facta, bene tenet. C. de bo. liber. l. fi. Secus si expressum. argu. C. eod. tit. Paulus. §. patroni. errorẽ suum sumentes ex gloss. Azo. posita ff. de acquirẽ. hære. qui repudiantis. Alij dicunt quòd sola repudiatio non valet: vt in præ. primis concordan. sed pactum de repudiando factũ, bene valet, vt in contrarijs. Ad idem C. de pac. si quis in conscribendo. quia pactum nititur authoritate duorum: vt ff. de pac. l. i. §. pactum. sed repudiatio consensus vnius tantùm: & ideo plus videtur posse pactum, quàm repudiatio. Et hoc videtur Azo sentire. ff. de regu. iur. qui potest. §. quod qui. Tertij dicũt quòd refert an renuncietur generaliter omnibus exceptionib⁹, nullis enumeratis, vt tunc non teneat: an omnes, vel quædam sint enumeratę ante: & tunc teneat: vt s. 8 versic. pone. ¶ Quid si quis renunciat iuri sibi cõpetenti, & competituro literis impetratis vel impetrandis? Dic vt in summa do. mei in tit. de renũ. §. q̃ possunt. ver. quid ergo si quis. Item iuri publico renunciari non potest. ff. de pactis. ius publicum. 9 ¶ Cui autem iuri renunciari possit, satis plenè no. d extra, de for. competen. si diligenti. [d] Hic tamen aliqua vtiliter adiectamus. Distingue ergo: Nam ius publicum. aut est publicum, aut est priuatũ authoritate & vtilitate: vt C. si aduersus fisc. l. j. aut authoritate tantùm. Primo casu non potest ei renunciari: vt est ius eximendi monasteria vel ecclesias, quod est publicum authoritate instituentis, scilicet papæ & vtilitate eius: quia sibi retinet illa. extra, de arbit. cum tempore. cum similibus sicut etiam est publicum, quod consistit in sacris & sacerdotibus. j. dist. ius publicum. Item in Macedoniano senatusconsulto: quod est inductum ad communem vtilitatẽ & in odium creditorum, quod est iur. quia si quis filiofamil. mutuat pecuniam, ille nõ tenetur soluere, quãdiu est in potestate: nec etiam post, nec etiam eius hæres, nec fideiussor. hoc enim inductum fuit in odium Macedonis vsurarij, mutuantis pecuniam filiis fa. & dicentis eis, q si non haberent patres, ita citò mutuarẽt eis centum marchas, sicut nũc centum solidos. quare inducebãtur filij ad necãdum parentes. Cùm ergo publicè vtile sit, ne patres à filijs interficiãtur: statutũ est, ne tali iuri possit renunciari. ff. ad Macedo. l. j. & l. sed & si pater. in fin. Idem est in clericis, qui non possunt renũciare priuilegio fori sui, vt possint corã laico seculari iudice conueniri: immò instrũmẽtũ sup hoc interpositũ nõ tenet: vt in pręd. c. si diligẽti. cũ suis cõcor. Publicè enĩ est oĩb⁹ q clerici psallant in ecclesijs diuina: vt xvj. q. j. generaliter. extra, de cele. missa. c. j. & c. cum creatura. ipsi ipsi peccata populi comedunt. i. delent & consumant. ij. q. j. nulli. & j. q. j. Christus. alias ipsi sacerdotes. Si ergo indifferenter per iudices seculares à diuinis reuocarentur, hoc esset inutile oĩbus: ideoq; statutum est, ne tali iuri renunciari possit, vt supra: ne per tales possint in iur vocari: vt C. de episcop. & cleri. authen. statuimus & ad hoc facit C. eod. si e quis in hoc genus. & ff. de pactis. Imperator. [e] ff. de transac. Imperatores. ff. de admi. tuto. ita aũt. §. Iulianus. licet sit arg. contra C. de pact. si quis in conf scribendo. [f] & vide qđ not. suprà de cõpe. iudi. edi. §. j. versi. x. & versi. xxij. & seq. Ius verò publicum authoritate, scilicet instituentis, tm est Velleianum senatuscõsultũ, qđ est inductũ in fauorẽ mulierum, ꝓpter sexus fragilitatẽ, videlicet vt intercedentes, vel pro alio se obligãtes, nõ teneanť. ff. ad Velle. l. g fi. [g] Itẽ priuilegiũ religiosorũ de nõ dandis decimis vt extra, de priuilegijs. si de terra. & c. accedẽtibus. Item quodlibet ius à principe cõstitutum, qđ oẽs ligat: vt extra, de constit. c. fi. & C. de summa tri. l. j. & illud ius aut est inductũ in fauorem renunciantis tantùm: & tunc potest ei renunciari: vt extra, de regularibus. ad apostolicam. ff. de mino. si iudex. Aut in cõem: & tunc non, maximè si sit in odiũ aliquorum

a ¶ Distingue. Hãc posuit vterq; cęteras solus Vber.

b ¶ Similes. Dixit Vber. de bo. prę. sicut est exceptio excõicationis. q author nõ debuit omittere.

c ¶ Pone. Facit de procura. q ad agẽdum. lib. vj.

d ¶ Diligenti. In pria gl. & qd sup a ea plenè scripsi in fi. cum suis remissio. ad Summam Host. & ad §. qa verò. ĩ aut. vt ma. sine prohi.

e ¶ Imperator. alias incipit debitori.

f ¶ Conscribendo. Solue vt scripsi ĩ c. si deligenti. in j. gla. in prin. & j. sequitur.

g ¶ L. fi. Quõ huic dictũ resistiť rõne ꝑdictæ fragilitatis, sq sicut esset ĩ intercedendo, sic in renunciando. scripsi in decre. si diligenti. super j. gl. vltra prin. vi. t in materia, distinctione, qui ponit Cy. ĩ l. fi. C. ad vel le. dicebat ãt vber. de Bo. super l. antiquæ. C. ad Velle. q ad ligãdam mulierẽ ĩtercedẽtẽ necessaria sunt fortia vincula. Petatur ergo q renunciet Velleiano, & omni iuris auxilio. Item legi antiquæ. Item renunciet vt obligetur. licet pecunia non sit versa in eius vtilitatẽ. Item q iuret. Et dicit eam de quolibet ꝑdictorum iurium certificandum, & in instro id exprimẽdũ p l. manifestissimi. §. si aũt nesci⁹. C. de fur. vbi etiam allegat ad idẽ ff. de offi. rc. mater decedens. & l. nihil interesse. §. penul. ff. de trãsac. q cum tutoribus in fi. de insti. l. habebat. in fine j. res.

de inter. acti. de ætate. §. ex cã. de ac. hære. io repudiando. & l. claudius. qi actio de pecu. est an. l. ꝗsitũ. & vide j. vers. cessat. Et hæc satisfaciunt contra opi. dicentium renunciationẽ vxoris gñalẽ factam Titio de oĩb⁹ cõtractibus, quos maritus init cum illis, valere.

ADDE q mulier & minor, sint de beneficiis specifice certificãdi: tenet Bal. consil. iiij. iij. lib. et lxxxiij. eo. li. licet Bar. contra ĩn auť. sacramenta puberũ. & vide Bald. consi. xl. v. lib.

ADDITIO.

¶ Adde Alexan. cõsi. xlij. incip. super ꝑmisso. colũ. iiij. ver. sexta. qđ iiij. volu. vbi an mulier minor, & rusticus, etiam si scienter decepti fuerint vltra dimidiã in contractu, possint ipsum cõtractum rescindere, nisi de bñficio certiorati fuerint Et vide Soc. in tractatu suo fallen. in reg. cclxxiij. vbi qñ mulier de Velleiano nõ certiorata, si ei renũciet, teneat renunciatio: & qñ mulier fideiubẽs non iuuetur Velleiano, vide singulariter Ludo. Ro. singulari ccxxiij. incipi. in fa qđ mulier. Hen. Fersandat.

quorum: vt in præ. c. si diligenti. cum si. & extra, de iura. calum. cæterũ. Vellelanũ enim inductũ est in fauorem mulierũ tantũ. & sic in præmissis exemplis: & idem est in omnibus iuribus priuatis. & de hoc nota. extra, de fo. compet. dilecti. in j. glo. Nec obstat præ. l. si quis in cõscribẽdo, quia loquitur de ordine sacerdotij, quod est Romæ quœdã dignitas, cui præsidẽs sacerdos vocatur: vel loquitur, quia in temporalibus potest coram seculari iudice clericus renunciare. quod nõ placet. Alij aũt sic distinguũt hoc membrum, qñ scilicet est publicum authoritate tantùm, sed est vtilitate priuatũ. nam aut est inductum in fauorẽ, aut in odium. Si in fauorẽ, aut in fauorem priuatorũ: aut certi generis personarum, aut Reipublicæ. Si in fauorẽ priuatorũ: aut est inductum propter priuatos, nõ habendo respectum ad alios: aut habendo ad alios respectũ. Si non habendo respectũ ad alios: tunc põt illi iuri renũciari. & sic loquitur l. si quis in cõscribendo. ff. de ædil. edic. l. quærit de illa. Si habendo respectũ: tunc non potest: vt in præ. c. si diligenti. Si verò in fauorem certi generis personarũ: aut fuit certificata illa persona de iure suo, aut non. Si fuit certificata, põt renunciare illi iuri. ff. de trãsact. cum Aquiliana. Si nõ fuit, nõ potest. ff. ad Velle. l. si. §. pe. vbi no. & infrà dicam, cũ de epistola diui Adriani tractabo. Si verò in fauorẽ Reipublicæ, aut expresse renunciat illi iuri: & tunc nõ valet renunciatio. Aut tacitè: & tũc valet hæc taciturnitas, sed põt per iudicẽ remoueri. & hæc colliguntur. C. de iura. calum. l. ij. §. sed quia veremur. Porrò si sit in odium introductũ, nõ potest ei renunciari: vt in Macedoniano dictũ est, & in priuilegio clericorũ, quod est inductũ in odium laicorũ, qui eis sunt oppido, i. valde infesti: vt ij. q. vij. c. laicos. Tertij verò dicunt, q ius publicũ quãq; præcipit, & quãq; prohibet: & his casibus ei renunciari non potest: vt in c. si diligenti. & in Macedoniano quãq; permittit, vt in priuilegio de decimis non dandis, & in Velleiano: & tunc põt ei renunciari: vt supra. Ius verò publicũ dominus meus distinguit inter ius publicũ reale, & personale. ¶ Quis autem possit per priuilegiũ tollere aliquod ius in genere, vel in specie: not. s. de instr. edi. §. nunc aũt. vers. & scias. ¶ † Et quoniam de renunciatione hic loquitur, scias q quotidie de quibusdã iuribus, in instrumentis publicis renunciat. & hac renunciatione, tabelliones iuris ignari abutuntur. Nota ergo q quatuor sunt beneficia iuris, quibus præcipue solet in instrumẽtis renunciari, scilicet beneficiũ epistolæ diui Adriani, & nouæ cõstitutionis de fideiuss. & nouæ constitutionis de duobus reis cedendarũ actionũ: de quibus beneficijs in singulis & alijs ad quid valeant, & in quibus inter se differant, videamus. ¶ In primis ergo renunciatur beneficio diui Adriani epistolæ, de qua habetur C. de consti. pe. l. fi. & Instit. de fideiuss. §. si pluses. ff. de fideius. inter fideiussores. & l. si plures. & l. si dubitetur. & suprà de act. ver. Item repellitur creditor. Dicamus ergo quod sit huius epistolæ beneficiũ, & inter quos locum habeat, & qñ proponatur, & qñ cesset.[a] Hoc supposito scito q huius epistolæ verba nõ habemus, sed eius tenor & sententia recitatur in prædi. l. C. & in præ. §. si plures. ¶ Beneficiũ ergo eius epistolæ est, q cũ ius aliqui sint in solidũ obligati: tamen per eius beneficiũ, si omnes[b] præsentes sint & soluẽdo tempore litis cõtestatæ: possunt postulare vt diuidatur actio inter eos: vt vnusquisq; pro virili actione cõueniatur: alioquin nisi dicto beneficio iuuarentur, posset creditor quẽ mallet in solidum conuenire: vt probatur in prædi. cõcor. Si ergo huic beneficio sit renunciatũ, poterit creditor quem maluerit conuenire. ¶ † Nunc dicamus inter quos locũ habeat? Et quidem inter fideiussores & mandatores & cõstitutores: vt in præalleg. cõcor. Item & inter contutores, ad exemplũ prædictorũ. ff. de tute. & ra. dist. l. j. § nunc tractemus. Sed inter alios debitores principales, secundũ iura antiqua non habebat locum, qñ omnes erant soluendo, & præsentes. ¶ † Sed quid si dubitetur an omnes sint soluendo, vel non? Respon. secũdum l. ff. de fideius. si dubitetur. respon. j. Quid si plures sunt fideiussores, & similes, & omnes sunt absentes, & constat omnes esse soluẽdo: nunquid desiderare possunt præsentes vt actiones inter eos diuidantur, an etiã præsentes possunt in solidũ cõueniri? Dicunt quidam q iam præsentes possunt desiderare vt inter omnes præsentes & absentes actiones diuidantur. argu. ff. eod. si fideiussorẽ. §. si plures. Sed dominus Homobonus cõtra, arg. præ. l. si dubitetur. ibi: præsto sint. i. præsentes. Ergo à contrario colligitur q pro absentibus locum nõ habet. Item argu. ad hoc, C. de duobus reis. aut. ad hoc ita. & C. de fideius. aut. præsente. Nec obstat præ. l. si fideiussorẽ. q ibi est aliqd, quod imputari poterat creditori, quare vnũ ex fideiussoribus sub conditione recipit. At hic nil potest imputari. arg. ff. ex qui. cau. ma. sed & si per prætorem. §. j. ¶ † Quid si præsentes petant dilationem ad ducendũ confideiussores absentes pro parte conueniendos: nunquid iudex dabit eam, sicut contingit in fideiussore præsente, & reo principali absente: vt in præ. aut. præsente? Respon. nõ, secundum Azo. sicut nec reo debet dari tempus, vt alium correum absentẽ deducat æqualiter conueniendum: vt not. in præ. aut. hoc ita. ¶ Quid si aliquis primò dedit vnũ fideiussorem, deinde ex interuallo dedit aliũ? Respon. dixerunt Host. & Azo q non habet locũ beneficium epistolæ inter eos. ff. de fideiuss. si plures in prin. & l. si Titius & Seia.[c] ¶ † Sequitur videre qñ hoc beneficiũ proponatur. Et certè ante litis cõtestationem, & post quãcunq; ante sententiam: vt C. de fideiusso. fideiussor. ¶ Sed nunquid post sententiã? Dicunt quidam q sic: sicut & beneficiũ cedendarum actionum: vt ff. eo. si fideiussores in id. §. fi. & l. inter eos. §. si. sed Homobonus contra: vt in præ. l. si fideiussores. & C. sent. rescin. nõ poss. perẽptorias. nec ob. præ. l. inter eos. §. fi. quia ibi non fuit condẽnatus fideiussor, ex causa fideiussionis. ¶ † Cessat aũt hoc beneficium quibusdam existentibus non soluendo, quo ad illos. Item quibusdã absentibus secundũ Homobo. vt patet ex præmissis. Item si fuerit ei renunciatũ. C. de pactis. si quis in cõscribẽdo. extra, de regulari. c. ad apostolicam. & ideo in instrumẽtis ponunt tabelliones, & renunciauerunt epistulæ seu beneficio diui Adriani. Valet aũt renunciatio, si renũciatores sciuerunt hoc beneficiũ sibi competere: etiã si non fuerunt à creditore vel tabelliõe certiorati: vt ff. de act. empt. & vend. l. j. in fi. Si verò nesciuerũt nec certiorati sunt, nõ videtur q teneat renunciatio: quia non videtur quis renunciare iuri, quod ignorat sibi competere: vt ff. de inoffi. testa. mater decedens. & arg. C. de iuris. l. fin. §. sin aũt. & ff. de transact. cum Aquiliana. & l. qui cum tutoribus. & in prædi. c. ad apostolicam. nec videtur perimi &c. vt ff. eo. cum tutoribus. in fi. & sic sentiunt plurimi, & idẽ dicunt in renunciatione Velleiani & similibus. ideo se disserere tabelliones apponũt in instrumẽtis. Et renunciauerunt tali beneficio, quod est tale, super hoc certiorati a me tabellione. Vel dic q tenet renunciatio, licet ignorauerit. arg. ff. de public. & vect. l. fi. §. licet. & §. seq. & ff. de doli except. l. doli exceptio. ¶ Item cessat hoc beneficiũ, propter mendacium, si fideiussores, & similes, fuerint infitiati se fideiussisse: vt in præ. l. si dubitetur. §. ita demum. secundũ Homobo. Itẽ cessat inter plures curatores. De hoc not. ff. de cura. fu. dan. l. iij. §. fi. ¶ † Viso de beneficio epistolæ diui Adriani videndũ restat de beneficio nouæ constitutionis, de fideiusso. de quo habetur in aut. de fideiuss. in prin. & in præ. aut. præsente. & s de excep. §. dicto. ver. qd de excep. quoniam & per illud succurritur fideiussoribus, vt postulare possint q reus principalis priorò cõueniatur. Succurritur etiam per ipsum mandatoribus & sponsoribus.[d] Et hæc vera sunt, si ipse reus principalis præsens fuerit, & soluendo: vt in præ. cõcor. Ante tempus verò prædictæ constitutionis, poterat creditor cõuenire quem volebat, primo scilicet fideiussorem, vel reum principalẽ, nisi inter partes aliud consensisset: vt C. eo. iure nostro. quæ hodie corrigitur per prædictã authen. Si igitur huic con-

a ¶ Cesset. Quod de hoc ponit per centum membra diuisim, habuit ab Hostien. in Summa de fideius. sub §. pen.

b ¶ Omnes. Per id quod sequitur, videtur malè dictũ oẽs. sed potest defendi per illud, iam præsentes, quod sequitur: quasi intendat quòd omnes erant absentes, & omnes vocati, & aliqui venerunt.

c ¶ Et Seia. Secundũ Alb. Gal. respõdeo de fideiussoribus.

d ¶ Sponsorib*. Dominus meus in legibus, in sua q quæ incipit, habeo debitorem. tenuit quòd si amica debitoris mei, cuius bona iussa erant capi, & iam capta, rogauit q bona sibi relaxarẽ, promittens mihi soluere certa die, qua elapsa eam cõuenero, non poterit petere prius principalem conueniri, vel eius bona excuti: cùm ex tali forma mandati renunciatũ videat illi beneficio fideiussorũ vel mãdatorum, per præ. aut. de fideiusso. eis cõcesso. cui renunciari poterit, vt sequitur. ff. de pact. l. pacisci. Patet ex prædictis q ipse tenuit inter creditorem & amicum debitoris, fuisse mandatum. refert tamen q aliquibus tũc videbatur agi debere certis condictione ex stipulatione quasi omnia videãtur acta solenniter, per verbum promittens. Sed ipse dicit q his obstat glos. C. de vsur. l. 4. dicit quod alijs videbatur fuisse contractũ innominatum, facio vt des: & sic agẽdum præscriptis verbis. vel de dolo. ff. de præscrip. verbis. l. naturalis. §. quod si faciam. Alijs videbatur agendũ de constituta pecunia. ff. de cõsti. pecu. l. qui aũt. in fin. & l. quidã. Sed istis obuiat eo. titu. l. j. §. cũ, qui inutiliter.

ADDE quòd si secundo loco promittens, promittit soluere absq; aliqua exceptione q eum poterit opponere quod prius excutiat principalis, secundum Roma. consil. cc. j.

stitutioni renunciatum sit, redit ad ius antiquum. 17 ¶ †Sequitur videre de beneficio nouæ cõstitutionis de duobus reis, de quo legitur in præ. aut. hoc ita. quod est positu de duobus reis deben. vel promit. per quod subuenitur duobus reis debendi vel promittedi, vt per ipsum postulare possint, sed nõ in solidum, sed pro parte tantũ conueniri: & hoc si omnes præsentes sunt, & idonei, i. soluẽdo: vt probatur in prædi. aut. & in aut. de duobus reis promit. sed ante tempora prædictæ cõstitutionis potuisset creditor quemlibet in solidũ conuenire: vt C. eo. l. i. & ff. eo. l. ij. Ad hoc ergo vt quilibet in solidum teneatur, duo sunt necessaria: scilicet q promittant, & se in solidum obligẽt, & quod huic beneficio renuncient. 18 ¶ †Et nota quod quãdocunque duo vel plures se principaliter obligant & in solidum, ibi locum habent præmissæ tres renunciationes, & scribentur hoc modo:

FORMA. Renunciãtes beneficio nouarũ constitutionũ, & epistolæ diui Adriani. Vnus enim pro altero intercedit, quãdo se obligant vltra partẽ sibi contingentẽ. ¶ Sed si fideiussor se principalẽ constituit: nunquid poterit prius q principalis debitor, conueniri? Dicunt quidam q sic. Alij cõtra, & verius. nam certũ est, cum semper pro alio interuenire: & origo inspicienda est. ff. de dona. qui id quod. C. ad Macedonia. si filius. & not. secundum Azo. in Summa de fideiusso.[a] 19 ¶ †Quid[b] si sunt duo rei, & sic ad inuicem fideiubere videntur: vt in aut. de duo. reis. in princ. & not. ff. ad Velleia. l. vir vxori. §. fin. nunquid vnus poterit allegare q alter primo conueniatur? Azo not. q non, in Summa, eo. titu.[c] & vide infra, in ti. de fideiuss. ¶ Illud autẽ scias, q duo rei debendi constituuntur re vel verbis. quod dic no. C. si cer. peta. si non singuli. & C. de duo. re. stipu. aut. hoc ita. 20 ¶ †Quid si vni ex reis stipulandi solutũ est? Dic q non tenetur alteri correndare medietatẽ, nisi sint socij. ff. ad l. Fal. in lege Falcidia.[d] ¶ Sed nunquid vni ceduntur iura contra alterum? Respond. sic pro parte: vt no. C. de duob. re. deben. l. i. ¶ Quid si sunt tres rei debẽdi, & sunt obligati in xxx. & quilibet in solidũ: demum conuenio vnũ, & cedo iura contra quemlibet aliorũ in xx. ille verò agit cõtra vnum ad xx. iure cesso? Dic quod põt: vt not. C. eo. l. j. in fi. ¶ Quid si alter eorum est inops? Dic q periculõ diuiditur inter eos, qui soluendo sunt: vt C. eo. tit. aut. sed hoc ita. ff. de fideiusso. si dubitetur. ff. de tute. & ra. dis. l. i. §. nũc. & ff. pro socio. si vnus. §. i.[e] 21 ¶ †Postremò dicendũ est de beneficio cedendarũ actionum, de quo habetur ff. de fideiusso. l. fideiussoribus. & ff. de solu. Modestinus. & l. Stichũ aut Pamphilũ. §. pe. per quod postulare possunt fideiussores, & alij, qui obligati sunt in vna obligatione, sibi cedi iura cõtra fideiussores, & alios, pro quibus obligati sunt: alioquin nisi cedantur eis, possunt recusare solutiones: vt in prædi. l. Stichum aut Pamphilum. §. pe. ¶ Sed diceres, quid prodest creditori, si renuncietur beneficio cedendarum actionum. cùm à quocunque soluatur, habeat sibi debitũ: & cùm sibi debitõ receperit, quid prodest sibi non cedere iura? Respon. si est renunciatum huic beneficio, poterit creditor gratificari amico vel amicis suis: quia poterit eligere vnum ex fideiussoribus, qui plures erant, & eum in solidum conuenire: nec is poterit opponere, cedas mihi iura: cùm iam fuerit huic beneficio renunciatũ: & sic exonerabit & releuabit amicum suum. 22 ¶ †Sed pone, emi domũ à T. vxore eius nec cõsentiente, nec iuri hypothecarũ renunciante[f]: demum ipsa agit contra me hypothecaria: quærit an possim ei opponere exceptionem cedendarum actionum? Dicunt quidam q non: quia renunciatio in vna re facta, in alia non nocet. C. ad Velleia. iubemus[g]. Alij cõtra. nam statim empta domo, acquisita fuit mihi dicta exceptio: quæ mihi auferri nequit. ff. de pactis. l. si. Iusto enim possessori cedenda sunt iura. ff. qui pos. in pig. ha. mulier[h]. ff. de leg. i. si res. Cæterùm si vir vendit primo, & mulier consensit, & renunciauit: deinde vendidit secundo, nec renunciauit: nunc agit contra secundum: non obstat ei exceptionem cedendarum actionum. arg. ff. quod quisque iuris. l. ij. secũdum Alber. Gal. & vide i. ver. item beneficium iuris hypothecæ.[i] ¶ Potest autem fideiussor proponere exceptionem cessionis, etiã ante[k] sententiã. ff. de fideius. si fideiussor. §. idem respon. 23 ¶ †Quid si cessio facta est ex interuallo post solutionem? Dic q non valet cessio: vt ff. de solut. Modestinus. & distingue prout not. ff. man. l. Papinianos. ff. de sol. Stichum. q si sunt plures fideiussores, cessio facienda est pro parte, & non in solidum: vt not. Azo in Summa in tit. de fideiusso. §. conuentus. ¶ Sed pone, A. fideiussor B. fuis pro homicidio, vel fideiussione cõdemnatus T. ad decem: nunc T. cõuenit ipsum A. actione iudicati pro illis decem: ille verò opponit exceptionẽ cedendarum actionum: nunquid potest? Respon. sic: vt ff. de fideiusso. fideiussor. §. fi.[l] ¶ Item pone, venditor post venditionem acquisiuit aliquam exceptionẽ: nunquid[g] emptor poterit vti ea? Dicunt quidam q non: vt no. ff. de hære. li. vel act. vẽdi. l. vel emptoris. sed illud locum habet in actione, quod in exceptione. dic quod sic. vt ff. de re. eorũ, qui sub tu. illicitè. De[h] hoc not. ff. de peti. hæred. nec vllam. §. pe. 24 ¶ †Quid si creditor cõsensit venditioni pignoris? Dic quod acquisita est exceptio cedendarũ actionũ fideiussori: vt in procuratore in rem suam constituto alias[i] dixi. ¶ Et nota præmissa beneficia locum habere, nisi eis fuerit renunciatum. quod fieri potest: vt s. dixi: & tũc nõ possunt desyderari: vt vij. q. i. quàm periculosum. extra, de reg. & transl. c. ad apostolicam. ¶ Item quære hic, vt infra, de oblig. & solu. §. 25 i. ver. illud etiã quæritur. ¶ †Sunt & alia beneficia, quibus quotidie in instrumẽtis renunciatur, & eis[k] renunciari põt: puta condictio indebiti, quali quis soluerit quod soluere nõ tenebatur: ideo repetere potest: vt C. & ff. de condi. indeb. per totum. Item condictione sine causa, quæ dicit q obligatus sine causa, vel ex iniusta, non tenetur: vt C. & ff. de condi. sine causa. ¶ Item actio in factum, quæ cõpetit ex varijs figuris causarum, de qua s. de acti. seu pe. §. ij. ver. rursus. & seq. ¶ Item exceptio doli mali, s.[l] cùm quis asserit se dolo & calliditate alicuius ad aliquid inductum: & huic exceptioni ob dolũ præteritum renunciari potest: vt ff. de doli except. & C. & ff. de dolo malo per totũ. ¶ Item beneficiũ conditionis incertæ, quod locum habet cùm hæres rogatus est mihi restituere hæreditatẽ vel partẽ eius: seu quando sum ei substitutus in eo casu, si contingat eum decedere sine liberis, & hoc incertũ conditionis ei remittere & renũciare possum. C. de pac. l. i. & l. cùm proponas. i. & C. de transact. de fideicõmis. Et dic vt i. de emp. & ven. §. nj. versi. si autem.[m] & extra, de testa. Raynucius.[m] ¶ Item beneficium iuris hypothecarũ, quod cõpetit vxori in bonis viri: quia omnia bona viri sunt ei tacitè pro dote obligata: & huic põt ipsa renunciare tam viro, quàm contrahentibus, certificata tamen de ipso. C. de pa[n]ctu conuen. tam super dote. l. fina. extra, de pigno. ex literis. ad fi. & s. ver. cessat aũt. Et dic vt in præ. §. tertio. ver. sed & si. & ver. i. & seq. & s. versi. sed pone. ¶ Item etiam beneficium iuris hypothecarum cõpetit creditori, cui bona sui debitoris sont expressè vel tacitè obligata. C. de pig. l. ij. quæ res pig. ob. pos. l. fi. ¶ Itẽ beneficio Velleiani senatusconsulti, de quo supra ver. ius verò publicũ autho[o]ritate. ¶ Item mater vel auia recipiẽtes tutelam filij, vel nepotis, renunciant secundis nuptijs & Velleiano: vt C. quando mulier tu. offici. fun. potest. authenti. matri.[n] Item generaliter renunciari consueuit omni legum auxilio: quæ renunciatio parum[p] valet[o], licet lex eam ponat. C. quando mulier tu. offici. fun. l. fi.[p] 26 ¶ †Sunt etiã & alia beneficia, quibus potest quo ad quid renunciari, & quo ad quid non. Est enim beneficium redhibitoriæ, cõpetens ementi ignoranter rem morbosam vel vitiosam. Potest nanque contra venditorem agere intra sex menses vtiles, vt reddat pretium, & rem recuperet. 27 ¶ †Item est & beneficium, quod dicitur quanti minoris: quod dicit vt emens ignoranter animal, vel rem vitiosam, possit agere intra annũ vtilẽ, contra venditorem,

[a] ¶ Fideiusso. Authẽ. 17 uxorum. dixit hoc Alb. Gal. respõ. de fideius. & verũ dixit ibi vide in vers. secundò quæritur.

[b] ¶ Quid. Iste ver. cũ ver. seq. sunt Albe. Gal. i. de duo. reis.

[c] ¶ Summa. eo. titu. Scilicet de duobus reis. in fi.

[d] ¶ Falci. De hoc plene scripsi super respon. de sol. i.

[e] ¶ Prioo. Secundũ Alb. Gal. vt prædixi.

[f] ¶ Renũciãte. Comperi vbi infrà dicã ex similitudine dictionis, hic esse defectum post ver. renunciante: quia Titius postea vendidit alteri prædium vxore consentiente, & renunciante, demum &c. Et tũc exprimẽ sequit ver. cæterum. qui cõuincit casum. & omnia clara i. q. i. & ij. op. quæ hic posuit Alber. Gal. de excep. versic. sed pone q Tan. Hic aũt sciendũ, q Gui. de Suz. super aut. quod locum. C. de colla. instat circa casum hic conuersum, quem ampliat ponendo quod marito alienanti quamplura prædia cõsensit vxor, & renũciauit: postea vnius vel pluriũ alienationi nõ consensit: agit hypothecaria cõtra emptorẽ: dicamus vltimum, cui nõ consensit, ille excipit q non potest cedere contra primos emptores, quibus consensit. quærit an exceptio illam repellat? Dicit plures iudicatum q sic, per l. mulier. ff. qui pot. in pig. ha. & pecl. Stichum. §. pe. ff. de sol. ipse tenet contrariũ: tũ quia habet hypothecariam in prædijs, quibus non consensit viro alienãti: tũ quia psonalẽ habet cõtra maritum, quã cedere potest: vt in præ. l. mulier.

ADDE an ille, q consentit alienationi, possit repelli ab actiõe hypothecæ, tanquam nõ habeat beneficium cedendarum, Bal. cõsi. ccclxxxviij. Et quãdo competat beneficium cedẽdarum, per eundem consi. ccclxvij. i. lib. & cõsil. ccclxxxvj iij. li. Feder. consil. ccxlj.

ADDITIO. ¶ An beneficiũ cedendarũ possit implorari in executione sententiæ, vide Bal. cõsi. cix. incip. quilibet iustus. in iij. volo. in ver. si aũt. Hen. Ferran.

[g] ¶ Iubemus. Ibi vide eũ in vlti. q. vbi in h. authorem vocat comiculam.

[h] ¶ Mulier. In meis voluminibus finit hic dictum Albe. Gal.

[i] ¶ Hypo. Vide i. de cessio. actionũ §. i. ante fi. ver. sed pone. & duo ver. seq. fuerunt etiam Alb. Gal. saluo quod statim dicam.

[k] ¶ Etiam ante. Alber. Gal. dixit post. & hoc magis cõuenit legi. sed author voluit facere secundũ Vber. hic de illo post: vel fuerit prius, fecerat illũ.

[l] ¶ §. fina. Quatoor sunt ibi leges, quæ sic incipiũt, ex quibus vna sola habet §. & illa non facit. veritas est q lex allegata i. ver. potest. hoc probat. & §. ibi nominatus est etiã vlterius. & vide quæ ibi dixi.

[m] ¶ Raynutius. Et ibi not. nota in fi. iij. gl. vt not. s. eo. §. ver. sed si quis. in secunda solutione.

[n] ¶ Matri. De nup. Dic vt ibi in aut. sacramẽta. Itẽ sunt & alia quædã vt patet i. de sol. §. i. versi. porro. in fin. & in alijs formis: vt in eo. §. positis. & versi. ij.

[o] ¶ Valet. Dixit Vber. q valet ad excludendũ tertiũ testem, quẽ requirit l. antiq. C. ad Velle.

[p] ¶ l. fi. Per hoc põt idẽ dici, cùm renunciat in genere beneficio statutorum. Si verò in specie, ibi locus distinctiõi positæ s. ver. item iuri publico. De hoc Gui. de Suz. in quæstione statutorum. ij.

a ¶ L. seq. Quod dixi vide de simu. licet Hel. super glo. sic. §.

b ¶ Suis concor. Formam libelli contra creditorem in hoc casu vide j. de pigno. §. j. ad fi. ver. item ob æs.

c ¶ Secundùm Vber. quòd dictum est de scriptoribus, no. per Accur. ff. de no. oper. nuncia. l. stipulatio. l. siue autem. in j. glo. quæ dicit q sicut ibi publica vtilitas, quæ læderetur ex contemptu edicti prætoris, inducit quòd aquis præcisè cogitur ad factū: sic & hoc casu turbaret publica vtilitas, studium scilicet. Et dicit omnes doctores Boñ. residentes in hoc concordasse. Vnde Dy. ibi dicebat pro glo. q non erat ibi inuenire maiorē rationē, quàm de scriptore, dicens q licet ibi pareat edicto, præcisè tñ compellitur ad demoliendū. Inducit etiam pro glo. ff. de procurat. sed hæc. §. præter. cui concor. de. de procur. c. j. Inducit etiā ff. quod met. cau. si cū exceptiōe. §. sed & si quis. in fi. cū concord. de iureiuran. Quintaual. & c. venientes. in fin. Ipse tamen tenet contrariū in scriptore parato soluere verum interesse: quod est regulare in quocūque, qui tenetur ad factū. ff. de re iudic. si quis ab alio. §. fi. etiam si factū consistat in operis. ff. de verb. obliga. in stipulationibus. §. operarum. Inducit etiā præd. l. ob æs. Et quia stare in carcere, est quędā species seruitutis. ff. de lib. ho. exhi. l. ij. ad id ff. de conditio. & demonst. l. Titio. §. Titia. De hoc etiā quādoque aliquid dixi to l. alia. §. eleganter. s. solu. mat.

venditorem, petēdo illam partem pretij reddi sibi, quam non dedisset, si vitiū sciuisset. Hæc probantur ff. de redhibit. act. sciēdum. § fi. & l. seq.[a] & his beneficijs renunciare potest emptor: & renunciatio venditori ignorāti morbum vel vitiū, prodest, si sciuit, & tacuit, nec emptorem certificauit, ratione doli sui, non valet renunciatio. ff. eo. quæritur. §. si venditor. & §. seq. De hoc dic vt j. de loca. §. iam dicendum. ver. ad euidentiam. & de emp. & ven. §. nunc dicendum. ver. quid si venditor. ¶ Est etiam & beneficium feriarum, ne quis in eis in ius vocetur: de quo dic vt s. de fer. §. nūc videamus. ¶ Sunt præterea & alia beneficia, quibus renunciari non potest: vt beneficium Macedoniani, de quo dixi s. versi. cui autem iuri. ¶ Item beneficiū restitutionis in integrum, quod competit minoribus sui facilitate læsis: vt not. j. de in integr. restitu. §. qualiter. 28 versi. sed nunquid minor. ¶ † Item beneficium, vt quis condemnetur in quantum facere potest, j. habita ratione ne egeat: quod cōpetit marito & eius patri ab vxore conuento: & vxori & eius patri à viro conuentæ: & patrono à liberto cōuento: & socero à genero conuento: & patri à filio vel à filia conuento: & huic renunciari potest. Hæc probantur in cōcord. quas habes supra, de excep. §. dicto. 29 versi. hoc tamē fallit. & §. j. ver. anomalæ. ¶ † Item est beneficium quod dicit, ne liber homo ob æs alienum obligetur: cui renunciari nō potest: quia hoc esset contrarium libertati: vt C. de act. & obl. l. ob æs alienum. extra, de pig. c. ij. cum suis[b] concord. Contrarium tamen faciūt doctores Boñ. qui scholares, quibus pecuniam mutuant, faciunt prędictis legibus ob æs alienum specialiter renūciare, vt eos valeant detinere. Et pro eis facit ff. de his quæ in frau. cre. at prętor. §. si debitorem. vbi dicitur quòd debitorem meum fugientem mea authoritate capere possum: ergo & per pactū hic conueniri potest, sicut aliàs. C. de pign. act. l. penul. & de pigno. creditores. Sed dic tale pactum non valere in scholaribus. C. de patri. qui fil. dist. l. j. In scriptoribus autem valere potest, si conueniant vt debeant in certo loco stare, vel scribere: quo casu etiam in compedibus poterunt retineri. Et idem in obsidibus: vt extra, de iureiur. ex rescripto, propter consuetudinem generalem, secundùm Vber.[c] ¶ † Item exce-30 ptio non nume. pecu. siue non traditæ, vel redhibitæ rei, q̄nq; competit intra duos annos, q̄nq; intra xxx. dies, aliqñ intra annū, aliqñ intra tres menses. Si enim debitor confitetur se mutuo pecuniam accepisse, quam in veritate non recepit, potest opponere exceptionem non nume. pecu. intra duos annos à die confessionis factæ: creditor verò, qui confessus est sub spe futuræ numerationis creditū suum recepisse à debitore, habet exceptionem nō

Ad §. illum respondet, quòd ibi non exigitur suis manibus demoliri, sed præstare patientiam & impensas. Item ibi actio ex stipulatu subrogata in locum actionis in factum, quæ datur ex eo edicto ad demoliendum illius sequitur. ff. si quis cautio. si eum. §. qui iniuriarū. Temperat tamen hoc dictum dicens glo. secundùm quosdam locum habere posse, quādo esse electa personæ industria. ff. de solu. inter artifices. & extra, de offic. c. vlti. §. ij. aliàs stabitur regulæ, de qua supra. Et si de electione dubitatur, præsumetur electa industria. ff. de leg. iij. fideicommissa. § fin. cōcurrit cum his materia, qua quæritur an quis renunciare posit beneficio cessionis bonorū, de quo C. qui bo. cede. pos. l. j. vbi plene Cyn. tractat hanc quæstionē ponens ad literā consilium Iaco. de Are. super hoc datum in Vrbe. & tenet quòd si per pactum in contractu fiat renunciatio, valet: aliàs non. ibi vide. ADDE, quòd Feder. consil. ix. idem tenet si pactum est iuramento firmatum.

d ¶ Petitum. Vber. de Bob. ponebat plenius, f. quòd renunciet fori priuilegio, & q posit coram quocunq; iudice conueniri & constituat se soluturum quocunq; loco, quo debitū fuerit ab ipso petitum, non opposita exceptione fori. alleg. ff. de eo, quod cer. lo. l. j. de act. & ob. cōtraxisse. de bo. autho. iud. pos. l. j. Dicit etiam q pactū renūciationis, de quo s. licet posit

conueniri, obligat tamen ad interesse. ff. de re iudic. si quis ab alio. in fine. & de verb. obliga. cùm stipulatus. in fine.

e ¶ G. Hæc decre. faceret contra si diceretur, auditores habere delegatam de quo not. in cle. de rescrip. auditor. in j. glo. vide j. de libel. concept. §. iam nunc videndum. versic. quid si fueris.

nume. pecu. intra xxx. dies. C. de nō nume. pecu. l. in contractibus. respō. j. in fi. & § super cæteris. & Insti. de li. ob. in fi. quid si renuncietur? Dic vt j. de 31 obli. & solu. §. j. versic. j. ad fi. ¶ † Sed & marito, qui confessus est sub spe futuræ numerationis se dotē accepisse, competit exceptio non numeratæ dotis intra annum post solutum matrimoniū: & hoc si matrimonium durauit minus duobus annis. Si verò durauit plus biennio, sed minus decennio: tunc intra tres menses est proponēda. C. de dote cau. & non nu. l. fi. & aut. quod locū. Nec renunciatio obest, quò minus intra dicta tēpora agi posit. In hoc tamen prodest, quia renūciatio transfert onus probandi in renunciatorē. De his exceptionibus not. supra de exceptio §. j. versic. anomalæ. & suprà di-32 cto ver. quid si procu. & seq. ¶ † Item est & beneficium seu priuilegium fori. nam reus debet conueniri coram iudice suo, iuxta regulam: Actor forum rei sequi debet. & huic priuilegio, solo pacto renunciari nō potest, secundū quosdā: imò ad hoc vt reus posit corā nō suo iudice cōueniri, promittet d se soluturū vbicunq; fuerit ab eo petitū.[d] Clericus aūt non pōt priuilegio fori sui renunciare. quæ dic vt suprà, de compe. iudi. §. j. versic. xxij. & seq. Et cui beneficiū fori, quod cōpetit scholarib⁹. quod dic supra de reo. versi. itē clericus. & ver. itē schola-33 ris. ¶ † Vltimò no. illud q in Romana curia frequētatur. nam aliquo prælato seu alio mutuo pecuniā recipiente, fit super hoc contractu publicū instrumētum: postmodum verò, contrahentes accedunt ad aliquem auditorē, coram quo creditor petit sibi satisfieri de debito: prout in ipso instrumēto continetur: & is, qui recipit mutuum, confitetur id corā eo, supponens se iurisdictioni ipsius: ita q nisi statuto tēpore soluerit, in eum sentētiam excōmunicationis ferat: & aliter procedat, prout conuētū fuerit inter partes. Quę submissio videtur approbari à e iure: vt extra, de offi. deleg. P. & G.[e] extra, de elect. cùm dilecti. ad fi. & j. q. vij. quoties. Tamē videtur reprobari extra, de foro cōpe. significasti. licet posit defendi: quia existētes in curia, subsunt iurisdictioni auditorum: quare se eis submittere possunt. Super hoc ergo sic conficitur instrumentum.

FORMA. Vniuersis &c. Telis auditor salutē in domino. Nouerit vniuersitas vestra, q cōstitutis in præsentia nostra P. & G. idē G. petijt sibi sententialiter cōdēnari dictū P. in cētū lib. in quibus tenebatur eidē, prout patet per publicū instrumētū, manu talis notarij cōfectum: protestās etiam de expēsis, dānis & interesse. Vel dic. Idē P. petitionē obtulit in hæc verba, coram &c. dictus verò G. volēs bonā fidem agnoscere, & nolens sumptibus & liti f bus inaniter se grauare, litē contestando[f], confessus fuit in iudicio corā nobis, petita vera esse, & se

f ¶ Litem cōtestando. Hic ponitur & procedat diffinitiua. & vide infrà, de sententia §. ij. versi. est quoq;. & quod ibi dicam.

Bald. de renunciatione, & conclusione. Rubrica.

Super iure futuro non cadit mera renunciatio, sed pactum: quia mera renunciatio sumit vires à solo renūciante, & à principio quasi habitus præcedere debet: & fit per verba de præsenti. Sed pactum obligationem cōtinet: & fit per verba futuri tēporis. De hoc not. in l. j. C. de pact. vide j. eod. §. Titi⁹. post cōclusionē nulla admittitur exceptio vel allegatio parti. ver. & G. ¶ Eo ipso q allegationibus & disputationibus est renūciatum, videtur esse cōclusum. ver. & no. quòd G. Vi. dec. fi. de restitu. in integrū. in Nouella. lib. vj. ¶ Cōclusio in causa principali, non nocet in causa appellationis: quia impossibilis est cōclusio, in futuro iudicio. versi. hoc autē. ¶ An valeat generalis renunciatio, omnibus exceptis dilatorijs, sine alia

specificali iuri specificatione, an verò nomina exceptionum dicenda sunt? ver. pone ergo. G. Tutius est pactum opponi, quàm meram renunciationem, secundùm Vbert. vide j. eo. §. j. ¶ Quid in verbis legitimis, dic vt l. j. ff. quod vi aut clam. & C. de adul. l. ita pudor. per Cy. ¶ An posit renunciari exceptionibus competituris? Et videtur quòd non sola renunciatione, sed pacto sic: vt no. ff. de reg. iur. l. qui potes. §. quod quis. versic. quid si quis. G. non distinguit an exceptio sit honesta vel non, sicut alibi distinguitur, ff. manda. l. si fideiussor. § quædam. ¶ Cui autem iuri renūciari posit, not. plene in ver. cui autem. G. ¶ Differentia est inter ius cōstitutionis & ius partis. Si est ius constitutionis; tunc aut continet certam formam in actibus hominum: & non potest ei renunciari: vt ff. de leg. ij. l. codicillis. §. fi. & hoc si sit formalis solennitas. Secus si beneficiū. C. de testa. l. non dubium. §. j. Si ergo est beneficiū, aut ceditur personæ inhabili: & potest renunciari. C. quādo muli. tu. offi. fun. po. l. ij. & in authen. matri & auiæ. nisi lex procedat prohibendo & annullando: quia tunc non potest renunciari. C. ne fideiuss. do. den. l. j. C. ad Velleia. authen. si qua mulier. per Cyn. Si verò sit odiosum, & ius statutum in odium: tunc non tenet renunciatio: vt not. ff. ad Macedonia. l. tam & fi. Baldus.

¶ An autem in contractibus posit renunciari probationi testium, vt

not.in aut.vt fine prohi.ma.debi.§.qui verò.col.vij. vide suprà de proba. §.licet. ¶ Quatuor sunt beneficia, quibus cōmuniter renunciatur in instrumentis, scilicet beneficium epistolæ diui Adriani, quod cōceditur fideiussoribus, mādatoribus, & constitutoribus, & contutoribus, ad exemplū prędictorū hoc beneficio diuiditur actio inter eos, qui sunt soluendo & præsentes.

ad præmissa teneri, sed cùm tunc soluere non posset, obtulit & promisit se talibus loco & tempore P. vel eius nuncio hoc instrumentum restituenti, integrè dictum debitum soluturū. Nos igitur auditis & intellectis confessione & protestatione prędictis in iudicio habitis coram nobis: viso quoque ipsius debiti publicū instrm̄, Christi nomine inuocato, de cōsensu & voluntate expressa dictorū P. et G. qui se mihi sponte nostro iudicio submiserūt, eis præsentibus & sentētiā postulantib⁹ in his scriptis dictū G. ad solutionē dictæ pecuniæ faciendā, & eidem P. vel eius nuncio sententialiter condēnamus: pręcipientes eidē G. vt ipsi P. seu nuncio, hoc præsens instrumentū restituenti dictis loco & termino integrè sufficiat de pecunia memorata. Nos enim ex nunc trina monitione præmissa in ipsum G. eius accedente consensu expresso, in his scriptis excommunicationis sententiam proferimus, si dictis loco & termino cessauerit in solutione præfata, vel aliquo pręmissorum: & si in dicta solutione cessauerit, damus de cōsensu & voluntate dicti G. liberam potestatem eidem P. quòd ex tunc sua authoritate, sine alia monitione vel alterius licentia eū possit, vbi, & quando sibi videbitur, tam diu facere excōicatum publicè pronūciari quousq; dictus G. plenè satisfecerit eidem. quæ omnia & singula dictus G. acceptauit, & approbauit, & promisit solenniter se obseruaturum, & in nullo contrauenturum sub debito corporaliter præstiti iuramenti, promittēs q̄ nō appellabit, nec vllam exceptionē proponet. Item q̄ non opponet dictam sententiā ante terminū solutioni præfixū fore prolatā, in cuius testimonium &c. ¶ Formę verò mandati ad mutuum in curia contrahendum, & ad se iurisdictioni alicuius iudicis supponendum, not.s. de procur.§. ratione formæ, versi. qualiter autem.

De requisitione consilij.[a] *Rubrica.*

SVMMARIVM.

1 ¶ Iudice assessores, cū quibus de causa deliberet, non habente, vel habente, sed discordant, qualiter prouidere possit.
2 Præmium recipere pro iusto consilio, licitum est. Iudex spernens cōsilium, tenetur de causa læsa vel malè cogitata.
3 Partibus in eligendis consiliarijs non concordantibus, qualiter iudex prouidere debeat.
4 Merè Legistæ an possint in causa merè canonica recusari.
5 Consiliarij electi, debent fideliter, & pro vtraq; parte consulere.
6 Sententia de consilio sapientum pecunia corruptorum lata, non est defendenda.
7 Affectio dominationis, affinitatis, & familiaritatis amor, timor, odium & auaritia, sensus & opiniones peruertunt, & intellectus humanos hebetant.
8 Clericis an potius credendum sit, q̄ laicis: & qui possunt in iudicio ad iurandum compelli.
9 Peritus an cogi possit, in aliqua causa alicui consulere.
10 Iudice post deliberationem cum peritis decedente, an successor debeat tale consilium sequi.
11 Absolutio vel condemnatio in iudicio, qualiter & quibus peractis sit formanda.
12 Aduocatus oīti debet, & honesse, vt sciat agendorum consiliū peritorum, vt sciat quid agendum sit.
13 Iudex sciens consilium, etiam peritorum, esse contra ius, an illud sequi debeat.
14 Ad officium iudicis spectat, multitudinem suspectorum refrænare.
15 Electio consiliariorum ad alicuius actus determinationem, non seruatur in curia Romana.

Iudicantem oportet cuncta rimari.

QVoniam Pertinet auditis & in scriptis habitis allegationibus, cōclusoq; legitimè in negotio, quod iudex & deliberare & peritos consulere debet, qualiter pronunciandum sit. extra, de consue. ad nostram. & xx. distin. de quibus. xcv. distin. esto. & suprà, de aduo. §. nūc tractemus. ver. habito igitur. & ver. porrò. idcirco de consilijs & consiliarijs, aliqua pertractemus[b]. Nota ergo q̄ concluso in negotio, iudex recepto salario pro assessoribus vel consilio requirendo, vt s. de asses. §. salarium.[c] debet cum eis diligenter super negotio conferre, inspiciendo petitionē, iuxta

¶ Secundū beneficium est nouę cōstitutionis de fideiussorib⁹, quod est vt prius excutiatur reus q̄ fideiussor, vel quasi fideiussor, qui onus alieni⁹ ex dispositione legali. ff. cōmod. l. vij. quæritur. ¶ Tertium beneficium est nouæ constitutionis de duo. reis, per qđ beneficium diuidit actio inter reos principales, qui sunt præsentes & soluēdo, hoc est introductū ad instar beneficij epistolę diui Adriani: et duo rei principales vidētur ad inuicem quasi fideiubere. ff. ad Velle. l. vir vxori. §. fin. Isti ergo correi principaliter insolidū obligati habent beneficium diuisionis, nō tñ excussionis. ¶ Quartum est beneficium cedendarum actionum, qđ competit omnib⁹, qui obligati sunt vna & eadem obligatione. Item cōpetit iusto possessori[a] conuento hypothecaria. ff. qui po. in pign. hab. l. mulier. & in hoc differt a iure offerendi: quia vis offerēdi competit etiam prædoni. ff. qui pot. in pign. ha. l. Paulus. §. qui pignore. Secus in beneficio cedendarum. argu. ff. de tute. & ra. distra. l. j. §. nunc tractemus ver. & quoniam. cum sequen. per G. ¶ Sed an istis beneficijs potest renunciari? Dic quòd sic: vt not. ff. de pact. nisi. in auth. de fideius. in princi. non tamen pręsumitur quisquam renunciasse, nisi appareat: vt not. ff. de verbo. oblig. l. sciendum. ¶ Sed an valeat renunciatio, si renuncians non est certioratus de beneficio suo? quidam dicunt quòd non. Alij quòd sic. versi. cessat autē G. To dic quòd quædam priuilegia cōceduntur personis, quæ præsumuntur ius simile ignorare: vt in muliere & minores & tunc exigitur certioratio. Oportet etenim quòd propriam vocem intelligat ille, qui renunciat no. in d. l. sciendum. & ff. de donat. l. doli mali. ¶ Quædā conceduntur personis, quibus nō conceditur ius ignorare: vt in beneficijs cessionis: & tunc non est necessaria certioratio. & ita concor. opi. Bal. Et nota q̄ prudenter facit tabellio, si dicit, Renunciauit beneficio Velleiani certificata à me notario de dicto beneficio. ibidem G. ¶ Si vxor consensit cuidam alienationi, & cuidam non, & agit hypothecaria contra illum, cui non accommodauit consensum, an repellitur per exceptionē cedendarū. ver. sed pone eum G. Ista exceptio non datur iusto possessori, nisi offerat debitū. Aut ergo durat matrimonium; & non potest offerri, nec cessio peti. C. qui po. in pi ha. cū tibi. per Ia. & Cy. Aut est matrimonium dissolutū: & tunc mulier tenetur cedere personalem, non hypothecariam, si nō habet. nam de personali loquitur l. mulier. vnde propter non possidere hypothecariam, nō obstat exceptio cedendarū. arg. C. ad Velle. l. liberius. & aut. siue. Bald. ¶ Valet pactum quòd debitor possit capi pro debito per ipsum creditorem. versi. item est beneficium. G. Iste tamen non tenebitur in carcere creditoris: sed ducetur ad carcerem iudicis. Et adde quod not. ff. de nego. gest. l. nam & seruus. Bald. & facit Luc. xij. c. & Matthæi xviij. c. & vide Dyn. ff. de libe. hom. exhib. l. j. & de furtis. l. interdum. §. qui furem. Bald. ¶ In curia vadunt partes post cōtractum ad auditorem domini papæ, & confitetur reus debitum, & recipit præceptum, & submisit se iurisdictioni, & sententijs. omnia ista valent. versicu. vlti. not. G.

[a] ¶ Ex practicis authoribus nullus posuit hāc rub. pręter Ægid. qui illā etiā assessoribus cōiunxit, vide s. de assessore. & c. xxv. posuit rub. de dādo cōsilio. Vber. de Bo. fine rub. tractat de his, mihi chart. viij. & ipsius verba j. signabo. Io. de Deo pe. rubri. primi lib. cauil. formauit qđ agat aduocat⁹ actoris corā consiliarijs. & in lib. iud. iiij. parte posuit Rubri. de iurisco. & ipsorum præmijs. & aliā de pena fraudulenti consiliarij. [b] ¶ Pertractemus. Si author sup hoc vidisset Albe. Papiē. vel Iaco. de Are. ordinaōis scripsisset, quærendo cum eis per modū Summę de decem. Primum quo ordine per iudicem vel per assessorem procedendū sit ad consiliū habēdum: de quo vide j. ver. scias igit. Secūdò an iudex vel assessor de iure inuitus cogatur habere cōsilium: de quo dicam super versi. vt autē. Tertiò an electus in consiliarium inuitus, cogat recipe. De quo dicam j. ver. sed nunquid potest. Quartò, si recipit; an iudex cogatur bonū dare consilium. De hoc j. versi. item facit. Quintò an si dicat electus se dubitare, an debeat sibi dari socius. vide quod dicam post prin. ver. quod si. Sextò, an dato cōsilio possit illud mutare, corrigere, emendare, vel declarare. de quo dicā j. versi. porrò auditis. Septimò, an iudex vel assessor cogatur stare cōsilio, vel aliud sequi. de hoc ver. quid si iudex. j. & ij. Octauò, an cōsiliarius electus possit recusari. de quo j. ver. sed nūquid huiusmodi. Nonò qualiter consiliū receptum debeat pronunciari. De hoc datur remissio. versi. porrò huiusmodi. Decimò, quæ pars salariū consulentiū soluere debeat. de quo statim dicā. Item propter infrāscripta addi pōt, Vndecimò, s. quam formā tenere debeat cōsulens in soluendo: de quo j. ver. porro. Duodecimò, quid si dolo vel imprudentia malè cōsulat. de quo in ver. cōsiliarij. Decimotertiò quid si ad cōsiliū corruptorū fer. sentētia. de quo j. ver. qd ergo. Decimoquartò, soluit vna quęstio de loco cōmittēdi cōsiliū. in ver. quid si est. Decimoquintò, instruit aduocatus, quid agat ante datum cōsiliū, & quid post. ver. hos autem. & versi. tu autem. Vltimò, tractat de consiliarijs ciuitatum.
[c] ¶ Salarium. Hic iterando decimum articulum summæ, patet non procedere quod ibi allegatur, salarium solui debere per victum, per l. properandum. §. sin autem. C. de iudi. cum concor. cùm nō appareat solutionis tempore, alicuius victoria. extra, de dolo. finem. Quod autem vtraq; pars soluat, facit ff. ne quid in lo. pu. l. j. §. pe. C. de iura. calum. l. ij. in fi. de rebus cre. l. pe. §. his de præsentibus. & regula, quod omnes. concor. de regu. iur. lib. vj. Quod solum petens, facit ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. prætor. §. defendi. ver. de hoc & de eden. prætor ait. in fi. cum l. seq. C. fini. reg. si quis. §. fi. de rescriptis. statutum. §. pe. cum concord. lib. vj. Solutur, ibi ponderandas consuetudines & statuta circa hoc: quibus cessantibus, solum petēs per vltima: neutro, vel vtroq; petente, fiet solutio communiter, per iura secunda, & per decret. statutum. §. assessorem. lib. vj.

quam

quam sententia est formida: vt extra, de accu. qualiter. ij. ad fi. & de simo. licet Heli. & positiones & responsiones, & si necesse sit, attestationes, & allegationes, & totũ causæ processum, vt ex his assessores animum suum informent ad recte consulendum, iudex aũt ad recte pronunciandum. extra, de renunciati. in præsenti. uni. q. in. §. item in criminali. Iudicantem enim oportet cuncta rimari: vt j. ver. proxi. quod si assessores discordent in dando consiliũ, tunc iudex tertium assumat: vt extra, de offi. deleg. suspicionis. Quod si malitiosè discordare se fingunt [a] ad sui exonerationem, & ne partium indignationem incurrant: ad hoc vt tertius assumatur, iudex eis præcipiat, sub pœna excõmunicationis vt veritatem, dicant an cõcordare posuit: & si necesse fuerit, eos excõmunicet, vel iurare cogãtur. [b] debent autem ipsi, illi tertio suum salariũ participare: vt suprà de asses. §. salarium. ver. quid si. ¶ †Si verò nõ sit aliquis assessor in causa, cum quo iudex deliberare valeat: tunc secundũ consuetudinẽ Italiæ generalem, eligantur concorditer a partibus sapientes, qui examinent acta iudicij: vt secundùm eorum dictũ iudex pronunciet. Quam consuetudinem reprobo: quia & reprobatur in præ. decre. ad nostram. [c] & multa enormia possunt per tales iudices cõmitti. Melius est igitur, quod iudex ipse scrutetur diligenter acta negotij ad rerum veritatem, & plena inquisitione discutiat, quasi sic se exoneret ad dictum illorũ: vt xxx. q. v iudicantem oportet cuncta rimari. C. de iudic. l. iudices. & aut. ad hæc. extra, de offic. deleg. sup quæstionũ. §. intentionis. extra, de fid. instru. cum Ioannes. prope fi. & post super dubijs, cum penitus deliberet diligẽter. ¶ †Vt autem tam generali consuetudini seruiamus, aliqua de præmissis consiliarijs inseramus. Et not. ante omnia, quod licitum est pro iusto consilio præmiu recipere. Quod dic vt s. de sala. § sequitur. plerunque tamen periti recipiũt pro iniusto. Item iudex, qui spernit consilium [d], tenetur. si per imprudentiã vel dolum lædit causam. ff. de iudi. si filiusfami. Instit. de iniur §. 4. extra, de consang. & affi. c. j. in fi. Punitur etiã in æstimatione litis. extra, de re iudi. cum æterni. lib. vj. C. de pœ. iud. qui male iudi. l. j. & ij. Instit. de ob. quæ ex quasi malefic. in principio. ff. de calum. l. j. ff. de condictio. ob tur. causam. l. ij. secundũ canones tamen iudex, cuius mala sentẽtia reuocatur, in quatuor casibus punitur, s. si propter odiũ, vel cupiditatem, vel gratiã, vel timorẽ pronunciauerit: vt ij. q. vj. hoc etiã placuit. extra, de re iudi. cũ æterni. lib. vj. ¶ †Scias igitur quod si iuxta morem Italiæ, partes in eligendis consiliarijs nequeant cõcordare: [e] tunc iudex partibus præcipiet, vt certo termino ad hoc eis assignato [f] sibi dent in scriptis peritos, quos habent in aliquo loco suspectos, & quos recusant. iij. q. v. quia suspectis. & consulo quod ille, qui dat suspectos, illorum nomina faciat in scriptis redigi, ne iudex ex illis aliquem fortè eligens valeat malignari [g]: quo facto ipse eligat aliquos

probos viros, quos partes nõ dederint pro suspectis: & terminus ad id datus lapsus sit. Quod si fortè pars alterutra dicat, se omnes in ciuitate vel dioecesi sibi suspectos esse, propter alterius partis potentiam, vt sæpe vidi: tunc iudex faciat eam iurare quòd id non malitiosè proponit: sicut hoc sæpe feci in partibus Lombardiæ. arg. extra, de electio. cum dilecta. & de resti. spol. literas. ff. ad exhiben. thesaurus. arg. ff. de no. ope. nuncia. l. de pupillo. §. qui opus. Sed nec passim, & sine causa, debet huius recusatio admitti: ex causa tamẽ potest. †Vt si causa sit merè canonica, vel spiritualis [h], bene possunt merè Legistæ recusari. extra, de consangui. & affinita. c. xxx. distin. §. j. Potest etiam iudex restringere talem multitudinem [i], inspecta personarũ & negotij qualitate, dicẽs: quælibet pars det mihi suspectos vsque ad decem vel xxv. præsertim vbi est copia peritorum. arg. extra, de rescript. sedes. & in c. cum in multis. Nos tñ plerunque partes hoc modo in personis eligendis, concordamus. Præcipimus enim vtrique parti quod nobis nominet in scriptis decem vel xij. bonos vel legales expertos, literatos viros, tali loco habitantes: ex quibus possumus eligere vnum. quam scripturam in actis secretè poni facimus. & cum rarò tot tales inueniant, sæpe partes in nominando concordant [k]. ¶ Consiliarij autem electi, †debent fideliter & pro vtraque parte cõsulere. xi. q. v. nõ sanè. C. de asses. nemo. Quod si conuincantur de dolo, & iniquè consuluisse: de dolo tenentur, & alias puniuntur: vt ff. de reg. iur. l. consilij non fraudulenti. extra, de renun. sane. & c. lectæ. ff. de fur. qui seruo persuaseri. §. j. C. de asses. consiliarios. & contra iniquè consulentem, videtur quòd posuit agi quanti interest alicuius consilium datum non fuisse. ff. de dolo. l. arbitrio. §. dolo. Et si non sit soluendo, videtur quòd debet restitui litigator ad pristinum ius. ff. eo. l. elegãter. §. pe. ff. de eo, per quem fa. erit l. fi. Et falsus consiliarius potest excommunicari: vt extra, de senten. excom. c. nouerit. & c. grauẽ. & quandoque suspenditur, & infamis efficitur: vt extra, de hære. si aduersus. & c. excommunicamus. § credentes. arg. tamẽ contra quod nemo ex consilio obligetur: vt ff. man. l. ij. in fi. Instit. eo. titu. §. ex diuerso. in quibus not. de hoc. Sed illud verum est, de non fraudulento consilio, ex quo nemo obligatur: vt in præ. l. consilij. [l] Absit enim, vt ea, quæ propter bonum & licitum facimus, nobis debeant imputari, si quid præter nostram voluntatem inde contingat: vt xxxiij. q. v. de occidendis. Sed si per imprudentiam falsum dedit consilium, nõ videtur excusari: imò debet puniri: vt ff. de varijs. & extraordi. cog. l. fin. Institu. de ob. quæ ex quasi male. in prin. quia imprudentia culpæ annumeratur. Instit. ad l. Aquil. § imperitia quoque. & ff. eo. sed & si. in fi. & l. seq. in princip. extra, de homi. tua. extra, de ęta. & quali. ad aures. Fatuus tamẽ est, qui imperitum elegit consiliarium, & sibi imputet. Instu. quibus mo. re contra. ob. §. præterea. & pro

a ¶ Fingunt. Quod sæpe vidi fieri, vt dicit Ægid. cuius fuit iste versicu.

b ¶ Cogantur. Fori secularis. Ægid. facit lex C. de his qui ad ec. confu. præsenti. §. sanc. de iura. calum. c. ij. in fi. lib. vj. Et per hũc modũ soluitur quinta articulus summæ de vno solo consultore, qui dicit se dubitare, petit sociũ sibi dari. Pro quo facit C. de rela. l. fi. de iudic. eum, quem temere. §. j. Item iustæ deliberationes nulli sunt auferẽdæ. ff. ad Trebel. sed & fi. §. plane. de iureiuran. iusiurandum, & ad pecunias. in fi. extra, de procur. dilectus. de dila. c. j vt vitetur anceps periculum. ff. rerũ amo. Marcellus. de in litẽ iuran. videamus.

c ¶ Nostram. Solue vt ibi not. in glo. ij.

d ¶ Cõsiliũ. Datum: vel loquit de dando, scilicet quia nõ vult recipere consultorem: fortè partibus id petẽtibus. & sic faceret ad secundum articulum summæ: qui tamen secundũ Gul. expeditus videt cum s. proxi. & j. prope fi. improbat consuetudinem de cõsiliarijs assumẽdis. Ad partem quod assumere teneat, inducuntur iura de habendo consi. ff. de fur. instru. l. quæsitũ. in prin de dam. infec. si edibus. de dona. l. Aquilius Regulus. de bono. pos. in bonorum. C. de legi. humanũ. vbi Gui. de Suz tenet quod sequit de inge. ma. Lini de fideicõ. l. fi. de iure delib l. fi. de repu. l. dubiũ. xx. dist. de qb9. de offi. deleg. prudẽtiã. Solutit ibi quod suę volũtati relinquat, habere cõsiliũ. Facit de re-script. statutũ. §. assessorem. lib. vj. Et si videt frustratoriè peti, nõ debet concedere. ff. si cer. pet. Quidam dicunt tamen ibi Vber. de Bo. tenuisse iudicẽ assessorẽ peritũ nõ teneri dare consultorẽ: aliàs secundũ eum tenetur de iure & bona consuetudine. Si autem statutũ haberet quod omnes sententiæ ferrentur de consilio sapientum, certum est consultorẽ assumi debere. Aliàs sentẽtia nõ valeret, secundũ Rof. q. sua xlv. alleg. ff. de re iudi. l. iiij §. cõdemnatũ. C. de senten. & interl. l. prolatam. Idem Old in sua q. quæ incipit, antiquum statutum. alleg. ff. de admi. tut. quidam decedens. §. j. & l. Titium & Mæuiũ. in prin. ne quid in flu. pu. l. j. §. quod aũt. de arbit. l. Pedius. in fi. de acquiren. hære. si quis mihi. §. pater. versic. si coram. & quod ibi not. & quod scripsi post Inno. de offi. delega. si pro debilitate. in gl. putat Inno. idem Nico. Mat. in q. quam vide super regula, nullus ex consilio. lib. vj. Sed sciendũ est, quod duæ quæstiones contra hoc terminari videntur per Lamber. de Ramp. & per Guid. de Suz. quorum vterque tenuit. Primus in q. quæ incipit, statutũ est in villa. Secundus mihi sub litera C quod si statutum habet, quod Potestas condemnationes facere teneatur de consilio quatuor hominum loci: quod tenebit condemnatio facta non hominibus requisitis. Tenet enim quod necessitas

non arctabit ad requirendum. Vterque rationem reddit: quia illi non erant in officio cum Potestate, nec esse poterant eo loco C. de asses. l. in consiliarijs. ff. eo. titu. l. si eadem. ex qui. cau maio. l. hi, qui. & l. seq. in prin. Inducit præ. l. quidam decedens. §. Papinianus & gl., quæ ibi incipit: quia si mater. & eo. tit. Titiũ. §. j. cum glo. quæ incipit, non arbitrio. tractabatur vterque quod secus esset cum duo essent ad vnũ officiũ: quod vult l. præ. Titiũ. in principio. ibi: si administrationem Mæuio dedisset. & iiij glo. ipsius legis. sic etiã loquit l. j. ff. de exercit. §. si plures. cũ sua gl. Per prędicta apparet solutio cõtrarie atis. Ponebat enim primus terminus in villa subiecta episcopo, ita quod non ab hominibus villæ, sed ab ipso habebat Potestas officium. Et sic videret in quaci quod ciuitate, in qua regimen cõmitteretur à maiore, & statuta fierent per ciues. Curiosus, qui se dilatare vellet in his, videat quæstionẽ prędictam Oldr. cuius in hoc dicto perplexitas per hæc breuia verba clarescit.

e ¶ Concordare. Pręmittit illa Summa quod si statutũ, vel cõsuetudo loci, dat certam formã circa habenda consilia, illa seruabit: quibus nõ extãtibus, procedet iudex, vt sequitur. ADDE, quando iudex teneatur consiliũ admittere, & illud sequi, Pau. de Cast. cõsil. lxxxvij. per Ang. cõsi. cxxxvj. & clxxxvj. & melius clxxxviij. Bal. consi. ccclxxx. j. lib. Et an coram cõsultore fit instantia. Et an cõsilium præsentatum extra tẽpus à statuto pręfixũ, à iudice tñ cõfirmatũ, sit nullũ, per eũdẽ Bal. cõsil. cliiij. Et an iudex sequi debeat consilium imperiti, per eundẽ cõsi. cxvj. Et an cõsultor assumptus ad cõsulendum super omnibus articulis, posiit super aliquibus consulere, & aliquos reseruare: per eundem consil. ccccxxxvij. in. lib. vbi etiam proxi. allegata.

f ¶ Assignatio. Dicit supra quem scribi faciet.

g ¶ Malignari. Illa summa dat hoc consiliũ iudici, vt tutus sit cõtra partem, quæ diceret eum elegisse illũ, quem dederat suspectũ: communiter seruatur quod suspecti in scriptis dantur iudici, nec scribũtur in actis: quia nolunt partes incurrere indignationem illorum, quos recusant: si tamen pars vellet illos in actis describi, sibi parendum est. de probe. quoniam.

h ¶ Spiritualis. Maximè sacramentalis. vide s. tit. ij. §. porro. versic. sed numquid in causa. in fine.

i ¶ Multitudinem. Ad id ff. de test. l. j. extra, eo. titu. cum causam. de rescrip. c. ij. lib. vj.

k ¶ Concordant. De more vocemus hoc confidentes.

l ¶ Consilij. Et de regu. iur. nullus ex consilio. lib. vj.

a ¶ Secundùm Vber. In charta iij. vbi tractat de sententia delegati. versicu. quid de sententia.

b ¶ Autem. Hic incipiunt verba Vbert. mihi charta viij. versic. cùm autem veneris ad consiliarios. & totum, quod sequitur, vsque ad versi. porrò auditis. quo ad verba vel quo ad mentem, fuit eius, excepto ver. sed nunquid potest. & ver. quid si iudex.

c ¶ De iudi. De posti. erat.

d ¶ Properandum. Quam hodie non habemus.

e ¶ Illud. Ecclesia. xxiij.

f ¶ Sequitur. Versi. non allegat, & merito, quia nil ibi de hoc dicit, si loquatur secundùm materiã de cõsilio iuris dando iudici super causa finienda: vel aliquo eius articulo. in præd. §. soluitur quod digens, si suus iudex est, illum cogere potest, si iustam causam renuẽdi nõ habet: cùm iudicare sit ius publicũ, ad quod inuiti coguntur. ff. de mu. & ho. l. munerũ. §. iudicandi. & de vaca. mu. l. pe. §. qui aũt. C. de aduo. diuer. iudicio. sancimus. quæ licet in delegato loquantur, eadẽ tamen ratio est in consultore: vt not. C. de pxi. sacri. scri. lib. xij. & sic seruat. Procederet ergo dictum Gul. quando præciperet aliquod dari cõsilium in camera.

g ¶ Sic etiã. Si de consensu partium fuerint. facit ff. de arbi. non distinguemus. §. cùm quidam. de procura. c. ij. lib. vj. & tunc necesse est iustificare causam, ante cõsensum nõ. & sic seruatur.

h ¶ Prope fin. De facto statur huic contrario, nisi patẽs sit error cõsultoris. & vide j. vec. quid si iudex.

i ¶ Peccatum. Verbum fuit Vberti.

k ¶ Similia. O. curit hic vj. dubiũ Summæ, an dato cõsilio possit illud mutare, quod possit, inducitur l. vlti. C. de fur. §. sed cum. Ad cõtrarium. ff. de re iudic. iudex. Soluitur quod incõtinenti antequã diuertat, potest & videtur inesse. ff. si cer. pe. lecta. de elect. officij. & quæ incontinenti fiunt, suspicione carent. in aut. de æqua. dotis. si autẽ. colla. vij. Item potest si ex interuallo, si bona ratione vel lege mouetur. ff. de iure pato. l. diui. quia prætor quandoque variationem admittit ff. de col. bonorum. l. nouissimè. alias non auditur. ff. de transact. cùm hi. §. in causa. de his, qui no. infa. l. ij. §. ignominiæ. de do. l. nuda. ff. de testi. qui falsa. præsumitur enim machinatio. vt in præd. §. de æqua. do. Circa declarationem remittitur ad bin. ann. ... secundo. ff. de reg. iur. & eo. titu. contra eũ libe. vj. Mar. de Fa. reuocationẽ consilij æquiparat reuocationi testis: de qua dic vt extra, de testi. cog. per tetera. Alij pondetant tempus statutum ad dandũ consilium, an duret, an sit lapsum. facit de offic. deleg. de causis.

l ¶ In Italia. Et ibi dixi, an sufficiat dicere, lecto consilio pronũcio vt in cõsilio continetur.

m ¶ Dicunt quidam. Alb. Pap. nisi consiliũ esset expressè contra ius quod fieri non debet. C. de prędi. mino. prędia. & si contra ius vel vti pu. l. fi. & ille authoritatẽ perdit qua abutitur. C. de Iudę. Iudęos. extra, de priuil. c. tuarum. idem Guid. de Suz. super l. humanum. C. de legi. & sup. l. ij. ff. quod quisque iur. alleg. in aut. de iudi. ad li. §. omnis autẽ iudex.

n ¶ Electis. De quibus s. de teste. §. publicatis. in fine.

socio. §. fi. Vnde in Ecclesiastico c. vi. Consiliarius tibi sit vnus de mille. ¶ Quid si per imperitiam aduocati quis causam perdit? Dic vt s. de aduocatis. §. fi. prope fi. ¶ 6 † Quid ergo erit de sententia ordinarij vel delegati, vel arbitri lata de cõsilio sapientum pecunia corrupti omnino? Respon. nõ est defendenda. est etiã res mali exempli. ff. de pœnis. si quia aliquid. §. iij. ff. ad leg. Cornel. de falsis. l. ij. Nec corrũpẽs, ex corruptione cõmodũ cõsequetur, C. de pœna iudi. qui male iud. l. j. & ij. ad instar patroni, qui præuaricatus est. C. de aduo. di. iudi. l. j. ff. ... §. ordinandũ. secũdum Vber.[a] ¶ 7 † Tu igitur Italice, no. quod electis consiliarijs, iudex dicet partibus: Tales sunt consiliarij per me electi, ite ad illos, & iura vestra & rationes omnes illis ostẽdite, & coram ipsis allegate. Cũ aũt[b] ueris coram eis, caue tibi: quia multas fraudes consueuerunt committere. & attende an sint inimici tui, vel saltem partis alterius amici, iij. q. v. quia suspecti. Affectio enim dominationis, affinitatis & familiaritatis amor, ... timor & odium et ... qui ... sensus & quæstiones peruertunt: vt iij. quæstione v. accusatores vel testes. xj. q. iij. quatuor. Item vide si sint tales, qui non sint suæ salutis memores. j quæstione vij. fac. cinius. de cõ. d. iiij. sanctum est. ¶ 8 † Item fac eos iurare recte cõsulere: quia tec cõ eis absque iuramento credendum & testis, iudex, & aduocati iurant. C. de testi. iurisiurandi. extra, eod. nuper. C. de iura. calu. l. ij. ppe prin. C. de iudi. rẽ nõ nouã. in prin. & authen. ibi posita. extra, de iureiur. venientes. extra, de iudi.[c] in consti. Grego. x. pperandũ.[d] Tales igitur eligantur, si clerici sunt, quibus sine iuramento fides possit adhiberi: quib' magis credit quàm laicis: vt s. de instru. edi. §. cõpẽdiose. ver. ite per ius canonicum qui etiam de facili non debẽt iurare: vt ij. q. v. c. j. & ij. & extra, de iur. cal. c. j. C. de epis. & cle. cum clericis. Si verò sint laici, & sint officiati, qui iurauerunt fortè cõsulere fideliter. Potestati vel dño vel eorũ officialibus: tũc nõ exigit aliud iuramẽtũ ab ipsis. Reprobat enim crebra iuratio, iuxta illud[e], vir multũ iurãs replebit iniquitate, nec recedet à domo eius plaga. extra, de iureiu. & si Christus. C. de cut. fur. l. pe. in fi. Si verò sint extranei & priuati aut est ardua causa: & tũc iurãt. Aut minima: & tũc nõ iurãt. quare enim iurarẽt pro decẽ solidis fortè habita tamen consideratione qualitatis eorũ. ¶ 9 † Sed nunquid potest peritus cogi, in aliqua causa alicui consulere? Rñ. non puto, vt dixi s. de sala. §. sequitur.[f] ¶ Sed nunquid huiusmodi consiliarij iurati vel nõ iurati poterũt ex noua causa recusari? Puto quod sic[g] vt extra, de offi. deleg. insinuante. iij. q. v. quia suspecti. C. de iud. apertissimi. cũ & iudices, q habẽt iurisdictionẽ recusari possunt: vt & dixi s. de recu. ¶ 10 † Quid si iudex postquã deliberauerit cũ peritis, decedat? Dic quod successor nõ debet sequi illud cõsiliũ: quia etiã ille viuẽs nõ hebebat illud necessariò sequi. arg. eius quod dicit de tutore, ff. de admi. tuto. quidam decedẽs. arg. cõtra. ff. de iudi. mortuo. & l. dictũ. & C. de re iud. gesti. extra, de rescri. super literis. ppe fi.[h] Hos aũt consiliarios, tu aduocate, verbis, honoribus & blandis ... in tu ... Italia gas trahere ... & de iudice dixi s. de aduo. § hoc dicto. verũ. versi. cùm autem. Et si iustam fo ues causam, quære bene peritos & fideles. Si verò malam: vereor ubi suadere peccatũ[i]. extra, de pœ. & remis. c. cũ infirmitas. l. di. in ... Hoc autẽ audacter suadeo, vt tũc cedas vel cõponas. extra, de electio. dudũ. ij. in fi. extra, de trans. c. fi. Deinde tu aduocate corã eis pcedas p oĩa, & allegat sicut corã iudice procedẽdũ dixi s. de dispu. §. nũc vidẽdũ. quia corã eis tales faciũt Italici disputationes. ¶ 11 † Porrò auditis partiũ disputationib' & actis causę examinatis, & consiliarij deliberatione præhabita diligẽ ti, consilium in scriptis redactum, ne iudici relinquatur via malignandi, ei secretè offerant: prout eis visum & æquum videbitur, qualiter iudex debeat condemnare vel absoluere. cuius quidem scripturæ forma talis erit:

FORMA. Consilium nostrum, scilicet magistri talis, & mei talis, in quæstione quæ inter talẽ & talem coram tali vertitur, cuius quęstionis tenor talis est, &c. pone totam quæstionem. tale est. Dicimus enim quod talis est condemnandus, vel talis absoluendus. vel sic: Consiliũ mei B. super exceptionibus ppositis per E. corã D. iudice, quę tales sunt: Cõtam vobis domine, &c tale est. dico enim primã exceptionẽ, quæ sic incipit, &c. admittẽdã nõ esse: vel dico, eis nõ obstantibus, esse testes aperiendos, vel exceptionẽ admittẽdã, vel iudicẽ grauasse, & similia.[k] Et nota quod cõsiliarij non tenent exprimere in cõsilio causam, quæ ipsos mouet. Et sic in arrestis iõ curia Frãciæ o seruat. infrà, de sen. §. qualiter. vers. verum. & suprà, de dispu. & alleg. §. porro. ver. in summa: nec est fieri cõsuetũ. Quidã aũt sic in consilio dicunt: per ea quæ vidi & audiui ita dico & cõsulo &c. ¶ 12 † Tu autem aduocate labora scire cõsilij continentiã, si id honestè fieri possit: vt ex hoc instrui possis quid tibi agendũ sit: an scilicet debeas ad sententiã vel cõcordiam properare, vel aliquid de processu ostẽdere, vel beneficium restitutionis in integrum postulare, vel alia remedia adhibere. ¶ Nota quod non solùm sup decisione quæstiõis principalis, eligunt huiusmodi sapiẽtes: quinimò & super quolibet litis ambiguo casu. ¶ Porrò huiusmodi dato consilio iudex secundum illud sententiam diffinitiuam seu interlocutoriam formare curabit, sicut dixi suprà de exceptio. §. viso. versicu. porrò in Italia.[l] & infrà de sententia. §. vt autem. versicu. in partibus. ¶ 13 † Quid si iudex videt consilium esse contra ius? Dic quod si ipse consiliarios elegit, sperto consilio pronunciet secundum ius: alioquin faciet litem suam: vt supra Non enim prętextu consilij excusaretur: imo magis excusaretur: vt Institu. de ob. quę ex quasi delicto principio. ff. de var. & extraord. co. si iudex, & melius in aut. vt iudic sine quoquo suffragio. §. eos. Debuit enim deliberare vtrum sibi expediebat consilium: vt ff. manda. l. secunda in fine. Et ad hoc facit in authentica, vt de func. seu fun. eo. §. fina. e xtra, de consue. ad nostrã. ff. de his, quę in testa. delen. proxime. ibi remotis omni, &c. extra, de arbi. cùm olim. extra, de electione pro defectu. & ca. cùm in veteri. xxvj. dist. deinde versicu. quęro, lxviij. distinctio. cor episcopi. Si autẽ de partium consensu electi fuerint, tunc dicunt quidam[m] quod debet iudex iuxta eorum cõsiliũ pronunciare. argumentum ff. de re iudi. si conuenerit. extra, de offi. delega. super quæstionum. §. verum. Contra credo, vt in præd. decre. ad nostram. Ad idem. ff. de admini. tuto. patet tutelam. Debet enim iudex secũdum allegata & probata iudicare. ff. de offi. præ. illicitas. §. ij. & iij. q. vij. iudicet. cum suis cõcor. Nec obstat l. pdicta, si cõuenerit. quia ibi exponit qd, id est, super quo: nõ cuius cõsilio. sic nõ obstat ff. de admi. tu. Titiũ & Mæuium. in ij. quia verba illa, qd sine eo fit irritum, &c. contrarium tollunt. nos tamen ad cautelam scribi ... facimus: qd partes petunt & consentiunt quod iuxta illorum consilium pronũcietur. & idem facimus in examinatoribus rubricarũ cõcorditer a partib' electis,[n] videlicet diffinitiuam eorũ à partibus fletur. ¶ 14 † Quid si est statutum in aliqua ciuitate quod non est tuc extra illã pro consilio habendo, nisi partes haberent oẽs sapientes illius ciuitatis suspectos? nũc altera pars tm habet omnes suspectos. quæritur vtrum possit iri extra illã ciuitatẽ pro cõsilio. & videtur quod nõ nisi vtraque pars oẽs habeat suspectos: quia in statuto dicit, nisi partes, &c. & à verbis eius recedendũ nõ est. ff. de leg. iij. nõ aliter. & facit C. de bo. quę li.

cum non

a ¶ Docendum. Sub versi. cùm autem tempus.

b ¶ Aduocatorū. Qui allegant coram cōsiliariis, vel fortè ponderauit q̄ aduocatis illius loci vel fori, qui in causa illa nō patrocinātur, solent talia cōmitti, quod sequit̄ de imperitis iudicibus, fatentur, cùm ex quo tales sunt, vtilis est consuetudo, quam Italici dicunt inductā, vt frenū tēperiei apponatur iudicibus seuire volentibus. C. de cust. reo. si quis [illegible] gari quin cōsuetudo habeat finē & respectum bonum scilicet vt in decisionibus litiū seruetur iustitia. C. de legi. humanū. et sic sunt gubernacula iustitiæ. Facit. ff. de eu. schapham. Itē cùm iura permittāt assessorē haberi, sufficiat sequens remissio: quare de his cōsiliariis sic turbatur cùm etiam experiētia doceat propter occupationes iudicū, marcescere causas, quæ per iudices sine talibus consiliariis terminari debent, quæ cum eis citò expediuntur. & hoc appetūt iura, quæ sunt not.

c ¶ Cùm olim. Tu exclusa distinctione præpositiuorum de, & cum, dic vt scripsi de regu. iur. nullus ex consi. lib. vi. post finem quæstionis.

d ¶ Continebuntur. Vt aliquod præambulum detur huic titu, est sciēdum q̄ dominus meus in legibus, disputauit quæstionē quæ incipit, in quadam lege municipali, & erat quæstio, si statutum ciuitatis habebat, q̄ certus actus expediri deberet: per cōcilium arctius, nō per concilium maius: cùm duo talia cōcilia ibi essent, & in illis duobus cōciliis simul cōgregatis, expeditus fuit ille actus: an valeat? Quòd valeat, probatur quia factū est præsente & consentiēte illo concilio, ad quod spectabat id agere: & maxime cùm hoc casu cōtradicere possent. Ad hoc inistum alle. ff. de re iud. sæpe. §. cùm autē. ff. de arbi. si in tres. de re iu. duo ex tribus. de verb. sig. corā. & quod no. ff. de pig. act. l. Caios. Illi ergo de cōcilio maiori fecerūt ex abundāti: & quæ superabūdāt, vitiare nō solēt. ff. de reg. iu. non solēt. nec inutilis adiectio vitiat, sed vitiat. C. de do. si quis argētū. §. quod sai. m. l. 4. Itē hic non fuit factū aliud, sed plus, nec forma mutata, sed ampliata. Ad hoc ff. mā. rogatus. de sta. ho. nō sunt liberi. in fi. Itē dubia interpretantur, vel interpretamur vt res valeat. ff. de reb. du. quoties. Cōtrariū tenens indocit debiliorē esse naturalem possessionē mistam cum ciuili, q̄ solam, quæ solo animo retinetur, iuxta no. ff. de vi & vi ar. l. j. §. interdictū hoc. & l. ij. §. vnde vi. & ff. de acqui. pos. naturaliter. Itē cum minor portio iungitur maiori, minor extinguitur: vt si alienū brachium statuæ meæ iūgo. ff. de acquir. re. do. l. idem. & l. quicquid. & grex auctus idem remanet. ff. de vsu. l. enim qui ædes. & l. rerum mixtura. Cōcluditur ergo ex his illud vnitum fuisse maius. ergo &c. Ad hanc partem facit l. Pedius. §. j. ff. de arbi. vbi mixtura liberi & serui, vitiat cōpromissum. Allegat idem de iure canonico, cùm in electionibus miscētur clerici cum laicis. extra, de elec. Messana. & c. cum terra. Non ergo in promiscuis actibus turbentur officia. C. de episco. & cleri. l. repetita. & de testa. l. consoles diuales. Item facit ad factum ff. de fur. l. penul. vbi patet q̄ tacens metu, vel reuerentia, habetur pro contradicente. Sed quando aliquis sunt in maiori concilio cū nobilibus & maioribus: metu vel reuerentia suum animum non exprimunt: ergo pro contradicentibus habentur & sic essent contraria. Ad idem facit eod. titu. de fur. si quis in seruitute. & hæc fuisse videtur consyderatio statuti, & iustificat solutionem.

cùm non solùm. §. ipsum autē filium. ibi: ex vtraq; parte vertitur. ¶ Sed dic contra. argumē. in præ. §. ipsum. & in aut. col. j. de hær. & Fal. §. fin. ibi tabulariis, &c. ff. de eo per quē fac. est. l. j. §. si plores. & ff. si quis cau. si duo. §. j. & ff. de ma. te. l. ita. ff. de pact. rescriptum. §. si pacto. C. de app. in offerendis. Ad officium autem iudicis pertinet multitudinē suspectorū refrænare. de quo no. in aut. vt nulli iudi. §. si verò. 15 ¶ † Itē no. q̄ electio huiusmodi consiliariorū, in curia Romana vel extra Italiam nō seruatur: sed iudex priusq; aliquid diffiniat, auditis causæ meritis & discussis: vt iij. q. vij. iudicet. deliberet secum prius diligenter, & postmodum cum peritis, quos discretos nouerit & fideles, referēdo eis plene rationes & iura partiū, & quærēdo qualem negotio finē imponere debeat: vt s. in prin. huius §. & dicā j. de rela. §. qualiter. in fi. Nō enim debet iudex nimis prorumpere, & suam sententiam præcipitare, Augustini & aliorū exēplo: vt vi. q. j. quæro. ii. q. j. Deus. xj. q. iij. summopere. C. de sen. ex breui. reci. l. ij. imò debet diu deliberare: vt j. eo. tit. proxi. quia tēpore indigemus, vt aliquid maturius agamus. l. dis. pōderet. in prin. & lenta virtus &c. vt s. de aduo. §. a hoc docēdum[a]. nec permissi cōsiliarij audiūt disputationes aduocatorū: sicut in Lombardia & Tuscia vidimus obseruari: quē quidē morē propter lucrū b aduocatorū.[b] & ad exonerationē imperitorū iudicum, esse inolitū æstimamus. Sed cum ratione careat, extirpandus est: vt xlviij. dist. cor episcopi. & hunc morē dominus Papa Clemēs iuris lumen sæpe reprobat. Vtilium enim magnū est Reipublicæ, si iudices nō ex se quid agēdum sit sciant, & lites decidere, sed aliunde: iudicādi enim discāt honestatē, & ab aliis quærant, quæ ipsos in iudicando eloqui decet: vt in aut. coll. vj. de iudicib[9]. prope prin. ver. illi autē. & j. q. vij. conuenientibus. sed vbi iudex imperitus est, bene potest assessorē habere quod dic vt s. de assesso. § salarium. Iudex tamē non tenetur sequi consilium, vt j. de sen. §. iuxta ver. quid si sunt tres. ¶ Quid iuris autē sit, si promissio, vel electio, vel aliquid aliud mandetur fieri, de cōsilio alicuius, not. pleniē serūdum Vin. extra, de consti. ex parte. & de elec. cum in veteri. ver. etiā. de hoc serū-

c dū Papā & alios extra, de arbi. cū olim[c]. ¶ Et quia hic de cōsilio loquimur, no. q̄ si in cōsilio alicuius ciuitatis, aliqd firmādū vel refirmādū est: debet Potestas seu Rector in concilio sic proponere cōcionando: Dñi, quid vobis placet sup hoc: & tūc arēgatores proponēt q̄ eis videbitur quo facto instantibus & firmabitur per rectorē & cōciliū qd maiori parti placuerit, & inde fiet publicum instrumentum, d in quo propositio rectoris & consimilia arengantium & partium & reformatio continebuntur.[d]

SVMMARIVM.

1 Aduocatus anteq̄ sententiā petat, debet suæ causæ merita perscrutari.

2 Volūtas cordis secreta, cōmuniter legitur in facie.

3 Trepidus in petendo sententiā, præsumitur de suo iure diffidere.

4 Aduocatus certus de victoria, debet adesse sententiæ prolationi: si autem econuerso, fugere.

e *De petitione sententiæ, & eius cautela. Rubrica.*

QVONIAM Disputatiōe super actitatis habita, cōclusoq; in negotio & deliberatione cū peritis habita, sola sñiæ prolatio superest quā ptes debēt instāter petere: vt extra, de re iud. cām quæ. ideo de petitione sñiæ perstringamus. 1 ¶ † No.[f] igit̄ aduocate, qd f priusq; sñiam petas debes diligenter causæ tuæ merita perscrutari. vnde consulo q̄ accitis tibi peritis, de quibus confidas, cū eis deliberes diligenter, iuxta illud, Omnia cū amico delibera: quia qd à pluribus quæritur, facilius inuenitur: vt xx. di. de quibus. nec nimium tuæ prudentiæ innitaris. multos enim propter suam præsumptionem sæpe vidi in causis decipi. extra. de cōstit. ne innitaris. c. j. & hoc s. de aduo. §. nunc tractemus. Itē consulo q̄ stomacho ieiuno deliberes: quia tunc ij eius vigent sensus. xv. q. j. sane extra, de testibus. cap. j. xxij. q. v. honestum. & hoc est qd Philosophus dicit, Quod

Baldus De requisitione consilij. Rubrica.

An sapiens electus ad cōsulēdū de iure teneat̄ de imperitia. ver. cōsiliū. & ver. seq G. & videt̄ q̄ nō: quia tale cōsiliū est nullū ipso iure. arg. ff. de auro & argē. lega. l. ornamētorū. ergo non facit litē suam: vt ff. de var. cog. l. si iudex. Dic econtra: quia lædit partem, & tenetur de dolo & lata culpa. Bal. ¶ Consultos nō tenetur in cōcilio exprimere cām: nec leges vel rationes allegare. versicu. porrò. cū sequen. G. Iudex nō tenetur sequi malum consilium, etiam electi consultoris à partibus: & si sequitur, facit litem suā. versi. qd si iudex videt. G. Facit C. de tuto. & curatore illu. per l. j. facit C. de senten. ex breuicu. reci. l. ij. & argu. ff. man. l. idēq; §. si tutoris. in fi. & vide Bar. ff. de re iudi. si cōuenerit. Bal. Si vna pars habet oēs suspectos, & non altera, videm ver. quid si est pars per G. Consilium, est cum commissione colloquium, est sine commissione: quod in omnibus causis haberi pōt. versicu. iterū. G. In concilio ciuitatis rectos facit propositās: deinde cōsulitur, deinde statuitur, & forma ponitur versi. si Consilium cōmissum à prædecessore, potest reddi successori. arg. ff. de mino. l. verum. § ex facto. vide s. de lega. §. præceptum. Consilium non debet committi aduocato alterius partis: vt notat lex proxima. de his quæ in te. Idem. vide s. de aduoca. in princ. Bald. Consilium dicit, Titium esse absoluendum, dicit iudex, & ita pronuncio secundum tenorem consilij. an videatur absoluere vel pronunciare absoluendum. Respondeo, q̄ absoluere: quia effectum consilij sequendum credo, non verba. argumen. ff. de eui. l. si ita quis. Et nota q̄ non valet sententia prædicta: nisi iudex legat consilium. lege j. & ij. C. de senten. ex breuicu. reci. Bald. Nec consilium nec scriptura debet committi, nisi confidatis: vt nota. in authenti. de testi. & fenus. §. quod sæpe. Bal. Qui petit consilium, debet petere suis expensis: quia non debeo posse lædere aduersarium meum in onere expensarum. argu. C. de testi. l. quoniam liberi. C. de eroga. mili. anno. l. cùm sæpe. Bald ¶ Sufficit quòd assessor non sit de suspectis, licet non sit de confidatis: vt not. in c. statutum. de rescri. libro vj. in nouella. Bald. An consilium expiret morte iudicis s. de leg. §. præceptū. ¶ An possit cōpromitti cū consilio sapientis. s. de arbi. § an possit. ¶ An qui iudicat habito prius cōsilio sapientis, excusetur à pœna iudicis male iudicantis, si iniustum sit consilium, infrà de senten. ad fin. §. si iudex scienter. & ibi. & in § sequen. habetur an teneat sententia lata intra terminum statutum consultori ipso non expectato valeat. & de materia vide Bar. in suo tractatu de requisitione cōsilij multū bene.

e *De petitione sententiæ, & eius cautela Rubrica.*

¶ Nullus ex practicis auctoribus posuit hāc rubricā præter Ioan. de Deo in lib. iudicum, parte ij. qui posuit rubricellam: petitio sententiæ. & id à modicum. & uerū modicum parte iij. sub eadem rubrica. de quo modico j. dicā. Vber. tū de Bo. posuit hoc mgrū vbi s. dixi s. titu. pxi. & dicam j. tamen author ampliauit Ioā. de Deo. licet verba eius cōmuniter assumpserit in cauil. non inueni adhuc quòd hanc Vberti partem posuerit.

f ¶ Nota. Hoc, & totum, quod sequitur, fuit Vberti de Bobio mihi

charta viij.versi.cùm autem fuerit finis.ampliat tamen author,& quid in seruitute,de Io.de Deo.infra dicam.

a ¶ Situ.proxi.versi.hos autem.

b ¶ Dicentis. Ecclesi.xxxij.ad fi.& facit Prouer.xiij.

c ¶ Enim. Assumit verba Io.de Deo.versi.§.parte ij.& ei,quod sequit,conuenit ad Ro.iij. Deus verax est,& omnis homo mendax.

d ¶ Si. Hoc habuit Io.de Deo.versic. super parte.iij.

post somnũ,quãdo satis dormisti,melius deliberabis.tunc enim nullus rumor impedit sensum tuũ. Et cõcordat extra, de accu.si cõstiterit.quia secundùm Hier.venter pinguis,crassum sensum generat: vt xliij.dist.§.fi.& vt ad viam peruenias veritatis, oppone & allega cõtra tuam partẽ.quod dic vt in præ.§.nũc tractemus.Et si inueneris causam despe- a ratã,cõpone vt dixi s.ii.proxi. Si verò cõfidis de tuo iure,ad eas iudicẽ sermone modesto, & vultu 2 læto:quia in facie legit cordis secreta voluntas.† Et vultus talis erit,qualia mẽte gerit.arg.xlj.dist.§.j.& §.fi.& laudes eum,vt tibi sit propitius.xxvj.q. vi. alligat.dicẽs ei cũ reuerẽtia, q placeat sibi causam sententiæ calculo diffinire.& hoc si de ipsi⁹ fide plenè cõfidis.Si verò dubitas de fide siue peritia eius, idẽ dicas, & expecta vtrũ dicat q velis deliberare cũ peritis.quod si dixerit,videas: Lætus sum valde,q ad vestri exoneratione salubre cõsiliũ habeatis.nec per hoc cæteris in prauũ cõsiliũ vel cõsilianũ cõsentire.Quod si videris eum absq cõsilio ad diffinitiuã currere. curialiter & humiliter dicas ei, Domine,supplico vt iuxta cõsiliũ Solomonis procedere velitis dicẽtis b,Omnia fac cũ cõsilio,&c.vt s.ti.proxi.ad fi.Quæ autẽ præmissa sunt,etiã in in- 3 terlocutionibus obseruẽtur.¶ †Itẽ nota q vbi speras verisimiliter pro te sniam proferendam fore postules eã ferri: & variis verbis possis s.de dispẽ.§. nũc vidẽdũ.in fi.& §.post hęc autẽ.ver.sic igit destructis.nõ tũ importunè,nisi in mora videas periculũ imminere. nũc verò insta opportunè & importunè:vt xliii.di.sit rector.in fi.& extra,de ele.cùm c inter R.[illegible] in prin.Licet enim c de ipso confidas credas tñ eũ hominẽ esse: & idcirco pronũ ad malũ.xxxij.q.j.omnis ætas.xx.q.iij.proclitius.maximè si sit vsus nimis corrũpi.xj.q.iij.qui recte. xiij.q.v.nõ sunt.xj.q.iij.nõ licet.& c. pauper.ex- d tra,de pigallo.§.fi.cũ suis cõcor.Sed enim trepidus sis nimis in perẽdo sniam, præsumens de tuo iure diffidere:vt xliij.di.in mãdatis.Pete igitur sniam 4 sperno no.in præd.ver.sic igit ¶ †Itẽ Aduocate,ubi cõsulo q si certus es de victoria,aliis intæ si cõtrarium speres,fuge:sicut Medici faciũt.In primo casu honor,in secũdo casu cõtumelia,te vbiq sequetur.In dubio autẽ est cõsulitius q interlis, propter multa,quæ hic sæpe occurrũt,ex quibus causa tua in causa appellationis iuuari poterit,si succumbere te cõtingat. Illud autẽ tibi sit memoriæ, vt semper aduersarium petas in expensis ubi legitimis condemnari,vt dixi s.in præd.§.nunc videndum. in fin.& §.seq.& de expensis.§.j.ad finem.

e De relationibus. e Rubrica.

SAEpe Cõtingit q is,qui causæ discussit merita,dubitat qualiter pronũciare debeat: & ic refert negotiũ ad superiorẽ,vt sibi rñdeat qualiter in pronũciando se habere debeat:ideo q aliqua de his relationib⁹ præmittamus.Itẽ quis,q cũm examinauit,iudicãdi potestatẽ nõ habet:ipsum ipsum debet ad superiorẽ te-

Bal.de petitione sententiæ, Rubrica.

Cùm petis sententiã ferri,sit tibi memoriæ vt petas aduersariũ in expẽsis cõdemnari.versi.fi. G.Sed an in fructibus & interesse,potest iudex cõdemnare sine petitione? Dic q in fructibus ante litis cõtestatione perceptis exigitur petitio:sed post litẽ cõtest.etiam nõ: vt oo.ff.de dã.infe. l.si quis iussum.§. iudex.Bald.vide s. de dispu.& alle.§. proxi ¶ Sed quid in pœnis dicit statutũ q periurus pdat litẽ:an sine petitione poterit iudex cõdemnare periurũ in amissione causæ? Et videt q sic. ff. de ædil. edict.l. ædiles.§ item sciẽtium.In cõtrarium videt ff.de dam.infec.l.iiij.§.hoc autẽ iudiciũ. Hoc enim non pertinet ad sequẽtiam petitorũ, sed oritur ex noua causa.ar.ff.de in litẽ iurã.l.j.Ergo iudex nõ potest supplere ex officio. Ad hoc facit C.ne lite pen. l.j.in gl.& ff.de iur. fis.l.e.us,qui delatorẽ.C.loc.l.conductorẽ.C. vnde vi.l.nõ ab re.in glo.in aut. de triẽ.& semis §.j. in gl.& hoc est tutius.Bal.Et ad oĩa sufficit petitio gñalis,sub forma,peto sententiam ferri pro me.C.de pac.l.petens.G.¶ Sed qd dices actore absente & citato legitimè lite nõ cõtestata si reus petit sententiam ferri,iudex exgestis sentit pro actore,& pronũciat pro eo,an valeat? Videt q nõ: quia lis nõ est cõtestata.C.de tẽp.ap.l.fi.§ illud.sed pro reo bene valet: vt in aut. qui semel.C.quomodo & qñ iudex.Sol.credo valere:& imputet sibi re⁹, qui stulte petit,& iudex pro absente potest supplere.l.properandum.§. sin autẽ reus.& §.seq.C.de iudi.Bal.Vide quatuor sunt casus.nam quandoq fertur sententia pro præsente:& tunc petitio est necessaria. Quãdoq pro præsente contra absentem:& idem.Quãdoq pro absente cõtra præsentem:& tunc non est necessaria petitio ,absentiũ.Quãdoq pro absente contra absentẽ:& tunc non valet sentẽtia.ff.de arbi.l.arbiter.ita vide infrà proxi.¶ Sed quare nõ sufficit actori,q in libello petit condẽnari? Respõ.

quia illa sunt verba futuri tẽporis.sed ista petitio est præsentis,vt nunc:& ista vltima petitio est idẽ dicere quod instantia:quia ad instantiam partis, iudex debet procedere,non motu proprio:vt in aut.qui semel.ibi:reo postulante,& c.ii.de iud.l.& post.C.vt intra cer.temp.l.ij.cum simil.Bal. Vide j.tit.j.§.de quibus.versi.sed pone.G.

mittere: vt vbi lis sit,ibi finẽ debitũ sortiatur.extra, de ele.dudũ.j.& de testib.ad hoc,alias incipit,præsentiũ.§.fi.li.vj.ideo q de his remissionibus aliqua subsequẽter adiiciamus.Licet fere omnes iuris canonici tractatores cõmuniter accipiant verbũ relationis & remissionis & etiam iura quãdoq,vt patet extra,de pur.ca.cùm dilectis §.is igitur.hoc tamen nobis non placet, prout clarè ex sequentibus f apparebit. f ¶ Primò igitur videndum est . Quid g sit relatio. g De quibus fiat.Quando. Et qualiter h fiat. Et quis sit effectus. h

RElatio Est iudicis de iure dubitantis ad principem missa consultatio : vt probatur C.de rela.l.j.& fin.& extra,de appel.c.intimasti. i & ij.q.iij.l.quid in ecclesia. i

S V M M A R I V M.

1 ¶ Relatio de quibus sit facienda.
2 Iudex fingens malitiosè de iure se dubitare , fit infamis.
3 Iudex potius debet in odore bonæ famæ delectari,quam malæ.
4 Causa an præsumatur iusta vel iniusta , ex qualitate personæ.

DE quibus Facienda sit relatio, breuiter perstringamus. 1 Et quidem †facienda est in omni casu:siue sit causa ciuilis,siue criminalis, cùm de iure dubitatur · secus quando super facto. in aut.colla.vj.de iud.§.fi.ff.de iudi.l.eum,quem temere.§.j.in aut.in medio sit non fieri sacras for vel iussio.colla.viij.§.j.ver.quod enim.&§ si verò aliqua.xj distin.ca.fin.extra,de bap.non ut opponẽs & ij.distinct.desponsa. Vnde dicit Imperator.nõ enim crimina, sed vindicta potius ad nos debent peruenire.C.de offic.præfe.Orien. & Illyri.l.in.in fi.xxvij.q.j.custos.& c.si homo.ff.de app.cõstitutiones.Si ergo non inueniatur ius expressum, non est culpandus iudex si superiorem consulat.extra, de no.ope.nunc.c.j.xxj.dist.c.j vel si non dubitat de intellectu legis vel canonis, vt in præ §.si verò aliqua.extra,de sentẽ.excom.inter alia.xj.q.j.§.ex his omnibus.& de simo.per tuas.j.vel super contrarietate iurium.extra,de fide instru.pastoralis.de restit.spolia.literas.& c.frequens.lib.vj.de renunc. post translationem.extra,de his quæ fiunt à prælatis sine con.ca.c.cùm apostolica.extra , de dona.apostolicæ.de offic.deleg.super quæstionum de voto. ex multa.de verb.sig.cum olim.Cum his ergo casibus secure referat verum delegatus ab illo debet quærere:qui delegauit eum: vt ff.de off.procon.& l.solent.§.legatos.& in præd.c.super quæstionum. 2 §.porrò.¶ †Porrò iudex malitiosè fingens se dubitare de iure, infamis fit, & in xxx.lib.auri punik tur.C.de legi.l.ij. k & extra,arg.de rescri.cùm contingat. Sed fortè hæc pœna non habet locum secundùm canones,sed illa, quæ est extra, de re iu- 3 dica.cùm æterni.libro vj. ¶ †Sed pone, ecce victor in causa,petit expensas,& euidenter docet de-

e De relationibus Rubrica.

¶ Præter ciuil[illegible] res non posuerunt hãc rubricam, excepto Ioan.de Deo , qui eam posuit ciuil. lib.v.rubri.vlti.vbi ponit quædam relationum exẽpla. Fecit etiam de his tractatum , qui inchoat.incipit Summa de relationib⁹. vbi plenius prosequitur & ponit formas:vt communiter habetur post librum dispensationum , & sententiarum. Habuit ergo author de his pabulum & a Summistis Azo præcipuè Goffre.& Host.& no. quod ordinem Legistarũ secutus est author quo ad librum Codici tractans prius de relationibus , quàm de appellationib⁹: sed discordat compilatio Digestorum & nostra,in quib⁹ simul de vtrisq tractatur,ff.de app & relatio. Discordat autem ab aliis tribus compilationibus , quia in illis prius tractatur de sentẽ.quàm de his: sed propter diuersas relationis causas procedit vtraq.de quibus j.§.in.

f ¶ Apparebit.Forsan voluit Ioan.de Deo vbi s. dicens primò quòd relatio erat propriè de legatorum,impropriè ordinariorum : verè sicut reconuentio præsupponit conuentionem : sic & remissio remissionem. Referre autẽ idem quod deferre , proferre, vel intimare miscentur ista.de cle.ægro.cap.j.lib.vj.versi.si autem.de statu mona.in singulis.versi.si verò.& c.ea quæ.versi.quod si forsan.& in cle. de hære.nolentes.in fi.

g ¶ Relatio.Hoc membrum non posuerunt Summistæ.

h ¶ Effectus.Io.de Deo vbi s.ij.parte vij.articulos,non dicit membra,hanc materiam tradere voluit:sed sic loquendo potius obfuscauit.Sis ergo authoris narratione contentus.

i ¶ Relatio. Ecclesia non conuenit diffinitioni . Loquitur enim non de consultatione iudicis : sed de renunciatione prælati , quæ fit per subditum.

k ¶ L.ij.Secundùm Host.in Summa huius tituli,in fi.quod sequitur,additur in decretalium ff.de appel.vt ibi scripsi super prima glo.

talom.

calũnia aduersarij, qui in principali succumbit. Itẽ docet eũ deretasse, & multipliciter in respõsionib' variasse: demũ iudex vult referre super dubio expẽsarũ: nũquid dicet in relatione sua illũ calũniatorẽ, periurũ, & simõ? Videt q nõ: quia dñs papa potius delectaĩ in odore bonæ famæ alicuius, q̃ malæ: vt extra, de accu. licet. in fi. & ar. xj. q. iij. in cunctis. & lxxxvj. di. si qd ij. q. vlti. p scripta. extra, qui ma. acc. pos. c. ij. ar. cõtra: qa ex hoc præsumiĩ cõtra personã: † & ex qualitate psonæ præsumiĩ causa iusta vel iniusta: vt extra, de no. ope. nũ. c. ij. & de pig. illo. & ff. de vsu. q similes. §. j. & extra, de præb. nisi. & lxvj. dis. sunt nõnulli. & præsumiĩ cõtra cãm vatiãus. extra, vt eccle. bene. c. vnico. Ex quo enim de præmissis cõstabit, cõlla p cõsequẽs illũ in expẽsis cõdẽnandũ: extra, de pœnis. caluniã Itẽ iudex põt punire crimẽ, vbicũq; cõtingat causam, de qua agitur, euã sine accusatore. extra, de elec. p inquisitionẽ. ff. de testi. q falsa. & C. e. nulli. & ff. de adul. si maritus. extra, de excep. §. j. de iniqu. querelã. de fideius. peruenit. de rescri. olim. & de accu. super his. & de colla. eximiã. & hoc vltimũ verius est: licet multos magnos audiuerim contrarium asserentes.

Quando facienda sit relatio.

QVando Autẽ sit relatio facienda, clarũ est: quia super quolibet iuris dubio, prius q̃ illud sententialiter declareĩ. C. e. l. j. ff. qñ ap. su. l. j. §. ij. j. & ij. q. vj. biduũ. in fi. in casu tñ spãle, vt post latã sniam fiat, s. in criminali: vbi prius ferĩ snia, vt demũ princeps æstimet an sit sequẽda: puta vbi p̃ses aliquẽ in insulã deportauit. ff. de inter. et rele. inter pœnas. & l. seq. ff. de iniu. rup. cui. si qs filio. §. qui tamẽ. ff. qñ app. sit. l. j. & ij. q. vj. biduũ. ad fi. Fit quoq; [a] relatio in omni parte litis. fit eñ in principio litis, cùm quęriĩ de modo pcessus. extra, de acu. sup his. xj. di. c. fi. Itẽ fit sæpe in medio litis, cùm dubitaĩ de aliquo, super quo nõ inuenitur ius expressum. Hoc probatur ij. q. vj. multũ. ij. q. j. nomẽ. iij. q. j. §. spatiũ. extra, de testi. tam literis. extra, de offic. dele. super quæstionũ. §. fi. & c. prudentiã. C. de rela l. j. vbi ponitur forma referẽdi. & l. ij. & iij. Itẽ fit relatio post sniam, puta de assignãda insula, vel alia pœna infligẽda. xix. di. in memoriã. & in concor. potius l. in princ. vbi puta ibi, &c. ¶ Generaliter autẽ quoties expedit ex causa iusta & necessaria, fit relatio: exẽplo Mosis, [b] qui ingressus tabernaculum, querelas populi ad Dominũ referebat: vt secundùm eius imperium iudicaret. extra, de re iudi. cùm æterni. lib. vj. xj. q. iij. summopere. & expensæ in ferendo factæ, contribuentur à partibus. extra, de statu mona. ea quæ. §. hæc eadem circa.

SVMMARIVM.

1. ¶ Relationibus plena veritas esse dicitur, cùm vel allegationibus partes repelluntur, vel partium approbantur assensu.
2. Relatio debet fieri plenè.
3. Relatio ante litis contestatio. qualiter sit formanda.
4. Inquisitor status alicuius monasterij, quæ debeat quærere vt relationem debitam faciat.
5. Forma relationis vbi post litis ingressum dubitatur de intellectu vel contrarietate iuris.
6. Relatio qualiter sit facienda, vbi ius expressum non inuenitur.
7. Relatio post sententiam, qualiter sit formanda.
8. Relationum exemplar, est per manum publicam partibus dandum.

Relatio, de quibus sit facienda.

QValiter Sit faciẽda dicam. Et quidẽ examinato diligẽter articulo, sup quo fieri debet, partibus præsentib' dicat se sup eo dubitare, & velle Principẽ cõsulere: demũ cõficiat literã, quã principi dirigat: in qua cõtineaĩ processus corã eo habitus, & dubitationis articulus, & rationes partiũ. & iura, quæ ipsum faciũt dubitare: quo facto litera ipsa seu libellus ille debet corã partibus legi & si quis cõtradicere iuste voluerit, liberum ei erit: vel quia forte aliter scriptũ sit, q̃ actũ: vel quia seminplenè sit scriptũ, & huiusmodi: vt extra, de elec. cum inter R. senorẽ. ad fi. ¶ † Tũc enim demũ relationibus plena veritas est, cùm vel allegationib' partes repellũtur, [c] vel partiũ approbãtur assensu: vt C. de rela. l. ij. in fi. & l. j. & nisi relationis exemplum partibus ediderit, ad quod tenet, ex quo se relaturũ pollicetur, poterit appellari: [d] vt extra, de app. intimasti. Si verò tũc appellatũ nõ fuit: postea cum princeps rescripserit, nõ poterit appellari: sed à sententia [e] sic. ij. q. vj. biduum. in fi. quia relationem approbasse videtur: vt ibi, & ff. quãdo appel. sit. l. j. respõ. j. C. de rela. l. j. ¶ † Itẽ relatio plenè debet fieri: vt extra, de elec. dudũ. j. et fideliter: vt extra, de re iud. cùm Berthold'. §. licet, autẽ. & omnia cõtinere debet, ita q nõ sit iterum necesse pro actis mitti: vt C. e. l. fi. & ar. extra, de app. cordi. §. post hæc. lib. vj. nec debet cõtinere aliquid falsitatis: sed fideliter est faciẽda, & purè: vt j. ti. proxi. §. vidẽdũ. versi. quod demũ. Quod si inter partẽ & iudicẽ super hoc sit contẽtio: tũc recurritur ad originalia acta. extra, de proba. quoniam cõtra. Debet quoq; iudex in relatione inferre, quæ cõtra eum à partibus opponuntur, & etiã appellationẽ. C. eo. l. fi. extra, de app. intimasti. & c. vt debitus. Et ex quo pars relationẽ sigillatã portãdam recipit, nõ debet eã aperire: alioquin grauiter punietur. extra, de offic. delega. cùm olim magister. & de rescriptis. olim. ¶ † Relatio igitur ante litis ingressum, hoc modo formatur:

FORMA. [f] Sanctissimo in Christo [g] domino Clementi diuina permissione vniuersalis ecclesiæ summo põtifici, T. delegatus in tali causa, à vobis pedũ oscula beatorũ sanctitatis vestræ, qua decuit reuerẽtia, susceptis literis talis cõtra talẽ, tale crimẽ hoc modo: puta accusando vel denũciãdo vel excipiẽdo, vel ante cõfirmationẽ, vel post obiecit: quod quidẽ crimẽ probatũ, actorẽ penitus repelleret ab agendo. Cum igitur dubitẽ qualiter in his debeam procedere: instanter postulo, vt me super hoc vestris dignemini literis informare. Hæc probantur extra, de accu. super his. & c. inquisitionis. de simo. licet Heli. xxiij. dist. illud. ¶ † Si autẽ fuerit inquisitor super statu alicuius monasterij, tam in capite q̃ in mẽbris: potest quærere an omnes debeat adstringere iuramẽto, s. conspiratores, inimicos, excõmunicatos, & cõuersos & cõuersas prædicti loci. Item an hi, qui prosecuti sunt inquisitionẽ, habebũt expẽsas, & vnde. Hoc probaĩ extra, de re iud. cùm I. & A. extra, de acc. inquisitionis. & c. pe. Itẽ ordinarius, inueniẽs ciuitatẽses & diœcesanos, discedere à statu vniuersalis ecclesiæ vel à consuetudine, quam Romana ecclesia seruat, & docet seruandam: potest papã consulere, qualiter in his debeat se habere. & hæc est potius cõsultatio, q̃ relatio. & probatur ix. di. qs nesciat. de cõsec. di. ij. pacẽ. de cõsec. dist. j. de nominibus. iij. dist. denique. xij. di. illa. Item si populus aliquis, diuino adiutorio nouiter cõuertatur ad fidẽ: potest consulere papã qualiter debet se habere, & qualiter debet informari in fide, & qualiter ecclesiæ eorũ debent ædificari, & quibus consuetudinibus imbui. xij. dist. nouit. xij. q. j. quia tua. xxx. distin. c. fi. lxxx. dist. c. fi. extra de pœ. & re. Deus. xxviij. dist. c. fi. Sed hoc præcedẽs potius est cõsultatio, quæ fit extra iudiciũ, q̃ relatio, quæ fit in iudicio. ¶ † Porrò post litis ingressum cùm dubitaĩ de intellectu vel contrarietate iuris, sic fit relatio:

FOR. Sanctissimo patri &c. verũ cũ iuxta vestri tenorẽ mãdati, causæ præfatæ cognitioni intẽderẽ: super tali lege vel decretali disputatio est exorta: alijs sic eam debere intelligi asserentibus: alijs verò nõ leuis opinionis, in cõtrariũ asserẽtibus: ex quorum contradictione, cœpi meritò dubitare, vel sic: super talis canonis intellectu variæ & diuersæ sunt magistrorum opiniones scriptæ: ita quòd dubito, quæ ipsarũ sit alteri præferẽda: vel sic: In præfata causa tales duæ decretales sunt pro cõtrarijs allegatæ, in cuius contrarietatis solutione dubito vehementer. vnde cùm melius sit pię dubitare, q̃ temerè diffinire: sanctitati vestræ duco humiliter supplicandum

---

[a] ¶ Quoque. Verba Io. de Deo vbi s. ij. vers. septimus.

[b] ¶ Mosis. Exodi xxxij.

ADDITIO. ¶ In quo docemur q iudex debet ferre sententiam secundùm Deum, & nõ secundùm propriã voluntatem: & q secundùm leges & canones, debet qs iudicare: in quibus videtur voluntas Dei explicata vt per Ioã. de Turre cre. in c. summopere. hic alleg. Henri. Ferran.

[c] ¶ Repellũtur. Exponit ibi gloss. vt quia fuit dies statuta, & nil dixerunt quicquid voluerint.

[d] ¶ Appellari. De iure canonico certũ est hoc: de iure ciuili disputatur hoc in l. j. C. eo. tit. in vlti. glos. & ibi plenius per Cy. Disputationis ratio: quia ab interlocutoriis ante sententiam regulariter secundùm leges nõ appellatur. C. quorũ app. non re. ante si. de appel. super eo. ij. & lex vocat hanc interlocutoriam. ff. de appel. l. j. §. j.

[e] ¶ Sententia. Lata postmodum enim loquitur de prius lata, & scriptum fuit principi vt insulã assignaret: quod fecit. de qua s. §. proxi. & hoc vult sequens allegatio. Si verò cõsultus fuisset Princeps super sentẽtia ferẽda quę profertur secũdùm eius responsum: si pars habuit copiã relationis, & cõsensit. resistere nõ potest: si non habuit vel cõtradixit: tũc vel appellare poterit: vel saltem refutatorias preces offerre Principi: vt C. e. ti. l. j. ff. de app. l. j. §. j. vbi autẽ princeps aliquem articulum diffinisset, postq̃ iudex ferret sententiam diffinitiuam, valeret appellatio interposita non directè contra responsum principis si instante eius responso: alias esset iniqua.

[f] ¶ Forma. Ista & omnes sequẽtes fuerunt Ioan. de Deo vbi s. primo, & plenius secundo.

[g] ¶ In Christo. Hodie non ponimus in Christo: vt patet in forma sequẽ.

quatenus vestro me dignemini oraculo edocere, qualiter ipsum ius intelligatur: vel qualiter oppositionum diuersitas vel contrarietatis perplexitas exoluatur: vt vnde iura prodeunt, inde quoque interpretatio seu declaratio procedat. Hęc probantur in concor. que sunt s. §. de quibus. ibi: vel si dubitat. & ibi vel super contrarietate. ¶ † Quod si ius non inueniatur expressum, sic relatio fiat.

FOR. ¶ Sanctissimo &c. Nouerit sanctitas vestra, quod in causa ipsi mihi à vobis commissa opponitur quod iudex esse non possum, pro eo quod sim compater vel patrinus actoris:[a] vel quod mihi non creditur sic dicenti, causam viuę vocis oraculo fore mihi à vobis commissam, et tuncusque vester familiaris, & de vestra curia sim: nisi id per instrumenta vel testes ostendam. Cum igitur isti casus noui sint, nec sint in iure expressi, supplico vt quid iuris in eis sit, vestro dignemini oraculo declarare: vt extra de ap. postremo. & de offi. deleg. cum in iure. C. de mand. princ. l. j. extra de frig. fraternitatis. xx. di. de libellis. in fi. extra de no. ope. nun. c. j. & vide s. de proba. §. videndum. ver. quid de auditoribus. ¶ † Cæterum relatio post sententiam sic formatur: præmisso eius in loco salutationis & humiliationis. aliequin dicas:

FOR. Notum vestræ celsitudini facio, quod talis de tali crimine capitali coram me accusatus, ad plenum causę discussis meritis per me de ipso crimine, exigitis sententialiter condemnatus. Cum igitur ex tali crimine mereuerit depositionem seu exilium, ad quod est et condemnatus: vestram rogo magnificentiam vt et insulam vel locum, vel aliam pœnam, sicut vestrę maiestati placuerit, assignetis. Hęc probantur ff. de inter. & rel. g. inter pœnas. & l. seq. in pri. ij. q. vj. biduum in fi. ff. qui app. sit. l. j. ¶ † Et nota quod harum relationum exemplar, est per manum publicam partibus dandum, vt prędixi. Item no. quod quilibet iudex refert sapientibus, cum quibus deliberat, plene merita causę: vt s. de requi. consilii, pro pe fi. sed et auditores generales palatii domini papę, qui eius vice causas audiunt, eidem domino singula litis dubia viua voce referunt, Mosis exemplo: vt s. §. proxi. ver. generaliter. & etiam sup singulis diffinitiuis. Referunt enim quod petitur, quid ritr, & quantum in lite processum est: quid probatur, quid excipitur, quid replicatur, quid implicatur. & breuiter pure ac fideliter debent referre omnia iura, et rationes partis cuiuslibet: non alienando vel aggrauando vel subijciendo iura partis alterius, que possint ipsum papam mouere: sed sicut ea tam in manibus suis gerant. ij. q. ix. pura. extra de rem cum Bertoldus. ibi: q cum o obis. vt extra de deci. dudum. ver. prior autem. xlvj. di. omnis qui. Quo facto collatione et deliberatione habita cum alijs auditoribus si ibidem potibus, idem dominus papa dicit ei, Ita pronuncia: & dat ei potestatem & licentiam pronunciandi, quam non habet alij auditores, sed solum audiendi & cognoscendi, quare auditores vocantur. vnde & in pronunciatione semper dicit auditor: Facta domino nostro summo pontifici relatione fideli, de ipsius speciali licentia & mandato, mihi facto oraculo viuæ vocis ita pronuncio. infra de sent. §. vt autem. versi. cæterum.

Quis sit relationis effectus.

EFfectus Autem relationis seu consultationis est, vt causa vel etiam consultatione pendente, nihil debeat innouari vel de causæ meritis inquiri, vel aliquid fieri: sicut in mutuo id habetur. C. eo. l. j. extra de offi. leg. c. licet. & de post. prela. bonæ. ij. §. nec nocebat. C. de app. ex illo. ij. q. j. nomen. iij. q. vj. multum. In omnibus enim his, expectandum est superioris responsum vj. q. iij. denique. Verumtamen secundum B.[b] quamuis relatio fuerit per iudicem approbata, tamen priusquam facta sit, potest ea commissa de partium consensum causa procedi. arg. C. eo. l. ij. ar. contra extra de offi. deleg. significantibus.[c] Quid si iudex & vna pars, consentit relationi faciendæ, altera vero non? Videtur quod iudex possit pœnitere; quia certum est, eum nondum retulisse, quamuis referre voluerit. arg. ff. rem ra. habe. amplius. Si verò altera pars consentit: tunc altera parte instante quod fiat, fiet sibi copia ipsius. extra de app. intimasti. Quid si iam relationem partibus edidit, & postea partes consenserunt quod cognoscat, nec relatio procedat, Resp. non locus est pœnitentiæ: dummodo iudex consentiat. argu. ff. de pac. ab emptione. extra de regu. iur. c. j. nisi iam fuerit superiori præsentata. argu. extra, de post. præla. bonæ. ij. §. nec nocebat. arg. contra extra, de offi. deleg. significantibus. Sol. secundum dominum meum vt in præd. c. intimasti. in fine.[d]

De remissionibus Rubrica.[e]

SEquitur Videre de remissionibus; in quo videndum, Quid sit remissio. Quæ in ea sunt consyderanda. In quibus casibus sit facienda. Qualiter fieri debeat. Quid sit officium eius, ad quem remissio fit. Vltimò de remissione, que fit à superiori ad iudices inferiores dicemus.

Remißio quid sit.

QVid Sit remissio planum est. Est enim remissio id, quod ipsum nomen sonat; quia nomina debent esse consona rebus. Insti. de dona. §. est aliud. xvj. q. j. si cupis. Vnde remissio est causæ commissæ ad committentem facta remissio. extra, de elec. dudum. j. & dixi s. ti. proxi. in prin. & in sequentibus apparebit.

S V M M A R I V M.

1. ¶ Parte contumace, amplius non citata, an possit superior procedere.
2. Superiori licet delegati sui iurisdictionem reuocare.
3. Delegati processus, ante reuocationem iurisdictionis habitus, ratus erit.
4. Iudex sciens causam appellationis alteri commissam, debet ab ea cessare.

In remißione quæ sint consideranda.

QVæ Autem in remissione facienda consyderanda sint, breuiter supponamus. Et quidem consyderandum est, an fiat partibus consentientibus, vel saltem non appellantibus: vel an fiat alterutra contradicente & appellante. Si enim partes consentiunt, vel non appellant, et statur. extra, de pur. ca. cum dilectus. §. his igitur. ver. j. Et terminus ad comparendum coram superiore remittente partibus præfixus, pro peremptorio est habendus. ar. extra, de app. sæpe. §. quia tamen. Si verò fit per appellationem, ei non creditur, nisi ex alijs actis siue circunstantijs roboretur. ij. q. vj. biduum. C. de rela. l. j. Sed & si fiat altera partium absente, etiam per contumaciam adhuc non videtur ei credendum, nisi alia probatio adsit: termini tamen assignatio bene valet: vt extra, de testi. cum olim. ¶ † Vnde & parte contumace amplius non citata, procedit superior: sicut & iudex remittens, poterat contumaces absentia non obstante, secundum Inno. iiij.[f] Ego tamen semper cito in audientia. arg. ff. de euic. in fin. quod si pars, quam iudex inferior retulit contumacem, veniat coram papa vel alio superiore dicens, Domine, nunquam fui contumax, sed appellans recessi ab eo: & causam appellationis obtinui à vobis committi alij: tunc superior, si verum est quod commiserit, non credet remissioni: sed remittet partes ad iudicem, super appellatione obtentum, qui de appellatione cognoscet: & an sit reuocandum vel non, quicquid factum est post appellationem: vel etiam si maluerit ipse superior de his cognoscet. † Bene enim sibi licet delegati sui reuocare iurisdictionem. ff. de iud. iudicium soluitur. nedum expressè, sed etiam tacitè, cognoscendo videlicet, vel alij committendo.[g] ar. extra, de conces. præbe. quia diuersitatem. §. j. extra, de offi. dele. pastoralis. §. præterea. ¶ † Tamen totus processus delegati ante reuocationem commissionis habitus, ratus erit. arg. extra, de rest. spo. aud. §. j. Sed & si iudex commissionis causam, quæ iam instante parte commissa erat alij, vt de appellatione cognosceret, iterum postmodum committat alij, & propter hoc inter ipsos iudices sit de iurisdictione contentio: dicunt quidam sopiendam esse, secundum decre. extra, de rescr. pastoralis. resp. ò. j. Tu dic quod ad hunc secundum iudicem, cui commissa est causa remissa, nihil aliud pertinet nisi cognoscere, an causa appellationis prius alij fuerit commissa. Nam ex quo de hoc constiterit, debet partes ad illum remittere iudicem, cui causa appellationis prius commissa fuerat: & ad quem pertinet cogno-

a ¶ Actoris. Super hoc vide quod scripsi de app. cum speciali. super iiij. gl. & hoc exemplum non fuit Io. de Deo, sed authoris.

b ¶ Effectus. Secundum B. in decre. licet de offi. lega.

c ¶ Significantibus. Pro solutione datur hæc in fine vlt. gloss.

d ¶ In fin. Et ibi scripsi in fin. vlti. glo. scilicet quod ibi iurisdictio erat extincta hic suspensa.

Bald. de relationibus. Rub.

An Iudex in relatione debeat admittere aliquem periurum & calumniatorem? Videtur quod non: quia hoc est potius iudicium quam consultatio. dic contra, si ex actis apparet. §. de quibus. versic. sed pone ecce.

G. ¶ Auditores palatii domini papæ, debent audire & referre, non iudicare, nisi ex mandato domini papę. §. pe. ver. fin. G. vide j. tit. proxi.

e ¶ De remissio. Rubrica.

¶ Supple causarum. de remissionibus enim personarum supra ad iudicem delicti non tractatur hęc rub. de illa autem habetur extra, de rapto. c. j. & in aut. vt nulli iud. §. si quis verò comprehensorum. et no. in cle. de re iud. pastoralis. in glo. sed numquid de iure. De remissionibus etiam indulgentiarum, rubricam habemus, sed nil ad propositum. De remissionibus autem iurium, puta quas facit substitutus institutio rogato de restituendo: et an diuisio habeat vim remissionis, not. & dicam j. de testa. §. j. ver. item quid si duobus. Nullus autem ex practicis posuit hanc rubri. immò vt dicit author super rub. prox. in prin. Antiqui promiscue de relationibus & remissionibus loquebantur. vnde autem huic rub. author traxerit alimentum, dicam super nigro. Sequitur videre, quid sit remissio.

f ¶ Quæ autem. Inno. in. c. cuius tunc se rè ad literam totus iste §. vt, scripsi post eum de app. intimasti. in j. col.

g ¶ Committendo. Supple scienter.

cognoscere, an sit sua iurisdictio. Sic enim seruatus in iudice appellationis. extra, de rescrip. dilectus filius.ij.§.si. ¶ †Sed nunquid eodem modo iudex, qui causam remisit statim, ex quo scit causam appellationis ab eo interpositæ alij esse commissam: debet cessare, & remittere causam ad iudicem, cui est commissa? Respondeo, si scit vel credit, quòd causa appellationis sit legitima & vera: prudenter facit si supersedet. Si enim processerit & postea constiterit causam appellationis, legitimam esse & veram: cassabitur quicquid per eum factum fuerit: vt not. extra, de app. interposita. & c. Romana. §. si verò. & §. sequen. Si autem pro constanti habet appellationem esse iniustam, securè procedet: eodem etiam modo iudex, cui causa remissa commissa est, si indubitanter confidit quòd appellatio sit iniusta: non obstante quòd causa eiusdem appellationis alij sit commissa, securè procedat: & tenebit quicquid ab eo fiat: dummodo declaretur postea per diffinitiuam sententiam, quòd appellatio fuit temeraria & iniusta: vt not. in præ. §. verò. & seq. secundùm papam & adde quod est j. §. videndum. Generaliter autem verum est, quod iudex postquam causam remisit, non potest vlterius de causa se intromittere: vt s. titu. proxi. §. effectus. in princip.

SVMMARIVM.

1 Lite pendente, potest fieri causæ aduocatio: qua facta, nō debet prior iudex in causa procedere.
2 Superior an de causa cognoscere debeat, ex vi aduocationis aut reuocationis.
Pars appellans an sibi præiudicet literas aduocatorias præsentando.
3 Literæ post reuocationem factæ, an valeant.

Remißio in quibus casibus sit facienda.

NVnc Videamus in quibus casibus sit remissio facienda. Et quidem facienda est in omnibus maioribus causis: quæ habent per superiorem tractari. extra, de app. vt debitus. in fi. extra, de bapt. maiores. xij. dist. c. ij. extra, de transl. c. j. de hoc extra, de offi. leg. quod translationem.[a] Item fit quandoque propter defectum iurisdictionis, quam quis habet semiplenam: vt quia est legatus proconsulis: vel quia est ei tantum cognitio demandata: vt ff. de offi. procon. solent. & l. si quid. & C. ad l. Corne. de fal. vbi. Item fit quandoque ex necessitate, puta quando causam committens id iubet. Vt si mādat quòd delegatus pronunciet, si de partium processerit voluntate. Alioquin negotium remittat ad delegantem sufficienter instructum: vt extra, de rescr. ex parte decani. §. petente. extra, de elec. dudum. j. respon. j. & c. scriptum. §. j. versi. & si partes, &c. vel etiam si mandatur, vt intra certum tēpus causa remittatur: vel si certum tempus non adijcitur: vel etiam si mandetur, vt causa sufficienter instructa remittatur: vel etiam si mandetur vt instructa vel non instructa remittatur. Istis enim modis scribi sæpe & similibus consueuit: & tunc iuxta formam mandati, est remissio facienda. Idē quoque est, cùm demandatur testium vel instrumentorum receptio & huiusmodi. Idem etiam est cum superior reuocat ad se negotium: & iudex sibi processum causæ remittit. ¶ †Et not.[b] quòd lite pendente, potest fieri aduocatio causæ: & ea facta, non debet prior iudex in causa procedere. extra, vt lite pendente, ecclesia. §. nunc ostendendum. versic. xxxiij. & §. superest. & versi. cæterum licet. sed post sententiam, non potest aduocari: vt v. q. vlt. quod bene. nisi per querelam falsi, hoc per superiorem fiat. C. de fal. querelam. vel per supplicationem, vel per appellationem interpositam, vel per in integrum restitutionem: sed tunc non propriè dicitur aduocari: quid ergo si aduocatio superuenit post latam sententiam, à qua non extitit appellatum? Respon. non valet. nisi fiat per in integrum restitutionem: vel per querelam falsi, vt dixi ¶ †Quid si fuit appellatum: tamen aduocatoriæ literæ venerunt. & oblatæ sunt: nunquid cognoscet superior ex vi aduocationis: an verò ex vi reuocationis:[c] vel an pars appellans, præiudicet sibi literas aduocatorias præsentando? Et dicit Vin. quòd sic, si in eis exprimitur aliqua causa, quare superior aduocet ad se causam: quia beneficium aduocationis post sententiam, extraordinarium est: sed si nulla causa exprimitur in eis, non potest præiudicare appellationi: quia etiam natura in appellationis est, vt trahas causam ad superiorem: vt ij. q. vj. anteriorum. & l. appellatione. extra, de appel. ex insinuatione. ¶ †Quid iuris sit de literis reuocatorijs, & de his quæ postea fiunt: habetur extra, de restit. spol. iudi. Item quæ fiunt post reuocationem non valent. extra, de app. vt nostrum. de offic. lega. nouit. aliàs autem si remissio fiat vt iudex à iudicando exoneretur, non valet quod agitur. C. eo. l. j. extra, de offi. dele. c. prudentiam. §. adijcimus. Imò punitur in decem lib. auri in aut. in medio litis non fieri sacras iussi. §. si verò aliqua. colum. viij. nisi fortè referat: quia non habet plenam iurisdictionem: vt quia est legatus vel proconsulis vel quia tantùm cognitio erat ei demandata: vt auditoribus palatij domini papæ: vt s. titu. proxi. §. qualiter. versi. si. ff. de offi. procon. solent & l. si quid. & in prædicta l. vbi. vel quia erat pedaneus: vt ij. q. vj. ca. diffinitiua. §. item cum certa. nec tenet remissio sine causa facta: vt C. de peda. iudi. l. iij. & nota quòd tunc demum remissio vel etiam relatio tenet: cùm fit per suum iudicem: alias contra. extra, de offi. leg. licet. quamuis quandoque legatus apostolicę sedis, negotium examinet vt super facto plenius papam

a ¶ Translationē. licet s. dixerit per superiorē tantùm: tamē omnes concordantiæ de papa loquuntur. & sic loquēdo, sicut subtilizauit author, & benè, diuidēdo relationes à remissionibus: vt dixi s. ti. proxi. in princ. sic hic distinguere debuit inter remittere & referre. Absurdum enim videtur, quod causam remittat is, qui nil habet cognitionis vel iurisdictionis in causa: vt ipse author fatetur j. versi. si. Remissio enim sonat in quandam necessitatem adeūdi ad eum, ad quē fit: vt patet per inferiora. nūquid si vacāte vno episcopatu, petatur a legato vel archiepiscopo quod vniat illū alteri episcopatui, remittet illos ad papam. Itē quæritur si ab eorū altero petatur ecclesia erigi in Cathedralē: vel petit illegitimus dispēsari per episcopum ad sacros: nūquid isti, & his similes remissi ad papā ire tenebuntur? absit. Nō diceret ergo legatus archiepiscopus vel episcopus prædicti: remitto vos ad papā: sed diceret, nō possumus quæ petitis: sed si ad hoc intēditis, requiratis papam. & istud secūdum possunt omittere. Textus ergo hic alleg. non dicunt causas remittēdas, sed referēdas quod intelligi debet secūdum decre. j. de transla. vbi dicitur proferēdas: quod etiā sonat inde ferendas. Fateor quod etiā in his terminis, est dare casum quo procederet vera remissio, s. arctans partes ad eūdum, s. qn̄ duodecim episcopi audiuissent causam criminalē: ad depositionē episcopi, qui sicut habēt illā instructā ad papam remittere: sic & partes ire. iij. q. vj. accusatis. cū ij. capitulis seq. v. q. iiij. duodecim. & pro tāto dixeram, qui nil habet cognitionis &c.

informet: licet in eo iudex non sit: vt extra, de appella. constitutus in præsentia nostra. Archid. claro modo.[d]

SVMMARIVM.

1 Iurisdictio an & quando lapsu statuti temporis, finiri dicatur.
2 Terminus per iudicem à quo appellatur præfixus, quo partes habeant coram superiore prosequi, dicitur peremptorius.
3 Terminus prosequendi coram superiore causam, quo casu non debeat assignari appellanti.
4 Causa appellationis, an debeat causam principalē præcedere.
Termini assignatio in causa appellationis, qua ratione fieri dicatur.
5 Superiore, ad quem causa remissa est, appellantem citante in causa principali nulla mentione facta de appellatione an sibi sufficiat excusatorem mittere.
6 Causa intra certum tempus alicui commissa decidenda, an possit ab eo, cui commissa est, intra tempus statutum remitti.
7 Reus contra quem facta est remissio extraordinaria, aut non legitima, venit absoluēdus: & ad suum ordinarium remittendus.
8 Partes, quibus casibus possint in causa appellare, & super appellatione literas impetrare, non facta mentione de remissione.
9 Actor quo casu non admittatur, de cætero ad probandum de eo, de quo voluit causam instrui.
10 Iudex non dicitur, priusquam incipiat iurisdictione vti.
11 ¶ Causa semper est ab eo, cui commissa est, remittenda.

Remißio qualiter sit facienda.

VIdendum Restat, qualiter remissio facienda sit. Et quidem is, cui sub aliqua formarum s. proxi. §. præscriptarum præscriptum est, debet exequi fideliter quod mandatur: siue debeas testes & instrumenta recipere, siue causam examinare: & siue intra certum tempus, siue non certum remittere debuerit: faciat sicut est ei iniunctum. Vt igitur sibi certum tempus præfixum fuerit, intra quod expediat quod mandatur: alioquin causam remittat &c eo lapsu siue perfecerit quod iniunctum extitit: siue non citet partes, vt die certa peremptoriè compareant coram eo ad videndum & audiendum remissionē, quam facere intendit: prout in mandatis receperit: & tunc siue venerint, siue non, potest & debet ratione suæ iurisdictionis, semper post terminum etiam in infinitum, nisi ab eo reuocetur mādatum, remissionem facere, & certum diem ad comparendum sufficienter coram superiore partibus assignare: extra, de app. cordi. extra, de accu. §. fina. secundùm formam positam extra, de test. cùm olim, in fi. & c. ad hoc. aliàs incipit, præsentium. §. cæterum.[b] lib. vj. & de du. & contu. c. fi. quem etiam terminū debet eis postea significare, si absentes sunt, & reperiri possunt: alioquin hoc faciat publicari, vel ante domum vel in ecclesia contumacis: vt extra, de cler. non resid. ex tuæ. de du. & contuma. c. fina. & de eo, qui mis. in posses. causa rei seruan. c. fina.[c] ¶ †Non enim iurisdictio eius finita est per lapsum statuti temporis: quia licet id verum sit, quo ad causæ examinationē & diffinitionem: non tamē quo ad faciēdā remissionē, vt j. apparebit. quā & intra ipsum tēpus facere nequit quādoque: vt j. versi. hoc[d]

b ¶ Et not. Hic incipit glo. Vin.

c ¶ Reuocationis. Debet dicere appellationis. ponit Vinc. de procura. auditis.

d ¶ Modo. Propter duas decr. titu. quæ incipiunt consti. in tantum expressit.

etiã est notãdũ. & hoc probat secũda pars mãdati, cũ dicit: alioquin cãm remittas, &c. quasi dicat: si intra dictũ tpe cãm nõ expedieris, ipsam nobis remittas. Hũc quoq; terminũ iudex assignare poterit, sicut puto; licet in literis cõmissionis nõ fuerit id expressum: vt in præ.cõcor. ¶ † Eo enim ipso q; ei aliquis articulus cõmittit, videt per cõsequẽs cõmissum, q; partes ad priorẽ remittat iudicẽ: ne causa absq; termino remaneat. Nã &, quod pl' est, iudex à quo appellat, præfigit terminũ partib', quo corã superiore prosequãtur appellationẽ: extra, de app. personas. Multò fortius id põt, vbi nõ est appellatũ,[a] & talis terminus assignatur intelligit peremptorius: vt s. §. quæ autẽ. Demũ ad superiorẽ, à quo mandatũ recepit, scribat qualiter tale mãdatũ ab eo recepit: ponẽdo illud de verbo ad verbũ: & cõsequẽter inserat, qualiter processit: & quicqd fecit vel facere nequiuit. extra, de elec. dudũ. j. §. cum autẽ. nihil falsitatis adiungẽdo: sed cuncta purè & fideliter referẽdo. iij. q. ix. pura. extra, de re iud. cũ Bertholdus. vers. qui cũ nobis omnia fideliter, &c. & de do. & cõtu. cum olim. Postmodũ etiã adiungat, qualiter causam ipsam iuxta formã mãdati traditi sibi, remittit. & alia, quæ habes j. versi. in summa. ibi: quia & si nõ plenè, &c. Vltimò verò dicat, qualiter terminũ, & quẽ partib' assignauit ad præsentãdum se corã superiore vel ad audiẽdam sententiam, vel ad aliud: prout natura causæ & forma mãdati requirit. ¶ † Verũ[b] si priusq; is, cui testiũ receptio vel aliquis articulus cõmittit, procedere incipiat, appellatur ab eo iusta causa expressa, de qua tamẽ dubitat an sit vera, & quã appellãs se nõ obtulit probaturũ: si postea procedat, & cõtingat eũ remittere negotium ad superiorẽ: nõ potest aliquẽ terminũ appellanti assignare. quod sic probo. In causa enim appellationis, s. vt eam prosequatur, nõ potest: cùm ei nõ detulerit.[c] Sed si post appellationẽ processerit in articulo sibi cõmisso. Itẽ in causa principali, super cuius articulo processit, nõ potest. frustra enim ibi nõ assignaretur: quia in ea nõ procedet, nisi prius inquirat de veritate appellationis: vt extra, de app. vt debitus honor. & c. interposita. quod adeò verũ est, q; si delegãs fortè ignorãs procedat in principali, quia delegatus nihil sibi significauerit de appellatione facta à se, nõ valebit processus eius: quia dolosè aduersari' tacuit appellationẽ aduersam; quasi dixisset, iudex nõ processisset, vel procedere nõ debuisset, cõtra nõ legitimè citatũ, & ordine peruerso. † Cùm causa appellationis debuisset cãm præcedere principalẽ. ij. q. vj. §. diffinitiua. ver. si prolatã. & in præ. c. vt debitus. & eo. ti. interposita. ff. de iudi. si prætor. Si verò nullã causam assignasset suæ appellationis, quã ante sententiã emisit, cùm cõstet talẽ appellationẽ nullã esse: vt in præd. c. vt debitus. nũc bene potest assignare terminũ: licet ea parte præsente tenuerit tãtũ receptio testiũ: quia termini assignatio fit magis rõne iudicis, ad quẽ appellat, q; ei', à quo appellat, secũdùm papã, q hoc no. extra, de accu. c. fi.[d] ¶ † Itẽ no. quod si superior, ad quẽ est causa remissa, citet appellãtẽ in causa principali, nõ facta mẽtione de appellatiõe: sufficit sibi excusatorẽ mittere. quod dic vt s. de cita. §. sequit. versi. postremò.[e] Hoc[f] quoq; sciẽdum est, q; si mãdetur alicui q; remittat causam instructã, & etiã quocunq; de modis dictis s. §. proxi. semper sufficit causam remittere cum ea instructione, & cũ illis actis, quæ iudex recepit, & q̃ partes voluerint & potuerint producere corã eo, etiã si nõ sit plenè instructa: & semper potest remissor partibus certũ terminũ assignare, quo corã superiore cõpareant, vt prædixi. ¶ † Hoc etiã est notãdum, q; is, cui causa, seu aliquis articulus intra certũ tẽpus, puta sex mensium decidẽdus cõmittitur, aut alioquin remittat, &c. nõ potest illud intra tẽpus remittere: quod si fecerit, nihil agit, nisi de cõsensu partiũ fiat: etiã si penultima vel vltima die termini remittit. et sic curia seruat.[g] Et est ratio, q; totũ ipsum tẽpus, est datũ ad id, quod iniungitur, finiẽdum, & nõ ad remittẽdum. Vnde si intra illud fiat remissio, nõ valet: tũ q a à nõ suo iudice fit: vt extra, de iudi. at si clerici. tum quia fit cõtra formã mãdati. extra, de rescr. cum dilecta. ad finẽ. tum quia prohibitæ sunt remissiones, causa iudicii detrectãdi factæ: vt s. §. proxi. ibi: vel autẽ &c. Et ideo q̃tumcunq; impediatur iudex, non valet remissio intra hoc tẽpus facta: nisi fiat de partium cõsensu. arg. extra, de offi. deleg. de causis.[h] ¶ † Sed quid si fiat intra id tẽpus? R ñ. si reus, contra quẽ facta est, comparuerit coram eo, cui facta est, hoc obiiciens coram eo: absoluẽdus est de iuris rigore, & ad suum ordinarium remittẽdus: cum causa sit in curia per reuocationẽ vel per appellationẽ, vel per alios modos, per quos causæ ad superiorem referuntur, qui non interuenerũt, nec per hanc remissionem, quæ nulla est, vt dixi, & quæ partes per consequẽs non adstringat. arg. extra, de elec. bonæ. j. an si. per quod etiam apparet, q; si reus non cõpareat, non est contumax reputandus. Verũ si ambæ partes sufficienter instructæ, ad diem sibi assignatam compareant coram papa, satis æquum est. & ex mente mandati colligi potest, quòd papa causam audiat, vel alii audiẽdam committat: & maximè vbi reus non habet alium iudicẽ, quàm papam: & si remissio nulla sit, certum est tamen q; papa actori impetranti voluit prouidere, & ad se, si per illum, cui hoc cõmittebat, nõ diffiniretur negotium, finaliter reuocare. Æquum igitur est, vt ex quo partes præsentes sunt, in negotio procedatur. arg. ff. si cer. pet. quidam. ff. de no. ope. nunc. l. j. §. & post operis. nec debet actori præiudicare, quod per iudicis imprudentiã fit. arg. extra, de emp. & vend. c. fi. Nec obstat si dicit reus, Modis omnibus peto ad papã remitti. Potest enim sibi respõderi, Frater, non est malitiis hominũ indulgẽdum: qui nihil allaturi sunt, nisi vt officiant. ff. de rei vend. in fundo. extra, de rescri. plerumq;. Ex hoc enim nil aliud referes, nisi quandam dilationẽ malitiosam: cum & statim negotium possit sub eadem forma cõmitti: & remissione ad curiã legitimè facta, necesse haberes iterum ibi comparere & respõdere: nil ergo consequereris, nisi malitiosam dilationem: & sic forsan contra consciẽtiam detineres alienum. Vnde æquius est, vt tunc in curia respondeat, & procedat, cùm partes ibidem præsentes sint, & sufficienter instructæ: vt dixi. & cùm papa sit ordinarius singulorum. ix. q. iij. cuncta. extra, de foro compe. c. fi. nec pro alia causa illuc venerint, vt prædixi: ideoque iudicium reddetur in inuitum. ff. de verb. obli. inter stipulantem. §. j. Cautum igitur esse oportet eum, cui sub prædicta forma scribitur. Nam intra tempus deputatũ non potest remittere: nec potest illud in causa procedere, nisi prius consensu partium fuerit prorogatum: vt in prædi. ca. de causis. & j. ver. in summa. vnde tẽpore elapso, & non intra illud, siue processerit, siue nõ, causam remittas. ¶ † Scias secũdum Inno. quartum[i] quòd in omnibus causis positis s. §. proxi. licet partibus ex causa appellare, & super appellatione sua literas impetrare, non facta mẽtione de remissione a prioribus iudicibus faciẽda: quia nec semper præcipitur remissionẽ fieri propter hoc q; superior velit de negotio iudicare: tunc enim oportet de remissione fieri mentionem. argu. extra, de app. vt nostrum. de offi. deleg. super quæstionum. §. verum. versi. cum autem. immò quãdo fit, quia partes non confidũt de iudicibus in diffinitione, licet confiderant in causæ examinatione. extra, de rescrip. ex parte decani. & de elec. dudum j. Sed & quandoque expedit in vno loco inquiri de vno articulo, & in alio loco sententiari. extra, de electio. scriptum. ¶ † In summa[k] nota quòd vbi negotium intra certum tempus instruendum mandatur, et postea remittendum: hoc tempus pro peremptorio habetur: ita quòd etiam coram iudice, ad quem fit remissio, neutra partium admittetur de cætero ad probandum, secundum ea, quæ not. j. de sent. §. nunc videndum. versi. illud autem. Et propter hoc dicũt quidam quòd si alicui committatur vt intra certum tempus instruat causam: & ex tunc causam instructam remittat: ex quo repræsentata est iudicialis commissio, iudex alioqui etiã fine termini præstituti, etiam nulla instructione in causa recepta, & etiam reo intra ipsum terminum non citato, potest tunc citare reum, & ei diem præfigere, quo coram delegato cõpareat, in negotio processurus. extra, de test. lib. cùm olim. Nec potest reus dicere se grauari: quia actor super eo, super quo voluit causam instrui, nõ admittetur de cætero ad probandum: immò ei perpetuum silentium imponetur: & sibi imputet, quia intra certum terminum non probauit. argu. C. de inge. ma. diffamari. & extra, de restit. spo. frequens. §. pen. & de proba. licet. respon. j. ver. super quo. Nec obstat si dicitur q; ordo in rescripto cõmissionis cõtentus, scilicet vt prius instruatur, & postea remittatur, omissus fuit: ideoque non valet remissio. Nam bene est causa instructa, quia cõtra cõtumacem sentẽtia ferri potest. Vel dic hoc, q; occurrũt duo principalia mandata: vnũ de instructione: aliud de remissione. Vnde si iudex nõ potuit primũ propter neglegẽtiam partis exequi: quod nec ab eo solo, sed a parte, quæ probare habet, dependet, tenetur saltem ad secundum, s. ad remissionem faciẽdam: quod ex se solo depẽdet. arg. extra, de rescri. constitutus. respõ. j. & de do. & contu. cùm dilecti. §. præterea. versi. j. extra, de offi. dele. cum super. Alii dicunt, & fortè melius, q; si iudex prius citauerit partes ad cedendum super instructione negotii, nõ potest ipsum remittere: quia nec merus citator est. ¶ † Sed nec iudex est, priusquã incipiat iurisdictione vti. extra, de offi. delega. relatum. & c. gratum. extra, de rescript. pastoralis. in fine. Postquam autem partes citauerit, potest fortè negotium ipsum remittere: quia & si non plene remittit, tamen, prout potest, instructum s. quia dicit, quomodo citauit partes, & quomodo obtulit se paratum ad procedendum, & quomodo actor procedere noluit: & etiam si expedierit, dicet, quomodo dedit reo potestatẽ dicendi quicquid velleti

a ¶ Appellatum. Secundùm Inno. vbi pa et infrà.

b ¶ Verum. Reassumit verba Inno.

c ¶ Detulerit. Nõ videtur hæc sufficiẽs ratio: de app. oblatæ. in prin. & eo. ti. de app. lib. vj.

d ¶ C. fin. vbi in glo. quæ inci. dicit Inn. hoc dicẽdo remisi.

e ¶ Postremo. Vbi posuit quid in eodem c. de hoc notauit Innoc.

f ¶ Hoc. Inchoant verba Inno. & Hosti. quæ scripsi in c. intimasti. ad fi. primæ col. vers. etiam circa. & durãt hæc vsq; ad versicu. in summa.

g ¶ Seruat. Dixit Hosti. vbi s. quòd hoc sibi de facto acciderat.

h ¶ Causis. Vide simile quod no. s. de cita. §. j. ver. sed pone papa. & quod ibi dixi.

i ¶ Quartum. Vbi suprà.

k ¶ In summa. Incipiunt verba Inno. vbi dicitur de hoc in fine.

vellet:& sic de aliis factis vel omissis. Sed cõtra: qa nõ valet remissio.nã si plena:imò puniendus est iudex cõtra faciẽs, vt C.de relat.nec causas. C.de legi.l.ij.& l.humanũ.et extra de elec.dudũ.j.§.cũ aũt. Sed dic illud verũ esse qñ fieri põt:& est qđ iudici valeat imputari:al's aut suffi cit facere qđ põt.xxij.q.ij.faciat homo.ff.de reg.iu.impossibiliũ.extra
a de pac.c.fi.[a] ¶ †Sed nunqd iudex ad quẽ talis cõmissio impetraꝰ, debet
ij condẽnare in expẽsis actorẽ si fecit citari reũ,& nullã probationẽ induxerit sup instructione causæ? Rñ.sic.ar.de rescri.cæterũ.in fi.& c.fi.in fi. & de dol.& cõtu.finẽ.semper etiã debet cãm remittere,ex quo sibi iniunctũ est,licet aliqui cõtradicant.extra de rescri.cũ dilecta. Alii dicũt hunc terminũ vim peremptorij non habere:verũ vbi mandaꝰ q index
b cãm instructã vel nõ instructã remittat,[b] cessant prædictæ opiniones: hic enim nullus error est,si iudex cãm nõ instructã remittat:cũ hoc sibi expressè mandeꝰ:& tũc facta remissione,poterit iterũ noua relatio dari impetranti:quia nec expressè nec tacitè cõsensisse videꝰ,hunc terminum peremptoriũ esse:sedm ea quę no.in præ.ver.illud autẽ.& s.vers. in summa.imò cõtrariũ innuit pars illa mãdati.qua diciꝰ q etiam nõ instructã remittat:nisi fortè aliud esset actũ. Nisi dicas q is qui dilationẽ obtinuit,probare potuit,sed qa neglexit,sibi debeat imputare,vt patet
c s.ver.in summa.hoc no.Inn.extra de app.super eo.[c]

SVMMARIVM.

1. Sigilla in literis incognita quo casu sint probanda vel non.
2. Altera partiũ tantùm corã superiore præsente, an possit ipse superior remissionem admittere.
3. Remissione facta superior ad quẽ fit debet eã & singula diligenter examinare.
4. Remissio iudicũ ad curiam missa,an fidẽ faciat vt eorũ literis credatur.
5. Literis iudicum vel executorũ quo pacto sit credendum.
6. Iudice vel executore testificante coram se appellatum esse,an sit eis credendum.
7. Clausula specialis in rescripto apposita,reddit illud quandoq; fide dignum.

Officium illius ad quem fit remissio quod sit.

VTile Censemus esse dicere qualiter se habebit is ad quẽ negotiũ remittiꝰ. Et quidẽ ipsa remissiõe recepta prius q̃ eã aperiat,citabit partes, vt cõtra eius apertionẽ obijciãt,qđ de iure viderint obijciendũ,q si nihil opponãt,ipse partibus presentibꝰ aperiat,& terminũ ad recipiendũ copiã de illa præfigat.vt cõtra ea possint obijcere qđ libebit,vt extra de ꝓcu.in nostra. sed si temere dixerint puniẽꝰ,vt extra de poe.dilectus.puta in expẽsis, & aliter.ff.si qs ius di.nõ ob.l.j.sed & si ꝓponaꝰ,ipsam nõ fore aperiendã:& super hoc diutius disputeꝰ iudex ex cã sibi ipsi aperire põt:nõ tñ partibus:quemadmodum & in attestatione fieri cõsueuit. De apertione aũt remissionis debet fieri publicũ instrũm in quo describanꝰ signa,li
1 teræ,seu characteres sigillorũ sub quibꝰ mittiꝰ intro clusa. ¶ †Quid si
d sunt sigilla incognita? Rñd.[d] Si partes stent eis corã superiore bene est, vt j.ver.sed nunqd.alioquin est ꝓbatio eorũ faciẽda.extra de cle.pere. c.j.de fi.austr.qđ sup his. Si aũt sint duo vel plures eis crediꝰ postq̃ imposita eis erit fides:adhibitis aliquibꝰ iuratis q ea recognoscãt.q̃ dic vt
2 ĩ.de ꝓb.§.videdũ.ver.x. ¶ †Quid si altera partiũ tantũ corã superiore ꝓsens est? Rñ. Poterit supior si sibi videaꝰ cõsiderata qualitate ꝑsonæ & negotij,de quo agiꝰ recepto iuramẽto partis,q talis fuit facta remissio ipsam admittere.ar.extra de iureiu.c.fi.de ꝓc.ex insinuatiõe.& c.in nostra.& imputet sibi pars q̃ nõ ibi venit.ar.extra de app.sæpe.& de ele.
3 statuimus.li.vj. ¶ †Remissiõe verò aperta superior ad quẽ fit eã, & singula diligenter examinabit:quo facto vel admittet,vel repellet actorẽ. vel reũ ad ꝓbandũ,vel approbãdo ꝓut sibi de iure videbiꝰ faciendũ. vel cassabit ꝓcessum.remittẽs si eũ inuenerit ex tenore remissionis,vel alter cõtra ordinẽ iuris factũ,vel in se repugnantiã cõtinere,vel etiã secundũ illũ ad vlteriora procedet:si eũ inueniet ritè factum,vt extra de pur.cano.c.cũ dilectꝰ.§.his igiꝰ. Q.[?] si plena sit remissio ꝓcedet ad sententiã:alioquin nõ,vt extra de elec.dudũ.j.§ cũ aũt. Si altera pars sit tãtõ præsens,vt iura cõtumacis & rõnes cõtineanꝰ in remissione, poterit ꝓcedere superior ad sentẽtialiã nõ,vt in præ §.cũ aũt. Cũ eñ quęlibet pars cũ actis suis debuerit cõparere in termino sibi assignato: nõ debet cõtumax vlterius expectari.C.de iudi.properandũ.§.si aũt.sed ipsius absentia Dei præsentia repleaꝰ,vt extra de do.& cõtu. veritatis. & de eo q mit.in pos.cã rei seruadæ.eũ qui. ¶ De officio aũt eiꝰ ad quẽ
4 cã p appellationẽ deferꝰ,dicã j.de ap.§.de officio. ¶ †Sed nunqd remissio iudicũ ad curiã missa,fidẽ facit vt videlicet credaꝰ literis eorũ super his quæ domino papæ super processu scribũt? argu.quòd sic in præd. §.his igitur.& de exces.prælat.inter dilectos.§.præterea.& c.ex literis. §.j.versi.fi.& de accus.cũ dilecti.§.j.ver.mandamus.& de dolo & contu.veritatis.§.nos igitur.& de offi.deleg.cùm olim.§.præterea.arg. contra,extra de probatio.quoniam contra.& ff.de custo.reo.diuus. Nam etiam literis cardinalium non creditur, vt nota.supra de teste.§.primo.versic.item quòd fuit. Soluit do.meus in prædict.§.his igitur.q remissioni vniꝰ iudicis non creditur,vt ibi in prædi.c.quoniam cõtra.& hoc videtur mos curiæ approbare, secundũ
e eũ.[e] Vel potest dici q remissioni vnius iudicis ab vna parte exhibitæ creditur tanq̃ authentico, seu instrumẽto publico si altera pars præsens non cõtradixit,argument.in prędicto §.his igitur.& ff.de procurat.si procuratorem. Cuilibet enim creditur contra se,vt ff.de interroga.actio.de ætate.& xiiij. q.ij.§.j. Vbi verò non est pars, nec remissio habet sigillum notum & authenticum ei non creditur. argumen.extra de dolo & contuma.c.cùm olim. & de cleri.peregri.cap.j. Si verò tale sigillum haberet standum est ei, nisi pars altera contrarium probet: ad quod est admittenda.argumen.extra de electio. cùm inter R.seniorem.§.fina.& c.scriptum.§. primo.& de fide instrumen.c.secundo.Innocen.Papa quartus notat extra de probatio.post cessionẽ. & B.Compost.cum eo super decreta.de elect.statui-
5 mus.libro sexto. †quòd literis iudicum vel executorum creditur, si sint duo, vt extra de testibus. cùm à nobis.& de concess.præben.accedẽs.& de accusa.cùm dilecti.in fine. Et hoc locum habet,si literæ confectæ sunt in modum actorum,designando videlicet loca & tempora,vt c.quoniam contra. Secus si per modum relationis seu remissionis,cui nõ creditur,nisi multa interueniant, quæ prędiximus, scilicet q fiat parte altera presente,& copiam eius recipiente:& alia de quibus habes extra de appel. intimasti.& C.de releg.l.j.ij.& iij. Idem tamen B.
f not.super decret.extra de rescript.capitulum.[f] q creditur literis Abbatis, dicentis se de mandato apostolicæ sedis fecisse aliquem recipi in canonicum alicuius ecclesiæ. Nam ministro creditur, in facto sibi commisso,scilicet q faceret eum recipi. ar. ff.de reb.eo.qui sub tut.vel cura sunt.l.magis.§.nec tamen.argumen.tamen contrarium ea.l.§.item præ-
g tor.versicu.nec nimium.[g] Tu dicas q sigillo vnius iudicis delegati vel ordinarij, vel etiam executoris partes iudicis assumentis, negotium remittentis creditur q̃tum ad hoc vt credatur negotium remisisse:& vt causa in curia vel coram superiore agaꝰ: vt in primis concordan.non tamen q̃tum ad contenta in remissione,seu q̃tũ ad acticata iudicialiter coram eo:etiam si ipse voce ꝓpria,sic esse asserat: nisi qtenꝰ legitimè&c.vt in prædicto c.quoniã cõtra. Vbi verò nõ iudicialiter executor ꝓcessit, sed certum ministerium sibi iniunctũ exequitur: tunc postq̃ de suo sigillo constat, satis in hoc sibi soli creditur referenti:cùm in hoc magnum prçiudiciũ non versatur. Nam & coram superiori partes poterunt suam iustitiam consequi, & hoc curia seruat, quicquid do.meus Hostien.supra not.& sic intelligitur pręd.§.nec tamen.& arg.extra de appel.cùm parati.cum suis concordan.multum enim interest
6 inter ista,vt extra de offi.deleg.c.fi.in fi. ¶ †Quid ergo si iudex vel executor testificentur corã se appellatum esse? Respon.ei non creditur soli:nec etiã duobus si in forma relationis seu remissionis scribant.secus si in formam actorum,vt pręmisi,secũdum B.quamuis & hoc fortè de iuris rigore valeat impugnari.nam non creditur testimonijs, vt ff.de testibus.l.iij.§.item diuus.& extra de cohab.cle.et mul.tua.nisi fortè producerentur in testes,sedm ea quę no.in pręd.ver.item q fuit.argu.tamẽ q vni credatur:extra de appel.cordi.in princ.ver.in quibus.libro vj. Consulo igitur iudicibus vel executoribus negotia referentibus seu remittentibus siue testificantibus, vt processus seu acta coram se habita per manum publicam scribi vel saltem authentico sigillo faciant sigillari:& sic scripta seu sigillata remittant:remissionis autẽ literã suo sigillo sigillẽt. ¶ †Illud autem certum est quòd vbi in rescripto illa clausula apponitur:quicquid autem inde feceris nobis per tuas literas, tuo sigillo sigillatas studeas intimare:tunc tali inscribenti creditur propter formam iniuncti mandati. Quibus autem sigillis creditur,not.supra de probatio.§.videndum.versi.x.

a ¶ C.fi. Vel illud verũ qñ sponte defert.secꝰ si mãdatum eũ arctat ad id.

b ¶ Remittat. De qua forma s.ꝓ.xi.§.post princ.

c ¶ Sup eo. q.s.in summa.circa totum,ibi vide.

d ¶ Vtile cẽsemus. Rñ.sedm Host. vt scripsi in dec. intimasti. super vers.exẽplũ.vbi vide etiã ver.seq.

e ¶ Eũ. Vt ibi scripsi 1 gl.no.sedm Host.& eiꝰ etiã est quod sequiꝰ vsq; ad ver.Inn.

f ¶ Capitulũ. Vbi scripsi post glo. ad fi.j.col. versi. sed quęritur.

g ¶ Nimiũ. Vide qđ dixi s.de teste.§ nũc tractãdũ.ver.hoc autẽ. in fine.

a ¶ Quæstionis. Apertius apparet intricationis exemplũ de except. dile. quod facile intelliges per id qđ ibi dixi super vlti. gl.

b ¶ Forma. In formulario Romanæ curię, sub tractatu reuocatoriarũ habentur hæ formæ & vide j. de appel. §. de officio. viij. columna, versicu. cæterum si remissio.

Tan. sua quarta parte in prin. posuit successiuè tres rub. quas psequẽdo author hoc innuit. primò de sen. & interlo. scđò q̃ sñia est ipso iure nulla. terriò qũo valida subleuet: & qũo de falso agat. Rof. de act. in fac. ex re iud. Vber. de Bo. de sñia ordinarij & delegati. char. ij. & iij. & Ioã. de Deo de his rub. pe. & antepe. v. lib. caul. Et hęc respiciũt ẽt rub. j. pxi. & ipse Ioan. de Deo. lib. vij. ponit primã de sen tẽtia & Iterlocutionib⁹. & li. j. iudic. ponit ru. de prolatiõe sñię. Vber. de Bo. & Baga. I caul. po nũt duas rubri. primã de exceptionibus post sñiam: et secũdã de impedimentis executiõis, et de nullitate, & de annullatione sñiæ. Bonagu. ineptissimè locauit materiam istã. in scđa em pte ĩtra formas libellorũ posuit tractatũ de appellationib⁹: & demũ de sententijs et ipsarũ nullitate & iniqtate cũm post suam quartã ptẽ finito tractatu testiũ et depositionũ, illas duas & secũdã p̃iõ ponere debuisset. Ægi. de formis sñiarũ ponit lxviij. c. & se. & c. lxxix. de ipsius nullitate ponit I lxxiij. Alb. Gal. ponit ru. de sententijs. Nepos de Mõ. al. posuit rubricã cõtra sñias & de eis retractãdis. Guid. de Su. ponit rubricas de sñia ferẽda: & ipsi⁹ nullitate, & qs de illa cognoscat Gallic⁹ posuit rubricam de sentẽtia diffinitiua.

Bal. de Remissio. Rub.

No ta q̃ totus processus delegati factus ante reuocationem commissionis, valet. §. quæ autem. post prin. G.

¶ Nota q̃ iudex postq̃ cãm commisit, non põt vlterius se intromittere. eod. §. in fin. Gul.

¶ Not. q̃ remissio fit vel ppter causę arduitatem vel ppter defectum iurisdictionis, vel propter formam mãdati, vel ppter iudiciũ aliás cœptũ. §. nũc videamus. p G. facit extra de ordi. co. c. tuã. ff. de libera. cau. l. cognitio. §. j. si plures. G.

¶ No. quòd ille, q refert, potest assignare ptib⁹ terminũ ad comparendum corã eo ad quẽ remittit. §. videndũ p G.

¶ Not. q̃ si mandat alicui q̃ remittat causam instructã: sufficit ei si mittat cũ ea instructionẽ, quam recepit q̃ partes voluerunt & potuerũt pducere. ver. hoc quoq; faciẽdũ. qđ no. G.

¶ Nõ creditur ei q̃ dicunt iudices in forma remissiõis: secus si I forma actoris. §. pe. ver. pe. et fin. G.

c *Incipit tertia Particula, Secundæ partis, de Sententia, & de his, quæ ipsã sequuntur. Rubrica.*

Pile⁹ quarta sua parte rubrica pe. posuit de sententia diffinitiua.

S V M M A R I V M.

1 ¶ Remissio facienda est, à quo appellatum est quũ in forma iudicij procedebat.

2 Forma rescripti circa iudicia, quũ remissio facienda, non potest propter dubiũ facti determinari.

3 Dicẽte aliquo appellatũ ante diffinitiuã, si hoc falsum inueniatur, ad quem debeat fieri remissio.

De remissionibus, quæ fiunt a superioribus, ad inferiores iudices.

SEquitur Videre de remissionibus, quæ fiunt à superioribus ad inferiores iudices, quãdo appellare cõtigit. Super quã scđm v sum Romanæ curiæ regulariter est tenendũ q̃ si appellans primò à subdelegato ad delegatum deinde ab ipso delegato ad papã impetrat super appellatione, scđm ea, q̃ no. infrà, de app. §. de offi. quoq;. ver. porrò si appellet. ibi: q̃ si à subdelegatis, &c. et si nõ ita inuentũ fuerit, verũ esse prout impetrãs asserebat: tũc ad eũ, à quo nouissime appellatũ est debet negotiũ remitti: etiã si plures literæ impetratæ fuerunt hinc & inde. ar. extra, de app. vt debit⁹. in fi. et ij. q. vj. in fi. quæst. [a] si aũt qđ asseruit, fuerit ab impetrãte probatũ, pcedendũ est per iudicẽ appellationis iuxta continentiã literarũ directarũ ad eos vel subdelegatos ipsorũ: q pbant vltimò grauauisse. ¶ Itẽ remissio faciẽda est, à quo appellatũ est, cùm I forma iudicij pcedebat. extra, de app. cor. ppe fi. ¶ † Si verò aliqs conquerat, q̃ eius supior, q in ipso iurisdictione habebat grauabat eũdem in his, q̃ in iudicijs vel circa iudicia nõ agunt: vt I hoc exẽplo.

FOR. [b] Cõquerit qs q̃ suus episcopus vel archidiaconus eũ indebitis exactiõibus aggrauabat: & licet ppter hoc, ad sedẽ apostolicã appellasset idẽ tñ I eũ post appellatio. hmõi excõicatiõis sentẽtiã authoritate ppria pmulgauit, sic cõcludi põt:

FOR. Mandamus quatenus ptibus conuocatis: vel, mãdamus quatenus si est ita, sententiã ipsam denũcians nullã esse ac reuocans in statũ debitum quicqd post appellationẽ huiusmodi inueneris temere attentatũ audias cãm &c. faciẽs &c. aliòquin sñiam ipsam (sicut rationabile est) platã, facias authoritate nrã, appellatione remota, vsq; ad satisfactionẽ cõdignã iuiolabiliter obseruari. & consyderãdũ q̃ qñcuq; prim⁹ iudex est officio suo funct⁹, si fuerit diffinitiua sñia lata debet aliogn sic obijci:

FOR. Alioquin sententiã ipsam, sicut iusta est, facias p cẽsurã ecclesiasticã firmiter obseruari: vel, si est excõicatiõis, sicut rationabiliter est prolata, facias authoritate nostra vsq; ad satisfactionẽ condignã, &c. Si verò restabat cognitio, cũ fuit appellatũ: tũc debet fieri remissio, put dictũ est. Itẽ si prim⁹ iudex, q grauasse dicit, sit defunct⁹ & forte fuerit delegat⁹ I dignitate aliqua cõstitut⁹ & fuerit ei scriptũ, pprio noĩe nõ expresso vt extra, de of. de le. qm. cõcludet q̃ pcedat I causa, iuxta cõtinẽtiã literarũ ad talẽ iudicẽ directarũ: aliogn ad eiusdẽ successoris ptes remittat examẽ. Si verò nomen illius iudicis, à quo appellatũ ẽ, expssum fuit, & mortu⁹ est: tũc dicat sic: Alioquĩ in negotio memorato supersedere curetis. ¶ † Porrò circa iudicia, cũ remissio faciẽda est q̃ ñcunq; ppter dubiũ factĩ nõ põt determinatẽ dici ad quẽ sit negotiũ remittendũ. xj. q. iij. graue. xxxiij. di. habuisse. & tũc sic dicẽdũ est:

FORMA. Alioquin partes remittas ad eos, ad quos de iure videris remittendas: vt parere potest tũc cũ aliquis conquerit de pluribus rescri. ab eodẽ, & sup eodem, ad diuersos iudices impetratis ita q̃ vnũ de alio nõ faciebat aliquã mentionẽ: quo casu impetrãs, corã diuersis tract⁹ taliter aliqñ consueuit, q̃ talis ei⁹ aduersari⁹ sup tali re non vt sui psequeret iustitiã sed vt ipse, q nũc impetrat fatigatus laboribus & expẽsis, dãnosam pactionẽ iure vel iuri suo cedere cogat ad diuersos alias dẽ alijs nõ facientes aliquã mẽtionẽ sup eodẽ negotio literas apostolicas impetrauit: & ad querelã hmõi etiã si nõ sit appellatio interposita, taliter vexato in odium vexantiũ sedes apostolica subuenit: qa impetrator cõmodo caret vtrarũq;, extra de rescrip. ex tenore. propter quod impetrãs sic petat: quare ita fatigatus duxit ad apostolicæ sedis prouidentiã recurrendum, & conclusio talis erit.

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, illũ impetrantem, de quo querit vtrarũq; literarum cõmodo carere decernens eũ immoderatis expẽsis quas ppter hoc istũ fecisse cõstiterit, cõdẽnare pcures. extra de rescrip. c. fi. alioquin negotiũ ad eos remittas ad quos de iure videris remittendũ: impetrantẽ in expẽsis legitimis &c. testes &c. Et hoc cũ in modũ querelæ proponit, grauamẽ super impetratione plurium literarũ. Si verò per eas processum fuerit, & nescit, vel in literis quæ modo cõtra illa impetrãtur, nõ dicitur quę primò fuerint impetratæ, potest sic simpliciter concludi.

FORMA. Mãdamus quatenus (si ita est) illum impetrantẽ vtrarũq; literarũ cõmodo carere decernens, ac processum per eas habitũ denunciãs nõ tenere eũ immoderatis expensis, quæ propter hoc reũ fecisse cõstiterit condẽnare procures: alioquin negotiũ ad eos ad quos &c. vt s. non enim valet processus habitus per literas ipsas, vt extra de rescri. dispẽdia. §. j. ¶ 3 † Si aũt fuerit appellatũ à iudice ad quẽ impetratæ fuerunt literę nõ facientes de prioribus, & processu per eas habito, aliquã mẽtionem pro eo: quia ipse iudex exceptionẽ hmõi non admittit: alia erit conclusio, vt s. de rescri. præsentata. §. ratione formæ. ver. porro. sed hic articulus. & sequen. ¶ Item cùm dicitur appellatũ ante diffinitiuam, si hoc falsum inuenit, nõ fit remissio ad iudicem qui functus est officio suo, vt no. j. de appel. §. de officio quoq;. vers. porrò si. ¶ Quod si appellatũ fuerit a diffinitiua, & appellatus nimium pręoccurrens & præueniens appellantem, impetrat super confirmatione sententiæ, ad quos faciẽda sit tunc remissio, vide in præd. §. ratione formæ. versi. est & casus.

¶ Finis secundæ particulæ.

Incipit Tertia Particula secundæ partis.

De sententia, & de his quæ ipsam sequuntur Rubrica. c

QVoniam deliberatione habita cum peritis, facta relatione iudex præsentibus partibus vel contumaciter absẽtibus debet ferre sententiam, vt infra §. qualiter. ideo consequens est vt de sententijs aliqua discutiamus: [d] dicentes, Quid sit sñia. Quot sint eius species. A quo sit ferenda. Quando sit ferenda. Qualiter. De diuersis sententiarum formis. Quis sit sententiæ effectus Qualiter sñia in iudicio prolata impugnetur. Et quibus remedijs vel modis, valida sententia subleuet, impugnetur, seu tractetur.

d ¶ Discutiamus. Querũt aliq an diffinitiua sñia sit de actis causæ. Et vř q̃ nõ q lex ij. C. vel. pẽ. ponit pmo cationẽ & acta vt diuersa. Ad idẽ C. de app. l. à pconsulib⁹. Bñ facit ẽt decr. qm cõtra. de proba. vbi vniuersa iudicij acta cõscribant. videlicet &c. & sub illa vniuersis actis, nõ ponit diffini

Senten.

tiuā. Ad idē decre. vlt. eo. ti. de testi. praesentata. ad fi. vbi iuxta acta mandatur diffinitiua ferri. Facit de appella. intimasti. & clemen. eo. titu. appellanti. de restit. spol. cùm ad sedem. ver. nor prioris. de offi. delega. cùm olim. ij. in fi. In cōtrarium C. de dona. sancim⁹. §. his in super. & §. si autem. ij. vbi donatio quae est principale ad quod tenditur, dicitur actus insinuari. Ad idem in authen. vt fratrū filij. §. illud. colū. vj. Facit C. de re iudic. gesta. cum fuit glos. C. de edē. l. ij. Fortiur facit de re iudi. cū æterni. li. vj. vbi sententię cōcipiendę & ferendæ ponuntur inter agenda causæ, per quod fateamur diffinitiuam esse de actis. cùm inter acta ferri debeat, & loco iuridico. vide infra §. qualiter. versicul. debet autem. in fi. iura quae hoc volunt. Nec obstat quòd ex actis fertur diffinitiua. Nā idē in interlocutoria quę tamē est de actis, vt in decreta. quoniā contra. quę decret. etiam non obstat quę solū super processu scribēdo prouidit de diffinitiua scribenda non dixit. quia ꝓpositum erat per alia iura. quae vide j. §. qualiter. in princi. & §. iuxta. versicu. non valet etiam.

ADDE quòd nomine actorum veniat sententia, Bal. consil. cccxxxviij. incip. ad officium. j. lib. An sententia fit de processu, vide Abba. Sicu. in c. cùm I. et A. in princip. ij. colum. extra de re iudica. & plenè per omnes doctores extra de ꝓbat. in ca. quoniam contra.

Sententia quid sit.

SEntentia est iudicialis diffinitio cōtrouersiæ finē imponēs condēnationē, vel absolutionēs cōtinēs, vt probaᷣ j. §. proxi. ¶ Excōmunicatio autem vel interdictū, impropriè dicitᷣ sententia: quia potius punit ꝙ̄ causæ finē imponat. xj. q. iij. nemo. Ideoq́ potius dici potest poena ꝙ̄ diffinitio. xxiiij. q. iij. corripiatur. ¶ Quae autē differentia sit inter sententiam, & rem iudicatam. no. ff. de re iudi. l. j. C. de appel. litigatoribus.[a]

SVMMARIVM.

1. Sententia interlocutoria quae sit.
2. Vox iudicis rei iudicatae nō semper habet authoritatem.
3. Sententia diffinitiua quae dicatur.
4. Sententia quandoq; dicitur praeceptum.
5. Iudex praecipiēs aliquid certa die solui, an hoc possit praecipere sub poena dupli vel tripli.
6. Praeceptum iudicis quandoq; non valet.
7. Sententia quandoq; mulcta nuncupatur.
8. Differentia inter poenam & mulctam.
9. Condemnati in arēgis publicis (vt fieri solet in Italia) an sint infames.
10. Sententia super crimine famoso lata, semper condemnatum reddit infamē, licet de poena nulla fiat mentio.
11. Papa an possit quo ad forum ciuile, infamiam irrogare.
12. Titulus ff. si quis ius di. non obtē. an locum habeat in potestatibus & iudicibus nostri temporis.
13. Iniuriae plures simul irrogatae, vnū tantùm maleficium aestimatur.
14. Condēnatis tribus in cētum ex eodem delicto, an vnusquisq; pro virili portione condemnetur.

Sententiae species quot sint.

SPecies autē iudicialis sentētię sunt quatuor. s. interlocutoria, diffinitiua, ꝓceptū, & mulcta. Est & quinta, s. sententia dispēsationis: hęc tñ non semper est iudicialis.[b] ¶ 1 † Interlocutoria est quę fertur inter principiū causę & finem: nō super principali, sed super incidētibus quęstionibus vel emergentibus: puta super libello offerendo vel corrigendo super dilatione danda, vel deneganda, & similibus exceptionibus, vt extra de officio delega. significantibus. & de testi. significauerunt. & de offi. dele. c. fi. Ex his enim iuribus probatur quòd interlocutio nō est plena diffinitio, sed semiplena. Ideoq́ nō dicitur diffinitiua. ff. de arbi. qualē. & C. de re. cre. l. penul. & quandoq; fertur sine solēnitate. C. de fide instru. iudices. ¶ 2 † Et nota ꝙ nō omnis vox iudicis, rei iudicatae habet authoritatē. C. de senten. & interloc. ex stipulatione. & l. post sententiā. per quas leges dixit Io. de Deo,[c] interlocutoriā non obtinere vim rei iudicatę. quod falsum est, vt extra de elect. cū dilecti. ad fin. ff. de arbi. dicere. prope fi. nisi quo ad hoc: q̄a potest reuocari. ff. de re iud. quod iussit. extra de appel. cū cessante. quod qualiter possit, vide j. de excep. §. viso. versic. sed si iudex. & seq. ¶ 3 † Diffinitiua verò est, quę principalem diffinit quęstionē. Et haec debet cōtinere condēnationem vel absolutionē: aliter nō valet. ff. de re iudi. l. j. C. eodē.[d] pręses. ij. q. vj. §. diffinitiua. extra de accus. illa. vel aliquid quod tantū valet. ff. de arbi. quid tñ. §. si arbiter. ff. de re iud. in summa. & l. ait pretor. extra de ver. signi. c. in his. nisi in causa appellationis, vbi nō habet iudex necesse dicere, absoluo vel condemno, sed tantū confirmo vel infirmo priorē sñiam. C. de appel. eo. rubrica prima. in fi. vbi de hoc. Cōsulitur tñ ꝙ vtrunq; ponaᷣ. extra de appel. c. j. extra de re iud. ad probādum. & j. §. vt autem. versi. in iudice.[e] Et quęlibet pręmissarū requirit iuris ordinem: & etiam sentētia excōicationis, suspensionis, & interdicti, & missionis in possessionē. quod dic vt no. ij. q. j. in summa. ¶ Sentētia autē excōmunicationis, potius trahitur ad naturā interlocutorię ꝙ̄ diffinitiuę, vt ibi innuit Ioā. & melius scđm dn̄m. meum: extra de senten. excōmu. c. cùm medicinalis. & j. in prin. huius ti. ¶ 4 † Est quoq; & tertia species sentētię quę dicitᷣ pręceptū: puta cū quis à reo in iudicio absq; libello cū instrumēto debiti petit decē, & reus cōfiteᷣ de plano: tunc eñ iudex sine alia causae cognitione sibi pręcipiet ꝙ certo termino soluat. Et hoc dicitᷣ praeceptum, & nō sñia.[f] Et quia ordo iudiciarius non est seruatus alioquin sñia non valeret. ij. q. vj. §. diffinitiua. sñ. primo. de hoc not. in pręcedēti summa. & extra de elect. dudū. ij.[g] An aūt à pręcepto valeat appellari? Dic vt j. de appel. §. in quibus. versic. ij.[h] ¶ 5 † Sed nunquid iudex qui praecepit aliquid solui certa die, potest

Glossae

a ¶ Litigatoribus. Vide quod dixi eo. ti. super rub. scilicet ꝙ ponitur res iudicata, largè & strictè.
ADDE Bar. in l. j. ff. de re iudi. & quae ibi posui.
ADDE Butri. & Abb. Sicu. & nouissimos in rub. extra eo. tit. de sententia & re iudicata.

b ¶ Iudicialis. Et de his dicetur in §. vt autē. char. vlt. versi. postremo. vsq; ad finem.

c ¶ Ioan. de Deo causil. lib. vij. rub. j. ante fi. & saluari potest dictum Ioā. per id qđ sequiᷣ. & sic etiā dixit ipse Io. in lib. dispēsationū & sentētiarū. in fi. vbi dicit interlocutoriā reuocari posse: si tñ nō suspendaᷣ per appellationē intra decē dies, trāsit in rē iudicatā. Allegat eandē decre. cū dilecti. & decret. significauerunt. de testi.

d ¶ C. eo. scilicet de sententia & interlocutoria.

e ¶ Iudice. Ibi dicam.

f ¶ Sententia. In forma quam posui supra de renun. & con. sub. §. bene fertur sentētia: & ideo ibi ponitur litis cōtestationē factam. Veritas ergo est ꝙ in tali breui cursu causae posset ferri sententia, & fieri pręceptum tantū. quod satis probat l. si reus. ff. de procu. & ff. de iudic. si debitori. quod intelligo siue sit iurisdictio contētiosa, siue volūtaria: dūmodo sit talis quę prorogari possit.

g ¶ Dudum. ij. in gloss. sed pone, & de verbo. significa. ex parte. in vltima gloss. in authen. de exhiben. & intro. reis. versi. suscepto. in gloss. scilicet. & huius formā, vide j. §. vt autem. post prin.

h ¶ Versiculo secundo. Habeo de pręcepto quęstionem solenniter disputatam, an praeceptum quod ad meam petitionem fecit iudex Titio meo vicino, ne procederet in quodā opere per eum inchoato: donec videreᷣ, an de iure facere posset: ad petitionē ipsius Titij statim tolli debeat. Ad affirmatiuam allegat quòd causa nō cognita, & parte non vocata fieri nō debuit, quę si pręsens fuisset, inducere potuisset illum ad nō faciendum. ff. de arbi. si in tres. Item non ipse fecit, sed nuncius. et quę causae cognitionem desiderant non committuntur. ff. de offic. proconsul. nec quicquā. §. vbi. & hęc duo faciūt praeceptum nullum: sicut & si sñia nulla esset lata contra absentem non contumacē, vel propter aliū recitata. ff. quę senten. sine appel. rescin. l. j. §. item cū. & C. de sen. ex breuic. reci. l. ij. de re iudi. tenor. & eo. titu. c. fi. lib. vj. Reuoceᷣ ergo vt de facto processit: & postea cognoscetur an pręceptum debeat iterari. Simile C. de ordin. cogni. si res tuas. Item si velles fateri praeceptum nullū fateri oportet illud iniustum, qđ iudex corrigere potest: ergo debet. ff. de re iudica. quod iussit. extra de accusa. qualiter. In contrarium allegatur tolli non debere pręceptū, ne sit elusorium. ff. de iudic. si praetor. in princip. Inducitur lex ff. de bo. poss. l. iij. §. si cum eo. vbi bonorum possessio, quę etiam in proprietate iur tribuit, datur causa non cognita. Fortius ergo dari potuit hoc praeceptū. Ad id C. si per vim vel alio modo. l. fi. Licitè ergo factum: iudex tueri debet: non tollere: & sic me decipere. arg. C. de his qui ve. ęta. l. j. & si diceret per alium iudicem tolli posse: faciens tñ non potest. ff. de re iudi. potest iudex. & l. Paulus. Soluit ꝙ sicut factum sine causę cognitione fuerat: sic erat etiā reuocandū. ff. de reg. iur. nihil tam naturale. extra eo. ti. c. j. Plus placet quęrenti distingui an iudex facturus fuisset praeceptū, etiā parte praesente: & tunc nō reuoceᷣ. aliàs reuoceᷣ. Exemplū de primo qñ prompta erat rixa & arma recepta. ff. de vsufr. aequissimū. qđ enim Titio inuito poterat: potuit & eo ignorante vel absente. ff. de iudi. cū furiosus. coniūcta cū l. munerum. §. iudicandi. ff. de mu. & ho. & C. de distra. pigno. si cessante. & l. seq. in fi. coniūcta cū l. ij. Sequens ti. refert ꝙ quidam iuris peritissimi etiam casu quo rixa timetur: statim praeceptū tollūt. sed partibus pręsentibus statim illud renouant, vt sic satisfiat iuri sine timore periculi: & quasi non videaᷣ sublatum quod subitò refermatur. ff. de in integ. l. nemo. De praecepto facto duobus, ne se intromittant de possessione cuiusdā fundi, vsquequo cognitū fuerit ad quē spectet: post hoc recepti sunt testes vtriusq; partis. Dicit Albe. Gal. eo. titu. versi. sed pone quęstionē. tenere processum si simpliciter iudicis effectum implorabitur. alias iudic. alr processus non valeret. ibi vide.

ADDE ꝙ factū sine causę cognitione absq; ea etiā possit reuocari: tenet Ro. consi. clviij. circa articulū. & Bal. consi. clxvj. iij. lib.

hoc præcipere sub pœna dupli vel tripli? [a] Vr̃ q̃ sic. nã & testator põt hæredi aliqd p̃cipere sub pœna, vt C. de his quę pœ. no. in test. vel codicil. l. vnica. & extra de testi. Raynald⁹. ppe princ. [b] Sed dic cõtra secũdum Vber. Nõ em̃ põt p̃iudicare, nisi de eo de quo actũ est corã eo: at de hoc actũ non fuit. ff. de iud. de qua re. extra de cã pos. cũ sup. ad fi. & de symo. licet Heli. & facit ad hoe C. cõmi. & epistolas. l. interlocutio. c̃teris posset r̃nderi q̃ p̃ceptũ nõ est sñia, vt p̃misi. & ide est in sñia diffinitiua, cũ nõ fuerit ad hoc actũ. Tu dic q̃ si iudex euidẽter p̃sumit cõtumaciã & malitiã condẽnati: satis ei potent ex officio suo quasi exequẽdo p̃ceptũ suũ sub certa pœna p̃cipere illi, vt certa die tradat vel soluat, p p̃missa iura. & ar. in his q̃ no. j. ver. pxi. & ar. ff. de doli. exce. apud Celsum. §. Labeo. Sed ibi loquiť in tali actiõe super qua cõtumax mulctari poterat. Iudex em̃ & arbiter p̃nt in quibusdã actionib⁹ arbitrarijs mulctare cõtumaciã, vt no. ff. de arbi. non ex oĩbus. & in præ. l. interlocutio. & ff. de vsur. l. j. Itẽ qa sic cõsuetũ est fieri: & ideo sic obseruãdũ est. ff. de legi. si de interpretatione. extra de consue. cũ dilect⁹. 6 ¶ † Quid si iudex præcepit mihi, vt soluã tibi decẽ vsq; ad octo dies nisi p̃bauero solutionẽ itra ip̃m terminũ? Et vr̃ tale præceptũ nõ valere. C. de fruct. & lit. ex pen. terminato. ff. de condi. institut. si Titius. ff. de seru. l. viæ. ff. de vsu & habi. l. vsus. Et no. eo. tit. per seruũ. §. fi. Videť em̃ talis sñia cõtinere impossibilitatẽ iuris, videlicet post rẽ iudicatam testes producitur. Item arg. ad hoc ff. de iudic. non quẽadmodũ. arg. C. de sen. & interlo. om. iud. prolatam. arg. cõtra. ff. quãdo app. sit. l. j. §. quid ergo. [c] & vide j. §. iuxta. ver. sed ecce. 7 ¶ † Est & quarta species quæ diciť mulcta, [d] cùm videlicet iudex propter euidentẽ litigatoris cõtumaciam, ipsum pecuniariter mulctat, vt C. de modo mulct. per totũ. ff. si quis ius di. non obtem. l. j. qd̃ & põt iudex facere delegatus. vt extra de offi. deleg. pastoralis. §. item cũ totũ. & c. fi. ff. de iud. si longius. sed videť q̃ in iudicijs nõ habet locũ mulcta secũdum canones, vt extra de do. & contu. c. j. licet aliud sit secũdum leges, vt in p̃. l. si quis in ius vo. nõ ie. sed pręc. decre. locum habet in delegato. Ordinarius aũt bene mulctat. ff. de iud. l. ij. §. fi. Sed & delegatus mulctare põt, si ppter cõtumaciã partis iustitia periclitatur. ff. de offi. deleg. pręterea. de pœ. dilectus. & c. fi. Arbiter quoq; mulctare põt. ff. de arbi. nõ ex oĩbus. 8 ¶ † Est autẽ differentia inter pœnã & mulctã. nam pœna infligitur in corpore, [e] vt C. de seruis fug. quicunq;. & de pœnis. l. fina. & ff. de in ius vocã. l. si. mulctať verò quis in pecunia, vt C. de mod. mulct. eos. in fi. [f] per quas leges Potestates consueuerũt dicere quando condemnant in arengis moderata cõdemnatione propter paupertatẽ. Põt em̃ prætextu ei⁹ iudex remittere mulctã. ff. de offi. præsi. illicitas. extra de restit. spo. olim. ij. extra de vsur. cùm tu. & in prę. l. eos. extra de solu. c. fi. Itẽ a pœna non appellatur: a mulcta sic. ff. de verb. sig. l. si qua. Item pœna infamiam irrogat, vt ij. q. iij. § notandũ. & iij. q. vij. §. porro. mulcta non, vt C. de modo mulct. l. j. etiam secundum quosdam si quis fuerit de famoso iudicio: puta furti cõdẽnatus. [g] Sed secundũ hoc multos posses ab infamia liberare. Vñ dic secũdum Alb. Pap. q̃ ibi fuit mulctatus de tali delicto qd̃ infamiã nõ irrogabat. aliàs em̃ sec⁹ esset, si esset alio genere pœnæ dãnatus. C. de his q no. infa. & si seuerior. & l. se. Nec em̃ põt facere iudex quin dãnatũ de furto sequať infamia. ff. de fur. nõ põt. ij. q. iij. §. hic colligiť. in princ. 9 ¶ † Quid de istis qui quotidie in Italia condẽnanť in aregis publicis: nunqd sunt infames? Dicit Alber. Pa. q̃ nõ: tũ qa illud fit p̃ter legẽ: tũ qa fit diebus festiuis. C. de fer. l. fi. & extra e. c. j. & c. fi. tũ qa sñia diciť a tabellione stante: non sedente. j. §. iuxta. ver. item est nulla. tũ qa iudex pronũciat per aliũ: non per se. j. §. proxi. in prin. tũ quia fertur partibus absentibus, nec citatis, j. §. qualiter. Item debemus defendere famã alicui⁹. extra de accu. licet. in fin. ff. de pœ. si præses. ff. de regu. iur. semper in dubijs. & l. in duab⁹. Mulctatus ergo etiã ex tali causa quæ aliàs infamiam irrogat: nõ fit infamis. Nam hodie omnia crimina extra ordinẽ aguntur: & nõ cũ antiqua solẽnitate iuris. ff. de pœnis. hodie. ff. de publ. iudic. ordo. xxxiiij. dist. fraternitatis. Vnde hodie ex tali iudicio quo actũ est extraordinariè, nõ infamatur quis: arg. C. de modo mulc. l. j. Nã pœnę & etiã odia restringenda sunt. de pœ. di. j. pœnę. ff. de lib. & posth. cũ qdã. [h] Alb. Pa. cõtra. & dicit q̃ præ. l. j. C. de modo mulc. nõ põt intelligi qñ mulctatur quis ex crimine infamiã irrogante. nã in crimine stellionatus: & in actione iniuriarũ mulcta imponitur. & non pœna: qñ certa pœna à lege indicta nõ est, sed extraordinariè imponiť, vt ff. de cri. stel. l. pe. & §. pœna. ff. de iu. fis. l. fi. ergo mulcta est cũ a iudice imponiť, vt ff. de verb. sig. l. antep. & tñ ex ipsis infamia irrogatur. ff. de his qui not. infa. l. j. in prin. & l. Athletas. §. fi. & l. quid ergo. §. fi. ff. de pub. iu. infamẽ. Loquiť ergo secũdum eũ præ. l. j. C. de modo mulct. in mulctis quæ fisco applicantur, vt eo. titu. mulctarum. puta qa iudex mulctat facientẽ contra mandatũ suum: tũc enim mulctatus non fit infamis. Itẽ nõ obstat præ. l. hodie. & l. ordo. qd̃ em̃ crimina extraordinariè aguntur: hoc nil facit, quõminus infamia irrogetur. Nã & qui de crimine paciscitur fit infamis, vt in pręc. l. Athletas. in fin. Et tñ nullũ iudiciũ ordinariũ & extraordinariũ ibi agitatum est: & leuia crimina: puta duorũ solidorũ extraordinariè audiuntur: & tamen ex eis quis infamatur. ff. de accu. leuia. 10 ¶ † Et ad huius articuli notitiam nota q̃ si iudex ferat sententia super crimine famoso, licet de pœna nihil dixerit: nihilo min⁹ tñ fit infamis. C. de his qui not. infa. furti & l. si te. Et est ratio: qa pœnę persecutio &c. vt ij. q. iij. §. notandũ. ppe prin. ff. ad Turp. l. j. §. j. ff. ad muni. ordine. R ñ. j. Supplet enim tunc lex factũ iudicis. ¶ Et hic est primus casus: qñ aliquis fit infamis. Secundus est cùm iudex per sententiam cõdemnauit aliquem de crimine famoso: nõ augendo vel minuẽdo pœnã: nam hoc casu remanet infamis. ¶ Tertius qñ cõdemnauit, sed minorẽ pœnã sine causæ cognitione imposuit: nã tũc fit infamis. arg. C. ex qui. cau. infa. irro. & si seuerior. à cõtrario sensu sumpto ex verbis illis certis rõnibus motus. & ar. ff. de decu. ad tẽpus. ¶ Quartus, si iudex pœnã pecuniariã auxit, in maiori pœna cõdemnãdo, nil enim valet argumẽtũ pœnę pecuniariæ: ideoq; hoc casu fit infamis, vt ff. ex quib. cau. infa. irro. quid ergo. §. pœna grauior. Ex his quidẽ quatuor casibus semp infamis fit. Cæterũ nõ fit cõdemnatus infamis, si iudex mitigauit pœnã & cõdemnationẽ causa cognita, vt ff. de decu. l. generaliter. rñ. j. Itẽ si p pecuniaria pœna corporis est irrogata & imposita. ff. de pœ. in seruorũ. in fi. Vel qñ imponitur corporalis pœna maior q̃ deberet, vt C. ex qui. cau. infa. irro. si Posidoniũ. & in præ. §. pœna grauior. vbi de hoc. Quæ aũt hic desunt, dic vt in nostro aureo repertorio sub tit. de pœ. in rubri. qui sunt infames. 11 ¶ † Et nota q̃ Papa potest, quo ad forũ ciuile infamiã irrogare, vt j. §. fi. ver. itẽ no. q̃ Papa. Verũ accusatus absens possit mulctari. no. j. de accu. §. fi. ver. quid si accusatus. & seq. 12 ¶ † Sed nunquid tit. ille ff. si quis ius di. non obtem. locũ habet hodie in Potestatibus & iudicibus nostri tẽporis? Videť q̃ nõ. Nã omnib⁹ magistratibus permissum est defendere suã iurisdictionẽ pœnali iudicio, j. mulcta: nõ tñ duũuiris, i. ciuitatum & municipiorum defensoribus, vt ff. eo. l. vnica. sic exponiť hoc verbũ secũdum Azo. vt C. de iudi. l. fi. Item defensores ciuitatum nõ mulctãť, vt C. de defen. ci. defensores. Dic cõtra cũ habeãt iurisdictionẽ: ergo per cõsequẽs coercitionẽ. ff. de offi. eius cui mã. est iur. l. j. & fin. extra de offic. dele. ex literis. & c. præterea. Nã et p̃nt audire leuia. in aut. col. iij. de defen. ci. §. audient. extra de iudi. c. fi. vnde & mulctare: ne delusorium sit prętoris imperium. ff. de iud. si prętor. ff. ne quid in lo. pub. l. fi. Et intellige q̃ possint modicam mulctam imponere. vt in prædi. l. de defen. ci. nõ maximam. vt C. de modo mulc. l. fi. Intelligitur aũt modica vel maxima, secũdum qualitatẽ cõtẽptæ iurisdictiõis, & cõditionẽ p̃sonę, & cõsuetudinem

a ¶ Vel tripli. Vide ad materiã qd̃ dixi s. de iur. om. iu. in fi.

b ¶ Prope princi. Et ibi satis scripsi post Host. super gl. hoc bene.

c ¶ Quid ergo. Quæ habetur ij. q. vj. biduũ. in prin. & parũ vel nil facit. Inducere poterat de instit. cũ venissent. vers. nõ igiť. Tñ de interlocutoria loqtur: & de tali qua nil iubeť dari vel fieri. Facit etiã qd̃ no. de ver. sig. ex parte. in fi. vlti. gl. Tutius est differre sententiã vt fuit actũ de re iudic. suborta.

ADDE Bal. consil. cccxv. iij. lib.

d ¶ Mulcta. De qua Host. fecit spãlem rub. quã incorporauit in summa infra rub. de sen. & re iudic. vide s. de cõtu. §. nũc dicam⁹. post princi. vbi alias remissiones dedi.

e ¶ Corpore. Et in pecunia si lege limitata est. ff. de verb. sig. aliud. § j.

ADDITIO.

¶ Adde Car. Zab. in c. Raynald⁹. ver. porro. col. fi. ver. & differũt. extra de testa. vbi q̃ mulcta et pœna differũt tãq; gen⁹ & species: qa nĩs mulcta est pœna: nõ ecõuerso. nã pœna cõprehẽdit pœnã pecuniariã & corporalem, siue applicet parti, siue fisco. Et an mulcta quã imponit iudex habeat locũ de iure canonico, vide Panor. in c. j. in j. & ij. col. extra de dol. & cõtu. Hẽri. Ferran.

f ¶ In fi. Dicũt aũt duplicẽ esse sanguinem, s. venarum, & bursarum.

g ¶ Condemnatus. i. mulctatus.

h ¶ Quidã. de re. iur. in pœnis. & c. odia. lib. vj.

dinem ciuitatis cui praeest. In quibusdā enim ciuitatibus Potestates habent liberū arbitriū mulctandi, & in quibusdā modificatā.[a] De facto autē iudices & Barones mulctāt cōtra sua praecepta facientes vltra q̄ ꝑdicta lex de modo mulct. dicat. ¶ †Quid si preconizatū est publice per ciuitatem, ne tale q̄d fiat: tandē aliquis cōtra faciēs vult se pretextu ignorantiae excusare? De hoc in libello Roff. in tit. de edi. si quis ius di. nō ob.[b] Sed pone: in statuto ciuitatis Mutinae cōtinet q si quis alium pugno vel palma percusserit,[c] soluat centum solidos. & ecce aliquis vno impetu in eadē rixa aliū decies pugno percussit: quaero an decies in centū solid. condemnabit.[d] Et videt q nō. C. de modo mul. eos. §. id quoq. ibi, sed ad continuatam &c. quia vnū videt fuisse maleficiū, licet maius quo ad priuati iniuriā aestimandam: ergo sufficit si quasi semel ex maleficio condemnet. arg. ff. si fa. fur. fe. dic. l. j. in fin. & l. seq ff. de fur. ei q. C. de an. ex. l. j. C. de leg. cū quaestio. & quasi expresse ff. ad l. Aquil. illud. §. fi. sed ibi de occiso. & ff. de act. emp. & ven nō est nouū. ff. fa. herc. haeredes. §. de pluribus. & ff. ꝓ soc. l. cū duob⁹. §. si plures. ff. de popu. actio. l. iij.[e] Sed dic cōtra. C. de ser. fu l. quicunque.[f] ff. de in integ. restitu. eum qui. §. j. ff. de adul. si adulteriū. in prin. Tot enim sunt poenae quot alapae. Sicut aliàs dicitur in stipulatione & in legato esse. ff. de ver. ob. scire, & q̄d dicit ff. de leg. ij. l. an. et prae. l. eos. loquitur cū quis condēnatus est ob culpam, vt patet in prin. eius. Videt tamē q de omnibus simul debet accusare. ff. de iniurijs. praetor. §. si plures. & §. fi. & l. si plures. ¶ † Illud autem certum est, q si iudex condēnat tres in centū ex eodē delicto: vnusquisq pro virili portiōe cōdemnatus est, vt C. si plures vna senten. condē. fue. l. j. Sed nūquid pōt iudex adijcere in condēnatione, vt quilibet in solidum teneat? Rñ. sic, qñ quilibet in solidū cōuenitur. aliàs nō. ar. ff. cōmu. di. vt fundus. Sed cū tres conueniunt ad centū, & iudex eos condēnat simpliciter, nō videt de toto dicere sniam: qa non absoluit eos in residuo. q̄d facere debet. ar. C. de app. eos. & ff. de arbi. diē. Vñ debet eos absoluere de residuo: & sic eius sentētia bene stabit, scd̄m Vber.[g]

SVMMARIVM.

1. ¶ Caecus & illiteratus iudicare non possunt.
2. Iudices simul plures existentes debēt omnes iudicare: aliàs vnius sententia non tenet.
3. Duobus iudicibus ordinarijs existentibus, si vnus absente alio sententiam ferat, an valeat talis sententia.
4. Sententia, semper est à suo iudice proferenda, id est ab eo qui iurisdictionem habet, in quaestione proposita.
5. Sententiam ferens in aliqua causa in qua iudex nō est, an possit talis sentētia ratificari aut validari per ratihabitionem ordinarij.
6. Sententia iudicis iurisdictionē habentis super re de qua sententiam profert: an semper sit valida.

Sententia à quo sit ferenda.

SEquitur Videre à quo sit snia ferēda. Et quidē ferenda est per os ipsi⁹ iudicis. Nō debet enim alij committere prolationē verborū alioquin ipso iure nulla est. C. de sen. ex breu. reci. l. j. & ij. & fi. ff. de arbi. diem. in princ. & l. nō distinguemus. §. q si hoc modo. extra de cōsuet. ad nostrā. nisi iudex sit illustris qui potest per aliū recitare: dūmodo is cui cōmittet sciat legere, vt ibi. & in aut. vt ab illustri. & qui supra eos sunt. §. sancimus igit. col. v. ibi, ne cogant &c.[h] ¶ †Quid si nescit legere iudex, vel non videt? nam caecus, & illiteratus iudicare nō possunt. ff. de iud. caecus. vt §. de iudi. deleg. §. excipi. versic. item q est surdus. & versi. item q est illiteratus. & j. §. iuxta. versic. item non valet. Responde, vel deleget causae diffinitionem alteri, vel faciat petitionē, & allegationes partium per aliū recitari, & per seipsum ab illo instructus proferat verba diffinitionis causae, s. condēno vel absoluo, & hoc Potestates Italiae obseruant. D. tamen meus hoc nō approbat. q̄d dic scd̄m eum in summa eo. ti. §. qualiter. Vn. dixit[i] q si iudex non videt clarè: ita q nō potest legere vel examinare rescriptum & rasurā, vel cancellaturā, & huiōi potest tanq suspectus repelli. Quòd & si literae suspectae sint, licet aduersarius eas admittat: iudex tñ ex officio eas repellere debet. extra de exce. exceptionē. ff. de postu. quos prohibet. extra de cri. fal. sup eo. ¶ †Sed & si iudices sint plures, omnes simul sentētiare debent, aliàs nō valet sententia vnius. ij. q. vj. §. diffinitiua. ver. si plures. & l. si in tres. nisi aliquis eorū sit per cōtumaciā absens: qa tūc valet sentētia praesentium. q̄d dic vt extra de offi. dele. prudētiā. §. adijcim⁹. & c. causam. ff. de re iu. duo ex trib⁹. vel nisi vnus de mādato aliorū ꝓnūciet. extra de elec. in Genesi. & j. de elect. §. j. ver. his igit. vel nisi in cōmissione cōtineatur q vnus posset sine alio procedere. Praemissa probant ff. de arbi. si in tres. ff. de reg. iur. l. ij. q̄d dic vt s. de arbi. §. sequit. ver. pone ergo. ar. tñ cōtra. C. de rela. aut. ꝓhibet. vbi d' q si plures

a ¶ Modificatā. Hoc expressi post Rof. in remissio. quā in prin. huius materiae dedi §. ver. est & quarta.

b ¶ Non ob. Et dicam j. de consti. ante finem.

c ¶ Percusserit. Ia. de Are. super l. ff. de iniur. itē apud. §. contictum. distinguit an statutum dicat qui dederit alapam, vel qui alapauerit, vt primo casu secundū numerum palmarum: secundo semel tantū puniatur. videtur haec quaestio respicere primum mēbrum.

d ¶ Condemnabitur. Tractauit hoc Alber. Gal. de accu. ver. pone quaestionē ix. ad quaestionē facit quod nota. s. de contumac. §. nunc dicamus. ver. sed pone iudex. & vide quaestionem quā disputauit positā sub regula, delictum. de reg. iu. lib. vj.

ADDE vt p Bar. in l. vulgaris. ff. de fur. et ei⁹ cōsi. mihi ccxxij. incipiē. Antonius cōmisit adulterium.

e ¶ Actio. l. iij. Inducit ad hāc partem ff. de dona. inter vi. & vx. l. iij. §. si stipulanti. ibi: nam celeritate coniungendarū &c. Et hoc scias q Mart. de Fano casum habuit pro indubitato, quādo plura vulnera vno ictu vni fuissent illata, vt si duo cum forcipe, vel tria cū furca intulit vulnera. al. le. ff. arb. fur. cę. l. si gēma. & legem de iniur. allegatas hic in fi. & l. cū antiquitas. C. de testa. & l. cōtinuus. j. rñ. ff. de verb. obli.

ADDE vt plenè per Ang. consi. cccviij.

f ¶ Quicunque. Et ibi Cy. in v. quaestio. ponit partem distinctionis Dyn. quā recitabat super l. nunq. ff. de priua. delic. Sed vt plenius illā scias, dicas q cū quaeritur an ex multiplicatione delicti multiplicetur poena, aut ex actu continuato pluries delinquo, aut ex actibus diuersis & separatis. ¶ Primo casu, aut sunt species delicti eadem, aut diuersae. Si eadē vnum erit delictum, & vna sola poena puniendū. ff. de fur. inficiādo. §. infans. nisi in plures & contra plures personas delinqueret: quia tūc numeratione personarum plura delicta censentur. ff. de iniur. §. j. & fi. & l. eum qui. §. si nupta. ¶ Secundo casu qñ sunt diuersae species delinquēdi, licet ex eodem facto continuato: tunc plura & diuersa sunt delicta. ff. de adul. si adulteriū cum incestu. nisi ad eundem effectū omnes species sequerētur, vt prae. l. illud. §. fi. & ff. de fur. & l. si surripuit. Secundū autem membrum principale qñ diuersi & separati sunt actus prosequitur ibi Cy. vt si saepius iteratus, saepius in alterius iniuriā vertit, toties tenetur quoties iterat, vt in ipsa l. quicū. q. Si nō respicit alterius iniuriam vel damnum, vt qa respicit illius malos mores locū habet l. eos. C. de mo. mul. vt ter tantū plectatur in anno, & nō vltra. Et circa hoc audiui dominum meū dicentē q l. eos. in parte prima per literā sic: In varius correctione personae si ad id cōtinuatio peccati impulerit. loquebat in peccato inobediētiae: & cū pluries delinquitur circa idem, in terminis mulctauit iudex eum, & quia cōtra eius praeceptum lusit ad azardum. Item ludit, secundò mulctabit: & sic tertiò, sed nō vltra eo anno per illam legem. aliud est modo continuare inobedientiam in eadem specie vel circa. idem tamen per diuersos, et successiuos actus. aliàs procederet quod supra dixi. Hostiē in summa vbi s. §. & pro quib⁹. dicit quòd quicquid iura dicāt, iudices nostri tēporis illa nō seruant. ibi vide. & ptu hoc patet superuacuo quaeri, an mulcta in eo saltem quod excedit Leos. sit ipso iure nulla. quod aliquibus placuit per l. certa ratiōe. C. quādo prouoc. non est necess. ij. q. vj. c. cùm certa. vbi de hoc etiam facit nota. §. eadē col. versic. quartò cōmuniter tenetur quòd valet quando contumacia est ī grauibus, vt dicit ēt ipsa lex in versiculo nec tamen. et est ratio: qa maior est contumacia in criminalibus, quàm in ciuilibus: maximè quis circa principale de quo petitur, suspicionem inducit. de haeretic. cùm cōtumacia. libe. vj. Et quantò crimen est grauius, tantò maior est suspicio, vt ibi. ff. de his qui sibi mor. con. l. iij. §. idem rescripsit. Quidam etiam intelligunt Leos. quando primum praeceptum non fuit poena fulcitū. & facit quod nota. ff. de custod. reo. l. si quis reum. in vltima gloss. Dicunt etiā isti q l. si quis poena. in fi. ff. de verb. sig. nō loquitur de praedicta l. eos. moti quia illa non statuit quantā poenā dicat, sed quotā poenam nō dicat. Et est simile in forma pauperū de qua dixi j. de con. praeben. super rub. sub versi. tractet alia quaestio. & versi. in scd̄a & tertia q. versi. propter quod videt. Item dicūt iudices, in initio actuū quos producunt posse quod possunt contrahētes. ff. de manumiss. l. seru⁹. hac l. ff. de verb. obli. l. in conuētionalibus. nō sic ex post facto. ff. de praeto. stip. l. j. §. vlti. Sed contrahētes poenam quā volunt apponūt. ff. de verb. obl. stipulatio ista. §. alteri. ergo & iudex propter consuetudinē de qua supra. Non plus in illo.

ADDE vltimam partē huius additionis videndā per Old. cōsi. xv. incipiente, circa processum.

g ¶ Vber. Subtilizauit. sed ad hoc tendat iudex vt exprimat q centū soluturi omnes sint liberi.

h ¶ Sequitur &c. Ad horum instar idem possunt episcopi. de re iud. c. vlti. li. vj. sed electi cōfirmati vel administratores id nō possunt, vt ibi scripsi super ver. episcopo.

i ¶ Dixit. De rescrip. suscitatus. quod decidendo ibi hoc remisi.

funt iudices, vnusquisq; pronūciet qđ sibi videbit.
a Item contra de re iu. li.ca.fina.So.ibi[a]. ¶ †Quid si
3 sunt duo iudices ordinarij, & vnus absente alio fert sententiā: videtur q; nō valet, in aut.col.ix.vt iudi.nō
b expect.sa.suf.ar.cōtra.de off.cōsul.l.j.[b] dic q; si sint ordinarij, quilibet pōt ferre p se sententiā, si quilibet per se cognouit: sed si simul cognouerūt, simul pnūciare debēt. Si aūt sunt dlegati ad vnā cām: tūc simul oēs debēt pnunciare vt extra, de off. deleg. causam in mrimonij. & no.ff.de re iud. Pōpo.ff.ad mu ni.municeps.de app. Imperatores. de hoc s. de cita.§.iam de cita.ver.hoc aūt.& se. vbi etiā no. vtrū
c posit ratificari.[c] ¶ †Item ferenda est snia à suo iu
4 dice, i.ab eo qui iurisd. habet in quę. proposita: alioquin ipso iure nō valet, lata à non iudice incō petēt. ij.q.j.in primis.xj.q.j cleri.extra, de iudi.c.at si cle. & de consue.ad nostrā.C.si à nō compe.iud.l.fi. ff.
5 de reg.iur. factū. ¶ †Quid si nulla delegatiōe præcedente, aliquis tulit sententiā in aliqua cā, in qua iudex nō erat: nunquid ratihabitio ordinarij facit valere sententiā? Videt q; sic.ff.de iud.licet.C.de iure fis.l.ij lib.x.& ix.q.ij.Lugduñ.Sed dic cōtra, vt no.
d in præ.l.ij.& ix.q ij.c.j.[d] Est aūt incōpetēs iudex, qui nullā habet iurisdictionē: vt qa per falsas literas est obtētus.extra, de cri.fal super eo. vel si dat' est ad vnā certā tem, & vult de alia iudicare.extra, de off.dele.cū olim.& c.venerabili.& C.si à nō cō.iudic l.j. vel si partes consentiant in eū: qa nulli pest iurisdictioni. qđ fieri nō pōt. extra, de foro cōp.si
e gnificasti[e].C de iur.om.iu.priuatorū.ff.de iudi.l.j. vel si partes errore vel metu, consentiūt etiā in eū, qui pręest iurisdi.ff.de iur.om.iu.si per errorē.C.de epis.au.si quis vel si clericus sine metu, vel etiā sciēter, cōsentiat in alienū iudicē secularē.extra, de foro comp.si diligēti.& c.Romana.in prin.lib.vj.ix.q. j.inolita.& c.placuit.vel etiā ecclesiasticum: sine cōsensu sui epi: vt eo.ti.signi.& in pre.c.Romana.vel in talē, puta delegatū, cuius iurisdictio nō poterat prorogari.extra, de rescr.dele.P.& G.vel si de re spirituali consensimus in laicū.extra, de iudic.decernimus.& de arbi.cōtingit vel si consensum reuocauimus.ff.de iu.om.iu.l.si cōuenerit. vel si sit talis qui posit p exceptionē aliquā remoueri. qđ dic vt s. de iu.dele.§.excipi. ¶ †Verū si iudex iurisdictio-
6 nē habet sup re, de qua sniam pfert, si corā eo lis sit cōtestata, valet ei' snia licz añ li.cōt.potuisset p exceptionē iurisdictio eius declinari.extra, de re iudi.c. inter monasteriū.C.d exc.l.pe.nisi al's sit snia nulla.

SVMMARIVM.

1 Sententia, ordine iudiciario substantiali prætermisso, vel non seruato, lata, ipso iure non tenet.
2 Terminus ad causæ decisionem ab initio electus, vicem obtinet peremptorij.
3 Iudex quandoq; cogi potest, iuris inducias diminuere.

Sententia, quando sit ferenda.

NVnc Videndum restat, quando sententia sit ferenda. & quidē ordine iudiciario præmisso, scilicet lite cōtesta confessionibus & allegationibus auditis omnibusq; causę meritis diligenter inuestigatis, in die non feriato & ante crepusculum noctis. Hęc omnia probantur xxx. q. v. §. his ita. & c.incerta.& c.nullū.& c.iudicantē. extra, vt lite non conte.per totū.ff.de fer.si feriatis.extra, de off.delega.consuluit.in authenti. de iudi.§. sedebunt
1 †Alioquin sententia ordine iudiciario substantiali prętermisso, vel non seruato lata, non tenet ipso iure.ij.q.vj.§.diffinitiua.versic.Item sententia contra solitum.extra, de elec.dudū.C.de sen.ex breui.re.l. ij.iij.& iiij. Et hoc verum est regulariter. fallit tamē in casibus, in quibus si reus sit contumax, possunt testes lite non cōtestata recipi & sentētia ferri quos dixi s.de testi.§.nunc tractemus. versicu.iij.& versic.iiij.& versicu.v.& versicu.viij.& ver. xj.& ver.
f xxx.& ver.xxxiiij.[f] Itē scdm leges ferēda est sniā biēniū i cā criminali: i ciuili verò itra trieniū. vt C. de iud.properandū. qđ dic vt extra e.c.pe. ¶ Illud aūt est no.q; si cā intra certū tps, puta intra mēsem
g decidēda cōmittit,[g] vt extra de offi.dele.de causis. & de app.super eo.n.si hmōi cōmissio de partiū cōsensu emanauerit: iudex adueniente ipso termino ad petitionē partis alterius pnunciabit: q̄uis pars altera cōtradicat petēs termin.i ad pbandū de iure suo, & ob hoc appellās. Nā eo q; ab initio cōsensit in terminū, talis termin' vicē obtinet pēptorij. adeo vt etiam conclusionis loco censeat, nisi fortè nouū & inexcogitatū impedimētū emergat, vt pbationes inducere nequiuerit. quo casu vel iure cōi vel restitutionis beneficio, subueniat eidē. ar. extra de app.
h cordi.[h] sicut & fit in termino iuris. p out no. eo. ti.
2 ex rōne. ¶ †Si verò ex cōsensu partis alteri' tm̄ pfixus fuit: tūc ad ei' petitionē nō differet snia vltra illū: qa sic cōsensisse vr. Alteri tñ parti q̄ nō cōsensit nō pīudicat: quin ad probandū de iure suo, moderatas debeat inducias obtinere. Iudex em̄ iuris inducias debet, & cogitur diminuere, et in hoc videt delegās fecisse gratiā impetrāti. Certū quoq; est q; vbi mandat lis intra certū tps seu terminū terminari nō dabit iudex tot & tātas inducias, sicut aliàs fecisset si certus terminus pręfixus nō esset. Caueat tñ ne sic eas coarctet q; iuo ius partis absorbeat, q; intra tā angustū tps pbare nō posset. ar.ff.de admi. tu.tutor qui repertoriū.§.j.q; si fortè reus q in termino nō cōsensit, dilationes vlteriores q̄ actor q cōsensit obtinuerit hę pderūt etiā reo, vt intra eas dē posit de iure sure suo docere. C.de tēp.in inte. resti.l.perēdæ. vltra terminū aūt pręfixū nequit iudex eas dare vel in cā pcedere, nisi de partiū cōsensu. vt in præ.c.de causis. et extra de re iud. qđ ad cōsultationē.§.sed nec executionē. scdm papā. vt no.
i in præ.c.sup eo.[i] Et idē videt p oīa si negotiū intra certū tps instruēdū mandat, & postea remittēdū. qđ dic vt s.de remis.§.videndū.ver.in summa.

SVMMARIVM.

1 Sententia ferri debet scdm allegata & pbata: non secundum cōscientiam.
2 Sententia ferri debet scdm consuetudinem loci in quo cōtractum est, vbi litigatores sunt diuersorum locorum.
3 Sententia debet ferri secundū iura, nō per exēpla.
4 In prolatione sentētię debent adesse ij quorū consilium & præsentia requiritur.
5 Sententia ferri debet in publico nō in occulto.
6 Causa si ab initio ducat per procuratorē, syndicum vel actorē: tūc in eius personā cōcipiēda est sententia. secus si per principalē dominum.
7 Sententia debet esse certa.
8 Sententiæ generales in iure quæ sint.
9 Petens decē si iudex condemnat in quinq;, de alijs quinq; tacens, an possit illa quinq; repeti.
10 Sententiam rectè latam, an posit iudex corrigere vel mutare.
11 Sentētia delegati pōt per superiorē corrigi vel mutari: & si multū distet, nihilò minus potest actio pristina intentari.
12 Snia quæ nō transit in rē iudicatā potest corrigi & quasi de nouo p iudicē vel eius successorē ferri.
13 In snię platiōe, q̄ sint per iudicē exprimenda. Iudex quib' verbis in platiōe sentētiæ vti debeat.
14 Iudex quibus casibus teneatur sentētiæ causas exprimere.
15 Sentētia est scdm formā petitionis dictanda.
16 In qualibet sententia dicunt sex contineri.
17 Custodia veritatis in iudicando est magis obseruāda q̄ obedientia voluntatis.

Sententia qualiter sit ferenda.

QValiter Autē snia sit pmulganda, eā breuius explicemus. Et quidē iudex ante oīa debet diligēter cūcta quę sunt i iudicio acta, discutere & cū peritis deliberare, vt ĩ. de req.cōs. in prin.

a ¶Solu. ibi. Dic quòd pnunciatio potest fieri p vnū, alijs præsentibus & mandantibus. tñ per verba pluralis numeri. de re iudic. c.pe. lib.vj. si discordant, locum habēt contraria.

b ¶L.j. Ibi de voluntaria iurisdictione, & tali, q̄ singulis cōpetebat: vt ibi in pri. vñ licet duo cognouerint, vno impedito, alter expediet.

c ¶Ratificari. Vide quod nota. de arbi. c. ij. li. vj. in vlti. glo.

d ¶C.j. Verba fuerūt Albe. Gal. de iudi. ordi. & dele. ante fi. versi. sed pone q; iudex.

e ¶Significasti. vbi scripsi super fin. j. gl nouem. quæ requirūtur in prorogatione fienda per clericum.

f ¶Versi. xxxiiij. Omisit xxxiij. q ibi est, cū opponuntur exceptiones priuilegiatę, de quibus de lit. cōtest. exceptionis. lib. v. quasi intendat q; licet in eo recipi posset testis, non tñ diffinitiua ferri. posset tamen dupliciter respōderi: scilicet q; ibi miscuerat puras dilatorias cum illis. vñ ver. excipere non potuit itē q; pluresalios omisit, i quibus fertur sententia. vnde nō oēs sed certos voluit numerare. hęc dicta sunt pp ter not. de li. contesta. exceptionis. lib. vj. in gl. sufficiebat, in fi. & s. d: exceptio. §. dicto. in vl. col.

g ¶Committit. Si venit dies termini, & est feriatus: vide s. de fer. §. ij. sup versic. pe.

h ¶Cordi. libr. vj.

i ¶Sup eo. Vbi post eū scripsi totū qđ hic habet post vet. illud aūt vsq; in fi. et qđ interseruit Host. & hoc in gl. quæ inci. fiat ergo. & vide qđ no. vel dixi s. de dila. §. j. vers. sed pone q; cā. qđ hic poni poterat, sed qa de dilationibus erat, quæ ibi potius collocaui.

a ¶Deinde. Ponit verba Tan. vbi s. respon. j.

b ¶Totum. Pil. de præsentia Euangeliorum hic tacta, tractat vbi. s. in fi. ponens tex. apsius l. rem non nouam. tenet quòd si solennitas illa defuerit, sententia non valebit. Alleg. C. de iur. cal. l. ij. Accur. ibi contra per l. si. de vent. insp. l. j. in fi. Temperat demum Pile. dictum suū, dicens q si iudex à principio iurasset generaliter, prout debet puta quasi illud iuramentum semper edsit sine Euangeliorum præsentia, valere sententiam.

c ¶Quia verò. Vide quod dixi s. de dispu. & alle. §. fi. prope fi. ver. licet.

ADDE versic. sequenti. Item pone quæ posui post Bart. in vij. q. principali in l. cunctos populos. C. de summa tri. & fide ca.

d ¶Causis. Ibi dixi de hoc in glo. contraq.

e ¶In fi. Ibi soluitur in prima glo. & vide quod dixi de elect. venerabilem. ver. sciunt. super j. gloss.

f ¶Sententia. Ad quęstionem facit quod scripsi s. de excep. §. viso. versi. porro in Italia.

ADDE quæ scripsit Ang. consilio cxlix. an valeat sententia iudicis dicentis, pronuncio in omnibus & per omnia, vt in consilio continetur.

ADDE vlteri⁹ do. Abb. Sicu. in c. cùm venerabilis. in penul. col. extra, de excep. & ibi dixit q ex quo de illa sententia non apparet in actis, non valet sententia.

g ¶Tuas. Hunc finē nescioquare posuerit author cùm quęstio poneret, q cōstabat primam sententiam valere. Secunda etiam allegatio parum valet, qa ibi stipulatio erat certa & perfecta, licet verba superflua fuerint interposita. Sed in casu quęstionis, sententia remanet incerta, ex quo ex verbis sententiæ vel actis eiusdem instantiæ, non habetur certitudo. De actu litis dixit quia bene valeret sententia, condemno ad petita. & de hoc statim sequitur in versiatem debet. & patet in l. ij. C. de sen. quæ sine cer. quan. Non obstat decre. cùm venerabilis. versi. quia verò. de excepti. quia in generali, vel vniuersali, iudicio loquitur, vt infrà dicetur, & per Host. in Summa, eod. tit. §. qualit. sub versiculo certa.

h ¶Episcopus. Valet tñ consuetudo contraria, de consuetu. non est. libr. vj.

i ¶Secundū T. Vbi supra rub. j. ante fi. versi. & no. de apparatu j. dicam.

k ¶Litigauerit. Et litem contestatus fuerit. Habetur quæstio Scharabecij, quam quidam attribuunt Franci. Accur. sed originem habeo de manu primi, qui tenuit valere sententiam latam in personam domini, qui contestatus fuerat litem, licet postea procuratorem dederit, qui cum eo præsens erat tempore sententiæ, in qua de ipso mentio facta non fuit. & incipit quæstio, Quidā petebat à me fundum. Motiua ipsius fuerunt, quia libellus contra dominum formatus fuerat, & non contra procuratorem: & sic contra dominum formari debuit sententia. ff. cōi diui. l. vt fundus. Insti. de accu. §. curare. Item hic dupliciter dominus, re ipsa, & contestatione litis, ergo & t. Itē actio in factū, q̄ oritur ex re iudicata, datur contra dñm, & nō contra procuratorē. ff. de procu. l. Plauti⁹. Conueniētius ergo & expeditius fuit actori, illū cōdēnari, quē snīa afficit. Cōstat enī ex promissione pcuratoris iudicatu solui, nec ex delatiōe iuramenti p eū facti, nec ex eius pacto dñm affici. ff. iudic. solui. l. ante. de iureiur. l. iusiurandū. ij. §. fi. de procu. qui ad agēdū. in fi. lib. vj. Nō obstat l. j. C. de sent. & inter. qa. vt ibi dicit text⁹, dñs nondū fuerat in iudicio: & tunc principalem vocari. q ignorat statū cāæ vt absurdū. Et vocatio procuratoris, statū cāæ notū habentis, posset inducere iudicē ad non pronunciandū vel ad aliter iudicandū meritò igit ille vocand⁹. Nec enī placet subauditus, maximè: vel dicere q ibi factum obstet: cùm verba legis regulariter, & nō frustra ponantur. ff. de iniur. aut prætor. §. j. Ad l. si quis cum procuratorio. ff. de proco. & ad l. licet. § si plures eo. tit. et his similes respondet q dñs tpe sententiæ non erat ibi in iudicio: hic præsens erat in iudicio. Procedunt autem prædicta, & forti⁹ qñ dominus litem ad se assumpserat, quasi procuratorem reuocando. quod poterat: tum quia non fuerat litem contestatus, tum quia non residebat. hoc ibi plenius.

ADDE, an snīa lata cōtra dñum, qui litigauit per procuratorē, sit nulla tam de iure ciuili, q̄ canonico, & quod ius sit seruandū. Ange. consi. xcviij.

l ¶Literis. Pars decisa faciebat ad hoc, vbi etiam erat hæc gloss. Tancre. in j compil.

m ¶Querelam. In glo. concipienda. & vide quod super ea dixi.

n ¶Dixit. In c. iuuenis. de sponsalib.

ADDE, tu ad propositam materiā, q vbi snīa est incerta ex pluralitate nominum non valet, Bal. in l. tempus. §. quoties. ff. de hæredi. institutien.

---

in princi. & in fi. postmodum partes citādę sunt ad sentētiam audiendā: vt extra, de testi. cùm olim. in fin. & aliter nō valet sententia: vt s. de cita. §. viso. vers. aliter autem. Deinde[a] est ferenda sententia, iudice sedente pro tribunali in loco cōsueto, vel alias honesto, vtraq parte præsente vel altera cōtumaciter absente: quia cōtumacia facit tunc eam pro pręsente haberi: sententia prius in scriptis redacta, & correcta, sacris etiā corā se positis, sciat iudex quia non minus iudicabitur, quàm iudicet. Hoc probat per ordinē ij. q. iij. §. notandum. ver. abolitio. & iij. q. iij. §. spatiū. ver. à procedente. C. de iud. properandum. & l. rem nō nouam. C. quō & qñ iud. ea, quę. extra, de dolo & contu. veritatis. extra, de iurei. venientes. & j. eo. tit. §. iuxta. ver. Item non valet. & per totū[b]. ¶†Itē debet ferri secūdùm allegata & probata, & nō secūdū cōscientiā: vt iij. q. vij. iudicet. ff. de offi. præsi. illicitas. §. veritas. extra, de officio iud. ord. si sacerdos. & de officio deleg. pastoralis. §. qa vero.[c] quod facit ad quęstionē illam: qa cùm quidā nobilis quendam interfecisset in platea Bonon. & Potestas de fenestris palatij hoc vidisset, tandē qa homicidiū illud nō pbatur, Ptās voluit illū ad quęstionē ponere, vt sic ab ipso erueret veritatem. Sed Azo, Ho. & Accur. cōsulti, responderūt q hoc facere nō poterat, per præ. §. veritas. Sed contra. ij. q. j. §. vlti. quod intellige vt not. j. de noto. cri. §. fin. versi. Pet. de Samp. ¶†Debet etiam ferri secūdùm cōsuetudinē loci, in quo contractū est, vbi litigatores sunt diuersorum locorum. q dic vt s. de fer. §. j. ver. sed pone. ¶Quid ergo si vnus Carnoteñ. & alter Rhemeñ. cōtrahūt Parisius: demū de cōmuni cōsensu, cōsentiunt in iudicē Belnaceñ. scientes eū suū nō esse iudicē: vt ff. de iud. si cōuenerit? Dic q ille iudicabit secūdùm cōsuetudinē Parisieñ. si sit illa cōsuetudo ad decidendū litem vt probatur in præ. versi. sed pone. ¶Itē pone, quidā Flandreñ. obijt Ianuæ, & ibi in testamēto vxorem suā heredē instituit. sed ecce, secūdùm cōsuetudinē Ianuæ nō potest vxor succedere viro, ex quo possessor bonorū se tuet. In Flandria verò est cōtraria consuetudo, ex quo mulier replicat. Dic q mulier secūdùm cōsuetudinē Flādriæ vbi litigatur, potior est in adeunda hæreditate. ff. ex qui. cau. in pos. ea. apud Iulia. in fin. & sic obtinuit in hac q. & in p̄. secūdùm Odof. p iura posita in præ. versi. sed pone. De hoc nota. s. de edi. instr. §. cōpendiose. versi. qd si de cōsuetudine. ¶†Debet quoq snīa ferri secundū iura, nō p exēpla. ij. q. vij. §. hoc dicto. nisi essent exēpla principis, q̄ faciūt ius. C. de legi. l. fin. extra, de re iud. de causis.[d] etiam si lata sit à principe sine scriptis: dum tñ sit lata animo statuēdi ius. xxv q. ij. institutionis. argu. contra xx. di. de quibus. in fin.[e] ¶Quid si iudex ita dixit, pronuncio sicut talis iudex in tali causa pronunciauit (Et cōstat q ille bene iudicauit) nunquid valet hæc sentētia?[f] Et videt q non propter vitium pronunciatiōis: vt ff. de excu. tut. qui testamēto. Vel pōt dici cōtra, quasi hæc verba non vitiēt. arg. ff. de verb. ob. quæ extrinsec⁹. Vel refert vtrū in sententia expressit errorē vel nō quod dic vt extra, de sen. excō. c. p tuas.[g] ¶†Itē adesse debēt in prolatione snīæ ij quorū cōsiliū & pręsentia requirit: puta canonici episcopales, qñ episcopus debet sententiare. arg. xv. q. vij. episcopus. extra, de his quæ fi. à prela. sine cō. ca. nouit. extra, de accu. qualiter. ij. lxxxvj. di. si quid. xxiiij. distin. eps.[h] ¶†Debet autem ferri in publico, non in occulto. C. de sen. & inter. om. iu. snīam. xcvj. dist. bene quidem. extra, de offi. deleg. consuluit. iij. q. iij. §. spatium ver. à procedente. xviij. q. ij. perniciosam. extra, vt ec. bene. c. j. ff. de reg. iur. omnia quæcunq. Et intellige locum publicū, in quo ius reddi cōsueuit. ff. de iusti. & iure. l. pe. & ff. de arbi. si cùm dies. §. pen. & ff. de inter. in iure fa. iiij. ¶†Porrò si causa ab initio ducta est per procuratorē, syndicū, vel actorem, sententia in personam eius concipienda est, & non in personam domini: & ipse condēnandus est, seu eius condēnatio facienda est, secundùm T.[i] extra de cen. olim causa. C. de sen. & inter. om. iudi. l. j. extra, de elec. querelam. ¶Si verò dominus causæ, in propria psona litigauerit[k] q eis postea in causa illa procuratorem dederit, formanda est sententia in personam domini: & non procuratoris: vt ff. de neg. gest. l. herto. §. j. extra, de transac. ex literis.[l] Tutius tamen est, in personā vtriusq condemnationem dictari, prout no. in præ. decret. querelam[m]. C. de procu. nihil interest. In criminib⁹ autem, in personam domini est dictanda. C. de iureiu. l. fina. ¶†Itē debet esse sentētia certa: vt C. de sent. quæ sine cer. quātita. prolo. per totum. Sed cōtra j. de expen. §. fi. versi. itē scias. & ff. si pars hære. pe. non possumus. Sed illud ibi facit natura actionis, super quo dic q si de certa quātitate actū est, certa debet dari snīa alioquin nō valet vt Inst. de actio. §. curare. Dic tamē q quandoq factum est incertum: & tunc certa non pōt dari sententia. C. de sen. quæ sine cer. q̄tita. prolo. hæc sentētia. xj. q. iij. graue. xliij. dist. habuisse. Vnde si petant decem aut Stichus vt in noxali actione, pōt iudex pronūciare vt dentur decē pro æstimatione litis aut Stichus pro noxa. ff. de noxa. l. j. & ij. Insti. si quadru. pau. fe. di. in prin. & de offi. iud. in prin. Et si petit ecclesia cum pertinētijs, valet tunc incerta sententia. extra, de excep. cùm venerabilis. xxj. q. ij. si quis iam. j. de teli. do. ver. illud autem. ¶Quid si petitur sors & pœna simul: nūquid potest pronunciari super pœna tantū? De hoc s. de act. seu peti. § sequitur. versi. sed quid si quis. ¶Quandoq verò ius est incertum: & tūc nihilò minus certa potest ferri sentētia, de similibus ad similia procedendo. ff. de legi. nō possunt. extra, de rescrip. inter cętera. xx. di. de libellis. Quādoq persona est incerta, contra quā sententia fert, sed factū est certū: vt extra, de offic. ordi. c. ij. v. q. j. quidam. Quandoq etiā q̄titas est incerta, & tamē fertur sententia, sed non mandatur executioni, donec fuerit q̄titas certificata: vt extra, de pcurato. auditis. Certificat aūt incerta snīa, per certā quātitatem in actis expressam: vt in præ. l. hæc sententia. Vincen. verò dixit[n] q si ambiguitas est in facto, non debet ferri sententia: vt s. nec debet etiam consuli superior. ff. de iudic. eum, quem temere. §. ij. si in iure. nec tūc debet ferri snīa. xiij. di. sicut quædā. sed debet etiam superior consuli: vt in præd. l. §. 4. Si autem de persona dubitetur, fertur sub condi. vt in prædi. c. qdā. & in præ. decr. de of. or. Et not. q si constat iudici, q quis habet in aliqua ecclesia ius

episcopale, dubitat tamen de aliquibus capitulis, prudenter faciet, si sic in sententia dicat: Adiudicamus tali ius episcopale in tali ecclesia: talibus capitulis, de quibus nobis non constat ad plenum, exceptis, vt extra, de resi. do. cō (ltirotus. & de exce. cū venerabilis. ver. quā verò. vbi de hoc, sc̄dm papā[a]. Petitio em̄ subiectiōis, generalis est. & ideo licet in libello dicat generaliter ago super subiectione, vt j. de relig. do. versic. illud autem. tñ probari debet in quibus articulis sit subiecta: & super illud tantùm sententia ferri: vt probatur & no. sc̄dm eū extra: de re iudi. cùm inter vos. in princip. & in fin.[b] ¶ †Itē no. inueniri in iure generales sententias vt, decernimus oēm collationem per talem factam, & sententiam latam irritam: vt extra, de exces. præla. tanta. Item iudicam[us], omnes processus irritos: vt extra, de rescrip. cū dilecta. de ele. dudum. Itē, reducimus te ad statū, i quo eras tēpore appellatiōis emissæ: vt extra, de ap. bonę memorię. Itē, adiudicam[us] tibi ius episcopale. extra, de excep. cū venerabilis. Itē, cassamus processum, & quicquid secutū est ex eo vel ob id, extra, de procurato. auditis. Item, condemno te ad expensas faciendas, si in ꝓbati ōne defeceris: vt e. c. & similes. Quādo autem posit generalis ferri sentētia, & quid iuris sit, sup hoc no. sc̄dm Papā in præd. c. tanta.[c] ¶ †Quid si pero decē, & iudex condēnat in. v. de aliis vero v. tacet[d]? Dic q̄ adhuc potero alia quinq; petere. qd̄ dic vt not. C. si aduer. rem iu. l. j. Vel distingue: quia si iudiciū coram iudice habitum est, intelligitur reus absolutus in quinq;. Nā hoc casu subuenitur in minori per restitutionem in integ. C. si aduer. rem iudi. l. j. per qd̄ patet quòd erat absolutus reus. Si verò coram arbitro, secus. ff. de dnli excep. apud. §. item quęritur contra. s. de arbi. §. si. versicul. quid igitur si de vna. secus tamen est in compensatiōe. si enim petij à te x. & posuisti cōpensationē aliorum. x. & iudex te condemnat in. x. non ideo intelligitur me absoluere, nisi adijciat in sententia quòd spernit vel cassat compensationem. ff. de nego. gest. si aūt. §. si à quo cunq;. ff. de compen. q̄ in diem. §. si rationem. Et scias quòd aliqua expressio est necessaria in sñia: sine qua libellus valet. Nam in sñia debet[ur] exprimi res vel quātitas, vel in actis cōtineri. ff. de re iud. ait prætor. vnde non valet talis sententia, cōdemno te ad res, quæ tibi obuenerunt à tali. arg. C. de senten. quæ sine cer. quanti. profe. l. ij.[e] secus tamē est in libello. quod dic vt j. de lib. concep. §. iuxta. versicu. Item non valet in ac. ¶ †Hoc quoq; notandum est, quòd sententiā rectè latā iudex no potest corrigere vel mutare. ff. de re iud. iudex. vj. go vltima c. quod bene. extra, de offic. delega. in literis. vt s. de arbitr. §. sequitur. ver. sed nunquid verbū. & se. dic vt ibi. Papa tamen hoc potest. extra, de re iudica. cùm olim. & de in integrū resti. cū ex literis. xxxv. q. ix. apostolicę. et capi. loci. Potest tamen iudex eā supplere ea die, qua tulit, in his, quæ pertinent ad consequentiam priorum statutorum: vt de fructibus, & sumptibus, & similibus: vt s. de dispu. seu allegat. §. satis clare. versic. quid si de fructibus. & quo ad grammaticam, & ornatū verborum: ita tamen quòd sententia non mutetur. ff. de re iudica. actorū[f]. G. Na. & Inno. iiij. dicunt[g] quòd ordinarius potest à capite incipere. & sent. etiam suā emēdare. & aliā ferre, si latam inuenerit esse nullam. C. quomodo & quā. iu. si ꝑses. C. de accusatio. l. iiij.[h] Delegatus verò nō, cùm sit functus officio suo: vt in prædi. l. ff. de re iud. iudex, & desijt esse iudex: vt ff. de arbitris quidem. in fine. sed tūc per superiorē emendabitur. C. quomodo & quan. iud. si vt proponis.[i] nec est contra extra, de accusationibus qualiter. j. quia illi erant generales legati: ideoq;, secundùm eum, corrigere poterunt. In factis aūt, & in alijs omnibus, præter q̄ in sententiis diffinitiuis potest tā ordinarius, q̄ etiam delegatus, iterum facere quod minus rite fecit. De ordinario probatur extra, de electio. cū terri. De delegato, extra, de off. delega. significasti. de appellatio. cum cessante. supra, de exceptio. §. viso. versiculo sed si iudex. ¶ †Quid ergo faciā si superior[k] multum distat, et laboriosum esset mihi ipsum adire? Dicunt quidā q̄ non obstāte tali sñia, intētabo pristinā actionē. Et si excipiat de re iudi. replicabo de dolo: q̄a sñia nō fuit rite lata. arg. ff. de dolo. cū à te. sed hoc non videtur tutum.[l] ¶ Quid ergo si sñia sit lata die feriata: nunquid iudex poterit ipsam iterum ferre die non feriato? Respondeo, sic, si est ordinarius, vt dixi. Secus si sit delegatus. ff. de re iud. iudex. extra, de offi. deleg. in literis. Mulcta autem sententialiter indicta, remitti pōt à iudice, ratione paupertatis: vt ff. de offic. præsid. l. illicitas. §. finali. C. de mō mulct. eos. in fine. In alijs verò se intromittere nequit: cùm sit funct[us] officio suo. ff. de re iud. l. iudex. extra, de offi. deleg. in literis. ¶ †Ioan. de Deo dixit[m] q̄ si sñia nulla est, vel est talis, quæ non transit in rem iudicatā, vt est excōicatio, & huiusmodi, iudex vel eius successor pōt eam corrigere, vel quasi de nouo ferre. xxxv. q. j. c. quod quis. C. quomodo & quando iu. si præses. C. de senten. & interlocut. om. iudi. l. j. ff. de interro. ac. l. iiij. dumtamen sit ordinarius. Secus autem in delegato: vt dicit C. quomodo & quando iud. l. iiij. & in prædi. c. in literis. eodē titulo. conquerente. extra de offi. ordina. pastoralis. Ego dico q̄ sententiam perperam latam non potest iudex corrigere, vel aliter iudicare, etiam eadem die, ex eisdem tamen actis: vt ff. de re iud. cùm quærebatur. De nouo tamē bene potest cognoscere, & iterum iudicare, si est ordinarius. Secus in delegato, vt suprà. Videtur tamen q̄ delegatus etiā potest reuocare & mutare sententiam excommunicationis à se perperam latā: tum quia potius illa trahit ad naturā interlocutoriæ, q̄ diffinitiuæ: tum quia potius est poena q̄ sentētia: vt s. §. primo. & §. ij. versic. & nota. Item an interlocutoriam iudex reuocare posit, & qualiter: dixi plenè s. de excep. §. viso. ver. si iudex. & seq. ¶ †Cæterū in sententiæ prolatione, iudex exprimere debet actoris petitionem, & rei responsionē, & eius exceptionē, & generaliter quicquid in cā vtriusq; petitū vel allegatum seu actum est, sub epilogo referat: vt dixi s. de cōclu. & renūcia. ver. auditis. Quo facto, habeat paratā sñiam vt j. §. iuxta. & eam, vel saltē conclusionē ore proprio legat: vt s. §. iiij. versi. sequit. & his verbis vel similibus in prolatione vtatur.

FORMA. Visis & auditis confessionibus & attestationib[us], instrumētis, rōnibus & allegationibus vtriusq; partis, in iudicio deductis, eisq; diligenter examinatis & intellectis, deliberatione quoq; nobiscum & cū peritis præhabita diligenti, talē condēno vel absoluo. Vel aliter proferat, sicut viderit proferendū: ita tñ q̄ canonib[us], legib[us], vel cōsuetudinibus cōueniat approbatis: quę oīa sunt in sñia exprimēda, secūdùm T.[n] & in formis luculentius apparebit. Hęc oīa probant extra de prob. licet cām. extra, de fide instr. c. j. de cur. furi. si furiosi. §. j. C. de iudi. ꝓperandū. §. illo. x. q. iij. summope. extra, de eo, qui mit. in pos. cā rei ser. c. iij. Quare dixerunt, deliberatione cum partibus habita: vide s. de cōsilij requisiti. ad fi. & s. de aduoca. §. nunc tractemus. ver. habito. Verū si rōnes vel allegationes partiū, quæ ipsum ad pronūciandū mouent, in sñia non feratur nihilò minus sñia valet. extra, eo. sicut nobis.[o] arg. Insti. de inuti. stip. §. si scriptū. Licet sec[us] sit in instrumēto, vbi causa inserēda est. Et est rōvt, no. in prædi. decr. sicut nobis. Cautius autem faciet iudex, si eas non inserat: vt in prædi. decre. sicut nobis. ne fortè qñq; ex incuria errorem in sñia exprimat, & ne viā calūnijs aperiat. ff. de sen. q̄ sine app. resc. l. j. §. itē cōtra. & ij. q. vj. §. diffinitiua. versi. sententia. extra, de sen. excom. per tuas. cum suis concordan. & ne vna lis, sit alterius exordium: vt C. de reb. cre. si quis. in fi. de fruc. & litis expen. terminato. in fi. extra de verb. sig. cùm olim. ¶ †In quibusdam tñ casibus exprimere tenet, ne ex toto pereat ius partis: vt ff. de leg. j. filiusfa. §. diui. ff. de iure fis. l. ij. §. senatus. ff. de transa. cū hi. §. in causæ. Prim[us] est, vbi ꝓpter ineptā petitionē absoluit, ne pereat ius agendi. extra, de iudi. examinata. ff. si men. l. fal. mo. di. l. j. §. j. Secundus est, cùm à iure communi recedit. Vnde si victū non cōdēnat in expensis, debet causam

---

a ¶ Papam. Ibi scripsi i gl. sed nonne.

b ¶ In fi. Et dixi post eum de officio ord. conquerente. super j. glo.

c ¶ Tanta. Vbi scripsi i gloss. no. generalem.

d ¶ Tacet. Vide qd̄ de hac materia plenè scripsi de re iud. cū inter. in vlt. glo.

e ¶ L. ij. Vide quod ibi not.

f ¶ Actorum. ff. de ver. sig. l. alienationis. in §. vlti.

g ¶ Dicunt. Dec. in li literis. de offic. delega. vbi scripsi super versic. functus. & ver. sed si causa. ADDE q̄ licet iudex non posis corrigere, vel mutare sentētiam suam ipsam tamē obscuram bene poterit declarare, etiam ex interuallo. Bald. in l. heredes palam. §. sed si notam. ff. de testa. & quando intelligat hoc, & qualiter. vide ibidem per ipsum.

ADDITIO. ¶ An sentētiam ēt incōtinenti post latam, iudex ipse corrigere posit vel ēt sibi addere, latè cōsuluit Alex. consil. exviij. inci. oīs vis. i iij. vol. & an sentētia obscura debeat declarari p acta ꝓbatoria, vide Matesila. no. cxlij. incip. .10, quod illud. He. Ferran.

h ¶ L. iiij. Non ob. ff. de poe. l. moris est. §. iste. q̄a istud propter enormitatem delicti, & grauitatem poenarum. C. de poenis perram.

i ¶ Proponit. an ex eisdem actis, dicetur j. §. iuxta. versi. sed si causa.

k ¶ Superior. qui delegauit.

l ¶ Tutum. Facit qd̄ scripsi de except. cùm venerabilis. super glo. penul. circa finem.

m ¶ Dixit. Libro iudicum. vbi suprà, ver. antep. Et scias q̄ ex superioribus multa fuerant Ioā. de Deo, nunc solū nominati, quia vult improbare: & iste stylus scribēdi, iam diu viguit, sed non apud me: laudetur Deus.

n ¶ Secundū T. vbi suprà rub. in versi. præterea. & vide j. §. proxi. ver. quod autem.

o ¶ Nobis. Vide qd̄ ibi scripsi super iii. glo. vbi etiam vide casus vj. q hoc sequuntur, sed non eodem ordine.

causam exprimere quare cessat. extra, de pœnis. calumniam. in authen. de iudicijs. §. oportet. col. vj. Tertius quando absoluit in rei vendicatiōe: ideo quia reus tempore sentētiæ non possidet, ne forte volenti postea agere ex noua causa, obstet exceptio rei iudicatæ. extra, de exceptio. ca. penul. ff. de exce. rei iudi. l. si rem meā. & l. si quis ad exhibendū. Quartus, quādo quis absoluitur ab instātia iudicij, & p patronos causæ fieri quo minus cā nō poterit diffiniri. C. de iudic. properandū. §. illo proculdubio. Quintus, in sententia excōicationis. extra, de sentē. excom. cùm medicinalis. lib. vj. Sext⁹, in causa appellationis, vbi debet inseri cā, quare prima sentētia reuocet, vt per hoc prioribus iudicibus, qui bene secundum acta coram se habita pro

15 cesserunt, nihil imputetur: vt j. §. proxi. ver. sed pone except. ¶ † In summa nota q secundū formam petitiōis, est sententia dictanda: vt extra, de simonia. licet Heli. de accusa. qualiter. ij. ad finem. Vnde si actū est possessorio, nō pronunciabit super petitorio, sed super possessorio tantū, & econtra. Vel si actum est vtroq simul, non pronūciabit super altero tantū. extra, de causa possessio. & proprie. cùm dilectus. ¶ Quid si lis est contestata in actione depositi, actor verò nō probat se deposuisse, sed se cōmodasse? Videtur reus condemnandus. argum. ff. de priuileg. credi. l. ij. quia in certis non est locus coniecturis. argu. ff. de verbo. obliga. continuus. Et hoc tenet H. & Azo. ff. si mens. fal. mo. di. l. j. in fine. j. respon. argumentū tamen contra. ff. de iureiuran. si duo. §. idem Iulia. & extra, de re iudic. abbate. §. sed ad

a hoc. & § præfatus.ᵃ ¶ † Etᵇ nota q generaliter, in qualibet sententia, sex

16 dicuntur contineri. Primum, nomen iudicis, & an sit delegatus vel ordina

b rius? Secundum, nomina litigatorum. Tertium, tenor petitionis, in iudicio porrectæ. ¶ Quartum, substantia processus causæ: puta litis contestatio,

c & iuramenti præstatio, & huiusmodi. ¶ Quintum,ᶜ q fiat mentio, partes fuisse præsentes vel per contumaciam absentes. De quo vide j. §. proximo. versi. & nota secundum. ¶ Sextum, condēnatio vel absolutio seu pro

17 nunciatio, & alia, quæ videbuntur expedientia iudicanti. Et breuiter† in iudicando cordi magis sit custodia veritatis, quàm obedientia voluntatis: vt iij. quæst. vij. iudicet. in fin. Item nota quòd si partes conueniant, quid iudex pronunciet, illud iudex sequi debet, ff. de re iudi. si conuenerit. ¶ Quid si quis alicui sic dixit. Si obtinuero in causa, nolo quòd mihi tenearis. De hoc infrà, de appella. §. fina. versiculo quid si quis ita.

SVMMARIVM.

1. Formæ sententiarum, sunt diuersæ.
2. Præceptum qualiter fieri debeat in confessum.
3. Iudex duobus debitoribus præcepturus, cuilibet eorum præcipere debet in solidum.
4. Iudices ex officio suo, varia facere possunt præcepta.
5. Iudex ad alicuius petitionem sequestrari iubens res aliquas, quibus rescriptis vti debeat.
6. Sententia diffinitiua super diuersis, & à diuersis ferri solet.
7. Sententia, fertur ad perpetuam rei memoriam.
8. Sententia semper continere debet condemnationem, aut æquipollens: vt est, statuo, pronuncio, præcipio, & similia.
9. Silentium perpetuum & absolutio ab impetitione, in omni sententia proponi debent.
10. Si in sententia continetur, condemno talem, vel condemno procuratorē talis, an præsumendum sit, eos fuisse præsentes.
11. Iudicata res, pro veritate est habenda.
12. Prouinciæ cuiusdam modus, in sententiæ prolatione.
13. De singulis actibus mentionem in sententia fieri, cautela est.
14. Sententia super adipiscenda possessione ferenda, qualiter pronunciari debeat.
15. Modis diuersis & super diuersis casibus, sentētiæ proferendæ occurrunt.
16. Sn̄ia qualiter sit proferēda, vbi causa illegitimitatis per defensionē agitur.
17. Sn̄ia, vbi reus nec condēnatur nec absoluitur, quæ verba continere debeat.
18. Sententia qualis esse debeat in causa matrimoniali, vel in sponsalibus.
19. Tenor libelli non semper in sentētijs apponi solet, à quibusdam: sed summatim mens petitionis.
20. Sentēna a iudice delegato vel subdelegato ferenda, qualiter sit formanda.
21. Notarius qualiter, & per quæ verba, se in sententijs subscribere habeat.
22. Auditor palatij domini papæ quibus verbis se in sententijs subscribendo vti debeat.
23. Sententia qualiter sit proferenda in causa criminali, seu iniuriarum.
24. Iudicis appellationis officium est triplex.
25. Appellatione facta à sententia ipso iure nulla, quæ, & qualiter iudex debeat pronunciare.
26. Iudex appellationis, an pronunciando iniustam sententiam & appellationem fore legitimam, videatur per consequens condemnasse.
27. Iudex appellationis qualiter pronunciabit male fuisse iudicatum, si prim⁹ iudex pronunciauerit secundum acta coram se habita.
28. Sententia excommunicationis, qualiter sit formanda.
29. In enormibus delictis, sententia quandoq solenniter est proferenda: & tunc dicitur anathema.
30. Sententiæ solennitas, non semper est in iudicijs obseruanda: sed tantùm in scriptis producenda.
31. Contumacia crescente, crescere debet & pœna.
32. Participantes cum excommunicatis, an & quo casu eandem excommunicationis sententiam incurrant.
33. Participans cum excōmunicatis, non peccat mortaliter sed venialiter.
34. Iudex aliquē propter causam excōmunicans rescriptum facere debet, vt excommunicatus vitetur.
35. Ecclesiæ miseratio, nunquam claudit gremium ad eam redeunti.
    Beneficium absolutionis ab excommunicatione, qua forma sit tradendum.
36. Absolutio à suspēsione hois, qualiter fieri debeat.
37. Iudice delegato cām alicui subdelegāte, & diffinitiua sibi reseruata: si ipse subdelegatus aliquē excommunicauerit, an in absentia delegati possit absolui.
38. Sententia iudicis per papam confirmata, an possit per eundem iudicem relaxari.
39. In obtinenda absolutione ad cautelam, præstandū est iuramentum.
40. Absoluendi tantùm per sedem apostolicam, possunt & per alios in necessitate absolui.
41. Mulier robusta & fortis, an sit mittenda ad sedem Apostolicam pro absolutione habenda.
42. Episcopus senex et debilis aut impeditus, per quē possit absolui, si manus iniecerit in clericum.
43. Abbas monachū verberās, à quo sit absoluendus.
44. Prior, magister, seu maior ordinis hospitaliorum, si excōicationem incurrat, à quo sit absoluendus.
45. Delegatus, simpliciter vices suas committendo, videtur in totum committere.
46. Dispensatio fit multis modis.
    Literæ, qualr sint super dispēsationibus formādæ.
47. Forma dispensationis, vbi quis fuit conuictus de aliquo crimine, in quo potest dispensari.
    Misericordia superexaltat iudicium.
48. Forma dispensationis seu restitutionis alicuius, in magnis criminibus.
49. Papa potest, quo ad ius ciuile infamiam irrogare.
50. Episcopus volēs dispensare cum aliquo, qui ignoranter habuit beneficium per simoniam ab alio cōmissam, qua forma vtetur.
51. Iudex volens formare sententiam super dispensatione accusatoris, in probatione deficientis, ne infamis sit, quibus verbis vti debeat.
52. Infamiam ex sententia irrogatam volēs restituere, qualiter procedere debeat.
53. Episcopus dispensans aliquem ad duo beneficia, qua forma vtetur.

1 VT autem Quæ præmisimus, exemplis subijciantur, formas sn̄iarum aliquas supponamus. ¶ Primò igit formas interlocutionum ponemus. Secūdò, formas præcepti. Tertiò, formas diffinitiuarū. Quartò, formas sn̄iæ arbitro-

d rum.ᵈ Quintò, formas condemnatiōis in criminali causa & mulctæ. Sextò, formas sententiæ, in causa appellationis. Septimò, formas sententiæ excōmunicationis, interdicti, & suspensionis, & absolutionis. Octauò, formas sententiarum, super dispensationibus. ¶ Qualiter autem sententia interlocutoria super peremptorijs ante litis cōtest. propositis, vel super exceptione excōicationis, vel super dilatorijs exceptionib⁹ propositis, formet. Et an lata possit per iudicē reuocari, & formam reuocādi: & qualiter tunc super expensis pronunciet, dixi s. de excep. §. dicto. ad fi. & §. viso. versi. præfixo igitur. & seq. vsq ad finem. ¶ Item qualiter formet interlocutoria, de reputando aliquē contumacē. s. de cōtumacia. §. sequitur. in prin. ¶ Item, qualiter interlocutoria de mittendo in possessionē propter contumaciā, & etiam sententia dationis in solutū, rem ipsam & secūdū decreti habes. s. de primo & secū. decre. §. ij. & §. nūc dicamus. versi. his pactis. ¶ Itē, qualiter iudex appellationis pronunciabit super attentatis, & qn̄, & super quibus. j. de appel. §. nouissimè. ver. illud. et seq. & secūdùm Pspā extra, de app. dilecti filij prior. ¶ Qualiter etiā pronunciabit super exceptio. litis contest. impedientibus, no. s. de

2 excep. §. dicto. versic. sed quærit. ¶ † Nunc dicam⁹ qualiter præceptū fiat in confessum: de quo dixi suprà, §. species. Et quidem postquàm reus de plano, de debito confessus fuerit, iudex sic dicat:

a ¶ Præfatus. libr. vi. Vide s. de act. seu peti. § sequitur. versicu. hoc quoq. & quod ibi dixi.

b ¶ Et. Ille versi. fuit Rolādini, parte ix. vltra medium. vbi de sententia iudicis ecclesiastici super matrimonio. versi. cæterum.

c ¶ Quintum. Rolā. posuit hoc p sexiò & pro quinto. & facit ad dicenda in versi. statim alleg.

d ¶ Arbitrorum. De hac materia j. versi. si autem sit arbiter.

❧ F O R M A. Ego talis iudex, audita cōfessione tua, præcipio tibi vt des & soluas hinc ad x. dies centum solidos Turo. P. quos ex causa mutui eidem P. te debere & teneri in instr̄o publico manu talis notarij cōfecto, de plano in iudicio es confessus. ¶ Qualiter autem auditores in Romana curia pronuncient in confessos, not. j. versi. in Romana verò. ¶ † Quòd si sint duo debitores, præcipiat cuilibet eorum insolidum sub præscripta forma. Vno tamen soluente, alter liberatur. Verùm si fiat præceptum ex dilatione iurisiurādi, tunc sic dicat:

❧ F O R M A. &c. vt s. vsq. te debere. postea iunge, delato tibi iuramēto in iudicio, es confessus. vel, delato sibi iuramento in iudicio asseruit idē P. extra, de iureiu. c. fi. C. de rebus cre. generaliter. cū suis concor. & sic de alijs præceptis, inserendo in eis quid & quare præcipitur, & tempus præfixum. Notarius autē hoc in scriptis redigat, verbis primę personę, in verbis tertiæ commutatis. ¶ † Hoc aūt nota q iudices varia ex officio suo, (quod late patet) faciunt præcepta: puta q quis sibi pręsentet aliquid, vel quòd teneat in domo sua aliquem, & similia: & hæc præcepta sunt scribenda simpliciter per tabellionem, prout à iudice proferunt. Ex de his & similibus dicitur quòd non omnis vox iudicis, rei iudicatæ continet authoritatem: vt C. de sen. & interloc. om. iudi. [illegible] stipulatione. extra, de præsump. afferte.[a] ¶ † Quandoq verò ad alicuius petitionē iubet res aliquas sequestrari: & tunc etiam potest eius iussus scribi: tamen consueuit communiter solùm executoris relatio scribi hoc modo:

❧ F O R M A. T. nuncius seu cursor talis curiæ papæ, retulit se de mandato talis iudicis vel auditoris ad petitionē talis sequestrasse penes B. tales res, quas se in tali fundo vel domo asseruit repensse: & præcepisse ipsi B. vt res ipsas saluet & custodiat, donec quid inde faciendum fuerit decernat. Verùm si is, cui præceptum est, ante tenutam bonorū aduersario datā, veniat, & contra præceptū excipiat dicens, ex dicto præcepto non esse cōtra eum procedendum, forte pro eo q ipse minor est, & nō potuerit sibi aliquid in iudicio sine tutoris[b] authoritate præcipi: vel q̄a est filiusfa. & dictū pręceptū sine pr̄is authoritate recepit. vl̄ q̄a factū fuit in eū inuite confessum, & hmōi: tunc dabitur ei terminus ad probandum exceptionem propositam: quo elapso pronunciabitur in hac forma:

❧ F O R M A. Quoniā talis corā me tali iudice cōstitutus, in tali causa talē except. pponere curauit, scilicet curā, &c. pone totā. post iunge: & hāc exceptionē probauit legitime eiden de consilio peritorū interloquēdo pronūcio non esse cōtra eum ex præcepto huiusmodi procedendū.[c] & hoc cū suam exceptionē plenè probauit. vel si nō probauit, pronūciet non obstante dicta exceptione ex præcepto huius cōtra eū fore procedendū: & præceptū ipsum fore executioni mandandum. Quo facto, dabitur tenuta in bonis rei, quę scribetur, vt s. de primo & secūdo decre. §. nūc dicam⁹. ver. qd̄ si nullus. hoc saluo, q in hac tenuta dicēs exequendo præceptū factū à iudice tali vel reo, dabit̄ bannum secundú consuetudinē Italiæ in hac forma:

❧ F O R M A. Quia P. non soluit T. centum solidos, in quibus ei ex causa mutui tenetur per instrumentū vel præceptū manu talis notarij factū. & legitimè secundū formā statuti per talē cursorē die tali citatus & cridatus nō venit, nec misit: ideo ex nunc sit in banno talis curiæ. ¶ † Nunc transeamus ad diffinitiuas sententias, super diuersis, & à diuersis ferendas. Ad cuius rei euidentiam sciendū q quandoq fertur diffinitiua sententia ab ordinario, quandoq à delegato, quandoq ab auditore palatij domini Papę, & quandoq ab arbitro. ¶ Cùm fertur ab ordinario: aut fertur in personali actione, aut in reali. Si in personali actione, sic dicatur:

❧ F O R M A. In nomine Domini amen: inter B. & C. super hoc coram nobis oreta materia quęstionis, idem B. libellum obtulit, in hac forma. Coram, &c. pone libellum de verbo ad verbum. Lite igitur coram nobis legitimè contestata, pręstito q hincinde de calumnia seu de veritate iuramento, factis quoque positionibus, & ad ipsas responsionibus subsequenter datis, etiam articulis & testibus, instrumentis productis & attestationibus publicatis, tandem conclusum in causa à partibus extitit, hinc & inde vel nos parte altera concludente in causa ipsa in partis alterius contumaciam habuimus pro concluso. Nos itaque diligenter visis & auditis partium iuribus & rationibus & probationibus, inuestigatis quoque & ad plenum cognitis ipsius causę meritis, & æqua iustitię lance discussis, & deliberatione insuper nobiscum, & cum peritis præhabita diligentia: vt extra, de re iudi. ad apostolicæ. §. nos itaque. & capitul. abbate sane. & c. cùm æterni.[d] Dei nomine inuocato, partibus propter hoc in præsentia nostra constitutis & sententiam ferri postulantibus: vt suprà, de per sententiæ. vel altera præsente, & altera contumaciter absente, cuius absentia Dei pręsentia repleatur: vt secunda. q. j. de manifesta. in fine. & extra, de dolo & contu. veritatis. cum suis concor. pręfatum C. seu B. eius procuratorem procuratorio nomine pro eodem

a ¶ Assistre. Vide suprà de iur. om. iudi. in fine.

b ¶ Tutoris. Vel curatoris.

c ¶ Procedendum. Ad hæc, & ea, quæ præmissa sunt, facit quæstio Nic. de Mata. quæ incipit, statutum est in ciuitate. qui tenuit q si statutum sit in ciuitate q contra præceptum factum in confessum, non possit opponi exceptio, nisi de falso vel soluto: poterit opponi exceptio nullitatis: vt in terminis pręmissis: et maximè cùm procedit nullitas ex vi alteri⁹ statuti. & est simile quod dicā j. titu. j. §. vlti. super 3 versi. xvj. allegat q præceptum non ritè factum, non dicitur præceptū. ff. de bon. pos. contra tab. l. filium. §. non quæ vis. & si vis huiusmodi. cōcor. vj. de cleric. non resi. tunc in glo. ij. & super ea suffragiū, & 4 suppletiones. ibi ēr tenuit q si minor iurauit se maiorē, & confessus debitum, recepit præceptum⁹: vt suprà, si ipse minor fuit in dolo, & creditor in bona fide, tenuit p̄- a ceptū rōne doli & 5 sacramēti, per l. j. ff. depo. §. an in pupillum. Si verò creditor sciebat illū esse minorem, & sic de dolo illius cōqueri nō pōt. ff. de actio. emp. l. j. C. de in integ. restitu. mi. l. de tutela. de regu. iur. scienti. lib. vj. & alterius statuti, qd̄ an b nullat obligationē minoris aliter factā forma seruata non fuit: dicit pręceptū nullū: et maximè si errauit tunc putās se esse maiorem. ff. de confes. non fatetur. Ad idem ff. de pac. si cū te. de act. emp. si hæres. sicut etiam vna lex per aliam terminatur. sic statutū, & etiā l. alias sequeretur præceptum factum furioso, pupillo, prodigo, cui interdictum erat, exequendum foret. quod esset absurdum. Vt igitur dicat̄ pręceptum, oportet duo concurrere, personam, s. quæ pręcipere, & personā, cui præcipi potuerit. ff. de confir. tu. l. j. & l. naturali. §. j. & secundùm hoc deficit tam lege q̄ statuto. dicit tamen q in dubio præsumitur eum in dolo, qui dixit se maiorem, per l. quid enim. ff. de dolo. Solutioni non obstat aut̄. sacramenta. C. si aduer. vend. loquitur enim de iuramento super cōtractu. Iuramentum autem, de quo loquitur, fuit super quadam assertione. Adde quòd istud de præsenti: illud de futuro. Non obstat etiam l. si alteri⁹. C. si mi. se ma. di. quæ loquitur de contractu qui tenebat, contra quem petebatur restitutio: non q diceretur nullum. Iac. de Bel. in quęstione quę incipit, lege Perusina. in primis duobus membris tenet q statuto prohibente fieri, & annullante, si fiat contractus per filiumfami. sine consensu patris vel per adultum sine curatore, licet primus contrahendo mentit⁹ fuerit se patrēfamilias, vel seruus mentitus fuit esse curatorem illum qui non erat: contractus tamen non tenebunt, propter statutum, quod non solùm prohibet, sed etiam annullat: sic non oritur obligatio ex contractu, qui ipso iure non valet. Allegat l. non dubium. C. de legib. l. quid enim. ff. de dolo. et quod no. in l. quęcunq. §. si. de publiciana. & in l. si curatorem. in glos. ipso iure. C. de in integ. resti. Prędicta in aut̄. l. quid enim. sic inducit, si cōtra pupillum, qui mentitus fuit, datur actio de dolo: ergo non tenuit contractus aliàs daretur actio ex contractu: non de dolo. eo. tit. l. j. §. ait prætor. Contrarium dicit procedere cùm statutum non annullat, fortius si actionem vel exceptionem dat: super eo verò quod quæritur an iuramentum prædictorum validet contractum, distinguit inter filiumfami. & adultum. De primo simpliciter tenet quòd non: quia roborari per id non potest cōtract⁹, qui non tenet per statutū: cùm principale à suo accessorio non vestiatur, nec reguletur. ff. de vulg. & pupil. substitu. tum quia iuramentum est cōtra bonos mores, ponderata l. j. in princi. ff. ad Macedo. inducit regulam, non est obligatorium. libro vj. De minore distinguit ius canonicum à ciuili: vt de iure ciuili nō validetur ratione prædicta: de canonico sic, per decre. de iureiu. cùm contingat. cum cōcor. Aduertendum est, quòd hic tractamus de beneficio nullitatis, non de beneficio restitutionis, de quo plenè tractatur infrà de restitu. in inte. §. ij. versic. Item denegatur. & versi. seq. Et vide quod de prædicta quęstiōe Iac. de Bel. quæ cōtexuit illi materię in articulo si dicam in præ. §. ante fin. col. A D D E primæ parti quod consuluit Ro. cōsilio cexciij. scilicet quòd si respondens positioni dicat, credo prout in instrumēto continetur. & instrumētum sit nullum ratione solemnitatis, quod similiter cōfessio est nulla: quia respondens intellexit de instrumento suis substantialibus reprobato. Item quod idem Roma. voluit consilio xlij. scilicet q stante statuto, quòd contra instrumentum nulla possit opponi exceptio: tamen poterit opponi exceptio inhabilitatis personæ: vt si vxor donat viro, ipsa poterit opponere, quòd vir erat inhabilis ad recipiendum donationem. Item quod voluit idem Roma. consilio lxvij. scilicet quòd stante statuto quòd lauda mandentur executioni: lauda nulla, non mittentur executioni. Item facit quod voluit Bald. consilio cclxix. iiij. lib. scilicet quòd statutum loquens de arbitro, intelligitur de vero, non prætenso. Item facit quod voluit idem Ro. cōsi. allegato xlij. scilicet q stante statuto quòd nulla possit opponi exceptio patens, non velata. Item facit quod voluit Petr. de Ancha. consilio ccxij. scilicet quòd stante statuto quòd nulla possit opponi exceptio: tamen poterit opponi exceptio nullitatis causatæ dolo aduersarij. Item nullitas, quæ prouenit à iure naturali. Item illa, quæ colligitur ex inspectione actorum. Idem quod voluit consilio cclxxj. scilicet quòd prædictum statutum non ponit exceptionem nullitatis, quæ prouenit ex alio statuto. Item quod idem voluit consilio lxxij. scilicet quòd stante statuto, quòd sententia mittatur executioni, debet intelligi de illa, quæ viribus subsistat. Latius prosequere in addi. positis per me post Bartol. & Alexan. in lege prima ff. quod vi aut clam. Quo verò ad materiam l. si alterius. C. si mi. se maio. dixerit. Vide pulchrè Ancha. consilio ccxxvij. & Paul. de Castro consilio cxlj.

d ¶ Cum æterni. libro vj.

a ¶ Subscriptione. Libro vj. illud posui in j. gloss.

b ¶ Veteris. l. ij. est.

c ¶ Citatum. Supple, peremptoriè. de hoc j. §. iuxta. versi. quid ergo. cū seq. Scias quòd Guido de Suzara in summa, tit. quomodo ad sententiam procedatur. & in l. properandum. C. de iudic. quærit si sententia sic contineat, citato reo peremptoriè vt veniat ad sententiam audiendā, eo non veniēte, pronunciamus &c. an non probato aliter peremptorio, stet sentētiæ? Quòd stetur, inducit quatuor, videlicet præsumptionem, solennitatem, authoritatē iudicis: item publicæ scripturæ, & vt res valeat, Instit. de fideiuss. §. vlt. secūdo extra, de renunc. in præsentia, tertiò C. de prob. precibus. quartò de ver. signi. abbate. In contrarium alleg. §. itē cū ex edi. ff. quæ sen. si ne appel. rescri. Itē l. quæcūq. ff. de pobli. Item si sunt verba tabellionis, non creditur ei. in aut. de hære. & falci. §. si verò absunt. Idē si sunt iudicis. de pba. quoniam cōtra. Ad idem C. de senten. & inter. ex stipulatione. Soluit q̄ licet seruetur cōtrarium de iuris subtilitate, necesse est pbari peremptoriū per iure secūda. Bene facit quod scripsi post Inn. i præ. decre. quoniam cōtra. super versi. quę occurrerit. quæ videre poteris in ver. in summa. hic in fine allegato. vbi aūt teneas victorē nō habere pbare: nō tamen est verū qd̄ sequitur, victū nō posse probare. pro ducendo enī acta litis, inter quæ non apparebit ista citatio, habebitur pro nō citato, nisi probetur contrariū, p iura, quæ scripsi in prædicta decr. quoniam contra. in fin. Item si fatetur citationem, & negat peremptoriū: nptime poterit id probare per testes, qui citationis formam audiuerunt, vt dixi in decre. bonę. j. de elec. in materia negatiuæ, vbi vide in auditu. & in fi. vbi etiam dixi q̄ possit fieri instrumentum negatiuæ, scilicet quòd in actione non est illa citatio, vel non est peremptoria. Item posset probari per testes literatos, qui examinarunt acta: ibi vide in fine. Item si probaret victor personalem citationem, posset victus illam improbare per nundum decret. ex tenore. de testib. & C. de contrahen. & commit. stipul. l. optimam. Non obstat. §. porrò. j. alleg. quia ibi nō erat coarctatio aliqua actorum vel temporis. In eo autem quod hic subdit Gul. vel præsentem, bene puto ista ri dicta notatū qa non de præterito loquit, sed de præsenti, iuxta ea. ed q̄ remisi suprà de Innocen. in decr. quoniam. et putet Gul. prædictus in Summa titu. de sententijs. q̄ præsentia sine expresso cōsensu vel dissensu sufficiat dicet non emanauerit peremptorium, quod fiebat ad præsentiam habendam, vel absentis malitiam cōuincendam. Inducit iura de tacito consensu, quod sufficiat regula, qui tacet. de reg. iu. lib. vj. Bene facit quod no. j. de libel. concep. §. sequitur. ad fi. iā seruari feci ad omne dubium tollendū quòd iudex citauit partes, licet pręsentes peremptoriè ad sententiam tunc audiendam.

A D D E, vt per Bald. consil. cx. iij. libro, per Alexan. consil. cxl. ij. libr. & eodem libr. consil. cxxv. & xlij. iij. li. & per Pau. de cast. consil. lij. vbi pulchram habebis limitationē ad illud quod dicitur q̄ ex longinquitate temporis præsumitur solennitas.

d ¶ &c. Repetendo verba consilij secūdò illa pronunciando vt suprà, de except. §. viso. B. vet. porrò in Italia. vbi satis scripsi an sufficiat dicere, pronūcio vt in consilio continetur.

C. in cētum libris, quas idem B. petijt in libello nomine sortis, & in decē nomine pœnæ seu interesse idem B. sententialiter in his scriptis condemno, & ad earum solutionē cogendū fore decerno: condemnans nihilò minus sententialiter præfatum C. in expensis litis ipsarū taxatione mihi in posterū reseruata. nj. q. iij. §. spatiū. ad fi. ij. q. j. c. in primis. extra, de seque. pos. c. pri. sed de hoc, & de taxatione, qñ fiet, dixi suprà, de exceptio. §. viso. versi. quid si reus. & infrà de expensis. §. postremò. ¶ Quare dixerim in his scriptis, vide infrà § iuxta. ver. no velet etiam. In fine autem sententiæ sic dicitur, in cuius rei testimoniū, &c. quæ dic vt s. de edi. instr. §. breuiter. versi. sed & in sententijs. 7 ¶ †Sententia enim fertur, ad æternā rei memoriam vt legitur, & no. extra, de re iudic. ad apostolicæ. in superscriptione.[a] ¶ Item notabiliter incipit præmissa forma, In nomine Dni. vt xxiij. dist. in nomine. extra, de testi. in nomine. lxxij. dist. in noīe petris. ¶ Vtrum autem debeat sententia concipi sub verbis primæ vel tertiæ personæ: & vtrum iudex debeat pronunciādo scribere partibus vel etiam vniuersis, & qualibus verbis vti debet in sentia, vide in præ. versi. non valet etiam. 8 ¶ †Et nota q̄ non est vis, si dicat iudex, condemno. vel dicat, præcipio, vel pronuncio, vel statuo: vt ff. de re iud. in Summa. extra, de ver. signi. in his. Licet enim lex dicat sententiam nullam esse, quæ non continet condemnationem: vt C. de senten. & inter. omniū iudicū. præses. subaudi tamē. debet, vel æquipollēs: vt in præ. cōcor. Idem est si dicitur, vel videri Titiū debere Seio: vt ff. de arbit. quid tñ. §. si arbiter. Item idē est, si dicit. ne inquietet eum. ac si dicat, nō impediat vt ff. si vsusfru. pe. fructuario. §. fi. Si vero B. plura petijt in libello, & in vno obtineat, & in alijs non: tunc iudex in fine sentētiæ sic edicat: in alijs verò petitionibus ipsius B. dictum C. sententialiter absoluentes, ipsi B. super eis perpetuum silentiū imponendo. extra, de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. 9 ¶ †Quod aūt vtrunq̄ verbum proponendum sit in sententijs. scilicet silentium perpetuum, & absolutio ab impetitione: probatur extra, de causa possess. & propri. c. cū ecclesia. in fi. & de conuers. coniug. cap. dudum. in fi. de transact. ex literis in fin. & de electio. c. cùm ecclesia. extra, de reli. do. constitutus. in fine. de offic. archi. cap. fina. de præscri. auditis. 10 ¶ †Et nota secundùm quosdam, q̄ si in sententia dicitur, condemno C. vel, condemno talem procuratorem C. omnino credendum est eos fuisse præsentes, nisi euidenter contrarium ostendatur: vt C. de contrahen. stipul. optimam. & l. prima. & C. de re iudic. l. j. & melius extra, de electio. bonæ. j. §. porro. & facit extra, de renuncia. in præsentie. quia instrumento creditur. C. de probatio. cum precibus. Alij dicunt q̄ si in sententie contineatur, fuisse præsentes, vel vocatos fuisse, præsumuntur pręsentes vel vocatos fuisse: vt in præ. l. & C. de appellatio. qui ad. alioquin contra. arg. ff. de verb. obliga. l. Titia. § secūdo. et ff. de publicia. quæcunq. § fina. extra, de cōstit. ecclesia. C. de arbit. ne in arbitris. Tertij dicunt q̄ licet non dicatur in sententia fuisse citatos, vel præsentes, vel absentes, dūmodo prima facie appareat nō vitiata, postq̄ transiuit in rem iudicatam, semper standū est pro ea: nisi probetur aliquid omissum, q̄ reddat eam nullā. extra, de procu. in præsentia. Vel falsam. C. de fi. instru. si veteris.[b] 11 ¶ †Et hoc credo verum de iure. nam iudicate res, pro veritate accipitur: & sententia facit ius inter partes, licet lata sit contra ius litigatoris, ex quo non est appellatū ab ea: vt extra, de re iudic. cùm inter. prope fin. ij. q. vj §. diffinitiua. versi. Item contra ius. Tutius tamē est, exprimere in sententia partes fuisse citatas vel præsentes, vt patet in forma præcedenti. Si autem nondum transiuit sententia in rem iudicatā, vel fuerit eppellatum ab eaitune nisi probetur absens citatus, reuocabitur sententia: vt probatur s. de citatio. §. viso. versicu. item licet. & sequenti. extra, de maio. & obedien. inter. ij. q. j. c. Nos in quenquam. Non enim præsumitur pro processu iudicis, nisi quatenus pro ipso constat: vt extra, de probatio. c. quoniam contra. Si tamen sentētia scripta sit in formam actorum, & contineat illum fuisse citatum[c] vel præsentem, non est alia probatio necessaria: & tenet sententia. Non enim potest ille probare se non fuisse citatum: vt in prædic. §. porrò. Et secundùm hoc possunt prædictæ opiniones ad concordiam reuocari. C. de inofficio. do. l. vnica. & vide quod nota. supra, de instru. edi. §. restat. ver. in summa. & de probatio. § fina. versicu. sed pone. ¶ In Romana vero curia, qualiter pronunciabit vel excommunicabit auditor super debito coram se confessato, inter eos, q. se suæ iurisdictioni submittunt, vide suprà de conclu. & renuncia. versicu. vltimo.

12 ¶ †In partibus verò illis, in quibus in sentētię prolatione, apponunt formam consilij, post illa verba præhabita diligenti. iunge, consilij. quorū tenor talis est: Consilium nostrum, &c. vt suprà. & de cōsi. requisitio. versic. porrò ponatur totum consilium. postea iunge, dictorum talium, sequens consilium Dei nomine inuocato &c.[d] ¶ Quòd autem in sententie de singulis actibus fiat mentio, cautela est, vt dixi suprà de edi. instru. §. restat. versicu. in summa.

13 ¶ †Si verò reali actione actum fuerit, post verbū nomine pro eodem &c. iūge, in restitutione prædicti fundi vel vineę, in libello petitæ, & in decem sextarijs tritici pro fructibus vineæ, à tali tempore citra perceptis eidem B. sententialiter, &c.

14 ¶ †Cæterùm si super adipiscenda possessione sententia feretur, post verbum nomine pro eodem &c. iunge, in præstatione possessionis et quasi possessionis prædictæ domus in libello petitæ eidem P. sententialiter, &c. Si verò super recuperanda possessione feratur: dicas ibidem, in restitutione prædictæ vineæ vel fundi, in libello petiti cum fructibus e tali tempore citra perceptis eidem B. &c. Si autem super retinenda feretur: dicas ibidem, præcipientes vt sinant dictum B. pacificè possidere vel quasi possidere præfatam vineam in libello petitam, sicut possidebat tempore litis contestationis, idem B. &c. Hoc probatur extra, de iure patronatus. dilectus. in fine. extra, de restitu. spoliato. grauis. extra, de probatin. licet. in fine. cum fois concord.

15 ¶ †Qualiter autem pronunciabit iudex cùm reus cecidit a possessione, siue non possidebat, siue incipiat de nouo possidere, nota suprà de interrogat. §. finali. versiculo sed qualiter. ¶ Item qualiter pronunciabitur super interesse. infra, de fructibus & interesse. §. secundo. versiculo sed qualiter. ¶ Et qualiter super æstimatione. infrà, de obligati. & solut. §. sequitur. versiculo. sed quo iure. ¶ Item qualiter pronunciabitur, cùm petitur ratio administratæ tutelæ. infrâ, de iudic. §. generalia. versiculo, quod si quis. ¶ Item qualiter pronunciabitur quando agitur constitu. si quis in tantam. infrà de restitutione spolia. §. primo. versiculo & nota. ¶ Item qualiter cùm agitur negatoria vel confessoria. supra, de causa possess. & proprie. § finali. versi. sed nunquid. ¶ Item qualiter pronunciabitur in iuramento in litem. j. de iureiur. ver. is autem. ¶ Qualiter autem alimenta decernantur, infrà, qui filij sint legit. versiculo, item pupillus.

¶ Qualiter autem pronunciabitur sententiam nō esse exequendam, dic vt infrà titulo proximo. §. breuiter. versicū. sed secundùm.

16 ¶ †Si autem agitur causa illegitimitatis, per defensionem, quod fieri potest: vt supra de defen. versi. hinc etiam. sic pronunciabitur: Illegitimitatis

FORMA. Cùm A. ageret cōtra B. pcuratorē

seu defensorē C. procuratorio seu defensorio noīe ipsius super illegitimitate ipsius: Nos visis & intel lectis rationibus partium, ipsum B. procuratorem vel defensorem dicti C. memorato A. sententialiter condemnamus: [a] nec est necesse causam exprimi: vt extra, de re iudi. sicut nobis. nec tamē minus valet sententia si causa exprimatur, hæc scilicet, cū illegitimitas C. sit plenè probata. De hoc & an talis sententia præiudicet ipsi B. & quis sit effectus huius sententiæ no. secundum papā extra, qui fi. sint legi. causam quæ. Fertur ergo sententia in psonā procuratoris. ff. de his, qui no. infamia. §. furti. §. j. et l. seruus. & non domini. nec est vis, si sit lis contestata, vel non: secundū papā. C. de senten. et interloc. omniū iudicū. l. prima. ff. de procu. licet. §. pe. & l. qui pprio. in. j. Alij tamen cōtra: vt in præ. l. furti. sed contra eos est C. de procura. nihil. [b] ¶ Idem quoque est in defensore sine mādato, vt in personā eius sententia feratur, si verborum aptitudo patiatur. ff. de neg. gest. liberto. §. fi. Simili quoque modo sententia dictanda est, si de furto, vel alijs consimilibus per defensorem agat: vt not. in prædi. c. eām, quę. ¶ Qualiter autem sit formanda sententia contra procuratorem cum mandato, vel contra dnm, vel contra vtrūque, quod tutius est, no. extra, de ele. quę relā. & infra, versi. in matrimonio.

17 ¶ † Ceterùm si nec damnatur reus, nec absoluitur, sed iudicium nullum pronunciatur: tūc post verbū, Dei nomine inuocato, &c. iūge, pnūcio dictū iudiciū esse nullū, pro eo quod dictus C. qui est filiusfamilias, sine patris consensu, contestatus est litem in iudicio s. dicto: vt C. de bo. q libe. cū nō solùm. ¶ Porro si iudex ferat sniāsup pcessu, corā alio habito, ita dicet:

FORMA. Cùm olim inter talē & talem, & super hoc quæstio coram tali iudice verteretur, coram eo libellus oblatus extitit continētię talis: Coram &c. Lite igitur sup libello ipso corā eo legitimè contestata &c. vt s. in prima forma: vsque habuerit pro concluso. postea iunge, verum eodem, sicut Deo placuit, viam vniuersæ carnis ingresso, vel ab officio remoto, vel in remotis agente. nos in causis omnibus, quæ coram eo ventilabantur, vel in causa ipsa eidē per talē fuimus substituti: ergo &c. vt s. in prima forma ff. de in. edictū. extra, de in integrū

18 restitutione. tum ex literis. ¶ † In matrimonio aūt vel spōsalibus sic dic:

FORMA. In Dei nomine amē. Cùm nuper coram nobis tali officiali inter tales super fœdere matrimonij orta foret materia quæstionis, ipsa M. coram nobis libellum obtulit continentiæ talis: Coram, &c. Lite igitur, &c s. in forma prima vsque, nomine pro eodem iunge præfatum P. ab impetitiōe eiusdem sententialiter in scriptis absoluimus eidem super impetitione eiusdem P. perpetuum silentium imponentes. dātesque eidem P. licentiam nubendi in domino, cui volet. extra, de secūdis nu. c. penul. & fi. Vel si probatum fuerit matrimoniū, pronūciabit matrimonium legitimè inter eos contractū fuisse: & adiudicabitur vir mulieri: & pronūciabitur, eum debere cogi cohabitare eidem, & eā maritali affectiōe tractare: vt extra, de spon. ex parte. in fine. & capitulo veniens. j. Hęc forma probat in aut. colla. ix. de ec. titu. §. si quis in sua domo. In cā autem matrimoniali, per procuratorem contracta, vtrū sentētia formabitur in persona procuratoris, dixi s. de defen. ver. quid de causa. sed si de sponsalibus actū fuit, & probata fuerint, dices sic:

FORMA. Pronūcio spōsalia inter eos legitimè contracta fuisse & valere de iure: ipsumque P. cogendum per cēsuram ecclesiasticam ad perficiēdum matrimonium inter eos, hoc saluo. quòd iuxta modum petitionis sentētia dictetur: vt s. dixi.

19 ¶ † Et scias quòd quidam in sententijs non ponūt tenorē libelli, sed summatim mētē petitionis. Primus tamen modus nobis placet. & sic vsus curiæ Roman. obseruat. Quod si actū fuerit ad diuortiū, iuxta præmissas formas sentētia dictabit, verbis cōpetentes mutatis. hoc saluo, q in sententia causa diuortij exprimat. extra, de diuor. ex literis. Si autem arduum sit negotium, incipias cū prefatiōe sic:

FORMA. Vt nostrum prodeat de vultu Dei iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, &c. vt extra, vt ec. bene. vt nostrum. Vel sic.

FORMA. Præsidente rationis imperio, in animo iudicantis, sedet in examine veritatis pro tribunali iustitia: & quasi Rex in solio iudicij rectitudo, de cuius ore procedit gladius bis acutus, cuius etiam aspectu terribili, propriæ voluntatis dissipatur arbitrium reproborum: quia noxius appetitus sine personarum delectu, sub iuris regula limitatur. hæc enim recta fuit æterni prouidentia iudicis, de cuius vultu recta iudicia procedunt, vt recti iudices eligerentur in orbe, qui terram iudicent, iustitiam diligant, & eorum oculi respiciant æquitatem. Hoc profectò velut Dei testamentum, quo filios hominum rectè iudicare iussit per quod fœdus humani generis, in tranquillitate consistit, solicitudine vigili, ac diligenti studio sunt a cunctis firma stabilitate seruanda. Nam pacem pariunt, modestiam nutriunt, lites perimunt, sui vnicuique æquo libramine tribuunt, iurgiorū materiam reprimunt, delinquentes puniunt, alterum lædi ab altero non permittunt. Sanè &c. recitetur negotium. Ex hac autem præfatione membra

20 tim diuisim plures potens formare. ¶ † Si autem sententia diffinitiua à iudice delegato vel subdelegato feratur, sic dicet.

FORMA. In dei nomine amen. Nos talis iudex à sede apostolica in tali quæstione inter tales deputatus, olim literas apostolicas recepimus sub hac forma: Clemens episcopus &c. Pone de verbo ad verbum, post iunge, quarum siquidem authoritate, talem coram nobis in iudicium ad instantiam B. fecimus euocari. eo verò comparente ei per ipsum B. coram nobis libellus porrectus extitit in hac forma: Coram vobis &c. pone totum. postea iunge, lite igitur, &c. vt s. versi. cum fertur. extra, de eo, qui

21 mit. in pos. causa rei ser. c. cum venissent. ¶ † Notarius autem sic se subscribat: [c] Et ego tali authoritate notarius prolationi huiusmodi sententiæ interfui, & de mandato dicti iudicis, prædictas commissionis literas vidi, cum vera bulla in filo pendenti, non cancellatas, non viciatas, nec abolitas in aliqua sui parte: & eum tenorem de verbo ad verbum in hac sententia apposui: nil addens vel minuens, per quod rei veritas immutetur: & diligēter etiam auscultaui, quibus iudex ad ipsius sententiæ confirmationem & robur, suam authoritatem interposuit & decretum. Operatur autem hęc subscriptio. quia licet postmodum rescriptum apostolicum perdatur, nihilò minus stabitur sententiæ tali. C. de testib. l. publicati. extra, de fid. instru. c. ij. quod alias non fieret: vt eo. tit. c. j. Idem etiam consulo de instrumentis procurationum, & alijs, quibus perditis, sententia non valeret. De hoc extra, de offic. delega. cum in iure. & s. de instru. edi. §. nunc dicamus. versi. il-

22 lud autē. & §. restat. versi. in summa. ¶ † Cæterùm si sit auditor palatij domini Papæ, dicet sic:

FORMA. Cū causam appellatiōis & negotij principalis. vel pone alterū tantū, prout cōtinget, quę inter talē & talē super hoc & rebus alijs vertit: nos magister Gulielmus Durand, dñi papæ subdiaconus & capellanus, ac palatij ipsius dñi papæ generalis auditor, audiendā suscepimus & fine debito terminandā, & hoc cum cā est ciuilis. vel sine canonico, cùm est spiritualis vel matrimonialis: vt s. de rescripti præsentatio. §. sine forme. ver. item q vbi. & hoc qñ audit tanquam generalis auditor sui ex cōmissione speciali parte additus: vt s. de iudi. deleg. §. iam nunc. ver. sed nunquid. in fine. Si verò dñs papa ei specialiter commisit, dicas post verbum verte batur. Sanctissimus pater dns Clemens papa nobis tali audiendam cōmiserit, & fine canonico vel debito terminandam. tandem in causa ipsa libellum recepimus in hac forma: Corā &c. lite igitur &c. vt s. ver. cùm fert vsque, causæ meritis. postea iungat, factaque dño nostro summo pontifici relatione fideli, deliberatione quoque nobiscum. &c. vt ibidem. vsque, replet. Iunge, de ipsius domini speciali licentia & mandato nobis facto oraculo viuæ vocis præfatum C. &c. vt sequitur in eadē forma. extra, de re iudic. c. cùm Bertoldus. & supra, de relatio. §. qualiter. in fi. Si autem sit arbiter, qui sententiam profert, dicat vt suprà, de arbitris. §. vt autem. versic. cognitio. ¶ Qualiter autem pronunciabitur sententiam esse exequendam, dic vt j. tit. proxi. §. sequitur. ¶ Item qualiter pronunciabunt arbitri super excep-

23 tione suspicionis electi. supra, de recusa. §. qualiter. ver. vt autem. ¶ † Porrò si agatur causa criminalis, puta iniuriarum, sic dicetur:

FORMA. Quoniam T. accusatus à P. quòd verba iniuriosa sibi dixisset, videlicet quòd erat latro vel leno, & idem P. suam plenè nequiuerit probare intentionem, idcirco dictum T. à præfata accusatione sententialiter absoluimus, eidem P. super ea perpetuum silentium imponentes, & eum in decem libras Turpil. condemnantes. extra, de iureiuran. Quotualis xv. q. j. aliud. Si autem actum fuerit criminaliter ad pœnam sanguinis, & probata sit accusatoris intentio, ita dicet:

FORMA. Quoniam T. accusatus coram nobis à P. q idem T. nuper die talis mensis, loco tali in H. fratrem eiusdem P. cum lancea insultum fecit, & eum cum ea in pectore percussit, ex qua percussiōe idem H. confestim cecidit, & obijt, se præfatum ictum fecisse coram nobis cōfessus est legitimè, & de hoc etiam alias per probationes legitimas nobis cōstat: idcirco dictum T. ad pœnam capitis sententialiter condemnamus, ita quòd caput sibi præcidatur sic, vt moriatur. vel, si clericus erat accusatus, dicas, eum ab officio & beneficio ducimus deponendum, & perpetuo carceri sententialiter in his scriptis condemnamus. extra, de iudi. c. at si clerici. & c. cùm non ab homine. de verborum significatione. c. nouimus. magis tamen placet, vt forma libelli in sententia inseratur, vt prædixi. & infra in tractatu

a ¶ Condēnamus. Si petebat illū pronūciari illegitimū, nō cōgruerēt hęc verba. Si verò petebat eū condemnari ad restitutionē bonorum paternorū, q possidebat: debet etiam id exprimi.

b ¶ Nihil. Solu. ibi in glo. j. & vide quod dixi s. §. proxi. ver. porrò.

c ¶ Subscribat. Verba Ægid. versic. s. scilicet clxix.

a ¶In prin. ibi de hoc in gl. nota formã. Vide qd dixi de testa. Raynaldus. parte ij. sub ver. cõdẽnauit. Et plenius vltra ea, q̃ ibi scripsi, sciendũ q ad sit satis pronũciãdũ sententiam vel appellationem iustam vel iniustã fuerunt opi. diuersæ. Prima quæ placet Accur. in pręs. l. eos. habet q sic, per tex. ipsius l. in fi. j. rñ. & vltra duas leges, quas ibi allegat, facit ff. ad legem Falci. l. in ratione & l. cũm quidã. & lex furti. §. j. ff. de his qui no. infa. Secunda fuit, q fieri debet absolutio vel condẽnatio. Et pro ista facit. ff. iudic. sol. cũm apud. ff. de re iud. l. j. C. de sentẽ. & interlo. om. iud. l. præses. ij. q. vj. §. diffinitiua. in princip. Et ad l. eos. respõdent isti, quod ibi text. dicit, licet: nõ dicit, sufficiat. Tertia opi. adhęrens primæ hoc addit, quòd etiam iudex debet confirmare vel infirmare primam sententiam: & hoc addendo non habet necesse absoluere vel cõdemnare. Pro hoc facit C. de vsu. rei iudic. l. ij. C. de episco. audi. auth. si quis litigantium. & C. de tẽpo. appella. auth. appellatione cessante. ad finem. extra, de re iudi. cũm. in fi. de rest. spo. cum ad sedẽ. in fin. Quarta opinio distinguit, an reus fuerit cõdẽnatus an absolutus in causa principali: vt primo casu procedat prima opinio in oẽm casum, i. siue pnũcietur p cõdẽnato, siue cõtra: & idẽ scdo casu qñ fuit absolutus, si pnũcietur male appellatum. Si verò pronũcietur bñ appellatum, absolutus in principali cõdemnandus est p iudicẽ appellatiões. qđ placuit Ia. Bald. per l. tutor. in princi. ff. de vsur. & hoc aduerte, qa prima opinio vult, q pronũciatio iustæ appellationis interiectæ ab actore à sentẽtia absolutoria rõtineat tacitã cõdẽnationẽ: vt no. in pręs. l. pses. de sen. & inter. & dicitur in ver. hic seq. qđ ẽt placet Odof. in l. eor. & Alb. Gal. de app. ver. pone quęstionẽ. Et hęc ista vlt. opi. in vltimo mẽbro negat, pro qua facit de testa. c. Raynutius. ver. cũ aũt. ibi: ad cuius, & c. Raynaldus. ver. cõdemnauit. &, vt ibi dixi post Hosti. Iudices nostri tpis, qñ pronũciant bñ appellatum, cõtra cõdemnant absolutum, & absoluunt cõdemnatũ. & hoc est cõmẽdabile: tñ vltima opinio veritatẽ habet, q̃ patet ad sensum. sit enĩ in principali cõdẽnatio vel absolutio: a prima reus appellat: a scda actor. Tollamus primã, si pronũciet iudex appellatiõis sñiam iustã vel appellationẽ iniustã, qđ plus expedit actori: nõ habet cõdẽnationẽ, cuius petet executionẽ. Ecõtra si pronũciat sentẽtiã iniustã, vel appellationẽ iustam: qđ plus expedit reo, nõne contra cõdẽnationẽ habet solidã defensionẽ? ¶Itẽ si in absolutoria pronũciet sñia iusta, vel appellatio actoris iniusta: quid plus expedit victori, cũ absolutoria suã executionẽ habet. sed in casu conuerso, si pnũciat sñia iniusta vel appellatio iusta: actor habet q absolutio hẽ p nõ fctã: sed cõstat quòd potuit male absolui, q tñ non debuerat condẽnari. qđ et go petit actor hoc casu: dicet ne ego qa fuisti absolutus: & absolutio fuit reuocata. hic nõ concludit obligationẽ, vt dixi. Patet ergo ad sensum, vt dixi, huius opi. veritas. Coloratur et per iura, quæ volũt, difficilius obligari, q̃ liberari. ff. de act. & obli. Arrianus. extra, de probat. ex literis. & vtrobiq concor. Qđ autẽ iudex appellationis absolutũ cõdemnare possit, nõ dubitatur. per l. pe. ff. iudic. sol. & patet de testa. c. Raynutius. & c. Raynaldus.

ADDE, quod Bal. in l. eos. tenet q sufficiat si iudex appsonit dicat sñiam primã iustã vel iniustã. & ibi dicit eẽ casum. & idẽ ibi tenet Pau. de Cast.

b ¶L. j. In multis foris ciuilib. hoc seruatur: Canonistæ nõ seruãt: qa licet exprimatur appellationẽ iniustam, qa sñia fuit nulla, appellatus ex iniustitia appellationis petet expẽsas factas in instãtia appellationis, quę pronũciata est iniusta. Dixit Iac. de Aret. iudicem appellationis pronũtiare debere, sñiam nullã, & appellationẽ ex superabũdãti interpositã. arg. e. ti. de ap. nominationes. C. qui pro sua iurisdictione. l. j. ff. de sur. pat. l. fi. & fa. er. l. quædam mulier. vbi videtur expressum. Hoc ponit ẽt Cy. in l. eos. & vide j. §. iuxta. s. ante pe. ver. etiam author in fi. alleg. præ. l. quædam.

c ¶Contingat. Et ibi scripsi in glo. quia melius & maxime circa fi.

in tractatu libel. in ti. de homicid. Si verò nihil probatum fuerit, dicat sic:

FORMA. Qm T. & C. vt s. proxi. vsq & obijt. Et iunge, & cũ de hoc aduersus dictũ T. nulla sufficiẽs pbatio appeat, nec de hoc aliq mõ nobis liquere põt: idcirco a pmissa accusatione, eũ sñialiter absoluimus idẽ P. super ea perpetuũ silentium imponẽtes. extra, de accu. illa. ij. q. vj. sciant. Si verò iudex velit aliquẽ ex cã aliqua mulctare, sic dicet:

FORMA. Qm T. inuentus & citatus ex parte nostra, per talem huius curiæ cursorẽ, vt die tali pro tali causa corã nobis sub pœna decẽ librarũ comparere deberet, ipseq contumaciter recusauerit cõparere; Idcirco prompti inobedientiam eius vlcisci, nisi is etiam hinc ad talem diem se præsentare curauerit coram nobis, eum puniendo mulctamus: & mulctando punimus in decem lib. Vel sic:

FORMA. Cũ cã, quę inter B. & C. vertitur, in nr̃a pñsentia tractaretur, idem B. pręfato C. in nr̃a & astantiũ præsentia, quorũ testimonia in scriptis redigi fecimus: verba cõtumeliæ & iniuriæ proferre nõ erubuit, dicẽdo sibi q per gulam mentiebatur: quodq se adhuc de eo vindicaret. Qm igitur res est mali exẽpli, locũ iuris & iustitiæ iniustis lacerare cõuitijs: idcirco præfatum B. in centũ solidis puniendo mulctamus, & multãdo punimus, prętextu paupertatis & simpliciter pœna nihilò minus mitigata. extra de of. deleg. cũ super abbatia. in parte decisa. ij. q. j. §. fi. De hac mulcta dixi s. eodem. §. species.

24 ¶†In iudice autem appellatiõis, nota q triplex est eius officiũ. Primò vt cõfirmet vel infirmet priorẽ sententiã. quod intellige qñ in cã appellationis nil noui proponitur: & vnicus tãtùm est articulus. extra, de in integr. rest. ex literis. in fi. ij. q. vj. in fi. C. de epi. audi. si quis litigantiũ. extra de re iud. abbate. in fi. li. vj. vj. q. iiij. Omnis. in fi. Si verò plures sint articuli, potest in vno infirmare, & in alio cõfirmare. extra, de testa. c. Raynutius. & c. Raynaldus. extra, de penale. cũm olim. prope fi. & s. §. species. ver. diffinitiua. Secundò, debet emendare vel corrigere, sicut potest. C. de reb. cre. generaliter. §. sin autem. Tertiò debet pronunciare, primam sententiam iustam vel iniustam: vt ij. q. vj. §. diffinitiua. in fi. C. de app. eos. in prin. secundum Vbertum. & dic vt j. in tracta. li. de appel. §. nunc dicendum. ver. si verò à sententia. & in summa do. mei eo. tit. §. qualiter. potest etiam adhærere. vt extra de testa. Raynutius. &. contra. C. de app. eos. in princ.[a] ¶† Vbi autem appellatum

25 est a sententia, quæ ipso iure non valet, iudex pronunciabit appellationem iniustam, inserta cã, quod dic vt not. C. quando prouo. non est ne. l. j.[b] vt autem res exemplo subijciatur, in causa appellationis à grauamine vel interlocutoria interpositæ sententia sic formabitur.

FORMA. Nos P. iudex delegatus à tali, in causa quæ vertitur inter tales, libellũ recepimus à tali in hac forma. Corã &c. ponatur totus tenor libelli. Litis regitur &c vt s. ver. cũ fertur. vsq, repleatur. iũge, sentẽtialiter pronũciamus talem bñ & legitime appellasse, & talẽ perperã processisse, & interlocutũ fuisse, & ad nos iurisdictionẽ procedẽdi in principali deuolutã esse. vel econtra: & tunc dicas, ipsumq remittendum esse: & remittimus ad iudicis prioris examen: condemnantes eum insuper in decẽ danda & soluenda ipsi tali, quæ constat eum occasione dictæ appellationis expendisse. Hæc probantur extra de appella. vt debitus. ij. q. vj. ad fin. q. Potest etiam iudex, vt dicunt appellatũ, qui per priorem iudicem absolutus fuerat, condemnare: vt ff. iudica.

26 solui. l. penul. ¶† Sed nunquid iudex appellationis pronunciando iniustam sententiam, & appellationem fore legitimam, videatur per consequens condemnasse? Videtur q sic: vt oo. C. de sen. & interlo. om. iudi. præses. Vtrum autem diffiniatur libellus in causa appellationis, ante sententiam interpositæ, vide j. de libel. con. §. nunc vidẽdum. in fi. In cã verò appellationis à sententia interpositæ, habet iudex confirmare vel infirmare priorem sententiam: & in expensis condemnare male appellantem, vt dictum est. vnde tunc sic potest sententia formari:

FORMA. In Dei nomine amen. Ego P. iudex delegatus à tali episcopo, vel à Papa deputatus in causa appellationis interpositæ per talem à sententia talis, scripta manu talis notarij: cuius sententiæ tenor talis est: In nomine domini &c. & ponatur totus tenor sententiæ: quo facto subiungas sic: visa appellatione prædicta, & etiam cõmissione ipsius appellationis mihi facta à dicto domino tali scripta manu talis notarij: de qua habes in ti. de appel. §. de officio quoq. ver. quod si superior. visis insuper & auditis &c. vt s. ver. cõfertur. vsq ibi: repleatur, &c. Postea iunge, prædictam sententiam, à tali latam confirmo vel infirmo, & pronuncio bene iudicatum, & male appellatum: & talem in expensis condemno. vel econuerso. Vel sic: prædictam sententiam in hoc confirmo, & male appellatum fore pronuncio. & in hoc eam infirmo, & bene appellatum esse pronuncio. Hæc probantur in prædicta concor. Vel potest alio modo sic formari:

FORMA. In Christi nomine &c. Cũm olim inter P. & M. super hoc coram ordinario vel delegato, quæstio verteretur, & iudex illam diffinitiuam contra P. duxerit sententiam promulgandam: porrò eodem P. ab hac sententia appellante, venerabilis pater talis eps, vel sanctissimus pr̃ dñs Clemens Papa iiij. causam appellationis huiusmodi, nobis ea lis audiendam commisit, ac fine debito vel canonico terminandam. Partibus igitur ad nostram præsentiam euocatis & constitutis, prænominatus P. libellum obtulit in hunc modum: Coram &c. posito toto tenore libelli, subiungat: Nos igitur visis & auditis, &c. vt s. ver. vtrum aũt iudex à quo petitur sententia, vel processus infirmari, vel nulla pronunciari, poterit cõfirmare vel aliquã pronũciare, illo, qui hoc petit, in probatione deficiente: nisi altera pars id poterit, no. secundùm Papam extra de offi.

c iudi. delegati. cum contingat.[c] ¶ † Sed pone, ecce

27 opposui actori, in lite principali exceptionem pacti de non petendo, & probaui: actor verò opposuit mihi exceptionem pacti de petendo, sed non probauit, licet in veritate sibi fecissem pactum de petendo, non obstante priori pacto, ideoq iudex me absoluit: nunc in causa appellationis probat actor illam exceptionem. Quæritur qualiter iudex pronunciabit male fuisse iudicatum: cùm primus iudex bñ pronunciauerit secundùm acta corã se habita. Respon. debet sic dicere:

FORMA. Quia talis in principali causa non opposuit, vel non probauit talem exceptionẽ, quę sibi in veritate cõpetebat, vel oppositã non probauit, & nũc eã probauit: ideo sententiã primi iudicis emendo, vel reformo. ff. de app. l. j. extra, de in inte-

grum resti.tum ex literis. in fi.& §.vers.in iodice.in principio. Si enim simpliciter pronunciaret, illũ mã se pronunciasse, minus bene diceret. Debet ergo illum excusare modo prædicto: vel dicendo instrũ, per quod nunc probatur, non fuisse corãillo productũ & huiusmodi.extra de priuile.cũ olim. ꝓpe fi.ix,dist.egn.in au.colla.v. vt defunct.seu func.in principio.extra de fi.instru.cùm Ioannes.in fi. Vel dic contra, proot no.C.de appel.rñ.j.in fi.ibi,etiam & s.§.species.not.vtrum deberet dicere, condẽno, vel absoluo. iudex autẽ appellationis potest reum condemnare: vt ff.iudi.solu.l.pen.extra, de app. vt debitor. ¶ Qualiter autẽ pronunciabit iudex, cùm is, cuius interest, se opponit contra sententiam, & probat in causa appellationis,no. secundùm Papã

28 extra de sen.& re iud.cum super ¶ † Iuxta præmissum ordinem videndum restat de formis sententiæ excommunicationis, suspensionis, & interdicti,[a] & absolutionis. Si igitur in causa criminali ante litem contestatam sit contumax, excommunicandus est: vt s.de contuma.§. sequitur videre.cuius excommunicationis forma talis erit,

FORMA Sententiæ excõicationis: [b] Cùm P. presbyter de tali loco, in nra præsentia cõstitutus à G.super variis criminibus, scilicet simonia, periurio, adulterio, &c. accusaretur: ipse nedũ cũ aduersario noluit in iudicio experiri, verum etiam contumaciter contra nostram inhibitionem à nostra discedẽs præsentia, nostris sæpe vocatus literis & nũciis cõparere contemnit: cuius rei causa, ipsum contumacem reputamus: & ob hoc eum in his scriptis authoritate Dei omnipotentis, & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & nostra, excõicationis vinculo innodamus.extra, de iud.c.j.extra de sen.excom mu.cùm medicinalis.libro vj.tradentes eum, ꝗuis absentem, Satanæ in interitum carnis: vt spiritus eius saluus fiat in die iudicii. Hæc probantur ii.q.j. de manifesta.xj.q.iii.iudi.xxiiii.q.iii.qui peccat.in principio.& ca.quid crudele.extra, de app.cùm sit Romana.in fi.xxiiii.q.j.§.si autem.ver. vnde Apostolus eum,&c.q.iii.notandum.ad fi.xlv.di.non licet. Quid si excommunicatur cum suis participibus: sic poterit dici: Habeto[c] itaq; cum his, qui tibi consentiunt, plenæ condemnationis sententiã sublatumq; tibi nomen & munus sacerdotii agnosce, sancti Spiritus in iudicio, & nostra authoritate damnatus & anathematis in conspectu Dei & sanctorum Angelorum: vt xxiiii.q.iii. Gulisarius.& hoc in ordinario. Delegatus autem cæteris verbis retentis, vbi dicit, authoritate Dei omnipotentis &c. dicit, authoritate mihi commissa. Vel sic:

FORMA. Cùm de talis presbyteri excessibus nobis fuissent frequenter varia nũciata: nos volentes ex officio nostro ad inquirendum defendere, & videre vtrum clamorẽ, qui ad nos peruenerat, opere cõplerusset, eũdẽ per nostras citauimus literas, vt corã nobis certo termino psonaliter cõpareret: ipse verò nec per se nec per aliũ in præfixo sibi termino, cõparere curauit: quare ipsum reputantes meritò contumacem, in his scriptis, &c. vt s. proxi.ii.q. j.Deus omnipotens.extra, de accus.qualiter.ii. Eodem etiã mõ, põt quis excõicare eum, qui in cã ciuili cõtumax reperitur: facta competenti narratione qualiter cognoscens de causa, quæ inter tales vertitur, citauit talem, qui se contumaciter absentauit. extra, vt lite non conte.qm̃.in fi.& extra, de postu.

29 præla.c.j. ¶ † Illud autem scias, ꝙ in enormibus delictis, & contra tyrannos, claues ecclesiæ cõtemnentes, quãq; fertur sentẽtia excõicationis per epm cum magna solẽnitate. & hoc dicitur Anathema. Debet enim xii. sacerdotes epm circunstare, & lucernas seu cãdelas ardẽtes in manibus tenere, quas in cõclusione seu in fine anathematis seu excõicationis, proiicere debent in terrã, & pedibus cõculcare. Deinde epistola per parochias mittatur, continens excõcatorũ nomina, & excõicationis cãm. Hæc legũtur xj.q.iii.debent. Et illæ cãdelæ nõ debẽt sumi postea ad aliquem vsum, secundùm Io. sed foras proiici.[d] ii.q.vii.non omnes epi. In plerisq; tñ locis non conculcantur pedibus, sed extinguuntur in aqua, dicẽdo, Sicut cãdelæ hæ extinguũtur, sic eius opera[e] coram Deo sint extincta, donec sufficiẽti satisfactione præmissa ad sinum sanctæ matris ecclesiæ reuertatur. ¶ Quibus aũt verbis formetur sentẽtia, cùm quis pro aliquo facinore excõicatur: vide xxiii. di. in nomine. versus fin.ver.quòd si quis contra. vsq; ad fi. ¶ Nonnunq̃ etiam fertur sententia perpetuæ dispositionis, degradationis, vel suspensionis in aliquem. quod dic vt j.de act u.§.secundo. ver.& no-

30 ta p.& seq.& s.ver.porrò. ¶ † Cæterùm in iudicio non tenetur quis tantum solennitatem seruare. Nam postq̃ quis ter monitus est, quòd respondeat positioni, vel aliud faciat: iudex potest ex tunc in scriptis eum excommunicare dicens:

FORMA. Et quia legitime monitus, nõ vis positioni respondere: te tua cõtumacia exigente, excõico in his scriptis[f]. Et nota ꝙ nullus debet excõicari, nisi legitima monitione præmissa: vt extra, de app. reprehensibilis.de sent.excom. sacro. scilicet trina, secundùm B.xxiiii.q.iii.de illicita.xvj.q.vii.omnes decimæ.xvii.q.iii.de presbyterorũ. Ego credo cũ G.Na. vnam sufficere, cum testium subscriptione. Hæc enim dicitur canonica: vt in præalleg. c.reprehensibilis.[g] arg.tamen contra de sen. excom.io consti. Grego.x.constitutionem.libr vj. Et nota ꝙ excommunicationis sententia, est in scriptis proferenda: alioquin punitur eam ferens.extra, de sentẽ. excom.cùm medicinalis.in princ.[h] extra, de treu.& pace c.j.ii.q.j.legum. Hæc credo esse de substantia, ꝙ dicatur in sententia, in his scriptis excommunico: consulo tñ ꝙ dicatur: vt j.§.iuxta.ver.non valet. Et executores quandoq; ferunt tales sentẽtias: contradictores, & rebelles, excommunicationis sententia innodamus. Quid autem iuris sit, de hac sententia, & qui per eam ligẽtur, & quis eam ferre possit. no.secundùm papã.extra, de præben.pro illorum.[i]

31 ¶ † Verùm quia excõicato in sua contumacia perdurante, iudices volunt quãq; suam sentẽtiam aggrauare: vt contumacia crescente, crescat & pœna: vt in præ.decre.qm̃.in fi.& quinqua.di.quia.extra, de cohab.cle.& muli.clericos.in fin.& C de ser.fugi.quicunq; in princ.& ff.de pœnis.relegati.& ii.q.v.qñ. ad fi. poterunt tunc procedere ad suspensionẽ vel priuationem perpetuã officii & beneficii: vt extra, de ætà.& qua.cum bene.& de testi.cog.cùm super causa.& xxxiii.di.præter hæc.de appel.pastoralis. de cohab.cle.& muli.clericos.& c.seq.de cleri.non resid.ex tuæ.& de cleri.exco.c latores.xj.q.iii. rursus.& c.seq. vel ad depositionem: vt extra, de dolo & contu.veritatis.cuius sententiæ forma talis erit:

FORMA. Cùm nos P. Dei miseratione eps talis ecclesiæ, talem sua exigente contumacia, olim excommunicationis vinculo duxerimus innodandum, ipseq; contemptis clauibus ecclesiæ, velut filius inobedientiæ adhuc in graue animæ suæ præiudicium & scandalum fidelium, pertinaciter in sua contumacia perseueret, & excõicationis sentẽtiam qua ligatus est, animo sustineat indurato: Idcirco ne de sua cõtumacia valeat gloriari, & ne facti sui peruersitas transeat præsumptoribus in exemplum, sed potius pœna eius sit aliorum metus, nostram sentẽtiam aggrauantes iuxta meritum culpæ illius, eum ab officio & beneficio duximus suspendendum: vt in prædi.cõcor.& extra, de vita & hone. clericorum.§.si quis igitur.& extra de iudi.at si clerici.de exces.præla.tanta.de homi.pro humani.

32 ¶ † Quãq; etiam sentẽtia excommunicationis aggrauatur, vt omnes participantes ei, eãdem sentẽtiam incurrant: vt extra de sent.excom. quod in dubiis. ad fi.& de priuileg.quanto. hodie tamen hoc non debet fieri, nec sententia tenet, nisi prius & ipsi participantes moniti fuerint, vt desistant.extra de sen. excom.statuimus.[k] ¶ Et in monitiõe exprimi debent nomina illorum, qui monentur: siue fiant plures monitiões, siue vna pro omnibus: obseruetur aliquorũ dierum competentia interualla, nisi facti necessitas aliud indicat: vt in cõsti. Gre.x.c.ti.constitutionem.[l] prout ibi dicã. Quidam fatui iudices, suas volentes sententias aggrauare, faciunt præsbyteros indutos vestibus sacerdotalibus, venire ad domum

a ¶ Interdicti. Has duas cõuerterat proponendo secundam.in prin. §.Et tñ duas virgulas solas ponit de his, s.j.ad fi.ij.co.ver.& nota ꝙ ꝑlato.& in iiij.col.ver.& nota ꝙ sentẽtia cùm dedit: quia Ho.de his in Sum.de sentẽ.excõ. nõ fecit mẽbra. remissione tñ de illis dedit, ad tria loca: e.ti.vers.ante.& vide j.de senten. excom. in fi.

b ¶ Excõicationis. effectus huius & sequen. fuit Ægidii.c.cvj.

c ¶ Habeto. Verba Syluestri ad Iuliũ diaconum ꝓditorẽ suũ.nec importãt ad quẽ author inducit, s. excõicationẽ pũ cipãtiũ extra cri mẽ: quia verba nõ sonant hoc hodie etiã ferri non posse, nisi seruatis formis Decretalũ, de quib⁹ j. versi. quandoq;.

d ¶ Proiici.§. arg. ille enim canon hoc nõ dicit, sed de sale infatuato loquitur.

e ¶ Opera. Supp. bona.

f ¶ Scriptis. Hodie vbi locus eẽt decre.ii.de cõses. lib.vj.nõ esset ista talis excõicatio, ex quo ponẽs habet quod intendit.

g ¶ Reprehensibilis.ar. imo expressum,& ei statim.

h ¶ In prin.lib. vj.

i ¶ Illorum. Vbi scripsi in prin.

k ¶ Statuimus. libro vj.

l ¶ Cõstitutionẽ libro vj.

domum excommunicati, & ad ostium vel super tectum domus, tres lapides iactare. quod ridiculū est. Potest & sententia aggrauari per decre. extra, de pœ. c. fi. vel per alia iuris remedia cogitata: quia crescente contu-
a macia, crescere debet & pœna: vt s. no. quod prælato[a] ob reuerentiā pōtificalis officij, primò debet ingressus ecclesiæ vel sacerdotale officium interdici: deinde ab officio suspendi, & subsequenter aggrauetur censura ecclesiastica contra eos: nisi aliter suasent fieri in vna contumacia pro-
b teruitas, sine culpa sua: vt in consti. Alex. iiij. de priuil. quia pontificali[b]. & probatur extra, de off. dele. sanè. Cùm igitur participans excommunicato non sit excōicatus, sed excommunicandus, vt extra de cle. excom.
33 c. fi. nec sit etiam excommunicādus, nisi postq̄ fuerit monitus, vt s. † patet q̄ non peccat mortaliter, sed venialiter. argu. extra, quod me. causa fa-
c cris[c]. Nam excommunicatio non debet nisi pro mortali infligi. xj. q. iij. nemo. & c. nullus. Secus tamen si in contemptum vel pertinaciter participet: vt extra eo. cùm medicinalis. in prin. vel post excommunicatoris probibitionem, vel frequenter. argu. xj. q. iij. excellentissimus. & c. final.
34 xxv. dist. §. aliàs ea demum. nam tunc potest excommunicari. ¶ † Porrò aliquis propter sui contumaciam excommunicato, consueuit excommunicator alicui scribere, vt ibi excommunicatus ipse vitetur: cuius quidem scripturæ forma talis erit:

d ❧ FORMA.[d] Talis delegatus vel ordinarius, tali rectori salutem in dño: Cùm nos talem nostrum parochianum eius contumacia exigente, pro eo q̄ coram nobis tali, de iure noluit rñdere, excōicationis vinculo duxerimus innodandum, dilectionem vestram monemus & hortamur, & nihilò minus vobis authoritate, qua fungimur in hac parte, præcipiēdo mandamus, quatenus singulis diebus dominicis, & festiuis in ecclesia vestra, publicè coram populo pulsatis campanis, & cādelis extinctis, excōicatum denunciare curetis: ipsumq; velut excommunicatum faciatis in ecclesia, & extra, vsq; ad satisfactionem condignam ab omnibus arctius euitari: vel donec suæ culpam inobedientiæ recognoscat. & de ea satisfaciat, vt tenetur. Hæc probatur xj. q. iij. curæ. & c. debent. Et consulo actori, q̄ cùm has literas præsentabit actori, si excommunicans sit iudex delegatus habeat transcriptum literæ apostolicę per manum publicam vel ipsam literam bullatam per quod rectori fidem faciat de iurisdictione excōicatoris: alioquin rector, literis si nolit credere, non tenetur. extra de offi. dele. cùm in iure. de rescriptis. cùm contingat. C. de manda. princ. l. vnica. xcvij. dist. nobilissimus. ¶ Sed & auditores domini Papæ quandoq; quos excommunicant, faciunt in audientia excommunicatos per suas literas nunciari. quarum forma talis erit:

❧ FORMA. Cùm contemptus contumacibus obesse debeat, ne de sua valeant contumacia gloriari: mandat talis auditor, talem, quem (sui cōtumacia exigēte) canonica monitione præmissa, excōicauit in scriptis excommunicatum in audientia publicè nunciari. Datum &c. extra de po-
35 stu. c. j. ij. q. v. quito. ¶ † Porrò quia de excōicatione diximus, & frequenter excommunicati ad sinum sanctæ matris ecclesiæ redeūtes, petūt sibi absolutionis munus impendi: quod quidem concedendum est. Nam miseratio ecclesiæ, nunq̄ claudit gremium redeunti ad eam: vt xj. q. iij. de illis. & C. de summa tri. liquet. §. nos enim. ideo & de absolutione aliqua subnectamus. Debet aūt fieri absolutio, cū Psalmo pœnitentiali, & oratione dominica: vt extra de sen. excom. à nobis. ij. §. fi. hoc modo: Excōicatus enim accedat ad excommunicatorem, petēs humiliter beneficium absolutionis. Iudex autem recepta ab eo cautione de parendo iuri, vbi fuit excommunicatus propter dubiam offensam vel etiam propter contumaciam: vt extra, vt lite conte. quoniam. §. in alijs. vel etiam de parendo mandatis ecclesiæ, seu excommunicatoris: quod idem est: vt extra, de
e sen. excom. c. ex tenore[e]. & c. cùm desyderes. & c. de cætero. & extra, de offi. dele. prudentiā. §. vj. & de app. ad hoc. ij. & de ma. & obe. cùm in ecclesijs. in fi. licet Io. no. cōtra. j. q. vij. si qui voluerint. vel satisfactiōe præmissa, vbi fuit pro manifesta offensa excōicatus: vt extra de ver. signi. ex parte. Super quo vide s. de contuma. §. nūc dicamus. & restitutis expensis, vt ibi, beneficium absolutionis sibi tribuat in hac forma:

❧ FORMA. Excommunicatus enim, vestibus exutis stet ante valuas ecclesię, genibus flexis, coram eo, qui eum debet absoluere: & ille tenebit virgas, & in quolibet versu psalmi Miserere mei Deus, semel eum percutiet magis vel minus, consyderata illius contumacia. finito verò psal-
f mo, dicet Gloria patri &c. kyrie[f], ter pater noster, &c. & ne nos, &c. Saluum fac seruum tuum vel ancillam tuā, vel seruos tuos, vel ancillas tuas, si plures fuerint. Domine, nihil proficiat inimicus in eo, vel in ea, vel in eis. Esto ei, vel eis turris fortitudinis. Domine, exaudi orationem meam. Dominus vobiscum. oremus. Deus, cui proprium est misereri semper & parcere, suscipe deprecationē nostram, & hunc famulum tuum, quem excommunicationis catena constringit, miseratio tuæ pietatis absoluat.
g secundùm do. meum.[g] vel dicat hanc orationem, Præsta quæsumus Domine, huic famulo tuo dignū pœnitentiæ fructū: vt ecclesiæ tuæ sanctę (à cuius integritate deuiauerat peccando) admissorum veniam consequendo, reddatur innoxius. per Dominum nostrum &c. Hoc habetur xj. q. iij. cùm aliquis. Postea dicat, Authoritate Dei omnipotentis, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & ecclesiæ sanctæ suę, & nostra absoluimus te à tali sententia, & restituimus te communicationi & participationi ecclesiæ, & omnium fidelium, & ecclesiasticis sacramentis. Et se-
h cūdùm do. meum.[h] reprobatur abusus simplicium presbyterorum, dicentiū in tali casu absolutionem & remissionem excommunicationum & omnium peccatorum &c. Debent enim dicere absoluimus. arg. pro eo. extra de senten. excom. à nobis. prope princ. ibi: prece. postmodum absoluere &c. Verumtamen iudices non sequuntur hodie hanc formam: sed recepto iuramento dicunt, Ego absoluo te authoritate Dei omnipotentis & sanctorum Petri & Pauli apostolorum, & authoritate mihi commissa, à tali excōicatione. Et certè talis absolutio valet. & tenet: & hac vtimur. Nam & si simpliciter dixero, noueris te excommunicatum: excommunicatus es. & si simpliciter dixero, te noueris absolutum, absolutus es. arg. extra de sen. excom. c. pen. extra de re iudi. c. j. Et communiter tenent doctores q̄ si valet iniusta excommunicatio: sic & iniusta absolutio: quæ plenius prosequere in Summa do. mei de sen ten. ex. §. & qualiter hæc absolutio. sub §. tertium. ver. qualiter proferatur. & in prædi. c. à nobis. §. absolutionis. & s. de citatio. §. iam de citatione. in fine.
36 ¶ † Absolutio quoque à suspensione hominis fit cum iuramēti præstatione: vt extra eo. c. venerabili. ¶ Et nota quòd vbi à pluribus & solenniter, quis excommunicatur: tunc etiam à pluribus & solenniter debet absolui. arg. in præ. c. cùm aliquis. & ea q. debent. & ff. de reg. iur. nihil tā. extra, eu. c. j. ¶ Item scias, q̄ licet iudices, qui non sunt presbyteri, & eorum superiores possint absoluere à sententijs, quas ipsi proferunt: tñ à se absolutos debent mittere reconciliandos per sacerdotes secundùm do. meum: vt extra de sen. excom. canonica. quod dic secundùm eum, vt in Summa eo. ti. §. quis possit absoluere. sub §. sed quis absoluet. & eo. tit. cum illorū. Idē etiam videtur Inn. iiij. dicere extra de consue. quanto. & hoc seruamus, licet aliqui hoc non seruent.
37 ¶ † Sed pone, iudex delegatus causam alicui subdelegauit, diffinitiua sibi reseruata: qui subdelegatus partem excommunicauit, & pòst se ad partes remotas transtulit: quæritur an delegatus possit illum absoluere. Et videtur quòd nonnimò excommunicatus est ad excommunicatorē remittendus. extra de offic. ordi. ad reprimendam. & de sen. excom. c. per tuas. Dic contra. reuocat enim ad se causam, quod ei licet: vt ff. de iudic. iudicium soluitur. quo facto, eū absoluet: sicut & subdelegatus eum absoluisset, si fuisset ab eo petitum. extra de verbo. signi. ex parte. secundùm P.[i] Quod verum est, nisi simpliciter vel totaliter illi commisisset vices suas: quia tunc re non existēte integra, causam ad se non poterit reuocare: extra de off. dele. venerabili. & c. super quæstionum. §. si verò. in princi. Vnde tunc debet ad delegantem primum recursus haberi: vt in eo. c. & extra, de concess. præben. quia diuersita-
38 tem. de offi. ordi. pastoralis. §. præterea. ¶ † Quid si papa confirmet sententiam excommunicationis, latam per aliquem iudicem: nunquid idem iudex poterit postea absoluere ab illa? Quæstio est venerealis: & absoluitur q̄ sic. extra, de insti. c. iij.[k] Idem in. Gof. in Summa de confir. vti. vel inuti. Et Vin. extra de confir. vtili. c. j. ¶ Et nota q̄ sententia interdicti lata generaliter in ciuitatem & castrum, vel alium quemlibet locum, non potest ad cautelam relaxari: vt in consti. Greg. de senten. excom. præsenti.[l] & ibi dicemus, quæ sit rō huius iuris.[m] ¶ † Quid
39 si scribatur alicui, q̄ si interuenerit in P. sententiam excommunicationis post appellationem latā, ipsam denunciet nullam esse? Responsio. nō. Inno. extra, de senten. excom. solet.[n] quod talis non potest absoluere ad cautelam. In obtinēda autem absolutione, ad cautelam pręstatur iuramentum: & hoc quia dubium est, an sententia teneat vel non: vt extra, de sen. excom. venerabili. Secus quando quis absoluitur à minori excommunicatione: vt eo. tit. nuper. §. fi. & vide j. in tractatu libel. in titu. de sen excom.
40 ¶ † Illud quoq; notandum est, quòd hi, qui debent tantum per sedem apostolicam absolui, possunt per alios in necessitate absolui: vt xvij. q. iiij. cap. si quis suadente. & xxvj. q. vj. hi qui. puta per episcopum vel presbyterum: vt eo. ti. nuper. §. fi. & nota

a ¶ Prælato. Episcopo scilicet.
b ¶ Pōtificali. Quę hodie lib. de offi. deleg. c. ij. lib. vj. de epo loquitur.
c ¶ Sacris. Hunc articulum plenissimè ibi scripsi in vlti. glo.
d ¶ Forma. Ægid. fuit tot' iste ver.
e ¶ Tenore. Vbi idē not. in j. gl. & extra qđ me cā. c. j. in iiij. glo.
f ¶ Kyrie. Secūdū denatores sunt duę partes: & nō dictio cōposita. Kyrie, per vnū y, idem est quod dñe. Eleison. i. miserere. Kyrrie p duplex rr, idē est quod porcus secundùm eos.
g ¶ Do. meum. In Summa de sent. excom. §. pe. versi. tertium est. j. allegato.
h ¶ Domi. meum. Vbi s.
i ¶ Secūdùm P. in decre. super q̄onum. §. porrò. vt ibi scripsi super ver referetur.
k ¶ C. iij. Ibi not. cōtrarium in vlt. glo. & illud verū in sñia hoīs confirmata p papā, quod hic dicitur procedit in sñia cōstitutionis cōfirmatæ per Papam, vt scripsi p præ. glo.
l ¶ Præsenti li. vj.
m ¶ Iuris. Et ibi nn. in j. gloss.
n ¶ Solet. Ibi post gl. plenè tractat per modū Summæ materiā absolutionis ad cautelam.

eo.tit.de cætero. Necessitas autem est, imminente mortis articulo vel infirmitate, vel inimicitia, vel inopia, vel puerili vel senili ætate, vel fragilitate sexus, vel alia corporis impotentia, vel quodlibet aliud canonicũ impedimentum: puta quia non sunt sui iuris, vel sunt nimium debiles, & delicati, vel serui, vel est officialis episcopi, vel alius officialis, qui turbam arcẽdo excommunicationem incurrit, vel qui sunt membris destituti, vel valetudinarij, vel est difficultas aliqua: debet tunc eis[a] iniungi vt resumptis viribus, ad sedem apostolicã vel eius legatum accedant, eius beneplacito parituri. Hæc probantur per ordinem extra, de sen.excom.q̃uis. & c.de cætero. & c.mulieres. & c. relatum. & c.si verò.4. & c.ea noscitur. & c.nuper.in fi. & fortè per alium sūt excommunicati, iniungetur eis quod parebūt excommunicatoris mandato: vt c. nuper. §. fina.

41 ¶ †Quid si mulier robusta, & fortis sit? Respon. idem iuris est propter sexus fragilitatẽ vt in c.mulieres. ¶ Quid de filiofami. nunquid est ad curiam pro absolutione mittendus? Et videtur quòd non, quia nõ est sui iuris: vt in præ.c.mulieres.[b] Sed dic contra, nec etiam iussus patris ab excõmunicatione excusat.xj.q.iij.si dominus.ff.de actio.& obli.si seruus.ar.tamen contra, quòd excuset.ff.de his, qui no.infa.liberorum.in fi.ff.ad leg. Aqui.liber homo. ij.ff.quod vi aut clam.qui in puteum. §. si tutoris. lxxxvj.di.an putatis.[c] ¶ †Quid si ipse episcopus

42 manus mittit in clericum, & episcopus est senex & debilis, & impeditus? Dic quod per metropolitanum poterit absolui, qui est eius ordinarius: vel sede metropolitica vacante, per capitulum ipsius ecclesiæ. extra de maio. & obed.cùm olim. ¶ Quid si episcopus non vult absoluere in casu, in quo sibi permittitur? Rñdeo, si negligens est, hoc Archiepiscopus faciat. extra, de præscrip.cùm ex officij. Secus si sit excõicatus: vt extra de sup.neg.præls. Romana.li. v. ¶ Sed quid si episcopus absens est ex iusta causa sed non negligens? Dic q archiepiscopus non potest absoluere iudicem alterius. nam episcopus potest hoc committere suo vicario. extra de offi. ordina.c.fina.

43 ¶ †Sed cùm claustrales se in claustro adinuicem leuiter verberantes absoluendi sint per abbates, vel priores suos, vt extra, eo.monachi. & c.cùm illorum. quid erit si abbas verberauit monachum? Dic quod per episcopum absoluetur.arg. eo.tit.de monialibus.[d] ¶ Quid si abbas percutit abbatẽ vel monachum alterius diœcesis? Rñ. conueniant ambo episcopi, & absoluant: vt in c.cùm illorũ. ¶ Sed quid si monachi nõ claustrales, vel extra claustrum se verberant atrociter? Respondeo, dici potest q propter scandalum sint ad apostolicam sedem mittendi, sicut & quando verberant clericum secularem: vt in præ.c.cùm illorum.ibi: nisi eorum exces-

44 sus extiterit difficilis & enormis. ¶ †Quid si Prior & magister, seu maior ordinis hospitaliorum, excommunicatus est, quòd fortè excessit in verberando fratrem aliquem? Dicunt quidam quòd per episcopum loci, in quo deliquit, absoluetur. Alij quòd per Priorem ordinis illius, qui (quo ad hoc) maior est: vt extra, c.canonica. vbi de hoc secundùm Vincen.[e] Absolutione autem obtenta ab excommunicatione propter contumaciam, consulo quòd hoc facias scribi in actis; vnde facias confici publicum instrumentum. Nam qui semel fuit cõtumax, alias excommunicatus, & publicè denunciatus, semper præsumitur excommunicatus, & à quolibet actu legitime repellitur, nisi se probauit absolutum: vt extra, de elect. venerabilem. §. sunt etenim. & in præd. c.cùm desyderes. & extra, de cleri. excom. proposuit, prope fi. vbi de hoc argumentum contra extra de scru.in or.fa.c.j. vbi de hoc.[f] cuius instrumenti forma talis erit:

FORMA.[g] Anno, mense & die tali, & loco talibus, in præsentia mei notarij, & testiũ infrà scriptorum, R. de tali loco se coram tali domino delegato tali, vel ordinario præsentauit, deposcẽs ab eo humiliter, deuotè se ab excõicatione in eũ per ipsum iudicem ex tali causa lata absolui: offerens cautionẽ de iudicio sisti, & asserẽs se paratũ parti aduersæ cõgruè satisfacere de expensis. Idem verò dominus iudex, recepto prius ab eo iuramẽto, secũdum formam iuris de parendo mãdatis ecclesiæ, seu excommunicatoris, ac exhibita satisfactione congrua expensarum, ei munus absolutionis impẽdit, & eum à prædicta excõicationis sententia, denunciauit penitus absolutum. Et ego talis tali authoritate notarius, prædictis interfui & c. ¶ Quo facto, petat literas vt denuncietur absolutus: vbi & fuerat nunciatus excommunicatus, quæ erunt continentiæ talis:

FORMA. Talis tali salutem in domino. Cùm talis parochianus vester, quem suis meritis exigentibus, ad mandatum nostrum excommunicatũ pridie publicè nunciastis, ad sinum sanctæ matris ecclesiæ humiliter & deuotè redierit, & præstita cautione, secundùm iuris formam, restitutis expensis, à nobis absolutionis beneficium obtinuerit, discretionem vestram monemus & hortamur, & nihilò minus authoritate qua fungimur in hac parte, vobis præcipiendo mandamus, quatenus eum in ecclesia vestra à sententia, qua tenebatur adstrictus, absolutum publicè pronuncietis. argu. extra, de pur.ca. inter solicitudines. vers. in pœnam. & xj.q.iij.c.curæ. & c.debent.

45 ¶ †Sed pone, aliquis pluribus de causis excommunicatus, absoluitur apud sedem apostolicam. Pœnitentiarius illum remittit ordinario absolutum, nulla expressa causa excommunicationis, à qua illum absoluerit: quæritur an debeat pro absoluto haberi? Respondeo, sic. extra de consang. & affinita. quia circa. quia non præsumitur iste tacuisse, & immemor propriæ salutis esse. j.q.vij.ca. sancimus. quæ est C.ad l.Iul. iam repe.l.fi. Nam & delegatus simpliciter vices suas committendo, videtur in totum commisisse. extra, de officio delegati. venerabili. quinqua.di.c.j.in fin. Et tutor non expressa causa, in qua detur, in omnibus causis pupilli intelligitur esse datus. ff.de tutelis. l.iij.in fi. In beneficijs enim, larga debet interpretatio fieri: vt extra, de dona.cùm dilectus. argumentum tamen contra, vt potius præsumi debeat excommunicatus in his, quæ notan. extra, de scrutinio in or.fa.c.j. Item contra extra de senten.excom.cùm pro causa.[h]

46 ¶ †Postremò videndum occurrit, qualiter sententiæ super dispensationibus formentur. Et nota[i] q multis modis fit dispensatio, scilicet dissimulando. lxxiiij.dist. vbi ista. extra de cogna. spiritua. super eo. ibi: dissimulare poteris & c.de consan. & affini. quia circa. & extra de restitu. spo. c.literas. §. opinioni. Item monendo. xxvij.q.4.c.si homo. extra de offi. lega.c.nisi. Item remittendo extra de offic. ordi. ad reprimendum. Item castigando. xiiij.q.vj.c.primo. Item instituendo. extra de fil. presbytero.c.veniens. xxvij.q.iiij. §. qui autem. Item tacendo. extra de præben.cùm iam dudum.in fin. lxxxvj.di.c.tanta. Item ordinando ipso facto: vt in.lj.distin.c.qui in aliquo. & s.de legato. §. qualiter autem. versi. dicunt autem. Item permittendo: vt eo.titul. §. genera. vers. præmissa. Item tolerando: vt extra de præbend.cùm iam dudum. in fine. extra de spon. præterea. In his autẽ casibus & similibus, non est opus facto: nec est necessaria sententiæ prolatio. Cùm autem agitur in contentiosa iurisdictione, scilicet in forma iudicij: tunc opus est facto, & necessaria est sententiæ formatio: ideoq; de hoc aliqua perstringamus. In quibus autem casibus possit dispensari, & per quem, & quid iuris sit de dispensationibus, dixi plenè s.de legato. §. præmisimus. & §. seq. & glossa in eo posita extra de iudi.c.at si clerici. & in aureo repertorio sub titulo de pœnis. in rubrica de dispensatio.[k]

47 ¶ †Si igitur aliquis fuerit conuictus de aliquo crimine, in quo possit dispensari secundùm formam iuris, dicetur sic:

FORMA dispensationis.[l] Licet te in tali facto culpabilem inuenerimus, propter quod secundùm iuris rigorem merueras ab officio & beneficio remoueri: tamen quia defectus nostri temporis, quibus nõ solùm merita, sed etiam corpora defecerunt, antiquam non patitur canonum mauere censuram: & quia maluimus de misericordia rationem reddere, quàm de seueritate: idcirco vitã tuam

plenius

a ¶ Tunc eis. Dicit decret. q̃uis. qui tpali impedimento laborant, exceptis pueris & senibus. vide quod scrip. eo.ti. quod de his, quæ author per errorem omisit.

b ¶ Mulieres. Et hoc ibi tenet Host. tu distingue vt ibi dixi super prima glo.

c ¶ Putatis. Ibi soluitur de reg.iur. quod qs.li.vj. & plenius in pre.l. liber homo. ij.ff. ad l. Aquil.

d ¶ Monialibus. decre.eo.tit. vniuersitatis. in fine. apte dicit cõtrarium. & omnino vide qđ ibi scripsi in glo.pe.

e ¶ Vincen. Vide quod ibi scripsi in j.glo.

f ¶ De hoc. Et vide quod no. extra de elect. si fortè lib.vj. in glossa. qui etiam.

g FORMA. Ista & sequens fuerunt Ægidij eo. §.ij. & seq.

h ¶ Pro causa. Miror q non allegauit decre. quę magis propriè respicit causam istam s.de offic.or. ex parte. & dic vt ibi.

i ¶ Et no. secũdũ Io. de Deo, cuius fuit hoc principiũ, & tractatus, qui sequitur in libro dispensationum, ad fi. quem vocat summulã super formandis sententijs.

k ¶ Dispensa. Host. etiã finito val de cõmend. t in Summa sua, tractatu de pœnitẽ. & remis. prosequitur tractatum dispensationum etiã per modum summę, de illo faciẽs quinq; membra.

l ¶ Dispẽsationis. Ad literã. Ioã. de Deo vbi s. allegauit, cũ solũ duo vltima c. eius etiã fuerunt nẽs formæ seq. sed non eodẽ ordine: nec fuit magister dictaminis: q tũc j. dixisset: & quia maluimus de misericordia, q̃ de seueritate reddere rationem.

plenius agnoscentes, & meliora & viciniora saluti de cætero verisimiliter expectantes: De misericordia, quæ superexaltat iudicium, hanc pœnam tibi dispensatiuè duximus relaxandam. In cuius rei testimonium, has nostri literas sigilli impressione munitas, tibi concedimus, quibus te defendere valeas à iaculis æmulorum. Data &c. Hæc forma probatur xxxiiij. di. c. fraternitatis. xxvj. q. vlti. alligant. lxxxvj. dist. non satis. ver. 48 melius. extra de simo. ex diligenti. extra de elect. quod sicut. ¶ † Quod si is, cui hoc conceditur, velit in magnis criminibus in casu concesso, cum aliquo dispensare, vt ad statum pristinum reducatur, sic dicet:

a ✠ FORMA.[a] Ego te in integrum restituo, natalibus tuis & iuribus omnibus, atque pristinæ famæ. ff. de sen. pas. & resti. l. j. & ij. C. eo. l. j. & ij. & ij. q. iiij. §. notandum. in fine. infrà, ver. porrò. Quibus autem modis in-49 famia irrogetur, dixi s. eod. titu. §. species. ver. & ad huius. ¶ † Item nota quod Papa potest (quo ad ius ciuile) infamiam irrogare: vt extra de hære. l. ad versus. & c. excommunicatus. §. credentes. Nam & tollere ipsam potest, quicquid dicat Gratianus. ij. q. iij. §. hinc colligitur. Illud enim intelligitur de infamia facti: & episcopus etiam in illis casibus, in quibus potest dispensare: vt ibi nn. sed videtur quòd quilibet iudex ecclesiasticus, idem possit. quod dic vt infrà, de in integrum restitutio. §. videndum. versicu. 50 item iudex. ¶ † Si autem episcopus velit dispensare cum eo, qui ignoranter habuit beneficium per simoniam ab alio commissam, sic dicet:

b ✠ FORMA.[b] Licet de iure cõmuni, nullus debeat in ecclesia de cætero ministrare, vel beneficium in ea habere, quam, licet ignoranter, per simoniam noscitur habuisse. vt j. q. v. c. j. & q. j. statuimus. & c. si qui à simoniacis. Nos tamen considerantes eos dignos fore misericordia, qui vitio alieno laborant: vt in præ. c. statuimus. & q. iiij. placuit. & ca. qui apud. & lvj. di. nasci. idcirco honestatem tuam, ac spem futuræ vtilitatis, verisimiliter considerantes, libera prius à te resignatione huius beneficij recepta, tibi dispensatione concedimus, vt in eodem beneficio administrando, domino valeas famulari, illud tibi de nouo liberaliter conferentes. Hæc probantur extra de elect. si alicuius. & de simo. ex insinuatio-

c ne. Alij tamen, vt Ioan. de Deo[c], dicunt quòd non potest ea vice, in empto beneficio, etiam ignoranter, dispensare episcopus. Et pro eo facit

d verbum tolerari,[d] positum in præ. decret. si alicuius. & eodem ti. c. super eo. In alio tamen titulo eiusdem ecclesiæ, puta in alia præbenda vel dignitate, bene poterit. vnde secundùm eos dicas vt in ecclesia possis, excepto empto beneficio, aliud beneficium obtinere. De hoc s. de legato.

51 §. nunc ostendendum. ver. xxiiij. ¶ † Si verò iudex velit formare sententiam super dispensatione accusatoris in probatione deficientis, ne infamis remaneat, vt s. de legam. §. nunc de episcoporum. versi. sed pone. & seq. sic dicet.

✠ FORMA. Ego talis iudex, cognoscens de causa inter tales, pronuncio talem temere accusasse, vel non probasse, parcens in hoc eidem quia eum non pronuncio calumniatorem esse. Hæc probantur ij. q. iiij. §. notandum. in principio. ff. de aboli. l. 4. ¶ Si verò pronunciaret eum calumniatorem: tunc fieret infamis. ff. de calum. l. j. Est autem iusta causa dispensandi cum eo, si fuit deceptus promissione testium: vt eadem q. c. paulum. vel si aliàs error probabilis ipsum excusat: vt extra, de elect. statuimus. in ij. lib. vj. de sen. excom. sacro. ver. nisi forsan. & de appel. vt debi-

52 tus. ¶ † Quòd si[e] infamiam ex sententia irrogatam, velit is, qui id po-

e test restituere, sic dicat:

✠ FORMA. Quoniam hactenus plenè nouimus fidem tuam, necnon vitam & famam integram extitisse, per talem sententiam contra te latam nolumus de infamia te notari: & si quæ irrogata fuerit, eam ex officio nostro totaliter abolemus. Hoc probatur extra, de re iudi. cùm te ab. ¶ Porrò is, cui de iure, vel ex priuilegio competit in natalibus dispensare: quod dic: vt s. de legato. §. nunc de episcoporum. versicul. verum. ita dicet vt:

✠ FORMA. Licet illegitimè nati, legitimè nequeant (nisi monachi vel canonici regulares fiant) ad sacros ordines promoueri, vel in susceptis etiam ministrare: vt extra de fil. presby. c. j. lvj. dist. c. j. quia tamen vitam tuam claram ac honestam agnouimus, multorumque proborum testimonijs commendatam habemus: idcirco dispensatiuè ac misericorditer, tale impedimentum vitæ abstergimus: concedentes, vt in tuo possis ordine remanere, & in eo etiam ministrare. lvj. di. Cenomanensem. & c. seq. su-

53 prà ver. quod si is. ¶ † Porrò secundùm B. & sequaces, potest episcopus dispensare vt quis habeat duo beneficia sine cura. & secundùm eos ita dicet:

✠ FORMA. Quamuis de iure cõi, vna præbenda vnum integrum debet habere seruitorem: vt lxx. di. sanctorum. & xxj. q. j. c. j. & vna ecclesia, vnius esse debeat sacerdotis: vt extra, de præben. cùm non ignores. & x. q. iij. vnio. & xxj. q. ij. sicut. & q. j. c. j. considerata tamen literatura tua, & nobilitate, ac conuersatione laudabili, quibus iuuari dignosceris, tibi concedimus talem præbendam, dispensatiuè etiam indulgentes, vt eam simul cum tali alia quam prius habebas, licitè retinere valeas & habere.

f Hoc probatur extra de præben. de multa.[f] extra de exces. prel. tanta. ad fi. extra, de elect. dudum. ij. extra de simo. Iac. T. verò dicit quod de iure communi, potest quis habere duas præbendas: nec est necessaria dispensatio. Tertij, vt Goff. & sequaces, dicunt quod non possunt epi in talibus dispensare. Quæ dic vt extra de præben. de multa. & de conces. præben. literas.

& lxx. dist. sanctorum. & xxj. q. ij. si quis iam translatus. & s. de legato. §. videndum. In beneficijs autē cum cura vel dignitatibus, solus Papa dispensat: vt in præ. cap. de multa. & in ætate ad beneficia. quod

g dic vt extra de elect. cùm dilecti.[g]

SVMMARIVM.

1. ☞ Sententia an rescindatur, prætextu instrumentorum postea repertorum.
2. Duobus fratribus cum duabus sororibus contrahentibus, an vno affinitatem cũ vxore sua probante, possit alter per attestata, inter se & vxorē suam petit sententiam ferri.
3. Exemplum duorum super præbenda litigantium.
4. Successio nunquam reperitur in ecclesia.

Sententiæ effectus, quis sit.

NVnc de effectu sentētiæ dicamus. Et quidē maximus est. nam facit ius, inter quos est lata, ex quo in rem transit iudicatam, etiā si sit contra ius litigatoris: vt ij. q. vj. diffinitiua. extra de re iudi. cùm inter vos. in fi. Nā res iudicata pro veritate acci-

1 pitur. ff. de reg. iu. res iudicata. ¶ † Itē alius effectus est: quia nō rescinditur prętexu instrorum postea repertorum. extra de re iu. inter monasterium. & c. suborta. in fin. & C. de transact. sub prætextu. C. de re iud. sub specie. Itē nō rescinditur ratione calculi, seu male cõputationis: vt C. eo. l. ij. nisi error calculi in sentētia exprimatur: vt ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. j. Item effectus est, vt ex re iudicata detur actori actio de re iudicata, vel in factū: vt ff. de re iud. miles. §. fi. & C. de reb. cre. actori. reo aūt exceptio, si pro eo sit lata: vt in præ. §. diffinitiua. versi. si contra res

h prius.[h] Cętera vide in Summa do. mei eo. ti. Premissos aūt effectus intellige locū habere, quā sententia nō est nulla, vel non est appellatū ab ea. aliàs secus.

2 ¶ † Sed pone duo fratres cõtrahūt cū duabus sororibus: vnus eorum probat consanguitatē per testes inter se & vxorē: & sic diuortiū est celebratū: alter petit per easdem attestationes inter se & suā vxorem, sententiā ferri. Dic nō pōt. nam res inter alios

i acta &c. extra de prob. dilecto. in fin. vbi de hoc.[i] immò iurabunt iterum, & examinabuntur. ff. de exceptio rei iudi. si cum vno. est quæstio dñicalis xlviij.

3 ¶ † Item pone T. & P. litigant super præbenda: P. obtinet sententiam: & habet ipsius præbendę possessionem: demum mortuo P. Papa cōfert mihi dictam prębēdam per mortē P. vacantē: post hoc dictus T. contra me agit, ad dictā prębēdā: ego excipio cōtra eū de re iudicata: quæritur an possim? Et videtur quod sic. ff. de excep. rei iudi. si mater. §. idē Iulianus. & §. eandem causam. in ver. cæterum. in quibus probatur, quod victus in reali, si post actionē eiusdem rei agat vel conueniatur etiam cum alia persona, dummodo non alleget nouum ius sibi post primam petitionem quæsitum, obstat ei exceptio rei iudicatæ. Itē cùm fuit pronūciatū P. ius habere: per consequens pronunciatum fuit T. ius non habere. ff. eo. si inter me. ff. de procur. Pomponius. §. ij. quæ exceptio semper obstat victo, in reali, siue ab eadē, siue ab alia persona victus: vt s. Idē fortè in mixta actione inter realem & personalem, qualis est hæc. Item eadem persona censetur successoris & prædecessoris. ff. de fideicom. lib. cū qua. extra, de rescrip. significauit. extra de off. dele. quā de offi. or. pastoralis. & de ali. iudi. mu. cau. fa. c. j. & fi. & de immu. ec. si aduersus. de solu. c. j. de iudi. quia v. C. de impu. & al. sub. T. fin. in aut. iusiurandum quod præs. contra: quia res inter alios acta &c. extra de re iu. quis. Itē tunc obstat exceptio rei iudicatę, cùm idem est modus agendi, eadem res & personæ conditio. ff. eod. cùm quęritur. & l. seq. at. extra de testi. ex tenore. &

4 c. veniens. quod non est hic. † Item non potest dici successisse in eodem iure: cū nunquam successio esset in ecclesia. extra de conces. pręben. c. ij. Pro hac parte obtinuit arg. in pręd. decre. dilecto. in fin. Et nota

k secundum Papam extra, de arbi. ex parte.[k]

a ✠ FORMA. Io. de Deo.

b ✠ FORMA. Io. de Deo cum cõclusione secūda.

c ¶ Ioan. de Deo in libro dispensationū, rubr. de dispen. epōrū in decretalibus cōtētis. iij. col. versi. item potest dispensare cum illo. vbi etiam damnat vt idiotam tenentē cōtrariū & in hoc sibi fateret: vbi diceretur tenēdum ex priori titulo: vel ex renūciatione non libera, sed si post liberam expositam vt ibi dixi, nō video quare sic aggrauet.

d ¶ Tolerari. Scripsi ibi post Gof. quod tolerantia concessionis est, nō permissionis tantum.

e ¶ Quod si. Supple contra.

f ¶ Multa. Ibi in gl. pe. post prin. scripsi elegantiorem formā, quā vtitur curia.

g ¶ Dilecti. Imò dic vt de ętate & quali. c. j libr. vj.

h ¶ Prius. Secūdū Tāc. cuius ad literam hucusque fuit illud princ. l. fi. j. rubricæ.

i ¶ De hoc. In vlti. gl. & super ea posui rationes, quæ vrgent ad hanc partē: & cautius formauit quæstionem B. quàm autor, loquēdo de fratribus ex eisdem parentibus. Et idem de sororibus alleg. quæstio non est dubia, nonne pater & filius possunt contrahere cum matre & filia. de cōsan. & affi. quæ super. si ex cōiugio patris & sorore nascantur filij: nōne illi sunt vxoris & viri filiorum fratres diuerso respectu?

k ¶ Ex parte. Vbi scripsi super verbo interitu.

a ¶Impugnatione. Et hic omnium scripta miscuit author, Pylei, Tan. Vber. de Bobio vbi s. ver. nunc videndum. Sed hic commendabilius processit author per diuisionem, quam hic ponit, quam antiqui, vt Alber. Gal. de sen. in prin. non posuerunt. Io. tamen de Deo vers. s. s. cauil. lib. vij. in rub. aliquid de hac diuisione posuerat. & vidi librum parte secunda sub rubrica de app. posuit xvij. causas nullitatis sententiæ. Bonag. et Ægid. eisdem verbis vtendo, dicebant potissime nullitatem colligi si aliqui de sep. e tramitibus iudiciarijs omissis, omittebantur, quos vocant libelli oblationem, litis contestationem, iuram. calumniæ, vel veritatis, scriptura attestationum, publicationem illarum sententiarum de scripto proferri, & a iudice sedente pro tribunali. hic sufficiat intimasse, quæ in titulo de appella. scripsit vterque.

b ¶Excommunicatus. Publice, vt ibi.

c ¶Cum ab omni. Quid si ex duobus vel tribus iudicibus pronunciantibus, vnus solus alijs ignorantibus, corruptus fuerit pecunia, valebit ne sententia? Quod valeat, videtur per l. ff. de liber. causa. libens. §. si duo. Ad idem ff. de do. inter vi. & vxor. si sponsus. vers. ij. item. ff. de iur. fis. non intelligitur. §. j. Item in dubijs, iacienda est interpretatio vt res valeat. ff. de reb. dub. l. quoties. In contrarium ff. quod fal. tu. l. j. §. quid enim. vbi authoritas a vero & falso tutore sil. præstita, non valet. Et de hac allegatione vide quod no. de offi. deleg. cum sup. in vlti. glos. & in regula, vtile. de re. iur. li. vj. Inuenio solutum, sententiam non valere, per l. Pedios. aliis par. ss refert. ff. de arbi. & per decr. ad probandum. de re iud. sed ibi excommunicatio erat publica, hic corruptio, tunc occulta. Quæstio proponebatur de tribus & duobus iudicibus. & in his vr iur. variari: quia in tribus valeret sententia duorum. & idem in duobus datis cum clausula, quod si ambo. secus si simpliciter. ADDE quod volunt Bald. cons. ccccxlix. incipiente, proponitur. iiij. lib. vbi ponit, an valeat laudum latum a tribus quorum vnus erat frater minor.

SVMMARIVM.

1. Sententia dicitur nulla, multis modis.
2. Sententia iudicis excommunicati, an sit valida.
3. Sententia plurium iudicum, in iudicijs semper obtinet.
4. Sententia quare ratione iurisdictionis, nulla dicatur.
5. Sententia dicitur quandoque nulla, ratione litigatorum.
6. Sententia quare dicatur nulla, ratione loci.
7. Sententia lata ferijs, quibus renunciari non potest, est nulla.
8. Sententia dicitur ratione causæ, quandoque nulla.
9. Vtile per inutile non vitiatur.
10. Sententia a iudice procedente seu stante lata, dicitur nulla.
    Iudicis est sedere, non stare, nec deambulare.
11. Sententia iudicis super equum sedentis, quandoque valet.
12. Sententia sine scriptis lata, an sit valida.
13. Iudex, qualiter debeat sententiam ferre.
14. Sententia interlocutoria, an debeat in scriptis ferri.
15. Sententia diffinitiua a iudice partium voluntates tacite cognoscente lata, an valeat.
16. Discussio in causis de partium voluntate procedens accipitur pro plena.
17. Condemnatio facta priusquam constet de eo, in quo fit, an sit valida.
18. Attestationibus publicatis, si iudex non inueniat in actis litem non fuisse contestatam, an sententiam ferre poterit.
19. Sententia post appellationem legitimam lata, an valeat.
20. Altera parte non veniente die statuta ad sententiam audiendam, an iudex illo die debeat sententiare.
21. Sententia non tenet, nisi pars, contra quam est lata, sit tribus edictis vel vno peremptorio pro omnibus lata.
22. Sententia manifestum continens errorem, habetur pro nulla.
23. Iudice appellationis sententiam (quæ nulla erat) confirmante: an talis sententia possit adhuc dici nulla.
24. Geminans appellationem, an per hoc dicatur processum iudicis approbare aut impugnare.
25. Appellans a sententia, quæ nulla est, an eam videatur approbare.
26. Appellante a sententia, quæ nulla est, non prosequente appellationem, an sententia validetur.
27. Ordinarius videns sententiam a se latam esse nullam, potest aliam etiam siue libello aut alia retractatione ferre.
28. Exceptiones contrarias in iudicio proponens, non est admittendus.
29. Causæ appellationis, & nullitatis, an possint coram eodem iudice tractari.
30. Sententia nulla potest etiam sine temporis præfinitione retractari.

Sententia in iudicio prolata, qualiter impugnetur.

IVxta propositionis seriem, videndum est tertio de sententiæ impugnatione.[a] Super quo scias, quod quandoque sententia est nulla ipso iure, vt iam dicam: quandoque vero annullanda: vt j. §. proxi. ¶ 1 Nulla autem dicitur sententia, multis modis, scilicet ratione iudicis. Ratione iurisdictionis. Ratione litigatorum. Ratione loci. Ratione temporis. Ratione causæ. Ratione quantitatis. Ratione modi. Ratione processus. ¶ Ratione manifestæ iniquitatis. Ratione igitur iudicis est nulla sententia, vt quia erat excommunicatus[b]. extra de re iud. ad probandum. xxiiij. q. j. audiuimus. vel infamis. extra de rescript. sciscitatus. vel seruus, vel mulier: vt ibi, & iij. q. vij. c. j. & §. tria. extra de ver. sig. c. forus. ij. q. j. in primis. ff. de iudi. seruus. & l. cum prætor. §. j. & C. e. seru. ff. de re aut. l. ij. xxxiij. q. v. mulierem. vel si mercede corruptus[c], pronunciauit. ij. q. vj. §. diffinitiua. ver. venales. extra de vita & ho. cler. cum ab omni[c]. vel si laicus iudicat in spiritualibus. extra, de iudi. c. ij. & iij. ix. q. j. nullus. extra de arbit. contingit. & in aut. vt cler. apud propri. episc. §. si vero ecclesiasticum. C. de episc. & cle. aut. statuimus. & ne filius pro pat. ea. aut. hoc ita. Vel si est arbiter, & cognoscit de causa criminali, & matrimoniali. extra de in inte. resti. c. pe. Vel si est pedaneus, qui non potest cognoscere de causa liberali. C. de peda. iu. l. ij. ff. de arbitris. non distinguemus. §. de liberali. extra de in integ. restit. c. pe. Vel si aliqui condemnent episcopos in causa criminali, sine speciali mandato domini Papæ vt iij. q. vj. quamuis. & c. dudum. Vel si solus episcopus condemnat institutum in sacris. xv. q. vij. felix. & ca. seq. extra, de re iud. non potest. quod prosequere vt j. de accu. §. iiij. Vel si duo iudices sunt ordinarij, & diuersas ferunt sententias, non valet sententia pro actore lata, sed pro reo sic. Si vero sunt delegati: hæc pendent ex arbitrio delegantis. si arbitri, neuter valet: vt extra, de re iud. c. fi. s. de arbi. §. fi. ver. item non valet, si duo. ¶ 3 Quid si inter tres litigantes super vna re, sunt vndecim iudices, quinque pronunciant pro vno, quatuor pro alio, & duo pro tertio: Quæritur quæ sententia tenet. Et quidem in electione non est quæstio: vt extra, de elect. in Genesi. & c. cum in iure. Sed in iudicibus, videtur sententia tenere, vbi plures consentiunt: quia in iudicijs obtinet sententia plurium iudicum. lxv. dist. si eps. Et est ratio, quia quilibet iudex habet potestatem & authoritatem iudicandi prout sibi videtur: sed non quilibet canonicus habet authoritatem eligendi. Quidam tamen dicunt, quod non præualet sententia: vt quia non est maior pars iudicum. In metropolitano autem videtur quod quando comprouinciales episcopi discordant inter se, debet sequi plurium concordiam. lxv. di. c. j. ij. & iij. vel requiret episcopos vicinæ prouinciæ. Sic intelligitur vj. q. iiij. c. j. & ij. sed vbi solus metropolitanus est iudex nisi consulat plures, vt xx. di. de quibus. & extra, de consue. ad nostram. quia suo periculo iudicat. non sequitur prouincialium vel aliorum consilium. C. de pœna iud. qui male iud. l. ij. extra de re iu. cum æterni. secundum Vin.[d] Vbi autem episcopus cum capitulo suo cognoscit de aliqua quæstione, vtrum omnes canonici sint iudices, vel ipsum capitulum, no. xv. q. vij. episcopus[e]. ¶ 4 Item est nulla sententia, ratione iurisdictionis: vel quia si lata est a non suo iudice. extra de iud. at si clerici. extra de consue. ad nostram. ff. de offi. præ. l. iij. ff. de [illegible] iu. om. iu. l. fi. xj. q. j. in clericorum. C. si a non compe. iud. per totum. vel si nulli præest iurisdictioni. C. de sen. & interlo. om. iu. nulli. extra, de so. compe. significasti. Vel quia literæ delegationis, sunt falsæ: extra, de cri. falsi. sup eo. Vel si est delegatus sup vna re, & pronunciat sup alia. C. si a non compe. iud. l. j. extra, de offi. dele. cum olim. & c. ex literis. de testi. c. de testibus. Et quære hic, vt j. ver. item est nulla ratione quantitatis. Multa & alia exempla pone hic, & in præcedenti no. vt dixi s. de iudice dele. §. excip. & s. eo ti. §. sequitur. ¶ 5 Item est nulla ratione litigatorum: vt si lata sit contra minorem xxv. an. in iudicio sine tutoris vel curatoris authoritate interueniente. C. qui legi. pers. stan. in iud. l. j. & ij. C. de in integ. re. si curatorem. & ff. de re iud. acta. §. fi. & l. si contra. De hoc dic vt s. de actore. in princi. vel contra, filiusfa. sine patris consensu: vt j. eo. ti. ver. item quod est filiusfamil. vel si non erat de iurisdictione iudicantis: vt quia erat exemptus. xvj. q. j. frater noster. vel quia actor, pro quo est lata, fuit publice excommunicatus & denunciatus: secus si contra eum lata fuit. extra, de exceptio. cum inter. Sed hoc intellige vt extra de exceptio. pia. §. fi. lib. vj. & extra eo. ti. exceptionem. De hoc vide satis supra de actore. vers. item quod est ex.[f] Vel quia falsus procurator interuenit. C. de procu. licet. & extra eo. tit. in nostra. in fi. & de rescript. ex parte. Vel quia is, contra quem lata est, mortuus erat tempore prolationis quando iudex fuit datus. ff. quæ sent. sine ap. re. l. pen. vel erat furiosus, vel bonis interdictus. ff. de re iudicata. furioso. extra, de succes. ab intesta. §. fi. C. de cur. furi. per totum. Vel si est lata contra fiscum, absente eius aduocato. C. de aduo. fis. l. fin.

Secus in

d ¶Secundum Vincen. qui hoc no. de elec. in Genesi.

e ¶Episcopus. Et de offi. ordi. irrefragabili. in sing. glo.

f ¶Est ex. Est sciendum quod Alb. Gal. vbi s. in fin. arguit quod dictum est in actore excommunicato, locum habere in bannito. In contrarium allegatur quædam, plubere ne fiant quæ lacta tenent ij. q. vij. biduum. Item authoritas rerum iudicatarum. ff. ad Treb. seruo inuito. §. cum prætor. Noluit: sed disputant Iaco. de Are. hanc quæstionem exprimens per statutum illi non debere ius reddi, sed audientiam denegari. & incipit quæstio, si lata sententia. & soluit sententiam nullam, si expressus fuit error: vt, condemno A. B. bannito. ff. quæ sen. sine ap. rescin. l. j. §. item cum contra. C. quando prouo. non est necesse. ij. can. ij. q. vj. §. diffinitiua, post princi. si non est error expressus, aut fuit exceptio aut non. Primo casu, aut iudicatum ex iuris contemptu, quasi exceptio nulla esset: & tunc idem quod s. arg. ff. de fe ria. l. j. §. ij. Aut quia exceptionem non habuit per probata, vel bannum affirmaut non rite datum ff. de re iudi. si se. §. condenandum. vel illud de banno exemptum, valet tunc sententia. arg. ff. de re iudi. cum prolatis. C. de fide instru. l. fin. ff. de neg. ge. si autem. §. si quocunque modo. de compen. l. quod in diem. §. primo. Sic alibi requiritur causa motiua, ad [illegible]

dicandū.ff. de eui.sed si ex vtriusq;. Sciri autem hoc poterit ex qualitate disputationis factæ circa exceptiones.ff.de minu.l.fin. Si autē exceptio non fuit opposita, puta iudiciū retro nullum: quia contra formā statuti. & sic contra legē factū est.ff.de legi.contra legē.ergo.irritū.C.de legi.nō dubiū.& de sac.san.eccle.iubem*.§.sane. Itē in omni iudicio, requirit actor, re*, et iudex.extra,de verb.sign.forus. versi.in omni.C. de iur.calum.l.ij. circa princ.de li. cō.l.vna. Sed hic deficit, qui actoris officio fungi posset: nec interest nō esse, vel eē inhabilem.ff.qđ cuiusq; vni.l.j.§.finali.ad Velle.q̄uis.§. si conuenitur. Nec habebat executionē officij actoris & sic quod facit, viribus caret.ff.de tuto.& cura.da.ab his.nec mandante.§.j. de sta.ho. l. qui furē. Item, denegare alicui licentiam agendi fauore suæ personæ. sicut minori sine tutore, vel curatore. Vel denegare ppter odiū vt ī bānito, æquiparantur: vt contrariorū sic eadem disciplina.ff.de lega. iij. l.fi.de pac.qđ dictū. & j.casu iudiciū nullū, vt in huius versi. prin.dictū est. ergo & in hoc secūdo idē erit, & fortius.de reg.iur.odia li.vj. Inducit etiam ff.de iud.non idcirco.§.j.ff.si quis cau.quoties. Viso de sententia, quæro de pacto. pone statutum habet q bannitus non possit ad sui vtilitatem cōtrahere. T. qui locauerat Seio domū ad annum, bānitus fuit, & demū domum illā vendidit Lucio eo pacto, q emptor pateretur conductorem habitare domū vsq; ad finē anni. Queritur an pactum valeat. Et videt q sic: qa hic non est contractus: cū nulla obligatio sit hincinde, sed solius emptoris. Facit ff.de ver.sign.l. Labeo.& est obligatio de non faciēdo, sicut & de nō petēdo.C.de trāsa.l.vbi sigut.& in furto.Instit.de obli.quæ ex deli.nas.§.j.de ver.ob.§.non solū. Differunt enim cōtractus, pactū, & conuentio. De primo dictū est per l. Labeo.qđ nō est nomē speciale. Ad idem Insti.qui.mo.re cōtra.ob.§.j. ¶ Pactū est nomen generale, siue ad liberandum, siue ad obligandū.ff.de pac.l.j.§.est enim. & l.si vnus.§.pactū. Conuentio est nomē generalissimū ad vtrunq;. Itēq; qui ex diuersis locis v[n]iuntur, cōuenire dicunt.ff.de pac.l.j.§.cōuentionis. & l. rescriptū. in prin. Ad idem adducit, q statuta sunt stricti iuris: cū ex eis oriatur condictio ex l.ff.de cōdi.ex lege.l. vna. quā certū est esse stricti iuris: qa nō est descripta inter bonæ fidei.§.in actionum.Instit.de actio. sit igit eius cōdictionis mater, cuius est filia.ff.si quis cau. si eum.§.qui iniuriarū.& absurdum esset punire inquilinū, qui non delinquit.C.de pœ.sancim*. Item statutū ponderat vtilitatē, de qua hic non agit, sed de dāno vitando: nec est par ratio, lucra captare, & damna non capere. C.de codi.l.fi. Item cum bannitus exulet, ciuitate relicta, non haberet inquilinus vnde seruaretur indēnis.ff.de cap.di.l.tutelas.in fin. Gul. in q. statutorum distinguit, an bona sint omnia cōfiscata: vt in bannito pro graui maleficio qui est similis deportato.ff.de bo.dam.l.j.in prin. quo casu pactum non tenet, quasi superuacuū, cùm etiam sine pacto expelli nō debeat per fiscum, ne ipse fiscus succedēs bannito, teneatur inquilino.ff.de iure fisci.l.fi. Aut nil confiscatū fuit, sicut in aut.bona.C. de bo.dā.& tunc pactū iniquū est, ex quo bannito prouenire vtilitas, si non posset inquilin* expelli, qui expulsus contra ipsum regressum haberet cui bona remanserunt.ff.loc.si merces.§.j. Aut certa quota bonorū est publicata, & certa remansit: vt C.ad l.Iul.de vi.l.ij.& tūc quod iuris est de toto quo ad totum idem de parte quo ad partē.ff.de rei ven.quæ de tota.in prin & facit ff.qñ ap.sit.l.j.§.in propria.in fi. dicit autem non habendam rationē confiscationis certarum rerum, nō sub nomine quotæ. Insti.de fideicommis.h.§.si quis vna.C.de senten.pas.l.iij.& de hære.institu.l.quoties.

ADDE, quid operetur statutū, q bannitus non audiatur ciuiliter nec criminaliter. Ro.cōsi.cctiij. Et q parificentur excommunicatus & bannitus: vide Bar.in l.si quis arbitratus.de ver.oblig. Et q nō opposita exceptione bāni, iudicium sit retro nullū, sequitur latè Alex.in l.j.§.j.ff.ad Tre. Vide tu notabiliter gl.in verbo, interdictū.& ibi doct.Instit.de ca.di.in princi.

a ¶ Romana.lib.vj.

b ¶ Ordinarij.lib.vj.

Sec* in priuato vt ibi.& C.de postu.vel.mēto.vel si pecunia data est aduocato, vel pcuratori vel aduersario: vt se patiatur conuinci.C.de pœna iu.qui male iu.l.j.& de aduo.diuerso.iu.l.j. vel si tutor legitimus vel sine inquisitione datus nō cauent rem pu.sal.fo.& ī iudicio de re pupillari expert* sniam contrariam reportauit: hæc enim snia pupillo non officit.C.de tu.vel cu.qui non sat.l.pe.& fi.C.in q. cau.in inte.resti.non est ne.si tutor. vel si tutor non fecerat inuentarium.C.arbi.tu.l.fi. vel si reus principalis cōdemnatur. qui nunq̄ fuit in iudicio per se, sed per procuratorē.C.de sen. & interlo.l.j. ¶ † 6 Itē est nulla ratione loci: vt si episcopus tulit eā extra suam dioc.extra, de foro cōp.Romana.[a] vel iudex extra suum territoriū.iij.q.vj.leges.ff.de iuris.om.iud.l.fi. Vel si lata sit in ecclesia a iudice seculari: vt in consti.Gre. de immuni. ecc.decet.§.ordinarij.[b] Vel si iudex ī alio loco pronūciet, q̄ in eo, quē partibus statuerit, iniusta est.ff. de iudi. si locus. extra, de rescri.c.fi.C.quō & qñ iu.si vt perpponis.& l.præses.C.de sen.& interlo.cū sniam. Vel si sit lata in loco inhonesto, puta in lupanari vel popina.extra de app.qua fronte.ff. de recep. si cū dies §.si arbiter. C.de iudi.properandum.& l.rem nō nouā.ff. eo.si loc*.ff.de inter.ac.l.iij. vel si lata est in occulto: vt s. eo.§.qualiter.ver.debet autē. Quæ enim causæ cognitionem vel decisionē desiderant, iudice pro tribunali sedente fieri debent.iij.q.iij.§.spatium. ver. ā procedente. si tamē partes cōsentiant, vt in lupanari feratur licet fatue faciat iudex qui ibi fert: tamen partes non possunt contrauenire.ff.sol. mat.l. cū mulier viri lenocinio.& l.viro.xxxij.q.v. tolerabilius. ¶ † 7 Itē est nulla ratione tēporis: vt si lata sit in die feriato, ferijs, quibus renunciari non potest: extra, de ferijs.c.fin.C.eo.si dies.ff.e.l.j.& l.si feriatis. C.quō & qñ iud.si vt perpponis.xv.q.iiij.per totū. ¶ Sed nunqd tūc poterit iterum ferri? De hoc s.§.qualiter.ver.quid ergo. Vel si lata fuit lapsa die ad quam datus erat iudex, si non fuit consensu partium prorogata.extra, de offi.deleg.de causis.ff.de iudi.l.ij.§.& si iudex.extra, de offi.deleg.consuluit. Vel si sit lata de nocte,[c] vel post vesperas: vt ff.de orig.iur.l.ij.§.& quia.& in prædi.c.cōsuluit.in aut.de iudi.§.sedebunt. vel post finitam iurisdictionē, vt iam dixi. ¶ † 8 Itē est nulla ratione causæ: vt si non continet absolutionem, vel condemnationem, vel æquipollens, vt eod.tit.§.species.versi.diffinitiua. ¶ Item est nulla ratione q̄titatis, vt si datus ad cognoscendum de decem, pronunciauit de xx.ff.de iud.de qua re.ff.manda.diligenter.& ij.q.vj.§.diffinitiua.ver.item cū certa. Videtur tamen q tota sententia non vitiabitur, sed in quantum iudex excesserit.ff.de verbo.oblig.l.ij.& l.qui extrinsecus ff.de vsur.placuit.[d] Sed quid erit econuerso? De hoc s.§.qualiter.ver.quid si peto. ¶ † 9 Sed quid si negotiū de quo iudicauit, erat indiuiduum, & immiscuit nō commissum commisso? Videtur q sententia tota non tenet.ff.de aqua quoti.& æsti.l.j.§.illud. Econtra, videtur q valet in totum.ff.de aqua plu. arcen. sed interdū. ibi tamen iudex habebat iurisdictionē in toto opere[e].& ff.de testa.hęredes.§.si de cōsecr.dist.iij.firmissime.& c.si non sanctificatur. Potest

c ¶ De nocte. hoc tenuit Tancr. & Bart. post ipsum titulo, quæ snia sit nulla ipso iure ad fi.& Inno.in decre.consuluit. Ibi scripsi super gl.quid si.vbi gl. tenet cōtrarium & Gui.de Suz.ti. an credatur nuncio.in fin. & in l. nō minorē.C.de trans.& in l.more Romano.ff.de feri. vbi de hoc act.& ī fi.§.sedebunt.j.allegato. vbi vterq; notat q de die sententiatur, necessitate sed de nocte, voluntate.& j.vide versi. quid ergo. Iac. de Bel. in §. præ. tenet q etiā de necessitate pnūciat iudex de nocte, si casus ferēdæ sentētiæ tūc occurrit. Inducit etiam l.j.ff. quando app.sit.§.dies.in fi.ibi: suprema hora. Inducit etiam q ibi lucra dicit, & vespere.post quod nō determinat horam nec diem vsq; ad vesperas. Inducunt isti prædict.l.non minorem.C.de transactio.& ff.de testa.l.ad testium.§.posse etiam nocte. Sed ad illa facilis est respōsio: cùm certum sit transactionem & testamentum nō requirere certum locum vel diem, nec maturitatem cessationis, nec scripturæ præcedentis, vel similia: vt requirit iudicialis sententia. Possunt enim illa dum fieri omni loco & omni tempore, & sine prædictis solennitatibus: hæc verò nō potest tempore feriato, nec loco inhonesto, nec illis solennitatibus omissis: vt patet s.& j.licet fatear q & illa habeant aliqua sua substantialia, quæ non habent ista, sed non hic pertinentia ad propositum. Mihi placet quod post Hosti.dixi in prædi.decre.consuluit.super gl. quid si iudex. scilicet q partibus tacentibus, valeat etiam diffinitiua lata de nocte. Sed si resistant ambæ vel altera, & petant recedendi licentiam, & denegatur, locus esset appellationi, secundùm eum. Plus puto, quòd & si sine appellatione petita & denegata licentia, pars recederet. sententia ferri non posset in his partibus, in quibus non viget consuetudo contraria. Reputo enim illam latam contra absentem non contumacem: cùm iudicia diei claritatem exigant: & lucis subtractio sit male agentium: vt in prædicta decreta.consuluit.& ff.de ventre inspi.l.j.§.mulier.& fures, & adulteri, noctem exquirunt. Iob xxiiij.d.& Ioannis iij.b. Qui ambulat in die, non offendit: qui nocte ambulat, offendit.& qui male agit, odit lucem. Fateor quòd in quibusdam partibus inoleuit mox, curijs regum & multorum Principum, etiam ecclesiasticorum, apud quos plus in iudicijs proceditur in tenebris quam in luce, & verificant illud Iob xvij. Noctem verterūt in diem.

ADDE, quòd Panormi.in cap.consuluit. Ioan. Andre. hic optimè locutum.

d ¶ Placuit. Huius legis casum ponit glo.in regula, vtile.de reg.iur.lib.vj. quæ regula cum suis exemplis, facit pro hac parte: quam etiam tenuit Accursius, C.de reg.iur.l.ij.licet notet contrarium in l.fi.ff.de iurisd.om.iudi. De hoc vide opiniones in regula, ea quæ fiunt.de reg.iur.lib.vj. Pro hac parte, l.sed Proculus.ff.mand.& quod no.in l.illud.de sacrosan.eccl.& olim terminando hanc partem, tenui, cùm q̄titates de se sint diuisibiles, vt patet in decre.j.de arbi.lib.vj.cum concor.& not.in l.amplius.ff.de reg.iur.facit ff.de ver.oblig.l.j.§.si stipulanti. Facit ad materiam quod no.ff.de fideiusso.l.Græce.§.illud.& l.si a reo §.respon.& adde quod dicam j.ver. proximo.

ADDE quòd Bart.tenet glo.in l.fi.ff.de iuris om.iud.quia licet summæ sint diuisibiles, tamen iudicium est indiuiduum. Et hanc opinionem Alex.ibi dicit communem. Fulgo.tamen sequitur op.Ioan. An.licet de ipso mentionem non faciat.

e ¶ Opere. Ac si dicat, aliud cùm iudex pronūciat, quod non pōt.de quo

§.ver.proxi.aliud si pronunciat quod nõ debet, cùm cadebat infra iurisdictionem: vt hoc casu valeat, si non appellaretur. C.de mo.mulcta.l.fin.

a ¶ Vbertum. Vbi tractat de sententia delegati. ver. quid si negotium.

b ¶ Sedebunt. Adde quod statim dicam in ver. seq

c ¶ Secundùm Accur. Qui hoc ponit C. de senten ex breuic.reci.l.j.& de hoc de re iudica. c.fi.libr.vj. Ponit aũt Accursi. in l. præ. opinionem dicentium, ꝙ sedere debet iudex in cognoscendo, non autẽ in pronunciando, cùm a plenè cognouerit: quod dictum placuit ibi Pe.& Cy. Vnde Gui. de Suzar'. dicebat super l.prędi. ctam.& in ordi. iudi.sub rubr. de sententia.sessionem nõ esset de substantia.allegauit l.j. in fine. ff. de ventre inspi. Hęc sunt reprobata per pręc. decre.vlt.§.j. Vide quod post Hier. ibi dixit sup fin. pe.glo.

ADDE Bart. in d.l.ij.qui dixit quòd vbi iudex non habet locũ, vel ab initio determinatum, posse procedere illud quod dicitur de equo vel curru.

d ¶ Et dominum meum.ibi §.eod. tit. §. qualiter.in princ.

e ¶ Scriptis. Vt expsse habetur de re iud.c.vlt.§. j.lib.vj.

ADDE quòd adeò hoc est verum, vt si sit lata in scriptis, & nõ possit legi, dicat lata sine scriptis. Ita Bald. in l.j.ff. de ijs, quæ in testa. delen.

f ¶ Medicinalis. lib. vj.

g ¶ Aliqua. Certum est ꝙ declarari & interpretari põt ex scripto, vt ibi: & etiã ex non scripto, vt ibi procedit.

h ¶ Speciale. Ibi hoc probat cle. de verbo.signifi. sæpe. versi. pen. cõiuncta decret. dispẽdiosam. de iud.at si clerici.

ADDE casum secundùm Bart. in l. leuia.ff.de accus.

tamen dici propter authoritatem iudiciariam, in totum valere.ff.de dona.inter vir.& vxor.si sponsus.§.ij.vt res magis valeat, quàm pereat.extra de fide instru.inter dilectos. Et quia vtile per inutile non vitiatur: extra de elect.illa.de consec. dist.iiij.si non sanctificatur. Et quia causæ continentia diuidi non debet.extra de seque.pos.c.j. C.de iudic.nulli. secundùm Vbert.[a] vel non valet, si non continet certam quantitatem: vt §.eo.titu.§.qualiter.vers.itẽ debet esse. ¶ † Item est nulla ratione modi: vt quia lata est à iudice procedente seu stante, & non sedente. Iudicis enim est sedere, cùm res, quæ agitur plenam cognitionem desyderat: vt ff.quis or.in bon. pol.ser.l.ij. §. dies.in aut. vt ab illustri.& qui super eos sunt.coll.v.§.sancimus igitur. ff.de arbi.si cum dies.§.si arbiter.versicu.fin.iij.q.iij.§.spatium. ver.à procedente.C.de sent.ex breuic.re.l.j.xlv.di.disciplina.ad fi.xxiiij.q.j.paratus.ver.sedens iure iudicare &c.in aut.de iudi.§.sedebunt.[b] ¶ Quid si pronunciat in alta turri sedẽdo, & partes sunt inferius? Certè valet, secundùm Accur.[c] & dominum meum,[d] arg.ff.de acquir en.pos.quod meo.§.si venditorem. quia fortè timebat sibi, ex aliqua causa: vnde potest sibi securum locum prouidere. extra de sponsa.cùm locum.& de elect.bonæ.j.& arg. ad hoc C. vbi sena.vel clari.l.iij.ante medium. ¶ † Et sunt hec in ar.ad quæstionem de illo, qui Ianuæ super equũ sedens sententiam tulit: quod sententia valuerit.& hoc dixit Iac. Bal. Licet enim non videatur sedere, videtur tamen quasi sedere.ff. de serui.rusti. prædi. qui sella.& extra de homi.dilectus.& c.significasti. Et præterea solennitates accidentales, bene omitti possunt.ff.de ven.inspi.l.j.& de ædil.edi.l.j.§.pen. Alij contra: vt C.de senten.& interlo.om.iu. prolatam.quia de solennitate substantiali videtur esse, ꝙ debeat sedere infra: & talis non videtur sedere infra, sed baiulari: vt C.de offi.ciui.iu.honorati. ¶ Itẽ non valet, si iudex eam legit per alium, vt §. eod. §. sequitur.ver.j.quid si nescit, vel nequit legere? Dic vt ibi. ¶ † Non valet etiam, si est lata sine scriptis.[e] ij.q.j.in primis.& l.statutis.C.de sent.ex breuic.re. l.j.& fin.de sent.excom.c.cùm medicinalis[f].& de treu.& pace.c.j.& de proba.quoniam contra. Hoc tamen fallit, si breues sint & leues, & maximè vilium personarum, vel si episcopus sententiat inter suos clericos.quæ dic vt j.de libel.concep.§.nunc dicendum.ver.iij.& versi.iiij.& in sententijs, quas per se dominus papa profert, nõ enim fert eas in scriptis: sed ipse solutus est legibus.C.de legibus. digna.& quia eius præsentia omnem supplet solennitatem: vt C.de testa.omnium. Vnde de processu corã eo habito, dubitari non potest quin sit in eo lite contestata: vt extra de prob.c.fi.§.de litis conte.§.ij.vers. & nota ꝙ.j.§.proxi.argu.contra, ꝙ ipse etiam debeat in scriptis proferre, in aut.colla.viij.in me. lit. non fi.sa.iul.§.si verò aliqua.[g] Fallit etiã in casibus in quibus libellus nõ est necessarius. quos dic vt in præ.§.nunc dicẽdum. Item fallit in causa matrimoniali: vt extra de testi. Albericus. Sed certè ibi non habetur ꝙ sententia non fuerit lata in scriptis, sed ꝙ non fuerit redacta in publicam formam, vt ibi patet: ideoq; nullum speciale ibi.[h] Inn.tamen & Ber. contra: nec admitto etiam, quod dicit G. Nat.scilicet ꝙ in qualibet cã ciuili, possit sine scriptis pronunciari, & ꝙ prædicta iura loquuntur in causa criminali, in qua maius periculum vertitur: vt xlij.di. quiescamus.& ideò cautius est in ea agendũ: vt vij. q.ij.c.ij.& lxj.dist.miramur. Hoc prosequere plenius in Summa domini mei, eo.ti.§.qualiter.prope prin. Dicunt autem quidam, sententiam ferri posse sine scriptis de partium consensu. quod dic vt in præ.ver.iij.[i] Et consulo quòd iudex in prolatione sententiæ, dicat, in his scriptis pronuncio.hoc enim fieri vtile est. C.de testamen.aut.hoc inter. C.de fide instru.contractus. imò etiã dicunt aliter sententiam non valere: argumento.C.de sentẽ.ex breuic. reci.l.penult.& sic ꝙ non puto.[k] argu.C.de testa. cùm antiquitas.§.fi. Sufficit enim quòd in scriptis feratur & vide j.in tractatu libel.in ti.de appel.§.j. versicu.& notabiliter.[l] Et nota quòd si scriptura alicuius sententiæ in iudicium producitur cõtra te: vide an sit sub verbis primæ vel tertiæ personæ cõfecta: si sub primæ, præsumitur lata in scriptis, nisi cõtra probetur. Si verò tertiæ præsumitur nõ fuisse lata in scriptis: & sic non valet, nisi iudex expressim dicat se tulisse in scriptis: vt j. Quòd si dicatur absolutè sine scriptis lata: respondeatur, id de partium consensu actum fuisse: vt §. vel ꝙ erat laicus, imperitus literarum. C.de iudi.certi.ff.de iuris.om. iudi.l.ij.ff.de procu.l.mutus.in princ. vel ꝙ consuetudo regionis hoc habet. C.de emancipa. l.j.extra, de fide instru.cùm dilectus.xij.dist.in his. Alijs autem, nihil interest vtrum sententia sub verbis primæ vel tertiæ personæ loquatur, secundùm quosdam. Tu dic vt suprà de instrumento.edi.§.secundo.versicu.sed & in sententijs.& §. instrumentum. versic.item opponitur quòd instrumentum. ¶ † Et nota[m] ꝙ quidam iudices erant dictantes sententias suas alijs scribendo, videlicet partibus, vel etiam vniuersis dicentes, Noueritis quòd sic pronũciamus. nam tales scripturæ sunt potius testimoniales præteritorum, quàm assertoriæ præsentium: sed nec debent alicui scribere sententiam, & loqui in præsenti dicendo: Noueritis quòd ita pronuncio. argumen.contra extra, de sequestra.pos.c.j. & de re iud. inter monasterium.& cap.abbate sanè.[n] & de concessio.præbendæ.quia cunctis.[o] & aliæ plures, in quibus hoc reperitur factum esse. Sed non obstat, si bene consyderentur. & vide §.de citatio.§.iam de citatione.versicu.quid si iudex ita. Item contra suprà de exceptio.§.viso.ver.quid si appellaos. Debet ergo iudex ita dicere: Ego vel nos talis iudex ordinarius, partibus præsentibus talem sententiam proferimus, ad æternam rei memoriam, vel ad honorem Dei: vel ad honorem & conseruationem iuris litigatorum. vel alia similia verba: vt suprà patet.§.vt autem.versicu.cùm fertur. ¶ † Quid de interlocutoria? Dic ꝙ nõ est necesse ipsam in scriptis ferri, licet sit in actis redigenda: vt extra, de probatio.quoniã contra. vbi de hoc.[p] Et nota quòd quidam in prolatione sententiæ, post factum recitant & partium rationes, & eas, quę ipsum mouerint ad pronunciandum: licet necesse non sit eas in sententiæ scriptura asserere: vt suprà, §. qualiter. versicul. verum.& postmodum sententiæ conclusionem legunt in scriptis: & nos sic seruamus. suprà de conclusio.& renuncia. versic. auditis. Romanus quoq; pontifex idem seruat, excepto quod de conclusione in scriptis legenda prædixi. vt suprà, versi. proximo. Sed nec in curia Franciæ in scriptis pronunciatur: quia ibi secundum iura scripta non litigatur: quinimo diebus feriatis audiunt & pronunciant, & plura alia faciunt præter iura, secundum suas obseruantias speciales. Quidam autem potius ruditate, quàm ratione moti, non approbant præmissum recitandi modum, dicentes sententiam legendo proferendam esse: inducentes pro se extra, de appel. præterea. secundò. quæ nihil ad hoc facit. Argumentum tamen pro eis est ij.q.j.capitu. statutis. ibi: diffinitiones de rescripti recitatione proferant. & c.legum.ibi: sententia, quæ sine scriptura profertur &c. Sed tu dic quod satis in scriptis profertur, vbi conclusio, quæ virtutem sententiæ continet, in scriptis recitatur. ¶ Item est nulla ratione processus: vt si est lata lite non cõtestata vel omisso aliquo de his, quæ sunt de substantia ordinis iudiciarij: vt C.de senten.& interlo.om.iudicum.prolatam.quę est ij. q. vj.§. diffinitiua. & suprà in procemio huius secundę

i ¶ Versic.iij. Parum docet ista remiss. in opiniones vide de re iudi.c. fin. lib.vj.in v.gl. Guido de Suza. super aut.nisi. C. de senten.ex breuic reci. dicẽd fieri posse. Vltra iura in ver. allegata inducit C.commu. diui.iudicem in prædijs.& C.de remp.ap.l.fi.& vide j.ver.quid si de partium.

k ¶ Puto. Idem Albe.Gal.vbi §.ver.sed pone quòd iudex.

l ¶ Notabiliter. De hoc in præ. decret. vlu.de re iud.in fi.v.gloss.

m ¶ Et not. secundùm Vbert. de Bo. cuius verba posuit Ioan. de Deo in caui.l.lib. v. de sen.produ. in iudi. in princ.

n ¶ Sanè.lib.vj.

o ¶ Cunctis. li. vj.

p ¶ De hoc. Et de re iudi. c fi. li.vj. vbi de hoc in j. gl. Eadem ratione dicitur, in illa proferenda non esse necessarium perẽptoriũ exprimi: cũ id non sit iure expressum.

ADDE gloss. & Panor.in cap. quoniam cõtra. extra de probat. & ipsum Alex. in c.cùm cessante.extra de app.

a ¶Argu. s. debet dicere, commu. diui. si erratum erat in scriptis Mart. de Fa. cuius fuit hęc quæst. l. incipiens, pone q iudex. & hæc lex & seq. ad hoc inducuntur, si partes consentiunt, quid iudex pronunciet, iudex sic facit. & s. vt statim dicam. & vide s. §. qualiter. in fi.

b ¶Substātia. Sniæ partiū volūtati cōmittu, forti hęc qualitas. M. de Fan.

c ¶Quidā. secūdū Mart. d Fa. q dicit ad hāc partē facere omnes leges, quas gloss. signat pro cōtrarijs, i l. si qs Icō. a scribēd. C. d pa.

d ¶Si iudex. Sed qd de absolutoria, qua iudex absoluit reum, si iuret se nō debere. valetne sentētia? Repete q̄ dicta sunt in q̄one cōdēnatoria. & de hac no. in §. alle. cūm iudex. C. de sent. et inter. om. iu. & vide C. v. de re. cre. gñaliter. in prima oppositione. Casus. videtur q valeat de dispō. impu cōtinebatur. & c. attestationes. secundū q̄ scripta Gui. da Su. format q̄onem sup l. cū proponas. C. de re. cre. quādo nō statim iudex iuramētum exigit: sed ex interuallo post sententiam iurauit reus. & arguit q nō valeat, per l. iudex. ff. de re iu di. & pe. l. j. C. de calum. In contrarium quia de appendiitijs eodem die indicat. ff. de re iudic. l. Paulus. ff. de rei vendi. l. & ex diuerso. ad ducit etiam l. fi. C. de erro. aduo. facit de app. cum d appellationibus. libro vj. soluit re ferre an illico post sententiam iuret reus, anteq̄ ad alios actus diuertat: & tunc valet sentētia. An post quam se alijs immiscuit, & ex interuallo: & tunc non valet. Alle.

15 ius secunde partis. Vtrum autem partes possint renunciare citationi, vt teneat sentētia, d c vt suprà de citatione. §. viso. versicu. sed pone. ¶†Quid de partiū volūt. te tacita vel expressa, iudex sine li. cōtesta. cognoscens tulit diffinitiuam sententiā? & videtur q valet, argumentum s. [a] in eodem versicu. iudicem. ff. de reg. iur. si cōuenerit. Si enim pōt tota substantia: [b] multò magis hoc argumen. ff. de in lit. iuran. videamus. §. penul. & facit C. de donat. ante

16 nup. si constante. C. de tēpo. ap. l. fin. in fi. ¶†Item illa discussio in causis p plena accipit, quę de partium volūtate procedit. argu. ff. de fideicom. l. iiij. §. aduci. Item cūm per vtranq; partē fieri debeat contestatio: si per eos stetit, pro facta habetur. ff. de cōdi. & demōst. iure ciuili. nec vnus poterit hoc alteri obijcere: vt ff. de compen. si ambo. ff. de neg. gest. l. ex facto. in fi. Itē cūm dubiū sit, vtrū iudex ex officio suo absq; partiū consensu, sine litis contestatione possit pnūciare: vt C. de epis. & cle. si quis in cōscribendo. C. qūo & qn iudex. l. consentaneū. & in aut. q semel. C. de inge. ma. diffamari. satis videt partium consensu, hoc fieri posse. argum. C. de epis. & cleri. generaliter. ff. de pactis. l. tale §. primo. Sed dic contra. ff. de dona. inter virū & vxo. siue. & in pd. l. prolatam. Nam litis contesta. est de ordine. nec sine ea videtur res in iudicium deducta: argumen. ff. commu. diui. vt fundus. & est litis principium: vt C. de iuramen. calum. l. secunda. extra, de verbo. significa. ex parte. ij. vnde finis sine eo esse nō potest ff. de re iu. non pōt videri desijsse. & l. cūm in diuersis. ff. de ori. iur. l. ij. Item nō possunt partes suo cōsensu, iuris regu. viciare. ff. de ad. tut. quidā. [c] ¶†Sed

17 ecce iudex ita pnūciat: cōdēno te reū in eo qd petitū est si actor pbauerit qd intendit: quærit vtrū talis snīa valeat, & sit procedēdū secundum eam? Et videt q sic. ar. C. de sen. & interlo. cū iudex. extra, de proc. auditis in fi. & in his, quę not. s. §. qualiter. ver. itē debet esse certa. & seq. ar. contra. C. de acqui. hære. vt debitū C. de poenis. qui in sentētiā. ff. de offi. pręsi. illicitas. §. j. qa iudex debet secundū probata procedere. in. quęst. vij. iudicet. Non enim valet condemnatio facta, priusq̄ constet de eo, in quo fit: extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei seruād. c. penul. super hoc dicunt quidam, talem prępostere rationem non reddere sententiā nullam: cūm non sit talis, de qua l. loquitur. C. de sen. & inter. prolatā. licet faciat eam iniustam, & per appellationem rescindendam. & pro priori dicto, facit ff. de rei vē. in fundo. i fi. & l. qui restituere. extra, de rescriptis. causam quæ. extra, de iudic. exhibita. & vide s. §. ij. versicu. quid si iudex. [d] ¶†Sed pone q attestatio-

18 nibus publicatis non inuenit iudex in actis quod lis fuerit contestata: nunquid feret sentētiā: cūm sibi constet litem fuisse contest. & tabellio idē dicat? dic q si tulerit sententiam & de hoc sit quęstio inter alias personas, & coram alijs iudicibus non irritabitur sententia: & ipsi poterūt de hoc testificari q in eorū p̄sentia fuerit actū. iiij. q. ix. testes. Nec i hoc dicetur iudex esse testis in causa. extra, de excessib. pręla. inter dilectos. §. præterea. scdm ea quę no. supra de teste. §. j. versi. item quod fuit in eadem causa. Si ergo apparet sentēna: nō tamē inuenit in

de ver. obli. continuus. ff. de duo. re. l. duos reos. in fi. Bene facit de elect. cūm post petitam. Ad contraria respondet, q hoc non est de appendiitis, sed de substantia sententiæ decre. cōtinebatur & attestationes nō iuuant sententiam: quia ibi iuramentum præcedebat sententiam: sic & hic fieri debeat. Quandoq; enim ex causa non absoluitur reus nisi iuret vt vtrobiq; nota.

ADDE huic versicu. Pau. de Cast. consi. xv. Abb. consilio lxxv. j. lib. Bal. consi. ccclxxv. iij. lib. Alexan. consi. lxxiij. iij. lib.

e ¶Contumacem. Albert. Gal. huius titu. vltima columna versicu. sed pone quod dicit hoc locum habere, etiam, in sententia quam Imperator ordinario iure cognoscēs tulit altera partiū nō vocata, nisi ex plenitudine

potestatis, ipse velit contrarium. Remittit autem ad quęstionem Pil. quæ est lxvj.

f ¶Resti. diuus. Quæ prosequitur Nepos de Montealba, vbi suprà, post principium.

g ¶Monasterium. In prin. vlt. gl. & vide quod super ea scripsi.

processu, q lis fuerit contestata, imò apertè negatur: non valet sentētia: vt extra, de elect. dudū. ij. ver. licet autē. & s. de lit. contest. versi. sed priusq̄. Cūm enim processus negatur, non valet, nisi quatenus de eo legitimis constiterit documentis: vt extra de proba. quoniam cōtra. & apparet in his, quæ not. extra de off. dele. cūm in iure. Poterit aūt de hoc cōstare per iudicē vel tabellionē, vt supra, vel per duos iudices: vt patet in prædi. decre. quoniam. in princi. ibi: iudicis. non enim dicit iudicum. arg. iiij. q. iij. §. in criminali. vers. vbi numerus. Secus autē esset forte in his, quæ non reddūt sentētiam nullam. ex quo non est appellatū ab ea. quare dic vt no. s. §. vt autem. ver. & nota secundum. & s. de edi. instru. §. re-

19 stat ver. in summa. ¶†Est etiā nulla, si lata est post appellationē legitimā. ij. q. vj. arguta. & extra, d appel. ad audiētiam. Vel si lata est contra absentē, nō contumacē. [e] ff. de re iud. de vnoquoq;. C. quomodo & quando iud. si vt proponis. & l. ea, quæ. & l. pe. C. de procu. quia absente. & j. versi. item etiam not. Cūm autē aliquis abest, iusta & probabili causa, valet contra eum sentētia lata: sed per appellationem rescinditur. Vnde distingue quinq; gña absentiarum, prout no. ij. q. vj. biduum. ff. de in inte. resti. diuus. [f] Et vide j. §. proxi. ver. porrò. Vel si est lata in dominum litis, & debuit ferri in procuratorē: vt s. e. §. qualiter. ver. porrò. Vel si prius fuit iuratū & postea lis contestata. Vel si prius fuit lata sententia, & postea scripta. quæ dic vt in præ. l. prolatam. extra, de rescriptis. cum dilecta. xliij. di. sit rector. in fi. ff. de vul. & pup. sub. l. ij. § prius. Vel si plures dati sunt iudices, & vnus tantum pronunciat, vt s. §. species. versi. sed & si. Vel si lata est contra primam sententiam, a qua non extitit appellatum. ij. q. vj. §. diffinitiuam. in prin. & C. de sen. & interlo. om. iud. post sentētiam. nisi in casibus, qui no. extra, de re iudi. inter monasteriū. [g] Vel si post, vel intra terminū ad hoc statutū, lata sit sine noua citatione. C. quidò prouo. non est nc. cūm non eo. C. qūo & qn iud. si vt proponis. extra, de offi. dele. c. de causis. arg. contra extra eo. ver. sed nec erit. [h] & in his, quæ no. s. de

20 citatione. §. viso. ver. item licet. ¶†Quid ergo, pone q altera pars non venit die statuta, ad sententiam audiendam. nunquid iudex pronunciabit ea die, an in sequenti? Et videtur q non in die illa: quia tota cedit citato: vt Instit. de ver. obli. §. omnis stipulatio. ver. ac nec eo. & arg. ff. de ter. more. Item quia post peremptorium, debet iudex iterum citare absentē. ff. de iudi. & post peremptorium extra de dolo & contu. prout. argu. contra q ea die pronunciabit in præceden. l. cum non eo. & ff. de verb. obliga. cūm stipulatus sim mihi aut Proculo. & l. liber homo. in fin. & hoc verius secundum Accur. vt no. in præ. §. omnis. [i] tamen dicit q post vesperas, sed nō in nocte debet ferri. in aut. de iudi. §. i. debent. & in præ.

21 c. consuluit. ¶†Item etiam non tenet, nisi pars, contra quam lata est, fuerit tribus edictis, vel vno peremptorio pro omnibus citata [k]. C. quomodo & quando iu. consentaneum. & l. ea. ff. de re iud. contumacium. [l] xxiij. q. iij. de illicita. extra de testib. cūm olim in fi. ff. de app. reci. l. j. § itē cūm ex eo. An autem possit ferri sententia contra nō citatū perem-

h ¶Nec erit. Dic q si pars fuit cōtumax, quæ fuerat citata ad sententiam audiendā, propter eius contumaciam lata nō fuit sequēti die, sine illius noua citatione, fieri pōt vt ibi. Si autem ille cōparuit, sed ex aliqua causa lata nō fuit, tunc est necessaria noua citatio, vt s. dictū est.

ADDE quod Bar. in l. fi. §. fin. ff. qd vi aut clā. tenet q citatus ad certam horā, si ille actus non fit illa hora, non valet, nisi denuò citet. qd intelligit Panor. in c. consuluit. pcedere, quādo iudex illa hora impeditus nō expediuit actum. secus si illa fuerit contumax, & iudex fuit paratus.

i §. omnis, in glo. hic no. quæstionem Guido. de Suz. in v. Rubrica. ij. alleg. qd vi aut clā. l. vl. in fi. quam dicit melius ea die pnūciare, q̄ expectare. Dicit etiam vtile fore, in peremptorio cōminari. ff. de iud. in pemptorio. Dicit etiam ideo expectādas vesperas, vt hic sequitur: q si sentētia tunc de mane lata valeret, sequeretur dictū fuisse contumacē, & sic appellare nō posse. C. quorū app non reci. l. j.

ADDE quod Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infect. tenet q iudex possit expectare. Idem tenet Bal. in consi. ccxxxviij. iij. vo. Panor. in c. consuluit. & ita communiter doct. dicunt ibi, & in d. §. Iulianus.

k ¶Citata. Etiā si nūcius, cui fuerat cōmissa citatio, retulit se citasse, vel falsò, vel per errorē, puta quia citauit alium eiusdem nominis. Ex quo enim constat illum non citatum, non tenet sententia. Sic in sua quęstione tenuit Io. Bu. quæ incipit, iudex, qui de causa, per iura hic allegata.

ADDE quod voluit Bart. in l. si finita. in §. Iulianus. ff. de dam. infect. q licet iudex commiserit nuncio vt aliquem citaret, & iudex pronunciauit non visa relatione, q non valet sententia.

¶Contumaciam. & l. de vnoquoq;.

ptoriè, vide in prę.§.viso.versi.itē licet primo.[a] & ver qd si lata. ¶Quid de interlocutoria: nunqd ferri pōt vna parte pſente, & altera absēte? De hoc ff.de arbi.diē pferre.[b] ¶Nō tenet etiā, si nō fuerit libellus in cā oblatus: vt j.de lib.cōce.§.vtrū libellus, sit de substātia. ¶Quid si petit qs sortem & pœnā, & pronūciatur solū sup pœna? De hoc C.de ac.seu peti.§.sequit.ver.sed qd si.

22 ¶†Itē est nulla, rōne manifestæ iniqtatis: puta si cōtineat in se expressum errorē: extra de sen.excō.p tuas. & de cōfir vti. vel inuti.examinata.ff.quę sen.sine app.resciń.l.j.extra de re iu.cū inter vos. Vel si cōtra ius scriptū, canonicū, vel diuinū, vel ciuile feratur: vt extra, de re iu. c.j.ff.de ap.si expressim.ix.di.§. fi. puta si cōtineat minorē xiiij. annis testari posse.ij.q.vj.§.diffinitiua. & sentētia cōtra ius scriptū lata, nō cōualescit: licet nō sit appellatione suspēsa. extra e.c.j.& c.inter cæteras. Secus si sit lata cōtra ius litigatoris: vt s.§.proxi. Vel si[c] cōtineat impossibilitatē.ff. quæ sen. sine app.resciń.l.fi.extra de pact. l.fin.& de cō.appo.c.fi. Vel si est per subreptionē obtēta.xxxv.q. ix.veniam.extra de offi.vi.sua.de rescri.ad audientiā. C. si à nō cōpe.iud.l.fi.extra de re iu.cū olim. vel si misericordiā vetat.l.di.pōderet.in fi. ff.de pœnis.respiciēdum.

23 ¶†Sed qd si à sentētia, quę nulla est, de facto appellaret, & iudex appellationis eā cōfirmat: nunqd adhuc poterit dici nulla. Et vr̄ q nō: quasi alius sit effect⁹, si cōfirmet expresse, & alius, si tpra trāscursus, vel tacitè.ff.de his, qui no.infa.furti accipe.§.j. Vel dic verius nō cōfirmari: vt C.de inoffi. test.eū.ff.sa.er.l.quædā. Itē elegit appellationē errādo: cū nullā dicere poterat. nō ergo sibi prejudicat. ff.de inoffi.test.mater.ff.de pet.hære.legitima.xxij. q.ij.in qb⁹. xxxviij.di.qui⁹s. De hoc no.ff.de app. si expressim.[d]

24 ¶†Quid ergo si appello añ sentētiā vel extra iudiciū, postmodum nihilò minus fertur sententia cōtra me, à qua iterū appello: nunqd per posteriorē appellatione videor renūciare priori, vel sentētiā cōtra me latā ratificare?[e] Et vr̄ q sic, arg. ff.rē ra.habe.l.iij.§.falsas. vbi dicitur q si appello à sentētia lata cōtra eū, qui falso dicebat se esse meū procuratorē, amodo dicere nō possum eū non esse meū procuratorē. Sed dic cōtra. nam geminādo appellationē, nō ob hoc videor processum iudicis approbare: imò poti⁹ īpugnare. Cōsulo tn̄ q in scđa appellatiōe, qs protestetur se per eā nolle à prima recedere. & sic seruo. De hoc secūdùm papā extra, de ap.dilecto.j.ver.proxi.[f]

25 ¶†Vtrū aūt appellās à sentētia, quæ nulla est, videatur eā confirmare, vel aliqd facere? Vr̄ q sic.ff.de iud.licet.C.cōia vtriusq; iud.l.ij.ff.rē ra.ha.l.iij §.falsis.C eo.l.j.in fin.cōtra: quia appellatio fit ad rescindendū, nō ad cōfirmandum: vt arg.ff.de app.si expressim.cū suis cōcor.ff. fa.er.quędā. Vber.dicit q si sciēs sentētiā nullā, sciēter appellat: tūc eā cōfirmat. aliàs nō.ff.de iud.l.ij.in prin. Vel verius, aut est nulla ipso iure: & tūc nō cōfirmatur: aut quoquomō tenet, sed pōt p exceptionē annullari: & tūc cōfirmat seu approbat: vt ff.rē ra.ha.minor. Hęc ḡo est venerealis liiij.dist. Dic vt ibi & extra de re iud.c.j.& scđm papā in prę.c. dilecto. Ibi et no.an corā iudice appellationis, possim cām pseq̄i nullitatis? Et q possum est ar.ff.fa.er.q̄dā.& ff.de iur.pa.l.fi.s.ver.proxi.

26 ¶†Quid ergo si appellās à sñia, q̄ nulla est, nō prosequitur appellationē: nunqd valebit sñia? Et vr̄ q sic, extra de ap. cū sit Ro. Dic cōtra, imò cā pōt ab initio agitari: vt in præ.l.si expressim.cū per appellationē non efficiatur aliqua, vt prædixi.[g] ¶Sed si cā de nouo iterum agitetur cū dicitur sentētia nulla: nūquid fiet de nouo litis contestatio, vel pronunciabitur ex eisdem actis? Et vr̄ q de nouo fiat litis cōtestatio, & nouus processus omnino: vt in præ.l.si expressim.in fi. Et ad idē C.de sen. & interlo.om. iu.l.j.in fi.C. qūo & qn̄ iu.si vt ppōnis.in fi.ar.cōtra: qa vr̄ q ex eisdē actis fertur sentētia.ff.de iud.mortuo.C.de accusa.l.iiij.& extra de re.spo.cùm ad sedē. vbi dicit papa: prioris acta iudicij recēsentes.& de testi.præsentata. hoc verū est scđm Accur.[h] Et qđ dicit in l.si expressim in fi.q cā pōt ab initio tractari, intelligitur quo ad sentētiā, q̄ nō valet.ff.de pecu. quoties.§.ij. nō quo ad processum aliàs iustū: & sic vtile per inutile nō vitiatur: vt ff.de ver.ob.l.j.sed si mihi.de cō sec.di.iiij.si nō sanctificatur.extra, de elect. illa. Vel distingue, & meli⁹. Nā aut fuit lis cōtestata, & pcessus habitus corā eo, qui nequit ab initio cognoscere vel iudicare: puta qa nō erat iudex, vel erat excōicatus: & tūc ex illis actis nō pōt iudicari, imò necesse est litē cōtestari de nouo, & cętera fieri, vt in primis cōcordā.[i] Si aūt potuit cognoscere & iudicare ab initio, sed ex post facto cōtingit aliqd añ sentētiā, ppter qđ iudicare nequit: hoc casu si sñiam tulit, licet nulla sit, nō est op⁹ iterū cōtestari de nouo: sed ex illis actis poterit sñia ferri: vt s. scđis cōcor.[k] Mihi vr̄ q cū quis petit sentētiā ex aliqua iusta cā, nullā pronūciari, in hac instātia libellus offertur. & cōtestatio litis, & cætera fiāt. & sic curia seruat. sic et fit in cā appellationis. quod dic vt j.de lib. concep. §.nūc videndū.ad fi. Et in qualibet exceptione. qđ dic vt extra, de off.dele.prudētiā.§.sexto.

27 ¶†Nunquid ergo ex parte cōdēnati admittetur talis libellus: peto talē sentētiā cōtra me latā nullā pronūciari? Et vr̄ q non: cùm sit tutus exceptione perpetua, vt prædixi: ar.ff.de eo per quē fact.est.l.j.§.si reus. ar.contra, q nō solùm habeat exceptionē, sed etiā actionē.ff.de pe.hære.l.si ff.de lib.lega. quod mihi. & hoc seruatur de facto. Ordinarius tn̄ videns sententiā à se latā, esse nullā sine libello, vel sine alia retractatione, potest aliā ferre: vt s.§.qualiter. ver.hoc quoq;.

28 ¶†Sed nunquid libellus talis admittitur: dico sentētiā nullā, & eā peto nullā pronunciari, & si qua apparet, appellationē prosequor, & peto etiā cassari, vel contra eam in integrum restitui, ar. q sic extra, de priui.cum olim propter. §. tandem.& de in inte.re.constitutus.ij.q.j.primates.cum suis concor. & xvij.di.cōcilia.cum suis similibus.& ff.de ac. emp.& vendi.l. Iulianus.§.si quis colludēte.ff.si pars hæ.petatur.l.j.in fi.[l] ff.de rei ven.quæ de tota.§.j.ff. de leg.j.seruo legato.§.fi. extra de præscri. auditis. ff.quorū leg.l.j.§.quia autē.ff.de mino.in causæ.§. interdum. Et ad hoc facit quod not. de Publiciana extra de re iud.abbate.[m] Possum enim quibuscūq; modis possum, appellationem meam defendere, & sentētiā impugnare.ff.de app.scio. in fi. Nā & talis appellatio admittitur: vt j.in tractatu si.eod.ti.[n] §.j. ver.quidam autem. arg.contra extra, vt lite non cōtesta.c.ij.in fi. quia licet cōditionaliter proponā: tn̄ cōtrarius sum mihimet ipsi, dicēdo sentētiā nullā, & aliquā: & ideo repellendus. extra, de app.solicitudinē. ff.qn̄ app sit.l.ij.§.sed si alius.& C.si seruus extero se emi man.l.vnica.C.de fur.l.j. Nam etiā excipiendo, duæ contrariæ exceptiones non admittūtur. ff. de excep.nemo. multò minus agēdo. Item dicēdo nullā, tutus sum iure cōi: ideo non possum recurrere ad restitutionē.ff.de mino.in causæ.ij.§.Pomponius.ff.de eden.quædā. Item pro hac parte facit C. de codicil.l.fi.ff.de tribu.quod in hæredē.§.eligere.

29 ¶†Itē cā appellationis & nullitatis nō possunt coram eodem iudice tractari. Nam causa nullitatis debet tractari corā eo, qui de principali cognouit: & tunc de iure ordinario pronunciabit. C. de senten. & interlo.om.iud.l.j. De quo dic secundùm papā: vt extra, de re iud.c.j.& de appel.dilecto. Causa verò appellationis apud aliū, scilicet apud superiorē. ff.quis, & à quo ap.l.j.ff.de app.l. Imperatores. extra, de app.dilecti. Quidam tenent hoc vltimum.[o] Sed prius dictū curia seruat: & sic de mandato sanctissimi patris domini Clementis Papæ iiij. sæpe pronunciaui. & adde quod no. in præ. ver. qdā aūt.

Inno.

---

a ¶Primo. Melius diceret, alias autem.

b ¶Proferre. In prin. ibi dicitur q arbiter diem profert, etiam absens, per nuncium, vel per literas.

c ¶Vel si. Non respicit proximum dictum, sed præcedentia.

d ¶Expressim. Vbi sunt hęc verba per Accur. Vide qđ s. tu scripsi post Inn.& Hosti. de cōfir.vti.vel inuti.e.j.sup vlt.glo. ADDE, quod Bartol. ibi no.& Pau.de Leaza.in c fin. litibus. de do. & contu.

e ¶Ratificare. Formā libelli in hoc casu vide j.de appel.§.nunc videndum.in fi.

f ¶Proximo. Vide cle.de dolo & cōtu.si añ.et ver. præ. Inn. vide in fine magnę glo. ipsius decr. dilecto.

g ¶Prædixi. Et hoc est qđ dixerat s.versicul.sed quid si de tacita confirmatione.

h ¶Scđm Acc. q hoc not. in p.l.si vt proponis. & apertius in præ. l.si expssim. Sed ipse videt tenere cōtrariū, in l. cū grebat. ff.de re iu. Ad quorū cōcordiā, locus est distinctioni, q̄ sequit: declarat tn̄ vt subdi: q̄ distinctio placet Gui. đ Suza.l.l.j.C.de in.& fact.ign. Dictū Accur. tenet Alb.Gal.hoc tit. vers.sed pone q sñia.& vers.seq. ADDE Barto. in d.l.si vt ppōnis. Bald.in l.edita.C.de edē.Pet. đ Anc.in cle.j.đ re iud.Bald.in l. j.C.de senten.ex breui.recit.

i ¶Cōcor. Nimis in vtroq; mēbro restringit se distinctio ad pſonā iudicis: quare latius dicas, q si etiam vtroq; tpe iudex erat cōpetēs, & optīe processit, sed malè iudicauit, puta t pe fenato, vel nō in scriptis: pcedit scđm mēbrū distinctionis q ex eisdē actis iudicabitur. Scđo si supposito q probatū in pterito necessariò vel verisimiliter cōcludat idē in psenti: vt si probaui me maiorē vel dominū: vel q in scđo processu sit inspiciendum tps præteritū, & nō præsens: licet tūc probatū non cōcludat nunc idē, vt si tractabatur de ætate litigātis tempore impetrationis, de rescriptis.si eo tempore.li.vj. Si verò iudex etiā cōpetēs, malè processit, puta lite nō cōtestata: & sic etiā male iudicauit: procedit primū mēbrū distinctionis. Et aduerte, qa in verbis se author videtur à quæstione diuertere, q̄ erat, an expedito negotio nullitatis, possit etiam is, qui vicerat, vel aduersarius ei⁹, petere ex primis actis ferri de nouo sententiā. Certū est enim q si victor vult defendere sententiā, oportebit primò hoc diffiniri, & scđm qualitatem obiectus examinabitur, vel non acta priora. pone qđ delegata fuerat causa, reseruata sententia, cōmissionis forma sāf fiet, si aliud pbet ad nullitatē.

k ¶Mihi. Secūdū. Vber.de Bo.cusus hucusq; sunt iste versic. vbi s. ver.penul.

l ¶In fi. Per eundem modum inducitur ff.de dolo.elegāter.§.nō solū.de his, quæ in testa. delen.l.j. § fi.cum l.seq.

m ¶Abb.lib.vj.

n ¶Eo. ti.de app.

o ¶Vltimum. Vber.de Bo.cusus sunt iste ver. pter allegationes ad affirmatiuā vbi s. in fi. Fatet tn̄ qđ sequitur, s.seruari cōtrariū.& idem Albe.Gal. de app. versi.sed pone quęstionē. Idem Guid. de Suza. vbi đ libel. in causa app. vbi cōsueuit etiā dici, vbi etiā tenet q prælectio nō pjudicat in hoc casu. vñ si psecutus est appellonē, redire poterit ad nullitatem, per l. si expressim. ff. de app. Et idem dico, si nō est psecutus, saluo qđ statim dicam.

a ¶Dilecto. Hoc a ꝑdixerat, & ibi ſcripſi in vi. glo. & qa etiam de re b ſtitutione prędi- xerat dat remiſ- c ſionem ſequentē quam ibi vide in glo. not. libellū. ADDE, vt ple niſsimè per epm Aexand. in d.ca. dilecto.

b ¶Mulier. Hoc i- telligecū proſe- quitur appellans ſi enim neglexit appellans: & ap- pellaňōedeſerta, puta poſt annū vult agere de nul litate. qđ poteſt vt ſ. dixi. & patet de ſenten. excō. licet. lib. vj. tunc non corā iudice appellatiōis, ſed corā aliō cōpetēt agit: vt ſcripſi in ꝑ. decr. licet. ſ gl. pe. & terminos ibi poſui in vlti. gl. de illo, ſ. q. p. à ſnīa qua vxor ei9 fuerat per aliuin euicta, & nō fuit ꝓſecutus: qui ꝓ bare poterit ſen- tentiā eſſe nullā. ibi vide.

c ¶L. j. Vide qđ đ hoc dixi ſ. §. vt autem. ſuper ver. in iudice autem.

d ¶Gńalter. Tan. vbi ſuprà, rubri- ca tertia poſuit ſolūm iiij. ſcilicet primos iij. & v.

e ¶Quidā. Vber. de Bo. vbi ſ. ver. ratinne conditio nis.

f ¶Romana. §. ca- ueant. lib. vi. ſed ibi etiam lata ſic tenet vt ibi ſcri- pſi in prima glo. ADDE Paulū de Caſt. cōſ. xv. Alex. cō. lxxiiij. ſecundo li. Bald. con. cccbxxv. ter tio li.

g ¶Nonò. Et de iu ramento calum. c. j. lib. vj.

ADDITIO.

¶Adde ad dictū Spe. proxi. ſeq. Ludn. Ro. ſing. ccxij. incipi. ex quo ſcimus. vbi qū ſententia cō- trarius litigatoris ſi nulla ipſo iure, ibi prout nota. limitationem ad c. cū inter vos. de re iudi. hic alleg.

Im iiij. no. de hoc extra de appel. dilecto.[a] & de in inte. reſti. conſtitutus. & q in app. poſsit pronun- ciare ſententiā eſſe nullā, ꝓbat ff. ſam. er. quædam mulier.[b] act. tamen contra ſufficit niſi ꝓnunciet ap pel. non valere cū non eſt locus appel. vt no. C. quō ꝓuo. non eſt ne. l. j.[c] ¶Ex premiſsis igit oībus, & ex his, quę habes j. §. prox. poteſt ſnīa impugnari. Eſt etiam & aliis modis ſnīa nulla vt j. de appel. §. ij. ver. xviij. ¶†In ſumma not. q cūm ſnīa dicit ipſo iure nulla, ſine temporis præfinitione retracta ri poteſt niſi loci vel fori conſuetudo aliud inducat. C. ad l. cor. de fal. ſicut. extra, de ꝓcu. in noſtra. in fi. quod intellige, i. vſq ad xxx. vel xl. an. ſcđm ea q̄ not. j. §. prox. ver. in ſumma. & ſeq. Itē de hoc pōt cōtra eā ꝑpetuo excipi, ſi ex ea agat. arg. ff. de exce. doli vel pure. §. fi. nam oēs excep. perpetuæ ſunt. ꝑ- terq exceptio nō nu. pe. & nō nu. dotis. q̄ dic vt ſ. de excep. §. j. ver. anomale. ſi verò ſnīa petit reſcin di p in inte. reſti. dic vt j. §. ꝓxi. ver. & no. qđ &c.

SVMMARIVM.

1 Sentētia valida, quibus modis ſublevetur, impu gnetur, aut retractetur.
2 Sentētia nulla, diverſis tēporibus poteſt retractari,
3 Sententia lata, etiam valida, multis modis ſpecialı- bus impugnari & caſſari poteſt.
4 Impugnate volēti ſententā, plura ſunt cōſiderāda.
5 Sententia, etiā valida, retractari poteſt ex omni cau ſa, quæ ſufficit ad appellandum.
6 Sententia dicentis ſe delegatū epiſcopi, cūm ſit de legatus archiepiſcopi, an valeat.
7 Teſtes licet corrupti, ſi verū dicant, non tamen red dunt ſententiam nullam.
Sententia contra res iudicatas lata non tenet.
8 Sententia per falſos teſtes, vel falſa inſtrumenta la ta, de iure eſt tenenda: ſed prætextu falſi per reſti- tutionem in integrum reſcindenda.
9 Agi de falſo poteſt et an ſine tēporis præfinitiōe.
10 Actio, ſeu obligatio, quanti tēporis lapſu tollatur.
11 Vitio falſitatis probato, reſcinditur ſententia: & quod per eam factum eſt, retractatur.
12 Agens de falſo in priori iudicio, ante ſententiā an poſt ſententiā ſit ſuper quęſtionē falſi admittēd9.
13 Exceptio falſi procuratoris, vſq ad quod tempus poſsit contra ſententiam obiici.
14 Procurator ſuccedens domino, an poſsit dicere iu- dicium nullum.
15 Pro ſententia iudicis & proceſſu præſumi debet, donec cōtra probatum fuerit.
16 Victores qualiter ſententijs potiri dicantur.
In cauſa appellationis, non tenetur appellans pro bare ordinem iuris non ſeruatum.
17 Appellans an in cauſa appellationis teneatur pro bare ſententiam eſſe iniuſtam.

QVoniam Suprà §. ꝓximo diximus, quando ſententia ſit ipſo iure nulla: conſequens eſt vt dicam9 qbus remedijs valida, ſub leuet, ſeu ipugnet ſeu retractet. ¶†Et no. q ſeptē modis gńalit.[d] Priò p appellationē: vt ij. q. vi. §. i. & c. j. de qua ſ. de app. Scđo per ſupplicationē de qua ſ. deſup. Tertiò p in inte. reſti. de qua ſ. de in inte. reſt. Quartò p ſimplicē petitionē, in illis caſi- bus, qbus iudex pōt ſuā ſnīam reuocare. quos dic vt not. in Summa d. mere. ij. §. quot ſint. ſub §. diffi nitiua. Quintò p q̄relā falſi de qua iā j. dicetur. Se- xtò, per iplorationē triſtis auxilij: vt ſi ſententia la ta ſit contra ſeruum, ille appellare non pōt ſed per mittitur ei iplorare triſte auxiliū. ff. de appel. ſerui. Septimò, qn̄ poſt ſnīam nullo remedio attentatā, iterum de eā cognoſcit: vt extra, đ re iu. cū Berthol dus. ver. licet aūt. vbi de hoc ſcđm papā. & licet ab ea app. nō fuerit: tñ ꝓpter æquitatē ſupuenietis ca ſus, retractat et ab ea recedit. ff. đ cōdi. ſine cā. l. ij. ff. cōmo. i cōmodato. §. fi. extra, đ pur. vul. c. ij. vbi đ hoc, ēt ſi nō ſit executioni mādata, excipit cōtra eā vt C. đ re iu. l. ij. ¶†Et no. q cū ſnīa đe nulla ipſo iu re ſine tpis ꝑfinitiōe retractari pōt, vt đ t, ſ. §. ꝓxi. ver. fi. Si verò p i ite. re. pe. reſci. puta rōne ętatis vl abſentię: id hī vſq ad q̄driēniū fieri. C. đ tē. ap. l. pe. et fi. C. ex q. cau. ma. reſp. xxxiij. q. j. cū p publicā, xvj. q. iij. porrò. Si verò ꝓpter falſitatē: dic vt j. eo. §. ver. & nota. Si aūt qa ſit ſatiſfactū actori, in infi h nitū. C. de nō nu. pec. ſi ſeuer. aūt. qa bona fides nō patit, vt idē bis exigat. ff. de poſiti. bona fides. xij. q. ij. fraternitatis. ¶†Porrò ſnīa lata, q̄ valida eſt, mul- tis modis ſpecialibus impugnari & caſſari pōt. Si igit ſcriptura alicu9 ſnīæ in iudicio producat: vide tu aduocate, cōtra quē producit, an iſt in prima vel tertia pſona cōfecta. qđ dic vt ſ. §. proxi. ver. itē nō valet. Itē reuocat ſnīa lata alibi, q̄ vbi ad hoc termi nus fuerat ſtatut9: vt ſ. §. ꝓxi. ver. itē nulla eſt rōne loci. vel ſi metu, vel errore, ptes cōſenſerut, tenet ſen tētia: ſed retractat p appellationē. ff. de iudi. l. ij. C. de epiſ. au. l. ſi qs. ff. đ rit. om. iu. l. iiij. & l. ſi p errorē. xxij. q. iiij. qb9. extra, qđ met. cau. p totū. Itē ſi ſit lata ſub condōne, retractat p appellationē. ij. q. vj. anteriorū. ver. illo videlicet. & ver. ſanè. & c. biduū. Et dicūt qdā[e] q licet olim valeret ſnīa lata ſub cō- ditiōe, licet ſic fieri nō deberet: vt in ꝑ. cōcor. hodie tñ nō valet: vt Inſti. de act. §. curare. & ff. de īterdic. & relega. l. relegatorū. §. ad tpa. & §. ſine & extra, đ ſen. excō. Romana.[f] vel ſi exactū fuerit iurm calu- mnię in cā, & nō pſtitū. & ide, ſcđm qſdā. & ſi exa- ctū nō fuerit. q̄ dic vt j. de lib. cōce. §. verū libell9. & §. nūc dicēdū. ver. nonò[g] Vel ſi ſit lata cōtra ius li- tigatoris, retractat. extra, de re iud. cū inter. prope fi. Vel ſi eſt lata cōtra abſentē iuſta de cā: & hoc ſi ciō ꝓbauerit, reuocat p in integrū reſtōnē ad ap- pellandū. extra de in integ. re. ex literis. ff. de execu. tu. ſcire oportet. §. ſufficit. ff. de mino. in cāæ. ij. & l. ꝑfectū. & ſ. §. eā ꝓxi. verſ. ſed qd ſi appet. q ſi abſēs fuit Reipublicę, diligue. nā aut fuit defenſus legiti me: & tūc reſtituit ad appellādū tm̄. ff. de in integ. reſti. l. ſi. extra eo c. fi. Aut nō fuit defenſus, vel fuit, ſed minus lītime: & tūc ad totā cām ſit reſtō. C. de ꝓcu. q abſentē. Itē retractat ſnīa in caſib9, qui ſunt ſ. §. ꝓxi. ver. itē eſt nulla rōne modi. ibi: itē etiā nor. ibi: vel ſi poſt ſen. j. ¶†Vt[h] aūt impugnādo ſentē- tias plenī9 inſtruaris, attēde an ſit lata p ordinariū, an per delegatū, in p arbitrū.[i] Si per ordinariū: op- pone q ille fuerit ſeruus, vel infamis, vel excōicat9, vel hmōi: vt ſ. §. proxi. in prin. Ad hoc aūt pōt pars altera rndere, q cōiter ęſtimabatur bon9. vñ ꝓpter authoritatē rei iudicatę præferenda eſt opinio veri tati. ff. de offi. prętor. Barbarius. iiij. q. vij. §. tria. ff. ad Treb. ſeruo. §. cū prætor. extra, de biga. nup. cū ſuis cōcor. Hæc tñ defenſio nō cadit i excōicato, in quē nulla cadit iuriſdictio. quod dic vt not. extra, de ex- cep. pia. & ut prędicto §. tri. ¶Itē oppone q actū eſt de vna re, & pronunciatū de alia: vt ff. cōi diui. fundus. Itē oppone q iudex ſine cauſę cognitiōe, & min9 plene inſtruct9, & ex abrupto, ſeu pcipitā- ter ꝓnūciauit. extra de in integ. reſti. tū ex lrīs. ꝓpe fi. vij. q. j. q̄ro. C. de edē. l. ij. apud quē. C. de trāſact. ſi cā cognita. C. de iudi. iudices. C. de appel. ne cāt. C. de pœnis. qui ſententiā. quod dic vt j. de ſent. excō. §. nūc breuiter. prope princ. ¶Itē ſi petat executio poſt ſnīam, oppone q̄ habes ſ. ti. ꝓxi. §. fi. ¶Itē op pone multipliciter cōtra ſnīam rōne teſtiū vt ſ. de teſte. ¶Itē gńaliter vide, ſi potes aliquam de exce- ptionib9 opponere, q̄ cōpetūt poſt ſentētiā abſq appellatione vel reſtōne: quas dic vt ſ. de exce. §. di- cto. verſi. poſt ſnīam. & ſeq. ¶Itē vide ſi nouata eſt ſnīa. ff. de mino. minor. ff. de re iudi. ſi ſe nō obtulit. §. ſi ex cōuētione. C. de excep. rei iud. ſi cā. Et an ſit pactū de nō petēdo factū, vel trāſactio, vbi fieri po tuit: & ſic non debuerit cōdēnatio ſequi. C. de trāſ- act. ſi cauſa. ff. eo. l. poſt. & ff. de cōdi. inde. elegāter. ff. de dona. ſi ſtipulatum. ¶Itē obijce cōtra ſententiā, quæ diximus contra inſtrūm poſſe opponi. ſ. de in- ſtru. edi. §. inſtrūm. ¶†Itē retractatur valida ſnīa ex omni cauſa, quæ ſufficiēs ſit ad appellādū. extra, de app. vt debitus. & c. cauſam, quæ. Vel ſi ſit p ſubre ptionē lata. extra, de offic. vica. tua. xxxv. q. ix. ve- niā. Vel ſi falſus procurator interuenit: vt extra, de procu. in noſtra. in fi. & C. eo. licet. Snīa tñ cū falſo ꝓcuratore lata pōt rata à dño haberi: vt ff. de iudi. l. pe. & ſi eſt delegatus à Principe & id per ſcriptu- ram probet: vt in præ. l. C. aliàs verò etiā p teſtes, ſe cūdum Vber.[k] C. de fide inſtru. in exercēdis. extra

Henri. Ferran.

h ¶Vt. Hic reſu- mit verba Vber. đ Bo. chat. ij. ver. ſi producat ſcri- ptura alicu9 ſen tentiæ. & ſeq.

i ¶Arbitrum. De his hic non pro- ſequitur, conten tus, vt puto, his quę dixerat ſ. de arbitro: & maxi- mè in §. excipit. Vbertus aūt or- dinatè ꝓſecutus eſt hæc tria. Ioā. de deo primum & ſecundum vbi ſ. de reſcript.

k ¶Vber. vbi ſ. e. §. dixi. immiſsio vel gratia princi pis, an & quan- do poſsit ꝓbari per teſtes, vide Card. & alios in proœmio ſu. tit. Ab. Sicul. in ſua gl. in cle. ij. de ſe- pultu. in fin. vbi plura alleg. Feli. in tractatu quan do apoſtol. lite- ræ priui. iuri pa- tro. Itē vide Bal. in l. idem Vlpia- nus. ff. de excuſa. tu. vbi quęrit an ad gratiā princi- pis requirat ſcri- ptura.

a ¶ L. pe. Sipulatio transit in hæredem, & cõtrahẽti item, licet de illis non fiat mentio, potest contrahens suis verbis obligare hæredem, sed suis verbis se non potest facere iudicem.

b ¶ Antepenult. Ibi constabat quid litigatores senserant, licet in nomine vel cognomine erraueris.

eo. cũ Ioannes. nec sufficit si dicat in sententia, ego à tali delegatus. arg. ff. de leg. iij. prædns arg. sñ contra. C. de cõtrahen. & com. stu. l. pe. [a] De hoc s. de instru. edi. §. restat. ver. illud quoq; & seq. & in præ. c. cũ in iure. ¶ Item videndũ est, an sit iurisdictio delegantis. C. qui pro sua iurisd. l. vnica. extra, de iu. pa. quod autem. j. q. vij. Daybertum. Item vide, an sententiam ferat iudex vt ordinarius, vel vt delegatus ab alio: licet ipse in hoc sit aliàs ordinarius. ff. de off. eius, cui man. est iuris. & si prætor. extra, de off. or. licet. ¶ Quid si in sententia nõ dixit se ordinariũ vel delegatũ: sed dixit in gñe, cognitor, vel iudex? Dic ꝙ valet sententia. C. de ann. exce. l. fi. ¶ † Quid si dixerit se delegatũ epĩ, cùm esset delegatus archiepi? Videtur non valere sententia, etiam si id, per ignorantiam dixit. ff. de eo qui pro tu. neg. gess. l. pe. ar. contra, ff. de iudi. l. antepe. [b] & de consec. dist. iiij. § nõ sanctificatur. [c] xij. q. ij. in quibus. [d] Prius dictũ verius est, secundũ Vber. qđ de sententia lata de cõsilio sapientũ corruptorũ? Dic vt s. de requi. cõsi. [e] Itẽ oppone ꝙ lata est per falsos testes, qui corrupti falsa dixerũt: vt per falsa instrã. extra de probat. licet. vbi de hoc. C. si ex falsis instru. per totum. ff. de excep. l. qui agnitis. vel per falsas allegationes, vt iã dicã. ¶ † Nec sufficit, secũdum papã, probare testes corruptos fuisse, nisi probetur eos falsum dixisse: vt no. in præ. c. licet. [f] Itẽ nõ valet, si sit lata cõtra res prius iudicatas. C. qñ prouo. nõ est ne. l. j. Vel si contineat impossibile. ff. quæ sen. sine app. re. l. fi. Vel si de alia re pronunciatũ, q̃ cognitũ sit. ff. com. di. vt fundũ. extra, de cau. pos. & proprie. cũ super. Vel si super alia re pronunciatur, q̃ super qua datus est. C. si à nõ cõpeten. iudic. l. j. Vel si venalis est. ij. q. vj. §. sunt etiã, quorũ. & §. venales. q est C. qñ prouo. nõ est ne. [g] Vel si per gratiã, lata est: & tunc per in integrum restitutionẽ auditur: vt no. ff. de iud. si prætor. ff. ad Treb. seruo inuito. §. cùm prætor vel si is, qui nomine alieno fuit in iudicio, non fuit legitimè constitutus: vt in præal. l. & ff. de collu. deteg. nõ iusto. ff. de app. si constet. Vel si erratũ est in calculo. ff. quæ senten. sine app. re. l. ij. §. ij. quæ est in præal. §. sunt etiam, quorũ. ver. quot. ¶ † In summa [h] nota ꝙ sententia lata per falsos testes, vel per falsa instrã tenet de iure: sed rescinditur prætextu falsi, per in integrum restitutionẽ. ff. de re iudi. diuus. vel per querelam falsi. C. ad l. Corne. de fal. querela. vel per actionem in factũ, vel secundũ canones. per iudicis officium, qñ ecclesia fuit decepta. extra, de reg. iu. lator. Idẽ si sit lata per falsas allegationes. ff. de iud. si prætor. §. Marcellus. C. si ex falsis allega. l. j. ff. de excus. tut. qui testamento. ff. ad l. Cor. de fal. l. fi. ¶ † Et notã [i] ꝙ secundum canones, potest de falso agi sine tẽporis præscriptione, f. vsq; ad cẽtum annos & vltra. xxxv. q. ix. §. quia ergo. & c. sequentibus. Sed illud intelligitur in causis matrimonialibus, & aliis spiritualibus: in quibus periculũ animæ vertitur: & vbi præscriptio locum habere non potest: vt xxxij. q. v. c. quod Deo. & s. ver. & nota. Cæterum si nõ vertitur animæ periculũ, subdistingue secundũ Tan. [k] nam aut agitur criminaliter, aut ciuiliter, aut excipitur, seu replicatur. Si is, qui sententiam latam per falsos testes, vel instrã petit rescindi, agit criminaliter de falso, aduersario legitimè citato, & inscriptione præmissa, & certa solennitate adhibita, quã dicemus j. de accu. & s. de instru. edi. §. videndũ. ver. faciendum. vsq; ad xxx. an. tũc tãtũm est audiẽdus: vt in prædi. l. querela. C. de exce. licet extra, eo. cũ venerabilt. Si aũt intẽdit ciuiliter agere, per bñficiũ restitutionis in integrũ vel per actionẽ in factũ, vbi locum habet: tũc vsq; ad xl. annos dico eũ audiẽdum: qm̃ per litẽ cõtestatã fuit actio ꝑpetua, quę postea nõ tollitur, nisi spatio xl. annorũ: vt xvj. q. iij. §. põt & eliter. Et sententia per falsos testes vel falsa instrumenta lata, non potest præstare impedimentũ post xl. annos verò audiri non debet: † quia lapsu xl. annorum tollitur omnis actio & obligatio. extra, de præscrip. vigilãti. & c. si diligẽti. Io. aũt & do. meus, & Ber. dicunt ꝙ cùm per in integrũ restitutionem retractatur, id fieri debet vsq; ad quadrienniũ: cùm verò per actionẽ in factum, tunc vsq; ad xxx. ann. sicut & in aliis personalibus. C. de consti. pecu. l. ij. ff. de fal. qui nomine. Si verò excipiendo vel replicando de falso quæratur: perpetuò est quis audiendus: quoniam quæ tẽporalia sunt ad agendũ, perpetua sunt ad excipiendum. ff. de doli excep. purè. §. fi. secundum T. [l] Agitur etiam quarto modo de falso, scilicet officio iudicis: vt C. de probat. l. penul. & C. de testib. nullum. & tunc vsq; ad xxx. annos, & non vltra, secundum Accur. de hoc s. eo. § in prin. Item agitur quinto modo, de falso, per actionem in factum ad interesse: vt in prædi. l. qui nomine. De hoc no. C. de transact. l. pen. Qualiter autem probetur falsitas testium, vel instrumentorum, nota s. de proba. §. fi. ad fi. [m] ¶ † Et nota ꝙ probato vitio falsitatis, rescinditur sententia, & quicquid per eam factum est, retractatur, & solutum etiã repetitur. extra, de cõfirma. bonæ. extra, de cri. falsi. super eo. de re iud. causam, quæ. C. si ex fal. instru. l. j. & fi. Quod quidem verum est, si iudex secutus dicta falsorum testium vel instrumentorum, sententiam tulit. quod præsumitur, si dicit in sententia, Visis & lectis attestationibus & instrumentis &c. Alioquin si secutus alias probationes pronunciauit, licet falsi testes vel falsa instrã fuerint in causa priori producta, nõ cassatur quod per legitimas probationes factum est, sed id solùm, quod per falsas: vt extra, de re iu. cùm I. & A. ff. e. cum prolatis. C. si ex fal. instru. falsam. ¶ † Hoc etiam nota ꝙ si in priori iudicio, ante sententiam actum fuerit de falso: post sententiam non audietur super quæstione falsitatis, si non prouocauit: vt C. de fide instru. l. fi. secundum T. [n] quæ prosequere vt extra, de proba. licet. ¶ Quid si post latam sententiam reperitur instrũ, per quod apparet eam iniustam. De hoc j. tit. proxi. §. fi. ver. illud autẽ. ¶ † Sed vsq; ad quod tp̃s põt obijci contra sententiam exceptio falsi procuratoris? Videtur ꝙ vsq; ad illud, vsq; ad quod potest appellatio exerceri. ij. q. vj. ei, qui. extra, de ap. cùm sit Romana. Dicit Vber. ꝙ si directè agatur de falso: tunc vsq; ad xxx. annos: vt C. de fal. querela. Si in modũ exceptionis & sit talis exceptio, quæ coadiuuet actionem, dic vt ff. de iureiu. nam postea. § si minor. Si verò sit talis, quæ elidat: vide ff. de excep. doli. pure. §. fi. ¶ † Q. [o] si procurator successit dño, nunqd poterit dicere iudicium nullum? ar. ꝙ sic. ff. de inof. testa. filius C. de procu. licet. extra de iureiu. sicut nostris. ar. contra extra de dona. inter dilectos. de conces. preben. cũ super. arg. ff. de excep. rei iudi. & an eandẽ. ff. de condi. inde. si nõ sortẽ. §. si filius. [p] ¶ † In summa nota ꝙ præsumitur pro processu, & pro sententia iudicis, donec contra probetur: vt extra, de renũ. in præsentia. [q] de elect. bonæ. j. ar. cõtra extra de resti. spo. c. cùm ad sedẽ. Super quo dic ꝙ si sententia trãsiuit in rem iudicatam, quia nõ est appellatum ab ea, vel si fuit appellatũ, terminus iuris vel hominis prosequendæ appellationis, præterijt, vel appellator in appellatione succubuit: tunc præsumitur ꝙ sententia tã ex ordine, q̃ ex cã, sit iusta: nec vlterius de litis contestatione vel alio ordine, vel de ipsius iniustitia est conquerendum: quia res iudicata pro veritate accipit. ij. q. vj. §. diffinitiua. Ex quo ei victus non appellat, ipse suo facto iudicium confirmat: vt C. de senten. quæ sine cer. quanti. l. fina. hoc quãdo partibus præsentibus lata fuit sententia. Et idem etiam præsumimus, si parte victa per contumaciam absente lata sit. Sufficit enim sententiam probare. & iudicis authoritatem: dũmodo talis causa sit, in qua poterit absente parte, pronũciari. C. de iudi. l. properandum.

c ¶ Sanctificatur. Dic vt ibi in prima glos.

d ¶ Quibus. Ibi errare in his, ꝗ quibus non interest toleratur: sed hic interest.

e ¶ Consi. ver. qđ ergo erit.

f ¶ Licet. Et ibi hoc scripsi super glo. secunda.

g ¶ Est ne. Vide quod dixi s. §. ꝓxi. in prin.

h ¶ In summa. Assumit verba Tã. vbi suprà dixi in prin. huius §.

i ¶ Et not. Dicit Tancr. quosdam dicere.

k ¶ Secundùm T. Vbi prædixi.

l ¶ Secundùm T. Vbi prædixi.

m ¶ Ad fi. Hoc dixerat hic Tancr. vbi s.

n ¶ Secundùm T. Cuius titulus, de quo s. hic finitur.

o ¶ Procurator. Falsus, de quo s. proximo.

p ¶ §. si filius. Quęstio fuit Pi. iij. & est similis ipsius quæstio xciij. de iudice, qui successit reo, cõtra quẽ sentẽtiauerat, & q appellauerat. & quia in voluminibus habentur, breuius trãsibo. & primò declabo q̃onẽ hanc, q̃ fuit de procuratore falso, q sub nomine veri procuratoris egit, & succubuit, & ipse post tempus hæres à domino institutus hæreditario iure repetit actionẽ, an possit? Soluit quòd nõ: tum quia de eadẽ re agere videtur. ff. de exceptio. rei iudic. & an eadẽ. & de rei veñ. is, qui. tũ qa ex eadẽ cã, & eadem persona. Et si dicatur ꝙ vbi falsus ꝓcurator interuenit, iudicium sit nullum. extra de procur. in nostra. in fine. id verum quo ad dominum, non quo ad procuratorem. argu. ff. de superficiebus. l. j. Nam si falsus procurator tenetur aduersario, quem decepit: fortius potest exceptione submoueri: vt ibi in §. planè. & ff. de procur. l. Plautius. Item falso procuratori denegatur exceptio, si fuerit condemnatus, & cõseruatur actione in factũ ex re iudicata: fortius denegabitur ei actio, si egit, & fuit aduersarius absolutus: vt in hoc casu quæstionis. Ad q̃stionẽ facit quod no. j. de pacto. in fi. in ij. q. tenet, iudicẽ, qui reo per se condemnato successit, prosequi posse appellationem a defuncto interpositam: nisi probaretur cum dolo malo perperam iudicasse. Facit ff. de legat. j. si seruus pluriũ. §. j. honestè tamen facit, si ad id procuratorem constituat. ff. de in. om. iu. l. prætor. Hęc quæstio modicũ habet dubij: sed quãdo de appellatione interposita a diffinitiua, in qua sit ... ta sed ubi probata & acta causæ principalis, reuocari põt per nouas probationes factas in causa appellationis sine aliqua nota iudicis principalis. de fide instru. cũ Ioannes. ad fi. de prĩul. cùm olim. ij. & vide s. §. vt aũt. ver. sed pone ecce. Interposita ergo ab interlocutoria vel a grauamine, q̃ iustificari non põt, ... ex prius actitatis, vt in clem. de app. appellanti, maior esset dubitatio, & tamẽ dolo cessante videtur procedere solutio Pi. maximè in partibus, quibus pronunciat iudices de consilio peritorum: vt s. de requisitione cõsilij. post prin.

q ¶ Præsentia. Ibi de hoc in glo. hic est argu. & vide qđ plenè sub ea scripsi vbi etiam inuenies quod sequitur.

a ¶ Idem.verba fuerunt Gui.de Suza.vbi tractat de app.in fi. & Compo stel.vt scripsi in prę.decre.in praesentia super glos.hic est. arg.in fin.vide etiam quod scripsi de proba.quoniam super vlti. glo.

Bald.de sententia, & re iudicata. *Rubrica.*

perandũ. Secus autẽ si absuit, sed nõ ꝑ cõtumaciã vel si fuit intra decẽnium appellatũ, nec tempus prosequẽdæ appellationis sit lapsum: qa tunc non praesumit pro iudicis processu, nec pro citatione, nec ꝓ lit.cõte. nec ꝓ aliis, nisi quib⁹ constiterit, &c.extra, de prob.qm.in aut.de his q ingr. ad ap. 16 §.illud. † Vbi dicit, Victores nõ aliter potiant sen tẽtiis, q̃ si eas rite latas docuerit. Et sic curia Romana seruat. Qđ aũt dixi q in cã appellatiõis nõ tenet appellãs ꝓbare ordinẽ iuris nõ seruatũ, sed is, pro quo sñia lata est, tenet ꝓbare seruatũ, verũ 17 est, si vult defendere sñiam. ¶ † Sed nunquid appellãs tenet in cã appellationis ꝓbare sñiam esse iniustã ex causa: puta q nõ fuit lata per legitimas

Sententia debet interpretari in benigniorẽ partem.ff. de poenis.l. si praeses. Itẽ sententia debet interpretari vt aliqd operetur. ff.fa. ercis.l.& puto.§.j. in glo.ord.Bal. ¶ Intẽtatavna via nullitatis contractus, nõ potest alia ꝓse qui.de emp. & vẽ. c. cũ dilecti. secus si in sñia.ff.de ap.l.scio.vide ſ.de si.ob.als infrà de si.cõce.§.ille qui dixit. ¶ Excõicatio vel interdictũ, non dicitur ꝓpriẽ sñia.§.j.Sententiarũ alia diffinitiua, alia quasi diffinitiua: vt in prçeptũ factũ in cõfessum: est tñ interlocutoria, sed nõ mera: vt j.eo.§.sed an valeat prçeptũ. alia merè interlocutoria, alia bãni vel mulctæ in §.species. diffinitiua dirimit & perimit. Nã partib⁹ & iudici cõcludit: & est irreuocabilis. & not. ꝑ eã quasi cõtrahit diffinitiua.C.de sen.& interloc.l.post sñiam.primo rñso.& hoc qñ sñia diffinitiua valet. Si aũt est nulla, nõ cõcludit, nec partib⁹, nec iudicio ordinario.C.eo.l.j.Sed in delegato distinguit. Aut em̃ ꝓnũciat seruato ordine iudiciorũ: nõ tñ seruata solennitate, aut non seruato ordine. ¶ Primo casu aut deficit solennitas, quæ requiritur circa sententiam: vt quia pronũciauit die feriato vel cõtra citatũ minus legitimè: & tunc expirat sua commissio: & non potest vi eiusdem commissionis iterato iudicare.C.quomodo & quando iudex.l. si vt proponis. nisi fortè habeat vniuersalem delegationem causarũ: quia tunc talis habet instar ordinarij vt no.ff.de offi.pręsi.l.legat.& nisi propter iustũ errorem. vt no. Innoc. de re iud.c.cùm I.& A. Aut deficit solennitas integralis ipsius sñiæ: vt quia sententia fuit scripta, & non prolata in voce: vel prolata in voce, & non scripta: & tunc nõ videt expirare cõmissio: quia actus nõ est exercitatus, nec consummata pronunciatio. & qui partem indiuidui facit, nil facit. argu.ff.de arbi.l.quid tamen.C.de sen.ex breuic.reci.l.j.& argu.ff. de leg.iij.l.si fideicommis.§.j.& idem si sentẽtia sit nulla: quia non continet condemnationẽ vel absolutionẽ.C.eo.l.ex stipulatione.& l.cùm iudex.& hoc in diffinitiua: quia nulla est ipso iure propter defectũ substãtialitatis vel solennitatis. & secus, si est nulla ratione ordinis omissi, vel praeposterati: & tũc si est ordo iuris expirat commissio quo ad iudicem delegatũ. Si aũt est ordo cõmissionis vel mandati commis. tunc nõ expirat cõmissio quo ad iudicẽ delegatũ: quia nõ est ea adhuc vsus. arg. dictæ l.quid tamen secundùm doc. ¶ Et an eodẽ libello poterit iterũ sententiare, vide infrà, eo.§.delegati qui.& no.in sententiis aliud esse substantialitatem quę consistit in consensu legitime declarato: aliud, solẽnitatẽ, quæ consistit in modo, & loco, tempore, & similibus comitantibus actũ: aliud ordinẽ iudiciorũ: vt no.in l.prolatam.C.de sen.& interlo.om.iu.in glos. ordi.& vide. Interlocutorię autem sententiæ, tres sunt species. Quædam enim interlocutoria dirimit & perimit petitionẽ: vt si iudex interloquitur obstare exceptionem rei iudicatę, vel simile: & ideo absoluit reũ ab obseruatione iudicij, vel perimit iurisdictionem: vt quia iudex delegatus vel prorogatus pronunciat se non iudicem. & ista non potest reuocari: vt C.de sen.& interlo.l.post sententiam.in fi.à contrario sensu.& extra, de offi.dele.c.significantibus.

ADDE q hoc fallit, nisi ab eius sentẽtia fuerit appellatum: quia per appel.non est finita iurisdictio: ideo poterit reuocare. Ita Paul. de Castr.in l.quod iussit.ff.de re iudi.alleg.Rotã deci.ccxliiii. Quædã dirimit emergentem quæstionem, non tamen perimit processum vel iurisdictionem vt si pronunciat testem legitimũ, vel nõ legitimũ: & hoc potest reuocari contrario imperio: vt l.qđ iussit.ff.de re iudi. Quędã interlocutoria nõ dirimit, nec perimit: vt si iudex dat dilationẽ, nõ cõtradictã, vel facit aliquam cõmissionẽ vel remissionẽ: & tunc potest reuocare.ff. de arbit.l. qualẽ.§.fi.nisi partes cõsenserint sententię, & non reuocationi.ff.de praet. stipu.l.j.§.fi. Et ita intelligitur qđ no.C.sen.rescin.non pos.l.j. ¶ Et quæ dicatur propriè interlocutoria, no.in aut.de liti.§.oẽm. & absolutoria ab obseruatione iudicij, est interlocutoria: vt no.ff.de accu.§. Titia. & ff. si ser.ven.l.harum. Non tñ potest reuocari, quia non spectat aliã sententiã post se: & ideo si pronunciat procuratorẽ actoris nõ esse legitimũ, quantum ab instantia per eũ mota, tacitè reus absolui videt: & non potest reuocari, sed debet appellari.C.de procura.ita demum. Et not. quòd vltimò statuta in interlocutoriis valent: secus in diffinitiuis, vbi post statuta valent. Ita dicit glo.in d.l.post sententiam. Sed tu dic vt ſ. dixi. & vide Inno.de offi.deleg.c.in literis.ver.omno videas. ¶ Sententia verò pręcepti in confessum, non videtur q possit reuocari: quia ex ea oritur actio: vt no.C.de bo.quę li.l.fi.§.necessitatem.sed bene potest appellari: vt no. ff.de app.l.creditor.§.iussus. De hoc not. Ber.extra, de verbo.sig.c.ex parte in Christo.ibi vide.& j.de app.§.appellans à diffinitiua. ¶ Sententia banni põt ex causa reuocari, sicut sñia mulctę: quia est interlocutoria: vt

ꝓbatiões: aoverò appellat⁹, debet cõtra ꝓbare? super hoc habes iura ꝓ & cõtra in prę.c.i pñtia. sed dic q si re⁹, q appellãs est, fuerit cõdẽnat⁹, appellatus debet ꝓbare sñiam iustã. Nã reus eo ipso docet iniustã, qñ nõ apparet aliqua legitima causa, quare debuerit cõdẽnari: vt in prę.c. cũ ad sedẽ. Si verò reus fuerit absolut⁹, actor appellans ꝓbare debet iniustã, ostendendo aliquid in principali probatũ, ꝓpter qđ reus debuerit cõdẽnari: qa certũ est q debuit absolui, nisi contra eũ aliqd ꝓbatũ fuerit, ꝓpter qđ debuerit cõdẽnari: vt i c.cũ ad sedẽ.vj. q.vl.actor.extra, de iureiur.c. fi. Vel dic q actori incũbit onus probandi in causa appellationis, cui a etiam in principali incũbit: sed hoc redit in idẽ[a].

in aut. Item nulla communitas.& ff. de offi.præsi.l.illicitas.in fi. Nam bãnum non habetur pro condemnatione ff. de cuflo. re.l diuus. Ideo non infamat.l.j.C. de mõ mul.Bal. Item põt à sñia bãni appellari.C.si pen. ap.l.ii. Et ratio no. p Cy. C. quorum ap. nõ reci.l. ante. vide j. de appel.§. Titius appellauit à banno.& j.eodem.§.condemnat. & §. sequen. & de multis aliis sententiis interlocutoriis, j.eodem.per totum. Et an sententia reuocationis attentatorum sit interlocutoria vide Ioan.And.de app.c.nõ solum.lib.vj.& vide j.eo.§.exceptio banni. ¶ Nomine sententiæ simpliciter prolato vocabulo, sola diffinitiua propriè continetur: vt no.ff. quando ap.fit.l.j.& ideo si statutum dicit q non possit appellari à sententia, intelligitur de diffinitiua, non de interlocutoria: quia cùm sit contra ius commune, strictè debet interpretari.ff.de mino.l. si ex causa.§.nunc videndum.per glo.& Cyn. Si autem non adijciatur verbum a sententia, intelligitur omnino appellatio remota.C.de seo.l.fina. nisi forte à diffinitiua: vt ibi not. Et si statutum dicit, q debeat solui gabella de sententiis, nõ intelligitur de interlocutoriis. quod est notabile. Bal. Largè tamẽ omnis interlocutoria vocatur diffinitiua: quia omnis interlocutoria certos in se fines habet. & aliqd determinat: vt no.C.de re.cre.l.generaliter.in princ.

ADDE q appellatione sententiæ in materia stricta, intelligitur de diffinitiua: eundem Bal.in l.j.C.ne liceat in eadem causa tertiò prouo.& in l.iusiurandum.ff. de iureiu.do. Card.in cle.j.de re iud.sensit Bar.in l.dicere.ff.de arb.& in l.generali.de tab.lib.x.

ADDE tu notabilem gl.in c.cùm olim.extra, de testi. Itẽ gl. in verbo, inanes.in c.fi.de eden.lib.vj. Item do. Abb.Sicu.in c.fi.circa fi. extra, de seq.pos.& fruc. ¶ Processus non ritè factus, potest rite fieri, & ipsa impentia corrigi.de accu.qualiter.lo primo.C.de iudi.c.exhibita.Bal. Executio autem non rite facta, & etiam quicquid accidit eidem, vel ex ea secutum est, debet reuocari.ff.de euic.l.minor.in princip.in gloss.C. vnde vi.l.meminerint.ff.de verborum sig.l.qui neq.& de re iud.l.si cum nulla.extra, de pur.vulg.c.ij.sed officio iudicis nõ iure actionis, si rectè facta est, licet non ritè.l.fin.in fi.ff.quod me.cau. vel ibi nõ erat facta per iudicem, & nõ rettactatur cõtrario officio iudicis nec iure illius actiõis. Bal. ¶ An valeant praecepta poenalia sub poena applicanda parti, quæ poena non veniat ex contractu? Videtur q non: quia non est ad hoc actum.C. de fideicommiss.lib.l.fina.& quia certæ sunt actiones arbitrariæ & poenales, Institu.de act.§.item mista. ergo reliquæ sunt simplices, non poenales. arg.contra, si quis ius di.non obtemp.l.j.§.fina.Bald. ¶ Arbitri tamen non possunt facere prçcepta poenalia.ff. de arbi.l.non ex omnibus. & l.arbiter interea. De hoc in §.species.ver.sed nunquid iudex.G.C.cõmi.vel epi.vel interlocutio. & l.j. Bald. ¶ Sed an valeat praeceptum sub hac forma, praecipio vt soluas intra octo dies, nisi interim te soluisse probaueris. Et videtur quòd non: quia est ordo praeposterus. nam probatio praecedere debet, non sequi sententiam: vt l.prolatam.C.de sen. Ego respondeo quòd l.prolatam. loquitur in diffinitiua: sed praeceptum, est interlocutoria: & in interlocutoria non requiritur ordo iudiciorum. Item ista conditio postea existens, retrò extitisse fingitur ante ipsum praeceptum: qua ratione attenta videtur & quòd diffinitiua possit sic ferri. C. de sen.l.cùm iudex. ¶ Super hoc sciendũ est, q sententia q̃nq fertur sub modo, & valet: & ex modo nascit actio, & modus est in sua forma seruãdus.C.de sen.l.cùm eorum.& qui non vult seruare formam, videtur renunciare.l.nonnunq.ff.de colla.bo.& cùm apponitur modus, duo vidẽtur esse praecepta: & ex quolibet oritur actio: vt ibi not. ¶ Quandoque sententia fertur sub conditione: & tunc aut sub conditione de pręterito vel de pręsenti: & tunc aut est conditio pertinens, aut impertinẽs. Si pertinens, valet sententia: quia in ea ordo iuris exprimitur.ff. de iud.l. à diuo Pio.§.j.& de execu.tut.l.qui testamento.& de fideicom.l.iij.§.adijci. Si impertinens, vt si papa sedet, vel si ambulat, non videtur valere. arg. no.per Inno.in c.j.de iud.lib.vj. Sed contra videtur in §.biduum. Sed responde vt statim dicam. Aut secundo modo fertur sententia sub conditione de futuro: & tunc aut sub conditione ex qua pendet iustificatio: vt sub conditione probationis: & tunc aut sub conditione iurisiurandi: & valet sententia.C.de re.cre.l.generaliter. Aut sub conditione, si probetur per testes: & tunc videtur q non valeat: quia est ordo praeposterus.

vt l. prolatam. Vel responde vt s. aut sub extranea conditione: & tunc
aut de ea disputatũ est: & valet sñia. extra, de fide instru. c. cũ Iohãnes. aut
de ea nõ est quęsitũ in iudicio: & tũc nõ tenet talis lata sñia, cũ imperti-
nẽs sit cõditio actioni & iudicio. ar. l. fi. C. de fideicom. lib. Non obstat §.
biduũ. quia intelligo q ibi erat quęsitũ de ea: quia reus dicebat se sub cõ
ditione promisisse. Bal. & facit ff. de tuto. l. tuto. §. j. ¶ Ex his apparet q
si ago ad rem ex empto, & non solui pretium, nec me reconuenisti, quia
est obligatio relatiua & reciproca, poterit iudex sic sententiare. Conde-
mno te ad rem, ita q tu soluas pretium, propter naturam mutuæ præsta-
tionis: vt l. cũ eorum. & arg. ff. fami. ercis. l. Mæuius. §. arbiter. & sic iudex
potest egredi formam libelli in modo. quod est not. ¶ Item ex his appa-
ret, q si instat tempus instantiæ, & iudex incurret pœnam: & quia acta
non vidit, non potest condemnare, vel absoluere, præcisè poterit euitare
pœnam pronunciando hoc modo. Condemno, si est probatũ: & absol-
uo si non est probatũ, secundùm Iac. Bu. in d. l. cũ eorum. in lect. noua.
Et no. quòd qñ petitio habet duo capita, vnũ purũ, aliud cõditionale: po
test sñia ferri sub cõditione: vt l. si cũ exceptione. §. hęc actio. ff. qd met.
causa. per glo. libellus etiã cõditionalis procedit in pœnis & interesse de
futuro ex eodẽ iudicio cõmittendũ: vt no. Bar. extra, de test. Raynaldus.
& no. Accur. C. vnde vi. l. non ab re. C. loca. l. conductores. ff. si cert. pet. l.
vinum. & l. j. in prin. de act. emp. in gl. or. Bal. Vide Inno. de procu. c. au-
ditis. vbi dicit q in interlocutoria, debẽt partes citari. & j. eo. §. an inter
locutoria. & §. an valeat hæc sententia. & j. titu. proximo. § sed quid si
dico sic, peto &c. & j. de libel. concep. §. procedit. ¶ An missus per præ-
torem, possit retinere ex dñio vel pignore conuentionali? Dic q non: qa
nõ fuit ista intẽtio prætoris. C. de præscript. xxx. an. l. si quis emptionis.
§. fi. ver. De hoc facit ff. de annu. lega. l. fundus. C. de iudi. l. cũ debito. per
G. ¶ An condemnati in arengis publicis sint infames. ver. quid de istis.
Sentit quòd sic: si crimen est famosum, secundùm Alber. Pap. Alij dicũt
q condemnati per statuta ciuitatum, non sunt infames, per l. cessat. ff. de
ac. & oblig. ¶ Tertij dicunt q aut sunt condemnati absentes, per contu-
maciam: & non sunt infames, sicut nec banniti. C. de mo. mul. l. j. C. de re
qui. re. l. fin. Aut condemnati sunt præsentes: & tunc sunt infames: & sic
minor est sñia lata ex contumacia, q̃ in præsentem lata. extra, de consti.
c. ex literis. Nõ obstat l. cessat. quia ibi loquit in ciuili iudicio, nõ in crimi
nali. Vide Bar. in l. infamẽ. ff. de pu. iudi. & eundem Bar. in l. athletas. §. ca
lumniator. ff. de infa. & l. qm̃. eo. tit. & vide s. in §. iiij. in fi. ¶ Sed qd si bã
nitus postea capit, & fustigat? Rñ. tunc fit infamis ex genere pœnæ. ff. de
dã. infe. l. ictus fustiũ. ¶ Sed quid si bãnitus ex forma statuti habetur p
confesso, an ista ficta confessio infamet? Et videtur q sic. C. de interdi.
ma. l. si tutor. Contrariũ est verũ, s. q confessio ficta ex contumacia non
infamat. Non obstat lex cõtraria: quia ibi ex facto oriebatur fictio, s. ex
crimine, non contumacia. Item ibi infamia ex ipso facto contrahebatur:
hic aũt ex processu opus erat infamiã oriri. Similis differẽtia ff. de infa. l.
liberorum. §. pe. in glo. Bal. ¶ Sed quid si per statutũ alteratur pœna vtrũ
videt super infamia dispensatum? Rñ. non secus, si per iudicem fiat altera
tio: quia tunc distiogue, vt hic io ver. & ad huius. per Specu. Transmu-
tatio ergo pœnæ, facta per legem non habet vim dispensationis: secus si
per iudicem. Ad primam facit C. de sepul. vio. l. qui sepulcra. ff. de act. &
oblig. l. quoties. Concurrunt ergo plures pœnæ, quarum vna imponitur
per legem: alia per hominem. Bal. ¶ Et adde quod no. de alteratione poe
nę in eodem genere pœnę vel alio, per Cy. C. de transac. l. trãsigere. & in
§. pœna grauior. per doc. ¶ Si statutũ dicit q percutiẽs aliquẽ puniat in
decẽ, an pluries percutiens, pluries punietur: vt sic oratio pro distributi-
ua habeat locũ, i. pro qualibet percussione: an verò semel tantũ & sic per
collectiuam? Dic q pro quolibet ictu debet fieri punitio. versic. sed quid
pone io statuto. G. Fallit in vcciso. G. quia ibi ex omnibus resultat vnus
titulus criminis: & vnus finalis effectus. Item insultus, cũ vulnere con-
funditur: vt no. C. de accu. l. qui de crimine. & per glos. Dy. & Barto. in l.
nunq̃ plura. Bal. ¶ Si plures simpliciter condemnant etiã in criminali, vi
detur quilibet pro parte virili condẽnari, licet primaria obligatio sit in
solidum. ver. illud autẽ. G. quod no. & fuit de facto in criminali causa in
ciuitate Florentiæ. ¶ Qualiter intelligatur l. j. ff. de offic. proconsul. §. se-
quitur. ver. sed si. G. ¶ An Potestates terrarum possint legere sententias
per aliũ. & quid de cæco. ver. j. G. & C. de sen. ex breuic. reci. l. fi. & p Acc.
C. qui test. fa. non poss. l. hac consultissima. §. at cùm humana. per Iacob.
¶ Quot modis dicat iudex incõpetens. versi. est autem incompetens. G.
¶ Terminus assignatus de cõsensu partiũ vel à iure, habet vim perẽpto-
rij. §. nunc videndum. G. de quo per Inno. in c. super eo. j. de appel.
¶ An quo ad successionẽ seruetur cõsuetudo, quæ est in loco iudicij, vbi
est maior pars hęreditatis? Rñde sic in §. qualiter. versic. item pone. G. dic
vt no. per doc. in l. cunctos populos. C. de sum. tri. & fi. ca. s. de instru. edi.
ad fi. §. consuetudo. post Bald. ¶ Sentẽtia nõ liquida, nõ põt executioni
mandari, nisi primò liquidet. ver. quid si petitur. G. C. de compe. l. fi. ¶ Iu
dex nõ põt nec debet mãdare executioni, nisi id, de quo sibi cõstat, & li-
quet. C. de sen. q̃ sine cer. quãti. l. fi. in verbo, nõ liquidã esse. & l. hoc aũt.
§. j. ff. ex q. cau. in pos. ea. ibi: liquere debet, cõstare, &c. & si secus fit, ipso
iure nõ valet, secundũ Bar. vt no. p eũ. C. de pac. l. si pacto quo pœnã. vi-
de s. de excep. §. fi. ¶ Delegatus, q tulit sñiam nullã. nõ põt iterũ sentẽ-
tiare ex eodẽ libello. ¶ Sed an ex nouo libello? Quidã dicũt q sic. Tu dic

cõtra: quia expirat cõmissio. ver. hoc quoq;. & ver. quid ergo. G. Vide s.
eo. §. iiij. ¶ Sñia excõicationis, magis accedit interlocutorię q̃ diffiniti-
uę: & ideo per delegatũ potest reuocari ibidẽ. G. ¶ Valet sententia lata,
non inserta causa: in sex tñ casib9 debet causa inseri, vt eã restringat. ver.
verũ. G. ¶ Sententia debet ferri, pręmissa ꝓbatione de eadẽ causa & re, nõ
de alia. ver. in summa. & ver. seq. G. quia super ꝓbatione impertinẽti, nõ
potest fundari sentẽtia. Bald. Generaliter quælibet diffinitiua debet in se
sex continere. ver. fi. G. ¶ Filius nõ põt recipere præceptum in iudicio si
ne authoritate patris. §. nunc autem. ver. vt autẽ. G. secus in pręcepto gua
rentigiæ: quia non fiunt in figura iudicij, sed per tabellionẽ. arg. no. in l. j.
C. qui admit. ad bo. pos. & facit quod no. Acc. C. de bo. quę lib. l. cùm nõ
solum. §. necessitatẽ. & ff. de bo. pos. l. seruus. cũ fi. Bal. ¶ Impositio silen-
tij, est diffinitiua. ver. & no. q non est. G. Facit ff. de lib. leg. l. Aurelius. §.
centum. per Acc. ¶ Vbi appareat lata sententia diffinitiua, præsumitur
q pars fuerit pręsens vel citata: ver. & no. secundùm quosdam. G. tenet
cõtrariũ. & Guil. de Cu. in l. j. ff. de in ius voc. & melius, quia contuma-
cia non præsumit. Facit C. de exhi. re. l. fi. & quod ibi no. p Cy. Bald. vide
j. de ap. §. & no. quod dicit Inn. ¶ Triplex est officiũ iudicis appellatiõis.
ver. in iudice aũt. G. Vide ff. qd cũ e. l. Titianus. p Gui. de Cu. Bal. ¶ Qua
liter extinguant candelæ, in sñia excõmunicatiõis. ver. illud aũt sciat. G.
¶ De vigore sñtẽtię excõicationis, & de sña absolutiõis, & quãdo quis
ad curiã ire debeat, ver. verũ. & ver. porrò. ¶ An sñia lata pro fratre, ꝓ-
sit alteri fratri: & quid de proba. §. nunc autem. versi. sed pone. G. ¶ Si
Tancredus succubuit de præbenda cũ Petro mortuo, alius impetrat. an
Tancredus iteratò agens contra istum repellatur exceptione rei iudica-
tæ. Sentit q non: quia iste impetrans non est propriè successor: vnde nõ
transit ad eum ius excipiendi. ver. item pone quod. G. Ad hoc ff. qui po.
in pig. ha. l. Claudius felix. Bal. ad fin. ¶ Verbum principale sentẽtiæ de-
bet esse dispositiuum, non enunciatiuũ præteriti vel futuri. §. iuxta. ver-
sicu. & not. quòd quidam. G. contrarium no. C. de sen. l. cũ eorum. Sed il
la ibi nõ est absolutio, cũ dicit, absoluã, secundũ Bart. ¶ An valeat hæc
sentẽtia, cõdemno te, si actor probauerit. ver. sed ecce iudex. Certè nõ: qa
est lata omisso medio, s. probatione: vt no. in l. prolatã. C. de sen. & de rõ.
sti. eccl. sia sanctæ Mariæ. Vel dic vt dixi s. §. sed an valeat præceptum.
ADDE vt posui in d. ver. secundùm Bald. ¶ Iudex debet secũdũ pro-
bata procedere: ibidem. G. C. arbi. tut. l. j. ¶ Sententia interlocutoria non
desiderat scripturam. in c. qm̃ cõtra. de proba. ver. quid in interlocutoria.
G. ¶ Non dicit lata sñia in scriptis: quia iudex dicat sic, pronuncio, & tu
notarie scribas: quia debet legi: vt l. fi. C. de sen. ex breuicu. reci. & not. in
l. prolatam. & hoc in diffinitiua. secus in interlocutoria. Bal. ¶ Litis con-
testatio, est principium formale iudicij: nec potest remitti per pactũ, quia
ad finem non potest perueniri, vbi fundamentum seu principium nõ est.
ver. quid si de partium. G. ¶ Citatio autem non propriè est principium
sed præludium iudiciorum: vt no. in aut. vt in me lit. nõ si fa. for. §. fi. col.
vij. in glo. ¶ An sentẽtia nulla possit confirmari per iudicem appellatio
nis, ver. sed quid si sñia. arg. ff. de act. & obl. j. qui propriis iuribus. Bald.
Vide j. eo. §. si appelletur à sentẽtia. ¶ In causa nullitatis debet offerri li-
bellus, & lis contestari, si mouetur coram alio: sed coram illo, qui pronũ-
ciauit, non debet offerri libellus. & ver. sed si causa. & versi. seq. Gui. vide
tamen s. de lit. contest. §. fi. & j. e. §. an possit. ¶ Causa nullitatis tractatur
coram eo, qui pronunciauit, & coram iudice appellationis. ver. sed nun-
quid talis. vt l. Carnelia Pia. de iure patro. & l. quædam mulier. fami. erc.
& C. de accusa. l. iiij. Idẽ tenet Bar. vide j. de app. §. quando proceditur. &
s. eod. §. sententia quæ valet. ¶ Sententia potest ferri ex peremptorio. &
ex quasi peremptorio, & expressa contumacia: vt l. tres denunciationes.
C. quomodo & quando iudex. & ex monitione facta præsenti in iudi-
cio. eo. tit. l. ij. & ex recessu sine iudicis licẽtia: vt not. j. de re iudi. l. contu-
macia. & de excusa. tuto. l. scire oportet. §. scire. Bal. ¶ Sñia, quæ pronun-
ciatur, appellationẽ desertam, est interlocutoria: quia eius cõtraria est in-
terlocutoria: & contrariorũ eadẽ est disciplina: vt not. in cle. vlti. de app.
Hæc quæstio fuit G. Durandi in c. cupientes. de ele. lib. vj. in sua gloss. &
quia ex ea non oritur actio in factum, vt no. ff. de pac. l. tale pactum. §. j.
& quia ista sentẽtia est absolutoria, ab obseruatione iudicij: ergo est in-
terlocutoria: vt no. ff. de accusa. l. cùm Titia. & l. harum. ff. si serui. vendi.
sed Iac. But. dicit q est diffinitiua. Hinc est q minor indefensus, eam nõ
patitur. C. quomodo & quando iudex. l. si præses quasi desertam. Tu dic
q est interlocutoria, per quam corroboratur diffinitiua habet effectum
diffinitiuę: specie tamen est interlocutoria. & non desiderat solennia: per
sonam tamen requirit legitimam, quam non habet minor indefensus. C.
qui da. tutu. poss. l. vniuersalis. Bal.
ADDE Ang. consil. cxc. Sententia, instrumentum esse liquidum vel
non liquidum, est interlocutoria. C. de sen. ex breuic. reci. l. j. Bald.
ADDE Ang. consil. cxv. sed Ioan. cõtra, cõsil. clxiiij. Sententia conser-
uationis indemnitatis, est diffinitiua, & ab ea appellatur. C. de sen. en. l.
cùm eorum. C. de sen. quæ sine cer. quanti. l. ij. & valet absq; quantitate
prolata: quia factũ tacitè continet, & interesse. Bald. ¶ Sentẽtia q libel-
lus procedit vel non, est interlocutoria. ff. quod met. causa. l. metus. §. sed
apud. ff. de acc. l. cum Titia. appellatur tamen ab ea, vt ibi not. licet regu-
lariter ante lit. conte. non appelletur. C. de sen. & interlo. l. fin. Bal. ¶ Sen-
tentia declaratoria alterius sententiæ, vt cũ iudex executionis declarat
primam

primam ſententiam non liquidam, vel auget condemnationem, quod in acceſſorijs contingit, eſt interlocutoria. Nam in principali videtur diffinitiua, ſi petita ſit executio per libellum: ſecus ſi de plano officio iudicis. Nam in primo caſu deſideraſ litis cõteſtatio, & expectat diffinitiuã. ff. de petit hæred. l. item veniunt. §. idem rectè. Secundo caſu non. Et quod iudex appellationis poſsit ſic pronunciare, ſiue appellet reus ſiue actor not. C. de ſenten. quæ ſine cer. quant. l. j. Bald.

¶ Sententia declaratoria domini, eſt diffinitiua: vt nor. C. de rei vẽdi. l. qui reſtituere. Idem dic in declaratoria contractus vel obligationis. ff. de arbitris. l. quid tamen. §. j. C. de ſenten. quæ ſine certa quanti. l. ij. ſecundum vnam lectu. Bald. ¶ Sententia lata per errorẽ, valet: ſed datur reſtitutio. C. quando ac. de pecu. eſt anna. l. quæſitum. & ff. de confeſsis. l. fideicommiſſ. & no. ff. ad Trebel. l. ſeruo inuito. §. cum prætor. Dic vt l. penul. ff. de iuſti. & iure. per G. ¶ Sententia lata per obreptionem petitionis, vt quia quis petit debitum ſolutum, valet, nec reſcinditur niſi per appellationem. ff. manda. l. ſi fideiuſſur. §. in omnibus. Si verò per obreptionem probationis tunc ſi fertur contra abſentem ex iuſta cauſa, eſt nulla ipſo iure. Si autem contra præſentem vel contumacẽ, valet, ſed datur reſtitutio. ff. de iud. l. ſi prætor. §. Marcellus. Sed hoc fallit, quando acta falſificantur: quia tunc ipſo iure nõ valet. ff. de falſis. ſi quis ubrepſerit. in verbo, nil agit. Nam qui hoc facit, cauſam perdit. ff. de iure fiſc. l. in fraudem. §. quot. Item fallit in ſententia miſsionis in poſſeſsionem, quæ eſt ipſo iure nulla: quia falſum decretum executionem non meretur. l. j. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. Bald. ¶ Quis probat in cauſa appellationis, an appellans, vel appellatus, in Spec. de ſen. §. fin. verſicu. fin. G. Vide infrà de appella. §. quæritur quis debeat. ¶ Sententia, quæ non valet ipſo iure, non meretur executionem legis nec iudicis. ff. de ferijs. l. ſi feriatis. nec trahit ſecum executionem. ff. de iniuſt. teſta. l. ſi quis filio. §. quod ſi quis.

¶ Si autem ſententia re vera eſt aliqua, licet dicatur nulla, iſta petitio nullitatis non reſcīdit pronunciatum, ſi quod eſt: quia non cõcurrit petitio cũ veritate facti: & ideo ea pendente poteſt bannitus impune offendi. Secus in appellatione, quæ reſcindit pronunciatum etiam in his in quibus ſententia trahit ſecum executionem: quia non tenet quod fit ab eo, nec quod fit coram eo, etiam nec confeſsio. C. ſi à non competen. iudi. l. ſi. per gloſſ. & Dyn. ff. de acquiren. poſſeſſ. l. iij. §. ſi ſeruus. Bald. Vide infra eodem. § exceptio bãni. verſicu. pendente. & infra §. an ſententia nulla poſsit. & omnino vide §. in ſententia lata in capitalibus. & Barto. de offic. ordi. ad reprimendam. & de appellationibus. paſtoralis. Bald. ¶ Sententia lata à iudice incompetenti, non meretur executionem: quia non tenet quod fit ab eo, nec coram eo, etiam nec confeſsio. C. ſi à non competenti iudice. l. fina. C. ne de ſta. defun. l. pater. extra de iudic. c. at ſi clerici. Et licet per ſtatutum non poſsit opponi de nullitate ſententiæ: poterit tamen opponi de nullitate iuriſdictionis: vt nota. in c. j. de ſequeſt. poſſeſ. & fruct. in clem. in gl. ordin. & ideo clericus condemnatus à Poteſtate poterit opponere. Bald. ¶ Si iudex eſt delegatus in cauſa proprietatis, ſpecificè videtur extendi ad poſſeſſorium, quod ordinatur ad petitorium, tanquam ad præambulum. ſecus ſi ordinatur ad ipſum. nam tunc nõ extenditur, niſi per viã reconuentionis, vel contrarij iudicij. C. ſi à non compe. iudi. l. fin. C. de iudic. l. nulli. ff. de donat. inter vir. & vxo. ſi maritus.

ADDE Paulum de Caſtro conſilio. cclxx. ¶ Sententia lata in capitalibus cauſis, ſtatim trahit ſecum ſuum effectum: vt l. qui vltimo. & nota. in l. fina. C. ſi à non competenti iudice. ergo non expectato tempore appellandi, poteſt executioni mãdari. de appella. l. addictos. & ff. de appellationibus. non tantum. hoc non eſt verum, niſi in conuicto & confeſſo, vtroque iſtorum ſcilicet concurrente. C. quorum appella. l. ſecunda. Nam intra tempus appellandi, nil eſt innouandum per iudicem: niſi periculum immineat ex mora. ff. de iniuſt. teſtamẽ. l. ſi quis filio. §. tertiu. Adde quod not. de accuſa. l. ex iudiciorum. ſed per legem bene poteſt innouari. ff. de infa. l. furti. §. primo. ſed iudices faciunt quòd renunciant omni exceptioni & defenſioni, & ſic etiam appellationi. C. de tempo. appel. l. fin. in fin. Sed certè hoc non præcludit viam defenſioni in capitalibus cauſis. ff. de appellationi. non tantum. & not. ff. de pactis. l. pactum inter hæredem. Præſumitur tamen ex hoc, quòd nolit vlterius defendere. argu. not. ff. ex quibus cauſis ma. l. antepenul. Bald. Vide infra titulo proximo. §. ſententia excommu. & infrà titu. ij. minori. & ſupra §. ſententia, quæ non valet. & infrà §. contra fur. ¶ Si iudex facit criminalem executionẽ, contra ius, tenetur lege Cornelia. ff. ad legem Iuliam repe. l. lege. §. ſi. ſecundum Bart. ¶ Nota quòd veniens poſt terminum, non debet audiri. Item quòd à ſententia, quæ audientiam denegat, poteſt appellari. C. de excuſ. tuto. l. tertia. ff. de accuſa. l. Titia. Bald.

¶ Nota quòd quando interlocutoria fertur ſuper principali articulo ſeu capitulo, & appellatur, interim non poteſt primus iudex procedere in aliquo. Item nota quòd confirmans interlocutoriam, nunquam exequitur, ſed remittit ad primum iudicem. ff. de mino. l. ait ra vide. quæ lex duo prędicta probat. ¶ Sententia incerta non meretur executionem, etiam ſi ſit lata ſuper dote. C. de ſenten. ex breuic. reci. l. ſi. Et ſi dicis, dos eſt nomen vniuerſale, vt not. in l. quod dicitur. ff. de impen. & in vniuerſalibus non exigitur ſpecificatio in ſententia. Reſpon. quòd l. quod dicitur. non dicit quòd dos non ſit vniuerſalitas, ſed quòd eſt nomen iuris: & ciuile ſignificatum habet. ff. de lega. ij. l. Mæuio. §. à me.

ADDE vt in l. j. ff. ſolu. matri. quia contrarium tenent multi. ¶ Iudex executionis poteſt augere executionem in augmentis medij temporis: tamen debet primò declarare ea deberi, & eorum quantitatem. C. de ſenten. quæ ſine cert. quantita. l. j. Item vbicunq; dubium oritur ſuper ſentẽtia, ibi debet decidere, ſi executur eſt iudex. ſecus ſi executor, & non iudex. Et nota quòd merus executor, dicitur duobus modis. Vno modo merus: id eſt, abſq; iuriſdictione: & iſte non cognoſcit, nec dicitur grauare exequendo: vt nota Dyn. de regulis iuris. quod quis mandato. & arg. extra, de appella. cap. nouit. Secundo modo dicitur merus, id eſt, abſque cauſæ cognitione: & tunc ſi nemo contradicit ſententiæ, vel etiam ſi cõtradicit, reſricãdo iam deciſa, fit executio ſummaria, repulſa contradictione. ff. de iud. l. ſi prętor. Si verò contradictor opponit legitimas defenſiones: tunc debet primo examinari cauſa contradictionis, & deinde pronũciari exequendum, & exequitur. no. C. quorum appel. non reci. l. ratione gratię. Dic vt in cap. iudices. de offi. ab executione. & not. in l. prima. C. de ſenten. quæ ſine cer. quantita. & hoc in executione ſententiæ. ſed in execu. deleg. an cle. & adde quod no. Inno. de re iudi. c. de cætero. & vide omnino infrà, eod. §. an appoſita. Bald. ¶ An coram iudice & executore poſsit opponi exceptio nullitatis. Et videtur quòd non. C. de ordi. cog. l. fina. & hoc tenet Inno. de officio delega. cap. cùm in iure hoc verũ ſi prima facie ſentẽtia ſit aliqua, nec ſit in promptu probatio nullitatis: ſecus ſi in promptu offeratur. ff. de re iud. l. quarta. §. condemnatum. & ibi per Dy. & Barto. ff. de iud. l. ſi prætor. in fi. C. quando prouo. nõ eſt neceſ. l. j. Bal. An coram executore imperito ipſo pronunciante vel eius ſuperiore poſsit peti reſtitutio in integrum contra ſententiam? Dic ꝙ de inferiori vel pari, patet ꝙ non poteſt. ff. de mino. l. minor autẽ. Maior autem magiſtratus ſentẽtiare poteſt: niſi fuerit ſententia principis. ff. de iud. l. ſi prętor. §. Marcellus. C. de tranſac. l. ſi cauſa cognita. de reſtitu. in integ. c. ſuſcitata. ¶ An ſñia ſecunda, ex qua augetur effectus, dicatur executio primæ no. in l. ſi cum exceptione. §. in hac. ff. quod me. cauſa. j. ꝙ ſic. ſed proprie nõ eſt executoria illa ſñia in caſu illius glo. quia fertur ſuper alio, quã fuerit lata prima ſñia: ergo eſt proſecutio eius, ſed non formalis executio. Bal. ¶ An in cauſa executionis debent dari dilationes? Dicit Innoc. quòd non, de app. ex ratione. Acc. dicit ꝙ dantur ſed breues. ff. de ineffi. teſta. l. quid in officio. Prima vera, vbi non requiritur cauſæ cognitio: ſed ſecunda, vbi requiritur quod die vt not. extra de excep. cũ inter priorem. per Innocen. & per Cy. C. quorum appel. non recip. ab executione. Bald. ¶ An pronunciatio de exequendo dicatur executio? videtur quòd ſic, ſ. verbalis. In cõtrariũ ꝙ nõ, eſt arg. no. in l. ſi. C. vbi, & apud quos. Nã ab executione non appellatur, à pronũciatione ſic. no. in d. l. ab executione. C. quorum ap. nõ reci. Sol. Dic quòd eſt executio. arg. no. in §. hęc autem actio. non tamẽ eſt mera executio: & ideo non poteſt fieri die feriato. Secus in mera executione. extra. de iudi. c. ſi. in nouellis, quæ executio tunc poteſt fieri, niſi ſint diuinæ feriæ: quia tunc non poſſet fieri, niſi propter periculum fugę: vt no. C. de fer. l. fina. vide j. de appel. §. à pronunciatione. de exequendo. & j. eo. §. an oppoſita exceptio. Bal.

ADDE ꝙ ſñia, qua pronũciatur inſtrumentum exequendũ, ſit diffinitiua, tenet Ioan. cõſil. clxxiiij. ſed Ang. cõſi. cxv. per plura tenet ipſam interlocutoriam. ¶ Sed an captura debitoris, dicitur executio? Rñ. potius eſt citatio, quã executio. ff. de in ius vo. l. plerique. quod patet: quia poteſt præcedere ſñiam & ſequi. C. quomodo & quãdo iudex. l. conſentaneũ. l. j. C. qui bo. cede. poſ. ſed executio debet ſequi, non prępoſtere pręcedere id eſt, nimis ꝓprie. ¶ Ex hoc ſequit ꝙ nullo tẽpore feriato, põt quis capi pro ciuili facto. quod eſt citatio, & ſic prohibita. l. j. ff. de fer. niſi data licentia capiẽdi die iuridica, ſecũdũ quoſdã. & benè. ſed de captura pignoris, dic vt no. ff. de euic. l. minor. in prin. Et dicitur eſſe potius remedium prætoris, quã executio: & nõ derogatur ei per aliud: vt no. in c. quõ frequẽter. §. ſi. extra, vt lite non cõteſt. vide ſ. eo. §. proxi. quia fallit propter periculum fugę. Bal. ¶ Citatio debet eſſe legitima, ad hoc vt ſentẽtia valeat. Item debet nuncius retuliſſe ad hoc, vt iudici exactis conſtet de citatione. ¶ Nota tñ tres eſſe partes citationis, ſ. commiſsionem iudicis, citationem nuncij, & relationem. Et dicunt quidam ꝙ de commiſsione & citatione, creditur nuncio publico & iurato. Alij dicunt credi de citatione & non de commiſsione. C. de exhi. re. l. ſi. per Cy. Si autẽ nuncius dicit, ego citaui talem: & ipſe dixit, ego nolo venire: an credaſ nũcio ꝙ ille ſic dixerit? Videtur ꝙ nõ. ar. no. de ſen. excõ. venerabilibus. §. ſecus. de ſen. excom. lib. vi. vide ſ. de citatiõe. §. an credaſ. ¶ An poſsit quis capi perſonaliter. nõ pręcedẽte cõtumacia? Videſ ꝙ ſic. ff. de in ius vocã. l. plerique. cũ l. ſeq. In cõtrariũ facit, quia lex exigit contumaciam. C. quomodo & quando iudex. l. conſentaneum. ff. ad l. Iul. pecu. l. cùm in eo. C. qui bo. cede. poſ. l. j. ff. quæ in frau. credi. l. ſi. in ſi. Nã ſi res nõ poteſt capi, niſi ex cõtumacia. C. de his, qui ad ecc. cõfu. l. pręſenti. §. ſed ſi ad hoc. ergo non perſona. Bal. ſecundũ decr. eſt interlocutoria: vt no. C. de his, qui ad eccle. cõfu. l. pręſenti. §. ſi hoc. in glo. ordi. & per Dyn. in l. ſi minor. de bo. autho. iudi. poſ. & ideo ex eo non oritur actio in factum, ſed officium iudicis: ſed bene oritur actio in factum non ex decreto, ſed ex illo edicto ne vis fiat ei contra turbantem. ff. eo. l. ſi quis iuſſum. & arg. ff. ſi quis ius dicen. nõ ob. l. j. §. ſi. cũ ſi. Bal. ¶ Si tenuta datur in rem, quam poſsides, quæ eſt Titij: Titius põt impedire proceſſum, nõ tamẽ cõtradicẽdo cõſi. qui poſſeſsionem: quia recuperari tenutã cõceditur reo: ſed Titius non eſt reus,

nec est tenuta accepta sibi secundũ Franc. Accur. impedit cõtrario secun
dũ decre. sed nõ recuperat tenutã: quia nec eam amisit. ff. de re iudic. l. à di
uo Pio. §. si super. secũdùm Franc. Accur. Sed si possessor est passus oufs-
sionem, destruit ex toto tenutã, & annullat eam: vt l. j. §. si quis ideo. ff. ne
vis fiat ei. secundũ Iacob. Vide s. de secundo decreto. §. ij ¶ In vno & eo
dem libello non possum agere cõtra plures, nisi sint cõsortes eiusdem fa-
cti vel criminis: & p cõsequẽs sint cõsortes eiusdẽ litis. Nã si nõ sunt con
sortes eiusdem litis, quilibet debet recipere libellum per se: nec debẽt va-
riæ causæ permisceri, nec simul tractari. Si tñ reus tolerauit talem libellũ,
& ius tolerat, & lata sñia executionem meretur. C. si plu. vna sen. l. j. C. si
re. vel accu. mor. fue. l. j. C. de accu. l. si quis homicidiũ. cũ si. secundùm Fr.
Accur. vide econtra suprà de inciden. q. §. antepe. ¶ ¶ Non valet senten-
tia lata tempore feriato, ob messes. Intelligo tamen quòd nunq̃ sunt fe-
riæ messium, nisi sint inductæ à iudice vel statuto secundum locorũ con
suetudinem. ff. de fer. l. si præsides. secundùm Francis. Accur. & ideo licet
oliuæ sint in fructu, non tamen tempore quo colliguntur oliuę, sunt fe-
riæ quia non sunt inductæ. Item si per statutũ sunt feriæ messium, toto
tempore Iuln. & propter pluuias dilatatæ sunt messes ad sequentem mẽ-
sem Augusti, non tamen erunt ferię de mense Augusti: quia feriæ pro il
lo mense inductæ non sunt, vnde tunc lata sententia tenet, & exequenda
est. ¶ Procuratori petenti executionem sententiæ, opponitur exceptio
procuratoria, quam obiiciens vult probare per testes, quos non habet in
promptu, an possit? Videtur q non. ar. ff. ad exhi. l. Iulianus. §. ibidem. ff.
de iorciur. l. nam & postea. in prin. in glo. ordi. nam in notorio iuris vel fa
cti non debet de apicib' disputari: vt no. ff. de neg. gest. l. at qui natura. §.
cùm me absente. Bald. ¶ An possit declarari sententia nulla sine libello?
Dic quòd aut causa nullitatis est causa per se principaliter mota: & tunc
exigitur libellus. Aut incidenter: & tunc non: quia ex eisdem actis iudi-
catur: vt no. C. quomodo & quãdo iud. l. si vt pponis. quia in officio no-
bili, necessarius est libellus, non in officio mercenario. ff. de interro. act.
in rubrica. Et nullitas vbi principaliter petitur iudicis officium implora-
tur nobile: vt not. in l. j. §. j. ff. quæ sen. sine app. re. & de condi. institu. l.
qui sub conditione. §. si. secũdùm Bar. & sic videtur intelligi, quod habes
suprà e. §. in causa nullitatis. ¶ In causis, in quibus lis non contestatur, vt
in executione sententiæ, & similibus, terminus datus succedit loco litis
contestationis. C. de procura. l. nihil. per Cyn. & no. in c. j. de elect. lib. vj.
& intelligunt quidam, q prima citatio habet vim contestationis litis: q̃a
per eam inchoatur tale iudicium, & procedi dicitur: vt not. C. de tem. p.
app. l. si. §. illud. Sed illud non placet: cùm citatus possit opponere decli-
natorias exceptiones: sed præclusa via in eis opponendis, tunc debet be-
ne haberi lis pro contestata. C. vbi in rem ac. l. secunda. Bal. ¶ Si appella-
tur à sententia nulla puta propter incertam quantitatem: iudex appella-
tionis non solùm habet nullam declarare, sed etiam reformare & emenda
re vitium pronunciationis, condemnando reum in certa quantitate. C.
de sen. quæ sine cer. quanti. l. fi. secundùm vnam lecturam. quod nn. Ca-
ueat ergo sibi reus appellans à sententia nulla. vide suprà eo. §. an senten
tia nulla. Bal. Sententia, quæ potuit ferri ex causa rationabili, & lata est ex
irrationabili, non iustificatur ex rationabili, propter vitium pronuncia-
tionis. ff. de excusa. tuto. l. qui testamẽto. nisi esset appellandum: quia tũc
iudex appellationis posset emendare causam seu prononciationis ratio-
nem. ff. quod cum eo. l. Titianus. & ibi per Gul. & Barto. vide infra titu.
proxi. §. quid si iudex fuit motus. ¶ Instrumenta non possunt produci
post sententiam, nisi in casibus, in quibus peremptoria exceptio potest
opponi post sententiam. ff. de eden. l. argẽtarius §. cùm autem. de iuris et
facti ignoran. l. j. de fide instrumen. c. cùm dilectus. C. de sent. aduer. fisc.
la. l. j. lib. x. & ibi vide Bal. & illud est verum de instrumentis contrarijs
sententiæ: secus de instrumentis compassibilibus. ff. de compen. l. si cum
militi. §. j. Bald. ¶ Sententia super expensis lata, valet sine taxatione. nam
sicut admittitur incerta petitio expensarum ita admittitur incerta sen-
tentia. C. de fruct. & lit. expen. l. terminato. & ibi not. in gloss. ordi. Facit
quod no. extra. de sen. quæ sine cer. quantita. l. j. vbi probatur dicta ęqui
paratio libelli ad sententiam, secundùm Barto.

¶ Iudex potest reseruare sibi taxationem expensarũ: sed quare non con
demnationem earum? Respondeo, quia statim cùm condemnat, expensæ
quæ veniebant officio iudicis, veniunt iure actionis. ff. de dam. infect. l. si
finita. §. postea. Sed si non condemnat, tunc officium mercenarium extin
guitur finito iudicio: vt l. terminato. secundùm Cyn. & Barto. sed gloss.
in eadem l. terminato. innuit quòd possit reseruari condemnatio. & tex.
ibi innuit quòd possit reseruari petitio. Ad idẽ ff. fa. mil. ercisun. l. idẽ
Labeo. §. j. in gloss. parua. qd no. ff. de verb. obl. l. Titium. & Cy. C. de in-
stitu. & substitu. l. si quis hæredem. Sed prima opinio verior est, nisi eadẽ
die condemnet. ff. de re iudic. l. Paulus. Bal.

¶ Sed an reseruans sibi declarationẽ, videatur etiam reseruare successori
suo? Dic quòd sic: quia officio, non personæ fit reseruatio. ff. de iudi. l. cũ
proponebatur. & sic non obstat. arg. contra. ff. de verbo. oblig. l. qui Ro
mæ §. Augerius. secundùm Barto. Sed in diffinitiua super re principali,
non potest quis sibi reseruare declarationem incertæ sententiæ. ff. de ar-
bi. l. non distinguemus. §. de officio. Bal.

¶ Sed an succumbens in exceptione vel replicatione, debeat statim con
demnari in expensis illius capituli, an verò debeat reseruari in diffinitiua?
Dic q statim: quia qui talẽ exceptionẽ vel replicationem obiicit pces-
sum causæ retardat: & ideo debet condemnari in dãnis & expensis, ratio
ne retardati processus. C. de fruc. & lit. expẽ. l. pe. secundùm Bar. quam ta
men condemnationem, si tũc iudex omittit, poterit iudex vsq; ad diffi-
nitiuam supplere, de appel. c. sæpe. per Inn. ¶ Sed an refectio expensarũ
in criminali veniat quando accusator desistit, dicit l. venire. C. qui accu.
non pos. Bal. ¶ Sed quid si ad diffinitiuam peruenitur? videtur quòd nõ
debeat fieri condemnatio expensarum in criminali, quamq̃ in ciuili fiat
C. de fruc. & li. expen. l. fi. vbi litera loquitur aduersatiuè, in ciuili & cri-
minali circa expensas. Et idem no. Accur. in procemio Insti. Sed in con-
trarium videtur casus in l. fin. C. de fruc. & li. expen. Nam si ibi per priui
legium non veniunt: ergo per ius cõe veniũt, tã in ciuili quàm si ibi cri-
minali, vt ibi aperte dicitur, secundùm Bar. Et hoc tenent Canonistæ ex-
tra de pœn. cap. calumniam. Nam damna & interesse, etiam in criminali
incidenter veniunt: vt no. extra, de accusa. cap. cùm oportet. per Inn. Bal.
¶ Sed quid si instantia est perempta, an ex die secundæ instantiæ veniũt
fructus & expensę? Dic in expensis, q veniunt ex die secundę: sed in fru
ctibus dic q aut instantia perit tempore, aut renunciatione. si renuncia-
tione, habetur pro non mota. C. de præscriptio. long. temp. l. j. secundùm
vnam expositionem de iure fisci. l. si fiscus. Si autẽ in tempore, tunc dicit
quòd officium illud mercenariũ primò ortum, extinctum est, nec denuo
oritur: & ideo tempus secundæ litis inspicitur. C. de fruct. & lit. expẽ. l. ij.
in gl. & facit l. terminato. in ratione sui. Non obstat C. de præscript. xxx.
an. l. si. vbi durat effectus primæ instantiæ: quia illud verum ad conseruã
dam actionem non ad augendam confirmationem. Sed doct. dicũt con-
tra: quia mala fides perpetuò durat, quandiu purgetur. argum. ff. de vsur.
l. mora. Sed ista ratio est satis debilis. nam non sufficit simpliciter mala si
fides in percipiendis, sed requiritur lit. conte. dic vt ibi per doct. Bal.
¶ Quidam nobilis habuit aduocatum gratis postea ipse nobilis vincens
vult q aduersarius reficiat sibi salarium: an aduersarius teneatur? Et vide
tur q non. C. de fruct. & lit. expen. l. fi. secundùm secundam lec. quod no.
Bal. ¶ An condemnatus, qui dicit se postea soluisse, possit probare solu-
tionem per testes? Videtur q non: quia sententia requirit scripturã: er-
go & c. C. de test. l. testium. sed ibi in debito conuentionali: secus videtur
in iudiciali. C. de re iudi. l. j. ff. de condictione sine causa. §. si fullo.
¶ Quid in inuẽtario tutori? Dicit Richar. de Salic. q non poterit proba
ri solutio, nec pactum, nisi per scripturam. Sed si dicas q sit obligatio le
galis, contrarium esset dicendũ. Bal. ¶ Sententia lata extra metam iurisdi
ctionis, est in totum nulla. C. quando prouo. non est ne. l. cum certa ra-
tione. Sed si fertur supra metam debiti, vtile per inutile non vitiatur: vt
no. C. de re iudi. l. ij. & ideo illa clausula, saluo quod si esset vltra formam,
reducimus ad formam, & c. non videtur valere: quia licet sit vnum capitu
lum: tamen diuidi potest. Doc. dicũt cõtrarium: quia indiuisibilis est sen-
tentia. ff. famil. erc. l. in hoc iudicio. sed ibi erat defectus modi & rei: quia
non erat iudex functus officio suo. ff. de arbi. l. quid tamen. hic verò erat
excessus. & plus continet minus. Et videtur casus ff. de arbi. l. diem pro-
ferre. §. si plures. Sed alia ratione non videtur valere dicta clausula: quia
est incerta & conditionalis: sed respectiuè certificatur per acta. C. de sen.
l. cùm iudex. Sed tertia ratio quare non valet, est quia continet repugnã-
tiã. ff. de reg. iur. l. vbi repugnantia. & hoc sentit glo. C. cõmi. vel episto. l.
iij. Secus in adiuncto cõpassibili. ff. famil. ercis. l. item Labeo. §. j. Bal. Vi-
de j. de app. §. ex forma. Bal. ¶ Pone quod post sentẽtiam opponitur ex-
ceptio permissa opponi, iudex statuit terminum ad probandum: testes
nõ deposuerunt intra terminũ: quæritur an sufficiat intra terminum iu-
rasse. Videt q sic. Nam & sine articulis potuerunt testes examinari su-
per exceptionibus. Item depositio retrò trahitur: vt no. in cap. j. de offic.
deleg. in cle. Sol. sufficit, si vult eos examinari super exceptionibus. Sed
si vult producere articulos, videt q nõ possit. ff. de iureiur. l. admonendi.
in verbo, quibus solis. Sed contradico: quia articuli sunt declaratio exce
ptionis: & ideo etiam postea produci possent. ar. ff. de testa. l. hęredes pa
lam. §. j. & hoc in termino iudiciali: secus videtur in legali. extra, de exce.
cap. pia. li. vj. Nam terminus iudicialis potest prorogari: sed terminus le-
galis non: vt no. in aut. de exhi. re. §. suspecto. Si tamen pars producẽs fa-
cit quicquid potuit faciendo grauari & pignorari testes, hoc ei sufficit,
etiã si nõ iurasset intra terminum: & potest iurare postea, & finguntur
recepti intra terminũ. ar. C. de inoffi. testa. l. cum. qui. & l. contra maiores.
& valet absq; alia dilatione, secundũ Fr. Acc. in quodam suo libello. Alle
gat ad hoc C. de testi. l. si qñ. in fi. Tutius est tamen, si noua dilatio peta-
tur. Bal. Vide Bar. ff. de dam. infec. l. dãni. §. Sabini. ¶ Sufficit in sententia
dicere, condemno. Itẽ sufficit dicere iure petis, iure querelaris, & c. C. de
fruct. & li. expẽ. l. terminato. Bal. ¶ Nõ debet incipi ab executione. C. de
exhi. re. in iudi. l. nimis propere ff. de re iudica. l. si cum nulla. C. de pact. l.
si pacto quo pœnam. & ideo nõ procedit libellus, peto debitorem meũ
cogi ad soluendum mihi: nisi petam eum condemnari: quia petitur exe-
cutio sine sententia secundùm Bartol. Sed tu dic quòd petendo conse-
quens, videtur petere antecedens: vt lege. & si non cognitio. C. si con-
tra ius vel vtili publi. & argumen. C. de fideicommis. l. quamuis simpli-
citer. & ff. de acquirenda hæredita. l. illud. Præterea nomine compulsio-
nis, etiam pronunciatio intelligitur. ff. de ven. inspici l. j. §. ex hac. Nam
omnis libellus est tolerandus, si possibile est: vt dicit Innocen. extra de
iudi. c.

iudi.c. examinata. Suppletur ergo libellus circa conclusionem. Item circa mediũ sive narrationẽ.l.omnes.§.Lucius.ff. quæ in frau.cred. Et facit quod no.j.q.iiij.quia præsulatus.in gl.ord.Bal. Vide Bar.in.l.moribus.§.j.ff.de vul.& pup.¶Cõtra fugitiuum incipitur ab executione.l.ait prætor.§.si debitor est.ff.de his,quæ in frau.cre.Item ex pacto.de pig.ac.l.iij. Item in nunciatione noui operis,incipitur à præcepto.ff.de no.ope.nũ.l.de pupillo.§.meminisse.Item contra fideiussores iudicatum solui:quia iste accidit executiõi,& ei se submittit. Nam licet sentẽtia non sit lata contra eũ,tamẽ patitur executionem.ff.de vsur.rei iudi.l.si.in fi.& dic vt ibi no.& vna lex ponit singularem rõnem,quæ talis est:quia contractus factus apud acta,æquiparatur cõfessioni in iudicio factę.& mandat executioni tanq̃ cõfessio iudicialis.Ita dicit tex.ff.de pac.l.tale pactum.§.qui prouocauit.& est noua ratio.Ad idem facit C.de testa.l.omniũ.vbi dicitur q testm̃ factũ coram principe vel apud acta alterius iudicis,habet vim testamẽti publici & insinuati:quia fit de actis:siue fiat apud acta,siue ante factum redigatur in actus.& no.& hoc verũ in eo fideiussore iud.solui,qui fideiubet apud acta,contra quem proceditur ex actis: & sic ex liquido & notorio venit iudici,vt iudici.Si autem in cõtractu ego fideiubeo pro Titio,& promitto ꝓ eo iudicatũ soluere:ista fideiussio non est iudicialis,nec est notoria iudici vt iudici:& ideo Titio condemnato,non fiet in me executio, sed ex stipulatu cõueniendus sum,quia magis sum fideiussor cõtractus,quã iudicij.ff.de iureiur.l.duobus.§.qui iurauit.Et si diceres contrarium:tũc adiecta promissione in tali clausula prædicta,de iud.Sol.semper esset executio parata in fideiussorem,tã realis,q̃ personalis reo condemnato,& esset noua & bona cautela:tamen caue ne facias poni,quia inusitata generant suspicionẽ falsitatis in instrumẽtis.& no.in l.vim.ff.de cõdi.iusti.Bal.¶Porrò in fideiussorẽ de iudicio sisti,nõ fit executio condẽnationis.ff.de fideius.l.Græce.§.& post lit.Sed bene fit executio in hoc q sistat.ff.de in ius voc.eum, pro quo. sed vsq ad finem, non post,quod est notabile.& vide quod no.ff.de verb.oblig.l.continuus.§.quis.per Dyn.Item in sequestris,& in habitationibus proceditur interdum extraordinationem.ff.de leg.commiss.l.fin.& de offi.procur.cæ.l.fin. Bal.Vide s.eo.§.sententia lata in capitalibus.¶Qualiter fideiussor acceptus in causa iudicati,patitur paratam executionem.& secus in promissione rei principalis & hypothecaria data hypotheca.no.C.de execu.rei iudi.l.ij.ff.de muro.l.minor xxv.ann.cui fideicom.Bald.Nam natura illius accessorij est natura illius satisdationis,ne lites ex litibus oriantur.vt l. terminato.C.de fruc.& lit.expen.Item nota quòd vbi inordinatè proceditur,non valet tenuta.vt d.l.j.& iij.in c.postulasti.de concess.pręben.per Innoc.Et filiofamilias bonis confiscatis,non patitur pater executionem:imò occupat peculiũ filij,tanquam mortui.C.de bo.proscri.l.si filius. Nec obstat quod not.ff.de noxa.& si condemnatus. quia ibi sententia fuit ciuiliter lata.vnde pater tenetur ex quasi contractu.secus in criminali,& maxime in sententia confiscationis,ex qua nulla oritur obligatio:vt no.Barto.ff.de dam.inse.l.si finita.§.si qua.& facit C.qui bon.ced.pos.l.pe.& l.in.§.si filius.ff.quod quisq iur.nec tenetur pater aliquid fisco assignare:vt l.si qua pœna.ff.de his,qui sunt sui vel ali.iur.per Gul.& Cy.¶Si verò pater tenetur soluere pro maleficio filij,ex forma statuti: tunc aut filius est conuictus:& tenetur pater. Aut confessus: & similiter tenetur,nisi pater probet contrariũ.ad quod probandũ debet admitti,pro suo interesse,vt no.l.ij.ff.si ex noxa. causa agat.Aut filius est contumax:& non tenet pater:quia cõtumacia nõ facit ius,nisi cõtra cõtumacem.ff.de inof.test.l. qui repudiantis.§.fi.& si statutum nõ facit mentionem maleficij,sed cõdemnationis,& condemnationẽ solui iubet:tunc pater quasi fideiussor iudi.sol.tenetur etiam de cõtumacia filij.argumen.ff.de verb.oblig.l.cùm filius.& ibi Bart.& l.ij.ff. ad mu.cum si.Bal.Vide ff.de dam.infec.l.si finita.§.si qua.per Bar.¶An bona dotalia possint capi ꝓ debito?quod possunt, ponitur de bo.dã.l.quinq legibus.¶Quid de parafernalibus vide.C.ne vxor pro ma.l.n.Bar.¶An qui habet tempus quadrimestre,patiatur primum & secundum decretum immediatè.Glo.innuit quòd sic.secus si ex interlocutoria,id est,ante sententiam sit veniendum ad secundum decretum:cum ibi nulla dilatio præcesserit:vt nota.in l.fina.C.de execu.rei iudi. Tu dic semper aliquod spatium dandum.eodem titu.l.ordo. in ver.diu quod est arbitrarium.& iudex dabit minus tempus ei,qui habuit illam dilationem,quam non habenti.Facit quod not.ff.de constitu.pecu.l.promissor.per G.Et in hoc seruabitur natura illius loci:vt no.in l.fin.C.de iure do.Secundum decretum non potest interponi,nisi præcedentibus bãnimentis,si quis est,qui velit illam rem emere,&c.vt dicta l. ordo.Et illud est verum vbi desideratur excussio,an si reperiatur emptor:secus in causa noxali.de dam.infect.no.in l.iubere cauere.ff.de iurisdic.omni.iudi.& si res non extat, potest fieri executio in æstimatione:licet ad hoc non sit principaliter actum.C.de executio.rei iudic.l.si longius.secundum Bart.¶An interlocutoria requirat peremptorium?Dic quòd aut est interlocutoria irreparabilis à diffinitiua:& tunc exigitur peremptorium:quia sortitur naturam diffinitiuæ.Aut potest reparari per diffinitiuam vel per appellationem à diffinitiua:& tunc sufficit vna citatio,secundum Guid.de suza.Facit C.quomodo & quando iud.l.consentaneum.& vide ibi Barto.& est tex.in l.præsenti.§.sanè.C.de his qui ad eccle.cõfu.Quod requiratur peremptorium in interlocutoria,quæ parat præiudicium in principali,vel in proprietate,vel in possessione:no.C.de appel.l.j.si quis prouocatus.vide.s.§.sed an valet pręceptum.B.¶An opposita exceptione contra executionem sententiæ,iudex possit exequi sine alia pronunciatione de exequendo?Dic quòd sic.& est vtilis cautela:quia si pronunciaret exequendum,appellaretur ab ista pronunciatione: sed si exequitur,non potest appellari,nisi excedatur modus: vt nota.in l.ab executore.Iudex ergo mittet in possessionẽ, & dabit licentiam capiendi non obstantibus exceptionibus: non autem pronunciabit exequendum sed exequi mandabit,& exequitur:non autem appellabitur ab executore.Sed certè etiam ipsa pronunciatio,est pars executionis: & ideo nec ab ea appellatur,nisi excedatur modus primæ sententiæ. argu.nota.ff.quod met.cau.l.si cum exceptione.§.in hac.secũdum Franc.Accur.in quodam libello.Vel dic q si fuerit aliquid probabile obiectum executioni: tunc possit appellari tanquã à grauamine causa specificata alias non.Bald.Vide s. eo.§.vbicunq.& §.an pronunciatio de exequendo.& j.ti.ij. §.nõ est necesse.¶Dicit statutum q homicida condemnetur in mille:& si fuerit contumax,condemnetur in quarto pluri. Alio statuto cauetur q si homicida non soluit pœnam homicidij intra decẽ dies,decapitetur:modò homicida soluit mille, sed non quartum plus,an decapitabitur?Et videtur q sic.nã totum debet ex cõtumacia,& est debitũ in forma ex cõtumacia:ergo non debet diuerso nomine vel iure censeri.arg.ff.de pac.dota.l.inter.§.cũ inter.In cõtrariũ videt:qa pœna homicidij est signata & taxata in mille.& de ista originali pœna debet intelligi:vt ff.de peti.hær.l.itẽ veniũt.§.cũ pręediximus. & ff.si cer.pe.l.certi condictio.in prin.Nã plus est pœna solius cõtumaciæ:quia pœna non oritur tpe delicti,sed tẽpore cõtumaciæ.ff.de in lit.iur.l.j.& hęc vera:quia ista pœna nõ recipit aliã pœnã.arg.C.de vsur.rei iudi.l.fi.& no.ff.de peti.hæ.l.hæred.furioso.Bal.¶Sentẽtia lata per vnũ iudicẽ,mittitur executioni per aliũ,qui habeat iurisdictionẽ in personis.ff.de iudi.l.argentariũ.§.nomine.Facit quod no.ff.de postu.l.ex ea. Sed si nõ habet iurisdictionẽ in personã,sed in rebus:tũc nõ potest facere executionem,nisi requisitus per literas primi iudicis.ff.de bonis authoritate iud.possi.cùm vnus.§.is qui.ff. de iurisd.omn.iudic.l.cùm quædam puella.& ibi per Cyn.in lect.¶Dicit statutum q si cõdẽnatus pro vulnere non soluat condemnationem intra decem dies, quòd ei amputetur manus. Modò quæritur quãdo incipit istud decendiũ?Et videtur q post x.dies:quia tũc dicitur cõdemnatus propriè.ff.de pig.l.si fundus.§.si plures.¶In contrarium videtur q statim lata sententia:& sic fiat computatio de momento ad momentum.argu.ff.de minoribus.l.iij.§.minor.Sol.Dies sententiæ non computatur,sed à die sententiæ currit,si non est appellatum.Si autem est appellatum,tunc à die confirmationis sentẽtiæ,nisi dolo vel lata culpa esset appellatum:quia tunc appellatio ei non prodest.C.de vsu.rei iud.l.ij.Sed contra hoc opponitur.Nam ex ista sententia ante decẽ dies non orit actio: ergo nec antè currit terminus soluendi.argu.ff.de iure do.l.tali.So.Imò statim oritur actio reuocabiliter tamen,si appellatur.q sic probo.appellatio rescindit pronunciatum.ff.ad Turpil.l.j.& fina.tunc dices q aut rescindit factum:& hoc est impossibile.l.in libello.§.in facto.Aut ius:& sic ortum erat,secundùm Iaco.de Rauen.nam non posset rumpi,nisi esset natum.ff.de in integrum restitu.l.nam & si sub conditione.§. rumpendo.& de verbo.obli.l.decẽ vide quod no.C.de testi. l.præposteri.vide j.eo.§.no.q in ciuili.¶Titius fideiussit iudicatum solui pro Seyo accusato.nam in criminali suo nomine conuentus satisdat iudicatum solui:secus in ciuili.Nam in criminali,nisi satisdet,debet detineri in carcere publico vel in palatio.de custo.reo.l.j.& l.si quis reũ.nisi si sit mulier,quæ nõ debet detineri in carcere ꝓpter inopiã fideiussoris:qd no.C. de cu.reo.auth.nouo iure.Pone ergo q fideiussor est coact⁹

statim soluere: quia in criminali nõ datur tempus quadrimestre: sed in ciuili sic. Quæro ergo an fideiussor statim exigat reum: Nam inter eos ciuilis obligatio versatur, non criminalis. Dic q statim iudex maleficiorũ poterit hoc facere. ar. C. de sen. l. cũ eorũ. C. vbi cau. fis. l. cùm vidi. & ibi per Iac. & C. de vsur. rei iud. l. fi. in fi. & ibi plenè p Bal. ¶ Natura copulæ est, diuidere obligationẽ cõdemnationis vel contractus, in viriles. C. si plu. vna sent. l. j. nec attẽdimus naturã primæ causę, sed naturam verborũ causæ secũdæ siũæ, vt ibi no. & l. j. de cõdi. & demon. §. cũ fundus. ff. ¶ Banna etiã, quæ fiunt ex parte Potestatis, fiũt magis ad terrorẽ, q̃ ad valorẽ C. cõmi. vel epi. l. progrãma. & vide j. ti. proxi. §. bannum generale. ¶ Subscriptiones etiam iudicũ, non habent vim sententiarũ. ea. l. p e. tamen hoc vide ff. de eden. l. si quis ex argentarijs. §. j. per Gul. ¶ Conflictus nõ dicitur solũ in libellis, sed etiã in iudicijs. C. cõmi. vel epi. l. fi. Bal. ¶ Ceruicosa & capitosa præcepta iudicũ inania sunt: & vim sententiæ interlocutoriæ nõ merent. C. cõmi. vel epi. in rubro & nigro. & j. de re iu. præceptum. ¶ Pro peccato vnius hominis, non debet cõtrata vel vniuersitas condẽnari vel puniri: vt no. in aut. vt nulli iudi. §. quoniã. co. ij. in gl. ord. siue ille sit certus, siue incertus. Bal. Quid si libellus est iuri contrarius & ineptus, sententia est nulla: vt patet extra de emp. & ven. c. cùm dilecti. sed vbi est præter legẽ, nõ cõtra: tũc valet secũdũ Bar. ergo cõtestatio litis super libello inepto valet. Nã & sine libello sup simplici vera narratiõe, valeret lit. contestatio, secũdũ quosdã: quia tenẽt q oblatio libelli possit omitti & remitti de cõsensu partiũ. vide s. de off. iu. §. si iudex. ¶ Snĩa lata super accusatiõe nõ cõtinente locũ & tẽpus, valet: nec põt cõdẽnatus eã dicere nullã: quia lex dicit quod debuit petere se aboleri ante sentẽtiã propter libellũ informiter porrectũ. ff. de accu. l. libellorũ. §. q si libelli. Ita no. Gandi. in suo opere in titu. qualiter fiat ipsa accusatio: & sic propter defectum solẽnitatis loci & tẽporis nõ vitiatur sentẽtia. quod est notatu dignũ. Sed videtur q sit nulla, quia libellus est ineptus & inutilis. ff. de adul. l. accusaturus. Respõ. q hæc exceptio nõ põt opponi post diffinitiuã. sed ante debet opponi. Simile. C. de adul. l. quãuis indubitati. ¶ Prætereasup hoc etiã no. quòd procedit libellus per circũstantias nõ declaratas. ff. de pœn. l. si peræses. Sed ibi loquitur de circunstantijs, i. de qualitatibus, non autem de solennitatibus: & sic non facit ad quæstionem nostram. G. Nam aditio qualitatis, non est de substantia libelli: sed adiectio solennitatũ sic. Sed contra Gandinum facit ff. de interro. actio. l. si filius. la ij. ff. ne quis eũ. l. j. §. Ofilius. ff. de iureiu. l. si patronus libertũ. & quod ibi Dy. contra gl. vide s. de accusa. §. sed quid si statutum. & j. de libel. concep. §. exceptio inepti libelli. ¶ Iudex formauit inquisitionem, superuenit accusator: tandẽ condemnauit ex inquisitione. modo quęritur an ista sentẽtia sit nulla, vel anullanda per appellationẽ, necne? Et videtur q sit nulla: quia accusatio rescindit inquisitionẽ: & remediũ ordinariũ tollit extraordinarium. Solu. Dico quòd nõ tollit ipso iure: sed oportet q pñũcietur nõ esse procedendum ab exceptione obiecta per reum. ff. ad Vellei. l. ij. in fin. ¶ Sed an poterit appellari ex eo q reus sit grauatus ob hoc ipsum. Quæstio stat in hoc, an inquisitus debuerit silere vel non: & si iudex habet suspectam cõclusionem accusatoris: non debet silere. ar. C. de aboli. l. ij. ¶ Idẽ si fiscus ex hoc patitur præiudicium, vt quia inquisitio est probata. Nã si accusator vult paratam probationẽ, non ad initium nouæ probationis redigere: iudex nõ debet hoc pati. Sed si bona fide agatur, sic. arg. ff. de iureiu. l. eum, qui. §. in popularibus. Et ad illud arg. de ordinario & extraordinario, responde q vbi extraordinarium tendit ad coadiuuandum ordinarium, & ad eundem finem, non cessat vnum propter aliud, vt no. ff. de rei vend. l. j. §. per hanc. & hoc quantũ ad ordinẽ: sed quantum ad processum debet procedi super vno. Vnde iudex debet hic eligere alteram viam: nisi quatenus plus esset in accusatione, quam in inquisitione: quia tunc posset simul prosequi vtrunq;. arg. ff. de ac. & obl. l. qui seruũ. Practicam seruat q si plenior sit accusatio, super alia tantũ procedatur & pronũciabitur nõ esse procedendum super inquisitione. Acta tamẽ publica valent in sequenti iudicio. s. si fuerit receptus super crimine: secus si sup fama: vt j. eod. §. pe. & vide j. de inquisi. §. ex probationibus. argu. C. de re iudi. l. gesta. sed attestationes non publicatæ in inquisitione receptæ, non valent in accusatione. Item nouæ dilationes dantur, quia est noua instantia. Et hoc coram eodẽ iudice. nam coram diuersis, melior est conditio præuenientis. Vide j. de inquisi. §. quidam. & §. pe. & j. eo. §. ex probationibus. ¶ Et an absolutus per inquisitionem possit accusari: dic q sic ab eo, qui prosequitur suam vel suorum iniuriam, si docet ignorantiam vel collusionem: alias non: nec iudex debet prosequi suorum iniuriam: quia in causa suorum non posset iudicare: vt nota. ff. de iniur. l. lex Cornelia. in pun. Et in priuatis criminibus non habet locũ inquisitio de iure cõmuni: quia iudex non repræsentat personã priuatã offensam, sed publicã: & illud ius est priuatum, nõ publicũ: ideo à persona publica nõ potest exerceri. De hoc not. Gan. ad practicã in suo opere in ti. qui possunt accusare. & ibi videas. Bal. ¶ Ad mortem nemo potest ex indicijs condemnari nec sententia mortis ferri ex indubitatis indicijs, secundũ quosdã: vt no. Gan. in ti. de præsum. l. fi. Aliter sentit Dy. in l. ij. ff. de execu. tut. Istud tamen certũ est, q tortura fieri potest etiã ex vno indicio indubitato, vel multũ verisimili vt no. G. in tit. ex quo tempore possit fama incipere. & locus à cõmuniter accidẽtibus inducit indicium indubitatum: vt si volo probare aliquam esse meretricem, eo q passim admittebat iuuenes ad se. C. de proba. l. neq;. per Gul. & Ia. Vide Bart. in l. fi. C. de proba. & j. eo. §. sententia condemnatoria non potest. versi. an causis. & j. eo. tit. proxi. §. confessio in tormentis. ¶ Titius fuit confessus se occidisse quẽdam hominem, cuius nomẽ ignoratur, & ipsum proiecisse in mare: vnde corpus apparere non potest. ¶ Quæritur an ex hoc Titius debeat condemnari? Et videtur quòd non: nam liquere debet de corpore interfecto. aliàs non põt præsumi factum ab aliquo, si ipsum factum in se est incertum. ff. ad Sylla. l. j. §. ibidem. Item ista cõfessio est multum vaga & incerta, & in genere: ergo non valet. ff. de confes. l. certum. So. Si non apparet aliquo modo de mortuo, non debet ferri condemnatio. Sed si per famã probaretur mors, licet corpus inspici non posset, vel quia in sepulcro resolutum, vel in flumẽ proiectum: tũc stabitur confessioni. arg. ad hoc, quia mors potest probari per famam. C. solu. matri. l. si quidem. & vide Gan. in titu. qui ad præsumpt. famæ. & in titu. de præsumptio. Bald. ¶ Exceptio banni est exceptio rei iudicatæ, si bannitus potest impune offendi: & ideo impedit processus, secũdũ Gãd. in tit. vtrũ procurator in maleficijs. in vlti. col. De hoc dic vt no. C. de accu. l. reos. per Cy. ¶ Pendente tempore appellandi, bannitus potest impune offendi: & non impeditur processus secundùm Gan. in titu. de bannitis pro maleficio. quod est falsum: quia interim non debet aliquid innouari. & facit quod no. ff. de accu. l. ex iudiciorũ. p gl. & Dy. Nam si interim moritur, expirat sententia ac si esset appellatum. vnde sentẽtia nõ põt patrocinari occisori. vide s. eo. §. sententia quæ non valet. ¶ Sentẽtia lata ex vno statuto, potest suppleri mediãte processu nouo ex alio statuto ratione qualitatis: vt no. in quæstionibus statutis per Gan. & in l. senatus. de accusa. per Bart. Et ita cõsuluit collegiũ Perusinũ Assisij cõtra scholares: ex quo cõsilio hæc ciuitas perdit Assisium. Sed Iac. But. consuluit contrarium. Sententia lata ex inquisitione formata per Potestatem Perusinum de delicto cõmisso per subditum extra territorium, quæritur an valeat? Et videtur q nõ: quia in hoc non est iudex cõpetens: vt no. Gan. in fi. sui operis, secundũ Odof. Sed Cy. disputauit contrariũ: quia non pceditur ratione sortiti fori, occasione delicti tantum: sed quia subditus. arg. ff. de decre. ab ord. fa. l. fi. maximè si inquisitio fiat in casu permisso iure communi. Idem tamen si à iure municipali: quia inspicit statutum iudicis, in modo procedendi: quia modus procedendi est ad ordinem iudicij: non ad decisionem litis secũdũ Bar. & alios in l. cũctos populos. C. de sum tri. Sed contra hoc est: quia posse inquirere, est ad diffinitiuam causæ inquisitionis: sic habere vel non habere actionem vel officiũ iudicis principale. & Io. And. in addi. Spec. tenet q non procedat inquisitio via statuti. no. Bal. ¶ Sentẽtia aliquãdo fertur per legẽ: & tũc non desiderat causæ cognitionẽ. sed verã existẽtiam terminorum: vt no. ff. de capi. di. l. amissione. §. qui deficiunt. Nam lex certa est. ff. de condi. ob cau. l. si pecunia. §. si seruum. iudex tñ non debet exequi, nisi causa liquidata. ff. de iure fis. l. eius, qui delatorem. & in legibus & statutis vltima sentẽtia valet: quia põt statutũ reuocari: nisi statutũ transiuerit in cõtractũ. Nam tũc distinguitur aut cõtractus respicit publicã vtilitatẽ: & potest reuocari per statuentes. Aut priuatam: & tũc nõ. Aut mistam & publicam & priuatã, vt in medico & doctore cõducto: & tunc ex causa superueniẽti potest reuocari: sed al' sine causa, nõ. ff. de decre. ab or. fa. l. quod semel. per G. & Bar. & in quæstio. sta. per Gãd. ¶ Si verò trãsiuerit in sentẽtiã diffinitiuam iudicis: tunc reuocari non potest. C. sent. rescin. non pos. l. finali. vide quod no. C. de testa. aut. hoc inter liberos. ¶ Sententia condemnatoria in criminali non potest ferri, eo quòd reus noluit se repræsentare ad tormẽta suscipienda. ff. de quæstionibus. l. pen. Sed tamẽ debet mulctari ipse & fideiussores sui. & pro motu iudicis cõdemnari de contumacia, non de crimine. ff. de custo. reo. l. si quis reum. Nã in criminali ex cõtumacia

P

macia, nemo habetur pro confesso.l.j.ff.de requi.re.Bald. & hoc de iure cõmuni. Sed in Italia per statuta literarũ, cõmuniter aliter prouidetur, quę statuta valent: vt l.omnes populi.per Bal. ¶ Sentẽtia cõdemnatoria, non potest ferri ex sola fama, nec in ciuili, nec in criminali: sed ex fama & vno teste de veritate potest ferri in ciuili: sed nõ in criminali, prӕsertim vbi de hominis salute certatur: quia fama in criminali nõ est species probationis. Nam & fama inducit suspicionẽ, sed suspicio nõ probat in criminali. ff. de pœnis.l.absentem. Et hoc tenẽt practici, apud quos ratio experimẽto cõfirmatur: vt tenet Gãd.in titu.qui ad probat. famæ. & Frã. Accur. Et interdũ fama veritati probatæ cõsentit: & tunc confirmat, & præualere facit cõtrariæ probationi: vt ff. de test.l.iij.§. idem diuus.ff.de quæstio. l.minor. §. tormẽta. Interdum certũ est, quod dissentit veritati: & tunc falsa fama nil operatur: nisi quia interdum errantem excusat. ff.de adul.l. miles. §.pe. ff. de acquir. hære.l.cùm quidã. §.quod dicitur. Nã fama est potius cõiectura, quàm probatio: & in rebus certis nõ est cõiecturæ locus. ff. de verbo.obli. l. continuus. §. cùm ita. Interdum dubitatur an fama cum veritate concordet vel discordet: & tũc pro fama, quæ est apud bonos & graues præsumitur: tamẽ illa est pręsumptio hominis, & nõ legis: & ideo nõ est species probationis: sed dat exordiũ & materiam inuestigãdi & inquirẽdi veritatẽ.C.de offi.rec.prouin.l.iustissimos.& sic est efficax ad ordinationẽ iudicij: nõ ad decisionẽ in causis criminalibus. Fama, quæ etiam alijs coniecturis iuuatur, valet ad tormenta in criminalibus grauibus. ¶ Quidã tenẽt quod etiã fama nõ faciat semiplenã probationem: & ideo nõ probet cum vno teste de veritate: quia sunt duæ species dissimiles, quæ nõ faciũt vnã speciẽ profectã, secũdùm Oldr. & Bar.in l.ij.§. ætas.ff.de excu.tut. Dy. & Accur. cõtra tenẽt: quia nõ agitur de inducendo de nouo, sed de probãdo. & no. Bart. vide j.de noto.cri.§.itẽ fama. & s.eo. §.ad mortẽ. ¶ Illud nota quod testis, qui super articulo de veritate dixit se nihil scire: intelligitur dixisse, s.de veritate, de qua erat interrogatus.ar.ff.de inter.ac.l.si defensor.§.j.& nõ de credulitate, i.fama, de qua nõ fiebat interrogatio: & ideo postea deponendo super fama, refertur etiã ad articulos nõ probatos: vt no.Spec.in tit.de no.cri.§.fama.in fi.§.& Gand.in ti. qui ad proba.famæ. quod est not.Bal. ¶ Illud etiã nota quãdo refert testis super fama, reddat hãc rationẽ: quia audiuit publicè dici: & tũc probat famam. Nam intelligitur publicè, i.publica fama.arg.ff de re iud.l.quoties idẽ sermo. Secus si dixit, palã, vel à pluribus, secũdùm Frã. Accur. Alij dicũt quod æquiuocatio testis nõ probatur, sicut nec dictũ æquiuocatũ. extra, de proba.c.in præsentia. Sed hæc dictio est æquiuocata: quia vnus potuit publicè dicere, vt saluaretur dictum testis à vitio falsitatis: ergo nõ probat. Bal. ¶ Illud etiã nota quod super fama ad inquirẽdũ, receptę attestationes nõ valẽt in iudicio subsequẽti: sed denuò testes recipiẽdi sunt: quia non fuerunt recepti in figura iudicij, sicut no.in simili de bo.pos.l.iij.§.pen.& C. quo.bo.l.j.& ar.extra, de testib.c.veniens.lo ij.cum si. Vide s.eo.§.iudex formauit. ¶ Colonus potest expelli à fisco, cui bona sunt cõfiscata, nec potest resistere.ff.locati.l.si fundus.B.

De executione sententiæ. Rub.

QVoniam Non sufficit sentẽtiã ferri, nisi & ipsa executiõi mãdetur, vt extra, de re iudi.cum aliquibus. & probatur in ipsa rubrica dũ primò dicit, de sentẽtia: & postmodum subijcit, de re iudic. quod executionem respicit: vt ff.de constit.pe.promissor Stichi.§.constitutio. ideo postquam de sententia diximus, aliqua de eius executione dicamus. Ostendentes quę sentẽtia sit executioni mãdanda. Et à quibus. Et in quibus rebus. Et qualiter. Et post quod tempus. Qualiter, & quo iure executio petatur. Et qualiter impediatur.[a]

SVMMARIVM.

1. Sententia non est executioni mandanda, vbi appellatio fuerit interposita: & si factum fuerit, appellanti fieri debebit restitutio.
2. Appellans à sentẽtia, semper est admittẽdus, etiam si sine causa illam interponat appellationem.
3. Appellatiõe pẽdẽte, nil est in iudicio innouãdum.
4. Sententia excommunicationis, secum trahit suam executionem: & vbique excommunicato, sua deneganda sunt beneficia.
5. Prælati sententia tenet, quandiu toleratur. Prælatus potest excommunicatum spoliare beneficijs, quæ sub ipso habet.
6. Excõmunicato beneficijs spoliato, an, & quo pacto possunt clerici, ad quem spectat electio, alium eligere.

Sententia, executioni mandanda quæ sit.

ESt autem Illa sententia executiõi mãdãda, quæ de iure valet, & tenet, & quę non est per appellationem vel restitutionis petitionẽ suspẽsa. C.de exec.rei iudi.l.j. & l.si vt proponis. & l.fi.ff.de re iudi. si cũ nulla. C.de in integr.resti.postu.ne quid noui fiat.l.j.ff.ad Turpil. l. j.§.fi. Alioquin differri debet, donec appellationis vel restitutionis quæstio decidatur. extra, de officio delegati.c.pastoralis.§.prӕterea.& §.fi. ¶ Si verò suspẽsa fuerit per supplicationẽ, executioni mãdabitur: sed victor satisdabit de eo quod obtinuerit, restituẽdo, si cõtingat priorẽ sentẽtiã retractari.C. de preci.Impera.offe.aut.quæ supplicatio. Sed & si postulata in integrũ restitutiõe, & obtẽta, pendẽte causa pręsumptio sit quod malitiosè postulata fuerit: mãdabitur executioni sentẽtia sub pręmissa cautione: vt extra, de in integrum restitutio.suscitata. ¶ 1 Quod autẽ dixi, appellatione interposita non esse sentẽtiã executioni mãdãdã: verũ est: & si factum fuerit, possessio restituẽda est appellanti: & reuocabitur quicquid factum est, etiã prius, quàm de meritis appellationis discutiatur: vt extra, de iureiu. veniẽtes. in fi.& in prę.§.prӕterea. & extra, de appella.dilecti.& in auth. vt nulli iu.circa princ. & ij.q.vj.appellatione. Et hoc dicũt quidã verum esse, cùm appellatur à sententia ordinarij, vel etiam delegati, cui commissa est causa, sine remotione appellationis: vt in prę.cõcor. Secus si sit causa appellatione remota cõmissa: quia tũc appellatio nõ impedit executionem sentẽtiæ talis delegati: vt in §.præ. vbi quæritur an cõmissio obtenta super causa appellationis interpositæ à sentẽtia eius, qui datus erat appellatione remota, impediat sentẽtię executionẽ. Frustra igitur hoc quæritur, si eam sola appellatio impediret. In eo.§.etiam dicitur quod eo ipso quod papa causam appellationis cõmittit, reuocat iurisdictionẽ prioris iudicis: vt interim executio sentẽtię suspẽdatur: Ergo à cõtrario prius quàm fiat commissio, primus iudex potest sua iurisdictione sententiã exequi. Ad idem facit eo.ti.super eo.in fin. ibi: non illis, sed partibus appellationis remedium est sublatum: hoc est dicere quod propter partium appellationes iudex non dimittet sentẽtiam exequi: cum eis fuerit appellatio interdicta. Ad idem facit extra, de app.pastoralis. Ideoque non reuocabitur, quod post talem appellationẽ factũ erit, donec de appellatione sit cognitum. extra, de dilati.cap.primo. secundùm G. Na. & P. de Samp. Sed contra extra, de officio delegati. cùm causam, quæ vertitur. & cap.cùm olim. in quibus non fuit remota appellatio: & tamen non tractatur sine causæ

De executione sententiæ. Rubrica.

¶ Tancredus posuit hãc rubricã post illas suas, de quibus dixi in proxima Io de Deo.li.iudic.parte j.ij.& iij.de hoc trac. Rof. de vtroque Vber. & Nepos, de Mõte al.vide s.rubrica. Albe.Gal.posuit rubricã de executoribus sententiarum. Guid. de Suz. posuit iiij.rubricas. primò de execu.rei iudi. secũdò, an detur tũc libellus. tertiò, qui exequi possint. quartò, de exceptiõibus quæ executionẽ impediũt. De secũdo & quarto vide quod dicã j.de lib.cõce.§. nũc dicendũ.super ver.xxv. vidi dubitari circa duos habẽtes iurisdictionẽ causarũ criminalium in solidũ in certo loco, quorũ alter solus habẽs executionẽ, propter id volebat furcas erigere, an id posset altero resistente? Et fuit terminatũ quod posset, & maxime per l.si ita.§.j.ff. de vsu & ha. Non obstat l.Sab.nus.ff.cõmuni diui. & regula, in re cõmuni. l. vj. quia hic ponitur quod executio non erat cõmunis: ergo eius solius est executio: licet exigeret rei signatę signũ. Facit ff.de off.pręf.pręt. Affri. l. noie dñi. ibi: sicut ex clausu tis, &c. & C. de athle.l.vnica.lib.x. ff.ad l.Cor.de fal.l. eos.& de iure anu. au.per totũ.& simile extra, vt lite pẽ.c.j. & ele.de priui.c.ij.

Repellẽdus est ergo socius, qui nullã iustã habet cõtradictiõis causam.C. de edi. di.Adri.l.fi. Protestari tñ poterit, quod per id nullũ suo iuri, quod habet in regno feẽdo, fiat pręiudiciũ. Facit extra, de re iu.suborta ante fi.& de capel.mo. c. ij.ad fi. Ad idẽ ff.de testa.tu.l.idẽ fiat.de libe.exhi.l.iij.§.pe. & de aqua quot. & ęsti.l.pe. Sed quid si ille nõ habet ibi solũ propriũ, vel ad hoc aptũ? Videtur quod cogi pòt habẽs locũ ad id aptũ vt illũ vẽdat: sicũ in executiõe harũ, publica & priuata versetur vtilitas. De prima patet quod publicè interest maleficia puniri. de sen.exc.vt famę. & ibi cũ cõcor. in gl.iii. Illius aũt est hoĩes terrere, ne illa cõmittãt: & sic ante tẽps occurrere. C.quãdo lic. vni.sine iud.se vindica.l.j. Propter quã cãm interdũ exacerbantur pœnę.ff.de pœ.aũt scã.in fi. Quia verò excusatiões pœnarũ actu trãseũtes facile à memoria decidũt, pro inde iustitiã est inuẽtũ illas erigi ad pœnarũ memoriã, sicut ad terrorẽ: prout de monumẽtis dicitur ff.de cõdi.inst.quidã in suo. Visus etiã fortius ĩprimit, quã auditus. Insti. de gradi.in fi. Et de his vide pri.arboris. De secũda patet: quia ad solatiũ passorũ dãna, vel hęredũ interẽptorũ id ptinet. & patet in vtraque ff.de pœ.capitaliũ.§.famosos. & sunt quasi cuiusdã edicti propositio ad delicta terrẽda.ff.de va.& extraor.cri.l.sæcularis.§. sunt quidã. Is aũt, cui cõpetit dispositio finis, habet dispõere quæ ptinẽt ad finẽ. de off dele.c.j. vbi cõcor. in vl.gl.& ff. de re mil.l.offm regẽtis.de sen.ex cõ. pmittimus.& e.tit.quãdo li.vj. Per quod cõcluditur, quod deficiẽtis iudicij loco, quæ sine alterius incõmodo poni possint, poterit habẽs locũ cõmodũ cõpelli ad vẽdẽdũ propter publicã vtilitatẽ. de qua ff.ne quid in lo.pu.l.j.§.sunt qui putant. de reli.& sump.fu.l.si quis sepulcrũ.ad Syl.l.lege Cor.quẽadmodũ ser.amit.si locus.C.in quibus cau.ser.pro pręmi.li.acc.l.ij. ADDE quod hęc quæstio fuit inter Regẽ Maioricarũ, & abbatẽ Aniane, & super ea cõsultus Old. rñdit vt eius cõsi.clxj.inci.thema tale est: cũ materia quæstionũ inter regẽ Maioricarũ. &c. vide etiã eius cõsi.vj.inci. quæstio talis, duo hoĩes.

[a] ¶ Impediatur. Tria prima membra & quintum fuerunt Tan. Hosti. in Summ de re iudi.§.vlti.coniunxit quinque membra.

cognitiõe: qđ fit post appellationẽ. Dicit. G. Na. ꝙ ibi causa fuerat appellatiõe remota, cõmissa: & remotio appellationis operaꝰ, vt nõ retractetur sine causæ cognitiõe. qđ fit post appellationẽ. Tn dic ꝙ remotio appellatiõis quo ad hoc nihil operaꝰ, qđ fit post. ar. extra, de offi. ordi. licet. vbi appellatio recipiꝰ, licet fuerit inhibita. & de app. vt debitus. vbi de hoc. Vnde dicit ꝙ aut appellatur à diffinitiua: & tũc statim reuocaꝰ qcqđ fit à quocũq; iudice, appellatiõe pẽdẽte: vt in primis cõcor. Nec credo, salua pdictorũ reuerẽtia, qđ tũc remotio appellatiõis quicquã operetur: vt j. tit. proxi. §. qbus. propè fi. ibi: Ego dico. Sed hoc fit ex virtute & beneficio appellatiõis emissæ. Aut ab interlocutoria: & tũc secus: qa psumitur pro processu: vt extra, de app. cùm in ecclesia. Vnde nõ reuocatur sine causæ cognitiõe, qđ fit post appellationẽ ab ea interposita: vt s pdictis cõtrarijs. & extra, de libel. oblat. c. ij. & iij. cũ multis similibꝰ. Et est ratio: qa possibile est ꝙ appellatio sit nulla vel iniusta, nec admittẽda: vt extra, de appel. cordi. §. ꝙ si appellator. & c. Romana. §. si vero. & §. qđ si. & §. si aũt.[a] ¶ † Quãdo autẽ appellatur à seotẽtia, semper est admittẽda appellatio, qualiscũque sit, etiã si sine causa interponatur: vt in præ. c. Romana. §. cùm autẽ à cõtrario sensu. Itẽ, quia maius pjudiciũ fit, si diffinitiua executioni mãdetur: quasi post appellationẽ ab interlocutoria aliqđ innouetur. Alij autem aliter dicere cõsueuerũt, super decre. de consti. cùm M. in fin. & iunge quod est j. de app. §. nouissimè. & §. in quibus. versic. verum qa. & seq. ¶ † Sed pone,[b] agebã cõtra te simul petitorio & possessorio: lata est sentẽtia pro me in possessorio, pro te autẽ in petitorio: appellaui à sentẽtia lata cõtra me: tu verò non appellasti à sentẽtia cõtra te lata pro me. vnde peto illã executioni mãdari: cùm in rem trãsiuerit iudicatã: tu excipis per decre. de causa pos. & proprie. cùm dilectus. ꝙ executio debet in petitorio præualere. ego replico, ꝙ in petitorio nõ debet executioni mãdari: qa appellatione pẽdente nil est innouãdũ. extra de appel. dilecto. & de iureiur. veniẽtes. in fi. qritur qđ iuris. R n. distingue secũdùm Odof. quia aut sentẽtia super petitorio fuit lata pro aduersario meo ideo, qa ego nõ pbaui me dominũ, per regulã illã, actore nõ probãte, &c. & tũc talis sentẽtia nõ tribuit ius aduersario meo: vnde bene potest sentẽtia super possessorio pro me lata, executioni mãdari: quia nõ seqtur, absolutus est, qa ego nõ probaui: ergo est sua: qa cõtrariũ potest esse verum. arg. extra, de rescrip. olim. propè fi. Aut ideo, quia ille se dominũ probauit: quia forte assumpsit in se onus probãdi: licet esset reus. ff. de probatio. circa. & tũc nõ est exequẽda, quia ex quo pronũciatum est rem suã esse, per cõsequens pronunciatum est nõ esse meã. ff. de procu. Põponius. §. sed & is. vnde obstat mihi exceptio doli: qa peto qđ restituturꝰ sum. ff. de except. doli. l. dolo. & in hoc casu loquitur pręd. decr. cum dilectus. Et prędicta distinctio probatur ff. de iureiur. sed & si possessori. respõ. j. vbi dicitur ꝙ si detuli iusiurãdũ alicui, q iurat rem suam esse: & postea res peruenit ad me, audietur excipiẽs. Si verò iurauit rem meam non esse: & postea res ad me peruenit, nõ audietur: qa nõ iurauit suã esse: Sic extra, de causa poss. cùm ecclesia. in fi. vbi canonici obtinuerunt, nõ solùm ex eo ꝙ clerici non probauerũt plenè suam intentionem: sed quia ipsi fundauerunt intẽtionem suã de iure cõmuni. s. electionẽ regulariter ad canonicos pertinere. ¶ † Itẽ sentẽtia excõmunicationis secũ trahit suã executionẽ: & vbiq; excõmunicato sua bnficia denegãtur: vt extra de appel. pastoralis. Mãdatur tamen quodã modo executioni, quãdo publicatur: vel etiã aggrauatur. quod dic vt s. titu. proxi. §. vt autẽ. versi. verũ quia. & seq Itẽ etiã aliæ sentẽtiæ, statim quosdã sortiũtur effectus. Si enim in ea talis infligitur pœna quæ adimat libertatem: vlterius eius testamẽtum nõ valet: nec etiã ex testamento capiet ff. de leg. iij. l. j. §. deportatus. ff. de pœnis. qui vel. §. quod ad. extra, de hære. excõmunicatus. §. credẽtes. † ¶ Secus tamen est in his, quæ ratione officij agit: puta si est prælatus, & sentẽtiam fert. tenet enim sententia quãdiu toleratur. viij. q. iiij. nonne. iij. q. vij. §. tria. propè prin. extra, de cohab. cle. & mu. nostra. xix. dist. serui. ff. de offi. prætor. l. Barbarius. nisi forte lata esset in eum sententia depositionis, vel spoliatus esset insignijs dignitatis: vt j. de accu. §. ij. versicu. & nota ꝙ. & seq. tunc enim sentẽtia à tali prælato lata, nõ tenet. ff. de his, qui no. infa. l. ij. §. igitur. ff. de iudi. cùm prætor. Ex quo autem sentẽtia lata est cõtra aliquẽ, de aliquo crimine: prælatus potest illum spoliare beneficijs, quę sub ipso habet: eo tamẽ prius vocato: & super hoc sentẽtia cõtra eum, tãquam super notorio, videtur lata. ¶ † Clerici tamen, ad quos spectat electio, nõ eligẽt aliũ sine superioris licẽtia. vel nisi eo prius amoto p sentẽtiã depositiõis, seu ppetuę amotiõis. Hoc pseq̃uere secũdùm papã put no. extra, de accu. qualiter. ij. in gl. quãdo igiꝰ. propè finem.[c]

SVMMARIVM.

1. Delegati patriarcharũ, archiepiscoporũ, episcoporũ & aliorũ minorũ iudicũ. & subdelegati à delegatis principis, an possint in possessionẽ mittere. Ordinarius vel delegatus à Principe causam alteri committens, quibus verbis vti debeat.
2. Delegatꝰ simpliciter seu totaliter vices suas cõmittẽs, sentẽtiã exequi nõ põt, cùm nil sibi retinuerit.
3. Delegatus à Principe, an, & intra quantum tempus possit suam sententiam exequi.
4. Iudex secularis, an exeq possit sniam ecclesiastici.
5. Executio multipliciter diuiditur.
6. Executor merus an possit bene cognoscere de precũ veritate, in quibus ei demãdatur executio. Mera executio, implicitam habet cognitionem.
7. Appellatio ab executore, an impedire possit, quin minus exequatur.
8. Executio sentẽtiæ an in totum per appellationem suspendatur.
9. Appellans ab executione sententiæ, an debeat dicere causam quare appellat.
10. Iudice appellationis cõfirmante sentẽtiam à priori iudice latam, cuius erit eam exequi.
11. Appellatione facta ab interlocutoria, si iudex appellationis pronunciat male appellatum, remittens appellantem condemnatum ad primum iudicem, quis exequetur hanc condemnationem.
12. Sententia doctoris cognitionem causarum habentis, per quem executioni mandabitur.
13. Condemnatus in vna prouincia, an cogi possit in eadem satisfacere.
14. Sententiæ executionem petens à proferente, eius officium dicitur implorare. Executor esse desinit, qui partes iudici interponit.
15. Iudices in causis criminalibus, per quos suas sententias, exequi debeant.
16. Executor sentẽtiæ dubitãs de mãdato, non tenetur exequi quod mandatur, donec certus fiat.

Sententia à quibus possit executioni mandari.

NVnc Dicẽdũ est à qbus mãdatur snia executioni.[d] Et certè à iudicibus ordinarijs: siue ipsi iudicauerint, siue delegati ab eis, siue etiã arbitri cõpromissarij, si ipsorũ arbitrorũ sentẽtia cõfirmata sit expresso partiũ cõsensu vel tacito, s. dierũ decẽ lapsu, vbi cõpromissum nõ fuit aliqua pœna vallatũ. Hoc pbatur extra, de fo. cõpet. Si qs cõtra. ij. q. vj. qsqs. ff. de re iudi. à diuo Pio. rñ. j. & §. sniam. C. de arbi. l. pe. C. de iudi. pperãdũ. §. sin autẽ reus. ¶ † Qm̃ delegati patriarcharũ, archiepõrũ, epõrũ, & aliorũ minorũ iudicũ, & subdelegati à delegatis principis, in possessionẽ mittere nõ possunt: vt ff. de iur. omn. iud. debere. quare ordinarius delegãs, in cuius iurisdictiõe est res petita, vel alia bona cõdẽnati, debet sniam executiõi mãdare: vt extra, de fo. cõpe. sanè si episcopi. & c. postulasti. C. de pręd. mi. si pręditũ. ff. de cẽsi. forma. secũdùm T s.[e] Io. tamẽ & Bar. & alij dicũt ꝙ delegatꝰ ab ordinario, põt sniam suã exeq. Inn. papa iiij. no. extra, de off. ordi. cum ab

[a] ¶ §. si autem. lib. vj.

[b] ¶ Sed pone. Super finem ponitur hic iste ver. qui habebatur s. de pet. & po. §. j. ver. quid si is. vt ibi dixi.

[c] ¶ ¶ Propè fi. Mihi incipit, ij. quæstio. vij. versicu. incipit, credimus tamen.

[d] ¶ Executioni. A delegatus Papæ, q intra terminũ sibi statutum tulit diffinitiuam, illã post terminum exeqri possit: scripsi de offi. dele. de causis. post glo. in quæst. Quis exeqtur sententiam latam per iudicem laicum, cõtra laicum factum clericum vel monachũ, scripsi de obli. ad ratio. c. vno. super glos. in magna suppletione ad fi. ADDE ꝙ illod, quod ibi scripsi, fuit Oldra. eius cõsil. iij.

[e] ¶ Secũdùm T s. vbi s. post prin.

cū ab ecc̄iarū. q̄ qlibet iudex siue sit ordinari⁹, siue delegat⁹ à quocūq̄, siue subdele. pōt exequi suā sñiam p iurisdictionē quā habet. Ipse quoq̄ not. extra de ver. sig. dilecto. q̄ ēt missionē ī pos. ex primo decr. & ēt ex scd̄o, tā ī psonali q̄ ī reali actiōe, pōt facere solū delegat⁹ à pricipe: vt C. q̄uo & qñ iu. ī aut. q semel. & l. cōsentaneū j. ver. hoc aūt. verū ēt delegat⁹ à quolibet alio. Alij dicūt q̄ delegat⁹ ab ordinario, seu ab alio q̄ à principe, decernere & pnūciare pōt de mittēdo ī pos. sed dare pos. corporalē nō pōt: vt in aut. coll. v. de exhi. & intro. reis. §. si verò ēt qdē. imò ordinari⁹ delegās, ipsam dabit: vt ff. de dā īfe. l. iiij. §. duas. extra de fo. cōpe. Romana. a §. cōtrahētes[a]. De hoc not. s. de j. & ij. decre. et §. restat. & §. nūc videam⁹. s. de iudi. dele. §. sequit. ver. pōt etiā. & in præ. c. si quit cōtra. & de offi. dele. ex literis. & c. significasti. & c. seq. & in præ. c. quisq̄. & xj. q. j. peruenit. & ff. de re iudic. à diuo. Sed, vt b sub tuto procedaſ, cōsulo[b] q̄ ordinarius vel delegatus à principe causam alij committens, sic dicat: c ✠ FORMA. Talē causam, & ei⁹ executionē, tibi cōmitto. & tūc poterit ille exequi, ex quo sibi fuerit 2 demādatū. ¶ †Quid si delegat⁹ simplr, seu totalr, cōmisit vices suas. sic ipse nō pōt exequi, cū sibi nil retinoerit. extra de offi. dele. venerabilis. ordinari⁹ c aūt oō vult exequi. Dicit Io. de Deo,[c] & hoc casu poterit ipsemet exequi: & si hoc nō pōt, denūciet illd iudici seculari: vt j. eo. §. ver. sed pone. ij. ibi: sed 3 illud, &c. ¶ †Hoc autē certū est, q̄ delegat⁹ à principe pōt suā sententiā p se vel p ordinariū, si maluerit, exequi intra annū: vt in p. c. ex lris. vbi de hoc. & c. significasti, &. c. seq. & de do. & cōt. c. j. de off. or. pastoralis. §. pterea. & de eo q mit. in pos. cau. rei seruandæ. c. ij. & iij. Pōt etiā missum defendere: vt de j. & ij. decr. §. iam de effectu, ver. & nota q̄ si ordinari⁹ cert⁹ est de illi⁹ iurisdictione, teneſ ad mādatū eius exequi, etiā si sciat eā cōtra ius litigatoris latā esse: vt eo. ti. pastoralis. §. q̄ verò. & eo. ti. si qñ. & c. cū ī e. ff. de iudi. si ptor. Poterit tñ delegato dicere q̄ læsam habet cōscientiā: & rogare, ne ipsam cogat exequi, alioquin appellet. extra de appel. de priore. & no. extra de offi. dele. si qñ. si verò dubitat, nō teneſ exeq, nisi cert⁹ fiat: vt eo. tit. cū ī iure. C. de mād. princ. l. vnica. extra, de rescrip. cū cōtingat. Si autē sciat eā nullā, puta latā à nō suo iudice, vel per falsas literas, vel alio mō, vt dixi s. ti. proxi. §. fi. tūc eā exequi nō teneſ. extra de cri. fal. sup eo. C. si ex fal. iostru. l. iudicati. & in præd. l. si ptor. C. de cōdi. cau. da. l. ij. ¶ Sed nūquid mittet in pos. rerū, q̄ nō sunt suæ iurisdic. De hoc ī præ. §. restat.[d] d 4 ¶ †Hoc etiā nota q̄ iudex secularis exequitur sententiā ecclesiastici, & ecōtra. qđ dic prout no. secūdū Papā extra de offi. or. c. j. ¶ Quid si mandet alicui, q̄ mihi det possessionē amoto inde quolibet illicito detētore? Dicūt qdā q̄ iste nō habet iurisd. nisi sup notorijs illicitis. arg. extra de offi. dele. statuim⁹[e]. Alij probabilius dicūt q̄ procedet sup non notorijs, iuris ordine obseruato. De hoc secūdū pāpam extra de priuil. cū olim propter[f]. ¶ †Vt autē 5 in hac materia plenius instruaris, nota q̄ execuōo alia mera, alia mista, quæ prosequere vt not. in præ. c. pastoralis. §. quia vero. & ij. q. vj. §. sunt etiā, quorum. versi. ab executore. & xxv. q. ij. si non cognitio. Tu tamen vltra illa, quæ ibi not. circa hoc sic distingue. Nā sententia aut est nulla, aut est iniusta, aut annullanda. Si sñia est nulla, vt dixi s. versic. si autē. & hoc corā mero executore opponitur, nō cognoscet ipse de hoc: imò supersedebit executioni, referēdo negotiū supiori. extra de re iu. de cętero. & ī prę. c. si qñ. Talis em̄ sñia nō est ī re exequēda: vt in prę. l. si ptor. extra de re iud. sup eo. xxv. q. ij. si nō cognitio. Si est verò iniusta, id est, cōtra ius litigatoris lata, ex odio vel per imprudentiā iudicis, et similia: vt extra de re iud. cū īter vos. et de emp. & vend. c. fi. & hoc corā executore opponitur: nō reuocabit sñtētiā, nec de ea cognoscet: quia nō est cognitor, sed executor: vt in præ. §. quia verò. imò eam exequeſ. In executiōe em̄ nō quęriſ an sit iuste pronunciatū necne. C. de iudi. liber. l. j. ff. de iudi. si ptor. & C. de exec. rei iu. l. j. vt proponis. Cæterum si sit annullāda, puta qa lata est cōtra cōtumacē, postea probante iustā causam absentiæ: quo casu ordinarius debet illū in integrum restituere: vt extra, de re iud. cùm Berthold⁹. Delegat⁹ verò hoc nō pōt, post sñiam latā: cùm sit funct⁹ officio suo: vt ff. de re iud. iudex. & extra de offi. deleg. in literis. Si quidē hoc corā executore opponitur, aut ille, q sententiā exequitur, est maior illo, q sententiam tulit: vt si Archiepiscopus tulit sententiā, & Episcopus, q iure ordinario ad hoc teneſ, illā exeqtur: & tūc executor pōt reuocare, quod reuocandū fuerit iure ordinariæ potestatis: vt in prę. l. si prætor. §. Marcellus. Aut est minor: & tūc nō pōt reuocare, nec cognoscere, sed tātū exequi tenetur: qa minor magistratus nō pōt cognoscere de sñia lata à maiori. ff. de mino. minor. Et hac etiā ratione, ordinarius nō pōt cognoscere de sñia delegati à Principe, quā illius iussu exequitur, vel etiā eam reuocare, cùm delegatus maior sit eo. extra, de offi. dele. c. sane. & in pdicto §. qa vero. secūdùm P. de Samp.

6 ¶ †In summa etiā no. secūdùm Vin. q̄ merus executor bene pōt cognoscere de veritate precū, in q̄bus ei executio demādatur: vt xxv. quęst. ij. & si nō cognitio. Mera enim executio habet implicitā cognitionē: vt ibi probat. Sed vtrū sñia iusta sit? de hoc nō cognoscet: qa nō cognitio, sed executio g sibi demādatur: vt in pdi. §. qa verò.[g] Tu verò dic 7 vt s. ¶ †Quid[h] si ab executore appellat? Respō. nō h ideo minus sñiam exequetur: qa ab eo nō appellatur, nisi in casibus, quos dic vt j. de app. §. ij. ver. v. puta cum excedit modū in exequēdo. quod fit, si pcepit fieri missionē in possessiōe magnę rei, cum sufficeret ī modica fieri: vel si in maiori, quātitate, quàm sñia continet: vel si ante tēpus exequatur, s. ante quadrimestre tēpus: vt C. de app. si qs puocatiōe. quā psequēre vt no. C. quoru app. nō reci. ab executore. Quod si appellatū sit ab executore, eo casu, quo fieri pōt, executio suspēsa est: & appellatione recepta, si res sit mobilis, possessori aufertur, & sequestratur ei dāda, q in causa appellatiōis obtinebit. Si immobilis fructus rei pcepit, vel natos tēpore emissę appellatiōis, simulter sequestratur, re ipsa penes appellantem remanente: vt in ea. lege.

8 ¶ †Sed nūqd in totū executio suspēdiſ p appellationē: an id solū, in quo modus excedit? Videſ per præd. l. qđ in totū. q generaliter & indistincte loquitur. & ar. ad hoc extra, de app. ad hęc si iu vna? Rñ. dic q̄ si tñ appellatiōe exprimiſ id, in quo excedere diciſ: tūc in eo solo executio suspēdiſ: & in alio exeq pōt. Si verò dicaſ gñaliter, appello, qa modū excessisti: nec diciſ in quo: tūc rōne inc. 9 ritudinis in totū suspendiſ. ¶ †Hinc est, q̄ appellās ab executiōe debet dicere cām quare appellat, secūdū Vber. dicit, & iudex debet dicere cām, quare appellationem nō recipit. ff. de app. reci. sciēdū. extra, de i app. cordi.[i] Cùm ergo appellatio sit ab executione gñaliter pposita, debet cā exprimi, cur ab ea appellaſ. arg. ff. de trāsac. cùm hi. §. cāę. ff. de col. illi. l. j. secūdū Vber. Sed hoc non habet dubitationē: qa semp cā rōnabilis est exprimēda, vbi à diffinitiua nō appel-10 laſ. extra de app. vt debit⁹. & c. cordi. ¶ †Sed pone k q̄ iudex appellatiōis cōfirmat sñiam[k] à priori iudice latā: q̄riſ qs eā exequeſ. Dicūt qdā, vt Laur. q̄ prim⁹. ar. extra, de off. dele. insinuate. ī fi. & c. pasto l ralis. §. pterea. Tā.[l] Io. B. Vin. & papa dicūt q̄ tātū secūdus. C. de epi. au di. si qs litigātium. extra, de re iudi. cām q. qa prioris iudicis iurisdictio est reuocata: vt in p. §. pterea. & de rescri. cęterū. Nā si secūd⁹ sñiam infrigeret, de cā ab īitio cognoscere posset. C. de re. cre. gñaliter. §. & si iudex. & ij. quęst. vj. §. sunt etiā quorū. ī fi. extra, de re iud. ad pbādū. & si necesse esset aliqd etiā addere, & corrigere. ī aut. de san. epi. §. si qs cōtra aliquē. ff. ad Treb. si qs priore. extra, de ī inte. re. ex literis. in fi. extra, de testa. c. Raynuti⁹. Et qa ex secūda sñia daſ actio ī factū: vt ff. de his, q no. infa. l. furti. vbi de hoc. & C. de app. eos. ī ti. j. ī fi. q̄uo ergo prim⁹ mādabit executiōi in eo qđ auditu est, cum de eo nō iudicauerit. Tertij dicūt q̄ si prim⁹ sit ordinari⁹, ille exequaſ: si delegat⁹, tūc secūdus exequaſ. Alij dicūt q̄ nō refert p

a ¶ §. contrahentes. lib. vj.

b ¶ Consilio secūdū Ioā. de Deo vbi. s. parte. j. versicu. dicat ergo.

c ¶ Io. de Deo. Vbi s. parte iij. ver. pone quod allegat ibi xj. q. j. de persona. & c. si quis cū clerico. & C. de episc. au. l. episcopale iudiciū.

✠ ADDITIO. Adde ad versi. seq. ibi: hoc autē certū &c. q̄ delegatus principis, pōt suā sententiā exequi, nisi specialr princepa sibi executionē sentētię reseruauerit: iurih⁹ hic allega. modò à tēpore sententiæ intra annū eam exequatur, in c. quærenti. extra de offi. dele. Ita tenet Bar. quicquid dicat glo. in l. à diuo Pio. ī ij. col. ver. secūdo quęro. ff de re iud. & pro hoc alleg. tex. in l. vlti. C. de iudic. Et quid de delegato ab ordinario, an posit suam sententiam exequi, vide Guid. papæ singu. cclxix. inci. delegat⁹. Hen. Ferran.

d ¶ §. restat. Ibi nil, sed in §. seq. incip. nunc videamus.

e ¶ Statuimus. li. vj.

f ¶ Proter. Vbi scripsi versi. portariū. in fin. glo.

g ¶ §. quia vero. ibi no. hoc Vinc.

h ¶ Quid. Vltimum ver. Tanc. vbi s.

i ¶ C. cordi. li. vj. Dubitationem oportet fateri satis, quo ad Legistas, qui ab interlocutorijs nō appellāt. vide quod dicam j. tit. pmo. § in quibus. super versiculo v.

k ¶ Sententiam. Cōdemnatoriam, vt j. dicam.

l ¶ Tancr. Ipse & alij in præ. §. præterea. Itē ipse Tāc. vbi s. ver. sed pone. & Alb. Ga. eod. ti. in prin.

a ¶Ordinarius. Plenius de hoc scripsi in apparatu in præ.§.prætereà.vt ibi dixi super glo.sed pone.in fi. Vt autem hæc, & ibi scripta clarius intelligas.nota q hic & ibi formatur quæstio non in genere,s.quis exequatur sententiam latam per iudicem appellationis: sed quis exequatur sententiam eius, quæ confirmat primam. Et debet hoc intelligi de sententia condemnatoria. Constat enim q absolutoria primi, cõfirmata per secũdum, non requirit executionem. Item si a cassaret condẽnatoriã, siue expresse absoluat, siue non: certum est q neuter exequitur. Si autem absolutoriã primi iudicis iudex appellationis cassaret, & absolutum cõdemnaret, quod eo casu facere debet, vt dixi s. tit. proximo. §. vt autẽ. super ver. In iudice autem indubitatum est, q primus non exequeretur quod nõ pronunciauit, imò executio esset contra ipsius pronũciationem. vnde nõ sibi competit, sed condemnãti. Et sic ex quatuor casibus respiciẽtibus propositũ, q nõ sunt plures, vbi nõ fiat diuisio sentẽtiæ prioris vel ad illã additio, tres sunt indubitati, s. quãdo primus iudex absoluit, siue confirmetur sententia, siue infirmetur per secũdum. & sic habes duos casus. Tertius, quãdo primus cõdemnauit, & secũdus absoluit. Remanet ergo solus quart⁹ dubi⁹, quãdo primus cõdẽnauit, & secũdus cõfirmauit. Et opinio Laurẽ. placet Hosti. hoc casu, quando fine vlla correctione confirmata est: vt scilicet primus iudex si fuit ordinarius, exequatur, vel delegatus, q exequi posit. Et æquitatẽ habet hæc opinio: cùm certũ sit q lata sentẽtia, cõpetebat illi executio, si nõ suisset appellatum. Cassata igit appellatione, nonne summa æquitas exigit q executio impedita per illã, reuertatur ad ipsam? Hoc autẽ forti⁹ in criminali procederet quãdo primus iudex, à quo fuit appellatũ, talis erat, q habebat ius remissiõis petẽdæ, per auẽ. vt nulli iudi. §. si verò qs cõprehẽsorum. de quo vide quod no. in clemẽ. de re iudi. pastoralis. ver. quod si punitio. in glo. sed nũquid.

quẽ fiat. quod dic vt not. in præ. §. prætereà Dn. meus no. in Summa de appel. §. quis sit effectus. sub §. sed qualiter. q primus exequetur, etiã si sit delegatus, dum tamen à Principe. Si verò sit delegatus ab ordinario: tũc ipse ordinarius.[a] ¶†Quid 11 igitur si appelletur ab interlocutoria, & iudex appellationis pronunciet male appellatum: remittens appellantem condemnatum in expensis ad primũ b iudicem:[b] vt extra, de app. vt debitus. Quæro qs exequetur hanc condemnationem: quia cõdemnatum debemus intelligere cum effectu. ff. de re iud. si sc. §. condemnatum? Dic q primus. Nam secundus est functus officio suo, pronunciando illum c male appellasse: & primus suus iudex in illa causa, remansit & in alijs.[c] extra, de app. cùm in ecclesia. extra, de matri. contra interdi. eccl. contract. c. i. & 12 ij. q. i. notum. & sic obtinuit. ¶†Quid de sententia doctoris, qui habet cognitionem causarum: vt C. ne fil. pro pa. conue. in auẽ. habita. quis mandabit eam executioni? R ñ. Dic q ordinarius: vt in præ. d auẽ. si quis litigãtium. vt s. in prin. huius §.[d] ¶Sed nunquid ab illa sententia poterit appellari. & ad quem? Respon. §. q ad defensorem ciuitatis: sicut appellatur à sententia episcopi: quia parificatur episcopo: vt C. de profes. & me. medicos. quod verũ est, si litigatores sunt laici. Si verò clerici, ad episcopum, secũdùm Iul. Tu dic q lex illa, habita. nõ habet locũ indistinctè in clericis: vt not. s. de reo. ver. e item scholaris. & sequen.[e] Sentẽtiam autẽ vnius iudicis, alter potest exequi: vt ff. de re iud. à diuo. §. j. & extra, de fo. cõpe. postulasti. & sentẽtia vnius, alteri facit fidẽ. arg. xxiiii. q. j. qsquis. cum suis cõ- 13 cor. & iiij. q. v. qsquis. ¶†Sed pone: iudex Perusinus cõdẽnauit P. Titio in decẽ li. quas idẽ T. ab eo petebat: à qua sentẽtia nõ extitit appellatũ: processu tẽporis prædictis T. & P. moratur in curia Romana: vnde T. petit corã Marescalco curiæ, vt dictam sentẽtiam ex officio suo exequatur. Quæritur an hoc possit? Et dicunt multi q sic. ar. pro eis C. de iud. properãdũ. §. sin autẽ reus. sed ibi loquitur in sentẽtia delegati. quam ipse delegatus nequit exequi. ff. de re iud. à diuo. in prin. & extra, de fo. cõp. si qs cõtra. & in præ. §. ibi. & siue ipse. &c. & ibi no. per rela. &c. Itẽ pro eis. ff. de iud. l. argẽtariũ. vbi dicitur q cõdẽnatus in prouincia. Romæ cogitur satisfacere. Sed illud obtinet ratione cõtract⁹ vt patet. & probatur eo. ti. heres. & extra, de fo. cõ f pe. c. fi. & c. Romana. §. cõtrahẽtes.[f] Item facit pro eis præ. l. à diuo. in prin. §. illud in sentẽtia delegati, vt dixi vel arbitri, quã ordinarius debet exequi, nõ ipse, q iurisdictionẽ nõ habet: vt patet ibi. & s. in princi. huius §. Item pro eis extra, de offi. le. c. ii. sed ibi legatus ad mandatum exequitur delegati. ¶Itẽ facit pro eis extra, de fo. cõpe. postulasti. sed illud obtinet propter factosum cõnexitatem. Eo enim q est de crimine cõdẽnatus, cõstat per cõsequens q est ecclesia priuatus. lxxxi. di. tãtis. extra, de accusa. ad petitionẽ: & de pur. ca. cum dilectus. §. his igitur. Vel ibi is, in cuius diœcesi est beneficiũ, prius sentẽtiabit sup beneficio, & postea exequetur super eo: vt ibi innuit Ber. in glo. & ita &c. Et secũdũ hoc nõ tãgit hũc casum. Sed ille intellectus nõ placet: imò ibi is, in cuius diœcesi delinquit, pronũciat super crimine, & etiã super beneficio quod habet alibi: & alter hãc sentẽtiã exequitur. Itẽ pro eis facit extra, de rapto. ca. i. Sed illud obtinet in sentẽtia excõmunicationis. Nam excõmunicatus vel suspẽsus ab vno, ab omnibus est vitãdus, vt xj. q. iij. curę. & in prędi. c. qsquis. Alij autẽ

dicũt, q nõ potest nisi ad relationẽ vel cõmissionẽ iudicis Perusini. arg. pro eis. ff. de bo. aut. iud. poss. cùm vnus. §. is cui. vbi est arg. q vnus nõ exequitur sentẽtiam alterius. Sed ille §. recepit hodie aliã declarationẽ p prę. §. cõtrahentes. Idem videtur no. Accur. ff. si quis in ius vo. nõ. ie. l. ij. §. j. Itẽ pro eis, extra, de offi. ordi. pastoralis. §. prætereà. vbi videtur q vnus iudex se nequit intromittere de sentẽtia vel processu alterius: sed ibi ille erat delegatus papæ, qui est maior quolibet ordinario: & ideo nullus de eius processu se potest intromittere vel cognoscere, nisi papa. Ideo ibi non potest dari absolutio, vel restitu. possessio: quia hæc causæ cognitionem exigũt. Prætereà ibi mortuo delegato papæ, causa redierat ad delegãtem: quare nihil super ea per aliquem poterat quomodolibet attentari: vt extra de appel. vt nostrũ. & de offi. delega. pastoralis. §. prætereà. in fin. Ad relationẽ autẽ vel commissionẽ proferẽtis, bene potest, secũdùm eos: vt in præ. §. si autẽ. Tu dic q bene potest quis corã alio iudice executionẽ petere, nõ per præmissas rationes, quæ ad hoc non faciunt, vt pdixi: nec prædicto modo. non petetur enim iudicis officio, vt 14 factũ fuit: sed per actionem in factũ. † Qui enim agit actione in factũ, dicit sibi alium obnoxium ex quasi cõtractu: vnde eũ cõuenit in figura iudicij, dãdo videlicet libellũ, & litẽ cõtestãdo: vt j. §. breuiter. versi. est & secũdum. Porrò si petatur executio sentẽtiæ à proferẽte ipsam: tũc imploratur officium eius: vt ff. de rei ven. qui restituere. Nõ enim ipse de sua sentẽtia cognoscet: vt C. quomodo & quando iudex. si vt proponis. j. ff. de re iu. iudex. extra, de off. deleg. in literis. & de rescriptis. ab excõmunicato. quãuis etiã sibi in hoc possit qs præiudicare, actionẽ in factũ proponẽdo. nam interponẽdo partes iudicis, desinit quis executor esse. g C. de edẽ. edita.[g] ¶Ex præmissis ergo patet, q nõ est relatio vel cõmissio necessaria in casu proposito: imò sine eis Marescalcus poterit sententiam exequi: cùm quasi iure actionis petatur executio, vt præmisi. Nec obstat præ. §. si autẽ. quia ibi loquitur in eo, q alterius authoritate cognoscit: quia debet superiori volẽti sentẽtiã illius exequi, referre qualiter pronũciauit. Alia autẽ iura, quæ videntur cõtraria, loquũtur, quãdo qs exequitur p suos executores. tũc enim nõ dicitur pprie cõmittere: imò ipse idẽ dicitur exequi. C. de execut. re. iud. si vt pponis. ff. de admi. tut. ita autẽ. §. gessisse. extra, de sentẽ. excõmunica. mulieres. in fin. Sed opponitur contra pmissa. nã aut is, à quo petitur executio, est superior seu maior proferẽte sentẽtiã: & tũc videtur relatio necessaria: vt in pdi. §. si autẽ. Aut par est ei, vel etiã minor: & tũc similiter nõ videtur q debeat de facto paris vel maioris se intromittere. nã par in parẽ. &c. ff. de arbitr. nã magistratus. extra, de electio. innotuit. Nec minor magistratus potest cognoscere de sentẽtia maioris. ff. de minori. l. minor autẽ. Respõ. j. & §. pe. & xxj. dis. anterior. Sed dic q hic is, à quo petitur. nõ cognoscit an si bene vel male sententiatũ: sed solùm an sit sentẽtiatum. ¶Quidã autẽ dicunt, q cùm sentẽtia vel pceptũ in vno loco factũ, petitur alibi executioni mãdari: aut is. q hoc petit, agit actiõe in factũ, vel iudicati. vel etiã iudicis officio. qđ pôt facere, si iudex illi⁹ loci sit iudex cõdemnati: cùm sit per sentẽtiam pdictis actionibus obligatus: vt C. de execu. rei iudi. si vt proponis. Aut agit ex pronunciatione facta à iudice, qui tulit sententiam de sua sententia executioni mandanda: & tunc oportet propter res sitas bitrio. Probatur etiam id per L. apertissimi. C. de iudic. facit de app. c. vlti. in fin. lib. vj.

ADDE Bar. in l. à diuo Pio. in prin. versi. quæro, & reuocor in dubiũ, ff. de re iudica.

b ¶Iudicẽ. Si verò ille nõ condemnasset, primus iudex non condemnabit, nisi in fine litis: vt nota. j. de expẽ. §. nunc videndum. versi. quid si iudex.
ADDE episcopum Alex. in c. ex ratione. in xxvij. col. extra, de appel.

c ¶Et in alijs. Si est ordinarius.

d ¶Huius §. Aliqui legũ doctores tenent magistrũ, qui sententiauit cõtra scholarem, exequi posse, si scholaris ibi habet bona: q si nõ habet bona, vel non habet sufficientia, ad requisitionem magistri exequatur is, in cuius territorio habet bona, vel cuius regimẽ princ fcit vt dicit lex pen. C. de arbitr. & ff. de bo. authori. iudic. possi. l. cùm vnus. §. penulti. & de re iudica. à diuo.
ADDE Bart. in d. l. à diuo Pio. versicu. quæro pone.

e ¶Et seq. Proprie in versic. sed qd si scholaris, & scripsi in decre. si diligenti. de foro cõpetẽti, super glo. hic ergo. Sed si recipiatur opinio. q in magistro clerico habeat locum lex. pcederet solutio Iuliani. Scire debes q Legistæ de hac appellatiõe, alias quærunt, scilicet si alter ex tribus iudicibus, coram quibus fit vocatio, pronũciat se iudicem, an ab hac sentẽtia possit appellari? Et dubiũ est Legistarũ, qui ab interlocutoris nõ appellãt. C. quo. appellat. non reci. l. ante sentẽtię. Antiqua glos. in l. habita. C. ne fil. pro pa. in fi. mouit dubiũ, nõ tamẽ apertè: nec illud soluit. Noua glos. dicit q sic, & bene. est ratio, quam reddit etiam ibi Cyn. in ix questio. quia licet sit interlocutoria, non tamen posset grauamen eius reuelari per appellationem interponendam à diffinitiua: tarde ei tunc cõtradiceret. ff. quã satisda. cogã. ab arbitrio.

f ¶§. contrahentes. lib. vj.

g ¶Edita. De hoc satis j. §. breuiter. in prin.

a ¶ Cõdemnati. Quærit Gui. de Suza. vbi s. in vlti. respon. an debitor condemnatus in pecunia, instãte creditore præcise cogatur pecuniã soluere, quod videtur: qa inuito creditore, &c. ff. si cert. peta. l. ij. C. de sol. manifesti. dicit quosdã hoc tenere. Ipse autẽ tenet cõdemnatũ, si debet pecuniã, ad id teneri: aliàs secũdũm ordinẽ, q hic sequitur, satisfiet creditori, dicẽs ꝙ pretiosiora dabũtur in solutum iuxta formã aut. hoc nisi. C. de so. Est etiã sciendũ ꝙ Albe. Papi. tractauit quæstionẽ statuti Papiensis, quo cauebatur ꝙ omnis debitor pecuniæ etiã heres, in pecunia soluere teneretur. Solutionẽ eius nõ vidi. & qa etiã de hærede loquitur, vide quod dixi s. de instrumẽtorũ editio. §. fi. su per versic. nũc dicamus. Aliã quęstionem, quæ tẽdit ad idẽ, formauit Cyn. de statuto suę ciuitatis Pistoriẽ. per quod nõ recipitur beneficiũ cessiõis in præd. authẽ. hoc nisi quoniã etiam insolutam dimisit. Papiẽ. autẽ allegat pro statuto ꝙ ipsiꝰ verba seruãda sunt, & nõ calũniãda: & in dubio verbis est standũ, & generale generaliter intelligẽdum, etiã si perquam durũ: & maximè cùm locorũ rectores iurant illa seruare: quia à perjurijs cauere debent. Ad cõtrariũ allegat ꝙ generalia verba statuti, non tollũt beneficium speciale, illius mentione non facta. ff. de le. ij. vxorem. §. fœlicissimi. de ver. oblig. l. doli clausula. ff. de leg. iij. l. si quis in prin. quicquid loquitur statuta, pacta cõtrahẽtium vel renũciationes ipsorum, si debitor sibi tuitionem contra carceres parare posit, vel carcerum mãsionem si perhorrescit, venire oportebat ad remedia per iura inuenta, de quibus hic sequitur.

ADDE vt per Panormi. consilio xlij. incip. in quæstio Dominici. ij. lib. & Fede. consil. lviij. vbi tenet ꝙ valet pactum, ꝙ nõ liceat cedere bonis

in alio loco, ꝙ officium iudicis illius loci interueniat, & effectui mãdet, quod per istũ pronũciatũ est: & tũc quasi cùm vt minister habeat hoc facere, necessaria est relatio eius, q sententiã tulit: vt in prędi. §. finantẽ. & in pręd. l. à diuo. ¶ † Itẽ nota ꝙ 15 iudices in causis criminalibus, sententias suas per executores, qui carnifices vocantur, exequuntur. xxiij. q. v. nõ frustra. & c. cùm homo. & talis executor trũcando caput vel mẽbrũ cõdemnati, nõ peccat: vt ea. q. miles. & c. nõ est crudelis. & c. si homicidiũ. qa nõ ipse, sed lex occidit. ea. q. dũ homo. Si tamẽ spõte qs interfecit, quẽ scit à iudice occidendũ, peccat, & homicida est: vt eo. q. cùm minister. & c. seq. & c. cùm homo. Sed nec iudex, q iustè hominẽ ad mortẽ condẽnat, peccat, quia officia iustæ vindictæ, bono animo impleri possunt: quomodo iudex, & quomodo lex: vt ea. q. officia. & c. seq. & c. nõ frustra. & c. si homicidiũ. & c. de occidendis. & quęstio. iiij. quæsitũ. & c. seq. nec scelus cõmittit, nec sanguinem fundit: vt ea. q. iudex. & c. seq. imò minister Dei est: vt ea. q. qui malos. & Deus in hoc placatur: vt ea. causa. q. iiij. si quos igitur. Itẽ nota ꝙ isti executores multis modis appellantur: s. de cita. §. sequitur. ¶ An autẽ ordinarius vel delegatus, qui non potest suã sententiam exequi, possit brachiũ seculare inuocare: dic vt s. de iud. deleg. 16 §. sequitur. ver. sed nunquid. ¶ † Hoc quoq; certũ est, ꝙ si executor dubitat de mandato, nõ tenetur exequi quod mãdatur, donec certus fiat. extra, de rescrip. cùm contingat. de offi. dele. cùm in iure. C. de mand. prin. l. vnica. xcvij. dist. nobilissimus.

SVMMARIVM.

1. ☞ Præceptũ Iudicis de sententiam exequendo, sub qua forma debeat in actis curiæ scribi.
2. Debitor pecuniæ, vel alterius rei expressæ, an in eadem resoluere teneatur.
3. Relatio executoris sub qua forma fieri & scribi debeat, in actis iudicialibus.
4. Sententia in procuratorem lata, an executio fieri debeat in eius bonis aut domini.
5. Sententia lata in vniuersitatem tanquam debitricem, nec in ea sit quod possideatur, an omnes teneantur ad contributionem.
6. Procuratore ecclesiæ ratione cõtumaciæ cõdẽnato in expẽsis, an in bonis ecclesiæ fiet executio.
7. Procuratore ante sentẽtiam malitiose appellante, propter quod condemnatur in expẽsis: an executio fiet in bonis procuratoris, an domini.
8. Lite contestata cum tutore pupilli nomine, si tutor contumaciter absit, propter quod condẽnatur, in cuius bonis fieri debeat executio.
9. Curatoris officium, quando finitum censeatur.
10. Reo in causa, debet sententia præiudicare.
11. Filiofa. ob delictum condemnato, an in bonis paterna debeat fieri executio.
12. Legitima an viuo patre, filiæ debeatur.
13. Condemnatus nolens restituere, manu militari potest cogi, & etiam res auferri.
14. Executor non inueniens bona condemnati, sub eius iurisdictione, sub specialibus verbis relationẽ facere debet ad iudicem, sub cuius iurisdictione sunt bona condemnati, vt sententiam exequatur.
15. Sententia lata contra monachum, in cuius bonis executio fieri posit.
16. Debitore cõdẽnato, an posit fideiussor cõueniri.
17. In executione sententiæ facienda cõtra minorem habentem res mobiles & immobiles, & nomina, an sit ordo seruandus.
18. Executio an in re promissa fieri posit.

Sententiæ executio in quibus & qualiter fieri debeat.

SEquitur Videre in quibus, & qliter executio fiat. Et quidẽ hoc modo fiet. si enim actum est actione reali, i. si aliqua certa res sit petita: puta prædium, vel equus, vel domus: mittẽdus est actor in possessionem rei sibi adiudicatæ: vt extra, de re iudi. cùm Bertholdus. in fine. mãdabit enim iudex suo executori, quòd ipsam rem seu eius tenutã & corporalem possessionẽ det actori. 1 ¶ † Quod præceptum in actis curiæ scribatur sic:

FORMA. Talis iudex curiæ talis, exequendo diffinitiuã sentẽtiam à se vel à tali iudice latam manu talis notarij scriptam, præcepit tali executori seu cursori eiusdem curiæ, vt det T. tenutam & corporalem possessionem talis rei petitæ. In cuius rei testimonium P. est eidem T. sententialiter cõdemnatus. Hoc facto, executor ille mandatum iudicis exequatur, & iudici referat quicquid fecit. quod etiam in actis redigatur hoc modo:

FORMA. H. talis curiæ cursor, seu executor retulit se de mãdato talis iudicis exequẽdo sentẽtiã ab eo, vel à tali iudice latã, dedisse tenutam & corporalem possessionẽ T. talis fundi in tali loco positi, cuius cõfines sunt tales: in cuius fundi restitutione P. vt dicitur, est dicto T. per eãdem sentẽtiã cõdẽnatus. 2 ¶ † Si autẽ psonali vel alio modo actũ sit, fieri debet executio in rebꝰ cõdẽnati[a] sic vt primò capiãtur mobilia, si qua possidet. Secũdò, immobilia.[b] Tertiò, puenitur ad nomina, siue iura, i. ad ea, quæ sibi debẽtur: ita tamẽ vt cõfitẽtis debitum, nõ negãtis nomẽ pignori capiatur: vt ff. de re iud. à diuo Pio. §. in vẽditione. & §. sed verũ. & §. pe. arg. extra, vt lite non conte. quoniã. §. fi. in fi. in versi. quid si capiatur. Sed si super rebus capiẽdis: fiat ab aliquo cõtrouersia: illa dimittãtur, & alia capiãtur, quę sine cõtrouersia sint: vt in prędi. l. à diuo. §. si super rebus. & §. sed & illud. Si aũt alia bona nõ habeat, nisi ea, super qbus cõtrouersia mouetur: tũc iudex, q exequitur sentẽtiã, debet summatim de ꝓprietate cognoscere: & si viderit rem esse cõdemnati, sententiã exequatur in illa: alioquin rem illã dimittat: vt in ea. l. mãdabit igit iudex cursori seu executori, vt det tenutã & corporalẽ possessionẽ in bonis & de bonis Antonij valẽtibus cẽtũ lib. nomine sortis, & decẽ noĩe expẽsarũ, in qbus P. est eidẽ T. sentẽtialiter cõdemnatus, s. primò de mobilibus, si apparuerint: alioquin de immobilibus. quod si mobilia vel immobilia non apparuerint, vel nõ suffecerint, debet vel suppleat de nominibus seu iuribus P. prædicti. & hoc mandatum in actis sub eadem forma scribatur hoc modo:

FORMA. Talis iudex curię talis: vt s. 1 ꝓ. forma vsq; & corporalẽ pos. & iũge, in bonis, & de bonis &c. vt s. ꝓxi. formã mãdati vsq; in fi. 3 ¶ † Post hęc executor mãdatũ sibi factũ exequatur: quo facto iudici referat qcqd fecit: cuius relatio sic scribatur:

FORMA. H. talis curiæ &c. vt s. vsq; poss. T. iũge, de infrã scriptis bonis P. ꝓ cẽtũ lib. noĩe sortis, & decẽ noĩe expẽsarũ in qbus vt dicit dictꝰ P. ipsi T. est prædẽ summã cõdẽnatus, s. primò de vna culcitra & duobus linteaminibus: vel de tali vinea, in tali loco sita, cuius cõfines sunt tales. & sic de singulis rebus. Qualiter aũt fiat vẽditio rerũ ex causa iudicati assignatarũ, vide s. de primo & secundo decre. §. nunc dicamus. versi. illud autem. & sequẽti. 4 ¶ † Sed & si lata sentẽtia fuerit in procuratorẽ, executio tamẽ fiet in bonis domini, si habuit à domino mãdatũ. Si verò sine mãdato litigauit: tũc fiet in bonis ꝓcuratoris.[c] Hinc est ꝙ tutor & curator, & actor municipiũ, vel syndicus, non vidẽtur sine mandato litigasse: ideoque in bonis pupilli, minoris, vel vniuersitatis, fiet executio. ff. de re iudi. l. si se nõ obtulit. in prin. & §. j. & ij. 5 ¶ † Quid[d] si vniuersitas est debitrix, nec ẽst in vniuersitate quod

b ¶ Immobilia. Non obstat C. de his, qui ad eccle. confu. l. fina. §. cùm autem. ibi proponuntur immobilia: quia ibi non ponderatur ordo, vt ibi no.

c ¶ Procuratoris. Id est, illius qui dixit se procuratorem.

d ¶ Quid. Iste versicu. & sequens ad literam fuerunt Alber. Gal. sub Rub. de syndico, vt pleniꝰ intelligas Ros. quæstio. xxiij. de vniuersitate castri, quæ habebat causam, puta vbi fiebat forum. Item vias publicas, theatrum, fontes, & flumina, si non defenditur. Quæritur an creditor sit mittendus in possessionem illorum bonorum, an verò vniuersitas illa debeat banniri. Istud etiam tractatum inuenio post Iacob. Bald. super §. quibus. statim allegato. de legat. j. ff. quod cuiusque vniuersi. Est tamen in solutione concordia, quòd si castrum habeat forum, vel ius aliqd in eo, vel prata, theatrum, domus, vel prædia, quòd in illis fiet missio, & creditor pro iure suo possidebit illa: vt ibi, & l. ciuitates. eodem titulo. Si verò castrum habeat vias, fontes, vel flumina: quia ista sunt vniuersitatis, quo ad vsum, non quo ad proprietatem, & non quo ad hoc quòd vniuersitas sit domina, in his missio non procedit: sicut nec datur possessio planetarum Solis lunæ, vel ventis. Hinc est quòd si quid fiat in vijs publicis, remouetur. ff. de via publica. l. prima. Vnde si talia, & non alia inueniuntur, poterit communitas vel vniuersitas illa secundùm statututa banniri: dummodo fiat citatio per præconem, secundùm authenti. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oportet. licet dici posit, non esse de iure, est tamen de consuetudine ciuitatum. non tamen per id ban-

nientur singuli, nec singulorum bona possidebimus. ff. de rerum diui. l. ittantum. §. j. de in ius vocan. sed si. §. qui manumittitur. si patens ratio in his missionit non faciendæ: quia commissio ex primo decreto possessionem det: & ex secundo dominium, si passus missionem est dominus, vel saltem datur causa vsucapiendi. ff. de dam. infec. si finita. §. Iulianus. & hæc in his habeti non possunt, concluditur missionē in hit non procedere: fatentur tamē vtrique quòd castrum, vniuersitatem habere potest. arg. ff. de leg. j. si hæres. secundo. §. vicis. C. lib. xj. de fundis limi. l. quicūque. ff. ad Treb. omnibus. ff. de rebus dub. l. cimbut. Quæstionem autē prædictorum huic vnitam, an admitatur volent partē vniuersitatis defendere, breuiter posui s. de defen. post priu.

a ¶ §. quibus. Idem Vber. de Bob. qui vltra l. qui potest facere. quam alleg. ibi glos. ff. de regu. iur. inducit l. si locus. in fine. ff. quēadmo. ser. amitt. Ad idem de sta. mon. ea, quæ. ver. illorum.

b ¶ Graue. Vide de hoc, & aliis ad materiam j. de censi. §. ij. ad fin.

c ¶ Minor. Alber. Gal. fertur disputasse quæstio. quæ incipit. Titios cōueniebat pupillū, s. de matre, quā maritus pupillo instituit tutricē in minus solenni voluntate: & sic non valuit datio. C. de confir. tut. l. ij. nec fuit cōfirmata. nec renunciauit Velleiano, & secundit nuptiis, nec fecit inuentarium: quæ obtulit se defensioni pupilli: nec prædictis interrogata, & lis contestata est, & contra eam vt tutricem lata sententia, quæ cōtra pupillū pronunciata fuit nulla, vt debuit. C. in qui. cau. in inte. restitu. si tutor. & de eo qui non satisd. l. j. §. dubiū. an actore petēte fieri possit executio cōtra matrem? Et tenet ꝙ non. quia non fuit in dolo, licet errauerit in iure.

possidetur, nunquid tenētur omnes ad cōtributionem? Respō. dic ꝙ sic: vt no. ff. quod cu. vniuer. l. j. §. quibus.[a] & arg. ff. de censi. cum pos. ff. de alimen. & ciba. leg. l. iiij. ff. de col. illici. l. j. respō. j. Hoc plenè prosequere, prout not. secūdùm papā extra, de sent. excōmu. graue.[b] Item quid si vniuersitas dissoluatur: nūquid quilibet poterit partem suam petere? dic ꝙ sic: vt ff. de col. illici. l. j. ij. & iij. vbi de hoc. 6 ¶ † Quid si procurator ecclesiæ, ratione cōtumaciæ cōdenatur in expēsis? not. Papa Inno. extra, vt lite non cōtestata. c. j. in fin. ꝙ in bonis ecclesiæ fiet executio: secus autem esset si procurator falsa instrumenta produceret, vel aliā fraudem faceret. ¶ Quid si ex facto simulato sententia fertur: nūquid fiet executio. De hoc s. de cōfes. §. nūc vidēdum. ver. de facto? ¶ Et scias ꝙ cùm simul petitorio & possessorio agitur, siue ab eadem parte, siue à diuersis actum sit, siue simul, siue diuersis temporibus agi cœperit: Primò est sentētia super possessorio executioni mādanda: & hoc si simul lis est: secus si diuersis temporibus. quod dic vt extra de cau. pos. & propriè. cùm dilectus. & melius. s. de petito. & pos. §. j. versi. vt autem. & sequenti. 7 ¶ † Sed quid si procurator malitiosè ante sentētiam appellat, & ideo cōdemnatur in expēsis: vt extra, de appel. vt debitus? Respon. voluit dominus papa Clemens iiij. lumen iuris, ꝙ executio fieret in bonis procuratoris, & quod ipse procurator de sua bursa solueret, & non dominus. argu. ad hoc ff. si quis ius di. non obtem. l. vnica. Nec enim intelligitur ei dominus mandasse ꝙ malitias adhibeat. Hinc est ꝙ curator non debet calūniosam actionē proponere: quod si fecerit, nō repeteret sumptus à minore. argu. C. de inoffi. te. si pater. ij. prope finem. ff. de his, qui vt indig. Polla. ff. de admini. tu. siue hærede. §. pen. Postquā enim procurator agere incipit, & factus est dominus litis, si cōtumax sit, vel aliqd malitiosè agit, ipse tenetur, & de dolo punitur: vt in præd. l. ff. si quit ius di. non obtē. Secus si ab initio ipse mādatum occultat: quia tunc dominus cōdemnatur: vt extra, de appel. sæpe. in prin. Item si procurator interrogatus, respondet se nescire quæ ad causam pertinent, cōdemnatur in expēsis. s. de procu. §. j. versi. item quod omnino 8 ¶ † Sed pone, lite cōtestata cum tutore, pupilli nomine. tutor cōtumaciter abest, propter quod fertur sentētia contra ipsum: Quæritur vtrum mādabitur executioni in bonis eius, an in bonis pupilli. Et videtur ꝙ in bonis eius. arg. ff. si quis ius di. non obtē. l. j. Nō enim conuenitur pupillus ex dolo tutoris, nisi inquantum factus locupletior est. ff. de admi. tu. l. fi. ff. de reg. iur. neque interdictū. Ad idē ff. de re iud. ex cōtractu paterno. ff. de procu. l. qui aliena. §. procurator. ff. ad l. Aquil. proinde. §. si procurator. ff. de excu. tut. l. ij. §. tutor. argu. cōtra ꝙ in bonis pupilli. omnia enim iura hoc dicūt: præsertim cùm se nō obtulit. C. quādo fiscus vel pri. l. propterea. ff. de re iudi. si se. Ad idē ff. de tribu. l. procurator. Cōtumacia enim nocet pupillo ab initio: ergo multo fortius ex post facto. ff. de bon. autho. iudic. pos. si minor. Solu. Dicūt quidam de æquitate, ꝙ in bonis tutoris. Alij cōtra, & verius: quia potest esse minor cōtumax. Hinc est ꝙ restituitur, si ob hoc sententia lata sit cōtra eum. ff. de mino. minor si quasi. Si tamen tutor dolum vel culpā cōmiserit in nō veniēdo, ipse tenebitur. ff. de eui ct. si ideo. pupillus tamen poterit restitui. C. de iudi. properandum. circa fi. & vide s. de cōtumacia. §. nūc dicamus. ver. sed nūquid minor.[c] 9 ¶ † Itē pone, ad petitionem creditorum datus est curator hæreditati iacenti, quia hæres institutus eam repudiauit: actū est cum curatore, & tandem cōdemnatus: & sententia in rem transit iudicatum: post hoc quidam hæreditatem illam adiuit ab intestato inuentario per eum confecto: & demū præfatus curator citatur super sententiæ executione: sed hæres se opponit, quasi sua intersit, dicens se respondere paratum: quæritur vtrū curator excusetur quò minus executio contra eum fiat. Et argu. est ꝙ non. ff. de in ius vocā. neque. §. j. extra, de in integ. restitu. suscitata. Cùm enim iste non veniat vt defensor vocati, excusari non debet. arg. contra: quia hæres paratus est docere ꝙ ad eum pertinet: & sic perpetuò adire potest. C. de iure delibe. si curator. ff. de appel. à sentētia. extra, de resti. veniēs. ij. extra, de re iudi. cùm super. C. de non nume. pecu. si cui. C. de accusa. l. ij. & hoc verius dicetur. finitum enim est curatoris officium. ff. de tu. & cu. datis ab his. curatorem. vnde non est cum eo amplius agendum, nec ratione sui, nec ratione rerū: vt C. quādo ex facto tu. vel cur. l. j. & ff. eo. post mortē. Ad idem, C. quādo fisc. vel priua. l. j. 10 ¶ † Quid si sentētia lata est cōtra defensorem, qui se litis defensioni obtulit: nūquid mādabitur executioni sine alia sentētia cōtra fideiussores, qui promiserunt de iudicato soluēdo? Et videtur ꝙ sic. ff. iudi. sol. l. j. C. de vsur. rei iudi. l. fi.[d] ff. de re iudica. à diuo. §. item quid dicemus. Sciūt enim reum esse in causa, vnde sibi deberet sentētia præiudicare ff. de re iud. l. sæpe. §. j. Nam & sentētia lata cōtra hæredes, extenditur ad alios possessores. ff. vt in pos. l. circa. Ad idem ff. de legat. ij. cùm filius. respon. j. ff. de cri. ex. hær. l. antepen. & ff. fa. er. hæredes. §. idem. Item obligauerunt se de iudicato soluēdo: vnde si non mandaretur sentētia executioni, sed expectaretur alia cōtra eos, non viderentur de iudicato rei, sed de suo promisisse. quod est falsum. Item vna sentētia esset alterius litis initiū. quod esse non debet. Argu. cōtra ꝙ non præiudicet. nam ipsi non fuit condemnati. ff. de postula. Imperator. C. quorū appel. non reci. ab executore. & sentētia contra fideiussores lata stipulatio non cōmittitur. ff. iudi. solo. l. iudicatum. §. ij. & facit ff. de adult. l. denunciasse. §. fi. ff. de iurisdi. om. iud. & quia. C. res inter alios ac. per totū. ff. de rute. & rat. dist. alterius. C. de lib. causa. l. fi. C. de fideius. authē. præsente. Item restituto minore, non videtur fideiussor restitutus. ff. de minor. l. iij. §. sed vtrum. C. de fideius. mi. l. ij. Super hoc dic ꝙ aut est fideiussor in contractu: & tunc sentētia contra eum lata non præiudicat fideiussori: imò sibi dabitur libellus, si reus soluendo non est: vt in iuribus pro hac parte inductis. Aut est fideiussor in iudicio: & tunc ei præiudicat, & in bonis eius executioni mādatur[e] sine alio libello: vt in aliis iurib[us] prædictis. & vide j. de do. & cōtu. §. restat. ver. sed pone.[f] ¶ † Quid si filiusfamiliàs ob delictū, condemnatur: nunquid fiet executio in paternis bonis, vel nunquid cogetur pater saltem dare curiæ legitimam filio iure naturæ debitam, aut alimenta, quæ filio præstare tenebatur? Et videtur ꝙ sic. nā filio succedit curia, cuius bona propter crimen publicātur: vt ff. pro socio. l. actione. §. publicatione. ff. solum ma. si maritn. Sed cōstat bona patris esse filij: vt Instit. de hære. quali. & differ. §. sed si. Constat etiam filium in bonis patris habere legitimā. ff. vnde lib. scripto. in fi. C. de inoffi. testa. quoniā. ij. extra, de testa. Raynaldus. circa mediū. & sic à patre alimenta deberi vt ff. de liber. agno. si quis à liberis. Respon. j. C. de alen. liber. l. fi. j. di. ius naturale. extra, de infan. &lig. expo. c. vnico. Vnde videtur ꝙ pater soluet condēnationem, & tam legitimā, quàm etiā alimenta, curiæ dabit: alioquin hoc ad cōmodū filij penes patrē remanebit: tum quia inde aletur: tum etiā quo ad spem succedēdi: quoniā bona patris ad filiū venire debēt: vt in præ. §. sed sui. & ff. de lib. & posth. l. in suis. & sic per consequens maleficia impunita remanebūt. quod esse nō debet. ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. prope finem. extra, de senten. excōmu. vt fam. e.

ff. de peti. hære. sed & si. §. sed scire. Nec potest dici falsa tutrix, quo ad titulum de fal. tu. cùm veritatis primordio adueruit. ff. de leg. ij. cum filius §. hæres. Item actor fuit in culpa, qui inquirere debuit de prædictis, an fuit confirmata, & an inuentarium fecisset: de se ergo conqueratur. ff. de fideiusso. l. Titius & Seia. Item dato ꝙ fuisset falsa tutrix, esset orta contra eum actio ex edicto, quod cum fal. tu. ff. eo. tit. l. nouissimè. in prin. ergo ad extraordinarium auxilium nō recurret. ff. de minor. in causa, & de Carb. edi. l. cū sine. ADDE quòd Bar. super hoc vers. & præcedenti aliter loquitur in l. si se obtulit. de re iudi. iden ibi vide.

d ¶ L. fin. Multum plenè tractauit hāc q. Mar. de Fa. super hac l. & Odo. cōcordes vidētur: vt j. dicam. & vide quod dicam de iniur. & dam. da. & si pignora. libe. vj. in ij. glo.

e ¶ Mādatur. in defectum secūdùm Mar. & Odo. per l. fina. ff. de eo, per quem fac. est.

f ¶ Versi. sed pone. Ibi de fideiussore iudicio sisti: hic de fideiussore iudicatum solui. & hi differunt, vt in gloss. præd.

famę. Sed dic contra, quod condemnationem non soluet. Nam, siue filiusfa. ex cõtractu, siue ex delicto condẽnetur non tenetur pater pro illo, nisi inquantum factus est locupletior. ff. de iudi. tam ex contractibus. ff. de nox. act. & si condemnatus. Institu. eo. ti. in fi. ff. de pec. licet. §. ex causa. & §. sed filius. Hinc est ꝙ pater, qui nõ consensit nominationi filij, non tenetur de illius mala administratione, vt C. libro x. de decuri. filios. si enim patre condẽnato, subueniatur filijs: vt ff. de bo. dam. l. fi. §. si plures. & C. eod. l. fi. ff. de minori. l. iij. §. sed verũ. in fine. §. frater. de pœnis. crimen. ergo filio cõdemnato, subueniendũ est patri: cùm par ratio sit hincinde. ff. ad le. Aquil. illud. presertim vbi ipse nec deliquit, nec delinquẽti cõsensit. extra, de cõstit. cognoscẽtes. extra, de his, quę fiũt à ma. par. c. quæsiuit. C. de pœn. sancimus. extra, de renuncia. nisi. §. personę. Ad idem C. ne ex deli. defun. l. vnica. Item legitimam cuiç dare nõ cogetur: imò etiam peculium filij sibi non aufertur. C. de bo. proscript. l. iij. Preterea legitima non debetur filio, nisi demum mortuo patre: vt probatur & not. C. de sacrosanc. eccl. auth. si qua. & C. de epis. & cle. Deo nobis. §. hoc etiã. nec filio cõtra patrem competit actio propter eã, vt no. extra, de test. c. Raynutius. in gl. retinebunt &c. [a] Imò posset pater omnia bona sua in mari iactando filium legitima defraudare. vt not. C. de inoffi. dona. l. j. Alimenta quoq curiæ non dabit: quia non pater indistinctè tenetur ad illa vbi filius operari vel aliàs sibi sufficere potest: vt in prædic. l. si quis à liberis. §. sed si filius. & §. parens. ¶ Præterea legatum alimentorum non desinit deberi, licet legatarios condemnetur. ff. de capi. dimi. eas. & l. legatum. ff. de ali. & cib. lega. solent. §. debebit. & l. is, cui. imò deportato legari potest: vt ff. de his quę pro non script. ha. l. iij. & argumen. lxxxvj. distin. pasce. Quidam tamen dicunt, quòd legitima ad curiam perueniet: vt C. de bon. dam. l. deportatorum. et hoc duntaxat post obitum patris: alimenta verò statim: vt sic ille tanquam mase meritus, in exemplum aliorum publica egestate laboret: vt ff. depos. bona fides. respon. primo. in fin. sed primum verius. [b] ¶ † Quid 12 si is, contra quem fit executio, nolit rem restituere? Respondeo, manu militari est ei auferenda. & alia etiam remedia dantur. quod dic vt suprà, de primo & secundo decreto. §. iam de effectu. versic. & no. ꝙ si missus. ꝙ si non inueniantur bona in iurisdictione iudicis sententiam exequentis: tunc fit relatio ad iudicem in cuius iurisdi. sunt bona condẽnati: vt ipse per res & facultates condemnati, sentẽtiam exequatur. C. de iudic. properandum. §. sin autem reus. ff. de re iu. à diuo. in prin. & extra, de foro competen. postulasti. & c. Romana. §. contrahentes. [c] quæ relatio fiet per epistolam hoc modo.

13 ☙ FORMA. † Talis iudex [d] tali iudici, salutem in domino. Cùm in causa quæ inter Petrum & Tancredum olim super tali personali actione vertebatur: pro Tancredo contra Petrum diffinitiuam sententiam duxerimus promulgandam: nos eam volentes ex officij nostri debito, debitæ executioni mandari secundùm iuris ordinẽ ipsius P. bona diligenter exequi fecimus & perquiri. Verùm nullis ibidem eius bonis repertis, pro certo didicimus in iurisdi. vestra ipsius aliqua bona fore. Cùm igitur ad vos secundùm iuris ordinem, sit huiusmodi relatio facienda, prudentiam vestram solicitè deprecamur, quatenus eandem sententiam ad ipsius T. petitionem in ministeriũ iuris, per res & facultates condemnati curetis exequi proot decet. Hæc probant in præd. concor. ¶ † Quid si sententia lata sit con- 14 tra monachum: in cuius bonis fiet executio? De hoc j. de sta. mona. [e] in summa. & not. qd in exequendo sentẽtias & alia, ita deferẽdũ est maioribus personis ꝙ iustitia nõ pereat. extra, de offi. dele. sane. iij. q. ix. c. si. extra, de sta. mo. ea q̃. prope prin. Sed si executor formam in exequendo non obseruat, fas est sibi obijcere manus: vt C. lib. x. de iure fis. prohibitum. ¶ Qualiter aũt is cui mandaĩ ꝙ alicui de beneficio ꝓuideat, mãdatũ apostolicum exequetur: vide i. de 15 act. seu petit. §. super actionibus. ¶ † Sed pone ꝙ debitor sit cõdẽnatus: nũquid fideiussor poterit cõ-

uenire? Dicit Vber. ꝙ non intra tẽpus ad soluendũ sibi datũ iar. C. de vsuris rei iud. l. fi. §. fi. sed pòst fiet: arg. ff. de pig. grege. §. etiã. & §. seq. & hoc de iure veteri: sed de iure nouo aliud est, secũdum eũ. ¶ Quid [f] si capiaĩ nomẽ debitoris, ipse verò negat se debitorem: vt no. in prædi. l. à diuo. §. sit quoq. & C. q̃n fis. vel 16 priua. l. j. & iij. ¶ † Quid si sñia debet executiõi mãdari cõtra minorẽ habentem res mobiles & immobiles & nomina: nũquid seruabiĩ ordo? Dicũt quidã ꝙ sic. alij contra, per l. ff. de re. eo. qui sub tu. vel cur. sunt. magis. §. nõ passim. ibi: vel in nominib⁹, &c. [g] ¶ Quid si debitor habet tantũ prębendã vel reditus: nunquid põt capi in causa iudicati? ¶ Rñd. sic. ff. de re iudic. cõmodis. C. q̃ res pig. oblig. pos. spẽ. extra, de fideius. c. ij. Si aũt cõdẽnatus habet alia bona, nõ fiet executio in stipendijs. C. de exec. rei iud. 17 stipendia. ¶ † Quid si habet tantũ feudũ? Dic ꝙ fructus illius possunt capi, in causa iudicati. argu. ff. de leg. ij. peto. §. j. & vide i. de primo & secundo decr. §. restat. & §. videndũ. ¶ Quæ exceptiones admittantur post sententiã contra executionem, vide i. de exce. §. dicto. ¶ Vtrum in re promissa fiat executio, licet promissor velit soluere interesse: no. j. de fruct. & interesse. §. viso. versi. item dicimus.

·SVMMARIVM.

1. ☞ Sentẽtia post quod tẽps sit executioni mãdãda.
2. Sententia in criminibus lata, post quod tempus sit executioni mandanda.
3. Executio sententiæ in seruũ latæ, differri debet, donec domino rationem reddiderit.
4. Executio sententiæ differri debet, dum quis de suo crimine per confessionem est confessus.
5. Venditio rerum pro pignore captarum, post quod tempos fieri posit.
6. Delegatus nõ põt suã sñiam post annum exequi.

Sententia post quod tempus executioni mandetur.

1 VIdendum restat † post quod tempus sententia sit executioni mandãda? Et quidẽ in personalib⁹ regulariter post quatuor mẽses, & nõ añ. extra, de offic. deleg. q̃renó. extra, de sentẽ. & re iud. qđ ad cõsultationẽ. C. de vsur. rei iud. l. ij. & l. fi. in prin. ff. de iudi. si debitori. Interdum [h] tñ quadrimestre tempus, cã cognita arctari põt & elõgari, inspecta qualitate & quãtitate causæ, & personarũ, & locorũ, & tẽporũ: vt in prędic. c. qđ ad consultationẽ. & ff. e. l. ij. Si verò sine iusta causa fiat illius tẽporis abbreuiatio, suppleĩ illud tempus condemnato legis bñficio: vt ff. e. l. iiij. §. si quis. [h] In reali vero actiõe, si nõ est appellatũ à sñia, nec restitutio postulata, si res illa sit pręsens, est statim post decendium executioni mandanda: quoniã tũc transit sentẽtia in rẽ iudicatã: vt Insti. de offi. iudi. in princ. extra. de elec. cùm dilecti. extra, de testa. significaue- 2 rũt. ¶ † Porrò sentẽtia in criminib⁹ lata, q̃ non est ꝑ appellationẽ vel per in integrũ restit. vel ꝑ supplicationem suspensa, statim post decẽ dies est executioni mãdãda. ij. q. j. sicut sine. C. de pœ. cum reis. de pœ. di. j. Adam post culpã. aliàs est sub c. fleat. nisi incontinenti exceptio probãda obijciatur. extra, de testi. veniens. ij. ver. cũ igitur. & extra, de resti. spo. literas. [i] & nisi cũ princeps ex iracũdia tulit sentẽtiã. C. de pœnis. si vindicari. & vj. q. iij. cùm apud. vbi de hoc. Itẽ cũ sentẽtia lata est cõtra mulierẽ pręgnãtem, differĩ executio vsq ad tẽpus part⁹. ff. de pœ- 3 nis pręgnantis. † Itẽ si lata est in seruũ, differtur donec reddiderit domino rationes. C. de bo. proscri. l. ij. Itẽ differtur, quãdo insula est à Principe assignã- 4 da: vt ij. q. vj. §. biduum. † Item differtur, cùm quis est de crimine cõfessus: vt C. de custo. reo. l. ij. argu. cõtra, ꝙ etiã post decem dies nõ sit executioni mãdanda, nisi post xxx. dies: vt in prędic. c. cũ apud. sed illud intellige, iuxta pręmissa. Sed & ante decẽdium potest executioni mandari, in eo. s. casu, quã-

a ¶ Retinebũt &c. Vide ꝙ super ea dixi.

b ¶ Primum verius. Huic quæstioni cõgruè coniungitur quæstio Albe. Gal. extra op⁹ d̃ vxore Titij condemnata ad decẽ. quæ mihi debebat: qualiter fiet executio ęquè, cũ nihil habeat extra dotem. & in dote fieri non potest, quę cõstante mrĩmonio à marito peti non potest. C. de colla. l. cot. & C. si const. matri. dos solu. fuerit. le. vna nec in alimen. C. de execut. rei iudica. l. stipendia. & quę res ob. poss. lege spem eorum. Nõ ob. l. commodis. ff. de re iudic. quę loquiĩ, cum is, cõtra quẽ fit executio, nil aliđ habet in bonis. Itẽ cũ mulier esse debeat in obsequio mariti. de operis lib. sicut. ergo debet tali. Videtur ergo ꝙ nomen actionis de dote, qđ habet mulieri in casum diuortij capiaĩ in causam iudicati. nam spe futuræ actionis, quis donare põt C. de dona. spẽ. ff. de hęre. vel act. vendi. l. noĩa. vel illud nomen vendaĩ ꝓ eo, qđ haberi potest: & in pretio fiet executio. ff. de condic. fur. si seruus. ad l. fal. in quantitate. §. j. res enim tñ valet quantũ vendi potest. ff. ad l. Rho. de iac. l. ij. §. si nauis. ADDE ad quęstionẽ Spe. q̃ scripsit Bar. in l. cũ filius. de ver. obl. & in l. si finita. §. si de vectigalib⁹. & q̃ ibi posui. ff. de dam. infe.

c ¶ §. cõtrahentes. lib. vj.

d ¶ Iudex. In hoc ste proponit scribentem pari.

e ¶ De sta. mona. in q. ij.

f ¶ Quid. Hic incipiunt versic. Albe. Gal. & durant vsq ad vltimũ.

g ¶ Nos b⁹, &c. Dicit Albe. Gal. ꝙ est verius.

h ¶ Videndũ. §. si quis dicit Gul. ꝙ in multis partib⁹ non seruatur, hæc dilatio quatuor mensium.

i ¶ Sententiã. Seueriorem quàm iura præcipiant.

a ¶Notorijs. Ratio huius dicti patens est: quia cũ decẽ dies dẽtur ad deliberandũ an appellare velit. vt patet ij.q.vj.anteriorũ.ꝙ est lex, in aut. colũ. iiij.de app.& intra ꝗ tpa.in prin.cũ certũ sit hunc appellare nõ posse, ad quid fieret hæc expectatio.benefacit ff.ad Vellei.aliqñ.§.fi. Cuius casum vide in principio decre.vbi periculum.de elec.lib.vj. Ad idem ff.de acquir.hæred. cum hęres.§.fi. Et per a prædicta soluitur alia quæstio, an si sñia sit intra decẽ dies executiõi mandet, & post ea etiã intra decẽ dies appellet, an locus sit reuocationi executioni, per decre.non so lũ.de appel.li.vj. De quo eñi executio differri non debuit, vel patet hic factum propter notorietatẽ per appellationẽ precedentem vel sequentem, reuocari non posse. Primũ patet de appel.c.cũ sit. & c.peruenit. & ca. consuluit.

ADDE latius per Oldr. consil. xviij.

do non põt quis appellare in notorijs,[a] vel qñ quis est confessus, vel testibus cõuictus, & argumẽtis superatus: vt ij.q.vj.§.sunt etiã, quorũ. Quod dic vt no.extra, de app. Romana.§.finaũt.[b] & c.cum speciali.§.porrò. Cæterũ in personali actione, cõfesso currit tẽpus à die cõfessionis: vt ff.de cõfes.certum.§.fi. In criminali verò nequaquã: vt ff.de cust.& exhib.reo.l.si cõfes.quoniã ibi est sñia necessaria: vt ij.q.j.nos in quenq; extra, de constit.ecclesia. ¶†Sed quando fiet venditio rerũ pro pignore captarum? Dicit Azo[c] ꝙ post quattuor menses, sicut olim fiebat post duos.& hoc cum capiuntur ex diffinitiua sententia.ff.de re iudi.debitoribus.§.fi. Si verò ex interlocutoria, expectandũ est forte per annũ: vt C.de præscrip.xxx.vel xl.an.si quis emptionis.§.fin. de hoc supra de primo & secũdo decre.§.iuxta. Vel per bienniũ in pignore cõuentionali: vt C.de iure do impe.l.fi. Vel iudex ex suo arbitrio hoc tempus diffiniat, cũ nõ sit diffinitiuũ à lege: vt ff.de iure delib.l.j.§.fi.extra, de offi.dele.de causis. Vel dẽtur in solutũ actori secũdũ T. prout tradidi supra de primo & secũdo decre.§.nunc dicamus.versi.actio igitur.& sequen. ¶†Et nota ꝙ delegat[?] post annum, sententiam suam exequi non potest: infra sic. quod dic vt extra, de offi.delegati.quęrenti.

SVMMARIVM.

1. ¶Executio qualiter in facto consistere dicatur.
2. Auxilium actori vincenti qualiter prodatur.
3. Actio iudicati, ad quid sit vtilis.
4. Executio actiõe i factũ, qualiter & qñ peti debeat.
5. Actio iudicati, ordinariũ auxiliũ est: iudicis verò officium extraordinarium.
6. Litem ex lite oriri, iura abhorrent.
7. Actio iudicati, siue in factum, ex sñia dari censetur.
8. Exceptio dari dicitur, ex sententia interlocutoria.
9. Iudice appellationis confirmare sententiam primi iudicis, an detur actio in factum ex prima sententia, aut secunda.

b ¶§.finaũt.li.vj.

c ¶Dicit Azo. Cuius ver. in Summa, eo.tit.§.pen. quem etiã ponit Tã. vbi §. versic. penul.

ADDITIO. ADDE ad vers.fi.ibi: & nota ꝙ deleg.&c.ꝙ delegatus Principis põt suã sententiã exequi: dũmodo à tẽpore sententiæ intra annũ eã exequatur. Ita tenet Bar. quicqd dicat gl.in l.à diuo Pio. in ij.col.ver.secũdo quęro.ff.de re iudic. Et pro hoc alleg.tex.in l. vlt. C.de iudi. Et qd in delegato nõ à principe, an exequatur suam sententiã, vide Card. Zaba.in c.si quis contra. extra, de for.compe.Hen. Ferran.

Sententiæ executio qualiter, & quo iure petatur.

Breuiter Dicendũ est, qualiter, & quo iure sententię executio petat. Sup quo aduocatũ[d] multũ errare consueuerunt. Solent enim petere sñiarum executiões per actionẽ in factum descendentẽ ex re iudicata.& malè. nã quilibet victor, habet duo auxilia. s. iudicis officiũ, & actionẽ iudicati. Si verò vult executionẽ petere, petat hoc iudicis officio, & sine libello: quia executio in facto cõsistit: vt pbat subtiliter.ff.de re iud.à diuo Pio. per totã l.& sit ibi summaria cognitio, cũ de capiendis pignorib[?] disputat: vt in eadẽ l.§.si super reb[?], nec debet tunc iudex, iudicis partes assumere, sed solũ executoris: vt C.de execu.rei iu.l.si vt proponis. nec libellus admittit: vt j.de li.concept.§.nũc dicendũ. ver.xxv.[e] Sed si proponeretur actio, iam iudex cognosceret in forma iudicij, & desineret esse executor:[f] vt C.de eden.edita ibi: specię futurę litis, &c. et C.quomodo & quando iud.authent.qui semel. extra, de offic.delega.cum super. Aliud est enim causę cognitio, & aliud executio: vt j xxv.q.ij. & si nõ cognitio. Et hoc est quod dicit lex, iurisdicentis officium latissimũ est, nã põt in possessionẽ rei iudicatę mittere.ff.de iurisdi.om.iudi.l.j.& l.iubere. Et quod hoc iudicis officio expediatur, expressum est.ff.de rei ven.qui restituere.in princ.& facit C.de execu.rei iu.l.ij. Hinc est ꝙ ab executore nõ appellat: vt j.§.nunc dicendũ.ver.quid si ab eo executore. Et hoc etiã tenet Vber.de Bo.[g] ꝙ officio iudicis petat. nã secũdũ eũ, tũc agitur pro sentẽtia exequẽda, nõ ventilãda. C.de execu.rei iud.l.ij.ff.de mino.l.minor annis. C.de appella.si cõtra.ff.de re iud.l.iij.§.ait prætor.& §.sequẽ.& quia boni pretoris est, lites minuere.ff.si certũ pet.quidã.extra, de restit.spol.frequẽs. respon.j.[h] ¶†Si quæras quomodo executio consistat in facto: respon. quia iudex pignora capit, & postea distrahi iubet. C.de execu.rei iudic.l.ij.& fi. in qua executione, nec actio proponitur, nec lis cõtestatur. nã si hoc esset, iam lis ex primæ litis materia oriretur. quod lex abhorret. C.de fru.& lit.exp. l.terminato.& extra, de verbo.signifi.cum olim.ff.de re iudi.si se nõ obtulit.§.ait prętor. C.de agri.& cen.litib[?].ff.pro soc.l.fi. ¶†Est & secundũ auxiliũ proditum actori vincẽti, scilicet actio iudicati, quæ aliàs actio in factũ ex re iudicata nũcupat:[i] de qua fit mẽtio.ff.de re iudi.l.in iudicati. C.de vsuris rei iudic.l.fina. C.de compen.l.ex causa. C.de reb.cred.l.actori. Qui autem agit iudicati, aduersarium suũ ciuiliter obligatum sibi ea sententia, & ex quasi contractu dicit: vt ff.de pec.licet.§.antepenul. Sic eum conuenit, & ab eo in forma iudicij dando libellum & litem contestando petit, vt pbatur subtiliter. ff.de petit.hęre.l.item veniunt.§.cũ prædiximus.& ff.de procu.si procurator.ff.de re iudi.miles.§.ij.ff.de pecu.sed si dãnũ.§.fi.ff.de mino.denique.§.sed vtrũ.ff.de iureiu.duobus.§.penulti. ¶†Sed dices, ad quid ergo fuit actio iudicati vtilis? Respondeo, certè, quia per eã petuntur vsurę centesimæ & ipsa sors, si actor hanc viam elegerit. C.de vsu.rei iudi.l.fi. C.si plur.vna senten.l.j. Quod autem hæ sunt duę vię, patet.ff.de re iud.si pretor.in princ. Hoc etiã patet ex ipsis rubricis. nam titu.de senten.est in Codice: quia ex sentẽtia aliqñ actiõe iudicati agit, aliqñ quãdo officio iudicis executio postulatur. in tit. verò de re iudic. tractat de actione iudicati: vt eo.tit.l.j.in aut.de exec.rei iudi tractatur de exec.quę fit iudicis officio secundũ M.de Fan.[k] Hoc etiã patet extra, de seq.& re iud.in ipsa rubrica. ¶†Albe. Pap.[l] autẽ dixit, ꝙ peti debet executio actione in factũ: vt C.qñ ex fac.tu.l.j.vbi videt ꝙ dandus est libell[?] & actio iudicati siue actio in factũ, quę ex re iudicata orit, pponẽda est. C.de iu.& fac.igno.l.j.in fi.vbi dicit, si ex sentẽtia. i.ex actiõe, ꝗ ex ipsa sentẽtia orit, conuenire cœperis. Ad idẽ. C.de reb.cre.actori.& ff.de pig.grege.§.fi.cũ defensore.in fi.ff.de re iud.miles.§.iudicati actio. In his enim legib[?] dixit nõ posse officiũ iudicis inuocari: †quia actio iudicati, ordinarium auxilium est: iudicis verò officiũ, extraordinariũ:[m] ad quod recurrendũ non est, quandiu superest ordinarium.ff.de mino.in causæ.& ff.de eden.quędam. Et bene facit ad hoc.ff.si mulier vẽ.nomine in pos.esse di.l.j.§.primo. Sed ad predictas leges, in quib[?] dicit executionẽ esse petendã per actionẽ in factũ, sic potest responderi, quia illud impropriè dictum quasi dicat, agendo actione in factũ, & super ea sententiã obtinendo, fiet executio mediãte ipsa sententia super actiõe in factũ lata.[n] ¶†Sed secũdum eũ quęritur, qualiter pronũciabit iudex in hac causa? Respondeo, pronunciabit sentẽtiã deberi executioni mandari: quo facto nisi res pareat iudicatis, mãdabit eã executioni ex officio suo: prout traditur §.sequitur

d ¶Aduocati. Pro e uiciæ meæ & Tusciæ dixit Mart. de Fa.super l. ordo. C. de execut. rei iudic.

e ¶Versi.xxv. Et vide qd ibi dixi antè fi.& in fi. ibi vide quid teneat Spe.& quid tenuit dominus meus Azo.

f ¶Executor. Vide j.§.nunc dicendum. versicu.sed pone iudex. vltra medium.

g ¶Vber.de Bo. vt refert Homobo.l.j.C.de iur.& fac.igno.hoc tenuit cõtra Alb. Pap.de quo sequitur in publica disputatione do.Iac.de Salerno.

h ¶Frequens. Respon.j.lib.vj.

i ¶Nuncupatur. Vnde dixit Homo bo.vbi j.ꝙ inter ista duo cõtentio de nomine pertinacibus est relinquenda. C.de cõstit.pecu.l.ij.ad fi. Decẽ aũt, quæ in hoc requiruntur, numerat Ros.vbi j.in prin.quæ per positiones patent.j.de senten.& re iu.ver.actor ergo.

k ¶M.de Fa. cuius fuit totũ qd præmissum est, exceptis trib[?] versiculis, vbi de Vber. loquit: & ei[?] etiã fuit respõsio, ꝗ sequit. vt ibi dicã.

l ¶Albe. Pap. & Ros.ibi, ꝙ in tota vlti col.hanc materiã psequit, prętermittẽs formã libelli, in actione hac, & demũ obijciendo, & soluendo plenè ruminat hũc casum

m ¶Ordinarium. Hoc verũ, qñ imploratur p bñficium restitutiõis ab ecclesia vel minore.& vide j.de offic.iu.§.j.versi.sed opponit. Inquantũ verò duplicatur auxiliũ, dicebat Ros. interesse: extra habere plura auxilia, etiã si alterum inutile sit.ff.de serui.ci fundo.delibe.le.l iij.als quarta.in fi. Vnde filius in potestate præterit[?], habet duo auxilia: vnum ex iure ciuili: aliud ex pretorio. C.de lib.præ.l.fin. Addebat Guid.de Suz.vbi j.xij.j.in fi.ff.ne vis fiat ei, q in pos.mit.l.iij. in prin. vbi missus habet interdictũ, & sine interdicto iudicis officiũ. Est simile de resti.in ĩte.c.ij.li.vj.& de app.concertationi.eo.lib.

n ¶Lata. Verba Mart.de Fa. rñdẽtis ad l.pen.C.de arbi. sic iacebãt. ĩpropriè loquit, quasi agẽdo actiõe in factũ & p officiũ iudicis obtinẽdo sñiam, faciet arbitrium mediãte sententia super actiõe in factum lata executioni mãdari. Nescio ad quid hæc implicatio sententi ꝙ agi possit vtraque via: licet in preęligendo sit discordia. vnde Gui. de Suza.in l.j.C.de iu.& fac.igno.dat optionem victori.allegat.C.de execu.rei iudi.l.ij.de vsur.rei iudi.l.etiam.l.ij.idem vbi j.respon.j.in fi. sibi tamẽ plus placet officium iudicis de iure & consuetudine.

ADDE Alexan.consi.lij.lib. Sed vide Roma.consi.clxxiiij.

a ¶ Executione. Dixit Albe. Gal. clarius, quòd ſententia eſt de executione ſententiæ principalis, & pars, &c.

b ¶ Petitio. Vide quod ſcripſi poſt Inno. de iudi. ga V. in gl. ſcias quod cã.

c ¶ Et certè Ponit verba Vber. de Bona. vbi ſ. & aliquis ex his caſibus no. de re iudi. quod ad conſultationem. in vlti. glo.

d ¶ Coll. viij. & in cle de app. q̃ſdam.

e ¶ Qũo. Mihi incipit, quæritur. & verſicu. vtrobique incipit, perſiſtam.

f ¶ Veniens. Vide in gl. niſi aliquid.

g ¶ Fideicommiſ-ſum. Proter alias leges, ſic incipientes.

h ¶ Papa. Quidam hic habent, nõ à papa: ſed ſine nõ debet eſſe. quod probat id, quod ſequitur. & ſine non poſuit Vber. de Bona.

i ¶ L. j. cũ bona intelligantur, quæ habentur, & quę heant vel beatos faciunt. ff. de ver. ſig. bonorum. t. quo poteſt bonis cedere, nil habens vel habens quod ſufficiat ad creditum: & quo per talem actũ ipſius impediri poteſt executio? Rofr. ſuper ti. de actoribus. in fi. ad primum rñdet inueniri ſimilia. nã & fit miſsio in bonis, etiam ſi nulla ſunt bona. ff. de bo. auc. iu. poſſ. cũ vn⁹. §. vlt. Et eſt actio de peculio et ſi nil ſit in peculio. ff. de pecul. l. quęſiuũ. Et quo ad ſcdm, dico quod act⁹ ceſsionis ſi aliqd eſt in bonis, parat viam exceptioni quo ad illa, ſi nil eſt in bonis, ceſsio nõ īpedit executionē, ſed īpoſsibilitas facit pceſsione denudata. vt no. d. ſo. Odoard⁹. ī iij. gl. & ſic nõ ſimplicr ſuo ſctõ īpedit executio. hac autē ceſſio, vt detrudaſ in carcerē: vt ī p. l. j. poſt ceſsionē aũt h3 beneficiũ ne ex poſtea q̃ſiti cõueniat, niſi inquantum facere põt. ff. de ceſ. bo. l. is, qui. ij. Et hac ratiõe ſatis placet aſſertio dicentiũ ceſsionē bonorũ non fieri creditoribus non inſtātibus vt carcerentur & multò minus eis, cùm per eã fraudentur in acquirendis, per beneficiũ ceſsionis: vt ibi de hoc per Cy. in prę. l. j. C. qui bonis. j. q. viij. & aliquid ibi in fi. no. Iaco. de Are. An huic beneficio ceſsionis renunciari poſsit: remdi ſ. de renun. & conclu. ver. item eſt beneficium. in fi.

§. ſequitur. Sed cõtra, quia ſic res in infinitum abibit. nam ſi poterit ab hac ſententia appellari ſicut à prima, & qualibet alia. C. de tranſactio. fratres. C. de peda. iudi. placet ſecũda quæſtiõe ſexta omnis oppreſſus. & capitulo ad Romanã. & ſic lites ex litibus oriẽtur: quod tñ eſſe non debet vt ſuprà: & ſic nullus erit litium finis. Sed ipſe reſpondet, quod ſententia eſt [a] de executione[a] & pars executionis. ergo ab ea appellari nõ poteſt, niſi modus excedatur vt ſ. §. ſecundo. verſic. quid ſi ab. Tertij dicunt, quod ſi is, pro quo lata eſt petet eius executionem: tunc non dabitur libellus: vt C. de execu. rei iud. ordo. Si verò is, qui ei ſucceſsit, eam petit agens ex ſententia, vel etiam conuẽtus ſucceſsit condemnatus: tunc quia poſsit dubitari de ſententia, dabitur libellus, id eſt, petitio:[b] non tñ cum magna ſolennitate fiet iudicium. Idem fortè põt dici, cũ petitur executio ſententiæ ab eo, qui ſucceſsit proferẽti eam. C. de re iudica. l. geſta. ff. de iudi. mortuo. & l. ediĉũ. & idem qñ petit executio ab alio iudice, non ab eo, qui ipſam tulit, vt ſ. eodẽ titu. ver. ſed pone iudex. de hoc vt j. de libel. con. §. nunc dicendum. verſi. xxv. ¶ [7] † Sed cùm ex ſententia detur actio iudicati, ſiue in factum, vt ſuprà, & C. de re iu. l. prima. & etiam exceptio, vt patet C. de arbi. l. cũ antea. & ff. de exceptio. rei iu. per totũ. quæritur an ſententiæ interlocutoria, quæ auxilia pro ea ſeruãda dabuntur: dic quod actio in factum, vt hic dicit. C. de reb. cre actori. Nam ſi datur ex iuramẽto, prout ibi dicitur: multò fortius ex iuſſu iudicis. & facit C. de re iudi. ſi pecunia. Nã ex ſola confeſsione dat actio. C. de cõfeſ. l. prima. tranſit enim interlocutoria in rem iu. vt extra, de ele. cũ dilecti. ¶ [8] † Datur etiam ex interlocutoria exceptio. ff. de ne. geſt. l. inaut. §. ſi quocunque modo. tñ ibi loquitur in diffinitiua. Ad idem ff. de re iud. quod iuſsit quia ſi ex ea datur actio, multo fortius exceptio. ff. de ſuperfi. l. j. & quod detur actio & exceptio, probatur in pręd. l. cùm antea. Item etiam pręceptũ confeſſo factum. executioni mandatur, & ex eo actio naſcit, ſicut ex ſentẽtia. C. de exe. rei. iu l. fi. ſ. de re iud. §. poſtremò. ¶ [9] † In premiſſa aũt actiõe in factum. dicunt quidam referre an in ſententia ſit cauſa adiecta: & tunc datur actio ex primo cõtractu. An non & tũc datur actio in factũ. arg. ff. de iureiu. l. ſi duo. §. ſi quis iurauerit. ¶ Sed pone, appellatum eſt à ſnia, demum iudex appellationis eam cõfirmat quæritur ex qua ſententia detur actio in factum, an ex prima vel ſcda: Rñ de hoc tetigi ſ. § nunc dicendum. verſic. ſed pone quod. Vtrum aũt iudex poſsit cõfeſſo precipere ſub poena, quod ſoluat: dixi ſuprà titu. proxi. §. ſpecies. ver ſed nũquid. & vide quod no. j. intra. li. in titu. de re iud. ver. porro. ¶ Vtrũ actio iudicati detur procuratori. no. ff. de procu. l. ſi procurator. Item an detur contra eum, not. eo. tit. Plautius.

SVMMARIVM.

1 ☞ Executio ſententiæ per legitimam appellationẽ impeditur, aut cum appellatione pendente ad arbitros itur.

2 Poſtulatio reſtitutionis in integrũ, an impedire poſſit ſententiæ executionem.

3 Ordinarius an poſsit ſententiam exequi, in rebus extra ſuam iuriſdictionem poſitis.

4 Condemnationis exactio, differtur, donec debiti exiſtat conditio: ſecus in tabulis conditionalibus exhibendis.

5 Iudicati actio, quo caſu denegari poſsit.

6 Sententia per doloſam allegationem obtenta, aut cõtra iuſtè impeditũ, & iure abſentem lata, an citò ſit exequenda.

7 Exceptio ſimulati, quo caſu poſsit contra ſententiam opponi.

Exceptio perẽptoria, an poſsit poſt ſnīam ꝓponi.

8 Oppoſitio de re non tradita, an impediat executionem ſententiæ pro venditore latæ.

9 Ædificans bona fide in ſolo alterius, ſi condẽnetur ad reſtitutionem, an in exceptione poterit opponere de expenſis.

10 Poſſeſſor qualiſcunque, an poſsit debitũ offerre.

11 Executori opponens ſententiã per inſtrumẽta falſa, vel teſtes falſos latam, an ſit admittendus.

12 Executio ſententiæ qualiter impediatur.

Poſtremò dicendum eſt, quę executionẽ ſententię impediant. [e] Et certè primò eam impedit appellatio legitima, extra, de iureiu. venientes. & de app. ſolicitudinem. ij. q. vj. appellatione. ff. ad Turp. l. j. extra, de re iudic. cũ. ſ. eo. ticu. § j. in prin. quia ea interpoſita, iudex (ex quo ſibi de appellatione facta fuerit fides) non exequeſ ſententiam intra annum vel biennium. ff. nil no. ap. pen. l. vnica. C. de temp. appel. auſ. ei, qui. quod eſt ij. q. vj. extra, de app. cùm ſit Romana. ſed nec poſt annum vel bienniũ, ſi cauſa appellationis in cõſiſtorio principis agitſ: vt extra, de app. ex inſinuatione. ij. q. vj. anteriorum. & C. de temp. ap. auſ. ſed lis. ¶ [1] † Idẽ eſt ſi pendẽte appellatione ad arbitros eaſ: quia nec fatale tẽpus tũc currit in auſ. de appel. §. deinceps. col. viij.[d] ¶ Idẽ etiã ſi ſtetit per iudicem, quo minus in appellatione procedatur. in auſ. vt ſponſar. §. hoc quoque. colla. ix. ¶ Impediſ etiã ſecundùm quoſdã, niſi afferat ſuas probationes paratas, quod res ſit ſua, vel quod eſt in poſſeſsione ipſius. Aliĩ tñ cõtra. De hoc plenè ſecũdũ papã extra, de re iu. cũ ſuper. in glo. q̃uo.[e] ꝓpe fin. & de ſpõſa. veniens.[f] j. in fi. j. ver. vij. ¶ [2] † Secũdo ſi in integrũ reſtitutio ſit poſtulata. C. in integ. reſti. poſt. ne quid noui ſi. p totũ. licet ſit cõtra extra, de in integ. reſti. ſuſcitata. ſ. e. §. j. in prin. ¶ Tertiò ſi actio iudicati, iure reuocationis introducta ſit in nouã petitionẽ: vt ff. de mino. minor aũt xxv. an. cui per fideicõmiſſum.[g] reſpõ. j. ff. de re iu. l. iiij. §. ſi ex conuẽtione. ¶ Quartò, ſi fuerit ſupplicatũ, vt ſ. §. j. in princ. ¶ Quintò, delegatus à papa[h] vel Imperatore, ſi velit exequi ſentẽtiã à ſe latã. ff. de re iudi. à diuo Pio. in prin. Cõtrariũ eſt tñ ſecũdũ canones, vt ſuprà. §. nũc dicẽdũ. ¶ [3] † Sextò, ſi ordinarius velit exequi ſuã ſentẽtiã, in rebus extra ſuã iuriſdictionẽ poſitis. ff. de bo. auſ. iudi. poſsi. cũ vnus. § is, qui poſsidere. C. de iudic l. properandũ. §. ſin aũt reus. ff. de iur. omniũ iu. l. fi. extra, de foro cõpe. Romana. §. cõtrahẽtes. ij. q. vj. leges. ¶ Septimò, ſi ſup reb⁹ ab executiõe captis, q̃ſtio moueatur, & ſint ei⁹, qui cõtrouerſiã mouet, vel habet cõdemnat⁹ alia bona, quæ ſine cõtrouerſia capi poſſunt: ſed hęc executio nõ differſ, niſi ad tps tñ, quę dic vt ſ. §. ſequiſ. ver. ſi aũt. ¶ Octauò, ſi condẽnat⁹, ſuorũ bonorũ facit ceſsionẽ. C. q bon. ce. poſ. l. j.[i] ¶ [4] † Nonò, ad tẽpus differſ executio, vt pcedit in cõditionali chyrographo ītellecto. ff. ad l. Aquil. l. in lege Aquilia, ſi deletũ. Nõ differſ condẽnationis exactio, donec debiti exiſtat cõditio. Secus tñ eſt in eo, qui cõdemnaſ in tabulis cõditionalib⁹ exhibẽdis: quia non differſ condẽnatio intereſſe: imò poena cõtumaciæ praſtaſ ab eo, qui nõ exhibet. ff. de tabulis exhi. l. locum. §. condẽnatio.[k] ¶ Decimò ſi fullo vel cõmodatarius eſt in locata vel cõmodata re condẽnatus; & poſtea cõmodator & locator inuenit rem locatã & cõmodatã.[l] ar. ff. de cõdic. ſine cã. l. ſi fullo. ff. cõmo. in commodato. §. fina. & l. rẽ. rñ. j. ¶ [5] † Vndecimò,[m] in conuẽto à multis, actiõe noxali. nã præſtãdo ſeruũ ei, qui primò vicit, cæteris poſtea vincentibus iudicati actio denegaſ. ff. de noxa. ſi quis à multis. l. idẽque põt dici in conuento à plurib⁹, actiõe reali. ff. de rei ven. is, à quo fund⁹. Idẽ eſt ſi qs in actiõe noxali cõdẽnatur in æſtimatiõe damni, ſeruum intra quadrimeſtria tempora pro noxa dedere: vt ff. de pe. hæ. itẽ veniunt. § idẽ rectè.[n] ¶ Duodecimò, ſi objiceretur quod facta eſt trãſactio poſt ſnīam[o] ar. ff.

k ¶ §. condemnatio. Expedit enim tabulas teſtamenti exhiberi, etiam ſi cõditionale ſit legatum ad probationē exhibentur, non ad exactionem.

l ¶ Cõmodatam. ſ. non fiet executio prædictæ conditionis, & no. quod ſequiſ, arg. ff. & c. non enim ponit caſum illarum legũ ſed arguit ex illis. Vbert. dixerat. argu. ſumme ff. &c.

m ¶ Vndecimò. caſus in hoc verſic. comprehenſi, faciunt ad ſolutionē Iaco. de Bel. quam vide C. vt intra cer. tẽp. cri. q̃ſtio terminetur. vt ſ. ex duob⁹ vulneribus, duobus vno impetu illatis, cũ per ſtatutũ vulneranti amputari debeat man⁹, cũ qua percuſsit licet ambo accuſentur ad vnius perſecutionē manu amputata, ab alterius accuſatione, & ab obſeruatione iudicij, debet abſolui.

n ¶ Idem rectè. Hucuſque Vbert. de Bona. id, quod ſequiſ, cepit ab Hoſt. in ſumma de offic. delegat. §. quæ delegati. ſub verſi. finis.

o ¶ Sententiã. Supra, & erat caſus, ſuper quo trãſigi potuit: puta quia erat appellatum, vel poterit appellare; vel negabat iudicatũ, vel petitor id ignorabat. ff. de condi. indebi. l. elegantes. §. ſi quis.

a ¶ §. iuxta. Est sciendū q super illum §. Vber. de Bo. quærit an petens executionē sententiæ, necesse habeat admittere defensorē, qui se offerat pro condemnato? Arguit q sic, ex illo §. & quia publice vtile est absentes a quibuscunque defendi. ff. de procur. seruū quoque. §. publice. In contrariū alleg. ff. iudi. sol. l. iij. in tamen. in prin. vbi condemnato fideiussore, reus ad defensionē nō admittitur. Itē in bonis rei damnati, nō sunt iura executionem fier. ff. de re iudi. à diuo. & §. si se. & iura, quæ admittunt defensores in quibus loquuntur, cūm ventilatur actio, non cūm petitur executio: alias non esset finis litium: cūm finita causa cū isto defensore a veniret postea secundus & tertius successiuè, côtra c. id. C. de transactio. fratris. & de dolo & contu. l. finē. Itē nō debet ex obligatiōe oriri obligatio. vt præd. l. si se. §. ait prætor. facit l. minor xxv. an. & C. de exec. rei iudic. l. ij. soluendo tenet per l. ff. de fideiusso. pro venditiōe. q admittetur defensor, si facere velit, qđ dominus faceret, aliquātulū plus, scilicet satisdare. sed si hoc faciet, rectè defendet ff. de procurat. sed & hæc. §. defendere. & l. fi. & de iudi. l. rectè defendi. Sed dominus aut solueret, aut inchoaret sententiā. Ad hoc ergo faciendū, admittendus est defensor. Audietur ergo dicēs actorem habere rem petitam: vt hic sequitur, versic. xvij. vel aliam exceptionē dolo opponere, paratus probare. In his enim & similibus hic expressis, audietur: in alijs nō, sed fiet executio. C. de appella. si cōtra maiorem. Si enim vellet litem contestari super actione iudicati, vel facere quæ dominus non posset, non admittetur, secundum eū.

de in ius voc. neque §. j. ¶ Decimotertiò, si dolose aliquid executor egit. ff. de neg. gest. l. iij. §. si executor. 6 ¶ † Decimoquartò, si per dolosam allegationē obtinuit is, pro quo lata est sententia: vel si is, contra quē lata est, iusto impedimento detentus absens fuit. ff. de iudic. si prætor. §. fina. alias est lex, si per dolum. et extra, de re iudica. cūm Bertholdus. §. postmodum. ¶ Decimoquintò, si executor modum excedit in exequendo, vel sententiā male interpretādo: & breuiter in omni exceptiōe, quæ potest contra executionem opponi, quæ dic vt no. extra, de re iudic. quod ad consultationem. & j. tit. proxi. §. in quib. versi. v. ¶ Decimosextò, vbicunque sententia dicitur esse nulla: quod fit multis modis. quod dic vt s. tit. proxi. §. iuxta.[a] & §. sequen.[b] ¶ Decimoseptimò, si res petita peruenit ad actorē. C. de re iud. l. j. ff. de cōdic. sine causa. l. j. & ij. & vide alia s. tit. proxi. §. fin. & s. eo. §. j.[c] ¶ In causa autem criminali differtur executio in casibus s. vt s. §. videndum. versicu. pone. 7 ¶ † Illud autē quæritur, ecce debebā tibi decē per publicum instrumentum: solui tibi: & fecisti mihi apocham siue instrumentum, in quo confessus es tibi solutū esse: nūc petis à me decē per illud instrumētum debiti, quod apud te remansit nō cancellatum: ego non possum inuenire instrumentū solutionis, & sic tibi cōdemnor: Iudice autem volente exequi suam sententiam, inuentum est instrumentū, & peto sententiam retractari: quæritur an possum[d]. Et videtur quòd non. nam prætextu instrumenti de nouo reperti, lis sopita restaurari non debet: vt extra, de re iudi. inter monasteriū. & c. fe. C. de trāsac. sub prætextu. nec post sūam potest peremptoria exceptio proponi. C. sen. resc. non pos. l. peremptorias. nisi in casibus, qui not. s. de except. §. dicto. versicu. hoc tamen. inter quos iste non est. Super hoc dicūt quidam, dari mihi vtilē actionē ex edicto de edēdo, ad interesse, ad similitudinē directæ, de qua dicitur de eden. si quis ex argētarijs. §. ex hoc edicto. Alij dicunt me restituendum cōtra sententiam: vt ff. de iudic. l. si prætor. §. Marcellus. Vel dic quòd aut allegaui corā iudice solutionē factā esse: & iudex huiusmodi allegatione reprobata, me condēnauit: & tūc prætextu instrumenti reperti, nihil dicere possum. Aut hoc nō allegaui: & tunc possum. arg. ff. de neg. gest. l. finautē. §. si quocunque modo. Caute ergo faciat, qui in casu præsenti dicit iudici instrumentum solutionis perditum esse: quia sic lata sententia cōtra eum, ex instrumento reperto contra illam poterit se iuuare. C. de fi. instru. l. fina. Posset etiam dici q si iam post sententiam soluero, instrumento inuēto potero solutum repetere condictione sine causa. ff. manda. si fideiussor. §. in omnibus. Vnde cūm detur soluti repetitio: multò magis dabitur non soluti retentio. ff. de superfi. l. j. & vide ff. de re iud. l. post rem iudicatā. & ff. de iureiur. admonendi. C. de sen. 8 tē. aduer. fis. laus. l. j. C. de re iu. l. sub specie. ¶ † Itē[e] pone, emptor condemnatus est venditori, ad pretium rei agenti, quæ sententia in rem transiuit iudicatam: & dum executioni mādatur, opponitur de re non tradita ad impediendam executionē. Quæritur an possit. Dicunt quidam q sic, argu. C. de cōpen. ex causa. cūm habeat emptor actionem ad rē petendam nec de eius interesse sit quæsitum. ff. de except. rei iudic. duobus. Et ad hoc ff. de iureiuran. si duo. §. pe. & antepenul. ff. fa. ercisc. ex parte. ff. de rescin. ven. fundus. Alij contra, argumen. C. sen. rescin. non pos. peremptorias. & C. quorum app. nō reci. l. j. Sed licet non possit impediri executio, poterit tñ agi ad rei traditionem, iure actionis. argu. ff. de ac. emp. & ven. l. Iulianus. §. offerri. & vide quod no. ff. ex quib. cau. in pos. eatur. l. Fulcinius. §. secundo. Nec obstat prædicta l. ex causa. quia hoc casu nō 9 est hinc inde quātitas. ¶ † Quid si bona fide in tuo solo ædificaui, & condēnatus sum tibi ad restitutionem, nec opposui exceptionē expēsarū, quod potui, vt infrà, de expensis. §. primo. versi. si autē fiant. numquid potero in executione opponere?[f] Rñde. sic, secundùm M. qui dixit dari vtilem actionē, vt nota. ff. de condic. inde. si in area in fi. quia de iure meo non fuit quæsitum: vt in prædicta l. duol. ut. & eodem titulo. l. penult. § finali. secundùm Ioannem contra, vt non habeam. nec videtur quod post sententiam possit hæc exceptio opponi, vt suprà. 10 De hoc ff. de rei vendicatio. in fundo. ¶ † Item quid si mihi condemnatus es in hypothecaria actione, & adiudicata est mihi domus in causa pignoris, nec dictum est quòd possit mihi debitum offerre. Et videtur quòd nō, donec suscipias iudiciū

b ¶ §. seq. Contrarium vide quod scripsi de offi. delegat. cūm in iure. post glo. Terminauit Ros. bene in sua q. xlv. & Gui. de Suza. post eum vbi s. quòd si verum statutum dat certam formam sententiandi, & aliud iubet sententiā intra tempus executioni mandari, nō obstāte aliquo statuto sententia, in qua constat formam primi statuti non fuisse seruatam: executioni non mandabitur, nec primum statutum dicatur sublatum. alleg. ff. de verb. obliga. doli clausula. & de leg. iij. si quis in princ. In dubio verò præsumitur pro sententia. ff. de inoffic. testa. si pars. de re iudic. in ambiguis. de ele. bonę. versicu. contra legati. C. de execu. rei iudi. l. ij. ff. de re iudica diuo. Ad primum dictum bene facit de iureiur. venientes. Ad secundum optime. C. de fide instrumen. & iure hastæ fiscalis. l. j. & ij. lib. x. Item vide quod dixi s. tit. j. §. vt autem super forma, quoniā talis. Item scias q de executione nullitatis, de qua generaliter loquitur author, prouisum est hodie per cle. de re iudi. c. j. quòd executio sententiæ bis confirmatæ per iudices appellationis, impediri non potest per exceptionem vel actionē nullitatis, nisi prius facta executione. de quo dicam j. tit. j. §. quol. s. ver. sed secundum. Vltra hoc sciendum quod Gui. de Suza. in l. j. & C. de iur. & fac. ign. dicit nō procedere, quod de nullitate dicitur, qñ statim de illa potest fieri fides: tunc enim, & nō aliàs, impeditur executio. ff. ad exhi. l. iij. §. ibidem. ad Trebel. ille à quo. §. si testamento. vt in poss. lega. l. l. is, à quo. in princ. C. ad l. e. Cor. de fal. l. satis aperte. Probabit autē, secundū eū, nullitatem is, qui illam allegat: cū præsumat pro sentētia, vt s. dixi. Item scias q Gui. de Suz. vbi s. rubr. vlt. ante fi. addebat hos casus executionis non petendæ, quando contra eum factum erat pactum de non petendo ff. de ædil. edi. quæritur. §. si venditor. vbi dicitur quòd cetum tentibus, &c. Alias, si obstat præscriptio xl. annorum transactorum post sententiam C. de præscri. xxx. vel xl. anno. l. vlti. Tertius, si facta erat solutio, per quā omnis tollitur obligatio. Insti. quib. mod. tol. obl. in prin. & ff. de re iud. l. iiij. §. at prætor.

ADDE, quòd hāc addn. in prima sui parte, sequitur Paul. de Ca. consil. xv. vbi cōsuluit quòd stante statuto, q iudex teneatur sententiam proferre purè, & nōd sub conditiōe: aliōq statuto caueatur q sentētiæ executioni mādentur, nulla exceptione obstante: quòd per hoc primū statutō est sublatum quum si ferat sentētiā sub cōditione sit nulla: quo verò ad aliud quòd executio impediatur, cūm quis incontinenti offert se probaturū: aut non, adde Abb. consil. lxx. ii. libr. Oldr. consil. cvi. vbi pulchrè de. j. de re iudi. Vide etiā Pe. de Anch. consi. lxxii.

c ¶ §. j. Non debuit omitti casus decre. pia. de exce. lib. vj. §. pen. vbi exceptio excommunicatiōis impedit executionē rei iudicatæ. Et facit pro dicto Gui. de Suza. q tenet in quæstionib. statutorū, mihi sub litera v. quòd petenti executionem sententiæ obstat exceptio statuti, per quod sibi ius reddi non debet. alleg. ff. ad Mace. l. tamen si non opposita. & ff. de re iudic. Nesennius. Item Guliel. Accur. q. quæ incipit, Capitaneus antiani &c. vterque hanc exceptionem vocat anomalam quia pœna erat ad quinquennium.

d ¶ Possum. Hanc q. plenè tractat Cy. de condi. inde. l. j. sub tertia oppositione. & vt ibi dicit Iaco. de Ra. & Pe. de Bel. tenebant illum non audiri, vel executionem non impediri de iure per l. sub specie. hic allega. in fine. & per l. argentarius. §. eum autem. ff. de eden. Quomodo inducitur ibi vide. & dictum Iac. de Are. distinguentis an ipsi creditori facta fuisset solutio, an suo authori. Cy. videtur q etiam si creditor non fuit in dolo p sententiam latam ex falsa causa, competet restitutio, per not. ff. de acqu. hæred. si is, ad quem. in fi. ff. ad Trebel. seruo inuito. §. si prætor.

ADDE quando contra sententiā possit opponi exceptio simulati, Pe. de Ancha. consi. cclx.

ADDE pro hac quæstiōe, quā notabilē dicit do. Abb. Sicu. in c. suborta. & ibi etiā nouissimi extra, de re iud. vbi pulchrè examinat hanc quæstionem.

e ¶ Item. Istum ver. sequentem posuerat author. s. de excep. §. dicto versi. Sed pone, petij. & ver. præce. hic tamen addit ver. sed licet. vt ibi dixi, fuerunt Albe. Gal. Adde Barto. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. de iureiu. & Pau. de Cast. consi. cxl.

f ¶ Opponere. Ros. sua q. xviij. posuit terminos prolixos de domino, qui feudum vel emphyteusim reuocauerat à vasallo, vel emphyteuta propter seruitia nō præstita, vel canonē non solutū: & datus fuit per papam executor sentētiæ antecessoris vasalli vel emphyteutæ iam lapsis annis xxx. cōcessit alteri in feudū vel emphyteusim, qui fecerat ibi magna ædificia: quærebatur an contra eum fieri possit executio. Alb. Gal. extra opus formabat sic: quidā vēdidit casamentū meū emptori bonæ fidei, à quo illud vendicaui decē post q domū ibi cōstruxerat peto execu. sol. & ille ex-

in actione

cipit de expensis. Quæritur an hoc modo illas cōsequi possit. Sed in opere vbi remisit i. versic. proxi. prius breuissime posuit istud thema, vt hic. Sed themate posito habetur in opere. dic vt dixi in studio Paduano. suspicor q̄ hoc verbū fuit additio: vt j. dicā. Est autem sciendum q̄ sc̄dm suum thema Rof. tenuit sententiā executioni mandari posse cōtra possessorem maximè eo casu, quo dicit, rē fuisse feudalē: quæ si alienet, nō obstat tpis præscriptio, quòminus possit vendicari: vt in constitutio. Fede rici, de feudis, imperialem decet solertiam. habet tñ hoc petens offerre possessori impensas ædificijs aliàs potent doli excep. repelli.

in actione iudicati: vt ff. de petit. hęredita. Item veniunt. §. idem recte. Nam qualiscunq; possessor, pōt debitum offerre vsq; ad prędictū tempus: vt ff. quibus modis pig. vel hypothe. solui. Paulus. §. primo.

¶ † Quid si coram executore dato ad sententiam exequendam, opponitur sententiam latam esse per falsa instrumenta vel per falsos testes. Dic quòd non tenetur hanc exceptionem admittere cum non habeat cognitionem: vt de officio delega. pastoralis. §. qa vero. Potest tamen, si vult, audire aliqua de hmōi falsitate, ad sui instructionem: vt si aduerit quòd eum moueat, supersedeat, & superiori referet. argumen. contra: quia post sententiam admittuntur aliquę exceptiones præcipuè p quas iudiciū retro redditur nullū: vt C. de iur. & fac. igno. l. j. & not. ff. de re iud. si prętor. & s. de excep. §. dicto. ver. hoc tū. Respō. admittitur nō corā executore, sed coram iudice competēti, aliàs inter partes cognitionē habenti. & sic loquit̄ p̄d. l. si prętor. in fin. verūtamen premissa exceptio, q̄ snīa lata sit per falsa instrumēta vel testes, etiā corā iudice cōpetēti pposita, nō impedit executionē in integr. rest. petita. nā snīa non fuit ipso iure nulla. ff. de re iud. diuus s. de senten. §. quoniam. ver. in summa.[a] Ea aūt petita, bene impeditur executio, nisi contra petentem restitutionē præsumat̄: vt extra, de in integ. restit. suscitata.[b]

Allegat. l. si in area. & l. 1 fundn. inferios allegatas. & Insti. de rer. di. §. ex diuerso. ver. certe illud. & ff. de acq. re. do. l. adeo. & quia quę suo hæc in voluminibus habetur. non plus insto: & qa sequens non sic habetur, instabo. Sed paulisper Albe. Gal fortè in studio Paduano prosequens hoc plenius quàm scripsisset in opere, post allegationes, sic soluēdo distinguit. Aut expēsę peti possunt per actionē: vt in cōmodatario, depositario, & creditore patet ff. cōmo. in rebus. & possunt. ff. de furt. si is, qui rem. ff. depos. l. ei, apud. ff. de pig ac. §. si necessarias. Isti enim & similes, cum habeāt actionem: multò fortius retentionem. ff. de superfi. l. j. §. qđ ait. ff. ex qui. cau. ma. necnon. §. exemplo. de inoffic. testa. contra veterani. §. si quis filius. ff. ad Trebel. hæres cui. Si verò non per actionē, sed solùm per exceptionem, expensas consequi poterat: vt ff. de act. empt. idem Iulianus. §. j. & in prædi. l. si in area. in fina. ff. de doli except. l. Paulus. Aut fuit de his habita mentio in causa principali: & tunc habebitor actor pro tacitè absoluto: & tanqo deducto, condemnandus est: vt in l. in fundo. in fin. Nec ob. l. domus. ff. de leg. j. & l. qui exceptionem. §. fi. ff. de condi. inde. quæ dicunt, quòd si hæres domum legatam refecit & dedit legato, repetit expensas: quia ibi domus erat hæredis. & non defuncti. vel ibi sub conditione fuerat legata: vnde interim erat in dñio hæredis. Si autem in principali nulla fuit habita mentio per retentionem: tunc conseruabit expensas. Faciunt omnes leges de retentione loquentes. & l. duobus. ff. de except. rei iud. veniat. l. colonus ff. de vi & vi arm. in fin. C. vnde vi. non ab re. q̄n pro uo. non est ne. l. fin. maximè cùm naturalis equitas, retentionem inducat ne quis ex alieno damno lucretur. ff. de condi. indebi. nam hoc natura de peti. hęre. l. plane. & regula, locupletari. de regu. iur. lib. vj.

A D D E quid si in bonis sunt aliqua, in quibus non sunt facta melioramenta, & in aliquibus sunt facta, an statim debeat fieri executio in illis, in quibus non sunt melioramenta. Pau. de cast. consi. cccxxiiij.

a ¶ In summa. Vide qđ dixi de excep. cùm venerabilis. super glo. penulti.

b ¶ Suscitata. An autē hæres vel eius procurator, qui cauit iudica. solui, post sententiam possit vti beneficio inuentarij, ad faciendam executionem: dixi de instru. edi. §. fi. super ver. sed nunquid hæres.

Bald. *De executione sententiæ.* *Rubrica.*

Omnino vide s. tit. proxi. p infinitas quæstiones. ¶ Pendente restitutione in integ. sentētia nō meret̄ executionē. ff. de app. l. tutor. in fi. Bal. & no C. si aduer. vend. l. j. nisi ratione presumptę malitiæ. §. j. circa princi. G. ¶ Si est appellatum, & erat appellatio remota per superiorē, impeditur executio diffinitiuę, nō interlocutoriæ. ver. qđ autem. G. quia plus operatur illa clausula interlocutoria, q̄ diffinitiua. C. de sen. l. fin. Bal. ¶ Captus in furto, criminaliter punit̄: & etiā punitus non relaxatur, nisi furtū restituat: vt in auť. vt iud. sine quoquo suffra. §. oportet. & in auť. vt lic. ma. & auiæ. §. pen. & ff. de furt. l. interdū. §. q furē. per Bart. Quid includit̄ nomine armorū, & personæ, si qs sit exbānitus & condēnatus, not. in auť. de armis. ¶ Creditor accepit tenutam de bonis debitoris: nunquid pōt facere eum capi. & videtur q̄ non: qa debitor, qui est soluendo, non pōt capi pro debito: vt not. in l. iij. §. tutores, qui. ff. de suspec. tut. sc̄dm Bart. ¶ Qualiter intelligat̄ c. cū dilectus. de cā pos. versicu. sed pone. vbi omnino vide. G. ¶ Snīa excōicationis mortis & deportationis, statim trahunt secū executionē intellectualē. versi. fin. G. Vide s. tit. proxi. §. snīa lata. ¶ Delegatus inferior à principe, non pōt dare corporalem possessionem, sed dandā denunciare. Hoc de iure ciuili: sed de iure canonico pōt, si ei hoc sit commissum. §. nunc dicendū. post princi. G. ¶ Nam sc̄dm ius ciuile commissio cōsistit in iurisdictiōe reali, quę inhæret territorio, nō in verbali. C. vbi, & apud quos. l. fi. Hic delegatus nō habet territoriū: sed de iure canonico oīa sunt delegabilia siue mixti, siue meri imperij. ¶ Clausula, amoto illicito detētore, cōfert omnem iurisdictionē super quemlibet resistentē. versic. qđ si mādet̄. G. ¶ Snīa nulla nō meret̄ executionem ab executore: sed snīa annullanda sic: nisi sit actō ad annullandū coram eo q po-

test. ver. vt authen. Guliel. ¶ Non est necesse, quando appellatur ab excessu modi, dicere in quo modo excedatur modus: sed quare excedatur, secūdum Vber. ver. sed nunquid in totū. Guliel. ar. ff. de app. l. appellāti. §. fi. & in totum cessabit executio: quia nomine excessus, etiā totū continetur, secundùm Guliel. Bal. Vide s. tit. proxi. §. an opposita. in fin. Guliel. ¶ Iudex appellatiōis si aliqd addit primæ sententiæ: eā exequitur. secus si simpliciter eam confirmat, nihil addēdo vel mutando: tunc agit̄ ex cōfirmato. Vt dic. aut sententia confirmat̄, cōsenso adhibito corā iudice appellationis: & tunc secūdus exequitur. ff. de pac. l. tale pactum. §. qui prouocauit. & C. de re iudic. ad solutionem. Aut confirmatur tempore: & idem: quia retro fingit. ff. de infam. l. furt. §. j. Aut per diffinitiuam iudicis ad quem: & tunc prima sententia transfunditur in secundā: & agitur ex posteriore: vt est expressum in auť. de sanc. episc. §. si quis aliquid. col. ix. & C. de app. l. addictos. in fi. & l. præcepimus. §. offic. & l. eos. ver. sed pone qa per Guliel. ¶ Sententia tamen expensarum, lata per iudicem appellationis ab interlocutoria, mandat̄ executioni per primum iudicem ad quem tota causa remittitur. argumen. ff. de mino. l. intra vtile. ver. quid ergo Guliel. ¶ Sententia lata ab vno iudice, potest peti exequi per alium, si proponatur actio in factum, non officium mercenarium: licet vnus iudex non se intromittat de processu alterius. fit etiam executio ex commissione. l. cùm vous. §. is, qui. Ille autem, qui exequitur per nuncium, nō dicitur propriè committere executionē, sed ipsemet exequi. ff. de manumis. & l. pater. versi. sed pone. per Guliel. est autem quasi minister iudex, cui scribitur pro executione: vt d. § is. qui. & ideo sine commissione pronunciatio fieri non potest. Guliel. ¶ Qualiter fiet executio contra vniuersitatem. ver. quid si vniuersitas. Guliel. pro executione sententiæ primo debent capi res, quæ non sint in controuersia, quam illæ quæ sunt. §. sequitur. post princip. G. ¶ Sententia expensarum ex malitia procuratoris venientium mandatur executioni in procuratorem. ¶ Si autem veniunt ex qualitate litis, veniunt in dominum. versicu. quid si procurator maliciosè G. Nam & si dominus solueret, repeteret à procuratore, qui deliquit in officio sibi commisso. Vide ff. de lega. ij. l. qui solidum. §. etiam. & Bart. & Bald ibi. ¶ Qualiter minor possit esse contumax. versicu. sed pone. & ibi declaratur l. minor etiam si quasi sit contumax. ff. de mino. per Guliel. ¶ Sententia lata contra curatorem hæreditatis iacentis, mandabitur executioni contra hæredē postea adeuntem. ff. de re iudi. l. ex contractu. De hoc vide in versicu. item pone ad petita Guliel. Non dato autem curatore hæreditati indefensæ non patitur diffinitiuam, nec secundum decretum. ff. de hęre. insti. l. si quis instituatur Bal. Vide s. de cita. §. quādo citatus. G ¶ Sentētia lata in filium ex maleficio, non meretur executionem contra patrē nec fiscus capiet legitimam, etiam mortuo patre, nec alimenta filij confiscant̄. Alij dicunt, mortuo patre legitimā confiscari. ver. quid si filius. G. C. de decre. decur. in rub. lib. x. Bal. Vide s. tit. proxi. filio confiscato. ¶ Quando executio fit in bonis minoris, capiuntur primò mobilia q̄ immobilia. ver. quid si sententia debet. G. ¶ In criminali non datur iudicatis tempus quadrimestre. §. videndum. per G. tñ ante decē dies nō fit executio. ¶ Et not. q̄ in ciuili currit tempus soluendi à die confessionis: sed in criminali à die condēnationis. ibidem. G. Executio in facto consistit: & ideo non requiritur libellus. ver. breuiter. in prin. G. Agitur enim de sententia exequēda, non ventilāda, secūdū Vber. G. & vide s. titu. j. §. an possit declarari cum allegatis ibi. ¶ An ex interlocutoria oriatur actio? versi. sed cū ex. dixit q̄ sic, per l. cùm antea. C de arbitr. vide gl. ordina. in §. necessitate. & vide C. de colla. l. si soror. Bal. & gl. in cle. fi. de appel. ¶ An exceptio pretij non soluti, vel rei nō traditæ possit opponi executioni sentētiæ, sicut executiōi iuramenti? Sentit q̄ nō: qa est peremptoria, quę post sentētiā non pōt opponi: sed post iuramentū, cū quo se compatit̄. ver. ite pone. G. An post sententiā possit opponi retentio expensarum. versi. quid si bona. C. de fruct. & lit. expen. l. j. ff. de rei ven. l. emptor. G. ¶ An condemnatus in hypothecaria, post sententiā habeat ius offerendi. ver. item quid si mihi. G. ff. de pignor. l. si fundus. §. si plures. Bald. ¶ Exceptiones quæ possunt opponi post sententiam, admittuntur coram iudice competenti, non coram executore. ver. fi G. ¶ Sententia lata post falsos testes vel instrumēta, rescinditur tribus concurrentibus. Primò, q̄ falsa probetur. Secundò, q̄ iudex super his se fundauerit: & q̄ quæstio falsi nō sit aliter decisa. Et prodest ad tria, scilicet quia sententia rescinditur, executio impeditur, & soluti dat̄ repetitio. C. si ex falsis instrumē. l. ij. & iij. Bal. ¶ Quid si testis nō dixit falsum, sed notarius scripsit falsum. Rñdeo, idē quod in testibus falsis, vel instrumentis extraiudicialibus falsis: vt not. in d. l. iij. ¶ In capitali sententia

lata per falsas probationes, si condēnatoria est forte ipso iure nulla. argu. ff. de fal. l. si quis obrepserit. in verbo, nil agit. Vel dic q ibi est etiam necessaria restitutio in integrum. ar. ff. de iure fisc. l. j. §. si quis vitro. Bal. Alibi dicitur q qui falsificat acta, perdit litem. ff. de iure fisc. l. neq. sed ibi loquitur in causa fiscali: sed in causa priuatorū, falsa probatio nihil agit, & non dedit verā probationē: vt dicta l. ij. ¶ Sed pono. Titius produxit quatuor testes, duos veros, qui interfuerunt, & duos falsos, qui nō interfuerunt, tn asserūt se interfuisse. Modò quaeritur, nūquid producens & isti falsi testes possint accusari? Et videtur quòd non: qa non interest aduersarij. Sed dic contra: qa ius reprobādi competit indistinctè: vt d. l. iij. i. rñso. sed rescissio sentētiae non fit, qa sententia habet fundamentū sup verbo: vt ibi dicitur. Sed quō possunt reprobari testes post dicta testificata, cū timeatur subornatio? Rñ. quia corrupti falsum dixerunt: aliter nō possent reprobari. ff. de fal. l. Lucius. vel saltē indirectè: vt l. optimā. C. de cōtrahē. & cōmit. stip. vel in noua instātia, no. in eadē l. Bal. Et no. q ista exceptio falsi est priuilegiata, & impedit executionem sententiae: licet forte probatio non sit in promptu: vt d. l. fi. Regulariter dicit, in executione sententiae nō adhibetur, nisi summaria cognitio: & ideo non suspenditur per exceptionem requirentem altiorē indaginē. arg. C. de cōpen. l. fi. qa liquidū nō differtur per non liquidū: vt ibi patet Bar. dicit idē esse in exceptione falsi, quod in aliis, per l. satis apertè. C. de fal. ¶ Et nota q cōfessio, quae fundatur super instrumēto falso, nil valet, scilicet ope restitutionis. nam bene valet ipso iure. ff. de except. l. qui agnitus. ff. de re iudi. l. diuus. Et no. q Iac. de Are. dicit: qa tunc est necessaria restitutio, qñ falsitas non est participata cum parte. Si autē est participata, tunc datur actio & exceptio. ff. de fal. l. qui nomē. secūdū Iac. de Are. & Cyn. in d. l. j. & satis ibi videas per eū. s. Cyn. ¶ Sed quid si iudex fuit motus ex falso instrumento, & nō ex vero, ex quo debuit moueri? Rñ. rescinditur sententia morbosa. ff. de execu. tu. l. qui tesla. Bald. vide s. tit. j. §. sententia quae potuit. ¶ Bannum generale vel speciale inordinatè vel sine causa factum, vel datum alicui non habet vim legis, nec sententiae: vt no. Dy. in l. iij. §. condemnatum. ff. de re iudi. neq interlocutoriae neq diffinitiuę. C. commi. vel epi. l. programma. & ideo sint cauti assessores, quando statutum dat formam qualiter procedatur ad banniendum quendam, q illam formam seruent: alias bannum, & quicquid fundatur ex eo ipso iure est nullū. ¶ Et nota quòd iudex non debet incipere à grauamine poena, banno, vel tenuta: nec cōditionaliter dare. eod. tit. j. l. iiij. & v. Bal. Si iudex scienter & maliciosè iudicat, omnia damna resarcit. C. de poena iu. qui ma. iu. l. fi. Si per imperitiā & per latam culpā, nō tenetur in solidū, sed arbitrio iudicis moderato. l. ij. ff. qđ quisq iur. in gl. Nā imperitia in iudice est lata culpa: tñ nō formatur cōtra iudicē libellus in solidū: sed cum temperamento arbitrio boni viri: aliter libellus esset ineptus: vt l. si iudex. ff. de var. co. Arbitrabitur aūt bonus vir, q si errauit in apicibus iuris, vt l. Gallus. tunc mitius puniatur: vt no. Insti. de ob. quae ex quasi deli. in prin. si autem errauerit in sequendo rōnē practicā & opinionem: tunc videtur excusari: quia non est error singularis, sed cōmunis. Item si dubiū tale est, & apud sapientes est incertū, & stat in opinionibus: tunc iudex excusatur: quia hoc casu lex est incerta: vt in prima constitutione Codi. §. quibus. in gl. secundū Bar. quē vide in d. l. fin. C. de poena iu. qui male iud. Qui aūt recedit à cōi opinione, est in culpa. ff. de le. l. minimè. secūdū Bar. Si aūt vult se excusare, quia sententiauerit de cōsilio talis sapiētis: hoc solū nō excusaret eū: quia debuit iuris rōnes pōderare, nō personę authoritatē legib' praeferre. ff. de offi. praesi. l. sed licet. alś fere semper excusaretur: qa semper haberet consiliū vel colloquiū cū sapientibus. l. ij. C. de senten. ex breuic. rec. & no. in aut. de app. & intra quę tēpora. §. ad hoc. col. iiij. in gl. ordi. Et vide qđ dixi in l. j. § j. ff. quod quisq iu. Bal. ¶ Sed pone q iudex cōmittit causam consulendā, & statuit cōsultori terminū octo dierum ad consulendū: tandē nō expectato termino pronunciat: an valeat pronunciatio? Videtur q non. C. commi. vel epis. l. iudex. C. de dila. l. à procedente. dic contra: quia pro hoc iurisdictio sua nō est suspensa. vnde valet sententia partibus praesentibus vel citatis lata: & oportet appellari. C. de sel. l. j. per gloss. & Bart. ¶ Sed nūquid postquam iudex cōmisit causam consulendā, & diffiniendam de partium volūtate potest admodum recipere instrumenta, vel deferre iuramentū in defectum probationis, vel similia? Videt quod non, quasi sit conclusum parti & iudici, vel saltem parti. arg. de dila. cūm à nobis. C. de appel. l. ex illo tempore. per Bart. & facit ff. de appell. l. ad principem. Credo quòd possit, non tamen debet, nisi ex iusta causa superueniēte. commissio enim illa, non ligat iudicis vigorem. argu. ff. de administrat. tuto. l. quidam decedens. & l. Titium & Meuium. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. de officio. Bald. ¶ Illud vero nota quòd punctus transmissus consultori, debet formari de partium voluntate, vel interlocutionis authoritate. C. de relation. l. ij. & cum puncto debet transmitti tenor actorum per descensum: de quibus etiam in puncto debet fieri mentio. C. de rela. l. ij. & ibi Bar. ¶ Iudex, qui non vult recipere libellum vel accusationem, facit litem suam: vt summatur in authenti. de questore. §. super hoc. Idem si illud non admittit. arg. C. de pac. l. penul. Bald. Iudex non facit litem suā in eo quod non est petitum. l. iiij. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto. & Barto. ibi plenè.

De appellatione. Rubrica.

QVoniam Valida sententia, appellationis remedio subleuatur, vt diximus s. de sententia. §. quoniā. s. in prin. Idcirco decens est vt pauca de appellatione perstringamus.[a] Ostendentes quis possit appellare[b], in quibus casibus, & ex quibus causis possit appellari, & qñ teneat appellatio vel non. A quibus, & ad quē. Quando, & intra quod tēpus possit appellari. Qualiter debeat fieri appellatio, & quid debet appellans agere. Intra quae tēpora fiet appellationis prosecutio. Quoties sit appellandum. Quod sit officium eius, a quo appellatur. Quod eius, ad quem appellatur. Quis sit effectus appellationis. Et qualiter appellatio impugnetur.

SVMMARIVM.

1. Oppressus, seu iniustè grauatus, quicunq sit, etiā excōicatus, potest a sententia appellare.
2. Sententia contra procuratorem lata, si non appellet, tenetur mandati.
3. Tutores & curatores à sentētia lata appellantes, tenentur ad prosecutionem appellationis.
4. Procuratores, qui & quo casu, appellare possint.
5. Procurator generalis alicuius capituli, quorum debeat habere notitiam.
6. Procurator tenetur appellationem ab interlocutoria, vel grauamine emissam prosequi, in eo loco, in quo lata est, vel grauamen illatum.
7. Appellatio nomine alieno facta, debet ab illo, cuius nomine prolata est, intra decē dies ratificari.
8. Emptor tenetur exercere causam suae appellationis.
9. Tutor condēnatus est nomine pupilli, non suo: & ideo pupillo prodesse, vel nocere debet sententia, & eius nomine debet appellatio interponi.
10. In criminalibus appellari potest, non solùm à condemnato, sed etiam à quolibet, etiam extraneo, & inuito condemnato.
11. Vno ex pluribus eiusdem litis consortibus appellante, & obtinente, an omnibus prosit.
12. Vno ex sociis litis appellante, & cum actore competente, an alter sociorū possit causam appellationis exercere.
13. Petente aliquo centum ab aduersario, si aduersarius absoluatur pro quinquaginta, an petens poterit coram iudice appellationis petere integra centum.
14. Seruus condemnatus, an possit appellare.
15. Episcopus potest etiam sine mandato speciali pro ciuitate sua, & subditis appellare.

Appellare quis possit.

[c] QVis Possit appellare, planū est: qa omnis oppressus, seu iniustè grauatus, quicunq sit: vt ij. q. vj. omnia oppressus. & c. ideo. extra, de app. vt debitus. [1] Etiam si sit excōmunicatus: vt j. §. pxi. ver. xvj. Item is, cuius interest, & non alius, vel cui mādatū est: vt procurator, vel qui negotiū alienū gerit: vt ij. q. vj. nō solent. & extra, de elec. cū inter R. & c. statuimus. & valet appellatio, licet parū intersit appellantis: vt ff. de app. à sentētia. in prin. extra, de re iu. cū sup. & in pre. c. statuimus. extra, de offi. dele. c. super eo. vnde si cohaeres in praeiudiciū cohaeredis se condēnari patiatur, poterit cohęres appellare: licet si-

De appellatione Rubrica.

¶ Pileus posuit hanc rubri. & est vltima quartae partis. Tan. post rubricā proximā posuit illam, & est penultima sui operis. Vbert. de Bo. & Baga. in caul. quisq posuit de hoc rubricā sui operis penul. Ioā. de Deo caul. vj. lib. rubri. ij. vbi in fi. fatetur Vber. de Bo. nil de ipsa rubri. tractasse. & in lib. iudicum j. n. iij. parte. Bonagui. sua parte ij. in tractatu libellorum, posuit hanc rubri. & demum speculum causatas ab illa. Agidius cap. lxx. ponit generalem rubricam de appellatione, & xij. seq. ad materiam & prius. cap. cxx. posuerat formā appellationis ab interlocutoria. Alb. Gal. duab' proxi. rubricis cōtinuauit illā & autho. Nepos de Montealba posuit rubricam contra appellationes. Guido de Suza. qñ appellandum sit, & sex sequentibus tractat materiam. Gallicus post diffinitiuae tractatum ponit ex his casibus lib. vj. spectantes ad hunc titulum, & ad tit. de offic. delega. scripsi illo titulo super rubrica.

a ¶ Perstringamus. Tancredus, qui oia membra sequentia posuit, praemisit quid sit appellatio. Et dicit q appellatio est sententiae vel grauaminis releuatio, à minore ad maiorē iudicē facta, praetextu iniqui iudicis grauaminis vel iniustę sententiae. Plures diffinitiones posuit Hosti. eodem titu. §. primo. Ioannes ponit vnam ij. q. vj. in summa. vbi membra ista nō ponit distinctè tñ illā prosequitur Richardus in suis distinctionibus, suo more distinguens hoc membrum.

b ¶ Appellare. Hoc interposuit Hostien. quare appellatio sit inducta. Rationem collige ex l. j. ff. eodem tit. in princ. & ex decre. cū speciali. eo. tit. §. porrò.

c ¶ Quis. lib. vj.

ne appel-

ne appellatione sit tutus. Item fideiussor proco. ꝑ
quo interuenit, pōt appellare. Item venditoris fide
iussor, victo emptore, appellat. Item harede victo,
ab eo, qui de inofficioso agit, legatarii, qui libertatē
acceperunt, appellant, vt[a] in præ. l. a sententia. Item
si procurator victus non appellat, dominus potest
appellare. Item emptore super proprietate victo,
venditor potest appellare, & econtra. Item procu.
victus, qui litem est contestatus, pōt alium procura
torem ad appellandum constituere, cùm sit domi-
nus litis: quia ipse tenetur appellare, licet nō teneat
prosequi appella. ff. de app. ab executore. §. alio. &
§. fi. & l. tutor. ¶ † Breuiter autem nota q̄ si contra
procuratorem sententia fertur, vel aliquid præiudi
ciale in iudicio fit, ipse debet appellare: alioquin mā
dati tenet. ff. de ne. gest. liberto. §. fi. Vel si ex aliqua
iusta causa ipedit appellare, puta metu: vt extra, de
appel. c. fi. vel inopia, vel ignorantia: vt ff. man. si ꝑ
cura. §. si ignorātes. tenet saltem id dño denunciare:
siue dñs hoc ignorat, siue non: vt dominus, si volue
rit, appellet: hic autem procu. appellat, licet ipse vo
lens posit prosequi appellationem: inuitus tamen
ad hoc non tenet: debet tamē denūciare dñi appel-
latū esse: extra, de procu c. ij. pe. C. e. tit. inuitus. §. de
ꝑcu. § j. ver. quid si ꝑcurator intercessit. & hoc etiā
obtinet in actore, in negotiorū gestore, & fideiusso
re, vt & ipsi appellationem prosequi nō teneantur.
C. de app. si actor. ff. e. a sententia. & in prædic. §. igno
rātes. Secus aūt est in vindicante necem defuncti, q
si appellauerit, prosequi tenetur, licet nō teneat ap-
pellare. C. ad Syl. l. minoribus. in fi. ff. eo. propter ve
nenū. §. fi. ¶ † Tutores quoq;, & curatores, appella
re & prosequi tenent. ff. si tu. vel cur. app. l. ij. ff. de
app. l. tutor. & l. negotiorū. & in præd. l. si actor. idē
etiā in gestore, qui accessit animo gerendi omnia: vt
s. cum & ille, de aliis omissis teneat. ff. de neg. gest. si
pupilli. §. fi. ¶ † Procurator aūt constitutus ad præ-
sentandum aliquem episcopo ad aliquod officium,
vel ad recipiendum pro aliquo inuestituram de ali-
quo beneficio, vel ad petendum illi de aliquo bene
ficio prouideri, & similes, appellare possunt. arg. ff.
de procu. ad rem mobilem. & l. ad legatū. & per ap
pellationem talis procuratoris, & etiam per scien-
tiam eius, qua sciuit partem alteram appellasse, do-
minus intelligitur citatus, vt ad curiam ire teneatur
secundum formam consti. extra, de elc. statuimus.[b]
Et hoc in procuratore speciali: secus in generali: vt
in. j. qualiter. versic. quid si procura. ¶ † Hinc est q
non sufficit reseruationem alicuius beneficii, vel in-
hibitionem, vel decretum, vel huiusmodi, peruenire
ad notitiam generalis ꝑcuratoris capituli: quia per
hoc non probatur id, ad ipsum capitulum peruenis-
se. argu. ff. de decre. ab or. faci. l. fi. ¶ † Illud autem no
tandum est, quòd appellationem ab interlocutoria
vel grauamine emissam, tenetur procurator prose-
qui in eo loco, in quo lata est, vel grauamen illatum,
vel saltem vbi non oporteat ipsum negotia ꝓpria
postponere, secundùm Papam.[c] argu. ff. de iudi. si
longius. respon. primo ff. de arbi. licet autem. in fi.
Verùm licet tutius sit procuratori omittere prose-
cutionem appellationis, de iudicis licentia & autho
ritate. argu. ff. de procur. post litem. & l. aut longa. ta
men & propria authoritate hoc potest: cùm id sibi
permittatur à iure. arg. xxviij. dist. de his. extra, de se
cundis nup. c. pe. Cæterum licet possit quis post de
cendium appellare, vbi prius sententiam contra se
latam nesciuit: is tamen, qui defensus est per procu-
ratorem, de facili non auditur post decendiū ad ap
pellandum: vt j. §. restat. ver. j. Sed si ibi per procura
to. defensus est, ipse procur. tempore latæ sententię
verè cōtumax sit, ita vt appellare non possit: nihilò
minus dominus, qui nec verè, nec præsumptiuè cō
tumax est, poterit appellare: vt extra, de offi. delega
ti. c. cùm olim. j. & hoc intra decendium à recitatio-
ne sententiæ: non à tempore suæ scientiæ computā-
dum. secunda quæstione. vj. anteriorum. prope prin
cip. Sed contra, quia hoc tempus currit à tempore
scientiæ. j. §. restat. Sed illud obtinet in ficto contu-
mace, vt hic. nec verè nec fictè contumax erat. Post
decendium autem, licet dominus indefensus non ve
rè, sed præsumptiuè contumax appellari possit: vt
C. quo modo & quādo iud. l. ab eo. quia tunc ei cur
rit tempus solùm à tempore scientiæ: vt ij. q. vj. bi
duum. versi. si aduersus. tamen si per procuratorem,
qui contumax est, defensus sit: appellare nequibit.
quod verum est, secundùm quosdam, vbi procura-
tor propter contumaciam condemnandus, soluen
do est: alioquin domino succurritur: vt ff. de eo per
quem fac. est. l. ex hoc. §. planè. C. de iudic. properan
dum. §. fi. Alij verò contra: cùm factum ex scientia,
& dolus procuratoris, post litē contestatā domino
noceat: vt extra, de in inte. resti. cùm venisset. ff. de
doli excep. si procur. ff. de tribu. l. procuratoris. ex-
tra, vt lite non contest. c. j. ¶ † Porrò vbi alieno noīe
appellatur, necesse est vt is, cuius nomine appella-
tum est, mox intra decē dies appellationē ratificet
postq̄ sciuerit appellatum: vt in præ. l. non solent.
ff. rem ra. hab. l. bonorum. & ij. q. vj. anteriorum. Si
enim post decendium haberet ratum, ratihabitio nō
inueniret quid, & in quo operaretur: vt in prædi. l.
bonorum. quia post decē dies appellare non licet:
extra, de elec. cùm dilectu. in fi. extra, de testi. signifi-
cauerunt. ¶ † Sed nunquid emptor tenetur exerce
re causam appellationis? Respōdeo, sic secūdm Vber.
vt ff. de euictio. Herennius. §. Caia. & §. fina. vbi de
hoc.[d] & arg. C. de admi. tuto. si factam. & in præd.
l. a sententia. nisi aliud pacto conuenerit inter eos:
vt patet j. de emp. & vendi. in secunda forma ibi: re
missa ex nunc, &c. vt ibi de hoc. Aliud est in procu
ratore, vt iam dixi. Et est ratio: Nam venditio fit cā
venditoris & emptoris, procuratio causa domini
tantū: licet durius videatur procurator adstrictus:
vt C. mand. l. procurator. ¶ † Sed pone, curator ali-
cuius minoris post litē contest. fecit procura. qui ꝓ
curator succūbens, appellauit nomine ipsius cura-
toris: vel fortè non dixit, cuius nomine: quæritur an
valeat talis appellatio? Et videtur quòd non: quia
tutor condemnandus est nomine pupilli, non suo.
ff. de his, qui no. infa. furti. §. j. & pupillo prodest vel
nocet sententia, vnde eius nomine debet appellatio
interponi. ff. de no. ope. nun. cùm procurator. ff. quā
do app. sit. l. j. §. tutores. ff. fa. ercis. l. iij. ff. de app. ex
consensu. C. si aduer. rem iudic. l. pe. arg. contra. ff. de
appel. ab executione. in fi. & l. Seio. §. si quis. & C.
de procu. si actor. Sed potest dici secūdm Vber. quòd
licet procurator non habeat ius appellandi, noīe cu
ratoris, vt ff. de fur. is, cuius interest. equitas tamē sug
gerit, vt valeat appellatio. ff. de appel. l. iiij. §. pe. &
fin. quia licet appellanti variare, vt petat restitutio.
in integrū. ff. de mino. & si sine. §. item si sine. Et præ
missa obtinent[e] in ciuilibus, & spiritualibus, & mi-
stis. ¶ In criminalibus autem, in quibus appellari po
test regulariter, nisi in casibus: vt C. de appella. re. l.
ij. & l. addictos. non solum condemnatus de crimi-
ne capitali, sed etiam quilibet extraneus, etiam in-
uito condemnato, admittitur ad appellandum pro
eo. vt ff. de appella. non tantùm. & C. eodem l. eos.
§. super his. ff. quando appellā. sit. l. ij. §. fina. & hoc
ratione humanitatis: cùm sit proximus. de pœnit.
distinctio. ij. charitas est vt mihi. versicu. item proxi
mos. vbi dicitur quòd consors naturæ, proximus
est. Mater etiam appellat pro filio, de quocunq; cri
mine condemnato: & pater pro filio victo in cau-
sa libertatis: vt ibi & in prædicta l. non solent. & ff.
eodem. l. j. Argumen. contrà, quòd in talibus, vnus
non possit pro alio appellare: vt ff. de pu. iud. l. pe-
nul. §. ad crimen. & v. q. iij. §. in criminalibus. sed illa
loquuntur in causa principali, aliud in causa appel-
lationis: & hoc propter paratum periculum: vt in
præ. l. nō tantùm. & de appella. reci. l. j. ¶ † Item si
plures sint eiusdem litis consortes, & vnus appel-
lat, & obtinet: hoc aliis prodest. extra, de appel. vna.
quod verum est, si iure communi iuuentur, & idem
sit negotiū, & eadē causa defensionis, vt ibi dicitur.
& ij. q. vj. §. sunt etiam, quorum. versi. quandoq;. &
C. si vnus ex plurib. app. l. j. & ij. ¶ Sed an habeat
hoc locum, si oēs fuerint in solidū cōdemnati, vel si
pro parte? Respond. scilicet tunc demum, si omnes
fuerint in solidum condēnati: secus si pro parte. ff.
de app. si quis separatim. in prin. Vel potest dici cō-

a ¶ Appellant vt. Supra prædi. oīa patent.

b ¶ Statuimus. lib. vj. quod dic vt in cle. no. de ele. causam.

c ¶ Secundùm Papam. vt scripsi de procur. non iniuste. in vlti. glo.

d ¶ De hoc. Et ibi no. q̄ si præsente venditore sententia lata ē, emptor appellare non tenetur.

e ¶ Obtinent. secūdùm Tan. vl. i. d.

12 tra secundū Vber.argu.C.de diuer.rescri.l.j. ¶ †Sed quid si ille, qui appellauit, cōposuit cum actore: alter vult cām appellationis exercere: dicit actor, nō potes, quia nō appellasti: quia ille, qui appellauit, cōposuit mecū: nunqd admittitur? Videt̄ q̄ sic.arg.extra, de elect.statuimus.[a] Cùm em̄ semel ei hoc ius cōpetierit, sibi auferri nō pōt.ff.de pac.l.fi. ff. de app.à sentētia.in prin.& probat̄,& no.in cōsli.Greg.x.de elec.vt circa.§.alioquin.ibi adhærētes.[b] arg. contra ff.de mino.si iudex[c].ff.de separa.ab hærede. ¶ †Sed 13 pone, peto cētū ab aduersario meo, iudex cōdēnat eū in quinquaginta: & absoluit in aliis quinquaginta: ille appellat, & nō ego. Quærit̄ quid iuris? Dic q̄ si ex eadem cā petij centū, potero corā iudice appellationis petere integrè cētū: vt C.de appel.ampliorem.[d] Secus si ex diuersis causis, non connexis.C.si vnus ex plu.appel.l.j.& ij.q.vj.§.sunt etiā, quorū. ver.de possessione.& est quæstio dominicalis, dic vt ibi.[e] ¶ †Itē seruus cōdēnatus, nō pōt appellare: sed 14 dominos appellat pro eo in causa crimininali: vel alius nomine dñi: sed si nullus sit pro eo appellans ipsemet pōt triste auxiliū implorare.ff.de app. serui.& l. Lucius.& l.creditor. ¶ Quid de excōicato: de hoc §.de actore.versi. item q̄ est excōmunicat⁹. ¶ Item dixerunt quidā, q̄ extraneus auditur appellans p̄ condēnato in causa ciuili, dūmodo cōdēnatus ratum habeat, vt prædixi. Alij contra,& veriosi vt ij.q.vj.non solēt.argu.extra, de præben. dilecto. 15 ¶ †Item episcopus sine speciali mandato, appellat p̄ ouitate sua.& pro subditis: vt extra, de appel. dilectis.p̄pe prin. Dic vt ibi no. secundùm papam. Idem puto de quolibet domino, arg. eiusdem decreta & eo.tit.consuluit.ij.& ij.q.vj.non solent. Nam factum subiectorum, tangit dominū. ideoq; suo & suorū nomine appellare potest. ¶ Item capitulum appellat, & agit pro causa episcopi, si episcopus negligens est, vel aliquid facit in eius præiudicium: vt extra, de maio.& obe.dilecti. Item dic vt j. versicu. proximo.

a ¶ Statuimus.li.vj.

b ¶ Adhærentes.libro vj.

c ¶ Si iudex.In ista lege restitutio data minori, nō proficit aduersario, si minor non vult illa vti: quia non in fauorem aduersarij fuerat concessa, sed contra illum, vt ibi: hæc verò interpositio appellationis, nō contra consortē, sed in eius fauorē iure permittente fiebat. Durat ergo fauor: licet ille componat.lex sequens facit etiam pro. Vide quod dicam j.p̄xi.sub versi.xxxiiij.quo ad illū ver.& seq.

d ¶ Ampliorem. Vbi idem nnt.in princ.sed hoc verum si prosequit̄ appellans: vt ibi patet. & dicam j.§.proxi. super ver.xxxiiij.

S V M M A R I V M.

1 ¶ Contumacis appellatio, an sit admittenda.
2 Homicida, veneficus, adulter, insignis latro, seditiosus,& similes criminosi appellantes, non sunt audiendi.
3 Confitens coram iudice se debitorem, si iudex præcipiat soluere, non potest debitor appellare.
4 Executori vel tabellioni cōdemnatis rōne administrationis, in qua delinquit, an liceat appellare.
5 Appellans à decimarū solutione, nō est audiendus.
6 Iudice pronunciante sententiam fore sic exequēdā, an liceat appellari à tali pronunciatione.
7 Appellanti ab executione sententiæ incumbit causam rationabilem exprimere.
8 Appellans in momentanea possessione, an sit audiēdus.
9 Appellatio à nomioatione publici muneris, an sit p̄ducenda.
10 Re dilationem non capiente, non est appellandum.
11 Iudice alimenta præstari decernente, an à tali decreto liceat appellare.
12 Condemnatus in actione ad exhibendum, an possit appellare.
13 Appellationi tacitæ vel expressæ renuncians, non potest eam producere.
Appellatio, non debet esse præsidium iniquitatis.
In delictis notoriis, non admittitur appellatio.
14 Appellans à correctione, an sit audiendus.
15 Appellatio in rescripto Principis prohibita, an sit admittenda.
16 Iudice inter partes cōueniente quòd ab eius sententis licet appellare, an tunc valeat appellatio.
17 Sententia excommunicationis, an per appellationē suspendatur, an remoueatur.
18 Appellare à sententia quæ nulla est, non est necesse.
19 Appellans ne in ecclesia sua resideat, an sit audiendus.
20 Appellatio generalis, an sit valida.
21 Contumax, qui de stando iuri iuratoriam cautionē præstitit, an possit amplius appellare.
22 Petens dilationem iuris ad appellandum, an sententia lata possit appellare.
23 Appellans ab eo, quod fecit & fieri procurat, an sit admittendus.
24 Victus appellans, & propriæ appellationi renuncians, an possit agere ad sumptus.
25 Victo in causa non appellante, an victor possit p̄pter sumptus appellare.
26 Excommunicatus an possit in his, quæ fiunt extra iudicium, appellare.
Excommunicatus potest appellationem ante sententiam excommunicationis interiectā prosequi.[e]
27 Iudice alteri partium minante, q̄ eam lædere, an illa pars possit à tali mina appellare.
28 Appellare nō licet ante sententiam, sine causa rōnabili: & quæ sit talis causa rationabilis.& nu.32.
29 Appellari an liceat ab interlocutoria sententia.
30 Appellari an possit à beneficiis, per iudicis iniuriā denegatis.
31 Appellatio de non vendendo aliquam rem, aut de non molestando possidentē, an sit admittenda.
Appellatio frustratoria, nunquam est admittenda.
32 Pars grauata potest licitè appellare, licet grauamen non sit in iure expressum.
33 Appellatio notoriè & euidenter frustratoria, non est admittenda.
34 Clausula, remota appellatione, in literis apostolicis inserta quid operetur.
35 Post sententiam, fas est cuilibet simpliciter, & sine causa appellare.

In quibus casibus, & ex quibus causis appellari poßit, & quando teneat appellatio uel non.

IN quibus Autem casibus, & ex quib⁹ causis appellari possit, & quando appellatio teneat, vel non, est videndū. ¶ Et quidem in omni causa, & ex omni grauamine appellari pōt nisi vbi sit prohibita appellatio: vt §.tit. proximo in pri. q̄d dic vt j. in fi. huius §. ¶ Videamus ergo vbi sit prohibita, vt per coosequens sciamus vbi sit permissa. †quia viso vno contrariorū, videt̄ & reliquū: vt §.de arbi.§.pōt esse.in prin. ¶ Primò igitur p̄hibita est appellatio, quia contumax non auditur appellans: vt ij.p.vj.§.sunt etiam, quorum.xxiij.q.iij. de illicita.C.de iudic.l.properandum.§.sin autē.extra de appella.personas.quod verū est in vero contumace.secus in ficto, seu præsumptiuo.quod dic vt §.de cōtuma.§.j.[f] ¶ †Secundò homicida, veneficus, 2 adulter, & qui manifestam violentiam cōmittit, insignis latro, vel incitator seditionis, vel Dux factionis, raptor virginis, si sit argumētis superatus, testibus confessus & conuictus, non audit̄ appellans: sed statim est sententia exequēda: vt in præd.§.sunt etiā, quorū. versi.nullus.& ff. de appel.constitutiones.C.de rapto.virg.l.vnica. Idem secūdū quosdā, in causa ingenuitatis & libertatis.ff.de statu ho.ingenuū.ff.de reg.iur.res iudicata. Sed in libertate est contrariū: vt C.de libe.cau.l. si is quem.& ff. quan. app.sit l.ij.§.sits. Azo tamen id dicit seruandum in omnibus criminibus, sicut in præmissis. Sed nunqd hæc tria debent concurrere: vel an sufficit sola cōfessio, vt qs nō appellet? Dic vt no.ibi.& extra, de appel.Romana.§.sin autē.[g] & c.cum speciali.§.porrò. 3 ¶ †Per quem §.& per p̄d. versi.nullus. dicunt quidam quòd si iudex cōfesso coram se ante litis cōte. se debere aliquid, præcepit quòd soluat: à tali præcepto appellari non pōt. Et inducūt ersū ff.de mino.l. ait prætor.§.j.& ff.de app.l.pe.§.omnes.& C.de re iudi.si pecuniam.& extra, de proba.p teras. Alij cōtra, dicētes q̄ prædi.l.ait prætor.loquit̄ disputando, nō asserēdo. Bar. dicit q̄ ex quo in iudicio legitimo cōfessus est, nō pōt appellare, nisi prius p̄bauerit se per errorē cōfessū fuisse: vt no.i p̄.§.sin aūt.[h] & §.porrò.[i] Azo dicit, q̄ aut sit p̄ceptū sup negato, vt q a ps altera iurat: & sic iudex negati p̄cepit q̄ soluat: & tūc non

e ¶ Dic vt ibi. Est quæst.lxvij.& in solutione, nihil plus ibi dicitur, quam hoc saluo quòd ad secundū membrum etiam allegatur.ff.de mino. etiam si à pa.§.ex causa.

f ¶ In quib⁹.§.primo. Vbi §. versi. & no. vltra remissionē ad cle.de dolo & cōtu.si ante. plenè prosecutus sum materiā per septem membra distinctam.

g ¶ §.sin autē. li.vj.

h ¶ §.sin autē.in ij. glossa.

i ¶ §.Porrò.in prima glo.

¶ Odof. dicit In I. ante sententiæ. C. quo appella. non reci. vbi ad negatiuam inducebat ipsam l. ad diffinitiuam inducit l. si pecuniã. & §. permittitur. superius alleg. & ff. eodem titu. creditor. §. iussus. Soluit vt sequitur. vtitur tamen his verbis. Aut de causa cognoscitur iure ordinario, aut extraordinario: & in effectu idem est, quod sequitur, & quod addam.

b ¶ Expressum. Dixit Odof. nisi præceptum fiat in cõfessum ff. de iud. l. si debitori.

c ¶ Confessus. Ad declarationẽ eius qđ ibi & hic dicitur, quæritur qđ iuris de hærede cõfessi, an appellet. ꝓpter quod narrabo quæstionem Nico. Mata. quæ incipit, quidam veniens ad pœnitentiã: quã format de pœnitẽte cõfesso corã ordinario se rapuisse mille et solenniter promittente illa restituere, quibus debebantur ad ipsios mandatum. & iuriuit renunciando omnibus exceptionibus: &c. quo mortuo, A. coram ordinario petijt cẽtũ sibi p eum rapta: ordinarius sine libello & litis contestatione receptis argumentis & iudicijs de rapina & iuramento petitoris, de quantitate rapta pronunciauit hæredem debere restituere illa centum: à qua pronunciatione hęres appellauit, dicens etiam illam nullam. soluit ex primo propter quędam argumenta præmissa. dicit processum illum factum per defunctum coram ordinario, non posse dici sententiam: quia nec lata per iudicem, nec in scriptis, nec lite contestata, nec solennitate seruata iudiciarij ordinis. C. de senten. & interlocut o l. prolatam. cano. ij. quæstione sexta §. diffinitiua in principio de re iudica. c. fina. lib. vj. fuit tñ actus, qui in principio in pręiudicium debitoris habet vim sententiæ propter confessionem coram ordinario factam, & promissionem stipulatam de certa quantitate per personam publicam, per quam acquiri potuit omnibus rapinam passis. C. de episco, & cleri. generaliter. & l. cum cle. de vsur. quamquam. lib. vj. Et prędicta habent effectum sentẽtię. ff. de iudi. l. debitori. Item adiunctum fuit iuramentum. quod fortificauit obligationẽ. C. de transactiõ. si quis maior. extra, de iureiurando. Si verò contra nullitas allegari non potest. Nec obstat personas certificatas non fuisse quibus erat restitutio fienda: cùm illam ordinario commiserit: & sic facta per ordinarium, à promissore facta videtur. ff. de hære. instituen. l. asse. & qđ cuiuſ. vniuer. no. l. Item eorum. §. primo. Nec etiam locus est appellatiõi, vbi non est iniquitas vel grauamen. extra, de appel. cum speciali. §. j. nec ibi actum est, quod petit appellans. C. de re credi. generaliter. §. si autem io fin. Concludit ergo respectu processus habiti cum defuncto, beneficium nullitatis vel appellationis hæredi nõ competere. Item nec competit ex declaratione personę facta per ordinarium, & quantitatis illis debitæ ex summa promissa & ꝓnunciatione secuta. Declaratiões enim illæ, quę de appendiciis sunt à principio factæ videtur, per prædi. l. asse. cum concordan. & sic non fuit necessaria solennitas sententiæ. ff. de testa. hæredes palam. §. primo & bene facit quod ibi nota. super verb. posse. qua etiam ratione de pronunciatione idem dicit, cùm etiam illa nõ possit dici diffinitiua. allegat. ff. quod metus cau. si cum exceptione. §. hoc autem. & quod ibi nota. in glo. non est danda. facit ij. q. vj. biduum. in princip. & in fin. subdit ꝙ si appellatio interposita habet iustam causam grauaminis deberet illud ordinarius reuocare extra, de appellatio. cum cessante. si non habet exequatur. & cogat illum soluere. Hęredis enim in vinum succedentis, par fortuna habenda est. C. de fructi. & litũ expen. l. secunda. hic addo quòd hoc procedit, etiã si in hæreditate oĩl est de ꝓda. ex confessione enim & promissione conuenitur hæres, non simpliciter ex delicto: quo casu procederent notata secundũ leges in decre. vlt. de sepul. & xiij. q. ij. c. episcopus, qui filios. & vide suprà, de inter. §. secundo. versi. si is. cum sua remissio.

non valet præceptum: & potest appellari. C. de re iudic. si pecuniam. & in præd. l. aut prætor. §. permittitur. Aut fit in cõfessato: & tunc tenet, & appellari non potest: vt C. de non nu. pecu. generaliter. Odo. dicit,[a] ꝙ si præceptum fit, & post diffinitiua expectatur: tunc non appellatur, quia à diffinitiua poterit appellari: & sic omnia grauamina primò illata poterũt reparari. ff. ad Turpilia. l. j. C. de transactio. cum ea. ff. de appel. l. ij. §. fi. Et hæc ratio colligitur in eo. titu. l. j. Siverò non speretur diffinitiua tunc sicut possum à sententia appellare, aut ipso iure nullam dicere, sic & ab eo præcepto. ff. eodẽ si expressum.[b] & iunge quod est infra, versicu. x. & infra, de confessis, §. postremò. versi. nunquid confessus.[c] ¶ † Tertiò non licet appellare officiali curiæ puta executori vel tabellioni condemnato ratione administrationis, in qua deliquit vt in præd. §. sunt etiam quorum. versicu. nulli, quorum. & C. quo. appel. nõ reci. l. nulli. ¶ Quartò non appellatur, à quo fiscalis calculi satisfactio, aut tributorię functionis munus vel euidentis & conuicti debiti publici vel priuati redditio exposcitur. vt prędic. §. sunt etiam, quorũ. versiculo. quoties. & C. eodem[d], abstinendum. & l. finali. Si ergo non appellatur, in tributis, † ergo videtur quod nec in decimis, quæ sunt tributa animarum, appellabitur: vt vj. qu. estio. j. decimæ. extra, de decimis. tua nobis.[e] dic vt ibi. ¶ Quintò non appellatur ab executore, nisi modum excedat. quod dic vt §. titu. proxi. §. nunc dicendum. ver. quid si ap. vel nisi meritò sit suspectus vt in præ. §. sunt etiã, quorum. ver. quoties ab executione. C. quorũ ap non recɑ. l. ab executore. C. si in causa iudican. l. ij. & iij. extra, de ap. nouit. nisi obijciatur transactionem post sententiam fore factam. argu. ff. de in ius vocando. l. neq;. §. primo. vel si executor iniuriosè aliqd agat. C. de appellatio. si quis prouocatione. tertia q. v. c. quia suspecti. vel nisi in integrũ restitutio sit postulata. C. in integru resti. post. l. j. & de appellatio. sicut. vel nisi dolo aliqd egerit executor: vt ff. de nego. gestis. l. tertia. §. si executor. vel nisi sententia dolosè obtenta sit: vel is, contra quem lata est, iusta de causa absens fuerit. ff. de iudic. si prætor. §. finali. aliàs est l. si per dolum. extra, de re iudi. c. cùm Bertoldus. §. postmodum. vel nisi admittat aliquam de exceptionibus, quæ post sententiam obijci possunt: quas habes suprà de excep. §. dicto. versi. post sententiam. & sequen. & has excep. & alias. quæ no. extra, de re iudic. quo ad consultationem.[f] tenetur admittere executor. ¶ † Et scias quòd si iudex pronunciat sententiam fore sic exequendam: tunc bene appellatur ab hac pronunciatione.[g] Si verò non pronunciat: sed præcipit executori vt capiat pignori res, vel ipse capit: tunc à tali facto non appellatur, nisi vt præmissum est. ff. de appel. si quis prouocatione. ff. de minio. ait prætor. §. permittitur.

¶ † Et cùm ab executione appellatur, est causa rationabilis exprimenda: vt in prædic. versicu. quid si ab. ¶ Sed pone aliquis post sententiam contra se latam, opponit exceptionem quam de iure opponere potest, vt suprà de excep. §. dicto. versicu. hoc tamen fallit, si iudex illam non admittit: nunquid propter hoc poterit appellare: videtur quòd non: quia ab executione non appellatur, vt §. Sed dic quod sic: quia à beneficio denegato appellatur: vt C. si sæpius in integrum restit. po. l. secunda. & ab iniuriosa executione: vt C. de app. si quis prouocatiõe. sed iudex, qui de huiusmodi appellatione cognoscit, non cognoscet de meritis prĩcipalis causæ: vt C. de appel. l. ab executione. sed cognoscet de exceptione, secũdum Albert. Gal.[h] ¶ † Sextò non appellatur in momentanea posses. vt in præcedenti §. sunt etiã, quorũ. versi. si de pos. & C. si de momen. pos. fu. appel. l. primu.[i] sed secundùm canones, bene appellatur. extra, de testibus. c. significauerunt. & de restitutio. spo. ex conquestione.[k] ¶ Sed nunquid condemnatus per constitu. si quis in tantam. appellare potest? Non videtur, secundũ prædi. l. Dic quòd si actum est tantùm ad restitu. possessionis: tunc non potest non appellatur. C. quo. appel. l. penul. & quia prohibitio simpliciter emanauit: ergo sic tenenda. ff. de publi. l. de pretio. nisi in quantũ appareat permissio. Si igitur proponatur exceptio competens post rem iudicatam, de quibus infrà, versicu. proxi. siue exequatur, siue pronunciet exequendam, appellari poterit, secundùm eos: quia modum excedit, & grauat. & hoc siue per actionem iudicati, siue per iudicis officium fiat executio. de quo satis suprà titu. primo. §. penulti. Cy. coaptat in ꝓposito in prædi. l. ab executore. vbi vide per eum. Subditur autem hoc, quòd quando licet ab executore appellare, causa rationabilis exprimenda est in appellatione. quod etiam plenius dixerat in versicu. ad quem remittit. & versicu. ibi sequen. Ex quo colligitur executionem vel sententiam super ea ferendam, esse interlocutoriam.

d ¶ Et C. eo. quorum app. non reci.

e ¶ Nobis. In fine. & vide quod ibi dixi. sequens autẽ remissio est ad ibi nota. in prin. primæ glo.

f ¶ Consultationẽ. In vltima glo. & vide quod super ea dixi.

g ¶ Pronunciatione. Hoc tenet Accur. C. quorũ appel. non reci. l. ab executore. & ff. de appel. ab executore. vtrobiq; in prima glo. Sed Odof. Gui. contra in vtroq; membro huius versic. primò siue exequatur, siue pronunciet exequendum, secundùm eos non appelletur. Et est ratio, vt sit finis litium. C. de transac. l. fratris. extra, de dolo. c. finem. & c. finali. in princip. & ne lex imponatur verbis. C. cõmunia de leg. l. ij. & de elect. commissa. § secũdo libro sexto. & quia secundùm leges, ab interlocutoria

A D D E quòd quando appellatur ab executore, debet causa rationabilis exprimi. Ro. consi. j. Pau. de cast. consi. cccxxv. Quod autem sententia, qua pronunciatur instrumentum in exequendo vel nõ exequendo sit interlocutoria, tenet multis medijs Ange. cõsi. cxv. cõtrariũ tenet Ro. consi. clxxiiij. dicens Ang. in dicto consilio malè loquutum fuisse.

h ¶ Albe. Galeo. hoc eo. titu. versi. vltimo.

i ¶ L. j. Dixit Ioan. de Deo vbi suprà, in cauil. vltra medium, hoc procedere, cùm malitiosè impeditur restitutio. de restit. spolia. in literis. & c. item cùm quis.

k ¶ Conquestione. Vide quod no. titu. cùm ad sedem. in fi. pen. gloss. Et ad saturitatem vide per Archi. in præd. versicu. de poss. Ad id autem, de quo etiam ibi tractatur, ꝙ ex quo lex illa est canonizata, scilicet vbi s. seruãda sit etiam in ecclesiastico foro. vide per ea, quæ scripsi extra, de rescrip. c. ij. super gl. pe. nõ enĩ fuit tanta authoritas Gratiani ꝙ hoc posset. Item ipse intellexit sententiã in casu illius legis esse interlocutoriã. qđ reprobãt Azo & Accur. in l. præ. in fi. j. gl. Itẽ ad id, qđ allegat de modico præiudicio, vt ꝓpter id vitet appella. rñ. per id qđ no. in l. præd. in vlt. gl. quæ tenet restitutionẽ contra talẽ sñiam dari minori. & facit quod statim dicam. Item præiudicium exprimit ibi glo. circa mediũ, scilicet si contingeret in iudicio proprietatis probationes esse paratas. Negari ergo non potest deteriorem conditionem illius, qui sit de possessore petitor.

A D D E an appellari possit à sententia momentaneæ possessiõ is, Ang

consi. xlv. B. consi. cccxxvj. in fine. ij. lib. Roma. cōsi. cccxxiij. Fede. de Senis consi. lxxvj.

a ¶ Ros. Vbi de interdicto vnde vi, vltra mediū versicu. quaeritur autem an dictum Accur. in prae. l. de momē. pos. recedere videtur in idem. sed Gul. de Suza ibi tenet quòd si agitur possessorio conditione ex illa lege, dato quod sequatur proprietatis perditio nō poterit appellari: cum causa originalis, & nō accessoria sit inspicienda. allega. C. ad Maced. filius. ff. de dona. quid, quòd in princ. & ff. quod vi aut clā. pam origo. Item principale per accessorium non recipit immutationem, sed econuerso: dic vt dicā īfrà versic. quid si victus. Itē quia violentus ex delicto suo non meretur habere iura. C. de hered. l. prima. & l. curiales. ff. de inter. & rele. l. relegatorum. § fi. Et pondera quod dictum Simo. Vicē. super l. si quis. nō est hic contrarium. loquitur enim qñ agitur actione in factum. descendente ex interdicto vnde vi. Quaerit etiā ipse Gul. quid si egi cōtra te petitorio & possessorio recuperandae vel adipiscendae simul, & in vtroque fuisti mihi condemnatus, & appellasti: nunquid fiet contra te in possessorio executio, appellatione non obstante? quod videtur, per praedictam legem. Tenet contrarium vt sic nil nouetur tali appellatiōe pēdente. C. eodem. l. ij. §. nil innoue. appella. penden. l. vna. Nec obstat l. praedi. quae locū habet, cum causa possessionis est principalis: haec autem erat accessoria proprietati, ex quo simul proponebatur, de causa posses. cūm dilectus. & quod ibi no. in vltima glo. sequatur ergo accessorium principale. de regu. iur. accessorium. libro sexto. Tenet etiam ibi Gul. quòd contra sententiam bene competeret exceptio doli, si in hac causa per dolum esset obtenta. dans pro regula omnia remedia, praeter appellationem competere, contra sententiā momentaneae possessionis. Cūm enim sola appellatio denegetur per legem illam, quod in alijs mutatum non est, stare non prohibetur. C. eodem titu. praecipimus. & de test. sancimus. Pro hoc facit quod tenet ibi gloss. vlti. beneficium restitutionis contra talem sententiam minori competere: & hoc ad id quod §. proxi. dixi summè iustificat ius nostrum, & Canonistarum opinionem.

appellari, vt ibi. Si autem tangatur petitorium: tunc sic, quātum ad partē illam, secundum Ros.[a] Tu dic appellari posse: vt suprà, versic. proxi. ¶ 9 † Septimò, non appellatur à nominatione publici muneris, quod est vtilitate priuatum: vt est in tutela, vel cura. ff. quando app. sit l. prima. §. si quis. Institu. de excusa. tuto. §. qui intrinsecus. Secus si sit publicū authoritate et vtilitate. C. de app. l. quarta. & l. qui ad ciuilia. & l. nominationes. secunda quaestione sexta. nominationes. Sed in primo casu debet se excusare intra quinquaginta dies: & nisi excusatio admittatur, appellet. ff. quando app. sit. l. j. §. si quis. secunda quaestione sexta. capi. biduum. in prin. ¶ 10 † Octauò, quando res dilationem non capit. ff. de app. reci. vel non. l. fi. puta vt excommunicatus absoluatur. extra, de app. qua fronte. & de sentē. excom. sacro. vel ne testamentum aperiatur, ne scriptus haeres in possessionē mittatur. ne frumentum in subsidium militum transmittatur, vel ne fiat id quod edicto perpetuo continetur, vel ne pignus à creditore vendatur, vel ne funus sepeliatur. ff. de app. reci. vel nō, l. fi. C. quo. ap. nō reci. l. quisquis. quae est ij. q. sexta. §. sunt etiā, quorum. versic. si quis etiam. extra, de sepul. ex parte. C. de sepul. vio. l. fi. & authenti. item qui demon. & authentica sed nec ante. ¶ 11 † Sed nunquid quando iudex decernit alimenta praestari, vel aliud decretum interponi, super his, quae habes ff. de offi. ci. eius, cui mand. est iurisdic. poterit ab eius decretus appellari. Dicit M. de Fa. quod non: quia talia non capiunt dilationem. ff. de app. reci. vel non. l. fi. ff. de re iudi. l. secūda. ff. de fer. eadem. extra, de app. qua fronte. quia nec appellatur à sententia lata, vt annonę, deinur, vt iam dixi. Alij dicunt quòd à sententia super alimentis data, appellari potest. argu. C. de app. & in maioribus. Tu dic quod si petantur alimēta officio iudicis, tunc obtinet sententia M. de Fa. quia tunc summariā fit cognitio: vt ff. de his, qui sui vel alieni iur. sunt. l. si iudex. ff. de liber. agno. si quis à liberis. §. solent. extra, de accu. ex parte. & c. pen. & fi. xvij. q. vltima. §. fi. nisi diceretur iudicē modū excessisse: quo casu iterum praestabūt. ff. de inoffi. testa. si instituta. §. pe. ff. de li. agno. si neget. Si verò petantur iure ordinario, tunc praeualet sentētia aliorum.[b] ¶ Sed nunquid vbi agitur iudicis officio inter patrem & filium, & inter patronum & libertū, & de cautione damni infecti, potest appellari? De hoc supra, de offi. iud. §. primo. versicu. sed an in eisdem. ¶ 12 † Sed nunquid in actione, ad exhibendum condemnatus, appellare potest? Et videt quod nō: cūm nec in possessorio appelletur. ij. quaestio. sexta §. sunt etiam, quorum. C. quorum app. nō reci. quisquis. Sed distingue, si enim cōdemnatus est vt exhibeat rem, cuius facultatem exhibendi habet: tunc non potest appellare: imo rem cogitur exhibere: cū tale iudicium non habeat more dilationum differri: vt ff. ad exhiben. l. iij. §. ibidem. Si verò condemnatus est quasi homo, qui dolo desierit possidere, cūm subiaceat periculo iuramenti in litem vel interesse: timore huius periculi, quod est graue, vt ipsius potitorij periculum: poterit appellare. arg. in eadē l. j. §. idem Iulianus. §. j. alias incipit, si quis hominem. respon. j. & §. si quis rem. Item appellari posset, vbicūque exhibitio trahit secum rem ipsam, actori restitui, & causas cohaerentes eidem: vt in praed. l. Iulianus. §. quantū. & §. fi. & l. sed si haereditas. respō. j. & l. Celsus. §. idem. & §. Item Celsus. & §. seq. & §. idē Iulianus quaerit. & eo. ti. l. secunda. ¶ 13 † Nonò, cū appellationi est tacite vel expressè renūciatū. quae dic vt infrà §. fi. ver. nec quod appellās. ¶ Decimò, in delictis notorijs, si per appellationem velit quis in eis perseuerare. nam appellatio non debet esse praesidium iniquitatis. extra, de app. cūm sit Romana. in fi. & c. peruenit. & c. consoluit. & c. reprehensibilis. & extra, de sponsa. ex literis. in fi. de vsu. quā perniciosum.[c] C. de app. constitutiones. C. quorum app. nō reci. l. ij. siue sint notoria de iure, siue de facto: vt eo. titu. cum speciali. §. porrò. Et no. breuiter quod si aliquid sit notorium per rei euidentiam: tunc non admittitur appellatio: vt in praedi. c. ex literis. Si verò per famam publicam: tunc admittitur appellatio: vt in praede. c. cūm sit. in fin. Idem in notorio iure, quando scilicet probatur crimen alicui, vel confitetur in iudicio admittitur appellatio, nisi cōuincatur & confiteatur. C. quo. app. non reci. obseruare. nisi in casu, in quo confessus non potest appellare: vt not. ff. de app. l. fi. §. j. super verbo, auxilium. & hoc locū habet in crimine, vt ibi: & in causa ciuili, vt eo. tit.[d] ab sustinendum. & l. fi. quod dic vt §. versic. ij. Item in notorio facti praesumpti, cūm recipiūtur probationes, recipitur appellatio. extra, qui fi. sint leg. c. transmissae. De his notorijs dicā infrà de notorio crimine. ¶ 14 † Vndecimò, à correctiōne. extra, de offic. ordi. licet. & in praedic. c. cum speciali. in fi. in quo distingue. Nam aut persona, quae appel. à correctione vel disciplina, est regularis. & tunc nō valet appel. vt extra de app. ad nostram. & c. reprehēsibilis. nisi corrigens, modū excedat: vt eo. tit. de priore. & de offi. delega. super quaestionum. & extra, de offi. ord. irrefragabili. §. vt autē. Aut est secularis: & tūc tenet appellatio: vt extra, de app. peruenit. ij. Tamen do. Inno. iiij. no. in praedi. ad nostrā. quod quo ad hoc nil interest īter seculares & regulares, nec īter correctionē & aliū processum: quod non approbo.[e] Nam talis intellectus multa iura infringet. & vide quod no. infrà de inquisitio. §. j. versicu. Item quod est sibi. ¶ 15 † Duodecimò, quando appellatio in rescripto inhibetur, quod solus princeps facit. ff. à qui app. nō licet. l. j. in fi. extra, de appel. super eo. & de offi. dele. pastoralis. in princi. Sed certe per hoc sola appellatio friuola intelligitur esse remota. extra, de officio deleg. c. super quaestionum. de hoc infra ver. quod vere. & sequen. ¶ Decimotertiò, non appellatur à principe, & alijs: vt infra §. proxi. ¶ Decimoquartò, nec ab interlocutoria secundùm leges, nisi in casibus. secunda quaestio. vj. ante sententiam. sed secundùm canones sic. & quādocunque quis grauatur. extra, de app. cū cessante. & c. super eo. ij. extra, de electione. cū dilecti. in fine. secūda quaestione sexta. nō ita. infrà, versi. sed nunquid.[f] ¶ Decimoquintò, nō potest tertiò appellari: vt infra §. quot.[g] ¶ Decimosextò, non appellatur ab arbitro. C. de arbit. lege prima. nisi sit delegatus. secūda quaestione sexta. §. fina. versicu. iudicibus. A iudice tamen ex communi consensu dato bene appellatur. ff. de appella. l. ex consensu. & secunda quaestiōe sexta. sane. & argumen. contra. ea. quaestio. c. à iudicibus. sed ibi de

b ¶ Aliorum. Haec distinctio fuit Albe. Gal. qui hoc no. eo. tit. versi. sed nunquid à sñia. Vñ dixit Vber. de Bo. ff. de libe. agno. quod secūdo casu datur libellus. de hoc statim remittā. datur curator. ff. de tuto. & cur. da ab his. l. in omnē appellat. & de hoc luc. In primo verò casu, quā ex officio neutrū horū admittitur: Gul. de Suza. per l. de alimentis. C. de transact. ibi arguendo distinguebat an agatur de praeteritis: & tūc libellus detur, & appelletur, si de futuris, secus de vtroque. Primū membrum placet. in secūdo posset procedere distinctio praedicta, & de libello vide j. de libel. concep. §. nunc dicendum. sub versicu. xxx. circa fi. Ipse tñ Guid. super l. si iudex. ff. de his qui sui vel ali. iur. sunt. dicebat appellari posse à sententia lata pro alimentis praestandis: cūm nullo iure sit prohibitū: quod sufficit. C. de colla. l. illam. ff. de praeua. l. ij. ad fi. de sentē. excōas. qui. libro vj. Ad idem C. de relig. & sump. fu. l. statuis. imò etiam in minimis causis est permissum. extra, de app. c. ad appel. & prae. l. & in maioribus. Hoc maximè verū secundū eū, quādo is, pro quo est lata sententia, aliunde se alere potest. alias aequum est, quod appellās interim illi praebeat alimenta. argu. ff. de inoffic. testa. l. si alimenta. §. pe. & de iure delibe. filius. & vide j. de offic. iud. in quatuor alle. & quod scripsi de causa possessio. cum super electione. super ij. glo.

ADDE quod opinio Specu. sequitur Bartol. in dicta l. fina. de appella. recipi.

c ¶ Perniciosum. De manifestis vsurarijs loquitur. & vide quod ibi dixi in tex. & super glossa.

ADDE, quod licet in notorijs non appelletur, tamen si causa rationabilis in appellatione inferatur, appellatio est admittenda secundùm Ludo. Roma. consi. cccxxiiij. quem sequitur episcopus Alex. in c. cum speciali. §. porro. de appella.

d ¶ Eodem titu. quo. app. non recip.

e ¶ Approbo. Nec approbat Host. vt ibi scripsi super vlti. glossa.

f ¶ Nunquid. Vide quod ibi dicam.

g ¶ §. quot. Vbi dicam prouisionem cle. de re iudi. c. primo. super versi. sed secundùm praemissa.

arbitro

arbitro compromissario: vt patet in §. qui ibi sequitur. 16 ¶ † Quid si conuenit inter partes, vt ab eius sententia[a] liceat appellare? Respondeo, dic non valere, argu. in authen. col. viij. in medio litis non fieri sacras iussio. circa princip. C. de iurisdictione omnium iudicum lege priuatorum.[b] ¶ Decimoseptimò, non appellatur à sententia excommunicationis, vel interdicti. quod verum est quo ad hoc, vt sententia suspendatur. quod esse nō potest, cùm secum trahat suam executionem: imò non obstante tali appellatione, denunciari potest. quod dic vt extra, de appellationibus pastoralis. & capitulo ad hoc. infrà §. nouissimè. prope principium. aliàs autem bene appellat excommunicatus: vt extra, eo. peruenit. & de exceptio. capitulo finali. & tertia quæstione nona. capitu. re vera. in fine. Et operatur talis appellatio, vt transferat causam ad superiorem vt extra, de sentētia excommunicationis: per tuas. in princip. & etiam eximit appellantem à iurisdictione eius, à quo appellatur. extra, de appellatio. ad hoc. & ca. pastoralis. vide infrà versicul. xxxv.

17 ¶ † Sed dices, quid ergo prodest appellare, ex quo sententia non releuatur, seu suspenditur? Respond. multum: quia tunc superior, ad quem est negotium per appellationem translatum, potest absoluere excommunicatum appellantem, nec tenetur (nisi velit) ad excommunicatorem eum remittere absoluendum: vt in prædi. capitu. per tuas. versiculo verum. Si autem per simplicem querelam superior de excommunicatione cognosceret, teneretur eum ad excommunicatorem remittere absoluēdum. extra, de offi. ordi. ad reprimendam. Item aliud operatur etiam, vt dixi suprà, versic. proxi. Dicunt etiam quidam quòd si episcopus præcepit alicui de sua diœcesi, quod faciat vel præstet aliquid, ad quod de iure communi tenetur: ille verò dicit se non teneri ratione priuilegij vel præscriptionis, vel alia de causa, & appellat: si episcopus illum excōmunicet post talem appellationē, sine causæ cognitione talis sententia tenet, dummodo verum sit quod ille tenetur. Hoc prosequere secundum papam, vt nota. extra de censi. significauit.[c]

18 ¶ † Decimooctauò, à sententia, quæ nulla est, non est necesse appellari: puta si non continet absolutionem vel condemnationem. Item si sit lata, ordine iuris substantiali postposito, & si sit lata contra res prius iudicatas. Item si sit lata contra ius scriptum: vt quia continet, minorem quatuordecim annis posse testari. Item si plures iudices simul dati sunt, & vnus solus pronunciat. Item si certus modus mulctandi statutus est: & iudex eum non obseruat. Item si sententia sit venalis, lata à iudice mercede corrupto. Item si quis illegitimæ ætatis, ad honorem aliquem nominatus est. In his omnibus, inquam, casibus, non est necessaria appellatio: vt hæc omnia probantur secunda quæstione sexta. §. diffinitiua. & suprà, de sententia excommunicationis. § iuxta.

¶ Decimononò, nō valet appellatio sine causa, post citationem factam interposita. extra, de appellationibus. meminimus. & de officio dele. c. causam, quæ. ¶ Vigesimò non potest appellari ab eo, quod maior pars facit. extra, de his, quæ fiunt à maiori parte capitu. capitulo primo. 19 ¶ † Vigesimoprimò, ne quis in sua ecclesia præsideat. extra, de appellationibus peruenit. ¶ Vigesimosecundò, non appellatur ab episcopo, in quem compromissum est, secundùm l. episcopale. C. de episcopali audientia. & in authentica ibi posita. & vndecima quæstione prima. quicunque litem. secus secundùm canones. secunda quæstione sexta, omnis oppressus. ¶ Xxiij. non valet: si appelletur, ne fiat electio, vel ecclesiæ ordinatio, vel ne fiat id, quod de iure communi fieri debebat, seu quod edicto perpetuo continetur: vt j. 20 ver. si vero appellatur. ¶ † Xxiiij. non valet appella. generalis: vt extra, de appellatio. c. ij. & consuluit. ij. ¶ Xxv. non valet appellatio in minimis causis. arg. ij. q. vj. anteriorum. versicu. etiam. argu. ff. de dolo. si quis affirmauerit. & C. de senten. & interlo. om. iud. auth. nisi breues. sed cōtrariū verum est: vt extra, de app. capi. de app. & C. eo. & in maioribus. ¶ Xxvj. non tenet appellatio, quando is, qui præstito iuramento, secundū formam ecclesiæ, ab excōmunicatione est absolutus, interponit plus quàm sibi aliquid iniungatur. extra, de app. quæstioni & de sentē. excō. 21 c. sacro. ¶ † Sed nunquid contumax qui iuratoriam cautionem præstitit de stando iuri, pōt amplius appellare? Respon. sic. ff. qui satisda. cog. l. fin.[d] arg. cōtra extra, de dolo & cōtu. prout. sed ibi ex causa friuola appellauit. ¶ Xxvij. nō valet appellatio, si iudex reuocauerit grauame, propter quod extitit appellatum. extra, de app. cū cessante. quod intellige vt s. de excep. §. viso. versicu. propositis. & seq.[e] ¶ Xxviij. non valet, si fit ab eo, qui non potest appellare. quod dic vt s. §. j. ¶ Xxix. non valet si condemnatus de falsa moneta, appellat. C. de fal. mo. l. prima. in princi.[f] ¶ Xxx. non potest appellare, qui terminum receperit ad procedendū vel ad soluendum, vel aliàs processui sententiæ acquieuit. extra, de offi. dele. c. gratum. de re iudi. quod ad consultationem. C. eo. ad solutionem. & infrà §. fi. versi. item quod 22 appellans. ¶ † Quid si lata sententia petit dilationē iuris ad appellandum? Respon. dic quod adhuc poterit appellare. ff. quibus mod. pig. vel hypo. sol. si debitor. & ff. si quis cau. l. secunda. nisi processerit ad solutionem, vel ad aliud simile. argu. extra, de app. sollicitudinem. ff. loca. cùm in plures. §. locator. ¶ Xxxj. non valet appellatio, vbi relapsus in hæresim curiæ seculari traditur. extra, de hære. ad abolendam. § illos quoque. ¶ Trigesimosecundò, fortè non valet in casibus, in quibus audientia denegatur, quorum vnus est vndecima quæstione tertia. rursus. in fine. alius vigesimatertia distinctione. in nomine. 23 prope finem. & ibi alij not. ¶ † Trigesimotertiò, nō potest quis appellare ab eo, quod ipse fecit, vel procurat fieri. C. de rebus credi. & iureiurand. generaliter. §. primo. in fine. versicu. quis enim, &c.[g] Nam & iudicem à se vel à procuratore suo impetratum, non potest quis recusare. tertia quæstione tertia. capitu. offeratur. extra, de causa possessio. & proprie. cùm olim. de officio deleg. cùm olim. ij. Nec etiam appellare potest propter iniquitatem personæ, extra, de officio delega. super quæstionum. §. verum. ab eius iniqua sententia sic. quarta quæstione tertia. §. item in criminali. versicu. si quis testibus. & no. ij. quæstione sexta à iudicibus. ¶ Trigesimoquartò, licet victus appellet: tamen is, pro quo lata est sententia, non potest appellare pro eo tantùm, quòd iudex non adiudicauit sibi expensas: sed pro eo, quod adiudicauit insufficiētes, sic. C. quando prouoc. non est neces. l. fin. & infrà, de expen. §. nūc de expēsis. in prin. & §. fi. versi. illud etiam. licet contrariū notetur extra, de excep. significauerunt. in gloss. super quo fiunt, &c. & male. 24 ¶ † Quid si victus appellans renunciauit appellationi factæ, quod potest: vt infra. §. fin. versicu. item quod appellans? nunquid victor poterit agere ad sumptus? Videtur quod sic, secundū ea, quæ not. infrà de expen. §. postremo. versicu. illud etiam. ¶ Sed dic contra. nam ex quo ex persona eius hoc ius consecutus est, etiam eo inuito illo vti potest: vt C. de fideiussor. minor. l. fina. ff. de bonorum posses. contra tabu. si post mortem. in fin.[h]

a ¶ Sententia Supple. arbitri.

b ¶ Priuatorum. De hoc plenè scripsi extra, de arbitr. cùm dilectus. super glossa secunda. Sed quæritur an à sententia iudicis lata super petitione de reducendo arbitrio arbitratoris ad arbitrium boni viri, possit appellari. Rusticanus disputauit hanc quæstionem, & incipit, petitum fuit a iudice. & tenuit quod appellari nō posse. Eius principale motiuum est, quòd ab arbitramento non appellatur: ergo nec à sententia, quæ super eo fertur. Itē iudex nō cognoscit hoc vt iudex, sed vt bonus vir. ff. pro socio. si societatem. in fine. & habetur perinde, ac si non vt iudex ad id fuisset assumptus. Primū declarat: quia subrogatum in alterius locum, illius naturam sortitur. ff. si quis cau. si eum. §. qui iniuriarum. cum concor. ibi nota. Sicut ergo ab arbitratore non appellatur, sic nec ab isto. Vnde quando arbitri in locum iudicum cognoscunt, appellatur ab eis vt à iudicibus. C. de iudicijs. l. apertissimi. & c. cum speciali. de officio delegati, ab arbitris. libro sexto. Si ergo econuerso, quando iudex locum arbitratoris tenet, nō appellatur ab eo, sicut nec ab arbitratore. aliàs per primam & secundam appellationem, in infractus litigiorum incident partes, quod à principio abhorruerunt.

ADDE, An à sententia arbitri vel arbitratoris appelletur, vltra ea, quæ habentur per Canon. in capitu. Quintauallis. de iureiurand. & per doctor. maximè Alexand. in lege nemo potest. de legatis primo. & per episcopum, Alexand. in rubrica extra de appella. Romana. consilio xxvij. Quo verò ad addi. Ioannis Andr. an à sententia lata super pet. reduc. ad arbitrium boni viri, etiam appelletur, vltra loca prædicta adde Cald. consi. v. Anto. de Butri. consi. l. Imo. consi. incip. reuocatur in dubium. Pau. de Castro consil. xxij. Alexand. consi. xvj. ij. lib. Roma. consi. mihi cclxj. vbi ex habente. Bald. in l. j. C. de his, quæ poe. nomine. distinguit, aut ille iudex læsit in modico: & non appellatur. Aut in magna quantitate: & tunc appellatur. Et cum hac opinione transit episcopus Alaxandr. in rubrica de appel. in xxij. col. & inquantum concludere videtur Ioan. Andr. quòd ab arbitratore, non appelletur. quod Barto. tenet quòd ex iusta causa possit appellari in l. finali. de app. reci. & sequitur Bald. consi. cccclxiiij. j. libro.

c ¶ Significauit. Vbi scripsi in gl. ga monachi. versiculo, & id videtur.

d ¶ L. finali. Vide extra, eod. titu. ad hoc. secundo. & c. seq. & quod ibi no.

e ¶ Et seq. Debet autem hæc reuocatio intimari appellanti secundū Bonagui. vbi suprà allegat. ff. de insti. l. sed & si. §. præscribere. & ff. de regulis iuris. l. decreta. extra, de dolo & contuma. capitu. vltimo. & idem Aegid. facit quod scripsi eod. titu. si à iudice. in fin. libro sexto. & de procura. mandato. & clemen. de elect. causam. Consuluit etiam Aegid. quòd de hoc habeat scriptura publica.

f ¶ In princip. Et not. extra de iureiurand. quanto. in j. glo.

g ¶ Enim, &c. Per quod dicitur, delatorem iuramenti, appellare non posse, sicut, cui detulit, iurauit, & obtinuit deberi. de relatore ibi no. & scripsi de iureiuran. capi. fi. super prima glo.

h ¶ In fine. Ad hoc facit quòd nota. & scripsi suprà de reconuentio. in fine. Facit etiam suprà. §. proximo. ad finem. versiculo sed quid si ille. & versiculo sequenti, sed pone. Ad quorum intellectū scire debes quòd Guido de Suza. super l. ampliorem. C. eodem titu. quæ

rit, nunquid illius legis beneficium competat appellato, quando appellantem pœnitet, & ab appellatione recedit. arguit quòd non: quia pœnitere potuit, per l. si quis libellos. eo. titu. C. de adul. sine metu. In contrarium allegat ff. de regu. iur. nemo. quia non licet mutare consilium in alterius detrimentum. Ad idem ff. de regulis iuris. mutare. libro sexto. Et hanc partē sine distinctione tenuit in ordine iudiciorum, vbi de appellationibus. versiculo penul. sed super præd. l. sic soluit, q si appellans spōtē appellauit, & in appellationis causa non processit, pœnitere poterit aduersario inuito. Et sic procedunt allegata primo. Si autem processit ad prosecutionē appellationis, non poterit inuito aduersario pœnitere: quia cùm aduersari⁹ supra sic interpellatus ex facto appellantis beneficium illius legis sit consecutus, inuito appellatore potent illo vti. Allegat eandem le. post mortem. alibi vbi §. alleg. ad idem ff. de fideius. si stipulatus. in princ. & l. ex persona. non obst. Gui. In nota. concor. auf. qui semel. C. quo modo & quando iudex. Cogit enī actor ꝓsequi reo citato, & nō pri⁹. Non obstat decr. ab eo. de ele. li. vj. vbi sola oppositio impedit pœnitentiam sic. & hæc sola appellatio impedire deberet. nam ibi duplex interesse personæ, cōtra quam afficiebatur ex obiectis ecclesiæ, & propter secundùm non posset obijciēs pœnitere, etiam cōsentiente aduersario, vt ibi no. in vlti. glo. fortè cōgruè distingueretur casus l. ampliorem. à casu legis, omnem honorem. de qua auctor hic loquitur. Si ponimus quòd isto casu ego victor appellare non possum ꝓpter sumptus, ex quo victus præuenit in appellando sup principali: sic enim ego, illo etiā re integra desistente, deceptus essem à lege: sed non sic in casu versicu. sed pone. & l. ampliorem. quia apertè à sententia, in qua succubueram, poteram appellasse, vt ibi. & extra, de testi. Raynutius. & c. Raynaldus. Imputem ergo mihi, si non appellaui: cum etiam apertà lex illa in princip. loquatur de appellante, qui prosequitur ibi, si appellator semel in iudicium venerit, & causas appellationis suæ proposuerit, & cætera. Et quid de iudicio eius, ad quam loquatur, clarè patet ex textu.

ADDE quod Bal. in d. l. ampliorem. dicit ibi esse casum in princ. q si aliquis est condemnatus in quinq;, & in quinq; absolutus, & appellet, quòd iudex appellationis poterit illū condemnare in illis quinq;, in quibus erat absolutus. & idem tenet in l. fi. C. quando prouo. non est necess.

a ¶ Appellare. Intendit, an quia iudex reum non condemnauit in expensis & eo si fortius absoluit eum, ab illo posit actor vincens in principali appellare. Legistæ communiter tenent quód sic. & Gul. da Suza. habet hoc pro indubitato, qui in prædi. l. fin. quærit an hoc casu in causa appellationis interpositæ per victorem reus posit conqueri de iniquitate sententiæ super principali? Et tenet q non: quia principale non recipit firmitatem vel infirmitatem ab accessorio: vt C. de contrahē. & commi. stipula. nuda. sed econtra sic. ff. de vsur. l. eos. in prin. C. de fruc. & lit. expē. l. terminato. Probatur vtrunq; de consec. eccle. vel alta. c. vno. lib. vj. & eadem l. prima. da regu. iur. accessorium.

25 ¶ †Sed quid si victus in causa non appellauit: nunquid victor propter sumptus poterit appellare? a Videtur quòd sic: quia in præ. l. C. quando prouoc. non est ne. videtur victor prohiberi propter sumptus appellare ideo, quia victus appellat à sententia: vnde cessante appellatione victi, victor poterit hoc benaficio vti. argu. extra, de appel. cum cessante. Contra quia non est illa causa quare præd. lex victorem prohibet appellare: sed illa, quia litis decisionem approbat. Agat igitur contra iudicem, qui cōdemnare omisit: propterea videtur in eius optione relinqui, vtrum condemnet vel nō. quæ dic vt in præ. versi. illud etiam. prius dictum verius videt, & curia hoc seruat. nam grauat, ex quo sumptus petitos non adiudicat: quos etiā post sententiā adiudicare posset, secundùm ea, quæ no. in præ. versi. illud etiam: mens tamen præ. l. C. quando prouo. non est ne. contradicit: & vide quod no. eo. tit. b §. nunc videndum. adfi. 26 ¶ †Xxxv. excommunicatus non appellat in his, quæ sunt extra iudicium: potest tamen prosequi appellationem ante excommunicationis sententiam interiectam. quòd dic secundùm papā, vt extra, de excep. cum inter. c ¶ Xxxvj. post decēdium non appellatur. ij. q. vj. anteriorū. & c. biduū. extra, de elec. cū dilecti. in fi. de re iudi. quòd ad consultationem. ¶ Xxxvij. si grauamen nō est illatum, vel comminatum: vt infra §. qualiter. versic. necesse. extra, de appel. c. cū cessante. d 27 ¶ †Quid si episcopus vel si iudex minatur alteri partium, quod eā lædat? Videtur q ex hoc appellari nō potest: quia vanus metus est, & non instans. ff. quod me. cau. l. metū. & l. j. & ij. Dic quòd si minatur de his, quę pertinēt ad eius iurisdictionē, iustus est metus: & tenet appel. ff. eo. l. fin. §. j. & cōmu. vel epistolas. & prorogata. per totum. extra, de offi. deleg. cùm super. in parte decisi. Secus si nō haberet iurisdictionē. ¶ Ad huius materiæ autem clariorem doctrinam, distingue. Nam aut appellatur à correctione, aut super ecclesiarum ordinatione. Item aut in iudicio, aut extra iudiciū. ¶ Si appellatur super correctione, dic vt suprà versiculo. xj. Si verò appellatur super ordinatione ecclesiæ, ne fiat electio, vel ne ꝓcuretur vtilitas ecclesiæ, non valet appellatio, nisi iusta causa appellandi fuerit assignata: vt extra, de ele. cū à nobis olim. extra, de his, quæ si à maiori parte capi. c. j. circa pri. & c. ex ore. circa fi. Non enim valet appel. ne fiat, qd edicto perpetuo continetur: vt ff. da appel. reci. vel non. l. fi. Si autem iusta causa assignata fuerit, & probata, valet tunc appel. extra, da his, quæ fiunt à ma. parte capi. c. j. & de appel. constitutis. ¶ Porrò cùm appellatur in iudicio secundùm antiqua iura canonica, poterat appellari ante litē contestatam, & post ante sententiam, & quandocunq;, etiam nulla causa appellandi ostensa vel allegata: vt ij. q. vj. non ita. & extra, de appel. cum sit Romana. & c. super eo. & c. secundò requiris. §. illam. Hodie verò non licet sine causa rationabili ante sententiam appellare: vt extra, de appella. vt debitus. c 28 ¶ †Sed quam dices causam rationabilem? Respon. vbicunq; iudex grauat contra ius scriptum: vel denegat iuris beneficium. xxviij. dist. de his. prope fi. d extra, de secun. nup. c. penul. & fin. puta si negat restitutionem spoliato, priusq; de proprietate cognoscat: vel si negat quartam productionem testium, cum solennitate legali. iij. q. ij. per totum. extra, de restitu. spoliato. ex cōquestione. extra, de testi. c. significauerunt. Vel si citat ad locum suspectum. extra, de appella. ex parte. Vel si non admittit excusationem, propter consanguinitatem. eo. tit. postremo. Vel si non facit exprimi in libello res petitas. eodē titu. significantibus. quæ est etiam in titu. de libel. obla. Vel si cogat partes coram se litigare suspecto. extra, de officio deleg. super quæstionum. §. fi. Vel si excedat fines mandati. extra, de officio delega. cū olim. Vel si executor modum excedit, vel merito sit suspectus. extra, de appel. nouit. Item si duo ex tribus iudicibus, tertio irrequisito causam subdelegant, ab illo potest appellari. extra, de officio deleg. causam, quæ. Vel si delegatus inuito ordinario vult minus idoneum instituere. extra, de officio delega. super eo. Et generaliter vbicunq; legitimæ exceptiones non admittunt. extra, de officio deleg. c. ex parte. Vel si deleg. cui causa est appellatione remota commissa, committat alij vices suas, poterit appellari ab illo: vt in præ. c. super quæstionum. §. si verò duo. Vel si iudex incipiat à peremptorio. extra, de dila. c. j. e Item in casibus expressis. ij. quæstio. vj. c. non solent. Vel si inferior velit cognoscere de causa ad superiorem delata. extra, de appel. solicitudinē. Vel si tertia persona appellat. extra, de officio dele. super eo. in fi. Vel si nō admittatur exceptio super suggestione falsi. extra, de rescrip. super literis. Vel nisi fiat editio actorum. C. vt lite pendente. l. ij. Vel si iudex mandet pecuniam solui, non expectatis curatoribus. ff. de nuno. l. aut. §. permittitur. Item in casu, qui est C. de appella. si quis. Item vbicunq; interest alterius appellari. §. j. Item vbicunq; sententia vel factum iudicis, contingit iniquitatem. ij. quæstiōe tertia. § diffinitiua. Et Breuiter vbicūq; iudex denegat dilationem: vel nō admittit exceptionem, vel grauat contra ius. In his ergo casibus, & similibus, est causa rationabilis appellandi vnde ap-

ADDE an appellari posait per omissionem expensarum, Ang. consi. cxc.

¶ Eodem titu. de expen.

¶ Cum inter. Vbi scripsi in gl. dixit hoc Inno. in fi.

¶ Cessante. Plenus ponit author in hac materia, quā antiqui, Tan. & alij, qui p ires versus dabant nobis casus, dicentes:

Appellare vetāt, scelus, excellentia pacta, Contemptus, minima res, interdictio facta, Arbitriū, res, quę perit, & sic longius acta.

Richardus in suis distinctiōibus ponebat xj. & hoc secunda quæstione sexta. Nepos de Monte, alba. ibi supra collegit circa xxv. casus: posuit tamen & exposuit illos versus Gul. de Suza. vbi i. posuit xiij. An verò his casibus addēdus esset casus puniti, quia noluit iurare de calūnia: vide supra da iuramento calumniæ. §. fina. in princ. & quod ibi dixi.

ADDE, vt plenissimè per episcopū Alex. in d. c. cum cessante.

ADDE Andr. sicul. sequētē, an cōminatio iudicis sit legitima causa appellādi, vide Car. in cōsi. ix. i ij. col.

e ¶ C. j. Dic vt ibi dixi super gloss. ij. ibi dixi q Bonag. glossauerat propter breuem terminum non peremptoriū curiam non dare literas appellanti: sed ipse in summa aduocatorum pe. rubricella plus dixit, scilicet se expertum, q dato q ambo concurrant, i. quia terminus peremptorius est breuis curia etiā tali appellanti literas non concedit. & dicit q literā iam super hoc factam vidit per Vicecancellarium dilaniari. Dicit tamen q Gof. tunc auditor contradictarum resistebat, dicens id iussisse fieri. Subdit etiam q abinde tales literas non potuit obtinere, ponderata veritate causarū iustificari posset consuetudo cancellariæ: & econuerso summe reprehendi. Restare enim oportet casum, quo prædicta decre. j. da dila. remanent incorrecta. ibi enim mouębatur quæstio monachis, super ecclesia vel proprietate: & sic causa erat ardua & forta improuisa. Et tamen scias q antiqua decret. præ. quæ erat in prima compil. sub titu. de dolo & contu. dilecti. fuit immutata: quia fuit additum de breui, quod ibi non erat solum de peremptorio: vnde author hic illam allegat, vt antiqui, qui solum peremptoriū ponderabant. Item ibi post verbum, mutauerat, in totum fuit recessum ab antiqua litera: quæ solum tractabat de quadam possessione per iudices decreta monialibus. Per hoc patet quòd adiuncto illo breui cum peremptorio illa decre. in hac parte Gregoriana propter clausulam submissam de reuocatione attentorum appellationem iustificat.

ADDE Panor. in d. c. j.

pellabitur

pellabitur in eis, etiam si appellatio sit inhibita in rescripto. Præmissa probantur extra, de app. pastoralis. Post sententiam autem diffinitiuam, licet appelletur à quocunque, & per quemcunque, etiam sine causæ rationabilis expressione, arg. extra, de app. Romana §. cùm autem. & c. cordi. §. his quæ.[a] & not. ff. pro soc. & hoc nisi in casibus præpositis, in quibus appellari[b] non licet. ¶ † Sed nunquid potest ab interlocutoria appellari? Respon. secundum canones non est quæstio: quia potest: vt i. versicu. xiiij. Inter Legistas autem est super hoc cõtentio. Io. & Azo dicunt quòd nõ, nisi in casibus. C. quo. ap. non rec. l. ante sententiæ. & not. ff. eo.[c] ante. Idem dicit Alex. papa extra, eo. super eo. ij. Alij dicunt quòd sic, quando sententia potest executioni mandari. Tertij dicunt quòd si est talis interlocutoria, quæ possit examinari[d] in causa appellationis tunc nõ appellatur, alioquin sic. ff. qui satisda. cog. ab arbitro. ff. de mi. intra vtile.[e] ¶ † Cæterum[f] si iudex pronunciat nullam de exceptionibus propositis admittendam, bene potest ab hac interlocutoria appellari: quia à beneficiis per iudicis iniuriam denegatis, appellatur. C. de in integr. resti. l. j. in fi. C. de app. si quis prouocatione. ff. de mino. in prætor. §. permittitur. & ab excusationis beneficio denegato appellatur. ff. quan. app. sit. l. j. §. si quis tutor. ff. de admini. tuto. l. tutores, qui post. §. tutor datus. ¶ Cæterum si extra iudicium appellet, quis, causa tuendi ius suum non debet prohiberi, nisi appellatio frustratoria sit. & postquam constiterit eum legitime appellasse, quæcunque post appellationem fuerint attentata, sunt cassanda. extra, de appella. bonæ. & j. §. de officio quoque. & §. seq. ¶ † Quid si quis appellat, ne vendas talem rem, quia sua est. Itẽ quid si aliquis ita dicit, cùm ego sum in possessione custodiæ talis ecclesiæ, appello ne quis me molestet. An valeant tales appellationes? De hoc secũdùm papam in c. bonæ.[g] Quod verò iam dixi appellationem in prædictis casibus tenere, etiam si appellatio sit in rescripto remota, certum est. nam per hanc clausulam nõ intelligitur remota frustratoria: quia illa nunquam est admittenda, etiam si appellatio non sit in rescripto remota: vt C. de episco. au. l. ij. imò ius eam punit. extra, eo. super eo. §. si autem. C. eo. à proconsulibus. sed quælibet, quæ expressè non sit à iure indulta: vt in præ. c. pastoralis. ¶ † Est aũt expressè indulta in prædictis casibus, & similibus: & breuiter vbicunque ius appellare permittit. Hodie tamen siue appellatio sit remota in rescripto, siue non, non potest appellari, nisi causa probabilis, sit expressa, talis scilicet, quæ probata debeat legitima reputari, & ex quo est probabilis, siue sit in iure expressa, seu indulta, siue non, valet appellatio: vt extra, de appella. vt debitus. & ita in hoc videtur correcta illa decre. pastoralis, vt valeat appellatio, licet causa non sit expressa in iure: quod illa negat secũdùm B. Tu dic quòd dicitur in decre. pastoralis. quòd per remotionem appellationis, quælibet appellatio, quæ nõ sit expressa à iure indulta, intelligitur remota: verum est quantum ad iudicem, vt non teneatur ei deferre: non quo ad partem. Nam pars quandocunque grauetur, bene poterit appellare: licet grauamen nõ sit expressum à iure; sed iudex non tenetur sibi deferre, nisi velit, ex quo grauamẽ, propter quod appellatur, non est expressum in iure: & superior illud grauamen remouebit, & reuocabit quod post appellationem factum inuenerit postquàm sibi de causa probabili facta fuerit fides: quamuis nõ fuerit appellationi delatum: vt in præd. c. pastoralis. ver. sed si appellans. quia non imputatur appellanti, quòd iudex non admisit appellationẽ: vt eo. titu. c. sæpe. ver. quòd si forsan. & sic non contradicit illi decre. vt debitus. quia illa dicit quòd à quolibet grauamine, siue sit expressum in iure, siue non, appellari potest. & idem etiã dicit illa, decret. pastoralis. Et plus etiã dicit, quia si in rescripto remota sit appellatio, iudex non tenetur illi appellationi deferre, nisi sit interposita ex causa in iure expressa. De causa non expressa in iure exemplifica vt j. §. nunc dicamus. ver. circa hoc. Do. autem meus no. quòd si appellatur ab ordinario, non valet appellatio: nisi interponatur à grauamine illato vel comminato: sed ab illo appellari potest, siue sit expressum in iure, siue non. vt in c. vt debitus. & c. cùm cessante. Si verò appellatur à delegato sedis apostolicæ & appel-

a ¶ His, quæ. lib. vi.

b ¶ Appellari. Ver. fuit Alberti Gal. & T. in prin.

c ¶ ff. eo. Scilicet de app. re. vel non.

d ¶ Examinari Supple, & emendari. vnde dicebat Gui. de suza. vbi supra, dum tractat de spernenda appellatione in fine, aut per appellationem interponendam a diffinitiua sententia, saluum est ius appellandi aduersus articulum decisum ante diffinitiuã, aut non.

e ¶ Vtile. primo respon. ibi enim recipitur appellatio ab interlocutoria lata super ætate petentis in integrum restitutionem. Mar. de Fa. plenè tractat hanc quæstionem. & quia in voluminibus non habetur, in ea abbreuianda iamẽ instabo. Ad negatiuam inducebat l. apertissimi. C. de iudi. vbi est expressum ante diffinitiuam, non appellari. Itẽ prædicta l. ante sententiæ tempus. Item l. etiam præallegatam ff. de appel. re. vel non. l. ante sententiam. Nam si certo casu ibi permittit, scilicet ante sententiam appellari: ergo eius contrarium est regulare. ff. de conditio. & demonstra. l. cùm ita. licet ergo interlocutionẽ saltem vsque ad diffinitiuam. ff. de libe. cau. liberis. in fin. C. de dila. à procedente. in fin. & hoc vt sit finis litium, quæ ex contrario tenderet ad infinitatem. Contra id ff. de damno infec. qui bona. in fi. cùm enim appellans ad prosequendum habeat annum, & bis possit pars quælibet super vno articulo appellare, vt infra. §. quoties. in princip. facile prosecutio appellationis poterit ad quadriennium prorogari. Quando ergo diffiniatur principale, vel feretur diffinitiua, quæ tamen intra triennium ferri debet. C. de iudicijs, properandum. Inducta hac æquitate respondet iniquitatis quæ ad contrarium posset induci: scilicet quòd sit stari necesse iniquæ interlocutoriæ, nã per appellationem interponendam à diffinitiua emendabuntur interlocutoriæ malè latæ. Constat enim interlocutoriam mutari posse. ff. de reg. iur. quod iussit. de noui ope. nun. si opus. quod faciet iudex appellationis. C. de reb. credi. l. generaliter. §. aij. & C. de appel. eos. §. si quis. de tem. appel. per hanc. Sic ergo contentus hoc auxilio passus interlocutoriam. ff. de dã. infec. qui bona. §. de illo. & l. si ædibus. Item dicit inuincibilem rationem, quia constat ab illa sententia posse prouocari, ex qua paratur actio iudicis. C. de arbit. l. j. sed hanc interlocutoriam non parat. C. de senten. & interlocutio. l. post sententiam. & comminato. episc. l. interlocutio. & l. sequen. ergo ab ea non appellabitur. Ad contrarium inducit l. ij. C. de episc. au. vbi prohibetur frustratoria appellatio ante sententiam. ergo non frustratoria conceditur. ff. de iudic. l. cum prætor. Item lex permittit ab iniuria appellari. C. eodem titu. si quis prouocatione. ergo ab iniuriosa interlocutoria, id licebit. Item ab iniqua interpretatione, appellare licet. ff. eodem titu. ab executore. & constat quod interpretatio, interlocutio est, non sententia. argumen. ff. de testamen. hæredes palam. Item certum est quòd interlocutoria potest offendere, quam etiam successor seruare debet. ff. de administra. tuto. tutor, qui repertorium. §. si deposui. quare ergo subtrahatur remedium in ista, quod in sententia conceditur. ff. ad legem Aquiliam. l. illud. Item executio latæ sententiæ, in qua exceditur, interlocutio est. Idem dicendum de negatione restitutionis post sententiam. Item de non admissa excusatione tutoris, vel eius, qui vocatus est ad munera: & tamen omnes prædicti appellant. Probatur per ordinem, C. quorum appel. non re. l. ab executore. C. si sæpius in integr. restitut. l. j. C. de excusa. tut. l. quinquaginta. C. eodem titu. qui ad ciuilia. Concluditur autem secundum leges, ab interlocutorijs appellari. Allega. ad idem C. de re iudica. l. ij. ff. de mino. ait prætor. §. permittitur. & in authen. de col. §. si quis autem putauerit. Nec valet, quod dicitur, et post sententiam prouideri: quia tutius est ante tempus occurrere, quã post, &c. C. in qui. cau. in integ. restit. non est neces. l. vltima. & C. quando li. sine iudi. l. j. Soluendo tenet quòd interlocutoria secum trahit executionem, vel executioni mandet, ideo quòd non potest remedio appellationis post sententiam grauato succurri, appellare licebit. Allegat ff. de minor. l. in causæ. ij. secundùm quod tres opi. cõcordari possunt, quas recitat author faciẽdo hũc casum exceptum à prima. Aliqui volentes ius ciuile & canonicum cõcordare, dicunt quòd omnes casus supradictos, & similes, quibus leges permittunt ante sentẽtiam appellare, no. per Accur. in prædictis legibus, ante sententiæ. & , ante sentẽtiã. per Azo. in Summa huius titu. §. appellare quis potest. & per Io. ij. q. vj. nõ ita. plenius per Host. in Summa, eo. tit. §. quando. versicu. vide. ponuntur gratia exempli, vt idem sit in omnibus alijs, in quibus quis iniuriatur vel grauatur: dicentes quòd specialitatis ratio ad alios similes sufficientes reddi non posset. Et horum dictũ recitat Io. vbi s. & Accur. in prædictis duabus legibus. Et si istis opponantur tex. nostri. ij. q. vj. non ita. & prædicta decre. super eo. qui apertè ponunt in hoc differentiam inter leges & canones, respondent illud verum, tempore illorum iurium, quo recipiebatur appellatio frustratoria, vel sine expressione legitimæ causæ: sed quia hodie secus per decre. vt debitus. dicunt quòd iura concordant. & ad l. ante sententiæ. respondent quòd verum est, si sententia sit diffinitiua vel interlocutoria, antequam feratur, appellari nõ posse: sed ex quo lata est, potest. Dy. legum doctori hæc verba non placent. & Cy. in præ. l. ante sententiæ. hanc expositionem improbat. Circa hoc vide quod scripsi de no. ope. nuncia. c. pe. in glo. vltra medium. His multum congrue coniungitur, quòd quærunt aliqui, inter quos Guid. de suz. super l. ex quacunque. si quis in ius voc. non ie. si iudex, cuius fortè iurisdictioni aliquid opponebatur, pronunciauit se iudicem, an ab ista interlocutoria possit appellari. Ad negatiuam inducuntur duæ primæ leges superius allega. sol. Gui. fuit talis qualis. s. an remanet ius mihi saluum contra illam in appellatione interponenda à diffinitiua, an non. Vide quod dixi s. tit. proxi. §. nunc dicendum. super ver. sed nunquid ad illa.

ADDE ad primò dicta episcopum Alex. in rubr. de arb. in c. cum cessante Quo verò ad vltimo dicta Bal. consi. ccxlij. j. lib. tenet quòd appelletur à sententia, qua quis pronunciat se iudicem competentem. & idem do. Fran. Bald. inter eiusdem consilia numero cclxxvij. iij. lib. nisi esset statutum quòd ab interlocutorijs non appelletur: quia tunc statutum valet: nec potest appellari. & hoc vltimum tenet Bart. eius consil. incipiente, viso puncto. licet aliqui contra: vt per d. episcopum in d. c. vt debitus.

f ¶ Cæterum. Quod sequitur, ad literam fuit Vber. de Bona. de exceptionibus. contra rescripta. ver. sed quid si.

g ¶ C. bonæ. Vbi scripsi in glo. vnde petebat.

latio nõ sit in rescripto remota, idem est. Si autẽ sit remota, & appellatur, ex causa in iure expressa, idem, vt prædẽ. Si autẽ ex causa non expressa in iure, nõ valet appellata, de rigore iuris, ex eo quia princeps inhibuit. Si tñ videat superiori quod causa illa rationabilis fuerit, poterit hoc per eũ reformari. Et sic 33 intelligitur c.pastoralis. ¶ † Quod autẽ dixi s. versic. proxi. frustratoriam appellationem nunquam fore admittendam: intellige de euidẽter seu notorie frustratoria: & de hac loquitur c.pastoralis. alias si haberet qualemcunque excusationem admittebatur illum, nisi constaret eam frustratoriam: vt ij.q.vj. ad Romanam. & per totum. extra, e. personas. & pluribus capitulis. Hodie verò necesse est causam proponi probabilẽ, vt prædixi. Et vt hic articulus plene liqueat, dic vt in præ. versi. circa hoc. quã distin-34 ctionẽ hic iunge. ¶ † Verũ quia de remotione appellationis mentionẽ fecimus, & quotidie in literis apostolicis, hoc inseri videmus, idcirco quid hæc clausula operetur, videamus. Et licet à doctoribus hoc plene sit traditũ: tamẽ vt addamus aliqua, hic sub cõpendio repetamus. Dicit ergo B. super decr. vt debitus. quòd remotio appellationis nil operatur, cùm hodie remota sit ipso iure: vt in e.c. Et Io hoc etiã cõcordat Inn iiij. vt nil operet ante sententiã, vel post: sed apponitur ad cautelã: quia plus solet timeri &c. extra, de hæret. si aduersus. & xxiij. dist. quæ cõ. Sed cõtra, nam secũdũm hoc, frustra mẽbranas occupat. vt xix. dist. si Romanorũ. cùm tamen nil debeat esse superuacuum in scriptura: vt lxxvj. dist. huius. & extra, in proœmio. §. sane. & præterea secũdũm hoc frustra distingueret decr. an hæc clausula ponatur in medio literarũ, vt sic præmissa tantũ cõplectat: an in fine, vt sic omnia, quæ præcedũt, cõprehendãtur: vt extra de app. inquisitioni. quæ etiã post illã, vt debitus. emanauit. Itẽ secũdũm hoc tollitur decre. pastoralis. quæ dicit operari vt nõ posit tũc appellari, nisi ex causa expressa in iure: cùm tamẽ legũ correctio sit vitãda; vt extra, de elect. c. ecclesia vestra. ij. quod enim nõ mutatur, quare stare prohibetur: vt C. de testa. sancimus? Et ideo alij dicũt, quod cõstitutio, vt debitus.[a] in ordinario loquit, in quo hęc clausula non habet locũ: vel in delegato cui scribit sine illa clausula. Sed per hoc nõdum nõ est q̃stioni pposite, satisfactũ quid operat clausula prędicta. Io. V in. & G. Na. dicũt quod ante sententiã nil operat: quia appellatio ante sententiã remota est ipso iure: per præ. cõsti. in prin. ibi: an sententiã, &c. sed post sic, vt tũc nõ posit sine causa pbabili & in iure expresse appellari: quod aliàs posset, nisi remota foret appellatio. ar. in c. Romana. §. cũ autem. & c. cordi. §. his quoque.[b] Hinc est quod si causa est appellatione remota, cõmissa, & appellet à sententia, appellatio nõ impedit executionẽ, nisi ex causa in iure expressa fuerit appellatũ: vt in præal. c. pastoralis. & pbat extra, de offi. deleg. sup eo. in fi. dũmodo fiat executio, priusquã emanet cõmissi super ea: vt eo. tit. pastoralis. § præterea. quod dic vt s. ti. pxi. §. j. Si autẽ nõ esset remota appellatio: tunc posset simpliciter appellari: & appellatio impediret executionẽ, imò facta executio post appellationẽ, ante omnia reuocaret: vt extra, de iureiur. venientes. in fin. & de app. dilecti. Sed opponit ad hoc quod dicũt, nil ante sententiã operari. cõstat enim quod omissis medijs põt ad Papã appellari: vt extra, eo. si duobus. & c. solicitudinẽ. ij. q. vj. ad Romanã. & c. pręce. & seq. Pone ergo, causa est mihi appellatiõe remota cõmissa. ergo tibi cõmitto tãtũ litis cõtestationẽ, cæteris mihi reseruatis: lite cõtestata corã te vis testes recipere. vnde cùm fines mãdati excedas, põt à te pbabiliter & licite appellari: vt de off. dele. cùm olim. & appellabit ad me: quia aliqd mihi de iurisdictiõe reseruaui, & nõ ad papã. licet alias posset ad eũ, omissis medijs, appellari. & si fiat, nõ valebit: vt pręc. §. sup q̃stionũ. §. porro. ver. si causa sit ei app. remota cõmissa. &c. Ergo à cõtrario si nõ sit app. remota cõmissa potest appellari ad papã, per præ. iura. Vides ergo quod remotio app. aliqd an sententiã operat, per quod prima opinio, & hæc eneruãtur. & ideo dñs meus videtur dicere cõtra, quod operetur ante sententiam, & nõ post: vt vbi hæc apposita est clausula, nõ posit ante sententiã appellari nisi in casu in iure expresso: vt s. ver. do. m. Post sñiam autẽ possit simplr sine causa: vt s. ver. & ideo. Alij, quia de illa nil statuit cõstitutio, sic videt ipse notare i decr. vt debitus. super verbo. an sententiã. & sup verbo, absque rationabili causa. in cõmẽto, & etiã in summe de hoc multa no. Alij aũt quib' Io. & Pet. assentire videt, dicũt ante sñiam & post, idẽ operat, scilicet vt nõ posit appellari, nisi ex causa in iure expressa vt præ. c. pastoralis. vbi sit hæc quæstio: & videtur ad eã, nõ distinguendo ante sententiã vel post. Ego dico quod remotio appellationis nil operatur ante sententiam quo ad partes, quò minus posint appellare ex causa legitima expressa in iure vel non: vt in præ. c. vt debitus. cũ ipso iure remota sit: vt ibidem. Ideo autẽ in rescriptis, clausula illa apponitur: quia ante illã cõsti. vt debitus. semp opponebatur. & sic adhuc de facto opponit iuxta præteriti tẽporis morem: sicut et clausula, si est ita: in lr̃is de facto inserit. licet etiã de iure subintelligat. extra de rescri. ex parte. xxv. q. ij. vniuersa. nã vt sæpe cõcedit, quod de iure cõi cõpetit: vt extra de procur. quia in causis. extra de iureiur. & si Christus. in fi. licet superfluũ sit: vt C. lib. x. de thesauris. l. vnica. quo ad iudicẽ autẽ bene operat: nã vbi apposita est, si appellet ex causa in iure nõ expressa, iudex nõ tenet ei deferre, nec suũ processum retardare: vt s. ver. quod verò. ibi: tu dic Quãdo aũt appellet ex cã i iure nõ expressa: dic vt j. §. nũc dicam'. ver. circa hoc. Itẽ post sententiã nil 35 operatur: † quia tunc simpliciter & sine causa, fas est cuilibet appellare: nec in hoc prioribus iurib' i aliquo derogat vt eo. tit. cordi. §. his, quæ. quæ posterior est: nec cõstitutio, vt debitus de appel. post sententiã dicit quicquã. nec est verisimile quod princeps per hãc clausulã velit ius litigatoris auferre, cũ eã in suo rescripto inserit: vt extra de offi. or. grauem. & de offic. deleg. super eo. & vnico verbo tot iura tollere; vt extra, de elec. ecclesia. ij. quamuis. G. Na. & Pe. dixerunt quòd tunc operatur quo ad iudicẽ, vt non obstante appellatione securè posit sententiam exequi: vt supra titu. proxi. §. j.

SVMMARIVM.

1. Appellari, à quibus posit.
2. A sententia arbitri non est appellandum, nec ab executore.
3. Appellari nõ licet à sententia lata in curia Franciæ. Rex Frãciæ in tẽporalib' superiorẽ nõ cognoscit. A quibus appellari posit.

1 **V**Idendum Restat † à quibus appellari posit. Et quidẽ generaliter ab omnib', tã delegatis, quàm ordinarijs. ij. q. vj. c. ij. & c. ad Romanã. extra de app. cũ sit Romana. nisi in rescripto remota sit appellatio: vt s. §. proxi. ver. ij. & ver. verum. A principe autẽ, scilicet a papa vel imperatore nõ appellat: vt. ij. q. vi §. anteriorẽ. ver. alloa. x. q. iij. cuncta. & c. per principalem. nec à sententia præfecti prætorio: sed supplicatur ab ea, nec à sententia senatus: vt C. de sen. præfe. præto. l. j. ff. à quibus appel. non lic. l. j. ff. de mino. præfecti ij. q. vj. c. anteriorum. nec à sententia episcopi: vt i. §. proxi. versicu. xxij. Quod autem dixi à sententia præfecti supplicari: verũ est, cum primam sententiam profert, vel cũ primã sententiã per alium latã, ex appellatione infirmat. Si autẽ iam bis iudicatũ sit, & præfectus tertiò ex appellatione cognoscit: tunc si confirmat priores sententias non supplicatur. Sic intellige. C. ne lice. in vna eademque causa ter. pro. l. vnica. De isto dic vt i. de iurisd. om. iu. ver. magis. Item quod dixi de sententia senatus, intellige de omnibus senatoribus simul, qui erant numero centum: vt C. de hæret. l. fina. de quolibet senatore separatim non.[c]

2 ¶ † Item à sententia arbitri, non appellatur: vt i. §. proxi. versi. xvj. ¶ Item ab executore non appellatur. quod dic vt s. §. proxi. versi. v. ¶ † Item à senten-3 tia lata in curia Franciæ, non appellatur, cum Rex ipse

[a] ¶ Debitus. in iiij. gl. Tu dic vt super ea scripsi in fine. ADDE vt letius per episcopũ Alc.

[b] ¶ Quoque. lib. vj.

[c] ¶ Separatim nõ. dicit Gul. quod quidam sibi attribuunt, quod vnus vel duo senatores Vrbis, qui hodie præficiũtur, de quibus in decr. fundamenta: de elect. lib. vj. non habeant illã potestatẽ, quã olim habuerunt i senatu centũ. sed dicit quod separatim vnus vel multi si potest quod oẽs possunt. Pe. & Cy. in præ. l. fi. sub dubio forte, tenent quod eandem habent, per l. sicut. & l. plane. ff. quod cuiusque vniuer.

a ¶Respon.j.libro vj.

ADDITIO. Adde ad ver.seq.ibi præter Regem Franciæ, quidem tenet Spe.in tit.de feu.§.quoniam.versic.xv.& In.de Turre cre.in c.in apibus.col.ij.versi.ad primuoi.vij.q.j.& tenet Old.consi.lxix.inci.consueuit dubitari.vbi in col.fi.ver.nõ obst.dicit quod nec de facto nec de iure rex Franciæ recognoscit superiorẽ. Adde do. Iasan l.j.col.iij.versicu.nunquid autem Rex Francorũ. in prima lectura.C.de sum.trini. vbi dicit quòd communiter tenetur, quòd de iure nõ sit subiectus Imperatori. Et vide Bald.in consil. ccxviij.inci. ego puto.in princip.in iij. vol.vbi formaliter dicit quòd contra regis Franciæ decorẽ, id est contra prima vexilla inuictissimi Regis Francorũ, nemo præsumat honorem.& in col. fi.ver. illud etiam. vbi etiam expresse dicit quod rex Francorum, qui Frãcus est à iure Romano, & dedignatur legibus subijci, non tamen dedignatur sacros cannoes imitari. & per eundem Bald. consi.cccxviij.incip. petita venia flexis genibus loquar.col. j.versic.& ideo.eo. volu.iij. vbi etiam dicit quod sup omnes reges Christianorũ Rex Francorũ obtinet coronã libertatis & gloriæ. Et adde quòd reges Franciæ consueuerunt in eorum consecrationibus, vngi ampulla, quam apportauit de cœlo colũba cũ chrisma in rostro suo, vt per Guid.papæ in quæstionibus suis, quæst.io.cxiij.inci. in hac ciuitate, circa fi. Hen.Fer.

ipse in temporalibus, superiorẽ non recognoscat: vt extra qui filij sint legit.c. per venerabilem.& sic ibi de facto seruatur. ¶ Vtrum à iudice communiter electo appelletur, & ad quem.dic vt i.de cõpe.iudi.adi.§.j.versi.sed an.& versic.sed ad quem.

S V M M A R I V M.

1. Appellari potest ad Papam, omissis medijs, sine tamen præiudicio inferiorum, & damno litigantium.
2. Appellans à Metropolitano procedente simul authoritate ordinaria & Apostolica, an sit admittendus.
3. Appellatio diuersimode, & à diuersis fieri potest.
4. Processus appellationis à Vicario ad episcopum, qui causam commisit, &c. an sit validus.
5. Appellans à delegato Principis, coram principe tantum agere debet.
6. Commodum de fraude, nemo reportare debet.
7. Appellatione ad papam facta, etiam fieri non debita quo casu teneat.
8. Iuris appellatione, quid intelligatur.
9. Delegato subdelegante sub hac forma, committo vices meas quousque ipsas duxero reuocandas, an per talem subdelegatum sententia lata teneat.
10. Delegatus à nõ Principe, qualiter, & quo casu possit causam alij subdelegare.
11. Duorum delegatorum si vnus committit totaliter alteri vices suas, alter verò committit aliqua, sed non in totum, ad quem ab istis sit appellandum?
12. Appellari de pari ad parem, an liceat.
13. Sententia lata a qua appellatum non est, si iudex committit alicui executionem tantùm, à quo appellatur, ad quem debeat appellari.
14. Appellanti per errorem ab vno pro alio, an noceat talis error.
15. Ad legatũ papę an liceat omissis medijs appellari.
16. Appellans simul ad plures, ad quem intelligendus sit talis appellasse.
17. Parte ad legatum, & altera ad metropolitanum à sententia suffraganei appellante, cuius tenere debeat appellatio.
18. Processus contra appellantem tenere dicitur, vbi incertum est ad quem appellatio inferatur.
19. Simpliciter appellans, nec dicens ad quem appellet, ad quem intelligendum sit appellasse.
20. Appellans ab episcopo si dicat, appello ad maiorem iudicem, qualiter, & de quo sit maior interpretandus.
21. Appellatione facta à sententia episcopi ad metropolitanum, si cõtingat ipsum metropolitanũ mori, & episcopum loco eius substitui, an ipse substitutus possit de causa appellationis cognoscere.

Ad quem appelletur.

NVnc. Tractemus ad quem sit appellandum. Et quidem à minori ad maiorẽ, & gradatim: id est, ad eũ, qui in gradu proximo superior est ei, a quo appellatur: puta ab archiepiscopo ad episcopum: ab episcopo ad archiepiscopũ: ab archiepiscopo ad primatem: ab illo ad papam: & sic seruatum: vt C.de appel.præcipimus.ff.eo. Imperatores.& l.prima.§.si quis.extra,eodem.dilecti filij prior.& c.Romana.responso.j.ij.q.vj.si quis putauerit.& c.placuit.& l.anteriorum. versic.ad hoc. & versi.illo videlicet.& q. vij.c.metropolitanũ. Excipitur tamen dominus Papa, ad quem potest omissis medijs appellari: vt ij.q.vj.c.ad Romanam.& c.præcedẽ.& c.quoties.& c.adeo.& extra, de appel.si duobus.& c.solicitudinem.extra, de priuile. antiqua. Et est ratio: quia ipse est ordinarius singulorum: vt extra, de elect.cùm nobis olim.de legato dic vt infra versi.& nunquid. Benedictus tamen sit Imperator, qui licet dominus Mundi sit, vt ff.ad l.Rho.de iact.deprecatio. & licet omnes prouinciæ sub eo sint, vt lxiij.distin. Adrianus.& omnes nationes, vt xj.q.j.hoc si quis.versic. volumus.& omnes principes, vt vij.q.j.in apibus. præter Regem Franciæ, vt extra, qui fi.sint legi.per venerabilem.circa medium.& licet omnia sint in eius potestate, vt viij.distin.quo iure.& xij.q.j.futuram. & C.de quadri.pres.bene à Zenone. †non tamen patitur in præiudicium inferiorum ordinariorum, & in damnũ & laborem inæstimabilem litigatorum, ad se omissis medijs appellari: quod si fiat, remittit appellantem ad iudicem competentem: vt in præ.l.Imperatores.respon.j.[a] cum suis concor. Licet enim princeps omnia possit, & legibus nõ adstringatur tamen viuere debet secundùm legem: vt extra, de conces.præben.proposuit.& C. de legi.digna.& xxv.q.prima.§.si ergo.in princi. alias in §.iusta.tunc enim iura sua seruantur, quãdo eis ipse reuerentiam exhibet: vt ix.dist.rustum. Palea est.[b] Et nota quod cùm appellatur ab eo, qui habet iurisdictionem à persona ecclesiastica, appellatur secundùm canones medio omisso, & ante sententiam, & non secũdum legem vt probatur extra, de foro compe.licet.& de appel.si duobus. §.denique. ¶†Quid si appellatur à Metropolitano procedẽte simul authoritate ordinaria, & etiam apostolica: vt extra de cor. vitia.significauit.de præben.nisi.de officio ord.licet. Respon.dicit papa in decre.vt debitus, super verbo, ante sententiam.absque rationabili causa.in commẽto.& etiam in Summa de hoc multa ponit. Alij autem quibus Io.& Per.assentire videntur, ad papam fore appellandum dicunt, nõ ad primatẽ: vt extra, de præscr.cùm ex officij.[c] ¶†Et hoc in ordinarijs: in delegatis autẽ dic quod si est delegatus ad vniuersitatem causarũ, à minori iudice quàm sit papa vel Imperator, potest vnam tantùm ex illis subdelegare: & ab isto subdelegato appellabitur ad ordinarium, & non ad delegatum, qui illum subdelegauerat. ff.quis & a quo app.l.prima.§.fin. secũdum Tan.[d] quod mihi non placet, vt iam dicam. ¶Vt autem in hoc articulo plenius instruaris: distingue, quia appellatur quandoque ab ordinario, quandoque à delegato, quãdoque à subdelegato: si ab ordinario, gradatim debet fieri, excepto papa, vt prædixi. Si à delegato, subdistingue. nam aut est delegatus ad vniuersitatẽ causarum, aut ad vnã tantum. si ad vniuersitatem, vt est vicarius episcopi, vel officialis, qui ordinarius censetur: tũc appellatur ad archiepiscopum, ad quem ab ipso episcopo appellaretur: quia vnum & idem consistoriũ censetur officialis & episcopus extra, de app.Romana.in prin.[e] Et tamen hic posset ad papã omissis medijs appellari, vt s. ¶†Quid si de facto appellatur à vicario ad episcopum, qui causam committit, & partes scientes commissionem non tenere, litigant coram delegato? Dicunt quidam quod nõ valet processus.ff.de app.ex cõsensu. §.primo. de hoc no.C.de iurisdi.omn.iud.priuatorũ.& §.de cõpe.iudi.adi.versi.x.& seq.non enim valet delega-

b ¶Palea est. Mart. de sa.multum prolixe tractauit quæstionem, quæ incipit, Castellani præcedentibus deuotis obsequijs. quia quæris de ciuitate priuilegiata p principẽ, vt possit statuta condere illibatè seruanda: quæ statuit certos iudices ordinarios à quorum grauaminibus ad potestatem appellari deberet. quidam ciuis appellauit ad principem in causa criminali, vel eius vicarium in prouincia: quærebat an deberet cogi seruare statutum. Ad casum inducit ff.de decre.ab ordi. fa.l.fin.ex cuius legis Græco patet ex lege municipij, agentem extra municipium posse puniri. Secundò probat quòd ciuitas etiam sine principis priuilegio posit leges condere, etiam tam validas, quod in loco iuri ciuili præiudicant. alleg.Instit.de iure na.§.pe.ff.commu.prædi.venditor.§.si constant. ff.de legi.de quibus.in fin.& quas eam præsides prouinciarum inter illos seruare tenentur. C.quæ sit lon.con.l.j.& C.de ædifi.pri.l.an in totum. Nam & princeps sic agit in authen.de vsur.nau.ante fin.col.viij. Nec obstat terminus quæstionis, si dicat principi, vel illi, ad quem appellari debebat, per id præiudicium fieri quia non est inuenta appellatio in fauorem illorum, ad quos interponitur, sed grauatorum. ff.eo.ti.l.j.in princ.& l.serui.extra, c.cùm speciali. §. porro. Hinc est quod appellatio põt omitti, & interposita potest renunciari, & de non interponẽda pacisci. Patet primum extra. de re iud.quod ad cõsultationẽ. C.quã. prouo. non est ne. l.ij.in fi. Secũdum, C.eo.si quis libellos. canonizata ij. q.vj.si quis. Tertium, C.de tem.ap. l.vlti. in fine. ff. à qui.app. non lic.l. j.§.si quis. Per hoc concluditur quod fauorem respicit grauatorum. Si ergo priuatorum facto appellatio põt elidi, fortius potest ciuitas aliquã formam dare, vt de illa apud certos iudices cognoscatur. ff.de pact.l.iurisgentium.§.adeo. ¶Demum prolixè instat arguendo pro & contra ciuitates super mero & mixto imperio. Contentus autem de supra scriptis, quæ titulum respiciũt ad eius solutionẽ venio, qui tenet ciuitates, nisi consuetudine vel priuilegio admitterẽ hæc quę maioribus sunt reseruata iudicibus, & maxime capitalium criminũ quæstiones non posse aliquibus demandare. in authen. du defen. ciui. §. audient.& quasi per totum.authen. eo. ti.col.ĩn.§.pen.& vlt.C.de peda.iu.l. ij. ff.ad omni.l. ea, quę.propter id quod dicit consue.videtur velle merum imperiũ posse præscribi. De hoc remissi dedi de fo.compe.cùm contingat.in gl.non dixi.

c ¶Ex officij.& ibi scripsi in glo.dicebatur.

d ¶Secundùm T.vbi.s.post prin.ver.appellatio.

e ¶In prin.lib.vj.

tio causę, quam partibus scientibus committit, vbi delegare nō potest. not. C. de poena iudi. l. j. Alij cō tra[a]. ¶ †Si verò à delegato ad vnam causam tātū, aut est delegatus à principe: & tunc ad principem tantū: vt ff. quis, & à quo appel. l. j. in prin. & extra, de offi. delega. super quæstionum. Aut ab alio inferiori ordinario: & tunc etiam ad eundem ordinarium: vt in ea. l. respon. primo. & l. fi. & extra, de appel. cum speciali. & xj. q. prima. peruenit. & in pręc. c. dilecti. in parte decisa. vt ibi not. & idem no. extra, de foro compe. si quis contra. ibi tamen loquitur, quādo ordinarius recusatus causam alicui delegat, a quo delegato si appellari cōtingat, dico q ad archiepiscopum potest, omisso episcopo, appellari: quia cùm ordinarius sit recusatus, non dicitur facere mediū: arg. ij. q. vj. c. placuit. secundùm Vin.[b] licet B. not. contra ibi: his tamen casibus ad papam posset semper appellari: vt suprà. ¶ Sed ad quem appellabitur ab arbitris, ad cognoscendum de causa suspicionis electis? Respon. ad papam, cuius intelliguntur esse delegati. extra, de appel. cùm cessante.[c] ¶ †Sed secundùm præmissa, si dicis quòd ab eo, cui episcopus vnam causam delegat, debet ad ipsum episcopum appellari: ergo episcopus semper causam appellationis committet, ne causa ad superiorem veniat. Respon. Aut ipse episcopus est suspectus: & tunc ad superiorem appellabitur: non ad eum, vt iam dixi. Aut non est suspectus: & tūc si episcopus in fraudem causam appellationis cōmittat, ne causa ad superiorem perueniat, non debet de fraude commodum reportare. ff. eo, per quē fac. est. l. ij. extra, de rescrip. c. sedes. in fin. cum suis concor. & c. sequē. Nam de iure ipse habet necesse causam appellationis per se audire: vt extra, de appel. vt debitus. ibi: de appellatione cognoscat. & in authen. vt defun. seu fune. defunc. non iniuri. §. pe. etiam si alijs occupetur negotijs, vt ibi no. Ad idē C. de iudi. authen. ad hæc. Et credo q sententia excommunicationis, per modum constitit in genere lata per metropolitanum contra fraudes huiusmodi committentes valet & tenet, argu. extra, de insti. c. iij. extra, de offi. vica. Romana[d]. & de offi. ordi. c. ij. Sed quoniam qui fraudem allegat, fraudem probare tenetur: vt ff. de proba. quoties. §. qui dolo. quod difficile foret metropolitano probare: necessarium esset huiusmodi fraudibus per sedē apostolicam obuiari.[e] ¶ †Cæterum si appellatur à subdelegato subdistingue. nam aut est subdelegatus à delegato Principis, puta papę vel Imperatoris: aut à delegato alterius. Si à delegato Principis, aut delegatus subdelegauit totam causam, & tunc tātùm ad principem appellatur: vt extra, de offic. deleg. super quæstionum. §. porro. Aut aliquid de iurisdictione sibi retinuit: & tunc si sit remota appellatio in rescripto, nō potest appellari ad papam, sed ad delegatum tantùm, qui eum subdelegauit, secūdū B. & T. & do. meū. & alios. & si fiat appellatio non valebit: imò remittetur ad delegatum speciale enim est in hoc casu, vt non posit ad papā omissis medijs appellari. vt in prædi. §. porro.[f] Alij tamen, vt G. Na. dicunt q appellatio facta, hoc casu ad papam, tenet, licet fieri non debeat. Et sic dicūt de facto seruari: & curiā Romanā talem appellationem recipere. Et exponunt qđ dicitur in prędi. §. porro, non ad nos. sed ad eum &c. verum est de iure cōmuni. †Nam appellatione iuris, ius cōmune intelligitur. arg. C. de his, qui ve. ęta. impe. l. fi. & extra, de transact. c. primo. Secus autem est de iure speciali, quo ad nos omissis medijs in omnibus appellatur. arg. extra, de app. significauit. & supra dixi. Sed hic intellectus non placet. Si autē non fuit appellatio remota, adhuc dicunt B. & do. meus ad delegatum tantùm, & nō ad papā appellandū: cùm omnis appellatio sit remota per cōstit. vt debitus. Tamē Pe. de Sap. dicit q hoc casu pōt ad delegatū appellari, & nihilominus ad papā illo omisso: vt in pręd. §. porro. sed secūdū legē in eo casu, qñ scilicet delegatus cōmittit in totū vices suas, & in eo, s. qñ nō est remota appellatio, debet ad delegatum, & nō ad principē appellari: vt C. qui pro sua iurisdi. l. j. §. hinc. Vel solue vt not. in præ. §. porro. Item do. meus dicit q non congruit iuri, vt papa recipiat appellationem interpositam à delegato non suo, vel à subdelegato ab illo vna tantùm causa commissa fuit, quandiu delegās vel subdelegās superest: & causam appellationis vult & valet expedire. vīs cradit standum in foro ecclesiæ legi. C. qui pro sua iurisdi. iu. da. l. prima. & ff. quis & à quo app. l. prima. in princi. & l. fi. quibus nullo iure canonico expressè contradicitur. & ad hoc facit mens illius casus positi suprà ibi: aut aliquid &c. Debet enim suā potestatem secundùm iura moderare, vt supra.[g] ¶ †Sed quid si delegat⁹. subdelegat sub hac forma: Committo tibi vices meas quousque ipsas duxero reuocandas: certè nisi reuocet, valet sentētia per subdelegatū lata. ¶ Sed ad quē appellabitur tunc? Rñ. ad papā. Sed si ante sententiā fuisset appellatū tunc ad delegatū appellaretur: quia adhuc poterat causam ad se reuocare: sed postq̄ lata est sententia, nō potest aliquid reuocare. Sic notat papa extra de offic. delega. si pro debilitate & T. in præ. §. porro. arg. tamen cōtra: quia adhuc restat executio, quam potest resumere. argu. extra eo. titu. quærenti. propter quam rationem, dominus meus not. contra in præ. c. si pro debilitate. & dictū priorum obtinuit in executione ad prouidendum cuidā deputato: qui alteri cōmiserat vices suas, à quo extitit appellatum. Multi autem tunc dixerunt, quod nunq̄ est appellandū ad executorē, sed ad papā, etiam ante latam sententiā per subdelegatū eius[h]. ¶ †Porro si appellatur à subdelegato delegati ab alio q̄ à principe potest appellari ad eum, qui subdelegauit. vt ff. quis & à quo ap. l. prima. in prin. & l. fi. nihilò minus ad papam, vt supra. Quidam tamen dicunt appellari ad ordinarium: vt in præ. l. ff. quis & à quo ap. l. prima. §. ab eo. Si autem quæras, quomodo delegatus à non principe potest causam alij subdelegare, contra illud C. de iudicijs. extra de app. cū causam, quæ. Respon. hoc obtinet, quando alicui causarum vniuersitas est commissa: vt vicario episcopi, qui potest vnam causam alij subdelegare: vt ff. de iudic. cùm prætor. extra de foro cōpe. Romana. §. nec[i] à contrario sensu. & ij. dixi. & not. in prædi. c. cū causam. ¶ †Sed pone, duo sunt delegati, & vnus committit alteri totaliter vices suas: alter verò committit alicui aliqua, sed non in totum. Quæritur ad quē appellabitur ab istis? Dic quòd ad papam. Eadem quæstio est si vnus delegatus committit alteri condelegato vices suas, aliquid sibi de iurisdictione conseruans. Idē etiam est, si sint tres iudices, & est quæstio venerealis:[k] quam prosequere prout ibi no.[l] ¶ Quid si sint tres delegati, & duo subdelegāt. duo autem subdelegati procedunt cum tertio delegato, dicunt quidam appellandum esse ad primum delegantem. Alij dicunt quòd ad tertium delegatū appellabitur, si sit in literis clausula illa, quod si nō omnes. quod dic secundū papam & B. prout not. in c. super quæstionum. §. si verò[m]. ¶ †Sed in illa quæstione quando delegatus committit tantum condelegato principium causæ, non videtur quòd appelletur ad committentem, sed ad papam, quia de pari ad parem non appellatur. secunda quęstione sexta. c. anteriorum. Dic tamen contra. nam recipiendo subdelegationē sui coniudicis, se facit minorem[n]. argumentum extra de offic. delega. super quæstionum. §. si verò duo. & ff. de iurisdict. omniū iudicum. est receptum. Vnde fiest in commissione clausula, quòd si non ambo &c. appellabitur ad committentem. extra eod. cùm super. & C. qui pro sua iurisdict. l. prima. quia ille, qui grauat non potest de hoc cognoscere: nam esset iudex in causa sua, quod esse non debet. C. ne quis in causa sua iudi. l. prima. Et si appellatio tenet, remanet solus iudex. argumen. extra de appella. ad hoc si in vna. Si autem non sit illa clausula, tunc appellatur ad papam. ff. quis & à quo appella. l. prima in fin. Idem iuris est, si alter committit tantùm causæ principium alteri extraneo: de quo dic secundùm papam prout not. in prædi. c. super quæstionum. §. porro. Si verò delegatus cōmittit alicui extraneo totum, vel

a ¶ Contra. Scilicet a Albe. Gal. de iudi. or. & dele. ad fi. alleg. prima duo, scilicet in contrarium allegata, scilicet legem ex cōsensu. & no. in l. priuatorū.

☞ ADDITIO.

¶ Adde vidēdum singulariter Ludo. Ro. sing. lxxv. inci. concessum est episcopo. vbi an possit appellari à vicario episcopi, cū ab episcopo nō appelletur. & per eundē Ludoui. Ro. singu. cccclviij. inci. tu habes titulū. vbi no. tradit an posit appellari ad vicarium episcopi, episcopo causam delegāte canonico. Et adde q nō appellatur à sententia vicarij ad eū, cuius est vicarius, sed ad eum, ad quē appellaret, si ipse principalis ordinarius iudicasset: vt p Barto in l. præcipimus. C. de appel. Henri. Fer.

b ¶ Secundùm Vin. Vt in præ. decre. si quis contra. scripsi super glo. ij.

c ¶ Cessante. Hoc patet de offi. dele. ab arbitro. lib. vj.

d ¶ Vica. Romana. lib. vj.

e ¶ Obuiari. Vide quod dixi de offi. dele. super quæstionum. ver. intentionis. super gloss. nisi causa. Vt intelligas superiora, ista fraus incipit à negotio principali. nā causam, quā episcop⁹ nō vult deferri ad metropolitanum, ipse non audit per se, nec per vicarium suum, sed delegat quandoq; etiam id vicario: vt sic ex delegatiōe audiat, nō ex vicario: oportet ergo tūc ad eū appellari, vel ad Papam: & si ad eū appelletur, iterum delegat.

f ¶ §. porro. Vide quod ibi scripsi super glo. maximè.

g ¶ Vt s. pro hoc dicto vide quod de more cancellariæ dixi de offi. deleg. si delegatus. lib. vj. in glo. mirabile. qui mos non habet dare iudices super appellationibus interiectis à subdelegatis delegatorū Papę datis non in totū, nisi in casibus decre. si is cui. & decr. si à subdelegato. de offic. deleg. lib. vj.

h ¶ Subdelegatū eius. Expeditū est per decre. si delegatus. §. j. et ij. lib. vj. q valet sñia q etiā a sententia appellabitur ad subdelegantem ibi vide.

i ¶ §. nec. lib. vj.

k ¶ Venerealis. l. j.

l ¶ Ibi no. Qualitercunque permisceas delegatū & subdelegatū, vel subdelegatū in totū cùm subdelegatū in partem, semper appellat ad papā: vt not. in præ. §. si verò. in gloss. patet.

m ¶ §. si verò. Est expeditum eo. titu. si duo. li. vj. qđ ad papā appellabitur.

n ¶ Minorē. Procederet hoc totum si ex sola subdelegatione procederet. Sed ex quo delegatio est permissa, absit q ad collegā appelletur. Et vide quod scripsi super præ. glo. patet, vbi etiam posui hoc dictum Host. nec iustificari posset, quare aliud in extraneo: vt infra sequitur quàm collega.

a ¶ Imperatores. secundùm Tan.cuius fuit iste ver.vbi §.versi. quid si autẽ. & hoc secundum legem: secundùm nos non videtur procedere.

b ¶ Sibi decreta. De hoc scripsi de offi.lega.quod translationem.super.j.glo.

c ¶ Antiquus. Hoc non placet.& vide quod scripsi de priui.antiqua.in fin.

d ¶ In prin. Et hoc mihi placet, nisi intra tempus quo appellare debuit, alterũ elegerit. Et hoc etiam verum nisi pbabilem causam habuerit sic appellandi: vt nota. in decre.si is, cui.de offic.deleg. lib. vj. in gloss.pe. & vide quęstionem, quam disputaui, sup reg. in alternatiuis. de regu.iur.lib.vj.

ADDE pro hoc quod Io.An. dicit ꝙ consuluit Ro.cõsil.cccxl. quòd valet appellatio facta ad concilium, vel Romanum pontificẽ si probabilis causa erat dubia an cõcilũ vellet cognoscere. Et de hac additione vide Alex. consil.cj.& clxviij. ij.volu.& ibi quid si appellatur ad papam,& ad quemlibet iudicem competentem: de quo etiam inter cõsilia Bald. consil. ccxx. iiij.libro.

e ¶ Appellationem. Aduerta hic, quia hoc habet pl⁹ illud thema, quam mea quæstio, de qua s. & j.remisi: quod satis facit ad factum. nam hęc reseruatio videtur facera certũ, quòd aliàs erat incertum: vt patet ff.de verb. obliga. vbi autem. §.qui il lud. Item & si non apponantur, satis est quòd electio cõpetit. facit ff.de arb. l.Litẽ si vnus. §.sed si ita. qui §.loquitur in materia, in qua requiritur certitudo: vt patet in §.ibi seq. & extra, de arbi. innotuit. Sed per hoc à solutione quæstionis non discedo, etiam in his terminis.

f ¶ Statuimus.lib.vj.

g ¶ Placet. Quæstio.Io.est xviij.j.lib.plenios ipsius dictum vide in quęstione ad quam supra remisi.versi.sed pone.in fine.

¶ Sed occurrit alia quæstio, de illo, qui dixit, appello ad papam vel archiepiscopum, reseruata mihi electione alterius, coram quo prosequar: adiuit archiepiscopum, præsentauit appellationem, & ille pronunciauit se iudicem: modò vult prosequi coram papa. Quæritur an possit? Duo sunt dubia. Primum propter alternatiuam, ad quod sufficiant quæ dicta sunt & remissa. Secundum de præelectione archiepiscopi, an præiudicet ei volenti mox prosequi coram papa: Et videtur ꝙ nó: quasi non dicatur fuisse, quod non durauit, extra, de verb.sign.nam & ego. Facit ff.de inoffi. testa, mater.ad fi.ff.de lega.ij.qui fideicommissum.& verba, cum effectu sumenda sunt.de cleri.non resid.relatum.& ibi concor. Item talis electio, vsque ad litem contest.mutari potest. Facit.ff.de iurisdi.om.iud.si conuenerit. ff. ad Tertul.l.filij mater.in fi.& ff.de verbo.obliga.si stipulatus.in prin. Sed prædicta procederent, vbi de viribus appellationis obiectum vel discussum non fuisset. aliàs secus, ex quo talis discussio habita fuisset, nec ab ipsius sententia appellatum.de elect.cum dilecti. ad finem. de regulis iuris. quod ad consultationem.ff.de nego.gest.si autem.§.fina.de compensatio. quod in diem.§.si rationem. ¶ Sed fingamus appellationem valuisse, & pronunciationem factam non esse: poteritne appellans coram Archiepiscopo prosequi? videtur quòd non: per decreta.si duobus.eodem titulo. secũdò propter ordinem scripturæ. de consecratio.distin. secunda.c.in Christo pater. Nã in dubiis, ad talem ordinem recurritur.de electio. capitulo penultimo. libro sexto. de præbendis, c.mandato. eodem libro.in authenti.de hæredib. & Falci.§.in ordinatum.& §.si verò nullus legatarius. Tertiò propter tribunal maius & dignius: vt ff. de officio legat. nolentes.de priuileg. antiqua.ff.de re iudica. contra popillũ. §.j.C. de adulteriis.l.adulteri ff.de fide instrumentorum.l. fina. de alb. scriben. l. vltima. ¶ In contrarium pro archiepiscopo facit. l. Imperatores. ff.eodem. quia ordinarium est, gradatum appellari: vt ibi, & extra, eodem titulo. dilecti. vbi concordan. in principio. & eadem glos.& suprà, eodem.§.in principio. Appellare ergo per saltum, est extraordinarium: ergo primum præferendum. ff.de mino. in causæ. ij.in principio. Item archiepiscopus proximus est: & sic de ipso debet intelligi.ff. de verborum obligationibus. l. eum, qui calendis. Item cùm optionem sibi reseruauit, nec iudex nec aduersarius contradixit: libere igitur potest eligere.ff.de liba.agnoscen.l.j.§.pœna.ff.nau.caupo.stab.l.finali. in principio.ad Macedo.l.filius.C.de anna.exceptio.l.finali. Declarauit ergo verbum ambiguum. quod potuit.ff.de iudic.si quis intentione. & regulariter de pluribus iudicibus, actor habet optionem. C.de episcopis & clericis. l.cum clericis.in principio. & in authentica, habita. C.ne fil. pro patre. Vterque igitur dicitur appellatus: sicut de alternatiua stipulatione dicitur: de constitu.pecu.l.illud.in princip.& de verborum obligatio. l.si duo rei. Decre.si duobus.non obstat: quia ibi non dicitur appellationem factam ad archiepiscopum non valere: & si id diceretur, nõ obstaret: quia ibi duæ appellationes interpositæ fuerunt à diuersis: & quia non potest vtraque valere, præualet facta ad maiorem. sed hic vnica ad alterum duorum, quem appellans elegerit: quorum vno electo, ad ipsum solum videtur appellatum. C.de tempo.appel.l.fina.§.illud.in princip. cum similibus ibi no.ff.de rescin.vendi.si quam rem.& de procura. l.pluribus. Ex prædictis intricationibus, eo amplius mihi placet quæstionis meæ solutio, ad quam remisi.

vel aliquem certum articulum: tunc appellatur ad principem: Quia de pari ad parem non appellatur. C.de appel.præcipimus.§.fin. secundùm Iac. Pet.Lau.& Papam. ¶ †Quid si ta lata sententia, à qua appellatum non est, iudex committit alicui executionem tantùm, à quo executore quia suspectus est, appellatur, vt supra, §.in quibus.versic. in quinto. Quæritur ad quem debet appellari? Et videtur quòd ad primum delegantem: cùm iudex delegatus sit functus officio suo.extra, de officio delega.in literis. Sed quidam dicũt quòd ad ipsum delegantem: cùm eius iurisdictio duret ad annum integrum: vt extra, de officio delegati. quærenti. & cap.si pro debilitate.ibi: te consulere, &c. quod verum, si committitur intra annum: quia si post, nec commissio, nec executio tenet.argumentum à cõtrario in præ.c.quærenti.& argumentum eodem titu.significasti. ¶ †Quid si per errorem alius iudex pro alio appelletur? Respondeo, si appelletur ad maiorem, quem deseruerit, vel ad parem: talis error appellanti non obest. Si verò ad minorem: tunc obest.ff.de appel.l.prima.§.si quis. quia in primo casu remittitur ad eum, ad quem debuit appellassa: vt ff.eodem. Imperatores.[a] ¶ Potest igitur ad papam omissis mediis appellari: vt supra, in principio huius §.versicu. excipitur. excepto illo casu, qui est supra, versicu.cæterum. ¶ †Et nunquid idem est in legato eius? Dicunt quidam quòd sic, cùm eius vicem gerat. argumentum bonum ij.q.vj.c.si episcopus.prope finẽ.& xciij. distin.c.fina.& xciij.distin.c.primo.extra, de offic. delega.sane.& ff.de admini.tuto.ita autem.§.gessisse.extra, de rescriptis.super literis.prope finem. & extra, de offi.leg.c.primo. vbi Catuariensis qui est legatus in sua prouincia, potest cognoscere de causis subditorum suffraganeorum suorum ad eũ per appellationem delatis. Alij, vt Ioan. dicunt cõtra: quia hoc est speciale priuilegium papæ, vt præ. §.excipitur. Ad idem ij.q.vj.si quis vestrũ.& c.sequenti. Item non debet ad principem, omissis mediis querela deferri: vt in authen.collatio.iij.de mãdatis principum.§.si tibi.& suprà, in princ. huius §.ibi, benedictus sit &c.& videtur expressum xj. q.j.peruenit. Sed prius dictum de facto seruari videmus in prouincia tibi decreta.[b] Patriarcha etiã Constantinopolitanus omissis mediis appellatur: vt xj.q.j.si clericus.& not.xxij.distin. renouantes. Idem videtur de Alexandrino: vt lxv.distin. mos antiquus.[c] ¶ †Sed pone, aliquis ita dicit, appello ad archiepiscopum: appello ad papam: appello ad legatum: quæritur ad quem talis appellasse intelligatur? Respon. quod obtinuit quòd papa de huiusmodi appellatione cognoscet: ad quem omnibus omissis appelletur: vt s.& argu.ff.de seruit. vrb. præd.per fundum.ff cõ.præd.l.fina.in princip. C. quomodo & quando iudex.tres.extra, de appel. si duobus.ff.de re iud.contra pupillum.ff.da iu. do. plerunque.in fin.ff. de pac.veteribus.C.eod.petens. ff.de iure fisi.sia fidei.ff.de leg.non est nouum.ff.de verbo.signi.sæpe.§.j. Quidam autem dixerunt, talem appellationem non valere.argu.extra, da electio.in electionibus.ff.de interro.act.de ętate.§.nihil interest.ff.de iureiuran.prętor edixit.in prin.[d] ¶ †Quid si a sententia suffraganei, vna pars appellat ad legatum, altera ad metropolitanũ? Dicit dominus meus tenere appellatiõnẽ, quæ interposita est ad legatum: sicut dicitur in papa extra, de app. si duobus. quod verum est, si legatio ei indeterminatè commissa fuerit: quoniam tunc est plenissima interpretatio facienda. argumen.extra, de dona.cùm dilecti.extra, de verbo.signifi. olim. ff. de offi.præsi.l.ij.§ in initio.apostolicæ. Aliàs autem, vt dicit, non debet prohibere subiecto episcopi, ne corã ipso respõdeat: & sic nõ cõtradicit.xj.q.j. peruenit. Et hoc intellige, nisi specialiter ꝓhibitũ esset, ad ipsum appellari posse: nam quibusdam legatis conceditur plus, quibusdam minus.xxv.q.ij. seruatis. Vel dic vt supra, de offic.lega. §.superest. in princ. ¶ †Quid si dicat, appello ad legatum vel ad papam, mihi optione reseruata, coram quo malim prosequi appellationem?[e] Respon. obtinuit quòd coram papa talis appellatio audiatur: licet appellans velit coram legato prosequi.arg.ff.de verbo.signi.coniunctione.& l.sæpe.in prin. ff.de auro & argento legato.si quis ita legauerit.& l.Quintus Mutius.C.de verb.signi.cùm quidam.ff.de appel.l.j.§.si quis in appellatione. maximè cùm super prouisione appellatur: quia tunc talis appellatio, debet in curia tractari.extra, de elec. statuimus.[f] Et est ratio ad præcedentia: quia per talem appellationem, relinquit appellatum incertum, ideoque coram papa audietur: vt suprà, versicu.proxi. Sed certè videtur quòd non tenet appellatio talis: nam certum debet esse ad quem appelletur. alias tenet processus contra appellantem habitus.extra, de app. si duobus. & per hanc appellationem, nescit appellatus quò ire debeat: ideoque non debet in incertum laborare.xj.distin.noli extra, de rescrip. c.finali. & de appellationibus. sæpe. nec appellans debet sic variare vel vagari, in discrimine alterius. extra, de appellationibus. dilectis filiis. sed tenet appellatio, vt prędixi, cùm appellauerit ad legatum vel ad papam: quorum vterque maior est eo, à quo appellatur. tertia quæstio.sexta peregrina. Ioannes de Deo tamen distinxit in quęstionibus suis, an sit recepta talis appellatio à iudice vel approbata à parte vel nõ: quod non placet.[g] †Sed quid si quis dicit simpliciter, appello: nec dicit, ad quem? dic appellatum intelligi ad proximè superiorem. ff.de appel.l.prima. Nam in dubiis non est recedendum à iure.argu.ff.de regu.iur.in obscuris. Est enim de natura appellationis, ꝙ fiat gradatim: vt suprà in

prin. huius §.[a] Quidã tamẽ dicũt talẽ appellationẽ nõ valere. ¶ † Quid si appellãs ab episcopo dicit, appello ad maiorẽ iudicẽ? Videtur de archiepiscopo intellexisse, vt fiat interpretatio secũdũ ordinẽ iuris, vt iã dixi. Iura etiam maiorẽ iudicẽ hoc casu vocãt eũ, qui proximior est: & qui maior est eo, à quo appellat: vt ff. de app. l. j. §. si quis. ff. de mino. minor autẽ. ff. de reg. iu. cõtra pupillũ. §. is, qui. Arg. cõtra, q̃ de papa intellexisse putetur, qui supremũ in ecclesia locũ obtinet, & maiorẽ: vt xij. di. de his. & xxj. di. q̃uis. & xxij. di. omnes. & ix. q. iij. cũcta. & c. seq. & præce. Primũ credo verius de iure, quãuis viderim do. papã dubitantẽ, & omnes auditores. Multũ tamẽ allegatũ fuit cõtra appellantẽ, qui volebat causam in curia tractari: q̃ cõtra eum erat interpretatio facienda, qui suã appellationẽ debuit apertius declarare. ff. de pac. veteribus. iij. dist. ent. xxij. q. vlt. quacũq;. ar. tamẽ pro eo debere interpretationẽ fieri, maxime appellato in curia existẽte. ff. de iud. si quis intentione. ff. de re iu. in ambiguis[b].

21 ¶ † Quod si appellatũ sit a sententia epi, ad metropolitanũ demũ mortuo archiepõ epũs ille in locũ eius substituitur: quæritur an ipse substitutus de illa quæstione cognoscet? Arg. q̃ sic, C. de app. eos. in prin. ff. de iud. l. is, qui Romæ. & xj. q. iij. si eps. extra, de ele. querelã. in prin.[c] & iij. q. vij. §. tria. ver. si contra patrẽ. arg. cõtra ff. de iud. iudicium. & l. Iulianos. ij. aliàs incipit, si alter. dicunt Io. & Tã. q̃ debet causam alij delegare: vt ff. de iu. om. iu. prætor. extra, de foro cõpe. si quis contra. alioquin poterit recusari. Hæc quæstio venerealis est.[d] vide ibi. ¶ † Illud autẽ

22 hodie certũ est, q̃ si appellatur in tẽporalibus ab episcopo, appellatur ad archiepiscopũ, & nõ ad regẽ vel comitẽ, à quo illa tenẽtur: vt extra, de appel. Romana. §. debet autẽ.[e] & de fo. compe. licet. ibi vel ad nostrã. &c. & de delict. pue. c. ij. vbi de hoc. nisi aliud obtineat de antiqua & præscripta consuetudine: vt ibi, & extra, de consue. c. si vel de aliquo iure speciali, sicut de iure feudali: vt extra, de maio. & obe. solitæ. vbi de hoc. & de foro cõpe. ex trãsmissa. & c. verum. Sed in regno Franciæ non audiuntur hodie prælati, prædicta iura allegantes. ¶ Quid si causa feudalis agitur, vel etiam de iniuria in re feudali facta coram paribus curiæ: quæritur ad quem appellabitur? De hoc dic prout no. secundum Inno. iiij. extra, de re iudi. cæterum.[f]

SVMMARIVM.

1. Tempus decendij ad appellandum determinatum quando currere incipiat.
2. Melius est intacta iura seruari, q̃ post causam vulneratam remedium quærere.
3. Dies, in quo appellatur, an sit de numero decẽ dierum ad appellandum determinatorum.
4. Appellatio, quæ à grauamine interponitur, intra quantum tempus fieri debeat.
5. Soluens operas peotas, quas scit se posse recusare, donare videtur.
6. Grauamine durante, durat & tẽpos ad appellandũ determinatum.
7. Appellatio extraiudicialis, intra quantum tempus fieri debeat.
8. Decretũ cõfirmationis, instar sententiæ dicit habere.
9. Iuris beneficium, nemini est denegandum.
10. Diffinitiua sententia, an possit intra decẽ dies executioni mandari.

Quãdo, & intra quod tẽpus appellãdũ sit.

RESTAT Videre quãdo, & intra qđ tempus sit appellandũ. Et quidem appellari potest statim, quandocunq; grauamen infertur, vel inferri putatur, per quencunq; iudicialem processum: vt extra, de appel. ex parte M. & c. dilecti. vel per interlocutoriam: vt in præd. c. dilecto. & c. cum cessante. vel per diffinitiuã: vt eo. ti. oblatæ. & de testa. c. Raynutius. & c. Raynaldus. vel extra iudiciũ: vt eo. ti. bonæ. & ij. q. vj. biduũ. & de ele. statuimus.[g] Potest etiã appellari postea, siue ab interlocutoria, siue à diffinitiua, semper intra decendiũ, & nõ vltra[h], vt in auẽ. de app. & intra quæ tẽp. in princ. & ij. q. vj. anteriorũ. & extra de eloc. cũ dilecti. de testibus. significauerũt. de cõfir. vti. vel inuti. bonæ. & de re iu. qđ ad cõsultationẽ. Idẽ etiã videt vbi non põt appellari, sed supplicari: vt in auẽ. vt spon. larg. §. aliud. coll. ix. Cõputatur aũt hoc decendiũ à die[i] latæ sniæ: vt C. de app. eos. & in præ. decre. qđ ad cõsultationẽ. vbi de hoc, secundũ papã. ¶ † Sed nunquid hoc tẽpus est vtile, vt cõputetur à tẽpore sniæ, sicut & biduũ, cui succedit: vt ij. q. vj. §. biduũ. ver. palã videt. C. qñ & qñ iu. ab eo. & in hoc stabitur iuri antiquo: cũ bonũ nil exprimat i hoc casu: vt C. de app. præcipimus. in fin. C. de testa. sancimus. argu. contra, q̃ sit continuũ: nam hoc tẽpus a recitatione sniæ cõputatur: vt in pr̃e. c. anteriorũ[k]. Dicũt Tan. & Io. & B. q̃ hoc tẽpus quo ad sui initiũ est vtile: quia non incipit currere, nisi à tẽpore scientiæ: sed quantũ ad sui progressum, est continuũ: quia cõputabitur & curret à tpe scientiæ: vt C. qñ & qñ iu. ab eo. ff. de ædil. edi. eũ sex. & in prædic. §. biduum. Quod ergo dictũ prędicta auẽ. à recitatiõe. supple & à snia condẽnati. non enĩ currit ignorãti, nisi cõtumax sit. verũtamen si is, cui condẽnatos est absens, fuerit per procuratorẽ defensus, nec procurator prouocauit: difficile est vt audiat: vt in præ. ver. palam. Item nõ currit ei, qui habet in publico potestatẽ adeundi iudicẽ, à quo vult appellare: dũmodo id protestet: vel etiã ad eum, ad quem appellare intendit. ff. qñ ap. sit. l. j. §. biduũ. & §. dies. & C. eo. eos. §. si autem. & extra eo. si iustus. & c. ex insinuatione. & in præd §. anteriorũ. Et idẽ credo, quando extra iudiciũ appellatur in eo casu quo casu id debet intra decendium fieri: vt infrà, ver. sed quid. vt illud tẽpus sit vtile, quo ad sui initium: contrariũ verò quo ad progressum. arg. in præ l. biduũ. in prin. hoc etiã in cæteris &c. & C. de tem. ap. l. j.[l] H. autẽ dixit prædictũ tempus esse cõtinuum: sed post dicit restituendũ eum qui agere nequiuit. arg. pro eo extra, de in inte. resti. c. fin. Quod non credo: † Nam

2 melius est intacta iura seruari, q̃ post causam vulneratam remedium quærere. C. in qui. cau. in integ. restitu. nõ est ne. l. fi. Cũ ergo hoc tẽpus à tẽpore recitationis & scientiæ cõputetur, fatuus fuit aduocat9 ille, qui sæpe corã me assertie hoc tempus non currere, donec iudex non fecerit copiam de instrumẽto sniæ parti: vt possit deliberare an sibi expediat appellare. ¶ Est tñ vtile hoc tẽpus, quo ad hoc, quia non currit ei qui potestatẽ non habet expediendi, secundũ Ægid.[m] ff. de diuer. & tem. præscri. l. j. Cõtinuum autem tẽpus est illud, quod continuè currit quantũ ad initium, & quantũ ad finem: vt est tẽpus quatuor annorũ, quod datur ad petendã restitutionem. C. de tem. in integ. resti. l. fin. ¶ † Sed nunquid

3 dies in quo appellatur, cõputabitur in numero decẽ dierũ? Videtur q̃ sic. nam & dies promissionis, cũ alio die cõputabitur. ff. si quis cau. l. j. Item cũ maritus possit intra lx. dies accusare vxorem iure mariti: vt ff. ad l. Iul. de adulte. l. si, cuius. §. ex senatuscõsulto. dies, qua fit diuortium, computatur in illis lx. diebus, qui dantur accusatori à tempore diuortij. vt ff. eod. pater. §. lx. Et videtur expressum. C. de appel. eos. §. si autem. ibi eodẽ die &c. licet enim ibi dicat intra vel infra decem dies appellandum, vt supra in princ. §. & in præ. l. pater. & in præd. §. ex senatusconsulto. & ff. de verb. obli. si in tantum decimus dies comprehẽditur: vt ff. de succes. edi. l. j. §. quod dicimus. & ff. de verbo. signifi. si quis dixerit. Et idem etiam esset, si diceret ante decem dies, quia tunc die decima poterit appellari, vt ff. de verbo. oblig. qui ante. & c. l. eum qui ita. §. qui ita. ij. ad idem. ij. q. vj. propter. arg. contra: q̃ dies, qua exceptio excõmunicationis proponitur, nõ cõputatur in numero octo dierũ, qui dantur ad eam probandam, vt extra, de excep. pia.[n] nec etiã dies, qua proponitur exceptio spoliationis, computatur in quindecim diebus, qui dãtur ad eam probandam: vt extra, de resti. spo. frequens.[o] Sed nec dies latæ sententiæ excommunicationis, computatur in mense, qui datur excõmunicatori ad dandam copiam de ipsa excommunicatione: vt extra, de sen. excommu. cũ medicinalis. §. primo.[p] Ioan. dixit q̃[q] si tantum

fuerit

a ¶ Huius §. secũdũ Tã. & B. Bri. in q. venerealis. ij. sed Damasus in. q. huius titu. xj. dixit stãdũ declarationi appellãtis: quod placet si intra terminũ fiat appellationis interponẽdæ: vt s. dixi.

b ¶ Ambiguis. In legibus illis non erat certum tẽpus limitatum, sicut est in appellatione interponenda.

c ¶ Io prin. Vbi de hoc in j. gl.

d ¶ Venerealis est l. iiij. Et pri9 fuit Pi. xc viij.

e ¶ Auẽ. Vide qđ ibi scripsi super gl. puta.

f ¶ Cæterũ. Ibi scripsi in gloss. magna post princip. & in vet. sed quæro.

g ¶ Statuimus. li. vj.

h ¶ Non vltra. Etiã si effectus dilatet, ad tẽpus longius: vt quia condemnetur ad centum, soluẽda intra mẽsem: vt in c. quod ad cõsultationem statim alleg. non fieri sententia excommunicationis & censuræ, contra quam sic latam sufficeret intra mensem appellari. De quo plenè scripsi eo. tit. præterea. ij. An autem liget, si intra terminũ desinat esse subiect9: vt ibi no. quod plenius vide in regu. cũm sint. de reg. iu. lib. vj. in vlti. q.

i ¶ Die. Cautius loquitur j. sic tñ dixerant P. & T. vbi supra & Ægid.

k ¶ C. anteriorũ. & ibi de hoc in gloss. nunquid hoc.

l ¶ Ap. l. j. Et sic est terminatũ, eo. titu. cõcertationi lib. vj. ADDE q̃ dies appellationis currere incipit à die scientiæ sententiæ, Aog. consi. cccc j.

m ¶ Ægid. vbi s. ver. prius allegato.

n ¶ Except. pia. libro. vj.

o ¶ Frequens. lib. vj.

p ¶ §. j. lib. vj.

q ¶ Io. dixit in præ. l. anteriorum in gl. sed nunquid. & ibi etiam dictũ B. qđ sequitur, habes in fin. gloss.

superest de die, qua appellatur, q possit appellans deliberare: dies illa pro vno computabitur: quia decendium datur ad deliberandum, vtrum expediat appellare: q si ita tarda hora lata est, quòd non potuit deliberare: dicit Vber. diem illam non computari. Barto dicit semper eam computari, & sic de facto seruari. Tu dicas q hoc tempus computatur de momento ad momentum. argu. ff. de mino. l. iij. §. minorē. & ff. de diuer. & tem. præscri. l. ij. in prin. Attēditur enim tempus, siue hora prolationis sententiæ. argu. extra, de reiu. quod ad consultationē. & in præ. §. biduū. ver. si aduersus. & prę. c. ppter. & ea. q. anteriorū. ibi: a recitatione sententię &c. & C. de app. aut. hodie.ª iiij. q. quisquis. Verbi gratia: sententia fertur die Iouis in nonis. numera ergo continuè decē dies cōputata illa die iouis. & certè in sequenti die xj. vsq; ad horā nonam poterit appellare. Cùm enim decē dies habeat à iure ad appellandum: vt s. ostensum est: iuris beneficium nō est sibi denegandum seu coarctandum: vt xxviij. dist. de his. iuxta fi. extra, de secundis nupt. c. pen. & fi. quod fieret si nō posset die xj. appellare vsq; ad nonam: quia tantū temporis restat adhuc ad cōplendū decēdiū: quia hora ix. fuit sententia lata. & sic plerisq; in curia seruant: & vide suprà, de citatione. §. viso. in fin. ¶ †Sed quid dices in appellationibus, quæ a grauamine interponuntur, absq; alia interlocutoria vel diffinitiua? Respō. dominus meus nota extra, de app. Romana.ᵇ q si grauamē habet vim sententię. puta si iudex dicit nō esse respondendū libello vel petitiōi: vel si dicit, pręcipio, vel volo, vel simile: tūc intra decē dies est appellādū: hæc enim vim habēt interlocutorię. ar. ff. de arb. qualē. ff mā. l. ij. C. cōmu. de leg. l. fi. Et sic intellige qd ipse no. in c. vt debitus. in fi. super verbo, de maioribus. alii: & idē, & c. ibi videt not. contra id quod sequitur: vbi verò alias grauat vel cōminat, nunq; grauaminis illatio in rē trāsit iudicatā. ar. extra, de cōsti. cū accessissent. §. 4. dūmodo grauamē nō habeat vim interlocutoriæ: quia nō omnis vox iudicis, &c. vt C. de sen. & inter. om. iu. ex stipulatione. Verbi gratia: assignat locū nō tutū. Certè si nolit huiusmodi assignationē reuocare, poterit etiā post mēsem appellari. extra, de app. ex parte. Et idē in cōminationes nisi fortè corā eo postea procedere cōtēpsent. extra, eo. cū cessante. Et idē vbicūq; grauat, nō solùm verbo, sed etiā facto, quod plus est. eo. ti. dilecti. ij. & c. vt nostrū. ff. de leg. l. de quibus. vel si exceptione neglecta, pcedit. extra, de app. ex parte. ij. ¶ †Et nota secūdum Vin. q si citatus, cui cōpetit exceptio, de loco nō tuto, vel fori nō opponit eā præiudicat sibi, saltē in illa instātia, arg. extra, de ele. cū dilecti. s. de excep. §. nūc videndū. versi. sed nūquid. Nā qui sciēs se recusare posse operas petitas, soluit eas donare videtur. ff. de oper. lib. Cāpanus. Sed si iterū citetur ad eundē locū, vel forū, semper poterit excipere quasi de nouo: nā & is, qui prædicto modo operas præstiut, nō præstabit eas alia vice, si nolit nisi se ad id obligauerit: vt ff. eo. operis non impositis. Si enim nō posset, quasi de nouo opere semper grauaretur semel grauatus: quod esse non debet: vt ff. eo, opera. extra, de cēsi. peruenit. C. de pact. si certis. alius vbi cōtinuatur grauamen, & durat, semper possum dicere, iā non possum amplius pati tale grauamē. xxvj. q. vj. allegāt. ff. loca si merces. §. qui calūniā. & vbi per interlocutoriā læditur quis, & cōtinuè grauatur, nō trāsit in rē iudicatam post decē dies: vt extra, de ap. cū cessante. Hoc no. Vin. extra, de rescr. dilectus. ij.ᶜ Per quē potest colligi q, secūdū eū, †quādiu durat grauamē, tādiu potest, etiā post decē dies appellari. q diu enim nō reuocat, tādiu grauat: & ideo semper appellatur. ar. de pœ. dist. vij. c. fi. in fi. versi. qui autē. Itē ex præmissis colligitur. q licet semel passus sim me per rescriptū apostolicū vltra duas diætas trahi nihilominus iterato tractus ibidē potero excipere: &, si necesse fuerit, appellare.ᵈ ¶ †Sed quid dices de appellatione quæ fit extra iudiciū, puta in electionibus? Et videtur solū intra decēdiū appellari posse, nō autē post: vt ij. q. vj. biduū. prope prin. vbi dicit hoc etiā in cęteris obseruādū esse: ex quibus sententia nō profertur appellari nō potest puta in electionibus & repræsentationibus. extra, de app. cōstitutus. & de off. deleg. super eo. prout nota. in d. l. biduū. Tu verò dic q appellari potest nō solùm in tractatu electionis, & in ipsa electione, sed & post, etiā vltra decē dies, quousq; fuerit electio cōfirmata: qd si nō fiat, a cōfirmatiōe poterit appellari: sed tūc solū intra decē dies. †quia decretū cōfirmationis instar habet sententiæ. Secus in decreto canonicorū super electione facto: post decē dies antē à tēpore cōfirmationis, appellari potest, ne procedat ad cōsecrationē: & etiā post cōsecrationem potest appellari, si crimē & infamia obijciātur. quæ dic secūdū do. meū, vt no. in præ. c. vt debitus. in fin. Et dicit Inn. generaliter extra iudiciū post decēdiū appellari posse, in his, quæ nō fiūt in figura iudicij. extra, de app. bonæ. in fi. & de præsum. c. fi. & de cau. pos. & propne. c. cū olim.ᵉ In summa nota q secūdū canones potest semper ante sententiā, & post, propter grauamē legitimū appellari. extra, de ap. vt debitus. Secūdū leges verò nō licet ante sententiā nisi in certis casibus appellare: vt eo. ti. super eo. ij. & ij. q. vj. nō ita. ¶ †Sed pone, lata est cōtra me interlocutoria, & iudex vult in causa ante decēdium procedere, & suā interlocutoriā exequi. Ego dico: dñe, cū habeā decē dies ad appellādū, nō pcedatis in causa vsq; ad illud tēpus: quia fortè appellabo. Quærit quid iuris? Plerisq; dixerūt q nō potest iudex pcedere. arg. ij. q. vj. biduū. qa iuris beneficiū nemini est negādū. xxviij. dist. de his. extra, de secū. nup. c. pe. & fi. Sed illud locū habet cū appellat à diffinitiua, †quæ nō potest intra decē dies executioni mādari. extra, de iureiur. venietes. in fi. Secus in interlocutoria: qua lata iudex ad petitionē partis pōt intra decēdiū in causa pcedere. Et est ratio, quia interlocutoria nō trāsit. quo ad iudicē, in rē iudicatā: vnde postea poterit eā, quādo voluerit, si sibi videbit, reuocare. ff. de re iud. quod iussit. extra, de app. cū cessante. extra, de accu. qualiter. j. & sic obtinuit. & in hoc etiam omnes doctores Bon. in nostra priuata examinatione concordauerunt.ᶠ

SVMMARIVM.

1. A diffinitiua sententia potest prima die, etiam sine scriptis, appellari.
2. Appellans a diffinitiua sententia, an necesse habeat causam appellationis exprimere.
3. Appellans ad quæ teneatur.
4. Nomē aduersarij, an debeat in appellatiōe exprimi.
5. Appellans ante sententiam, quas cautelas debeat obseruare.
6. Appellatio sub hac forma, peto hoc fieri: quòd si non feceritis, appello. an sit valida.
7. Appellatio a grauamine, debet esse de præsenti, nō de futuro.
8. Reuocatio, quæ petetur, & quę est de futuro nō est grauamen, sed præcedētis grauaminis releuamen.
9. Appellās debet aduersario sui appellationē notificare: alioquin nō procedetur cōtra eum in curia.
10. Terminus seu citatio iuris, habet pro perēptorio.
11. Factum vel sciētia pcuratoris, domino nocere nō debet, nisi postquā scit dominus.
12. Procuratori non appellanti, seu q appellet, domino non denunciāti, imputatur.
13. Processu agitato in curia, contra appellantē absentem, an si postea veniat, admittendus sit ad prosequendam & defendendam causam suam.
14. Actione mota contra appellantem absentem, an si veniat, & voluerit iudicē appellationis recusare, dilatorias proponere, & casit admittendus.
15. Appellans debet in scriptis appellare.
16. Appellanti incumbunt cautelæ multæ, de bene esse aduertendæ.
17. Appellans, qua forma debeat suam appellationē proponere. & iu. seq.
19. Cautus esse debet appellans, vt attēdat an sibi expediat assignare terminum, ad prosequendam appellationem, vel non.

a ¶ Hodie. Facit l. eos. eo. tit. in princ. ibi: post decisam & sic. Et ante finē ibi: eo die &c.

b ¶ Romana. lib. vj. §. si vero. & ibi & in decre. concertationi. eo. tit. remisi ad hunc versicu. Adde vt per episcopum Alex. in c. cū sit Romana. extra eod.

ADDITIO.

¶ Adde ad versic. seq. Et nota secundùm Vin. q citatus ad locū non tutum, vel coram iudice de via facti suspecto: vel qui minas ad terrorē sufficientes protulit, venire, aut cōparere nō tenetur. & in nō cōparendo non dicitur contumax: vt voluit Gui. Papæ, singu. dccccxxxix. incip. via etiā nullitatis. & adde Old. consi. xliij. incipit. quęritur verū citatio, vbi latè ponit an citatio facta, etiā per Imperatorē, in loco non tuto, vel ad locum non tutum: vel si est inimicus citati, arctet citatū. Et per. Phi. Cor. cōsi. cxxxij. incipiē in hac consultatione. in iiij. vol. vbi in ij. co. vbi dicit q propter periculū mortis, citatus ad locū pestiferum non tenetur comparere. Hen. Fer.

c ¶ Dilectus. ij. Et idem Compo. vt ibi scripsi in gl. ante litem.

d ¶ Appellare. Idem e dixit s. de accu. §. j. ver. quid si reus.

e ¶ Cū olim. Expediuum est eo. ti. cōcertatiōi. lib. vj. q volens ratione grauaminis resistere p appellationem electioni vel extraiudiciali actu, habet necesse appellare intra decē dies à tempore sententiæ.

f ¶ Cōcordauerūt. Adde rationē not. eo ti. c. vlt. lib. vj. in fi. ante pe. glo. quia scilicet econtrario sequeretur q non esset dare finem litibus. Contra perplexitatem autem, quæ intra hoc decē dium euenire posset grauato, & qd de quæstione dixerit Guarsias, ibi scripsi super fi. gl.

a ¶Dixit T. Vbi supra, dum tractat quod idem dixerat Pil. vbi s. in princ. sed se correxit, tenendo quod sequitur.

b ¶Diuerterit. Dixit Bonagui. se sic doctum à præceptoribus suis quia talis actus dicitur continuus. ff. de verb. oblig. l. continuus. Idem Aegid. vbi s. in prin. Quod autē dicitur de diuertente, intelligo de iudice, & plus etiā de appellante, cùm tex. legis plus ponderet partem, quā iudicem.

i ¶Obtinuit. Et sic est terminatum eo. ti. de appel. lib. vj.

k ¶No. secundùm Tan. vbi s. ver. forma de empto. ver. si tamen.

l ¶In prin. Hoc no. Accur. in præ. l. j in fi. & vide quod dicam j. de appel. §. j. ad fin. ij. col. ver. si verò appelletur. De nomine iudicis, à quo si non exprimatur in commissione, vide j. §. de officio. versi. antepe.

20 Curare non debet appellans, quòd eius appellatio admittatur à iudice, vel approbetur à parte.

21 Pronunciatione de appellatione legitimè facta, debet per consequens causa principalis agitari.

22 Causa appellatiōis, & negotium principale, an possint simul agitari.

23 Appellatus volens causam in curia agitari, debet hoc expressè dicere, cùm interponitur appellatio.

24 Appellatio etiā sine causa interposita, an & qualiter trāsferat causas episcopatuū ad sedē apostolicam?

25 Cùm appellatur à sententia diffinitiua, non refert, an appellatio admittatur, vel non.

26 Iudex quando dicatur appellationem recipere.

27 Termini appellationis præfixio facta à iudice vel à parte absque delatione vel approbatione, quid operetur.

28 Appellatus an possit abbreuiare terminū seu beneficium a iure appellanti concessum ad prosequendum appellationem.

29 Exceptio contra iudicem delegatum, quòd nō potest esse iudex, an impediat processum.

30 Dicens, proclamo, vel prouoco ad sedem apostolicam, an habeatur pro appellante.

Appellatio qualiter, fieri debeat.

QValiter autem appellatio fieri debeat, & quid appellans agere debeat, breuiter pertranseamus. Et quidem si appellatur a sententia, diffinitiua, illico siue incontinenti apud acta potest viua voce appellari. Cùm autem non incontinenti, sed pòst appellatur, tunc est appellādum in scriptis: vt C. de app. litigatoribus. quæ est ij. q. vj. ad finem quæstionis. versi. litigatoribus. ff. quan. app. l. j. §. dies. & §. si quis. ¶†Per quæ iura dixit T.[a] die prima posse sine scriptis appellare: quod non est verum, nisi iudice sedēte pro tribunali adhuc: si tamen post latam sententiam per integram horam sederit, semper poterit sine scriptis appellari: & satis dicitur fieri apud acta: secus si iam iuerit ad prandium vel ad alios actus diuerterit.[b] Hæc probantur ff. de appella. l. ij. C. eod. eos. §. si autē. Idem dicunt T.[c] & Accur. cùm appellatur à grauamine vel ab interlocutoria, posse eodem die sine scriptis appellari: quod hodie falsum est.[d] Nam siue appelletur à grauamine, vel ab interlocutoria, & in iudicio, vel extra, & incontinenti semper vsque ad decendium, in scriptis appellandum est: vt extra, eodem. cordi. in princ.[e] ¶†Hæc est vna differentia, quando appellatur ab interlocutoria vel diffinitiua: alia est, quia quando appellatur à diffinitiua, non est necesse exprimi causam appellandi. extra, de appel. c. cordi.[f] Secus quando ab interlocutoria, vel a grauamine: vt extra, eo. vt debitus. licet quidam dicant in vtroque casu, posse sine causa appellari. Alij etiam dicunt quòd sufficit dicere, appello ab interlocutoria, quia est iniusta. nec est necesse exprimi in quo sit iniusta. Et hoc tenet papa, vt nota. extra, de noui ope. nuncia. c. pe.[g] Itē etiam quando appellatur à sententia excommunicationis, debet exprimi iniusta causa. Alij tamen dicunt tunc appellationem tenere, sine iustæ causæ expressione: sicut in appellatiōe a sententia diffinitiua cōtingit. De hoc secundùm papam extra, de sentētia excom. per tuas.[h] ¶†Sed nunquid sufficit appellationem scriptā iudici, à quo appellatur offerre, vel porrigere, quāuis coram eo non legatur? Videtur quòd non. nam appellans ad duo tenetur. Debet enim appellare, & in scriptis: vt in præce. c. cordi. licet alterum sufficiat, cùm a sententia diffinitiua appellatur. dixi. arg. tamen contra, quòd sufficiat solū offerre ij. q. vj. si quis libellos. & l. biduum. versic. si quis ipsius. C. quorum app. non recip. nulli. ibi: tribuatur, &c. & sic obtinuit,[i] ne detur via iudicibus malignandi. nam & solo facto appellatur. extra, de app. c. dilecti. ij. ¶Qualiter autem appellationes in diuersis articulis sint formandæ: & quid appellatio continere debeat: vide infrà, in tractatu libellorum. eo. ti. ¶†Hoc autem nota[k] quod nomen aduersarij, debet in appellatione exprimi ff. de appel. l. prima. in fin. Si tamen non exprimitur, non nocet: vt eod. tit. l. iij. in prin.[l] Sed si plures habet: & quorundam nomina non expressit in appellatione: non ideo ei præscribitur quo ad illos, imò potest appellationem prosequi contra eos. Sed econtra, si vnus ex pluribus condemnatis appellauerit, non ideo videntur alij appellasse: vt ff. de appel. l. prima. §. fi. & l. iij. in princ. & ij. q. vj. §. sunt etiam quorum. versi. quandoque plures. extra, eo. c. pe. Appellās autem frustratoriè punitur: vt infra, §. nūc dicamus. Hodie, qui appellat[m] ab electione facta vel facienda, omnia debet in appellatione exprimere, quæcunque intendit opponere contra formam vel personas:[n] & hoc coram personis authenticis. Alioquin super expressis non audietur, nisi iuret quòd de nouo emerserint, vel quòd super antiquis probandi facultas superuenerit, vel quòd de nouo ad appellātis notitiam peruenerint: vt in constitutione Grego. x. de elect. vt circa.[o] Et nota quod appellator debet instanter petere apostolos, & si eos habere non potest, idipsum coram eo appellās publicè protestetur: quæ prosequere de apostolis & qualiter formentur, vt not. infrà, in tractatu li. §. sequitur. ¶†In summa nota[p] cautelas, quas appellās ante sententiam debet obseruare: quarum quędam sunt de esse: quædam de bene esse. ¶De esse sunt, Primò vt proponat in appellatione talem causam grauaminis illati vel cōminati: qua probata, debeat legitima reputari: vt extra, de app. vt debitus. & c. seq. & c. cùm causam, quæ. veruntamen extra iudicium appellari potest à grauamine, sine causæ expressione, vt quidam tenent. Vnde si episcopus meus mihi imponat aliquam pecuniæ summā, possum dicere, non teneor: quare ab impositione appello. Dicendo enim, non teneor: omnia iura communia comprehendo. Item quòd appellat intra decem dies: vt suprà §. proximo. Item quòd causa expressa sit vera: vt extra, eod. interposita. respon. j. Item quòd faciant iudicem super exceptione proposita interloqui, verum velit eam admittere vel non.[q] Aliàs enim non posset ostendere coram iudice appellationis se ex hac causa grauatum esse, nisi ostēderet iudicem, à quo appellauit, ipsam exceptionē per suā interlocutoriā admittere denegasse: vt eod. ti. dilecto.[r] & c. interposita. vel saltē ea neglecta in causa procedendo: vt eod. ti. ex parte M. ¶†Hinc est quod si dicat quis, peto hoc fieri: quod si non feceris, appello. talis appellatio non tenet; quia non est a grauamine illato interposita. Non enim grauat, donec verbo vel facto neget, vt dixi: imò necesse erit iterum appellari cum verbo vel facto

c ¶Dicunt T. Vbi supra. sed Accur. in l. ij. ff. eod. non dicit aperte quod hic loquitur: videtur tamen sic intellexisse, dum quærit de appellāte ab interlocutoria sequenti die, an teneatur appellare in scriptis: quasi de primo nō dubitetur, si incontinenti.

d ¶Falsum est. secūdùm Aegid. cuius hæc fuerunt verba vbi s. consi. lxxij.

e ¶In princ. lib. vj. idem ibi not. in gl. not. ius nouum.

ADDE quod necessaria in appellatione ab interlocutoria, ponit Rom. cōsi. cccj. Et an in qualibet appellatione ab interlocutoria, sit necessaria scriptura, vel solùm de ea, quæ fit corā papa, Gui. & Hostiē. tenēt in c. j. eo. tit. lib. vj. quòd solum in illa, quę fit ad papam: sed gloss. in c. vt debitus. & Do. de Rota conclusione cclxxxv. tenēt in qualibet interlocutoria necessariam scripturā. An autem per statutū possit tolli scriptura, vide per Bald. in l. j. C. qui admitti. & in j. constitu. Codi. & in l. fin. §. sin. C. de tem. ap. & in l. præscriptio. si contra ius vel vti. pup. Ang. in l. ij. ff. de re iud. Barto. & Ro. i l. fi. ff. de aqua plu. arc. Ang. Are. in l. j. §. interdū. ff. quando app. sit. & consuluit Bart. quod per statutū posset tolli appellatio ab interlocutoria. quæ incipit, In nomine domini, viso puncto. Tamē contrarium tenet Ang. in l. si sic. ff. de leg. j. & Bal. in l. programma. C. commi. vel epistolas. Opinio tamen Bar. tanquā notabilem tenet do. Franc. Bald. inter eiusdem consilia numero cclxxvij. iij. lib.

f ¶Cordi. lib. vj.

g ¶C. pe. sed hoc reprobatur in cle. e. ti. appellāti. & vide quæ ibi no. in gl. ij.

h ¶Per tuas. Et scripsi in decreto, venerabilibus. super glo. penul. de senten. excom. lib. vj.

m ¶Appellat. Extra iudicium. de elect. constitutio. lib. vj.

n ¶Personas. Cessat autem constitutio vbi talia non opponit, sed prosequitur suum vel suę ecclesiæ interesse: vt in cle. de ele. constitutionem.

o ¶Vt circa. lib. vj. Et si appellatio interponitur per procuratorē dic vt eo. tit. procurator.

ADDE quod apostoli respectu informatiōis iudicia possunt dari clausi. c. cū olim. el ij. extra, de offi. dele. & Pau. de Ca. in cle. ij. extra, eo. ti. Itē valet petitio extraiudicialis & datio apostolorū, dummodo loco cōgruo fiāt, quādo dātur ad informationē iudicis, secundū opi. Alexā. in c. vt debitus. qui allegat Rotam deci. cccliij. inci. itē si appellet. Item possunt peti à negotiorū gestore, licet à principio nō habeat mādatū dūmodo ratificet intra tempus xxx. dierū, secūdū Bal. in l. eos. §. apostolos. C. de ap. & dāt expēsis appellātis, secūdū gl. in d. cle. ij. & apostoli non sunt petendi die feriata, secūdū. Fede. consi. clxxv. nec iudex, qui nō dat apostolos, nō potest de causa cognoscere: vt per eundē Fede. consi. clxxxvij. nisi appellatio esset frustratoria. & si iudex petēti apostolos, non respondet vel dicit se daturū nullo certo termino assignato, videtur denegasse & appellationem detulisse secundū Lap. allega. cccxiiij. per no. in cle. quāuis. eo. tit. & Per. de Anc. consil. ccxviij. inci. iste dominus executor. Idem tenet Bal consi. ccxliij. j. lib. Et quādo apostoli dicantur rectè petiti, vide eundem consi. ccclxv. j. lib.

p ¶No. secundùm Aegid. vbi s. c. lxxiiij. sed hic plenius.

q ¶Vel non. De hoc in cle. eo. tit. c. vlti. gl. ij.

r ¶Dilecto. Vide quod ibi scripsi in gl. ineptè. & facit quod no. in cle. eod. ti. quāuis. in gl. ij.

ADDE Imo. in cle. causam. de elect.

incipiat grauare: nec potest iustè à futuro grauamine appellari, sed tantũ à pręterito, vel saltem à pręsenti puta comminatorio, vel alio iusto. arg. extra, de app. cõsueuit. ij. & c. ex parte. j. & c. vt debitus. & c. cum cessante. & c. dilecto. §. fi. & c. ex parte. ij. 7 ¶ †Sed si iudex quod petitur negat, vel contra id faciat, & appellatur hoc modo: peto per vos reuocari grauamen: alioquin nisi feceritis, appello. certè valet appellatio quia fit à præsenti, & non à futuro grauamine: vt patet in præ. c. ex parte. j. & c. cùm cessante. extra, de supplen. negli. prælato. c. primo. Nec obstat, quòd videtur à futuro grauamine appellatum 8 ¶ †Nam hoc verbum nisi feceritis, extensiuum est: vt ff. ad Tertul. filij mater. ad fi. nec est futurum subiunctiui modi: nam reuocatio, quæ petitur, & quæ est de futuro, non est grauamẽ, sed pręcedentis grauaminis releuamen. grauamen autem fuit eius negatio, quod fuit petitum, à quo etiam sine prædicto verbo extensiuo potuit appellari. Itẽ cautus debet esse quis, vt appellet coram iudice, vel appellationem ab eo interpositam sibi significet.[a] Si enim timens à suo iudice grauari, appellet in absentia iudicis coram testibus, talis appellatio eum non protegit, donec ad notitiam iudicis peruenerit: vt probatur extra, de appel. c. si duobus. respõ. j. in fi. arg. tamen contra, eod. tit. suggestũ, & quod ibi not. in prima gl. 9 ¶ †Cautus etiã sit, vt appellationẽ suam notificet aduersario: alioquin non procedetur in curia contra illum: cùm nõ sit cõtumax, quia non fuit citatus. Appellatio enim, quæ defert causam ad curiã ibidẽ tractandã, est quædã citatio: vt patet extra, de elec. statuimus.[b] Cùm ergo non fuerit illi notificata appellatio nõ intelligitur fuisse citatus.[c] Si verò illi fuerit insinuata: procedet cõ 10 tra illũ tanquã cõtra cõtumacẽ. †quia terminus seu citatio iuris, habetur pro perẽptorio. extra, de app. oblatæ. & c. sępe. & in præ. c. statuimus.[d] Et aduerte quia denũciari debet alicui facie ad faciẽ, appellatũ esse cõtra eũ, vel in domo eius. aliter verò credere nõ tenetur. ff. de excu. tut. l. scire. §. j. ff. quod vi aut clã. l. aũt. §. j. ff. quę sen. sine ap. rescin. l. j. §. itẽ cũ ex edicto. extra, de do. & cõtu. causam, quę. in domo videlicet in qua degit, & larẽ souet. ff. de li. ag. l. j. §. j. ff. de dã. infec. l. iiij. §. prætor. C. de anna. exce. vt perfectius. Nec tenet credere vni vel pluribus, cõtra illũ appellatũ fuisse asserẽtibus: nisi et vel per pub. instrumẽtũ vel per sigillũ authẽticũ fides fiat: vt no. s. de cita. §. sequit. prope prin. Verũtamẽ nõ semper appellatio extra iudiciũ facta est citatio, quin oporteat appellatũ de nouo citari. quod dic secun- 11 dũ Papã, vt extra, de maio. & obe. dilectũ. ¶ †Quid si procuratori ipsius appellãtis, fuerit denũciata appellatio aduersarij: vel quid si ipse procurator dño ignorãte appellauit: nũquid in istis casibus scientia procuratoris præiudicat domino ignoranti, vt intelligatur citatus, & sic contra eum valeat procedi in curia Romana sine noua citatione? Et videtur quod nõ: quia factũ vel sciẽtia procuratoris nõ nocet dño, nisi postquã scit ff. quan. app. sit l. j. §. fi. vbi tempus sciẽtiæ domini spectatur vt extra, vt lite nõ cõte. c. j. in fi. & ff. de procur. ignorãtis. Sed sapientibus curiæ visum est cõtrariũ: quia procurator personam dñi repręsentat: vt ff. de procu. sed & hæ. §. defendere. extra, de ele. in causis. & sciẽtia ei⁹, dño præiudicat ff. de tribu. procurator. Et cũ hæc appellatio sit loco citationis, sufficit quod ad procuratorẽ perueniat. extra, de do. & cõtu. causam quæ. ibi tamen loquitur quãdo dñs non inueniebatur. Ego dico[e] quod iste procurator aut habebat generale mãdatũ: & tũc obtinẽt prima iura. Aut speciale ad causam, in qua appellatur: & tũc verũ est, quod sapiẽtes prædicti dicut. Hoc probat ff. da lib. cau. imò. ff. da contrahen. emp. in huiusmodi. extra, de testi. ad hæc. alias incipit, præsentiũ. §. cæterũ.[f] extra, de procu. dilectus. tũc enim eius factũ & sciẽtia, præiudicat dño: quia 12 videt etiã ei cõcessisse, quod appellare posset. ¶ †Hinc est quod procurator tenetur appellare, vel saltem domino denunciare quod appellet. extra, de procu. non iniuste. & C. eo. tit. inuitus. quod si non facit, imputet sibi dominus, qui talem constituit. ff. de mino. l. cum mandato. de hoc suprà §. j. ver. breuiter.

13 ¶ †Sed pone quod processum est in curia cõtra appellantem absentem: postmodum ille venit: nunquid admittetur ad prosequendam & defendẽdam causam suam? Respõdeo, admittetur in eo casu, in quo inuenerit causam ipsam: vt videlicet vlterius procedatur, nulla cõtradictione vel disputatione super g primus actitatis admissa.[g] ¶ †Quod si vult iudicẽ ap- 14 pellationis recusare, dilatorias fori proponere, petit libellũ sibi dari, litis cõtestationem fieri, & huiusmodi? Respõdeo: nõ audietur in eo casu, in quo si præsens fuisset, eis omissis postea nõ audiretur, secundum B. Cõpo. verbi gratia. Ex quo iudex appellationis incœpit procedere in causa, examinan h do negotiũ principale, vel etiã appellationis,[h] vel etiã postquã fecit partẽ præsentem iurare de veritate dicẽda: quod iuramentũ post litẽ cõtestatã præstari cõsueuit, recusationis exceptio nõ admittetur: vt extra, de re iudi. inter monasterium. Item postquã pars præsens testes produxit, cùm tunc perinde habeatur, ac si litis cõtestatio facta fuisset: nõ poterit pars superueniẽs petere libellum vel exceptionẽ fori proponere, vel quod fiat litis cõtestatio petere: quia pars absens pro præsente habeatur. extra, de dolo & contu. veritatis. Si enim pręsens fuisset, nõ potuisset eã proponere, si ea ab initio omisisset. i s. de cõpu. in termi. versi. attendas.[i] ¶ †Itẽ appel- 15 lãs debet esse cautus, vt appellet in scriptis: vt s. in prin. ¶ Itẽ debet instãter intra xxx. dies apostolos k petere: vt præ. §. sequitur. ¶ Itẽ si appellãs velit,[k] debet venire instructus ad totã causam, vel mittere: aliter reputabitur nõ appellãs. extra, eod. c. cordi. ¶ Itẽ debet sollicitè procurare, vt causa intra annum terminetur. infra §. proximo. Et si alterum horum deficit, non valet appellatio. ¶ Item etiam caueat quod diligenter obseruet, quod no. supra, versic. 16 hoc etiam no. ¶ †Sunt quoque & aliæ cautelæ, quæ sunt de bene esse. Primo quod offerat se paratum statim probare causam, propter quã appellat: & si nõ admittitur, magnũ ex hoc cõsequeretur incommodũ. Nam hoc coram iudice appellationis probato, nõ cogitur probare veritatem causę, propter quam appellauit. Satis enim apparet grauamen, eo quod eum noluit admittere ad probandum: vt in l prædicto cap. interposita.[l] & infrà, §. nouissimè. 17 versi. illud. †Debet autem sic appellans dicere:

FORMA. Cùm me grauaueritis, eo quod in causa talem exceptionem admittere recusastis: quam exceptionem & grauamen docere sum paratus, & me offero probaturũ: idcirco appello, &c. non autem dicat, appello quia me grauatis, & grauamen me offero probaturum. oportet enim quod primo se offerat probaturũ, & postea appellet: & propter exceptionẽ nõ admissam: & quia nõ admittitur ad probãdũ, vt prædixi. Alioquin si primò appellat, & pòst se offerat probaturũ, vt iã dixi: tũc oportebit eũ corã superiore grauamen seu veritatem causæ probare: cùm iã tota causa deuoluta sit ad eum: & quia non appellauit iden, quia nõ fuit admissus ad probandum. Argumen. tamen contra præmissa, quòd licet probet coram iudice appellationis quod se obtulerit probaturum coram eo, a quo appellauit, nec fuit admissus ad probandum: nihilo minus tenetur probare veram esse causam appellationis. extra, de test. ex parte Adæ. Sed illud in peremptoria exceptione decre verò, interposita. loqui 18 tur in dilatoria, vt ibi no. ¶ †Tu dic quod aut propter exceptionem propositã, propter quã non admissam fuit appellatum, fieret aduersario præiudicium circa negotium principale, si haberetur pro probata: & tũc habet locũ decr. ex parte. ibi enim præiudicaretur super principali, si exceptio cõtra testes proposita haberetur pro probata: quia fortè non haberentur alij testes: vt extra, de re iudi. cum I. & A. Idem esset in exceptione excommunicationis, licet non sit perẽptoria: quia si haberetur pro probata, semper repelleret agentẽ, & sic fieret nõ præiudicium prosecutioni negotij principalis, licet in veritate non esset forte excommunicatus. Idem etiam in exceptione præscriptionis, per quã

a ¶ Significet. Vide infra. §. j. de officio. ver. porro. & §. de app. §. j. ver. cęterũ. & ver. illud quoque.

b ¶ Statuimus. li. vj.

c ¶ Citatus. De hoc & de versi. seq. dic vt in cle. de elect. causam.

d ¶ Statuimus. li. vj.

e ¶ Ego dico. Hoc approbatũ est per cle. de elec. causam.

f ¶ Cæterum. lib. vj.

g ¶ Admissa. Est simile vt lite pendẽte. c. ij. lib. vj.

h ¶ Appellationis. Quod facit ex quo cognouerit illa interuenisse, per quæ patet causam esse in curia. & vtile est hoc pronunciare: vt scripsi de elec. c. j. li. vj. super gl. de iur.

i ¶ Attẽdas. De his not. de elec. c. j. lib. vj. in gl. vbi enim.

k ¶ Velit. Super hoc petit.

l ¶ Interposita. Vt ibi satis notatur super verbo, offerẽs. non puto hoc casu sufficere verbalem oblationem, sed requiritur realis, & quod propter illã nõ admissam, appellauerit: ibi vide & j. §. pe. super ver. illud quoque.

ADDE vt latius per episcopũ Alexã. in d. c. interposita. vbi ponit xviij. fallẽ. quod appellanti, qui offert incõtinẽti se probaturum exceptionem admissam nõ esse, nõ habet necesse probare veritatem exceptionis, int. quas in xvj. est ista Ioã. And. cõtra quã dicit communẽ opi. esse in contrarium latius ibi vide.

fieret præiudiciū aduersario si haberetur pro probata. extra, de præscr. de quarta Idem etiam in exceptione pacti de nō petendo vsq; ad longū tempus: scilicet decē vel viginti annorū: quę si ꝓbata haberetur, præiudicaret: & licet nō omnino, tamen vsq; ad dictū tempus. Et ita illud non obtinet solùm in peremptorijs, sicut, B. dicit: imò in quibusdam dilatorijs, vt dixi. Aut nō fieret præiudiciū: vt quia ꝓponitur exceptiō consanguinitatis, vel alia huiusmodi, cōtra iudicē, vel cōtra rescriptum, quia non sunt per procuratorē obtentū, & huiusmodi: & tunc locū habet decr. interposita.[a] ¶ † Secundò [19] debet esse cautus appellans, vt attēdat an sibi expediat assignare terminū ad prosequendā appellationem, vel nō: quod potest facere: vt extra, eod. oblatæ. & c. personas. Et talem, scilicet an longum vel breuem: vt si statim paratus sit appellationē prosequi: tunc breuem: alioquin longum, iuxta suum arbitrium, dumtamen non vltra annū. Annus enim, qui à iure indulgetur, vt infra versi. proxi. non incipit currere, donec terminus ille lapsus fuerit: cùm intra eum nō possit, etiā si velit, in causa huiusmodi procedere: vt in prædicto c. oblatæ. quia impedito agere nō currit præscriptio: vt C. de anna. exce. l. j. in fi. secūdùm P.[b] ¶ † Tertiò debet esse cautus, [20] vt nō curet q; eius appellatio admittatur à iudice, vel q; approbet à parte: qa si hoc nō fiet, sufficit ei tūc mittere ꝓcuratorē ad impetrādū & cōtradicēdū tātū, & sup appellatiōe literas impetrare: vt eo. ti. interposita. §. j. appellatus autē nullo modo tenetur prosequi, nisi velit. Si verò admittatur vel approbetur, tūc necesse habet appellās ire, vel ꝓcuratorē sufficientem mittere, ad causam appellationis, in termino præfixo: alioquin appellanti prosequēti, condemnabitur in expensis. & eod. tit. Nicolao. & c. sæpe. & tunc etiā appellatus non cogitur venire, nisi velit: qa potest, si vult causę renūciare: & qa cōtra eum absentē potest procedi in causa appellationis: vt eod. tit. per tuas. Quòd si appellatus non solùm appellationem approbet, sed etiā dicat q; velit causam[c] apud sedē apostolicam tractari: tūc vtraq; pars tenetur venire vel mittere sufficienter, nō solùm ad causam appellatiōis: imò etiā ad principalē: vt cū actis & monimētis omnibus ad causam facientibus: vt eod. ti. cordi. §. primo. & sic addetur illi, Nicolao. licet hęc additio iniquitatē contineat: inuenta forte, vt causas ad curiā trahat, sicut & illa de elect. statuti.[d] Vel dic[e] q; iusta est. Nam cū causa appellationis habeat in curia tractari, vbi approbata vel admissa est: vt suprà & infra patet. [21] ¶ † Si pronunciabitur bene appellatum, ibi debet causa principalis per consequens agitari: vt not. in c. vt debitus. in gl. hic patet. & ij. q. vj. in fine. Et sic oporteret nouas concedi inducias ad portandum acta & munimenta causæ, & nouam citationē fieri: quia aliter nō procederetur: vt extra, eod. sæpe. & c. cordi.[f] Et sic lites prorogarētur, contra mentem iuris. C. de iud. properandū. extra, de dolo & cōtu. finē. licet aliud sit in electionū & prouisionū negotijs, in quibus terminato appellationis articulo, sine noua citatione procedetur propter celeritatem. extra, de elec. statuimus. extra, de app. oblatæ. in fin. quia tunc appellatio est solum prouocatio ad causam, seu citatio, vt suprà, versicu. cautus etiam. [22] ¶ † Imò etiam plerūq; simul tractantur causa appellatiōis, & negotiū principale, videlicet qn̄ in causa appellationis venit ipsum negotiū principale: vt quando appellatur à diffinitiua: vel ex tali causa, quæ sufficeret, si probata foret, ad diffiniendū negotiū principale: vt si capitulū appellet ab executore, ne cogaſ ex aliqua causa ad receptionē T. vel ne sibi prouideatur in ecclesia sua, & huiusmodi. [23] ¶ † Et nota q; si appellatus causam in curia voluerit agitari, hoc expressè debet dicere cū appellatio interponitur. vnde consulo appellāti, q; inde fieri faciat publicū instrumentū, per quod ex hoc constare possit. Si enim postq; appellatus appellātē vexauerit, faciēdo eū venire ad curiā, secūdū præmissa velit causam extra curiā agitari: nō audietur, imò punietur: qa nisi venerit instructus ad causam, contra eum, tanq; contra contumacem procedeſ: vt in c. cordi. §. fin. vbi de hoc. sed & nisi dum appellatus appellationē approbauerit & expressè dixerit se velle causam in curia agitari, si tis postea illuc venerit, nihilò minus appellās poterit super appellatione impetrare, nō obstante appellati contradictione. & sic multi sapientes dixerunt & probaſ in præ. c. interposita. §. j. & arg. in his quæ no. suprà de excep. §. viso. versi. sed si iudex. & hoc in ciuilibus & criminalibus. In electionū autem & prouisionū negotijs, quæ per simplicē appellationē hodie absq; probatione partis vel receptiōe iudicis ad curiā deuoluunſ: vt in prædic. c. statuimus. si vtraq; pars præsens sit in curia, pōt appellatus dicere, volo q; omisso appellationis articulo, in causa procedaſ: licet appellatio nō fuerit per ipsum aliàs approbata, nec dixerit q; causam volebat in curia tractari: & appellāte inuito super principali ageſ: dummodo iudex appellatiōis, quæ attentata sunt post appellationē, extra negotiū principale reuocet: puta si fuit excōicatus, vel in expensis condemnatus, post appellationem: quia his reuocatis nō interest sua prosequi appellationē vt iam dictū est. [24] ¶ † Illud autem scias q; q̄uis appellatio, etiam sine causa interposita, deferat causas episcopatus ad Apostolicā sedem, contra mentem illius constitutionis. vt debitus. in fi. vt in constito. Alexan. iiij. de elec. dilecti. Sed hodie nobis instantibus, interpretationem recepit: quia si in episcopalibus vel alijs dignitatibus superioribus appelleſ, in iudicio, siue extra, expressa tn̄ causa manifeste frustratoria: nō defert talis appellatio causam ad curiā. Secus si ex causa legitima appelletur: quo etiam caso, pōt appellans recedere ab appellatione interposita: vt in cōstituto. Greg. x. de electio. q̄uis.[g] vbi dicemus [25] de hoc. ¶ † Porrò quod supra dixi, ad probationē partis, vel ad receptionē iudicis operari, vt quis sufficienter causam in curia prosequi teneaſ: verum est secundū B. in appellationibus ante sentētiā & lite contestata interpositis. nam cùm appellatur à sententia diffinitiua, nō refert an appellatio admittaſ, vel approbetur, vel nō: sed hoc solū cōsyderetur, vtrum terminus sit à iudice vel ab appellante præfixus: & tunc vtraq; pars teneſ ire vel mittere sufficientē procuratorē ad totā causam: aliàs cōtra eum procedetur tanq; contra contumacē: quia hic terminus vim habet peremptorij: vt extra, de renun. veniēs. vbi hoc ipse no. & ad hoc facit in prædicto c. sepę. vet. saluis. facta relatione ad pręcedētia. & eo. tit. per tuas. V in. tn̄ no. in prędicto c. veniēs. quod etiā vbi appellatur à diffinitiua: si appellatio recipitur vel approbaſ, tenētur partes mittere sufficiēter ad causam: aliogn sufficit mittere ad impetrandum vel cōtradicendū. & sic habet locū exceptio vel approbatio, secūdū eum, etiam quādo appellatur à diffinitiua. Et videtur casu pro eo expressus extra, de app. oblatæ. in prin. ibi: nec delatum, &c. vbi hoc idē notat do. meus, qui etiā super hoc à me requisitus idē mihi cū deliberatiōe respōdit, & induxit pro se, qđ not. secūdū eū in c. interposita. §. j. Hoc etiā idem probatur ff. de appel. recipien. si cuius. & C. de app. si appellationē. Ego credo,[h] saluo consilio saniori, q; cùm appellatur à diffinitiua, delatio iudicis nil operatur: qa tūc iudex nō potest non defferre appellationi: tū quia functus est officio suo: vt extra, de offi. deleg. in literis. tū quia tūc nō queriſ ex qua causa appellaſ: vt extra, de app. cordi. §. his quę. ideoq; sua delatio nil operaſ. Et in hoc bene dicit B. & alij male. Nec obstat c. oblatę. quia factū narrat, sicut cōtingit. Itē nō obstāt leges [26] prædictæ. ¶ † Iudex enim dicitur nō recipere appellationē: quia aliquid facit in eius præiudiciū, forte sententiā exequēdo, vel apostolos non concedēdo, & huiusmodi. Recipere autem dicitur, cùm cōtra ipsam nil attentat: veruntamen talis receptio nullius est effectus, vt dixi: potest tamē tūc iudex appellanti præfigere terminū ad prosequendū appellationē: veruntamē hæc præfixio sola nō arctat appellantem mittere sufficiētem: imò sufficit sibi mittere ad impetrandū: qa impetrare est prosequi, & initium

a ¶ Interposita. Verius tene quod dixi in præ. decr. ex parte. super gl. ad hāc, scilicet q; probare probationes exceptionis nō admissas licet sufficiat ad iustificandum appellationem, si propter id fuit appellatum, ad effectū tamē exceptionis cōsequendū in principali oportebit veritatem exceptionis probari, si sit dilatoria vel peremptoria, vt ibi dixi.

b ¶ Secundū P. Hoc no. in decr. vt debitus. Tu dic contra: vt dixi in c. sæpe. super gl. pe.

c ¶ Causam. Supple principalem.

d ¶ Statutum. lib. vj.

e ¶ Vel dic. Turbor q; non dixit, imo dic. Ponderare debuerat quod Inno. iiij. fuit author decre. cordi. ad cuius defensionem cōtra præmissa, vltra id, qđ subdit, est aduertendū q; decre. cordi. nō arctat appellatū inuitū: qđ si esset, potuisset author reprehendere, nisi causa subesset, vt in negotijs prouisionum. Constat autem q; appellās à grauamine, hoc cōcludit q; vult reuocato grauamine causam principalē esse coram iudice appellationis. Si ergo appellatus consensit, & papa statuit quòd eo casu ambæ partes veniant instructę etiā sup principali, exprimat actor, contra quē est iniquitas, quā allegat hoc quo ad primū. Secūdùm est, q; finito articulo appellationis pro vel contra appellantem: si papa viderit expedire, procedetur in curia super principali, ponderato qđ dixit de primo. & qđ arbitratus Papa reseruaſ sup expediendi: multum errat, q asserit hoc iniquū. Tertiū est q; de volūtate partium poterit omitti articulos appellationis, & super principali procedi. ex quo illud tertium partium volūtati relinquitur, qs pōt dicere hoc iniquum. dicet author, potuisset causa deleg. ri ad partes: quod forte timē debat appellans: hoc fateor qđ potuisset. Sed nunqd papa vel alius iudex iniustitiam facit non delegādo, vltra id qs modus est verisimilior ad finiendam litē, iste vel ille: cùm forsan citius erit expeditum negotiū principaleq; exceptiones contra delegatos vel cōtra rescriptū propositę: quia de causa beneficiali sunt in curia. in de patiens fui illū reprehēdi, qui per tex. & gl. dedit nobis argumentū sciētur notabile. mansissemus autē amici, si recedēdo à reprehensione dixisset, imò dic. &c.

f ¶ C. cordi. lib. vj.

g ¶ Quāuis. lib. vj.

h ¶ Ego credo. Hoc est de quo honoraui authorem in præ. decr. Nicolao. super primo gl.

& initium exerceri appellationis. Et idem dico, si pars appellans præfigat terminum vbi appellatio nō approbatur a parte: quia tunc sufficit partibus mittere solùm ad impetrādū & ad cōtradicendū: vt in prædi. c. oblatæ. ver. & quidem. & in hoc minus bene dixit B. Termini ergo præfixio sola, quo ad effectum deferēdi causæ examinationem ad curiam, non sufficit, vbi non præcedit delatio iudicis, vel appellatio partis. Vbi autem parte approbante appellationem a sententia interposita terminus præfigitur à iudice vel ab appellāte: tunc dico idē quod in appellationibus ante sententiam, vt partes teneantur ire vel mittere sufficienter: & hoc ex vi approbatiōis, nō termini præfixionis. & sic potest intelligi quod no. e. ti. Nicolao. & in prædi. decre. cordi. Et in hoc male dixit B. & alij. ¶ †Operatur autem sola præfixio termini, facta a iudice vel à parte absq; delatione vel approbatione, vt terminus ille præueniri non possit, ab aliqua partium in impetrando: nisi de hoc faciat mentionem: vt in c. oblatæ. hic autem termini præfixio, per quē tempus iuris coarctatur, fieri potest per partem appellantem: vt extra, eo. oblatæ. versic. licet igitur. & i. versi. n. & non per appellatam, nisi præfigat terminum iuris. Grauare enim esset appellantem, qui in causa appellationis actoris vicem sustinet: & qui probare habet meriti terminum, ex voluntate rei seu appellati. ff. qui satisda. cog. de die in prin. iij. q. iij. §. spatium. versi. ei autem. & C. de in integ. resti. petenda. ¶ †Non ergo potest appellatus abbreuiare terminum seu beneficium à iure appellanti cōcessum ad prosequendū appellationem: vt xxvij. distin. de his. Nec de his contradicit decreta. de appel. cordi.[a] Et iūge hoc quod est infra, §. proximo. ver. autem pone. & seq. ¶ Quod autem dixi, delationem iudicis operari, vt partes teneantur ire vel mittere sufficienter ad curiam Romanā pro tota causa: verum est, vbi cōstat de iurisdictione iudicis deferentis. ¶ †Quid enim si excipitur contra iudicē delegatum, quod non potest esse iudex in aliqua causa: ipse vero hoc non obstante, procedit: quare appellatur ab eo: & ipse defert appellationi: certe talis delatio licet causam appellationis deferat ad curiam illic tractandam: quia nondum constat illum non esse iudicem, non tamen causam defert principalem: imò Auditor appellatione probata coram eo huiusmodi exceptione, vlterius in principali nō procederet ex virtute talis delationis. ¶ †Quid si quis ita dicit, proclamo vel prouoco ad sedē apostolicā[1] Dic quod habetur pro appellāte: potius enim attenditur in talibus mens, quā verba: vt patet extra, de appel. ad audientiam. & de verb. signi. si intelligentiam. & c. præterea. & de conse. distin. iiij. nullus.

SVMMARIVM.

1 ✠ Appellans à sententia excommunicationis, si non prosequatur, an maneat sententia rata.
2 Appellans a sentētia excommunicationis, si iusto impedimento detentus appellationem non prosequatur, an maneat sententia rata.
3 Iustum impedimentū qualiter intelligatur, in non prosequendo causam appellationis? & nu. 8.
4 Causa intacta, quādo dicatur absq; damno moræ.
5 Celeritas iudicis, sæpe iustitiam exorbitare facit.
6 Appellator non prosequēs causam appellationis, causa infirmitatis, nec super hoc habens testes, an suo stabitur iuramento.
7 Appellator copiam iudicis, ad quem appellauit, non habens, an excusandus veniat a prosecutione suæ causæ.
9 Causam appellationis non prosequenti, sola negligentia imputatur.
10 Terminus ad appellationem prosequendā datus, an possit restringi.
11 Is, cōtra quem opponitur quod nō fuerit prosecutus appellationem, qualiter probare debeat se impeditum fuisse.
12 Terminus iuris in causa prosequendæ appellationis, an possit præueniri.
13 Impetrans auditorem intra tempora ad prosequendum appellationem assignata: an ipsa tempora videatur obseruasse.
14 Constitutio de termino ad prosequendam appellationem, requirit principalem, vel procuratorem.
15 Non veniens intra dies statutos ad prosequendam appellationem, non comparens, an poterit se ex facto aduersarij iuuare.
16 Tempus ad appellationem prosequendam a iure indultum, nemini est auferendum.
Iudex appellationis an habeat iurisdictionem, vel possit cogere prosequi ante terminum à iure præfixum.
17 Iudex appellationis, an possit ex officio suo partibus præsentibus terminum ad appellationem prosequendum præuenire.
18 Iudex à quo appellatur, potest ex causa abbreuiare vel prolongare terminum appellationis.
19 Terminus prosequendi appellationem, quandoq; præfigitur appellanti ad iter arripiendum.
20 Appellatus negans aduersarium appellasse, an si diu super hac negatione disceptauerit, poterit prædictam appellationem postea prosequi.
21 Appellationem prosequi prohibetur, qui terminum periit ad satisfaciendum, vel pactum fecit de satisdando.

Appellationis prosecutio intra quæ tempora fieri debeat.

NVnc breuiter Transcurrendum est, intra quę tēpora debeat appellatio exerceri, Dic quod regulariter intra annum, vel ex iusta causa intra biennium, intra quod tempus appellatus, per se in contumacia appellati, vt communiter cum aduersario litem exequatur: quo transacto lite nō completa, rata manet sententia: quia tunc appellatio annullatur. C. de tēp. appel. auth. ei qui appellat. aliàs incipit, si quis q; est. ij. q. vj. extra, de app. cōstitutus. nisi iudex, à quo appellatur, tēpus breuius moderetur: quo elapso lite non cōpleta, manet rata sententia. extra, eo. cùm sit Romana. & c. sæpe. Quādo autē incipiat annus ille currere: dixi supra, §. proximo. ver. ij. ¶ †Vtrum idem sit in sententia excōmunicationis, vt si appellans non prosequitur appellationē, sententia rata manet: no. secundùm papam in prædi. c. sæpe.[b] Datur etiā prædictū tempus, non solùm cùm appellatur a diffinitiua, sed etiā cùm appellatur ab interlocutoria: vt in prædi. c. cùm sit Romana. in prin. ibiq; dicit, si ante sentētiam vel postea, &c. Et etiā cùm extra ius appellatur: vt eo. tit. cōstitutus. vbi de hoc. hodie tamen dic vt infrà ver. hoc autem certū. Terminus autē statutus à iudice vel à parte vim obtinet perēptorij. extra, eo. sæpe ¶ †Præmissa verò fallunt, cùm appellator iustè impeditus nō potest prosequi appellationē: nam tunc nō manet rata sententia: imò appellationem post biennium prosequitur. eod. ti. ex ratione. Iustè autem impeditur, si ipse vel eius procurator in itinere capiatur, & huiusmodi. C. qui pe. tut. vel cura. cum à matribus. extra, de pignori. c. pe. vel propter infirmitatem, vel tempestatem, vel inopiam. v. q. iij. si nou ægrotās. extra, de dolo & contu. cùm dilecti. extra, de sol. c. pe. vel aliam iustam causam. ¶ †Item secundùm quosdam, iusta causa potest esse, si fortè vnus mensis, vel duo fuerunt de primo anno feriati, ita quòd iudex non cogebatur pronūciare. ff. de arb. si feriatis. vel aliàs fuit iste impeditus: nam tunc tantundem habebit de anno sequenti. ff. de mino. l. si. ff. de his, quæ in frau. credi. ait prætor. ver. si conditionalis. C. de testa. mili. quo tēpore dūmodo agat ante finē anni: qui a sic videtur morā purgare. ij. q. vj. appellatore. secus si expectet vsq; in finem: quia tūc non potest purgare morā, vt dicitur. ff. de ver. ob. l. si Stichum. §. j. ff. de peri. & commo. rei ven. l. illud. ¶ †Item iusta causa est, cùm lis est in consistoriū principis inferenda, nec Imperator proceres cōuocare potest ad causam audiendā: tunc enim causa intacta manet absq; damno moræ: vt ij. q. vj. anteriorum. ver. ad hoc. & l. sed lis quæ speratur. vt extra, de appel. ex insinuatione. Idemq; est in curia domini papæ qua ratione, & propter alias, de quibus habes aliquas extra, de app. sæpe. quādoq; ibi quæstiones plus debito prorogātur, sicut patet in causa decimarū Anglicana nūc corā nostro pēdente examine, quæ ante nostræ natiuitatis tēpus quod est xxxiiij. annorū, fuit ad apostolicæ sedis examē per appellationē perlata, nec adhuc est causa appellationis sopita: quinimmo nec lis est in ea cōtestata: tamen vnū est remedium, quia finaliter ibi veritas tādiu exagitata splē descit in lucem: vt xxxv. q. ix. graue. ¶ †Alibi verò celeritas, sæpe iustitiam exorbitare facit. arg. extra, de in integ. resti. ex literis. §. prospeximus. sicut plerunque in curia Frāciæ, vbi iudiciarū ordinem nō seruatur experti sumus. Iniquitas enim omnia præcipitat. de pœ. dist. iij. inter hęc hircum. nec est sentētia præcipitāda: vt vj. q. ş. c. quarto. imò pōderanda. nam tempore indigemus vt aliquid maturius agamus. l. di ponderet. & æquo libramine librāda xl. dist. omnis qui. extra, de renud. cùm æterni.[c] Hoc etiā scias quòd etiā in curia Romana in causis ciuilibus & criminalibus patrimonij beati Petri, & in causis curialium bene quantū ad hoc ius cōmune seruatur: quia si quis eorum nō prosequatur intra annū, vel biennium: & appareat de eius negligētia amplius, nō auditur: vt in præ. c. cōcor. vbi autē apparet per acta causæ, vel aliàs euidēter de eius diligētia: puta quia libellū obtulit. &c. cōpetenti tēpore egit: sed per iudicē vel propter subterfugia partis aduersæ, vel propter aliā inexcusabilem necessitatem stetit, quò minus causa fuerit expedita: non est quod ei valeat imputari. C. de temp. appel. l. fin. §. illud. &

a ¶ Cordi. Vbi hoc Inno.: vt ibi scripsi super ver. petent. ADDE ad versi. fin. quod nil refert an quis dicat, volo causam meam audiri à papa, vel expressè ad ipsum appellet. ita gl. not. in c. quoties. ij. q. vj. per tex. in c. dilecti. in deci. extra, de appel.

b ¶ C. Sæpe. Terminatum est per decr. licet. de sententia excō. li. vj. quod nō conualescit: tamen illa denūciabitur, & vitabitur donec nullitatē sententię doceat.

c ¶ Cū æterni. li. vj.

✠ ADDITIO. Adde ad versi. seq. ibiq; gd ergo. Guid. Papæ in quæstionibus suis in q. ccv. incip. in causa appel. vbi latè an appellātis iuramēto stetur, super impedimentis. Et adde quod appellatio nō prosecuta propter paupertatem excusat: vt per Matheli. nota suis, not. vlt. & per Bal. in l. ij. §. si quis. in vlti. q. ff. si quis cau. vbi dicit se liberasse quēdā pauperē a pœna furcarū qui cū appellauit, propter paupertatē appellationem prosequi nō potuit. & illud pro sing. refert & sequit Franc. Cre. not. cxxj. incipiē. statuto cauet. vbi dicit quòd statutum disponēs quod appellās debeat soluere certā gabellā, & aliqs nō potuit soluere ex paupertate, nō dicet appellatio deserta. Henri. Ferran.

a ¶ Medio legis. §. sufficit. Et facit quod scripsi de dolo & contuma. eum, qui. lib. vj. in gl. dubitatur. in fi.

b ¶ Pronunciari. Aduerte quia mandatum Clementis, commendabile fuit in curia, vbi difficile & quibusdam impossibile esset ducere testes ad curiā conscios infirmitatis: & transitio plus esset impeditiua vel occupatiua temporis, quam importet negotium principale. In inferioribus ergo vbi facilis esset probatio, puta cùm de archidiacono ad episcopum, vel de episcopo ad archiepiscopum appellatū esset: non esset sufficiens probatio. per quod idem poto de vicinus curiæ. Facit quod dictū de his est §. versi. proxi. Non sufficeret etiam talis probatio in casu decre. cupientes. ad euitandam eius pœnam, vt ibi patet in §. quod si ab: apud sedem ipsam facere plenam fidem. & hoc quo ad illos de quibus loquitur ibi tex.

c ¶ Vult supple, iudex.

d ¶ Significantibus. Idem quomodocunq; de partium expresso cōsensu, causa prorogetur: & habet hoc locum in termino iuris & hominis: vt in cle. eo. titu. q̄: diu. fallit autem in casu ibi posito.

e ¶ De appel. Vt ibi plene scripsi post eum & Host. super j. gloss. ad quæ etiam addidi duas vltimas colum. Et vide q. facti, quam posui super rubrica de appella.

f ¶ Ex ratione. Ibi non fuit propriè prorogatio, quæ est idem quod protēsio vel extensio. In his enim oportet existere rem, quæ debet extendi vel protendi, sicut tempus vel quæuis materia. Ibi autem cùm biennium esset elapsum, nō extabat tempus protensibile: fit ergo ibi noua temporis concessio ex causa, beneficio restitutionis, vel iure communi: vt ibi nota. De primo vide s. de deleg. §. si. versi. item q̄ iurisdi. Scire debes q̄ do. meus in legibus hic, & Richard. Ma. Paduæ disputauerunt an tempus datum per statutum ad finiendam causam appellationis, posset per partes prorogari appellationis iudice consentiente. Hanc primam breuiter, secūdam prolixe tractarunt. Prima incipit, Dubitatum fuit Bonon. Secunda, Statuto cauetur quòd iudex Dominus meus ad literam dixit, si episcopus appellationis causam exercendam, non potest arctari vel prorogari per iudicem: vt not. in authent. offeratur. sed partium consensu videtur quòd possit prorogari, cùm possit arctari: vt videtur innui C. de tem. apppel. l. vltima. in fin. ibi: vel vllum fatale, &c. ergo & prorogari. Item valet pactum de non appellando: vt præ. l. in fin. & ff. a quib. app. non licet. l. j. § si quis fortius. ergo pacisci possunt de tempore appellationis prorogando. Item per tacitum consensum partium, scilicet per recursum ad arbitros prorogatur: vt in authen. si tamen. ergo fortius per consensum expressum. Sed, vt infra dicam, illa non est propriè prorogatio. Item in causa principali, si perit instantia, non est periculum, cùm actio salua maneat: & ideo non potest fieri prorogatio: vt not. in l. properandum. licet si pereat instantia in causa appellationis, est periculum appellanti, quia rata manet sententia: facilior ergo debet esse prorogatio. Item pro hoc facit l. secunda. ff. de iudi. §. finali. & § iudex. & quod scriptum est per Azo. in Summa de iur. om. iudic. in ij. colum. Et quia rigor iuris mitigari potest pactis contrahentium: vt in prę di. l. fina. in fin. C. de tempo. appel. & glos. ibi posita. Facit etiam C. de abo. l. l. vltima. §. post hoc. Contrarium videtur tutius, vt ad instar triennij causæ principalis. & quia hoc tempus legale est limitatum ob communem & publicam vtilitatem, non in singularem fauorem paciscentis: propter quod videtur prorogatio non valere ff. de pactis. ius publicum. & de iur. cal. l. ij. §. sed quia. Et quia §. fina. & §. iudex. loquuntur de tempore mutato per delegantem aliqua speciali de causa, quæ processit ex his, quæ inter partes acta sunt. & ideo ibi valet consensus partium in prorogando: sed hic est tempus legale & limitatum a lege, ponderata generali occasione, scilicet odio litium: nec possunt partes pacisci quòd lex municipalis in sua cū locum non habeat. ff. de legat. j. l. nemo potest. Nec teneret prorogatio, si iudex interloqueretur tempora talia appellationum posse prorogari: quia expressus est error. Facit etiam C. de temp. appel. nemo. ibi: præmissa duobus, quibus prorogari non potest, hoc tempus subdit. Nec sub prætextu quodam altero: & sic prorogationem excludit vel partium pactionem. Item, vt dixi, in statutis causa appellationis plus sunt odiosæ, quam causæ principales. argumen. C. eod. tunc eos. in fin. & sic non de facili prorogandæ. ¶ Richardus copiose tractans tenuit idem principaliter, ex dictis s. ad hanc partem in princip. Et quòd tempora terminandarum litiū ob publicam vtilitatem sint inducta, allegat C. de iudic. properandum. in princip. & ibi no. & C. de tempo. appella. l. ij. in princip. Secundò assumit præ. l. nemo. per modum s. expressum, cui contingit in authenti. eodem titu. de appella. col. viij. vbi in fine. sic dicit textus, alijs omnibus, quæ de appellationibus certaminibus priscis dicta sunt legibus & à nobis in legu scripta codicibus in proprijs virtute manentibus. Cui conuenit de his qui ingre. ad app. § si verò neuter. ead. colla. Sed quod de prorogatione dicitur, statutum de iure non apparet: stabitur ergo legi Codicis, & eius tempori. Inducit etiā specialiter duas leges. ff. loca. & cōmo. l. si in lege. in prin. & de verbo. oblig. qui Romæ §. Callimachus. ad fin. ¶ Subdit autem nunc secundam quæstionem, scilicet quid erit, si intra tempus statuti non fuerit causa diffinitiua. Refert quosdam dicere q̄ etiam ex eadem instantia adhuc poterit diffiniri vsq; ad annum, vel ex iusta causa biennium: quasi statutum illud magis sit inductum ad pœnam iudicis, saltem extraordinariam, l. nō sinat. ff. de pœnis. sanctio legum. quam ad modificationem causæ vel instantia contra ius commune. Pro quo facit C. vt omnes tam ciui. q̄ mili. l. vna. in fin. Ipse autem putat tempus statuti, per omnia subrogatum in locum temporis de iure communi dati ad prosequendam appellationem, ideo quibus casibus tempus iuris communis non currit, puta cùm stat per iudicem, vel cùm partes compromiserunt, vt in authen. si tamen. & authē. item si appellatione. C. de tempo. appel. non currit etiam tempus statuti. Item quibus casibus currit tempus iuris communis, sed datur restitutio, vt not. in authen. ei qui appellat. eisdem hoc curret, & restitutio dabitur. Itē quibus casibus currit tempus, & mortificatur causa & instantia appellationis, vt in authen. præ. ei qui appellat. eisdem currit tempus statuti, & mortificabitur causa & instantia: vt sic per omnia fungatur vice temporis, ad quod subrogatur. vt ff. si quis test. li. esse iuss. fuer. l. j. §. hæc actio. de responsione ad l. C. vt omnes &c. Et de tertia, scilicet q. temporis statuti ad aliam causam criminalem vel ciuilem, non appellationis: vide quod dixi s. de delega. § restat. super ver. quid si in statuto fateatur non posse prorogari. qd̄ esset dicere si prorogationem duplicari, vel amplius q̄ duplum concedi iudici ad procedendum continue possunt. tamen partes, quæ prorogare vellent, compromittere, vel expresse consentire prosecutioni causæ, supersedere ad certum tempus: & tunc non current tempora iuris vel hominis. Et fateri oportet in horum alterum, numerari tempus statuti: & sic erit locus prædictæ authē. si tamen. & cle. quandiu de appel.

A D D E quo ad primam partem, vt per episcopū Alex. in d. c. ex ratione. & per Nouel. in l. ij. ff. de re iud. per Alex. in l. properandum. C. de iudi. per Pau. de Ca. in l. ij. s. allegat. vbi dicit videri tex. in cle. si appellatio. de appel. q̄ tempus datum ad prosequendam appellationem, potest consensu partium prorogari. Dicit etiam se vidisse in ciuitate Lucana quòd partes prorogauerunt tempus datum ad appellandum: & illud fuit obseruatum. Adde etiam vt per Alexan. consil. xxiiij. in. iij. lib. Quo verò ad secundam, adde per Pau. de Cast. consil. ccxxxviij. inci. videtur dicendum. Panor. consi. xv. inci. in causa fratrum. lib. ij. Ange. in d. l. properandum. vbi dicit q̄ licet iudex non possit diffinitiue pronunciare, potest tamen absoluere ab obseruatione iudicij.

6 versicu. nisi ipse appellator. ¶ † Quid ergo si appellator fuit infirmus, nec habet testes super hoc: nunquid suo stabitur iuramento? forte sic, inspecta causæ & personæ qualitate. ff. de excusa. tuto. l. scire oportet. in medio l.[a] extra, quod metus causa. c. si. Et secundum præmissa, etiam possunt prædicta iura intelligi. & sic sanctissimus Pater do. Clemens papa iuj. sonis suis, nobis auditoribus seruari præcepit: & sic seruamus. Sed in causis totius orbis illuc per appellationem delatis non potest rigor iuris per omnia seruari: cum quandoque oporteat remissiones ad prouincias remotas super varijs articulis fieri: quæ non possunt intra breuis temporis spatium expediri: nihilominus tamen sæpe de hoc excipi videmus, sed raro pronunciari.[b] ¶ † Itē 7 fallunt præmissa, cum appellans non possit habere iudicis copiam, ad quē appellauit: vel nō vult,[c] vel non potest procedere in causa. in authenti. vt spon. lar. §. hæc quoque. Consulo tamen quod hoc 8 publice protestetur: vt extra, de appel. c. fin. ¶ † Itē iustum impedimentum est, si aduersarius petit dilationem, vel propter suam infirmitatem, vel sine causa. Generaliter enim dicimus: quòd non currit huiusmodi præscriptio, si ius non redditur, vel propter defectum iudicis, vel rei, vt extra, de iud. c. penulti. ff. ex quib. cau. ma. sed & si per prætorem. vsque ad §. quod vero. necesse est tamen doceri voluisse agere: sed ex causa aliqua nequisse. vt in l. ea. §. si senat. C. de an. except. vt perfectius extra, de offi. iud. ordi. pastoralis. Est etiā iusta causa, si testes fuerint impediti: vel si sine culpa sua, instrumēta nequeūt habere: vel si alicuius dolo impediaf ꝓsequi appellationē: sed tūc ei succurritur per beneficiū restitutionis in integrū. extra, de in integ. rest. ex literis. extra, de offi. ord. c. pastoralis. §. 9 si. ¶ † Itē fallūt si tēpore ꝓsequēdæ appellationis partes ad arbitros iuerint. Nā tūc etiā post biēniū, causa reduci pōt ad iudices appellationis: vt C. de tēp. ap. l. j. aut. si tamen. & in aut. de app. col. viij. & extra, de app. significātibus.[d] Et generaliter sola negligētia imputatur: vt ibi, & arg. ff. de excu. tu. scire oportet. Præmissa fere omnia probantur in aut. de his, qui ingre. ad ap. in princ. & §. j. ij. iij. & iiij. ¶ Illud autē scias, q̄ imputabif appellatori, si modicū tēpus sibi restat de anno, & causam non incipiat intra annum: licet in anno nullo modo valeat terminari: vt in prædi. aut. ei, qui. ¶ Quæ & alia circa hanc materiam dic plenè prout not. secundum papā in præ. c. ex ratione. de app.[e] ¶ † Licet autem 10 detur annus vel ex iusta causa bienniū ad appellationē prosequendā, vel finiendā: tamē huiusmodi terminus restringitur quandoq; ab appellante: vt eod. tit. personas. & quādoq; à iudice, a quo appellatur. Prorogari autem non potest nisi ex causa: vt eod. tit. ex ratione.[f] Hæc probātur eod. tit. oblatę. Ab appellato autem, non potest restringi: vt s. §. ꝓxi. ver. pe. & vbi certus terminus a iudice vel ab appellāte præfigitur ad appellationē ꝓsequendā: literæ sup appellatiōe siue ab appellato siue ab appelāte impetrātæ, tacito eo nō valēt: vt in prædi. c. oblatę. & c. significātib⁹. & c. sæpe. vbi de hoc. Vbi aūt nullus terminus præfixus est, potest, siue ap-

pellans

pellans siue appellatus intra terminum iuris impe-
trare: ita tamen quòd nimium procurati puta plus
quam per mensem: vt ij. q. vj. appellatore. vel etiam
per minus tempus, dummodo malitiosè non agat.
verùm licet appellatus impetret quandocunq; vo-
lueris, vbi terminus non est ab homine, sed à iure
tantùm præfixus: non tamen poterit petere confir
mationem sententię, nisi cùm vnus mensis de anno
superest: vt præ. c. appellatore. appellatus tamē be-
ne potest coram iudice sic absento, causam appella-
tionis, quandocunq; voluerit, prosequi. Nam causę
cōtinentia diuidi non potest. C. de iudi. nulli. extra
de seque. pos. c. j. Vel dic q coram iudice appella-
tionis, & coram subdelegato ab eo, tam appellans
q̄ appellatus potest prosequi causam appellatiōis
etiam ob expectato mense iuxta finem anni. arg. in
præ. c. oblatæ. versi. si verò. vbi dicitur q coram iu-
dicibus intēpestiuè impetratis, potest appellatus
prosequi causam suam. ¶ Tertij dicunt q qui po-
test semper impetrando literas causam prosequi,
etiam antequam vnus mensis resistat de anno: cau-
sam autem ante illud tempus prosequi non potest,
11 secundum papam. ¶ † Hoc etiam nota q si is, con-
tra quem opponitur q non fuerit prosecutus ap-
pellationem intra tempus iuris, probare velit se in-
tra illud fuisse impeditum, vt nequiuerit prosequi,
potest hoc facere prius q̄ lis sit contestata in causa
appellationis, nec prius fiet litis contestatio: & sic
12 obtinuit. ¶ † Hoc autem certum est, q terminus iu-
ris præueniri potest, non hominis: vt extra de app.
vt debitus. Est autem terminus iuris, annus: vel ex
iusta causa biennium, vt suprà. Est etiā & alius ter-
terminus, qui datur hodie cùm appellatur super ele
ctione, postulatione, seu prouisione, vel occasione
ipsarum. Nam appellans, & omnes quorum inter-
est, per se, vel per procuratores ad causam instru-
ctos intra mensem debet iter arripere ad sedem
apostolicam veniendi: & si ab aliqua partium non
venerit, per viginti dies post aduentum alterius
expectata, in electionis, postulationis, seu prouisio
nis negotio procedetur. Hæc leguntur extra de ele
ctione. c. statuimus [a]. Et scias quod præsens non po
test petere, vt procedatur tunc contra absentem:
nisi docuerit se præmissa tempora obseruasse, dedu
cto tempore competenti. Computatur enim men
sis & viginti dies, & tempus competens quo in
itinere fuerit. Sed nec is, qui tempora non absoluit,
potest hoc cōtra aduersarium opponere. ff. de reg.
iur. cum par. xxv. dist. c. primo. in fi. extra de vsur.
quia frustra. & arg. extra de censi. cùm olim. extra
13 de excep. cùm ecclesiasticæ. ¶ † Sed nunquid videt
tēpora obseruasse, qui interea auditorē impetrauit?
Dicunt quidam quòd non, nisi saltem aduersarium
in audientia citari fecerit: quia non videtur expe-
ctasse aduersarium, nisi præsentiam suam & volun
tatem prosequendi negocium per citationem ma-
nifestari fecerit. Alij dicunt, & hoc obtinuit, quòd
sufficit auditorem impetrasse: vel adire intra tempo
ra prædicta, ad hoc vt tempora seruasse videatur:
quia prædicta constitutio ad obseruationem tem-
porum non requirit, nisi quòd intra mensem iter
arripiatur, & quod pars veniens ad curiam per vi-
14 ginti dies expecter alterū. ¶ † Quid si apparet au-
ditorem obtentum, non tamē constat q per princi
palem personā vel per procuratorē? Non videtur
sufficere: quia prædicta cōstitutio requirit principa
lem vel procuratorem, vt ibi dicitur. Contrariū ta-
men seruamus. sufficit enī, si is, pro quo impetratus
est, id ratum habeat. ff. de reg. iur. l. hoc iure. Nec in
commissionibus, quas do. papa in curia facit per
schedulas vel percussores, exprimit ad cuius instan
tiam sit datus auditor: sed simpliciter dicitur, man-
dat dominus papa magistro Gulielmo Durandi
quòd causam, quæ inter tales super hoc vertitur,
15 audiat, & diffiniat. ¶ † Sed pone, auditor, à quo ap-
pellatur, præfixit decem dies ad prosequendam
appellationem: vt extra, de appellatio. ad hoc. &
intra hoc tempus, appellatus impetrat audito-
rem in causa appellationis, & citari facit appel-
lantem, sicut fit quotidie: qui tamen non compa-

ret intra illos decē dies: postea verò comparet, vo-
lens appellationē suam prosequi coram eo, quem
suus aduersarius impetrauit: opponit ei q nō de-
bet audiri, cùm intra decē dies non fuerit suam ap-
pellationē prosecutus: quæritur an sit audiēdus? Re
spon. obtinuit q nō. Cùm enim intra dies statutos
non venerit, non poterit se ex facto sui aduersarij
iuuare: vt s. deposi. §. viij. ver. sed secūdum. quia ve-
rum est, q ipse non fuit appellationē prosecutus
in termino sibi præfixo: vt in prędic. c. ad hoc. arg.
C. de in integ. rest. petēdæ. & s. §. j. ver. sed quid si il-
16 le. ¶ † Item pone, præfixus fuit à iudice, à quo ap-
pellatū est, terminus partibus, in quo se coram iudi
ce appellationis pręsentēt, vt extra, de app. perso-
nas. & c. seq. partibus ergo in termino ipso coram
iudice appellationis constitutis, appellās dicit, no-
lo adhuc prosequi appellationē, cùm habeam ad-
huc annū vel bienniū, vt supra: nec enim quis inui-
tus cogitur agere: vt C. vt nemo inuitus. per totū.
Rñ. obtinuit q non cogitur. licet enim iudex præ-
dictum terminū sibi potuerit præfigere, non tamē
potuit sibi tempus à iure indultum auferre: quia iu
ris beneficiū, nemini est denegandū: vt xxviij. dist.
de his. & extra, de secūdis nup. cap. pe. & fi. & hoc
satis determinauit de his, quę notā. extra, de appel.
cùm sit Romana. in glo. arg. q iudex appellatus ta
mē poterit libellum offerre, & confirmationē suæ
sentētiæ petere, vel cassari illius appellatione. eo. ti.
oblatæ. versi. si verò non sit. & arg. C. quomodo &
quādo iudex. auf. qui semel. & sic indirectè ille co-
getur suam appellationē prosequi. & sic seruamus.
De hoc secūdùm dominum meum, extra de app.
cordi. §. post hoc. & iunge hoc quod est s. §. proxi.
ver. porro. & seq. quid si statutus est à iudice termi
nus appellato, ad prosequēdam appellationē, ipse
b verò venit diu ante terminū: [b] nūquid ante ipsum
terminū cogetur appellatus respōdere corā iudice
appellationis? Videtur, secundùm pręmissa, quòd
non: quia nec iudex appellationis habet iurisdi-
ctionem ante terminū. C. de dila. l. iij. imò appel-
lans tacitè vel expressè, potest renūciare appella-
tioni, extra, de app. ad aures. c. personas. & c. dire-
ctę. & c. reprehēsibilis. & c. sæpe. extra, de ost. dele.
gratū. C. de iure emphy. l. fi. §. ij. ij. q. vj. si quis libel-
los. ar. cōtra ij. q. vj. appellatione. C. de tēp. app. l. fi.
§. in his. extra, de app. oblatæ. de pœ. di. j. prædixe-
c rat. Super hoc dixit Vin. [c] † q iudex appellationis
17 ex officio suo, potest partibus præsentibus termi-
nū præuenire: sicut & iudex, à quo appellat, potest
ex causa abbreuiare vel prolōgare terminū. Tu dic
18 vt s. ¶ † Itē quid si pars, quæ præfixit terminū ad
prosequēdam appellationē, mittit procuratorē ad
prosequendū, nō tamē prosequitur? Rñ. nō excusa
tur. debuit enim prosequi. ff. mā. si procurator. §. si
tutores. arg. tamē cōtra q sufficiat mittere. extra, de
d app. c. Nicolao. [d] & ff. cōmo. l. argētum. ¶ † Et not.
19 q quādoq; præfigitur terminus appellāti ad iter arri-
e piēdum: vt extra, eo. peruenit. & de elec. statuim9. [e]
de re iud. cùm causam. Quādoq; ad repręsentādum
se domino papæ: vt eo. ti. personas. & c. significa-
uit. Quādoq; ad terminādam causam appellatio-
nis: vt eo. ti. cùm sit Romana. & ij. q. vj. ei qui. Sed
hoc tātū à lege, & nō ab homine: vt eo. ti. insinua-
tione. Nō autē potest præfigi terminus, intra quē
redeat à prosecutione appellationis: nec etiā à lege
præfigitur: vt eo. ti. ex insinuatione. & ij. q. vj. an-
teriorū. Et no. q vbi datur terminus ad prosequē-
dam appellationē, sufficit intra illud iter arripere:
f vt extra, de re iudi. cùm causa. de elec. statuimus. [f]
20 ¶ † Sed pone, appellatus veniēs ad iudicē appella-
tionis, negat re appellasse, & super hac negatione
diu disceptatū est: processu verò tēporis, vult illam
appellationem prosequi, quam negauit, quæritur
quid iuris? Rñ. obtinuit q non audiatur. arg. extra,
de proba. per tuas. & patet in his, quæ no. in præ.
vers. sed secūdùm. De prosecutione appellationis
dixi s. §. proxi. ¶ Itē quid si procurator rei conde-
mnati appellās in curia, nō vult appellationē pro-
sequi, sed dicit se hoc velle domino forte in Hispa
nia vel vltra mare absenti nūciare? dic vt s. de pro-

a ¶ Statuimus. lib. vj. In cathedralib9 vel regularibus ecclesiis, quarū cōfirmatio spectat ad papam ex appellatione vel immediata subiectione, seruanda sunt tempora decr. cupiētes. eo. titu. lib. vj.

b ¶ Terminum. Vincen. sic formauit quid si ante terminum ambæ partes sunt in curia: nunquid &c.

c ¶ Vincen. eo. titu. ad aures.

d ¶ Nicolao. Vbi de hoc no. Vin. soluit vt ibi in prima glo. Itē ibi non fuit negligentia procuratoris, sed impotentia ex defectu mādati. Ad legem seq. respōde per id qd̄ dixi de pign. significante. super glo. ergo non.

e ¶ Statuimus. li. vj.

f ¶ Statuimus. libro vj. Ista iura non probant ad quod inducebantur. In ista enim decre. ex parte statuitur terminus mensis, ad iter arripiendum. Idem de eodē termino intelligo decre. cū causa. vt ibi scripsi super verbo inducias. vel aggrauando contemptū dicit illum non solùm non prosecutum: sed nec iter arripuisse. Simile extra de renunc. veniens. Ad prędicta facit quod ipse author præmisit in proxi. versi. vbi tractans de termino ad iter arripiendū, allegat hęc duo iura. Sic etiam allegat glo. de decre. cùm causam. in decret. personas. eodem titulo, vbi tractat de his terminis. Potest tamen hoc dictum sic defendi. Persecutio appellationis habet partes scilicet principium, medium, & finem. Principiat aūt prosequi, dum iter arripit: vt in d. c. statuimus. & c. cupiētes. eo. titu. sicut & de alia lite dicitur de off. ord. q̄uis. li. vj. Tñ Innn. in decr. peruenit. ij. eo. ti. dicit q itineris arreptio non sufficit: imò requiritur q se repræsentet. Vide quod ibi post eum dixi. Aliquibus videtur distinguendum inter terminum ad se præsentandum, & terminum ad prosequēdum. In termino ad præsentandum sufficit præsentari. In secundo tenetur prosequi, licet nō teneatur ad diffinitiuam: vt no. in c. cùm sit Romana. de his s. versi. ij.

ADDE, quia in appellatione interposita in beneficialibus, ius assignat certum tēpus, puta mensem ad iter arripiendum. c. j. de elec. nunquid per lapsum huius tēporis, appellatio habetur pro deserta? Lapus tenet q sic, in cle. j. eo. ti. motus q duplici pœna non est afficiēdus. c. ar sicut clerici. extra, de iudi. Et pōderat tex. in d. cle. ij. quia illo non veniente proceditur vt cōtra cōtumacem. Quid autem si tale tempus iuris assignatur ab homine: an idē erit? Old. consi. ij. tenet q sic. & Lapus in d. cle. j. Latius vide de hoc: quia aliqui contra per episcopum Alexan. in c. cùm sit Romana. extra, eo.

ADDE tu pro opinione Spe. hic, vt sufficiat intra terminum ad prosequendum dictum iter arripere. hoc tenet Rota in nouis deci. deci. xciiij. & decis. clv. vbi facit mentionem de doctrina Speculatoris hic.

cu.§ j.versi.sed pone,procur.[a] ¶ † In summa nota quod prohibetur appellationē exercere, qui lata sententia diem petijt ad soluendum: vel si pendente appellatione pactum fecit vel transegit: vel si annus vel ex causa biennium, à tēpore appellationis emissæ præterijt, vel mortuo appellatore. C. de re iud. absolutionem. ff. de pac. tale pactum. §. qui pactus est. in aut. de his, qui ingre. ad ap. §. j. & ij. col. v. C. si pēdente app. mors interuen. l. ij. Et nota quod quandoque vnus appellat, & alius appellationem prosequitur. quod dic secundùm B. Compo. vt extra, de elec. auditis. & c. statuimus.[b] & s. §. primo. versi. sed quid si ille.

SVMMARIVM.

1 Appellatio, quoties iterari possit.
Bis posse appellari, qualiter intelligatur, & quòd nemini tertiò appellare licet.
2 Parte vna duas sententias confirmatorias habēte, & altera duas alias, quæ potior dici debeat.
3 Duobus ex eiusdem serui noxa conuentis, cui dandus erit seruus.
Duobus literas impetratorias pro eodem beneficio habentibus, primo offerenti venit obtinēdum.
4 Appellatio tertia, licet sit prohibita, restitutio tamen in integrum peti potest: & supplicari contra res bis iudicatas permissum est.
5 Appellans & restitutionem petens, diuersis iuribus vti dicuntur.
6 Appellatio quandoque semel tantum fieri potest.

Quoties appellandum sit.

QVoties Appellandum sit, clarum est: quoniam regulariter super quolibet articulo vel grauamine, & quolibet interlocutoria ante sententiam, & etiam à sententia diffinitiua, bis tantum appellatur, & non tertiò: vt extra, de appel. dilectæ. C. ne in vna & eadem causa lic. ter. prouo. l. vnica. extra, de app. sua. & ij. q. vj. §. post secundū. & l. si quis in quacunque. Vnde cùm multa sint capitula in causa ante litis contestationē, multoties potest appellari. Nam super quolibet potest bis appellari, vt dixi: post sententiam etiam tantùm bis. Et secundùm hoc intellige ij. q. vj. omnis oppressus. & c. ad Romanā. & c. quoties. & c. ideo. ¶ † Quod autem dixi bis posse appellari tantùm a sententiis, vel à quolibet grauamine: intellige verum ab eadem parte. Nam altera pars poterit etiam super eodem capitulo vel sententia appellare. Si enim appellauero à sententia pro te contra me lata, & iudex appellationis sententiam confirmat, possum secundò appellare à confirmatione sententiæ. Sed si hæc confirmatio confirmetur, non possum amplius appellare: quia non licet tertiò prouocare. Si autem cōfirmatio infirmetur, tu poteris ab illa sententia appellare: quia hoc non est tertia appellatio, sed prima quoad te. Et si iudex appellationis infirmationē sententiæ infirmet, poteris secundò appellare: vltrà tibi non licet. & sic sunt prædicta iura intelligenda. Et secundùm hoc super quolibet articulo, potest quartò appellari. Et sic obtinuit: licet audiuerim quendam contrarium sustinentem, vt tantum bis appelletur, sicut iuris verba tenent. Idem etiam credo, si interpellatim fiant appellationes: vt si à sententia lata pro te contra me ego appello, & in causa appellationis obtineo: demum tu secundò appellas, & obtinea: tertiò ego appello & obtineo. Et quartò tu appellas & obtinet. Certe nulli nostrum licet vlterius appellare: quia nulli nostrùm licet tertiò appellare: & sufficit sic scriptum esse. ff. qui & à qui. ma. lib. non fi. prospexit. vj. q. iij. scriptum est. Vber. dicit quòd nō licet tertiò appellare: verum est continue, vt in superiori exemplo: sed interpellatim bene licet, vt in proximo exemplo. Item non licet tertiò appellare, verum est in eodem capitulo, sed in diuersis sic, etiam centies. Et docet talem cautelam vt appellans appellando & prosequendo dicat primam sententiam nullam. & si iudex appellationis dixerit eam aliquam vel iustam vel non iustam, statim poterit appellare, & centies per hanc viam. quod dic, secundùm eum, vt s. de exce. §. viso, versi. item nota secundum. ¶ † Sed secondum præmissa, tu habuisti pro te duas sentētias confirmatorias, & ego pro me alias duas: quæritur quis erit potior, cùm nulli nostrum licet vlterius appellare. Et videtur quod originalis reus: quia promptiores sumus ad absoluendum quam ad condemnandum. ff. de act. & ob. Arrianus. extra, de proba. ex literis. in fi. extra, de fid. instr. inter dilectos. in fi. xxvj. q. viij. alligant. imò videtur quod is, qui prius sententiam obtinuit, siue sit reus, siue actor: quia pro sententia præsumitur: vt extra, de renun. in præsentia. † Et iudices appellationū plerumque in peius reformant sententias. ff. de appel. l. j. sicut & alias, cùm quis à pluribus ex noxa eiusdem serui conuenitur, dabitur ei, qui prius ad sententiam peruenerit. ff. de noxa. si quis a multis. sic & in actione de peculio: vt ff. de pecu. si verò adhuc. sicut & aliàs inter duos impetrantes, qui primò præsentat literas, primò præbendam obtinet: vt extra, de rescri. c. capitulum. hoc disputationi duximus relinquēdum.[c] ¶ † Licet autem tertiò non appellatur, tamen in integrum restitutio petitur, & supplicatur contra res bis iudicatas. ff. de mino. minor.[d] & l. seq. extra, de in integ. restitum. ex literis. §. pe. extra, de re iud. cùm causa. arg. tamē contra: quia quod appellatio in maioribus, hoc restitutio in minoribus operatur: vt ff. de mino. præses. ¶ † Sed dic[e] quod petens restitutionem, vtitur iure speciali & singulari: appellans verò iure communi: vt ij. q. vj. omnis oppressus. Et ideo, aliud iuris est in vno, quam in alio. ff. de vulg. & pup. sub. l. centurio. extra, de priuil. sane. xxv. q. ij. non exemplo. Sed licet restitutio detur contra res bis iudicatas, non tamen ipsa, vel etiam supplicatio bis, sed solùm semel dantur: vt j. tit. proxi. §. quis autem. versi. item super eo. & j. de supplica. §. j. ¶ † Item licet regulariter bis possit appellari, quandoque tamen tantùm semel appellatur: vt C. de epi. aud. aut. si quis litigantium. & C. de app. iubemus. & l. in offerendis. in aut. de app. §. illud. col. iiij. & ij. q. vj. anteriorum. & § illud. & C. de asser. tol. l. j. §. j. & C. de preci. impe. offe. si quis verò. Quandoque etiam non semel: vt s. §. videndum.

SVMMARIVM.

1 Iudex, à quo appellatur, non faciens officium suum, qua pœna tenebitur.
2 Iudicare an causa in appellatione expressa, sit probabilis & iusta in ipso actu appellandi, quis debeat.
3 Appellans consulere debet iudici, vt deliberet cum peritis de admittenda appellatione.
4 Appellatio, multipliciter consyderatur.
5 Appellatio latens & frustratoria quæ sit, & an sit admittenda.
Appellatio media siue dubia, quæ sit.
6 Iudice dubitante an sit deferendum appellationi, vel non: in dubio potius defertur appellationi quam sententiæ.
7 Appellatione per iudicem recepta, qualiter habeat cum appellante procedere.
8 Appellatione pendente, siue sit recepta, siue non, iudex non debet in præiudicium appellantis aliquid innouare.
9 Appellationem non esse recipiendam, qualiter cognosci possit.
10 Appellatio debet porrigi iudici a quo appellatur, si fieri potest: aliàs ad quem appellatur.
11 Instrumento appellationis continente quod iudex appellationis eam benignè recepit, an per hoc probetur ipsum iudicem appellationi detulisse.
12 Appellationem admittere censetur, qui contra eam nil attentat.

Officium eius, à quo appellatur, quale sit.

NVnc Dicamus quid sit officium eius, à quo appellatur. Et quidem vt recipiat appellationem, & reuerenter ei deferat, si ex causa sit legitimè interiecta. ¶ † Quod si nō fecerit: secundùm legem punitur in xxx. ponderibus auri: & officiales eius simili modo: vt C. de app. quoniam iudices. & l. iudicibus. Secundùm cano. verò debet deponi: vt ij. q. vj. decreto. secundùm decre. mittitur ad sedem apostolicam pro meritis recepturus: vt extra, de app. c. de priore. & c. sequen. nec nocebit appellanti, si eius appellatio legitima non admittatur: vt ij. q. vj. appellatione interposita. & extra, de app. sæpe. Quod si appellatio talis est, quòd iudex eam non debet recipere: non nocebit ei, si eam non recipiat: imò temere appellans, puniri debet secundùm legem in quinquaginta libris argenti, vel efficitur infamis: vt C. quorum appel. non re. ab executione. §. fina. C. de appel. à proconsulibus. in fin. Secundùm cano. remittendus est ad eum, à quo appellauit, condemnatus in expensis: vt in c. vt debitus. in fin. ita vt sumptus in quadruplum restituat. ij. quæst. vj. omni modo. hodie in simplum: vt C. de fruct. & lit. expen. non ignoret. & l. terminato. vel fortè in triplum. iij. q. iij. libellum. De his expensis dicam j. de expen. Iudex quoque, qui frustratoriam appellationem admittit, & appellans similiter est puniendus in xx. libris argenti: vt ij. q. vj. §. sunt etiam, quorum. ver. si quis etiam. ¶ † Sed quis iudicabit in ipso actu appellandi, an causa in appellatione expressa sit probabilis

scu

---

a ¶ Procurator. De hoc s. §. j. post prin. versi. illud autem.

b ¶ Statuimus. li. vj.

c ¶ Relinquendum. Hodie per cle. de re iudi. c. ij. patet quod melior est cōditio actoris, quādo prima sentētia fuit pro actore. Vult enim illa decr. quod si actor habet tres sentētias pro se: omnino fiat executio non obstāte quod aduersarius agere, vel excipere velit, vel vellet de nullitate aliarū, vel alicuius earum. Cōsequitur ergo intētum. nam, prout ibi dixi legēdo per gl. iij. satis est actori quod tres sententias habuerit, dato quod fuerint interpellatæ. actor enim, qui obtinuit primam in principali, si habuit primā & secundas confirmatorias, statim debet hodie executionem petere. Idem si primam & tertiam. Si autē pro ipso est quarta, et vna de primis, nunc, & nō prius, habet beneficium illius iuris. licet fatear quod maior est æquitas illius decr. quando reus nullam, vel vnā solam pro se sententiam habuisset: sed sufficit ita scriptū esse. extra, de ser. c. ij. cū concor. j. glo.

ADDE an contra tres sententias conformes possit oppons exceptio nullitatis ad impediendum executionem. Old. omnino consi. cvj. Bal. cōsil. cccclxix. iiij. li. Abba. consi. xcvij. ij. li. Pau. de Cast. consi. cccxx. Alex. consi. lxxvij. ij. lib.

d ¶ Minor. autē magistratus.

e ¶ Sed dic. Secundùm Vber. de Bobi. super l. j. C. si sæpius integ. rest. pe. ad literam.

cautela.

seu iusta, vt dicit c. vt debitus. Et certè appellans non: quia qualemcunque diceret probabilem. Item appellatus non: quia etiam expressam in iure non diceret probabile. Item nec iudex, arg. l. diff. si quis præpostera. extra, de offi. dele. suspicionis. extra, de consti. cum omnes. & de verb. sig. cum olim. ij. q. vij. iudices. xv. q. v. presbyter. sicut nec arbitrari potest an ostensa sit notoria vel dubia: vt extra, de ver. sig. cum olim. Quid ergo erit? Dic quòd appellans hoc iudicabit, quantum ad appellandum: appellatus quantum ad recipiendum: iudex quantum ad deferendum. In dubio tamé deferat, vt 3 infrà sequitur. & sic ab initio spectatur vtriusque iudicium. † Consulo tamen appellanti quòd supplicet iudici, vt deliberet cum peritis, an sit admittenda vel non: quòd si denegauerit hoc ipso grauat, secundum do. meum, nisi frustratoria appareat euidenter. Ex post facto iudicare an bene vel male a sit appellatum, spectat ad iudicem appellationis: vt j. versi. penul. Vincē.[a] dicit simpliciter, ad opinionem iudicis referre huiusmodi probabilitatem. ff. de arbi. quæ sententia. ij. q. vj. plerique. ari. q. iij. § item in criminali. versi. 3. ibi iu- 4 dicis motus. extra, de consue. ad nostram. † Circa hoc autem hic not. quòd quædam est appellatio manifeste rationabilis & legitima, vt ea, quæ fit ex causa in iure expressa: vt patet in exemplis positis supra, eo. § in quibus. versi. sed quæ in dices. extra, de offi. de le. super quæstionum. in fi. & c. cum nlim. de testi. significauerunt. de appel. solicitudinem. & c. nouit. de dilati. dilecti. de rescri. super literis. C vt lite pend. l. ii. Cod. de epis. audi. l. ii. in casibus, qui sunt. ii. q. vi. c. non solent. & huic debet iudex deferre. nam & ius eam admittit: vt extra, eod. postremo. & ca. significantibus. cum multis similibus. Quædam verò est manifeste frustratoria: vt eo tit. proposuit. & c. ad nostram. huic non debet deferre: vt extra, eod. tit. pastoralis. quia nec ius eam admittit: vt eo titu. cùm sit Romana. in fi. & c. peruenit. Et hoc allegabatur in q. quæ coram nobis ventilabatur inter archiepiscopum & capitulum Pisanum pro parte vna, & commune Pisanum ciuitatis ex altera parte. Nam cùm ipse archiepiscopus excommunicasset Potestatē & consilium Pisanum, pro eo quia monitū per eum non abstulerant de capitularis suis, capitula illa, quæ Honorius papa mandat per eum abradi in decr. extra, de senten. excom. grauamen. & propter alios eorum ioamlestos excessus, contra ecclesiasticam libertatem commissos: & ipsi sententiam huiusmodi sustinuerunt animo indurato: petebant archiepiscopus & capitulum coram domino Hostiensi apostolicæ sedis legato dictam sententiam aggrauari. Pisani verò respondebant, quòd ipsi à processu archiepiscopi ad sedem apostolicā appellauerant. Vnde non tenebantur coram dicto legato, siue coram me respondere. Replicabatur pro parte altera, & bene, quia appellatio illa euidenter frustratoria erat, & ex causis friuolis interiecta: cui etiam archiepiscopus non detulerat: quare nec dominus legatus ei deferre debebat: vt in præ. concor. Super quo dic vt s. de legato. § nunc ostē- 5 dendum. versi. xxxiij. † Quædam verò est latens frustratoria: puta cùm causa proposita est probabilis, sed est falsa. Et hæc admittitur à iudice, vsque quo veritas pateat. Sed à iure reprobatur. viij. dist. veritate. & c. sequenti. b Quædam verò est media, siue dubia, quam Vincent. vocat neutralem:[b] vt quando appellatur ex causa, quæ non est in iure scripta: videtur tamen rationabilis: vt si dico iudicem fore compatrem aduersarij vel patruum: vel quando appellatur in casu, vbi sunt diuersæ opiniones: puta quia me compellit respondere per literas posterius impetratas, quæ tamen primò fuerant præsentatæ: hæc causa probabilis est, cùm sit dubia: quia circa hoc fuit opi. vt nota. extra, de rescri. capitulum. Item pone exemplum in appellante, qui se dicit nuncium præmisisse, vt nota. j. de expensis. § nunc videndum. in prin. Et his casibus, si ab ordinario appelletur, tenetur deferre, quia ius eam admittit. Sed si sit delegatus, cui causa est appellatione remota commissa: non tenetur iudex deferre, grauatus tamen poterit nihilominus appellare: & si superior reputauerit appellantem grauatum, poterit remouere grauamen: vt in præ. c. pastoralis. versi. sed si appellans. & iacebit in arbitrio superioris, quam opi. in hoc dubio eligat & sequatur, & an reputet huiusmodi appellationem frustratoriam vel legitimam. & 6 hoc prosequere vt s. an § quibus. versi. & ad huius. & seq. † Dicunt autē quidam, quòd opposita tali dubia recusatione, de qua præmissum est, iudex debet partibus dicere quòd eant ad arbitratores, qui si eam iustā pronunciant, non stabit eorum dicto nisi velit: sed pars ex hoc appellet: tunc deferre tenetur. cùm possit merito dubitare. Sed melius mihi videtur quòd ipse, à quo appellatur, secum diligenter deliberet an sit causa sufficiens vel c non: quod dic vt no. ij. q. vj. c. ad Romanam. Vincen. dixit[c] quòd si iudex dubitat an sit deferendum appellationi vel non, in dubio potius deferetur appellationi, quàm sententiæ. extra, de appella. dilectis. in fi. & est expressum in prædicto c. vt debitus. § cùm autem. & c. cum speciali. § excessu, de rescr. n. ...o contingat in fin. & de senten. excom. c. sacro. § fina. & 7 quære hoc vt s. de cita. § j. versi. item pone. † Recepta autem appellatione, debet dare appellanti apostolos requisitos, & offerre etiam non petenti. De quibus, & de eorum forma, dic vt j. in tractatu libello. in titu. de appellatio. § sequitur. Quo facto secundùm locorum distantiam, & personarum qualitatem & negotij, indulgeat tempus appellanti ad prosequendam appellationem: vt extra, de appel. cordi. § j. vel ad alia: vt s. § proxi. versi. & nota. Et scias quòd hæc cognitio, an sit recipienda appellatio necne, præcedit cognitionē illā, vtrū sit iusta vel iniusta causa appellationis. Et potest fieri hæc admonitio, altera parte præsente ff. de admi. tut. chi- 8 rographis. § fi. ff. de app. reci. si cuius. † Item appellatione pendente siue sit recepta siue non, iudex nō debet aliquid in præiudicium appellantis innouare, nec executionem facere, nisi in casibus, qui nota. j. § nouissime. versi. j. & hoc si certum est, appellationē tenere: vel etiā si dubium sit de iure vel de facto, sit iusta vel non. sic intelligitur ff. de app. reci. vel non. l. sciendum. & alia iura dicentia, nil innouari appellatione pendente: vt C. de app. à proconsulibus. & l. quoniam iudices. Si autem non sit dubium, sed certum, appellationē esse iniustam: tunc sententiam exequatur: puta si sit confessor & conuictus de crimine, vel est insignis latro, seditiosus, & in alijs casibus, in quibus prohibitum est appellare: vt s. § in quibus. a vel etiam ante sententiam, nulla causa expressa. ff. de inoff. rup. & irri. test. si quis. § his. qui. & § quid tamen. ff. de appel. constitutiones. C. quorum app. non reci. per totum. in aut. vt nulli iudi. § illas. & § 9 super hoc. † Sed cùm cognoscere vtrum appellatio sit recipienda vel non, spectet ad iudicem appellationis, quomodo potest certum esse eam non esse recipiendam? vt ff. de admi. tuto. chirographis. in fi. C. de app. apertissimi. ff. ol no. appel. pen. l. j. Respon. sic notum non per causæ cognitionē, sed per euidentiam facti, super quo iudicatum est: vel quia ibi prohibet appellari à iure, vt dixi: vel quia causam in appellatione, nō ante sententiam assignauit. Et sic in omnibus alijs potest dici notorium iuris. Hoc no. papa. extra, de offi. delegati. c. pastoralis. § præterea. & vide s. vers. sed quis. † Vtrum autem locum habeat delatio iudicis, vel approbatio partis, quando appellatur à diffinitiua, no. s. § quali- 10 ter. versi. porro. † Et scias quòd appellatio debet iudici porrigi, à quo appellatur. ff. de app. l. j. in fi. ij. q. vj. si quis libellos. & hoc si fieri potest: aliàs eum ad quem appellatur: vt ff. quando ap. sit. l. j. § dies. & § si quis. vel saltem fiat coram notario, & publicis personis: vt j. in tractatu libello. de app. § j. ver. 11 cæterum. & seq. † Quid si in instrumēto appellationis tabellio ita dicit: Quam appellationē iudex benignè recepit nunquid probatur per hoc ipsum iudicem appellationi detulisse? Non videtur: quia sæpe iudex appellationē manu propria recipit, & 12 tamē ei non defert. † Item & quando quis recipere dicitur appellationem, qui contra eam nil attētat: vt s. § qualiter. vers. porro. dominus Cle. papa iiij. dixit contra. ar. pro eo. extra, de app. c. interposita. § j. & ij. q. vj. appellatione interposita. Sæpe enim in hoc casu, recipere, & deferre, pro eodem accipiuntur.

a ¶ Vinc. dixit in decre. vt debitus. eo. titu.

b ¶ Neutralem. In decre. pastoralis. eod. titu. in fine secunda glo. ex qua glo. simul cū prima sumptus fuit iste versiculus circa hoc.

c ¶ Vincen. dixit. in prædicta decre. vt debitus.

SVMMARIVM.

1. Iudex, ad quem appellatur, de sufficiētia causæ appellationis, qualiter procedere debeat in causa.
2. Appellari potest à sententia diffinitiua, etiam sine causæ expressione.
   Appellanti à diffinitiua sentētia, sufficit dicere, appello ab iniqua sententia.
3. Iudex appellationis, an procedere & pronunciare possit, altera parte contumaciter absente.
4. Iudex appellatus male appellatum cognoscens: an pronunciare debeat super causa.
5. Fructus alicuius fundi post litē contestatam percepti, cui venire debeant.
6. Iudex appellationis ex officio potest non solùm sententiam iustam vel iniustam pronunciare, sed & illi addere.
7. Iudex appellationis, debet litigantium consuetudinem sequi.
8. Iudex appellationis an & quando possit priori iudici inhibere, ne procedat in causa, vel ne sententiam exequatur.
9. Iudice appel. priori iudici, ne prosequatur, inhibente, an debeant partes vocari.
10. Priuari sua possessione nemo debet, propter alicuius appellationem.
    Appellatione extra iudicium facta, an iudex, qui de veritate appellationis cognoscere cœpit, possit aliquid inhibere ei, à quo vel cōtra quē est appellatū.
11. Appellatione iudici appel. præsentata, debet notarius sub speciali forma, eā in suo quaterno scribere.

12 Impeditus ne posit coram suo iudice appellare, si coram alio appellet, debet instrumentum speciale conficere.
13 Lite pendente, non debet prodesse, aut nocere legis aut alterius statuti innouatio.
14 Stylus Romanæ curiæ iure cōmuni innitif, & ideo tāq; magister omniū, ab inferioribus est sequēdus.
15 Appellatio à diuersis sententijs, diuersimode consyderatur.
16 Conclusio diuersorum iudicum adinuicem discordantium, qualiter fieri debeat.
17 Iudex spernēs appellationē à diffinitiua sentētia, si excōmunicet appellantē, qualiter sit cōcludendū.
18 Appellatione sentētiā diffinitiuā præcedente, si sequatur sentētia excommunicationis, quid iuris.
19 Appellans ante diffinitiuam, debet grauamē sufficiens exprimere: alioquin non tenet appellatio.
20 Appellatione facta à sententia in causa matrimoniali, qualiter sit concludendum.
21 Appellatione facta à sententia diuortij lata per iudices delegatos, si iudex appellationis in cōtumaciam partis latam sentētiam cōfirmauerit, demum pars se excusauerit, quomodo concludetur.
22 Appellante à sententia delegati, non prosequente intra tempus, quomodo sit concludendum.
23 Ordinario proferente diffinitiuam, & dato ad causam appellationis eam infirmante: qualiter sit cōcludendum.
24 Appellatio ante sententiam diffinitiuam ab interlocutoria vel grauamine illato seu processu facta, multipliciter consyderatur.
25 Grauamine illato super exceptionibus in causa appellationis non admissis, datur distinctio.
26 Exceptione peremptoria, in vim dilatoriæ proposita, & non admissa, si appelletur, an super tali appellatione dandæ sint literæ.
27 Appellatione facta propter dilatoriam non admissam, vel propter grauamen multe illatum, & propter processum iniquum, &c. qualis fieri debeat conclusio.
28 Appellatione facta à delegato sedis apostolicæ, vel subdelegato ipsius, &c. vbi semel fuerint literæ impetratæ, super quibus sit appellatum, qualis debeat esse conclusio.
29 Appellatio à subdelegatis delegatorum apostolicæ sedis, cuius conclusionis esse debeat.
30 Appellante intra tempus legitimum appellationem non prosequente, qualiter debeat appellatus suam narrationem facere.
31 Exceptio in causa appellationis, multipliciter proponi potest.
32 Modus proponēdi exceptionem in materia appellationis, quas consyderationes requirat.
33 Literis super aliqua quæstione obtentis, si coram delegato processum est, & super eodem ad ordinarium trahatur, qualiter sit excipiendum.
34 Forma conclusionis in multis casibus, quibus excipitur contra literas quibus contradicitur.
35 Exceptio excommunicationis si opponatur contra rescriptum, dicendo quòd tempore impetrationis impetrans erat excommunicatus, an sit per hoc rescriptum vitiosum.
36 Sententia excommunicati publicè, non tenet.
37 Lis se offerens, vt processus contra se habitus reuocetur, si à iudice hoc denegante appellauerit, qualiter concludetur.
38 Clericus conuentus pro quadam summa pecuniæ, quam quia soluere nequit, offert cessionem bonorum, nihilò minus à iudice excommunicatur, quid sit de hoc concludendum.
39 Conclusio facienda vbi appellatur, quia iudex admittit aliquem ad causam sine mandato: nec iudex vult apostolos concedere, sed appellantem excommunicat.
40 Impetrare volens literas super appellatione, quæ debeat consyderare.
41 In literis, quæ super appellationibus impetrantur, non debēt verba cōsueta in narratione omitti.
42 Conquerens de procuratore non admisso, quæ debeat in narratione proponere.
43 Officiales curiæ cauere debent ab exceptionibus fictis appellantium.
44 Vtraque parte à diuersis iudicibus appellante, quibus verbis sit pronunciandum.
45 Duobus grauaminibus sese compatientibus vel non compatientibus, in appellatione prolatis, quibus rescriptis vtendum sit.
46 Decano & priore datis executoribus, si vno absente, nec se excusante alter procedit, propter quod appellatur, qualiter concludendum erit.
47 Executore excedente fines mandati, & assignante stallum in choro, &c. propter quod appellatur, quomodo concludetur.
48 Forma concludendi vbi appellatur, quia procurator per errorem impetrat non super grauamine, sed super alio.

Officium eius, ad quem appellatur, quod sit.

DE officio Quoq; eius, ad quē appellatur, aliqua perstringamus. Et certè ad eius officium spectat appellationē sibi oblatam recipere, & diligēter eius formam inspicere, & videre an fuerit intra decem dies appellatū, vel fuerit appellationi renunciatum tacitè vel expressè: vt extra, de app. Romana. §. si verò. [a] Postea debet videre vbi ante sententiam appellatum est: ex qua causa fuerit appellatum, an videlicet fuerit talis, quæ probata, legitima esset: & an causa sufficiens sit proposita: vt dixi s. §. proxi. & §. in quibus. ver. sed quam dices. & ad hoc debet partes citare. extra, de app. per tuas. de consti. ecclesia. nisi quādo appellatio recipitur à iudice, & terminus præfigitur ad prosequēdam appellationem. Nam terminus ille habetur loco peremptoriæ citationis. extra, eo. sæpe. de citatione partis appellatæ no. s. de cita. §. viso. ¶ [1] †Cognito igitur an causa sit sufficiens, recipiat libellum: vt j. de libel. concep. §. nunc dicendum. versi. fin. & fiat litis contestatio, prout no. s. de lit. conte. §. ij. versi. sed cum in causa. & iuretur, & inquirat de veritate causæ: vt in præd. c. Romana. §. quod si obijcitur [b] & si eam veram inuenerit, debet pronunciare illum iuste appellasse: & postea debet de tota causa cognoscere, & eam mediante iustitia terminare. Et idē faciat subdelegatus vel delegatus ab ipso, si cognoscet de principali. arg. extra, de rescr. super literis. in fi. extra, de testa. c. Ray. Si autē nō probatur causa: tunc pronūciabitur appellatio iniusta: & debet appellantē in expēsis cōdemnare, & ad eum, à quo appellauit, remittere: vt ille in causa procedat. Hoc probatur extra, de app. vt debitus. in fi. & c. cùm in ecclesia. extra, de offi. dele. insinuāte. extra, de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. cū venisset. in fi. & ij. q. vj. in fi. ¶ [2] †Si autē à sentētia diffinitiua fuerit appellatum: nō habet laborare inquirēdo an ex causa fuerit appellatum. Nam à diffinitiua etiam sine causæ expressione appellari potest: & sic sufficit dicere tunc, appello ab iniqua sentētia, vt sæpe dictum est. Debet ergo tūc libellum recipere: vt j. de lib. concep. §. nunc dicēdum. versi. sed nunquid. & negotiū ipsum diligēter examinare, modis quibuscūq; poterit: vt xxx. q. vlti. iudicantē. Et debet sentētiam prioris iudicis confirmare vel infirmare, corrigere seu emēdare: & hoc in totum, seu in partē, vbi sentētia plures cōtinet articulos, quæ dic vt s. de sententia. §. vt autē. versi. in iudice. Debet autem præmissa facere secundùm allegata, quinimo debet etiam rationes & testes audire, & recipere, quos partes volunt super nouis articulis inducere: quia in causa appellationis potest non oppositum opponi, & nō probatum probari: sicque secundùm causæ merita debet sententiam proferre. Hæc probantur C. de app. eos. §. si quis autem. extra, de test. fraternitatis. & de fide instru. cum Ioannes. Et dic vt s. de teste. §. satis vtiliter. versi. illud autem. debet etiam reuocare attentata post appellationem: vt j. §. proxi. ¶ [3] †Sed qualiter se habebit iudex appellationis, si altera pars se contumaciter absentat? Dic quod nihilò minus in causa procedat & pronunciet. C. de temp. ap. l. fi. Sed hoc prosequere, vt extra, de app. per tuas. & c. interposita. §. fi. ¶ Vtrum autē succūbens in causa appellationis, siue sit appellans, siue appellatus, condēnabitur in expensis. notatur j. de expēsis. §. nunc vidēdum. ¶ [4] †Itē nota quod si iudex appellatus videt fuisse malè appellatum, & bene pronunciatum, videt etiam appellantē paratū plures exceptiones & cauillationes opponere & appellare: consulunt quidā quod non pronunciet super causa appellationis, sed consulat quod sentētia executioni mandetur: vt sic non valeat appellari ab eo: sed contra hoc, est remedium j. §. proxi. versi. & nota quod. ¶ [5] †Sed pone, petit fundum à P. appellatus: pēdente appellatione percepit fructus, nūquid iudex appellationis condemnabit P. etiam ad fructus medij tēporis? Dic quòd sic: vt ff. de vsu. tutor. in prin. ff. de rei iud. l. fi. ff. de neg. gest. Nam fructus post litē cōtestatam percepti veniunt iudicis officio: vt ff. de dispu. & allega. adno. in fi. §. quid de fructibus. ¶ [6] †Potest autem non solum pronunciare sententiam iustam vel iniustam, vt s. de sent. §. vt autem. ver. in iudice. imò etiam potest illi addere: vt extra, de test. Raynu. prope finem. ibi: censuit, & c. argu. tamē contra, C. de app. eos. [c] ¶ [7] †Debetque iudex appellationis litigatorum consuetudinē sequi: vt præd. c. Raynu. extra, de eo, qui mit. in possess. causa rei seru. c. cum venissent. quod prosequere secūdum papā prout no. extra, de consue. c. j. Itē de officio eius, ad quē sine appellatione causa remittitur. dixi s. de remis. §. fi. ¶ [8] †Sed quæritur quando iudex appellationis possit priori iudici inhibere, ne procedat in causa, vel ne sententiam exequatur? Respon. aut appellatur post sentētiam diffinitiuam, aut ante. Si post; aut proponitur coram iudice appellationis non esse appellatum, aut

[a] ¶ De officio. §. si verò. lib. vj.

[b] ¶ Obijcitur. li. vj.

[c] ¶ App. eos. Vide quod plenè dixi super præ. versi. in iudice. proxi. allegato.

tum, aut appellationē esse nullā, vel alias ad ipsum iurisdictionē non pertinere, & tunc nō debet prio ri iudici aliquid inhibere, nisi prius constet appella tum esse. extra de appel. Romana. §. si verò voca- a tus[a]. Et nisi prius cognoscat, an sua sit iurisdictio. extra de rescript. super literis. etiam si appellans à iudice capiatur: vt in decre. Alexan. eo. tit. vt pro- b batio[b]. Postquam autem vocatis partibus, cognouerit appellatum esse, vel suā iurisdictionē esse, statim poterit inhibere; vt in præd. §. si verò. Et sic intelligitur extra de offi. deleg. pastoralis. §. præterea. Ibi enim loquitur de appellatione à sententia. Et hoc verum est, ꝙ vbi constat appellatū esse, potest inhibere, nisi in quibus appellatio inhibetur: puta à sententia super notorio crimine; vel de quo quis in iure conuictus & confessus est, & similibus: tunc enim iudex appellationis non potest inhibere priori, ne sententiā exequatur, nisi postquā cognoscere cœperit an appellatio sit recipienda vel nō: & an sit casus in quo potuerit appellari: vt in præ. c. Romana. §. si autē post sententiam. Si autē ante sententiam à grauamine appellatur: tunc nō prohibebit priorē iudicem procedere, nisi sibi constet appellatum esse, & ex causa legitima, & incipiat cognoscere de veritate causæ appellationis: & tunc statim inhibeat: vt eo. c. §. quod si obiiciatur. & sic intelligit extra de rescrip. dilectus filius Io. qñ scilicet nō negabatur appellatū, nō ex causa legitima, sed appel. causa, quia scilicet trahebatur vltra duas dietas, dice- c batur esse falsa[c]. Alij dicunt ꝙ hæc locū habēt, qñ ad Metropolitanū appellat. qui in subditis suffraganeorū iurisdictionē nō habet, nisi in certis casib⁹. extra de offi. ord. pastoralis. ix. q. iii. §. i. secus in de- d legato,[d] qui, vt dicunt, statim cū literas super appellatione à grauamine interposita recipit, inhibere potest priori iudici ne procedat. & sic intelligūt præ. c. dilect⁹. & facit extra de resti. spo. audita. Sed prius dictū verius est, & illud papa approbat: &c. audita. nō loquitur in literis sup appellatione obtentis: vnde aliud ius est in eis, ꝙ si forent super ap- 9 pellatione obtente. ¶ †Quid si iudex app. nō sit metropolitanus, nec delegatus, sed est aliut superior, puta episcop⁹: ad quē a sñia sui archidiaconi appellatur. Rñ. nisi contraria sit cōsuetudo, pōt quandocunque voluerit priori iudici inhibere, etiā antequā incipiat cognoscere: & forsitan etiā hoc posset, etiā si non fuisset appellatū. ff. de iudi. iudicium sibi vel etiam eo, qui maius imperium &c. Cū talibus talia competant ex delegatione episcopi. Alij tamen cō- e tra[e]. ¶ Sed nunquid in eo casu, in quo dixi iudicē appellationis inhibere posse, debent partes vocari? Rñ. sic; vt in præ. §. si verò vocatus. & C. si vt se ab- f sent. absti. authen. si omnes[f]. ¶ †Quid si extra iudi- 10 cium appelletur, nunquid iudex, ex quo de veritate appellationis cœpit cognoscere, pōt inhibere eliquid ei, à quo, vel cōtra quem est appellatum? Rñ. non: quia propter app. alicuius non debet quis sua possessione priuari: & quia per app. iurisdictio tantum ad superiores transfertur, vt dicam j. §. proximo. ¶ An autē iudex, à quo appellatur, cui inhibitum est, ne procedat, debeat supersedere, & quādo? Dicā infrà §. proxi. & illa iunge cū istis. Formā verò inhibitionis vide suprà de cit. §. dicto. ver. porro 11 & seq. ¶ †In summa nota quòd præsentata appellatione iudici appellationis, notarius eam in suo quaterno debet scribere in hac forma:

FORMA. P. in præsentia talis iudicis constitutus, asserens se à sententia talis iudicis appellasse, libellū appellationis eidem præsentauit continentiæ talia. Demum ponat totum tenorē: & postea subiungat sic, qui quidem libellus oblatus fuit ad cōm. P. dicto iudici, & ab eo receptus, anno, mense, die, hora, & loco talibus. ¶ Quod si superior recepta appellatione velit cognoscere per se, procedat, vt suprà scriptum est. Si autem velit alteri committere audiendam notarius sic scribat:

FOR. Dominus talis causam app. interpositā per talem, à sentētia vel processu talis commisit die tali viua voce vel per talem cursorem audiendam, & fine debito terminādam. Vel sic: Talis cursor dixit tal, ex parte talis, &c. Qualiter autē fiat ipsa causæ commissio dic vt s. de iudice dele. §. sequitur. versi. 12 cæterum. ¶ †Porrò, si quis nō potest curā suo iudice appellare, quia nō pōt habere eius copiā: vt iij. q. vj. c. biduū. vel quia absens est, fortè in curia Romana: & ideo appellat corā alio iudice, puta corā auditore palatij: instrūm poterit cōfici in hac forma.

FORMA. Vniuersis & singulis hoc publicū instrumētum inspecturis, talis iudex vel auditor salutē in domino. Nouerit vniuersitas vestra, ꝙ talis in præsentia nostra cōstitutus, præsente notario & testibus infrascriptis appellationē quādam interposuit in hoc verbo: Corā &c. Ponat totus tenor. deinde sic subiiciat: In cuius rei testimoniū, in memoriā futurorū hoc præsens & publicū instrumētum, manu talis notarij nostri cōfectū fecimus sigilli nostri munimine roborari. Et ego talis notarius, &c. Acta sunt hæc anno, mēse, die tali, hora, loco, indictione talibus, præsentibus testibus rogatis adhibitis. Vel ipse notarius in ipso instrumēto loquatur. vel forma instrumētum vt j. in tractatu li- 13 bello. in titu. de appel. §. i. versi. illud quoque. ¶ †Sed quid si dum causa appellationis vel etiā negotium principale discutit, fertur noua lex: nūquid iudex appellationis vel etiam causæ principalis iudicabit g secūdū illā? Dic[g] ꝙ si facta est ad alterius partis petitionē, nō valet in hac causa: imò iudicabit secūdū antiquā: vt in aut. coll. viij. in medi. li. nō fieri sacras lusi. §. si verò dum causa. & §. cū autē. Idē etiā est, vbi proprio motu, nullo petēte, facta est, si sit post latā sententiā, siue postquā partes allegationibus renūciauerint, & relatio facta est. nō enim valet tūc, etiā si in ea dicat ꝙ ad prætenta trahatur: vt in aut. cui. ea. vt cùm de app. cog. §. i. Et sic intellige extra, de cōsti. cognoscētes. & ca. fi. & C. de legi. & cō- h sti. leges. quia lite pēdēte nihil est innouādū. extra, vt lite pēdente. c. fi.[h] ff. nil noue. app. pen. per totū. 14 ¶ †Vt autē hoc mēbrū[i] plenius prosequamur, no- i ta ꝙ cùm pars, quæ se grauari sentit, ad superiorem appellat. superior quādoque super ipsam appellationē literas cōcedet: in quibus decēs, clara, & aperta narratio fieri debet, & cōpetēs, & iuri cōsona querelæ cōclusio, sequi debet: vt j. versi. inferūtur. & sequē. Super quo cùm plura sint negotia ꝙ vocabula, vt ff. de præscri. verb. natura. & extra, in procemio Decr. in principio ibi. tot noua litigia, &c. certa regula tradi nō potest: tamē aliqua super aliquibus, quæ frequētātur, etiam si nō plenā de omnib⁹ tradamus doctrinā. extra, vt lite nō côtes. quoniam frequēter. in prin. ff. de legi. nā ad ea. stylum Roma- k næ curiæ. qui iuri cōmuni innititur, prosequētes.[k] extra, de fide instru. pastoralis. extra, de cōfir. vti. vel inuti. bonæ. §. fi. quæ tanquam magistra omniū, ab inferioribus est sequēda. xxij. di. omnes. in fi. extra, de summa tri. damnamus. prope fi. Quod iuris autē sit de aliis formis: diximus s. de rescri. præsentatio. 15 §. ratione formæ. ¶ †Sciēdum est itaque ꝙ quādoque appellatur à diffinitiua: quandoque ab interlocutoria vel grauamine vel processu. Si à diffinitiua à quocunque prolata appellatur, super appellationis literæ impetrentur, & sic in narratione dicatur:

FORMA. A. clericus nobis cōquerēdo monstrauit ꝙ cùm inter ipsum & B. super hoc corā C. iudice quæstio verteret, idē iudex perperā in causis procedēs, iniquā tulit diffinitiuā sententiā cōtra eū, à qua ad nostrā audiētiā appellauit. & cōclusio ta- l lis erit: Mādamus quatenus in appellationis causa legitimè procedētes, sententiam ipsam cōfirmare vel infirmare, appellatione remota, curetis, sicut de iure fuerit faciēdū.[l] Veruntamē si episcopus de causa cognouit, tūc nō ponitur perperā. Itē hæc cōclusio datur, siue semel tantùm ab eadē parte, siue bis extiterit appellatū. puta, episcopus tulit diffinitiuā cōtra A. clericū, qui appellauit ad metropolitanū, & metropolitanus in totū eandē sentētiā cōfirmauit: à qua si denuò appelletur, præcedēs cōclusio nō mutatur. Si verò appellatur ante sentētiā, & etiā post, eadē erit cōclusio, sicut s. & idē est si appella- 16 tio nō sequatur: vt j. ver. porrò ¶ †Si verò diuersis diffinitiuis à diuersis iudicibus prolatis, vtraque pars

a ¶ Vocatis. lib. vj.

b ¶ Probatio. quam hodie nō habem⁹.

c ¶ Falsa. Et sic quod ibi dicitur quòd ad iudicē appellationis pertinet cognoscere ad quos iurisdictio debeat pertinere, exponitur, id est, de veritate causæ appellatiōis: per quod patet ad quos spectet iurisdictio. vide quod ibi scripsi in vlt. gl.

d ¶ Delegato. Sup. papæ.

e ¶ Contra. Quod videtur verius. arg. de excess. præla. c. ij. & in aut. de defen. ciui. §. nulla. facit qđ scripsi de offi. ord. pastoralis. super i. gloss.

f ¶ Si omnes. Facit infrà §. pe. ante fi. ver. sed quæro.

g ¶ Dic. Sed Compost. cuius fuit iste versi. in decre. ij. de consti. vt ibi dixi. Materiam autem huius versi. vide de ele. licet canon. lib. vj. in gl. ad futura. cum his quæ super ea scripsi & remissiōes alias ibi dedi. ADDE vt per Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure.

h ¶ C. fi. Vide quod ibi scripsi super j. gloss.

i ¶ Membrum. Non loquitur de proxi. versic. qui fuit additio.

k ¶ Prosequētes. Sic ad literam ꝙ hic versic. præcedit, & ꝙ sequitur præter allegationes iurium, habeo in stylo prædicto, parte secunda reuocatoriarum & sub eodem ordine vsque ad versicu. quod si in causa. & eius prima forma in stylo continuatur. versi. nunc dicamus media de diuersis locis partis primæ recipit.

l ¶ Faciendum. Si duos libellos dederat actor, & iudex vno contextu tamen diuisim condemnauit super vtroque: an hæc forma sufficiat contra vtramque, cùm singulariter de sententia dictum sit: vide in regula. pluralis. de reg. iur. lib. vj.

appellat: puta vnus iudex condemnat, alter absoluit, vel vnus confirmat, alter infirmat, vel aliàs fuerunt diuersi processus, vt extra, de re iudica. c. fina. tunc conclusio talis erit:

FORMA. Mandamus quatenus, si ita est, de vtroque processu legitime cognoscētes, illum, quē legitimū inueneritis, approbetis reliquo sicut iustū est, reprobato. Vel sic, de vtroque iudicum processu legitime cognoscentes, quod iustum est vel fuerit

17 app. remota curetis &c. ¶ †Item vbi eius processum fuerit: quia videlicet post appellationem a diffinitiua interposita, iudex spreta appellatione excōmunicauit appellantem: tunc conclusio talis erit:

FORMA. Mādamus quatenus si dictā excōmunicationis sententiā post appellationē ad nos legitime interpositā, inueneris esse latā: eam denuncians penitus nō tenere, nec diffinitiuam cōfirmare vel infirmare &c. vt extra, de reli. domi. cùm dilectus. Et prędicta determinatio, s. legitime, refert ad hoc, s. si appellatio interposita a diffinitiua excōmunicationis sententia subsequatur.[a] Si verò post latā diffinitiuā intra decēdiū purè & simpliciter excōmunicat: et postmodū cōdēnatus appellat intra idē decēdium ab huiusmodi sententia, conclusio talis erit:

FORMA. Mādamus quatenus excōmunicationis sententia, sicut iustū fuerit, iuxta formā ecclesiæ relaxata, in causa appellationis procedēs legitime diffinitiuā ipsam cōfirmare vel īfirmare &c. vt s. Debet enim relaxari excōicatio, cùm liget, ex quo purè latā appellationē præcessit: vt extra, de app. ad præsentiā. ix. q. iii. c. i.[b] Vel sic: Mādamus quaten⁹ eo prius sufficientē cautionē præstāte, q̄ ipsi diffinitiuæ sententiæ parebit, si eam cōstiterit iustè latā. extra, de offi. dele. cùm cōtingat. de offi. ord. ad reprimēdam. vel eo sufficiētem iuratoriā cautionē præstāta, q̄ ecclesiæ mādatis parebit, iuxta formā ecclesiæ sententiā excōmunicationis relaxās diffinitiuā cōfirmare vel īfirmare. extra, de offi. dele. prudētiā. §. sextā. Sed si post latā diffinitiuā, excōmunicatio sub cōditione infligat, s. nisi, diffinitiuæ intra certū tēps litigator pareat, & intra idem tempus, & intra decēdium fuerit appellatum: tunc conclusio talis erit:

FORMA. Mādamus quatenus, si est ita, prædictā excōicationis sniam denūcians nō tenere, diffinitiuā cōfirmare vel infirmare, &c. vt s. Nā tūc appel. excōicationē suspēdit: vt extra, de app. pterea.

18 & etiā pronūciatū. ff. ad Turp. l. i. §. fi. ¶ †Porrò si appel. pręcedit diffinitiuā, tūc nō dabitur litera, sed de iniusta excōicatione secuta cōquereretur, nisi exprimat grauamē: & tūc formabit literā super appellatione interposita à grauamine. Et conclusio erit talis, qualis in appellationibus interpositis ab alijs grauaminibus cōsueuit apponi: vt sic dicatur:

FORMA. Mādamus quatenus, si est ita, reuocato &c. audias cām: vel in ipsa causa procedas, &c. quod dic vt j. ver. nūc dicamus. & seq. Nec debet tūc poni in cōclusione, q̄ diffinitiuā cōfirmare vel infirmare pcuret. Nā si a iusto[c] grauamine, quod exprimēdū est, fuerit appellatū, totū reuocari debet. quod si secutū est, & si diffinitiua etiā secuta dicat, verūtñ si nō fuerit ita vt appellās narrat in clausula illa: Alioquin. nō debet subijci q̄ fiat remissio ad iudicē, q functus est officio suo: vt s. de remis. §. sequit. in prin. Sed poterit subijci: alioquin sniam ipsam, sicut est iusta, facias p cēsurā ecclesiasticā firmiter obseruari: sicut alias dicem⁹. Tñ cùm appellatio ante diffinitiuā interponit, & diffinitiuā subsequēter: dicūt quidam etiam nō expresso grauamine, literas cōcedendas, si hoc modo narretur:

FORMA. A. cōquerit q̄ cū inter ipm & B. coram tali iudice quęstio verteret: idē iudex perperā in causa pcedēs, post appel. ad nos legitime interpositā, iniquā tulit diffinitiuā sententiā cōtra eū. & cōcludit: Mādamus quatenus, si est ita, de appellationis causa legitimè cognoscētes, sententiam ipsam cōfir. vel infir. &c. vt s.

19 ¶ †Sed certe cum appellatur ante diffinitiuā, semp est grauamē sufficiens exprimēdum: alioquin appellatio nō tenet. extra, de ap. c. vt debitus. & c. cum cōtin. quare hæc forma multū non est approbāda.[d] Vel pōt dici: sic Mādamus quatenus sniam post huiusmodi appellationē latā in eū denūcietis penitus nō tenere: vt extra, de ap-

20 pel. dilecti filij prior. ¶ †Quòd si in causa matrimoniali appellatur a sententia, siue petatur sententia cōfirmari, siue appelletur ab ea, conclusio erit talis:

FORMA. Mād. mus quaten⁹, si ita est, de snia ipsa legitime cognoscētes, quod canonicū fuerit, appellatione postposita, statuatis. & si excōicatio subsequaf, adiectiones, de quibus s. diximus in cōclusione procedāt: vel tūc sic narretur, & cōcludatur:

FORMA. A. sua nobis petitione mōstrauit, q̄ cùm inter ipsam & B. laicū diœcesis talis corā epo tali authoritate ordinaria, matrimonialis quæstio verteref: idē eps iniquā sniam tulit cōtra eā: à qua ipsa ad nostrā audiētiā appellauit: sed dict⁹ eps, eius appellatione cōtēpta, promulgauit excōicationis sniam in eā. Mādam⁹ quaten⁹ si dictā excōicationis sniam post appellationē ad nos legitime interiectā inueneris esse latā, denūcies penitus esse nullā, ac de diffinitiua cognoscēs legitime quod canonicū fuerit, &c. Et nota q̄ modus iste seruaf in causa matrimoniali. Si verò in alia causa talis processus habeaf, oīa debēt narrari vsq;, denūciās nullā esse.

21 iunge, diffinitiuā cōfir. vel infir. &c. ¶ †Itē si appellatū est a snia diuortij lata p iudices delegatos, & iudices appellationis in cōtumaciā partis latā sententiā cōfirmauerint: demū pars absens ad iudicū pręsentiā veniēs, & absentiā suā excusans intra decēdiū appellauit, sic cōcludas: Mādamus quaten⁹ de cā prioris appellatiōis, ordine iudiciario cognoscētes cōfirmetis vel infirmetis, sicut iustū fuerit sententiam à primis iudicibus promulgatam. extra, de in inte. rest. ex literis. sed & si diuersæ diffinitiuæ in causa matrimoniali latæ fuerint: tunc sic concludetur.

FORMA. Mādamus quatenus de vtroque processu legitime cognoscētes, quod canonicum fuerit, &c. ¶

22 †Quod si appellās a snia delegati nō prosequatur appellationē intra tēpus: tunc sic diceretur:

FORMA. Decanus & capitulū ecclesiæ Beluacēsis sua nobis petitione mōstrauerūt, q̄ cum inter ipsos ex parte vna, & B. ex altera sup hoc corā tali authoritate apostolica, quæstio verteref: idē iudex cognitis causæ meritis, tulit diffinitiuā sententiā p eisdem: à qua licet pars altera ad nostrā audiētiā appellasset, appellationē talem interpositā nō est intra tēpus legitimū prosecuta: Mādamus quatenus si ita est, appellatione huiusmodi nō obstāte, sententiā ipsam, sicut est iusta &c. vsq;, obseruari. Potius verò dicitur, à qua pars altera frustratoriè ad sedē apostolicā appellauit. & licet ipsi appellationi dicti iudices detulerint reuerēter, eam tamē nō est intra tēpus legitimū prosecuta. Mandamus quatenus, si ita est, in causa ipsa, &c. Alioquin partes, &c. impetrantē &c. extra, de app. cùm sit Romana. & c. pastoralis. & ij. q. vj. et qui. & vide s. §. nūc breuiter. & j. ver. quod si appellans. ¶ Vtrū autē delatio locū habeat, quādo a diffinitiua appellatur: vide s. §. qualiter autem. versic. porrò. ¶ Si verò appellatum sit[d] ab ordinario, concluditur sic:

FORMA. Mādamus quatenus reuocatis, &c. alioquin partes, &c.

23 †Quod si vnus iudex, puta ordinarius, profert diffinitiuam, & alius datus in causa appellationis eam infirmat, sic dicetur:

FORMA. A. sua nobis petitione mōstrauit q̄ cùm inter ipsum & B. super hoc corā tali authoritate apostolica quæstio verteref: idē iudex cognitis causæ meritis, pro eo diffinitiuā sniam promulgauit: à qua pars altera ad nos vocē appellationis emittēs, cognitionē ipsius causæ à nobis obtinuit delegariq; delegatus sniam ipsam perperā infirmauit: propter quod ipse duxit ad nostrā audiētiam appellandū. Mādamus igit quaten⁹ de vtroq; processu legitime cognoscētes, illo, quē illegitimū inueneris, infirmato, reliquum sublato appellationis obstaculo, firmare procures. Iudex enim appellationis nonnunquā in peius sententiam reformat. ff. de app. l. j. nec tūc ponitur clausula illa, testes autē, &c.

¶ Sed si in causa appellationis processus similis habeatur, concluditur sic: FORMA. Mandamus quatenus de vtroque processu legitimè cogno

---

[a] ¶ Subsequatur. Quando dubitatur quæ præcesserit, ex communicatio, vel appellatio, vide in regula, cùm sunt. de reg. iur. lib. vj.

[b] ¶ C. j. Concord. quod not. de sent. excom. venerabilibus. §. porro. in gl. post diffinitiuam. li. vj. & vide quod super ea dixi.

[c] ¶ A iusto. Sic est in stylo. & intellectus est, id est, à grauamine, quod iustificet appellationem.

[d] ¶ Approbāda. Dicitur in stylo, licet ab aliquibus toleretur. quod statim sequitur, addidit author.

cognoscens, quod canonicum &c. vt s. versi. quod si. ¶ Quod si diffinitiua lata fuerit contra non citatum, & etiam excõicatio, sic dicetur:

FOR. A. sua nobis petitione monstrauit, quod cũ B. contra eũ super hoc ad talem nostras literas impetrasset: idem iudex cõtra ipsum absentẽ, non per cõtumaciã, nec citat. nunquã tulit diffinitiuã: & si distributiones non pareret eidẽ excõicationis sententiã promulgauit: quod cũ ad ipsius peruenit notitiã, statim duxit ad sedem apostolicã appellandum. Mandamus quatenus in appellationis causa procedens, legitime diffinitiuam ipsam confirmare vel infirmare &c. Vel sic: Mandamus quatenus si ita est, eidem iuxta formam ecclesiæ beneficiũ absolutionis impendas, & in app. causa procedens &c. vt s. proxi. ¶ Item si iudex in causa cõuentionis & recõuentionis vicissim tractatis, tulit sententiam partim pro aliquo, & partim contra eum: & ille in eo quod lata est contra eum, appellat, sic concluditur:

FOR. Mãdamus quatenus reuocato &c. vsque ad attentatũ. Iunge in causa &c. alioquin partes &c. appellantẽ. &c. ¶ Si verò post app. interpositã à diffinitiua, is, à quo appellatum est, sententiã exequatur, sic dicetur:

FOR. Cũ igitur postquã B. lator præsentiũ ad sedẽ apostolicã a sentẽtia iudicis talis appellauerit, ... ipsam duxerit executioni mandandam, in possessionem rerum. & quibus quæstio vertebatur, appellantis aduersarium inducendo, volumus & mandamus vt possessionẽ ipsam restituatis eidẽ. Alioquin noueritis nos tali mãdasse, vt vos ad id ecclesiastica censura compellat: vt extra de iureiur. venientes. in fi. & vide infra §. proxi ¶ Conclusiones autem super reuocationis, quando appellatur à diffinitiuis secundùm diuersitatem negotiorum diuersimode variantur. vnde has exempli

24 gratia sufficiat posuisse ¶ † Nunc dicamus, quando ante sententiam diffinitiuã ab interlocutoria vel grauamine illato, seu processu appellatur: quo casu aut est appellatũ à delegato sedis apostolicæ, seu à subdelegato eius, aut ab ordinario, seu ab eo qui ex sua iurisdictione vel non ex apostolica delegatione cognoscit. Item aut est appellationi delatum, aut non. Si quidẽ dicit delatũ appellationi, siue ab ordinario, siue a quocunque appellatũ fuerit, nõ est necesse grauamẽ exprimi: sed sufficit sic simpliciter in narratione poni.

FORMA. Cui appellationi iudex idem detulit reuerenter. & conclusio talis erit: Mandamus quatenus si est ita: partibus conuocatis audias causam &c. Alioquin partes ad ipsius iudicis &c. extra de appella. ex insinuatione. in fin. Et hæc conclusio locum habet, cùm ordinario iure procedetur. Sed si iure delegato, talis erit: Mandamus quatenus si ita est, in causa ipsa procedatis iuxta priorum continentiam literarum. ¶ Si autem non sit appellationi delatum, exigitur quod sufficiens grauamen, & vnum so-

a lummodo, & non plura exprimãtur [a]. ¶ † Et quoniam consueuit super

25 exceptionibus non admissis, grauamen inferri: distingue: quia aut impetrans super appellatione, conqueritur de peremptoria, aut de dilatoria

b non admissa, super quo primo aliqua disputemus [b]. Si ergo dicatur peremptoriam coram iudice, a quo appellatum est, fuisse propositam, talis videlicet quòd ea probata liqueret per consequens de toto negotio principali. Si est de re transacta, vel iudicata, vel amicabili compositione sopita, cùm ipsa litera obiecta non fuerit necesse litis contestatio fieri, non est necesse quòd impetrans de lite contestata faciat aliquam mentionem, imò sufficit sic narrari.

FOR. Cùm inter A. & B. coram C. iudice quæstio verteretur. A. excipiendo proposuit coram eo, quòd cum lis fuerit per amicabilem compositionem sopita eius aduersarius non erat super eodem amplius audiendus. Et quia idem iudex exceptionẽ huiusmodi nõ admisit nostram audientiam appellauit. vide s. de rescri. pñtati. §. ratione formæ. ver. porro licet. Idẽ etiã est, cùm impetratũ fuerat rescriptum super beneficio vel præbenda, & contra ipsum obiecta est exceptio statuti de certo canonicorũ numero iuramẽto firmato, seu de indulgentia cõcessa, quod nõ teneatur ad receptionẽ de quibus nõ est facta mentio in rescripto: vel si impetrans beneficium dicitur indignus, expresso eius crimine vel defectu: quæ omnes exceptiões sunt peremptoriæ: cum per eas quicquid in rescripto petitur, perimatur, dic vt s. de excep. §. dicto in princ. & ver. sed quero de excep. & re. in pr. versi. porro. Si verò alia quæcunque exceptio peremptoria proposita fuerit: in eo casu etiam potest impetrans simpliciter conqueri, quòd post ipsius obiectum exceptionis, iudex procedebat in causa: cùm ea obiecta etiam necessarium sit ad litis contestationem & causæ ipsius examinationẽ procedi. Et propter hoc, est litis contestationis mentio facienda: vt si eam proposuit post litem contestatam, dicatur sic:

FORMA. Lite contestata excipiendo proposuit coram eo, quòd cùm &c. Et si ante litis contestationem obiecit eandem, nihilò minus oportet vt de litis contestatione mentio fiat, ne videatur in vim dilatoriæ & ad impediendum processum vel litis contestationem proponi. Vnde cùm dicit, talis excipiendo proposuit coram eo: adiiciat prout erat litis contestationem probare paratus. extra de appel. c. interposita. & quia iudex &c. vt suprà vsque, appellauit. Et in his omnibus casibus secundùm vsum curiæ Romanæ, mandatur quòd post talem appellationem attentatum est, solummodo reuocari. & conclusio talis erit:

FORMA Mandamus quatenus si est ita, reuocetis in statum debitum quicquid post appellationem huius inueneritis temere attentatum: alioquin partes ad priorum &c. vt infra versic. porro. si quæ determinatio huiusmodi apponit, semper cùm ab interlocutoriis vel grauaminibus appel

26 latur. ¶ † Si aũt peremptoria exceptio proponit in vim dilatoriæ: & quia non admittit, appellat: super tali appellatione non dantur literæ, nisi fortè de sentẽtia vel trãsactione vel cõpositione excipiat. Super quo vide s. de excep. § nũc videndũ. versic. hoc quoque nota. In casu verò, vbi aduersarius appellantis corã iudice, à quo appellatũ est, super re ad se pertinẽte, vel in re sibi competente agebat, nec dependebat ex rescripto ius ipsum licet ad prosecutionẽ illius literas impetrasset. Et generaliter, vbi post obiectũ peremptoriæ esset litis cõtestatio facienda, vel etiã post litem contestatam, nõ videt satisfactũ iuri, vel partibus consultũ, si solũ mandatur reuocari quod post appellationem attentatũ fuerit cõtra eũ. Nam põt esse quod post appella. etiam nõ admissam, nõ fuerit vltrà processum, nec aliquid temere attẽtatũ: vnde nec partibus nec iuri satisfactũ est: si solũmodo cõcluditur, reuoces &c. imò quicquid primus iudex, à quo appellatũ est, debuisset facere, si exceptionẽ ppositã admisisset: hoc debet facere iudex, qui de appel. cognoscit. Vnde si corã primo pposita exceptiõe perẽptoriæ, ante litis cõtestationẽ, vel post litẽ cõtestatã obiecta ad causæ examinationẽ & sentẽtiæ plationẽ debuisset pcedi: Cũ de qua re cognoscit siue cognouit iudex, de ea sit pronũciare cogẽdus: vt ff. de iud. l. de qua re. de causa pos. & ppriè. cũ super. ff. de arbi. l. item si vnus. §. principaliter. Eodẽ modo iudex appella. pcedere debet ad oĩa suprà dicta: extra, de appel. vt debitus. in fi. ij. q. vj. in fi. q. videt ergo secũdũ hoc in cõclusione sic addendũ

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato &c. vt s. proxi. vsque attentatũ. Iunge, in causa ipsa, præuia ratione procedẽs, quod iustũ fuerit, appellatiõe remota, decernas, faciẽs quod &c. extra, de excep. dilectæ. seruata tñ distinctiõe, de qua tangitur j. versi. proxi. vtrũ videlicet à delegato papæ sit appellatũ: & tunc dicat, in causa ipsa procedas, vt in priorũ cõtinẽtia literarũ. An verò ab eo, qui nõ ex apostolica delegatione cognoscit: & tunc si ante litis cõtestationẽ fuit appellatũ, cõcludit, reuocato, &c. Si verò post litẽ cõtestatam, cõcludit vt s. dixi, in causa ipsa præuia ratiõe pcedẽs, quod iustũ fuerit, &c. quod tamen secus sit, vbi super beneficio obtinendo literæ fuerint impetratæ: quo casu sufficit si concludat solũ, reuoces, &c. vt superius expressum est: cùm hoc totũ ius impetrãtis pendeat ex rescripto. Vnde sufficit appellanti, si solũ reuocet, quod occasione literarũ, & ex ipsis literis fuerit attẽtatũ: nec oportet quod tunc dicat, quod erat litis cõtestationẽ legitimè probare paratus: quia ex rescripto pen-

27 det totũ ius eius. ¶ † Porrò si appellat propter dilatoriã nõ admissam, quæ debuit admitti, vel propter aliud grauamen iniustè illatũ, vel propter iniquum processum, & appellat ab eo, qui ex sua iurisdictione vel nõ ex apostolica delegatiõe cognoscebat, expresso in narratione grauamine tali, quo expresso vel pbato appel. legitima cẽseret. extra, eo. vt debitus. & c. cùm causam. cõclusio talis erit:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato in statũ debitũ quicquid post huiusmodi appellationẽ inueneris temere attẽtatũ audias causam, & eã, appel. remota, debito fine decidas: faciẽs quod decreueris p cẽsurã ecclesiasticã firmiter obseruari. Alioquin causam ad illius iudicis, à quo appellatũ est remittas examẽ: appellantẽ in expẽsis legitimis cõdẽnãdo. testes aũt, &c. extra, de cõstit. cùm M. in

28 fi. de rescri. ex parte. ¶ † Si verò appellat à delegato sedis apostolicæ, vel à subdelegato ipsius, vel à delegatis legatorũ missorũ de latere: si semel super eodẽ negotio literæ impetratæ fuerũt ad iudices, à quibus postmodũ extitit appel. talis erit cõclusio:

FORMA. Mandamus quatenus si ita est, reuocato, &c. vt s. proxi. vsque, attentatũ. Iunge. in causa ipsa ratione præuia procedas iuxta priorũ cõtinẽtiã literarũ. extra, de libel. obla. c. ij. & de except. c. dilectæ. de rescri. ex pte decani. in fi. & tribus c. seq. de offi. deleg. in finiẽte. in fi & c. significãtibus. in fi. de pcur. dilectus de appel significauit. de ope. no. nun. c. pen. Alioquin ptes ad priores iudices remittas: appellãtẽ, &c testes aũt, &c. Et si post talẽ appellatio. ad excõicationẽ pcessum fuerit, sic dicet:

a ¶ Exprimãtur. Vide j. pe. col. in prin. versic. itẽ cùm duo.

b ¶ Disputemus. Dicit in stylo, in quo doctrina breuior.

FORMA. Mandamus quatenus si dictã excõicationis sententiã, &c. vsq; attentatũ. Iunge in causa ipsa appellatione remota praeuia ratione procedatis iuxta priorũ cõtinentiam literarũ: alioquin partes, &c. appellãte, &c. testes, &c. vt j. ver. caeterum.

29 ¶ † Quod si a subdelegatis delegatorũ apostolicae sedis appelles: tũc fit mentio in conclusione de literis, iuxta quarũ tenorẽ procedẽdũ est: quae fuerũt ad delegatos directae: hoc obseruato, vt si delegatus cõmisisset totaliter vices suas, & subdelegatus grauasset, & ab eo ad sedẽ apostolicã appelles: sic cõcludas:

FORMA. Mandamus quatenus si ast ita, reuocato, &c. procedas in causa, iuxta directarũ ad delegatum continentiã literarũ. Alioquin causam ad ipsius subdelegati remittas examen extra, de iudi. quia V. Si aũt totaliter non cõmisit, & subdelegatus grauauit, appellari debet ad delegatum, qui propante causam subdelegauit eidẽ: & si iterum delegatus appellantẽ grauauerit, & ideo appellatur ad sedem apostolicam: tunc proxime praecedens conclusio, vsq; ad, alioquin. non mutatur. Super quo vide §. nunc tractemus. ver. caeterum. Si aũt appel. causa siue exceptio nõ sit sufficiens, sic cõcluditur:

FORMA. Nos igit appellationẽ huiusmodi friuolã reputãtes, mandamus quatenus ea nequaquã obstãte, in negotio ipso praeuia ratiõe procedas iuxta priorũ cõtinentiã literarũ. extra, de dila literae. & de excep. significauerũt. in fi. Item si post inhibitionẽ iudicis, & post appel. aliquid fit, sic cõcludes:

FORMA. Mandamus quatenus si de inhibitiona huiusmodi, & de praemissis causis appellationum vel earum altera constiterit, reuocato in irritum, &c. vsq; attentatum. Iunge in iam dicto negotio, iuxta priorum continentiam literarũ: vt extra, de appella. significante. in fin. ¶ Caeterũm si remissio fieri debeat, remittendum est negotium ad delegatum, à quo fuit vltimò appellatũ. quod prosequere vt s. de remi. § sequitur. & illa iunge hic.[a]

30 ¶ † Quòd si appellãs nõ prosequitur appellationẽ intra tempus legitimum, appellatus sic narrabit:

FORMA. Et licet dicti iudices eius appellationi duxerint humiliter deferendũ: ipse tñ eam intra tempus legitimũ prosequi nõ curauit. Mandamus quatenus, si est ita, &c. vt s. Sed vbi ponit ibi: appellantem, dicas hic, impetrantẽ. & vide s. ver. quod si appellãs.

31 ¶ † Verũ licet dixerimus qualiter sit procedendum in pluribus cõcludẽdum, qñ ante sentẽtiã propter illatũ grauamẽ appellatur: Sunt tñ quidã speciales casus, qui speciales etiã cõclusiones requirũt. Qñq; enim proponit exceptio fori, qñq; excipitur contra literas, qñq; contra personã litigatoris vel iudicis, excõmunicationis exceptio opponitur. & haec proponuntur vt conuentus se à iurisdictiona iudicis subtrahat, vel vt litigatorẽ repellat. Si igitur exceptio fori proposita fuerit: puta cõuentus coram delegato allegauit rem feudalẽ esse, & propter hoc vult & debet coram domino feudi respondere: vt extra, de foro cõpe. verum. & c. transmissa. de iudi. caeterum. vel rem esse fori secularis: & ipse coram ecclesiastico iudice conuenitur: vt extra, de iudic. nouit. & de foro cõpe. si clericus. vel subditus suffraganei trahitur per simplicẽ querelam coram metropolitano: cùm nõ sit ab episcopo appellatum, vel alio modo ab eo recessum: vt extra, de fo. cõpe. Romana[b] extra, de offi. ordi. pastoralis. in prin. ix. q. ij. Lugdun. & eiusmodi: & tũc cõclusio erit talis:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsq; attentatũ. iunge negotium ad feudi dominũ, vel ad illius iudicis remittas examen, cuius forum fuit allegatũ. Alioquin ad illos, à quibus extitit appellatũ. Et si sit causa feudalis, iunge, iniuncto ei quod dicto tali exhiberi faciat iustitiae cõplementum. alioquin &c. Hęc probant in prae. cõcor.

32 ¶ † Si aũt obiectum fuerit coram iudice, à quo appellatum est, quod negotiũ erat coeptum corã ordinario vel delegato: de quo in illis literis mẽtio nõ fiebat: tunc causam eodẽ modo ad eum remitte, corã quo negotiũ erat coeptũ. Alioquin, vt dictũ est, ad eum, à quo fuerat appellatum. extra, eo. vt debitus. & c. ad haec sicut. sed in modo proponendi exceptionem, est diligenter consyderandum, vt si traliatur coram delegato per literas apostolicas, & excipit de quęstiõe accepta corã eo, quae ex sua iurisdictione vel nõ ex delegatiõe apostolica cognoscebat, excaptio sic formet:

FORMA. Quod cum corã iudice suo, s. tali, lis fuerit inchoata, cùm nõ esset ab eo per appellationẽ vel alio modo legitimo recessum per literas apostolicas nõ faciẽtes de hoc aliquã mẽtionẽ: cõueniri nõ poterat, nec debebat & quia, &c.

33 ¶ † Si verò sup quęstiõe aliqua, obtẽtae sunt literae, & corã delegato processum: & tũc super eodẽ ad ordinariũ trahitur sic excipiet:

FORMA. Quod cùm super ipso negotio, ad talẽ literae fuerint impetratae, & corã ipso processum, lite corã eo pendẽte sup eodẽ corã illo ordinario respõdere minimẽ tenebat: nec est tũc necessarium quod adiciat, nec fuerit tũc ab eo per appellationẽ vel alio modo legitime recessum. & cõcludet vt supra scriptũ est: & vide suprà de rescrip. praesenta. § ratiõe formae versi. porrò licet. ¶ Si aũt appellatũ est, quia iudex nõ faciebat copiã de sua iurisdictiõe, & post appellatiõnẽ suspẽdit vel excõicauit: sic cõcludet:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, praenominati talis processum, & quicquid ex eo secutũ est, vel ob ipsum, sicut iustum fuerit, reuocantes in negotio ipso appellatiõe remota ratione praeuia procedatis iuxta prio-

34 rum, &c. Alioquin ad priores iudices remittatis eosdẽ. ¶ † Si verò excipitur contra literas, quia cõuentus dicit delegatum nullam in eo habere per eas iurisdictionẽ, vel dicit se alterius esse dioecesis ab his quae in literis continentur: vt extra, de rescrip. significante. & c. dilectus filius. j. vel quia impetratae sunt contra A. cum clausula, quidam alij super debitis & rebus alijs. & B. maior & dignior illo A. in literis expresis in iudicium per eos trahitur, vel super re maiori quam sit quaestio, quae in literis est expressa, & excipitur ad se vel ad rem, pro qua conuenitur, literas non extendi: vt eodem titu. c. sedes. vel si coram conseruatore trahitur in causa, quae iudicialem requirit indaginem: vt eodem titu. sedes. extra, de offic. deleg. c. statu-

c mus.[c] & in his casibus & similibus conclusio erit talis:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuoces, &c. vsq; attentatũ. Iunge, causae supersedeas eidem. Alioquin partes, &c. Non enim debent concludi, reuocato, &c. in causa ipsa procedas iuxta priorũ continentiam literarũ: cùm & si ita probatũ fuerit, vt asseritur, secundùm tenorem literarum, cõtra quas praedictis modis exceptũ est, procedi non possit: cùm illarum continentiã ad istam personã vel rem in causam nullatenus extendatur: vt in praedi. ¶ Si aũt obijciatur contra literas quod sunt veritate tacita vel falsitate suggesta impetratae, siue super re iudicata, siue super trãsactione, siue quia praeuentus est ab aduersario impetratore, & huiusmodi, & propter hoc appellet. hoc prosequere vt supra, de rescrip. praesenta. § ra-

35 tione formae. versi. porrò licet. & seq. ¶ † Caeterùm si in personam actoris, excommunicationis exceptio opponitur: quia fortè dicitur tempore impetrati rescripti, fuisse excõmunicatum: tunc quia hęc exceptio, licet sit in personã actoris, literas tamen afficit, ita quod si hoc verum sit, nullae sunt ipso iure: vt extra, de rescrip. dilectus. j. extra, de procur. c. fi. sic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus reuoces, &c. vsque, attentatum. Iunge, auditis hincinde propositis quod iustum &c. ¶ Si verò obijcitur simpliciter, excommunicatio in personam actoris. & absq; determinatione temporis dicatur, ex alia causa excommunicatus, & quia non admittitur, appellatur: sic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsq; attentatum. Iunge, audias quae partes duxerint proponenda: & auditis hincinde propositis, quod iustum fuerit, &c. & facies, &c. Alioquin, &c. extra, de excepti. dilecti. Plerią; tamen dicunt fore aliter concludendũ quando excommunicatio in personã actoris obijcitur. Dicunt enim quòd aut obijcitur litigatori, quòd excommunicatus erat tempore impetrati rescripti: & tunc licet rescriptum non teneat: ex quadam tamen aequitate vel legalitate Romanae curiae, quae non solùm debet impetranti, verùm etiam aduersario super negotio prouidere, est potius quod prouideat negotija quàm personis: vt extra, de offic. delega. c. fin. sic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. Iunge, audias quae partes duxerint proponenda, auditis hincinde propositis, &c. extra, de appella. ex parta M. Nam & si probetur excommunicatus fuisse tempore impetrati rescripti, absolutione petita modo debito, & obtenta, super iure suo poterit litigare, prout not. extra, de ex-

d cept. pia. in gloss. sed mirum.[d] Si verò dicatur simpliciter excommunicatus fuisse, ita quòd exceptio ipsa tangat personam, nõ rescriptum: cùm non adijciatur quòd excommunicatus fuerit tempore impetrati rescripti: sic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsq; attentatum. Iunge, in causa ipsa iuxta priorum continentiam literarum praeuia ratione procedas. extra, de exceptio. c. dilectae. & ideo adijciunt, praeuia ratione. cùm non debeat incontinenti procedi: quamuis literę valeant, quarum impetrationis tẽpore excõmunicatus non fuit capax, nisi primò fuerit absolutus. ¶ Si aũt excõmunicatio procuratori agenti opponitur: conclusio erit talis, qualis est in alijs grauaminibus consueta. Licet enim ille postmodum absoluatur, nõ tamẽ agere postea poterit: vt extra, de proba. c. post cessionem. ¶ Si autem quis non fuit admissus ad probandũ, quòd actor esset excõicatus, & ideo appellauit: iudex verò nihilò minus eum excommunicat, sic concluditur: FORMA. Mandamus quatenus si dictam excõicationis sententiã post appellationem huiusmodi inueneris in talem

a ¶ Iunge hic. Meritò: quia sic fuit in stylo positae.
b ¶ Romana. Lib. vj.
c ¶ Statuimus. Lib. vj.
d ¶ Sed mirum. Hoc est falsum: vt de rescript. c. j. lib. vj. & dic vt ibi not. in gl. nunquid.

in talem temere esse latam, denuncians eam penitus non tenere, ac reuocans in statum debitum, quicquid post appellationem huiusmodi inueneris temere attentatum, audias quæ partes coram te duxerint proponenda, & auditis hincinde propositis, quod iustum fuerit, appellatione remota, decernas: faciës quod decreueris per censuras ecclesiasticas firmiter obseruari. Alioquin partes ad dicti talis remittas examen, appellantem in expensis legitimis condemnando. testes autem &c. extra, de excep. dilectæ. Et nota quòd si quis appellat, pro eo quod volens probare aduersarium suum excommunicatum literas impetrasset, non fuit auditus, debet in literis dici, reuoces. sine clausula illa, processurus iuxta priorum continentiam literarum. ¶ Item si appellat, quia iudex non vult audire reum volentem reconuenire actorem, sic dicetur:

❧ FORMA. Mandamus quatenus reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, in causa ipsa. Alioquin partes &c. appellantem, &c. ¶ Quòd si in personã iudicis excipitur, quia fortè dicatur excommunicatus, quidam sic indistinctè concludunt:

❧ FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, in causa, &c. Potest tamen distingui: vtrũ obijciatur quòd tempore impetrati rescripti fuerit excommunicatus: ex tunc quia hæc exceptio literas afficit, sic concludendum est:

❧ FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuoces, &c. vsque, attentatum. Aut obijcitur simpliciter, quòd est excommunicatus, vel quòd post tempus impetrati rescripti: tunc sic concluditur:

❧ FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. in causa ipsa procedas, &c. Alioquin, &c. ¶ † Sententia enim excommunicati publicè, non tenet: vt extra, de re iudi. ad probandũ. quia in eum non cadit iurisdictio: vt not. in præ. glo. sed mirum. ¶ Si autem solùm subdelegato delegati excõicationis exceptio opponitur, & appellatum fuerit: conclusio talis erit:

❧ FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatum. iunge, in causa ipsa procedas iuxta directarum ad delegatum continentiam literarum: alioquin, &c. cùm literæ illæ valeant ad delegatum directæ. ¶ † Et quoniam de excommunicatione mentionem fecimus, nota sis per hoc amplius, quòd si quis se litis offert, vt processus contra se habitus reuocetur: puta quia dicit contra se, tanquam contra cõtumacem ad missionem in possessionem, vel ad excommunicationem fuisse processum, & offerens intra annũ de stando iuri coram iudice idoneã cautionẽ: ac parti alteri satisfactionem congruam expensarum pro contumacia, si qua sint: petit humiliter excommunicationis sententiam iuxta formam ecclesiæ relaxari, vel in rei petitæ possessionem reponi. & si iudex id facere denegat, propter quod appellatur, conclusio talis erit:

❧ FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatũ. iunge, eo faciẽte quod offert. Vel melius, eo huiusmodi cautionẽ & satisfactionem præstante, sententiam ipsam iuxta formam ecclesiæ relaxantes, in causa ipsa, &c. vel eo huiusmodi cautionem & satisfactionem præstante in pos. reducto in causa ipsa, &c. vel in negotio ipso ratione præuia procedatis iuxta directarum ad eosdem cõtinentiam literarum. Alioquin idem negotium remittatis ad ipsos appellan. &c. testes autem &c. vel auditis causam, &c. Alioquin &c. Hæc probãtur extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. ij. & iij. extra, de offic. ordina. pastoralis. ad finem. extra, vt lite non contesta. quoniam. § in alijs. ¶ Sed si è conuerso conquerantur aliquis, quòd excommunicatio in aduersarium eius iustè lata, sit in eius præiudicium cõtra iustitiam relaxata, nulla cautione vel satisfactione recepta: tũc conclusio talis erit:

❧ FORMA. Mandamus quatenus si est ita, dictos tales in pristinam excommunicationis sententiam reducentes ac reuocantes, &c. vsque, attentatum. Iunge, in causa ipsa iuxta continentiam literarum ad dictum talem directarum appellantem procedas: alioquin partes ad ipsius, &c. appellantem &c. Potest etiam dici quòd cùm non debeat postulanti absolutio denegari, dummodo eam postulet, prout debet: vt xj. q. iij. de illis. quòd non sit reducendus in excommunicationem, qui offert ea, quæ petens absolutionem consueuit offerre. & ideo secundum hoc, esset talis conclusio facienda:

❧ FORMA. Mandamus quatenus si est ita, dictos tales, nisi ab eis competens pro manifestis præstetur satisfactio, & idonea cautio pro dubijs de parendo in pristinam excõmunicationis sententiã, &c. vt s. Et hæc additio fit cùm pro damnis vel iniurijs irrogatis, dicitur suum aduersarium excõicatum fuisse. ¶ Si verò pro cõtumacia: tunc dicatur in conclusione sic:

❧ FORMA. Mandamus quatenus si ita est, dictum talem, nisi ab eo idonea cautio de stando iuri præstetur, & congrua satisfactio pro expensis, in pristinam excommunicationis sententiam, &c. alioquin, &c. appellantem &c. vt suprà. Si verò excõmunicatio in aliquem lata fuerit diffinitiuæ parere nolentem, quamuis conqueratur contra iustitiam in suum præiudicium relaxatam, sic concludatur:

❧ FORMA. Mandamus quatenus si est ita, dictum talem, nisi ab eo sufficiens præstetur cautio de parendo diffinitiuæ, si eam iustè constiterit esse latam: vel nisi ab eo sufficiens præstetur cautio, quòd ecclesiæ mandatis parebit, in pristinam excommunicationem reducẽs, in causa ipsa, &c. vt suprà. & vide versicu. si verò post latam. & suprà, de contuma. versic. sed pone. & versicu. sed nunquid. ¶ † Quòd si clericus petit sibi subueniri super eo, quia cùm conuentus fuisset a quibusdam super quadam summa pecuniæ: & quia soluere nõ poterat, obtulit cessionẽ omniũ bonorũ, tñ iudex ipsum excõicauit, sic concludat:

❧ FORMA. Mandamus quatenus si vobis cõstiterit, quòd præfatus clericus pecuniam in totũ vel in partem non possit ob paupertatem soluere, s. dictam, recepta prius ab eo sufficienti & idonea cautione, quòd quàm citò ad pinguiorem fortunam peruenerit, pecuniam ipsam soluet creditoribus memoratis: sententiam ipsam iuxta formã ecclesię relaxetis. extra, de solut. Odoardus de restitu. spolia. olim. ij. ¶ Sed si citatus super aliquo crimine coram ordinario, excipit quòd non ad eum, sed ad propositũ & capitulum hoc spectet cognoscere: & quia non auditur, appellat: ordinarius tamen nihilò minus eum excommunicat: sic concludetur:

❧ FORMA. Mandamus quatenus si dictã excõicationis sententiã inueneris post appellationẽ huiusmodi esse latam, denuncies eam penitus non tenere: ac reuocans in statum, &c. vsque, attentatum. Iunge, Alioquin sententiã ipsam, sicut rationabile est, prolatam facias authoritate nostra vsque ad satisfactionem condignã, appellatione remota, immobiliter obseruari. ¶ Si autem appellatur, quia iudex sine libello vult de causa cognoscere, quæ libellum requirit: & apostolos negat concedere & appellantem excommunicat, sic concluditur:

❧ FORMA. Mandamus quatenus si dictã excõicationis sententiam inueneris post appellationẽ ad nos legitimè interpositã esse latã, denuncies, &c. vt s. proxi. ¶ Quãdo quis iniustè se excõicatũ, & propter hoc damna grauia pertulisse asserẽs, eo absoluto de excõmunicatione cõqueritur: Ille verò excipit cõquerentẽ excõmunicatũ fore: sed cùm huiusmodi exceptio nõ admittit, app. sic cõcluditur.

❧ FORMA. Mãdamus quatenus si est ita, reuocato &c. vsque, audias. iũge, quæ partes hincinde duxerint proponenda. & auditis hincinde propositis, quod iustũ fuerit, &c. facientes, &c. appellãtẽ, &c. ¶ Si verò delegatus sine causa excõmunicat aliquẽ nõ cõfessum in iudicio, nõ cõuictũ, nõ se cõtumaciter absentantẽ: propter quod appellat: sic concludit:

❧ FORMA. Mandamus quatenus si ita est, dictã sententiam nullam penitus nunciantes, reuocantes in statum debitum quicquid post appellationem eandem vobis constiterit temere attẽtatum in causa, &c. Alioquin partes, &c. ij. q. j. nos in quenquã. extra, de consti. ecclesia. de maio. & obe. inter quatuor. ¶ † Si autem appelletur, quia iudex admittit aliquem ad causam sine mandato: iudex verò non vult apostolos concedere, imò appellantẽ excõmunicat, & suspendit: sic conclude.

❧ FOR. Mandamus quatenus si dictas excõmunicationis & suspẽsionis sententias post huiusmodi appellationẽ inueneris esse latas, denuncies eas penitus non temere, ac reuocans in statum debitum quicquid post appellationẽ eandem tibi cõstiterit temere attentatũ: in eadẽ causa iuxta priorũ continentiã literarũ, appellatione remota, præuia ratione procedas. Alioquin, partes ad prioris iudicis remittas examen appellantẽ, &c. extra, de procu. c. j. ¶ † Inferuntur etiam & alia grauamina, propter quæ appellari consueuit. Vnde nota quòd si aliquis vult super appellatione literas impetrare, cõsyderãdæ sunt personę litigantiũ, & res vel causę super quibus agebatur, & exceptiões, quæ proponebãt, qualitas: & quale sit, quod dicit illatũ grauamẽ: vt his cõsyderatis sciri possit vtrũ iustè vel iniustè appellãs vel impetrãs cõqueratur. ¶ † Item in literis, quæ super appellationibus impetrãtur, in narrationibus verba consueta nullatenus omittãtur: puta si allegatũ est a conuento tẽpus feriatũ, adijci consueuit, cùm esset circa rusticã rem occupatus: vt C. de fer. l. omnes iudices § rusti. Item ad consyderationem causæ additur cùm non vrgeret necessitas, nec pietas suaderet: vt extra, de fer. c. fi. Aduertẽda est etiã quæstio. nã hæc exceptio feriarum, non potest in omni quęstione proponi: vt patet s. de fer. §. quid in eis. ¶ Itẽ si in quæstione criminali vel alia, quę exigit principalis personæ præsentiam: vt extra, de iudi. auris. a conqueratur aliquis, quòd eius a

procurator minimè sit admissus, literæ denegantur. 42 ¶ †Et generaliter cùm quis de procuratore nõ admisso conqueritur: debet sic in narratione proponi:

FORMA. Talis iudex eius procuratorem legitimum non admisit, mandatũ sufficiens exhibentem, cùm causa rationabilis non subesset, propter quam deberet personaliter in iudicio comparere. quod ideo ponitur, quia in illis quæstionibus, in quibus consueuit recipi procurator, potest aliqua causa mouere iudicẽ, vt, procuratore non admisso, præsentiam exigat principalis. Et sic in his & similibus, sunt ea, quæ dictat iuris ratio, & vsus Romanæ curiæ exigit aduertenda. Est enim satis difficile conclusiones in reuocatorijs formare. arg. extra, de testib. constitutis 43 ¶ †Caueant autem officiales curiæ, quia frequenter appellantes fingunt sibi exceptiones, vt iurisdictiones iudicũ, & domini Papæ prouisiones eludant. Verbi gratia, exceptio de loco non tuto, quæ plerunque ad fugam ab impetrante confingitur, nõ debet contra literas super prouisione obtentas indistinctè, ac sine determinatione concedi. Beneficijs enim suis & prouisionibus, impetrans plerunque propter huiusmodi subterfugia fraudaretur. quod esse nõ debet. extra, de commo. c. j. & propter hoc petatur exprimi in literis, quid contra illum, qui in literas super prouisione obtinuit, volebat proponere, ad quod proponendum, locum sibi petebat assignari securum: puta quod dicat se priuilegium immunitatis habere, vel in rescripto fore adiectum, si pro alio non direximus scripta nostra: & ipsam ecclesiam, in qua prouisio petitur, esse super aliorum prouisione grauatam, vel similia, quæ in talibus cõsueuerunt repellere impetrantes: licet in alijs, quæ ex natura sui ab initio habent quæstionem, cùm super his impetratur rescriptum, & propter hoc impetratur vt quæstio cum causæ cognitione & ordine iudiciario terminetur simpliciter, impetrans cõsueuit admitti. ¶ Si conqueratur quòd ad locum trahebatur non tutum, & alium iudex denegabat assignare securum, humiliter requisitus: extra, vt lite nõ contest. accedens. ij. ff. de iudi. si longius. extra, de appel. ex parte. Et in his & alijs pluribus, rigidus sit aliquis, ad impediendas, aut facilis ad expediẽdas literas, prout ex personarum qualitate & causarum cognitione poterit pro sua industria cognoscere fraudem vel iustitiã impetrantis. ¶ Si quis autem dicit aduersariũ suum aliam causam in litera confinxisse, quàm ex qua appellatum coram iudicibus: non est illatim eis iurisdictio 44 auferenda: quia fieret eis iniuria. ¶ †Illud quoque notandum est, quod quãdo dicitur appellatum à diuersis iudicibus ab vtraque parte: tunc melius dicitur, impetrantẽ, quàm appellantẽ in expensis condẽnandum. ¶ Item cùm dicitur appellatum ante sententiam, in fine debet sequi post appellationem huiusmodi. Si verò à sententia, tunc dicitur post appellationem §. ver. in his. ¶ Item cùm appellans[a] dicit suos iudices appellationis de appellatione non cognito partes remisisse ad suos iudices, à quibus est appellatum: & ideo si dicit se appellasse, non valet:[b] quia si probare noluit de appellatione, quam 45 dixit se interposuisse, iudices bene fecerunt ¶ †Itẽ cùm duo grauamina sese compatientia proponuntur, & propter ea non admissa dicitur appellatio, dantur literæ vnicæ super eis.[c] Si verò se non compatiuntur, super altero tantũ dantur, nec aliæ super reliquo dantur: quia si fortè vno nõ probato, pronunciaret causam ad priorem iudicem remittendam propter aliud vellet causam inchoare: & sic iudicium frustraretur. ¶ Item cum in litera illatũ grauamen exprimitur, non debet dici, idem sentiens indebitè se grauari. ¶ Item si appellãs à diffinitiua, dicens quod iudex appellationis sæpe requisitus per annum, & amplius, causam tenuit in suspenso: petat quod si iudex ipse monitus nõ procedat intra tempus præfigendum, extunc alius in causa procedat iuxta traditam illi formam, literæ non dantur: quia cùm appellation. causa intra annũ terminata non fuerit, rata manet sententia. vnde subuenitur ei per exceptionem. extra, de appellationi. cùm sit Romana. ij. q. vj. ei qui. ¶ Item cùm missus in possessionem non potuit anno iam elapso nancisci possessionem rerum, in quibus missio facta est, ne contumax melioris, quàm obediens conditionis existat, sic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, dictũ clericum in possessionem ipsam, sicut iustum fuerit, inducatis, & defendatis inductum, contradicto- 46 res &c. extra, de do. & contu. contingit. ¶ †Quòd si Decano & priori datis executoribus, priore absente, nec se excusante, decanus procedat, propter quod prior absens appellet, sic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatũ. iunge, in negotio ipso iuxta directarum ad Priorem & eundem decanum continentiam literarũ, appellatione remota ratione præuia procedas. Alioquin tu fili Prior, cum prædicto decano in negotio procedaos eodem iuxta traditam vobis formam. ¶ Si verò duo, puta archiepiscopus & archidiaconus tertio iudice, puta decano absente irrequisito, & se nõ excusante, in causa procedant, propter quod impetrator appellat, & impetrat super hoc ad aliũ episcopũ, & ipsum decanum sic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatũ. Iunge, negotio ipso, iuxta tenorem literarum ad archiepiscopum, & ad te decanum & ad archidiaconum directarum, eadem ratione præuia procedatis. Alioquin tu decane cum archiepiscopo & archidiacono s. dictis in negotio procedatis eodem iuxta literarum continentiam 47 earundem, appellantem, &c. ¶ †Si autem executor excedẽs formam mandati assignat stallum in thoro, & locum in capitulo, propter quod appellatur, sic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita, ipsius executores, sicut iustum fuerit, reuocato processu, in negotio ipso ratione præuia procedatis iuxta directarum ad præfatũ Abbatẽ continentiam literarum. Alioquin processum ipsum, prout est canonicus, faciatis authoritate nostra, appellatione remo- 48 ta firmiter obseruari. ¶ †Item si procurator per errorem impetrat, nõ super grauamine, propter quod appellatũ fuerit, sed super alio sic, quãdo oportuit appellatum ad curiam mittere. vnde lapsus est annus, qui datur ad prosequendã appellationẽ, & etiã duo menses vltra fluxerũt: quare supplicat sibi super hoc misericorditer prouideri: sic concluditur.

FORMA. Mandamus, quatenus si de huiusmodi errore, & prædicta causa appellationis, tibi constiterit, dictas sentẽtias nullas esse penitus nuncies, ac reuoces, si quid aliud post appellationẽ huiusmodi inueneris temere attentatũ in causa, iuxta prioris mandati nostri ad dictũ talẽ directi tenorẽ, ratione præuia procedas. Alioquin partes ad eiusdẽ iudicis remittẽs examẽ, appellãtẽ, &c. testes aũt, &c. ¶ Item si vir authoritate propria vxore dimissa, impetrat cõtra eam ad iudices super impedimẽto cõsanguinitatis, ea verò petẽte corã eis, ante omnia viri restitutionẽ, ipsi solũm super principali cognoscere volũt, propter quod ipsa appellat, sic cõcludit:

FORMA. Mandamus quatenus si est ita mulieri virũ restitui faciatis, quæ post eius appellationẽ acta sunt, in irritũ reuocantes: postmodũ causam super matrimonio audiatis, & fine canonico terminetis. extra, de resti. spol. ex cõquestione. ¶ Quod si iudex delegatus propter contumaciã reus, res, de quibus agitur, sequestrat: in quibus tñ actor mittendus fuisset in possessionẽ causa rei seruandæ, & reo petente res huiusmodi sibi restitui, actor excipit iudicem non habere iurisdictionem, quia causa alij est commissa: licet in huiusmodi commissione nulla de primis literis mentio fiat, sic concluditur:

FORMA. Mandamus quatenus præscriptam causam, secundùm formam priorum literarum nõ obstantibus posterioribus, terminetis expensas, quas propter hoc reus fecisse dignoscitur, & ab actore restitui facientes. ¶ Si autem appellatũ fuit: quia iudex in causa matrimoniali, nõ faciebat processum redigi in scriptis, sic concluditur:

Mandamus.

a ¶ Appellans. Hic author diuertit à stylo, in quo clarior est sermo quã hic. vbi enim sic dicitur: Si appellauerit quis à iudice, qui de appellatione cognoscere debebat, quia de appellatione non cognito in principali, contra iustitiam procedebat: aut ille erat iudex super appellatione interposita à diffinitiua: frustratoria est appellatio, & literæ denegantur. Habet enim talis iudex sup principali cognoscere. Aut erat datus sup appellatione interposita à grauamine: quo casu si datus erat ad petitionem aduersarij eius, qui modo fortè nititur impetrare, vt ipse dicat quod aduersarius se appellasse cõfingens super appellatione sua ad tales literas impetrauit, & iudex de appellatione non cognito super principali cõtra iustitiam cognoscebat, & propter hoc se appellasse proponat, literæ conceduntur. Si vero quis dicat iudicem à se super appellatiõe, quam ipse interposuit à grauamine impetratũ in hoc ipsum grauasse, quòd de appellatione non cognita, de principali cognoscebat, iste se grauatum innuit ex eo quod productum est ad effectum quod principaliter intendebat. Nã appellans à grauamine, qui impetrat iudicem super appellatione hoc principaliter intendit vt non remittatur ad eum, à quo appellauit: sed iudex super appellatione sua datus de principali cognoscat, secundùm decret. vt debitus. & ideo literæ non dabuntur.

b ¶ Non valet. Hoc esset male dictũ, nisi iustificarẽt sequẽtia, quæ huic verbo pmitti debuissent.

c ¶ Super eis. Cõtrarium dicit s. eod. §. vj. col. ver. si autem non sit. æquũ esset quod hic dicitur: licet & contrariũ habeat æquitatem, vt dixi eod. titu. cùm causam. super vlti. glos. & tot. in cle. eo. titu. appellanti. in vj. glos.

¶ FORMA, Mandamus quatenus si est ita, reuocato in statum &c. vsque, audias iunge, & causam appellatione remota decidas: faciẽs, &c. Alioquin partes ad prioris &c. appellantẽ in expensis, &c. extra de testi. Albericus de proba. quoniã cõtra. ¶ Sed & si appellans ab ordinario, confecto aliquo grauamine, cui appellationi iudex detulit, iusto impedimento cessante: nõ prosequitur appellationem intra tempus legitimum, sic concluditur:

¶ FORMA, Mandamus quatenus si est ita, partibus conuocatis &c. vsque obseruari, &c. Alioquin, &c. appellatum, &c. ¶ Quod si iudex cõtra quem causa suspicionis proponitur, requisitus non vult dare arbitros, qui de suspicione cognoscant: sic concluditur:

¶ FOR. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsque, attentatũ. Iunge in causa ipsa, &c. alioquin partes, &c. extra de offi. deleg. suspicionis. & de appel. cũ speciali. & c. legitima. ¶ Quòd si causa cõmittatur alicui prælato, vel alicui monacho simplici: qui tamen in litera apostolica prior vocatur: & idẽ monachus causam alteri cõmittit: coram quo subdelegatus excipitur quod nõ potest per huiusmodi literas falsitate suggesta obtentas, procedere: & quia exceptio non admittitur, appellatur: sic concluditur:

¶ FOR. Mãdamus quatenus si est ita, reuocetis, &c. vsque, attentatũ, &c. iunge, alioquin partes ad subdelegatũ remittatis, eundem. &c. ¶ Sed & si subdelegatus cõmittit alteri totaliter vices suas, propter quod is, contra quem literæ obtentæ fuerunt, appellat: sic concluditur.

¶ FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato, &c. vsque, attẽtatum. Iunge, in eodẽ procedatis negotio iuxta priorum continentiam literarum. Alioquin partes remittatis ad illos, ad quos de iure videritis remittendos, appellamem, &c. C. de iudi. à iudice. extra de offic. delega. super quæstionum. §. j. ¶ Si autem cùm quæstio inter aliquos verteretur, aliquis coram iudice se obtulit, & petit se admitti ad docendũ de interesse & iure suo, & non fuit admissus, licet admitti debuerit, propter quod appellauit. extra de testi. veniens. tunc sic concluditur:

¶ FORMA. Mandamus quatenus si est ita, reuocato in statum debitum quicquid post appellationem huiusmodi inueneris in eius præiudicium & temere attentatum: audias quæ idem pro iure suo duxerit proponenda, & auditis hincinde propositis, quod iustũ fuerit appellatione remota decernas: faciens, &c. alioquin negotio supersedeas memorato, appellantem, &c. ¶ Et nota, quòd cùm quis rem suam agi conspiciens, postulat à iudice delegato, vt paratus de iure suo docere audiatur, & quia non auditur, appellat: non debet poni clausula, alioquin partes ad priorum iudicum, &c. ¶ Sufficiant præmissa exempli gratia posuisse. quæ autem hic desunt, vide supra de rescript. præsentati § ratione formæ. ¶ Sed pone quòd in commissione quæ fit super causa appellationis, non exprimitur nomen iudicis a à quo dicitur appellatum: [a] nunquid valet talis cõmissio? & videtur quòd non: quia in appellatione debet contineri nomen eius: vt ff. de appella. l. j. §. fina. & etiam in apostillis. ff. de libel. dimiss. l. j. Ad idem ij. q. viij. libellorum. Nam sunt quidam, à quorum sententijs appellari non potest: vt supra §. videndum. Idem etiam dicitur in rescriptis. xxv. q. ij. si qua. & in instrumentis. C. de mand. princ. l. vnica. & in nominatione: vt ij. q. vj. nominationes. ff. de trans. &t. cùm hi. Argu. contra, quia ex quo de causa & de personis, inter quas sententia lata est, mẽtio fit in rescripto: satis videtur de iudice mentio esse facta. ff. de rei vend. in rem. ff. de condi. institu. nominatum. ff. de hæred. instituẽ quoties. §. si quis nomen. Nam & si nomen fundi nõ dicatur, sufficit ponere fines. ff. de censi. forma. licet enim aliquid omissum sit, tamen omnia præsumuntur solenniter acta. ff. de vent. inspic. l. j. Et ad hoc facit ff. de verbo. oblig. cùm seruus. ff. de appella. l. iij. §. fina. & l. appellari. ff. de suspec. tut. scire. ff. de cond. & demonst. cùm tale. §. penult. Et hoc tenet Vber. dicens quòd delegatus poterit procedere. ¶ Item quæritur si constat per testes vel confessionem aduersarij, me appellasse à sententia contra me lata. Nunquid sufficit hoc, vt videar etiam probasse quod intra decendium appellauerim? Et videtur quòd sic: quia intelligor legitime appellasse, ex quo appellatio probatur. argu. C. de contrahen. & commit. stipulat. l. j. Verba enim cum effectu intelligenda sunt. extra de cleri. non resi. relatum. Sed dic contra. oportet enim probare quòd intra tempus legitimum appellauerim. extra de appel. Romana. §. si verò. extra de testibus. significauerunt. ¶ Qui enim solennitatem substantialem allegat, eam probare debet. ff. de publicia. quæcunque. §. quæ à pupillo. ¶ Vtrum iudex appellationis pronunciabit secundùm ius commune, vel secundùm consuetudinem, & secundùm quam, notatur secundùm papam, extra de consuet. super rubri. & vide supra de ferijs. §. j. ver. sed pone.

SVMMARIVM.

1. ¶ Appellatione pendente, quibus casibus liceat aliquid innouare.
2. Appellatione pendente nil innouandum, qualiter intelligatur.
3. Ordinarius potest post appellationem, possessionẽ turbatam reformare.
4. Iudex, à quo appellatum est, qualiter debeat appellatiõe pendente supersedere.
5. Facta per priorem iudicem appellatione pendente tenent, si non fiat inhibitio.
6. Causa appellationis quare maior dicatur quàm principalis.
7. Primo iudice qualitercunque appellatione pendente procedente, si veritas causæ approbetur, reuocantur quæcunque fecerit. & nu. 10.
   Lis seu appellatio, non debet aliquem sua possessione priuare.
8. Officium, vel possessio, vel aliud ius, an per appellationem transferantur ad iudicem appellationis.
9. Iudice appellationis iniustam esse appellationem proferente, ratum manet quicquid primus fecerit post appellationem.
11. Appellatione extraiudiciali facta, quo pacto post talem appellationem per iudicẽ acta reuocari debeant.
12. Facta medio tempore inter sententiam & appellationem, an per appellationem extinguantur.
13. Appellatio in electionibus quid operetur.
14. Reuocatio attentorum, an causa appellationis cognita fieri possit: & sub qua forma.
15. Cognoscere & diffinire de appellatione iusta vel iniusta ad quem spectet.
16. Collatio beneficij per aliquod capitulum, quibus casibus veniat reuocanda.
17. Vitium contractus litigiosi, in quo casu locum habere dicatur.
18. Motio litis personalis, an faciat rem litigiosam.
19. Prohibitio de re litigiosa non alienanda, quibus tantùm fieri debeat.
20. Commodo suæ possessionis, nemo sine causæ cognitione priuari debet.
21. Ad extraordinarium auxilium recurrendum non est, quandiu superest ordinarium.
22. Reuocato in causa appellationis vno articulo libelli, prætextu appellationis, an cæteri omnes reuocati censeantur.

Appellationis effectus quis sit.

NOuissimè de effectu appellationis est videndum. Et quidem effectus is est, vt ea pendente, nil innouetur: sed omnia in eo statu permaneant, in quo erant tẽpore appellationis admissæ. ij. q. vj. appellatione interposita. ff. nil inno. appella. pendẽ. l. vnica. extra de appel. bonæ. & c. secundò requiris. C. eo. l. iij. ¶ † Ex- [manuscript: cip.] cipiuntur tamen quidam casus, in quibus aliquid innouatur. Primus, cùm reus suspectus est de dilapidatione fructuum rei actori adiudicatæ. Nam tunc fructus sequestrantur. ij. q. vj. c. quoties primo. C. quorum appella. non reci. ab executione. extra, de seque. possessio. c. fin. ff. de appella. Imperatores. Secundus est, cùm hæres conuictus super legato appellat. non enim defertur appellationi: imo cauere debet de eo restituẽdo. ff. vt lega. vel fideicom. no. caue. l. postquam §. Imperator. Tertius, si condẽnatus de crimine, appellat, nec potest dare fideiussores quoniã erit in custodia vsque dum veniat ad eũ, ad quem appellauit. argumen. ij. q. j. c. arguta. & C. de appella. eos qui. §. super his. Quartus, in illis casibus, in quibus appellatio non admittitur: vt i. §. in quibus. De hoc ij. q. j. appellatione. Quintus est: nam si excõmunicatus appellat à sententia excommunicationis: post appellationem potest denunciari excommunicatus. extra, de appella. pastoralis. De hoc vt i. §. in quibus. versicu. xxviij. Sextus, secũdum Inno. quia si agatur personali actione, vt ex empto, vel simili, & res petita alienetur, tenet alienatio. Sed contra. ff. nil noua. appella. penden. l. j. C. de appella. appellatione. ij. q. vj. c. appellatione. vbi dicitur quòd status causæ mutari non debet appellatione pendente. Sed dic quod nõ mutatur, nec præiudicat appellationi: quia ita condemnabitur persona, si res petita alienetur, ac si non alienasset. quod dic vt suprà, de interroga. §. si. ver. verum quia. Item contra in authenti. vt nulli iudi. §. super hoc. vbi prohibetur iudex trãsferre possessionem rei petitæ ab vno litigantium in alterum. Sed dic quòd ibi non prohibetur pars transferre in extraneum. ¶ † a Quod ergo dicitur appellatione pendente nil esse innouandum, supple per iudicem. Nam pars non obstante appellatione alterius, potest de iure suo. quod dic vt infrà, versicu. verum. Si verò agitur reali actione de dominio: tunc fateor quòd non tenet alienatio: nõ ea ratione, quia facta est appella. pendente: sed quia res est litigiosa. infrà, ver.

a ¶ Appellatum. De nomine appellati, si non exprimitur in appellatiõe. i. §. qualiter. versic. hoc etiam not.

verum. & supra, de accu. §. j. versi. vt autem. Septimus, quia tenet sentẽtia lata post appellationẽ nec reuocabitur in casu, quem habes infrà, de no. cri. §. j. versic. quid si auditis. Octauus, in casu, qui est suprà, §. in quibus. versi. xvij. ibi: dicitur etiã. Nonus, quia iudex, à quo appellatum est, quandoq; interponit suam iurisdictionem propter periculum animarum, & in fauorem matrimonij: vt extra, de matri. contra interdic. ecclesiæ contracto. c. ij. Quidam tamen illud intelligunt solũ in ordinario. ¶ Decimus, quia licet iudex detulerit appellationi: tamen intromittit se de iurisdictione, absoluẽdo ab excõmunicatione, & cautionem nomine ecclesiæ recipiendo: vt extra, eo. qua fronte. vbi de hoc secundum papam.[a] ¶ † Vndecimus, quia ordinarius potest post appellationem, possessionem turbatam reformare: vt extra, eo. cùm teneamur. ¶ Duodecimus, quia vbi ordinarius ignorat appellatum fuisse ad superiorem, tenet sententia cõtra appellantem per eũ lata. extra, eo. si duobus. ¶ Decimustertius, quia potest appellantem notoriè delinquentẽ punire: vt eo. titu. proposuit. in fi. ¶ Decimusquartus, quia potest tempus legis moderari: vt eo. titu. cùm sit. respon. primo. ¶ Decimusquintus, quia potest appellantem cogere propriam appellationẽ prosequi: vt eo. titu. cõsuluit. primo. in fi. & cap. reprehensibilis. §. j. ¶ Decimussextus, quia si præfixus sit à iudice terminus ad prosequendã appellationem, & appellãs intra illud nõ prosequitur: iudex poterit sententiã exequi vel in causa procedere: vt eo. tit. cùm sit Romana ver. quod si is. & c. ad hoc. & infrà, c. ad aures. Quidam tamen dicunt ꝙ non manet sententia diffinitiua rata, licet huiusmodi terminus sit elapsus: nisi lapsum fuerit tempus iuris: quod non placet. quod dic secundũ papam, vt no. eod. titu. personas.[b] ¶ † Sed cùm suprà proxi. §. de inhibitione iudicis appellationis, dixerimus: vtile est hic vt inseramus qualiter iudex, à quo appellatum est, debeat appella. penden. supersedere: & de reuocatione eorũ, quæ fiunt post appellationem. Quærit̃ ergo an primus iudex debet supersedere, an in causa procedere, quàm citò scit iudicẽ appellationis de veritate causæ appellationis cognoscere, licet hoc ei à iudice appellationis nõ mandetur: & an tenet quod agit, si postea procedit.[c] Respõ. dicunt quidã ꝙ tenet quod facit ante inhibitionem super negotio in principali: quia illud non tangit processum iudicis appellationis. arg. extra, de app. Romana. §. qđ si obijciat̃.[d] vbi dicit̃ ꝙ iudex appellationis postq̃ incipit cognoscere de veritate causę appellatiõis põt inhibere priori iudici ne ꝓcedat. ¶ † Cùm igitur illud sit nouũ beneficiũ, datum iudici appellatiõis: videt̃ ꝙ tenet, quod fit ꝑ priorẽ iudicẽ, si nõ fiat inhibitio, vel priusq̃ ad illũ inhibitio perueniat. arg. extra, de rest. spo. audita. Alias eñ sequi potuisset magnũ inconueniẽs: vt si quis in curia Romana ꝓsequat̃ causam appellationis per ꝓcuratorẽ: & in ꝓuincia causam principalẽ ꝑ se corã primo, qui nõ detulit appellationi, & qui nihil scit de ꝓsecutione appellationis. Iniustũ enim esset, si propter hoc solũ ꝙ superior cognoscit de veritate appellationis, licet postea cõstet ꝙ non sit vera, cassaretur ꝓcessus primi, q in nullo peccauit, cũ nihil sciret. Alij tamẽ dicũt cõtra, ꝙ nõ valet postq̃ secũdus incipit cognoscere de veritate causæ appellationis, licet sibi nõ fuerit inhibitũ: quia satis intelligitur parti inhibitũ, quæ præsens est in prosecutiõe appellationis. Sed & si nõ esset præsens, sed cõtumax, nõ debet sibi cõtumacia sua prodesse: vt extra, de postu. præla. cap. primo: prope fi. imò cõtumacia repræsentat eũ præsentẽ. ff. de re iudi. contumacia. extra, de dolo & cõtu. veritatis. & ex quo ius concedit iudici appellationis, quòd cognoscat de veritate causæ appellationis: vt extra, de rescr. dilectus filius Io. in fin. videtur abstulisse priori per cõsequẽs potestatẽ cognoscẽdi de principali. argu. extra, de offi. deleg. pastoralis. §. ꝓterea. ff. de iudi. cùm prætor. in principio. Itẽ dicit lex, ꝙ per minorem causam non debet præiudicari maioris causæ, cognitioni. ff. eod. qui minorem. ¶ † Et certum est ꝙ maior est causa appel. q̃ principalis: tum propter authoritatẽ maioris iudicis: vt extra, de offic. deleg. sane. & c. pastoralis. §. quia vero. tum quia de pluribus cognoscit, s. de appellatione: & etiã qñq; de principali: vt suprà, §. de officio. Et ad hoc etiam facit decre. vt debitus. vbi dicit, ad priorem iudicẽ remittat. Sed primi his omnibus respondent, & dicunt prædictum §. quod si. loqui postq̃ priori denunciatũ est: vel ipse aliàs nouit ꝙ secundus cœpit cognoscere de veritate causæ appella. ¶ † Illud aũt certum est, ꝙ siue ante inhibitionem, siue post, siue ante sententiã iudicis appel. siue post, primus processerit probata veritate causæ appel. reuocabitur quicquid fecerit. extra, de appella. ex parte. Et hæc vera sunt, cùm in iudicio appellatur. Si verò extra, q̃uis superior incipiat cognoscere de appel. seu de principali, siue alio modo. nõ ideo debet impediri ius primi, vel alterius hominis, quin illud exequat̃ vt prius. Nam lis seu appel. nõ debet aliquem sua possessione priuare. extra, vt lit. pen. per totũ. extra, de re iudi. cùm super. Et de hoc secundùm papam extra, de maio. & obed. dilecti.[e] q̃uis. & hoc ipsum sit in iudicio. Et est ratio: † quia officiũ vel possessio vel aliud ius, nõ transfertur ad iudicẽ appella. sed solùm iurisdictio: qua ratione etiã dici potest, ꝙ si appello, ne quis instituatur in aliqua ecclesia; sed prælatus nihilo minus instituit: si pendente causa huiusmodi appellatio. iterũ imminet institutio facienda, iudex appel. nõ prohibebit prælatum instituere: sed si prælatus me excommunicet, quia illum non habeo pro instituto, non tenet sentẽtia: quia iurisdictio, cuius pars est excommunicata, ad superiorem est deuoluta, vt dixi. Et hoc verum est postq̃ superior cœperit de principali cognoscere, scilicet an ad prælatum pertineat institutio. Nam in appellationibus, quæ fiunt extra iudicium, non quæritur aliter de veritate vel iustitia causæ appel. sed de ipso principali solùm: cùm sint ꝓcurationes ad causam: vt extra, de appel. cùm sit Romana. argu. tamen contra, eo. tit. vt nostrum.[f] Et iunge hic quod habetur j. versi. verũ. ¶ † Porrò si cognoscẽs de principali, à quo appellatur, nõ defert appellationi, quia eam dicit interpositã post decem dies, vel nulla causa expressa, vel iniusta, vel falsa, sed procedit ad sententiã: iudex quoq; appel. procedit, & pronunciat bene, vel ex iusta causa appellatum esse, cassando processum prioris iudicis, & cõsequenter pronunciando super principali, siue bene, siue male, tenet sentẽtia iudicis appel. lata contra ius litigatoris: nec reuocabitur, nisi fuerit appellatum: cùm constet eum habere iudicẽ: vt ij. q. vj. §. diffinitiua. extra, de reg. iur. cùm inter vos. Nec ob. ꝙ lata est contra res prius iudicatas: quia prima nõ tenuit, vtpote post appel. latã. ff. quæ sen. sine app. rescin. l. j. Si verò iudex appel. pronũciet appel. iniustam ex præmissis causis: tunc ratũ manet quicquid primus facit post appella. cui nõ detulit: nisi appellans obtulisset se probaturũ corã eo veritatẽ causæ, nec fuisset admissus: quo casu tenet appella. etiã si falsa sit causa: nec est necesse cognosci de veritate ipsius: vt j. ver. proxi. & ideo cassabit iudex appellatiõis, quicquid inuenerit factũ post appel. nisi notoriũ esset causam appel. esse falsam. extra, eo. cùm sit Romana. Et idẽ dicũt quidã de eo, quod factũ est post inhibitionẽ legitimã: vt s. arg. ff. nil no. appel. penden. l. j. Alij cõtra, & dicũt ꝙ prędic. lex loquit̃ in appellationibus post sententiã interpositis, vel post decretũ cum causæ cognitione interpositum: quia tũc reuocabit̃ quicquid factũ est post appel. priusq̃ de ipsa cognoscat̃: vt ibi. & no. extra, de excep. dilectæ. secundũ papam.[g] nisi patens sit, sententiã fore iniustã. Quod dic vt no. extra, de offi. deleg. c. pastoralis. §. quia verò. vbi not. secundũ Inno.[h] quid iuris sit de his, quæ fiũt post appel. à sentẽtia interpositã. Præmissa aũt obtinent in appellationibus ante sententiã. Regulariter aũt tenendũ est. ꝙ ea quæ appel. interposita attentant̃ reuocant̃. ij. q. vj. c. appellatione interposita. Quod dic vt s. tit. ꝓxi. §. est aũt. & s. eo. §. in prin.[i] vel post nuncij missionẽ. extra, de offi. deleg. cum causa. vel post

a ¶ Secundùm Papam. Ibi scripsi in glo. not. secundùm Innocen.

b ¶ Personas. Ibi scripsi sup verbo, sententiæ. & c. ex ratione. super j. glo.

c ¶ Procedit. De hoc de quo tractauit Innocẽ. in §. quod si obijcitur. statim allegato, scripsi in decre. nõ solum. de appella. lib. vj. super ver. post inhibitionem. vbi quod plꝰ est, teneo quòd etiam insinuatio iudicis appellationis sine inhibitione, nõ sufficeret. ibi vide.

d ¶ Obijcit̃. Lib. vj.

e ¶ Dilecti. Vbi scripsi in gl. sed quod prodest.

f ¶ Nostrum. Vbi traditio sigilli facta post secundũ mandatũ, directè respiciebat negotium principale.

g ¶ Secũdùm papã. Vbi scripsi super ver. reuocato.

h ¶ Secundùm Inno. vbi vide in glos. mirabilis.

i ¶ In princip. Vide quod ibi dixi sup ver. offerens. & qđ sequitur, facit pro opi. quã ibi teneo. & dixi s. §. qualiter. ver. sunt quoq;. non enim in casu, q sequit̃, sufficit verbalis obligatio cautionis: imò realis requiritur, vt probãt illa iura, quæ tamẽ procedũt post tres menses, non prius, inuito denũciante: vt extra, de no. operis nuncia. c. vlt. Intendo ꝙ sicut offertur cautio, vt sequatur, sic sit offerẽda probatio illo casu.

post iter arreptum. extra, de appel. dilecti filij. vel li
10 te pen. extra, vt lite pen. per totum. ¶ † Illud quoq;
certum est, q cùm in iudicio appellat, probata veri
tate pbabilis causæ, vel saltē probato q se obtulit
probaturū, nec fuit admiss?: reuocabitur quicquid
factū est post appel. vt extra, de app. ex parte. &
c. interposita. in prin. & suprà, §. qualiter. vers. sunt
quoq; & i. versi. proxi. sicut & in nunciatione no-
ui operis, sufficit probare q obtulit quis cautionē
de demoliendo opus: vt extra, de no. ope. nūc. c. fi.
11 versi. ij. & ver. sed cū. † ¶ Vbi verò extra iudiciō ap
pellat, non sufficit similiter quo ad reuocationē eo
rum, quæ fiunt post app. quæ fuerit interposita ex
causa probabili, nisi doceatur vera: sed ea probata
vera, reuocabunt quę facta sunt post eam: vt extra
de app. cōstitut?. nisi in cā, quę est extra, de iure pa.
c. pastoralis. Nec etiā sufficit probare q se obtulit
probaturū, nisi prius doceat de veritate causæ: vt
probat extra, de elec. cùm inter canonicos. ppe fi.
ibi: confirmetis ipsius, &c. vbi dicit q electio facta
post appel. probabilē, debet cassari. Ratio diuersi-
tatis est, quia cùm quis appellat extra iudiciū non
est coram quo se offerat probaturū: nisi fortè corā
cōfirmatore electionis, vel coram cōsecratore. Sed
cùm in iudicio appellatur, potest appellans coram
eo, à quo appellat, offerre se paratū probare suam
exceptionē. quæ dic secundū papā vt in præ. c. cū
a inter.[a] & extra, de despon. impu. ad dissoluendū.[b]
b Et tetigi s. de actio. seu pe. §. sup actionibus. ad fi.
ver. sed quid si antequam. Quod aūt dixi, q in ap-
pel. extra iudiciū non sufficit quo ad reuocationē
attentatorū, probare appellatū esse ex causa pba-
bili, nisi sit vera: verū est, cū appellatur propter ex
ceptionē nō admissam: vt in præ. c. cùm inter cano
nicos. vbi nō fuit admissa exceptio illa de morbo
epileptico. Secus autē est si extra ius appellet pro-
pter grauamē, quod sibi qs timet inferri. nam tunc
sufficit probare appellatū esse ex causa probabili:
12 vt extra, de appel. bonæ. secundū P. ¶ † Et not. q
hodie iudex appel. ante omnia, etiam priusquā in-
cipiat cognoscere de appel. debet reuocare quod
fit post appel. à diffinitiua interpositā. extra, de iu-
reiurando: venietes. in fi. extra, de excep. dilectæ. et
de app. ex parte M. in authen. vt nulli iudi. in prin.
& C. & ff. nil no. appel. pē. per totū. nisi in casu, quē
habes j. de noto. crimine. §. 1. versic. quid si auditis.
Idem etiam dicendum est de his, quæ fiunt in me-
dio tempore inter sententiam & appel. quia p ap-
pel. extinguunt. ff. ad Turpil. l. j. §. fin. Idem etiam
est, cùm ante sententiā appellatur de his, quę fiunt
post inhibitionem legitimam: de qua dixi s. §. pro-
xi. versic. sed quęritur. ibi: si autem, &c. quāuis for-
tè causa appel. non sit vera. Si autem non fiat inhi-
bitio, nihil reuocabitur donec constet de veritate
causę appella. vt in decre. Alexan. quarti, de appel.
vt probatio. §. fi. quæ decre. sufficiens est, circa hāc
c materiā:[c] vt extra, eo. tit. sæpe. vbi dicit, cùm cōsti-
terit legitimè prouocatū. & extra, de dila. capi. pri
mo. & extra, de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. cap.
13 fin. ¶ † Quid operetur appel. in elec. not. secūdum
Pap. extra, de elect. cùm inter canonicos. & c. sta-
d tuimus.[d] Item an electio, q̄ fit post appel. sit nulla
vel annullanda. eo. tit. consyderandum. Item si fiat
aliquid post appel. in electione interpositā, an cas-
sabitur solū id, quod fit contra appel. an etiam alia,
quæ postea in electiōe fiunt. eodem tit. cum nobis.
14 ¶ † Vtrum autem attentatorum reuocatio fiat, cau
sa cognita: not. infra, versic. sed quæro. Appellans
autem sic formabit suam petitionem.

FORMA. Peto dñe iudex, reuocari per
vos quicquid factū est post sententiā, à qua appel-
laui: & quod interdicatis ei, ne deinceps aliquid cō
tra appel. attētet quādiu mihi competit prosecutio
ipsius. Non enim iudex ex officio suo, tenet hoc fa
cere: vt in præ. decre. dilectæ. & vide j. in tractatu li
bel. in tit. de appel. §. nunc dicendū. ver. si verò. in
vlt. forma. & ver. sequen. Cōtra: nā ad iudicē app.
non pertinet iudicare, nisi solum vtrū bene vel ma
le pronunciatum sit: vt C. de app. eos. ij. q. vj. in fi.
quæstionis. Quomodo ergo admittet hanc peti-

a ¶ Cùm inter. Vbi vide in glo. quid si cōram.

b ¶ Dissoluendum. In glos. quid si crimen.

c ¶ Materiam. Eam tamen hodie non habem?, sed omnia superiora patēt hodie in decreta. non solum. eo. titu. li. vj.

d ¶ Statuimus. li. vj.

tionem. Item si ipse reuocaret, quæ attenta dicun-
tur, & post appellans nō prosequeretur appel. fin
geretur non fuisse appellatum: sicq; restaurandum
esset. quod reuocasset. quod esset iniquum: & sic es
set quædam absurditas. Item lex dicit, quòd tunc
reuocatur quod fit post appel. cùm meliorē inue-
nerit sententiam appellans. ff. eodē. cùm ex causa.
15 ¶ † Sed dic q ad iudicem appel. principaliter spe-
ctat, cognoscere, & diffinire de appellatione, an sit
iusta vel iniusta: sed ratione accessorij ad eius spe-
ctat officium huiusmodi petitionem admittere, &
exaudire: vt probatur in concor. quæ sunt infrà, in
tractatu libel. de appel. §. fi. versic. in summa. Item
non est absurditas, si id, quod malè actum est, reuo
cetur, & postea idem legitimè fiat: vt xij. q. j. certè.
de poen. dis. j. nouit. Item licet prędicta lex dicat re
uocari, cùm meliorē, &c. nō negat quin & antequā
appellans obtinuerit sentētiam, reuocari possit, vt
supra probatum est. Et hoc no. Papa in præd. cap.
e dilectæ.[e] Vbi autem appellatur extra iudiciū: tūc
improbabitur reuocatio attentatorum, post appel
la. officio iudicis, petendo reduci ad statum, in quo
erant tempore appellationis emissæ: cùm aliàs si
non appellasset, oporteret eū intentare interdictū
recuperandæ possessionis. argumentum extra, de
appella. bonæ. in quo interdicto, necesse est proba
re se possedisse. & spoliatum fuisse: sed hic non ha
bet necesse probare hoc, sed statū dūtaxat, in quo
erat tempore appellationis emissæ. Item pōt hoc
peti, etiam contra non spoliantem, vel rem scien-
ter à spoliatore non recipientem: vt præd c. bonę.
contra quos tamen non habet locum interdictum
vt extra, de restitu. spoliato. sæpe. & c. cùm ad sedē.
Quidam tamen dicunt, hanc petitionem non ad-
mittendā: sicut nec interdictum. Hoc psequere vt
no. in præd. c. bonæ. secundū Papā extra, de maio.
& obediē. c. dilecti. B. Qualiter autem iudex pro-
nunciabit super attentatis, & quando, & super qui
bus, & de multiplici effectu appellationis extraiu-
dicialis, not. plene secundum Innoc. quartū extra,
f de appel. dilecti filij prior.[f] ¶ Item vtrum citatiōe
facta, iudex possit super attentatis quicquam face
re: not. suprà, de offi. iudi. §. deseruit. versic. sed quę
ritur quando. ¶ Vtrum cùm suprà dixerimus in
versiculo, illud autem. ibi: & hæc vera, &c. q lis vel
appella. nō debet quenquam sua possessione pri-
16 uare. adhuc circa hoc quęritur. ¶ † Pone quòd cùm
essem canonicus Parisien. expectans, & sine præ-
benda, vacante ibi quadā præbēda, egi super ea cō
tra capitulum coram iudice competenti, lite conte
stata capitulum illam confert: vel pone q cùm pe-
terem contra capitulum electionem de me factam
in canonicum vel archidiaconum confirmari, post
litem contestatam capitulum contulit præbendā
vel dignitatem illam alij. Nunc quæritur vtrum an
te omnia sit collatio capituli reuocanda, priusquā
de meo iure constet. Et videtur q sic, suprà ver. &
nota q. & argumentū extra, de consti. cùm M. in fi
ne. & de arbitris. ex parte. & de iure patro. ex lite-
ris. Nam & lite pendente nil est innouandum xi.
q. j. quia res. extra, vt lite pend. & C. eo. per totum.
Argumentum contra extra, de in integr. restitu. c.
cùm venissent. ¶ † Item quia vitium contractus li-
tigiosi, locum nō habet, nisi vbi lis de dominio mo
uetur: vt C. de litig. authen. litigiosa. At iura, sicut
est præbenda & similia, non sunt in bonis nostris.
ff. de vsufruc. l. prima. xxiij. q. vij. c. quod autē. pro-
pe fin. extra, de dona. cap. secundo. Ergo de domi-
nio eorum lis esse non potest. Sol. Generaliter ve-
rum est. q quandocunq; dicit quis rem aliquam si-
bi deberi, siue corporalem, siue incorporalē: vt ius
præbendæ, siue præbendam: non autem dicit suā
esse, vel quasi sempet is, à quo petitur, potest illam
alienare sine vitio litigiosi. Item simile est, si petitur
cōfirmatio electionis, aut præbēdæ vel dignitatis.
nam ille, contra quem petitur confirmatio, vel qui-
cunq; alius, habens ius conferēdi eam, potest eam
conferre siue alienare, sine periculo litigiosi, etiam
si ante alienationem fuisset appellatum ad Papam.
Et si dicas q cùm iam per appellationem, esset ad

ADDITIO.
¶ An appellans, qui in electione fuit cōtentus, teneatur ad obseruantiam. c. vt circa. de elec. lib. vj. vide Oldr. consil. clxxxviij. incipiē. quod prosequens. Henr. Ferran.

e ¶ Ca. dilectæ. Ibi scripsi in glos. not. Tan. hoc Innoc. & Hostiē. vide quod no. in decre. prædi. non solum. in iij. glo. & vlt. in fi.

f ¶ Prior. ff. Quia primum c. & in tit. etiam sic incipiunt. vide in gloss. dicit Innocen.

papã delata causa: ergo cassandũ est quicqd post ea extiterit attentatũ: vt extra, de app. ad præsentiã. & c. dilectus. & de excep. dilectæ. de resti. spol. licet ad hoc. Rñ q per ap. causa defertur ad papã, & nõ potestas prouidendi. s. ver. illud autem. & ibi: & hæc vera. Illud aũt quod regulariter dicit, q cassandum est quicqd sit post ap. vt. s. ver. poten. & seq. & in concor. s. hoc eo. versi. postrie. intelligit de his, quæ ad iudiciũ vel causæ processum pertinent: quia si post ap. talẽ recepisset testes, vel sententiã tulisset: illa bene cassarent, si appellatio legitima appareret: collatio autẽ non: qa non pertinet ad causę processum. Nõ enim confert præbendã: quasi litigat⁹: sed quasi alius. Hoc autem bene fateor q pendente causa præsertim appellationis, possessio nõ debet alteri parti auferri: quia possessionem auferre: est de processu causæ. arg. extra, de app. cũ teneamur. in authenti. vt nulli iudi. §. illas. & sic intelligit decre. cum M. in fine. Item non obstat præd. decr. ex parte. Nam ibi lis mota non impediuit electionem vltimò à capitulo factam: sed electio præcedens: vt ibi dicitur. Item non obstat præd. decr. ex literis. nam vbi dicitur ibi: antequã cõtrouersia esset, &c. supplet, maximè. Item non obstat illud generale, q lite pendente nil est innouandum. nã intelligitur vbi lis de dominio pẽdet vel quasi, vt dixi.

18 ¶ † Motio autem litis personalis, non facit eam litigiosam: vt in præ. authen. litigiosa. & s. versi. excipiuntur. ibi: sextò sciendum. Hinc est quòd si episcopus agit contra M. vt amoueatur à sua ecclesia cum cura, quam retinuit post alterius curę receptionem: & hac lite pendente eps confert alij ipsam ecclesiam: lis mota non impediet collationem epi: qa de dominio, vel quasi dictæ ecclesiæ, non agebatur. Si verò de dominio, vel quasi ipsi⁹ rei ageretur: vt si quis agat ad aliquam præbendam, vel aliam rem quam alius tenet: quam dicit esse suã, vel ius se habere, illa per collationem canonicam vel inuestituram: non autem dicit eam sibi deberi: tunc siis, à quo petitur, eam alienet, incidit in vitium litigiosi

19 contractus. ¶ † Nec obstat q iura in bonis nostris non sunt: vnde de ipsorum dominio agi non potest. ergo contractus litigiosi, in eis locum non habet: vt s. Ad hoc etiam respondeo, quòd & si iura non sint in bonis nostris: sunt tñ quasi in bonis, sicut & quasi possidentur: vt ff. de acqui. re. do. seru⁹ §. incorporales. Sed & licet qñ præbẽdam, vel aliã rem peto, dicens eam esse meam, vel quasi, nõ possit per aliquem litigantium alienari, siue conferri: tñ à tertio bene potest alienari licitè, etiam sine vitio litigiosi: cùm prohibitio de re litigiosa nõ alienanda, fiat tantũ litigãtibus, actori scilicet: vt C. de litigiosis. l. ij. & reo: vt eo tit. l. fi. De hoc secundùm

a Papã, de electio.[a] dudũ. ij. & de appel. Romana[b].

b ¶ † Sed quæro verũ qñ papa ita scribit, reuocatis,

20 &c. vt patet extra, de constitu. cùm M. in fi. debet iudex procedere cum causæ cognitione. Rñ. sic: qa non debet quis cõmodo suæ possessionis sine cãæ cognitione priuari. xvj. q. iij. volumus. Quicquid enim dicat rescriptum Principis, iudex tamen debet seruare leges. authen. de iudi. §. oẽs. extra, de re-

c scrip. c. super literis.[c] ¶ Sed nunquid in causa app. põt obijci compensatio? puta, debebas mihi centũ ex causa venditionis: & ego tibi alia centũ ex causa mutui, in quibus tibi fui condemnatus, appellaui, & in causa ap. obijcio compensationem: quæritur an possim? Et videtur q non: quia hęc est processus noua exceptio, non dependens ex veteri. C. de appel. per hanc. in princi. extra, de testi. fraternitatis. Dic contra: vt ff. quæ senten. sine appel. rescin. l. j. §. fin. & extra, de fide instru. cùm Ioannes. Nam & conuentus ex causa iudicati, eam opponit. C. de compen. l. ij. ¶ Sed in causa principali, potest pronunciari compensationem esse faciẽdam, quę fuit facta in causa proposita in modum exceptionis:

21 vt in præcedenti capitulo cùm Ioãnes. ¶ † Sed pone. peti in libello sententiam, tanquam iniustam, reuocari, & attentata post appellationẽ emissam, ante omnia retractari: lite verò super hoc contesta. peto reuocari ex officio attentata, sicut petierã in libello: respondet reus, frater, ego negaui petita in libello. vnde nil debet ex officio reuocari: nisi cùm ordine iudiciario fuerit hoc probatum. argumentum extra de app. significante. Item petendo in libello ante oĩa reuocari, & contestando litẽ, & alia faciendo, videns à dicta petitione recessisse, & viã ordinariã elegisse: Ideoq; illa est prosequenda. Nã quãdiu superest ordinariũ auxilium, non est ad extraordinariũ recurrendũ. ff. de mino. in causæ. j. &

d sic obtinuit.[d] argumentũ ad hoc: vt ff. vt lega. vel

22 fideicom. nom. ca. l. j. §. non solũ. ¶ † Vtrũ autẽ reuocato in causa appellationis vno articulo libelli, prætextu appel. cæteri oẽs reuocati intelligant, & vtrũ iuuet se aliquis ex ap. non solùm prosequẽdo eam, sed etiã excipiendo ex ea, vide secundùm In-

e nocen. quãnũ extra, de app.[e] dilecti. & j. de expẽsis. §. nec videndũ. in fine. ¶ Item vtrũ reuocari debeant, quæ fiunt post iter arreptũ, scilicet post nũcij missionẽ, nota. extra, eodem. dilecti. ij. & secun-

f dùm Vincen. & Papam, eo. tit. vt debitus.[f] ¶ Item an possit quis appellationi renunciare: not. j. deli-

g bel. concep. §. nunc ostendendum. versic. porro. & dicam in constitu. Greg. x. de elec. quis[g].

S V M M A R I V M.

1 Appellatio, qualiter impugnetur.

2 Pactum inter partes de non appellando, multipliciter consyderatur.

3 Pactum de non appellando post litem contestatã & ante sententiam factum, an sit validum.

Appellatio qualiter impugnetur.

h QValiter[h] autem appellatio in iudicio exhibita impugnetur, facile colligit ex præmissis. Si igitur ex præmissis, instrumẽtũ ap. in iudicio exhibetur, excipe cõtra illud: vt s. de edi. instru. §. postremo. Instrumentũ legitimũ sit cõuerte ad formã app. & ad alia. Et oppone, q appellans nõ potuit appellare: qd dic vt s. §. j. Itẽ oppone q nõ est talis casus vel cã, in quo vel in qua potuerit appellari. Item q est app. frustratoria: vel quod app. in rescripto fuerat remota quæ dic vt s. eo. §. in quibus. Item q à tali est appellatũ, à quo non potest appellari de iure. quod dic vt s. §. vidẽdum. Item quod nõ est appellatũ ad eũ, ad quem debebat appellari, vel q ex forma appel. is, qui aditus est, non potest de appel. cognoscere. quę dic vt s. §. nũc tractemus. Item q non est appellatũ intra tempus competens. quæ dic vt s. §. restat. Itẽ q appellatio non est legitima in sui forma, nec appellans seruauit quæ debuit obseruare. quæ dic vt s. §. qualiter. Item q nõ fuit eam intra temp⁹ legitimũ prosecutus appellans. quæ dic vt s. §. nũc breuiter. Item q est vltra bis appellatum: vt s. §. quoties. Item q appellans mortuus est: & ideo in causa appella. non proceditur, etiam quo ad bona, vbi condemnat⁹ est de tali crimine, quod nõ adimebat bona: vt C. si pen. ap. mors inter. l. ij. Item q non fuit à iudice recepta, vel à parte approbata: nec recipi debuit, vel approbari: vt s. §. nũc dicam⁹. & §. qualiter. Item q appellans non detulit suæ propriæ appellationi, nec de ea mentionem fecit: vt extra, de rescriptis. ex parte sublect. Item q non detulit ap. aduersarij: quare sentẽtia nõ valet, nec ei deferẽdũ est: vt extra, de elec. bonæ. j. prope prin. & de app.

1 an sit. ¶ † Et nota q nõ semp verũ est q si nõ detuli appellationi tuæ contra me interpositæ, q nõ teneris meæ contra te interpositæ deferre. Sed qđ dicitur in prædi. c. bonæ. obtinet, qñ sup eodem negotio appellatur hinc in de: vt quia tu primò legitimẽ appellasti, ne aliqd in tuũ præiudiciũ facerẽ. ego vero tuæ appellationi deferens facio illud, contra qd appellasti, & appello ad tuitionẽ eius, qđ cõtra tuã appellationẽ feci. Certè nõ teneris appellationi meæ deferre: vt in c. bonæ. Et sic potest intelligi præd. cap. ex pre. & c. an sit. Et põt hoc intelligi ff. de dolo. si duo. Sed si ego in alio negotio, puta

a ¶ De elec. dudum. ij. in gloss. nunquid in hoc. super versi. dispensatur.

b ¶ Romana. lib. vj.

ADDITIO. ¶ Adde versi. seq. ibi: sed quæro an attentata pẽdente appellatione innouata, à parte reuocentur de plano & sine libello, ex solo iudicis officio? Vide Bal. in l. appellatione. col. ij. ver. quæro vtrum. C. de appel. & Oldra. cõsil. ccvj. incip. in causa in princip. vbi qualiter attentata lite pendente vel post prohibitionem iudicis, veniant reuocanda: & an attentata post appellationem possint peti reuocari litis contestatione sup principali non obstãte. vide do. de Ro. deci. dxxxv. incip. si pars. in nouis deci. Henricus Ferran.

c ¶ Super literis. Facit quod nota. s. §. de officio. versicul. sed nunquid in eo.

d ¶ Obtinuit. Supple, et male. ex quo petebatur in libello, ante omnia fieri reuocationem: super quo vide qđ plene scripsi, eo. ti. non solum. lib. vj. post prin.

e ¶ Appel. dilecti. ij. in glos. dicit Inno.

f ¶ Vt debitus. Vtriusq; quod dictũ ibi vide in glo. dixit Inno.

g ¶ Quamuis. lib. vj.

b ¶ Qualiter. Allegatur ille §. pro vltimo: quia habetur alter §. s. eo. tit. qui etiam incipit, qualiter autem appella. quòd author non aduertit.

a ¶ In princ. Quam hodie non habemus.

b ¶ Secundum T. Dum exponit versus, de quibus §. versicul. xxxvij. dixi in §. in quibus.

c ¶ Iam dixi. no. casus, quos §. proxi. posuit ante vltimum.

d ¶ Disputandam. Similis est quaestio magistri Pithagorae oratoris & discipuli Euathli, quam ponit Aulus Gellius libro v. & in Speculo histo. libr. iiij. c. lv. quae talis fuit: Discipulus, qui conuenerat magistro grande precium die, quo primam causam apud iudices orasset, & vicisset: cùm valde profectus esset causas nõ recipiebat: ob hoc magister litẽ cum ipso ingressus, & contestatus est. Cõcludebatq; contra eum, quòd si vinceret, ille necesse habebat propter sententiam soluere. Si verò vinceretur ille, debebat ex vi pacti praedicti: haec aequè discipulus reuoluebat in ipsum. Iudices videntes hoc inexplicabile, causam iniudicatam reliquerunt. Videbatur tamen diffinire posse per regulam, cùm stat. de regu. iur. lib. vj. quae habetur. ff. eodem titulo. in iure ciuili. & per regulam, in omnibus causis. j. eo. titu.

puta electionis, appellationi tuae non detuli in alio negotio, puta super vinea, contra te appello legitimè. bene debes appellatiõi meae deferre: aliàs cassabitur quod contra eam feceris. Item q appellans renunciauit appellationi: procedẽdo postea coram eo, à quo appellauit, vel aliqd faciendo vel petendo coram eo, vel forte transegit. extra, de offi. delegatorum. & de testi. cũ venissent. ff. de mino. si filius. ff. ad Mace. si filius. vel recipiendo terminum ad soluendum iudicatum. Quae dic vt §. in quibus. versicu. xxix. vel expressè appellationi renunciando vt C. de tem. appella. l. fi. §. fin. ff. à quibus appel. nõ li. l. j. §. si quis. extra, de pact. c. j. ij. quaestio. j. si quis libellos. & in decre. Alexand. quarti, de appellatio. & proba. in princip.[a] ¶ Idem etiam operatur tacitum pactum secundùm T.[b] C. de iureiurand. l. generaliter. §. sinautem. etiam dixi.[c] ¶ † Et nota quòd cùm sit pactum de nõ appellãdo inter partes: aut fit ante lit. contestat. aut post. si post: aut fit ante sententiam, aut post sententiam. ¶ Si ante lit. contesta. dicunt quidam non valere nisi factum sit de omnibus causis: quas habent adinuicem: sicut alias dicitur de pacto. quod si vn⁹ posset in aliquo decipere alium, quòd non posset deceptus cõqueri. ¶ † Quid si quis ita dixerit, si obtinuero, nolo quòd mihi tenearis: reus verò dicit iudici, domine iudex, non cõdemnes me: quia & si facta esset condemnatio, nil posset à me exigi, iuxta praemissum pactum. Actor contradicit, imò es condemnãdus: quia ita demum feci pactum si obtinerẽ, & nõ obtinui. Hanc quaestionem scholasticis iuris relinquimus disputandam.[d] Vel dic valere, si fiat super lite certa, mota, vel mouenda. C. de tempori. appel. l. fi. §. fin. Si verò pactũ fiat post litem contestatam ante sententiam non videtur valere: quia renunciatur iuri, quod sibi competere quis ignorat. §. de conclusio. & renun. versic. cessat autem. ¶ Sed dic contra. Nec obstat quod dixi: non enim ignorabat hoc ius sibi competere, licet ignoraret contra quem sententia ferretur: quod si post sententiam fiat, non est dubium quin valeat: vt in praedicta lege. C. de tempori. appellatio.

A D D E Vt per Ange. consi. clxxxvij. incipiente. A. & B. vbi de Specu. hic facit mentionem.

Bald. De appellationibus. *Rubrica.*

An in causa appellationis sit necessarius libellus. Et an appellatio interposita, habeatur loco libelli, vide j. de libelli concept. §. nunc videndum. versiculo antepenultimo. & in titulo de appel. §. de offic. versicul. cognito igitur. & de litis contesta. §. ij. versicu. sed cùm in causa. G. Si appellatur ab interlocutoria, non est necessarius libellus. quia appellatio facta in scriptis cum expressione causae, habet vim libelli. Sed si appellatur à diffinitiua, & quaestio sit ordinaria, requiritur libellus. G. Vide infrà eodem. §. iudicium dicitur inchoari. vbi omnino vide. ¶ Non sufficit reseruationem alicuius beneficij, vel inhibitionem vel decretum peruenire ad notitiam generalis procuratoris capituli. §. post princip. G. ¶ Ratihabitio debet interuenire, quid & in quo operetur, alias non valet. puta post terminum perimentem id, quod ratificatur. ff. de appella. reci. l. j. in gloss. ordi. versiculo porro. G. Nam terminus iuris quaerendo appellationi appositus: idem vel plus q̃ renunciatio operatur idem quo ad se: vt not. ff. de nego. gest. l. sed si ego plus quo ad aliud. ff. ad Trebellia. l. facto. §. si quis bonorum. & ibi per Iacob. debet etiam id, quòd ratificatur esse in potentia recipiendi substantiam vel qualitatem à confirmante: vt nota. ff. de lega. j. l. talis scriptura. G. ¶ Quo ad appellationem interponendam in capitali, omnis persona est legitima, etiam si vna non intersit. versicul. & praemissa. ¶ Causa subiectorum tangit dominum & praelatum eorum. de appel. constitutus. versiculo item episcopus. G. ¶ A praecepto potest appellari, si interest: aliàs non. ff. de mino. l. ait praetor. §. permittitur. in §. in quibus. versic. sed vnde quid. Gulielm. etiam si fiat in confessum: vt no. ff. de appellationibus l. creditor. §. iussus. in gloss. ordina. Bald. Non tamen à praecepto guarentigiae: quia inhęret contractui, & pars eius est, & habet executionem paratam: vt j. eodem. §. minori. versic. Item illud praeceptum. j. eodem. §. dicunt quidam. ¶ Potestas condemnatus in syndicatu, vel alius officialis, non appellat, etiam de iure canonico. versiculo ij. Gulielm. ¶ Si à pronunciatione de exequendo appellatur, quia iudex, qui pronunciat, assumit partes iudicis, sed ab executione facti non appellatur: quia tunc iudex assumit partes executoris, nisi excedatur forma iuris. versiculo verò. Gulielm. vide s. de sententia. §. pronunciatio. ¶ A decreto alimentorum, quod officio iudicis interponitur, non appellatur: sed à sententia sic, si petatur per actionem. versiculo sed nunquid quando. Gulie. ¶ A sententia arbitri non appellatur, etiam ex conuentione versiculo quid si conuenit, Guliel. Dyn. contra l. consensu. Prima verior: quia non erit propriè appellatio quia debet fieri gradatim: sed arbiter non est in gradu iurisdictionis, sed erit querela, & reductio quaedam: vt ff. qui satisda. cogantur l. arbitrio. secundùm vnam lectu. & ff. de arbitr. non distinguemus. §. cùm quidam. Bald. Vide infrà eodem. §. sed pone quaestionem de facto. Quae differentia est inter appellationem & simplicem querelam à sentẽtia excommunicationis, versiculo, si dices. Guil. quidam pe. ¶ Vbi alicui denegatur audientia, appellatio interdicta videtur. versiculo xxxij. G. ff. ex quib. cau. ma. l. sed & si per praetorem. versiculo sed si dubitetur. ¶ An posit quis inhaerere appellationi aduersarij: Et an propter iniustitiam expensarum litis posit appellari. versic. xxxiiij. & sequenti quaestione de expensis intellige scilicet ab omissiõe: sed à condemnatione vel cassatione sic. extra, quod me. causa. capitulo super eo. per Innocen. ¶ Casus, in quibus appelletur ab interlocutoria, & grauamine, & de iure ciuili. versi. porrò. per G. Dic aut interlocutoria fertur ante litis contestationem aut post litem contestatam, aut post sententiam. Primo casu aut pertinet ad ordinationem processus, aut ad legitimationem personarum. si ad ordinationem causae, vt quia mandat iudex reo q respondeat, an sit haeres, vel possideat: vel statuit nimis breuem dilationem ad respondendum libello: & tunc non potest appellari. & hoc per regulam, quae dicit quòd ante litem contestatam non habet locum appellatio. C. de sen. & inter. om. l. fi. Si verò interlocutoria pertinet ad legitimationem personarum: tunc potest appellari: vt si iudex pronunciat se iudicem: vt C. ne fil. pro pat. authen. habita. per glo. vel si pronunciat aliquem legitimum principalem. ff. de mino. l. ait praetor. §. permittitur. extra, de appella. c. ex parte M. Et hoc per regulam, quae dicit, quòd ab interlocutoria appelletur vbi grauamen eius non potest tolli per appellationem à diffinitiua: sed illud est huiusmodi. C. de procura. l. ita demum. ergo &c.

¶ Secundo casu, scilicet post litem contestatam: tunc datur secunda, quę dicit quòd in medio, non est locus remedio appellationis. C. de episc. au di. l. secunda. Hoc fallit si iudex interloquitur super exceptione peremptoria, vel super aliquo capitulo praeiudiciali: quia tunc cùm trahit secũ praeiudicium in principali potest appellari. ff. de minod. intra vtile.

¶ Sed an a breuitate dilationis appelletur? Respondet glos. C. de dila. l. à procedente. quòd non. Non obst. ff. de accusa. l. Titia. quia ibi post interlocutoriam, quae absoluebat ab obseruatione iudicij, nec post dilationẽ ad agendum expectatur alia sententia diffinitiua. Item illa interlocutoria, trahit secum suam executionem. ff. quod met. cau. l. metum. §. sed licet. Et datur doctrina, q istis casibus potest appellari de iure ciuili, vbi interlocutoria trahit secum suum effectum: qua ratione ab interlocutoria, qua pronunciatur, libellum ineptum, posit appellare de iure ciuili: & ab interlocutoria, qua pronunciatur, appellationem esse desertam. Item cùm iudex pronunciat aliquem esse torquendum, vel comminatur, vel ad torquendum se parat, vel excedit modum torturae. ff. de appel. reci. l. ante. ¶ Tertio casu quando post sententiam iudex interloquit: tunc siquidem exequendo, an appelletur tunc: dictum est superius. Si verò aliter interloquendo: tunc videtur quòd posit appellari: quia non speratur alibi reparari. Bald. Vide §. titu. proximo mediato de multis interlocutorijs. & in titulo de senten. in principio.

¶ Interlocutoria suspenditur per appellationem interpositam non per interponendam. l. intra vtile. ff. de minoribus. versicul. fin. Gul. ¶ Si iudex quotidie grauat, semper tempus appellandi est in initio: vt si cogit ad locum non tutum. Si autem pronunciat, tunc à die sententiae currit tẽpus appellandi ab interlocutoria vel à diffinitiua. argu. ad princip. ff. de vsufru. accre. l. j. in fi. G. Alij dicunt q à die, quo editur sentẽtia, aliàs quo modo sit formare appellationem: sed hoc non placet, secundùm G.

¶ Sed qualiter prosequitur appellationem, si non potest docere de sententia? Dic vt not. de fide instru. c. G. perpetuus. per Innoc. ¶ Si quis dicat, si me grau bis, vel ne me graues, appello: praepostera appellatio est, & non valet: sed debet repelli illato grauamine. Si autem dico sic, peto reuocari grauamen. aliàs appello. bene valet appellatio: quia est à grauamine iam illato. Bald. ¶ Clausula, appellatione remota: operatur quo ad iudicem, à quo, vt non teneatur deferre appellationi: non autem parti adimit ius appellandi. G. Vide quod plenè notatur in authen. de iudic. vet. pe. collat. vj. in glo. ordi. G. & j. eo. §. quid operetur clausula, hanc clausulam vt deroges iuri nullus opponit nisi princeps, sed vt deseruiat iuri ipsam apponit omnis ordinarius. C. de sen. l. fi. Bal.

Incipiunt quædam dicta extrauagantia, conferentia ad materiam appellationis.

CONfessus in tormētis, vigore cōfessionis est condemnatus: quæritur an sit necessaria appellatio. Et videtur q̄ non: quia non fuit ordo seruatus: nā talem confessionem debent præcedere legitima indicia: & debent subsequi perseuerantiæ. ff. de quæstio. l. maritus. & no. C. de custo. reo. l. ij. C. de cōfessis. l. j. Solutio. Dic q̄ valet sententia, nisi appellet. Casus est notabilis in d. l. maritus. vide s. tit. proxi. §. ad mortem. & s. de confessis. §. iij. ¶ Sed quæritur an credatur instrumento, quo cauetur quod talis fuit sponte cōfessus? Respondeo, de confessione bene statur instrumento q̄ spōte hoc non probatur per instrumentum, sed sola iuris præsumptione. Facit quod not. Innoc. in c. super hoc. de renunciatione. ¶ Minori xxv. annis factum est præceptum guarentigiæ, sine authoritate curatoris: quæritur an sit ipso iure nullum, an verò per appellationem rescindendum, ao vero per restitutionem in integrū. Et videtur q̄ sit nullum ipso iure, sicut in filiofamilias: vt nota. in l. finali. §. necessitatem. C. de bonis quæ libe. In contrarium videtur: quia contract⁹ valet: ergo & præceptū ei additum ad robur & executionem contractus. Nec enim hoc est figura iudiciorum. argu. ff. de bonis paternis. l. seruus. & idē in filiofamilias. argu. notatur in l. j. C. qui admit. ad bo. pos. Item valet confessio minorum, licet detur restitutio, secus in sentētia. Et ratio differentiæ est, quia confitendo consentit, secundùm Dy. Item illud præceptum est in interlocutoria: vt nota. in authen. de litig. § ad excludendas. C. commi. vel episto. l. interlocutio. licet habeat executionem paratam vt not. Cyn. C. de confes. l. j. Sed minor patitur interlocutoriam, maximè voluntariæ iurisdictiōis: vt est tex. ff. de minori. l. ait prætor. §. permittitur. quod verū credo q̄ valeat, si carebat minor, id est, adultus, curatore. Nec habet locum appellatio: q̄a est præceptum conuentionale. Restitutio tamē in integrum implorari potest, & obtineri, probata læsione. ff. de minoribus. l. ait prætor. vide s. eo. tit. §. accepto. & j. §. sed nunquid ex. G. ¶ Tutori tutorio nomine est factum præceptum guarentigiæ: quæritur an contra pupillum executioni mandatur. Et videtur q̄ non: quia confessio tutoris, cui adhæret præceptum, non nocet pupillo. ff. de admi. tuto. l. Lucius. §. tutelæ. C. de dona. l. non abstulit. Nam quando tutor confitetur per modū contractus, & proprio motu, non nocet pupillo: sed tantùm cùm in iudicio cogente & mandante iudice vt not. Cy. in d. l. j. C. de confes. In contrarium videtur q̄ tutor nomine pupilli rectè cōtrahit. ff. de euic. l. iij. Solu. Aut præceptum opponitur promissioni, aut confessioni. Primo casu valet præceptū: quia ex promissione tutoris, pupillus obligatur, si concernat administrationem. Secundo casu secus. ff. si cer. pet. l. ciuitas. Sed in generali procuratore maioris, videtur vtrunq; valere. ff. de insti. l. fi. Bal. ¶ Sed nunquid ex præcepto guarentigiæ oritur actio? Videtur q̄ sic: vt l. fi. §. necessitate. C. de bonis quæ libe. in glo. ordi. In contrarium videtur q̄ non oriatur, nec officium iudicis. C. comminat. vel episto. l. iudex. Solutio. Aut illud præceptum est factū formiter: & tunc illa actione debeat agi. ff. de iureiu. l. si duo patroni. §. penulti. Aut informiter, & sine causa: & tunc non valet præceptum: vt not. Dy. ff. de lega. j. l. filiusfamilias. §. diui. Nam causa soluendi, præcedere deberet præceptū, & non subsequi: vt l. iudex. ¶ Vel dic q̄ ista præcepta tabellionum (qui sunt etiā iudices chartularij) non habent executionem de iure communi: quia isti sunt iudices sine executione, & sine administratiōe: nisi fiat prorogatio in vero iudicio. ff. de iudi. l. j. & ideo præcepta eorum non habent executionem paratam: sed per statuta locorum mandatur executioni officio iudicis: à qua executione potest appellari: quia nō est executio rei iudicatæ, imò inchoatur ab executione mandati: si tamen instrumentum non esset liquidum, prius debet liquidari, q̄ executioni mādari. C. de senten. quæ sine certa quanti. l. fi. & l. j. C. de compen. l. fina. quæ liquidatio poterit peti officio iudicis: quia est para præambula executionis. Vide s. eo. §. minor. Bal. ¶ An contra præceptum guarentigiæ potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ: videtur q̄ non: quia l. in cōtractibus. loquitur in confessione contractus, non in confessione iudicij. & ista confessio fit coram iudice, & sic in iudicio: vt no. C. de confes. l. vnica. nec potest infringi, quia non sedent pro tribunali notarius: quia hoc non requiritur, cùm fiat de plano. ff. de interroga. actio. l. noluit. §. j. in prin. quia propriè non fit in iudicio, quod fit coram notario, absente iudice. de libe. causa. l. iubemus. & de iure fis. l. instar. lib. x. Sed ad hoc respōdeo: quia iste notarius duplex publicum gerit officium, C. de sacrosan. eccle. l. iubemus. §. his tabellionibus. Solutio: dico q̄ cùm de iure communi hæc exceptio apponitur, & omnes aliæ: cum omnia sit de his discussum: similiter vbicū q̄ res incipit à præcepto. nam causæ disceptatio subsequi debet. ff. de noui oper. nunci. l. de pupillo. §. meminisse. & ibi not. Bal. & j. de re mili. §. idem iudex debet. ¶ Sed quid si iudex fecit executionem guarentigiæ, reiecta exceptione nō tanq; falsa, sed tanq; exigente longiorem terminum: an postea poterit retractari executio, si exceptio vera iudicetur? videtur q̄ sic: vt ff. ne vis fiat ei. l. j. §. hæc verba. extra, de pur. vul. c. j. ff. si mul. ven. no. l. j. §. j. extra de iureiu. c. debitores. ff. de appel. l. cùm ex causa. In contrariū ff. man. si fideiussor. §. in omnibus. sed ibi in diffinitiua, quæ trāsijt in rem iudicatam. Solu. Cognitio summaria non derogat veritati. ff. de re iudi. l. à diuo Pio. §. quod si super rebus. & l. penul. ff. de his, qui sunt sui vel alieni iuris. Bal. sed nunquid à tali interlocutoria, qua exceptio repellitur, potest appellari? Respondeo, sic cum causa, & in scriptis. C. quorum appel. ab executore. §. fi. & patet in c. dilecto. de appel & notatur in c. cupiētes. de elec. lib. vj. in glo. Gulie. Bal. Nota q̄ iudex appellationis non debet iudicare, nisi visis actis primi iudicis: nec valet sententia, non visis, nec productis actis. C. de edendo. l. ij. per Accur. ¶ Ergo ago contra te vti possidetis: pendente iudicio expello te: via me accusare criminaliter de vi: an potest? Dic q̄ non. Et si iudex te exaudit vel pronunciat super accusatione procedendo, vel me interim condemnat, appello. C. de appel. l. ij. secundum secundam lecturam. quod est notabile. Bal. & sic possessorium ciuiliter motum facit supersedere iudicium criminale. Sed Io. nnes ponit ibi casum per l. ij. ff. vi bo. rap. s. q̄ agens ciuiliter, interim non potest agere criminaliter, non quòd processus sit nullus, sed quod potest annullari per appellationem. quod etiam est no. scilicet q̄ exceptio dilatoria præposterationis obiecta & reiecta, non reddit processum nullum: sed causa appellationis de nouo ventilatur. Item si non opponitur, processus non vitiatur: vt no. ff. de euic. si mancipium. §. si communi. Bal. ¶ Quidam appellat ex pluribus causis, non protestans q̄ non adstringit se ad omnes probandas: tandem nō probat, vel non prosequitur nisi vnam: quæritur an videatur appellationem deseruisse propter alias causas desertas vel non probatas. Dic q̄ non: quia vna bona causa sufficit. ff. de appel. l. appellan. §. non solent. secundùm Accurs. ¶ Illa ergo protestatio, non adstringens se, &c. non est necessaria: vt notatur Institut. de excusa. tuto. § si plures. nisi quando quis videtur se adstringere: vt quia vnum illorum veniat qualificandum ad aliud. argu. ff. de institurio. l. habebit. secundùm Bart. ¶ Quandoq; etiam non videtur quis se adstringere quin possit qualitatem detrahere. ff. de noxali. l. in delictis. §. si detracta. ¶ Sed quid si quis appellando allegat vnam causam tantùm, & probat aliam, an sufficiat? Videtur q̄ non. C. de petit. hæredit. l. hæreditas materteræ. Sed dic q̄ contrarium loquitur in appellatione à diffinitiua. ff. de appel. scio. Et idem dico si in libello appellatorio quid simile fiat: secus in libello causæ primæ: quia est de substantia illius libelli: vt not. in l. j. ff. de edendo. vide in Clemen. appellanti. de appel. ¶ Sed an est necesse q̄ appellans offerat libellum conuentionalem appellato coram iudice ad quem? Videtur q̄ non. Nam si actor appellat: sufficit sibi libellus, quē obtulit iudici, à quo. Si autem appellat reus: tunc reus non debet offerre, libellum, sed recipere. arg. ff. de eden. l. ij. & l. si quis ex argentarijs. § fina. arg. ff. iud. solu. cùm apud. & hoc tenet Inno. de offic. dele g. cum contingat. Alij hoc fatentur si in causa prima non desyderatur libellus: quia appellatio non mutat naturam litis: sed consuetudo seruat q̄ offeratur libellus, super quo fundatur processus causæ. Bal. Vide j. eo. § iudicium dicitur inchoari. ¶ Et nota quod si in libello vel in ipsa appellatione erretur, error potest corrigi. C. de appel. si quis libellos. l. si tempora largiuntur. ff. de adul. l. accusatus. & l. edita. C. de eden. ¶ Et nota q̄ lex vocat appellationem libellum appellatorium. C. de appel. l. eos. §. pe. & l. si quis libellos. Aliquando vocat appellationem vocem appellantis. eo. tit. l. litig. & l. locati. B. ¶ Sed pone q̄ quia appellat bis ab eadem sententia intra decem dies, puta statim viua voce, & sequenti die in scriptis, sicut quotidie fit: tandem prosequitur appellationem secundam, & non primam. Elapso anno à tempore primæ appellationis dicit appellatus appellationē esse desertam, & non prosecutam: appellans dicit econtra, se prosecutum secundam, & licuisse sibi geminare appellationem, & exigere secundam: & annum à die secundæ computari. Quæritur quid iuris. Videtur q̄ appellatio prima sit deserta: quia eam non est prosecutus. arg. ff. de fideiusso. l. stipulatus es opus. ff. de collat. bonorum. l. non tamen q̄. quo facto videtur sententia non confirmari. In contrarium videtur, quia bis appellās, duo iura habere videtur: & obtinendo

tinendo vnum, non perdit reliquum, quod est longioris vitæ. ff. de serui. vrba. prædiorum. l. si domus. ff. mandi. l. si mandato. §. interdum. ff. de castren. pec. l. pater. Sed ad hoc respondetur quod illæ non sunt duæ appellationes, sed est vna in substantia. Nam per primam rescinditur sententia, non per secundam: vnde secunda non est secundum virtute appellationis, sed est magis prosecutio & approbatio primæ appellationis: & ideo tēpora primæ computanda sunt. Et si decimum debet mitti ex forma statuti intra xx. dies computatur tempus à die primæ appellationis: bene tamen fateor quod non nocet geminare appellationem: sed frustra fit per posterius quod potest per prius: nisi forte secunda appellatio esset plenior prima. arg. ff. de litere. insti. si ita scriptum fuerit. & ff. de vulg. subst. l. fi. §. j. vel nisi appellaret denuò, emendando vel mutando. C. de appel. l. si quia libellos.

16. de hoc in cle. j. de do. & contu. Bal. ¶ Sed pone, statutum dicit, quod ille qui appellat, debeat mittere in communi sex denarios pro libra intra decem dies: & proceditur in appellatione. modo quidam per errorem calculi, soluit aliquantulum minus. Item non processit ad alium actum quam ad citationem, quæritur an sufficiat. Et videtur quantum ad primum, quod modicus error non vitiet. ff. de cond. & demon. l. quis. & arg. ff. de ædil. edic. cui debes abest. Quo ad secundum videtur quod sufficiat citatio: quia citatio est de processu iudicij vt Insti. de pœ. te. liti. §. fi. ¶ Item in causa appellationis idem operatur citatio, quod in prima causa contestatio litis: vt no. C. de tē. ap. l. fi. §. illud. In contrarium videtur, quo ad primum quod error vitiet. ff. de appel. reci. l. semper. Item ad secundum, quod non videtur sufficiens prosecutio, simpliciter citatio facit in aut. de litigiosis. §. omnem. ¶ Nam citatio dicitur esse præludium iudicij, non principium: vt no. in aut. in medio lit. nō fi. sa. for. alias, iussiones. §. fi. collat. viij. Solu. Quo ad primum passum, dico quod decimum non est sufficienter solutum. Nam debuit integraliter à principio solui, vel suppleri donec tempora suffragabuntur. Quo ad secundum dico quod sola citatio sufficit, nisi sit circundata: quia citatio est de processu. Facit quod not. in l. j. ff. de minus vo. & de actio. & obli. l. cōstat. & C. de præscri. lon. temp. l. j. de præscri. xxx. annorum. l. sicut. per Gul. Item attende bene quid verba dicunt, & ad quid terminus assignatur, vt ff. de contrahē. empt. l. qui fundum. quæ est multum not. sed videtur quod non sufficiat citatio, nisi libellus appellatorius fuerit oblatus iudici: quia lex dat hunc ordinem, quod primò offeratur libellus conuentionalis iudici: deinde emanet citatio super libello porrecto, non super porrigēdo. C. de præscri. xxx. annorum. l. sicut. C. de annali exceptione. l. fi. Ad quod ego respondeo, quod nulla lex dicit quod de substantia citationis sit, quod libellus primò offeratur iudici sed solum est de bene esse. de dila. c. ij. per Bernar. glossatorem. facit in aut. de litigiosis. §. ad excludendas. Sola autem libelli oblatio facta iudici, non sufficit, secundum Barto. C. de in ius vocan. super rubrica. Bal. ¶ Sed pone

17. quæstionem de facto: quidam petijt rescissionem laudi dicendo peto rescindi remedio appellationis: an ponetur pro nomine reductionem ad arbitrium boni viri? Respondeo, satis imperite loquitur ille: tamen libellus debet exponi congrue. argu. ff. de iureiur. l. sed & possessori. §. ij. & quod not. ff. familiæ erciscundæ. l. j. §. & puto. Nam verba ex toto repugnant. ff. de hære. insti. l. talem. §. fi. quia reductio species est appellationis. ff. de arbitris. l. non distinguemus. §. cum quidam. in fi. Bal. Vide §. de arbi. §. an processus. & §. eo. titu. §. sententia arbitri. ¶ Sed quid econtra si ille, qui verè appellat, non fuit vsus verbo appello, sed dixit reclamo ad superiorem? Dic quòd sufficit, mente considerata, secundum Speculatorem. arg. C. de testamē. l. quoniam indignum. Simile nota. C. familiæ erciscundæ. l. quoties. Itē si dixit, conqueror. argu. l. si ab arbitro. ff. qui satisdare cogantur. Bal. Sed

18. pone quæstionem de facto, dicit statutum quòd condemnatus de homicidio, non possit appellare: modo Titius commisit homicidium, cui Seius ad euadendum de manibus curiæ præstitit operam, & inde damnatus est. Quæritur an possit appellare. Hic videndum est quis dicatur condemnatus pro homicidio. Et videtur quòd omnis particeps delicti, siue participet consensu & consilio, siue facto & opere, et qui accommodat ensem ad hoc faciendum, siue operam, vt qui præstat auxilium vel fauorem in ipso actu, vel postea. ff. de mino. l. auxilium. §. in delictis. in verbo, pro adultero. hoc enim verbum pro homicidio, non solùm significat veritatem, sed paritatem. ff. de sicarijs. l. j. §. diuus. & similitudinem: vt no. ff. de verb. signi. l. mentis. & facit C. de confessis. l. j. in verbo, prædicarōs. & C. de interdi. l. si tutor. Sed mihi videtur quòd condemnatus ex isto capite, s. quòd præstiterit auxilium fugæ, non condemnetur ex eadē specie criminis: vt ff. de pœ. l. Metrodorum. Nam & dictio pro, causam immediatam significare consueuit: & ita consului in simili quæstione Ægidij domini Sabinensis, cuius constitutio dicat quòd omnes bannitò admittantur ad gratiam, præter con-

19. demnatos pro homicidio. Bald. ¶ Ad priores siue antiquos pertinet quædam electio ad præsidium illius ciuitatis, i. ad potestatem, vt C. de præscri. lon. temp. l. fi. pertinet confirmatio. Modo pone quòd Potestas committit prioribus vices suas, qui ratione proprij officij eligūt, & rationem commissionis confirmat, à qua confirmatione iste electus & confirmatus vult appellare: Quæritur an debeat appellare ad Potestatem?, an ad superiorē. Item quæritur an Potestas potent committere prioribus vices suas. nam si non poterit, appellatio ab impossibili nō est necessaria. ff. de app. l. si cōstat. & videtur casus quòd valeat commissio, & quòd ad ipsum committentem sit appellandum. ff. quando ap. sit. l. j. §. solent. Sed certe ille §. hoc non dicit. nam ibi non fuit commissio præsidis: quia ibi decuriones illud per se fortè fecerunt ex consuetudine loci: vt notatur in aut. de defen. ciuit. §. interim. sed ibi fuit nudum consilium cadens super certo. Vnde ad consulentem appellatur, non obstante quòd consuluerit, & non obstante etiā quòd interfuerit vt consiliarius, nō vt vocem habens, vt ibi dicitur. Quod ergo non valuerit commissio & remissio facta in priores, probatur: quia videtur electa probitas & industria personæ. ergo delegari non potest. ff. de offi. eius, cui man. est iurisd. l. j. in principio. Nec potest quis committere animi sui motum: vt notatur ff. de arbitris. l. sicuti. Nec potest quodlibet officium delegari: vt not. in aut. de tabel. §. nos autem. Non obstat l. item eorum. §. si decuriones. quia ibi concessio facta decurionibus à iure, fit eia generaliter, & in rem, non in personam. Item fit intuitu eorum, quibus conceditur, non intuitu tertij: & ideo alteri committere non possunt. Solu. Aut ista commissio cadit super certo, puta quód cōfirment Titium: & valet: quia ipse propriè facit, qui committit. ff. de manumis. vindi. l. pater ex prouidentia. Aut super incerto quód eligant, quem volunt, & confirment: & tunc est dubium an ista vaga remissio valeat? Et videtur valere: quia remittens habet ordinariam potestatem à lege, non delegatam. ar. ff. de iurisd. om. iud. l. more maiorum. quod verum credo: quia confirmatio est actus iurisdictionis, quam Potestas potest delegare. C. de senten. ex breuic. reci. l. fi. in glo. Item requirit modicam industriam, non exactam peritiam, sicut requireret officium prædicandi. arg. not. per Innocentium de offi. deleg. c. quoniam apostolicus. Item quia hoc expedit publicæ vtilitati, quod possit alij committi. C. vbi & apud quos. l. fin. in ratione sui. si commissio fuit limitata ad certam personam: ipse committens grauat. & ideo ad alium si appelletur in genere: tunc ad committentem. Similem distinctionem facit C. loc. l. cùm in plures. §. seruus. & not. ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. j. ¶ Et nota quod electi à superiore, vel domino, vel ciuitate ad aliqua regimina, tenetur ea acceptare: vt not. in d. §. interim. & ff. de muner. & hono. l. si quis magistratum. & si grauantur, debent appellare. ff. de appel. l. lij, qui ad ciuilia. Vnde iudices communis Perusij & Potestas. extracti ad regimen castri huius ciuitatis, non possunt renunciare. Idem in eo, quem ciuitas deputat in causa vertente inter se, & suum ciuem: de quibus habetur C. de sentent. l. cùm sententiam. in glo. & C. de sen. quæ sine certa quant.

20. l. ij. in fi. glo. ordi. Bald. In feruore tempore rebellium, fuit ordinatum per consilia communis, quód eorum vxores essent & intelligantur exbannitæ communes. pro eorum parte dicit quod illud statutum est nullum, & petitur declarari tanquam nullum, & si esset aliquod appellatur. Quæritur quid iuris. Et videtur quod statutum sit nullum. ff. qui, & a quibus. l. & si priuatus. ff. de appel. l. si constat. ff. de polluti. per totum. vel saltem sit iniquum: & obstat exceptio doli. argu. ff. de exceptione doli. l. j. in fin. quia nec debet fieri lex post factum, sed ante factum. C. de decur. l. pen. lib. x. nec debet alius pro alio forbanniri: vt no. in aut. vt nulli iudi. §. quoniam vero. In contrarium videtur quod non possit appellari quia ab iniquitate statuti non appellatur. ff. de appel. recipiendis. l. fi. Nec debet dici iniquum cùm publicæ vtilitati expediat, & contra publicam vtilitatem, non procedit appellatio. ff. de ap. recipiendis. l. constitutiones. Item valet statutum post factum, emanans etiam contra certam personam ex causa. ff. de capi. dimi. l. amissionē. §. j. secundùm vnam expositionem. & lex quandoque fit super vna persona. ff. de capti. l. v. §. fi. & lex, etiam dura, seruanda est: vt l. prospexit. ff. qui

21. & à quibus. quod verum est si publicè expediat. Bal. ¶ Quia verus contumax appellauit: iudex ob reuerentiam superioris vel iuris imperitiam detulit appellationi: quæritur verum non obstante, quod detulerit, suam sententiam exequi possit, an videatur à se suam iurisdictionem abdicasse. ¶ Circa quam materiam nota casus quatuor. Nam interdum appellationi defert lex & iudex: & tunc nihil innouari potest. Interdum lex, & nō iudex: & tunc aut ratio impediens est manifesta, & potest exequi, vt hic not. in l. j. ff. nil no. app. pen. Aut ratio est occulta, puta erat verus contumax, tamen hoc non apparebat iudici: & tunc dicit Ioannes And. hoc notum videri quod iudex à quo non in figura iudicij informet se de veritate, & sic postea exequatur, vt ipse notat in cle. j. de dolo & contu. quod verum credo: quia in hoc procedit vt executor iuden non est iste actus de processu causæ, nec citatio cequitur. arg. no. ff. de bonorum possess. l. iij. § pe. & per Innoc. de appel. c. ex ratione. Interdum non defert lex, sed iudex à quo: & tunc aut est certum quod non debet deferri, aut est dubium. Primo casu aut appellatio est prohibita fauore publico: & tunc debet fieri executio. C. quorum app. non recip. l. nulli. Item forte si appellantis odio, vt in vero cōtumace. nam & hoc casu contempta maiestas prætoris iudicatur. ff. de iurisd. om. iud. l. si familia. Idem si propter litis naturam, vt in possessorio: quia factum prætoris iuri derogare non potest. ff. de ferijs. lege. j. Si verò est dubium: tunc qui detulit appellationi omnem iurisdictionem à se abdicare videtur. Facit C. de relat. l. j. ff. de app. l. ad principem. & l. ad Imperatorem. imò leges istæ nil faciunt: quia loquuntur in remissione, quæ fit ante sententiā, non in dimissione & absolutione. Nam iudex, qui dat apostolos dimissorios, super appellatione à diffinitiua, videtur absoluere interim ab obseruatione suæ iurisdictionis arg. ff. de minoribus. l. intra vtile. ideoque dimissorij vocantur apostoli. Item quid aliud est dicere defero appellationi, nisi superiori iudici cedo locum? Vnde qui cedit, hoc actu legitimo & solenni abdicat à se iurisdictionem & interdictionem: & transfertur in superiorem, tanquam in suum succedaneum. l. pen. ff. iudi. solui. & facit in ratione sententiæ cap. cū appellationibus. §. si verò iudex. de appel. lib. vj. Bal. Et ex hoc collige vnā

nota dignū, q aliquando non valet appellatio iure appellationis, tamen valet iure dilationis: vt ibi per Archi. Bal. ¶ Qui appellat quadā tali præsumptione, præsumitur habere malā causam. ff. de euic. l. Herennius. §. Caia. in gl. ¶ An testes examinati in prima causa, non tamē publicati, possunt aperiri in causa appellationis: an verò pereunt. nam quia idem videtur iudiciū, videtur valere. Sed quia diuersa est instantia, videtur cōtrariū: vt l. gest. C. de re iud. & ff. q in fraud. credi. l. iij. Sed nō videtur q hęc quęstio procedat: q2 sententia videtur ipso iure nulla, si iudex nō publicauit processum: vt not. in l. prolatā. C. de sententijs. nisi loquaris nō de testib⁹ pductis in principali, sed sup incidēti. ar. ff. de compensa. l. quod in diē. §. si rationi. Credit q iudex appel. posset publicare & emendare vitiū in hoc actu, sicut & in alijs. arg. legis, per hanc. C. de tem. appella. Bald. Quidā pmisit repræsentare Titium dño Potestati: Ptās cōdemnauit Titiū: ille Titius appellat: iudex appellationis vult cogere promissorē vt sistat eum: quæritur an possit? Dic q no. l. pe. ff. iudi. sol. ¶ Sed si non est appellatū: an potestas possit cogere ad sistendū? Dico etiam q no. ff. de fideiuss. l. Græce. §. post litem. qđ est no. Bal. ¶ An in causa appellationis veniāt expensæ reficiendæ: dic q sic: vt l. a proconsulib⁹. in fi. C. de app. Si autē succūbat appellatus: tunc dicit Accur. C. de re. cre. l. generaliter. §. si iudex. q non condēnatur in expensis. quod verum est in contrarijs sententijs: quia sñīa dabat ei titulū litigādi, nisi esset euidēter iniqua: vt no. Archidia. in c. cordi. ad finē. de appel. lib. vj. & ibi vide peū. ergo ex primis actis & psonis perpendā ex quib⁹ patet qualis sit iniquitas. ¶ Per appellationē ab interlocutoria trāsfert cognitio ad iudicē ad quē: & iudici a quo est impositū silentiū ad procedendū ipso iure, qñ talis est interlocutoria, quæ præiudicat in principali negotio. ff. de minu. l. intra vtile. Si autē esset interlocutoria alterius naturæ: tunc pōt procedere iudex à quo sup alijs capitulis. C. de re. cre. l. generaliter. §. si iudex. donec ei inhibeatur per iudicem ad quem: quam inhibitionē non pōt facere antequā appellatio corā eo introducatur & citetur appellatus: quo facto etiā si dubitatur, an sit appellatio recipienda vel nō, debet fieri inhibitio. de offi. deleg. c. pastoralis. per Inno. & no. in c. Romana. de app. lib. vj. per Archid. & probatur C. de app. l. iij. Bal. ¶ Nō admissus ad opponendū, eo ipso est grauatus. arg. ff. de re milit. l. iij. §. si ad diē. Item si admissus ad opponendū. & nō admissus ad probandū: cum se obtulisset pbaturū, eo ipso est grauatus: quia mos ei geri debuerit. ff. de probat. l. circa. Vnde quia in eo iuris ciuilis obseruātia defuit, meritò appellat: & iudex appellationis ex hoc grauamine debet pnunciare eum iustè appellasse: & tollere grauamen de medio, faciendo id, quod si iudex primus fecisset, nō grauasset, scilicet admittere exceptiōes, & recipere pbationes: sed si postea ex receptis apparet q appellās in causa principali caret iustitia, pronūciabit cōtra eum in facto principali. & sic idem vincet, & vincetur, de appel. Romana. p Archi. Hostiē. Bal. appellās à diffinitiua vigore cōfessionis, cōdemnatus non tenetur exprimere causam quo ad substantiā appellationis: sed quo ad hoc, vt iudex à quo teneatur ei deferre, sic: vt in cap. Romana. p Archi. Et q possit appellare, probatur tripliciter. Primò, quia lex dicit q error confessionis potest reuocari in causa appellationis: ergo supponit q possit appellari. C. de erro. aduo. l. fi. ¶ Secūdò, q2 lex dicit q cōfessus & conuict⁹ nō appellat ergo secus in cōfesso tantū. C. quorū appella. non recip. l. fi. & l. obseruare. ¶ Tertiò hoc expresse legitur & not. ff. de app. l. creditor §. iussu. Sed hoc videtur falsum. nam à cōfessione non appellatur. Item certū est q à cōfessione oritur actio. ergo non tollitur per appellationē, licet ex alio genere probationis non oriatur actio. ff. de iureiu. l. sed & si. possessori. §. pen. ¶ Solutio. Dico actionem natam, sed reuocabiliter: vel forte fingitur non nata ex cōfessione, postea secuta sñīa. argu. ff. iudic. sol. l. cūm quærebatur. vide j. eo. §. quæstio talis est. & §. pen. & j. de confessis. §. confessus potest. & j. tī. pximò §. iiij. ver. sententia verò præceptu. vide j. eo. dicunt quidam & j. de regu. iuris. §. item nota q in confessis. ¶ Appellatio debet interponi coram iudice a quo, si eius copia haberi non pōt, debet appellari corā iudice ad quē, vel corā viris honestis: vt in cap. appellatio. per Archid. Si verò tantus est horror q loqui nō audeat, habetur pro appellante. C. de relat. l. j. secundùm vnam lecturam. In dubio potius statur appellationi q sententiæ. in capi. si à iudice. de appel. lib. vj. per Archid. & facit ff. de excusati. tuto. l. dicim⁹. in ratione sui. Et nota q appellatio est fauorabilior quā sententia in principio litis: in medio est par: in fine autem est fauendum sententiæ, si acta patiuntur. ff. de euict. l. Herennius. §. Caia. ¶ Capitulum expensarum venientium ex interlocutoria non reficitur per appellationem a diffinitiua: quia prosecutio expensarum nil facit ad negotium principale: vt in capi. fi. de appella. lib. vj. per Archid. ¶ Postq iudex à quo dedit appellanti apostolos dimissorios, non potest reuocare interlocutoriam. Idem per Archi. Bal. ¶ An quando appellatur ab interlocutoria, quæ habet vim, diffinitiuæ vel eius vigorem possit appellari illico viua voce, & sine expressione causæ grauaminis: videtur q sic: vt notatur in cap. peruenit. extra, de appella. in Nouella. Et sic debet intelligi quod notatur ff. de appella l. scio. vide j. eo. §. si iudex pronunciat. ¶ Dubium fuit an sufficiat petere apostolos sæpius in eodem instanti? Et videtur q non: vt notatur in simili ff. de pigno. actio. l. si conuenerit. Nam & qui semel petit, semper insistere videtur. ff. de vsuris. l. mora. ergo non sufficit semel: sed ter diuersis vicibus petere debet. argumen. ff. de verbo. obliga. l. qui Romæ. §. cohæredes. Sed contrarium est verum. Bald. ¶ Dubium fuit an sufficiat porrigere scriptam & non lectam sententiam appellationis coram iudice. argumen. quòd non. ff. de legatis iij. l. fideiusso. § primo. C. de senten. ex breui. recitā. lege prima contra. ff. de excu. tuto. l. scire oportet. §. penulti. hæc veruntamen de productione huius scripturæ debet constare per publicum instrumentum vel testes, secundum Archidiaco. ¶ Dubium fuit an valeat ista appellatio, appello ex nunc prout ex tunc, si non admiseris exceptiones meas. Et dic quòd non: quia tempore incongruo factum, non trahitur ad tempus congruum. l. fina. C. qui admittuntur ad bonorum possessio. Item hic non fuit ordo seruatus: quia grauamen præcedere debet, secundum Arch. Iaco. ¶ Dubium fuit an si dicen, appello: & tu notarie scribas: an sit appellatio in scriptis? Dic quòd non: quia appellatio est prius consignata quam scripta. nam ista scriptura est de re facta, non de re fienda. Simile dicimus in sententia: vt not. in lege. prolatam. C. de sententijs. lege secunda C. de senten. ex breui. recitā. ¶ Iudex appellationis, si iudex sententiam nullam pronunciat eam nullam: vt lege quædam mulier. ff. familiæ erciscundæ. sed non pronunciat super principali libello, quando appellatur ab ordinario. sed remittit causam ad primum iudicem ordinarium. Ita dicit gloss. C. de appella. lege eos. Huic consensit Iacob. de Aret. nisi sit nulla propter intolerabilem iniquitatem primi iudicis: quia tunc ad eum non debet fieri remissio. argumen. lege eos. & hoc per legē absentem C. de accusa. Barto. dicit quòd non habet necesse remittere: sed potest pronunciare, per legē quædam mulier. familiæ erciscundæ & per l. Cornelia Pia. de iure pa. & ff. de mino. l. verum. §. ex facto. Bal. ¶ Ille qui comparuit, non debet recedere inexpeditus vel illicentiatus. hoc verum, nisi superueniat impedimentum. tunc enim si est præcisum, vt febris, non erit contumax: vt l. quæsitum. ff. de re iudi. Si autē sit causatum, vt periculum rei familiaris: tunc erit contumax: vt not. Archidia. in c. si post ꝫ. de elec. libro vi. & ibi per Ioannem. Andr. in Nouella. Contra quod est quod not. Accurs. ff. de appella. l. ex consensu. §. fina. vbi colligitur quòd ille non est verus contumax, sed quasi contumax. & idem not. ff. si quis ius dicen. non obtempe. l. j. in fi. & ad hoc l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ff. ex quibus causis in posses. ea. & hoc est verius. Bald. vide infra de expen. §. penulti. & de duobus § penul. & infrà eo. §. veniens. & supra de dila. §. ij. & de posi. §. an quis. ¶ Qui casu impeditur appellationē prosequi, deserere non videtur. C. de appel. l. præses. C. qui pe. tu. l. cum à matribus. de pignoribus. c. significante. Et dicitur appellationem deserere qui non petit apostolos. Item qui petit, sed in termino statuto non cōparet ad eos recipiendos. Item qui cum petijt, & recipit apostolos, tamē intra terminum sibi præfixum non comparuit coram iudice ad quem. Nā potuit ei statui terminus ad appellationem introducendam coram superiore: vt not. in d. l. præses. sed non ad eam finiendam: vt not. eodem titu. l. iij. ¶ Hunc autem terminum appellationis introducendæ tres personæ præfigere possunt. scilicet appellans sibi ipsi. Item appellans appellanti, scilicet cum eo iudice motus concurrat. argu. l. qui de die. ff. qui satisda. cogantur. Idem ipse iudex. & adde quod not. in c. cordi. in verbo. principis. per Archidia. & in c. secundo de appella. in cle. Bald. De termino ad prosequendum, vide j. eo. §. an appellans possit. ¶ Lata est sententia de consilio sapientis electi de partium voluntate, quæritur an possit appellari. Et dic quòd sic. C. de appel. l. ij. secundùm lecturam secundam. Nam in causa appellationis poterunt noua probari. C. de app. l. eos. §. j. & l. per hanc. C. de tempo. ap. A cōsilio autem non appellatur, sed bene cōtradicitur. C. de relat. l. ij. Si autem contradicitur, debet dari terminus ad iustificandum formam contradictionis: & si non potest eam iustificare, proceditur ad transmissionem puncti ad consilium sapientis. C. de relatio. l. ij. in fi. Et eodē modo proceditur, quādo quis vult exēplificare acta, vel instrm̄ cū authoritate iudicis, & extat cōtradictor. nā debet sibi termin⁹ dari ad suā cōtradictionē iustificandam

iustificandi per d.l.ij.quæ hoc expressè dicit cõiuncta l.fi.eo.ti.Bal.vide s.de legi.§.præceptū.& s.de arbi.§.arbiter facit.
41. ¶ Nota q dicit Inn.in c.cum in iure peritus.de offi.dele.q si sententia est lata præsentibus & nõ cõtradicẽtibus partibus.et in ea continetur q lis sit cõtestata &c.q creditur iudici,ex quo pars non contradixit nec appellauit.Et videtur casus in l.fi.qñ ap.sit.& glo.ordi.in l.4.C.de relation.Sed contra tenet Bar.in c.qm̃ cõtra.de proba.& videtur casus C.de relatio.l.fina.vbi dicit quod per originalia debet fieri fides,s.per sumptum ex actis authenticis iudicis.C.de app.l.eos.§.super his.in verbo ex.vt ibi per Bar.& nõ per nudā assertionem iudicis.& hoc verū in his quæ desiderāt figurā iudicij,vt sunt decreta iudicum & arbitramẽta arbitratorū:in quibus omnia præsumuntur solemniter acta quasi sint extraiudicialia,vt no.C.de fi.instrumen.& iure hastæ fisca.l.4.lib.x.& per Innoc.extra de eo qui fur.or.susce.c.innotuit.& per Dyn.in cõsilio quod incipit,Ptholemæus Manẽtis.& in laudo arbitratorū fuit iudicatum q præsumeretur pro eo:& q pbatio cõtrarij incūbat petenti reductionem.Sed in vera appellatiõe dic vt no.C.de ap.l.hi qui ad ciuilia.Bal.Vide s.de sen.§.vbi apparet lata.et j.de regu.iur.§.item oõ.quod decre.& Bar.in l.si societatem.§.arbitrorum.ff.pro socio.in quæstione quæ incipit,quæro vtrum arbitramentū.Bal.s.de arbi.§.de emologatione.vers.ego verò.
42. ¶ Quæritur quis restituat minorẽ læsum in appellatione?Dic q in appellatione interponẽda iudex à quo restituet.ff.de in integ.resti.l.pe.& fi.ff.de mino.l.si fine.§.fi.Sed in ap.interposita iudex ad quem:q:a in eū fuit transfusa iurisdictio.C.quõ & quã.iud.l.si præses quasi deserta.Sed contra hoc est:q:a deserta appe.statim sine aliqua pnunciatiõe redit iurisdictio ad primū iudicẽ.& no.C.de ap.l.eos.in princ.Sed tñ ideo q restitutio in integrū hoc facit:q:a est de appẽditijs appellationis.arg.ff.de procu.l.qui pprio.§.item quęrit.Item adhuc durat iudex in pnunciãdo super desertione,vt in c.fi.de ap.in cle.& hoc tenet Iac.Bu.in l.fi.C.vt intra cer.tem.vbi est casus sc̃dm Iaco.per glo.Facit C.de ap.l.quoniã.in verbo mos.& l.si cõtra.in verbo rector.Primꝰ tñ iudex animaduertit,vnde videtur q primo iudici sufficiat hoc perpendere ex gestis.vide j.eo.§.appellatio potest corrigi.& §.qñ quis pronunciat.Bald.
43. ¶ An libellus primæ causę possit emendari in causa appellationis?Dic q nõ:quia sumitur post litem contestatam in veteri,vt no.C.de app.l.ij.Nam appellatio non rescidit litem contestatam:imò auget.C.de procura.l.ita demum.nec tollit effectus quos secum trahit litis contestatio:imò auget.ff.de admini.tuto.l.chirographis.§.vltimo.Bald.
44. ¶ Pendente appellatione nihil potest innouari contra appellationem,sed vigore appellationis sic.Vnde in causa appellationis fit sequestrum,vbi in prima sufficeisset sola præstatio fructuum,vt notatur C.de appellatio.l.ij.Item quod poterat fieri personaliter appellatione pendente nec fit per iudicem,vt ff.vt lega.no.l.postq̃.§.Imperator.secundũ Dyn.Item extra seu citra appellationem,bene potest aliquid fieri,vt notatur ff.mandati.l.creditor.in principio.B.Item an datio possessionis possit fieri pendẽte appellatione?Determinatū fuit Paduę q non:q:a ipsa datio possessionis est de substantia processus,vt notatur in c.cũm M.Ferrariensis.de constitutioni.per Ioannem Andream in nouella.vide j.eod.titu.proximo.§.an appellatione pendente.¶ Casus talis est:Habebam licentiā capi faciẽdi Titiū debitorẽ meum:ab hac licentia Titius appellauit,& nõ fuit prosecutꝰ intra tps pfixū à statuto elapso termino primus iudex vigore illius licentię fecit eum capi ad instantiā meā anteq̃ iudex appellationis pnũciaret appellationẽ esse desertā.Quęritur an valeat captura:nam licet captura nõ sit executio:est tñ ei similis:adeo videtur q non possit pendẽte appellatiõe fieri,vt no.C.de ap.l.añ.in gl.parua.Sed videtur dicendū q valeat captura,vt no.C.de ap.l.eos.in prin.scilicet si tempus erat præfixū iudici & causę appellationis,vt C.vt omnes tam ci.q̃ cri.l.j.§.fi.facit de ap.l.si contra.vide s.eo.§.condẽnatus ad mortem.& j.de solutio.§.ij.q nõ sit incipiendū à captura debitoris,sed primo debeat moneri,vt s.de citatione.§.citatio rei per capturam.& alia multa ad carcerationẽ permissa & prohibita,vide in remissionibus infrascriptis,videlicet s.de contumacia.§.an excommunicationis.& de renun.& conclu.§.penult.& de sententijs.§.sed an captura.& §.an possit quis capi.& §.Titius fideiussit.& s.tit.proxi.§.creditor.
45. ¶ Nota q sententia non debet formari nisi inter appellantem & appellatum:quia solus appellās & appellatus sunt partes:licet alij præiudicetur,sc̃dm Compostel.de electione.l.latumꝰ.in verbo,appellari.Bal.
46. ¶ Dicit statutū q homicida condemnatur in mille,& expellatur perpetuò de ciuitate:modò Titius fuit detentus:& tandem condemnatus de homicidio à qua condẽnatione appellat,& vult dare fideiussores vt relaxetur.Quæritur nunquid possit?Et videtur q nõ:tū quia in prima lite nõ dedit fideiussorẽ,& appellatione pẽdente nihil est innouadū:tū q:a est pœna corporalis vbi nõ interuenit fideiussor.Sed tu dic fideiussorẽ admitti.C.de app.l.eos.§.sup his.& qđ ibi no.p Cy.Secꝰ si veniret pœna imponenda in corpus,vt fustigatio mutilatio vel mors:quia tunc nõ recipitur fideiussor:q:a nõ põt fieri executio nisi in præsentem.Bal.
46. ¶ Quęritur quis debeat pbare in causa appellationis?Rñd.aut de iure cõi est fundata intentio appellati:& tunc appellans debet pbare.C.de ap.l.hi q ad ciuilia.& l.cioes.Aut est fundata de iure cõi intẽtio appellãtis:& tũc appellatꝰ debet pbare:q:a iuris præsumptio trãsfert onus pbandi in aduersariū.secus in præsumptione iudicis:q:a nõ trãsfert onus pbandi nisi in ætate,vt no.ff.de mino.l.de ætate.Aut de iure cõi neuter habet intentionẽ fundatã:& tũc aut vterq; prosequitur appellationẽ:aut altera pars tantum,aut neutra pars,si vtraq; pars ille pbabit in cā appellationis q et in prima causa:q:a nullo iure cauetur q interpositio appellationis transferat onus pbandi seu pbationis:& probat:ur per acta primę causę.ff.de probatio.l.quoties.in fin.C.de appel.l.ampliorẽ.Itẽ & per actitanda de nouo,vt l.eos.§.j.& l.per hanc.C.de tẽp.appel.Si verò vna pars prosequitur,altera nõ:tunc prosequẽs debet in se assumere onus probandi:alias nõ posset ferri diffinitiua.vt notatur C.quomodo & quando iudex.authen.qui semel.sed currerẽt fatalia,sicut in casu sequenti.Aut nemo psequitur:& tunc videtur deseri appellatio.Deseri dico,scilicet ab appellãte,nõ ab appellato,vt rata sint sententia tẽporibꝰ decursis.C.eo.l.si cõtra.& l.quãdoq;.sc̃dm Bar.in l.j.ff.si tut.vel cura.ap.
47. ¶ Dicit statutū q iudex appellationis debeat diffinire causam intra duos menses:modò appellatio est deserta.Quæritur vtrū teneatur pnũciare?Rñd.nõ,vt no.C.de ap.l.eos.in glo.notab.forma.Bal.
48. ¶ Si procurator est verus contumax in nõ veniendo,dominus nõ priuatur iure appellationis.extra vt lite nõ cõtestata.c.j.per Innoc.Si autem procurator est cõtumax in non appellando distinguitur aut procurator est soluendo:& tunc scientia & mora pcuratoris noceret domino nisi esset absens ex iusta causa:q:a tũc potest petere restitutionem in integrū.Aut pcurator nõ est soluẽdo:& tũc non nocet domino saltem ope restitutionis,vt l.j.an fi.ff.qñ app.sit.Et no.C.de ap.aut.hodie.& ibi Bal.¶ Negligentiã procuratoris dominus recuperare potest.C.de app.l.dñs litis.Contra si procurator per malitiā appellauit ipse procurator de malitia punitur extra ordinẽ,vt d.l.eos.§.penul.
49. ¶ Condemnatus ad mortẽ appellat.cū detineatur in carcere,quomodo poterit prosequi appellationẽ?Rñd.per procuratorem.Nam hęc ipsa necessitas facit esse probabile.C.e.l.eos.§.sup his.& ibi per Gulel.Non obstat §.ad crimen.quia ib.loquitur in prima cā,nõ in causa appellatiõis,sc̃dm Spe.in hoc titulo.vel est specilis in causa carceratoris,sc̃dm Bar.C.de app.l.minime.Ipsi enim non sunt pro quolibet actu de carcere trahendi,et apud acta ducendi.ar.ff.ad Tur.p.l.dominus.sed tantũ vt videant libello,& vt torqueantur,& vt audiant sententiā.C.de custodia reorum.l.ij.Bal.
50. ¶ Sed ad cuius petitionẽ debeant recommẽdari in carcere?Dic q ad petitionẽ iudicis à quo,& iudicis ad quẽ:& sic vtriusq; interim,sed lata sententia tunc si absoluitur,debet dimitti de carceribus.Si autẽ condemnatur tunc exequitur iudex ad quẽ,nisi fortè velit remittere executionem ad primū iudicem,vel ex forma statuti ipse non habeat facti executionem:arg.in aut.de sanct.episco.§ si verò crimen.Si verò appellatio non pronuncietur deserta:tunc primus iudex exequetur statim lapso tempore prosecutiõis.C.de ap.l.si contra legẽ quoniã.& ita fit in terris ecclesię,sc̃dm
51. Bar.Vide s.de procu.§.in criminalibus.¶ Quęro quando dicatur appellari incõtinẽti,vt sic sufficiat viua vox dicentis,appello?Quidā dicũt q tota eadẽ die:q:a dicitur incõtinẽti fieri qđ fit ea die.ff.de re iudic.l.Paulus.sed illud quo ad supplendũ non quo ad cõtradicendum,vt C.de relatio.l.prima.in fi.Dic ergo q anteq̃ recedat:arg.ff.de in integ.restitu.l.diuus.& contra prædictos habes tex.& gloss.ordi.in l.eos.§.penulti.
52. C.eo.tit.¶ Nota q illa regula,q ab interlocutoria nõ appellatur,habet locum in causis criminalibus,& in causis detentorum in carcerare.C.de appel.l.eos.§.sup his.& habes ibi casum ad literam.Bal.
53. ¶ Nota q sc̃dm ius ciuile apertura testiū in principali causa,nihil impedimenti operatur in causa appellationis.C.de ap.l.eos §.j.& l.per hãc.C.de temp.ap.Nã idẽ pręstat maioribꝰ appellatio q minoribus restitutio:ergo & c.ff.de mino.l.pręses.cõiuncta l.minor xxv.annis.omissa

ita teneas de iure ciuili quod est seruandum in foro terrarũ Cæsaris, sed de iure canonico dic vt in c.fraternitatis. de testi. eodem titu. Bald. ¶ Nota q procedit libellus per circunstãtias non declaratas, vt l.si preses.ff.de poe.& l.quid ergo.§. pœna grauior.de infa.per Gul.& Cy. ¶ Questio talis est: Titius dicebat coram iudice q ego debebã sibi dare centũ: nec cãm adiecit: ego cõfessus fui. vnde iudex præcepit mihi vt soluerẽ ab hoc precepto ego appellaui, nõ possum vincere, nisi probẽ me errasse in facto, quomodo ergo vincã cũ me non debere sit absoluta negatiua, nullis limitibus vel circunstantijs vel circunlocutionibus coarctata: imò & si causa fuisset incerta, vt mutui, idem esset. nã nullo teste potest probari negatiua simpliciter. Rñdeo, cõfessio valuit, & præceptũ. C.de anna. except. l.fi. Item & appellatio tenet. ff.de ap.l.creditor.§.iussus. Quo autem fiat probatio, vide C.de erro.aduoca.l.ij.in glos. & ibi per Cyn. ¶ Sed pone cũ indiscretè petitum & confessatum fuerit solui: postea iteratò conuenior causa adiecta: ego solutionem allego. Aduersarius dicit, non fuit hæc causa, sed alia. an iteratò ego cogar? Bar. dicit q nõ. & est casus pro eo extra de fide instru.ca.cum Ioannes. ¶ Iuxta hoc notatur quòd interdum petitur incertum causa & quantitate interdum causa, & non quantitate: interdum quantitate, & non causa. Sic quod etiã tribus modis quis citatur super incerto, peto qđ debes. Incertum peto causa & quantitate, sic si facio te citari q venias responsurus de iure sup eo qđ mihi debes in certã q̃stionem continet citatio: tñ habet effectum: qa interrumpit præscriptionẽ in omni eo qđ me sensisse declarabo: & si me non adstringo declarando est interruptio generalis Et sic indefinita petitio æquipollet vniuersali. Itẽ peto decẽ q̃ mihi debes. est incertũ in quãtitate nõ in causa. Tñ est notandum q indefinita decem est apta comprehendere illa locutio, & citatur q veniat respõsurus de iure super decem ammodo nõ præscribetur in aliqua summa quę cõstet ex decem. Item peto quod mihi debes ex causa mutui. certũ peto causa nõ quãtitate: tñ hic nota q non in omni mutuo est facta interruptio si citatio eadem forma subsequit: & sic comprehẽdit plures causas numero qui sunt eiusdem speciei seu tituli: non autem genere et forma: qa non sunt passibiles sub verbis includi, vt not. C.de anna. exce. l.fina. & facit ff.de actio.emp.l.non est nouum.

¶ Sed quid si dico sic: peto q cogatis talem ad respondendũ de iure mihi: & citet reus q veniat ad respondendum de iure: nunquid fit interruptio? Et videtur q nõ: qa hic nõ fit mẽtio debiti nec alicuius causæ generalis, id est obligationis in genere. vnde iste nõ est libellus nec citatio generalis, licet magis sine cã. Facit qđ no.ff.de exce.do.l.ij.§.circa. scđm Barto. Vbi autem libellus & citatio cadunt super certo: circa illud operatur: & etiam circa eius accessoriũ: qñ idem est finalis exitus controuersię, vt in personali & hypothecaria, vt dicta l.fina. & no.ff.de iudicijs.l.solemus. Sed quod prædictus libellus non procedat, & causa generalis sic probatur: sententia debet esse conformis libello, vt l.fi. C.de fideicõ.lib. Sed sententia nõ conformis erit nulla, vt hic erit: vt l.hæc sententia. C.de senten. quæ sine certa quanti. ergo &c. Sed respondeo: imò non erit nulla si ex alijs possit reddi certa. Item non est verum q sententia debeat esse conformis libello in certitudine, vt dicimus quãdo petitur interesse. de inutil.stipu.l.ij.in fi.& no.in l.j.C.de senten. quæ sine certa quanti. Item quandoq; libellus excedit sententiã, vt l.j.C.si plures vna sententia fuerint condemnati. & de fructibus & litium expen.l.terminato. qñq; sententia adijcit petitionem, vel modũ, vel conditionẽ. C.de sententijs.l.cum iudex. & l.cum eorum. vel reseruationem, vt adiudico rem, saluo quod j.dicam. & postea adijcio q seruitutẽ reseruo. ff.famil.hercisců.l.item Labeo.§.n. ¶ Quandoq; deseruit libello: qa debet esse de repetita. ff.de arbit.l.non distinguemus.§.de officio. Illud nota q licet sit petita condemnatio: tñ sufficit si iudex pronunciat per verba æquipollẽtia. de ap.l.eos.in princi.C.de sententijs.l.iij.ff.de verb.obligatio. l.qui Romæ.§.Seia. & de arbitriis.l.quid tamen.§.j. vide s.tit. proximo.§.an valeat preceptum.versicu.his apparet. & j. eo.§.Titius appellauit à banno. ¶ Sed quæro quid si generaliter feci citari Titium, cũ duo forent Titij? Dic quòd ille arctatur cui est presentata citatio. Si autem non est presentata alicui: qa forte est facta per præconẽ: tunc dic q nõ arctat. ff. de iudicijs.l.cum quẽ temere. scilicet si possit tangere vtrũq;. Sed si vnum tantũ, vt qa vnus tantũ contraxit vel aliquid fecit: tunc ille intelligitur citari quia de se cogitare debuit cũ sciret se deliquisse, vel se defendere. nã & de hoc etiã iudex sensit. ff.de exce.rei iud.l.si ex testamẽto. & sic inuestigato crimine, ille intelligit positus in bãno q meruit in bãno poni. ff.de le.ij.l.si quis seruũ.§.inter duos. & ita Florẽtiæ fuit iudicatũ.

¶ Sed quęro cũ libellus generalis non natura actionis, sed tementate petitoris non concludat: quomodo super eo potest procedi? Respondet Iaco.Butri.in l.edita. q libellus generalis concludit iudici, sed nõ parti. falsum videt. Nam aut petit specificari: & tunc nõ concludit iudici. C.de impu.& ali.substi.l. precibus. C.de trãsac.l.vt respõsum. C.de vete.l.j.lib.xij. Nec etiã parti cu nõ debuit ius deliberationis auferri, vt not. ff.de rei vendi.l.si in rem.§.fin. Aut non opponit: & tunc vtriq; cõcludit quãdo procedit p viam contẽtiosę iurisdictionis, sed si de plano, vt qñ petit decretũ interponi nõ valet petitio informis, vt l.j.C.de pręd.cu.li.x. ibi dũ dicit causas quibus singulas nominatim exponet. Idẽ forte vbicunq; iudiciũ imploratur cõtra ius cõmune. ff.de mino.l.minor autẽ magistratus. ¶ Sed hic quęro quomodo est ita fatuus reus qui nõ opponit de incertitudine? Rñd. qa scit se nil debere: vnde de iustitia sua confisus non vult oponere dilationẽ, sed venire ad cõflictum in causa principali. Itẽ fortè reus habet testes qui sunt affuturi. Nã si opponeret hanc exceptionem quę impedit litem contestari, sa impediret in productione testium. Non obstat ff.de testi.l.current. quia hic reus est in culpa opponẽdo dilatoriam iudicij. Si verò vult eos posse producere statim litem contestetur. Ita dicit gloss. in dicta l.fina. C.de anna. exce. quod nota. ¶ Sed quæro nunquid illa lex vltima C.de anna. exce. habeat locum in præscriptione statutaria? Dic quòd sic: quia habet locum in omni præscriptione longi temporis, & longissimi, vt ibi patet. Nec obstat finis illius legis, quę vř loqui solũ in præscriptionibus odiosis: cũ nõ omnis præscriptio sit odiosa, sed imò quædã est fauorabilis, vt vsucapio, in quo fauor possessoris ponderatur, & non interrumpitur tamen liter per aliquẽ actum in effectu. vt l.si post. ff.de rei vendica. Quædam est media seu mista in qua ex parte præscribẽtis fauor inducit: qa integrat ex tribus, scilicet titulo & bona fide, & cõtinua possessione. C.de vsuc.trãsfor.l.j.§.tantũ modo. meritò est fauorabilis. Sed ex parte negligentis est odiũ. nam negligentes sunt legibus odiosi. ff. ex quibus cau.ma.l.non enim q̃ dm neglig ant. & de vsufr.§.fundi. ¶ Quædam tamũ odiosa, scilicet xxx. vel xl. annorũ. q̃ nõ fauore pscribẽtis, sed mero odio nõ petentis in cã proceditur. nõ enim fauet lex furi: & tamen præscribit, licet assiduè furetur cõtinuando. C.de anna. except.l.j.§.ad hæc. ¶ Quædam est sua natura currens, vt redhibitoria, & quanto minoris quę interrũpitur litis contestatione, vel quasi. ff.de eo per quem factum est.l.fina. & ibi per Gulel. et Cynum in additionibus. ¶ Prescriptio verò statutaria est anomala. Nam si succedit loco prescriptionis xxx. annorum, est odiosa tantum: & interrumpitur missiona executoris: nõ aũt perpetuat in quadraginta annis, nisi lite contestata, vt no. C.de prescri. xxx. anno.l.sicut. scđm Richardũ. Vnde si statutũ dicit q debitũ nõ possit peti vltra decẽ annos, ista prescriptio quæ nõ tuetur possessorẽ, sed impugnat petitorẽ in actione personali, vel officio iudicis est mere odiosa: quia non mutatur natura, sed tempus: sic notatur in simili ff.de cõdi.inde.l.qui exceptionẽ. Item si statutum dicit quòd immobilia præscribantur biennio, rationabile est statutum, vt l.j.post princi. C.de vsuca.trãsfor. tamen talis præscriptio est mista: qa succedit loco mistæ quæ erat de iure cõmuni decem annorum vel viginti: & nõ interrumpit nisi per litis cõtestationem vel quasi vel moram litis contestandę. l.ij.C.vbi in rem actio. ff.si quis cau.l.si eũ.§.qui iniuriarũ. Item si statutũ dicit q mobilia pręscribant anno est pręscriptio merè fauorabilis. Itẽ si statutũ dicit q in redhibitoria duret p mensem tantũ est pręscriptio sui natura currẽs: qa temporalis est actio. Item si statutũ dicit q executio instrumẽti non possit peti post decem annos odiosa est præscriptio ex mera negligentia nõ petentis: cum officium iudicis duraret. xxx. annis. vt no. C.de pręscri. xxx. annorũ. l.fi. C.de anna. exce.l.j.§.ad hoc. ¶ Dico igitur legem vltimã C.de anna. excep. generalem esse in præscriptione cuiuslibet temporis. & nota. & hoc est contra Iac.But. qui dicit q lex illa non loquitur de processu causę, sed de processu ipsius citationis tantũ. qđ falsum est: qa pręscriptio longi tẽporis desiderat processum ad litem cõtestatam: & de ea ibi apertè dicit. Itẽ ibi addit de perpetuatiõe quę requirit litẽ cõtestatã. Item expressè ibi loquit de libello conuentionali, nõ solũ de citatorio. ¶ Sed quæro nunquid illa lex vltima habeat locũ in illis casibus in quibus per solam libelli oblationẽ factã iudici, vel p protestationẽ ad domum interrumpitur pręscriptio: qui casus in l.vt perfectius. eo. ti. si in absente in infante, mente carente, & magistratu indefensis qui citari non possunt? Respondeo sic per rationem dictæ l. fi. quæ

fin.quę dicit q actor omne ius suũ videretur in iudiciũ deduxisse. Quę ratio habet etiã locũ, vbi per solũ libellũ fit incorreptio i omni actione reali, psonali, & mista: nã lex vt perfecti° est generalis quo ad actiones & prescriptiones: vt patet in fine legis, licet sit specialis quo ad eas psonas, quæ in ius vocari nõ possunt. ff. de in ius voc. l. neq. Bald. ¶ Et sic procedit libellus: dic, libellus informis, sic & iuramentũ. ff. de iureiu. l. si duo patroni. §. pe. Itẽ & cõfessio facta ĩ iudicio. Sed extra iudicialis confessio informis, valet ad liberandũ. ff. de pactis. l. tale pactũ. nõ ad obligandũ. sed est ipso iure talis confessio nulla licut promissio informis, i. sine causa esset aliqua, sed obstaret exceptio: vt no. Azo in corpore aut. de fide instrumen. in summa. Et est ratio dt eren i c: quia natura confessiõis est pbare. ff. deposi. l. publica. in fine. & probatio debet esse clara: vt not. ff. deposi. l. j. §. si quis argentũ. non sic in pmissione. Bald. ¶ Et not. q in dubiis condẽnatio ad minimum redigẽda est: vt no. in l. fin. ff. de præto. stipula. facit l. interpretare. & l. si pses. ff. de poenis. ¶ Item no. q in causa appellationis potest declarari quãtitas nõ declarata in prima. C. de sentẽ. quę sine certa quãtitate. l. fi. secũdũ vnã lecturã. ¶ Itẽ no. q pcessus super libello incerto, nõ est ipso iure nullus: sed est appellandũ a cõtradicẽte. extra, de libelli oblatiõe. c. significantibus. Bal. ¶ Sed qd dices, ego appellaui contra minorẽ vel vniuersitatem indefensam. minor nõ curat habere curatorẽ, nec vniuersitas Syndicũ: vñ ego nõ possum procedere. C. quomodo et qñ iudex. l. si pses quasi desertã. & sic elapso termino, oppnunt mihi appellationẽ esse desertã. Quęrit quę erũt ptes iudicis: & quid si appellatus est furiosus? Rñ. iudex coget minorẽ petere curatorẽ. C. q pe. tu. l. j. & vniuersitatẽ coget facere syndicũ. ff. de fideicõmis. l. libertati. ergo furiosum nõ coget: sed monebit iudicẽ furiosi, & mandabit eidẽ q ordinet curatorẽ. qd est notãdũ. C. de admini. tut. l. fin. §. j. & ibi est casus. Bal. ¶ Si iudex pnunciat aliquid esse probatũ, vel non esse, ab ista interlocutoria põt appellari. Item si iudex pronunciat terminum iuris esse elapsum. Ista eñ est interlocutoria. tamẽ põt appellari. ff. de accu. l. T stia. Itẽ post terminũ iuris, nõ appellat: post terminũ iudicis. sic: qa terminus iuris est quędam sententia legis & à lege non appellatur. Itẽ terminus iuris statutus in prima causa, afficit in causa appellationis. secus in termino iudicis. Itẽ licet interlocutoria habeat vim diffinitiuæ, tamẽ causa est allegãda in appellatiõe. de app. dilecto. omnia ista dicit Speculator in c. cupientes. de electione. lib. vj. in suo apparatu. Bald. Vide i. eod. §. quando appellatur. Item lex. p hanc C. de tempo. app. nõ habet locũ in appellatiõe ab interlocutoria. Idẽ Gulielmus. ¶ Etiam vult Speculator quòd sententia lata super appellatione, ab interlocutoria sit interlocutoria. Vide in l. cũ & vos minores. C. si aduersus rẽ iudicatam. & ibi Bald. ¶ Nota q habens priuilegium reuocationis vel immunitatis, vel libertatis vel alterius exemptionis, debet ipsum allegara & allegatum probare: & si reiicitur, debet appellare. & hoc est verũ in priuilegio extrauaganti, q nõ est clausum i corpore iuris. C. de appel. l. hi, qui ad ciuilia. ¶ Item est verum, etiã si priuilegiũ sit manifestũ: secus si notoriũ. Nã notoriũ pbatiõe nõ indiget, licet clara, prõpta, & facilis sit: vt l. ciues & incolę. C. de app. in tex. Vnde si qs allegaret aliquem vsurarium manifestum, debet probare: argu. dictæ legis. ¶ An autem sit manifestus, habet iudex arbitrari ex additis coherentiis: puta quia publicè fœnerabatur & putabatur: vel quòd aliàs fuerit declaratus vsurarius, & similia. Esse enim manifestum est quędam qualitas. Facit cap. quanquã. de vsuris. lib. vj. Notoria autem non indigent probatione: quia sunt luce clariora. Indigent tamen propositione: quia oportet dicere quòd quis velit vti notorio: vt notatur in c. appellanti. de appel. in Cle. & adde ad prædicta quod not. Inno. in c. j. de sepul. in Clementi. & facit C. de senten. & interlocu. omni. iud. l. cũm sententiam. C. de appel. l. nominationes. ff. quando appellandum sit l. j. § adeundi. super verbo, in publico. cum similibus. Vide infrà, de notoriis criminibus §. citans. & de citatione. §. citatio est nulla. & vide ad materiã vt lite non contesta. accedens. Bal.

Incipiunt notabilia Codicis super Rub. de Appellationibus.

Procurator ad vnam speciem constitutus potest appellare, sed non prosequi appellationẽ. C. de procura. lege tutor masc. Bal. ¶ Appellatio nõ debet esse causa carcerationis. C. de appellatio. l. minime. ¶ Priuilegium impetratum circa conclusionem causę. vel in causa appellationis nõ valet l. ex illo tempore. de appellatio. Bald. ¶ Causa quæ est in curia per appellationem, vel alia deuolutione, debet remitti plene instructa cũ omnibus actis & monumentis causę. l. nec causas. C. de ap. Baldus. ¶ Dicit Imperator quod debet à sententia appellari: sufficit appellare à capitulo principali sententię. C. si pendẽte ap. mors interuenerit. l. ij. Bald. ¶ Si aliquis est impeditus vt non posit appellare non currit sibi tempus: quia est vtile à principio: imò habetur pro appellante, vt notat C v. in l. ij. de his qui p met. iudic. non ap. ¶ Interpositio appellationis elidit vim executionis. vt l. quoniam. C. de ap. tamen vt non detur appellantibus materia differendi, si non petunt apostolos, videntur appellationem deseruisse, vt dicta l. quoniam. Hæc est ratio: quia lex habet appellationem p deserta, ne dilatandę materia prębeatur. Facit lex secunda. C. de tem. ap. in princi. Bald. Appellatur à vicario præfecti prætorio ad ipsum præfectũ. C. de ap. l. à proconsulibus. Regulariter contra. C. de ap. l. pręcipimus. in princi. & ca. primo. de consuetudine. libro sexto. Baldus. ¶ Apostoli sunt dandi intra triginta dies à die sententiæ, non à die appellationis numerandos. C de ap. l. iudicibus. Bald. ¶ Causa remittitur ad partes ne litigantes nimia grauentur. C. de ap. l. cum post sententiam. Baldus. ¶ In consilio publico debent creari & publicari officiales: aliàs non valet. C. de ap. l. nominationum. Baldus. ¶ Appellatio potest corrigi & emendari, si tempora suffragantur. C. de ap. l. si quis libellos. Vide Gulel. ff. qui satisdare cogan. l. arbitrio. Baldus. Vide j. eod. §. quandoq quis re. & i. §. quando causa est in curia. & j. §. petii à te bouem. & §. qualis est libellus. in fi. ¶ Tortus vel verberatus illicitè appellando propter istud grauamen eximitur in totum à potestate torquentis & tota causa ad superiorem deuoluitur. C. de ap. l. si quis prouocatione. Non est iniustum quando appellatur à grauamine. Nã idem si ab interlocutoria cũm appellatio est iusta. C. de rebus credi. l. generaliter. §. si iudex. ¶ Itẽ nota quòd licet præposterum sit prius appellare quàm grauetur: illud est verum, nisi grauamen esset irreparabile: quia tunc posset dicere, appello ne grauer, vt d. l. si quis pruocatione. & de ap. recipi. l. antepenul. & C. eod. l. antepe. Bald. ¶ Ab executione non appellatur, sed ab excessu executionis sic. Et exceditur re & tempore. l. si quis pruocatione. & l. quoniam iudicis. de ap. Nam executio nil decidit: & ab eo quod nil decidi, non appellatur. Ratio colligitur ibi. Baldus. ¶ Quandoq quis renunciat appellationi factæ, non tamen simpliciter, sed emendando, vel mutando, vel nouam appellationem geminando, & ipsam solam psequendo, quandoq simpliciter renunciando. Primo casu renunciat appellationi, sed non iuri appellandi. ¶ Secundo casu in totum renunciare videtur. Vtrunq pbatur C. de ap. l. si quis libellus. scdm diuersas lecturas. Ergo apparet q non semper est idem renũciare appellationi qd renũciare iuri appellandi. quod est notandum. Vide supra §. appellatio potest corrigi Bal. ¶ Appellationem potest psequi non solũ appellans, sed etiam appellatus. C. de ap. l. ampliorem. in princ. Bal. Et sic ex appellatione quęritur ius tam appellanti q̃ appellato. quod est notandũ. Et vterq põt eã introducere. C. eo. tit. l. in offerendis. ff. de bõ. pos. cõtra tabu. l. si post mortẽ. in fi. Bal. ¶ Dicit statutũ q appellans debeat soluere à principio duos denarios p libra eius, qd ęstimat lis. Modò pone, ęstimatores ęstimauerũt litẽ centũ: postea in calculo sententiæ apparet q lis est ducentorũ: vnde dicit appellatus se non posse succumbere: nisi in centũ: qa p aliis nõ est solutũ decimũ duorũ denariorum p libra. qd Perusii corrupto vocabulo decimũ appellat. Quęritur quid iuris. Rñdeo, illa æstimatio rectè facta à principio, nõ restringit ius partis, nec auget: nec ergo impedit quin iudex sequendo veritatem de toto pnunciet. C. de ap. l. fi. in fi. Bal. Vide j. de regu. iur. §. vbi non pceditur. post medium. ¶ Dicit statutũ q reportans sententiam condẽnatoriã contra reum soluat intra decem dies à die sententiæ duos denarios p libra: aliàs sententia non valeat. Modò ponamus q sententia est lata sine certa q̃titate in expensis vel in generali vel in vniuersali iudicio: quæro quãdo incipiat tempus decem dierum? Rñdeo, à die taxationis expensarum, & a die declarationis in iudicio vniuersali. Nam ante non est certa quãtitas: tunc enim sententia inspicitur: qñ ex eius tenore q̃titas est liquida. aliàs si non est liquida oportet q primò liquidetur C. de ap. l. in offerendis ibi dum dicit: si sententia iudicis discernendũ. qui textus est ad hoc multũ notabilis. & l. fi. eodem titu. Bald. Magis dignum trahit ad se minus dignum. C. de ap. l. præcipimus. §. penul. & sic est arg.

quòd si in eodem collegio sunt clerici & laici episcopus sit iudex totius collegij. & non iudex secularis. & da hoc nn. extra da locat. ca. primo. Bal. ¶ Quidam est episcopus & dux: fert sententiam in temporalibus vt dux: An appelletur ad Archiepiscopum, an verò ad Regē? Videt q ad Regē: qa non iudicat vt episcopus, sed vt dux. Nam inspicitur qualitas iurisdictionis, non qualitas dignitatis. arg. ff. de offi. eius. l. & si pretor. & videtur ibi casus, & ibi per Gulel. C. de appel. lo. pe. In cōtrarium facit. qa ista iurisdictio facta est ecclesiastica & episcopalis, vt in c. Romana. de appel. libr. vj. Non obstat lex, si qñ. qa ibi erat dignitas sine iurisdictione, quæ non cōsiderat. hic verò sedi & dignitati erat annexa iurisdictio. Baldus.

¶ Dicit statutū quòd à laudo mercatoris nō possit haberi recursus. Modò cōpromisimus in Titium qui non erat mercator tēpore cōpromissi, sed postea est mercator tēpore laudi: quæritur an poterit haberi recursus. Videtur q nnn: quia ad auctoritatem sentētiæ firmandam inspicitur tempus sententiæ. C. de ap. præcipimus. §. sanè. vide ibi per Barto. ¶ Tempus currit absenti a die notitiæ præsenti statim à principio. C. de tempo. appel. l. prima. ¶ Quæ differentia est inter hos sermones appellatio suspendit ꝓnunciatum. C. de ap. l. præcipimus. § in offerendis. & appellatio resoluit pronunciatum. ff. da iusa l. fur. §. fin. ff. ad Turpil. l. j. in fine? Respon. aliud est suspendere: aliud est perimere, vt no. ff. de pact. l. si vnus. §. j. de consuetudine. c. cum inter. per Innocen. Nam si suspenditur: tunc finita appellatione resumit vires prima sententia inspecta veritate: & meretur executionem. Si perimitur, nō potest reassumere vires, nisi per fictionem: & lex non fingit, nisi in casu quo appellatio deseritur. qđ est in quattuor fatalibus. Primum fatale est si nō petunt apostoli intra xxx. dies. C. de ap. l. quoniam. Secundum fatale est si appellatio non introducitur intra terminum præfixum. C. de ap. l. præses. Tertium fatale est si non fit prosecutio intra annum. C. de temp. ap. aut. et qui. de quo anno eximitur tempus cōpromissi. C. de temp. ap. authen. si tamen. quod est notabile. Quartū fatale est conuentionale. ff. de pactis. l. tale pactum. §. qui prouocauit. et ibi plenè per me in repetitione. ergo per confirmationē expressam non reassumit vires prima sententia. quod mirum videtur vt confirmatio non tribuat confirmato robur. cōtra l. Aurelius. §. testamento. ff. de libe. lega. ¶ Si enim affert robur: ergo & executionem meretur. Sed respondeo per legē si quis priore. ff. ad Trebel. secundùm Iacob. Butrig. vide j. eo. §. qui compromittit. Bald. Quando causa est in curia Romana per appellationē omnia denuo possunt actitari, suppleri & emendari. C. de appel. l. in offerendis. §. fina. & l. ampliorem. §. primo. secus si sit in curia per relationem. C. de dilationi. l. cum à nobis. C. da appella. l. na causas. Bald. ¶ An appellans possit sibi decernere & statuere tempus & terminum appellationis prosequendæ, in. C. ne li. in vna eademq; cau. l. j. vide j. eo. §. qui casu. ¶ Officium iudicis appellationis est magis latum, quàm officium iudicis causæ principalis; qa iudex appellationis potest pronunciare ex causa non insertata in libello appellatorio. ff. de ap. l. scio. secus in iudice primæ causæ. ¶ Secūdò qa iudex appellationis supplet vltra id qđ petitum est, quod nō potest iudex primæ causæ. Insti. de actio. §. si minus. verbi gratia; Petij à Titio centum: iudex condemnauit eum in quinquaginta, in alijs absolutu. Titius dixit, appello quatenus sententia est contra me: & prosecutus est Titius me absente: iudex appellationis potest emendare sententiam, & condemnare eum in centum: & sic cōdemnat me nō petente. C. de ap. l. fin. in principio. ¶ Hoc etiam nota q appellatus potest in causa appellationis prosequi omne ius suum: etiam absq; libello. Et qa licet appellans dicat, appello quatenus sum læsus: tamen tota causa deuoluitur ad iudicem appellationis: quia appellatio est communis: ergo non potest ei renunciare appellans inuito appellato. argumen. ff. de contra. tu. l. si post mortem. §. si Et hoc est verū, postq; est introducta corā iudice ad quem: sed ante sic. C. de ap. si quis libellos. Et facit quòd licet quis dicat, produco instrumentum quatenus facit pro me. tamen inde possit se iuuare aduersarius suus. de hoc no. ff. de edend. l. j. §. 4. C. de fide instru. aut. ad hoc. & de censib. cum olim. p Inno. Item in causa appellationis valet confessio facta iudici absente parte: quia iudex supplet, vt d. l. ampliorē. §. j. & potest supplere stando & sedēdo. C. de temp. ap. l. ij. in fi. scđm naturā actionis quā explicat. Vide Ber. extra de postul. plat. c. bonę. & ff. de interrog. actin. l. volunt. §. j. vide s. de senten. pas. p totum. & j. tit. proximo. §. egi ad centū. & j. eo. §. iudicium dicitur inchoari. versicu. & ratione. & §. petij à te decem. & §. an inuito appellato. ¶ Quando tempus pfigitur instantię computantur etiam dies feriati: nec differtur terminus si vltima dies est feriata. C. de tem. ap. l. secunda. §. fina. Et si potestas debet expedire ꝓcessum intra mensem ex forma statuti si vltima dies est feriata expediat die præcedenti non feriata: alias incidit in pœnam statuti: nec enim fit ꝓrogatio termini dati à iure seu constitutione, licet feriæ incidant. not. Bald. Et hęc facit ꝓ intellectu ca. de causis. de officio delegati. vide j. eo. §. quando terminus. ¶ An inuito appellato possit appellans appellationi renunciare? Dicit Cynus quòd nō. C. quando ꝓuoc. non est necess. l. omnem honorem. §. fi. sed ibi loquitur in differente, non in renunciante. sed ad idem facit: quia ius est quæsitum appellato. C. da tem. ap. l. ampliorē. & de contra. ta. l. si post mortē. §. si. In hoc dicit Specu. q re integra potest. secus ra nō integra. C. de ap. l. si quis libellos. Idē notat ipse in c. q̄uis. de elec. lib. vj. in suo apparatu. dic vt ibi. Bal. Vide s. §. officium iudicis. & j. n. fe; §. illę qui acquisiuit. & j. de libel. conce. §. actor non potest ¶ Interrogatio & positio semel facta non debet iteratò fieri, nec parti nec testi. C. de ap. l. ampliorem. §. fi. Bal. ¶ In dubio ꝓsumitur & statur ꝓ iurisdictione. C. de ap. l. ampliorem. §. fi. Bald. ¶ Quando ius cōmune imploratur vt reparatio nō est necesse partem citare. C. de tem. ap. l. ij. ibi admonen. Bal. ¶ Terminus legalis nō est alicui necessariò notificandus: quia notum est vel esse debet. d. l. ij. vt ibi no. Bal. ¶ Dilationes non sunt inculcandę: & ideo vna post aliam cedit, nec conceduntur eadē l. in q. l. si tepa rationis. vide supra de dilatio. §. vna dilatio. Bal. ¶ Prorogatio dilationis nō est necessè quòd allegetur in termino ꝓrogato, sed sufficit in termino ꝓrogante ibidem. ¶ Si appellatio deseritur post tempus quadrimestre, nullæ dantur reinduciæ dicta l. ij. §. quod si alii in glossa. sed nonne. Bald. ¶ Si nemo ꝓsequitur appellationem, ea deserta potest primus iudicium exequi, licet non sit declarata appellatio deserta in eadem glo. quæ dicit quòd non est opus ꝓnunciatione. & subdit rationem: qa non venerat pars ad iudicem. qđ est not. digitum. Bal. Vide s. eod. §. casus talis est. & j. eodem. statim. §. iudex. & in §. si iudex appellationis. & s. §. quando tempus. ¶ Quando terminus est statutus ad finiendum ꝓcessum, iste terminus non ꝓrogatur ꝓpter dies feriatos, vt dicta l. senatos. & dicta l. ij. versi. penul. Bal. Iudex ex officio suo potest opponere & renunciare instantiam & appellationem desertam, vt d. l. ij. §. si. quod no. bene, vide s. ꝓxi. §. si nemo. Bald. ¶ In culpa est qui patitur sibi labi dimidiam partem termini, & nil fecit: videtur enim se iactasse. C. de tem. ap. l. nemo. Bald. ¶ Possunt repelli instrumenta quę ꝓducuntur nimis in fine tpis, vt dicta l. nemo. in fine. quod notat Baldus. In causa appellationis contumax etiam victor condemnatur in expensis. C. de tem. ap. authenti. ei qui. ¶ Quattuor sunt casus quandoque ꝓsequitur appellationem vterq;: quandoq; appellans tantum: quandoq; appellatus tantū: quandoq; neuter. idem Bald ¶ Ille qui compromittit non videtur renunciare liti vel instantię: & pendente compromisso nō currit tēpus iudicio nec partibus ad ꝓcedendum, nec iudici ad expediendum ꝓcessum. C. de tem. app. authen. si tamen. & extra de ap. & c. ꝓ̄dit. in clemen. vide s. quę differentia est. & s. de legib. §. tps. Bald. ¶ Coram principe non perit tempus instantiæ. C. de tem. ap. authen. sed lis. quod nota. ¶ Mora iudicis nō nocet parti, nec inducit desertionem appellationis. C. de tem. ap. authenti. si tamen. Idem in tempore statutorum. Bal. quia ꝓcedenti & diligenti non imputatur lapsus tpis: & vt de diligentia appareat ꝓtestatur. nota. Bald. ¶ Id in quo prima sententia non efficit secuta appellatio non deuoluit. C. de tem. ap. l. p hanc. secundùm Iaco. but. & Cyn. & in hoc stat virtus illius legis: quia illud dicitur nouum ad quod sententia non extendit suum vigorem: & illud dicitur annexum quod excluditur p rem iudicatam, vt sunt exceptiones, replicationes, & similia, scđm Iaco. But. & Iaco. de Rauen. vide s. de excep. §. Vincentius. ¶ Positiones factę post litis cōtestationē in causa principali, possunt mutari in cā appellationis, & admittit variatio. vt si egi rei vēdicatione, & in prima cā volui ꝓbare dominium p sententiā vel p traditionem: nūc p præscriptionem, vt not. in d. l. p hanc. sufficit enim sub libello includi, vt no. in l. p hanc. in glo. & Iacn. Et de ista materia habemus quinq;. ff. qđ cum eo. l. fina. C. de ap. l. eos. §. j. & in l. in offerendis. § fina. & l ampliorem. §. j. l. p hanc. Iaco. ¶ Etiam si ab interlocutoria appellat, potest appellans de iure ciuili vti nouis ꝓbationibus. l. p hanc. p Cynum in iij. q. De iure Canonico dic vt in c. appellanti. de ap. in cle. vide s. eo. §. nota qđ scđm ius ciuile. ¶ Ille qui appellat habet necesse ꝓducere sententiam. l. per hanc. C. de tempo. ap. & ibi per Cyn. c. iij.

de fide

unde fide instrumen. cap. G. perpetuus. per Innoc. ¶ Vtrum in
causa appellationis procedat renunciatio. dicta l. per hanc. per
Cynum. ¶ Vtrum appellatio in causa conuentionis, retardet
processum reconuentionis, in l. per hanc. per Cynum.
¶ Quid est dicere quòd ille qui generaliter, sine illa coarctatio
ne coegit, videatur deducere omne ius suum. C. de anna. ex-
cept. l. fina. respon. praesens & futurum. de re iudi. c. Abbate
sanè. li. vi. & nota. per Azo. C. de tẽpo. appel. l. per hanc. Sed
tu dic quòd non videtur intentare nisi ius qđ habet de prae-
senti. ff. de act. empt. l. non est nouum. Iõ autem futurum, nisi
si sit praesenti coniunctũ, vel a praesenti ungue trahat. ff. de pi
gno. act. l. si rem. §. fi. & per Dyn. Institut. de actio. §. 1. & hoc
verum in actore. Sed reus videtur intentasse etiam futurum:
quia reo prodest etiam exceptio quãdocunque oriens. ff. de cõ
dictio. sine cã. l. si fullo. Sed ego dico quòd sicut non prodest
actori talem causam allegare, licet postea superueniat vera: sic
nec reo, sed debet de nouo allegari. Vnde si reus allegauit ex-
ceptionẽ pacti nondũ facti, & postea fuit pactum: denuò ex-
cipi oportet, sicut & agi. Nã exceptio obiecta fuit falsa, & su
per causa falsa nõ potest fundari victoria rationalis. ff. de pe-
culio. l. eo tẽpore Bal. Vide j. eo. §. incidentia omnia. & §. pe-
tij à te decẽ. Bal. ¶ Casus talis est: Egi contra Titium ad mille
certi condictione ex mutuo: produxi contra eum decẽ testes
ad probãdum: publicato processu apparet quòd vnus tantũ
probauit: iudex propter inopiam probationis absoluit reũ:
ego appellaui, & in causa appellationis volo producere vnũ
alium testem ad habendum plenam probationem: quaeritur
an possim. ¶ Item quaeritur: agebam ex testamento per sex
testes: iudex absoluit reũ propter inopiam probationum. C.
de testamen. l. si vnus. Appellaui, & in causa appellationis vo
lo probare per septem testes: quaerit an possim. Et videtur quòd
non tribus rationibus. Primò quia post didicita testificata ti-
metur subornatio. in authent. de testibus. §. quia verò. & ista
suspicio non remouetur per appellationẽ: ergo durat prohi-
bitio. Secũdò quia causa appellationis & cã principalis sunt
circa idẽ: & appellatio tollit pronũciationẽ de medio. ergo
qđ non licebat ante sñiam, nec nũc licet. ff. ad Turpil. l. j. in fi-
ne. Tertiò quia ridiculum esset prohibere in prima causa, si
permitteres in causa appellationis. Nã ob istud commodum
semper victus appellaret. Iustius esset ergo permittere in pri
ma quàm dare occasionem nouae litis. argu. C. de fruc. & lit. ex
pen. l. terminato. in fine. Quartò hoc dicit in textu. in c. frater-
nitatis. extra de testibus. & in clemen. de testibus. eodem ti-
tu. In contrarium probatur sic: ille qui nullos produxit testes,
& sua ita fuit negligẽtia, potest in causa appellationis eos re
producere, & nil probans totum probare: ergo multò magis
aliquid probans poterit supplere qđ deficit: vel saltẽ ista de-
bent vt paria iudicari nil probasse, vel insufficiẽter. C. de app.
l. ampliorẽ. §. j. Nam si maior negligentia nõ officit: ergo nec
minor. Hoc probatur in l. per hanc. ¶ Secundò sic: causa appel
lationis est diuersa à prima, accipiendo cãm pro processu, prout
diffinitur C. de transact. l. causas. & l. penulti. ff. iudic. sol. Sed
probationes sunt de processu causae: & nouus processus desi
derat nouas probationes: ergo sic qui probauit in ciuili per
testes, iterato probat in criminali, & qui probauit in persona
li, iteratò probat in hypothecaria, vt no. C. ad l. Aquil. l. ex mor
te. & de probat. l. ante omnia. Tertiò sic, sicut se habet proces-
sus arbitri ad processum iudicis, sic se habet processus primi
iudicis ad processum alterius iudicis, id est iudicis appellatio-
nis: ergo &c. vt l. penul. de arbitris. & C. de tempo. appel. l. fi.
¶ Quartò videtur casus C. de appel. l. eos. §. j. & l. in offerẽdis.
§. ii. l. ampliorem. §. j. C. de tempo. appel. l. per hanc. Solutio.
In foro ciuili verum est vera ista secũda opinio, sed in foro ec-
clesiastico. Prima tñ opinio legistarũ ratione praeualet: quia te-
stes in causa appellationis producunt ad nouũ effectum, sci
licet ad confirmandũ sententiã vel infirmandũ. Nam magnus
est ille effectus vltra terminos primae obligationis ascendẽs.
Patet exemplũ ff. de excep. rei iudi. l. duobus. C. si plures vna
sententia. l. j. Nam alterato effectu recipitur noua probatio. ff.
de excep. l. sed si exceptio. Nam & decre. dicit hic quòd testes an-
te litem recepti, vt aliquis admittatur ad contradicendũ: post-
ea repetuntur, vt admissus vincat: quia variatur effectus. ex-
tra de test. c. veniens. lib. vj. Sic & testis receptus super in-
quisitione informanda, iteratò est producendus super forma
ta. Sed potest responderi quòd ante litis cõtestationem non reci
pitur in figura iudicij. ff. de bono. posses. l. in. §. pe. & ideo non
dicitur rite receptus quo ad negotiũ principale. Facit quod
notat in l. j. C. quorum bono. Bal. ¶ Sed pone, Titius accusa-
tus de homicidio, confessus est homicidium, sed excusando
se visus est probare quòd fecit ad suam defensionem: & quia

hoc nõ probauit nisi per vnum testem condemnatus fuit: in
causa appellationis vult per vnum alium testem defensionẽ
probare: & sic ex cõiunctiõe duorũ testiũ habeat probationẽ:
nunquid potest secundum ius ciuile qđ est aequissimum, vt plenio
ri lumine subueniat veritati? Sed dico quòd licet non possit pars:
tamen iudex ex officio potest & debet, vt no. Innoc. de testi.
c. cum clamor. quod est notabile. Et haec est notabilis limita
tio ad c. fraternitatis. de testib. Bal. ¶ Sed nunquid iudex qui
condẽnauit ex inquisitione potest defendere suam sententiã
in causa appellationis? Respondeo, sic: quia lex eum vocat
aduersariũ. C. de app. l. si apellatus. Hoc est verũ: tñ ex gestis
corã se in prima causa: nõ ex alijs: quia ex illis tantum debuit
se fundare, vt nota. in l. illicitas. §. veritas. ff. de off. praesid. Nã
iudex qui malè condemnauit praetendit interesse, cùm tenea-
tur ad interesse, vt l. seuerriter. C. de excusat. tuto. Bald. ¶ Non
propositũ & nõ oppositũ proponã & opponam. proponã
ego actor: opponam ego reus si ex eadem lite sit. Secus si sit
nouum capitulũ, vt l. per hanc. Quid est dictum nouũ capitu
lum, dicit Ioãnes, id est nouũ ius. Dicit Azo, id est noua res.
Tertij dixerunt, id est noua causa nõ orta, sed intentione. Bal.
¶ Sed an sufficit aliquid probare, licet nõ opposuerit. Dic vt
nota. ff. de pactis. l. si vnus. §. pactus. Bal. Vide j. l. latiori §. pe-
tij a te bouem. ¶ Petij à te decem actione ex mutuo: lite con-
testata mutuaui. debet iudex condẽnare te. ff. de pigno. act. l.
si rẽ. §. fi. sed si appellaui, & pendente appellatiõe mutuo, nõ
prodest secundum Ioãnẽ: quia est nouũ ius nõ idẽ inclusum sub pri
mo processo. Glo. dicit quòd etiã in primo iudicio nõ prodest. ff.
de iudi. l. nõ põt. Distinctio ergo de primo & secundo iudicio est
falsa: tñ verum est quòd ad iudicẽ appellationis, hoc non perti-
net capitulum: & hoc ex parte actoris. Sed ex parte rei suffi-
cit ius superueniens. ff. de condi. indeb. l. elegãter. §. si quis tñ.
Interdum nec reo sufficit. ff. de rei vendi. l. si post. & de condi.
furti. l. & ideo. & tunc nec reus potest introducere hoc in cau
sa appellationis: quia ex hoc nõ cõsequit defensionem. & adde
qđ not. Cyn. in l. j. C. de alim. pu. causa fact. vide j. eodem. §.
quid est dicere. ¶ Petij à te bouẽ, es absolutus. Appellaui, &
in causa appellationis volo probare quòd debes aestimationẽ, vel
asinum: non possum: quia est nouũ capitulũ impertinẽs: nec po
test mutari libellus in cã appellationis, secundum Azo. sic: & de-
fensio rei debet esse de re quae petit nõ de alia re. Facit ff. de arbi
tris. l. non distinguemus. §. de officio & hoc verũ dicit Azo.
Bal. Sed si mutat causa circa eandẽ rẽ: hoc potest fieri in causa
appellationis. Verbi gratia: Egi rei vẽditatione, & sum prose
cutus titulũ emptionis in prima causa. In causa appellationis
possum prosequi aliũ titulũ: quia generaliter egeram: & sic inclu
debat sub libello. Et licet fecerim malã positionem in prima
causa, possum eã emẽdare in causa appellationis. qđ no. Secus
si nõ includebat in libello, vt dixi. Sufficit ergo eã includi sub
priuuis actis petitorijs, licet non includat in probatorijs in pri
ma causa factis, secundum Azo. Nouũ enim capitulũ dicit cùm res
vel causa mutat qđ nõ corroborat ius actoris vel rei circa idẽ
quod in iudicio est deductũ. nouũ capitulũ non dicitur quod
oritur ex eadẽ causa, vel circa eandẽ causam incidit. Bal. Vide
j. statim. §. egi cõtra colonũ. & j. appellatio põt porrigi. alias
corrigi. & omnino j. e. §. qualis est libellus oppositus. ¶ Illud
quod excluditur per aperturã processus, & didicita testificata,
nõ põt postea probari, sed si excluditur per sententiã, sed non
excluditur per processum testiũ sic. & hoc de probatiõe te-
stiũ sed per instrumẽta omnis probatio pertinens ad causam
admittit: impertinẽs verò nõ admittit. ¶ Et no. quòd sufficit do-
minium simpliciter probari per praescriptionẽ, vt no. in d. l. per
hanc. ff. de exceptio. rei iudi. l. si mater. §. eandẽ. per glo. & Dy
num & Iacob. Butrig. Institut. de actio. §. primo. Bald. ¶ Egi
contra colonũ actione arborũ furtim caesarũ: in causa appel-
lationis volo prosequi actionẽ ex locato, non possum: quia est
nouum capitulũ. ¶ Itẽ vbi actiones electione tollerent, non
possum ratione electionis, secundum Iaco. ¶ Reus opponit exce-
ptionem pacti in causa principali: in causa appellatiõis vult
probare exceptionem nõ numeratae pecuniae: non põt: quia est
nouũ capitulũ. Hoc verũ si iudex pronũciauit sup exceptio
ne eam nõ obstare. Secus si condẽnauit in principali per hãc re
gulã: quia illud dicit nouũ capitulũ qđ nõ excludit per senten
tiã. Vnde cũ in hoc sentẽtia nõ officiat nec grauet appellatio
non proficit. ff. de institut. l. habebat. ff. de pact. dotal. l. Bebius.
Illud nõ dicit nouũ qđ excludit per rẽ iudicatã, secundum Iacob.
de Ra. Ia. But. Pe. & Cyo. Incidentia omnia in causa appella-
tionis probari possunt. Iac. Si cõditio debiti extitit in cã appel
latiõis, potest eã actor allegare: quia oritur ex veteri causa. ff. de
condi. furti. l. si seruus. in prin. ff. de pig. act. l. si rẽ. §. fi. Idem si
pendente appellatione extitit conditio liberationis: post hoc

reus allegare: qa oritur ex veteri cã. ff. de condi. fur. l. si seruus. in principio. Item si pendēte appellatione factum est pactū actori de petendo potest illud allegare & ꝓbare: qa est accessoriū causæ. ff. de pact. l. tale pactū, §. j. Ecōtra si reo est factū pactū de nō petendo potest id allegare. ff. de condi. indebi. l. eleganter. §. si quis. Reus ergo ad originem exceptionis, sed actor in replicatione fundanda nō ad originem petitiōis, nisi retro fingatur ex veteri causa poterit allegare talia. Vide s. §. id quod excluditur. & supra eod. §. quid est dicere. Bald. ¶ An pendente appellatione possit mora vel contumacia purgari. nota. in l. j. in princip. ff. de actio. empt. l. si cū exceptio. §. hæc autē actio. ff. qđ me. causa. & vide Cyn. C. de transact. l. si maior. Bal. ¶ Super vno libello non valent duę sentētię diffinitiuæ, nec cōtrariæ nec similes, sed tantū valet prima si fuit rite lata. C. quę sen. sine appel. rescin. non poss. l. j. C. de senten. & interlocut. omnium iudic. l. post sententiam. ff. de re iudica. l. quod iussit. secundo responso. Et est ratio: quia secunda sententia non habet instantiam, si inuenitur lata sine instantia. Nam prima instantia prius finem acceperat per priorē sententiam. C. de fruct. & litiū expen. l. terminatu. Nam lata diffinitiua non durat ad modum instantię litis: quia non durat lis. Adeo hoc est verum, & etiam de cōsensu partium latā sñiam non valeret siue consentirent partes vt iterum pronunciaretur, siue etiam vt sic pronunciaretur, vt no. C. de trāsact. l. si diuersa. Et in hoc cōcordāt omnes sapiētes, sed super diuersis libellis de eodē formatis, & super diuersis instātiis, an valeant duę diuersę sententiæ vel cōtrariæ: an prima tantū, an vltima tantū, apud peritos dissensio fuit, & adhuc sub iudice lis est. et vt clarius intelligatur forma sic thema: Titius & Seius debebāt mihi decem, quilibet in solidū. Item ad fundū egi contra eos, & quemlibet eorū in solidū iudex condēnauit in decē, & absoluit in fundo: ego vidi ꝙ quilibet vestrū cōdēnatus in quinq; ago denuo cōtra quēlibet in solidū, vt prim⁹ iudex primę causę vtrūq; condēnet in solidū: tam in decē q̄ in fundo: quæritur qd iuris? Et videtur ꝙ in decē debeat ferri secūda sñia: non eñ est primę cōtraria, sed plus cōtinet. nam in eo qđ deerat, agere potuit, vt notatur in l. j. C. si plu. vna senten. de exceptio. rei iudicatæ. l. eiusdē. ff. de actio. & oblig. l. qui seruū. §. fin. cū si. Nam quid prodest mihi ꝙ prima actio remaneret mihi si eam non possem intentare. C. de vsu. rei iud. l. fi. ver. si eñ? Si ergo volo agere ex prima causa possum. Itē ex secunda: qa nō sunt contrariæ, sed habēt se vt excedētia & excessa. Et hoc quo ad primū caput sentētiæ. Si aūt primus iudex condēnauit in decē, & secūdus absoluit: tūc istę sentētiæ sunt cōtrariæ. Nā prima condēnatoria: secunda fuit absolutoria. Quęritur ergo quę prçualet. Et glossę dicūt ꝙ semp prima sñia valet, nisi ratione dubij: quia si est dubium an sit iudicatum: tunc valet secunda. Sed si est certū: tunc secunda non valet: & est ratio: qa sententię cōtrariæ habēt se p modū coæqualiū: & ideo posterior in priorem nil potest. argu. ff. de fideiusso. l. generaliter. Secus in iuramento & sentētia: quia nō habēt se vt coęqualia, sed vt superius & inferius respectu iudicis & potestatis officij. Nā iuramentum est inferius, sentētia est superius: & ideo eneruat iuramentum, secundū Cy. Sed Gulel. de Cu. dicit cōtra ꝙ si prima sñia fuit condemnatoria, secunda absolutoria, valet secunda, & non prima, per l. duobus. ff. de exceptio. rei iudica. Sed econtra si prima fuit absolutoria, secunda condēnatoria, valet prima, & non secunda. Nam secūda executionē nō meretur: qa absolutio transiuerat in rem iudicatam, vt dicta l. j. C. quando prouoc. non est necess. & hoc tenet Cy. in addi. per dictam l. duobus. coniuncta dicta l. j. quæ inuicem videntur contrariari. Et ratio differentiæ est in promptu. Nā in primo casu imputet sibi actor. argumen. ff. de minorib. l. minor vigintiquinq; annis omissam. Sed certè in l. duobus. Secunda sententia fuit lata ex noua causa, & habet nouū fundamentū. sed quæstio quādo nō habet aliud fundamentū a prima. Prçterea ius quæsitum ex sñia examinatur seorsum à principali. ¶ Et cū de eo nō sit disputatū in secūda causa, mirū est qūo absorbetur per absolutoriā sup alio latā. Nā secūda absolutoria est super actiōe prima, nō sup actione iudicati: nisi dicamus ꝙ sublata actiōe principali & accessoria, s. secūdaria sublata videatur. ff. de transactio. l. & post rem. §. j. Vel fortè actio iudicati tollitur electione si reditur ad actionem primam. argu. ff. de tribut. l. quod in heredem. §. eligere. ¶ Et nota quòd exceptio rei iudicatæ potest opponi post sententiā: quia redit eam nullam: argu. ff. de arbit. l. de rebus. extra de re iudica. c. inter monasterium. Nam tunc esto quòd sententia secunda sit nulla: tamen non potest eā dicere nullam propter lusum morā & malitiā. sic extra de excep. c. cum ecclesiasticæ. & ff. de manumiss. testa. l. qui habebat. Concludit ex prçdictis quid iuris si prima fuit absolutoria, & quid ecōtra. & hoc in sententijs cōtrarijs latis successiuè. ¶ Sed quid si simul vel nō apparet ordo tēpis? Verbi gratia: Ego eodē die super eadē causa fui Perusii absolutus & Florentiæ condēnatus: puta super eodē debito forte litigabam hic per meipsum Florētię per procuratorē cū vtrobiq; haberem domicilium. Respondeo, si pōt probari prius & posterius pręualet prima sententia, si nō tunc neutra valet. C. de fide instrument. l. scripturę. vel quæ minus condemnat, valet absolutoria. argumen. ff. de leg. secundo. l. Sempronius Proculo. Et fortè idem est in criminali qđ in ciuili: puta si in duobus locis cōtra aliquē inquiritur, & ab vno iudice condēnatur, ab alio absoluitur: nisi condemnatio fundaretur ex contumacia, secundū formā statuti: qa pœna cōtumaciæ nō tollitur, licet per aliam sententiam crimen purgetur. & argumen. ff. de custod. reo. quod est no. Bal. ¶ Quando procedit iste libellus cumulans cōtraria, scilicet dico sententiam nullam: & si qua est appello. scđm Innocentium in cap. dilecto. procedit in diffinitiua. secus in interlocutoria. Dynus dicit: aut appellat reus: & tunc procedit: quia reus potest vti remedijs cōtrarijs cōditionaliter propositis. Secus in actore. Vnde si actor appellat, libellos talis de iure nō procedit, scđm Dynum. Sed gloss. ordinaria dicit contrariū, scilicet ꝙ libellus procedit. C. quando prouoc. non est necess. l. j. Non obstat ꝙ actor non potest cumulare cōtrarias actiones: qa verū est qñ actiōes sunt coęquales. secus si vna incidit alteri, vt causa nullitatis, si incidit appellationi. & Old. dicit ꝙ ista cumulatio expresse admittitur: quia tacitè inest: nā qui solū appellat: etiam de nullitate tacitè videtur agere. ff. de appellatio. l. si non extat. ff. famil. hercisc. l. quædam mulier. ff. de iure patrona. l. Carmelia Pia. Secus si tacitè non inesset secundum Old. Et confirmatur per casum in simili extra de in integrum restit. c. constitutus. Quod ego verum credo: quia nullitas & appellatio non tam actiones q̄ remedia sunt: & potest quis pluribus remedijs vti. vt extra vt lite non contesta. cap. quoniam frequenter. §. si B. & per Bartol. plenè in l. si expressim. ff. de appellatio. vide supra in hoc titulo. §. j. versi. quidam autem. & infra §. potest ¶ An qui dicit actum nullum ex vna causa possit aliam causam nullitatis prosequi. infra de libel. concep. § ille qui dicit. ¶ Et quid si disiunctiuè intentatur causa nullitatis, & restitutio eodem titulo. §. procedit libellus. Et quando in eodem libello petitur restitutio & nullitas, an possit fieri. infra de restitu. in inte. §. j. Et de materia nullitatis, coram quo peti possit. i. de sententia. §. causa nullitatis. ¶ Statutum dicit quod in causa appellationis debet mitti decimum. nil dicit de causa nullitatis. appellans non misit decimū: & sic nō potest prosequi appellationem. quæritur an possit prosequi nullitatē. Et videtur ꝙ nō: quia quęstio nullitatis non est quęstio principalis, sed incidens. vnde principali causa sopita & præclusa durare nō potest accessoria. C. de vsur. l. eos. & ff. de eo qđ cer. lo. l. centū capuę. Nec obstat ꝙ in libello dico sic propono sñiam nullā. & si qua est appello. Nam licet iste sit ordo verborū: tamē ordo orationis & intellectus videtur alius, vt dictum est. ¶ Ex hoc etiam sequitur quòd deserta appellatione, deserti videatur causa nullitatis. Sed cōtrarium videtur: argumē. ff. de serui. vrba. prædio. l. si domus. C. de iure deliberan. l. puberem. & ibi per Gulel. de appellatio. cap. sæpe. per Innocen. Nam aliud est in expressa quam in tacita. l. tertia. ff. si penden. appel. mors interue. Bald. ¶ Titi⁹ appellauit a bāno sibi dato ex ficta cōtumacia: quod potest, vt not. in l. j. ff. de requiren. re. & prosecutus in hoc modo: quia petijt bannum rescindi tanq̄ latum contra ius partis, & non fecit mentionem de nullitate: iudex pronunciauit bannum esse nullum tanq̄ latum contra ius constitutionis. De appellatione nil dixit: quæritur an valeat pronunciatio. Videtur ꝙ nō: quia lata extra libellum. C. de fideicommiss. lib. l. fi. Sed bene valeret si dixisset pronuncio superuacuè appellatum esse, cūm sententia sit nulla, vt l. si constat. ff. de appella. Solu. Obtinui valere sentētiam per gloss. dictæ l. de appella. l. si expressim. & facit C. quando prouoc. non est necess. l. cum eo die. Vide infra eodem. §. appellationē non procedere. & s. §. sed quid si dico sic &c. Bald. ¶ Ex forma statuti pro quolibet præcepto spreto, debet quis in dece mulctari: iudex mulctauit in xv. an valeat in decē. Videtur ꝙ non: quia iudex legitimos fines excessit. C. qñ prouoc. non est necess. l. si certa ratione. ergo ipso iure non valet bānum, qđ excedit formā statuti: quia bannū est mulcta: & ideo assessores faciunt dare bannum in certa quantitate: & addunt, & in plari, & in minori, scđm formam statuti. Facit quod notatur in l. extra territorium. ff. de iurisdictio. omnium iudic. Et prædicta sunt vera si forma data sit iurisdictioni: & ratione partis sententia est nulla quo ad vnum & idem capitulum. ¶ Per diffinitiuam potest con-

firmari

firmari testamentũ, quod erã ipso iure nullum. C. quan. prouo. non est necesse. l. ij. §. fina. ¶ Item sententia nulla, consummatur per aliquem no. eo. titu. l. j. ff. de appella. l. ii ex presim. Hac ratione dicimus quòd confirmatio prælatorum facta in cõtradictorio iudicio est diffinitiua, & confirmat electionem quamlibet liberatione nullam. secus si fiat de plano. Nam tunc distinguitur, vt no. Innocen. in c. nihil. de electione. & no. Ioan. Andre. in c. fin. de electione. lib. vj. in Nouell. Facit quod no. ff. de bono. posses. l. iij. §. penul. Bald. Vide j. proximo §. cuius ætas. & j. §. impossibile decretum. ¶ Iudex pronunciat instrumentum exequendum, & commisit nuncio quòd daret tenutam: quæritur an possit appellari. Et videtur quòd non: quia est executio. In contrarium facit: quia est pronunciatio. Glos. dicit quod à pronunciatione appellari posset. ergo non fiet executio, nisi post decem dies. l. j. ff. nil no. app. penden. in glo. Item pronunciatio est executio. not. ff. quod metus causa. l. si cum exceptione. §. in hac. Item executor non grauat. extra, de appel. c. nouit. Item executor nil noui facere videtur, nisi modum excedat: & tunc bene appellatur ab executione. C. quo. appel. non reci. l. ab executore. Vide j. tit. proxi. §. illud est, &c. & s. eodem titu. in multis §. ¶ Cuius ætas non est capax beneficij vel dignitatis, si eligatur, electio non est annullanda, seu nulla ipso iure: vt C. quando prouo. non est necesse. l. si pater tuus. Bald. ¶ Quotidie fiunt electiones ecclesiasticæ & seculares, ad officia & beneficia, & non valent ipso iure ætate refragante. Bald. Si tamen confirmetur causa cognita errore non expresso, valet. eodem titulo. l. ij. Bald. Et vide quod not. in simili extra, de rescrip. c. suscitatus. per Inno. Et pro isto dicto videtur casus in c. cum dilecti. de elec. Obstat tamẽ, quia istæ sententiæ in beneficialibus non transeunt in rẽ iudicatam: vt not. docto. in c. si quando. de offi. delega. cogita. Vide s. §. per diffinitiuam. Bald. ¶ Appellatio, quæ suspendit in antecedẽti, ipso iure impedit in consequenti. C. quando prouoc. non est necesse. l. si vt proponis. ff. de mune. & hono. l. reus. & de libe. cau. l. qui de libertate. ff. de excus. tut. l. diximus. extra, de resti. in integ. c. ij. in fine. Appellatio superuacua non debet admitti, & propter omissam cõdemnationem expensarum, non potest appellari, nisi in casu, quem habes j. titu. proxi. §. omissam condemnationem. C. quando prouo. non est necesse. l. fin. & iudex appellationis factæ in principali condemnat in expensis vtriusque litis. Bald. Idem vide j. tit. proximo. §. ab omissione expen. ¶ Sed pone, petij à te decem: Iudex in quinque condemnauit, & in quinque absoluit. Tu appellasti ratione condemnationis: & ego appellaui ratione absolutionis: tandem ego non petij apostolos, in causa appellationis, & sic est deserta appellatio mea: volo inhærere appellationi tuæ, & petere suppleri primam sententiam: videtur quod possum: vt d. l. omnẽ. §. fi. & C. de appella. l. ampliorem. in princ. quod est not. Nam mea appellatio fuit superuacua: & ideo superuacua neglecta, non vitiat. Bal. Et vide s. §. officium iudicis appel. versi. & quia appellatio. ¶ Appellationẽ non procedere, pôt esse ex duabus causis. Vel quia sententia est nulla, vel quia iniusta. Pone ergo q iudex appellationis pronunciat appellationem non procedere: quæritur an videatur pronunciari ex causa nullitatis, an ex causa æquitatis & iustitiæ. Solu. An in dubio videtur prima sententia confirmari, non infirmari: vt not. C. quãdo prouo. non est necesse. l. j. in gloss. v. vides. eo. §. Titius appellauit à banno. ¶ Impossibile decretũ est nullum ipso iure. ff. de tut. & cura. l. Seiæ egressæ. An ergo valet in homine sane mentis, vt amenti vel prodigo detur curator? Dic q aut datur in contradictorio iudicio, aut de plano. Primo casu valet ratione dubij. Secundo casu, aut decretum consonat veritati: & non est dubium q valet. Aut dissonat: & tunc aut est dubium: & valet ratione dubij. ff. de petitio. hære. l. si putas. Aut est certum: & non valet: vt l. Seiæ superius alleg. & not. in l. ij. C. quando prouo. non est necesse. Et sic intelligitur quod no. in l. j. de curat. furio. Et in arbitrio iudicis magis est causas de mente æstimare, quàm ætatem. arg. ff. de suspec. tut. l. iij. §. si tutor. in ætate habet arbitrari, an sit probatum. ff. de probatio. l. cùm de ætate. nõ autem potest arbitrari, vt parum industrioso puberi det tutorem: quia lex fidem dationi fecit. ff. de condi. & demon. l. pater. §. conditionum. Et facit ad prædicta quod not. in simili, ff. de bono. posses. l. iij. §. si bonorum. & §. penult. & de lega. præstan. l. filium. §. si quis. C. quo. bono. l. j. Bal. ¶ Sententia legis, vel statuti, vel iudicis, quæ bona respiciat, non porrigitur extra territorium. ff. de bo. autho. iudi. posid. l. cùm vnus. §. is, qui. Nam nec mens, nec potestas videtur esse tanta: vt no. C. de anna. except. l. fina. in fi. magnæ gloss. Item licitum est arguere de rebus ad personas. ff. de vulga. substi. l. qui plures. ergo &c. vt l. extra territorium. ff. de iuris. om. iudic. ¶ Sed quid dicemus de nominibus debitorum? Respondeo, eius loci videtur, vbi agi debet. ff. de solu. quæro. Bald. ¶ Constitutio episcopi, vel statutum ciuitatis, statuit terminum ad appellationem introducendam, i. ad exordium appellationis, scilicet ad citationem partis, & ad comparendum cum actis & munimẽtis primæ causæ viginti dierum, & ad finiendam appellationem triũ mensium: quæritur vtrum hæc tempora cõsensu partium valeant prorogari vel arctari. Et videtur q possunt arctari. l. fi. in fi. ff. qui satisf. cog. l. de die. & quod no. Inn. de offi. deleg. de causis. Item videtur q possit prorogari: vt l. fi. in fi. C. de tempo. appel. & authen. si tamen. Nam iurisdictio prorogatur de tẽpore ad tẽpus. ergo & sic instantia videtur prorogari posse. Solutio. Dico q coarctari possit tempus tam finiendæ q̃ introducendæ appellationis. Sed an augeri possit? dicunt quidã q possit augeri tempus introducendæ, non autem tempus finiendæ causæ. ff. de dolo. l. arbitrio. §. pen. Nam instantia causæ appellationis non debet esse maior, sed minor, q̃ instantia primæ causæ: sed illa non potest prorogari. ergo nec ista. Item pari ratione introducta sunt, propter publicam vtilitatem: vt no. C. de iudi. l. properandum. in princ. Nam respublica ex ciuilibus contentionibus plerunque læditur: maximè si contendant simul personæ potentes. ff. de cap. l. si quis ingenij. §. in ciuilibus. Nam propter immensas dissensiones quandoque tota ciuitas ad diuisionem & euersionem peruenit. Et ita fuit consultum Senis super quadam cõstitutione episcopali secũdùm Francis. Nõ obstat authen. si tamen. quia ibi est prorogatio legis propter impedimentum compromissi. Secus si non currit impedimentum, sed simplex prorogatio. Similiter respondetur ad l. petendæ. C. de tempo. in integ. restit. pe. Sed q valeat prorogatio, facit ff. de ædili. edic. l. q si nolit. §. si qs ita. Sed ibi dispositio legalis taxatiua temporis erat subsidiaria in casu, in quo homo non prouideret: at hic præcisè lex loquitur taxatiue. Bald. Nec potest partium consensu derogari legis authoritati vel formæ: quia istæ dependent à prouidentia legis, non hominis. argu. not. C. de testa. l. non dubium. & ff. de adop. l. si arrogatur. §. j. ff. ad Turpil. l. j. §. calumniator. & ad municip. l. ordine. vide j. §. proximo versi. an tempus appellationis. Iudicium dicitur inchoari quãdoque per citationem: quandoque per litis contestationem. Per citationem dicitur inchoari, quantũ ad præscriptionem odiosam interrumpendam. C. de anna. exceptio. l. fina. C. de præscrip. xxx. anno. l. sicut. & quantum ad appellationem introducendam. C. de tempo. app. l. fi. §. illud. Idem in causa appellationis esset, vt possit procedi ad diffinitiuam parte cõtumace: quia hæc est natura appellationis quod potest à qualibet parte introduci & ventilari. C. de fruct. & litis expensis. l. omnem. §. fi. ¶ Item quia appellare est officium iudicis implorare, in quo officio iudex plurimum potest: & in eo suppletur pro absente. C. de appella. l. ampliorem. in princ. Nam in his, quæ officio iudicis veniũt, & incumbunt, ipse iudex, cui cõclusio dirigitur, habet arbitrari qualiter officio suo fungatur. ff. de peti. hære. l. fi. & l. plane. Nam appellatio est potius remedium, quod misericorditer imploratur, quod lex vocat triste auxilium, q̃ actio: & ideo nec desyderat libellũ appellatorium: sed sufficit q viua voce ille, qui appellauit solenniter petat super appellatione procedi. argu. not. per Innocẽ. de offi. deleg. c. cùm contingat. Quod verum credo, si appelletur ab interlocutoria. argu. no. ff. de interrog. actio. in rubrica. Sed si appelletur à diffinitiua: tunc si requiritur libellus in prima causa, requiritur etiam in secũda. aliàs non: quia appellatio naturam litis nõ mutat. Facit Cle. sæpe. de verb. signi. & de iudi. c. dispendiosam. eo. lib. Per contestationẽ dicitur inchoari iudicium, quantum ad formalem iudicij inchoationem. Nam litis contestatio, est primus actus contradictorius, in principali negotio. tunc enim incipiunt partes venire ad conflictum: & tunc audiuntur primò. C. de iudic. auth. ad hęc. & in auth. de liti. §. omnem. Et istud est verùm tam in ciuilibus, q̃ in criminalibus. ff. de pœnis. l. absentem. Nam in criminalibus ad instar ciuilium proceditur, vt ibi patet. Adde quod not. ff. de iurisdic. om. iudi. l. & quia. vide s. eod. §. officium iudicis. versic. & hoc etiam no. omnino j. de libell. concep. §. in causa appellationis. & in secunda parte de appel. §. appellatio. & s. eod. §. j. & §. sed an necesse. ¶ Qualis est libellus in causa principali, talis est in causa appellationis. Nam qualitatem litis, causa appellationis non immutat: vt si causa prima erat de boue, causa appellationis non potest esse de asino. Si causa prima erat depositi, causa appellationis non potest esse de causa mutui: quia hoc est nouum capitulum: vt l. per hanc. Et si libellus primus fuit specialis. quod est quãdo fuit expressa specialis causa. in libello, vel postea in declaratiõe libelli vel tacitè subintelligebatur, vel iurisdictio iudicis erat specialis. C. de anna. excep. l. fi. causa

appellationis erat specialis: quia succedit appellatio loco primæ causæ, & eandem habet naturam.ff.iudic.sol.l. cùm apud. Et si in causa principali fuit admissus libellus sine causa: vt d. l.si.licet admitti nõ debuerit, reo cõtradicẽte in causa appellationis nõ poterit respui.arg.C.de procu.l.ita demũ.& facit ff. de doli except.l.ij.§.circa.Bald. Si iudex appellatione deserta pronũciat bene iudicatum, ipso iure non valet.ff.de excu. tut. l.scire oportet.§.consequens.Bal. Et facit ff.de dolo.l.arbitrio. §.pe.& quod not.Insti.de act.§.rursos.vide s.eo.§.fin. nemo pro se. ¶ Tempora appellationũ sunt cõtinua, & cõputantur dies feriati, & non feriati.de tempo.appel.l.ij. in fine. Baldus. ¶ Non dicitur excedere modum ille, qui facit quod est de mera natura condemnationis: vt extra, de appel.c.nouit. Baldus. ¶ In causa appellationis tempus statutum iudici videtur statutum parti: vt dicimus in tempore triginta dierum. Nã quia lex statuit iudici terminum triginta dierum ad dandũ apostolos, idem tempus videtur statuere parti ad petendũ. C.de app. l.à proconsulibus.in glo. Et est ratio: quia officio iudicis proceditur, & terminus, qui statuitur iudici, statuitur eius officio. ergo & causæ. Nam eius officium est causa principalis. Secus in actionibus: vt C.vt omnes tam ciuiles.l.j.in fi.per Cy.& de iudi.properandum. & facit ff. de excus.tuto.l.scire oportet.§. consequens. Alij dicũt etiam in causa appellationis referre an terminus statuatur iudici an liti. Primo casu non sit fatale tẽpus statutum parti: secundo sic. & tunc indicat desertionẽ instantiæ.Bal. ¶ Superuacuis appellationibus non est vtendum. C.quando prouo.non est necesse.l.omnem honorem. Bal. & ideo ab interlocutoria non appellatur. ¶ Ante sentẽtiæ interlocutoriæ tempus non appellatur.C.quo. appel.non reci.l.pe. in glo.& ideo qui opponit exceptiones, non potest appellare anteq̃ iudex super eis pronunciet.ibi est glo.ord. Sed lata interlocutoria super exceptionibus bene potest appellari: sed interlocutoria non continet dari vel fieri: & propter hoc ex ea non oritur actio.eo.tit.l.ab executore.in glo.ord.quæ incipit, diffinitiua.Bal. Vnde ista sunt proportionabilia, actionẽ oriri, & appellari: contra nota.in l.j.C.de arbit.Bal. ¶ Nota q̃ diuersæ species probationis imperfectę faciunt vnam perfectam: vt testes, argumenta & instrumenta: & duæ species perfectæ faciunt vnam perfectionem, si cumulẽtur debito tempore: vt testes & confessio vnde vtroq; simul iuncto nõ procedit appellatio: altero solo sic.C. quorum appel.l.ij.& l.fi. Sed quidã dicunt contra, q̃ duæ species separatæ iungi non possunt: vt no.doc.in l.ij.§.ætas.ff.de excu.tut.arg.l.j.C.qui nu.tutel. Sed ibi loquitur de causis: hic de probationibus. Nam quæ non prosunt singula, multa iuuant: vt l.instrumenta. & ibi not.C. de proba.& sic non sufficit vnum indicium, & tamen multa sufficiunt.ff.de ædil.edi.l.quæro.in fi. Ideo autem exigo, q̃ tẽpore cõpetenti: quia quæ nõ concurrunt eodem tempore, nõ fouent se mutuo: vt no.in d.l.ij.sed in intellectum Ioãnis. Sed contrarium videtur not.eo.tit.l.abstinere.in gl.fi. & facit pro Ioan.quod not.ff.de quæstio.l.maritus.secundũ vnum intellectum.Bal. ¶ An fictè confessus appellet: dicit glos.q̃ sic, in l.j. C.quorum appel.non reci.quia etiam verè confessus appellat: vt no.ff.de app.l.creditor.§.iussus.in gl.& facit C. de reb.cre. l.generaliter.§.si iudex. In contrarium videtur q̃ ista ficta cõfessio, est confessio iuris & de iure: & ideo probatio in cõtrarium non recipitur.secundùm Pet.in d.l.j.Bal.vide s. §. appel. à diffinitiua &c.

Iterum Baldus addit.

VEra cõtumacia procuratoris excludit dominum à beneficio appellandi. §.j. versi.sed si.vbi Gul. ¶ Procurator constitutus ad defendendum, non potest agere. Item constitutus ad agendum, non habet mandatum ad defendum. Fallit in duplicibus iudicijs.ff.de procu.l.si defunctus. §.qui communẽ.Bal. ¶ Ratihabitio excluditur per lapsum termini: quia nõ inuenitur quid, & in quo operetur. versi.porro.Gul.& s.eo.§.in. ¶ Emptor tenetur suam appellationem prosequi. Sed simplex procurator, ad quem non spectat commodum, non. versi.sed nunquid emptor.Gul.condemnatus si reus, si pro parte. Vel dicidem, versi. sed an.Gul. Ille, qui acquisiuit ius ex appellatione tertij, non perdit ius, licet ille renunciet expresse vel transigat.versic. sed quid si ille.Gul.j.eo.§. versic.quid si victus.Gul. Ad hoc ff. de pact.l.fi.ff.de contra tabu.l.si post mortem.§.fi.ff.de bon.aut. iudi.pos.l.cùm vnus.ff.de in integ.restit.l.petendæ.C.quando prouo.non est neces.l.omnes.§.fina. Non obstat ff.de minori. l.si iudex.quia hic loquitur in iure pari: ibi in non pari. C. si vnus ex pluribus.l.fina.argu.contra.ff.de separa.l. ab hærede. Solu. Appellatio tertij est causa fiendi, sed non est causa essendi. Ideo non cessat effectus productus de acquisitione iuris facta alteri parti. Vide.s.§.an inuito appellato.Bal. Ergi ad cẽtũ: iudex condemnauit in quinquaginta, in reliquo absoluit. vnus nostrum appellat: an iudex appellationis potest de ea parte, in qua non est appellatum, iudicare? Dic q̃ sic.C.de appel.l.ampliorem.versi.sed pone peto.Gul.vide s.tit.proxi.§. officio iudicis. Episcopus & quilibet dominus potest appellare pro subditis suis.de app.dilectus.per Inno.versi.item episcopus.Guli. ¶ Dicunt quidam, q̃ à præcepto facto in confessione, qui nullam exceptionem opponebat, neq; declinatoriã neq; peremptoriam non potest appellari. Nam lex dicit q̃ à præcepto appellatur per iniuriam.ff.de minori.l.at prætor.§. permittitur. sed non est passus iniuriam, qui consensit. Item ista appellatio est ab interlocutoria. Vnde nisi grauamen ex primis actis cõstet, appellatio non procedit: vt in cle.appellanti. de appel. Sed hic non potest constare de hoc. Item istud præceptum videtur emologatum ipsa confessione.argu.ff.de pact.l.tale pactũ. §.j. Item per confessionem debitum efficitur notorium: ergo non appellatur.C.quorum appel.non recip.l.abstinẽdum. & l.fi. Tu dic q̃ sicut possum dicere diffinitiuam nullam, & appellare: ita & in isto præcepto, & in causa appellationis, possum corrigere errorem confessionis. C.de erro.aduoca.l.fi.ff.de appel.l.creditor.§.iussus.non dicitur consensisse, qui errauit.l. si per errorem.ff.de iurisd.om.iud.in §.quibus.versic.sed nunquid.Gul.vide s.eo.in prin.versi.à præcepto potest. & s.titu. proxi.§.appellans à diffinitiua. ¶ Aliud est pronunciare exequendum, aliud præcipere. A primo appellatur: tamẽ causa est exprimenda in appellatione: sed à facto executionis non appellatur. versi.& scias.Gul. Idem tenet Accur.C.quo.appella. non reci.l.ab executore.Bal. Vide s.tit.proxi.§.iudex pronũciauit instrumentum. Item appellatur, si iudex non admittit exceptionem, vel denegat iuris beneficium.C.si sæpi. in integ. restit.postu.l.j.& ij.versi.sed pone. Gul.& ff.de admi.tut.l.tutores qui post.§.tutor dat⁹.j.eo.ver.sed nunquid potest.Gul. Regulariter non appellatur à correptione seculari.versic.vndecimo.Gul. ¶ Non appellat is, cui non datur audientia.versi. xxxij.forte.Guli.vt l.sed & si per prætorem.§. sed & si dum decreto.ff.ex quibus causis maio.in glo.ordi.Bal. ¶ Ab omissa condemnatione expensarum victor appellat, si victus non appellat.ver.sed quid si victus. Gul.vide s.§.appellatio superuacua.Bald. ¶ Causa rationabilis appellandi dicitur, vbicunq; iudex grauat contra ius, vel non admittit exceptionem legitimam.versi.ad huius materiæ.G. Simile habes C.de inoffi.test. l.quoniam in prioribus.Iaco. ¶ Quid operatur clausula, appellatione remota, in principio, medio, fine, & executione causæ. in vlti.colũ.huius §.plenè per Gul. Instruit enim ista clausula, iudicem q̃ non deferat appellationi: non autem tollit ius appellandi quo ad vim appellationis.Gul.etiam quo ad litis ordinationem, & quo ad litis decisionem, & quo ad litis executionem: vbi grauamen est intolerabile, ista clausula non tollit ius appellandi.quod dic vt no.C.de sent.& interlo.om. iudic. l.fi.per glo.& doc.vide s.eod.clausula, appellatione remota. & sequẽ. ¶ Papa est ordinarius singulorum, & ad eum appellatur omissis medijs.§.nunc tractemus. Sed quid si appellat non dicendo ad quem: vel dicit, appello ad superiorem: intelligitur appellasse ad proximum superiorem, non per saltum. Idemq; est dicere, appello.&, ad superiorem appello. quia tacitè intelligitur ad superiorem.ver.sed quid si quis.& ver.seq. Gul. No. C.de bo.auth.iudi.possi.l.cùm proponas.in glo.ordi. Gul. Si autem quis alternatiuè appellat, ad supremũ spectatur.G. Vide disputationem Ioan.And.in c.in alternatiuis. in mercurialibus. ¶ Quando quis habet duas iurisdictiones, & appellatur ab eo, intelligitur iurisdictio superior.extra, de præscrip.c.cùm ex officij.per Inno.ver.quid si appella.Gul. ¶ Tempus appellationis currit à die sententiæ: & si quis non habet copiã sententiæ, quid fiat in §.restat.versi.cùm igitur.G. de fide instru. c.G.perpetuus.per Inno. ¶ A grauamine, quod est semper in fieri, semper nascitur appellatio.versi.sed quid dices. & versic. & not.secũdum Vincẽ.G. Hoc est notatu dignum. & facit ff. de vsufruc.accre.l.j.in fi. In contrarium facit ff. de iureiuran.l. eius qui in popularibus.in glos.ordi.Bal. ¶ Tempus appellandi ab interlocutoria, non est vacuum tempus, ita q̃ nil possit innouari.versic.si.G. Accur.sentit contrarium, & habetur pro expressione causæ, si appellans dicit, appello quia me grauasti. non dicendo in quo, dicendo tamen quare.ff.de appel.l.appellanti.§.non soluere.Inno.extra,de no.oper.nun.c.ij. iuncto c. fi.C.de dila.l.à procedente. ¶ Item in sententia excommunicationis idem seruatur quod in diffinitiua.c.per tuas.§. qualiter.Gul. ¶ Notificatio facta procuratori, in beneficialibus de

appellatione

appellatione habet vim citationis domini. versi. quid si procuratori. Gul. ¶ Appello si grauabis: nō valet appellatio. Sed si appello, nisi reuoces grauamen: valet appellatio: vt in §. qualiter. versi. item q. & seq. Gul. ¶ Cùm appellatur à diffinitiua, dilatio iudicis nil operatur. & videtur differre, qui nil innouat. versi. porrò. & seq. Gul. ¶ Proclamo vel reclamo ad superiorē i dē est dicere quod appello. versi. fina. Gul. C. de anna except. l. fin. Bald. ¶ Si appellās ab excommunicatione non prosequitur appellationē, rata manet sententia. de appel. sæpe. per Inno. Sed ad quē finem, cùm appellatio non rescindit excōmunicationē: quia etiam iniusta seruāda est. §. nūc breuiter. circa prin. ¶ Speculator qñ opus suum cōposuit, erat ætatis xxxiiii. annorū. ver. item iosta. ¶ Quæ tempora de tempore fatali eximantur: & an infirmitas vel impedimentū probetur per iuramentū. ver. itē. & versi. quid ergo. Gul. ¶ Ad obtinēdam dilationē iudicis probatur impedimentū per iuramentū. Itē ad obtinendā dilationē legalē, vt secūdi anni in causa appellationis. Sed si iudex arbitretur, sacramentum est deferēdū. Nā cùm iudicis animus debeat istrui, nisi videat vt deferat iuramētum, nil prodest iurare. Sic intelligitur l. nō omnes. § a barbaris. ff. de re milit. & C. vnde vi. l. si qñ. ff. ad exhib. l. thesaurus. & de execu. tut. l. scire oportet. §. sufficit. & l. ij. ff. si quis caut. per Gusi. vide j. ti. proxi. si petit restitutio. Bald.

De restitutione in integrum. Rubrica.

IN præcedenti Titu. de vno modo, quo sententia validæ subleuatur scilicet de appellatio. pertractauimus: & quoniam per in integrum restitutionē similiter subleuatur, vt diximus s. de senten. §. quoniam. s.[a] Ideo de hac materia, visum est aliqua pertractare. Et licet de hac materia satis s. in tract. lib. I. super hoc eo. tit. dixerimus hic tamen aliqua in supplementum adijciamus dicentes. Quid sit in integrum restitutio. Quid, & quando. potest eam petere. Et qualiter. Et intra quod tempus. Et quis possit eam concedere. Et quis sit eius effectus[b].

Quid sit in integrum restitutio.

EST autem in integrū restitutio, prioris status vel iuris, vel audientiæ redintegratio: vt ū. q. iiij. §. notādum. io fi. extra de in integ. restit. ex literis. C. de senten. pass. l. j.

SVMMARIVM.

1. Minor xxv. ann. si lædatur, qualiter sit restituēdus.
2. Ecclesia læsa vel grauata, debet prælato interueniēte in integrum restitui.
3. Minoribus subueniendum est, si ex causa iudicati eorum bona capta sunt, vel distracta.
4. Is, qui veniam ætatis impetrauit, non est super his, quæ postea facit, restituendus.
5. Restitutio non datur bis super eodem, nisi noua defensio prætendatur. Restitutio in integrū dicitur beneficiū personale.
6. ¶ Defensio noua in causa restitutionis, quæ dicatur.
7. Restitutio an detur contra res bis iudicatas.
8. Restitutionis auxilium in executionibus pœnarū non debet esse paratum.
9. Restitutio denegari potest, propter mendacium.
10. Iuramentum semper est seruandum, nisi seruatum vergat in animæ detrimentum.
11. Probare volens se minorem, quæ debeat instrumēta proferre.
12. Sententia & sacramentum, paribus passibus ambulare dicuntur.
13. Arare in boue & asino, qualiter intelligatur.
14. Beneficium restitutionis in integrum dicitur ius singulare, & ideo facilius repellitur quis ab eo, q̄ à iure communi.

¶ An tps appellatiōis prosequēdę possit arctari. ver. illud autē scias. vide s. §. cōstitutio episco. An veniēs ante terminū, cogitur ante terminū respondere, si altera pars sit præsens? Et videtur q nō: quia nec iudex habet iurisdictionē ante terminū. C. de dila. l. siue pars. videlicet dixit q iudex ex officio potest partes cōpellere, ex quo sunt præsentes, & decurtare dilationē. versi. quid si statutū. Gul. No. omnino in c. cupientes. de elec. lib. vj. vide j. de reg. iur. §. processus. & s. de dila. §. ij. ¶ Non excusatur, qui mittit procuratorem negligentem. ff. man. l. idemq. §. si tutores. versic. item quid si pars. G. ¶ Nota q vbi datur terminus ad prosequendū apellationem, sufficit intra illum terminum iter arripere. versi. & no. Gul.

ADDE, hoc tenet Rota in anti. decisio. deci. ccccxxxviij. vbi notabiliter. & hoc intellige verū extra curiam: sed in curia secus est: nam tūc debet diligētia fieri. Vide Rotā in anti. deci. deci. ccccxxxix. ¶ Qui negat se appellasse, videt renūciare appellationi. versic sed pone appellans. Gul. de fide instru. c. G. perpetuus. Inno. ¶ Qualiter pars potest bis appellare, si cet vno appellante prosit alteri, in §. quoties. G. argu. l. petendæ. §. quod si de. Bal. ¶ Omnis appellatio præsumit rationabilis in dubio. nisi appareat cōtrariū: & ideo in dubio potius desert appellationi, quam sentētiæ. vers. circa hoc aūr deser. Dico quo ad suis ordinationē: sed quo ad decisionem in dubio defertur sentētiæ. ff. de euict. l. hæreditas. §. Caia. quod dic vt C. de app. l. hi, qui ad ciuilia. C. de tēpo. app. l. per hanc. per Iac. & Cy. ¶ Si instrumentū dicat. q iudex à quo recepit appellationē. præsumit detulisse. versi. si. G. ff. ad Mace. l. si filius. Bal. ¶ Quando appellatio nō tenet, potest fieri executio. secus si appellatio sit iniusta. Et an teneat, si cognoscit primus iudex, nō vt iudex, sed vt executor informando se. ver. sed cùm. G. Sic C. quo. bo. l. j. in gl. ff. de bo. pos. l. in. §. pe. in gl. Bal. Vide c. si à iudice. de appel. lib. vj. ¶ Quando iudex appellationis possit mittere inhibitoriam. in §. de officio. versic. quæritur. G. ¶ Noua constitutio non porrigitur ad causam appellationis, etiā si retro trahat. ver. sed quid si dū. G. quia iudex appellationis, nō pōt plus, quàm primus: sed primus nō pōt iudicare ex lege futura. Itē quia appellatio suspendit, nō in toto rescīdit pronunciatū: & sic ad rem iudicatā nō potest porrigi constitutio. C. de [illegible] l. fi. Bald. ¶ Quicquid debuisset facere iudex à quo, debet facere iudex ad quē, cùm appellat ab interlocutoria. vers. si autē peremptoria. Gul. ¶ Valet commissio, licet in ea nō exprimatur nomen iudicis, à quo appellatur. ver. pen. Guli. ¶ Appellatio nō impedit alienationē, in personali causa sine actione. in §. nouissime. versicu. vlt. sed m Ino. G. & l. chirographis. per Dyn. ff. de adm. tut. ¶ Quando appellatio facit supersedere iudicē à quo. ver. sed cū. s. G. ¶ Appellatione pendente, nil debet innouari ī his, quæ pertinent ad processum iudicij inchoati: an alijs sic. Item auferre possessionem de processu an aut. vt nulli iudi. §. illos. ver. verūtamen. G. C. vnde vi. l. in ... erint. Bal. Vide s. eo. §. pendente app. & de consti. cùm M. ¶ Clausula, reuocata in irritū intelligit parte citata. ver. sed quæro vtrū. C. vnde vi. l. meminerint. ¶ Exceptio compensationis potest opponi corā iudice appellationis sicut coram primo. ver. sed nunquid in causa. Gul. ¶ Potest quis renūciare appellationi, etiam anteq̄ grauetur. in §. si. Gul. s. expressè, nō autem tacitè. ff. de mino. l. si filius. ff. quo. leg. l. j. §. quod ait Bal.

15. Matre minore xxv. ann. petente filio tutorē, qualiter sit succurrendum.
16. Cessante causa, cessat effectus.
17. Priuilegiatus, an & qualiter contra priuilegiatum restituatur.
18. Minor inseruum suum perperā manumissum non est fauore libertatis restituendus.
19. Respublica, quo iure seruetur illæsa.
20. Cōmune alicuius castri, quod læsum est, an, & quomodo debeat restitui. Restitutio dicitur contra ius commune: quia rescindit præscriptiones. Castrum & ciuitas, in multis differūt.
21. Prælati & Potestates, debent ecclesiam & vniuersitatem defendere.
22. Prælatus non potest alienare, sine cōsensu capituli. Prælati fungi dicuntur, vice tutorum vel curatorum.
23. Restitutione à principe aduersus delictum petita, an constitui debeat procurator.
24. Præscriptiones longi temporis non currunt minori, sed ipso iure seruatur illæsus.
25. Ecclesia an restituatur contra præscriptionem.
26. Tempus datum ad proponendam exceptionem non numeratæ pecuniæ non debere currere minori, qualiter intelligatur.
27. Minor quare in contractibus nō seruetur illæsus, sicut & in præscriptionibus.
28. Præscriptio vnius anni, quæ currit ei, qui non accipit inuestituram feudi, vt repellatur post annū, an curreat pupillo.
29. Ecclesia quibus tēporibus, & à quibus seruari debeat illæsa.
30. Temporales præscriptiones in tribus casibus contra minores currūt: & an ad appellationem omissam restituantur.
31. Maior xxv. an. læsus in iudicio, vel extra, dolo, vel metu, &c. qualiter sit restituendus.
32. Sententia contra maiorem absentem lata, multiplicater est considerāda.
33. Conuentus in iudicio, lite contestata si eligatur in Potestatem, & detur ei licentia eundi ad potestariam, dummodo in media via citatur, nec venit, propter quod condemnatur, an veniat restituendus.
34. Restitutio diuersis modis, alicui deberi potest.
35. Læsione probata, danda est restitutio.
36. Ecclesia vel minor, an possit errore non probato contra confessionem suam restitui.
37. Beneficium restitutionis, non est pro modica læsione largiendum.
38. Minor, contra quem restitui dicatur, vel non restitui.
39. Restitutio in integrum, diuersimode petitur.

De restitutione in integrum. Rubrica.

Practici authores neglexerūt hāc rubricā. Ex antiquioribus solus Tan. illā posuit: & est in vltima in opere Rof. de offi. iud. quo restitutio daē mino. Io. de Deo cauil. rub. per totū. & aliquid lib. iij. Rub. j. in lib. iudicū, parte j. Rubrica antepenul. & parte ij. Rubri. vltima. & parte iij. in sex vltimis rubricis. Ægid. solùm vnam formam libelli posuit. c. xxij. Ioan. And.

a ¶ In nræ. s. vltimus §. est. Ioan. And.

b ¶ Effectus. Oīa ista mēbra fuerūt Tan. vbi s. Hosti. ponit xij mēbra in Sūma eo. ti. ¶ Est sciendū q M. de Fa d hoc fecit vnū tractatū in modū Sūmæ, qui incipit, quæri & dubitari cōsueuit, de quo j. fiet mentio. Io. And.

a ¶ Annis. Vt dixit Azo in Summa huius tituli in princi. hoc tempus cōputatur de momēto in momentū. & est text. ff. eo. tit. l. j. §. minorē. & dies bissextilis de medio tollitur ibi. recipit etiam author inde exempla sequē- tia faciendæ & denegandæ restitutionis, vsq; ad versi. sed quā. dicēs, quorum aliqua Ioan. de Deo posuerat vbi s. post Tancr. Ioan. Andr.

in corpore: respondent, litiget per procuratorē vel actorem. Hæc non est mihi sufficiens responsio per decre. querelam. de procu. Io. And.

c ¶ Si maior. Supple xx. annorum. Ioan. And.

d ¶ Participandū. Supple & participauit: requiritur & scd'm q̄ emēs ignorauerit illū liberū. & quarto, si ipse sciuerit q̄ liber erat. hoc videas ff. de liber. causa. l. liberis. Insti. de iure perso. §. pe. glos. quolibet aūt illorū quatuor deficiēte, de iure cōmuni in libertate prouocat: his cōcurrētib' seru' est iuri ciuili, vt ibi in tex. nec restituit: licet minor xxv. vt ibi in gl. ne tāta solēnitas vitiet. & q a mutauit statū. & vide quod dicā j. de na. ex li. ven. sup verbo, sciendum. Ioā. Andr.

40 Diffinitiua sententia super restitutione danda, vel denegāda, non est ante litis contestationem danda.

41 Restitutionem in integrum petere quis posit, & quando.

Qui posit in integrum restitutionem petere.

QVis autem, & quādo posit in integrū restitutionē petere, videam': & quid de minore xxv. annis[a]. Super omnibus, quæ in minori gesit ætate, si enormiter læsus sit ob sui facilitatem, vel aduersarij calliditatē, & hoc siue in faciēdo, siue in omittēdo, & siue in lucro captādo, siue in dāno vitādo: vt ff. de mino. quod si minor. §. nō semper. & l. nō omnia. & l. ait prætor. §. si. extra, eo. constitutus. ¶ †Nā & si præsente curatore, cōfessus est in iure, restituitur cōtra cōfessionem, vt posit negare. Si verò sine tutore agat vel cōfiteatur, ipso iure seruatur illæsus: vt ff. de mino. si ex causa iudicati. §. nūc videndū. ff. de cōfes. certum. §. pe. extra, de reb. ecc. nō alie. ad nostram. De hoc j. ver. illud quoq;. Itē si omisit instrumentum vel allegationē, vel exceptionē vel probationē sibi necessariā, restituitur ad allegandū, vel ad proponendū, vel ad probandū: & eo ipso q̄ omisit, probatur læsus. extra, eo. c. auditis. in fi. & c. suscitata. & c. corā. & ff. de mino. l. minor aūt. §. j. & l. minor ann. xxv. omissa. Vel si cōpromisit, nec hoc sibi expediebat: vt eo. tit. l. si minor. §. minores[b]. & l. si iudex. Vel si omisit aliquā exceptionem, quam nō proposuit intra terminū sibi statutū. extra, de except. pastoralis. Item si detulit vel remisit iuramentum. ff. de iureiur. nam & postea. §. si minor. Item restituitur in positionibus. C. si aduersus transact. l. j. & ij. Item restituitur cōtra sniam in eum latam, tutore seu curatore interueniēte: vt C. si tutor vel cura. interue. l. ij. C. si aduer. rē iudi. l. j. ¶ †Idem in ecclesia prælato interueniente. xvj. q. vj. si episcopū. Item cōtra acceptilationē à se factam: & cōtra electionē, quia potuit melius eligere, &c. per littationē potuit rē suam melius vendere. ff. de mino. prætor. §. pe. & l. ait prætor. §. sed hodie. & l. si fine. §. quæsitū. & l. si in emptione. Itē subuenitur ei, si se in negotijs immiscuit alicuius, vel saltē necesse habeat dño negotiorū cedere beneficiū restitutionis. ff. eo. quod si minor. Itē subuenit ei, si quasi cōtumax ad iudicium nō venit, culpa interuenienrte. ff. eod. minor. ex l. si ex causa. Secus si ex dolo: quod dic vt in Summa dñi mei, eo. ti. §. pe. ver. sed nunquid. ¶ †Item subuenitur ei, & fideiussoribus suis, si defensor alterius extitit. ff. de curat. minor xxv. anno. Itē subuenit ei, si ex causa iudicati bona eius capta & distracta sint: si grāde eius dānū sit. ff. de mino. l. si ex causa iudicati. Itē subuenitur ei, propter præuaricationē aduocati: vt C. de aduo. diuer. iudi. l. j. ff. de mino. l. minor autē. §. minor autem. ff. de cōfes. certū. §. pe. Item subuenit ei, si passus est se à malo vel paupere homine arrogari. secus si minor[c] se vendi permisit ad pretiū participandum[d]. ff. de mino. deniq;. §. si quis. & l. si ex causa. §. Papinianus. Itē subuenit ei in obligatione amissa. ff. eo. minor aūt. §. j. & l. minor annis xxv. Et generaliter siue per pactū suum, siue per tutorem vel curatorē capiat vel lædat, semper restituitur. Cæterūm si vsus est iure cōi, nequaquā restituit, licet ex pōst facto res incipiat esse dānosa: vt C. de restit. in integ. l. fi. Sed & si iurauit nō petere in integrū restitutionē, & est pubes, nō restituit, q̄uis sit deceptus: vt C. si aduer. ven. aut. sacramēta. xxij. q. v. pueri[e]. Item propter suū delictū nō restituit: vt C. si aduer. delic. l. j. ff. de mino. auxiliū. §. in delictis. Item seruus nō restituitur, nisi ei fideicōmissaria libertas debeatur. ff. de mino. l. iij. §. fi. & l. iiij. & v. Item nō subuenitur minori ex cōtractu paterno, etiā si mortuo patre tēpus solutionis incidat in tēpus minoris. ff. eo. Æmili'. ff. de his qui. vt indig. l. post legatū. ff. ex quib. cau. in pos. ea. §. apud. de iure fis. fiscus. ¶ †Item is, qui veniā ætatis impetrauit, non restituitur super his, quæ postea facit. C. de his qui ve. ætat. impe. l. j.[f] Item propter priuilegium & reuerentiam, non datur restitutio filijs vel libertis contra parentes vel patronos vtriusq; sexus. C. qui, & aduer. quos in integ. restit. nō postula. l. ij. in fine. Quid si filius succedit minori, qui poterit restitui contra patrem ipsius filij? Respondeo, dicit Albe. Papi. q̄ iure hæreditario poterit petere restitutionē contra patrem. argu. ff. de inoffi. testa. filius. §. fi. & de adopt. l. si pater. §. ij. ¶ †Item super eodem non dabitur bis restitutio, nisi noua defensio prætendatur. C. si sæpius in integ. restit. postu. l. fi. ff. de mino. minor autē. §. j. extra, eo. c. fi. tunc verò sic. Et est ratio: quia in integrum restitutio personale beneficiū est: et in personali actione si egi vna causa expressa possum postea petere: vt C. de peti. hære. l. hæreditas materteræ. ff. de except. rei iudic. cū quæritur. extra, de re iudi. abbate sane. §. sed ad hoc[g]. Item si semel est denegatū, nec sit appellatum: nō datur, nisi ad appellandum, nisi nouæ defensiones adsint: vt C. si sæpius in integr. restitu. postu. l. j. extra, eo. c. fi. Vbi autem datur restitutio ad appellationem, nō cassantur acta prius habita. Secus si detur contra sententiam. argumē. extra, eo. c. fi. secundùm Vin. Sed nō videtur q̄ in prædi. c. fit necessaria ecclesiæ restitutio ad appellandū. nam censetur iure minoris: eo. tit. c. j. minor autem seruatur ipso iure illæsus, in omnibus præscriptionibus, nisi in præscriptione xxx. an. vel xl. anno. vt C. in quib. cau. in integ. restit. non est neces. l. fin. ergo ipso iure seruatur illæsa in tempore, quod datur ad appellandū, quod est tantū decem dierum. Dic ergo vt j. eo. §. ver. hoc autē.[h] ¶ †Sed quam vocas nouā defensionē[i]? Respon. pone, ecclesia emit fundū à non domino bona fide: quē fundum dominus vendicabat à procuratore per ecclesiam cōstituto: lata sententia cōtra ecclesiam, quia omisit exceptionem præscriptionis, ecclesia petijt restitui contra ecclesiam: denegata fuit restitutio: quia dixit iudex q̄ ecclesia ageret contra procuratorē ad interesse, per l. C. de iudi. properandū. in fi. ff. de tribu. procuratoris: nunc iteratò ecclesia petit restitutionē: certè neganda est, præterq̄ ad appellandū, nisi nouis defensionibus sit munita, vt s. Noua autē defensio potest esse, si cùm prima fuit petita restitutio, procurator erat soluendo: pendente verò iudicio, factus est non soluendo: & in hac noua, ecclesia auditur. ff. de mino. cùm mandato. §. fin. autē. & l. cùm minor. §. j. Vel si minor agit tutore vel curatore authore, perit instātia iudicij lapsu triēnij, petijt minor restitui. sed quia tutor vel curator est soluēdo. denegat ei: postea tutor vel curator desijt esse soluēdo: certè ex hac noua causa dabitur

b ¶ Minores. Vt tibi not. hoc ipso q̄ appellari non potest, apparet grauamen. Vnde Mar. de Fa. vbi s. dicebat certos casus, quibus ecclesia, vel minor, ipso facto probant læsionē. Allega. prędicto §. & C. de arbit. l. j. Alius casus, scd'm eū, est in mutuo: in quo aduersarius probare debet in ipsorum vtilitatē pecuniā esse versam. C. si aduer. cre. l. j. C. de sac. san. ec. aut. hoc ius. canonizata. x. q. ij. & extra, de fideius. c. pen. Terti' si fideiubeat minor vel ecclesia. ff. de min. l. ait prætor. §. si solū. xj. q. j. te quidē. extra de fideius. c. j. ff. qui satis. cog. l. de die. §. j. nisi fideiuberet in rē suam: puta pro procuratore suo: vt ibi facit prę. pro Guid. de Suza. qui addidit casum in l. j. C. si tut. vel cur. de minore volente restitui, quia hæreditatē adiuit, vel se immiscuit, qui nō tenetur læsionē probare: quia læsio apparet ex aditione vel mistione. Expedit enim sibi sumptibus & litib' nō vexari. ff. de mino. l. minoribus xxv. p quā l. dicit Alex. in l. j. C. si vt se ab hære. absti. minorē. qui adiuit, restitui, etiā si per aditionē nil de bonis suis diminuatur. Itē alle. Gui. ff. man. si hæreditatē. ff. ad Treb. quia poterat. Dicit aūt q̄ aliqui cōtra, & male. Hoc contrariū tenet Cy. secutus Iac. de Are. quod vide plenè su per aut. si omnes, C. si vt se ab hære. absti. Allegant isti pro se. ff. de mino, verum. §. item non restituet. & §. si locupleti. vbi dicūt exp̄ssum, itē præ. aut. si oēs. Ad qd eñ vocarent creditores, dū vult abstinere, si sine probatiōe id posset? Sed rñderi pōtid fieri, ne res dissipent, vel basarent. Habet ergo minor scd'm eos, probare hæreditatē dānosam. Alle. no. C. de rest. in integ. in fi. Ratio, quia adeūdo cōtrahit: & sic debet probare lęsionē, sicut in cōtractu. Ad l. minoribus. rñdent q̄ nō vexatur, si hæreditas est opulēta. & si dicas, vexabitur

e ¶ Pueri. Si iurasset non venire contra cōtractum de iure vel de facto: an læsus enormiter restitutionē petere posit, vide quod dixi post Dyn. de emp. & ven. c. pen. super vlt. gl. quod posuit etiam Cy. in l. ij. de rescin. vend. sub vj. q. Ioan. And.

f ¶ L. j. Saluo qd' dicit e. ti. l. pe. de alienationib' & hypothecis immobiliū, in qb' requirit decretū, in quib' censet minor, vt est: licet veniā ætatis habuerit, quę nō dat marib', nisi maiorib' xx. ann. vt ibi in l. ij. Facit hoc ad vltimū mēbrū quæstionis Iac. de Bel. quæ incipit, l. Perusina. q̄ si p statutū validātur confessiones & cōtract' facti p maiorē xx. minorem xxv. & talis cōtraxit, & est læsus circa p̄dicta, q̄ restitui debeat, ne plus habeat statutū q̄ venia ætatis. In cōtrarium videt casus in aut. si captiui. C. de epis. & cle. sicut mā nor ætas limitata p illā legē facit etiam super immobilib' valere cōtract', sic facit ætas limitata per statutū: & hoc in quæstione præ. tenet ipse Iac. dicēs cōtraria loqui, cùm lex ętatem limitat, sed gesta non validat. Io. And.

g ¶ Hoc. lib. vj. Io. And.

¶ Loquitur in restitutione petita & obtenta: & primo casu restitutionis concessio habet vim interlocutoriæ: secundo, diffinitiuæ. Bald.

h ¶ Autem. Et ibi dabo remissiones.

i ¶ Defensionem. De hoc dixi extra, eo. c. vlt. in vlt. q. Ioan. And.

restitutio

a ¶Sed pone. Iste versi. quasi ad literam fuit Cōpo. de elec. quod sicut quē hoc remittendo decisi: ibi posuit in vlti. col. versi. sed quid dices. & continuabatur ad versi. ibi præ. quem posuit author ṡ. de excep. §. dicto. versic. sed pone datus. Ioan. And.

b ¶Rn̄de. Reuerentia eius salua, nō apertè locutus est author. Primū enim arg. non intelligo, nisi cùm diceretur dolus aduersarij interuenisse: & tunc secundū recidit in idē: & sic remanet q̄stio q̄n ex vtraq; parte interuenit dolus. Vides q̄d Alb. Papi. tenet dolum dolo compēsari. & refert Homobon⁹ Lāst. dixisse quod beatus qui tenebit: vt in pari causa melior sit cōditio possidentis. habemus regulā, in pari. ṡ. vj. vbi cōcor. idem Simō in l. iij. in fi. C. si minor. quod intelligit ita, q̄ resset ab vtraq; parte petitio: satis videtur, vt recitat Cyn. in l. præ. q. j. Petrū bene dixisse: q vult restitutionē procedere, facta em̄ cōpēsatione ad dolū: perinde est, ac si nullus dolus interuenisset: & sic stat firma petitio. q̄d placet etiā Innoc. vt scripsi de adul. c. pe. super gl. pen. ibi: verbi gratia. & secundū terminos ibi positos, q̄n principalis petitio nō tangit dolū, sed excipitur & replicat de dolo: optime hoc procedit. & vide quod not. de excep. dilecti. io vlti. glo. Io. And.

c ¶Breuiter. secundū Hosti. in l. j. C. si minor. multi enim dn̄i legū distinxerunt: sed plus hic accedit Homobo. sed dn̄s me⁹ summādo primā, sc̄dam & tertiā Lilius titu. sic dicebat tenendū: si minor aliquid asserit, aut asserendo deceptus est, aut decipit: primo casu restituitur: vt l. j. & iij. ij. responso. Nec curat hoc casu, iurauerit minor, vel nō: quia semper restituitur. Simō in hoc concor. l. iij. Secundo casu nō restituitur: vt in l. ij. & l. iij. in princ. Si verò neuter deceperit, sed minor asserit se maiorē, aut simpliciter, aut cū iuramento verbali, aut cum iuramento corporali. Primo casu restituitur. Secundo habet probare per instrumenta se minorem. Tertio nō restituitur: quia iurauit super ætate: quod est priuilegium, quod facilius tollitur, q̄ ius cōe: vt j. eo. versi. sed cū ei. Scripsi hoc eo. tit. c. si. in opp. secunda in dubio tenet cum Azo. & glo. q̄ præsumatur minor decipere, & nō decipi: & sic non restituitur. & hoc si vni dixit, ex coniectura l. ij. eod. titu. Idem dixit post Nico. Mat. vbi remittā j. versic. sed cum ei. Sed Homobo. in hoc dubio dicit quosdam distinguere à quo inchoauerit verba, an à minore: & tunc præsumet voluisse decipere: an à cōtrahente cū illo: & tūc contra contrahentem præsumetur. Sibi placet q̄ in dubio præsumetur pro ipso: quia potius in iure præsumimus ignorantiam, quàm scientiā. habemus per regulam, præsumitur de regu. iur. lib. vj. vbi concor. Item præsumitur potius bona fides, quàm mala. C. de cust. l. pe. Nec præsumit dolus, nisi probet. C. de dolo. l. dolum. ff. de proba. quoties. §. qui dolo. Idē Pe. de Belui. vt recitat Cy. in prædi. l. iij. in fin. per easdē leges. Sed ad hoc respondebat do. meus per id q̄d prædixi post eū. hæc vera, vbi nō esset coniectora ad contrariū. Sed dic, est coniectura ex l. ij. vt prædixi. & q̄a dixit falsum.

ADDE, vt per Pet. de Ancha. consil. cccxxvij. & Pau. de Cast. consi. cxlj. qui trāsit cum Io. And. in tit. de sen. prola. §. vt autem. super iiij. forma.

restitutio: vt in præd. l. properandū. in fi. vel sic minor à suo debitore accepit mulierē intercedentem aīo nouandi, quę postmodū vtit beneficio: vel minor petit restitui cōtra illud beneficiū, & denegat ei restitutio: quia debitor erat soluēdo, sed post desijt esse soluendo: certè ex hac noua causa, dabitur ei restitutio cōtra beneficiū. Vel ff. de minorib. si apud. ¶Sed nūquid cōtra res bis iudicatas, datur restitutio? Dic vt ṡ. tit. proxi. §. quoties. 7 ¶†Sed pone[a], ecclesia litigat cū aliquo super beneficio agente, quæ poterat illi crimina vel defectus opponere: sed exclusa est per terminū peremptoriū datum ad omnes exceptiones proponendas: quæritur an sit ad hoc restituenda. Et videtur q̄ sic. extra, de in integ. resti. coram. Nam & restituitur ad exceptiones omissas: vt ṡ. Item interest ecclesiæ, nō habere socium criminosum: exemplo minoris, qui restituitur si damnosam societatē coierit. ff. de minori. in causæ. ij. §. j. quia ecclesia iure minoris fungit. extra, eo. c. j. Nam & absenti causa Reipublicæ lapsu temporis ab accusatione excluso, subuenitur, vt accusare possit. ff. ex quib. cau. maio. si qua mihi. & ei, qui vltra tēpus debitū non potuit furore vel ætate obstante accusare: vt extra, qui ma. accu. pos. cùm in tua. Dic cōtra q̄ minor, vel ecclesia, nō restituitur ad crimina in modū exceptiōis proponenda. & sic obtinuit. 8 ¶†Nam in executionibus pœnarū, non est paratū auxilium restitutionis: vt in præ. l. auxiliū. Esset enim magna executio pœnæ cōtra eū, qui propter crimen, etiam in modum exceptionis probatū, à beneficio repelleretur: quia fieret infamis, saltē infamia facti, & ineligibilis. C. de dig. l. ij. lib. xij. extra, de excess. præla. inter dilectos. extra, de elec super eo. Nec obst. præd. c. corā. q̄a ibi fit restitutio ad priuilegia exhibēda, & non ad crimina probāda. & hoc ideo: nam ibi ecclesiæ nihil de suo iure nō proponēdo deperiret: nec illi aliquid accresceret proponēdo: quib⁹ casib⁹ tātùm minori datur restitutio. ff. eo. nō omnia. & etiā maior. ff. ex qui. cau. ma. l. & si verè. & l. fi. Itē per hoc patet, quod per l. in causæ, nō obstat: quia recipiēdo hunc sociū beneficiandū, nil incōmodi pecuniarij sentit: de quo interesse iura curauerūt: non autē de publico interesse, de quo dicitur quod publicæ vtilitatis est, ne crimina remaneāt impunita: extra, de sen. excō. vt famæ. ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. vt patet in præ. l. auxiliū. & l. nō omnia. Item non obstat l. si qua. & decre. cùm in tua. quia ibi nō datur restitutio: imò tēpus ad accusandū, cùm sit vtile, ipso iure nō currit. ff. de adul. l. si marit⁹. in prin. 9 ¶†Item denegatur restitutio, propter mēdacium, si, cùm cōtraxit mentitus est se esse maiorē. C. si minor se maio. di. l. j. ij. & iij. ¶Sed nūquid & contra hoc dabitur ei restitutio? Respōdeo[b] q̄ nō videtur: quia volenti dolus, nō infertur. C. de transac. cùm donationis. Sed nec aduersarius hoc pōt dicere, cū ipse sciuit, & decepit. C. si mi. se maio. di. l. iij. in fin. Vnde dolus cum dolo, &c. de libe. cao. si filiū tuū liberū. ff. de mino. verū. §. fi. ff. de dolo. si duo. sc̄dm Albe. Papi. Tu dic breuiter[c] q̄ si minor dicit se maiorem, sciens se esse minorem, nō subuenitur ei: vt C. si minor se maio. di. si is, qui. & l. seq. in princi. Si verò hoc dixit suasione aduersarij: tūc ei subuenitur: vt eo. tit. l. j. & l. si alterius. ibi: quia si per iniuriam, &c. Si verò falsitate, s. putans se maiorē, cùm minor esset, bona fide dixit se maiorē subuenitur, etiam si iurauerit. Quo casu subdistingue: quia aut iurauit verbo tenus in instrumento: & tūc nō restituit nisi per scripturā, seu per instrumentū se probet minorē: vt in præd. l. si alterius. prope finē. Aut iurauit corporaliter: & tūc in nullo casu restituitur: vt in ea. l. in fi. 10 ¶†Quodlibet enim iuramentum seruandum est: nisi seruatū vergat in animæ detrimentū. extra, de iureiur. si verò. & c. cū contingat. C. si aduer. rem iudi. aut sacramenta. Sed si ignoratur an minor dolo se maiorē dixerit, volēs decipere vel nō: quæritur quid in dubijs præsumetur? De hoc no. in præ. l. si alterius. prope fi. & secūdum quosdā[d] extra, de in integ. resti. constitutus. 11 ¶†Sed huiusmodi erit scriptura seu instrumentū, per quæ debet probare se minorem, vt præmisi? Rn̄. si habet instrumēta suæ natiuitatis, planū est: vt C. de proba. neq; natales. Si autē habet instrumenta dotalia, in quibus dicitur q̄ T. spōsus à Berta sponsa recepit centū nomine dotis: tunc est præsumptio pro ipso minore contra aduersarium[e]. Si autē ibi dicatur T. cōiunx A. Berta cōiuge. vt extra, de præsump. illud. tunc nō sic pro minore præsumitur: quia dudū postq̄ fuit natus, possent esse confecta, nisi vellet probare per testes, qui nuptijs interfuerunt, & quādo instrumentū fuit factū, scilicet tempore nuptiarū. licet non recordētur quo anno fuerint celebratæ. 12 ¶†Sed nunquid hoc sacramentum[f] præiudicat minori cū alio cōtrahenti? Videtur q̄ sic. ff. de mino. l. de ætate. Nam sentētia & sacramentum paribus passibus ambulant: vt C. de reb. credi. actori. Sed dic cōtra: quia res inter alios acta alijs nō præiudicat: vt extra, de re iudic. q̄uis. & ita nec isti minori, nisi quantū est infamia. Nec obstat l. præ. quia aliquando est sententia maioris authoritatis, quàm iusiurandum: vt argu. ff. de iureiur. l. ij. ¶Sed qualiter aget contra minorē is, qui cum eo contraxit, cùm minor iurasset ei se maiorē esse? quia non potest esse in iudicio sine curatore: vt C. si aduer. rem iudi. l. pe. & si petat curatorē ei dari, videtur dicere eum minorē. Respon. huiusmodi subtilitates iudex reiciet, & id, quod in principali, & in assessorio obseruetur. 13 ¶†Quid si feci secum cōtractum vnū, & iurauit se maiorē: postea verò feci aliū, & non iurauit. Si agam primò ex eo cōtractu, in quo iurauit, postea ex alio, videor arare in boue & asino[g]. Vnde primò debet agi ex eo contractu, in quo nō iurauit: licet dicam tūc eum minorē, & petā sibi dari curatorē, tamē in alia causa potero eum dicere maiorē: quia potest esse q̄ factus sit maior, secundùm Vber. ¶Sed cùm ei, qui fraudulenter se maiorem dixit, negetur restitutio, vt prædixi: quid erit si negotium ipso iure nō tenuit: puta, fuit in iudicio sine curatore: vel vēdidit fundū sine decreto: nūquid poterit venire contra? 14 Et videtur q̄ sic, nō obstante mendacio: †quia factus repellitur quis à beneficio restitutionis in integrū, quod est ius singulare, & à iure cōmuni. sicut aliàs dicitur, Non tibi tuum, sed suum prætor denegat auxilium: vt not. C. si aduer. vend. l. j. Vel potest dici contra, vt nullū sibi supersit auxilium, si iurauit. arg. in præ. l. si alteri⁹. in fi. sc̄dm Vber.[h] 15 ¶†Sed & si mater minor xxv. an. petat filio tutorē, succurritur ei per beneficiū restitutiōis in integ. vt hoc non obstāte sibi succedat: vt C. si aduer. delic. l. ij. Sed cùm etiā alij agnati teneant petere: vt C. de leg. hær. sciat. nūquid eis minoribus subuenit, si nō petierint? Rn̄. sic, eadem æquitate, licet magis videatur subueniendū matri, magis de filij[i] morte

d ¶Secundùm quosdam. hoc non vidi.

e ¶Aduersariū. Hoc ibi placet Guido. de Suza. allegat pro indirecta probatione C. de contrahen. & commit. stipula. l. optimam. & l. Aristo. ff. qui potio. in pigno. habe. in fi.

f ¶Sacramentum. De quo dixi ē. primo versi.

g ¶Et asino. Contra illud Deutero. cap. xxij. & extra, de elect. cùm causam. & subtilitas huius versicu. procedit, quando actor volēs tutè agere, vult q̄ reus habeat curatorem.

h ¶Secūdùm Vber. De hoc membro nullitatis, vide q̄d dixi suprà de sent. prola. §. vt autem. super iiij. forma.

i ¶Filij. Aliàs viri. & vtraq; bona.

ADDE, quòd matri minori non petenti tutorem succurratur: tenuit Ludoui. Roma. consilio cclxxix. secutus hic Specula. & Bald. in authenti. si captiui. de episcopis & clericis quem etiam sequitur Paulus de Castro in l. minoribus. C. de his, quibus vt indignis. & Baldus consilio cc j. tertio libro.

16 lugenti. ¶†Sed quid si ipsa mulier est maior facta filio in pupillari ætate constituta, & nondū tutorem habente, nunquid tenetur petere: & si nō petat, nunquid punietur? Videtur q tenetur petere: quia cessante causa, cessat effectus: vt ff. de pac. qđ dictum. & ff. de iure patro. l. adigere. §. quāuis. extra, de app. cùm cessante. extra, de vo. magnæ. & argu. ff. de tutel. & ra. dist. si tutor Reipu. §. j. ff. de lega. ij. Titia. §. vsuras arg. cōtra, q initiū sit spectandū. ff. de bo. liber. qui cum maior. in princ. extra, de elect. dudum. j. ff. de his, quib. vt indig. an fraudē. §. pen. quod verius est, secūdm Vber. 17 ¶†Itē nota q priuilegiatus cōtra priuilegiatū restituitur. Vnde si procurator fisci rem minoris distraxerit minori pretio q̄ valet, minor restituitur cōtra fiscū: vt C. si aduer. fis. l. j. & sic priuilegiato seruatur priuilegiū cōtra aliud priuilegiū: vt ff. eo. verum. §. fi.[a] ¶Sed qualiter hoc erit, cùm in pari causa potior sit conditio possidentis: vt ff. de regu. iur. in pari? Rñd hic nō est par causa: quia nō sunt circa idē priuilegiati fiscus & minor. Nam minor certat de damno vitando: fiscus verò de lucro captando: ideoq; agentis potior est cōditio. ff. de minori. si minor. Sicut etiā cōtingit in omni casu, vt fiscus semper vtatur iure cōmuni, nisi aliud speciale fortè appareret in eo: vt ff. de peti. hæred. l. itē veniunt. §. ait Senatus. Sic etiā dici pōt in ecclesia & minore, & in omnibus ciuitatibus multò fortius. arg. C. de præscrip. xxx. an. omnes. in fi. secūdm Vbert. 18 ¶†Item fauore libertatis nō restituitur minor in seruū suum perperam manumissum, licet indēnitati quo ad pretium cōsulatur. C. si aduer. lib. l. ij. ff. de mino. si minor. j. & ij. ¶Porrò ecclesia iure minoris, semper debet illæsa seruari: vt extra, eod. c. j. adeoq; ipsa, sicut & minor, restituitur in omnibus cōtractib' & negotiis, & iudiciis, & sentētiis, in quib' enormiter læditur. extra, eo. c. j. & c. auditis. & c. tū ex literis. & c. coram. Vt s. diximus in minore. 19 †Idem quoq; iuris est in Republica, quæ vtitur iure minoris vel pupilli, vt ipso iure seruetur illæsa, vel ad instar eorū debet restitui: vt C. li. xj. de cur. Reip. l. Rēpublicā. Quod intellige in Republica Roma. Illa enim dicit propie Respublica: tamen quo ad hoc dici pōt Respublica cuiuslibet ciuitatis: vt ff. ex quib. cau. maio. sed & si per prætorem. §. inquit tibi. De hoc[b] ff. ad Mace. l. nil interest. C. de offic. eius, qui vicē alterius iud. obti. l. j. dic vt ibi. & arg. ad hoc C. de sacrosan. eccle. & l. fi.[c] arg. tamen contra: quia quælibet alia ciuitas ad Romanā: loco priuati est: vt ff. de verb. signi. eum, qui vectigal. & l. præ. & ciuitas & priuatus equiparātur: & ideo nō dabitur ei restitutio secūdm Papinianū in prædic. l. nihil[d]. ¶†Ad doctrinā autem huius articuli cla- 20 riorē, quæritur, An commune alicuius castri, quod læsum est, puta in venditione alicuius rei, debeat restitui? Et videtur q sic. Nam eius legatus restituitur. ff. ex quib. cau. ma. legatis[e]. Dicitur enim legatus municipij, castri, vel villæ. ff. ad municip. l. j. Item qua ratione minor læsus restituitur, scilicet quia facile lædi præsumitur: vt ff. de mino. l. j. eadē & vniuersitas, in qua naturale vitium est negligi, &c. vt C. quādo, & quibus quarta pars de. ex ho. decu. l. ij. lib. x. Sed hoc verū est ut aliis consortib'. Item ciuitas restituitur secūdum Accur. vt iam dixi, & ipse idē æquiparat castra, villas, & burgos ciuitati: vt notatur in Sūma de magistra. muni. Sed hoc verū est, quo ad iurisdictionē[f]. arg. contra. nā restitutio est cōtra ius commune. Rescindit enim præscriptiones. ff. de mino. l. quod si minor. §. restitutio. & j. versi. hoc autē. & seq. Si ergo in ciuitate Romana, vel alia, locū habet, nō debet ad cōsequētiam trahi. ff. de legi. & senatuscon. quod no. xxvj. q. ij. nō exemplo. xvj. q. iij. §. potest. ij. rū. j. Itē pari ratione, quælibet vniuersitas pistorū, cerdonū, & huiusmodi, restituetur[g]. omnis enim vniuersitas iudicē facit. C. de iurisd. om. iudi. l. fi. & sic res in infinitum abibit. quod vitandū est: vt extra, de tescrip. cùm in multis[h]. Item & in multis differt castrum à ciuitate: vt C. de sac. san. eccl. l. fi. ff. de vsuc. l. vsucapionē. Itē ad hoc ff. de via pub. ædiles[i]. Hāc partem multi sapientes fouent: sed Albe. Papi. primam sententiam tenet[k]. De hoc C. ex qui. cau. ma. l. Respublica[l]. ¶†Sed nunquid prælatus vel Pote- 21 stas potest de hoc cognoscere? Respon. non: quia illi debent ecclesiam seu vniuersitatem defendere: vt extra, de iura. calum. c. pe. C. de defen. ciui. defensores. & de procu. eum. qui res. ¶†Prælatus au- 22 tem nomine ecclesiæ, sicut & defensor ciuitatis, nomine vniuersitatis potest sine speciali mandato cā petere: vt videtur argu. C. de offi. eius qui vi. ali. iudi. obtin. l. j. Isti enim funguntur vice tutorum vel curatorū. arg. C. de epis. & cle. orphanotrophos. in authen. de ecc. tit. §. fi. colla. ix. v. q. iij. quia episcopus. & est arg. ad præmissa. ff. de mino. illud. ff. qđ cuiusq; vniuersita. l. fi. & C. de decu. procuratores. lib. x. argu contra, q prælatus & defensor vniuersitatis, debent habere speciale mandatum à suo capitulo & vniuersitate. Nam prælatus non potest alienare sine cōsensu capituli: vt extra. de his, quæ fi. à præla. sine cōsen. capi. per totū. Facit ff. de iure deli. ait prætor. circa mediū. & ibi non loquitur in tutore, vel curatore, vel plato, vel syndico, seu alio admi. sed solum in hærede deliberāte: qui dū deliberat, non pōt alienare. Nō est ergo mirū, si nō possit actionē mouere. Item videt contra de syndico: q ipse fungit vice procuratoris. ff. qđ cuius. vni. no. itē eorū. §. actor. Sicut ergo procurator nō posset petere, sic nec ipse poterit. Sed dic q fungit vice procuratoris quo ad id, qđ ibi dicit. & quo ad hoc vt possit ex eisdē causis mutari, qb' & procurator: vt ibi, & §. seq. secūdm Albe. Pap. Poterit ergo prælatus petere in integrū restitu. sine mādato, saltē in subsidiū secūdm Alb. Papi.[m] Alij cōtra. & exponitur in præ. l. C. de offi. eius qui vi. al. iu. ob. l. j. defensores & syndicos. Idem etiā est secūdum Papā in actore vniuersitatis, & quolibet alio vlimā administrationē habente: vt petere possit sine speciali mādato. Secus autē in procuratore generali, qui petere nō potest. ff. de mino. illud. §. fi. Nec etiā cōsanguineus: vt ff. eo. procurator. Idem dixit Alb. Papi. in syndico. Accur. contra, vt no. C. ex qui. cau. maio. respublica. verùm causa restitutionis pōt per procuratorē ad hoc legitime cōstitutū tractari: vt C. etiā per procura. causam in integ. resti. peti posse. l. j. dū tamē ad hoc habeat speciale mādatū: nō aliàs: vt s. de procu. §. j. versi. itē opponitur q licet. Procurator autē eius, contra quē restitutio petitur, sine mandato ad defensionē admittitur. ff. de mino. 23 quod si de. ¶†Quid de ea restitutione, quæ à principe aduersus delictū petitur? Dic q & ibi potest constitui procurator: quia non est criminalis causa. Secus in causa criminali: vt in eod. §. versi. item q causa est. ¶Sed nunquid procurator constitutus ad litem, in qua incidit commodum restitutionis, potest illam petere sine speciali mandato? Respon. sic: vt no. extra, eodem. de in integ. rest. suscitata.

a ¶§. fin. Ad materiam. facit quod scripsi de priui. c. j. lib. vj. versicu. & illud ipsum. & super regula, & iudiciis. eo. lib.

b ¶Hoc. Sup. & hoc etiam illud dico. quia in contrarium allegatur l. nihil. vt sequitur.

c ¶L. fi. Ad hanc partē q ciuitas restituatur, inducitur C. de vē. re. ciui. l. iij. vbi inclitæ Vrbi aliæ ciuitates cōparantur. & Rubrica ibi seq. de debi. ciui. l. j. & ij. lib. x. & ff. de ædil. edic. §. illud. ff. de publ. l. sed & hi. §. j. C. de ser. fugi. l. mancipia. & hanc partem tenet Odof. supposito q ciuitas subsit Romano imperio. ff. ad Treb. omnibus ciuitatibus. Idē Simon Vinc. super l. Respublica. & Andre. de Baru. super a prædict. l. Rēpublicam.

d ¶Nihil. Ipse Inno. hoc no. eo. tit. c. j. vt ibi scripsi super iiij. glo. Facit ad hoc vltimū ff. qui pot. in pig. habe. si pign'.

e ¶Legatis. Dicebat Accur. vbi dicā infrà. ergo fortius municipium, quod est causa causans. Sed ipse respōdet q id facit absentia. Vnde, vt ibi patet. §. pen. & vlti. vocati causa testimonij: vel qui propter causam principalē, vel appellationis, vel aliā necessariā absint, restituunt. ergo nō est id ex priuilegio municipij, sed ratione probabilis absentiæ.

f ¶Iurisdictionē. Ad hanc partē inducit ff. de furtis. l. sed si imaginem.

g ¶Restituetur. Hoc cōcedit G. de Suza. in l. respubli. infrà allegata.

h ¶Multis. lib. vj.

i ¶Ædiles. Communius est l. sub titu. prædio. de loc. pu. fru.

k ¶Tenet. Qđ etiā refert Alb. Gal. Rubri. de syndi. prope finem.

l ¶Respublica. Et ibi per Cyn. de his omnibus. primò. s. de fisco. secūdò de ciuitate. & tertiò de castro & villa. et de omnibus trib', tenet quòd non restituantur. ibi vide motiua. Breuiter tamen ad primū casum inducit id in illa lege caueri. Itē quod no. in aut. de hære. & fal. in iij. glo. Item q sint diuersa, patet ex diuersitate rubricarū. Vnde C. lib. x. posuit rubricam de iure fisci. & xj. posuit rubricam de iure Reipublicæ. Bene facit ff. de lega. l. sciendum. in prin. & §. j. In secūda inducit leges hic allegatas. & opi. Pet. de Bel. Sed instat in responsione ad contraria. In tertia allegat restitutionem odiosam. ff. de act. & obli. in honorariis. § sed cùm rescissa. & in aut. de nō alie. §. quia verisimile. subdēs hoc tenuisse Accur. in quæstione, quā disputauit. & verū dicit. Nam illā habeo in lib. Codicis de manu glossatoris signatam, tamē vt extraordinariā. & habeo extra librū. & incipit, cōmune cuiusdam castri, vt hic: & responsiōes eius ad primas allegationes cōtrarias author s. inseruit, præter primā. Et illam ego suprà suppleui. Pro eo facit cōmunis opi. quæ negat ciuitatem restitui. fortius ergo castrum, vel villā. De Inn. & Pet. de Bel. dixi s. sed Alberi. Papi. multos habet sodales Bar. & Iulia. vt refert Vber. de Bob. in l. sed & si. §. pe. superius allegato. Et ipsm Vbert. Itē Odof. qui dicit rationē, quæ est in ciuitate læsa, esse etiam in castro vel villa: ergo idem ius. ff. ad l. Aquil. illud. cum cōcor. & maximè dicit restitutionē faciēdā ex clausula l. sed & si. §. pe. & vlti. subdēs hanc opi. humaniorē, & ideo sequēdā. C. qui bo. ced. pos. l. fina. maximè propter minores, viduas, et miserabiles personas, quæ municipio læso læduntur: & ideo hic fauor ampliad'. ff. de ventre in pos. mitt. l. j. §. j. Guido de Suza. tenet idem, ampliās hoc ad omne corpus, vt s. dixi. Quartam q. format ibi Cy. intra quod tempus restituatur Respublica. & est Guil. ibi. & plenius in princ. l. Rempublicam. C. de iure Reipubli. quæ ponit iiij. opinio. quas etiā ipse recitat: tenet Vbert. vbi s. & Cy. & mihi placet q intra quadriennium à tempore læsionis: vt sic æquiparetur minori facto maiori: vt de ecclesia dicitur eodē tita. c. j. lib. vj. opponit gloss. apertè q tex. æquiparat Rēpublicam pupillo. dic illud quo ad futuras læsiones: non quo ad præteritas.

ADDE, vt per Roma. consi. cccccxxiij. Et Alexand. consi. lxxiiij. iiij. lib. Pau. de Cast. consi. ccxv.

m ¶Pap. Qui hoc, & id quod sequitur, no. in decre. suscitata. vt ibi scripsi super glo. iste fuit.

tata.

tata.[a] ¶ †Hoc autem notandum est, q præscriptiones longæ nõ currunt minori, imò ipso iure seruatur illæsus. C. in qui. cau. in integ. restitu. non est ne. sancimus. Quod verum est, si sint in corpore iuris clausæ: secus si sit municipalis præscriptio. extra, eo. ti. c. constitutus[b]. ¶ †Ecclesia etiam restituitur cõtra præscriptionẽ, secũdũ do. meũ. Sic põt intelligi extra, vt lite nõ cõtesta. accedẽr. j. & de re. eccle. nõ alie. ad nostram. Gof. tñ contra de hoc extra, eo. c. j. Item & præscriptiones iudiciorum currunt: sed restituitur. C. de iudi. properandum. §. fin. Vincen. dixit[c] quòd ecclesia semper habet auxilium restitutionis, nisi vbi cautũ in cõtrarium inuenitur: vt in præscriptione temporali, quæ hodie nõ currit cõtra minorẽ: olim vero currebat, sed restituebatur: vt patet in exceptione nõ numeratæ pecuniæ. C. in q. cau. in integ. restitu. non est ne. l. fi. Sed tñ præscriptio temporalis, contra ecclesiam currit: vt patet in vsucapione, quæ currit cõtra eam, nec restituitur: vt xvj. q. iij. placuit. & l. quas actiones. C. de hæreti. authen. idẽ. extra, de præscri. c. j. Domi. clemẽs papa iiij. pronũciauit cõtra Treuerensem electũ, quòd post biennium non posset contra mercatores opponere exceptionem nõ numeratæ pecuniæ, vel doli, quæ ad idẽ tendũt: & eos nõ debere cogi respondere positionibus electi causam tangentibus[d].

26 ¶ †Sed cùm dixerim, tẽpus, quod datur ad proponendam exceptionem non numeratæ pecuniæ nõ currere minori: videtur quòd hoc priuilegiũ nullũ sit. Nã post minorẽ ætatẽ exactã nõ currit bienniũ. & si postea nõ restituitur. sed si aliàs esset deceptus haberet quadriẽniũ q currit post xxv. annos, vt C. de tẽpo. in inte. resti. l. j. & fi. Ad hoc dicunt quidã quòd post xxv. annos habet biẽniũ, & post biẽniũ habet quadriẽniũ: & esset maius tẽpus. Vber. verò dixit, & melius, quòd hoc biennium vtilius est quadriennio. Nam in isto biennio, nõ habet necesse probare, sibi fore pecuniam numeratam: vt C. de non nume. pecu. si ex cautione. Sed qñ habet quadrienniũ: tunc se habet probare & læsum, & minorem tẽpore cõtractus fuisse, vt C. de in integ. restitu. l. iij.

27 ¶ †Sed quare in contractibus non seruatur ipso iure illæsus, sicut & in præscriptionibus? Respõ. in cõtractibus est incertũ an sit deceptus vel non. vnde nõ debet restitui, nisi deceptione probata: vt C. eo. ti. si minorem. & infrà, versi. illud quoq;. In præscriptionibus aũt temporalibus certũ est quòd deceptus est. vnde in certis, loc⁹ nõ est cõiecturis, vt ff. de verbo. ob. cõtinuus. §. cùm ita. ¶ Quid si minor stetit per biennium vel triẽniũ, quòd nõ soluit pensionẽ: nunquid currit ei illud tẽpus, an seruabit ipso iure illæsus? De hoc infrà, de loca. §. nũc aliqua. ver. xiiij.

28 ¶ †Quid de præscriptiõe vnius anni, quæ currit ei, qui non accepit inuestituram feudi, vt repellatur post annum? Dic q non currit pupillo: vt s. de præscri. xxx. anno. sicut. §. fi. sed adulto sic, sed restituit: q gestum est cum minore: vt ff. de minori. ait prætor. in princ. ¶ Quid in præscriptione, quæ opponitur redhibitoriæ, vel consimili: vt ff. de redhi. act. sciendũ. §. fi. Respon. fortè ipso iure seruatur illæsus, secũdũ Vber. ¶ Si autẽ testes pro minore inducti nil dicant: dic vt in. §. fi.

29 ¶ †Vt aũt hec materia sub compendio cõmemoretur, nota[e] quod quædã sunt tpa, quibus ecclesia ipso iure seruatur illæsa nec sibi currunt: vt præscriptio decẽ vel xx. annorũ: vt xvj. q. iij. §. põt. circa prin. cũ fuit concor. extra, de præscrip. ad aures. Quædã, in qbus dormit, seu suspẽdit pscriptio: & seruatur ecclesia ipso iure illæsa, vt cũ vacat. extra, de in inte. resti. auditis. vel cũ habet prælatũ hæreticum. extra, de præscri. c. j. vel suspensum. extra, de cõces. præbẽ. qa diuersitatẽ. & tpe hostilitatis. extra, de præscri. ex trãsmissa. & c. cũ nobis. & c. auditis. Quædã, de qbus dubitatur an currãt: vt est biẽniũ & triẽniũ, quæ currunt contra canonem non soluentes, cùm quædam iura dicant nõ currere cõtra ecclesiam. xvj. q. j. § nouarũ. & C. de sacrosan. eccle. placet. quod cõcedit Gof. & qdã dicunt cõtra: vt C. lib. x. de act. tribu. l. fi. quæ incipit, si diuina[f]. Sic etiam dubitatur de vsucapiõe, an currat contra ecclesiam. Et videtur quòd sic: vt in prædi. §. potest. & l. quas actiones. Sed est cõtra. C. in quibus cau. in integ. rest. non est neces. l. fi.[g] & in hiis ecclesia restituitur, si lædatur. C. si aduer. vsuc. l. fi. in fi. Quædã sunt, quæ currũt pro certo, nec restituitur: vt patet extra, de elec. ne pro defectu. & de cõces. præbẽ. nulla. & hoc propter negligentiã, quæ dolo cõparatur. ff. deposi. quod Nerua. sed tũc nõ currit ecclesiæ, sed personis. extra, de præscrip. c. j. Quædã verò currũt pro certo, & pro certo restituuntur: vt in decẽdio, quod datur ad appellandum, qd currit ecclesiæ, sed restituitur ad illud: vt extra, de in integ. resti. c. fi. & C. si sæpius in integ. restitu. postu. l. j. Quædã pro certo currũt, sed est dubium an restituãtur: vt in præscriptione xl. an. vt extra, e. auditis. Sed & in minore, dic q olim sibi quædã tẽpora currebãt, nec restituebatur: nec hoc hodie immutatur: vt præscriptio lx. dierũ, qui datur ad accusandũ iure mariti: vt ff. de mino. l. auxiliũ. Itẽ præscriptio quinquẽnij, quæ currit minori volẽti mouere quæstionẽ status alicui, cuius mater tẽpore mortis pro ingenua habebatur. Si enim tacuerit p quinquenniũ à tẽpore mortis, nõ restituitur, etiã hodie: vt C. ne de statu defun. si mater. & extra, de cõiu. ser. licet. Itẽ in tẽpore statuto ad cõfectionẽ inuentarij: vt in aut. de hære. & Fal. colla. j. §. fi. Item in tpe, quo durat instãtia iudicij: sed tũc distinguitur an tutor sit soluẽdo: vt C. de iudi. properandũ. §. fi. Et sic intellige ff. de mino. l. & si sine. §. item si nõ prouocauit. & §. itẽ in eremodicijs. Idem fortè in tẽpore statuto ad appellandũ: vt in præd. §. item si nõ prouocauit. Et hoc si tutor nõ sit soluendo: aliàs nõ. Itẽ quædã tẽpora ipso iure olim sibi non currebant, nec hodie currũt: vt quinquenniũ, quod datur pro querela inofficiosi testamẽti: vt C. in q. cau. in integ. resti. nõ est ne. adolescentiæ. ff. de mino. l. interdũ. C. si maior fac. l. fi. In his enim nil immutatur. Vnde cõtingit q etiã post xxx. annor minori subuenitur. Item quædã erant olim tẽpora, quæ currebãt minori, sed restituebatur: in quib⁹ hodie immutatur: vt in præscrip. xl. anno. C. in qui. cau. in inte. rest. nõ est ne. sancimus. in fi. vbi de hoc. Item quædã olim tẽpora currebãt minori, sed restituebatur. qd est hodie immutatũ: quia ipso iure seruabitur illæsus, in omnibus tẽporalib⁹ præscriptiõibus, scilicet decẽ vel xx. vel v. ann. & in alijs oibus tẽporalib⁹: vt in præd. l. sancimus. vbi ius vet⁹ corrigitur.

30 ¶ †Sed quare tẽpora, quæ dãtur ad appellandum, currũt minori & ecclesiæ, vt dixi, cum sint tẽporales præscriptiões. De hoc C. qui. nõ ob. lon. temp. præscrip. non est. Et dici põt q sunt tres speciales casus, in quib⁹ tẽporales præscriptiones contra minores currũt, sed restituũtur, scilicet ad appellationẽ omissam, vt dixi: & cõtra instantiã iudicij, quæ perit lapsu triennij, vt suprà. Itẽ cùm adijt hæreditatẽ, quo ad ea, quæ ante hæredit. tẽ petere potuit: vt in aut. de hære. & Fal. §. pupillus. secundùm Odofr.

31 ¶ †Diximus de restitutione minorũ: Nunc aliqua de restitutione maiorũ subnectamus. Scias ergo q si maior xxv. an. læsus est in iudicio, vel extra, dolo vel metu aduersarij sui. restituitur per actionẽ de dolo, vel quod metus causa, iudicis officio. C. de dolo malo. & C. quod met. cau. & extra, eo. per totum. Itẽ si læditur dum absens est causa necessaria, vel probabili, puta causa Reipublicæ, vel studij, vel peregrinatiõis, vel legatiõis suæ ciuitatis, vel prosequẽdæ appellationis, vel testimonij ferẽdi, vel quia in vinculis, vel custodia publica, seu priuata, detinetur, & venire nõ potest: & restituitur in eo q in absentia sua læsus est. ff. ex qui. cau. ma. l. succurritur. & in eadẽ causa. & ff. de iudi. l. ij.

32 ¶ †Verũ circa sententiã cõtra maiorẽ absentẽ latã, distingue an absens fuerit probabili & necessaria causa, vel probabili tãtũ, vel necessaria tãtũ, vel voluntaria tãtum, vel ex cõtumacia. In primo casu, si fuit legitimè defensus, restituitur ad appellãdũ tãtũ. Si verò nõ fuit legitimè defensus, vel nullo modo, restituitur ad totã causam ex integro agẽdã. ff. de inte. resti. l. fi.[h] ff. de iud. l. si prætor. ff. ex q. cau. ma. l. j. & l. ab hostib⁹? R ñ. j. In secũdo casu, si fuit legitimè defensus, in nullo restituitur: si minus legiti-

a ¶ Suscitata. Idem Marti. de Fa. vbi. s. q. iiij. allegat multa licere incidenter quæ tamen non licent principaliter. C. de iudi. l. iij. & de or. iudic. l. iij. patet eo. titu. c. pe. ADDE, q restitutio in integrum incidenter, & verbotenus peti posit Bal. consi. cclxxxv. iij. libro.

b ¶ Constitutus. Vt ibi scripsi super gl. consuetudo. est idẽ in conuentionali p l. Æmilius. ff. de mino. Vide etiam qd scripsi extra, eo. ti. c. fi. sub sexta obiectione.

c ¶ Dixit. In decre. auditis. ad fi. eo. tit.

d ¶ Tangentibus. Vide quod cõtra hoc diffusè scripsi post Hostien. de soluti. c. finali.

e ¶ Nota secundùm Pet. & Abba. qui hoc not. eo. titu. c. fina. vbi scripsi.

f ¶ Diuina. Vide qd satis scripsi de resi. domi. constitutus. super gl. hoc ideo. ADDE quod Bal. consi. cccxiiij. j. lib. tenet q ecclesia per non solutionem canonis incidat in commissum & ibi dicit q si opinio Ioan. An. in d. c. constitutus. esset vera: emphyteosis non teneret suam naturam.

ADDITIO. ¶ Adde tu eũdem Bald. in l. placet. in iij. not. C. de sacrosan. eccle. vbi etiam istud tenet. & ad illam legẽ quæ solet induci in contrariũ respondet q ibi loquitur de trãslatione rei fiendæ in pœnam: vt si non soluitur tributum Imperatoris: sed in casu de quo hic, translatio fit ex natura cõtractus: & res reuertitur ad dominũ suũ. & idẽ tenet Petr. de Ancha. in d. c. cõstitutus. col. pen. versicu. ex hac etiã glo. de resi. domibus. & ibi per Card. zaba. vide in col. fi. ver. quæro in eo. & Panor. in colum. pen. versicu. in gl. in verb. iusta. Et an oporteat q cesset per triennium, sicut dicim⁹ de priuato in priuatum, vide Bald. in aut. q rẽ. in ij. col. versicu. quærit hic glos. C. de sacrosanc. eccle. vbi tenet q sufficit biennium. & q ita sentit ibi glo. Hen. Ferran.

g ¶ L. finali. Et vide quod scripsi eo. ti. c. j. super iiij. glo. & de regu. iur. possessor. super fi. primæ gloss.

h ¶ L. fi. Et ibi hæc distin. & ij. q. vj. biduum. versi. si aduersus.

me vel nullo modo,pôt appellare suo cõmuni iure. ff.ex qui.cau.ma.l.necnõ.C.quõ & qñ iud.l.ab eo. ff.qñ ap.sit.l.j.§.si. Ideoq̃ nõ restituitur,nisi fortè qñ nullũ poterit relinquere ꝓcuratorẽ: vel reliqt, sed mortuus est: tũc enim restituit ad causam tractandã.arg.præ.l.necnõ.cũ dicit, procuratore suo defuncto &c.Idẽ quoq; est in tertio casu: vt ff.ex qui.cau.ma.sed & si.§.j.& ff.de min. Papinianus. In quarto autẽ casu,in nullo restituit.ff. de re iudi. de vnoquoq;.

33 ¶ †Quid si is q cõuẽt⁹ est in iudicio, lite cõtestata eligit in Potestatẽ vel rectorẽ alicui⁹ loci,& datur ei licẽtia eundi ad Potestariã:cùm autẽ est in media via, citatur vt veniat ad audiẽdam sententiã:ipse verò nõ venit, ideoq; fertur snĩa cõtra eũ:nunquid debet restitui.quasi sententia non tenuerit? Videtur q̃ sic.arg.C.ex quib.cau.ma.in integ.resti.l.j.& de magi.cõuē.l.j.ff.de tut.& cura.da.ab his.diuus. Arg.tñ cõtra,ff.ex qb.cau.ma.l.& qui data opera.& l.Reipublicæ.De hac materia vide vt no.ff de in integ.resti.l.fi.& ij.q.vj.biduum. versi.palã. ¶ In quinto[a] casu,si est fictè cõtumax, audit appellãs:si aũt verè,minimè quæ dic vt s. de cõtu.§.j.

34 ¶ †In summa no.[b] q restitutio alia debetur ex sola misericordia:alia ex debita iustitia. Ex sola misericordia debet illa,quã ratiõe peractę pœnitẽtiæ misericorditer petit suspẽsus vel dãnat⁹ ab eo,qui suspẽdit vel dãnauit, vel ab ei⁹ superiore:vt qnquage.di.cõtumaces. & c.põderet.extra,de cle.nõ resi.ex tuę.extra,de iudi.c.at si clerici.propefi. ibi:post peractã pœnitentiã,&c.deposit⁹ verò seu solẽniter degradatus, à solo papa petere pôt: vt ij. q.vj.ideo. Et hoc propriè dicit prioris stat⁹ redintegratio,de qua s.de legato.§.nũc ostẽd: odũ. ver. nonò.& §.genera.extra,de cle.excõi. vel depo.mini.c.clerici.& in pręd.c.ideo. ¶ Ex iustitia aũt debita,est illa quæ dat minori xxv.ann. vel etiã maiori Reipublicæ, vel ex iusta, seu probabili causa, absenti. vel ecclesiæ vel Reipublicæ læsis aduersus cõtractũ vel quasi,aduersus sentẽtias vel iudiciorũ processus,& aduersus delictũ vel quasi,in quo solis minori subuenit qñq;. de qua restitutiõe hic agimus.[c]

35 ¶ †Illud quoq; prętermittendũ nõ est,quia tũc demũ danda est restitutio,cùm probata est læsio:vt extra,eo.cùm venissent §.nos igit. vel noua defensio:vt eo.ti.c.si.arg.tñ cõtra. eo.tit.suscitata. ver.procurator cõtra sniam admissus est.nulla læsione probata. & c.auditis. vbi restituit ad exceptiones probãdas,nõ probata læsiõe, nec probato se necessariã probationẽ omisisse.in ver.licet aucẽ. ibi:vt asserit,&c.nõ em̃ dicit.probauerit. Ad solutinẽ igit horũ cõtrariorũ distingue: Nã aut ecclesia vel minor petit se restitui extra iudiciũ, aduersus perẽptorias ꝓbãdas,vel aduersus cõtract⁹. Aut in iudicio: & tũc aut in his,q̃ præcedũt sniam,aut cõtra sniam. Si in his,quæ præcedũt, tũc & breuiter in cũctis eius negligẽtia omissis fit restitutio, nõ probata læsiõe. Ipso em̃ tractu tpis,vel propter ipsam negligẽtiã,satis apparet læsio.vñ nõ est necessaria ꝓbatio:vt s.ver.sed quare in cõtractibus. puta, qa omisit probationẽ necessariã proponere, ante cõclusionẽ: vt in præ.c.auditis.vel omisit munimenta causę intra tps à iudice statutũ exhibere: vt in c.corã. Si aũt aduersus sniam vel cõtractũ restitutio petat,vt videlicet reuocetur,necesse habet ꝓbare se læsam in snia: vt in præ.c.cũ venissent.& eo.ti.c.si.vel in cõtractu:vt eo.ti.c.j.& c.cõstitutus. His em̃ casib⁹,nõ probat se læsam,eo q̃ censet iure minoris:vt .eo.titu.c.j.ver.sed quare in cõtractibus.sicut nec minor:vt ff.de iureiur.nã postea.§.si minor. Sed adhuc obst.præ.c.suscitata. Sed dic q̃ ibi fit restitutio nõ cõtra sniam,sed ad exceptionẽ perẽptoriã,s.ad præscriptionẽ ꝓponẽdã:ideoq; ibi nõ reuocat snĩa:imò executioni interim mãdat,donec exceptio fit ꝓbata. Vbi aũt fit restitutio cõtra sniam,tot⁹ processus reuocet. Vnde necesse sunt nouæ defensiões:vt s.eo.§.versi.sed quã vocas.& sic ecclesia ibi læsa fuerat per negligẽtiã: vñ nõ probat læsionẽ:qa iã apparet ex negligẽtia vel omissiõe. Et vide qd no.s.versi.sed pone.ecclesiæ. Sed si minor vel ecclesia omisit opponere declinatorias,seu dilatorias in termino,ad hoc statuto,subuenit ei,læsione probata:vt in præd.c.cõstitutus. Quæ (vt dicũt quidam) probabit isto modo. Primo enim probabitur vtrũ exceptiões, quas omisit in termino,& tunc intẽdit proponere,sint legitimæ.extra,de appel.vt debitus. quo inuento, læsio apparet eo ipso q ipsas vel ras in termino nõ proposuit: vt in prædi.c.cùm venissent. circa finẽ.

36 ¶ †Sed nũquid ecclesia vel minor pôt contra confessionẽ suam restitui,non probato errore?[d] Rñd. non:vt s.in prin.huius §.quia si detulit minor iuramẽtum, nõ ideo probatur læsus:quia potest esse q is,cui detulit,verum iurauit, & sic minor nõ læditur.Sic & ecclesia potuit confiteri veritatem:& ita nõ est læsa. Vnde necesse nõ habet probare errorẽ:vt in præd.§.si minor.& arg.ff.de confes.certum.§.pe. ¶ Sed secũdũ hoc ecclesia nõ est priuilegiata, vel minor:quia quilibet maior restituit contra confessionẽ,probato errore facti:vt s. de cõfes. §.postremo. Dic q imò, quia maior hoc non pôt nisi ante snlam:minor verò hoc pôt ante & post. Vtrũ aũt & qualiter ecclesia pôt restitui cõtra sententiã:no. Vt in.extra,de rest.in integ.c.si ex literis.

37 ¶ †Et scias q hoc beneficiũ cõpetit,cùm res vel personæ læsæ sunt enormiter,nec habẽt aliud auxiliũ, per quod eis valeat subueniri: nã pro modica læsione nõ datur,[e] nec vbi aliud superest ordinarium remediũ:puta quia cõtractus nõ tenuit:vel si competat aliqua actio vel exceptio, per quã læsus sibi prospicere possit.ff.de minori.scio quæsitũ.& l.in causæ.ij.rñso.j.[f] & §.j.& ij.C.in qui.cau.in integr. resti.nõ est ne.l.j.& ij.& extra,e.c.j.secũdùm T.[g]

38 ¶ †Hoc autẽ generale est.q minor restituitur contra eũ,cum quo cõtraxit. vel contra eius heredem. & nõ cõtra tertiũ.ad quẽ res peruenit.nisi in subsidium:videlicet si ille,cũ quo contraxit. nõ est soluendo.ff.eod.in causæ.§.si.& l.planè. Item minor deceptus à seruo vel filio fa.mi.restituitur qñq; cõtra dñm vel patrẽfamil.ff.de mino quod si minor. §.si seruus. Quidã tamẽ dicunt q si nihil ad eos peruenit,sola serui vel filij castigatione liberãtur.ff.de his.qui deiec.vel effu.l.j.§.cùm seruus.ff.de iniur.l. j.§.sed si vnus.& §.cùm seruus.ff.de iur. om.iud. si quis.§.in seruos.& iuxta ge quod est j.§ proximo.

39 ¶ †Vltimò no.[h] q restitutio in integrũ qñq; petitur incidẽter:& tũc nõ est libellus necessari⁹. Quãdoq; verò principaliter:& tũc est libellus necessarius,& litis cõtestatio,& sententia.extra,de offi. iudi.c.ij.& s.de offi.om.iudi.§.incidenter. versic.sed quæritur.& j.de lit.contest.§.nunc dicendũ. vers. viij.

40 ¶ †Quid ergo si is,contra quẽ petitur,ante litem cõtestatã se absentat cõtumaciter? Dicunt quidã q ante litis cõtestationẽ nõ debitur diffinitiua super restitutione danda vel deneganda: sed solũ[g] interlocutoria de mittendo actorẽ in possessionẽ rei vel quantitatis petitę.ff.vt in pos leg.is.cui.extra,vt lite nõ cõtest.quoniã.cũ suis cõcor.[b] Speciale enim est in causa appel. vt in ea nõ possit lite non cõtestata pronũciari:vt C.de tẽpo.app.l.fi.§ illud.[i] & in hoc cõcor.B.vt no.extra,de offi.iud.c.ij.&de in integ.resti.ex literis.[i] Sed cõtra,quia per hoc nõ cõsulitur petẽti restitutionẽ cõtra sni.m. Præterea causa restitutionis debebat finiri olim intra annum:hodie verò intra quadrienniũ:nec etiam perpetuatur per lit.cõtest. At is,cõtra quẽ fit missio,lite cõtestata perpetuò audit, vt cõsueuit dici C.de iudi.l.properandũ.§.si autẽ reus. & C.vbi in rem actio.l.j. Et ideo dicũt Odof. & alij,q tenet venire captis pignoribus,vel mulcta indicta.ff.si quis ius dicenti nõ obtemp.l.vnica.ff.de mun.& hono.l.si quis magistratus.ff.de liber.agno. si quis à liberis. §.si quis ex his.ff.de vẽ.inspi.l.j.§.qd ergo. Instit. de satisd.tut.§.si.& tũc si veniet, fiet litis cõtestatio,& snĩa feretur.ff.de mino.Papinianus.in fi. & in præd.decre.de offi.iud.q si nõ veniat intra tres mẽses,vel minus spatiũ,ex causa à iudice statuẽdũ, vel si nolit litẽ contestari,dabitur responsio, etiam lite nõ contestata:vt C.si vt se ab hæred.absti aut. si omnes creditores[k].C.de edi.diui Adria.tollẽ.l. vnica.§.si autem. Et hoc probat lex ff. de mino. in causæ.

---

a ¶ In quinto. Quẽ omiserat Tan.

b ¶ In summa no. secundùm Tan. vbi s.in prin.& Ioã.de.Deo vbi s.hæc verba pluries repetit.

c ¶ Agimus. Verbũ Tan.dicentis q de præcedenti,quæ fit ex misericordia,nihil ad hoc opus. & facit j.§.ij.in fi. ADDE vt p Alexand.consi.cxj.li.j.

d ¶ Errore. Vide eo.tit.c.ij.lib.vj. & qd ibi not.

e ¶ Non datur. Ponit Rofr.exemplũ,si res valẽs xx. venditur pro xviij.

f ¶ Rñ.j. Vide quod ibi not.sed plenius quàm alibi p Rof. vbi s.ver. circa ista quæritur.& versic. sed nũc videamus. & ibi in fi.reprehẽdit dicentes, q vbi alia actio cõpetit, nõ datur iudicis officium.debet enim hoc dictũ restringi ad restitutionis beneficium. Et est ratio: quia isto casu cõtractus rescinditur. Vnde iustum est illud negari,vbi aliud auxiliũ cõpetit.quæ ratio cessat in aliis sufficit quã no.s.de sent. excõ. §.breuiter.

g ¶ Secundũ T. Vbi s.ver.competit.

b ¶ Nota secundùm Marti.de Fan. vbi s.q.ij.

i ¶ Literis. Idẽ Mar. de Fan. vbi s.q. ix. & hoc probat, & respondet vt s. in præ.decre.ij.

k ¶ Creditores. quæstio B.respõdet. ad hanc authen. vide de offic.iudi.c.ij.in ij.glossa.

a ¶Vbi. Facit quod dixi suprà de primo decre. super j. §. Hal eo quandam scripta super l.fina.C.de temp.resti.in integ. quæ narrant quæstionem de hoc fuisse inter monasterium Nouantulanũ, & communitati illi Ioannis in Persiceto: quòd monasterium petere restitui contra quandam sententiam latam pro communi: pars communis resistebat, ne daretur restitutio. Fina liter lite non contestata, lata fuit sententia, monasteriũ restituendũ: quam Odoffre. cõmunis aduocatus impugnabat per præd.l. & quia lata contra solitum iudiciorũ ordinem, lite non cõtestata. C. de sen ten. et interlocuto. l.prolatã. Et inducebat pro se decre. a secundam extra de offic.iudic. Refert Franci. Accur. pro monasterio se allegasse sententiã valuisse, quòd iudicis officium fuerat imploratum, vt fieret restitutio contra sententiam: & etiam quod per iudicis officium petebatur fieri, nõ erat necesse dari libellum vel contestationem fieri. Inducebat quandã glo. Azo. super rubrica ff. de interrogat. actio. Item quia su per actione datur libellus, & fit contestatio: sed officium iudicis non est actio ff. de minori. quod si minor. §. finali. ergo contestatio non fuerat necessaria. Fuit terminatum quòd & si secundùm scripta superius, ex quo petebatur restitutio contra sententiam, parte contumace, sententia ferri potuisset: tamen ex quo pars erat præsens, contestatio erat necessaria per prædi. decret. secundam, & sic opinionibus de quibus suprà & in prædi. decre. not. non erat hic locus.

in causæ. §. causa cognita. quæ dicit indistinctè, eã dandã partibus præsentibus, vel si per contumaciã desunt: vnde nos distinguere non debemus. extra de transla.inter.ij.q.v. consuluisti. & sic est speciale quòd feratur sententia diffinitiua in causa restitutionis in integrũ, quæ habet fieri, vt dixi, olim intra annũ: hodie verò intra quadriennium, sit lis contestata, vel nõ: vt in præ.l. Papinianus. & C. de temp. app.l. si quod esse nõ posset, si nõ daretur sententia, aduersario absente. Posset etiã dici quòd hoc nõ est sñia sed decretũ: vt & ars. C. ad Treb. sancimus. §. causa autẽ. ff. de bo. pos. l. ij. §. si causa cognita. & l. seruus. in princ. ff. de libe. præte. l. filiũ. §. si quis bo. poss. Est enim differentia inter sententiam & decretũ: vt not. ff. de offi. procon. & l. nec quicquam. §. vbi.[a]

SVMMARIVM.

1. Restitutio in integrum, qualiter petatur.
2. Minor petens restitutionem, an debeat exprimere qualiter sit læsus, aut deceptus.
3. Minor exprimẽs vnã causam suæ læsionis in petendo restitutionem an poterit eam mutare.
4. Minor renuncians beneficio, an possit petere restitutionem in integrum.
5. Contrahens matrimonium cũ vetula exdentata, an possit petere restitutionem in integrum.
6. Minor intrans religionem, an gaudere debeat beneficio minoritatis.
7. Beneficio ætatis an gaudere debeat clericus maior in patrimonialibus.
8. Minor an possit renũciare bñficio minoris ætatis.
9. Ecclesia an possit renunciare beneficio restitutionis in integrum.
10. Restitutio non petitur per actionem, sed solo iudicis officio.

Restitutio in integrũ qualiter petatur.

QValiter Autẽ restitutio in integrum petat, pluò est. Petit enim is qui læsus est, vel procurator habens ad hoc speciale mandatũ. Nam generale non sufficit: vt suprà §. proxi. versi. Petit quoque debet apud suũ iudicẽ præsente eo, cõtra quẽ petitur, vel per contumaciã absente: vt ff. de mino. in causæ §. causa. & l. etiã. §. fi. & l. verũ. §. sciendũ. extra de in integ. rest. tum ex literis. l. fi. C. si aduer. sui do. l. ij. ff. de adopt. nã ita. in aut. vt spon. larg. §. ad hoc. colla. ix. ¶ 1 † Et scias quòd cũ petitur restitutio, danda est dilatio, si petatur. C. de dilat. l. fina. extra eo. per totum. iij. q. iij. §. spatium. ¶ 2 † Sed nunquid minor petens restitutionem, debet exprimere in libello[b] an dolo aduersarij, vel sui facilitate: & qualiter sit deceptus seu læsus? Dic quòd non: quia nõ refert quomodo læsus: quia semper restituitur, ex quo læsus est. argu. C. de in integrũ restitu. mino. l. minoribus. ibi etiam dolus &c. quasi dicat, non solùm si sua facilitate sit læsus, secundùm quosdam. Vber. cõtra arg. C. si sæpius in integ. re. postu. l. ij. in fi.[c] C. de edic. diui Adria. tol. l. fi. Nam omnes in integrum restitutiones causa cognita sunt dandæ. arg. ff. de in integ. rest. omnes. Et dicit aliud esse in app. a sñia, in qua nõ tenet quis causam exprimere. ¶ 3 † Sed si expressit vnã causam: nũqd poterit post ea eã mutare? Videt quòd sic. ar. ff. de app. scio. in fi. & ff. de nox. act. in delictis. §. fin. Alij contra[d]. ¶ Sed nunquid potent plures causas simul proponere?

per not. C. de eden. l. edita. Ad l. scio. est responsum s. proxi. sequen. Solue vt ibi not. in fine. j. glo.

e ¶Restitutionem. Ac si dicat, potest, si non est collatum. quod placet Hostien. si ecclesiæ & animabus expedit, vt ibi dix.

ADDE, vt per Ange. consi. clxxxvij. & cccxj.

Rñd. sic. argu. ff. de ædil. edi. si tamẽ. §. pe. & not. ff. de suspect. tut. l. j. ¶ 4 † Quid si minor renunciat beneficio minoris ætatis: nũquid potest petere restitutionẽ in integrum? Non videtur, cùm censeatur maior in specialibus: ut extra, de resti. spol. ex parte. vbi no. B. quòd si beneficiũ illud sit collatũ alij, non potest petere restitutionẽ[e]. argu. vij. q. j. eos. ff. de mino. quod si minor. §. Scæuola. Vincẽ. verò no. extra, de in integ. resti. cõstitutus. & c. tu ex literis. quòd põt, siue sit collatũ alteri, siue nõ. ff. de min. etiã. §. ex causa. & l. præ. §. pe. nisi renunciaret propter monachatũ: vt j. dicam. Tamẽ si episcopus cõtulit alij, cõferat sibi aliud, vel illud idẽ. ff. eo. planè. & l. in causæ. §. fi. & institutus agat cõtra eum in cõdictione ex illo canone. vij. q. j. præsentiũ. argu. extra, de præben. inter cætera[f]. Accur. de hoc not. ff. de minori. ait prætor. in prin. dicens simpliciter quòd nõ potest petere restitutionẽ: quia in spiritualib. minor agit & cõuenitur vt maior: & quia iste magis videtur exoneratus, quàm damnũ passus. ¶ 5 † Quid si quis contrahit matrimoniũ cũ vetula exdentata[g]? Dico quòd nõ potest petere restitutionẽ in integ. argu. xxxij. q. j. nuptiarũ. in prin. & xxxj. q. j. aperiãt. & C. de inop. sancimus. & xxiij. q. vlt. c. fi. Nã & se vendere põt, ad pretiũ participandũ: nec restituit. Insti. de iure personarũ. §. pe. Imò in cõtrahendis matrimonijs, quicunque cõtrahere põt, maior fingit esse, cui nõ subuenitur beneficio ætatis. arg. extra, de despõ. impu. de illis. ij. & c. fin. C. si mino. se ma. dixe. l. ij. ¶ 6 † Sed nũquid minor intrãs religionẽ, habet hoc beneficiũ minorũ: quia nõ decipitur, qui cũ ditiori cõtrahit sposo: & nplumeri negotiũ gestum est. xxvij. q. j. sicut. de cõse. di. v. nunquam[h]. Do in electo quatuor dies. extra, de regula. & trans. ad relig. ad nostrã[i]. Nec in hac parte subuenio ecclesiæ, si se totã ad religionẽ conuerteret. & vellet restitui. extra, qd met. cau. c. cũ dilecti. secdm Vin.[k] ¶ 7 † Sed nunquid clericus minor habebit hoc bñficiũ in patrimonialibus? Argu. quòd sic, xvj. q. j. similiter. extra, de immu. ecc. nõ minus. extra, de vita & hone. cle. c. fi. Dic cõtra: nõ obstant prædicta iura: qa ibi dicit quòd eo ce iure gaudent res clericorũ, quo & ecclesiarũ verũ est, quo ad defensionẽ. xij. q. ij. ecclesiarũ seruos. secdm Vin.[l] ¶ 8 † Sed nũquid minor põt renunciare bñficio minoris ætatis? Rñ. non: qa & in hoc eo ipso decipit. ff. de mino. interdu. ibi: hoc enim ipso, &c. & l. etiã si sine. §. restituit. & l. ait prætor. in prin. secdm Azo. arg. cõtra, ea. l. si iudex.[m] Item nũquid minor post impetratã restitutionẽ, põt renunciare bñficio restitutionis, qd pro se inductũ est? Rñ. sic: vt in præ. l. si iudex[n]. ¶ Quid si minor appellauit à sñia cõtra se lata, nunqd appel. pendẽ. poterit petere in integ. restitutionẽ? Dic quòd sic: vt no. C. si aduer. rẽ iudi. l. pe. & in Summa Azo. eo. tit. circa mediũ. ¶ 9 † Quid de ecclesia, nunqd põt renũciare bñficio resti. in integ? Rñ. nõ. Vin. extra, de rest. in inte. tũ ex literis. quòd sic: vt ff. de minori. si iudex[o]. ¶ Quid si stetit p annũ, quòd nõ fuit vsa rescripto? Rñ. si id dolo omisit, nõ restituet: vt C. si aduer. deli. l. j. extra, de rescri. si aũt. Si verò per negligentiã, sic: vt ibi: & arg. extra, de in integ. resti. auditis. secdm Vin.[p] ¶ 10 † Item nota quòd restitutio nõ petitur per actionẽ, sed solo iudicis officio. ff. de mino. quod si minor. §. fin. & l. illud. §. j. & l. quod si speciali. & datur ad hoc vtilis actio in rem. ff. eo. in causæ. & l. planè[q].

f ¶Inter cætera. Ipse tamen Vincentius præ. decr. ex parte. tenuit cum Ioan. & Ber.

g ¶Exdentata. Sine dentibus. verbum Vinc. in decre. constitutus. in prin. eo. titu.

h ¶Nunquã. Vide quod scripsi de regula. cùm virũ. sup. ij. j. glos. vbi inuenies, qui doctores, & quæ gl. concor. huic dicto.

i ¶Nostrã. Illa decr. dicit de tribus tantum. & tene quod habes de regu. cons. in fi. lib. vj.

k ¶Secdm Vinc. qui hoc not. eo. tit. tum ex literis. et ibi etiã qd statim sequit.

l ¶Secdm Vinc. Hoc tamen nota. & alia addit in præ c. similiter. & vide qd no. ea. causa. & q. iij. c. j. Item adde glo. & ibi scribẽtes in cle. vnica de restitu. in integr. quã doctores cõmuniter adijciebant.

m ¶Iudex. Solue per id qd statim sequitur: & vltra id renunciat ibi ipso facto nolendo vti restitutione cõcessa.

n ¶Iudex. Et est hoc vltimũ verbũ Azo. in Summa & idem Mar. de Fa. in vj. q.

o ¶Iudex. Salua authoris pace Vincẽ. ibi loquit expressè de restitutione iam impetrata. & sic etiã loquit l. vt s. patet. Vnde Mart. de Fa. vbis. q. vij. tenet in futura restitutione cõtrariũ: cũ ex tali renũciatiõe eo ipso pateat ecclesiã velut minorẽ esse deceptã: & sic contra id etiã sæpius posset restitui. ff. de minori. & si sine. §. restitutus autem. & l. interdum. circa princip.

b ¶In libello. Quando sit necessarius, dixit, & remisit supra §. proximo. versi. penult. quid congruentius fuisset hoc præmissum sub isto §. qualiter.

c ¶In fine. Per hanc legem dicit ipse Vbertus in l. ibi seq. quòd beneficium restitutionis personale est: & sic exprimenda est causa in libello. faciunt no. extra de lib. obla. c. ij. in j. glo.

ADDE an minor debeat probare læsionem, & qualiter illa probetur, Alex. consi. xxj. j. lib. & contrarium eius quod hic tenet Specu. tenet ipse in l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur.

d ¶Alij cõtra. Scilicet Vber. prædictus vbi suprà & hoc post litẽ contest.

ADDE quòd Ange. consi. clxxxvij. circa fi. tenet minorem & episcopum non posse renunciare futuræ restitutioni, per d. l. si iudex. & idem tenet Panor. in c. j. extra, eo. etiam si iurauit episcopus: secus si minor. Alleg. glo. singularem in c. j. eo. tit. lib. vj.

p ¶Secdm Vincen. Vbi s. sed in decre. plerunque. de rescrip. in fin. dixi hoc sub dubio forte, vt ibi scripsi in glo. quid erit.

q ¶Planè. Ad literam posuit hic Io. de Deo in cauil. vltra medium. versicu item hoc no. Idem Mar. de Fa. vbi suprà, in prin.

a ¶Intra quod. Dixi in Sum. de tēpo. in integ. restit. post prin. & hoc eius dictum posuit Tan. vbi s. vers. intra qd̄ tempus. vbi etiam cōtinuat versi. seq.

b ¶Vide. Dic vt in cle. eo. tit. ab ecclesia. quæ distinguit tēpus, intra quod, à tēpore, ad quod fit restitutio.

c ¶Titu. Et habetur hodie li. vj. per quā expeditum est, ꝙ quadriennij lapsus nocet eccl'iæ: ita ꝙ post non audit, nisi ex causa. & per hāc exceptionem soluitur vltima quęstio Marti. de Fa. vbi s.

d ¶Læsionis. Adiungi posset noua opi. ꝙ ponatur ecclesia in fine xij. anni: vt sic fauor ipsius augeatur: quia restituetur vsq; ad xvij. annū. & sit pubertatis fœmineæ, nō virilis cōsyderatio habeatur, ex quo fœmineum est eius nomen, & declinatur vt tale. Ioā. de Deo dixit vbi s. in cauil. in fin. ꝙ ecclesia restituit vsq; ad præscriptionem cōpletam dicens, pecus esse, qui teneret cō trarium: charitatiuus erat cognomē suō aliis tribuēdo.

e ¶Habuisset. Quæstio & solutio ista cessat hodie, & iustificat determinationem de. superi⁹ allega. distinguentis tempus, ad quod: & tēpus, intra qd̄. & responsiones ad contraria ibi vide io glo. hæc erant.

f ¶Administrationem. Cui iurisdictio adhæreat, vt dicit l. j. alleg.

g ¶Sensu. Et scripsi eo. tit. §. j. in prio.

h ¶Accidens. Solue vt no. xxiij. q. ij. latorem. in vlti. gloss.

SVMMARIVM.

1 ☞Minori in tempore decepto, quantum tempus io restitutione sibi facienda sit concedendum.
2 Ecclesiæ quantum tempus sit ad restitutionem sibi faciendam determinatum.
3 Ecclesia & Respublica æquiparantur.
4 Maior xxv. annis læsus in eius præsentia, intra quantum tempus restitui debeat.
5 Absens non debet plus iuris habere, quàm si fuisset præsens.
6 Restitutione ex misericordia petita, noo est tempus ad eam faciendam præfixum.

Restitutio, intra quod tempus danda sit.

INtra Quod[a] tempus restitutio danda sit, breuiter tangamus, licet cunctis hęc materia sit nota, & ab omnibus tacta. Scias ergo ꝙ minor xxv. annis eam potest petere toto tēpore minoris ætatis, etiam post completum xxv. annum secundùm antiqua iura intra annum vtilem, hodie verò vsq; ad quadriennium à prima die xxvj. anni continuè numerandō, i. vsq; ad finē xxix. anni: vt C. de tempo. in integ. resti. l. fi. & hoc cùm læditur per factum suum, siue per alienū, siue per suam vel alienam negligentiam. ¶ 1 †Sed si minor in tempore decipiatur, videlicet vt patiatur tempus sibi l. bi in præiudicium rei vel actionis suæ. & est in causa restitutionis: dicunt quidā semper quadriennium sibi concedendū post xxv. annum ad obtinēdam restitutionē: per præ. l. Azo dixit ꝙ si lædatur tractu temporis. quadrienn. l. vel maiori tempore, habebit quatuor annos ad restitutionē obtinēdam, postq; venerit ad legitimam ætatē. Si verò minori tempore lædatur, pōt eam petere toto tempore minoris ætatis: & tanto tēpore post xxv. annum, quanto tēpore fuit læsus. arg. ff. quando act. de pecul. est an. cùm post mortē. ff. de mino. interdū. §. planè si defunctus. & xlvij. dist. omnes. in fi. & C. lib. x. de his, qui in exiliū dati, vel ord. mo. sunt. l. j. & de pœ. dist. inct. j. vide.[b] ¶ 2 †In restitutione autem ecclesiæ cōcedenda, variant Sapientes. Dicunt enim Ala. & G. Naz. eius discipulus, semper sine temporis præfinitione eam super eadem præfinitione lesione sibi concedendam: quia ecclesia iure minoris semper debet illæsa seruari. extra, eo. c. j. & exponūt semper quasi dicat, quādocūq;. Sed contra eos, est expressè decre. Greg. extrauag. quæ incipit, ecclesia. eo. tit[c]. Et quia si hoc verū esset, nulla præscriptio, etiam quadragenaria, contra ecclesiā curreret. sed semper deberet seruari illæsa: quod tamen falsum est: vt xvj. q. iiij. §. potest. ver. quas actiones. extra, de præscrip. de quarta. & per totū. Item sequeretur ex hoc absurditas, vt melioris conditionis esset, qui rem ecclesiæ per xl. annos possideret nullo vel iniusto titulo, quàm qui legitimo: cùm ibi tantū restitutio locū habeat, vbi cō tract⁹ tenet. & cùm nullū aliud superest remediū: vt s. §. ij. versi. & scias. Sic enim res posset vēdicari post xl. annos, per in integ. resti. ab eo, qoi iusto titulo possidet: & ille qui iniusto ótulo per xl. annos possidet: post xl. annos tutus esset præscriptione. Et ideo alij dicunt ꝙ vsq; ad xxix. annos, à die læsionis factæ numerandos, ponentes ecclesiam in primo die natiuitatis minoris. arg. præ. decr. vbi dicitur, ecclesia iure minoris, &c. Tertij ponunt ecclesiam in xiiij. anno, ideo quia cōtra pupillū non currit præscriptio: sed contra ecclesiā sic: vt xvj. q. iij. placuit. sicut contra adolescentem. Ideoq; dicūt eam restituendā, vsq; ad xv. annos à die læsionis[d]. Sed cōtra præmissas duas opi. opponitur. ꝙ nullo iure speciali fulciuntur: propter quod dicūt Laur. & T. eius discipulos, & B. discipulus T. & Vin. & do. meus Hosti. & Iac. de Al. magister suus, & Inn. iiij. & alij ferè omnes, stādum esse legi quæ dicit ꝙ omnis restitutio fisci, Reipublicæ, vel priuatæ, intra quadrienniū limitatur: nec vltra extēditur: & intra id tempus debet causa restitutionis tractari, & terminari: vt C. de tēp. in integ. resti. l. fi. Ex quo patet restitutionem ecclesię faciendam, vsq; ad quatuor annos, & nō vltra. Quod dicitur in præ. decre. semper exponunt, i. in omni contractu, vbicunq; læditur enormiter: vt notet sempiternitatem contractuum, nō temporum: vt probatur extra, eo. c. j. in fi. vbi fit restitutio ad ostendendū priuilegium contra sententiam. & c. auditis. vbi fit ad allegatiōes omissas. & c. tum ex literis. vbi fit contra sententiam domini Papæ. & c. suscitata. & c. coram. vbi fit ad causæ instructionem, & similia. Patet ergo quomodo fit semper, i. in omni cōtractu. Ponitur igitur in ecclesia in xxv. anno: in quo qui est, minor est. ff. de mino. l. deniq;. §. minorē. & habet quadriēnium ad restituendum, vt dixi. ¶ 3 †Hoc idem obtinet circa restitutionem Reipublicæ: quia ecclesia & Respublica, comparantur. xxiij. q. iiij. quid ergo. & no. C. quib. ex cau. maio. in integ. resti. l. ij. ¶ 4 †Cæterum in restitutione maiorum, dico ꝙ si maior xxv. annis in eius præsentia lædatur, & restituendus est iusta de causa, computabitur quadriennium à die lęsionis. Si verò in absentia læsus sit, computabitur ei tempus à die reuersionis, ita quod tantum tempus sibi concedetur ad restitutionem postulandum, quanto tempore fuit absens: vt s. dictum est de restitutiōe minorum, cùm decipiuntur in tempore secundùm Azo. argumen. ff. ex quib. cau. maio. sed & si. §. sed cùm ferie. & §. quoties. intra quod tempus causa debuerat tractari & terminari. ¶Quid si absens tantùm sit per vnam diem? Respō. vnam tantùm diem habebit ad restitutionem obtinendam: vt in præd. §. quoties. ¶ 5 †Sed quomodo intra diem illam probare poterit læsiones seu læsionem, & sententiam obtinere? Respond. sibi imputet, qui in tantùm se arctauit: vt ff. si quis cautio. l. ij. §. si quis tamen. Non enim debet plus absens habere, quàm præsens habuisset[e]. ¶ 6 † Porrò vbi restitutio ex misericordia petitur, vt s. §. quis autem. versicu. in summa. ibi non est tempus præfixum: imò quandocunque superiori visum fuerit, dabit eam: quia eccle. nunquam claudit gremium redeunti. C. de sum. trinita. si quet. & xj. q. iij. de illis. xxiij. quæstio. iiij. duo. Misericordiæ enim Dei terminum nec mensuras ponere possumus, nec tempora diffinire. de pœn. distinctio. j. c. multiplex.

SVMMARIVM.

1 ☞Delegatus ab eo, qui non habet propriam iurisdictionem, vel administrationem, an possit restituere, vel de restitutione cognoscere.
2 Ordinarios non habens administrationem, an possit de restitutiōe in integrum cognoscere.
3 Causa restitutionis, in quo foro tractanda sit.
4 Ordinarius in quibus habeat de restitutione in integrum cognoscere, & disponere.
5 Legatus dicitur contra sententiam delegati posse restituere.
6 Appellans, censetur iudicem inique pronunciasse fateri.
7 Iudex ecclesiasticus, potest aliquem ad famam restituere.

Restituere in integrum, quis possit.

VIdendum Restat quis possit restituere. Et quidem quilibet iudex, tam ordinarius, quàm delegatus: siue sit delegatus à Principe, siue ab alio ordinario administrationem[f] habente: & hoc siue principaliter, siue incidenter. ¶ 1 †Sed si delegatus est ab eo, qui non habet propriam iurisdictionem seu administrationem, ille restituere, vel de hoc cognoscere, non potest: nec etiam arbiter compromissarius, nisi incidenter: sed delegatus restituere potest, si hoc sibi specialiter demandetur: extra, eodem titulo. causa. & cap. primo. & ca. cùm ex literis. C. vbi & apud quos. l. finali. ff. de minorib. in causæ. & duabus legib. sequentib. & l. præses. Et quòd arbiter possit incidenter de in integrum restitutione cognoscere: habetur in prædict. capi. cùm ex literis. & probatur C. de ordi. iud. l. prima. C. de iudic. quoties. ¶ 2 †Sed nunquid ipse ordinarius non habens administrationem, de hoc potest principaliter cognoscere? Dic quòd non, argumentum in prædic. decre. causa. in principio. à contrario sensu[g]. & in prædicta l. vbi & apud quos. l. fina. vbi dicitur quòd illi soli, qui ibi connumerantur, possunt de hoc cognoscere: & iste ibi non enumeratur, vt & ibi not. Item vicarius alicuius iudicis cognoscet de re: vt C. de offic. eius, qui vicem alicuius iudic. obti. l. j. ¶ 3 †Tractabitur autem causa restitutionis in foro eius, contra quem petitur. C. vbi, & apud quos in integ. restitu. postu. l. ij. ¶ 4 †Et nota ꝙ ordinarius cognoscit de restitutione, restituendo tam in contractibus, quàm in aliis, & etiam contra sententiam à seipso latam, vel à prædecessore, seu à suo inferiore, sed non contra sententiam à maiore latam. licet sit argumen. contra. l. distinctio. accedens.[h] Veruntamen solus Princeps restituitur in iure, contra sententiam sui procuratoris vel iudicis, quem ipse delegauit, vel contra res his iudicatas, vel contra sententiam suam, licet rarò: vt hæc leguntur & nota. C. eodem titulo. l. prima. C. si aduersus rem iudicatam. si aduersus. ff. de minoribus. in causæ. §. finali. & l. præfecti. & l. minor xxv. quæstione ix. quod quis. & xxj. distinctio. inferior. extra, de in integrum restitutio. tum ex literis.

extra de

5 extra de elec. innotuit. ibi par io partē, &c. ¶ † Nunc legatus restituat contra sententiā delegati, nisi habeat speciale mandatū. extra de off. deleg. studuisti. Itē is q tulit sententiā, pōt de in integ. resti. cōtra suā sententiā cognoscere: vt ff. de min. in causæ. §. fi. & l. præfecti. Secus in eo, à cuius sniā appellaẜ, q nō pōt de eius appellatione cognoscere, vt C. de app. eos. prope prin. extra de app. vt debit⁹. & de ma. cōtra

6 interdictū eccłię cōtra. c. j. ¶ † Sed q̄ est ratio diuersitatis? Rñd. q appellat, dicit iudicē inique pronunciasse: ideoq; iudex propter verecūdiā, nō de facili suā sentētiā reuocaret. ar. extra de cleri. cōiu. diuersis. extra de accu. qualr. j. At qui petit restitui, non dicit iudicē bene vel male pronūciasse: sed dicit se sui facilitate vel aduersarij calliditate deceptū: & iō supplicat iudici, vt ei per restitutionem subueniat.

7 ¶ † Itē iudex ecclesiastic⁹ restituit aliquē ad famā, vt videẜ ar. extra de simo. c. ex diligēti. xvj. q. vj. authoritate. & extra de re iu. cū te. secūdū Io. et Vin. Tu dic q in p̄. detre. nō restituit, sed dicit ibi illū ipso iure non teneri: cū nulla, vel modica, fuerit iniuria: vt & ibi no. in gl. quia nō &c. sed papa hoc pōt: vt ē. de sen. §. vt aūt. ver. itē no. et vid. ē. de legato. §. postremò. ver. hoc etiā no. Vtrū papa vel priceps, vel senatus, vel eps, vel collegium cardinaliū, vel reges possint restituere in integrū ad famā & ad honores, & ad quos, & qñ: no. in prę. c. cū te. & ē. de legato. §. sunt quoq; §. fi. ¶ Vtrū autē Potestas vel prælatus dabunt restitutionē cōtra ciuitatē vel ecclesiam. dixi ē. §. j. ver. sed nunquid prælatus.

SVMMARIVM.

1 Res, super qua postulatur, alienari nō debet: nec aliquid in præiudicium postulantis fieri, donec restitutio fuerit expedita.

2 Restitutio in integ. an per lit. cōtest. perpetuetur.

3 Testibus per minores, vel ecclesiā in eorū causam inductis, nil pro eis dicentibus, vel causam dicti sui requisiti non reddentibus, quid sit agendum.

4 Læsio, à qua petitur restit. qualiter sit probanda.

5 Minor, vel quasi minor, ex lubrico ætatis, vel dolo aduersarij deceptus, qualiter sit restituendus.

6 Minor fundum paternū vendēs, & super hoc fideiussores dans, an si conueniatur debeat restitui.

7 Duobus minoribus cum aliquo cōtrahentibus, si ambo lædantur: vnus autem tantum petit restitui, an prosit alteri.

8 Priuilegia singulorum, cōmunē legē non faciunt.

Effectus restitutionis in integrū quis sit.

VLtimo Videndū restat de effectu restitutiōis ī integ. Et qdē is est, vt ea postulata & obtēta, oia sint in eo statu, ī quo erāt pri⁹ q̄ postulareẜ. s. cū cū postulari cœpit. ¶ † Nec em res, sup qua postulaẜ alienari debet, nec snia executiōi mādari, nec aliqd fieri in preiudiciū postulātis, donec restitutio fuerit expedita. C. de in integ. re. postulata, ne qd noui fiat. l. j. Sed videẜ q ea pendēte, fiat executio sniæ: vt extra eo. c. suscitata. Dic q ibi nō pēdebat, imò etiā data erat: sed quia ibi cōtra petētē eā valde præsumeẜ, idcirco snia executioni mandaẜ præstita cautione: vt ibi dicit. Vel dic q illud fuit

a prouisio papæ: vel dic vt ibi[a]. Restitutione aūt cōcessa cōtra sniam, vel causę ꝓcessum, audiẜ restitut⁹ ex integro, sicut añ sniam: vel admittiẜ ad id, ad qd̄ petijt se restitui. extra eo. audītis. & c. ex literis. Si verò restō cōcessa est sop aliquo cōtractu, vnusq; recepit qd̄ dedit: & qd̄ suū est, vel ex suo peruenit vt C. de reputa. l. vnica. ff. de mino. minor. §. restitutio. extra eo. c. j. qm̄ nemo debet cū aliena iactura locupletari: vt ff. de transact. cum hi. §. sane. ff. de condi. iode. nam hoc natura. extra de pœnis suam

2 Iurj. di. g ñalis. in fi. ¶ † Sed nunquid in integ. resti. perpetuaẜ per litis cōtest? Dic q nō, imò quadriennio clauditur. ff. de mino. Papianus in fin. & ē. §. j. q non: fortè cū mouetur in consistorio principis, secundū do. meū. Vel si nō perpetuatur, saltē interrūpitur. extra eo. cū ex literis. & c. suscitata. Nō em debet iure ꝓprio sine sui culpa priuari pars per quā nō stat, sed fortè p iudicē vel aduersariū, quò min⁹

a ¶ Vltimò. Ibi. in glo penul. & quod super ea dixi.

causa fuerit expedita. lvj. dist. satis peruersum. extra, de consti. cognoscentes. De hoc extra, de offic. iudi. c. ij. ¶ Quod de rescissoria dicūt quidam non perpetuari per litis cōtestationē. Sed Io. cōtrarium

b nulla lege sit prohibitū. Et de hac[b] vide). ui tra-

3 ctatu libello. eod. titu. ¶ † Quid si in causa minoris vel ecclesię, testes per eos inducti nil pro eis dicūt, vel causam dicti sui requisiti non reddūt? Rñ. nūc petāt se restitui in integrū ad inducēdos nouos testes. ff. de mino. ait prætor. §. non solū. & l. minor. ¶ Sed dicet pars aduersa. Non debes restitui, nisi prius probes læsionē, & personā, & locū aptum ad hoc. ff. eo. verū. §. item no. & ff. de iureiurā. nam &

c postea. §. si minor. ff. de in integr. restit. mino. [c] ois.

4 ¶ † Quomodo autē probabitur læsio? Et quidē videtur necessariū q hoc modo, s. vt isti testes noui producātur, & dicāt in dicto suo, q si ante aperturam testiū producti fuissent, hoc idem dixissent: & tūc iudex auditis eorū dictis, cognoscet an fuerit expediens minori vel ecclesiæ, eos produxisse: & tunc si viderit faciendū, restituet ad producendum eos. ¶ Sed dices: Nonne semel testificati sunt in hac causa? quomodo ergo amplius in ea testificabuntur, cōtra illud iiij. q. iij. §. item in criminali. in prin. & ff. de testi. producti? Rñ. attestificati sunt in causa restitutionis, siue incidēti quæstione: nūc testificabūtur in principali. Sed dicet pars altera, qa eadē videtur quæstio: vt ff. de procu. qui proprio. Præterea si nūc dicant aliud & aliter, q̄ primò dixerint: sequitur magnū incōueniens. Et ideo dixit V ber. de Bo. q detur electio parti, cōtra quam producūtur, vel q approbet dicta istorū, vel q iterū iuret. C. de testi. l. fi. & extra, eo. tit. præsentata. vel, vt vitētur prædictæ oppositiōes, dici pōt q eo ipso q producunt nouas personas, quas ab initio nō induxerūt, satis videtur læsi: & sic recipientur sine alia probatione vel productiōe: vt ff. de mino. l. & si sine. §. itē. & ē. §. j. ver. illud quoq; Sed nō videtur hęc restitutio dāda minori, vel ecclesiæ: cūm iam didicerint testificata priorū. Vnde etiā per rescriptū Principis nō possunt amplius testes producere: ergo multò minus per edictū: in aut. de restit. §. qm̄. Sed rñ per instantiā: quæ rñsio in causa

d debet admitti[d]: vt ff. de acqui. pos. l. j. §. si filius[e]. nā

e minor vel ecclesia, venit per edictū contra contractum, cōtra sniam, cōtra venditionē, cōtra transactionē, & similia: vt C. si aduersus trāsa. & si aduersus venditionē. & similibus. ¶ Et tamen per rescriptum Principis non pōt venire cōtra. C. de preci. super. offer. quoties. C. de transac. l. causas. C. sententiam rescin. nō posse. l. fi. Sed dicis, cōtra quē producuntur, Hæc instantia nō est vera: quia per rescriptū, venit qs cōtra p̄dicta, vt no. in præ. l. quoties. & C. de rei ven. ratas. Ad quod rñdeat volens producere: Bene fateor q venit cōtra præmissa p rescriptū Principis, si dicatur in eo, nō obstāte tali lege. ff. ne quid in loco pub. fi. l. ij. §. si qs à Principe. ff. de leg. iij. si quis in prin. in aut. de testa. imperfect. & extra, de offi. dele. ex parte. & no. ē. de instr.

f edi. §. nūc autē. versic. & scias[f]. Et cōcedo q si dñs Imperator dicit, nō obstāte cōstitutione de testi. producat testes is, qui didicit testificata: valebit rescriptum: vt in pręs. l. & ff. de consti. prin. l. j. Itē adhuc instabit aduersarius, Nō debes restitui ad producendos testes. ¶ † Minor enim, vel quasi minor,

5 debet restitui, si ex lubrico ætatis vel dolo aduersarij sit decept⁹: vt C. de mino. l. iij. & C. & ff. de dolo. per totū. At dolo meo factū nō fuit, quò min⁹ producires: nec etiā lubrico ætatis: quia pro parte tua præmissa fuit diligēs inquisitio pro quærēdis oībus testib⁹, quos erat verisimile veritatem scire. Si igitur factū fuit, quod à diligētissimo patresa. factum fuisset: licet nunc aliqui dicant se scire veritatē, nō ideo debes restitui ad producēdū eos: quia nō fuisti læsus in eis. C. de in integ. rest. minor. l. fi. ff. de min. verū. §. itē si locupleti. Sit igitur iudex cautus & iustus, nec nimis in dādo promptus, nec in negādo durus, iuxta illud Catonis: Cōstans & lenis, cum res expostulat, esto. xlv. dist. vera. & c. oīs. & c. disciplina. extra, de pur, cano. iter solicitu-

b ¶ Hac. Nota. q. dicit de hac: nō dicit de hoc. ego autem de hoc ibi dicā super rubrica.

c ¶ Minor. An autē tūc aduersarius testes producere possit, vide ē. de dila. §. videndū. ver. in Sūma. & ibi vide hoc omissum, quo restituto minore vel ecclesia, aduersarius etiam minor intelligitur restitutus.

d ¶ Admitti. j. q. j. sicut vrgeri. ubi de hoc.

e ¶ Filius. Nō est ibi ille §. bene est Filius. qui non facit, nec est. probatur tamen ibi per eū. & §. per procuratorē. ver. aliquin.

f ¶ Scias. Circa qd̄ vide plenam rursus sionem, quam ibi dedi.

a ¶ Quis. lib. vj.
b ¶ In fi. Glo. ibi tenet hoc secundum in indiuiduo: primam partem in diuiduo. Sed Cy. post Petr. ibi contra, q etiam in indiuiduo non prosit fratri: loquitur tamen in maiore. ibi vide.

causa. tuto. l. diximus. nisi petatur per malitiam. quod arbitrio iudicis relinquitur. C. de ordi. cognitio. l. fina. Facit ad prædicta C. de fal. l. satis aperte. C. si ex fal. instrumen. l. fina. & vide ibi per Barto. & vide j. §. finali. in principio. G. ¶ Ecclesia non restituitur contra confessionem, nisi probato errore: & restituitur etiam post sententiam. versicu. sed nunquid ecclesia. G. Imò idem, si ex certa scientia. ff. de minorib. l. si ex causa. §. nunc videndum. Sufficit ergo probare rem aliter se habere. ff. de interrog. actio. l. de ætate §. fina. Et ita intelligitur l. si filius. eodem titulo. Item nota quòd error negantis probatur sola confessione: in d. §. nunc videndũ. Sed error confitentis non probatur sola negatione, sed probatione contrarij. C. de iur. & fact. ignoran. l. nisi post diui. B. ¶ In causa restitutionis in integrum proceditur lite non contestata, si reus abest,

Baldus de restitu. in integrum. *Rubrica.*

Vbi restitutio datur ad appellandũ, nõ cassatur acta: prius habita: secus si detur contra sententiam. Secũdũ Vincen. loquitur in restitutione petita & a obtenta. & primo casu restitutionis, cõcessio habet vim interlocutoriæ: secundo diffinitiuæ. Bal. §. j. versic. item super. & sequen. G. ¶ Ex noua causa restitutio denegata, iterũ imperatur. Et quæ dicatur noua causa. versic. sed quam vocas. G.

dines. versi. attendentes. Nã & si vix videatur danda restitutio, tamen datur. ff. eo. intra vtile. §. vno. Sed si litigator non sit minor, vel quasi minor, nec probat per testes: tunc aduocatus miser à limine iudiciorum excludetur, & condemnabitur in expensis. extra, de rap. c. fina. de poen. c. calumniam. de elec. c. statuimus. §. adijcimus. & de excep. pia. §. si quis.[a] C. de iudi. l. properandum ¶ †Hoc quoque 6 sciendum est, q si minor, qui fundum paternum vendidit, & super hoc fideiussores dedit, conueniatur: potest restitui ad rem, vel etiam cõtra emptorem, si conueniatur de duplo adeò vt postea ad eũ periculum euictionis non spectet: veruntamẽ hoc fideiussoribus non prodest: vt ff. de fideiussori. l. j. Sed contrariam per restitutionem tollitur principalis obligatio: ergo & fideiussoria per consequẽs. ff. de regu. iur. l. cum principalis. extra, de censi. c. grauis. Respon. dico q ciuilis tantùm per restitutionem elidetur, sicut per rem iudicatam: vt ff. de condi. inde. Iulianus. & l. credit. ergo naturalis remanet, cui põt accedere fideiussor: vt ff. de fideius. fideiussor. ¶ †Quid si duo minores contrahunt cũ 7 aliquo, & ambo læsi sunt: vnus verò tantùm petit restitui in integrũ: nunquid proderit alteri? Videtur q sic, sicut in appellatione: vt ij. q. vj. §. sunt etiam, quorum. ver. quandoque vnam. Et not. extra de appel. c. pe. Quia id facit restitutio minoribus, quod appellatio maiorib. ff. de mino. præses. sed in Albe. pap. arg. tamen contra. ff. eo. titu. l. iij. §. sed & vtrum. ibi: nõ fuit propositum prætoris denegare restitutionẽ minori, sed maiori. Itẽ quia hoc beneficiũ est personale, & singulare. extra, de priui. sane. & de instit. cum venissent. ¶ †Priuilegia enim 8 singulorũ, cõmunem legem nõ faciunt. xxvj. q. ij. c. non exẽplo. Item in contrariũ est illud generale: res inter alios acta, &c. extra, de præben. dilecto. in fin. & ea, quæ ibi not. expresse C. si in cõi eademque b causa in integrum restitu. postu. l. vnica. in fine.[b]

¶ Nec ecclesia, nec minor, restituitur ad opponenda crimina vel defectus. versicu. sed pone, ecclesia. G. ¶ Per instrumentum matrimonij probatur ætas prolis: sed non per instrumentum dotis, si dos non est promissa pro matrimonio contracto. Si autem pro contrahẽdo: probatur ætas præsumptiuè. versic. sed cuiusmodi. G. Sed vnde sumitur ista præsumptio? Respõ. per locum à cõmuniter accidentibus: vt not. in simili C. de proba. l. neque. quod est notabile. Sic & per instrumentum dotis probatur matrimoniũ. in authen. vt fratrum filij. in princi. scilicet per locum à communiter accidentibus: quia non consueuit fieri instrumẽtum dotis, nisi inter veros, & non simulatos coniuges. Bal. Qui iurauit se maiorem in contractu reputatur maior etiam in iudicio, quod inde sequitur. vnde debet per se, tanquam maior, litigare, non cum curatore: quod est notabile. Gul. ¶ Castrũ & villa, habent priuilegia ciuitatum: vt not. Azo in Summa de magi. municip. non tamen habet locum in castris. l. vlti. C. de sacrosan. eccle. sed bene habet locum in eis beneficium restitutionis. Et facit ff. de mu. pu. l. ædiles. non tamen poterit hoc petere coram suo Potestate: quia Potestas in hoc reputatur pars esse, non iudex competens. versicu. idem quoque. & versicu. sed nunquid. Guli. ¶ Legitimi & publici administratores, possunt petere restitutionem in integrum sine speciali mandato: secus in procuratore, & nisi incidenter emergat. versi. prælatus autem. & sequenti. Guhel. ¶ Quæ præscriptiones currant minori, ecclesiæ, & quæ non currant. versicu. hoc autem not. & versicu. sequenti. G. ¶ Præscriptio statutaria currit cuilibet minori. extra, eodem. constitutus. quia statutum & consuetudo, ligat minores. Item generalis consuetudo facit etiam ecclesijs præiudicium ipso iure. ibidem. & versicu. vt autem. G. ¶ Papa Clemens pronunciauit pro mercatoribus contra Treuerensem, quòd post biennium non posset eis opponi exceptio non numeratæ pecuniæ. secus in minore. vers. hoc autem. G. C. de curato. furio. l. ij. in gloss. & sic ecclesia non gaudet iure minoris, per l. fina. C. in quibus causis in integrum restitu. non est necesse. Et est ratio, quia ecclesia semper est ecclesia: sed minor non semper erit minor. Sic ff. de tute. & ratio. distrahen. l. nisi. §. fina. Baldus. ¶ Nunquid absens occasione Potestariæ, quã acceptauit, dicatur ex publica causa abesse. versi. quid si is, qui. Guli. ¶ Restitutio alia nititur iustitiæ, & est necessariæ iurisdictionis: alia misericordiæ, vt restitutio famæ. ff. de postu. l. j. §. de qua. versic. in summa not. B. & j. §. videndum. ante finem. Guliel. ¶ Si petitur restitutio ad obtinendam dilationem, vel tempus ad probandum vel excipiendum: læsio probatur ex solo lapsu temporis. si exceptio vel positio, quæ probari intenditur, sit iusta. versicu. illud quoque. Si autem post dictis testificata, petitur restitutio ad testes producendos: summatim debet probare, pro habenda restitutione, de læsione, & de interesse petentis restitui. j. §. vltimo. versicu. quid si in causa. Si autem contra sententiam vel contractum petatur restitutio plenè probanda est læsio. ibidem. §. quæ verba nota. Guliel. ¶ Minor post sententiam petit restitutionem ad opponendum peremptoriam exceptionem: dico q non impedit executionem sententiæ: quia non petitur contra sententiam: nam sententia valet, & meretur executionem: licet exceptio speretur opponi: vt C. de iur. & fac. ignoran. l. j. & ideo quia restitutio desyderat altiorem indaginem, non impedit executionem. ff. de iureiuran. l. nam & postea. in princ. Et ita loquitur. c. suscitata. eodem titulo. Sed vbi petitur restitutio contra sententiam puta quia lata per dolum: tunc cessat interim executio. ff. de in lit. l. si prætor. §. Marcellus. C. de in integ. restitu. per l. j. C. de transact. l. si causa. ff. de inofficio. testamen. l. Papinianus. §. si filius. argumen. de ex-

vel præsens non vult litem contestari. C. de temp. app. l. si. §. illud. quia aliter põt consuli petitori: cum restitutio in integrum non perpetuetur, nisi per sententiam diffinitiuam. Item cõcedere restitutionem, est potius decretum, q̃ sententia ergo &c. de bo. pos. l. iij. §. pe. versic. quid ergo si is. & arg. ff. de mino. præses. no. G. ¶ Petitio restitutionis debet continere qualitatem & causam læsionis: secus in appellatione. j. in §. qualiter. versic. j. & seq. G. Hoc tenet glo. ff. de mino. l. verum. §. sciendum. & probatur eo. tit. l. minor autem magistratus. Bald. ¶ Minor & ecclesia possunt renunciare beneficio restitutionis obtento. ff. de minori. l. si iudex. non obtinendo. ff. de noua. l. doli mali. in §. qualiter. versi. sed nunquid. G. ff. de verbo. oblig. l. sciendum. in glo. ordi. ¶ Ecclesia censetur iure minoris, quo ad acquirendum beneficium restitutionis, non quo ad retinendum: ne quadrienniũ currat: sed statim cum natũ est, currit ecclesiæ vel maiori. in §. in quod. G. ¶ Imputet sibi, si se arctat ad vnum diem, in quo probare nõ potest. versicu. finali. G. C. de tempo. appel. l. ij. & l. fina. §. j. Baldus. ¶ Singulare ius restitutionis non porrigitur ad socium eiusdẽ litis. C. si vnus ex plu. per l. fina. in §. fin. versic. si. G. Item singulare ius restitutionis non porrigitur ad accessoria specifice causa non deducta. ff. de condi. inde. l. fina. §. finus. in glo. ordin. Non obstat §. item sciendum. quia non habet locum in iudicio restitutionis in integrum, quod valde stricti iuris est. Baldus. ¶ Mater ratione minoris ætatis excusatur, si filio tutorem non petijt. Et sufficit fuisse minorem à principio quo indiguit minor filius tutore. in §. j. versic. sed quid ipsa. G. Nam principium temporis spectamus. ff. de infa. l. quid ergo. & de excu. tuto. l. ij. §. ætas. Et ita nota. C. in quib. cau. in integ. restitu. non est necess. l. j. in glo. ordi. Nam ista immunitas, perpetua esse debet. Sed cõtra, ff. de lega. ij. l. Titia. §. vsuras. Nam vbi ætas est immediata causa beneficij: cessante ætate, cessat beneficium. Sed illud loquitur in beneficio successiuo, hic in instãte liberatione. Item illud non est priuilegium: quia est secundũ ius naturale, quod est ius commune: innititur enim ætatis imbecillitati. C. de legi. tut. l. si. Bal. ¶ Restitutio in integrũ põt implorari incidenter super emergenti vel incidenti, non super principali, s. ad fundandã originem petitionis. Nam præposterum esset prius agere rescissoria, quàm officio iudicis. ff. de excusa. l. exceptio. & l. quæ personæ. §. fina. sed ad fundandam exceptionem vel replicationem potest incidenter peti restitutio. Tamen ordo verborum est, vt primò petatur restitutio, & exinde excipiatur vel replicetur. l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiurand. & Institu. de actio. §. rursus. per Dy. ¶ Minor qui commisit dolum inficiando verum, restituitur. ff. de mino. l. si ex causa. §. ij. Quomodo est hoc? Respõ. mendacium est delictum verbi: secus in delicto facti. Item mendacium negantis potest purgari per confessionem: vt not. Insti. de actio. §. itẽ iniusta est actio de eo. ideo speciale est. Ætas probatur testibus, scripturis, & cõiecturis. ff. de excu. tut. l. ij. §. ætas. C. si minor se maio. di. l. si alienus. C. de his, qui ve. æta. impe. l. omnes. ff. de proba. l. cum de ætate. Et est speciale in ætate probanda, q iudex potest imponere probationem cui vult, s. ex aspectu: vt no. ff. de mino. l. de ætate. Est & aliud speciale: quia sententia lata super ætate ex aspectu, nunque transit in rem iudicatam: quia oculus officialium sæpe fallitur: & quia est interlocutoria lata ex præsumptione iudicis tantùm: sed transfert onus probandi. ff. de minori. l. minor xxv. annis, ex aspectu. Quod intelligo si sit lata citata parte: alias non transfert onus probandi. arg. notatorum C. quo. bo. l. j. ff. de bono. pos. l. iij. §. pe. & facit quod not. ff. de interro. act. l. de ætate. in prin. & C. de iura. calu. l. ij. §. quod obseruari. & ff. de mino. l. etiam. §. si. Baldus.

De supplicatione.

De supplicatione. *Rubrica.*

PRæter Appellationē, & prę ter in integrū restitutionē, de quibus prælibauimus, est & aliud remediū, quo valida sententia subleuat: videlicet supplicatio: vt ī. de sen. §. quoniam. ī.[b] ideo de ipsa aliqua sub cōpendio perstringamus.[c] ¶ Videamus ergo, à quibus supplicari possit. ¶ Et quando. ¶ Et in quibus casibus. ¶ Et quę differentia sit inter appellationem & supplicationem. ¶ Et quis sit supplicationis effectus.

SVMMARIVM.

1 Supplicari posse à sentētia Præfecti, qualiter intelligatur.
2 Supplicatiōis causam examinare, & diffinire, solus est principis, vel eius delegati, vel præfecti.
3 Supplicatio & appellatio, quare non sint eiusdem naturæ.

Supplicari potest a sententia Imperatoris, uel Papæ, uel præfecti prætorio.

SVpplicari Potest à sententia impatoris, vel papæ, vel præfecti pretorio. extra, de in integ. resti. ex literis. & c. cū ex literis. extra de re iudi. cū cām. & C. de sen. pręfec. p̄to. l. j. ff. de mino. p̄fecti. a quibus appellare nō licet: vt ī. de appel. § videndū. vbi de hoc. nec mirū si tunc supplicetur. Nā licet nō sit verisimile, illos iniquè iudicasse: supplicari tñ potest ab eisdem. quia supplicatio cōtinet petitionē veniæ. ppriǰ erroris, vel allegationē circūuētionis aduersarij. ff. de mino. l. p̄fecti. extra, de re iudi. c. cūm olim. Sed videt q etiā a sentētia iudicis & delegati supplicetur: vt extra, de in integ. resti. ex literis. Sol. Ibi secūdū papā.[d] ¶ 1 Quod aūt dixi a sententia præfecti supplicari posse, verū est, cū in causa principali pronūciauit. Sec9 si in causa appellatiōis. C. de preci. Impe. offer. si quis. C. ne lice. in vna eadē que causa tertio puo. l. j. & in aliǰs casibus & in aliǰs causis, libellus supplicatorius porrigit referendariǰs & causas introducētibus. in aut. colla. ǰ. de referēdariǰs. §. causas. ¶ 2 Solus tamē princeps, vel eius delegatus, vel prętectus, debet causam supplicatiōis examinare & diffinire.[e] Etsi intra decē dies supplicet, potest sententia executioni mandari. si tñ victor satisdederit de restituēdo omnia, si sentētia fuerit iuste resoluta. Si autē non supplicabent intra decē dies, habet bienniū ad supplicandū principi: quod bienniū cōputat, ex quo Imperator successit in cognitione præfecti.[f] C. de sen. præ lec. p̄to. l. j. sed tūc executio sentētiæ fiet: nec victor satisdabit de restituendo. C. de preci. Imper. offer. aut. quæ supplicatio. in aut. vt spon. larg. §. illud. & in præ. l. j. C. de sen. præfec. p̄to. extra, de in integ. rest. suscitata. in fi. 3 Et p hoc patet supplicationē nō sortiri naturā appellationis: qa semel tantum supplicatur a sententia. sed appellat bis post sententiā. An verò quotiescūq; quis grauatur appellet? Quæ dic vt ī. de appel. §. quoties. Item in appellatione præmissa cautio non præstatur.[g]

SVMMARIVM.

1 Venia potest per supplicationem super pœna criminis impetrari.
Supplicari potest p dilatoria exceptione, non peremptoria.
2 A sententiis semel tantùm supplicatur.
3 Supplicatio talis esse debet, quòd petēti prosit, nec alieni obsit.

SEquitur Videre, quando & ex qbus causis valeat supplicari. Et certè à præfecto prætoris supplicatur intra decē dies à die sentētiæ promulgatæ: quod si factum non fuerit, tunc pōt principi intra bienniū supplicari, vt ī. ¶ 1 Potest supplicari pro eo, qui male vel iniquè vel cōtra ius ordinatus est: vt j. q. v. præsentium. in aut. quomo. opor. episco. §. fi.[h] Item super criminis pœna, venia pōt per supplicationē impetrari. C. de pci. Impe. offe. rescripta. quæ est xxv. q. ǰ. Item supplicari pōt pro dilatoria exceptione: nō peremptoria. C. de preci. Imper. offe. quoties. extra, de procur. ex insinuatione. extra de dol. & contu. c. j. ¶ 2 Item a sentētia semel tantum supplicatur: & si semel denegatur, postea non cōcedetur. C. de preci. impe. offe. si quis. l aut. vt nul. iudi. §. & hoc verò iubemus. Itē durante præsidis officio eius subditi supplicare possunt principi, vt furtum vel rapinā vel aliud eius crimen puniat. j. q. j. c. pe. & fi. & q. vǰ. sancimus. in aut. vt iudi. sine quoquo suffrag. §. si quis autem. ¶ 3 Item generaliter hoc debet supplicatio continere, q petenti prosit, nec aliǰ obsit: vt in præ. l. rescripta.[i] nec quod sit fisco damnosum: vt xxv. q. ǰ. nec damnosa.

SVMMARIVM.

1 Seruus potest pro domino supplicare, sed non appellare.
2 Pendente appellatione, nil est innouandum.
3 Simpliciter supplicare ante sententiam, non licet.

Supplicatio, in quo differat ab appellatione.

DIffert Autē supplicatio ab appellatiōe: quia appellatur intra decem dies: supplicat vsq; ad bienniū: vt s. §. j. ver. solus. Aliǰ dicunt q supplicare debet, q̄ primum potuit cognoscere se læsum fore: vt extra, de in integ. resti. ex literis. extra, de frigi. & male. c. j. & c. fi. ¶ 1 Item seruus potest pro domino supplicare: sed non appellare. ff. de appel. serui. C. de preci. impera. offe. l. j. & l. vniuersis. Item generaliter omnes liberi possunt supplicare: serui nō, nisi pro se & domino:[k] vt ibi, & ff. de his q sui vel alie. iur. sunt. l. j. & ǰ. ff. de iudi. vix certis. Item differūt in casu, quē habes ī. titu. proxi. §. videndum. versi. & not. ibi: itē is, qui. ¶ 2 Item pendēte appellatione, nil est innouandum: vt ī. de appel. §. nouissime. sed supplicatione pendente, mandatur executioni sententia: vt ī. §. j.[l] ¶ 3 Itē ante sentenciā, nō licet simpliciter supplicare vt C. vt lite pend. l. ǰ. Sed appellare sic: vbicūq; gra-

[Glossa]

a *De supplicatione.* *Rubrica.*

¶ Ex oībus practicis authoribus nullus formauit hāc rubricā, præter Io. de Deo caul. rubrica vlti. Legistæ habent de hoc rubricā, quæ non allegat, quia sedet in gropa: in rubrica em̄ de precibus impatori offerēdis. sequit. & est de qbus te. lib. sup. vel non. quia de eā Azo in Summa ibi prosequitur hanc materiam.

b ¶ Præter appellationē. quoniā. ī. §. vltimus est.

c ¶ Perstringam9. Præmittit Azo qualiter supplicari debeat, & dicit hunc ponderādū morē, qui est capello deposito & pallio, flexis genibus, humiliter p̄ces porrigere. vide quod dixi de maio. et obed. his quæ. post prin. et de iureiuran. Et si Christus in gl. arguit Host. Secūdò dic in iure ser uandā l. vlti. C. de preci. impe. offe. vt scilicet breuiter negotium exponatur: inserendo in precibus id solum, quod expedit. in omni autem supplicatione locum habet hæc doctrina, ne dū in ista, de qua agitur.

d ¶ Supplicari. secundū papam, vt ibi scripsi super j. glo. supplicare.

e ¶ Diffinire. Idem not. Accur. in §. aliud. inferius allegato.

f ¶ Præfecti. Diuersas lecturas hui9 verbi vide not. in l. statum alleg. in vlti. glo.

g ¶ Præstat. Et merito: quia non fit executio diffinitiuæ, à qua appellatū est. extra, de iureiur. venientes.

h ¶ §. fin. alleg. Pe. author. & Ioā. de Deo nō bene receperunt sensum illi9 §. sicut Azo, qui dixit q licet supplicare pro eo, quod ordinatio clericorū facit, fit per pecuniam vel aliàs male & contra legem, vt ad meliorē statum reducatur, & præuaricatoris pœna imponatur.

i ¶ Rescripta. Leges quæ ponunt exempla, allegat ibi glo. quæ tamen Azo exprimit vbi ī. de fœmina quæ nupsit vidua, viro inferioris dignitatis: impetrat vt fruatur dignitate prioris mariti. ff. de senato. l. fin. cūm Præpositi sacro cubiculo impetrant vt fruantur post finitam militiam cingulo: cūm ad agros suos vel alias proficiscuntur. C. lib. xǰ. de prępo. sac. cubi. l. fin. Et quod de cingulo dixi, dupliciter ibi exponit glo. Lex autē pōderat quod est dictum, q ad ipsorum desyderium, & ad nullius læsionem id pertinet. Quod autem præmisit, nec aliǰ obsit: intelligit Azo vbi ī. de læsiōe graui. & idem Accur. in prædi. l. allegauit ibi leges nota. & dicit Azo q vltra illas inueniētur in iure, in libris iuris recondita multa similia. alleg. ff. de relig. & sump. fune. si quis sepulcrum. ff. loca. l. habitatores. si vsussu. pet. l. j. §. vlti. circa id quod sequit de damnosis fisco: dicit Azo in illis, expectari secūdam iussionē. in aut. vt nul. iudi. §. & hoc. not. de māda. prin. §. deinde competēs. q §. vult omnino sperni primā iussionē: nisi sit pragmatica sanctio, ex ea tamē q̄uis recipiatur, nil fiat nisi sequat secunda iussio.

¶ Differt autē dictū Ioā. de Deo, vbi ī. in prin.

k ¶ Et domino. i. p nece domini, secundū Azo. hoc vult l. j. præallegata. addit Azo casum l. Iuliæ maiestatis. ff. ad le. Iul. maie. l. muli9. subdit etiam q fortè idem in omni casu, quo seruo permittitur agere vel ad principē cōfugere, per duas leges statim allegatas. addit q si seruo supplicante, supple etiā eo casu, quo non debebat admitti, Idulgeat principis rescriptū: tenet per l. vniuersis. ī. proxi. allegatam.

l ¶ §. j. Quærit. de eatione quare pēdentia appellationis & restitutiōis in integrū impediant executionē & supplicatio ēt intra decē dies facta non impedit. De restitutiōe patet ī tit. proxi. §. vlti. in prin. de reliquis hoc sufficere posset: q prærogatiua harū sententiarū a quibus non appellatur, hoc inducit: vt scripsi de resti. in integ. suscitata. sup glo. penul. Dicūt quidam q supplicatio continet benignitatem petētis & iudicis: & ideo hæc responsio sufficere pōt quo ad appellationem, quæ innititur iustitiæ: sed non quo ad restitutionem, quę benignitatem iudicis & fauorem petentis respicit. ff. de mino. præfecti. Si dicatur quòd supplicatio voluntate recipitur: contradicere videtur. § aliud. in corpo. vt sponsa. larg. Item si dicas quòd per appellationem extinguit, vel suspenditur pronunciatū, vt dicit Iaco de Bel. in prin. §. aliud. hoc est, quod quæritur quare plus suspendit appellatio, q̄ supplicatio. Mihi videtur his tribus, quę diuersa sunt, meritò tribui diuersos effectus: Dico igitur q appellatio, quæ interposita est à sententia puræ iustitiæ innitit: propter quod executio fieri non potest. & si facta esset intra decendium, quo fuit postea appellatum, reuocatur executio per modum nullitatis & attentati. de appel. non solum. lib. vj. Restitutio innititur iuri: habet tamen mistam gratiam: non dico à iudice, sed à iure inuentam. Si lata est igitur sententia contra ecclesiam vel minorem: & ab ea non fuit appellatum iuste fit exe-

cutio sententiæ. Si tamen postea intra tempus iuris petatur restitutio: fateor quod impediret executionem fiendam: sed iam factam non annullat vel reuocat. Verba enim non solùm innuunt quòd ea postulata, licet nondum concessa, nil noui fiat circa rem, vt dicit rubrica Codicis. Absurdissimum enim esset, quòd vltra terminum tardari deberet executio eo casu: & imputet sibi, qui nõ appellauit. Supplicatio tantú habet præsumptio nem contrariam ex persona proferentis, quod appellare non licet. Eo a rum ergo fuit ipsam non partifica ri alteri præmisso rum. Satis enim sibi est quod cõtra id, de quo alter præ dictorum, scilicet Papa, princeps, vel præfectus prætorio poterat legem facere, auditur. De primis cõ stat: de tertio patet C. de offi. pręfec. præto. l. ij. Eligit ergo ius quandam viam mediã: vt ipso citò supplicante fiat executio cum remedio cautiõis, alias sine illo, & vt semel tantùm supplicet. Simile de offi. deleg. quærẽ ti. cum concord.

a ¶ Versus. hos versus posuit Ioan. de Deo vbi s. & in fine primi versus ponebat tempore: & non est congruus versus. Vnde communiter habetur ipse. Est sciendum quod Cyn. in aut. quæ supplicatio. in fi. allegans hunc titulũ, dixit differẽ tias hic notatas inter appellationem & supplicationem non omnes esse veras. quod dixit se dicturum sup l. vnica. C. de sen. præfe. præto. sed ibi non dicit: oblitus, vt puto.

¶ Effectus autem.

namen infertur. extra, de appel. vt debitus. Item supplicatio procẽditur ad noua & vetera: appellatio verò solum ad ea, super quibus interponitur. ff. de minori. præfecti. extra, de in integ. resti. suscitata. & c. ex literis. Item semel tantũ supplicatur. Item in appellatiõe, nulla cautio præstatur: vt s. §. j. in fi. vnde versus:[a] Discrepat appellans ab eo, qui supplicat ipse. Imputat errori proprio, redit hæc ad eãdem. Hic semel auditur causa pendente sausdat.

Supplicationis effectus.

Effectus Autẽ supplicationis est, quia si princeps rescribit ad supplicationẽ, obtinet vicem litis cõtestationis, quantum ad hoc vt perpetuetur vsque ad xxx. annos: secũdum alios vsque ad lx. C. de anna. excep. l. j. & transit ad hæredes & contra hæredes: vt C. quando lib. prin. ob. lit. cõtest. xvj. q. iij. §. potest. circa medium. ff. de actio. & oblig. cõstitutionibus.

b *De expensis.* *Rubrica.*[b]

AD huius Partis tractatum pertinet aliqua de expensis videre: & quoniam ad ea, quæ frequentius accidunt, iura debent adaptari: vt extra, vt lit. nõ cõ test. quoniam frequenter. & ff. de legib. nam ad ea. idcirco de eis, quæ sæpissime in iudicijs petuntur, vtile visum est doctrinam tradere copiosam. ¶ Super quo sciendũ est, quod expensæ quędã fiũt extra iudicium: de quibus aliqua præmittemus, licet extra propositum principale. aliæ in iudicio, de quibus postea supponemus.

S V M M A R I V M.

1. Expensæ extra iudicium factæ, cuius gratia factæ dicantur.
2. Expensæ ratione fructuum factæ à possessore, veniunt deducendæ.
3. Reficere, est iam facto, remedium facere.
4. Malæ fidei possessori ædificanti in area aliena, an sit in expensis subueniendum.
5. Sumptus facti ab illo, qui primò fuit bonę fidei, sed postea defecit: qualiter sint compensandi.
6. Sumptus facti in reficiendo fundum alienum, an, & qualiter sint restituendi.
7. Bonę fidei possessori pro omnibus impensis in fundo alieno factis, est subueniendum.
8. Expensæ extra iudiciũ factæ, qualiter sint petendæ.
9. Expensæ diuersimode factæ, diuersimode sunt considerandæ.
10. Victus victori, regulariter in expẽsu est cõdẽnãdus.

b *De expensis.* *Rubrica.*

¶ Vt dixi in rubrica proxima, practici authores omiserant hanc rubricam, excepto Ioan. de Deo, qui posuit ipsam caul. lib. vj. rub. pe. Modicum tamen de ipsa posuit ibi in fine: sed transtulit se ad Summam Azo. Iustit. de pœna teme. litig. & fere ad literam posuit quod ibi dicit Azo, quod tamẽ est extra propositũ, scilicet de alijs pœnis tractando: de quibus j. tit. ij. nõ de pœna expensarũ. Posuit etiã ipse Ioan. rubricã istam vltimã, in libro iudicum, in qua etiã nil dubium apparuit. Azo in Summa de fruc. & lit. expen. non ingreditur materiã nostram: sed remittit ad rubricã de sportulis. ibi autem tractat de expẽsis in lite fiendis in sportulis & alijs iuxtà de repetendis. & in titu. præ. ver. in sentẽtia. de his vnicũ verbum ponit. prosequitur autẽ materiã primæ partis, in tit. de rei. vendi. pe. col. ver. impensarũ. & Vin. eandẽ in decre. vt prætentæ. de elec. in j. glo. Accur. in l. in fundo. ff. de rei vẽd. in vlti. glo. de qua glos. remittit author & ad aliã glos. Accur. & ad Rof. in fi. versi. qui incipit ex præmissis. Superuenit autẽ copiosus noster Hosti. qui in Summa de do. & contu. §. qua pœna. plenè tractat de his expensis litium: incipiens ibi post princip. versi. puniť etiã cõtumax. & eam prosequitur vsque ad ver. item puniťr. prope fi. §. quẽ ver. allegat author. ad vnũ titũ. j. ver. & nota, cum tñ quicquid ibi est, totũ sub rubrica isto posuit. Ipse etiã Hostiẽ. doctrinã suã extollens ibi in fi. dicẽs quod non inuenit alibi materiã sic discussam: & verũ dixit. in nũc hic plenius fuit author magnus supra Gigantẽ studentes debiles captus quos grauat scriptorũ prolixitas, maximè cùm eadem sæpius repetunť, vt hic: satis poterũt ptrãsire, cũ gl. decre. ad fi. & epilogo & supplementionibus, quæ scripsi super illa.

Expensæ extra iudicium faciendæ, quæ dicantur.

c EXpensæ Igitur, quæ fiunt extra iudicium, Aliæ sunt necessariæ. Aliæ vtiles. Aliæ voluntariæ.[c] ¶ Necessariæ sunt, quæ si factę nõ essent, res esset omnino peritura, & deterior futura. Vtiles dicunť, quæ rem faciunt meliorẽ: deteriorẽ autem esse nõ sinunt. Volũtariæ dicunť, quæ rem exornant: vt puta, picturæ, incrustationes, & similia. De his omnibus sunt exempla extra, de deci. pastoralis. & ff. de verb. sig. impensæ. ff. de impẽ. in reb. dota. fac. l. j. ij. & iii. et l. velut. & l. voluntariæ. & l. vtiliũ. & l. pro voluntarijs. & l. impẽsæ. & l. fi.

1 ¶ † Et hæ impẽsę, quędã fiũt gratia fructuũ percipiendorũ: vt quę fiunt in arãdo & seminãdo. Quędã gratia colligendorũ, vt quę fiũt in metendo & triturãdo. Quædã gratia cõseruãdorum, vt quæ fiunt in horreis parãdis: vt ff. l. iij. §. nos igitur.

2 ¶ † Expẽsæ igitur, quæ fiunt ratione fructuũ, quocũque de prędictis modis deducũtur à quolibet possessore, siue possideat bona fide, siue mala. extra de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. c. pen. in fi. ff. de peti. hære. si à domino vel patre. §. fi. & l. plane. in fi. & C. de fruc. & lit. expẽ. l. j. nec vllus casus interuenire poteit, qui hoc genus deductiõis impediat. ff. fami. ercis. fundus qui. xij. j. in fin. & ff. sol. mat. fructus. quia nõ censeť fructus, nisi quod superest deductis expẽsis: vt ibi, & ff. solu. mat. fructus. & de ope. lib. l. iiij. & in pręd. l. de fruct. & lit. expen. & ff. mãd. quia mutua. alias incipit, idemque. §. idẽ Labeo. & arg. in pręd. c. pastoralis. Et not. extra, de resti. spol. grauis. Quod si excedũt fructus, adhuc dico in bonæ fidei possessore horũ rationem habendam. Secus in malę fidei possessore, secundũ quosdam. ff. de peti. hære. quod si sumptus.

3 ¶ † Si autem fiat circa rem principalem, subdistingue: quia aut fiunt in de nouo faciẽdo, aut in reficiendo. Dicitur autẽ quis de nouo facere, cùm de nouo ædificat: reficere verò, est ædificio iam facto, remediũ facere. ff. de iti. actuque priua. l. iij. §. pe. ff. de vsufr. l. vsufructuarius nouũ. Et arg. extra, de Iudæ. Iudæi. & c. cõsuluit.[d] ¶ Si quis ergo facit sumptus circa rẽ principalẽ, de nouo ędificando, aut ab initio fuit bonę fidei, & durauit semper bona fides: aut ab initio fuit malę fidei, & durauit semp mala fides: aut fuit ab initio bonę fidei, sed nõ durauit bona fides:

¶ Circa expẽsas autẽ hic notandũ, quod negotiorũ gestor nõ petit sibi fieri expensas gestionis fiẽdæ. Idẽ dico de cõiuncta psona, petũt autem iam factas vtiliter sibi restitui: & procedit hoc, siue sit extraneus gestor. ff. qd cuiusque vni. l. j. in fin. siue socius de corpore. eo. tit. sicut municipiũ. ij. rñ. siue sit etiã cõmunio sdiuidoi. ff. de nego. gest. quod negotiis. §. fi. qd intellige vt ibi not. & in hoc differũt à procuratore, quod petit fiendas. de ele. cupiẽtes. §. ad hoc, et factas iuxta mãdatũ, licet nõ vtiliter: vt not. extra de proc. cùm pro causa. In gestore igiť, an debeãtur expensę, declarat euetus: vt scripsi post Hostien. de elect. cũ inter canonicos. super j. glo. & not. in decre. cupiẽtes. in vlti. glos. ante fi. Ex his cõcludo, quod si cõtra procursum sit authoritate apostolica vel alterius in ecclesia collegiata aliquis de corpore appellat, licet nomine ecclesię & suo: si tamen non habet mãdatum a capitulo, nec expensas in prosecutione fiendas habebit à capitulo: nec factas recuperabit si succumbat. hoc maxime, quãdo capitulũ paruit illi prouisioni: vel, quod plus est, satis est quod restituerit vel cõtradixerit: cùm eo casu pro consentientibus habeantur: vt in regula, qui tacet. lib. vj. vbi cõcor. Administrator ergo, qui facit expensas in negotijs capituli, vt habet quarundam ecclesiarũ mos, tali appellanti expensas administrare nõ debet in dubio futuri euentus. Facit de sponsa. inuenis. vbi concor. j. glo. & ff. de admini. tut. tutor. § fin. & ibi concor. in glo. fin. Si autem capitulum expresse prohibuisset: post prohibitionem factam, expensas etiam vtiles, quas fecisset, non recuperaret: vt in l. fin. C. de neg. gest. vbi autem non fuit cõtradictum, & obtinuit: distinguitur an prosequeretur negotium proprium: & tunc a victo recuperat. an commune: & tũc ab ecclesia: vt not. in decre. cupientes. in vlti. glos. vltra medium.

ADDE, huic vltimæ parti addi. Io. And. Oldr. consi. xxxviij. incip. thema tale est, episcopus.

¶ Ad huius partis.

c ¶ Expensæ igitur voluntariæ. Prosequitur verba Azo. in Summa, vt dixi super rubrica.

d ¶ Consuluit. Incipit hic quæstio, cùm ex maleficio vnius ex fratribus habentibus domum communem, pars eius veniĩ destruenda: quod fieri non

qua

potest sine periculo aliarum partium: nisi fiat aliquod ædificium, cuius ex pensis id fieri debeat. Pro fratribus, allegatur ex facto nocentis, innocentem puniri non debere. C. de his, qui latro. occul. l. vlti. ff. de pœn. absentē, & l. crimen. C. de inoffi. testa. si quis in suo. §. j. ff. si quis ali. testa. probi. l. ij. C. de pœn. sanctimus. ff. de nautis. forsan. cū proponas. Ad idem C. ne vxor pro mari. l. ij. ff. sol. matri. si maritus. Item si pluribus nunciatum est no uū opus, & vnus solus cōtrafacit, ille solus tenetur ff. de no. ope. nū. a cia. de pupillo. §. si plerūq. Pro do b mino vel cōmuni q̄ nō tenentur ad illas expensas faciunt eadem iura. Item nō debet officium publicū institiæ, illis esse damnosum. ff. ex quib. cau. maio. l. videlicet. Item facit ff. d aqua plu. arcē. sed interdū. 4 C. de pœn. si operis. de sent. excō. vt famæ. ff. de fideiuss. si à reo. Bene facit pro dño vel communi, ff. cō mu. diuid. si is, cū quo. & ff. loca. si merces. §. si. vber. c dicit cōmunibus d expēsis illud ędificium fieri debere. Inducit l. ij. C. 5 qui. ex cau. ser. pro præmio lib. acci. vbi seruo accusā ti aliquē de adul terina moneta, de 6 betur libertas. domi nus tamē illius pretiū habet de publico. Ad idē ff. ne quid in loc. publ. l. ij. vbi via public. reficitur à communi.

a ¶ Intelligitur. vt infra dicetur.

b ¶ Dixi. An autē damnatus vt restituat, qui nō ex cepit de sumptibus, tempore executionis id possit. §. de except. §. dicto. versic. sed pone ædificantur. & de senten. excommu. §. vltimo. versic. quid si homo.

c ¶ L. fin. Vide quod vtrobiq; notatur.

ADDE, quando de fructibus, expensæ sint reducendæ, Pau. de Cast. cō sil. liij. per Bal. consi. cxc. j. lib.

d ¶ C. eo. de rei vendi. sic alleg. §.

e ¶ Domum. secundùm Rofre. qui ibi j. versi. quid dicemus. ponit duas rationes eorum, qui tenent contra, scilicet de voluntariis: idem quod prædictum est de bonæ fidei: eum habere in possessore malæ fidei. dant enim simile ff. quod met. cau. sine except. §. in hac. & §. seq. & de l. in rem. §. pe. ff. de rei vend. responsionem ad hoc vide.

f ¶ Impensæ. in c. rei vend. vel peti. hære. & ibi præcedit rubrica de offic. in quo petuntur fructus in eisdem. Et scias quòd Rofre. ipse, in ista materia non format libellos: se excusans in fin. quia hic nulla accusatio competit nec iudicis officium quod intēto loco eius: sed subuenitur exceptionis & retentionis beneficio, si possident: alias omni carent beneficio. licet Gosfani ex sua æquitate, dent etiam possessori malæ fidei vtilem negotiorū gestorum, in quantum res melior facta esset, vt supra. quod ipse reprobat.

ADDE quomodo quis consequatur expensas melioramētorum: Paul. de Cast. consi. cccxxiiij. & an expensæ factæ ad perpetuam rei voluntatē, possint opponi coram consultore: vide Bald. consi. clxxvj. j. lib.

quia factus est malæ fidei possessor. In primo casu, scilicet quando semper fuit bonæ fidei: si possedit rem, consulitur ei de sumptibus per doli exceptionem, vtendo retentione, non auxilio actionis. ff. de dol. excep. Paulus. reprobata sententia M. dicentis sibi dari actionem negotiorum gestorum, per l. fin. de neg. gest. quia illa lex aliter intelligitur.[a] Sic ergo bonæ fidei possessori consulitur, per retentionem, seu per doli exceptionem, vt dixit.[b] ¶ Quod verum est, vbi tot fructus percepit, qui valeant quantum ascendūt sumptus in re facti: quo casu fructus computantur cum sumptibus. ff. de rei vendi. sumptus. extra, de reb. eccle. non alie. ad nostram. & de pign. cùm constet. sic & alibi bonæ fidei possessor nō lucratur fructus in casu, qui habetur ff. de rei vend. emptori. Sed & M. induxit pro se ff. si pars hæred. pet. l. fin. & ff. de peti. hæredi. hæreditas etiā. §. j. & C. de rei vendi. l. ij. & l. damnuo. Sed contra eum, & pro hac sententia, quæ communis est ferè omnium, facit ff. de act. emp. idemq; Iulia. agitasse. & ff. de peti hæred. planè. ff. de rei vend. sumptus. ¶ † Si autem semper fuit malæ fidei possessor, hoc casu de nouo ædificando in area aliena: non subuenitur ei super sumptibus, nec iure actionis, nec officio iudicis, nec ope exceptionis: quia ædificando, donare videtur. Insti tu. de re. diui. §. cùm in suo solo. & quia sibi neminē voluit obligare. ff. commu. diui. in hoc iudicium, M. tamen & Alber. hoc casu dabāt malæ fidei possessori actionem negotiorum gestorū. per l. de neg. gest. si pupilli. §. & si quis. & l. fina.[c] C. eod.[d] l. ij. & l. domum. Sed prædictus §. si quis loquitur quando gessit negotium ipso gestu, & nomine alieno. Nec obstat C. de peti. hæred. l. ij. quia ibi loquitur, quādo ex aliena materia ædificauit. ¶ † Porrò si ab initio fuit bonæ fidei, sed nō durauit: eligitur quædam via media, vt pro sumptibus factis, dum erat bonæ fidei, habeat retentionem. Ex quo verò malæ fidei factus est, conceditur abrasio absque læsiōe prioris status: vt C. de rei vendi. domum. ¶ † Viso quid iuris sit de sumptibus factis in faciendo de nouo: dicendum restat quid iuris sit de factis in reficiendo. Et tunc aut erat bonæ fidei: & sic expensas necessarias & vtiles sibi reseruo, per doli exceptionem vtendo retentione: voluntarias verò potest abradere seu tollere & exportare, sine læsione prioris status. ff. de rei vendi. si autem. §. in re. C. eo. si quis. & l. si in area. Insti. de rerum diui. §. certe. Si enim dominus rei sibi vellet dare tantum, quantum valerent, si abrasæ forent, non habet abrasio locum. ff. de rei vend. in fundo. & l. nisi. Ad idem ff. de pigno. actio. si seruos. ff. de noxa. si seruus deportatus. §. j. ff. de impen. in reb. dota. fac. si pro voluntariis. & l. seq. Si autem sit malæ fidei possessor, si quidem fecit vtiles, permittitur abradere sine læsione prioris status: nisi dominus tantum vellet sibi dare, quantum valere posset eis abrasis: si necessarias sibi conseruat officio iudicis, per retentionem: voluntarias verò nullo modo consequi potest. nam pro eis non habet aliquod consilium: vt in præ. l. C. de rei vendi. domum.[e] ¶ † Ex præmissis igitur patet, quòd quandoq; subuenitur possessori pro impensis per a, hoc est, per abrasionem: vt §. versi. porro. & ver. viso. vel secundùm M. per actionem, vt §. ver. in primo. quandoq; per e, hoc est, per exceptionem doli: vt §. ver. si quis ergo. & versi. viso. quādoq; per o, hoc est, iudicis officio: vt §. proxi. Et hæc etiā vera sunt, in rei vendicatione: in petitione hæreditatis autē, si est bonæ fidei possessor, seruat omnes impensas, siue sint necessariæ, siue vtiles, siue voluntariæ. ff. de peti hære plane. & l. sed & si lege. §. consuluit. quia non tenetur nisi in eo, quo factus est locupletior: si malæ fidei, vtiles & necessarias seruat re existente, seu meliori facta, in qua factæ sunt: & hoc iudicis officio. voluntarias per abrasionem: vt in præ. l. plane. nec distinguitur hoc secūdum quosdam, an sit impensum in re facta vel facienda. Et secundum hoc intellige quòd plene not. Insti. de re. diui. §. certe illud. & ff. de rei vend. in fundum. Et de hac materia not. Rofr. plenè in suo libello, in tit. de offi. iud. quo retinentur impensæ.[f] Præmissa quoq; locum habēt in expensis proprio nomine factis. si alieno: tunc locum habet tit. de neg. gest. ¶ † Et nota[g] q; expensæ, quæ fiunt extra iudicium, peti debet nominatim in libello, secundum præmissa: nisi is, qui eas facit, beneficio receptionis sibi valeat prouidere. ff. cōmo. in rebus. §. possunt. ff. de pign. act. si necessarias. Sed quia in plerisq; locis taxatum est quantum debet iudex habere pro libra: quæ cōsuetudo approbatur à iure: vt §. de sala. §. j. prope fi. versi. in præmissis tamē. Idcirco ne iudex statim illud exigat, cōsuluit do. meus. quod sic subiicias in fi. libelli

¶ FORMA. Item peto expensas hac occasione factas & faciēdas, protestor quas suo loco & tēpore assumabo, & sicut ius poposcerit cōprobabo: nisi fortè iudex inuenerit ipsum[h] causam habere probabilem litigādi. Vel ne ipsum instruas, dic: peto expēsas, si iudici condēnatio videbitur faciēda. in aut. de iudi. §. oportet. col. vj. Et si obijciatur de præmissa cōditione, quæ videtur incertitudinem cōtinere. Respō. nō est verū in hoc casu, secundū eū, vt no. in Summa de do. & cōtu. §. qua pœna. sub §. punit.[i] ¶ † De expēsis aūt in causis electionū factis, tractatur extra, de ele. v: prætcritę. & secundū V. in eo. tit. cū inter cano.[k]

g ¶ Et nota secundùm Hostien. vt §. in prin.

h ¶ Ipsum. scilicet reum.

i ¶ Punitur. Addit tamen ibi aliam formam, omisse conditione, peto expēsas inquantum & sicut iudici videtur condemnatio facienda.

k ¶ Inter cano. De his vide eo. titu. c. cupientes. lib. vj. in vlti. glos. cuius finē declarando hic instare dispono. Sed præmitto q; in decre. cùm inter canonicos. vnicum verbū de his expensis posuit Vincē. quod ibi scripsi super prima glos. in decre. autem. vt prę teriit. multa prosecutus est de quibus dixi in superiori rubric. & de aliis in processu, remittendo submittā. ad primū finem glo. prę. vl ti. io decre. cupiētes. per optime procedit in regulari electo ad prælaturā proprii monasterij sed de electo ad aliam prælaturam: & vt fortior sit quęstio, dicamus illum ordinis mendicātium in concordia electum: ita quòd sa tisfactum est decre. quorundam. de elect. lib. vj. & hic est præmittēdum, quòd in episcopū potuit eligi. Sed si electus esset in abbatem vel prelatum monasterij alteri⁹ religionis, non valeret electio. Dicamus ergo eum tunc postulatum & à papa: hæc omnia patēt in clemen. de elect. c. j. in text. & glo. Et quomodo legat⁹ talem postulationē admittere non posset, dixi §. de lega. in tracta. dispen. §. consequenter. post princi. Quòd autem ecclesia eligens, vel monasterium postulans tenetur ad expensas, facit preda. decreta. vt prætentæ. Item facit quòd de instructore & teste dicitur de elect. cùm non deceat. de rescrip. statutum. in fin. lib. vj. Bene facit l. j. §. j. ff. si vsufr. pet. Vsusfructus enim legatus, eget adminiculis, sine quibus quis vti & frui non posset: scilicet via vel itinere: sic iste eget itinere id est expensis itineris, licet grauius: quia si ecclesia erat exempta vel monasterium etiam non exemptum, ad papam etiam recurri oportet: quod simul cum paupertate electi vel postulati, ignorare non poterunt. Facit ff. de iudi. licet & si susceperit. §. j. & ij. & §. equitij. quem ibi allegat glo. in l. plenum. ff. de vsu & habita. Item legata alicui in militia: legatæ videntur expensæ necessariæ ad ingressum militiæ. ff. de lega. iij. l. penul. §. fin. Fortius igitur in ecclesiastica militia, erit idem. Bene facit de cleri. ęgrot. c. j. Item si aduersario quis contra se ministrare tenetur expensas, ex causa inopię. de accusa. ex parte. cum legibus allegatis ibi in vlti. glos. Fortius ergo ex eadem causa inopiæ, ad prosecutionem sui operis & vtilitatem ecclesiæ: & in proposito illas ministrare tenebitur. Et si dicatur quòd dubius sit euentus, sufficiat clemen. vt lit. pend. si duobus. §. si verò aliter. & ibi concord. vel dicatur quòd eligentibus donare non licet. de dona. c. ij. de his quæ fi. à pręla. c. j. Respondetur ad primum. ff. ad Carbon. l. sed & his. §. an autē. & de ventre in possess. mit. l. j. post princi. & §. mulier. l. extraneo. Per quæ patet nedum filio nato, sed etiam nascituro, & de quo lis est an sit filius, &

venter propter partum nasciturum propter inopiam ministrantur expẽsæ euentu dubio non obstante. Constat autem, quòd æque filius inopi patri, sicut pater inopi filio tenetur ad expensas. ff. de libe. agnosc. in rubrica. & l. si quis à liberis. in princi. Et ex hoc concluditur, quòd sicut inopi filio nascituro propter inopiam, non obstante dubio euentu, ministrantur expẽsæ, vt supra sic & patri spirituali futuro, non obstante dubio euẽtu, ministrandæ sunt expẽsæ, maximè cùm illi dubio dederit principium hi, qui dubium allegãt euẽtum. Ad secundũ respõdetur quòd istud non est donare, sed rem necessariam agere. Bene facit ff. de dona. inter vir. & vxo. l. si quis pro vxore. Cuius casum vide in suffi cien. decreta. relatu. de præben. super vltima gloss. Sic non est donatio, cùm vir paras vxori expensas itineris ad locum, quò illã vocauit. ff. de pactis dota. l. inter socerum. §. conuenit. Facit l. genere ff. de admen. leg. l. rem legatã. in fi. extra, de dona. p tuas. De facto tamen experimur, quòd consanguinei, amici, & deuoti ipsorum in expensis prouident, quod scilicet negotiũ prosperatur. Experimur etiam q væ illis, qui per consanguineorũ pecunias sunt promoti. Idem de illis, qui promoti sunt per nobiles vel potentes. & vide quod dicam super rubrica de rebus eccle. non alie.

ADDE videnda verbe formalia præscri. addi. per Oldr. consil. xxvij. incip. thema tale, vacante quodã monasterio. Et an pecunia expensa pro præsenta. elect. dicatur versa in vtilitatem ecclesiæ: & quomodo probetur expensa. hoc casu vade Federi. cõsil. cxix. Et qñ plures prælati electi litigant inter se, an debeant fieri expensę de bonis ecclesiæ vel suis: & cuius expensis litigatur, cùm quis impetrat prælaturam à papa: & quid si expensæ fiunt principaliter in fauorem litigantis, secundariò ecclesiæ, an ecclesia debeat pati expensas? Vide de omnibus prædictis Ange. consi. cxliij.

ADDE etiam ad materiam additionis Ioan. And. do. Cardi. in consi. v. & in consi. vj. in quibus notabiliter hoc tractat.

a ¶ Mis. Rubrica est de actiõe in factum, quæ datur creditori misso in possessionem ad recuperandos sumptus, quos fecit I re sine dolo. & est in ordine inter edicta.

b ¶ §. proxi. Proximus est iuxta permissiões. facit ad id quod ibi dicã.

c ¶ Ad finem. Vbi de hoc in vltima gl. Et vide quod super ea dixi de inquirẽte ex officio, an illo absoluto teneatur illi ad expẽsas. Et de hoc etiam C. y. C. de iudi. sancimus. in v. q.

d ¶ Iuxta. Est hic sciẽdum quòd id quod sequitur vsq ad §. nunc de expensis. totum alleg. sub isto §. iuxta. quod maximè patet l. decreta. fin. de dolo & contu. sed author allegat §. si ante litem. pro me facit §. §. proximo. ad finem. ibi & vide.

e ¶ Si ante. Post vi de quod dicam j. §. vlt. super versi. hoc quoq.

f ¶ Et Ber. in decreta. G. fin. prope fi. magnæ.

g ¶ Quære. Idẽ Guido de Suzar. in l. properãdum. C. de iudi. qui etiam ibi tenet quòd petentur condictione ex ipsa lege. ff. de condic. ex lege. vna. nisi essent promissæ per stipulationem. nam tũc agetur ex stipulatu. & subdit quòd non credit iudicem peccare, si condemnat in expensis litiũ factis ante litis contestationem, etiã si non fuerint petitæ. per §. si aut: alteruter. vbi be notatur. Pro quo facit quod dictum est suprà.

ADDE quod Pau. de Cast. consi. ccclxxvij. dicit quòd si sunt promissæ, petuntur iure actionis: aliàs officio iudicis.

h ¶ §. proxi. Ergo non est medius ad primum.

i ¶ Pia. lib. vj.

Item de expensis factis a creditore, post custodiam rei, in cuius possessionem missus fuerã. no. in li. Ro. in tit. si credi. in pos. mis.[a] Et super hoc formatur libellus, vt not. j. de eo, qui mit. in pos. cau. rei ser. §. restat. versi. si autem missus. ¶ Item in expensis procuratorum. extra, de procur. cùm pro causa. & vide j. §. proxi.[b] versi. ex his & §. seq. ver. hoc quoq. ¶ In quibus autem causis sumptus ministrãdi, seu aliqui alendi sint: vide j. qui fil. sint legit. ¶ † Quid si iudex siue superior, aliquo denunciante vel etiam prosequente ex officio suo, in aliquo negotio procedit contra aliquem, demum ille cõdemnatur ad restitutionem vel emendationem rei, de qua agitur, nũquid coget etiam restituere expensas prosequenti, siue denuncianti? Et videtur q non: quia victus victori condemnari debet. At iste nec egit nec vicit: vt j. §. nũc de expensis. ver. primo. Contrariũ credo de dol. & cõtu. c. cùm dilecti. ad fin[c]. & de accu. olim. sic enim iudex ex officio suo condẽnat in principali, sicut etiã eodem officio denuncianti siue prosequenti restitui faciat expensas, si illius interfit denunciare seu prosequi: vt j. §. proxi. in princip. Et sic obseruamus in quæstione, quæ coram nobis agitabatur inter commune ciuitatis Mutinæ pro parte vna, & monasterium Nonantulanum pro altera. Nota Fala.

De expensis, quæ fiunt in iudicio.

IVxta[d] Promissionis, seriem vidẽdum occurrit de expensis, quæ fiunt in iudicio. Circa quod notãdũ est quòd expensæ aliæ fiunt ante litis cõtestationem. Aliæ post litis contestationem. Aliæ in causis appellationis. de quibus singulis disseremus. ¶ Vltimò dicemus qualiter & quando sit expensarum condemnatio facienda.

SVMMARIVM.

1 Iudex ex officio suo, pronunciare habet in expensis, sicut & in consequentijs ipsius causæ.

2 Expensæ, an peti possint iudicis officio, ob contumaciam euidenter.

3 In iudicijs bonæ fidei, veniunt sumptus, & fructus, & interesse iudicis officio.

4 Deficiens in probatione dilatoriæ exceptionis, ante litis contestationem propositæ, an debeat in expensis condemnari.

5 Expensæ propter contumaciam partis alterius ante litis contestationem vel post, vsq ad sententiam, indistinctè sunt præstandæ.

6 Expensæ ob contumaciam quando sint prææstãdæ.

7 Causa tali existente q lite non contestata possit super principali non obstante rei abundantia procedi an post terminum veniens audietur.

8 Terminis tribus in vna citatiõe insertis, an in primo vel secundo non veniens, condemnandus veniat in expensis.

9 Condemnatio in expẽsis, quibus casibus etiam ante litis contestationem fieri dicatur.

10 Impetrans iniquè à quo puniri debeat.

11 Citatus contumaciter se absentans, venit condemnandus.

12 Petitorio suspenso, si quis recursum habeat ad possessorium, an possit aut debeat aduersario in expensis condemnari.

13 Expensæ in iudicio factæ ante litis contestatioem qualiter peti possunt.

14 Expẽsis ratione cõtumacię factis, debet iudex prius condemnare q̃ procedere.

15 Citatione facta, si nec reus nec iudex veniat, debeat reus condemnari.

De expensis, quæ fiunt ante litis contestationem.

SI ante Litis contestationẽ expensæ petuntur dicũt quidam q peti possunt iudicis officio. Nam expẽsæ sunt sequela principalis actionis. Vnde † sicut iudex ex officio suo pronunciat in consequentiis ipsius causæ, eodem modo & in expensis. arg. ff. de re iud. Paulus. ff. de fur. eum, qui erit. §. si iuramenta. extra, de offi. deleg. prudentiã. in fi. Nam sicut officium defertur ante litis contestationẽ in citationibus & interrogationibus & aliis, vt s. de offic. iudi. deleg. §. defertur. ita & in expensis. extra, de offi. iudi. c. ij. Præterea iudex citatum ante litis cõtestationem si non comparuit, punire potest officio suo ff. si quis in ius voc. non ier. l. ij. §. j. & ff. si quis ius di cen. nõ obtem. l. ista. §. j. Pari ergo ratione puniet in expensis etiam de le. vt i. ij. si. versi. porro. Nam non prius pandi debet ei iudiciorum aditus, quousq refarcitæ fuerint expensæ. C. de iudi. sancimus. quę loquitur indistinctè ante litis contestationẽ & post.[e] ¶ † Ex his motus dico q ob contumaciam euidentem possunt ante litis contestationẽ peti expẽsæ iudicis officio: aliàs non: vt probatur extra, de rescrip. cæterum. & de procur. audit. & c. constitutis. in quibus condemnatur absens ante litis contestationẽ in expensis. & de do. & contu. cùm dilecti. in fi. T. verò & Vin. Io. & Bar.[f] & alij indistinctè dicunt, q iure actionis sunt petendæ in libello nominatim. arg. ff. de iudi. non potest videri. ff. cõmu. diui. vt fundus. ff. de ædil. edic. l. ædiles. §. item sciẽdum. & l. item seruus. ff. de iudi. de qua re.[g] Sed hoc potest habere locũ vbi contumacia non est euidens, sed præsumpta, de qua refert contumax quæstionem: quo casu audiendus est. extra, de re iudi. c. cùm Bertold⁹. extra, de eo qui mit. in poss. causa rei ser. cùm venissent. secundũ P. Nec obstat ad præmissa. §. item sciendũ. nec etiam l. item seruus. vbi dicitur q quæ ante litem contestatam acciderunt, non petũtur iudicis officio: sed nominatim libello. Illud enim verum est de his, quæ contingunt extra iudicium, & tanq̃ principalis per se existentia, & in fructibus rei petitæ: vt si vacca petatur, vel vitulus ante litis cõtestationẽ nascatur, & est quid per se, sicut vacca. Secus ergo est in expensis, q̃ contingunt ob contumaciã partis in iudicio. Itẽ illud locum habet in expensis ante litis cõtestationẽ occasione rei factis, vt nominatim petantur in libello, vt ibi. & hoc in iudiciis stricti iuris. ¶ † Nã in iudiciis bonæ fidei veniunt sumptus & fructus & interesse, iudicis officio: vt ff. de dol. eleganter. §. nõ solum. de eo quod cer. lo. in bonæ fidei. & l. si hæres. & l. seq. & C. de act. emp. & vend. l. ij. & iij. quæ dic vt in fine huius §. ver. in summa. Expẽsę quoq factæ circa rem, post litẽ contestatam veniunt officio iudicis vt j. §. proxi. ad fi. ver. hoc quoq. Vtrũ autẽ expensæ extraiudiciales in libello petantur? Dixi s. §. proxi.[h] ad fin. ver. & nota. ¶ † Sed nunquid deficiens in probatione dilatoriæ exceptionis, ante litis cõtestationẽ propositæ debet in expensis cõdẽnari, sicut & proponẽs peremptoriã post litẽ contestatã, & deficiens: vt extra, de do. & contu. finẽ. & j. §. proxi. ver. in hoc respon. Dicunt V in. Accur. & papa q sic indistinctè. arg. extra, de rescrip. c. fi. & de dol. & cõtu. ex literis. extra, de testi. praesertim quẽ. de excep. pia.[i] & c. pastoralis. ibi: p dilatorias exceptiões malitiose

nōnunq̄ &c.& sic curia seruat. B. dicit q̄ si calūnio se dilatoria exceptio an̄ litis cōtestationē ꝓponit, & de hoc cōstat euidēter: tūc debet deficiēs in ꝓbādo, in expensis cōdēnari. extra, de excep. exceptionē. & in ꝑ. cōcor. Secus si de malitia nō cōstat. & maximè si sit iuratū de malitia. arg. hoc in ꝑ. c. finē. ibi: postq̄ altera pars ītētionē suā fundauerit, &c. Ergo an̄ litis cōtestationē nō vr̄ pars excipiēs cōdēnanda: cū habeat a iure qd̄ possit excipere extra, de excep. pastoralis. ff. de re iudi. l. iiij. §. si quis condēnatus. maximè vbi verisimilis causa excipiendi subest. De hoc[a] s. de excep. §. ij. versi. sed nunquid reus. ¶ †Hoc autē certum est, q̄ expēsæ, quæ fiunt propter cōtumaciam partis alterius, ante litis cōtestationem vel post vsq; ad sentētiam indistinctè præstātur, qualemcūq; causam litigandi habuerit is, cui præstatur siue iustā siue iniustam. extra, de do. & contu. cūm dilecti. & de sequestr. poss. c. j. vt lit. non contest. quoniā. §. in alijs. extra, de testa. significauerunt. de appel. sępe. iij. q. iij. §. spatium. in fi. C. de iudi. properandū. §. & si qdē. C. quō & quando iud. aut. qui semel. ¶ †Sed quærit, qn̄ præstandæ sunt expensæ, ob contumaciā? Rn̄. statim prius q̄ audiatur: vt in prædicto §. in alijs. & in prædic. l. sancimus. Vnde si reus nō veniat in prima vel in secunda citatione, cōdemnabitur in expēsis post tertiam citationē, tam pro prima, q̄ pro secunda contumacia. argu. C. de iudi. sancimus. quę loquitur indistinctè, non specialiter in perēptoria. Ad idem. ff. de re iudi. contumacia. extra, de do. & cōtu. ex literis. extra, de procur. querelam. vbi de hoc. ff. si quis in ius voc. non ier. l. ij. §. j. & ff. si quis ius dic. nō obtemp. l. vnica. §. j. Et hoc si in tertia cōpareat: alioquin cōtra eum procederetur: vt in prędicto §. in alijs. & fi. q̄ si etiam in secunda venerit, punietur per primam. Et eadem dico etiā maximè in actore. ff. de iudi. eum quem. extra, de dol. & contu. actor.[b] Nā rei & actoris æqua debet esse conditio. ff. de reg. iur. nō debet. & j. ad fi. huius §. Alij dicunt q̄ reus nō veniēs in prima vel secunda citatione, non debet in expensis condemnari: quia nō dicitur adhuc cōtumax, nisi post peremptoriū tantum. xxiij. q. iij. de illicita. & lxxiiij. distin. honoratus prope fin. vbi de hoc. & extra, de dol. & contu. cūm dilecti. in fi. & de sequestr. pos. c. j. in fi. vbi condēnatur quis in expensis factis à tempore peremptoriæ citationis, licet pluries ibi citatus fuisset, potest tamē agi contra contumacē ex illo edicto, si quis ius dic. non obtem. vt ff. si quis ius dic. non obtemp. l. vnica. De hoc extra, de ꝓba. qm̄ contra. in glo. quæ incipit, quæ cōtinere, &c. & vide s. de cōtu. §. nūc dicamus. ver. sed nūquid[c]. ¶ †Quid si talis causa sit, in qua lite non contestata pōt super principali non ob rei abundantiā ꝓcedi: quod sit in plerisq; casibus, vt s. de testi. §. nunc tractemus. nunquid post terminū veniens, audietur nō refusis aduersario expensis? Videt̄ q̄ sic: quia nō interest actoris, eum venisse, cūm eo absente potuerit in causa ꝓcedi. Dici tamen potest q̄ refert vtrū ille citatus fuerit ab homine, vel à iure. Si ab homine: tūc licet non debeat aduersario expēsas reficere propter rationē præmissam, vt dicunt quidā, tamen quia iudicē contempsit nō veniēdo, eius arbitrio condēnabit̄. argu. ff. si quis ius dicē. nō obtē. l. vnica. ff. si quis in ius voca. non ier. l. ij. extra, de clande. despon. c. fi. §. fi. cum suis concor. extra, de ma. cōtra interdic. ec. contra. c. j. Alij dicūt q̄ etiam parti restituere debet sumptus: nec prius pandi debet ei aditus iudiciorū. argu. C. de iudi. sancimus. quę loquit̄ indistinctè. Interest enim partis, quia forte si venisset, & sic lis finem habuisset. si autem citatus fuerit à iure, puta in casu illius constitu. extra, de elec. statuimus[d]. tunc nec puniendus est à iudice: nec cogendus est sumptus aduersario reficere.[e] Cūm eum teneant quæ contra eum acta sunt, & admittendus solum in eo statu, in quo causam inuenit: vt not. s. de appel. §. qualiter. versic. sed pone q. & seq. non est doplici pœna afficiēdus: vt extra, de iudi. at si clerici. in fi. quia mitius agitur cum lege, q̄ cum ministro legis: vt ff. de arbit. l. Celsus. ¶ †Sed quid si tres termini in vna citatione inserantur, nunquid fit condēnatio in expensis, si non veniat in primo vel in secundo? Dic vt s. de cita. §. viso. versi. sed

a ¶ De hoc. Et vide quod ibi scrib si per gl. si enim. & s. de citat. §. viso. ver. sed qd si tres. qui allegantur.

b ¶ Actor. lib. vj.

c ¶ Nunquid. Et j. §. vlti. versic. hoc quoq;.

d ¶ Statuimus. lib. vj. ibi not. de hoc glos. hanc pœnā. & vide quod super ea dixi. & de do. & contu. finē. sup glo. sed nunquid. post princi.

e ¶ Reficere. Statim reficiet ante illos in fi. li. si fuerit victus: nō obst. qd̄ infrà dicit̄ de duplici pœna: quia condemnatio respectu recipiētis, non est pœna sed interesse: vt scripsi de rescrip. c. vltimo. in fin.

quid si. Nec est omittēdū, q̄ licet iudex ab initio nō cōdemnet contumacē ad expensas, tamē post litem cōtestatā, & semp vsq; ad sentētiā, & etiā in sñia, poterit cōdēnare. & si sentētiā ferat pro cōtumace, tūc nō tantū tpe sententiæ, sed etiā ante. Nā cūm iudicis officiū semp duret à prima citatiōe vsq; ad finē litis, meritò semp & ante litis cōtestationē, & post poterit cōdēnare. Imò etiā videtur q̄ si ante litis contestationē, ꝓnūciauerit procuratorē nō obstāte exceptione nullitatis admittēdū, vel nō obstāte spoliationis vel excōicationis exceptione in cā procedēdū esse: nō dicēs de expēsis: adhuc lite pendēte vel in fine litis in eis poterit cōdemnare: nec, vt dicunt quidā, his casibus poterit appellare a cōdemnatiōe huiusmodi, cū decē dies effluxerint à die primæ sententiæ. & hæc sententia expēsarū, fit executio sententiæ prioris. ff. quod met. cā. si cū. §. aliqn̄. ff. de dol. arbitrio. nisi excederet in taxatione expēsarū: vel nisi opponēs exceptionē excusari possit q̄ eā probabiliter ꝓposuerit, licet succubuerit. ff. de lega. ij. qui solidū. §. n. & ij. q. iij. Paulū. extra, de elec. statuimus. §. fi.[f] & j. §. nūc vidēdū. ver. dic ergo. Qn̄ aūt principalis ꝑsona debet expēsas soluere, & qn̄ ꝓcurator de bursa sua, not. s. de sen. excō. §. sequitur. ¶ †Sunt aūt multi casus in iure expssi, in qbus ante litis cōtestationē fit cōdēnatio in expēsis. ¶ Primò, si qs aduersariū malitiose laborare cogit per literas dolo vel fraude contra eūdē impetratas. extra, de rescrip. cęterū. c. quia nonnulli. ¶ Secūdò cū passus missionē, vult rem recuperare, & in cā ꝓcedere. debet eīn prius satisfacere de expēsis. extra, vt lit. nō cōtest. qm̄. §. in alijs. & de sequest. c. j. ¶ Tertiò opponēs crimē, & non probās, vt quia ab obtinēdo bñficio repellat̄. extra de accu. accedēs. ¶ Quartò is, qui opponit in forma electionis vel postulationis vel prouisionis aliquid, & nō probat. extra, de elect. statuimus. §. adijcimus.[g] sed illud etiam post litis cōtestationē. ¶ Quintò, si appellās, appellationem sufficienter nō prosequatur appellato ꝓsequente. extra, de rescrip. ex parte. de renūc. veniēs. de appel. reprehensibilis. & tenetur tunc quis ad expensas, à tēpore appellatiōis factas. eo. tit. Nicolao, vel si ante terminum impetrat literas tacita veritate. eo. tit. sæpe. vel si sup appellatione iniusta impetrat. eo. titu. vt debitus honor. ¶ Sextò is, qui iniustè appellauit, remittitur cōdēnatus in expensis ad priorē iudicem. extra, de appel. vt debitus. in fi. & de eo q mit. in pos. cau. rei ser. cūm venissent. de testa. significauit. ¶ Septimò is, q appellat cōtra formā illius cōstitutionis. cordi. de app. vel facit in aliquo cōtra eā: tūc remittit̄ ad primū iudicē in expēsis cōdēnādus: vt in ea. cōsti. §. quod si.[h] Hoc eīn casu reputat̄ non appellās, vt ibi. & ideo iudex appellatiōis tāq; iurisdictiōe carēs, nō cōdēnat, sed remittit ad priorē iudicem vt ille cōdēnet. j. versi. sed quis tūc. in ꝑ. verò casu appellēs ex ꝓbabili causa, repotat̄ appellās, q̄uis ex post facto cā falsa appareat. & ideo ibi iudex appellationis cōdēnat. Quidā tn̄ exponunt in c. cordi. cōdēnādus, id est cōdēnatus. vt concordet cū illa, vt debitus. sed prius dictū verius est.[i] ¶ Octauò, si appellās petit remitti ad eum, à quo appellauit: quod pōn. vt extra, eo. interposita. §. ille. ¶ Nonò, in certis casibus posiōs extra, de rescrip. c. fi. in quibus iniquè impetrans punitur. †Sed quis tūc impetrantem puniet? Nō enim videtur q̄ is qui impetratus est, cūm nō habeat iurisdictionē per tales literas. s. vers. vij. & argu. ad hoc extra, de do. & contu. ex literis. vbi primi iudices condēnant, & nō secundi: ideoq; ordinarius id faciet. Ber cōtradicit enim[k] q̄ impetratus in hoc habet iurisdictionē vt cognoscat de veritate precum, & pœnā expensarū per consequens imponat. argu. xxv. q. ij. et si nō cognitio. extra de rescrip. c. fi. in fi. & c. super literis. in fi. & c. cæterum. vbi secundi iudices. cōdēnāt. & de app. vt debitus. in fi. idē dicit G. Na. qa de qua re cognoscit iudex &c. extra de cā pos. cū sup. quod si requisitus non fecerit cogetur p ordinariū illud de bursa propria resarcire. Nec obst. præ. c. ex literis. Nam ibi exceptio de secundis literis fuit proposita corā primis iudicibus: & illi papā consuluerūt. Si autem fuisset opposita coram secundis, illi debuissent cōdemnare. argu. ad hoc extra, de

f ¶ §. j. lib. vj.

g ¶ Adijcimus. lib. vj.

h ¶ Quod si. lib. vj.

¶ Verius est. Vide quod ibi not. in glo. nota. dixit & quod super ea dixi.

k ¶ Enim. in prędic. c. vlti. in vlt. glo.

¶ Pronunciet. Hoc fuit consilium Pet. de Samp. vt ibi scripsi in fi.

¶ Significantibus. Vt ibi propter ipsius inuolutionem, omissum hic suppleatur, scire debes quòd Vincen. ibi super verbo, pronunciarunt, dixit q illi delegati super expensis, si petitæ fuissent, pronunciare poterant, prius quàm se exonerassent. de rescrip. cæterum. Nam, vt dicit, citatus venire debet, etiam ad non suū iudicē, priuilegium suum allegaturus. ff. de iudi. si quis ex aliena. & non veniēs puniri potest à iudice qui saltē ex contumacia iurisdictionis nascit. ff. si quis in ius voca. non ier. l. ij. de appel. si duobus, quod fatet in expensis. ff. de iudi. eum quem temere multare tamē non posset: quis licet id lex concedat, canon tamen non, ex quo in iustitia non periclitatur. de do. & contu. c. j. dicit demū quòd si ad iudic. qui citauit, notitia puenit, appellatio citati vel impedimentū quare sua non sit iurisdictio, licet non pfecte perdit potestatem puniēdi illum, vt prædi. c. si duob⁹. quasi nō intersit faciētis illum citari. sicut in citatiōe ad diem feriatum dicitur ff. si quis in ius voca. non ier. l. ij. in fin. Si autem tale quid nō peruenit ad illius notitiam & citatus non veniat, si excommunicat illum, licet ī veritate nō sit iudex in principali, dicit quòd secūdū quosdam tenet excommunicatio. arg. de offi. deleg. audiētiam. sibi tamen videt, quòd in veritate sententia excommunicationis nō teneat lata ab illo qui ī veritate ius vocandi non habet, quantūcunq; seruanda videat. Secus dicit in sententia condemnationis: forsan intelligit expensarum, de qua primò dixerat, quæ litigatorem lædere potest, ex quo est iudex in opinione, licet non in veritate. ff. de offi. præto. Barbarius. Vnde dicit quòd diffinitiua Barbarij tenuisset. excōmunicatio tamē nō, propter ipsius specialitatem. extra, de re iudi. ad probandum. de excep. exceptione. Sed dicit q sustineri posset contrarium, subdens dici posse, q licet in veritate non teneat excōmunicatio: tamen iste in veritate vitandus est, nec audiendus volens litigare de viribus excommunicationis ex persona iudicis. Vnde dicit, q si episcopus in veritate excōmunicatus citat subditū quē, quia nō comparet excōmunicat vitādus est, nec audietur propter cōtumaciam suam volens dicere excōmunicationē non tenere, quia lata per excōmunicatum hanc glo. authori reseruaui, qui eā commendat. ADDE, vt per epm Alex. in d. c. si duobus. & cautelam Spe. reprobat Abb. Sicu. cō si. xlviij. illud afferam. lib. j.

¶ Frequēs. lib. vj. ¶ Pia. lib. vj. ¶ Superior. libro sexto. ¶ Dispendia. lib. vj. ¶ Actor. lib. vj. ¶ Verò. lib. vj. ¶ Autē. quod hodie in causis beneficialibus deuolutis per appellationem ad curiā, amplius est, vt liceat in illis appellanti vel appellato suspendere petitorium à se vel ab aduersario inchoatum, in solo possessorio procedendo: vt in clemē. vnica. de causa posses. ¶ In expensis. Factis ī iudicio possessorio: sed de his non quærit quomodo: sed de factis in iudicio petitorio suspenso: & si intellexisset quòd eo ipso q ī possessorio succubuit, condēnatur ad illas: malè dixisset. Teneas ergo quod plenè scripsi in c. pastoralis. super gloss. penul. in prin. & in distinctione, quam ibi formaui. per quæ patet quod expensarū factarū per reum in petitorio, in tribus casibus condemnationem sibi fieri, quādo actor non suspendit petitoriū, sed illi renunciat, vel quando illo suspenso, ad illud reuertitur & succūbit, vel quando reus instans absoluitur ab instātia. ibi vide.

rescrip. dilectus filius Ioan. in fi. Caueat tamē sibi taliter impetrans, qualiter procedet. Nam si primò pnunciat literas non valere, nō potest deinceps condemnare, cùm nō habeat iurisdictionem. extra, de iudi. at si clerici. Cautè igitur facit, si prius in expensis condemnat, & postea super literis pronunciet.[a] Licet autem aliàs possit in sumptibus condēnare, non tamen potest, secundùm Vinc. mulctare: nec sententia excommunicationis per eum lata tenet in veritate: licet seruanda sit: vt not. plenè secundū eum, extra, de offi. deleg. significantibus.[b] ¶ †Decimò condemnatur in expensis, citatus cōtumaciter se absentans, licet non sit missio in possessionē secuta: vt extra, de maio. & obed. c. fi. de procur. querelam. C. de iudi. sancimus. & de dol. & cōtu. cum dilecti. nam & pro prima & secunda citatione, fit condemnatio, vt præmisi. ¶ Vndecimò reuocans mandatum procuratoris in cōtemptū iudicis, & ad partis præiudiciū, extra, de procu. c. j. & c. audita. ¶ Duodecimò generaliter reus exceptionem opponens gratia differendæ litis, fundata intentione actoris, punitur in expēsis factis à tempore propositæ exceptiōis, si deficiat in probando: vt extra, de dol. & contu. finē. sed hoc locum habet post litem contestatā. ¶ Decimotertiò is, qui sufficientem procuratorem dimittit, vel constituit, puta reus, qui procuratorē constituit ad agendum tantum. extra, de procur. cōstitutus. ¶ Decimoquartò, reus conuentus asserens se spoliatum, nisi id intra xv. dies probet. extra, de restit. spol. frequens.[c] ¶ Decimoquintò, opponens exceptionem excommunicatiōis in quacunq; parte litis, & eam intra spatium octo dierū non probans. extra, de excep. pia.[d] ¶ Decimosextò, excōmunicans cōtra formam illius consti. de sen. excom. cùm medicinalis. § superior.[e] vt ibi dicitur. ¶ Decimoseptimò, iniustè excommunicans tenetur excommunicato ad interesse. eo. titu. sacro. ¶ Decimooctauò, reum trahens coram diuersis iudicibus super pluribus personalibus actionibus. extra, de rescrip. c. fi. & c. dispēdia.[f] ¶ Decimonono non veniens in termino, ad quem citari fecit reum. extra, de dol. & cōtu. actor.[g] ¶ Vigesimo, generaliter quilibet aliū in iudicio temere vocans. ff. de iudi. eum quē temere. ¶ Vigesimoprimò, qui cœpto negotio vel quasi, rescriptū impetrat, per quod primū nimirū reuocatur. extra, de dol. & contu. ex literis. ¶ Vigesimosecundò, plus perēs re vel causa extra, de plus pet. c. vnico. ¶ Vigesimotertiò, qui litē intra duos menses non cōtestatur. iij. q. iiij. c. libellū. ¶ Vigesimoquartò, generaliter vbicunq; processus iudicis malitiose impedit. C. de fruc. & lit. expē. si ex cogitatis. C. de iudi. sancimus. ¶ Vigesimoquintò, generaliter vbicūq; literæ per exceptionē legitimam reprobantur. extra, de rescrip. cæterū. ¶ Vigesimosextò, pars procurans iudicis absentiam. extra, de offi. deleg. pastoralis. § fi. ¶ Vigesimoseptimò appellans: quia quarta pductio testium denegatur: & nō probans. extra, de testi. significauerunt. ¶ Vigesimooctauò generaliter, quæcūq; exceptionem dilatoriā proponēs, & nō probans. quod dic vt s. eo. § versi. item quid. ¶ Vigesimonono, generaliter alium malitiose fatigans. extra, de rescrip. dispendia. § qui vero.[h] cum suis similibus. ¶ Trigesimò, emendās libellum malè conceptum: vt not. j. de lib. cōcep. § nunc ostendamus. versi. sed & si. ¶ His igitur casibus & similibus in iure expressis, condēnatur quis ante litis contestationē, & etiam post, ante sententiam, in expensis. ¶ †Quid si suspēso petitorio, quis recursum habet ad possessorium: vt extra, de cau. pos. & proprie. c. pastoralis. nūquid cōdemnabitur aduersario in expēsis factis in iudicio petitorio? Videtur quòd sic, argu. eius quod iam dixi quia temere videtur petitorium intentasse. ff. de iudi. eum quem temere. extra de pœn. calumniam. Dic q secundum eos vel illos Legistas, qui dicunt vtrunq; simul intentari non posse, nec deuino ad aliū recursum haberi, nisi prius ex toto renūcietur: bene est cōdemnandus. secundū alios verò, & secundū Can. secūdum quos vtrunq; potest simul intentari, postq̄ intētata sunt, alterum suspendi, & illo pendente ad aliud recursus haberi: vt s. de peti. & pos. § j. ver. vt autem[i] si non est condemnandus. Non enim videtur temere vocasse: nec facit alicui iniuriam, qui vtitur iure suo. extra de ele. cum ecclesia Vulterana. & beneficium iuris nemini est auferendū. xxviij. dist. de his. nec iuris beneficiū debet esse occasio damni: vt C. de leg. & cōsti. quod fauore. Cùm ergo ius hoc fieri posse cōcedat, nō cōdemnabit in expēsis, qui de petitorio recursum habet ad possessoriū: quis nondū victus est in causa. Primò ergo super possessorio pcedetur, & post super proprietate. extra de testi. significauerunt. Et si succūbat in possessorio, tūc cōdēnabitur in expensis:[k] quia tunc demum apparebit an temere litigauerit vel nō. Et sic respondi dño Cle. papæ iiij. de hoc à me in collatione præsentibus suis capellanis quęsiti. ¶ †In summa nota q si expensæ fuerint in iudicio, & quæris de expensis factis ante litis cōtestationem occasione rei: dic vt s. in prin. ver. ex his. Si verò de factis ante litis cōtestationē occasione iudicij, puta quia exceptio seu recusatio malitiose fuit proposita, & nō probata: vel rescriptū malitiose impetratum, iudex ex officio suo iuxta suū arbitrium debet malitiosum ex officio condēnare, ex quo de malitia sibi cōstet per testes vel per violentā præsumptionē. Hæc omnia probant extra, de do. & cōtu. c. ij. de rescrip. cæterū. & c. ex tenore. & c. fi. de maio. & obed. c. fi. de accu. excedēs. in fi. Dic etiā per decr. de do. & cōtu. fin. q si iudex verisimiliter præsumat exceptionem, malitiose pponi, non dabit dilationē nisi sub hac cōditione, vt si in probatione defecerit puniat in expensis. arg. in præ. concor. & Insti. de offic. iud. § j. & extra de resti. spo. frequēs. § sed in ciuilibus.[l] & de excep. præla. c. pia. § si quis igitur.[m] in quibus dilatione purè data deficiēs in probatione punit in expensis. multò fortius ergo si sub hac conditione data exstitit. argu. extra de elec. significasti. vel iudex recipiat ab excipiente iuramētum, q hoc malitiose nō proponat. extra de elec. cùm dilecti § ij. de resti. spol. literas. § præterea. de testi. præsentium. & c. veniens. & c. penul. cum simi. & tunc expresse veniens iudicis officio. C. de reb. cred. generaliter. § his de præsentibus. & sic arbitrariū est, vtrum detur dilatio vel non. ff. de peti. hære. si quis libertatē. § planè. ¶ †Cæterum si expensæ ratione cōtumaciæ petātur, iudex debet prius cōdemnare quàm in causa procedat: vt s. versi. sed quæritur. refert tamen an reus petat ab actore expensas, hac ratiōe scilicet, quia vocatus reus ad instantiam actoris venit: ipse verò actor non venit: & tunc locum habet C. quomo. & quando iud. aut. qui semel. C. de fruc. & lit. expen. nō ignores. extra, de procur. constitutus. extra de dol. & contu. actor.[n] An actor à reo, & tunc locum habet extra vt lit. non contest. quoniā. § in alijs. extra, de do. & cōtu. cùm dilecti. C. de bo. auth. iudi. pos. aut. qui iurat. & de sequestr. pos. c. j. & de pcur. cōstitutus. ¶ †Sed pone reus citatus ad certam diem non venit: iudex etiam impeditus, venire ipse non potuit: quæritur an reus punietur in expensis? Respondeo: nō. quod dic vt j. § fina.[o]

l ¶ Ciuilibus. lib. vj.
m ¶ Igitur. lib. vj.
n ¶ Actor. lib. vj.
o ¶ § fin. sub ver. in autem. ver. si autem.

a ¶Nunc. §. fi. libro vj.
b ¶Sequē. & sic præsumptio, q̃ ex iuramento oritur per contrariā sentētiā.
c ¶Præsump. §. ij. ver. necessaria.
d ¶Dicit. In Summa. vbi s. & in decre. finem. versic. super j. gloss. quatuor ipsius rationes posuit.

SVMMARIVM.

1 Expensæ post lit. contest. factæ officio iudicis peti spectant.
2 Lite finita, debet regulariter victus victori in expēsis condemnari.
3 Expensæ post lit. contest. & ante sententiam factę, in quo differant.
4 Exceptionem in causa spirituali non probans, præsumitur malè excepisse.
5 Victum victori in expensis debere condemnari, qualiter intelligatur.
6 Expensæ in iudicio post li. contesta. factæ, multipliciter considerantur.
7 Actore vicente, etiam absente, an veniat reus sibi in expensis condemnandus.
8 Sententia ab solutoria lata, præsumptio iuris est contra actorem.
9 In expensis, quæ ante sententiam pręstantur, non attenditur an eas pręstans iustam causam habuerit litigandi in principali.

De expensis quæ fiunt post lit. contesta.

NVnc de expēsis quæ fiunt post litē cōte. & in fi. huius aliqua in sub dītis perstringamus. ¶ 1 †Scias igitur q illę iudicis officio petunt. nā q̃ post litem conte. accidunt, valde spectant ad officiū iudicis: vt j. ver. hoc quoq. & dic vt s. §. proxi. ver. ex his. & nisi iudex tpe sniæ cōdemnet ad eas, veniunt iudi. offi. postmodum peti non possunt: vt C. de fru. & li. ex. terminato. in fi. in cā appellatiōis. C. qñ puo. nō est ne. l. fi. & suprà de ap. § in qbus. ver. xxxiiij. & cū petes sniam, cōsulo q semper de expensis protesteris & eas petas, vt dixi suprà de peti. sniæ. & suprà. §. j. versi. & not. ¶ 2 †In fi. aūt litis victus victori debet regulariter in expensis cōdēnari. C. de iud. pperandū. §. sinautē alterutra. Instit. de poe. te. liti. in prin. extra de poe. calūniā. extra, de maio. & obe. c. fi. in aut. de iudi. §. oportet. col. vj. C. de epis. & cle. aut. gnaliter. ¶ 3 †In hoc aūt est differētia inter has expēsas & illas q̃ prestant ante sniam: de qbus dixi s. §. proxi. versi. hoc autē certū. & per totū §. nā in his distinguitur, sicut B. distinguit in dilatorijs exceptionib9 vt ibi in ver. sed numquid videlicet an habuerit probabilē cām litigandi vel non: & an sit iuratū vel nō: vt si habuerit cām pbabilē litigādi non condemnetur quis in expensis, licet deficiat in probatiōe exceptionis, arg. extra, de eo, qui mit. in poss. causa rei seruan cū venissent. de sen. ex sacro. §. forsan. ff. de lega. ij. qui solidum. §. etiam. ver. nec aliud. & in authē. de iud. §. oportet. extra de electio. statuimus. §. fi.[a] & ij. q. iiij. §. Paulum. & infrà. §. proximo. prope princ. ibi quidā autem, &c. & hoc tenet papa: vt j. ver. hoc etiam. vel etiam si iurauit de calumnia: quia postea pręsumit iustā cām fouere, secūdū Io. Non em̄ prȩsumit quòd sit immemor pprię salutis: vt j. q. vij. sancim9. Idem quoq; est in exceptionibus, post iuramentum calū. propositis: quia iuramentum de calumnia extenditur ad omnia, q̃ incidunt vel emergunt in causa post litē contest. C. de iur. calum. eut. hoc sacramentum. Si enim indistinctè fieret condemnatio expensarum, hoc metu sæpe quis suum ius relinqueret indefensum, vt ff. de pe. hæredi. illud. & quę dixi, vera sunt, nisi constet de calumnie seu malitia. Nām tunc non ob. causa probabili vel iuramentu, condemnabitur in expensis: quia prime prȩsumptio tollitur per sequentem.[b] extra, de præsump. literas. extra, de elec. cùm inter R. nam p̃missa præsumptio, non est iuris & de iure. s. de p̃sump.[c] alioquin temere litigās quandoque non cōdemnaretur in expensis qđ esse

e ¶Arg. C. eo. scilicet de epi. & cle.
f ¶Impediat. Et hoc patet quòd scripsi in decre. finem. super glo. sed numquid vbi vide. & de poenis calum. super glo. ij. & vt ibi dixi, fit potissima ratio: quia & si fateamur per iuramentum calumnię excludi calumniam non tamē temeritatem, ex qua etiam procedit condēnatio expensarū. ibi vide. ADDE Abb. in d. c. finem. vbi dicit dictum speciale vbiq; seruari.
g ¶Calumniā. Vltra ea, quę scripsi super vltima gloss. q̃ omnino videas, est sciendū q Simon Vincē. scripsit super l. pen. §. finautem. iij. vbi glo. etiam decedit hos duos casus, quosdā tenere quòd iste primus casus nō congruè excipitur à condemnatione: nec hoc intendit §. si autem ex gestis. eadem l. nam vt dicit victus p̃ns actori absenti & vincēti bene condēnat in expensis. sed de cōdemnatione excipitur summa, quam victus p̃ns expendit. est ergo exceptionō à condēnatione, a sed ab integra cōdemnatione, vt dixi super prædicta vlti. gloss. vel forsan à solutione, si intelligas textum de condemnatiōe factę illis detrahendas quasi compensando, vel vt primò dixi, ab integra condēnatione: in terminis condemnādus erat reus actori, si fuisset p̃sens in xx. p sorte & expensis. dicit Simon cum Acc. reus in lite expendit v. condemnandus est in expēsis propter malā cām. & qa victus propter actoris cōtumaciam factam p sacramentū fide. c. de illo. v. expē-

derit, condēnabitur solū in xv. de sorte & expēsis puto dixisse Accur. vbi s. & Simon: quia facilior est computatio in personali. quod patet etiā in casu conuerso. Nam absoluto reo absente, actor sibi debebat cōdēnari in expēsis detraheť autē de cōdēnatione expensarū, quod ipse actor prȩsens expendit. Sed & in reali idem est: vendicat actor domū a reo: ferť sentētia pro actore cōtumace reo p̃sente vel ecōuerso fiet: vt s. & p vtrunq; dictū impugnať opin. Plac. Esset autem dare q verificatur seu verificaretur in totū exceptio, de qua opponebam, primò, scilicet quia tantū vel plus expēdit præsens victus, vt absens victor: tunc em̄ nulla fiet condemnatio. & quodť dicit lex de detractione, intelligiť, si fieri potest.

non debet: vt in præ. c. calumniā. & in præd. l. eū quē temere. Si autē non fuit iuratū de calūnia: tūc fit cōdemnatio: vt in c. finē. extra, de maio. & obed. c. fin. ¶ 4 †Quid si est talis causa, in qua nō iurať de calūnia, puta spiritualis, in qua nō de calūnia. sed de veritate iurať. extra, de iur. calū. c. ij. dicit T. q tunc debet cōdemnari in expēsis deficiēs in probatione exceptionis, fundata intētione actoris. Et sic intelligiť. extra, de do. & contu. finē. quia eo ipso q nō probat, p̃sumitur malitiosè excepisse. & quod ibi dicit, p̃sertim in spiritualibus, exponitur, id est tantū. et idem est si succubuit in causa principali, vt possit de probabili errore docere. Vinc. autē dicit q per c. finē. aliquid additur, vt videlicet ex quo fundaui intētionē meā, si tu opponis de exceptione, quam tu nō vis statim probare: debeas condemnari in expensis, siue sit iuratum de calumnia, siue non. arg. pro eo extra, de offi. deleg. prudentiam §. sexta. Posset tamen hoc exigi iuramentum q malitiosè exceptio non proponitur: arg. extra de elec. cùm dilecti. extra, de resti. spo. c. literas. do. meus dicit[d] q in omni genere litis locū habet regula illa, victus victori &c. & intelligit c. finem. etiam quādo de calumnia iuratur, locum habere: & exponit ibi præsertim, id est maximè: quia idē quando quæstio non spiritualis est, vt dicit. Nā semper victus victori &c. nisi de probabili constet errore. Alij verò vt Pla. Iaco. & Bald. dicunt quòd nulla distinctio est in præmissis facienda: nam eo ipso q quis succumbit, intelligitur malā causam fouisse. argu. C. de epis. & cler. aut. generaliter. ibi: si victus fuerit, creditur iniustè litem mouisse &c. sicut & in causa criminali præsumiť calumniari, qui nō probat. C. de aduo. diuer. iudi. l. j. extra de iur. calum c. j. ij. q. iij. qui non probauerit. ij. & sic idē dicunt esse in ciuili. Sed benignius est, si exponas illud verbū victus, scilicet ab aduersario. arg. C. eo.[e] omnis. in fi. & nos in curia Romana indistinctè victum in expensis condemnamus, nisi iussus domini papæ vel alia euidens ratio impediat.[f] ¶ 5 †Quod autē dixi q regulariter victus per sententiā diffinitiuā debet victori cōdēnari in expensis verū est, nisi sentētia pro absente feratur: vt C. de iudi. properandū. §. & si quidem. versi. si autem ex gestis. extra, de pœn. calumniā.[g] nisi iusta ignorantia victū excuset: puta quia habuerit pbabilem causam litigādi: vt s. vel quia reus hať et legitimā causam absentiæ: vt in prædi. l. properādū. §. sinautem alterutra.[h] ¶ 6 †Hoc quoq; notandū est, secundū M. q aut petuntur expensæ factæ in iudicio post litē cōtestatā occasione rei, aut factæ occasione iudicij. Si occasiōe iudicij, aut sunt factæ quia deficit pars in pbatione, aut ratione cōtumacię. Si ratione cōtumaciæ factæ sunt, aut re9 petit eas ab actore, aut actor à reo: aut petuntur expēsæ ab eo qui in causa succubuit. Si quidem expensæ petuntur factæ in iudicio post litē contestatam occasione rei veniunt in condēnatione officio iudicis. idem in fructibus & in accessionibus post litē cōtestatā perceptis. ff. de ędi. edic. ędiles. § item sciendum. & l. item serui. §. j. & ff. de aqua plu. arcē. Atteius. §. fi. C. de rei vendi. certū. ff. de eo quod cer. lo. da. op. in bonæ. in prin. huius §. per quā l. in bonæ. & per alias probat q si intētetur actio bonæ fidei iure actionis propositæ veniūt pręmissa: si stricti iuris iudicis officio. quod dic vt s. §. si ante litis. ver. ex his. Et hæc condemnatio fiet tēpore sententiæ: & eadem die poterit suppleri. j. §. fina. versi. illud etiam. Si autē quæritur de expēsis post litem contestatā occasione iudicij factis fortè ea ratione quia obijciens exceptionē succubuit, si is contra quem obijcitur, nondum suam intentionē fundauit seu probauit: dic vt s. §. proxi. ver. in summa. Si autem cùm obijciť, iam eam fundauerat, præsumptio

h ¶Alterutra. vtrū minor, cuius nomine calūniosam litem mouit curator, & sumpt9 restituet, not. s. de sentē. execu. §. sequitur. versic. sed quid si ¶In summa distingue tēpus, vt cōcordes variantia iura: vt ij. q. j. si peccauerit. xxix. distin. c. j. & ij. Primò em̄ statutum fuit in laicis quòd condemnentur in expensis: vt ff. de iudi. eum quem. Secūdò, in ecclesijs seu clericis: vt C. de episc. & cle. omnes. in fin. Tertiò fuit generaliter statutū quòd vict9 victori &c. vt in præ. §. sinautem alterutra. tertiò vt actor promitteret decimā partem litis in libello comprehēsæ, si appareret eum iniustè litem mouisse. C. de episco. & cler. authē. generaliter. Quartò correctum fuit quod dicitur in præ. §. finautem. Nam non debet iudex in expensis cōdemnare victum, nisi viderit eum iniustè contradixisse: vt in p̃di. §. oportet. hodie de consuetudine multorū locorum, non condemnatur victus

victori, nisi expressè promissæ fuerint: vel nisi in causa appellationis. Sed de hoc dic vt prædixi.

iurit est q̃ malitiose proposita sit.arg.extra,de resti. spol.literas.§.propterea. Vnde nõ obtinebit dilatio nem,nisi sub hac cõditione q̃ cõdẽnet in expẽsis, si forsan deficit in probãdo:vt extra,de test.significa uerũt.& sic loquit̃ pdi.decre.finẽ.secundũ eũ ibi:cũ acceptis inducijs,& c.i.sub hac cõditiõe inducias excipias:vt si forsan & c.etiã q̃ iis pręsumit post fundatã intẽtionẽ ab aduersario.Itẽ põt psumere iudex qñ ante litis cõtestationẽ vel post,anteq̃ sit fundata partis alterius intẽtio,exceptio ꝓponit̃:& debet suũ motũ informare ex ꝓbabilibus cõiecturis.extra,de test.ꝑterea.& c.in pręsentia.& de accu.qualiter.ij.extra,de renũ.in pręsentia.& dixi in pręs.versi. 7 in summa.¶ †Porrò si petunt̃ expẽsæ occasione iudicij post litẽ contestatã propter cõtumaciã partis, & reus petit ab actore nõ veniẽte,locũ habet C.de iudi.properãdũ.§.si quidẽ pars.& §.si aũt ex gestis, quæ fert̃ sentẽtia diffinitiua,siue pro actore si ius habet,siue pro reo:sed in vtroq; casu[a] absens cõdẽnabitur in expẽsis:& hoc si liquet de cã.Si verò actor petit à reo,q nullo modo venit,locũ habet ea lex.§. si aũt reus.qa tunc fert̃ sñia sup expẽsis cũ principali:& hoc si liquet de cã:aliàs fit absolutio ab obseruatione iudicij,& fit cõdẽnatio in expẽsis:vt ea.l.§. cũ autẽ eremodiciũ.Sed si actor cõtumax,siue reus postmodũ veniat,non procedet̃ io causa,donec expẽsas restituerit.C.eo.sancimus.q̃ loquit̃ indistinctè in actore & reo ante litis cõtestationẽ & post.extra de dol.& cõtu.actor.[b] Cæterũ si expẽsæ iudiciales petunt̃ ab eo,qui succubuit,dicit do.meus q̃ iure cõmuni,victus victori cõdẽnat̃ iuxta p̃missam regulã subtractis expẽsis,quas alterutra partiũ pro contumacia soluit:vel quia in ꝓbatione deficit.de qbus §. dixi.Illas enim nõ recuperabit,cũ propter suã cõtumaciã soluerit vel soluere debuit:secundũ do.meũ. 8 ¶ †Hoc vult dicere,pone cõdẽnaris mihi victori in expẽsis quas feci in lite,ego verò propter contumaciã meã,vel qa defecerã in ꝓbatione alicui⁹ exceptionis,io ꝓcessu causæ.soluerã decẽ[c] nunqd ergo illa decem veniũt in cõdẽnatione,& ea reparabo cũ occasione litis expẽderim?Certè nõ,imò subtrahunt̃ de cõdẽnatiõe mihi facta,cũ p cõtumaciã & culpã meã soluerim illa,arg.extra,de ꝓcur.auditis.& de dol.& cõtu.c.fi.ff.de admi.tut.si plures.in fi.ar.extra,de rescrip.c.fi.ver.quoq; illos.vbi impetrãs cõtra eũ,contra quẽ nil ꝗonit habet cõdẽnari debet ei in expẽsis sed cũ hęc negatiua sit,dicit q̃ nõ põt ꝓbari nisi per euẽtũ causæ.C.de iudi.rẽ nõ nouã.§.fi.extra,de frig. & ma.fraternitatis.in fin.vnde lata sñia absolutoria p̃sumptio iuris est cõtra actorẽ.arg.extra,de elec.in notuit.§.pręsentes.qui ex quo deficit in ꝓbatiõe,calũniari pręsumit̃,nisi innocẽtiã suã probet.Vnde & punit̃.extra,de ele.statuim⁹.in fi.[d] Hoc no.do.me⁹. in Summa de do.& cõtu.§.qua poena.q̃ tñ satis tacta erãt in p̃missis.Papa verò extra,de appel.sæpe. q̃ expẽsæ q̃ fiunt extra iudiciũ,petunt̃ iure actionis pro factis verò in iudicio nulla cõpetit actio,nisi iudex de illis ꝓnũciet.C.de fru.& lit.expẽ.terminato. 9 C.de postul.l.iij.¶ †Hoc ẽt fatit secũdũ papã,[e] q̃ in expẽsis,q̃ ante sñiam p̃stant̃,nõ attẽdit̃ an eas p̃stans iustã cãm habuerit litigãdi in principali vel nõ.sed solũ io exceptiõe vel alio articulo,de quo agit̃,& cuius occasione petunt̃:vt c.finẽ.& de sequest.pos.c. j.ad fi.& de test.significauerũt.& de app.sæpe.ij.q. iij.§.spatiũ.ad fi.extra,de ꝓcu.auditis.& c.cõstitut⁹. sed in illis q̃ in fine litis p̃stant̃,attẽdit̃ an succũbens habuerit iustã cãm litigãdi vel ꝓbabilẽ tñ:& sic nõ fit cõdẽnatio in expẽsis.extra,de eo q mit.in pos.cã rei ser.c.ij.& §.ver.in hoc:vt j.§.ꝓxi.dicet̃.¶ Qñ autẽ,debeat quis aduersario suo in expẽsis prouidere: not.j.de inqsitiõe.§.fi.ad fi.[f] ¶ Itẽ vtrũ arbiter possit io expẽsis condẽnare:dixi s.de arbi.§.fin.ver.sed cũ.s.in forma & seq.¶ Itẽ qualiter fit condẽnatio in expẽsis.not.s.de excep.§.viso.versi.q̃ si reus ꝓbat. ¶ Item vtrũ iudex possit supplere de sumptib⁹, & fructibus,si fuit in sñia omissum:& qd iuris si nolit supplere.s.de disp.& alle.§.fi.ver.quid si de.& seq.

SVMMARIVM.

1 ☞Condemnatio quare aliter fiat in causa appellationis,& aliter in principali.
2 Appellans quo pacto veniat in expensis cõdẽnandus vel non.& nu.5.
3 Regula,victus victori,& c.an locum habeat in causa appellationis.
4 Calumniari cõtra salutem propriã,nemo pręsumit̃.
6 Expẽsæ factæ in causa appellatiõis in iudicio emissæ,& c.veniunt iudicis officio.
7 Iudex appellationis succedere dicitur iudici causæ principalis.
8 Appellatus succumbẽs in causa appellationis,an veniat in expensis condemnandus.
9 Sententia lata semper præsumatur iusta,donec contrarium probetur.
10 Appellatiõe extra iudiciũ facta bene potest appellatus condemnari in expensis in lite factis.
11 Appellatus absens,semper venit condemnandus.
12 Iudice appellationis pronunciante male appellatũ ab interlocutoria vel grauamine, & remittente ad priorem iudicem,qualiter fiet condemnatio.
13 Expẽsarum petitio,in quibus causis locum habere dicatur.
14 Executor quo casu expensas mereatur vel non.
15 Appellãs ex vna iusta causa,licet multæ friuolæ illi iungantur,tantum consequatur per illam solã,quantum si cæteræ essent iustæ.
16 Condemnatio non debet ex diuersis causis friuolis fieri,si vna inter eas bona probetur.

De expensis in causa appellationis factis.

NVnc Videndum restat,quid iuris sit de expensis in causa appellationis factis.Et certe tũc secũdũ Io.F. Vin.& B.nulla est distinctio faciẽda,an iustã cãm habuerit appellãdi vel nõ:siue appelletur ante sentẽtiã,siue post:nã semp cõdẽnabit̃ appellãs in cã appellatiõis succũbẽs.ij.q.vj.oĩno.& extra, de appel.vt debitus.& c.sæpe.& c.reprehẽsibilis.& c. Nicolao.C.eo.§.ne temere.extra,de eo q mit.i pos. cã rei ser.cũ venissent.C.quo.app.nõ reci.ab executore.& s.si ante lit.cõtest.versi.vj.& ver.vij.& vers. 1 viij.¶ †Est rõ,quare illud i cã appellatiõis.& aliud in principali,vbi nõ fit cõdẽnatio indistinctè.nã in principali inducunt̃ ꝓbationes facti,in quo probabilis est ignorãtia,saltẽ quo ad factũ alienũ.ff.de iur. & fac.ignor.plurimũ.ij.q iij.Paulũ.sed in causa appellationis,quæ habet per acta prioris iudicij expediri,vt s.de sen.§.iuxta.ver.sed si causa.vbi frequentius nõ inducunt̃ probationes facti,sed tantũ iuris allegationes.extra,de app.sæpe.ad princ.in quibus ignorãtia probabilis nõ est:vt ff.de iur.& fac.igno. regula.cũm potuerit cõsuluisse peritos:vt s.de adno.§.nũc tractamus.ver.habito.& satis p ea instrui potuit,quid per ea futurũ esset in causa appellationis:ergo si iudicant̃ probationes facti,secundũ hoc 8 videt̃ q̃ nõ fiet indistinctè,vt iam dicam.[g] tamẽ secundũ Vin.vbi quis calũniose appellat,magis punitur.ff.quo.app.nõ re.ab executore.In criminali aũt causa lite perdita,notatus abscedat.C.de appel.ã.ꝓcõsulibus.¶ †Quidã autẽ,quos Pe.de Samp.sequit̃, 2 dicũt q̃ pręmissa obtinent,vbi quis calumniose appellauit.Sed si possit ostendere q̃ iustã causam habuerit appellãdi,vel q̃ appellãdo probabiliter errauerit:non cõdẽnabit̃ in expensis sed pronũciabitur nõ bene appellatũ esse.arg.an præ.c.cũ venissent.tã in tex.quã in glo.&.cũ concor.quę sunt s.§.proxi. ver.hoc autẽ in.& not.ij.q.vj.§.patet.verbi gratia, conuenis me corã ordinario,appello ne ille in causa procedat:quia super eadem causa misi nuncium ad sedem apostolicam:secutus opinionem doctorum dicentium hanc appellationem esse iustam, per decre.de appel.meminimus.& c.ad hęc sicut.iudex autem secutus aliam opin.quę probatur per decre.cotitu.vt debitus.pronunciat me minus rationabiliter appellasse:certe hoc casu non sum in expensis condemnandus.[h] arg.an præ.concor.quæ sunt in pręd. versic.in hoc autem.alias quilibet ius suum dimittet indefensum:vt dixi in pręc.ver.in hoc.ibi etiam dixi qõ pręsumat̃ nõ calũniose appellatũ:puta quia iuratum est de calumnia:error etiam probabilis dici

pouft

a ¶Casu.Hoc non fateor,imò vincẽte actore absente cõdẽnabit̃ sibi p̃sent victus:vt dixi sup vers.quod autem.

b ¶Actor.lib.vj.

c ¶Soluerã decem. Siue in prosequẽdo exceptionẽ,siue in soluẽdo expẽsas propter id factas ab illo,qui in principali succubuit.

d ¶In fi.lib.vj.

e ¶Secundũ papã. in c.finẽ.qd ponit etiam glo.

f ¶Ad finẽ.Et ibi versi.qd si canonic⁹.tractat de venereali.xx.an canonicus,qui obtinuit prelatũ priuari,repetat expẽsas ab ecclesia. Itẽ,an minor qa citatus non cõparuit,pass⁹ missionem vel bãnitus teneatur ad expẽsas recuperando tenutã vel petens bannũ cancellari. Vide quod plenè dixi s.de j.decreto.§.restat.versi.sed pone quod pupilli.& versic. sequen.

g ¶Nunc dicam.& not. de reg.iur. ignorãtia.li.vj.

h ¶Condẽnandus. Faciunt quæ scripsi de poen.calumniato.in glo.ij. ADDE,q̃ propter cõsiliũ egregij doctoris quis excusetur ab expensis.Pet.de ancha.cõsi.ccxxiiij. in fi.& qñ expẽsæ debeantur per victum victori:et qñ excusetur ab eis:vide Bal.consi.lxxxiiij.ante finem.& consi.cc. xxj.j.lib.Et quãdo expensæ taxãtur,an sit credendus fideiussor,per eũdem cõsi.ccxliiij. eo.j lib.Et an expensæ litis debeãtur per heredem cum beneficio inuentarij vltra vires hereditarias,p eũdẽ cõsi.cclxxj. eo.lib.Et an propter omissionem expẽsarũ, victor possit appellare vide Ang.consi. cix.

ADDITIO.

¶ Adde tu quòd si appellās habet opinionem vnius famosi doctoris, excusaē ab expensis, vt concludit post Pe. Ioan. an. in c. vt debitus. de appella. qui ita limitat illum text. & similes. Idem tenet Baldus in c. veniens. el j. circa fi. de testi. & sequitur etiam Innocē. in d. c. vt debitus. nisi talis opinio fuerit communiter reprobata. Nam in consulendo & iudicando non est recedendum à communi opi. & tradit Phil. Corn. cō sili. dxxxj. incip. visa copia, colū. pe. ver. ex quibus in iij. vol. & adde quòd appellatione omnium et singularum expensarum veniunt solum expensę legitimæ iustæ & moderatæ: vt per Alexan. in consi. lxxiiij. incip. & si tantorum. col. fi. versicu. pterea. in iiij. vol. & an appellatione damnorum, veniant expensæ, vide singul. Lud. Roma. sing. cccxliij. inci. nunquid appellatione. Et vide per Gu. papæ cccclviij. inci. appellatione. vbi dicit q expensarum appellatione continentur tam solutæ q̄ soluendæ p gloss. quam dicit esse not. in l. quibus diebus. §. j. ff. de cōdi. et demō. Et adde quòd vbi quis in articulo iuris succumbit, opi. doctorū nec iuramentum calumniæ excusant ab expensis, secū dum Bald. consil. cccclxxxij. inci. statuto communis Papiæ. col. fi. versic. & est not. in j. volu. Hen. Fer.

a ¶ Iusiurandū. at ar incipit, pono iure.

b ¶ Raynaldus. de iura. calum. c. ij. li bro vj.

c ¶ In fin. lib. vj.

pōt ppter negotij varietatem: vel sic successit alteri. ff. de regu. iu. q ui alteri⁹. vel pone exēpla, vt extra de iureiur. c. in mulieri. extra, de noui oper nunci. c. ij. 3 ¶ † Dic ergo, q in cā ap. locum habet regula, victus victori, &c. sed nō semp p puta si iudex videns victū errore pbabili victū, qui debet in sua sententia declarare: vt C. de iud. aut. post iusiurādum.ᵃ 4 ¶ † Nam cū & in causæ ap. de calū. iuretur, vt extra, de testa. b Raynutius. & c. Raynaldus.ᵇ nō est psumptio quòd calūnietur contra saluē ppriam: sicut s. §. pcoxi in causa principali dictū est. Item pōt esse q propter acta prioris iudicij sniā retelata fuit: & tn̄ propter exceptionē in cā ap. ppositā & pbatā, retractatur: vt extra, de fide instru. cū Io. & de priui. cùm olim. Non ergo imputabitur appellatio, si nō diuinauit: vnde non pōt dici indistinctè cōdemnationē expensarū in cā ap. faciendā: sicut fere oēs dicunt. Igitur & principali & in cā ap. bonus iudex arbitrabitur. vt in p. §. oportet. & in cōcor. q̄ sunt in p. ver. in hoc aūt. & ff. de admi. tut. quoties. §. sicut. extra de priui. cùm olim. §. j. & §. fi. vbi pnūciatur super expensis per quadriēniū factis nō pōt dici q ī cā appellatiōis in qua sorte hoc spāle diceres, tm̄ durasset, cùm ibi nō exprimatur causa, ppter quā etiā bienniū dandum foret. extra, de ap. cū sit Romana. et c. oblatę. ex c tra, de ele. statuimus. in fi.ᶜ scd'm. d. m. sed & si appellans congruo tempore, appellationi legitimæ renunciet, non condemnabitur in expensis vt patet extra, de eo qui mit. in poss. cā rei ser. ca. pe. argumen. secunda quęstione sexta. si qui libellos. extra, de offic. delega. gratū. secus si appel. non esset legitima: vel si iam interesset appellanti. argu. in his, quæ not. supra, de excepc. §. viso. versi. sed nūqd iudex. puta, qa aduersarius fecit propter hoc expensas: illas enim debet restituere. vel si cā alteri sic commissa, extra, 5 de app. interposita. § ille. ¶ † Nō solū autem victus in causa ap. debet condemnari in sumptibus verùm etiam appellans qui nunq̄ comparuit coram iudice ap. debet satisfacere de expē. vt extra, de ap. sępe. ver. vnde licet. extra, de rescri. ex parte. supra. in fin. etiā si appellatᵍ nō cōparuit, sed aliàs ppter appellationē expēsas fecit: tenetur enim appellans ad illas actione de dolo: si dolosè app. vel actiōe in factū. si temere appellauit: qa iustum est q puniatur in huiusmodi expēsis vel offi. iudicis. Cùm enim alię actiones non sint: iustum est has dari. argu. in pcæ. c. ex parte. in fi. & ff. de dolo. l. prima. in princip & §. pri- 6 mo. ff. de prescri. ver. quoties. ¶ † Et nota q expensæ, quę fiūt in cā ap. in iudicio emissæ, & etiā omnes quæ fiunt in principali causa, à qua appellatum est veniunt iudicis officio ff. de vsuris. tutor.

7 ¶ † Nā iudex ap. succedit iudici principalis causæ: & f ei licet addere & minuere: vt extra, de testa. Raynutius. versi. fi. C. de senten. quę sine certa q̄titate proferuntur. l. prima. & in pe. l. tutor. & etiā licet reuocare condemnationem expensarū factā in principali, & 8 eadem ratione sopplere. ¶ † Quid de appellato, qui succumbit in causa ap. nunqd debet in expensis cōdēnari, sicut & appellans, nisi in prædictis casib⁹? Videtur q sic: quia in vtroq̄ litigatorum, seruari debet æqualitas in sumptibus & in expensis: vt C. libro xij. de proximis sa. scri. in sacris. prope fin. versic. & qm̄. & quia satis potuit instrui p acta prioris iudicij quid futurum esset in causa ap. vt supra. & argu. ff. de min. cū apud. & ff. de pact. tale pactū. & hoc temerè quidam. Sed dic contra. argu. C. de app. eos. Respon. primo in fi. & ar. extra, de porn. calumniā. & i 9 cōcor. q̄ sunt in p. versi. ar. hoc autem est. ¶ † Rationabilem enim cām habet litigandi & defendendi sententiam pro se latam. pro qua semper præsumitur, donec contrarium ostendatur. extra, de re iudic. sicut. C. de re. cre. generaliter. extra, de renuncia. in pręsentia. et etiam post appella. præsumitur pro ea, donec aliquid contra eam probetur: nota. extra, de app. cū speciali. in glo. & sic videtur &c. nec iniquitas vel imperitia iudicis malè iudicanos, debet sibi imputari, si ipse in hoc nō peccauerit. argumen. extra, de his quę fiunt à ma. parte capi. quæsiuit. ff. de dolo. l. prima. C. de inoffic. testa. si quis suo. & quia ipse nō agit, sed patitur, vt iam dixi s. in versic. quid

10 ergo & hoc in appellatiōe in iudicio. ¶ † Si verò extra iudiciū appellet bene cōdēnabitur appellatus in expēsis in lite factis: vt C. li. x. de sump. recuperā. l. d vnica. cū suis cōcor. & extra, de elec. statuimus.ᵈ qa tales appellationes, sunt, puocationes ad cām: vt extra, de appel. cū sit Romana. Inuenio tn̄ vnū casum, in quo cōtrariū obtinet: vt extra, de appel. cordi. §. e pen.ᵉ quæ loquiē cùm in iudicio vel extra appellat: f vt ibi in prin. sed ibi puniē alia ratione.ᶠ Quidā verò dicūt, q sicut iudex puniē, qui appellatione nō recepit: sic & iste, q eā nō approbat. quod dic vt in Summa dñi mei de app. §. quomodo decre. iuxta fi. vers. 11 sed nūquid. ¶ † Illud autē certū est, q siue sententia infirmetur siue cōfirmeē, appellatus absens semper cōdemnaē. ij. q. vj. appellatore. Si verò vtraque pars præsens sit, & appellatio rei pronūciaē iniusta, condemnaē in expēsis. C. de app. à procōsulibus. extra, eo. vt debitus. Si autē reus fuerit absolutus: & actoris appellatio pronūciaē iniusta, dicit Vber. q nō cōdemnabitur in expensis: quia nō debet ius suū relinquere indiscussum. ff. de peti. hære. illud. quia nec hodie debet aliquē condēnare nisi eum iuste viderit cōdemnādum. in aut. de iudi. §. oportet. Nec obstat secundum eum. C. lib. x. de sump. recuperā. l. vnica. qa ideo ibi fit condēnatio expensarū, quia frustratoria nominatio fuerat facta de persona illius. Tu verò dic vt s. & j. dicitur. ¶ Nota autē q iudex appellationis quādoque condēnat appellantē: quādoque verò cōdēnādū 12 remittit. quod dic vt s. § si ante litē. versi. vij. ¶ † Sed quid si iudex appellationis, pnūciat male appellatū fuisse ab interlocutoria vel grauamine, & remittit appellantē ad priorē iudicē, non tamē eū in expēsis cōdēnat: nūquid prior iudex eū ante oīa condēnabit? Rñ. obtinuit q nō: sed in fine litis veniēt hę expēsę: ne hoc ptextu, cā plus debito prorogeē: & quia hoc spectat ad iudicē appellationis. extra, de app. vt debitus. in fi. ¶ Vtrū pcurator frustratoriè appellans, vel etiā quis nihil nouit de causa, soluet de suo expēsas. not. s. de execu sen §. sequiē. ver. sed qd si procu 13 rator. & s. de pcocur. §. j. ver. itē quod oīno. ¶ † Hoc quoque sciēdū est, q in cā criminali siue denūciationis siue inqsitionis, locū habet petitio expēsarū. arg. extra, de do. & cōtu. cū dilecti. i fi. C. q accu. nō pos. 14 qui crimē. ¶ † Sed pone, impetraui literas, vt mihi puideretē de prębēda in aliqua ecclesia, ex quarū virtute mihi quinto loco vacatura debeē: sed papa ī meū præiudiciū illā confert alij de gratia speciali. Executor verò meus cōfert mihi sextā, quia mihi facta est iniuria super quinta, secūdū ea, quę no. secūdū papā g extra, de pbē. relatū.ᵍ sed factū executoris, qui mihi asignādo quintā functus fuerat officio suo, & ideo nō potuit aliquid facere, sup sexta reprobaē: nunqd habeo expēsas? Rñ. obtinuit q sic: quia victus victori, &c. maximè qa in hac cā de calūnia nō iuratū. hoc tn̄ exēplū videē reprobari: quia executor potuit, puidere de sexta vt videē. arg. extra, de cōces. pbē. quia h in cūctis. & de elec. cū terra.ʰ ¶ † Item quæriē pone 15 dedi tibi libellū treis cōtinentē, cōtra quę plura excipis, demū iudex plura pronūciat, simpliciter ei non fore rñdēdū, appello: iudex appellationis pnūciat quo ad duo: primò iudicē male pnūciasse, & me bñ appellasse: quo ad tertiū verò, eū bene pnūciasse, & me male appellasse: nunquid sum in expensis condēnādus? Rñd. dicas si vnū tantū in libello petitur, & sup illo pluribus ex causis friuolis appelleē: vna etiā sola sit iusta nō cōdēnabor: quia tātū cōsequor 16 ex ista sola, quantū ex omnibus simul consequerer. ¶ † Item si ex diuersis causis, q̄uis friuolis iudex recusetur: vna tamē sit sufficiens, non fit cōdemnatio: quia ad vnū tenditur. Porrò si tria vel plura diuersa in libello ponātur, & pronuncietur quo ad tertium me male appellasse vt in caso proposito condēnabor in expensis. quāuis enim vnus sit libellus, tamē tres sunt petitiones, & super qualibet earum posset vnus dari libellus: quo casu non esset dubium: quia fieret condemnatio: quia quot sunt articuli tot sunt petitiones. ff. de appel. cū in vna. ff. de mino. etiam. §. j. Item constat saltem quo ad vnū articulum, me appellasse iniustè: ideoq̄ condēnabor. extra de appel. vt debitus. in fi. & c. reprehensibilis. arg. ad hoc ij. q.

d ¶ Statuimus. lib. sexto.

e ¶ §. peñ. al. vlt.

f ¶ Ratiōe. ibi no. in glo. quare hoc dicit.

g ¶ Relatum. Vbi scripsi in glo. dicit Innoc. ad fi.

h ¶ Terra. Vide qđ dixi de offi. dele. in literis. sup verbo functos. de iure patr. cùm dilectus. in glos. not. legatum. & glos. seq. ad fi.

vj. si quis ex pluribus. & quod no. extra, de excep. significauerũt. in gl. sup quo. Et hoc multi dixerũt contra dño Cle. papa iiij. de hoc a me greniꝰ arg. tñ contra extra, de testa. Raynutius. & c. Raynaldus. vbi iudex in vno cõfirmat sentẽtiã, & in alio infirmat: & tñ non cõdẽnat in expẽsis. & de fi. instru. cũ Ioãnes. ꝑ quas alij dixerũt cõtra dicẽtes, ꝙ cũ quo ad prima duo bene appellauerim, iudex primꝰ mihi est suspectus: nec ad eũ remitti debeo, nec condẽnari: cũ constet me bene appellasse: sup hoc aũt no. papa extra, de do. & cõtu. finẽ.[a] ꝙ si sentẽtia plures continet articulos, & in vno est iusta, & in alio non: si altera pars appellet à tota sentẽtia, vel etiam si vtraq;, fiet hinc inde cõdẽnatio expensarũ: adeoq; cautus aduocatus debet iustũ articulũ diuidere ab iniusto: & sup iniusto debet tãtũmodo appellare: vt patet ĩ prę. c. Raynaldus. §. i. cuius sentẽtia. & c. Raynutius. §. dictꝰ vero. vbi verò sentẽtia vnũ tantũ continet capitulum, puta quia iudex cõdẽnat in cẽtũ, qui debuit cõdẽnare in quĩquaginta: nulla põt fieri diuisio: & ideo tũc fas est à tota sentẽtia appellare: nec fiet hincinde cõpensatio: quia nõ est partis distinguere vtrũ debeat tantũ vel nõ. Sed vbi sunt plura capitula, tunc sentẽtia põt pro parte valere & pro parte nõ: vt in pręd. concor. & extra, de cõuer. coniug. placet. Ad hoc facit ĩ. de sala. §. sequitur. versi. pone quòd non.

a ¶ Finem. Vbi scripsi super glo. sed nunquid ante fi. versic. quid si appellans.

SVMMARIVM.

1. ☞ Expensarum cõdemnatio an sit, nulla taxatione præmissa, facienda.
2. Expensæ sunt secundùm negotij & personæ qualitatem, per iudicem taxandæ.
3. Expensarum taxatio, diuersimodè, & à diuersis fieri solet.
4. Expensarum petitionẽ omittens, an possit post diẽ latæ senentiæ petere.
5. Iudex si condemnationem expensarum petitam distulerit, debet de propria bursa eam resarcire.
6. Expensæ iudiciales quæ adiudicãtur, debent esse vtiles & moderatæ.
7. Expensæ tantum hæ præstandæ sunt, quæ propter causam factæ sunt.
8. Victore gratis patronũ habẽte, an victus veniat cõdẽnãdus in expẽsis, quas patronꝰ debuisset habere.
9. Victor artifex existens, si propter litem impediatur lucrari, an hoc deducetur in expensis.
10. Litem habens cum duobus, cuius gratia nil expẽdit an aliquid repetere debeat.
11. Expensæ in causa appellationis adiudicantur factæ à tempore emissæ appellationis.
12. Altera parte ad sportulas præstandas non obligata an ab altera sint exigendæ.
13. Expensæ diuersis ex causis exiguntur.
14. Expẽsæ an & quo casu sint ante finẽ litis pręstãdę.
15. Condemnatio expensarum, fieri debet de factis, nõ de fiendis.
16. Expensæ nõ sunt parti contumaciter absenti in detrimentum alterius partis remittendæ.
17. Dolus cum dolo, & culpa cum culpa qualiter compensari dicantur.
18. Locus vicinus, aut tempus propinquũ, pluribus ex causis per iudicem arbitrari potest.
19. Agi an possit ad expẽsas, vbi non interest de partis absentia.
20. Cõtumax ante litis cõtestationẽ an possit mulctari.
21. Expẽsarũ, quæ fiunt in iudicio, quatuor sunt genera.
22. Æqualitas semper est in iudicijs obseruanda.
23. In certis non est locus coniecturis.

Expensarum condemnatio qualiter, & quãdo sit facienda.

POstremo Dicendũ est seu restat, qualiter et qñ expẽsarũ condẽnatio sit facienda. Et quidẽ facienda est, ꝑmissa à iudice taxatiõe: vt extra, de rest. spo. frequẽs §. sed licet. & extra, de excep. pia. cũ suis cõcor.[b] in qbus dicit, taxatiõe ꝑhabita, & c. C. de iudi. aut. post iusiurãdũ. & iij. q. iij. qđ fieri. in fi. Debet enĩ iudex dicere, Amice, qđ expẽdisti in cã, vel rõne huius appellationis à tuo aduersario interpositę: qđ expẽdisti in aduocatis: qđ ꝓ testibꝰ, & similibus: vt C. de iudi. sancimus. Et si ille rñderit, vltra q̃ sit verisimile eũ expẽdisse, puta dixerit xx. lib. iudex, si sibi verisimiliter vr̃, ꝙ expẽdit tantũ xv. iudex dicet, et ego taxo xv. Vade dic ꝑ tuũ sacramẽtũ, quãtũ expẽdisti itra xv. ꝙ si ille dixerit ꝙ expẽdit xij. iudex dicet, & ego eũ tibi cõdẽno in xij. noĩe expẽsarũ: eas restringẽs potius q̃ laxãs. Et si ille rñderit se expẽdisse xv. minꝰ vno denario, iudex dicat, & eũ ego tibi in quidecim cõdẽno, minus vno denario noĩe expensarũ. Vides igitur quõ ꝓcedit iudicialis taxatio. Vides etiã quo post eã sequit̃ iuratio, & post eã cõdẽnatio in id, qđ iuratũ est. nõ enĩ fieri debet in minus: vt ff. de in lit. iurã. in actiõibꝰ. Hæc ꝓbant̃ C. de iudi. aut. post iusiurãdũ. & in aut̃. colla. vj. de iudi. §. oportet. extra, de ꝓcur. cõstitutis. ¶ † Arg. tñ cõtra. ꝙ fiat condẽnatio expẽsarũ, nulla taxatione ꝑmissa. extra, de ꝓcur. auditis. ad fi. Sol. Illud in interlocutorijs: vbi si qđ minꝰ plenè determinatũ est, adhuc poterit plenius determinari. Aliud in diffinitiuis, vbi iudex in ꝓnũciãdo siue bñ, siue male, functus est officio suo: nec põt aliquid vlterius mutare: vt ĩ. de sen. §. qualiter. ver. hoc quoq;. & ideo nõ ꝓdessent, vt nisi certã quãtitatem cõtinerẽt. Vel dic, prout not. in ꝑdi. c. auditis. secundũ papã & alios. Et dicimus gñaliter, qđ expẽsę q̃ fiũt in iudicio, & q̃ veniut iudicis officio, & etiã q̃ fiunt extra iudiciũ, & q̃ veniũt iure actionis, taxari debẽt iudicis officio: vt in ꝑ. l. sancimus. C. vñ vi. si qñ. & ĩ prędi. §. oportet. q gñaliter loquit̃ de oĩbꝰ expẽsis. ¶ † Debet aũt iudex taxare sumptus, inspecta negotij qualitate, & coditione ꝑsonę. extra, qđ met. cã. c. fi. & in ꝑdi. §. oportet. C. de fru. & lit. expẽ. terminato. & in ꝑ. l. sancimus. Et si iudex viderit neutrã partem in expẽsis cõdẽnandã, hoc debet in sentẽtia declarare, vt ibi. ꝙ in hoc stet̃ iuramento partis, habes ibi. & C. de iud. l. properandũ. §. sin autẽ alterutra. & not. extra, de fo. cõpe. dilecti. & ĩ præ. aut̃. post iusiurandũ. & j. tit. ꝓxi. §. pen. versi. † Et ꝓpter rara præ. quidã taxãt expẽsas, & iusiurãdũ super eis recipiũt, anteq̃ sentẽtiã in causa principali ꝓferãt. Alij verò sententiã super principali prius pręferũt, & in fine sentẽtiæ dicũt, & eũ in expẽsis legitimis cõdẽnamꝰ: earũ taxatione nobis in posterũ reseruata, & postea taxãt, vt ĩ. dictũ est, quod in Romana curia obseruamus. quod dic vt ĩ. de exp. c. §. viso. ver. ꝙ si reus.[c] Licet autẽ nõ liceat iudici in minus taxare, q̃ iuratum est: tñ si viderit se male taxasse, poterit suã taxationẽ reuocare, & nõ procedere ad sententiã. Põt autẽ appellari à sñia taxationis, & etiã à iureiurãdo. q̃ dic secundũ papã prout not. extra, de his q̃ vi metusve cã fiunt. c. fin.[d] ¶ † Illud etiã notandũ est, ꝙ si qs omisit petitionẽ expẽsarũ: adhuc ea die qua sñia ꝓfert̃, & nõ postea, põt eã petere, & iudex põt etiã ꝓnunciare. C. de fru. & lit. expẽ. terminato. ff. de re iudi. Paulus. De hoc ĩ. de excep. c. ij. versi. sed qđ si iudex. nisi in cã appellatiõis. C. de tẽp. appel. per hãc. & C. quis prouo. nõ est nec. l. fi. ¶ † Et si iudex cũ petita, est cõdẽnationẽ distulerit, de ꝓpria bursa resarcire tenet̃: vt in prædi. §. sin autẽ alterutra. & eo. tit. sancimꝰ. Habet tñ iudex regressum aduersus partẽ, quã debuit condẽnare. arg. C. lib. x. de exact. trib. l. pen. Dicunt etiã quidã, ꝙ iudex potest in sua sententia reseruare expẽsas. quod dic vt in prędi. versi. quod si reus. Hodie tñ vident̃ cessare prędicta. Nã in eiꝰ arbitrio est, cõdẽnare vel non, inspecta negotij qualitate. in aut̃. colla. vj. de iudi. §. oportet. dũ tamẽ declaret hoc in sententia. C. de iudi. aut̃. iusiurand. Vtrũ autẽ victor possit in cã appellare: quia iudex sibi non adiudicauit expẽsas? Dic vt ĩ. de appel. §. in quibus. ver. xxxiiij. & seq. Quid si appellãs renũciet appellatiõi? dic vt ibi. ¶ † Et nota ꝙ expensę iudiciales, quę adiudicantur, debent esse moderatę & vtiles. extra, de dol. & cõtu. finem. & c. cùm dilectis. in fi. et de fo. compe. cùm dilecti. & de eo qui mit. in poss. cau. rei ser. cùm venissent. in fi. & de sequestr. possess. c. j. in fin. secundum B. Io. autem & Vincen. & Papa dicunt quòd tantum necessariæ, & non vtiles, sunt præstandę: vt in prędi. c. cùm venissent.[e] ¶ † Item hæ solę præstandæ sunt

b ¶ Postremò dicẽdum. Concordat lib. vj.

c ¶ Reus. proba. & vt ibi dicitur, hęc forma commẽdatur per l. vbi. C. de fal. & mihi placet, ne pars præsentiens se succũbere, possit impedimẽta præstare. sed qñ ex qualitate personarũ nõ venit, hoc timendũ, satis placet ꝙ pręc. præcedant.

d ¶ C. fin. Vbi scripsi super verbo ab ipso.

e ¶ Venissent. quomodo hoc cõtrarietas tẽdit ad idẽ ex quo de immoderatis agitur. dixi in decr. finem. super glo. sed nũquid ante finem.

a ¶ Damna. Idem not. in c. finem. in glos. sed nunquid. ante fi. In cõtrarium allegatur §. sequens, qui incipit, quidam. Vide quod ibi nota. & in §. non omnia.

b ¶ Remunerandi. Secundùm Guid. de Suza. totus fuit ad literã iste versi. in l. properandum. C. de iudi. §. sin autem. iij. & fuit additio. cũ duobus seq.

ADDE pro hac decisione, Rotam in terminis in antiq. deci. deci. cccc-xxxiij. & quid si quis ꝓpriã cãm etiã clauit p se: an repetat expẽsas, quas facere potuisset ĩ procuratores? Vide Rotam in anti. decis. cccccxxxiij.

c ¶ Gestis. de l. properãdũ. superius allegata ibi dicit deberi expensas, quas reus se fecis se iurauerit.

d ¶ Culpa. De aduocato gñali victoris, qui recipit annuũ salariũ ꝓ oĩbus ipsius causis, arguit Odofr. in l. sancim⁹. q̃ nõ imputet id victo, p l. idẽque. §. idẽ Labeo. ff. mãd. ad contrariũ allegat ff. de annu. leg. l. Seio. j. rñ. in fi. vbi dicit q̃ labor & pecunia, diuisionem recipiunt.

ADDE vt per Bal. in d. l. stipulatus es op⁹. vbi dicit q̃ iura alleg. p Spe. nõ probant.

e ¶ Respon. secundũ Guid. de Suz. vbi s.

f ¶ Secundùm B. Ysi. Odofre. in l. sancimus. de iud. & per eundẽ §. in 9 telligit ponderari in expẽsis, scilicet vt si victus fecet alere cõsueuit ex operę, impedita illa, victualiũ habeatur ratio: sed aliis non, per l. q̃ semisses. ff. de vsu ris. & de rei vẽd. si res mobilis. tenet etiã ibi, q̃ q̃ui p se consueuerat litigare, salariũ ꝓ curatoris non cõ putauit victo vel missionem passo per pręl. qui se misses. Idẽ Guid. de Suza. qui etiã per legẽ illam, & per l. idẽ. §. sed si ad victuras. communiter est versi. sub §. adẽ Labeo. ff. mand. & pro socio. l. cum duobus. §. si quis ex sociis. et l. vel vniuersorũ. ff. de pigno. act. dicit quòd si solebat peditare, non imputabit equorũ vecturas. concor. quod not. in prædi. §. adem Labeo.

desunt, quæ propter causam factæ sunt: vt extra, de do. & contu. finem. & in prædi. concor. & in prædicta l. properandum. §. sin autem ex gestis. puta in aduocatis & testibus, & in actis iudicialibus, & in eundo & redeũdo, & stando, & in aliis: vt extra, de procur. cùm pro causa. C. de iudi. sancimus. & extra, de iniur. in nostra. & de elec. vt preteritæ. vt in aut. vt iudi. sine quoquo suffrag. §. hęc autẽ omnia. versi. pauca verò. C. de fruc. & lit. expen. non ignoret. extra, de voto. magnæ. prope fin. Item hæ expensæ erunt mediocres, & nõ delicatæ. ff. de pign. actio. si seruos. in fi. ff. de dam. infec. inter quos. §. fi. & l. seq. & quales victor in domo facere consueuit. in aut. de manda. princi. §. illud. col. iii. ff. ad exhib. sed & si hæreditas. §. j. ff. de peti. hæred. sed & si lege. §. quod autẽ quis. & seq. & ff. de rei vendi. si res. Nec obstat ei quod minores facere potuisset. ff. mand. si quis. ii. §. impẽdia. Si quas autem facto vel casu fecit, illas nõ repetit. ff. eo. inter causas. §. non omnia. & facit ad hoc ff. pro soc. cum duobus. §. damna.[a] ¶ †Quid si victor habuit gratis patronum, nunquid victus condemnabitur in eo salario quod fuisset habiturus patron⁹? Et videtur quòd sic: quia victor est illi obligatus ad antidora: vt ff. de peti. hæred. sed & si lege. §. consuluit. extra, de testa. cùm in officiis. Sed distingue, vtrum ille animo donandi patrocinatus est: & tunc nõ debet fieri cõdemnatio in salario quod ille meruit: an verò spe remunerationis: & tunc sic: vt ff. manda. idẽque. §. fin. & l. si verò non remunerandi[b]. Quid si ab emptore fundi, cui vẽditor ad expensas tenetur: vt C. de euic. l. j. euincitur fundus. ipse verò emptor, qui peritus est in iure, sine alio aduocato causam defendit, ita quòd nihil de contingentibus omisit: nunquid poterit petere quod in aduocato dedisset? Dicit quidam quòd sic: quia hæres, qui euincit hereditatem à bonæ fidei possessore, cõputat ei quod ipse fuisset de suo patrimonio expensurus. ff. de peti. hære. sed & si lege. §. quod autem quis. versi. & nunc igitur. & facit ad hoc ff. loca. quod si domus. & ff. de lega. iii. l. penul. argu. tamen contra. ff. de fideiuss. stipulatus es opus. Sed illud dici [illegible] ibi esse, quia nõ ea est causa, in quam fideiussio facta fuit. Item contra in prædict. §. sin autem ex gestis.[c] Secus autem esset, si aliquid de contingentibus omisisset. argu. ff. de rei vendi. vtiq. §. culpa.[d] ¶ †Quid si victor plus expendit quàm victus expensurus fuisset: nec victus habebat aliquod priuilegium, vel si habebat, non allegauit illud? Respon.[e] victor consequetur expensas, quas fecit, non quas victus facturus esset: vt ff. mand. si quis alicui. §. impendia. & facit ff. ad Macedon. item si. §. quod dicitur. & quod not. ff. de iud. eum qui. & hoc intellige in cibo, & huiusmodi. Si autem plus solueret notariis, vel executoribus, vel huiusmodi, quàm teneretur, hoc non computabit. & facit ff. de reli. & sump. fune. at si quis §. funeris. Quid si victor artifex est, qui de suis manibus lucratur: sed lis eum impedit, nunquid hoc deducet? Videtur quòd sic. arg. ff. ad exhib. sed & si. §. quoque autem. secundùm B. Ysi.[f] ¶ †Quid si habeo cum Titio vnam litem, & aliam cum P. cuius gratia nil expendo: nunquid repetam? Videtur distinguendum, vt ff. fam. ercisc. ex parte. in princi.[g] Et not. super hoc tria genera expẽsarum: vt infra versi. in summa. Item de condemnatione expensarum deducendæ sunt, quas domi facere consueuit. ff. ad exhib. sed & si. §. fin. & in prædi. §. quod autem. & in præd. l. si res. secũdùm papam. Item cùm in fine litis fit condemnatio expensarũ, deducuntur quæ antea solutæ erant propter contumaciam vel ob defectum probationis: vt s. §. nunc de expensis. versi. cæterum. ¶ Expensæ autem iudicis, quales esse debeant, not. s. de salar. §. j. in princip. ¶ †Item de expensis legati. s. de lega. §. superest. versic. illud quoque. ¶ Hoc quoque notandum est, quod in causa appellationis adiudicantur expensę factę à tempore emissę appellationis: vt extra, de appella. Nicolao. In contumacia verò factę a tempore citationis: vt extra, de dolo & contu. cum dilecti. in fi.[h] Quod intellige sanè. nam expensas factas ab ea hora, qua incipit contumax esse, restituet. Vnde si citatus fuit quis vt veniret die sexto, & non venit, restituet expensas factas die septimo, & sequenti, & si fortè venit die decimo, non pstabit expensas factas pro citatione, & huiusmodi: sed solùm factas ab hora, qua contumax esse cœpit.[i] Cùm verò quis deficit in probatione propositę exceptionis, vt eo. titu. fin. Item cùm passus missionẽ possessionem recuperat, soluit expensas factas à tempore missionis vsque ad tempus oblatę satisfactionis. extra, de sequestra. pos. c. j. in fi. Item quandoque condemnatur quis ad factas & faciendas: vt j. versi. item scias. ¶ †Item nota q̃ si altera pars condemnetur ad sportulas pręstandas: nec ab altera parte sunt exigendę. C. de fruc. & lit. expen. l. j. ¶ De mulcta verò per iudicem infligẽda, dic vt s. de sent. §. species. versi. est quarta. ¶ Hoc quoque sciendum est, quòd qui non potest satisfacere de expensis, punitur aliàs arbitrio iudicantis. xiiii. q. vj. si res alienę. extra, de appel. reprehẽsibilis. §. si autem. & de offi. deleg. causis. ¶ Item nota generaliter q̃ aduersarium indebite fatigans, cõdemnatur ei in expensis: vt iij. q. iii. §. spatium. versi. quod fieri. extra, de rescrip. c. fi. ¶ †Ex premissis igitur collige: nã expensę quędam petuntur propter contumaciam: quędã ob calumniam: quędã ob temeritatem: quę petuntur ob contumaciam, indistinctè petuntur: vt s. eo. §. si ante litem contest. ver. hoc autem tertiũ. & §. nunc de expen. versi. hoc quoque. ibi: porro. &c. Quę autem ob calumniam, quę attenditur tam ex parte actoris q̃ rei: vt extra, de pœn. calumniã. ibi: temere litigantium, &c. i. actoris & rei. Istę similiter secundum omnes prestantur, vt ibi. & extra, de rescrip. cęterum. & c. fi. & de do. & cõtu. ex literis. & in prę. §. nũc de expẽsis. ver. in hoc autẽ. ¶ Cùm verò ꝓpter temeritatẽ litigãtis petuntur, subdistinguitur. Nam aut constat eũ nõ esse vllo ꝓbabili errore deceptum: & tunc secundũ oẽs, indistinctè condẽnatur in expensis: vt ff. de iudi. eũ quẽ. & in prę. c. calũniã. ibi: temere &c. Aut cõstat eum ꝓbabili errore deceptum: & tunc excusatur. Aut dubitatur: & in hoc variant doctores. nam dicit B. q̃ nõ condẽnatur, si fuit iuratũ de calumnia. Plac. & Iac. Bal. dicunt q̃ indistinctè condemnatur: quia eo ipso q̃ succumbit, malã causam p̃sumitur fouisse. quę dic vt in p̃d. ver. in hoc autẽ. P. de Samp.[k] in hoc mẽbro, scilicet cũ dubitatur, distinguunt sic: Nã aut deficit quis in ꝓbatione dilatorię exceptionis: quo casu dic vt s. §. si ante litẽ. ver. sed nunquid. Aut in ꝓbatione peremptorię: quo casu si deficit postq̃ altera pars suam intentionem fundauit, condẽnatur in expensis. & in prędic. finem. Aut deficit in ꝓbatione principalis causę: quo casu iterum subdistingue, quia aut est causa ciuilis, aut spiritualis, aut criminalis, aut appellationis. Si ciuilis: aut iuratum fuit de calumnia, aut nõ. quod dic vt in pręc versi. in hoc autem. Si spiritualis, dic vt in eo. §. quod si est talis. Si verò sit criminalis: eo solo q̃ succumbit, pręsumitur calũniari secũdũ omnes: vt in pręc. versi. & ideo cùm calũnia pręsumatur, debet condẽnari in expẽsis: vt C. qui accus. non pos. qui crimen. & in c. cor. q̃ sunt s. ibi: quę autẽ ob calumniã, &c. Quod verũ est, nisi doceat de errore probabili: vt s. Si autẽ sit causa appellationis: tunc dic vt s. §. nunc videndum. in prin.

g ¶ In princip. Istius legis casum tu Canonista vide in sustra. decre. vt præteritæ. & de elec. super gloss. ij. per quod habebis mentem: sed inepte formatur quæstio.

h ¶ In fine. Vide quod ibi dixi.

i ¶ Cœpit. Quidã Legistę multùm institerunt in hoc ponendo exemplum: cum ea durauit ꝑ mensem, & pars ad omnẽ terminum cõparuit, modò in vna citatione fuit cõtumax, petit aduersarius omnes expensas factas, ab initio litis, & seruus quandoque sic iudicatũ per l. sancim⁹. C. de iudi. vbi dicitur, cõtumaci non aliter pandi iudicij aditum, nisi prius restituat omnes expensas, siue circa cultronum litis, siue circa aduocatorũ salaria &c. Sed contrariũ est verum, vt hic, cũ lex illa dicat illas expensas vel damna resarciendas quæ ex huiusmodi vitio aduersarijs sunt inflicta, per quod iustificatur quod dicit hic author. & idẽ ibi Simon Vinc. & decre. cùm dilecti. quam allegat hic. per quam etiam, & per decret. auditis. de ꝓcur. pater nõ dubium quęstionẽ Legistarũ, an expensæ, contumacię veniant in cõdemnatiõe, an solum indirectè debeatur, scilicet si pars velit admitti ad causam, de qua Cy. in præ. l. sancimus. in j. q. Patet enim per illas decr. q̃ veniũt in condemnatione ei, quod primo dixi. Nõ obstat C. de epis. & cle. omnes. in fin. ibi: sũpt⁹, quos ab exordio cœptæ controuersię &c. loquitur enim de expensis in fi ne litis.

ADDE vt per Bar. in ver. aut. se mel. C. quomo. & q̃ñ iud. in d. l. sancimus & ibi Alex. & Panor. in c. ij. extra, de accus. & in l. qui ante Calrodas. & ibi per nouissi. ff. de verb. obli.

ADDE ad materiam hanc ea, quæ plenè dicuntur per Anto. de But. & Abb. Sicu. in c. finem litibus. extra, de dolo & contu.

k ¶ De Samp. Indistinctè super decre. fina.

dotē. vt not. l. ij. ff. de in pē. in re. do. fac. Et si dicas, expēsæ necessariç minuūt dotē. Rñdeo, hic secus: qa tacite videt actū q vir de suo impēsam litis faciat: qa hoc onus gratia sui suscepit: & ideo impēsam alteri imputare nō debet. ar. ff. de pscri. verb. l. naturalis. §. pe. ff. de pcur. l. actoris pcurator. ff. mā. l. creditor. §. j. Sed certe imò gratia sui & alteri⁹ agit. Vnde videtur q impēsa de cōmuni sit fiēda. l. iij. §. j. ff. finiū regūdorū. Bart. dicit q minuit dotē, sicut peculiū & hæreditatē. C. de iure deli. l. si. §. in cōputatione. ad l. Falci. l. heres. ff. de mino. l. minorib⁹. Et facit qđ not. C. mā. l. ab Anastasio. & l. per diuersas. glo. magna. & C. de bon. aut. iu. pos. l. fi. in fi. primę col. & qđ no. eo. tit. aut. ei, q iurat. cū si. Hoc verū, licet posset disputādo Bar. respōderi. & ista expēsa nō fit in re dotali, sed in lite. & sic cessat eius ratio. Bal. ¶ Pōt iudex reuocare erroneā taxationē expēsarū. Itē & appellari potest à taxatiōe iniqua. in §. postremò. & post pcio. ibi. tamē si viderit &c. allegat Inn. qđ metus causa. super eo. G. ¶ Possunt expēsæ nō petitæ peti, tota illa die, qua iudex pōt supplere. versiculū illud autē. G. & vide suprà de disputa. & alle. §. fi. & de sen. pe. §. j. & s. eo. §. j. de exce. §. si iudex. G ¶ Item iudex, q nō cōdemnat in expēsis petitis, facit litē suā: tamē recuperat ab eo qui debuit cōdēnare. C. de exac. tribu. l. missi opinatores. ¶ An emptor in ppria causa sibi patrocinando, repetat salariū

cùm dies. §. pe. & l. Pedius. §. in seruum. extra, de mut. pe. c. ij. extra, de excepti. cùm inter. Et hęc vera sunt in iudiciis, tam ordinariis, quàm extraordinariis: quod patet ex eo, q hi sumptus, quibusdam personis remittūtur: vt furioso, & similibus. C. de epi. audi. cum dementis. Horum autem omniū ratio habēda est in cōdemnatione expensarum: vt patet ex præmissis: & probatur C. li. x. de fruc. recuperā. l. vinea. ¶ † Et breuiter no. cùm quis in expēsis cōdemnatur pro cōtumacia: aut pro cōtumacia manifesta: & tūc iudex partē absentem cōdemnat in expēsis, nulla litis contestatione facta: vt extra, de procur. c. cōstitutis. qa in certis nō est locus cōiecturis: vt ff. de verb. obli. cōtinuus. nec in notoriis est iuris ordo seruādus: extra, de iureiur. ad nostrā. iij. Aut pro dubia cōtumacia, vt quia nescis iudex an citatio ad eum peruenerit, vel an iusta de causa impeditus, venire nequiuerit: & tūc honestum & ęquū est, ne in expēsis condēnet si venerit, & iustā causam absentiæ probarit: sentētia retractatetur. extra, de pcu. querelā. de re iu. cùm Bertoldus. cōdēnatio tamē tenet: vt in prę. c. querelā. Aut condēnatur propter literas veritate tacita impetratas, aut qbus malitiose vtit: & tūc eo cognito qa iam cōstat de malitia sine dolo, siue de libello: & sine litis cōtestatiōe potest fieri cōdemnatio in expēsis. extra, de rescr. cęterū. & c. qa nōnulli. Aut fit propter exceptionē excōmunicationis intra viij. dies nō probatā: vt s. §. j. ver. xv. aut pter exceptionē obiectę spoliationis: vt in e. §. ver. xv. Aut qa deficit in probatione eius quod opponitur cōtra formā electionis: vt in e. §. ver. iiij. & in his casibus, & similib⁹, ante litis cōtestationē, & sine libello, cùm iam de malitia cōstet, cōdēnatur qs in expēsis taxatione præmissa. ¶ Qualiter autē expēsæ probētur: dixi s. eo. §. ppe prin. & j. ti. proxi. §. fi. ver. penul.

De fructibus,[a] & interesse. Rub.

QVoniam Præter expēsas sępe fructus rei petitę, & interesse petuntur: idcirco de his ad Canonistarū instructionem pauca tangamus: dicentes primò de fructibus, & postea de interesse.

SVMMARIVM.

1. Possessor, etiam bonæ fidei, an posit naturales fructus suos facere.
2. Possessor bonę fidei, fruct⁹ industriales facit suos.
3. Bona fides quando exiguatur.
4. Possessor malę fidei, etiam cum titulo possidens, an & qualiter de consumptis teneatur.
5. Prelatus in vltima voluntate dicens, volo quòd de omni mobili meo, quod nūc habeo, fiāt tres partes, quam partem eligere censeatur.
6. Legās oīa mobilia, an debita sua legasse censeatur.
7. Debitum an sit inter mobilia computandum.
8. Pecudes & alia se mouentia, an mobilium nomine comprehendantur.
9. Res sacris vsibus deputatæ, non sunt ad aliū vsum deputandæ.
10. Possessor bonorum an posit fructus naturales suos facere.
11. Fructus qualiter, & qua actione, veniāt restituēdi.

patroniciū à vēditore: videtur q sic. ar. cōtra. ff. de fideius. l. penul. G. ¶ Stipulatione enim est opus. ff. de loca. l. habitatores. ver. qđ si ab emptore. G. ¶ Expēsæ petūtur interdū ratione cōtumaciæ. Interdū ratione calumnię. Interdū ratione temeritatis, & interdū ab eo, qui succubuit in causa principali: & tūc aut erat ciuilis, aut criminalis, aut spiritualis. quæ dic plenè vt in §. ex præmissis. G ¶ Non dicitur cōparuisse qui illicētiatus recessit: & cōdemnatur in expēsis, ibidē. vide s. de aduoc. § ille, qui cōparuit. ¶ Quis locus dicatur vicinus, vel tēpus propinquum, iudex arbitrabitur. ibidem. G. ¶ Practicā super taxatione expēsarū vide s. de excep. §. practica. & ibi an possit reseruari cōdēnatio & taxatio. itē an valeat sentētia super expēsis, etiā sine taxatione. s. de sen. §. sentētia super expēsis. vbi multa de materia. Itē an nomine expēsarū cōtineatur pretiū, vide j. de emp. & vē. item nota q nomē. & j. de interesse. & facit eo. ti. de emp. & rē. §. nota q pœna.

De fructibus, & interesse. Rubrica.

Author [a] si. j. §. dat de prima parte Rub. remissionē ad Ro. Azo. & Accur. hic autē post p. remittā ad gl. Io. R. & Accur. Ex prędictis igit authoribus pter Rof. pdictū nullus psequitur hāc partē primā in si. Io. de Bla. q sup tit. de rei vē. v. r. itē pdict⁹ ab illo. & ver. si aūt fruct⁹. & ibi de hypothecaria.

hoc plenè prosequitur. De aliis autē Guid. de Suza in sui ordi. iudi. charta j. sub rubrica, quæ actiones proponuntur pro fructibus. & distinctio fructuum. De secunda parte rubricæ. vide quod dicam infra §. sequitur. in fi.

De fructibus, & quid sint.

SCias Igitur q fructus est, quod superest deductis expensis: ī s. ti. proxi. §. j. ver. expēsæ. super quo distingue: Quia fructuū alij naturales, vt poma, ficus cerasa, & similia: & alij industriales, vt segetes, vinū, & similia, quę industria procurātur.[b] Itē fructuū alij sunt percepti, alij percipiēdi. percepti dicuntur à bonęfidei possessore. ex quo quocunque modo sunt à solo separati: à fructuario verò tūc demū, cùm sunt in horreo recōditi: vt ff. qui. mo. vsusfr. amit. si vsufructuarius.[c] Itē & percipiēdi, duobus modis dicūtur: vel quia immaturi eos dñs recepisset.[d] Itē possessorū alij cum titulo, alij sine titulo possident. ¶ † Dicigit[e] q naturales fructus, nullus possessor, etiā bonęfidei, facit suos: vt ff. de vsufru. fructus.[f] Videtur tamē q bonęfidei possessor, omnes suos facit: vt ff. de acqr. re. do. bonęfidei. Sed dic oēs, i. siue à se, siue ab alio eius nomine perceptos: vt ff. de vsur. qui scit. §. prę terea. Si igitur hi extēt, vēdicabūtur: alias nō tenetur possessor, cùm neque possideat, nec dolo desierit possidere: nisi in eam rem cōsumpserit, in qua tantūdē de suo soluere tenebatur. tūc enim condictione sine causa tenetur: vt ff. si cer. peta. si & à me. ¶ † In industrialibus autē, dic q quilibet bonęfidei possessor siue cum titulo, siue sine titulo, suos facit secūdùm oēs:[g] licet hoc vltimū sine titulo non reperiat lege aliqua expresse cautū: sed oēs leges loquūtur de eo q cū titulo possidet: vt Insti. de rerū diui. §. si qs à nō dño. & in prę. l. q scit. §. in alieno. ff. de acquir. re. do. bonęfidei. tamē satis exprimit hoc præ. l. de vsur. & ff. qui. mod. vsusfr. amit. si vsufructuarius. & ff. fini. regun. l. iiij. §. ant. Licet autem faciat suos, tamē si extēt, tenetur reddere iudicis officio, nō rei vēdicatione: quia percipiētis sunt. C. de rei vēdi. certū. §. bonæfidei.[h] De cōsumptis autē nullo modo tenetur: vt Institu. de offic. iudi. §. si verò bonæfidei. forte[i] nisi ad pretiū: quia lucrisecit pro cultura & cura: vt ff. fini. regun. l. quarta. §. post litem. & Insti. de rerū diui. §. si quis à nō domino. ¶ † Sed quādo exigitur bonafides? Respon. in initio: vt in prę. l. q scit. §. prętrerea. Nec obstat prędi. l. bonęfidei. §. in contrarium. quia opponendo[k] non

Quoniam præter.

[b] ¶ Procuratur. Hieronymus super Isa. xviij. lib. Sudore & labore nimio ad vbertatē fructuū fouemus. & super Osee. b. dicit q grauior est pœna, quādo tempore messis & vindemię speratę fruges auferuntur, & vinum, & quodammodo speratæ tolluntur de manibus.

[c] ¶ Vsufructuarius. Dupliciter legitur lex illa, vt ibi not. in prima gl. hic accedit j. lecturæ. sed j. versi. sed pone accedit secūdę. Si dicamus prælatū vsufructuariū. Est aūt prima lectura hic posita. Secūda est, q hęc est differētia inter bonęfidei possessorē & vsufructuariū: qa sufficit in primo, fructus quoscūque & à quo cunque separatos. in secūdo requiritur q separati sint ab vsufructuario, vel ab alio eius nomine.

[d] ¶ Recepisset. Si possedisset. de restitutio. spoliat. grauis. Itē fructū aliq dicūtur cōsumpti, quia desiderant esse. Alij existentes: & hi duobus modis: qa percepti & nō cōsumpti. Alij, q nōdum percepti: & ex his aliqui dicuntur stātes: vt spicæ. alij pēdētes: vt poma. Sunt etiā stantes, q nō cōtinētur arista vt spicæ, sed corio, siliqua, vel pelle: vt faba vel lupinum.

De possessoribus etiam. de quibus sequitur, aliqui sunt bonæfidei aliqui malæ. Hoc Rofre. post Azo.

[e] ¶ Igitur. Longè plenius quàm not. xij. q. ij. non liceat. de restitutione spoliatorum. grauis. ff. quod met. causa. sed & partus. & de rei vendicatione. Ex diuerso autem prosequitur author ad literam verba Guliel. vbi suprà, vsque ad versiculum sed pone prælatus. quæ tamen omnia fuerunt Azonis, vbi suprà, & infrà. Rofred. allegata propè finem paragraphi.

[f] ¶ Fructus. Prout ibi not. Accur. in gloss. fi. lex ipsa loquitur de habente titulum, hoc dico propter Rofr. qui dicit antiquos tenuisse. & forte non malè per legem statim allegatam, quòd bonæfidei possessor, cum titulo etiam naturales facit suos, & hoc facit titulus.

[g] ¶ Omnes. Iurisperitos, qui sic intellexerunt dictum Azonis.

[h] ¶ Bonæfidei. Dixit hic Azo q in seruo possesso, fiet restitutio requisitorum ex opera, non ex re: per l. præterea. ff. de rei ven. licet Pla. contra hoc intelliges per ibi nota. in glo.

[i] ¶ Et cura. vt Iac. pileus & lana. Azo.

[k] ¶ Opponendo. Vt ibi no. in fin. magnæ glo. subdebat Gul. non respondendo dicit Azo. dixit vt author.

O

a ¶Essent. Etiam inhoneste. Azo & Gul.
b ¶Distribuendæ. Vide infra de sta.mo.ver.l.viij.& ibi dabo remissiones.
c ¶Sua. Clarius dixisset, sibi.
d ¶Mobilia. Creditoris, cui debeo: quia si dicas, prædicti prælati testantes: superflua est quæstio. Dic ergo quòd non refert si ad illum casum legati, quod pat. t : quia tūc loquitur de se ipso. si sic, facit quę ibi in genere. hoc expressa propter infra dicenda in fin. huius versi.
e ¶Ergo. & l. quam Tuberonis. §. in peculium. ibi: hoc amplius &c.
f ¶Respon.j. Aliqui inducunt illam legem ad partem primam: sed meli⁹ ad secundam induceretur, quia ibi expressa fuerant nomina, quasi a?s non venissent. facit etiā præ.l.ff.de re iud.à diuo Pio. ponderato ordine executionis ibi tradito.ff.de vsufruc.l.j. in fi. de leg.iij. si chorus.§. j. et facit quod no. ff. de verb.sign.mouentium.gl.in auč. de non alie.aut per mu. colla. ij. super rubrica distinguit an nomē vel actio sit ꝓ re mobili vel immobili: & illi aptetur. Pro quo facit quod not. C. si aduersus transact. l.j.& ij. Et facit qđ hic sequit in versi. prox.fertur Di.de hoc no. in.l.pōt.ff. de aut.xu.& vide j. de resti.spo.§.ij.circa fi.ver.sed adhuc cōtra Ia. de Bel.io præ.auč.de nō alie. reassumit glo.Rubr.in.ij.q.inducens pro distinctione prædicta pręalleg.l. potest. Item Insti.de vsusc.in princi. vbi actio in rem, pro re mobili trienmo, sed immobili decennio tollitur. Item actiones censentur res mobiles, vt patet C.de rei vxo.actio.l.vna.§.exactio.& C.quando & quibus quarta pars.l.ij.versi.mobiles. & facit C.de transact.l.præses. Contra distinctionem autē illā, allegat quod not.io d.l.corruptionē.& C.de seruit.l. sicut.in princ.& de præscr.longi temp.l.fi.ad fin. Subdit ꝙ si consideratur actio respectu suipsius, immobilis censetur: vt no.in præ.l.mouentium. Si autem consideratur respectu rei, ad quam cōpetit: distinguitur an agatur de odio aut de fauore, aut nullim de vtroq;. Primo & secūdo casu, dicit illud respici, & inter illa cōputari, quod fauor respicit. vel vitatur odium, vt secundū id iudicetur mobilis vel immobilis. Tertio casu ponderabitur cui plus applicetur, & secundū id recipietur. Inducit tres leges supra & proxi.allegatas. Quicquid teneas de subtilitate iuris in quæstione de noīb⁹ includantur inter mobilia vel immobilia, vel non, tenenda est solutio, quam dedit author in ver.ū.proxi.quo ad legata mobilium, vt non includant nomina. vsus enim & forma loquendi, attēdenda est, vt secundū vsum recipiantur verba.extra de spon.ex literis.j.et laciūt ibi no. & in regula, cōtra eū.li.vj. & quod ibi dixi post Dy.etiam si diceretur ambiguitas, ex quo est in legato, & sic in voluntate relinquentis. Sed hic dico plus, scilicet ambiguitatē cessare propter cōem vsum vocādi mobilia, quod io supellectili & similibus consistit. C.de supelle.leg.l.j.ij.& iij.l.supellectile. Refertur igitur verbum mobilium, non ad legum vel Legist.rū ambiguum, sed ad factum & ipsum cōmunem vsum loquendi.arg.ff.de cōdi.& demō. quibus dieb⁹.§. dñs.& de ver.obl.stipulatio ista.§.hæc quoq; stipulatio.in qoib⁹ pōderat naturalis possessio, omissa subtilitate possessionis ciuilis. Ad præmissa bene facit ff.de verbo.signi. anniculus.ff.de leg.iij.non aliter. & l.librorū.§. quod tamē Cassius.& l.nūmis.& de flumi.l.j.§.j.de fun.instru. & instru. le.cùm de lanionis.§. asinam.in fin.& facit quod dixi in prin.huius versicu.s.quòd author ui legatit non habet casum pro dubio.

ADDE. ꝙ appellatione mobiliū, non veniunt nomina debitorum: gl. in l.fina.C.in qui.cau in integ. restitu. non est neces. De quo vltra loca vulgaria vide Barto.consilio l.Angel.consilio ccxxxviij.incipiente, Anastasius.

ponendo dicit, & dic ꝙ etiam à tempore litis cōtestatæ faciunt fructus suos: licet a tēpore litis contestatæ demū non motæ cōtrouersiæ: vt in petitione hæreditatis, fructus restituere teneatur: vt in pręd. certum, versiculo, post litem.& ff.de rei vendicatione.præterea. Si verò sit malæ fidei, si quidē sine titulo, de cōsumptis tenetur condictione sine causa, & officio iudicis post litē cōtest.de extātibus rei vendicatione, nō eadem qua tenetur ad rem principalem, sed alia: vt ff.de condictio.ex l.vnica. De percipiendis autem, quos verus possessor percipere potuisset, tenetur iudicis officio: vt de rei vendicat.si nauis.§.fina. Institut. de officio iudicis. §.illorum autem de percipiendis dico honeste. aliàs enim nō veniunt percipiendi: vt ff. de rei vendicatione.fructus tamen qui percepti essent,[a] venirent: vt ff. de petitione hæredita. si possessorij. ¶ 4 †Si verò cum titulo de consumptis tenetur condictione sine causa: de extantibus rei vendicatione: à percipiendis autem propter titulum excusatur: vt C.de rei vendicatio.si fundum. nisi in casibus. ¶Primus si propter metum mihi illatum, res mea ad te peruenit. teneris enim mihi eam restituere cum fœtu & omni fructu percepto, scilicet quæ percipi à me potuissent: vt ff.quod metus causa.sed & partus. Responsū primo. ff.de vsuris. videamus.§.idem. ¶Secundus in eo, qui emit ab eo, qui scit vendere in fraudem creditorum: vt ff.de his, quæ in fraudem credit.ait prætor.§.per hanc. ¶Tertius in eo, qui sciēs emit contra interdicta legum: vt C. libro vndecimo.de agrico. & censitis. quemadmodum in fin. in authentico, de non alie.§.quis igitur emere. ¶Quartus in eo, qui emit à fisco, non solenniter soluente: vt C. libro x. de fide instru. & iure hastæ fisca.l.j. ¶ 5 †Sed pone, prælatus quidam, decedēs talem fecit ordinationē: volo quòd de omni mobili meo, quod nunc habeo, fiant tres partes sic distribuendæ[b]: nūc primùm quæritur qui fructus pertineant ad defunctum. Rñ. omnes à solo separati tempore mortis suæ: quādiu enim solo cohærēt, pars fundi sunt. ff. de rei vend. fructus. Postq̄ autem separati sunt à solo, & in ipsa separatione mobilibus annumerātur: hinc est ꝙ furti actione tenetur, eos separans animo cōtrectandi. ff. de vsuf. arboribus. §.Iul. Alia est l.si fur. quæ quidē actio pro solis mobilibus datur. Insti.de vsusca.§.quod autē. ¶ 6 †Secundò quæritur, an per prædicta verba, omnia mobilia, nomina, id est, debita sua[c] testator videatur legasse? Respond. non, nisi aliter de mente sua cōstet, tū quia nomina nec inter mobilia, nec inter immobilia numerentur, sed cadunt in tertiam speciem: vt probatur & nota. ff.de re iudicata.à diuo Pio. tum quia non est nostrum, quod nobis debetur: sed id solum, quod possumus vendicare. ff. de auro & argen.leg.l.secunda.& l.Quintus. ¶ 7 †Sed quid si debeo decem, nūquid hoc inter mobilia[d] computabitur? Videtur quòd sic. Nam si essent exacta, inter mobilia essent: ergo & ante. Nam finis designat, qualis sit res censenda. ff.de vsufruct. sed & si quid.§.primo. extra, de frigi. & mal. fraternitatis.§.final. Sic & id, quod est in obligatione, si est certum, facit causam certam. ff.de ver.obl. vbi. Item & res, quæ in obligatione, eam modificat. argumentum ff.si quis cautio.l.si eum.§.final. Item videtur expressum ff.de fundo instruct.l.nepos. ff.de legatis tertio. qui filium. & l.quæsitum. §.Mquij.& l.Pomponios.respon.j. & §. primo & tertio. Item facit ff.de regu.iur. qui act. C.de vsuf. corruptionem. ff.quibus mod. vsusfruct. amit.l.j. & in prędicta l.sed & si quid.§.si operas.argu.cōtra. Nā quod incorporale est, moueri nō potest. ff.de acquirē.re.do.seruus.§.incorporales. Et pro hoc ff.de pecu quis ergo[e]. Ad idem ff.ad Trebel. cogi.§.sed similes. ff.de leg.ij.Caius.de leg.iij.l. vxorem.§.legauerat. ff.de dona.ad eum. respon.primo[f]. ¶ 8 †Tertiò quæritur, an per prædicta verba, pecudes, & alia se mouentia: ligna quoq; & lapides, & similia ad vsum ędificiorum parata, videantur esse legata. Respon. de pecudibus & alijs se mouentibus, planum est quòd nomine mobilium cōtinentur. ff.de verbo.signific.mouentium. De his verò, quæ parata erant ad ędificia, licet verè mobilia sint: quia tamen ad hoc destinata erant, vt in vsum alium cederent, in legato mobilium non cōtinentur. argumen. de leg.iij. omnium appellatio.§.fi. ibi: sed an lignorum, & cætera. ¶ 9 †Quid de libris auro & argento ornatis? Dic quòd & de illis legata soluentur: nec successor in illis aliquid vendicabit: dū tamē sint prophana, nec sacris vsib⁹ deputata. quo casu nō debēt ad aliū vsum trahi, prædic.l.[g]

ADDITIO.
¶An nomina debitorum dicantur mobilia vel immobilia, & an appellatione mobilium & immobilium veniant iura & actiones, vide Soci.consil.chxxv.incipien. viso testamento. in ij. volumi. & per Gui. papæ singu. suo cccclxxxi. incipien. si vir & & vxor. Henr.Ferrand.

g ¶Prædict.l. Ex quo in materiis fructuum legata miscuimus: occurrit quæstio dum ibi eram Paduę disputata per domi. Frā. de Mat. Testator mihi reliquit centum præstanda Calendis Augusti de reditib⁹ fundi Seiani, de quo non habentur nisi decēs quæritur quid mihi debeatur. Ipse ꝓlixè distinxit, aut relictum factum est per modum speciei: vt, lego centum, quæ sunt in tali arca: & ibi non sunt nisi decem, illa sola debentur. ff.de legatis primo. si seruus legatur. §.qui quinque.& l.si certos. cum similibus. Aut relictum est per modum generis, & non speciei: & tunc aut legatum nascitur ex re demonstrata à testatore, aut non. Facit ad hanc distinctionem ff.de an.lega. liberto.§.j. & ad l. Falcidiam.l.pœnales.§. finali. Primo casu exemplum datur, puta ex tali fundo lego 10t mensuras vini: & hic subdistinguitur an voluerit testator plures præstationes fieri, puta singulis annis: an vnam solam. Primo casu supplendum est de reditibus aliorum annorum qui habebuntur ex fundo demonstrato, & non aliud. & sic saluatur gloss. ff.de iudi.fideicommissum.§.quid tamen. quæ incipit, & hoc casu. allegat ff.de an.lega.legatum.§.vini.de vi.tri.& ole.lega.l.ex eodem. Secundo casu cùm vnam solam dicit, idem allegat ff.de verbo.oblig.inter stipulantem.§.sacram. saluo quòd si testator apposuisset aliqua verba habentia vim alicuius determinationis vel taxationis: vt quia dixit, dari volo de oleo talis anni, vel quod tali anno natum est, vel erit. tunc enim vltra ibi natum non debetur. ff.de vino, tri.& oleo lega.cùm certus. de contrahen.emp.l.si del itor. §.primo.

¶Si autem legatum de re demonstrata, non nascitur: vt quia legat centum libr.de reditu talis fundi: si sit vnica pręstatio, supplebitur de reditibus aliorum annorum. ff.quando dies leg.ce.l. Firmio. in princip. si sint plures præstationes, puta singulis annis pręstandæ. facit ff. de annu. leg. annua. in fine. & l.cum quidam. si dari potest de reditibus vnius anni, supplendo de reditibus aliorum, si fiat, nec compelletur hæres aliunde dare: vt in pręl.l.Firmio.in princip. Si autem supplendo etiam de reditibus aliorum annorum illius prædij, solui non potest, vt in themate: quia centum præstari debent, & non colliguntur nisi decem: tunc putat hęredem teneri soluere etiam de alijs reditibus hęreditarijs. & sic verba, de reditibus fundi Seiani, non inducunt conditionem, sed demonstratio-

Et vt

¶ Et vt præscripta[a] sub compendio, stylo repetam clariori: dic q si igitur per aliquod interdictum ad rem & fructus: tūc restituuntur omnes fruct[us] percepti ab eo tēpore, quo interdictum propositum est, & non antea, nisi interdicto vnde vi, in quo veniūt omnes percepti à tempore dilationis: vt ff. de vi & vi arma. l. j. §. ex die. si autē agatur rei vēdicatione, aut is, à quo petitur res, est bonæfidei possessor, aut malæ. Si bonæ, tenetur restituere tātùm extātes ante litis cōtestationem, & non consumptos. post litis verò cōtestationem vniuersos, s. perceptos: vel qui culpa eius non sunt percepti: vt in l. certū. & Insti. de officio iud. §. post inchoatam. Nam per litis cōtestationē fit malæfidei possessor quo ad hoc, vt de cunctis teneatur: vt ibi, & C. de fruct. & litiū expē. l. ij. Si verò est malæfidei possessor si violentus titulū habēs, tenetur reddere omnes fructus, q probātur peruenisse ad eum: tam ante litē cōtestatā quàm post: & excusatur à percipiendis propter titulū: vt in prę. l. si fundū. nisi titulus talis sit, q pro nō titulo habeatur. puta si cōtra legū interdicta mercatus est: & in alijs casibus qui sunt supra versi. si verò cum titulo. Violentus verò tenetur restituere perceptos, & q percipi potuissent per veros possessores: vt extra, de restitu. spolia. grauis. cum suis cōcor. & c. conquerente. & de iure patro. cùm dilectus. prope fi. & de offi. de lega. cū causa. & de app. bonę. ff. de peti. hęre. sed & si lege. §. quod ait. ff. de rei vēdi. si nauis. §. fi. C. vnde vi. si de possessione. xvj. q. ij. nō liceat. quod tamen loquitur in re male alienata: & xcvj. distinct. bene. in secūda col. versi. sed siue is. Præmissa vera sunt, in industrialibus. nam naturales fructus non facit suos, etiā bonæfidei possessor: vnde eos tenetur reddere vniuersos. ff. de vsuris. fructus. ¶ †Sed secundùm præmissa videtur q potius debet quis intētare rei vēdicationem pro re aliqua, quàm aliquod interdictū, pręterquam interdictū vnde vi.[b] Sed hoc nō est verū: potest enim esse q petitor sit potior in possessione, & inferior in causa proprietatis: & ideo nō expedit ei intentare rei vēdicationem, arg. extra, de probationibus. licet. prope finē. ¶ Hoc vlterius prosequi non curo. nam de hoc no. plenè Rofre. in suo libello, in titulo de offic. iudicis, quo petuntur fruct. à possess. de. & in titulo, in act. in fa. quæ contra illos datur, qui possident, & fructus percipiunt. vbi etiam not. de illo, qui missus est in possessionē ex aliqua causa, vtrū faciant fructus suos. Item de hoc plenè in Summa Azo. in ti. de rei vendi.[c] ¶ Qualiter autem formetur libellus super fructibus, no. in tractatu libel. de causa pos. & propri. §. seq. ver. porrò sæpe. & in diuersis alijs locis. ¶ † Item qualiter & qua actione, fructus restituuntur, vide in Instit. de offi. iud. §. j. & ij. ¶ Item vtrum iudex super eis pronunciabit. s. de dispu. & allegat. §. fi. versi. sed nūquid.[d] & de app. §. de officio quoque. versi. sed pone.[e]

De interesse.

SEquitur De interesse videre. Scias igitur q dāna & interesse peti possunt. sicut cōmuni canones: vt extra, de fideiuss. peruenit. & c. cōstitutus. & extra, de foro compe. dilecti. & de sen. excōmu. sacro. & pœna cōuētionalis: vt extra, de arbi. dilecti. in fi. & etiā legalis: vt xvij. q. prima. quisquis. & c. q subdia. xvj. q. j. statuimus. j. quęsti. vlti. quoties. argu. contra extra, de pœnis. suā. S. lu. ibi. verūtamen dominus meus no. in Summa in ti. de sen. & re iudi. §. quid sit. sub §. aliud singulare. in quo quicquid dicāt leges, non videtur secūdùm canones q aliquid peti posset, vltra quàm in veritate interest: vt extra, de dolo & cōtuma. c. j. & melius xij. q. ij. fraternitas. & liij. dist. generalis. in fi. Nam id iuri naturali cōuenit, cui ius canonicū magis innititur: vt ff. de cōdi. indebi. nā hoc. & in prę. c. suam. nisi fortè ex speciali pacto: vt in prę. decretali. dilecti. de arbitris. quod de plano fateor. Sed in eo, quod in veritate interest, bene peti potest: & tūc taxatio expēsarum, & ęstimatio dāni & interesse, diligēter moderāda sunt: nec in hoc casu à legibus, salua sui gratia, discrepant. Et nota q licet papa, vel ꝓpter occupationē, vel ꝓpter creditoris instātiā, in suo rescripto de dānis, expēsis, & interesse faciat mētionē: ꝓpter hoc iuri cōmuni nō detrahitur, quin debitor possit opponere exceptionē de mutuo in casu non concesso contracto, vel de pecunia in vtilitatem ecclesiæ non conuersa, & similes. Non enim intendit per hoc ius alienum lædere, vel vsurariis fauere: vt in consti. Alexā. iij. de except. cùm debitorum.[f] ¶ Et quoniam in causis ecclesiasticis sæpe petitur interesse, ideo aliqua de eo tangamus, videntes primò quid dicatur interesse. Secundò quot sunt genera eius.

nem. vnde solui poterat legatum sine incō modo rei familiaris. Et sic intelligatur ff. de legatis. j. quidam testator. ff. de legatis. ij. Paulo Callimacho. §. finali. in fine. de alimen. lega. l. Lucius. Hoc tamen non procederet in legatario vel fideicommissario, qui grauari nō potest vltra quàm percipiat. ff. de legatis secundo. Imperator. & de legatis tertio. l. nomen. §. vni ex hæredibus. & quod ibi notatur a per glos. & Dyni. sol. pdi. procedant, vbi aliud non appareat de expressa voluntate testatoris, quæ seruanda erit. ff. de condi. & demonst. l. in conditionibus.

a ¶ Præscripta. dicta vsque ad ver. sed pone.
ADDE id quod infra dicit de violento, q violentus qui possidet cum titulo reprobato tenetur ad fructus, etiam qui percipi potuerūt. vide Rotam in anti. deci. cxxx.

b ¶ Vnde vi. Vide, verba sunt Vin. vt rescripsi, de resti. spoli. grauis. super vlti. glos.

c ¶ Rei vendi. circa medium. versi. fructum igitur. & per Ro. etiam eo. titu. ver. vtrum autem de fructibus.

d ¶ Nūquid. & ver. seq.

e ¶ Sed pone, hic poni debuit ver. vltimus. j. §. fi. Est sciēdum q Rofr. disputauit quæstionem. & est x. inter suas, de domino nudæ proprietatis, q vēdicat fundū à possessore: an veniant fructus in sentētia iudicatis? Et in voluminibus habetur quæstio. Breuiter ad solutionem venio, qui soluit sequēdo do. suū distinguēdo an vēdicet talis agēs rem ab vsufructuario, an ab alio. Primo casu possessor non cōdemnatur in fructibus: quia vēdicationi, quę nudā proprietatem aduocat, non deseruit iudicis officiū, sicut nec deseruit actioni, quę sublata est. C. deposi. l. si deposita. & quod ibi nota. Quod dixi possessorem nō cōdemnari, verum est, nisi is vēdicans factus sit dominus proprietatis pleno iure: & tūc eius tēporis quo ad dominiū reuersus est vsusfructus, habetur ratio fructuū: vt patet ff. de vsuris. videamus. & ff. de rei vēdi. l. fructus. §. hac ratione. & ibi ponit glo. hāc opi. quam dixit Rofr. esse domini sui, scilicet Az. sic distinguētem, vt scilicet secundo casu cùm agitur cōtra extraneum nullum ius habētem in fructibus: tūc veniant fructus in rei vēdicatione dicit glo. vt supra, quia illi seruitutem non debeo. quod ibi allegatur, Rof. etiam allegat l. ff. si serui. vendi. loci. §. cōpetit. & ff. si vsusfruct. pe. l. vtifrui. §. quod si fort. Inducit etiam Rofr. l. j. ff. de super. fi. Item regulam, cùm principalis. ff. de re. iu. concor. eodem titulo, accessorium. lib. vj. Cùm ergo competat vēdicatio pro re: ergo & officium iudicis pro fructibus, quod est accessorium. Item constat q iudex percipit rem restitui. ff. de rei vendica. qui restituere. ergo & fructus veniunt. ff. de vsu. videamus. §. infamari. ff. de verb. signifi. plus est. & l. restituere. Allegat etiam ff. loca. & condu. cùm plures. §. messem. qui §. bene facit loquendo de colono, qui nummis colit. Scire debes q verbū Azo. & Accur. omissum per Rof. quod s. addi. Gui. de Soza. improbat dicēs glos. illā falsam: quia ibi nō habetur ratio fructuū aliquo tēpore, cùm aliquos non percepit. Magna subtilitas fuit ista, quasi Azo & Accur. & Rof. loquantur de extraneo prorsus, qui nullos fructus perceperat, nec percipere poterat. quod rudissimum fuisset quærere. Dicat ergo Gui. an extraneus nec dominus fructuarius potuisset per plures annos percepisse fructus rei quam detinebat: estne improbè dictum, dum quæritur an nudus proprietarius vēdicans rem à tali ex officio iudicis consequatur fructus, cùm de proprietate non constet, nec appareat seruitutem in illo fundo reo deberi. Item dicit duas leges ibi s. allegatas non facere. falsum dicit: nonne §. quod si forte. ideo vincit possessor, quia non apparuit agentem dominum? Secus ergo si agens apparuisset dominus, vt etiam ibi not. in vlti. glo. in §. competit. nunne satis est etiam agenti q reus ius non habet? ergo conueniunt proposito.

f ¶ Debitorū. quam non habemus. Et scias q nunc incipiunt verba Inu. quæ ad literā not. in decre. sacro. de sentē. excommuni. & durāt vsque ibi: sed qualiter formabitur. Hostiē. hoc pro sequtur in Summa de sentē. §. quis sit effectus. versic. sed & quia aliquoties. vsque ad fin. Dyn. autem hanc materiam tractat in regula, mora. de re iudic. lib. vj. vbi etiam disputat an sit vnicum interesse, an sit triplex distinctum per species, vt hic sequitur: & tenet, vt prius tenuerat in quæstione, quam hic disputauerat. & incipit, quæstio est vtrum quod est triplex: & quia in volumine habetur, hoc solū infinuo quod cùm damnum possit æstimari singulariter, item communiter & ex conuentione, quæ potest procedere etiam super dubia futura ęstimatione damni: & hoc potest excedere singulare & commune, & ab eis excedi: concluditur ista nō esse ideo, cùm excessus sit diuersorū: non dicit autem quod conuentū pretium rei sit interesse conuentū, nec quòd commune sit interesse, nec q singularis ęstimatio sit interesse singulare: sed dicit q damnum singulariter æstimatū est interesse singulare, ęstimatum cōmuniter est interesse commune, ęstimatum ex conuentione est interesse conuentum. & sic tripliciter. Iac. de Rauen. in suo cōmento l. vnica. C. de sen. quæ pro eo quod interest. vltra princ. ver. vidimus. tenet q est vnicum, s. singulare habens relationem ad personam agentis, cuius propriè est interesse. vnde dici non potest q agens habeat triplex interesse. Habet enim vnum tantum, s. singulare suū. Illud tamen posset esse commune vel conuentum. Hoc etiam prosequitur Cy. super l. prę. io ij. q. vna cùm P. descendens. Dyn. hos apices discordantes in nomine, sed in effectu concordantes disputantibus relinquamus. Hoc scias q multi Iacobi, vt sic loquar, vbi s. hanc materiam tradiderunt, quā Cyn. ibi colligit. & ibi recurre. & j. sæpe remittam. Turbor de Iaco. prædicto & Vltramontanis: quia maximè ruinatores fuerunt Innocen. in tam vtili & prolixa ipsius glos. sustinuerunt. ¶ Est etiam aduertendum q in hoc princi. Innocen. diffiniēdo interesse fuit cautior. Accur. quem Iaco. de Ra. excessiuè reprehendit: quia dixit in l. prę. in glos. quia plenè. q interesse erat damnum emergens & lucrum cessans, ex eo quod aliquid fieri cessatur. Si enim interesse est damnum, de hoc facile satisfieret petēti. Dicit Cy. vbi s. l. j. q. quia de dānu magnū est forū. Sed Iaco. in prę.

Interesse quid dicatur.

INteresse Dicitur æstimatio, vel pecunia numerata, quæ succedit in locum cuiuscunq; rei, si non detur vt debet: vel etiam cuiuscunque facti, si non fiat vt debet: vt ff. de re iudica. si quis ab alio. Et licet hoc interesse quandoq; appelletur pretiū rei, vel æstimatio: vt ff. ad l. Falci. pretia. Est tamen in eo aliquid, plusquam sit ipsum verum pretium rei: quia computatur interesse id, quod nostra interest habere rem, quę dari promissa est: vel habere factum, quod promissum est fieri: vt ff. de acti. empt. l. j. in princ. & plerunque plus est hoc interesse, quàm sit merum pretium rei seu facti. Item dicitur interesse, etiam æstimatio dãni, quod alicui contingit: vel lucri, quod cessat ex eo ꝙ aliquid fieri cessatur: vt in pręc. c. dilecti. & c. peruenit. & c. constitutus. & præter rei æstimationẽ, sæpe contingit rem & interesse peti. quod oportet intelligi de alio interesse, quàm de ęstimatione rei: cùm illa ꝑ se venerit in petitiõe, cùm dicit, peto rẽ.

Genera interesse quot sint.

NVnc Dicamus quot sint genera interesse. Nota ergo ꝙ interesse siue æstimatio siue pretiū, Aliud est conuentum, aliud commune, aliud singulare: vt ff. de act. empt. & vendi. l. j. in princi. ¶ Conuentum interesse est, cùm dicitur, si non fecero quod promisi, dabo tibi cẽtum pro interesse. vel dicit simpliciter, dabo tibi centum. Et hoc semper præstandum est, secundùm quod conuenerit: nisi dolus interuenerit in ipsius cõuentione: iuxta illud. Pacta seruabo. ff. de pac. iuris gentium. §. prætor. & extra, de pac. c. primo. vt not. in Sũma Azo. in ti. de dolo, & rescin. ven. & extra, de emp. & vẽ. cùm dilec. Sed nec ad hoc quis condemnabitur, nisi specialiter petatur.

SVMMARIVM.

1 ☞ Commune interesse, semper in solidum præstandum est.

2 Ad interesse commune, qualiter veniat quis condemnandus vel non.

3 Cõmune interesse, quibus casibus sit æstimandū.

4 Cõmune interesse circa rem, quibus casibus præstetur.

Commune interesse quid sit, & qualiter contingat.

COmmune Verò interesse, est cõmunis ęstimatio dãni, quod cõtingit alicui ex eo ꝙ id quod dari vel fieri debet, non datur vel non fit, vel suo loco vel tẽpore, vel aliàs vt debet, datū vel factū nõ est: & in hoc cõmuni interesse cõputãtur fructus rei debitæ. in qua sit mora, & mercedes & pẽsiones & augmẽtū pretij, propter locū vel tẽpus, & similia: vt ff. ad l. Falc. pretia ff. ad l. Aquil. si seruū. ff. si cer. peta. vinū. ff. de act. emp. & vẽ. ratio. §. fi. l. si sterilis. §. cùm per vẽditorem. Vsuræ etiã in eo cõputãtur: vt ff. de peri. & cõmo. rei vẽ. l. finali. C. de vsur. l. prima. Secũdùm canones tamẽ, cùm omnino sint prohibitę, nullo modo cõputãtur in hoc interesse: cùm nullus ex pecunia sit fructus: vt lxxxviij. dis. eijciens. palea est: & sic videtur ꝙ vbicũq; pecuniã dari est in obligatione, nullū interesse cõmune vel singulare petetur, nisi sit de illis casibus, vbi debetur extra rem, vel etiã circa rem. de quibus iam infrà dicetur. Sed haberetur æstimatio lucri. Ideo autem dicitur hoc interesse cõmune, quia æqualiter omni cõmuni ratione interesset, in eodẽ cõtractu vel facto singulari, tamen ratione plus posset interesse. ff. ad l. Aquiliam. si seruū meū. ¶ 1 † Hoc autem cõmune interesse semper in solidum præstãdum est: siue agatur ex cõtractu, siue ex delicto, vt in prę. l. pretia. & in prædi. l. si seruū meū. In delictis autẽ semper æstimatur: in contractibus verò plerũque: vt in præ. l. pretia. & in prædi. l. si seruū meum. Plerũque, ideo dixi: quia in vẽdicatione venit singulare interesse: vt ff. de actio. emp. l. prima. in principio. Idem est, si aliàs paciscantur partes de singulari interesse. Et intellige ꝙ in prædictis æstimatur cõmune interesse non in lucro, sed in damno: & obtinẽdo in causa reficitur cõmunis æstimatio damni, quod sustinuit ex eo ꝙ id, quod dari vel fieri debeat, nullo modo, vel non vt debet, datum vel factum est. ff. de damno infecto. Proculus. & in prædi. l. si sterilis. §. cùm per venditorem. & eodem titulo Iulianus. ff. de peri. & commo. rei vendi. l. finali. ¶ 2 † Et ad hoc interesse ratione damni præcedentis litem contestatam nullus condemnabitur, nisi specialiter petitum fuerit. Quod sic probo: quia si tantùm petatur res, quæ dari vel fieri debebat, videtur velle contentus eo esse quo ad præsentem petitionem, cùm de his, quæ præcedunt litem contestatam, quæ pariter cum re petita debetur. & peti poterant, nullam faciat mentionem: æstimatio autem communis eius damni quod venerit post litem contestatam, bene venit in condemnationem, etiã si non petatur. ff. de ædilitio edicto. ædiles. §. item sciendū. extra, de re iudica. abbate sane. §. pro parte. & §. seq. [a] nec est cõtra, ff. si certum petatur. vinum. vbi innuitur ꝙ si vinum petitum fuerit, tamen fiat condemnatio eius ad ęstimationem eius damni quod præcessit litis contestationem: quia ibi fit æstimatio vini vel damni, secundùm ꝙ communiter valebat tempore quo vinum solui debebat, cùm tamen id semper præcedere debeat litis contestationem: quia ante diem non rectè agitur. ff. quando di. vsusfru. ce. l. j. in fin. & extra, de plus petiti. c. vnico. Solu. Ibi non fuit tantùm petitum vinum. imò etiam vinum cum interesse suo: & sic semper faciendum est: quia quãdo petitur aliquid dari vel fieri, semper debemus id petere dari vel fieri cum suo interesse. Aliòquin si sic non fuisset petitum, si vinum quo tempore solui debebat, valebat centum: sed postea cùm petitur, valet tantùm quinquaginta communi æstimatione, tantùm in quinquaginta, & non in centum condemnatio fiet. Sed si petitum est vinum cum suo interesse: tunc condemnabitur in centum. ¶ 3 † Sunt etiam certi casus, vbi æstimatur commune interesse: & habetur etiam ratio alicuius lucri, licet nõ omnis, sed quod communiter habere potuisset: puta si agatur arbitraria condictione, siue actione de eo quod certo loco vel die quo ꝓmissum est. de qua dicam infrà versicu. & vt hæc. vel si agitur locati, conducti vel ex stipulatione rem ratam habe. vel tutelæ vel l. Aquil. vel interdicto ne quid in loco publi. l. fi. ff. de eo quod certo loco. l. ij. §. fi. ff. locati. si in lege. §. colonus. & in l. in quo. & l. si fundus q. in fine. ff. rem ra. habe. si cõmissa. ff. ad l. Aquil. si seruum. ff. ne q̄d in loco pub. l. j. §. merito. C. arbi. tute. quęq̄d. Alij tamen semper dicũt in ęstimatione, &

¶ Interesse dicitur.

¶ Nunc dicamus.

a ¶ Commune verò. §. sequen. lib. vj.

l. post prin. non sic intellexit. sed dixit vt suprà post prin. ꝙ si interesset damnum, & tu esses mihi obligatus ad damnū: ergo peti posset interesse, quantumcunque esset quod est contra illam legem. Est & alia reprehẽsio illius diffinitionis, inquãtū dicit lucrū cessans: cùm regula sit, ꝙ lucrū nõ venit interesse, de quo dicã j. §. cõmune. versic. sunt etiã certi. De casibus ergo exceptis non debuit fieri regula vel diffinitio. l. aut. vt sine prohi. ma. §. j. coll. vij. primò nõ est sufficiẽs, restringẽdo se ad casum, cùm cessitur fieri. cùm diffinitū etiã locū habeat. Secũdò si factum sit, quod non debuit fieri. Tertiò si non traditū, quod tradi debuit. Quartò, si male traditū. Qointò, si nõ dedit. Sextò, si nõ restitutum. De primo patet ff. de re iu. si qs ab alio. De secũdo in l. interdicto. ff. de vi & vi ar. ff. de furt. infici indo. §. primo. De tertio ff. de act. emp. si sterilis. §. cùm per vẽditorem. De quarto, eo. tit. Iulianus. in principio. & §. primo. & l. idemq;. De quinto. ff. de prescrip. ver. l. naturalis. De sexto. ff. de rei ven. qui restituere. In hoc dixit plenius Cyn. ipse, vbi s. cùm Pe. defendit Accur. q secutus fuit modū loquẽdi communem, quo dicimus, tantum est dãnum meum, emenda. & quod de cessatione defenditur per regulam, qui non facit, quod facere debet. ff. de reg. iur. & extra, de simo. c. nemo. Ego dico Accur. diffinisse interesse, prout est, nõ interesse quod petitur: vnde negari non potest, si damnificatus sum vltra quadruplum, quin illud sit meū interesse: licet non petere possim vltra duplum. Est sciendum ꝙ dñs meus aggrediens hãc materiã vbi suprà, dicebat quatuor prę-mittenda. Primum an interesse sit in obligatione. Secũdum an sit in petitione. Tertium an sit in cõdemnatione. Quartū an petatur certi cõdictione generali. Ad primũ respõdebat, ꝙ quãdo fieri vel nõ fieri erat in obligatione, interesse sic est purè in obligatione. nã q debet rem, nõ debet pretiū. ff. de verb. obli. si seruū. §. sequitur.

Est ergo in obligatione cõditionali. Itẽ alia ratione: quia si nõ fiat, venit incõtinenti interesse in obligatione, eodẽ titulo. quoties qs. de secũdo tenet ꝙ sic postmodum re. Allegat Instituti. de actio. in principiu. & ff. de act. empti. l. prima. Dicebat ergo in obligatione de re tradenda, quod aut ille ante iudiciū est in mora tradẽdi: & tunc petitur interesse ab initio & purè in libello. Aut nõ est in mora ante iudiciū cœptũ: & tunc aut petitur interesse tãtùm & purè: aut rem traditam tantùm, aut vtrũque, vnū purè, alterum sub conditione. Primo casu male petit, cùm nõ debeatur interesse, nisi post moram: cum ratione moræ postea commissæ cõtrahitur obligatio & ex causa quę præcedit iudiciū: vnde rectè fit condemnatio. ff. de pigno. actio. si rem alienam. j. §. finali. ff. manda. si mandauero tibi vt à Titio. Secundo casu, cùm petit rem tantùm, non venit interesse nisi illud, quod venit officio iudicis, post litem contestatam. ff. de ædili. edicto. ædiles. §. Item sciendum. & in prædicta l. Tertio casu quando vtrunque petitur alternatiuè, secundùm eum, rectè petitur, scilicet rem tradi: & si nõ tradat, interesse: sicut querela, vt petitio hæredi. iudicium rescissorium & rescindens. ff. de inofficioso testamento. l. qui de inofficioso. & ibi nota. Et per hoc etiã tantum est factum principale, quod dicit nõ dubiū, quia bene venit in condemnatione. ff. de re iudicata. l. si quis ab alio. in fin. Hoc verum, si continet certam quantitatẽ. Institu. de act. §. curare. aliàs non esse in condemnatione. C. de senten. quę sine certa quãtitate. per totum. Quartum dicit esse casum quod sic. ff. si certum petatur. l. certi condictio. in princip. de quo dic: m j. versicul. qualiter. in fine.

interesse haberi ratione lucri & dãni: quod re vera & cõmuni ratione iudex arbitrabitur cõtigisse: & sic expressè videtur dicere l. C. de senten. quę pro eo quod interest profe. l. i. etiã cõsonat æquitati.[a] ¶ †Hoc autē cõmune interesse, quod est tantum circa rem, pręstatur, si res vendita non traditur, si emptor velit: vt in prędi. l. ff. de act. empt. & ven. l. i. Sed si traditur vitiosa: tunc tenetur etiã ad interesse, quod est extra rem: vt in præ. l. si sterilis. cùm per vēditorē. Itē idē interesse, quod est extra rem, præstatur quãdo ex maleficio agitur: vt ff. ad legem Aquiliam. proinde. & l. inde Neratius. ff. de fur. inficiando. §. i. ff. de condi. fur. l. iij. & idem in actione ad exhibendum. ff. ad exhi. l. si optione. & l. sed & si. Idem in actione ex empto, si malit singulare quàm commune. ff. de actione empt. & vendi. l. i. in prin. ¶ Qualiter autem commune interesse probetur, iam dicetur i. §. proxi. in prin.

SVMMARIVM.

1. Interesse singulare quid sit, & quare veniat.
2. Testes qualiter deponere debeãt in interesse singulari.
3. Interesse singulare, vbi præstari dicatur.
4. Pœna cõuentionalis & legalis, quando debeatur.
5. Tractanti causam, vbi petitur interesse, quæ sint attendenda.
6. In contractibus innominatis non solùm petitur res debita, sed etiam interesse.
7. Res vēdita si non tradatur, agi posse ad interesse, qualiter intelligatur.
8. Interesse in contractibus non seruatis, qualiter sit exigendum.
9. Petitio interesse qualiter sit formanda.
10. Condemnatio ad interesse, qualiter fieri debeat.
11. Damna data, & expensæ factæ, in quibus differãt.
12. Impeditus nuptias facere, propter quod vxorem perdit, an potest interesse consequi.
13. Promittens aliquid certis loco, & tempore, an nõ faciens teneatur ad interessa loci, & temporis.
14. Solutio in vno loco facienda, an possit in alio loco exigi.
15. Iudicis officium qualiter expediatur in causa damni aut lucri.
16. Promittens in contractibus bonæfidei sub certo loco & termino, tenetur ad quodlibet.
17. Interesse incertum qualiter sit per iudicem inquirendum.
18. Interesse singulare, qualiter de facto sit per testes probandum.
19. Interesse ex contractu surgens, qualiter probari debeat.
20. Interesse ex delicto proueniens, qualiter sit probandum.

De interesse singulari.

VISO De cõmuni sequitur de singulari interesse videre. Est autem singulare interesse, æstimatio, quæ venit ex speciali affectu.[b] Sicut est in patre libero circa filium seruũ: vel quæ venit ex speciali vtilitate, vt est in libro vtitatoc[c] vt in præ. l. pretia. & in præ. l. si seruũ. Verbi gratia, obligaui tibi Digestũ, in quo studeram, taliter vt nisi illud intra certũ tēpus redimerem, liceret tibi distrahere & sic distraxisti, postea emi illud ab emptore, qui tandem non vult mihi illud tradere: certè nõ solùm debet mihi condemnari ad commune pretium Digesti, sed etiam ad damnum, quod patior quia illud non habeo: vt in præd. l. i. ff. de act. emp. vbi tractatur de communi & singulari. ¶ †Quod autē sit dãnum illud, & quæ vtilitas esset mihi modò si illud haberem, hoc est in arbitrio iudicantis. Vel pone tale exemplum: vendidisti mihi fundũ, qui fuerat patris mei, & nõ tradis. certè teneris mihi ad interesse non solùm cõmune, sed ad quodlibet, vel etiã ad sigulare. s. quãtum habeo maiorem affectionē circa fundum habendum: quia fuit patris mei priusquam aliquis illũ haberet. ff. de mino. si in emptione. Vel pone exemplum, quia emi domũ, quæ cõiuncta est domui meę. Magis enim mihi est charta, quàm alicui alteri. Vel cõmodaueras mihi Digestum, in quo diu studui, & glossas seu expositiones multas apposui: vēdis illud mihi. certa carius est mihi quàm alteri. ¶ †Sed quomodo testes deponēt in hoc singulari interesse?[d] Respõ. quilibet dicet sic, si domus illa esset mihi coniuncta, vel si librũ illũ habuissem in scholis, vel in eo studuissem, ego darem tantum: & si sic omnes, vel saltem duo dicerēt, probabo meũ singulare interesse, cõmune esse. Probatur sic: quia quilibet ita diceret, ego tãtum darem de re tali: aliter enim interesse per testes probari nõ potest: sed si singulariter alicuius nõ interesset, veniret interesse cõmune, in quo habetur ratio interesse circa rem, & aliquãdo etiã extra rem, ita q̃ nõ habetur ratio lucri: vt i. §. proxi. de hoc §. versi. illud autē. & seq. ¶ †Hoc autē singulare interesse, & sic vbi præstatur, nõ tamen semper. Si enim debeatur aliqd ex certo cõtractu, qui, s. cõtineat certam quãtitatem vel certã rem: vt quãtitatis appellatione cõprehēdatur quęlibet res singularis: vt ff. de leg. iij. quisquis. vel etiã incerta in diuiduo, sed certa in specie: vt si debes hominem, & lex dicat singulare interesse præstandum: sicut dicit in vēditiõe: vt in pręd. l. i. ff. de act. empti & vēdi. cùm aliter pręstari nõ debeat, nisi lex dicat, pręstabitur vsq; ad duplũ cõmunis interesse,[e] & non vltra. C. de sent. quæ pro eo quod interest, prose. l. vnica. §. scimus. & in pręd. l. quisquis. Nec obstat l. ff. de actio. empti & vēdi. ratio. §. sed si per vēditorem. & l. Iulianus. inter eũ. §. si verò sciēs. & §. itē q̃ furē. quia illę leges nõ loquũtur de singulari interesse, sed de cõmuni circa rem, vt totũ debeat pręstari.[f] Si verò singulare interesse ex incerto cõtractu debeatur, vt puta ex eo quod est in faciēdo, vel etiã in nõ faciēdo: vt ff. de verb. obli. Vbi autē nõ apparet, tũc omnino in solidũ pręstãdũ est, quãtũcunque sit. C. de sen. quę pro eo, quod interest. l. vnica. §. in aliis. & videtur eadem lex innuere q̃ in his casibus semper debeatur singulare interesse. ¶ †In poena autē, dic q̃ poena cõuētionalis quantũcunque sit, debetur. Inst. de inuti. sti. §. alteri. legalis autē nõ debet excedere quadruplũ. Insti. de act. §. omnes. Speciale tamē est in spõsalibus: vt ff. de spon. mulier. sicut & aliud speciale est ibi. ff. de verb. obli. Titia. respõ. i. quod plenius prosequere in Sũma domini mei, in ti. de sen. & re iudi. §. qs sit effectus. sub. §. aliud singulare.[g] ¶ †Qui autē tractat causam vbi petitur interesse, diligēter attēdat quid sit in obligatione:[h] qa si rem certã vel speciē dari, est in obligatione, & extat, & siue debeatur ex cõtractu, siue ex maleficio: semper ipsa res petēda est. ff. de actionib. emp. & ex empto. in principio. ff. de verb. obli. vbi autē nõ apparet. §. fi. C. de hę. vel act. vē. qui tibi. ff. de cõdi. fur. in rem. Si autē nõ extat, tũc tãtùm ęstimatio vel interesse petēdũ est: vt in pręd. l. in rem. sed cõtra. ff. de ver. obli. seruus. §. fi. ff. de cõdi. fur. l. iij. vbi innuitur q̃ etiã si nõ extant, tamē petēdę sunt. Solutio. Ibi loqtur quãdo actor ignorabat res illas extare. Vel dic q̃ etiã si corpus rei, quę nõ extat, petitur, bene valet petitio: licet melius sit ęstimationē petere. Et ideo si vis indubitatiuè loqui, petas vel rē vel interesse: & nihilò minus adijcias in libello, cũ alijs dãnis.[i] Sed & si corpus extet tēpore libelli cõcepti, ipsum solum petitur: sed si nõ extet tēpore sentētię vel in tali statu, sicq; dari nõ potest, fiet cõdemnatio ad interesse, quod post litē contestatã cõtingit. ff. ad exhib. de eo. §. si post. ff. de euic. si seruus. §. fi. ff. de dolo. arbitrio. §. nõ tamē. C. de actio. empti. si traditio. Nec est cõtra. C. de fideic. lib. l. fin. vbi redarguitur iudex, qui quãdo agitur ad legatũ, cõdēnat ad interesse. Illud enim est ideo: quia legatũ iam suũ erat. Vnde non erat cogendus æstimationē recipere. Secus autē in re, s. nõ sua, sed sibi debita. ¶ †Hoc autē fallit in cõtractibus innominatis, vbi non solum petitur res debita, sed etiam interesse, etiã si res extet: vt ff. de pręscrip. verb. naturalis. per totã l. Itē si tēpore sententiæ extet res petita, sed postea, antequam eam tradat, pereat, vel aliàs impossibilis sit eius tradi-

a ¶ Æquitati. De hoc satis per Iac. de Rauen. in sua vltima quæstione. & per Cyn. vbi s. in quarta diuisione. Mihi placet quod scripsit Iac. de Bel. super præ. l. in solutionibus cõtrariorum, qui distinguit aut in contrahenda obligatione habetur respectus ad futurum lucrum, & hoc constat: aut q̃a expressum: aut propter locum solutioni destinatũ, vel propter officiũ gestoris, vel alio modo: aut non habebatur respectus ad lucrum. Primo casu semper debetur interesse ex lucro, per l. ipsam. & ff. de eo quod certo loco. l. iij. §. pen. & vlti. & l. in bonæ. & C. arbi. tut. l. quicquid. Secundo casu prosequtur xiij. casus, in quorum primis septem non venit interesse ex lucro, in secundis sex bene venit. Ibi vide. Ponit autem quod regula sit ad negatiuam, quòd non veniat iure veteri vel nouo. Speciales etiam casus cõtrarios dicit esse vtroque iure nouo & veteri, dicēs q̃ illa lex nihil innouat circa id: nisi quod interesse ex lucro non excedat duplũ alterius interesse. & in hoc vltimo contradicit vlti. gloss. Accur. vbi suprà.

b ¶ Visu de affectu. Iaco. de Rauen. in suo cõmento: verbi gratia, non vult fateri interesse affectionis, sed interesse vtilitatis, dicit singulare aliàs vt eius verbis vtar, si amica sua sibi donasset vnã zonam parum valentem, bene iuraret q̃ pro magna summa nollet illa carere. Hoc prosequitur Cyn. vbi s. in i. q. post secundam principalem.

c ¶ Vtitato. Iaco. de Ra. volens sub vno exemplo comprehendere illud triplex interesse, loquebatur de libro manu mea scripto, litera illegibili alteri quam mihi. Posset dari exemplũ in litera recolendæ memoriæ magistri Gui. de Brixia summe medici, qua abundo, & illam legere nescio.

d ¶ Interesse. De hac parte per Accur. vbi supra in gl. per probationes. & satis per Cy. in v. q. & sequē. vel vis in antepe. & pe. q. & vide insta versicu. antepe. & seq.

e ¶ Interesse. Verbũ Innoc. & hic vides quid sentit de quęstione qua quærit quid est illud quod duplatur. de qua Cy. vbi s. in iij. q. & seq. & vide Accur. ibi in i. glo.

f ¶ Præstari. Circa solutionem cõtrarij prædictarum ll. de qua ibi Accur. in gl. magna, vide plenè Cyn. in ij. & in oppositione. & iiij. oppositio instat in solutione l. Titius. cum l. seq. eo. tit. de act. empt. & ven. quinta circa l. cũ fundus vti. ff. de euic. sexta circa l. videamus. § iurare. ff. de in lit. iur. septima circa legē, vēditor. ff. de euic.

g ¶ Singulare. ver. sed nũquid poena. vide per Accur. in glo. antepe. per Cy. vbi s. in nona oppositione. & fuit vlt. Ia. de Rauē. per modũ quæstionis.

h ¶ Obligatione. Da hac parte plenè per Cyn. vbi s. in iiij. principali quęstio.

i ¶ Damnis. Vide s. ver. sed qualiter. & quod i. dicam.

a ¶Innocentium quartum. Satis leuiter ipsum nominat, ac si solum proximum dictum foret ipsius. & simile, suprà titulo proximo, §. vltimo. versi. porro. in fine.

b ¶Autem. Cynus vbi supra, prima & secunda quaestione. post quartam principalem inducit glossam l. certi condictio. in principio. ff. si certum petator. per quam videtur quòd simpliciter posiit peti interesse: per certi cõdictionem generalem, quod post ea in iudicio certificabitur & declarabitur. Et facit quod nota. in l. secunda allegata infrà versiculo proximo. refert Iacobus & Petrus tenere certã quantitatem exprimendam: dicens quòd est casus ff. de re iudicata. si quis ab alio. §. finali. coniuncta l. vt fundus. ff. communi diuidundo. Dicet ergo, peto interesse quòd aestimo centum: in casu autem cùm vltra interesse praeteritum, venit & futurum, dicet, peto interesse quod aestimo centum & plus, quantum contingit illud crescere ante sententiam. Nam secundùm Iacobum si non peteretur, non veniret. ff. si pars haered. peta. l. secunda. in fine. & ff. de rei vendica. l. quae de tota. §. finali. Dominus meus vbi supra circa id, quod prius dixi, signat contrarium da l. vbi autem non apparet. in fine. ff. de verborum obligationibus. de qua Accursius loquitur vbi suprà, in gloss. similibus. in fine. Ibi enim videtur quòd ex stipulatu petatur, respondet, quòd aut dari vel tradi est in obligatione, aut fieri, aut interesse. Primo casu est certum, quia potest oculis inspici, & habet fines ex natura designatos: & tunc agitur ex stipulatu certi condictione: vt in l. certi tio. Secundo casu illud videri non potest. allegat ff. de regulis iur. semper in stipulationibus. Vltimo casu si certũ est ex rerũ natura quãtum sit sed nescitur. tunc illud certificabitur iudicis arbitrio, petitur certi condictione generali. ff. de lega. j. si seruus legatus. §. qui quinque. Nulla enim quantitate adiecta non reciperetur libellus, secundùm eum: per quod apparet quod intelligit certam quantitatem exprimi, & partem expressam relinqui posse. vide infrà de obli. & solu. §. pe.

A D D E vt per nouissimos in d. l. certi condictio.

c ¶Lege secunda. Pro hoc facit quod ibi not. in continuatione Rubricae. tamen ibi Iaco. de Rauen. resistit per §. curare. statim alleg. Satis mihi placet quod not. Accur. Iacob. per l. ij. ad quam etiã respõde vt ibi dicitur in principio. Si ergo certa quantitas est petita vel certificata in processu causę: ad illam fiet cõdẽnatio. aliàs non, nisi in casibus ibi not. vbi non tantum petit actor fieri condemnationem, sed solùm per sententiam declarari reum sibi obligatum ad interesse: puta sine expressione quantitatis. sententiam ferri posse: sicut & fertur super indemnitate, vt in praedicta l. secunda. C. de sen. & interlocut. cum concor.

d ¶Nostra. Vbi de hoc in prima glo.

e ¶Rem. Aliàs vocatur intrinsecum & extrinsecum. Et de hoc satis per Cyn. vbi supra. in diui. ij.

f ¶Patet. Accur. vbi supra in glo. & ita vocat hęc vana.

g ¶P. & G. Vbi hoc not. in prima glo. & ibi dedi remissiones post Hostien. quam dat sequen. versi.

h ¶Soluam. Hoc non capio, si diceret sola quinquaginta tibi soluam, esset intelligibiles vel si dixisset, solum mediam marcham tibi soluam. Dicebat ergo Rofre. de actione ex stipulatu arbitraria. versiculo, sed mirum. quòd videbatur mirandum, quomodo in ea actione posit haberi vtriusque ratio, scilicet actoris & rei in vno eodemque iudicio, & in vno eodemque casu. Et refert Ioannes summae authoritatis glossam haberi vtriusque rationem alio & alio casu, vt sic in diuersis casi-

tio: tamen interesse praestare cogetur. argumẽ. ff. si cer. peta. vinũ. Et sic videtur loqui praed. l. si traditio. vbi dicitur quod precariò possidens res non tradatur, debet cõdẽnari ad interesse precarie: aut restitutio vix potest esse, nisi post latã sententiã: imò post sententiam habet aliquem terminum ad restituendum: vt ff. de iudic. si debitori. & ff. quod metus causa. Pedius. §. quod si homo. Et nota extra de officio delegati. quaerenti. Sed contra ff. de act. empti. & vendi. l. prima in princi. vbi dicitur quòd si res vendita non tradatur, ad interesse agitur. Sed expone. id est, quoddam ac si actum esset.

7 ¶†Si autem factum est in obligatione, ante moram agi non potest. ff. de verborum obligat. si ita stipulatus essem. extra de plus peti. cap. vnico. sed postquam promissor facti fuerit in mora, siue in totum, scilicet quia transit tempus, quod totum aedificari potuit: siue in partem, scilicet quia transit tempus, quo pars potuit esse aedificata: tunc habet duplicem viam stipulator. Primam, vt agat ad faciendum vel complendum opus: vt ff. de operis noui nuncia. stipulatio. §. fine. ff. de praescrip. verbis. l. ob eam. C. de dolo. legem. Secundam, vt agat ad interesse. ff. de re iudicata. si quis ab alio. ff. de verborum obligat. quoties. ff. rem ratam habe. l. ij. & l. si debitum. tamen si promissor velit opus facere, liberatur ab interesse. ff. de verborum obliga. stipolationes. §. finali. & l. continuus. §. item qui insulã. nisi iam sit lis contestata, vel nisi multũ interest stipulatoris vel nisi poena esset adiecta. ff. de verborum obliga. si insulam. ff. si quis cau. & si post.

8 ¶†Hoc etiam nota quòd si quis primò petierit rem sibi dari, vel opus fieri: & plus sit interesse quod consecutus est per primam actionem, vel econtra: adhuc eadem vel alia actione agi ad id, quod residuum est in altera. ff. pro socio. si quis à socio poenam. ff. de vi & vi arma. l. prima. §. si fundus. nisi de his, quae post litem contestatam obuenire possunt. De illis enim vlterius agi non potest. C. de fruct. & litium expensis. l. terminato.

¶Idem dicimus cum M. quod tantùm in re promissa, mandatur sententia executioni: quamuis promissor paratus sit soluere interesse. ff. de rei vendicatione. qui restituere. ff. de verborum oblig. l. vbi autem nõ apparet. §. fin. Nam dolus & fraus, non debent ei prodesse. extra de rescript. ex tenore. Azo tamen not. contra in Summa. C. de actio. empti & venditi. secundùm Innocen. iiij.[a]

9 ¶†Sed qualiter formabitur petitio interesse. Nam si dicatur, peto quod mea interest, non videtur bona petitio, cùm incertum contineat. vnde dicit Vbertus quòd debet petere centum: quia dico mea interesse in tantum. Posset etiam secundùm eum dicere, peto centum, & si quid mea plus interest. argumentum ff. de furt. in actione furtiuae & hoc verum est, quòd certam debet formare petitionẽ, nisi iuret se esse incertum quãti sua interest. & tunc ei subuenitur. argumentũ. ff. de posito. l. j. §. si quis argentum. Vel dic vt supra. versiculo qui autem.[b]

10 ¶†Sed qualiter formabit hic iudex sententiam? Respond. quidam dicunt quòd si talis petitio fuit admissa, peto quod mea interest: sufficit si dicat, condemno ad interesse. argumentũ. C. de senten. quae sine certa quantitate profer. l. ij.[c] extra de procura. auditis. Alij contra dicentes, quòd iudex condemnare debet in certa quantitate, si potest: vt Institut. de actio. §. curare. ¶Qualiter concipiatur libellus, cùm vsurę loco interesse petuntur, notatur infrà in tractatu libell. in titulo de vsuris.

11 ¶†In summa nota quòd differentia est inter damna data, & inter expensas factas: vt probatur extra, de iniur. in nostra.[d] & c. olim. de offic. delega. cum olim abbas. Et scias quod quoddam damnum siue interesse dicitur circa rem: quoddã extra rem.[e] Circa rem est, puta subtraxisti mihi instrumẽta, per quae probare poteram qualiter aliqua possessio fuerat mihi acquisita per me vel per praedecessores meos. Si igitur tractus in causam, non possum probare defensionem meam, propter huiusmodi subtractionem, & ideo succumbo, teneris mihi ad aliud interesse. ff. de act. empti. l. Iulianus. respõ. j. xij. q. ij. si quis de clericis. vel si mihi carnes vendidisti, & eas tempore statuto non tradis: vt ff. de act. empti & vendio. l. si sterilis. §. cùm per venditorem. Ad duo enim mihi teneris, s. ad tradere, & tunc tradere: vt ff. de arbitr. Celsus. Vnde inspicitur quòd carnes nunc emi carius: & ita hoc interesse est circa rem, nec attenditur illud interesse quòd familia nõ habuerit quid comederet: vt ff. de actio. empti & vendi. si sterilis. §. cùm per venditorem.

12 ¶†Sed quid si propter hoc, quòd carnem non habuit, nõ potuit facere nuptias, & sic vxorem perdidit: nunquid poterit hoc interesse consequi? Dic quod hęc in infinitum non extenduntur, vt ex superioribus patet.[f] Extra rem autem est, si debes mihi frumentum, nec illud tempore suo mihi reddis, ideo familia mea fame perijt: & hoc interesse non semper peti potest, sed pretium frumenti tantùm: vt in praedic. §. cùm per venditorem. Idem autem dixi, nõ semper: quia in arbitraria actione venit: puta quando certis die & loco promisisti ipsum reddere mihi: vt dixi supra §. proximo. versiculo, sunt etiam certi. et iam dicã. hoc enim casu nedum damni, sed etiam lucri ratio habetur. ff. de eo, quod certo loco dari oportet. l. si vt certo. §. finali.

13 ¶†Et, vt hic articulus clarius tibi liqueat, nota quòd si promittis te mihi pecuniam certis loco & termino soluturum: teneris mihi quãtum mea interest mihi solutã non fore eo loco vel tẽpore. ideoque per officium iudicis mihi ad interesse condemnaberis: quia mihi abstulisti loci vel temporis vtilitatem. Idẽque est si ego peto in alio loco à te debitore, quàm vbi te soluere promisisti: quia tibi aufero loci vtilitatem. Vnde tibi ad interesse teneor: vt extra, de plus petit. cap. vnico. extra, de officio delega. P. & G.[g] extra. de foro competenti. dilecti. Haec enim actio vtriusque vtilitatem continet, scilicet actoris & rei, debitoris & creditoris. ff. de eo quod certo loco. l. secunda. & C. vbi quis conue. qui cer. loc. da. promisit. l. vnica. in libr. iij. Quod contineat etiam creditoris vtilitatem patet. Aliàs enim posset contingere, quòd creditor suo debito fraudaretur.

14 ¶†Pone enim quòd debebam tibi certo loco soluere centum marchas: termino elapso, petis à me in alio loco. quod facere potes: quia aliàs ego facere possum quod nunquam tibi soluerem, scilicet nunquam ad locum illum veniendo: vt ff. eodem. l. prima. modò considerabitur quantum plus valet marcha argenti, vbi nunc petis, quàm vbi soluere promisi. Si ergo valet in duplũ, quia vbi non valeret nisi quinquaginta. hic verò vbi me conuenis, valet centum: interesse meum est in quinquaginta vnde interesse meo computato, nihil tibi soluam.[h] Sed tibi in hoc subuenitur: quia tu computabis quantum interest tua, tibi fuisse solutum loco statuto: quod si factum esset, emisses merces, & fuisses lucratus, sicut alij fuerunt cum centum marchis quinquaginta mar-

bus habeatur ratio vtriusq;, refert demum secundùm Azo. in eodem casu id euenire posse his terminis, actoris interest, quia sibi sub pœna in loco destinato, promiserat. ff. de eo quod certo loco. l. ait vtiq;. §. penult. rei interesse quod minoris pretij est, quod promiserat vbi promisit, q̃ vbi conuenitur. Si ergo plus actoris q̃ rei interest, in superfluo fiet condēnatio: vt si sors est cētum, interesse actoris est decem, & interesse rei cōsistit in quinq;: condemnabitur reus actori in centum quinq;. Hæc verba bene sunt intelligibilia, subdens actoris rationem habendam in hac actione, quando scilicet culpa vel mora reo possit imputari. aliàs quia re punietur ipse reus. Dicit autem semper habendam rationem rei: quia locus, quem ex pacto habuit, sibi aufertur. ff. eod. titu. quod si Ephesi. §. j. subdit etiam q quandoq; est alternatiua promissio rerū: vt quia promitto Stichū aut Pamphilum, vtroque existente in rerum natura, promissoris est electio ante petitionē, & post: vt præ. l. ait vtiq;. §. ij. ff. de iure dot. l. plerunq;. in fin. de verb. obligatio. eum qui. §. j. Si autem est alternatiua promissio locorum: vt quia promittis Capuæ dare, vel Neapoli: tunc ante petitionem actoris est electio rei vbi soluat post petitionem licet non sit sua electio vbi soluat. habetur tamen ratio interesse rei, quatenus sua interest, eum alio loco soluisse. Et est idem quando est alternatiua locorum & rerum: vt si promitto Ephesi decem, aut hominem Capuæ: vt prædicta l. ait vtiq;. §. j. & ij. vsque ad §. si quis ita stipuletur. Stipulatio autem non adiecto loco, non erit arbitraria. Soluetur autem vbi domicilium habet promissor, vel vbi contraxit. & intelligitur contraxisse vbi se soluturum promisit. ff. de actio. & obliga. contraxisse. cætera quæ copiosè ibi tractat. ibi videas.

chas. vnde istud similiter computabitur. Vtriusq; enim vtilitatis ratio attendit. vt dixi. Dicitur autem hæc actio certi cōdictio: sed arbitraria appellatur, quia per officium iudicis petitur hoc interesse: cùm enim principale debitū petitur per principalem actionem: puta ex testamēto vel certi cōdictione: tunc debet implorari iudicis officiū vt habeat rationem vtilitatis actoris vel rei iudica. cōdemnatione facienda: vt ff. de eo, quod certo loco da. opor. l. prima & secunda. responso primo. & §. 15 secundo. & l. tertia. ¶ † Qualiter autem expediatur iudicis officium in hac parte, & qualiter habeatur ratio non solùm damni, sed etiam lucri: & quare hoc remedium est inuentum, vide ff. eodem l. tertia. §. penultimo. & §. finali. & l. iij.[a] ¶ † Et hoc in 16 contractibus stricti iuris. In contractibus autem bonæ fidei, si promisisti mihi soluere certo loco vel termino: tunc interesse venit iure actionis: & est in obligatione. ff. eodem. l. si heres. & l. aut si b mutua. & l. in bonę fidei. & l. centum Capuæ[b]. Ex præmissis igitur tu collige q interesse aliud surgit ex delicto, vt in exemplo posito suprà versiculo in summa. ibi: circa rem est &c[c]. Aliud de c quasi delicto. Ex quo habes extra de senten. excommu. c. sacro. versicu. qui si absq;, &c. vbi de d hoc[d]. Aliud ex cōtractu, vt cùm plus petitur loco: vt extra, de plus pet. capitulo vnico. vel cùm soluitur alibi, quam vbi promissum fuerit. Quæ dic vt s. versiculo & vt hic articulus. Aliud ex quasi contractu, vt patet exemplum extra, de electio. vt præteritæ. Hoc autem interesse aliud est interesse singulare, aliud commune. de quibus dic 17 vt supra §. secundo. & §. viso. ¶ † Illud autem sciendum est, q vbi interesse incertum est, puta cùm in eo continetur factum vel non factum: vt ff. de verborum obligationibus. vbi autem non apparet. §. qui id quod. & ff. de regulis iuris. qui non facit. tunc iudex subtiliter debet interesse inquirere: vt C. de senten. quæ pro eo quod interest. l. vnica. §. in alijs. & inquiret per probationes testium, vel e instrumentorū[e]. ¶ Et hoc in contractibus & delictis: vt C. de iu. iurando. l. secunda. ff. de edendo. argentarius. §. finali. & ff. de regulis iuris. quatenus. Institutio. de officio iud. §. fi. & de ver. obl. §. fin. ff. ad leg. Aquili. proinde. & l. in lege Aquil. & l. si seruum. ff. de præto. stipula. §. fina. Hoc tamen fallit ratione delicti aduersarij mei, vt iam dicam, & ratione contumaciæ ipsius in illis casibus 18 in quibus in litem iuratur. ¶ † Sed qualiter etiam de facto probabitur, etiā singulare interesse per te-

stes? Respond. dicent quòd tantum cuiuslibet interesset, qui sic rem notam haberet. Non autem dicent quòd tantùm sua intersit. Item nec est commune interesse, sed singulare omnium, qui haberent rem sic notam, non simpliciter omnium. de 19 hoc suprà in principio huius §. ¶ † Et, vt hæc clariori doctrina monstremus, scias quod interesse quod surgit ex cōtractu, debet probari per testes: vt in concordantijs, quæ sunt suprà proximè ibi: & inquiret, &c. & ff. de minori. si in emptione ergo pari ratione expensę extra iudicium factæ debent per testes probari. Quæ verò in iudicio per sacramentum victoris, vt dixi s. titu. proxi. §. postremo. in princ. ibi quod in hoc, &c. Et hoc interesse debet iudex subtiliter inquirere, vt iam dixi: vnde si quis certo loco se soluturum promittit: arbitraria est actio, vt dixi s. versi. & vt hic articulus vnde tunc interesse per iuramentū probabitur: vt 20 no. extra de foro compe. dilecti. ¶ † Porrò vbi interesse prouenit ex delicto: puta ex dolo vel violentia & rapina: tunc per iuramentum passi dānū probabitur postq̃ de violentia constiterit. C. vnde vi. si quando. C. de iudic. sancimus. ij. q. j. in primis. in j. col. vbi de hoc. extra, qđ me. cau. c. fi. vbi de hoc etiā not. in prædicto c. sacro. & in prædicto capitulo dilecti. Hugo verò & Odoffre. & Pe. de Sa. dicunt quòd sic: vt dicit lex. difficilis est probatio huiusmodi interesse. ff. de pręscrip. l. fin. Si ergo fieret per iuramentum sine testibus, non esset difficilis. Vnde dicunt q vbi interesse surgit ex delicto probari debet per testes, per prædict. legem. quod verum est, si in hoc delicto violentia non sit illata. Si verò violentia interuenerit probata per testes, sufficit probare de singulis rebus f omissis per iuramentum[f] iuxta præmissa. Item diminutiuæ expensæ sacramento probantur. Factæ verò in domibus, & huiusmodi, arbitrio bonorū artificum, & ex testificatione operis: vt C. de donatio. si quis pro redemptione. §. simile etiam. in fine. §. & C. de administra. tuto. l. lex quæ tutores. §. ergo. ver. sed & si parens. ff. de mino. iuxta vtile. in fi. ¶ Quid si aliquis absoluitur: nunquid recuperabit fructus sui beneficij? Respondeo, sic, si iniustè fuit excommunicatus vel suspensus. argumentum. ff. de re mi. l. penulti. ij. quæstione v. super eausa. Secus si iustè: quia tunc non recuperat, nisi hoc in sententia absolutionis adijciatur: vt C. de re mi g li. legatos[g]. Cū durante sententia, debeat eos recipere: vt xxij. di. pręter hęc. & extra. de app. pastora h lis. secūdū V in. q hoc no. extra, de simo. quoties[h].

a ¶ L. iiij. ad literam. Addit hanc remissionem Hosti. in decre. P. & G. vt dixi super j. glos.

b ¶ Capuæ. Hoc etiam not. quòd inuito eo, in cuius fauorem locus appositus est. non potest pręcisè alibi exigi siue solui: vt ff. eodem. l. penulti. Secundùm vnum intellectum eius. & ff. de verborum obligationibus continuus. §. cùm ita stipulatus. quin saltem habeatur ratio interesse, vt dixi.

c ¶ Est &c. An in hanc speciem cadat is, qui dissuasit mihi dare aliàs daturum: disputat Pil. sua quæstione xxvij. & tenet quòd dato quòd constet illum aliàs daturum, non tamen tenetur dissuadens, nisi in fraudem meā fecerit: quo casu tenetur. allega. l. antepenulti. ff. de lega. ij. §. Sempronia. aliàs nō: quia actio de dolo, quæ hoc casu daretur, respicit interesse, & ego nullum damnum sum passus. C. de acquit. posses. l. vlti. in fi. alleg. etiam ff. de damno infect. §. Proculus. facit regula, nullus ex consilio. lib. vj. cum suis concord.

d ¶ De hoc. In gl. j. vbi tractatur an cōtra excommunicantem iniustè veniat interesse electionis propter id cassatæ, vel beneficij propter id non adepti, & vide quæ ibi dixi post Hostien.

e ¶ Instrumentorum. Do. Iaco. Butri. disputauit quęstionem de lege municipali, quæ habet probationem debiti vltra xx. non posse fieri per testes. Promisit mihi Titius damna & interesse, casu quo præter promissionem nō venerent: ago ex promissione petēs quinquaginta pro damnis & interesse promissionē probo per instrumentum, damna & interesse per testes: quęrebat an sit plene probatum? inci pit quæstio, municipali lege cauetur quòd nulla. qui indiget, illam inquitat resistere eum vel insistere non intendo ex causa non scribenda. ADDE vltra ea quæ habentur per notulas l. certi condi. §. quando. post Barto. & Bal. consil. clxxvij. iiij. lib. incipiente, visa petitione.

f ¶ Iuramentum. Hæc vera contra violentem, non cōtra tertium adstrictum ad emendās vt dicam j. de rap. super ver. sed pone.

g ¶ Legatus. Corruptum in V in. corruptè posuit. debet dicere cùm allegat. lib. xij.

h ¶ Quoties. Gloss. erat Io. & Ber. in præ. ca. pastoralis. vt ibi patet in vltima glo. & not. hic author de tribus: quia de gloss. facit festum. Secundò, quia corruptū corruptè posuit, vt s. Tertiò, quia improuisè collocare volens illam sub titu. de fructibus, locauit eam hic, quā s. §. j. in fi. locasse debuisset, vt ibi dixi.

Baldus. De fructibus & interesse. *Rubrica.*

Qui legat sua mobilia, non videtur legare fructus pendentes. Facit ff. quæ in frau. cre. l. fi. §. penult. Item nō videtur legare nomina. ff. de pecu. l. quam Tuberonis. §. in peculio. Item non videtur legare pecuniam sibi debitam. ff. de lega. ij. l. Caius. sed bene videtur legare pecudes, libros, argentum, & margaritas. in §. scias. an versicu. sed pone Prælatus. cum quatuor versicu. sequen. Item videtur legasse lapides & lateres, nisi essent ad certum officium destinatæ. Bald. ¶ An in debito in pecunia numerata veniat interesse, in §. omne verò. in princip. §. viso. versicu. & vt hic. G. ¶ An absolutus recipiat fructus sui beneficij. versi. fin. Alleg. l. penulti. ff. de re mili. C. de hære. l. idem de Nestorianis. G. ¶ Forma, qua deponunt testes super singulari interesse, in §. viso. versi. sed quomodo. G. eo. l. j. per glo. & Cy. in l. n. quæ sit lon. cō sue. ¶ An nomine interesse continentur fructus. j. de sequestra. pos. §. j. ¶ Item an iudex possit supplere de fructibus & expensis. s. de disputa. & allega. §. fina. de senten. peti. §. j. ¶ De materia interesse vide plene per Inno. de senten. excommu. c. sacro. ¶ Super interesse quod est petitum, primò & principaliter debet ferri certa sententia: si secundariò: valet incerta: vt l. terminato. C. de fruct. & lit. expen. de senten. quæ pro eo

quod interest in rubro & nigro. & in glossa in Rubrica, quæ dicit quòd super interesse fertur incerta sententia. Iacobus dicit quòd videtur contra not. in l. certi condictio. ff. si certum petatur. & videtur casus. C. de inuti. stipula. l. tertia. in fin. Sustinendo gloss. dic aut certum petitur in libello: & tunc debet ferri certa sententia: vt not. C. de senten. quæ sine certa quantitate. l. prima. Aut incertum: & tunc aut loquuntur de sententia condemnatoria, aut de absolutoria. Si de condemnatoria, aut petitur interesse principaliter: & est interesse quod habet originem de præterito: & tunc non valet incerta sententia: vt in §. curare. Instit. de actio. Aut petitur accessoriè vel de futuro: & tunc valet incerta sententia: vt not. in simili. C. de fructu. & lit. expen. l. terminato. Et facit ad prædicta quod not. ff. de damno infecto. l. si quis missum. §. iudex. & C. si quis alteri vel sibi. l. cum propria. per Cynum. Si loquitur de absolutoria: tunc valet. Exemplum, petij interesse non declarando quantitatem, reus suscepit libellum dato mihi termino ad probandum, debui certum probare: vt not. ff. depositi. l. j. §. si quis argentū. ff. de præto. stipula. l. fina. nihil probaui. certè reus absoluetur: tamen quantitas exprimi non poterit. Vnde qualiter incertum deducatur, dicit lex vltima. C. de annali exceptione. de quo dictum est §. qualiter autem deducatur in sententia, dictum est superius. Baldus.

¶ Interesse est quantitas damni vel lucri. Baldus. vide infrà §. nota quòd omne interesse.

¶ Circa interesse taxandum, quale sit officium iudicis appellationis vel primi iudicis. Sciendum est ꝙ obligatio primitiua continet certam quantitatem vel certam naturam: obligatio secundaria & officium iudicis taxat ad duplum, id est, ad interesse singulare, non venit vltra damnum communis æstimationis. Si autem obligatio primitiua non est certæ quantitatis vel naturæ, venit totum quatenus interest verè, quod per subtilitatem iudicis declarabitur: & venit interesse ratione dãni emergentis, & ratione lucri cessantis: vt C. de sentẽtijs, quæ pro eo quod interest. l. j. Verba textus illius legis sunt ita obscura, sicut aliqua, quæ sint in corpore iuris: ideo hic insternus.

¶ Sciendum est ꝙ est triplex interesse, quoddam est interesse, conuentionaliter declaratū, quod vocamus interesse cõuentum. quoddam interesse cõmune, quantum res cõmuniter valet. quoddam est interesse singulare, quia singularem vtilitatem affert res vni, quam non affert fortè alteri.

¶ Item quoddam est interesse taxans. Quoddam est interesse taxatum per formam contractus: vt si promittitur aliquid nomine interesse taxati. ff. de præto. stipu. l. finali.

¶ De interesse taxando omnes concordant, ꝙ interesse taxandum est interesse singulare: quia lex taxat, & taxari mandat ad duplum.

¶ Sed de interesse taxãte sunt opiniones. Placenti. dixit quòd interesse taxans est interesse conuentum, quod non potest excedere vltra duplum simplo computato. C. de spon. l. fin. in princip. Bulg. dixit quod interesse commune. ¶ Nam quoniam nomen interesse simpliciter prolatum intelligitur de communi. ff. ad leg. Falci. l. pretia rerum. & pretium conuentum vel merces non est propriè interesse: quia non ex re, sed ex negotiatione percipitur. ff. ad. l. Falci. l. iij. de hæredi. vend. l. exhæredatus. nec ad ipsum agitur vt interesse: cùm sit in obligatione primæua: sed interesse cõcernit obligationem secundariam. ff. cõmo. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. Et si promitto damna & interesse resarcire, non venit pretium. ff. de conditio. & demonstra. l. quibus diebus. §. j. & si absoluo te ab interesse, non ideo videor absoluere à restitutione pretij. ff. de actio. empt. l. emptorem. §. ibidem. & hoc est verius secundùm Iac. But. interesse enim est damnū, vt hic in verbo, damnum reddatur. & de act. emp. l. j. Sed pretium conuentum non est damnum. ergo non est interesse, sed damnum conuentionaliter æstimatum est interesse cõuentum: vt not. Dyn. in c. mora. de reg. iur. lib. vj. Baldus. Sed quomodo probatur interesse singulare per testes, ꝙ ipsi non sint singulares? Respond. si concordant in dicto, & causa non ad diuiduum relata, id est, ad se testem & singularem affectionem: quia tunc testis esset singularis. nec ad genus generalissimum omnium hominum, quia esset interesse commune: sed ad genus subalternum. scilicet hominem talis industriæ, & talis conditionis. ff. de verbo. oblig. l. continuus. §. cum ista. secundùm glossam. Baldus. Ex coniecturis etiam iudex æstimat. l. semper. §. hoc interdicto. ff. quod vi aut clam. Vide quod not. Institut. de verbo. obliga. §. fina. & l. si. ff. de præto. stipula. quod dic vt nota. per glossam & Cynum in dicta l. prima. versicu. vide Baldum. & nota quòd obligatio primaria taxat secundariam, si primaria habet certos fines: sed si non habet fines certæ æstimationis, nõ põt tunc aliud taxare: quia terminus, ad quem fit relatio taxatus esse debet. Nam incertus numerus non potest alium numerum dinumerare. tunc igitur iuxta facti æstimationem debetur æstimatio simpla. ff. de verbo. obliga. l. stipulationes non diuiduntur. §. Celsus. & quod vltra communem æstimationem singulariter interest, in totum debetur. Sed cùm in factum cadat, interesse commune & operæ pretium ff. locati. l. cum insulam. §. qui ædes. ff. pro socio. l. cùm duobus. §. cū in coeunda. & l. societas contrahitur. ff. de condi. inde b. l. si non sortem. §. libertus. Quare interesse commune non mensurat interesse singulare? Respond. quia in facto non cadit æstimatio vniformis, & sic non cadit interesse commune: nisi fortè sit tale factum quod locari consueuit communiter: & aliud dicitur interesse commune, sicq; inter casus certos, non inter casus incertos iste casus poneretur. argumentum ff. de præscriptis verbis. l. naturalis. §. at cùm do. & l. prima. §. primo. de superfi. in gloss. & argumentum ff. de rebus dubi. l. prima.

¶ Omne autem, quod est certum, aut est certum de se, aut est certum per relationem ad aliud: & sic non ex se, sed per relationem adiunctam: vt l. hæc sententia. & l. in summa. ¶ Quomodo ergo in materia accipiemus interesse? Respond. casu certum appello, quando res ipsa recipit æstimationem communem, quæ cadit vt in plurali, ita quòd persona non facit locum interesse, sed res, id est, bonitas rei. Nam quod vniforme est, satis certum dicitur vel videtur. Sed quod non est aptum natum vniformiter prodesse, sed difformiter, istud non dicitur certum commoditate communi, sed debet fieri certum iudicis subtilitate ex veritate personarum & circumstantijs. Simile ff. de legatis tertio. si fine. & de legatis secundo. l. prima. Arbitrarium est ergo magis quàm taxatū. Sic ff. de testibus. l. iij. §. tu magis. ff. de iure dotium. l. cùm post. §. generi. & l. quæro. ¶ Item quædam sunt res, quæ habent intrinsecam bonitatem, cui communis æstimatio commensuratur. ff. si certum petatur. l. cùm quid. & l. vinum. & in istis cadit regula de casibus certis & commensuratis. Quædam sunt, quæ non habẽt intrinsecam bonitatem: vt ire Romam, fossam fodere, & similia: & tunc interesse singulare non possumus metiri penes interesse commune: & nõ cadit in talibus: quia non afferunt tantam vtilitatem respectu vniuersorum, quantum respectu singularis personæ: & sic interesse omnino difforme & non conforme. & hoc propter esse propter qualitatem inhærẽtem personæ ff. ad exhibend. l. populi. & no. ff. de eo quod certo loco. l. iij. §. fin. Item propter necessitatem incumbentem personæ ff. de seruis expor. l. serui venditor. §. final. & l. seruus ea. Item propter affectionem iustissimam. ff. manda. l. cùm seruus. Ea enim qualitas, quæ communis non est, sed singularis mensurat interesse singulare, vt quia pater: sed qualitas communis est, quæ mensurat interesse commune: vt quia homo, nõ quia filius. ff. ad l. Fal. l. pretia rerum. post princip. Nam talis natura communis est. ff. de accus. l. hos accusare. §. si. Simile dicimus ff. de procur. l. in popularibus. in princ. Distinctio ergo legis est in tribus. Quædam enim sunt res, quæ per se naturaliter vtiles sunt ex quãtitate, vt frumentum: vel natura, vt bos. Quædam quæ ex accidenti: vt purum factum, quod cõmuniter non deducitur, nec cadit in commercijs & in actibus hominum: vt ire Romam. nec communiter est in vsibus hominum. Bal.

¶ De lucro nota quòd est lucrum rei & lucrum spei. Spei est multiplex. quoddam enim est pendens ex insidijs fortunæ: vt Institu. de verb. obl. §. ex conditionali. In hoc non omnis potentia deducitur in actum. ff. de condict. ob cau. l. quod seruus. sed distrahitur de potentia propinqua, & remota. Quoddam est dependens ex facto meo & alterius. ff. ad l. Falcid. l. pretia rerum. in fine. Quoddam pendens ex mora aduersarij. ff. ex quibus causis maio. l. sciendum. & l. deniq;. Quoddam pendens ex verisimilibus coniecturis. ff. de eo quod certo loco. l. iij. in fine.

¶ Lucrum autem præsumptionis, voco lucrum temere præsumptum. ff. ad exhiben. l. penul. C. de senten. quæ pro eo quod inter. l. prima. §. penulti. Lucrum enim vt veniat in iudicio, debet esse verisimile, & non aberrare à iustitia naturali: vt lucrum vsucapionis, & lucrum vsurariæ prauitatis: vt no. ff. de furtis. l. si quis auxilium. §. si. per gl. & Dy. lucrum rei quoddam cohærens est: vt si emi bono foro, puta pro decem mercantiam, quæ valet xv. tunc vel postea cœpit ea valere. sic enim ditantur mercatores. Quoddam est separatum à re, quod accedit magis contemplatione personæ quàm rei, vel iusta ratione. vide infra, eodem. §. nota ꝙ quidam. §. & hoc dico. &c. ¶ Nunquid interesse singulare dicatur pretium. Gloss. dicit quòd sic. Sed textus dicit contrarium: vt l. pretia rerum. & probatur exemplo, si seruus tuus me offendat, ego multum tibi darem pro eo habendo & iugulando. l. penul. ff. de condictio. ob cau. & tamen illud nõ dicitur pretium: quia delinquendo nemo fit pretiosior. Nam si esset pretium, ergo factus esset pretiosior delinquendo. quod est falsum. ergo nomine pretij absolutè probato, non continetur interesse singulare. Bald. Qualitas enim inhærens subiecto, habet denominare subiectum singulare. secundùm Aristo. Vnde interesse, quod concernit singularẽ qualitatẽ inhærentem personæ dicitur interesse singulare. argu. ff. de acquirend. hæreditate. l. Paulus. §. finali. & C. de imponenda lucrati. descrip. l. j. libr. x. & nota ꝙ tota l. j. C. de senten. quæ pro eo quod interes. loquitur de interesse singulari. ¶ Et not. ꝙ aut debetur res, aut factum. Institu. de verbo. oblig. §. non solùm. Res autem debetur tribus modis. In quantitate: & sub hoc vocabulo comprehendo omne corpus. In genere: & sub hoc cõprehendo formalem generis obligationem: quæ tamen in executione obligationis erit species. ff. de leg. ij. l. Mæuius. §. duobus. & l. iij. ff. qui & à quibus. & in istis tribus, scilicet quãtitate, specie, & genere, consistit quædam naturalis certitudo interesse communis, quæ taxat singulare interesse, nec duplum excedit: quia nimietas est odiosa legi, sicut infinitas. ff. de contrahen. empt. l. in lege. & ibi nota. Præterea & lex taxat pœnas. Aut debetur factum, & in hoc nõ consistit per naturam facti aliqua certitudo interesse communis. Et hoc ideo tacitè cõtrahendo, videtur habitus respectus ad interesse singulare, quod substantiã obligationis facti probet: vt ff. manda. l. si procuratorẽ. §. manda. & ff. de seruis. l. quoties. & facit quod not. ff. de ver. ob. l. stipulationes nõ diuiduntur. §. Celsus. & l.

certi conditio.in princi.ff.si certum petatur.in glo.quæ incipit,inculcatio verborum.& in glo.quę incipit,dic certū.Accedat prędictus quòd in obligationibus facti magis ponderatur interesse: quia factum nō cōsideratur principaliter per se,sed propter interesse: quę cōuentio simpliciter per se est intelligenda.ff.de pręto.stipu.l.fi.ff.rē ratam haberi.l.cōmissa.vi de l.eo.§.& nota quod aut merū. ¶ Et not. ꝙ quædam sunt quæ habent plurimum iuris,vt dationes.quędā plurimū facti,vt scribere librum,& similia,quędam mista sunt,& habent plurimum iuris & plurimū facti : vt traditio ex causa emptionis.ff.de vsuris l.si stipulatus. Adeo nanꝗ ius continet,vt si agatur ne ius transferatur,nō est emptio: quia & si non actualiter,tamē potentialiter debet interuenire iuris translatio:vt ff. de cōtrahen.emptio.l.cū manu sata.§.fin. in habentibus plurimū iuris, id est, in quibus tota forma obligationis in iure cōsistit,licet in executione obligationis factū versetur,vt l.traditionibus.C.de pact.& de leg. secūdo. l.Męuius.§.fundo.nō venit interesse iure actionis : nec est in petitione, sed in executione.Insti.de leg.§.si res.ff.de legatis secundo.l.non dubiū. tamen hoc interesse taxatur: & eius condemnatio moderatur per dictā l.j.licet veniat officio iudicis:in mistis venit interesse iure contractus, & iure optimo,i.iure actionis debetur : & indem taxatur in puris factum. Glos.dicit non taxari per legem,sed per facti contingentiam:vt l.quatenus.ff.de regulis iuris.Sed hoc videtur falsum:quia in contractu locationis locator tenetur ad purum factum:id est,ad patientiam : & tamen taxatur interesse.Sed respon.quòd potius patientia est in executione obligationis, magis propter aliud,i.propter fructus rei, qui habent certam quantitatem vel naturam,quam propter se.ff.de fur.l.si seruus.§. locati. & hoc in locatione rei.Sed ista solutio non concludit in locatione operę vel rei & operę.vt ff.loca.l.sed addes.§.item cùm quidam. & ideo dicsecundùm Petr.& Barto.quòd etiam ista dicitur certus propter mercedē conuentam,quæ conuentio mercedis cadit super certo & incerto : & in correlatiuis vnum propter aliud redditur certum & intelligibile.l.j.ff.de reb.dub.Præsumitur ergo quòd illud factum tantum valeat , quantum. locatum fuit.ff.de dona.causa mortis.l.mortis causa.§. Tina.& ideo duplum huius tanquam interesse communis vel conuenti excedi non potest.Et idem sentit Iacob. Butriga. & sic ex adiuncto aliquid certificatur,& coarctatur.ff.de vino tri.& oleo legato.l.fina.§.cui dulcia.Baldus. Item nota ꝙ quoddam est interesse rei.Quoddam circa rem. Quoddam extra rem.Interesse rei est bonitas rei,vt pretium: vt l.vinum.ff. si certū petatur. & l.cùm quid.& l.in h.c.ff.de tritica.de act. empt.l.rem.§. final. Interesse circa rem est quod rei accedit : vt hæreditas seruo relicta : & istud etiam venit tanquam cohęrens & connexum.ff.ad leg. Aquil.proinde.§.item causæ corpori cohęrentis.ff.de euict.l.venditor hominis . Et bene dico circa rem.Nam dictio circa,apposita super rebus,accessionem significat,non principalitatem:vt l.Rutilia.ff.de contrahend.empt.& ff. de ser.rust.prędi.l.qui duo prędia.Officium enim istius dictionis mercenarium est nobilis & interesse istud circa rem cognoscitur hoc modo, quia sequitur rem quocunꝗ vadat:& in rem,non in personam propositum est.Item nota ꝙ interesse intra rem,seu circa rem, est quādo ipsa res quæ fuit deducta in contractu,ęstimatur,vel fructus eius.Interesse extra rem est,quando alia res est,quę non fuit in contractu deducta:quod nūquam venit ex mera natura contractus,quia non fuit de hoc cogitatum, sed venit interdū ex natura altera ratiōe doli vel culpæ latæ. ff. de actio. empti.l.Iulianus.vel ratione delicti: vt l.Aqui.quia sapit pœnalitatem.ff. ad l.Aquil.l.proinde.Interesse extra rem omnino separatur à re conuenta,& est id,quod non accedit rei,sed peritię.ff.ad l. Aquil.l.iij.ff.de admi. tut.l.Titium & Męuium.§.altero.Hic tamen quandoꝗ venit: quādoꝗ succedit pretium loco rei.ff.de rei vend.l.mater.ff.de distra. pigno.l.j.de verbo.signi.l.Labeo.Damnum enim & commodum eius esse debet, qui suo periculo negotiatur.ff.de rei vendi.l.si nauis.§.j. Item est extrinsecum,quod accedit ratione fortunę:vt si familia fame perit.Nō enim mora erat ad hoc ordinata: quia mora nō excedit fines eius quod debetur: vt l.si sterilis.§.cùm per venditorem . Et hoc dico de interesse damni & lucri.nam lucrum,quod est in re,venit:vt emi pro quinꝗ,quod valet octo.l.j.ff.de act.empti.ff.de mino.l.in causę.l.a ij.§.j.lucrum extra rem nō venit:vt si habuissem equum,vicissem hostem:vidissem facta mea, & similia.sic ff.man.l.idemꝗ.§.idem Labeo.Lucrum circa rem est, vt hęreditas delata:vt d.l.venditor hominis.¶ Item prodesse lucrum,lucrū radicatum est quasi damnum:vt ff.de bonis quæ liber.l. liberto octuaginta. lucrum mercaturæ solitę venit.l.iij in fi.ff.de eo quod cert.lo.insolitæ nō venit.l.fi.C.de peri.& commo.rei vendi.& ff.de neg.gest.l.si quis negotia.& similia.In lucro enim attenditur aptitudo & consuetudo: in dāno attenditur actio:vt no.io l.iij.in fi.ff.de eo quod cer.lo. ¶ Itē no.interesse lucri,ꝙ aut lucrum erat bonū,sed non ęquum: & nō cōsideratur:vt l.sciēdum.ff.ex quib.cau.ma.coniuncta l.j.ff.de iusti.& iu. Aut bonū & ęquū: & tunc aut fundatur super contractu vel quasi. delicto vel quasi: & venit . Aut nō habet fundamentū: & nō venit:vt l.Proculus.ff.de dam.infe. Satis tamē est pro fundamento ius cōmune.ff. ne quid in loco publico.l. j.§.meritò. ¶ Affectio duplex.Quędam ęstimabilis cōmodo pecuniario: quædam,quę numerario pretio ęstimari non potest.Itē non est considerandas affectio qualis est:sed qualis esse debet cum moderamine:regulari enim debet affectio. ¶ Itē interesse singulare, quod limitatur ad duplū, est interesse singularis vtilitatis vel affectionis causatę à singulari vtilitate non nuda cū cogitatione.& vtilitas ista bene cadit in sensum & in notitiam.Bald.¶ Opponitur ꝙ interesse veniat vltra duplum:vt l.ratio.§.fi. ff.de act.emp.Solutio.Ibi non loquitur de interesse singulari, sed de rei ęstimatione: vt l.vinum.ff.si certum peta.& ff.de verb. obli.l. quoties in diem.Secundò opponitur ꝙ veniat vltra.ff.de act.empt.l.Iulianus. Solutio.Ibi fuit dolus in cōtrahendo,secundū Placen. vel in tradendo secundū gl.vel ibi loquitur de interesse cōmuni,secundū gl.Oppono ad idē.ff. ad l.Aqui.l.proinde.ff.de incē.rui.& naufra.l.j.§.Senatus.Sol. Ibi loquitur in maleficiis & pœnalibus actionibus : vel ibi est simplum interesse cōmune,non duplum:vt no.Dy.Insti.de act.§.omnes.Oppono ad idem de l.venditor hominis.ff.de euic.Solutio.Ibi est interesse commune, & accessorium rei,quod rem sequitur: & potest peti totū:quia interesse cōmune est paruum interesse hincinde:sed singulare interesse est respectu petentis,& pœna respectu conuenti. Ideoꝗ arctatur,vt d.l.j. ne quis eū. & l.penul.§.oppono ad idem.ff.de in litem iuran.l.videamus.§.iurare.Solutio.hic interesse veritatis,ibi affectiōis:in quo casu dico ꝙ poterit esse minus duplo,non plus:per hanc legem,secundùm Iac.de Are.Opponitur ꝙ non debeat duplicari interesse commune, sed cōuentum.ff. de act. emp.l.Titius.Solutio.Ibi speciale,vt interesse commune non possit peti vltra duplum conuentum:ne facto venditoris emptor minus oneretur. argu.ff.de rei vendi.l.in fundo.Pe. dicit ꝙ illa l. Titius.idem dicit quod l.j.C.de senten.quæ pro eo quod inter.quod est falsum: quia lex, Titius. loquitur de communi æstimatione,& eam taxat: hic autem de singulari. Oppono ad idem ff.de euic.l.cùm fundus.Solutio.Ibi de culpa conuentionali,hic de legali.nā dupla conuentionalis,refert se ad pretium conuētum,non ad commune.Oppo.ꝙ pœna,sine vlla moderatione possit peti:vt Insti.de inuti.stipu.§.alteri.Solutio vt per Dyn. Instito. de act.§. omnis.sed Iaco.dicit ꝙ petitur quantacunꝗ sit : licet per nomina multiplicantia.Fallit in arrhis.C.de spon.l.fi. in stipulatione euictionis. vt l.si dictum.Hoc sentit gloss.Institu.de actio.§. omnis. Pro hoc l. Celsus.ff. arbi.tu.vt glos.arguendo de pact.ad legem.ff.de euict.l.si ita quis. Et est ratio differentię:quia per nomina multiplicantia, terminus referens arctatur ad terminum ad quem fit relatio aliqua:sed in absoluta promissione,cessat relatiua adiectio:quia non est ibi relatio aliqua.argu.ff de contrahend.emptio.l. venditionis.in ratione sui . Oppo.quòd interesse non veniat in lucro:vt l.si sterilis.§.cū venditorem. de act. empti. etiam si sit probabile,honestum,& certum.Solutio,vt per doct.& io l.ij.ff.de eo quod cer.lo.per Guliel.¶ Extra scias ꝙ ad l.Iulianus.Iac.de Ra.dicit ꝙ venditor tenetur per verbum ad tradendum: & per aduerbium ad factum negatiuum de culpa,quod absit,etiam leui,quæ venit ex natura contractus quæ tacita obligatio per aduerbium, quia in facto ideo in solutum interesse petitur,secundùm Iac.quod reprobo:quia habet mutuam recompēsationem,vt dixi superius. Vel dic cùm Iaco. ꝙ recompensatio relatiua, respicit lucrum,non damnū.Sed obligatio doli,respicit etiam dolum: vt l. Iulianus. & hæc vera. Bald. Item scias ꝙ Pet.extra opponit de l. liber homo.§.fina.ff.de verb.oblig.vbi petitur totum interesse singulare, puta pœnæ incursæ, & venit etiam vltra duplum.Solu.Ibi datio reputatur factum:nā datio in persona tua non est datio quo ad me, sed factum.ff. de solu.l.qui reo.§. qui Romę. & sic non habet certā q̄titatē vel naturā, secundū Barto.sed falsum est ꝙ ipsa quantitas,cū ex seipsa constet,habet certā naturam & mensurā.Nam vt concludendo dixerim,quantitas,pondus,mensura,species,genus & factum, quod habet mutuā præstationem de aliquo prędictorū generū dicitur certa q̄titas quo ad hanc legem.Casus autem incerti dicuntur,vbi cōmune interesse non cadit. vel nō constat de eo: vel vbi est factū sine recompensatione,vel cū pari recompēsatione:vt facio vt facias.Et ideo ad l.liber homo.dic ꝙ ibi res, quæ debet, non afferebat interesse cōmune agenti.& ideo non venit totum singulare.Ibi enim non affert nisi solutio alteri fienda intrinsecā vtilitatē rei & dominiū:licet afferat cōmodū liberationis.Bald.¶ Pœtendere interesse,est quoddam pati:& si est passio cōmunis,i. cōmuniter considerata, est interesse commune.si singularis,est singulare. Et est simile ꝙ vbi nō cadit interesse intra rem,venit extra rē.ff.de in lit.iur.l.nūmis. & de edē. l.argentarius.§.cùm autem.iuncta l.post q̄. de pactis.nisi fidē.l.j.C. de dona.l.locùm.§.condemnatio.ff.de ta.exhi.Et no.ꝙ omne interesse, similiter in q̄titate consistit.ff.de re iud.l.si quis ab alio.§.fi. & venit in contractibus innominatis,etiā do vt des.ff.de rerum permu.l.j. in fi. & not. Insti.de actio.§.actionum.& C.de sentē.quæ pro eo quod inter.l.j. Cū ergo diffiniuit interesse,quod est damnū,expone,i.q̄titas dāni.& sic de lucro verbalis expositio est.Bal.Et no.ꝙ aut merum factū debet,ex dispositione legali: & tunc pręcisè debetur siue debeatur ex dispositione prohibitoria:vt ff.de noui operis nunciatione.l.stipulatio.§.fine.vel ex pręcepto legis.arg.ff.de pollicitatio.l.de pollicitationib. Aut debet ex contractu:& tunc aut facti executio continet publicam vtilitatē : & debet pręcisè.ff.de no.ope.nū.l.stipulationi.§.fine.in gl.ordinaria.aut prætoris authoritate:& tūc cōsidera vtrū prior cogitauerit de facto an de interesse.i.d est,cōsidera naturā stipulationis prętorię.ff. de pręto.stip.l. sed & hęc.§ pręto r.& l.nō cogēdū.§.Sabinus. Aut solam cōtrahentiū volūtatem: & tunc aut est actū ꝙ pręcisè debeatur:& pręcisè debetur:vt no.ff. de dona.l.hęreditas.Aut nō est actū ꝙ pręcisè:& tunc aut affert interesse:

iustum verè & interpretatiuè: & sufficit, vt no. in l.j.ff.de actio.emp. Aut nõ est iustũ, s. l. tẽ interpretatiuè: vt quia domino, cui permissa est restitutio displicet: & tunc precise: vt ff.de rei vẽdica.l.is, qui dolo. cũ l.seq. Aut factũ debetur ex vltima volũtate: & tunc aut eius impletio respicit pietatem, aut decus publicum: & precisè debetur: vt ff. de lega.ij.l. fideicõ.§. si non opem. Nam commutatio fieri non potest. ff. de vsufru.l. legatũ. si respicit priuatum interesse, idem q̃d in contractibus. Bal. Et not. q̃ licet commutetur inter esse, non fit nouatio: quia venit ex dispositione legali ex qua nouatio nõ fit: quia stipulatione, non lege, nouatio peruenit l. fina. C. de noua. & probatur ex coniunctione duarum legum. ff. de condi. furt. l. si condicat & l. in re furtiua. de verb. ob. l. scire debemus. §. fi. Sed in pœna dic vt per Gul. in §. si pactis. ¶ De interesse vtrum possit peti iure actionis: certum est q̃ sic de interesse cõuento: sed de interesse cõmuni & singulari dic quòd aut petitur ratione moræ, aut culpæ, aut ratione euictionis. Si ratione moræ, aut est factũ merum, & peti potest iure tacitę conuentionis: vt in d.§. Celsus. Aut factum mixtum: & dic vt in l.j. de act. emp. Aut datio: & tunc aut ex contractu nominato, aut ex innominato. Primo casu pręcisè est obligatio ad rem. Secundo casu est interesse in obligatione. Si ratione culpæ dic vt in l. eleganter. §. fin. ff. de dolo. & in actione emp. l. Iulianus qui est in obligatiõe. Idem si ratione euictionis. Bal. in his quæ in se non continent publicam vtilitatem, attenditur interesse extra rem, secundùm quosdam. Idem si in se, sed non respectu creditoris. ff. de verb. obli. l. liber homo. §. fi. vel vbi fuerat cogitatum de illo extrinseco interesse. Nam id quod tacitè agitur, attendi debet, vt not. in simili eo tit. l. eum qui certarũ. in prin. & ff. quando dies leg. ced. l. Firmio. Bald.

S V M M A R I V M.

1 Pœna temerè seu calumniosè litigãtis quę sit.
2 Temerè litiganti, semper est pœna pecuniaria imponenda.
3 Temerarius circa propriam scripturam, vel numerationem sibi factam, si de mendacio conuincatur, in duplum est puniendus.
4 Consuetudo in diuersis curijs, circa pœnas infligendas, est varia.
5 Calũniosè episcopũ accusans, qua pœna teneatur.
6 Quęlibet fere ciuitas, sua statuta circa pœnarum inflictionem obseruat.
7 Statutum semper debet aliquid operari.

De pœna temere litigantium.[a] Rub.

DIcto De expensis & interesse ad quæ temerè litigantes teneantur vtile est vt de alijs eorum pœnis aliqua annectamus. ¶ 1 † Pœna igitur temere seu calumniosè litigantis est, quia quandoq; fit infamis per sententiam: quandoq; ipso iure puta actionem fur. vi bo. rap. & iniuriarum, de dolo & sepul. vio. & expilatę hęreditatis, & in actione in factũ contra mulierem calumniosè missam in poss. s. cau. vent. & in act. tute. mandati, depositi, & pro socio, quę directè infamant: vt hæc omnia probant Insti. de pœna teme. liti. §. ex quibusdã. vj. q. j. infames. & c. quicunq;. C. de appel. l. procõsulib. xxij. q. v. si quis coniunct. lxxxvj. distin. religiosum. & §. de dila. iur. ver. vt aurẽ. & melius in repertorio nostro, in ti. de infamia. ¶ 2 † Item temere litiganti, semper imponit pecuniaria pœna: puta si filius vel libertus sine venia iudicis, parentes vel patronũ in ius vocauerit: punitur in quinquaginta aureis: vt Insti. de poe. te. liti. in fi. & si soluẽdo nõ sit, verberib. castigat. ff. de in ius vocan. l. pe. & fi. ij. q. j. prohibentur. xij. q. ij. qui manumittuntur. iiij. q. ij. ver. item lex insi. Item in actione l. Aquil. & in actione legatorum vi relictorum

De pœna temere litigantium. Rubrica.

¶ Vide quod dixi suprà de expensis. quod Io. de Deo ibi receperat de Summa Azo. Insti. de pœna teme. litig. hic ponit author omittens etiam quod Ioan. omiserat. Dixerat enim Azo q̃ in genere tradi poterãt tres pœnæ, scilicet corporalis, pecuniaria, & famæ. quod de prima dixerat Azo omiserunt isti clerici & prælati. Sed Innocentius eis maior, id non carauit, qui de illa posuit in decretali, qualiter & quando. ij. de accu. in gl. magna quæ incipit, dicit Inno.

b ¶ Perdit illud. Posuit Ioan. de Deo, sed dicere debuit cùm Azo. perdit arbitrium deditionis noxæ. & sic dicit lex. Non poterit ergo illud dare pro noxa actori inuito, quod prius poterat.

c ¶ Breuiter secundùm Io. de Deo vbi suprà, quia finita sunt verba Azonis, quæ ponere voluit author. Hoc dico propter id, quod dixi supra. & quia dabat etiam Azo casum legis, cùm de indebito. quem ponit decretalis vltima de solutio. subdebat etiam Azo q̃ isti sunt legales tramites. cõtra calumniantium iniquitates, de quibus loquitur proœmium Institutionum. in prin. vbi de hoc.

d ¶ Versiculo primo. Vbert. de Bo. recitabat super l. tutoris. C. ad l. Iul.

de vi pub. & pri. hanc quęstionem fuisse Ianuę: & hoc habito cõsiliu peritorum, diuersarum ciuitatum fuit lege municipa. obtentum super maleficio. & si expressè non tollat legem communem: tamen tacitè illam tollere, & solam municipalem debere seruari. Et facit quod no. Insti. de offi. iud. in prin. Et fertur Albe. Papi. simpliciter hoc dictum tenuisse: cui aliqui assentiunt, si apparet mens statuti volentis suam pœnam subrogare pœnæ legali. ar. ff. si quis cau. si eis. §. qui iniuriarum. Facit de bap. maiores. post principium. Alias secus secundũ ipsos. Ipse tamen Vber. in ciuil. vbi de agente criminaliter ĩ charta. vj. Ioan. de Deo in libro secundo sub eodem titulo, consuluit accusationem fieri vtraque lege, vt iudex vtraq; vel altera punire possit, prout volet: sed si cogatur eligere statutum. quia posterius. ff. de iure codicillorum. l. diuus. Gui. de Suza. in l. iiij. C. de sepulcro violato. tenet q̃ ambabus pœnis puniri non debet. Quia non debet quis fieri duabus legibus reus. ff. de accu. Senatus. in fi. sed quantum plus est in vna quàm in reliqua. ff. vi bono. rapto. l. j. de actio. & obligationibus cùm ex vno. & lege qui seruum. & l. quoties. §. j. & l. plura. vnde consuluit illam maiorem legalem imponendam, quæ includit minorem, quã imponit statutum: & sic satisfiet vtriq;. Vide quod not. in d. l. iiij. notauit Cyn. in vlti. quęstio. & quod dicit Iac. de Bel. in q. quam posuit C. de requi. re. in iij. membro. q. qui tenet legem municipalem derogare iuri communi in loco &c.

ADDE an per pœnam statuti, sit sublata pœna legis, Bald. consil. ccxx. iij. lib.

punitur pœna dupli. Insti. eo. §. aduersus. & xiiij. q. ij. obla. & c. clerici. Item negans per mendaciũ se possidere, perdit possessione. ff. de rei vend. l. pe. Itẽ in noxali, si negat se possidere seruum vel animal quod dedit noxam, perdit illud[b]. ff. de noxa. si seruus depositus. §. si negauerit. ¶ 3 † Item temere litigãs circa propriã scripturã, vel circa numerationem sibi factam, si conuincatur de mendacio per testes, vel per instrumenta, punitur in duplũ. Si autem conuincatur per sacramentum sibi delatum, punitur tantùm in expensis: vt in authen. de triẽ. & se. §. studiũ. Item vocans alium temere in ius, punitur circa viatica & sumptus litis. ff. de iud. eum quem. extra, de pœnis. calumniam. C. de fru. & lit. expen. l. j. & ij. de quo dic vt suprà, de expensis. ¶ 4 † Breuiter[c] circa pœnas huiusmodi inferẽdas, te referas ad varias consuetudines, quæ in diuersis curijs obseruantur. lxxvj. distin. vtinam extra, de eo qui mit. in pos. causa rei seruã. c. cùm venissent. Quædã tamẽ personæ sunt, quæ non tenentur ad hanc iuris acerbitatem. C. de episco. aud. tam de meritis. De hoc vide supra de actio. seu peti. §. sequitur. ¶ 5 † Itẽ qui calumniosè accusat episcopum, etiam coram iudice competenti, punitur in xxx. ponderibus auri: vt C. de episco. & cleri. si quis per calumniam. in princi. ¶ 6 † Sed quæritur vtrum leges maleficia punientes, locum habeant hodie, cũ ferè quęlibet ciuitas sua statuta habeat super quolibet beneficio, præsertim in Italia? Quidam dicunt q̃ statutum municipale tollit leges de hoc tractantes. argumen. ff. de iudi. cùm prætor. ff. de pœnis. hodie. C. de infamib. & si seuerior. ¶ 7 † Statutum enim debet aliquid operari. & facit ff. de pœnis. l. prima. & l. interpretationem. Alij contra, q̃ iudex siue Potestas possit imponere pœnam legis si sit maior: quia sic iurat. in auth. iusiurã. quod præ. extra, de iureiuran. venientes. Item si condemnat in maiori: ergo & in minori. ff. de arbitr. de hoc s. tit. proximo. §. primo. ver. primo[d].

Bald. De pœna temere litigantium Rubrica.

An pœna statuti tollat pœnam iuris communis, versicu. fina. per G. C. de sepulcro vio. l. qui sepulcra. per Cyn. vide supra de accu. §. ij. Statutum si sit legi contrarium, derogat legi: quia posterius est. j. tit. j. in prin. G.

Speculi Do. Gulielmi Durandi, simulque annotationum Ioannis Andreæ, Baldi, ac reliquorum, Partis Secundæ, Finis.

LVGDVNI,
Excudebat Thomas Bertellus.

Regestum.

aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ss tt vv xx yy zz A B C D E F G H I K L M N O. Omnes sunt terniones.

NOSCE
TEIPSVM